

3 1761 05264188 3

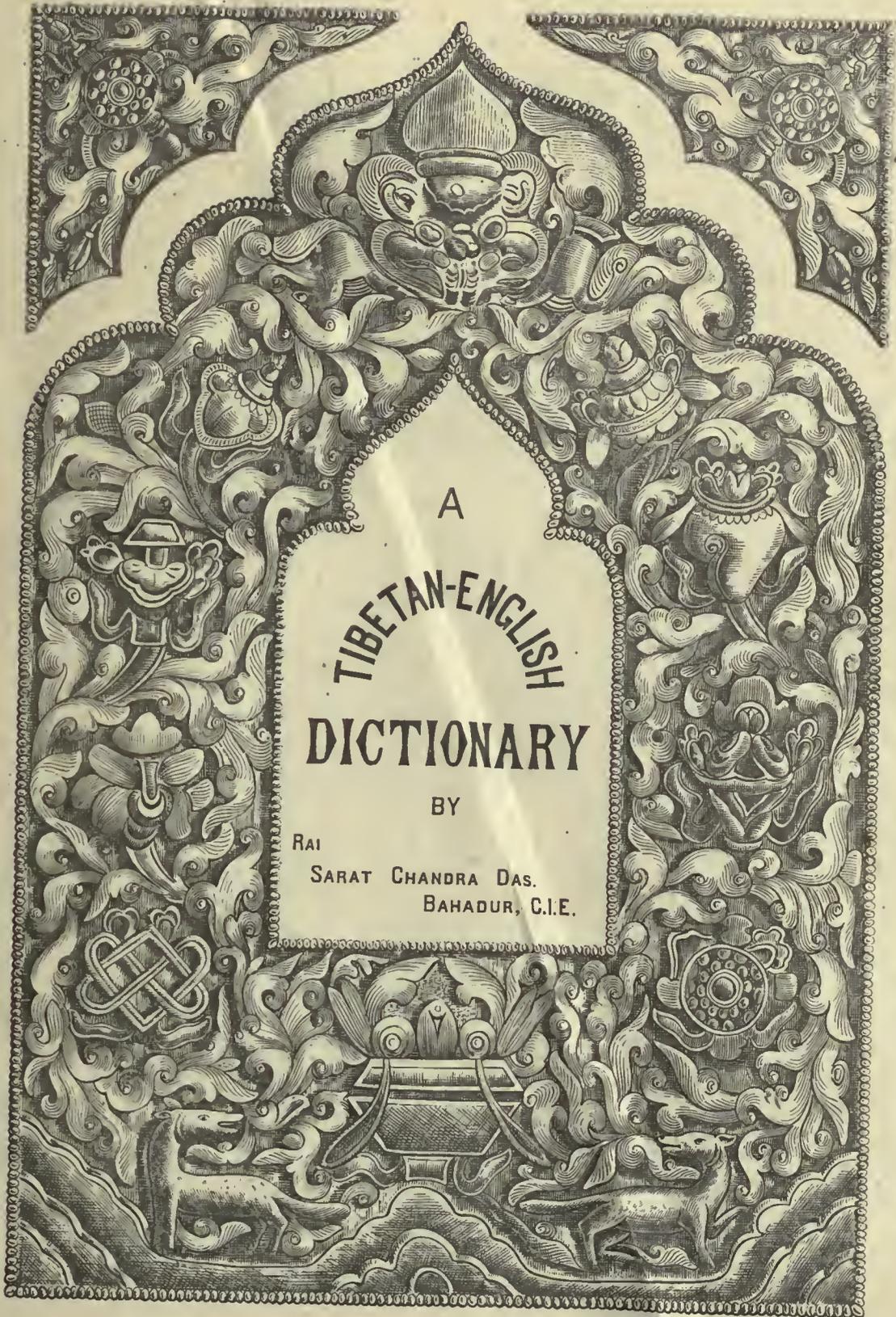
Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
from
the estate of

Prof. W.A.C.H. Dobson

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

<http://www.archive.org/details/tibetanenglishdi00dassuoft>

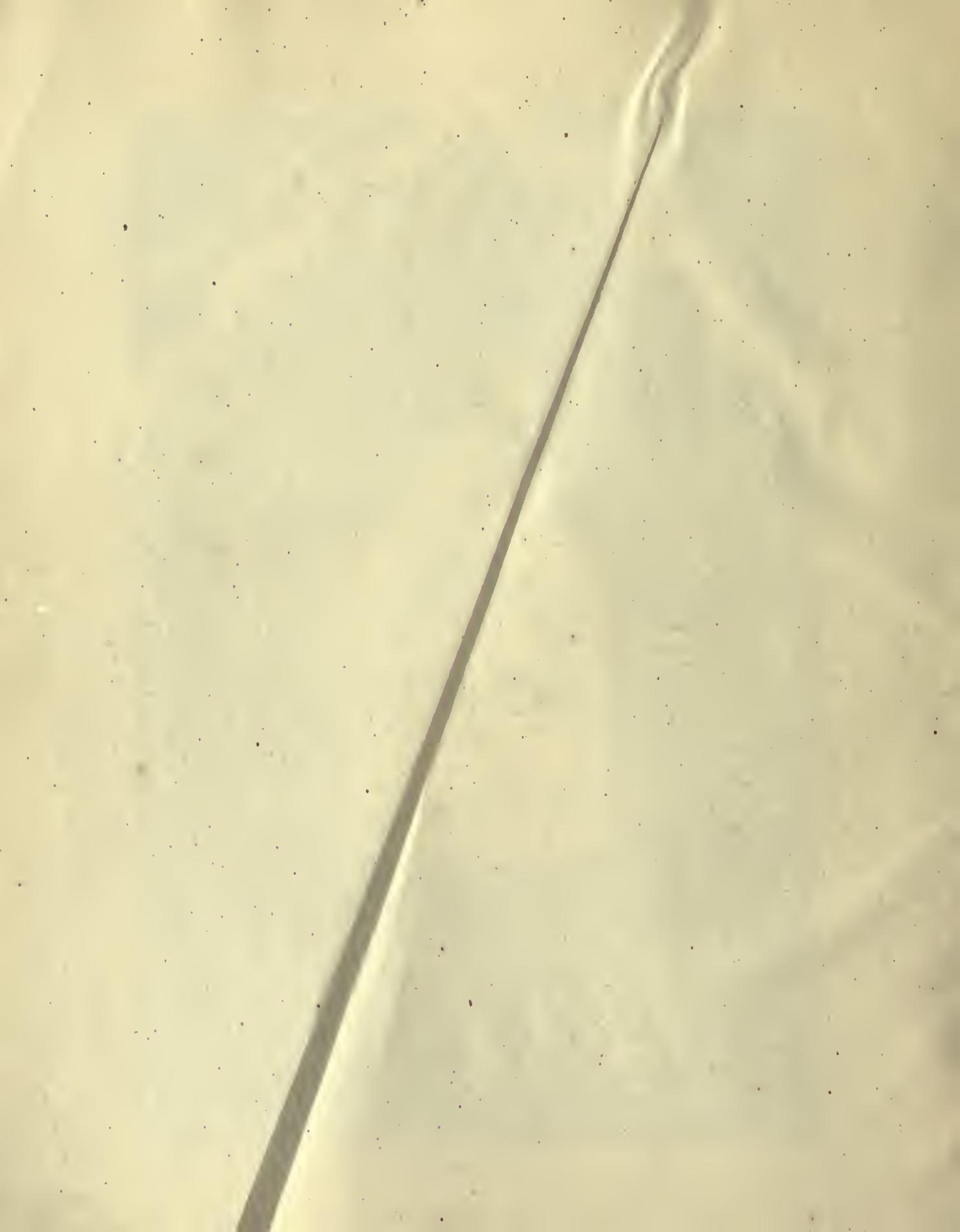
A

TIBETAN-ENGLISH
DICTIONARY

BY

RAI

SARAT CHANDRA DAS.
BAHADUR, C.I.E.

Published at the BENGAL SECRETARIAT BOOK DEPÔT,
Writers' Buildings, Calcutta.

OFFICIAL AGENTS.

In India—

MESSRS. THACKER, SPINK & Co., Calcutta and Simla.
MESSRS. NEWMAN & Co., Calcutta.
MESSRS. HIGGINBOTHAM & Co., Madras.
MESSRS. THACKER & Co., LD., Bombay.
MESSRS. A. J. COMBRIDGE & Co., Bombay.
THE SUPERINTENDENT, AMERICAN BAPTIST MISSION PRESS, Rangoon.
MRS. RADHABAI ATMARAM SAGOON, Bombay.
MESSRS. S. K. LAHIRI & Co., Printers and Book-sellers, College Street,
Calcutta.
RAI SAHIB M. GULAB SINGH & Sons, Proprietors of the Mufid-i-am Press,
Lahore, Punjab.
MESSRS. V. KALYANARAMA IYER & Co., Book-sellers, &c., Madras.
MESSRS. D. B. TARAPOREVALA, SONS & Co., Book-sellers, Bombay.
MESSRS. G. A. NATESON & Co., Madras.

In England—

MR. E. A. AENOLD, 37 Bedford Street, Strand, London.
MESSRS. CONSTABLE & Co., 2 Whitehall Gardens, London.
MESSRS. SAMPSON LOW, MARSTON & Co., St. Dunstan's House, Fetter Lane,
London.
MESSRS. LUZAC & Co., 46 Great Russell Street, London.
MESSRS. KEGAN PAUL, TRENCH, TRÜBNER & Co., Charing Cross Road,
London.
MR. B. ALFRED QUARITCH, 15 Piccadilly, London.
MESSRS. P. S. KING & SON, 2 & 4 Great Smith Street, Westminster, London.
MESSRS. H. S. KING & Co., 65 Cornhill, London.
MESSRS. WILLIAMS & NORGATE, Oxford.
MESSRS. DEIGHTON BELL & Co., Cambridge.

On the Continent—

MESSRS. R. FRIEDLÄNDER & SOHN, Berlin, N. W. Carlstrasse, 11.
MR. OTTO HABERSSOWITZ, Leipzig.
MR. KARL HIERSEMANN, Leipzig.
MR. ERNEST LEROUX, 28 Rue Bonaparte, Paris.
MR. MARTINUS NIJHOFF, The Hague.

14 APR 1903
A

TIBETAN-ENGLISH DICTIONARY

WITH SANSKRIT SYNONYMS

BY

SARAT CHANDRA DAS, RAI BAHADUR, C.I.E.,

AUTHOR OF "A JOURNEY TO LHASA AND
CENTRAL TIBET."

Revised and Edited under the orders of the Government of Bengal

BY

GRAHAM SANDBERG, B.A.,

CHAPLAIN, H. M. INDIAN SERVICE; AUTHOR OF "A HAND-BOOK OF COLLOQUIAL
TIBETAN," "MANUAL OF THE SIKKIM-BHUTIA LANGUAGE," "MILARASPA,
TIBETAN POET AND MYSTIC," ETC., ETC., ETC.,

AND

A. WILLIAM HEYDE,

ONE OF THE REVISORS OF THE TIBETAN NEW TESTAMENT, MORAVIAN MISSIONARY ON THE
TIBETAN FRONTIER.

CALCUTTA:

PUBLISHED BY THE BENGAL SECRETARIAT BOOK DEPÔT.

1902.

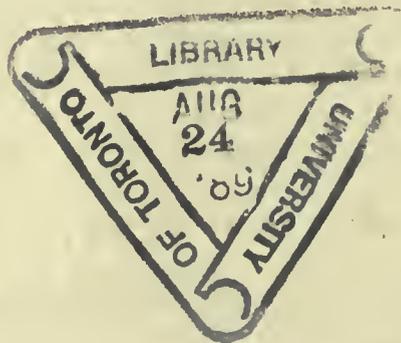
[Price—Indian, Rs. 32; English, £2 8s.]

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1909

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BENGAL SECRETARIAT PRESS.

P R E F A C E .

I.

ALEX. CSOMA DE KÖRÖS, the pioneer student of Tibetan, in the preface of his Tibetan-English-Dictionary, published in 1834, wrote as follows:—

“When there shall be more interest taken for Buddhism (which has much in common with the spirit of true Christianity) and for diffusing Christian and European knowledge throughout the most eastern parts of Asia, the Tibetan Dictionary may be much improved, enlarged, and illustrated by the addition of Sanskrit terms.”

The result of his investigations, to speak in Csoma's own words, was that the literature of Tibet is entirely of Indian origin. The immense volumes on different branches of science, etc., being exact or faithful translations from Sanskrit works, taken from Bengal, Magadha, Gangetic or Central India, Kashmir, and Nepal, commencing from the seventh century after Christ. And that many of these works have been translated (mostly from Tibetan) into the Mongol, Manchu, and the Chinese languages; so that by this means the Tibetan language became in Chinese Tartary the language of the learned as the Latin in Europe. In the year 1889 I brought these opinions of that original investigator to the notice of Sir Alfred Croft, K.C.I.E., the then Director of Public Instruction in Bengal, and explained to him the necessity of compiling a Tibetan-English Dictionary on the lines indicated by Csoma de Körös for the use of Tibetan students and particularly to assist European scholars in the thorough exploration of the vast literature of Tibet, which, besides indigenous works, comprises almost all the Buddhist religious works of India, including the great collections of the *Kahgyur* and the *Tangyur*. Shortly before this Sir Alfred Croft had received a communication from the late Right Hon'ble Professor F. Max Müller on the desirability of translating into English a Sanskrit-Tibetan work on Buddhist terminology, which was looked for with interest, because it was expected to throw light on many obscure points of Buddhist-Sanskrit literature. The philosophical terms of that literature, many

of which were of extremely doubtful meaning, had been translated with literal accuracy into Tibetan in early times, and it was anticipated that an analysis of the meaning of these terms would elucidate that of the original Sanskrit words, of which they were the equivalent renderings. Being impressed with the importance of the proposed work, Sir Alfred Croft, in a memorandum addressed to Government, wrote as follows:—

“Babu Sarat Chandra Das has brought with him four dictionaries of the classical Tibetan; one of these being a well-known Tibetan-Sanskrit Dictionary, compiled from a large number of named Tibetan as well as standard Sanskrit works, and dating from the 13th century A.D., and another being a Sanskrit-Tibetan Dictionary, which explains the Tantrik portion of the Buddhist Scriptures. The external arrangement of the dictionary will be as follows:—The Tibetan words will be placed first in alphabetical order; next their accepted Sanskrit equivalents; next the English rendering of the Tibetan terms; then will follow what is to be a special and valuable feature of the new dictionary. The meaning of each technical term is to be illustrated by extracts, with exact references from Sanskrit-Buddhist and Tibetan works. Further, it is proposed that Babu Sarat Chandra Das should include in the dictionary words of modern Tibetan which were not known to Csoma or Jäschke. The materials which he has amassed during his two journeys to and residence in Tibet give him exceptional facilities for making the work complete.”

These recommendations having received the sanction of Government in June 1889, I was placed on special duty in connection with the compilation of the proposed dictionary. In 1899, when the work of compilation was brought to a close, the Hon'ble Mr. C. W. Bolton, c.s.i., then Chief Secretary to the Government of Bengal, entrusted the revision of the work to the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde, and deputed Professor Satis Chandra Acharya, M.A., who had made Buddhist Sanskrit and Pali works his special study, to co-operate with me. My respectful thanks are, therefore, due to Sir Alfred Croft for the keen interest he took in my Tibetan studies and for his kind help at the inception of the work, and to Mr. Bolton for securing the services of the two Tibetan scholars—the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde—for its successful completion. I also record my obligations to Sir John

Edgar, K.C.I.E., formerly Chief Secretary to the Government of Bengal; to Dr. Emil Schlagintweit of Bavaria, and to the Hon'ble W. W. Rockhill, Author of *The Land of Lamas* for encouragement, assistance, and advice during the prosecution of my researches. Great is the debt of gratitude which I owe to the Revd. G. Sandberg for various acts of kindness. Without his scholarly and efficient aid this work would hardly have assumed its present shape, as he has given a scientific finish to the work which it was not in my power to do.

II.

In studying the origin and growth of Tibetan literature and the landmarks in the history of that language, Jäschke, the compiler of the second Tibetan-English Dictionary (published in 1882), noticed only two periods of literary activity. Had that critical student of Tibetan been in possession of works of modern literature, which dates from the establishment of the Dalai Lama's sovereignty over whole Tibet in the beginning of the 18th century A.D., he would certainly have modified his remarks on the subject. Neither he nor Csoma de Körös had any means or opportunities of studying either the current literature of everyday business or the refined, idiomatic literature of Tibet itself, which is quite distinct from the Indian literature that was translated or imported into the language. They do not seem to have ever during the course of their study of Tibetan come across works on drama, fiction, correspondence, etc. It is, therefore, no wonder that the compiler of the later dictionary should assign only two periods to the history of the literature of Tibet, entirely ignoring the third, which is indeed not the least important of the three.

The first period, to describe it in the language of Jäschke, is the Period of Translations, which, however, might also be entitled the Classical Period, for the sanctity of the religious message conferred a corresponding reputation and tradition of excellence upon the form in which it was conveyed. This period begins in the second half of the seventh century A.D., when Thon-mi Sambhoṭa (the good Bhoṭa or Tibetan), the minister of King Srongtsan Gampo, returned to Tibet after studying the Sanskrit language under an eminent Brahman teacher of Magadha. "His invention of the Tibetan alphabet gave two-fold impulse: for several centuries the wisdom of

India and the ingenuity of Tibet laboured in unison and with the greatest industry and enthusiasm at the work of translation. The tribute due to real genius must be accorded to these early pioneers of Tibetan grammar. They had to grapple with infinite wealth and refinement of Sanskrit; they had to save the independence of their own tongue, while they strove to subject it to the rule of scientific principles, and it is most remarkable how they managed to produce translations at once literal and faithful to the spirit of the original."

The Classical Period may be divided into three stages. The first or the earliest stage terminated with the downfall of the first historical monarchy, when King Langdarma fell by the hand of an assassin. The second stage commenced with the introduction of the system of chronology, called the Vrihaspati cycle of 60 years, in Tibet by an Indian Buddhist called Chandra Nath and Chilü Pandit of Tibet in 1025 A.D. This was the age of Milaraspa and Atisa, whose illustrious disciple, Brom-ton Gyalwai Jungné, laid the foundation of the first Buddhist Hierarchy in Tibet and established the great monastery of Rwaḍeng, with a library of Sanskrit works. Jäschke's second period evidently corresponds with this stage, when "Tibetan authors began to indulge in composition of their own" and wrote on historical and legendary subjects. The third stage began with the conquest of Tibet by the Tartar Conqueror, Chingis Khan, in 1205 A.D., when Pandit S'ākya S'ri of Kashmir had returned to Tibet after witnessing the plunder and destruction of the great Buddhist monasteries of Odantapuri and Vikrama S'ila in Magadha, and the conquest of Bengal and Behar by the Mahomedans under Baktyar Ghilji in 1203 A.D. In this last stage flourished the grand hierarchy of Sakya, which obtained supreme influence over Tibet and the country, which was then divided into 13 provinces, called Thikor Chusum, as a gift from the immediate successors of Chingis Khan. Among the most noted writers of the time were Sakya Pandit Kungah Gyal-tshan, Dogon Phag-pa, the spiritual tutor of Emperor Khubli Khan, and Shongton Lotsawa, who translated the *Kāvyaḍarśa* of Dandi and Kshemendra's *Avadāna Kalpalatā* in metrical Tibetan. With the opening of the 15th century Buten-Rinchen Düb introduced a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulse under the rule of the Phagmodu chiefs, when Tibetan scholars took largely to the study of

Chinese literature under the auspices of the Ming Emperors of China. During this period, called the age of Dā-nying (old orthography), the great indigenous literature of Tibet arose. A host of learned Lotsāwas and scholars like Tsongkhapa, Buton, Gyalwa Ngapa, Lama Tārānātha, Desri Sangye Gyatsho, Sumpa Khampo, and others flourished. This was the age of the Gelug-pa, or the Yellow Cap School of Buddhism, founded by Tsongkhapa with Gahdan as its head-quarters.

The third period begins with the first quarter of the 18th century, when Chinese suzerainty over Tibet was fully established and the last of the Tartar kings of the dynasty of Gushi Khan was killed by a General of the Jungar Tartars—an incident which transferred the sovereignty of Tibet to the Dalai Lama, who was till then a mere hierarch of the Gelug-pa Church. It is within this period that Tibet has enjoyed unprecedented peace under the benign sway of the holy Bodhisattvas, and its language has become the *lingua franca* of Higher Asia.

LHASA VILLA, DARJEELING, }
July 1902.

SARAT CHANDRA DAS.

REVISORS' PREFACE.

WHEN in December 1899 the Chief Secretary to the Government of Bengal handed over to us for revision the Tibetan Dictionary upon which Sarat Chandra Das had laboured for some dozen years, we found at our disposal a work embracing a mass of new and important collections on the language, the value of which was marred by two prominent characteristics—*first*, the material had been put together in somewhat heterogeneous fashion, hardly systematic enough for a dictionary; *secondly*, the vast amount of original matter had been throughout greatly interlarded with lengthy excerpts from Jäschke's Dictionary, not always separable from the new information, and this imparted a second-hand appearance to large portions of the work, which was, in reality, by no means deserved. Moreover, in this way, no attempt had been made to improve upon Jäschke's definitions of many of the commoner Buddhist philosophical terms or to incorporate the later results of European scholarship in these instances. On the other hand, one was very often gratified to find, in the case of the more difficult philosophical terminology, that the learned Bengali had gone to original and little-explored sources of native information, such as Tsongkhapa's *Lam-rim Chhenmo*, and, by extracts from the same, furnished valuable and novel particulars under those heads.

Accordingly, the task which the Revisors set themselves was directed mainly to counteracting the errors of judgment above indicated. Such a task proved one of a more laborious character than might be at first imagined; and the fact that the work of amendment and addition has taken them upwards of two years of incessant toil sufficiently evidences its difficulty.

First, has come the business of selection and excision. The religion and philosophy of Tibetan books are properly confined to the Bon cult and to Buddhism. There had been, however, a tendency here to draw in all manner of Hindu thought and mythology, because one or two works translated into Tibetan from the Sanskrit dealt with these matters. This tendency it seemed right to curb except in those instances, not at all infrequent, where the Vedic and Puranic Hinduism, in some measure, was bound up with, or bore upon, or explained, Buddhist belief or popular practice.

Excision has had to be meted out, further, in the case of unnecessary repetition of otherwise properly-introduced information. *Secondly*, our task has been one of substitution. Many articles have had to be freshly written, or at least re-compiled. In place of the innumerable excerpts from Jäschke, already referred to, we have had to examine and to treat *de novo* the grammar and general usage of a large number of the commoner nouns, adjectives, and verbs, notably the verbs. To illustrate these new articles, we have had to substitute for Jäschke's examples a large number of original quotations from Tibetan authors as well as a certain number of made-up sentences put together to exhibit various phrases of ordinary employment. In other articles, also, where Sarat Chandra Das had not thought it necessary to do more than repeat Csoma's or Jäschke's illustrative sentences, we have looked out fresh examples to replace them. Of still greater importance was it in the case of certain doctrinal terms and phrases of Buddhism to undertake re-definition and to connote and assimilate modern discussion and research on the subject. Among those terms may be noted such as རྟེན, *rkyen*; རྟོན་འབྲེལ, *rten-hbrel*; ལྷ་པ, *lta-wa*; རྩལ, *rdul*; བླ་མ, *bla-ma*; གཡུང་རྩུང་, *gyuñ-druñ*; དེ་བཞིན་གཤམ་པ, *de-bshin-gcegs-pa*. But while referring to these substitutions and others of a like nature, we do not wish to assume too much. We would rather repeat that, in the matter of philosophical definitions also, we have been frequently surprised and instructed by the descriptions and explanations of recondite ideas and terms which Sarat Chandra Das has himself succeeded in collecting from various native authorities. Such information would have sufficed if he had not sometimes confused it by the sudden and inconsequent linking on of Jäschke's remarks without curtailment and without any connotation of them to that which he had himself just set out. *Thirdly*, in the way of direct addition to the original work, there have been certain moderate supplementary contributions. Jäschke had dealt very fully with the Western colloquial, and we have sought to introduce a number of the colloquial words and phrases belonging to the Central and Eastern speech. Other additions have been short paragraphs on the mythological pantheon of Tibet and Mongolia, together with an attempt to give exact information on zoological and geographical points.

It may be considered by some that there is a certain lack of reference to known authorities in support of many of the statements set forth in this work. However, it should be remembered that in dealing with a

language so little explored as the Tibetan (or which, indeed, in one narrow groove—that of the *Kahgyur* translations from Sanskrit—has, in some sense, been over-explored), the difficulty is to find adequate authorities for the real and more current uses of words and phrases. The stilted verbiage of the *Kahgyur* is often mere Sanskrit idiom literally rendered into Tibetan, but it gives no idea of the elastic style to be found in the innumerable indigenous productions of native Tibetan writers. Sarat Chandra Das has held familiar intercourse with modern men of learning in Tibet itself—the professors at Tashi-lhunpo, Daipung, Samye, Mindolling, and other important monastic institutions. Much, therefore, has been gleaned by him which, though absolutely reliable, cannot be given on any stated authority, but must be accepted as information obtained at first hand and now presented for the first time. This frank acceptance should also be extended to much with which the Revisors have been able to supplement the Author's original work. Both of them have been located for lengthy periods where Tibetan is the language of the people of the place, and have been in constant communication with men from Lhasa and all parts of Tibet. Under such circumstances, "authorities" cannot of course be quoted.

In dealing with philosophical terms, and in general with the forms to be met with both in the old classical works and in modern treatises, it will certainly be found, however, that our examples are constantly supported by exact references. These have been taken from writings of all kinds. Hitherto European scholars seem to have thought of the literature of Tibet as one consisting wholly of Sanskritic translation and as limited to the contents of the *Kahgyur* and *Tangyur*. The Author and the Revisors have endeavoured, by widening the sources of their quotations, to show how extensive a field is covered by mediæval and modern Tibetan writers. Geography, history, biography, political government, accounts, astrology, are all represented. It may be remarked, for example, that the official biographies of the successive Dalai Lamas alone fill some 32 volumes. Nevertheless, although these scarce memoirs are included in Sarat Chandra Das's library, we are sorry to point out that none of his examples appear to have been taken therefrom.

Knowing, however, how scanty is the range of Tibetan works available to the majority of students, we have not failed to quote largely in our examples from the *Kahgyur* and *Tangyur* collections. We may

note on this point that a suggestion has been forwarded to us that, in quoting from the former, special references should be given to Mons. Feer's *Textes tirés du Kandjour*. But we are afraid that the scope for quotation would be narrowed if our references to the *Kahgyur* were confined to Mons. Feer's very limited extracts published in lithograph form over 30 years ago. As to the *Index du Kandjour*, which was issued in the publications of the Musée Guimet 20 years back, it is evident to every Tibetan student that this *Index* was only a *réchauffé* of Csoma Korösi's much clearer and fuller analysis of the *Kahgyur* printed 68 years ago in the pages of the *Asiatic Researches*. We fear, indeed, that reliance on such works as these would rather expose us to charges of non-acquaintance with more recent results of European investigation in the present field. Although working in India, we may observe, however, that we have done our best to keep pace with what European Orientalists have written on our subject; but assistance has been mainly derived from the many memoirs compiled by Russian and German scholars, and we would specially recommend to notice the collections in this field made by Prince Ukhtomski and the very recent publications of Dr. Albert Grünwedel, Dr. A. Conrady, and Professor Huth. The analyses of the *Tanggyur*, issued by Professor Huth during the last three or four years, are particularly noteworthy. To return, however, to the above-mentioned suggestion, we may say that not only would the scope be too restricted, but also there is no necessity, under present conditions, to refer to any mere collection of extracts. Nearly every capital city in Europe now has obtained possession of complete copies of the *Kahgyur* volumes, and in two or three libraries the 220 volumes of the *Tanggyur* may be also consulted. In St. Petersburg are three full sets of the *Kahgyur* and two sets of the *Tanggyur*; in Paris is a set of the *Kahgyur*; in one or other of the great German libraries both the Tibetan encyclopædia may be seen; in England, while curiously enough the British Museum Library owns only a small drawer-ful of loose Tibetan book-leaves, the India Office Library can boast a perfect series of both *Kahgyur* and *Tanggyur*; and, lastly, in the Vatican Propaganda Library is preserved *Oratio della Penna's* incomplete collection of *Kahgyur* volumes.

A word as to the Sanskrit equivalents following each Tibetan term. Sanskrit scholars will perhaps consider these equivalents rather

unsystematically enumerated. They have, nevertheless, with regard to the majority of them, this particular value:—they were selected by native Indian scholars of mediæval and later days in collaboration with Tibetan *lotsawas* or translators, as the appropriate Sanskrit synonyms of the respective Tibetan words. They have been taken chiefly from one celebrated Sanskrit-Tibetan Dictionary, and supplemented by a well-known Calcutta pandit and professor, Satis Chandra Acharya *Vidyabhusan*, who has also considerable acquaintance with literary Tibetan. The same learned professor has also, in numerous instances, appended a literal English rendering of the Sanskrit terms. These renderings have been placed within square brackets with the initial *S* outside the brackets, and he alone is responsible for such translations.

The system of transliteration followed is that adopted finally at the Vienna Congress of Orientalists ; and this system is observed in the case of all Tibetan and Sanskrit words intended to be literally transliterated and printed in *italics*. However, when a Tibetan or Sanskrit proper name occurs in Roman characters, not as a transliteration, but in the English explanation of a word, or in any English sentence as an integral part of such explanation or sentence, the name is spelled according to the conventional English fashion and, in the case of Sanskrit terms or names, as in Sir Monier Williams's Dictionary.

A considerable number of Tibetan words at the head of paragraphs will be found in larger type. This indicates either that the word is the root of all related terms, or that it is the most common word of the series and thus ostensibly that from which the others have been derived. Two different arbitrary signs will be found prefixed to many words. The Author, it seems, has marked such words as he considers archaic or gone out of present use with a *swastika* (†), and those words deemed by him to have been imported into Tibetan from the Sanskrit, whether directly or by derivation, he has distinguished by a double-headed dagger (‡).

In conclusion, the Revisors would point out that although they have been given, and have generally taken, the greatest freedom in correcting or rejecting the matter set forth in this work, and for that reason cannot justly shift responsibility for the accuracy or non-accuracy of that which is herein written, nevertheless they have generally not reversed

the views and statements of the Author wherever these have seemed to them reasonable or fairly tenable, and to be the result of deliberately-formed opinion. They have felt, even when differing personally from the Author, that this Dictionary was Sarat Chandra Das's—not their own.

We must not omit to mention that, by the agency of the Chief Secretary to Government, certain brief comments on various portions of the Dictionary were received from Professor Bendall, and we have to thank him for his kind suggestions.

GRAHAM SANDBERG.
A. WILLIAM HEYDE.

DARJEELING, INDIA ; }
The 1st March 1902. }

ALPHABETICAL PLAN OF THE TIBETAN LANGUAGE,

དབྱེས་ཀྱི་ལྷན་པོ་ (yāng nga).

The five vowels:

ཨ་ཀི་ལུ་མེ་ཨོ། a, i, u, e, o.

The four vowel signs that are attached to the basic letter ཨ are called *gi-gü*, *shabkyü*, *deng-bü* and *nāro*:

◌̆ ◌̇ ◌̈ ◌̉ | i, u, e, o.

གསལ་བྱེད་སྐྱམ་ཅུ་ནི་ (sal-je süm-chü).

The thirty consonants:

ཀ་ཁ་ག་ང།

ka, kha, ga, ŋa.

པ་ཕ་བ་མ།

pa, pha, ba, ma.

ར་ལ་ཅ་ས།

ra, la, ṣa, sa.

ཅ་ཆ་ཇ་ཉ།

ca, cha, ja, ṅa.

ཙ་ཛ་ཎ་ཡ།

tša, tsha, ḍa, wa.

ད་ཨ།

ha, a.

ཏ་ཐ་ད་ན།

ta, tha, ḍa, na.

ཞ་ཟ་མ་ཡ།

sha, za, ḥa, ya.

The Dictionary order of the Tibetan letters,
with their Indo-Romanic equivalents and their pronunciation
exemplified by English words:

ཀ k in kill, seek.

ཁ kh ,, ink-horn.

ག g ,, gun, go, dog.

ང ṅ (=ng) ,, sing, king.

ཅ c (=ch) in porch.

ཆ ch(=chh) ,, church-hill.

ཇ j ,, jet, jump.

ཉ ṅ (=n) ,, singe.

ཏ	<i>t</i>	in water (in Ireland).	ཤ	<i>sh</i>	in shone or <i>s</i> in leisure.
ཐ	<i>th</i>	,, nut-hook.	ཟ	<i>s</i>	,, azure or <i>s</i> in as.
ད	<i>d</i>	,, dice (more like <i>th</i> in this).	ར	<i>h</i>	,, hour, honour.
ན	<i>n</i>	,, not, nut.	ཡ	<i>y</i>	,, yard, year.
པ	<i>p</i>	,, pull, page.	ར	<i>r</i>	,, ray, rope.
ཕ	<i>ph</i>	,, uphill.	ལ	<i>l</i>	,, last, large.
བ	<i>b</i> , or <i>w</i>	,, ball, boy, bard.	ཤ	<i>ç</i> (= <i>sh</i>)	,, sharp.
མ	<i>m</i>	,, man, map.	ས	<i>s</i>	,, same, soon.
ཅ	<i>ts</i>	,, parts.	ཏ	<i>h</i>	,, half, happy.
ཆ	<i>tsh</i>	,, (<i>ts</i> aspirated).	ཨ	<i>a</i>	,, far.
ཇ	<i>ds</i>	,, guards.			
ཉ	<i>w</i>	,, waft, wave.			

In all the above twenty nine letters the last letter ཨ is inherent, therefore the Tibetan Grammarians have included it as a basis both for vowels and consonants. The letter ར (*h*) called (ཨ་ཅུང་) the little *a* is generally joined to the basic-vowel of a letter to make its pronunciation long. When it is subjoined to the letter ཨ the compound so formed becomes equivalent to the Sanskrit आ *ā* and is pronounced as *a* in tar, far, or father. When it is subjoined to the vowel ཇི the compound so formed resembles the Sanskrit ई and is pronounced like *i* in police and so on.

The Sanskrit Alphabet and their Tibetan equivalents:

The vowels:

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ॡ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
ཨ	ཨྱ	ཨི	ཨྱི	ཨུ	ཨུྱ	ཨྱི	ཨྱི	ཨྱི							
<i>a</i> ,	<i>ā</i> ,	<i>i</i> ,	<i>ī</i> .	<i>u</i> ,	<i>ū</i> ,	<i>r</i> ,	<i>ṛ</i> .	<i>l</i> ,	<i>ḷ</i> ,	<i>e</i> ,	<i>ē</i> .	<i>o</i> ,	<i>au</i> ,	<i>am</i> ,	<i>aḥ</i> .

The consonants:

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न
ཀ	ཁ	ག	ཁྲ	ང	ཅ	ཆ	ཇ	ཉ	ཏ	ཐ	འ	ཡ	ལ	ཤ	ཌ	ཌྷ	ཎ	ཏ	ཐ
<i>ka</i> ,	<i>kha</i> ,	<i>ga</i> ,	<i>gha</i> ,	<i>ṅa</i> .	<i>tsa</i> ,	<i>tsha</i> ,	<i>dza</i> ,	<i>dsha</i> ,	<i>ṅa</i> .	<i>ṭa</i> ,	<i>ṭha</i> ,	<i>ḍa</i> ,	<i>ḍha</i> ,	<i>ṇa</i> .	<i>ta</i> ,	<i>tha</i> ,	<i>da</i> ,	<i>dha</i> ,	<i>na</i> .

प फ ब भ म। य र ल व। श ष स ह। क्ष।
 པ་ཕ་བ་བླ་མ། ཡ་ར་ལ་ལ། ཤ་ཤ་ས་ད། ཀ།
pa, pha, ba, bha, ma. ya, ra, la, wa. ṣa, ṣa, sa, ha. kṣa.

The consonant signs representing the letters ཡ, and ར:

ཡ་བློག་མཚན་ (ya-tāg) and ར་བློག་མཚན་ (ra-tāg).

ལོག་ཡིག་དྲུག་ (log-yig six).

The six inverted Tibetan letters representing the Sanskrit letters:

ཏ ཐ ཌ ཎ ཏ ཎ
 ཏ་ཐ་ཌ་ཎ་ཏ་ཎ།
ṭa, ṭha, ḍa, ṇa, ṣa, kṣa.

ཧ་བློག་མཚན་དྲུག་ (ha-tāg six).

The six aspirates, i.e., letters having ཧ subjoined to them,

བ ཧ མ མ ཏ ཎ
 བ་ཧ་མ་མ་ཏ་ཎ།
gha, dha, bha, dsha, dha, lha.

གི་གུ་གོ་གོ། འགྲེང་བུ་ཚ་རོ་(or ལྔ་རོ་)བཞི་བློག་མཚན་པ་ནི།

The compounds formed with the four vowel signs of *i, u, e* and *o* called *gi-gu*—the angle \sim , *shabs-kyu*—the hook \hookrightarrow , *hgreñ-bu* the 'standing' stroke \sim , and *ṣna-ro* 'the horns over the nose' \sim , which are joined to the consonants including the basic vowel ར,

གི་གུ་གོ་གོ།	<i>ki, ku, ke, ko.</i>	ཁི་ཁུ་ཁི་ཁོ།	<i>khi, khu, khe, kho.</i>
གི་གུ་གོ་གོ།	<i>gi, gu, ge, go.</i>	འི་འུ་འི་འོ།	<i>ñi, ñu, ñe, ño.</i>
ཅི་ཅུ་ཅི་ཅོ།	<i>ci, cu, ce, co.</i>	ཅི་ཅུ་ཅི་ཅོ།	<i>chi, chu, che, cho.</i>
ཇི་ཇུ་ཇི་ཇོ།	<i>ji, ju, je, jo.</i>	ཇི་ཇུ་ཇི་ཇོ།	<i>ñi, ñu, ñe, ño.</i>

ཉི་དུ་ཉེ་ནོ།	<i>ti, tu, te, to.</i>	ཐི་ཐུ་ཐེ་ཐོ།	<i>thi, thu, the, tho.</i>
དི་དུ་དེ་དོ།	<i>di, du, de, do.</i>	ཉི་ཐུ་ཉེ་ནོ།	<i>ni, nu, ne, no.</i>
ཕི་ཕུ་ཕེ་ཕོ།	<i>pi, pu, pe, po.</i>	ཕི་ཕུ་ཕེ་ཕོ།	<i>phi, phu, phe, pho.</i>
བི་བུ་བེ་བོ།	<i>bi, bu, be, bo.</i>	མི་མུ་མེ་མོ།	<i>mi, mu, me, mo.</i>
ཙི་ཙུ་ཙེ་ཙོ།	<i>tsi, tsu, tse, tso.</i>	ཙི་ཙུ་ཙེ་ཙོ།	<i>tshi, tshu, tshe, tsho.</i>
ཛི་ཛུ་ཛེ་ཛོ།	<i>dsi, dsu, dse, dso.</i>	ཛི་ཛུ་ཛེ་ཛོ།	<i>wi, wu, we, wo.</i>
ཞི་ཞུ་ཞེ་ཞོ།	<i>shi, shu, she, sho.</i>	ཞི་ཞུ་ཞེ་ཞོ།	<i>zi, zu, ze, zo.</i>
འི་འུ་འེ་འོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	ཡི་ཡུ་ཡེ་ཡོ།	<i>yi, yu, ye, yo.</i>
རི་རུ་རེ་རོ།	<i>ri, ru, re, ro.</i>	འི་འུ་འེ་འོ།	<i>li, lu, le, lo.</i>
འི་རུ་རེ་རོ།	<i>ci, cu, ce, co.</i>	སི་སུ་སེ་སོ།	<i>si, su, se, so.</i>
ཧི་ཧུ་ཧེ་ཧོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	ཧི་ཧུ་ཧེ་ཧོ།	<i>i, u, e, o.</i>

ཡ་བརྟགས་བདུན་ནི་ (*ya-täg seven*).

The seven basic consonants to which the letter ཡ *y* is subjoined :

ཀྱ་ཉྱ་གྱ་ཕྱ་ལྱ་མྱ། *kya, khya, gya, pya, phya, bya, mya.*

The four compounds which in their pronunciation resemble the four simple letters ཅ, ཆ, ཇ, ཉ:

ཕྱ *pya* is pronounced as ཅ *ca*. ཉྱ *phyu* is pronounced as ཆ *cha*
 ལྱ *bya* „ „ „ ཇ *ja*. མྱ *mya* „ „ „ ཉ *ña*.

ར་བརྟགས་བརྒྱ་གསུམ་ (*ra-täg thirteen*).

The thirteen basic consonants to which the letter ར *r* may be subjoined and in which though the basic constituent is not pronounced, in Tibet proper yet the compounds so formed have a pronunciation altogether different from that of any of the constituents,

ཀྱ་ ཁྱ་ གྱ་ རྱ་ ཐྱ་ ལྱ་ བྱ་ མྱ་ སྱ་ སྲ་ སླ་ སྤ་ སྦ་
kra, khra, gra, tra, thra, dra, pra, phra, bra, mra, çra, sra, hra,
(ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ma), (sra), (sa), hru.

The eight compounds of which the pronunciation resembles that of the Sanskr̥t cerebrals क, त्र, ड represented in Tibetan by the inverted letters ཀ, ར, ལ, :—

ཀ *kra (ta)*. ར *tra (ta)*. ལ *pra (ta)*. ཁ *khra (tha)*.
 ག *gra (da)*. ང *dra (da)*. བ *bra (da)*. ཕ *phra (tha)*.

ལ་བྱེད་མཁོ་དྲུག་ (la-täg six).

The six basic consonants to which the letter ལ *l* is subjoined :

ཀླ ཀྲ ཀླ ཀྲ ཀླ ཀྲ ཀླ
kla, gla, bla, rla, sla, zla (da).

In the compounds the ཀླ ཀྲ ཀླ ཀྲ ཀླ ཀྲ ཀླ *i.e.*, basic are silent except in ཀླ which is pronounced as *d*; the letters not pronounced are underlined.

དེ་ལ་འབྲུག་ཀླ་བྱེད་མཁོ་པ།

The same with ལ *u* subjoined :

ཀླ ཀླ ཀླ ཀླ ཀླ ཀླ ཀླ ཀླ
klu, glu, blu, rlu, slu, zlu (du).

མ་ཟུར་བྱེད་མཁོ་པ་དྲུག་ཅིག་ (wa-zur täg-pa sixteen).

The sixteen letters with མ་ཟུར་ *i.e.* མ་ཟུར་ which is a corner of the letter མ *w* subjoined to them :

ཀླ ཁླ གླ གྷླ ངླ ཅླ ཆླ ཇླ ཉླ ཐླ དླ དྷླ ནླ ལླ བླ ཏླ
kwa, khwa, gwa, cwa, ñwa, twa, dwa, tsuca, tshwa, shwa, zwa, rwa, hwa, cwa, swa, hwa.

ར་མགོ་བཟུགས་ཅིག་ (ra-go twelve).

The twelve basic consonants with ར་ *r* on their head, *i.e.*, ར་ surmounting them :

རྐ རྒ རྣ རྤ རྥ རྦ རྦྷ རྨ རྩ རྪ རྫ རྫྷ
rka, rga, rña, rja, rña, rta, rda, rna, rba, rma, rtsa, rdsa.

(the superscribed letter being generally silent is represented by an underlined *r*)

ལ་མགོ་བརྩ་ནི (*la-go ten*).

The ten basic consonants with the letter *l* surmounting them :

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
lka, lga, lña, lca, lja, lta, lda, lpa, lba, lha.

the superscribed letter where silent is represented by an underlined *l*.

ས་མགོ་བརྩ་གཅིག་ནི (*sa-go eleven*).

The eleven basic consonants with the letter *s* surmounting them :

སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་སྐྱོ་
ska, sga, sña, snā, sta, sda, sna, spa, sba, sma, stsa.

the superscribed letter which is not pronounced is represented by an underlined *s*.

ཇོན་འཇུག་ལྔ (*ngon-jüg five*).

The five letters which, when prefixed to initial or basic letters to form a word, are seldom in Tibet Proper pronounced and are represented by underlined italics :

ག་ད་བ་མ་འ།
g, d, b, m, h.

ཇེས་འཇུག་བརྩ་ནི (*je-jüg ten*).

The ten letters which when affixed to initial letters to form a word are very softly pronounced:—

ག་ང་ད་ན་བ་མ་འ་ར་ལ་ས།
g, ñ, d, n, b, m, h, r, l, s.

ངོགས་ཚོགས་བརྩ་གཅིག་ནི (*dsog-tshig eleven*).

The eleven letters which are reduplicated (to form the preterite) when joined with a terminal *o* :

གོ་ངོ་དོ་ནོ་བོ་མོ་འོ་རོ་ལོ་སོ་ཏོ།
go, ño, do, no, bo, mo, ho, ro, lo, so, to.

ལ་དོན་ནམ་པ་བདུན་ནི (*la-don* seven).

The seven postpositions signifying to or at,

སུ་རུ་ར་དུ་ན་ལ་ཏུ།
su, ru, ra, du, na, la, tu.

འབྲེལ་སྐྱེ་ལྔ་ནི (*del-dā* five).

The postpositive particles to signify possession:—

གི་ཀྱི་གྱི་འི་ཡི།
gi, kyi, gyi, hi, yi.

ཉེས་སྐྱེ་ནི *ché-dā* or *jé-dā*.

The instrumental particles:—

གིས་ཀྱིས་གྱིས་འིས་ཡིས།
gis, kyi's, gyis, his, yis.

ཐོན་འཇུག་ལ་བ་ཐོབ་པའི་ཀ་ཡིག་(མིང་གཞི)།

the basic (མིང་གཞི) ཀ and its compounds with the letter *b* བ prefixed,

བཀའ།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་བ།	<i>bkag.</i>	བཀའ་ན།	<i>bkan.</i>
བཀའ་བ།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་ས།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkar.</i>	བཀའ་ལ།	<i>bkañ.</i>
བཀའ་བ།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་མས།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkañ.</i>
བཀའ་ས།	<i>bkañ.</i>	བཀོད།	<i>bkañ.</i>	བཀོད་ལ།	<i>bkañ.</i>	བཀོད་ས།	<i>bkañ.</i>
བཀོད།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་བ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་བས།	<i>bkañ.</i>
བཀྱ་མས།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་ལ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱི།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ།	<i>bkañ.</i>
བཀྱ་ས།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་ན།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་ས།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་འས།	<i>bkañ.</i>
བཀྱ་ལ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་བ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་ད།	<i>bkañ.</i>	བཀྱ་ར།	<i>bkañ.</i>
བཀྱ་ས།	<i>bkañ.</i>	བཀྱོ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱོ།	<i>bkañ.</i>	བཀྱོ་ས།	<i>bkañ.</i>
བཀྱོ་མ།	<i>bkañ.</i>						

བ་འཇུག་ཐོབ་པའི་ཅ།

the basic ཅ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཅའ།	<i>bcah.</i>	བཅགས།	<i>bcags.</i>	བཅངས།	<i>bcañs.</i>	བཅད།	<i>bcad.</i>
བཅབས།	<i>bcabs.</i>	བཅར།	<i>bcar.</i>	བཅལ།	<i>bcal.</i>	བཅས།	<i>bcas.</i>
བཅིལ།	<i>bcil.</i>	བཅིངས།	<i>bciañs.</i>	བཅིང་།	<i>bciañ.</i>	བཅུག།	<i>bcug.</i>
བཅུད།	<i>bcud.</i>	བཅུམ།	<i>bcum.</i>	བཅུ།	<i>bcu.</i>	བཅོམས།	<i>bcoms.</i>
བཅོས།	<i>bcos.</i>	བཅོལ།	<i>bcol.</i>	བཅྱིད།	<i>bcid.</i>		

བ་ཐོབ་པའི་ཏ།

the basic ཏ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཏགས།	<i>btags.</i>	བཏང་།	<i>btan.</i>	བཏབ།	<i>btav.</i>	བཏིངས།	<i>btiañs.</i>
བཏུ།	<i>btu.</i>	བཏུས།	<i>btus.</i>	བཏུད།	<i>btud.</i>	བཏུབ།	<i>btub.</i>
བཏུལ།	<i>btul.</i>	བཏུང་།	<i>btuñ.</i>	བཏུབ།	<i>btel.</i>	བཏར།	<i>brtan.</i>
བཏར།	<i>brten.</i>	བཏར།	<i>btan.</i>	བཏར།	<i>btan.</i>	བཏར།	<i>btan.</i>
བཏར།	<i>btas.</i>	བཏར།	<i>btar.</i>	བཏར།	<i>btos.</i>	བཏར།	<i>btams.</i>
བཏར།	<i>brtun.</i>	བཏར།	<i>brtul.</i>	བཏར།	<i>bstegs.</i>	བཏར།	<i>bstum.</i>

བ་ཐོབ་པའི་ཙ།

the basic ཙ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཙག།	<i>btasag.</i>	བཙན།	<i>btasan.</i>	བཙང།	<i>btasah.</i>	བཙས།	<i>btasas.</i>
བཙལ།	<i>btasal.</i>	བཙར།	<i>btasir.</i>	བཙགས།	<i>btasugs.</i>	བཙད།	<i>btasud.</i>
བཙུན།	<i>btasun.</i>	བཙུམས།	<i>btasums.</i>	བཙུམས།	<i>btasems.</i>	བཙོ།	<i>btaso.</i>
བཙོག།	<i>btasog.</i>	བཙོང་།	<i>btasoñ.</i>	བཙོད།	<i>btasod.</i>	བཙོན།	<i>btason.</i>
བཙོངས།	<i>btasoñs.</i>	བཙོས།	<i>btasos.</i>	བཙོ།	<i>brtsi.</i>	བཙུབ།	<i>brtsub.</i>
བཙོ།	<i>brtse.</i>	བཙོན།	<i>brtson.</i>	བཙོམས།	<i>brtsams.</i>		

བ་ཐོབ་པའི་ག།

the basic ག and its compounds with the letter བ prefixed,

བགག།	<i>bgag.</i>	བགགས།	<i>bgags.</i>	བགད།	<i>bgad.</i>	བགམ།	<i>bgam.</i>
བགགས།	<i>bgags.</i>	བགོ།	<i>bgo.</i>	བགོས།	<i>bgos.</i>	བགྱངས།	<i>bgyañs.</i>
བགྱ།	<i>bggyi.</i>	བགྱས།	<i>bggyis.</i>	བགྱད།	<i>bggyid.</i>	བགྱང་།	<i>bggrañ.</i>
བགྱངས།	<i>bggrañs.</i>	བགྱད།	<i>bggad.</i>	བགྱེས།	<i>bgres.</i>	བགོ།	<i>bgro.</i>
བགན།	<i>bggan.</i>	བགོལ།	<i>bggol.</i>	བགྱངས།	<i>bggyañs.</i>	བགྱིད།	<i>bggyid.</i>
བགྱད།	<i>bggyud.</i>	བགྱལ།	<i>bggyun.</i>	བགྱ།	<i>bggye.</i>	བགྱལ།	<i>bggyan.</i>
བགྱལ།	<i>bggyal.</i>	བགྱད།	<i>bggyad.</i>	བགྱིར།	<i>bggyir.</i>	བགྱུར།	<i>bggyur.</i>
བགྱེད།	<i>bggyed.</i>	བགྱོབ།	<i>bggrob.</i>	བགྱུལ།	<i>bggrun.</i>	བགྱུངས།	<i>bggruñs.</i>
བགྱུལ།	<i>bggrum.</i>	བགྱོང་།	<i>bggreñ.</i>	བགྱོན།	<i>bggron.</i>	བགྱགས།	<i>bggrags.</i>
བགྱུབས།	<i>bggrubs.</i>						

ཤ་འདྲ་ལྟར་གྱི་འགྲུ་ལྟར་།

ཤ་ pronounced shad in Ladak and Amdo but in Tsang and Central Tibet is

pronounced : Shay |

ཤྱ་འདྲ་ or རྩོལ་འདྲ་ single perpendicular stroke | = (.) Comma.

ཤྱིས་འདྲ་ double stroke || = (.) full stop.

ཤྱིལ་འདྲ་ four-fold stroke |||| used at the end of a chapter or section.

ཤོག་ point, dot separating syllables.

ཤོག་འདྲ་ stroke with dots on its top ་ or ་། ornamental stop.

ABBREVIATIONS OF NAMES.

- ◆—
- A.* *Ati-çahi rnam-thar* ཇོ་བོ་ཇི་མ་ཏི་འཕེ་རྒྱལ་པོ།
- A. K.* *Avadāna Kalpalatā.*
- A. R.* *Asiatic Researches.*
- A. S.* *Aṣṭa Sāhasrikā B. T. Society.*
- A. Ç.* *Anuruddha-Çataka B. T. Society.*
- Abhi.* *Abhidhammattha-sangaho.*
- Ar.* *Arabic.*
- B. grub.* *Bon-gyi grub-mthah* བོན་གྱི་གུབ་མཐའ།
- B. Nam.* *Bon Nam shag.*
- B.T.S.* *Buddhist Text Society.*
- Bal.* *Baltistan.*
- Behu.* *Behu-bum sñon-po* བེ་ལུ་བུམ་སྒོན་པོ།
- Beng.* *Bengali language.*
- Bhar.* *Bharata, dialogue, ed. by Dr. A. Schiefner.*
- Bhot.* *Bhotan, province.*
- Bodhi.* *Bodhicharyāvatāra, B. T. Society.*
- B.ch.* *Bon-choṣ* བོན་གྱི་ཚམ།
- Budh.* *Buddhism.*
- Bum.* *མྱེན་འབུམ་ཚུང་ Sman-hbum chuñ.*
- Burn. I.* *Burnouf, Introduction au Buddhism Indien.*
- Burn. II.* *Burnouf, Lotus de la bonne loi.*
- C.* *Central Tibet.*
- Cāṇ.* *Cāṇakya (Tsā-na-ka)* ཚ་ན་ཀ།
- Cho-zañ.* *Lama Choṣ-bṣañ gsuñ-hbum.*
- Choi-g.* *Choṣ-rgyal ḥstod-pa* ཚམ་རྒྱལ་བཏོད་པ།
- Cs* *Csoma de Körösi's Tibetan English Dictionary*
- Cunm.* *Cunningham General, Ladak and the surrounding country.*
- Çe or Ç. doñ.* *Çeṣ-rab sdoñ-bu* ཇེས་རབ་སྡོད་བུ།
- Ç. gya.* *Çeṣ-rab brgya-pa* ཇེས་རབ་བརྒྱལ་པ།
- Ç. lam.* *Çam-bha-lahi lam-yig* ཇམ་བཟ་ལའི་ལམ་ཡིག།
- Çer.* *Çer-gyi me-loñ* ཇེར་གྱི་མེ་ལོང་།
- Çil.* *Çila* ཇི་ལ།
- Div. A.* *Divyāvadāna.*
- D. çel.* *Divañṣ-çel me-loñ* དུངས་ཇེལ་མེ་ལོང་།
- D. R.* *Dul-wa Rinpo-che, a Bon religious work.*
- Dran.* *Dran-pa hier gshag* དར་པ་ཉེར་གཞག།
- Dag.* *Dag-byed gsal-waḥi me-loñ* དག་བྱེད་གསལ་བའི་མེ་ལོང་།

- Deb.* *Deb-ther sñon-po* དེབ་ཐེར་སློན་པོ།
- Desg.* Desgodins, La Mission du Tibet de 1855-1870.
- Dh.* Dharmasangraha (Max Müller).
- Dham.* Dhammapado, B. Text Society's edition.
- Do or Dom.* *Mdo-mañ* མདོ་མང་།
- Dsam.* *Hdsam-gliñ rgyas-bçad* འཛམ་གླིང་རྒྱལ་བཤད།
- Dus-ye.* *Dus-hkhor-gyi ye-çes-kyi lehu* also *Dus-hgrel ye-le.*
- Dus-kho.* དུས་ལོ་རྒྱུ་ལྟེན་པོ་ལྟེན་པོ་ *Dus-hkhor òi-kā.*
- Dug.* *Gdugs-dkar* གདུག་པ་དཀར།
- Dzl.* *Mdo hdsañ-blun* an ancient collection of Legends of Buddha.
- Ev.* *E-vam* ཡི་ལམ།
- G. Bon.* *Rgyal-rabs bon-gyi hbyuñ-gnas* རྒྱལ་རབས་བོན་གྱི་འབྲུང་གནས།
- G. kah.* *Rgyal-po bkah-thañ* རྒྱལ་པོ་བཀ་ཐང་།
- G. Sndg.* Revd. Graham Sandberg, B.A., LL.B.
- Gyal.* *Rgyal mtshan rtsemohi gzuñs.*
- Gyal. S.* *Rgyal-rabs gsal-wahi me-loñ* རྒྱལ་རབས་གསལ་པའི་མེ་ལོང་།
- Glr.* *Rgyal-rabs*, a history of the kings of Tibet quoted by Jäschke.
- Gram.* Grammar or native grammatical works.
- Grub.* *Grub-mthah çel-gyi me-loñ* རྒྱལ་མཐའ་ཤེལ་གྱི་མེ་ལོང་།
- Gul.* མཁས་པའི་མགུལ་རྒྱན་ *Mkhas-pahi mgul-rgyan.*
- Gya-cher.* *Gya-cher rol-pa*, Tib. version of the *Lalitvistara* Ed. by Foucaux.
- Glu.* *Rgyal-wa Tshañs-dhyañs rgya-mtshohi mgul-glu.*
- Gser-phreñ.* རྒྱལ་སློན་གྱི་འཛིན་པའི་ལཱ་ལཱ་གསལ་བཤད་གསེར་འབྲུང་ by Nāgārjuna.
- Gshon.* *Gshon-nuhi mgul mgyur* གཤོན་ལཱ་ལཱ་མགུལ་མགུར།
- Gyu.* *Gyu-thog-pahi rnam-thar* གཡུ་ཐོག་པའི་རྣམ་ཐང་།
- Hey.* Revd. A. W. Heyde of the Moravian Mission.
- Hind.* Hindi language.
- Hook.* Sir Joseph Hooker's Himalayan journals.
- Hue.* Abbe Hue and Gabet's Tibet.
- Hbrom.* *Hbrom-ston-pahi rnam-thar* འབྲོམ་སྟོན་རྒྱལ་པའི་འབྲུང་གནས་གྱི་རྣམ་ཐང་།
- Hbum.* *Yum-chen-mo* ཡུམ་ཅེན་མོ།
- J. Zañ.* *Dpag-bsam ljon-bzañ* དཔག་བསམ་ལྗོན་བཟང་།
- Jā.* Jächke's Tibetan-English Dictionary.
- Jig.* *Hjig-rten lugs-kyi bstan-bcos* འཇིག་རྟེན་ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས།
- K. d.* *Bkah-hgyur mdo* བཀའ་འབྲུང་མདོ།
- K. du.* *Bkah-hgyur hdul-wa* བཀའ་འབྲུང་འདུལ་བ།
- K. dun.* *Bkah-babs hdun-ldan-gyi rnam-thar* བཀའ་བབས་འདུན་ལྗོན་གྱི་རྣམ་ཐང་།
- K. g.* *Bkah-hgyur rgyud* བཀའ་འབྲུང་རྒྱུད།
- K. ko.* *Bkah-hgyur dkon-brtsegs* བཀའ་འབྲུང་དཀོན་བརྟེན་གསལ།
- K. my.* *Bkah-hgyur myañ-hdas* བཀའ་འབྲུང་མྱེད་འདས།
- K. phal.* *Bkah hgyur phal-po-che* བཀའ་འབྲུང་ཕལ་པོ་ཅེ།

- K.P.* Karuṇā-puṇḍarika, B. T. Society.
- K. thañ. or Kathañ.* *Padma bhkañ thañ.*
- Kālac. T.* Kālachakra of Tārānātha.
- Kh.* Kham, eastern part of Tibet.
- Kha.* མཁའ་མགོ་མའི་བཅའ་ *Mkhah hgro-mahi brdah.*
- Khrid.* *Kloñ-chen Hkhrid-yig* གྲོང་ཆེན་རྟིང་ཐེག་གི་སྒྲོན་འགྲུའི་འབྲིང་ཡིག།
- Köpp.* Köppen, die religion des Buddha.
- Kun.* Kunawar, province under British protection.
- Kye-rim.* *Hjigs-byed bskyed-rim* འཇིགས་བྱེད་བསྐྱེད་རིམ།
- L. V.* Lalitavistara.
- Lankā.* Lanḳāvatāra-Sūtra, B. T. Society.
- Lam-rim.* *Byañ-chub Lam-gyi rim-pa* རྩལ་ལྷན་ལམ་གྱི་རིམ་པ།
- Lam. ti.* *Lam-don ti-ka* ལམ་སྐྱོན་ཏི་ཀ།
- Lat.* Latin.
- Ld.* Ladak.
- Ld. Glr.* *Ladak Gyals-rabs*, a history of Tibet, Ed. by Dr. E. Schlagintweit.
- Lex or Lexx.* Lexicon or Lexicons, native Tibetan dictionaries.
- Lh.* Lhasa.
- Lh. kar.* *Lha-sahi dkar-chag* ལྷ་སའི་དཀར་ཆག།
- Lh. kah.* *Lha-hdre bhkañ-thañ* ལྷ་འདྲེ་བཀའ་ཐང་།
- Liç.* *Li-çi gur-khañ* ལེ་ཤི་གུར་ཁང་ a Tibetan glossary.
- Lo.* *Thog-mahi blo-sbyoñs* ཐོག་མའི་བློ་སྐྱོང་ས (Lam-rim).
- Loñ.* *Kloñ-rdol gsuñ-hbum* གྲོང་རྫོལ་གསུང་འབྲུམ་བུ་མ་གྲོང་རྫོལ་རིན་པོ་ཆའི་གསུང་འབྲུམ་བུ་པ 16th volume.
- L. kah.* *Blon-po bhkañ-thañ* བློན་པོ་བཀའ་ཐང་།
- Ljañs.* *Ljañ-gliñ-gi bsgruñs* ལྷའ་གྲིང་གི་བསྐྱེང་ས།
- M. V.* *Mahā Vyutpatti.*
- M. vṛtti.* *Mādhyaṃika Vritti* B. T. Society.
- M. Wills.* Sir. Monier William's Sanskrit-English Dictionary.
- Ma.* *Ma-hoñs luñ-hstan* མ་འོངས་ལུང་བཟླ་ན་ Tibetan Apocalypse.
- M. gu.* *Margyud* མ་རྒྱུད།
- Mahā. p.* Mahāparinibbāna-sutta, Pali Text Society.
- Mahā. v.* Mahāvairoṃso.
- Mam.* མ་མོ་བསྐྱེང་གསེ *Mamo bhkañ gso.*
- Med.* Medical works of Tibet.
- Mi.* *Miñi mtshan-ñid* མིའི་མཚན་ཉིད།
- Mil.* Milaraspa's མཐུང་འབྲུམ་ *mgur hbum* hundred thousand songs.
- Mil. nt.* *Mi-la ras-pahi rnam-thar* མི་ལ་རས་པའི་རྣམ་ཐར་ Mila's autobiography.
- Miñ-rda.* *Miñ-don brdah-sprod* མིང་རྫོན་བཅའ་སྐྱོད་ (*Dag-yig*).
- Mong.* Mongolian.
- Mñg.* *Man-ñag rgyud* མན་ངག་རྒྱུད་ a medical work.

- Mgrin*. *Mgrin-sñon zla-wahi rtogs-brjod* མགྲིན་ཐོན་ཐུ་བའི་རྟོག་མ་བཞུང་།
- Mgur*. *Mi-la ras-pahi mgur-hbum* མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབུམ
- Mñon*. *Mñon-brjod mkhas-pahi rna-rgyan* མངོན་བཞུང་མཁས་པའི་རྟ་རྒྱུ། a Lhasa block-print work in 80 leaves compiled by Ñag Wang Jigten Wangchûg Tagpai Dorje (ངག་དབང་འཇིག་རྟེན་དབང་ལྷུག་གྲགས་པའི་རྗེ།) from Sakya Pañchen's Tshig-gter, Tibetan translation of Amarkoṣa and other lexicons.
- Mtshan*..... *Mtshan-ñid* མཚན་ཉིད།
- Nāro*. *Na-ro chos-drug* རབ་ལམ་ན་རོ་ཚེས་ལྷག་གི་འབྲིད། ཤུ་ཚེན་ན་རོ་པའི་རྣམ་ཐར།
- Nor*. *Nor-lhahi gsuñs* རྟོན་ལྷའི་གཟུངས།
- Ñag*. *Dag-yig ñag-sgron* དག་ཡིག་ངག་སྟོན་ཙུ་འབྲེལ།
- Org*. Original texts.
- Org. m*. Original manuscripts.
- Pag*. *Rtogs-brjod dpag-sam hkhri-ciñ* རྟོག་མ་བཞུང་དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་།
- Pth*. *Pad-ma thañ-yig* པད་མ་ཐང་ཡིག།
- Pur*. Purrang.
- Rdo*. *Rdo-riñ sum-rtags* རྩོ་རིང་སྤུམ་རྟགས།
- Rdo-phreñ*. *Rdo-rje phreñ-wa*.
- Rdsa*..... *Sgom-chen dañ rdsa-rtsig-gi rnam-thar* མོམ་ཚེན་དང་ཇུ་རྩིག་གི་རྣམ་ཐར།
- Rgyan*. *Rgyan-gyi bstan bcos* རྒྱན་གྱི་བཟུན་བཅོས།
- Rje-nam*. *Rje rin-po chehi rnam-thar* རྗེ་རིན་པོ་ཚའི་རྣམ་ཐར།
- Rnam*. *Rnam-bçad sñiñ-rgyan* རྣམ་བཤད་སྟིང་རྒྱན།
- Rtsa-g*. *Rtsa-rgyud* རྩ་རྒྱུད།
- Rtsa. ti*. *Dbu-ma rtsa hgrcl-pa gñis-ka*, དབུ་མ་རྩ་བ་དང་འབྲེལ་པ་གཉིས་ཀ།
- Rtsa-shuñ*..... *Man-ñag rgyud-kyi rtsa-wahi gshuñ* མན་ངག་རྒྱུད་གྱི་རྩ་བའི་གཟུང་།
- Rtsi*. *Rtsis-kyi bstan-bcos* རྩིས་གྱི་བཟུན་བཅོས།
- Rtsii*..... *Rtsis-gshi phyogs-bçgrigs* རྩིས་གཞི་ཕྱོགས་བསྐྱེགས།
- S*. Sanskrit terms from Tibetan-Sanskrit Lexicons of Tibet explained by Satis Chandra Acharya, M.A.
- S. del*. *Gsum-hgrcl* གསུམ་འབྲེལ།
- S. g*. *Shad-gyud*, a medical work.
- S. Lex*. Sanskrit lexicon.
- S. phreñ*. *Legs-bçad gser-hphreñ* ལེགས་བཤད་གསེར་འབྲེང་།
- S. kar*. *Bsam-yaç çkar-chag* བསམ་ཡས་དཀར་ཚག།
- S. lam*. Sambhalai lam-yig.
- S. leg*. *Sa-skya legs-bçad* ས་སྐུ་ལེགས་བཤད།
- S. o*. *Gser-hod dam-pa* གསེར་འོད་དམ་པ།
- S.P*. Suvarṇa-prabhā, B. T. Society.
- Samā*. Samādhirāya-sūtra, B. T. Society.
- Sām*. *Sāmkhya-tattva Kaumudi*.
- Sans*. Sanskrit or Sanskr̥t.

- Sch.*Prof. Is. J. Schmidt, Tibetisch-Deutsches Wörterbuch. and
Tibetische grammatik.
- Schr.*Dr. A. Schiefner.
- Schl.*Dr. E. Schlagintweit, Buddhism in Tibet.
- Schtr.*Schröter, editor of the first Tibetan Dictionary.
- Ser.**Gser-gyi Meloñ*, གཤམ་གྱི་མེ་ལོང་།
- Shad.**Sman-gyi bçad-rgyud* སྐར་གྱི་བཤད་རྒྱུད།
- Shal.*ལལ་ལྗེ་ *Shal-lee*.
- Sikk.*Sikkim.
- Situ.**Si-tuñi sum-rtags* སི་ཏུ་འི་སུམ་རྟགས་ (པོད་ཀྱི་སུམ་རྟགས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་སི་ཏུ་པའ་ཚེན་གཙུག་ལག་ཚས་ཀྱི་
རྣམ་པའི་མཚན་པ་མགས་པའི་མགུལ་རྒྱན་སུ་ཏིག་ལྷེང་མཛེས་) .
- Sman. g.**Sman-rgyud* or སྐར་གཟུང་རྒྱུད་བཞི།
- Sman.**Bder-dge sman-bçduç chen-mo* བདེར་དགེ་སྐར་བཟུས་ཚེན་མོ།
- Šhag.**Šhags-škad* རྟགས་མྱད་ a vocabulary of mystic Sanskr̥t terms.
- Šñan.**Šñan śhag meloñ* ལྷན་དག་མེ་ལོང་།
- Šñiñ.**Kloñ-chen sñiñ-thig-gi theg-mehog mdsod* ཀློང་ཚེན་ལྷིང་ཐེག་གི་ཐེག་མཚོག་མཛོད།
- Snd. Hbk.*Rev. G. Sandberg's Hand-book of Tibetan.
- Sog.**Sog-gtan* མོག་པོའི་དཔེ་གཏམ།
- Sorig.**Gso-rig chos-hbyuñ* གསོ་རིག་ཚས་འབྲུང་།
- Spyod.**Spyod-rnam* ལྷོད་རྣམ།
- Spyo.**Spyod-hjug* ལྷོད་འཇུག།
- Stg.**Bstan-hgyur* བཟན་འགྲུང་ collection of commentaries.
- Sukh.*Sukhāvati-vyūha.
- Surañ.*Surañgama Sūtra ལུ་རང་ག་མ་སུ་ཏུ།
- Tan. d.**Bstan-hgyur-mdo* བཟན་འགྲུང་མདོ།
- Tan. śhag.**Bstan hgyur śhags*.
- Tā.*Tārā Nātha's *Rgya-gar chos-hbyuñ*, history of the rise of Buddhism.
- Theg.**Theg-mehog mdsod* ཐེག་མཚོག་མཛོད།
- Thgr.**Bar-do thoç-grol chen-mo* བར་དོ་ཐོས་རྒྱལ་ཚེན་མོ།
- Thgy.*Thargyan, scientific treatises.
- Tib.*For Tibetan.
- Trig.*Triglot a collection of Buddhist terms by Prof. Minayeff.
- Ts. or Tsañ.**Gtsañ* གཙང་ Tsang province.
- Ts. kah.**Btsun-mo bkah-thañ* བཏུན་མོ་བཀའ་ཐང་།
- Tshig.**Tshigs-brgya-pa* རྟེགས་བརྒྱུལ།
- Ü.*The province of དབུས *Dhug*, Central Tibet.
- V. C.**Vajra-chedikā*.
- Vai. kar.**Vai-dūrya dkar-po* བཟུ་རུ་དཀར་པོ།
- Vai. śñ.*འེ་རུ་རྩོན་པོ་ or (*Vai-dūry śñon-po*).
- Visuddhi.*Visuddhimaggo B. T. Society.
- W. or W. Tib.*Western Tibet.

<i>Was</i>	Prof. W. Wassiljew, Der Buddhismus.
<i>Wils</i>	Wilson's Grammar.
<i>Wts</i>	Wai-tsang thu-shi; a description of Tibet, Ed. by Klaproth.
<i>Ya-sel</i>	<i>Vai-dūra ya-sel</i> བེ་རུ་རུ་གཡལ་མེལ།
<i>Yañ-ti</i>	དགའ་མ་ཚན་ཤི་ལྷ་ <i>Dhyañs-can tikā</i> .
<i>Yid</i>	<i>Yid-kyi mun-sel</i> ཡིད་ཀྱི་མུན་མེལ།
<i>Yig</i>	<i>Rgya-bod yig-tshañ</i> རྒྱ་བོད་ཡིག་ཚང་།
<i>Yig. k.</i>	<i>Yig-bskur rnam-gshag</i> ཡིག་བསྐྱར་རྣམ་བཞག།
<i>Yon</i>	<i>Yon-gtan mdsod</i> ཡོན་གཏན་མཛོད།
<i>Z</i>	<i>Zañs-dkar</i> རང་ས་དགས།
<i>Zam</i>	<i>Brdah-yi hstan-bcos Za-ma-tog</i> བདེ་ལེ་བརྟན་བཙོམ་རྩ་མ་རྟོག། (<i>Dag-yig</i>).

‡ and + prefixed to some words indicate them as (བདེ་རྩིང་ *brda rñin*) belonging to the older orthography.

‡ and † prefixed to some words indicate their Indian or Sanskrit origin.

* words marked with asterisks were sent by Dr. Albert Grünwedel for being incorporated in this Dictionary. They were collected by Dr. A. Schiefner.

GRAMMATICAL ABBREVIATIONS.

abbr.	abbreviated; abbreviations.	genit.	genitive case.
abstr.	abstraction; abstract.	gram.	grammar.
acc.	according to.	<i>ibid.</i>	ibidem, in the same place.
accus.	accusative case.	<i>id.</i>	idem, the same.
act.	active, actively.	<i>i. e.</i>	id est, that is.
adj.	adjective.	imp.	imperative mood.
adv.	adverb, adverbially.	impers.	impersonal, impersonally.
arith.	arithmetic.	incorr.	incorrect, incorrectly.
b.	books.	inf.	infinitive mood.
c.	cum, with.	<i>init.</i>	initio, at the beginning of a longer
c.c.	construitur cum, construed with.	inst.	instead. [article.]
c.c.a.	construed with the accusative, etc.	instr.	instrumentative case.
cf.	confer, compare.	interj.	interjection.
ch.	chapter.	interr.	interrogative, interrogatively.
cog.	cognate, related in origin.	inters.	intransitive.
col. or colloq.	colloquial, colloquially.	<i>i.o.</i>	instead of.
collect.	collective, collectively.	irr.	irregularly, irregular.
com.	commonly.	lang.	language.
comp.	compound, compounds.	lit.	literally, also literature.
conj.	conjunction.	long.	longitude.
contr.	contracted.	masc.	masculine gender.
corr.	correct, correctly.	<i>med.</i>	medical works. [longer article.]
correl.	correlative, correlatively.	med.	medio, about the middle of a
dat.	dative case.	metaph.	metaphorical, metaphorically.
demon.	demonstrative.	met. or meton.	metonymical, metonymically.
deriv.	derivative.	myst.	mystical or mystically.
dub.	dubious.	n.	name.
E.	east.	N.E.	north-east.
e. g.	exempli gratia, for instance.	neut.	neuter gender.
eleg.	elegant, elegantly.	<i>nif.</i>	ni fallor, if I am not mistaken.
elswh.	elsewhere.	n.p.	noun proper.
emphat.	emphatical, emphatically.	N.W.	north-west
erron.	erroneous, erroneously.	num.	numeral.
esp.	especially.	obs.	obsolete.
equiv.	equivalent.	opp.	as opposed to.
euph.	euphemistical, euphemistically.	orig.	for original work.
ex.	example.	orthog.	orthography.
expl.	explain, explanations.	p.	page.
extr.	extrimo, towards the end of a	para.	paragraph.
fem.	feminine gender. [longer article.]	partic.	participle.
fig.	figurative, figuratively.	pass.	passive, passively.
frq.	frequently.	past.	past tense.
fut.	future tense.	perh.	perhaps.
gen.	general, generally.	pers.	person, personal.

pf.	perfect tense.	S.E.	south-east.
pl.	plural number.	sim.	similar in meaning, similarly.
pleon.	pleonastic, pleonastically.	sing.	singular number.
p. n.	proper name.	sh or ş	for ş or ş.
po.	poetically.	symb. num.	symbolical numeral.
pop.	popular language.	Syn. or synonym.	synonymous.
poss. p.	possessive pronoun.	termin.	terminative case.
postp.	postposition.	trop.	tropically.
prep.	preposition.	trs.	transitive.
pres. pret.	present tense, preterite.	v.	vide, see.
prob.	probably.	vb.	verb.
pron.	pronoun.	vb. a.	verb active.
prop.	properly.	vb. nt.	verb neuter.
prov.	provincialism, provincial.	vulg.	vulgar, low expression.
q. v.	quod vide, which see.	vulgo.	in common life.
rel.	relative.	W.	west.
resp.	respectful, respectfully.	w.e.	without explanation.
subst.	substantive.		

TIBETAN-ENGLISH DICTIONARY.

ཀ *Ka* the first letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to the Sanskrit क or the English K. Of this letter we read: ཀ་ནི་རྩ་བ་ཞེས་པར་གྲགས་ཀ་ni rtsa-wa shes-par grags (K. g. ൬ 424) "the *ka* is called the root." As the first letter it has the sense of "the beginning": ཀ་ནས་དགལ་ཀ་naṣ dag-pa pure from the beginning. Again, it can signify "power": ལྷན་འཛོལ་རྩུང་མ་ཉུ་ཀ་མེད་ sñan htsher-ruñ ma-shu ka-med though unpleasant to hear, I have no power not to say it; མ་གནང་ཀ་མེད་ ma gnah ka-med powerless not to give; མ་འགྲོ་ཀ་མེད་ ma hgro ka-med powerless not to go, i.e., cannot avoid going. ཀ་ka has almost the same sense in ཀ་ཅིས་ཀྱང་མི་ཡན་འཛོལ་བ་ལ་ ka ciṣ kyah mi-phan hchi-wa la (Lo. 35), no resource avails at death. This letter seems to have other metaphorical meanings; thus we read: ཀ་ཞེས་བྱ་བ་འདྲིད་པ་ཡིན་ ka shes bya-wa hdod-pa yin (K. g. ྱ 179) "ka, so to be called, is desire."

ཀ I: 1. when used in indicating numbers *ka* signifies one or first. 2. in modern Tibetan as an affix to many words it denotes: the, all the, the very. ལྷབས་ཀ་ skabs-ka has the same meaning as ལྷབས་ལྷ skabs-su, on a certain occasion; དེ་ཀ་ de-ka

that very; ཀ་ཉིས་ཀ་ gñis-ka the two. 3. in a large number of words we find ཀ་ occurring as the second syllable. In some of these it has been added apparently as a differentiative particle; and in the colloq. we often find it annexed to the older monosyllabic form without explainable reason.

ཀ II: indeed; surely: ལྷར་ཡང་དྲན་དུ་ཀ་སོང་ ḡlar yah dran-du ka soh (Pag. 42) later again he indeed recollected (the separation).

ཀ་ka for; ཀ་བ་ka-wa a pillar.

ཀ་ཀ་ka-kha 1. the A-B-C, or alphabet. 2. a feather: ལྷས་ལྷན་ལ་ཀ་ཀ་ཉི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ ḡsañ-skad la ka-kha ni ḡgro-ho (K. g. ག 216) in the secret language *ka-kha* signifies a feather.

ཀ་ཀ་ལ་ka-kha-pa a beginner of the alphabet; a child.

ཀ་ཐོ་ka-tho, also ཀ་ཀ་ཐོ་ཐོ་ka-khahi tho, an alphabetical register; an index.

ཀ་ཐོ་ག་Ka-thog lit. "on the top of ཀ"; n. of a celebrated Buddhist monastery in Kham belonging to the *Rñiñ-ma* School, the Head Lama of which is believed always to be an incarnation of his predecessor and holds the title of ཀ་ཐོ་ག་རིག་འཛོལ་ཅེན་མོ། The hill on

which this monastery was built is said to have resembled the letter ཀ *ka*. འབྲི་ཆུ་འབྲུ་མ་
 སྤོམ་པོར་དང་ཉེ་བར་ཀ་ཐོག་ཅེས་པའི་གནས་དགོན། (*Deb. ག*
 26) On the bank of the Di-chu (*Hbri-chu*),
 near Pom-po, is the monastery called
 Kathog.

ཀ་དག *ka-dag* = ཀ་ནས་དགལ *ka-naṣ dag-pa*
 pure from the beginning. According to
 the *Rñiñ-ma* School of Buddhism it means
 སྤོང་པ་ཉིད་ *stoñ-pa-ñiḍ* (*çūnyatā*) emptiness, or
 the void; that which is pure from the
 beginning: རོ་པོ་ཀ་དག་རང་བཞིན་ལྷན་གྱི་གྲུབ་པའི་འདུས་མ་
 ལུས་ཀྱི། (*Yig. 14*) that which is not com-
 pounded, being evolved of itself, is pure
 from the beginning.

ཀ་ཉེ *ka-ñde* ལྔ་བོ 1. the four letters in
 the first group of the Tibetan alphabet,
 namely, ཀ་ཏ་ག་ང། 2. in astronomy con-
 secutive numbers: ཆུ་མིན་དུ་ཀ་ཉེ་ལུགས་འབྱུང།
 (*Ya-sel. 45*) the order of figures in the
 (zodiac sign of the) crocodile is con-
 secutive.

ཀ་པ *ka-pa* the first volume of a work or
 a series of works; a volume or anything
 else marked with the letter ཀ *ka*.

ཀ་དཔེ *ka-dpe*, also expressed ཀ་ཏ་འི་དཔེ *ka*
khahi dpe, an A-B-C book; a primer.

ཀ་ཐྲེང་ *ka-phreñ* (*ka-theng*) = ཀ་ལོ *kāli* the
 series of consonants in the Tibetan
 alphabet.

ཀ་མེད *ka-med* helpless, powerless.

ཀ་སྤོང་ལུས་ཆུ་ *ka-smad sum-cu* lit. "the thirty
 (letters of the Tibetan alphabet) below the
 letter ཀ."

ཀ་རྩོམ་ *ka-rtson* an acrostic; a metrical
 composition in which the initial letters
 of each line form a continuous word or
 sentence.

ཀ་ལེ *ka-li* ordinarily written for the
 Tibetan Sanskr̥t word ཀ་ལེ (ཀ་+ལེ་ལེ་).

‡ ཀ་ལེ *kā-li* = ཀ་ཐྲེང་ *ka-phreñ* the series of
 letters gen. beginning with ཀ *ka*, i.e., the
 consonants of the Tibetan language: ལེ་གེ་
 ལེ་ལེ་ལེ་ལེ་ *yi-ge ā-li kā-li yin* "letters are of
 the ལེ series, i.e., vowels, and of the ཀ
 series, i.e., consonants" (*Situ. 3*).

‡ ཀ་ཀ་ I: *ka-ka* काक 1. the crow. 2.
 the cry of the crow: ཀ་ཀ་ནི་མ་ན་ནོར་རྩིད་འབྱུང།
 (*Vai. kar.*) "if a crow caws, wealth will be
 found."

ཀ་ཀ་ II: excrement (nursery word);
 in *W.* ཀ་ཀ་མང་ཅེ *ka-ka tañ-ce* = French *faire*
caca (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀ་ནི *ka-ka-ni* काकिणी 1. a small
 coin of Ancient India (*Cs.*): ཀ་ཀ་ནི་འགོན་གྱི་གྲུབ་
 རིན། "ka-ka-ni of the value of twenty shells
 (*cowries*)." 2. कपर्दक the fourth part of a
puṇa. 3. the quarter of a *māna*. 4. the
 seed of *Abrus precatorius*, used as a weight
 in medicine. 5. the shell of *Cypraea*
moneta, used as money.

‡ ཀ་ཀ་རང་ *ka-ka-rañ* the cucumber is
 so called in Kunawar (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀ་རི *ka-ka-ri* ककारि n. of a fabulous snowy
 mountain situated to the north of a river
 called *Patru*, where a medicinal plant
 called *Tujanaya* grows (*S. Lam. 36*).

‡ ཀ་ཀི་ནི *Ka-ki-ni* 1. n. of a Buddhist
 literary work. 2. n. of a female Buddhist
 deity: ལུབ་ཐོབ་མལ་གྱི་རྩེ་ལ་ལ་ཀ་ཀི་ནི་ཞོར། (*D. 20*)
 "taught) the rites concerning the goddess
Kakini to the saint Mal-bye Tshañ-pa."

‡ ཀ་ཀུ་མུ *Ka-ku-sta* n. of a river
 (*K. d. 5532*).

ཀ་ཏ་མ་ཀ *ka-ta-ma-ka* n. of a kind of bird (*K. ko.* ༧ १).

‡ ཀ་ཏ་ཡ *Ka-ta-ya*, also ཀ་ཏ་ཀ *Ka-tya* n. of a place in Ancient India, probably the country of the *Getae*; according to *Cs.* Scythia; n. of a district in Tibet.

‡ ཀ་ཏ་ཡ་ན་ནོག་ཅན *Ka-ta-ya-na nog-can* lit. Kātyāyana with a hump on his shoulders; one of the six heretical teachers who disputed with Buddha.

‡ ཀ་ཏ་མི་བུ *Ka-ta-hi bu* = ཀ་ཏ་ཡ་ན་ཀ་ཏ་ཡ་ཡ་ཏ་ཀ *kā-tya ya-na* कात्यायन the son of Kātyāyana; n. of a *Bhikṣu* (Buddhist monk) (*Ūag.* ३).

‡ ཀ་ཏ་མི་བུ་མོ *Ka-ta-hi bu-mo* कात्यायनी, उमा the goddess Umā; also the mother of the *Bhikṣu* Kātyāyana.

‡ ཀ་ཏ་མི་བུ *Ka-tya-hi bu* कात्यायन lit. the son of Kātya. It is said that the family name of Kātyāyana was given because the patriarch of the tribe took the vows of an ascetic from the sage Nada (*K. d.* ५ 127).

‡ ཀ་ཏ་ར *ka-ta-ra* n. of a flower (*K. d.* १ 12).

ཀ་ཏ་རུ *ka-ta-ru* = རེ་ལུ་མིག *re-hu mig* a table of figures made of lines crossing each other and forming squares.

ཀ་ཏ་ན *ka-tan* = རས *raṣ* cotton cloth (*Ūag.* १).

‡ ཀ་ཏ་མ་བྱ *ka-tam-bha* described as རྩོག་ཅག་མ་གྱི་མིང་ (*K. d.* ३ 462), n. of an insect.

‡ ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra* = གཤོང་ *gshoñ* a basin, bowl; कतोर (also ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra*) the Tibetan form of the Hindi word *kaṭorā*.

‡ ཀ་ཏ་ཀི *Ka-ta-ki* कटकौ a generic name for mountain; n. of a mountain (*Sch.*).

‡ ཀ་ཏ་ཀི་ལ *Ka-ta-ki-la* कटकिल n. of a city in Ancient Sind (*S. Lam.* 35); lit. a pillar of grass.

ཀ་ཏ་བོ་ར *Ka-ta Bo-ta* Indian n. for the town of Paro in Bhutan (*Dsam.*).

‡ ཀ་ཏུ་ཀ *Ka-tu-ka* n. of a fabulous city which is described to have been fifty *yojana* in circumference.

ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra* v. ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra*.

ཀ་ཏ་ར *ka-tha-ra* in Kunawar a sort of peach (*Jā.*).

ཀ་ཐི་ཇི *Ka-thi-çi* a Chinese minister who founded the monastery of *Hi kwan-zse* (*Yig.* 45).

ཀ་ཐེ *ka-the* v. ཀ་ཡ་ཀ་ཡ *ka-wa*.

‡ ཀ་ད་རུ་ཏ *ka-da-ru-ha* कदरुह (prob. कदरुह a bird nestling on *khadira* trees) n. of a kind of bird (*K. ko.* ༧ १).

‡ ཀ་ད་མ་པ *ka-dam-pa* कदम्ब, प्रियक 1. n. of a tree; ཀ་ད་མ་པའི་མེ་ཏོག་ *ka-damba* flower; the tree *Nauclea cadamba*, a tree with orange-coloured fragrant blossoms. 2. རྩ་མཐེང་རིལ་དང་ཤིང་ལྗོང་གི་བྱ་བྱི་གི་མིང་། (*Ūag.*) n. of a species of bird of a deep blue colour and also that of a tree. 3. a kind of grass.

ཀ་ད་མ་པ་ཅན *ka-dam-pa can* cloud, v. རྩེན་པ *sprin-pa* (*Mñon.*).

‡ ཀ་ད་ཀ *ka-da-ka* कडक also ཀ་དུ་པ *ka-dā-pa* 1. n. of a fruit. 2. n. of a bird (*K. d.* ༥ 20).

‡ ཀ་ད་པ *ka-da-pa* कडाप n. of a fruit (*K. d.* ༥ 202); prob. करिम the fruit of the tree *Ficus religiosa*.

‡ ཀ་ན་ཀ *ka-na-kam* कनक gold; a pedantic synonym for གཤེར *gser* (*Mñon.*).

† ཀ་པི་ལ་མུ་ནི་ *ka-pi-la-tha* कपिल सुनि n. of a Brāhmanieal sage whose hermitage was at the mouth of the Ganges (*S. Lam.*).

† ཀ་པིང་ཐ་ *ka-piñ-tha* कपित्थ n. of a very delicious fruit (*K. d. ५ 20*).

† ཀ་པིན་ད་ *ka-pin-da-ka* कपिन्दक n. of a kind of bird.

ཀ་ཕུ་ཏ *Ka-pu-ta* n. of a place in Ancient India where, in accordance with the curse of a holy sage, adultery and incest were punished with the burning of the house in which such crimes were committed (*Dsam.*).

ཀ་པེད་ *ka-ped* a gourd; a sort of medicinal fruit (*Lex.*).

ཀ་པ *ka-pha* a tree.

ཀ་པ I: *Ka-wa* n. of the mother of Bromton, the founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Hbrom. ९ 37*).

ཀ་པ II: = ཀ་ཕུག་པ་ *gzug-pa* ལྷུང་པ་, ལྷུང་པ་ a pillar, column, stake, support; also trident; ཀ་སྒེ་ *ka-ske* the neck of a pillar or column; ཀ་སྒོད་ *ka-sked* the shaft; ཀ་གཅིག་མ་ *ka-gcig-ma* a small house or temple having but one pillar; ཀ་ཅན་ *ka-chen* the principal pillar, a very large pillar; ཀ་རྩེན་ *ka-rten* the base of a pillar; ཀ་རྩེགས་ *ka-stegs* the pedestal of a pillar; ཀ་གདན་ *ka-gdan* the base or pedestal on which a pillar stands; ཀ་ཕུངས་ *ka-spuñs* a colonnade, a number of pillars; ཀ་བ་བུལ་ཅན་ a grooved pillar; ཀ་བ་དང་ནེ་བའི་ཀ་བའི་ལྗོངས་ ལྷུང་པ་ བླ་མ་: (lit. the town of houses built with pillars and king-posts) one of the thirty-six holy places of the Buddhists; ཀ་བ་བུལ་པ་ཅན་ *ka-wa bum-pa-ean* one of the pillars of the great Jokhang temple at Lhasa, with the upper part of

its capital in the shape of a water-pot; ཀ་བ་བུལ་པ་ཅན་ *ka-wa sbrul-mgo-can* the pillar that had a serpent-shaped capital; ཀ་བ་ཤིང་ལོ་ཅན་ *ka-wa šiñ-lo-can* the pillar which had designs of leaves of trees round its capital; ཀ་བ་སེང་མགོ་ཅན་ *ka-wa señ-mgo-can* the pillar with a lion's head on its capital. These were the names given to the four principal pillars of the Jokhang temple of Buddha at Lhasa, built by King Sroñ-btsan sgam-po about 640 A.D., after the model of the pillars in the palace of the Emperor T'ai-tsung, called Kyū lün tin, the palace of the golden dragon. གནམ་གྱི་ཀ་བ་ *gnam-gyi ka-wa* རྣམ་ལུགས་ལྷ་མོ་ལྷན་པ་ the pillar of heaven; མ་ལི་ཀ་བ་ *sa-yi ka-wa* རྣམ་ལུགས་ལྷ་མོ་ the pillar of earth; མེ་ལི་ཀ་བ་ *me-gi-ka-wa* བརྒྱུན་ལྷན་པ་ the pillar of fire; ལུ་ལི་ཀ་བ་ *chu-yi ka-wa* ལྷ་མོ་ལྷན་པ་ the pillar of water,—these are the fabulous and metaphorical pillars mentioned in the astrological works of Tibet. གཡུ་འི་ཀ་བ་ *gyu-hi ka-wa* a pillar of turquoise, or one that is studded with turquoises (*Lha. kar. 13*).

ཀ་ཁོ་ལ་མ་ *Ka khol-ma* n. of a historical pillar in the grand temple of Buddha at Lhasa, inside of which the earliest known MS. of Tibet, called བཀའ་རྩེ་མཁའ་ཀ་ཁོ་ལ་མ།, and said to be the will of King Sroñ-btsan Sgam-po, was alleged to have been found in the middle of the eleventh century A.D.

ཀ་མགོ་ *ka-mgo* the capital of a pillar.

ཀ་ཅན་ *ka-ean* = ཀ་བ་ཅན་ *ka-wa-ean* lit. with a pillar or pillars; a house. In the sense of being the supports or upholders of the school of Marpa, the Tantrik sage of Tibet, his four disciples were called ཀ་ཅན་བཞི་ *ka-ean bshi* "the four pillars of his

school." They received his *bhak*, commission, regarding Buddhism, and were also called བཀའ་བབས་བཞི་ "the four commissioned ones." The following were the four disciples: རྫོག་ཚེས་རྫོང་ *Chos-rdor* of *Rñog*; བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ *Bsod-nams rgyal-mtshan*; རྩི་མཚན་དབང་རྫོང་ *Mtshur-dwañ rdo-rje* of *Tol*; and མི་ལ་རས་པ་ *Mi-la ras-pa*.

གཞི་གཞི་གཞི་གཞི་ *ka-gciy sgo-gciy* 1. a small house with but one pillar and one door, gen. a small prison-house. 2. A mode of capital punishment is said to be called so when the culprit is fastened to a pillar in a dungeon until he dies of hunger (*Jü.*).

ཀ་པལ་ *ka-hphan* the ornamental silk fringes and embroidered hangings made in various mythical designs for decorating the capitals of pillars.

ཀ་བ་བཟང་པོ་ *ku-ba-mtshang-po* a strong well-finished pillar.

ཀ་བའི་རྒྱ་བཞོན་ *ka-wahi sbyar-bkrod* a cornice; the ornamental projections, &c., which surmount a pillar; the decorative pieces which are attached to a pillar.

ཀ་མང་མ་ *ka-maṅ-ma* a house with many pillars.

ཀ་མིག་ *ka-mig* the square space (of about twelve feet) enclosed by four pillars is called a *ka-mig*; the area or enclosure of a colonnade is measured by the *ka-mig*.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* the top of a pillar.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* (ཀ་ཡང་རྩེ་ *ka-yañ-rtse*) the upper part or capital of a pillar.

ཀ་གཞུ་ *ka-gshu* རྒྱ་ཁྲ་ལྷན་ལྷན་ capital of a wooden pillar; a piece of timber in the shape of a bow fixed on a pillar to hold up the main beam (*Lex.*).

ཀ་ཡང་རྩེ་ the extremity of a pillar which projects over the capital (architrave).

ཀ་གུབས་ *ka-gubs* = ཀ་བའི་གུབས་ *ka-wahi gubs* the cover of a pillar, perhaps the abacus.

ཀ་བ་ III: a particular faculty acquired by a mystic process in which the appetites—hunger, thirst, &c.—are suppressed. This is one of the six practices of the Buddhist *Tantriks* who practise *yoga* (meditative concentration).

ཀ་བ་ IV: རྩལ་ལུས་ a large vein or artery in the abdomen; a vessel in the side of the breast containing vital air (ཀ་ལུས་ལྷན་), supposed to be brought into action in above mystic process.

‡ ཀ་བེ་ཏ་ *ka-bi-ta* कपित्थ n. of a tree, the elephant or wood-apple, *Feronia Elephantum* (*S. Lam.* 38).

‡ ཀ་བེ་ཏ་ལ་ *ka-bi-ta-la* 1. n. of a tree (*K. d.* 3 422). 2. probably कपित्थ benzoin, storax.

ཀ་བུ་ལོ་ *Ka-bu-lo*, described as རྩི་མཚན་རྒྱལ་པོ་ རྩི་མཚན་པོ་; n. of a *Gandharva Rāja*—Prince of the celestial musicians (*K. my.* 7 492).

ཀ་བེད་ *ka-bed* or ཀུ་བ་ *ku-wa*, gourd. In the district of *Peḍ-ma dñod* in Tibet, just north of Assam, the gourd is called རྩལ་བུ་ *a-bum*: ཀ་བེད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ the gourd fruit cures fever and diarrhoea: ཀ་བེད་བསྐྱོད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ burnt or baked gourd eaten with molasses cures bloody diarrhoea (*K. g.* 3 47).

‡ ཀ་བེལ་ *Ka-bel* n. of a city in Ancient Udyāna, i.e., in ཡུ་རྒྱལ་ཡུལ་ *U-rgyan yul* probably the modern Kabul.

‡ ཀ་བོ་ཀ་ *Ka-bo-ka* n. of a Prince of Ancient Kabul (*S. Lam.* 17).

† ཀ་མ་ཚ *Ka-ma-cha* or ཀ་མ་ཚ *Ka-mu-tsha* कामचा n. of a sacred place in Assam where there is a stone-cut symbol of Kāli, the Hindu goddess.

† ཀ་མ་ཏ *ka-ma-ta* the lotus (*Nāg.*).

† ཀ་མ་ཙེ *ka-ma-tsi* कमचि a kind of medicinal plant: ཀ་མ་ཙེ་རྩ་བ་ལྷོ་འོང་བླངས་ན་གཉིད་ ཅུ་འབྱུང་། “if the root of *ka-ma-tsi* be placed on the top of the head, sleep arises” (*K. g.* 3 56).

† ཀ་མ་རུ *kama-ru* 1. Kāmarūpa in Assam. 2. alabaster (*Sch.*); རྫོག་ཀ་མ་རུ་པ་ *rdo ka-ma-ru-pa* marble.

† ཀ་མ་ལ *ka-ma-la* कमल 1. the water-lily, lotus *Nelumbium*. 2. a river. 3. = རྫོག་མེམས *grog sems* a consulting or reflecting mind (*Nāg.*). The word *Kamala* is variously used by the Tibetans, and the following synonyms of it (both symbolic and metaphoric) are enumerated in the work (*Nāg.*):—

Syn. ལྷའི་རྩི་མ *sgrahi śhē-ma* soft tones; ལྷོན་གེང་རྩ་རྒྱམ *a branching tree*; ལྷང་འཛི་ལྷོ་མ་བུམ *glañ-pohi myos-bum* the teats of an elephant; ལྷབ་པ་རབ་མཚོག *pravar-suni* n. of a Buddha; ལའེན་ལྷ་བ *hden-smra-wa* one who speaks the truth; ལམ་མཁའ *nam-mkhah* the sky; ལོང་བུ *nor-bu* a gem; ལྷང་ལྷོད་གཉིས་པ *snah-byed gñis-pa* the second luminary, the moon; ལ་ལྷང་ *ba-glañ* a bull; ལབ་གྱེ་མཚམས *bar-gyi mtshams* the middle zone or boundary: ལྷར་པ *bya śañ-pa* swan; ལྷང་ཚང་ *sbran-chañ* beer made of honey; ལབ་འཛི་གསལ *awañ-pohi gsal* a lamp, that which clears the sight; ལ་ཤེ *ma-he* a buffalo; ལི་མོའི་ལྷ *mi-mohi glu* a woman's song; ལཞོན་པའི་རྩ *hshon-pahi rta* a riding horse; ལལ་ཕྱན *yul-phran* a small country; ལི་རྩགས *ri-dbaggs* a deer; ལུང་ཚགས་པ *luñ tshags-pa* a collected mind; ལིན་པོ་ཚེ *rin-po che*

precious thing; ལི་རབ་གྱེ་རི་ཕྱན *ri-rab-kyi ri-phran* a smaller peak of the mountain Sumeru; ལེང་རྩ *ciñ-rta* a chariot; ལལེར་གྱེ་ལ་རྩག *gser-gyi kha-dog* the colour of gold.

† ཀ་མ་ལ་ལེ་ལ *ka-ma-la* कमलशैल a celebrated Buddhist philosopher of the ancient monastery of Vikramaçila in Magadha, who introduced the *Yogacārya* Mahāyāna School of Buddhism into Tibet, after defeating in controversy a Chinese hoshang who wished to convert the Tibetans to the doctrine of the “do-nothing” school during the reign of King ལྷི་ལྷོང་ལྷུ་བོན་ *Khri-sroñ sde-hu btsan* about the middle of the 8th century A.D.

† ཀ་མ་ལི *ka-ma-li* a very sharp sword (*Nāg.* 2): ལག་པ་དབུ་ན་ལྷ་གྱི་ཀ་མ་ལ་ལྷང་དབུ་ཚོགས་པ། (*D. R.*) grasping in his nine hands nine lotus-hafted razors.

† ཀ་མུ་ལ་རྫོང་རྒྱུད *ka-mu-la rdo-rgyad* n. of a sort of alabaster or steatite found in Central Tibet (*Jā.*).

† ཀ་ཚ་རྫོང་ཉག *ka-tsa rked-ñag* rusty and crooked: ལྷང་བུར་ཀ་ཚ་རྫོང་ཉག་ཡོད་པ་རྣམས། “the steel ribs of the coat of mail which are rusty and bent” (*Jig.*).

† ཀ་ཚ་རུ་ཚ་ཀ *ka-tsa ru-tsa-ka* कचवचक n. of a kind of bird (*K. ko.* 7 2).

† ཀ་ཚ་ལིན་དི *ka-tsa-lin-di* (prob. कचिलिन्दिक) = ལྷ་རྩ་མ་གྱེ་ལོས *dress made of a heavenly stuff, i.e., the finest kind of silk* which is used for presentation at an interview, or when making an application for any favour, &c.; n. of a very fine cloth or linen made of Kācilindi (*Lex.*).

† ཀ་ཚང་ཀ་ལ *Ka-tsañ-ka-la* n. of a *Bhikṣuṇī* (Buddhist nun) (*K. d.* 9 18).

particular magical formula or spell for recovering a missile of mystic properties after its discharge. [The name *karavira* is also applied to the *daphne* plant, from the bark of which Tibetan paper is made. The creeper called the white *karavira* rubbed with the blood of the rock-lizard and the medicine *smutha* rubbed with *Bhriñgirāja*, when combined, make an ointment which cures venereal eruptions on the skin of the penis (*K. g.* 349).] 2. a sword or scimitar.

Syn. མོ་སོར་རྫོང་ *so-sor rгод*; མོ་སོར་བལད་ *so-sor bshad*; རྩ་གསོད་ *rta gsođ*; དཔལ་པོ་ལག་པ་ *dpah-po lag-pu*; གསོད་རྟགས་མེ་ཏོག་ཅན་ *gsođ rtags me-tog can*; བརྒྱད་ལྷུ་མ་ *brgyad gycs*; གཏུམ་པོ་ *gtum-po* (*Mñon.*).

† ཀ་ར་རུ་བེ་ཀ་ *ka-ra ru-be-ka* कररावक a kind of bird (*K. ko.* 72).

† ཀ་ར་དྲི་ *ka-ra ha-ri* = ལུ་རམ་ *lu-ram* sugar (*Sman.* 291).

† ཀ་ར་ན་ད་བ་ *ka-ran da-wa* कारण्डव.

† ཀ་ར་ན་ད་ཌ་ I: *ka-ran-da* कारण्डव 1. a sort of wild duck; ཀ་ར་ན་ད་ཌ་མྱ་ན་ལ་ཞིག་གི་མིང་། *karanda* is the name of a sweet-voiced bird. 2. कारण्ड, also पिटक, in Sans. a basket or covered box of bamboo wicker-work used for keeping books in; a basket for flowers; མཛོད་རྩ་མ་ཏོག་བཀོད་པ་ ཀ་ར་ན་ད་ཌ་ལྷ་སྐྱེས་པ་ n. of a Buddhist work (*K. d.* 4275).

† ཀ་ར་ན་ད་ཌ་ II: ཟེའ, མུལ་ white.

† ཀ་ར་ས་ *ka-ras*, abbr. of *Kaṣikahi ras*, the Benares muslin which used to be in great demand in Tibet. In the sacred books of Tibet the gods are generally dressed in fine Benares muslin. ཀ་ར་ས་པད་བསམ་པ་རེར་འབྲུ་བྱེད་། for imitation Benares muslin the price per piece is two *bre* of barley.

† ཀ་རི་འི་བུ་མོ་ *Ka-ri-hi bu-mo* कात्यायनी the daughter of Kātyāyana; Umā.

† ཀ་རུ་ *ka-ru* 1. a wedge (*Jā.*) 2. white (*Nag. 3.*)

† ཀ་རེ་ *ka-re*, probably ཀ་རེ་ *ga-re*. The use of the latter is very common in Eastern Tibet. In Sikkim they say ཀ་རེ་ *ka-te*, what? which? ལུ་པ་ཞེ་གཏྲོད་ཀ་རེ་དགའ་ *Upāsaka*, in what do you delight? (*A.* 94).

† ཀ་ལ་ཉ་ *Ka-la-ta* in mysticism ཀ་ལ་ཉ་ཉི་འདྲོད་པའི་རྒྱལ་བུ་མོ་། *Ka-la-ta* is described as a man of lovely appearance (*K. g.* 216).

† ཀ་ལ་པིའ་ཀ་ *Ka-la-piñ-ka* कलविहङ्ग a sparrow; a singing bird with a sweet voice. According to *Lex.* the Indian cuckoo.

Syn. ལྷུ་ལ་གསུང་ཡན་ལག་ *rgyal gsuñ yan-lag*; རྗེས་འགྲོ་མཁན་ *rjes hgro mkhan*; ལྷན་པའི་དཔེ་ཅན་ *gñan-pahi dpe-can*; རྩ་བའི་བརྒྱད་ *rna-wahi bcođ*; མོ་ངའི་དུས་ནས་མྱོད་ལྷོ་འཕེལ་པ་ *sgo-ñahi dus naš škad smrahi dwañ* (*Mñon.*).

† ཀ་ལ་བུ་ *Ka-la-bu* कलपुत्र n. of a king: དེའི་ཚེ་ན་རྒྱལ་པོ་ཀ་ལ་བུ་ཞེས་བྱ་བ་ལྷོ་ཞིང་གཏུམ་པ་ at that time (there lived) a king named Kalaputra, fierce and wrathful (*K. my.* 7209).

† ཀ་ལ་རོ་ཟན་ *Ka-la ro-zan*, lit. काल, the black lord of death who eats the dead; n. of a *Nāga*.

† ཀ་ལ་ཤ་ *ka-la-sha* कलश pitcher, jar; a large waterpot.

† ཀ་ལ་ག་ *ka-lag* in *W.* mud; earth and water used instead of mortar; also other similar compounds (*Jā.*).

† ཀ་ལ་ན་ཏ་ཀ་ *ka-lan-ka* = མཛེལ་པ་ *meñil-pa* a species of bird, probably the *Bul-bul*.

‡ ཀ་ལན་ད་ཀ *Ka-lan-da-ka* कलन्दक
1. a town. 2. an individual: ཀ་ལན་ད་ཀའི་ཤེང་
དུ་ཕྱིན་ནས། having arrived at the town of
Kalandaka: དེ་ནས་ཀ་ལན་ད་ཀའི་བྱ་ཚོ་དང་ལྗན་པ་
བཟང་ཕྱིན་ཕྱང་བས། then appeared Zan-jin the
long-lived, son of Kalandaka (*K. d. 3.*
34).

‡ ཀ་ལན་ཇེ་རི་ཀ *ka-lan-dsa-ri-ka* कलञ्ज-
रिक्त 1. a flowering plant; also the flower
used in *yajña*—sacrificial fire (*K. g. 5 33*).
2. belonging to कलञ्ज, an animal struck
with a poisoned arrow; tobacco.

‡ ཀ་ལམ་ཀ *ka-lam-ka*, described as ལུལ་
ཞིག་གི་མིང་, n. of a place in Ancient India
(*Dsam. 14*).

‡ ཀ་ལམ་བ *ka-lam-ba* कलम्ब the pot-herb
Convolvulus repens, Menispermum calumba ;
a medicinal plant: ཀ་ལམ་བའི་ལོ་མ་མས་ན་མས་
འཕེལ་ལོ། the leaf of *Kalamba* when eaten
improves health (*K. g. 3 44*).

‡ ཀ་ལྷ་པ *ka-lá-pa* कलाप 1. an aggre-
gate of many accomplishments; an
accumulation of excellent and wonderful
properties in one place or thing (*Lexx.*).
2. the Buddhist Utopia; the capital of
the fabulous kingdom of S'ambhala.

ཀ་ལི *ka-li* an abbreviation of the word
ka-pa-li, a skull (*Lexx.*).

‡ ཀ་ལི་ཀ *ka-li-ka* 1. described as
མེ་རྟོག་ཅམ་པ་ཀའི་འབྲས་བུའི་མིང་། the fruit of the
magnolia flower-plant; a bud of that flower
(*Mñon.*). 2. prob. कलिकार, a plant bearing
a nut which is used as a febrifuge, grey
Bonduc.

‡ ཀ་ལིང་ག། *Ka-liñ-ga* or ཀ་ལིང་ཀ *Ka-liñ-*
ka कलिङ्ग 1. one of the thirty-six Buddhist
sacred places said to be situated at a
distance of 60 *yojana* S. E. of Gayā—also

the birth-place of Vis'wantara (*Dus-ye.*
39). 2. a bird, a native of an island or
maritime province of India bordering on
the Indian Ocean (*K. d. 2 15*).

ཀ་ལེ *ka-le* or ཀ་ལེབ *kaleb* saddle-
cloth (*Jä.*).

‡ ཀ་ཀ *ka-qa* = ཐུང་རྩི *span-rtsi* (*Nag.*)
a species of grass (*K. d. 3 91*); ལྷུ་མ
Saccharum spontaneum.

‡ ཀ་ཤི་ཀ I: *ka-çi-ka* the finest Benares
muslin; cotton cloth of the finest texture
formerly manufactured in Benares; ཀ་ཤི་
ཀའི་རས་ཀའི་མིང་ལྷན་པ་ Benares muslin which
in ancient times was of great repute. It
is said that even the gods longed to wear
clothes made of this material. According
to *Cs.* *ka-çi-ka* means a kind of flax as
well as linen cloth; ཀ་ཤི་ཀའི་རས་དཀར་བོ། white
Benares linen; ཀ་ཤི་ཀའི་འབྲུ་རླུ་མ་ the oil of
kaçika grain, prob. linseed oil.

‡ ཀ་ཤི་ཀ II: of Kāshi (Benares); an
inhabitant of Benares.

ཀ་ཤི་ཀ་ཐ་མོ *ka-çi ka phra-mo* fine flax;
Benares muslin.

ཀ་ཤིས *ka-çis*, abbr. of ཀ་ཤི་ཀའི་རས་, cotton
cloth.

‡ ཀ་ཤི་རུ *Ka-çi-ru* n. of a place or
island in the Indian ocean (*K. d. 5 319*):
ཀའི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
ལྷོ་ལྷོ་ one of the nine divisions of Jambu-
dvīpa.

ཀ་ས *ka-sa* the colloq. form of the
expression བཀའ་གསལ་ *bkaḥ gsal*, a definite
order or clear message. According to
Jä. *ka-sa* and *ka-so* are mutilated forms
of བཀའ་བརྒྱལ་ *bkaḥ bstsal*, meaning in *Ld.*
“yes, sir; very well, sir; at your service.”

‡ ཀ་སན་ཀ་ར *ka-san ka-ra* ལྷུ་གར་གྱི་ཤེང་
ལྷོ་ཞིག་གི་མིང་. “n. of a city of Ancient India”
(*Dsam. 25*).

‡ ཀ་ཏ་ཏ་ཡ་ན་ཤི་ལ *Ka-ha-na ya-na śi-la* n. of an Indian Pandit (*Yig.* 30).

‡ ཀཀ་ཀུ་ཏེ་པ *Kak-ku ti-pa* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun.* 52).

‡ ཀཀོ་ལ *Kako-la* ककील a secret abode of the *Dākinī* (*K. g.* १ 337).

ཀག *kagor* ཀག་མ *kag-ma* mischief, harm, danger (*Lex.*); ཀག་ལེ་ལང་མ = ཉེ་ལེ་ལང་མ *kaḍ-kyis lañs* fleeing from harm; ཀག་གི་མ་ལང་མ་འགྲོ་བ། going from a place which has not suited one owing to bad luck or any accident; also to run away from a place from fear; adv. ཀག་གི་མ་ལང་མ་སྐྱོད་པ། suddenly (*Sch.*).

‡ ཀག་ཀ་བ *kag-ka-wa* ककव n. of a species of bird living on the Vulture-peak Hill near Gayā (*K. ko.* १ 2).

‡ ཀཾ་ཀ *kañ-ka* कङ्क, जलाटन 1. crane. 2. in Tibet a bird that feeds on dead bodies and is therefore called དུ་བྱ *dur-bya* the bird of the cemetery.

‡ ཀཾ་ཀ་ར *kañ-ka-ra* कङ्कर 1. n. of a flower described as growing on the Vulture-peak Hill of Gayā (*K. ko.* १ 4). 2. prob. कङ्करोल the plant *Alangium hexapetalum*.

ཀཾ་དང་ཀཾ་ *Kañ-dañ-kiñ* prop. n. of a terrific deity, a *Dākinī*. When the monastery of Sam-ye was built, the image of *Kañ-dañ-kiñ* was placed on the first floor of the principal temple (*Gyal. S.* 87).

‡ ཀཾ་ཚ་རྩྭ *Kañ-tsha-rañga* a place in Ancient Bengal, called Gaur in the Indian language and *Gha-broñ* in the colloq. of Tibet (*S. Lam.*).

ཀད *kaḍ* in *Ld.* sometimes used instead of the affix ཀ *ka*, e.g., གཉིས་ཀད *gñis-kaḍ*, རྩང་ཀད *tsañ-kaḍ*; also མཉམ་ཀད *mñam-kaḍ* (*Jä.*).

ཀན I: *kan* (see རྩང་ཀྱི་མ་ལུགས་ཀྱི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ། on the further bank of the river *Sri-chu* there being a country of brigands (*A.* 27).

ཀན II: also spelt གན *skan*, to cease absolutely from: ད་ནི་ཚགས་ཇེང་བྱེད་དེ་ཀན། “now give up anger and passion”; ར་ཤེས་ཀན། cease to tell anybody. Here the word ཀན *kan* is an emphatical prohibition (*Bon.*).

ཀན III: 1. ཀའ་ལུ། the palate; in *pad-kan* phlegm; lit. the plywer of the palate. 2. རྩལ་རྩལ། that seizes or takes away by force. 3. རྩལ་རྩལ། a thorn; an illness; a disease (*Lex.*). 4. n. of the pulse felt with the middle finger called *kan-ma*.

‡ ཀན་ནི་ཀ *Kan-ni-ka* कर्षिक district in the east of India (*K. d.* २ 267).

‡ ཀན་ཏུ་ཀུབ་ཇེ། (lit. the daughter of the hunchback) कान्यकुब्ज, also written ཀར་ཏུ་ལུ་ལ། *Kar-nyahi yul*, a city in Ancient India, the capital of which was *Kānyakubja*, the modern Kanouj (*K. du.* १ 131).

ཀན་མ *kan-ma* the middle finger.

‡ ཀན་ཏེ། *Kan-tsi* काञ्ची n. of a province, and also that of a city of Buddhist fame in Southern India (*Dus-ye.* 39).

‡ ཀཾ་ཏ་ཀླ་རྩི། *kañ-ta-kā-ri* कण्टकारि a wild *Rubus*; n. of a plant, *Solanum jaquini*; also the fruit of this plant; a drug useful in stopping fever; a thorny stick.

Syn. རིགས་ལྡན་མ་ *Rigs ldan-ma*; ལུལ་འཁོར་རྒྱུ་མ་ *yl hkhor skyes*; རྟག་ལྡན་ *stag ldan*; རྩ་ལྡན་ *tshe ldan*; རྩ་མ་ཅན་ *tsher-ma can*; རྩ་བ་མོ་འི་རིག་བྱ་ *rtsub-mohi reg-bya*; རྩལ་མ་མེད་མ་ *phyogs med-ma*; ལྷུ་བྱེད་ *skul byed* (*Mñon.*).

ཀའ་ཀོབ་ *kab-kob* = ཀོ་བ་ལྗོངས་པོ་ *hide*; untanned skin (*Nag. 5*).

ཀའ་ཤ་ *kab-cha* shoe; leather shoes of Hindu fashion used by the wealthier Tibetans (*Jä.*).

† ཀའ་ཀའ་ *kam-ka* = ཀའ་ཀ་ *kañ-ka*, ཇི་ལ་རྟ་ན་ *ja-la ta-na* ཇལ་འཇེན་ *crane*.

† ཀའ་མ་བི་ལ་ *kam bi-la* a kind of tree growing on the Vulture-peak Hill near Gaya (*K. ko. 11 3*); prob. the plant *Crinum Amaryllaceae*.

† ཀའ་མ་བོ་ཇེ་ *Kam-bo-dsa* ཇལ་བོ་ཇེ་ 1. a country in the north-west of India (*Vai. sh.*), written *Kampo-rtse* (*Jä.*); n. of a fabulous city said to have contained an area of a hundred *yojana* (*S. Lam.*). 2. modern Cambodia, anciently called Champa.

ཀའ་བོ་ཇེ་ཀ་ *Kam-bo-dsi-ka* n. of the country, also of the people, as well as of articles that come from it (*K. du. 5 148*).

ཀའུ་ *kañu* water-melon (*Sch.*).

ཀའུ་ཉི་མ་ *Kañu-his* n. of a Chinese minister (*Yig. 24*).

ཀར་ *kar*, also *kar-kar*, great pain; suffering (*Lex.*); ཀར་ཀར་བྱུག་ལངས་པ། *aching pain* (*Nag. 4*).

ཀར་ལངས་པ་ *kar lañs-pa* = བད་བྱུག་ལངས་པ་ *nañ zug lañs-pa* (*Nag.*), irritation or pain in sickness; exacerbation.

† ཀའ་ཀོ་ཏ་ *karka-ta* or ཀའ་ཀོ་ཏ་ ཇལ་ཇེ་ཏ་, the constellation of "Cancer." It is represented by the frog (ལྷ་ལ) in Tibet.

† ཀའ་ཀོ་ཏ་ *karke-ta* = ཀར་ཀོ་ཏ་ ཇལ་ཇེ་ཏ་, described as ཇལ་བྱ་གསེར་པོ་, a yellow gem or precious stone (*K. d. 4 295*).

ཀར་སྐྱིན་ *kar-skyin* loan; in polite language v. སྐྱིན་ *skyin* (*Jä.*).

ཀར་རྒྱལ་ *Kar-rgyal* a *Nāga* (*S. kar.*).

ཀར་རྒྱུད་ *Kar rgyud* members of the line of the *Karma-pa* hierarchy; also an abbreviation of the expression *Karma-pahi-rgyudpa*.

ཀར་ཇག་ *kar-chag* (also written བཀར་ཇག་) a register; list; index.

† ཀར་ཇི་ཀ་ *kar-mi-ka* ཇལ་ཇི་ཀ་, ཇལ་ཇི་ཀ་རྩ་ཀ་ n. of a flower of the shape of an ear-ring (*K. g. 2 2*); the flower of the tree *Pterospermum acerifolium* and of *Cassia fistula*.

† ཀར་ཏ་ཤ་ར་ *karna kṣa-ra* = ཏ་ཤ་ལ་ *tsha-la* borax (*Sman. 484*).

† ཀར་ཇི་ཀ་ *karni-ka* in mystic language = ཇལ་བྱ་ *driñ-bu*, a bell (*K. g. 11 27*).

† ཀམ་ *kar-ma* = འཕྱིན་ལས་ *hphrin-lañ* or ལས་ ཇལ་ཇི་ *commission, service; action; work; that which is produced from action; ཀར་མལ་ Karma-pa* (in Nepal called ཇལ་ཇི་ཀ་) n. of a *Tāntrik* school of Buddhism. The head of that school in Tibet holds the title of *Rgyal-wa Karma-pa*. The followers of the school are generally designated by the name of *Karma-pa*.

ཀམ་གཉིས་པ་ *Karma-gñis-pa* the second head of this sect, named *Pakṣi* or *Bakṣi*,

was invited to China by the Emperor Kublai Khan. The third chief, called *Karma Rañ-byuñ rdorje*, was invited to Peking by the Emperor Temur Toakwan. The fourth *Karma Rol pahi rdorje* was a friend of the last monarch of the Mongol dynasty. The fifth *Karma De bshin gcegs-pa* was invited to China in the reign of the Ming Emperor Yunglo (*Loñ.* 2 10).

ཀར་བཏན་རྒྱུང་ *Karma bstan skyoñ* the last of the *Sde-ba Gtsoñ-pa* or rulers of Tsang and Ü whom the Mongol Chief Gu-shi Khan overthrew (*Loñ.* 2 15).

ཀར་མ་བཤེ *Kar-ma ba-dsra* कर्मवचन n. of an Indian pandit who worked in Tibet for Buddhism (*J. Zan.*).

ཀར་སྐྱལ། *kar-smug* or ཀར་སྐྱལ་པ། *ka-ra-smug-pa* brown sugar or treacle (*Jig.*).

ཀར་ཡོལ། *kar-yol* (also written དཀར་ཡོལ།, meaning white ware) porcelain; china-ware; a china cup.

ཀར་ལང་བ། *kar-lañ-wa* to stand up; to rise suddenly (*Jü.*).

‡ ཀར་པ་པ་ཉི། *kar-ṣa-pa-ñi* कार्षापण 1. a coin in Ancient India, or a weight of varying value; a *tola* or one *rupee* weight of gold; the value of two Tibet *sho*: མ་ལུ་ལྷ་མོག་མ་ལུ་པ་ཀ། *ma-nu lña sogṣ mā-ṣa-ka*, དེ་ནམས་བཏན་རྒྱལ་ཀར་པ་པ་ཏ། *de-rnamṣ bçu-drug kar-ṣa-pa-ṇa*, དེ་བཞི་ནི་གཞིར་སྐང་འོ། *de bshi ni gscr-srañ-ño* (*Nag.*) five *manu* make a *māṣaka*, sixteen *māṣaka* make a *kar-ṣa-paṇa*, and four of these make a gold *srañ* (*i.e.*, half a *tola* of gold). 2. འཕྲོན་བུ་རྩེང་རྒྱལ་བརྒྱུ་ལྷ་མོ། the “value of 1,600 *cowries*.” 3. कार्षापण a coin or weight of different values = *karṣa*: if of gold, weighing sixteen *māṣa*, which are variously calculated; if of silver, in value equal to 16 *pana* of *cowries*, *i.e.*, 1,280

cowries, commonly termed a *kahan*; if of copper, it weighs 80 *raktika*, or the same as of gold, about 176 grains.

ཀར་གུབས། *kar-ṣubṣ* (abbr. of དཀར་ཡོལ་གྱི་གུབས། *dkar-yol-gyi ṣubṣ*) the cover of a china tea-cup, generally made of iron, brass or silver: ཀར་གུབས་ལ་བྲེ་བཟོ། *kar-ṣubṣ-la bre-bcu* (*Rtsii.*) “for the cover of a tea-cup made of silver (the price is) 10 *bre*.”

ཀར་ས། *kar-sa* n. of a kind of brick-tea; also called ལྷང་ཇ། *ljan-ja* (green tea) or ལྷང་ཇ་པ་རི། *ljan-ja pa-ri*; also the tea that comes from the Chinese district of Jañ: ལྷང་ལམ་རྒྱུད་ལ་ཀར་ས་ཡོང་མཐིང་གཉིས། ད་ལྟ་ལྷང་ཇ་ཉིས་ལྷ་གཞུགས་མོད་གྱིས། by the Jang route (come) both *Karṣa* and Bod-thing (teas), now well known as Jang-ja (*Jig.* 23).

ཀར་སོག། *Kar-Sog*, an abbr. of *Kar-ma-pa* and *Sog-po*, followers of the *Karma-pa* sect and the Mongolians.

ཀར་ཉི་གླང། *Karti sgañ* n. of a place in Tibet.

‡ ཀལ། *kalpa* for བསྐྱལ་པ། *bṣkal-pa* कल्प, an age; a mythical period of time.

‡ ཀལ་ཀ། *kā-ka* काक a crow.

ཀལ་ཁི་ལ། *kā-khi-la* (mystic) door; entrance (*K. g.* 128).

ཀལ་འཇི། *kā-hji* = ཀལ་འཇི། *kwa-tsi* a shirt; a Chinese jacket (*Sch.*). In Chinese *Kua-tzu*.

‡ ཀལ་ཏུ་བུ་མོ། *Kā-tya bu-mo* described as དབང་ཕྱལ་གྱི་བཟོན་མོ་ལྷ་མོ། the goddess *Umā*, wife of *Dwañ dphyug* (*Mñon.*).

ཀལ་ཏ་ཀ། *kā-ta-ka* fish (*Schtr.*).

‡ गुपयि *kā-pa-li* कपाल human skull; cup made of skull: *दस्युः कस्य कपालं वरं वृषाः शिंशुः यः शिरः वदुषः। (A. 121)* having made the silver pieces green, (he) put them in the skull-cup.

‡ गुवेरि *Kā-be-ri* कावेरी the river Cauvery in Mysore, a river said to be half a *yojana* broad and 300 *yojana* long. On the banks of this river are flower gardens (*K. d. २ 268*).

‡ गुत्सिंका *kā-tsi-kā* 1. काञ्चिका, also as कुञ्चिका, a species of bamboo which when bent by the wind is said to emit fire (*K. d. २ 287*). 2. कुञ्चिका a plant bearing a red and black seed used as a weight, *Arbus precatorius*; or another plant bearing a pungent seed, *Nigella Indica*.

‡ गुत्सिका *kā-ri-kā* कारिका aphorism; purely Sanskrit yet largely used in Tibetan works (*कुं वदितुं री १*); = *कुं वदितुं री १* a *Sūtra* or *Udana* in verse.

‡ गुत्सिका *Kā-la-ko* a country beyond the sea into which the Indus flows and where the finest coral grows (probably a marine province or island in the Persian Gulf) (*K. d. २ 280*).

‡ गुत्सिका *kā-la śāo-ḥsañ* deep blue-black colour (*Sch.*).

गुत्सिका *Kā-ṣa* काश 1. a city in Ancient India which was twenty *yojana* in area (*S. Lam*). 2. a sort of grass, *Saccharum spontaneum*.

‡ गु *kwa* or *kye* Oh! *गुवे शिंशुः कस्य कपालं वरं वृषाः शिंशुः यः शिरः वदुषः।*
kwahi grogs-po Oh friend!

गुये *kwa-ye* an exclamation used in calling some one, generally a subordinator.

‡ कशा *ksha* this word in its mystic signification is symbolic of the source of all *Dharma* (matter and phenomena), and demonstrates that they are subject to eternal change.

‡ क्सेत्रपाल *kṣe-tra pā-la* क्षेत्रपाल (*Schr.*) a deity protecting the fields; in Budh. a guardian of the province of a Buddha's work.

‡ की *ki* numeral for thirty-one.

‡ कीकी *ki-ki* a hortative utterance in the invocation of spirits: *की की शिंशुः कस्य कपालं वरं वृषाः शिंशुः यः शिरः वदुषः।*
“Hail, O, ye gods! to-day is warm!”

‡ कीका *ki-kañ* 1. wild leek (*Sch.*). 2. described as *सर्वव्याधिनाशकः* n. of a demi-god, a *Nāga*. It is inauspicious to do any work of merit when *Kikañ* comes near.

‡ कीकु *ki-gu* a hook; the vowel sign *i*, which resembles a hook in shape.

‡ कीकुन्द *ki-rgyuñ* a mystical invocation signifying “Lord”: *कीकुन्दं देवेभ्यः शिंशुः कस्य कपालं वरं वृषाः शिंशुः यः शिरः वदुषः।*
“O Lord, be appeased by this prostrate (devotee).” It is a mystic charm to propitiate the *Bon-po* deity, called *Çen-gsras Mi-mgon rgyal-po* (*D.R.*).

‡ कीताका *Ki-ta-ka* कितक 1. a *Rākṣasa* or cannibal demon (*K. d. २ 189*). 2. a worm or insect (*Cs.*).

‡ कीदिर *ki-ldir* a shrill shout; a savage howl.

‡ कीपा *ki-pa* a volume, &c., marked with the letter *ki*.

ཀུཀུར་ཏ་ཕུ་མེ *Ku-kur-ta pā-dā* རྒྱུར་
པ་ཏཱ་=རི་བྱ་རྒྱུ་པ་མེ་ན་ n. of a hill in Magadha
(*Dsam.* 17).

ཀུ་ཀེ *Ku-ke*, erroneously for ཀུ་གེ *Gu-ge*,
a part of the province of Nga-ri in Tibet.

ཀུ་ཙོ *ku-co* ཀོ་ལོ་ཚལ་, ཚལ་ཚལ་, རྩམས་ noise,
clamour; རྩེ་རྩེ་ཀུ་ཙོ་འདྲིན་པ་ན་ རྩེ་མཚན་མེད་པར་གཞན་
དག་རྒྱལ། when an old dog barks, go else-
where without explanation (*S. leg.*). ཀུ་
ཙོ་མཚན་ noisy, clamorous; ཀུ་ཙོ་མཚན་རྩེ་ལ་ཐུབ་ to
speak in a loud voice (meaning nothing);
to bawl out; ཀུ་ཙོ་འདྲིན་པ་ to bawl, to cry
out, to make a loud noise; ཀུ་ཙོ་ཚེ་ལ་ a
great noise or tumult, an uproar.

ཀུ་ཙོར *Ku-cor*, also ཀུ་ཙོར་, n. of a place
in Tibet.

ཀུ་དེང་ེ *ku-deñ-ñe*: See ante ཀུ་ *ku*.

ཀུ་ཐེར *ku-ther* = མཚོ་རིམ་རྒྱུད་ *mtho-ris rluñ*
the heavenly breeze (*Mñon.*).

† ཀུ་ཏ་ལ *Ku-na-la* རྒྱལ་མཚན་ 1. the *manāl*
or Himalayan pheasant; also, a bird with
beautiful eyes which lives in the fabu-
lous mount Sumeru. 2. the eldest son
of As'oka.

ཀུ་ལ *ku-wa* or རྩེ་ལ་ *sku-wa* (in Chinese:
ku) ལ་ལ་ལ་, རྩེ་ལ་ལ་ a gourd; the bottle
gourd, *Lagenaria vulgaris*. In the Pema-
koi district this fruit is called ལ་ལུམ་ *a-bum*,
i.e., nature's bottle. A bottle made of a
dried gourd is also called ཀུ་ལ་ *ku-wa*.

Syn. རྩེ་ལ་པར་རྒྱལ་ *rnam-par rgyal*; རྩེ་ལ་ཕྱིང་
doñ-bu riñ; ད་པ་མཚན་ *dra-wa-can*; རྩེ་རྩེ་ལ་ཕྱིང་
rñā zlum byed; འཕེགས་ཕྱིང་ *hbigš byed*; འབྲས་མཚན་ག་
hbras mehog; མདའ་ལྷགས་ *mdah lpags* (*Mñon.*).

ཀུ་ལེ་གཟེངས་ *ku-wahi gziñš* a float made of
long-dried gourds.

† ཀུ་པ་ལ་མེ་ཏོག་ *ku-ba-la me-tog* རྒྱལ་ལེ་,
also རྩེ་ལེ་, the water-lily; also, the jujube
plant, *Zizyphus jujuba* and the fruit of
that plant.

† ཀུ་པེ་ར *Ku-bera* རྒྱལ་པེ་ར་, རེཅ *Kuvera*, the
god of riches, the chief of the Noijin
known also as *Naga Kuvera* and རྩེ་མཚན་ཀུ་པེ་
Rnam-thoš kyi-bu, the son of *Vaiçravaṇa*.
According to some Tibetan writers, *Kuvera*
is one of the eight keepers of the horses
of *Vaiçravaṇa*. [*Kubera*, or in later
Sanskrit *Kuvera*, originally the name of
the chief of the evil beings of darkness
bearing the epithet *Vaiçravaṇa*; afterwards
the god of riches and treasures, and is
regent of the northern quarter of the
world, which is hence called *Kubera-*
gupta-dik. *Kubera* is the son of *Viçrava*
by *Idaviḍa*, the chief of the *Yakṣa* and a
friend of *Rūdra*.] (*M. Wills.*).

ཀུ་བྱི་མང་གེ *Ku-byi mañ-ke* a Bon
deity who resembles the *Bodhisattva*
Jampal; the god of learning and wisdom
among the Northern Buddhists (*D.R.*).

ཀུ་མ་ར *ku-ma-ra* = གཤེར་མཚན་ག་ *gser-mehog*
ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ leaf-gold (from China brought
by way of Ceylon); it is described in
(*Mñon.*): ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ gold ex-
ported from *Lankā* (Ancient Ceylon).

† ཀུ་མུད་ *ku-mud* རྒྱལ་མུད་ the water-lily
which opens at the appearance of the
moon; said to be *Nymphaea esculenta*;
ཀུ་མུད་མཚན་ = ཀུ་མུད་ལི་ལྷགས་མཚན་ a bush or cluster
of water-lilies.

Syn. ལུཏ་པ་ལ་དགའ་པོ་ *ut-pa-la dkar-po*; རྩེ་ལེ་རི་
zla-wahi dri; ས་མོས་ *sa-moš*; ས་དགའ་ *sa-dgah*;
སའི་གད་བྱུ་ *sahi gdu-gu*; རྩེ་ལེ་ལུང་དགའ་པོ་ *steñ hthuañ*
dkar-po; རྩེ་ལེ་ལུང་དགའ་པོ་ *zla-waš dgah*; སི་ཏ་ *sita*;
ས་སྤྱོག་ *sa-sgroj*; ས་སྤོབས་ *sa-stoš*; མཚན་མོ་བཞུད་
mtshan-mo bshad (*Mñon.*).

‡ गु'मुद'गुँग'स ku-mud grogs = द'सि'य'उ'र ḥsil-ser or ḥod'ḥod moonbeams (*Mñon.*).

‡ गु'मुद'द'गु' ku-mud dgra, v. गे'म' नी'मा ni-ma, the sun (*Mñon.*).

‡ गु'मुद'उ' ku-mud can, v. गु'मुद'उ'ष ku-mud-tshal (*Mñon.*).

‡ गु'मुद'गुँगे' ku-mud-gñen कुमुदबन्धु lit. the friend of the water-lily; the moon.

‡ गु'मुद'उ' ku-mud-ldan, v. गु'मुद'उ'ष ku-mud-tshal.

‡ गु'मुद'उ'म ku-mud lo-ma = गे'उ'र'म'उ'म' व'ङ्ग'य | a medicinal plant of the lily species (*Mñon.*).

‡ गु'मुद'उ'ष ku-mud-tshal a cluster of water-lilies.

‡ गु'द' ku-dsa कुज 1. a tree; lit. that which grows on the earth. 2. the planet Mars.

गु'रे Kūhi a devil or demon in Chinese demonology. In Chinese *Kuei*.

‡ गु'रे'चि' कु'हि'चि' kuhi-çin a class of evil spirits (*Grub.*). In Chinese *Kuei-shen*, "devils and gods."

‡ गु'रे'उ' kuhi-tsañ a Chinese work on divination (*Grub.* 5).

गु'य ku-ya sediment of urine from which Tibetan physicians diagnose disease (*Med.*).

‡ गु'र'र' ku-ra-ra कुरर = उ'गु'र' n. of a bird; an osprey (*Mñon.*).

‡ गु'र'ब'गु' ku-ra-ba-ka कुरबक or कुबक the crimson amaranth; a purple or yellow *Barleria*; the blossom of the amaranth or *Barleria*.

‡ गु'र'द'गु' ku-rañ-ga कुरङ्ग the deer; also गुर'उ'गु'स srog-chags an insect (*K. d.* 462).

‡ गु'रु Ku-ru कुरु a city in Ancient India near Delhi one *yojana* in area; also a province (*S. Lam.* 20).

‡ गु'रु'गु'य'वे Ku-ru-kul-le कुसकुला a female Buddhist deity associated with Kuvera, the god of wealth; is goddess of might and power; she is also called विद्यादेवि (*Vidyā*). The first sovereign Dalai Lama is said to have acquired great power by propitiating this deity.

‡ गु'रु'पि'द' ku-ru-pin-da = श'ने sha-ñe
1. कुसुमिन् lead. 2. a fragrant grass; *Cyperus rotundus*; the bud of a flower.
3. a ruby; cinnabar.

‡ गु'रु'ब'द' ku-ru ban-da, v. म'ङ'गु'ग mon-lug, the brood of sheep in the sub-Himalayan countries (*Mñon.*).

गु'रे ku-re or गु'रे'स ku-res क्रीडा, लीला, खेला, हास्य sport, diversion, jest, horse-play; गु'रे'उ'य to jest; गु'रे'उ'रे' for the purpose of amusement or fun; गु'रे'उ'रे'म'य'म' म'द'ग'व' केलिक्रमेण अरति: not liking, disgusted with, amusements.

‡ गु'य'गु' Ku-la-kā कुलका a *Srin-mo* (goblin) that lived only on lotus flowers and lotus-honey, and resided in the fabulous island of *Ramamo* (*K. d.* 280).

‡ गु'य'उ' ku-lan-ta कुलान्त the country inhabited by an aboriginal race of people (*Dus-ye.*).

‡ गु'य'य' Ku-lā-la for गु'य'य' Ku-ṇa-la.

गु'यु' Ku-lu-la a place situated in the south-east of Kashmir, now called Nyûn-ti by Tibetans, by Hindus Kulu (*S. Lam.* 19).

‡ गु'य' ku-ṣa 1. कुष, द'म' the sacred grass used in certain religious ceremonies both by Brahmans and Buddhists;

गुणद्वयसिद्धिः *kun-dkris* (*kun-ti*) = कुण्डलितं *non-moñs* lit. that which binds all ; misery, moral corruption, general corruptness, sin.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-bkram* (*kun-tam*) or गुणद्वयसिद्धिः *kun-tu bkram* आकीर्णं strewn about, spread over.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-skye*, same as गुणद्वयसिद्धिः *kun-tu skye* or गुणद्वयसिद्धिः *kun-la-skye* उपपत्ति, आसव, उद्भूत, अवरोह, grows everywhere : दृष्टं दुष्कर्मैर्दृष्टं गुणद्वयसिद्धिः flowers grow everywhere in summer time.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-skyed-byed* = कुण्डलितं *ñiñ* the heart, mind (*Mñon.*).

गुणद्वयसिद्धिः *kun-skyo-wa* or गुणद्वयसिद्धिः *kun-tu skyo-wa* संकोप, प्रहसन, आचेप, to become penitent; to thoroughly regret: शेषस्यैर्दृष्टं मन्त्रं गुणद्वयसिद्धिः | his mind was filled with regret day and night.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-skyod* agitated, moved; agitation.

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-skyob gliñ* n. of a monastery in Tibet.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-khebs* आच्छादन, ओमन् any cover; the all-encompassing cover, the sky.

गुणद्वयसिद्धिः I: *kun-khyab* = कुण्डलितं *nam mkhah* आकाश, ओमन् that which encompasses all things; the void space, the sky, the four quarters of heaven.

गुणद्वयसिद्धिः II: = अक्षय्यं *Hphrog-byed* हरि he that takes away misery; the all-pervading enemy; the snatcher; the lord of death.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-hkhor* v. गुणद्वयसिद्धिः *kun-bzaiñ hkhor-lo*, a charm in the name of the Dhyani Buddha called Samanta Bhadra.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-kkyab dpal-mo* = कुण्डलितं *nam-mkhah* the sky; n. of a goddess (*Yig. k. 16*).

गुणद्वयसिद्धिः *kun-hkhyams* परिधामक a wanderer; a beggar, a mendicant who goes to every door for alms.

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-mkhyen* = समस्तं ज्ञानं *thams-cad mkhyen-pa* सर्वज्ञ, वैद्य the All-knowing; the Physician; an epithet of Buddha and also of the highest order of *Bodhisattva*.

गुणद्वयसिद्धिः गुणद्वयसिद्धिः *kun-mkhyen kun-gzigs* omniscient and all-seeing, referring to the attributes of a Buddha or *Bodhisattva*.

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-mkhyen klob-chen* a religious teacher of the *Rñiñ-ma* School who founded a sect of his own called *Kun dgah lugs*.

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-mkhyen chos-sku hod-ser* the Tibetan hierarch of *Sa-skye*, who, at the request of *Khu-lugs*, the Chief of Horchen, first shaped the Mongolian alphabet.

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-mkhyen ni-mahī gñen* सर्वज्ञ स्वयं वंश an epithet of Gautama Buddha (*Yig. k. 83*).

गुणद्वयसिद्धिः *Kun-mkhyen dbyig-gñen* n. of a lama who was given the religious title of *Kun-mkhyen*, the all-knowing.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-khrugs* आकुल, वाप agitated; anxious: श्रुत्वा सर्वं गुणद्वयसिद्धिः | the waves of the sea were agitated.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-hkhrul* परिधम blunder; illusion; also adj. all-delusive; all-wandering.

गुणद्वयसिद्धिः *kun-gyi mthah* the end or termination of all (merits): समस्तं गुणद्वयसिद्धिः अक्षय्यं । समस्तं अक्षय्यं अक्षय्यं गुणद्वयसिद्धिः । the end of accumulation is expenditure; the end of rising is fall (*K. d. ५ 330*).

गुणद्वयसिद्धिः *kun-gyi-gnas* the basis or abode of all (miseries): कुण्डलितं सर्वं गुणद्वयसिद्धिः गुणद्वयसिद्धिः the grounds of misery are disease, old age, and death (*K. d. ५ 333*).

गुणद्वयसिद्धिः *kun-gyi, rtsa-ica*, the root of everything; wisdom, divine knowledge. अक्षय्यं ददं अक्षय्यं अक्षय्यं गुणद्वयसिद्धिः । गुणद्वयसिद्धिः गुणद्वयसिद्धिः । This seen or unseen talent has *Prayñā*

(absolute knowledge) for its basis, i.e., the root of all things is wisdom (prajñā) (C. gya.).

ཀུན་གྱིས་བཀུར་བ *kun-gyi's bkur-wa* he who is respected by all; a learned man, v. མཁས་པ་ *mkhas-pa* (Mñon.).

ཀུན་གྱིས་ལྷག་བྱས་ *kun-gyi's phyag-byas* to whom all paid homage: འདིག་རྟོན་ཀུན་གྱིས་ལྷག་བྱས་ཤིང་། *hjig-rten kun-gyi's phyag-byas ciñ*, to whom the world has bowed (K. d. 2 113).

ཀུན་གྲུབ་ *kun-grub* = ལྷ་བ་དབྱུང་ *zla-wa dgu-pa* or རྟོན་ལྷ་མཚུང་ *ston-zla tha-chuñ* the month of October (Rtsii.).

ཀུན་གླིང་ *Kun-gliñ*, same as ཀུན་བདེ་གླིང་ *Kun-bde gliñ*, the place or grove of all happiness; one of the four royal monasteries of Lhasa, this one being situated in the western suburbs.

ཀུན་དགའ་ *kun-dgah* རྣམ་མཁུན་ མི་བོད་ *amusement; great merriment or joy.*

* ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཚན་དཔལ་བཟང་པོ་ *Kun-dgahr-gyal-mtshan-dpal-bzahn-po* རྣམ་མཁུན་པོ་ *the name of Saṅkya Pandita* (ས་སྐ་པཱི་ཏ་).

ཀུན་དགའ་རྗེ་པོ་ *Kun-dgah sñiñ-po* n. of a celebrated lama of Tibet (Loñ. 2 12).

ཀུན་དགའ་ནོར་ *Kun-dgah Nor* a lake in Mongolia (Loñ. 3 21); probably the Gongga-nor (Egg lake). In Mongol *nor* = a lake.

ཀུན་དགའ་པ་བཞེན་པ་ *kun-dgah-wa hdsin-pa* = རིན་པོ་ཆེ་ *rin-po-che* n. of a precious article or gem (K. d. 2 294).

ཀུན་དགའ་བོ་ *Kun-dgah-bo* རྣམ་མཁུན་ *the personal attendant and cousin of Buddha.*

ཀུན་དགའ་པོ་པ་ *Kun-dgah-hbar* n. of the son of *Kun-dgah sñiñ-po*, one of the chiefs of *Sa-skya* who visited India to study Buddhism (Loñ. 2).

ཀུན་དགའ་པོ་པ་ *Kun-dgah hdsin-pa* a mountain in Uttara Kuru, the fabulous continent of the north (K. d. 2 318).

ཀུན་དགའ་གཞོན་ནུ་ *kun-dgah gshon-nu* = ལུ་སུ་ *hu-su* coriander (Sman. 428).

ཀུན་དགའ་ར་བ་ *kun-dgah ra-wa* = ལྷིང་དགའ་ *gliñ-dgah* ར་ར་མཁུན་ *a grove; any pleasure-grove containing groups of trees, flower beds, artificial lakes, garden houses, shady walks, &c., often surrounded by a wall or fence.*

ཀུན་དགའི་དབང་མོ་ *kun-dgahi dvan-mo* an address of courtesy for ལྷ་ལྷ་མ་གྱི་རིགས་ *ladies of the class of Lhacham—her grace or ladyship*: ཡིད་འཕྲོག་ཀུན་དགའི་དབང་མོ་མཚོག་གི་ཐུང་དུ། “at the (feet) of her charming ladyship” (Yig. k. 49).

ཀུན་མཐོག་མ་ *kun-mgyogs* རྒྱལ་ལོག་ *speed; also as adv. speedily, at full speed.*

ཀུན་འགོ་བས་ *kun-hgebs* = རྣམ་མཁུན་ *nam-mkhab* འཕྲིལ་པ་ *the sky; that which covers all; the all-covering.*

ཀུན་འགོག་ *kun-hgog* that which hinders physical or moral growth.

ཀུན་འགོ་ I: *kun-hgro*, v. རྣམ་མཁུན་ *nam-mkhab*, the sky (Mñon.).

ཀུན་འགོ་ II: *snake*, v. ལྷུ་ལ་ *brul* a serpent (Mñon.).

ཀུན་འགྲོ་འབད་ *kun-hgro hbad* རྣམ་མཁུན་ *to be assiduous*: ལས་བྱ་བ་ཀུན་འགྲོ་འབད་ *assiduous in the manner of performance.*

ཀུན་འགྲོའི་ཕོ་ལ་ *kun-hgrohi erol* = ལམ་ *lam* a road, passage (Mñon.).

ཀུན་ཅིངས་ *Kun-ciñs* སྐྱོད་པུ་འཕྲུལ་པ་ *1. that pains, ties or entangles all at all times. 2. རྣམ་མཁུན་ཀུན་ཅིངས་ *kun-tu ciñs*: རྟོན་མོངས་ཀྱི་ལག་ལམ་ཡིད་དུ་མ་ཀུན་ཅིངས། by the fetters of misery the mind is always fastened down.*

ཀུན་ཏུ་རྒྱལ་པར་བྱེད་པ *kun-tu rgyas-par byed-pa* परिष्कारयति to fully spread ; to make plentiful everywhere ; to make copious.

ཀུན་ཏུ་བརྒྱུབས *kun-tu bsgribs* eclipsed ; darkness : ཉེ་མ་དང་ལྷ་བའི་འོད་ཟེང་ཀུན་ཏུ་བརྒྱུབས་པའོ། the rays of the sun and moon were eclipsed.

ཀུན་ཏུ་བཅུག་པ *kun-tu-bcug-pa* or ཀུན་བཅུག་པ *kun-bcug-pa* to put in ; to employ, engage : རྫོང་འདི་ཀུན་ཏུ་བཅུག། put this vessel (or pot) to all uses.

ཀུན་ཏུ་ཚགས་པ *kun-tu chags-pa* གཡུ་, གཡུ་, བཞུག་པ་ anxiety ; yearning, clinging to : འདོད་ཡོད་མ་ལེགས་ཀུན་ཏུ་ཚགས། the mind remains attached to its crooked desires.

ཀུན་འཇུག་པ *kun-hjug-pa* = ཇུག་བརྒྱལ་པ་ *sdug-bśnal-wa* misery, sufferings.

ཀུན་ཏུ་འཇུག་པ་རྫོམ་ *kun-tu hjug-pa sgrol* = ལམ་བཟེན་པ་ *lam-bden-pa* the truth about the way to Nirvāṇa, i.e., out of misery.

ཀུན་ཏུ་འཇུག་བྱེད་ *kun-tu hjug byed* = ཀུན་འཇུང་པ་ *kun hbyun-wa* sin.

ཀུན་ཏུ་འཇུག་བྱས་པ་ *kun-tu hjug-bral* निरोध freedom from sin, or འགོག་པ་ *hgog-pa*, entire stoppage of suffering.

Note.—The above four expressions are used in the higher spiritual terminology relating to Bodhisattva (*K. ko.* ༧ 235).

ཀུན་ཏུ་བརྟེན་ *kun-tu bsten* = དད་བྱས་དང་ལྡན་པ་ *dad-gus dañ ldan-pa* faith and reverence ; also possessed of faith, respect, etc.

Syn. བྱས་པ་ *gus-pa* ; བྱས་ལྡན་ *gus-ldan* ; བྱས་པར་བྱེད་ *gus-par byed* ; མཛོད་པར་ལྡན་ *mñon-par ldan* ; ལཱ་ལོ་ཏུ་ལེགས་ *gcig-tu sems* ; མོས་པ་ *mos-pa* ; མོས་ལྡན་ *mos-ldan* ; དད་ལྡན་ *dad-ldan* ; དད་ཚགས་པ་ *dad-chags-can* ; དད་པ་ཙན་ *dal-pa-can* ; ཕྱག་བྱེད་པ་ *phyag-byed-pa* ; རྗེ་ས་བྱེད་ *she-sa byed* (*Mñon.*).

ཀུན་ཏུ་འཛོད་ *kun-tu hthor* अवकीर्ण strewn over, scattered, diffused, dispersed : མེ་རྩོག་

ཕྱགས་ཀུན་ཏུ་འཛོད་ flowers were scattered over every place.

ཀུན་ཏུ་དོར་ *kun-tu dor* निरस्त perfect abandonment : ཉེ་མ་པ་རྩམ་ཀུན་ཏུ་དོར། all faults should be entirely thrown out.

ཀུན་ཏུ་བདེ་བ་ *kun-tu bde-wa* समस्तसुख general happiness, prosperity ; beatitude (*Spyod*).

ཀུན་ཏུ་བརྩེས་པ་ *Kun-tu hdres-pa* n. of a river in the fabulous continent of Godāniya (*K. d.* ༤ 331).

ཀུན་ཏུ་གནས་ *kun-tu gnas* स्थिति, वसति stability ; the all-abiding residence, that which remains at all times or everywhere.

ཀུན་ཏུ་བརྩུང་བ་ *kun-tu brduñ-wa* the burning rays of the sun ; extremely painful ; all-piercing.

ཀུན་ཏུ་གནོད་པར་བྱུང་བ་ *kun-tu gnod-par gyur-pa* समिद्ध to do mischief everywhere.

ཀུན་ཏུ་རྣང་བ་ *kun-tu snañ-wa* समन्ताभास 1. the sun ; n. of a Buddha. 2. all-illuminated, all-enlightened.

ཀུན་ཏུ་བྱས་ *kun-tu spyad* an usual duty, habitual work ; as a vb. to practise : དགེ་བ་རྩམ་ཀུན་ཏུ་བྱས། practise righteousness or religious acts at all times.

ཀུན་ཏུ་བྱོད་པ་ *kun-tu spyod-pa* free or unbridled behaviour : described as བྱས་ཟེའི་བྱོད་ཚུལ་ the Brāhmanical conduct (*Mñon.*).

ཀུན་ཏུ་ཐུས་ *kun-tu spras* आभूषणवित dressed in every way ; adorning the body with precious ornaments.

ཀུན་ཏུ་རྫོང་བ་ *kun-tu sbyor-wa* = ལམས་འདྲ་ཐུངས་པ་ giving up everything (*Mñon.*).

ཀུན་ཏུ་མིག་ཟུང་ *kun-tu mig-ldan* (lit. with eyes everywhere), described as རྫོང་བུའི་ཐུའོན་ཤིང་, n. of a fabulous tree on which grow glittering gems ; also a plant or tree in full bloom ; འདི་ལམ་ཟེར་ལྷ་དང་ལྷ་མ་ཡིན་གྱི་ཕྱག་དང་བྱང་ལྷ་མི

गुण'कस'कुं'खेदस'प kun-nas ñon-moñs-pa संक्रिष्ट made very miserable; pained, distressed; गुण'कस'कुं'खेदस'प'खेद'प। entirely free from misery (Hbum. १ 239).

गुण'कस'ग्लेभस kun-nas gñems आखन्दन, अवलिप्त very haughty; arrogant.

गुण'कस'वस्यस'प kun-nas btags-pa उपहित, संसृत fastened or tied up on all sides.

गुण'कस'वसुस'प kun-nas btus-pa संयुज, समुच्चय collected from everywhere; extracted or taken from every work.

गुण'कस'वसुद'प kun-nas hdud-pa आनम्य venerated by everybody or everywhere : सुस'द'व'पेद'व'सुस'गुण'कस'वसुद'प। to reverence in every manner with body, speech, and heart.

गुण'कस'खुद'प kuñ-nas ldañ-wa पर्युपस्थान, समुत्थान raised from every place; set up well; got-up: कुं'व'स'गुण'कस'द'व'खुद'प'पुद'। the enemies rose up in all directions.

गुण'कस'सुद'प kun-nas sdud-pa समाहार collected from every place; brought together from every place.

* गुण'कस'सुद'प kun-nas sñañ-wa = कुं'व'प rgyal-wa the all-illuminator (Schr.).

गुण'कस'वस्यस'प kun-nas hpags-pa समुद्गत sprung from everywhere.

गुण'कस'वैस kun-nas bris चित्र, उक्लिखित perfectly painted, described, delineated, referred to.

गुण'कस'सुदस kun-nas blañs taken from every place.

गुण'कस'वसद kun-nas hbar सन्नापक, सन्नापित inflamed; ablaze : खे'कुं'व'स'गुण'कस'वसद'प fire broke out in every direction.

गुण'कस'सुद'प kun-nas sbyor-wa संयोजन to combine; combination; सुद'गुण'कस'सुद'प to compound or mix up medicines.

गुण'कस'वसुद'प kun-nas bñtsegs-pa अतकुटित built up everywhere; piled up; erected.

गुण'कस'खेदस kun-nas mdseñ illuminated; very beautiful: लु'व'खेद'कुं'गुण'कस'खेदस। the signs or charms of the moon are exquisitely fine; खे'कुं'व'स'कुं'व'स'खेदस'प'द'कुं'व'स' (the garden) from its collection of flowers was lovely and pleasant (Mñon.).

गुण'कस'वसद'प kun-nas bñañ गम्भारि, गम्भारिका = द'प'व'स' dpal-gyi lo-ma n. of a tree the leaves of which are sweet.

Syn. खे'ख'खद' lo-ma mñar; खे'ख'वसद' lo-ma bñañ (Mñon.).

गुण'कस'वसुद'प kun-nas bzod-pa all-forgiving; very patient (K. d. २ 68).

गुण'कस'खेदस'सु'वसुद'प kun-nas yoñs-su bñskor-wa entirely besieged, shut up entirely, surrounded on all sides.

गुण'कस'वसुदस kun-nas gyeñs समुद्गत, समन्त-परिचिप्त thoroughly; very excited: खे'ख'स'गुण'कस'वसुदस'प। [the mind agitated (not being fixed on any subject).

गुण'सुद'वसद'प kun-sñañ hbar-wa = कुं'व'स'प'व'सुद'प ñi-mahi hod-zer all-illuminating rays; the rays of the sun (Mñon.).

गुण'सुदस kun-spañs सर्वत्यागी; सु'वसद' bya bñañ all-abstracted: अ'व'सुद'र; व'द'व'सुद'गुण'सुद'स'प। one who has left off all the concerns of this world; he who has renounced all worldly matters, acts and concerns; an epithet of Buddha.

गुण'सुदस'खेद'प kun-spañs chen-po = खे'ख'खेद the all-renouncer; an ascetic; a hermit: खे'ख'कुं'व'स'सुद'प'व'सुद'गुण'सुदस'खेद'प'व'सुद'प before the feet of the Arch Renouncer who in one life has attained to Buddhahood.

गुण'सुद kun-spyad 1. समुदाचार, धर्म, समय that which is to be practised at all times. 2. customary or habitual work; habit.

ཀུན་སྐྱོད་ངན་པ *kun-spyod han-pa* རྒྱལ་མཚན་གྱི་
a blaek or fallen Brāhman; bad habits,
vicious acts or professions.

ཀུན་སྐྱོད་མཚུངས་མ *kun-spyod mtshutṅs-ma* =
གྲོགས་མོ *grogṅs-ma* a sweetheart, mistress
(*Mñon.*).

ཀུན་པན་བདུད་རྩི་དབང་པོ *kun-phan bdud-rtsi*
dwañ-po = ལྷ་པ *sla-wa* the moon (*Yig.*
k. 16).

ཀུན་པོར *kun-bor* all-renouncer: གཏེན་དང་ནོར་
རྩིས་ལུས་འཁོར་ཀུན་པོར། he cast off relations,
wealth, properties, realm and all (*K. d.*
མ 333).

ཀུན་བྱེད་རྒྱལ་པོ *kun-byed rgyal-po* 1. རྩོ་མན་
མང་རྩི *śho sman spañ-rtsi* a medicinal vege-
table growing in the grass in Tibet. 2. in
the terminology of the Nying-ma sect,
the སེམས (mind) is called *kun-byed rgyalpo*,
the chief agent, the prince of all
doings.

ཀུན་འབྱུང་ *kun-hbyuñ* = རྩོ་མོངས་ འཇུག་པོ་
growing; misery; sin.

ཀུན་སྐྱོར *kun-sgyor* libertinism (see ཀུན་ཏུ་བྱ་
kun-tu-ru).

ཀུན་མོས་འདྲི་བཟང་བཞུག་པ་ཅན་ *kun-mos dri-hzañ*
ḥshon-pa-can = དྲི་ཞིམ་པོ་ *dri-shim-po* sweet
perfume.

Syn. འདྲི་པའི་དྲི་ *hdod-pahi-dri*; རྩོ་མོས་བྱེད་ *ṣna-*
tshim-byed; འདྲི་བཟང་ *ñad-hzañ*; རིང་དུ་ཁྱུང་ *riñ-du*
khyab; ལེགས་པར་བྱུལ་ *legṅ-par thul* (*Mñon.*).

ཀུན་མོངས་ *kun-rmoñṅ* འཇུག་པོ་ འཇུག་པོ་
error; the all-
blundering (*A. K.* 72).

ཀུན་འཇོན་ *kun-hḍsin* འཇུག་པོ་, འཇུག་པོ་
the all-con-
taining; that which holds everything in
itself.

ཀུན་རྗོད་པའི་དོན་པོ་ *kun-rdsob ḥden-pa* བཅུ་ཅི་འཇུག་པོ་
conditional or dependent truth; acc. to
Was. subjective truth.

ཀུན་གཞི་ *kun-gshi* = སེམས་ཉིད་ *semṅ-ñid* རྒྱལ་མཚན་
basis; the mind (*Mñon.*); ཀུན་གཞི་རྩིས་པར་གྲུབ་པ་
འཇུག་པོ་

ལྡོག་པོ་འཇུག་པོ་ = རྒྱལ་མཚན་གྱི་ རྒྱལ་མཚན་ རྒྱལ་མཚན་
consciousness of
self; literally the primary cause of all
things, the basis of all; the soul, spirit:
རྩིས་པར་གྲུབ་པ་། དེ་གི་དོན་ལེན་པར་འདམ་ཚེས་འབྱུང་བའི་གཞི་ཡིན་
པའི་ཕྱིར་ “*gshi* is a philosophical term for
vijñāna, soul, which is considered to be the
basis of virtue, sin, worldly or spiritual
existence, &c.”

ཀུན་རྩེ་མོ་ཉིག་ *kun-za me-tog* = ལྷ་ལྷ་མོ་ཉིག་
flower of the plant called *Spyi-shur*, which
gives blue tint to water (*Mñon.*).

ཀུན་གྲེགས་ *kun-gzigs* = ཀུན་ལ་བཞུགས་པའི་མཁན་
who sees
all; the All-seeing One; that is cognizant
of all (*Loñ.* 2 15).

ཀུན་བཟང་ *Kun-hzañ* འཇུག་པོ་ འཇུག་པོ་
the all-good;
epithet of Buddha; a *Bon* sage and
teacher.

ཀུན་བཟང་འཁོར་ལོ་ *Kun-hzañ hkhor-lo* a metri-
cal arrangement in several squares
resembling a chess-board and sometimes
forming an acrostic.

ཀུན་བཟང་གླིང་ *Kun-hzañ gliñ* n. of a place of
pilgrimage in Tibet (*Deb.* ག 43).

ཀུན་བཟང་རྩིས་ལུས་ *Kun-hzañ rnam-gsum* the
three good ones; the Supreme Deity of
the *Bon* religion in Tibet who is explain-
ed as having three manifestations: (1)
བདག་མེད་ཀུན་བཟང་ འཇུག་པོ་ འཇུག་པོ་ འཇུག་པོ་
the imper-
sonal God or Supreme Being, ལེ་གྲོ་ལེ་མངས་
རྒྱལ་པོ་, who from eternity has been free and
all-perfect; (2) འཇུག་པོ་ཉིད་ཀུན་བཟང་། the personal
God སེམས་ཉིད་ཀྱི་གཞི་ལུགས་མོ། as manifest
in the form of a sentient being (like Shenrab);
(3) རྩོ་མོངས་ལེན་པའི་ཀུན་བཟང་། the deity represented
in symbol, *i.e.*, form; རིས་སུ་བྱིས་དང་འབྲུར་དུ་བཞུགས་
ལུགས་སུ་བྱུག་པ། representations in painting,
figures in relief or casts.

ཀུན་བཟོད་ *kun-bzod* = ས་གཞི་ *sa-gshi* འཇུག་པོ་
the all-enduring; a figurative name for
the earth.

ཀུན་ཚོས་གཙོང་བ *Kun-chos gtsah-wa* a Buddhist sect with a few monasteries bordering on Yunnan.

ཀུན་རིག *Kun-rig* རྣམ་ཐོབ་པ་ all-knowing; n. of a god; a learned man.

Syn. མཁས་པ་ *mkhas-pa*; ཀུན་ཤིས་ *kun-ces*; ཀུན་གྱིས་བཀུར་བ་ *kun-gyi bkur-wa* (*Mhon.*).

ཀུན་ལ་ *kun-la* རྣམ་ཐོབ་པ་ to every one, to all; to everywhere.

ཀུན་ལ་བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྡན་མ་ *kun-la bkra-ciṣ dwañ-ldan-ma* she who gives blessings to all: དབང་ལྡན་གཞི་བཅུ་མོ་ལུ་མའི་མེང་ a name of the goddess Umā, the wife of Mahes'wara (*Mhon.*).

ཀུན་ལ་ཁུབ་ཕྱེད་མེད་པོ་ *kun-la khyab-byed ser-po* མེད་པོ་ལྗང་ *ghi-wah* (*Sman. 107*) a bright yellow pigment prepared from the urine or bile of a cow, or vomited in the shape of scidulæ by that animal; bezoar stone.

ཀུན་ལ་འཇུག་ *kun-la hjug* efficient; able to enter into anything: རིག་པ་ལྷུང་བས་རྩོམ་པ་ཀུན་ལ་འཇུག། the intellect being cultured becomes efficient in composing.

ཀུན་ལ་བདེ་ *kun-la bde* happiness to all.

ཀུན་ལ་ཕན་ *kun-la phan* useful or good to all.

ཀུན་ལ་འགྲོད་ *kun-la hphrod* beneficial; agreeable to all: ཇ་མང་མང་གྱི་མཚོག་ཡིན་ཀུན་ལ་འགྲོད། "cow butter being the best of butter is agreeable to all."

ཀུན་ལ་བཅོས་པ་ *kun-la btscs-pa* injuring all, all-hurting, hurtful, obnoxious.

ཀུན་ལ་རེག་ *kun-la reg* རེག་པ་མཚན་ meddling, meddlesome, touching everything.

ཀུན་ལས་ *kun-las* = ཀུན་ནས་ *kun-nas* རྣམ་ཐོབ་པ་: from every place or thing; from all; than all.

ཀུན་ལས་བདུས་པ་ *kun-las btus-pa* མཐོང་བའི་སྐུ་ལྡན་, མཐོང་བའི་སྐུ་ལྡན་ selected or compiled from every book; n. of a book.

ཀུན་ཤིས་པ་ *kun ces-pa* རྣམ་ཐོབ་པ་ all-knowing; knowing all, omniscient.

ཀུན་ཤིས་པའི་ཤོ་གམ་པ་ *kun ces-pahi ṣo-gam-pa* a religious man who, being under moral discipline, has reduced his desires and requirements; lit. "an all-knowing tax-gatherer."

ཀུན་བཤད་པ་ *kun bṣad-pa* བཤད་པ་ well explained; preaching all the religions, one that preaches everywhere.

ཀུན་སེམས་ *kun-sens* སེམས་ལ་ཤིང་ to be conscious or cognizant of all things; to think at all times.

ཀུན་སྐོང་ *kun-sloñ* སྐོང་བ་, སྐོང་བ་ a general rising; rising from every direction or place; = སེམས་བསྐྱེད་ *sens-bṣkyed* བྱིན་པ་ conception; idea; the notion of a thing; a thought; དགེ་མི་དགེ་ཀུན་སྐོང་པའི་སེམས་ the mind which gives rise to thoughts of sins or merits, virtue or vice.

ཀུན་སྐོང་ཅེན་པོ་ *kun-sloñ chen-po* comprises the three རྩམས་ལྡང་མོང་ས་ *chags-sdañ-rmohs*, lust, anger and ignorance.

ཀུན་གསོད་ *kun-gsoḍ* གསོད་པ་ all-killing, that which kills everybody or thing; the lord of death.

ཀུན་གསལ་ *kun-gsal* = ཇ་མ་མཁའ་ *nam-mkhañ* 1. the sky; that is fully clear, illuminated.

2. = ཇ་མ་ *ñi-ma*, the sun, the all-clearer.

† ཀུན་ཏུ་ *kun-ta* ཏུ་: from where? one from an unknown place; also interrogatively, come from where? It is used in mystic language (*K. g. p. 26*).

ཀུན་ཏུ་རུ་ *kun-tu-ru* the union of the two sexes, copulation (used only in mystic language) (*K. g. p. 216*).

† ཀུན་ཐེར་ *kun-thi-ra* ཐེར་ n. of a bird: ཀུན་ཐེར་ལས་བུས་པའི་ཕྱུ་ལྡན་དང་དུ་བུང་བ་བཅུག་ན་ནས་ མཁའ་ལ་བཅོམ་པའི་ཕྱུ་ལྡན་ (*K. g. p. 58*).

ཀུན་དཀ *kun-da* བཟ 1. mistake, blunder, illusion (*Lex.*). 2. *विमरिका*, ཀུན་དཀ the blue jessamine, *Jasminum multiflorum* or *pubescens*.

Syn. ཅུ་ལྷུ་མ *chu-skyes*; དགུན་ལྷུ་མ་ཅུང་ལྷུ་མ *dgunzla tha-chuñ skyes*; འདབ་མོའི་མཛོད་ *hdab mohi mdsoq* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ཕྱང་ལྷུ་མ *kun-da byañ-semq* = དཔལ་ཅུང་ *dñul-chu* quicksilver (*Sman.* 79).

ཀུན་དཀ་རུ *kun-du-ru* སུ་རུ་ལྷུ་མ, ཀུན་དཀ sweet-smelling tree; a kind of incense; the resin of *Boswellia thurifera*; gum olibanum (*M. Wills.*).

Syn. སྐྱོད་ལྷུ་མ *skyoñ-byed-pa*; མ་ཀུན་དཀ *mu-kun-da*; ཀུན་དཀ *kun-du* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ལའ་ *kun-du-la* = རིམ་བུ *shim-bu* a cat (*Mñon.*).

ཀུན་དོང་ *kun-doh* པ་ལྷུ་མ onion.

ཀུམ་པ *kum-pa* crooked; shrivelled; ཀུམ་པ་ཉིད་ *kum-pa-nid* contraction; ཀུམ་ཀུམ་ *kum-kum* very contracted.

ཀུམ་པོ *kum-po* cringing; one in a contracted posture; ཀུམ་པོར་ *kum-por* cringingly; contractedly.

ཀུམ་པུ *kum-bha* ཀུམ་པུ = ཕུམ་པ *bum-pa* གཤམ་ an earthen jar; a vessel for water.

ཀུམ་བོའི་ར *kum-bi-ra* ཀུམ་བོའི་ར n. of a *srin-po* (demi-god or demon).

ཀུར་ཏི *kur-ti* to hasten; ཀུར་ཏི་མང་མ་འགོ *kur-ti lañg-hgro* to start or go off on any business; (in colloq. language) to start on an errand or mission early in the morning without having even a cup of tea.

ཀུལ་ཀར *Kul-kar*, also ཀུལ་དཀར *kul-dkar*, n. of a place in Tsang; a kind of shield manufactured in *Kul-kar*: ཀུལ་ཀར་ཕུབ་ནམ་མ

ཀུལ་ཀར་ཕུབ་ནམ་མ the shield manufactured at *Kul-kar* is of superior quality (on account of its superior metal); ཀུལ་དཀར་ཕུབ་ནེ་རབ་ལ་ནི་ལྷུ་མ as to the *Kul-dkar* shield it costs five *sho* for the best.

ཀེ *ke* numeral for 91; *ke-pa* the 91st (volume).

ཀེ་ཀ *ke-ka* in the dialect of *Hphan-yul* for ཀེ་ཀ *skya-ka*, a magpie.

རྩ་ཀེ་ཀུ་པི་ནོ *Ke-kā-pi-no* ཀེ་ཀུ་པི་ནོ a country west of Jambudvīpa of romantic scenery, said to be filled with gardens, dales, fountains, cascades, etc., and intersected with streams, and inhabited by a race of very handsome men who eat red rice (*K. d.* २ 179).

ཀེ་ཀིའི་སྒྲ *ke-kihi-sgra* the cry of the peacock (*Sehtr.*).

རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ *ke-ke-ru* ཀེ་ཀེ་རུ or ཀེ་ཀེ་རུ་འཇམ་མེགས་ཀྱི་རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ a white precious stone.

ཀེ་རྒྱུང་ *ke-rgyuñ* a charm of the *Bon* deity called *Gen-sras mi ngon rgyal-po*: ཀེ་རྒྱུང་རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ་འཇམ་མེགས་ཀྱི་རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ ཀེ་རྒྱུང་མང་རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ་འཇམ་མེགས་ཀྱི་རྩ་ཀེ་ཀེ་རུ (*D. R.*).

རྩ་ཀེ་ཏ་ཀ *ke-ta-ka* from ཀེ་ཏ་ཀ 1. a gem which has the property of purifying water; its Tibetan name is ཕུང་མ་ཕྱེད་ or ཕུང་ཕྱེད་, the purifier. 2. a great mountain situated north of the great forest plain beyond the north bank of the river Sita. Its peaks are described as very grand in appearance. It contains mines of gold and silver, and round its peaks are four fabulous lakes which at all seasons remain filled with lotuses and lilies. The ruler of this country in ancient times was *Vaiçravana*, whose army consisted of amazons of great beauty and valour (*S. Lam.*).

† ཀེ་རྩ་ར། *Ke-ta-ra* a mountain, probably Kedara (केदार); part of the Himalaya (*Jä.*).

† ཀེ་ཏུ་ *Ke-tu* 1. a fabulous planet in Brāhminical as well as in Tibetan astrology. In Tibet the name *Ke-tu* is generally applied to comets, called also དྲ་མུག་རིང་ (lit. the long smoke-tailed). 2. a fiery meteor; a shooting star; the descending node. 3. n. of a demon.

ཀེ་མེ་བྱུ་ *Ke-nehi-bu* n. of a sage of the time of Gautama the Buddha (*K. du.* ༧ 54).

ཀེ་བྱེད་ *Ke-byed* Kārtika, the god of war (*Schtr.*).

ཀེ་རྩེ་བ་ *Ke-rtse-wa* n. of a Bon teacher: བོན་པོ་ལ་ཀེ་རྩེ་བ་གདན་དྲངས། (*Deb.* ༧ 6) the Bonpo priests invited *Ke-rtse*.

ཀེ་ཚོགས་ *Ke-tshegs* a *Nāga*; the quarter where it resides during a certain astrological period is considered inauspicious.

ཀེ་ཏུ་ *Kehu* 1. a tribe in Tibet (*Vai. kar.* 160). 2. གཏུག་ལྔ་ in classical Tibetan a kind of garlic. 3. a cavern, den, hollow place (*Cs.*).

ཀེ་ཏུ་རྩེ་ *Kehu-rtse*, also ཀེ་རྩེ་ *ke-rtse*, a jacket made in the Chinese fashion; in Chinese *kwa-tzu*.

ཀེ་ཏུ་ཚོང་ *Kehu-tshah* (in Chinese *K'u-t'sang*, "a treasury; a store-house") n. of a sacred rock-cavern.

ཀེ་ཏུ་རི་ *Kehu-ri* n. of a female deity of fearful mien.

ཀེ་ཏུ་ལི་ *Kehu-li* the Tibetan and Mongolian name for Corea. In Chinese Kaoli.

ཀེ་ཏུ་ལེ་ *kebu-le* ཀེ་ཏུ་ལེ་བེ་གྱུ་ customary seal (*Jä.*).

ཀེ་ཏུ་ལྷ་ཡ། *kebu-ṣa-ya* (from *kaśāya*) celestial robes; robes worn by the gods (*K. my.* ༧ 7).

ཀེ་ཡ། *ke-ya* wickedness: རྩ་ལེམས་ཀྱི་ཀེ་ཡ་ རྣམ་པོ་ལ་རྩ་བ་འཛོལ་པས། the root of wickedness of a bad heart (*i.e.*, envy) having sprung forth (*J. Zañ.*).

† ཀེ་ཡུ་རྩ་ཀ། *Ke-yu-ra-ka* ཀེ་ཡུ་རྩ་ཀ་ 1. a kind of grass used in ancient times in making garments for a *Bhikṣu* (*K. du.* ༧ 388). 2. n. of a *Gandharva*.

ཀེ་རུ་ *Ke-ru* 1. n. of a place and monastery in the district of Hon in Yar-lung (*J. Zañ.* 217). 2. སྲན་མ་ *sran-ma* a species of peas: ལུ་གཉིད་བཤང་ནས་ཕྱི་མ་དུ་ཐེང་ནས་སྲན་མ་ཀེ་རུ་ཚོང་མ་ཐོང་གང་དངས། after casting water in oblation, he conducted (him) inside the house and served him with a cupful of pea-soup (*Deb.* ༧ 35).

ཀེ་རེ་ *Ke-re*, བ. ཀྱེ་རི་ *kye-ri*.

ཀེ་ལ། *Ke-la* རིགས་རུས་ཤིག་གི་མིང་། n. of a tribal clan (*Yig.*).

ཀེ་ལ་ཀ། *ke-la-ka* = གླ་མུ་ *sga-skya* ginger (*Sman.* 267).

† ཀེ་ལ་ཤ། *ke-la-ṣa* = ཀེ་ལ་ཤ་ *kai-la-ṣa* རི་ལྷུ་པོ་རྩི་མེ། ཀེ་ལ་ཤ་ the king of mountains *i.e.*, Kailasa in the Himalayas.

ཀེ་ལན། *Ke-lan*, prob. corruption of དཔེ་ལྡན། follower of Tsongkhapa (*Huc*, vol. II).

ཀེ་ལེ། *Ke-le* n. of a fabulous place or country: ཀེ་ལེ་མི་ལ་མ་འགྱུ་ལུམ་ the country of cannibals, Ke-le (*D. R.*).

ཀེ་ཤ། *ke-ṣa* རྩི་མ། hair; mane; ལེ་གི་ཀེ་ཤ་ རྩི་མ་ letters which are surmounted with

ཀོ་ཐལ *ko-thal* cinders, ashes; ཀོ་ཐལ་དུ་བྱས་པ་ *ko-thal-du byas pa* to be reduced to ashes: ཀོ་ཐལ་འཛོལ་བར་ཐུར་པ་ *ko-thal hthor-war gyur-pa* scattered about ashes.

‡ ཀོ་དྲེ་ལ་ *ko-dā-la* कोदाल or कोदालक a tree growing in the mountain called ཐུ་བྱག་རི་ *Kokila Parvata* (*K. d.* २ 274).

ཀོ་པང་ཙྰ *ko-pañ-tse* a sort of tea (*Schtr.*); usually called *Capinze* (*Schtr.*).

ཀོ་བེ་དར་ *Ko-bi-da-ra* कोविदार the tree of paradise on which grows the *Pārijāta* flower; also a tree the flower of which is pretty and of sweet scent, probably *Bauhinia variegata* (*K. my.* १ 20); ཀོ་བེ་དར་ཀ་ *ko-bi-da-ra* an abode of the gods (*K. du.* २ 310).

ཀོ་བོ་ *Ko-bo* prop. n. of a country (*Vai. kar.*).

ཀོ་བྲག་པ་ *Ko-brag-pa* prop. a sect of *Tantrik* Buddhists; also its founder: ཀོ་བྲག་པ་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བལ་པོ་ནས་བེ་བྱ་ཉི་མཚུ་འིང་རིར་ཐུན་དངས་ནས་ཕྱིས་མུ་མུར་རྫོང་དུ་ཀོ་བྲག་དགོན་པ་བཅུ་བ། (*J. Zan.*) *Bsoḍ-nams rgyal-mtshan* of *Ko-brag* brought *Vibhūti Chandra* from *Bal-po* (*Nepal*) to *Ding-ri* and later on founded the monastery of *Ko-brag* in *Upper Myaŋ*.

ཀོ་མ་ *ko-ma* a bird (*Vai. sñ.*).

ཀོ་ཙྰ *ko-tse* འབྲུད་པ་ *ja brgyad-pa* the Chinese name for the brick-tea used by the common people of Tibet. It is called *ja brgyad-pa*, the eighth or the inferior quality of tea (*S. kar.* 80).

ཀོ་ལྷགས་ *ko-wags* is meant to express the voice of a raven (*Jü.*).

‡ ཀོ་རྩོ་ *Ko-rando* कोरण्ड prop. a country, said to be in the fabulous

Western Continent of *Godāniya* (*K. d.* २ 331).

‡ ཀོ་ར་བ་ *Ko-raba* कौरव the descendants of *Kuru*; their party; n. of a country in the east (*K. d.* २ 267).

ཀོ་རེ་ *ko-re* or ཀོ་ར་ *ko-ra* cup for drinking; རིང་ཀོར་ *çin-kor* wooden cup which every Tibetan carries with him in the pocket of his great coat next to his bosom; རེལ་ཀོར་ *çel-kor* a drinking glass.

ཀོ་ལའི་འདབ་ *ko-lahi hdab* = གླང་པོའི་ཤེ་ཤེ་གི་ གླའ་པོའི་ *pi-pi liñ* plantain leaf (*Mñon.*).

ཀོ་ལོའ་ I: *ko-loñ* annoyance; dissatisfaction; the jealousy of demi-gods or of *Nāga*, &c.: ཀོ་ལོའ་དུ་ར་ལྷག་རྣམས་ཕྱེད་ཤིག། “pray do not out of dissatisfaction be jealous of me.” In saying grace at meal time the Gods are exhorted by the lamas not to be spiteful, jealous or angry, &c.: རྩོ་བོ་ལ་ནེ་མྱེད་མི་མངའ་བས་ཀོ་ལོའ་ལ་སོགས་པ་གང་ཡང་མི་མཚན་པར། the Lord (*Atis'a*) not being actuated by any spite did not express any dissatisfaction, &c. (*A.* 58).

ཀོ་ལོའ་ II: is a dubious word (*Schtr.*); ཀོ་ལོའ་བ་ *ko-loñ-wa* to hate, envy; but in a passage in *Mil.*, where the connection admits of no doubt, *ko-loñ mdsad-pa* must be taken = disdain (*Jü.*). In *Amdo* ཀོ་ལོའ་ *ko-loñ* = dispute, fight.

‡ ཀོ་ཤལ་ལྷ་ *Ko-çā-lā* कोमला mythical river east of *Jambudvīpa* (*K. d.* २ 267).

‡ ཀོ་ཤི་ལ་ *Ko-çi-lā* कोशिल a certain king of birds (*K. my.* १ 18).

‡ ཀོ་རྩི་བྱ་ *Koḍi-nya* कौण्डिन्य the son of *Upāyamati*; in *Tib.* འབས་ལྷན་མ་ n. of a Muni or sage; n. of a grammarian; a patronymic of the poet *Jayadeva*.

ཀོང་བུ *Koñ-bu* a small cup-shaped brass or copper oil-burner ; མཚོད་ཀོང་ *mchod-koñ* an offering bowl, a cup for offering pure water to any divinity ; རྩལ་ཀོང་ *snag-koñ* ink-stand, generally for black ink ; མཚམ་ཀོང་ *mtshal-koñ* ink-stand for red ink or vermilion ; ལྷུག་ཀོང་ *blugs-koñ* casting mould, crucible ; གཤམ་ཀོང་ *gser-koñ* a gold cup or oil-burner placed before Tibetan deities ; ཕྱེ་ཀོང་ *bye-koñ* bowl of sand.

ཀོང་མོ *koñ-mo* གཤེ་ a cave ; a ditch.

ཀོད་ *Kod* boiled : ཇ་དེ་ཀོད་ནས་ཀྱང་བྱས་པའི་ཕྱ་བྱེན་པས་ཇོ་པོ་དྲུག་མ *ja de kod-nas ka-ra bram-po lña byñ-pas Jo-wo dgyes (A. 95)* the tea having been boiled (prepared) and given with five lumps of sugar, the *Jo-wo* was gratified.

ཀོན་པ *kon-pa*, also called ཀོན་པ་གཤམ་ལྷུག་ *kon-pa gab-skyes*, the name of a plant that grows in solitary places, generally in the clefts of rocks. This medicine, *kon-pa gab-skyes*, is used in Tibet for stopping hemorrhage.

ཀོབ་ཀོབ *kob-kob*, same as ཀབ་ཀོབ *kab-kob*, the noise or sound produced from the stretching of hides.

ཀོམ་པ *kom-pa* to tan (skin).

ཀོམ་གདན *kom-gdan* a seat made of tanned skin.

ཀོམ་པོ *kom-po* skin which has been made soft and pliable by tanning ; leather.

ཀོམ་ཤིང་ཀོང་ཇོ *Kom-çiñ koñ-jo* the princess Kom, the youngest daughter of Wen Chung, the fifth Emperor of the Tang dynasty. She was married to King Me Agtshom (*J. Zan.*).

ཀོར *kor*, same as སོར *skor*. 1. is used as a ཚོག་ཟླགས་ or auxiliary particle used in the manner of an affix, as in རྫོད་ཀོར *stod-kor*, which signifies a cloth that surrounds or covers the upper part of one's body ; hence རྫོད་ལེ *stod-le* a kind of half jacket worn by children and also by lama dancers ; ལྷལ་ཀོར *klad-kor* the circular dot put over the head of certain letters to signify the letter མ *ma*. 2. anything that has been cut out by the hand or a lathe, such as ཤིང་ཀོར *çiñ-kor* a wooden cup ; རྩམ་ཀོར *rdsa-kor* an earthen cup or vessel turned out. 3. n. of a place ; ཀོར་ནི་རུ་བ *Kor-ni-rupa* n. of a great lama who was a native of the place called *Kor*. (*Deb. 9 11*).

ཀོར *kor* also occurs in ཐན་ཀོར *than-kor*, རྟེན་ཀོར *ñen-kor*, རོད་ཀོར *hod-kor*, པད་ཀོར *pad-kor*, གདུབ་ཀོར *gdub-kor*, &c.

ཀོར་ཀོར *kor-kor* coiled : ཐག་པ་ཕུར་པ་ལ་ཀོར་ཀོར་བྱས། "a string was wound round the (exorcist's) dagger (*Vai. 82*).

ཀོར་བཟོ *kor-bzo* lit. of round make ; a kind of shield of round shape (*Rtssii*).

ཀོལ་ a colloq. form of ཀོར་.

ཀོལ་བའི་ལམ *kol-wahi lam* = ལམ་རན་པ *lam-nan-pa*, a bad road (*Mñon*).

ཀོལ་ས *kol-sa*, བ. འགོལ་ས *hgoł-sa* or གོལ་ས *gol-sa*.

ཀོས་ཀོ *koş-ko* ལྗོང་ the chin. This word is also applied to the throat and even to the wind-pipe.

ཀྲལ *Kya-la* (also called ལྷུག་པེཏི) petty ; n. of a petty state in Tibet, the chief town of which is ལྷུག་ཤིང་གཤེད་ (lit. the lion-face), where the Tsang-po, it is said, enters a rocky chasm in the mountains.

“as much as,” “as far as”: ལས་འདི་སེམས་ལ་ངེས་ཀྱི་བསྐྱར་གཞི་རྒྱུ་སོང་ as far as he remembered this road, he followed the ox. 3. ཀྱི་ connecting the auxiliary verb with the verbal root forms a much-used present tense: རྩལ་གྱི་ཡོད་ I am lying down. But here the final vowel does not often take the simple *i* (འི), e.g., ལྟོ་གྱི་འདུག་ is seeing; still we have in books ལྟོ་ཟེ་འདུག་ is eating food. [N.B.—The use with the instrumental form ཀྱིས་ will come under that article.]

ཀྱི་གློང་ *kyi-gloñ* the elbow.

ཀྱི་ལྗེ *Kyi-lce* n. of a medicinal plant, *Geutiana decumbens*. The white species of this plant called ཀྱི་ལྗེ་དཀར་བོ་ *kyi-lce dkar-po* is in repute for biliousness. The blue called ཀྱི་ལྗེ་སྔོན་བོ་ *kyi-lce shon-po* heals swelling in the throat or glands (*Med.*).

ཀྱི་བུན་ *kyi-buu* a chill; a feeling of cold (*Sch.*).

ཀྱི་མེར་ཚུན་ཐོན་པོ་ *kyi-liñ chu-rtā shon-po* = དཔལ་ཚུན་ *dñul-chu* quicksilver (*Sṃān. 118*).

ཀྱི་རུད་ *kyi-hud* རྩ་བའ་, རྩ་མེད་, རྩ་མེད་, རྩ་མེད་
1. interj., the sound of weeping, lamentation; an expression of grief, sorrow or loss; Alas! Ah! ཀྱི་རུད་ཟེར་བ་ *kyi-hud zer-wa* རྩ་མེད་ expressing deep sorrow or lamentation. 2. one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory.

ཀྱི་གཤེན་ *kyig-rtse* unburnt brick (*Sch.*).

ཀྱིང་ *Kyiñ* n. of a people living in the east of Asia (*Yig. 8*).

ཀྱིང་སེར་རྒྱུད་ *kyiñ ser-rluñ* a violent wind with hail: acc. to *Jā.* also ཀྱུ་ས་ *kya-sa*, onomatopoeic word; a blowing wind.

ཀྱིན་ *kyin* a verbal termination used alternatively with ཀྱིན་ *gyin* and གིན་ *gin* and after a vowel; ཡིན་ *yin* denoting a partic. pres. like the English ‘ing’: ལྷུ་འདེབས་ཀྱིན་སོང་ proceed on your way singing! With ཡོད་ *yod* or འདུག་ *hdug* it forms a periphrastical present tense: རྒྱུན་ལས་འདེབས་ཀྱིན་ཡོད་ *smon-lam hdebs-kyin yod* he is praying (just now) (*Jā.*). Most probably the common present form in *kyi, gi, &c.*, is an excised form of this use, e.g., ཡོང་གི་འདུག་ is coming; ལྟོ་གྱི་ཟེད་ is looking.

ཀྱིར་ *kyir*, also ཀྱིར་ཀྱིར་ *kyir-kyir*, round; circular; a disk; a round thing; ཀྱིར་བཞིན་ *kyir-wa-ñid* roundness.

ཀྱིས་ *kyis* by, with; the sign of the instrumental case, used after the letters ད, བ, or ས, and generally indicating the personal subject of the action. It is called the རྩེད་པ་བོའི་གྲུ་ *byed-pa pohi sgra* (the term of the doer). Gerundially *kyis* is annexed to a verbal root to render clauses which in English would be introduced with “by,” “from,” &c., e.g., རལ་གྲིས་མཚན་པ་ཕྱིགས་ཀྱིས་བསང་ན་ from the sword having pierced the liver, he was slain. Of course the prep. “from” might be omitted here. Again our “because” is often an appropriate opening to clauses terminated in ཀྱིས་; ཀྱིས་, &c.: འགོང་བོ་ཕྱོན་ཀྱིས་ཞོས་ ཕྱོལ་སོང་ the demon coming, he turned aside; or, because the demon came, he, &c.

ཀྱུ་ *kyu* རྩུ་ལྷུ་ a hook; ལྷུ་གས་ཀྱུ་ *leags-kyu* iron hook; an angle; a fishing hook; རབས་ཀྱུ་ *shabs-kyu* (i.e., the foot-hook) a mark fixed at the foot of a letter to signify the vowel ‘u’ and written as ུ

ཀྱུར་ཀྱུར་ *kyur-kyur* twittering; the cry of a small bird: ཕྱི་ཚ་ག་ཀྱུར་ཀྱུར་ལྷོག་ *byiñu coga kyur-kyur sgrog* the swallow twitters.

ཀྲིང་ཀང་ *kriñ-kañ* (*tiñ-kañ*) a weapon like the spear; a forked spear: མདུང་དང་ཀྲིང་ཀང་འདྲ་བ་སྐོམ་བཅས་རེར། (to the cost of) a spear and lance with saw-like teeth (*Rtsii.*).

ཀྲིང་བག་སྐྱུ *kriñ-bag-sgyo* (*tiñ-pag-gyo*) glue or paste made of flour.

ཀྲིན་ནད *krin-naḍ* (*tin-ne'*) the colic.

ཀྲིཤ *Kriṣṇa* རྒྱལ་བ་ n. of sculptor; an image-maker during Atis'a's time about 1000 A.D. (*A. 121*).

ཀྲིཤ་ཤ་སྐྱ་ར *Kriṣ-ṣa-sā-ra* རྒྱལ་བའི་སྐྱ་ར་ the spotted antelope (*Jā.*); a kind of black antelope which is said to possess the heart of a *Bodhisattva*. The skin of this animal is used by Hindus and Buddhists alike to sit upon; the Tibetan lamas attach much sanctity to this antelope and its skin.

ཀྲུ་ཀྲུ *kru-kru* (*tu-tu*) (*W.*) wind-pipe (*Jā.*).

རྩ་ཀྲུ་ཀྲུ་རྩིས *kru-kru triṣ* (*tu-tu ti*) རྩིས་ཀྲུ་ཀྲུ་ a kind of yellow chintz resembling satin of great value, formerly highly prized in India and Tibet. It is called རྩིས་ཀྲུ་ཀྲུ་ལེན་གྱི་སྐོམ་ཅེར།.

ཀྲུ་ར *kru-ra* (*tu-ra*) = དམངས་འོག་གི་མི་ *dmañs-rigs* the vulgar, or the lowest class of people in the mystical language (*K. g. 128*).

ཀྲུང་ཀྲུང་སྐྱུ་ཅན *Kruñ-kruñ sgra-can* (*tuñg-tuñg-ḍa-can*) n. of a country (filled with the cry of storks or cranes) said to have been visited by the Buddha (*K. du. 1302*).

ཀྲུང་ཐང་ *Kruñ-thañ* the chief Chinese minister who was resident in Tibet when Abbé Huc visited Lhasa; an official of

his class (*Yig. k. 38*). Probably an error for *Chung t'ang*, a title borne by certain high officials in China.

ཀྲུམ་པ *krum-pa* (*tum-pa*) broken in the edge or side or nibbled, but not entirely broken to pieces.

ཀྲུམ་ས *Krumṣ* (*tum*) meat: in polite language it is called བསོལ་ཀྲུམ་ས (*sol-tum*), the meat that is offered to a respected person.

ཀྲེ་ཉལ *Kre-ñag* (*te-ñag*) n. of a place in Kham.

ཀྲེ་ནལ *krag-nag* (*te-nag*) the spout of a kettle (*Sch.*).

ཀྲེ་པ *kre-pa* (*te-pa*) the forehead; also a colloq. spelling for དཔྱལ་པ *dpral-pa*, the forehead.

ཀྲེ་པོ *Kre-ḥo* (*te-o*) n. of a place in Kham.

རྩ་ཀྲོ་རྩ་མོ *kro dha-na* རྩ་མོ་མེད་གཏུག་མོ་ a fierce woman; an amazon (*Mñon.*).

ཀྲོག་ཀྲོག *krog-krog* (*tog-tog*) a kind of sound produced by the grinding of hard or brittle objects together: ཀྲོག་ཀྲོག་གི་སྐྱུ་མང་ “*tog-tog* is a sound” (*Nag.*); *tog-tog* is an onomatopoeic word meaning a grating sound.

ཀྲོང་ *kroñ* (*toñ*) erect; standing: ལུས་ཅན་ཀྲོང་། the body erectly stood.

ཀྲོང་ཀྲོང་ *kroñ-kroñ* (*tong-tong*) standing; posing still and erect: སྐོབ་མ་གཉིས་ཀྱིས་མཐོང་བར་ལྷ་དངོས་ལུ་ཀྲོང་ཀྲོང་བྱས་ཏུ་མ་ལ། (*A. 27*) “while the two pupils were looking on, the deity was able to appear erect as if in life.” When used of persons, it means also standing on one's knees; kneeling in an upright position (*Jā.*).

dkan gzar-po a steep declivity; precipice (*Nag. 5*).

དཀར *Dkah*, དཀར་བ *dkah-wa* or དཀར་བོ *dkah-bo* རྒྱུ་, ཀའོར 1. hard, difficult; used as adj. ལོ་དཀར་བ hard to understand; རབ་ཏུ་ དཀར་བ very hard or difficult. 2. pains, exertions, sufferings; དཀར་བ་མེད་པར་ཚོལ་བ རྒྱུ་ལྡན་ལཱ་མ་ gain without pain or exertion; དཀར་བ་མེད་པ་ without hardship or difficulty; འགྲོད་དཀར་བ difficult of access; ལྷུ་བ་དཀར་བ *sgrub dkah-wa* hard to accomplish or to perfect; fig. to propitiate; བརྗོད་དཀར་བ hard to express or describe; རྟོན་དཀར་བ difficult to find; བྱ་དཀར་བ hard work, or hard to do; དཀར་བ་ཉིད་ རྒྱུ་ལྡན་ difficulty; དཀར་བྱེད་པ་ རྒྱུ་ལྡན་ཀར་ཀར་ one who accomplishes a difficult or hard task.

དཀར་འབྲེལ་ *dkah-hgrel* པ་ཤིང་ཀ་ lit. difficulties explained; a commentary; explanation of difficulties (*Jā.*): རོག་པོ་དཀར་བ་འབྲེལ་ པས་བསྐྱོལ་པ་ meanings of terms which are difficult to understand are explained in a commentary (*Nag. 5*).

དཀར་བཅུ་ *dkah-bcu* དམ་རྒྱུ་ ten ascetical hardships; a Buddhist scholar who has acquired such great proficiency in sacred literature as to be able to interpret the meanings of a term in ten different ways.

དཀར་བྱབ་ I: *dkah-thub* འཕྲུལ་; also འམལ་, ཡའི་, འིབ་, འམ་འཇིག་, asceticism, also penance; an ascetic, one who is able to stand hardships or privations: དཀར་བྱབ་ལྷན་ཉེ་ཆེ་བ་དང་། མཚོས་མ་གཅིག་བྱར་ཉལ་བ་དང་། དཔར་བོ་མ་མཚན་མེད་པ་རྒྱ། འདི་གསུམ་ཡིད་མི་ཚེས་པའི་རྒྱ། "that an ascetic's body should be fat, that a pretty woman should sleep by herself, and that a hero should be without wound-scars—these three are things the mind does not credit."

དཀར་བྱབ་ II: a name for the first month of the Tibetan calendar (*Btsii.*).

དཀར་བྱབ་ཀྱི་གནས་ *Dkah-thub-kyi gnas* འཕོ་བའི་འཇིག་རྟེན་ the residence of an ascetic; a hermitage.

དཀར་བྱབ་དབྱུ་ *dkah-thub-dgra* = འདྲི་བའི་དཀར་བྱབ་ དབང་བྱུག། (lit. the ascetic's enemy) a name of the god of love (*Mñon.*).

དཀར་བྱབ་ཅན་ *dkah-lhub-can* = རྟོན་མེད་མ་པ་ *ñon-moñs-pa* འཕྲུལ་ལྷོ་, འཕོ་བའི་འཇིག་ one who undergoes asceticism; a hermit; one who having renounced the worldly life has retired to solitude; an epithet of the Hindu deity Mahes'vara.

Syn. རྟོན་མེད་ *spañ-spos*; རྟོན་ཅན་ *spu-can*; རྟོན་ ལྷན་ཉེ་ *drihi-sras-po*; འབྲུང་བོའི་རལ་པ་ *hbyuñ-pokiral-pa* (*Mñon.*).

དཀར་བྱབ་བྱོད་པ་ *dkah-thub spyod-pa* the practices of an ascetic or hermit; དང་སྟོང་ *drañ-sroñ* a rishi (*Mñon.*); དཀར་བྱབ་ལ་འགྲོ་བ་ to embrace the life of an anchorite; དཀར་བྱབ་ མེད་པོ་ = བྱུང་བྱུམ་ saffron (*Sman. 351*); དཀར་བྱབ་གསལ་པ་ འཕྲུང་པ་ one whose asceticism or penitence is either visible or exemplary.

དཀར་ལྗོན་གྱི་མ་ *Dkah-zlog bla-ma* n. of a snowy mountain; it is generally applied to རི་བོ་གངས་ཅན་ *Ri-bo gafs-can* (*Mñon.*).

དཀར་ལྗོན་གྱི་མ་ *Dkah-zlog-ma* n. of the Goddess ལོ་རི་ *Gau-ri* (*Mñon.*).

དཀར་ལས་ཆེ་བ་ *dkah-las che-wa* very difficult; དཀར་ལས་མེད་པ་ free from difficulty; easy.

དཀར་ I: *dkar* in compounds = དཀར་བོ་ *dkar-po* white; grey.

དཀར་ II: sincere; དཀར་མི་བྱུམ་ not confessing one's guilt; not exonerated; not making a clean breast of anything.

དཀར་རྩུ་ *dkar-skya* པ་ལཱུར་ light grey; དཀར་རྩུ་ པ་ལཱུ་ pale; white.

དཀར་ཁང་ *dkar-khañ* a lighted house; also a store room (*S. kar. 66, 178*).

དཀར་ཕྱོགས *dkar-phyogs* མྱུ་ལྔ་པ་ the light half of a month; the period from the new to the full moon; the innocent side in two contending parties; དཀར་ཕྱོགས་ལྷ་ the gods who belong to the side of virtue; དཀར་ཕྱེང་ *dkar-phreñ* n. of the mythical capital of the *Asura* (Pag. 30).

དཀར་པ་ *dkar-wa* མྱུ་ལྔ་ white, v. དཀར་དཀར་བ་ཤིད་ མྱུ་ལྔ་ whiteness: ཚམས་ལ་དཀར་བ་ཡོད་པས། "through sincerity in the doctrine"; "by piety" (Pag. 30).

དཀར་མི་བྱེད་པ་ *dkar-mi byed-pa* to plead innocence. *Ñag.* explains it as རང་ལ་ནག་ཤེས་པ་ ཡོད་པ་ཞེན་དུ་མཚན་རྒྱལ་བས།, to show by signs or by oath that he is not guilty.

དཀར་མིན་ *dkar-min* འགྲིམ་ཏེ། མཛམ་ལུ་ not white; black; dark; chaos; bent; crooked.

དཀར་མིན་བུ་ *Dkar-min-bu* the son of *Dkar-min*; the offspring of chaos: རང་ཅག་ an epithet of the son of *Brahmā*.

དཀར་མེ་ *dkar-me* = ཚམས་མེ་ *chos me* sacred fire; especially lamps lighted before deities: དཀར་མེ་ཕྱོང་རམ་ལོ་མ་རིགས། the kind (of cloth) fit for wicks of lamps (lighted before the images of saints and deities) (*Rtsii.*).

དཀར་མེད་མ་ *Dkar-med-ma* གཞོན་ལྷོན་མོའི་གཙོ་མོ་ (*Mñon.*) a name of the queen of the *Yakṣa*.

དཀར་མོ་ *dkar-mo* 1. mutton; a sheep when slaughtered; དཀར་མོ་ལག་གཡམས་དཀར་ག་ལག་པ་གཅིག་ a shoulder of mutton from the right side of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་གི་དཀར་མོ་ལག་པ་འཛོལ་གཙོ་མོ་ mutton of sheep slaughtered by the hand (as distinguished from the meat of a dead sheep) (*Jig.* 9). 2. འཕམ་ར་ཇི་ཏེ། ཀའ་ལའ་ལའ་ལའ་ an epithet of the goddess *Durgā*. 3. white rice.

དཀར་དམར་ *dkar-dmar* light red or whitish red.

དཀར་རྩི་ *dkar-rtsi*, also spelt དཀར་ཅི་ *dkar-tse* 1. lime; white-wash; white-paint. 2. a

kind of coarse cotton cloth; lint: དཀར་རྩི་ག་བུ་ལ་ཞེན་ནད་འགོགས་བྱེད་ lint arrests decay-ing disease in the flesh and bone (*S. kar.* 3). 3. ཐུ་ལྔ་ལ། རེས་དཀར་རྩི་ white muslin.

དཀར་རྩི་མ་ *dkar-tsiṅ* or རྒྱ་རྩི་མ་ astrology: རྒྱ་གར་ནམ་བོ་དབྱེད་དང་བའི་རྩི་མ་ལ་དཀར་རྩི་མ་ཟེར་ the system of reckoning introduced in Tibet from India is called *dkar-rtsiṅ* (*D. çel.* 8).

དཀར་རྩེར་བ་ *dkar rtser-wa* very white or fair: ཏུ་པ་གཞོན་རུ་མ་དཀར་རྩེར་བ་ཞིག། a young maiden of very fair complexion on horse-back (*A.* 135).

དཀར་འཛེན་ *dkar-hdsin* the female breast; teats.

Syn. འཛེན་པའི་ཕྱོ་མ་བུ་མ་ *hdod-pahi myos-bum*; མང་ཚའི་མཚན་མ་ *lañ-tshoñ mtshan-ma*; རོ་མ་འཛེན་ *ho-ma hdsin*; ཡོགས་རྒྱུ་མ་ *logs-skyes* (*Mñon.*).

དཀར་མཛོད་ *dkar-mdsod* a dispensary.

དཀར་འོད་ *dkar-hod* = མིན་བུ་མེ་བྱིར་ fire-fly (*Mñon.*).

དཀར་ཡོལ་ *dkar-yol* porcelain (*Ñag.* 5).

དཀར་གཡེང་ *dkar-gyeñ* is explained as རྒྱུ་མམ་ཞིབ་ཆ་བྱེད་པ་ a trial or investigation under law.

དཀར་མངས་ *dkar-saṅs* pure white; also དཀར་མེང་འོ་བ་ or དཀར་པོ་དཀར་ཀྲང་ very white.

དཀར་མེང་འོ་བ་ *dkar-señ-ñe-wa* = ལྷོ་མོ་མེ་བ།, v. དཀར་མངས་.

དཀར་མོབ་ཡང་བའི་འོད་ཅན་ *dkar-sob yañ-wahi hod-can* = ཅོང་ཞི་ alabaster (*Sman.* 353).

དཀར་གསལ་ *dkar-gsal* fair; white; light.

དཀར་གསུམ་ *dkar-gsum* the three white things, viz., curd, milk and butter (*A.* 143).

དཀར་དྲུ་ *dku* ལྷོ་བུ་ = ལུ་མ་གྱི་ཕྱོ་ལྔ་ (*Lex.*) the side of one's body: དཀྱི་ནི་དཀྱི་མགོ་འི་གླང་ཚམ་རྩི་བ་མ་བུ་དབྱེད་པ་ལ། ལུ་མ་གྱི་གཡམས་གཡོན་གང་རུང་། *dku* is towards the small ribs just above the

the happiness attained thereby, which is understood by the 'most precious thing,' but the mediator or mediators who procure that happiness for mankind, viz., Buddha (the originator of the doctrine), the doctrinal scriptures and the corporate body of priests, called རྒྱུ་མཚོ།, *dkon-mchog gsum*. Now, although this triad cannot, by any means, be placed on a level with the Christian doctrine of a triune God, yet it will be easily understood how the innate desire of man to adore and worship something supernatural, together with the hierarchical tendency of the teaching class, have afterwards contributed to convert the acknowledgment of human activity for the benefit of others (for such it was undoubtedly on the part of the founder himself and his earlier followers) into a devout, and by degrees idolatrous, adoration of these three agents, especially as Buddha's religious doctrine did not at all satisfy the deeper wants of the human mind, and its author himself did not know anything of a God standing apart and above this world. For, whatever in Buddhism is found of beings to whom divine attributes are assigned, has either been transferred from the Indian and other mythologies, and had, accordingly, been current among the people before the introduction of Buddhism, or is the result of philosophical speculation that has remained more or less foreign to the people at large. As, then, the original and etymological signification of the word is no longer current, and as to every Tibetan '*dkon-mchog*' suggests the idea of some supernatural power, the existence of which he feels in his heart, and the nature and properties of which he attributes more or

less to the three agents mentioned above, we are fully entitled to assign to the word *dkon-mchog* also the signification of God, though the sublime conception which the Bible connects with the word, viz., that of a personal absolute Omnipotent Being, will only with the spread of the Christian religion be gradually introduced and established."

དཀོན་མཚོ་གསུམ་འདུས་ *dkon-mchog kun-hdus* the three gems, i.e., *Buddha, Dharma* and *Sangha* collectively: ལྷ་མོ་ཉི་ཤུ་གསུམ་མངས་ཀྱི་ཐམས་ཅད་འདུས་པའི་བདག་ཉིད་ *lama* is the essence of all the Buddhas of the three ages massed together; ལྷ་མོ་ཉི་ཤུ་གསུམ་པོའི་ཚམས་ལྷགས་མངས་ཀྱི་ལོ་བོ་ལྷ་དཀོན་མཚོ་གསུམ་འདུས། the image represents the church; the scriptures represent the heart, i.e., the *Dharma*; and the holy relics (symbolical of the spirit of Buddha) complete the three gems.

དཀོན་མཚོ་གཉེན་མཚན་པ་ the service or worship of the *dkon-mchog*.

དཀོན་མཚོ་གསུམ་འདུས་གནས་ *dkon-mchog hbyun-gnas* रत्नाकर a name of the first of the nine stages of *Samādhi* or ཉིང་འཛིན་ the meditations of a *Bodhisattva*.

དཀོན་མཚོ་གསུམ་པོའི་གསུང་པ་ རང་རྒྱུ་མཚན་ a Sanskrit work on the names and attributes of Buddha, in one hundred chapters, out of which forty-nine chapters were translated into Tibetan; of these forty-nine only six are now extant in Tibet. The entire work was translated into Chinese by Jñāna Gupta, A.D. 589-618.

དཀོན་མཚོ་གསུམ་ *dkon-mchog gsum* རྒྱུ་མཚོ། the three *Ratna* or Precious Ones. The Buddhist triad are—(1) *Saṅg-rgyas* *dkon-mchog* Buddha most rare; (2) *Dharma*, called *Dam-choṣ* *dkon-mchog*, the holy Doctrine most rare; (3) *Dge-hdun* *dkon-mchog*

body of priests most rare. Colloq. the phrase is frequently used as an exclamation quite in the sense of our "God knows!"

* དཀོན་མཚོག་གལུམ་གྱི་འབངས་ *dkon-mchog gsum-gyi hbañs* འབྲུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (Schr.) lit. a servant of the three gems, i.e., a devout Buddhist; n. of an individual.

དཀོན་གཉེར་ *dkon-gñer* = ལྷ་གཉེར་ a priest who is in charge of a Buddhist chapel or temple and performs the daily services to the deities contained in it. The *Skugñer* is also called *Am-chod*: ལམ་མཚོ་དཀོན་གཉེར་བསྐྱོང་སྐྱོང་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ the priests and image-steward and others who continually officiate get the customary allowances (*Rtsü*).

དཀོན་པོ་ *dkon-po* or དཀོན་མོ་ rare, scarce; dear, precious.

✚ དཀོན་བྱུ་ *dkon-bu* a wreath; མེ་རྩ་གཉེར་ དཀོན་བྱུ་ a flower wreath.

✚ དཀོན་ *dkor* = རྩ་མ་ རྩ་མ་, *dkor* is resp. for རྩ་མ་, substance, wealth, riches, property: དགོངས་ཀྱི་དཀོན་ the property of the church or that of a monastic congregation; མཚེས་དཀོན་ foundation, endowment of a monastery; ཡང་དཀོན་ additional or occasional gifts for the support of a religious institution; མ་དཀོན་ landed endowments of a monastery or religious institution.

དཀོན་བདག་ *dkor-bdag* lit. the owner of property. It generally signifies the spirit or demi-god who is supposed to be the custodian of the images of all Buddhist deities, scriptures, symbols; in short, of all church and sacerdotal properties. In this sense the demon called *Pehar rgyal-po* of Sam-ye is a *Dkor-bdag* or custodian of religious property.

དཀོན་ནོར་ *dkor-nor* church property or general wealth: ལྷ་གྲུབ་ལོངས་སྤོང་དཀོན་ནོར་ཕྱིན་ལ་མངའ། (*D. R.*) you possess accumulated wealth and church-property.

དཀོན་པ་ *dkor-pa* a treasurer (*Cs.*); one in charge of the endowments and properties of a temple or monastery.

དཀོན་བླ་ *dkor-bla* or དཀོན་གྱི་བླ་ a lama who appropriates sacred property to himself (*M. V. 66*).

དཀོན་མ་འབགས་ *dkor-ma-hbags* not misappropriating the treasures, stores, etc., of the church: རྒྱུ་ལྷོ་ཆང་གཞི་ལ་དགོངས་དཀོན་མ་འབགས། do not take wine for drink nor embezzle the property of the priesthood (*Kathañ. 115*).

དཀོན་མཚོ་ *dkor-mdsod* is a general name for wealth or property and hence is frequently used to signify བད་མཚོ་གཞི་ treasury; treasure-chest (*Nag. 5*).

དཀོན་རྩ་གས་ *Dkor-rdsogs* n. of a monastery in Southern Ladak, situated 16,000 feet above the sea level.

+ དཀོན་ཟས་ *dkor-sas* = རྩ་ཟས་པ་ spendthrift (*Nag. 5*).

དཀོན་རིགས་ *dkor-rigs* བྱིན་, བྱིན་ different properties belonging to a monastery.

དཀོན་ལ་པ་ *dkol-pa* ལ་པ་ struck by calamity; afflicted; one in suffering.

✚ དཀོན་སྤྱོད་ *dkos-thag* = རྩ་སྤྱོད་གལ་ 1. ལ་པ་ suffering, affliction. 2. རྩ་སྤྱོད་གལ་ exciting disgust.

དཀྱར་ *dkyar* any appliance for crossing snow or glaciers. Stocking boots (*Sch.*). The *dkyar* used by the Tibetans and the Sharpa Bhutias of Nepal in crossing glaciers is a light circular disk of wood about a foot in diameter, with four holes through which strings are passed to fasten

it to the knee. In climbing up and walking down the snowy sides of mountains, these boards are attached to the soles of the felt boots and are of great assistance to the traveller, preventing the feet from sinking in the soft snow.

དཀྱིལ *dkyil* དབུས or མཐིམ་ མཚམས་ the middle, centre; བུལ་ bottom, base; དཀྱིལ་ནས་ *kyil-nas* from the middle or centre; from amidst; from the bottom; དཀྱིལ་མ་ the middle one; the central one; དཀྱིལ་ཚེ་བཟང་འཁོར་མ་ ཡངས་པར་ རྒྱུ, ལཱ་ཏི་ཀ་ with wide base; spacious interior; comprehensive understanding; also quick comprehension.

དཀྱིལ་དགུངས་ *dkyil-dkruñs* ཕམ་རྩེ་, ཕར་ཀ་, ཕར་ཀར་ a cross-legged posture: དཀྱིལ་མོ་དགུང་བཅས་ཏེ་ ཕམ་རྩེ་མཐུན་པར་ རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ sitting in a cross-legged posture for mystic meditation.

དཀྱིལ་འཁོར་ *dkyil-hkhor* མཚམས་ཀྱི་ཕོ་བོ་, ཕར་ཀར་, ཕར་ཀར་ འཁོར་ འཁོར་ the disk of the face (སྐྱེ་མཚམས་); the full or whole face. 2. especially used as the equivalent of the Sanskrit *Maṇḍala*, the magic diagrams or figures formed of grain or other materials which are "offered" to deities in Tantrik Buddhist rites. In *Tantrik* rites diagrams representing supposed mansions of certain celestial *Bodhisattva* and called དཀྱིལ་འཁོར་ are traced on the ground or on paper. The respective places assigned to the different minor deities are painted in different colours in the design, and the central place in the diagram is occupied by the tutelary deity himself, to whom the rest are subordinate. 3. region, sphere; surroundings; suburb. According to the Buddhist cosmogony there are མ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of earth, རྩེ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of water, the ocean, རྩེ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་

rluñ-gi-dkyil-hkhor the atmosphere, མ་ལི་དཀྱིལ་འཁོར་ the sphere of fire; each forming a stratum over the other. The upper stratum, *i.e.*, that which is beyond the atmosphere, is called the sphere of fire or light.

དཀྱིལ་འཁོར་གྱུ་བཞེ་པ་ *dkyil-hkhor gru-bshi-pa* a quadrangle; square; a certain mystical figure; diagram or model. The expression རྩེ་དང་བརྟན་པའི་དཀྱིལ་འཁོར་བརྟན་པ་ means the gods who constitute the རྩེ་ན་ assembly in the *Vimāna* or གཤམ་ཡམ་ཁང་, *i.e.*, superb mansion represented.

དཀྱིལ་འཁོར་བརྟན་པའི་མཛོད་ is a description of the eight mansions of eight imaginary Buddhas (*K. d.* = 72). Whoever utters the names of these Buddhas or hears the aphorisms about them is liberated from dangers caused by evil spirits, snakes, &c. By remembering and repeating them, even brigands, not to speak of kings, are said to be able to make the weapons of their enemies ineffectual against themselves.

དཀྱིལ་འཁོར་ཅན་ *dkyil-hkhor-can* མཚམས་ཀྱི་ཕོ་བོ་ anything that has a circular and mystical figure on it; also any *Tantrik* deity placed to be worshipped on the plane of his fancied celestial mansion traced on the ground.

དཀྱིལ་འཁོར་མཛོད་ *Dkyil-hkhor-lāñ* n. of the grand central temple of Buddha at Lhasa, popularly known as Kinkhording.

དཀྱིལ་འཁོར་གསུམ་ *dkyil-hkhor gsum* རྩེ་མཚམས་ཀྱི་སྐྱེ་བའི་གསུམ་ three cycles (of offerings): (1) རང་བཞེན་དམ་གྱི་དབྱིངས་ནས་ལྷན་གྱི་གྱུ་བལ་དང་ the cycle of offerings for the Bon gods sprung out naturally in course of time; (2) རྩེ་ལི་འཁོར་དཀྱིལ་འཁོར་ གཤམ་ཡམ་ཁང་གི་འཁོར་བཞེན་པ་དང་, the celestial mansion for contemplation formed in the sky (to imagine an aerial castle); (3) འདུལ་བྱས་དཀྱིལ་འཁོར་ མ་ལི་ལྷ་སྐྱེ་གྱུ་མཐུན་པར་ the mansions of gods

designed on the ground for placing the offerings to them (*B. Nam.*).

དཀུ་རྩ་ *dkyu rta* or དཀུ་བའི་རྩ་ *dkyu-wahi rta* a race-horse.

དཀུ་པ་ *dkyu-pa* in Ladak: to lose colour by washing; perhaps more correctly ལྷུག་པ།

༥ དཀུ་བ་ *dkyu-wa* = ལྷུ་བ་ 1. to run a race; དཀུ་སར་དཀུས་ *dkyu-sar dkyus* = ལྷུག་སར་ ལྷུགས་ running a race; བད་ལྷུགས་ galloping: དཔེར་ན་རྩ་ལྷུག་ས་ལ་ལྷུགས་པ། (*Nag. 5*) "for example running a race on horseback." 2. to wring out; to filter (*Sch.*). 3. to caper about (*Jä.*); དཀུ་བྱའི་རྩ་ *dkyu-byahi-rta* a race-horse.

དཀུ་ས་ *dkyu-sa* a race-course; the race ground (*Cs.*).

༥ དཀུ་དུ་པ་ *dkyud-pa* = བརྗེད་པ་ to forget; བརྩེ་བས་མི་དཀུ་དུ་པའི་གཟུང་བྱིས། an affectionate letter to prevent one being forgotten or a letter which love will not forget (*Yig. k. 37*).

དཀུས་ *dkyus* ལྡེ་ལུང་ 1. length; lengthwise. 2. untruth; also adj. untrue; spurious (*Jä.*). 3. bold, insolent (*Sch.*). In lexicons it is synonymous with the term གཟུང་ *gshuñ*, meaning "lengthwise." In weaving, the threads that are stretched lengthwise are called དཀུས་ཐག་ *dkyus-thag* (the woof) and those that pass them crosswise are called ལྷུན་ཐག་ *spun-thag*: རི་རྩེད་བཟུགས་ཁྲི་པད་གདན་རྩི་རྩིག་དཔངས་ལ་ཁྲུ་རྩི་མཐོ་གང། དཀུས་ལ་ལྷུགས་འདྲིམ་གཟུམ་རེ། (*S. kar. 134*) upon that stood the throne constructed of stone, having a lotus cushion, in breadth two cubits and a span, in length three running fathoms.

དཀུས་དཀར་ *dkyus-dkar* a porcelain cup of inferior quality; a common porcelain cup.

དཀུས་ཇ་ *dkyus-ja* common or inferior tea. Tea served to the public or to the congregation of monks in a monastery or in a religious service.

དཀུས་མ་ *dkyus-ma* བརྒྱུད་མ་ common, vulgar, inferior; མི་དཀུས་མ་ *mi-dkyus ma* an ordinary man; one who is neither an official nor a religious man (*Nag 5*): དཀུས་རམས་ རྩག་རེ་འབྲུག་ (*Rtsii.*) "indigo of inferior quality is valued at so much per རྩག་ or lb." དཀུས་བཏགས་ *dkyus-btags* a scarf of ordinary quality; ལྷུས་བུར་ *dkyus-bur* treacle of inferior quality: དཀུས་བུར་རྩམ་ལྷུགས་རེར་ *dkyus-bur sgar tshugs rer* "coarse treacle for each thick lump" (*Rtsii.*).

དཀུས་མོ་ *dkyus-mo* = མྱོགས་པ་ *ngyogs-pa* quickly, swiftly.

དཀུས་ཚད་ *dkyus-tshad* the dimensions of anything when measured lengthwise.

དཀུས་རིང་ *dkyus-rin* = འདྲན་རིང་ ལྡེ་ལུང་, འཛིན་ སྡེ་ལུང་ spacious; large; long.

༥ དཀུའ་ *dkyel* = རྩོད་ *kloñ* the compass, extent, bulk of anything: རྩོད་མཁའ་འཁོར་དཀུའ་ the compass of the heavens: ལྷུ་མཚོའི་དཀུའ་ the stretch of sea: དཀུའ་ཚེ་ = དཀུའ་ཚེ་བ་ spacious; of wide capacity (*Nag. 5*).

དཀུའ་པོ་ཚེ་ *dkyel-po-che* acc. to *Sch.* is the Universe; defined as རང་ཡངས་པ་ the wide house (*Lex.*).

དཀྲོར་འབྲུན་ *dkyor-hbyin* རྩལ་ལྡན་ capable of being thrown down; impelled or driven on; also capable of being felled down.

དཀུམ་ཀོ་འབྲུག་པ་ *dkram-ko hthug-pa* = ལྷུ་རྩི་ཚེ་བ་ *spyi-brtol che-wa* 1. ལྡེ་ལུང་ transgression. 2. adj. very impudent; impertinent.

བཀྲས་ལྗོངས་ *Bkras-ljoñs*, abbr. of བཀྲ་ཤིས་ལྗོངས་ (*Tashi jong*), n. of a district under *Lhun-grub Rdsoñ* in Tibet.

དགྲི *dkri (ti)* བེཅན anything to wrap with; a tie; ར་དགྲི a cloth to tie round the face or cover the mouth; muffler; རྟོག་དགྲི vb., wrapping or winding up with paper; paper-wrapping; an envelope (*Yig. k. 2*).

༥ དགྲི་བ I: *dkri-wa (ti-wa)* in old Tibetan, to conduct one's pupil from one stage of learning to another stage; pf. དགྲིས vb. a. (cf. རྒྱི་བ) in modern Tibetan, to wind; to wrap round about; དགྲི་བ་པོ་ *dkri-wa-po* = དགྲི་བར་བྱེད་མཁམ་ ono who wraps up; ལོས་སོགས་དགྲི་བར་བྱེད་པ་ to fold up clothes, etc.

དགྲི་བ II: དགྲི་བ་སྟེགས་པ་ལྟ་བུ་ *dkri snegs-pa lta-bu* a snare, anything to entangle with; vb., to ensnare.

དགྲིག་ *dkrig (tig)* personally: དགྲིག་བཅའ་གློ་སློབས་མ་དེད་ཀྱང་ is same as ཇི་མ་ཡོང་ནས་གློ་སློབ་མ་ཚད་ཀྱང་ not having come personally, cannot reply or say decidedly.

དགྲིག་མ I: *dkrigs* བེཅར, བེཅར་ a term for a thousand billions. The term དགྲིག་མ་ཕྱེད་ཅེས་ or དགྲིག་མ་ཅེས་ མང་པོ་བེཅར་ or མང་པོ་བེཅར་ is used for a still larger number.

དགྲིག་མ II: = འཕྲེངས་ dense; thickly-gathered: ལྷན་དགྲིག་མ་ *sprin-dkrigs* (*Nag. 5*): = ལྷན་འཕྲེངས་པ་ gathering or condensing of clouds; also vb. darkened, obscured, dim, diffused: རྩ་ལི་འདྲ་ཟེར་མཐུན་དགྲིག་མ་ལས་ (*A. K. ii. 47*) the flashing of his teeth bewildered them; དགྲིག་མ་ལར་འཇུར་པར་ *dkrigs-par hgyur-par* grown dim; དགྲིག་མ་ལར་བྱེད་པར་ *dkrigs-par byed-pa* to obscure.

དགྲིས་ལྷུར་ *dkris-gyur (ti-gyur)* ལྷུར་ sur-rounded, encircled, encompassed: དཔལ་གྱིས་

དགྲིས་ལྷུར་ *dpal-gyis dkris-gyur* ལྷུར་ལྷུར་ encircled with glory.

དགྲིས་པ་ *dkris-pa* བེཅར་ལྷུར་ 1. to surround, encircle, ensnare. 2. = བེཅར་པ་ ལྷུར་ལྷུར་ to lie round; to wind up (*Mon.*): ལོར་སྤོམ་གུན་ནས་དགྲིས་ *ser-snas kun-naš dkris* quite ensnared in avarice (*Jā.*).

དགྲིས་ཕྱག་ *dkris-phrag* n. of a large number (*Nag. 5*).

དགྲུ་བ་ *dkru-wa (tu-wa)* = དེ་མ་ *dri-ma* ལྷུར་, མཚན་འབྱུང་ལྷུར་, ལྷུར་ལྷུར་ abomination, pollution; also dirt, filth (*Lexx.*).

དགྲུག་པ་ *dkrug-pa (tug-pa)* = ལྷོང་བ་ *gloñ-wa* མཚན་ལྷུར་ to disturb, to put in motion; the act of troubling, agitating, churning; to turn; to turn a lathe.

དགྲུགས་པ་ *dkrug-s-pa* = བསྐྱུབས་པ་ *bsyubs-pa* བེཅར་ལྷུར་, ལྷུར་ལྷུར་, ལྷུར་ལྷུར་ stirred up, agitated, troubled, ruffled, disturbed, confused; churned; turned (as in a lathe); confounded: དཔེ་ཆ་དགྲུགས་ *dpé-cha dkrugs* the leaves of a book are confused or mixed up together; བག་ཅགས་ཀྱིས་དགྲུགས་པའི་སེམས་ *bag-chags-kyis dkrugs pañi sems* a mind troubled with passion; ལྷུང་གིས་དགྲུགས་པའི་ཆུ་ *rluñ-gis dkrugs-pañi chu* water agitated by the wind.

དགྲུགས་པ་པོ་ *dkrugs-pa-po* a confounder: ལན་ཚུན་དགྲུགས་པར་བྱེད་མཁམ་གྱི་མི་དེ་ལ་དགྲུགས་པ་པོ་ཟེར་ the man who causes confusion afar off and nigh is called *tug-pa-po*.

དགྲུགས་ལིག་ *dkrugs-yig* བོད་ཀྱི་ལིག་རིགས་ཞིག་གི་ མིང་ a kind of character used in Tibet which is puzzling.

དགྲུམ་པ་ *dkrum-pa (tum-pa)* brittle; defined in *Lexx.* as དགྲར་ལོལ་ལྟ་བུ་གྲོད་ཅག་པ་, breaking in the manner a porcelain vessel does.

✚ དཀྲེ *dkre* (te) མ་མཚན་གྱི་ཉོག་ཁྲི་རྒྱ་ལེན་པའི་ the
glands-penis.

དཀྲོག་པ *dkrog-pa* (tog-pa) = དཀྲུག་པ *dkrug-*
pa 1. to churn; to agitate, mingle, trouble,
&c. : ཤོ་དཀྲོག་པ *sho dkrog-pa* churning curds
(for butter). 2. to rouse, scare up; to
wag, e.g., the tail (*Jä.*). Also = དཀྲོགས་པ
dkrogs-pa, མོ་མ་དཀྲོགས་པ *ho-ma dkrogs-pa* to
churn milk; acc. to *Nag.* is equivalent to
ཤོགས་པ *shoogs-pa*.

དཀྲོགས་སྐྱེས *dkrogs-skyes* (lit. anything pro-
duced from churning) butter (*Mñon.*).

དཀྲོགས་པ་བོ *dkrogs-pa-po* = དཀྲོགས་པར་བྱེད་མཁུན་
dkrogs-par byed-mkhan one who churns.

དཀྲོགས་མ *dkrogs-ma*, v. སྲབས་མ *srabs-ma*,
the churning rod; also said to = whey
(*Mñon.*).

དཀྲོང་བསྐྱེད *dkroñ-bzskyed* (*tong-ke*)
འདྲེན་པའི་ of instantaneous birth; instantane-
ous perception. Acc. to *Lev.* in
meditating on a certain deity, the act
of perceiving him to be a reality instan-
taneously is called དཀྲོང་བསྐྱེད *dkroñ bzskyed*.

དཀྲོལ *dkrol* འཇན་; pf. and fut. of འཇོལ
hkrol: དཀྲོལ་བ་བོ *dkrol-wa-po* is defined as
“one who causes music to sound or be
sounded.”

བཀག་ I: *bkag* in བཀག་ལངས *bkag lanś*
the lid or cover of a trunk; the sides of a
Tibetan leather-trunk. Defined in *Rtsii.*
as མངུན་གཡམས་གཡོན་གྱི་ཤོ་བ་ལེབ་གཉིས་པོ་ལ་ both the
flat pieces of leather which are at the back
and front on the right and left of a trunk.

བཀག་ II: འཇོལ་བ་བོ, འཇོལ་བ་བོ; pf. of འཇོགས་པ,
obstructed, opposed; also prohibition,
obstruction, hindrance.

བཀག་སྐྱོང་མེད་པ *bkag-skor med-pa* = འཇོང་གཉི་
མེད་པ without delay, as in sending any-
thing; also without let or hinderance;

ལག་ག་བཞེགས་ཀྱིས་འཇོགས་པ not permissible and per-
missible, not fit and fit, unbecoming and
becoming.

བཀག་ཚ་བྱེད་པ *bkag-cha byed-pa* to forbid;
to put a hinderance (*Sch.*).

བཀག་ཇོ་མ *bkog sdom* prohibition; pro-
hibiting one from passing by a road or
from entering any garden or place.

བཀག་མོ་ཤོགས་པ *bkag-mo khegs-pa* not to be
observant; to transgress, to trespass.

བཀའ་ *bkāñ* acc. to *Rdo.* 46, pf. of
དགའ་བ *dgañ-wa* བུ་རྒྱུ་འཇོགས་, filled to the brim; full
to the brim as in the case of a water pot;
སྐྱོད་བཀའ་བ *snod-bkāñ-wa* a vessel filled up;
གཟུ་བཀའ་བ a bow with an arrow ready to
shoot; འདོད་པ་བཀའ་བ wish fulfilled. Acc.
to *Jä.* pf. of འཇོངས་པ, to fill, make full; and
used in *W.* instead of འཇོངས་པ.

བཀའ་ *bkad* 1. set or placed in order;
arrangement: མགོ་འཇུགས་པ same as མགོ་བཀའ་
མགོ་སྐྱེའི་རིམ་པའམ་གྲུལ་ལའང་། ཐགས་ཀྱི་སྐྱེའི་མ་ཕར་འགྲོའི་
དུས་ཀྱི་སྐྱེའི་འགྲོ་བ་དེ་དང་། བཏགས་ཚན་བའི་སྐྱེའི་སྐྱེའི་
ཀྱི་རྗེས་འབྱུང་འབྱུང་ཡོད་པའི་མིང་ལ་ཡང་ཐགས་ཀྱི་བཀའ་ཟེར་།
mgo-spuhi rim-paham gral-lahañ, thags-
kyi gnal-ma phar hgrohi dus-kyi spun hgro-
wa de dañ, htags tshar wahi snam-buhi
spun-gyi rj:s hbur-hbur yod-pahi miñ la
yañ thags-kyi bkad zer (Nag.) the order or
row (of plaits) in the hair of the head,
the crosswise thread in the web of a cloth,
also the ridge in the cross-wise texture of
a blanket, are called the *bkad* of weaving.

བཀའ་ནས *bkad-nas* having described;
represented in any manner.

བཀའ་ས *bkad-sa*, རས་ཀྱི་གཡོས་ས (*Nag.*)
1. the place where barley, corn, &c., are
parched; a bake-house, kitchen, cook's
shop (*Cs.*). 2. acc. to *Nag.* + བཀའ་ས་རྩེ་རང་
ལྗོངས་ one's own home or residence.

3. open hall or shed erected on festive occasions (*Jä.*).

བཀའ་པ་པོ། *bkan-pa* 1. to up-root or turn up anything by applying a stick at its foot or root. 2. to bend: ལུས་ཀྱི་དུ་བཀའ་ (*Nag.*) the body bent backwards: ལག་པ་བཀའ་ to stretch the arm bending it upwards to pull anything. 3. ཡང་ལུགས་ལྗོག་ཏུ་བརྟེན་པ་ལ་ཡང་བཀའ་ཟེར་ counting up and then backwards is called *yang-bkan* (*S. del.*). It is also applied to counting from right to left (*Vai. kar.*). 4. to put; to press; to apply (*Jä.*): རྒྱུ་ལ་ཉེ་གཤམ་པ་བཀའ་པ་ to press one's foot against a wall. 5. to hold fast; to extend (*Cs.*).

བཀའ་བ་པོ། *bkab-pa*, pf. of འགོ་བས་པ་=བཅད་པ་ རྒྱུ་, བརྒྱུ་, to cover; to spread over.

བཀའ་བ་ *bkab* a cover; a shelter.

Syn. རི་བས་ *khebs*; གཏོགས་ *gyogs*; བྱིབས་ *byibs* (*Mñon.*).

བཀའ་མ་པོ། *bkam-pa* pincers or nippers: བཀའ་པ་བརྒྱབ་པ་ to hold or out with pincers.

བཀའ་། *bkañ* I: (*Vai. kar. 60*) n. of a tribe in Tibet.

བཀའ་། II: མཚན་ (*A. K. XXVI*), མཚན་, བཅུན་: primarily means simply "word" or "speech"; but being the honorific form it usually implies an order or command. When used of a sacred personage it means his advice or precepts as well as his authoritative words, e.g., ལྷ་མའི་བཀའ་ the lama's injunction; ལྷཱ་མའི་བཀའ་ the king's command; དམོན་མའི་བཀའ་ the order of the chief.

བཀའ་། III: also signifies, especially, the enunciations and pronouncements which have issued from the Buddha. They are said to be of three kinds; so མངས་ལྷུ་ཀྱི་བཀའ་ has three divisions:—

(1) ལམ་ནས་གསུངས་པ་ *shal-nas gsungs-pa* precepts delivered by the Buddha personally.

(2) བྱིན་གྱིས་བརྒྱབས་པ་ (those conveyed through the attendant *Bodhisattva* and *S'rāvaka*, such as Subhūti, S'āriputra, &c., under inspiration from Buddha or by his sanction expressed or implied or revealed in such works as ལྷའི་ལྗོན་ཤིང་ *lhañi ljon-ñiñ* the celestial tree; ར་པོ་ཚེ་མཛོ་ *rañ-bo che mdo* the great drum *sūtra*. The precepts under this head are subdivided into—(1) ལྷའི་བྱིན་བརྒྱབས་ the personal blessings (of the Buddha), also the blessings received from his enchanted image; (2) གསུང་གི་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings derived from his teachings; (3) ལྷུགས་ཀྱི་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings of the spirit. This last again is subdivided into the following:—(1) ལྷུགས་ཉིང་འཛིན་གྱིས་བྱིན་བརྒྱབས་པ་ the blessings of a contemplative heart as in the work called ལེས་རབ་སྤྱིང་པོ་ *ces-rab sniñ-po*; (2) ལྷུགས་ལྷུགས་རྗེས་བྱིན་གྱིས་བརྒྱབས་པ་ the grace of the spirit, as in གནོད་སྦྱིན་ལ་མོགས་པས་ལྷུས་བའི་རྒྱགས་, the *Mantras* uttered by Noijin and other goblins; (3) ལྷུགས་བའི་ན་ལའི་རྣམས་ཀྱིས་བྱིན་བརྒྱབས་པ་ the blessings inherent in a truthful spirit or mind.

(3) རྗེས་སུ་གནང་བ་ *rjes-su gnañ-wa* anything reproduced from memory by the successors of the Buddha under inspiration from him at the Buddhist convocation (*J. Zañ.*).

Syn. ལུང་ལུན་; རེས་པར་བརྟན་པ་ *hes-par bstan-pa*; རྟེ་བར་བརྟན་པ་ *ñe-war bstan-pa*; གདམས་པ་ *gdams-pa*; རྗེས་སུ་བརྟན་པ་ *rjes-su bstan-pa*; རྗེས་སུ་གནང་བ་ *rjes-su gnañ-wa*; རྟེ་བར་གནང་བ་ *ñe-war gnañ-pa*; བཀའ་ལུང་ *bkañ-luñ* (*Mñon.*).

བཀའ་བཀོད་པ་ *bkañ-bkod pa* to publish, proclaim; also publication, proclamation.

བཀའ་བཀོལ་ *bkañ-bkyon* according to *Nag.* implies blaming; a verbal blow, reprimand, rebuke (given by a superior) (*Jä.*).

བཀའ་བཀོལ་ *bkañ bkrol* (*ka-ñol*) leave of absence.

བཀའ་སློང་མེད་པ *bkah-skor med-pa* = འགོད་གཞི་མེད་པར without delay.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah-khol*, ལལ་ཅེ་བའི་བཀའ very important order (*Yig. 4*): བཀའ་ཅེས་བཀའ་ཁྲིམས་མ the most important will of King Sroñ-btsan sgam-po. This document having been discovered within one of the great pillars of Kinkhording temple in Lhasa is generally known by the name བཀའ་ཅེས་ཀྱི་ཁྲིམས་མ.

བཀའ་འཁོར *bkah-hkhor*, divided into *nañ-hkor* domestic servants; *bran-gyog* servants, menials; *phyi-hkhor* attendants; བཀའ་འཁོར་བྱུང་གཞོན་པ those who wait for orders, attendants; རྩུ་འཁོར official clerks; also private secretaries and personal assistants of a high official; attendants in general.

བཀའ་བྱུང *bkah-khyab* a decree, manifesto, edict; a general order.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah khrims* a law, commandment; བཀའ་ཁྲིམས་བཅོམ་པ strict justice; severe punishment: རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཁྲིམས་གཏན་པས by the cruel order of the king (*Jä.*).

བཀའ་ཁྲིམས་པ *bkah khrims-pa* a lawyer; a magistrate.

བཀའ་ཕྱོགས *bkah gros (ka-doi)* a conference, consultation; བཀའ་ཕྱོགས་བྱེད་ ལྷན་འཇུག་ལྟར་ རྒྱུ་ལོན་པ makes consultation; gives advice or counsel; gives instructions; བཀའ་ཕྱོགས་བྱེད་པ to give advice (*Jä.*).

བཀའ་ཕྱོགས་པ *bka gros-pa (ka-doi-pa)* a counsellor; senator.

བཀའ་བཟོ་བ *bkah bgro-wa* མཇུག་ཉེན་པོ་ བཟོ་བ་བྱེད་ debating; considering; taking measures for: རྣམ་སྒྲིལ་བཟོ་བ་བྱེད་ རྒྱུ་ལོན་པ་ལ་ deliberating carefully with the ten confidential ministers.

བཀའ་འགྲོལ་བ *bkah hgro-lwa* to dismiss; dissolve a meeting or a conference.

བཀའ་མཛུགས *bkah-glegs* = ཕྱག་བྲིས *phyag-bris* or བཀའ་འགྲེལ *bkah-çog* a letter; an autograph:

མགོན་གཉེན་མཛུན་ལྷན་སྐྱོལ་བཟང་པོའི་རྒྱན་བཞུགས་བཀའ་མཛུགས་གནང་རྟེན་བཅས་གནང་བ་བཀའ་རྒྱུ་ཅེ། “great many thanks for the gracious letter with enclosures sent by the *Donñer* according to the good customs” (*Yig. k. 12*).

བཀའ་རྒྱུར *bkah-hgyur* is generally taken as a synonym for “the instructions and precepts of Buddha,” and means literally “that which has become a command.” This term is in fact the title of the great collection of the religious Buddhist writings (mostly, but not all, translated from Sanskrit into Tibetan) known as the *Kahgyur*. The *Kahgyur* is divided into seven series of books containing several hundred treatises, and consists properly of 108 volumes, though editions in 100, 102, and 104 volumes are also current.

བཀའ་རྒྱ་བཟུགས་པ *bkah-rgya bçug-pa* issuing of an official order; also the accumulation of gold, silver, and grain in a Government treasury.

བཀའ་རྒྱ་མ *bkah rgya-ma* ལྷན་འཇུག་ལྟར་, ལྷན་འཇུག་ལྟར་ in Hind. *Para-wana* 1. public order, permit, missive, communication, &c. 2. བཀའ་རྒྱ་མ་ནི་བཀའ་གསང་བ་ཅན་ (*Lex.*) in mysticism a secret precept; occult communication which is made only to the trusted few.

བཀའ་རྒྱུད 1: *bkah-rgyud* succession or descent of the dogmatic principles of Buddha. The principal school of *Tantrik* Lamaism originating from *Nāro Pañ-chen* of *Magadha* and alleged by *Milaraspa* to have been introduced by *Mar-pa Lo-tsava* in Tibet in the beginning of the 11th century A.D. Its different sects or branches are the following:—ཀམ་བཀའ་རྒྱུད *Karma Bkah-rgyud*, དགོ་ལྷན་བཀའ་རྒྱུད *Dge-ldan Bkah-rgyud*, དགས་པོ་བཀའ་རྒྱུད *Dwags-po Bkah-rgyud*, འབྲི་བཀའ་རྒྱུད *Hbri-guñ Bkah-rgyud*, འབྲུག་པ་བཀའ་རྒྱུད *Hbrug-pa Bkah-rgyud*, འདས་པ་བཀའ་རྒྱུད.

བཀའ་རྒྱུད II : བཀའ་ཡི་རྒྱུད *bkah-yi rgyud*, i.e., the line or thread of the word, i.e., the oral tradition of the word of Buddha which is supposed to have been delivered through a continued chain of teachers and disciples apart from the written scriptures.

བཀའ་རྒྱུད་བཟླ་པའི་གསལ་བྱེད (lit. the illuminator of the doctrine of *Kahgyud* School) a general designation of the chief lamas of the *Bkah-rgyud-pa* sect (*Yig. k.* 67).

བཀའ་རྒྱུད་རྣམ་རྒྱལ *Bkah-rgyud rnam-rgyal* the *Bkah rgyud*, Chief Lama whom the Mongol Chief Gushi Khan dethroned after overthrowing the power of *Sde-pa Gtsah-pa* the ruler of Tsang and Ü in 1643 A.D. (*Lof. 13*).

བཀའ་རྒྱུད་ *bkah-sgyur* admonition and reprehension ; བཀའ་རྒྱུད་གནང་བ to issue an order ; to admonish ; བཀའ་རྒྱུད་བ to translate the words of Buddha, &c.

བཀའ་རྒྱུད་བཏང་བ *bkah-sgyur btañ-wa* to instruct a subordinate in a rough pointed manner, cautioning him against his faults ; to counsel against wrong practices.

བཀའ་རྒྱུག་ལ *bkah sgrog-pa* to publish an order ; to proclaim or read an order or edict.

བཀའ་བཟློག་ *bkah bsgo* ལྟོན། 1. exhortation to the deity. When any one falls ill either naturally or from the supposed malignity of an evil spirit, he goes to a lama or a *Tantrik* priest and begs of him for a *bkah bsgo*—permission to invoke the deity. The lama touches the patient's head with the consecrated sceptre called *Dorje (vajra)*, with the sacred dagger called the *phurba*, a string of beads, an image of a Buddha or a deity or a holy book, and repeating some charms

exhorts the deity to be propitious to the patient. Those who do not actually suffer from any kind of illness also ask for such protective religious measures. 2. commandment ; precept (*Jä.*).

བཀའ་བཟློག་ *bkah bsgos* is pf. of བཀའ་བཟློག་ *bkah bsgo*, a sentence passed.

བཀའ་མངགས་ལ *bkah mhags-pa* = འགྲེལ་གསལ་བྱེད་ལ to send verbal message ; to give a reply.

བཀའ་བཅུ *bkah-bcu*, also བཀའ་བཅུ་ལ *bkah bcu-pa*, one who has observed the ten commandments of Buddha. The title of *Bkah-bcu* is given to a Buddhist monk-scholar who has passed all preliminary examinations for a religious degree. There are two classes of བཀའ་བཅུ—those of *gleñ-bśres* and *gsañ-phu* ; a བཀའ་བཅུ of Tashilhunpo monastery is called *Bkah-chen* on account of his superior prestige in religious study and practice.

བཀའ་གཅོག་ལ *bkah gcog-pa* to act against an order ; to disregard an express order or command : ཡབ་ཀྱི་བཀའ་བཅག་ཏུ་མེད་ the order of (one's father must not be disregarded) (*Jä.*).

བཀའ་བཅོམ་ *bkah-bcos* an abbreviation of བཀའ་འགྲུང་དང་བཟླ་བཅོམ་ or the two great collections of Buddhist writings.

བཀའ་ཅེམས་ *bkah-chenś* = ལལ་ཅེམས་ resp. for ཏལ་ཅེམས་ a great man's last will ; a royal testament or will : བཀའ་ཅེམས་ཀྱི་ཁོ་ལ་མེད་མོགས་ལས། in the work called *Bkah-chenś ka-khol-ma*, etc. (*J. Zan.*).

+ བཀའ་མཛིན་ *bkah mchid* = བཀའ་ལན་ or གསུང་བྱོགས་ a command in reply resp., but also word or speech of a superior person. The term likewise signifies a conference, debate, &c. : བཀའ་མཛིན་ཇི་ལྟར་བཟླ་བཅོམ་པ་འདྲེན་ཅི་གསུང་བྱོགས་ལ། “pray, let the neetar of pious conversation be uttered !”

school of Tibet founded by འཕྲོམ་རྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་
འབྲུང་གནས, the chief disciple of Atisha. It
was divided into two stages: བཀའ་གདམས་རྩིང་
or བཀའ་གདམས་གོང་མ the earlier school from
Bromston to Tsongkha-pa, and བཀའ་གདམས་
གསར་པ or the modern school, said to be
identical with that now called Gelug-pa,
dating from Tsongkha-pa downwards.
The earlier *Bkah-gdam-s-pa* were distin-
guished for their elaborate ritual and for
their power of propitiating deities. The
members of the later *Bkah-gdam-pa* have
been remarkable for scholarship and
linguistic erudition.

བཀའ་གདམས་ཐོ་བླང་ *bkah-gdam-s pho-brañ* the
palace where the Grand Lama of Tashi-
lhun-po resides.

བཀའ་མདུན *bkah-mdah* a contraction for
བཀའ་སློན་དང་མདུན་དཔོན *bkah-blon-dan mdah-gpon*,
minister and general (*Fig. k. 52*).

བཀའ་འདུས་ཚམ་གྱི་རྒྱ་མཚོ་ *bkah-hduṣ choṣ-kyi
rgya-mtsho* a kind of ritualistic obser-
vance of the *Rdsogs-chen* sect of the
Rñiñ-ma Buddhist School in which a parti-
cular deity with his followers is depicted.

བཀའ་འདྲེན་པ *bkah hdogs-pa* to make into
law; to proclaim; a proclamation (*Jä.*).

བཀའ་འདྲེན་པ *bkah-hdomṣ* = བཀའ་རྟོན་པ or བཀའ་པོ་
instruction; order.

བཀའ་ཕྱོད་ *bka-sdod*, also written as བཀའ་བརྟེན་
one waiting for orders; an attendant
on a superior; an aide-de-camp; one's
guardian deity is also called by this
epithet: བཀའ་ཕྱོད་གཤིན་ཇི་གཤིན་གྱི་རྒྱལ་པ་པོ། (*A. 13*)
“he who has propitiated the lord of
death to serve him as his attendant
spirit.”

བཀའ་བཟུ་བ *bkah bṣdu-wa* collection of the
doctrine (*Jä.*); synopsis of the scriptures
at the grand Buddhist convocations; also

the convocations where the precepts of
Buddha were promulged.

བཀའ་གནང་བ *bkah gnañ-wa*, vb., to order,
command, grant, permit; an order; per-
mission: ཇི་དེད་གྱི་རྒྱལ་བའི་བཙུན་མོ་ལ་བཀའ་གནང་བར་བྱ།
I beg you will give her as a consort to
our King of Tibet (*Jä.*).

བཀའ་གནས *Bkah-gnam* = ཀ་གནས་ a district in
the east of Kong-bu; also n. of a district
of Ngari Khorsum in Western Tibet.

བཀའ་ཕྱེབས *bkah-phebs* a great man's order.

བཀའ་ཕྱིན *bkah-phrin (ka-tin)* a message.

བཀའ་འཕྲིན *bkah-hphrin* letter of command:
བཀའ་འཕྲིན་བཀོད་པ་ to write or issue a letter
containing instructions.

བཀའ་བབས I: *bkah-babṣ* an injunction; a
direction.

བཀའ་བབས II: *bkah-babṣ* the fulfilment of
a commission; also the lama or saint who is
commissioned with some high duty. When
a lama at the command of his spiritual
instructor fulfils what was entrusted to
him, he is said to be a *bkah-babṣ*.

བཀའ་བབས་བདུན *bkah-babṣ ḥdun* n. of a his-
torical work on later Indian Buddhism
by Lama Tārānātha.

བཀའ་བབས་བཞི *bkah babṣ-bshi* the four
commissioned ones (see བཀའ་བབས་).

བཀའ་བམ *bkah-bam* = བཀའ་ཤོག་ order; dip-
loma: བཀའ་བམ་ངོ་བཤུས་ཡིག་རྒྱུང་སྲིང་རྟོན། the object
of sending the autograph letter (*Rtsui.*).

བཀའ་བྲིས *bkah-bris*, resp. བཀའ་ཤོག་ *bkah-ṣog*,
a letter; a written authority, generally in
autograph: མཚོན་གཏེར་མདུན་བཀའ་བྲིས་གནང་རྟོན་བཅས་
རྩལ་ཕྱེབས་བཀའ་རྟོན་གྱི་དཔལ་དུ་ཚེ། it is very gracious
of you to favour me with your autograph
and enclosure presented by the hand of
the Don nyer (*Fig. k. 14*).

བཀའ་དབང་ *bkah-dwañ* = ལྷོན་པོ་ a minister (*Mñon.*)

བཀའ་འབབ་པ *bkah-hbab-pa* the going forth of an order or edict (*Schr.*)

བཀའ་འབུམ *bkah-hbum* the hundred thousand precepts; n. of a religious work.

བཀའ་ལྷོ་བདེ་བ *bkah-blo bde-wa* = བཀའ་ལྷོ་གོ་བ *bkah-blo go-wa*; ཅེ་བྱས་ལ་རྟན་པ (*Nag.*) 1. attentive; executing an instruction or order with attention; one who is cheerful at heart owing to his attention to བྱང་རྒྱལ་ལེམས་. 2. one who easily understands what he is ordered to do; one who appreciates his superior's instruction. 3. ལུབ་ཅན་ speaking well; eloquent; བཀའ་ལྷོ་མི་བདེ་བ *bkah-blo mi-bde-wa* རྒྱལ་ལེམས་ one whose expression or delivery is not good.

བཀའ་ལྷོན་ *bkah-blon* or བཀའ་ལྷོན་པོ་ *bkah-yi blon-po*, the name given to the four Cabinet Ministers who assist the Gyal-tshab or Regent in the administration of the Government of Tibet during the minority of the Grand Lama of Lhasa. The four Kälön must be laymen and are often military officers. Popularly they are styled Shāpé (འབས་པད): བཀའ་ལྷོན་གཟུངས་འག *bkah-blon gzims-cag* the residence of a *bkah-blon*.

བཀའ་ལྷོན་རྩེ་འཕོང་ *bkah-blon druñ-hkhor* the official staff of a Kälön.

བཀའ་ལྷོན་བཞི་ *bka-blon-bshi* (particularly) the four ministers whom the 4th Manchu Emperor K'ien-lung (in Tibetan called *Lha-skyoñ* Protected of Heaven) appointed to conduct the state affairs of Tibet. They were ལུན་དགའ་བཞི་མོ་ཡོན་ *Kun-dgah-bshi No-yon*, ཚེ་རིང་དབང་རྒྱལ་ *Tshe-riñ dwañ-rgyal* of *Gyañ Roñ*, ཐོན་པ་ *Thon-pa*, and ཅེ་རྩེ་ *Rtse-druñ* of *Po-ta-la*. These four governed the country for twenty-seven years from the year of the iron-sheep (*Loñ. 16.*)

བཀའ་ལྷོན་གསུམ་ *bkah-blon-gsum* the three ministers who conducted the Government of Tibet from the year of the fire-horse to the middle of the year of the earth-ape. Their names were:—བཀའ་ལྷོན་ལུམ་པ་བ *bkah-blon Lum-pa-wa*, བཀའ་ལྷོན་ར་ཚད་པ *bkah-blon Ra-phod-pa* of *Koñ-bu*, and བཀའ་ལྷོན་སྤར་ར་བ *bkah-blon Sbyar-ra-wa*.

བཀའ་མ་ *bkah-ma* = དགོངས་གཏིང་ spiritual or intellectual heir-loom. This is a philosophical term of the *Rñiñ-ma* School, meaning the descent of the *bkañ* (Buddha's word) in an unbroken succession or without being kept concealed for a period. One who has received such a succession, or any scripture that has come down to him in such a manner.

བཀའ་མང་ཐེམ་པ *bkah-mañ thim-pa* to contain many precepts or commands; one on whom there are instructions or commissions to perform.

བཀའ་གཙང་མ *bkah gtsañ-ma* one whose morals are pure; one who has preserved his vows.

བཀའ་རྩོལ་བ *bkah-stsol-wa*, pf. *stsal*, to speak; to say (where an honoured person is the spokesman); according to circumstances, to command, ask, beg, relate, answer, &c., especially in ancient literature, in which it is almost invariably, used of Buddha and of kings speaking.

བཀའ་ཚིགས་ *bkah-tshogs* = བཀའ་ལན་ *bkah-lan* or གསུང་ལན་ a reply in the way of instruction: རང་མའི་བཀའ་ཚིགས་ཀྱང་གསེར་ལྗན་མའི་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཁྱིན། । “pray favour me with replies on internal affairs (uninterruptedly) like the flow of the river of gold” (*Yig. k. 15.*)

བཀའ་འཛིན་ *bkah-hdsin* letter of authority or commission from Government (issued to one who is on the move or who is to

exercise some kind of power over the people) to afford facilities for travelling or for carrying out a mission : མི་ངེས་པའི་གྲིམས་བྱང་དང་གྲུགས་བྱང་ཚུར་ལུལ་ལ་བཀའ་འཛིན་གྲངས། (Rtsii.) a commission was issued to despatch hither a man who would frame settled laws and shew energy.

བཀའ་བཞིན་གྱི་པ་ *bkah-bshin byed-pa* to do according to order; doing; ordered: བཀའ་བཞིན་ཉན་པ་ to be obedient; a faithful servant.

བཀའ་རབ་འབྲམས་པ་ *bkah rab-hbyams-pa* a doctor of divinity among the monastic scholars of Tibet; one who has acquired the highest proficiency in the Buddhist sacred literature and is of pure morals.

བཀའ་རམས་པ་ *bkah-rams-pa* one who has passed the highest examination in Buddhist metaphysics; one who has reached the highest of the 13 classes in the *Mtshan-nid grva-tshan*, the metaphysical school in the great monastic establishments of Tibet.

བཀའ་ལ་རྩི་བ་ *bkah-la rtsi-wa* to give heed to or attend to an instruction or precept; to listen to any advice.

བཀའ་ལུང་ *bkah-lun* an order; a precept: བཀའ་ལུང་གནང་བ་ to command or give orders; to issue an injunction.

བཀའ་ཚོག་ *bkah-log* = ཟ෍་ཚོག་ *gr'a-log (ta-log)* one who has given up his religious vows; a Buddhist monk turned out of his monastery for misconduct. In *Kham* he is called *bkah-log*; in Middle Tibet *ta-log*.

བཀའ་ཤག་ *bkah-cag* the court or council-house of the four *kälön* or ministers of Lhasa: བཀའ་རྒྱ་བ་འགྲོ་མི་རྣམས་ལ་བཀའ་ཤག་ནས་དབ་ལྷོད་རྣམས་རྩིས་ཁང་ནས་ཀྱང་བདེ་འགྲོད་བྱས། ། when the warrant officer registers the document at the court of *kälön* he should also verify it at the Account Office (Rtsii.).

བཀའ་ཤག་ *bkah-cog* any writing of authority from a superior; decree; diploma; passport; official paper or letter; བཀའ་ཤག་རྩྭ་མ་ *bkah-cog rdsun-ma* a fabricated authority; spurious writing or deed; བཀའ་ཤག་རིམ་གྱི་ལྷུ་ *bkah-cog rim skyel* to circulate a passport or an official order; serial letters sent one after another.

བཀའ་གསལ་ *bkah-gsal* = བཀའ་ཚིན་ order; official message: བཀའ་གསལ་རིམ་བུ་འཕྲུང་མཛེད་པ་ to send a message or express order one after another.

བཀའི་ངོ་བོ་ཚེ་ *bkañi-rña-wo-che* proclamation by the beat of drum (Yig. k. 18).

བཀའི་ཚང་པར་ *bkañi cod-pan* an instruction or precept to be received with perfect obedience; to value or honour an order; a command carried out with the same respect as that with which a man carries his own head-dress.

བཀའི་མཚན་སློན་ *bkañi mdun-blon* resp. སློན་པོ་ *blon-po* minister: ལྷ་ས་ཆུང་བཀའི་མཚན་སློན་གྱི་མིང་འཛིན་བདག་དང་ལས་བྱ་མེད་རྒྱ་གཞིག་འཁོར་བཅས་ཁྱེད་མཉམ་ལྷོ་མཉམ་ my humble self bearing the title of state minister together with the circle of attendants, both lay and clerical officials, are in good health (Yig. k. 6).

བཀའར་ *bkar* or བཀའ་པ་ according to the law; to legalize; to make it into law (Cs.); to proclaim, publish (Jä.); བཀའ་བཏོགས་པ་ *ni mi tshod den* to publish; publication: བཀའ་ for བཀའ་ཏུ་

རྩ་བཀའ་བ་ 1. *bkar-wa* pf. of vb. དགའ་བ་ མ་ཚོར་བྱེ་བའི་དོན་ to separate, put aside, select, banish: གནས་ནས་བཀའ་པ་ banished from his place. 2. to ask any question captiously; to make a peevish enquiry.

བཀའ་པ་ *bkañ-wa*, pf. of བཞེལ་བ་, but in *W.* is the primary form of the verb meaning 1. to load; to burden; put a load on (Cs.): བལ་བཀའ་བ་ to load wool: ཁལ་བཀའ་བ་

བོད་ *bkod* = བསྐོས་ *bskōs* to appoint; to raise to the throne.

བོད་པ་ *bkod-pa*, v. བོད་པ་ རྒྱུ, མཚམས་, བྲ་སྤྱོད་ 1. sbst. བྲ་སྤྱོད་ *gral* or བྲ་སྤྱོད་པ་ arrangement; བོད་པ་ལྟ་བུ་ order or arrangement; method of arranging; applied to mind, as in བོད་པ་ལྟ་བུ་མཚམས་པ་ བོད་ the meaning is meditation, མཚམས་པ་, མཚམས་པ་. 2. vb. = to build, arrange, plan, &c.

བོད་པ་མཚམས་པ་ མཚམས་པ་ མཚམས་པ་ of boundless or infinite design; the universe; n. of a great *Bodhisattva*.

བོད་པའི་གཙུག་གཏོར་ *bkod-pahi gtug-gtor* = རིག་པའི་གཙུག་པོ་ the prince of learning; science.

བོད་པ་འདྲམས་ *bkod-hdoms* = བོད་པ་རྒྱུ་པ་ *bkod-ston-pa* (*Yig. k. 23*).

བོད་པ་བྲ་ *bkod-bla* (colloq. བོད་པ་བྲ་ *bkob-la*) the plan of an undertaking; design; plot.

བོད་པ་ལྟ་བུ་ *bkod-ltan* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་གཅིག་པ་ *zla-wa hcu-gcig-pa* or དབུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་པོ་ *dgun-zla hbriñ-po* the eleventh month of the Tibetan year, sometimes corresponding with January (*Rtsii*).

བོད་པ་པ་ *bkon-pa*, pf. of བོད་པ་པ་ *hgon-pa*.

བོད་པ་འདྲེ་ *bkor-hdre* seems to be a kind of goblin (*Jä*).

བོད་པ་ལྟོད་ *bkol-spyod* n. of a torment; torture from being boiled in water or oil: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *byol-soñ bkol-spyod-kyi sdug-bśñal* the sufferings of the damned through the torture of being boiled.

བོད་པ་ལྟོད་ *bkol-wa* occasionally pf. of བོད་པ་ལྟོད་ *hkol-wa*, to boil; usually indicates བོད་པ་ལྟོད་པ་ to bind to service; to employ; ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *snod-spyad bkol-wa* a boiling vessel; ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *gyog-tu bko-wa* to take into service; ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ to set aside; to keep out.

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkyal-wa* 1. to talk nonsense (*Jä*). 2. ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ to rave in speech; to talk nonsense: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་, ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་, v. ལྟོད་པ་.

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkhyig-pa* in the colloq. of Tsang = ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *bkhyig-pa* to tie (by a rope); ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ bound, tied, fastened (*Mñon*).

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkye-wa*, pf. and fut. of ལྟོད་པ་, but in *W.* is used as the only form of the verb = to send, despatch; to cause to come forth: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *pho-ña bkye* despatched an envoy: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *hod bkye* sent forth rays: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *sprul-pa bkye* caused a form to emanate: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *ston-mo bkye* made an exhibition of.

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkyled-pa*, pf. to bend back; recline (vb. nt.).

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkyon-pa* = ལྟོད་པ་ *rduñ-wa* to beat (*Jä*); ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ resp. to chastise with words, to scold (*Jä*). *Sehtr.* mentions ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ chiding.

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkra-wa* (*ta-wa*) cog. to ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་ variegated; beautiful, blooming (of complexion); glossy, well-fed (of animals); ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་ a great painting; ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་ a painter: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ with variegated figures; paintings: ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་ a radiant or illuminated zone or halo: ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་, ལྟོད་པ་ variegated; with shades of colour.

བྲ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *bkra-wahi skad-hbyin* n. of the bird called *Garghoṅgata*; ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ ལྟོད་པ་. (*Mñon*).

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkra-byed* = ལྟོད་པ་ལྟོད་པ་ *ri-mo-mkhan* a painter (*Mñon*).

བྲ་ལྟོད་པ་ *bkra-ñin dmar* parti-coloured; on a red ground.

བྲ་ཤིས་མེ *bkra-lam-me* = བྲ་ཤིས་མེ glaring ; in glare ; མང་པ་བྲ་ཤིས་པ་ལྟ་བུའི་མཛོས་པ་ལ་བྲ་ཤིས་མེ་འདུག་ཟེང་ the beauty or effect produced by variegated colours as in a painting ; the illumination of colours as set forth in a rainbow ; hence splendour.

བྲ་ཤིས་ *bkra-çis* མཚན་ལོ་འཕྲུལ་, རྒྱལ་ལོ་འཕྲུལ་, རྒྱལ་ལོ་འཕྲུལ་གྱི་ལྷན་པོ། རྒྱལ་ལོ་འཕྲུལ་གྱི་ལྷན་པོ། prosperity ; blessing ; good luck : འབངས་ལྷན་པོ་ལ་བྲ་ཤིས་ཤིག་ good fortune to my people ! may they prosper ! བྲ་ཤིས་ཀྱི་ཆུ་ holy-water ; consecrated water or consecrating water ; བྲ་ཤིས་ཀྱི་མཇུག་ auspicious bed ; nuptial bed (*Cs.*) ; བྲ་ཤིས་ཀྱི་ཚིག་ words of blessing ; benediction ; བྲ་ཤིས་ཀྱི་གསུང་བུ་ *bkra-çis-kyi gso sbyon* མཚན་ལོ་འཕྲུལ་ རྒྱལ་ལོ་འཕྲུལ་ auspicious fasting ; བྲ་ཤིས་སྤུང་པའི་གོ་རྟེན་ *bkra-çis-sruñ-wahi go-cha* instruments used for insuring luck ; sacrificial ceremony by which blessings are to be drawn down (*Jä.*) ; བྲ་ཤིས་ལ་ propitious ; lucky ; བྲ་ཤིས་པའི་རྣམས་ good omens ; lucky signs ; བྲ་ཤིས་པའི་རྣམས་ *bkra-çis-pahi rtags* lucky configurations or semblances ; happy omens ; བྲ་ཤིས་མ་ མཚན་ལོ་འཕྲུལ་ n. of a goddess ; the goddess of glory (*Jä.*) ; བྲ་ཤིས་མེ་ misfortune ; calamity ; བྲ་ཤིས་ལ་ calamity ; adj. wretched ; unlucky.

བྲ་ཤིས་གླིང་ *Bkra-çis gliñ* n. of a place in *Kham* (*Loñ.* # 25).

བྲ་ཤིས་བརྒྱུད་པའི་མངོན་ *bkra-çis brgyad-pahi mdo* n. of a short sutra in *K. d.* # 76 which contains the names of eight Buddhas. Whoever recites it and meditates on the perfections acquired by the Buddhas escapes from the dangers of evil spirits and demons. Such a devotee can easily have admission into the courts of kings and address the highest authorities without let or hinderance. Remembrance of this effusion is believed to be a safeguard against bad dreams and also

mishaps or accidents in war, and in repelling offensive weapons.

བྲ་ཤིས་སློང་མང *bkra-çis sgo-mañ* n. of a monastery in Amdo.

བྲ་ཤིས་ཅན་ *bkra-çis-can* རྒྱལ་ལོ་འཕྲུལ་ n. of an incense (*Mñon.*).

བྲ་ཤིས་ཚོས་ཇོང་ *Bkra-çis chos-rdson* the summer seat of the Government of Bhutan where the Dharma Raja resides. It is ordinarily called Tassisudon on English maps.

བྲ་ཤིས་བརྗོད་པ་ *bkra-çis brjod-pa* མཚན་ལོ་འཕྲུལ་ auspicious expression ; a benediction.

བྲ་ཤིས་རྣམས་བརྒྱུད་ *bkra-çis rtags-brgyad* the eight auspicious signs or emblems, viz. :— (1) རིན་ཅེན་གདུགས་ རྩམས་པོ། the precious or jewelled umbrella ; (2) གསེར་གྱི་ཉེ་ལུ་བཟུང་བའི་མཚན་ལོ་འཕྲུལ་ the golden fish ; (3) གཏེར་ཅེན་པོའི་བུ་མ་ལ་ཕན་ལུ་མ་ལ་ the pot of treasures ; (4) བད་མ་བཟང་པོ་པོ། the excellent lotus ; (5) དུང་དཀར་གཡམ་པའི་ལྷིམ་ ངའི་ལྷིམ་པོ། the white conch-shell with whorls turning to the right ; (6) དཔལ་གྱི་མེད་ མེད་ལུ་མེད་ the auspicious mark represented by a curled noose emblematical of love ; (7) མཚན་ལོ་འཕྲུལ་མཚན་ ལྷན་ the chief standard of victory, i.e., the emblem of royalty ; (8) གསེར་གྱི་འཕྲིན་ལོ་ ལྷན་ the golden wheel.

བྲ་ཤིས་རྣམས་ཅན་ *bkra-çis rtags-can* possessed of auspicious marks : ལག་པ་བྲ་ཤིས་རྣམས་ཅན་ལྷན་པོ། ལྷན་པོ། ལྷན་པོ། ལྷན་པོ། a glossy hand possessing auspicious lines will cause one to obtain both a son and wealth (*K. d.* བོ་ 217).

བྲ་ཤིས་དུང་ *bkra-çis duñ* = དུང་དཀར་གཡམ་པའི་ལྷིམ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil* ངའི་ལྷིམ་པོ། a conch-shell with its whorls turning to the right instead of to the left (*Mñon.*).

Syn. དུང་མཚན་གྱི་ལྷིམ་པོ། ལྷིམ་པོ། *skye-wa lña-pa* ; ལྷིམ་པོ། ལྷིམ་པོ། *rgyal-po hkhyu-wa* ངའི་ལྷིམ་པོ། (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན *bkra-çis ldan* ལམསྐལ, མཚན་ལམྱུ་ལམྱུ་
auspicious; lucky.

བྱ་ཤིས་པའི་རྫོང་མ *bkra-çis-pahi rdsas* མཚན་ལམྱུ་
རྫོང་མ, ལམསྐལ་ལྗན་ལམྱུ་ལམྱུ་ lucky articles.

བྱ་ཤིས་པའི་ཡི་གེ *Bkra-çis-pahi yi-ge* n. of a
kind of (mystic) writing which is consi-
dered auspicious.

བྱ་ཤིས་པར་རྒྱུ་རྟེན *bkra-çis-par gyur-çig*
མཚན་ལམྱུ་ལམྱུ་ may you enjoy prosperity.

བྱ་ཤིས་ལྷེད་མ *bkra-çis byed-ma* = རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་མོ་
n. of a goddess (*K. g.* 5 112).

བྱ་ཤིས་ལྷ་མ་ *Bkra-çis blama* 1. Tashi
Lama, the name by which the Panchhen
Lama of Tashilhun-po is known in India
and Europe. 2. a lama priest who
officiates at a marriage ceremony in
Sikkim: བྱ་ཤིས་ལྷ་མས་བྱ་ཤིས་ཀྱི་གཏོང་མ་མནལ་མའི་
མགོ་ལ་རྒྱལ་ཡོང་། the Tashi lama will touch
with the auspicious offerings (for the gods)
the head of the bride.

བྱ་ཤིས་རྩེ *Bkra-çis-rtse* (*Tashi-tse*) n. of a
village in the district of *Stod-luñ* in Tibet.

བྱ་ཤིས་བཅེགས *Bkra-çis-btsegs* (*Tashi-seg-
pa*) n. of a brother of King *Skyid-lde
Ñimahi mgon*, who settled down in *Mñah-
ris* in Western Tibet (*Loñ.* 2 8).

བྱ་ཤིས་བཅེགས་པའི་མཛོད་ *bkra-çis btsegs-pahi
mdo* n. of a work the reading of which
produced auspicious occurrences.

བྱ་ཤིས་རྫོང་མ་བཅུ་དྲུག་ the eight lucky articles
are—(1) མེ་མོང་ mirror; (2) ལྷ་མང་ medicinal
concretion from the brains of elephant;
(3) རྩོ་མོ་ curd; (4) རྩ་དུང་བ *Dub-grass*; (5) རྩེ་རྩོ་གྲོ་
ལམྱུ་ the wood-apple; (6) རྩེ་དུང་དཀར་གལ་མ་འབྲེལ་
a right-whorled conch-shell; (7) ལེ་ཁྲི་ *li-khri*
vermillion; (8) ལུང་མ་དཀར་ white mustard.

བྱ་ཤིས་རྫོང་མ་ལྗན་ལམྱུ་ *bkra-çis rdsogs-pa* མཚན་ལམྱུ་
ཕྱིར་ལམྱུ་ completion of an auspicious work
or event.

བྱ་ཤིས་ལྷུན་པོ་ *Bkra-çis lhun-po* (*Tashi-
lhunpo*) the seat of the Panchhen Rin-po-
che, the second Lama in Tibet, ordinarily
called Tashi Lama, ranking next to the
Dalai Lama of Lhasa. The grand monas-
tery of this name adjoining the town of
Shiga-tse in Tsang harbours 4,880 monks,
presided over by the Tashi Lama.

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལམྱུ་ *bkrag (tag)* རྩོ་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ *hod
lhoñ-lhoñ mdañs yod-pa* 1. dazzling
brightness; lustre; རྩོ་ལྗན་ *mdañs* also
བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་, e.g., glitter (of jewels). 2. ལྗན་ལྗན་
beautiful appearance; high colour (of the
face, skin); ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ pure gloss of the
skin; ལྗན་ལྗན་ very bright (*Jü.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་ *bkrag-pa* = མཛོད་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ fair or
fine complexion.

Syn. རྩོ་ལྗན་ལྗན་ *mdañs-can*; རྩོ་ལྗན་ *htsher-
wa* (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་ *bkrag-med* = མཛོད་ལྗན་ལྗན་ or རྩོ་ལྗན་ལྗན་
dull appearance; bad complexion (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་ *bkra-pa (tab-pa)* pf. ལྗན་ལྗན་ལྗན་
to 'choose or select from among many;
མཚན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ *mehog-tu bkra-pa* exquisite choice
(*Lex.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་ *bkram-pa (lam-pa)*, pf. ལྗན་ལྗན་ལྗན་
a form of ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་, ལྗན་ལྗན་, ལྗན་ལྗན་
to spread over, scatter.

Syn. ལྗན་ལྗན་ *dgram-pa*; ལྗན་ལྗན་ *brdal-pa*
also ལྗན་ལྗན་ *gtor-wa*; ལྗན་ལྗན་ *hthord-pa* ལྗན་ལྗན་ལྗན་
གཏོང་ལྗན་ *gtsugs-pa* (*Mñon.*).

བྱ་ཤིས་ལྗན་ལྗན་ *bkral-wa (tal-wa)* 1. pf. ལྗན་ལྗན་
ལྗན་ལྗན་ (*Cs.*) ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་
elucidation (of the meanings of the terms
in the *Sūtra* and the *Tantra*). 2. to
appoint: ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་, to engage in business.

བྱ་ཤིས་ལྗན་ *bkraç* in the passage ལྗན་ལྗན་ལྗན་
ལྗན་ལྗན་ལྗན་ལྗན་; ལྗན་ལྗན་ here means rolled or
varnished in variegated colours.

རྒྱུ་མགོ་ *rkañ-mgo* पदाग्र the fore part of the foot.

Syn. རྒྱུ་རྩེ་ *rkañ-rtse* (*Mñon.*).

རྒྱུ་མགོ་གསལ་ *rkañ-mgyogs* swift-footed: མཐུ་རྩེ་མང་དུ་བྱུང་བ་རྒྱུ་མགོ་གསལ་རྒྱུ་དང་མཐུ་མ་ལ་གཅིག་ལྷན་དང་མ་*mīhu-rtsal rmad-du byuh-wa rkañ-mgyogs rlung-dañ mñam-pa geig spyan-drañs* invited (brought) one who was swift-footed like the wind and possessed of miraculous powers: རྒྱུ་མགོ་གསལ་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the secret blessing of swift-footedness: རྒྱུ་མགོ་གསལ་གྱི་དངོས་གྲུབ་རྒྱབ་པས། (*K. dun. 73*) having acquired the grace of swift-footedness.

རྒྱུ་འགོ་ *rkañ-hgro* (*kang-do*) पदग one who travels on foot; a vassal or subject paying his duty by serving as a messenger or porter (*Cs.*).

རྒྱུ་འགོ་མ་ *rkañ-hgro*s also རྒྱུ་བོ་མ་ *rkañ-bros* 1. walking on foot. 2. domestic cattle; breeding cattle.

རྒྱུ་མྱིང་ *rkañ-gliñ* a trumpet made of the human thigh-bone used in temples; also in travelling to keep off evil-spirits.

རྒྱུ་ལྗོངས་ *rkañ-rgyu* རྒྱུ་ལས་ལྗོངས་ a foot-soldier, v. རྒྱུ་དམག་: infantry acc. to *Cs.*

རྒྱུ་བརྒྱ་ *rkañ-brgya* or = རྒྱུ་བརྒྱ་ལ་ a centipede: འགྲུ་རྒྱུ་བརྒྱ་ལ་གྲུ་ལོད་པའི་མིང་། “the name of the worm which has a hundred feet and arms” (*Mñon.*).

རྒྱུ་བརྒྱ་དེ་ *rkañ-brgyad-pa* a fabulous lion having eight feet. An imaginary lion of Buddhist design with eight legs, generally found in sculpture and in Tibetan mythological pictures.

རྒྱུ་རང་ *rkañ-har* the leg (*Mñon.*).

རྒྱུ་གཅིག་ལ་ *rkañ-geig-pa* एकपदी one-footed, met. a tree; the fabulous countries of the *Hurañ* and *Tsu-ta*, the people of which are said to walk on one foot.

རྒྱུ་རྩེ་ *rkañ-rjes* अपदेश, कुकुर footstep, foot-mark; a dog; “foot-follower.”

རྒྱུ་གཉིས་ལ་ *rkañ gnīs-pa* mankind; རྒྱུ་གཉིས་གཙོ་བོ་ the chief of bipeds; an epithet of Buddha or བཙམ་ལྡན་པ་དམ (*Mñon.*): རྒྱུ་གཉིས་རྣམས་ཀྱི་མཚན་གསལ་རྒྱུས། *Sañs-rgyas* (Buddha) is the chief of the human kind.

རྒྱུ་བདུབ་ *rkañ gtub* लूपुर a foot ornament; a foot-bangle.

རྒྱུ་རྩེན་ *rkañ-rten* पदाधिष्ठान a foot-stool; trestle; a raised ground or stone step on which, at the time of alighting from any conveyance, the foot is placed.

རྒྱུ་རྩེགས་ *rkañ-stegs* or རྒྱུ་ལ་འཇོགས་མ་ foot-stool.

Syn. རྒྱུ་རྩེན་ *rkañ-rten*; རྒྱུ་ཁྲི་ *rkañ-khri*; ལྷ་བ་གཅིག་ལ་ *zla-wa geig-pa*; ལབས་རྩེབས་ *shabs-steb*s (*Mñon.*).

རྒྱུ་རྩེད་བུ་ *rkañ-sten-bu* = རྒྱུ་མ་གསེར་ལུང་ the star of the golden flight or བརྒྱན་ལ་, a name of a fixed star (*Mñon.*).

རྒྱུ་རྩེད་བུ་ *rkañ-sten-bu* = རྒྱུ་མ་རྩེད་ལུང་ the star of higher flight (*Mñon.*).

རྒྱུ་ཐང་ *rkañ-thañ* 1. on foot. 2. = རྒྱུ་དམག་པ་འཁོར་ a foot soldier (*Mñon.*).

རྒྱུ་ཐང་ལ་ *rkañ-thañ-pa* a pedestrian; རྒྱུ་ཐང་ལ་འགྲུལ་བ་ one travelling on foot; to walk; to go on foot.

རྒྱུ་མཐེལ་ *rkañ-mthil* पादतल the sole of the foot; foot-sole.

རྒྱུ་འབྲུང་ *rkañ-hthuñ* पादप, metaph. for a tree, i.e., that which drinks or draws nourishment through its feet, or roots: རྒྱུ་འབྲུང་དམར་པོ་རྒྱུ་འབྲུང་པ་, ལྷ་འབྲུང་ the red tree; the devil's tree.

རྒྱུ་ལྗོངས་ *rkañ drug-pa* or རྒྱུ་ལྗོངས་ལྗོངས་ the six-footed, met. for the bee.

རྒྱལ་ཚེས *rkañ-drug-tshes* = ལྷ་མའི་ཤིང་ the mango tree.

རྒྱལ་གྲུབ *rkañ-gdub* རྒྱུར་ foot-ring; bangle-like ornament worn on the foot.

རྒྱལ་འདྲན *rkañ-hdren* also ལྷ་མའི་འདྲན་, c.g., drawn by the foot; shame; disgrace.

རྒྱལ་ལྷན *rkañ-ldan* shoes; that contains or holds the feet; also metaph. for a road, way, passage; རྒྱལ་ལྷན་མ་=རྒྱལ་མེད་གི་མཇུག་མ་ the lion's-tail tree (*Mñon.*).

རྒྱལ་སྐམ *rkañ-snam* coarse woollen leggings manufactured in Tibet.

རྒྱལ་པ་བརྒྱུད་མ་ *rkañ-pa brkyañs* the legs stretched; རྒྱལ་པ་བརྒྱུས་ contracted legs; རྒྱལ་འཕྲར་=ཁོ་ལོ་ལ་ to rove, wander; to disperse, separate: ལྷ་གསལ་བཟང་ལས་ལས་དབང་གིས་རྒྱལ་འཕྲར་ཏེ་འོད་ལུལ་དུ་ཕྱེབས། banished from their country, by force of Karma they wandered forth and came to the country of Tibet.

རྒྱལ་པ་འཕེང་བོ་ *rkañ-pa htheñ-po* ཕ་འདི་ན་ལ་ lame.

རྒྱལ་པ་གསུམ་ལྷན་ *rkañ-pa gsum-ldan* = ལྷ་མའི་སྐམ་སྐམ་ རྒྱལ་པ་འདྲན་ he who is possessed of three legs or three regions; Vishnu; an epithet of Vais'avana.

Syn. ལྷ་མའི་ཕྱུགས་བདག་པོ་ *Byañ-phyogs bdag-po*; ལྷ་མའི་ལྷ་ལ་ *rgyal-pohi rgyal*; དཔལ་གཏོར་གསང་བདག་ *dpal-gter gsañ-bdag*; གཏོར་གྱི་བདག་ *gter-gyi bdag*; མིའི་ཚམས་ལྷན་ *mihī chos-lān*; རལ་བཅོས་པོ་ *kal-bsoṣ-po*; འོད་ཡངས་ཚོ་བོ་ *hod-yañs tsha-bo*; ལྷ་མའི་བརྒྱུད་ *E-lahi brgud*; རྒྱལ་ལྷན་འདྲན་པ་ *nor-sbyun hdren-pa*; གཏོར་གྱི་ལྷ་ལ་ *gnod-sbyin-rgyal*; རྒྱལ་ལྷན་གྱི་བདག་ *nor-gyi bdag*; དབྱིག་མར་འཕེབས་ *dbyig-gi char-hbebs*; ལྷ་མའི་ཕྱུགས་ལྷན་ *byañ-phyogs-kyoñ* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་འདྲན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-pahi stabs-sgyur* dancing at the cadence of a song (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་འདྲན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-pahi hdu-byed* བཤམ་མཚན་ the movements of the feet which are

described as དཔལ་འགྲོས་ *dal-hgroṣ*; ལྷ་མའི་འགྲོས་ *bul-hgroṣ*; ལེ་ལོའི་འགྲོས་ *le-lohi hgroṣ*; འགྲིང་འགྲོས་ *hgyiñ-hgroṣ*; རྒྱལ་འགྲོས་ *sgeg-hgroṣ*; རྒྱལ་པ་འགྲོས་ *rolpahi hgroṣ*; བརྒྱན་པ་འགྲོས་ *brjid-pahi hgroṣ*; ལོ་མ་ལྷགས་ *gom-çugs*; ལོ་མ་རྒྱལས་ *gom-stabs*; ལོ་མ་རྒྱལས་ *gom-rlabs*, ལོ་མ་པ་ཡངས་ *gom-pa yañs*; ལོ་མ་པ་འཕྲུང་ *gom-pa hkhvor*; བང་མཚང་འགྲོ་ *lan mchoñ hgro*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *myur-hgro*; མཁྱེགས་འགྲོ་ *ngyogs-hgro*; རལ་འགྲོ་ *rab-hgro*; ལྷ་གྲུབ་པ་ *rgyug-pa* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་འདྲན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-pahi rtsa-wa* = རྒྱལ་ལྷན་ *rtiñ-pa* the heel (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་འདྲན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-pahi mtshon-cha can* = ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་ poultry; a fowl (of which the weapon is in its feet).

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-phyin* felt for covering the legs.

རྒྱལ་པ་འདྲན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-bol* upper part of the foot (*Jā.*).

རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ brañ* བཤམ་མཚན་ footless; help-less; involved.

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkan hbam* ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་ a disease in the foot; swelling in the foot; also gout.

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-hbroṣ* or རྒྱལ་ལྷན་, v. རྒྱལ་ལྷན་.

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-sbas* (lit. hidden feet) = ལྷ་ལྷ་ a snake (*Mñon.*).

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *Rkañ-ma rkañ-chig* n. of the part of the nether world where the *Nāga* demi-gods reside.

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *rkañ-mar* pith; marrow: རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་འདྲན་པ་འདྲན་ by rubbing in any kind of marrow, contracted limbs may be smoothed (i.e., straightened).

Syn. མདངས་ *mdañs*; ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་ *khu-wa-byed* (*Mñon.*).

རྒྱལ་ལྷན་གྱི་རྒྱལ་ལྷན་ *Rkañ-mig* ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་ n. of the founder of *Nyāya* philosophical sect in ancient India.

ཀང་དམག *rkāñ-dmag* infantry; a foot-soldier.

Syn. ཀང་ཐང *rkañ-thañ* ཀང་པས་རྒྱ *rkañ-pas rgyu*; རང་རྩོམ་གྱིས་བསྐྱོད་ *rañ stobs-kyis hgrod*; ཀང་གར་བ *rkañ gar-wa*; ལུས་ཀྱིས་འཐབ *lus-kyis hthab*; ལུས་ཀྱིས་སོལ *lus-kyis rgol*; མཚོན་ཆས་འཚོང་བ *mtshon-chas htsho-wa*; དབྱང་བྱ་ཅུང་ *dpuñ-bu chuñ* (*Mñon.*).

ཀང་ཙ *rkañ-rtsa*, resp. རབས་ཙ *shabs rtsa*, general name for shoes in Tsang. In Tibet the sole of a shoe is generally made of a kind of durable grass, hence the name ཀང་ཙ *rkañ rtsa*, foot-grass, signifies a shoe.

ཀང་ཙེ *rkañ rtse* पदाग्र the fore part of the foot.

ཀང་ཚུགས *rkañ-tshugs* = འགོ་འཇུགས་ or ཙ་བ་ཚུགས་པ་ to have a firm footing; to take root.

ཀང་མཚོར *rkañ mdser* iron nails or spikes fastened to the boot-sole for climbing.

ཀང་མཚོས *rkañ-mdses* = ཤིང་ཕྱ་རྩ་མེད་ the *As'oka* tree, *Jonesia asoka* Roxburgh (*Mñon.*).

ཀང་བཞི *rkañ-bshi*, ཀང་བཞི་པ་ four-footed; quadruped; a beast; also a chair or anything that stands on four legs; ཀང་བཞིའི་ཚོང་ལྗན་ = འཇོག་པ་ lit. possessed of cattle; a herdsman (*Mñon.*).

ཀང་ཡང *kañ-yañ* agile; quick in going or walking.

ཀང་རིང *kañ-rin* I: long shanks.

ཀང་རིང II: v. རུའི་བྱ་གཤག་ the crane; acc. to some the grey species of duck (*Mñon.*).

ཀང་ལམ *rkañ-lam* foot-path; a passage where a man can only pass but not ride.

ཀང་གར་པ་ *rkañ-gar-pa* = ཀང་དམག་ a foot-soldier (*Mñon.*).

ཀང་གིང་ *rkañ çin* treadle of a loom.

ཀང་བྱ *krān-çu* foot-sore.

ཀང་བྱབས *rkrañ-çubs* socks; stocking.

ཀང་སོར *kañ-sor* toe.

ཀྱོན་ *rkan* 1. sometimes used in the place of ཀྱན་. 2. ཀྱན་འཕུ་ the palate = དཀྱན་, which is an obsolete form: ཀྱན་མཐའི་རྩིལ་ *rkān-mthahi rñil* end of the palate or "gums at the end of the palate": ཏ་ཐ་ད་ན་ར་ལ་བྱག་, རྩེ་རྩེ་ཀྱན་མཐའི་རྩིལ་ལ་ "the six letters t, th, d, n, r, l, arise from the tip of the tongue and the front palate."

ཀྱན་ཕྱག་ *rkan-phug* the cavity of the palate: ཀྱ་ཁ་ག་ངའི་ཡི་གེ་བཞི་, ཀྱན་ཕྱག་རྩེ་རྩེ་འཆ་ལས་བྱུང་། these four letters come out from partly the cavity of the palate and partly the tip of the tongue. ཀྱན་དབྱས་ the roof or centre of the palate: ཡ་ལ་ཅ་ཆ་ཇ་ན་ག་, བརྒན་པོ་རྩེ་དཀྱིལ་ཀྱན་དབྱས་བྱུང་། these seven letters are pronounced from the centre of the tongue and the middle of the palate.

ཀྱན་མར་ *rkan-mar* the butter which is mixed with barley-flour to make a paste for the food of children and infants; barley paste made with water or milk is apt to choke infants, so the Tibetan mothers mix in butter (*Deb.* བ 10).

རྩ་ཀྱམ་པ་ *rkam-pa* or བརྒྱལ་པ་ of passionate desire. The latter form བརྒྱལ་པ་ is generally used; it signifies འདོད་ཡོན་ longing; རྒྱལ་སྤོན་ ལོ་ལུཔ་ greed; passionate: བཀུར་རྩི་དང་རྩེད་པ་ལ་བརྒྱལ་པ་ *hkur-sti dañ rñed-pa la hrkam-pa* a longing for honours and gain: ལ་ཐས་ལ་བརྒྱལ་པ་འབྱུར་ becomes eager for cakes.

རྒྱ་བ་ *rku-wa* चोरयति, pf. བརྒྱལ་, fut. བརྒྱུ་ or བརྒྱུ་བར་བྱ་, imp. རྒྱལ་, to steal, rob; pres. རྒྱུ་བར་བྱེད་ steals, robs; བརྒྱུ་བྱ་ *hrku-bya* an article to be stolen; བརྒྱུ་བྱའི་རྩིས་ *hrku-byahi rdsas* things that may be stolen; also stolen

རྒྱལ་ *rke-wa* = རྒྱལ་པ་ *rid-pa* (cf. རྒྱལ་པ་ *skem-pa*) lean; meagre (*Cs.*): རྒྱལ་པ་འཕྲུང་བར་ *rke-war hgyur-war* to grow lean, thin.

རྒྱལ་པ་ *rked-pa*, also རྒྱལ་པ་ཀའི་, འཇམ་པ་, the waist, more particularly that part where the girdle is worn; also the loins; also defined as གཞུའི་འཚང་པ་བཟུང་ the ends or notches of the bow which hold the string or to which the string is attached.

Syn. རྒྱལ་པ་ལུལ་ *ske-rags yul*; བར་མ་ *bar-ma*; ལུས་ལྷ་ *lus-phra* (*Mñon.*).

རྒྱལ་ལྷ་རྒྱལ་ *rked-rgyul* an ornament (chain) hanging from waist.

རྒྱལ་འཇམ་ *rked-hehu* འཇམ་པ་ the buttocks.

རྒྱལ་མདུད་ *rked-mdud* anything twisted at the middle; knotted-waist; n. of a biscuit (*Jig.*).

རྒྱལ་ནད་ཅན་མ་ *rked-nad can-ma*, v. རྒྱལ་མེད་ལྷ་མཚན་དང་ལྷན་པ་, a woman who has her monthly courses (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་རྒྱུང་པ་ *rked-pa gyoñ-pa* stiff, unyielding waist: རྒྱལ་པ་རྒྱུང་པ་ལྟོ་བོ་འཚེ་བར་འཕྲུང་ the husband of the woman with a stiff waist will die (*K. d. བོ་ 217.*).

རྒྱལ་པ་རྒྱུར་པ་ *rked-pa, rgyur-wa* (metaph.) to become a slave (female): རྒྱལ་པ་རྒྱུར་པ་གཞུ་འདྲ་གཡོག་མོར་འཕྲུང་ a woman whose waist has become bent like a bow becomes a maid servant (*K. d. བོ་ 217.*).

རྒྱལ་པ་ཆག་ *rked-pa chag* (lit. broken waist) to fail in a great undertaking: རྒྱལ་པ་མཚོང་མ་ལ་མཚོང་ན་རྒྱལ་པ་ཆག་ if a fox (tries to) leap over a place where lions jump, he breaks his waist, i.e., dies in the attempt.

རྒྱལ་པ་ལྷ་ *rked-pa phra* a slender waist.

རྒྱལ་པ་འབྲས་ *rked-hbras* = མོ་བ་ལེན་ n. of a fruit used in fever (*Mñon.*).

རྒྱལ་ཚོས་ *rked-sbom* one with a large or broad waist; a corpulent person.

Syn. རྒྱལ་པ་ཆེ་བ་ *ldo-wa che-wa*; གཞུས་པོ་ཆེ་ *gsus-po che*; རྒྱལ་ལྷའི་པ་ *lto-ldir-wa*; གཞུས་པོ་ཅན་ *gsus-rdseg can*; རྒྱལ་པ་འཕྲུང་པ་ *lto-wa hphyuñ-wa*; རྒྱལ་པ་ཆེན་པོ་ *grod-pa chen-po*; རྒྱལ་པ་ཚོས་པོ་ *grod-pa sbom-po* (*Mñon.*).

རྒྱལ་མེད་མ་ *rked-med-ma* a pretty woman; = རྒྱལ་མེད་མཚོག་, a woman with slender waist (*Mñon.*).

+ རྒྱལ་ཚོ་ *rked-so* = རྒྱལ་པ་ *rked-pa* the waist: ལྷ་མིག་ཅུང་ཅུ་ལྷ་མང་པོ་མ་རྒྱུའི་རྒྱལ་ཚོ་འཕྱོང་བ་ *sde-mig chuññu sna-mañ-pos skuhi rked-so hkhor-wa* (*A. 133*) many little keys of different kinds surrounded his waist.

རྒྱལ་པ་ *rko-wa*, pf. བརྒྱལ་བ་ *brkos*, imp. རྒྱལ་ལོག་ *rkos-gig* 1. to dig, dig out; to hoe 2. to engrave; turn up; till.

རྒྱལ་པོ་ *rko-byed* 1: 1. = ལག་ a hog; also that which digs; a mattock, shovel. 2. བེམ་ལོག་ an arrow.

རྒྱལ་པོ་ 2: v. རྒྱལ་པོ་ *byi-wa* that burrows; a rat (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོ་ *rko-ma* a kind of small hoe for digging earth; n. of a bird called རྒྱལ་པོ་མ་ *ko-ma* (*Vai. 5ñ.*).

རྒྱལ་པོ་མ་ལན་ *rkos-mkhan* or བརྒྱལ་པོ་མ་ལན་ or རྒྱལ་པོ་མ་ལན་ a digger; one who hoes.

རྒྱལ་པོ་མ་ *rkog-ma* incorrectly for རྒྱལ་པོ་མ་ *lkog-ma*.

རྒྱལ་པོ་མ་ *rkoñ-pa* = རྒྱལ་པོ་མ་ *za-rkoñ* འཕྲུལ་ལོག་ ringworm; itch (*Cs.*).

རྒྱལ་པོ་མ་ལན་ *rkoñ-po hbras chen* n. of a skin disease with large eruptions; also eruptions (*Ya-sel. 28*).

རྒྱལ་པོ་མ་ *rkoñ-pa* engraving; = རྒྱལ་པོ་ *rko-wa*, to dig or to engrave (*Cs.*).

ཀྱན *rkyan* 1. a brass vessel like a teapot, with a spout; in *W.* "o-*kyan*," a milk-pot. 2. pot-belly; paunch (*Sch.*); རྩ་ཀྱན, a vessel for water; རྩ་ཀྱན་མེད་ཀྱན, a vessel for wine (*Jä*).

ཀྱན་བུ *rkyan-bu* = རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ *hgrim-shal* a kind of vessel made of brass or silver or gold of the shape of a wine glass.

ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-ka* = ལྟ་ལྟ་ལྟ་ *vain talk*; *rkyal-ka byed-pa* to play a practical joke on; to make game of.

ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-pa* རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ a sack or leather bag, frq. is poetical term for the body or the five aggregates, *i.e.*, རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་གཅིང་ལྟ་ཀྱོག་ལྟ་ "the body is a bag of unclean things" (*Jä*).

ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-wa* སྐྱོད་ལྟ་ཀྱོག་ to swim; ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-rsted-pa* to amuse one's self by swimming (*Jä*); colloq. "khyal-gyab khan" a swimmer.

ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-bu* small bag; pouch; colloq. *kyal-bu*. རྩ་ཀྱུ་ལྟ་ a bag of goat skin; རྩ་ཀྱུ་ལྟ་; a bag for flour རྩ་ཀྱུ་ལྟ་ water bag or Hindi *moshuk*; རྩ་ཀྱུ་ལྟ་ butter bag.

ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal byed-pa* རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ the act of swimming or bathing. In the mystic language of the *Brahmakāyika deva* ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyal-byed* or ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ signifies རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ misery; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ or རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ means རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ sins; ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ལྟ་ denotes ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ the exhaustion of misery, *i.e.*, the cessation of misery or its རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་; ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ལྟ་ signifies ཀྱུ་ལྟ་ཀྱོག་ལྟ་, *i.e.*, to meditate on the exhaustion of misery signifies ལྟ་ལྟ་ or the way to *Nirvāna*. These are the terms believed to be used in the language of the celestial beings who dwell in the heaven called རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ (*K. ko.* ༧ 236).

ཀྱུན་ *rkyen* I: In Buddhist science this important term expresses any co-operating influence which serves to shape and bring about an event as distinguished from ཀྱུ་ *rgyu*, its direct and obvious cause. In plain language, *rgyu* is the primary cause of anything, but *rgyu* is frequently controlled and modified by a co-ordinate influence known as *rkyen*. As a medical term, according to Jäschke, *rkyen* is differentiated from *rgyu* in that it indicates the pathological or secondary cause of disease, while the latter word denotes its primary or anthropological cause. However, while assigning to *rkyen* the primary meaning of "cause" and "occasion" in the qualified sense of being contributory only to that which comes to pass, we have to note the apparently contradictory signification—effect, occurrence, incident, event. So we meet with ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *rkyen-fan-pa* unfortunate accident; ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ ལྟ་ལྟ་ he has perished by an evil incident; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ the adversities arising in this life; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ an event disagreeable to one's own self; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *blo-bur rkyen* a sudden accident; ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ ལྟ་ལྟ་ *rkyen de-la brten-nas* owing to that circumstance; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *med-pahi rkyen-la bltas-te* or རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ considering the case of not being, not having; thus རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ stands also for a cause of disease and of death; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *bgol-rkyen* any circumstance or event adverse to the success of an action, any obstacle, anything opposed or hostile to the existence of another thing; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *mthun-rkyen* a happy, favourable circumstance; furtherance; assistance; supply; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *mthun-rkyen byed-pa* to assist in; to help to; རྩ་མེད་ལྡེ་ལྡེ་ལྟ་ ཀྱུན་ལྟ་ཀྱོག་ *mthun-rkyen hdsom-pa* altogether successful.

བུང་བས་ཚེས་བྱེད་དུ་མི་ཁོས། if one is born a deaf-mute, one's consciousness (soul) not being suited to work, one cannot act religiously.

Syn. ལྷོ་བཅད་ *smra-bcad*; དག་གིས་དབུལ་ *flag-gis dbul*; དག་མི་ལྷན་ *flag mildan*; སེམས་ལེམ་པོ་ *semis bem-po*; ཚོག་ཏུ་མས་ *tshigñams*; ཚོག་མི་གསལ་ *tshig mi-gsal*; ལེམ་པོ་རྩར་ལྷག་ *bem-po ltar lkug*; མི་ལྷོ་ལས་ *mi-smra ces* (*Mñon.*).

ལྷོག་ *lkog* I: = ཡ་གི་ *pha-gi* yonder. In the passage ལྷོག་གི་རི་རྩ་འདི་ནས་མཐོང་ལགས་ལྷས་པས། he said "from here look to yonder hill-side": ལྷོག་གི་རི་རྩ་ *lkog-gi ri sna* = ཡ་གི་རི་བུར་ the corner of the hill there.

ལྷོག་ II: secrecy; ལྷོག་གི་རུང་མ་ a wife kept secretly in Tibet. Where polyandry prevails any of the brothers who is not satisfied with the common spouse takes to himself a wife called *Kok-gi chung-ma*—a concubine (*Cs.*).

ལྷོག་མ་ *lkog-ma*, vulg. རྩོག་འཛེལ་ *og-hjol* 1. gullet. œsophagus. 2. wind-pipe. 3. the throat; ལྷོག་མའི་ལྷ་གོང་ *lkog-mahi lha-goñ* the larynx (*Sch.*); also written ལྷོག་མའི་ལྷར་གོང་.

ལྷོག་དགར་ *lkog-dkar* the ferret-badger (*Helictis monticola*).

ལྷོག་གུར་ *lkog-gyur*; v. ལྷོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* (*Mñon.*); ལྷོག་གུར་བྱས་ *lkog-gya byas* made secret.

ལྷོག་གྲུ་ *lkog-glu* a secret hummed song: ལག་ན་གྱི་མ་ཐོས་པར་བྱས་ནས་གྲུ་ལེན་པ་ལ་ལྷོག་གྲུ་ཟེར་ a song sung so that others may not hear it is called *Kog-tu* (*Nag.*).

ལྷོག་ཅད་ *lkog-chad* secret punishment.

ལྷོག་ཚས་བྱེད་པ་ *lkog-choṣ byed-pa* to apply one's self to religious studies secretly.

ལྷོག་རྩན་ *lkog-rñan* a reward given secretly; a bribe.

ལྷོག་ཏུ་ *lkog-tu* confidentially, secretly; ལྷོག་གུར་ or ལྷོག་ཏུ་གུར་པ་ པརི་ཅ ལྷོག་ secret; hidden;

out of sight (*Jä.*); ལྷོག་ཏུ་ལྷོག་གུར་ *cin-tu lkog-gyur* very secret; most confidential.

ལྷོག་ཏུ་བརྒྱལ་ *lkog-tu brkus* stolen; removed secretly; ལྷོག་ཏུ་ལྷོན་པ་ to converse secretly; ལྷོག་ཏུ་ཚས་ a secret doctrine; to worship secretly; ལྷོག་ཏུ་ལབ་པ་ to speak confidentially.

ལྷོག་མདུད་ *lkog-mdud* = རོལ་མདུད་ the larynx.

ལྷོག་འདུན་ *lkog-hdun* is described as meaning ད་མ་གོ་བར་གྲོས་བྱེད་པ་, secret conversation or deliberating, so that others may not understand it.

ལྷོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* that which is not evident.

Syn. ལྷོག་གུར་ *lkog-gyur*; མཛོན་གུས་མིན་པ་ *mñon-sum min-pa* (*Mñon.*).

ལྷོག་ནོར་ *lkog-nor* = རྩུན་རྩེ་ས་ *rkun-rdas*, lit. secret articles; stolen property (*Mñon.*).

ལྷོག་ཟ་ *lkog-phra* = ལྷོག་ཏུ་ཟ་མ་བྱེད་པ་ or དཀྱུག་གིང་བྱེད་པ་ *dkrug-giñ byed-pa* misunderstanding; difference (between two parties).

ལྷོག་ཟར་ཟ་བ་ *lkog zan-za-wa* to take usurious interest in secret (*Sch.*); ལྷོག་ཇབ་བྱེད་ནས་ལྷོ་བ་ to watch; to witness from a lurking-place.

ལྷོག་ཟས་ཟ་བ་ *lkog-zas za-wa* to take food secretly.

ལྷོག་ལ་བྱང་འབྱར་གྱི་རྒྱལ་ཁབས་ *Lkog-la brañ hbyar-gyi rgyal khams* the name of a kingdom of the *Asura* (demons) where people have no neck, their chins being joined to the breast.

ལྷོག་གལ་ *lkog-çal* སངས་ལྷོ་ལ་ *dew-lap* (of oxen); ལྷོག་གལ་ཅན་ *lkog-çal-can* = བ་ལྷོང་ oxen in general (*Mñon.*).

ལྷོག་སོག་ *lkog-sog* crow (of birds) (*Cs.*).

ལྷོབ་ *lkob* fat, heavy, plump (*Sch.*).

ལྷོལ་མདུད་ *lkol-mdud* = རོལ་མདུད་ larynx.

ལྷོ་ *ska*; this word is thus explained ལྷོ་ལོས་ཚས་རྩམས་གྱི་ལུང་པོ་ཡོངས་ལུ་ལོས་པ་རྩོན་ཏྟ་ "ska

shows the complete knowledge of the aggregation of all *dharmas* or phenomena" (*K. d.* 3 114). This explanation also occurs in the aphorism on the interrogation of the Nāga-rāja Samudra (*K. d.* 7 178), also in (*Hbum.* 7 283): ལུང་པོ་དམིགས་སུ་མེད་པའི་བྱིར་ཚམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོར་ “*ška* is the symbol of the law of Buddha (Buddhism) as it explains mystically that all things are (निरवलम्ब) not dependant; they are supportless, *i.e.*, have no real existence.”

སྐ་ཅིག *ška-cig* for སྐ་དེག a moment.

སྐ་ཅོག *ška-cog* or ཀ་ལོག *ka-leog* the names of two grammarians jointly written for abbreviation, *Ška* standing for སྐ་བ་དཔལ་བཅེགས་ and *Cog* for ཅོག་རྩ་ལེ་རྒྱལ་མཚན་ *Cog-ro klu-yi rgyal-mtshan*.

སྐ་བ *ška-wa* thick (of fluids, cf. *sla-wa*); *ška-slad* consistence; density (*Jā.*).

སྐ་རགས *ška-rags* कचबन्ध, कटिबन्ध, मेखला, मणिक; = སུགས་ཀྱི་སྐ་རགས་, in resp. language; སྐ་རགས་ a girdle; སྐ་རགས་བརྒྱུད་བཤམ་པ་ to put on a girdle. སྐ་རགས་བརྒྱུད་བཤམ་པ་ (*Sch.*) a girdle with a clasp; སྐ་རགས་མོ་ལུ་ཅན་ कचहार, खूबहार ornamental chain worn by Tibetan women on the waist.

སྐ་རགས་བཟང་པོ་མ་ *Ška-rags bzang-po ma*; གཞོན་ལྷན་མོའི་གཙོ་མོའི་མེད་ n. of a princess of the *Noijin* demi-gods (*Mñon.*).

སྐག *škag* = ཀག *kag* or ཀེག *keg* རྗེས་ལུ་ 1. n. of one of the 27 constellations, *Açleṣā*; an evil star. 2. mischief; bad luck; evil; the name of the goddess Bhogavati; a fox མོ་སྐག *lo-škag* an unlucky or bad year ལྷོ་སྐག *sla-škag* an evil or unlucky month ལག་སྐག *shag-škag* a bad day; དུས་སྐག *duṣ-škag* evil hour; inauspicious time.

Syn. གདེངས་ཅན་ལྷོ་མོ་ *gdeñs-can lha-mo*; ལ་ལ་ (*Rtsi.* and *Mñon.*).

སྐག་རྩིས་ *škag-rtsiṣ* astrology which treats of the planets and of bad omens, &c.

སྐག་ལམ་རྒྱལ་ *škag-laṣ skyeṣ* ཀེཏུ། = ལྷོ་བ་མཇུག་རེད་ a comet; born under the constellation of *Açleṣā*.

Syn. མཇུག་མོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཙོག་ལུང་ཅན་ *gtsug-phud-can*; ལྷུ་ལ་ཅན་ *sbrul-can*; ལྷོ་གཉིས་པ་ *skra-gñiṣ-pa* (*Mñon.*).

སྐང་བ *škañ-wa* = སྐོང་བ, སྐང་གསོ 1. satisfaction (*Sch.*). 2. a kind of expiatory sacrifice to make amends for a duty not performed (*Jā.*).

སྐང་པ *škañ-ṣa* sods cut out (*Sch.*).

སྐད *škad* I: (*keh*) माया, वाचा 1. voice, cry, sound. Though སྐད་ and ལྷོ་གཙོག་ are generally used as synonymous words, yet the majority of the grammarians of Tibet apply the former to all manner of sounds and the latter to the sounds uttered by animate things only. 2. སྐད་ is equivalent of ཟེད་ in some expressions such as དེ་སྐད་, འདི་སྐད་, which mean “thus he said,” “speaking these words,” &c., and in ཇི་སྐད་, ཡིན་སྐད་, &c., may be traced similar significations: སྐད་ཅེ་གནད་འདུག་ what is your pleasure? what did you say, sir? ཟེད་པ་དེ་ཅེ་སྐད་ཡིན་ the (words) spoken what speech are they? what do they mean? (*Jā.*) འདི་སྐད་དོ་ “in these words” is used before a literally quoted speech and དེ་སྐད་ཅེས་ after it. མོ་སྐད་ also often occurs after statements meaning “it is said” or “it is rumoured.” Other phrases are: དེ་སྐད་མ་བྱེད་ don’t do that or so; སྐད་ལྷོ་བ་ to give an account, to relate. 3. language: བོད་སྐད་ the Tibetan language; ལྷོ་གཙོག་སྐད་ the Indian language; ལུ་ལ་སྐད་དོ་

in the provincial dialect; མི་སྐད་ལྟ་ speaking human language; འབྲུག་སྐད་ལྷེར་ཟེར་ *hbrug-skad ldir zer* the voice of thunder rattles; ལྷེར་པོ་ཟེར་སྐད་ལྷེར་ལྷེར་ a voice like the cry of an elephant; ལྷུག་བརྒྱལ་བའི་སྐད་འབྲེན་པ་ to utter painful or lamentable cries; ལྷེར་ལྷེར་སྐད་འདྲན་པ་ to send forth cries for pity; སྐད་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་ བཟུ་ the root of a word.

སྐད་ II: ladder = སྐས་ཀ་ *skus-ka* (Jä.).

སྐད་འགག་ *skad-hgag* or སྐད་འཛོལ་པོ་ *skad hdsor-po* hoarseness of the voice (Cs.).

སྐད་རྒྱལ་ *skad-rgyal*, metaph. a donkey (Sman. 2).

སྐད་བསྐྱར་པ་ *skad-bsgur-pa* = སྐད་བསྐྱར་སྐུ་མཁན་ one who has changed his language.

སྐད་ལྷེ་ *skad-sgra che* (*ke' da-che*) the vulgar expression for "fame": ཁོ་དེར་མང་སྐད་ལྷེ་ རྗེན་པོ་འདྲུག་ he is just now very famous.

སྐད་རར་ *skad-rar* rough language: སྐད་རར་ ཟེར་བས་ལུལ་དེའི་མིང་ཡང་ར་ར་མང་དུ་བཏགས། on account of their speaking rough speech the name of that place was called *N'a-ra thar* (Yig. 65).

སྐད་ཅན་ *skad-can* having a voice; sounding.

སྐད་ཅིག་ *skad-cig* ཅམ་, ཅཔ་ལ།, བརྟམ་ one moment; an instant. སྐད་ཅིག་མ་ཡི་ལུན་ = སྐད་ཅིག་པ་ is described as བེ་ལོ་ལ་གཏོགས་གཅིག་རེ་ ལྷེ་རྗེ་, "one fifth part of the time required for the sound of the snapping of the fingers."

སྐད་ཅིག་བཅོམ་ *skad-cig bcom*, v. བཅོམ་པ་.

སྐད་ཅིག་འདྲོད་ལྷན་ *skad-cig hdod-ltan*, v. ལུག་རྩན་ ཀཔཱ་ཏ་ a pigeon (Mñon.).

སྐད་ཅིག་པ་ *skad-cig-pa* or སྐད་ཅིག་མ་ བྱིན་མེད་ལྷན་, ཅམ་ལྷན་, ཅམ་ལྷན་ instantaneous; also ephemeral, momentary; also lightning.

སྐད་ཅིག་དབྱགས་ *skad-cig-dbug* lit. that takes breath only for a moment = མམ་, an otter (Mñon.).

སྐད་ཅིག་འདྲོད་ *skad-cig hdod* ཅམ་པ་ sudden flash; flash of lightning.

སྐད་ཅིག་ལྷོག་པོ་ *skad-cig glog-hod* = ལྷོག་ lightning (Mñon.).

སྐད་ཅ་ *skad-cha* कथा, काहिनी, आलाप, वार्ता news, report, discourse, conversation, topic; སྐད་ཅ་ལལ་པ་ to converse; to have a chat.

སྐད་གཉིས་པ་ *skad-gñis-pa* lit. that has two kinds of voices, i.e., a parrot.

Syn. ལེ་གཉིས་པ་ *lee-gñis-pa*; འཕྲོག་པོའི་སྐུ་ཅན་ *hkhyog-pohi mthu-can*; རྗེན་པོ་འཇམ་ལྷན་ *tshig-hjam-ltan*; འཇམ་ལྷན་འདབ་ལྷན་ *hjam-ljan hdab-ltan* (Mñon.).

སྐད་གཉིས་སྐྱ་བའི་དབང་པོ་ *skad-gñis smra-wahi dwañ-po* one learned in science; one who has mastered (at least) two languages (Yig. k. 48).

སྐད་མཉེན་པ་ *skad mñen-pa* भाषाकोमल of a gentle voice; soft voiced.

སྐད་བསྐྱར་ *skad-bsgñan* = བྱག་ཅ་ an echo (returned by a rock) (Mñon.).

སྐད་སྐྱན་བསྐྱར་པ་ *skad-sñan bsgyur-wa* to sing or whistle in a quavering, warbling manner, of birds, flute-players, &c. (Jä.): འཇུར་ སྐད་ a singing or playing of this kind.

སྐད་སྐྱན་པ་ *skad sñan-pa* कीकिल, कलखर one with a sweet voice; spoken of the cuckoo.

སྐད་སྐྱན་མ་ *skad-sñam-ma* the princess of the *Noijin* demi-gods; cf. གནོད་ལྷུན་མོའི་གཙོ་མོ་ (Mñon.).

སྐད་ལྷུང་པ་ *skad ster-wa* = སྐད་རྒྱལ་པ་ to call to a person (Schtr.).

method, way, manner, so the word seems to be used in *Vaiṣṇo* : ལུམ་བུའི་སྐབས་ལ་ཕུག་དང་རྒྱམ་ལུགས་པད་པར། *ldum-buhi skabs la-phug dan skyes lugs hdra-war* the manner (nature) of the plants being similar to that of a raddish as to growth (*Jā.*).

སྐབས་གཉིས་པ *skabs gn̄is-pa* द्विदश the second chapter.

སྐབས་དོན *skabs-don* अवसरार्थं for the sake of leisure; also circumstance.

སྐབས་པདེལ *skabs hdi-la* अस्मिन् प्रकरणे at this opportunity; at this time; on this subject.

སྐབས་ཕྱེན *skabs phye-na* अवकाशं कुर्यात् to make opportunity.

སྐབས་པའྱིད་པ *skabs hbyed-pa* अवसर leisure.

སྐབས་ལ་བབས་པ *skabs-la babs-pa* क्वचित् when the time came; opportunity arrived.

སྐབས་གསུམ་བུང་བ *skabs-gsum btuñ-wa* = ལྷའི་བདུད་རྩི the drink of the gods; ambrosia : ལེགས་ཚོགས་ཀྱང་བཟང་པོའི་སྐབས་གསུམ་བུང་བའི་རྒྱན་བཞིན་ཕྱི་ཤར་རྩེལ་ལ་མགྲིན། pray send kind letters like the flow of the drink of the gods over the heads of the good (*Yig. k. 78*).

སྐབས་གསུམ་གནས *skabs-gsum-gnas* = མཚོ་རིམ་གྱི་གནས the residence of the gods; the heaven.

སྐབས་གསུམ་པ *skabs gsum-pa* I : त्रिदिव, त्रिदश a god; a common name for gods possessed of the knowledge of their past and future births and also of those of others.

སྐབས་གསུམ་པ II : a name of the celestial musician; ལྷའི་རྒྱ་མཁན་ *lhahi glu-mkhan* (*Mñon.*).

སྐབས་གསུམ་དབང *skabs-gsum-dwañ* a name of Indra; བརྒྱ་ཕྱིན་ *Brgya-byin* or ལྷ་ཡི་དབང་པོ། (*Mñon.*).

སྐབས་གསུམ་མཚན་ཆ *skabs-gsum mshon-cha* त्रिदशायुध thunderbolt of Indra.

སྐམ་ *Skam* I: སྐམ་པ n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

སྐམ་ II: a pair of tongs; pincers; an instrument for seizing anything.

Syn. འཛོན་ཕྱིད་ *hdsin-byed*; བཟུང་ཕྱིད་ *bsuñ-byed* (*Mñon.*).

སྐམ་པ *skam-pa* རྩམ་ dry; སྐམ་ཚོན་ *skam rlon* lit. dry and wet; all articles (furniture, chattels, clothes, utensils, &c.) and food, drink, etc., being included in the term. སྐམ་ is often used as equivalent to སྐམ་ས་, the dry land, hence a plain or བང་སྐམ་ལ་སྐྱོབས་པ *skam-la slebs-pa*, to get ashore; སྐམ་ལམ་ journey by land, སྐམ་ཟན་ dry food, སྐམ་གྱི་ dry meat, སྐམ་སྐོམ་ *skam-skam* the dry or stuffed carcass of an animal; གཙན་ཟན་དང་རི་དུགས་དང་བམས་ཅད་ཀྱི་སྐམ་སྐོམ། the dried carcasses of beasts and game and of all (others) (*D. R.*).

སྐམ་ལྷོག *skam-glog* a flash of summer lightning : སྐམ་ལྷོག་ཅེན་པོ་ཕྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ཏེ་བཞིན་བམས་ཅད་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་སྐྱག། “on a great flash of lightning coming forth, all his attendants became very much frightened” (*A. 17*).

སྐམ་ཆས་ *skam-chas* all goods except live-stock.

སྐམ་ཐལ་ *skam-thal* = ཕུག་ཐལ་ or ཕུག་རམ་ corn or barley flour to make gruel.

སྐམ་ཕུག་ *skam-thug* gruel made of barley-flour, dry meat and raddish.

སྐམ་དམ་ *skam-dras* neat and clean (*Jig. 30*).

སྐམ་པག་ *skam-pag* dry, flour of barley.

སྐམ་པོ་ *skam-po* རྩམ་, མོའི་བཟུང་ dry dried.

སྐམ་ཕོགས་ *skam-phogs* allowances or wages of an officer or inferior servaut in barley-flour, tea or coin, etc., but not

cooked food ; གཞུང་གི་ངག་དོན་སྐམ་ཕྱོགས་ according to Government order ; dry allowance (J. Zan.).

སྐམ་ལས་སྐྱེ་བ་ *skam-las skye-wa* ལྷ་ལེན་ produced or born on land.

སྐམ་བཤད་ *skam-bcad* dry or meaningless words ; hollow expressions meaning nothing : བ་ཕྱིར་རྟེན་པའི་སྐམ་བཤད་མཁའ་པོ་ “one versed in talking nonsense, as if only for his mouth’s sake” (or “as if on account of his mouth”) (Ev.).

སྐམས་པ་ *skams-pa* = མ་རྟོང་ bleak and barren place (*Mñon.*).

སྐར་བ་ *skar-wa* I : pf. བསྐར་, imp. སྐོར་, to hang up ; to weigh ; སྐར་, སྐར་ཀ་, སྐར་པ་ weight ; སྐར་ཚད་ measure ; scale ; སྐར་བ་ *skar-wa* for སྐར་ཀ་, སྐར་ཚད་ and སྐར་མ་ points on a steel-yard for weight or measure : སྐར་པེ་ five points on the steel-yard weighing two annas of silver : སྐར་གང་ (one *skar*) is equal to ten དོན་ *hon*, which is a little less than an Indian *anna*.

སྐར་མ་ *skar-ma* ལྷོ་མི་, རྩལ་ལྷུ་, འཇམ་མཁའ་, འཇམ་མཁའ་མཁའ་ a star ; a fixed star ; constellation : སྐོལ་ཕྱིར་, འཕུར་ཕྱིར་, ལྷུ་པའི་སྐར་མ་ཉི་ལུ་བརྒྱད་ (*Vai. kar.*) the stars that are liberated and that soar on high and roam are twenty-eight in number : སྐར་མ་ཚན་ *skar-ma-can* with stars or figures of stars on anything, a shawl, &c.

སྐར་ཁུང་ *skar-khuf* འཇམ་མཁའ་ལེན་, འཇམ་མཁའ་, འཇམ་མཁའ་ a hole or small opening for the admission of light in a house ; a window ; same as སྐོར་ཁུང་, v. དཀར་ཁུང་ ; སྐར་ཁུང་གི་སྐོར་ལྷུ་ལྷུ་ a plank or board for a window ; shutters ; སྐར་ཁུང་དྲ་ བ་ཚན་ འཇམ་མཁའ་ལེན་ lattice window ; a grated window.

སྐར་ཁོངས་ *skar-khofs* the sphere of a lunar mansion ; a constellation together with the minor stars which are included within its sphere.

སྐར་མཁའ་ *skar-mkhan* འཇམ་མཁའ་ an astrologer.
 སྐར་ལྷུ་ག་ *skar-lcag* a rigorous enquiry ; a flogging (*Jä.*).

སྐར་ཅུ་ *skar-chu* 1 : literally star-water ; bathing when the star *Agastya (Ri-byi)* appears in October, when, according to Tibetan astrologers, water becomes pure and wholesome.

སྐར་ཅུ་ 11 : generally applied to dew which is said to come from the stars : *skar-tag tshé che (Jü.)* to enquire rigorously ; to restrict ; to bind down ; to flog.

སྐར་མདའ་ *skar-mdah* a shooting star ; སྐོན་མ་ *sgron-ma* a lamp ; ཏ་ལ་ལ་ འཇམ་མཁའ་ a meteor : སྐར་མདའ་ལྷུང་བ་ or ལྷུང་བ་ འཇམ་མཁའ་པ་ the falling or shooting of a meteor.

སྐར་མདའི་གདོང་ངམ་རྩ་ *skar-mdahi gdoñ-ham sna* འཇམ་མཁའ་ལྷུང་ལུ་ or འཇམ་མཁའ་ལྷུང་ལུ་ one having either his face or nose glowing as a meteor ; a demon ; a meteor-mouthed arrow ; n. of a fire-arm anciently used in India. One of the ancestors of Gautama Buddha, directly descended from Mahasammata, the first elected king of the world.

སྐར་དཔྱད་ *skar-dpyad* = སྐར་རྩི་མ་ *skar-rtsis* astrology ; སྐར་དཔྱད་པ་ = རྩི་མ་པ་ an astrologer (*Mñon.*).

སྐར་ཕྱན་ *skar-phran* or སྐར་ཅུང་ a little star.

སྐར་འཕྲེང་ *Skar-hpreñ* 1. n. of a fabulous city situated at the foot of Rirab (Sumeru) mountain said to be the residence of the *Asura* King, Kanṭha-Māli. 2. the squares in a chart of the constellations in which the figures representing the stars are written. 3. the angular distance between two stars or planets (*Cs.*).

སྐར་བ་ II : (*Cs.*) 1. a penning of cattle ; assortment ; separation ; to pen ; to fold ; to separate, v. དཀར་བ་.

ལྷ་རྩུང་པ *sku druñ-pa* a page; an attendant of a great man; a private secretary to a high official.

ལྷ་གདུང *sku-gduñ* relics, remains; also lineage, descendants.

ལྷ་འདྲ *sku-hdra (kunda)* प्रतिमा, प्रतिविम्ब, मूर्ति image; statue of Buddha or any sainted persons.

Syn. ལྷ་བཏན *sku-brñan*; ལྷ་གཟུགས *sku-gzugs*; གཟུགས་བཏན *gszugs-brñan*; ལྷ་གཟུགས *slar-gzugs*; མཚོད་བྱ *mchod-bya*; རྟེ་བར་འཇལ *ñe-war hjal*; འདྲ་བར་བཞེངས *hdra-war bsheñg*; འདྲ་འབག *hdra-hbag*; དེ་ལྟ *de-lta*; དེ་འདྲ *de-hdra*; དེ་མཚོངས *de-mtshuhñg*; དཔེ *dpe*; མནམ *mñam*; མཚོངས *mtshuhñg*; རེའི་གཞི་འཛིན *dehi gshi-hdsin*; རབ་ཏུ་འདྲ *rab-tu hdra*; བྲ་མབ་བཞེན *pra-phab hshin*; ལེགས་པར་བཞེངས *legs-par bsheñg*; ལྷ་ར་བོ *lder-bzo*; ལྷ་ར་གྲིབ་མ *slar-grib-ma*; ལྷ་ར་བྱས་མཐུན *slar-byas mthun*; དངོས་པོ་མཚོངས *dhos-po mtshuhñg*; འདྲ་བ *hdra-wa*; ལྷ་བྱ *lta-bu*; རྟེ་ཚད་ལྷ་མཚོ *ñer-tshad*; རེས་རྒྱང་ཁེས་གྲམས *(Mñon.)*.

ལྷ་ལྷུང་པ *sku ldem-pa* to be unwell, ill; ill-health.

Syn. ནད་ཀྱིས་བཅད *nad-kyiñ htab*; ནད་ཚོག་པ *nad phog-pa*; ན་བ *na-wa*; ན་ཚོ་འབྱུང་བ *na-tsha hbyuñ-wa*; ཁམས་མ་བདེ་བ *khamñ ma-hde-wa*; འདྲ་བ་ཐུགས་པ *hdu-wa hkhruñg-pa*; རྟེ་བར་གདུང་བ *ñe-war gduñ-wa*; རྟེ་བར་མ་བདེ་བ *ñamñ ma-hde-wa*; བློ་འཚམ་བ *bro htshal-wa*; ལྷུན་པ *ññun-pa (Mñon.)*.

ལྷ་ན *sku-na* a respectable person's age.

ལྷ་བུ *sku-bub* a monkey of the langur class found near Bathang.

ལྷ་འབྲམ *Sku-hbum* "a hundred thousand images," commonly pronounced Kum-bum. The name of the birth place of Tsongkhapa in Amdo, situated to the east of lake Kokonor; also the name of huge monastery built on the spot. Village and monastery both derive their names from

a poplar tree, the leaves of which are said to bear miraculous impressions of a hundred thousand images of Buddha on them. Hue and W. W. Rockhill have given elaborate accounts of Kumbum monastery: ལས་མཛོད་ལྷ་འབྲམ་བྱམས་པ་གྲིང་གི་ལྷ་འབྲམ་ཚོག་གི་རྒྱ་མེགས་བཞེངས *(Loñ. 17)* he (King *Mi-dwañ Phola Thaiji*) erected the gilt dome of the monastery of Chambaling above Kum-bum in Amdo.

ལྷ་མེད *sku-smad* the part of the body below the navel; ལྷ་ལྷོད་མེད the upper and lower parts of the body.

ལྷ་ཚོ *sku-tsha* a brother's son; a nephew; called ཚོ་པོ *tsha-wo* in colloquial language.

ལྷ་ཚོ་བ *sku-tshab* a representative; deputy.

ལྷ་ཚོ་ལྷོད *sku tshc-stod* = ལྷ་གོང་མའི་དུས during the time of his predecessors.

ལྷ་མཚོ་ལ *sku-mtshal*, resp. for གཟུགས་ཐག, the blood (of a great man's) body.

ལྷ་ལབས *sku-shabñ* lit. "your honour's feet," is the correct form of the colloq. expression ལྷ་ཚོགས, meaning your honour, your lordship, your worship. It is generally pronounced as *ku-sho*.

ལྷ་གཟན *sku-gzan* = གཟན *gzan shawl* wrapper worn by lamas (*Yig. k. 55*).

ལྷ་གཟུགས་བདེ *sku-gzugs hde* = ནད་མེད་པ health; also healthy.

Syn. ཁམས་བདེ *khamñ hde*; རྟེ་མེ་མེད་ལྷེ *ñer-htshe med*; འབྲུང་བཞི་རྣམས *hbyuñ-hshi ññoms*; བློ་མེ་འཚམ་བ *bro mi-htshal (Mñon.)*.

ལྷ་ཡི་བབས་དང་བལྟན *sku-yi babs dañ hstun* according as his health permits; according to the state of one's health.

ལྷ་ཡི་ཚོ་མཛོག *sku-yi zo-mdog*, resp. of ལུས་ཀྱི་ཁམས *lus-kyi-khamñ* health: དེང་ལྷ་ཡི་ཚོ་མཛོག་འཇམ་བུའི་ཚུ་བོའི་གཞིར་ཁམས་ལྷན་བཟང་ཞིང་། just now your health is good like the condition of the gold in the Dsam-bu river.

tie on all sides (a corpse in a doubled up or twisted position before it is burnt).

སྐྱངས་མ *skuhṅs-sa* lurking place; hiding place.

སྐྱད *skud* or སྐྱད་པ་ ལོ་འཕྲུལ་; སྐྱད་པ་ རྒྱུ་, ཀའ་པོ་འཕྲུལ་
1. thread, yarn, wire: སྐྱད་པ་གཙོ་ལྔ་པ་ to cut the thread, *i.e.*, the tie of marriage; to divorce. ལོ་མ་འཚོ་སྐྱད་པ་ the thread to sew a dress with; རས་སྐྱད་ cotton thread, yarn; བལ་སྐྱད་ woollen thread; ལག་སྐྱད་ gold wire; འཕྲུལ་སྐྱད་ silver wire; སྐྱད་མེར་ yellow thread; འཕྲུལ་སྐྱད་ silk thread; ཚོན་སྐྱད་ coloured thread; སྐྱད་རྩིས་ the frayed ends of a seam; སྐྱད་བྲིས་ མཁའ་ན་ an embroiderer; one that makes up a picture with threads of different colours; སྐྱད་རིས་= འཕྲུལ་སྐྱད་ལྔ་པ་ རྒྱུ་འཕྲུལ་ལྔ་པ་ needle-work on cloth; སྐྱད་པ་འཕྲུལ་བར་ spinning thread. 2. vb. pf. བསྐྱུས་, fut. བསྐྱུ, imp. སྐྱུས་, to smear; to besmear; to daub: ལྷུ་སྐྱད་པ་= ལྷུ་སྐྱད་ལྔ་པ་ to be smeared with oil: རྩོལ་ཏུ་སྐྱད་པ་ to paint a door: རྩོལ་ཏུ་སྐྱད་པ་ to anoint; to apply an ointment; སྐྱད་པ་བསྐྱུས་མས་ or སྐྱད་པ་བསྐྱུས་མས་ རྩོན་པ་ threads twisted together.

སྐྱད་པའི་འབྲུག་ *skud-pahi hbu*=དར་གྱི་སྐྱེན་བྱ་ *dar-gyi srin-bu* silk-worm (*Mñon.*)

སྐྱད་པོ་ *skud-po*=ཚུང་མའི་ལྷན་ལྷན་ *chun-mahi spun zla* 1. wife's brother; brother-in-law. 2. རྒྱལ་ལུ་ལུ་ལུ་ father-in-law (*Jä.*). 3. in Sikkim a husband's younger brother is also called *skud-po*.

སྐྱུན་བྱ་ *skun-bu* is described as ལྷུག་མ་ལ་ བཏག་མ་པའི་རྩོད་ *smyug-ma-la htags-pahi snod* a wicker-work basket; but a basket or vessel made of bamboo is called རྩོད་བྱ་ or རྩོད་མ་ (*Nag.*).

སྐྱུབ་ *skub* རམ་མཚན་ very low (*Lex.*).

སྐྱུམ་པ་ *skum-pa*, pf. བསྐྱུས་མས་, fut. བསྐྱུས་, imp. སྐྱུམ་མས་, to contract; also to be drawn up; to be paralysed: ཡན་ལག་སྐྱུམ་པ་ to draw in the limbs.

སྐྱུར་པ་ *skur-pa* རམ་མཚན་ slander; false witness; blasphemy; abuse: སྐྱུར་པའི་བསམ་པ་ same as སྐྱུར་པ་བཏག་པ་ to throw abuse, cast aspersion and to bear false witness; to speak impudently of holy things: དཀོན་མཆོག་གསུམ་མི་བཤེན་པར་གྱུ་ཞིང་སྐྱུར་པ་འདེབས་པ་ to blaspheme by viewing as untrue the three most precious Ones.

སྐྱུར་བ་ I: *skur-wa* or སྐྱུར་བྱས་པ་ to slander, mock, ridicule.

སྐྱུར་བ་ II: = བཏག་པ་ རྩོལ་བ་ a bestowing, giving, sending; also vb. a. to bestow, give, send; དབང་བསྐྱུར་བ་ རྩོལ་བ་ to furnish with power; to empower or instal; འཕྲིན་སྐྱུར་བ་ to send intelligence; རྩོ་སྐྱུར་ probably decorating one with the peacock's feather (as in China).

སྐྱུར་བ་འདེབས་པ་ *skur-wa hdeb-pa* to hold as not existing what exists; to belittle.

སྐྱུལ་མཁའ་ན་ *skul-mkhan* in *W.* overseer (*Jä.*).

སྐྱུལ་གྱི་ *skul-rgyu* to render service; to exact service: མག་པ་ལོ་གསུམ་ཁོས་ཀྱི་མེན་གྱིང་སྐྱུལ་གྱི། the son-in-law (elect), though he is not a slave by birth, must render service for three years (to the parents of the bride).

སྐྱུལ་བ་ *skul-wa*, pf. བསྐྱུལ་, བསྐྱུལ་བར་བྱ་, to excite; to exhort, admonish, enjoin: མི་ཞིག་ལ་སྐྱུལ་བ་ to exhort a man to do a thing; to appoint: མི་ཞིག་ལ་སྐྱུལ་བ་ཏུ་ རྩོལ་བ་ imposed some work on a person: དེའི་ཚོག་གིས་ བསྐྱུལ་ནས་ being induced by his words: རིས་ཞེས་ལས་དང་རྩོན་མོངས་ཀྱིས་བསྐྱུལ་ནས། the (departed) soul urged on by its former deeds and sins: ལྷ་སྲིན་མཚོན་སྐྱུལ་གྱིང་ though I tried to bring round the gods and evil spirits by sacrifices: རྩིང་ཚོགས་དྲག་ཏུ་སྐྱུལ་ཞིང་ arousing strongly (the actors) with flutes and other instruments. བསྐྱུལ་བ་ and more frequently བསྐྱུལ་མ་ exhortation; admonition. བསྐྱུལ་མ་

འདབས also ལྷུལ་རྒྱག་པ་ and ལྷུལ་ཅག་ཕྱིད་པ་ to expostulate with, rebuke; incite.

ལྷུལ་ཕྱིད་ *skul-byed*, v. ཀུ་ཏ་ཏ་ལུ་རི་

ལྷུལ་ཚོག་ *skul-tshig* a word in the hortative or imperative mood.

སྐྱེ་ *ske* ལྗང་ལ་, resp. མགུལ་, neck; throat: མ་གྱིན་པ་གཅིག་ with one throat; unanimously: སྐྱེ་གཙོད་པ་=སྐྱེ་གཏུབ་པ་ and སྐྱེ་འབྲེག་པ་ to cut one's throat; to behead: སྐྱེད་འཐམ་པ་ to seize by the throat; to worry (*Sch.*): སྐྱེད་རྒྱགས་པ་ to tie round the neck (an amulet); སྐྱེ་འཕྲོང་ neck-lace (*Schr.*); སྐྱེ་ཆ་ ornament for the neck; a necklace: འམས་མོའི་སྐྱེ་འཕྲོང་ལྷ་ཅུ་ the coral necklace of a woman of *Kham*s.

སྐྱེ་ཆུང་ *ske-ston* cavity of the throat (*Jä.*), defined in *Med.* as ཙོལ་མདུད་ཀྱི་ལྷག་ཙམ་ལ་ཀོང་ཀོང་ཡོད་པ་ the cavity as far down as below the larynx.

སྐྱེ་ཙོ་ *ske-tse* or སྐྱེ་ཙོ་ར་ར་ར་, ལྷོད་: *Sinapis ramosa*, black mustard; mustard seeds (*Jä*): བགོགས་འདུལ་སྐྱེད་ལ་ལྷོག་པ་ལེལ། it removes evil spirits and cures swellings and carbuncles (*Med.*).

སྐྱེ་ཙོང་ *Ske-tshan* n. of an old monastery situated in the mountains behind the monastery of Sera (*Deb.* ལ། 13).

སྐྱེ་རགས་ *ske-rags* = སྐྱེ་རགས་, སྐྱེ་རགས་ཅུང་པ་ ཀ་ལྷི་ a sash; an ornament like a sash worn round the waist.

སྐྱེ་གལ་ *skeg* ལྷེ་ལ་པ་ n. of a constellation: སྐྱེ་གལ་ལྷེ་ས་ *skeg-la skyes* ལྷེ་ལ་པ་མའབ་ born in the constellation of *Açleşä*. [The man born in the constellation of *Açleşä* is unfortunate, inasmuch as his birth is followed by the death of himself, his mother or father.]

སྐྱེ་གཚོས་ *skeg-tshos* paint, rouge (for the face) (*Sch.*).

སྐྱེད་ལུངས་ *Skeh-luhs* n. of a place in Tibet (*Deb.* ལ། 11).

སྐྱེད་དཀར་ *skyed-dkar* same as སྐྱེ་རགས་དཀར་, white sash.

སྐྱེད་འཇིགས་ *sked-hjigs* = ད་ཏུ་འཇོམས་ *da-dru hjoms* n. of a medicinal drug (*Mñon.*).

སྐྱེད་པ་ *sked-pa* = སྐྱེད་པ་ ཀའི་ the waist: ལྷུ་ལྱེད་ *sku skyed* or སྐྱེད་སྐབས་ *sked-skabs* འི་འཇུག་, the hind parts below the waist; སྐྱེད་པའི་ཕྱོགས་ རེལ་ལཱ་ waist-band. སྐྱེད་སོ་ *sked-so* the waists: སྐྱེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱེད་སོ་ལ་མར་སྐྱེད་པ་ the length of hair reaching down even to the waist (*Hbrom.* ར། 35).

སྐྱེད་མ་ *sked-ma*, v. ལེ་འབྱུ་, pomegranate (*Mñon.*).

སྐྱེམ་ནད་ *skem-nađ* consumption.

སྐྱེམ་པ་ *skem-pa* = སྐྱེམ་པ་ མའི་ཕུག་, adj. ལྗང་ལ་, ཅམ་ལུག་, ཅམ་, vb. pf. བསྐྱེམ་ མའི་ཕུག་, fut. བསྐྱེམ་ or བསྐྱེམ་པར་བྱ་, imp. སྐྱེམས་ *skoms*, pres. སྐྱེམ་པར་ཕྱིད་པ་ 1. to make dry, lean meagre; to dry up. 2. also as adj. སྐྱེམ་པོ་ *skam-po* dry; dried up; meagre.

སྐྱེམ་པ་ *skem-pa* = ལུས་ཉམས་ཅུང་པ་ lean, thin body (*Mñon.*).

སྐྱེམ་ཕྱིད་ *Skem-byed* n. of a demon that causes drought; སྐྱེམ་ཕྱིད་ཀྱི་གཏོན་ n. of a trouble (in the body of a person) caused by an evil spirit.

སྐྱེམ་ཕྱིད་དཀར་པོ་ *skem-byed dkar-po* the resin of the *säl* tree, which is burnt as an incense; same as ལྷོས་དཀར་ white incense gum (*Sman.* 447.)

སྐྱེམ་ཕྱིད་མ་ *Skem-byed-ma* n. of a goddess.

སྐྱེམ་ཕྱིད་ལ་ཟ་ *Skem-byed ça-za* = དབང་ལྷུག་གི་བྱ་ ཅུང་པ་གཞིན་ལྷུ་གཏོང་བྱུག་ an epithet of *Kumāra*, the younger son of *Mahādeva* (*Mñon.*).

སྐྱེམས་པ་ *skems-pa* ཅམ་ལུག་, རྒྱལ་ལྗང་, v. འདྲེག་པ་ very thin, lean.

སྐྱེམས་པའི་སྐྱེབས་པ་ *skems-paḥi sbrebs-pa* མའི་ཕུག་ the hunger of emaciating disease.

སྐར *sker* is sometimes written as ཀེར *ker*.

སྐར་ལེབ་རྒྱུར *sker leb gbur* pony, sheep, and yak ; collectively cattle.

སྐ་སྐ *sko-sko* བེབ་ཅིན་ the chin.

སྐ་བ *sko-wa*, pf. བསྐོས་, fut. བསྐོ་ or བསྐོ་བར་བྱ་, to select ; also to appoint, nominate, commission, charge ; ལས་སྐོབ་ to appoint a person to work : གནས་ཁང་སྐོབ་པའི་དགེ་སྐོར་བསྐོ་བར་བྱའོ། (*K. du.* ག 362) should appoint a ge-long (Buddhist monk) to arrange for lodging ; ལྷུ་ལས་བསྐོས་པ་ raised to the throne ; མ་བསྐོས་ཤིང་ without mandate ; unbidden ; ལས་ལ་བསྐོས་པ་ destined ; appointed to the work, i.e., destined (to be a man) in consequence of his works ; རིང་གྱི་ལས་བསྐོས་ appointed by my destiny ; fate (*Jä.*).

སྐ་ཙ *sko-tse* a mixture of the leaves of various kinds of leeks pounded and formed into balls and dried ; when used, a small portion is broken off, fried in butter, and then added to the food. This spice forms a lucrative article of commerce and is exported from Ladak to Kashmir and from Lhasa to India (*Jä.*).

སྐོག་སྐོག *skogs* = སྐོག་པ་ or སྐོག་བ་ a hard covering ; rind ; bark ; a shell : སྐོག་སྐོག་ཅན་ *skogscan* adj., having a cover or shell (*Cs.*).

སྐོང་ *skoh*, v. སྐོང་ *koh*.

སྐོང་བ *skoh-wa* དུར་ལུག་, pf. བསྐོངས་ *bskahn*, fut. བསྐོང་ imp. སྐོངས་, to fulfil ; also sbst. རིང་བསྐོང་, to fulfil a hope : ཁ་སྐོང་བ་ to fill up what is open ; to make up a deficiency : དགེ་བའི་ཁ་སྐོང་ *dge-wahi kha-skoh* to fulfil perfectly the laws of virtue. ཁ་སྐོང་ or ཁ་བསྐོངས་ also ཁས་སྐོང་ signify an appendix ; supplement : ལག་ལས་ ཅུ་ཁ་སྐོང་ ཅུ་བུ་གད་ will be described in the appendix below : ལྷུ་གས་དམ་བསྐོང་ཇིངས་ to do a certain ceremony fully according to your

vow ; ལྷུང་མའི་བསྐོང་གསོ་ the ceremony to satisfy one's guardian deity by supplementing what was wanting and making amends for the same : བསྐོང་གཏོར་ is an offering or *torma* for a deficiency : བསྐོང་མའོས་ offering of some representation of celestial mansions, made of coloured threads, to one's guardian deities ; བསྐོང་གསོ་ offering to the gods and guardian deities.

སྐོངས་ཤིག་ *skohs-gig* = རིང་བསྐོངས་ཤིག་ may your hope be fulfilled.

སྐོན་བ *skon-pa* = སྐོན་པ་ 1. sbst. v. སྐོན་པ་. 2. vb. pf. and fut. བསྐོན་ to dress ; to clothe another person.

སྐོབ་སྐོབ་ *skobs* = སྐོབ་སྐོབ་, སྐོབ་སྐོབ་སྐོབ་པ་, ལྷུང་གསོ་བའི་སྐོབ་སྐོབ་སྐོབ་པའི་རྣམ་པ་ (*Nag.*) signifies the coming occasion of doing some difficult work.

སྐོམ་ I: *skom* བེཔ་ཤུ་, ཇེཔ་ thirst ; resp. ལམ་སྐོམ་ *shal-skom*, བུའུ་བ་སྐོམ་གྱི་གདུང་པ་ tormented by thirst ; རས་དང་སྐོམ་ food and drink : སྐོམ་ ཅུ་དཀར་དང་ཇ་གསོམ་ཅིག་ take milk (lit. "white") and tea for thirst : སྐོམ་དུ་ཆར་གསོམ་ *skom-du chah-gsol* take wine for thirst (*Kathañ. 115*).

སྐོམ་ II: the dry land (*Jä.*).

སྐོམ་རྒྱུར་ *skom-skyur* sour beer ; sour fermented liquor.

སྐོམ་དང་ *skom-dad* or སྐོམ་དང་ཚེ་ thirst ; མི་ཚོགས་སྐོམ་ཚེ་བ་ one who is very thirsty : སྐོམ་འདྲོད་ པ་ལ་སྐོམ་ པ་ལ་པ་པ་པ་པ་ (give) drink to the thirsty ; བུའུ་བ་འདྲོད་ = ལུ་འདྲོད་ wishing for drink ; ཁ་སྐོམས་ mouth drying ; thirsty : སྐོམ་ པ་དག་ནི་སྐོམ་པ་དང་བྲལ་བར་འགྱུར། the thirsty will be freed from their thirst.

སྐོམ་ནས་ *skom-nas* ཇེཔའི་ཐོག་ thirst ; imp. སྐོམས་ཤིག་ ཚོ་མཚུ་ become thirsty ; སྐོམ་པ་ཞིན་འདུག་ བེཔ་ཤུ་ thirst.

སྐོམ་ག་ *skom-ga* the flesh of a calf that died or was killed as soon as it was born,

one's right side towards it. This is also called ཚོས་སྐོར་ *chos-skor* བཞུགས་པའི་རྒྱུ་ Buddhist circumambulation. The Buddhist priests of Tibet perform this in contradistinction to བོན་སྐོར་, or the ceremony of the *Bon*, who reverences a sacred object by walking round it keeping it to his left. The Bon ceremony is also called གཡོན་སྐོར་, walking round a holy object keeping it to the left ལྷག་དང་སྐོར་བ་བྱེད་པ་, as a specification of religious duties, to make salutation and circumambulations. རང་སྐོར་ the inner pathway for circumambulating a holy place or shrine ; ཕྱི་སྐོར་ the outer passage for the above object ; བར་སྐོར་ the middle pathway for the same ; བསྐོར་བྱེད་ *hkor-byed* one who goes round or makes a circle or traverse. Other usages of this verb are :—མགོ་སྐོར་བ་ or མགོ་སྐོར་བྱེད་པ་ to befool, delude, deceive a person ; ཁ་སྐོར་བ་ *kha skor-wa* to make one alter one's sentiments; to divert one from a plan, &c. བསྐོར་ *skor* in མ་བསྐོར་དུ་བསྐོར་ signifies if all were taken into account; the circumstances or things available (*A. 142*).

Syn. འཕོར་བ་ *hkhor-wa* ; ཡང་ཡང་འོང་བ་ *yañ-yañ hoñ-wa* (*Mñon.*).

སྐོར་ཚར་ *skor-tsher* on this occasion : སྐོར་ཚར་སྐྱེད་པ་ཞིག་བྱུང་། on this (present) occasion prosperity arose.

སྐོར་རེས་ *sko-res* = རེས་མོས་བྱེད་པ་ in courses ; in rotation, one coming after another and again going back.

སྐོར་ལམ་ *skar-lam* a roundabout way ; the way or passage round any sacred place, temple or town for pilgrims to circumambulate it ; the pathway round about a monastery used for holy processions.

སྐོར་ལོག་པ་ *skor-log-pa* a wrong turn : སྐོར་ལོག་པ་འགྲོ་བ་ to walk round an object in the wrong way, keeping it to his left.

སྐོར་ཤིང་ *skor-çin* a turner's lathe or tool.

སྐོལ་བ་ *skol-wa* = གདུབ་ pf. and fut. བསྐོལ་, to boil (vb., act., cf. འཕོལ་བ་) : སྐོལ་མི་ one who boils tea.

སྐོས་པ་ *skos-pa*, v. སྐོབ་ *sko-wa*.

སྐྱ་ *skya* 1. crop ; the produce of a year, i.e., མོ་རྟོག་ ; ལྷ་ལྷམ་ plenteous crop : ད་མོ་སྐྱ་ལྷམ་པོ་བྱུང་། this year the crop has been abundant : ད་མོ་སྐྱ་ལམ་པོ་བྱུང་། this year the crop has been unsuccessful (lit. "a loser"). 2. a paddle ; also ladle. 3. wall or partition, usually བར་སྐྱ་. 4. plain, without distinguishing colour, but see ལྱ་བ་ below : ལྱ་གམ་ a plain unpainted box : ལྱ་ཚམ་ a blank book : ལྱ་ལྷ་ a plain hat without riband.

སྐྱ་བག་ *skya-bag* greyish colour ; iron-grey colour (*Jig.*).

སྐྱ་ཀ་ *skya-ka* = ལྱ་ག་ magpie ; in *Ld.* n. of a bird (*Cs.*).

Syn. བྱ་ཁྲོ་བ་ *bya khra-wo* ; མགོན་གྱི་འཕྲིན་ལྷུལ་བྱ་ *mgron-gyi hphrin-skyel bya* ; མངོན་ཤིས་ཅན་ *mñon-çes-can* (*Mñon.*).

སྐྱ་ལྱ་ *skya skya* pale-white ; grey colour.

སྐྱ་རྒྱལ་པ་ *skya rgyab-pa* to row ; to ladle.

སྐྱ་ཅེན་ *skya-chen* a superior kind of plain scarf (for presentation) (*S. kar. 179*).

སྐྱ་ཉིལ་ *skya-nil* zinc.

སྐྱ་ཐ་ལེ་ *skya-tha-le* of plain white colour.

སྐྱ་ཐུད་ *skya-thud* a kind of plain cheese made of pounded dried milk with butter but not with sugar.

སྐྱ་ཐུད་ལེབ་ *skya-thud-leb* a kind of cheese-cake made of dried milk and butter.

སྐྱ་ཐུམ་ *skya-thum* a kind of cake or biscuit made without sugar or treacle.

སྐྱ་ཐོས་མེ་བ་ *skya thom-me-wa* glaring white : སྐྱ་ཐོས་མེ་བ་གཅིག་ལྷན་དུ་ཡོང་། at all times one of

ལྷོ་ལ་ *gnis-gsum zlos-pa*; ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *zlog-gtam* (*Mñon.*).

ལྷོ་ལ་བ་ *skyar-rbab* (*Cs.*) ལྷོ་ལ་རྒྱུ་ལྷོ་ལ་ a kind of dropsy; a greyish rheumatic swelling.

ལྷོ་ལ་མོ་ *skyar-mo* a kind of water fowl; according to *Sch.* a heron. The flesh of this fowl is antidote for a poison administered in Mongolia mixed with horse flesh (*Sman gshuñ*). ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ duck (*Cs., Sch.*); bittern, but the ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ of the *Lex.* is a kind of goose.

ལྷོ་ལ་ལེབ་ *skyar-leb* the sheldrake.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyal-pu* 1. ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ swimming.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyal-kha* ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ leaping; a boat.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyal-gyis sgrol* ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་: crossing over by swimming.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyal-chen* = ལྷོ་ལ་ *ñā-pa* fish; a fisherman (*Mñon.*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyas* a changing of abode or residence; ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ death: ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ the great change of place that uplifts, *i.e.*, death; ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ to change one's dwelling place; (cf. ལྷོ་ལ་) ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ to die; vb. *skyas-pa*, pf. ལྷོ་ལ་, fut. ལྷོ་ལ་ or ལྷོ་ལ་, to transfer, and hence to depart this life.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyas-ma* 1. v. ལྷོ་ལ་. 2. fern (in Sikkim).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi* 1. interest on loan; ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ wealth accrued from interest, *i.e.*, money-lending; according to some borrowed wealth. 2. the outward side of a skin or hide (*Cs.*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi dkar* = ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ the white fatty side of a skin (*Nag.*): ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ acc. to *Cs.*, dressed leather; tanned leather, sometimes hide: ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ parch-ment.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *Skyi-khuñ* a place in Tibet (*Deb.* 434).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *Skyi-mkhar lha-khañ* n. of a monastery in Tsang (*Deb.* 412).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-ggam* a box, chest or trunk lined outside with dressed hide.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-bstums* anything packed or tied round with dressed hide; a skin or hide to pack with: ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *dkroñ-rtse skyi bstums-ma*.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *Skyi-nag* or ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-skyi na-ga* n. of a pasture land in province Tsang.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-lpag* chamois wash-leather (*Sch.*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-wa* I: a medicinal plant (*Med.*); acc. to *Jā.* potato.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ II: vb. pf. ལྷོ་ལ་ *bskyis*, fut. ལྷོ་ལ་ *bskyi*, imp. ལྷོ་ལ་ *bskyis*, to borrow, especially money or goods (cf. ལྷོ་ལ་ and ལྷོ་ལ་ *skyin-pa*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-buñ* cloud: ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ thereupon the phantom King Kong-tse departed with the clouds (*D. R.*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-bun* prob. an itching of the skin (*Jā.*).

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi-gyha* = ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ fear; dread (*Mñon.*): ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi gyah-wa* to shiver, tremble with fear (*Cs.*); to be struck with panic.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyi ça* outward and inward side of a hide (*Jā.*); according to *Sch.* the anus.

ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *gyig-pa* or ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyigs-pa* also ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyigs-bu* vulgo. ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *i-khug* ལྷོ་ལ་ hicough; yex; also a sob: ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *gyer-ma* "coughing by those who eat the berry (*gyer-ma*)" (*Nag.*); ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *skyigs-bu bñrtseg-par* to keep on sobbing.

ལྷིང་ཁབ *skyiñ-khab* in Hindi *Kiñkab*, embroidery inlaid with gold and silk manufactured both in India and China.

ལྷིང་མེར *skyeh ser* eagle; vulture (*Jä.*).

ལྷིང་ས *skyiñs* occurs in the passage ལགར་བས་ཡང་ལྷིང་ས་བཞིན་ལོག་གི་རྣང་ (*D. R.*).

ལྷིང་གྲོང་ *Skyid-groñ* n. of a well-known town in Southern Tib., near sources of the Ganduk on Nepal border, commonly called Kirong: ལྷིང་གྲོང་གི་རི་བོད་བལ་འབར་ལ་སློམ་དུ་བྱོན་པ་ལས། having come to meditate on the mountains of Kirong between Tibet and Nepal (*Mil.*).

ལྷིང་གུ *skyid glu* song of joy; a merry song.

ལྷིང་མགོ *skyid mgo* beginning of happiness.

ལྷིང་ཅུ *Skyid-chu* "the river of happiness," n. of northern tributary of the great Yeru Tsangpo or Brahmaputra River, on which tributary Lhasa is situated.

ལྷིང་ཅེས *skyid-hes* comfortable: རེད་རྣམས་ལྷིང་ཅེས་པ་ *ñed-rnam skyid ches-pa* we have been comfortable (*A. 129*).

ལྷིང་ཐབས *skyid-thabs* comforts; mode of comfortable living: བུ་རི་བདེ་ཐབས་ལྷིང་ཐབས་འཇམ་ཐབས་ཁོ་ན་ལ་ *bu-de bde-thabs skyid-thabs hjam-thabs kho-na-la* the son only sought for opportunities of happiness and comfort.

ལྷིང་དར *skyid-dar* a silk scarf presented to the bride at the time of marriage as a token of prosperity.

ལྷིང་ལྷེ་ཉེ་མ་མགོན་ *Skyid-lde ñi-ma-mgon* n. of a King of Tibet: ལྷིང་ལྷེ་ཉེ་མ་མགོན་འདི་མངའ་རིས་ལུ་ཡེབས་རུལ་སྲིད་བཟུང་། this Kyi-de Ñima-gon came into Ngari and seized the kingdom (*Loñ.*).

ལྷིང་ལྷག *skyid-sdug* good and ill-luck, happiness and misery; one's general

circumstances: ལྷིང་ལྷག་ཅི་ལྷང་ལྷང་ whatever circumstances may happen: ལྷིང་ལྷག་བསྐྱེ་བ་ pleasure and pain intermingled.

ལྷིང་པ *skyid-pa* or **ལྷིང་པོ** *skyid-po* sbst. ལུལ་, སྐྱིད་ལྷག་, ལེམ་ happiness; adj. ལུལ་ལྷག་ happy: ལྷིང་པོ་འདོད་ན་གཅིག་པོར་ཟུང་ *skyid-po hdod-na gcig-por sdod* if you wish to be happy, live alone, *i.e.*, be a celibate (*Lo. 27*).

ལྷིང་ཟེང་ཇེ *skyid zññe* = **ལྷིང་རྩོད་ཇེ** *skyi stonñe* always happy; uninterrupted happiness: ལྷིང་ཟེང་ཟེང་བྱིད་པ་ *skyid zññi byed-pa* to be continuously happy.

ལྷིང་ཤོད *Skyid-ñod* the district including the tracts in the lower valley of the river *Kyi*; the central district of དབུས་ or *Ü*, the province of which Lhasa is the chief city.

ལྷིང་ལྷན *skyi-lhan* signifies ལྷིང་པོ་ལ་འགོ་བར་ *skyi-po-la hgro-war*, to be prosperous; happy (*Lo.*).

ལྷིན་ *skyin* the Tibetan ibex, *Capra sakeen*: འབྲུག་ལྷིན་གྱི་རལ་ཀ་ཅན་གསེར་གྱི་རལ་གྱི་ རོགས་པ་གཅིག་ *khgyeñu chuñ-skyin-gyi ral-ka-can gser-gyi ral-gri thogs-pa gcig (D. R.)* a little boy who had the horns of an ibex holding a golden sword. In Ladak the female ibex is differentiated as ལྷན་མོ་.

† **ལྷིན་གོར** *skyin-gor* or **ལྷིན་མགོ** *skyin-mgo* a lizard (*Lex.*); also called ལངས་ལྷག་ snow-frog.

ལྷིན་ཐང་ *skyin-thañ* = མེར་བ་ *ser-wa* hail and sleet (*Sch.*).

ལྷིན་པ *skyin-pa* 1. sbst. a loan; money borrowed irrespective of interest; རྣོར་བཞུགས་པའི་ལྷིན་པ་ loan producing interest: ར་ལ་འདི་ལྷིན་དུ་འཇམ་ *ña-la hdi skyin-du htshal* grant me this as a loan; ལྷིན་པ་སྲོད་པ་ *skyin-pa sprod-pa* or ལྷིན་པ་འཇམ་པ་ *skyin-pa hjal-wa* to pay back or return a loan; རྣོར་ལྷིན་ *nor-skyin* a

loan of money or goods ; གོས་ལྷོན *gos-skyin*
a loan of clothes ; ལྷོན་པ་ལེན་པ *skyin-pa len-*
pa to take on credit. 2. vb. pf. བལྷོན་
b̄skyin to borrow.

ལྷོན་པོ *skyin-po* chiefly colloq. resp. ཀར་
ལྷོན *kar-skyin* a loan ; a thing borrowed ;
money advanced without interest (*Ja.*).

ལྷོན་མི *skyin-mi* ace. to *Schr.* a debtor.

ལྷོན་ཚབ *skyin-tshab* a debt ; any thing paid
as equivalent of thing taken on loan. In
C. signifies same as ཚབ, the pledge for
loan.

ལྷོན་བས *skyibs* a place giving shelter
(either in a rock, under a tree, roof or
cavern) : བྲག་གྲུག་གྲུག་གི་ལྷོན་ཀྲོག་ན་བྲ་རྣམས་བཟང་པོས་
བྲག་དེས་ལྷོན་བས་ཞེས་པ་ལྷོན་པོ་ལེ་རྟོན། དེ་ལ་བྲ་ལྷོན་བས་ཟེར་
because birds dwell in the hollow of an over-
hanging rock, such rock known as *skyibs*
is termed "bird-shelter" for the reason
that it affords protection (*Nag.*) : བྲག་ལྷོན་བས
brag-skyibs a sheltering place under an
overhanging rock or a projecting roof :
བཀག་ལྷོན་བས *b̄kah-skyibs* a covered terrace or
small portico before a house : ཚར་ལྷོན་
char-skyib shelter from rain.

ལྷོན་མ *skyim* dressed leather painted
red or in other colours, japanned or var-
nished leather.

ལྷོན་ཀྲུང་ *skyil-kruñ* (*kil-tuñ*) the posture
of sitting cross-legged serenely without
moving the limbs ; ལྷོན་ཀྲུང་ལྱིད་པ *skyil-kruñ*
byed-pa པལ་ལྷོན་ to take a particular kind of
posture practised by ascetics in medi-
tation ; ལྷོན་མོ་ཀྲུང་གི་འདུག་པ *skyil-mo kruñ-gi*
hdug-pa or བཟུགས་པ *b̄shugs-pa* to sit in a
cross-legged posture ; ལེས་མ་དཔའི་ལྷོན་ཀྲུང་ *sem-*
dpahi sk, il-kruñ the mental concentration,
or the posture of sitting perfectly still, of a

Bodhisattva : རྗེ་ལྷོན་ཀྲུང་ *rdo-rje skyil-kruñ*
བཟུགས་པལ་ལྷོན་ the posture of sitting perfectly
still without moving the body ; the un-
changeable posture of sitting cross-legged ;
རྗེ་གསལ་པའི་ལྷོན་ཀྲུང་ *rdsogs-pahi skyil-kruñ* the
posture of perfection, i.e., of a Buddha.

ལྷོན་པ *skyil-wa*, pf. བལྷོན་པ *b̄skyil-pa* or
བལྷོན་ཏི *b̄skyil-to*, fut. བལྷོན་པར་བྱ *b̄skyil-war bya*
or *b̄skyil* 1. to pen up, shut up ; to dam up
a river ; ལྷོན་པ *chu skyil-wa* to bank up
water ; ལྷོན་པ་ལྷོན་པ *chu rdsiñ-du skyil-wa*
to collect water in a pond ; ལྷོན་པ་ལྷོན་པ *chu rjiñ-bur skyil-wa*
to collect water for
a pond. When the water collects itself
into a pool or tank it is called ལྷོན་པ *chu*
hkhyil-wa : རྒྱ་མེད་བདུད་རྩི་བཟང་བ་མོ་ལྷོན་
བལྷོན་ *zag-med bdud-rtsiñi btuñ-wa mtsho-*
ltar b̄skyil the exhaustless drink of
ambrosia stands collected like a sea.
[2. to bend, esp. the legs when sitting on
the ground after Oriental fashion ; also
to bend in another's leg by a kick from
behind ; to bond the bow (*Jä.*)].

ལྷོན་མོ་ཀྲུང་ *skyil-mo kruñ* = འདུག་ཀྲུང་ས *posture*
of sitting ; it is same as རྗེ་ལྷོན་ཀྲུང་ *rdo-rje*
skyil-kruñ (*Mñon.*).

ལྷོན་གང་ *kyu-gañ* 1. acc. to *Sch.* a
gulp ; draught. 2. dough made of flour
with tea : ལྷོན་གང་གི་རྩ་མ་པའི་ཐུགས་ཀྱིས་
ཀོང་ཀོང་ལྷོན་གསལ་འདྲ་བ་བཟོས་ནས་མར་བྲ་གཟུངས་ལྱེད་ཀྱི་མེད་།
(*Nag.*) at the time of eating pap of barley
flour the dough becomes formed like a
hollow bowl and the name of the rounded
buttery lump is *kyu-gang* : ལས་དུ་རྗེ་ལྷོན་ཐུགས་
ཀྱིས་འདྲ་མར་བྲ་བཟོས་ལྷོ། ལྷོན་གང་བཟོས་ཏི on a journey
when eating barley flour mixed with butter
and boiled tea the dough so made (*Lo.*).

ལྷོན་རྒྱུ་རྒྱུ་ *Skyu-ra-gañ* one of the six
districts of ལམས་ *Khams* designated under
the name of རྒྱུ་རྒྱུ་. The six *Sgañ* are the

ལྷུ་ལ I: *skyur-wa*, vb. pf. and fut. *བལྷུ་བྱེད་* *bskyur* to throw, to cast; to leave off; *རྒྱབ་ཏུ་ལྷུ་བྱེད་* *rgyab-tu skyur* ༸ལཔའུ་དུ་, to cast behind; *རིང་ཏུ་ལྷུ་བྱེད་* *riñ-tu skyur-wa*, to throw at a distance: *ལྷུ་བྱེད་ནམ་མཁའ་ལ་* *བལྷུ་བྱེད་* *lhuñ-bzed nam-mkhah-la bskyur-nas* having flung his mendicant's platter towards the sky; *ཆུ་ལ་ལྷུ་བྱེད་* *chu-la skyur-wa*, to throw into the water. *ལྷུ་བྱེད་* *skyur* also implies *བཅས་* *btañ*, to mix; throw; pour out; to throw away; throw down a stone, a corpse, &c.: *བདག་ཅེས་འདུང་རྒྱུ་ལྷུ་བྱེད་པ་ཡིན་* *bdag chañ hthuh-rgyu skyur bshag-pa yin* I have left off drinking beer. *ལུ་ལ་ལྷུ་བྱེད་* *lu-pa skyur-wa* to eject a phlegm; to throw off a rider; to give up, abandon a work; to forsake a friend; to abort (*A. 155*).

ལྷུ་ལ་ *skyur-pa* ལྷུ་ལ་ bleached; bleaching: *ལྷུ་ལ་ལྷུ་བྱེད་* like the moon bleached, or white like the moon. *ལྷུ་ལ་* *skyur-po* ལྷུ་ལ་ acid; sour.

ལྷུ་ལ་ལྷུ་བྱེད་ *skyur-ku* 1. a sour soup; sour juice. 2. *རང་ལྷུ་* *rañ-skyur* vinegar (in Sikkim "*skyur-ru*," in Lahoul "*skyur-mo*").

ལྷུ་ལ་གོང་ *skyur-goñ*, also *ལྷུ་ལ་དང་* *skyur-dad*, same as *ལྷུ་ལ་རྩོན་* *skyur-ñon*. *ལྷུ་བྱེད་* *skyur* signifies "thrown" and *གོང་* *goñ* over; hence one over-powered by wine; a drunkard: *ལྷུ་ལ་གོང་ཅེ་བལ་བྱེད་མེད་ལ་དགའ་བ་* one who is over-powered by wine delights in women: *མི་ལྷུ་ལ་གོང་ཅན་ལ་ཅགས་སྐོ་ཡོད་* a tipsy man is contemptible: *མི་ནག་ཅང་གིས་སྐོ་ན་ལྷུ་ལ་གོང་འཇར་* if a layman is intoxicated with beer, drunken roisiness arises (*Rdsa. 11*).

ལྷུ་ལ་རྩོན་ *skyur-ñom* or *ལྷུ་ལ་དང་* *skyur-dad* = ཅང་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་དགའ་དགོས་ necessity (by habit) to drink; passion for drinking.

ལྷུ་ལ་ཅན་ *skyur-can* powerful; spirited.

ལྷུ་ལ་འཇག་པ་ *skyur-hjug-pa* to leaven to turn sour; to take a sour taste; *ཁ་ལྷུ་ལ་* *kha-skyur-po* or *ཁ་ག་ལྷུ་ལ་* *kha-qa skyur-po* olive (*Jä*).

ལྷུ་ལ་རུམ་ *skyur-tum* ལྷུ་ལ་ a condiment; sauce; *ཚོར་བའི་མེང་* a sour vegetable curry.

ལྷུ་ལ II: ལྷུ་ལ་, ལྷུ་ལ་ adj. sour, acid; more frequently *ལྷུ་ལ་* *skyur-po* also *ལྷུ་ལ་མོ་* *skyur-mo*. Also sbst. sourness.

ལྷུ་ལ་བྱེད་གསུམ་ *skyur-byed gsum* = འབྲས་བུ་གསུམ་ *hbras-bu gsum* the three sour medicinal fruits; also called *ལྷུ་ལ་དང་མཐུན་པའི་ལྷུ་ལ་བྱེད་གསུམ་* *kun dañ mthun-pahi skyur-byed gsum* "the three myrobolau which agree with all" and are:—(1) *ཨ་རུ་* *a-ru*, (2) *བ་རུ་* *ba-ru*, (3) *ལྷུ་ལ་ལྷུ་ལ་* *skyu-ru* (*Sman. 447*).

ལྷུ་ལ་མ་ *skyur-ma* abortion; in *W.* *ཆུ་ལྷུ་ལ་* *chu-skyur*, ལྷུ་ལ་མ་ *gyañ skyur*, capital punishment in Tibet, when the delinquent, with a weight fastened to his neck, is thrown from a rock into a river (*Jä*).

ལྷུ་ལ་མོ་ *skyur-mo* leaf of the *Elá* plant; *Elettaria cardamomum*, v. *ཨ་ལའི་འདབ་* (*Mñon*).

ལྷུ་ལ་རྩོ་ *skyur-rtsi* = ཤིང་ག་ཤེད་མ་ *çiñ-ka padtha* a kind of lemon (*Mñon*).

ལྷུ་ལ་རྩོ་ཆུང་ *rskyur-rtsi chuñ* नागरङ्ग the smaller species of orange.

ལྷུ་ལ་རྩོ་ཅེན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* जम्बीर n. of a kind of lemon.

Syn. *མོ་རྩོ་* *so-rtsi*; *ལེགས་འཛིན་* *legs-hdsin*; *རབ་གནས་མེ་རྟོག་* *rab-gnas me-tog*; *སྤྱིང་རྩོ་* *ñiñ-rje*; *གསོ་དགའ་བྱེད་* *gso-dgah-byed*; *རྣམ་པར་མཛོམས་* *rnampar-mdses* (*Mñon*).

ལྷུ་ལ་ཤིང་ *skyur-çiñ* = རག་ཆུང་ཤིང་ *rag-chuñ* *çiñ* n. of a plant (*Mñon*).

ལྷུ་ལ་སྐུ་ *skyus*, acc. to *Sch.* *ལྷུ་ལ་ཐོག་པ་* *skyus thog-pa* altogether: *ལྷུ་ལ་སྐུ་ཐོག་པ་* *skyus-su klog-pa* to pronounce jointly, viz., two consonants without a vowel between them (*Jä*).

it is said, spring out from lotus flowers; also the inhabitants of the infernal regions; souls in that state of existence between death and rebirth which is called བར་དོ *bar-do*; མོ་ལྷོ་མ *pho-skyes* a malo; a man; also one who has done a manly work; མོ་ལྷོ་མ *mo-skyes* a woman; female: ལྷོ་ལྷན་འཇོ་བའི་ལྷོ་ག་བཟུང་ལ *skye-ga-na hchi-wahi sdug-bśnal* the evils of birth—old age, sickness and death.

ལྷོ་བ་II: *skye-wa* जाति 1. the being born; the birth; also re-birth; ལྷོ་བ་མཐོ་བ *skye-wa mtho-wa* high birth; of high birth; nobleman; male; ལྷོ་བ་དམའ་བ *skye-wa dmah-wa* or ལྷོ་དམའ *skye-dmah* or ལྷོ་དམའ *skyc-dman* of low birth; ignoble; also a woman: མི་ལུས་ཐོབ་ཀྱང་ལྷོ་བ་དམན *mi-lus thob-kyañ skye-wa dman* born a human being, it is true, but only a female. ལྷོ་མ་དམན *skyes-dman*, in colloquial *kyer-men*, a vulgar word for wife or woman: *he* “*skyer-men*” my woman or wife: མིང་ལྷོ་བ་བཞེན་པ *mir skye-wa bshen-pa* to take or assume rebirth, existence, life.

ལྷོ་བ་III: 1. to become; to begin to exist; to arise: ཅན་ཀྱན་མི་ལྷོ་ལྷོ་མ་པའང་འཇོ་བའི་ཕྱིར *ut ne morbus ullus nascatur, natus quoque sedetur (Jā.)*, ཁེ་ལྷོ་མ་བའི་སེམས་ལྷོ་མ་ཏི *khe-lu khros-pahi sems-skyes-te* the youth—thoughts of wrath arising (in him). 2. to grow (*nasci*): ལུང་པ་འབྲུ་ལྷོ་བ *valleys* where corn grows: འུ་མགོ་ལ་ལྷོ་བ *ru mgo-la skye* a horn is growing on the head. 3. =འཕེལ་བ་ རྒྱུ་མཉམ་, རྩེད་པ, འཇིག་པར་གྱི་ལྷོ་བ *chen-por skye-wa* to grow up; to grow tall: རས་ཀྱང་ལུས་ཀྱི་ཚད་དུ་ལྷོ་མ་མོ *ras-kyañ lus-kyi tshad-du skyes-so* the garment also grew to the measure in proportion to the growth of the body, *i.e.*, རུལ་ཐོང་པར་ལྷོ་མ་མོ *rtul-phod-par skyes-so*, he grew up a valiant man; became

a valiant man; to bud, germinate, sprout; in *W.* to accelerate the germinating of the seed by maceration.

ལྷོ་བ་IV: 1. བ. ལྷོ་གནས *skye-gnas* in a concrete sense the reborn individual: ལུས་ཀྱི་ལྷོ་བ་ཡིན *yum-gyi skye-wa yin* she is the rebirth of the mother. 2. the arising, etc. 3. the growing, etc.

ལྷོ་བ་རྒྱལ *skye-wa ryal*=ལྷོ་མ་པ *skye-pa* a person.

ལྷོ་བ་རྒྱུན་གཅོད *skye-wa rgyun-gcod* to stop the continuance of birth—to interrupt it.

Syn. བླག་ལྷོ་མ *brag-spras*; གལ་མིང་ *gab miñ (Miñ.)*.

ལྷོ་བ་ལྡུ་པ *skye-wa lña-pa*=དུང་དཀར་གལ་མ་འབྲིལ *duñ-dkar gyas-hkhyil* འཇིག་པ་འཇོ་བའི་མཚུ་བ་ a conch-shell with its coil reverting to the right instead of to the left (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་ཕྱི *skye-wa śha* རྩེད་པ་ལྷོ་བ་ལྷོ་བ་མཐོ་བའི་རྩེད་པ *skye-wa śha-mahi re-kha* the lines or marks in the hand or head which are supposed to represent the symbols of one's acts in a former life.

ལྷོ་བ་མཐུན་པ *skye-wa mthun-pa* is defined as རིགས་དུས་གཅིག་པར་ལྷོ་བ་པའམ་ཉིན་གཅིག་ལྷོ་བ *rigs-rus gcig-par skye wahm ñin-gcig skye-wa* “the being born of one and the same lineage or the being born on one day.”

ལྷོ་བ་དང་འཇིག་པ *skye-wa dañ hjig-pa* birth and death, or passing away; frequently of thoughts, passions, &c. (the person as well as the thing in the accusative).

ལྷོ་བ་རྒྱན་པ *skye-wa dran-pa* ལྷོ་བ་ལྷོ་བ་རྒྱན་པ་རྒྱུ་ལྷོ་བ་རྒྱན་པ་རྒྱུ་ remembrance of a former birth.

ལྷོ་བོ་ཚན་པོ་ཚེ *skye-bo tshan-po-che* a large number of men; a crowd; ཚན་པོ་ *tshan-po* implying a large number.

ལྷོ་བོ་གསེས་ཐེག་ལཱ་ *skye-bo gso-thig* n. of a treatise on ethics by Nāgārjuna (*Tan d. k.* 176).

ལྷོ་བོ་འགྲུལ་ *skyu-bohi gtam* जनवाद, जनोक्ति popular talk; rumour.

ལྷོ་བོ་ཚོགས་ *skye-bohi tshog* जनता assembly; a crowd.

ལྷོ་བོ་ཚོགས་ཅན་ *skye-bohi tshog-can* = ལྷོ་བོ་ཚོགས་མའི་གཙོ་མོ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo* queen of the harlots (*Mñon.*).

ལྷོ་བོ་ས་བརྒྱུད་མ་ *skye-bos bskur-ma*, v. ལྷོ་བོ་ཚོགས་མའི་གཙོ་མོ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo* (*Mñon.*).

ལྷོ་བོ་ས་དབེན་པ་ *skye-bos dwen-pa* a solitary man.

ལྷོ་མེད་བཅོད་ས་ཐེན་པ་ *skye-med btsan-sa zin-pa* attained to an exalted state of existence from which there is no rebirth.

ལྷོ་མོངས་ *skye-rmoñs* = ལྷོ་ས་བྱ་མོངས་པ་ *skye-bu rmoñs-pa* a stupid man; one who is sunk in pleasures or sordid acts.

ལྷོ་ཚེ *skye-tshe* राजिका mustard; ལྷོ་ཚེའི་འབྲུག་ *skye-tshehi hbru* राजिका तण्डुल mustard grain.

ལྷོ་ཟླ *skye-zla* (*keh-dā*) the month or the particular phase of the moon in which one is born (*Ya-sel. 11*).

ལྷོ་རགས་ *skye-rags*, v. ལྷོ་རགས་ལྷོ་རགས་ལྷོ་རགས་ *ske-rags*, girdle. The term in *Mil.* book, *skye-rags-kyi ras hdi*, seems an inversion of the intended order of the words.

ལྷོ་ཤིང་ *skye-ṣiñ* = ལྷོ་རྒྱུ་ཤིང་ *sdoñ rkañ sbod* a tree with a huge trunk.

ལྷོ་མེད་གྱི་རྒྱུད་ *skye-ser-gyi rluñ* the cold north wind called *skyeñ-ser rluñ* in *Mil.*: ལྷོ་མེད་གྱི་རྒྱུད་པོ་ས་རྒྱལ་ན་, ལྷོ་མེད་མེད་མེད་གྱི་ནགས་མེ་འགྲུལ་ *byañ skye-ser-gyi rluñ-po ma, rgyab-na lho-ru tsan-dan-gyi-nags mi-hgul* if the north wind does not blow, the sandal trees in the south do not move.

ལྷོ་མིང་ས་བོན་ *skye-ṣriḍ sa-bon* = 4 father (*Mñon.*).

ལྷོ་གཤམ་ *skye-g* = *keg* or *kag* misfortune.

ལྷོ་གཤམ་ *skye-gs* 1. n. of a bird; ལྷོ་གཤམ་ *chu-skyegs* coot; water-hen (*Sch.*); རི་ལྷོ་གཤམ་ *ri-skyegs* a large singing bird (*Cs.*); also according to *Sch.* grouse; heath cock. 2. ལྷོ་གཤམ་ *rgya-skyegs* shell-lac (*Jä.*).

ལྷོ་ང་བ་ *skyeñ-wa* or ལྷོ་ངས་པ་ *skyeñs-pa* सलज्ज to be ashamed; shame; bashfulness: ལྷོ་ང་བ་ *kha skyeñ-wa* or ལྷོ་ལྷོ་ང་བ་ *shal skyeñ-wa* to be unable to reply out of shame.

ལྷོ་མེད་རྒྱུད་ *skyeñ-ser rluñ*, v. ལྷོ་མེད་གྱི་རྒྱུད་ *skye-ser-gyi rluñ*.

ལྷོ་ངས་པ་མེད་ *skyeñs-pa med* विलज्ज; = ལྷོ་ཚེ་མེད་ shameless (*Mñon.*).

ལྷོ་དྲོད་ *skyed* and ལྷོ་ *skye* 1. growth; progress; increase: ལྷོ་ལྷོ་དྲོད་ *tshe-skyed* longevity or increase of life: ལྷོ་ལྷོ་དྲོད་ *lus skyed* growth of the body: ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *dwañ-thañ skyed* growth of wealth and power: ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *stobs-skyed* increase of strength: ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *nus-pa skyed* increase of efficacy or ability: ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *skyed che-war hgyur-wa* to grow much: ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *gshan-gyi zla skyed-pas dchi shag-skyed che* his daily growth was greater than the growth of others in a month (*Jä.*): ལྷོ་དྲོད་ལྷོ་དྲོད་ *yur-wahi chu-yiñ shiñ skyed*

hdra just as the water of the irrigation canals makes growth in the fields ; ལྷོད་ལྷོན་པ་བཟོ་བ་ *skyed-kyis htsho-wa* to nurse up ; ལྷོད་ཡོང་ *skyed-yoñ* shall make progress. 2. interest ; profit ; gain : དངུལ་ལྷོད་ *dñul-skyed* profit in silver or money ; འབྲུ་ལྷོད་ *hbru-skyed* interest of corn loan ; ལྷོད་དུ་གཏང་བ་ *skyed-du gtañ-wa* to lay out or to give on interest (*Cs.*) : རན་ལ་ལྷོད་མེད་ *nañ-la skyed med* (this) is of no use for that disease (*Jä.*).

ལྷོད་ཚོ་ *skyed-sgo*, not improbably ལྷོད་ཚོ་ *rgyal-sgo*, principal door (*Jä.*).

ལྷོད་ཅན་ *skyed-can* I : yielding interest or profit (*Cs.*).

ལྷོད་ཅན་ II : *skyed-can*, v. ཚན་དན་རྒྱལ་གྱི་ཕྱི་པ་ *tsan-dan sbrul-gyi sniñ-po*, the sandal wood called 'snake's heart' (*Mñon.*).

ལྷོད་ཅིག་ *skyed-cig* ཡང་ལྷོད་ཅིག་ *yar-skyed cig* let it grow up, thrive.

ལྷོད་པ་ I : *skyed-pa* vb. pf. བལྷོད་ *bskyed*, act. to ལྷོད་པ་ *skye-wa*, to procreate, generate, and, sometimes, to bring forth ; give birth to : འཁྲུག་ལྷོད་པ་འདི་བལྷོད་པའི་ལམ་དང་མ་ *ca khrag lus hdi, bskyed-pahi pha dañ ma* the parents who generated this body of blood and flesh : མངས་ལྷོད་པ་འདི་བལྷོད་པའི་ལམ་དང་ལུས་ *sañs-rgyas thams-cad bskyed-pahi yab dañ yum* the father and mother who have begotten all the Buddhas : ལྷོད་ལྷོད་ *skyed-byed* tree.

ལྷོད་པ་ II : 1. to produce, form, cause ; and metaph. to generate (opposite to མེད་པར་ཕྱིད་པ་ *med-par byed-pa* to destroy, annihilate), e.g., diseases, fear, roots of virtue, merit : བསོད་ནམས་ཀྱི་རྩ་གསལ་མ་འོན་ the accumulation of merits or the seed or germ of virtue. Fig. འབྲས་བུ་ *hbras-bu* retribution: ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལས་, དེའི་ལམ་ཡང་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལས་ *spro-wa bskyed-pas, dehi pha-ma-yañ spro-wa euh-zad skyes-nas* joy having arisen (in him), his parents

also were caused a little joy : བསོད་ནམས་ལྷོད་པ་ *thams-cad-kyis bñrtson-hgrus* ལྷོད་པ་ *bskyed-do* they all created zeal ; took great pains : ཅེས་བསམ་པ་བལྷོད་ནས་ *ces bsam-pa bskyed-nas* thus were thoughts generated (*Jä.*) 2. ལྷོད་པ་ *skyed-pa* or ལྷོད་པོ་ *skyed-po* जनयिता, जनक father.

ལྷོད་འཕེལ་ *skyed-hphel* ཡོད་པས་མེད་པ་ལུ་ལོན་ལྷོད་པོ་ *yod-pas med-la bu-lon skyed-hphel thoñ* (the rich one) who has should give loan on interest to one who has not (*Kathañ. 7 115*).

ལྷོད་ལྷོད་ *skyed-byed* applies to father or earth ; also to a tree ; ལྷོད་ལྷོད་པ་ *skyed byed-pa* blowing : ཇི་སྲིད་རྒྱུད་ལྷོད་ལྷོད་པ་ *ji srid rluñ-ni skyed byed-pa* यद्दहति मावतः as the wind blows (*A. K. 2-7*).

ལྷོད་མ་ *skyed-ma* = ལྷོད་ལྷོད་མ་ *skyed-byed ma* जननी mother ; also ཇམ་ལ་ shadow ; shade.

ལྷོད་ཚལ་ *skyed-tshal* निकुञ्ज, उद्यान, उपवन the so-called Tibetan park ; artificial grove ; also ལྷོད་ཚལ་ཚལ་ *skyed-mos tshal*.

ལྷོད་རིམ་ *skyed-rim* उत्पन्नक्रम the kind of *Tantrik* meditation in which one has to imagine himself to be a god with a view ultimately to be changed into a god : ཇོ་གསལ་རིམ་ *rdsoḡs-rim*, सम्पन्नक्रम, in which according to the *Tantrik* process one has to pass through five stages of development before attaining the *Bodhisatva* rank.

ལྷོན་ *skyen* कण्टक thorn.

ལྷོན་པ་ *skyen-pa* = མགྱོགས་པ་ *ngyogs-pa* (*Nag.*) 1. quick, swift : ལྷོན་ལྷོན་པ་ *khro-la skyen-pa* or ལྷོད་ལྷོན་པ་ *sdañ skyen-pa* swift to wrath : ལྷོད་ལྷོན་པ་ *byed skyen-pa*. 2. rash, hasty, precipitate. 3. nimble ; dexterous : འཕོང་ལྷོན་པ་ *hphoñ skyen-pa* dexterous in shooting ; a skilful archer.

ལྷོན་ལ་ *skyen-la* colloq. C. "upwards" (*Snd. Hbk. 94*).

ལྷོ་མ་པ། *skyem-pa*, resp. to be thirsty; **ལྷོ་མས་** *skyems* 1. thirst. 2. drink, beverage, especially beer; also **ལལ་ལྷོ་མས་** *shal-skyems* or **ལལ་ལྷོ་མས་** *shal-skoms*; **ལྷོ་མས་བཞེས་པ།** *skyems hdren-pa* to offer or set before an honoured person something to drink; **ལྷོ་མས་བཞེས་པ།** *skyems bshes-pa* to accept of it; to take it; **ལྷོ་མས་ལ་གསོལ་རས་བྱེད་པ།** *skyems-la gsol-ras byed-pa* to be permitted to drink beer in company; **གཤེད་ལྷོ་མས་** *gcegs-skyems* a carousal on the departure of an honoured person; drink-offerings to a lama on his departure (*Mil. F 12a*); **གཤེད་ལྷོ་མས་** *gser-skyems* an offering of beer or wine to the gods for the good success of an enterprize, a journey, etc., also for recovery from illness: **གཤེད་ལྷོ་མས་པ།** *gser skyems-pa* "the offerer of golden drink"; a *Tantrik* priest who offers the drink to the gods; among the religious dancers of Tibet the priest who offers wine to the gods for invocation is called *Gser-skyems-pa*.

ལྷོ་མ་བྱེད་མ། *skyem-byed-ma* རི་མའི་ the Goddess Is'vari.

ལྷོ་མ་འོག་ག། *skyem-cog* a kind of superior paper manufactured in the town of **ལྷོ་མས་** *Skyems* in the district of *Dwags-po*; this paper is of large size, generally measuring two feet by six feet in size.

ལྷོ་མས་ *Skyems* n. of a place in དགའ་ཤོད་ Upper *Dhags-po*.

ལྷོ་མས་ཇང་། *skyems-chañ* beer; **ལྷོ་མས་ཇུ།** *skyems-chu* drinkable water; drinking water.

ལྷོ་མས་རྫོང་ཚོང་། *Skyems-stoñ rdsoñ* the fort of *Skyems-stoñ*; **ལྷོ་མས་ཐུགས་ལུང་།** *Skyems-sprags luñ* the place where the finest *Daphne* paper called *skyems-cog* is manufactured.

ལྷོ་མས་ཚུག་། *skyems-tshug* cup; dish (*Sch.*): **ལྷོ་མས་སིང་།** *skyems-siñ* small beer-cup (*Jä.*).

ལྷོ་མས་བཟང་། *skyems-bzang* pleasant beverage, such as good wine or savoury tea.

ལྷོ་མས་གསོལ། *skyems-gsol* resp. beverage, drink: **མཇུ་ར་བའི་ལྷོ་ལ་རབས་ལྷོ་མས་གསོལ།** *mandarawa hi glu ya-rabs skyems gsol* (the lady) Mandarava sang and offered drink to the superior (personages).

ལྷོ་མ་ལྷོ། *skyer-skye* = ཚོས་ཁའི་མདྲ་ག་སེར་ལྷོ་ reddish brown (*Nag.*).

ལྷོ་མ་ལྷོར། *skyer-skyer* solitary; perfectly solitary: **ལྷོ་མ་ལྷོར་མི་དང་འབྲུལ་འབྲུལ་བྱི།** *skyer-skyer mi dañ hgul-hgul khyi* lonely without men; where not even a dog stirs about.

ལྷོ་མ་ཁ། *skyer-kha* a kind of dye; colour; ར་འི་རི་ཁ། ར་འི་རི་ཁ། yellow dye; a light yellow colour.

ལྷོ་མ་ཇུ། *Skyer-chu* n. of a river of རྩ་མོ། (*Pa-ro*) in Bhutan.

ལྷོ་མ་པ། *skyer-pa* the barberry; applied to the plant and its wood from which a yellow dyo is extracted; the flower of this plant is said to be cure for diarrhoea, its fruit draws out bilious matters and its yellow bark is useful in dropsy, etc.; **ལྷོ་མ་པ་ཇུ།** *skyer-khanda* a confection of **ལྷོ་མ་པ།** *skyer-pa* useful in oye diseases.

Syn. **ལྷོ་མ་ལའ་བོ།** *khu-wa ser-po*; **དུས་ལྷོ་མ་** *dus-skyes*; **ཤིང་ལའ་** *ciñ-ser*; **ཤི་ལ་ཇུ།** *ci-la-dru* (*Mñon.*).

ལྷོ་མ་དམན། *skyer-dman* = **ལྷོ་མ་དམན།** *skyes-dman* a woman. The former is a corruption of the latter and, sounded *kyermen*, is one of the most familiar terms in the colloquial for "wife" or "woman."

ལྷོ་མ་ཤིང་། *skyer-ciñ* ཀ་ལོ་ལོ་ལོ།, ཀ་ལོ་ལོ་ལོ། n. of a tree, *Flacourtia cataphracta*.

སྐྱེལ་གྱུར *skyel-gyur* सम्प्रानि removal of articles, furniture, etc. (to another place):
སྐྱེལ་ཅེ་བ *skyel che-wa* अतिक, अन्निक frequent removal or changing.

སྐྱེལ་བྱུང་ *skyel thuñ* to accompany or to escort one from the place of starting to a distance on the way: ལྷ་བཅུན་པས་ཐག་རིང་པོར་སྐྱེལ་བྱུང་མཛད་ནས *Lha btsun-pas thag riñ-por skyel thuñ mdsad nas* Lah tshun-pa having accompanied the party to a long distance (*A. 129*); སྐྱེལ་བྱུང་བྱིད་པ *skyel-thuñ byed-pa* or ལ་ལྷག་སྐྱེལ་བྱིད་པ *gcags-skyel byed-pa* to accompany one to a short distance (generally with some wine for his refreshment). སྐྱེལ་དར་ *skyel-dar*, acc. to *Lex.* also in colloq., presentation scarf of the departing person to those that had accompanied him for a short distance.

སྐྱེལ་བ I: *skyel-wa* pf. and fut. བསྐྱེལ་ *bkskyal*, imp. སྐྱེལ་ *skyel* 1. to carry, take away: སྐྱེལ་བའི་རྩ་སྐྱེལ་བ *ci-wahi ro skyel-wa* to take away the body of the dead (*Cs.*): སྐྱེལ་མ་སྐྱེལ་ཅེག་ do not bring wood: སྐྱེལ་ཤོག་ bring! སྐྱེལ་མོང་ take away! 2. to send, e.g., clothes, to somebody. 3. to risk, to stake (one's life རང་སྐྱེལ་ *rañ-srog*). 4. to use, to employ: བ་གྲང་ལས་བྱིད་པ་ལ་སྐྱེལ་ *ba glañ las byed-pa la skyal* use an ox for work; ལས་བྱིད་པ་ལ་མེ་ཚོ་སྐྱེལ་ to devote one's whole life to work. ལེ་ལོ་ནང་ན་ in idleness; ལཱ་ཁྲོད་མ་གྲུང་སྐྱེལ་བ *gtor-ma glud skyel-wa* to cast away as a ransom in the *torma* sacrifice; ལ་སྐྱེལ་བ *kha skyel-wa* to kiss (*Jü.*); ལཱ་ཁྲོད་པ་སྐྱེལ་བ *gnod-pa skyel-wa* to do harm; to hurt; inflict an injury; to play one a trick; མན་སྐྱེལ་བ *mnañ skyel-wa* to swear; take an oath; ལོ་སྐྱེལ་བ *lo skyel-wa* to rely; depend upon; repose confidence.

སྐྱེལ་བ II: pf. and fut. བསྐྱེལ་ *bkskyel*, imp. སྐྱེལ་ *skyel* 1. to conduct; accompany; resp. ལཱ་ཁྲོད་སྐྱེལ་བ *gdan-skyel-wa*; སྐྱེལ་ལ་ཤོག་ *skyel-la çog* conduct him hither; བསྐྱེལ་

btsu-bkskyal going to meet and to accompany; ལ་ལྷག་སྐྱེལ་བྱིད་པ *gcags skyal-byed-pa* resp. to accompany an honoured person on departing; to see him off.

སྐྱེལ་མ *skyel-ma* आलुगमक an escort; convoy: སྐྱེལ་མར་ཡོད་ *skyel-mar yod* he is a guide (to me): སྐྱེལ་མ་གྱི་ *skyel-ma shu* grant us safe conduct. དམག་དང་བཅས་པའི་སྐྱེལ་མ *dmag dañ bcas pahi skyel-ma* a military escort; སྐྱེལ་རྒྱལ་བྱིད་པ *skyel-rogs byed-pa* to escort or accompany one to a place.

སྐྱེལ་མི *skyel-mi* an escort: ལྷ་ས་ནས་སྐྱེལ་མི་དགོས་ཤིག་སྐྱེལ་མི་དཔོན་ནས་གཏོང་བ་བཅས་བཀུས་ *Lhasa nas skyel mi dgos rigs shar-rgyun ltar mi-dpon nas gtoñ-wa bcas lgyis* the *Mi-dpon* should arrange for the escort (*skyel-mi*) of those formerly entitled to that privilege from Lhasa.

སྐྱེས I: *skyes* 1. v. སྐྱེས་ *ska*. 2. v. སྐྱེད་ *skyed*. 3. སྐྱེལ་བ *skye-wa*.

སྐྱེས II: also སྐྱེས་མ་ *skyas-ma* or ལྷོས་མ་ *skyos-ma*, ལྷོས་མ་ *khyos-ma*, resp. ལཱ་ཁྲོད་སྐྱེས་ *gnañ-skyes* सन्देश, उपहार, संवाद a present; news, tidings; ལྷོས་སྐྱེས་ *hbyon-skyes* = ལེབས་སྐྱེས་ *phobs-skyes* a present given to or received from somebody on his arrival or going away; སྐྱེས་ཅང་ *skes-chañ* a present of beer: སྐྱེས་ཅེན་ *skyes chen* a present sent with a letter, etc. (*Nag.*); སྐྱེས་ཁྲུང་ *skes-khur* present of cakes; སྐྱེས་ལན་ *skes-lan* a present made in return (*Cs.*).

སྐྱེས III: མཇུག་, མུག་, ཇུག་ birth or growth; growing or grown; རང་སྐྱེས་ *rañs-kyes* self-grown; ཞིང་སྐྱེས་ *shiñ-skyes* born in a grove; ལྷན་སྐྱེས་ *lhan-kyes* सहज or सहजात born together; རྩོ་སྐྱེས་ *pho-skyes* male; མོ་སྐྱེས་ *mo-skyes* female; རྩལ་སྐྱེས་ *shags-skyes* of enchanted growth; born out of charms: ཞིང་སྐྱེས་ ལྷན་ཅེག་སྐྱེས་ དང་ རྩལ་སྐྱེས་ གྱི་མཁའ་བཟོའི་ཚོགས་གྱིས་ བྱུ་ལ་མ་བཞིན་ཏུ་བརྩི་བར་དགོངས་ནས་དངོས་གྲུབ་ཀྱན་སྐྱེལ་ཞིང་

མྱོས་དམན *skyes-dman* in the vulg. language a woman; = ཅང་མ or ཅད་མེད (*Mñon.*).

མྱོས་རྫོངས *skyes-rdson̄s* cultivation; a farm.

མྱོས་གཟུགས *skyes-gzugs* जातरूप gold; birth; form or born-shape; stature; figure (gold).

མྱོས་རབས *skyes-rabs* आतक a series of alleged births of an individual, or legendary history of these, and especially accounts of the different births of Buddha.

མྱོས་སོ་ཙོག *skyes-so cog* ancestors: མྱོས་ཚད་མས་ཅད *skyes tshad thams-cad*; རྒྱ་རབས་ཀྱི་མ་དང་མེས་པོ་ཡང་མེས་ལ་སོགས་པ། མྱོས་སོ་ཙོག་ཀྱང་རིམ་ལང་གི་མྱོ་དུ་ཉེ་མིང་གི་ལྷག་ཅེས་དུ་མུར *ñā-rabs-kyi pha dañ mes-po yañ-mes la-sogs-pa skyes-so-chog kyañ rim-par çi ste da-lta ni miñ-gi thag tsam-du gyur* father, grandfather, great-grandfather, &c., ancestors of the former generations having successively died, now nothing remains but their names.

མྱོ *skyo* or མྱོ་བ *skyo-wa*, वेद, उद्वेग, हाहा, आहा, संवेग, शोक grief; sorrow; grieving; mourning.

མྱོ་འགྲེད *skyo-hgyed* weariness dispersed: བདེ་བ་ཅན་དག་མྱོ་འགྲེད་པས་, རྫོང་གསུང་གུན་དང་འཚམ་པར་འདྲག། the inhabitants of the land of bliss relieved of weariness accept all your precepts (*Lam-rim.*).

མྱོ་ངེས *skyo-ñes* = མེས་མྱོ་བ *sem̄s skyo-wa* to repent; repentance (*Mñon.*).

+ མྱོ་རྫོགས *skyo-ñogs* quarrel; འདྲུག་མོང་ *hkhrug-loñ* (*Lex.*), esp. རྫོང་གྱི་རྩྭ་དང་ལ་སྐྱར་ཡང་སྐྱོང་བ་ reviving of old feuds and dissensions.

མྱོ་བ *skyo-wa* 1. རྫོང་གྱི་རྩྭ་དང་ *ñān-gyi rtsod-pa* old quarrels and feuds. 2. repentance; sorrow: མེས་མྱོ་བ་བསྐྱེད་ལ་རི་ཁྲོ་དེ་ལྟེན། *sem̄s skyo-wa bskyed-la ri-khro hgrim* he wanders on

mountain ranges to induce repentance (*Lo.*).

མྱོ་བྱན *skyo-bran* servant; slave: མི་མེར་མྱོ་བ་དང་ཚ་གང་གི་གཞིག་པོ་ a slave for life.

མྱོ་མ I: *skyo-ma* 1. quarrel; litigation. 2. thin gruel, gruel of rice and tea, thin paste of wheat or oatmeal: མྱོ་མ་བཞེས་པའི་ཀྱུ་མཚོ་རུབ་བ་ལང་ལྷོད་ཀྱི་མྱོང་འདས་ནས་ཡོད་ *skyo-ma-wa shes-pahi rgya-mthso nub Ba-lañ-spyod-kyi gliñ hdaş naş yod* the ocean called Skyoma-wa lies beyond the continent of Godāniya (*K. d. २ 234*).

མྱོ་མ II: v. ཁྲིམ་པ *khrim-pa* 1. one convicted. 2. तपन, उपायप penitence; smaller transgression: མྱོ་མ་ཕྱོད་ཅན་ *skyo-ma ñā btsan* རྫོང་རྩྭ་དང་ལ་ཕྱོད་པའི་དུ་མ་ལུ་ཁྲིམས་ཀྱིས་བཅད་པ་ one who was once convicted before on the occasion of a former dispute.

མྱོ་མ་ཅན་ *skyo-ma can* adj. slanderous (*Cs.*); མྱོ་མ་བྱེད་པ་ *skyo-ma byed-pa* a slandering (*Cs.*).

མྱོ་མེད་ *skyo-med* = མཚོ་རིམ་གྱི་གནས་ *mtho-ris kyi gnaş* the heaven, where there is no penitence.

Syn. དལ་འཛིན་གནས་བཟང་ *dal-hdsin gnaş-bzañ*, བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro*, བདེ་ལྡན་ *bde-lden*, མཚོ་རིམ་གྱལ་སྤོང་ *mtho-ris rgyal-srid*, རྣམས་གསུམ་གནས་ *skabs-gsum gnaş*, རྫོང་གི་འཛིན་རྟེན་ *steñ-gi hjig-rten*, ལྷུ་བ་པའི་གནས་ *grub-pahi gnaş*, འཚོ་མེད་ *hehi-med*, རྣམ་མཁའའི་ཁྲིམ་ *nam-mkhahi khyim*, ལུ་མ་རྩེན་ *sum-rtsen*, ལྷ་ཡི་ལྷོང་ *lha-yi groñ*, ལྷ་ཡི་འཛིན་རྟེན་ *lha-yi hjig-rten*, ལྷ་ཡི་སྤུལ་ *lha-yi yul*, सिद्धक a semi-divine being possessed of supernatural powers (*Mñon.*).

མྱོ་མེད་ཁྱུང་ *skyo med-khyab* དབང་ལུག་གི་གཞུང་མིང་ n. of Viṣṇu's bow (*Mñon.*).

མྱོ་ཚག་ *skyo-tshag* a light broth made of barley-flour with the addition of a little butter (*A. 155*): རོ་རངས་ཀྱི་དུ་མ་ལུ་སྐྱོ་ཚག་བཞེར་མ་ (རྫུང་) མི་རྒྱུ་བ་ *tho-rañs-kyi dus-su skyo-tshag bser-ma* (*rluñ*) *mi skye-wa* early in the

morning (i.e., at dawn) by taking barley gruel, wind is not engendered (A. 155).

སྐྱོ་ངམ་ཚ་ཚོགས་ *skyo-ras tsho-tshogs* n. of a kind of chintz (S. kar. 179).

སྐྱོ་རོགས་ *skyo-rogs* a consoler; one who consoles a person during grief: བྱ་མོའི་སྐྱོ་རོགས་ཨ་མས་མི་ཕན་ the mother cannot be the consoler of her daughter's grief, i.e., one cannot be of service to another in certain cases of sorrow.

སྐྱོ་གས་ *skyo-gas* to be sad; sorrowful: རང་ལ་ངེས་འབྱུང་དང་སྐྱོ་གས་སང་ལུད་རྒྱུས་ *ran la nes-hbyun dan skyo-gas sad-sud skyes* he felt (slight) repentance and sorrow.

སྐྱོ་སངས་ *skyo-saṅs* to console in his grief or sorrow or repentance.

སྐྱོ་སངས་ཉིད་ *skyo-saṅs nid* freedom from fatigue.

སྐྱོ་སངས་གནས་ *skyo-saṅs gnas* a pleasure garden.

སྐྱོ་བ་ནག་ *skyog-nag* iron spoon or scoop.

སྐྱོ་གས་ *skyogs* 1. a spoon or ladle; also shovel. Wooden spoons for wine measure used in Tibet are called སྐྱོ་གས་ *skyogs*. There are three kinds of spoons used in Tibet for measuring liquids, salt, &c.—those which are mounted with copper are the largest; those lined with silver are of middle size; those of the smallest size are tipped with gold and called *gser-skyogs*, golden spoons. མེ་སྐྱོ་གས་ *me-skyogs* coal shovel; ལྗང་རྒྱུ་མེ་ལོག་འཇམ་བའི་རངས་སྐྱོ་གས་ the copper spoon with which to measure the allowance in salt and oil for servants, etc.; ལྗང་སྐྱོ་གས་ *shu-skyogs* melting spoon or crucible. 2. drinking cup; bowl; goblet; གཤེད་སྐྱོ་གས་ *gser-skyogs* དངུལ་སྐྱོ་གས་ *dnul-skyogs*, etc., gold cup, silver cup, and wooden cup are now called

གཤེད་བུ་ *gzar-bu*; ལལ་སྐྱོ་གས་ *shal-skyogs* lip-cup; resp. eating or drinking-cup; རྩལ་སྐྱོ་གས་ the rein of a bridle; also name of tribe in Tibet (Vai. kar.).

སྐྱོ་གས་ལྗོ་འབྲུ་ *skyogs lto-hbu* a snail in W. (Jü.).

སྐྱོ་གས་པ་ *skyogs-pa* 1.. to turn: མ་ལྗོ་ན་པ་ སྐྱོ་གས་པ་ *mgrin-pa skyogs-pa* to turn the neck, i.e., look round, back; also to turn away, aside. 2. one who uses or manufactures the coal-shovel or stone scoop, etc.

སྐྱོ་གས་པ་ *skyogs-pa* སྐྱོ་ན་འདྲིགས་པ་ *skyon hdogs-pa*; དཀོལ་བྱ་ལྟ་འདྲིགས་པ་ to find fault with.

སྐྱོ་གས་མེད་ *skyogs-med* རིལ་ལྗོ་མེད་ not curved; without any curvature or crookedness.

སྐྱོང་ལྗོ་ན་མ་ *skyon ldan-ma* n. of a goddess; she who protects.

སྐྱོང་བ་ *skyon-wa* པ་, ར་ལྗོ, པ་ལ་ལྗོ, pf. བསྐྱོངས་ *bskyoṅs*, fut. བསྐྱོང་ *bskyoñ*, imp. བསྐྱོངས་ *bskyoṅs* or བསྐྱོངས་ལྗོ་གས་ *bskyoṅs-gy*, to guard; to keep; to defend; to save; preserve (the life, the body); to support; to take care of (poor people): དྲོན་བཟང་པོས་སྐྱོང་བ་ *drin bzang-poṅ skyoñ-wa* to support by benefits, favours: གསལ་གྱིས་སྐྱོང་བ་ *thabs-kyis skyoñ-wa* to protect by various means; to attend to: ལྗོ་གས་དམ་གྱི་སྐྱོང་བ་ *lhugs-dam-gnyi skyoñ-wa* to protect by the moral force of meditation: ལག་ལེན་གྱི་ *lag-len-gyi* by exercise: ལྗོ་གས་ལྗོ་གས་ལྗོ་གས་ *rgyal srid-skyoñ-wa* to rule; govern a kingdom: ཚས་བཞིན་ཏུ་བསྐྱོང་བ་ *chos bshin-tu bskyoñ-wa* to protect by justice or justly: ཚས་སྐྱོང་བ་ *chos-skyoñ* བཟུང་པ་ལྗོ བཟུང་པ་ལྗོ protector, defender of religion, is used for a certain individual deity or for a class of exorcists in some of the monasteries of Tibet. Under this head there are certain powerful deities who have taken on themselves the duty of defending Buddhism against its

any fault or mischief to any body ; སྐྱོན་
མི་མངོན་པ་=སྐྱོན་ཏ་མ་གོ་པ། not perceive a fault or
defect.

སྐྱོན་སྐྱེ *skyon-skye* དེ་ལོ་ལྟ་བུ་ལ་ ལས་བྱུང་བ་
con-
ducive of sin ; sin-producing.

སྐྱོན་པ་གསུམ་ *skyon-pag* ཀུན་གྱི་ མཚན་
chievous.

སྐྱོན་ཅན་ *skyon-can* = སྐྱོན་དང་བཅས་པ་ *skyon-dan*
bcas-pa or སྐྱོན་ལྡན་ *skyon-dan* ཀ་ལི་ཀ་, ཀ་ལི་
དེ་ལོ་ faulty, defective, incorrect, sinful ;
guilty.

སྐྱོན་བཅོད་བརྒྱུད་ *skyon bco-brgad* the eighteen
defects are the following :—(1) མི་ལྗང་པ་ *mi-
sdug-pa* ugliness ; (2) མགོ་སྐྱ་རན་པ་ *mgo skra
ñan-pa* bad or bristling hair ; (3) དཔལ་པ་རྩུང་པ་
dpral-wachuñ-wa small or narrow forehead ;
(4) མགོ་མེར་སྐྱེ་ *mgo ser-skye* brown hair ; (5)
མིག་མེར་པ་ *mig ser-wa* yellow eyes ; (6) མིག་མཚམས་
མ་འབྲུང་པ་ *smin-mtshams ma-hbyar-wa* the
eye-brows disjoined ; (7) ལྗང་ལེབ་པ་ *sna leb-pa*
flat nose ; (8) མོ་ལྗོང་པ་ *so lto-wa* bottle-teeth ;
(9) དིག་པ་ *dig-pa* stammering ; (10) མིག་རྒྱུམ་པ་
mig zlum-pa round eyes ; (11) མིག་རྩུང་པ་ *mig
chuñ-wa* small eyes ; (12) ལྗང་པ་ *sgur-wa*
crooked or bent body ; (13) ལྗོང་པ་ *lto-
che-wa* large or pot-belly ; (14) དཔུན་པ་རྩེ་རར་
བྱུང་པ་ *dpuñ-pa rje ñar thufñ-wa* small
shoulders ; (15) ལྗང་པ་ *spu-can* hairy body ;
(16) ལག་པ་དང་རྩེ་པ་མི་མཚམས་པ་ the arms and legs
with the feet not proportionate ; (17) མོ་ལོ་མ་
མོ་པ་ *tshigs sbom-pa* large or swollen joints ;
(18) ལ་ལུ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ bad foetid smell
coming out of the body and the mouth.

སྐྱོན་བཅོད་པ་ *skyon brjod-pa* = ལྗང་པ་ལ་ལ་ལ་ *smad-
pahi tshig* to slander or speak ill of others ;
also slander (*Mñon.*).

སྐྱོན་དུ་བཅུང་པ་ *skyon-du hgrañ-wa* ལྗང་པ་
to reckon as or into sin or defect.

སྐྱོན་ནམ་སྐྱེ་པ་ *skyon-nas smra-wa* ལྗང་པ་
to ascribe a fault.

སྐྱོན་གནད་མེད་པ་ *skyon gnad med-pa* without
the least fault or blemish.

སྐྱོན་པ་ *skyon-pa*, pf. བསྐྱོན་ *bkskyon*, to put
astride upon a thing (causative form of
སྐྱོན་པ་ *shon-pa*) ; མི་ཞིག་རྩེ་ལ་སྐྱོན་པ་ *mi-shig rta-la
skyon-pa* to cause a man to mount ; to
ride on horseback ; to fix something on a
stick ; མི་ཞིག་གསལ་ལ་ལྗང་པ་ *mi-shig rta-la
(Jä.)* : བོང་བྱུང་སྐྱོན་ཏེ་ *boñ-bur skyon-te* having
caused him to ride a donkey (*Pag. 61.*)

སྐྱོན་མེད་རྟོག་ *skyon-med rtog* ལྗང་པ་
from disease ; thinking or taking as fault-
less.

སྐྱོན་མེད་གནས་ *skyon-med gnas* ལྗང་པ་
remaining, living, or dwelling, in a state of
innocence or faultlessness : སྐྱོན་མེད་པར་བསྐྱེད་པ་
med-skyon par bshugs-pa ལྗང་པ་ : residing
without fault.

སྐྱོན་ཚེག་ *skyon-tshig* slander ; also scandal.

སྐྱོན་འཇོག་ *skyon-hdsin* སྐྱོན་སྐྱོ་ལེས་འཇོག་པ་
to find
fault with.

སྐྱོན་ལེས་ *skyon-ces* = ལྗང་པ་
a learned man ;
a critic.

Syn. ལྗང་རིག་ *kun-rig* ; ལྗང་ལེས་ *kun-ces* ; ལྗང་
ལྗང་ལྗང་པ་ *kun-kyis-bkur-wa.* (*Mñon.*)

སྐྱོན་ལེས་པ་ *skyon ces-pa* = ལྗང་པ་ *sman-pa* ལྗང་པ་
a physician (*Mñon.*).

སྐྱོན་སེལ་པ་ *skyon sel-wa* to remove a sin ;
amend or correct a fault.

སྐྱོབ་པ་ *skjob-pa* ལྗང་པ་, ལྗང་པ་, ལྗང་པ་, pf.
བསྐྱེད་པ་, fut. ལྗང་པ་, imp. ལྱོབ་པ་ or ལྱོབས་ལྱིག་, to
protect ; to defend, preserve, save ; fre-
quently ལྱོབས་ལྱིག་པ་ལྱོབ་པ་ *bjigs-pa la skjob-
pa*, to protect from fear or danger or
destruction : ལྱོབས་ལྱིག་པ་ the protecting power ;
the preserving cause : ལྗང་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་
ལྱོབ་ལྱོབ་ ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ལྱོབ་ he that
gives protection to another is called ལྱོབ་པ་

skyob-pa : སྐྱབས་སྐྱེན་པ་ skyobṣ sbyin-pa the giver of refuge or shelter.

སྐྱབས་སྐྱོན་ skyob-ston = སྐྱབས་པོ་ skyob-pa-po or སྐྱབས་པ་ skyobṣ-pa ཟུ་ཡོ་ a proteetor.

སྐྱབས་ skyobṣ help, assistance; seldom for སྐྱབས་ skyabṣ; སྐྱབས་མ་ skyobṣ-ma and རྟོག་སྐྱབས་ srog-skyobṣ in colloq., preservation of life; escape; also he that saves another's life; a helper (Jā.); imp. of སྐྱབས་ skyob-pa རེགས་པ་ལ་ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱབས་ཤིག་ protect from all the dangers.

སྐྱབས་ཐེད་ skyob-byed ཟུ་ཡམ་མཉམ་, ཟུ་ཡོ་, བལ་མཚན་ one who protects; a name of Balabhadra.

སྐྱུ་མ་པ་ skyom-pa, pf. བསྐྱུ་མ་ bskyoms, fut. བསྐྱུ་མ་ bskyom, imp. སྐྱུ་མ་ skyoms to pour; to pour out, agitate, stir up; according to Lex. to give; defined as ཅུ་རྫོང་ཅུ་སྐྱུ་གས་ཀྱིས་ ལྷངས་ཏི་རངས་ནང་དུ་སྐྱུ་གས་པ་ལྟ་བུ་ chu snod chu-skyogṣ-kyiṣ blañṣ-te zañs-nañ-du blugṣ-pa lta-bu, taking from water-pots and water-bowls and pouring into kettles (Nag.). Seldom used in colloquial language; ཅུ་སྐྱུ་མ་པ་ to stir the water; རྫོང་སྐྱུ་མ་པ་ to shake a vessel.

སྐྱུར་ skyor, same as རྐྱུར་ khyor, the hollow of the hand filled: ཅུ་སྐྱུར་ chu-skyor a handful of water (Jā.).

སྐྱུར་ skyor, རེབྱུ་ག་པ་ལས་གཉེར་བ་ hkh yog-pahan gñer-wa bent, contracted or crooked: འདས་སྐྱུར་ çañṣ-skyor = sna hkh yog-pa (his) nose was bent (A. 106).

རྫོང་སྐྱུར་སྐྱུར་ skyor-skyor again and again; repeatedly.

སྐྱུར་བ་ skyor-wa, vb. pf. and fut. བསྐྱུར་ bskyar 1. to hold up, to prop; to paste. 2. to repeat; to recite by heart: བསྐྱུར་ཏི་བཤང་ bskyar-te. btañ it was repeatedly sent:

ཚེག་སྐྱུར་བ་ tshig skyor-wa to repeat a word, like the reciting of the Mani, i.e., ལོ་མ་ཏི་པ་དང་ མེ་རྫོ་ om ma-ñi pad-me hūm: མི་ཁྲམ་པ་དང་ནད་པ་ དང་ཚང་གིས་བཟེ་པ་གཞན་གྱིས་སྐྱུར་བས་འགྲོ་བ་ an old, sick, or drunken person walks being supported by another: གནད་པོ་འབྱེལ་འགྲོ་བ་ལ་སྐྱུར་བ་ to prop a thing that is falling or tumbling down: ཅུ་སྐྱུར་བ་ chu skyor-wa the pouring of water with some force as if through a pipe or the mouth of a kettle; the sprinkling of water from a pot or vessel or a scoop; ལྷུ་བ་སྐྱུར་བ་ to back; to help morally or religiously or otherwise one who is in difficulty, engaged in war or litigation, &c.: 3. enclosure; fence (Jā.).

སྐྱུར་སྐྱུར་སྐྱུར་ skyor-sbyañṣ repetition from memory: སྐྱུ་ལ་རྟེན་ཏེ་སྐྱུར་སྐྱུར་མཛེད་ having retained in his minds, he repeated it.

སྐྱུར་ཚེག་ skyor-tshig, v. ལྷུར་བ་ (Mñon.).

སྐྱུར་མོ་ལྷུང་ Skyor-mo-buñ n. of a village with a monastery situated to the west of Lhasa containing estate of the Shabṣ-pad Sreṣ chuñ-pa (འབས་པ་དང་སྐྱེས་ཅང་པ་).

སྐྱུལ་བ་ skyol-wa sometimes for ལྱེལ་བ་ skyel-wa.

རྫོང་སྐྱུས་པ་ skyoṣ-pa = རྩམས་པ་ wasted; spoiled; degenerated.

སྐྱུས་མ་ skyoṣ-ma, v. ལྱེས་ skyes, ལྱུས་མ་ skyoṣ-ma a present made to a friend or an acquaintance at the time of his going to a distant place, or removal to some place of residence.

སྐྱུ་ skra (ta), resp. དབྱུ་མ། the hair of the head: མྱ་དང་ཁ་ལྷུ་ skra dañ kha-spu the hair of the head and the beard: མྱ་བསྐྱུལ་བ་ skra-bgyril-wa plaited hair or curled hair: མྱ་ཉག་གཉེག་ skra ñag-gcig a single tuft of

སྐྱེག *skrog (tog)* to beat (the drum). ཏ་མ་རུ་བཞོལ་བའི་དྲན *dama-ru hkhrol-wahi don* signifies the beating of a skull-drum (*Nag.*).

སྐྱེག་པ *skrog-pa* to churn; stir (with a rod): བ་མ་སྐྱེག་པ *ho-ma skrog-pa* to churn milk (*Nag.*).

སྐྱོད་པ *skrod-pa (to-pa)* प्रवासनीय, उत्-
खाटित to expel, drive out, eject: གནས་ནས་
སྐྱོད *gnas nas-skrod* to expel from a place: ཕྱིར་སྐྱོད *phyir-skrod* to drive out: བགེགས་སྐྱོད *hgegs-skrod* to eject an evil spirit.

བསྐྱེ་བ *bska-wa* = གར་བ, कषाय astringent; also thick.

བསྐྱེ་མཛེས *bskañ mdos* a slight frame-
work made of sticks and coloured threads
as an offering to the gods in cases of sick-
ness: ལྷོ་ཡི་ལྷོགས་སུ་བསྐྱེ་མཛེས་དང་བསྐྱེ་མཛེས་བཞག *lho-
yi-phyogs-su bskañ-mdos dañ bsruñ hkhor
bshag* place *bskañ-mdos* and amulets on
the south side (*Jig.*).

བསྐྱེ་རྩེས *bskañ-rdsas* a sacrificial cere-
mony (*Sehl. 360*).

བསྐྱེ་གསོ *bskañ-gso* ཡི་དམ་མཁའ་བསྐྱེ་ཚས་སྐྱོད་རྣམས་
ལ་བསྐྱེ་གསོ་རྒྱས་པ to make copious religious ser-
vices to the tutelary deities, angels, and the
guardian spirits of the ten quarters
(*Cil. 9*).

བསྐྱེ་ས *bskañs* 1. ཁ་བསྐྱེ་ས་པུལ་ full to the
brim. 2. ཐུགས་དམ་བསྐྱེ་ས, རྣམས་པ་གསོས་པ *ñams-
pa gso-s-pa* fill to the brim (*Situ. 74*).

བསྐྱེ་མ *bskam* “བསྐྱེ་མ་བྱའི་དངོས་པོ་ *bskam-byahi
d’ros-po*” (*Situ. 77*).

བསྐྱེ་མས *bskam*s past. dried, burnt: བསྐྱེ་
མས་མཚོ་བསྐྱེ་མས་ by the fire (at the end of the
age) the lakes dried up (*Nag. 9*).

བསྐྱེ་པ *bskal-pa* कल्प a fabulous period
of time; the various ages of the world,

each of which has been presided over by
its own human Buddha respectively: བསྐྱེ་པ་
ཚེན་པོ་ *bskal-pa chen-po* the great *Kalpa*; བར་
བསྐྱེ་པ་ *bar-bskal* the intervening or middle
Kalpa; བསྐྱེ་པ་བཟང་པོ་ *bskal-pa bzang-po* མཛེས་པ་
the happy or glorious period in which the
Buddhas appear; བསྐྱེ་པ་དར་པ་ *bskal-pa han-
pa* the evil *Kalpa*, in which no Buddhas
appear (*Jä.*).

བསྐྱེ་པ་བཟང་པོ་ *bskal-pa bzang* = བསྐྱེ་དྲམས་ རུལ
virtuous; also virtue (*Mñon.*).

བསྐྱེ་པ་ཤེས་ *bskal-pa ces* = རྩིས་པ་ *rtsis-pa* an
accountant (*Mñon.*).

བསྐྱེ་མེ *bskal-me* = བསྐྱེ་པ་འི་མེ the fire which
will destroy the world at the end of the
present *Kalpa* (*Nag. 9*).

བསྐྱེ་པ་བཟང་པོ་ *bskal-bzang* ཚེས་ཤིག་གི་མཚན་ n. of a
religious work.

བསྐྱེ་བྱུ་ *bsku* = བྱུག་པ་ *byug-pa*, fut. བསྐྱེ་བྱུ་
ལེཔ་ rubbed (*Nag. 9*).

བསྐྱེ་བྱུ་ས *bskuñs* = མི་མཚོང་བར་ཐུས་པ་ *mi-mthoñ-
war sbas-pa* concealed; hidden (*Nag. 10*).

བསྐྱེ་མ *bskum*, pf. of ལྷམ་.

བསྐྱེ་མ་མཁྱིེད་ *bskum-mkhyid* the distance or
measure between the thumb and the top
of the forefinger drawn in; about one-
half of the measure of a span: རྗེང་མོར་གང་
ཡོད་པ་རྒྱག་མཐོ་བསྐྱེད་དང་བསྐྱེ་མ་མཁྱིེད་གང་། (*Rtsii.*) its
breadth was one finger (*i.e.*, one inch),
and length eight spans and one *bskum-
mkhyid*.

བསྐྱེ་མ་བྱུ་ *bskum-khru* about a cubit
measure with the fingers drawn in a fist.

བསྐྱེ་མ་འདྲམ་ *bskum-hdom* a measure of dis-
tance by stretching apart the two arms
(with “fisted hands”); a little less than a
fathom’s measure.

བསྐྱེ་རྒྱ་ *bskur*, sbst. sending, granting;
དབང་བསྐྱེ་རྒྱ་ to bless; to grant benediction;
འཕྲིན་བསྐྱེ་རྒྱ་ (*Nag. 9*).

བསྐྱུལ་ v. ལྷུལ་བ, བསྐྱུལ་བདེ *bskul-brdah* signal to call one to his business; signal to call workmen to their respective duties.

བསྐྱུལ་གཞུང་ *bskul-gshun*, གཞུང་གི་ལས་ཀྱི་བསྐྱུལ་མཁན་ one who gets Government works executed: བསྐྱུལ་གཞུང་ནས་གཉིས་དང་ཚུལ་མི་བདེ་བ.

བསྐྱུས་ *bskus*, pf. of བསྐྱུ་ *bsku* ལྲིས་ཤིང་ anointed; stained or poisoned (*Nag. 9*).

བསྐྱོན་ *bskon*, pf. བསྐྱོན་ཅི་ *gos bskon-to* to be dressed (*Situ. 64*).

བསྐྱོར་ *bskor* surrounded: བསྐྱོར་གྱིས་བསྐྱོར་ surrounded by followers, admirers and attendants.

བསྐྱོས་ *bskos*=བཞོད་ *bkod*, pf. ལྷུལ་པོར་བསྐྱོས་ (*Situ. 74*).

བསྐྱེད་ཏུ་མེད་ *bskyañ-du med* = དཔག་ཏུ་མེད་ numberless; immeasurable (*Zam. 10*).

བསྐྱེད་པོ་ *bskyañs* བཤེད་པོ་ protected; cherished; nursed.

བསྐྱེད་པོ་ *bskyabs* རེ་བྱེད་ protected; རྩོད་པོ་བསྐྱེད་པོ་ *srog-bskyabs* protected, saved life (*Situ. 74*).

+ བསྐྱེད་པོ་ *bskyams*=བསྐྱེད་པོ་: མྱོད་མི་བསྐྱེད་པོ་ *snod mi-bskyams* the vessel has not dried. མྱོད་པོ་བསྐྱེད་པོ་ water dried up (*Situ. 74*).

བསྐྱེད་པོ་ *bskyar*=སྐྱེད་པོ་ or ཡང་ཡང་ again; again and again (*Zam. 10*).

བསྐྱེད་པོ་ *bskyar-bzo* repairing; mending of.

བསྐྱེད་པོ་ *bskyur* cast out; exiled; driven away.

བསྐྱེད་ཏུ་བཅུག་པ་ *bskyur-du bcug-pa* to cause any one to cast or fling anything away.

བསྐྱེད་པོ་ལོ་ *bskyed-hdod* བརྒྱུས་: growth or growing; wish to grow.

བསྐྱེད་པོ་ *bskyed-pa*, འཕྲོད་པོ་, འཕྲོད་པོ་, འཕྲོད་པོ་ 1. a production, generation, formation.

2. འཕྲོད་པོ་, འཕྲོད་པོ་. མེས་མ་བསྐྱེད་པོ་ *semś bskyed-pa* འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ to form one's mind; to have a conception of; also technically means purification of the heart as in འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་.

བསྐྱེད་པོ་བྱེད་པོ་ *bskyed-pa bgyi-ho* འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ to have a conception of.

བསྐྱེད་པོ་ལྷོ་ *bskyed-rim* འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ the gradual development of ideas; powers of an occult nature.

བསྐྱེད་པོ་ལྷོ་ *bskyod-nas*=མྱོད་པོ་ལྷོ་ *sfos-nas*.

བསྐྱེད་པོ་ *bskyod-pa* བརྒྱུས་པོ་, འཕྲོད་པོ་, འཕྲོད་པོ་ moved, agitated; མ་བསྐྱེད་པོ་ *ma bskyod-pa* འཕྲོད་པོ་ unagitated.

བསྐྱེད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *bskyod-pa yañ-ma* འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ moving again and again, at paroxysm.

བསྐྱེད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *bskyod med-pa*, འཕྲོད་པོ་ *grañs* འཕྲོད་པོ་ n. of an immensely great number.

བསྐྱེད་པོ་ *bskrad* and འཕྲོད་པོ་ *phyir-bskrad*= འཕྲོད་པོ་ *phyir-bton* turn out, expel (*Situ. 74*): འཕྲོད་པོ་བསྐྱེད་པོ་ turn out a ghost or devil.

བསྐྱེད་པོ་ *bskrus*, pf. of འཕྲོད་པོ་, འཕྲོད་པོ་ food cut up (*Situ. 9*).

བསྐྱེད་པོ་ *bskrun*=བསྐྱེད་པོ་ *bskyed* 1. འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *mañ-du btañ-wa* to multiply. 2. འཕྲོད་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *par-du bkod-pa* to print, set up in print (*Nag. 9*): འཕྲོད་པོ་བསྐྱེད་པོ་ *dge-wa bskruna*, འཕྲོད་པོ་བསྐྱེད་པོ་ *lo-tog bskrun-pa*.

ཁ *kha* I: the second letter of the Tibetan alphabet, being the aspirate of ཀ *ka*. In sound it resembles ཅ, the second consonant of the Sanskrit alphabet. 1. On registers it indicates the second, or number two. It is attached, often optionally, as an additional syllable to many words, especially in the colloquial: དགོང་ཁ *dgoñ-kha* the price; ཅ་ཁ *cha-kha* a thing. 2. It implies ཁག *khag*, a part: ཁགཉེས་སུ *kha-gñis-su* = ཁགཉེས་སུ *khag-gñis-su* into two parts (divisions): ཁགང *kha-gañ* one part. The sixth part of a *tañ-ka* (Tib. coin) is called *kha*. 3. Origin, source, &c.: གཤེར་ཁ *gser-kha* = གཤེར་གྱི་འབྲུང་ཁུངས་ *gser-gyi hbyuñ-khuñs* the source of gold, gold-mine: ལྗང་ཁ *tshwa-kha* salt-pit: རྩ་ཁ *tswa-kha* pasture-land, a place where pastures abound. 4. Time: ཉེ་འཇུག་ཁ་རུ་བྱས་གདམ་ *ñiħchar-kha-ru dus-gdab* (*Situ. 21*) calculate time from the moment of sunrise; འགྲོ་ཁར *ħgro-khar* at the time of going; at the time when he was ready to start: མོ་འཇེ་ཁར་ཚས་ལ་འབྲུག་པ་ *mo ħchi-khar chos-la ħdun-pa* she at the time of dying became religious, &c. (*Pag. 27*): ལྷོན་ཁར *byon-khar* when he came; at the moment of arrival: ཡོང་ཁ *yoñ-kha* at the time of coming; ས་དང་པོ་ཐོབ་ཁ་མ་ *sa dañ-po thob-kha-ma* = ས་དང་པོ་ཐོབ་མ་ཐག *sa dañ-po thob-ma-thag* as soon as he attained to the first stage, *i.e.*, one moment before the attainment: ལུན་རིང་གི་ཁ་ནས་ *yun riñ-gi kha naś* = ལུན་རིང་གི་ཚོ་ནས་ *yun riñ-gi sgo naś* by little and little; gradually (*Jä.*); རེ་བའི་ཁར་ in the

hope of; ཐབས་གྱི་ཁ་ན་ just on the opportunity; “in the nick of time.”

ཁ II: 1. the front side: ལུ་ཁ་ face, mouth; also the surface or upper side. ཁ་ is the ordinary word for “mouth,” while གདོང་ is the commoner term for “face.” Again, to express the surface as well as the front of any inanimate thing, ཁ་ is the usual form: བྲག་ཁ་ལ་གངས་རྒྱུ་མོ་ icicles on the face of the cliff; ལྷིལ་གྲུང་མཚོ་ནས་ལྷུ་ཁར་བྱོན་ *skyl-kruñ mdsad-naś chu-khar byon* (*Pag. 117*) sitting in a cross-legged posture he moved on the surface of the water; ར་བུག་ཁ་ལ་འདྲ་ཟེར་གྱི་རི་མོ་མཚོ་ *ħo-thug kha-la ħod-zer-gyi ri-mo mthoñ* saw reflection of rays on the surface of milk-broth (*Pag. 113*). 2. མཁའ་ལཱ་ language; conversation; བཅས་ word: ལྷུ་ལ་པོ་བུད་མེད་གྱི་ཁར་དབང་བུ་སོང་ནས་ the king having become powerless at (his) wife's word (*Pag. 32*).

Syn. ལྷ་བའི་ཚོ་ *smra-wahi sgo*; ར་བྱེད་ *za-byed*; གསུང་བར་བྱེད་ *gsuñ-war-byed*; ལལ་ *shal*; གཏས་གྱི་འབྲུང་གནས་ *gtam-gyi hbyuñ-gnas*; རྫོང་བྱེད་ *rjod-byed*; གདོང་ *gdoñ*; བདུད་རྩི་རི་རྟོན་ *ħdud-rtsiħi rten*; རྣད་ *skad*; གཏས་ *gtam* (*Mñon.*).

ཁ III: a breadth or a square of cloth, &c.

In its several inflected forms ཁ་ is often used as if it were a postposition governing the accusative case. These forms are ཁ་ན་ *kha-na*, ཁ་རུ་ *kha-ru*, and ཁ་ར་ *khar*, and take the meaning of “on,” “at,”

“beside,” &c.: མེ་ཁར་ on the fire; ལྷོ་ཁར་ on the chair; རྒྱ་གསལ་བཞེ་ཁར་ all round.

ཁ་ཀྱི་ལ་བ *kha kyeḷ-wa* ལུ་མཚན་ to kiss.

ཁ་ཀྱབ་ལ *kha krab-pa (kha ṭab-pa)* to smack or cluck with the mouth.

ཁ་དཀར་པོ *kha dkar-po* = རྩེད་བཀའ་སྐྱོད་ *ṣnañ-wagsal* 1. bright; བྱ་ཤིས་ལ *bkra-ṅis-pa*. 2. auspicious; of happy omen; agreeable; pleasant looking; ཁ་དཀར་གཉིང་ནག *kha-dkar gtiñag* outside white, inside black, i.e., plausible.

ཁ་དྲི *kha-dkri (kha-ti)* neck-cloth, sometimes worn as a protection against cold; a kind of raw silk stuff of narrow breadth manufactured in Assam and largely imported into Tibet, where it is used as neck-tie and handkerchief: ཁ་དྲི་བཅས་འདྲ་བ་ཁ་རེ་ འབྲུ *kha-dkri beas hdra-wa kha-rer hbru (Rtsi.)* for each breadth (of cloth), which is equal to a *kha-ti*, price in barley grain.

ཁ་ལྷག *kha-lkug* dumb; also of indistinct speech: ར་ཡི་མཐེང་པས་བྱིས་པའི་ཁ་ལྷག་འབྱེད་ the spleen of a goat removes the dumbness of children.

ཁ་སྐད *kha-skaḍ* ལྲ་སྐད་ oral account; tradition; narrative; colloquial language.

ཁ་སྐོང *kha-skoñ* གཤམ་པ་, པུ་རྟ་ a mouthful; completion; appendix of a book: ཁ་སྐོང་བ *kha-skoñ-wa* 1. to fill up a void; to make up a deficiency. 2. to fill up the mouth with water, to rinse it.

ཁ་སྐོང་བ *kha ṣkor-wa* = ལྷུ་བ་ *ṣlu-wa* or ཁ་བྐོང་བ *kha ḥskor-wa* to speak cunningly; to circumvent by speech.

ཁ་སྐྱུང་པོན *kha ṣkyu-pon* 1. sour; of an acid taste. 2. olive; olive tree (in Sikkim) (*Jā.*).

ཁ་སྐྱེད་ས *kha-skyeñs* shame-facedness: མི་ཞིག་གིས་མི་གཞན་ཞིག་ལ་གསོལ་རས་སྐྱེད་ཀྱི་ཡོད་ན, དེ་མི་གཞན་ཞིག་གི་ལག་ལ་བཟེད་ནས་དེ་ལ་ས་སྐྱེད་ན་ཁོ་ངོ་ཚ་བ་ལ་ཁ་སྐྱེད་ས་ཟེར, དེའི་ལ་སྐྱེད་ས་ཁ་སྐྱེད་ས་ཀྱི་མི་བཟོད་ཟེར། If a man is about

to give his garment to another man, and that other man having held out his hand, it is not given to him, he is ashamed—that is termed *kha-skyeñs*.

ཁ་ཁ་ཁ་ *kha-kha* I: apart, separately: ཁ་ཁ་བཞུགས་ཁ་ཁ་མེད་ if (you) sit apart there will be no quarrel.

ཁ་ཁ་ II: or ཁ་ཁ་མོ *kha-kha-mo* bitter mouth; bitter taste.

ཁ་ཁེབས *kha-khebs* ཚེ་མེ་ a veil; a cover: ལྷུ་པ་རེར་ཁ་ཁེབས་རས་ཁ་རེ *grba-pa rer kha-khebs ras kha-re* (at every offering) there is a square of cloth apiece as a face covering to each monk.

ཁ་ཁོར *kha-khor* = མ་ཁོར་ *tha-hkhor* border, edge; also the circumference.

ཁ་བྱུག *kha-khyag* = ཁ་ཐེག་བྱེད་པ *kha-theg byed-pa* contradiction; denying one's liability.

ཁ་བྱུག་པ *kha-khyag-pa*, same as ཁ་ཐེག་བྱེད་པ *kha-theg byed-pa*, to deny having undertaken to do a thing; denying one's liability.

ཁ་བྱིར *kha-khyer* 1. ལན་ཀན་ *lan-kan*; རྟེན་གསལ་བུ་ *ṣtegs-bu* any shelf or box on which birds perch; also བེད་ཇི་ཀ་ an altar; a raised seat. 2. མཐེང་བཞེད་ཁ་ *ṣthab-ṣkor-kha* the surrounding line or circumference of anything; the surrounding edge of a cloth, &c.

ཁ་བྲོ *Kha-khra (kha-ṭha)*, v. ལོ་ཁ་བྲོ *Blokha-khra* or ལོ་ཁ་བྲོག *Lo kha-brag*; also n. for certain wild tribes of the border land of Tibet, namely the Aka and Mishmi tribes of eastern Tibet and Assam (*Ya-sel. 38*).

ཁ་བྲོས *kha-khram (kha-ṭham)* defined as ཁ་ཡི་གཏམ་རྒྱུ་བཤད་པ་ cunning talk, deceitful language.

ཁ་བྲོས་པ *kha-khram-pa* = གཏམ་རྒྱུ་བཤད་མཁན་ *gyorgyu ḥṣad-mkhan* one who speaks cunningly so as to cheat.

ཁ་ཁྲལ I : *kha-khval* (*kha-thā*) ལུ་མཚན་ལོ་མཚན་ respect, regard ; lit. tribute in language or in words.

ཁ་ཁྲལ II : capitation tax or poll tax.

ཁ་འཕྲོ་མམ *kha-hkhor* the circumference of the mouth (*Cs.*) ; ཁ་འཕྲོ་བ་ *kha hkhor-wa* to surround.

ཁ་འབྲིག་པ *kha hkhyig-pa* to bind an animal's mouth ; to gag ; to strangle.

ཁ་འབྲེམ་མ *kha-hkhyoms* to be agitated outwardly : རྒྱུང་རྩེན་པོ་དེས་རྒྱ་མཚོའི་ཁ་འབྲེམ་མ *rluñ chen-po deṣ rgya-mtshohi kha hkhyoms* the surface of the sea was troubled by that great wind (*A. 16*).

ཁ་ག་པོ *kha-ga-po* difficult (*Sch.*).

ཁ་ག་མ *kha-ga-ma* or ཁ་གང་མ *kha-gañ-ma* the square rug that is spread over a great man's cushion or seat.

ཁ་གང *kha-gañ* a quadrate, square ; one sixth of the Tibetan coin called *tañka*, which is equivalent to one *anua* in India : ཁ་གང་བ *kha gañ-wa* adj. square.

ཁ་གང་དགའ་སྐྱོལ་བ *kha-gañ-dgar-smra-wa* to talk at random ; to speak at pleasure (thoughtlessly).

ཁ་གཤ *kha-gab* cover, lid. (*Sch.*).

ཁ་རྒྱན་ཕྱོགས་ *kha gyen-phyogs* འཕྲུལ་ with the face upwards (in expectation) ; expectantly, eagerly.

ཁ་གྲངས་ *kha-graṅṅ* (*kha-dañ*) enumeration.

ཁ་གུ *kha-gru* (*kha-du*) or མཐའ་གུ *mtshah-gru* the corner limit or sphere of a place, also of the mouth. The width of the mouth of a vessel or pot, also the opening of the mouth. ཁ་གུ་ཡངས་ཤིང་དཀར་འཕྲོ་ལ་རྩ་མེད་མཚོག *kha-gru yañṅ-ṅiñ dkar-hbol rtsa-med mehog* that being broad in space, of white and soft appearance, and without grass, is best (*Jig.*).

ཁ་གླིང *Kha-gliñ*, མཐའ་འཕྲོ་བ་ལུ་མཚན་ *mtshah-hkhob yul-gi miñ* n. of a border country.

ཁ་གླིང་སྐྱ *kha gliñ-sgra* is defined as དམག་གི་མར་འབྱུང་བའི་དབྱ་སྒྲ་ལ the noise of the foe which arises in a battle-field (*Mñon*).

ཁ་འཕྲོག་པ *kha hgog-pa* mute ; one who cannot or does not speak ; gagged (*Mñon*).

ཁ་འགྱུར་བ *kha hgyur-wa* to change one's words or promises.

ཁ་འགྲིག་པ *kha hgrig-pa* (*kha-diḡ*) = ཁ་འཚམ་པ *kha hcham-pa* of the same opinion or disposition.

ཁ་འགྲིལ་ *kha-hgril* (*kha-diḡ*) the selvedge or loose tufts of thread on either edge of a cloth : ལུང་གྱི་ཁ་འགྲིལ་རས་ཕྱོན་པོ་བཟང་བ་ལ the fringes of the tent being made with blue cotton.

ཁ་ཚོད་ *kha-rgod* ill or rough language ; also a slanderer (*Sch.*).

ཁ་རྒྱན་ *kha-rgan* privilege of old age (*Jä.*).

ཁ་རྒྱན་ *kha-rgyan* འཕྲུལ་ the betel-leaf which the Indians chew ; literally the beautifier of the mouth.

ཁ་རྒྱལ་བ *kha-rgyal-wa* to win a dispute : བདུད་རིགས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཁ་རྒྱལ་བ *bdud rigs-kyi sems-can kha-rgyal* the animate beings of the demon kind won the controversy.

ཁ་རྒྱལ་ *kha-rgyug* idle talk ; unfounded assertion (*Jä.*).

ཁ་རྒྱུད་ *kha-rgyud*, resp. ལལ་རྒྱུད་ *shal-rgyud*, same as ལལ་རྒྱུད་ *gtam-rgyud*, oral tradition ; also certain mystical doctrine not allowed to be written down.

ཁ་སྐོར་ *kha-sgor* the shoulder bone.

ཁ་སྐྱུར་བ *kha sgyur-wa* ཁ་ལོ་སྐྱུར་བ *kha-lo sgyur-wa* to govern ; to rein the mouth (of a horse) ; to lead, guide, influence other persons.

ཁ་སྐྱོག་ *kha-sgrog* (*kha-dog*) ཁ་སྐྱོག་ནང་མ་ལ་ཇ་ལུང་ཞིང་བྱེད་ཡོད་པ་ In this passage ཁ་སྐྱོག་ *kha-*

ces-pa to know by heart ; ཁ་ཉོན་བྱང་བ *kha-ton byañ-wa* वचसा परिजिता (पर्यञ्चिता) a clear recitation of prayer or hymns. Also explained as དཔེ་ཆ་ལྟ་མ་དགོས་པར་སློབ་ལ་བཟུང་བའི་ཚུལ་ འདོན་པར་བྱེད་པ་ to recite religious tracts from memory, without having recourse to books : གཞུག་ལག་བརྟུ་ཞིང་ཁ་ཉོན་བྱེད་པ་ “by looking at scientific works to commit to memory” (A. 3).

ཁ་གཏང་པ་ *kha gtad-pa*, same as ཁ་སྦྲད་པ་ *kha sprad-pa* or ར་སྦྲད་པ་ *ra-sprad-pa* 1. to bring together personally ; to confront : འགྲོ་མ་རྩམ་པར་རྟེན་པར་ཁ་གཏང་འདོན་པམ་ *hgro ma-nus-par rta rañ kha-gtad hdon pas* (Yig.) not being able to go, (he) let the horse go towards you. 2. to turn one's face.

ཁ་གཏམ་ *kha-gtam*, resp. ལལ་གཏམ་ *shal-gtam*, oral tradition.

ཁ་གཏུགས་པ་ *kha gtugs-pa* = ཁ་ལ་འོ་གཏུགས་ *kha la ho gtugs-pa* or ཁ་ལ་འོ་བྱེད་པ་ *kha-la ho byed-pa* to kiss.

ཁ་གཏོང་བ་ *kha gtoñ-wa* to injure ; to abuse ; to call names.

ཁ་བཏགས་ *kha-btags* anything that is put on the face, i.e., presented or placed before a person for his acceptance ; hence that ubiquitous article of Tibetan social intercourse, the presentation or salutation scarf. These scarves are of various descriptions. The longest and the best ones are presented to the great lamas, high officials, and to other personages ; they carry respect according to their quality, colour and length. There are different sorts of ཁ་བཏགས་ *kha-btags* (silk presentation scarves)—ཁ་བཏགས་ལ་ཕྱི་མཚོན་ནང་མཚོན་ཤིན་བའི་མ་ *kha-btags-la phyi-mdsod, nañ-mdsod, ñin-hde-ma*, བསོད་བཏགས་ *bsod-btags*, ཚོ་ལྷ་མོ་ *tshe-lha-mo* or ཏཱ་ཤེ་ལྷ་མོ་ཕྱགས་བརྟུ་ཕྱགས་མོགས་ལྷ་ཚོགས་ཡོད་པ་ *ce lka-shags brgyad-shags, bcu-shags, soggs sna-tshogs yod*.

ཁ་མུན་ *kha-stan* a soft thin rug that is spread on a cushion ; a cover for a cushion or couch.

ཁ་སྤང་དུ་ *kha sten-du* above ; besides ; on ; upon ; at ; towards : དེའི་ཁ་སྤང་དུ་བཟུགས་ *dohi kha-sten-du shugs* he sat upon it (Pag. 64.)

ཁ་སྟོང་ *kha-stoñ* not yet having eaten anything ; lit. empty mouth.

ཁ་སྐྱམས་རྒྱབ་པ་ *kha-stoms rgyab-pa* is defined as གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་དོན་བདག་མེད་པར་ཁ་མ་ལེགས་པ་ལ་བལ་པ་, to revile one another for no purpose.

ཁ་ཏུམ་ག་ *kha tñam-ga*, ལྷ་ཡི་ཕྱག་མཚན་ *lha-yi phyag mtshan*, v. ཁ་ཏམ་ག་ *kha-tam-ga*.

ཁ་ཐལ་ *kha-thal* = ཐུག་ཐལ་ *thug-thal* or ཐུག་རྩམ་ *thug rtsam* rice or barley particles.

ཁ་ཐལ་བ་ *kha thal-wa* = ཁ་འཚེ་བ་ *kha hche-wa* to promise (Cs.).

ཁ་ཐི་ *kha-thi* a kind of satin in variegated colours.

ཁ་ཐུག་ *kha-thug* to the brim = གཞོང་ཐུག་ *gdoñ-thug* : ཁ་ཐུག་སྟོང་བ་ *kha-thug skoñ-wa* to fill to the brim ; ཁ་ནང་ *kha-nañ* the inside brim ཁ་ཐུག་པ་ *kha thug-pa* to meet in a contest, in concert with.

ཁ་ཐོག་ *kha-thog* top or surface ; upon a thing = ཐོག་ཁ་ *thog-kha* on the roof, on the upper flat.

ཁ་ཐོར་ *kha-thor* pustules in the mouth (Sch.).

ཁ་མཐུན་ *kha-mthun*, v. ཁ་འཚམ་ *kha-cham*.

ཁ་མཐུན་པ་ *kha-mthun-pa* = ཁ་ཐུག་པ་ *kha-thug-pa* agreeing upon, unanimous ; also together with : ཐོ་བྱང་གི་རྒྱ་པོ་རྣམས་ཁ་མཐུན་པམ་ལྱམ་པ་, in concert with the men of the palace they petitioned (Pag. 275).

ཁ་འཐབ་ *kha-hthab* 1. regulating of stores by equalizing their quantities : ཡོ་བྱང་སོགས་མང་རུང་འདྲ་འདྲ་བྱེད་པ་ལ་ *yo-byed soggs mañ nuñ hdra hdra byed-pa la*, རྫོང་ཡའི་རྩད་དང་གསར་བྱོད་ལ་འཐབ་

ཁ་མཛོག *kha-mdog*, v. ཁ་ཚོག *kha-dog*.

ཁ་བདར *kha-hdar* one who speaks too fast or too loud.

ཁ་འདིག *kha-hdig* eork, bung, stopple.

ཁ་འདེབས *kha-hdebs* = ཁ་གཅིག་ཏུ་མཐུན་པ་ *kha gcig-tu mthun-pa* agreeing in an account.

ཁ་འཛོན *kha-hdon*, v. ཁ་ཏོན *kha-ton*.

ཁ་འཛོན་བྱེད་པ་ *kha-hdon byed-pa* to recite or mutter a charm or *mantra*.

ཁ་དྲ *kha-rda* muttering, whispering: ཁ་བད་བཟང་པོ་བྱེད་པ་ to mutter or speak auspiciously.

ཁ་བད *kha-brda* conversation, talk, prophecy, prediction; it also signifies བཤད་པ་བཟང་པོ་ *bçad-pa bzañ-po* good explanation or utterance: བཟུང་པ་དང་བད་ལུང་རོ་བའི་ཁ་བད་བཟང་པོ་ “may the doctrine (of Buddha) prosper” such was his righteous utterance (A. 146).

ཁ་བདཔ *kha-brdah* = སྐད་ཅ *skad-cha* verbal utterance: བྱ་མོའི་མིག་མཐོང་ཡང་མ་མཐོང་བ་ལྟར་བྱས་ནས་ཁ་བདཔ་མི་བྱེད་ although he had beheld the girl's eyes, he acted as if he had not seen her and gave no spoken sign.

ཁ་ཐུམས *kha-çdamç* = ཁ་ཏ *kha-ta* or གདམས་ཁ་ཐུམས་ཀྱི་ *gdamç-kha* advice.

ཁ་ཐོམ་པ་ *kha çdom-pa* = ཁ་མནན་པ་ *kha mnan-pa* to silence; to gag or stop the speech.

རྩ་ཁ་རྩ་ག། *kha-da-ga* བརྟུག་ the scimitar or sabre of the Hindus.

ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *kha-na ma-tho-wa*, lit. ཁ་ནས་མ་ཐོན་པ་ *kha naç ma thon-pa*, not confessed, i.e., not come out of the mouth; ལྷོག་པ་ also བཟུག་, a metaphysical term defined as རྗེག་པ་དང་རྗེས་བཞི་མེད་, a name for sin and moral corruption. There are two kinds, viz., (1) དང་བཞིན་གྱི་ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *rañ bshin-gyi kha-na ma-tho-wa* sins which are committed naturally and semi-consciously; (2) བཅས་པའི་ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *bcaç-pahi kha na ma tho-wa* sins of overt violation

of law or religion. མི་བྱིས་པ་དང་རབ་བྱུང་ལལ་ཤེར་དང་གི་རྗེག་པ་རྗེས་པ་ཁོང་དུ་ཐུས་ན་ཁ་ནས་མ་ཐོན་པས་ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་ཞེས་པའོ་ Householders and monks in general, in keeping these sins and failings concealed, because they do not issue forth from the mouth, such are styled *kha-na-ma-tho-wa*. ཁ་ན་མ་ཐོབ་མི་མངའ་བ་ *kha-na ma tho-wa mi mñah-wa* འཇིག་པ་ལེན་ the sinless; ཁ་ན་མ་ཐོབ་མེད་པ་ *kha na ma tho-wa med-pa* ལྷོག་པ་ལྷོག་ without sin or moral corruption; ཁ་ན་མ་ཐོབ་ལྷོག་ *kha-na-ma thoñi gtam* = གཏམ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེག་པའི་མེད་ sinful or blasphemous speech.

ཁ་ནག་པོ་ *kha nag-pa* = མུན་པ་ནག་པོ་ *mun-pa nag-po* darkness; also of gloomy appearance; morose; wicked (*Mñon.*).

ཁ་ནང་ *kha-nañ* yesterday morning. But ཁ་ནང་དུ་བཟུས་ *kha-nañ-du bñtas* ལྷོག་ལྷོག་ལྷོག་ལྷོག་ to look inwardly: ཁ་ནང་བཟུས་ཀྱི་རྗེས་པ་ནི་དང་གི་སེམས་ལ་བཟང་ངན་དགོ་མི་དགོ་ཇི་ལྟར་འདུག་ལེགས་པར་བཟུགས་ཏེ་ཐུང་སྒྲུང་བྱེད་པའོ་ the knowledge gained by introspection, which is carefully to examine how much of good or evil and virtue or vice exists in one's own heart, causes rejection (of evil) and acceptance (of good).

ཁ་ནད་ *kha naç* mouth disease.

ཁ་ནར་ཅན་ *kha nar-can* oblong.

ཁ་ནས་ *kha-naç* orally; by word of mouth; ཁ་ནས་བྱ་བྱུག་ a cuckoo; also to cry or call like the cuckoo; ཁ་ནས་ཟེར་བ་ *kha-naç zer-wa* to speak colloquially.

ཁ་ནིང་ *kha-niñ* last year.

ཁ་ནིམ་ *kha-nim* = དམ་གོས་མོགས་ཀྱི་ཁ་མཛོག་གཉིས་པ་ of cotton cloth, etc.; that having two colours (*Rtsii.*).

ཁ་ཚོག་ *kha-nog* or ཁ་ཚོག་ *kha-ñog* elamorous; asking often and often for a thing, etc.: རྗེ་འཛོགས་དང་ཁ་ཚོག་དང་ཐོག་བབས་དང་བཅས་རིམ་པ་གསུམ་པ་ the three may be classed together, (namely) defilement, importunity, and being stricken by lightning (*Rtsii.*).

ཁ་ནོར་སོང་ *kha-nor soñ* he has erred in conversation.

ཁ་མནན་པ་ *kha mnan-pa* = ཁ་སྐྱོམ་པ་ *kha sdom-pa* to obstruct the speech; also to coerce, to silence.

ཁ་པ་ *kha-pa* the volume marked with the letter ཁ་ *kha*, i.e., the 2nd volume. Anything (book or article) marked with the letter ཁ་ *kha*.

ཁ་པོ་ *kha-po* sometimes = ཁ་ *kha* speech, e.g., ཁ་པོ་དུལ་མོ་ mild speech and polished language.

ཁ་པོ་ཚེ་ *kha-po-che* = ཁ་རྒྱལ་པ་ *kha rgyag-pa* or ཁ་མང་པོ་ *kha mañ-po* talking much: རྩི་གེ་སྤྲེག་ཤར་ཟེར་བའི་ཁ་པོ་ཚེ་ *rtsi-ge sreg-çor zer-wahi kha pho-che* a shrew called *Rtsi-ge sreg-çor*, who was very talkative (*Rdsa. 31*).

ཁ་ལྔ་པ་ *kha-lpags* = ཁ་ལ་པ་ *khal-pags* lip.

ཁ་སྐྱུ་ *kha-spu* hair of the face; whiskers.

ཁ་པོ་ *kha-pho* boasting: ཁ་པོ་ཚེ་ *kha-pho-che* one who boasts much; also boasting much.

ཁ་པོ་ག་ *kha-phog* verbal reproof.

ཁ་པོར་ *kha-phor* सारक; सारक a cup; a saucer.

ཁ་ཕྱི་ *kha-phyi* the outer edge.

ཁ་ཕྱིན་པ་ *kha phyin-pa* = ལྷོས་མཐུན་པ་ *groṣ mthun-pa* unanimity in a conference; unanimous vote.

ཁ་ཕྱིར་ལྟ་ *kha-phyir lta* = ས་ལོ་ལྟ་ཁ་ཕྱོགས་པ་ *pharol-tu kha phyogs-pa* examining by appearances; also to look outside (*Mñon.*): ཁ་ཕྱིར་བཞག་གི་ཤེས་པ་ *kha-phyir bñtas kyi çes-pa* knowing or judging things by their external appearance.

ཁ་ཕྱིས་ *kha-phyis* napkin.

ཁ་ཕྱི་བ་ *kha phye-wa* = ཁ་རྒྱས་པ་ *kha rgyas-pa* རྩམས་པ་, རབ་རྩམས་ 1. to bloom or blossom; also

well developed, full blown. 2. = ཁ་ཕྱིར་པ་ *kha hbyed-pa* རྩམས་པ་ to yawn.

ཁ་ཕྱོགས་ *kha-phyogs* = ཁ་ལྟ་བུའི་ཕྱོགས་ *kha lta-wahi phyogs* the direction of one's sight.

ཁ་ལམ་པ་ *kha-lphañ-wa* = ཁ་ལྟུམ་དུག་པ་ to divulge; spread ill rumours (*Jä.*).

ཁ་ལྟུང་ *kha-lphyur* རུལ་ལྡན་ a solid measure for grain like བྱེ་ *bre* རྩིག་; or ལོ་ *lbo*.

ཁ་ལྟོད་པོ་ *kha lphrod-po*, v. ཁ་དྲོ་བོ་ *kha dro-bo*.

ཁ་བ་ I: *kha-wa* तिक्त bitter; ཁ་ཉིག་ *khatig* from ཁ་བ་ and ཉིག་ bitter, i.e., of very bitter taste: རོ་ཁ་བ་ *ro kha-wa* bitter taste; ཁ་མངར་ *kha-mhar* bitter and sweet; ཁ་མོ་ *kha-mo* bitter: མང་ཁ་མོ་ *chañ kha-mo* beer that is very strong or of bitter taste.

ཁ་བ་ II: = གངས་ *gañs* हिम snow: ཁ་བ་དུང་ལྟོགས་པ་ *kha-wa duñ ltar ḡsal* the snow (was) unsullied as shells; ཁ་བ་རྒྱུ་ *kha-wa skye* हिमज, शीत, बहण snow-born or ocean-god; ཁ་གོང་ *kha-goñ* = ཁ་བའི་གོང་རིལ་ snow ball; ཁ་ཅར་ *kha-char* snow and rain; ཁ་མ་ཅར་ *khamachar* sleet; ཁ་བ་ཅན་ *Kha-wa-can* हिमवत् Tibet, the snowy country: ཁ་བ་ཅན་གྱི་ཡུལ་ the country of snow, or snowy country; ར་ལི་དུས་ཚི་ལོ་བརྒྱ་ན་ཁ་བ་ཅན་གྱི་མཚོ་བྱི་ནས་ 100 years (after) my time the snowy lakes of Tibet becoming dry; ཁ་བ་ཅུང་ལྟ་ a swallow, prob. snow-swallow. ཁ་བའི་རྒྱལ་ *kha-wahi rtul* हिममण्ड, हिमघूर्णिल lumps of snow: ཁ་བའི་ཕྱུ་མ་ *kha-wahi phye-ma* हिमवालुका snow dust; flakes of snow; also camphor, ཀུའྲུར་; ཁ་བབ་ *kha-hbab* or ཁ་བ་འབབ་ *kha-wa hbab* snow-fall, avalanche; ཁ་བའི་མིང་ཅན་ having the name of snow; ཁ་བའི་ལོད་ हिमद्युति glare from the snow, snowy lustre.

ཁ་བ་དཀར་པོ་ *Kha-wa dkar-po* n. of an important religious institution in *Khams*.

ཁ་བ་རི་པ་ *kha-wa ri-pa* = གངས་ལྗོངས་པ་ *Gañs-ljoñs-pa* a Tibetan; one residing in the snowy mountains (*Yig. k. 6*).

ཁ་མི་ཤེས་པ *khami-ces-pa* not knowing the language.

ཁ་མུར *kha-mur* bit (of a bridle).

ཁ་མེད *kha-med* silent; cannot reply: ལབ་ན་ཁ་མེད, བཏོན་ན་ཁ་མེད *lab-na kha-med, hton-na rgyu med* if asked there is no reply; if ransacked, nothing to produce (from one's pocket); ཁ་མེད་གྲུག་པ, རྗེ་མེད་རིག་པ (the common saying is) "the dumb does not speak, the tongueless stammers."

ཁ་མོ *kha-mo* enchantment; irresistible influence.

ཁ་དམར *kha-dmar* lit. "red mouth"; a demon or *preta*; a ghostly apparition. This word is used in astrology and the medical works of Tibet to signify an affirmative prediction, good or bad. When such a prediction is realized it is called ཁ་དམར་ཐོག *kha-dmar phog*, when otherwise it is called ཁ་དམར་ཉོག *kha-dmar tog*.

ཁ་རྩེད *kha-rtsaŋ* = ཁ་སར *kha sañ* yesterday forenoon: ཁ་རྩེད་གི་བྱིས་པ the boy that was here yesterday forenoon (A.); also the day before yesterday; ཁ་རྩེད་གི་ཉི་མ *kar-sañ gsañ ñi-ma* last Sunday (Jä.).

ཁ་རྩོད *kha-rtsoḍ* disputation.

ཁ་ཚ *kha-tsha* bitter and acrid; hot in the mouth; pungent like pepper; acc. to Jä. (a) a very acrid sort of radish; (b) aphthæ thrush, a disease of the mouth incident to horses, cows, sheep, &c.; (c) ཁ་ཚ་རིང་པ *kha-tsha riñ-ñe-wa* daily warm food.

ཁ་ཚར *kha-tshar* 1. fringes, such as the threads at the end of a web or cloth or rug, scarf or sash. 2. minor ingredients in a medicinal mixture: རྒྱན་གཅིག་གཙོ་བོ་བྱས་ནས་དེ་ལ་རྒྱན་གཞན་གཅིག་རྩེད་པ་ལ་ཁ་ཚར་བཏབ་ཟེར

having made one drug the principal ingredient, on adding thereto another drug in less quantity, it is called adding the *kha-tshar*.

ཁ་ཚུབ *kha-tshub* snow-storm.

ཁ་ཚོ *kha-tsho* boasting: ཁ་ཚོ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ཀ་ཤོ *tsho cin-tu che-wa* a great swaggerer (Jä.).

ཁ་ཚོད *kha-tshod* the weighing: ཁ་ཚོད་བཏུ་བྱེད་ཆོག་གི་ལན་སྒྲུལ་པ *kha-tshod, hta-phyir tshig-gi lan smras-pa* (A. 6) considering one's expression with a view to reply to it. (ཆོག་གང་འདྲ་ལབ་ཡོང་ཚད་ལྟ་བུ་པ *tshig gañ-hdra lab-yoñ tshod lta-wa*.)

ཁ་ཚོན *kha-tshon* = ཁ་འགྲིག *kha-hgrig*, ཁ་འཇམ *kha-hcham* or ཁ་མཐུན *kha-mthun* unanimous, of one voice or opinion. Generally used with གཙོད་པ, meaning 1. as in བསམ་ཅད་མཐུན་པར་དམ་པར་ཁ་ཚོན་བཅད (A. 3), all unanimously and firmly agreed upon; lit. ཁ་ཚོན་ཀ་ཀ་ཀ་ཀ *kha-tshon colour*; hence to be all of one colour in the face, i.e., to be of the same opinion. 2. = བག་གཙོད་པ *thag gcod-pa* a final decision or resolution: ལྷན་གྱིས་རྣམས་མི་དམོག་པར་ཁ་ཚོན་བཅད (A. 15) they all resolved to forsake their kingdoms; མཁའ་གཅིག་ཏུ་ཁ་ཚོན་ཚད་དཀའ *mthah geig-tu kha-tshon chod dkañ* it is difficult to arrive at a final decision. 3. surface or width (Jä.).

ཁ་མཚུལ *kha-mtshul* ལྲུང་ muzzle; mouth; the lower part of the human face.

ཁ་འཚར་པ *kha htshañs-pa* = རྒྱོད་པ *smoḍ-pa* to slander; to curse (*Mñon*).

ཁ་འཚོག *kha-htshog* abuse: ཁ་འཚོག་ཟེན་པ་ཀ་ཤོ *htshog chen-po* a great abuser, a reviler.

ཁ་འཛོལ *kha-hdsin* कौकिल the cuckoo.

ཁ་འཛོལ་བྱེད་པ *kha-hdsin byed-pa* to receive in a friendly spirit; to be kind; to assist (Jä.); also to govern; ཁ་འཛོལ་པར་མངགས་པ

sent or commissioned for governing (*Dsam.* 25).

ཁ་འཛིན་གསུམ *kha-hdsin gsum* are the following three: ལྷག་སྒྲིལ་ *sug-smel* 藏小豆 cardamom, *Convolvulus turpetthum*; ལྷག་གུམ་ *gur-gum* saffron; and བི་བི་ལེང་ *pi-pi-liñ* long pepper (*Sman.* 450).

ཁ་འཛུམ་པ་ *kha hdsun-pa* to shut the mouth.

ཁ་ལྷན་ *kha-shan* of inferior quality or of low position: ཁ་ལྷན་པའི་ལྷག་བཟུང་ལ་ the misfortune of being of low birth (*Jä.*).

ཁ་ཤུར་ *kha-shur* water-hen (*Sch.*).

ཁ་ཞེ་ *kha-she* mouth and mind: ཁ་ཞེ་མི་མཚུངས་པ་ *kha-she mi mchuñs-pa* hypocrisy; hypocrite; ཁ་ཞེ་མེད་པ་ *kha-she med-pa* unfeigned; sincere.

ཁ་ཞེང་ *kha-sheñ* breadth, expanse, *e.g.*, of the heavens.

ཁ་ཞེན་ *kha-shen* = *kha-lab shan-pa* modest in speech; also not able to speak well.

ཁ་ཞེས་ *kha-sheñ* food, victuals (*Cs.*).

ཁ་ཟམ་ *kha zam*, ཁ་ཅེ་ཟམ་ *kha-che zam* a kind of chintz from Kāshmir; also a kind of cloth or silk stuff in variegated colours: བཟ་ཟམ་ *bal zam* chintz from Nepal.

ཁ་ཟས་ *kha-zas* food, either in general or some particular article of food: ཁ་ཟས་ལ་བརྟུན་ *kha-zas la brkam-par gyur* he longed for food; ཁ་ཟས་གཙོང་མ་ *kha-zas gtshañ-ma* clean food, or clean in (taking food). In Sikk. *khabze* sweet cakes, etc.

ཁ་ཟུམ་པ་ *kha zum-pa* to close the mouth or any opening.

‡ ཁ་ཟུར་ *kha-zur* or ཁ་ཟུར་ *kha-sur* ལྷུ་རྩུ་རྩུ་ the date fruit.

ཁ་ཟེང་བ་ *kha zer-wa* ལྷག་ལུག་ loquacious.

ཁ་གཙར་ *kha-gzar* spoon or ladle.

ཁ་གཟེ་ *kha-gzi* or ཁ་གཟེ་ *kha-gze* in *W.* rake in gardening; in Spiti a carrier's load; *kha ze-pa* a coolie (*Jä.*).

ཁ་བཟང་ *kha-bzang* = ཚོག་གི་བཟང་རག་ *tshig-gi gtañ-rag* good speech; one who speaks pleasantly (*Mñon.*).

ཁ་འོན་ *khañ-nin* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the day before yesterday.

ཁ་འོག་ *kha-hog* lit. face downward; down-cast; ཁ་འོག་ཏུ་བཅུག་པ་ *kha hog-tu bcug-pa* or ཅུད་པ་ *chud-pa* to subjugate one, or to enforce obedience upon; ཁ་འོག་ཏུ་བཞུགས་ཏེ་གི་བ་ *kha hog-tu bñtas-te gi-wa* to die falling down head-long, *i.e.*, with the face downward.

ཁ་ཡ་ *kha ya* lit. being one's partner or match as to speaking, but in general partner, assistant; ཁ་ཡ་ཕྱིད་པ་ *kha-ya byed-pa* to assist: ཁ་ཡི་ཡང་མི་བྱུང་ I am not his match, not able to compete with him; with regard to things, I am not equal to the task (*Jä.*).

ཁ་ཡིག་ *kha-yig* ལམ་ལམ་ the letter ཁ་, a label; a letter or writing on the cover of any parcel or letter; an inscription.

ཁ་ཡེལ་ *kha-yel* the spout (of a kettle or any other vessel): ལྷུ་ལའི་ཁ་ཡེལ་ལྷོ་བཟུང་བ་ཁ་ཡེལ་ལ་ མཚུ་བཟོངས་པ་ drawing with his lips at the spout which hangs down outside the vessel (*A.* 23).

ཁ་ཡོག་ *kha-yog* a false charge (*Jä.*): མ་ཤེ་པའི་ཁ་ཡོག་གུང་ *ma ñe-pahi kha-yog byuñ* (*C.*) he was unjustly accused (*Jä.*); མ་ཤེ་མ་པར་གྱུད་ཁ་མཚུངས་པའི་ཁ་ཡུང་བ་སྐྱབས་བཅག་ལ་རྟོན་མེད་པའི་ཁ་ཡོག་གུང་ unfounded accusations arise such as those coming by word of mouth and by implication, though one is guiltless.

ཁ་གཡེལ་ *kha-gyel* wide mouth: ལྷུ་རྩུ་པོ་ཡོངས་ཚོགས་དབྱིབས་སྟོང་ཁ་གཡེལ་བ་ལྟར་ the shape of Sumeru resembled that of a vessel placed with its wide mouth upwards (*i.e.*, like a pyramid on a point) (*Ya-sel.* 35).

ཁ་གཡོགས་ *kha-gyogñ* = ཁ་ཁྱིབས་ *kha-khebg* cover of a vessel or basket (*G. kah.* 77).

ཁ་རྩ་ *kha-ra* in *W.* for ཁ་རྩ་ *ka-ra*, sugar (*Jä.*); trough; manger (*Sch.*).

ཁ་རྩ་ག ཁ་རྩ་ *Kha-rag* n. of a place in Tibet. ཁ་རྩ་ག་སློབ་མཚན་མེད་ n. of a celebrated lama of the Kādampa School of Buddhism.

ཁ་རྩ་མ་ *kha-raṣ* neck-cloth; a towel.

ཁ་རི་ *kha-ri* or ཁ་རུ་ *kha-ru*, v. ཁ་ལ་རི་ *khal-ri*.

ཁ་རུ་རྩ་ *kha-ru tshwa* = ཁ་རྩ་ག་པོ་ black salt used medicinally (*Mñon.*): རྩ་ལྷ་མོ་, བི་ཏུ་, བི་ཏུ་ལྷ་མོ་ a kind of salt (procured by boiling earth impregnated with saline particles); a particular kind of salt of fetid odour (used medicinally as a tonic aperient). It is black in colour and is prepared by fusing fossil salt with a small proportion of *emblic myrobalan*, the product being muriate of soda with small quantities of muriate of lime, sulphur and oxide of iron (*M. Wills.*). *Kha-ru tshwa-yiṣ droḍ skyed ṣboṣ-pa dañ ṣgeg dañ hgyiñ khrog baḍ ṣluñ ḥjoms-par byreḍ* flatulence, accompanied with belching, rumblings, phlegm, and wind, is overcome by the medicinal salt.

Syn. རུ་ཅོ་ག་ *ru-tsa ka*; སློབ་མཚན་མེད་ *smin-tshḥa*; བེ་ཤི་ཏོ་ *bi-tam ſo* (*Mñon.*).

ཁ་རེ་རྩེད་མ་ *kha-re skyeñṣ* = ཁ་རྩེད་མ་པ་ *kha skyañṣ-pa* or ཏོ་ཚོ་བ་ཏོ་ *tsha-wa* to be ashamed.

ཁ་རེག་པ་ *kha reg-pa* to touch anything by the lips; to put one's mouth to a thing in order to eat or drink it.

ཁ་རོ་ *kha-ro* taste in the mouth.

ཁ་རོག་ *kha-roḡ* = ཁ་བརྩམ་ *kha-btsum* silent, without reply: དེ་བས་ན་ལ་མ་ཚོ་ཁ་རོག་ཐོད་ there-fore remain silent with untingling ear! ཁ་རོག་ཐོད་ཅིག་ *kha-roḡ ṣdod-cig* be silent; do not speak. ཁ་རོག་པ་ is also freq. ཁ་རོག་ཉི་འདུག་པ་ to remain silent.

ཁ་རོག་པ་ *kha roḡ-pa* ལུ་བྱ་མཚན་ a kind of drug, prob. sulphate of copper.

ཁ་རྩེད་མ་ *kha-ṣlañṣ* བཟུང་ བཟུང་ vapour from the mouth.

ཁ་ལ་མེ་འབར་ *kha-la me-hbar* n. of the King of the Yi-dag or *Preta*.

ཁ་ལ་རེག་པ་ *kha-la reg-pa* = metaph. སློབ་མཚན་མེད་ to eat; do eat (*K. g. P 23*).

ཁ་ལ་སློབ་ཉི་རྩོད་ལ་དཀའ་ *kha-la ṣla-te don-la ḍkaḥ* easily spoken but difficult in meaning.

ཁ་ལན་ *kha-lan* mouth requital; thanks-giving; reply, especially angry reply; also requital for food received (*Jä.*): དད་མས་ཁ་ལན་བསམ་ངན་འདུག་ when disordered with evil thoughts, the food of faith is my reply (*Mil.*).

ཁ་ལས་བྱུང་ *kha-laṣ byuñ* sprung forth from the mouth.

ཁ་ལིན་པ་ *Kha-lin-pa* n. of a place in Tibet.

ཁ་ལེ་ *kha-le*, v. ལྟ་ལེ་ *khya-le*.

ཁ་ལེབ་ *kha-leb* cover, lid.

ཁ་ལོ་ *kha-lo* 1. = ཁ་ལོ་གསལ་ *kha-phyogṣ* towards the mouth. 2. prow of the ship (*Schr.*); according to others the helm ལྷ་གཟིང་. 3. acc. to *Cs.* and *Jä.* the glans-penis.

ཁ་ལོ་རྒྱུད་པ་ *kha-lo ṣgyur-pa* or *ṣgyur-wa* ལུ་བྱ་མཚན་, ལྷ་མོ་, སུ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ཁ་ལོ་རྒྱུད་མཚན་ *kha-lo ṣgyur-mkhan* one who steers; also a governor, a driver, a charioteer. See especially in narrative of early life of the Buddha in *Dulwa*.

ཁ་ལོ་པ་ *kha lo-pa* = ཁ་ལོ་གསལ་པ་ *kha phyogṣ-pa* སུ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་; ཁ་ལོ་གསལ་རྒྱུད་མཚན་ *kha phyogṣ ṣgyur-mkhan* one who leads or guides; also a shadow.

ཁ་ལོག་པ་ *kha-log-pa* to reply; to contradict: ལྷ་ལ་འགྲོ་དམ་ཚུང་ཁ་ལོག་པ་ *phyi-la ḥgro-na tshur kha log-pa* walking out he returned hither.

ཁམ་ཁམ *kham-kham*, མེར་ཁམ་ཁམ *ser-kham kham* or pale yellow: མདོག་མེར་ཁམ་ཁམ་གྲུག་མའི་མདོག་ *mdog ser kham-kham smug-mahi mdog* the colour was pale-yellow, i.e., the colour of a dry bamboo.

ཁམ་བྲུམ *kham-khum* uneven, explained, as འབར་འབྱར་རམ་གཏེར་མ་གྲུ་བྱ *“in ridges, like a puckered skin.”*

ཁམ་གང *kham-gaŋ* or **ཁམ་གཅིག** *kham-geig* a bit; **མམ་ཁམ་གཅིག** a mouthful of food: མ་དུམ་དུམ་གྲུ་རེ་བཅད་རེ་ཁམ་བཅུག་པའི་ཚད་ the measure of food in each piece that can be put in the mouth at once when eating; **ཁམ་ཅུང** *kham-chuŋ* a morsel.

ཁམ་རྩར *kham-star* abbreviation of **ཁམ་བྱ་དང་རྩར་ག** *kham-bu-daŋ star-ga*, i.e., peach and walnut.

ཁམ་ལྡོག *kham-ldog* faded colour, same as **ཁམ་ལོག** *kham-log*, want of appetite; nausea, aversion, dislike (*Jü.*).

ཁམ་པ *kham-pa* 1. fox coloured; sorrel; brownish; **ཁམ་ནག** *kham-nag* dark brown: རམ་པ་ཁམ་ནག་ *ral-pa kham-nag* dark brown locks or mane. 2. porcelain-clay; china clay. 3. *Tenacetum tomentosum*, a very aromatic plant growing on the high mountains of Tibet. 4. a native of *Khamŋ* in Eastern Tibet.

མ་ཁམ་ཕོར *kham-phor* སྐྱལ་བ་, མྱལ་བ་ a cup or saucer made of (burnt) clay; a cup made of dough, used in sacrifice as lamps (*Jü.*).

ཁམ་འཕྲོ་མེ་བཅད་པ *kham-hphro mi-bcad-pa* སྐྱུ་འཕྲོ་མེ་བཅད་པ་, འཕྲོ་མེ་བཅད་པ་ refers to Buddha having enjoined that a monk must not eat a fruit or cake, etc., leaving any of it. He should not take more than what he can or should eat.

ཁམ་བྱ *kham-bu* apricot; peach; in *Sikk.* ཁམ་བྱའི་རྩ་བྱ་ *kham-buhi rtsi-gu* the stone of an apricot (*Jü.*): མངའ་རིམ་ཁམ་བྱ་ *Mñah-ris kham-bu* dried apricot imported from Ngari: ཁམ་བྱམ་མྱ་མོགས་མྱ་ལྷུ་མ་ཅུ་མེར་ལྷུ་མ་ the peach dries the yellow humour of the body and promotes the growth of hair on the head (*Med.*); **ཁམ་ཚོག** *kham-tshig* the stone of an apricot or peach; **བྱ་དུ་ཁམ་ཚོག་ཚེ་ཚོམ** the cost of a coral of the size of the stone of a large apricot.

ཁམ་གཡག *kham-gyag* 1. lit. the *Bos grunniens* or yak-bull of *Khamŋ*, which is of a brown colour: མྱ་ཁའི་མདོག་མེར་ཁམ་ཡོད་པ་ལ་ཁམ་གཡག་ཟེར་ *spu-khahi mdog ser-kham yod-pa la kham-gyag zer* the colour of the hair (of an animal) when pale yellow is called **ཁམ་གཡག** *kham-gyag*. 2. cherries, morels (*Jü.*).

ཁམ་རན་པ *kham ran-pa* ཕའི་རམ་ཅུང་ལ་འཕྲུག་པ་ a horse's bit that fits well.

ཁམ་ས *kham-sa* clay for making pottery.

ཁམ་སང་ *kham-saŋ* = ཚལ་སང་ *chab-saŋ*, གཅིན་པ་ *gein-pa*, etc., resp. evacuation; purging; making water.

ཁམ་མེར *kham-ser* of a slightly pale-yellow; colour resembling the colour of dried bamboo, v. **ཁམ་ཁམ** *kham-kham*.

ཁམ་སམ I: *khamŋ* = དངས་ག་ *daŋŋ-ga* appetite.

ཁམ་སམ II: ཇ་འུ་ the health, condition, physical constitution of the body; also root; a constituent or essential part; that which constitutes the nature of a thing. Used colloq. as in *kusho*, *khye'-kyi khamŋ ta-sam?* "Sir, how are you?" (*Snd. IIIk.*): ཁམ་སམ་ཞེས་པ་འདི་རང་བཞིན་ནམ་ངོ་བོ་ལ་འཇུག་པའི་དོན་ཅན་ཡིན་ཏེ་རྒྱུང་གི་ཁམ་སམ་ཞེས་པའི་ཁམ་སམ་དེ་ནི་རྒྱུང་རང་གི་ངོ་བོ་ཡིན་ *khamŋ shes-pa spyir raŋ-hshin nam ŋo-bo la hjug-pahi don-can yin-te rluŋ-gi khamŋ shes-pahi khamŋ de ni rluŋ raŋ-gi ŋo-bo yin.*

ཁམས III: the six elements, earth, air, fire, water, the heavenly ether, and *nam-shes* or the physical substance of the mind. For the last two, arterial blood and seminal fluid are sometimes substituted. Also there are the eighteen elements acc. to the Buddhists, namely, the five organs of sense, together with *manas* (mind); the six faculties or senses dependent on these and also the six ideas produced by these six faculties. Any one of the five properties or qualities of the elements observed by the organs of sense, viz., sound, tangibility, colour, flavour and smell, is also so called.

ཁམས་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་མིག་སྐྱེས་རྗེན་དབང་པོའི་ཁམས་ལྷག་དང་
མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྐྱེས་བརྗེན་པ་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་དང་
གཟུགས་ཁམས་སྐྱེས་དམིགས་པ་ལུས་གི་ཁམས་ལྷག་དང་བཅོ་བརྒྱད་རྟོ་
khamṣ hco-brgyad-kyi mig sogṣ rten dṡcañ-
pohi khamṣ drug dañ mig-gi rnam-par ces-pa
sogṣ hrten-pa rnam-par ces-pahi khamṣ dañ
gzugs-khamṣ sogṣ dmigs-pa yul-gi khamṣ-
drug dañ hco-brgyad-do may be rendered.

The eighteen *khamṣ* or *Dhātu* acc. to the Buddhists are:—

I.—The organs themselves: *མིག mig* eye; *རྩ་བ rna-wa* ear; *རྩ་བ sna-wa* nose; *ལྗེ lce* tongue; *ལུས luṣ* body; and *ཡིད yid* the mind.

II.—*གཟུགས gzugs* bodily form; *སྐྱ sgra* sound; *རྩ dri* smell; *རྩ ro* taste; *རྩ reg* touch; *ཚམ choṣ*, *ཕྱམ་མེད* attributes.

III.—The *རྣམ་པར་ཤེས་པ rnam-par ces-pa* *Vijñāna* or consciousness produced by the organs of sense, &c. The *Vijñāna* of *མིག mig*, of *རྩ་བ rna-wa*, of *རྩ་བ sna-wa*, of *ལྗེ lce*, of *ལུས luṣ* and of *ཡིད yid*, i.e., eye, ear, nose, tongue, body, and mind.

ཁམས IV: empire; realm; territory; domain: *ལུས་ཁམས yul-khamṣ* political territory; empire, in a geographical sense (*Jū.*);

རྒྱལ་ཁམས rgyal-khamṣ kingdom: *རྒྱལ་བའི་ཁམས rgyal-wahi khamṣ* the province or sphere of the Buddhas, also of their spiritual influence: *རྒྱལ་ཁམས་འགྲིམ་པ rgyal-khamṣ hgrim-pa* to roam over the kingdoms, the countries (*Jū.*): *ཁམས་ཅེན་ཅེན* empire; also the earth.

ཁམས V: *ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* world: *ཁམས་གཟུགས khamṣ-gsum* *བློ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* the sensual world, viz:—(1) *ཀའམ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* or *ཀའམ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* (འདྲོད་པའི་ཁམས *Hdod-pahi khamṣ*) the phenomenal world; (2) *རྒྱལ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* *གཟུགས་ཀྱི་ཁམས gzugs-kyi khamṣ* the world of astral forms; (3) *མེད་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་* *གཟུགས་མེད་ཁམས gzugs-med khamṣ* the spiritual world, i.e., the world of formless spirits.

ཁམས VI: n. of the easternmost districts of Tibet, embracing some dozen semi-independent petty states, about half of which own allegiance to Lhasa, and the rest give joint allegiance to both China and Lhasa. *ཁམས Khamṣ* and *སྐད་ཅེན་ Sgañ* are the two lower regions of Tibet; these constitute what is called *ཅོད་ཅེན་ Bod-chen* or Greater Tibet.

ཁམས་བརྟམ་པ་ khamṣ brtas-pa or *ཁམས་བརྟམ་བྱིད་པ་ khamṣ-brtas byed-pa* one who draws omens: *མིག་པ་གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་བརྟམ་བྱིད་པ་ theg-pa gsum-gyi khamṣ-brtas byed-pa* (*J. Zan.*).

ཁམས་ཅེན་པོ་ khamṣ chen-po = *དབུལ་ཅུ་ཤུལ་ཅུ་ ḡhul-chu* mercury; quicksilver (*Mñon.*).

ཁམས་དངམ་པ་ khamṣ dbaṅṅs-pa = *ཁམས་བདེ་བ་ khamṣ hde-wa* good health. When glass is pure *ཤེས་རྩེ་མ་མེད་པ་ cel dri-ma med-pa* and clean it is called *ཤེས་ཁམས་དངམ་པ་ cel-khamṣ dbaṅṅs-pa*. A clear cloudless sky *རྩེན་པ་མེད་པ་* is said to be *Nam-khamṣ dbaṅṅs-pa*; *སེམས་རྒྱལ་པ་མེད་པ་ semṣ ṣgrib-pa med-pa* the mind when it is free from defilement or sin.

ཁམ་པ *Khar-pa* རྟོག་ 1. n. of a demon of Puranic India who was killed by Krishna. 2. a compound of copper and zinc; bell metal.

ཁམ་བ་མག་ *khar-wa mgar* རྟོག་འཇུག་ a maker of bell-metal.

ཁམ་རྩེ་ *khar-rtsañ* = ཁམ་སང་ *khar-sañ* col. yesterday forenoon.

‡ ཁམ་དུ་ར་ *khar-dsu-ra* རྟོག་འཇུག་; རྟོག་འཇུག་ལྷ་ལྷ་ *çiñ-gi hbras-bu* the date fruit.

‡ ཁམ་ས་པ་ནི་ *khar-sa pa-ni* or ཁམ་ས་པ་ན་ *khasar pa-na* རྟོག་འཇུག་ he that moves in the sky; gliding through the air; a name of Avalokites'vara *Bodhisattva*; Vishnu.

ཁམ་གསེལ་ *khar-gsel* རྟོག་འཇུག་ the trident carried by mendicants of the རྟོག་འཇུག་གེ་གེ་པ་ Tantrik School.

ཁམ་ *khal* 1. primarily a load or burden in general: ཁམ་འབྲིང་བ་ *khal khyer-wa* to carry a burden; ཁམ་གྱི་རྩེ་ལ་ *khal-gyi steñ-la* on the top of the baggage; ཁམ་འགོལ་ལ་ *khal hgel-wa* to load; ཁམ་འཇོག་པ་ *khal hbogs-pa* to take off the burden, to unload; ལྷག་ཁམ་ a sheep load; འབྲིང་པའི་ཁམ་ a coolie load. 2. a set weight or measure, said to equal 30lb, used for dry goods, corn, salt, tea, &c. In Tibet 1 *khal* = 2 *hbo* = 20 *bre*; hence in Sikkim and W. ཁམ་གཅིག་ “*khe-chik*” has come to mean 20 or a score of anything; འདོག་ཁམ་ *hdeg-khal* a weighing score; the weight of 20 points on the steel-yard called *rgya-ma*. 3. a caravan.

ཁམ་ཁ་ *Khal-kha* the native name of Mongolia Proper, the country of Jenghis-khan, the Tartar Conqueror ཁམ་ཁ་ཁ་ཁ་ཁ་ *Khal-kha khu-ral bla-bras*, lit. “the sacred enclosure of *Khal-kha*”; the name applied to Urga in Northern Mongolia,

where the incarnation of the Taranath Lama resides. The latter is sometimes styled ཁམ་ཁ་རྗེ་བཙུན་དམ་པ་ *Khal-kha Rje-btsun dam-pa*, the venerable holy one of *Khal-kha*.

ཁམ་ཁོ་ *khal-khol* stunned; insensible (*Jü*).

ཁམ་ཅག་ *khal-cag* the best sort of wool for manufacturing shawls coming from the northern solitudes of Tibet.

ཁམ་རྗེས་ *khal-rjes* = རྟོག་འཇུག་ *dos-rgyab* or ཁམ་མ་རྟོག་འཇུག་ *khal-marta*, རྟོག་འཇུག་གྱི་རྗེས་ *glan sog-s-kyi rjes* those who conduct a caravan or follow the train of packed animals, such as pony, yaks, oxen, &c.; relay of packed animals: ཁམ་ས་མོག་མ་མག་རིང་པའི་རྟོག་འཇུག་ཁམ་རྗེས་ *kham-s sog-s thag-riñ-pahi dos-rgya khkal-rjes* the relay of beasts of burden when proceeding on a long journey to *Kham*, &c.

ཁམ་པ་ *khal-pa* 1. wether; castrated ram. 2. sow-thistle, *Sonchus*.

ཁམ་བན་ *khal-ban* jug or pitcher to hold wine for 20 persons or a quantity measuring 20 *bre*: དམངས་ཚང་ཁམ་བན་རེ་གང་རེ་གས་ *jugs* of ale each sufficient for 20 of the vulgar folk of whatever class.

ཁམ་མ་ *khal-ma* any draught animal or beast of burden: ཁམ་མ་རྟོག་འཇུག་པ་ *khal-ma rto-gyab* to drive beasts of burden to the pasture; often contracted into *khal*: རྟོག་འཇུག་གི་ཁམ་གྱི་ལྷན་ the wages of both carriers and beasts of burden.

ཁམ་རི་ *khal-ri* = ཁམ་རུ་ *khal-ru* or ཁམ་རི་ *kha-ri* or ཁམ་རུ་ *kha-ru* a measure of about 20 bushels.

ཁམ་ཁ་ *khas* for ཁམ་ལིས་ *kha-yis* instr. of *kha*.

ཁམ་ཕྱག་མ་ *khas-khyags* = ཁམ་ཕྱག་མ་ *khas-thegs* or ཁམ་ཕྱག་མ་ *khag-thegs* to be witness; to give evidence.

सु.के *khas-che* = सु.सु.सु. *khas-blañs* promise.

सु.के.व *khas che-wa* प्रतिज्ञा to promise; undertake: सु.के.व.दे.द.गे.सु. *khas che-wahi dge-sloh* प्रतिज्ञामिचु a Buddhist monk who has taken the vows.

Syn. सु.के *khas-che*; सु.गु.सु. *phyogs bzuh*; दे.सु.य.सु.सु. *hes-par mñan-byas*; य.द.ग.सु. *yoñ-dag-thos*; व.द.ग.ग.सु. *hdag-gir byas*; सो.सु.सु. *so-sor mñan*; गु.य.द.सु. *gyar dam*; द.सु.सु.सु. *dam khas blañs-war hos-par*; द.सु.व.सु. *dam-beah*; सु.के.व.सु. *khas-len* (*Mñon.*).

सु.के.व.सु. *khas-brjod* = सु.द.सु.सु. *glu-dbyañs* song; singing (*Mñon.*).

सु.के.व.सु. *kha-nan dwan-chuñ* = सु.के.व.सु. *mi ñam chuñ* a humble man.

सु.के.व.सु. *khas-blañs* = सु.के.व.सु. *khas-len* अनुज्ञा, अनुमत, संविद्, उपगम promise; consent, approval; knowledge; acceptance.

सु.के.व.सु. *khas shan-pa* सु.के.व.सु. humble.

सु.के.व.सु. *kha-lan rgan-khur* responsibility.

सु.के.व.सु. *khas len-pa* or सु.के.व.सु. *kha lañ-wa* उपगच्छति 1. to promise; to stand bail or security. 2. to presume; to arrogate; to accept, adopt with the mouth; to acknowledge, admit (*Jä.*).

सु.के. *khi* numerical figure 32.

सु.के.व.सु. *Khi-bi dsa-la* खिबिजल n. of a city in the neighbourhood of the fabulous S'ambhala.

सु.के.व.सु. *khiñ* (सु.के.व.सु. *khi-chuñ*) a small cutting-knife.

सु.के.व.सु. *khu* numerical figure 62; also for सु.के.व.सु. *khu-wa* (humour or juice or sap), as in सु.के.व.सु. *khu khrag sog* रसरक्तदि, humour, blood, &c.

सु.के.व.सु. *khu-gu* uncle (*Cs.*).

सु.के.व.सु. *khu-khrag* संक्रेत the mixture of the semen with the uterine blood by which process, according to Indian physiology, the foetus is formed (*Med.*).

सु.के.व.सु. *khu-tu* a hut, cottage, constructed of branches of trees (*Jä.*).

सु.के.व.सु. *Khu-thu-chi* the title of a Mongolian nobleman: सु.के.व.सु. *Sog-pohi khu-thu-chihi chas thob* obtained the robe of a Mongolian Chief.

सु.के.व.सु. *khu-rdul* = सु.के.व.सु. *khu-rna* water-spray: सु.के.व.सु. *kuñ-dan* सु.के.व.सु. *kuñ-dan* the water in all its particles issued fresh from the clouds (*A. 149*): सु.के.व.सु. *kuñ-dan* सु.के.व.सु. *kuñ-dan* the firmament of the sky was obscured by mists and fogs. In medical works the seminal fluid of the male is called सु.के.व.सु. *khu* and of females सु.के.व.सु. *rdul*.

सु.के.व.सु. *Khu-nu* the districts of Kunawar and Bissahar on the Upper Sutlej, bordering Tibet and inhabited in the northern part by Tibetans: सु.के.व.सु. *grapes* from Kunawar.

सु.के.व.सु. *khu-rna*, v. सु.के.व.सु. *khu-rdul*.

सु.के.व.सु. *Khu-po* n. of a place and also of a Lama of that place (*Deb.*).

सु.के.व.सु. *khu-wa* = सु.के.व.सु. *shu-wa*; रस, द्रवत्व, वीर्य, बह्वज, पुष्पक, रेतः, यून, कुन्द 1. fluid, liquid: सु.के.व.सु. *kuñ-dan* सु.के.व.सु. *kuñ-dan* the liquid (water) which has washed a mendicant's bowl; सु.के.व.सु. *khrus-khu* dish-wash; swill (*Jä.*); सु.के.व.सु. *hbras-khu* rice-soup (*Cs.*); rice-water (*Schtr.*); सु.के.व.सु. *ciñ-khu* the sap of trees; सु.के.व.सु. *tsa-khu* the sap of plants (*Cs.*); सु.के.व.सु. *ca-khu* broth; gravy; सु.के.व.सु. *mar-khu* melted butter. 2. semen virile.

ཐུ་ཡ *khū-yu* hornless; having no horns; also a corruption of the word *khū-byug* in colloq. Tibetan.

ཐུ་ར *khū-ra*, ལུ་ཐུ་ར *snūm-khur* cakes or pastry fried in oil or butter (*K. du. 327*).

ཐུ་ལ *khū-lu* 1. the short soft hair of the yak, also pashm wool in general. 2. In *Lh.* venereal disease; syphilis (*Jä.*).

ཐུ་ལེ *Khu-le* 1. n. of a place in Tibet: ཐུ་ལེ་རྣམ་རྒྱལ *Khu-le rnam-rgyal* the Lama Namgyal of Khu-le; ཐུ་ལེ་ཅང་ལོ་གང་མ་རི *Habo Gang-ri*, a part of Khule. 2. In the Dzang-lun tho word is used to denote the pan in an ordinary pair of scales on which the weights are placed.

ཐུག *khug* or ཐུགས *khugs* 1. a corner or nook; a creek, bay, gulf, inlet; ཅུ་ཐུག *chukhug* crook in a river: ཐུག་ཏུ *khug-tu*, in the inner recess of a cavity. 2. imp. of འཕྲུག་པ *hgug-pa* འཕྲུག་པ་འཕྲུག་པ་, drawn or attracted by; རྒྱུ་དུ་ཐུག *gyen-du khug* called upward, i.e., to good luck or fortune; ཐུག་ཟུབ *khug-thub* earned, acquired.

ཐུག་འོག *khug-khyog* solitude; solitary place; a place with few men.

ཐུག་རྩ *khug-rta*, ཐུག་ཏ *khug-ta* or ཅང་ལེ་ཐུག *āli-khug-ta* दिवौकस्, चातक, सारङ्ग the swallow, *Cuculus melanoleucus*, a kind of swallow (*Os.*): ཐུག་རྩ་ལོ་ལོ་བས་ལོ་ལོ་ལོ་གཙང་ the lungs of ཐུག་རྩ *khug-rta* suppress pulmonary diseases (*Med.*).

Syn. ཅར་སྟོང་ *char-stod*; ཅུང་ཅུང་ *chuñ-ñuñ*; ལྷིན་ལ་སྟོང་ *sprin-la sloñ*; ལྷིན་འདེགས་ *sprin-hdegs*; བཟང་མོ་ *hzañ-mo*; ལུ་ཐུ་པའི་ཕུ *thub-pahi-bu*; ལྷོ་སྟོགས་ *sgra-sgrogs*; ཅར་དགའ་ *char-dgah* (*Mñon.*).

ཐུག་སྐ *khug-sna* or ཐུག་ན *khug-rna*, निहार, महिका fog, mist, haze (during a calm, especially in spring time): mentioned also as ཡན་ལག་གི་ག་དྲུག་བུད་ཀྱི་གཅེག་ “one of the eight varieties of causal concatenation.”

ཐུག་པ་I: *khug-pa* turning like a zig-zag; also bending like a thread that is trimmed; ལམ་ཐུག་པ *lam khug-pa* the twist of a road; ལྷུང་ཐུག་པ *skud khug-pa* entwining of a thread; དུས་ཐུག་པ *duś khug-pa* returning to mundane existence at the expiration of each term of life.

ཐུག་པ་II: to find, got, earn, draw: རྣོ་རྣོ་ཐུགས་པ་བར་སྲིད་ *nor khugs-pa hañ srid* it is even possible that cash may be replenished; གཉིད་ཐུགས་པ་ *gnid khugs-pa* to get asleep; སྲང་གཟུམ་ཐུགས་ *srañ gsum khugs* it drew, i.e., weighed three ounces (*Jä.*): ཐུག་པ་བཅོ་བཅུད་ *khug-pa hco-brgyad* “the eighteen turns,” i.e., returns to life in the present kalpa.

* ཐུག་པ་ལྷུས་རྩེ་ *Khug-pa thaś-rt si* = རྣོ་རྣོ་ཐུག་པ་ལྷུས་ལྷོ་རྩེ་བ *Rta-nag Hgos Lo-tsa-wa* (*Schr.*).

ཐུག་མ *khug-ma* घोकनी also टाकनी pouch; little bag; small sack; རྒྱུ་ཐུག *rgya-khug* Chinese bags made of leather; སྐེ་ཐུག *ške-khug* neck-bag; a bag with charmed objects or important letters hanging at the neck; a courier bag; ལྷོ་ཐུག *glo-khug* bag carried at one's side; དུམ་ཐུག *ñul-khug* pouch for silver, a purse; ལུ་ཐུག *bul-khug* a pouch containing soda; ལེ་ལྷུགས་ཐུག་མ *me-leags khug-ma* tinder-pouch with flint; ལུ་ཐུག *nu-khug* sucking bag for babies; ཅར་ཐུག *rtsam-khug* a bag of barley flour; ལྷོ་ཐུག *tswa-khug* a salt bag; ལེ་ཐུག *shib-khug* little bag for flour; གཡང་ཐུག *gyañ-khug* pouch containing auspicious articles to draw good luck.

ཐུགས་པ་ *Khugs-pa* n. of a dynasty originated at a place called *Khugs-pa*: ལུ་ལ་རབས་ཐུགས་པ་ཕུགས་རྗེ་ཅེན་པའི་ཡང་རྟེན་ལས་གསར་བ་པོ་དགེ་ is the n. of a historical work containing accounts of the succession, dynasty, etc., of kings narrated by *Khugs-pa Thugs-rje chenpo* (*Yig. 9*).

ཁྱུང་ *khuñ* I: hole, pit, hollow, cavity, originally used, only of dark holes and cavities: ཁྱུང་ཟ་ *khuñ-ñal* *बिलेयय* that sleeps in a lair or hole; a snake; ལྷ་ཁྱུང་ *gnakhuñ* nostril; རྩ་ཁྱུང་ *chab-khuñ* a sink; མཚན་ཁྱུང་ *mchan-khuñ* armpit: armhole; གཏོར་ཁྱུང་ *gtor-khuñ* a sink; a gutter; མདའ་ཁྱུང་ *mdah-khuñ* loop-hole; a hole made by an arrow; ཕྱི་ཁྱུང་ *by-ikhuñ* mouse-hole; བྲག་ཁྱུང་ *brag-khuñ* a cleft in a rock; བསོ་ཁྱུང་ *bsokhuñ* peep-hole; རི་ཁྱུང་ *hi-khuñ* or རིག་ཁྱུང་ *mig-khuñ*, རི་ཁྱུང་ *te-khuñ* are used of any hole in walls, clothes, &c., caused by natural or artificial causes.

ཁྱུང་ II: = རྩ་མ་ *rtsa-wa* root: རི་ཁྱུང་ནའང་ བོད་ཀྱི་སེམས་ཅན་དང་སངས་རྒྱལ་གྱི་བཞུགས་པ་ *dehi khuñ nahān Bod-kyi sems-can dan Sañs-rgyas-kyi hstan-pa* from that root the living beings of Tibet and the religion of Buddha spread out, &c. (A. 128).

ཁྱུང་རྩོགས་ *khuñ-drog*s soot of an oven or chimney (Sch.).

ཁྱུང་པ་ *khuñ-pa* or ཁྱུང་པོ་ *khuñ-po* a large hole.

ཁྱུང་བུ་ *khuñ-bu*=ཁྱུང་ *khuñ* a small hole (Cs.); སྐྱུ་ཁྱུང་བུ་ *spu-hi khuñ-bu* the passage of perspiration; hair-hole or cavity.

ཁྱུང་བུ་ཅན་ *khuñ-bu can* full of cavities or holes.

ཁྱུང་ཅི་ *Khuñ-tsi* or ཁྱུང་ཕུ་ཅི་ *Khuñ phuhu tsi* Confucius, the first law-giver of China and founder of Confucianism.

ཁྱུང་ས་ *khuñs* origin, source: ཁྱུང་ས་རྒྱལ་ *khuñs-skyel* the act of making over the charge of any office or store in a faithful manner without anything missing, making use in full of that bought over as a loan, &c.: ཚོས་ཁྱུང་ས་དགལ་ *chos khuñ dag-pas* pure and uninterpolated religious work; also pure

religion: ལྷུང་པ་ཁྱུང་ས་དགལ་ *rggyud-pa khuñs dag-pa* of pure origin or lineage. The word ཁྱུང་ས་དགལ་ *khuñs dag-pa* is also applied to articles of the best make and quality from well-known centres of trade: འདིར་ཡོད་མོངས་མི་རྣམས་ནས་ཁྱུང་ས་རྒྱལ་བའི་རྩ་བུ་འབྲུག་ *hdir yod rmons-mi-rnams nas khuñs-skyel thub-pahi snun-shu hbul* the benighted people of that place petitioned stating the real state (of affairs). ཁྱུང་ས་བུ་ *khuñs-thub* pure and real, original; ཁྱུང་ས་མེད་ *khuñs-med* or ཁྱུང་ས་དང་པ་ *khuñs-han-pa* having no good origin, i.e., mean, inferior: ལྟམ་ཁྱུང་ས་ *gtam-khuñs* historical or traditional source; record; document: ལྟམ་ཁྱུང་ས་ཅན་ཡིན་ *gtam khuñ s-canyin* the source of that speech is divine. བསྐྱེམས་པས་རྣམ་རྟོག་ས་ བོན་དང་བཅས་པ་སྐོང་རྒྱས་པའི་ཁྱུང་ས་ཇི་ལྟར་གླིན་ If asked what is the nature of meditation, it is the secret source of being able to abandon imaginative thoughts (*rtog*) together with their seed (*Lam. ti., 43*).

ཁྱུང་ས་མ་ *khuñs-ma*=དངོས་ནས་ཡིད་པ་ *dños-nas yod-pa* original and really existing or ལྷུས་དགལ་པོ་ *spus dag-po*, of excellent quality, same as ཁྱུང་ས་གཙོང་མ་འགའ་ཞིག་ལ་གཞི་ཁྱུང་ས་མ་ནས་འབྱུང་བའི་རྒྱ་མཚན་ some of pure descent had reasons arising from genuine grounds.

ཁྱུང་ས་བཅུན་ *khuñs-btsun* well-founded; genuine; of undefiled origin: བོན་གསུང་གང་ཅུང་ཁྱུང་ས་བཅུན་ནས་བཤད་པ་ as described in whatever Bon texts that have a genuine origin.

ཁྱུང་ཁུ་ *khuḍ* coat-lap or any makeshift cloth; wrapper: ལོས་ཀྱི་ཁྱུང་ཁུ་ལྷོ་ཁྱུང་ *gos-kyi khuḍ-du dril te khur* carried wrapped in the flap of his coat; ཁྱུང་ཁུ་ *khuḍ-du* aside, apart; secretly; ཁྱུང་ཁུ་འཛོགས་པ་ *khuḍ-du hjog-pa* to put; lay aside: ཁྱུང་ཁུ་བྱས་པ་ *khuḍ-du byas-pa* to have shown one's authority over a thing which belongs to many.

ཐུད་པ་ *khud-pa* pocket, pouch (Sch.) : རྩམ་རྩམ་ *rdzas* or རྩམ་རྩམ་ *skycl-rdsoñs* ཡོའུ་རྩམ་ any-thing sent ; a dowry ; an article presented.

ཐུད་མ་ *khud-ma* side ; edge (Cs.).

ཐུད་ཟེ་ *khud-ze* for ཐུད་ལ་གཤམ་ *khud-la gzad* hold forth the lap of your coat !

ཐུན་ཏི་ *khun-ti* or ཐུན་ཏི་ *khyen-ti* is stated to be used in *Pur.* for he or she (*Jä.*).

ཐུན་པ་ *khun-pa* རྒྱུན་ the uttering of any inarticulate sound ; cooing ; moaning ; the rattling of wheels ; rumbling of the bowels ; to grunt (*Jä.*) ; to groan (*Sch.*).

ཐུམ་བུ་ *Khum-bu* n. of a place in the confines of Tibet and Nepal (*S. kar.* 77).

ཐུམ་(ས།) *khum(s)* crooked (*Jä.*).

ཐུམས་ལག་ *khums-lag* = རྩམ་ལག་ *skyes-lag*, རྩམ་བསྐྱུང་ཡིན་ *don hsggyur-yin* diminished ; changed : ཐུད་ཀྱི་དད་པ་ཐུམས་ལག་ན་ if your faith be diminished (*A.* 85).

ཐུར་ *khur* or ཐུར་པོ་ *khur-po* རུ་ལ་ལུ་ཐུར་ཐོག་པ་ the father's burden having fallen on the son (*Pag.* 23) : ཐུར་རྒྱུད་པས་འཛོལ་ཞིག་ one that lives by carrying loads (*Ja.*) : ཐུར་ཤིང་ *khur-çin* wooden pole over the neck from the ends of which loads are carried ; a milkmaid's yoke-pole is called ཐུར་འཛོལ་ *khur-hdsin* : ཐུར་ཐུར་པོ་ *khur-khur-po* he who carries the bodily existence is *Puñ-gala* ; a corporeal being ; ཐུར་གྱིས་དུབ་པ་ *khur-gyis dub-pa* རུ་ལ་ལུ་ཐུར་ཐོག་པ་ one worn out by carrying loads ; ཐུར་གྱིས་ནོན་པ་ *khur-gyis non-pa* one drooping under a burden or load, also pressed down by responsibilities and sufferings : ཐུག་བཟུང་མང་པོའི་ཐུར་གྱིས་ནོན་པར་འགྱུར་ were pressed down by the weight of many miseries ; ཐུར་གྲུ་ *khur-gla* རུ་ལ་ལུ་ཐུར་ཐོག་པ་ the wage for carrying a load : ཐུར་རྒྱུ་ *khur-rñan.* id.

ཐུར་རྒྱུ་ལ་ *khur lei-wa* heavy load or responsibility : ཐུར་རྒྱུ་ལ་འཛོལ་ཐུར་རྒྱུ་ལས་ངལ་ being old, heavy burdens and death wore them out (*Lam-rim.* 74).

ཐུར་བཟུན་པ་ *khur-hrñan-pa* = གཞུང་ལ་ *gyar-wa* བུ་ལ་ལུ་ (from བུ་ལ་ལུ་) to borrow ; to take loan of.

ཐུར་ཐག་ *khur-thag* = ཐུར་ལོངས་འདྲན་ཐག་ *khur-yoñs hdren-thag* or འཕྲུང་ཐག་ *hphyañ-thag* the rope used in suspending loads from the ends of a yoke-like pole ; rope to carry loads.

ཐུར་འདེགས་ཐུད་ *khur hdeggs-byed* giving over a charge or responsibility or load.

ཐུར་འདྲན་པ་ *khur hdren-pa* རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ one who carries or draws a load ; one who takes charge of.

ཐུར་པ་ *khur-pa* and ཐུར་མི་ *khur-mi* a load-carrier ; a coolie.

ཐུར་འཕྲོག་པ་ *khur hphrog-pa* རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ the depriving of one's charge ; the robbing of one's load.

ཐུར་པ་ *khur-wa*, v. ཐུར་ཚོས་ *khur-tshos.*

ཐུར་བོར་པ་ *khur-bor-wa* རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ རུ་ལ་ལུ་ he who has laid down the burden, charge or responsibility. In Buddhism ཐུར་བོར་པ་ *khur-bor-wa* or ཐུར་པོ་བོར་པ་ *khur-po bor-wa*, one who has laid down the five aggregates (*skandha*), i.e., he who will not have again to take corporeal existence ; one of the perfections of a *S'rāvaka*.

ཐུར་གྲུངས་པ་ *khur hlañ-pa* to take over charge : འབྲེལ་བཞག་གྱི་ཐུར་གྲུངས་པས་ *hbrel hçad kyi khur hlañs-pas* having undertaken the task of expounding (*Situ.* 2).

ཐུར་མང(ས།) *khur-mañ(s)* or ཐུར་མང་པ་ *khur-mañ-pa*, ཐུར་ཚོད་ *khur-tshod* ཐི་ཤི་རི་, སུ་ལུ་ལུ་ ཐི་ཤི་རི་, སུ་ལུ་ལུ་ ཐི་ཤི་རི་ dandelion, or the (བཟུང་ལུ་ *ba-glañ lee*) ox-tongue (as it is called in Tibet), used as a pot-herb and medicinal plant, a kind of

edible herb: བྱུ་མང་བད་ལྷན་ཚད་པ་ལ་ཕན་ dandelion is useful in fever and brown phlegm.

Syn. བྱུ་ཚད་ *khur-tshad*; བ་ལྷན་ལྷུ་ *ba-glañ lee* (*Mñon.*).

འཕམ་ཚེས་ *khur-tshos* or འཕམ་ཚེས་ *mkhur-tshos* གཤམ་; ཀཔོལ་ the cheek, the ruddy part of the face below the eyes.

Syn. བྱུ་བ་ *khur-wa*.

འཕམ་བཅོད་པ་ *khur-bzod-pa* མཉམ་མཉམ་ one who is able to carry a load, who has patience to carry a burden or responsibility.

འཕམ་ལ་མི་འདེགས་ *khur-la mi-hjigs* = ས་གཞི་ *sa-gshi* the earth (*Mñon.*).

འཕམ་ལེན་ *khur-len* the charge of: རྫོང་རྫོང་མི་འདིས་ལོ་ལྷོ་ཚེས་གང་འདི་ཚེས་རྫོང་གི་འཕམ་ལེན་ཕྱིད་པ་ the resident officer in the Jong about this date of the month and year took over charge of the Jong (district).

འཕམ་བསམ་ཚེ་བ་ *khur-bsam che-wa* one having a sense of responsibility: ཕྱིད་ཚོགས་ལྷན་འཕམ་བསམ་ཚེ་བ་དོན་ལའི་བཞུགས་པའི་བཞུགས་པ་ general instruction for the necessity of a sense of responsibilities in an office.

འཕམ་ *khul* 1. jurisdiction; province; domain; district: གཞི་ཚེ་འཕམ་ *Gshis-rtse-khul* within the jurisdiction or province of Shiga-tse: ལྷ་སའི་འཕམ་ *Lha-sahi khul* all the places belonging to or within the town jurisdiction of Lhasa: དེའི་འཕམ་ལ་འདུག་ *dehi khul la hdug* is subject to him (*Jā.*). 2. also manner, state, or circumstance: ཡང་མ་ཤིས་ན་ཤིས་འཕམ་བྱས་ if you do not know, act the manner of knowing: མེད་ན་ཡོད་པའི་འཕམ་བྱས་ if (you) have (it not), act as if you had: གཅིག་ཡང་ཚུར་ཚོར་བྱན་བྱ་བྱས་འཕམ་ཕྱིད་ཀྱི་ཡོད་ I have been doing a little business in buying and reselling from one party to another. 3. a ravine (in *Kunawar*). 4. the soft down of furs (*Sch.*). 5. འཕམ་མལ་ *khul-mal* small basket for wool.

6. very soft wool of Tibetan goat which grows next to skin, and also called བྱུ་ལུ་ *khul-lu* or བལ་འཇམ་ *bal-hjam*: བྱུ་བྱུ་མོ་ *khul sgye-mo* made of the softest goat-hair or yak-hair: བྱུ་ཕྱིར་ *khul-phyiñ* felt made of the softest wool of goat or yak.

Syn. མང་བ་འབས་ *mñah-shals*; མང་བ་འག་ *mñah-hog* (*Mñon.*).

འཕམ་མ་ *khul-ma* the bottom or the side of a thing (*Cs.*).

འཕམ་རྩེ་ *khul-rtse* = ད་ཅང་ *ha-can* or རྒྱུ་ལྡུ་ *cin-tu* to a great measure, lit. from the bottom to the top; hence entirely, greatly (*Fig. 14.*).

འཕམ་རྩེད་ *khul-rtsid* an abbreviation of the words བྱུ་ལུ་ *khul-lu* and རྩེད་ *rtsid*.

ཁེ་ *khe* numeral ninety-two (92).

ཁེ་བྱི་ *khe-khye* or ཁེ་མ་ *khe-ma* 1. profit, gain; ཁེ་སློགས་ *khe-spogs* ditto; ཁེ་ཚོར་ཕྱིད་པ་ *khe tshoñ byed-pa* to trade; to traffic; to bargain; སྤོང་པའི་ཁེ་བྱི་ gain; advantage obtained by experience. 2. tetter; herpes; ringworm (eruption on the skin) (*Sch.*).

ཁེ་གད་ *Khe-gad* n. of a place, the birth-place of ལོ་ཅ་བ་འཕྲོད་ལོ་གྲགས་པ་ *Lo-tsa-wa Hkhor-lo grags-pa* (*Loñ. 30*).

ཁེ་གན་རྩེ་ *Khe gan-rtse* n. of a monastery in China erected by the Chinese Minister Ka-thi-shee (*Yig.*).

ཁེ་སྐྱབ་པ་ *khe sgrub-pa* to make profit, to gain: ཁེ་བརྒྱབ་པ་ *khe bryab-pa* to make a good bargain (*Sch.*).

ཁེ་ཅན་ *khe-can* with profit; profitable.

ཁེ་ཉེན་ *khe-nen* profit and loss; risk; also good and evil, i.e., ཡག་ *yag* and ཉེས་ *ñes*.

ཁེ་པ་ *khe-pa* in Amdo = ཚོང་པ་ *tshoñ-pa* tradesman; dealer; one who makes profit

by selling or in business; ཚོང་འདུམ་ཁོག་ *tshoñ-hdus khe-pa* trader; middleman.

ཁོག་མཚན་ *Khe brag-mdo* n. of a place in Kong-po, where the eighth incarnate *Karma* Lama was born.

ཁོག་མཚན་ *khe-med* unprofitable.

ཁོག་མཚན་ལ་ *khe-ru hgro-wa* to fall in price.

ཁོག་མཚན་ *Khe-le mon* n. of a place in Mongolia (*Yig.*).

ཁོག་མཚན་ཆེན་པོ་ *khe-slebs chen-po* very profitable yielding good income.

ཁོག་མཚན་ *Khe-gsum* n. of a place in Tibet (*S. kar.*).

ཁོག་མཚན་ *khegs*, v. ཁོག་མཚན་.

ཁོག་མཚན་ལ་ I: *khegs-pa* to obstruct; close: མངམ་སྐྱོ་རྩིས་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་འཇུག་པོ་ (the medicine) will certainly obstruct the passage of the womb.

ཁོག་མཚན་ལ་ II: མཚན་ལ་སྐྱོ་ *mun-pa spyi* a general name for darkness, gloom or obscurity (*Mñon.*).

ཁོག་མཚན་མཚན་ *kheñs-gtam* boastful words or language.

Syn. རྩལ་མཚན་ *dregs-tsig*; ར་མོ་ *ba-ro* (*Mñon.*).

ཁོག་མཚན་མཚན་ *kheñs-ldan ma* = བུ་མོ་དར་མ་ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden (*Mñon.*).

ཁོག་མཚན་ལ་ *kheñs-pa* འཇུག་པོ་, དམ 1. pride, haughtiness, arrogance. 2. pf. of འཇུག་པོ་ལ་ *hkheñs-pa* to fill; become replete with. 3. གཞིན་པོ་ puffed up, haughty, arrogant: ཁོག་མཚན་ལ་མཚན་ *kheñs-pa-can* གཞིན་པོ་ one who boasts; braggadacio.

Syn. རེས་པོ་ *reñs-pa*; རྩལ་མཚན་ *dregs-pa*; ར་རྩལ་ *ba-rgyal* (*Mñon.*).

ཁོག་མཚན་ *khen-hdra* a kind of cotton cloth.

ཁོག་མཚན་ *khen-pa* 1. wormwood (*Sehr.*). 2. to lean; to repose on (erroneously for ཁོག་མཚན་ལ་ *hkhān-pa*) (*Sch.*).

ཁོག་མཚན་ *khebs* རྩལ་པོ་, རྩལ་པོ་ a cover, lid, coverlet: རྩལ་པོ་ an enclosure round the sacrificial ground; ཁོག་མཚན་གྱི་དྲ་བ་ *khebs-kyi dra-wa* ཇམ་ལ་ a net (generally of iron) to cover anything; ཡང་ཁོག་མཚན་ *pañ-khebs* a cover for the lap; apron; napkin; རྩལ་པོ་ཁོག་མཚན་ *sga-khebs* a cover for the saddle; རྩལ་པོ་ཁོག་མཚན་ *eog-rtse khebs* a table cloth; རྩལ་པོ་ཁོག་མཚན་ *char-khebs* a rain cloak: རྩལ་པོ་ཁོག་མཚན་ *thod-khebs* a cap; hood; ཁོག་མཚན་ལ་ *gdun-khebs* a certain beam or board above the capital of a pillar; ཁོག་མཚན་ལ་ *gdon-khebs*, veil; cloth to cover the face; ཁོག་མཚན་ལ་ *mdun-khebs* in *W.* apron.

ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ *khebs-hgab-pa* to place a covering (over a thing); to cover.

ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ *khebs sañ-wa* to take the covering off.

ཁོག་མཚན་ལ་ *khebs-pa* = ཁོག་མཚན་ལ་ *gyogs-pa* covered, veiled; ཁོག་མཚན་ལ་ *khebs-ma* covering (*Cs.*).

ཁོག་མཚན་ *khem*, v. ཁོག་མཚན་ *khyem*.

ཁོག་མཚན་ལ་ *kher-rkyañ* alone; solitary: ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ there was only one man, a solitary man.

ཁོག་མཚན་ལ་ *kher rgyag-pa* to defraud; to usurp (*Sch.*).

ཁོག་མཚན་ལ་ *Khel-sgo* n. of a district, also that of a mountain: ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ *Khel-sgo ri-la sdog rgyu-khyod*.

ཁོག་མཚན་ *khel-wa* 1. to load upon; = ཁོག་མཚན་ལ་ *hkhel-wa* (*Jä.*). 2. rely upon; depend on; ཁོག་མཚན་ལ་ *blo khyel-wa*, ཁོག་མཚན་ལ་ *blo enes-wa* to have confidence in; ཁོག་མཚན་ལ་ *brtan khel-wa* to be sure; to be certain; to be certain of anything; absolutely certain: ཁོག་མཚན་ལ་ཁོག་མཚན་ལ་ *de-riñ yoñ brtan-khel-yin* (his) coming to-day is absolutely certain.

ཁི་མོ་ཉིན་ *khes-nin* the day before yesterday (*Sch.*).

ཁི་མོ་པ་ *khes-pa* 1. to hit (the right thing): གནད་ལ་ཁི་མོ་པ་ *gnad-la khes-pa* to strike the vital parts; to hit mortally. 2. one who makes profit or bargain by selling; a petty dealer, trader.

ཁི་ *kho* I: numeral 122.

ཁི་ *kho* II: the usual word for the pers. pron., 3rd pers., meaning he, she, or it. Although not an honorific term, it occurs in many authors in referring to both common personages and respected persons, especially in Milarapa and even in much earlier works where *kho* often refers to kings and lamas. However ཁི་མོ་ *khoñ* is the proper honorific term of the 3rd pers. pron. In certain districts and in some popular writings མོ་ *mo* is used instead of *kho* for "she," but it is considered a vulgar and illiterate usage. The plural takes ཅག་ or ཚོ་, e. g., ཁི་ཅག་ *kho-cag*, they, them; also ཁི་ཚོ་ *kho-tsho*, commoner in *W.* In *C.* ཁི་རང་ *kho-rang* is the popular form for "he" or "she," &c.

ཁི་ཉི་ *kho-ti* tea-kettle, prob. Chinese (*Jā.*).

ཁི་ཤག་གཞོན་པ་ *kho-thag gcod-pa* to acquiesce in; hope for; be resigned to: བྱས་ཀྱིས་མིང་འཕྲོགས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཐོས་ནས་འབྲེང་ཅན་གྱིས་ཁི་ཤག་བཞོན་ (*Pag. 45*) hearing the account of her son having usurped the kingdom, *Hphreñ-can* acquiesced in it. The word བཞོན་ *sems* often precedes this phrase.

ཁི་མཐོང་ལྷ་ཁང་ *Kho-mthiñ lha-khañ* n. of a monastery in Lhobrag, South Tibet.

ཁི་ན་ *kho-na* 1. only, solely, exclusively. 2. just, exactly, the very: རྒྱལ་པོ་ཁི་ན་

gdigpa kho-na sin only; དགེ་བ་ཁི་ན་ *dge-wa kho-na* piety alone: མྱེད་ཅེག་ཁི་ན་ *skad-eig kho-na* only for a moment; འདྲོད་ཁི་ནས་བྲེལ་བ་ *hdod kho-naś brel-wa* to be separated even from desire: ལེས་མ་ཅན་ཁི་ནས་བདེ་བར་འདོད་ཅེན་ as he intended only the welfare of beings: རང་ལྱུང་པའི་སྐྱོན་ཁི་ན་ཡོང་ (*Pag. 134*) it will be the fault only of one's own doing: ལྷུ་ལོས་འདོད་པ་ཁི་ན་ཡིན་ that is just what has been wished for by the king (*Jā.*): ཇུ་མ་ཁི་ན་བཞིན་དུ་ just as before: འདི་ཁི་ན་ལྷིན་པར་ངེས་ the very same (man): ལྷིན་ཅུ་ཁི་ན་འདྲ་བ་ just like a worm: ཚུལ་དེ་ཁི་ནས་ by the very same process: དེ་ཁི་ན་ *de-kho-na* བཤད་ the state of being that; true state; real state; truth; reality; opposed to what is illusory or fallacious; essential nature; the real nature of the human soul as being one and the same with the supreme spirit pervading the universe; (in philosophy) truth, reality, a true principle.

Syn. ག་རྟག་ *ga-stag*; འབར་ཞིག་ *hbah-shig* (*Mñon.*).

ཁི་པ་ *kho-pa* = ཁི་ཅག་ *kho-cag* or ཁི་ཚོ་ *khoñ tsho* they.

ཁི་པོ་ *Kho-po* a tribal name in Tibet: ཟག་ལེ་ལ་ཁི་པོ་དང་ཁི་པོ་དབྱེས་ *ñag-le la kho-po dan kho dbra gnis*, the ཟག་ལེ་ *ñag-le* tribe is divided into two—ཁི་པོ་ *Kho-po* and ཁི་པོ་དབྱེས་ *Kho-dbra*.

ཁི་པོ་ *kho-wo* རང་ཉིད་ I; myself; ཁི་པོ་ཅག་ *kho-wo cag* = རང་ཚོ་ we: འདི་ལ་ཁི་པོས་ངོ་མཚར་གྱུར་ *bdi-la kho-wos ho-mtshar gyur* this produced admiration in me: ལུགས་འདིར་ཁི་པོ་བོའི་སྣོ་བ་འཕེལ་ for this system my enthusiasm increased. In མི་ཁི་པོ་བོའི་རྣམ་གཞིས་ the term *kho-wo* would seem to mean "himself,"—the soul of man himself.

ཁི་པོ་མ་ *Kho-bom* the early Tibetan name for Khatmandu, the capital of Nepal. In East Tibet Khatmandu is still called Yam-bu.

ཁོ་མ *kho-ma* = ཁོ་མ *khom* knapsack; wallet (*Jä.*).

ཁོ་མོ *kho-mo* I; we (feminine).

ཁོ་གཡུ *kho-gyu* the thrashing process, which is done by driving a number of oxen fastened together round a pole that stands in the middle of the thrashing floor.

ཁོ་ར 1: *kho-ra* is evidently a corruption of ཁོ་རང *kho-rañ*, མི་ཁོ་རང་གི་ *mi kho-ra rañ-gi* of the man himself (*Nag.*).

ཁོ་ར 11: (*Cs.*) also ཁོ་ར་ས *kor-sa* circumference; circumjacent space.

ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཕྱག་ཏུ་ *kho-ra khor-yug* 1. space; also fence; any surrounding wall (*Jä.*); also a ditch filled with water or moat round a city or a fort. 2. ཀུན་ནས་ *kun-nas* সমন্বত: from everywhere, from all directions; ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཕྱག་ཏུ་ *kho-ra khor yug-tu* in a circle; in circumference (frequently in measuring) also roundabout, all round, e.g., to encompass: ཁོ་ར་ཕྱག་ཀུན་ཏུ་ in the whole circuit, roundabout (*Jä.*): ཁོ་ར་ཁོ་ར་ཕྱག་ཏུ་དཔག་ཚད་ལྷུང་པ་ extending over half a *yojana* or two miles all round.

ཁོ་རེ *kho-re* 1. in *Kham*s an expression of displeasure or anger towards a man: ཨ་རོགས་ *a-rogs* Oh friend! is the opposite of ཁོ་རེ *kho-re*. 2 one of the early kings of Tibet, son of King *Lde-cug mgon*.

ཁོ་ལ་ཚེ་བ་ *kho-la che-wa* 1. a large space (*Sch.*). 2. dough made of རྩམ་པ་ *rtsam-pa* (barley flour) and beer.

ཁོ་ལམ། *kho-lag* = སྐུ་ལུས་ *sku-lus* limbs, the entire body: ཁོ་ལག་ལངས་པ་ *kho-lag yañs-pa* fully developed body or prominent limbs; ཁོ་ལག་ལངས་ཤིང་ཚེ་བ་དང་དཔག་དང་གཟེ་བརྗིད་འབར་བ་དང་ his person being well-developed, was large and glowed with grace and brightness; སྐྱི་ཚེ་བ་ལ་ཁོ་ལག་ཚེ་བ་ཟེན་ anything that is large all

over is called *kho-lag che-wa*. Also a generally well-developed shape is called *kho-lag che-wa*.

ཁོ་ལག་རྫོགས་ *kho-lag rdsogs* = ལང་ཚོ་དང་བ་ *lñ tsho dar-wa* youthfulness; full youth (*Mñon.*).

ཁོ་གཤོག་ *khog*, freq. for ཁོ་ག་པ་ *khoñ-pa* 1. the interior, inside. 2. ཁོ་གས་ *khogs* or འཁོགས་ *hkhogs*. 3. also for འགོགས་པ་ *hgegs-pa*; གཤོག་ *ga-khog* the carcass of an animal for meat: ཁོ་ག་འཕྲུང་ཁོ་ག་པ་ལྷུང་དང་ལྷུ་གཟུགས་ཚོགས་ *khog hdsud khog-pa phyed dañ lhu-gzugs sogz* (*Jig.*) the entire body and one half of the carcass and the parts of the animal (slain).

ཁོ་ག་གཙོང་ *khog-gcoñ* chronic disease in the stomach or internal parts of the body.

ཁོ་ག་ཚུད་ *khog-chud* for ཁོ་ག་དུ་ཚུད་ *khoñ-du-chud*.

ཁོ་ག་པ་ *khog-pa* 1. inside; the stomach: ཁོ་ག་པ་ལ་ལྟོ་བྱ་བ་ the digestion of food in the stomach. 2 the trunk of the body, containing the heart, lungs, liver, &c.: དུས་ལྷམ་གྱི་ཁོ་ག་ *rus sbañ gyi khog* the interior of the body of a tortoise.

ཁོ་ག་མ་ *khog-ma* also རྩམ་ཁོ་ག་ *rdsa-khog* pot; earthen vessel generally used in Tibet for cooking rice, meat, broth, &c.; རྩམ་ཁོ་ག་ *rdok-khog* a stone vessel or pot used in *Kham*s for cooking purposes; ཁོ་ག་ཚེན་ *khog-chen* large earthen or stone vessels for cooking the food of a large number.

ཁོ་ག་ལངས་ *khog-yañs* or ཁོ་ག་པ་ཚེ་བ་ *khog-pa che-wa* capacious or large interior (*Ya-sel. 48*): ཁོ་ག་ཤིང་ *khog-ñin* the core of a tree; heart-wood.

ཁོ་ག་ལུགས་ *khog-cugs* a groan; a sigh.

ཁོ་གས་པ་ *khogs-pa* 1. imp. of འཁོག་པ་ *hgg-opa*, ར་རེ་མེ་རྟོག་མ་མ་བུ་ག་པ་ཁོ་གས་ཤིག་ stop

that goat from eating the flowers. 2. to cough (*Jā.*).

ཁོང I: *khoñ* an honorific equivalent of *kho*, he, she: ཁོང་གི་རྒྱལ་མ་ལ *khoñ-gi thugs-la* in his thoughts; ཁོང་གི་སྐྱུ་མཚན་ཏུ *khoñ-gi sku-mḍun-du* in his presence; ལྷུ་ལོ་ཁོང་རང་ཡིན་དགོངས་ནས *rgyal-po khoñ-rañ yin dgoñs-nas* the king supposing that he himself was meant. Plural ཁོང་ཚོ *khoñ-tsho* they, them.

ཁོང་པ *khoñ-pa* the interior of anything; the inside; also as adv. in the forms *khoñ-du*, *khoñ-na*, inside, within; also postp. *khoñ-na*, into, within; *khoñ-nas* out of. Certain phrases occur: ཁོང་དུ་ཚུད་པ *to be anxious, to bear in mind, be impressed*; ཁོང་ནས་སྐྱུ་པ *to repeat from memory*; ཁོང་དུ་བསྐྱུ་པ *to collect in the mind; to impress on the memory; to learn (by heart)*; ཁོང་དུ་མ་རྒྱུད་པ *not to appreciate (Hbum. 239 to 249)*; ཁོང་དུ་མ་རྒྱུད་པ་མེད་པ *not that it was not understood or appreciated (Hbum. 239 to 249)*: ཁོང་ནས་ལྷིང་ཕུང་བརྟར *khoñ-nas sniñ phuñ-wa ltar* as if their hearts had burst out; ཁོང་ནས་རྩེད་པ *khoñ-nas sdañ-wa* *प्रकोप* to be angry or indignant; ཁོང་ནས་ཕུང་ *khoñ-nas pyyuhñ* = རང་ནས་ཕུང་ *nañ-nas phyuhñ* was taken out; ཁོང་པའི་དྲོད་ལ་ཕན *khoñ-pahi drod-la phan* it helps the internal heat, *i.e.*, digestion.

ཁོང་འཁྲུག *khoñ-hkhrug* uneasiness; sorrow; anxiety.

ཁོང་ཚྭ *khoñ-khro (koñ-ṭho)* or ཁོང་ཚྭ་བ *khoñ khro-wa* *प्रतिष* the state of becoming angry; passion; also inward wrath, malice; ཁོང་ཚྭ་ཅན *khoñ-khro-can* *कटुक* bitter; angry; malicious: རེགས་ལྷུང་གང་ཡིན་དེ་ཀུན་ཀྱང་ ཁོང་ཚྭ་གཅེག་གིས་འཛོམས་པར་བྱེད་ *even all the good that was done, by one angry outburst may be destroyed*; ཁོང་ཚྭ་ཚོར་པ *khoñ-khro spon-wa* to put away or subdue anger; ཁོང་ཚྭ་ཤ་བ *khoñ-*

khro za-wa to conceive anger, take dislike; to be indignant; ཁོང་ཚྭ་འཇུག་མེད་པ *khoñ-khrohi rnam hgyur med-pa* free from the state of passion or anger (*Pag. 130.*)

ཁོང་གང *khoñ-gañ* full inside; solid.

Syn. ཚོད་ཡོད་ *tshod-yod*; ཁོང་ཚུད་ *khog-chud (Mñon.)*.

ཁོང་སྤྱིང་ *khoñ-sñiñ* 1. the secret heart; the intention or design. 2. pith; core; ཁོང་གི་ཁོང་སྤྱིང་ *the pith or inner wood of a tree (Mñon.)*.

+ ཁོང་སྟོམ *khoñ-sñom* = ཡིད་ལྷུ་མ་པ *yid-shum-pa* of even temper.

ཁོང་མར *khoñ-mar* butter used in making cake-like offerings to the gods.

ཁོང་སྐྱན་མེར་པ *khoñ-sman ser-po* the yellow medicine from the intestines, *i.e.*, bile or gall (*Sman. 66.*)

ཁོང་ལྷིལ *khoñ-tsil* suet.

ཁོང་འཇོན *khkhoñ-hdsin* = ཁོང་ཚྭ *khoñ-khro* anger; vindictiveness (*Mñon.*).

ཁོང་གསེང *khoñ-señ* secret holes in rocks.

ཁོང་གསེབ *khoñ-gseb* the hollow (of a tree); the inner recess: རྗོན་དང་སྤོང་གོ་ཏེ་མའི་རྒྱུང་མ་བཞུག་མེད་མ་ཞེས་བྱ་བ་ཤིན་ཏུ་ལྷག་ཅིང་ཡིད་དུ་འདོད་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ཤིང་གི་ ཁོང་གསེབ་ཏུ་ཐུས་ *in ancient times the wife of Gautama the sage, Shol-med-ma by name, being very pretty and fascinating, was concealed in the hollow of a tree (Mñon.)*.

ཁོངས *khoñs* the middle; the innermost; ཁོངས་སུ་ *or* ཁོངས་ན *in the midst: khoñs-su htshud-pa* to go into the midst; to understand; *byed-sgo che phra zom-lus med-pahi khoñs hgros yon-wa* the more and less important works, not leaving out the simpler ones, should be well studied. *Hgro-wa rigs drug rtsis pahi skabs-su klu-ni dud-hgrohi khoñs-su hduṣ* when reckoning the six kinds of animated beings, include the *Nāga* among the beasts; གསེང་གླིང་པར་རྒྱུང་སྐྱེགས་ཀྱང་ འཛོམས་གླིང་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ *Ser-ling, Zang-ling,*

etc., are included in the continent of Dzam-ling: དེ་ཉིད་ཀྱི་ཁོངས་ལྷན་གནས་སོ (this) is contained, i.e., included in, that (Jä.): འབབས་སེལ་རི་ཁ་སྐྱོའི་ཁོངས་སྐྱེབས་ན་ *bsil-ri kha gnoms-vahi khoñg-skzibs na* in the protected cleft of the cool mountain where the snow is levelled (*Ya-sel. 35*).

ཁོངས་པ *khofis-pa* कर्कश 1. highly injurious; violent; cruel; rough. 2. adv. crooked: ཁོངས་ཆ་འདུག *khofis cha-hdug* it is bent, curved, warped.

ཁོངས་རིལ་ *khofis-riñ* crippled. (Jä.).

ཁོད *khod* = རོས་ *ños* 1. the external appearance; outward look; surface: ལྗོས་པས་ཁོད་ *sa khod-gñoms-pa* land of even surface; plains: མོ་རོས་ལྗོས་པ་ལ་ even and regular teeth: འཇག་ལ་ཁོད་སྐྱེས་པ་ལྱིས་ *las-ka la khod-gñoms-po gyis* in doing a work (business) be of even temper: ལམ་པ་དང་ཚོན་བཅང་རྒྱ་ལ་ཁོད་སྐྱེས་པ་ལྱིས་ *shal-wa dah tshon btañ-rgyu-la khod-gñoms-po gyis* in plastering and in painting make the surface even: མི་མང་པོའི་བཟའ་བུ་དང་ལ་ཁོད་སྐྱེས་པ་ལྱིས་ *mi mañ-pohi bzañ btañ-la khod gñoms-po gyis* in giving food and drink to many people make the distribution uniform: སྤབ་འབྲུག་ཁོད་སྐྱེས་པ་ལ་ *srab hthug khod-gñoms-po* fine and thick levelled into one. 2. v. འཁོད་པ་ *hkhod-pa* and འགོད་པ་ *bgod-pa*.

ཁོད་ཁོད་གྲངས་ an average number (*Ya-sel. 35*).

ཁོན I: *khon* वैरता sbst. anger; grudge; resentment; enmity: ཁོན་འཛིན་པ་ *khon hdsin-pa* or ཁོན་དུ་འཛིན་པ་ *khon-du hdsin-pa* ལུའཤམ་ཅན་ to feel rancour, hatred; ཁོན་པོར་དུ་ལ་ *khon bzod-pa* forbear, endure, forgive; ཁོན་གུག་ཏུ་ལ་ *khon gug-te sdad-pa* lit. to sit waiting out of vindictiveness to take revenge upon; ཁོན་འབར་ *khon-hbar* in *W.* sting; the burning of anger or hatred in

the soul (Jä.); ཁོན་པ་ལས་ཁོན་པར་གྱུར་ཞིང་ getting more and more spiteful.

ཁོན II: a technical term in Tibet and Chinese astrology applying to one of the eight mystical signs or *parkha* of divination; ཁོན་པ་ one whose lot is cast in this division.

ཁོབ *khob* fat; heavy; clumsy (*Sch.*).

ཁོབ་ཁོབ་ *khob-khrob* the sound caused by the tapping of one thing upon another.

ཁོམ *khom* wallet; leather trunk; felt or hide bag: གཟིགས་ཁོམས་ *gzigs-khoms* a great man's trunk: ཁོམ་འབོག་ *khom-hbog* a bag usually made of leather for carrying apparel and other articles on a journey.

ཁོམ་པ *khom-pa* 1. to have leisure, time to do a thing. 2. to be enabled to do a thing by the absence of external impediments (*Schtr.*): ཁོམ་པ་མེན་ *khom-pa min* I have no time; I cannot do it now; རྫོད་མི་ཁོམ་ *stod mi khom* no leisure to stay; ར་ཁོམ་ *ña khom* I am versed in; མི་ཁོམ་ *mi khom* not practised; མི་ཁོམ་པ་བརྒྱད་ *mi khom-pa brgyad* ལྷ་ལྷའབྲུག་ལྷ་ལྷའབྲུག་: the eight obstacles to happiness caused by the rebirth in places or situations unfavourable to one's conversion to Buddhism. Such re-births are:—སེམས་ཅན་དམུལ་བ་ *sems-can dmyal-wa* नरकजाति as hell beings; དུད་འགྲོ་ *dud-hgro* तिर्यक् as beasts, reptiles, flies, etc.; ཡི་དགམ་ *yi-dbags* प्रेत ghosts; ལྷ་ཚེ་རིང་པོ་ *lha tshe-riñ-po* दीर्घजीविदेव the gods who enjoy very long life; མཐའ་ལེགས་མི་ *mathah hkhob-mi* प्रत्यन्तजनपद the border (wild) people; དབང་པོ་མ་ཚང་པ་ *dwañ-po matshan-wa* इन्द्रियवैकल्य those who are defective in the faculties of the mind or of the body; ལོག་པར་ལྷ་བ་ *log-par lta-wa* मिथ्यादर्शन following false or heretical doctrines or theories; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་མ་བྱུང་བ་ *de-bshin gceg-pa rnamz ma byuñ-wa* तथागतानामनुपपयात the

place where the Tathāgata has not (yet) made his appearance.

ཁོ་མོ་ཡུག། *khor-mo yug* incessantly; continually (*Sch.*), v. *ཁོ་ཡུག* *khor-yug*.

ཁོ་མོར་བྱོད་པ། *khor-mor spyod-pa* continual and uninterrupted suffering (in the hell): *དམྱལ་བར་སྐྱེས་ན་ཚ་གང་གི་ལྷན་གཞུག་ལ་ཁོ་མོར་བྱོད་པས་ཚས་བྱེད་དུ་མི་ཁོས་* when born in hell, being subjected to torments in the miseries of heat and cold, the performance of religion is impracticable.

ཁོ་རྩལ། *khor-zug* an obsolete form of *ཁོ་ཡུག* *khor-yug*, also རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* परि-समन्त.

ཁོ་རྩལ། *khor-yug* 1. རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkor*; ལྷན་ནས་ *kun-nas* समन्ततः चक्रबाल the horizon; the outmost limit; the outer line or circumference; རྟེན་མཚན་ལྲན་ཏུ་ at all times, day and night. 2. རྟེན་མཚན་ཁོ་རྩལ་གཉིད་མེད་དུ་བཤག་ kept them without sleep at all times, day and night (*Yig*): *ཁོ་རྩལ་ཅེན་པོ་* *khor-yug cheu-po* महाचक्रबाल acc. to the Buddhists, the outer wall of the world; the greater horizon from the top of Sumeru.

ཁོ་ར་ས། *khor-sa* = *ཁོ་ར་ཀོ་ར་ཀོ་*.

ཁོ་ལ། *khöl* or *ཁོ་ལ་བུ།* *khöl-bu* abridgment; epitome; *ཁོ་ལ་དུ་ལྷུང་བ།* *khöl-du phyuñ-wa* abridged (*Cs.*).

ཁོ་ལ་མཚུ། *khöl-mchu* the mouth of a bellows.

ཁོ་ལ་དུ། *khöl-du* = ཟུར་དུ་ *zur-du* in a corner; marginally.

ཁོ་ལ་པ། *khöl-pa* boiled (*Cs.*); boiling; bubbling (*Sch.*).

ཁོ་ལ་པོ། *khöl-po* = གཞོག་པོ། *gyog-po* दास a servant; *ཁོ་ལ་བྱན་* *khöl-bran* a slave; *ཁོ་ལ་པོར་རྗེས་སུ་བཟུང་བ།* *khöl-por rjes-su bzun-wa* to take; to hire for a servant: འཇིག་རྟེན་སྲིད་པའི་ཁོ་ལ་ *hjig-rten*

ཤིང་པའི་ཀོ། *shid-pahi khöl* the world is a servant of the evolving principle. *ཁོ་ལ་མོ།* *khöl-mo* a maid-servant; a female slave; *ཁོ་ལ་པོ་སྐྱེས་པའི་ཀོ་པོ།* *khöl-po sgog-skyahi khur-po-can* name of kind of vegetable medicine applied to wounds and sores, &c. (*Sman. 350*).

ཁོ་ལ་བུ། *khöl-bu* a bit; a small piece.

ཁོ་ལ་མ། *khöl-ma* = རྟེན་ཁུང་ *skar-khuñ* गवाक्ष 1. a window; a hole in the wall or roof of a house to serve the purpose of a window or sky-light; acc. to *Sch.* an outlet for the smoke in a roof. 2. anything boiled: ཇ་དང་ཆུ་སྐྱེས་པའི་ཁོ་ལ་མ། *ja dan chu sogz b̄skol-pahi khöl-ma* tea or water that has been boiled: དམྱལ་བའི་ཁོ་ལ་མ། *dmyal-wahi khro-chu khöl-ma* the boiling or molten matter of hell: འ་ལྷན་ཁོ་ལ་མ། *ho-thug khöl-ma* boiling gruel.

ཁོ་ལ་མོ། *khöl-mo* 1. གཞོག་མོ། *gyog-mo* दासी maid servant. 2. a coarse sort of blanket usually given to slaves in *C.* (*Schtr.*). 3. mowed corn; a swath (*Jü.*). 4. among the herdsmen called *Dog-pa*, a bellows made of an entire goat skin.

ཁོ་ལ་རྒྱུད། *khos-rgyud*, mis-spelt for *ཁོ་ལ་རྒྱུད།*, a slave family or mean extraction: མག་པ་མོ་གཟུམ་ཁོ་ལ་རྒྱུད་མིན་ཀྱང་སྐྱེས་ཀྱིས་ཡིན་ *mag-pa lo-gsum khos rgyud min-kyañ skul-rgyud yin* though the son-in-law (elect) is not a slave (by birth) yet he should be made to serve (the bride's parents) for three years.

ཁོ་ལ་ས་། *khos* imp. of གས་པ། *gas-pa* to split: དགྲ་པོའི་མགོ་ཁོ་ལ་ས་ཤིག་ *dgra-bohi ngo khos cig* split the head of the enemy.

ཁོ་ལ་འི་ཙོ། *khya-hi-tse* the running handwriting of the Chinese.

ཁོ་ལ་ལེ། *khya-le* or ཁ་ལེ། *kha-le* as much as fills the hollow of the hand; handful, e.g., of water (*Cs.*).

འབྲུག་པ་གནས་ *khyad-par gnas* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
the Bodhi or Pipal tree (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་ལོ་མ་ *Khyad-par lo-ma* excellent
leaf; འབྲུག་པ་ལོ་མ་ n. of an individual (*A. K.*).

འབྲུག་པ་ཚན་ *khyad tshar-can* = རྩོམ་ཚན་ཚན་ རྩོ
mtshar-can wonderful; curious; strange.

འབྲུག་པ་ལྷི་ *khyad-gshi* the superior basis. A
superior basis is alone possessed of
khyad-choś, i.e., virtues which cannot be
found elsewhere. The god Brahmā is
called འབྲུག་པ་ལྷི་ཚེངས་པ་ *Khyad-gshi tshahs-pa*,
the god of excellent basis, for Brahmā
is possessed of superior moral merits,
resplendence, and longevity.

འབྲུག་པ་ *khyab-pa* = རྒྱལ་པ་ *rgyas-pa* རྒྱལ་པ་
ཡུལ་, རྒྱལ་པ་ 1. to fill, penetrate; also to
embrace, estimate, comprise: རྒྱལ་པ་ལ་
ལོ་མ་འབྲུག་པ་ *hbrum-pa mañ-poś khyab-pa* full
of, or quite covered with, pustules; མཐིམ་
ལས་འབྲུག་པ་ *mkhris-pas khyab-pa* filled, impreg-
nated with bile; རྩོན་འདས་པའི་བརྒྱལ་པ་གྲངས་མེད་
དཔག་ཏུ་མེད་བསམ་གྱིས་མེ་འབྲུག་པའི་ལ་ལོ་མ་ཏུ་
unnumbered
immeasurable *kalpas* ago; beyond what
the mind is able to estimate. In grammar:
capable of being joined to any word, inclu-
sive of all; འབྲུག་ཅེ་བ་ *khyab-che-wa* compre-
hensive; everywhere and nowhere; to be met
everywhere; used also in the way of
censure (*Jä.*). རྣམ་མཁའི་མཁའ་འབྲུག་པ་ནི་སངས་རྒྱལ་གྱི་
མཛུགས་པའི་ལོ་ལེ་ལོ་ལོ་ the wisdom of Buddha
encompasses the bounds of heaven;
ལོ་ལེ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
the domain of knowledge is commensurate
with the very extremity of the heavens.
2. འབྲུག་ཅོང་བ་ *khyab soñ-wa* all-sufficing; all-
covering.

འབྲུག་ཅ་ *khab-cha* = ལྷ་པ་ *bya-wa* duty, gene-
ral business (of a man); work: ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་
lugz zurñ-gi

khyab-cha lhos med-du mcis am executing
without relaxation the general duties of
both parts of life (i.e., the spiritual and
temporal) (*Yig. 44.*).

འབྲུག་པ་རྒྱལ་ *Khyab-hjug* འབྲུག་པ་
the All-per-
vading One, i.e., Vishnu. His several
names are:—དགའ་བའི་དབང་པོ་གོ་བོན་ད་ *Dgah-wahi*
dwañ-po འབྲུག་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
the Lord of Pleasures,
Govinda; རིག་ལེ་རྒྱལ་པ་འགྲོ་བའི་རྒྱལ་ *Thig-le drug-*
pa hgro-wahi tog; རིག་ལེ་རྒྱལ་པ་འགྲོ་བའི་རྒྱལ་ *Tha-*
guhi lto-can sred med-bu; རིག་ལེ་རྒྱལ་པ་འགྲོ་བའི་རྒྱལ་
གསོད་ *Gyo-med glañ-rdsi skra-can* འབྲུག་པ་
the immovable *Gopāla*—the killer of Kes'i;
མི་ལི་ལེག་པ་དཔལ་ལོ་བརྒྱུད་ *Mi-yi theg-pa dpah-bo*
brgyud, རྩེ་དབང་དཔལ་གྱི་ལེའུ་མཚན་ *Ñe-dwañ dpal-*
gyi behus mtshan འབྲུག་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
the sign Ś'rivatsa on the breast of Vishnu;
པད་མའི་ལྷ་བ་འོག་དབང་རྒྱལ་ *Padmahi lte-wa hog*
dwañ skyes; དཔལ་གྱི་ལག་པ་གསུང་རྒྱུད་ཚན་ *Dpal-gyi*
lag-pa gyuñ druñ can; དཔལ་གྱི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
Dbyig-gi lto-wa nabs-so skyes; ལྷོ་རྩེ་བ་བརྒྱུ་པ་
དཔལ་གྱི་བདག་ *Sbyor-wa brgya-pa dpal-gyi bdag*;
འབྲུག་པ་བཟུང་པ་མེའུ་རྒྱུད་ *Hjug-pa bcu-pa miñu thuñ*
འབྲུག་པ་ the dwarf; he of the ten incarna-
tions; ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
Gom gsum
gnan dañ stobs-ldan bslu; མཁའ་ལྷའི་རྒྱལ་པ་མཚན་
ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
Mkhah ldiñ rgyal-mtshan hkhor-lo
phyag; ལྷ་བའི་རྩིང་པོ་པད་དཀར་མེག་ *Zla-wahi sñiñ-po*
pad-dkar mig འབྲུག་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
the lotus-eyed;
Vishnu; མ་འཕྲེག་དང་ནི་རྒྱ་གཞུ་ཚན་ *Ma hdsag dañ ni*
rwa gshu-can; ལྷ་ཚོགས་གཞུགས་ཚན་འབྲུ་མཚོག་ལྷོ་ *Sna-*
tshogs gzugs can khyu-mtshog lto. དགའ་བ་བརྒྱུ་
པ་མཚན་པའི་ལྷ་ *Dgah-wa brgya-pa mthon-pohi*
lha; ལྷོ་རྩེ་ལྷུ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
Sbyin-skyes dgra-
bo gos-ser-can; མེ་རྒྱལ་ལྷོ་བ་མཁའ་བའི་དབྱེ་ *Me-tog*
lto-wa mkhar-wahi dgra; མི་ལི་ལེ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
Mi-yi señ-ge Khyab hjug-go འབྲུག་པ་
Vishnu or Nrisimha.

འབྲུག་པ་རྒྱལ་པ་ *Khyab-hjug rkañ-pa* = river
Ganges.

འཇམ་པ་ *khyams-pa*, བྱ་བ་ *khyar-wa* or བྱ་པ་ *khyal-pa*, བ. འཇམ་པ་ *hkhyams-pa*, &c.

འཇམ་ར་ *khyams-ra* open space before a house or on the roof of a house used for airing, walking, or sitting; also playground.

ཁྱི *khyi*, in Tsang pronounced as *kyi* or *kih*, ལུ་ལྷོ་, རྩ་བ་, རྩ་བ་ལྷོ་, རྩ་བ་ལྷོ་ hound, dog; ཁྱི་མོ་ *khyi-mo* a bitch; ཁྱི་སྐྱུ་གཤིས་ the dog will bite; ཁྱི་བོས་ནས་མ་བརྟུང་ *khyi bog-nas ma-brduñ* "after calling a dog, do not beat him" is a Tibetan common saying to explain that it is not proper to beat or insult an invited person even if he be a bad person. Acc. to *Sch.* ཁྱི་རྩ་གཤིས་ *khyi-rkañ gnis* a bastard dog, a cur; prob. an inferior breed is meant. ཁྱི་ཡི་ལྗང་གཤིས་ *khyi-yi loc-yis rma rnamz hdrubs-par byed* the tongue of the dog causes wounds to heal; ཁྱི་ཡི་རྩལ་ལས་བྱ་རྩལ་ *khyi-yi rlig-pas bu ro hbyin* the testes of a dog draw out the dead child (from the womb); ཁྱི་ཡི་ལྗང་ལས་བྱ་རྩལ་ལས་ལ་ཕན་ *khyi-yi klad-pas hgrüb mig-la phan* the brains of a dog are useful for the cataract of the eye; ཁྱི་ཡི་བྲག་གི་མཚོ་ནད་སེལ་ *dog's blood removes leprosy*; ཁྱི་ཡི་གཤིས་ལྗང་ནད་སེལ་ *a dog's flesh dries up water, i.e., heals dropsy*; ཁྱི་ཡི་ཐུ་གནོན་ལྗང་གི་སྐྱུ་གཤིས་ *khyi-yi spu gshob lhog skrañs gnön* the burnt hair of a dog absorbs swollen ulcers; ཁྱི་ཡི་བྱུ་ལྱིས་གནོན་འཇོམ་སྐྱུང་པ་ལྗི་ *khyi-yi drun-gyis gdon hjom skrañs-pa shi* the excrement of the dog subdues evil spirits in one's body and soothes swellings; ཁྱི་ལྗང་ལྗིས་ལ་ལྗི་ལྗི་ *khyi-thug chu-yis kha-yi rul-rdol gcod* the urine of a dog is a cure for ulcers in the gums (*Sman.*); ཁྱི་ཡི་ལྗི་ལྗི་ *khyi-yi spyod-pa* the habits of the dog described by *Masurakṣa* are as follows: མང་དུ་ཤད་པ་ *mañ-du zad-pa* voraciousness, རྩ་བ་ལྗི་ལྗི་

cuñ-zad chog contentment with a small quantity, ལེགས་པར་གཉིད་ལོག་ *legs-par gnid-log* always sleeping, ལྗི་བར་མད་ *myur-war sad* easily wakeful, དཔལ་ལ་ *dpal-la* intrepidity, རྩལ་ལྗི་ *gnñ-ñe* faithfulness, བརྟུང་པ་ *brtan-pa* firmness. ཁྱི་ལྗི་ལྗི་ *khyi-ñal rgyug-lhoñ* is a common saying, to cause a sleeping dog to get up by poking him with a stick, i.e., to rouse to action one who is silent.

Syn. རྩལ་ལྗི་ལྗི་ལྗི་ *rdo-rjeñi mjug-ma*; ལྗི་ལྗི་ *gso-byed*; རྩལ་ལྗི་ལྗི་ *hdod-dwañ*; ལྗི་ལྗི་ *sch-gehi rigs*; ལྗི་ལྗི་ལྗི་ *skye-wahi cha-can*; ལྗི་ལྗི་ལྗི་ *rdsi gsañ-wa*; ལྗི་ལྗི་ལྗི་ *groñ-gi gcan-gzan*; ལྗི་ལྗི་ *ṣa-khyi (Mañon.)*.

ཁྱི་ལྗི་ *Khyi-kluñ* n. of a place and valley in Tibet.

ཁྱི་དཀར་དུང་གི་ཐག་པ་ཅན་ *khyi dkar duñ-gi thag-pa-can* n. of a vegetable possessing medicinal properties for healing wounds and sores (*Sman. 350*).

ཁྱི་སྐད་ *khyi-skad* the barking of a dog.

ཁྱི་རྩ་ *khyi-khañ* dog kennel.

ཁྱི་ལྗི་ I: *khyi-gu* in *W.*, bud (of leaves and branches, not of blossoms); the eye (of a plant).

ཁྱི་ལྗི་ II: a puppy; a dog.

ཁྱི་ལྗི་ *Kyi-kyo* n. of a place, also of a fabulous country to the east of Asia, prob. Kamschatka (*J. Zan.*).

ཁྱི་ལྗི་ལྗི་ *Khyi-stonjo-ye* n. of a Buddhist teacher of Tibet.

ཁྱི་དམ་ *khyi-dam* lit. dog's seal; a mark burnt in; stigma.

ཁྱི་དུག་ *khyi-dug* the poison of hydrophobia (*Sch.*).

ཁྱི་ལྗི་ལྗི་ *khyi mdud-pa* pairing of dogs.

ཁྱི་ལྗི་ལྗི་ *khyi-pal jor* in *W.*, *Blitum virgatum*.

ཁྱི་ཕུམ་ *khyi-pul* a dog kennel; dog-house (Jä.)

ཁྱི་ཕྱང་ *khyi-spyaŋ* (*khib-jung*) a jackal.

ཁྱི་བྱུ་ *khyi-bru* a vicious, biting dog (Sch.).

ཁྱི་ར་པ་ *khyi-ra-pa* = རྩོད་པ་ *rñon-pa*, རྩེ་པ་, རྩེ་པ་, རྩེ་པ་ 1. a huntsman; one who kills wild animals by chasing them with dogs, &c. 2. ཀི་ར་ཏ་ *Kirāta* किरात a tribe in Nepal who live by hunting.

ཁྱི་ཐུང་ *khyi-sbrañ* a flea; lit. dog's fly.

*ཁྱི་མོ་ *khyi-mo* bitch or female dog: བྱང་མེད་དེ་ཁྱི་མོ་དམར་མོ་ཞིག་ཏུ་སོང་ནས་ “the woman having transmigrated into a red bitch” (Mil.).

ཁྱི་ཕྱོད་ *khyi-myosñ* a rabid dog; also canine madness; hydrophobia.

ཁྱི་མང་ *khyi-tshañ* a dog-house.

ཁྱི་འཚོད་ *khyi-htshed* भर्त्सक the baker or seller of parched rice, millet, &c.

+ཁྱི་འུ་ཀ་ *khyihu-ka* the remainder of anything cut or chopped off.

ཁྱི་འུ་འུ་ཁྱི་ཕུ་ཁྱི་ཕུ་ *khyihubi-khyihu*, ཁྱི་ཕུ་ག་ *khyi-phrug* or ཁྱི་ཕུ་ *y-khigu*, puppy; pup: ཁྱི་འུ་འུ་ཁྱི་ཕུ་འུ་ *khyi-hu-hi-khyihu dbyuñ-wah* *tshul-du* चनिप्रत्यामिनिर्द्धारयोगिन in the manner of a puppy being brought forth.

ཁྱི་ར་ *khyi-ra* chasing, hunting, especially of a single huntsman, not of a party; in *W.* *khyi-ra la ca-ge*, to go hunting: ཁྱི་ར་ལ་ཚགས་ཅན་ *khyi-ra la chags-can* one who is fond of hunting; sportsman.

ཁྱི་ལ་ལྷ་རི་ *khyi-la wa-ri* = མེད་ལྷ་ན་ *seh ldan* बहिर the tree *Acacia catechu*; also *Terra japonica*.

ཁྱི་ཤིག་ *khyi-çig* उन्मात् कीट a flea.

ཁྱི་ཤིང་ *khyi-çiñ* a tree-drug which cures diseases of the lungs and the eye. It also expectorative (*Med.*).

ཁྱི་སྐྱབ་པ་ *khyiso-rgyab-pa* the bite of a dog: ཁྱི་སྐྱབ་ཤི་ *khyiso tab-çe* the dog will bite—Ladak dialect.

ཁྱི་ག་ *khyig*, v. འཁྱི་ག་པ་ *hkhig-pa*.

ཁྱི་དྲ་ *khyid* breadth of the hand with the thumb extended to form a span.

ཁྱི་མ་ *khyim* 1. resp. ཁམ་ *khab* गृह, आगार a home, residence, dwelling-place: ཁྱི་མ་ན་ *khyim-na* at home; ཁྱི་ཏུ་ *khyim-du* at home, in the house; ཁྱི་མ་བདག་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-bdag rin-po-che* गृहपतिरत्न the ideal householder (of the Buddhists). 2. ར་མི་མིང་ the signs of zodiac; ཁྱི་མ་བུ་གཉིས་ *khyim-bcu-gñis* द्वादशराशि the twelve signs of the zodiac; ར་མི་མིང་རྒྱ་ལྷ་མོ་ *khyim-gyi hkhor-lo* the zodiac; མེ་པ་, ལུག་ *lug* the ram; ལུ་པ་, ལྷ་མོ་ *glañ* the bull; མེ་པ་ལྷ་མོ་, འཁྱི་ག་པ་ *hkhig-pa* (husband and wife in union) the twins; ཀ་ཀ་ཏ་, ཀ་ཀ་ཏ་ *kar-ka-ta* the crab; བེ་ལེ་, མེད་ལེ་ *seh-ge* the lion; ཀ་ལྷ་མོ་, ལུ་མོ་ *bu-mo* the virgin; ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *srañ* the balance; ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *sdig-pa* the scorpion; ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *gshu* (or bow) the archer; ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *chu-srin* the sea-monster (capricorn); ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *bum-pa* water-pot; water-bearer; and ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *ñā* fish. Besides these there are mentioned twenty-four minor signs of the zodiac such as ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *mihu thuñ* the dwarf; ལུ་ལྷ་མོ་, ལུ་ལྷ་མོ་ *ñe-wahi bum-pa*, ལུ་ལྷ་མོ་ *hbrin-gar*, &c., which raise the list of the signs to thirty-six (*K. g.* 5 129). Acc. to Jä. there is more-over a division into twenty-seven lower mansions much in use, v. ལུ་ལྷ་མོ་ *rgyu-skar*. 3. double hours; the time of the passing of a sign of the zodiac through the meridian (Jä.).

4. halo or circle round the sun or moon (Cs.). 5. symbolic numeral 21 (Jä.).

ཁྱིམ་སྐྱེས་ *khyim-skyes* འཇམ་མཚན་ domesticated; indigenous.

ཁྱིམ་སྐྱོང་བ་ *khyim skyoñ-wa* to have a household; to gain a livelihood (Jä.); to stick to home and look after it.

ཁྱིམ་ཁོལ་ *khyim-khol* = ཁྱིམ་པ་འབྲུག་ཕུང་བ་ *skyes-pa hbrus-phyuñ-wa* an eunuch; also ཁྱུང་མི་ཁམས་ a domestic slave; one belonging or related to a family.

ཁྱིམ་གྱི་ཀུན་དགའ་ར་བ་ *khyim-gyi kun-dgañ ra-wa* = སྐྱེད་ཚལ་ *skyed-tshal* a grove or garden attached to a house (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཉེན་མཚན་ *khyim-gyi gtor-sa* ལུང་ལྷོ་གཤམ་ *chubi bya-gag* a grey species of duck (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་དག་ར་ *khyim-gyi dag-ra*, དངས་ར་ *dañs-ra* འཇམ་མཚན་གྱི་ཡུལ་ yard, courtyard. The དག་ར་ *dag-ra* of a temple or tomb is called འཇམ་མཚན་གྱི་ཡུལ་ *hkhor-sa* or རྟེ་ཁོང་ *ñe-hkhor*.

ཁྱིམ་གྱི་ནོར་བུ་ *khyim-gyi nor-bu* (lit. the gem of the house) = སྐྱོན་མེ་ *sgron-med* or མཚན་མོའི་རྩེ་བོ་ *mtshan-mohi snañ byed* and འབད་བའི་རལ་པ་ *hbar-wahi ral-pa* a lamp, light (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཤམ་བས་ *khyim-gyi gyabs* སྲུང་ལོ་ verandah or portico.

ཁྱིམ་གྱི་ས་རྩིས་ *khyim-gyi sa tsiñ* household; house-keeping; farming.

ཁྱིམ་ཉ་ *khyim-ña* a whale; a fish of the size of a house; a mythological fish (Sch.).

ཁྱིམ་ཉེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-ñe-wahi rin-po-che* འཇམ་མཚན་གྱི་ཡུལ་ the perfect ideal of a lay subject of a king and second only to the ཁྱིམ་བདག་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-bdag rin-po che*.

ཁྱིམ་ཐབ་ *khyim-thab* or ཁྱིམ་ཐབས་ *khyim-thabs* husband; frequently also wife; ཁྱིམ་ཐབ་ལ་སྐྱོང་བ་ *khyim-thab-la sloñ-wa* to give in

marriage; to give away a woman for a wife; ཁྱིམ་ཐབ་མོ་ *khyim thab-mo* wife; house-wife (Cs.); ཁྱིམ་ཐབ་ལས་མ་འཕྱོང་བ་ པའི་མཚན་ལ་ a devoted wife: བདག་ཁྱོད་དང་ཁྱིམ་ཐབས་ལྟམ་ let you and me be married.

Syn. ཁྱོད་ལྟ་ *khyo-cug*; བཟའ་ཚོ་ *bzash-tsho*; བཟའ་ཚང་ *bzah-tshañ* (Mñon.).

ཁྱིམ་དང་ཁྱིམ་ན་ *khyim dañ khyim-na* house to house; each in his house.

ཁྱིམ་དུ་ཉལ་ *khyim-du ñal* = ལྷ་མཚམས་པ་ *bya-mchil-pa* the swallow (Mñon.).

ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇམ་མཚན་ a householder; a master of the house; husband; owner of a house; a citizen. Very freq. in the older writings ཁྱིམ་བདག་གི་རིགས་ཤིང་སྤྱི་ལ་ཚེན་པོ་ལྟ་བུ། འཇམ་མཚན་གྱི་འཇམ་མཚན་གྱི་འཇམ་མཚན་ the house-holder class is like a great *Sāla* tree.

ཁྱིམ་བདག་དྲག་ལུལ་ཅན་ *khyim-bdag drag-cul can* a rough uncultured householder.

ཁྱིམ་བདག་དཔལ་སྐྱོན་ *khyim-bdag dpal-sbyin*, སེམ་པ་ནི་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་དུས་སུ་བྱུང་བའི་ཁྱིམ་བདག་ཞིག་གི་མིང་། n. of a householder who was devoted to Buddha (K. ko. 3 335).

ཁྱིམ་བདག་མོ་ *khyim-bdag-mo* འཇམ་མཚན་གྱི་མཚན་ལ་ a house-wife; also a female householder.

Syn. བརྟུག་ལྷགས་མ་ *brtul shugs-ma*; ཁྱིམ་འཛོམས་ *khyim hdsin-ma*; ཁམས་འཛོམས་ *khab-hdsin-ma*; རིགས་སྐྱོང་མ་ *rigs skyoñ-ma*; རིགས་གྱི་མ་ *rigs-kyi-ma*; ཁྱིམ་བདག་མ་ *khyim-bdag-ma* (Mñon.).

ཁྱིམ་ལྷན་ *khyim-ldan*, v. རྩངས་པ་ *rtsañs-pa* a lizard (Mñon.).

ཁྱིམ་ནས་འབྱུང་བ་ *khyim-nas byuñ-wa* = རྩེ་གཞེན་གྱི་ལོ་མ་ *theg-chen byañ-chub lion-çiñ-gi lo-ma* a leaf of the Bodhi-tree (K. d. 9 327).

ཁྱིམ་གནས་ *khyim-gnas*, ལྷ་མཚན་གྱི་རིགས་ལ་ཞེ་གཉེན་པ་ ཁྱིམ་གནས་ *bram-señi rigs-bshi-yi gcig la-khyim gnas* འཇམ་མཚན་གྱི་ཡུལ་ acc. to Brāhmaṇical religion, the worldly life, a house-holder's life (Ya-sel., 55).

त्रिमाय *khyim-pa* layman ; married man :
 त्रिमायिः कुंवासुः सुः त्रिमायिः *khyim-pahi phyogs-su*
abyin-pa to give away to a layman : त्रिमायिः त्रिमायिः
 यिः कुंवाः त्रिमायिः त्रिमायिः *phyis khyim-pahi tshul*
can-gyi rnal-hbyor-pa a devout man or *yogi*
 who lives outwardly in the manner of a
 layman.

त्रिमायिः सुः त्रिमायिः *khyim-pahi spod-pa can* he
 who betakes to the life of *yogi* ; गणः कुंवाः
 कुंवा *gshon-nu gduñ-drug* an epithet of
 Kumāra Shadānana (*Mñon.*) : त्रिमायिः सुः
 सुः त्रिमायिः do not revert to the life of a
 layman (*Mñon.*).

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-pa rtag-pahi dpyad*
 वास्तुविद्या the science of discerning the fit
 place for the residence (of a householder).

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-par gnas-pa वास्तु*,
 गृहस्थ one that abides in his house; one
 living in his house ; a worldly man ; he who
 lives as a layman.

त्रिमायिः *khyim-phub* living in divided
 families (*K. d.* न 75).

त्रिमायिः *khyim-bya (khyim-cha)* कुकुट, कुकुम
 domestic fowl ; cock ; hen ; poultry.

Syn. त्रिमायिः त्रिमायिः *zañs-kyi gtsug-phud* ;
 त्रिमायिः *mya-nan-med* ; त्रिमायिः *zun-gi*
rags sgrogs ; त्रिमायिः *tho-rañs skad* ; त्रिमायिः
mtshan-mo skad ; त्रिमायिः *bde-legs chn* ;
 त्रिमायिः *yoñs-zlum mig* ; त्रिमायिः *dgah-*
byed ; त्रिमायिः *hphel-byed* ; त्रिमायिः *nor-*
buhī mgrin-can ; त्रिमायिः *hod-kyi sde* ; त्रिमायिः
 त्रिमायिः *ñā-war sgra-sgrogs* ; त्रिमायिः
can ; त्रिमायिः *pags-pahi gtsug phud* ;
 त्रिमायिः *mtshan-mo rig* ; त्रिमायिः *rkañ-*
pahi mtshan-cha can (Mñon.).

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-bya mtshal-lu* a very
 large species of fowl which is also called
 त्रिमायिः. The bile of this bird is believed
 to be a cure for poison.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-byahi spyod-pa* the
 four habits of the cock acc. to *Masuraksi*

are the following:—त्रिमायिः *tho-rañs*
lđañ dañ crowing before dawn ; त्रिमायिः
lithab-pa dañ-lđan always fighting ; त्रिमायिः
 त्रिमायिः *gnen-la kha-zañ sñoms-par*
byed dividing food equally with his friend ;
 त्रिमायिः *mola rab-gnon ñc-war*
spyod always keeping the hen under
 control and chucking her.

त्रिमायिः *khyim-tshañ* a family ; a house-
 hold.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-mthes* a neighbour ; त्रिमायिः
 त्रिमायिः *khyim-mtsheš duš-pa btañ-*
kbrel nearness of residence ; neighbour-
 hood so near that the smoke from the fire-
 place of one house mixes up with that of
 another ; त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-mtsheš-pa* a male
 neighbour ; त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-mtsheš-ma* a
 female neighbour.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-shag* a zodiacal day.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-zla* a zodiacal month.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-la hoñ-wa*, त्रिमायिः
gtoñ-wa to get married, to be given in mar-
 riage on the female part (*Jā.*).

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-la shen-pa* a lover of
 home ; one attached to his home ; homo-
 sick.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-sun lbyin-pa* कुल-
 दूषक vituperating or blaming the secular
 state or a domestic abode.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-so* गृहत्याकुलिक homosick.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim so-sor lsgo-wa* कुल-
 प्रतिसमोदक one who creates dissensions in
 a family.

त्रिमायिः त्रिमायिः *khyim-gsar-ma* = त्रिमायिः *bag-ma*
 or त्रिमायिः *lag-hdsin-ma*, also त्रिमायिः
lhan-cig spyod-ma a bride ; wife (*Mñon.*).

त्रिमायिः *kyu* flock ; herd : त्रिमायिः *lug-gi khyu*
 a flock of sheep ; त्रिमायिः *rtahi khyu* a herd
 of horses ; त्रिमायिः *gnag-gi khyu* a herd of
 cattle ; त्रिमायिः *byahi khyu* or त्रिमायिः *tshogs* a

flock of birds. ཏྲུ་གསགས་པ་ *khyu gsags-pa* to collect or gather in flocks (*Sch.*); ཏྲུ་སྐྱོང་བ་ *khyu skyoñs-wa* to keep; tend a flock or herd; company; band; gang; troop: མེ་ཏྲུ་ *mi-khyu* a company of men (*Cs.*); བུ་མོ་ཏྲུ་ *bu-mo-khyu* a bevy of girls; དམག་ཏྲུ་ *dmag-khyu* a troop of soldiers. ཏྲུ་ནས་འབྲང་བ་ *khyu-nas hbud-pa* to exclude from the flock or company; ཏྲུ་སྐྱོད་པ་ *khyu sna hdren-pa* to go before; to take the lead of a troop or of a flock; *Bya ser-po khyu-re hgroggs mañ-po* yellow birds; many companions in each flock (*A. 34*).

ཏྲུ་མཚོག་ *khyu-mchog* དཔལ་མཚོག་, རྒྱལ་མཚོག་, རྒྱལ་མཚོག་, འཇམ་མཚོག་, འཇམ་མཚོག་, འཇམ་མཚོག་, འཇམ་མཚོག་. 1. chief; king; the bull; Vishnu. 2. ལྷ་བ་གསུམ་པ་ *sla-wa gsum-pa* the third month of the Tibetan year generally corresponding with April.

Syn. དཔྱིད་མཚོག་ *dpyid-tha chuñ* འཇམ་མཚོག་, རྒྱལ་མཚོག་ *nag-pa*; ལྷ་བ་ལྷ་ *sbrañ-sla*; ལྷ་བ་ལྷ་ *nyos-byed*; རི་ཤིམ་ལྷ་ *drī-shim ldan*; ཡིད་སྐྱབས་ *yiḍ-srabs*; འདོད་འདུས་ *hdod-hdus*; མིང་བཟུགས་ *miñ-bzugs*; འབྲུག་ལྷ་ *hbrug-sla*; ལྷ་བ་གསུམ་པ་ *sla-wa gsum-pa*, the third month of the Tib. year (*Rtsii.*).

ཏྲུ་མཚོག་བཟོན་པ་ *khyu-mchog bgrod-pa* = ཏྲུ་མཚོག་བཟོན་པ་ *bya-mchil pa* ཀལ་ལྷ་མོ་ a kind of swallow (*Mñon.*).

ཏྲུ་མཚོག་རྒྱལ་མཚོག་ *khyu-mchog rgyal-mtshan* = དབང་ཕུག་ཅེན་པོ་ *dwaan-phyag chen-po* འཇམ་མཚོག་ n. of Mahādeva (*Mñon.*).

ཏྲུ་མཚོག་ཅན་ *khyu-mchog can* = ལྷ་བ་བཟུན་པ་ *sla-wa hrgyad-pa* or ལྷ་བ་ལྷ་འབྲིང་པོ་ *ston-sla hbriñ-po* the eighth month of the Tibetan year corresponding with November (*Rtsii.*).

ཏྲུ་མཚོག་མཚན་པ་ *khyu-mcog mtshan-pa* 1. འཇམ་མཚོག་ one with the marks or signs of a bull or one who carries the bull ensign. 2. n. of a drug called འཇམ་མཚོག་ (the plant *Jastica genderussa*), which is used for purifying the blood.

ཏྲུ་ལྷོ་བ་ *khyu lto-wa* འཇམ་མཚོག་ with a belly resembling that of a bull.

ཏྲུ་འདུས་པ་ *khyu hdus-pa* འཇམ་མཚོག་ collected in a herd or flock; also heap, multitude; an aggregate.

ཏྲུ་ལྷན་ *khyu-ldan*, v. མོ་བ་ལེན་ *tsha-wa len* འཇམ་མཚོག་, the tamarisk (*Mñon.*).

ཏྲུ་བྱུག་ *khyu-byug* erroneously used for ཏྲུ་བྱུག་ *khu-byug*, n. of a large bird of sweet note, which, according to the Tibetans, migrates in summer to cooler regions and in cold weather returns to the warmer zones. In *Jā.* ཏྲུ་བྱུག་ལྷ་ལྷ་ probably signifies the note of the black Indian cuckoo.

ཏྲུ་བྱུག་ *khyug*, v. འབྲུག་པ་ *hkhyug-pa*.

ཏྲུ་བྱུག་ལྷ་ *khyug-khyug* ལྷ་ག་གི་ལོད་ཏྲུ་བྱུག་ལྷ་ *glog-gi lod khyug-khyug byed* a zig-zag flash of lightning.

ཏྲུ་ག་ཚམ་ *khyug tsam* = ཏྲུ་ག་ཚམ་ *tig-tsam* or ཏྲུ་ག་ཚམ་ or ཏྲུ་ག་ཚམ་ *srib-tsam* a little; a little while.

ཏྲུང་ I: *khyuñ* herd, multitude.

ཏྲུང་ II: (*Sch.* also *khyuñ-mo*) the *garuḍa* bird, mythical chief of the feathered race; the golden eagle: ཏྲུང་རྒྱུག་ *khyuñ-skyug* a kind of gem said to have been brought from the Sumeru mountain by Garuḍa and vomited by him: ཏྲུང་རྒྱུག་སོགས་ནད་ལྷན་ འཇམ་མཚོག་པའི་མཚོག་ *khyuñ-skyug dug sogṣ naḍ kun hjomṣ-pahi mchog*, the *khyuñ-skyug* (the eagle's vomit) is the chief remedy against the effects of poisonous drugs: ཏྲུང་གི་ལེན་ མོ་སྐྱ་ནད་འཇམ་མཚོག་ *khyud-gi sen-moṣ kḥu naḍ hjomṣ* the toe of an eagle is used as an antidote for leprosy. ཏྲུང་ཕུག་རྒྱུག་པའི་བདུད་རྩི་ ལྷ་ལྷ་ཏྲུང་ *khyuñ phrug skyug-pahi bdud rtsi-chag pahi kha-chu* the watery substance vomited by locusts; a mystical expression (*Mñ.* 4).

བྱང་ཕྱོད་ལྗེས I: *khyuñ ṣñon-skyes* 1. *गवङ्गायन* the first-born of heaven; the one that was born before *garuḍa*; an epithet of Aruna, the charioteer of the sun. 2. = *ལྷ་རེང་* *ṣkya-reñ* dawn. 3. *བྱང་ཤོག་ཅན་* *khyuñ çog-can* the early morning which advances with the wings of an eagle; a name of Vajrapāṇi *Bodhisattva*.

བྱང་ཕྱོད་ལྗེས II: *ཉི་མའི་ཁ་ལོ་པ་* *ñi-mahi kha lo-pa* the charioteer of the sun (*Mñon.*).

བྱང་བྱར་ཅན་ *khyuñ-thur can* = *གོ་ཅ་* *go-cha* or *གོ་ཁྲབ་* *go-khrab* coat of mail (*Mñon.*).

བྱང་ཕྱེར་ *khyuñ-ṣder* claws of an eagle (*Med.; Cs.*); (*Garuḍa-claw*) the n. of a medicinal root: *བྱང་ཕྱེར་དཀར་མོ་* *khyuñ-ṣder ḍkar-mo* the white species of this vegetable drug, so called on account of its resemblance to the claw of an eagle: *བྱང་ཕྱེར་སྐྱུག་པོ་* *khyuñ-ṣder smug-po* the dark brown species of the root, in appearance like the claws of an eagle. Both these roots are used to neutralize snake poison, &c.

བྱང་པོ་ *khyuñ-po* many collected or assembled together.

བྱང་དབྱུང་ *khyuñ-dpyad* a small round basket of reed (*Cs.*).

བྱང་རྩེ་དགོན་ *Khyuñ-rtse ḍgonpa* monastery in the valley of Panam in Tsang.

བྱང་རིལ་ *khyuñ-ril* is said to be a large! cylindrical basket, the same as *kun-dum* in *Ld.*, v. *རྟོན་པ་* *ṛkon-pa*.

བྱུང་པ་ *khyud-pa* परिपूजन to worship, adore.

བྱུང་མོ་ *khyud-mo* 1. *རྟ་ཅས་* *ṛta-chaṣ* the equipments of a horse. 2. rim of vessel (*Sch.*).

བྱུར་པོ་ *khyur-po* = *རིལ་པོ་* *ril-po* or *གླང་པོ་* *sgañ-po* entire; full.

བྱུར་མེད་པ་ *khyur mid-pa* to swallow; to eat the food without chewing, in the manner of birds, snakes and fish: *བྱུར་མེད་དུ་མང་ལྗེ་* *khyur mid-du soñ-ste* suffering himself to be swallowed.

བྱུས་ *khyuṣ* wall side (in Tsang) ? (*Jā.*).

བྱེ་པ་ *khye-pa* प्रसर wide.

བྱོ་བོ་ *khye-bo*, *བུ་ཚ་* *bu-tsha* children.

བྱོ་མ་ *khye-ma* n. of a disease (*Med.; Jā.*).

བྱོད་ I: *khyed* n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 150*).

བྱོད་ II: pers. pron. thou, you; is the ordinary resp. form of *བྱོད་ཅག་* *khyed-cag*, plur. of *བྱོད་* *khyed*, is generally used in addressing lamas, but seldom in addressing superiors, such as parents, uncles, and brothers; is used to those senior in age, and sometimes contemptuously. *བྱོད་རང་* *khyed-rañ* is common colloquially for *khyed*; *བྱོད་ཅག་* *བྱོད་ནམས་*, *བྱོད་ཚོ་* you or you all: *དགེ་ཚུལ་* *བྱོད་གཉིས་* *ḍge-tshul khyed gñis* you two novice monks; *བྱོད་ཚོའི་སློབ་མངའ་* *གླེང་ཡོང་* it will be as you (all) think.

བྱོན་ཏེ་ *khyen-te* in Purang he; she (*Jā.*).

✚ *བྱེབས་* *khyebṣ* = *ཁེབས་* *khebṣ* cover.

བྱེམ་ *khyem* = *ཁེམ་* *khem* a shovel: *བྱེམ་དང་* *འཕེན་པ་* to shovel away; to cast out with a shovel; *བྱེམ་གྱི་འདབ་མ་* *khyem-gyi ḥdab-ma* the blade of a shovel (*Jā.*): *བྱེམ་གྱི་ལུ་པ་* *khyem-gyi-yu-wa* the handle of a shovel (*Cs.*); *བྱུ་བྱེམ་* *gru-khyem*, *ཅུ་བྱེམ་* *chu-khyem* oar; in *W.* *ལྷག་མ་བྱེམ་* *lcagṣ khyem* iron spade; *མེ་བྱེམ་*

me-khyem fire-shovel; *མ་ཁྱིམ་ wa-khyem* a scoop; *ཁྱིམ་བུ་ khyem-bu* a spoon (*Cs.*).

ཁྱུ་ khyehu दारक, also मानवक, मिय 1. a boy; an infant child. 2. a youth, esp. in *Dzang-lun*.

ཁྱུ་ཁྱེ་ khyehu kha = *ཤིང་མོ་གསར་དུ་འབྲས་པ་* *çin-lo gsar-du kha hbus-pa* the tender shoots of leaves (*Mñon.*).

ཁྱུ་མཚན་པ་ khyehu mthon-pa, *ཁྱུ་བྱེ་བ་ khyehu bye-wa* the delivery of a child; child-birth. In *Kahgyur* and *Tangyur* *ཁྱུ་བཅོས་པ་ khyehu mtsas-pa* = *བུ་སྐྱེ་པ་ bu skyes-pa* the birth of a male child.

ཁྱེར་རྒྱུང་ khyer-rkyan one who is specially authorized or responsible to make payment or receive deposits in money or in kind in a Jong or district: *ཡོང་སྐོར་ཅེ་ལྷན་པའི་རིགས་* *རྫོང་རྫོང་ཁྱེར་རྒྱུང་ནས་བཟུ་བ་ yon-sgos che phrahi rigs* *Rdson-sdod khyer-rkyan nas hsdu-wa* all proceeds (collections) large or small should be collected by the officer resident in the Jong (*Rtsii.*).

ཁྱེལ་བཟུགས་པ་ khyel hshugs-pa n. of a posture in *yoga*; a mode of sitting: *འདུག་ཤངས་ཀྱི་མིང་* *hdug-shaṅs kyi miñ* or *རྩྭ་རྩྭ་ག་ཕུར་འདུག་པ་ rtsog-tsog pur hdug-pa* (*Mñon.*).

ཁྱེ་ khyo or *ཁྱེ་མོ་ khyo-ho* a husband; *ཁྱེ་བྱེད་པ་ khyo byed-pa* to act as a husband; also to take a wife: *ཁྱེད་ཀྱི་མཚན་པ་ khyod-khañi khyo mi byed-na* if you do not marry me (*Jä.*).

ཁྱེ་ག་ khyo-ga husband; also emphatically man, as *ཁྱེ་ག་ཕུར་དྲུག་པ་ཁྱེ་ག་ལོན་ skyes-bu ña* *Hor-pa khyo-ga yin*, I, a Tartar, am a man (as distinguished from effeminate people).

ཁྱེ་ག་པོ་ khyo-ga-po a hero.

ཁྱེ་འདམ་མ་ khyo hdam-ma = *བག་མ་ bag-ma* a bride.

ཁྱེ་མོ་ khyo-pho husband: *ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེ་མོ་ཅེ་ཞེག་* *ལྟ་བུ་ khyod-kyi khyo-pho de che-shig lta-bu* what like is your husband (*Sññ.*).

ཁྱེ་མེད་པ་ khyo-med-pa, *ཡམ་བཟུ་*, *འམ་བཟུ་* a widow.

ཁྱེ་རེ་ khyo-re to stand erect, upright (*Fig. 51.*).

ཁྱེ་ལུག་ khyo-cug दम्पती husband and wife; a married couple; same as *བཟུ་ཚོ་* *bzah-tsho* or *བཟུ་མི་ bzah-mi* (*Liç. F. 4.*).

ཁྱེ་ལུག་གནས་ khyo-sug gnaṣ वासर the place where a married couple pass their honeymoon.

ཁྱེ་ག་ཐོན་ khyog-thoñ (abbr. of *ཁྱེ་ག་ khyo-ga* and *ཐོན་ thoñ*) in *W.* a young man; a youth (*Jä.*).

ཁྱེ་ག་པོ་ khyog-po crooked; curved; bent (*Cs.*); also cunning (*Jä.*).

ཁྱེ་གས་ khyogs, *ཐེབས་བུམས་ phebs-byams* दुल्लि, दीला 1. a sedan chair, palankeen; also a scaffold (*Cs.*). 2. litter, bier (*Jä.*).

* *ཁྱེ་གས་ khyogs* दीलक a swing (*Schr.; Kālac. T. 146.*).

ཁྱེ་གས་པ་ khyogs-pa = *ཐེག་པ་ theg-pa* a vehicle or conveyance.

ཁྱེད་ khyoñ = *སྐྱེད་ skyoñ*, or *ཁོན་པ་ khoñ-wa*, in colloq. *ཉིན་ཁྱེད་ ñin-khyoñ*, one day's entertainment.

ཁྱེད་ khyod pers. pron., 2nd pers., thou, you—is the ordinary form of address to inferiors or to equals: *ཁྱེད་ཀྱི་ khyod-kyi* your, thine; *ཁྱེད་ཅག་གི་ khyod cag-gi* your, of you all: *ཁྱེད་ཚོ་ khyod-tsho* or *ཁྱེད་ནམས་ khyod-rnamṣ* you, ye: *ཁྱེད་རང་ khyod-rañ* thou, you, yourself—very common in the colloq. of *C.* in place of the simple *khyod*.

ཁྱེད་ལུགས་ khyod-cugs मिष्टन a pair; pairing, v. *ཁྱེ་ལུག་ khyo-cug*.

ཁྱོན *khyon*, གཡུང, རྒྱུ, རྟོག the measure or dimensions, area, extent, size; width; circumference; height: this term can be applied to things material or immaterial; རྣམ་ཐུང་ཁྱོན་ཀུན་ *ces-byahi khyon-kun* the whole extent of learning or knowledge; རྣམ་མཁའ་ཁྱོན་ཀུན་ the extent of the void space or sky.

ཁྱོན་སྒྲིལ་ *khyon-sgril* altogether; all taken together: རྩོང་རམ་ཁྱོན་སྒྲིལ་གོས་ལྷམས་ *sdoñ-ras khyoñ-sgril gos snams* cotton cloth for wicks all together (*Rtsii*).

ཁྱོན་ཚེ་བ་ *khyoñ-che-wa* བེ་སྒྲིལ་ལྷོ་, གཡུང broad; very widely spread.

ཁྱོན་ཇིས་ *khyon-sdom* all together; sum total; contents; acc. to *Cs.* narrow extent.

ཁྱོན་ནམ་ *khyon-nas* thoroughly; ཁྱོན་ནམ་མི་ཇིག་ཅན་ an out-and-out sinner; ཁྱོན་ནམ་མེད་པ་ not at all (*Jā*).

ཁྱོམ་ཁྱོམ་ *kyom-khyom* oblique; awry; irregularly shaped.

ཁྱོར་བ་ I: to move totteringly; to stumble; be dizzy; defined in a native author as རྒྱུ་མེད་པ་གྲོད་པ་ལྷོགས་ནམ་འགྲོ་ཡོད་པ་ལྷོ་བྱ་བྱ་ལྷོ་བྱ་བ་ “moving as if one went with a hungry belly and without strength”; རྩོང་བཟེ་བལམ་ཀམ་ནམ་འགྲོ་དུས་གོས་པ་ཁྱོར་བ་ to walk as an old or drunken person; རྩོང་པམ་ན་ནམ་ཁ་ཁྱོར་བ་ *tshad-pas na-nas kha khyor* speaking irregularly as in a feverish delirium; རྩོང་གི་རྩོད་ཁྱོར་བ་ *cin-gi snot khyor-wa* bobbing as a wooden vessel.

ཁྱོར་བ་ II: as much as fills the hollow of the hand; ཁྱོར་བ་གང་ *khyor-wo gan* a handful (of anything); ཁྱོར་བ་དྲི་ *khyor-wa do* two handful.

ཁྱོལ་བ་ *khyol-wa*, v. འཁྱོལ་བ་ *hkhyol-wa*, to be brought or carried or ཁྱོས་མ་ *khyos-ma*.

ཁ། I: *khra* (*thā*) བཟའ་ཁ་ 1. a cheat. 2. a kind of hawk or falcon; sparrow-hawk used

for hunting: ཁ་ལི་སྐོང་ས་ས་ཐོན་འཛུགས་པ་བསྐྱུང་ *khra-yi sgo-nas sa-bon hdsag-pa bsruñ* the egg of the hawk is curative of the disease of involuntary discharge of the semen; ཁ་ལི་མཇུག་སྐྱོས་མོ་ནད་སེལ་ the feathers from a hawk's tail remove female diseases; ཁ་ལི་བྱུན་ཀྱིས་སྐྱངས་པ་ནག་ཏུ་འགྲུགས་ *khra-yi brun-gyis skrañs-pa rnag-tu hgugs* the excrement of the hawk prevents accumulation of pus in a boil; ཁ་ལིག་གཟར་ནད་འབྱུང་བའི་གདོན་ཀུན་བྱུབ་ a hawk's eye overcomes all demons that produce apoplexy.

Syn. འདབ་ཆགས་དང་མ་ *hdab-chags dañ-ma*; རི་བོང་མ་ *ri-boñ-xa*; རྩ་ཁ། *bya-khra*; གཡོ་བ་ *gyo-wa* (*Mnoñ*).

ཁ། II: n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

ཁ། III: རྣལ་ལྡན་ 1. a lie, falsehood; also a liar. 2. n. of a *Nāga Rāja* (snake king).

ཁ། IV: or ཁ་མ་ *khra-ma* (*tha-ma*) a letter; རྩམ་ཁ། *skyes-khra* a letter with a present.

ཁ།ཁ། *khra-khra* (*tha-tha*) = ཁ།འོ་ *khra-wo* party-colour (*Nāg. 10*).

ཁ།འོ་ཅན་ *khra khro-can* (*tha-tho-can*) defined as རྩོང་འོ་ཚེ་བལམ་གྱི་རྩོད་ཚེ་བ་ a passionate or wrathful individual.

ཁ།རྒྱུ་ *khra-rgyu* variegated colour: རྩམ་ལག་རྩོད་ལྷམ་ལ་དཀར་པོ་ཁ།རྒྱུ་དགོས་ཤིང་ *snum lag rked lhas la dkar-po khra rgyu dgos cin*.

ཁ།བརྒྱན་ *khra-brgyan* variegating an ornament (amulet or bracelet, &c.) with precious stones.

ཁ།རྒྱིགས་ *khra-sgrigs* (*tha-dig*) ཁ།རིམ་བཞིན་ རྒྱིགས་པ་ *khra-rim bshin sgrigs-pa* arranging in variegated colours with rows of turquoise, corals, pearls, &c.

ཁ།རྩ་གེ་ཅུ་ *Khra-sna-ke-ru* n. of a place near རོན་ *Hon* in Tibet.

ཁ་པོ *khra-pa* a falconer.

ཁ་པོ *khra-bo* (*thā-o*) འཛིན, མའལ, རྩམས, འཛིན་པ་, ཁ་པོ་འཛིན་པ་ 1. many coloured, with one predominating colour as in chintz; party-coloured, as in the case of cattle and wild animals, such as a tiger or leopard, and in birds. In ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *dkar-khra*, the white (*dkar*) is supposed to predominate. In ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *dmar-khra*, red predominates. In the common saying ཁ་པོ་འཛིན་པ་ རྩམས་ལྟར་ མི་ལོ་འཛིན་པ་ *stag-gi khra-bo phyi-la yod, mi-yi khra-bo nañ-la yod*, the tiger is party-coloured externally, but man is so internally—the meaning, of course, is that it is difficult to know a man even by the traits of his mind. 2. Acc. to *Jā.* a distinction is to be drawn between *khra-wo* and *khra-wa*, the first signifying only two-coloured or piebald, and the second party or many-coloured. We have not found this distinction ourselves. The significations of the various compounds of ཁ་ *khra* have all a reference to the peculiar effect produced on the eye by the blending of two or more colours together, especially when seen from a distance; so ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra cem-me* is said of a rainbow, tinted meteor, etc.; ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra lam-me* or ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra lham-me* of a similar phenomenon; ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra chem-chem* of a flight of birds; ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra cham-se khra chem-me* or ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra chem-se* in *C.* = ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *chem khra sprinñ-ñe* in *Ld.* Such compounds have also assumed the character of an adverb, as in ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-me-re*, together; altogether.

ཁ་པོ *khra-ma* 1. a register, index. 2. a judicial decree. 3. a kind of grain, ཁ་པོ་ *hbru* ཁ་པོ་. 4. acc. to *Vai.* ཁ་པོ་ = ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *ngyogs-nas* a kind of barley grain,

growing and ripening rapidly within 60 days, v. ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *gyo-khram*.

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-magnis sgrom* in jewelry or lacquer work when there is a variegating with two colours.

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-mar* a kind of biscuit made in twisted cross ribs and painted red. These are given only to Government officials at state dinners in Tibet.

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-rtse* a kind of biscuit or pastry made in the shape of a grating.

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-sur* a species of eagle (*Sch.*).

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-sla* (*tha-da*) = ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *sla-wa gnis-pa* or ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *dpwid-sla hbrin-po* the second Tibetan month corresponding with March (*Rtsü.*).

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-riñ* a striped long scarf. This is also called ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-riñ*, the auspicious long striped scarf which is generally attached to flag poles:—*lhag-par pho-brañ rtse-nas khra-riñ dan dar-phan duñ dan rol-mo sogz sbro*, moreover they exhibited from the top of the palace long scarves and pendant silk and played on trumpets and cymbals, &c.

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra cig-cig* in dazzling array (*J. Zan.*).

ཁ་པོ་འཛིན་པ་ *khra-sems ccs* n. of a bird (*K. ko. ༧ 3*).

ཁ་གཤིས *khrag* (*thag*) ལྷ་མཚོལ *sku-mtshal*, resp. འཛིན་པ་, འཛིན་པ་, འཛིན་པ་, འཛིན་པ་ blood: འཛིན་པ་ *pañ-khrag* blood of child-bed. འཛིན་པ་ *shañ-khrag* or vulgarly འཛིན་པ་ *dsañ-khrag* signifies blood of the menses; འཛིན་པ་ *gshuñ-khrag* healthy and nourishing blood (*Cs.*); འཛིན་པ་ *nad-khrag* bad or diseased blood. In Sikkim *khrag* is pronounced *khyak*. འཛིན་པ་ *khrag-gcod* n. of a medicinal herb which stops bleeding (*Med.*):

ཁང་ *khrañ* (*thang*), v. མཁང་ *mkhrañ*.

ཁང་པ *krad-pa* (*the-pa*) stretched out: ཁང་པོར་ཐྱོད་པ *khraḍ-por ṣdod-pa* to sit with the legs stretched out (*Jä*).

ཁལ *krab* (*thab*) བཞི་ཀམ་སྒྲུ་རྩེ་: shield; buckler; coat of mail. The coat of mail used in Tibet and Bhutan is generally made of iron rings or thin disks resembling the scales of a fish netted together. Two kinds of *krab* are known in Tibet; one is called མ་ལུང་གི་ཁལ, which is made of iron rings or scales; ཐུང་བུའི་ཁལ, that made of thin plates or iron foils. There are accounts of coats of mail made of silver and gold for the use of kings. The common quilted cloth armour used in Mongolia and China is called སྤོང་བལ་ཁལ. In Mongolia it is called *dasa*.

ཁལ་ཁལ *krab-khrab* (*thab-thab*) a weeper; one that sheds tears on every occasion (*Sch.*).

ཁལ་མཁན *krab-mkhan* one who makes or wears armour.

ཁལ་ཅན *krab-can* scaled; scaly; wearing a coat of mail.

ཁལ་བུང་བུ *krab-byañ gu* scales or iron foils used in a coat of mail (*Rtsii*).

ཁལ་བྱིན་སྐུ་ཁལ *khabyin luṣ khob* a coat of mail for covering the whole body (*Rtsii*).

ཁྲམ *khram* (*tham*), ཐ་མ *phra-ma* a false word; ཀཔཅི a cunning man.

ཁྲམ་ཁྲམ *khram-kha* (*tham-kha*) 1. ལྷ་འདྲེ་ཕྱེ་བྱག་གི་ཁྲོ་བའི་ཁྲོ་ཁྲམ་ཁྲམ *lha-hdre bye-brag-gi khro-wahi kha-dog khra-khra* (*tha-tha*) spotted and party-coloured appearance of the wrathful demi-gods the Lhan-de (*Nag*). 2. chart used in witchcraft or necromancy: ལྷ་འདྲེ་ལྷ་ཀྱི་མིང་ *lha hdrehi rtsis-*

kyi miñ, ཁྲམ་ཁ་ལ་བབས *khram-kha la babṣ* is explained: མི་ལ་གནོད་པ་བཏང་རྒྱུ་ལྷ་མ་གྲུ་གང་ལ་བབས་པ་དེ་ལ་གནོད་པ་བྱེད་པའི་རྟགས་ the sign or mark of one's ruin having been incident on the chart (of fate). 3. cross marks or lines cut into a piece of wood so as to cross one another as an ornament: ཁྲམ་ཁའི་ཤིང་ *khram-khahi-ṣiñ* a club-like implement, carved with lines, representing the attributes of a god and containing squares with mystic figures in them which serve as a means to make attempts of witchcraft to injure a person ineffectual; རྟག་ཁྲམ་ *ñag-khram* a notch (*Jä*).

ཁྲམ་ཁྲམ་ *khram-khram* fragments; baked fragments: མ་ལག་ལ་པར་བརྒྱབ་ནས་མེ་ལ་བསྐྱེགས་པ་དེ་ ཁྲམ་ཁྲམ་བརྒྱངས་ཏེ་བསྐྱེལ་ (*raw*) brick containing prints or engravings thereon when burnt are said to be baked fragments.

ཁྲམ་ལྷན་ *khram-ldan* ལྷ་མོ་ a tiger.

ཁྲམ་པ *khram-pa* (*tham-pa*) = ཐ་མ་མ་ ལྷོ་ཏེ་, ཀཔཅ, མམམམ, རྒྱུ་རྒྱུ་ 1. a liar; a swindler; artful person: ལྷུ་བར་བྱེད་པའི་ཁྲམ་པ *byed-pahi* for seducing or deceiving: ཁྲམ་སེམས་ཅན་ *khram semṣ-can* lying; mendacious (*Cs*). 2. lively, brisk, quick, like boys, kids, &c. (the contrary of ལྷོན་པ་ *glen-pa*, slow, indolent, apathetic): *khram-pa che* in *W*. a wish of god-speed addressed to one going on a journey, such as Good success! May all go well! 3. modest; attentive to the wishes of others (*Jä*). ཁྲམ་པ་གཙོད་ *gcod* lit. means to get out of mishaps caused by the evil machinations of enemies; to make the evil-charms of enemies ineffectual.

ཁྲམ་བྱེད་ *khram-byed*, v. གཞོལ་ཅན་ *gyo-can* or ཐ་མ་བྱེད་ *phra-ma byed*; ལྷུ་གཉིས་པ་ *lec gñis-pa* double-tongued or double-dealer (*Mñon*).

ཁྲམ་ཤིང་ *khram-ṣiñ* or ཁྲམ་ཤིང་གི་ཁྲམ་ཤིང་ *khrams-kyi khram-ṣiñ* a board on which the body

of a culprit is stretched to flog him on the back (*Nag.*).

ཁྲལ *khral* (*thal*) རྣམ་ཚིག་, དུང་ 1. tax; tribute; duty; forced service. 2. punishment; chastisement for sins; visitations: ཁྲལ་བཀལ་བ་ *khral bkal-wa* to levy taxes: དུལ་ཁྲལ་ *dñul-khral* tax to be paid in money: འབྲུག་ཁྲལ་ *hbru-khral* tribute paid in corn: ཉིལ་དམར་ཁྲལ་ *til-dmar khral* tax to be paid in red sesamum.

Syn. དུལ་ *dpya*; ལུང་པ་ *sdud-pa*; ལམས་ཁྲལ་ *gyar-khral*; རྣ་གས་ *ço-gam*; ཁྲལ་རིགས་ *khral-rigs* (*Mñon.*).

ཁྲལ་རྒྱལ་པ་ *khral rgyug-pa* to perform forced service (*Rtsii.*).

ཁྲལ་འཇལ་བ་ *khral-hjal-wa* or ཁྲལ་ཤོར་བ་ *khral škor-wa* to pay taxes or customs duty.

Syn. ཁྲལ་འབྲུག་བ་ *khral hbul-wa*; དུལ་འཇལ་བ་ *dpya hjal-wa*; ཁྲལ་སྤོད་པ་ *hbral sprod-pa* (*Mñon.*).

ཁྲལ་རྩུ་བ་ *khral sdu-wa* to collect taxes; pf. ཁྲལ་བཟུས་ *khral-bzsdus*, pf. ཁྲལ་བཟུས་ཚར་ *khral-bzsdus tshar*, fut. ཁྲལ་བཟུ་བར་བྱ་ *khral-bzdu war-bya*.

ཁྲལ་གསར་ *khral-gsar* levying of a new tax: རྩར་མེད་པའི་ཁྲལ་གསར་བཀལ་ནས་ལྷ་མི་སེར་ལ་རྩལ་པོ་གཏང་ by levying fresh taxes to oppress the tenants.

ཁྲལ་རྒྱག་ *khral-khrug* (གྲངས་) n. of a very large number (*Ya-scl.*).

ཁྲལ་རྒྱལ་ *khral-khrul* is defined as བུད་ལག་ལྟ་བུ་རྩགས་ཚང་བ་ལ་ཡང་བེད་ applied to any broken things, such as furniture or utensils.

ཁྲི I: *khri* (*thi*), ཁྲི་ཁྲག་ *khri-khrag*, ཁྲི་གྲངས་ *khri-graŋs* for number: ལ་ལུས་ ten thousand; a myriad: ཁྲི་བྱེ་བ་ *khri bye-wa* ཀིའི་, འཕྲེད་ ten millions.

ཁྲི II: མཚུ, མེལ་ seat, chair, throne, couch; also frame, sawing jack, trestle; ལྷ་ཁྲི་ an European chair; ཁྲི་ལྷ་ *khrihu*

ཕྱི་ཇི་ཀ་ 1. a bedstead or stool; a small chair or table; ཁྲི་ལ་བཞོལ་བ་ *khri-la bsko-wa* to raise to the throne; to place on the chair; ཁྲི་ལ་འཁོད་པ་ *khri-la khkod-pa* to preside; to occupy the chair; མེད་གོ་ཁྲི་ *señ-ge khri* throne; a chair borne (in relief) by a carved lion for rulers and incarnate lamas; ལགས་ཁྲི་ *gscr-khri* golden seat or chair; seat for royalty; རྩས་ཁྲི་ *ñas-khri* a contrivance to serve the purpose of a pillow; ཚས་ཁྲི་ *chos-khri* a professoral chair; pulpit; reading desk; table for books; school tablo; རྣ་ཁྲི་ *ñal-khri* resp. ལཱིམས་ཁྲི་ *gzims-khri* bedstead. 2. མཚན་རྟེན་གྱི་བང་རིམ་ the upper pedestal of a chaitya or Buddhist votive tomb.

Syn. རྣ་ཁྲི་ *ñal-khri*; ལྷ་ལྷ་ཁྲི་ *rgyun-khri*; འབྲུག་ཁྲི་ *hdug-khri*.

ཁྲི་རྒྱང་ཚན་ *khri rkañ can* མཚུ་རྒྱ་ a seat furnished with legs; a bedstead.

ཁྲི་ཁྲ་ *khri-kha* = ཁྲི་འི་ཁྲ་ *khrihi kha* or ཁྲི་འི་སྐྱོང་ *khrihi steñ* on the chair: ཁྲི་ཁྲ་ཁྲ་ *khri kha-na*, on the chair or seat (*A. 57*).

ཁྲི་ཚེན་ *khri-chen* a great chair; a title of the abbot of Galdan monastery.

* ཁྲི་ཚེན་ངག་དབང་མཚན་གྲུན་ *Khri-chen Ñag-dwañ mchog-ldan* རྩན་ཚན་ངག་དབང་མཚན་གྲུན་ *Drincan ñag-dwañ mchog-ldan* (*Schr. 17 A*).

* ཁྲི་ཚེན་ངག་དབང་རྩན་གྲགས་ *Khri-chen ñag-dwañ śñan-grags* n. pr. (*Schr.*).

* ཁྲི་ཚེན་ལྷོ་བཟང་བཟན་པའི་ཉི་མ་ *Khri-chen Blo-bzañ bstan-pahi ñi-ma* = ལྷོ་བཟང་ཉི་མའི་ལབས་ *blo-bzañ ñi-mahi shabs* (*Schr.*).

ཁྲི་སྐྱོན་ *khri-śñan* n. of a Buddhist physician of Lhasa; ལྷན་ལ་ཚེན་པོ་དུང་གི་ཚོར་ཚོག་ཚན་གྱི་སྐུ་སྐུ་ the son of the celebrated physician named *Duñ-gi thor-can*. (*Yu thog-pa*) (*Gyu. 33*).

ཁྲི་སྐྱོན་སེལ་ *khri śñan sa-le* skin of the black antelope; རྣ་ལྷ་སེལ་ a devotee sitting

on it remembers the vows as well the duties of a *Bodhisattva* : ཐི་ལྷན་ས་ལེ་ནིག་ན་གདན་དུ་བཞིང་ spreading a skin of black antelope for a seat (*A. 11.*).

ཐི་ལྷན་ཅེན་པོ་ *khri stan chen-po* महासन a large couch or bed ; ཐི་ལྷན་མཚན་པོ་ *khri-stan mthon-po* उच्चसन a high couch or bed (forbidden to the devout).

ཐི་གདུགས་ *khri-gdugs* the sun.

* ཐི་ལྷན་སེང་གའི་མཚོན་ *khri-ldan señ-gehi mdsod* चासनविहकोय (Schr.; Tā. 2, 44).

ཐི་ཕྱེད་དང་གཉིས་ *khri-phyed dañ gñis* two thousand and half ; ཉེ་ཐི་ *ñi-khri* twenty thousand.

ཐི་འཕང་ *khri-hphañ* the height of a chair ; a high chair (*Cs.*) ; also the official rank.

ཐི་མེན་=བོད་ཁང་ *btson-khañ* a prison ; jail (*Mñon.*) ; also ཐི་མུན་ *khri-mun* a prison ; dungeon.

ཐི་ཕུར་ *khri-hur* བྱ་ནིག་གི་མེང་ n. of a bird (*Ya-sel. 7.*)

ཐི་ལེ་བ་ *khri le-wa* fear, in *C.* (*Jü.*).

ཐི་ཤིང་ I : *khri-çhiñ* or ཐི་ཕུ་ *khrihu* a chair.

ཐི་ཤིང་ II : (*thi-s'ing*) བརྒྱུ་ a creeping plant ; a creeper.

ཐི་སྲོང་ལྷོ་བཙན་ *Khri-sroñ lde-btsan* the celebrated King of Tibet who formally introduced Buddhist monarchism into Tibet, erected the great monastery of Sam-ye, and caused numerous Buddhist sacred books to be translated into Tibetan.

ཐི་འི་རྒྱུ་ལ་ཚས་པ་ *khrihi rkañ-pa chos-pa* पादक-सम्पादन a bed furnished with legs or supports ; fig. to discipline the mind so that religion may take hold of it.

ཐི་འི་རྒྱུ་རྟེན་ *khrihi rkañ-rten* प्रतिपादक the legs of a chair.

ཐིག་ཐིག་ *khriḡ-khriḡ (thiḡ-thiḡ)* 1. proper, suitable ; not less nor more : ཐིག་

ཐིག་བརྒྱུགས་མོང་ *khriḡ-khriḡ ḡsgrigs-soñ* it has suited well ; it fits exactly. 2. quivering, as of the body with cold, or chattering of the teeth. 3. v. ཐིབ་ཐིབ་ *khrib-khrib*.

ཐིག་མ་ *khriḡs (thiḡ)* གསལ་ཐིག་མ་པ་ *gral khriḡs-pa* 1. arranged in proper order or row without deviation from the right course or line : ཐིག་མ་ཚགས་སུ་བཞོན་པ་ *khriḡs chags-su ḡkod-pa* seated or arranged in proper order where men, women, the old and the young, the great and the low, all are put in their respective order ; 2. also in reference to a priest conducting a religious service, his demeanour when he does not look this side or that side but is intent on his duties and ceremonial observances ; he is then said to be ཐིག་མ་ཚགས་སུ་བཞོན་པ་ *khriḡs chags-su ḡkod-pa*.

ཐིག་མ་སེ་ *khriḡs-se* plentiful, abundant ; thorough ; ཐིག་མ་སེ་གང་ *khriḡs-se gañ* quite well ; ཐིག་མ་སེ་ཕྱེད་པ་ *khriḡs-se byed-pa* to treat ; to entertain plentifully (*Seh.*).

ཐིད་ I : *khriḡ (thi)* instruction, tutelage ; ལོན་ཏན་ཐིད་པ་ *yon-tan khriḡ-pa* instruction, teaching ; ཐིད་འདེབས་པ་ *khriḡ ḡdebs-pa* to give instruction ; to instruct : ཐིད་པས་ཚག་ *khriḡ-pas chog* I am willing to give instruction ; you may have lessons with me (*Jü.*). ཐིད་རྩལ་པོ་ *khriḡ zab-po* thorough instruction ; ལྷུ་ཐིད་ *shu-khriḡ* instruction to an evil purpose ; seduction ; ཐིད་བཤད་པ་ *khriḡ ḡçad-pa* to give instruction ; to make admonitory speeches.

ཐིད་ II : or གསལ་རྒྱུ་ row ; order ; serial order or arrangement : དེ་ལྟར་ན་ཕྱང་རྒྱུ་ ལམ་གྱི་ དེམ་པའི་ཐིད་ལ་བཞི་ in the same manner there are four stages in the way to saintly perfection (*Lam-rim. 4.*).

ཐུས་མཁན *khruṣ-mkhan* स्नातक one who bathes; he that has bathed.

ཐུས་ཆལ *khru-chal* स्नानीय washing materials, soda, soap, etc.

ཐུས་ཅུ *khruṣ-chu* bathing water; water consecrated by a deity being washed in it.

ཐུས་དར *khruṣ-dar* seraf or good linen towel for the toilet; scarf of silk used in washing the images of deities (*Rtsii*).

Syn. ཐུས་དར *lum-dar*; སོ་སོར་ཐུས་བཏགས་རི *so-sor khruṣ btags-ri* (*Mñon.*).

ཐུས་ཇེར *khruṣ-der* basin; washing bowl.

ཐུས་པ *khruṣ-pa* (*phuṣ-pa*) उत्सेक, परिष्कृतम्, घाव washed; also washing.

Syn. ཐུས་བྱ *khruṣ-bya*; འབྲུད་འཁྲུད་ ཐུ་བ *khru-wa* (*Mñon.*).

ཐུས་བུས *khruṣ-bum* कमण्डलु washing pot or jug.

ཐུས་མ་ཐུད་མ *khruṣ-ma khruṣ-ma* washings of rice or any other millet; also the remnant of water in which rice, &c., is boiled.

ཐུས་རས *khruṣ-rdas* articles of washing or to wash with such as soap, etc.

Syn. ཐུག་ཆལ *ldag-chal*; ཐུས་རྩི *khruṣ-rtsi*; དག་ཕྱེད *dag-byed* (*Mñon.*).

ཐུས་གཞོན *khruṣ-gshoñ* सेचन-पात्र bathing tub; basin used for a bath.

ཐུས་རས *khruṣ-ras* स्नानशटक a towel; a bathing towel.

ཐུས་གཤེར *khruṣ-gcer* bathing water. Acc. to *Jä.* this word (in Ladak) relates to a certain medical procedure or method of curing.

ཐུས་གསོལ་བ *khruṣ-gsol-wa* resp. for ཐུས་ཕྱེད་པ *khruṣ-byed-pa*, i.e., when applied to bathing places used by divine beings and great men: ལྷ་མི་ཁང་པ་སོགས་ལ་ཐུས་ཕྱེད་ལ *lha-mi khañ-pa sogṣ la khruṣ byed-pa* "gods or men taking a bath in their abodes and so forth," to administer a bath to another, especially

as a religious ceremony, consisting in sprinkling with water.

ཐུ་ཁྲེ *khre* (*the*) millet: ཐུ་ཁྲེ་བསེལ་ལྡན་པས་སྐྱོད་ བར་ཕྱེད, རུས་པ་ཆག་གུས་གསུམས་ཕྱོར་ བར་ཕྱེད millet, being both heavy and chilling, causes wounds to swell, but bones which have been dislocated or fractured it causes to unite. ཐུ་ཁྲོད་ *khre-rgod* wild millet; ཐུ་ཁྲོད་ འཇུ་བ་གཙོད་ཅེང་དྲག་སེལ་ཕྱེད wild ཐུ stops diarrhoea and removes the poison.

ཐུ་ཅེ *khre-tse* Chinese vermicelli (*Jä.*).

ཐུགས་པ *khregṣ-pa* (*theg-pa*), v. མཐོགས་པ *mkhregṣ-pa*.

ཐུ་གཤེར *khrem-gñer*, v. ཅུ་གཤེར *chu-gñer* (*Mñon.*).

ཐུལ་པོ *khrel-po* shameful.

ཐུམས་པ *khremṣ-pa* (*them-pa*) 1. irrigation; also to water gardens and cultivations; to sprinkle water. 2. n. of a book: ཐུང་ཁོག་ ཐུམས་ཀྱི་ལུང་རིན་ཅེན་པོད་ འཇོ་བ *byañ-khog khremṣ-kyi luñ rin-chen hoḍ hphro-wa* (*Sorig. 81*).

ཐུལ་ཁྲེ *khrel* (*thel*) resp. ཐུགས་ཐུལ་ *thugs-khrel* 1. བྱིན་གུ་ a kind of millet. 2. རྐབས་པ་ shame; diffidence; bashfulness; modesty. 3. piety acc. to *Jä.*, especially in *W*. 4. in *C.* disgust; aversion.

ཐུལ་གད *khrel-gad* a scornful laughter.

ཐུལ་ཅན *khrel-can* possessed of shame; ཐུལ་ཅན *khrel-can* bashful (*Cs.*); also earnest, conscientious.

ཐུལ་ལྗོས་ *khrel-ltoṣ* pusilanimous; shame-faced.

ཐུལ་གདོང་ *khrel-gdoñ* (lit. a face capable of shame) a bashful face.

ཐུལ་འདོད་ཅན *khrel-hdoḍ-can* in *W.* ready to shame others.

ཐུལ་ལྡན་ *khrel-ldan*, v. རོ་ཚ་ནས་པ་ *ho-tsha ces-pa* རྐབས་པའི་བུ་ modest.

ཁྲིམ་བཤེན་པ་ to be ashamed; to provoke shame: ཁྲིམ་བཤེན་པ་ཚོ་མེད་མེད་ *khrel-wa dañ ño-tsha-wa med* he has no shame or modesty.

ཁྲིམ་མེད་པ་ *khrel-med-pa*, ཁྲིམ་མེད་མ་ *khrel-med-ma* རྒྱུ་མེད་པ་ immodest, shameless.

ཁྲིམ་ཡོད་པ་ *khrel-yod* རྒྱུ་མེད་པ་ modesty; chastity; decency; ཁྲིམ་ཡོད་པ་ *khrel-yod-pa* to be chaste: ཁྲིམ་ཡོད་པར་བྱེད་པ་ *khrel yod-par byed-pa* to behave chastely, with modesty.

ཁྲིམ་ *khres* or (*the*) ཁྲིམ་པོ་ *khres-po*, (*the-po*) a load, burden: མི་ཁྲིམ་ཚུང་ཅན་ *mi khres chuñ-can* a man with a small load (*A. 10*). ཁྲིམ་པོ་དེའི་ནང་ནས་ *khres-po dehi nañ-nas* from within that package: གཞུང་རྒྱུ་བསངས་གེང་ཁྲིམ་ཕྱེད་ *gshuñ-don-gyi bsaiñs ciñ khres phed* half a bundle (or load) of fire-wood for the use of government (*Rtsii*).

Syn. ཁུར་པ་ *khur-pa*; ཁུར་བཟུང་པ་ *khur hdren-pa*; རྒྱུ་མེད་པ་ *rgyab-kyis theg-pa*; ཁུར་རྩ་པ་ *khur stsa-pa* (*Mñon*).

ཁྲིམ་ཁྲིམ་ *khres-khres* (*the-the*) unable to sit erect; falling down: མི་གཉེག་ཁྲིམ་ཁྲིམ་ན་བཞུགས་ནས་སྐྱོན་པ་ལ་ཅེས་པ་ལྟར་དྲིམ་པས་ *mi-gcig khres-khres na-wa gzigs nas sman-pa la cis phan dris-pas* (*A. 44*) seeing a man very ill so as to be unable to sit erect, he asked the physician what would be of use.

ཁྲོ་ *khro* (*tho*) འཕྲུལ་མེད་པ་ a kind of bronzo, of about same quality and worth as bell-metal (འཕྲུལ་བ་ *hkhara-wa*), but inferior to *li*. The kind of bronze called *khro-nag* or dark bronzo is also called *lchags khro* on account of the predominance of iron in the compound. The kind called ཁྲོ་དཀར་ *khro-dkar*, white bronze, has more zinc and རྩ་མོ་ཁྲོ་ *zañs-khro* has more of copper in it than iron. The dark-bronze is largely manufactured in China; the white-bronze

is much prized by the Tibetans. Huge bronze caldrons used in the great monasteries of Tibet for boiling tea are made of the white bronze; ཚོགས་ཁྲོ་ *tshogs-khro* large bronzo caldrons used in cooking tea, &c., for the use of the congregation in the monasteries of Tibet: ཁྲོ་ནག་གཞན་གཞན་མིན་དང་དུག་ཅན་བཟོས་མ་ *khro-nag gzer-srin dañ dug-nad hjomš* dark bronzo dissipates worm-spasms and poisonous complaints.

ཁྲོ་རྒྱན་ *khro-rgyan* ornaments made of bronze. ཁྲོ་བི་ལྷག་ཏིལ་ *khrohi khug-til* bronze pot to boil tea.

ཁྲོ་ཅུ་ *khro-chu* 1. liquid or melted bronze; acc. to some author melted iron before it is cast. 2. n. for དུལ་ཅུ་ *dñul-chu* quicksilver; (a mystic) term (*Mññ*).

ཁྲོ་ཅུ་ཐོས་པ་ *khro-chu sdom-pa* to fill up joints, grooves, &c., with melted bronze; to solder.

ཁྲོ་བཟོས་པ་ *khro hjomš-pa* to suppress anger or wrath: གང་གིས་བསྐྱེད་པའི་ཁྲོ་བཟོས་པ་, དེ་ནི་འདི་དང་གཞན་དུ་བདེ་གསལ་ཤིག་ཅུ་ *gañ-shig bsgrims-te khro hjomš-pa, de-ni hdi-dañ gsham-du bde* (*Spyod*.) he who can subdue his anger will be happy here and hereafter.

ཁྲོ་ཉམས་ *khro-ñams* = འཇམ་བཟུང་དུ་ *rñam-brjid* or འཇམ་བཟུང་གསལ་ *rñam-hjigs* or འཇམ་བཟུང་དུ་ *rñom-brjid* to sit in an angry mood (*Mñon*).

ཁྲོ་གཉེར་ *khro-gñer* རྒྱུ་མེད་པ་, རྒྱུ་མེད་པ་ wrinkles on the face and forehead expressive of wrath, indignation, anger; also indignant.

ཁྲོ་གཉེར་ཅན་ *khro-gñer-can* རྒྱུ་མེད་པ་ she whose face is wrinkled with anger; also frowning.

* ཁྲོ་གཉེར་ཅན་མ་ *khro-gñer can-ma* (*Sehr. 36 C.*).

ཁྲོ་གཉེར་མེད་པ་ *khro-gñer med-pa* རྒྱུ་མེད་པ་ free from frowning or anger.

ཁྲོ་གཏེར་གཟེ་བའི་དྲན་པ་ *khro-gñer gzi-brjid*
ldan-pa, ལུ་དག *çu-daj* n. of a medicinal root
(*Sman.* 102).

ཁྲོ་པ་ *khro-pa* in *W.* for ཁྲོ་ *khro*.

ཁྲོ་གཏུམ་པོ་ *khro-gtum-po* furious with rage.

ཁྲོ་བ་ *khro-wa*, (*tho-wa*) བརྟེ་པ་ *brtse-wa*
मनुष्य, अरिणा subst. anger, wrath; also
adj. angry, wrathful: ཁོ་བ་ཁྲོ་བ་ *khroñ-khro-*
wa smouldering wrath: ཁྲོ་བ་བཟོད་པ་ *khro-wa*
bzod-pa subduing or abstaining from
anger: ཁྲོ་བ་བཟོད་པ་དེས་བཅོམ་པ་སྐྱར་ཡང་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་རྩ་
khro-wa bzod-pa ñes bcom-pa slar-yañ
skye-war mi-hgyur-ro anger having been
subdued and inwardly suppressed, it
will not grow again (*K. d.* २ 68): ཁྲོ་བའི་
དུག་གི་སྐྱེན་མཚན་གྱི་བཟོད་པ་ *tho* chief remedy for
the poison of anger is forbearance (*K. d.*
२ 68): ཁྲོ་བའི་སེམས་འདི་གཞིག་བཅོམ་ན་, དགྲ་དེ་གསལ་ཅད་
ཚམས་དང་འདྲ་ if the wrathful mind be once
subdued it is tantamount to subduing all
the enemies one has. ཁྲོ་བར་བྱེད་པ་ or ཁྲོ་བར་
འགྱུར་བ་ to be or to grow angry (*Cs.*); ཁྲོ་སྐྱུང་
སྐྱར་མི་ཁྲོ་བར་བྱེད་ though angry, to be as if not
angry; ཁྲོ་བས་ལྡོ་=མིག་ཁྲོ་བས་ལྡོ་ angry looks;
to look back with anger (*Mñon.*).

ཁྲོ་བ་མ་ *Khro-wa-ma* རྒྱལ་མ་ n. of a
goddess.

ཁྲོ་བོ་ *khro-wo* (*tho-wo*) རྒྱལ་མི་, མེར་བ་ an
angry spirit; a god or *Bodhisattva* in his
assumed wrathful mood or manifestation.

* ཁྲོ་བོ་ཁམས་གཟུགས་རྣམ་ལྔ་ལྟུང་བའདྲ་ *khro-wo*
khamṣ-gsum rnam-rgyal sprul-bcad རྒྱལ་མ་
त्रैलोक्यवैजयन्तिस्मितभाषा (*Schr.*; *Tā.* २, 276).

ཁྲོ་བོ་ཅེན་པོ་ *khro-wo chen-po* महाक्रोधी an
appellation of Mahākāla, the Lord of
Death—the terrific god or guardian of
Buddhism.

* ཁྲོ་བོ་རྩམ་གྱིན་ *khro-wo rta-mgrin* རྒྱལ་མ་
हयग्रीव (*Schr.* 71 C.).

* ཁྲོ་བོ་སྐྱབས་པོ་ཅེ་ *khro-wo stobṣ-po-che* महालका
(*Schr.* 73 B.).

* ཁྲོ་བོ་བདུད་རྩི་འབྲིལ་པ་ *khro-wo* *bdud-rtsi*
hkhyl-pa རྒྱལ་མ་རྒྱལ་མ་འབྲིལ་ (*Schr.*; *Tā.* २, 103).

* ཁྲོ་བོ་འདྲོད་རྒྱུལ་ *khro-wo* *bdod-rgyal* हकीराज
(*Schr.* 72 A.).

* ཁྲོ་བོ་རྩྭ་རྩེ་མ་འག་ *khro-wo* *rdo-rje sa-hog*
वज्रपाताल (*Schr.* 74 B.).

* ཁྲོ་བོ་དབྱུག་པ་སྐྱོན་པོ་ *khro-wo* *dbjug-pa* *ñhon-*
po नीलदण्ड (*Schr.*; *Tā.* २, 161).

* ཁྲོ་བོ་མི་གཏོ་པ་ *khro-wo* *mi-gyo-pa* རྒྱལ་མ་
(*Schr.* 58 C.).

* ཁྲོ་བོ་སྐྱོ་བ་བརྟེ་གསལ་པ་ *khro-wo* *sme-wa* *btsegs-*
pa (*Schr.* 58 A.).

* ཁྲོ་བོ་གཏུག་རྩར་འཁོར་བཞུར་ *khro-wo* *gtsug-tor*
hkhor-bgyur उलग्रীবचक्रवर्ती (*Schr.*).

* ཁྲོ་བོ་གཞན་གྱིས་མི་བྱལ་པ་ *khro-wo* *gshan-gyis*
mi-thub-pa (*Schr.* 71 A.).

* ཁྲོ་བོ་གཞིན་རྩེ་གཤེད་ *khro-wa* *ggin-rje-gced*
यमानक्रोध (*Schr.* 71 B.).

ཁྲོ་བྱེད་ *khro-byed* रोषण, चट frightful.

ཁྲོ་བྱེད་མ་ *khro byed-ma* चण्डी 1. a name
of the goddess Paldan Lhamo. 2. བྱེད་མེད་
གཏུམ་མོ་ *bud-med gtum-mo* རྒྱལ་མ་ a fearful
woman (*Mñon.*).

ཁྲོ་མིག་ *khro-mig*=མིག་གི་རྣམ་འགྱུར་ *mig-gi*
rnam-hgyur or མྱོང་མིག་ *sdan-mig* an expres-
sion of the eye; angry eyes (*Mñon.*).

ཁྲོ་མོ་ *khro-mo* a female terrific deity or
spirit.

ཁྲོ་མོན་ *khro-mon* prison (*Sch.*).

ཁྲོག་ *khrog* (*thog*) in ཁྲོག་བརྒྱལ་པ་ *khrog*
brgyab-pa to drink hastily; to gulp down:
ཁྲོག་རྩུང་པ་ལེས་འབྲག་ཤོར་གཅོད་པའི་མཚན་གྱི་ *khrog chuñ-pa*
gis khrag-çor-gcod-pahi-mchog. *Thog-*
chung is best for stopping bleeding.

drop. ཁྲོམ་དམར་ནག་འབྲེལ་བ་ *khrom dmar nag hkhyl-wa* a motley crowd; a throng, black and red intermingled.

ཁྲོམ་ཚོགས་ *khrom-tshogs (thom-tsho)* the gathering of buyers and sellers, &c., in a market : ཀ་ཁྲོམ་ *ga-khrom* the section of the market where meat is sold; meat market; དཔེ་ཁྲོམ་ *dpe-khrom* book market; རྟ་ཁྲོམ་ *rtak-khrom* the section where ponies and horses are sold.

ཁྲོམས་ *khroms*, v. འབྲེལ་བ་ *hgrem-pa*.

ཁྲོལ་ *khrol (thol)*, v. འཁྲོལ་བ་ *hkhrol-wa* and འབྲོལ་བ་ *hgrol-wa* 1. a sound (*Jü*). 2. བཞིལ་བ་ loosening; unfastening; that which is unfastened. མགོ་ཁྲོལ་ཞེས་པ་ལུག་མགོ་ཚོགས་ལེགས་པར་བཅོས་ནས་ག་རུས་མོ་མོར་འབྲོ་བ་ by *mgo-khrol* is meant the separating of meat from the bones by the sheep's head having been boiled well. ནང་ཁྲོལ་ *nañ khrol* the contents of a slaughtered animal, including the stomach, entrails, lungs, liver, spleen, &c. The expression རང་གི་ནང་ཁྲོལ་ཕྱི་ལ་ཕྱོར་པ་ *rañ-gi nañ-khrol phyi-la-ston-pa* means "one's own blunders exposed to outward show": ཁྲོལ་ཕྱིས་མོང་ *khrol-gyis soñ* (the ring) slid sounding (across the azure floor).

ཁྲོལ་ཁྲོལ་ *khrol-khrol (thol-thol)* = ཁྲོལ་པ་ *khrol-po* bright, shining; ཁྲོལ་ཁྲོལ་ཕྱིད་པ་ *khrol-khrol byed-pa* = མིག་ཁྲོལ་ལེ་ཁྲོལ་ལེ་ལྟ་བུ་ *niḡ khrol-le khrol-le lta-wa* to stare at.

ཁྲོལ་དོང་ *khrol-doñ* is said to denote a large hand-boll.

ཁྲོལ་ཅ་ *khrol-cha* release (as of monks from a religious service or of school-boys from class work; acc. to *Sch.*, the act of forgiving; pardon.

ཁྲོལ་པོ་ I: *khrol-po (thol-po)* 1. cheerful, merry; sparkling, glittering, dazzling. 2. fornicator.

ཁྲོལ་པོ་ II: 1. sparkling : རོད་ཁྲོལ་པོ་ *hod khrol-po* brightness (on water when the sun shines upon it). 2. acc. to *Jü*. in *W.* distinct; intelligible.

ཁྲོལ་མ་ *khrol-ma*, རས་ཚོགས་ *nas-tshags* a sieve for cleansing and sifting barley, grain, etc.

ཁྲོལ་མོ་ *khrol-mo* in *W.* brittle, fragile; opposite to མཉེན་པོ་ *mñon-po*, tough.

ཁྲོལ་ཚོགས་ *khrol tshogs* a sieve (*Cs.*); ལྷགས་ཚོགས་ *lcags tshags* iron sieve.

ཁྲོལ་ཚོ་ *khrol-log* = ཁྲོག་ཁྲོག་ *khrog-khrog* in *W.* of. འཁྲོལ་བ་ *hkhrol-wa*.; also 1. kettle. 2. a sound.

ཁྲོས་པ་ *khros-pa* ལྷགས་ཁྲོས་པ་ *thugs khros-pa* རལ་, རྒྱུ་ཕྱིན་ onraged; wrath-soeming; appearance of wrath : ཕྱག་ན་རྩེ་ཤིན་ཏུ་ཁྲོས་པའི་ཚུལ་བཟླ་ན་པ་ *phyag-na rdo-rje cin-tu khros-pahi tshul hstan-pa* Chagna Dorje in a very wrathful form manifested himself : ཁྲོས་པའི་གར་ *khros-pahi gar* dance in wrathful mood. ཁྲོས་མ་ *khros-ma (thoi-ma)* or ཁྲོ་མ་ *khro-ma* the wrathful female deity or *Rudrānī*; such female divinities as outwardly show themselves to be of terrific and frightful aspect.

ཁྲོས་ཚོག་ *khros-tshig* angry words.

Syn. རན་འབྲུར་ *rñan-hphyar* or ལུན་འབྲེན་ *sun-hbyin (Mñon)*.

མཁན་ *mkan* an affix which, annexed to substantives and verbal roots, answers in colloq. very much the same purposes as the Hindustani appendix *wala*; མ་མཁན་ *sa-mkan* one who has to do with the soil; ལམ་མཁན་ *lam-mkan* one who knows the way, a guide; ཤིང་མཁན་ *ciñ-mkan* a

worker in wood, carpenter, joiner, &c. Affixed to a verbal root, signifies he who performs an action, whether only just now or habitually; ཡོང་མཁན *yoñ-mkhan* comer; འགྲོ་མཁན *hgro-mkhan* the goer; བྱི་མཁན *bri-mkhan* the writer, one who has written it; མང་མཁན *añ-mkhan* (in Sikkim) one who speaks falsehoods, a liar; སྐྱེས་མཁན *çes-mkhan* he who knows; བཟླ་མཁན *hstan-mkhan* the shower, explainer; འདོགས་མཁན *hdogs-mkhan* one who is binding, fastening; also with an objective case, རེ་བུ་ཚོ་འདོད་མཁན *ñahi bu-mo hdod-mkhan*, such as are desiring my daughter; བསད་མཁན *bsad-mkhan* the man who is killed or who kills; a murderer. In colloq. language *mkhan* seems to have entirely displaced the termination *pa*, signifying in general the agent: གདུང་མ་ཁྱེར་མཁན་གྱི་མི *gdun-ma khyer-mkhan gyi mi* the men carrying the beam. Contrary to its original signification, it is even used to form the relative: མདང་མཁན་གྱི་ལྷག་མཁན *the sheep which was killed.*

མཁན་གྱི་དབུ་མཁན་གྱི་ལྷག་མཁན་པོ། *mkhan-rggyud* = བླ་མེན་དང་མཁན་པོའི་གྱི་དབུ་མཁན་པོ། *Blachen dan mkhan-pohi rgyud* the lineal spiritual descendants of *Blachen* and *Mkhan-po*, those through whom the vows formulated by them are handed down (*Yig.*).

མཁན་པ། I: *mkhan-pa* ferns of two species. The one growing in Tibet is called མཁན་དཀར་མཁན་པོ། *mkhan-dkar*, or the white fern; the other species belonging to the Cis-Himalaya is called མཁན་ནག་མཁན་པོ། *mkhan-nag*, black fern: *mkhan-pa* is deemed useful in healing fresh cut wounds; it is also applied to swellings.

མཁན་པ། II: incense; frankincense: མཁན་པ་བ་ལུ་རྒྱུ་མཁན་གྱི་ལྷག་མཁན་པོ། *the various kinds of incense in which the scent*

of such as *khan-pa*, *Bālu*, etc., predominates (*Rtsi.*).

མཁན་པོ། *mkhan-po*, རྒྱལ་པོ། ལུ་ལྷག་པོ། a professor employed to teach; the head of a monastery. In Tibet the head of a particular college attached to a monastery, high priests who give vows to the junior or inferior lamas, and professors of sacred literature, are called *mkhan-po*; also learned men, who as such are endowed with the མཁན་གྱི་དབུ་མཁན་གྱི་ལྷག་མཁན་པོ། *mkhan-rggyud* or spiritual gifts or descended heritage from their spiritual ancestors, are called *mkhan-po*. Again, learned men such as are sent to China as representatives of the Grand Hierarch are also styled *mkhan-po*. Besides these, those who serve the Grand Lama as his domestic chaplains, teachers or advisers, such as མཁན་པོ། མཁན་པོ། *Skubear Mkhan-po* Khan-po, who sits in company of the Grand Lama; མཁན་པོ། མཁན་པོ། *gzim-dpon mkhan-po* the chamberlain *khan-po*; མཁན་པོ། མཁན་པོ། *mchod-dpon mkhan-po* the domestic chaplain; མཁན་པོ། མཁན་པོ། *gsol-dpon-mkhan-po* the steward in charge of the Grand Lama's tea and food; མཁན་པོ། མཁན་པོ། *mkhan-sde phyi-ka* outside *khan-po*—those that enjoy this distinction but partially. Other designations of this kind are མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། *Mkhan-po la rnam-pa bshi ste*:—(1) མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། *mkhan-po chos-kyis sdud-la zaiñ-zaiñ-gis ma-yin pahañ-yod* the professor who conveys to his pupil instruction, not wealth; (2) མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། *zaiñ-zaiñ-gis sdud-la chos-kyis ma-yin pahañ yod* the professor who gives riches but not religious instructions; (3) མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། *mkhan-po chos-kyis sdud-cin zaiñ-zaiñ-gis sdud-pa yañ yod* the professor who gives both wealth and religious instruction to his pupil; (4) མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ། མཁན་པོ།

former existence, the wife of a king called (Ratna Dāsa) དཀོན་མཚོག་འབངས།. She is adored in Tibet as the goddess of mystical learning.

མཁའ་འགྲོའི་ཀླུ་པོ་ *mkhah-hgrohi rgyal-po* = གཤེར་གྱི་བྱ་གཙོག་ཕུང་མཚན་ *gser-gyi bya-gtsug phud-can* the golden bird (eagle) with a crest: བྱ་འདྲིའི་ཕྱ་མཚོག་བེ་རྩུ་རྩུ་ལྷ་ར་དང་མ་ཤིང་གཤོག་པ་རྣམ་པར་བཀྲ་བ་ ཡོད་ཟེར་ the crest of this bird is in colour resplendent as *lapis lazuli*, and its wings are said to be chequered all over.

མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱག་ 1: *mkhah-hgrohi dwañ-phyug* མགོ་མཚན་, མགོ་, ཡོམ་པ་འགྲིལ་ the lord of the sky.

མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱག་ 11: = འབྲུག་; འབྲུག་ཀླུ་ *khyab-hjug* Vishnu (*Mñon.*).

མཁའ་མཉམ་ *mkhah-mñam* like the heavens; infinite: མཁའ་མཉམ་པ་ *mkhah mñam-pa* a name of Buddha (*Mñon.*).

མཁའ་རྟེན་ *mkhah-rtan* ཡོམ་པ་ the firmament; sky supporting; a sort of ornament.

མཁའ་མྱིང་ *mkhah-ldiñ* གའ་འཇུག་, པ་ལྷོ་མཚན་ met. the eagle, the bird that soars on high.

མཁའ་མྱིང་དཀར་པོ་ *mkhah-ldiñ dkar-po* རང་པ་ ལྷོ་འཇུག་ འབྲུག་, རྩེ་མཚན་ a general name for the swan species (*Mñon.*).

མཁའ་མྱིང་ཀླུ་པོ་མཚན་ *mkhah-ldiñ rgyal-mtshan*, འབྲུག་ཀླུ་པོ་ *khyab-hjug* གའ་འཇུག་, *Viṣṇu* (*Mñon.*).

མཁའ་མྱིང་དབང་པོ་ *mkhah-ldiñ dwañ-po* = འབྲུག་ *khyuñ* the king of birds (*Yig. k. 29.*).

མཁའ་མྱིང་གཤོག་པ་ *mkhah-ldiñ gçog-pa*, v. མང་གཤོག་ *mar-gad* མང་མཚན་, n. of a green gem (*Mñon.*).

མཁའ་མྱོད་ *mkhah-spyod* ཡོམ་པ་འགྲིལ་, མཚན་, གའ་འཇུག་, n. that which has attained to the sky, a *gandharva* (celestial musician). 2. celestial enjoyment; residing in heaven: མཁའ་མྱོད་དུ་ལུས་མ་ལྷུངས་པར་བཞུགས་པ་ མཁའ་མྱོད་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ *mkhah-spyod du lus ma-spañs par bğrod-pa* *mkhah-spyod kyi dños-grub* the

blessing of entering into a heavenly existence without losing one's present form: མཁའ་མྱོད་དུ་གཤོག་པ་ gone to the state of beatitude, *i.e.*, to heaven.

མཁའ་མྱོད་པ་ *mkhah spyod-pa* མཚན་པོ་གཤོག་: n. of Avalokites'vara *Bodhisattva.*

མཁའ་མྱོད་དབང་མོ་ *mkhah-spyod dwañ-mo* an epithet of the goddess Dorje Phag-mo and of the abbess of the Yamdok Samding monastery: རྗེ་བཙུན་མཁའ་མྱོད་དབང་མོའི་ལྷན་པ་ལ་དེན་པོ་མཚོའི་རྩེ་དུ་ before the precious lotus feet of the venerable one who has attained the heavens (*Yig. k. 20.*).

མཁའ་དབྱུག་ *mkhah-dbyug* མཚན་ལྷན་ lit. sky-sticks; a bedstead.

* མཁའ་མིག་ *mkhah-mig* མཚན་. (*Schr.; Kālic. T. 48.*).

མཁའ་ཡི་རྩེ་མཚན་ *mkhah-yi sñe-ma* = ཀླུ་པོ་མཚན་ *rgyal-mtshan* ལྷན་ the sacred ensign (*Mñon.*).

མཁའ་ལོ་པ་ *mkhah rol-pa* divine musician; that plays or moves merrily in the sky.

མཁའ་ལ་ཀླུ་ 1. *mkhah-la rgyu* གའ་འཇུག་ that moves in the sky. 2. བྱ་ *bya* a bird (*Mñon.*): མཁའ་ལ་ཀླུ་བ་ *mkhah-la rgyu-wa* to wander or move in the sky: མཁའ་ལ་ཀླུ་བའི་ཡི་དྲགས་ the *Preta* that moves in the sky: མཁའ་ལ་མྱིང་བ་ *mkhah-la ldiñ-wa* to soar in the air. 3. ether, as the fifth element 4. symbolical numbers; cypher, naught.

མཁའ་གསང་ *mkhah-gsañ* = མོ་མཚན་ *mo-mtshan* མོ་ལོ་ལྷན་ the female sex (*Mñon.*).

མཁའ་གོས་མཚན་ *mkhahi gos-can* མཚན་ལྷན་ cover or dress of the sky; the night; མཁའ་ཀླུ་པོ་མཚན་ *mkhahi rgyal-mtshan* གའ་འཇུག་ the sky-ensign; མཁའ་འགྲོའི་པོ་ *mkhahi pags-pa* = the space; 'the void sphere; the skin or cover of the sky, *i.e.*, darkness, gloom; མཁའ་རྩེ་དུ་ *mkhahi* gem of heaven; the sun, moon, star.

མཁའ་རྩེ་བ་ *mkhahi zil-ba* = fog (*Mñon.*).

མཁས་བཅུན་ *mkhas-btsun* learned and righteous; མཁས་བཅུན་བཟང་ *mkhas-btsun bzang* learned; conscientious and good.

མཁས་ཤོད་ *mkhas-ñod* 𑄧𑄣𑄢𑄣, 𑄧𑄣𑄢𑄣𑄢𑄣 most skilful or dexterous.

མཐུན་པ་ *mkhun-pa* (*Sch.*), v. ཐུན་པ་ *khun-pa*.

མཐུར་བ་ *mkhur-wa* the cheeks: མཐུར་བར་ག་འཛོལ་རུང་ཡོད་ཡོངས་སྤོད་ལྡན་ a little fleshiness in the cheeks forebodes wealth (*Mi.*): མཐུར་ཚོས་ *mkhur-tshos*, v. ཐུར་ཚོས་ *khur-tshos*, cheeks: རབ་དམར་མཐུར་ཚོས་ཉི་གཞན་འཆར་ཁའི་དོད་ her very ruddy cheeks glow like the rising sun.

མཐོ་བ་ *mkho-wa* necessary; desirable; also vb. to want: ང་ལ་མཐོ་བ་མེད་ I don't want it. མཐོ་བའི་ཡོ་བྱད་ *mkho-wahi yo-byad* indispensable things; necessary articles; ཉེ་བར་མཐོ་བ་ *ñe-war mkho-wa* or ཉེར་མཐོ་ *ñer-mkho* requisites, wants, desiderata; most necessary things: རྗེ་མཐོ་བཞིན་ according as was wanted before; as heretofore.

མཐོ་བྱེད་ *mkho-byed*, colloq. *kho-che*, necessary things; what may be needed: *khyö-la kho-che yö-pe rik di dir nyo ma chok* the kind which you wanted cannot be bought here.

མཐོས་པ་བ་ *mkhos-phab* acc. to *Kag.* signifies a fancy for a thing; a liking for; also to wish, want something.

མཐུན་གང་ *mkhyid-gan* the measure with the fist made with thumb extended, about six inches: འབེབས་བཀམ་མཐུན་གང་ (its) length when folded is one *mkhyid* (*Yig. k.*).

མཐུད་པ་ *mkhyud-pa*, v. འཐུད་པ་ 1: *hkhyud-pa* to keep, to hold, to retain; དེ་མཐུད་པ་ *dpe mkhyud-pa*, དེ་མཐུད་ཅན་ *dpe mkhyud-can* unwillingness to lend books (*Cs.*); དེ་མཐུད་

ཕྱིད་པ་ *dpe-mkhyud byed-pa* to be unwilling to lend books.

མཐུད་སྤུང་ *mkhyud-spyad* 1. a sort of bag or vessel for carrying medicine. 2. sorcery, witchcraft (*Sch.*): མ་དམཔའི་མཐུད་སྤུང་ལྟ་བུ་ a little instruction or various subjects like the alms-bag of the saint Phadam-pa (which contained different medicines).

མཐུད་སྤུང་པ་ *mkhyud spyad-pa* = སྤུང་པ་ *ñman-pa* a medicine man; a physician (*Mñon.*).

མཐྱིན་ *mkhyen*, v. མཐྱིན་པ་ *mkhyen-pa*. རྗེ་བཅུན་གྱིས་ཐུགས་མཐྱིན་གྱི་གཟུགས་པ་ལགས་མམ་ *rje btsun-gyis thugs mkhyen-gyi gzugs-pa lags-sam* Has your reverence seen by your prophetic sight? སྐྱུ་མཐྱིན་ *sku-mkhyen* form of abject entreaty: I appeal to your honour's wisdom; གསུང་མཐྱིན་ to your honour's sacred words; ཐུགས་མཐྱིན་ to your honour's heart; མཐྱིན་མཐྱིན་ you know full well; you will understand: སྐྱུ་མཐྱིན་མཐྱིན་མཐྱིན་ O Lama, thou knowest all! མཛོད་པར་མཐྱིན་མཐྱིན་ of your wisdom permit to be done!

མཐྱིན་མཁན་ *mkhyen-mkhan* very learned: ཚས་གང་ལ་ཡང་རྒྱ་མཚོ་ལྷ་བྱ་མཐྱིན་མཁན་ profound like the ocean in every (department of) religion.

མཐྱིན་རྒྱ་ཅན་ *mkhyen-rgya-can* possessed of much understanding; very learned: ལེ་མཐྱིན་ *ye-mkhyen* = མཛོད་མཐྱིན་ *mñon mkhyen* possessed of prophetic knowledge; fore-knowledge; ཐུགས་མཐྱིན་ *thugs-mkhyen* knowledge of a higher kind; prophetic sight.

མཐྱིན་པ་ *mkhyen-pa* resp. for རིས་པ་ *ces-pa*, རིག་པ་ *rig-pa*, ལོ་བ་ *go-wa* 1. to know; also knowledge; རམས་ཅད་མཐྱིན་པ་ *thams-cad mkhyen-pa* སེའོ་རྒྱ་ all-knowing. 2 རྣམ་རིས་ *rnam-ces* = རྣམ་མཐྱིན་ *rnam-mkhyen* འོ་རྒྱ་, such terms though applicable to Buddha are now applied to the Grand Lamas of Tibet out of courtesy or for the purpose of flattering

མཐོག་གས་ཅེ *mkhriṣ-ṣas che*, མི་ལ་མཐོག་སྐུ་པའི་ནད་
 མང་བའི་དོན་ one in whose constitution the
 bilious diseases predominate.

མཐོག་སྐུ་པ *mkhregs-pa (theg-pa)* ཚཏེར,
 ཚཏེན hard; that cannot be broken; cannot
 be divided; also fearless; and acc. to *Jā*.
 མགོ་མཐོག་སྐུ་པ་ཅན་ *mgo mkhregs-can* obstinate,
 stiffnecked, stubborn.

Syn. སྐུ་བ *sra-wa*; མི་ཤིགས *mi-ṣigs*; མི་འཇིག
mi-hjig; མི་བྱེད *mi-phyed* (*Mñon.*).

འཕྲུལ་བ *hkhah-wa*, སེམས་མི་དགའ་བ་ལྟ་བུ་
semṣ mi-dgah-wa lta-bu 1. to hurt at heart or
 offend, also to irritate. 2. vindictiveness:
 རྩོད་ལ་འཕྲུལ་བ་ཚོག་གཅིག་གྱུར་འདུག་པས་ *khyod la hkhah-
 tshig cig-kyan hdug-pas* (*Hbrom. 51*) you
 use all manner of vindictive words. 3.
 bickering, quarrelling; འཕྲུལ་མང་ many quar-
 rels: དཔོན་རྫོང་འཕྲུལ་བ་ལྟར་ *dpon slob re hkhah-
 hbyun* there arose mutual differences bet-
 ween masters and scholars. རེ་འཕྲུལ་བྱེད་པ
re hkhah byed-pa to make mischief (*Mil.*).

འཕྲུལ་བ *hkhad-pa*, especially in *W*.
 1. to sit; to sit firm: རྩོད་ལ་འཕྲུལ་བ་
 to sit on the back of a camel. 2. to
 remain sitting; to stick fast; to be stopped;
 kept back (*Jā*); རྩོད་ལ་འཕྲུལ་བ་དེ་འགྲུལ་བ་
 to get entangled with the foot so as to fall:
 རྩོད་ལ་འཕྲུལ་བ་ the door sticks.

འཕྲུལ་བ *hkhah-pa* = བརྒྱལ་བ་ *bygyal-wa* to
 sink or fall down senseless; to faint away;
 to swoon. 2. to take into one's mouth
 (*Sch.*).

འཕྲུལ་བ *hkhah* = རྩོད་པ་ *shen-pa* or རྩོད་སྐུ་པ་
chags-pa desire; passion; attachment
 (*Nag.*).

འཕྲུལ་བ་རྫོང་ *hkhah-ṣgoñ* white pebbles
 called དཀར་གོང་ *dhar goñ* in medical works:
 གཡམས་གཡོན་གཉེས་སུ་འཕྲུལ་བ་རྫོང་དང་སྐྱུ་མ་
gyas-gyon

gnis-su hkhah-ṣgoñ dan sran-ma on both his
 right and left there were white pebbles and
 peas.

འཕྲུལ་བ I: 1. *hkhah-wa* a walking
 stick, staff, clutcheon: ལྷོ་ཤིང་གི་འཕྲུལ་བ་ཐོགས་པ་
 ཞིག་དང་འགྲུལ་བ་ he met (a man) who carried a
 stick of *chu-ṣiñ* (water-tree) (*A. 131*). 2.
 རྩོད་སྐུ་པ་, རྩོད་སྐུ་པ་ལྟར་ འཕྲུལ་བ་འཕྲུལ་བ་
 རྩོད་སྐུ་པ་ the rust (sulphate) of bronze, or of
 gong-metal, removes eye disease. འཕྲུལ་བ་
 is a compound of bell-metal with copper, &c.;
 འཕྲུལ་བའི་ལྷོ་ཤིང་ *hkhah-wahi chu* molten, liquid
 bronze; འཕྲུལ་བའི་མེ་ལོང་ *hkhah-wahi me-loñ* a
 metallie mirror.

འཕྲུལ་བ II. vb. to adhere to; to stick to.
 འཕྲུལ་བ་ *hkhah-rñā* or ལྷོ་ཤིང་ *rgya-rñā* 1. gong
 used in Tibet and China to call people
 to their work or lamas to religious service.
 2. a drum of bell-metal, large bell-metal
 disk, producing when struck loud sound
 like that of a bell.

འཕྲུལ་བ་ལྷོ་ཤིང་ *hkhah-gshoñ* dish of bell-metal.
 འཕྲུལ་བ་མངས་ *hkhah-zanṣ* a metallie kettle.
 འཕྲུལ་བ་གཉིས་ *hkhah-gsil* the staff carried by
 mendicant priests having a *chaitya* fixed on
 its top end, from which hang down sixteen
 rings: རྩོད་སྐུ་པ་ཅན་གྱི་འཕྲུལ་བ་གཉིས་པར་བརྒྱལ་སྐུ་པ་
 (*A. 22*) they all grasped beautiful mendi-
 cant's staves.

འཕྲུལ་བ་གཉིས་ལྷོ་ཤིང་ *hkhah-gsil-gyi-mdo* (*K. d.*
 ལ. 425) a tractate on the merit accruing
 from the use of the mendicant's staff.

འཕྲུལ་བ *hkhah* when spinning the thread
 stretched across is called *hkhah*, and that
 lengthwise is called *ṣgrim*; sometimes
 this word is spelt as འཕྲུལ་བ་ *hkhel* (*Dag-yig.*).

འཕྲུལ་བ *hkhah-wa* 1. to spin: བཟ་འཕྲུལ་བ་
lal hkhel-wa to spin wool. 2. in *W*. to
 send; to forward things.

འཁོར་ལོ་སྐྱེ་བའི་བུ་ལྷོ་མོ *hkhlor-lo sgyur rgyal-gyi htun-mo* the wife of the Universal Emperor.

Syn. མི་ལྷོ་མོ *mi-gi lha-mo*; བུ་མེད་རིན་ཅེན *bud-med rin-chen*; གནམ་བསྐྱེ་མ *gnam ltskos-ma*; ལྷག་པའི་དབང་ལྷག་མ *Lhag-pahi dwan-phyug ma*; འཛིག་རྟེན་བུ་ལྷོ་མོ *hjig-rten htun-mo.* (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་འཛེམས *hkhlor-lo hjoms*, v. ད་བྱ་འཛེམས *da-dru hjoms* ལྷན་བཟང་ལོ།, vegetable medicine for ringworm.

འཁོར་ལོ་དང་ལྷན་པའི་རི *Hkhlor-lo dan ldan pahiri* चक्रपर्वत n. of a fabulous mountain situated beyond the great ocean where the horizon touches the earth. At its centre it has an impenetrable golden hill called *Vajra nābhi parvata*. It is filled with fruit trees in consequence of which there are innumerable species of monkey living there (*K. d. r 282*).

འཁོར་ལོ་དང་འཁོར་ལོ་ཅེན་པོ་ལྷོ་མོ་འོག *hkhlor-lo dan hkhlor-lo chen-po lha'i me-tog* (*K. d. 368*) n. of a celestial flower; idem ཚ་གྲ་དང་ཚ་གྲ་ཅེན་པོ་ *tsa-kra dan tsa-kra chen-po.* (*K. d. 156.*)

འཁོར་ལོ་འདྲི་མེད *hkhlor-lo dri-med* चक्रविमल n. of flower.

འཁོར་ལོ་གཏོང་ *hkhlor-lo gdon* = ཡག་པ *phag-pa*, चक्र, चक्रा a pig; one with a circular muzzle.

འཁོར་ལོ་འདབ་བུ *hkhlor-lo hdab-brgya* चक्र-शतपत्र n. of a flower.

འཁོར་ལོ་འདྲ *hkhlor-lo hdra* = རྫོང་ག *don-ga.*

Syn. ལྷག་པའི་ཤིང་ *rgyal-pahi cin*; མོར་མོ་བཞི་བ *sor-ma gshi-pa*; ལོ་མ་བཟང་ *lo-ma lzan* (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་འདྲ་བ *hkhlor-lo hdra-wa* चक्रवत्, चक्रिक: like a circle; resembling a wheel.

འཁོར་ལོ་ཤོ་མལ *hkhlor-lo shoma-pa* चक्रसम्बन्ध n. of Buddhist Tantrik deity.

འཁོར་ལོ་དབང་ལྷོ་མོ *hkhlor-lo dwan-sgyur* བོན་གྱི་རྟོན་པ་ *ñe n.* of a Bon teacher (*G. Bon. 1*).

འཁོར་ལོ་འབྱེད་པ *hkhlor-lo hbyed-pa* चक्रमेदिनी one who can penetrate into the designs or machinations of others.

འཁོར་ལོ་རྩི་བས་རྟོང་ *hkhlor-lo rtsib-ston* the fabulous wishing wheel which is possessed of one thousand radiating spokes: ལྷག་པའི་མདུན་ན་གསེང་གྱི་འཁོར་ལོ་རྩི་བས་རྟོང་ཡོད་པ་ in the presence of the king was the golden wheel with one thousand radiating ribs; རྩི་བས་རེ་རེ་ལ་ཤས་རྩེ་རེ་བཞག་ནས་འདྲིན་པ་ལ་ on each spoke, where it touched the felloe, there was placed a dainty dish; གང་འདོད་པ་དེ་མདུན་དུ་བཞེད་ནས་འདྲིན་ from the wheel was brought before him whatever he wished; མི་འདོད་པ་དེ་ལྷོ་མོ་བཞེད་ནས་འཛིག་པ་ that which he did not like turned away from him (*A. 2*).

འཁོར་ལོ་གཡོ *hkhlor-lo gyo* कुन्द n. of a flower.

འཁོར་ལོ་རི་རྐང་ *hkhlor-lohi rkañ* round foot; elephant; ལྷང་པོ་ *glan-po* (*Mñon.*).

འཁོར་ལོ་མཁོན་པོ་ *hkhlor-lohi mgon-po* the lord or chief of all: མཁས་བཙུན་བཟང་པོའི་དཔལ་མང་འཁོར་ལོ་མཁོན་པོ་ བཀའ་རྩིན་མཚུངས་མེད་དགེ་བའི་བཞེས་གཏེན་ཅེན་པོའི་ ལབས་དུང་དུ་ before the feet of *Kalyāṇamitra* who is the paramount lord possessing the grace of the noble, wise, and good, whose kindness is unequalled.

འཁོར་ལོ་མཁོན་པོ་ *hkhlor-lohi mgrin* as met. = ར་མོང་ *rūa-moñ* the camel. (*Mñon.*)

འཁོར་ལོ་མཁོན་པོ་ *hkhlor-lohi mthah* नेमि, नामि the circumference of a circle.

འཁོར་ལོ་མཁོན་པོ་ཅན་ *hkhlor-lohi rnam-pa can*, described as ལྷག་གི་སེན་མོ་ཞེས་བྱ་བའི་རྩི་ཇ་ས་, a scent called "tiger's-claws."

འཁོར་ལོ་ཡན་ལག *hkhlor-lohi yan-lag* = རང་པ་ ལྷོ་མོ་མེད་ *lan-pa spyihi miñ* चक्राङ्ग, हंस a general term for the goose species (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ལོའི་ལུས་ 1: *hkhor-lohi lus* = ལུ་ལྷམ་ཙཱ་ *pu-
cel tse* amber.

Syn. ལྷ་རྩམ་ *bya-zas*; ཉལ་འཕྲོལ་པ་ *ña-yi hkhor-
pa*; ལུས་རང་མིག་ *lus-ñan mig* (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ལོའི་ལུས་ ii: = གདུགས་ *gdugs* an umbrella.

Syn. ཅར་རྒྱུབ་ *char-skyob*; ཚེ་བ་རྒྱུབ་ *tsha-wa
sgrib*; ཚེ་ད་རྒྱུབ་ *tshad-skyob* (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ལོའི་འགྲོ་བ་ *hkhor-los hgro-wa*, ཤིང་རྩ་ལྷུ་དང་
ཉལ་བྱ་ག་ *ciñ-rta spyi-dañ bye-brag* wheeled;
carriage or vehicle (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ལོའི་སྐུར་ *hkhor-los sgyur*, v. དེག་བཟང་
reg-bzani (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ལོའི་འཚོ་བ་ *hkhor-los htsho*, v. རྩ་མཁན་ *rdsa-
mkhan*, a potter; one who lives by turning
the (potter's) wheel (*Mñon.*).

འཕྲོལ་ས་ *hkhor-sa* བྲང་ལྷིག་པ་འཁོར་པ་ the path
for circumambulation round a sacred build-
ing or other object; the positions of
attendant demi-gods of a principal deity
round his mansion.

འཕྲོལ་གསུམ་ *chor-hqsum* man, horse and
cow: ཇིགས་ལས་གཞིལ་ཉལ་འཕྲོལ་གསུམ་རྩུང་དུ་ལུལ་, alight-
ing from his horse, he presented the three
objects, viz., a servant, a horse, and a cow
to him (*A. 7*).

འཕྲོལ་གསུམ་རྣམ་པར་དག་པ་ *hkhor-gsum rnam-par
dag-pa* the alms-giver, alms-giving, and
the receiver of alms, when those three are
of pure motives.

འཕྲོལ་བ་ *hkhof-wa*, pf. འཕྲོལ་བ་ *hkhof*, imp. འཕྲོལ་
khof 1. to make a person a slave; to bind
as a servant; to cause to serve one. བྱན་འཕྲོལ་
bran-khof or འཕྲོལ་བ་ *khof-po* a slave; *hkol-
spyod-kyi sdug-bśnal* the miseries of servi-
tude; *gshan-dag-gis dwañ-med-par hkol-wa*
to be enslaved by others, without ability
to help oneself. 2. acc. to *Cs.* to save; to
spare; to enjoy with moderation. 3. acc.

to *Sch.* to become insensible; to be asleep;
to get benumbed in reference to the limbs.
In *Med.* 4. to boil (with pf. འཕྲོལ་ *khof*):
འཕྲོལ་བུལ་པ་ to make one boil; place for
boiling (*Jä.*).

འཕྲོལ་བུལ་པ་ *hkhofthub-pa* explained in *rañ-
gis bsgo-wahi ñag la ñan-ciñ las gañ bskul-wa
thams-cad sgrub-par byed, sems kyañ hgyur-
wa-med na bran gyog-tu hkhof-thub-pa yin,
de-ltar ma-byuñ-na bran gyog-tu gyur-kyañ
hkhof mi thub-pa red* (*Ñag.*) extracting
voluntary service, i.e., if a servant
obediently gives effect to the wishes of
his master, otherwise, although the servant
may be in his service, he has not rendered
service.

འཕྲོལ་མ་ *hkhof-ma* a female attendant
(*Cs.*).

འཕྲོལ་མོ་ *hkhof-mo* दासी maid-servant.

འཕྲོམ་ *hkhos* or འཕྲོམ་ཀ་ *hkhos-ka* worth,
value, importance; also necessity: འཕྲོམ་ཅན་
hkhos-can important; mighty; of great
influence; འཕྲོམ་མེད་ *hkhos-med* uninfluential;
འཕྲོམ་སྐུ་ཐབ་པ་ *hkhos-su phab-pa* to draw as a
blister or poultice; དངོས་པོ་དགའ་ཚང་ཅིག་ཡོད་ཀྱང་
རྫོང་གི་འཕྲོམ་ཀ་ལས་ *dños-po dgah tshañ cig yod kyañ
snod-kyi hkhos-kaham* (*A. 142*) although
there have existed some articles pretty
complete, there was necessity for a vessel
to receive (deserve) them; འཕྲོམ་ཀ་རྩུང་བ་
hkhos-ka chuñ-wa of less necessity;
འཕྲོམ་རྩུང་བ་ *hkhos chuñ-wa* = ལས་བྱ་བ་རྩུང་བ་ *las-
bya-war chuñ-ba* less active or less
energetic (*Mñon.*).

འཕྲོམ་བཟུན་ *hkhos bstun* = རོམ་བཟུན་ *hos babs*,
རྫོང་དང་བཟུན་ *don dañ bstun* suited to one's
intention or object; fitness; suitability.

འཕྲོམ་དཔག་ *hkhos-dpag* according to
the measure of one's ability.

འཕྱོང་སྤུ་ཐེབས་པ་ *hkhos-su phebs-pa* = འགྲུག་སྤུ་
བཟག་པ་ *logs-su bshag-pa* to put in opposition.

འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkhyaogs-pa* མྱིའི་, རྫིའི་, མིའི་
vb. intrans. 1. to freeze either into ice or
hard; to coagulate, crystallise: རྩ་འབྲུག་སྐད་ལ་
the water will be freezing; ལུ་ལྷ་ཁ་འབྲུག་ལྷུང་
the soda has congealed on the salt-lake.
In Sikkim *khyeck* or *khek* = ice. 2. to feel
cold, become numbed: འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkhyaogs-*
hbyuñ they felt cold (*Mhon.*).

འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkyags-rum* or འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkhyaogs*
ram an ice-slip; also ice in blocks.

འབྲུག་ཕྱི་ *hkhyaam-kyi* a stray dog.

འབྲུག་སྐད་ལ་ I: *hkhyaams-pa* fig. to rove,
wander: འདྲོད་པས་ཡོངས་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་
ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ འདྲོད་པ་ འདྲོད་པ་
ལྷན་པ་ འདྲོད་པ་ འདྲོད་པ་ འདྲོད་པ་
being completely deluded by
desire, they rove the world as a wheel
(*K. d. 3 380*): འདྲོད་པ་འདྲོད་པ་འདྲོད་པ་
hkhor-war
hkhyaams-pa dan or འདྲོད་པ་འདྲོད་པ་
bar-dor
hkhyaams-pa to rove (in the world or in the
interval between death and regeneration)
for no purpose.

འབྲུག་སྐད་ལ་ II: = དོན་མེད་ལྷན་པ་ *don-med-*
du hgro-wa མཚོན་པ་ལྷན་པ་, མཚོན་པ་, ལྷན་པ་,
འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkhyaams-par gyur* 1.
to ramble about; to wander purposelessly;
to wander in a strange country. At
certain seasons many monks wander about
Tibet, Mongolia and China, *vide* Hue.
འབྲུག་སྐད་ལ་, འབྲུག་སྐད་ལ་; འབྲུག་སྐད་ལ་
rnam-par
hkhyaams-pa, to wander about continually;
to move about unceasingly: འབྲུག་སྐད་ལ་
hkhyaam-du hjug-pa to cause to ramble or
rove about; to become strayed, lost;
wandering; vagrant; erroneous; erring;
འབྲུག་སྐད་ལ་ *chu hkhyaam-pa* inundation; flood.

འབྲུག་སྐད་ལ་ *hkhyaams-po* 1. erroneous; a
འབྲུག་སྐད་ལ་. 2. n. of a disease.

འབྲུར་བ་ *hkhyaar-wa* to err, to go
astray, to deviate from the right path: མི་
འབྲུར་ *mi-hkhyaar* erring or blundering man;
ཕྱི་འབྲུར་ *khya'i hkhyaar* a stray dog; ཡི་གེ་འབྲུར་བ་
yi-ge hkhyaar-wa-po one who makes
mistakes in writing (a letter, &c.); མཛད་མཁས་
འབྲུར་མ་བཟུག་ do not err in conversation.
འབྲུར་དྲིག་སྐད་ལ་ one should be afraid of
making mistakes, of going astray; དཔེ་འབྲུར་བ་
dpe hkhyaar-po a defective simile (*Jü.*).

འབྲུལ་བ་ *hkhyaal-wa* = འཇལ་བ་ *hchal-wa*
irrelevant: རག་འབྲུལ་བ་ speaking unconnec-
tedly.

འབྲུལ་ཚིག་ *hkhyaal-tshig* irrelevant speech;
speaking nonsense: གཞན་ལྟ་འདྲིན་པར་མི་བྱེད་པའི་,
འབྲུལ་ཚིག་གི་སྐད་ལྟོགས་དང་འགལ་པ་
if one speak mis-
leading words which cause the youthful
not to go straight, it infringes the law (or
justice).

འབྲི་བ་ *hkhya'i-wa*, acc. to *Sch.* འབྲིལ་བ་
hkhya'l-wa.

འབྲིག་པ་ *hkhyaig-pa*, བཙུག་པ་ to bind; to
take prisoner. བཙུག་པ་, also in *C.*, to
strangle; suffocate; མག་པས་འབྲིག་པ་ལོ་
thay-pas
hkhyaig-pa-po one who binds with a rope.

Syn. འཇིང་བ་ *hchiñ-wa*; ལྷོས་ *gdom*; འདྲིག་པ་
hdogs; གདགས་ *gdags*; འཇིང་པ་ *hchiñ-wa*; འབྲིག་པ་
hkyig-pa.

འབྲིག་སྐད་ལ་ *hkhyaigs-pa*, pf. འབྲིག་སྐད་ལ་
bound.

འབྲིད་པ་ *hkyid-pa* = འབྲིན་པ་ *hbyin-pa*
to draw out; strain; also to roll, revolve:
མིག་འབྲིད་པ་ *mig-hkhya'id-pa* to turn or roll one's
eyes: འཕྲོད་པར་འབྲིད་པའི་རྒྱུ་ལོ་གཞན་ལོ་ལྷན་པ་
ལོ་ལྷན་པ་ འབྲིད་པ་ *hkhor-war hkhya'id-pahi rgyuhi gtso-*
bo ni ji-ltar snañ-wahi dños-po hdi dag la
the chief of the causes of revolving in the

world lies in how one appears outwardly (*Lam. ti, 36*).

འབྲིམ་པ *hkhym-pa* = ཅུ་འཁོར་བ་ *chu hkhor-wa* to whirl (as of water) (*Mñon.*).

འབྲིམས་པ *hkhym-s-pa* བཞིའུགས་ལྷན་པ་, described as *ñi-ma dañ zla-wa sogz la hod sgor-sgor-du hkhym-s-pa*, to be encircled with a halo, like the sun and moon; འོད་འབྲིམས་ *hog-hkhym-s* བཞིའུགས་ nimbus; halo: འཇམ་འོད་འབྲིམས་ *hjab-hod hkhym-s* a rainbow encircling (him): ན་བུན་ *na-bun* or ཟෳག་པ་ འབྲིམས་ *smug-pa khyim-s* དུད་པ་འབྲིམས་ *duḍ-pa hkhym-s* fog, mist, or smoke enveloped him (*Jā.*).

འབྲིར་བ *hkhvir-wa* to turn round: དབྱ་ལ་གངགས་བཞོར་བའི་འབྲིར་བ་ *dbu-la gdugs bskor-wahi hkhvir-pa* (*Nag.*) to turn a parasol round in a circle over the head.

འབྲིལ་བ *hkhvil-wa* ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, vb. intrans. to wind; to twist; to whirl round; *skra* hair (*Mñon.*): ཅུ་རའ་ཅུག་ལྷི་མ་ འབྲིལ་བ་ *chu-rañ çugs-kyi-s hkhvil-wa* water of itself whirls round, i.e., turns into a whirlpool; དུང་དགར་གལས་འབྲིལ་གཞོན་འབྲིལ་ *duñ-gkar gyas-hkhvil gyon-hkhvil* a white shell wound to the right or wound to the left; ཟෳལ་འབྲིལ་བ་ *sbrul hkhvil-wa* to coil up like a snake; to being wound in the manner of a snake: ཅུ་ཅེན་པོ་འབྲིལ་འདུག་ *chu cheñ-po hkhvil hdug* much water has accumulated surrounding a place or inside a place forming itself in a whirlpool; འོད་དུ་འབྲིལ་ཞིང་ *hod-du hkhvil-shin* as if wreathed with light; ཉ་གཤེར་མིག་འབྲིལ་བ་ཡོད་ *ña gser mig hkhvil-wa yod* the fish was revolving its golden eyes: མི་མང་པོ་དེ་དུ་འབྲིལ་བར་ཟུར་ཏི་ *mi mañ-po de-ru hkhvil-war gyur-te* there many people having crowded together or assembled together: ཅུ་ལ་འབྲིལ་ཞུག་མེད་ཀྱང་མ་གཞི་ལུབ་ཏུ་བྱུ་ although

there was no swirl in the waters they dug deeply into the ground.

Syn. འཁོར་བ་ *hkhor-wa*; འཇུག་པ་ *hjug-pa* (*Mñon.*).

འབྲིལ་བ་བརྒྱ་ *hkhvil-wa brgya* མཐའ་བརྒྱ་: one hundred coils: འབྲིལ་ལྷན་ *hkhvil-sdan* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ anything that is possessed of coils; wound together.

འབྲིལ་བ་ཅན་ *hkhvil-ba can* = ན་རྒྱན་ *rna-rgyan* an earring.

Syn. ན་བ་མཛོས་ཕྱིད་ *rna-ba mdsoes-byed*; ན་བར་འབྲིལ་ *rna-war hkhvil*; ལྷན་རྒྱན་ *ñan-rgyan* कर्णिका (*Mñon.*).

འབྲིམ་པ་ *hkhym-s-pa*, v. འབྲིད་པ་ *hkhvid-pa*, to evolve.

འབྲུ་བ *hkhvu-wa* or འབྲུས་པ་ *hkhvus-pa* = རྩོག་པོ་ *kyog-po* 1. bent; not straight (*Nag.*) 2. pf. འབྲུས་ *hkhvus* run away.

Syn. ཡོ་བ་ *yo-wa*; བྲོས་པ་ *bro-s-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ *hkhvug-pa* ལྷན་པ་; pf. བྲུག་ *khvug* to run, move swiftly; said to imply ལྷུར་བའི་ རྩོག་པོ་ *myur-wahi-don*, the meaning of rapidity; འབྲུག་པོ་ *hkhvug-po* runner. ལྷོག་འབྲུག་པ་ *glog-hkhvug-pa* rapid motion of lightning: ལྷོག་ལྷར་འབྲུག་པ་ *glog tar hkhvug-pa* to run or move rapidly like the flash of lightning: འབྲུག་པོ་འབྲུ་བ་ *hkhvug-po hkhvu-pa* to run away swiftly: འབྲུག་ཅམ་ *hkhvug-tsam* in or about a moment or in a flash: ལྷུ་འབྲུག་ཅམ་ཡེབས་པ་ *sku hkhvug-tsam phebs-pa* your honour has come for a rapid visit: ཕྱིད་རང་དེ་རིང་འབྲུག་ཅམ་ཡེབས་ རྩོགས་ *khved-rañ de-rin hkhvug-tsam phebs rogs* will you come here to-day just for a trice: འབྲུག་ཅམ་གཟིགས་ *hkhvug-tsam gzigs* see for about an instant: ལེས་མ་འབྲུག་ *sem hkhvug* the mind travels quickly. བྲུག་པ་ *khra khvug-pa* to gleam; to twinkle with light; to shine in various colours: ཡིད་ནི་རྩོན་མོངས་འབྲུགས་ པར་འཇུར་ (*Lam. ti, 35.*) the mind moves

འབྲོག་པོ་ *hkhyog-po* or འབྲོག་པོ་ *kyog-po* crooked ; bent : འབྲོག་པོའི་རི་མོ་ *kyog-pohi ri-mo* a crooked figure ; a curve, flourish, crescent, &c. : རྩ་མ་པར་འབྲོག་ཚུང་འབྲོག་ *nas phar hkhog-tshun-hkhyog* the fish writhing hither and thither.

འབྲོག་པོའི་ས་བོན་ *hkhyog-pahi sa-bon* བརྒྱུ་བའི་བུ་བོ་ crooked seeds.

འབྲོག་པོ་ *hkhyog-po* = དང་པོ་མེན་པ་ *drañ-po min-pa* བརྒྱུ་བའི་བུ་བོ་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་ not upright ; not straight, i.e., crooked.

འབྲོག་པོའི་མཐུ་ཅན་ *hkhyog-pohi mthu-can* the bent-bill ; a toucan.

འབྲོག་པོའི་མེ་ *hkhyog-pohi sde* = པོ་སོན་ཅུ་ *po-son cha*, མར་རྩ་ *chañ-rtsi* a kind of churn or mixer to make wine with.

Syn. གོང་བུ་ཅན་ *gorñ-bu can* ; གཤམ་གྱི་ལག་ *gser-gyi lag* ; དབུགས་འབྲིན་ཤིང་ *dbugs-hbyin ciñ* ; མར་ཤིང་ *chañ-ciñ* ; ལག་པོའི་ཚོང་དུས་ *lag-pahi tshoñ-dus* ; རྩ་མ་པར་ *myos-byed*.

འབྲོག་པོའི་ཚོག་ *hkhyog-pohi tshig* = ཚོག་གི་གཏང་རག་ *tshig-gi gtañ-rag* rough language ; not straightforward (*Mñon*).

འབྲོག་དཔུང་ *hkhyog-dpyañ* a lath or pole for carrying burdens (*Sch*).

འབྲོག་གཤམ་ *hkhyog-gral* = དང་པོ་མེན་ *drañ-lam* straight road (*Mñon*).

འབྲོག་འབང་ *hkhyog-hbar* མེ་བྱུའི་མིང་ blaze or flame (*Mñon*).

འབྲོག་མེད་ *hkhyog-med* = དང་པོ་མེན་ *drañ-po* or མོང་པ་ *sroñ-pa* straight (*Mñon*).

འབྲོག་བཤད་ *hkhyog-bçad* a crooked, out-of-the-way construction or explanation.

འབྲོགས་ *hkhyogs* or འབྲོགས་ *hkhyogs*, རམ་པ་ palanquin ; sedan chair ; litter.

འབྲོང་བ་ *hkhyoñ-wa* or འབྲོངས་ *hkhyoñs* ལྷུང་བ་དང་ལྷུང་ས་པོའི་རྩ་དང་མཚུངས་ *skyoñ-wa dañ skyoñs-pahi don-dañ mtshuñs* to observe : རྩ་མ་པར་འབྲོངས་

nin-hkhyoñs, དཔོན་པ་ལ་ལྷུན་པ་དག་གིས་ཉེ་མ་གཅེག་གི་བརྟུན་བཞུང་བུ་བ་ *dgon-pa la sbyin-bdag-gis ñi-ma geig-gi bñen-bkur shu-wa* 1. to observe a day's religious service in a monastery. 2. acc. to *Jä.* and Ramsay *kyong* in Ladak signifies to bring.

འབྲོས་པ་ *hkhyom-pa* འཇམ་མེད་, fluid hence fig. giddy or giddiness ; also to reel ; to be giddy : བཟེ་འབྲོས་འབྲོས་ལྷུག་ *bzi hkhyom hkhyom rgyug* dizzy with intoxication : ཡང་ཤིང་སོགས་འབྲོས་དང་འབྲོར་ཤིང་འབྲོག་ *yañ ciñ sogz hkhyoñs dañ hkhyor-shiñ hkhyog* the trees being moved (by the wind) were bent (*Nag*.) ; so the words འབྲོས་ *hkhyom* and འབྲོག་ *hkhyog* are somewhat similar to each other. རྩ་མ་པར་འབྲོས་ *hkhyom do-wa* in *C.* to reel, stagger : མར་གི་འབྲོས་པ་འབྲུག་ *chañ-gi hkhyom-pa hdug* he is staggering under the influence of beer ; མཚོ་འབྲོས་ *mtsho-hkhyom* dizziness ; vertigo : ལུག་གྲང་མགོ་འཁོར་འབྲོས་པ་གསོ་ *lug-glad mgo-hkhor hkhyom-pa gso* the brain of a sheep (taken as food) cures reeling or dizziness of the head (*Med*).

འབྲོར་བ་ *hkhyor-wa* བརྒྱུ་བའི་བུ་བོ་ to be unsteady ; to miss, fail ; not to hit (*Cs*.) ; to reel, stagger, from intoxication ; to warp (of wood or wooden vessels) : འགོ་ན་གོས་པ་འབྲོར་བ་ in walking his steps reeled (*Rdsa*).

འབྲོལ་བ་ *hkhyol-pa*, pf. འབྲོལ་ *hkhyol*, cf. ལྷུལ་བ་ *skyel-wa*, to be carried ; to be brought ; to arrive at, come to, reach : མཐར་མ་འབྲོལ་བར་ ལུས་སོང་ on reaching the end, it was left (unfinished).

འབྲོས་པ་ *hkhyos-pa* = འབྲོས་པ་ *hphyoñs-ra* (*Sch*).

འབྲོས་མ་ *hkhyos-ma*, same as ལྷུས་མ་ *skyas-ma*, a present, gift.

འབྲེལ་བ་ *hkhra-wa* (*tha-wa*), vb., pf. probably *འབྲེལ་བ་ hkhra-s*, to lean to; to incline towards (*Cs.*).

འབྲེལ་ས་ *hkhra-sa* a support to lean against; a prop; the back (of a chair): འབྲེལ་ས་འབྲེལ་བ་ *hkhra-sar hkhra-s* = རྟེན་ལ་བརྟེན་པ་ *rten-la brten-pa* firm in support (*Nag.*).

འབྲངས་ *hkhrañs* (*thañ*) ལམ་: hard; འབྲང་བ་ *hkhrañs-wa*, བརྒྱུད་པ་ *hkrañ-wa* adj. hard.

འབྲེད་པ་ *hkhrañd-pa* (*thad-pa*), in colloq. Tib. to expel; turn out: བགོགས་འབྲེད་ལྱིད་ *byeggs hkhrañd byed* to expel the devil (from one's body).

འབྲེབ་པ་ *hkhrañb-pa* (*thab-pa*) ལྷུ་རྒྱུ་རྒྱུ་, དབར; pf. བརྒྱུད་པ་ *hkrab* or རྒྱུ་བ་པ་ *skrab-pa*, 1. to strike; to beat (in regular strokes, as in swimming and rowing); to thrust, stamp, tread heavily; རྒྱུ་འབྲེབ་པ་ *bro hkhrañb-pa* to dance in that manner. 2. to winnow; to fan. 3. to blink, twinkle, wink with the eyes. 4. to jest; to jeke; to crack jokes. 5. to leap, jump (*Sch*); jump for jey (*Schr.*). 6. to scoop out; to bail out (*Sch.*). 7. to fight; to combat in *C.* and *W.* (*Jä.*).

འབྲེལ་པ་འབྲེལ་པ་ *hkhral-hkhrul* (*thal-thul*) = འབྲེལ་ལེ་འབྲེལ་ལེ་ *khral-le khrul-le* (*tha-le thu-le*) confused; dazed; confounded; also as adv. མི་ཚ་བཞག་མེད་པ་སྐད་ཚུལ་ལ་སྐྱོ་ཚོགས་ལའབ་ཞིང་, རྩོད་མི་བྱུབ་པ་ཡང་གྱུར་ཚུང་ཡོང་སྐད་ལག་ཀྱང་ཚོགས་མི་བྱུབ་པ་ལ་ཟེར་ཡོང་ also applied to one who is confused in his ideas and speaks unconnectedly and ravingly, and being unable to sit moves up and down and cannot even preserve his own goods.

འབྲེས་ *hkhrañs* (*thc*) = ལེས་མས་ཚགས་ལྟོད་པ་ *semgs-chags sdod-pa* hopeful; also attached.

འབྲི *hkhri* (*thi*) reduction; discount.

འབྲི་རྒྱུད་ *hkhri-rgyal* རྒྱུད་, said to be = རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan*, the Buddhist flag of victory.

འབྲི་རྒྱུབ་ *hkhri-sgrub* payment of stipulated revenue or dues: འབྲི་རྒྱུབ་ལྷན་སྐོག་སྐོག་ *khral-ham bu-lon soggs*, རང་གི་མགོ་ལ་བབས་པ་ནི་འབྲི་བ་ *rañ-gi mgo-la babs-pa-ni hkhri-wa* liabilities on account of rent or debt, &c.

འབྲི་བ་ *hkhri-wa*, pf. འབྲིས་ *hkhriñs*, cf. དབྱ་བ་ *dkri-wa* cognate. 1. to wind; compress; entangle; hold fast: འབྲིས་ལའབྲི་བ་ *khylim tkab-kyi hkhri-wa* conjugal embrace; འབྲི་ཤིང་ *hkhri-ñin* or འབྲིས་ཤིང་ *hkhriñ-ñin* a creeper; a creeping plant: འབྲི་བ་འབྲི་བ་དང་འབྲི་བ་འབྲི་བ་ to be tied by taxes and entangled in debt. 2. = ཚགས་པ་ *chags-pa* mostly as a subst. thrall; attachment, but as vb. also: རང་དོན་གྱི་འབྲིས་པ་ *rañ don-gyi hkhriñs-pa* to be attached to one's interest or advantage; བུ་མེད་ཀྱི་ *bu-med-kyi* to wife and children: འབྲི་བ་ཚད་ *hkhri-wa-chod* = རྟེན་པ་དང་འབྲི་བ་ལག་ཚད་ *shen-pa-dañ hbrul-thag chod* fondness; attachment. རྟེན་འབྲིས་ *shen-hkhriñs* passionate attachment.

འབྲི་འབབ་ *hkhri-hbab* assessment of revenue or རྩ་ཚུ་ཤིང་གསུམ་གྱི་འབྲི་འབབ་ *rtsa-chu ñin gsum-gyi hkhri-hbab*, levy for the three—grass, water, wood (to be supplied to privileged travellers or officials) (*Rtsii.*).

འབྲི་ཤིང་ *hkhri-ñin* = འབྲིས་ཤིང་ *hkhriñ-ñin* ལྡོམ་ལ་, བཟོ་, ལྡོམ་ལ་, ལྡོམ་ལ་, ལྡོམ་ལ་ a creeping plant.

Syn. ལམ་གཤི་རལ་པ་ *gal-gahi ral-pa.*

འབྲི་ཤིང་མཚོག་ལྡན་ *hkhri-ñin mchog-ldan*, ཤིང་བཟང་པོ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a kind of tree.

Syn. བྱི་ཡང་ཀྱུ་ *pri-yañ ku*; བུ་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med miñ-can*; རྩ་ཚོགས་ཤེ་ *sna-tshogs sde*; འབྲུང་བོ་མེ་རྟོག་ *hbyuñ-pohi me-tog*; སམ་ལ་ལྷག་འཚེལ་ *sa-la hyag-htshadl* (*Mñon.*).

འབྲི་ཤིང་ཐོགས་མེད་ *hkhri-ciñ thogs-med* ཐོགས་དཀར་
ཤིང་གི་མིང་ a name for the Sâl tree.

Syn. ལྷ་ལའི་ལྷོན་པ་ *sâ-lahi ljon-pa*; ལྷ་ལའི་ཤིང་
sâ-lahi ciñ; ལྷ་རྩི་ཤིང་ *sra-rtsi ciñ* कषी का, लुनाक
(*Mñon.*).

* **འབྲིག་པ་** *hkhri-gpa* 1. **མིག་ལུང་** (*Schr.*).
2. གཉིས་ *gñis* mystic number signifying
“two” (*Rtsü.*). 3. vb. to cohere; to stick
together, become thick, intermingled:
གནམ་འབྲིག་ *gnam-hkhri-g* the sky is thick:
འོད་ཟེར་དང་འཇའ་འོད་འབྲིག་པ་ *hod-ser dañ hjah-hod*
hkhri-gpa beams of light and rainbow hues
intermingled: འབྲིགས་ལྷུང་པ་ *hkhri-g gyur-pa*,
སྦྱང་ཇེ་ལོ་སང་འབྲིགས་པ་ to become adherent
being intimately mixed up with the saffron
of mercy. 4. coitus; sexual intercourse:
འབྲིག་པ་བྱེད་པ་ to perform such. འབྲིག་སྐད་ *hkhri-g*
skad=འབྲིག་ཚིག་ *hkhri-g tshig* amorous speech;
obscene language; འབྲིག་ཐབས་ *hkhri-g thabs*
वैश्रिक amorous dalliance; འབྲིག་འདྲེན་མ་
hkhri-g hdod-ma कामकी a voluptuous
woman. 5. **མིག་ལུང་འཁྲིམ་** the twins in the
Zodiac.

Syn. of No. 4. དབང་པོ་གཉིས་སྦྱོར་ *dwain-po*
gñis-sbyor; གྲོང་པའི་ཚོས་ *groñ-pahi chos*; རྩེ་རུངས་
ñe-suhñs; ལག་བཟླས་ *lag-bzdams*; འདྲེན་པ་བྱེད་ *hdod-*
pa spyod; བཞེས་པ་ *bços-pa*; ཤི་བྱེད་ *çe-sbyor*; མི་
ཚངས་བྱེད་ *mi tshañs spyod*; ལས་དང་བྱེད་ *gsañ-spyod*;
རྩེ་རིག་ *ñe-reg*; དགའ་ *dgah*; མོངས་ *rmoñs*; ལྷོད་པ་
sbyor-wa; ལྷུན་བྱེད་ *kun-sbyor*; ལྷེ་བ་བྱེད་ *skye-wa*
spyod; དགའ་མགུར་བྱེད་ *dgah mgur-spyod*; དགའ་བ་
རོལ་ *dgah-wa rol*; འཕྲུད་པ་ *hkhryud-pa*; རྩེ་གས་བྱེད་
chags-spyod; འདྲེན་ལོག་བྱེད་ *hdod-log spyod*;
ལོག་གལམ་ *log-gyem* (*Mñon.*).

འབྲིག་པ་དང་ལྗན་བར་སྦྱེད་ *hkhri-gpa dañ ldan-*
par smra-wa **མེག་ལུང་འཁྲིམ་** speaking of
copulation or of sexual union.

འབྲིག་པ་འབྲིན་པ་ *hkhri-gpa hbyin-pa* to talk
smut.

འབྲིག་པ་བྱེད་ *hkhri-gpa sbed* བྱ་རྩོག་གི་མིང་ n. for
the crow (*Mñon.*).

འབྲིག་པའི་ཚོས་རྟོན་པ་ *hkhri-g-pahi chos rten-pa*
to be given up to voluptuousness.

འབྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ་ *hkhri-g-pahi bsam-gtan*
ma, or བྱད་མེད་འདྲེན་མ་ *bud-med hdod-ldan*
ma a voluptuous or licentious woman
(*Mñon.*).

འབྲིག་སྦྱང་ *hkhri-g sbad* ལྷུང་ མེག་ལུང་, v. འབྲིག་པ་བྱེད་
hkhri-g pa sbed.

འབྲིག་མ་ *hkhri-g-ma* or འབྲིགས་མ་ *hkhri-gs-*
ma, ལག་པའི་ *lag-pahi* मणिलब्ध करम the wrist
(of the hand).

འབྲིགས་པ་ *hkhri-gs-pa* collected or assembled
together, of ལྷིན་ *sprin* (clouds).

འབྲིད་པ་ *hkhrid-pa* (*thid-pa*) विनीत, pf.
འབྲིད་ *khrid*, pf. བཀྲི་ *bkri* नयति, to lead; to
conduct; bring to a place; especially used
in connection with animals and children,
also of leading an army: བྱ་ཚ་འབྲིད་བྱུང་ *bu-*
tsha hkhrid byuñ led out their children.

འབྲིམས་ *hkhri-m* (*thim*), འཇིགས་སྐྱོག་ *hjigs*
skrag (*Nag.*) terror, panic, fear: འབྲིད་ནས་
འབྲིམས་ *hbred-nas hkhri-m* (*Lex.; Jä.*).

འབྲིལ་པ་ *hkhri-l-wa* (*thil-wa*) འབྲི་བ་ *hkhri-*
wa to wind, coil round (of serpents);
draw close; embrace closely; to clasp
round; འབྲིལ་མཁན་ *hkhri-l-mkhan* an embracer;
འབྲིལ་ལྗན་ *hkhri-l-dan* a plant furnished with
tendrils or claspers; ཁ་འབྲིལ་པ་ *kha hkhri-l-wa*
in *W.* to speak imperfectly like children;
to lisp, to stammer.

འབྲིལ་ལྗེས་ *hkhri-l-dem* fig. very hand-
some and young; འབྲིལ་ *hkhri-l* union. ལྗེས་
ldem waving; moving.

འབྲིལ་ཤིང་ *hkhri-l-ciñ*=ཤི་ཤིང་ *hkhri-ciñ* a
climbing plant, a creeper.

२३३। *hkhris* (*thi*) निकट, समीप near, neighbouring bank, shore, coast; also postp. २३३।३ and २३३।४ close to; very near; against: *šbrel zla-wa med-pa rnamš-kyañ srid-škyoñdehi hkhris-su min-pa zla yod ma gtogs rañ-ñid gcig-por gshuñ-laš mi byed* one should not singly (venture) to do Government work unless assisted by a colleague under the king (*D. çel. 12*).

Syn. २३३।५ *hgram*; ३८ *rtsar*; ३८ *druñ* (*Mñon.*).

२३३।६ *khhris hdsin*, २३३।७ *ra-gan*, पितल brass.

२३४। *hkhru-wa* (*thu-wa*) = २३४।१ *hkhrud-pā* प्रच्छादन to wash; to bathe: २३४।२ *hkhrur hjug-pa* घबल, घावति causing to be washed.

२३४।३ *hkhru-wa gcod-pa* संपहण stoppage of looseness or diarrhoea.

२३४।४ *hkhru-gshi* 1. diarrhoea. 2. २३४।५ *hkhru-šbysoñ*, २३४।६ *khru-nad*, २३४।७ *hkhru-škyug* अतिसार diarrhoea with vomiting.

* **२३४।८** *hkhrug* संग्राम (*Schr.; Kālic. T. 121*).

२३४।९ *hkhrug-goš* = २३४।१० *go-cha* or २३४।११ *go-hrab* war-dress; coat of mail (*Mñon.*).

२३४।१२ *hkhrug-ñā-pa* the drumming to battle; stated (*Mñon.*) to mean also २३४।१३ *gshuñ-laš* the clamour which arises on the battle-field.

२३४।१४ I: *hkhrug-pa* (*thug-pa*) संग्राम, विनाश, रक्षा, सङ्कलम, कलह, झुझ, आयोधन, समर, आनत, 1. vb. pf. २३४।१५ *hkhrugs-pa*, cf. २३४।१६ *dkrug-pa*, २३४।१७ *hkrug-pa* to be in commotion; commotion; to be disturbed;

to be panic-stricken: २३४।१८ *hkhrug-par mi-hgyur-wa* न बुभति will not become angry; get disordered: ३८ *thamš-çad* २३४।१९ *rtsa thamš-çad hkhrug-tu bcug* it made all his veins disordered (blood to boil). 2. to be angry; also to quarrel, fight, contend: २३४।२० *de-gñis hkhrug-naš* the two quarrelling. Also as sbst. fight, disruption, row: २३४।२१ *hkhrug-pa çor* disorder arose; quarrel took place. २३४।२२ *hkhrug-pa* to show fight; to take up arms; to rebel: २३४।२३ *hkhrug-pa* in times of war: २३४।२४ *dmag-hkhrug* = २३४।२५ *hthab-hkhrug* war. २३४।२६ *Mi hkhrug-pa* a name of Buddha, who does not become agitated or ruffled at heart. २३४।२७ *hkhrug-pahi sa-gshi* = २३४।२८ *gyul-gyi sa-gshi* or २३४।२९ *dmag-gi, sa-gshi* battle-field (*Mñon.*).

२३४।३० *hkhrug-dpon* = २३४।३१ *dmag dpon* general; commanding in war.

२३४।३२ *hkhrug-loñ* = २३४।३३ *skyo-ñogs* 1. contest, strife. 2. २३४।३४ *gyul-šprod pa* or २३४।३५ *dmag-hthab-pa* (*Mñon.*).

२३४।३६ *hkhrugs* (*thug*) defined as २३४।३७ *hkhrugs* २३४।३८ *hkhrugs* २३४।३९ *hkhrugs* २३४।४० *hkhrugs* २३४।४१ *hkhrugs* २३४।४२ *hkhrugs* २३४।४३ *hkhrugs* २३४।४४ *hkhrugs* २३४।४५ *hkhrugs* २३४।४६ *hkhrugs* २३४।४७ *hkhrugs* २३४।४८ *hkhrugs* २३४।४९ *hkhrugs* २३४।५० *hkhrugs* २३४।५१ *hkhrugs* २३४।५२ *hkhrugs* २३४।५३ *hkhrugs* २३४।५४ *hkhrugs* २३४।५५ *hkhrugs* २३४।५६ *hkhrugs* २३४।५७ *hkhrugs* २३४।५८ *hkhrugs* २३४।५९ *hkhrugs* २३४।६० *hkhrugs* २३४।६१ *hkhrugs* २३४।६२ *hkhrugs* २३४।६३ *hkhrugs* २३४।६४ *hkhrugs* २३४।६५ *hkhrugs* २३४।६६ *hkhrugs* २३४।६७ *hkhrugs* २३४।६८ *hkhrugs* २३४।६९ *hkhrugs* २३४।७० *hkhrugs* २३४।७१ *hkhrugs* २३४।७२ *hkhrugs* २३४।७३ *hkhrugs* २३४।७४ *hkhrugs* २३४।७५ *hkhrugs* २३४।७६ *hkhrugs* २३४।७७ *hkhrugs* २३४।७८ *hkhrugs* २३४।७९ *hkhrugs* २३४।८० *hkhrugs* २३४।८१ *hkhrugs* २३४।८२ *hkhrugs* २३४।८३ *hkhrugs* २३४।८४ *hkhrugs* २३४।८५ *hkhrugs* २३४।८६ *hkhrugs* २३४।८७ *hkhrugs* २३४।८८ *hkhrugs* २३४।८९ *hkhrugs* २३४।९० *hkhrugs* २३४।९१ *hkhrugs* २३४।९२ *hkhrugs* २३४।९३ *hkhrugs* २३४।९४ *hkhrugs* २३४।९५ *hkhrugs* २३४।९६ *hkhrugs* २३४।९७ *hkhrugs* २३४।९८ *hkhrugs* २३४।९९ *hkhrugs* २३४।१०० *hkhrugs* २३४।१०१ *hkhrugs* २३४।१०२ *hkhrugs* २३४।१०३ *hkhrugs* २३४।१०४ *hkhrugs* २३४।१०५ *hkhrugs* २३४।१०६ *hkhrugs* २३४।१०७ *hkhrugs* २३४।१०८ *hkhrugs* २३४।१०९ *hkhrugs* २३४।११० *hkhrugs* २३४।१११ *hkhrugs* २३४।११२ *hkhrugs* २३४।११३ *hkhrugs* २३४।११४ *hkhrugs* २३४।११५ *hkhrugs* २३४।११६ *hkhrugs* २३४।११७ *hkhrugs* २३४।११८ *hkhrugs* २३४।११९ *hkhrugs* २३४।१२० *hkhrugs* २३४।१२१ *hkhrugs* २३४।१२२ *hkhrugs* २३४।१२३ *hkhrugs* २३४।१२४ *hkhrugs* २३४।१२५ *hkhrugs* २३४।१२६ *hkhrugs* २३४।१२७ *hkhrugs* २३४।१२८ *hkhrugs* २३४।१२९ *hkhrugs* २३४।१३० *hkhrugs* २३४।१३१ *hkhrugs* २३४।१३२ *hkhrugs* २३४।१३३ *hkhrugs* २३४।१३४ *hkhrugs* २३४।१३५ *hkhrugs* २३४।१३६ *hkhrugs* २३४।१३७ *hkhrugs* २३४।१३८ *hkhrugs* २३४।१३९ *hkhrugs* २३४।१४० *hkhrugs* २३४।१४१ *hkhrugs* २३४।१४२ *hkhrugs* २३४।१४३ *hkhrugs* २३४।१४४ *hkhrugs* २३४।१४५ *hkhrugs* २३४।१४६ *hkhrugs* २३४।१४७ *hkhrugs* २३४।१४८ *hkhrugs* २३४।१४९ *hkhrugs* २३४।१५० *hkhrugs* २३४।१५१ *hkhrugs* २३४।१५२ *hkhrugs* २३४।१५३ *hkhrugs* २३४।१५४ *hkhrugs* २३४।१५५ *hkhrugs* २३४।१५६ *hkhrugs* २३४।१५७ *hkhrugs* २३४।१५८ *hkhrugs* २३४।१५९ *hkhrugs* २३४।१६० *hkhrugs* २३४।१६१ *hkhrugs* २३४।१६२ *hkhrugs* २३४।१६३ *hkhrugs* २३४।१६४ *hkhrugs* २३४।१६५ *hkhrugs* २३४।१६६ *hkhrugs* २३४।१६७ *hkhrugs* २३४।१६८ *hkhrugs* २३४।१६९ *hkhrugs* २३४।१७० *hkhrugs* २३४।१७१ *hkhrugs* २३४।१७२ *hkhrugs* २३४।१७३ *hkhrugs* २३४।१७४ *hkhrugs* २३४।१७५ *hkhrugs* २३४।१७६ *hkhrugs* २३४।१७७ *hkhrugs* २३४।१७८ *hkhrugs* २३४।१७९ *hkhrugs* २३४।१८० *hkhrugs* २३४।१८१ *hkhrugs* २३४।१८२ *hkhrugs* २३४।१८३ *hkhrugs* २३४।१८४ *hkhrugs* २३४।१८५ *hkhrugs* २३४।१८६ *hkhrugs* २३४।१८७ *hkhrugs* २३४।१८८ *hkhrugs* २३४।१८९ *hkhrugs* २३४।१९० *hkhrugs* २३४।१९१ *hkhrugs* २३४।१९२ *hkhrugs* २३४।१९३ *hkhrugs* २३४।१९४ *hkhrugs* २३४।१९५ *hkhrugs* २३४।१९६ *hkhrugs* २३४।१९७ *hkhrugs* २३४।१९८ *hkhrugs* २३४।१९९ *hkhrugs* २३४।२०० *hkhrugs* २३४।२०१ *hkhrugs* २३४।२०२ *hkhrugs* २३४।२०३ *hkhrugs* २३४।२०४ *hkhrugs* २३४।२०५ *hkhrugs* २३४।२०६ *hkhrugs* २३४।२०७ *hkhrugs* २३४।२०८ *hkhrugs* २३४।२०९ *hkhrugs* २३४।२१० *hkhrugs* २३४।२११ *hkhrugs* २३४।२१२ *hkhrugs* २३४।२१३ *hkhrugs* २३४।२१४ *hkhrugs* २३४।२१५ *hkhrugs* २३४।२१६ *hkhrugs* २३४।२१७ *hkhrugs* २३४।२१८ *hkhrugs* २३४।२१९ *hkhrugs* २३४।२२० *hkhrugs* २३४।२२१ *hkhrugs* २३४।२२२ *hkhrugs* २३४।२२३ *hkhrugs* २३४।२२४ *hkhrugs* २३४।२२५ *hkhrugs* २३४।२२६ *hkhrugs* २३४।२२७ *hkhrugs* २३४।२२८ *hkhrugs* २३४।२२९ *hkhrugs* २३४।२३० *hkhrugs* २३४।२३१ *hkhrugs* २३४।२३२ *hkhrugs* २३४।२३३ *hkhrugs* २३४।२३४ *hkhrugs* २३४।२३५ *hkhrugs* २३४।२३६ *hkhrugs* २३४।२३७ *hkhrugs* २३४।२३८ *hkhrugs* २३४।२३९ *hkhrugs* २३४।२४० *hkhrugs* २३४।२४१ *hkhrugs* २३४।२४२ *hkhrugs* २३४।२४३ *hkhrugs* २३४।२४४ *hkhrugs* २३४।२४५ *hkhrugs* २३४।२४६ *hkhrugs* २३४।२४७ *hkhrugs* २३४।२४८ *hkhrugs* २३४।२४९ *hkhrugs* २३४।२५० *hkhrugs* २३४।२५१ *hkhrugs* २३४।२५२ *hkhrugs* २३४।२५३ *hkhrugs* २३४।२५४ *hkhrugs* २३४।२५५ *hkhrugs* २३४।२५६ *hkhrugs* २३४।२५७ *hkhrugs* २३४।२५८ *hkhrugs* २३४।२५९ *hkhrugs* २३४।२६० *hkhrugs* २३४।२६१ *hkhrugs* २३४।२६२ *hkhrugs* २३४।२६३ *hkhrugs* २३४।२६४ *hkhrugs* २३४।२६५ *hkhrugs* २३४।२६६ *hkhrugs* २३४।२६७ *hkhrugs* २३४।२६८ *hkhrugs* २३४।२६९ *hkhrugs* २३४।२७० *hkhrugs* २३४।२७१ *hkhrugs* २३४।२७२ *hkhrugs* २३४।२७३ *hkhrugs* २३४।२७४ *hkhrugs* २३४।२७५ *hkhrugs* २३४।२७६ *hkhrugs* २३४।२७७ *hkhrugs* २३४।२७८ *hkhrugs* २३४।२७९ *hkhrugs* २३४।२८० *hkhrugs* २३४।२८१ *hkhrugs* २३४।२८२ *hkhrugs* २३४।२८३ *hkhrugs* २३४।२८४ *hkhrugs* २३४।२८५ *hkhrugs* २३४।२८६ *hkhrugs* २३४।२८७ *hkhrugs* २३४।२८८ *hkhrugs* २३४।२८९ *hkhrugs* २३४।२९० *hkhrugs* २३४।२९१ *hkhrugs* २३४।२९२ *hkhrugs* २३४।२९३ *hkhrugs* २३४।२९४ *hkhrugs* २३४।२९५ *hkhrugs* २३४।२९६ *hkhrugs* २३४।२९७ *hkhrugs* २३४।२९८ *hkhrugs* २३४।२९९ *hkhrugs* २३४।३०० *hkhrugs* २३४।३०१ *hkhrugs* २३४।३०२ *hkhrugs* २३४।३०३ *hkhrugs* २३४।३०४ *hkhrugs* २३४।३०५ *hkhrugs* २३४।३०६ *hkhrugs* २३४।३०७ *hkhrugs* २३४।३०८ *hkhrugs* २३४।३०९ *hkhrugs* २३४।३१० *hkhrugs* २३४।३११ *hkhrugs* २३४।३१२ *hkhrugs* २३४।३१३ *hkhrugs* २३४।३१४ *hkhrugs* २३४।३१५ *hkhrugs* २३४।३१६ *hkhrugs* २३४।३१७ *hkhrugs* २३४।३१८ *hkhrugs* २३४।३१९ *hkhrugs* २३४।३२० *hkhrugs* २३४।३२१ *hkhrugs* २३४।३२२ *hkhrugs* २३४।३२३ *hkhrugs* २३४।३२४ *hkhrugs* २३४।३२५ *hkhrugs* २३४।३२६ *hkhrugs* २३४।३२७ *hkhrugs* २३४।३२८ *hkhrugs* २३४।३२९ *hkhrugs* २३४।३३० *hkhrugs* २३४।३३१ *hkhrugs* २३४।३३२ *hkhrugs* २३४।३३३ *hkhrugs* २३४।३३४ *hkhrugs* २३४।३३५ *hkhrugs* २३४।३३६ *hkhrugs* २३४।३३७ *hkhrugs* २३४।३३८ *hkhrugs* २३४।३३९ *hkhrugs* २३४।३४० *hkhrugs* २३४।३४१ *hkhrugs* २३४।३४२ *hkhrugs* २३४।३४३ *hkhrugs* २३४।३४४ *hkhrugs* २३४।३४५ *hkhrugs* २३४।३४६ *hkhrugs* २३४।३४७ *hkhrugs* २३४।३४८ *hkhrugs* २३४।३४९ *hkhrugs* २३४।३५० *hkhrugs* २३४।३५१ *hkhrugs* २३४।३५२ *hkhrugs* २३४।३५३ *hkhrugs* २३४।३५४ *hkhrugs* २३४।३५५ *hkhrugs* २३४।३५६ *hkhrugs* २३४।३५७ *hkhrugs* २३४।३५८ *hkhrugs* २३४।३५९ *hkhrugs* २३४।३६० *hkhrugs* २३४।३६१ *hkhrugs* २३४।३६२ *hkhrugs* २३४।३६३ *hkhrugs* २३४।३६४ *hkhrugs* २३४।३६५ *hkhrugs* २३४।३६६ *hkhrugs* २३४।३६७ *hkhrugs* २३४।३६८ *hkhrugs* २३४।३६९ *hkhrugs* २३४।३७० *hkhrugs* २३४।३७१ *hkhrugs* २३४।३७२ *hkhrugs* २३४।३७३ *hkhrugs* २३४।३७४ *hkhrugs* २३४।३७५ *hkhrugs* २३४।३७६ *hkhrugs* २३४।३७७ *hkhrugs* २३४।३७८ *hkhrugs* २३४।३७९ *hkhrugs* २३४।३८० *hkhrugs* २३४।३८१ *hkhrugs* २३४।३८२ *hkhrugs* २३४।३८३ *hkhrugs* २३४।३८४ *hkhrugs* २३४।३८५ *hkhrugs* २३४।३८६ *hkhrugs* २३४।३८७ *hkhrugs* २३४।३८८ *hkhrugs* २३४।३८९ *hkhrugs* २३४।३९० *hkhrugs* २३४।३९१ *hkhrugs* २३४।३९२ *hkhrugs* २३४।३९३ *hkhrugs* २३४।३९४ *hkhrugs* २३४।३९५ *hkhrugs* २३४।३९६ *hkhrugs* २३४।३९७ *hkhrugs* २३४।३९८ *hkhrugs* २३४।३९९ *hkhrugs* २३४।४०० *hkhrugs* २३४।४०१ *hkhrugs* २३४।४०२ *hkhrugs* २३४।४०३ *hkhrugs* २३४।४०४ *hkhrugs* २३४।४०५ *hkhrugs* २३४।४०६ *hkhrugs* २३४।४०७ *hkhrugs* २३४।४०८ *hkhrugs* २३४।४०९ *hkhrugs* २३४।४१० *hkhrugs* २३४।४११ *hkhrugs* २३४।४१२ *hkhrugs* २३४।४१३ *hkhrugs* २३४।४१४ *hkhrugs* २३४।४१५ *hkhrugs* २३४।४१६ *hkhrugs* २३४।४१७ *hkhrugs* २३४।४१८ *hkhrugs* २३४।४१९ *hkhrugs* २३४।४२० *hkhrugs* २३४।४२१ *hkhrugs* २३४।४२२ *hkhrugs* २३४।४२३ *hkhrugs* २३४।४२४ *hkhrugs* २३४।४२५ *hkhrugs* २३४।४२६ *hkhrugs* २३४।४२७ *hkhrugs* २३४।४२८ *hkhrugs* २३४।४२९ *hkhrugs* २३४।४३० *hkhrugs* २३४।४३१ *hkhrugs* २३४।४३२ *hkhrugs* २३४।४३३ *hkhrugs* २३४।४३४ *hkhrugs* २३४।४३५ *hkhrugs* २३४।४३६ *hkhrugs* २३४।४३७ *hkhrugs* २३४।४३८ *hkhrugs* २३४।४३९ *hkhrugs* २३४।४४० *hkhrugs* २३४।४४१ *hkhrugs* २३४।४४२ *hkhrugs* २३४।४४३ *hkhrugs* २३४।४४४ *hkhrugs* २३४।४४५ *hkhrugs* २३४।४४६ *hkhrugs* २३४।४४७ *hkhrugs* २३४।४४८ *hkhrugs* २३४।४४९ *hkhrugs* २३४।४५० *hkhrugs* २३४।४५१ *hkhrugs* २३४।४५२ *hkhrugs* २३४।४५३ *hkhrugs* २३४।४५४ *hkhrugs* २३४।४५५ *hkhrugs* २३४।४५६ *hkhrugs* २३४।४५७ *hkhrugs* २३४।४५८ *hkhrugs* २३४।४५९ *hkhrugs* २३४।४६० *hkhrugs* २३४।४६१ *hkhrugs* २३४।४६२ *hkhrugs* २३४।४६३ *hkhrugs* २३४।४६४ *hkhrugs* २३४।४६५ *hkhrugs* २३४।४६६ *hkhrugs* २३४।४६७ *hkhrugs* २३४।४६८ *hkhrugs* २३४।४६९ *hkhrugs* २३४।४७० *hkhrugs* २३४।४७१ *hkhrugs* २३४।४७२ *hkhrugs* २३४।४७३ *hkhrugs* २३४।४७४ *hkhrugs* २३४।४७५ *hkhrugs* २३४।४७६ *hkhrugs* २३४।४७७ *hkhrugs* २३४।४७८ *hkhrugs* २३४।४७९ *hkhrugs* २३४।४८० *hkhrugs* २३४।४८१ *hkhrugs* २३४।४८२ *hkhrugs* २३४।४८३ *hkhrugs* २३४।४८४ *hkhrugs* २३४।४८५ *hkhrugs* २३४।

མཚུ་བུ་མུ་ 1. to be born: ལྷ་འབྲུང་བ་ *sku-hkhrun-wa* = ལྷ་བཞུགས་པ་ *sku bltams-pa* to be born; also the birth of a great man, prince or lama: འབྲུང་མ་རབས་ *hkhrun-s-rabs* = ལྷམ་རབས་ *skyes-rabs* ཇ་མཚུ་བུ་ birth stories or legends connected with one's birth. 2. to arise; come from: འབྲུང་པ་གི་བྱུགས་ལ་འབྲུང་མ་པའི་ཚོག་ words as they may just arise in the mind of yourself; རྗེ་རེ་འཛིན་འབྲུང་མ་པས་ *tiñ-ñe-hdsin hkhrun-s-pas* meditation arising: ལྷིང་རྗེ་བྱུགས་ལ་འབྲུང་མ་པ་ *gñiñ-rje thugs-la hkhrun-s-pa* compassion arose in his mind. 3. to come up, shoot, sprout, grow (of seeds and plants) (*Jü.*).

འབྲུང་མ་རབས་གསལ་འདེབས་ *hkhrun-s-rabs gsol hdebs* reverence shown to a great lama or saint by enumerating the names of his supposed successive embodiments.

འབྲུང་པ་ *hkhrud-pa* (*thud-pa*) ལླ་ན་པ།, pf.

འབྲུས་ *hkhrus*, fut. བཟ་ *bkru*, to wash; to cleanse; to bathe; to wash off: ལོ་མ་རྩི་མ་ འབྲུད་པར་བྱེད་ *gos dri-ma hkhrud-par byed* the dirt of clothes should be washed out: ལན་ལ་བཤམ་གྲུན་བཅང་ནས་འབྲུད་པར་བྱེད་ *nad-la* in illness, by giving purgatives, one may be cleansed: འབྲུད་པར་བྱེད་ cause to be washed.

འབྲུད་མ་ *hkhrud-ma* the washings of plates and dishes after dinner, which are given to pigs, dogs, &c.

འབྲུན་ཚོད་ *hkhrun-chod* (*thun-chod*) = རྗོ་རྗོ་ དག་ལག་ཚོད་ *don dag thag-chod* finally deciding or determining any matter (*J. Zan.*: དམག་དང་ཁ་མཚུ་ལྷ་བྱ་ལག་ཚོད་ *dma'g-dan kha-mchu lta-bu thag-chod* to decide upon a war or a law suit.

འབྲུན་མཐོ་བ་ *hkhrun mtho-wa* = འཕང་མཐོ་བ་ *phan mtho-wa* of high rank.

+ འབྲུན་རིང་ *khrun-riñ* = ལུས་ལུ་རིང་བ་ *dkyus-su riñ-wa* lengthwise; in length.

འབྲུལ་ I: *hkhrul* (*thul*) or འབྲུལ་པ་ *hkhrul-pa*

ཅམ, विषम, 1. མ་ལྷོ་མཚུ་བུ་ sbst. mistake; frenzy; madness; error; illusion; also adj. mistaken; deranged; deluded: འབྲུལ་གྱི་མ་ལོགས་པ་མ་ལོན་ mistakes are not profitable; འགོ་བ་འབྲུལ་པ་ *hgro-wa hkhrul-pa* the deluded beings (of this world); འབྲུལ་བ་ *hkhrul-wa* to be mistaken; to be deceived: རང་རྣམ་འབྲུལ་པར་འདུག་ *ran-snañ hkhrul-par hdug* I have mistaken; it was a deception of the senses; རྣམ་འབྲུལ་ འམ་འབྲུལ་རྣམ་ *snañ hkhrul-ham hkhrul-snañ* illusion; delusion: འབྲུལ་རྣམ་ཅན་ *hkhrul-snañ can* delusive; erring: as a syn. of རྗོ་རབ་ *nor-wa*: འབྲུད་ཅག་འབྲུལ་པའི་འཛིན་རྗོ་རྗོ་པ་ *hyod-cag hkhrul-pahi hjig-sten pa* ye deluded children of the world! 2. to be insane, deranged. Syn. of ལྷོ་མ་པ་འབྲུལ་མོ་ *smos-pa hkhrul-so* occasion for making mistake; wrong way; peril.

འབྲུལ་ II: (*thul*) in the words མིག་འབྲུལ་

mig-hkhrul is a little different from འབྲུལ་ *hphrul*; it applies to moral or intellectual mistakes as distinct from external blunders. In the same manner it differs from the word རྗོ་རབ་ *nor-wa* or རྗོ་རབ་འབྲུལ་ *nor hkhrul*. རྗོ་རབ་ *nor-wa* applies to external or phenomenal blunders: ལན་གི་སེམས་མ་འབྲུལ་ན་བྱེ་ ལེ་བྱ་མེ་རྗོ་རྗོ་ if the inner heart does not err, one's doings in the outside world will also not be wrong; མ་རིག་མ་འབྲུལ་ བའི་དབང་གིས་ལའོང་བར་འབྲུམས་ *ma-rig hkhrul-wahi dwañ-gis hkhor-war hkhyaṃs* by the influence of unrighteous errors (we) wander in the cycles of existence.

འབྲུལ་ལའོང་ *hkhrul-hkhor* རྣམ་ machine; contrivance; artifice. Acc. to *Cs.* this is same as འབྲུལ་ལའོང་ *hphrul-hkhor*.

* འབྲུལ་ལའོང་ *hkhrul-hkhor* རྣམ་ (*Schr.*; *Kālac. T. 12ā.*).

འབྲུལ་ལའོང་ཁྱིམ་ *hkhrul-hkor-mkhyim*, v. བཅོ་ན་ ཁང་ *btson-khañ*, a prison-house (*Mñon.*).

འབྲུག་འཁོར་མཁམ *hkhrl-hkhor mkhan* a juggler.

འབྲུག་དགའ *Hkhrul-dgāh* (wrongly for འབྲུག་དགའ *hphrul-dgāh*) ལྷ་གནས་ཀྱི་འཁོར་མཁམ་ n. of a celestial mansion.

འབྲུག་རྫོང *hkhrl-snañ*, v. འབྲུག་བའི་རྫོང་བ *hkhrl wahi snañ-wa*, illusive vision or exhibition.

Syn. འབྲུག་པའི་སེམས་ཀྱི་འབྲུག་པའི་ལོད་ཀྱི་འབྲུག་པའི་ཡིད་ *hkhrl-pahi yid* (*Mñon.*).

འབྲུག་བྱེད་མ *hkhrl byed-ma* བྱེད་མེད་འདྲིང་མའི་མིང་ a woman that decoys others.

འབྲུག་མེད *hkhrl-med*, v. མེད་མེད་ *nor-med* or འཚུག་མེད་ *hchug-med*, unmistakably; without mistake.

འབྲུག་ཞེག *hkhrl-shig*, རྫོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་སྐྱེ་མ་འམ་གང་ཟག་ *stoñ-ñid rtogs-pahi bla-ma ham gañ-sag* a lama or any person who meditates on the theory of emptiness (*i.e.*, the voidity of all nature).

འབྲུག་གཞི *hkhrl-gshi* cause or basis of error; fundamental mistake. It is usually illustrated thus: If one mistakes a fine rope for a snake, the rope is the basis or cause of mistake, and འབྲུག་ཞེས་ *hkhrl-çes* is the idea or notion of a snake conveyed to the mind by the sight of the rope: རྟོག་པ་མཚོང་ནས་སྐྱུ་ལ་འཛིན་གྱི་ཞེས་པ་སྐྱེ་མ་ནི་འབྲུག་ཞེས་ཡིན་ཏེ། དེ་བཞིན་དུ་བདག་ཅག་མ་འདྲིང་བའི་སེམས་ཅན་རྣམས་མི་བདེན་པ་བདེན་པར་བརྒྱུང་། མི་རྟོག་པ་ལ་རྟོག་པ་བརྒྱུང་། རྟོག་བཟུང་བ་ལ་བདེ་བར་བརྒྱུང་། འབྲུག་འཁོར་བ་འདྲི་ཡིན་ *thag-pa mthoñ-nas sbrul-hjin-gyi çes-pa skeyes-pa ni hkhrl-çes yin-te, de-bshin-du bdag-cag ma-rig hkhor-wahi sems-can rnamz mi-bden-pa bden-par*

bzuñ, mi-rtag-pa la rtag-pa bzuñ, sdug-bśñal-wa la bde-war bzuñ-ste hkhrl-was hkhor-wa hdi yin in the same manner we animated beings, deluded by *Avidyā*, mistake falsehood for truth, the transient for the permanent, misery for happiness; hence this transmigratory existence.

འབྲུག་ཡམ *hkhrl-yaş* (གྲངས་) a very large number.

འབྲུག་མ *hkhregş* = མ་བ *sra-wa* བརྒྱུད་ very stiff or hard.

འབྲིན་པ *hkhren-pa* (*then-pa*) = རྗེན་པ་ *shen-pa* desire; passion; to wish; to long for: 1. རྗེན་པ་འབྲིན་པ་ *zaş-skom hkhren-pa* to wish for food and drink. 2. to look upon with envy; jealousy (*Jü.*).

འབྲོ་བ *hkhro-wa* pf. བློ་མ *khros* to be angry.

འབྲོལ་བ *hkhrol-wa* (*hol-wa*), pf and fut. དཀྲོལ་ *dkrol*, imp. བློལ་ *khrol* 1. to cause to sound; to make a noise; play: *rol-mo hkhrol-wa* to play on a musical instrument; *dril-bu hkhrol-wa* to ring a bell. 2. vb. intrans. to sound; resound: འབྲོལ་དཀྲོལ་ *the avalanche resounded*; རྩུ་མོང་འབྲོག་ཞིང་ *rgya-loñ khrog-çiñ* a rumbling in the bowels (*Med.*); སྤོ་འབྲོག་ *sbo-hkhrog* in the belly: འབྲོག་འབྲོག་ *hkhrog-khrog* roaring; rushing; buzzing (*Jü.*).

འབྲོགས་ *hkhrogş* dislocated: རྟོག་མོ་བྱས་ཆོག་འབྲོགས་ཀྱང་འགྲོ་སྤྱིང་འདྲིང་ *the old woman yet wishes to walk, though her knee has been dislocated* (*Rdsa. 17.*).

ག

ག I: *ga* is the third letter of the Tibetan alphabet corresponding with Sanskrit ग. It is pronounced as soft *k* when alone or when placed without a prefix at the beginning of a word or syllable. When used as a final letter it sounds as *k* or is often barely pronounced. If a prefix precede *ga* or if it carry a surmounting letter, it sounds as a hard *g*. When used to represent a numerical figure it signifies the third, *i.e.*, the ordinal III, and as such is generally used in marking volumes of books, &c. *ga* is sometimes used as an affixed particle of a word to complete it, as in *ཡལ་ག* *yal-ga*, the branch of a tree.

ག II: in mystical language signifies born of a goat; also a he-goat: *བསང་སྐད་ལ་ར་རྒྱལ་ཡིན་* *bsaṅ skad-la ra-skyes yin* (*K. g.* ༩, 28).

ག III: 1. in mystic Buddhism *ga* means the hidden entity or the essence of Buddha: *ག་ཞེས་པ་ནི་དེ་བཞིན་ག་ཞིགས་པའི་གསང་བའི་སྤྲིང་པོ་ལྟེ། ལེམས་ཅན་བམས་ཅད་ལ་སངས་རྒྱལ་གྱི་རང་བཞིན་ཡོད་ཅེས་པར།* that which is styled *ga* being the hidden essence of the Tathāgata, it may be said (ཅེས་པ) that all sensate beings have the nature of Buddha (*K. my.* ༧ 207). 2. *ག་ནི་བརྗོད་དང་བརྗོད་མེད་ཡིན་* as to *ga* it moves and it is also motionless: *རྟེན་ཡང་ག་ཡིན་རྒྱ་ལེ་ངོ་བོ་ཉེད་* “the cause is *ga*, the real nature or origin of sound” (*Hbrom.* 88). Again we read definitions of this sort: *ག་ནི་*

གང་མ་གང་གང་ཚགས་མེད་པ་ “that which belongs to no place anywhere is *ga*” (*Hbrom.* 88).

ག་ཁྲལ་ *ga-khral* (*ga-thal*) tax, duty (on cattle, butter, &c.) (*Jā.*).

ག་ག་ *ga-ga* a title of honour in *W.* (*Jā.*).

ག་ག་ཚོལ་ *ga-ga tshil* tickling: *ག་ག་ཚོལ་* ཕྱིད་པ, to tickle: *ཐོན་གྲུ་པ་བཏུ་ལྷག་གིས་གྲུ་པ་གཅིག་ལ་ག་ག་ཚོལ་བྱས་པས། རང་དབང་མེད་པར་གང་མོ་མང་པོ་ཤོར་ནས་རྒྱང་གྱུར་དུ་འཆུགས་ཏི་དུས་ལ་བབ་པོ།* in ancient time sixteen monks tickled one monk and from the excessive laughter he involuntarily sent forth, the mystic wind passing upwards inside him, his end came” (*K. du.* 3, 228).

། ག་གེ་མོ་ *Ga-ge-mo* 1. n. of a certain place in Tibet. 2. *ཅེ་གེ་མོ་* *chege-mo*, such a one; such a thing; such and such (*Cs.*).

ག་གོན་ *Ga-gon* རྒྱུལ 1. one of the two merchants whom Buddha met immediately after his six years' asceticism under the *Bodhi* tree. 2. *ག་གོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་* *Ga-gon-gyi rgyal-po* ཇོ་ཡལ་ལྔ་ the king of a country in Southern India. 3. a melon (acc. *Cs.*, *Lex.*, cucumber; others; barley) (*Jā.*).

ག་འགྲིག་ *ga-hgrig* (*ga-dig*) a saddle; *མོ་སྒྲིག་* *sga-sgrig* equipment of a riding horse.

ག་ཅེན་ *ga-cen* or *ག་ཅེན་* *ga-chen* some or a good many; good deal (*Jā.*).

ག་ཅད་ *ga-chad* involuntarily; without cause, *e.g.*, to weep (*Med., Jā.*).

ག་ཚད་པ *ga chad-pa* fatigued; very tired; ལི་མུག་ག་ཚད་པ, ཕུ་ཐུག་ག་ཚད་པ giving up in despair; being quite exhausted (*D. R.*).

ག་སྒོད *ga-sñod* ཡཇམམམ cummin seed, *Nigella Indica*.

† ག་ཏ *ga-ta* गता or गथा ག་ཏའི་རྩེ་རྩོད་ *ga-tahi sde tshan* a kind of Indian handwriting, evidently referring to the *Gatha* or *Kaithi* character, in which the original *Māgadhi* used to be written. The Tibetan ག *ga* is ordinarily pronounced as *K*, hence ག་ཏ *ka-ta*, or *kaithi*.

† ག་ད *ga-da* गदा a club; a mace.

ག་དུར *ga-dur* an astringent medicinal root: རིམས་དང་རྩོ་རྩོ་རྩོ་ཉེ་སྤེལ་ it removes remittent fever, diseases of the lungs and of the bowels.

ག་དོར *ga-dor* = ག་དོར *gwa-dor* also གོ་དོར *go-dor* the tender growth of fresh horn in the three animals, rhinoceros, stag, and antelope: *gwa-dor gsum-gyi's rnag dan chu-ser skem* the three *ga dor* dry up pus and yellowish discharges: ག་བའི་ག་དོར་ the growth of a new branch on a stag's horn (*Sch.*).

ག་འདྲས *ga-hdras* = གང་འདྲས *gañ-hdras* (colloq. "gānde") how? of what kind? what sort?

ག་ན *ga-na* (ka-na) གང་ན *gañ-na* ལྷགས་ where? ག་ན་བ *ga-na-wa* and གང་ན་བ *gañ-na-wa*, the same as a subst., the whereabouts of a person, his place of residence: ལུག་པོ་ག་ན་བར་དོར་མོང་ he went here where the king was.

ག་ན་མེད *ga-na med* (in *W.*) absolutely; at all events: ག་ན་མེད་བཀའ་དགོས་ it must be

sent by all means: ག་ན་མེད་ལོག་སྐྱེ་བཏང་ཡིན། I shall give it back at all events (*Jā.*).

† ག་ཏ་པ་ཏི *Ga-na pa-ti* गणपति ལྷ་ཚེན་ཚལས་བདག་གི་མེང་ *Lha-chen Tshogs-bdag-gi miñ* the name of the great God, called the Lord of the Multitude (*Sñag.*).

† ག་བ་ཏ་བ་རི་ཏི *Ga-wa ta-wa ri-ñi* गवतवरिणि [कपोतवर्णी small cardamom]. Also the n. of a flower (*K. kon.* ൬, 4).

† ག་བུར *ga-bur* I: 1. n. of several plants, probably *Gentiana cherayta*, *Curcuma*, *Zerumbet*, &c. 2. རྩེད་ལྷིང་ག་བུར་ is a kind of stone like རོ་ཚང་རྩེད་ལྷིང་ (*Miñ.* 4).

ག་བུར II: ཀུའྲུར་, བེམ་བུར་ *cel ga-bur* crystal-like camphor; མར་ག་བུར་ *mañ ga-bur* camphor resembling yak's lard in appearance; *ga-bur tsha-wa rgyas-pa thog-hbab good* camphor, where the fever has increased, cures by lowering its height; *rñiñ-shiñ shan-pahi tsha-wa rtsa-nad good* it also cures long-standing fever and disease of the fundament; *ga-bur ti-los glo-rims tshad-pa sel* the kind of camphor called Tilo cures inflammation of the lungs and fever.

Syn. ཁ་བའི་བྱེ་མ་ *kha-wahi phye-ma*; འོད་དཀར་ཅན་ *hod-dkar-can*; ཏུས་ལྡན་ *nuś-ldan*; ལྷིང་གུ་སྐྱེད་པོ་ *sprin-gyi sñiñ-po* ལྷ་བའི་ལྷ་བ་ *zla-wahi thal-*; *wa*; རོའི་གོ་སར་ *rohi-ge-sar*; རིང་གི་སྐྱེད་པོ་ *ciñ-gi sñiñ-po* (*Mñon.*).

ག་བུར་ནག་པོ་ *ga-bur nag-po* defined as ལག་བུར་མེ་ལ་བསྐྱེགས་པའི་ཐམ་པ་ *phag-brun me-la bsregs-pahi thal-wa*. 1. the ashes of the burnt dung of pigs. 2. a secret name (*Miñ.* 4).

ག་བུར་འཛོན་པ་ *ga-bur hdsin-pa* ཀུའྲུར་ཕྱར་ meton. ལྷ་བ་ *zla-wa* the moon.

ག་བྲ *ga-bra* (ga-*lah*) n. of a medicine; a twig; also the fresh shoot on a tree:

certain place; it is somewhere: རྟེན་མོ་མི་
འཚད་པར་ག་གེད་དུ་ལུང་གྱི་མོང་ without explaining
minutely (*i.e.*, the particulars), he pro-
ceeded instantly somewhere (*A.* 135).

ག་གེལ *ga-çel* glass beads; glass pearls
(*Sch.*).

ག་ *Gā* n. of a *Dākinī*, a goddess (*K. g.*
9, 179).

ག་པ *gwa-pa* the white mark or patch
on the forehead of the *kyañ* (the wild ass
of Tibet).

ག་གེལ *gag* 1. silver in bars, ingots,
small pieces, &c., uncoined (in *W.*).
2. wad; wadding (for loading muskets)
(*Jā.*).

ག་གེལ་པ *gag-pa* = ལྗོག་པ *lhog-pa* or ག་གེལ་གྱི་ག་
gag-lhog is a swelling in the throat; a
quinsy: *naḍ mi dañ dud-hgrohi ske-dañ*
mgrin-pa-la skrañ-naḥ rnag thon-te drag-
yoḍ is a malady of men and animals in
which the neck and throat become swollen,
but matter issuing forth, it is eased;
ག་གེལ་ནམ་གྱི་ཡོད་ death occurs from obstruction.
ལྗོག་གེལ་གྱི་ཅེས་མིང་མོ་མོང་བཤད་ཀྱང་ངོ་བོ་གཉན་ནད་དུ་གཅིག་
རིམས་ནད་ཀྱི་གསལ་ *spyir gag-lhog-ces miñ so-sor*
bçad-kyañ ño-wo gñan-naḍ du-gcig rims-nad-
kyi graḥ though the disease in general is
differently expressed by the names *gag*
and *lhog*, its real nature is but one among
pestilential diseases and it belongs to the
class of (འགྲུབ་ལྔ་ལྔ་) fatal fevers.

ག་གེལ་ཚོ *gag-tshe* = བྱ་གཞག *bya-gag* a water
fowl (*Cs.*).

ག་གེལ་གསལ *gagḥ* ༥ བྲིམ་འགྲུབ་ obstructed.

གང་ག་ཚུང་ I: *gañ-ga-chuñ* a kind of
flower which resembles a chorten (*chaitya*)
in shape, growing in the sandy crevices of
rocks in Tibet. It is used as an antidote

against poison and also diarrhoea, གཡལ་
གསེབ་ཀྱི་མའི་ལོགས་ལ་བྱུ་ *gyah-gseb bye-mahi logs-la*
skye གང་ག་ཚུང་གིས་དུག་དང་ཚ་འབྲུ་གཙོད་ *gañ ga chuñ-*
gañ-ga chuñ-giḥ dug dañ tsha-hkhru gcoḍ.

གང་གྲུ *gañga* གཞུ་ *gañgā* གརྒྱལ་ the river
Ganges; གང་གྲུའི་ལྷ་མོ་ *Gañ-gāhi Lha-mo* གརྒྱལ་
འཇིག་ the goddess of the river Gaṅgā. Its
different names are:—ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྔ་ན་ *Yan-*
lag brgyan-ldan, འཛེ་མེད་ཆབ་ *Hchi-med chab*,
ནམ་མཁའ་འཛེ་ཆོལ་ *Nam-mkhahi chu-ḥo*, དུག་པོའི་ཐོད་
Drag-pohi thod, འཛེ་འཇིག་ལྷ་མོ་ *Dsa-uuhi bu-mo*
(ཇམ་རྒྱལ་), རྒྱུན་གསལ་པ་ *Rgyun-gsum-pa*, ལམ་གསལ་
པ་ལོ་ *Lam-gsum hgro*, གླང་ཚེན་ཁ་འབབ་ *Glan-chen*
kha-hbab (གོ་མུ་ལོ་), འཇིགས་ལྷོ་མ་ *Hjigs-sde ma*,
ཕྱབ་འཇུག་རྒྱུད་པ་ *Khyab-hjug rkañ-pa*, ཚུ་བྱིན་མ་
Chu-byin-ma, ལྷ་ལྷོ་ལྷ་མོ་འཇིག་ལྷ་མོ་ *Skal-ldan çin-*
rtahi bu-mo (མམ་གྱི་ལྷ་མོ་), ལྷ་ཡི་ཆོལ་ *Lha-yi chu-ḥo*
(*Mñon.*).

གང་གྲུ་འཇོན་ I: *gañ-gā hdsin* གརྒྱལ་ཕམ་ an epi-
thet of S'iva. He who holds Gaṅ-gā on
his head, *i.e.*, from whose head the Ganges
flows: མཚོ་རིམ་གྱི་གནས་ཐམས་ཅད་བསྐྱེལ་པའི་མེས་བསྐྱེལ་
པའི་སྐབས་སུ་ལྷ་མོ་གང་གྲུ་ལྷུང་ནས་བྱུང་བ་ན་ནམ་མཁའ་ལ་རལ་པ་
བརྒྱུངས་ནས་རལ་པའི་ལྷུང་དུ་བཟུང་བས་མོ་ *mtho-ris-kyi*
gnaḥ thams-caḍ ḥskal-pahi meḥ ḥsrecgs-pahi
skabḥ-su Lha-mo Gañ-gā lhuñ-naḥ byuñ-wa-
na nam-mkhah la ral-pa ḥkyañs-naḥ ral-pahi
steñ-du ḥsuñ-waḥ-so when all the celes-
tial regions were burnt by the fire of the
Kalpa, Gaṅgā as goddess appeared on
this earth having fallen from heaven.
Her locks were spread out in the sky and
held up aloft by S'iva (for which he is
called Gaṅgādhara, the holder of Gaṅgā)
(*Mñon.*).

གང་གྲུ་འཇོན་ II: ལྷ་མཚོ་ཚེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-*
po the great ocean which holds the entire
discharge of Gaṅgā (*Mñon.*).

གང་གྲུ་ *gañ* what, which.

གང་གི་དུས་ *gañ-gi-duḥ* when; at which time.

གང་གི་ཕྱིར *gañ-gi-phyir* यत्नात्, यत्कृते for which; for the sake or reason of which.

གང་ཉིད *gañ-nīd* यदेव whichever; whatever.

གང་འཕད *gañ-hthead* = གང་འགྲིགས *gañ-hgrigs* what (you) like; also what suits you? དེར་ཚོ་ཕྱོག་ལ་བར་དུ་གཙོད་པ་བྱང་ནའང་ཕུ་ཅག་ལ་ཁག་མེ་འབྱུང་གྱེ་གང་འཕད་གང་རིགས་ཞེས་གཙོ་བོ་གཅིག་གིས་སྐྱུ་ལ། even if an accident happened to life there, to us no hardship occurring, we can do whatever suits us, so ono *Tso-wo* expressed himself (*Hbrom.* 136).

གང་དག *gañ-dag* केचन some; གང་དག་གི་ཕྱིར *gañ-dag-gi phyir* येषां कृते for whom or what; for the sake of whom or what.

གང་དག་ཉིད *gañ-dag-nīd* यदेव whichever.

གང་དག་འདིར *gañ-dag-hdir* याविद्, यरद् those two who are here; all those here; whoever present.

གང་དུ *gañ-du* कुत्र, यत्र where? where.

གང་དུའང་ *gañ-duhañ* क्वचित् at whatever time; whenever; seldom; where.

གང་ན་ན་དན་དུ་བཤད་པ་ *gan dran-dran-du bçad-pa* = བརྗེན་བཤད་པ་ *brdsun bçad-pa* to speak at random; to say what occurs in the mind; to speak falsehood.

གང་འདྲ *gañ-hdra* यादृशौ how, like what: གང་འདྲ་མཐོང་ *gañ-hdra mthoñ* what have you seen?

གང་ན *gañ-na* क्वचन where?

གང་ནམས་ཀྱི *gañ-rnamṣ-kyi* येषा of what; pertaining to what?

གང་མགོ *gañ-mgo* (in *C.*) bowl of a tobacco-pipe; གང་མཇུག *gañ-mjug* mouth-piece or tip of it.

གང་པོར *gañ-por* in a lump, mass.

གང་བ I: *gañ-wa* = ཁྱེད་མ་ལ *kheñṣ-pa* पूर्ण to fill; to make full; filled up; also

piled up: གང་བའམ་བཅིགས་པ་ *gañ-waḥam bytseṣ-pa* piled up or made full.

Syn. ཚན་ཅན *tshan-can*; ཁྱེད་མ *kheñṣ*; ཕུར་བུ *byur-bu*; ཕུར་བུ *phyur-bu* (*Mñon.*).

གང་བ II: བཟུགས་པ་ *med-pa* finished; completed; ལུང་ཚུམ་གང་བ *luñ-chuṣ gañ-wa* a valley filled with water: ལྷ་བ་ཉེ་གང་བ “the moon as full fish”; in the fullness of the crescent.

གང་བ་མེད་པ་ *gañ-wa med-pa* असम्पूर्ण in-complete.

* གང་བ་བཟང་བོ *gañ-wa bzai-po* पूर्णमद्र (*Schr.*; *Tā.* 2, 181) completely happy or gentle; also n. of a serpent demon.

* གང་བའི་ལྷ་བ་ *gañ-waḥi lu-wa* पूर्णचन्द्र (*Schr.*; *Bull.* 1848, 298); lit. the full moon; n. of a *Bodhisattava*.

གང་བུ *gañ-bu* बभ्ररि, मञ्जरि fresh shoots of leaves; a pod or sheath; also cluster of buds. Acc. to *Sch.* flower bud: འབྲུ་གང་བུ་ཅན *hbru gañ-bu-can* grains which have husks such as whoat, sesamum, &c.: རོད་ཟེར་གྱི་གང་བུར་འཇུག་ནས་ *enveloping himself in a veil of rays; wrapping himself in a sheath of light.*

གང་བྱེད *gañ-byed* यत् करोति whatever he does, has been doing, is doing.

གང་མོས *gañ-moṣ* नाना 1. various; different sorts. 2. གང་འདོད *gañ-hdod* whatever is wished for.

གང་ཚམ *gañ-tsam* a small quantity; not a considerable quantity.

གང་ཚུག་ཡིན *gañ-tsuṣ-yin* = གང་ནམ་ཡིན *gañ-naṣ-yin* or གང་ན་ཕྱོད་མཁན་ཡིན *gañ-na ṣdod ṣkhan-yin*; འདྲི་གང་ཚུག་ཡིན་གང་འཕྲོད་པས་ *khycd gañ-tsuṣ-yin gar-hgro dri-paṣ* he asked whence are you; whither are you going (*A.* 131).

གང་ཞིག *gañ-shig* यः, यत् which.

གང་ཞེ་བཟུན་པ་ *gañ-she bstan-pa* ཡ ཟུལ་ཤེས་པ་
which has been explained, shewn.

གང་ཟག་ I: (ལམ་ཟག་ *shal-zag*) tobacco-
pipe, not the *hukka*, but a long straight
sort, similar to the European smoking
pipe, generally made of metal.

གང་ཟག་ *gañ-zag* II: 1. དུས་ལྔ་, དུས་ལྔ་,
ལྷ་ལྔ་ལྔ་། དུས་ལྔ་ལྔ་ལྔ་། ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་། that which
becomes full and then undergoes decay
(Sām.); an animated being; a corporeal
being that is subject to decay and
destruction. 2. man, as an intellectual
being; a person: གང་ཟག་གཞན་གྱིས་བད་སྤོང་པས་ *gañ-
zag gshan-gyiṣ brda sprad-pas* another
person describing it to you (opposite to
what we know by our own perception and
observation), hence a philosophical term
for "self": བཟུན་བཅོས་ལ་མཁས་པའི་གང་ཟག་རྣམས་
learned or lettered men; men of science,
especially in relation to religion: ཚུམ་གྱི་
བཞུགས་ཀྱི་པའི་གང་ཟག་རྣམས་ men who postpone
religion, not troubling themselves about
it: འཕགས་པའི་གང་ཟག་རྣམས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ the prince of
the reverend (band of) persons, *i.e.*,
Buddha: ལོག་ལྟ་ཅན་གྱི་གང་ཟག་ inferior heretical
people: གང་ཟག་ལམ་པ་ *gañ-zag phal-pa* or ར་མལ་པ་
tha-mal-pa, common or vulgar people
(*Jä*).

གང་ཟག་བཞེ་ *gañ-zag bshi* the four kinds of
human beings or higher beings are—(1)
འཇམ་མཉམས་པའི་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་། ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་།
mun-khrod nas mun-khrod du hgro-wa that go
on from darkness to darkness; (2) ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་།
gnañ-war hgro-wa that go from darkness
unto light; (3) ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་། ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་།
gnañ-wa nas mun-khrod du hgro-wa that go again from light into
darkness; (4) ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་། ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་།
gnañ-wa, nas gnāñ-war hgro-wa,

that advance from light to a greater en-
lightenment. The term གང་ཟག་ *gañ-zag*
has sixteen different synonyms:—བདག་
bdag; རྩོག་ *szog*; སེམས་ཅན་ *semṣ-can*; རྩེ་བ་ *skye-
wa*; གསོ་བ་ *gso-wa*; རྩེ་བ་བྱ་ *skyes-bu*; ལེད་བདག་ *ced-
bdag*; ལེས་ལས་རྩེ་བ་ *ces-las skyes*; མ་འཇམ་བཞེ་, མ་འཇམ་
man; ལེད་པ་པོ་ *byed-pa-po*; ལེད་ཏུ་འཇམ་པ་པོ་
byed-du hjug-pa-po; ཚོང་བ་པོ་ *tshor-wa-po*; ལེས་
པ་པོ་ *ces-pa-po*; མཚོང་བ་པོ་ *mtshoñ-wa-po*; ར་བ་པོ་ *za-
wa-po*; ལྔོང་བ་པོ་ *ṣloñ-wa-po* (*Mñon*). These
are all applied to signify an animate
being. There are two kinds of གང་ཟག་,
ordinary and extraordinary; the ordinary
གང་ཟག་ literally means that which is
subject to decay, from གང་ *gañ*, what, and ཟག་
zag, decay. The Buddhist meaning is as
follows:— (1) རང་རྒྱུད་ལྡིག་པ་ཉེན་ཚངས་ཀྱིས་གང་ཞིང་
ཡོན་ཏན་དང་དགེ་བའི་རིགས་གསལ་མི་བྱལ་པར་ཟག་འགྲོ་བས་སེམས་
ཅན་ལམ་བའི་གང་ཟག་ *rañ-rgyud ṣdig-pa ñon-moñṣ
kyiṣ gañ shiñ yon-tan dañ dge-wahi rigṣ gsoy
mi-thub-par zag hgro-was semṣ-can phal-wahi
gañ-zag* one's own nature being filled (གང་
gañ) with sin he cannot acquire and retain
virtue, which ཟག་ *zag* leaks out or decays,
therefore an ordinary living being is called
གང་ཟག་ *gañ-zag*; (2) རང་རྒྱུད་དགེ་བ་དང་བཟང་བའི་ཡོན་
ཏན་ལམས་ཅད་ཀྱིས་གང་ཞིང་ཉེན་ཚངས་ཀྱི་རྩེན་ལམས་ཅད་ཟག་འགྲོ་
བས་སངས་རྒྱས་གང་ཟག་ *rañ-rgyud dge-wa dañ
bzah-poñi yon-tan thams-cad-kyiṣ gañ-shiñ
ñon-moñṣ-kyi skyon thams-cad zag hgro-was
sañṣ-rgyas gañ-zag* Buddha is གང་ཟག་
because his nature is full of all virtues or
merits and sin has been thrown out of it
or has altogether been destroyed; (3)
རང་རྒྱུད་ལ་ཡོན་ཏན་གྱི་རིགས་གང་ལྷུང་བ་མི་རྣམས་པར་ལྱེད་པ་དང་
རྩོན་གྱི་རིགས་ལྷུང་བ་རྣམས་ལབས་ཀྱི་ཟགས་སུ་བཅུག་པ་ནི་ཤེག་
ཅེན་ཤེག་དམན་ལམ་ལྷགས་པ་གང་ཟག་རྣམས་ས་ཏེ་ཡང་གྲུབ་མཐའ་
སྤུ་བ་དང་ལྟ་བུ་འདྲིང་ལྷུལ་འཐུང་པ་ཅོམ་ལ་ཤེག་ཅེན་གང་ཟག་
when one's own nature retains whatever
virtue it possessed undeteriorated and
whatever faults there was in it have been
thrown out from exertion, one has entered

གང་ཡང་ *gañ-yañ* कश्चित्, यच्च whosoever; whatever ; any one.

གང་ལ *gañ-la* कुत्र where ; in whom.

གང་ལོ *gañ-lo* an empty pod, freed from the kernels (in *W.*) (*Jü.*).

གང་གད *gañ-gar* གང་སེམས་ལ་བསམ་པ་ anything that occurs (in the mind); what is thought; a thought.

གང་སྐད་ག *gañ-su dag* གེ་ཀེ་ཅི་བ་ whichever of those.

གངས་ *gañs* हिम 1. glacier; glacier-ice. 2. snow (usually *kha*). 3. the sclerotic of the eye (*Sch.*).

གངས་རྒྱ *gañs-rgyud* a chain of snowy mountains.

གངས་ཚན་ *gañs-can* हिमवत् 1. one of the native names of Tibet. 2. abounding in snow; snowy; full of glaciers: *Gañs-can-las* *lbyuñ-wahi chu* the water issuing from a glacier: *Gañs-can-gyi skad* the language of Tibet.

གངས་ཚན་མཁས་པའི་གཙུག་རྒྱན་ *Gañs-can mkhas-pahi gtsug-rgyan* a complementary name of Tsongkha-pa, the great Buddhist reformer of Tibet whose religious name was ལྷུ་བ་ལྗོ་བཟང་བླ་གསལ་པ་ *Ryyal-wa Blo-bzah grags-pa*; his other names were:—རྗེ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rje rin-po che*; རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ *Rje Tsoñ-kha-pa*; གངས་ཚན་གིང་རྩ་ *Gañs-can çin-rta*; གང་ཙོང་ཁ་པ་ *Çar Tsoñ-kha-pa*; འཇམ་མགོན་ལྷ་མ་ *Hjam ngon bkama*.

གངས་ཚན་མགོན་པོ་ *Gañ-can ngon-po* or ལྷུན་རས་གཟིགས་ *Spyan-ras gzig* the patron saint of Tibet, Avalokites'vara, also styled:—འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten ngon-po*; ཐུགས་རྗེ་ཚེན་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་ *Hgro-wahi ngon-po*.

གངས་ཚན་རྒྱལ་པོ་ *Gañs-can rgyal-po* King of Tibet; and in books occasionally applied to the Dalai Lamas of Lhasa.

གངས་ཚན་རྒྱལ་པོའི་བཞུགས་གནས་ *Gañs-can rgyal-pohi bsti-gnas* as also ཚོས་འཁོར་དཔལ་གྱི་ལྷ་ས་ *chos-hkhor*

dpal-gyi Lha-sa used to designate Lhasa, the capital of Tibet (*Yig. k. 31*).

གངས་ཚན་ཚེན་པོ་ *gañs-can chen-po* sometimes applied to mountainous region covered with eternal snow extending from Ladak to the Kailas range. Also the name of a fabulous mountainous region the chief peak of which is said to be about 1,500 miles round and filled with *Yakṣa*, *Rakṣa* and other demi-gods.

གངས་ཚེན་ *Gañs-chen* any great range of snowy mountains or a great glacier; n. of a village at the south-western foot of the Kañchenjunga mountain. གངས་ཚེན་མཚོ་དྭུ་ལྷུ་ (*Kanchenjunga* in Sikkim) lit. the five great repositories of snow.

གངས་ཚེན་ཚོས་རྒྱལ་ *Gañs-chen Chos-rgyal* the Grand Lama of Tibet; also the name of a guardian deity of Buddhism in Tibet; a name of Yama, the Lord of Death, who is worshipped in Tibet under the name of *Dam-chen Chos-rgyal*.

གངས་ལྗོངས་ལུམ་ *Gañs-ljoñs yul*=བོད་ *Boḍ* Tibet.

Syn. གངས་ཚན་གིང་ *gañs-can shin*; གངས་རི་ར་བའི་སྒོར་བའི་གིང་ཁམས་ *gañs ri ra-wahi skor-wahi shin-khams*; གངས་ཚན་ས་ལྗོངས་ལྷུན་ལྗོངས་ *gañs-can sa-lhahi sman-ljoñs* (*Mñon. and Yig. k.*).

གངས་འབབ་ *gañs-hbab* avalanche; it snows.

གངས་ལྗམ་ *gañs-sbal*, also called དཀྱིལ་འཁོར་ *dkyil-hkhor* गीघा, the snow lizard with circular marks on its skin resembling the common Indian lizard (*Lex.*); a frog of fabulous origin: the male fróg is said to live on the top of the snowy mountains and the female frog in the abyss of the deep gorge below the mountain; when the sun passes over the tropic of cancer (*karkata* or crab), the male frog descends to the foot of the mountain and the female frog ascends there to meet him midway. Before

‡ གུ་ལི་རྟོག་ *gan-tabi-tog* or གུ་ལི་པ་ན་ *gan-thi par-na* a medicinal plant.

‡ གུ་ལི་ *gan-ti* བཟི་ a piece of thick plank measuring about 6 feet by 12 inches either of white sandal wood or of deodar, which when struck with a hammer or another piece of thick hard wood, produces a kind of ringing sound which is heard from a great distance. It is used on special occasions to summon the monks of a monastery to attend any special religious service, &c.

གུ་ལི་གཡོག་ *gan-gyog* or གུ་ལི་མེ་བུ་ *gan-ti the-hu* བཟི་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ the rod or hammer with which the *ghan-ti* (wooden gong) is struck or beaten.

‡ གུ་ལི་པ་ *gan-ti pa* (mystic) avarice; greed for gain (*K. g. 126*).

‡ གུ་ལི་ *gan-ti* རྟོག་པ་ in books the gong or bell to call monks to monastic services.

གུ་ལི་མཚོ་ *gan-mtsod* = བཟ་མཚོ་ *ban-mtsod* store-room, store-houso.

‡ གུ་ལི་ལྷུ་ *gan-khuñ*, defined as ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *puñ-mohi rgyab-kyi sgyid-khuñ*, the cavities behind the knee bones.

གུ་ལི་ *gan-sgra* a belch (in *W.*) (*Jä.*).

གུ་ལི་ *gan-pa* to hide; to conceal one's self: ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *Rgyal-wahi hbyuñ-gnas hdi yontan thams-cad gab-nas mi ston-par gadah-was*. This *Rgyal-wahi hbyuñ-gnas* having concealed all his talents does not exhibit them (*Hbrom. 12*).

Syn. ལི་པ་ *yib-pa*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *shas-pa*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gyogs-pa*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *mi mñon-par byawa* (*Mnoñ.*).

གུ་ལི་ལྷུ་ *gab-phyuñ* n. of a religious treatise on the occult doctrine of Buddhism.

གུ་ལི་ཚོ་ *gab-tse* = གུ་ལི་ཚོ་ *gab-rtse* བཟ་ or གུ་ལི་ཚོ་ *gab-tshe* a plan or table of points for computing the figures of divination in magical computations. In this connection, ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *sa-la gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* refers to calculating the identity and deeds of mischief done by a local "god of the soil." Again ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* refers to astrological calculations worked with the *gab-tse*. གུ་ལི་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* is a mystic chart used for bodily prognostics; གུ་ལི་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* one for the speech; གུ་ལི་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* one for the heart. གུ་ལི་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *gnas pahi sa-bdag-gi rtsis* In the general term *gab-tse* are included many particular significations, that for the soil, that for the sky, that for the intermediate space, etc.

གུ་ལི་ཚོ་ *gab-tshad* slow, insidious fever; according to *Sch.* a hectic, consumptive fever.

གུ་ལི་ཚོ་གུ་ *gab-tshig* མཚན་ རྟོག་པ་ riddle; also mystical words or expressions used in magic to stupify one's enemies without killing them. Also the 16 ornamental mystical allusions employed to excite laughter in a play, etc., and to convey hidden meanings in an assembly, etc. The names of these are as follows:—ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *kun-tu tshogs pahi gab-tshig*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *de-bshin-du shu byed-kyi rim-pa dan bral-wahi gab-tshig*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *rab-bcom-gyi gab-tshig*; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *mthun gzugs-kyi gab-tshig*;

རུབ་མའི་གཤམ་རྩོག་ *rtsub-mohi gab-tshig*; བྲངས་ཀྱི་གཤམ་རྩོག་ *grañs-kyi gab-tshig*; རབ་བཅགས་ཀྱི་གཤམ་རྩོག་ *rab btags-kyi gab-tshig*; མིང་དུ་འདུས་པའི་གཤམ་རྩོག་ *miñ-du hduş-pahi gab-tshig*; ལྷིབ་པའི་གཤམ་རྩོག་ *sgrib-pahi gab-tshig*; མཐུན་པའི་ལྷུང་གཤམ་རྩོག་ *mtñun-pahi sgrahi gab-tshig*; མེངས་པའི་གཤམ་རྩོག་ *rmoñs-pahi gab-tshig*; ཡོངས་སྤྲེལ་གཤམ་རྩོག་ *yoñs phrogş-kyi gab-tshig*; གཅེག་བསྐྱབས་ཀྱི་གཤམ་རྩོག་ *gcig bşgribş-kyi gab-tshig*; གཉེས་ཀྱི་བསྐྱབས་པའི་གཤམ་རྩོག་ *gñiş-ka bşgribş-pahi gab-tshig*; ཡོངས་འདྲེས་ཀྱི་གཤམ་རྩོག་ *yoñs hdreş-kyi gab-tshig*.

གཤམ་ཡིག་ *gab-yig* 1. in the medicinal works of Tibet the names of certain drugs and medicines are written in words which are not ordinarily understood, having secret meanings assigned to them. 2. in figurative language, meanings of names and words which are not ordinarily understood. Such are called གཤམ་མིང་ *gab-miñ*, i.e., secret names.

གཤམ་ས་ *gab-sa* རྩམ་ས་ *şbaş-sa* or ཡིབ་ས་ *yib-sa* hiding-place; place of concealment: གཤམ་མང་མང་པོ་ཁྱེད་ལ་གཤམ་ས་དང་འགྲོ་ས་ནི་མིད་ we came bringing much gold with us, but we were without a hiding-place or a place to go to (*A. 120*).

གམ། *gam* निकट near, v. གན་ *gan*.

Syn. གམ་ཡོ་ *gam-yo*; དུང་ *druiñ*; རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* (*Mñon.*).

གམ་གུམ་ *gam-gum* a number, བྲངས་གནས་ *grañs-gnaş* (*Ya-sel. 57*).

གམ་སྤྲངས་ *gam-spañs* panels or little boards beneath the cornice of a roof, often filled up with paintings (*Jü.*).

‡ གམ་བྱུ་ར་ *gam-bu-ra*, जम्बिर in *W.* a citron; lemon (*Jü.*).

གམ་འབྲོག་ *gam-hbrog* a dairy in the neighbourhood of one's residence. *Gam-hbrog rgyañ hgrog bşañ-wa rtsa-yi dge* Near and distant dairy farms become thriving through the abundance of pastures (*Jig.*).

གམ་འཛིན་ *gam-hdsin* abbr. of གན་རྒྱ་དང་འཛིན་ *ganrgya dañ hdsin*, a receipt, acknowledgment; the letter of transfer, exchange, &c., for buying and selling or transaction of money business, &c.: གམ་འཛིན་ལྱེད་པ་འདོད་ལྷུང་གྱི་བཞོན་པ་གོ་བདའ་འཕྲོད་རེས་ *gam-hdsin byed-pa hdod sbyardgyi bkod-pa go-brdah hphrod ñes* certainly, the receipt and the deed of agreement should be satisfactorily explained (*Rtsü*).

+ གམ་ཡོ་ *gam-yo* (གམ་གཤམ་གྱི་གམ་ཡོ་ *gam-gyog*) = རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* attendant.

གམ་ཁུ་ *gahu* सम्पुट 1. a little box or case; when containing a talisman or amulet, it is worn suspended round the neck.

གར་ I: *gar* or གར་བོ་ *gar-bro* རྣམ་, ལཱཏ, མའབ་ dance; acting in a dramatic play; gesticulation; གར་བས་བསྐོར་ *gar-waş şbkor* surrounded by dancing girls or actors; གར་ལྱེད་པ་ *gar-byed-pa* to dance; ལྷུ་གར་རྩོད་མོ་ ལྱེད་པ་ *glu-gar rtseñ-mo byed-pa* to sing; to dance and play; གར་ཟས་ *gar-zaş* the food given to performers; *gar hkhrab-mkhan gyi zaş-la* for the food of those who perform dancing; གར་ལ་དགའ་བ་ *gar-la dgah-wa* ལྟོགས་ལྡན་པ་ very fond of dancing; གར་ལ་བཞུགས་ *gar-la bñta* ལྷུ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ attending a dance; witnessing a performance.

གར་གྱི་ལྷུང་མོ་ *gar-gyi ltañ-mo* ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ danc-ing entertainment or amusement.

གར་གྱི་དབང་པོ་ *gar-gyi dwañ-po* = ལྷུ་བོ་ *grub-chen* or རྣམ་འཕྲོད་པ་ཚེན་པོ་ *rñal-hbyor-pa*

གར་པོ II: ཅན, also གར་མོ *gar-mo*, thick; dense; condensed; not fluid.

གར་བ 1. *gar-wa* བསྐྱེད་པའི་ *h̄ska-wa* ཀཔམ་པ་འཇུག་པའི་ 2. strong; གར་ཇང་ *gar-chañ* strong beer (*Jü.*).

གར་བཅོམ་འཕགས་པ་ *Gar btsan h̄phags-pa* name of a monastery and also of a deity in Tibet (*Jig. 3.*).

རྩ་གཤམ་ *gar-dsa* or བེ་གཤམ་ *bi gar-dsa*, གཤམ་, འཇུག་པའི་ རྩ་གཤམ་ n. of a tree or kind of wood རྩ་གཤམ་ *giñ* (*K. ko. 7, 3.*).

གར་ཤི *gar-sha* the native name of the district called La-hul or La-hol by the Hindus (*Jü.*).

གར་ལོག *gar-log* acc. to the Tibetans rapacious mountain tribes belonging to the far north-east of Tibet. རྩ་གཤམ་གྱི་ལོག་པའི་ རྩ་གཤམ་གྱི་ གར་ལོག་ལེན་ཞེས་པའི་གཤམ་པའི་གྲུང་པའི་གྲུང་པའི་ རྩ་གཤམ་ those styled in the Tibetan tongue *Gar-log* are described in the Li-s'i Gur-khang as Turushka. The གར་ལོག་ *Garlog* were a different people from the མགོ་ལོག་ *Mgo-log*. གར་ལོག་གི་ རྩ་གཤམ་གྱི་ ལུས་པའི་བཅའ་ཚམས་ལྷན་པའི་གྲུང་པའི་གྲུང་པའི་ རྩ་གཤམ་གྱི་ *Gar-log gi rgyal-po la sku-lus b̄tañ-was chos-phyir srog-kyañ b̄toñ-wahi rgyal-po yin.* In Atis'a's biography it is mentioned that the King of the Gar-log in the first part of the 11th century, A.D., came from the Indian side and made the King of Tibet a captive when he was there on a visit to Purang. Probably they were the earliest Mohamedan invaders of Kashmir.

གར་པ *gar-pa* the muscles of the thumb (*Med.*) (*Jü.*).

རྩ་གཤམ་ I: *gal* = རྩ་གཤམ་ *nan* pressing; གལ་གྱིས་ *gal-gyis* pressingly, urgently.

གལ II: importance གལ་དུ་འདོད་པ་ *gal-du h̄dsiñ-pa* to consider of importance; to esteem.

Syn. གནད་ *gnad*; མདོ་ *mdo* (*Mñon.*).

གལ III: 1. constraint; compulsion: *ña-la gal-juñ* in *C.* "I have been compelled" (*Jü.*). 2. trap; snare: in colloq. གལ་འདུག་པ་ *gal h̄dsug-pa* to set a snare (*Jü.*).

གལ IV: v. གར་པ་ལ་ *gañ la-la.*

གལ་འགག་ *gal-h̄gag* = གནད་འགག་ important; གལ་འགག་ཚེ་བ་ very important.

གལ་ཚུང་ *gal-chuñ* unimportant; insignificant; undervalued; slighted.

གལ་ཚེ་བ་ *gal-che-wa* very important: ཚེ་བའི་དང་ཕྱི་མ་གཤིས་ལས་ཕྱི་མ་གལ་ཚེ་བ་ of the two, this life and the future, the latter is of greater importance: རྩ་གཤམ་གྱི་ལོག་པའི་གྲུང་པའི་གྲུང་པའི་ རྩ་གཤམ་ it is of greater importance to acquire accomplishments than to go roving about without purpose: རྩ་གཤམ་གྱི་གལ་ཚེ་བ་ important moral precepts.

Syn. གནད་ཚེ་བ་ *gnad-che-wa*; རྩ་ཚེ་བ་ *rtsa-che-wa*; རྩ་གཤམ་ཚེ་བ་ *khag-che-wa*; གཤམ་ཚེ་བ་ *gtso-che-wa* (*Mñon.*).

གལ་ཏེ *gal-te* conj. if; in case of; implies a conditional possibility. It is placed as the first word in a conditional sentence while རྩ་གཤམ་, its complement, stands after the verb at the end; together they signify "if." གལ་ཏེ, however, is sometimes omitted, རྩ་གཤམ་ still meaning "if." In colloq. expression གལ་ཏེ *gal-te* is seldom used; but "*gal-shi*" is a common substitute: གལ་ཏེ་བདེ་བ་གཞུག་འདོད་ན། འདོད་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་ཐུངས་པ་ if you wish to enjoy all happiness, you must entirely leave off all desire: གལ་ཏེ་རྩ་གཤམ་ རྩ་གཤམ་འདོད་ན། མི་ཉེན་གྱི་ཁྱིམ་ལོངས་ལྷན་པའི་ རྩ་གཤམ་ རྩ་གཤམ་ཚུང་མ་ལ་

བཏྲ་བ, རྗེས་ལ་གསུམ་པོ་སྐྱང་བར་ཅུ if you wish at all times to live in friendship (with the three Holies), you should avoid the three dangers, viz. of looking at your loving wife, thinking of profit, and of confiding in an envoy.

གལ་མངོ *gal-mdo* = གལ་འགག *gal-hgag* or གནད་འགག *gnad-hgag* 1. really, essentially of importance. 2. n. of a disease (*Med.*).

གལ་པོ *gal-po* probably same as གལ *gal*. གལ་པོ་ཆེན་པོ་བཟུང་དཔོན the important, indispensable master of the house (family).

གལ་པ *gal-pa* to force, to press some thing on a person: མི་ལ་བཏོན་གལ indoor confinement is forced on men (*Jā.*).

གལ་བར་བྱེད་པ *gal-war byed-pa* བརྟེན་བཏང་བ *brtson btañ-wa* ཅུར་ལ, ཅུར་ལ་ཅུར་ལ to be assiduous.

གལ་བཟུང *gal-bzuth* (lit. got hold of the important thing), = ཐུན་འཕྱེན་ renunciation.

གལ་འ *gal-ro* in *W.* refuse; rubbish.

གས *gas*, v. འགས་པ *hgas-pa*.

གི *gi* I. numeral for 33, v. affix instead of ཉི *kyi* after ག and ར; for signification v. ཉི *kyi*.

གི་གུ *gi-gu* the vowel sign ི for *i*.

གི་གུ་ཤེལ *gi-gu shel* = གི་གུ་ག *gi-gu-ga*, having a white speck in the eye; wall-eyed (of horses) (*Sch.*).

གི་ལྗི་པིག *gi-lji-big* or ཀོ་ཅི་པིག *ko-tsi-big* tanned skin of a kind of deer obtained from Mongolia and China (*Jig.*).

གི་གུ་ནེ་རུ *Gu-ne-ru* n. of an Indian *yoginī* or female ascetic (*K. dun. 38*).

གི་ལྱང་ *gi-wañ* and also གི་ཁང་ *gi-hañ* མི་རོ་དཔལ་, རོ་ཅལ་, རུ་ཅལ་, མི་རྩུལ་ a yellow pigment, an anthelmintic medicine; བི་རྩུལ་ n. of a concretion in the entrails of some animals, used for medicine. Acc. to the medical works of Tibet this concretion is formed in the liver of certain animals and seldom in men, and it resembles in appearance and size the boiled yolk of a hen's egg. There are also smaller ones. Acc. to some lexicographers this concretion is formed in two or three *strata* or folds. The best quality of *gi-wañ* is that which is obtained from an elephant, and those obtained from the ox called *gorocaná* are of second quality. A kind of གི་ལྱང་ *gi-wañ* is also obtained from minerals and clay, and is of reddish-yellow colour. All these are supposed to be possessed of wonderful healing power. གི་ལྱང་དང་སྐྱང་ རྩུ་མ་མིག་སྐྱང་ལྷུ་མ་མིག་གཉིས་ལ་བསྐྱུ་ན་མ་གཞི་ལ་ཡོད་པའི་ གཉིས་ལས་མང་མཛོང་བར་འགྱུར་རྩི (*K. g. 2 308*). *Gi-wañ* mixed with honey, if applied to both the eyes as a medicine, will give one such a clear vision, enabling one to see all the treasures which are in the earth.

གི་ལེན་ལྷན་དུ *Giri bhan-dha* n. of a mountainous country: *Gi-ri bhan-dhahi gul-gyi mtshahi ri khoñs-su kla-klohi rigs mi-hdra-wa beu yod-par rgya-gar-pa dag-la grags-ñiñ* it being known to the Indians that in the mountains skirting the country of Giribandha there are ten different La-lo tribes (*Dsam.*).

གི་ལེང་ *gi-lñ* a strong-bodied horse (*Sch.*).

གི་ལེན་ *gi-lin* a fabulous animal.

གུ་རུ་མཚན་བརྒྱད *Gu-ru mtshan-brgyad* the eight manifestations of the Great Teacher; also the eight names of Padma Sambhava.

གུ་རུག *gu-rug* 1. in *Ld.* a colt or foal of an ass (*Jü.*) 2. n. of a celebrated lama who was tutor to *Rog Ces-rab.*

གུ་ལང་ *gu-lañ* n. of a deity propitiated by mothers (in Tibet) for the well-being of their children. According to some this deity blesses mothers with children.

གུ་ལིང་ *gu-liñ* 1. pure gold picked out from a mine. 2. also spelt གུ་གླིང་ *gu-gliñ*, gold embroidered cloth or silk: གུ་གླིང་གོ་ཚམ་ བོས་གཅེག་ལུལ་ནམ་ having presented a religious garment of embroidered silk (to him).

གུ་ལེ *gu-le* in *W.* for ག་ལེ *ga-le* slowly; softly; gently.

† གུ་ཅི *Gu-çri* said to be a corrupt form of the Chinese title of *Kauçiri*, which is conferred on Buddhist monks and religious men, but it is evidently the corruption of the Sanskrit title of *gauri*, the lord of religion or *guru-çri*: in Tibetan ཡོན་ཏན་དཔལ་ *yon-tan-dpal*, the blessed, learned or talented one. In Mongolian *Kau-çri* signifies a *Pandit* or a learned man.

གུ་ཅི་ཚོག་པོ་ *Gu-çri sog-po* Gus'ri the Mongolian, in Tib. called གུ་ཅི་བཏུན་པོ་རྩོད་ཚམ་གྱུ་ལ *Gu-sri bstan-hdsin chos-rgyal*, the *Dsuñgarian* Chief, who conquered Tibet and established the supremacy of the Dalai Lama in 1643 A.D. over all Tibet; also an *Eleuth* Mongolian who belonged to Gus'ri's banners.

གུ་སུ *gu-su* occurs in (*Vai. kar.*) a garment, dress (*Jü.*).

གུག་གུ་བའན *gug-gu, bçan* an oblation cup: གུག་གུ་བའན་ནི་རྩོད་གྱི་ཉིང་ལམ་ཁོད་ *gug-gu bçan-ni Hor-gyi tiñ las loñ* this name is now applied to enamelled cups made in China (*Jig.*).

‡ གུག་གུལ་ *gug-gul*, v. གུ་གུལ་ *gu-gul.*

གུག་པ *gug-pa* 1. དུད་པ་ *dud-pa*, དད་པམ་ གུག་པ་ *dad-pas gug-pa* རྒྱུ་འཕྲུག་འདུག་ bent as in reverence, to bend in salutation: གུག་བཅས་ *gug-bcas* with humility, humbleness, modesty. 2. In *W.* to rub or scratch gently; to tickle.

གུག་གུག་ *gug-gug* bend low: མགོ་ལུས་ གུག་གུག་གསུམ་གྱིས་ལྷག་ལུས་ *ngo-lus gug-gug gsum-gyis phyag-byas* he saluted thrice, bending low his head and body.

གུག་གོ་བ་ *gug-ge-wa* bent; bent downwards (of leaves) (*Vai. sh.*), v. གུག་པ་ *gug-pa.*

གུག་སྲང་ *gug-srañ* weight of gold according to the standard formerly used in the province of གུ་གེ *Gu-ge*, a *Srañ* or ounce of གུ་གེ *Gu-ge*: གཅེང་གུག་སྲང་གསུམ་བརྒྱ་ལུལ་ནམ་ having presented gold of the weight of 300 ounces (of *Gu-ge*) (*A. 79*).

གུང་ I: *Guñ* an imperial title, belonging to the second class of nobility in China; it is second only to the distinction of *Wang* or Prince, and is very much prized in Tibet. The recipient wears a ruby button and three plumes of the peacock.

གུང་ II: འཕྲུག་པོ་ variously applied (1) to a species of leopard-cat found in Tibet.

which is smaller than the Himalayan leopard, and (2) to the broad-headed tiger of Central Asia, kharakula of the Mongols, which lives in the forests of the Amur and of North-Western China. The flesh of latter is used in paralysis, and also as an antidote against evil spirits.

གུང་ III: the middle; central; also generally the meridian; noon; midday; as well as, less frequently, midnight; ཉེན་གུང་ *nin-guñ* midday; noon; མཚན་གུང་ mid-night.

གུང་ལ་ *guñ-la* in the middle: རྫོང་གྱི་གུང་ནས་ཐོན་ *stod-kyi guñ-nas thon* taken or come out of the middle of Upper Tibet.

གུང་དུ་ཕྱེད་པ་ *guñ-du byed-pa* to divide through middle; to dissect anatomically; དབྱར་གྱི་གུང་ལ་ *dwyar-gyi guñ-la* in the middle of summer; མཚན་གྱི་གུང་ལ་ *nam-gyi guñ-la* at the midnight hour; the middle watch of night.

གུང་རྒྱལ་ *Guñ-rgyal* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

གུང་ཇ *guñ-ja* midday tea; also the religious service conducted in a Buddhist monastery at midday when tea is served to the congregated monks.

གུང་གཉིས་ *guñ-gñis* the two middle times, midday and midnight.

གུང་མང་ *Guñ-thañ* lit. central plain, n. of a part of Ngāri Khorsum; n. of a monastery in Ngāri.

གུལ་གུང་མང་ district of Gungthang in western Tsang, the birth-place of *Nag-tsho Lo-tsa-wa Tshul-khrims rgyal-wa*, who brought Atis'a to Tibet.

གུང་མང་འཇམ་དབྱེད་མ་ *Guñ-thañ Hjam-dbyañs* n. of an incarnate Lama of Amdo, who

became the high priest of *Tashi Gomāñ* monastery of Amdo and erected a lofty chorten-temple 360 feet high; and founded a monastery with a library containing 20,000 block-print volumes.

གུང་མང་རྩེ་གོ་རྟོན་ *Guñ-thañ Rtsahi ko ron* the birth-place of *Milaraspa* the poet and saint.

གུང་པ་ *guñ-pa* = འབྲིང་པོ་ *hbrin-po* མཐམ་མ་ the second of three brothers; the middle one.

གུང་འབབ་པ་ *guñ hbab-pa* to take rest at noon on a journey; གུང་ཚོགས་ *guñ-tshigs* dinner (*Sch.*).

གུང་འཇུག་ *guñ-hdsug* མཛམ་རྒྱུ་ལི་ also *gung-mo*, the middle finger.

གུང་རི་གུང་བཅོན་ *Guñ-ri guñ-btsan* the son and successor of King བློ་མོང་ལྷུ་བཅོན་ *Khris-roñ ldehu-btsan* who reigned in Tibet about 733 A.D.

གུང་ལ་ཕུག་ *guñ-la phug* or གུང་དམར་ལ་ཕུག་ *guñ dmar-la phug* carrot.

གུང་སངས་ལ་འགྲོ་བ་ *guñ-saṅs la hgro-wa* to take a walk about midday, also generally to take a walk གུང་ལོན་ *guñ-lon* at noon.

གུད་ *gud* 1. slope; declivity (*Cs.*). 2. separation; solitude; seclusion (*Sch.*).

གུད་དུ་ *gud-du* = ལོགས་སུ་འཇོག་ཏུ་ *logs suham sger-du* aside; apart: ཡང་ཇོ་བོས་ཕུག་དང་རྫོན་པ་ལ་ གུད་དུ་གསུངས་པ་ again *Joḥo* spoke to *Phyag-dar ston-pa* while alone in a solitary place (*A. 5.*).

གུད་དུ་འཕོང་བ་ *gud-du hbor-wa* 1. to place aslant or to one side; གུད་དུ་གཉེགས་པ་ *gud-du gegs-pa* to separate (*Jā.*), disperse. 2. to buy dear, at a loss; synonymous with གུན་ལོད་ *gun-god*; in *Lad.* heavy or thick of hearing; གུད་ནག་ *gud-nag* quite deaf; deaf as a post. 3. གུད་དུ་འཇུག་པ་ *gud-du hjug-pa* = ལོགས་སུ་བཞག་པ་ *logs-su bshag-pa* or ལྟན་དུ་བཞག་པ་

shan-du heug-pa to humiliate; deprecate; to place in a false or inferior position.

གུད་པ *gud-pa* = འགུད་པ *hgud-pa*.

གུད་པོ *gud-po* dear; expensive, v. རྒྱུད་པོ *rgud-po*.

གུན *gun* loss; damage: ང་ལ་གུན་ཐོག *ña-la gun-phog* in *W.*, I have suffered loss (prop. damago has come to me) (*Jä.*). གུན་ཐུགས་པ་ལ་བཅོངས་པས་ཉེན་རེ་ཙམ་གྱི་གུན་ཐུགས་ in all other places, on the other hand, they out of pride almost daily tried to replenish their loss (*Hbrom.* 133).

གུན་དུམ *gun-dum* a bottle-shaped or cylindrical basket for fruit in *Ld.* (perhaps akin to *rkon-pa*) (*Jä.*).

གུན་པོ *gun-po* in *Ld.* expensive; dear.

གུམ་སྟེ *gum-ste* = ཤེ་ནས *çi-nas* or ཤེ་སྟེ *çi-ste* having died or been dead: དེ་ནས་ལྷན་མི་ཤིང་བར་བས་ཟེ་གུམ་སྟེ *de-nas gun mi-riñ war Bram-ze gum-ste* then, not long after, the Brähman having died (*Hbrom.* 162).

གུམ་པ *gum-pa*, v. འགུམ་པ *hgum-pa*.

གུར *gur* བཟང་མེད་, པལྱར་, པམ་མེད་ a tent; also a house made of hay or straw or grass; དབྱ་གུར *dwu-gur* a sleeping tent; འབྲུགས་གུར *hshugs-gur* a tent used by a great man for his residence; གུར་ཡོལ་ *gur-yol* the ceiling of a tent; གུར་ཁེབས་ *gur-khebs* the cover or canopy; རས་གུར *ras-gur* tent of cotton cloth; རྒྱལ་གུར *rgyal-gur* royal pavilion; དམག་གུར *dmag-gur* a military tent; གུར་མཚོག *gur-mchog* a magnificent tent; གུར་ཐག *gur-thag* tent robes; གུར་པེར *gur-ber* in *W.*, or གུར་ཤིང་གུར་ཤིན་ *gur-çiñ*, the tent poles; གུར་ཐོག *gur-thog* the upper covering or outer-fly of a tent; ཐབ་གུར *tkab-gur* hearth-tent; that which is used

as a kitchen; གུར་གྱི་གསལ་བུ *gur-gyi çam-bu* the outer canopy-like cover of a tent; the upper part of a double tent; གུར་ཕུར *gur-phur* the pegs or pins used for pitching a tent; གུར་གཤོར་ *gur-gshol* the walls of a tent; གུར་གླུང་ *gur-glad* the top or crown of a tent; the passage for the smoke out of a tent; གུར་འགྲམ་ *gur-hgram* lattice in the side of a tent; གུར་རྩུམ་ *gur-leam* stakes supporting the roof of a tent (*Sch.*).

གུར་ཁང་ *gur-khañ* the imaginary pavilion or mansion of the gods, which is formed in the sky, canopied by rain-bows, walled by rays of light, supported by diamond posts and carpeted with variegated clouds, for the use of the gods when they come to witness religious entertainments or performances of the pious on this earth.

གུར་གྱི་མགོན་པོ *Gur-gyi mgon-po* a divinity of the Sakya-pa School.

གུར་དག *Gur-drag* n. of a Buddhist deity of the Sakya-pa School.

གུར་ནག *gur-nag* these of the black tent, or the Black-tent Mongols; གུར་དཀར་ *gur-dkar* the White-tent tribes of Mongolia; གཏོང་གུར *god-gur* the tent used by itinerant mendicants or *Shamans*.

གུར་པ་བླ་མང་ *gur-pa grba-tshañ* a Buddhist congregation at གུར་ཙེ *Gyañ-tse*.

གུར་ལྲགས་ *gur-lpagş* a perforated skin; a hide full of holes (*Sch.*).

གུར་ཤེར་ *gur-ser* the tribe of the Mongols who used to live in yellow tents. The Tāranātha Lama of Urga (Tah Khureh) in Mongolia still uses the yellow tent.

གུར་གུམ་ *gur-gum* or གུར་གུམ་ *gur-kum* ལྷ་རྩུབ་, ལྷ་རྩུབ་ཀྱི་རྩུབ་ saffron, crocus, marigold,

གོ III: 1. place; room; space (prob. = གུ་གུ); in this sense it is used in མཚམས་མེད་པར་ *mtshams med-par*, without intermediate space, i.e., close together, continuous: འབྲུག་རོགས་གོ་མཚམས་མེད་པར་སྐྱེས་ *hbru sna-tshogs go mtshams med-par skyes* grain of every kind grew densely, luxuriantly: གོ་མཚམས་མེད་པར་གང་པ་ *go-mstshams med-par gañ-wa* closely filled. An important compound of *go* is found in གོ་ཚད་ *go-chod*, the space is cut off, or filled, i.e., the matter is done with, settled; satisfaction has been made; colloq. also I have got enough; I am full: དེས་རྒྱལ་བའི་གོ་མེ་ཚད་པ་ *des rgyal-wahi go-mi chod-pa* by this the victory has not yet been fully decided: རྩོམ་བསམ་སྐྱོམ་གསུམ་གྱི་གོ་ཚད་ *thos-bsam sgom gsum-gyi go-chod* there is intermission of hearing; thinking; meditation: འབྲེན་གོ་མེ་ཚད་པའི་ཚམས་ *khyed-la go-mi-chod pañi chos* doctrine not satisfactory to you: བྱ་ཚབ་ང་རྒྱ་གསུམ་ཅེ་ཕྱིར་གོ་མེ་ཚད་ *bu-tshab ña spyugš ci-phyir go-mi-chod* why should it not be sufficient that I be banished instead of my son? 2. place, position, rank, condition of life: ཡལི་གོར་ *pha-yi gor* in the place of his father; གོ་ནས་ *go-naš* according to; in proportion to (*Jä.*): གོ་ནས་ན་ *go rgaš-na* when rank and dignity are grown old and gone; when the position in life has been lost: རང་གོ་གོ་འདུག་ that is my place; my business. 3. a way, a space, in the more general sense: ཐྲིན་གྱི་གོ་བར་ཕྱི་ནས་འོངས་ *sprin-gyi go-war phyenas hoñs* have come parting the clouds: རམ་མའི་གོ་ན་ *a-mahi go na* at the place of my mother; with my mother (*Jä.*). གོ་ལྗོན་པ་ *godog-pa* to change place, especially to turn to the contrary (*Sch.*); རྩད་གོ་ *nad-go* the seat of disease (*Sch.*).

གོ་སྐབས་ *go-skabs* अवकाश, स्थान, अन्तर, अंतर, मध्य interval; leisure; space; opportunity; in the meanwhile: བར་མཚམས་

ཚོག་གོགས་ཀྱིས་དལ་བ་དང་ཁོམ་པ་དང་དབང་དང་ལོང་ལོད་མེད་ occasionally with companion words *go-skabs* signifies slowly, at leisure, or in power; just at the time: བདེ་བར་བཟང་པའི་གོ་སྐབས་མེད་ *bde-war bšdad-pahi go skabs-med* there is no chance of my sitting at ease: དེ་ཕྱིར་བདག་ལ་གོ་སྐབས་རྩལ་དུ་གསོལ་ *de-phyir bdag-la go-skabs stsal-du gsol* (A. 16) therefore I pray for leave to avail myself of this opportunity.

གོ་སྐལ་ *go-skal* the share or portion due to a person in accordance to his rank (*Jä.*).

གོ་ཁང་ *go-khañ*, གོ་ཚའི་ཁང་པ་ *go-chahi khañ-pa* arsenal (*Schtr.*).

གོ་ཐབས་ *go-khrab* = གོ་ཚད་ཐབས་ *go-cha dañ krab* coat of mail with helmet; armour, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཚུན་པ་ *go-gyon-pa*, གོ་ཆ་ཚུན་པ་ *go-cha gyon-pa* to wear a coat of mail, etc.; to put on war dress.

Syn. གོ་བགོས་ *go-bgos*; གསུམ་གྱི་ཚས་ཐུགས་པ་ *gyul gyi chaš shugs-pa*; ཡ་ལང་བགོས་ *ya-lad bgos* (*Mñon.*).

གོ་གྲས་ *go-gral* or གོ་གྲས་ *go-graš* rank; dignity (*Cs.*).

གོ་བགོས་པ་ *go-bgos pa* सज्जीकरण the act of equipping or arraying: = གོ་ཆ་ཚུན་པ་ *go-cha gyon-pa* to equip with armour; put on harness, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཅ་ *go-ca*, v. གོ་ཆ་ *go-cha*.

གོ་ཆ་ *go-cha* सज्ज, वस्त्र, शस्त्र, सन्नाह, कञ्चुक निर्मोक, दशन; कवच armour; harness; gear; implements; tools; བཀྲ་ཤིས་ཀྱི་གོ་ཆ་ *bkra-ñis-kyi go-cha* the implement of good luck; an amulet.

Syn. ཡ་ལང་ *ya-lad*; མཚན་རློབ་ *mtshon-skyob*; ལུས་རློབ་ *lus-skyob*; ལུས་བསྐྱར་ *lus-sruñ*; ལྷགས་གོས་ *lchags-gos*; ལུབ་ཅན་ *shu'-can*; དྲ་བ་ཅན་

dra-wa can; འདུག་གོས་ *hkh rug-gos*; ལྷགས་ཀྱི་
བགོ་བ *leags-kyi hgo-wa*; ཁྲབ་ *khra b*; མིག་ *rmog*;
མགོ་སྐོབ་ *mgo s kyob*; མིག་ལྷ་ *rmog-shu*; ལྷགས་ལྷ་
leags-shu; མིག་ཐུར་ *rmog-thur*; རྩུང་ཐུར་ཅན་
khyun-thur can; གོ་ཁྲབ་ *go-khra b* (*Mñon.*).

གོ་ཚ་གྲོན་པ་ *go-cha gyon-pa*, v. གོ་གྲོན་པ་ *go gyon-pa* or གོ་བགོས་པ་ *go hgos-pa*.

* གོ་ཚ་དང་བཅས་ *go-cha dah hcas* སུལ་ (*Schr.*;
Kālāc. T. 139) with a ball.

* གོ་ཚའི་སྐྱེག་ཕྱེད་ས་ *go-chañi Skrag byed-ma*.
(22 B.) (*Schr.*)

* གོ་ཚའི་བསྐྱེད་ཕྱེད་ས་ *go-chañi Bskyad-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 C.)

* གོ་ཚའི་རྩ་མཚོག་ *go-chañi Rta-mchog*. (*Schr.*)
(21 A.)

* གོ་ཚའི་རྩ་རྗེ་ཉི་མ་ *go-chañi Rdo-rje ñi-ma*.
(*Schr.*) (20 C.)

* གོ་ཚའི་རྩ་རྗེ་སེམས་དཔལ་ *go-chañi Rdo-rje sems-
dpah*. (19 B.)

* གོ་ཚའི་རྩ་རྗེ་སྐྱེད་ས་ *go-chañi Rnam-snañ*. (19 C.)

* གོ་ཚའི་པད་མ་གར་དབང་ *go-chañi Pad-ma gar-
dwañ*. (*Schr.*) (20 A.)

* གོ་ཚའི་མོངས་ཕྱེད་ས་ *go-chañi Rmofñs-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 A.)

* གོ་ཚའི་རྩ་རྗེ་ཀ་ *go-chañi Tsañ-di ka*. (*Schr.*)
(23 A.)

* གོ་ཚའི་གཤེན་རྗེ་ས་ *go-chañi Gcin-rje-ma*.
(*Schr.*) (21 C.)

* གོ་ཚའི་རྩ་རྗེ་ཀ་ནག་པོ་ *go-chañi He-ru-ka nag-po*.
(*Schr.*) (20 B.)

གོ་ཚད་པོ་ *go-chod-po* = ཕན་ཐོག་པོ་ *phan-thog-po*
useful; serviceable. ལས་རྟོན་གར་ཕྱེད་ཀྱང་བསྐྱབ་རྩུམ་
པམ་མཐར་ཕྱིན་པའི་མི་ལ་གོ་ཚད་པོ་ཟེར་ *las don gañ-byed
kyañ hgrub-nus paham mthar phyin-pahi mi-
la go-chod-po zer* the term *go-chod-po* is
applied to a man who is successful or who
accomplishes any business or duty suc-
cessfully: མི་འདི་གོ་ཚད་པོ་ཟེར་ *mi-hdi go chod-dam*
will this man be of service? (*A. 127*).

གོ་སྟོད་ *go-sñod* བཟའ་ཇོ་ cummin seed
(*Zam. 24*).

‡ གོ་དུ་བ་རི་ *go-dā wa-ri* the Godavari river.
ཐུགས་ཀྱི་གནས་བརྒྱུད་ཀྱི་གཅིག་པེ་ཏའི་ལུལ་གྱི་ལྗོ་ཐག་ཉེ་སར་ཡོད་
*thugs-kyi gnas hrkyad kyig-gcig, be-tahi yul-
gyi lho-thag ñe sar-yod*, འ་མའི་ལྷ་མིག་མེགས་གནས་
ལ་མཚན་ཅན་མང་ *ho-mahi chu-mig sogñ gnas-ya
mtshan-can mañ* Godāvāri, one of the holy
rivers of Southern India, a place on its
bank near Vidharva where there is spirit-
symbol of Buddha. It contains a milky
spring (*Dsam. 36*).

‡ གོ་དམ་བུ་ *go-dam bā* n. of a drug

Syn. ཡངས་པ་ཅན་ *yañs-pa can*; རི་མོ་ཅན་ *ri-mo
can*; བ་སྐྱང་མིག་ *ba-glañ mig*; མཚོག་གྱིན་ས་ *mchog
sbyin-ma*; དབང་པོ་བཟྱ་བ་ *dbañ-po hkra-wa*; ཀློག་
ཅན་པོ་ *kam-ka chen-po* (*Mñon.*).

གོ་བདེ་བ་ *go-bde-wa* simple; easy; that
which is easily understood: གོ་བདེ་བ་ལ་བམམ་
ནས་དཔེར་བཞེད་ན་ *go-bde-wa la h sam-nas dper-hjoñ
na* he uttered an example with a view to
make it easily understood (*Situ. 101*).

+ གོ་འདུན་ *go-hdan*, defined as ལྡོ་ཚོགས་སམ་གར་
མས་པ་ *gna-tshogs-sam garñ mos-pa* what you
like of different kinds.

གོ་འདྲིས་ཁྱིམ་བ་ *go-hdris khyer-wa* = དགའ་བོ་ཉེས་
བོ་ཕྱིད་པ་ to be friendly; intimate (*A. 145*).

* གོ་དཀ་ *go-da* ཀློག་བཞེད་པོ་; གོ་དཀ་ལེམ་ཕྱེད་ *Go-da
hpheñ-byed* n. pr. (*Schr.*) (*Tā. 2, 82*).

གོ་འཕང་ *go-hphañ* = གོ་གནས་ rank; place;
position: རྣམ་མཁྱིན་སངས་རྒྱལ་གྱི་གོ་འཕང་ཐོབ་པར་བྱིན་གྱིས་
བརྒྱུད་པས་ may the blessing be accorded me
to gain the rank of an omniscient Buddha
(*Mil.*).

གོ་བ་ *go-wa* to understand; to perceive
mentally: དང་པོ་ཕམ་ཉི་ཏུ་གྲན་གྱི་གོ་བ་ཕྱིད་ *dañ-po
pañ-ti-ta kun-gyi go wa byun* first of all it
was understood by all the Pañdits.

གོ་བ་ཅན *go-wa can* = མཁས་པ་ a learned, clear-headed person; གོ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་ wise men.

གོ་བོ *go-bo* or བྱ་གོ་བོ *bya-go-bo* a kind of vulture: གོ་བོའི་བྱེ་བས་ཤུ་བ་དང་, མ་བྱ་བའི་རིགས་རྣམས་འདྲ་བར་བྱེད་ *go-wohi gre-was za-ma shu-wa dañ, ma-shu-wahi rigs-rnams hju-war byed* the larynx of the vulture causes indigestible meat and different kinds of food which are not digested, to become digested (*Sman.*).

གོ་བྱེད *go-byed* acc. to *Jä.* is a quality of the air.

གོ་བཞོག་ *yo-bzlog (go-äcg)* = གོ་ཚག་ *go-log* misunderstand; misapprehend; to attach a wrong meaning (*Situ. 110.*)

‡ གོ་ཕུ *go-yu* (Beng. *गुवा*) areca nut: གོ་ཕུས་མཁལ་མའི་ནད་སེལ་མོ་རྩ་མཚོག་ areca nut is the best essence for the tee'h and cures kidney disease (*Sman.*).

+ གོ་ར *go-ra* = བཅོན་ར *btson-ra* jail; prison.

གོ་རིམ་ *go-rim* order, arrangement: གོ་རིམ་དང་མཐུན་པར་རྒྱང་ཤད་གོད་པས་ have arranged it so as to agree with the order of things, etc. (*Situ. 101.*)

+ གོ་རེ *go-re* = རྫོགས་པ་ *rdsoqs-pa* perfected; finished; completed.

+ གོ་རེ་ཚང་ *go-re loñ* = མངག་གཞུག་པ་ *mñag gshug-pa* or རང་དབང་མེད་པ་ *rañ-dwañ med-pa* spontaneously; as a matter of course; without power to exert one's self in any matter; necessarily (*K. du. 175.*)

གོ་ལ་ *go-la*, ལྷ་ནག་གི་མ་རྩི་ལྷ་སེ་ཤིང་གི་ལྷུ་བ་ *rgya-nag gi sra-rtsihi rgyu-se ciñ-gi khu-wa* 1. a kind of gum, prob. acacia imported to Tibet from China; ashes which have burnt without ignition. 2. མཐོན་བྱ་མེར་བསྐྱེག་བའི་ཐལ་བ་ lime of burnt shell or cowries. 3. the areca nut brought from the sub-Himalayan district or from India is called ལྷན་གོ་ལ་ *sman go-la, i.e.,* the globular medicine; ལྷ་གར་གོ་ཕུ *rgya-gar*

go-yu the Indian areca nut, or མོན་གོ་ཕུ, areca nut from the sub-Himalaya; these two are called ལྷན་གོ་ལ་ *sman-go-la (Sman.)*.

གོ་ལའི་རྒྱུང་ *go-lahi-rluñ* ཉེ་ལྷག་ཤར་མར་རྒྱ་གུ་སའི་རྒྱུང་གི་མིང་ the wind which, acc. to Tibetan astronomers, keeps the sun and the stars moving in space: ལེབས་ཚོགས་ཀྱང་གོ་ལའི་རྒྱུང་འཁྲོམ་ལྟར་འགོག་མེད་དུ་བྱེད་ *phebs-tshogs kyañ Go-lahi rluñ-hgroś ſtar hgog-med-du shu* your letters should also be without let or hindrance, like the wind which keeps the heavenly bodies always in motion (*Yig. k. 87.*)

གོ་ལེ *go-le* = ག་ལེ *ga-le* or དལ་པོ་ *dal-po* slowly.

གོ་པ་ *go-ṣa*, ཨོ་རྒྱན་ལམ་བར་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་དེག་གི་མིང་ n. of a town in the way to Udyāna, prob. in Ancient Kabul (*S. Lam. 17.*).

གོ་ཚག་ *go-log* the reverse; opposite to what was; back again; also for གོ་ས་ཚག་པ་ *go-sa log-pa* degraded; position changed as in the case of a superior officer subordinated, or an inferior officer promoted to a higher position:—དཔོན་པོ་གཞོན་པོ་ *dpon-po gyog* master made a subordinate or servant, or གཞོན་པོ་དཔོན་ *gyog-po dpon*, a servant raised to the position of a master; བན་པར་སྐྱོམ་པ་ལ་གནད་པར་གོ་བ་ལྟ་བུ་ *phan-par smraś-pa la gnod-par go-wa lta-bu* to take a useful advice as intended for mischief; also ལྷིན་པ་གོ་ཚག་ opposed to charity or misunderstand charity; ཚུལ་བློམས་གོ་ཚག་ reversing, misinterpreting character or morality; བཅོད་པ་གོ་ཚག་ *bzod-pa go-log*, བརྩོན་འགྲུས་གོ་ཚག་ *brtson-hgrus go-log* to misunderstand one's forbearance or industry; བསམ་གཏན་གོ་ཚག་ performance of the wrong *Dhyāna*; ཞུས་རབ་གོ་ཚག་ perverse or distorted knowledge or wisdom; ལྷིང་རྗེ་གོ་ཚག་ *ñññ-rje go-log* tired of showing sympathy or compassion; བྱམས་པ་གོ་ཚག་ *byams-pa go-log* tired of loving.

གོ་ས *go-sa*, = གོ་གནས or གོ་འཕང་ rank; office; dignity: ལྷ་ས་མཁན་པོ་ལྷ་སྟོན་མོགས་ཀྱི་གོ་ས་ལྷ་བྱེལ་ *blu-ma mkhan-po rgyal-blon sogz-kyi go-sa lta-bu-la* like unto the position of the lamas, professors, officers, etc.

† ག་ཏ་མ *gau-ta-ma* = གོ་ཏ་མ *Gohu-ta-ma* རིགས་རྩལ་གྱི་མིང་། གླིང་མ n. of a family in Ancient India (*K. du. 5 133*); n. of Buddha S'akyamuni.

གོག *gog* in *W.* for གོང་པོ *goh-po* a lump.

གོག་ཐམ *gog-thal* ashes; burnt fragments.

གོག་པ *gog-pa* 1. to crawl. 2. to crumble off; to scale off (of the plaster of a wall) (*Jü.*).

གོག་པོ *gog-po* = ཞིག་རལ་བྱང་བ *shig-ral byuñ-wa* or རྩམས་ཚག་བྱང་བ *ñams-chag byuñ-wa* dilapidated; damaged; in ruins; worn out: ལྷ་ཁང་གོག་པོ་ a temple in ruins: མཚོད་རྟེན་གོག་པོ་ a chorten in ruins: ཁ་ཅིག་གོག་པོ་འགོག་ཙམ་ན་འཛེ་བའང་ཡོད་ there are some who even die worn out when they crawl about (as little children) (*Khrid. 13*).

* གོ་བོལྷ་ག་ལྷན་རྒྱལ་ *go-bzlog lhan-skyes* (*Sehr.*) (*30 A.*).

* གོ་ལའི་རི་མོ་ *go-lahi ri-mo* གོ་ལའི་རི་མོ་ (*Kālac. I. 52 58*) a circle; circular.

གོང་ *goh* 1. price; value; also གོང་མང *goh-thañ* གོང་ཚད *goh-tshad*; རྣམ་ཇུས་ཀྱི་རིན་གོང་གི་ཚད *nor-rdsas kyi rin goñ-gi tshad* the price or valuation of things or property: གོང་དཔྱད་པ *goh dpyad-pa* to apprise; to fix a price: གོང་བརྒྱལ་པ *goh brgyab-pa* or གོང་སྒྲིག་པ *goh sgrig-pa* id. In Sikkim: “*di goñ ka dzó mo*” what is the price of it? (*Snd. Hbk.*) 2. = རྩེང་ *steñ* or རྩོན་ *shon* or རྩོག་མ *thag-ma* also རྩོན་ *klad* འཕགས་, འཕལ་ the above; in space as well as in time (in *Khams, e.g.*, it is used as a subst. signifying elevated, alpine pasture

grounds). གོང་དང་མཐུན་ *goh dañ mthun*, གོང་དང་འདྲ་བར་ *goh-dañ hdra-war*, གོང་བཞིན་ *goh-bshin*, གོང་མཚུངས་ *goh-mtshuñs* as above (mentioned); like the above or aforesaid similar to the above.

གོང་འཛོལ་ *goh-hkhod* stated above; གོང་དུ་ཡོད་པ *goh-du yod-pa* existing above; གོང་དུ་གསལ་བར་ *goh-du gsal war*, set forth or elucidated above; གོང་གི་ *goh-gi* the former; the above; གོང་གི་དེ་རྣམས་ *goh-gi de rnamz* those preceding; གོང་གི་ཞེས་སྟོན་པ *goh-gi shes smos-pa* the above statement that; རྩ་གོང་བོད་ཀྱི་ལྷ་མོ་ *shā goñ Bod-kyi rgyal-po* the ancient or former Tibetan kings; གོང་གི་བཟང་པོ་ལྟར་ *goh-gi bzad-pa ltar* as has been stated above; གོང་དུ་ *goh-du* over it; above; གོང་དུ་འཕགས་པ *goh-du hphags-pa* འཕགས་ taken upwards; gone upwards; improved; progressed; གོང་དུ་ཕྱད་ *goh-du phud* placed in a position of dignity; kept on the top; གོང་དུ་འཕེལ་བ *goh-du hpho-wa*, འཕྲོ་ལྷོ་མེད་: spiritually developed, lit. gone upwards; གོང་དུ་སྐྱོད་པ *goh-du sbyor-wa* འཕུལ་ ready; གོང་དུ་མོས་པ *goh-du mos-pa* the above mentioned; གོང་ན་ *goh-na* on it; above; གོང་ནས་ *goh-nas* from above; གོང་ནས་གོང་དུ་ *goh-nas goñ-du* འཕགས་འཕགས་ more and more; higher and higher. གོང་པ *goh-pa* ལྷ་མོ་ very much (*Lex.*); one above; the senior (one) = སྒོ་གོང་དུ་ *sgo goñ-du* over the door; ཡབ་ཀྱི་གོང་དུ་འདས་ *yab-kyi goñ-du hdas* died before his father; དེའི་གོང་དུ་ *dehi goñ-du* before that or that time; མ་ཚོགས་གོང་དུ་ *ma-tshogs goñ-du* before they assembled or congregated together.

གོང་དཀར་རྫོང་ *Goh-dkar-rdsoñ* n. of a fort and town on the Tsang-po, where convicts are generally sent for punishment. It is situated S.-E. of Lhasa, in the district of Mal-gro.

གོང་ཁྲི་མདལ་འོད་འབར་ *Goh khri-ldal, hod-hbar* n. of a Bon saint believed to exist in astral

གོང་མོ 1. *goñ-mo* the upper one; ལག་པའི་གོང་མོ *lag-pahi goñ-mo* मध्याङ्गुलि the middle finger. 2. the white grouse, but applied to various birds in Tibet of the *Tetraonidae* family: *lha-bya goñ-mo* is the *Crossoptilon Tibetanum*, and *gong-gyag* the *Ithaginis geoffroyi*, etc. (*Snd. Hbk. pp. 170-1*). བྱིའུ་ཙ་ཀ་གཉིས་ཀྱིས་གོང་མོ་ལ་སྐྱས་པ་ *byihu co-ka gñis kyis goñ-mo la smras-pa* the two little *Coka* birds said to the grouse (*Rdsa.*). གོང་མོའི་ཤ་ཡིས་ར་ཙ་ (འདྲོད་ཆགས) རྩ་སེར་མོ་ནད་སེལ་ *goñ-mohi ça-yis ro-tsa chu-ser mo-naḍ sel* the flesh of the grouse stimulates the sexual desire and also cures discharge of whites: གོང་མོའི་མུག་གོམ་མོ་ནད་སེལ་ *goñ-mohi mjug sgrohi mo-naḍ sel* the feathers of the grouse cure female diseases: གོང་མོའི་སྐོང་སེ་ལྷའི་གདོན་ནད་གསོ་ *goñ-mohi sgo-ñas me-lhahi qdon-naḍ qso* the eggs of the grouse cure illness caused by the demons of the fire-god.

གོང་མོ་སྟེག་ *goñ-mo sreg* a pheasant, *Phasianus decollatus*.

གོང་ཤུ་ *goñ-shu* = གོང་དུ་ཤུ་ *goñ-du shu* 1. as stated or prayed above. 2. a paper lantern (*Jā.*); in colloq. Tibetan “*gam-shu*,” a lantern.

གོང་འོག་ *goñ-hog* = ལྷག་འོག་ *ltag-hog* ཕུལ་པ་ལྟར་ upper and lower; གཤི་གོང་ *qshi-goñ* folio; གོང་སྐུ་གཞིགས་ *goñ-sku qshogs* a title of honour, signifying his highness, excellence, etc.

གོང་རལ་དུ་ *goñ-rol-du* = རྩ་རལ་དུ་ *ñha-rol-du* or རྩོན་ལ་ *ñhon-la*, before, prior to: དམག་མ་བྱུང་གི་གོང་རལ་དུ་ before the war took place.

གོང་ལ་ *goñ-la* above.

གོང་ས་ *goñ-sa* འབྲུག་ one in supreme authority or position; the sovereign.

གོང་ས་ལས་ཕྱིན་པ་ *goñ-sa yas phyin-pa* = ལ་རབས་གོང་ས་ *ya-rabs goñ-ma* those superior persons gone before; persons in superior or more exalted stations.

གོད་ *god* loss; damage; གོད་འབྱུར་པ་ *god hgyur-wa* to suffer loss; རྩ་ལ་གོད་ loss of money and property; གོད་ཁ་ *god-kha*, རྩ་ཕྱགས་ལ་ནད་རྩ་ཚོགས་བྱུང་ནས་ཤི་བ་ *nor phyugs la naḍ sna-tshogs byuñ-nas ci-wa* loss in property or in cattle by disease and other accidents: རྫོམ་གྱུ་བ་ཅེ་བྱས་ཀྱང་གོད་མེད་ *sgom sgrub ci-byas kyañ god-med* there was no loss whatever whether he performed meditation or propitiation.

གོད་མ་ *god-ma* = འདེག་པ་ *hjig-pa* མལ, གཡ; fear, loss.

གོན་ *gon* the common gourd; pumpkin in *W.* (*Jā.*).

གོན་པ་ *gon-pa* (ཁྱེན་པ་) to put on clothes, shoes, etc.; གོན་པ་འདྲ་བ་དེ་དེ་ *gon-pa hdra-wa re-re* the cost of a set of anything to wear (*Rtsii.*); མགོ་ལ་བྱ་གོན་པ་ to put a cap on the head. 2. coat, clothing (*Sch.*).

གོན་སྐམ་ *gon-snam* (ཁྱེ་སྐམ་) serge or broad-cloth for making robes, etc. (*Rtsii.*).

གོན་ཕྱིང་ *gon-phyin* felt used for wearing.

གོན་ལྷམ་ *gon-lham* = ཁྱེན་ལྷམ་ *gyon-lham* shoes to put on.

གོབ་ནོན་ *gob-non* (spelling uncertain) in *W.* to tease; vex; irritate (*Jā.*).

གོམ་པ་ *gom-pa* པའ, པད, ལྷ་འཇུག་, རྩམ་ a pace; step: རྩ་འཇོག་ *rkañ-hgroḥ* to make a step; གོམ་པ་བོར་བ་ *gom-pa bor-wa* to pace: གོམ་པ་བདུན་བོར་བ་ *gom-pa bdun bor-wa* to make seven steps (as a ceremony, which may also be counted equivalent to a religious pilgrimage, the actual performance of which is not possible).

གོམ་པའི་རྩལ་ *gom-pahi stabs* any peculiar manner of stepping whether in procession or in dancing.

གོས་འགྲོས་ *gom-hgroṣ* walking in step like soldiers or a procession: འགྲོ་ན་གོས་འགྲོས་འཕྱོར་ *hgro-na gom-hgroṣ hkhyor* in walking he missed the measure of the paces.

གོས་རྒྱུས་ *gom-staṅs* पदबन्ध the manner of pacing; walking in measured step.

གོས་གསུམ་ *gom-gsum* त्रिपाद three paces; fig. the heavens, earth and the nether region.

གོས་གསུམ་པ་ *gom-gsum-pa* one with three steps.

གོས་གསུམ་གནོན་ *gom-gsum gnon*, བྱལ་འདུག་ *kyab-hjug* त्रिविक्रम; त्रिपादविक्रम a name of Vishnu when he deceived Bali in his *Bāmana* or Dwarf incarnation (*Mñon.*).

གོས་པ་ *goms-pa* 1. अभ्यास one practised in any work; skilled; wont; གྲོག་པ་ལ་གོས་པ་ *goms-pa-can* कृती one who is skilled or practised in any art, གོས་པ་པར་བྱེད་པ་ *goms-par byed-pa* अभ्यस्त one who is skilled or accustomed; གོས་པ་པར་བྱས་པ་ *goms-par byas-pa* अनुशीलयते one who has practised or studied.

གོར་ *gor* or ལྷགས་གོར་ *phyugs-gor* = རྩོད་ནད་ *nor-naḍ* murrain (*A.* 7 103).

གོར་བུ་ *gor-bu* 1. चतुरस्रकं quadrangle. 2. कलन्दिक्ता wisdom.

གོར་མ་ *gor-ma* རྩོད་ལེ་མེ་གུས་པ་ *rdo-la she-sa byas-pa* a term of respect for stone, or a general name for stone (*Cs.*); large and small pebbles; stones; rubble; boulder stones (*Sch.*).

༥ གོར་མ་ཆག་ *gor-ma chag* = གོར་མ་བཀུམ་པ་ *gor-ma bkum-pa*, རེ་ཚོམ་མེད་ *the-tshom med* or རེས་པ་ *hes-pa* चून, निःसंशय certain; sure; indubitable: དེ་འཕྱོད་པ་གོར་མ་ཆག་གོ་ *de-hbyuñ-wa gor-ma meñag-go* his coming is quite certain.

༦ གོར་མོ་ *gor-mo* = རྩོད་ *rdo*, རྩོད་པའི་སེམས་ལ་ཡང་འདུག་ *sdañ-wahi sems-la yañ hjug* གོར་མོ་ *gor-*

mo is also applied to signify an irritable or angry temper.

‡ གོར་ཤི་ག་ *gor-ṣi-ṣa*, गोशीर्ष a kind of sandal wood.

གོལ་བ་ *gol-wa*, v. འགོལ་བ་ *hgol-wa*.

གོས་ *gos* वस्त्र, बसन, चीवर, निवसन, वास, कंबल, आच्छादन, अम्बर, दौम, चेल, चीन, परिच्छद, परिवार, अंगुक cover; dress; garment. The common word for coat or clothing; there are seven kinds of stuffs for priests, &c.: བལ་གོས་ *bal-gos* woollen cloth; ག་ནའི་གོས་ *ṣa-nañi gos* cloth of flax; ར་མའི་གོས་ *sar-mañi gos* linen; དུ་ལུ་ལའི་གོས་ *du-khu lañi gos* silk cloth; རས་བལ་གྱི་གོས་ *ras-bal-gyi gos* cotton cloth; ཀོ་ཏམ་པའི་གོས་ *ko tam-pañi gos* jute cloth; ཉི་འག་གི་གོས་ *ñi-hog-gi gos* European cloth, &c. གོས་ཀྱི་རྒྱུའི་འབྲུང་ཁྲུང་ས་བརྟན་ *gos-kyi rgyuñi hbyuñ-khuñs bstan-pa* enumeration of the materials for cloth:— སྤྱི་ན་བྱ་ *srin-bu* silk-worm; ར་ལུག་དང་རི་དགས་ཀྱི་ སྤུ་དང་པགས་པ་རྩ་ཚགས་ *ra lug dañ ri-dbags-kyi spu-dañ pags-pa sna-tshogs* various hairs and skins of sheep, goats and wild animals; འིང་གི་ལུན་པ་ *ling-gi lun-pa* bark or fibres; འིང་གི་འབྲས་བུ་ *ling-gi avras-bu* fruits; ར་མ་སྟགས་ *sar-ma sogṣ* fibres, etc.; རས་བལ་སྟགས་ *ras-bal sogṣ* wool, cotton, etc.; དུ་ལུ་ལའི་མིང་ *du-khu-lañi miñ* silk cloth, satin, etc.; གོས་གསར་ *gos-gsar* new cloth; རྩི་མེད་ *dri-med* clean cloth; གོས་སོ་མོ་ *gos-so-mo* new or fresh cloth; རྩི་མ་ཚན་ *dri-ma can* dirty cloth; གོས་རྩིང་པ་ *gos rñiñ-pa* old, worn out clothes; རད་པ་ *sad-pa* or རུལ་པོ་ *hrul-po* rags or ragged dress; རྩོད་གོས་ *stod-gos* उचरसङ्ग upper garment of Buddhist monks; རྩོ་གོས་ *bla-gos* = རྩོམ་སྟུང་ *snam-sbyar* the sacred raiment containing thirty-two patches; རྩོད་གཡོགས་ *stod-gyogs* upper cover; རྩོད་གོས་ *smad-gos* lower garment; བཟ་ཚི་ལེ་ག་ *bañ-tsa-li-ka* an apron of five colours; འཛོམས་དགུས་ *hdoms-dkris* folds round loins like the *dhuti* of the Hindus;

མྱད་དཀྱིས *smad-dkris* the back folds of *dhuti*;
 མྱད་གས *smad-çam* under cloth or garment;
 མཐང་གོས or གས་ཐབས the petticoat-like clothes
 worn by the Tibetan monks; *rgyan-gos*
 fine dressing clothes; *rgyun-gos* an every-
 day coat (*Jä.*); *chos-gos* clerical garb or
 garment; *pho-gos* male dress; *bla-gos* an
 upper garment, a kind of toga; *mo-gos* a
 woman's gown; *gzab-gos* holiday or gala
 clothes; གོས་ལྗོན་པ *gos gyon-pa* to put on
 dress; གོས་འབྲད་པ *gos hbuñ-pa* to take off
 dress; གོས་བཟེང་པ *gos brje-wa* to change dress
 or clothes; གོས་བཟེགས་པ *gos brtsegs-pa* to put
 one garment over the other; གོས་བཏུག་པ *gos*
bteg-pa to tuck up, by drawing the front
 skirts under the girdle; གོས་ལྲབ་པ *gos ldab-*
pa to lay or fold a coat together.

གོས་ཀྱི་ཁྱིམ *gos-kyi khyim* (ཏཱ་བླ) ལུ་མྱེ་ལྷོ་
 a tent; a diseased man's wardrobe; གོས་ཀྱི་གར
gos-kyi gar རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a bamboo or bar to
 hang or keep the dress; གོས་ཀྱི་ཚེག་ཤེས་པ *gos-*
kyii chog çes-pa རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one who has
 enough of clothes; གོས་ཀྱི་གདང་ཤིང *gos-kyi*
gdañ-çiñ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a rope or string to hang
 clothes.

གོས་དཀར *gos-dkar* white dress; གོས་དཀར་ཅན
gos-dkar can ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one dressed in
 white; the Goddess Sarasvati.

གོས་སུད *gos-skud* yarn or silk thread.

གོས་ཁ་བརྟན་ཐམས་པ *gos-kha brgya-tham-pa* one
 hundred breadth-measure of blankets.

གོས་ཁུམས་པ *gos khums-pa* གོས་ལ་གཏེར་མ་བྱུང་པ
 རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ a cloth folded as to look like waves or
 wrinkles.

གོས་ཕུར *gos-gur* a tent of cloth or satin;
 ཕྱིང་ཕུར *phyin-gur* a tent of felt; རྩོ་ཤ་ལྷོ་
 ར་ཕུར *re-gur* tent of yak-hair blanket or felt.

གོས་འབྲེད་པ *gos hgyed-pa* རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་
 the folds in the garment of a monk; one who
 folds clothes.

གོས་གུམ *gos-grum* a square rug made of
 Chinese satin.

གོས་གླབ *gos-çgab* skirt or flap of a coat or
 robe.

གོས་གླམ *gos-çgam* box; chest or press for
 clothes; wardrobe.

གོས་ཐོན་ཅན *gos-thon-can* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ 1. one
 dressed in a blue dress; the sky. 2. ཕྱག་རྒྱུ་
 བཟུང་པའི་བོད་མི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ Chag-na Dorje *Bodisattva*,
 རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the brother
 of Krishna said to be an *avatāra* of Vishnu.
 3. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the planet Saturn.

གོས་ཅན *gos-can* རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ a kind of sandal.

* གོས་ཅན *gos-can* 1. རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Schr.; Lebensb.*
 86) a tablet; a piece of cloth. 2. གོས་ཅན་ཅན་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gos-can tsan-dkar* རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་ satin.

གོས་ཅེན *gos-chen* silk fabrics; Chinese
 satin, of which the different kinds known
 in Tibet are:—རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hor-gos*, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
 རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *nor-bu chab hdun-ma*, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
mdsod-gos, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skyin-khab* (*Kincob*) em-
 broidered satin; རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rus*, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
rgyan bshi-ma, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rgyan drug-ma*, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
brug ris-ma, རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *brug brgya-ma*.

གོས་ཅེན་པོ *gos-chen-po* = རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
lahi ras silk-cloth (*Mñon.*).

གོས་མཚོག *gos-mchog* the finest satin or
 silk-cloth.

Syn. གོས་བཟང *gos-bzang*; རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
gdahi gos; རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *srubs-med gos* (*Mñon.*).

གོས་ཉོ *gos-ño* རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ a purchased dress; a
 cloth fit to be purchased.

གོས་རྩིང *gos-rñiñ* = གོས་རྩིང་པོ *gos rñiñ-pa* or
bem-po in *Ld.* dialect, an old coat
 or dress.

Syn. རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་ *zad-po*; རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
hrul-po; རྩོ་ལྷོ་ལྷོ་
dug-pa (*Mñon.*).

གོས་བརྟན *gos-brñan* རྩོམ་ལྷོ་ལྷོ་
 a mendicant who puts on a ragged garment; a
 ragged dress.

གོས་ཐུང་ *gos-thuñ* trousers.

གོས་མཐར་ *gos-mthah* skirt of dress or robe.

གོས་དུག་པ་ *gos dug-pa* old cloth ; ragged cloth ; torn cloth ; གོས་དྲི་མ་ཅན་ *gos dri-ma-can* dirty clothes ; གོས་དྲི་མེད་ *gos dri-med* clean cloth.

གོས་འདུག་ *gos-hdug* or ཅུ་གོས་ *chu-gos* bathing cloth.

གོས་པ་ 1. *gos-pa* ལྷིབ་, pf. of བགོ་བ་ *hgo-wa*, to apply on ; to paste or rub. 2. ཟུག་ལྷིབ་ a liniment.

གོས་ཕྱེད་ཕུ་ལུང་ *gos-phyed phu-luñ* sleeveless robe or garment (in Sikk.).

གོས་ཕྱ་ *gos-phra* རྩ་ལྷོ་མ་ fine-silk ; muslin.

གོས་ཕྱེད་ *gos-byed* བྱེད་པ་ལྷན་ gain ; acceptance ; performance ; honour.

གོས་བྱམ་ *gos-bral* སྐད་, བྱམ་ naked ; without dress or cover for the body.

གོས་སྐྱེད་པ་ *gos sbyed-pa* རྩེ་བུ་གཏེག་གི་པོ་ one concealing his mendicant's clothes.

གོས་མེན་ *gos-min* བུ་ལྷོ་ a roof ; veil ; film over the eyes ; multitude.

གོས་མེད་ *gos-med* རྩེ་མེད་, སྐད་ཀྱི་, སྐད་ཀྱི་ ལྷན་ a devotee who has cut off worldly ties.

གོས་དམར་ཉེ *gos-dmar sde* འཇམ་གམ་ཇི་ལྷན་ classes of Buddhists who are dressed in red.

གོས་ཅོམ་ *gos-tsam* རྩ་ལྷོ་ satin.

གོས་བཅོས་ཤེས་པ་ *gos-btsemṣ ñes-pa*, = གོས་ཤོས་ཤེས་པ་ badly-sewn clothes.

གོས་ཞིག་པ་ *gos-shig-pa* རྩེ་ལྷན་ a wave, a plait or fold in a garment.

གོས་ཤད་པ་ *gos zad-po* worn-out clothes.

གོས་ཐོས་ཀྱི་འཚོས་མ་ *gos-zas-kyi htshog-ma* བུ་བཞི་ལྷན་ a female mendicant clothed in suitable dress ; one who lives doing nothing more than eating and dressing.

གོས་ཟེགས་ *gos-zegṣ* worn out clothes ; old clothes (*Rtsü. 5*).

གོས་ལུག་ *gos-yug* piece or cloth or satin, enough for making a robe.

གོས་ལག་ *gos-lag* colloq. (in Sikk.) "ko-lak," a coat ; dress ; clothes.

གོས་མེད་ཅན་ *gos-ser can*, ཕུ་འཇམ་འཇམ་ a name of Vishnu, one covered with a yellow cloth.

གོས་ལྷོད་པ་ *gos-lhod-pa* to let go a robe which has been grasped : གོས་ནམ་འདུམ་པར་ཐོང་ཟེར་སྐྱོད་ཟེར་སྐྱོད་གསུམ་སྐྱོད་དེ་གོས་ལྷོད་ལྷོ་བཅད་ *gos-nas hjus-par thoñ zer glu-rin sprod-zer srañ-gsum sprad-de gos lhod sgo-bcad* one said : "see you are held fast by your clothes ;" and he said : fix a price for the ensnarement ;" and three *svang* being allotted, the cloth was let go and the door shut. (*G. Sndg.*).

གོས་པོ་ *gos-po* or ཁྱེས་པོ་ *gyos-po* རྩེ་ལྷན་ father-in-law ; གོས་པོས་བསྐྱེད་པ་ *gos-pos bsruñs-pa* རྩེ་ལྷན་འཇམ་འཇམ་ protected by one's father-in-law.

གུ་ *gya* num. used in the abbreviated form, in the place of བརྒྱད་ཅུ་ *brgyad-cu* 80 ; གུ་གཅིག་ *gya-gcig* 81 ; གུ་གཉིས་ *gya-gñis* 82 ; གུ་གསུམ་ *gya-gsum* 83 ; གུ་བཞི་ *gya-bshi* 84 ; གུ་ལྔ་ *gya-lña* 85 ; གུ་དྲུག་ *gya-drug* 86 ; གུ་བདུན་ *gya-bdun* 87 ; གུ་བརྒྱད་ *gya-brgyad* 88 ; གུ་དགུ་ *gya-dgu* 89.

གུ་གུ་ *gya-gyu* = གུ་ལོན་ཅན་ *gyon-can* རྩེ་ལྷན་, རྩེ་ལྷན་ dissimulation ; crookedness ; intrigue ; secret machinations : དེ་ཉིད་ཀྱི་ལྷན་པོ་ལེན་པ་མ་ *de-ñid gya-gyu med-pahi rnam-pa yin-pas* he was a person absolutely free from deceitful intentions. གུ་ཤད་ལེས་པ་དང་སྐྱོད་པའི་ཀྱི་ལྷན་པ་ *gnod-semṣ dah glu-wahi gya-gyu sogṣ* malice and beguiling intrigues, etc.

གཏ་ཅན *gya-gyi-can* རྒྱུ་ཅན, རྒྱུ་ཅན་ཅན
crafty, deceitful, fraudulent.

གཏ་ཏུ་ཕྱིན་པ *gya-gyu byed-pa* to intrigue ;
to plot.

གཏ་ཏུ་འགོ *gya-gyur hgro* that which goes
not in the direct way ; a frog ; smoke ; a
snake ; a river : གཏ་ཏུ་འགོ་བ *gya-gyur hgro-
wa* serpentine-motion ; to move cir-
cuitously.

གཏ་མ་ཏུ *gya-ma gyu* (meandering of rivers,
&c.) quiet ; calm ; gently flowing along
(*Jä.*). Of a man : cautious ; scheming so
that one does not know what to think of
him.

གཏ་ཉེས *gya-ñes* marvellous ; inexplica-
ble, of men, occurrences, &c.

✚ གཏ་ཐོ *gya-tho* = རྩ་གྲྀན *rna-rgyan* an
ornament for the ear ; an ear-ring.

གཏ་དོ *gya-do* རྩ་གྲྀན་པ་ a breast plate.

✚ གཏ་འོག་སྒྲུང་ *gya-nog snañ* ལུང་མ་ beautiful ;
of nice appearance.

གཏ་འོམ་སྒྲུང་བ *gya-nom snañ-wa* n. of a
celestial mansion, the residence of the
gods.

✚ གཏ་འོམ་པ *gya nom-pa*, ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་
phun-sum tshogs-pa བེ་མཐུ་ལྷ, སྐྱེ་བྱེད་, རྒྱལ་ལོ་ ; དབང་
མང་ཆེ་བ་ *qwañ-thañ che-wa* one in abundance ;
in plenty ; possessed of wealth and power.

གཏ་པ *gya-pa* or གཏ་ལ་ *gya-wa* = རྩ་མས་པ་
ñams-pa རྩ་མ་ spoiled ; degenerated. Acc.
to *Cs.* deformed ; disfigured ; having lost
his or her former beauty.

✚ གཏ་ཚོམ *gya-tsom* or གཏ་ཚོམ་ *gya-rtsom*
མྱུ་ལྷ (to become dry ?) acc. to *Cs.* haste ;
hurry ; rashness.

✚ གཏ་ཚོམ་ *gya-tshom*, མཚན་མཚན་ ; མ་བརྟགས་པ་ *ma
brtags-pa* momentary ; unstable ; without
deliberation ; consideration : གཏ་ཚོམ་དུ་འགོ་བར་མི་
བྱོལ་ *gya tshom-du hgro-war mi-byaho* should
not go all on a sudden, without delibera-
tion.

གཏ་ཚོམ་ཅན *gya-tshom-can* 1. རྒྱུ་ཅན་ a bard
of the Māgadha tribe. 2. one in doubt.

✚ གཏ་གཏ་པ *gyag-pa* = བརྟགས་པ་ *brlag-pa* མཐུར་
destroyed ; ruined ; acc. to *Cs.* diminished,
v. བརྟགས་པ་ *hgyag-pa*.

གཏ་དྲ་ *gyañ* or གཏ་དྲ་ *gyiñ* clay stamped
into moulds, and frequently used as build-
ing material in Spiti, Ladak and other
parts of Tibet ; གཏ་དྲ་སྐོར་ *gyañ-skor* earthen
wall round an estate or village ; གཏ་དྲ་སྐོར་
gyañ-sgrom pisé mould.

གཏ་ཅེ *gyañ-tse* pisé terrace ; wall of dry
earth in Ladak.

གཏ་ར་ *gyañ-ra* cattle-yards constructed
of clay or mud.

གཏ་རིམ་ *gyañ-rim* pisé layer or one layer
of pisé, *i.e.*, as much as is stamped in at a
time, about one ell in height ; this fre-
quently serves for a measure of the depth
of the snow (*Jä.*).

གཏ་རིམ་ *gyañ-ris* fresco or wall painting :
ཕུག་པ་འི་གཏ་རིམ་ཚོགས་པ་ *phug-pahi gyañ-ris sog-
la* in the frescoes, &c., of the caves (*Ya-
sel. 45*).

གཏ་དྲ་ *gyad* མཚན་, བྱེད་ a champion ; a man
of great physical strength ; an athlete : རྩ་
དུད་ཏུ་ཕྱི་ཚལ་འགྲན་ *da duñ gyad-kyi rtsal hgran*
let us compete once more in athletic dex-
terity. གཏ་ཏུ་འཛོམ་རྩེད་མཚན་ *gyad-kyi hdsin stahs*
ཐོག་པ་འདོ་མཚན་ལྷ, ཐོག་པ་འདོ་ the mode of seizing
in wrestling ; གཏ་ཏུ་ཕུགས་ *gyad-kyi cugs* the
prowess or strength of a champion.

གུད་རོ *gyad-rdo* 1. giant stone; a quoit.
2. n. of a tribe in Tibet.

*གུད་གུམ་པོ *gyad gyuñ-po* ཕུའི་ལྷ་, ཕུའི་ལྷ་
ཚོམ་ (Schr.; *Lebensh.* 98) n. of a bar-
barous tribe.

གུམ *gyam* a shelter; a recess in a rock,
large and wide but not deep; བྱག་གུམ *brag-
gyam* a shelter under a rock: གད་གུམ *gad-
gyam* a grotto beneath a conglomerate
rock; a shelter in the steep side of a rock;
ཕོང་གུམ *phoñ-gyam* or ཕོང་གུམ *pha-boñ gyam*
a shelter under a beetling rock (*Jä.*); གུམ་བུ
gyam-bu a little cover or shelter (*Cs.*).

གུར་གྱོད *gyar-gyod*, probably གྱོད་པ
gyod-kha གྱོད་པ *god-pa*, loss, damage (*Jä.*).

གྱི *gyi* for གི *gi*, after ན, མ, ར, ལ, བ. གྱི
kyi.

གྱི་གློང *Gyi-gliñ* Kulti, n. of a place.

གྱི་ལྗང *Gyi-ljañ* n. of a place in Tibet.

གྱི་ཐན *Gyi-than* n. of a place and also
of a tribe in E. Tibet: བར་ན་རོ་འདྲེ་རག་གི་གཉེས
in the middle (country) are the two, viz.,
Ro-hje and *Rag-çi*; ལྗང་ན་མི་ཉག་གྱི་ཐན་གཉེས
smad-na Mi-ñag Gi-thañ gñis in the lower
country are *Mi-ñag* and *Gyi-than* (*Yig.*).

གྱི་ན་བ *gyi-na-wa* 1. coarse; poor;
miserable, of food, clothes, &c.: གྱི་ན་ལོ་བ
a miserable, starving life. 2. unsteady;
fickle (*Sch.*).

གྱི་འཕྱོ *gyi hphyo*, in གཙམ་ཡས་བཟང་ཡས་གྱི་འཕྱོ
དང་ *gcam-yas bgrañ-yas gyi-hpho dañ*, n. of
a number inconceivably large (*Ya-sel.*
57).

གྱི་ནའི་གཡལ་ད *gyi-nahi gyañ*= རྫོམ་ལས་པ
ñom las-pa, or ལས་ག་ཚེར་ས་བུལ་པ *las-ka cher-ma*

thub-pa, state of inactivity, idleness: ལོག་
ཚོས་ཐམས་ཅད་གྱི་ནའི་གཡལ་ལ་བརྒྱུར *log chos thams-cad*
gyi-nahi gyañ la bskyur threw all heretical
doctrines into the abyss of inaction.
(*A.* 158.)

གྱི་ལིང *gyi-liñ* name of a good breed
of horses from Amdo where there are
twelve different breeds, གྱི་ལིང *gyi-liñ* and
གནམ་ས་ *gnam-sa* being the best among them
(*Jig.*)

གྱི་ལིང་ལྷ་རྩ་ལྗོན་པོ *gyi-liñ chu-rtā ṣhon-
po*=དངུལ་ལྷ་ quick-silver (*Sman.* 118). གྱི་ལིང་
ལྷ་རྩ་དཀར་པོ *gyi-liñ chu-rtā dkar-po*=འཛོན་
པ་དཀར་པོ *hdsin-pa dkar-po* n. of a mineral
medicine, probably mercury. (*Sman.* 447.)

གྱིག *gyig* caoutchouc; India rubber.

གྱིག་ལིང *gyig-çiñ* or གྱིག་ཚོང་ *gyig-sdoñ*
caoutchouc tree (*Sikk.*).

གྱིང་ *Gyñ* n. of a deity, prob. ཀེར་ཀར
Kiñ-kañ.

གྱིང་མོ *gyiñ-mo* in *W.* gently sloping;
gradually descending or subsiding.

གྱིན *gyiñ*, བ. གྱིང་ *kyiñ*.

གྱིམ་བག *gyim-bag* amalgam; གྱིམ་བག་
གིས་འབྲུག་པ་ to gild in the fire. (*Schtr.*)

གྱིམ་འད་རིན་ཆེན་སྲུངས་པ *Gyim-çuñ*
Rin-chen spuñs-pa n. of an astrological
work.

༩ གྱིམ་ལིང *gyim-çiñ*, རོལ་མོ *rol-mo*
music, cymbal.

གྱིས *gyis* 1. instead of གྱིས *kyis*, after
the letters ན *na*, མ *ma*, ར *ra*, ལ *la*. 2.
imp. of བཟུང་པ *bgyid-pa*, work honestly;

behave well; do (so); द्र'सुर'गुम *drañ-pur-gyis* do it straight: गुम'शेग *gyis-ṣig*, कुर do or let him do.

† शु'व *gyu-wa* = वगुर'व *ḥkur-wa* to honour; to esteem.

शु'र *gyuñ-ro*, v. शु'र *gyoñ-ra*.

गुर *gyur* imp. and pf. of वगुर'व.

शु'र'दु'शेग *gyur-du zin* = शु'र'दु'चुग *gyur-du chug*.

शु'र'ग *gyur-na* स्यात्, अभविद्यत् if it so happened; if it became so.

शु'र'प'शेग'य *gyur-pahi rnam-pa* परिणाम anything changeable; subject to change.

शु'गु *gye-gu* कुञ्ज crookedness; curve; hunch; hump; crooked back; शु'गुर'शु'र'य *gye-gur gyur-pa* द्विकुञ्ज double hump-back; met. a Bactrian camel.

शु'गे'र *Gye-gor* n. of a Bon-po deity.

शु'रे *Gye-re* n. of place on the Tsang-po, to the south-east of Lhasa: शु'रे'ङ्ग'य *Gye-re Lha-pa* n. of a very old noble family of Tibet.

शु'द' *gyeñ*, v. शु'द *gyañ*.

शु'द'प *gyed-pa*, v. वशु'द'य *hgyed-pa*.

शु'द'दु *gyen-du* up; upward; uphill: शु'द'दु'व'शेग *gyen-du-hgro* उदयान, उत्पतनं going or flowing upwards; शु'द'दु'ईग climb up; शु'द'दु'ई *gyen-gyi-dri* सुगन्धि fragrance; sweet scent; fragrant; शु'द'दु'व'शेग'य *gyen-du ḥlta-wa* = य'र'ल'ग'य *yar lta-wa* उल्लोकन to look upwards.

शु'द'कु *gyen-rgyu* शु'द'कु'र'व'शेग *gyen-rgyuhī bu-ga* (ཁ'ད'ར'མ *kha-dañ-sna*) the mouth and the nose through which the wind passes upwards or downwards; शु'द'कु'र'व'शेग *gyen-rgyuhī mthu* n. of a disease (*Med.*).

शु'द'कु *gyen-rgyu* उदान that runs upwards; fire; names of the five vital (माण-वायु) winds in the human body.

शु'द'कु'ग'य *gyen-rgyug-pa* to gallop uphill; to pass upwards; to climb up.

शु'द'क'द *gyen-chaḍ* in *W.* (opp. to म'न'क'द *man-chaḍ*) 1. the upper part of a country; व'र'ग'शु'द'क'द *Pu-rig Gyen-chaḍ*, the Upper Purig (*Jä.*) 2 an ascent.

शु'द'दु'र'देग'य *gyen-du hdegs-pa* to lift high; to praise.

शु'द'दु'र'देग *gyen-du hdren* उद्गाहन drawing upwards; also marriage.

शु'द'दु'व'ई'ग'य *gyen-du ḥrdsis-pa* उन्नयन to turn up; to cock (a hat or cap).

शु'द'दु'लु'ग'य *gyen-du lus-pa* to keep above (water).

शु'द'मि'ग *Gyen-mig* विताल, वितल the second of the seven lower regions under the earth.

शु'द'ग'र'प'थ *gyen gzar-po* a steep ascent.

शु'द'व'ल्ले'ग'य *gyen-ḥzlog-pa* उद्गार, to vomit.

शु'द'व'द'र'थ *gyen-la drañ-po* in *W.* perpendicular; vertical.

शु'द' *gyer*, v. वशु'द'व *dgyer-wa*.

शु'द'व'ल्ले'ग *gyer-ḥzgom* the kind of meditation practised by the Bon-po.

शु'द'र'थि'द' *gyer-liñ* ५ *rta* कुलील a high breed horse, or pony.

शु'म *gyes* = सो'स'र *so-sor*, v. वशु'म *hgye-wa*.

शु'म'व'ई'ग *gyes-brjes* उन्नत raised up; unanimous; noble.

शु'म'य *gyes-pa* विश्लेषः to analyse, resolve, separate; to split asunder.

शु'दु'म *gyo-dum* = क'र *ka-ra* शकैर, उपल 1. rugar. 2. potsherd. 3. brick tile (*Sch.*).

ལྷ་ལྷོག *gra-sgrig* to make proper preparation or arrangement or equipment for any business, &c.

ལྷ་ལྷོག་པོ་ *gra sgrig-po* everything put in order; also looking neat and clean.

ལྷ་ཚགས་པོ་ *gra-chags-po* 1. nice and smooth or glossy; very fine; fit and outwardly appearing nice. 2. appropriate; elegant; looking well (*A. 126*).

ལྷ་དོ། *gra-dol* abbr. of the two names of places called Lho-gra (Lho-da) and Nang-dol (*Rtsii. 25*).

ལྷ་ལྷོག་པོ་ *gra-sdebs* proper order, arrangement; also ལྷ་མང་ཁ་ལྷོག་པོ་ *mi-mañ kha-sdebs* uniform deposition: ལྷ་ལྷོག་པོ་ *gra-sdebs* the arrangement in the front and of the right and left sides (*Rtsii.*).

ལྷ་པད་ *gra-pad* 1. n. of a great Lama who is said to have unearthed many Buddhist religious and medical works. 2. a net before the window to prevent passers-by from looking into the room. 3. carvings in wood; ལྷ་པད་ལྷོག་པོ་ *gra pad kyi ciñ phug rigs* films and hollowed pieces of wood with carvings, etc. (*Rtsii.*).

ལྷ་ལྷོག་ *gra-phub*, ལྷ་དང་ལྷོག་ *gra-dañ phub* the bristles of barley grain and its chaff: ལྷ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *gra-phub kyi ciñ phug rigs* films and hollowed pieces of wood with carvings, etc. (*Rtsii.*).

ལྷ་ཕྱི་ *Gra-phyi (da-chyi)* and ལྷ་ནང་ *Gra-nañ (da-nañ)* are names of two villages in Lho-kha (*Rtsii.*).

ལྷ་ཕྱི་རྫོང་ལྷོག་ *Gra phyi tshoñ-hdus* n. of a great mart of trade in Lho-kha during the 11th century A.D. (*A. 90*).

ལྷ་སྐྱུག་ *gra-sbug*, also called ལྷ་སྐྱུག་གི་ལྷོག་པོ་ *rgya-nag gi sbug-cha*, a musical instrument of Chinese make, perhaps the cymbal:

ལྷ་སྐྱུག་ཆ་ལྷོག་ *gra-sbug cha-re-re* the cymbal each pair (*Rtsii.*).

ལྷ་མ་ *gra-ma (ta-ma)* ལྷ་མ་ལྷོག་ *gra-ma che* 1. awn, beard, bristle, the ears of cereals and wild grasses have: ལྷ་མ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *gra-ma che* “when the fruits of wheat and barley spring forth, to those which come in points like the Poa grass, the name of bearded grain is given.” The term ལྷ་མ་ལྷོག་ *hbru gra-ma-can*, bearded, awned plants, is opp. to ལྷ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *hbru gañ bu-can*, leguminous plants. 2. trellis-work, lattice. 3. a tree or shrub, probably the Tibetan furzo, *Caragana versicolor*.

ལྷ་མ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *gra-ma ñams gra-sur mi mañ gruñ-po rnam-day ni* in the (irregular cornered) cell many learned and holy men lived (*Jig. 36*).

ལྷ་མ་ལྷོག་ *Gra-ma che* n. of a king of ancient time; ལྷ་མ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *mi-las skal-ldan gra-ma che* among men the blessed Gra-ma-che (*Yig.*).

ལྷ་ལྷོག་ *gra-sur (da-sur)* ལྷ་ལྷོག་ *grwa* the corner or junction of sides also called ལྷ་ལྷོག་ *grwa*.

ལྷ་ལྷོག་པོ་ *gra legs-pa (ta leg-pa)* or ལྷ་ལྷོག་པོ་ *gra ma-legs-pa* the hairs of wild animals such as tiger or leopard, &c., when thick and glossy are called *gra-legs-pa*.

ལྷ་ I: *grwa (ta)* 1. ལྷོག་ *grwa* angle; corner; side ལྷ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *grwa* is quarter or direction 2. lap; lappet; extremity; ལྷ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *gos-kyi-grwa* coat-tail: ལྷ་ལྷོག་ལྷོག་པོ་ *Lo-tsa-was chos-gos kyi grwa-nas bzun-ste bçums-pas kyañ ma-gnañ* though the Lo-tsa-wa wept seizing the lappet of his garment, yet he (Atis'a) would not bestow it.

གྲགས་ཚན *grags-can* 1. famous; renowned; beautiful; splendid; glorious; proud; haughty; གྲགས་ཚེན *grags chen* सहायमाः; of great fame; celebrated; renowned; well known. 2. सार्थवाह a merchant; གྲགས་སྤྱན་དཀར་བ *grags-sñan dkar-wa* शुचियमः good name; pure fame; reputation; གྲགས་འདོད་ཚན *grags-hdod-can* ambitious; desirous of gaining glory, of being famous; གྲགས་ལྡན *grags-ldan* यमस्त्री, यमस्त्रान् one who is celebrated or possessed of fame: ལྷན་པའི་གྲགས་པས་ཕྱོགས་རྣམས་ཀུན་ཏུ་སྒྲོགས *sñan-pahi grags-pas phyogs-rnamṣ kun-tu sgrogs* (his) fame spread in all quarters (everywhere).

* གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན *Grags-pa rgyal-mtshan* यमोच्चज (Schr.; Tā. 31), lit. banner of glory; n. of a governor of Tibet.

གྲགས་པ་ཚན *grags-pa-can* = ལྷན་གྲགས་ཚན *sñan-grags-can* प्रसिद्ध, विभूत, अवसुष्ट, प्रतीत, नादित illustrious; renowned; ལྷན་ནས་གྲགས་པ་ཚེ་བ of great renown; of celebrity, fame, glory; ལྷན་པ་དང་གྲགས་པ་ལ་རྣགས་པ greedy of gain and fame.

གྲགས་པ་ཐོབ་པ *grags-pa thob-pa* = མཁས་པ *m khas-pa*, a learned man.

* གྲགས་པ་འོད་ཟེར *Grags-pa hod-ser* n. pr. (Schr.).

* གྲགས་པའི་བཞེས་གཉེན *Grags-pahi hçes-gñen* यमोमित्र n. pr. (Schr.; Tā. 2, 205).

གྲགས་ཕྱིན *Grags-byin* यमोदत्त one of the devoted attendants of the Buddha: བཅོམ་ལྡན་འདས་འཁོར་ལྗོ་མེ་དང་གྲགས་ཕྱིན་དང་འཆར་ཀ་ལ་སོགས.

གྲགས་མ *grags-ma* Paldan Lhamo, also called དཔལ་ལྗོ་མོ *Dpal lha-mo*, i.e., *Çri-Devī*.

གྲགས་མ་ཕྱུད *Grags mu-khyud* यमोनेमि n. of a legendary king, the sphere or circle of whose fame was very wide.

གྲགས་འཛོལ་མ *Grags hdsin-ma* (dag-dsin-ma) यमोषरा the wife of the Buddha S'ākya-muni.

གྲགས་ཡམ *Grags-yaṣ* 1. विख्यात of world-wide fame; of boundless celebrity. 2. n. of a number. 3. n. of a district in *Khamṣ*.

གྲང་བ *grañ-wa* (*tang-wa*), also གྲང་མོ་གྱི་ལྗོངས་ *grañ-gi hduṅ*, he feels cold; གྲང་ལོ་ *grañ-lo* it is cold. In such phrases, however, it is common to insert the word གནམ་ *nam*, the sky, e.g. (colloq.) *nam tang-mo re*, the sky is cold, i.e., "it is cold"; གྲང་ལྗོངས་ *grañ-skyob* तनुत्राण protection from cold; warm woollen clothes: གྲང་བ་དང་དོ་བ་ཞེས་བྱི་བྱ *grañ-wa dañ dro-wa sheṣ-byahi bya* the bird called the མྱི་ལྗོངས་ cold and warmth; this fabulous bird is a native of the forest called in Tibetan ལྷེ་བ་པ་ཐོན་པའི་ནགས་ *Sgrib-pa sñon-pahi nags*, the primeval shady forest; its sight relieves one from the effects of cold or heat: གྲང་བ་ནེ་དོ་བར་ལྷུར་ the cold will be changed into warmth; གྲང་བས་གཟེར་ frozen or congealed by cold; གྲང་བའོ་བར་འདུག་ it will grow cold.

Syn. ལྷགས་གྲང་ *lhags-grañ*; འཕྲགས་ *hkhyaṅs*; ལྷགས་པ་ *lhags-pa*; བསེལ་བ་ *bsil-wa*; བསེར་བ་ *bser-wa*; གྲང་རེག་ *grañ-reg*; གྲང་ངད་ *grañ-nad* (*Mñon*).

གྲང་བ་སེལ་ *grañ-wa sel* अग्निशिर warm; where there is no cold to remove.

གྲང་བའི་དུས་ *grañ-wahi dus* शिशिर, शीत-काल the cold season.

གྲང་བའི་ནད་ *grañ-wahi-nad* प्रतिशीत the cold fit of the ague; ལྷུམ་ཕུ་ *grum-pu* gout; rheumatism; arthritic pain; གྲང་དོ་ *grañ-dro* cold and warmth, temperature; གྲང་ལུམ་བྱིད་པ་ *grañ-çum byed-pa* to shiver with cold.

གྲང་བའི་གནས་ *grañ-wahi gnas* a cool place.

གྲང་ཁུང་ *grañ-khūṅ* lit. cold valley; n. of a large village under Kamba Jong on the other side of the Kangchen Juṅga mountain.

གང་དམུལ་བརྒྱད *grañ-dmyal brygyad* the eight cold hells, v. དམུལ་བ *dmyal-wa*.

གང་གཞི *grañ-gshi* disease induced by cold, gen. dispepsia.

གང་རེག་མོ་༡ *brañ-reg pho-ña*=འབྲུག་ཀྱི་ *bya-skyuñ-ka* the jack-daw (*Mñon.*).

གང་རྩུང *grañ-rluñ* བཱཱེ a disease allied to rheumatism, also cold in the stomach.

གངས་ *grañs* (*dañg*) མཚུངས་ number; མན་གངས་དུ་མར་ a multiplied number, many times; གངས་མེད་པར་ innumerable; གངས་མ་མཚེས་པར་ *grañs ma-mchis-par* having no number or without number; numberless; གངས་འདེབས་པ་ *grañs hdebs-pa* or རྩིས་པ་ *rtsis-pa* to count; also an accountant; གངས་བད་ *grañs-breda* symbolical numerals of certain nouns, which in some books are used instead of the usual numerals, for instance མིག་ *mig*, the eye for "two" (Cs.). 1. རྒྱན་ sign. 2. གཞལ་ astrologer.

གངས་ཀྱི་རྩིས་གངས་ *grañs-kyi rnam-grañs* arithmetical enumeration; enumeration of the numbers used in the sacred books of Tibet as compiled from the work called (མཚོད་འགྲེལ་) *mdsod-hgrel* are:—(1) གཅིག་ *gcig* one; (2) བཅུ་ *bcu* 10; (3) བརྒྱ་ *brgya* 100; (4) རྒྱུ་ *stoa* 1000; (5) སྒྲི་ *khri* 10,000; (6) འབུམ་ *hbum* 100,000; (7) ས་ཡ་ *sa-ya* 1,000,000; (8) བྱ་བ་ *bye-wa* 10,000,000; (9) སུར་ཕུར་ *duñ-phyur* 100,000,000; (10) རེར་འབུམ་ *ther-hbum* 1,000,000,000; (11) རེར་འབུམ་ཚེན་པོ་ *ther-hbum chen-po* 10,000,000,000; (12) རྩལ་མིག་ *khragkhrig* 100,000,000,000; (13) རྩལ་མིག་ཚེན་པོ་ *khrag-khrig chen-po*, 1,000,000,000,000; (14) རབ་བཀྲམ་ *rab-bkram* 10,000,000,000,000; (15) རབ་བཀྲམ་ཚེན་པོ་ *rab-bkram chen-po* 100,000,000,000,000; (16) གཏམས་ *gtams* 1,000,000,000,000,000; (17) གཏམས་ཚེན་པོ་ *gtams chen-po* 10,000,000,000,000,000; (18) དགྲིགས་ *dkrigs*

100,000,000,000,000,000; (19) དགྲིགས་ཚེན་པོ་ *dkrigs chen-po* 1,000,000,000,000,000,000. Next, the following are progressive numbers increasing by multiples of ten up to 60 figures: 20, མི་འདྲུག་ *mi-hkhrug*; 21, མི་འདྲུག་ཚེན་པོ་ *mi-hkhrug-chen-po*; 22, རྩད་འབྱེན་ *khyad hbyin*; 23, རྩད་འབྱེན་ཚེན་པོ་ *khyad-hbyin chen-po*; 24, སྤང་རྟེན་ *spañ-rten*; 25, སྤང་རྟེན་ཚེན་པོ་ *spañ-rten chen-po*; 26, དེད་འདྲེན་ *ded-hdren*; 27, དེད་འདྲེན་ཚེན་པོ་ *ded-hdren-chen-po*; 28, མཐའ་རྫོང་ *mthah-snañ*; 29, མཐའ་རྫོང་ཚེན་པོ་ *mthah-snañ chen-po*; 30, ལྷ་རིགས་ *rgyu-rigs*; 31, ལྷ་རིགས་ཚེན་པོ་ *rgyu-rigs chen-po*; 32, རོད་མཚེས་ *hod-mdses*; 33, རོད་མཚེས་ཚེན་པོ་ *hod-mdses chen-po*; 34, དབང་པོ་ *dwañ-po*; 35, དབང་པོ་ཚེན་པོ་ *dwañ-po chen-po*; 36, ལེགས་འབྱེན་ *legs-hbyin*; 37, ལེགས་འབྱེན་ཚེན་པོ་ *legs-hbyin chen-po*; 38, རྟོགས་འགྲོ་ *rtogs-hgro*; 39, རྟོགས་འགྲོ་ཚེན་པོ་ *rtogs-hgro chen-po*; 40, འབྲིང་རྩལ་ *hbyin-rdul*; 41, འབྲིང་རྩལ་ཚེན་པོ་ *hbyin-rdul chen-po*; 42, ལྷ་རྟགས་ *rgya-rtags*; 43, ལྷ་རྟགས་ཚེན་པོ་ *rgya-rtags chen-po*; 44, ལྷོབས་འཁོར་ *stobs-hkhor*; 45, ལྷོབས་འཁོར་ཚེན་པོ་ *stobs-hkhor chen-po*; 46, བདའ་ཤེས་ *brdah-ces*; 47, བདའ་ཤེས་ཚེན་པོ་ *brdah-ces chen-po*; 48, རྩམ་འབྲུང་ *rnam-hbyuñ*; 49, རྩམ་འབྲུང་ཚེན་པོ་ *rnam-hbyuñ chen-po*; 50, ལྷོབས་མིག་ *stobs-mig*; 51, ལྷོབས་མིག་ཚེན་པོ་ *stobs-mig chen-po*. Up to this number there are Sanskrit equivalents; from 53 to 60 there are no Sanskrit equivalents, the Tibetans having introduced new names to replace lost originals. 53, བྱམས་པ་ *byams-pa*; 54, བྱམས་པ་ཚེན་པོ་ *byams-pa chen-po*; 56, རྩིང་རྩེ་ *sñiñ-rje*; 56, རྩིང་རྩེ་ཚེན་པོ་ *sñiñ-rje chen-po*; 57, དགའ་བ་ *dgah-wa*; 58, དགའ་བ་ཚེན་པོ་ *dgah-wa chen-po*; 59, བཏར་སྟོམས་ *htañ-sñoms*; 60, བཏར་སྟོམས་ཚེན་པོ་ *htañ-sñoms chen-po*. These sixty numbers are used in astronomical and astrological calculations.

གངས་ཚན་ *grañs-can* མཚུངས་པ་ 1. a countless number. 2. མཐའ་པ་ *mthahs-pa* or རིག་པ་ཚན་ *rig-*

pa-can पण्डित an intelligent man; a learned man (*Mñon.*).

གྲངས་ཅན་པ *grañs-can-pa* साङ्ख्य the oldest of the atheistic philosophical sects of the Brahmans, called *Sāṅkhya*.

གྲངས་པཅམ *grañs-bcas* 1. ལ་པ the dawn, or the goddess of the dawn. 2. lit. "together with the number."

གྲངས་འབྲམམ *grañs-hbyamṣ* གཞུང་མེད་པ་ numberless; countless.

གྲངས་མང་ཆ *grañs mañ-cha* [འབྲམ་པ་ལྔ་ཀྱུང་, repeated four times]S.

གྲངས་མེད *grañs-med* 1. གཞུང་མེད་པ་ countless; numberless. 2. ལྐོང་ a crawling; མི་འཕྲོག་ white leprosy: གྲངས་མེད་ཀྱི་ཕྱད་པར་ *grañs-med kyi khyad-par* the distinction of being countless, numberless; གྲངས་མེད་ཅན་ *grañs-med-can* परम supreme.

གྲངས་མེད་གཅིག *grañs-med gcig* (the numberless one). In the work called *Mañju çrīmūla Tantra* (འཇམ་དཔལ་མ་རྩ་རྒྱུད་) the following numbers are said to have been in use in Ancient India among the laity for worldly purposes:—From 1 to 10, *i.e.*, གཅིག *gcig* to རེང་འབྲམ་ *ther-hbum*, and 11, སུ་རྩོག་ *su-rñog*; 12, མཚོག་ཏུམ་ *mchog-ñal*; 13, ལྷ་འབྲེམ་ *skya-hphyis*; 14, བྱེ་མ་ *bye-ma*; 15, ལུབ་ལུབ་ *nub-nub*; 16, མཚོ་ཡམ་ *mtsho-yaṣ*; 17, ལུབ་ཕྱུང་ *ldabs-phyor*; 18, རྩི་ *rdsi*,—all these being each a multiple of another by ten. In the work called ཕམ་པོ་ཅེ་ *phal-po-che* the numbers vary after the eighth, *i.e.*, བྱེ་པ་ *bye-wa*; such as ཁོད་ཁོད་ *khod-khod*, ལད་དབྱ་ *thad-dgu*, སྒྲིག་སྒྲིག་ *khrig-khrig*, བམས་བམས་ *thamṣ-thamṣ* and so on up to 128 places, increasing by multiples of one hundred. In the *Lalita Vistara* there are thirty-two numbers, also increasing in multiples of a hundred.

གྲངས་གཤིད་ *grañs-gcer* to enumerate; count the number one by one.

གྲངས་སུ་འགྲོ་ *grañs-su hgro* སྐོར་ལྡན་པ་ goes into numbers; is counted: གྲངས་སུ་བརྟུག་པ་ *grañs-su bcug-pa*, put into numbers; counted: གྲངས་སུ་ཡང་ *grañs-su yañ* སྐོར་ལྡན་པ་ even in number.

གྲུབ་རྒྱུབ་ *grab-rgyab* pride; boasting (*Sch.*).

གྲུབས་I: *grabs* གཤོམ་བྱེད་ *gcom-byed*; གྲུབ་སྒྲིག་ *gra-sgrig* 1. preparation; arrangement; measures; contrivance; གྲུབས་བྱེད་པ་ to make preparation for; འགྲོ་བའི་གྲུབས་བྱེད་པ་ to prepare to go: གཤོམ་གྲུབས་ཡོད་པའི་རྩོམ་ just as preparations were being made for slaughtering them (*Mil*). 2. defined as དེ་མ་ཅག་དེས་པར་འབྱུང་བའི་རྩོམ་ "signifies the certainty about the time of immediate action": ཡོད་གྲུབས་འདུག་ *yoñ-grabs hdug* was on the point of coming, or am just coming; འདུང་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *hrduñ-grabs byas-byuñ* was about to beat or strike; སྒྲི་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *çi-grabs byas-byuñ* was almost dying or dead; གསད་གྲུབས་བྱས་བྱུང་ *gsad-grabs byas-byuñ*, was about to kill: རོབ་གྲུབས་ཡིན་ was about to get or gain; སྒོར་གྲུབས་ཡིན་ is about to slip or run away; ཚར་གྲུབས་ཡོད་ is about to finish; རང་རང་གཉེས་གྲུབས་མཐུན་ནེ་ on mutual agreement. 3. deliberation: དེད་བྱིད་གྲུབས་བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ they were deliberating about me (in *W.*).

གྲུབས་II. བྱིས་ལྡན་པ་ place or object of reflection, thought, etc.: གྲུབས་སུ་ལྡན་བྱ་ *grabs-yul lta bu*, གྲུབས་བྱིས་ *grabs-gyis*, རྩོམ་མོ་ལྡན་བྱ་ *ston-mo lta-bu*.

གྲམ་ *gram (dam)* 1. ལུ་ནང་གི་རྩི་ *chu.nañ-gi rdo* a kind of stone found in water (*Nag*). 2. གྲམ་པ་ *gram-pa* swamp; marsh; fen (*Lex.*). 3. འབྲུམ་པ་ *hgrem-pa (Mñ.)*.

གུམ་པ་ཁམ་བུ *Gram-pa kham-bu* one of the places of pilgrimage of the Bon (*G. Bon.* 38).

གུམ་ས *gram-sa* འཕྲུལ་འཕྲུལ་ stony.

གྲལ *gral* (*dal*) འཕྲུལ་བ *hphreñ-wa* བོད་རྒྱུ་ལྷན་པོ། row, range series; also a rope, cord; ལྷན་པོ།, ལྷན་པོ།, class, stratum.

གྲལ་མགོ། *gral-mgo* or གྲལ་གྱི་ཤོག་མ། *gral-gyi thog-ma* the upper end of a row; the uppermost place; the seat at the head of a table; གྲལ་མགོ། *gyas-gral* the right hand row; གྲལ་མགོ། *gyon-gral* the left hand row; རྒྱུ་ལྷན་པོ། *tshogs gral* 1. the order or file of monks in a religious congregation; གྲལ་པ་མང་པོ། ལོ་ལོ་མེད་པར་སྒྲིག་ནས་བཞུགས་པ། many novices sitting in rows without being awry; རྒྱུ་ལྷན་པོ། *bshugs-gral* the order of seats, also the order or row in which lamas and chiefs, high and low, sit according to their position or rank in any public or social gathering; རྒྱུ་ལྷན་པོ། row of religious symbols; མཚན་གྲལ། row of offerings for the gods or offerings placed in one or more rows; རྒྱུ་ལྷན་པོ། the order or row in which the images are placed in a temple; རྒྱུ་ལྷན་པོ། row or order in which men are seated; གྲལ་གཏམ། house-talk (*Jä.*); རྒྱུ་ལྷན་པོ། the row of supplicants waiting for benediction: མཚན་གྲལ་ལྷན་པོ། རྒྱུ་ལྷན་པོ། གྲལ་མཐུན་ལྷན་པོ། ལྷན་པོ།, when you are sitting with your brethren (fellow-believers) in one row.

གྲལ་སྒྲིག་ *gral-sgrig* or གྲལ་དུ་སྒྲིག་པ། *gral-du sgrig-pa* to arrange in order, dispose in rows.

གྲལ་ཚེས་ *gral-tshes* = ཚེས་གྲངས་ *tshes-grañs* date; a consecutive date.

གྲལ་རིམ་ I: *gral-rim* བོད་རྒྱུ་ལྷན་པོ། line; row; file in which monks sit in any religious service or congregation: རྒྱུ་ལྷན་པོ། གྲལ་རིམ་ *rgan-gshon*

gral-rim the order in which the young and old sit; the right of seniority; གྲལ་རིམ་ལྷན་པོ། the religious services of the perfected saints according to the order of seniority (*Zam.*).

Syn. གྲལ་དུ་སྒྲིག་པ། *gral-du sgrigs-pa*; ཚན་ལྷན་པོ། *tshar-du dñar*; རྒྱུ་ལྷན་པོ། *phreñ-bkod*; ལྷན་པོ། *lu-gu rgyud*; རྒྱུ་ལྷན་པོ། *khriḡ chags bkod* (*Mñon.*).

གྲལ་རིམ་ II: (*dal-rim*) acc. to *Jä.* claim; title.

གྲལ་སྐྱོད་བ། *gral skyoñ-wa* རྒྱལ་ལྷན་པོ། a shadow.

གྲལ་པ། *gral-pa* a beer-house customer (*Jä.*).

གྲལ་མ། *gral-ma* a small beam; rafter (*Cs*); གྲལ་བུ་གྲལ་ཕྱིམ། *gral-bu gral-phyam* roof-laths; sticks which are laid close together and covered with earth (*Jä.*).

གྲས་ *gras* class, order, series; rank, dignity; tribe (*Cs.*).

གྲས་པ། *gras-pa* 1. to bind, for རྒྱལ་ལྷན་པོ། *dras-pa*. 2. (Bengali) རྒྱལ་ལྷན་པོ། wooden beams or rails.

གྲི། *gri* (*di*) རྒྱལ་ལྷན་པོ།, རྒྱལ་ལྷན་པོ།, རྒྱལ་ལྷན་པོ། a knife, weapon; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *sabre*. Different kinds of weapons:—ཚུ་གྲི། *chu-gri*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gri-thuñ*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *rat-grihi bu*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gri-gug*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gri hkyog-po*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *dgra-sta*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *sta-ri*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *sta-gri*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *ral-grihi hkhrol-hkhor*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gri-sgur*, རྒྱལ་ལྷན་པོ། *sa-rañ*.

Syn. རྒྱལ་ལྷན་པོ། *cañ-lañ*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *brdeg-cha*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *rjes-su gcod*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *lag-skyoñ*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *zla-wa hdsun-byed*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gyul-du hdsin*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *mtshon-chahi gshi*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *grol-byed*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *dpal-gyi gñiñ-po*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *gcod-byed*; རྒྱལ་ལྷན་པོ། *ca-ma-ka* (*Mñon.*).

གྲི་ཁྱེ། *gri-kha* the edge of a knife.

གྲི་གུ *gri-gu* = བླ་ག་ཅིག *khug-cig* niche; corner (A. 57): ཡང་རྗེ་གདན་གྱི་གྲི་གུ་ན་བུད་མེད་ཅིག *yañ Rdo-rje gdan-gyi gri-gu na bud-med cig* again a woman in a niche of the temple, &c., at Vajrāsana.

གྲི་གུ་ཚུང *gri-gu chuñ* कर्त्तरि small knife.

གྲི་གུག *gri-gug* कर्त्तरि a short crooked sword.

གྲི་གུམ་བཅོན་པོ *Gri gum-btsan-po* one of the ancient kings of Tibet, son of *Srib-khri-btsan*, who was assassinated with a knife.

གྲི་ཚོན *gri-non* ལམ་ n. of a disease.

གྲི་བྱ་གལ་གྱི་གཞོན་གུ་པ་ལྟ་བུ *gri bya gag-gi gçog-pa lta-bu* खड्गः कुक्कुट-पक्षकएव a knife of the shape of the wings of a cock.

གྲི་བྱ་རྒྱ་གྱི་མཚུ *gri bya rog-gi mchu* खड्ग-काक-चञ्चुक a knife of the shape of the crow's bill.

གྲི་མག *gri-mag*, v. གྲི་བ་མ *grib-ma*.

གྲི་དམར *gri-dmar* (lit. the red knife) knife of superior quality manufactured in Tibet.

གྲི་འི་ཚོ *grihi-so* sharp edge of a knife.

གྲི་འི་ཅེ་ཚོ *grihi tse-mo* कर्त्तर्य the point of a scimitar or sword.

གྲི་འུ *grihu* a small knife.

གྲི་ཤ *gri-ṣa* explained as ལྷུ་མ་པ་དར་མ་གྲི་ལ་ཤི་བའི་ཤ *skyes-pa dar-ma gri-la ṣi-wahi ṣa*, flesh of an adult man who has been killed with a sword (this flesh being used in sorcery).

གྲི་ར་རྩམ་པ *grir rñam-pa* or གྲི་ར་བཅོད་པ *grir good-pa* or གྲི་ར་བུམ་པ *grir hgum-pa* to kill (or being killed) with a knife.

གྲི་ན་པ *grin-pa* (*din-pa*) prob. ལྷིན་པོ *grin-po* skilful; clever (*Jā.*).

གྲི་བ *grib* (*ḍib*) shade; defilement; stain or spot; filth; contamination, mostly in

a religious sense: གྲི་བ་ཡོད་ *grib-yoñ* contamination, pollution will arise: རྗེ་གྲི་བ *ro-grib* defilement by or from a corpse; གྲི་བ་སེལ་ *grib-sel* the removal of defilement; also one in whom there is no defilement; n. of a Buddha. རྩམ་གྲི་བ *saṣ-grib* unclean food or pollution of food; ཁོས་གྲི་བ *ṣoñ-grib* or defilement in clothes; ཡུག་མ་གྲི་བ *yugs-grib* or pollution of widowhood; བག་གྲི་བ *bag-grib* or the defilement that is brought by different people assembled in a marriage; དམར་གྲི་བ *dmar-grib* or pollution of blood or anything slain red-handed; དམ་གྲི་བ *dam-grib* pollution by the breach of a vow; unchastity; འཁོན་གྲི་བ *akñ-grib* defilement by quarrel or fight; བཟན་གྲི་བ *mañ-grib* defilement in slaughter pertaining to butchers, or defilement from murder; མནལ་གྲི་བ *mañ-grib* defilement caused by oath or by the barbarous custom of killing animals and swearing over their blood (prevailing among the Kham-pa tribes); རལ་གྲི་བ *rañ-grib* defilement from incest.

གྲི་བ་ཀྱི་ཕུ *grib-kyi phu* shady valley, generally on the north side of a mountain range (cf. སྲི་བ་ས *sribs*); གྲི་བ་ཕྱོགས *grib-phyogs* the shady side of a hill or mountain, the side not exposed to the sun.

གྲི་བ་ཇུས *grib-khrus* the washing of defilement.

གྲི་བ་ཅན *grib-can* stubborn; refractory (*Jā.*).

གྲི་བ་མཛོམས *grib-mdos* offerings made to Bon deities for removing some defilement.

གྲི་བ་གཞོན་ *grib-gnon* 1. ལྷ་སྐུ་འཁར་ཀ, ཇའ་ཡལ་ shadow, or 2. བཅོལ་པའི་གྲི་བ *btsog-pahi grib* defilement from unclean things, filth, night-soil, &c.: ཚོས་གྲུར་གྲུལ་བུམ་གྲི་བ་གཞོན་བསྐྱེད་པམ *chos-grwar grul-bum grib-gnon bsrubñs* in a religious school there should be protection against defilement from harpies (*Zam. 2.*).

श्रीमत्-गर्दन्-ग्री-गर्दन् *grib-gnon gyi gdon* a demon that defiles and poisons food; a harpy.

श्रीमत् *grib-ma* shade; shadow; श्रीमत्-दन्-श्रीमत्-मदि-श्रीमत् *grib-dañ grib-maḥi grol* (*Zam. 2*) ऋषया; शिद-ग्री-श्रीमत् *ciñ-gi grib-ma* the shadow of a tree.

श्रीमत्-सुन्द-दिदि-कणस *Grib-ma sñon-pohi nags* forest of the dark-blue shade in the fabulous northern continent of Uttara Kuru.

श्रीमत्-मदि-धस *grib-maḥi lam* ऋषयापथ the milky-way; also a path by the shady side of a mountain or in the valley.

श्रीमत्-मदि-लुस *grib-maḥi luṣ* ऋषयाङ्ग, the shadowy body, i.e., body of defilements.

श्रीमत्-सेष *grib-sel* the removing of pollution or defilement of any symbol, image, sacred books, or offerings by religious rites.

श्रीमत्-सो *grib-so* the quickly vanishing, at sunset, of the shadows of trees, &c.; श्रीमत्-सो-मदो-धन्-रस-हु-वसस-य अमिप्रलम्बते hanging down, also lengthening of shadows before they vanish in the shade of night; श्रीमत्-सो-तेर-वसस-य अम्यवलम्बन long projection of shadows.

श्रीमत्-सुद *grib-sruñ* guarding against defilement.

श्रीमत्-वसदस *grib-bsañṣ* cleansed or purified of defilement; purification of defilement.

श्रीमत्-लुगस *grib-lhags* cool shade (*Sch.*).

श्रीमत्-प *grim-pa* to hasten; to hurry (*Sch.*).

श्रीमत्-ते *grim-tse*, acc. to *Jä.* a pair of scissors (in Sikkim sounded "kyimtse").

श्रीमत्-स-प *grims-pa*, चतुर, पट्ट clever; skilful; dexterous; also careful; on the alert; रीग-प-श्रीमत्-स-प *rig-pa grims-pa* to be careful; on the alert: श्रु-स-श्रीमत्-स-रीग *gru-sa grims-ṣig* be attentive in the monastic school: री-सुन्द-श्रीमत्-स-रीग on a hill range take care!

श्रीमत् *gril (döl)* (cf. रश्रीमत् *hgril-wa*) a roll; श्रिग-श्रीमत् *ṣog-gril* rolled paper; a paper roll: श्रिग-सुस-श्रीमत्-रस-वल्लग-सुद kept rolled up in paper: गोस-श्रीमत् *gos-gril* a roll of satin or cloth; a garment folded up (*Cs.*).

श्रीमत्-फुद-प *gril-kha byed-pa* to make up a parcel. (*Sch.*)

शु I: *gru* 1. a figure, corner, tip, anything with length and breadth; शु-मदि *gru-bshi* a figure with four corners, gen. a square; शु-य-शु *yul-gru* a country with certain dimensions, i.e., the division of a country in provinces or districts. 2. lustre; शु-द-मर *gru-dmar* a reddish lustre from precious stones. 3. a district of Tibet lying to the east and north of *Dhūs* (*Jig.*).

शु II: नौ, नाव, तरणी, पोत, यान general term for boat, raft, vessel; also शु-गर्द *gru-ṣan* a boat, ferry.

Syn. इगस-गसुम-प *rtaṣ gsum-pa*; शु-ये-रस *gru-yi rab*; सुग-मद-भुद *sgrol-war byed*; ध-मस-सुग *pha-mthar sgrol*; सेद-ग-उत् *señ-ge-can*; इ-मगो-उत् *rta-mgo-can*; चुहि-शिद-इ *chuhi-ṣiñ-rta* (*Mñon.*).

शु-द-कार *gru-dkar (du-kar)* a kind of turquoise.

शु-सु *gru-skya* स्फारिच that which falling on water strikes it; an oar (*Mñon.*).

Syn. सुन्द-भुद *skyod-byed*; वसुग-मदि-शिद-इ *bṣgral-waḥi ṣiñ-rta*.

शु-फ *gru-kha* or शु-गर्द-फ *gru ṣan-kha* or शु-मद-स *gru btañ-sa* landing place on the side of a river, etc.; a ferry. See maps in Survey Report of A. K.'s journey.

शु-सुग *gru-khug* the keel of a slip.

शु-मफ *gru-mkhan* नाविन् navigator; a ferry man.

གུ་ག། *Gru-ga* 1. clew; hank. 2. n. of a country. 3. stone or paint of whitish-blue colour.

གུ་གུ། *gru-gu* 1. a thread-ball; yarn in round ball. 2. མཚོན་གྱི་གུ་གུ། *Mtshon-gyi gru-gu* n. of a village in Tibet (*Jig.*).

གུ་གུ་རྒྱ་ *Gru-gu Rgya-ra* n. of a village in Kham (*Loñ. 27.*).

གུ་གླ། *gru-gla* passage money at a ferry; a boatman's fee.

གུ་ཅར། *gru-char* 1. rains; rainy season: ལུ་གུ་གུན་ལ་ཕྱབ་པར་འབེབས་པའི་ཅར། *yul-gru kun-la khyab-par hbebs-pahi char* rains that fall over the whole country and produce a good harvest. 2. a fine, fertile rain (*Sh.*).

གུ་མ། *gru-ma (du-ma)* angle; corner; convex or concave; also edge, border, brim. (*Cs.*).

གུ་ཚད། *gru-chod* or གུ་བ་ཟེན། *grub-zin* ཀོག་གུ། corner; angle.

གུ་གམུམ། *gru-gsum* བྲི་ཀོག་གུ། a triangle; གུ་བཞེ། *gru-bshi* a square; གུ་དང། *gru-drañ* a right angle; གུ་ཡོན། *gru-yon* or གུ་གཡེལ། *gru-gyel* oblique angled.

གུ་བཞེ། *gru-bshi* n. of a stone: གུ་བཞེས་ཀྲད་པ་གསོ་ཞིང་ཚུ་མེར་འདྲེན། *gru-bshi's klad-pa gso shiñ-chu-ser hden* the stone called *Grub-bshi* heals the brain and draws out pus.

གུ་འདྲེན། *gru-hdren* འདྲེན་གུ་འདྲེན། defined as གུ་ནང་དུ་འཇག་པའི་སྐྱོ་བོའི་མེར། *gru nañ-du hjug-pahi skye-böhi miñ*, person conveyed in a boat. People who journey by boat are:—མགྲོན་པོ། guest; རྫོན་མཐུན། merchant, trader; གུ་ལ་ཞོན། boat passengers.

གུ་པ། *gru-pa* ferryman.

གུ་བོ། *gru-bo* = གུ་གཟིངས། *gru-gziñs* ship (*Jä.*).

+ གུ་བཅོས། *gru-btsas* boatman's fee; གུ་བཅོས་པ། *gru btsas-pa*, ཅུ་ལ་ཁྲལ་རྒྱུད་པ་ཡི། *chu-la khral s'dud-pa-po tol* collector of a ferry.

གུ་ཚུགས། *gru-tshugs*, གུ་བཏོན་མ། *gru-gtoñ-sa* a ferry or ghat: *de na's Se-dmar gyi-gru-tshugs-la byon-nas*, then he arrived at the ferry of *Se-dmar (A. 91).*

གུ་ཚུམས་པ། *gru-tshums-pa* = སྐྱོ་བོ་ཚུམས་པ། or སྐྱོ་བོ་རྒྱུད། to sit silent, without speaking.

གུ་འཛོན། *gru-hdsin* ཕོ་འཛོན།, ཕོ་འཛོན། 1. n. of a mountain in the south of India; also the residence of Avalokites'vara on the small island of Puto off Shanghai; n. of the residence of the Grand Lama at Lhasa. 2. an harbour.

གུ་ཡི་ཡན་ལག། *gru-yi yan-lag* = གུ་རྒྱ། *gru-skya* an oar (*Mñon.*).

གུ་ཡི་རབ། *gru-yi rab* = གུ་ཤར། *gru-çan* a ship (*Mñon.*).

གུ་ཡི་གཤོག་པ། *gru-yi gçog-pa* = གུ་རྒྱ། *gru-skya* oar; the wings of a boat (*Mñon.*).

Syn. གུ་ཡི་ཡན་ལག། *gruhi yan-lag*; གཤོག་པ་ཕྱེད། *gyob-bye*; གུ་པ་ཤུ་ཡ། *skya-wa (Mñon.)*.

གུ་ཡིས་སློལ། *gru-yis sgrol* འཇམ་འཇམ་གུ། a navigator.

གུ་ལས་འདས་པ། *gru-las hdas-pa* འདྲེན་པ། one who has made a voyage.

གུ་ཤར། *gru-çan* = གུ་ཡི་རབ། *gru-yi rab* a ship; གུ་ཤར་པ། *gru-çan kha* = གུ་ཤར་གཏོན་གུ། *gruñ-gtañ sa* starting or landing place of a ferry; གུ་ཤར་པ། *gru çan-pa* ferryman; གུ་ལ་ཞོན་པ། *gru-la shon-pa* to go on a ferry-boat.

གུ་མོ། *gru-mo (du-mo)* the elbow; གུ་མོ། *gre-mo*, གུ་ནི་ཀུ་ལི།, རྒྱུ་ཤར། the elbow, or ཀ་ལུ་ནི། *ka-au-ni* ཀ་ལུ་འཇམ་པ།, ལག་པའི་ཚེགས་པ་པར་པའི་རྩ་རྟོག། *lag-pahi-tshigs-pa bar-pahi rtse-tog* the top-most piece of the middle joint of the arm: གུ་མོར་ཁ་འཇམ་ཀ་བཟུང་བ། *gru-mor kha tvam-ka* holding a trident in the hollow of his elbow. ལག་པའི་གུ་མོ། *lag-pahi gru-mo* is defined as རྩ་བའི་ཤུ་མོ། *wahi dpuñ-pa*; གུ་མོའི་ཁྲལ། the hollow of the

elbow joint: *ལག་པའི་གླུ་མོ་རེ་རྩོམ་མོའི་རྒྱུང་ན་*
lag-pahi gru-mo re jo-wohi pus-mohi
steñ-na bshag resting each elbow on the
 knees of the lord (*A. 135*).

शुभाय *grug-pa* to break into small
 pieces; to crumble; to bruise; शुभाय^१ *grug-pahi hbras* bruised rice (*Sch.*); शुभाय^२ *grugs-bu* something broken.

शुदाय I: *gruñ-po (duñ-po)* = शुदाय^१ *gruñ-wa*, शुदाय^२ *sbyañ-po*, रीगपाय^३ *rig-pa grims-pa* 1. very intelligent; चतुर clever; wise; prudent. 2. meek; mild; gentle (*Cs.*).

शुदाय II: the corn seed that is not
 rotten (*Jig.*).

शुव *grub* I: (*ḍub*) pronounced *rub*, in the
 upper Himalaya's and Shar-Khombu,
 signifying in *Ld.* all: शुव^१ *grub-ḍi-soñ*
 all are dead (*Jā.*). *Rüb-te*: altogether,
 jointly.

शुव II: सिद्ध; शुव^१ *byed-pa-po dñog-su med-par rañ-rañ giḥ*
grub-pa anything accomplished or done
 by itself without any agent.

शुव^२ *grub-mchog* = शुव^३ *chen* a great saint;
 शुव^४ *grub-mchog-ma* सिद्धोचरा a female
 saint.

शुव^५ *grub-thob*, सिद्धा a saint, occurs in
 the following passage of (*Zam. 2*):—शुव^६
grub-thob rim-gro gral-rim
hshin शुव^७ *grub-brñes* one who has
 gained perfection.

शुव^८ I: *grub-mthah* 1. सिद्धान्त, समयतन्त्र
 established conclusion; opinion; theory
 (*Zam.*): शुव^९ *grub-mthah* there being
 no conformity of doctrinal principles
 between the Brāhmins and the Buddhists.

शुव^{१०} II: = शुव^{११} *thar-pahi blo-gros*
 resolution for liberation from miseries;
 determination for obtaining *Nirvāna*
 (*Mñon.*).

शुवपा *grub-pa* I: 1. सिद्ध, सिद्धा, सम्पन्न, प्रसा-
 धनी, चेन, शुभ, सिद्धक; pf. of शुवपा to accom-
 plish 2. शुवपाय^१ *grub-par byed hzug*
 सहाय, सिद्धक a saint: शुवपाय^२ *grub-pas*
btags-pa सिद्धोपनीत accomplished by a saint;
 शुवपाय^३ *grub-pa* taught or preached by a saint;
 शुवपाय^४ *grub-par gyur-cig* सिद्धिरस्तु be
 it ready, complete, perfect.

शुवपा II: शुवपाय^५ *zin-pa* तिष्ठत्, सिद्धि exist-
 ing; success; शुवपाय^६ *ma grub-pa* not exist-
 ing (*Jā.*): शुवपाय^७ *grub-pa dañ hde-wa*
 योग सुख the happiness arising from *yoga*
 or union with the supreme spirit (in Brah-
 manism) and with the eternal *Čūnyatā* or
 void in Buddhism: शुवपाय^८ *grub-pa lus*, the
 formed body, either the frame, the struc-
 ture, the body, or more prob. an abbrevi-
 ation of शुवपाय^९ *grub-pa lus*, the body that
 is made of the five *skandha* (aggregates);
 शुवपाय^{१०} *grub-pahi don-can* what is neces-
 sary in the charms of necromancy for pro-
 pitiation; शुवपाय^{११} mustard.

शुवपाय^{१२} *grub-pahi dwañ-phyug* = शुवपाय^{१३}
grub-chen great saint (*Yig. k. 11*).

शुवपाय^{१४} *grub-pahi rañ-*
byon spyan-raḥ gziḥ the saint originated or
 existing by himself; the self-formed
 Avalokites'vara; शुवपाय^{१५} *lhun-grub* or शुवपाय^{१६}
lhun-gyi grub-pa सहजसिद्ध self-origi-
 nated or self-formed: शुवपाय^{१७} *Don-grub* or
 शुवपाय^{१८} *Don thams-cad grub-pa* सर्वाधि-
 सिद्ध a name of the Buddha, in whom there
 is the fulfilment of every purpose; also the
 name of a magic spell or formula.

शुवपा *grum-pa* the Tibetan badger:
 शुवपाय^{१९} *grum-pa* he said both the badger and the
 marmot know how to suspend animation

and *rlung*—a reflection upon the the practices of Tibetan ascetics or *nal-jor* (*A.* 70): གུམ་པོ་རྒྱ་མམ་རྒྱ་གཟེར་འཛོམས་ *grum-paḥi rgyu ma grgyu-gzer hjomṣ* the intestines of the badger overcome colic.

གུམ་པོ་ *grum-po* a maimed person ; a cripple.

གུམ་བུ་ *grum-bu* (*dum-bu*) or གུམ་ནད་ *grum-naḍ* also called རྩམ་ *trem*, gout or rheumatism. ག་གུམ་ *ga-grum*, acc. to *Jä.* རྩལ་གུམ་ *dreg-grum* podagra ; a feeling of lameness in the limbs ; རུམ་གུམ་ *ruṣ-grum* gout affecting the bones ; ར་གུམ་ *tsa-grum* rheumatic pain in the muscles. ཅུ་གུམ་ *chu-grum*, གུམ་དྭགས་ *grum-dkar*, གུམ་ནག་ *grum-nag* seem to be varieties of small-pox.

གུལ་བུམ་ *grul-bum* (*ḍul-bum*) རྒྱལ་པོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རྒྱལ་པོ་ a class of vampire-ghouls feeding in cemeteries ; གུལ་བུམ་མ་ *grul-bum-ma* རྒྱལ་པོ་མ་ females of the above.

གུལ་བུམ་ཅན་ *Grul-bun-can* n. of a medicinal drug ; an esculent root, *Arum campanulatum* (a cure for piles).

Syn. རུབ་མོ་ *rtsub-mo* ; ག་གོན་ *ga-gon* ; མཚན་ག་འཛོམས་ *arṣa-hjomṣ* རྩམ་མོ་ལྔ་ that which cures piles: བྱ་བོ་མོད་ *bra-ḥo rgoḍ* ; འདོད་ཕྱིད་མོད་པོ་ *hded-byed spoñ-po* (*Mñon.*).

གུལ་བུམ་ལྔ་བའི་ཀུ་ལོ་ཅན་ *grul-bum zla-waḥi nu sho-can* are the following three:— གུ་དུག་ *ḥlu-dug* (ནག་ *nag*), གཟམ་དུག་ *gzah-dug* (དྭགས་ *dkar*), གཤན་དུག་ *ḡñan-dug* (ཁ་ *kha*) (*Sman.* 350).

གུས་པོ་ *gruṣ-po* (*du-po*) a yak only two or three years old (*Jä.*).

གྲེ་ *Gre* (*deḥ*) ཕྲལ་པོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ the eleventh of the twenty-seven constellations mentioned in works on astronomy.

Syn. མཚོ་རྒྱལ་ *mtsho-skyes* ; ར་ཅུ་ *rtā-chu* ; འཚོ་རྒྱལ་ *htsho-skyes* (*Mñon.*).

གྲེ་རྒྱལ་ *gre-skyes* ར་ཅུ་པོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ born in the constellation of ཕྲལ་པོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་.

གྲེ་ག་ *gre-ga* a sheet of paper (*Jä.*).

གྲེ་སྐ་ *Gre-sna* n. of a place in the province of *Koñ-po* in Central Tibet.

གྲེ་བ་ *gre-wa* (*de-wa*) = མགྲིན་པ་ *mgrin-pa* or གྲོ་ཕུ་ *glo-yu* ལྷོ་བའ་, རྩལ་ the fore part of the neck, the throat, both wind-pipe and the gullet ; voice: གྲེ་བ་བདེ་མོ་ *gre-wa ḥde-mo* a good voice ; གྲེ་བ་གཤམ་པ་ *gre-wa gags-pa* obstruction in the throat ; hoarseness ; གྲེ་བ་དང་བ་ *gre-wa, dar-wa* a stertorous voice ; གྲེ་བ་མལ་བཤང་ཕྱིད་ *gre-bsal ḥtañ-byed* in *W.* to hawk ; to hem ; to clear the throat (*Jä.*).

གྲེ་པོ་ *gre-ḥo* a species of demons ; གྲེ་མོ་ *gre-mo* female demons of this kind.

གྲེ་མག་ *gre-mag* vulg. for གཟམ་ *gra-ma* awn of barley or of *Poa* grass.

གྲེ་མོག་འབུ་ *gre-mog ḥbu* in *W.* ant ; emmet (*Jä.*).

གྲེ་ན་ *gren* occurs in གྲེ་ན་གྱི་དྲོད་དུ་བཅེངས་པའི་རྩ་མོ་ཅན་ *gren-gyi don-du ḥciñṣ-paḥi ri-mo can.* (*Jig.* 32).

གྲེ་ན་ཚག་ *gren-tshag* plaited wicker-work in straight rows.

། གྲེ་འབྲུ་ I: *greḥu*, or རྩུ་ *dreḥu*, a young bear: ར་རྩུ་མ་གྲེ་འབྲུ་གཅིག་ཕུམ་བམ་ *co-roṣ greḥu-gciḡ phul-was* Cho-ro having presented a young bear (*A.* 63).

གྲེ་འབྲུ་ II: མཁུ་པ་ pea, peas; མོན་སྐྱོན་གྲེ་འབྲུ་ *mon-sran greḥu* a kind of pea growing in the Sub-Himalayas.

གྲེས་མ *gres-ma* 1. the flashing lightning (*Schtr.*). 2. དྲེས་མ *drig-ma* a kind of plant: གྲེས་མའི་གྲོ་སར་སྲིན་གསོད་ལྷུང་ཐབས་འཇོམས་ *gres-mahi ge-sar srin-gsod glañ-thabs hjomš* the pistil of *drig-ma* kills worms and overcomes the diseases called *glañ-thabs*.

གྲོ *gro* གྲོ་ལྷུང་ wheat; གྲོ་སྐམ་ *gro-skam* dry wheat.

གྲོ་ག *gro-ga (do-ga)* or གྲོ་ཁ་ *gro-kha* ལེ་མེན་, or རྟེན་རྟེན་པའི་ཕགས་པ་ *ñin-stag pañi pag-spa*, white birch bark used for writing charms on; also acc. to *Jü.* used for ornamenting bows: རང་ལུལ་ འཇུག་པའི་གྲོ་གཤམ་ཤིང་གུན་ནམ་ཏ་ལའི་ལོ་མའམ་འོག་བྱ་འམ་རམ་དཀར་པོ་ལ་ལྷགས་འདི་བྲིས་ wrote these mantras on white cloth or paper or leaves of the palmyra or the bark of the birch which grew in their country (*Surañ.*).

གྲོ་དང་ *gro-doñ* the winter granary of wheat in Tibet; an under-ground cell where wheat is kept during the winter.

གྲོ་མག *gro-tshag* sieve for sifting wheat.

གྲོ་བ *gro-wa* or གྲོ་མོ་ *gro-mo* reddish grey.

གྲོ་བཞིན *Gro-bshin* འཇུག་པའི་འཇུག་པའི་འཇུག་པའི་ the twenty-second or twenty-third constellation in the astronomical works of Tibet and India.

Syn. འཇུག་ཕྱིད་ *hphrog-byed*; བོད་པོ་ *bon-po*; བྱ་མོ་ *bya-cho* (*Mñon.*).

གྲོ་བཞིན་གྱི་ཏྲུ་བ *Gro-bshin gyi ña-wa* འཇུག་པའི་ཕུ་ལོ་ the full moon in the month of July-August.

གྲོ་བཞིན་གྱི་རྒྱུ་བ *Gro-bshin-gyi zla-wa* or རྒྱུ་བ་ བུ་ལྷན་པ་ *zla-wa bdun-pa* the month of *Çrāvāna*.

གྲོ་བཞིན་ཕྱིད་ *gro-bshin-byed (do-shin-ché)* hole under the ground where wheat is kept in winter (*A. K.*).

གྲོ་ཡོས་ *gro-yos (do-yo)* parched wheat or corn.

གྲོ་རིལ་ *gro-ril* ball of dough, or lump made of moistened wheat flour.

གྲོ་སྐག *gro-sog (do-sog)* stalks of wheat, wheat-straw.

གྲོ་མ *gro-ma (do-ma)* महारस, कसेरू 1. the sweet potato of Tibet. 2. name of a herb (*Vai-ññ.*) [*the grass Scirpus Kysoor*].S. གྲོ་མོ་ *rgya-gro* or གྲོ་མོ་མོ་ *rgyahi gro-ma* the potato introduced from India: གྲོ་མ་མངར་ཡང་རུས་བསིལ་རྩ་འབྲུ་གཙོད་ the potato being sweet is cooling and stops diarrhoea.

གྲོ་མ་ལུང་ *Gro-ma luñ* n. of a place in the north of Tibet (*Ka-thañ. 168*).

གྲོ་ལུང་ *Gro-luñ* n. of a village in the province of Lho-kha.

གྲོ་ལོ་མ *gro-lo-ma (do-lo-ma)* གོས་ཚེན་ *gos-chen* a kind of satin; silk stuff.

གྲོ་ས *Gro-sa* village in the district of Phenyul.

གྲོ་ཏོ *Gro-ho (do-ho)* ཕྱག་རྒྱ་རྣམས་མོ་ *phyag-rgya rnamš-so* a mystical word used in the *Mahāmudrā Tāntrik* rites (*K. g. 215*).

གྲོག *grog* = གྲོག་མ་ *grog-ma* or གྲོག་མོ་ *grog-mo (dog-mo)* पिपीलक, अन्ता ant; emmet.

Syn. སྲིན་ཐན་མ་ *srin phran-ma*; གྲོ་གྲོ་ར་ *rgyu-rgyu-ra*; གཤིན་རྗེའི་བྱ་ *gñin-rjeñi-bu* (*Mñon.*).

གྲོག་སྐད་ *grog-sked* waist of the ant; also narrow as that is.

གྲོག་མཐར་ *grog-mkhar* बस्तीक ant-hill.

Syn. བརྒྱུ་ཕྱིན་ཕྱི་བོ་ *brgya-byin spyi-wo*; རྣ་ལྷན་བཅུགས་ *nor-ldan brtsegš*; གྲོག་མའི་རྩང་ *grog-mahi-tshhñ*; གྲོག་མའི་མཐར་ *grog-mahi mkhor* (*Mñon.*).

གྲོག་པོ *grog-po* 1. རྩམ་ a deep ravine in which a torrent flows; the sides of snch

ravines are termed *gad-pa*, ཅུ་ཅེན་པོས་བྱས་ནས་བྱང་བའི་ལྷོག་པོ་ལམ, ལན་པ་ཡང་ཟེར་ *chu chen-pos brus-nas byuñ-wahi grog-poham, gad-pa yañ-ser*, that which is caused by the erosion of great waters is also styled *grog-po* or *gad-pa*.

ལྷོག་ཐུ་ to *grog-sbu*, v. ལྷོག་མ་ *grog-ma*, ant (*Nag. 52*).

ལྷོག་རྩང་ *grog-tshan* = ལྷོག་མའི་རྩང་ *grog-mahi tshan* ant-hill.

ལྷོག་ཞིང་ I: *grog-shiñ* or འཕྲོག་ཞིང་ cultivation in uneven narrow ground away from villages or gen. in wild places where cattle are pastured.

ལྷོག་ཞིང་ II: མ་དང་གཞེན་རྒྱངས་ཅུ་སྤྱི་སེམ་ *rma-dañ gzer skrañs chu sri-sel* n. of a medicine which cures obstruction of the urine; a kind of moss growing on the sides of cherten, and old walls, etc.

ལྷོག་གཡང་ *grog-gyañ* lateral gully on hill-side: ལྷོག་ཅུ་ *grog-chu*, breek; rivulet, v. ལྷོག་པོ་ *grog-po*.

ལྷོག་གཤར་ *grog-gzar* a torrent peuring down a ravine.

ལྷོག་གས་ *grog* སྐྱེད་, སུམ་མིའི་, མེལ་ལྷན་, སུམ་ལྷན་, སུམ་ལྷན་ a friend, companion, fellow-labourer, assistant; paramour, also husband; ཁ་ལྷོག་ *kha-grog* a seeming friend; a friend in words; a false friend; རྗེན་ལྷོག་ *rtiñ-grog* or རྗེན་ལྷོག་ *sñiñ-grog* true friend, besom friend, associate, companion, comrade, fellow; ལྷོག་མེད་ *grog-khye* playmate or play-fellow; དབུང་ལྷོག་ *dpun-grog*, fellow combatants comrades; འདུག་ལྷོག་ *hdug-grog* or འདུག་ལྷོག་ *hshugs-grog* fellow-lodger; དལ་ལྷོག་ *dgah-grog*, ལོན་ལྷོག་ *gtan-grog* spouse; husband; wife; འདྲོད་ལྷོག་ *hdod-grog* or འདྲོད་ལྷོག་ *hdod-rogs* sweetheart; མའེན་ལྷོག་ *mdsah-grog* a lover; ལྷོག་མེད་

ལྷོག་གས་ *gsim-grog*s bed-fellow (not only cubine); དམག་ལྷོག་གས་ *dmag-grog*s ally, confederate (in war); ལས་ལྷོག་གས་ *las-grog*s colleague; journeyman; under-workman; ལྷོག་ལྷོག་གས་ *tshig-grog*s an auxiliary word. [*N.-B.*—In pep. works and colloq. language the word ལྷོག་གས་ sounded *ro* or *rog* is combined with verbs in the imp. To give a polite turn to any request; “*nang-ro-nang*” please give; “*tön-rog-nang*” “will you kindly shew,” etc.

ལྷོག་གས་རན་ *grog-sñan* a bad friend.

ལྷོག་གས་དན་ *grog-dan* सहायता help or assistance.

ལྷོག་གས་འདྲིས་ *grog-hdri*s mutual friendship.

ལྷོག་གས་པོ་ *grog-po (log-po)* सखा, मित्र, पक्ष friend; ally.

ལྷོག་གས་ཕྱིད་པ་ 1: *grog-byed-pa* to be friend; to make friendship; to assist; to be friends.

ལན་རྩལ་ལྷོག་གས་ཕྱིད་པ་ to cultivate friendship, to be mutual friends.

ལྷོག་གས་ཕྱིད་ 11: सहाय, पक्ष assistance; aiding.

ལྷོག་གས་ཕྱིད་པ་ *grog-byed-pa* is synonymous with ལྷོག་གས་རམ་ *rog-ram*; in writing sometimes རྗེན་ལྷོག་གས་ *sdoñs-grog*s is also used.

ལྷོག་གས་མོ་ *grog-mo* a female friend; also a mistress.

Syn. ལྷོ་མོ་ *sla-mo*; ལྷོ་མོ་མ་ *na mñam-ma*; ལྷོ་མོ་མོ་ *pho ña-mo*; ལྷོ་མོ་མོ་མོ་མ་ *kun-spyod mtshuñs-ma*; འཕྲིན་རྗེལ་མ་ *hphrin skyel-ma* (*Mñon.*).

ལྷོག་གས་བཟང་ *grog-bzang* or ལྷོག་གས་བཟང་པོ་ *grog-bzang-po* सौहार्द, सुसखा friendship, also sweetheart.

ལྷོང་ I: *groñ* or *groñs* pf. of འཕྲོད་པ་ to die; ལྷོང་འདུག་ *grññ-hjug* resurrection bringing life to a dead body, translating

the soul from one body to another: བཟུང་འགྲུབ་པའི་ལུང་ལྷོང་གི་ལྷོང་འཇུག་ལན་བཞིར་མཛད་པར་གྲགས་ཤིང་ having done service to religion, and living beings he is said to have four times performed the noble work of translating a soul from one body to another (*J. Zan.*).

ལྷོང་ II: 1. གམམ, ཕུར་ an inhabited place; a village; hamlet; also house; བརྟེན་ལྷོང་ *brgya-groñ* a place of a hundred; ལྷོང་ལྷོང་ *stoñ-groñ* thousand houses or households (*Jā.*); ལྷོང་ལ་འགོ་ *groñ-la-hgro* གམམ་མཇུག་ going or gone to the village: ལྷོང་གསུམ་མཁའ་ཁྱེད་ *groñ-gsum mthar-byed* མི་ཕུང་གི་སྐྱེས་པ་ he who has destroyed the three habitable spheres, the god S'iva.

ལྷོང་ཁྱེར་ *groñ-khyer* (*doñ-khyer*) ཕུར་, མངྏེར་, འགྲུབ་, ཕུང་, ཕུར་ a town or city; a place which is surrounded by a wall, originally a palace. That is called a country or ལུང་ *yul* where there are 100 *lakhs* of households, a place where there are 100,000 households is called ལུང་འཁོར་ *yul-hkhor* or province. In a city (*ལྷོང་ཁྱེར་ groñ-khyer*) which is gen. fortified there should be at least 10,000 households; a town with population less than 800 is called a ལྷོང་ *groñ* in Sans. གམམ.

Syn. མོ་བྱང་འཁོར་ *pho-brañ hkhor*; མི་ལྷོང་ *mi-groñ*; ལྷོང་ཁྱེར་ *groñ-khyim*; ལུང་འཁོར་གནས་ *lus-can-gnas*; དམངས་འདུལ་གནས་ *dmañs-hdul-gnas*; ལུང་གཉིས་ *mur-ga-ti*; ལྷོང་འཁོར་ *sa-hskoṣ*; ལྷོང་ལའི་ལུང་བུ་ *spyod-pahi phur-bu*; འཇིགས་མེད་གནས་ *hjigs-med-gnas*; མི་བསྐྱོད་གནས་ *mi-hskyod-gnas*; ལྷོང་ཁྱེད་ *sruñ-byed*; ལྷོང་ཁྱེད་ *skyoñ-byed* (*Mñon.*).

ལྷོང་ཁྱེར་དགྲ་ *Groñ-khyer dgra* ཕུར་འགྲུབ་ the enemy of the city, S'iva.

ལྷོང་ཁྱེར་འཇིགས་ *Groñ-khyer hjig* ཕུར་འཇིགས་ Indra.

ལྷོང་ཁྱེར་རྗེ་ *groñ-khyer rje* = ལུང་གི་འཇིགས་པོ་ *yul-gyi hdag-po* or ལུང་འཁོར་དབང་ *yul-hkhor drcan*

sheriff, also the chief of a city; also ལྷོང་ཕྱན་ *rgyal-phran* a petty *Rājā* (*Mñon.*).

ལྷོང་ཁྱེར་གྱོད་ *Groñ-khyer spyod* met. for a crowd.

* ལྷོང་ཁྱེར་དཔལ་ལོན་ཅན་ *groñ-khyer dpal-yon-can* མི་འདུལ་གྲིང་གི་གཞི་ (*Sehr.*; *Tā. 2, 166*).

* ལྷོང་ཁྱེར་མེ་ཉོག་ *groñ-khyer me-tog* ལྷོང་གི་ལྷོ་ཕུར་ (*Sehr.*) lit. the city of flowers; it is the same as Pātaliputra or Patna.

ལྷོང་གི་གཞན་གཞན་ *groñ-gi gean-gzan* ལྷོང་གི་ལྷོ་ཕུར་ met. for dog (*Mñon.*).

ལྷོང་གི་བརྗོད་པ་ *groñ-gi brjod-pa* ཕུར་གྱི་འཁོར་ *groñ-gi ñe-hkhor* གམམ་གྱི་འཁོར་ the provincialism; country or rural language; ལྷོང་གི་ཉེ་འཁོར་ *groñ-gi ñe-hkhor* གམམ་གྱི་འཁོར་ the suburbs: ལྷོང་གི་འཇུག་མོ་ *groñ-gi hthab-mo* feuds and quarrels (among villagers).

ལྷོང་གི་བདག་ *Groñ-gi hdag* གམམ་གྱི་བདག་ the headman of a village.

ལྷོང་དུ་བ་ཅན་ *groñ dra-wa-can* འཇུག་འཁོར་ (*ལྷོང་འཇུག་འཁོར་ལྷོང་འཇུག་འཁོར་ལྷོང་འཇུག་འཁོར་* *groñ-mthab la-dra-wa hskor-wa*) a town surrounded with fortifications; ལྷོང་གི་དུ་བ་ *groñ-gi dra-wa* འཇུག་འཁོར་ a circle or circuit of a village; fortification round a city: ལྷོང་གི་འཇུག་མོ་ *groñ-gi hphreñ ldan-ma*, ཕུར་མཚན་ལྷོང་གི་ལྷོ་ཕུར་ the village flower-woman: ལྷོང་གི་གཞོན་པོ་ *Groñ-gi gtso-wo* the chief man in a town or village; a headman.

ལྷོང་གྲངས་ *groñ-grañs* the number of houses in a village or town.

ལྷོང་མཚན་གྱི་ *groñ-mehog* chief city; also scene; sphere.

ལྷོང་བསྟན་ *groñ-hsñen* ལྷོང་དུ་མཚན་ལྷོང་གི་ལྷོ་ཕུར་ ལྷོང་ལྷོ་ཕུར་ ལྷོང་ལྷོ་ཕུར་ ལྷོང་ལྷོ་ཕུར་ ལྷོང་ལྷོ་ཕུར་ *dben-na mi hsten-pahi groñ hsñen dar-wa dañ* one not performing the practice of asceticism by going to any solitude (*Ya-sel. 21*).

མྲ་བ *gla-wa* कस्तुरिन्दग the musk deer, *Moschus moschiferus*, of which there are three varieties or perhaps even species in Tibet. Another species occurs in Amdo: *Moschus Sifanicus*; མྲ་ནའི་ཕགས *gla-rnahi pags*, མྲ་བ་དང་ནའི་ཕགས་པ *gla-wa dan rna-wahi pags-pa* the skin of the *Nao* antelope and the musk-deer.

Syn. རྩི་བཟང་དབང་པོ *dri-bzang dwan-po*; མྲ་རྩི་ཅན *gla-rtsi can*; ས་ལུས *sa-lus*; རླུང་བཟླག *rluñ-bzreg* (*Mñon.*).

མྲ་གོར་ཞོ་ག *gla-gor sho-cha* n. of a fruit. མྲ་ཐངས་པ *gla blañs-pa* has taken or received his wages for work.

མྲ་སྐང་ *gla-sgan* ལུས, नागर n. of a medicinal herb; ལུས *Cyperus rotundus*: नागर the root of *Cyperus perennis*.

མྲ་ངན *gla-rñan*, abbr. of མྲ་དང་ངན་པ *gla-dan rñan-pa*, wages and remuneration.

མྲ་པ *gla-pa* or མྲ་པོ *gla-po* or མྲ་བུ *gla-bu* one who works on wages; a servant employed on a fixed salary; also a day-labourer or hired workman; གཞོག་མྲ *gyog-gla* ཕལ service money; salary.

མྲ་ཕོར *gla-phor* a kind of tree the wood of which is good in turning and for making plates and cups.

མྲ་ཕུག *gla-phrug* the young one of a musk-deer.

མྲ་མི *gla-mi* शल्य, दास a servant; a hired workman.

མྲ་མོ *gla-mo* 1. a hired female servant. 2. musk-doe: མྲ་བའི་ནོར་བུས་ཐུལ་མོགས་དུག་སྲུང་བྱེད *gla-wahi nor-bus sbrul-sogs dug-sruñ byed* the jewel of the musk deer (the musk-pod) is a protection against snake poison, etc.

མྲ་རྩི་ *gla-rtsi* मद, मृगनाभि, कस्तुरी musk: མྲ་རྩི་ལྷོ་ལོ་ཚོག་མ་འདྲ *glo-rtsi gro-yi tshig-ma*

hdra musk is like burnt-wheat grains: མྲ་རྩི་ལམ་མཐོགས་རྩི་ལམ་ the musk that is slightly soft, tough besides being of strong scent, is good: མྲ་རྩི་ས་དུག་སྲིན་མཁལ་ནད་གཉན་ཚད་སེལ་ musk eradicates snake-poison, kidney disease, plague.

Syn. རི་དུགས་ལྷོ་བ *ri-dbags lto-wa*; ལྷུ་ལ་རླག་བྱེད *sbrul-skrag byed*; ལྷོ་མ་པའི་མཚན་མ *myos-pahi mtshan-ma*; རི་ལི་ནོད *dri-yi thod*; རི་ལི་གོས་ཅན *dri-yi gos-can*; རི་དུགས་ཚང་ *ri-dvags chañ*; རི་དུགས་རྩི་ *ri-dbags rtsi*; མྲ་བའི་ནོར་བུ *gla-wahi nor-bu* (*Mñon.*).

མྲ་རྩི་མེ་རྟོག *Gla-rtsihi me-tog* n. of a flower, the *Pedicularis megalantha*.

མྲ་ལྷོ *gla-lto* food and wages.

མྲ་བླ *glag* or བླ་མླག *bya-glag* a bird described as resembling an eagle, but smaller than the vulture and larger than the hawk, of blackish chocolate colour; carries away kids and lambs. This bird is numerous in Mongolia, Central Tibet and Kham. Probably the lammergeayer.

མྲ་ག་མོ *glag-khra-mo* a spotted species of eagle.

✚ མྲ་བླ་པ *glag-pa* = ལྷག་པ *ltag-pa* upper or back part or side: མགོ་ལྷོ་ལྷག་པ *mgohi ltag-pa* the crown or upper part of the head. Defined as མྲི་དང་རྩི་ལྷག་པ, the upper back part or blunt side of a knife or axe.

མྲ་བླ་པ་ལམ་ *Glag-pa lam* n. of a place in Tibet (*Deb.*).

མྲ་བླ་ས *glags* अवतर opportunity, occasion, possibility: མྲ་བླ་ས་འཚོལ་བ *glags htshol-wa* to seek for an opportunity: ད་མྲ་བླ་ས་རྗེད་པར་འདུག *da glags rñed-par hdug* now the favourable time seems to have come; esp. opportunity of doing harm to another,

elephant (taken as food) cures the diseases attributed to devils (in *W.*).

ཐང་ཚེན་རྩི *glañ-chen rtsi* गोरोचना the secretion of the elephant; also elephant-musk.

Syn. བྱི་མང་ *gi-wañ* (in magie) or གལ་ཡིག་ mystic term (*Mñon* 3).

ཐང་མཛེང་ཡོན་ *Glañ mjiñ-yon* a name of Prince *Saḍ-na legs-mjiñ yon*, son of King *Khri-ṣyon ldehu-btsan*. He was so called on account of his prowess: མཛེང་ཡོན་ལ་སྐུ་དབང་ཚེ་བས་ཐང་མཛེང་ཡོན་དུ་གྲགས་ *mjiñ-pa yon-la sku-dwañ che-waṣ glañ-mjiñ yon-du grags*.

ཐང་རྩོ *glañ-to* the Indian bull (*Bos taurus Indicus*).

ཐང་མང་ *Glañ-thañ* n. of a plain to the east of Lhasa.

ཐང་བྱག་ *glañ-thug* or ཐང་འག་ཚན་ *glañ-hog can* a bull (not castrated): ཐང་བྱག་དུ་ཚས་མགོ་ཚག་ལ་ཡན་ *glañ-thug rwa-coṣ mgo-chag-la phan* the horn of uncastrated bull is useful in the fracture of the head: *glañ-thug nag rwa-coṣ mdse-la phan-par-byed* the horn of a black uncastrated bull is used in leprosy: ཐང་གི་དུ་གཞོབ་མཛེན་པའི་ཚ་བ་སེལ་ *glañ-gi rwa-gshob mchin-pahi tsha-wa-sel* the ashes of a burnt bull's horn taken internally cures inflammation of the liver.

ཐང་དང་མ་ *Glan-dar-ma* 1. a youthful ox. 2. n. of the King of Tibet who persecuted the Buddhists in the ninth century A.D.

ཐང་འདེད་ *glañ-hded* = རོང་མཁན་ *thoñ-mkhan* the husbandman, a rustie.

ཐང་པོ་སྐྱོང་ *glañ-po-skyoñ* = ཐང་ཇི་ *glañ-rdsi* गोपाल a cow-herd; one who tends or looks after cows (*Mñon*).

ཐང་པོ་མཚོག་ *glañ-po-mchog* गन्धहस्तिन the chief of the elephants, lit. a scent-elephant.

Syn. ཐང་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *glañ-pohi rgyal-po*; ཐོས་ཀྱི་ཐང་པོ་ *spos-kyi glan-po*; ལྷ་ཡི་མགོན་པོ་ *khyu-*

yi mgon-po; ལྷ་ཡི་བདག་པོ་ *khyu-yi bdag-po*; རམ་ཀར་ *thal-kar*; མཚེ་བ་དྲུག་ལྡན་ *mehe-aw drug-ldan*; བཀྲིས་འབྲུང་དབང་པོ་ *gnis-bthun dwañ-po* (*Mñon*).

ཐང་པོ་གཏུམ་པོ་ *glañ-po gtum-po* = ཐང་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *glañ-po myon-pa* a wild, mad elephant (*Mñon*).

ཐང་པོ་འདྲོད་པས་དྲེགས་པ་ *glañ-po hdod-paṣ dregs-pa* = ཐང་པོ་ལོ་ལོ་ *glañ-po rgod* wild elephant; an elephant turned wild and mad for union with a she-elephant.

Syn. རྒྱལ་པོ་མཚོག་པོ་ *chags-paṣ myos-pa*; ལྷ་གས་ཀྱས་གདུལ་དཀའ་བ་ *lcags-kyuṣ gdul-dkañ-wa*; གཡོ་བ་ཚན་ *gyo-wa-can*; ཐང་པོ་ལོ་ལོ་ *glañ-po rgod*; ཐང་པོ་ཚང་གིས་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *glañ-po chañ-giṣ myos-pa*; ཐང་པོ་གཏུམ་པོ་ *glañ-po gtum-po*; ཚང་གིས་དྲེགས་པ་ *chañ-giṣ dregs-pa*; ཐང་པོ་བཟེ་ *glañ-bzi*; ཐང་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *glañ-po smyon-pa*.

ཐང་པོ་སྐྱའི་ཐང་ཐང་ *Glañ-po snahi gliñ-smad* n. of a place within the district of Shiga-tse in Tsang.

ཐང་པོ་ལོངས་ *Glañ-po ṣoñṣ* n. of a place (in Tib.); also one which was situated near the ancient city of Kapilavāstu.

ཐང་པོའི་ཁ་ལོ་པ་ *glañ-pohi kha-lo-pa* = ཐང་ཇི་ *glañ-rdsi* conductor of an elephant (*Mñon*).

ཐང་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *glañ-pohi rgyal-po* = ཐང་པོ་མཚོག་ *glañ-po-mchog* (*Mñon*).

ཐང་པོའི་རྩོམས་ *Glañ-pohi stobṣ*, हस्तिबल n. of a very powerful giant-like king; ཐང་རྩོན་མང་འཛིན་ཐང་པོའི་རྩོམས་ *sparñ-rten mañ-hdṣin glañ-pohi stobṣ* (*Ya-sel*. 57).

ཐང་པོའི་གནས་ *glañ-pohi-gnaṣ* = ཐང་པོ་ཚའི་གནས་ *glañ-po-chehi gnaṣ* the stable where elephants are kept (*Mñon*).

ཐང་ཕྱན་ *glañ-phran* = ཐང་བྱག་ *glañ-phrug* a young elephant (*Mñon*).

ཐང་བྲེས་ *glañ-bres* गोमाल ox-manger; ཐང་པོའི་བྲེས་ *glañ-pohi bres* elephant-stall.

ཐང་མ་ *glañ-ma* 1. a medicinal plant: ཐང་མས་མོ་ནད་དང་ནི་ཚད་པ་སེལ་ *glañ-ma* cures fever and

female diseases. 2. a large kind of alpine willow.

མྱང་མོ་ *glañ-mo* or ལག་ལྡན་མ་ *lag-ldan-ma* she-elephant: མྱང་མོའི་ལྗང་མམ་རབ་བྱ་བཏན་པར་བྱེད་ the milk of a she-elephant is very sustaining: མྱང་མོའི་ཕག་མ་མམ་མོ་ནད་དང་ཚད་པ་སེལ་ the skin of a she-elephant cures female disease and fever.

མྱང་དམར་ *glañ-dmar* a stallion ox: མྱང་དམར་བྱག་པའི་གསོན་ཁྲག་རྩོད་མོ་ཡིས་, བྱག་ནད་ཅུ་ཡི་འབྲུམ་འཕྲང་ལྗོམ་པར་བྱེད་ with the warm blood of a living stallion ox the circulation of poison in the blood can be neutralized.

མྱང་ཇི་ I: *glañ-rdsi* མོ་བི་ལྷ་ a cow-keeper; a chief herdsman.

མྱང་ཇི་ II: མོ་པ་ལ་ the keeper of an elephant; keeper of cows; Kṛishṇa.

Syn. མྱང་པའི་ཁ་ལོ་ལ་ *glañ-pohi kha-lo-pa*; མྱང་པ་མྱོང་ *glañ-po skyoñ* (*Mñon.*).

མྱང་གལག་རྩི་ལྡན་ *glañ-gyag dri-ldan* 1. ལོ་ལང་ *gi-wañ* མོ་རོ་ལྟ་ the musk-like, scented secretion in the brains or in the stomach of an elephant. 2. = དོ་མ་མཐོམ་ *dom-mkhris* bear's bile (*Sman. 353*).

མྱང་རི་ལུང་བཏན་ *Glañ-ri luñ-bstan* n. of a Sūtra in the *Kahgyur*, said to have been delivered by Buddha when on a visit to Li-yul.

མྱང་རུ་ *glañ-ru* a bullock's horn; also a large forked stick used by the Tibetan soldiers to rest the musket on when firing.

མྱང་ལུང་གནས་ཁྲའོ་ *Glañ-luñ gnas-khra-mo* n. of a place in Kham.

མྱང་ཤིང་ *glañ-çiñ* = མྱང་མ་ཤིང་ *glañ-ma-çiñ* or མཛོ་མོ་ཤིང་ *mdso-mo-çiñ* a kind of tree growing largely in Tibet, the leaves of which are burnt as incense (གལ་ཤིང་ mystical term) (*Mñ.*).

མྱང་འཁྱུ་ *glañ-çu* a kind of sore-hoof.

མྱངས་ཁམས་པ་ *Glañs-khams-pa* n. of a learned lama come from a place called

Glañ-khams, who was invited by King *Khri-sroñ ldehu-btsan* to his capital on account of the fame of his learning.

མྱོད་ *glad* or མྱོད་པ་ *glad-pa* མཚན་ཀྱི་ the head; brains; cf. མྱོད་ལ་ *klad*: མྱོད་ལ་ *glad-la* on the top, on the head; also used as postposition in the sense of over, close over: ཚུའི་མྱོད་ལ་ *chuhi glad-la* close above the river or water.

མྱོད་ཀྱི་ *glad-rgya* = མྱོད་པའི་ཚ་ *glad-pahi rtsa* the veins of the brain.

མྱོད་པ་ *glad-pa* generally written as མྱོད་པ་ *klad-pa* (*Sch.*), cf. ལྗང་ *lad* or མྱོད་པ་ *glad-pa*.

མྱོད་པ་ *glan-pa* also མྱོན་པ་ *glon-pa* 1. to patch up; to mend: ལོ་ས་སོགས་ལ་རྩལ་བྱག་ཡོད་པ་ = ལྗན་མྱོད་པ་ *ghan glan-pa* to sew up or patch up torn clothes, etc. (*Nag.*); མྱོན་བརྒྱབ་པ་ to sew on a patch. 2. to return; ལན་ *lan* an answer to reply; rejoin (*Lex.*). 3. colloquial for མྱོན་པ་ *glen-pa*.

མྱོན་མྱོན་ *glan-glen*, v. མྱོན་པ་ *glen-pa* dumb.

མྱོ་མྱོ་པ་ *glam-pa* or མྱོ་མྱོ་བྱ་འབྲུག་པོ་ *gnam-bu hthug-po* a kind of thick blanket.

མྱོ་ལ་ *glal-wa* ལྗམ་ 1. to yawn or gape: འགལ་རྩར་འགྱུར་བའི་བརྒྱུད་ལ་ *hgah dor-hgyiñ wahi brdah* a relaxation of the body by stretching the limbs and yawning. 2. a terrific attitude or posture of sitting: སེང་གོ་ནམ་བུའི་མཛུངས་ *señ-ge rnam-bṣgyiñs* = སེང་གོ་མྱོ་ལ་ *señ-ge glal-wa* a lion's attitude on his vanquished foe is called *glal-wa*.

མྱོ་ལ་འཚོ་བ་ *glas htsho-wa* one who subsists on salary or wages.

མྱོང་ I: *gliñ* དམོ་, ལྗམ་ a kind of sacred grass.

མྱོང་ II: 1. ཇོ་པ་, རྩེ་འཇོ་མཚོ་ island; isolated place; limb or part of the globe; division of lands, large or small; continent, in

fabulous Indian sense: མྱིང་གཞན་ནས་ཐུས་པ་ཚུལ་
ཐུང་མེ་འདྲ་བ་ *glin' gshan-nas skyes-pa tshul-byed-*
mi hdra-wa भिन्नकल्पद्वीपान्तारा: being of other
continents they are of a different manner
of birth.

མྱིང་ III: a large monastery; a monas-
tery isolated in its greatness and separate
from other jurisdiction.

མྱིང་ཚེན་བཅུ་གཉིས་ *glin'-chen bcu-gñis* the
twelve continents according to Bon eosmo-
graphy are the following:—(1) གཡུང་རྩུང་བཀོད་
པའི་མྱིང་ (གཡུང་) *Gyuh-druñ bkod-pahi-glin'*; (2)
དགའ་ལྗན་ལྷ་ཡི་མྱིང་ (གཡམས་) *Dgah-ldan lha-yi glin'*;
(3) འདུལ་བ་ཐིམས་ཀྱི་མྱིང་ (གཡོན་) *Hdul-ba k'brims-*
kyi glin'; (4) བདུད་འདུལ་རྩལ་གཉི་མྱིང་ (གཡམས་) *Bdud-*
hdul shags-kyi glin'; (5) ཚད་མེད་བྱ་བ་མྱིང་ (ལྷོ་)
Tsad-med bya-wa glin'; (6) ཐུན་པ་མཐའ་ཡས་མྱིང་
(གཡོན་) *Sbyin-pa mthab-yas glin'*; (7) མེ་གཡོ་
བསམ་གཏན་མྱིང་ (རྩབ་) *Mi-gyo bsam-gtan glin'*;
(8) དགེ་རྒྱལ་ཡོན་ཏན་མྱིང་ (གཡམས་) *Dge-rgyas yon-tan*
glin'; (9) ཚད་མེད་བྱ་བ་པའི་མྱིང་ (གཡོན་) *Tshad-med*
byams-pahi glin'; (10) གནོད་ཐུན་ནོར་གྱི་མྱིང་ (བྱང་)
Gnod-sbyin nor-gyi glin'; (11) ཡོན་ཏན་རྒྱལ་པའི་
མྱིང་ (གཡམས་) *Yon-tan rgyas-pahi glin'*; (12) རིན་
ཚེན་ཐུང་མ་པའི་མྱིང་(གཡོན་) *Rin-chen spuñs-pahi glin'*;
or རེལ་མོ་མྱིང་ (དབུས་) *Hol-mo glin'* (G. Bon. 5).
The seventeen sub-continents attached
to the twelve continents are the follow-
ing:—(1) རྒྱལ་རིགས་རྒྱལ་ས་འཛོན་པའི་མྱིང་ *Rgyal-rigs*
rgyal-sa hdsin-pahi glin'; (2) རྟེན་བཀོད་པའི་མྱིང་
Rjehu bkod-pahi glin'; (3) དང་ཐོང་འགྲོ་འདུལ་མྱིང་
Drañ-sroñ hgro-hdul-glin'; (4) ལྷ་རང་མེད་པའི་མྱིང་
Mya-han med-pahi glin'; (5) བྲམ་ཟེ་གཅོང་བའི་མྱིང་
Bram-ze gtsañ-wahi glin'; (6) བྲམ་ཟེ་ཏམ་མོ་མྱིང་
Bram-ze has-mo glin'; (7) འབྲི་མེག་མཚོ་ཡི་མྱིང་
Hbri-mig mtsho-yi glin'; (8) དམངས་རིགས་
གཅོལ་བའི་མྱིང་ *Dmags-rigs gdol-wahi glin'*; (9)
རྫོབས་ཚེན་གུད་ཀྱི་མྱིང་ *Stob-chen gyad-kyi glin'*;
(10) ཨ་བ་ད་རའི་མྱིང་ *A-ba-da-rahi glin'*; (11)
འགྲོ་བ་འདུལ་བའི་མྱིང་ *Hgro-wa hdul-wahi glin'*;
(12) ཁྲི་དང་འཐབ་པའི་མྱིང་ *Khri dan hthab-pahi*

glin'; (13) རྒྱལ་གཤོང་མའི་མྱིང་ *Rgya-lag hod-mahi*
glin'; (14) རྒྱལ་མོ་མོ་ཁྲོས་མྱིང་ *Rgyal-mo mo-khros*
glin'; (15) མཁའ་འགྲོ་མེ་རྒྱན་མྱིང་ *Mkhah-hgro mi-*
rkun glin'; (16) མེའམ་ཅེ་ཡི་མྱིང་ *Miham ci-yi*
glin'; (17) ལྷ་ཀྱུ་མན་ན་ཐུའུ་མྱིང་ *Lha-klu man-dha*
sprehu glin' (G. Bon. 6).

མྱིང་ཀ *Glin'-ka* a garden or pleasure
grove.

མྱིང་ངན་ *glin'-han* dispute; quarrel.
མྱིང་དགར་རྫོང་ *Glin'-dkar rdsoñ* n. of a
district in Tibet.

མྱིང་དར་ *glin'-dar* ཕུར་ n. of a kind of cloud.
མྱིང་ལྗན་མ་ *glin'-ldan-ma*, མཚོ་ *mtsho* རྒྱལ་བའི་
རྒྱལ་ཡི་ a lake which contains islands.

མྱིང་བུ *glin'-bu* བོ་མོ་, བུ་འཇམ་ལ་ a reed-pipe;
a musical reed; flageolet; the common
musical instrument of herdsmen, and con-
sists of two pipes joined together; ཐུང་ཐུང་
phred-glin' flute; piccolo-flute, mostly of
metal; དགེ་མྱིང་ *dge-glin'*, generally written
རྒྱལ་མྱིང་ *rgya-glin'*, a larger musical instru-
ment like a hautboy, used in sacred cere-
monies; རྟེན་མྱིང་ *rkañ-glin'* trumpet made of
the human femoral bone.

མྱིང་མ་ *glin'-ma* ཕུ་འཇམ་ལ་ the margin of a
lake or river.

མྱིང་ཡགས་པ *Glin'-yags-pa* n. of the
chief preist of *Galdan* who was born at
Glin'-yags.

མྱིང་ལོག *glin'-log* revolution; internal
dissension: དང་འབྲི་ཁྲུང་པ་མྱིང་འོག་ཚེན་པ་ཐུང་ there
arose much civil disturbance there in
Dikhuñ, i.e., among the members of
the *Hbri-khuñ* monastery.

མྱུ *glu* ཀའ་ཏོག་, ཀའ་ཏོག་, རྒྱལ་མཚན་ རྒྱལ་མཚན་
song; ditty; also a tune; མྱུ་གར་དང་རྒྱལ་མཚན་ལ་འགྲུབ་པ་དག
accompaniments of musical performance,
etc.; རྟེན་ཏེ་ *bha-ra-ta*, མར་ཏེ་; གར་དག་ *gar-dag* an
actor; a stage-player; རྟེན་ཏེ་འགྲུབ་པ་ལ་ *rkañ-*

chañ h̄tsos phab h̄tab h̄sñal-nas lañs-pa chañ-gi glum-mam sbañ glum yañ-zer.

མི Gle a small uncultivated island; also a grove; same as མེ་མེ་ *tshal* or མིང་ག་གི་ *gliñ-ka*.

མི་འདམས་མ་ gle h̄damṣ-ma 1. one having the disease in which urine and fœcal matter pass together, *i.e.*, by the rectum (*K. du.* 5 413). 2. = མཚན་མེད་མ་ཉིང་ *mtshan-med ma-niñ* a hermaphrodite; having neither the sign of male nor of female.

མིགས་ glegs table; plate; board; any flat piece: མོ་མིགས་གཟུག་གོ་ *sgo-glegs gshug-go* there was a door panel placed.

མིགས་ཅབ་ glegs-chab a buckle, clasp or ring attached to the thong.

མིགས་ཐག་ glegs-thag a thong, &c., fastened round a book.

མིགས་བས་ glegs-bam བུས་ཀྱི་ བུས་ཀྱི་ a volume; a book; leaves placed between flat boards.

མིགས་བུ་ glegs-bu 1. a label; explained as མཚན་གོས་ལ་མིང་མིང་གུ་བཞི་བཅད་པའི་གྲ་བཀག་ལ་ *chos-gos la gliñ-gliñ gru-h̄shi bcad-pahi gra bkag-pa*, a square or rectangular piece of cloth or paper put as label containing the name of books, chapters, pages, etc. (*Nag.*) 2. a tablet. 3. བཀའ་མིགས་བུ་ *bkahi-glegs-bu* or བཀའ་འོག་ *bkah-çog* a diploma; རྩམས་ཀྱི་མིགས་བུ་ copper plate or tablet.

མིགས་མ་ glegs-ma, v. མིགས་ *glegs*.

མིགས་ཤིང་ glegs-çin the wooden boards which in a Tibetan book supply the binding.

མིང་བ་ gleñ-wa or མིངས་པ་ *gleñs-pa* བོད་འཕྲིན་པ་ to say, converse, relate, describe: གཏམ་དུ་མིང་བ་ *gtam-du gleñ-wa* or གཏམ་མིང་བ་ *gsuñ gleñ-wa* to relate a story: ལམ་ལ་མ་ཐང་ཞེས་མིངས་ནས་ *lam-la ma-thar sheṣ gleñs-nas* as the word was sent,

the road is not passable! གཏམ་མིང་བ་ནི་བདག་གིས་བྱས་པ་ I have made this speech: གཏེག་མིང་གཏམ་མིང་རིམ་པས་མཚེད་དེ་བཅུན་མོའི་བར་དུ་མིང་ཞིང་ the rumour spreading from one to another, until it came before the lady. མཚན་གྱི་སློབ་མིང་ཕྱིན་པ་ *chos-kyi sgrog-gleñ byed-pa* to preach religious discourses; མིགས་མིང་ *gros-gleñ* council; consultation.

མིང་བ་པོ་ gleñ-wa-po or མིང་མོ་མཁན་ *gleñ-mo mkhan* a story-teller.

མིང་བཅུ་མ་ Gleñ-h̄bum a hundred thousand stories; the title of a book in the *Hdul-wa* division of the Kahgyur or Tibetan Buddhist scriptures, which contains different stories on the behaviour of devotees, monks, nuns, &c, who adopted the Buddhist faith, and who violated the rules of monastic discipline laid down by Buddha.

མིང་མོ་ gleñ-mo or ལབ་མིང་ *lab-gleñ* མིང་བཅོད་ *gleñ-brjod* कथा, काहिनी, वार्ता, आलाप talk; conversation; story; account.

མིང་གཞི་ gleñ-gshi or མིང་བསྐྱངས་པ་ *gleñ h̄slafis-pa* འོག་, निदान any subject; primary cause: མིང་གཞི་འདི་ལ་ *gleñ-gshi h̄di-la* རྣམས་ཀྱི་འདུལ་བའི་འོག་ཀྱི་འོག་ཀྱི་འོག་ in this narration. 1. narration. 2. the subject of a discourse (*Cs.*) 3. table of contents; index. 4. place, scene of a conversation or discourse.

མིན་ལྷུགས་ glen-lkugs, abbr. of མིན་པ་དང་ལྷུགས་པ་ *glen-pa dan-lkugs-pa*, very stupid and idiotic: མིན་ལྷུགས་བཞོན་པོ་ལྷོད་ཀྱི་ལྷུག་བཟུལ་ *glen-lkugs h̄kol spyod-kyi sdug-h̄sñal* the misery of being stupid, of dumbness and servitude.

མིན་པ་ glen-pa ལྷོན་, ལཱ་, ལྷོན་, ལྷོན་ stupid, foolish, ignorant; a thick-headed fool; an idiot: ལྷོན་མོང་ལས་ཀྱང་མིན་པ་ more stupid than a brute: ལྷོན་རྣམས་འདི་ལྷོན་ fools that you are each of you: མིན་པ་གཉི་ལྷུག་ཅན་ mud-dled ones.

མྱོག *glog* विद्युत्, तड़ित्, झादिनी, चाका-
 लिका, चमनि, चपला, चखला, चमूर्ज, चला
 lightning; flash of lightning; མྱོག་པར་
 རྩམ་པ་ལ་ལས་བྱུང་བ་ *sprin-phan-tshun hthab pa*
las byuñ-wa that produced from the con-
 cussion or collision of clouds. The names
 of different kinds of lightning are men-
 tioned in the *Kah-gyur*:—མྱོག་གཞི་བརྩིང་ཅན་ *glog*
gzi-brjiḍ-can the lightning with flash; མྱོག་
 ལྷག་པོད་ *glog-stug hod* the lightning of dense
 lustre, sheet-lightning; མྱོག་མཚོས་ལྷེང་ཅན་ *glog-*
mdses phreñ-can the lightning of beautiful
 strings or zig-zags, &c. (*K. g. 9, 115*).
 The lightning that comes from the south is
 called རྩམ་བརྩུབ་ *skad-brgya-pa*, that of a
 hundred rattles; that coming from the
 west is called རོད་ཉམས་པ་ *hod-ñams-pa*, that of
 fading lustre; that which comes from the
 north is called ལྷུན་གྱི་བདག་པོ་ *rgyun-gyi bdag-*
po, lord of streaming flashes (*K. g. 5, 324*).

Syn. རུལ་ལ་བརྩུབ་ *hjog-pa brgya-pa*; གཞི་ཚོན་
 ལྷུས་ *gshi-ñhon skyes*; མྱོག་གྱི་ལྷག་མ་ *sprin-gyi*
leug-ma; གཞིར་པོད་ཅན་ *gser-hod can*; ལུས་ལྷུ་ *lus-*
phra; བདེ་འབྱུང་ *bde-hthuñ*; རྩམ་ཅིག་པོད་ *skad-cig*
hod; རྩམ་ཅིག་གསལ་བ་ *skad-cig gsal-wa* (*Mñon*.)

མྱོག་ལྷན་ *glog-ldan* तड़िलत् full of light-
 ning; flashed cloud.

མྱོང་ཐང་ *Gloñ-thañ* n. of a place in
 Tibet proper and also in Kham.

མྱོང་ཐང་སྐོན་མའི་ལྷ་ཁང་ *Gloñ-thañ sgron-mahi*
lha-khañ n. of a monastery and temple in
 Kham.

མྱོག་པ་ *glog-pa* रजत silver.

མྱོག་པའི་ནད་ *glog-pahi-naḍ* n. of a disease
 mentioned in grammar, but not found
 in the medical works. Acc. to *Jü*. མྱོག་ནད་
 is another name of the disease called མྱོག་པ་
lhog-pa= cancer.

མྱོད་པ་ *glod-pa*=ལྷུད་པ་ *lhod-pa* to relax; to
 loosen བཅིངས་པ་མྱོད་ *bcñis-pa-glod*=བཟམས་པ་མྱོད་
bsdams-pa-glod slacken binding; རིམས་མྱོད་པ་
 to relax the mind, be at ease; མྱོད་ལ་
 ལྷུན་དུ་བཟུགས་ *glod-lu rgyun-du bshugs* you
 may stay here always with easy mind;
 མ་བཟུང་མ་མྱོད་པར་ *ma-bzuñ ma-glod-par* without
 any regard to taking or giving.

མྱོན་པ་ *glon-pa* or ལྷན་པ་ *glan-pa* 1. to
 return an answer; to reply. 2. to patch,
 mend.

མྱོས་པ་ *glos-pa* or མོངས་པ་ *rmoñs-pa*
 stupidity; ignorance.

མྱོས་པ་ལ་ *glos-phab-pa* to lie on one side or
 on the side: ལུས་གྱི་གཞོགས་པ་ལ་ནམ་ལྷང་ཉལ་བ་ལྷ་བྱེད་
 to lie on the side like an ox lying down.

དགག་པ་ *dgag-pa*, fut. of འགགས་པ་ to hinder.

དགག་པ་དང་བྱལ་བ་ *dgag-pa dañ bral-wa*=དགག་པ་
 རིང་པ་ *dgag-pa med-pa* विप्रतिषेध open; with-
 out let or hinderance; unobstructed.

དགག་ཕྱེད་ *dgag-phye*, v. དགག་དེའི་ཕྱིད་ *dgag-dbye*
byed.

དགག་དེའི་ཕྱིད་ *dgag-dbye*=དགག་ཕྱེད་ *dgag-phye*
 प्रवारितं stopped; obstructed.

དགག་དེའི་ཕྱིད་ *dgag-dbye byed* प्रवारक one
 who stops or obstructs.

དགག་ཚིག་ *dgag-tshig* or དགག་པའི་ཚིག་ *dgag pahi*
tshig न चेत word of prohibition; objection.

དགང་དགའ་བ་ *dgañ-dkah-wa*, རིངས་དགའ་བ་ *kheñs-*
dkah-wa दुर्भरता hard to fill up.

དགང་བ་ *dgañ-wa*, fut. of འགངས་པ་ *hgeñs-*
wa, to fill; fill up.

དགང་ལྷུག་ *dgañ-bhug* पूर्णाहुतिपात्र a ladle
 to pour butter in sacrificial fire.

དགང་གཟར་ *dgañ-gzar* साची sacrificial spoon
 or ladle: ལྷིན་ལྷིག་ལྷུགས་ཕྱིད་ཀྱི་གཟར་བྱ་དང་ལྷོག་ལྷ་བྱ་
sbyin-sreg bhugs byed-kyi gzar-bu dañ skyog
lta-bu there are two kinds of spoons in *homa*

over by the coming Buddha, now the *Bodhisattva* Maitreya. The gods residing in it are said to live 4,000 years, the duration of a day of which is equal to 400 human years; and the length of one's body is a furlong (*Sorig*). མགོན་པོ་བྱམས་པམ་ལྷགས་གཉིས་ཀྱི་རྒྱལ་སྲིད་མཛད་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཚམས་ཀྱི་དགའ་བ་དང་ལྷན་པས་ན་དགའ་ལྷན་ཏེ། དེ་ན་གནས་པ་རྣམས་ཀྱི་ལུས་ཀྱི་ཚད་ནི་རྒྱུ་གསལ་ཡིན་ལ་ཚ་ཚད་ནི་མི་ལོ་བཞི་བརྒྱུ་ལ་ལག་ཏུ་བྱས་པའི་རང་ལོ་བཞི་རྩེད་བྱའོ་ owing to Lord Maitreyas' spiritual and temporal rule the celestial people are possess:d of the joy of a righteous life.

དགའ་ལྷན་ II: (pronounced Gāndan) the great monastery of Gāndan situated 35 miles N.E. of Lhasa, which was founded by the Buddhist reformer Tsong-kha-pa. It contains twenty-six divisions or wards for the residence of monks. ལྷ་ས་དགའ་ལྷན་ *Grva-sa Dgah-ldan* the quarters for the residence of the monks of Gāndan are divided into two sections 1. called ལྷ་ཚང་གོང་བྱང་རྩ་ *grva-tshah goñ Byah-rtse* which has the following divisions or རས་སམ་ཚན་ *khamstshan*:—(1) དར་གཞིང་ *Har-gdoh*; (2) བསམ་གློ་ *Bsam-glo*; (3) ཀྱེ་བོ་ *Kre-bo*; (4) ཚེ་པ་ *Tzha-pa*; (5) གཤེར་ཁང་ *Gser-khah*; (6) རྩ་ར་ *Rdo-ra*; (7) ཀླུ་འབྲམ་ *Klu-hbum*; (8) བྲག་ཉི་ *Brag-ni*; (9) སྤ་ཉི་ *Spa-ti*; (10) རྒྱལ་རོའ་ *Rgyal-roh*; (11) གོ་བ་ *Go-wa*; (12) ཀོང་པོ་ *Koh-po*; (13) མངའ་རིས་ *Mñah-ris* (*Loñ. 2 14*). 2. called ལྷ་ཚང་ཐོག་གསར་རྩ་ *grva-tshah hog Çar-rtse*, which has the following divisions or རས་སམ་ཚན་ *khamstshan*:—(1) རྩ་ཁང་ *Rdo-khah*; (2) མོ་ཁང་ *Pho-khah*; (3) ལྷོ་པ་ *Lho-pa*; (4) ཉག་རེ་ *Nag-re*; (5) ཚ་ལེ་ *Co-ne*; (6) ཐེ་བོ་ *The-bo*; (7) ཟུང་ཅུ་ *Zuh-chu*; (8) མོག་པོ་ *Sog-po*; (9) རྩ་འོན་ *Rta-hon*; (10) མངའ་རིས་ *Mñah-ris*; (11) ཚེ་པ་ *Cha-pa*; (12) ཉར་པོ་ *Nañ-po*; (13) ལྷུང་འུ་ *Guh-ru* (*Loñ. 3, 14*). The name Gāndan is generally fixed before the

names of monasteries and institutions which belong to the *Dgah-ldan-pa* or Gelug-pa sect.

དགའ་ལྷན་ཁང་གསར་ *Dgah-ldan Khah-gsar* 1. formerly the residence of King *Dpon-po Mi-Dwah*: དཔོན་པོ་དབང་གི་ཚ་བྱང་ *Dpon-po dwah-gi pho-brah* near Lhasa (*Loñ. 2, 18*). 2. the residence of King *Dgah-ldan Tshe-wah* is situated to the back of the royal monastery of *Tsho-mo-gliñ* in Lhasa: ལྷལ་པོ་དགའ་ལྷན་ཚ་དབང་གི་ཚ་བྱང་དེ་ལྷ་ས་མཚོ་མོ་རྒྱང་གི་རྒྱབ་ལ་ཡོད་ (*Rtsii*).

དགའ་ལྷན་ཁྱིམ་ *Dgah-ldan khri-pa* the lineal successor of Tsong-kha-pa in the ecclesiastical throne of the great monastery of Gāndan. He is the chief of the ordinary non-incarnate lamas and occupies the third place in the hierarchical precedence of Tibet.

དགའ་ལྷན་ཚམས་ལེན་གླིང་ *Dgah-ldan chos-hkhor gliñ* n. of a monastery in Higher Tibet. It is a very common name by which several monasteries are designated.

དགའ་ལྷན་ཕུན་ཚོགས་གླིང་ *Dgah-ldan Phun-tshogs gliñ* the monastery of Phunts'o Ling situated to the west of Tashi-lhunpo in Tsang. It contains a large number of block-prints and religious works. It was (formerly) Lama Taranatha's monastery. གཙོང་བཀྱ་ཤེས་ལྡན་པོའི་རྒྱབ་ལ་ཡོད་པའི་རྩ་རྒྱ་རྒྱའི་དགོན་པ་ཡིན་ *Gtsañ Bkra-cig-lhun-pohi nub-la yod, Jo-nahñ tha-rha-nha thahi dgon-pa yin, ལྷུ་གསུང་བྲུགས་རྟེན་དང་, ཚམས་ཀྱི་ཕར་མང་པོ་ཡོད་ *sku-gsug thugs-rten dah, chos-kyi phar mah-pa yod.**

དགའ་ལྷན་མོ་བྱང་ *Dgah-ldan pho-brah* also called ལྷེ་པ་གསུམ་ *Sde-pa gshuh* the Government-house in Lhasa, also the Government of Lhasa (*Rtsii. 14*).

དགའ་བྱོད་ *dgah-spyod* འདྲ་ལོན་ལྷན་ལྷན་ entertainment; merriment; also good behaviour.

and brave; also ལུས་འདྲིང་དབྱུང་རྒྱུར་བ་ *lus-hdod dgur gyur-wa* to be changed; trans- formed *ad libitum*; དན་དབྱུ་བྱུབ་པ་ *ñan-dgu thub-pa* one who can suppress the wicked; also to overcome every evil: མི་བྱེད་དབྱུ་བྱེད་མི་ཡོང་དབྱུ་ ཡོང་ *mi-byed dgu-byed mi-yoñ dgu-yoñ*, according to *Cs.*, *Jä.*, if you do many things which ought not to be done, many things will take place which ought not to take place; ཞེ་བ་ཡིད་ཀྱི་དབྱུ་ལ་མི་བྱེད་དེ་ not counting upon death among things to be thought of; དབྱུ་ཁྱི་ *dgu-khri* the chair or conveyance for the many, *i.e.*, for the dead; litter; bier (*Jä*). དབྱུ་གླིང་བཅུ་གཉིས་ *dgu-glin bcu-gñis* the twelve continents inhabited by living beings. Here *dgu* would seem to act as mere plural sign.

དབྱུ་གཏོར་ *dgu-gtor* offerings made to evil spirits on the 29th day of the last month of the Tibetan calendar in the monasteries of Tibet. དགོན་པ་ན་མས་སྤྱ་ལོ་རེ་བཞིན་རྒྱ་བ་བཅུ་གཉིས་ པའི་ཉི་ཤུ་དབྱུ་ལ་གཏོར་མ་འཕང་པ་ལ་དབྱུ་གཏོར་ཟེར་, དེ་དུས་ འཇམ་བརྒྱུབ་པ་སོགས་ལྟར་མོ་ཚེན་པོ་ཡོང་།

དབྱུ་བྱུབ་ *dgu-thub* able to subdue the many; ono full of resources; the all- conquering one.

དབྱུ་པ་ *dgu-pa* the ninth; having, comprising, measuring nine, *e.g.*, ལྷ་དབྱུ་པ་ *khru dgu-pa*, measuring nine cubits (in length, height, etc.); དབྱུ་པོ་ *dgu-po* འདྲམ་ the ninth, the nine, those nine; ལན་དབྱུ་ *lan-dgu* nine times.

དབྱུ་ལྷུགས་ *dgu-phrugs* or དབྱུ་ལྷེབས་ *dgu-sdebs* a stage of meditation which is dependent upon the regulation of the breath; ལྷུང་ རྫོམ་པའི་དུས་སྤྱ་དང་པོ་ *rhuñ sgom-pahi dug-su dan-po*. The first stage in the regulation of the breath in the art of meditative concentration.

དབྱུ་བ་ *dgu-wa* 1. vb. to bend; to make crooked. 2. sbst. the act of bending,

stooping, bowing; inflection. 3. adj. bent; stooping.

དབྱུ་རྩེགས་ *dgu-rtsegs* n. of a yellow flower (*Cs.*).

དབྱུ་ཚེགས་ *dgu-tshigs* or དབྱུ་ཚེགས་རྒྱ་མོ་ *dgu-tshigs skya-mo* the milky-way constellation.

Syn. རྣམ་མཁའ་འཛི་རྒྱ་རགས་ *nam-mkhañi skye-rags*; གཞོད་རྒྱུན་ཁ་རྒྱུད་ས་ *gnod-sbyin kha-rlañs* (*Mñon.*).

དབྱུ་ཟེ་གྲང་པོ་རྩ་ *dgu-zi glañ-po sna* n. of the enchanted sword of *Gri-gum htan-po*; one of the early kings of Tibet who was assassinated (*Yig. 58*).

དབྱུ་གཤུང་ *Dgu-gshuñ* n. of a place in Tibet (*Rtsii. 70*).

དབྱུག་པ་ *dgug-pa*, v. འབྱུག་པ་ *hgug-pa*.

དབྱུག་ཕྱང་ *dgug-byañ* urgent call; དབྱུག་གཤུག་ *dgug-gshug* = དབྱུག་གུགས་ *dgug-gugs* id.

དབྱུང་ *dguñ* བཟུང་ generally applied to midnight, but at times to noon as well. Sometimes is made equivalent to བྱུང་ *guñ*, but properly speaking དབྱུང་ *dguñ* signifies sublimity, loftiness and also profundity; and བྱུང་ *guñ* signifies the middle part, centre. ཉེན་དབྱུང་མཚན་བྱུང་ is sometimes written as ཉེན་བྱུང་མཚན་བྱུང་། The direct sense occurs in རི་མཚན་པོ་དབྱུང་ལ་རྒྱེགས་པ་ *ri mthon-po dguñ-la sñegs-pa*, a high mountain rising aloft; དབྱུང་ཚོན་རྣམ་མཁའ་འཛི་དབྱེངས་སྤྱ་ = ཉེན་མོའི་དབྱུང་ at noon, the middle of the day (*Nag.*).

དབྱུང་ཁག་ *dguñ-khag* division of time.

དབྱུང་མཁའ་ *dguñ-mkhañ* midnight sky.

དབྱུང་ཆར་ *dguñ-char* = ཆར་པ་ *char-pa* rain (*Mñon.*).

དབྱུང་རྒྱིང་ *dguñ-sñiñ* a year; a year of one's life.

དབྱུང་ཐིག་ *dguñ-thig* the meridian line; དབྱུང་ ཐིག་གི་དབྱིལ་འཁོར་ *dguñ thig-gi dkyil-hkhor* the meridian circle.

དབུང་དྲུག་ *dguañ-du* or དབུང་ལ་ག་ཞིག་ལ་ཕ་ *dguañ-la* *gcegs-pa* gone to heaven, i.e., dead.

དབུང་བདུན་ *dguañ-bdun* seven nights; a week.

དབུང་རྩ་ལྔ་ *dguañ-do-nub* this evening; to-night.

དབུང་འདེགས་ *dguañ hdegz* = གཞོ་མེད་པར་བརྟུགས་པར་ seated steadily without moving or leaning on any side; raised to the sky.

དབུང་མོ་ *dguañ-mo* रात्रि the early night; evening; the time from 4 P.M. to 7 P.M.

དབུང་ལག་ *dguañ-shag* a day's halt; halt.

དབུང་ལ་རྒྱ་ལ་ *dguañ-la reg-pa* touching, the sky; the meridian.

དབུང་ལོ་ *dguañ-lo* the age of a respectable or high personage: ལྷ་ལབས་ཀྱི་དབུང་ལོ་ *sku shabs-kyi dguañ-lo* what is your honour's age?

དབུང་ལོ་མཚོན་པ་ *dguañ-lo mthon-pa* = ཅན་པ་ *rgan-pa* an elderly person, 61 to 72 years old (*Mñon.*).

དབུང་ག་ཤེབ་ *dguañ-gseb* or དབུང་དཀྱིལ་ *dguañ-dkyil* the middle of the sky.

དབུན་ *dgun* शिशिर; དབུན་ཀ་ *dgun-ka* the winter.

* དབུན་གྱི་རྒྱལ་མོ་ *dgun-gyi rgyal-mo* (*Schr.*; 84 C.).

དབུན་ཉི་ཤེས་ *dgun-ñi ldog* the winter solstice: དབུན་ཉི་ཤེས་གྱི་ཤིག་ *dgun-ñi ldog-gi thig* or ཁོར་ཤིག་ *khor-thig* the line of the winter solstice; the tropic of Capricorn.

དབུན་སྐྱད་ *dgun-stod* the first part of winter.

དབུན་འབྲུམ་ *dgun-hbrum* winter grapes.

དབུན་མྱེད་ *dgun-smad* शिशिर the after part of the winter season; དབུན་སྐྱད་ཀྱི་དྲུག་ལྔ་ *dgun-stod kha duṣ hemanta* time of snow in the beginning winter; དབུན་མྱེད་ལྔ་ལྔ་དུས་ time of cold, about the end of the winter (*Rtsü.*).

དབུན་ཚོགས་ *dgun-tshigs* = དབུན་དུས་ (*dgun-dus*) winter time.

དབུན་ཟླ་ *dgun-sla* the mid-winter months, ཟླ་བ་བཅུ་ལ་ *sla-wa bcu-pa*, ཟླ་བ་བཅུ་གཅིག་ལ་ *sla-wa bcu-gceig-pa*, ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་ལ་ *sla-wa bcu-gñis-pa*.

དབུན་ཟླ་ཐ་ཅུང་ *dgun-sla tha-chuñ* माघ the month of January-February.

དབུན་ཟླ་འབྲིང་པོ་ *dgun-sla hbriñ-po* पौष December-January.

དབུན་ཟླ་ར་བ་ *dgun-sla ra-wa* मार्गशीर्ष January; lit. the beginning of the year, i.e., November-December.

དབུན་མ་ *dgun-sa* शैमनिक वास winter residence.

དབུམ་པ་ *dgum-pa*, fut. of བུམ་པ་ *bgum-pa*.

དབུར་ I: *dgur* crooked: དབྱིབས་དབུར་བ་ *db'yibs-dgur wa* of crooked stature: སེམས་ཀྱིས་ ཚུགས་ཀྱང་ལུས་ཀྱིས་དབུར་མ་ཚུགས་ *semz-kyis tshugs-kyañ lus-kyis dgur-ma tshugs* although the mind may bend, yet do not let your body bend (*Rdsa.*): ལུར་ཞིག་ *rgur-shig* stoop down! ལུར་ཉི་ *sgur-te* writhing (with pain); མགོ་དབུར་བ་ to bend; to submit; to humble one's self; ཚོགས་དབུར་ a crooked-back; ལག་དབུར་ drawn bent hands.

Syn. ལུར་ *rgur*; ལུར་ *sgur* (*Mñon.*).

དབུར་ II: many; all; འཛོར་གྱི་དཀྱིལ་འཛོར་ཡོད་ དབུར་ཡང་ཡོད་དབུར་ *hkhor-kyi dkyil-hkhor yod-dgur yañ yod dgur* signifies ཡོད་པ་ལུན་ *yod-pa kun* all or all of those existing.

དབུར་འཕྲོ་ *dgur-hgro* a snake; one of a stooping gait.

དབུར་པོ་ *dgur-po* anything crooked; a crooked man; ལུར་པོ་ *sgur-po* hump-backed; དབུར་མོ་ *dgur-mo* a crooked woman.

དགེ་བ་ I: *dge-wa* स्वस्ति, कल्याण, श्रम, कुशल श्रेयः, चैत, सुकृत, शिव, सद्, साधु, शं, भय, अरिह happiness, welfare, virtue; also adj. happy, propitious, virtuous: དགེ་བའི་སེམས་

དགེ་རྒྱལ་གྱི་མ་གྲིང་ *Dge-rgyas bye-ma gliñ* n. of a monastery near Sam-ye founded by *Hbroñ-za*, wife of King *Khri-soñ d.hu-btsan*.

དགེ་ངལ་པ *dge ñal-wa* = དགེ་སྦྱོར་ novice monk.

དགེ་བརྒྱ *dge-bcu* = དགེ་བ་བརྒྱ *dge-wa-bcu* the ten virtues, which are as follows:—(1) རྗོལ་མི་གཙོང་པ *srog mi-gcod-pa*, (2) མ་བྱིན་པར་མི་ལེན་པ *ma-byin-par mi-len-pa*, (3) ཚངས་པར་བྱོད་པ *tshañs-par spyod-pa*, (4) བདེན་པར་སྐྱོབ་པ *ñden-par smra-wa*, (5) ཚེག་འཇམ་པར་སྐྱོབ་པ *tshig ñjam-por smra-wa*, (6) འག་མི་འཇམ་པ *ñag mi-ñchal-wa*, (7) ལྷ་མ་མི་བྱིད་པ *phra-ma mi-byed-pa*, (8) ལཱ་ན་གྱི་རྗོར་ལ་ཉམ་པ་མི་བྱིད་པ *gshan-gyi nor-la ham-pa mi-byed-pa*, (9) ལཱ་ན་ལ་གཙོང་པའི་ལེམས་མི་བྱིད་པ *gshan-lu gnod-pañi sems mi-ñskyed-pa*, (10) ལང་དག་པའི་ལྷ་པ *yañ-dag-pañi ñta-wa*. Those are: not taking life; not to take what is not given; to observe purity of morals; to speak the truth; to speak gently, politely; not to break a promise; not to speak slander; not to covet another's property; not to do mischief or think of doing injury to others; to regard the purest doctrine.

དགེ་ཚུ *dge-chu* sacred water.

དགེ་ཅུང་ *Dge-chuñ* one of the celestial regions.

དགེ་ཚེ་མེད་པ *dge-che med-pa* རྗོར་དག་ཚེན་པོ་མེད་པ *don-dag chen-po med-pa* without some important object or business: མགོ་གསུམ་པར་དགེ་ཚེ་མེད་པས་སྐབས་དང་བྱོད་ if there be nothing very important to be done quickly, work according to circumstance (*D. çel. 7*).

དགེ་བསྟན་ *Dge-ñsñen* ཅུ་ཕམས་ཀྱི་ རུད་པའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ Buddhist devotee with only eight vows to observe.

དགེ་བསྟན་ཚམ་འཕེལ་ *Dge-ñsñen Chos-ñphel* the original name of འབྲོ་མ་རྟོན་རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ *Hbrom-tson Rgyai-wañi ñbyañ-gnas* the

founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Grub. ག 5*).

དགེ་བསྟན་མ་ *Dge-ñsñen-ma* ཅུ་ཕམས་ཀྱི་ རུད་པའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ a female Buddhist devotee.

* དགེ་བསྟན་རྣམ་པར་ *Dge-ñsñen dharma* = ཚམ་སྐྱོབ་ *chos-skyob* (*Schr.*).

དགེ་བཅོམ་རྒྱུན་གསལ་ *dge-bton rkyen-gsañ*, དགེ་བཅོམ་རྒྱུན་གསལ་གྱི་མཐུན་འབྲུར་ལེགས་སྤྲེལ་བྱ་རྒྱུ་རྣམས་ཀྱི་དང་ལ་བཞོན་པར་གསལ་རྗེས་ཡོང་ལྟར་ *dge-bton rkyen gsañ-gi ñthun-ñgyur legs-spel bya-rgyu rñams-khyed-rañ la ñkòd-mñags ññon yoñ-ñtar*.

དགེ་ལྷན་ *dge-ñtas* propitious prognostic.

དགེ་འབྲུད་ *dge-ñthud* = དགེ་བ་འབྲུད་པ *dge-wa ñthud-pa* an uninterrupted payment of allowances or endowments attached to religious offices or institutions; a connected series of pious actions or works; also the performance of some religious observances by several persons one following another: ཅུང་འཁོར་དུ་ལུན་རིང་བཟུང་པ་འཚོ་བར་དགེ་འབྲུད་བབས་དང་། *druñ-ñkhor-du yun-rin ñsdañ-pa ñtsho-war dge-ñthud babg dañ* the estimated permanent allowances to the *Druñ-ñkhor* (civil employes) for food and lodging (*D. çel. 4*).

དགེ་ཅུང་ལྷ་ཁང་ *Dge-druñ ñha-ñhañ* n. of a monastery in Tsang.

དགེ་འདུན་ *dge-ñdun*, མཚན་ཀྱི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ རྣམ་པར་ རྒྱལ་བའི་ the third component of the Buddhist triad or དགོན་མཚན་གསུམ་ may be rendered as “the priesthood,” “the assemblage,” or “the church.” The term *dge-ñdun* is composed of two words, དགེ་ *dge* and འདུན་ *ñdun*; འདུན་ *ñdun* means འདོད་པ་ *ñdod-pa* desire: དགེ་བ་དང་ཐར་ལ་སྐྱབ་པར་འདོད་པས་ན་དགེ་འདུན་ *dge-wa-dañ thar-pa sgrub-par ñdod-pas na dge-ñdun* he is དགེ་འདུན་ *dge-ñdun* who longs for piety and emancipation: དགེ་འདུན་བཅོམ་པ་རྣམས་བསམ་ན་དུ་གསོལ་ *dge-ñdun ñtsun-pa rñams ñsan-du gsol* I beg the venerable body of monks would hear me. In this sentence *dge-ñdun* has

are the following:—*dul-pa dañ* moral discipline; *cañ çeg-pa dañ* wisdom; *tshul-khrims kyi phul-po yohs-su dag-pa dañ* purity of morals; *ñe hdsin-la hjug-pa çeg-pa* knowing to perform *Samādhi* or meditation.

དགེ་བ་སྦྱོར་པ་ *dge-wa sbyom-pa*, explained as དགེ་བ་བྱས་པ་དོན་མེད་པར་གཞན་ལ་སྦྱོར་བ་ *dge-wa byas-pa don-med-par gshan-la sgrog-pa*, to trumpet or advertize one's acts of charity; དགེ་བ་མི་སྤྱོད་པ་ *dge-wa mi-sbyoms-pa* प्रतिपन्नकल्याण to do virtue secretly, i.e., without any fuss or trumpeting or advertizement.

དགེ་བའི་བདག་ཉིད་ *dge-wahi dag-ñid* भाग्य fortune; good luck.

དགེ་བའི་གནས་ *dge-wahi gnas* a place of piety; a pious man.

དགེ་བའི་དབང་པོ་ *dge-wahi dhan-po*, ལྷན་རག་མངོན་བརྗོད་ལྟེན་གསུམ་ལ་སཤམ་པ་ *ñan-nag mñon-brjod sdeb-sbyor gsum-la mkhas-pa* one versed in poetry, *Abhidhāna*, and in rhetoric like the great poet Kshemendra of Kashmir.

དགེ་བའི་ཕྱོད་པ་བརྒྱན་པའི་བརྟེན་པ་ *dge-wahi rtsa-wa bskrun-pahi bskyed-pa* अवरोपितकुशलमूल one who has done some religious acts.

དགེ་བའི་ལས་ *dge-wahi las* कुशल-कर्म good actions.

དགེ་བའི་བཞེས་གཉེན་མགུ་བར་བྱ་བ་ *dge-wahi bces-gñen ngu-war bya-wa* कल्याणमित्राराधना paying reverence, &c., to please a *Kalyānamitra* (a Buddhist monk-scholar).

དགེ་བར་ལྷན་ཅེག་ *dge-war gyur-cig* शुभमस्तु good luck to you.

དགེ་བྱམ་ *dge-bral* अपसम्पत् devoid of virtue or piety.

དགེ་སྦྱོང་ཅེན་པོ་ *Dge-sbyoñ chena-po* महात्मण an epithet of Buddha; དགེ་སྦྱོང་རྣམ་བཤོས་པ་ *dge-sbyoñ ñar bcos-pa* अमणप्रतिरूपक in the manner of a religious ascetic.

དགེ་སྦྱོང་དུ་ཤམ་པ་ཅེ་བ་ *dge-sbyoñ-du khus-hehe-wa* अमण-प्रतिज्ञ one who has avowed to betake to the life of a *dge-sbyoñ* or *Çramaṇa*.

དགེ་སྦྱོང་བྱེད་པ་ *dge-sbyoñ byed-pa* अमण-कारका the performance of asceticism in the manner of a Buddhist *Çramaṇa*: དགེ་སྦྱོང་བྱེད་པའི་ཚམས་བཞི་ *dge-sbyoñ byed-pahi chos-bshi* चत्वारः अमणकारका धर्माः, the four duties of a true *Çramaṇa*, which are as follows:—(1) གཞན་ལ་སྦྱོང་བའི་གཞན་ལ་བྱ་བ་ *gceñan-ñlar mi-gce war bya* आक्रुष्टं प्रत्याक्रुष्टम् do not curse others though you have been abused by them; (2) རྩོམ་ཀྱང་སྦྱོང་བ་ལྟོ་བར་བྱ་བ་ *khros-kyañ ñlar-ma khro-war-bya* रोपितन्नप्रतिरोपितम् do not be angry with others though you have been enraged by them; (3) མཚན་བྱས་ཀྱང་སྦྱོང་བའི་བྱ་བ་ *mtshan-brus kyañ ñlar-mi bru-war-bya* मन्दितन्नप्रतिमन्दितम् do not commit injury to others though you have been injured by them; (4) བརྗོད་ཀྱང་སྦྱོང་བའི་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ *brdeg-kyañ ñlar mi-brdeg-par bya* ताडितन्न प्रतिताडितम् do not beat others though you have been beaten by them.

དགེ་སྦྱོང་མ་ཡིན་པར་ *dge-sbyoñ ma-yin-par* अमण not being a *Çramaṇa*.

དགེ་སྦྱོང་ལྟེན་གསུམ་གྱི་ལས་བྱེད་པ་ *chos dge-las byed-pa* one who has attained to a stage of holiness by religious devotion and works: མཚན་བྱས་དགེ་སྦྱོང་གི་ལྷན་ལ་ཅུང་མང་གནས་པའི་ཚེ་ *mtshan-dus dge-sbyor-gyi rgyun-la cuñ-sad gnas-pahi tshe* at night when he was absorbed in the state of pious devotion (*Ya-sel. 11*).

དགེ་མ་ *dge-ma* = བུཌ་མ་ *btsun-ma* 1. a Buddhist nun. 2. शान्ति peace.

དགེ་ལྔ་ལ་ *Dge-tshul* अमणेर generally a novice-monk; the first stage of a monk after he has taken the vow of *Pravrajyā* or renunciation, when he has to observe.

thirty-six vows before he is qualified to be ordained as a དགེ་སྐོང་ *Dge-sloñ*; as long as he is not admitted into the latter order he will continue as a *Çamanera* though even to eighty years old.

དགེ་ཚུལ་མ *Dge-tshul-ma* 女僧尼 a nun young or old that has not yet taken the vows of ordination belonging to the order of *Bhikṣuṇā*.

དགེ་མཚན་ *dge-mtshan* 吉祥占候, 吉兆 lucky omen; also entertainment, amusement or amusing; དགེ་མཚན་ཅན་ *dge-mtshan-can* 吉祥占候 bearing lucky marks.

དགེ་གཞིན་ *Dge-gshon* a young student who is studying under a tutor called དགེ་ཅན་ *dge-rgyan*, who is responsible for his education, behaviour and moral training. He is required to attend, when necessary, his monk-tutor as a servant. When he is very young he is called དགེ་ཕྱུག་ *dge-phrug*.

དགེ་གཤོག་ *Dge-gyog* boy or youth attending upon a monk and who works with a view himself to enter the holy order. When he has passed the prescribed examinations for admission, he gets the position of a དགེ་གཞིན་ *Dge-gshon*.

དགེ་ལུགས་པ་ I: *Dge-lugs-pa*. Tsong-kha-pa founded the monastery of དགེ་ལུགས་པ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Dgah-ldan rnam-par rgyal-wahi gliñ*, situated on the hill called འབྲུག་རི་བོ་ཅེ་ *Hbrog-ri-bo che*, and resided there during the last part of his life. His school was called ཅོས་རྗེ་དགེ་ལུགས་པ་ *chos-rje Dgah-ldan-pahi lugs* and vulgarly དགེ་ལུགས་པ་ *Dgah-ldan-pahi-lugs* or དགེ་ལུགས་པ་ *Dgah-ldan lugs-pa*, which term has assumed the form དགེ་ལུགས་པ་ *Dge-lugs-pa* (*Grub*. 3 1).

དགེ་ལུགས་པ་ II: *Dge-lugs-pa* one belonging to the sect of *Dgah-ldan-pa* founded by Tsong-kha-pa.

དགེ་ལེགས་ *dge-legs* or དགེ་བ་ *dge-wa* 德, 善, 福, 吉祥, 虔诚, 虔诚 piety; good and auspicious action.

Syn. བདེ་ལེགས་ *bde-legs*; ཞེ་བ་ *shi-wa*; མྱེང་པ་ *myañ-hdas*; རེ་སྐོང་ *re-skoñ*; གནས་བསྐོས་ *gnam-bśkros*; རྗེན་བསྐོས་མཐུ་ *shon-bsags-mthu*; ལ་རྗེ་ *kha-rje*; རབ་བསྐོས་ *rab-bśnags*; ལྷ་ལོ་ཕུལ་ *skal-wahi phul*; བསྐོས་མཐུ་ *bśnags-hos*; ལེན་བཞིན་ལྷུག་ *yiñ bshin-hgrub*; བདེ་བའི་འབྲུང་གནས་ *bde-wahi hbyuñ-gnas*; རབ་ཞེ་ *rab-shi*; ལེགས་ལྷན་ *legs-ldan*; ལྷན་ཞེགས་ *hun-tshogs* (*Mñon.*).

དགེ་ལེགས་ཅན་ *dge-legs-can* 德善者 blessed; glorious.

* དགེ་ལེགས་དཔལ་བཟང་ *Dge-legs dpal-bśañ* = མཁས་གུལ་རྗེ་ *Mkhas-grub rje* (*Schr.*; *Org.* 105, 5).

* དགེ་ལེགས་བཤེས་གཏེན་ *Dge-legs bśes-gñen* 德善师 a good counsellor; a pious Buddhist monk.

དགེ་ཤིས་ *dge-çis* 德善; དགེ་བ་དང་ཤིས་པ་ *dge-wa dañ çis-pa* piety and blessedness.

དགེ་བཤེས་ *Dge-bśes* 德善师 a contraction of དགེ་བའི་བཤེས་གཏེན་ *dge-wahi bśes-gñen*, a Buddhist gelong who has mastered metaphysics and the important branches of sacred literature. Monks, also, who have got the titles of རབ་འབྲུགས་པ་ *Rab-hbyams-pa*, རྗེ་རམས་པ་ *Rdo-rans-pa*, &c., are by courtesy addressed with the title of དགེ་བཤེས་ *Dge-bśes* 德善师; others who lead a pure life and are possessed of learning and good character are also generally addressed as དགེ་བཤེས་ *Dge-bśes*, i. e., དགེ་བའི་བཤེས་གཏེན་ *Dge-wahi bśes-gñen*.

* དགེ་སྐྱེད་ I: *dge-sruñ* 德善师 n. pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 219).

* དགེ་སྐྱེད་ II: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Schr.*; *Bull.* 1848, 292).

དགེ་སྐྱོང་ *Dge-sloñ* ལྷན་པའི་མི་ལྷན་, a Buddhist monk who after finishing his probationary period in a monastery has been ordained into the highest order. He has to observe 253 vows. དགེ་སྐྱོང་ལ་དྲན་དམ་པའི་དགེ་སྐྱོང་དང་ལྷན་པའི་དགེ་སྐྱོང་གཉིས་ཡོད་ among *gelong* there are two classes: *para mārtha Bhikṣu* and *Samvṛti Bhikṣu*. The following seven, *i.e.*, Buddha and *Bodhisattva*, *Pratyeka Buddha*, *Arhats*, such saints as on account of their pious acts will not be born again or will be born only once, those who have attained to the stage of *Srotāpanna*, *i.e.*, gone on the path of *Nirvāna*, belong to the higher class or *Paramārtha Bhikṣu*. These or some of these while even they reside in human habitation, being possessed of divine knowledge and wisdom, continue in the class of *Paramārtha Bhikṣu*. Ordinary *gelong* or *Bhikṣu*, such as wear the yellow garments, have shaven their heads and betaken to the life of *Pravrajya* or renunciation of all worldly concerns, and observe the vow belonging to the order, are called *Samvṛti Bhikṣu*.

དགེ་སྐྱོང་དུ་མི་རུང་བ་ *dge-sloñ-du mi-run-wa*, དགེ་སྐྱོང་མ་ལྷན་པ་ *dge-sloñ ma-yin-pa* མ་ལྷན་པ་ one unworthy the position of a *gelong*.

དགེ་སྐྱོང་མ་ *Dge-sloñ-ma* མི་ལྷན་པའི་མ་ མི་ལྷན་པའི་མ་ an ordained nun; she has 364 vows or restrictions to observe; དགེ་སྐྱོང་མ་ལྷན་པའི་མ་ *dge-sloñ-ma sun-phyuñ-wa* མི་ལྷན་པའི་མ་ མི་ལྷན་པའི་མ་ one who finds fault with or slanders a Buddhist nun.

དགེ་སྐྱོང་གི་དང་ *dge-sloñ-giñ* acc. to *Jā.* is a provincial name for the (*Cedrus deodara*) *Deodar* tree.

དགེ་སྐྱོང་མ་ *Dge-slob-ma* མི་ལྷན་པའི་མ་ མི་ལྷན་པའི་མ་ a pupil monk; one who is preparing himself for being admitted into the higher order.

དགོང་ལ་ *dgeñ-la*, more properly དགང་ལ་ *dgañ-la* on; upon; in; at (in *Ts.*, *Jā.*).

དགོང་བ་ *dger-wa* = གཞི་བ་ *gyo-wa* to parch or fry (food); རྒྱུ་བ་དགོང་བ་ to fry pastry.

དགོང་འབད་ *dger-hbad* = དགོང་བ་ལ་འབད་ *dge-wa la-hbad* to exert one's self in acts of piety; a pious man.

དགོས་པ་ *dges-pa* = དགྲུ་མ་ལ་ *dgyes-pa* or མཉེས་པ་ *mñes-pa* or དགང་བ་ *dgañ-wa* delighted, pleased or cheered.

དགོས་པ་དྲི་རྩེ་ *Dges-pa Rdo-rje*, also written as དགྲུ་མ་པ་དྲི་རྩེ་ *Dgyes-pa Rdo-rje*, name of the *Tantrik* deity ཉེ་བའི་ཏེ་བའི་ *He-vajra*: རྣམ་འཕྱོར་གྱི་དབང་ཕྱུག་དགོས་པ་དྲི་རྩེ་ལྷ་ལ་གཟུགས་པ་ *rnal-hbyor-gyi dwañ-phyug dges-pa Rdo-rje shal-gzigs-pa* he saw (miraculously) the face of the deity *Dges-pa Rdo-rje*, the Chief of the *Nal-jor* (*A.* 28).

དགོ་བ་ *dgo-wa* a species of antelope living on high mountains, *Procapra picticaudata* (Hodgson); colloq. "go-ā" Mongol; *gura*. དགོ་བ་མ་ *dgo-wa-ma*, female of the above (*Os.*): དགོ་བའི་རུ་འཕྱུག་པ་གཙང་ *dgo-woñ rba-hi hkhru-wa good* the horn of the *go-ā* taken as medicine cures diarrhoea.

+ དགོག་དུ་ཕྱིན་པ་ *dgog-du phyin-pa* 1. བཅོམ་ལྷན་པའི་མ་ བཅོམ་ལྷན་པའི་མ་ to become aged, 2. acc. *Lex.* ལྷོག་ཏུ་ ཕྱིན་པ་ *lkog-tu phyin-pa*.

Syn. ལྷོག་པ་ *rgas-pa* (*Mñon.*).

དགོག་པ་ *dgog-pa* abstraction: དགོག་པའི་ ལྷོག་པ་འཇུག་ཅེས་པ་ *dgog-pahi sñoms-hjug ces-pa* sat perfectly abstracted, being absorbed in meditation on the emptiness of all worldly things.

དགོང་གྱུ་ *dgoñ-rgyu* མཚན་, མཚན་ opinion.

དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* or དགོང་མོ་ *dgoñs-mo* མཚན་ལ་, མཚན་ the evening; the junction of

hbyuñ-gnas; ཚས་ཀྱི་ཕུར་བུ *chos-kyi phur-bu*; འདུལ་བའི་གནས *hdul-wahi-gnas* (*Mñon.*)

དགོན་པ་པ *dgon-pa-pa* ལྗགས་ཀྱི་འཇོག་པ་ one residing in the wilderness, or in a hermitage or *gōmpa*; དགོན་པ་མ *dgon-pa-ma* a female of the above.

དགོན་གཞི *dgon-gshi* landed endowments of a monastery; an estate belonging to a monastery for the support of its monks.

དགོལ *dgol* (prob. for དགོལ *dgrol*) རྩ་འཇུག་པ་ གུང་རྩ་འཇུག་ *gna-re bsdus kyañ gna-re dgol* when some are collected, others disperse.

དགོས་ངེས *dgos-ñes* urgent necessity; urgently needed.

དགོས་ཆ *dgos-cha* necessary objects; indispensable.

དགོས་འདོད 1. *dgos-hdod* necessary expenses; what is wished for as very necessary (*Cs.*). 2. དགོས་འདོད wishes and wants: དགོས་འདོད་འབྲུང་བའི་དཔལ *dgos-hdod hbyuñ-wahi dpal* a treasure out of which all wishes and wants are met.

དགོས་པ I: *dgos-pa* (*goi-pa*) གཏོགས་པ་, ལྗགས་པ་ implies necessity and what is due or desired; to be necessary; to be obliged or compelled; to want; to stand in need of; also where we use 'ought' *dgos* is generally used added to the verbal root, e.g., རྩ་དགོས་, must eat: རྩ་ལ་དགོས་ *ña-la dgos* I want; I stand in need of: ཅི་ཞིག་གྱི་དགོས་ *ci-shig-tu dgos* for what purpose did he want them? བཞེངས་མ་དགོས་ *bsheñs-ma-dgos* he was not obliged to erect. In commanding, the word is used to paraphrase the imperative of a verb: རྩ་བར་དགོས་ *hoñ-war gdos* come! i.e., you must come. In entreating, the respectful term is chosen: རྩུང་དགོས་ *hbyoñ-dgos* should practise good works: རྩ་གཞུག་

དགོས་པ་མེད་ *ña-la gyu dgos-pa med* I have no use for the turquoise, I do not want it.

དགོས་པ་ II: necessary; due; needful; useful; མེད་ཀྱང་དགོས་པ་འཇུག་པ་ *med-kyañ dgos-pahi khral bsdud* a tax necessary to be paid; unrelentingly exacted: རང་ལ་དགོས་པ་འཇུག་པ་ the portion due to you: དགོས་པ་ཅེའི་ཕྱིར་ for what purpose? དགོས་པ་ཆུང་བའི་ being of little use; དགོས་པ་མེད་ *dgos-pa-med* not necessary: དགོས་པ་ཡིན་ *dgos-pa-yin* it is requisite; མི་དགོས་པ་ *mi-dgos-pa* useless; unnecessary; མི་དགོས་པ་འཇུག་པ་ *mi-dgos-pahi phra-men* pernicious witch-craft; དགོས་པ་འཇུག་པ་ *dgos-pahi bslab-bya* useful doctrines; དགོས་ཕྱིར་ *dgos-byed* useful: རྩ་དགོས་ཕྱིར་ཅི་ལུག་ *don-dgos-byed ci-hdug* what is there in it of useful contents.

དབྱེ་དབྱེ *agye-dgye* = མགོ་རྒྱབ་ཕྱོགས་སུ་དབྱེ་བ་ *mgo-rgyab-phyogs-su dgye-wa* to bend the head backwards.

དབྱེ་བ *dgye-wa* to bend; to be curving or crooked; དབྱེ་བས་དབྱེ་བ་ *dbyibds dgye-wa* stooping; eringing; writhing: མ་ཐོད་རྒྱབ་ཕྱོགས་སུ་དབྱེ་བ་ *ma-ñdod rgyab phyogs-su dgye-wa* don't wait, turn and go away: དབྱེ་དབྱེ་བའི་བྲང་མ་རྩྭ་ *dgye-dgye-wahi brañ-ma-ñton* do not stretch or heave up the breast by bending or stooping backwards. དབྱུར་དབྱུར་གྱི་ཕྱག་འཇུག་ *dgur dgur-gyi phyag htshal* salutation by bending the head low.

དབྱེ་བོ *dgye-wo* བཞི་རྒྱུན་ a bent man.

དབྱེར་བ *dgyer-wa* or ལྷུ་དབྱེར་བ་ *glu dgyer-wa* for ལྷུ་ལེན་པ་ *glu len-pa* to sing, chant; an expression of the Bon-po.

དབྱེལ་བ *dgyel-wa* or ལྷུལ་བ་ *sgyel-wa* to fall down, tumble down.

དབྱེས་པ *dgyes-pa* (*ge-pa*) (elegant term) དགའ་བ་ *dgah-wa* འཇུག་ 1. to rejoice; to be

glad; also cheerfulness: ཐུགས་དྲུགས་པ་ *thugs-dgpes-pa* the heart cheered: རྗེ་བཙུན་ལྷ་མ་དྲུགས་པའི་འཇུག་དཀར་ཅན་ *rje-btsun Bla-ma dgyes-pahi hdsun-dkar-can* the reverend lama smiled with cheerfulness. 2. to be pleased to; to choose: རྗེ་པོ་འབྲུན་པ་ལ་ཐུགས་དྲུགས་པར་འདུག་ the Lord in walking is pleased, *i.e.*, likes to walk. མི་དྲུགས་ཏེ་ *mi-dgyes-te* sorrowful, sad, discomfited, dejected; angry, indignant.

དྲུགས་པ་རྗེ་རྗེ་ *Dgyes-pa Rdo-rje* the Tantrik god called Hē Vajra; his other names are:—དཔལ་ལྷན་ཁྲག་འབྱུང་ཉེ་ར་ག་ *Dpal-ldan khrag btkuñ he-ra-ka*; དཔྱིད་རྗེ་ *Dpyid Rdo-rje*; རྗེ་གྱི་གུག་ *Rdo-rje gri-gug*; རོལ་པའི་རྗེ་ *Rol-pahi Rdo-rje*; ཀྱེ་རྗེ་ *Kye Rdo-rje* (*Mñon.*).

* དྲུགས་པའི་རྗེ་རྗེ་རྒྱུ་ཉི་ལྔ་པ་ *dgyes-pahi rdo-rje rgyan-kyi śñiñ-po* རྗེ་བཙུན་པའི་སྐུ་ལྔ་པ་ (*Schr.; Tā. 2, 192, 275*) n. of a Tantra work.

དྲུགས་ལྡལ་ *dgyes-shal* cheerful countenance: མུར་བར་དྲུགས་ལྡལ་དངོས་མཇལ་གྱུ་རྩོག་པ་ *myur-war dgyes shal dños-mjal shu chog-pa* may soon be permitted to have an interview; may meet or see your cheerful countenance soon.

དྲུགས་སྐྱུ་འཇུག་པ་ *dgyes-su hjug-pa* to bend; to double down (*Sch.*), v. དྲུ་བ་ *dge-wa*.

དབྱ་ *dgra* (*da*) also དབྱ་པོ་ *dgra-wo* མཐུ་, དམུ་, རྨིང་, རྨིང་ལྷོ་, རྨིང་ལྷོ་, རྨིང་ལྷོ་, རྨིང་ལྷོ་ enemy; foe; རྨིང་དབྱ་ *hchi-dgra* mortal enemy; རྨིང་པའི་དབྱ་ *sdañ-wahi-dgra* the hating enemy, opp. རྩམས་པའི་གཉེན་ *byams-pahi-gñen*, the loving friend; ད་དབྱ་ *da-dgra* or ད་ལྟོ་དབྱ་ *da-ltahi dgra* present enemy; རྩ་དབྱ་ *śha-dgra* former enemy; རྩེ་དབྱ་ *phyi-dgra* a future foe; more properly the outer enemy, *i.e.*, an ordinary enemy, not the inner foe; also a foreign enemy.

Syn. རྨིང་ལྷོ་ *sdañ-byed*; རྨིང་ལྷོ་ *hkhom-hdsin*; རྨིང་ལྷོ་ *hçes mi-byed*; རྨིང་ལྷོ་ *mdsah bral*; རྨིང་ལྷོ་ *mdsah-med*; རྨིང་ལྷོ་ *pha-rol-po*;

ཕྱིར་ཚོལ་ *phyir-rgol*; ལས་ཀྱི་ཚོལ་བ་ *phas-kyi rgol wa*; དབྱ་ལྷོ་ *dgra-zla*; རྩམས་ལྷོ་ *hgran-zla*; རྩམས་ལྷོ་ *hkhū-byed* (*Mñon.*).

དབྱ་ཁང་ *dgra-khañ* an enemy's house or camp.

དབྱ་གང་ *dgra-gañ*=བ་གས་ *wa-gam* རྩམས་ལྷོ་ a dome, a turret built on the top of a castle.

དབྱ་ངན་ *Dgra-ñan* རྩམས་ལྷོ་ bad or ungenerous enemy; a name of the king of the Kaurava, son of Dhṛtarāṣṭra.

དབྱ་བཅོམ་པ་ *Dgra-bcom-pa* རྩམས་ལྷོ་, རྩམས་ལྷོ་, རྩམས་ལྷོ་, རྩམས་ལྷོ་ དབྱ་བཅོམ་མཚན་པ་ *dgra-bcom tshar-wa* one who has subdued his enemy; one who has subdued his inner enemy (that brings on sufferings) and by practising religion becomes an *Arhat* of the Mahāyāna School. The *Arhat* of the Mahāyāna School is he who has attained to the first stage of *Bodhisattva* perfections. An *Arhat* of the Tantrik School is one who has attained to the fourth order in the five orders of the Tantrik School, *i.e.*, རྩམས་ལྷོ་ རྩམས་ལྷོ་པ་བཞེ་བ་ *rdsoḡs rim-gyi rim-pa bshi-pa*.

དབྱ་བཅོམ་པ་གསོད་པ་ *Dgra-bcom-pa gsod-pa* རྩམས་ལྷོ་-ལྷོ་-ལྷོ་ killing of an *Arhat* or Buddhist saint.

དབྱ་ཅས་ *dgra-chaḡ* the equipments of war; weapons; arms.

དབྱ་འཇོམས་ *dgra-hjomḡ* རྩམས་ལྷོ་ one who has subdued his enemy; subduing the enemy.

དབྱ་འཇོམས་པ་ *dgra hjomḡ-pa* རྩམས་ལྷོ་-ལྷོ་-ལྷོ་ killer or subduer of one's enemy.

* དབྱ་ཉམས་ *dgra-ñams* མཐུ་ལྷོ་ (*Schr.; Kā-lac. T. 110*) destruction of the enemy.

དབྱ་ཉམས་པར་གྱུར་ཅིག་ *dgra ñams-par gyur-cig* མཐུ་ལྷོ་ (let the enemy be destroyed or injuriously dealt with).

དག་པོ *dgra-bo* (*da-o*) enemy: “གང་ནིག་དག་
པོ་དག་ལ་ཡང་, གཞི་མེད་སེམས་ཀྱིས་ཕན་བྱེད་པ་, ཇི་ལ་དག་པོ་
ཐམས་ཅད་ཀྱང་, ཐམ་མོ་བྱུང་བ་ཉིད་བྱེད་ to whatever
enemy one does good with an unruffled
mind, even to him all the enemies also
will show reverence.

དག་ལྷ *dgra-lha* the war-god.

དག་ལྷ་དཔང་བརྟན་ *dgra-lha dpah-bstod* hymns
to the war-god; religious service for the
war-god.

དག་རྩ *dgra-sta* परशु an axe the blade of
which is semi-circular; a sector-like disk;
a weapon of war.

Syn. ལྷ་རེ *sta-re*; དག་རྩ *dgra-sta*; མོ་བ *tho-wa*
(*Mñon*).

དག་རྩ་ཅན་ *dgra-sta-can* कराल, खण्ड, परशुघ्न
frightful.

དག་རྩ་བ་ *dgra-sta-wa* पारशुधिक one who
holds the axe (such as Paras'urāma).

དག་དག་པ་ *dgra-dag-pa* निर्व्यातन giving
pains; taking vengeance on an enemy.

དག་རིམ་ *dgra-rdol* (*Rtsii*. 51).

དག་འདུལ་བ་ *dgra hdul-wa* अरिन्दम to sub-
due an enemy.

དག་པོ་གསུང་བ་ *dgra-wo gduñ-wa* मत्रुन्तप, द्विष-
न्तप one who has destroyed his enemy;
lit. foe-paining.

དག་བྱེད་པ་ *dgra-byed-pa*, དག་ཏུ་ལྷུང་བ་ *dgra ldañ-
wa*, ལང་བ་ *lan-wa* to act in a hostile manner.

དག་ཚོན་ *dgra-zon* always on guard; careful.

དག་ལྷོ་ *dgra-zla* (དག་པོ་ལྷོ་ལོ་ *dgra-bohi zla
bo*) प्रतिद्वन्द्विन् rival; opponent; adversary.

* དག་ཡི་ཁྱིམ་ *dgra-yi khyim* मत्रुवेम, रिपुमवन
(*Schr.*; *Kālac. T.* 137) the enemy's house.

དག་ལས་རྒྱལ་བ་ *dgra-las rgyal-wa* जितारि,
मत्रुस्त्रय triumphant over an enemy.

དག་གསལ་ *dgoa-gags* a substitute in cattle
supplied for killing another's horse, yak or
sheep, etc.: དག་གསལ་ལན་མ་བྱུང་ན་མིང་རང་མ་འཛོད་ཅེག་

if you cannot give a substitute do not call
me by my name.

དག་ཚོང་བ་ *dgra sloñ-wa* to search for one's
enemy.

དག་གཞིད་དཔལ་པོ་དཀར་པོ་ *dgra-gsod dpah-wo
dgar-po* = ག་བྱུར་ *ga-bur* कर्पूर camphor (*Sman.*
107).

དག་ད་པ་ *dgrad-pa* (*da-pa*) বিসৃত spread.

དག་དྲོ་ *dgran-zla* (*dan-da*) = དག་པོ་ *dgra-bo*
or དག་ལྷོ་ *dgra-zla* enemy; adversary; rival;
foe (*Mñon*).

དག་མ་པ་ *dgram-pa* (*dam-pa*) fut. of འགྲེམ་པ་
hgrem-pa མེ་རྟོག་དག་མ་པ་ *me-tog dgram-pa* ལ་བ་
ལྡོག་པོ་, flowers to be strewn; དག་མས་ *dgrams*
that which is to be arranged or set out.

དག་སེམས་པ་འཛོད་པ་ *dgrar sems-pa hdsin-pa*
to look upon one as an enemy.

དག་འདེད་པ་ *dgroñ-pa* resp. of ལི་བ་ *çi-wa*
to die; དག་འདེད་པ་ཉིད་ *da dgroñ-gin hdug* now he is dying.

དག་འདེད་པ་ *dgroñ-wa*, fut. of འགྲོལ་བ་ *hgrol-wa*
མོའུ་བུ་, རྫོང་, to set free; also free-will;
བཅེངས་པ་དག་འདེད་པ་ *bcinñs-dgroñ* a knot or tie loosened.

བག་གསལ་པ་ *bgag-pa* pf. tense of འགྲེམ་པ་
hgags-pa, བག་གསལ་པ་ལྷོ་ལེ་ལེ་(ཆ་བཞག་པ་)རག་ལུས་པ་
bgags-su gyur-pahi (*cha bshag-pa*) *rag lus-pa*
settled or decided upon obstructing or
hindering, opposing, etc.; ལས་མོགས་བག་གསལ་པ་
lam-sogs bgags-pa प्रतिबन्ध obstructed the road.

བག་ད་པ་ *bgad-pa* to laugh; a laugh;
བག་ད་མོ་བག་ད་པ་ *bgad-mo bgad-pa* id. cf. དགོད་
dgod; བག་ད་གད་ *bshad-gad* आवहासि a smile;
laughter.

རྩ་བག་མ་པ་ *bgam-pa* to eat; to gobble;
to throw into the mouth.

བག་གསལ་ I: *bgags* ལོགས་ *gags* a demon.
བག་གསལ་ལ་གང་མག་དང་གང་མག་མ་ཡིན་པ་གཉེས་ཡོད་ *bgags-la*

gañ-zag dañ-gañ zag-ma yin-pa gñis-yod the bgegs are of two classes, those mortal and those spirit-like; these cause hinderance, obstruction. བགེགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *bgegs-kyi rgyal-po* བེ་རྩ་ལ་ཀ *vi-nā-ya-ka*, Ganes'a, the remover of obstacles, the leader of the *Gaṇa*—class of demons.

བགེགས་ II: བྱི་བསྐྱུ་, བྱི་བྱི་ hinderance; obstacle; བགེགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *bgegs-kyi rgyal-po* བྱི་བྱི་རྒྱལ་པོ་ is the chief of the evil spirits who are of 80,000 different kinds. Some cause heavy rains, hail storms, etc., to injure the crops; some bring on famine and so on.

བགེགས་ཀྱི་བདག་མོ་ *bgegs-kyi bdag-mo* མཚན་མོ་ a goddess.

བགེགས་ལག་པ་ *bgegs bag-pa* གཞོན་པའི་འཇམ་ལྷོ་བ་པ་ ལ་ *gnod-pahi hdres sgrib-pa-la* འདི་མོ་བགེགས་ལག་པ་མེན་ན་རྩེ་བའི་འཇམ་པ་མོ་འདྲུག་རྩེ་བ་ *bdī-lo bgegs bag-pa min-na chuñ-wahi hjam-pa tsam-hdug-ruñ (Rtsii.)*.

བགེགས་ཕྱེད་པ་ *bgegs byed-pa* བྱི་བྱི་བྱི་བྱི་, བྱི་བྱི་བྱི་བྱི་ that which causes obstruction; to cause obstruction.

བགེགས་སེལ་བ་ *bgegs sel-wa*; རློན་སེལ་བ་ *skyonsel-wa* to remove obstruction, calamity, disease, epidemic, &c.: རྣམ་ལམ་ཐུགས་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་བགེགས་སེལ་ *ñan-lam shugs-mi yoiñ-wahi ched-du bgegs-sel* performed some religious ceremonies that no mishap may occur on the way, etc. (*Rtsii.* 65).

བགོ་སྐྱལ་ *bgo-skal* མོ་སོའི་ཅུ་ *so-sohi-cha* མཚན་མོ་, ར་ལ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ portion; a kinsman or claimant. 1. རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ the portion or lot on account of one's former acts; also share, lot. 2. the doctrine of strict retribution.

བགོ་སྐྱལ་ལ་ཕྱོད་པ་ *bgo-skal-la spyod-pa* (ནང་གིས་གང་ཚོའི་ལུང་ལ་ཕྱོད་པ་ *nañ-gis gañ-thob pahi-*

skal-wa de-la spyod-pa) ར་ལ་ལ་ལ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུ་ལ་ to enjoy one's own share.

བགོ་བ་ I: *bgo-wa* བསྐྱུ་ clothes; clothing; བགོ་བ་དང་བཟའ་བ་ *bgo-wa dañ bzah-wa* food and clothes (*Jā.*).

བགོ་བ་ II: 1. to put on clothes, pf. imp. བགོས་ *bgos*; ལྷ་མ་རྟག་ཏུ་བགོས་ *lham-rtag-tu bgos* always wear shoes. 2. subst. apparel, etc.: བགོ་བ་དང་པ་ *bgo-wa ñan-pa* ལྷ་མ་ལ་ལ་ལ་.

བགོ་བ་ III: fut. of བགོད་པ་ *bgod-pa*.

བགོ་བྱ་ *bgo-bya* dividend; the number or quantity to be divided.

རྩ་བགོ་རེ་ *bgo-re* = བགས་ *ba-gam* also the parapet on the roof of a house; a square turret or castellated room on the top of a castle: རོག་ལྷན་བད་དང་ཁང་པ་གྲུ་བཞིའི་དབྱིབས་ལང་ཟེར་ “it is applied to a building four-cornered in shape with an edge of crockets on the top.”

བགོ་བའ་ *bgo-bca* = བགོ་བའལ་ *bgo-bcah* or བགོ་སྐྱལ་ *bgo-skal*, སྦྱི་བའ་, མ་མ་.

བགོ་བའལ་ཕྱེད་པ་ *bgo-bcah byed-pa* to distribute, allot, apportion. Often also བགོ་བའལ་རྒྱལ་པོ་.

བགོད་པ་ *bgod-pa*, fut. བགོ་བ་ *bgo*, pf. བགོས་ *bgos* མཚན་མོ་, ར་ལ་ལ་ལ་ལ་ to divide; རྣམ་ལམ་བཟའ་བ་ *nor-bgo-wa* to divide property; to divide in ciphering a རྒྱུ་ལ་ *grāñ* number; to distribute རྣམ་ལམ་ལ་ into shares; མི་རྣམས་ལ་ among people.

བགོད་པ་པོ་ *bgod-pa-po* the divider; བགོད་ཕྱེད་ *bgod-byed* divisor.

བགོད་ལས་ *bgod-yaś* ར་ལ་ལ་ 1. protection. 2. n. of a number (*S. Lex.*).

བགོད་ར་ *bgod-ra* apportionment; share: རང་རྣམ་གཏན་ཚུལ་རྣམས་ལ་རྣམས་བདད་ཡིང་ཡོང་བའི་བགོད་ར་ཕྱེད་ *nañ-zan gtan sdod rñams-la rñoms-brdad yeñ-yoiñ-wahi bgod-ra byed* divide every-

thing (that is left over) equally among the permanent residents of the family, &c. (*Rtsii.* 61).

བཞོམ་བུ *bgom-bya* བལ way; road.

བཞོམས་པ *bgoms-pa* ལྷན་ནུན་, གཏི་ལུག་, also *bgom-pa*, to walk, to step, to stride, to pace: འཕྲུལ་པ་ལ་བཞོམས་པ་ stepped over the threshold. བཞོམ་འཕྲུལ་ to pace; to walk slowly.

བགོར *bgor*, supine of བགོབ *hgo-wa*.

བགོར་བ *bgor-wa* or བགོར་བ *hgor-wa* (*Cs.*); ལམ་དུ་འགོར་ *lam-du hgor* to linger or loiter in the way; delay.

བགྲངས་པ *bgyañs-pa*, v. རྫོང་བ *rgyoñ-wa*.

བགྲིད་པ *bgyid-pa*, pf. བགྲིས་ *bgyis*, fut. བགྲི *bgyi*, imp. གྲིས་ *gyis*. Is elegant form of བྱིད་པ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུས་ *gyis*. Is elegant form of བྱིད་པ་ རྒྱུ་ལ་ རྒྱུས་: 1. to do; to act; to perform. 2. to make; to manufacture: གྲིས་ཟེར་བའི་ གཟུགས་ the images regarding which there had been said, 'make them,' i.e., the bespoke, ordered images (*Jä.*). ལས་བགྲིད་པ་ to do a work; བཀའ་བཞེན་དུ་བགྲིད་པ་ according to order, it will be done; རྟེ་གནས་བགྲིད་པ་ to act the disciple; to be a disciple. མི་ལ་གནོད་པ་བགྲིས་ I have hurt the man; I have done him harm; བྱ་ཡོད་པར་གྲིས་ཤིག་ make, bring it about, that a child be (born): ལྷུ་པོ་ས་རྩོད་པ་ གྲིས་ཤིག་ *rgyal-po ma-nor gyis cig* see that you do not let the prince escape; ཞེས་བགྲིད་པ་ the so-called (*Jä.*).

བགྲིས་ *bgyis* རྒྱུ་ལ་, རྒྱུས་ a deed, act.

བགྲུར་བ *bgyer-wa*, past. of འགྲུར་བ *hgyer-wa*, རྫུང་རྒྱུགས་པས་ཚ་ག་བཤང་དུས་སྐད་གདངས་སྟུན་པོས་འདྲོན་པ་ ejaculating; chanting: གསང་རྒྱུགས་སྐྱ་ཇི་བཞེན་པར་བགྲུར་ནས་, ཚམས་ལོག་ལ་འགོད་པ་ཞིག་བྱུང་བ་ accordingly in the chanting of the *Mantra*, there was some mistake (*A.* 66).

བགྲང་བ *bgrañ* བུ་རྒྱུ་ number; figure.

བགྲང་རྟོགས་ *bgrañ-rtogs* n. of a very great number (*Ya-sel.* 57).

བགྲང་འབྲུམ་ *bgrañ-hphyes* n. of a great number; བགྲང་འབྲུམ་ *bgrañ-hphyos* n. of a great number occurring in the passage བགྲང་འབྲུམ་ལ་བཞུགས་པ་ *bgrañ-gphyos bgrañ-hphyes-la bsgres-pa* (*Ya-sel.* 57).

བགྲང་འབྲུང་བ *bgrañ-hphreñ* རྩམ་མཚལ་, རྩམ་མཚལ་ རྩམ་མཚལ་ རྩམ་མཚལ་ rosary-beads.

བགྲང་བ *bgrañ-wa* གཞིན་ཏུ་ to number, count, calculate: རྩམ་མཚལ་བཞུགས་པ་བུ་ *hphrañ-wa bgrañ-wa bya* should count the beads of his rosary.

བགྲང་བ་ཡང་བ *bgrañ-wa yañ* གཞན་མཚལ་ལེན་ even counting.

བགྲང་བུ་ *bgrañ-bya* what may be numbered; numberable—years, time.

བགྲང་ཡལ་ *bgrañ-yal* ལྔ་ལྔ་ low; n. of a great number (*S. Lex.*).

བགྲང་ཡོལ་ *bgrañ-yol* ལེན་མཚལ་ that cannot be measured: བགྲང་ཡོལ་གཉིས་དང་མི་འཇམ་ལ་གཉིས་ *bgrañ-yol gñis dan mi-mjal gñis* (*Ya-sel.* 57).

བགྲངས་པ་ *bgrañs-pa* བུ་རྒྱུ་ལ་ capable of being counted.

བགྲངས་པ་ལ་འདས་པ་ *bgrañs-pa la hdañs-pa* གསང་མཚལ་འཇམ་མཚལ་ that is past counting.

བགྲུད་པ *bgraud-pa* = 1. གདངས་པ་ *gdans-pa* to open wide; མིག་བགྲུད་པ་ *mig-bgraud-pa* to stare; to goggle; ཁ་བགྲུད་པ་ *kha-bgraud-pa* to gape; རྩམ་པ་བགྲུད་པ་ *rkañ-pa bgraud-pa* to part the legs wide; to straddle. 2. to scratch (*Sch.*), spelt more correctly འཕྲོད་པ་ *hbrad-pa* (*Jä.*).

བགྲམ་པ *bggram-pa* ལྔ་ལྔ་ separated; anxious.

བགྲིལ་བ *bgri-l-wa* to fall down; to drop down: གཡུང་ལ་བགྲིལ་ fell into the abyss (*Situ.* 74).

མགུར་བསལ་བ *mgur-bsal-wa* 1. to deliver a song with emphasis. 2. to clear the throat; to hawk; to hem (*Jä.*).

མགུར་ལྷ *mgur-lha* a god of hunting with the Mongol Shamans (*Sh.*).

མགུར་ལྷ་མཚན་བཞི *mgur-lha mched-bshi* the four brothers (sylvan gods) from whom the four great tribes of Tibet are said to have originated.

མགུལ་པ *mgul-pa* कण्ठ, ग्रीवा, गल, कन्धर neck; throat; resp. for མགྲིན་པ *mgrin-pa*; མགུལ་དུ་འདྲིལ་པ *mgul-du hdogs-pa* to tie, fasten on the neck, e.g., magic objects; རང་གི་མགུལ་པ་གཅོད་པ *ran-gi mgul-pa gcod-pa* to cut one's own throat; to commit suicide, suicidal; མགུལ་པ་ནས་འབྱུང་པ *mgul-pa nas* *hkhnyud-pa* to fall on a person's neck; to embrace; མགུལ་པ་ནས་འཛིན་པ or འཇུ་བ to seize by the throat.

Syn. སྐེ *ske*; མགྲིན་པ *mgrin-pa*; མགུར *mgur*; མགོ་རྟོན *ngo-rten*; མགོ་འཛོན *ngo-hdsin*; resp. རི་མོ་གཟུམ་པ *ri-mo gsum-pa*; འཇུ་འདྲེ་མགྲིན *duñ-hdrahi mgrin*; བྱམ་པའི་མགུལ་པ་ན *bum-pahi mgul-can* (*Mñon.*).

མགུལ་གྱུ *mgul-glu*, resp. གྱུ *glu*, ཚངས་དབྱངས་ཀྱི་མཚོའི་མགུལ་གྱུ *Tshañs-dbyañs rgya mtshohi mgul-glu*, n. of a work of the second Dalai Lama *Tshañ-dbyañs rgya-mtsho*.

མགུལ་རྒྱན *mgul-rgyan* कण्ठाभरण, षट्पक neck-laco; a neck ornament.

Syn. མགྲིན་པའི་རྒྱན *mgrin-pahi rgyan*, མགུར་ན་ཐ *mgur-na spa*; སྐེའི་རྒྱན *skehi-rgyan*; མགུལ་པའི་རྒྱན *mgul-pahi-rgyan* (*Mñon.*).

མགུལ་ཐོན *mgul-sñon* = མགྲིན་ཐོན *mgrin-sñon* नीलकण्ठ, नीलकन्धर 1. he with a blue neck. 2. a peacock.

མགུལ་ཅིང་དཀར་པ *mgul-chiñ dkar-pa* a white neck-cloth.

མགུལ་ཚུང *mgul-chuñ* a small amulet worn on the neck.

མགུལ་དར *mgul-dar* or དཔལ་དར *dpah-dar* 1. a silk scarf tied round the neck as a badge of honour. 2. the shoulder of a mountain; གཡོན་མགུལ་ན *gyon-mgul na* on the left slope (*Jä.*).

མགུལ་གདུབ *mgul-gdul* हव the neck-bangle or necklace worn by the Indians.

མགུལ་ནད *mgul-nad* disease of the throat.

མགུལ་པའི་རྒྱན *mgul-pahi-rgyan* = མགུལ་རྒྱན *mgul-rgyan* or མགྲིན་པའི་རྒྱན *mgrin-pahi rgyan* (*Mñon.*).

མགུལ་རིང *mgul-rin* अतिग्रीवा a long neck.

མགོ་ཁུ *ngohu* same as མགོ་ཁུ *ngohu*, v. མགོ་མགོ *ngo*.

མགོ་ I: *ngo* शिरः, मूर्धा, मस्तक the head: མགོ་འཛོག་པས་ལུས་ནས *ngo-hjog-pas* *lus-ç's* by the movement of the head the body is known; མགོ་ལ་མེ་འབར་བ་ལྟ་བུ *ngo-lu me-hbar-wa lta-lu* आदीप्त-शिरोज्वलोपम as if glowing with fire on his head. མགོ་རུས *ngorus* कपाल the head-bone; frontal bone; མགོ་པོང་བུ་ལྟ་བུ *ngo bon-lu lta-lu* खरग्रीव a head like that of an ass: མགོ་རྒྱུར་སློག་སློག་བཟང་འདུག *ngo-sgyur slog-slog bsdad-hdug* he sat (at times) bending his head (*Rdsa.*).

མགོ་ II: 1. summit, height, top: རི་མགོ་ཁོ་བས་གཡོགས *the hill tops were covered with snow.* 2. first place; principal part; མགོ་བྱེད་པ *ngo-byed-pa* to lead; to command; to be at the head of; དབུ་མཚན་པ *dwu-mtsad-pa* to inspect, look after, superintend, control: བུ་མོ་ཞིག་གིས་མགོ་བྱེད་པའི་མི་མང་བ *bu-mo shig-gis ngo-byed-pahi mi-mañ-po* a number of (labouring) people were superintended by a girl (the farmer's daughter) (*Jä.*). 3. beginning: ཁྲོས་མགོ་ *gros-mgo* the beginning of a consultation. མགོ་འཇུག་པ *ngo-hdsug-pa* to begin: བོད་ལྷག་པའི་མགོ་འཇུག *lod sdug-pahi ngo-hdsug* that was the beginning of the misfortunes of Tibet;

བདུན་གྱི་རྒྱུད་མགོ་དེ་ནས་ཚུགས་ *brtan-gyi skyid-mgo de-nas tshugs* with this my constant good fortune commenced; ལོ་མགོ་ལ *lo-mgo lu* at the beginning of the year; མགོ་ནས་ *mgo-nas* from the beginning. 4. in grammar a superscribed *r, l, s, e, i*; ར་མགོ་འི་ཀ *ra-mgohi ka*; ཀ *k* with *r* superscribed; དེ་ན་རྣམས་བས་ཕུལ་ས་མགོ་འི་ཀའོ *de-rnams bas-phul sa-mgohi ka* these are the words boginning with བ་ས་ཀ *b, s, k* (*Jü.*).

མགོ་ III: རྟམ་མིག་: n. of a constellation (the 5th) consisting of stars resembling the head of an antelope.

Syn. རི་དགས་མགོ་ *ri-dbags-mgo*; མགོ་རྒྱུས་ *mgo-skyes*; ལྷ་ལ་པོ་ *smal-po*; ལྷ་རྒྱུས་ *zla-skyes* (*Mñon.*).

མགོ་ཁྱད་ *mgo-klad* the brain.

མགོ་དགྱེས་ *mgo-dkyil* colloq. crown of the head; vertex.

མགོ་སྐོར་ *mgo-skor* imposture, deceit: བདུན་གྱི་མགོ་སྐོར་དེ་ར་མི་བདོད་ *bdud-kyi mgo-skor de ña-mi-hdod* I detest these diabolical tricks (*Jü.*).

མགོ་སྐོར་བ་ *mgo-skor-wa* to cheat, swindlo, confuse; མི་མགོ་མ་སྐོར་ *mi-mgo ma-skor* do not cheat people.

མགོ་དགུ་བ་ *mgo dgu-wa* = དགུར་བ་ *dgur-wa* = དགུ་བ་ *dgu-wa*.

མགོ་རྒྱ་ *mgo-skya* a gray head; མགོ་རྒྱ་ཅན་ *mgo-skya-can* a gray-headed person.

མགོ་རྒྱེས་ *mgo-skyes*, v. མགོ་ III.

མགོ་རྒྱེས་དཀར་བ་ *mgo-skyes dkar-wa* = ཅན་པ་ *rgyan-pa* or ཅན་པ་ *rgyas-pa* an old man; gray hairs (*Mñon.*).

མགོ་རྒྱུང་ *mgo-skyon* or མགོ་བདེན་ *mgo-hdren* a protector; patron.

མགོ་རྒྱུབ་ *mgo-skyob* = མོག་ *rmog* a helmet.

མགོ་བྲ་ *mgo-khra* (*go-tha*) scald-head.

མགོ་མཐོགས་ཅན་ *mgo-mkhregs-can* (*go-theg-chev*) obstinate, portinacious, stubborn, esp. in buying and bartoring; selfish; bargaining; haggling.

མགོ་རྒྱན་ *mgo-rgyan* ལུང་མཚན་, དེ་ལྷོ་མཚན་ 1. head ornament. 2. n. of a place in Tibet.

མགོ་ལྗི་ལོག་པ་ *mgo-lji yog-pa* ལུང་མཚན་ a heavy head.

མགོ་མལ་ *mgo-nal* hair of the head.

མགོ་ཉོག་ *mgo-nog* bewildered, confused; troublesome: དེ་རེས་གྱེ་བ་འདི་མགོ་ཉོག་ *du-res-kyi bya-wa hdi-mgo nog* work at these times is very troublesome (*Rdsa. 26*).

མགོ་མཉམ་གསུམ་ *mgo-mñam-gsum* the three things of simultaneous occurrence; they are :—(1) འཛོ་བ་དྲན་པ་རྒྱུད་ལ་ *hehi-wa dran-pa rgyud-lu skyes-pa* the thought of death arising in the mind; (2) ཚེ་འདི་སྤོས་ཚངས་པ་ *tshe-hdi blos-thoñs-wa* renouncing of worldly affairs; (3) ཚས་བྱེད་པ་ *chos-byed-pa* to practise religion. The contrary of the three are the following :—(1) མི་འཛོ་སྤོས་པ་ *mi-hehi-sñam-pa* the thought that one will not die; (2) ཚེ་འདི་ལ་འབར་པ་ *tshe-hdi-lu hthams-pa* to remain attached to worldly affairs; (3) སྤོག་པ་བྱེད་པ་ *sdig-pa byed-pa* com-mission of sin (*Lo. 45*).

མགོ་བསྐྱང་ *mgo-bśun* ལི་རྒྱ་གྲོ་བམིག་: stiff-neck.

མགོ་བཏགས་ལྷུ་བ་ *mgo-btagś shu-wa* to seek protection under one who is superior to himself; to seek refuge under such.

མགོ་རྟག་ཚད་པ་ *mgo-rtag-ehod-pa* one who can give decided advice.

མགོ་རྟེན་ *mgo-rtan* that on which the head rests, *i.e.*, the throat or མགོ་བདེན་ *mgo-hdsin* that holds the head; གྲོ་བ་ the neck (*Mñon.*).

མགོ་རྟོང་ *mgo-ston* a giddy-headed man; an idiot; one who cannot think for himself.

མགོ་ཐུག *mgo-thug* = རྒྱ་ལྷོ་ལྷོ་ *hdra-hdra* an equal, a match, a rival.

མགོ་ཐོད་ *mgo-thod* མེལ་མར་ top or crown of the head; on the summit.

མགོ་ཐོད་པ་ *mgo-thon-pa* one who by his own ability can direct others.

མགོ་འཛིན་པ་ *mgo-hthom-pa* confounded.

མགོ་འདྲན་པ་ *mgo-hdon-pa* = མགོ་འདྲན་ཕྱིད་པ་ *mgo-hdren byed-pa* to favour, preserve, make safe: དགེ་བསྐྱེད་བཞིའི་ཡོ་བྱད་ཐམས་ཅད་མགོ་འདྲན་དུ་བཅུག་གོ། all the properties of four Upāsakas he caused to be kept secure (*A.* 22).

མགོ་ན་ *mgo-na* ལུང་ལྡུག་ལྡུག་ headache.

མགོ་ནན་ *mgo-nan*, རོག་མ་ *thog-ma* རྒྱལ་མ་ first, foremost.

མགོ་ཐུག་ *mgo-sbug* the head together with the meat of a slain goat, sheep or yak, &c.

མགོ་བ་ *mgo-wa* མིའི་: the head.

མགོ་བོ་ *mgo-bo* = ཡན་ལག་མཚན་ག་ *yan-lug mehog* མཚན་ཀ་ the chief of the limbs of the body (*Mñon.*): མགོ་བོ་གདུགས་འདྲ་ལྷུ་མ་པའི་མེ་ཡི་དབང་པོར་འཕྱར་ག་ he who has a round head resembling an umbrella becomes a lord of men.

མགོ་བོ་ཕྱི་ཐེང་བ་ *mgo-wo spyi-ther-wa* a bald-head.

མགོ་མེ་བསྐྱར་ *mgo ni-hsggyur* ལ་ མའི་ཕོ་འཕྲོ་འཕྲོ་ does not change his residence or head-quarters.

མགོ་མོ་གཡོག་ *mgo-mo-gyog* head-cover.

མགོ་སྐྱོམ་པས་གོ་བ་ *mgo-smos-pas go-wa* = ཅུང་ཟད་ལའལ་པ་རྒྱུ་གོ་བ་ *cuñ-zad lab-pa tsam-kyis go-wa* to easily perceive the meaning from a slight movement of the head.

མགོ་ཚོག་ *mgo-tsog* round protuberant head: ཡོ་བྱད་གང་རུང་གི་མགོ་ཚོག་ཚོག་ཡོད་པ་ལ་ on the heads of whatsoever things that may be round.

མགོ་འདྲན་ *mgo-hdsin* མིའི་རོལ་ the head of an office, or work-leader.

མགོ་འདྲུག་པ་ *mgo-hdsug-pa* ལོ་གསལ་ to begin (a work or subject, etc.).

མགོ་ལྷོ་བ་ *mgo-zla-wa* མཚུངས་མཚུངས་: , མཚུངས་མཚུངས་ November-December of Indian calendar. The eleventh month of the Tibetan calendar.

མགོ་ལྷུ་མ་ *mgo-zlum (go-dum)* or མགོ་རེག་ *mgo-reg* ལུང་ལྡུག་, རྒྱུ་མཚུངས་, རྒྱུ་མཚུངས་ shaven head, also round bald-head; a Buddhist monk; མགོ་ལྷུ་མ་གནས་ *mgo-zlum-gnas* a place where the shaven heads reside; a monastery; མགོ་ལྷུ་མ་པ་ *mgo-zlum-pa* a shaven head; a monk.

མགོ་ལྷུ་མ་ལམ་ནག་ *mgo-zlum lam-nag* = ལྷུ་གཟན་ *sgra-gcan* ར་རྩ་ the sounding planet; a comet (*Mñon.*).

མགོ་ཕྱི་ཕྱི་ *mgohu-chuñ* ལ་མའི་ཕོ་ལ་ with a small or no head; the running-hand character of Tibet.

མགོ་གཡོག་པ་ *mgo-gyog-pa* = ལྷུ་ལམ་པ་ *bslus-pa* or མགོ་སྐོར་ *mgo-skor* to cheat, deceive; མགོ་གཡོག་མགོ་སྐོར་གྱི་བསྐྱེད་ཀྱི་ *mgo-gyog mgo-skor-gyi* ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *bslu-khrid* to rob one by deception or cheating.

མགོ་རུག་ *mgo-rug* = མགོ་ལུག་ལུག་ཕྱིད་པ་ *mgo-gug gug byed-pa* to bend the head; to bow down the head: ཇུང་འདྲན་པའི་མགོ་རུག་ཕྱིད་པ་ *ja-wur hdren-pahi mgo-rug byed-pa* he made obeisance presenting tea and treacle.

མགོ་ལེང་ཅན་ *mgo-lin-can* ལྷི་ཕྱི་; ལྱིང་ *cin* a tree; = མགོ་འདྲན་པ་ *mgo hdan-pa* shaking the head as a signal or from illness.

མགོ་རེག་ *mgo-reg* or མགོ་བྲེགས་ *mgo-bregs* Buddhist monk.

མགོ་ལྷག་ཕྱིད་པ་ *mgo-lhag phyed-pa* or མགོ་སྐྱོམ་པ་ *mgo-sñoms byed-pa* to make all equal; not to make any invidious distinction between parties; to deal evenly: ཐམས་ཅད་མགོ་ལྷག་ཕྱིད་པར་གྱིས་ནེས་ *thams-cad mgo lhag-phyed-par-gyis shes* thus commanded, all behave fairly among yourselves (*A.* 115).

* མགོན་དཀར་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *mgon-dkar yid-bshin nor-bu* (*Schr.*; 77 *A.*).

མགོན་པོ་ *mgon-po* according to some grammarians the word **མགོན་** *mgon* is an abbreviation of the words **མགོ་འདྲན་** *ngo-hdren* (**འདྲན་** *hdre* being eliminated), signifying **ལམ་** protector, patron, principal, master, lord, tutelary god; so the word is applicable to Buddha, saints, and also ordinarily to any protectors and benefactors in general. When **མགོན་པོ་** occurs as a proper name it denotes either Buddha or Avalekites'vara or Mahádeva. Among the **མགོན་པོ་** *mgon-po* are also classed Ganes'a, the Dikpála or guardians of the world and of Buddhism, besides many other spirits who are represented as possessing four, six, and sometimes eight arms. This class of gods is also numerous in both the Tantrik and Bon pantheon. **མགོན་པོ་ལམ་བཞི་ཕྱག་བཅོ་བརྒྱད་** *mgon-po shal-bshi phyag bco-brgyad* the Lord with four faces and eighteen arms. Sambhara (**བདེ་མཚེག་**) of the Bon-po has three faces and six arms. In Buddhist India there were worshipped three Nātha **ལམ་**, or **མགོན་པོ་** *mgon-po*, viz.:—(1) **འབབ་རླུགས་མགོན་པོ་** *Hbab-stegs mgon-po* the spirit invoked to inspire one by entering one's body; (2) **ནག་པོ་** *Nag-po mgon-po* the black-spirit; (3) **བྱམ་ཟེ་མགོན་པོ་** *Bram-ze mgon-po* the *Brāhma nātha*, i.e., *Brāhmaṇa's* spirit (*K. dun.* 50).

* **མགོན་པོ་གྲི་གུག་** *Mgon-po gri-gug* n. pr. (*Schr.*).

མགོན་པོ་རྩ་ནག་ཅན་ཕྱག་བཞི་པ་ *mgon-po rta-nag can phyag bshi-pa* (*Schr.*).

* **མགོན་པོ་རྩ་གཞོན་** *Mgon-po stag-shon* (*Schr.*; 87 A.).

མགོན་པོ་སྤྲོད་རམ་གཟིགས་ *Mgon-po Spyān-ras gziḡs* = **འཕགས་པ་སྤྲོད་རམ་གཟིགས་** *Hphags-pa Spyān-ras gziḡs* **འབལོའཀིའི་ཅེར་** the patron Lord Avalokites'vara (*Mñon.*).

* **མགོན་པོ་ཕྱག་རྒྱལ་པ་** *Mgon-po phyag-drug-pa* (*Schr.*).

* **མགོན་པོ་ཕྱག་བཞི་པ་** *Mgon-po phyag-bshi-pa* (*Schr.*; 81 C.).

* **མགོན་པོ་ཤེང་** *Mgon-po Beñ* (*Schr.*; 85 C.).

* **མགོན་པོ་བྱམ་གཟུགས་** *Mgon-po bram-gzugs* n. pr. (*Schr.*).

* **མགོན་པོ་མི་ལམ་པ་** *Mgon po mi-pham-pa* **འཇིག་ལམ་** (*Schr.*; *Tā.* 2, 111) [invincible Lord] S.

མགོན་པོ་འདྲ་དཔག་མེད་ *Mgon-po hod-dpag med* **འམིཏམ་** lit. immeasurable light; a n. of the 4th Dhyāni-Buddha.

* **མགོན་པོ་ལམ་གཟིག་** *Mgon-po shal-gcig* (*Schr.*).

* **མགོན་པོ་ལམ་བཞི་** *Mgon-po shal-bshi* (*Schr.*).

* **མགོན་པོ་ལེགས་ལྡན་** *Mgon-po legs-lḡan* (*Schr.*; (*Org. m.* 110, 20).

མགོན་མངས་ *mgon-maḡs* many patrons or defenders of religions; many small pyramidal sacred crections (*Cs.*).

མགོན་མེད་ *mgon-med* **འཇིག་ལམ་** unprotected, helpless; **མགོན་མེད་རམ་རྒྱན་** *Mgon-med zas-sbyin* **འཇིག་ལམ་ཕྱི་མེད་** n. of a certain house-holder who accommodated Buddha in the Jetavana grove of S'rāvasti. He was the chief house-holder devotee of Buddha.

མགོན་བཅུན་ཕྱི་ལྗོངས་ཕྱིར་ *Mgon-btsun phyahi groñ-khyer* n. of a city in the paradise of the Bon-po.

མགོན་པོ་ལྷ་ལྷོ་ *mgoggs-lyro* horse, wind.

Syn. **རྒྱུད་** *rluñ*; **རྩ་** *rta* (*Mñon.*).

མགོན་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *mayogs-lygrohi brun*, met. for **རྩ་ལྷོ་ལྷོ་** *rta-yi sbañs*, horse-dung (*Sman.* 186).

མགོན་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *mgoggs-pa* **ཇབ་**, **མཐའི་**, **ལྷོ་ལྷོ་**, **ལྷོ་ལྷོ་**, **ལྷོ་ལྷོ་** adj. and adv. rapid, swift, quick; speedily: **མགོན་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་** **ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་** by quickly going the horse and the elephant become prostrate; by slowly walking the donkey travels round a kingdom. In modern works and colloq. **མགོན་པོ་** as adj. and **མགོན་པོ་** as the adv. are the commener forms.

མགྲོགས་པ་དྲེ་ལྡན *mggyogs-pa dri-ldan*, ཤིང་ཀུན་
ṣiñ-kun assafoetida (*Sman* 109).

མགྲོགས་པོར *mggyogs-por* quickly, speedily,
soon.

མགྲོགས་ལམ *mggyogs-lam* a straight, short
way; ཀྲང་མགྲོགས་ *rkyañ-mgyogs*, བ. ཀྲང་ *rkañ*,
a short-cut; ལྷ་མགྲོགས་ *su-mgyogs* a race; a
running-match (*Jā.*).

མགྲིན་རྒྱེས་ *mgrin-skyes* = ལྷ་དབྱངས་ *klu-*
ḍhyañs song; music (*Mñon.*).

མགྲིན་ཐོན་ *mgrin-ṣñon* ལྡོ་ལྷ་མཚན་ Mahādeva;
he with a blue neck; the peacock. When
the ocean was churned by the gods and
the Asuras, there came out the sun and
moon and then Lakṣmī the goddess of
wealth and fortune, and afterwards nectar
was the result. Lastly came forth a
pot of poison which would have destroyed
the world. The God Mahādeva out of
compassion for all living beings of the
world, himself drank the potion, in conse-
quence of which his neck turned blue.

Syn. ལྷ་དབང་ཕྱག་ *Lha-dwañ-phyug*; མ་ཕྱ་
rma-bya (*Mñon.*).

མགྲིན་གཅིག་ཏུ *mgrin geig-tu* with one voice;
unanimously.

མགྲིན་བུ་ *Mgrin-bcu* དམ་ལྷ་མ་ a name of
Rāvana, King of Ceylon and the son of
Pulasta.

མགྲིན་བུའི་དགའ་པོ་ *mgrin-bcuhi dgra-bo*, ལྷ་པོ་
ར་མ་པ་ *Rgyal-po Ramaṇa*, King Rāma
(*Mñon.*).

མགྲིན་ཐུང་བ་ *mgrin thuñ-wa* a short neck,
throat, or voice.

མགྲིན་ལྡན་ *mgrin-ldan*, ཀལ་ཀལ་ the cuckoo or
Indian koel.

Syn. ལྷ་ཕྱག་ *khu-byug*.

མགྲིན་པ་ *mgrin-pa* (*din-pa*) ལྡོ་བའ་, ཀམ་མར་,
ཀལ་, མི་རི་མི, ཀལ་ the neck; མགྲིན་རིང་བ་ *mgrin*
riñ-wa a long neck.

Syn. ལྷ་བ་ *gre-wa*; མགྲུར་ *mgur*; མགྲུལ་པ་ *mgul-*
pa; མགྲོ་རྟོན་ *ngo-rten*; མགྲོ་འཛོན་ *ngo-hḍsin*; རྟོ
ske; རི་མོ་གསུམ་པ་ *ri-mo gsum-pa*; རུང་འདྲེ་མགྲིན་
duñ-hḍrahi mgrin; བུམ་པའི་མགྲུལ་པ་ *bum-pahi*
mgul-can the last three are used in polite
language (*Mñon.*). ལྷ་བ་ *gre-wa* is a corrupt
form of the Sanskrit word ལྷི་བའ་ *grivā*
(*Liç.*).

མགྲིན་པ་ཅན་ *mgrin-pa-can* peaked mountain.

མགྲིན་པ་བརྟོགས་ *mgrin-pa btegs* raised head
(as if out of panic or alarm).

མགྲིན་པ་རབ་རིང་ *mgrin-pa rab-riñ* = ལྷུང་ལྷུང་
khruñ-khruñ the stork (*Mñon.*).

མགྲིན་པའི་རྒྱན་ *mgrin-pahi rgyan* = མགྲུལ་རྒྱན་
mgul rgyan or རྟོ་ཡི་རྒྱན་ *skye-yi rgyan* neck-
lace (*Mñon.*).

མགྲིན་པའི་སྐྱ་ *mgrin-pahi sgra* voice.

མགྲིན་པའི་ཕྱོགས་ *mgrin-pahi phyogs*, ཇུ་ the
mouth [the collar-bone]S.

མགྲིན་པའི་ཙ་ *mgrin-pahi rtsa* ཀལ་ལྷུང་ the
root or base of the neck.

མགྲིན་པའི་རླུང་ *mgrin-pahi rluñ* འདུལ་
breath.

མགྲིན་དམར་ *mgrin-dmar* རྩེ་ལྡོ་ red-throat;
n. of a bird.

མགྲིན་མཛེས་ *mgrin-mdses* ལུ་ལྡོ་ a hand-
some neck; མགྲིན་བཟང་ *Mgrin-bzañ* n. of the
friend and general of Rāma in his exile.

མགྲིན་བཟང་ *mgrin-bzañ* one with a loud,
clear voice.

* མགྲིན་བཟང་མ་ *mgrin-bzañ-ma* (*Schr.*; 92 R.).

མགྲིན་བཟང་བུ་མོ་ *mgrin-bzañ ḥtsun-mo* 1.
n. of a goddess. 2. = ལྷི་ལྷའི་ *gi-wañ* ལྷི་ལྷའི་
n. of concretion found in the brains of
elephants or stomach of cows (*Sman.* 94);
a bright yellow pigment.

མགྲིན་ཐོན་ལྷ་བའི་རྟོགས་བརྗོད་ *Mgrin-ṣñon zla-wahi*
rtogs-brjod n. of a Tibetan romance con-
taining 133 block-print leaves, composed

ghosts; to repel people that are trying to land : བདུད་ནམ་པ་ལྷ་ཡིས་འགོག་ཞུ་ *bdud rnam-pa lña-yiṣṣ hḡog-sṣte* it having been averted by the five kinds of demons (*D.R.*).

འགོང་བ་ཇི་ *hḡoñ-po rdo*, or ལ་ལང་ལོང་བུ་ *pha-wañ ioñ-bu*, a kind of stone of liver colour, believed to be sacred to the God Dam-chen who rides on a goat—the peculiarity of this stone being that it breaks in cube-like pieces (*Sman. 404*).

འགོང་བ་ *hḡoñ-wa* = འདེའ་བ་ *hdah-wa* or མཛད་པ་ *ṣmad-pa* བེག་ཅན་ to bewitch, enchant; also to pass over, get the better of: འདི་ལ་སུ་ཡིས་འགོང་བར་རུས་ *hdi-la su-yiṣṣ hḡoñ-war nus* who can overpower this, *i.e.*, who can enchant him; འགོངས་ནས་ *hḡoñs-nas* མཚུམ་རྒྱུད་ having crossed, passed over.

འགོང་བ་བོ་ *hḡoñ-wa po* or འགོང་བོ་ *hḡoñ-po* an enchanter; འགོང་བ་མོ་ *hḡoñ-wa mo* an enchantress, a sorceress.

འགོང་བོ་ *hḡoñ-bo* བེག་ཅན་ a class of demons which bring disease on men and cattle.

འགོད་པ་ *hḡod-pa*, pf. བཞོད་ *ḡkod*, fut. དགོད་ *ḡgod*, imp. ཁོད་ *khod*, cf. ཁོད་པ་ *khod-pa* ལྟམ་, ལྟུ་ 1. to design; to project; to plan (*Sch.*). 2. to found; to establish; to lay out (a town); to build (a house); to manufacture; to form; to frame. 3. to put; to fix; to transfer into a certain state or condition; བདེ་བ་ལ་འགོད་ places in a state of happiness; མར་པའི་ལམ་ལ་འགོད་ puts into the way of salvation; མངས་རྒྱལ་གྱི་ས་ལ་འགོད་པ་ *sañs-rgyas-kyi sa-la hḡod-pa* establishes in the realm of Buddhahood. 4. to set or place in order: བྱམ་ཕུས་བཞོད་པ་འདུ་ *gral-phyam ḡgod-pa hdra*, as the rafters of a roof are placed side by side (*S.g.*) མཐར་དགོད་པ་ *mthar ḡgod-po* to add, place at the end (*Vai-kar.*); བཞོད་པར་མཛོས་པ་ *ḡkod-par mdses-pa* beautiful as to arrange-

ment; nicely ordered; བརྒྱན་དགོད་པ་ *ḡrgyan ḡgod-pa* to arrange ornaments (tastefully); to decorate, adorn; to construct or adjust grammatical forms, sentences (*Zam.*). 5. to set down in writing; ཡི་གེ་ལ་འགོད་པ་ *yi-ge-la hḡod-pa* to record: མིང་ཀ་བ་ལ་འགོད་པ་ *mññ ka-wa-la hḡod-pa* to write name on a column; to compose, draw up, write a narrative, etc. Frequently to mention; to insert in a writing; to publish; to make known. 6. to rule; to govern (*Sch.*): ལྷོ་མ་མོང་བཞོད་པའི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་ *byol-soñ ḡkod-pahi rgyal-pa yin* he is king over all subjugated animals (*Jā.*). The participle pf. བཞོད་པ་ *ḡkod-pa* is also subst.: (1) ground-plan; outline of a building; delineation; sketch; རྒྱུ་བཞོད་པ་ *shinḡkod* map; design; (2) form, shape, figure (*Sch.*); sample; copy; even of one's own body, *e.g.*, where a person multiplies himself by magic virtue ལྷུལ་བ་ *sprul-wa*; (3) building; edifice; structure: བཞོད་པ་མཛོས་ *ḡkod-pa mdses* the structure is beautiful; (4) frame; form; བཞོད་པ་ལུས་ *ḡkod-pa lus* the structure of the body: དའི་བཞོད་པ་ནས་མཛའི་རང་བཞིན་ *ñahi ḡkod-pa nam-mkhahi rañ-bshin* my form of an ethereal nature.

འགོམ་པ་ *hḡom-pa* 1. to tread: ལྷ་ས་ལྷོ་བ་དམོན་ཚོགས་གྱི་གྱི་བ་མ་དང་, བརྒྱལ་གདན་ན་དམའ་ཚོགས་དང་ཟ་བདུང་ཚོགས་འགོམ་ན་ཅེས་པ་ཚེ་ *ḡli-ma slob-dpon sogs-kyi grib-ma dañ, ḡshugs-gdun na-bzakh sogs dañ zṣ-ḡtuñ-sogs hḡom-nu ñes-pa-che* treading on the shadows of lamas, teachers, &c., also on their chairs, seats or clothes, or objects of food and drink, is sinful. 2. acc. to *Sch.* = འགོམ་པ་ *hḡem-pa*, འགྱུམ་པ་ *hḡum-pa* to pass over; འགོམ་པ་ *hḡom-pa* = འགྲོ་བ་ *hḡro-wa* to go; going (by passing); རླེང་ནས་འགོམ་ཞེས་པས་ *steñ-nas hḡom shes-pas* = སོམ་པ་བརྒྱབ་ནས་འགྲོ་བ་ to pass over a thing; leap over it.

འགོམ་ལུག་པ་ *hḡom-yug-pa* = ཡར་འགོམ་རྩྭ་བ་འགོམ་ཕྱིད་པ་ *hphar-hḡom tshur-hḡom byed-pa* to cross

འགྲུར་བ *rgyal-por hgyur-wa* to become a king ; ལྷུ་མ་མར་འགྲུར་བ *sbrum-mar hgyur-wa* to get with child ; བདུན་དུ་འགྲུར *bdun-du hgyur* to reach the number of seven : རྩུང་པས་བརྒྱ་འགྲུར་པས་ལྷན་པར་བཟང་བ་ཡོད *khjod-pas brga hgyur-pas lhag-par bzah-wa yod* there are those which grow a hundred times better than you ; གཟུམ་འགྲུར་ལྷ་བྱར *gsum hgyur lta-bur* three times as much ; ད་གཉེས་འགྲུར་ཚམ་ཞིག *du gn̄is-hgyur tsum-shig* one twice as large as that ; འགྲུར་ཤད་ a changing voice. 2. sbst. change, alteration, revolution, vicissitude : དུས་བཞིའི་འགྲུར་བས *du bshihi hgyur-was* through the change of the fourth season ; འགྲུར་རྟེན་བཞག་པ *hgyur-brten bshag-pa* to pay money in hand as an earnest that the bargain is not to be retracted. འགྲུར་དུ་མེད་པ *hgyur-du med-pa* unchangeable, invariable : མཐུ་རྟོབས་ནད་མེད་པ, གཟི་རྩིད་ཡོངས་སུ་འགྲུར་བ *mtshu-stobs nad med-pa, gzi-rjid yongs-su hgyur-wa* the total decay of strength, health and osteom (in old ago) ; བདག་གི་སེམས་མ་ལྱར་མ་ཉམས་པ *bdag-gi sems ma-gyur ma-nams-pa* my mind has not been altered nor weakened ; དད་པ་འདི་ལས་མ་འགྲུར་ཅིག *dad-pa hdi-las ma-hgyur-cig* do not depart from this belief. འགྲུར་དུ་ཡོད་པ *hgyur-du yod-pa* changeable, variable : རྩོ་མོ་འགྲུར་པ *pho-mo hgyur-pa* male changing into female and *vice versa* ; སེམས་འགྲུར་བ to change the mind ; ཡོད་པར་འགྲུར་བ to become ; begin to exist ; to gain possession : རློག་ལ་མི་ལྟ་བར་འགྲུར་པའི་དངོས་པོ་འདི་དག *these acts of having become indifferent to life* ; ཅང་མི་སྐྱ་བར་གྱུར་ཏྱ་ *cañ mi smra-war gyur-to* he became speechless. 3. འགྲུར་བ *hgyur-wa* annexed to an infinitive may denote either the perfect or the future tense, the context deciding in every instance how it is to be understood : ལྷ་ཞིག་ཀྱལ་སྲིད་བྱེད་པར་འགྲུར *su-shig rgyal-srid byed-par hgyur* who shall have the Government ? who shall rule ? དེ་ཀྱལ་པོར་འགྲུར་བར་ཤིས་སོ *de rgyal-por hgyur-war ces-so* they knew that

this man would become king. ལ་མཚན་དུ་འགྲུར་བ *ya-mtshan-du hgyur-wa* to be surprised, astonished ; གནས་སུ་འགྲུར་བ *gnas-su hgyur-wa* to come to a place ; to arrive at : འདོད་པའི་དངོས་གྲུབ་ཏུ་འགྲུར་བ *hdod-pahi dños-grub-tu, hgyur-wa* to be endowed with the perfect gift of wishing, viz., of having every wish fulfilled ; གཡོས་པར་འགྲུར་བ to become moving ; to begin to move. 4. to be translated ; བོད་དུ་འགྲུར་བ to be translated into Tibetan ; བཀའ་འགྲུར་ *bkah-hgyur* the translated word ; འགྲུར་བྱུང་ *hgyur-byun* was translated.

འགྲུར་བའི་ཚོས *hgyur-wahi-chos* changeable (and therefore perishable) things (*Cs.*).

*འགྲུར་བར་འགྲུར་བ *hgyur-war hgyur* भविष्यत् (*Schr. ; Kālāc. T, 89*) it will become.

འགྲུར་བྱེད *hgyur-byed* a changer ; one who brings about changes.

འགྲུར་མེད *hgyur-med* མཚན་མེད་ unchangeable ; infallible.

འགྲུར་ཚིག *hgyur-tshig* the translated words ; according to some authors words that have been translated into another language : རྒྱུད་རང་གི་འགྲུར་ཚིག་དངོས་གནས་སུ་འཛོག *rgyud rang-gi hgyur-tshig dños-gnas-su hjog* keep the original terms of the Tantra intact with their translation (*Yasels. 38*).

འགྲེ *hye* = རོད *hod* རྩོལ་ རྩོལ་ light ; a whip.

འགྲེ་བ *hye-wa*, pf. and imp. གྱེས *gyes*, 1. to be dispersed ; to be divided, e.g., a river that is divided into several branches ; རྣམ་པ་གཉེས་སུ་ *rnam-pa gn̄is-su* (a ray of light) divided into two parts ; to separate ; to part : བེམ་རིག་འགྲེས་དུས *lem-rig hgyes-dus* when body and soul part from each other. 2. to issue, proceed, spread, branch from : དེ་དག་ལས་གྱེས་སོ *they have proceeded from those (their ancestors).*

འགྲེག་ *hgyeg* = གནད་ *gnad* the sense; the real meaning; essence: བོན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འགྲེག་མན་ངག་ལ་བྱུག་པས་ *Bon thams-cad-kyi hgyeg-man-nag-la thug-pas* the essence of all the Bon meets in the Man-nag.

འགྲེད་ *Hgyed* 1. n. of a district in north Tsang: གཙང་གི་རུ་གཉེས་ནི་རུ་ལག་གང་འགྲེད་ *Gtsaŋ-gi Ru gñis-ni Ru lag Čaŋ hgyed* (Loñ. ༨ 6). 2. alms in money or eatable things; འགྲེད་གཏོང་པ་ *hgyed gtoñ-pa* to distribute alms. This expression is defined by Tibetan writer as ཚོགས་ལ་དངུལ་རྩུབ་མི་དེ་དེ་ལ་འབྲེམས་ཏེ་སྐྱོང་བ་ to bestow silver and the like in an assembly, distributiting to each man.

འགྲེད་རྩོམས་ *hgyed-stobs* वाह्ययाम athletic feat; exercise of arms.

འགྲེད་པ་ *hgyed-pa*, pf. བགྲེས་ *hgyes* fut. བགྲེ *hkye* विग्रह; विवाद, मंचोदन 1. to divide (trs.), to scatter, disperse; བོད་ཟེར་འགྲེད་པ་ *hod-zer hgyed-pa* to diffuse rays of light: ལྷུ་ལ་འགྲེད་ *sprul-pa-hgyed* sends forth an emanation; བོ་ན་འགྲེད་པ་ *pho-na hgyed-pa* to send a messenger; to dismiss; ཚོགས་ an assembly. 2. to institute, set going; འཇམ་མོ་འགྲེད་པ་ to start a combat; གམུལ་འགྲེད་པ་ to fight a battle; གམུལ་འགྲེད་པ་ལོ་ one who gives battle; *hgyed-pahi tshe* in the dispute. 3. to give an entertainment, banquet; to hold a feast.

འགྲེད་མ་ *hgyed-ma* = བྲ་མེན་པ་ *phra, men-pa* n. of a goddess—one that brings on division, dissension, or disunion.

འགྲེར་བ་ *hgyer-wa* or རྫོང་བ་ *spoñ-wa* वर्जन to drop or let fall; to throw down; to quit, abandon, throw away (*Sch.*).

འགྲེལ་བ་ *hgyel-wa* to fall; to tumble down: གན་རུལ་འགྲེལ་ *gan-rkyal hgyel* fell on his back, face upwards; ས་ལ་འགྲེལ་ *sa-la-hgyel* tumbled on the ground; རྫོང་སོགས་ཀྱིས་འགྲེལ་བ་ *rñun-sogs-kyi hgyel-wa* to be thrown by the

wind, &c.; རད་ཀྱིས་འགྲོ་མི་བྱལ་པར་འགྲེལ་བ་ stricken down by illness so as to be unable to walk: རྫོ་ལ་ཐོགས་ནས་འགྲེལ་བ་ he fell by stumbling on a stone; དེའི་ཚོ་ན་ཁོ་མོ་འབྲུམས་ཏེ་ས་ལ་འགྲེལ་བ་དང་ then I, fainting away, fell to the ground.

འགྲེས་པ་ *hgyes-pa*, another form of འགྲེ་བ་ *hgye-wa* ཡན་ཚུན་མི་མང་འགྲེས་པ་ *phan-tshun so-sor hgyes-pa*, to separate asunder or between two parties.

འགྲོག་གྲེལ་ *hgyog-thel* = ལས་དམ་ *las-dam* seal; འགྲོག་གྲེལ་ཚབས་བཅས་ properties under seal (*Rtsii.*).

འགྲོག་པ་ *hgyog-pa* to ascend; ཀྱེན་དུ་འགྲོག་པ་ལོ་ *gyen-du hgyog-pa-po* one who climbs up (*Situ. 84.*).

འགྲོད་པ་ *hgyod-pa* कौशल्यं, अनुताप, अनुशय, क्रीप, विप्रतिसार to repent; to grieve for. 1. lament, relent, not only for bad, but also for good actions, when the latter are attended with disadvantage. 2. sbst. regret: འགྲོད་པ་བསྐྱེད་པ་ *hgyod-pa bskyed-pa* regret arises at last; ང་འགྲོད་པ་བསྐྱེད་པ་ *na hgyod-pa bskyed-pa* I felt regret; ང་འགྲོད་པའི་སེམས་མེད་པར་ཁྱོད་ལ་བྱིན་ནི་ *na hgyod-pahi sems med-par khyod-lu sbyin-no* I gave it to you readily without regret.

འགྲོད་པ་དམ་གམུམ་ *hgyod-pa rnam-gsum* the three kinds of regret are illustrated as follows:—(1) དགྲ་ལྱེས་སུ་མ་འབྲུལ་རང་ལུལ་འགྲོད་ not being able to defeat an enemy out of one's country, or དཔལ་དེས་བྱས་གཅིག་བྱུང་ན་སེམས་ངོ་འགྲོད་ to be sorry for an occasional defeat after one has behaved himself as a hero; (2) མཐོན་གཞིས་སུ་མ་བྱས་ལྱེས་སུ་འགྲོད་ to be sorry, when out on a journey, at not being properly equipped with provisions, etc; མཐོན་དེས་ཁ་གཅིག་བྱུང་དུས་ང་དེ་འགྲོད་ to be sorry on inviting an important person when there is no proper

arrangement for his entertainment or reception; (3) ཏ་ཐོ་གཞིས་སྤུ་མ་གསོ་བྱེད་ལྟོད་ to be sorry for not having fed one's horse when on a journey; also ཏ་ཤི་ཚེ་འཇུག་ལྷུང་དུ་སྐྱོད་པའི་ལྟོད་ to be sorry when the horse dies, one has to carry the saddle on one's own back; (4) ལྷོ་ཚེས་གཞོན་དུས་མ་བྱས་ཀྱིས་དུས་ལྟོད་ to be sorry in old age for not having done religious works as a youth; (5) འཆི་བདག་བདུད་པོ་དེ་བྱང་དུ་སྐྱོད་ “when that Devil the lord of death has come, he repents.”

ལྟོད་པའི་རྩི་མ་ *hgyod-pahi dri-ma* regret after a gift has been made; ལྟོད་མེད་ *hgyod-med* 無悔 without regret or repentance.

ལྟོད་མོ་བ་ *hgyod-rmo-wa* to cause repentance; to make one suffer, feel, or pay for a thing: གཞོན་ལྟོད་ *hnoñ-hgyod* repentance proceeds from consciousness of guilt (*Jü*). ལྟོད་ཚངས་བྱེད་པ་ *hgyod-tshañs byed-pa* to apologise: ལྟོད་ཚངས་བྱེད་པར་གནང་བ་ to accept an apology.

ལྟོད་ཟེན་པ་ *hgyod zin-pa* having repented.

ལྟོད་བཤགས་ *hgyod-bçags* confession and repentance.

འབྲུག་སྐད་ཀྱི་གྲུབ་ལས་ *hgrags-grags*, or བྲག་སྐད་ཀྱི་གྲུབ་ལས་ *grags-hgrags* 極其明亮, very bright.

འབྲུག་སྐད་ཀྱི་ I: *hgrags-pa (dag-pa)*, pf. བྲག་སྐད་ *grags* 1. to sound forth; to utter a cry or sound, of men, animals, thunder, &c.; to shout: དེའི་ན་ལམ་དུ་འབྲུག་སྐད་པར་འབྱུང་ན་ if it should be shouted into his ear. 2. to be famous; to be called; ཞེས་བྲག་སྐད་ *sheg-grags* so it is called; so he was called; by this name he goes; under that name he is known.

འབྲུག་སྐད་ཀྱི་ II: *hgrags-pa* to bind, v. བྲག་སྐད་ཀྱི་ *grags-pa*.

འབྲུང་བ་ *hgrañ-wa (dang-wa)* 1. to number; to count, v. བྲུང་བ་ *hgrañ-wa*. 2.

to satisfy with food; to satiate; འབྲུང་སྤྲོས་ *hgrañs-rjes* after having eaten one's fill; ག་བ་བསད་པས་མི་འབྲུང་ས་ཏི་ not yet having enough of deer killing.

འབྲུང་ས་ *hgrañs (dang)* མུཊ་ fully fed; eaten to the full extent; filled up.

འབྲུང་ས་པ་ *hgrañs-pa* = བྲོད་པ་འགོངས་ *grod-pa hgeñs* or གཡུམ་པ་འགོངས་ *gsus-pa hgeñs* bellyful, stomachful; ལྷོ་བ་འགོངས་ *lto-wa hgeñs* eaten to one's fill; also རོམ་པ་ *homs-pa* eaten to satiety; with ཚེས་པ་ *tshim-pa* satiated; ཚག་པ་ *chog-pa* contented (*Mñon.*).

འབྲུད་པ་ *hgrad-pa* or འབྲུད་པ་ *hgrad-pa (depa)* to spread; to enter.

འབྲུན་ *hgran (den)*, v. འབྲུན་པ་ *hgran-pa* 挑戰, 互, 互, 互, 互, 互 challenged; invoked.

འབྲུན་གྱི་རྩེ་མེད་ *hgran-gyi do-med* = འབྲུན་ལ་མེད་ *hgran-ya med* without a rival; matchless; unequalled (applied to things).

Syn. འབྲུན་གྱི་རྩེ་མེད་པ་ *hgran-gyi do-zhi med-pa*; འབྲུན་ཚུལ་མེད་པ་ *hgran-zlu med-pa* (*Mñon.*).

འབྲུན་བྱུང་པ་ *hgran thub-pa* = འབྲུན་རྒྱུས་པ་ *hgran nus-pa* or འབྲུན་བཞོན་པ་ *hgran bzod-pa* to suffer rivalry; to stand rivalry.

འབྲུན་དུ་བཅུག་པ་ *hgran-du hjug-pa* 1. to place in opposition; to enter into competition. 2. in a general sense, to defend one's self; to make resistance (*Rdsa.*).

+ འབྲུན་དོ་ *hgran-do* = འབྲུན་ཚུལ་ *hgran-zlu*.

འབྲུན་པ་ *hgran-pa (den-pa)* འབྲུན་པ་ 1) to vie with, contend with; प्रतिगज, संहर्य (1) to vie with, contend with; to strive (for victory); ལྷུག་འབྲུན་པ་ཞེས་སྐད་དང་འབྲུན་ཏི་ *phyug-khyad rnam-thos sras-dañ hgran-te* to cope even with Vais'ravana as to riches: འབྲུན་པར་འབྲུན་ *bstod-par hgran* let us vie with one another in uttering praise; འབྲུན་པས་ཚག་ let us now draw a parallel between (these two).

འགྲན་ཚིག *hgran-tshig* words of contention, bickering.

འགྲན་ཚུ *hgran zlu (den-da)* 1. rival, competitor. 2. equal match; འགྲན་ཚུ་དང་བྲལ་བ *wa* unrivalled; matchless.

Syn. འགྲན་ལ *hgran-ya*; འགྲན་གྱི་དོ་ཚུ *hgran-gyi do-zla*; འགྲན་དོ *hgran-do* rival; match.

འགྲན་སེམས *hgran-semṣ* 1. contention; emulation. 2. jealousy. 3. quarrelsome temper; spirit of controversy; འགྲན་སེམས་གཅོག་པ་ to stop; put an end to contention, rivalry.

འགྲམ *hgram (dam)* bank; shore; side; neighbourhood, as རྩ་གཤམ་འགྲམ་ the foot of the wall; ལུ་ཡི་འགྲམ་ *chu-yi hgram* river-side or bank; མེ་ཡི་འགྲམ་ *me-yi hgram* fire-side; དགོན་པའི་འགྲམ་ *dgon-pahi hgram* neighbourhood of a monastery; ཁྲོང་པའི་འགྲམ་ *aroñ-pahi hgram* vicinity of a village; ལམ་གྱི་འགྲམ་ *lam-gyi hgram* roadside: ལུང་པ་ལུ་ལམ་གང་ན་འགྲམ་དོ་ཟམ་པོ་མི་ལུས་ if the river fills the valley, a stone on its bank does not remain dry (a proverb). Often used as a postp. with or without *du* or *la* annexed: གཤམ་པོ་འགྲམ་དུ་ at the brink of the precipice; མཚོའི་འགྲམ་པ་ at the lake; close to the lake; འགྲམ་དུ་ is also used as adv. meaning near; close by.

འགྲམ་དུལ་ *hgran-dkyus* = འགྲམ་པ་ *hgram-pa*.

འགྲམ་ངོགས་ *hgram-gogṣ* तीर्थ, तट a bathing-place; a shore.

འགྲམ་ལྗག་ *hgram-lchag* a slap on the face; a box on the ear.

འགྲམ་པ་ *hgram-pa* རུབ་, གཞུང་ cheek (cf. ཁུར་ཚོས་ *khur-tshoṣ*) ལག་པ་འགྲམ་པ་ལ་རྟེན་པ་ *lag-pa hgram-pa la rten-pa* to lay one's hand on the cheek; as vb. to proclaim, publish.

འགྲམ་པོ་ *hgram-po* जन्मदन्त one living or residing in the neighbourhood; one possessing crushing teeth; a demon.

འགྲམ་གཞི་ *hgram-gshi* foundation; basis; འགྲམ་གཞི་འདིང་བ་ *hgram-gshi hdiñ-wa* to lay a foundation.

འགྲམ་ཡིག་ *hgram-yig* edict, proclamation, publication; ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་གྱི་ལོ་གྲམ་པ་ *lo-rgyus gnas-tshul-gyi yi-ge hgram-pa* to publish accounts of biography or history, &c.

འགྲམ་རུས་ *hgram-rus* cheek-bone; jaw-bone.

འགྲམ་གཤོག་ *hgram-gṣog* the hinder part of the jaw-bone (*Seh*).

འགྲམ་སོ་ *hgram-so* acc. to *Jä*. cheek-tooth; molar-tooth; grinder.

འགྲམས་པ་ *hgrams-pa* to spread over; མེ་རྩྭ་སོགས་འགྲམས་པ་པོ་ *me-tog sogṣ hgrams-pa-po* one who spreads or scatters flowers, etc.: འདི་ནི་མི་ལ་འགྲམས་པ་ this will be spread over the man; ས་ལ་འགྲམས་པ་ to spread on the ground; རྩྭ་གས་རྩྭ་གས་སུ་འགྲམས་པ་ *phyogs-phyogs-su hgrams-pa* to scatter to the different quarters; ལུས་ལ་ནད་འགྲམས་པ་ *lus-la naḍ hgrams-pa* to infect the body with disease.

འགྲམས་ཚད་ *hgram-tshad* over-mastering fever.

འགྲམ་འགྲུས་ *hgras-hgrus* = ལྷ་ལྷ ལྷ་གྲུ *gya-gyu*; རྩྭ་ལྷ་ serpentine, crooked, bent.

འགྲས་པ་ *hgras-pa (de-pa)* བན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་ *phan-tshun mi-mthun-pa* 1. disagreement; difference between two parties. 2. བྲི་ཅི་, བྲི་ཅི་ to hate; to bear ill-will; to have spite against.

འགྲིག་འགྲིག་ *hgrig-hgrig (dig-dig)* 1. arranged properly; ཚིག་འགྲིག་འགྲིག་པ་ *tshig hgrig-hgrig-pa* to arrange words properly. 2. gelatine; jelly of meat (*Jä*).

འགྲིག་པ་ *hgrig-pa* (cf. རྩྭ་གཤམ་པ་ *grig-pa*) to suit, agree, correspond; to be right; རྩྭ་གཤམ་པ་འགྲིག་པ་ *stabs hgrig-pa* suitable occasion; རྩྭ་འབྲེལ་འགྲིག་པ་ *rten-hbrel hgrig-pa* good or

auspicious coincidence; དུས་ཚོད་འགྲིག་པ་ *dus-tshod hgrig-pa* the time suits; བྲལ་འགྲིག་པ་ *gral hgrig-pa* to make everything ready; ཁ་འགྲིག་པ་ *kha hgrig-pa* unanimity in deposition; all of one expression or speech; རྫོགས་འགྲིག་པ་ *blo-seng hgrig-pa* to agree in opinion; ཁ་མཚུ་འགྲིག་པ་ *kha-mehu hgrig-pa* compromise in a law-suit or case (civil or in criminal).

འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa* 1. མཐོང་བ་ to grow dim; to get dark (*Cs.*) (cf. སྐྱིབ་པ་ *sgrib-pa*). 2. གཏོག་པ་ loss; diminution; also to grow less; to decrease, to be diminished, to decay; མི་འགྲིབ་མི་ལུང་པ་ *mi-hgrib mi-lud-pa* neither to grow less nor to flow over; འཕེལ་བ་ *hphel-wa* is opposed to འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa*; བསྐྱལ་པ་མར་འགྲིབ་པ་ *bskal-pa mar-hgrib-pa* the *kalpa* (period) diminishes.

འགྲིམ་ *hgrim*, v. འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* in ལག་འགྲིམ་ *lag-hgrim* ལག་འགྲིམ་གྱི་མ་བརྒྱུ་པ་མ་ *lag-hgrim gyi's brgyus-pas*, passing from hand to hand.

འགྲིམ་འགྲུལ་ *hgrim-hgrul* communication; also travellers, either merchants or pilgrims: རྫོང་རྗེ་གདན་དུ་སོག་པའི་འགྲིམ་འགྲུལ་ཅད་ *Rdo-rje gdan-du sog-pohi hgrim-hgrul cha'd* the communication of the Tartars with Dorjedan (Gaya) was interrupted (*A. 19*).

འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* 1. sometimes for འགྲིམ་པ་ *hbrim-pa*. 2. pf. འགྲིམས་ *hgrims* to march about, perambulate; to rove or stroll about; walk round; རྒྱལ་ཁབ་མ་འགྲིམ་པ་ *rgyal-kham's hgrim-pa* to rove over the countries; རི་ཁྲོད་འགྲིམ་པ་ *ri-khrod hgrim pa* to wander on a mountain range; ལུ་ལང་ལུང་ལ་འགྲིམ་ནས་འགྲོ་བ་ *chu-dan luñ-la yañ hgrim nas hgro-wa* to go about crossing rivers and valleys, &c.

འགྲིམ་ཚོད་ *hgrim-mo'd* doing or accomplishing any work: ལ་ལ་ནི་ལས་ཀྱི་དབང་གིས་མངལ་གྱོ་གྲུབ་པ་འགྲིམ་ཚོད་ཀྱིས་མཐར་ཐུང་ *la-la ni las-kyi*

dwañ-gis mhal-ego gshan-yañ hgrim-mo'd-ki's mthar bde some in consequence of *las* (i.e. karma) entered the womb, others having accomplished good deeds, were happy enough to escape (here མཐར་ཐུང་=ཐར) (*Hbrom. 13, 24*).

འགྲིམས་ *hgrims* (*dim*) or འགྲིམས་པ་ *hgrims-pa* གཏོག་པ་, ཆུང་ལོ་ inferiority; inequality or also less in quantity or quality; རིག་པ་འགྲིམས་པ་ *rig-pa hgrims-pa* failing in intellect; growing foolish.

འགྲིལ་བ་ *hgril-wa* (*dil-wa*), pf. གྲིལ་ *gril* (cf. སྐྱིལ་བ་ *sgril-wa*) 1. to be twisted or wrapped round, for འཕྲིལ་ *hkhiril* (*Sch.*), to be collected, concentrated; to flock or crowd together; ཀུན་འགྲིལ་ནས་ *kun hgril-nas* all in a heap; all together. 2. to be turned, rounded, made circular or cylindrical, e.g., a stick (*Jä.*). 3. to fall, drop down.

འགྲིས་ *hgris* (*dí*), v. འདྲིས་ *hdris*; འགྲིས་མ་གྲག་ཏུ་ཅིང་གསུམ་མི་བཤད་ཅིང་ *hgris-ma thag-tu sñin-gtam mi-bcad-ciñ* immediately after acquaintance not expressing one's heart's words, (i.e., revealing one's secret) (*Jig.*).

འགྲུབ་ *hgru-wa*, (*du-wa*) pf. གུམ་ *grus* 1. to bestow pains upon a thing; སྦྲོབ་པ་ལ་འགྲུབ་པ་ to take pains in studying. 2. n. of a tribo in Tibet: དབྱེ་འགྲུ་ལྗོངས་གསུམ་གླ་དང་བཞི་ *dbrah-hgru ldom-gsum lga-dan hshi* (*Jig.*).

འགྲུབ་པ་ *hgrub-pa* (*dub-pa*) pf. གུབ་ *grub* (*Situ. 69*) to be accomplished without any perceptible agent; to be made ready; to be finished; འགྲུབ་པར་འགྲུར་རྗེ་ *hgrub-par hgyur-ro* will be finished: འགྲུབ་པར་གྱུར་ཅིག་ *hgrub-par gyur-cig* let it be finished or performed; འགྲུབ་པར་འགྲུར་ལོང་ will be finished, performed; འགྲུབ་པ་མི་སྲིད་ *hgrub-pa mi-srid* it cannot be accomplished or done; མ་གྲུབ་པར་ *ma-*

grub-par before accomplished or performed: མ་འགྲུབ་པ་ནམས་འགྲུབ་པར་འགྲུང་རྩོམ་ let those deeds not yet effected be accomplished. ལྷན་གྱིས་གྲུབ་པ་ *lhun-gyis grub-pa* spontaneously grown or produced, *i.e.*, in a supernatural way: འགྲུབ་པར་ཤོག་ *hgrub-par çog* སངས་མཁུ་ may it be accomplished!

འགྲུབ་རྫོང་ I: *hgrub-sbyor* or འགྲུབ་པ་དང་རྫོང་བ་ *hgrub-pa dañ sbyor-wa* anything accomplished and perfected (as a reward).

འགྲུབ་རྫོང་ II: is an expression occurring in almanacks relative to the proving true of certain astrological prognostics of good luck; similar to, but not identical with, རྟོན་འབྲེལ་ *rten-hbrel*.

འགྲུམ་པ་ *hgrum-pa (dum-pa)*, pf. གུམ་ *grum* (cf. གུམ་པ་ *grum-pa*), to pinch or nip off (the point of a thing); to cut off; to prime, lop, clip the wings (*Jä.*).

འགྲུལ་པ་ *hgrul-pa (dul-pa)* = ལམ་གྱི་མགྲོན་པོ་ *lam-gyi mgon-po* a traveller, passenger; also a pilgrim: བོད་ལ་དུ་ལོ་སྟོན་པོ་འགྲུལ་པ་མང་པོ་ སློབས་བྱུང་, འབྲེད་མང་པོ་ཡག་པོ་བྱུང་ *Bod-la da-lo sog-po hgrul-pa mañ-po slebs-byuñ, hgyed mañ-ja yag-po byuñ* this year many Mongol pilgrims have come to Tibet; there were liberal alms-doles, and tea for many.

འགྲུལ་བ་ *hgrul-wa* 1. to walk; to pass; to travel; འགྲུལ་བར་བྱེད་པ་ *hgrul-war byed-pa* to cause to go; to send off, despatch, a messenger; འགྲུལ་བ་པོ་ *hgrul-wa po* a walker, post, traveller, pedestrian; sbst. འགྲུལ་ *hgrul* passage; the possibility of passing: གཞན་ནང་གི་འགྲུལ་ཚད་པས་ *Gñah-nañ-gi hgrul ehad-pas* the passage from Nyanang being stopped (by snow). 2. fig. to walk; to live, act, or behave. 3. to pass as good; to be current (of coins).

འགྲུལ་ཤུད་ *hgrul-shud* passage, communication.

+ འགྲུམ་འགོག་ *hgrus-hgog* = བརྩོན་འགྲུམ་ *hrtson-hgrus* assiduity, industry.

འགྲུས་པ་ *hgrus-pa (dui-pa)* 1. pf. འགྲུ་བ་ *hgru-wa*. 2. sbst. zeal, enthusiasm, diligence, endeavour; more frequently བརྩོན་འགྲུམ་ *hrtson-hgrus (Jä.)*

འགྲེ་བ་ *hgre-wa (de-wa)* (རིགས་ལྡན་ལྷ་ལྷ་ *rigs lta-bu*) བེལ་ལམ་ to roll one's self; མ་ལ་འགྲེ་བ་ *sa-la hgre-wa* to roll on the ground; འགྲེ་ལྡོག་ *hgre-ldog* or འགྲེ་ལོག་བྱེད་པ་ *hgre-log byed-pa* to roll on the ground from pain or despair, &c.; also of horses, &c.

འགྲེ་ལྡོག་ལྡོག་པ་ *hgre ldog-ldog-pa* to roll on the ground from pain, etc.; to wallow: རྟོན་གསལ་པར་ཚུར་འགྲེ་ལོག་རྒྱལ་པ་ *rta-sogs phar-tshur hgre-log rgyab-pa* the horses, etc., roll hither and thither; རྒྱལ་བརྒྱལ་མི་བཟོད་པས་འགྲེ་ལྡོག་ལྡོག་བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ *sdug-hsñal mi-hzod-pas hgre ldog-ldog byed-kyin hdug* unable to bear pain they were rolling (on the ground) (*Khrid. 39*).

འགྲེང་བ་ *hgreñ-wa (deñ-wa)* (cf. རྫོང་བ་ *sgreñ-wa*) རྟོན་མུག་, འབྲེལ་མུག་ to stand: རྫོང་གི་ རར་འགྲེང་ནས་ standing at the mouth of the pit; དངངས་པ་ལྟར་འགྲེང་བར་འགྲུར་ *dñahs-pa ltar hgreñ-war hgyur* they started up as if afrighted. མི་འགྲེང་གསུམ་ *mi-hgreñ gsum* three lengths of a man (*Jä.*).

འགྲེང་བུ་ *hgreñ-bu (deñ-bu)*, also འགྲེང་པོ་ *hgreñ-po*, sign of the vowel "e."

འགྲེམ་པ་ *hgrem-pa*, pf. འགྲུམ་ *hkram*, fut. དགྲུམ་ *dgram*, imp. བྲོམས་ *khroms* 1. to spread (as of grain, for drying), or འགྲེམས་པ་ *hgrem-s-pa (dem-pa)* (ཚུ་ལྟ་བུ་ *chu lta-bu*) ལྷུ་པ་ཀྱི་རྒྱུ་ to sprinkle (water). 2. to put or lay down in order, *e.g.*, beams, &c.; to spread out; to display; to scatter; to draw (a curtain).

* འགྲེལ་ཚུང་རྩོན་གསལ་ *hgrel-chuñ don-ysal* ལྷུ་པ་ *pr. (Schr.; Tā. 2, 200)*.

འགྲོལ་པ *hgrel-pa* 1.=འཛོལ་པ *htshol-pa* ཇམ་མི་, कारिका to beg, supplicate. 2. to put in, arrange; ཚིག་རྒྱུ་འགྲོལ་པ *tshig-don hgrel-pa* the arranging or paraphrasing the meanings of words. 3. to explain, comment upon.

*འགྲོལ་པ་གདངས་ *hgrel-bçad* कारिका (Schr.)

འགྲོལ་པ *hgrel-pa* ex-officer; late officer.

*འགྲོ་གླིང་ *Hgro-gliñ* द्रमिल n. pr. (Schr.; *Tā. 2, 222*), n. of a country (prob. Tamil); of a lexicographer [prob. द्राविड].

འགྲོ་སྤོང་ *hgro-sgo* = འགྲོ་སྤོང་པ *hgro-soñ-ica* expenditure, cost; anything expended.

འགྲོ་ཤིང་ 1: *Hgro-ldiñ* n. of a country in the south of India, i.e., Dravira.

འགྲོ་ཤིང་ 11: द्रमिल (Schr.; *Tā. 2, 27*).

འགྲོ་བ *hgro-ica*, pf. མང་ *soñ*, imp. མང་ *soñ*, but negative form of imp. མ་འགྲོ་ *ma-hgro* 1. to go, in all its significations, i.e., to go away, proceed to, walk, &c. 2. sbst. a living creature; that which moves; འགྲོ་བ་ཅིག་ལྟར་ *the six classes of living things*. 3. to live; be living; move; exist; to be.

Syn. ལྷ་བ་ *rgyu-ica*; འདྲིང་བ་ *hdoñ-wa* (*Mñon.*).

འགྲོ་བ་བོད་ *hgro-ica po* = འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* one who goes; goer; walker; traveller; passenger; pres. འགྲོ་བ་ཞིན་འདུག་ *hgro-bshin hdug* = འགྲོ་གིན་འདུག་ *hgro-gin hdug* proceeding; going; fut. འགྲོ་བར་འགྱུར་ *hgro-icar hgyur*.

འགྲོ་བ་ཅིག་ལྟར་ *hgro-ica rigs-drug* the six kinds of moving beings:—(1) ལྷ་ *lha* རྗེ་བ་ *the gods*; (2) ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma yin* རྗེ་བ་ *the demons*; (3) མི་ *mi* འགྲོ་བ་ *humanity*; (4) དུད་འགྲོ་ *dud-hgro* འགྲོ་བ་ *beasts, etc.*; (5) ཡི་དགལ་ *yi-dhags* འགྲོ་བ་ *the ghosts*; (6) དམྱལ་བ་ *dmyal-wa* འགྲོ་བ་ *hell-beings*.

འགྲོ་བ་འཕོ་མཁོན་པོ་ *hgro-achhi mgon-po* जगन्नाथ an epithet of Avalokiteçvara; ལྷ་རྒྱུ་ལྟར་གྱེད་ *the six classes of living things*

Syan-raç gziçs a name of Buddha, of Vishnu (*Mñon.*).

འགྲོ་སྤོང་མ *hgro-myoiñs* = འགྲོ་སྤོང་ *hgro-ñoiñ* previously visited.

འགྲོ་ལམ་ཅེ *hgro-las che* = འགྲོ་གསལ་ཅེ *hgro-ças che* or འགྲོ་ཤེན་ཅེ *hgro-ñen che*, adv. very probably; in all probability; also ལམ་ཅེ *alone* is used: གསལ་བ་ཤིག་པ་འདི་ཚོད་ན་ལྷན་མེད་པས་རྒྱབ་ནས་འགྲོ་ལམ་ཅེ *gso-ica rig-pa lhi bod-na sman med-pas nub-naç hgro-las che* the science of healing, there being no medicine in Tibet, may in all probability disappear (*A. 35*).

འགྲོ་གསལ་པ *hgrogç-pa* to associate with; to keep company; to be in the company of; to accompany: དམ་པ་དག་དང་འགྲོ་གསལ་པར་བཅུན་ *dma-pa dya-dañ hgrogç-par, hçun* try to associate with the holy ones.

འགྲོ་གསལ་པ་པོ་ *hgrogç-pa-po* or འགྲོ་གསལ་པར་བྱེད་ *hgrogç-par byed* associate; one who accompanies, goes together.

Syn. རྗེ་མ་ཅག་མ *rjes-chags*; ཡོད་མ་ལྟར་ *yoñs-çbyor*; ཡང་དག་འགྲོ་གསལ་ *yañ-dag hgrogç* (*Mñon.*).

འགྲོ་སྤོང་མ *hgro-lugs* (custom) manner.

འགྲོ་ན་བྱེད་ *hgron-bu* ཚོ་ལོ་མ་བོན་ *cho-lohi sa-bon* cowries; dice (*Mñon.*).

*འགྲོ་མ *hgro-ma* गामना (Schr.; *Kālāc. T. 119*).

*འགྲོ་བཟང་མ *hgro bzaiñ-ma* (Schr.; *92 A.*).

འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* = ལྷ་པོ་ *glaiñ-po* an elephant (*Mñon.*).

འགྲོལ་བ I: *hgrol-ica*, pf. ལྷོལ་ *hkrol*, fut. འགྲོལ་ *dgröl*, to unravel; to make loose; to set free; to unfasten; རྩ་དུ་མཐུད་པ་འགྲོལ་བ་ *don-du mdud-pa hgrol-wa* to cut the knot; འགྲོལ་བ་པོ་ *hgrol-wa po* or འགྲོལ་བྱེད་ *hgrol-byed* one who unravels, loosens; འགྲོལ་བྱེད་འདུག་ *hgrol-gyin hdug* is being set free; འགྲོལ་བར་འགྱུར་ *hgrol-icar hgyur* will be set free.

mi-rgod lu-bu like a wild man; a savage; a robber; a ruffian; མི་ཚོད་ཕྱེད་པ་ *mi-rgod byed-pa* to rob (usually named together with murdering and lying).

ཚོད་མཁམ་ *rgod skam-ma* a barren mare.

ཚོད་པ་ *rgod-pa* 1. to laugh. 2. = གཡེང་བ་ *gyek-wa* to grow weak, languid, or indolent.

+ ཚོད་བག་ཅན་ *rgod bag-can*, described as ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་སེམས་དབང་མཐོན་པ་ *yon-tan med-ciñ sems dwañ mtho-wa* 1. a vain person pretending to be great and powerful, but devoid of wisdom. 2. = སེམས་དྲམ་པར་མི་ཞིབ་ *semṣ rnam-par mi-shi-wa* the disturbed state of the mind (*K. d.* ༢ 355). 3. weak; languid (*Jä.*).

ཚོད་ཕྱེད་ *rgod-byed* འཛྲོན་ལྷན་ laughing; laughter.

ཚོད་མ་ *rgod-ma* བའ་མོ།, བའ་ལྷ་འཁྲུག་ a mare.

ཚོད་མ་གྲུས་ *rgod-ma skyes* 1. a name of the physician of the gods. 2. born of the mare. One of the wives of the God of the Sun who, unable to bear the glare of his rays, ran away in the guise of a mare to the northern continent, Uttara Kuru. The sun followed there, and caused her to give birth to the celestial twins called *As'vinī kumāra*.

ཚོད་མའི་ཚོགས་ *rgod-mahi tshogs* བའ་ལྷ་འཁྲུག་ a herd of mares.

ཚོད་ཡམས་ *rgod-yas* a numerical figure.

ཚོལ་ *rgol*, v. ཚོལ་བ་ *rgol-wa*.

ཚོལ་ཕྱི་ཚོལ་ *rgol-phyi rgol* a posture of witchcraft against evil spirits: ཚོལ་ཕྱི་ཚོལ་གྱི་གདན་བཟུངས་ *rgol phyi-rgol gyi-gdan bṣams* (*A.* 33) prepared the seat for a defiant attitude to suppress evil spirits.

ཚོལ་བ་ *rgol-wa* = ཚོད་པ་ *tsod-pa* བཅུ་, pf. and fut. བཅོལ་ *brgol*, to dispute, combat,

fight, make controversy; ཚོག་གེས་ཚོལ་བ་ to hold discussion, verbal disputation; དབུང་དང་རྩོམས་ཀྱིས་ཚོལ་བ་ to fight by means of troops and powers; ཚོལ་བའི་བྱ་རྒྱུན་ *rgol-wahi, shu-don* a challenge; a speech provoking a quarrel; བས་ཚོལ་ a quarrel or contest begun by the counter party (*Sch.*); བས་ཚོལ་མི་ an adversary, opponent; རྩ་ཚོལ་ *shā-rgol* ཕུང་བའི་འདྲི་འགྲུབ་ the plaintiff in a law suit, but generally signifies an aggressor, assailant; ཕྱི་ཚོལ་ *phyi-rgol* ཕུང་བའི་འདྲི་འགྲུབ་ defendant; ཕྱི་ཚོལ་བའི་གོད་པ་ *phyir-rgol-wahi gnod-pa* is an external danger against which every one tries to protect himself and chiefly by charms and witchcraft; རྩ་ཚོལ་ *shā-rgol* and ཕྱི་ཚོལ་ *phyi-rgol* are also said to signify such students as hold religious controversies with one another. རྩ་ཚོལ་ *shā-rgol* is the party putting the questions; ཕྱི་ཚོལ་ *phyi-rgol* is the party answering the questions.

ཚོལ་ཚོག་ *rgol-tshig* threatening words.

Syn. ལྷ་ཚོག་ *spyo-tshig*; བཟླ་གསལ་ཚོག་ *bṣdigs-tshig* (*Mñon*).

གྱུ་ I: *rgya* མུ་མུ་ seal, stamp, token, mark, sign; ལྷ་འདོད་བསལ་ *rgya-hdebs-pa* to seal; to stamp: ལྷ་གཙོག་པ་ *rgya geog-pa* to break or open a seal; རི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ri-rgya luñ-rgya bshug-pa* to seal up hills and valleys, *i.e.*, to protect the living beings inhabiting them from being harmed by huntsmen or fishermen; an annual religious performance of the Dalai Lama, consisting in a variety of spells and incantations for the safety of animals.

Syn. རེ་ཅེ་ *thehu-tse*; ལྷ་ག་དམ་ *phyag-dam*; དམ་ལྷ་ག་ *dam-phrug* (*Mñon*).

གྱུ་ II: animal of the deer class, in appearance like the *Nilgai*, possibly the saiga-antelope.

कु III: जाल, कल a net, a trap; १ कु *ña-rgya* a fishing net; २ कु *bya-rgya* a fowling net; ३ कु *ri-dwags kyi rgya* a net or trap to catch birds or wild animals.

कु IV: 1. extent; size: कु *tsad-nichi-tsam* how much was its extent? कु *dpag-tu med-pa* immeasurable in extent. 2. भारत a name for India but sometimes for China, which are both vast countries; also fullness, complete state, or perfection. कु *rim-pa* वसु कु *bdun-rgyas* *btab-pa* there are seven kinds of mark used in dividing a volume; they are the following:—(1) कु *shig-hbru mi-hkhrugs tshig-gi rgya* the sign or mark for distinguishing one verse from another, so that the verses may not be confused; (2) कु *shig-rtakān mi-hkhrugs-pa* *çad-kyi rgya* the marks or stops used at the end of a sentence or the line of a verse; (3) कु *shig-don mi-hkhrugs-pa* *lehuhī rgya* to mark the chapters: (4) कु *lo-ka mi-hkhrugs-pa* *bam-pohi rgya* the marks so that the lines may not be carried from one chapter to another; (5) कु *bam-po mi-hkhrugs-pa* *bam-pohi grañs-kyi rgya* marks to shew the number of parts in each volume; (6) कु *mathah mi-hehal-wa* *gne thig-gi rgya* the marks to shew the end of book, part or chapter; (7) कु *glegs-bam mi-hkhrugs pa* *qdoñ-yig gam spyān-khyer-gyi rgya* the serial number used in marking the volumes of a collection.

कु *rgya-gram* (*gya-tam*) a cross; the *Scastika* sign; कु *rdor-je rgya-gram* a cross made of two *Vajra*, one placed upon another crosswise.

कु *rgya-skad* Indian or Chinese language.

कु *rgya-skas* a staircase, cf. कु *ka*.

कु *rgya-skyegs* लक्षा, जल lac; a kind of resin; कु *rgya-skyegs kyi rnam-hgyur* जतः a sort of lac of the colour of *Mañjisthā*.

कु *rgya-skyeg* *çin* मज्जन, लोम, सावर a kind of tree the twigs of which are used to clean the teeth.

कु *rgya* *bskum-pa* to contract; to diminish in extent.

कु *rgya-dkar* large orb; disk: कु *ni-zlahi rgya-dkar* *çar* the bright orbs of the sun and the moon appear (*Jā*).

कु *rgya* *bskyed-pa* to widen, enlarge, extend, augment.

कु *rgya khams-pa* the Khampa tribes residing on the confines of China and Tibet.

कु *rgya-khyi* a Chinese lap-dog.

कु *rgya-khyon* or कु *ham khyon*, v. कु *rgya*.

कु *rgya-gar* said to stand for *Rgya-dkar*, because *dkar* becomes *gar* when joined to the word कु *rgya* भारत; Tibetan n. for India, the extensive country where the people dress in white. The different names for India are—(1) कु *phags-yul* आर्यदेश *Ārya des'a*; (2) कु *phags-hkhrun* birth (place) of the Holy ones; (3) कु *bsod-nams sa-gshi* पुण्यभूमि *Punya-bhū-mi* for Magadha; (4) कु *Sahi* *ñiñ-po* भूमण्डल.

རྒྱུ་པ *rgyañ-pa*, used for བརྒྱུ་པ *brkyañ-wa*, stretched: རྒྱུ་ནས་བཞག་པ *rgyañ-nas bshag-pa* they laid him down stretched out (*Jä.*).

རྒྱུ་མ་པ *Rgyañ phan-pa* or རྒྱུ་མེང་པ *rgyañ pheñ-pa* a sect of Hindu philosophers who were scorned by the Buddhists and called atheists; འཛིག་རྟོན་རྒྱུ་མ་པ་ lit. the cast out by the world, *i.e.*, the despised of the people, the *Lokāyata* sect of Ancient India.

རྒྱུ་མ་པ *rgyañ-ma* distance; great way off; རྒྱུ་མ་ནས་པ *rgyañ-ma-nas* at a distance; from afar. རྒྱུ་མ་ནས་གྲགས་པ་ཚེ་བ *rgyañ-ma-nas grags-pa che-wa* famous, celebrated; heard from afar. Very common in older as well as in modern works.

རྒྱུ་མེག་མི་མཛོང་མཁན་ *rgyañ-mig mi-mthoñ-mkhan* short-sighted.

རྒྱུ་ཙ *Rgyañ-tse* ordinary pronunciation of རྒྱུ་ཙེ *Rgyal-rtse*, the chief town in the district of Nyang in Southern Tsang.

རྒྱུ་ཚས་ *rgyañ-tshas* not far from.

རྒྱུ་རིང་པོ་ *rgyañ-riñ-po* far, remote; རྒྱུ་རིང་པོ་ནས་ལེན་པ་ *rgyañ riñ-po-nas len-pa* taken or brought from a great distance.

རྒྱུ་རིང་བ་ *rgyañ-riñ-wa* विप्ररुष्ट, उपवर्त, आरात् delaying; procrastinating.

རྒྱུ་བསྐྱིངས་པ་ *rgyañ bsrinñs-pa* lengthened to a great distance.

རྒྱུ་ངས་ *rgyañs* adv. far; རྒྱུ་ངས་བཞུད་དེ་ *rgyañs bkyed-de* moving far away, *e.g.*, in order to increase one's distance from an unpleasant neighbour at table (*Jä.*).

རྒྱུ་ངས་ཏི་ *rgyañs-te* arriving as in haste: ལེག་གྱི་འཁར་བ་ཞིག་ཞོགས་ནས་ཁོང་གི་རྩར་རྒྱུ་ངས་ཏི་བྱུང་ *cel-gyi hkhara-wa-shig thogñ-nas khoñ-gi rtsar rgyañ-te byuñ* carrying a crystal staff he arrived near him (*A. 138.*).

རྒྱུ་ངས་ཤིང་ *rgyañ-çin*, also wrongly written as རྒྱུ་ངས་ཤིང་ *rkyañ-çin* = ལྷ་མང་རི་མོ་བྱི་རྒྱུ་འཇག་གི་རྒྱུང་བ་པ་ཤིང་ཞོགས་དང་མི་ཞོགས་རྒྱུང་བ་ *sku-thañ ri-mo*

brī-rgyuhī raś-gshī rgyoñ-wahī çin sogś dañ mi-sog rgyañs-wa 1. castle. 2. the board on which the body of a culprit is stretched for flogging; the board or canvas on which cloth or pasteboard is placed for making a picture.

རྒྱུ་འི་ I: *rgyan*, colloq. *rgyan-cha* आभरण, आलंकार, विभूषण, संकृत ornament, decoration; རྒྱུ་འི་ས་བརྒྱན་པ་ *rgyan-gyis brgyan-pa* decked with ornaments; དབུ་རྒྱུ་ *dwu-rgyan* the ornament of the head; a diadem; སེམས་གྱི་རྒྱུ་ *sems-kyi rgyan* a blessing; an ornament of the heart: ཡོན་ཏན་དང་འདྲ་ལུས་གྱི་རྒྱུ་གཞན་མེད་, སེམས་དམ་དང་འདྲ་ལུས་གྱི་ལྷན་བཟུང་མེད་, no ornament of the body equals mental talents; the miseries of the body are not equal to anxiety of the mind (*Çe. 13.*).

Syn. ཅས་ *chas*; ལེགས་བྱེད་ *legs-byed*; མཛོང་བྱས་ *mdsoes-byas*; རྒྱུ་བྱས་ *rgyan-byed*; བཞོད་པ་ *dkod-pa*; ལྷས་ *spras* (*Mñon.*).

རྒྱུ་འི་ II: ལྷགས་ *skugs* 1. a stake or pledge at play. 2. lot; རྒྱུ་རྒྱུ་བ་པ་ *rgyan-rgyab-pa*, to cast lots—without religious ceremonies.

* རྒྱུ་མཁན་པོ་ *rgyan mkhan-po* आलंकारपण्डित (*Sehr.; Tā 2, 187*) one versed in rhetoric.

རྒྱུ་འཁྱེད་པ་ *rgyan hgyed-pa* दुरीदर to lay a wager.

རྒྱུ་མཚོག་ *rgyan-mchog* कर्णपूर earring.

རྒྱུ་འུ་འཇར་ *rgyan-du hchar* it proves a blessing for the heart; a moral advantage.

རྒྱུ་འདྲེག་ *rgyan-drug* षडभरण the six kinds of ornaments used by the Aryan people of India.

རྒྱུ་འདྲོགས་པ་ *rgyan-hdogs-pa* to adorn one's self.

རྒྱུ་རྟེན་ལེ་ཅན་ *rgyan nehu le-can* नकुलक ornament made in the shape of a weasel's head.

རྒྱུ་ན་པ་ *rgyan-pa* = བཞག་པ་ *bshag-pa* मण्डित adorned, bejewelled.

ཀྱན་པོ་ *rgyan-po* ལྷུ་རྒྱུ་ལྷན་པོ་ throwing dice; also ཀྱན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyan bshag-mkhan* one who joins in a wager; gambler.

ཀྱན་པོ་ཕྱེད་པ་ *rgyan-pa byed-pa* to lay a wager.

ཀྱན་རྩ་པ་ *rgyan dor-wa* or ལྷན་པོ་ *bshag-pa* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ a dice-rogue; a gamester; one who throws dice.

ཀྱན་ཕྱོད་ *rgyan-phran* ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ commonly or slightly ornamented.

ཀྱན་ཕྱོད་ *rgyan-byas*, v. ཀྱན་ *rgyan*.

ཀྱན་ལྷན་པོ་ *rgyan zla-gam* ལྷན་པོ་ a semi-circular necklace.

ཀྱི་བ *rgyab* ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ 1. the back of the body; the back part of anything; ཀྱི་བ་ཀྱི་ ཀྱི་བ་ *rgyab-kyi phyogs* behind; ཀྱི་བ་ཀྱི་བ་ ལྷན་པོ་ *rgyab-kyis phyogs-par byed-pa* to put to flight; ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-khal* a burden carried on the back; ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab gur-po* haunch-back; ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyabsnas* a cushion or pad for the back. 2. a load; ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ a load or pack of wool; ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ three mule-loads.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-tu* ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-na*, and ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-la* are in common use both as adverbs and as postp., in the latter form governing the genit. case, signifying afterwards or after, behind, at the back, etc.: ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-la rgyug* run behind; ལྷན་པོ་ ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ they lay down behind him; ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ after building the roof of the monastery.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-tu shon* mounts on the back.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rten* ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ a back-support; something to lean against; a safe retreat; prop, support.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rten-pa* to lean one's back against; to lean or rest on; to rely upon, confide in.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rten byed-pa* to make a support; to back.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab ston-pa* to turn one's back; to turn round.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-gnon* confirmation.

ཀྱི་བ་པ *rgyab-pa*, pf. and fut. ལྷན་པོ་ *brgyab*, imp. ཀྱི་བ་ *rgyob*, to throw, to fling; to hit, to beat, to strike; ལྷན་པོ་ *rdo-rgyab-pa* to throw or pelt stones at; ལྷན་པོ་ *ciñ-rgyab-pa* to put wood (on fire, &c.); ལྷན་པོ་ *ho-rgyab-pa* to kiss; ལྷན་པོ་ *phyugs-nags seb-turgyab-pa* to let the cattle run into the thickets. ལྷན་པོ་ *bzlog-pa rgyab-pa*, also ལྷན་པོ་ *btap-pa* to clap; ལྷན་པོ་ *ho-ma-rgyab-pa* to pour or mix milk; ལྷན་པོ་ *tshba-rgyab* to salt (a curry or meat).

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab phyogs-pa* to turn one's back to a person or thing; to leave it behind; to be indifferent.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab byed-pa* to protect; to back.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-hwol*, ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rten* cushion for the back.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-dmag* = ལྷན་པོ་ *rjes-dmag* re-inforcement; reserve.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rtsis* intend to make; hint.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rdsi* one standing behind working people in order to watch and superintend them.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-gshuñ* the spine, the backbone.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-yas*, ལྷན་པོ་ *gras* ལྷན་པོ་ (or ལྷན་པོ་) a number.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-rin* ལྷན་པོ་ the long-back; met. a fish or a snake.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-log byed-pa* to turn one's back; to rebel; revolt.

ཀྱི་བ་ལྷན་པོ་ *rgyab-logs* the back; back part; the reverse of a thing.

ཀྱི་མ་རྩ། *rgyam-tshba* = ཀྱི་མ་རྩ། *rgya-tshba* ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ a kind of rock-salt (brought from Sind) used in medicine.

ཀུལ I: *rgyal* (ཀར་མ *skar-ma*) तिष्ठा, प्रथ्या नक्षत्र the eighth constellation in the Hindu and Buddhist astronomy.

Syn. ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷན་མ *bla-mahi lha-ldam-ma*; ལྷོར་ལྷན་མ *sbyor ldan-ma*; ཚེས་ཕྱེད་མ *tshim-byed-ma*; ལྷུང་པ་མ *grub-pa-ma*; ཀུལ་རྒྱུད་ *rgyal-smad* (*Mñon.*).

ཀུལ II: 1. फल. 2. the five penalties for theft.

ཀུལ III: (used only in compounds) royal, victorious; also great, chief.

ཀུལ་ཀུན་འདུད་ *Rgyal-kun hdud* = འཕོང་ལོས་ལྷུང་པ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Hkhor-loš sgyur-wahi rgyal-po* a Chakravartī Rājā (*Mñon.*).

ཀུལ་དཀར་ *Rgyal-dkah* अजित, दुर्जय, अजय invincible; the unconquerable.

ཀུལ་གྱི་མཚན་མོ་ *rgyal-gyi mtshan-mo* पौषरात्रि a December night; ཀུལ་གྱི་ལྷོ་པ་ *rgyal-gyi sla-wa* पौषमास the month of December; ཀུལ་གྱི་མཚན་པ་ *rgyal-gyi ña-wa* पौष पूर्णिमा the full-moon day of December-January.

ཀུལ་པོ་ *rgyal-khañ* = ཀུལ་པོའི་མོ་བླ་ *rgyal-pohi pho-brañ* the king's residence; palace.

Syn. ཀུལ་པོའི་པ་ *rgyal-pohi khab*; བསོད་ནམས་པ་ *bsod-nams khañ-pa* (*Mñon.*).

ཀུལ་པོ་ཚེན་པོ་ *rgyal-khab chen-po* the main government; imperial government (*Yig. k. 18*).

ཀུལ་ཁྲིམས་ *rgyal-khrims* = ཀུལ་པོའི་ཁྲིམས་ *rgyal-pohi khrims* court law; the king's law: ཀུལ་ཁྲིམས་གཞིར་གྱི་ལྷན་པ་ *rgyal-khrims gñi-byed* the law is a golden yoke.

ཀུལ་མཁན་པོ་ *rgyal-mkhan-po* पण्डित (*Schr. ; Tā. 2, 230*) learned.

ཀུལ་རྒྱུད་ *rgyal-rgyud* royal family or lineage.

ཀུལ་རྩ་ *rgyal-rña* जयद्राक drum of victory: ཀུལ་རྩ་ལ་འབྲུགས་ཤིང་གུན་ཁྲུང་པར་བསྐྱགས་ *rgyal-rña rab-hbyams shiñ kun-khyab par-bšgrags* the

drum of victory diffusing far and wide proclaims your fame all over the world (*Yig. k.*).

ཀུལ་ཚེན་ཇི་བཞི་ *Rgyal-chen sde-bshi* = ཀུལ་ཚེན་བཞི་ *Rgyal-chen bshi* चतुर्भद्राराज, चतुर्भद्राराज-कायिक; they are: (1) ལུལ་འཕོང་སྐྱུང་ *Yul-hkhor sruñ* छतराष्ट्र, (2) འཕགས་སྐྱེས་པོ་ *Hphags skyes-po* विरूढक, (3) ལྷན་མི་བཟང་ *Spyan mi-bzang* विरूपाच, (4) ལྷན་མོས་སྐྱེས་ *Lnam-thos sras* वैत्रवण

* ཀུལ་མཚོག་ *rgyal-mchog* जिनवर, उज्जयिन n. p. (*Schr. ; Tā. 2, 3*) victorious; subduer.

* ཀུལ་མཚོག་རིན་ཚེན་ *Rgyal-mchog rin-chen* (*Schr. ; 27 A.*).

ཀུལ་འདུད་ *rgyal-hdab* शतपत्र n. of a tree [a lotus]S.

* ཀུལ་ཇི་དཀར་རུང་ *Rgyal-sde dkar-chuñ* जय-सेन (*Schr. ; Tā. 2, 212*).

ཀུལ་པོ་ I: *rgyal-po* राजा, अध्यक्ष, चत्रिय, चय king, chieftain, ruler; ཀུལ་པོར་བཞེས་པ་ *rgyal-por bsko-wa* to inaugurate a king; to raise (him) to the throne: ཀུལ་པོ་རང་གི་ལུང་ན་བཀུར་, ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་གུན་ཏུ་བཀུར་ the king is honoured in his own country, the learned is everywhere respected; འཕྲོ་ཐང་གི་ཀུལ་པོ་ the ruling deity of Do-thang: ང་ཀུལ་པོ་མི་འདོད་ I do not wish to be king: ཀུལ་པོ་མི་ཐོབ་ན་ if I do not attain royalty.

Syn. ས་སྐྱོང་ *sa-skyoñ*; ས་གཞི་སྐྱོང་ *sa-gshi skyoñ*; ས་བསྐྱུང་ *sa-bšruñ*; ས་བདག་ *sa-bdag*; ལྷོས་ད་ *sa-spyod*; ས་དབང་ *sa-dwañ*; དབང་པ་ལྷུས་ *dpuñ-pa skyes*; ལག་ལས་ལྷུས་ *lag-las skyes*; ལྷན་པར་ལྷུས་ *rnam-par skyes*; འཕྲོ་བའི་དབང་ *hgro-wahi dwañ*; ལྷུང་གུའི་བདག་པོ་ *skyed-guñi bdag-po*; མི་རྗེ་ *mi-rje*; མི་བདག་ *mi-bdag*; མིའི་དབང་ལྷུག་ *mihi dwañ-phyug*; མིའི་དབང་པོ་ *mihi dwañ-po*; མིའི་འདྲན་པ་ *mihi hdren-pa*; ལན་མ་གྱི་ཀུལ་པོ་ *gnam-gyi rgyal-po*; འཛིགས་སེལ་ཕྱིན་ *hjiñs-sel byed*; དམར་རྒྱུབ་ *dmah-skyob*; ལྷོ་བོར་དབང་ *spyi-wor dwañ-bškur*; མི་མི་མགོན་པོ་ *mi-yi mgon-po*; ས་འཛིན་ *sa-hdsin*; ས་འཚོ་ *sa-htsho*; མིའི་དབང་ལྷུག་ *sahi dwañ-phyug* (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་ II: that which is excellent ; something superior in its kind ; ཉིང་ཇེ་འཛིན་ ལྷན་པོ་ *tiñ-ñe-hzdsin rgyal-po* Samādhi-rāja, the excellent work on meditation.

ལྷན་པོ་འབྲུན་པ་ལྷོས་འདེབས་ *rgyal-po hkhun-pa gros hdebs* = དཀར་བོ་ཇིག་ཐུབ་ *dkar-po chig-thub* n. of a medicinal root (*Sman. 104*).

ལྷན་པོ་འབྲིལ་བ་ *rgyal-po hkhyl-wa* 1. a medicine. 2. ར་ཇ་འབྲུན་པ་, ར་ཇ་འབྲུན་པ་ a kind of precious stone said to be brought from Virātes'a ; a royal fillet.

Syn. མ་མེན་ *mu-men* (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *rgyal-po ñes-par htsho-wa* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ supported by the king.

ལྷན་པོ་ཅན་ *rgyal-po-ean* royal ; kingly.

ལྷན་པོ་འཛོམས་ *rgyal-po hjoms* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ one who has killed the king ; regicide.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-po smug-po* = ལྷན་པོ་ *gla-rtsi* musk (*Sman. 333*).

ལྷན་པོ་མཚོན་ཕྱེད་ *rgyal-po mtshon-byed* ལྷན་པོ་ the cock.

ལྷན་པོ་བཞིན་ *rgyal-po bshin* = ལྷན་པོ་ནང་ལྷན་པོ་ *rgyal-pa nañ-ltar* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ in the manner of a king ; right royally.

ལྷན་པོ་བརྒྱལ་མཁའ་ལ་ *rgyal-po bshugs-pa* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ the race of kings.

ལྷན་པོ་མཁའ་མཚོ་ *Rgyal-po zas-gtσαñ* King S'uddhodana ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *beom-lدان hidas-kyi yab* the father of S'akya-muni.

ལྷན་པོ་གཡུ་ལྷོང་གཤེར་འགོ་ *Rgyal-po gyu-sdoñ gser hgo* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ n. of a medicinal plant (*Sman. 77*) [the plant *Justicia Janderussa*].

ལྷན་པོ་ར་མ་ཤ་ *Rgyal-po Ra-ma-na* King Rāma-chandra of the Rāmāyana.

Syn. ར་ཇ་འབྲུན་པ་ *Ra-ghuñi-bu* ; དཀར་བོ་ཇིག་ཐུབ་ *Dkah-thub-can* ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *Tshul-bzsañ* ; དཀར་བོ་ཇིག་ཐུབ་ *Dgah-byed* ; འཛོལ་བ་ལྷན་པོ་ *Hphoñs-skyen* ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་

Çiñ-rtα bu-pahi sras ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *Mgrin beuñi-dgra-wo* ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *Si-tahi bdag-po* ; འཛོལ་བ་ལྷན་པོ་ *Hsam-gliñ rgyal-po* ; དཀར་བོ་ཇིག་ཐུབ་ *dgah byed-bzsañ-po* ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *Pho-brañ mi-tog ean* (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་རབ་རྒྱུད་ *Rgyal-po rab-snañ* described as ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་* n. of a king who was born on the day Buddha was born.

ལྷན་པོ་ག་ར་བ་ *Rgyal-po ga-ra-wa* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ ; ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་* n. of a king who was born on the day Buddha was born.

ལྷན་པོ་གསང་བ་ལྷན་པོ་གཅིག་ *Rgyal-po gsañ-wa spyan-goig* = ལྷན་པོ་ཇེས་ལར་འཛོལ་བ་ *gañ-dril dmar-po* n. of a medicine (*Sman. 224*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi sku-bstruñs-pa* a king's body-guard.

Syn. ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *bstruñ-miñi tshogs-pa* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *sku bstruñs-pa* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *ba-trahi sde* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *bstruñs-wa* (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi skyed-tshal* = ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi tshal* or དཀར་བོ་ཇིག་ཐུབ་ *dgah-wahi tshal* royal gardens ; park (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi skyes-bu* = ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi mi* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ personage of the king's family ; an official.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi khab* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ the king's residence ; palace ; capital Rājagir in Magadha.

Syn. ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *khyad-par bkod-pa* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *hphel-wa-can* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *bkra-çis ean* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *bsod-nams khañ-pa* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *kun-nas bzañ* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *ba-gam-can* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *sa-bdag khyim* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *gyuñ-druñ hkhyl-wa* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-khañ* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi pho-brañ* ; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi bsti-gnas* (*Mñon.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi kham* = ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-srid* ར་ཇ་འབྲུན་པ་ kingdom.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi rtags* the signs of royalty, such as the umbrella, the *chowry*, etc. ; royal paraphernalia.

ཀྱལ་བའི་ཐུགས་སྐྱེས་ *rgyal-wahi thugs-sras* जिनि-
रसः the spiritual son of Buddha.

ཀྱལ་བའི་ཐུན་ *rgyal-wahi spyan* = ལུག་མེག་མེ་
རྟོག་ *lug-mig me-tog* a flower resembling in
appearance the eye of a Buddha and used
in medicine (*Sman. 421*).

ཀྱལ་བའི་དབང་པོ་ *Rgyal-wahi dwañ-po* जिनेन्द्र
the chief Buddha; also an occasional appel-
lation of the Grand Lama of Lhasa: ཀྱལ་
བའི་དབང་པོ་ཐམས་ཅད་མཉེན་ཅེང་གཟིགས་པ་རྟེན་པོ་ the
Gyal-wai Wang-po is the great seer and
one who knows all things (*Yig. k. 1*).

* ཀྱལ་བའི་དབང་པོའི་སློབ་མྱོས་ *rgyal-wahi dwañ-
pohi blo-gros* जिनेन्द्रमति (*Schr. ; Bull. 1848,
94*) one whose mind is devoted to the
Lord Buddha.

ཀྱལ་བའི་སྐྱ་བུ་ *rgyal-wahi myu-gu*, v. ཀྱལ་སྐྱས་
rgyal-sras जिनाङ्कुर [a nascent Buddha.] S.

ཀྱལ་བའི་ཀྱལ་ཚབ་ *rgyal-wahi rgyal-tshab* = ཀྱལ་བ་
རིན་པོ་མེདའི་སྐྱ་ཚབ་ *Rgyal-wa rin-po chehi sku-tshab*
the Regent of Tibet who administers the
country during the minority of the Dalai
Lama; now called *Rgyal-tshab Rin-po che*
or *Bod-Rgyal-po* (*Pö-gye po.*).

ཀྱལ་བའི་ཚབ་ *rgyal-wahi tshab* the vice-regent
of Buddha; a name of Maitreya Bodhi-
sattva.

ཀྱལ་བའི་གཤེན་ *rgyal-wahi gshi* जिनाधार *byañ-
chub sems-dpah* or *Bodhisattva*.

ཀྱལ་བའི་འོད་ *Rgyal-wahi hod* जयप्रभा, जिनि-
बचि the glory of Buddha; name of a
Bodhisattva.

ཀྱལ་བའི་སྐྱས་ *rgyal-wahi sras* = ཀྱལ་སྐྱས་ *rgyal-
wa* जिनपुत्र; *Bodhisattva*, a Buddhist monk;
an ordained *Bhikṣu*.

* ཀྱལ་བའི་ལྷ་ *rgyal-wahi lha* जयदेव (*Schr. ;
Tā. 2, 146*).

* ཀྱལ་བའི་དཀར་ཀྱལ་ *rgyal-war dkañ* दर्जय (*Schr. ;
Kālac. T. 22*) one of the ten stages of
perfection or *भूमि*.

ཀྱལ་བུ་ *rgyal-bu* राजपुत्र, कुमार the son of
a king; a prince; ཀྱལ་བུ་ཀྱལ་ཕྱེད་ *rgyal-bu rgyal-
byed* n. of a prince in Kos'ala in Buddha's
time.

Syn. བསོད་ནམས་སྟོབས་ *bsod-nams stobs* ;
ཐེམ་གནོན་བུ་ *zil-gnon-bu* ; ཀྱལ་རིགས་ཐིག་ལེ་ *rgyal-
rigs thig-le* ; ཀྱལ་པོའི་གདུང་ *rgyal-pohi gduñ* ;
ཀྱལ་སྐྱས་ *rgyal-sras* ; རྣམ་འཛུགས་བདག་པོའི་སྐྱས་ *nor-
hdsin bdag-pohi sras* ; ཀྱལ་པོའི་སྐྱ་བུ་ *rgyal-pohi
myu-gu* (*Mñon.*).

ཀྱལ་ཕྱེད་མ་ *Rgyal byed-ma* जया, अपराजिता
n. of a goddess.

ཀྱལ་ཕྱེད་ཚེལ་ *Rgyal-byed-tshal* जेतवन n. of
the grove which was purchased by Anāth-
piṇḍada a merchant of S'rāvasti and where
the Buddha resided for a long time.

* ཀྱལ་དབང་ལྷ་པ་རྟེན་པོ་ *Rgyal-dwañ lha-pa chen-
po* = ཀུན་གཟིགས་སློབ་པ་རྣམ་མཚན་འབས་ *kun-gzigs blo-
bzaiñ rgya-mtshohi shabs* (*Schr. ; 16 A*).

ཀྱལ་དབང་པདྨ་ *Rgyal-dwañ padma* = མངས་ཀུས་
གཉིས་པ་ *sañs-rgyas gnīs-pa* or རློབ་དཔོན་རིན་པོ་ཚེ་
Slob-dpon Rin-po-che an epithet of the
saint Padma Sambhava given him by the
Rñiñ-ma sects (*Yig. k. 27*).

ཀྱལ་སློན་ *rgyal-blon* the king and his
minister, also the state minister.

ཀྱལ་མོ་ *rgyal-mo* राज्ञी the queen; wife
of the king.

ཀྱལ་མོ་ཀ་ར་ *Rgyal-mo ka-ra* (མྱོན་ *smān*) a
མཚོར་, a coarse sugar used in medicine.

ཀྱལ་མོ་རོའ་ *Rgyal-mo-roñ* = ཀྱལ་རོའ་ *Rgyal-
roñ* n. of a country on the confines of S. E.
Tibet (*Situ. 56*).

ཀྱལ་མོའི་གཞི་གོན་ *rgyal-mohi ga-gon* कर्कटिका n.
of a place.

ཀྱལ་ཚབ་ *rgyal-tshab* सुवराज 1. the Desi
(*Bde-srid*) or regent of Tibet. 2. the
would-be successor of a king; crown
prince.

ཀྱལ་མཚན་ 1: *rgyal-mtshan* ध्वज, केतु, मकुन,
ललाम 1. the armorial flag or banner of

victory of Buddhism; is the orthodox standard of the Buddhist. 2. used as a personal name of *Bodhisattvas* and individuals such as:—*ལྷན་པོ་མཚན་པ་མེ་བཞེད་པའི་ལྷན་པོ་མཚན་* *Byañ-chub sems-pa mi bñjed-pahi rgyal-mtshan*, རྟོགས་པའི་ལྷན་པོ་མཚན་ *Rtogs-pahi rgyal-mtshan*, ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་བྲལ་བའི་ལྷན་པོ་མཚན་ *Yon̄s-su rtogs-pa dañ bral-wahi rgyal-mtshan*. 3. རྩོད་པར་མཚན་ *phod-wañ*. The Gyal-tshan or Buddhist banner is seen as a kind of decoration of cloth in various colours and of cylindrical shape erected upon a flagstaff or carried on a pole. It is also made in brass and wood. In Tibetan Buddhism the following are the ལྷན་པོ་མཚན་ *rgyal-mtshan*, to combat with the powers of evil:—(1) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *tshul-khrims-kyi rgyal-mtshan*, (2) རྩོད་པར་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *tiñ-ñe-hdsin-gyi rgyal-mtshan*, (3) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *ces-rab-kyi rgyal-mtshan*, (4) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *ye-ces-kyi rgyal-mtshan*, (5) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *rn̄am-par grol-wahi rgyal-mtshan*, (6) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *ñññ-ñje chen-pohi rgyal-mtshan*, (7) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *ston̄-pa-ñid-dañ mtshan-ma med-pahi ñmon-pa med-pahi rgyal-mtshan*, (8) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *thabs-kyi rgyal-mtshan*, (9) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *sams-can med-pa-dañ srog med-pa-dañ gañ-zag med-pahi rgyal-mtshan*, (10) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *rt̄en-eiñ hdrel-par hbyuñ-wa khon̄-du chud-pas mthar lta-bu dañ bral-wahi rgyal-mtshan*, (11) ལྷན་པོ་མཚན་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ *rañ-gi sems-gi sems yon̄s-su dag-pas sañs-rgyas-kyi byin-gyis bñrlabs*.

ལྷན་པོ་མཚན་གྲགས་ *rgyal-mtshan grags* ལྷན་པོ་མཚན་གྲགས་
fame; ornament.

* ལྷན་པོ་མཚན་མཚན་ *rgyal-mtshan-ma* མཚན་མཚན་
(Schr.; 99 B) ensign of good fortune.

* ལྷན་པོ་མཚན་མཚན་གྱི་ *rgyal-mtshan señ-ge* མཚན་གྱི་
མཚན་ (Schr.; Org. m. 111, 25).

ལྷན་པོ་ *rgyal-sla* ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ the month of
December.

ལྷན་པོ་མཚན་ *rgyal-rabs* genealogy of kings.

ལྷན་པོ་མཚན་ལྷན་པོ་གྲགས་ *Rgyal-rabs Bon-gyñ hbyuñ-gnas* n. of a work on the origin of the Bon religion.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-rigs* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་; ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ the military caste of India; royal race; the race of a king.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-rigs skyes* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
born of the military caste, also of the royal family; resident of Magadha.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-rigs cha-cas*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
rgyal-phran a petty king; a vassal or feudatory prince (*Mñon*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-rigs thig-le*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
rgyal-bu the son of a king; a prince.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal rigs-mo* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
of the military caste of India.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-roñ*, v. ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-mo-roñ*.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-sa* capital seat of Govern-
ment, royal place; the place or position of a king.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-sras*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-pohi sras*
the son of a king or prince.

* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-bces* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ n. pr. (Schr.;
Was. 55).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-srid* ལྷན་པོ་, ལྷན་པོ་ a kingdom;
empire; state.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-srid rgyas-pa* ལྷན་པོ་
empire.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-srid Rin-chen sna-bdum*
the seven different precious articles of royalty, viz:—ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *hkhor-lo* ལྷན་པོ་
the wheel; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *nor-bu* ལྷན་པོ་ gem; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *ñtsun-mo*,
ལྷན་པོ་ queen; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *blon-po* ལྷན་པོ་ minister; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *gtañ-po*
ལྷན་པོ་ elephant; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rtamehog* ལྷན་པོ་ spirited horse; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *khylim-bdag*
ལྷན་པོ་ house-holder; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *dmagpon rin-po che* ལྷན་པོ་
commander-in-chief.

ཀུལ་མེད་སྲུང་བ་ *rgyal-srid sruñ-wa* ราช्य-रचा to defend a state against enemies.

ཀུས་འགྲེལ་ *rgyas-hgrel* = ཀུས་པར་བཤད་པའི་འགྲེལ་པ་ *rgyas-par bḥad-pahi hgrel-pa* comprehensive commentary: ལུས་ཅུ་པ་དང་དྭགས་ཀྱི་འདུག་པའི་གནུང་གི་ཀུས་འགྲེལ་ an elaborate commentary on the texts of *Sum-cu-pa* and *Rtags hjug-pa* (*Situ. 137*).

Syn. འཕེས་པ་ *hpheh-wa*; རྫོགས་པ་ *rdsoḡs-pa*; གང་བ་ *gañ-wa*; ཁ་བྱེ་བ་ *kha-lye-wa*; བྱང་བ་ *khyab-pa*; ཅེ་བ་ *che-wa*; ཚམ་པ་ *tshim-pa* (*Mñon.*).

ཀུས་པ་ I: ཡཱ་ས་ n. of a great sage of Ancient India, the reputed author of the *Māhābhārata*; དང་མེད་ཀུས་པ་ *Drañ-sroñ rgyas-pa* ཡཱ་ས་འཇའ་ཅི་ the sage Vyāsa.

ཀུས་པ་ II: (prop. pf. to ཀུ་བ་ *rgya-wa*) 1. vb. to increase in bulk or quantity; to augment; to spread: བ་ལི་ཅུ་རྩར་ཀུས་ *ba-yi nu-ltar rgyas* swells like a cow's dug; བརྩན་པ་ཀུས་ཤིང་ *bstan-pa rgyas-ḥin* the doctrine (of Buddha) spreading; to grow, develop. 2. adj. extensive, large, ample, wide, manifold, numerous, copious, complete, full; ལྷོ་བ་ཀུས་པ་ *sla-wa rgyas-pa* full moon; the adverbial form is frequent: ཀུས་པར་འདོད་ན་ *rgyas-par ḥdod-na* if you wish to know it fully.

ཀུས་པར་བྱེད་པ་ *rgyas-par byed-pa* 1. to make bigger; to augment; to increase. 2. to describe, narrate, state at large.

ཀུས་པར་བཤད་པ་ *rgyas-par bḥad-pa* འཇའ་མཉན་ elucidation; full explanation; དོན་ཀུས་པར་བྱེད་པ་ *don rgyas-par byed-pa* to be very useful; to exert a beneficial influence.

ཀུས་བྱེད་ *rgyas-byed* भारत the land of plenty; a name of India.

ཀུས་བྱེད་འབྲུང་པའི་ལག་པ་ *rgyas-byed hbyuñ-pohi lag-pa* = དབང་ལག་ *ḥwañ-lag* n. of a medicinal plant growing below the limit of snow in the Himalayas and resembling the human hand in appearance (*Sman. 416*).

ཀུས་བྱེད་མ་ *Rgyas-byed-ma* भारती n. of a goddess—Cornocopia, the goddess of plenty.

* ཀུས་ཤིང་ *rgyas-ḥin* བུའི་ (*Schr. ; Kālāc. T. 110*) thriving.

ཀུ I: *rgyu* आतानं a kind of blanket.

ཀུ II: 1. matter; substance; material; ཀུ་བ་ *rgyu-wa* superior quality: ཀུ་གཤོང་ *rgyu-gtsan* any stuff, wool or cotton, &c., when cleansed and washed for making cloth; also pure origin. ཀུ་ཚོག་ *rgyu-sgog* n. of a medical drug; wild garlic. ཆང་ཀུ་ *chañ-rgyu* ingredients for making beer: ཀུ་དགེ་བ་བསགས་པས་ཐོབ་པ་ལེན་ *rgyu dge-wa ḥsags-pas thob-pa yin* the substance has been obtained by means of accumulated merits: ང་ལ་དགོས་ཀུ་ཅུང་ *ña-la ḍgos-rgyu chuñ* I have few wants. བོ་ཀུ་ *bzo-rgyu* material to make or manufacture anything with; ས་ཀུ་མེད་ *sa-rgyu-med* nothing to eat: ད་ལྟར་ཀུ་ཞིག་རྣམ་པོ་ *da-ltar rgyu-shig snañ-ño* an opportunity will presently offer itself (*Jā.*). 2. In *W.* arrangement; preparation. In a special sense material; stuff for weaving; warp; chain (*Jā.*).

ཀུ III: རྗེ་འཇུ་ 1. cause, namely, the primary cause as distinguished from རྗེ་ན་ the secondary or co-operating cause; the direct cause for any event; also reason, motive, main condition: ལྷ་ངན་ལས་འདས་པའི་རྗེ་རྣམས་ *myañan las ḥdas-pahi rgyur-ḥrgyur* it becomes the cause of passing out of misery, i.e., *Nirvāṇa*; ངན་མོང་ཀུ་ཏུ་འགྲོ་ *ñan-soñ rgyu-ru ḥgro*, ཀུས་ *rgyus* with genit. by reason of; on account of; in virtue of; in consequence of; ཅིའི་ཀུས་ *cihi rgyus*, why: ཀུ་མེད་ཏུ་ *rgyu med-du* = ཀུ་མེད་པར་ *rgyu med-par* without any actual cause; spontaneously; without sufficient reason; without good cause; ཀུ་དང་རྗེ་ན་ *rgyu-dañ rkyen* primary and secondary

cause, which sometimes coincides with 'cause and effect'; ལྷོ་དང་རྒྱུ་དེའི་བྱིང་ *rgyu-dan rkyen-dehi phyir*, དེའི་རྒྱུ་ *dehi rgyu*, དེའི་རྒྱུ་རྒྱུས་ *dehi rkyen-gyis*, དེའི་རྒྱུ་རྒྱུན་ *dehi rgyu-rkyen* theroforo; on that account. རྩེ་བའི་རྒྱུ་ *ñe-wahi rgyu* in medicine the three anthropological causes or conditions of diseases; the three 'humours,' wind, bile, and phlegm; རིང་བའི་རྒྱུ་ *rin-wahi rgyu* the ultimate cause of diseases and of every evil, viz., ignorance; མ་རིག་པ་ *ma rig-pa*, རྒྱུ་བྱིང་རྒྱུ་ *skyed byed-rgyu* the creative cause; རལམ་བའི་རྒྱུ་ རྩེ་བྱིང་ *hpheh-wahi rgyu-ni lte-wa* the efficient cause of growth is the navel-string; རྒྱུ་བྱིང་པ་ *rgyu byed-pa* to be the principal cause of; to lie at the bottom of a matter; རྒྱུ་བྱིང་པ་ *rgyu skyed-pa* to lay the foundation of. There are six kinds of རྒྱུ་ *rgyu*, i.e., རྒྱུ་ལྷན་ *rgyu-drug*:—བྱིང་པའི་རྒྱུ་ *byed-ahi rgyu*, ལྷན་ཅེག་འབྲུང་བའི་རྒྱུ་ *lhan-cig hbyun-wahi rgyu* ? རྣམ་སྲིན་གྱི་རྒྱུ་ *nam-smin-gyi rgyu*, མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་རྒྱུ་ *mtshun-s-par ldan-pahi rgyu*, ལྷན་ཏུ་འགྲོ་བའི་རྒྱུ་ *kun-tu hgro-wahi rgyu*, ལྷན་མཉམ་གྱི་རྒྱུ་ *skil-mñam kyi rgyu*. 2. attached to a verbal root *rgyu* often indicates the supine and, colloquially, the infinitive; འགྲོ་རྒྱུ་འདོད་ *wishes to go*. Also forms a future tense when connecting the root with the auxil. verb. རྒྱུ་ཡིན་ *will eat*: རའི་བྱང་དུ་འོང་རྒྱུ་ཡིན་པ་ *those that will come to me*; དེ་ལ་རྒྱུ་ལྷིང་གཏད་རྒྱུ་ལ་ *when the government was to be entrusted to him*; རྩེ་མོན་རྒྱུ་མེད་ *horses were not to be had (Jā.)*; དགོན་རྒྱུ་མེད་ *dkon-rgyu med* that is not a very precious thing; there is nothing particular in that; གཞན་པས་ལེགས་རྒྱུ་མེད་ *gshan-pis legs-rgyu med* he is not more beautiful than others; ལ་མཚན་རྒྱུ་མེད་ *ya-mtshan rgyu-med* that is not to be wondered at.

རྒྱུ་རྒྱུན་ *rgyu-rkyen* རྩེ་ཐུགས་ལྷན་ *reason*; cause; acc. to *Jā.* connection: རྒྱུ་རྒྱུན་བཤད་དུ་གསེལ་ *rgyu-rkyen bshad-du gsol* please explain

to me the connection. རྒྱུ་ཅུ་ *rgyu-cha* colloq. that which belongs to a thing; appurtenance; necessary implement, &c.; also property. རྒྱུ་འབྲས་ *rgyu-hbras* cause and effect or consequence; gen. in a moral sense; actions and their fruits (ལས་གྱི་རྒྱུ་འབྲས་ *las-kyi rgyu-hbras*); ལས་རྒྱུ་འབྲས་གྱི་ཚིམ་ *las rgyu hbras-kyi-chos* the doctrine treating on this subject; the doctrine of retribution; the principal dogma of Buddhism; ལས་རྒྱུ་འབྲས་ལ་ཡིད་རྩེས་པ་ *las-rgyu hbras la-yid ches-pa* to believe in the doctrine of retribution.

ལྷོ་རྒྱུ་ *rgyu-skar* འཇུག་, འཇུག་ “the moving stars.” The constellations through which the moon passes in her revolution round the heavens are called ལྷོ་རྒྱུ་ལྷ་མོ་ཉི་ཤུ་ཙ་བཟུང་ *rgyu-skar lha-mo ñi-çu rtsa-brgyad*, the twenty-eight goddesses, moving-stars, believed to be the daughters of the four guardian-kings of the world. The constellations are thus named:—(1) ལྷོ་རྒྱུ་ *Acrini* (དབྱེག་གུ་ *dbyug-gu*); (2) ལྷོ་རྒྱུ་ *Bharanā*; (3) ལྷོ་རྒྱུ་ *Kṛttikā* the Pleiades; (4) *Rohiṇī* (བེ་རེ་ *be-rdse*); (5) ལྷོ་རྒྱུ་ *Mṛgāśīras* (སྤལ་པོ་ *smal-po*); (6) *Ārdrā*, ལག་; (7) ལྷོ་རྒྱུ་ *Punarvasū*; (8) ལྷོ་རྒྱུ་ *Puṣyā* (རྒྱལ་སྤོད་ *rgyal-stod*=རྣམ་མོ་ *nam-so*); (9) ལྷོ་རྒྱུ་ *Açleśā* (བའ་ *wa*); (10) ལྷོ་རྒྱུ་ *Maghā* (རྩལ་ *rta-pa*) or རྩེ་མོན་ *rta-chen* with Regulus bright star; (11) ལྷོ་རྒྱུ་ *Pūrvaphalgunī* or རྩེ་མོན་ *rta-hu* or རྩེ་མོན་ *rta-ehun*; (12) ལྷོ་རྒྱུ་ *Uttaraphalgunī* or རྩེ་མོན་ *khra*; (13) ལྷོ་རྒྱུ་ *Hasra* or ལྷོ་རྒྱུ་ *bya-ma*; (14) ལྷོ་རྒྱུ་ *Citrā* (or ལྷོ་རྒྱུ་ *byahu* with Spica); (15) ལྷོ་རྒྱུ་ *Scāti*; (16) ལྷོ་རྒྱུ་ *Viçākḥā* (17) ལྷོ་རྒྱུ་ *Anurāihā* or ལག་མོང་ *lag-sor*; (18) ལྷོ་རྒྱུ་ *Jyēṣṭhā*, or ལྷོ་རྒྱུ་ *lde-hu* (with Antares); (19) ལྷོ་རྒྱུ་ *Mūla*, or ལྷོ་རྒྱུ་ *srog-pa*; (20) ལྷོ་རྒྱུ་ *Pūrvā āsādhā*; (21) ལྷོ་རྒྱུ་ *uttarā āsādhā* or ལྷོ་རྒྱུ་ *phul*; (22) ལྷོ་རྒྱུ་ *Abhijit*; (23) ལྷོ་རྒྱུ་ *Ḡravanā* ལྷོ་རྒྱུ་ *gnis*; (24) ལྷོ་རྒྱུ་ *Dhanāsta* or ལྷོ་རྒྱུ་ *mon-dre*; (25) ལྷོ་རྒྱུ་

Çatavisā or རྫོག་ *sgrog*; (26) རྩམས་རྫོང་ *Pūrva-bhādrapada* or (27) རྩམས་མྱོང་ *uttarabhādrapada*; (28) ར་མ་གུ *Revati* or རེ་ས་ *çe-sa*.

* ཀྱོ་སྐར་དུས་ *rgyu-skar dus* (*Sch.*; *Kālāc. T.* 48).

ཀྱོ་སྐར་མ་ཕྱེད་ *rgyu-skar mu-khyud* འཇམ་འཇམ་འཇམ་ the moon which is surrounded by the constellations.

ཀྱོ་སྐར་མང་པོ་རི་ *Rgyu-skar mañ-po ri n.* of a mountain; the fabulous north polar mountain (*K. d.* 5 342).

ཀྱོ་སྐར་ལམ་ *rgyu-skar lam* the milky-way; འཇམ་འཇམ་འཇམ་ the starry path.

ཀྱོ་གང་ *rgyu-gañ* for what reason.

ཀྱོ་ངེས་ *rgyu-ñes* the certain or real cause.

ཀྱོ་མངའ་ *rgyu-mñah* = ཀྱོ་མཚན་ *rgyu-mtshan* cause; reason.

ཀྱོ་ཅན་ *rgyu-can* = ཀྱོ་ལྟན་ one who knows about a thing; well-informed.

ཀྱོ་མཐུན་ *rgyu-mthun* cause sufficient to produce observed effect.

ཀྱོ་ལྟན་ *rgyu-ldan* 1. འཇམ་འཇམ་ [a cave] S. a hill, also a fountain; a rich man. 2. = ཀྱོ་ཅན་.

ཀྱོ་ནད་ *rgyu-nad* disease of the bowels. Symptoms are:—ཀྱོ་ཁྲོལ་ *rgyu-khrol* causing much sound in the stomach; ཀྱོ་འཁྲིལ་ *rgyu-hkhril* causing much griping in the stomach; ཀྱོ་འབྱེད་ *rgyu-hgyiñs* where the stomach or the intestines remain swollen and stiff with wind, etc.; ཀྱོ་འགགས་ *rgyu-hgags* obstruction of the bowels; ཀྱོ་གཟེར་ *rgyu-gzer* aching or pains in the stomach.

ཀྱོ་ཐུན་ *rgyu-spun* the threads stretched lengthwise and crosswise to make cloth.

ཀྱོ་བ་ *rgyu-wa* འགྲུག་, འགྲུག་ to go, walk, move, wander, range; ལུ་ལུ་ཀྱོ་བའི་འདབ་ ལྷགས་ *chu-la rgyu-wahi hdab-cags* birds frequenting the water; ལུ་ན་ལུ་ཀྱོ་བ་ *kun-tu rgyu-wa* to wander from place to place. This verb is generally used instead of འགྲོ་བ་ in Sikkim.

ཀྱོ་བ་མེད་པ་ *rgyu-wa med-pa* འཕཔཚར་ that does not move; motionless, still.

ཀྱོ་བའི་བརྒྱལ་ལྷགས་ *rgyu-wahi btul-shugs* འགྲུག་ the vow of walking.

ཀྱོ་ཕྱོད་ *rgyu-byed* འགྲུག་, འཕའ་ feet; that which moves.

ཀྱོ་ཕྱིན་ *rgyin* འཕའི་འཕའ་ met. the cloud.

ཀྱོ་ཕྱོར་བ་ *rgyu-sbyor-wa* ཕྱིན་འདག་ *sbyin-bdag* an alms-giver; the maker of a gift.

ཀྱོ་མ་ *rgyu-ma* འཇམ་འཇམ་ entrails; intestines; bowels, more especially the small intestines; ཀྱོ་འཁྲོག་པ་ *rgyu hkhrogpa* the croaking of the bowels; ཀྱོ་རྫོག་ *rgyusgrog* the envelope of the lower intestines; ཀྱོ་སྐོད་ *rgyu-stod* the upper bowels. Colloq. *rgyu-ma* is also a term for "sausages." (*G. Sndg.*).

ཀྱོ་མེད་པ་ *rgyu med-pa* without cause; evidence devoid of (*lakṣmaṇa*) or characteristic.

Syn. ཀྱོ་ཡིས་རྫོང་ *rgyu-yis ston*; མཚན་ཉེད་ལྷག་ *mtshan-ñid bral* (*Mñon.*).

ཀྱོ་མཚན་ *rgyu-mtshan* འཇམ་འཇམ་ 1. cause; concatenation of events; circumstances; ཀྱོ་མཚན་འདྲི་བ་ *rgyu-mtshan hdri-wa* to ask after the cause: འདི་ནང་ནས་ཕྱེ་ཕྱིར་བའི་ཀྱོ་མཚན་ལོད་ *ñahi nañ-nas phyè khyer-wahi rgyu-mtshan çod* tell me the circumstances of your fetching the flour from my house 2. འཕའ་འགྲུག་, sign, characteristic, proof, evidence; འདག་པའི་ཀྱོ་མཚན་ *hdug-pahi rgyu-mtshan* as an evidence of being (*Jä.*).

ཀྱོ་མཚན་རིག་ *rgyu-mtshan rig* འཕའི་འགྲུག་: relating to proof or cause or reason.

ཀྱོ་གཟེར་ *rgyu-gzer* འཇམ་འཇམ་ colic; [dysentery] S. རྫོག་ཕྱོད་འདི་ནང་ནི་རིམས་ཚད་ལྱི་དང་འདྲ་བ་ལ་, འགྲུག་ནང་ལ་འབས་ན་ཀྱོ་གཟེར་ཞེས་པའོ, རོ་པོ་མཚན་ཚད་ ལུང་ལུང་འབས་པ་ལ་འགྲུག་ནང་ལྷ་སེར་མཚན་ཚད་ལྷན་པ་ཡིས་ཀྱོ་ མ་གཟེར་ཞིང་འདྲུ་བས་ཀྱོ་གཟེར་ཡིན་ *she bya-wahi nad-ni rims-tshad spyi dañ hdra-wa li, gñan-naḍ la bab-na rgyu gzer she-paḥo, ño-wo*

mchin-tshad thufñu babs-pa la yñan-nad chu-ser mkhris-tshad bstañ-wa yis rgyu-ma gzer-shiñ hkhru-was rgyu-gzer yin, རེ་ལ་རྩོད་འབྲུ་རྫོང་འབྲུ་རྫོང་མཚན་དང་ *de-la don-hkhru-snod hkhru stobs-chen dañ*, རྒྱུ་གཟེར་རྒྱུ་གཟེར་རྒྱུ་འཁོར་ *rgyu-hkhor* རྒྱུ་འབྲེལ་ *rgyu-hkhol* རྒྱུ་སྐྱེགས་ *rgyu-lkugs*.
 Wo road of, also, རྒྱུ་གཟེར་གཙོག་པའི་ཚོ་བ་གསུམ་ *rgyu-gzer gcog-pahi tho-wa gsum* the three hammers to break the nails of colie.

རྒྱུ་རྒྱུ་ *rgyuhî rgyun* कारणस्त्रोतः the stream of cause.

རྒྱུ་ཟློན་ *rgyuhî byed* རྗེ་རྒྱུ་ that has become a cause; excuse.

རྒྱུ་གཙོ་བོ་ *rgyuhî gtso-bo* प्रधान-हेतु the chief or primary cause.

རྒྱུ་རིག་ *rgyuhî rig* རྗེ་རྒྱུ་-འཇིགས་ the science of reasoning.

རྒྱུ་ཡང་དག་པར་བཅད་པ་ *rgyu yañ-dag-par bcaḍ-pa* that has fully stopped or terminated the cause; the consequence.

རྒྱུ་ལམ་ཁྲུང་པར་ *rgyu-yis khyad-par* जनक the chief cause; the agent.

རྒྱུ་རིག་ཚེན་པོ་ *rgyu-rig cen-po* (ग्रन्थ ग्राह्य) मन्त्राहेतु a number.

རྒྱུ་ལ་འབྲས་འབྲུ་བཅུགས་ *rgyu-la hbras-bu btsags* कारणे कार्योपचार to attach a fruit to cause.

རྒྱུ་ལས་བྱུང་ *rgyu-las byun* རྗེ་རྒྱུ་ produced or originated from cause.

རྒྱུ་ལུས་ཀྱི་འབྲུང་བ་ *rgyu-lus-kyi hbyun-wa* = གཟུགས་ཀྱི་འཇམས་ *gzugs-khams* the body; form.

རྒྱུ་ས་ *rgyu-sa* = (ལམ་ *lam*) road, passago.

རྒྱུ་སྲང་ *rgyu-srañ* track, passage, road: བཅོན་གྱི་རྒྱུ་སྲང་ *btsan-gyi rgyu-srañ* the road that is frequented by a *Btsan* (demon).

རྒྱུད་ *rgyud* I : तन्तु a string; chain; that which joins things together; a connection, whether physical or mental; རྒྱུད་ chain of hills.

རྒྱུད་ II : तन्त्र Tantrik treatise; ritual book for coercing deities and for other

magical ceremonies. One of the large divisions of the Kah-gyur is styled རྒྱུད་ because it contains innumerable magical treatises. There are said to be four classes of Tantras, རྒྱུད་ལྔ་ལྟེན་, namely, (1) ལྷ་བའི་རྒྱུད་, (2) རྫོང་པའི་རྒྱུད་, (3) རྣམ་འབྱོར་རྒྱུད་, (4) རྣམ་འབྱོར་ལྷ་རྩེད་པའི་རྒྱུད་. In the Tan-gyur the collection of Tantras is named བརྒྱུད་ *brgyud*.

རྒྱུད་པ་ *rgyud-pa* I : vb. to tie, fasten, connect together.

རྒྱུད་པ་ II : religious teacher; especially a teacher of mysticism.

རྒྱུད་པ་ III : extraction; lineage; belonging to a family or race; family.

Syn. བརྒྱུད་པ་ *brgyud-pa*; ཚ་འབྲིད་ *rtsa-hkhrîd*; རིགས་འབྲུང་ *rigs-hbyun*; རིགས་རྒྱུད་ *rigs-rgyud*; ས་བོན་ལས་བྱུང་ *sa-bon las-byun*; གཏུང་རྒྱུད་ *gdun-rgyud*; རུས་རྒྱུད་ *rus-rgyud*; ཚ་འབྲང་ *cho-hbrañ*; ག་ཏེ་ *ga-ñe*; སྐྱེགས་ལས་སྐྱེས་ *snay-las-skyes*; རིགས་ *rigs* (*Mñon*).

རྒྱུད་པ་གསུམ་ *rgyud-pa gsum* the three kinds of lineage are:—(1) གཏུང་རྒྱུད་ *gdun-rgyud* family; descent; personal; (2) སྐྱེ་རྒྱུད་ *sku-rgyud* descent (of the spirit in emanations, etc., as in the case of incarnate lamas); (3) རྫོང་པ་རྒྱུད་ *glob-rgyud* spiritual descent (ministerial succession by disciples).

རྒྱུད་ཉི་ *rgyun* continuity; *rgyun-du* always; at all times; continually.

རྒྱུད་ཁྱི་ *rgyun khri* settled seat or throne; རུས་རྒྱུན་མ་གནས་གཅིག་ཏུ་འཛོག་པའི་ཁྱི་ *dus-rgyun sa-gnas gcig-tu hjoj-pahi khri* the chair which always remains in one place.

རྒྱུན་ཁྱོངས་ *rgyun-khyoñs* always to protect.

རྒྱུན་གྱི་སྐ་བྱ་ *rgyun-gyi myu-gu* = ཇར་ཟེམ་ *char-zil* rain-drops or dews (*Mñon*).

རྒྱུན་བབ་ཚ་ *rgyun-bab tsha* = ཇར་དྲག་ *char-drag* heavy rain (*Mñon*).

རྒྱུན་གཏན་ *rgyun-gtan* = རུས་རྒྱུན་ *dus-rgyun* at all times; the stream of time: རྒྱུན་གཏན་གཏུང་

མཁམ་ *sgam* मञ्जुषा, कोष, पिठ box, trunk, chest; also the testes: མཁམ་སྐོ་མང་ *sgam-sgo mañ* a chest of drawers; ལྷགས་མཁམ་ *leags-sgam* an iron-chest; ཀོ་མཁམ་ *ko-sgam* a leather trunk; རོ་མཁམ་ *ro-gams* or སྤུར་མཁམ་ *spur-sgam* a coffin.

Syn. མྱོ་མཁམ་ *sgrom*; མྱོད་ *snod*; མཚོད་ *msod*; མྱོ་མ་བུ་ *sgrom-bu*; བང་པ་ *bañ-pa*; ཐབ་མྱོ་མཁམ་ *thab-sgrom*.

མཁམ་ཚུང་ *sgam-chuñ* a small box.

མཁམ་པ་ *sgam-pa* = ཟབ་པ་ *zab-pa* गभीर deep; profound; མི་མཁམ་པ་ *mi sgam-pa* = མི་ཟབ་པ་ *mi zab-pa* shallow; not deep.

མཁམ་པོ་ *sgam-po*, adj. full or fully accomplished; one who is deep: རྒྱལ་པོ་སྲོང་བཙན་མཁམ་པོ་ *Rgyal-po Sroñ-btsan sgam-po*, King Sroñ-btsan who was *Sgam-po*, i.e., fully accomplished. Acc. to *Sch.* prudent, quiet: ལྷོ་མཁམ་པ་ *blo sgam-pa* = ལྷགས་ཤེན་ཏུ་མཁམ་པོ་ *thugs çin-tu sgam-po* he (the prince) was very profound.

མཁར་ *sgar*, defined as ལུང་མང་པོ་ཕུབ་ནས་བཟང་པ་ *gur mañ-po phub-naš bsdad-pa*, pitching many tents (at a place); camp; encampment; དམག་མཁར་ a military encampment; མཁར་འདེབས་པ་ to encamp; to pitch a camp.

མཁར་རྣམ་ *Sgar-snañ* respectable men.

མཁར་མིང་ *sgar-miñ* (བསོ་རྒྱ་ *bso-sgra*) watch-word; parole (*Jü*).

མཁལ་ *sgal* a load that is carried on the back; load of a beast of burden; ཏ་མཁལ་ *rtasgal* a horse-load; འིང་རྩའི་མཁལ་ *çiñ-rtahi sgal* cart-load; waggon-load.

མཁལ་རྩ་ *sgal-rta* pack-horse.

མཁལ་ཕྱགས་ *sgal-phyugs* beast of burden.

མཁལ་འཕང་བ་ *sgal hphañ-wa* to throw a load off; མཁལ་འཕོགས་པ་ *sgal hbogs-pa* to take out a load; མཁལ་བསྐང་བ་ *sgal bsrañ-wa* to adjust or balance a load.

མཁལ་པ་ *sgal-pa* 1. the back of man or beast of burden; ལུབ་ལ་འཕྱར་ནས་འགོ་བ་ *rgyab-la hkhur-naš hgro-wa* = མཁལ་པ་ལ་འཕྱར་ཏི་འགོ་ *sgal-pa la hkhur-te hgro* the carrying a thing on one's back. 2. the small of the back; མཁལ་འདབས་ *sgal-hdabš* the lumber region. 3. croup; crupper.

མཁལ་བ་ *sgal-wa* to carry a load (on one's back) or to cause a load to be carried on the back of a beast of burden; མཁལ་འགེལ་བ་ *sgal hgel-wa* to put on a load.

མཁལ་མ་ *sgal-rma* a sore on an animal's back caused by the load.

མཁལ་ཚོགས་ *sgal-tshigs* the spine in general; the backbone of a beast of burden.

མཁལ་ཚོགས་ཉི་ལུ་ཙ་བརྟན་ *sgal-tshigs ñi-çu rtsa brgyad* the twenty-eight joints in the backbone; མི་ལི་མཁལ་ཚོགས་ *mi-yi sgal-tshigs* the joints in the human spinal column.

མཁལ་ཚོགས་ཉི་ལུ་ཙ་བཞི་ *sgal-tshigs ñi-çu rtsa-bshi* there are twenty-four joints in the backbone of a beast of burden.

མཁལ་ཚོགས་སྤང་བ་ *sgal-tshigs srañ-wa* a beast of burden of which the backbone is straight, i.e., not bent by work.

མཁོར་མོ་ *sgir-mo* མཁོར་མཁོར་ *sgor-sgor* ལྷུང་ round; orb-like; globular.

མཁོ་ *sgu*, adj. bent; མཁོ་ཉེགས་ *sgu-stogs* 1. a foot-stool. 2. acc. to *Sch.* elbow; angle.

མཁོ་རྩ་ *sgu-rdo* sling-string, explained as ལུར་རྩ་འཕམ་བྱེད་ཀྱི་ཐག་པ་ *hur-rdo hphan byed-kyi thag-pa* the string that is coiled round a stone for flinging it; a sling.

མཁོ་ཕྱགས་ *sgu-phyogs* (མཁོ་ཕྱགས་ *sgye-phyogs*) = མདུན་ལ་འཕྱོག་པ་ *mdun-la khyog-pa* bent-forward: མཁོ་ཕྱགས་མཁོ་ཕྱགས་འཕོག་པ་འིང་རྩ་གཙམ་ *sgye-phyog sgu-phyogs çes-pa çin-tu gces* those that are bent forward and bent round were valuable? (*Jig*).

mi-ser yañ yod-pa las khral-bśduś naś za bśdad-khan a land-holder who without paying a large tax to Government enjoys an estate is called སེར་པ། *sger-pa*, also one who holds land fee-simple; སེར་ལ། *sger-lha* or སེར་གྱིས་མཚན་པའི་ལ། *sger-gyi mehod-pahi lha*, a special deity, *i.e.*, a deity specially adored by a class of people or by an individual or by a particular family; སེར་ཁག་ *sger-khag* semi-independent estate.

སེར་གཤོག་ *sger-gyog* private servant, also one who does his own work; servant or employé of an independent party or estate which has no connection with the Government.

སེར་ལོ། *sger-lo*, རང་སེར་གྱི་ནིང་ལོ་རྟོག་ *rañ-sger gyi shiñ lo-tog* the produce of a private estate.

སྐོ། *sgo* རྒྱུ་, ལུང་, བརྒྱུ་, བརྒྱུ་, བརྒྱུ་ a door; an entrance or doorway; the aperture itself as well as the wood-work of the door; སྐོ་བཅད་པ། *sgo bcad-pa* or སྐོ་དགག་པ། *sgo dgag-pa* to shut or close a door; སྐོ་བྱེ་བ། *sgo phye-wa* or སྐོ་འབྲེད་པ། *sgo byed-pa* to open a door; སྐོ་འཇུག་པ། *sgo hjug-pa* to put in a door; to hang a door; སྐོ་ཁྱུ་བ། *sgo rgyab-pa* to shut a door; སྐོ་གཏན་པ། *sgo gtan-pa* acc. to *Sch.* to lock up, to bolt, to bar; སྐོ་བཟུམ་པ། *sgo bkum-pa* or བཟུམ་པ། *bskum*, acc. to *Cs.* resp. to shut (a door); སྐོ་བདུང་བ། *sgo bduñ-wa* to knock or rap at the door; ལྷོ་སྐོ། *rgya-sgo* large, or the principal, door or entrance; སྐོ་ the gate or gate-way; ལྷོ་སྐོ། *phyi-sgo* the outer door; བར་སྐོ། *bar-sgo* the middle door; རང་སྐོ། *rañ-sgo* the inner door; གསང་སྐོ། *gsañ-sgo* the secret or private door; མཚན་སྐོ། *mdsod-sgo* the door to the store-room; གནམ་སྐོ། *gnam-sgo* an aperture in the roof for light; sky-light; སྐོ་ལོ་སྐོ། *steñ-sgo* the upper door; ལོག་སྐོ། *hog-sgo* the lower or under door; མཚན་ཁང་སྐོ།

mehod-khañ sgo the chapel-door; རབ་མང་སྐོ། *thab-tshañ sgo* kitchen door; གཤེར་མང་སྐོ། *gñer-tshañ sgo* the store-house door; རབ་ཁང་སྐོ། *chab-khañ sgo* the bathroom door. In Sikkim *gom*=door.

སྐོ། II: often *Sgo-mo*, the admission to, the medium or means of, the passage of, knowledge or learning and, as such, the science itself, &c.; ཚས་ཀྱི་སྐོ་མོ། *chos-kyi sgo-mo* the service of *Dharma* (religion); རྩིས་ཀྱི་སྐོ་མོ། *rtsis-kyi sgo-mo* the science of arithmetic or numbers; སྤྱི་བྱི་སྐོ་མོ། *sman-kyi sgo-mo* science of medicine: སྐོ་ལ་མའི་སྐོ་ནས་གཡུ་པ་མཛུ་ག་གཏོང་། *Sgrol-mahi sgo-nas gyul-mdos gtoñ* in the religious service of Dolma—the *mdos* for victory (in war) should be offered: མངས་ལྷོ་སྐོ་བྱེ་བའི་ལུང་ལའི་སྐོ་དམ་པ་སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བ། *Sañs-rgyas kyi bstan-pa la hjug-pahi sgo dam-pa skyabs-su hgro-wa* as a door for entering the religion of Buddha, it is necessary to take refuge in the holy ones: རེག་ཅེན་ལའི་ལུང་ལའི་སྐོ་བྱེ་བའི་སྐོ་བྱེ་བའི་སྐོ། *theg-chen-la hjug-pahi sgo byañ-chub-kyi scms* for entering the Greater Vehicle doctrine the means is a saintly heart (the purified heart of a *Bodhi-sattva*); ལོན་ཏན་འབྲུང་བའི་སྐོ་བརྩོན་འབྲུམ་ *yon-tan hbyuñ wahi sgo brtson-hgruś* the means of acquiring learning is diligence and industry; རྟེན་པ་འབྲུང་བའི་སྐོ་ལོ་ལོ་བག་མེད་པ། *ñes-pa hbyuñ wahi-sgo lc-lo bag-med-pa* being idle and immodest forms a way to the springing up of vice.

སྐོ་ལུན་འགྲོ། *sgo kun-gro* བཅོམ་ལུང་ལའི་སྐོ། in every way.

སྐོ་སྐྱོང་། *sgo-skyoñ* རྒྱུ་པ་ལོ། porter; door-guard.

སྐོ་སྐྱོར་། *sgo-skyor*, བ. སྐོ་ཐེ། *sgo-spe*.

སྐོ་ཁང་། *sgo-khañ* or སྐོ་ལྷོང་། *sgo-steñ* རྒྱུ་ལའི་སྐོ། the entrance into a house; vestibule; porch; portal; also a small house on the gate.

མོ་ཁྲོ་ *sgo-khuñ* opening of the door; an aperture in a door; མོ་ཁྲོ་རྩེ་གོ་གསེལ་ཁྲོ་ *sgo-khañ steñ-gi gsil-khañ* the verandah room on the porch of a house.

མོ་ཁྲི་ *sgo-khyi* watch-dog.

མོ་འཁོར་ *sgo-hkhor* hinge of a door or gate; the pivot on which the door turns.

མོ་ཁྲི་གསལ་ *sgo-glegs* a small beam used to bar or bolt a door.

མོ་འགྲམ་ *sgo-hgram* the space near the door.

མོ་རྒྱབ་ *sgo-rgyab* the space behind the door or within the door.

མོ་ཁྲི་གསལ་ *sgo-glegs* རྡུ་རྒྱུ་ལྷེ་, འཁོར་ལྷེ་, འཁོར་ལྷེ་ the board or plank of a door; the lintel; frame work on the four sides of a door [a Bier, the bed on which a dead body is carried]S.

མོ་ཁྲོ་ *sgo-ha* རྩེ་ལྷེ་ eggs, spawn; མོ་ཁྲོ་ཅན་ *sgo-ha-can* egg; producing or possessing or having spawn.

མོ་ཁྲོ་མཚོན་ *sgo-hahi mdsod* རྩེ་ལྷེ་ the testicles.

མོ་ལྷུ་གསལ་ *sgo-lcags* རྡུ་རྒྱུ་ལྷེ་ the lock of a door.

མོ་ཚོར་ *sgo-chor*, v. མོ་ཤེ་ *sgo-spe*.

མོ་སྦྱོར་ *sgo-sñod* = མོ་སྦྱོར་ *sgo-sñod* cummin seed.

མོ་བསྐྱུན་ *sgo bñan* n. of a Bon deity who has eighteen hands and holds eighteen different weapons of war, which are as follows:—(1) མཚོ་གཏེག་ལའི་མདའ་ *bteg pahi mdañ* an arrow for shooting; (2) རྩེ་གསལ་ལའི་མདའ་ *hbugz pahi mduñ* a spear to pierce with; (3) མཚོ་གཏེག་ལའི་རྩེ་ *geog pahi sta-re* an axe to split with; (4) མཚོ་གཏེག་ལའི་གྲུ་ *geod-pahi gra-sta* a chopper to cut off; (5) རྩེ་གསལ་ལའི་རལ་གྱི་ *hthub-pahi ral-gri* a sword to cut into pieces; (6) མཚོ་མའི་རྩེ་གྱི་ *bñtim-pahi chu-gri*

a dagger to pierce through; (7) རཚོ་གཏེག་ལའི་མོ་ *hehog-pahi tho-lum* a cannon ball for battering in; (8) རྩེ་གསལ་ལའི་གཞེན་མཚོ་ *hbugz-pahi gsor-chen* a pin to bore through; (9) རྩེ་གསལ་ལའི་མོ་ལེ་ *hbral-wahi sog-le* the saw to separate or cut asunder; (10) དགྲུ་ལའི་ལྷུ་གྲུ་ *dgra-wohi spu-gri* a razor-knife to cut the enemy; (11) མཚོ་གཏེག་ལའི་འཁོར་ལྷེ་ *hskor-wahi hkhor-lo* a disk to whirl round; (12) ལྷུ་ལའི་ལམ་དང་ *sgyur-wahi ya-lad* an armour to ward off; (13) རྩེ་གསལ་ལའི་གཞེན་ལེ་ *ñam-thag geod-pahi ka-ma-li* a sword to cut off; (14) རྩེ་གཏེག་ལའི་གྲུ་ *sreg-pahi gtar-to*; (15) རཚོ་གཏེག་ལའི་ལྷུ་གསལ་ *hchiñ-wahi lcags-sgrog* iron chain to bind with; (16) དཔལ་ཟེར་གྱི་རྩེ་ལྷེ་ *dpal-zer-gyi chu-khol* boiling water; (17) རྩེ་གཏེག་ལའི་དུང་ *hod-zer-gyi me dpuñ* a heap of glowing fire; (18) དགྲུ་ལའི་གྱི་མོ་གཞེན་ལེ་ *drag-rtsal gyi thog-mdañ* a thunder-bolt for chivalrous exercises.

མོ་གྲོན་ *sgo-gtan* a bar or bolt of a door; མོ་མེམ་ *sgo-them* threshold; also the head-piece of a door.

མོ་དར་ *sgo-dar* the scarf that is attached to the door at the time of a marriage in Sikkim.

མོ་དབ་ *sgo-deb* enumeration of persons; the counting of persons of a village or town, &c.

མོ་གདན་རྩེ་ཅན་ *sgo-gdan zuñ-can* རྩེ་ལྷེ་ a circular disk with string attached to it that is put on each side of the door to open it by the hand.

མོ་འཇིག་ *sgo-hgrig* door-frame; window frame.

མོ་ལྷེ་ *sgo-ldañ* each side of the door.

མོ་ནག་ *sgo-nag* the dark door, i.e., the door of the dark room where a dead body is kept before disposal (*D. çel. 8*).

མོ་ནམ་ *sgo-rnam* a single board, i.e., of the floor.

མོ་པ *sgo-pa* 𑖀𑖜𑖟𑖛𑖛, or མོ་དཔོན *sgo-dpon* or མོ་བདག *sgo-bdag* 1. the door-keeper, porter; 2. also the headman of the village.

Syn. མོ་སྤྱང *sgo-sruñ*; མོ་སྤྱང་མོ་སྤྱང་མོ་སྤྱང་མོ་སྤྱང་ *sgo-skyoñ*; ཆབ་མོ་བ *chab-sgo-wa*; མོ་ཡི་མེལ་ཚུལ་མཁན *sgo-yi mel-tshe-mkhan* (*Mñon.*).

མོ་ཕུར *sgo-pur* fore-skin; prepuce.

མོ་བོ *sgo-po* also མོ་བོ *sgo-bo* outward looks; stature; bodily appearance (*Jä.*); ལྗོ་མོ *skye-sgo* the face; countenance; ལྗོ་མོ་ཡིགས *skye-sgo-legs* a beautiful face; ལན་མོ *shan-sgo* an ugly face.

མོ་སྤྱང་ *sgo-spañ* 1. lintel. 2. མོ་ཡི་ཐེམ་ཐང་པའི་རྩལ་འབྱོར་པ་ཡང་ཡོད་ *sgo-yi them-pa spañ-pahi rnal-hbyor-pa yañ-yod* there are even *yogi* who have only left the lintel and threshold of their home (and no more).

མོ་ཤེ *sgo-spe* a projection of the roof of a house above the principal door of a house, under which one can sit or sleep, or where servants wait: དྲ་རུབ་བེ་ཀྱ་མའི་མོ་ཤེ་འི་དག་རུ་རྟལ་ *do-nub bi-kra-mahi sgo-spehi hog-tu ñol* (*A. 130*) to-night sleep under the portico of Vikramas'ila.

Syn. མོ་སྤྱར *sgo-skyar*; མོ་མཚོར *sgo-mchor*; མོ་འབྱར *sgo-hbyar* (*Mñon.*).

མོ་པར *sgo-phar*, མོ་རེམ་མང་བོ *sgo-rim mañ-po* the name for a series of doors.

མོ་བམར *sgo-hphar* རྒྱུ་པེ་ཕུཅ, v. མོ་ཐུགས *sgo-glegs* [the junction of the leaves of a door]S.

མོ་བ *sgo-wa* pf. བཞོ *hsgo* also བཞོས *hsgos*, to say; to speak, mostly to bid; to order (used in old works, now become obsolete).

མོ་འབྱར *sgo-hbyar*, v. མོ་ཤེ *sgo-spe*.

མོ་འབྱེད *sgo-hbyed* a kind of grass used as a medicine in eye-disease (*Sman. 353*).

མོ་མ *sgo-ma* 1. panel or square of a door; the fold of a folding door. 2. = གཏོར་རྒྱུབ་མཁམ་

ཀྱི་མོ་སྤྱང་གི་ལྷ *gtor-rgyab skabs-kyi sgo-sruñ-gi lha*, the deity who guards the door on the occasion of offering *torma*; ལྷུལ་པ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མོ་མ་བཞིའི་མིང་ *sprul-pa ye-ces kyi sgo-ma bshihi min* the names of the four miraculous divinities (of the *Bon-po*):—(1) ལྷགས་ཀྱི་བུ་འཛོན་ *Stag-gdoñ dkar-mo leags-kyu banda-hdsin*; (2) ཡག་གཏོར་མེར་མོ་ལག་པ *Phag-gdoñ ser-mo shag-pa*, (3) མིང་གཏོར་དམར་བོ་ལྷགས་མོག་ *Señ-gdoñ dmar-po leags-sgro*; (4) ལྷུལ་གཏོར་ལྷང་ཁྱེད་ལྷ་བྱ *sbrul-gdoñ liañ khu dril-bu*.

མོ་མོ *sgo-mo* (1) a large door; a gate; castle-gate; town-gate; (2) the beginning: རྩམ་ཀྱི་མོ་མོ *rtsis-kyi sgo-mo* the beginning of a new epoch.

མོ་ཙམ *sgo-tsam* a little (*Seh.*).

མོ་རྩ *sgo-rtsa* = མོ་འི་རྩ་བ *sgoñi rtsa-wa* at the door; མོ་རྩར *near or at the door*.

མོ་མཚོམས *sgo-mtshams* door-junction; also the chink left between a door-post and the door, when the latter does not perfectly fit.

མོ་འི་ལྷོག *sgo-hi leog* རྒྱུ་པེ་ལྷོག་ raised place or stools placed on either side of a door [a place where four roads meet]S.

མོ་འི་ཐེམ་པ *sgoñi them-pa* the threshold.

མོ་ཡི་མེལ་ཚུལ་མཁན *sgo-yi mel-tshe mkhan*, v. མོ་པ *sgo-pa*.

མོ་ཡིག *sgo-yig* 1. inscription. 2. lam-poon; label on the door; sign-board. 3. a magisterial advertisement fastened at the door.

མོ་ར་བ *sgo-ra-wa* = མོ་སྤྱང་བ *sgo sruñ-wa* a door-keeper; a door-guard.

མོ་ལོ *sgo-lo* 1. body. 2. face (*Jä.*).

མོ་བའད *sgo bçad* = མོ་ལ་བའད་པ *sgo-la bçad-pa* an inscription on the door; a sign-board.

མོ་གསུམ *sgo-gsum* the three media, i.e., of body (ལུས *luś*), speech (རྒྱལ་གྱི་སྐད་ *ñag*), and the mind (ཡིད་ *yid*).

ཚོག་བསྐྱེད་པ་ *sgo bser'uñ-wa* = ཚོག་པ་ *sgo ra-wa*
ལ་མ་ a door-keeper.

ཚོག་ལྷོ *sgog skya* or ལྷོ་ཚོག་ *skya-sgog* white
garlic used in medicine; *Allium nival*
Jaegm; ཚོག་ཚེན་ *sgog-sñon* a blue species of
garlic, very common in the Himalayas,
perh. *Allium rubellum* (Jü.); ཚོག་གཅེག་མ་ *sgog-*
geig-ma a garlie grown on a single root;
ཚོག་བཟུང་གཟུམ་ *sgog-bcuñ gsum* three species of
garlic which have three different proper-
ties:—(1) ཚོང་དམར་ *tsoñ-dmar* red onion; (2)
ཚོག་ལྷོ *sgog-skya* the common white garlic;
(3) ཚོག་ཚེན་ *sgog-sñon* the blue species of
garlic.

ཚོག་ཉིང་ *sgog-tiñ* mortar; ཚོག་གཉུན་ *sgog-*
tun pestle for bruising leek (Jü.).

ཚོག་ཏུམ་ *sgog-tum* er ཚོག་རྟོག་ *sgog-rdog* a
number of garlie roots bunched in one.

ཚོག་པ་ I: *sgog-pa* ལམ་མུན་, རུན་ garlie;
leek; *allium*; རི་ཚོག་ *ri-sgog* *Allium sphaero-*
cceph a species of garlic growing wild in the
hills of Tibet.

Syn. ལུན་དོན་ *kun-don*; རོ་ལྷན་ *ro-ltan*; ལུན་ཏུན་
gun dsun; ལྷོ་ཅུ *sñeču*; ལྷོ་ཅུ *sgeču*; ལྷོ་མིན་ལྷག་
lha-min khrag; ལྷོ་ལྷོ་འོ་ལྷོ་མ་ *kla-klohi spos*
(Mnon.).

ཚོག་པ་ II: acc. to Cs. pf. བསྐྱེག་མ་ *bsgags*,
fut. བསྐྱེག་ *bsgag*, to make one swear; ཚོག་པོ་
sgog-po one that makes a person swear
(Jü.).

ཚོག་གཞིལ་ *sgog-gsil* a single garlic root er
seed.

ཚོག་པ་ I: *sgoñ* also ཚོག་པ་ *sgoñ-pa* an egg.
In Sikkim “*sgoñ-do*” (Snd. Hbk.).

ཚོག་པ་ II: n. of a country, prob. ལོང་པོ་
Koñ-po.

ཚོག་ལྷོམ་ *sgoñ-skyes* = ཚོག་པ་ལྷོམ་པ་ *sgo-pa-*
las skyes-pa ལྷོ་ལྷོ་མ་ born of or produced
from an egg.

ཚོག་པོ་ *sgoñ-spri* the white of an egg or
mere properly the thin film which wraps
the contents of an egg.

ཚོག་པོ་ཐོག་པ་ *sgoñ thog-pa* n. of a plant.

ཚོག་པ་ *sgoñ-wa*, pf. བསྐྱེད་མ་ *bsgoñs*, fut. བསྐྱེད་
bsgoñ, imp. ཚོག་ (ས) *sgoñ* (s) er ཚོག་པ་ལྷོག་ *sgoñs-*
çig བྱིལ་ལྷོག་ 1. to make in tea balls to eat; to
make round balls of dough (Cs.). 2. to
hide; to conceal (a thing) (Sch.). 3.
ཚོག་པ་ལྷོག་པོ་མ་ *sgoñs-paham sgor-mo* a
laughing speech or exelamation.

ཚོག་པ་ལྷོག་ *sgod-yaš* n. of a numeral ལྷོག་
ལྷོག་པོ་ལྷོག་པོ་ལྷོག་པོ་ (Ya-sel).

ཚོག་པོ་ཚོག་ *sgob-sgob* unable; defieient;
wanting in strength (Sch.).

ཚོག་མ་ *sgom*, རེག་ ཚོག་པ་ *sgom-pa*.

ཚོག་ཅེན་ *sgom-chen* 1. a Buddhist ascetic
who remains absorbed in deep meditiation.
2. species of fieldmouse, *Lagomys badius*,
so called from its hybernating disposition.
See Heoker's Himalayan Journals.

ཚོག་ཅེན་པ་ *sgom ñes-pa* = མེས་པ་ལ་བསམ་ལུགས་ཅེན་པ་
semš-la bsam-lugs ñes-pa or ཅོན་པ་ *nor-wa*, to
blunder in meditation.

ཚོག་མ་གལ་ *sgom-thag* རྟོག་པ་ལྷོག་ meditating-
cord; a long piece of cloth about four
inches wide which is worn by the *Yogi*
when he sits in meditiation; it is stretched
round the neck and under the knees while
sitting. About the 10th and 11th centuries
A.D. Buddhist ascetics used to wear it in
the manner the sacred thread is worn by the
Brähmans, passing round the right shoul-
der to the side below the arm-pit: ཚོག་མ་གལ་ཚེན་
པོ་ལྷོག་ཅེན་པ་ལྷོག་པ་ལྷོག་པ་ལྷོག་པ་ *let* a large
sgom-thag pass from the shoulders over
the bosom (A. II). Acc. to Jü. a cord
or rope is slung round the body in order

སྐོར་བ *sgor-wa* 1. pf. and fut. བསྐོར *bsgar* to boil down; to condense by boiling, e.g., བུ་རམ *bu-ram* sugar. 2. to turn on a lathe (*Jä.*).

སྐོར་མེད *sgor-med* without interruption or break: (རིས་མེད་ལམ་འགྲོ *ris-med lam-hgro*) to go on a journey without break, i.e., without having to turn back.

སྐོར་མོ *sgor-mo*, v. 1. སྐོར་མ *sgoñs*. 2. རྩ་མ a ball, globe; also a disk; hence an Indian rupee is called ཕྱི་ལྷིང་སྐོར་མོ *phyi-gliñ sgor-mo*; བུ་རམ་སྐོར་མོ *bu-ram sgor-mo* a ball of treacle; སྐོར་ཐིག *sgor-thig* a pair of compasses; སྐོར་ཐིག་ཕྱེ་བ *sgor-thig phyé-wa* or ཕྱེད་ཀ *phyed-ka* semi-circular (*Cs.*; *Schtr.*).

སྐོས་ *sgos* = སྐོར་དུ *sger-du* or ལྷག་པར *lhag-par*, specially, particularly, chiefly, &c.; in compounds and as adverb: private, separate, distinct; also as opposed to ཞྩི *spyi*, e.g., ཞྩི་གདུགས་ *spyi-gdugs* a parasol for several persons; awning; shelter; སྐོས་གདུགས་ *sgos-gdugs* a parasol for one person; སྐོས་སྒལ་ *sgos-skal* share of a single person; individual lot.

སྐོས་ཁྱུར་ *Sgos-khur* ལེ་དུགས་ཞིག་གི་མིང་ n. of a yi-dwag or *preta*.

སྐོས་པ་ *sgos-pa* to choose; to find the right thing (*Sch.*).

སྐོས་སུ་ *sgos-su* or སྐོས་ *sgos* adv. = ལྟད་པར་དུ *kyad-par du* or སྐོར་དུ *sger-du* (opposite to སྐོར་ *spyir*), particularly, especially. སྐོས་ཀྱི་དཔོན་ *sgos-kyi dpon* a subaltern officer (*Cs.*): སྐོས་སུ་ བཀའ་གདམས་ཀྱི་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཅེ *sgos-su bkah-gdams-kyi bstan-pa rin-po che* particularly the precious doctrine of the *Bkah-gdam-pa* School (*A. 124*).

སྐྱེག་གུ་ *sgyig-gu* or ལྷུ་ *sgyihu* a bag, purse: ལྷེག་གུ་ མང་པོའི་དབང་དུ་སོང་ནས་ *sgyig-gu chad pohi dwañ-du soñ-nas* our purse being in the

way of breaking, i.e., at low ebb; དཔལ་རྒྱུག *dñul-sgyig* purse to keep silver pieces.

སྐྱིད་བ་ *sgyiñ-wa*, pf. བསྐྱིད་མ *bsgyiñs*, fut. བསྐྱིད་ *bsgyiñ*. 1. ལྡྲུམ་ to yawn, gape.

Syn. ལྱིང་བ་ *hgyiñ-wa*; ལྷམ་བ་ *glal-wa* (*Mñon.*).

སྐྱིད་ *sgyid* 1. the hollow of the knee; bend of the knee; or ལྱིད་པ་ *sgyid-pa* knee-joint; ལྱིད་པ་གཙང་པ་ *sggid-pa gcod-pa*, to lame the knee-joint; hamstring (a horse). 2. the calf (of the leg).

སྐྱིད་སྐྱུར་ *sgyid-sgyur* ལྷམ་ལྷམ་ idleness; langour: ལྱིད་སྐྱུར་ནི་བྱ་བ་གཅིག་ལྱེད་འབྲོ་ལ་གཅིག་ལྱེད་པ་ནི་ ལེ་ལོ་ངན་པ་ (*Nag.*) ལྱིད་སྐྱུར་ *sgyid-sgyur* is the vicious indolence of beginning a new work before he has finished the one he has in hand.

སྐྱིད་སྐྱུར་པ་ *sgyid-skyur-pa* acute pain in the knee and leg, e.g., of a woman with child.

སྐྱིད་ཁྱུང་ *sgyid-khuñ* the hollow of the knee.

སྐྱིད་ཁྱོམ་ *sgyid-khyol* one lame in his legs (*Cs.*).

སྐྱིད་འཁྲིལ་ *sgyid-hkhril* འཕྲོ་འཇུག་ (lit. raised knee, that is, squatting and doing nothing) langour; laziness.

Syn. ལྱིད་སྐྱོམས་ *sgyid-sñoms*; ལྱིད་ལུག་ *sgyid-lug*; མགས་པ་ *rmugs-pa*; འཇས་པ་ *hjas-pa* (*Mñon.*).

སྐྱིད་བྱ་ *sgyid-bu*, also ལྱིད་བྱ་ *sgyed-bu* ལུ་རྒྱ་ a hearth, fire-place, consisting of three stones on which the kettle is placed; ལྷགས་ ལྱིད་ *lcags-sgyid* iron trevet, tripod, cf. ལྱིད་པོ་ *sgyed-po*.

སྐྱིད་ལག་པ་ *sgyid-lug-pa* ལྷམ་ལྷམ་ slothful; idle *Cs.* and *Lex.* ལྱིད་བྱས་པ་ *gyid shum-pa* prostrate with fatigue or mental lassitude.

སྐྱི་ར་རྟེན་ *sgyir-rkañ*, གོས་དང་གུར་སོགས་ཀྱི་མཐའ་ལ་འདྲིལ་བཅད་བའི་མཐའ་བཅག་ the fringe that is attached to the border of robes or of tents, &c.

སྐྱི་ *sgyu* = གཞོ་སྐྱི་ *gyo-sgyu* craft; deception; pretext. སྐྱི་ཅན་ *sgyu-can* artful; crafty; cunning (*Cs.*).

སྐྱི་འབྲུལ་ *sgyu-hphrul* माया magical deception; སྐྱི་འབྲུལ་མ་ *sgyu-hphrul-ma* माया the name of Gautama, Buddha's mother.

སྐྱི་མ་ *sgyu-ma* माया illusion; fancy; imposition whether natural or intentional; སྐྱི་མ་མཎན་ *sgyu-ma mkhan* मायाकार a juggler; སྐྱི་མ་ཅན་ *sgyu-ma-can* तडक an imposter; one who plays deception; སྐྱི་མ་ཏྲ་བྱ་ *sgyu-ma lta-bu* मायीपम like illusion; illusive; སྐྱི་མ་སྤུལ་བ་ *sgyu-ma sprul-wa* to exhibit a false show (*Cs.*): ངས་སྤང་བ་བསམ་ཅད་སྐྱི་མར་ཤེས་ *ñas nañ-wa thams-cad sgyu-mar ces* I know that all phenomena are only illusions. སྐྱི་མ་བྱེད་པ་ *sgyu-ma byed-pa* मायावी, मायादक्ष one dexterous in magical show; a magician; སྐྱི་མ་མེད་པ་ *sgyu-ma med-pa* अमायावी free from guile; guileless; སྐྱི་མའི་རྗོད་ *sgyu-mahi nor* illusive riches, hence general wealth: སྐྱི་མའི་རྗོད་ལ་ཚག་ཤེས་མེད་, ཞེན་ལས་བསགས་ཀྱང་ལུལ་དུ་ལུས་, རང་གིས་བསགས་ཀྱང་གནན་གྱིས་སྤོད་ the mind is not satisfied with the illusive wealth, though accumulated by desire it remains behind, and though acquired by yourself it is enjoyed by others.

སྐྱི་མའི་དཔེ་བཅུ་གཉིས་ *sgyu-mahi dpe-beu-gñis* the twelve expressions illustrative of illusion:—(1) སྐྱི་མ་ཏྲ་བྱ་ *sgyu-ma lta-bu*; (2) ཅུ་ལྷ་ *chu-la* the image of the moon in water; (3) མིག་ཡོད་ *mig-yor* scenes that appear in a vision; (4) སྐྱི་གཞུ་ *smig-rgyu* mirage; (5) མི་ལམ་ *rmi-lam* dream; (6) སྐྱི་བཏྲན་ *sgra-brñan*, echo; (7) དྲི་མའི་སྐྱོད་ཀྱིས་ *dri-zahi groñ-khyer* castle in the air; (8) མིག་འབྲུལ་ *mig-hphrul*;

(9) དབང་བའི་གཟུ་ *ducañ-pohi gshu* rain-how; (10) ལྷོག་ *glog* lightning; (11) ཅུ་བུར་ *chu-bur* bubble; (12) མེ་ལོང་གི་གཟུགས་བརྟན་ཏྲ་བྱ་ *me-loñ-gi gzugs-brñan lta-bu* reflection or reflected image in a mirror.

སྐྱི་རྩལ་ *sgyu-rtsal* कला art, skill, dexterity: སྐྱི་རྩལ་གནས་ཀྱང་དང་པོར་རྒྱན་ *sgyu-rtsal gnas-kyañ drañ-por rgyur* कलालयोर्विप सरल though dexterous (artful) he was sincere. There are 64 arts, of which 30 are distributed in handicrafts, 18 in music, 7 in singing, 9 in dancing.

སྐྱི་རྩལ་ས་ *sgyu-rtsal sa* = རྒྱལ་བའི་སྐྱི་ད་ཚལ་ *rgyal-pohi skyed-tshal* the royal gardens where in ancient time kings used to try feats of arms, etc. (*Mñon.*).

སྐྱི་ལུས་ *sgyu-lus* 1. the immaterial body of the soul while in the *Bardo*. 2. the animal and human body in general, inasmuch as it is only an apparent body; a phantom, when considered from a higher philosophical point of view.

སྐྱི་གཞོ་མོ་ *sgyug-mo* चाशुरी, असा, अशु mother-in-law; མན་སྐྱི་ག་ *mnañ-sgyu* both daughter-in-law and mother-in-law: སྐྱི་ག་མོས་བསྐྱོངས་པ་ *sgyug-mos bsruñs-pa* चाशुरी-रक्षिता watched by one's mother-in-law.

སྐྱི་ར་བཞོད་ *sgyur-bkod* strong advice.

སྐྱི་ར་བ་ *sgyur-wa* वर्त्तन, pf. and fut. བསྐྱོར་ *bsgyur*, trans. form of འགྱུར་བ་ *hgyur-wa*. 1. to transform, alter, change (colour, one's mind); to correct; to translate; to revise. 2. to cast aside; to dissuade, divert; to turn; to cause to turn; འཁོར་ལོ་སྐྱི་ར་བ་ *hkhor-lo sgyur-wa* or སྐོར་བ་ *skor-wa* to turn a wheel; སྐོང་སྐྱི་ར་བ་ *skad sgyur-wa* to vary or modulate the voice, also to hum a tune; to sing or whistle. 3. to govern, steer, control: རྟའི་ཁ་སྐྱོབ་ཀྱིས་སྐྱི་ར་ *rtahi-kha srab-khyis sgyur* a horse's mouth by a bridle: འདྲོད་ཆགས་ངན་ལས་ཁ་སྐྱི་ར་ *hdod-*

chags nian-pas kha-sgyur he is governed by evil passions; ཁ་ལོ་སྐུར་བ་ *kha-lo sgyur-wa* to govern; also a driver; ཁ་ལོ་རྩི་རྩ་སྐུར་བ་ *kha-lo ciñ-rta sgyur-wa* to drive a carriage; དབང་སྐུར་བ་ *dwañ sgyur-wa* to have command, control of; to dominate; to command.

མེ་མེ་ (མེད་ *snoḍ*), མོ་མོ་ a vessel [a sack; a Cathern bottle]S.

མེ་སྐུར་ *sgye-sgur* crooked (*Sch.*).

མེ་སྐུར་སྐུར་བ་ *sgyed-sgyu sgyur-wa* བྱོན་འཕྲོད་ bent forward and hump-backed.

མེ་ལོ་ *sgye-lo* བཞི་ལྷན་ 1. hump-back; acc. to *Jä*. 2. one of the lower classes of officials or noblemen.

མེ་མོ་ *sgye-mo* མུག་པ་ *khug-pa*, མོ་སྤོང་, མུ་སྤོང་ 1. subst. a small pouch; རས་མེ་ *ras-sgye* a bag of cotton stuff. 2. adj. quiet, gentle (in Spiti) (*Jä.*).

མེ་མེ་ *sgyechu* a small bag.

མེ་ལོ་པོ་ *sgyed-po* པ་ཅ་ a small fire-place; hearth-stone.

མེ་ལོ་བུ་ *sgyed-bu* ལྷན་ a make-shift fire-place.

མེ་ལོ་པོ་ *sgyen-pa* to be on the move.

མེ་ལོ་པོ་ *sgyel-wa*, pf. and fut. བཞེ་བ་ *bsgyel*, transit. form of འཇེ་བ་ *hgyel-wa*, to throw down; to over-turn; to lay or put down (a bottle, a book); to thwart (the charm of an onemy); to kill (horses) (*Jä.*).

མེ་སྐུར་སྐུར་ *sgyogs* ཀཏ, ལཱ་ཅལ་མྱ་སྐུར་ a warlike engine to shoot darts or to fling stones with; mortar; cannon: མེ་སྐུར་སྐུར་གྱི་འཕུལ་འཁོར་ *sgyogs-kyi hphrul-hkhor* id; མེ་སྐུར་རྩ་ *sgyogs-rdo* stone flung from such a machine. མེ་སྐུར་སྐུར་ *me-sgyogs* and རྩ་སྐུར་སྐུར་ *rdo-sgyogs* = cannon: མེ་སྐུར་སྐུར་ *me-sgyogs* now called རྩ་ *dob* in Tibet; རྩ་སྐུར་སྐུར་ *rdo-sgyogs* a stone-thrower is used in Bhutan.

* མེ་སྐུར་སྐུར་ *sgyogs-mdah* བཞི་ (*Schr.*; *Kälac. T. 128*) catapult.

མེ་སྐུར་བ་ *sgyoh-wa*, pf. བཞེ་བ་ *bsgyoñs*, fut. བཞེ་བ་ *bsgyoñ*, perh. originally = མེ་སྐུར་བ་ *sgoñ-wa* to hide. 1. to fill; to stuff (a sausage). 2. colloq. in *W.* to put into (the pocket): མེ་སྐུར་སྐུར་བ་ *gla-phyir sgoñ-wa* to return the wages due to another person (*Sch.*).

མེ་སྐུར་ *sgra* (ཏ་) མེ་སྐུར་, མེ་སྐུར་, མེ་སྐུར་, མེ་སྐུར་, མེ་སྐུར་, མེ་སྐུར་ 1. sound, noise, voice: མེ་སྐུར་ལོ་མེ་སྐུར་མེ་སྐུར་མེ་སྐུར་གྱི་མེ་སྐུར་ *sgra-la zin-pahi sgra-dañ ma-zin-pahi sgra-gñis yod* there are two kinds of sound, viz:—མེ་སྐུར་ལོ་མེ་སྐུར་ *zin-pahi sgra*, i.e., sound that can be caught or heard and understood; མེ་སྐུར་ལོ་མེ་སྐུར་ *ma-zin-pahi sgra* which cannot be heard or understood; indistinct sound; མེ་སྐུར་ *miñ-sgra* a more word. 2. word, syllable. 3. a languageo.

མེ་སྐུར་ *sgra-skaḍ* sound; voice; fame; མེ་སྐུར་སྐུར་བ་ *sgra-skaḍ sñan-pa* sounding; sonorous.

མེ་སྐུར་པོ་ *sgra bskyuñ-wa* ལྷན་མེ་སྐུར་ one who speaks few words.

མེ་སྐུར་པོ་ *sgra brya-pa* = མེ་སྐུར་ *hbrug* མེ་སྐུར་ thunder.

* མེ་སྐུར་མེ་སྐུར་མེ་སྐུར་ *Sgra-bsgyur mar-pa lots tsha* = མེ་སྐུར་ *Mar-pa* the translator and lotse-wa.

མེ་སྐུར་སྐུར་པོ་ *sgra sgrags-pa* (ཏ་-ཏ་-ཏ་-ཏ་) ལྷན་མེ་སྐུར་ the sound returned by the target when the arrow hits it.

མེ་སྐུར་པོ་ལོ་མེ་སྐུར་ *sgra sgrog-par byed* (ཏ་-ཏ་-ཏ་-ཏ་) ལྷན་མེ་སྐུར་ one who proclaims much; a great self-advertiser.

མེ་སྐུར་སྐུར་ *sgra-sgrog* ལྷན་མེ་སྐུར་, ལྷན་མེ་སྐུར་ 1. the famous. 2. n. of the king of *Lāñkā* (Coylon) with whom *Rāma* waged war, described in the epic of *Rāmāyan* by *Valmiki*.

སྒྲ་སྒྲོག་པ་ *sgra-sgrog-pa* (*da-dog-pa*) to produce sounds, noises, etc.

སྒྲ་རིས་པར་སྒྲོར་བ་ *sgra ñes-par sbyor-wa* = ཚེག་གི་སྒྲ་དག་པར་སྒྲོར་བ་ *tshig-gi sgra dag-par sbyor-wa* निर्वाण the correct formation of words.

སྒྲ་གཙན་ *Sgra-gcan* राहु, तमसु, कबन्ध 1. n. of an *Asura* demon, who fought with the gods and drank nectar obtained by churning the ocean. 2. fabulous planet of Chinese and Brahminical astrology which exercises malignant influences on the destinies of mankind; specially known by being at enmity with the sun and the moon, on whom it is continually wreaking vengeance. Eclipses are caused by *Sgra-gcan* swallowing the sun or moon. His different names are the following:—
བསོད་ནམས་ལྷན་ *Bsod-nams ldan*; མུན་པ་ཙན་ *Mun-pa can*; མཚོ་རིས་སྒྲ་ཕྱེད་ *Mtsho-ris snañ-byed*; བཟའི་ན་བ་ *Bzahi rna-wa*; མགོ་རྒྱུས་ *Mgo-zhum*; ལམ་ནག་ *Lam-nag*; ལྷ་བའི་དབྱེ་ *Zla-wahi dgra*; སེང་གེ་མོའི་བྱ་ *Señ-ge mohi bu*; ལྷ་བ་འཛོམས་ *Zla-wa hjoms*; ཏེ་པར་འཕར་འགྲོ་ *Ñe-war hphar-hgro*; །ག་ཟ་ *Ça-za*; སྒྲིན་ལས་ནས་རྒྱལ་ *Sprin-las rnam-rgyal*; བྱ་ཏེ་རྒྱུས་ *Bra-ñe skyes*; ལམས་གཟུགས་ནས་རྒྱལ་ *Khams-gsum rnam-rgyal* (*Mñon*).

སྒྲ་གཙན་འཛོམས་ *Sgra-gcan-hdsin* राहुल the only son of Gautama Buddha who, according to the southern Buddhists, was born on the day Siddhārtha left the world. According to the northern Buddhists he was conceived in the womb of his mother Yasodharā long before the renunciation took place, and saw light six years after, on the day when Buddha finished his six years asceticism, on the bank of the river Nairāñjanā; he was so named being born on the day when there was an eclipse.

* ལྷ་གཙན་འཛོམས་བཞེས་གཉེན་ *Sgra-gcan hdsin bces-gñen* राहुलमित्र (Schr.; *Tā.* 2-249) [friend of Rāhula] S.

སྒྲ་གཙན་ལུས་འཛོམས་ *sgra-gcan lus hjoms* राहु-
युक्तिमिद् the god who subdued Rāhu, the demon, by cutting him into two.

སྒྲ་ཚེ་ *sgra-che* far-famed, renowned; ལྷ་ཚེན་ *sgra-chen* महारव great; sound; ལྷ་ཚེན་པོ་ *sgra chen-po* महाराव high loud sound; ལྷ་ཚེར་གྲགས་པ་ *sgra-cher grags-pa* well-known, famous; ལྷ་ཉན་པ་ *sgra ñan-pa* to hear; to hear sound; ལྷ་ཉམས་པ་ *sgra ñams-pa* चपशब्द sinking voice; low sound; ལྷ་ཉྩན་ *sgra-sñan* कलकण्ठ, श्री a well-sounding, agreeable voice; a guitar; ལྷ་བཟླན་ *sgra-brñan* (བྲག་ཅེ་ *brag-cha*) प्रतिश्रुत, प्रतिशब्द an echo.

སྒྲ་རྟོག་ *sgra-tog* sound made by the tongue striking on the roof of the mouth: ཁོ་ལོ་མེ་མཐོང་བའི་ཚོ་ག་ཁྲག་གི་རོ་ལ་རྟན་སྒྲ་རྟོག་པ་ལ་ when I happened not to see him he by striking the roof of the mouth with his tongue signified the relish of meat, &c. (*Hbrom.* 118).

སྒྲ་དག་པ་ *sgra dag-pa* pure; clear-voiced.

སྒྲ་རོན་ *sgra-don* शब्दार्थ meaning of a word.

སྒྲ་དག་པོ་ *sgra drag-po* निर्घात sound made by a sudden blow.

སྒྲ་ལྷན་ *sgra-ltan* 1. noisy. 2. (བྱ་རོག་ *bya-rrog*) घोषा, घ्रांच met. a crow.

སྒྲ་ལྷར་ *sgra-ltar* sounding; sonorous.

* ལྷ་བ་ *sgra-wa* भाषा (*Sehr.*) [speech] S.

སྒྲ་འབྱེན་པ་ *sgra-hbyin-pa* पय्यायिण नदति; ལྷ་འཕྲོན་པ་ *skad hdon-pa* to resound, groan, cry loudly.

སྒྲ་བྱང་ལོ་ *sgra-byuñ lo* सस्वर [resounded] S.

སྒྲ་བྱེད་ *sgra-byed* sound-maker; ལྷ་བྱེད་དོ་ *sgra byed-do* शब्दायति makes sound.

སྒྲ་དབྱངས་ *sgra-dbyañs* निर्घोष pleasing tone; harmony; euphony (*A. k.* 111-8).

* ལྷ་དབྱངས་རྒྱལ་པོ་ *Sgra-dbyañs rgyal-po* (*Sehr.*; 46 B.).

སྒྲ་དབྱངས་ལྷ་མོ་ *Sgra dbyañs lha-mo* the Goddess Svarasvatī.

Syn. ལྷ་མོ་དབྱངས་ཅན་མ *Lha-mo dbyañs-can-ma*; དབྱངས་ཅན་མ *Dbyañs-can-ma*; མཛེས་སྒྲུབ་མོ *Tshañs-sras-mo*; མཚོ་བུང་ལྷ་མོ *Mtsho-byuñ lha-mo*; མཛེས་བའི་སྒྲུབ་མོ *Tshañ-wahi sras-mo*; རྒྱ་དབང་ལྷ་མོ *Nag-dwañ lha-mo* (*Mñon*).

སྒྲིབ་མ *sgra sbyor-ma* a coalition or connection of letters.

སྒྲིབ་སྒྲིབ་ *Sgra-mi-sñam* ལྷ་ of disagreeable voice. According to the fabulous geography of the Buddhists the northern continent which is said to be square in shape, and where a language is spoken not intelligible to the people of India.

སྒྲིབ་མེད་ *sgra-med* ལྷ་ voiceless; voiceless.

སྒྲིབ་མེད་སྒྲིབ་ *sgra-med sprin* a cloud without thunder.

སྒྲིབ་ཅམ་ *sgra-tsam* ལྷ་ only a voice.

སྒྲིབ་ཅད་ *sgra-tshad* (སྒྲིབ་ཅད་མ *sgra-dañ tshad-ma*) grammar and logic.

སྒྲིབ་ཅེན་ *sgra-hdsin* = རྫོང་ *rnawa* མཛེས་ཅད་ that catches the sound; the ear.

སྒྲིབ་ལྷ་གནས་ *sgrahi skye-gnas* མཛེས་ལྷ་, མཛེས་ལྷ་ the origin or root of a word.

སྒྲིབ་ལྷ་རྒྱུན་ *sgrahi-rgyan* ལྷ་, ལྷ་ metaphor in rhetoric.

སྒྲིབ་ལྷ་མ *sgrahi sñe-ma* tender tones and half tones, &c.; also the name of a book (*Nag*).

སྒྲིབ་ལྷ་ཅེད་གསུམ་ *sgra hod-zer gsum* the three rays of sound which are incident on the soul in the *Bardo*: སྒྲིབ་ལྷ་ཅེད་མཚན་མོ *sgra-yiṣ dñañs-so*; ཅེད་ཀྱིས་ལྷ་ཅེད་མཚན་མོ *hod-kyiṣ hjiṣ-so*; ཅེད་ཀྱིས་སྒྲིབ་ལྷ་ཅེད་གསུམ་ *zer-gyiṣ srag-go*.

སྒྲིབ་ལྷ་ཅེད་ *sgra-yi sde* མཛེས་ལྷ་ (*Schr.*; *Kālac. T. 124*) [soldiers of the adversary]S.

* སྒྲིབ་ལྷ་གནས་ *sgra-yi-gnas* = རྫོང་ *rnawa* མཛེས་ལྷ་ the ear.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgra-rig-pa* མཛེས་ལྷ་, མཛེས་ལྷ་, མཛེས་ལྷ་ the science of words; grammar [one versed in lexicography]S.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་མཁོ་སྒྲིབ་པ་ *sgra-la mkhas-pa* མཛེས་ལྷ་ one versed in the science of words; a grammarian.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ལྷ་ལྷ་སྒྲིབ་ལྷ་ *Sgra-señ rig-pahi blo-gros* = ལྷ་ལྷ་པ་ལྷ་ལྷ་ *Hjam-dpal dbyañs* མཛེས་ལྷ་ a *Boddhisattva* and God of Learning of the northern Buddhists.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgra-gsal* ལྷ་ articulate; intelligible.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgrags* 1. together with; jointly. 2. n. of a place in Tibet.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ལྷ་ལྷ་ *Sgrags-kyi dar-phug* n. of a sanctuary situated in a rock-cavern of Tibet (*Deb. 74*).

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ལྷ་ལྷ་ *Sgrags-kyi Yañ-rdsoñ* district in *Lho-brag* in S. Tibet.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgrañ-wa* (*ḍang-wa*) pf. ལྷ་ལྷ་ *bsgrañs*, fut. ལྷ་ལྷ་ *bsgrañ*, imp. ལྷ་ལྷ་ *sgrañ* 1. to enumerate; to reckon up separately. 2. to upbraid; to reproach.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgral-wa* (*dal-wa*) 1. to cut into small pieces, viz., the picture of an enemy whom one wishes to destroy (*Jā.*). 2. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *chu-sogs las sgral-wa* to pass over or travel upon a river or sea.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sgras mñon-par go-war byed* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ by voice or sound he causes to be understood.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgrig* (*dig*) or ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gral sgrig-pa* well arranged; good arrangement; v. ལྷ་ལྷ་ *sgröl*.

སྒྲིབ་ལྷ་པ་ *sgrig-pa*, pf. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bsgrigs*, fut. ལྷ་ལྷ་ *bsgrig*, imp. ལྷ་ལྷ་ *sgrig* or ལྷ་ལྷ་ *sgrigs* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gral-du sgrig-pa*, to arrange in order or row; to lay or put in order; to arrange, adjust; to put or fit together; to join (the separate parts); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sgrigs-par byed-pa* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ to compile (books); to stitch close (books, &c.); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ covers.

མྱིག་ལད་ *sgrig-lad* defect in fixing gems on ornaments : མུ་མིད་ཀྱི་མྱིག་ལད་ལག་དེག་བྱང་འདུག་ 5ར་ even though there was some defect in fixing a sapphire (*Rtsii. and Yig. 17*).

མྱིག་ལམ་ *sgrig-lam* arrangement according to usage; custom : མྱིག་ལམ་དེག་མང་བ་ *sgrig-lam shig soñ-wa* there was a custom.

མྱིགས་ *sgrigs*, imp. of མྱིག་པ་ *sgrig-pa*.

སྒྲིན་པོ་ *sgrin-po (din-po)* བཏུ་ skilful, clever, prudent, expert.

Syn. མཁས་པ་ *mkhas-pa*; ཐུང་པོ་ *spyañ-po (Mñon.)*.

སྒྲིབ་ *sgrib (dib)*, འཇུག་མཚན་གྱི་སྒྲིབ་པ་ *ñi-zla sgra-can-gyi sgrib-pa*, to eclipse; to cover over, v. སྒྲིབ་པ་ I: *sgrib-pa*.

སྒྲིབ་ཅག་ *sgrib-chag*, དུས་རྒྱུན་གྱི་རྩིས་ལས་མང་ལྡོག་ཅེང་ཅག་པ་ *duṣ-rgyun-gyi rtsi-las mar-hgrib ciñ chag-pa* reduction; anything below the average calculation; also discount.

སྒྲིབ་གཉིས་ཀྱི་རྩེ་བ་ *sgrib-gñis-kyi dbye-wa* distinction between the two defilements.

སྒྲིབ་པ་ I: *sgrib-pa* 1. sbst. རྒྱལ་འཕེལ་, རྒྱལ་འཕེལ་, རྒྱལ་འཕེལ་, རྒྱལ་འཕེལ་ sin; mental and moral defilement; the state of being obscured, darkened; obscuration. 2. བཏུ་, [a roof, cover] S. མ་རིག་པའི་མོ་ངའི་སྐྱུགས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *ma-rig pañi sgo-ñahi sbugs-kyi sgrib-pa* hidden inside the egg of ignorance.

སྒྲིབ་པ་ II: 1. vb. pf. བསྒྲིབས་ *bsgribs*, fut. བསྒྲིབ་ *bsgrib*, imp. མྱིབ་ *sgrib* (མ་ ན) to obscure; to cover; to darken, defile: འཇུག་མཚན་གྱི་སྒྲིབ་པ་ནས་ *ñi-mañi hod-zer bsgrib-nas* the light of the sun being obscured : མྱིན་པས་འཇུག་མཚན་གྱི་སྒྲིབ་པ་ *sprin-pas ñi-ma sgrib-pa* the sun is covered by the clouds. 2. ཡོངས་སུ་བསྒྲིབས་ *yoñṣ-su bsgribs* བཏུ་འཕེལ་ utterly obscured or covered.

སྒྲིབ་པ་ III: adj. dark; sbst. darkness; sinner.

སྒྲིབ་པ་ལྔ་ *sgrib-pa lña* the five kinds of moral obscurations are the following:—(1) ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *las-kyi sgrib-pa*, or འདོད་མིད་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *hdod-srid-kyi sgrib-pa* defilements or sins of passionate desires; (2) གནོད་སེམས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *gnod-sems-kyi sgrib-pa* sins of an evil heart, i.e., of the wish to do evil to others; (3) མུགས་ཚོད་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *rmugs-rgod-kyi sgrib* sins of laziness and indolence; (4) གཉིད་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ *gnid-kyi sgrib-pa* sins of sleep; (5) བེ་ཚམ་གྱི་སྒྲིབ་པ་ *the-tshom gyi sgrib-pa* sins of doubt.

སྒྲིབ་པ་གཉིས་ *sgrib-pa gñis* or མྱིབ་གཉིས་ *sgrib-gñis* the two kinds of moral and mental obscurations are:—(1) རྩིས་མངས་པའི་སྒྲིབ་པ་ རྒྱལ་འཕེལ་འཕེལ་འཕེལ་ defilement of misery that caused by habits, etc.; སེམས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་ རྒྱལ་འཕེལ་འཕེལ་འཕེལ་ the sin produced from the objects of cognition; acc. to the *Mahāyāna* doctrine these two sins vanish as soon as one has attained to the eight stage of *Bodhisattva* perfection; acc. to the *Hinayāna* these remain even when one has become an *Arhat*. Acc. to the Bon religion, sins which bring sufferings encompass the living beings of the three worlds, sins that appertain to knowledge only affect such saints, གཡུང་དུང་སེམས་པ་ *Gyung-drunṣ sems-pa* and རིག་འཛོན་སེམས་པ་ *Rig-hḍsin sems-pa*, as belong to the tenth stage only.

སྒྲིབ་པ་ནམ་སེལ་ *Sgrib-pa sgrib-pa rnam-sel* n. of a *Bodhisattva*.

སྒྲིབ་ཤིང་ *Sgrib-ñiñ (dib-ñing)* invisible by the power of charms or by certain articles of influence on men and devils: ལྷ་ཤིང་སྒྲིབ་ཤིང་ *khwa-tañi sgro-ñis sgrib-ñiñ byed* made invisible by the feathers of a magpie.

སྒྲིམ་པ་ *sgrim-pa (dim-pa)*, pf. བསྒྲིམས་ *bsgrims (dim)*, fut. བསྒྲིམ་ *bsgrim*, imp. མྱིམ་ (མ་) *sgrim (ṣ)*.

1. to hold fast; to force or twist together; to endeavour; (*Cs.*) to squeeze in, crowd in; (*Sch.*) to be confused: ལྷོ་དང་རྒྱུ་ལྷོ་ལ་ *blo-dan rig-pa sgrim-pa* to be careful both in mind and intolligence, that is, not to forget any important point or say a foolish word in conducting a case; to bring all the intolligence into play; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *skud-pa sgrim-pa* to twist the threads together that they may become a compact plait.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgril-kha* a piece rolled together: ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *kha ni-gu rtsa-geig yod-pahi sgril* a roll containing twenty-one pieces.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgril-wa*, pf. and fut. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgril* (cf. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *hsgril-wa* and ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *hkhiril-wa*). to make a roll of; to roll, wrap up; to wind into a spool; ལྷོ་ལྷོ་ལ་དང་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *thag-pa dan zog-bu sgril-mkhan* he who rolls up repes or paper; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *ril-bur sgril-wa* to roll or form into a pill; ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *gan lhod-pa sgril-wa* to roll up tightly what has got slack.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgris-skhriṃs* rules or regulations of admission; ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *sgris bcug-pa* to admit; to introduce.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *srug-pa (dug-pa)* = ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *hthu-wa*, pf. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgrugs-pa*, fut. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgrug*, imp. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgrug* or ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgrugs* to collect, gather, pluck, pick up, *e.g.*, wood, nuts, vermin, &c.: ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *ciñ-srug* = ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *ciñ hthu-wa*; ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *ciñ cig sgrugs-dan gsuñ-nas* having requested that some wood should be collected.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ I: *Sgruñ (dung)* n. of a Tibetan king of the Bcn period.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ II: or ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñs*, described as ལྷོ་ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sñon-gyi lo-rgyus*

bden-rdsun sna-tshogs, various anecdotes, true and false, of former times; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-mkhan* one who narrates fables or stories (*Cs.*): ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-rgyud* the steries or fables that have come down to us; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ hchad-pa* to relate fables, stories, &c.; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-gtam* legends; tales of ancient time.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-ldehi gnam-bon* the heavenly or celestial Bon-po teachers who flourished before the time of King *Di-gum btsan-po* and his successors in the mythological period.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-pa* a relater of legends.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-wa* = ལྷོ་ལྷོ་ལ་གཟུགས་ལྷོ་ལ་ *sgruñ hchad-mkhan* 1. one who relates fables or stories. 2. vb. pf. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgruñs*, fut. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgruñ*, to mix; to invent; to feign (*Cs.*); ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgruñ-babs* the inspired story-tellers of Tibet, whose profession it is to narrate fables for a living; he puts a square cap on his head and goes on telling stories without pause.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgrun-pa (dun-pa)*, pf. and fut. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgrun* प्रतिगर्ज 1. to resound; to reply in the sametone; to rival. 2. to compare; to emulate, vie, contend with (*Cs.*).

Syn. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *hgran-pa (Mñon.)*.

ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgrub-pa*, vb. pf. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgrubs*, fut. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *bsgrub*, imp. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *sgrub* (cf. ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *hgrub-pa*) नियम्, यम, साधन to complete, finish, perform, carry out, accomplish; to achieve, manufacture, attain to; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *don sgrub-pa* to attain to ene's aim; to obtain a blessing, a boon; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *tshe-hdihi don sgrub-pa* to care for the wants of this life; to accomplish the ends of this life; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *rgyags-phye sgrub-pa* to procure flour as provision for a journey; ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *nor sgrub-pa* to gain riches;

pahi dge-slon yin I am a monk (Bhikṣu) who neither flatters nor speaks ill of others.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-khyim (do-khim)* ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ (Jig. 32).

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-ga (do-ga)* 1. the little bubbles in sparkling beverages. 2. the ropes used to pack cloth; cord, fetter; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *leags-sgro* iron fetters; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *leags-sgro lig-pa sbrel-nas* the hands chained together; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *tham-sgro* shoe-strap; lace; latchet.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-gu (do-gu)* string; strap for binding, fastening, strapping: ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-gu rten-pa* the steel point or blade of an arrow to which a feather is attached.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro btags-pa* ལྷོ་གྲོ་མིའི་ vb. to make a false show; to pretend much; sbst. vanity; presumption: ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ (Lam-ti. 42) imaginary thoughts are possessed of the nature of vain and unreal assertion.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-hdogs (do-dög)* doubts; ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-hdogs gcod* free from doubts: ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ (A. 77) by the (upadeṣu) precepts of the holy Lama his doubts were dissolved.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-hdogs ma-chod* his doubts were not cleared (A. 27).

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-phug* n. of a place in Tibet.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ n. of a celebrated Nying-ma Lama who lived in Dophug: ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ (Deb. ག 6) the temple of Do-ton was built at Do-phug.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ I: *sgro-wa (do-wa)* a leather or hide bag for keeping barley-flour, peas, etc. Those that are carried on horseback are called ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *rta-sgro*; small leather bags are called ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *lig-sgro* hand-bag; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *gsañ-sgro* or the mystic bag is a term for the scrotum.

Syn. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgye-mo*; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgyehu*; ལྷོ་གྲོ་མིའི་
tshugs-snod; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *phad-tshe (Mñon.)*.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ II: sbst. 1. acc. to *Vai-sñ.* and *Sch.* the bark of a species of willow. 2. in C. Tib. the penis.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ III: vb. pf. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *bsgro*s, fut. ལྷོ་གྲོ་མིའི་
bsgro, imp. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro*, to debate, discuss, chatter freely.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgro-mdoñs (dom-doñg)* a peacock's plumes or feathers (*Hbrom.* F 11); a Chinese decoration used to adorn the hat worn by the chiefs and noblemen of Tibet, China, &c.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog (dog)* strap, as in ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *tham-sgrog (tham-dog)*; shoe-strap; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *leags-sgrog* iron fetters or chain; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *brgyañs-ciñ-la sgrog*.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog-gdan (dog-dañ)* the triangular patch generally made up of satin on the ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *pañ-gdan, i.e.*, the bibu which covers the front of a woman's petticoat.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog-gdub (dog-düb)* a bangle made of cord or straps also of jade.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog-pa (dög-pa)* ལྷོ་གྲོ་མིའི་, ལྷོ་གྲོ་མིའི་, ལྷོ་གྲོ་མིའི་, ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་, pf. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *bsgrags*, fut. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *bsgrag*, imp. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrag* or ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrags* to call, shout forth; to publish, proclaim, declare; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་
sgrog-pa po a declaimer, preacher; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *gsuñ sgrog-pa* to read the sacred words. Used in *Mil.*, also, of birds sending forth their cries. ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrogs-paḥm gsal-wa* ལྷོ་གྲོ་མིའི་; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *chos sgrogs-pa* or ལྷོ་གྲོ་མིའི་ ལྷོ་གྲོ་མིའི་
ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *chos-kyi sgrogs-gleñ mdsad-pa* to preach; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *dril sgrogs-pa* to publish by ringing a bell.

ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog-ril (dog-ril)* button, round button; ལྷོ་གྲོ་མིའི་ལྷོ་གྲོ་མིའི་ *sgrog-ril sgrog-pa* to button up (*Sch.*).

སྒྲོག་རུས་པ་ *sgrog rus-pa (dog-rui-pa)* རྩམ་ཅུང
[a shelter for swans]S.

སྒྲོགས་ལྷན་ *sgrogs-ldan* ཀའ་ཆེན་ལུ་འགྲོ་ལུ་ a river.

སྒྲོགས་ལྷུམ་ *sgrogs-shum (dōg-shum)* sream.

སྒྲོད་པ་ *sgrod-pa (doi-pa)* another form
of འགྲོད་པ་ *hgrad-pa* as in ཕྱི་ལ་སྒྲོད་པ་ *phyi-la
sgrod-pa* to go outside; not much used.

སྒྲོན་བསྐྱེད་པ་ *sgron-bṣkal (don-kal)* the en-
lightened age, opp. to མུན་བསྐྱེད་པ་ *mun-bṣkal* or
the dark age.

སྒྲོན་ཅས་ *sgron-chaṣ* the articles such as
butter, oil, &c., for lighting lamps in a
chapel during the eight holy days in a
month.

སྒྲོན་ཉི་ *sgron-te* = ཕུལ་ཉི་ *phul-te* having offer-
ed : དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་རས་མདའ་ཉི་གསུམ་ཉི་ *having
offered to the Triratna (the three precious
ones) a wick (Rtsü. 32).*

སྒྲོན་དེབ་ *sgron-deb* the list of people able
to give lamps in a town or on a large
estate.

སྒྲོན་དྲགས་ *sgron-dregṣ* lamp-black.

སྒྲོན་པ་ *sgron-pa*, vb., pf. and fut. བསྒྲོན་
bsgron 1. to cover; to lay over, adorn,
decorate; to light; to kindle. 2. n. of a
kind of arrow which shoots like a meteor.

སྒྲོན་མ་ I: *sgron-ma (don-ma)* light, lamp,
lantern, torch. The word སྒྲོན་ *sgron* is used
to various persons as a title of honour; གསེར་
སྒྲོན་ *gser-sñan sgron* is intended for
royalty; ལལ་མེད་སྒྲོན་ *shal-gser sgron* the golden
enlightener, term of address to great
lamas; རྩམ་པ་སྒྲོན་ *na-bzah sgron* is applied to
the dress of royalty; གསོལ་བ་སྒྲོན་ *gsol-wa sgron*
to the food served to a prince; གསོལ་ཇ་སྒྲོན་
gsol-ja sgron to his tea.

མ་སྒྲོན་མ་ II: ཡལོལ་ (Schr.; Bull. 1848
291). [light]S.

སྒྲོན་མ་དུག་ *Sgron-ma drug* the six lamps
used to signify the six religious discourses
of Panchen Naropa generally called ར་རོ་
ཚམ་དུག་ *Na-ro choṣ-drug*.

སྒྲོན་མེ་ *sgron-me* རྟུམ་ལྷ་, རྟུམ་ལྷ་, རྟུམ་ལྷ་ a burning
lamp; prop. a lamp as religious offering :
ལག་ན་སྒྲོན་མེ་ཡོད་ཀྱང་ནི་, ཡོད་པས་ལག་ན་མེ་ཡོད་ཀྱང་
though a lamp be in his hand, the blind
will not see the way (Çe. doñ. 16). རིན་ཅེན་
སྒྲོན་མེ་ *rin-chen sgron-me* རལ་འཕྲོད་ལྷ་ the precious
light; name of a book.

Syn. མཚན་མོའི་རྩེད་ཀྱི་ *mtshan-mohi snañ-
byed*; ལུམ་ལ་དགའ་ *snum-la hgah*; འཇིག་རྟེན་གྱི་ *g
khyim-gyi nor-bu*; ལུམ་མ་ *snum-xa*; འབར་བའི་རལ་
པ་ཅན་ *hbar-wahi ral-pa can*; རྩམ་གསལ་ *snañ-gsal*;
མར་མེ་ *mar-me (Mñon.)*.

སྒྲོན་མེ་ཤིང་ *sgron-me-ṣiñ*, v. སྒྲོན་ཤིང་ *sgron-ṣiñ*.

སྒྲོན་གཞི་ཁྱེད་ *Sgron gshi-kha* n. of a large
estate in the district of Lhun-tse in Tibet.

སྒྲོན་ཤིང་ *sgron-ṣiñ* or སྒྲོན་མེ་ཤིང་ *sgron me-ṣiñ*
the yew-leaf fir, *Pinus picca*; in Sikkim
Pinus longifolia is so called. སྒྲོན་ཤིང་ཕང་རླུང་ཚུ་
མེད་གྲང་བཤེལ་ *sgron-ṣiñ* removes mucous, wind,
and cold in the stomach.

སྒྲོབ་ *sgrob (dob)* haughtiness, arrogance,
pride.

སྒྲོབ་ཅེ་བ་ *sgrob che-wa* = རྩམ་ཅེ་བ་ *ñamṣ che-wa*,
one with great airs; bumptious, preten-
tious person : རྩམ་དཔོན་འགའ་རེ་སྒྲོབ་ཅེ་བས་ལུལ་འཁོར་
ཡོད་གྱི་ཡོད་འདུག་པ་བཅས་ (D. çel. 7) Some Jong-
pöns are as over-bearing, as if the whole
country belonged to their circuit.

སྒྲོབ་ཅེན་ *sgrob-chen* and sometimes སྒྲོམ་ཅེན་
sgrom-chen are provincial words used to
signify pretentiousness or self-assumption;
སྒྲོ་ཅེ་བ་ *sgro che-wa* = བརྩམ་པ་ *brdsu byas-pa*
pompous : མི་སྒྲོབ་ཅེན་དང་སྒྲོམ་ཅེན་སོགས་བརྩམ་པའི་དོན་
གྲོང་རྒྱུད་ཡིན་ (Nag. 18) mi dob-chen and dom-

chen etc. signify pretentiousness in provincial language.

ལྷོ་མ། *sgrom (dom)* पिटकम्, पेटक a trunk or portmanteau; a box the inside of which is made of wood or wicker work and the outside lined with leather; a large leather box. [पिटक may be regarded as the Pali form of Sanskrit पीठक, a seat, an altar] *S.* **མཚོ་དཀྱིལ་ལྷོ་མ།** *mcho-sgrom* a chest to keep articles of religious service; **ཐབ་ལྷོ་མ།** *thab-sgrom* a box to keep utensils, plates, &c., for cooking, generally covered with tanned tiger skin.

Syn. **ལྷོ་མ།** *sgam.*

ལྷོ་མ་བུ། *sgrom-bu* a small box; **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ།** *smiyug-sgrom* = **གཤེབ་མ།** *gsheb-ma* a chest made of wicker work.

ལྷོ་མ་དཀར། *Sgrol-dkur* and **ལྷོ་མ་ལྗང་།** *sgrol-ljañ* 1. are known as the White and Green manifestations of the Goddess Dolma or Tārā, the two wives of King *Sroñ-Btsan Sgam-po*, being deified and worshipped as their incarnations. 2. names of females of frequent occurrence in Tibet.

ལྷོ་མ་དཀར་ཀུན་ལྷོ་མ། *Sgrol-dkar kun blo-ma*, **ལྷོ་མ་མ་ཀུན་རྒྱལ་མ།** *Sgrol-ma kun-rgyal-ma*, **ལྷོ་མ་མ་རྒྱལ་བཟང་མ།** *Sgrol-ma rgyal-bzang-ma* are other different manifestations of the Goddess Dolma.

ལྷོ་ལོ་བ། *sgrol-wa*, pf. and fut. **བསྐྱེལ།** *bsgral* 1. to save, rescue, deliver; to set free; to liberate; **ལྷོ་ལོ་བ་ལྷོ་ལོ་བ་དང་ལྷོ་ལོ་བ་ལྷོ་ལོ་བ་** *to save from the water, from misery, fear, and from transmigratory existence: ལྷོ་ལོ་བའི་དེད་དཔོན་དུ་འགྱུར། *sgrol-wahū dād-dpon du hgyur* he becomes a guide to salvation. 2. to transport, carry; to cross (a river) by boat or ferry: **ལྷོ་ལོ་བ་བསྐྱེལ་བའི་གྲུ་གཟེངས་ཡིན།** *hkhor-wa bsgral-wahū gru-gziñs yin* it is a boat that will carry you over the river of transmigration. 3. to remove, expel,*

drive away: **འདྲ་རྣམས་ཕྱིར་ལྷོ་ལོ་བ་ལྷོ་ལོ་བ་ལྷོ་ལོ་བ་** *hdre-rnamṣ phyihī rgya-mtsho chen-po lu bsgral*, the demons were banished to the uttermost parts of the sea; **འདྲུད་ལྷོ་ལོ་བ།** *bdud sgrol-wa* to expel the devil.

ལྷོ་ལོ་བ་པོ། *sgrol-wa-po* तारकः the deliverer, met. for saviour.

* **ལྷོ་ལོ་བའི་དབང་ཕྱུག།** *sgrol-wahī dawañ-phyug* **ལྷོ་ལོ་བའི་དབང་ཕྱུག།** *muñṣṣānī* (*Schr. ; Bull. 1898, 295*) the Lord of final deliverance.

ལྷོ་ལོ་བའི་ཕྱིད། *sgrol-byed* तारकः, तरौ a deliverer; met. for a boat, ship.

ལྷོ་མ་མ། *sgrol-ma (Dol-ma)* तारा, तारिणी the Goddess Dolma, she that saves from transmigratory existence; one of the most popular deities in Tibet, and of whom there are supposed to be many *sprul-ku* or branch emanations. Some *Sgrol-ma kyil-hkhor* exhibit twenty-one different manifestations of the goddess. The several appellations of **ལྷོ་མ་མ།** *Sgrol-ma* are:—**ལོ་མཚོ་དཀྱིལ་ལྷོ་མ་མ།** *Om-mdsad*; **རྒྱལ་ལུས་ལྷོ་མ་མ།** *Rgyal-yum*; **མཚོག་གི་མ།** *Mchog-gi ma*; **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Myur-skyob*; **འཇིག་རྟེན་དབང་སྲས་མོ།** *Hjig-rten*; **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Dwañ sras-mo*; **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Shi-ma phoñs-skob*; **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Legs-byin ma*; **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Chos-kyi dpal-mo (Mñon).*

ལྷོ་ལོ་བ་ལྷོ་ལོ་བ། *Sgrol-ma ku-ru kulle* one of the twenty-one manifestations of the Goddess Dolma (*K. g. 266*).

ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ། *Sgrol-ma che* महारारा Mahā Tārā or the great Goddess Dolma.

* **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Sgrol-ma ñin-shi mtshan-khro* (*Schr. ; 45 A*) “Dolma, mild by day and wrathful by night.”

* **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Sgrol-ma nor-sbyin-ma* (*Schr. ; 46 B*) Dolma, the wealth-giver.

ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ། *Sgrol-ma dpal-chen* तारा-महाश्री Dolma, the most glorious.

* **ལྷོ་ལོ་བའི་ལྷོ་ལོ་བ།** *Sgrol-ma dmar-mo* (མ་ལུགས་ལྷོ་ལོ་བ།) (*Schr. ; 46 A*) the Red Dolma.

ལྷོས་མ་ཞིམ་ *Sgröl-ma shi-ma* तारिकाशिनौ Dolma in her mild aspect.

* ལྷོས་མ་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *Sgröl-ma yid-bshin nor-bu* (Schr.; 46 C) Dolma the wish giving gem.

* ལྷོས་མ་མེར་མོ་ *Sgröl-ma ser-mo* (46 C.; Schr.).

* ལྷོས་མའི་ལྷུབ་ཐབས་བརྒྱ་ཏུ་ *Sgröl-mahi sgrub-thabs brgya-rtsa* तारासाधनशतक (Tā 2, 156) n. of a book consisting of one hundred stanzas composed for propitiating the Goddess Dolma.

ལྷོས་ཤེར་ *Sgröl-cher* abbreviation of the expressions ལྷོས་མ་འདོན་རྒྱུ་ *sgrol-ma hdon-rgyu-* and ཤེས་རབ་རྗེ་པོ་ *ches-rab shññ-po*.

ལྷོས་ *sgros* (doi) manner; method; way; བཤད་ལྷོས་ *bcad-sgros* manner of explaining; ལུང་ལྷོས་ *gtam-sgros* way of speaking (Cs.); ལྷ་མ་རྣམས་ཀྱི་གཟུང་ལྷོས་ *bla-ma rnam-s-kyi gsuñ-sgros* conference of the lamas; ལྷོས་ལ་བཤད་ལྷོས་ *sgros bcad-sgros* the method of instruction which is to be proclaimed (Sch.). མཚན་ལྷོས་ *mchu-sgros* is same as མཚན་བཞུགས་པ་ *mchu-bssgrigs-pa*, མཚན་ལྷོས་འཕྲུ་ཏྲར་ *mchu-sgros bim-ba ttor*, his graceful lip was like the fruit called *Bimba*. 1. edge, brim, lip (Cs.). 2. scar, also a mark from a wound (Sch.).

བརྒྱན་པ་ *brgad-pa* = བགད་པ་ *bgad-pa* to smile; smile on.

བརྒྱལ་ *brgal*, pf. of ལྷ་ལ་ *rgal-wa* བཅུ་ལེན་ *brgal-len*, controversy, disputation.

བརྒྱལ་དཀའ་བ་ *brgal dkah-wa* the ocean (that which is difficult to cross) (*Mñon*).

བརྒྱལ་པ་ *brgal-pa* འཇུག་ལྷོས་ [enjoined; asked; censured] S.

བརྒྱལ་བ་ *brgol-wa* to disagree; to act in opposition; to be disposed to contrariety.

བརྒྱ་ *brgya* 百 one hundred; བརྒྱ་མཚོད་ *brgya-mchod* a hecatomb of 100 lamps; one

hundred offerings; བརྒྱ་ལྷོས་ *brgya-ston* 百千 one hundred thousand; བརྒྱ་ཐམ་པ་ *brgya tham-pa* full one hundred; བརྒྱ་དོད་ *brgya-aod* = ལྷ་པ་བརྒྱ་ཐམ་པས་སྐྱ་རིམ་བྱེད་པའི་གྲོ་ཡོན་ལ་ remuneration to one hundred monks for conducting a religious service; ཡང་བརྒྱ་མཚོད་ ཀྱི་དོད་དུལ་འབྲུ་ལོགས་, &c., remuneration in silver, grain, etc., for conducting the religious service of one hundred offerings; བརྒྱ་འདངས་ *brgya-hdan*s about a hundred; nearly one hundred.

བརྒྱ་པ་ *brgya-pa* 百岁的, 百岁的: centenarian; one of a hundred years of age.

བརྒྱ་པོ་ *brgya-po* consisting of one hundred.

བརྒྱ་ཕྱག་ *brgya-phrag* 百年的 the hundred; a century; ཕྱག་ཚེགས་བརྒྱ་ཕྱག་མི་ཤམ་མཁོན་ *phran-tshegs brgya-phrag mi-pham migon* (A. 21).

བརྒྱ་བས་ *brgya-bam* anything kept in groups of one hundred; བརྒྱ་རེ་རེ་རྩམ་པ་རྒྱབ་ནས་བཞག་པ་ (Zam. 4).

བརྒྱ་ལྷོས་ *Brgya-byin* 1. n. of a medicinal root; དུག་མོ་ཏྲར་ *dug-mo ñun* a mystic word or ལལ་ཡིག་ (*Mñ.* 3). 2. 百神之主 one who has performed one hundred *yajña* (sacrifices); an epithet of Indra. Acc. to Buddhist mythology there are two Indras, the senior Indra rules over the gods, the junior, riding on the great elephant called Airāvata, keeps guard over the celestial regions, having in his immediate charge the quarters of the East.

བརྒྱ་ལྷོས་ལྷོས་ *brgya-byin skyes* 百神之主 Indra's son; born of Indra.

བརྒྱ་ལྷོས་ལྷོས་ *brgya-byin groñ* 百神之主 the residence of Indra; the celestial metropolis.

Syn. འཛི་བ་མེད་ཏྲར་ *hchi-wa med-tan*; ཏྲར་ལྷུག་ *lta-na sdug*; ལུམ་ཏྲ་ཏྲ་གཟུམ་ *sum-cu rtsa-gsum*; ཏྲར་བཟང་རྣམ་པར་རྒྱལ་བ་ *khañ-bzañ rnam-par rgyal-wa*; རྣམ་པར་རྒྱལ་བྱེད་པོ་བྱང་ *rnam-par rgyal-byed pho-'rañ* (*Mñon*).

བརྒྱ་ཕྱི་ལོ་ *brgya-byin spyi-wo* = རྒྱ་མཐར་ *grog-mkhar* ant-hill ; also ant's foot.

བརྒྱ་ཕྱི་སྐྱོས་ *brgya-byin spros* ; མ་རུར་ *Myrabalan arjuna* the delight of Indra.

བརྒྱ་ཕྱི་མ་ *Brgya-byin mi* = བརྒྱ་ཕྱི་བཙུན་མོ་ *Brgya-byin htsum-mo* འབྲུག་མོ་ the celestial queen; the wife of Indra. Her different names are:—འཛི་མེད་དབང་མོ་ *Hchi-med dwañ-mo*; ལྷ་ལི་བཙུན་མོ་ *Lhahi htsum-mo*; ལེགས་བརྗོད་མ་ *Legs-brjod ma*; དབང་ཅེན་མ་ *Dwañ-chen ma*; ཕུ་ལོ་ལྷོ་སྐྱོ་མོ་ *Pu-lohi spros-mo*; བདེ་མོགས་མ་ *Bde-sogs ma* (*Mñon*).

བརྒྱ་ཕྱི་གཞུ་ *brgya-byin gshu* རྡོ་གཞུ་: 1. the bow of Indra, i.e., rainbow. 2. a kind of medicinal fruit.

བརྒྱ་ཕྱི་ལྷ་ལི་དབང་མོ་ལྷ་ལི་ *Brgya-byin Lha-yi hwañ-pohi miñ* the different names of Indra:—མཐོ་རིས་འདྲན་པ་ *Mtho-ris hdren-pa*; མཐོ་རིས་རྒྱལ་ *Mtho-ris rgyal*; ལྷ་ལི་རྒྱལ་པོ་ *Lha-yi rgyal-po*; འཛེར་འཛིགས་ *Hjer-hjigs*; ལྷ་ལི་ཅེ་ཅན་ *Lhahi-rñacan*; གཅིང་ཕྱེད་མགོན་པོ་ *Gtsañ-byed mgon-po*; རྫོང་ཅན་ *Rdo-rje-can*; རྫོང་ལྷ་ལྷན་དབྱེད་པོ་ *Stobs-ldam dgra-wo*; ལྷ་ལི་བདག་ *Lha-yi bdag*; འཛི་མེད་རྒྱལ་པོ་ *Hchi-med rgyal-po*; ལེགས་བྱིས་གཙོ་ *Legs-bris gtso*; གྲགས་པ་ལི་མུ་བྱུད་ *Grags-pahi mu-khyud*; མཚོད་བྱིན་བརྒྱལ་པོ་ *Mchod-sbyin brgya-pa*; བདེ་མོགས་བདག་ *Bde-sogs bdag*; ལྷ་དབང་ *Lha-dwañ*; ལེགས་སྐྱོབ་ *Legs-skyob*; སྐབས་གཟུང་དབང་ *Skabs-gsum dwañ*; ལྷ་ལི་ལྷན་ *Rgin-li ñan*; ལིས་བརྗོད་ཅན་ *Cis-brjod ñan*; གན་མ་ཀྱི་བདག་པོ་ *Gnas-kyi bdag-po*; སྤྱིན་ལ་ལྷོན་ *Sprin-la shon*; བཅོད་དགས་རངས་ *Bzod-dkas rañs*; བཞེན་བསྐྱེས་མ་ *Bshen-hsñems bzod*; མར་འབེབས་ཀྱིང་འཛོམས་ *Char-hbebs groñ-hjoms*; ལྷོ་ལྱེད་འཛོམས་ *Grol-byed hjoms*; ཕུ་ལོ་ལྷོ་ཕུ་ *Pu-lo lu-dgra*; གང་པོ་འབོད་ *Gañ-po hbod*; ཏ་རི་རྩ་ཅན་ *Ha-rihi rta-chan*; སྤྱིན་པ་གཙོ་ *Smin-pa gsod*; ཅིག་མདའི་མགོན་པོ་ *Tshig-mdahi mgon-po*; ལིག་སྐྱོང་ཅན་ *Mig-stoñ-can*; ཀོ་ལྷོ་ *Kohu çi-ka* (*Mñon*).

བརྒྱ་འཛོན་ *brgya-hdsin* མའུ་ཕྱི་ལོ་ that contains or holds one hundred objects, etc.

བརྒྱ་ལས་འདམ་པ་ *brgya-las hdam-pa* བརྒྱ་ལས་པ་ *brgya-las* ལས་གཅིག་འདམ་པ་ *brgya-tham-pa las gcig-hdam-pa*.

བརྒྱ་གཞུ་བཅོམ་ *Brgyag-brñan* n. of a Bon god who is also called ལྷ་བསངས་ *Lha-bsañs*.

བརྒྱ་གས་ *brgyags* སྐྱོད་པ་ བསྐྱོད་པ་ *mtshas-brgyags*, ལས་བརྒྱ་གས་ *lam-brgyags* provision for the journey.

བརྒྱུང་བ་ *brgyañ-wa* སྐྱོད་པ་, pf. བརྒྱུངས་ *brgyañs*, fut. བརྒྱུང་ *brgyañ*, imp. རྒྱུངས་ *rgyoñs* or རྒྱུངས་ཤིག་ *rgyoñs-çig* 1. to extend, stretch out, set out or arrange; ཀོ་བ་དང་ལག་པ་བརྒྱུང་བ་ *ko-wa dan thag-pa brgyañ-wa* to stretch hido and rope; རྫོང་བརྒྱུང་བ་ *snod rgyañ-wa* to set out a vessel; མཚོད་མེ་བརྒྱུང་བ་ *mchod-me brgyañ-wa* to put in array lamps as offerings. 2. to call a person from a distance.

བརྒྱད་ *brgyad* ལྷ་ཅུ་ eight. Symbolic Syn. བཀྲ་ལོས་ *bkra-çis*; ལྷ་ *lha*; ལྷུ་ *klu*; རྣ་ *nor*; གདེངས་ཅན་ *gdeñs-can*; སྤྱིད་པ་ *srid-pa*; ལྷོ་ *lto*; འགོ་ *hgro* (*Rtsii*).

+ བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag* = བཀག་བཞུགས་པ་ *bkah bkhyon-pa* འཇུག་ rebuke; reproof; reflection on one's conduct or act.

བརྒྱད་བུག་ *brgyad-bkug* or ལྷུད་པ་བརྒྱད་ཟློལ་ *skud-pa brgyad-sgril* thread in eight-fold twists.

བརྒྱད་བུ་ *brgyad-bcu* ལྷ་ཅུ་འདྲེན་ eighty.

བརྒྱད་ལུང་ *Brgyad-chuñ* n. of a kind of tea which is of inferior quality, largely consumed by Tibetans in general.

བརྒྱད་སྐྱོང་པ་ *Brgyad-stoñ-pa* ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one of the abridged sacred scriptures of the northern Buddhists containing 8,000 s'lokas.

བརྒྱད་ཉེན་ *Brgyad-ston* ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ the festival on the eighth lunar day of the month.

བརྒྱད་པ་ *brgyad-pa* ལྷ་ལྷོ་ 1. the eighth. 2. མར་བཅད་པ་ *tshar bcad-pa* he who finishes or puts an end to; the destroyer.

cried "give me suck," was called *Nā-la-nu* (*Pag. 14*).

ངག *ñag* वाक्, वाणी, दूरा, भारती, गौः speech; talk; word; རག་གི་རྟེན་པ་ sins committed with the tongue (in words); རག་པར་པོ་ polite speech; gentle words; རག་རྩོམ་པ་ वाक्संयम or རག་པཅད་པ་ मौनव्रत silence, observed as a monastic duty or religious exercise; the vow of not speaking, *i.e.*, of keeping silence for a definite time.

Syn. ཚེག *tshig*; ལྷ་བརྗོད་པ་ *sgra-bjod-pa*; དབྱངས་ཅན་ *dbyangs-can*; གཏམ་ *gtam*; ལོ་རྒྱུས་ *lo-rgyus*; སྐད་སྨྱེ་བ་ *skad-smra-wa* (*Mñon.*).

ངག་རྒྱུས་ *ñag-skyes* वाणीज born or produced from speech.

ངག་འབྲུག་ *ñag-hkhyal* प्रलाप, भिन्नलाप, विमिन्न-लाप delirium; unconnected speech; foolish talk; ravings (*Ñag.*).

ངག་གི་རྒྱལ་པོ་ *Ñag-gi rgyal-po* मञ्जुवीर्य; རེས་པ་ དབྱངས་ the *Bodhisattva Mañju-s'ri ghosha*, who is believed by Buddhists to be the god of speech; རག་གི་རྒྱན་ *ñag-gi-rgyan* दीपक a figure of rhetoric or speech; gen. amplication of an idea by the use of apt expressions; རག་གི་ཕྱག་རྒྱ་ བཅུ་ལྷན་ the symbolic speech or mode of expression by the configuration of the fingers; this is described as གསང་བའི་བད་མོན་གསལ་གཞི་ལོ་, mystical language in which expression by signs, *i.e.*, with the configuration of the fingers, forms the principal feature; རག་གི་དབང་ཕྱག་, བཀའ་འགྲུབ་ the lord of speech—*Jam-yang* or *Mañ-ju-s'ri ghosha*: རག་གི་དབང་ཕྱག་པར་པོ་ དབྱངས་ལ་ཕྱག་པར་པོ། salutation to *Jampai-yang*, the prince of speech (*Situ. 3*); རག་གི་དབྲུག་ *ñag-gi dbul* one poor in speech; a dumb person, v. ལྷུག་པ་ *lkug-pa* (*Mñon.*).

ངག་པར་ལོ་ *ñag-hgroš* manner of speaking or uttering words (*Cs.*).

ངག་རྒྱལ་པ་ *ñag rgyas-pa* वाक्विसर too much talking; full and detailed discussion.

ངག་རྒྱུན་ *ñag-rgyun* प्रबन्ध a discourse; also oral tradition, not recorded history.

ངག་པཅལ་ *ñag-hchal* = རག་འབྲུག་ irregular or senseless speech.

Syn. རཅལ་ཚེག་ *hchal-tshig*; ཆ་མེད་གཏམ་ *chamed gtam*; ལྷག་ཅོར་ *klag-cor*; བཟ་ཚལ་ *bab-col*; ལུ་ཅོར་ *mu-cor* (*Mñon.*).

ངག་རྒྱན་ *ñag-sñan* 1. = as met. the cuckoo. 2. pleasant voice or sweet language; one who speaks in sweet language.

ངག་གཏམ་ *ñag-gtam* verbal message; also oral tradition.

ངག་བཟུམས་པ་ *ñag-bśdams-pa* वाचि संयम, वाक्-संयत one who has controlled his speech or tongue.

ངག་འདབ་ *ñag-hdab* or རག་གི་འདབ་མ་ *ñag-gi hdab-ma* (lit. the leaf of speech) रसना the organ of tasting; རོ་འཛིན་ the tongue, v. ལེ་ *lce*: (*Mñon.*).

ངག་འཛིན་པ་ *ñag-hdon-pa* लपन to express in words; to cry; to speak.

ངག་ལྡན་ *ñag-ldan* वाङ्मान्, वाग्मिन् eloquent; possessed of (the power of) speaking.

ངག་ཕྱེད་ *ñag-byed* लपमान; the speaker.

ངག་དབང་ *ñag-dwañ* a title of learning given to some of the Grand Lamas of Tibet. Is also the first name of the present or 14th Dalai Lama of Lhasa.

ངག་དབང་ལེ་ཤེས་རྒྱ་མཚོ་ *Ñag-dwañ Ye-ces rgya-mtsho* the Lama who with the help of *Lhabzañ*, King of the country round lake *Kökönor*, conducted the Government of Tibet for thirteen years (*Loñ. 2, 16*).

ངག་དབང་ལྷོ་མོ་ *Ñag-dwañ lha-mo* वागीश्वरी देवी the goddess of speech; དབྱངས་ཅན་མ་ an epithet of *Sarasvatī* (*Mñon.*).

ངག་སྐྱོར་ *ñag-sbyor* वाग्योजना arrangement of speech (Cs.).

ངག་མ་ *ñag-ma* वाचा the speech itself.

ངག་མ་ཚང་བ་ *ñag-matshañ-wa* = ལྷག་པ་ ཀའ་སྐྱོར་ 1. one of imperfect or defective speech; a stupid person. 2. indistinct speech.

ངག་མི་ལྡན་ *ñag-mi-ldan* a dumb person; also one who cannot express himself in clear language.

Syn. ལྷག་པ་ *lkug-pa*; རྩོག་མི་གསལ་ *tshig-mi-gsal*; སེམས་བེམ་པོ་ *semṅ-bem-po* (*Mñon.*).

ངག་མེད་ *ñag-med* समाधि meditation; a state in which there is no use of speech.

ངག་ཚུབ་ *ñag-tshab* representation in writing: རྩོག་ཚུབ་ཀྱི་རྩིས་ the principal points in a representation or petition.

ངག་མཚུངས་ *ñag-mtshuñṅ* समी of uniform and consistent speech, i.e., where there is no contradiction, redundaney, or irrelevancy.

ངག་ཡིད་ *ñag-yid* वाङ्मनः the speech and the heart.

ངག་ལམ་བྱ་བ་ *ñag-lam shu-wa* to apply, or pray to, verbally.

ངག་གཤིན་ *ñag-gcer* in vulg. རྩོག་གཤིན་ or གཤིན་གཤིན་, in Sikk. cross-examination; also deposition of the plaintiff and defendant in the presence of each other.

ངག་གཤོར་ *ñag-gcor* committing to words; a promise.

ངག་གསལ་ *ñag-gsal* वाक्त्विया, वाक्त्वेष clear speech or lucid language.

ངག་ལྷ་མོ་ *ñag lha-mo* वाग्देवी the Goddess of Speech.

ངང་ I: *ñañ* = རྐྱོང་ or རྐྱིངས་ རྩིས་ 1. the nature, being, idiosyncracy; the very essence of any person or thing. 2. sphere; province; domain: རྐྱང་པའི་ངང་ = རྐྱང་པའི་རྐྱིངས་ the

essentiality of vacuity (*Çūnyatā*): ལྷ་མཁའི་ངང་ the sphere of the void space: སེམས་ཀྱི་ངང་ = སེམས་ཀྱི་རྐྱིངས་ the natural constitution of the mind: རྩོག་མ་ཉེས་བཞིན་པའི་ངང་ལ་ in a cheerful state of the mind (*Thgr.*); རྐྱང་པའི་ངང་ཉིད་ the very essence of vacuity itself (*Gl.*): ཉིད་ལྟར་འཛིན་གྱི་ངང་ལ་ལྷག་པ་བ་ to enter into the state of deep meditation: རྩོག་མ་མེད་ཀྱི་ངང་ལ་གནས་པར་གྱིས་། continue in that state of mind which is free from attachment, etc.: འཛིག་མ་རྒྱག་གི་ངང་ ལྷ་མ་འཚེ་བ། to die of fear or panic.

ངང་ II: character; disposition: རང་རན་ or རང་རྐྱད་རན་པ་ a naturally bad disposition; རང་རྐྱད་བཟང་པོ་ a naturally good disposition (*Sch.*; *Jā.*).

ངང་གིས་ *ñañ-gis* adv. spontaneously; naturally; also, acc. to *Jā.* and *Schr.*, slowly, gradually, gently.

ངང་ཅན་ *ñañ-can* natural capacity: གཏོར་པའི་ངང་ཅན་ ལྷ་མ་གྱི་ one who is naturally capable of renouncing or giving up; able to abandon. རང་ནས་ is generally used like རྐྱོན་ནས་.

ངང་བག་ཡོད་ *ñañ-bag-yod* naturally modest: རང་བག་ཡོད་ཀྱི་རྐྱོན་ནས་ཚུལ་ བྲིས་མ། his moral character in regard to his natural modesty (*A. 53*).

ངང་མ་བྱུང་ *ñañ ma-thuñ* do not be short-tempered: ཁོ་པོས་མཁའ་འགྲོ་མ་ལ་བྱ་ཡིས་ངང་མ་བྱུང་ཟེར་ནས། when I had said to the *kha-do-ma* "pray be not short-tempered" (*Hbrom. 93*).

ངང་ཚུལ་ *ñañ-tshul* natural disposition or temperament; རང་ཚུལ་བཤང་པོ་ 1. good conduct; a naturally good disposition. 2. n. of a Buddhist sage and author of Ancient India, included in the list of twenty-three sages (*M.V.*).

ངང་རིང་ *ñañ-rin* or རང་རྐྱད་རིང་བ་ forbearing; long-suffering; of cool nature: རྩན་ཅེན་གྲུབ་པ་ རང་རིང་། རྐྱིད་དགོས། in accomplishing important business one should work with great patience.

ངམ་པ *ham-pa* ངམ 1. arrogance. 2. गकर a ravine.

ངམ་མཐོང་ཅན *ham-mthoñ-can* ངམ་མཐོང་ཅན a proud, bumptious person; one who assumes the appearance of greatness.

ངམ་དུར་ཅན *ham-dur-can* given to gluttony and drinking (*Jä.*)

ངམ་རིང་ *Nam-riñ* n. of a district in Upper Tsang with a fort and monastery subject to Tashi-lhunpo.

ངམ་རུ *ham-ru* n. of a disease (*Med.*).

ངམ་ཤིང་ *Nam-šin* n. of a snake-demi-god of the nether regions.

ངམ་གྲུགས *ham-gugs* = རང་གྲུགས as a matter of course; by one's own force (of nature) or accord.

ངམ་ཤོད་ *Nam-šod* 1. = རྗེ་ཤོག *steñ-hog* upper and lower: དེ་ནས་མཚེད་དེ་ངམ་ཤོད་ཐམས་ཅད་ཅུར་མོང་། thence spreading over inundated the upper and lower parts (of the country) (*A. 92*). 2. n. of a place in Lhokha—the south-eastern district of the province of འུ (*Loñ. 2 5*): མ་ཤོད་ལྗོངས་ the lower part of ངམ་ཤོད་ (*Deb. 9, 19*).

ངར *nar* 1. fore side; front side; ངར་གཞིང་ front surface; forepart, esp. of the leg, the shin-bone, also knuckle; ལག་ངར forearm; རྩང་ངར lower part of the leg; རྗེ་ངར acc. to *Jä.* an appellation for both. 2. termin. of ང་ 'to one's self'; ངར་འཛོམས་ རྣམས་ལྟར་; ང་ ལེས་འཛོམས་ = བདག་འཛོམས་ pride; selfishness; self-interest. 3. ངར་འདྲོད་ to set on or against; to instigate.

ངར་སྐད་ *nar-skad* the sound of the roaring of lions, etc.

ངར་ངར་བོ་ *nar-nar-po* hoarse, husky, wheezing, e.g., in old age (*Thgy.*); ངར་གྲུད་ *nar-*

glud hoarseness and phlegm (*Med.*); གྲིབ་ངར་བ *gre-wa nar-wa* a hoarse throat (*Med.*; *Jä.*); ངར་ངར་ལུག་རྒྱ་ a hoarse groaning.

ངར་སྐྱབས *nar-snabs* mucus of the nose.

ངར་པ *nar-pa* stalk of plants (*Med.*).

ངར་བ *nar-wa* 1. strength; vigour; hardness (of steel); གྲི་སོགས་ཀྱི་ངར་ལུང་བོ་ *gri-sogs-kyi nar-hjam-po* the hard or soft temper of (the metal of) knife; etc. 2. cold; frost; cold wind (*Mil.*); (cf. ངར་) ངར་ལྡུད་ to steel; to temper.

ངར་ཅན་ *nar-can* 1. strong; vigorous. 2. ductile; ངར་ལྡན་ id., མཐོང་ལྡན་, strong-minded; ངར་མེད་ weak; soft.

ངར་བོ་ *nar-po* grim; strong; ferocious, (of beasts) (*Jä.*).

ངར་བྱུད་ *nar-bhud* sbst. 1. valour and strength: དཔལ་བའི་ངར་བྱུད་ཁ་ལྟོས་ཀྱི་ལུང་བུ་ the valour of a hero is indicated in his face (physiognomy). 2. vb. ངར་བྱུད་པ་ or ངར་བཏང་བ་ to temper and sharpen a steel-weapon or instrument.

ངར་འཕོལ་ *nar-hbol* strong in quality; རིའི་མདོག་དམར་པོ་ངར་འཕོལ་བོ་ཡོད་པ་ the red colour of tea is its strength.

ངར་མ་ *nar-ma* 1. irritable, passionate, impetuous (*Sch.*). 2. strong, powerful, e.g., a powerful protection (*Mil., Jä.*).

ངར་འཛོམས་, v. ངར།

ངལ་བ *nal-wa* མམ, ཡལ་མམ fatigue; weariness; resp. ལྷུ་ངལ་བ་ also ཡོང་མ་ངལ་ པའི་མམ; ལྷུག་མ་ངལ་བ་ or མཉེལ་བ་ tired mentally; བེ་མམ་, ལྷམ་, མམ་ to be fatigued, wearied; prostrate with exercise of the body.

Syn. མང་ཚད་པ་ *thañ-chad-pa*; ལྷུ་བ་ *dub-pa*; ངལ་དུབ་པ་ *nal-dub-pa* (*Mñon.*).

ངལ་ཞེན་པ་ *nal-tken-pa* (ནད་ *nañ*) ཀྱི་ལམ་མམ་ a kind of disease. [1. a kind of white leprosy. 2. weariness, languor]S.

ཇམ་ཅད་པ *hal chad-pa* to be prostrate by fatigue.

ཇམ་འཇུག་པ *hal-hjug-pa* vb. a. to tire ; to cause to be weary.

ཇམ་རྒྱགས *hal-stegs* I : a rostr ; a sort of wooden crutch to support a load on the back while resting in a standing posturo.

ཇམ་རྒྱགས II : or ཇམ་ཚུགས a bench or seat inviting repose.

Syn. བཏེ་བ *hsti-wa* ; རྫོད་པ *sdod-pa* (*Mñon.*).

ཇམ་དབབ་པ *hal-dub-pa* intensivo form of ཇམ་བ, to be very tired.

ཇམ་ཐོང་ *hal-phoñ* fatigued ; bocomo tired.

ཇམ་མེད *hal-med* ལྷན་མེད་མེད་མེད་ not wearied ; untired ; untiring.

ཇམ་འཚོ *hal-htsho* refreshment.

ཇམ་གསོ་བ *hal-gso-walit.* to euro weariness ; to take rest : विनाम, विराम, विरति rest, resting.

ཇམ་གསོས *hal-gsoñ* འཇམ་ལ་མེད་མེད་མེད་ met. for an ascetic.

६. *hi* num. fig. 34.

७. *hu* 1. num. fig. 64. 2. v. ७.བ *hunca.*

७.བ *hu-wa* རེ་དང་, རྒྱུ་དང་ to cry ; to weep ; pf. ཇམ་, resp. ཇམ་པ་། ཇམ་པའི་མཚེ་མ་, tears that have been shed (*Dzl.*) ; ཇམ་ཅད་ཇམ་པ་ weeping without cause ; hysterical weeping (*Med.*) ; ཇམ་པོ *hu-wa-po* a weeper ; ཇམ་མཁན *hu-mkhan* id.

ཇམ་འདོད *hu-hdod* རྒྱུ་འདོད་པའི་ཇམ་པ་ wishing to cry ; going to weep.

ཇམ་བོ *hu-bro* was about to cry or weep.

ཇམ་བོད *hub-bod* 1. bewailing ; crying or weeping loudly. 2. རྒྱུ་འདོད་པའི་ཇམ་པ་ n. of a hell : ཇམ་འདོད་ཚེན་པོ་ མཛཱ་རྒྱུ་འདོད་ the hell greater in suffering than *Raurava*.

ཇམ་རྫོང་ *hu-rdsi* W. sbst. a loud crying ; bawling out ; lamenting (*Jä.*).

ཇམ་རུ *hu-ru teal.*

ཇམ་རྩ་འཇུག་པ *hu-ru hjug-pa* to cause to weep.

ཇམ་ཤུར་ཅན *hu-cur-can* acc. to *Sch.* a child that is continually crying.

ཇམ་མོ *hud-mo* a sob (*Cs.* ; *Schr.*).

ཇུག་པ *hug-pa* = ཇུར་བ་ to grunt ; to snore ; to pur.

ཇུར་གླེན་ཅན *hur-sgra-can* that which grunts ; a pig ; a yak.

ཇུར་པ *hur-pa* བཟའ་བཟའ་ཀ་ duck, esp. the red wild duck, *Anas nyroca.*

Syn. རྩེ་རྩེ་ལྷུ་མ་ *ciñ-rtahi-lus* ; བཟའ་མ་ཅན་ *hkhor-lo-can* ; གཉིས་གཉིས་ལྷུ་དྲུག་ *gnis-gnis-spyod* ; མཚན་མོ་འབྲུག་ *mtshan-mo-hbral* ; འདོད་པ་ལྷན་ *hdod-pa-ltan* ; ཚ་ཀ་ *co-ka* ; འདབ་ཚགས་གསེར་ལྷན་ *hdab-chags gser-ltan* (*Mñon.*).

ཇུར་པ་ཚེན་པོ *hur-pa chen-po* 1. sheldrake. 2. n. of a celebrated Lama of Tibet mentioned in the *Mñon* (*Deb.*).

ཇུར་པ *hur-wa* to grunt (of pigs and yaks).

ཇུར་ཀ་ *hur-ka* as red as fire ; fiery-red (*Jä.*).

ཇུར་གླིག་ *hur-smrig* ཀཔལ་ལ་ is described as ཇུར་གླིག་གྱི་མདོག་དམར་མེད་ reddish yellow ; saffron-colour.

ཇུར་གླིག་པོས་ *hur-smrig gos* the robe of an ordained monk which ought to be, but is not often so in Tibet, of orange-colour ; he who wears the reddish-yellow ; a Buddhist mendicant dressed in reddish-yellow clothes.

ཇུར་གླིག་ཚེན་པོ *hur-smrig chen-po* = ཇུར་གླིག་འདོད་པ་ ཀཔལ་ལྷན་ཅན་ཅན་ a great Buddhist monk ; a monk who is great on account of his orange robe.

ངོ་ལྷན *no-khral* ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ poll-tax.

ངོ་གྲངས་ *no-graṅs* = དངོས་གྲངས་ individual number; enumeration of individual things.

ངོ་ཚེ *no-che* personal appreciation; recognition of one's service or kindness: མོ་རྒྱ་བས་དཀའ་བ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་མཛེད་ནས་ངོ་ཚེ་ལགས་དེ་ལྷན་པས་ཀྱང་མ་གནང་། (A. 103) the *Lo-tsa-wa* (on the ground of) having undergone immeasurable hardships, prayed for the acceptance of his request, but it was not acceded to.

ངོ་ཚེན་ *no-chen* (lit. the great self) a man of influence; ངོ་ཚེན་བྱེད་པ་ to intercede (only men of higher position being able to intercede); མི་ལ་ངོ་ཚེན་འཚོལ་བ་ to seek a great man to intercede; to seek intervention.

ངོ་ལྷན་ *no-ltos* = དཔོན་གཞི་ལག་ master and his servant.

ངོ་སྤྱད་ *no-stod* praise to the face of a person; open flattery.

ངོ་ནོག་ *no-thog* true; genuine; really.

ངོ་ནོན་པ་ *no-thon-pa* = ངོ་སོ་ཡོད་པ་ one in rank or position; to rise to dignity.

+ ངོ་མཚོན་པ་ *no-mthon-pa* = རྟན་གྱིས་ earnestly; pressingly; with persistence.

ངོ་ནག་ རྒྱལ་ལུ་ལུ་ 1. "black-face"; ངོ་ནག་པར་འདུག་པ་ to sit with a gloomy face; ངོ་ནག་པར་འཕྱུང་པ་ to grow sorrowful; to turn dark with fright, pain, etc. 2. n. of an *Asura*; ངོ་གནགས་ཏི་ frowning or becoming gloomy with sorrow. 3. n. of one of the 28 "curious religious sects" of Ancient India, followers of which used to paint their faces black (M. V.).

ངོ་གནོད་བ་ *no-gnoñ-wa* to be ashamed; unable to show one's face for shame.

ངོ་སྤྱོད་པ་ *no-sprod-pa* to indentify; to point out; acc. to *Jü.* to lay open the features; to show the nature of a thing; to explain.

ངོ་བོ་ *no-ḥo* མཁུ་, ལུ་མཁུ་ essence; substance; intrinsic nature; རང་གི་ངོ་བོ་ in itself; acc. to its own nature; by nature; naturally.

Syn. དངོས་པོ་ *dnos-po*; རང་བཞིན་ *ran-bshin*; རང་གཟུགས་ *ran-gzugs*; ངོ་བོ་ཉིད་ *no-ḥo-ñid* (*Mñon.*).

ངོ་བོ་ཉིད་ *no-ḥo-ñid*, v. ངོ་བོ་སྤོངས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ temperament; acc. to *Was.* character.

ངོ་ལམ་པ་ *no hbab-pa* to be dejected; adj. discouraged; downcast; in *W.* bashful.

ངོ་མ་ *no-ma* the original, v. ངོ་.

ངོ་མི་དྲག་པ་ *no mi-rtag-pa* unsteady; changeable; one who is vacillating; one who has no personality (*Yig.*).

ངོ་མི་ཚད་པ་ *no mi-chod-pa* = ངོ་མི་ཐོད་པ་ or ངོ་མི་བརྟེན་པ་ ལུ་ཕུ་ལུ་ལུ་ one who listens to or does a thing to please another which he would not otherwise have done; to be unable to refuse or oppose.

ངོ་མི་ཤེས་པ་ *no-mi-ces-pa* not knowing or recognizing; unknown; *incognito.*

ངོ་མིག་ *no-mig* in *W.* boldness; ངོ་མིག་ཅན་ or ངོ་མིག་ཅེན་པོ་ bold; courageous; daring (*Jü.*).

ངོ་མེད་སྐོག་མེད་ *no-med lkog-med* acc. to *Cs.* acting in the same manner in public as in private life; ingenuous.

ངོ་ཚ་ *no-tsha* ལྷ་, རྗེ་, རྒྱལ་ལུ་ shame; blushing of the face: ངོ་ཚ་བྱས་ pf. blushed; felt shame; ངོ་ཚ་ཏུ་འཇུག་པ་ རྗེ་པའི་ལུ་ to put to shame.

Syn. ལུ་མེད་ལུ་ *shum-byed*; མིག་དམར་ *mig-dmah*; ངོ་དམར་ *no-dmah*; འཛོམས་མཛོད་ག་ *hdsem-mdog*; བག་ཡོད་ *bag-yod*; བག་ལྡན་ *bag-ldan*; ངོ་ཚ་ཤེས་ *no-tsha-ces*; ལྷ་ལུ་ཡོད་ *khrel-yod*; ལྷ་ལུ་ལྡན་ *khrel-ldan*; ངོ་ཚ་ལུ་ཚུལ་ཅན་ *no-tshahi tshul-can* (*Mñon.*).

ངོ་ཚ་ཅན་ *no-tsha-can* one who has shame; is bashful.

ངོ་ཚ་བ་ *no tsha-wa* or ངོ་ཚ་ཤེས་པར་བྱེད་པ་ to feel shame; blush.

ངོ་ཚ་མེད *no-tsha-med* or ངོ་ཚ་ཁྲིལ་མེད shameless; immodest; impudent.

Syn. ལོག་པར་སྤྲོབས *log-par-spobs*; ལྷི་བརྟོན་ཅན *spyi-brtol-can*; དགལ་མགོ་ལྷུག་བོ *dpral-mgo-stug-po*; གདོང་ཆེན་ཅན *gdon-chen-can*; འཚོང་བམེད *htsher-wa-med*; ལྷུངས་བམེད *skyeñs-wa-med*; ལུ་ཚོར་ཚུགས་མེད *mu-cor tshugs-med*; ངོ་མི་བསྐྱེད་ *no-mi-bsrün*; གནོང་མེད *gnon-med* (*Mñon.*).

ངོ་ཚབ *no-tshab* = ལྷུ་ཚབ *sku-tshab* a representative; a proxy (*Yig. k. 53*).

ངོ་མཚན *no-mtshar* wonder ངོ་མཚན་ཅན རྣམས་ལ་wondering; wonderful; ངོ་མཚན་ཆེ amaze-ment; ངོ་མཚན་བ exciting curiosity; to be curious; to wonder.

ངོ་རླུང་རྒྱབ་པ *no-rdsun rgyab-pa* to disguise; to put under a false garb; also to garble.

ངོ་གཤོག་ག *no-gyog* or ངོ་མ་དང་གཤོག་ག་བོ = དཔོན་གཤོག་ master (himself) and servant.

ངོ་རུ *no-ru* or ངོར་ in the face; = ངོ་རང་རུ in the face of; before the eyes.

ངོ་ལོག་མཁན *no-log-mkhan* a rebel, mutineer; ངོ་ལོག་ཅན seditious; faithless; rebellious.

ངོ་ལོག་པ *no-log-pa* = ངོ་སློག་པ to turn the face against; to revolt; to rebel against; to oppose.

ངོ་བུས *no-cus* a copy from the original.

ངོ་ཤེས་པ *no-ces-pa* འཕྲིན་ལེན་པ་ to know a person or thing; to recognize an acquaintance.

ངོ་སོ *no-so* joy; sometimes for ངོ་བོ་མེད་ a high title or dignity: ངོ་སོ་ཆེ་བར་འོང་ you will have great joy; he will obtain high dignity; ལྷོ་རྩ་པ་ལོ་སོ་ལྲོན་པ་ to make presents or give alms to another to his full satisfaction.

ངོ་བྱུངས *no-sruñs* 1. regard to the opinion of others; an aiming at applause. 2. body-guard: ང་ལ་དཔོན་མེད་གཤོག་མེད་ངོ་བྱུང་མེད་ *na-la dpon-med gyog-med no-bsrün-med* I have no

master, no servant, none to guard me (*A. 7*).

ངོ་བོ་མཚན་པ *no-bso mthon-po* a high title or position; one in exalted position.

ངོ་བོ་མེད་བྱེད་ *no-bsod bya-wa* to praise one to the face; to flatter; to eulogise.

ངོ་ག *Ñog* n. of a place in Tibet where the monastery of Shong was founded by Lama *Çes-rab-mchog* of Myur (*Deb. 4*).

ངོ་གས *ñogs* ལྷོ་རྩ་ལྷོ་རྩ་ the bank of a river or lake; འཕྲུག་ངོ་གས་ = ལྷོ་ངོ་གས་ a place on the bank of a river where people crossing it; land. Acc. to *Jä.* mountain side; slope; ghaut.

Syn. འཕྲུག་ *hgram*.

ངོ་གས་ཐོབ་ *ñogs-thob* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ངོ་མ *Ñom* 1. n. of a place in Tibet (*Deb. 4 30*). 2. satisfaction: ངོ་མ་དུ་རྩུང་བ་ ལྷོ་ག་ཁོ་བོས་ ལྲེད་པ་ལྷན་མོད་ I indeed accomplished something very satisfactory (*A. 152*).

ངོ་མ་པ *ñom-pa*, pf. ངོ་མས་པ་ རྟོག་, སྐྱུ་མ་; རྟོག་ ངོ་མས་ ལྷོ་བ་ to satisfy one's self with gain; to be contented: མ་ངོ་མས་ I am not satisfied; ངོ་མས་ཅད་འཕྲུང་བ་ to drink one's fill.

ངོ་མས་པ *ñoms-pa* sbst. 1. རྟོག་ contentment; satisfaction. 2. oblation for quenching the thirst of the Yidag. 3. a hermit; a recluse in the wilderness who enjoys contentment; ངོ་མས་པ་མེད་པ་ insatiable: ངོ་མས་པར་འཕྲུང་ འགྲོག་པའི་པའ་: མ་བཞི་ his thirst will be quenched; his desire will be fulfilled.

Syn. རྟོག་པ་ *tshim-pa*; ལོག་པ་ *chog-pa*; ལོངས་བསྐྱེད་ *yoñs-bsrün*; ལག་པ་འགྲེབས་ *lag-pa-hgebs* (*Mñon.*).

ངོར་ *Nor* 1. v. under ངོ་ *no*. 2. n. of a monastery of the *Sa-skyapa* School; n. of a district in Tibet.

ངོས *nos* བཟ 1. side; margin; edge; surface; མདུན་ངོས front side; ལྗོངས་ *lho-nos* southern side or slope; ངོས་གཅིག one side. 2. = རང་ in the state of: བདེ་བ་བཟུགས་པའི་ངོས་ནས། while in the state of being happy; while prosperous; མེ་མོང་གི་ངོས་= མེ་མོང་གི་ལོགས་ the surface of a mirror; སའི་ངོས་ the surface of the earth. 3. basis or foundation.

ངོས་རྒྱུད་ *nos-rgyud* = དངོས་བརྒྱུད་ personally.

ངོས་འཕྲོར་རྟགས་ *nos-hbyor rtags* 1. a receipt or sign of having received a thing. 2. original sign or signification.

ངོས་ཟེན་པ་ *nos-zin-pa* = དངོས་ཟེན་པ་ vb. 1. to be selfish. 2. = ངོས་ལོང་ self interested: དེ་བས་རང་རྩོད་ངོས་ལོང་གསལ་པོར་ཤོད། therefore, clear of self-interest, confess your faults (*Rdsa.* 15).

ངོས་ཡངས་ *nos-yañs* འཕྲུལ་པ་མཚན་ breadth.

ངོས་ལུས་ *nos-cus* a copy from the original.

ངོས་སུ་ *nos-su* openly; publicly; plainly.

དངགས་སྒྲན་ *dñags-sñan* = དག་སྒྲན་, v. སྒྲན་ དངགས་ཀྱི་པུ་ poetry; a poem.

དངང་བ་ *dñan-wa*, pf. དངངས་ བཟིབས་, to be out of breath; to pant; to feel oppressed; e.g., when plunged into cold water, but especially when frightened and terrified. 2. to be frightened; to fear; to be afraid of: ཅེས་དངངས་ནས་ thus being affrighted.

དངངས་སྐྱེག་ *dñanñs-skrag* བཟུང་, ལྷུ་ལྷུ་ in colloq. great fear; panic.

Syn. འཛིགས་སྐྱེག་ *jigs-skrags*.

དངངས་པ་ *dñanñs-pa* བཟུང་ 1. fear དངངས་པར་ ལྷུ་རྟོ་ he became frightened. Often pleonastically joined with ལྷུག་ or འཛིགས་ or with both. 2. = རི་བྱལ་ འཛིགས་ pure; clean.

དངན་འཕྲེན་པ་ *dñan-hthen-pa* misappropriation; not returning things taken away from another.

དངར་ *dñar* or དངར་བ་ 1. nectar; sometimes used for མངར་ sweet; དངར་རྩི་ sweet taste. 2. ཚར་དུ་དངར་བ་ = རྒྱལ་བ་བྱུགས་ to put in order; to arrange properly.

དུད་མོ་ *dñud-mo* = དུད་མོ་ *ñud-mo* (*Sch.*).

དུལ་ *dñul* ཀལ་མའི་, རེ་མེད་, ལྷལ་ silver; money. The kind of silver called མཚོག་ཅན་ is imported into Tibet from Khorasan. The silver current in Tibet consists of ingots, Indian rupees, and a thin native coin, the *chō-tang* or *tang-ka*.

དུལ་སྐམ་ *dñul-skam* བཟུང་ oxide of mercury.

དུལ་སྐྱུད་ *dñul-skud* silver-wire.

དུལ་སྐེད་ *dñul-skyed* silver-belt.

དུལ་ཁ་ *dñul-ka* ལྷལ་ལའི་ silver mine; silver vein; དུལ་ཁ་འདྲན་པ་ to work a silver mine.

དུལ་ཐུག་ *dñul-khug* or དུལ་ཐུག་ money-bag; purse for silver coins.

དུལ་འགག་ *dñul-hgag* a silver cup or silver slate.

དུལ་རྒྱན་ *dñul-rkyan* goblet made of silver: དུལ་རྒྱན་ཅང་ལ་དུལ་དམ་ཅམ་རག་རྩོད། silver goblet for beer and silver cup for *arrack* (*Jig.*).

དུལ་ཅུ་ *dñul-chu* བཟུང་, ལྷུ་ལྷུ་ quick-silver.

Syn. འདོད་ཕྱིད་ *hded-byed*; འཕྲོག་ཕྱིད་ *hphrog-byed*; ས་ཐོན་ *sa-bon*; མེས་འཛིང་ *mes-heliñ*; དུལ་ཕྱིད་ *dñul-byed*; དག་པའི་ཁམས་ *dag-pahi-khams*; ཁམས་ཅེན་པོ་ *khams-chen-po*; མཚོ་སྐྱེད་ *mtshal-skyes*; ལྷུག་ཕྱིད་ *rgyug-byed* (*Mñon.*).

དུལ་ཉིག་ *dñul-tig* one of the six kinds of bitters which are, viz.:—གསེར་ཉིག་, རངས་ཉིག་, དུལ་ཉིག་, ལྷུགས་ཉིག་, ལྷུ་བཟུ་ཉིག་, ལྷུ་ཉིག་, stated to possess wonderful healing virtues.

their use one may become healthy and fine looking ; (3) མིག་སྐྱམ་གྱི་དངོས་གྲུབ་ a medicine for the eye by the use of which one is able to see things in an occult manner ; (4) ཀླུ་མགྲོགས་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the power of walking miraculously and swiftly, generally by the efficacy of some enchanted leaf or leaves ; (5) བཟུང་ལེན་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the magical elixir by using which an old man of eighty may look like a young man of twenty ; (6) མཁའ་རྩོད་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the occult process of miraculously vanishing bodily into the state of the gods ; (7) མི་རྣམས་བཞིན་དངོས་གྲུབ་ the power of miraculously disappearing from an assembly, etc., without being seen by anybody ; (8) ས་འགྲེལ་གྱི་དངོས་གྲུབ་ the power of passing through a wall, mountain, or earthly barrier, without any difficulty.

དངོས་ངན *dnos-gan* = རིད་པ་ or རྒྱུད་པ་ *sbed-pa* རྒྱུ་ལ་ lean (in body) ; thin ; emaciated.

དངོས་འཇུག *dnos-hjug* the matter or the subject of a work (*Tsa-tika*).

དངོས་རྟེན *dnos-rñed* real or substantial gain ; also obtaining one's object ; anxious ; thoughtful.

དངོས་དོད *dnos-dod* the original text ; the principal part of a work.

དངོས་པོ *dnos-po* བསུ, ལྷུ, ལྷུ་ལྷུ, རྒྱལ་པོ, རྒྱལ་པོ, བཟུང་, མཁའ་ལོ་
 1. property in gold or silver ; substance ; belongings ; goods ; furniture ; utensils ; article ; position : ངས་དངོས་པོ་དམར་དམར་རྩེར་བཞེས། I have given cash, lit. red cash or gold : རྩོ་བོ་བྱད་མེད་དང་འབྲེལ་བའི་དངོས་པོ་གང་ཡང་ཕྱག་ཏུ་མི་བཞེས། (A. 50) the Lord (Atis'a) does not touch (receive) with his hand any article connected with (*i.e.*, belonging to) woman. དངོས་པོ་མེད་པ་ immaterial, unreal ; also worthless, poor, hollow ; དངོས་པོ་མཚན་ ལུས་ལྷན་ experience ; དངོས་པོར་བྱས་པ་ = རྟོན་དུ་བྱས་པ་ བསུ་བྱས་པ་ made material, substantial ; དགའ་བའི་དངོས་པོ་ object or matter of rejoicing. 2. occurrence, events,

action 3. in Buddhism. subject matters ; properties ; virtue : དངོས་པོ་ལ་བཞི་ལམ་དགུ་ལམ་ཉི་ལུ་ཏུ་དགུའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་ཚམས་མཉམས་བཟུས་ཚམས་ངས་གང་དུ་ཡུན་པ་དེ་རྟེན་མཛད་ཅེ་ཡིན་ནོ། I have compiled subject-matters classifying them under four, nine or twenty-nine heads, that is *Sūtrānta*, wherein I have explained religious matters (*K. d. 3 73*).

དངོས་པོ་སྒྲུབ་པ་ *dnos-po sgrub-pa* to bring a thing about ; to set it on foot or a-going ; as a philosophical term, substance, matter ; དངོས་པོར་འཛིན་པ་ the belief in the reality of the existence of matter, holding it as simple and absolute. In Buddhist ontology there are eight kinds of དངོས་པོ་ མཁའ་ལོ་ or states :—(1) རྣམ་མཁའ་རྟོན་ wisdom ; (2) ལམ་ཞེས་ཉིད་ knowledge of the ways and means ; (3) བསམ་ཅད་ཞེས་པ་ཉིད་ སུལ་ཅོད་ཅེས་ཅུ་ omniscience ; (4) རྣམ་གུན་མངོན་རྫོགས་རྟོགས་པ་ the contemplation of (the possibility of) bringing all things into perfection ; (5) རྩེ་མོར་ཕྱིན་པ་ reaching the climax ; the state of attaining to the highest point of moral excellence ; (6) མཁའ་གྱིས་པ་ attainment to finality, *i.e.*, emancipation ; (7) སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཅུབ་པའི་རྫོད་པ། to attain to the perfected state of enlightenment in an instant ; (8) ཚམས་ཀྱི་སྐྱ བསྐྱེད་ཀའ་ལྷ་ the supreme, spiritual existence.

དངོས་པོ་མཚུངས་ *dnos-po mtshuñs*, v. དེས་རྣམ་

དངོས་པོ་བཞི་ *dnos-po gshi*, abbr. of བསོད་ནམས་གྱི་དངོས་པོ་བཞི་ the four articles of merit.

དངོས་མ་ *dnos-ma* original ; natural ; natural productions (*Cs.*).

དངོས་མིང་ *dnos-min* 1. the proper or real name of a thing. 2. the noun substantive.

དངོས་མེད་ *dnos-med* དངོས་པོ་མེད་པ་ ལུས་ལྷན་ unreal ; that was never born nor existed : ཚམས་མཉམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པ་ ལུས་ལྷན་ སུལ་ཅོད་ཅེས་ (M. V.) all objects are unsubstantial, immaterial, not existing (*Cs. and Was.*).

majesty is not unwell. 2. adj. (partic.) being owned by; belonging to. 3. མངའ་ཡོན་པ་ having, owning, or being in possession of (*Jü.*).

མངའ་འབངས་ *mñah-hban̄s* = མངའ་ཞབས་ བར་མ་ a subordinate; a tenant; a subject.

མངའ་མཛེད་ *mñah-mdsad* བེ་ལུ་ lord, master; མངའ་མཛེད་པ་ = དབང་ཐོབ་པ་ vb. to lord, rule over; also to own.

མངའ་འཛིན་མ་ *mñah-hdsin-ma* she who has assumed power; she who controls her husband.

མངའ་ཞབས་ *mñah-shab̄s* = མངའ་འབངས་.

མངའ་ཐོབ་ *mñah-hog* མངའ་ཞབས་པ་ subject; subjection; also under the power of; within the jurisdiction or dominion of (*Situ. 1*).

མངའ་རིམ་ *Mñah-ris* 1. = མངའ་ཞབས་ or མངའ་འབངས་. 2. n. of the westernmost province of Tibet now known as Ngari Khorsum. It formerly consisted of three districts, Purang, Shangshung, Mañ-yul, which were apportioned to the three princes of the royal family of Tibet, viz., བཏུ་ཤེས་མགོན་། དཔལ་གྱི་མགོན་ and རྩ་གཙུག་མགོན་. From this circumstance the province came to be known by the name of *Mñah-ris* (*A. 63*). Out of these three districts, Purang, Gugé (Shangshuñ), and Mañ-yul, were afterwards formed, when the province of མངའ་རིམ་བཞོན་གཤམ་ became an important part of Tibet. They are poetically described:— ལྷ་རངས་གངས་ཀྱིས་བཞོན་ Purañg surrounded by snowy mountains; ཀྱ་གེ་གཡང་ཡིས་བཞོན་ Gugé surrounded by rocky cliffs; མང་ཡུལ་མཚོ་ཡིས་བཞོན་ Mañ-yul filled with lakes. The whole country round the sources, and the upper courses of the Indus and the Sutlej, together with some of the more western parts is now called (མངའ་རིམ་འཛིན་གཤམ་) Ngari Khorsum. It also includes Rudok.

མངའ་རིམ་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* apricots from Baltistan and Nga-ri.

མངའ་རིམ་རྟུག་མོ་ *Mñah-ris Stag-mo* n. of a celebrated lama of མངའ་རིམ་ *Mñah-ris*.

མངའ་རིམ་གྱི་ *mñah-ris-ga* a kind of apricot grown in མངའ་རིམ་.

མངའ་གསོལ་བ་ *mñah-gsol-wa* 1. to be installed in power; to be nominated or appointed to a dignity or position. 2. to praise; བཏུ་ཤེས་མངའ་གསོལ་བ་ to wish auspicious success; to congratulate.

མངའ་གསོལ་བ་, v. ཏུས་ལེགས་པ།

མངར་བ་ *mñar-wa* = མངར་མོ་ མཐུར་, ལྗང་ཏུ་, རྒྱུན་ sweet; delicious; མངར་གཤམ་དཀར་གཤམ་ *mñar-gsum dkar-gsum* the three sweets and the three whites:—བུ་རམ་ *bu-ram* molasses; ལྷང་ཅི་ *sbrañ-rtsi* honey; and བྱི་མ་ཀྱར་ *bye-maka-ra* sugar (the three whites being milk, curds and butter).

མངའ་ *mñal* གམེ་, resp. ལྷམས་ རྩ་རུ་, རྩ་བུ་ the uterus; the womb; also the side of the breast, whence Buddhas are generally born lest they be contaminated by the impurities of the womb.

མངའ་ལྷུམ་ *mñal-skyes* རྩ་རུ་ཕྱུ་ all animals that are born of the womb.

མངའ་གྲོལ་བ་ *mñal-grol-wa* བསལ་, གམེ་མོ་འཕེན་ child-delivery; child-birth; to be born.

མངའ་རྒྱུབ་ *mñal-grib* contamination of the womb or pollution caused from child-birth.

མངའ་ཚགས་ *mñal-chags* or མངའ་བུ་ཚགས་པ་ རྩ་བུ་:—སྐྱེ་བ་, རྩ་ཕྱུ་སྐྱེ་བ་ 1. conception; the formation in the womb. 2. the foetus or embryo.

མངའ་འཇུག་པ་ *mñal-hjug-pa* or མངའ་བུ་འཇུག་པ་ གསལ་བ་འཇུག་པ་ entering the womb (relative to a Buddha); his incarnating himself; his assuming corporeal frame.

མངོན་དུ་ལྡང་བ *mñon-du ldatñ-wa* or ལངས་པ་
प्रत्युत्थान, अत्युत्थान getting up (from one's
seat out of respect to another person);
removal from a place; going away.

མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་ *mñon-du phyogs-pa* अभिसुख
lit. going to the front; moving forward;
proceeding.

མངོན་དུ་བྱས་ *mñon-du-byas* साक्षात्कृत, made
manifest.

མངོན་དུ་འབྱིན་པ་ *mñon-du hbyin-pa* to disclose,
reveal; to make known (one's wishes).

མངོན་དུ་འང་ *mñon-du-hoñ* अभिक्रमण advent,
arrival, coming in.

མངོན་འདྲོད་ *mñon-hdod*, अभीप्सा, अनुकर्ष,
अभिमत to wish for; earnest desire.

མངོན་ནོ་ *mñon-no* प्रजायते एष is made
known or evident.

མངོན་པ་པ་ *mñon-pa-pa* a student of *Abhi-*
dharma; one versed in that part of the
Buddhist scriptures.

མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་ *mñon-pahi ña-rgyal* अभिमान
self-respect; pride.

མངོན་པར་ *mñon-par* adv. manifestly,
openly; evidently; entirely; highly;
greatly; very; མངོན་པར་སྐབས་ཤོད་པ་, अभवकाशिक
one who has leisure or opportunity to do
an act of piety or a self-sacrifice; an
ascetic; one who remains in an un-
covered spot to practise religious austerity.

མངོན་པར་བརྟེན་ *mñon-par bskyed*, v. རྗེས་སུ་འདྲོད་པ་,
remembrance; any thought dawning in
the mind (*Mñon.*).

མངོན་པར་བྱལ་བ་ *mñon-par khyab-pa* अभिसिद्धा
to cover or encompass well; well-accom-
plished.

མངོན་པར་ཐོ་ *mñon-par-khro* अतीन्द्रिय sbst.
wrath; terrible mien.

མངོན་པར་མགྲོན་པར་བྱ་བ་ = མཉམས་པར་བྱ་བ་
to be rendered propitious; མངོན་པར་གྱུར་པ་

become manifest, clear; མི་མངོན་པར་གྱུར་པ་, तिरो-
भावना to disappear, vanish from the sight.

མངོན་པར་རྒྱལ་ *mñon-par-rgyal* अभिजात्य pride.

མངོན་པར་རྒྱལ་པ་ *mñon-par rgyug-pa* अभि-
घावन to follow with speed; to run after.

མངོན་པར་རྒྱུབ་ *mñon-par sgrub* अभिसम्पन्न well-
finished; well-accomplished.

མངོན་པར་རེས་མུང་ *mñon-par ñes-myañ* अभिनि-
र्भोग enjoyment.

མངོན་པར་ཅགས་ *mñon-par chags*, v. འཁོར་བ་

1. the transmigratory existence (*Mñon.*).
2. रचि fondness; attachment; the state
of being very much attached.

མངོན་པར་ཅམ་དུ་བགྲས་པ་ *mñon-par chal-du*
bkram-pa विकीर्ण to spread over; diffused.

མངོན་པར་མཚོད་པ་ *mñon-par chod-pa* རཱེ,
पुरस्कृत honour; to make reverence to a kind
friend or to a noble or venerable person.

མངོན་པར་བརྗོད་ *mñon-par brjod*, अवदान, अभि-
लापनता, अभिलाष full expression; elu-
cidation.

མངོན་པར་བཏུང་པ་ *mñon-par btud-pa*, अभिनमि
to pay homage; to bow down out of respect.

མངོན་པར་རྫོགས་པ་ *mñon-par rtogs-pa* अभिनि-
रूपणा, अभिसमय 1. right discernment; right
knowledge; a clear comprehension; མངོན་
པར་རྫོགས་པ་དང་ལྡན་པ་ one possessed of right
judgment and discernment; མངོན་པར་རྫོགས་
པའི་མཁའ་ལས་བྱུང་བ་, अभिसमयान्तिक one who has
been purified and perfected by the thorough
exercise of right judgment. 2. a hymn-like
discription (of a deity).

མངོན་པར་བརྗོད་པའི་གྲགས་པ་
མཚོན་པར་བྱུང་བ་ *mñon-par mtho-wa*, अमृदय
exalted; become sublime.

མངོན་པར་དྲངས་ *mñon-par drañs*, अभिनौति one
who has been conducted to the path of
deliverence—from the sufferings of trans-
migratory existence.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད *mñon-par hdu-byed*, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད།**
 1. sublime associations, ideas, views. 2. possessing origination, continuance and extinction: ཚོས་ཐམས་ཅད་ནི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པ, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད།**: སུམ་ཐོག་མའི་མེད་པ་མེད་པ་ལས་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པ, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད།**: objects are not produced, they are without origination or extinction (*M.V.*).

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hdud-pa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 bowing; bending reverentially.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hdul hos-pa* fit
 to be brought under religious discipline.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hdon-pa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 drawing out; bring out; exposing; dragging out.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hdon-pa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
Abhidharma-piṭaka, one of the three classes of Buddhist sacred writings, v. རྗེ་མེད་པ་ལྟར་གསུམ་.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par spyod* = དག་པོའི་ལས་, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 witchcraft; mystical measures for the suppression of an enemy.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par spro-wa*, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 enthusiasm; zeal for any work.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par phyogs* = མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hphags-pa* (འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།)
 gone or come out of trans-migratory existence.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par byañ-chub*, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 highest state of a *Bodhisattva*; on the brink of the position of a Buddha.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par dwan-skur-wa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 the initiation of a monk into the order of gelong or *Bhikṣu*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par sbyor*, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 full application of meanings, words and expressions in reference to religion.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par sbyor* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 occurs (in *Tirthika* works) in the sense of manifestation.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par hbyuñ-wa* (འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།)
 perfect renunciation;

escape from worldly existence with the resolution to go to *Nirvāṇa*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par brtson-pa* assi-
 duity, industry.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-mtshan* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 an evident sign.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-pa mtshan-ñid-pa*
 (འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།) he who has clearly realized the true state of things has become *Mñon-pa*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par-hdsin*, **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 attachment; passionate love.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par rdsogs-pa* com-
 plete fulfilment; perfection in all accom-
 plishments, virtues, etc.; མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་
 མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ། fully enlightened; མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་
 མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ། the attainment of perfect enlightenment, i.e., the state of Buddha.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par rab-tu hphyañ*
འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ། hangs down straightly or sus-
 pends (some ornamental fringes or silk cloth).

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par rig-pahau*
gnañ-wa cognition; knowing of.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par ces-pa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 pre-science; resp. མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་ *mñon-par mkhan-pa* **འམིཤེས་པར་འདུ་བྱེད་པ།**
 certain gifts of supernatural perception, of which six kinds are enu-
 merated: (1) ལྷའི་མིག་གི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 seeing anything clearly as if with divine sight. By the exercise of this power
 one can see (realize) the sufferings of all kinds of living beings; (2) ལྷའི་རྒྱུ་ལྷའི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 divine hearing in a perfect man-
 ner. By the exercise of this knowledge one
 can hear the sound of ལྷའི་རྒྱུ་ལྷའི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 (the smallest insect) and understand the different langua-
 ges articulate and inarticulate of all living
 beings; (3) ལྷའི་རྒྱུ་ལྷའི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 knowledge of another's heart; ལྷའི་རྒྱུ་ལྷའི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 knowing
 of another's thoughts; ལྷའི་རྒྱུ་ལྷའི་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།
 serial

རྫོང་པ *rñod-pa*, pf. བཞོས *brños*, fut. བཞོད *brñod*, acc. to *Cs.* and *Jā.* བཞོ *brño*, imp. རྫོང *rñod* or རྫོས *rños*. 1. to parch (barloy, wheat, or rice); to bruise; to roast; to fry, *e.g.*, meat in a pan. 2. acc. to *Cs.* to deceive.

རྫོབ་པ *rñob-pa* in *Ld.* to be able, v. རྫོབ *rño-wa*.

རྫོས་བཞོད *rñom-brjid* (cf. རྫོས་པ) splendour; stateliness; majesty; རྫོས་བག་ཅན *rñom-bag-can* grand; majestic; terrible.

རྫོས་པོ *rñom-po* bright; brilliant; majestic; shining.

རྫོལ་བོན *Rñol-Bon* the earliest stago of the Bon religion of Tibet known by the name of ལྷ་རྩུ་ or *Scastika*, which flourished before the second century B.C.; said to have been introduced in Tibet during the reign of the seventh descendant of King གཤམ་ཁྱིའ་བཙུན་པོ་ (J. Zan.).

རྫོས་ཁྱིའ་ *rños-khyer* one who has caught the skin disease called རྫོ *rño*.

ལྷ་ *lña* བཞུ་ five: ལྷ་ག *lña-ga* or ལྷ་ཀ་ all the five; each of the five; ལྷ་བཞུ *lña-rgya* བཞུ་མའ་ five hundred; ལྷ་བཅུ *lña-bcu* བཞུ་མའ་ཅུ་ fifty; ལྷ་བཅུ་དྲུག་ཅེག་པ་ བཞུ་མའ་མཉམས་ the fifty-first: ལྷ་ཅེ *lña-cha* བཞུ་མཉམས་, བཞུ་མཉམས་ the fifth part or share.

ལྷ་མཚན་ *lña-mchod* lit. the five offerings; but the term signifies the religious service with illumination on the anniversary of the birth of Tsong-khapa, the great Buddhist reformer of Tibet, which generally falls in the month of November, *i.e.*, about the 25th of the 9th Tibetan month. It is observed in every house in Tibet.

ལྷ་རྫོང་ *lña-ston* བཞུ་མཉམས་ five thousand.

ལྷ་རྫོན་ *lña-ston* བཞུ་མཉམས་ the fifth festive ceremony generally observed.

ལྷ་མཚན་ *lña-tham* a Buddhist monk who does not possess any knowledge of the ritual and the contemplative practice of Buddhism.

ལྷ་བཅུ་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *lña-bdo sñigs-ma ma-ruñs tshe* (*Hbrom.* 25).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lña-drug-hgro* in Tibet when one borrows grain he has, as a rule, to give back one measure more for every five measures he had taken. This is called the payment—six for five measures of agricultural loan.

ལྷ་ལྷ་ *Lña-dan* བཞུ་མཉམས་ n. of a city in ancient Kho-ten known in Tibet under the name of Li-yul.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *Lña-sde bzah-po* the five early disciples of Buddha:—Kauṇḍinya, Aṣvajit, Vāṣpa, Mahānāmān, and Bhadrīka, who first received his teachings (*Yig.*).

+ ལྷ་པ་ *lña-pa* བཞུ་མཉམས་ 1. the fifth; བཞུ་མཉམས་ the fifth day after the full or new moon, བཞུ་མཉམས་. 2. n. of a tribe in Tibet. 3. ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ ལྷ་པ་ a name for a Buddhist monk's raiment. 4. the fifth path: ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ ལྷ་པ་ the ten have gone before on the fifth path (*Yig.*).

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *lña-pa niḍ* བཞུ་མཉམས་ the fifth state, *i.e.*, death.

ལྷ་པོ་ *lña-po* བཞུ་ the five.

ལྷ་པོ་རྫོན་ *lña-pahi-don* = ལྷ་པོ་རྫོན་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the five sciences.

ལྷ་པོ་རྫོན་ལྷ་པོ་ n. of a singing bird, v. ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་.

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *lña pahi-lam* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the way to the fifth state, *i.e.*, death.

ལྷ་བཞུ་ *lña-wa* a flash (of lightning).

ལྷ་ཅེན་ *Lña-rtsen* བཞུ་མཉམས་ or ཅེན་, a game played with five dice; ལྷ་ཅེན་ n. of the Yaksha who is custodian of wealth; one of the eight generals of Vais'ravana (*Yig.*).

ཇ་བ *śā-wa* = ཇ་པ or ཇ་བར = མོ་རེངས་ བྲའ་
dawn; very early in the morning: མང་ཇ་བར་
to-morrow early morning.

ཇ་མ *śā-ma* ཕུལ་, བྲའ་བྱི, བྲའ་ཚུ ཇ་མ་
the first-named; the earlier one; anterior in
time and place; the first; the foremost in a
series; ཇ་མ་བཞིན་ ཕུལ་བའུ་ as before; as the one
gone before; as the earlier one; ཇ་མའི་དུས་ in
early times.

ཇ་མོ *śā-mo* earlier; bygone; ཇ་མོ་ནས་ long
before; from former time.

ཇ་མའི་ཇ་མ *śā-sa* breakfast; the morning food;
food taken early in the morning.

ཇ་རོལ་ *śā-rol* of old time; past ages;
ཇ་རོལ་དུ་ before; in time past; gone before.

ཇ་ལགས་ *śā-lags* = ལེན་པོ་ in Teang a return
visit or entertainment.

ཇ་ལ *śā-ḥa* = ལྷ་ལྷོ་ཇ་ལ་ straps for binding
things to a saddle; ཇ་ལ་ the straps which go
round the hind part, and called ལ་བཏགས་ལྷོ་
ཇ་ལ་ལ་ནད་རྒྱལ་དང་ (*Lhamo ḥstod-pa*).

ཇ་ལས་ *śā-ḥas* very early.

ཇ་ལུགས་འདྲེན་པ་ *śā-ḥugs ḥdren-pa* the accen-
ting of the first syllable.

ཇ་མོར་ *śā-sor* ཕུལ་ 1. before; in the first
place; first of all; at first. 2. anciently; in
olden times.

Syn. ཇར་ *śār*; ཇོན་དུ་ *śāon-du*; ཇ་མ་ *śā-ma*
(*Mñon*).

ཇ་ཏར་ *śā-har* a kind of tea.

ཇགས་པ་ *śāg-pa*, also ཇགས་པ་, pf. བཇགས་, fut.
བཇག་, imp. ཇག་ *śāog*, to praise, commend,
extol; to recommend: བཞོན་པར་ཇགས་ it is
recommended to go; བཞོན་བཇགས་པ་ praising;
singing praise; བཇགས་པ་པོ་ a praiser, com-
mender (*Cs.*); བཇགས་པར་ལོས་པ་ worthy of
praise; བཇགས་ལྡན་ praised; also n. of Buddha's
horse; བཇགས་གསོལ་ thanksgiving.

ཇགས་ *śāgs* 1. praise; encomium (*Cs.*).
2. མན་ magical formula consisting mostly
of strings of Sanskr̥t syllables in the
recital of which perfect accuracy is re-
quired. These are used in invoking and
coercing deities and demons, and are the
equivalents of the famous mantras and
dhāraṇi of Sanskr̥t Buddhism; ཇགས་རྒྱལ་པ་
śāgs-sgrub-pa, ཇགས་སྐུལ་པ་ *śāgs-spel-wa*, to
recite mantras; to pronounce charms or
incantations; ཇགས་ཀྱི་ཐེག་པ་ མན་ཡུལ་ the mysti-
cal or *Tantrik* doctrine of the Buddhists,
v. ཐེག་པ་ *theg-pa*; ཇགས་ཀྱི་དག་ཕྱེད་ རེ་བེ་
clarified butter (used in the sacrificial fire); ཇགས་ཀྱི་
ལྷོད་པ་ *śāgs-kyi spyod-pa* མན་ལམ་ལམ་ mysticism;
the practice of the mystic cult.

ཇགས་འཇར་ *śāgs-ḥeḥar* མན་འཇར་ one who
ministers charms, a professor of mysticism;
ཇགས་འཇར་པ་ or ཇགས་འདྲེན་པ་ to carry dhāraṇi
charms about one's self.

ཇགས་བཏུ་པ་ *śāgs-btu-wa* མཚུ་ལྷན་ extracts
of *mantra* or charms.

ཇགས་ཇེ་གཟུམ་ *śāgs-sde-gsum* acc. to the
Buddhist as well as the Bon-po = ཇེ་རིགས་ ཇགས་
the external or ritualistic science. 1. the
external spells by which a god or goddess
is propitiated or brought under one's power
so as to obey the wishes; ལྷ་གསང་ཇགས་ རུ་ཇ་
མན་ the secret charms by the efficacy of
which a *Tantrik Bodhisattva* either in his
wrathful manifestation or in his milder
form is propitiated. By dint of charms,
he mysteriously unites with a female
who having acquired similar perfections
and merits like himself, is thus prepared
spiritually for such a union. Both having
attained to the same degree of spiritual
culture and sitting in each others embrace
vanish, it is believed, into the state of
Nirvāṇa. This practice is called ལམ་ལྷོད་

mkhab-spyod. 2. གསང་ཐགས secret written charms; གཤམ་ཐགས གཤམ་ཐགས charms which contain efficacious significations and are capable of over-powering or coorcing spirits. These charms are generally inscribed on cloth, paper, or wooden boards. 3. རིག་ཐགས, v. རིག spells.

ཐགས་པ་ *shags-pa* འཇིགས་པ་ one versed in the Tantra cult of the Buddhists; one who practises mysticism.

Syn. ལུས་པ་ཚན *nus-pa-can*; མཐུ་ལོ་ཆེ *mthu-bo-che*; ཐགས་པ་འཆར *shags-hchañ*; བསྐྱེད་པ་འཕྲོ་བུ་ལ་ *bsruñ-hkhor-pa*; བཏུན་བདག *bstan-bdag*; འཛོམས་ཕྱེད *hjoms-byed*; རྗེ་འཛོམས་ *rdo-rje-hdsin*; ཐགས་ཅེན *shags-chen* (*Mñon.*).

ཐགས་པོན *shags-bon* for ཐགས་པ་ and པོན་པོ *Bon-po*.

ཐགས་བཏུན་མར་གྱི་རྒྱལ་པ་ཚན *shags-btsun mar-gyi rkyal-pa-can* n. of an ointment for wounds and sores (*Sman. 350.*).

ཐགས་རིགས *shags-rigs* ब्राह्मण *Brāhman*.

ཐངས་ཤིང་ *shāñṅ* = དངས་, v. དངས་པ་.

ཐངས་སྐྱལ་ *shāñṅ-skrag* = དངས་སྐྱལ་ panie; sudden fear.

ཐངས་ཕྱེད *shāñṅ-byed* མཐིམ་པ་ very fearful, terrific; panie stricken.

ཐོན་ *shan* for ཐོ་ or ཐོན་ *shon*, ཐོན་ཆད་ formerly; before; previously, opp. to now: འཚར་ལ་ ཐོན་པ་ཐངས་ Charka was sent previously or at first.

ཐོན་བྱ་ *shan-bu* a medicinal herb.

ཐོར་ *shar* ཕར་ལྱུང་, པུལ་ adv. of time, used for ཐོར་ *shā-ru*, before; beforehand; previously; formerly; at first; ཐོར་ནས་ from before; ཐོར་མེད་པ་ what has not existed before; an innovation; ཐོར་མ་གུས་པ་ what was not done before; ཐོར་ལོངས་ to get up first; one who has risen first or early; ཐོར་གྱི་སྐྱེལ་གསོལ་ to have or avail of a former arrange-

ment or system; ཐོར་གྱི་ཡི་གེ་རྫོང་པ་རྣམས་ old or early records; the writings of antiquity; ཐོར་བ་ the former; first mentioned; ཐོར་གྱི་བས་ = ཐོར་ལས་ཀྱང་ or ཐོར་བས་ཀྱང་ than, before: ཐོ་བ་བྱ་ཐོར་གྱི་བས་ཀྱང་ཉེད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཚེས་དུ་གདལ་བ་ལ། “the prince was superior even to those who preceded him, i.e., even he excelled his predecessors.” Although ཐོར་ occurs almost exclusively as a temporal adv., it is used in the sense of a local postp. in the honorific expression ཐོན་ཐོར་, before his eyes, in his presence.

ཐོར་རྒྱེས་ *shar-skyes* = མ་ལོཾ་; མཐུན་མཐུན་ an elder brother.

ཐོར་ཉེན་ལྟར་ *shar-khyun tar* or ཐོར་རྒྱུན་ལྟར་ as usual; in the ordinary course; as formerly.

ཐོར་ཁྲིམས་ *shar-khrims* (*shar-thim*) early laws; previous punishment or conviction.

ཐོར་འབྲུར་ *shar-hkhyur* = ཐོར་མའི་སྟོལ་ former custom or usage.

ཐོར་རྒྱས་ *shar-rgyas* early diffusion or earlier propagation.

ཐོར་འཇགས་ *shar-hjags* givon as before; as before.

ཐོར་ཇིས་ཚན་ *shar-rjes-can* one who follows or acts according to precedents; ཐོར་མའི་ལས་ ལུགས་སྟོལ་ *shā-maḥi lam-lugs-srol* the old or former customs.

ཐོར་རྟོགས་ *shar-rtogs* = ཐོར་མ་ནས་རྟོགས་ *shā-manas rtogs* premeditated; thought of before; anything done after much consideration.

ཐོར་ལྟར་ *shar-tar* as before.

ཐོར་འབྲུང་ *shar-hthuñ* anything that is to be drunk first; an early drink.

ཐོར་དངས་ *shar-drañṅ* (ཐོན་འདྲིན་པ་ *shon-hdren-pa*) པུལ་ཀ་ formerly invited.

ཐོར་གཞོན་ *shar-gnod* aggression; doing mischief without provocation.

ཐོར་ས་ *shar-ma* sharp, intelligent, quick of apprehension.

ཐོན་གྱི་ལྷན་པ་བཞུགས་པའུགས་པ་ *ñon-gyi rgyal-washugs-bshugs-pa* ཕུང་འགྲུབ་ལྷན་པ་ when the first Buddha was still living; ཐོན་གྱི་འཆར་གཞི *ñon-gyi-hehar-gshi* former matter or subject; ཐོན་གྱི་ཚོགས་ *ñon-gyi cho-ga* ཕུར་ཆོས་ the preliminary ceremonies or rites; ཐོན་གྱི་མཐའ་ *ñon-gyi-mthah* ཕུར་ཆོས་, the end of a preceding one; ཐོན་གྱི་མུ *ñon-gyi mu* ཕུར་ཆོས་ former boundary or limit; the starting point; ཐོན་གྱི་དུས་མཚའ་ *ñon-gyi dus-sam-tshe* ཕུར་ཆོས་ or ཕུར་ཆོས་ former or olden times. This word has more commonly the temporal signification, whilst ཐོན་ལ་ refers most frequently to place and position.

ཐོན་སྐྱེས་ *ñon-skyes* ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་, the first-born; born before; the first-born of Brahmā; a Brāhmaṇ; an elder brother.

ཐོན་གྱི་རབས་ *ñon-kyi rabs* 1. ཕུར་ཆོས་ ancient history; legends. 2. ཕུར་ཆོས་ former generation.

ཐོན་འགོ་ *ñon-hgro* ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་ one going before; precursor: ཐོན་དུ་འགོ་ *ñon-du hgro*, ཐོན་དུ་སྐྱོད་ལས་པ་ *ñon-du stsogs-pa* ཕུར་ཆོས་ the preamble or the introduction of a work.

Syn. ཕུར་ཆོས་ *gnah-bo* (*Mñon*).

ཐོན་ཆད་ *ñon-chaḍ* in former times; anciently: ཐོན་མེད་མ་ཡིན་ཐོན་ཆད་མ་གྲགས་པ་ *ñon-med ma-yin ñon-chaḍ ma-grags-pa* not that it did not exist before, but it was not known formerly.

ཐོན་འདུག་ *ñon-hjug* anything fixed to the fore; a prefix; a prefixed letter.

ཐོན་དུ་ *ñon-du* or ཐོན་ལ་ *ñon-la*, adv. and postp. before; formerly; at the head; in advance; in front of. Of the various forms of cognate meaning, this is the most usual and regular; ཐོན་དུ་འགོ་བ་ *ñon-du to go before; precede; ཐོན་དུ་འདུག་པ་ ñon-du hjug-pa to put or place before; ཐོན་དུ་འདྲན་པ་ ñon-du hdren-pa ཕུར་ཆོས་: one drawing*

before, leading; a guide; ཐོན་དུ་གནས་པ་ *ñon-du gnas-pa* placed or located in front; existing from before; ཐོན་དུ་བྱས་ *ñon-du-byas* ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་ promoted; remunerated; honoured; visited; ཐོན་དུ་བྱས་ནས་ *ñon-du byas-nas* ཕུར་ཆོས་ ཕུར་ཆོས་ being respected; ཐོན་དུ་བཞག་པ་ *ñon-du bshag-pa* = ཐོན་དུ་བཞག་པ་ placed before.

ཐོན་དུས་ *ñon-du* ཕུར་ཆོས་ ancient time; olden times; of yore.

ཐོན་དན་ *ñon-dran* recollecting the events of former times; ཐོན་དུ་འགྲུབ་ལྷན་གྱི་གཏམ་ *rjes-yoñ ñon-dran-gyi gtam* stories of olden times (which have) come down.

ཐོན་ནས་ *ñon-nas* from a former time.

ཐོན་པོ་ *ñon-po* or ཐོན་མོ་ *ñon-mo* 1. ཐོན་མོ་ སྐོལ་ blue. 2. stale; old.

ཐོན་པོ་བཞིན་ *ñon-po hshin* = ཐོན་པོ་བཞིན་ the blue sky, the nature of which is blue as of old; ཐོན་པོར་འགྱུར་ *ñon-por-hgyur* (མི་དུང་ མི་བདུབ་) to go out of use; become old and useless.

ཐོན་ལྷག་ *ñon-phyug* rich from the beginning; rich at first; formerly rich.

ཐོན་ལྷག་པར་གྱུར་ *ñon phyug-par gyur* was formerly rich.

ཐོན་བུ་ *ñon-bu* a vegetable; n. of a medicinal plant, *Delphinium Kashmirianum*: ཐོན་བུ་མུ་མེད་ནད་ནམས་འཇམ་པོར་ལྷོད་ *ñon-bus chu-ser naḍ-rnams hjam-por sbyoñ*.

ཐོན་བྱུང་ *ñon-byuñ* ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་ history; ancient account: ཐོན་བྱུང་བ་ *ñon-byuñwa* ཕུར་ཆོས་ anything happened before; early events; gone before.

ཐོན་བྱས་ *ñon-byus* ཕུར་ཆོས་, ཕུར་ཆོས་ destiny; fate.

ཐོན་འབྲས་ *ñon-hbum* n. of a botanical work; 'the hundred thousand vegetables' (*Cs.*).

ཐོན་སྐྱེས་ *ñon-sbyañs* culture of a former birth; early development; ཐོན་སྐྱེས་ཀྱི་ལྷན་པ་

ñon-sbyahs-kyi cugs by dint of culture in a previous existence (*Yig.* 7).

ཐོན་མ *ñon-ma* 1. 前, the former (when two persons or things are spoken of); ཐོན་མ་ནམས *ñon-ma rnam*s the former (persons or things). 2. beginning; ལྷ་ཁང་བཙུག་པའི་ཐོན་མ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་ཏེ a beginning to build temples was made at Lhasa.

Syn. ཐོན་མ *ñā-ma*; ཐོག་མ *thog-ma*; དང་པོ *dañ-po*; འགོ་མ *hgo-ma*; ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མ *gnah-wa (Mñon.)*.

ཐོན་མོ *ñon-mo* ལྷ་ས་ the first; a vegetable.

ཐོན་མོ་ཆབ་བདུན *ñon-mo chab-hdran* (lit. the vegetable which draws out water). 1. n. of a medicinal plant which is largely used in dropsy. It grows on the plains as well as in the clefts of rocks in Tibet. 2. དང་ལ་ལྷ་ས་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ, ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ (*Mñ.* 4).

ཐོན་དམར་ཅན *ñon-dmar-can* नीललोहित 1. blue and red; purple. 2. an epithet of S'iva.

ཐོན་ཚ *ñon-tshe* olden times.

ཐོན་བཞིན *ñon-bshin* as formerly.

ཐོན་ཡང་བཞིན་ནམས་བྱས་པའི་ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ merits of former existence (*M.V.*).

ཐོན་རབས *ñon-rabs* ཐུགས་ཀྱི་ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ previous generation; ཐོན་རབས་ཀྱི་ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *ñon-rabs-kyi gtam* traditions of antiquity.

ཐོན་རོལ *ñon-rol* = ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ by-gone time or period.

ཐོན་ལ་བཞིན *ñon-la bçad* ཐུགས་ཀྱི་ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ previously stated; explained before or said before.

ཐོན་ལས *ñon-las* नियति, विधि, देव, समय former actions; an accident; an event over which one has no control; from before.

ཐོན་བསལ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *ñon-bsags-mthu* power due to merits formerly acquired, v. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ or དགེ་ལེགས་. 1. virtue; piety. 2. paradise. (*Mñon.*).

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñā-wa* to reap.

བཅོད་ལས *brño-yas* n. of a number.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñad* 1. = ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ 2. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *nas bñod-pa* to crop barley. 3. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *(Situ. 77)*.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñad-pa* to seduce decoitfully (a woman or man) (*Sch.*); also to draw out; to distill; to extract the juices of.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñad-wa*, v. ཐོན་མོ.

ཕྱི་བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñan-pa* = ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *mchod-pa* ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ to honour; to worship.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñab-pa* 1. acc. to *Sch.* = ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ. (2) acc. to *Lex.* ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ or ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñams* = ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ passionate (*Situ. 99.*).

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñah* crops; ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ harvest fit for the sickle (*Situ. 77*).

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñas* reaped; ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ reaped the harvest (*Situ. 75*).

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñas-pa* ཐོན་མོ tempted, entrapped.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñub*, pres. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *dbugs-brñub*, ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñubs*, past “ ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *du-wa brñubs* (*Situ. 75*); ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñub-byah* *ñman* medicine to be inhaled.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñubs* ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ drawn in (breath or water); ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ drunk.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñul* pf. of ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *rñul-wa*.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñog-pa* to point out others' fault; seek out faults; also to search out a lost article.

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñod* 1. pf. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñod-byah* *nas* barley to be cropped (*Situ. 77*). 2. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *bud-med-brñod-pa* to seduce a woman (*Situ. 75*).

བཅོད་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *brñon* ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ dividing (discovery) pf. ཐོན་མོ་ལྷ་ས་ལ་བྱས་པའི་ཐོན་མོ *ri-dbags brñon-to* hunted a wild animal (*Situ. 77*).

བའོ་ནཔ *brñon-pa*, vb. pf. and fut. བའོན *brñon* 1. to pursue wild beasts; to hunt; to seduce བུད་མེད *bud-med*, esp. to sensual indulgence (*Jü*): རྡོན་པས་རི་དགས་ལ་བའོན *rñon-pa sri-dbags-la brñon* a huntsman chases a wild animal. 2. sbst. རྟ་མཉམ་, རྟ་མཉམ་, ལུ་ལྷ་མཉམ་ fowler; huntsman; རྟ་མཉམ་, རྟ་མཉམ་ hunting; རྡོན་པ་མོ་ *rñon-pa-mo* a hunting woman; a huntress (*Cs.*): རི་དགས་བའོན་རྟ་ *ri-dbags brñon-to* have been hunting game.

བའོ་གས་ལྷན་ *bsñags-ldan* कण्टक, कण्टक n. of Gautama's horse on which he left his home.

བའོ་གས་པ་ *bsñags-pa* = བའོ་དྲེད་པ་ ལྷན་པར་བའོ་དྲེད་པ་ 1. praise, eulogy; བའོ་གས་པ་, བའོ་གས་པ་ praised; བའོ་གས་པ་ རོས་ *bsñags-hos* བའོ་གས་པ་, བའོ་གས་པ་ praise-worthy. 2. description.

བའོ་ས་པ་ *bsñal-wa* to be faint or exhausted (*Cs.*), v. ལྷན་པར་བའོ་ས་པ་ *sdug-bsñal*.

བའོ་ས་པ་ *bsñas-pa* to place the head or body upon a cushion; to recline.

བའོ་བ་ *bsño-wa* 1. བའོ་བ་ བའོ་བ་ the end v. རྡོ་བ་ *bsño-wa*. 2. a blessing, བའོ་བ་གཞན་གྱི་དོན་དུ་ *bdag-gshan gyi don-du* cf. རྡོ་བ་ *bsño-wa*. 3. mouldy; rotten (*Cs.*).

བའོ་གས་པ་ *bsñogs-pa* = མཚན་ལྷན་པ་, pf. བའོ་གས་ *bsñag*, imp. རྡོ་གས་ལེག་ *bsñogs-cig* (*Situ*. 75).

བའོ་ས་པ་ *bsños-pa* संकल्प resolution: བའོ་ས་པ་ས་ བའོ་ས་པ་ *bsños-pas bsgyur-wa* परिणामना 1. to make a firm resolve to go the way of *Nirvāṇa* or to do any act of piety. 2. final consequences of Buddhistic enlightenment, viz., showering of blessings on the afflicted. Compare—

यत् किञ्चिद् जगतो दुःखं तत् सर्वं मयि पचताम् ।
बोधिसत्त्वशुभैः सर्वैः जगत् सुखितम् अस्तु च ॥ (*Bodhi*)
“Let whatever sufferings the world has, come to me! may the merits of the *Bodhi-sattvas* make the world happy!”

ཅམ་པ་ཏ་ལོ *cam-pa ta-lo* in Tsang, the mallow (*Jä.*).

ཅམ་པོད *cam-pod* in *Ld.* a bunch of flowers, sprigs, etc., a handful of ears of corn (*Jä.*).

ཅར *car* 1. (*Lex.*) ཅར་རེ; acc. to *Cs.* ཅ་རེ continually, always; with numerals; གཅིག་ཅར་ at the same time, opp. to one after the other, successively (*viz.*, doing or suffering a thing, sleeping, dying, etc.). 2. at once, on a sudden, opp. to gradually; ལྔ་ཅར་ all the five together.

ཅར་མར *car-mar* always, continually (*Sch.*).

ཅར་རས *car-ras* = འཛོམས་རས་ a small apron to cover the privy parts.

ཅར་རེ *car-re*, *v.* ཅར་ *car.*

ཅལ *cal* or ཅལ་ཅལ་ noise (*Cs.*); ཅལ་ལྷག་ rumour, (false) report. ཅལ་ཚལ་ or ཅལ་ཚལ་གཏམ་ idle talk, nonsense (*Jä.*).

ཅས་ཅུས *cas-cus* 1. བར་ཚུན་ལ་འཚུམ་པ་ distorted; to be obstinately perverse; twisted; awry. 2. acc. to *Sch.* = ཅ་ཅུས་.

ཅི I: num. fig. 35.

ཅི II: ཀིམ, ཀམ་ 1. gen. used in books though not commonly in colloq.: what? ཅིའི་ of what? ཅིའི་ཕྱིར་ or ཅི་ཕྱིར་ why, for what, for what object? ཅིའི་དོན་ལུ་ in whose interest, for what purpose? ཅིའི་ཚེད་ལུ་ or ཅིའི་སྐད་ལུ་ why? དེ་ཅིའི་ཕྱིར་གྱི་ན་ this wherefore? why this? "if so it is asked." ཅིའི་འདྲམ་ལུ་ what sort of fruit; the fruit of what? ཅིའི་རེ་ what kind of mountain, hill; ཅི་ also like an *adj.*, is placed after the word to which it belongs: ལྷ་ཅི་ལས་ for what reason; ཅུ་ཅི་ལས་ on what account? 2. why? wherefore? བདག་ལ་དེས་ཅི་མ་ཚག་། "why should

not that suffice me"? ཅི་མི་སྤྱོད་ why do you not procure; བསམ་ན་ཅི་མ་ལེགས། I (you) considered, why would not that be a good thing? དེ་འབྱུང་ན་ཅི་མ་རུང་། if that happened, why should it not be desirable? 3. in conjunction with other words ཅི་ signifies how? 4. inst. of a note of interrogation, *e.g.*, in: ཅི་གནང་ for གནང་ངམ, ག་དེགས་པར་ཅི་གནང་། "do you allow (me) to come"? (*Jä.*) In the colloq. of *C.* ཅི་ *ci* is almost invariably re-placed by གང་ *gan* both in the sense of "what" and "which"; whereas, properly གང་ means "which" only, and ཅི་ means "what."

ཅི III: correlatively which, what; whatsoever; everything. ཅི་ as a correlative ought properly always to be written ཅི་; yet not oven in decidedly eorrelative sentences is this strictly observed: ཅི་ཕྱིན་ན་འདྲ་། whatever I may do; ཅི་བཀྱི་བཀའ་ཉན་ཏི་ དེད་ཀྱིས་བསྐྱབ། whatever we may be bidden to do, we shall obediently perform. ཅི་སྐྱུར་ also ཅི་སྐྱུར་གྱི་ལ་ as quickly as possible; also ཅི་ may = at any rate: ལྷན་ཅི་དངས་ he must be invited here at all events (*Jä.*).

ཅི་ག་ *ci-ga* what? colloq. ཅི་དགར་, ཅི་དགར་བར་ whatever one may wish; at pleasure; *ad libitum.* ཅི་ག་ཅི་ཡིན་ནམ་ what is it? ཅི་གར་ = ཅི་ཏྲར་ in what manner, how?

ཅི་བཀྱི་ *ci-bgyi* ཀིརྩལ་ a servant, valet; one who does what he is ordered to do.

ཅི་འགྲོ་ *ci-hgro* = གང་དུག་ whatever is good: ལྷོགས་ལམས་འད་ནས་ཕྱིད་ཀྱི་རྩིས་ལུ་ ཅི་འགྲོ་ཕྱིད། from all sides, whatever is good is accredited (accounted) to you (*A 133*).

ཅི་ཚག་ *ci-cog* = ཅི་ཡོད་ what or whatever is.

ཅི་བཤྲོད་ *ci-bröd* ཀིམ་ཅུརྩལ་ what has been stated or told.

ཅི་བཞིག་ *ci-shig* whatever; something; anything: ཅི་གྱི་ལུ་དགོས་པ་ for what purpose it is wanted.

ཅི་ཅིང་ *ci-sned*, བ. ཅིང་ *sñed*.

ཅི་ཅྲར་ *ci-ltar* ལོ་ཅི་ཅྲར་ like what? ཅི་ཅྲར་ ལྷུ་ལ་ལོ་གཏམ་བྲས་སོ་ "he related how it happened."

ཅི་ཅྱེ་ *ci-ste* but if; if however.

ཅི་ཅྱོ་ *ci-sto* what does it matter?

ཅི་དག་ *ci-drag* what to do; what is to be done; what is the matter?

ཅི་བདེ་བ་ *ci-bde bu* གོ་བཤམ་འདུག་ 1. what is well, good; what pleases; as it pleases them; as they like. 2. name of a section of *Tantrik* Buddhists in the monastery of *Vikramasīla* during *Atis'a's* time.

ཅི་འདོད་པ་ *ci-hdod-pa* ཕམ་ཡི་མཚན་ whatever one wishes; as much as desired; whatever (they) wish; ཅི་འདོད་པ་བཞིན་ཐོབ་པ་ to get according to what one wishes [an attribute of a *Bodhisattra* (*M. V.*)].

ཅི་འདྲ་བ་ *ci-hdra-wa* ལོ་ཅི་འདྲ་བ་ like what? similar to what? ཅི་འདྲ་མཚན་ what have you seen?

ཅི་ཐུབ་ཕྱིན་ *ci-smra bar-byed* གོ་བཤམ་འདུག་ what is there to say?

ཅི་ཅོ་མ་ *ci-tsam* how much.

ཅི་ཅུག་ *ci-tsug* how? in what manner?

ཅི་མཚན་ *ci-mtshan* གོ་བཤམ་འདུག་ of what sex?

ཅི་ཞེས་བཏགས་པ་ *ci-sheṣ hstan-pa* whatever has been demonstrated.

ཅི་ཅེར་ *ci-ser* what does he say?

ཅི་ཅེར་བརྟག་པའི་ཚིག་ *ci-sar brtag-pahi tshig* the interrogative expression *ci-sar* (ཅི་བཤམ་) is used to signify:—ཅོ་འདི་ *co-hdri*; འདོག་ཚིག་ *hgog-tshig*; འགལ་བ་བརྗོད་ *hgal-wa-brjod*; དག་ལེན་པ་ *hog-len-pa*; སང་མདའ་ *sad- mdah* (*Mñon.*).

ཅི་ཡང་ *ci-yañ* = ཅི་ཡང་ (*Situ. 125*).

ཅི་ཡང་ *ci-yañ* = ཅང་ གོ་བཤམ་ whatever; anything; ཅི་ཡང་མི་རུས་ not able to do anything.

ཅི་ཡང་མེད་པ་ *ci-yañ med-pa* གོ་བཤམ་ nothing whatever; not any; one who has got nothing.

ཅི་ཡང་མེད་པའི་རྒྱ་མཚོ་དང་ *ci-yañ med-pahi skye-mched* གོ་བཤམ་འདུག་འཇམ་མེད་འཇམ་མེད་ [lit. realm of nothingness; one of the eight kinds of *Vimokṣa*—salvation. The sixth stage in which one perceives nothing. *Comp. Mahā-p. 30*]S.

ཅི་ཡང་རུང་བ་ *ci-yañ ruñ-wa* whatever is permissible, suitable.

ཅི་ཡིན་ *bi-yin* = ཅི་ག་ *ci-ga* what?

ཅི་ཡོད་ *ci-yod* གོ་བཤམ་འདུག་ what has happened?

ཅི་རིགས་པ་ *ci-rigs-pa*, adj. ཡལ་ཡོང་འདྲ་ལོག་, adv. ཅི་རིགས་པར་ 1. in some measure; to a certain degree; in part; partly. 2. of every sort.

ཅི་རུ་ *ci-ru* whither: ཅི་རུ་འགྲོ་བ། གང་ལ་ཡང་མ་ལྟོ་བར་འགྲོ་བ། to go without looking at anything.

ཅི་ལ་ *ci-la* གུ་ཅི་ལ་ why? wherefore? ཅི་ལ་ཅི་ལ་ why? for what? ཅི་ལ་མ་རག་པར་ཆས་པ། gone without being obstructed; ཅི་ལ་ཡང་ གོ་བཤམ་འདུག་ for whatever; ཅི་ལ་ཡོད་ཀྱང་: why is this? whence? ཅི་ལས་ གཏམ་འདུག་ from what?

ཅི་ལུ་ལ་ *ci-gul* ལས་ཅི་བྱས་པའི་རྗེས་། after whatever has been done.

ཅིར་ *ci-r*, ཅི་རུ་ *ci-ru*, termin. of ཅི་ 1. where to, etc. 2. with ཡང་; everywhere; in every direction; for any purpose; by all means; with a negative = nowhere.

ཅིར་མི་རྟོག་ *ci-r-mi-rtog* = ཅི་ལ་མི་རྟོག་པ་ why not consider the matter or subject.

ཅིས་ *ciṣ* instr. of ཅི་ by what? where-by; ཅིས་ཡིད་ཆེས་པར་འགྱུར་ by what am I to believe it? what shall make me believe it? whereby can I know it to be true? ཅིས་ཀྱང་མི་རྒྱལ་པ་ he is not to be frightened by anything. ཅིས་ཀྱང་ and ཅི་ནས་ཀྱང་ used as adv.: by all means, at any rate: ཅིས་ཀྱང་འགྲོ་ན་ if you wish to go by all means, at all hazards; ད་ཅིས་ཀྱང་མི་ཡན་ now nothing will help or be of any use; ཅིས་ཀྱང་བཞེས་པ་གྱུ་ I beg of you at least to accept it; ཅིས་ཀྱང་སློབ་པ་ teach it to me at any rate! (*Jā.*).

ཅི་རྗོད *ci-rgod* wild millet.

རྩ་ཅི་ཅིར *ci-cer* = མགོ་ལ་རྩ་མེད་པ without hair on the head ; bald head.

རྩ་ཅི་ཚིབ *ci-chib* = མཁར་གྱིན་ exhaustive ; brought to perfection ; to the farthest limit.

ཅི་ཅོ *ci-rtse* རྩོ་འབྲུག་ a kind of millet ; a species of grain eaten by the poor.

ཅི་ཚོ *ci-tsho* = ཅི་ཅོ *ci-tse*.

ཅིག *cig* modified form of གཅིག one, and changing to ཇིག after vowels or after ར, ལ, མ, ས, ར, or ལ. 1. a ; a few ; a little ; some : ཇིག་ཅིག་ཉེས་ནང་དུ་ཕྱིན་མོང་ having bought a sheep, they led it inside ; ཇི་ལྔ་ཚོས་ཇིག་ some five people. 2. when affixed to verbs it is a sign of the imperative mood. ཅུང་ཟད་ཅིག་ཐོད་ཅིག་ wait a little while ! ལམ་རྟོན་ཇིག་ show the path !

ཅིག་ཅར *cig-car* or གཅིག་ལུ 1. together ; with one accord : ཚོད་ལན་ལེ་ཚན་ཅིག་ཅར་ཕྱང་། he left off his crown and sceptro together (*Zam*). 2. མཐུག་ quickly.

ཅིག་ཅར་ཞེས *cig-car shes* = ལན་གཅིག་ ཅེས་ once ; equally ; ཅིག་ཅར་ = ལན་གཅིག་ རྒྱལ་པོ་ once ; all at once.

ཅིག་ཞོས *cig-ços* or གཅིག་ཞོས་ དེའམ་ the other ; the latter ; some other.

ཅིང་ I: *ciñ* = ཇིང་, or ཇིང་, a gerundial participle, the initial letter of which is changed acc. to the rules obtaining for ཅིག ; corresponds to the English participle 'ing' and is used in sentences beginning with "when," "after," "as," and is affixed to verbal roots and adjectives ; in the latter case including the auxiliary verb to be : mostly concludes minor clauses and interposed participial sentences, never ending main clauses: བུ་ཚོ་གཞན་དེ་ཇིང་ཁར་འཛོག་

ཅིང་མེ་རྩོག་ཐོགས་ཏེ་ the other girl climbing up the tree picked the flower : བློ་སེང་གས་པས་ having hid themselves after running away ; frq. also when co-ordinate ideas are in English connected by 'and' or 'but' : ག་ལ་མ་ཇིང་ཁྲག་ལ་འབུང་བ། eating flesh and drinking blood ; ཚེ་ཇིང་ལེགས་པ། tall and well shaped ; རྩོད་གནོད་ཅིང་བསེལ་བ་ཡན། heat is hurtful, (but) cold is beneficial. It is also used like the ablative of the gerund in Latin : ཉ་ག་ཤོར་ཇིང་འཚོ་ན་ we live by fishing (*Jä*).

ཅིན་ཅི་ལི *Cin-ci-li* a creeping plant (in Tsang).

ཅིལུ་རི *Cihu-ri* n. of a female demon (*Jä*).

ཅུ *cu* 1. num. fig. 65. 2. inst. of བཅུ་ used in compound numerals for the tens, when the preceding numeral ends with a consonant : ལུས་ཅུ་, ལྷག་ཅུ་, འབྲུན་ཅུ་, འགྲུང་ཅུ་.

ཅུ་གང་ *Cu-gan* (རྩམ་) 1. བོ་མཚོ་ལོ་བཟའ་ bamboo-manna ; substance secreted in the joints of bamboos and used in medicine both in India and Tibet. 2. kind of lime used in medicine (*Cs*): ཅུ་གང་ལྗོ་ཚད་ཀྱུན་སེལ་མ་ཚད་གཙོག་། *cu-gang* breaks sores and cures inflammation of the lungs.

ཅུ་ལི *cu-li*, ཅུ་ལེ *co-li* 1. in *W*. a fresh apricot (*Jä*). 2. dried apricots. 3. a sort of wild-growing vegetable in Sikk. In *W*. ཅུ་ལེ་ཏུ་ཤིང་ the pulp of apricots boiled down to a conserve and formed into cakes (*Jä*).

ཅུག་ཅུག *cug-cug*, v. ཅག་ཅག (*Sch*).

ཅུང་ *Cuñ* 1. in *C*. gourd ; pumpkin. 2. n. of a place. 3. = ཅུང་ཇིག་ a little : ད་ལྱོད་ཅུང་འབྲུས་པ་ལེན་ you are a little too late now ; ཅུང་ལོ་བ་ a little slanting (*Jä*).

ཅུང་ཇིག *cuñ-shig*, v. ཅུང་ཟད་ *cuñ-zad* a little. ཅུང་ཇིག *cuñ-shog* a little (piece), a trifle.

ཅུང་ཅད *cuñ-sad* a little; slight, trifling; a little while: ཅུང་ཅད་ཀྱང་མི་རུས་=ཅེ་ཡང་མི་རུས་ not at all able; ཅུང་ཅད་ཐོབ་ a little angry: ཅུང་ཅད་སྐོད་ a little smiling; ཅུང་ཅད་ཀྱི་ཕྱིར་ even for the sake of a trifle: ཅུང་ཞིག་ཡན་ནམ་གཞུག་ I shall see whether it will help a little; ཅུང་ཅད་ཅེག་ཞོད་ wait a little, a while; ཅུང་ཅད་མ་བདེ་བ་ a little unwell; ཅུང་ཅད་སྐྱམ་པའི་ང་རྒྱལ་ my self-respect is (made) small.

ཅུང་ཅད་པ་ an epithet of a Nāgarāja (*M. V.*)

ཅུང་ཅད་ཅོམ་ *cuñ-sad-tsam* some little.

ཅུང་འགག་ *cuñ-hgag* a brass plate or dish (*Rtsii.*)

ཅུང་ཞོ *cuñ-sho* or ཟུན་ཆ་གཙང་ཞི་ a medicinal white stone alleged to cure diarrhoea (*Jā.*).

ཅུར་ *cur* colloq. without leaving any remnant; ཅུར་མེད་པ་ to devour it all up.

རྩ་ཅུར་ནི་ *cur-ni* (ཞིབ་ཚོ་ or རྩེ་མ་ ཕུར་ or ཕུར་ཚོ) 1. powder; in the work called *Li-gur* it is stated to have been derived from the dialect of *Shañ-shuñ*, but it is evidently Sanskr̥t. 2. meal, flour (occurring only in medical writings) (*Jā.*).

ཅེ *ce*, num. fig. 95.

ཅེ་ཅང་ *ce-cañ*, v. ཅེ་ཐུང་.

ཅེ་ན་ *ce-na* its other grammatical forms: ཅེ་ན་, ཅེ་ན་ inst. of ཅེས་སྐབ་ 'if one says so, asks, so,' etc.

ཅེ་སྐྱང་ *ce-spyañ* = ཅེ་ཅང་ used for རྩི་ཐུང་ མི་བཟའ་, མད་གཤམ་ འཇམ་རྒྱལ་ jackal; fox.

ཅེ་སྐྱང་ར་ *ce-spyañ ra*, ཅེ་སྐྱང་ར་ཡིས་ནོར་ཕུགས་ བད་ནམས་སྐྱང་། the horn of the (fabulous) jackal; is a protection against cattle disease; n. of a precious stone.

ཅེ་ཙོ་ *ce-tse* (ལུ་ཕུ་ལུ་, also ཀམ་ལུ་ལུ་ *M. V.*) ཀོ་ཙོ་ལ་ a kind of millet, *Paspalum scrobiculatum*.

ཅེ་ཙོ་ཞོད་ *ce-tse-rgod* = ཐོ་ཞོད་ wild millet (*M. V.*).

ཅེ་ཙུ་ *cehu* a reed for sucking up beer. It is called ཅུག་ལེ་ *tsug-li* in Sikk.

ཅེ་འོ་ *ceho*, ཀི་ལུ་ certain.

ཅེ་རེ་ *ce-re* or ཅེར་རེ་ staring (fixed-eyes): མིག་ཅེ་རེ་ལྟ་གྱིན་འདུག་ (he was) looking at it with fixed eyes (*Nag.*); ཅེ་རེ་ལྟ་བུ་ *ce-re-la lta-wa* looking with fixed stare: འགོ་མམ་ཤིང་ཕྱིན་ མིག་ཅེ་རེ་ལ་མ་མཐོང་བར་ he paced forward with his eyes staring and open without seeing (it) (*A. 73*).

ཅེང་གེ་ *ceñ-ke* (མྱི་དཔལ་ཏམ་) a kind of long knife with thin but broad blade: ལག་མ་ཤོངས་ པའི་ཅེང་གེ་ཚམ་ལ་འབྲུ་ལྟམ་ for a *Ceñ-ke* about a little less than an arm's length the price is one khal of grain (*Rtsii.*).

ཅེམ་ཙོ་ *cem-tse* scissors (*Jā.*).

ཅེར་བུ་ *Cer-bu* n. of a place in Tibet (*B. ch. 4*).

ཅེར་རེ་ *cer-re* = ཅེ་རེ་ *ce-re*.

ཅེས་ *ces* (its other grammatical forms: ཅེས་, ཅེས་) རེ་ཅི་ so, thus; *ces* is generally used after ལ།, ད།, བ།, as in བདག་ཅེས་ལྟ་བུ་ I, the so-named; ཡོད་ཅེས་པ་ thus existing; རོབ་ཅེས་ so gaining; in ancient literature ཅེས་ is regularly placed after words or thoughts that are literally quoted, and so continuing the sentence; the quotation itself is generally preceded by འདི་སྐད་དུ་ or འདི་སྐུམ་དུ་. In later literature ཅེས་ and the introductory words are often omitted; in colloq. language always. Inst. of ཅེས་སྐུམ་མོ་ or ཅེས་གསུངས་མོ་ so he said, thus he spoke, so has been said or spoken,

so it is said; often only ཚེས་སོ is used and in like manner ཚེས་པ for ཚེས་སྐྱེས་པ this word, this speech: ཚེས་པ་ལ་སོགས་པ་ “these and similar words.”

ཚེས་བྱ་བ *ceg-bya-wa* or ཚེས་པ the so-called, frq. after names; ཚེས་སུ rarely for ཚེས.

ཚོ *co* num. fig. 125.

ཚོ་ག། *Co-ga* also written ལྗོ་ག། = བརྟ་ག། in colloq. ལྱུ་ཚོགས། a small singing bird; the lark: ཚོ་གའི་བྲེ་བས་སྒྲ་འགགས་སེལ། the larynx of *Co-ga* removes hoarse voice.

ཚོ་ག་ཀྱང་སྐན། *co-ga, klad-sman* = འབྲུ་སྤྲུང་ (mystic expression) (*Miñ. 4*).

ཚོ་གྲས། *co-gras (co-keh)* a colt one year old, whom Tibetans clip its mane and tail for the first time.

ཚོ་ཏྟ། *co-to* a tuft of hair on the head; ཚོ་ཏྟའི་རྩྭ་ག། hair plaited and dressed on the crown of the head: རྩྭ་གས་པའི་མགོའི་སྐྱ་རྩྭ་རྩྭ་ག། བཟུངས་ནས་ཐོང་ཚོག་བྱེད་པ། to make the hair of a sorcerer's head into ཐོང་ཚོག་ཀྱི། (the hair) is gathered into a tuft.

ཚོ་དེར། *co-dir* = ཕྱར་དེར།.

ཚོ་འདྲི་བ། *co-hdri-wa, विहटन, विडम्बना* 1. to blame, reproach, scoff at; to vie with. In *K. du.* this term is described as signifying to be jealous of, and as equivalent of རླེན་བགད་བྱས་པ།, acc. to *Nag.* ཚོ་འདྲི་བ། v. ཅི་ཟེར་བ། what does he say. 2. མགོ་བཟོང་བ། to deceive, to cheat (*Nag.*).

ཚོ་ཞི། *Co-ni* n. of a district in Amdo.

ཚོ་རེ། *co-re* same as ཚོ་ར་ར།, the *cor-cor* sound produced by straining fermented beer (*Nag.*).

ཚོ་ལེ་བ། *co-le-wa* = ཐོ་རེ་བ། or ཐ་རེ་ཐོ་རེ་ a little; ཚོ་ལེ་ཚོས་ལེ་བ། = ཐོ་རེ་ཚོས་ somewhat; rather: བྱང་རྒྱལ་སེམས་པའི་བསྐྱབ་པ་ལ་ལྟེས་པ་ཚོ་ལེ་ཚོས་གྱིས་གོས། in his instruction of the *Bodhisattva* he was somewhat culpable (*A. 52*).

ཚོ་ག། *cog* 1. all; also a plural sign; acc. to *Schr.* all (peoplo): ཡོད་དོ་ཚོག་ all that exists: ཐོས་སོ་ཚོག་ all that has been heard; མཐོང་ངོ་ཚོག་ all that has been seen; ཡིན་ནོ་ཚོག་ those that exist; གཏེས་སོ་ཚོག་ those that are valuable. 2. རིང་ཐགས།.

ཚོག་ཅིག་ཅར། *cog-cig car* = ཐམས་ཅད་མཉམ་ཏུ། altogether: དུས་གསུམ་རྒྱལ་བ་ཡིན་ནོ་ཚོག་ཅིག་ཅར་འབྲུས། the Buddha of the three ages all assembled together (*Ya-sel. 28*).

ཚོག་ཚོག་པ། *cog-cog-pa* in *W.* grasshopper; cricket (*Jä.*).

ཚོག་པ། *cog-pa* to have leisure: ཚོག་ན་ཡོང་དགོས། if you have leisure you should come; དེ་རིང་ཚོག་གཟེད་ to-day I have no leisure.

ཚོག་བུ། *Cog-bu* a small square tent to accommodate only one person used by anchoritos of Tibet whom they retire to solitary places for practising religious austerities.

ཚོག་བྱུ་བ། *cog-bu-pa* 1. one who lives in a lonely mountain cavern or in a small tent that accommodates but one man. 2. [འཇིགས་ཅིག་སྐྱོང་བ་དང་མེད་པའི་སྐྱོང་བ། sitting and not lying down; one of the twelve ascetic practices] *S.*

ཚོག་བྱུར། *cog-bur* the manner of sitting up at night awake (*Nag.*).

ཚོག་ཚོ། *cog-tse* is a corruption of the Chinese word ཚ་མཚོ། meaning a small dining table. It has been Tibetanized in ཚོག་བརྟེན། or ཚོག་ཚོ།, ཚོག་ཚོ་ལག་སྐྱུག་མ་ཡང་འདྲིང་བགད་དོ།.

(*Jig.*) (a small) table the legs of which resemble those of a pig is here indicated ; ཚག་བཏུ་གས་མི་གང་མ་ a table just suitable for one man to sit at.

ཚག་རྩོ *Cog-ro* n. of a place in the district of *Tsañ-dkar* in E. Tibet.

ཚག་ལ་མ *cog-la-ma* a mineral substance used for medicinal purposes.

ཚང་ *coñ*, in colloq. ཚང་ 1. a musical instrument (*Lex.*) ; a bell (*Schtr.*) 2. acc. to *Jü.* a precipice : ཚང་ལ་རྒྱུང་བ་ to push down a precipice in order to kill (a man). 3. v. གཙང་ *gcoñ*.

ཚང་ཅི *coñ-ci* small bowl or dish (*Sch.*) ; v. ཚན་ཅེ.

ཚང་ཚང་ *coñ-coñ* jagged, indented, serrated (*Jü.*).

ཚང་བ *coñ-wa* (ཏུ་འཕོད་ཚང་བ་ *ñu-hbod coñ-wa*) to raise wailings, loud lamentations (at funerals) ; cf. གཙང་རྒྱད་ *gcoñ-skad*.

ཚང་མོ *coñ-mo* in colloq. for རྩུང་མོ།

ཚང་ཞི *coñ-shi* = ཚང་ཞོ *ñuñ-sho* སོམ་ the *Soma* plant said to be useful in diarrhoea, in phlegm and fever ; ཚང་ཞིའི་རྩུང་ juice or water of the *soma* plant.

ཚང་རྩང་ *coñ-roñ*, perh. = ཚང་ཚང་, ཚང་རྩང་ ཚང་མ་ a kind of thistle.

ཚར་ཚར་ *cor-cor* an onomatopoeic word expressive of effervescing ; beer is described in fermenting as making the sound 'cor-cor' : མང་རྒྱ་ཚར་ཚར་ཟེར་ནས་འཚམས་པ། (*Nag.*) after the sound ཚར་ཚར་ of fermenting beer has ceased, it must be strained.

ཚལ་ལེ *col-le* = ལེང་ེ་ or ཟེང་ེ་ adj. hanging or dangling : ལུལ་རེ་ན་རི་བྲག་ནག་པོ་མང་པོ་ཚལ་ལེ་

ཡོད་པ། in that country many black rocky hills overhang (*Hbrom.* 117).

ཚལ་ལེ་བ *col-le-wa*, v. ཚར་རེ་བ་ or ཟེར་ཚེ་རེ་ adj. lying irregularly or promiscuously (*Mñon.*).

ཚད་པན་ *cod-pan*, མུརུཏ་, ལལ་ལྡིལ་, མའི་ལི 1. tiara, diadem, crown worn by kings. 2. the crest of gallinaceous birds.

Syn. དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan*, དབུང་རྒྱན་ *dpuñ-rgyan* ; ལླ་བ་ཅན་ *sla-wa-can* ; ཚེ་གཟུམ་བལོ་རྒྱན་ *rtse-gsum bgo-rgyan* ; ཚེ་བྱན་ *rtse-bran* (*Mñon.*).

ཚད་བཟུང་ཚོགས་དཔལ་གྱི་གཙན་གཟུགས་ འཛིན་མའི་ལི་ ལྷི་ལྷུ་རྩུ་, literally, handsomely-crested bird ; n. of a king of birds (ནམ་མཁའ་ལྗིང་ *nam-mkhah-ldiñ*) (*M. V.*).

ཚར་གང་ *cor-gañ* or ཚར་ཅིག་ a mouthful ; a gulp.

ཚལ་རྩུང་ *col-chuñ* childish prattle or babbling.

གཙགས་པ་ *gcags-pa* (*A.K. 1, 24*) 1. to apprehend ; to grasp (with the understanding) ; to impress, gen. with ཡིད་ལ་ on the mind ; བཟན་གཙགས་པ་ well-impressed ; impressive ; བཀའ་བཟན་གཙགས་ཅེན་པོ་གནང་བ། to give a very thorough instruction ; གཙགས་པོ་བྱེད་པ། to lay emphasis on. 2. relative to persons it may be synon. with རྟགས་པ་, to love.

གཙང་པོ་ *gcañ-po* clever ; lively, sprightly ; in *W.* also attentive to ; regardful of ; གཙང་པོ་བྱུང་པོ་ = གཙང་རྒྱུང་ལྡན་པ་ clever and sagacious ; གཙང་ sbst. sagacity, cleverness ; རྒྱ་གཙང་ clever words ; clever speech (*Cs.*).

གཙང་པ་ *gcad-pa*, v. གཙང་པ་ *gcod-po* = གཙུབ་པ་ cut into pieces (*Mñon.*).

གཙན་གཟུགས་ *gean-gzan* རྩུབ་པ་ carnivorous animal ; beast of prey ; the cat and the

dog not being included in the term; གཅན་གཅན་ལ་མ་ the lowest of the beasts of prey; གཅན་གཅན་ཁྲོ་བ་ བསྟར་ལག་ ferocious, wild animals (*Mñon.*); བསྟར་ལག་ literally signifies a warrior-beast.

གཅེས་པ་ I: *gcam-pa* = བྱས་པ་ made: བྱས་གཅེས་ = བྱས་བྱས་པ་ made a conference; talked over (*Nag.*).

གཅེས་པ་ II: = བྱམས་པ་ *byams-pa* loyal and loving: ཀོང་ཙོང་ཡུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ལ་གཅེས་པའི་ཚིག་གཤད་པའི་མདོ། the *Sūtra* for expressing loving words to the miraculous king Kong-tse (*D. R.*).

༥ གཅེས་བྱ་ *gcam-bu* adj. artificial, not natural; artificial expression of feeling; insincere demonstration: གཅེས་བྱའི་ཚིག་སྒྲུབ་པ་, speaking words of outward regard. Also humbleness, servility, flattery: གཅེས་བྱའི་ཚིག་, a servile speech (*Sch.*).

གཅེས་བྱ་པ་ *gcam-bu-pa* = བྱང་པོ་མི་ལྗེད་མཁའ་ན། an obsequious, insincere person.

གཅེས་ཡམས་ *gcam-yaṣ* n. of a number.

གཅར་བ་ *gear-wa* acc. to *Sch.* cut out; put out; knocked out; cf. བཅར་བ་ (*Jä.*).

གཅེལ་བ་ *geal-wa* to spread, display; lay out, e.g., precious stones, jewels, on a table, on the ground (*Jä.*); གཅེལ་བྱ་བ་ཀླུ་མ་པ་ *gealdu bkram-pa* having laid out.

གཅི་བ་ *gei-wa* བསྟར་ལག་ 1. vb. v. གཅིང་པ་ to discharge urine; to make water. 2. གཅིན་གཅིང་པོ་ one who is making water. 3. གཅི་བྱའི་ཆུ་ urine to be discharged.

གཅིག་ *geig* བཅའ་ 1. the number one; གཅིག་གུང་ one only; one and the same; དུས་གཅིག་ཏུ་ at the same time; at one time; དུས་ཅིག་ན་ or དུས་གཅིག་ན་ once; one day. 2. one

only: ཡབ་གཅིག་ my only father or མ་གཅིག་, the only mother, the mother of several brothers or sisters but idiomatically the common wife of several brothers; ཤིན་ཏུ་གདུང་བའི་མ་གཅིག་ my only beloved mother: མ་གཅིག་ལམ་གྱི་སྲོན་མ་ the venerable mother *Lab-dron*; གཅིག་གིས་གཅིག་ or གཅིག་ལ་གཅིག་, etc., one another, each other; མི་གཅིག་པ་ different (*Jä.*).

གཅིག་ཀྱང་ *geig-ka* single, only, opp. to several.

གཅིག་ཅར་ *geig-car* or གཅིག་ཅར་ alone, v. ཅར་.

གཅིག་ཅིག་ *geig-cig* certain; some one (*Jä.*).

གཅིག་གཅིག་ *geig-geig* 1. one at a time; separately; alone. 2. of the same kind; not different. 3. adv. by one's self; only; solely.

གཅིག་ཚོག་ *geig-gcog* འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ one principal; the leader; ring-leader.

གཅིག་ཚོག་ *geig-chog* all-sufficient (*Jä.*).

གཅིག་རྗེས་ *geig-rjes* (ལམ་) འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ a passage (for one man to pass); lit. fit for one foot only.

གཅིག་ཤིན་ *geig-ñid* མཚན་ལྷན་པོ་, འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ friendship; state of unity; the state of being one; oneness; unity.

གཅིག་ཏུ་ *geig-tu* འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ 1. together with; into one; into one body; གཅིག་ཏུ་སྐྱེ་བ་ to unite; to collect into one. 2. at once; wholly; altogether. 3. only, solely; གཅིག་ཏུ་ལྟར་པ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ be turned into one uniform state; གཅིག་ཏུ་དཔེ་མཉམས་ལྷན་པོ་ to be intent on one object; one object for certain; གཅིག་ཏུ་འབྲུག་པ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ having agglomerated, abbreviated; གཅིག་ཏུ་འདུས་པ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ having come together; being united; གཅིག་ཏུ་འདུས་པ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ having joined or being united together; གཅིག་ཏུ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ འཇམ་མཉམས་ལྷན་པོ་ the holding together or to hold together; གྲྀ་གས་གཅིག་ཏུ་ in one direction; in a

certain direction; ལུས་གཅིག་ཏུ་ in a certain place; རྫོང་གཅིག་ཏུ་ in one vessel; ནང་གཅིག་ཏུ་ in, one house.

གཅིག་ཏུ་མངོས་པ་ *gcig-tu mdses-pa* एकान्त रञ्जक
1. lit. one who can perfectly please.
2. n. of a *Bodhisattva* (*M. V.*).

གཅིག་ཏུ་ཡོད་ *gcig-tu-yod* अतिमृति all existing together; in one place.

གཅིག་ཏུ་སེམས་པ་ *gcig-tu sems-pa* 1. to be all attention (to any subject or person); to pay homage; to be respectful. 2. དད་ལྷན་དང་ལྷན་པ། or དུག་ཕྱིད་པ།, ལྷན་པ་ to be possessed of faith and respect (*Mñon.*).

གཅིག་འཕྲོད་ *gcig-hthob* 1. expectant (that he will get something). 2. ལྷ་ལྷོ་ལྷ་བ་ an actor; a bard.

གཅིག་དུ་ *gcig-du*, acc. to *Jä.* unity and plurality; གཅིག་དུ་བྲལ་ not having these qualities (*Was.*).

གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ *gcig-nas gcig-tu* परम्परा पर-
म्यर्थ्या from one to another; in succession; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་རྒྱུད་པ། सन्तान lineal descent or lineal descendant; one unbroken line of succession; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་འདུས་ནས་ཤིག་པར་འགྲུབ་པ།, འདྲུས་པ། become one or united by succession; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བསྐྱེད་པ། *gcig-nas gcig-tu bsdu-wa* to accumulate for each other; གཅིག་ནས་རྟོགས་པ། *gcig-nas rtogs-pa* एकविचारक one who deliberates with undivided attention; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ཞེན་པ། *gcig-nas gcig-tu shen-pa* successive thoughts combining together.

གཅིག་པ་ *gcig-pa* 1. the first. 2. of one kind, not different or manifold; མི་གཅིག་པ་ different.

གཅིག་ཕུ་ *gcig-pu* 1. एकक alone, single, only; གཅིག་ཕུས་མི་རྫོང་ལྷན་པ། to be able to cope alone with a thousand men; གཅིག་ཕུར་ལུས་པ། forsaken, abandoned; to be left alone; ཕུ་གཅིག་ཕུ་ the only son. 2. གཅིར་ཕུ་, རྒྱང་པ། bare, naked, single; in vulg. རིང་མ།, རི་རྒྱང་.

Syn. རེ་རེ་ *re-re*; རྒྱང་རྒྱང་ *rkyañ-rkyañ*; རྫོང་མེད་ *zla-med*; ཡ་གུམ་ *ya-gyal* (*Mñon.*).

གཅིག་ཕུ་དེན་པ་ *gcig-pu dben-pa* = རྫོག་ཏུ་མོང་པ།
एकाकिनोरण्यगततः residing alone in retire-
ment; one of the conditions of *yoga*
(*M. V.*).

གཅིག་ཕུ་མ་ *gcig-pu ma* एका a woman with-
out any husband, or living alone.

གཅིག་པོ་ *cig-po* 1. alone: རྒྱལ་པོ་གཅིག་པོ་རྗེས་པ་ལ་
ཡིན། “the king alone is a man (one posses-
sed of manliness).” 2. being one, or the
one: མ་གཉིས་པ་རྗེས་པའི་ཕུ་གཅིག་པོ། one son of
two mothers, viz., claimed by two. 3.
the one (*Jä.*).

གཅིག་པོ་པ་ *GCig-po-pa* n. of a solitary
mountain said to be one hundred *yojana*
long and 500 *yojana* high; from which a
great river (the Tsang-po) issuing flows
eastward towards the ocean (*K. d. 268*).

གཅིག་ཕུས་ *gcig-byas* केवल only.

གཅིག་མིན་ *gcig-min* अनेक except one.
གཅིག་ཚོག་ *gcig-tshig* the singular number
(*Situ. 119*).

གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པ་ *gcig-la gcig med-pa* दृतर-
तराभाव mutual non-existence; absence of
one thing in relation to another thing—a
technical term of the *Nyāya* philosophy.

གཅིག་ལས་འཕྲོས་པའི་ལུང་ *gcig-las hphros-pahi-
luñ* एकोत्तरिकागम n. of a religious work.

གཅིག་ཚོས་ *gcig-ços* the only one; the other,
when speaking of two.

གཅིན་པ་ *gcid-pa*, also གཅི་བ་ pf. གཅིས་, fut.
གཅི, imp. གཅིས་, to make water; to piss.

གཅིན་ནད་ *gcin-naḍ* प्रमेह disease of the
urine, prob. spermatorrhœa.

གཅིན་པ་ *gcin-wa* मूत्र, प्रलाव 1. urine; གཅིན་
གཅིན་པ་ or གཅིན་གཅི་བ་ to make water. 2. tight,
firm, unshaken.

Syn. དེ་ཅུ *dri-chu*; ལྷན་པའབ *rgyun-hbab*; རབ་པའེག *rab-hdsag* (*Mñon*).

གཅེན་ཤོད *gcin-chor* involuntary discharge of urine.

གཅེན་པགག *gcin-hgay* retention of urine (*Med*).

གཅེན་སྟེ *gcin-sñe* བཤེད prob. gonorrhœa; also a disease of the kidneys in which urine is frequently and involuntarily discharged.

གཅེན་མང་ *gcin-mañ* བརྒྱུན diabetes.

གཅེན་ཡང་ *gcin-yañ* = གཅེན་མང་ *gcin-mañ*, making water again and again.

གཅེན་སྲི་བ *gcin sri-wa* ལྷན་རྒྱུ་ལྡན་ pain or smarting in discharging urine.

གཅིུ *gcihu* 1. = རེུ clyster-pipe; གཅི་ུའི་ཤླན་ clyster (*Nag*).

གཅིུ་བ *gcil-wa* to spoil; to destroy (*Sch*).

གཅུ་གཡ *gcu-gal* = རྗེ་གཡ་ཚེ་བ (adj. and abst.) importance; important.

གཅུ་ཏི *gcu-ti* = ཚ་ཏི *cu-ti*.

གཅུ་རོང་ *gcu-don* screw-box.

གཅུ་བ *gcu-wa* = ལྷིམ་པ 1. to squeeze; to strain; to whirl; turn round like the twisting of a screw: རྗེ་མིག་གཅུ་བ་ཞིག་བྱས། (*A. 131*). he made a twist with his eyes. 2. to punish by striking; to correct. 3. = ལྷུ་བ, v. གཅུ་དེ་པ; གཅུ་ཤོར་ in *W*. གཅུ་མ་བྱ་ screw. གཅུ་ or ལྷུ་ཤོར་ (*Cs*).

གཅུ་བ *gcug* difference, discord.

གཅུ་ག་མེད *gcug-med* = མཐུན་པ་ without difference; harmony (*Nag*).

གཅུ་གསལ་བ *gcugs-pa* ལྷན་པ་ planted, cultivated, acquired or gained; མཚའ་བ་གཅུ་གསལ་བ་ cultivated friendship; ཤོར་གཅུ་གསལ་བ་ to sow

or create discord, dissension: ཁོན་པ་ལས་ཁོན་པར་ ལྷུར་པ། “from hatred to hatred, or hatred increased more and more”; མཚའ་བ་ལས་མཚའ་བོར་ ལྷུར་པ། to improve friendship; to become more and more friendly; to increase intimacy: མི་མཐུན་པ་ལས་མི་མཐུན་པར་ལྷུར་པ། “from disagreement to disagreement, or the misunderstanding became more and more intense still.” 5. = བཏན་པ་ firm: ཡིད་ལ་གཅུ་གསལ་བ། to be firm in the mind, i.e., ཡིད་གཅུ་གསལ་བ།

༠ གཅུང་པོ *gcun-po* = ཤླན་ཅུང་པ་ a younger brother (*Nag*).

གཅུད་པ *gcud-pa*, pf. གཅུས་, ལྷུས་ fut. གཅུ་ or ལྷུ་, to turn; to turn round; to twist; to twine; to plait; to braid.

གཅུད་པོར་ *gcud-bor* 1. adj. is explained in (*Nag*). ལས་གཅུད་པོར་གཅུད་པ་དང་ཅི་ལྟར་ཉན་པ། “doing work with zeal and earnestness and also obediently.” 2. གཅུད་ལ་འཕོར་བ་ acc. to *Sch*. to forsake; to cast out; to reject.

གཅུན་པ *gcun-pa* = འཇུན་པ་ to reprove (one's servants, &c.); to subdue, tame (an animal) (*Nag*); གཅུན་ཞིང་གཅུན་པ་ to beat or press a thing until it is soft.

གཅུར་པ *gcur-pa* 1. pf. of འཇུར་བ་ *hjur-wa* (*Nag*). བར་རྗེའི་འཇུང་རིང་གི་མཐའ་ལ་གཅུར། shuns the long narrow passage in the confines of the *Bar-do*. 2. a coarse sort of vermicelli.

གཅུས་པ *gcus-pa* to interfere; to meddle with (*Nag*): ལག་པ་གཅུས་པ་ id.

གཅུས་བྱ *gcus-bu* anything that is screwed in; what has got jammed in.

གཅེ་བ *gce-wa*, to esteem; to hold dear; to love (*Sch*).

༠ གཅེན་ *gcen* or གཅེན་པོ་ or ཤླན་རྒྱུས་པ་ *sñon-skyes-pa* ལྷན་པ་, resp. for ཤླན་ཚེ་བ་ *spun-che-wa*, 1. an elder brother (*Nag*): རོ་ནམ་གཅེན་གཤམ་

གདན་འདྲན་ལ་ཕྱིན་པས། then he came to invite the three elder brothers. 2. acc. to *Zam.* first-born.

གཅེ་བུ *gcehu*, acc. to *Jä.* 1. clyster-pipe = ཅེ་བུ, གཅེ་བུ་ཁ་སང་ a flageolet; a kind of musical pipe with many holes in it.

གཅེར *gcer* anything naked, i.e., bare and uncovered; གཅེར་རྒྱུབ་ a covering for the body; raiment.

གཅེར་རྒྱུབ་ *gcer-sgrub* lit. that which covers the nakedness of the body; met. clothes or dress.

གཅེར་བ་ *gcer-wa*, v. བཅེར་.

གཅེར་བུ *gcer-bu* འདྲ་བའི་ལུ་གུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ 1. naked; གཅེར་བུར་འབྲིན་པ་ to make naked; to strip off. 2. = རྒྱུད་པ་ or གཅེག་བུ་ alone, solitary, without a companion, single.

གཅེར་བུ་པ་ *gcer-bu-pa* འདྲ་བའི་ལུ་གུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a naked person; n. of a sect of homeless mendicants; གཅེར་ཉལ་མཁམ་པ་ of the *Jaina* sect of India; also a Hindu *sanyāsi*.

གཅེར་བུ་གཅེན་གྱི་བུ་ *gcer-bu gñen-gyi bu* འདྲ་བའི་ལུ་གུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྷ་མགས་འཕེལ་བའི་སྐུ་ལྟ་བུ་ n. of the founder of the *Jaina* heretical school, one of the six *Tirthika* teachers of Buddha's time (*M. V.*).

གཅེར་བུ་མ་ *gcer-bu-ma* a naked woman; the Goddess *Kāli*.

གཅེར་བུ་ལག་རྩམ་ *Gcer-bu lag-rdum* (མ་བདག་) n. of a mischievous armless demi-god.

གཅེར་མོ་ *gcer-mo* or གཅེར་བུ་མ་ འདྲ་བའི་ལུ་གུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a woman who walks naked.

གཅེས་གཅེས་པ་ *gces-gces-pa* = བྱམས་པ་བྱམས་པ་ ཕྱིར་དུ་ལྟོ་བུ་ to show more and more affection for one; to love very much.

གཅེས་བཅུས་ *gces-btus* choice extracts, &c. (*Cs.*).

གཅེས་པ I: *gces-pa* 1. བྱམས་པ་ dear; beloved: རེད་གྱི་མི་གཅེས་པ་ a man dear to us; our beloved; གཅེས་ཕྱུག་ our darling child: འཛིག་རྟེན་འཛིན་གཅེས་པ་རང་སྟོན་ཡིན། the dearest thing in this world is one's own life. 2. Also precious; very important; useful: ཞིན་ཏུ་གཅེས་པའི་ལེ་གེ་ལྷུ་ the five very important letters; འཛིན་པར་གཅེས་པ་རང་སྟོན་ག་གཅེས་པ་རང་སྟོན་ག་ one's life is most precious in this world; ཞིས་པ་གཅེས་པ་ it is of importance to know.

གཅེས་པ II: (བརྩོན་པ་) eager; diligent.

གཅེས་པར་བྱ་བ་ *gces-par bya-wa* to esteem; to regard with affection.

གཅེས་སྤྲོད་པ་ *gces-spreṣ* (*ce-ṭeh*) esteem; གཅེས་སྤྲོད་པ་ to hold dear; to love; to esteem; also to exert one's self; གཅེས་སྤྲོད་པ་ལྟ་བུ་ exerted one's self; made exertion: མངོན་པར་ཞུས་མེད་པས་ཐོན་སྐབ་པ་ལ་ནན་ཏན་གཅེས་སྤྲོད་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་དཀའ། (*Hbrom. F 2*) without fore-knowledge it is difficult for one to exert himself with assiduity to counteract a former life.

གཅོག་པ *gcog-pa*, pf. བཅག་ *bcag*, imp. ཚག་ or ཚགས་, to break; དུས་བུར་གཅོག་པ་ to break into pieces; to burst asunder; to cleave; to split, blast; to violate (a promise, a vow, a law, etc.); to break out from: བཟུ་བཅག་པ་ཡིན་ཏེ་ the rope having been broken.

གཅོག་རྩིས་ *gcog-rtsis* reduced account; reduction, discount.

གཅོང་ *gcoñ* 1. a chronic disease; ལྷོ་གཅོང་ chronic bronchitis; རྩིག་གཅོང་ chronic cough. 2. a defile; རོང་གཅོང་ a rocky defile.

གཅོང་སྐད་ *gcoñ-skad* 1. a low fine musical note or voice. 2. cry of sorrow, lamentations, wailing (*Nag.*).

Syn. ཚ་ངེ་ *cho-ñe*; ལེ་གེ་བྲས་ *ye-ge bral*; མ་ལ་མ་ལ་ *ma-la*; རྟེན་སྐད་ *ñer-skad*; ཟེར་ཟེར་སྐད་ *zer-zer skad*; ཅད་མོ་ *ñud-mo* (*Mñon.*).

གཙོང་ཚེན་ནད་རྒྱལ *gcoñ-chen nad-drug* the six chief chronic diseases : (1) མ་རྩ་བའི་ནད *dyspepsia*; (2) རྩུན; (3) ལྷ་བབ; (4) འོང་ནད; (5) དམ་ཅུ་ dropsy in the chest or in the pericardium; (6) གཙོང་ཚེན་རྩད་ཕྱིད *phthisis (M. gu.)*.

གཙོང་བ *gcoñ-wa* 1. pf. བཤོངས་ to excavate, wash out, undermine through the action of water : བྱུང་དུ་གཙོང་བར་མ་གྱུར་ཏོ། have not been undermined (by water). 2. to get faint, languid, wearied in mind (*Jü.*).

གཙོང་མེད *gcoñ-med* without illness.

གཙོང་ཤི *gcoñ-shi*, v. ཙང་ཤི།

གཙོང་ཙོང་ *gcoñ-roñ* is described in (*Nag.*): ཙོང་དམ་པོ་བསྐོད་མི་རྒྱབ་པ། an impassable narrow defile.

གཙོང་རྟོགས *gcod-rtogs* (ཡུངས་) རྒྱུ་འབྲེལ་པ་ n. of a number; one versed in that chapter of arithmetic which treats of dividend.

གཙོང་པ *gcod-pa*, pf. བཅད *bcad*, fut. གཅད *gcad*, imp. གཙོད་ or ཙོད་ *chod* རྩེད་ན, རྩེད་ (*Mñon.*) to cut, to cut asunder (ཁམས་ཚད་དུ་ into small bits); to cut off, chop off (the hands); to cut down, to fell (trees); to cut out (the tongue); to rend asunder; to break (a thread, a rope, chain, fetter). This verb has a very varied metaphorical use, and is especially employed to denote that the course of anything has been stopped or "cut off." Thus it can signify to cure (a disease); to suppress (a passion); to stop a road; to wake up from sleep; རྩོག་གཙོད་པ་ to kill, to murder, to stop life, to obviate, prevent, avert; to avoid; to lock (the door); བར་དུ་གཙོད་པ་ to throw obstacles in a person's way; to hinder, impede; frq. རྩོག་ལ་བར་དུ་གཙོད་པ་དེ་དག་ these life-endangering beings; to stop, to make a pause (in reading); to judge, condemn.

Again we have རྩོམ་གཙོད་པ་ to follow after; ཙོད་གཙོད་པ་ to search into; to investigate.

གཙོད་ཕྱིད *gcod-byed* རྡུག་ལྷུ་ལྷུ་ teeth; རྩེད་ལྷུ་ལྷུ་ knife; hand; the king; executioner.

Syn. མཚེ་བ་ *mche-wa*; གྱི་ *gri*; ལག་པ་ *lag-pa (Mñon.)*.

གཙོད་འབྲེག་པ་ *gcod-hbreg-pa* to make a brief abstract of the grounds of any complaint or application made to a court of justice: མ་ཐོན་ལ་ཡང་གཙོད་འབྲེག་གི་རིགས་རྩོན་དུ་ཕྱིད་པ་ གལ་ཅེ། (*D. cel 7*) it is of much importance previously to make some sort of abridgment; གཙོད་འབྲེག་གི་ཁྲིམས་ capital punishment in which the culprit is either maimed by cutting off his limbs or is beheaded.

གཙོད་མཚམས་ *gcod-mtshams* the limit or point to be cut for a defined boundary of disputed land; an agreement or definite treaty.

གཙོད་ལུགས་ *gcod-lugs* Tantrik or mystical system of Buddhism.

གཙོད་ལུགས་བདུད་བཞི་ *gcod-lugs bdud-bshi* the four chief evil spirits according to the *Tantras* are:—(1) རོགས་བཅས་ཀྱི་བདུད། devil that can be stopped or averted; (2) རོགས་མེད་ཀྱི་བདུད། devil that comes unhindered or cannot be stopped; (3) དགའ་རྩོད་ཀྱི་བདུད། devil of enjoyment and mirth; (4) རྩུམས་ཕྱིད་ཀྱི་བདུད། devil of arrogance and pride.

གཙོམ *gcom* for བཙོམ་ *bcom* that which is over-powering; haughtiness, arrogance.

+ གཙོམ་རྩུངས་ *gcom-skyuñs* terror-stricken.

གཙོར་བ *gcor-wa* to spread, scatter, disperse (*Cs.*).

གཙོར་ལྷོ་ *gcor-zla*, ལྷོ་བའི་རྩོར་འགོ་འཛོན་ལུགས་, གཙོར་འགོ་འཛོན་ལུགས་པ་རང་ལུགས་ (*Ya-sel.*).

བཅའ། *bcag* or བཅག་པ་, v. གཙོག་པ་ and འཇག་པ་ 1. ལྗང་བཅག་ cut, ground or divided; ཡིང་བཅག་;

བུ་ *bcu* or བུ་ལ་པ་ *ten*; བུ་ལྔ་ག་ *a decade*; བུ་པ་ *the tenth*; བུ་པ་དང་པོ་ *the first ten (of a series)*; བུ་པོ་ *the tenth*; བུ་ཏ་ *tithe levied as duty, hence customs-duty*; བུ་བྱུར་ *ten-fold*; བུ་ཏ་ག་འཛིན་པ་ *to tithe; to take a tenth.*

Syn. རྩོམས་ *stobs*; སོར་མོ་ *sor-mo*; རྩོགས་ *phyogs*; འཇུག་པ་ *hjug-pa*; ཁྲོ་བོ་ *khro-wo*; འཕྱོར་པ་ *hbyor-pa (Rtsi.)*.

བུ་བུ་དྲུག་པ་གསུམ་ཁོངས་ *Bcu-brgyad bkar-khoñs* n. of one of the state treasuries of Tibet.

བུ་གཅིག་ *bcu-gcig* འཛམ་མའི་ལྔ་ *eleven.*

Met. Syn. བདེ་བྱེད་ *bdce-byed*; བདེ་འབྲུང་ *bdce-hbyun*; དབང་ཕྱུག་ *dwañ-phyug*; དག་ *drag*; རྩེད་པ་ *byed-pa (Rtsi.)*.

བུ་གཅིག་ལམ་ *Bcu-gcig-shal* the eleven-faced deity—a name for the *Bodhisattva Avalokites'vara*.

བུ་གཉིས་ *bcu-gñis* རྩེད་མའི་ལྔ་ *twelve.*

Met. Syn. ཉི་མ་ *ñi-ma*; རྩེད་འབྲེལ་ *rtan-hbrel*; རྩིས་ *khyim (Rtsi.)*.

བུ་ཐེབས་ *bcu-thobs* tenfold; also a group or a batch of ten.

བུ་དྲུག་ *bcu-drug* sixteen.

Met. Syn. མི་བདག་ *mi-bdag*; རྩེད་པོ་ *rgyal-po (Rtsi.)*.

བུ་དྲུག་མ་ *bcu-drug-cha* 1. one sixteenth portion. 2. = ཀླུ་མ་ *the lunar crescent—each of which is one sixteenth of the full moon.*

བུ་དྲུག་བདག་པོ་ *bcu-drug bdag-po* 1. the full moon; བུ་དྲུག་བདག་པོའི་དཀྱིལ་འཁོར་། *the disk of the full moon: ལྷ་འཛོལ་བུ་དྲུག་བདག་པོའི་དཀྱིལ་འཁོར་སྤྱིའི་མེད་དུ་གསལ། his healthy person shone like the spotless disk of the full moon (Yig).* 2. ལྷ་འཛོལ་ལྷ་འཁོར་ལྷ་འཁོར་། *Emblie myrobalan.*

Syn. ལྷ་མ་མཚན་ *sgra-mkhan*; ལྷ་མ་མཚན་ *sgra-mkhas*; མེ་བཞི་སྤྱི་མ་ *me-bshi-skyes*; འཕར་བ་ལྡན་ *hbar-wa-ldan*; ལྷ་མ་མཚན་གཞུག་ཅན་ *sna-tshogs gtsug-can*; ཉི་མའི་རིགས་སྤྱི་མ་ *ñi-mahi-rigs skyes*; མཛོལ་རིགས་

མོང་ *mtho-ris-thob*; རིག་བྱེད་བདག་ *rig-byed-bdag*, also ལྷ་མི་ལྷ་མ་ *lha-yi bla-ma*; ལྷ་མི་སྤྱི་བ་དཔོན་ *lha-yi slob-dpon (Mñon.)*.

བུ་གཉིས་མིག་ལྡན་ *bcu-gñis mig-ldan* an epithet of Kumāra or Saḍānana, the youngest son of Mahādeva.

བུ་དྲུག་བདེ་བའི་མ་གསུམ་ *maiden of sixteen.*

བུ་དྲུག་འདྲེན་ *bcu-drug hod-ldan* མུ་ལྔ་ *a name of the planet Venus.*

བུ་དཔོན་ *bcu-dpon* a corporal over ten soldiers.

བུ་ཚོག་ *bcu-phog* an allowance every ten days (given to every monk) in the state monasteries of Tibet.

བུ་བ་ *bcu-wa* = འཇུ་བ་.

བུ་བན་ *bcu-ban* a mug for keeping wine or beer enough for ten persons.

བུ་བཞི་ *bcu-bshi* fourteen.

Met. Syn. སྤོད་ *srid*; ཡིད་ *gid*; མ་ལུ་ *ma-nu*; སྤོད་བུ་ *ced-bu (Rtsi.)*.

བུ་བཞི་རྩྭ་ *bcu-bshi ston* འཕྲུལ་མི་ཀ་ *a festival kept on the 14th day, i.e., before the full or new moon.*

བུ་གལ་ *bcu-gal* = རྩེད་ལམ་ཚེ་བ་ *important*; རྩེད་པ་འཚམས་ལ་བྱི་ལག་བུ་གལ་མེད། *(Rdsa. 21)*.

བུ་གསུམ་ *bcu-gsum* thirteen.

Met. Syn. འཕྲུལ་པ་ *hdod-pa*; ལུས་མེད་ *lus-med*; ལྷོས་བྱེད་ *myos-byed*; གདུགས་ *gdugs*; རིམ་ *rim*; ལྷ་མ་མཚན་ *sna-tshogs (Rtsi.)*.

བུ་གཞུག་ *bcug-nas* = ལྷུགས་ནས་ *निचिप्त* thrown or having poured into.

བུ་གྲུག་པ་ *bcug-pa*, pf. of འཇུག་པ་ *with, also, the special meanings of; to meddle; to interfere: ཇོ་གྱི་རྩོད་ལ་འཇུག་པུ་གྲུག་རྩོད་མེད། you have no business to interfere in my affairs (Rdsa.)*.

བོད་ *bco* for བུ་ in, བོད་ལྔ 15, and བོད་བཅུ་ 18.

བོད་བཅུ་དྲུག་ *bco-brgyad* eighteen.

Syn. ཉེས་ *ñes*; ལྷོ་ནོན་ *skyon*; ཁམས་ *kham* (*Rtsi.*).

བོད་ལྔ་ *bco-lña* fifteen.

Met. Syn. ཚེས་ *tshes*; ཉེན་ *ñin*; ལག་ *shag* (*Rtsi.*).

བོད་ལྔ་མཚན་པ་ *Bco-lña mchod-pa* the religious service that is observed on the fifteenth of the first Tibetan month (February-March) at Lhasa when the Kinkhording, the grand temple of Buddha, is illuminated.

བོད་པ་ *bco-pa* a colt one year old.

བོད་པ་ *bco-wa* pf. and imp. བོད་སྐད་, prop. root of the fut. tense of འཚོ་སྐད་, but in *W.* the usual word for ཐོད་པ་, to make, perform; to prepare, manufacture, construct. It is employed in all kinds of phrases (*Jä.*).

བོད་གྲུབ་ *bco-gpa* to reduce, cut down: ལྷོ་བ་འཛེར་བུ་བུ་བོད་གྲུབ་ “every month makes it less by ten” (*Rtsii.*); བོད་གྲུབ་རྩིས་ the account or calculation of reduction (of pay, allowances, &c.).

བོད་མཚན་ *bcom* མག་ success; victory; triumph.

བོད་མཚན་བརྒྱུད་སྐད་ *bcom-bskyuñs-pa* to speak in low voice or to keep silent (out of fright); འཕྲོག་བོད་མཚན་ robbery and acts of violence.

བོད་མཚན་ལྷན་ *bcom-ldan* victorious, blessed, triumphant (over enemies).

བོད་མཚན་ལྷན་འདས་ *Bcom-ldan hdaſ* མག་མག་མག་ the victorious one who, having subdued the host of Māra, has passed away from misery; epithet attached specially to the Buddha S'akyamuni, acc. to *Sch.* ‘the victoriously-consummated.’

བོད་མཚན་ལྷན་འདས་ལྷན་པ་ མག་མག་མག་ འཛིན་ the blessed Jina, the conquerer of his (moral enemies).

བོད་མཚན་ལྷན་རལ་གྱི་ *Bcom-ldan ral-gri* n. of a fancied Buddha.

བོད་མཚན་པ་ *bcom-pa*, pf. of འཚོ་སྐད་པ་ *hjoms-pa* འཛིན་པ་, མག་མག་, འཛིན་པ་, conquered, subdued, killed. Also broken down, dispersed; མཚན་པ་ བོད་མཚན་ འཛིན་པ་ fully subdued (*A. K. 1-2*).

བོད་མཚན་ལྷན་ *Bcom-rlag* མག་མག་ n. of an ancient city of India near Agra in the early times of Buddhism.

བོད་མཚན་ *bccms*, pf. གཞི་མཚན་, fut. འཚོ་སྐད་. (*Rtsii.* 46).

བོད་ལྷན་པ་ *bcol-dam* taking care of things entrusted to one's charge; བོད་ལྷན་པ་ལྷན་, བོད་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ བོད་ལྷན་པ་ or ལྷན་པ་ ལྷན་པ་.

བོད་ལྷན་པ་ *bcol-wa* pf. and fut. of འཚོ་སྐད་པ་.

བོད་ལྷན་པ་ *bcol-ma* a thing committed to a person's charge; a trust.

བོད་ལྷན་པ་བཞག་པ་ *bcol bshog-pa* to entrust a thing to another's charge; བོད་ལྷན་པ་གྲུབ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to settle about the trust; to entrust a thing to a person's charge (with an understanding): བོད་ལྷན་པ་གྲུབ་ལྷན་པ་.

བོད་ལྷན་ *bcos* or བོད་ལྷན་ལྷན་ artificial.

བོད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *bcos-thabs* 1. the method of curing. 2. doing a thing for the sake of appearances, or for form's sake; བོད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ performing a show work: གཞི་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ བོད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ changing or modifying it radically, he published the artificial one (*A. K. 74*). 3. made or contrived by art; མ་བོད་ལྷན་ artless; unaffected; genuine.

བོད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *bcos-thabs-med* འཛིན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ no means of cure (disease) or mending matters.

ལྷོ་སྒྲིང་མེད་ *lce snñn-med* met. a thunder-bolt (*Mñon.*).

ལྷོ་ཐེབ་ *lce-theb* or ལྷོ་འདྲ་ a fleshy exerescence below the tongue (*Cs.*).

ལྷོ་བདེ་ *lce-hde* a nimble tongue; a babbler.

ལྷོ་ལྷུང་ལྷོ་མེ་མེ་ *lce phuñ-ste zas-mi-sa* not eating food by licking (a prohibition to monks).

ལྷོ་འབར་བ་ *lce hbar-wa* = འབར་འབར་ burning flame = རོག་ (*Mñon.*).

ལྷོ་འབྲུག་ལྷོ་མེ་ *lce-hbigz* = ལྷོ་ལྷོ་ *rgya-tshva* sal-ammoniac (*Mñon.*).

ལྷོ་འབྲུང་ *lce-hbur* eruption on the tongue.

ལྷོ་མེད་ *lce-med* (ཐུག་པ) རྒྱུ་མེད་ lit. without tongue; a frog (which is supposed to have no tongue).

ལྷོ་ལྷུང་ལྷོ་ *lce myañ-tshba* alum.

ལྷོ་རྩ་ *lce-rtsa* or ལྷོ་འཛིན་པ་ *lcehi rtza-wa* རྩ་མུལ་ the root of the tongue: ལྷོ་རྩ་ཅན་ *lce-rtsa can* རྩ་མུལ་ལྷོ་ལྷོ་ a letter pronounced from the root of the tongue; the gutturals, viz., ཀ, ཁ, ག, ང, ཅ, ཆ, ཇ; the *visarga* before ཀ and ཁ, and also རྩ་ལྷོ་ *r*, and ལྷོ་ལྷོ་ *lr*, are called རྩ་མུལ་ལྷོ་ལྷོ་; ལྷོ་འཛིན་མོ་ the tip of the tongue: ལྷོ་འཛིན་མོ་ཅན་ a letter sounded from the tip of the tongue.

ལྷོ་རྩ་གཤོ་བ་ *lce-rtsc gyo-wa* ལོ་ལོ་ 1. to loll out the tongue and move it too and fro. 2. fig. the fickle or changeable one. 3. an epithet of the goddess of fortune.

ལྷོ་གཤུང་ *lce-gshuñ* རྩ་མུལ་མཚམས་ the middle of the tongue; ལྷོ་བཟུང་ *lce-hshar* རྩ་མུལ་ལྷོ་ལྷོ་མཚམས་ a tongue-scraper.

ལྷོ་ལྷོ་མེད་ *lcehi skye-mched* རྩ་མུལ་ལྷོ་ལྷོ་ the organ of taste (*M. V.*).

ལྷོ་གཤུང་ *lceog* a coat of mail for horse (*Sch.*).

ལྷོ་བ་པ་ *lceb-pa* རྩ་མུལ་ལྷོ་ལྷོ་ 1. to kill one's self; to commit suicide: ལྷོ་བ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ "if, for even that, you kill yourself" (*Hbrom. 124*); ལྷོ་བ་ལྷོ་ལྷོ་ committed suicide. 2. used of insects that fly into the flame.

ལྷོ་གཤུང་ *lceog* (ལྷོ་ལྷོ་) 1. ལྷོ་གཤུང་ a pot; ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ the arched roof of a house, a turret on a house-top, a pinnacle. 2. n. of an aquatic plant, *Trapa bispinosa*.

ལྷོ་གཤུང་ *lceog-ga* the swallow, but, according to some authors, the lark.

ལྷོ་གཤུང་ *lceog-rtse*, resp. ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་, a small very low table on which food and drink are served in Tibet; ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ a cover for such a table, table-cloth; ལྷོ་གཤུང་ Chinese or European table; ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ 'fore-table,' one before an image of Buddha or of some deity for placing offerings on.

ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ *Lceog-rtse-la* n. of a mountain in Tibet the top of which is flat like a table.

ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ *lceog-ras* piece of cloth put over iron helmet worn in war-dance in Tibet.

ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ *Lceog-la brag-khuñ* n. of a rock-cavern on Chogia pass in Tibet.

ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ *lceogs-pa* or ལྷོ་གཤུང་ I: 1. to be agitated, shaken; to tremble. 2. ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ a flower shaking, waving its head (*Jä.*).

ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ II: 1. vb. to be able: ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ if (he) is not able (to do that); ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ as much as possible; to the utmost (*Jä.*). 2. adj. able; ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ feeble (in strength) failing in strength, weak; ལྷོ་གཤུང་ལྷོ་གཤུང་ ignorant, poor in intelligence.

ལྷོ་གཤུང་ *lceoh* = ལྷོ་གཤུང་ a frog in its first stage of development; a tadpole (*Jä.*).

ལྷོ་གཤུང་ *lceohs* = ལྷོ་གཤུང་ undulating; an un-even place.

ཅ *cha* I: the letter ཅ *cha*, which is the aspirated ཅ, resembling the Sanskrit च in pronunciation, though acc. to Tib. Gram. ཅ = ཅ *tsha*. As num. fig. = 6; ཅཔ *cha-pa* the volume marked with ཅ signifying the sixth volume.

ཅ II: 1. a part or fraction; མཚུགས་ share, portion, anything divided; opp. to the whole; thus, ཕྱད་ཅུ་ one-half, ལྷན་ཅུ་ one-third, བཞི་ཅུ་ one-fourth, and so on; བརྗེ་ཅུ་ one hundredth part; རྗེ་ལྷན་ཅུ་ one thousandth part; བང་མཚོ་དུ་གཟུགས་ཅུ་གཅིག་ one-third of the treasury (or its contents); དབུའི་ཚེ་མ་ཅིག་གཟེང་གྱིས་མ་ལོང་བར་ there being still wanting a portion of as much gold as would about equal his head (*Ghr.*); འམ་གྱི་ཚེ་རྗེད་ the first portion of the night; འམ་གྱི་ཚེ་མེད་ the second, the last half of the night. ཅ་གཉིས་བསྐྱེད་ *cha-gñis bsre-wa* to put together two parts; རང་ཅུ་ one's own share. འདུལ་ལུ་ཡེ་ལོ་ཅུ་ the following day's first part, *i.e.*, the following morning (*Mil.*); མ་ཅུ་ (lit. part of the earth) a piece of land; territory; country in general. 2. = ཟུང་ ཟུག་ a pair; ལྷན་ཅུ་གཅིག་ a pair of boots; དཔ་ཅུ་གཅིག་ a pair of shoes. ཅ་སྒྲིག་པ་ to pair, to match, to couple, to arrange in pairs or proportionately; ཅ་མཐུན་པ་ proportionate, similar. ཅ་མ་ལྡན་པ་ not forming a pair or match; unfit, improper, discordant. རག་གཅོག་པ་ནི་ཅ་མ་ལྡན་ not obeying; will not do; is out of place (*Ta. 110, 11; Jā.*).

ཅ III: 1. news, intelligence, word, sound; མན་ཅུ་ topic; ལྟོས་ཅུ་འདྲི་བ་ to ask any news; ལྷག་ཅུ་ echo returned from a rock. 2. prospect, auspices: བྱིས་ཅུ་ prospects re-

garding the household; དམ་ཅུ་ prospects or expectations as to one's enemies. 3. = ཅུ་ག་ things; རྩོམ་ལུས་ཅུ་ a complete suit of clothes for a person; ལྷན་ཅུ་ ornaments or articles of adornment; དགོས་ཅུ་ necessary things, requisite; མཚོན་ཅུ་ weapons; ལྷག་ཅུ་ articles of writing, deeds, documents; རས་ཅུ་ cloth; ལག་ཅུ་ implements, utensils, &c.

ཅ IV: ཅུ་ལྷན་ 1. a sixteenth part of the month (*Bull. 1848, 295*). 2. ཅུ་ལྷན་ a particle (*Kālac. T. 7*).

ཅ་དཀར་ *Cha-dkar* n. of a district in Lhokha, in Tibet. ཅ་དཀར་སྐང་ *Cha-dkar-srañ* n. of the junction of several public roads in *Chakar*, ཅ་དཀར་དུ་ཅ་དཀར་སྐང་གི་ལམ་ *Cha-dkar-du Cha-dkar srañ-gi bal* in *Chakar* the wool (sold at) *Chakar* cross-roads.

ཅ་རྗེན་ *cha-rkyen* share of destiny, of fate (*Sch.*).

ཅ་ག་ *cha-ga* (འདབ་ or མཐུན་) hem, edge, border; རྩོམ་གྱི་ཅ་ག་ = རྩོམ་གྱི་མཐུན་ the border or edge of a robe. ཅ་ག་འདབ་པ་ = ཅ་ག་བཟབ་པ་ (རྩོམ་ལྷན་ལུ་) to put a fringe to a robe, to hem, to turn in (the edge of cloth). ཅ་ག་མ་ *cha-ga-ma* a dress with linings on the edge of the sleeve, etc. རྩོམ་གྱི་ཚེ་རྗེད་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ (the price) for each blue male robe with turned-back borders. ཅ་ག་མེད་པ་ robe with plain edge.

ཅ་ག་པ་ *cha-ga-pa* locust; also a grasshopper: ཅ་ག་པ་མགོ་ལྷིས་བྱང་དུ་ག་འཛོམས་ the head of a grasshopper applied on the sting of a hornet (འདྲ་བྱང་ལྷན་) removes its poison.

ཚ་གུམ *cha-grum* a square rug.

ཚ་འབྲེག *cha-hgrig* a complete set or suit of any furniture or clothes.

ཚ་མཁན *cha-mkhan* fortune-teller, soothsayer (*Sch.*).

ཚ་ཅན *cha-can* རྩ་མཚན consisting of a pair, forming a pair.

ཚ་ཚོ *cha-cho* a thing homogeneous; matched (*Sch.*).

ཚ་འཇོག་པ་ *cha-hjog-pa* to stick to, adhere to any work; to come to a conclusion on any matter; to arrive at a definite settlement.

ཚ་རྩམས *cha-nams* कलाहीन, परिणत impaired, degenerated, fallen down, grown worse.

ཚ་གཉེས *cha-gñis* द्विभाग two parts; ཅུ་མཉེས both or a pair; colloq. two pairs.

ཚ་གཉེས་བཟེལ་བ་ *cha-gñis srec-wa* to mix or mingle two equal parts.

ཚ་སྒྲུལ་ *cha-sñoms* or ཚ་མཉམ་ equal parts (without difference in size, number or quantity); ཚ་ཅུ་མཉམ་ or ཚ་འདྲ་ཅུ་མཉམ་ in part, in some measure; ཚ་མ་འདྲ་བ་ or ཚ་མ་མཐུན་པ་ partly, not equal, differing a little; ཚ་ཅུ་མ་ཤིས་ཀྱང་ even if one knows but a little (*Jü.*); ཚ་རྫོགས་ being complete in every part, entire, integral (*Sch.*); ཚ་མཉམ་པ་ adj. even.

ཚ་གཉེར *cha-gter* कलानिधि the moon, that which shines in crescent parts.

ཚ་དེ *cha-de* for ཚ་ཡོད་པ་དེ *cha yod-pa-de*.

ཚ་པདག་རྒྱུས་ *cha-bdag skyes*, v. ཚ་ང་ *chan* wine.

ཚ་འདྲ་ཅུ་མཉམ་ *cha-hdra tsam*, v. ཚ་སྒྲུལ་ *cha-sñoms*.

ཚ་ལྡན *cha-ltan* भाग possessed of some share; fortunate.

ཚ་ཕྱ *cha-phra* कृपण a miser.

ཚོ་བ་ I: *cha-wa* = བཟུང་པ་ or བཞག་པ་ मण्डन vb. to adorn, bedeck, wear (*S. Lex.*).

ཏཱ་ཚོ་བ་ II: = བསྐྱོད་པ་ to go away, to start, to leave (a place): སློབ་ཏུ་ཚ་བའི་ཚོ་ *slebs-tu cha-wahi tsho* when they were on the point of arriving; ཚ་བར་ = འགྲོ་བར་ to go, going (*A. 133*).

ཚ་བུ *cha-bu* ornament worn in the ears.

ཚ་བྱེད *cha-byed* བེས་ 1. dress, clothing; མི་རྒྱལ་པའི་ཚ་བྱེད་ཅན་ shabbily dressed; poorly clad; ragged: ཚ་བྱེད་འདི་བཞིན་བྱས་ he was (in this manner) dressed. 2. implement, instrument (*e.g.*, a musical instrument, a surgical instrument) also external appearance of animals (*Jü.*).

ཚ་མ་མཚིས་ *cha-ma-mchis* (it has no equal, not another like it to form a pair) matchless (*D.R.*).

ཚ་མ་མཐུན་པ་ *cha-ma mthun-pa*, v. ཚ་སྒྲུལ་ས.

ཚ་མ་འདྲ་བ་ *cha-ma hdra-wa*, v. ཚ་སྒྲུལ་ས.

ཚ་མེད་པ་ *cha-med-pa* to be companicless; to be left alone; to be without an equal.

ཚ་མེད་གཏོས་ *cha-med-gtam* = འག་འཚལ་ nonsense; irrelevant speech (*Mñon.*).

ཚོ་ཙོ་ *cha-tse* is said to be a Chinese word; = ཁ་སྒྲིན་ *kha-sten* or ཚོག་སྒྲིན་ *tshig-sten*.

ཚ་ཅུ་མ་ *cha-tsam*, v. ཚ་སྒྲུལ་ས་ *cha-sñoms*.

ཚ་ཅང་ *cha-tshan* complete in all its parts; complete suit of ornament, dress, &c.

ཚ་ཚོད་ *cha-tshad*, v. ཚ་ག་ཚོད་ *chag-tshad*.

ཚ་ཚོན་ *cha-tshan* species, division, class (*Sch.*).

ཚ་ཚོགས་ *cha-tshogs* (མྱངས་) n. of a large number.

ཚ་མཚོས་ *cha-mdseš* अप्रतीक symmetrical.

ཚ་འཛིན་པ་ *cha-hdsin-pa* 1. to select from among many; to pick one out of a number (for identification). 2. = རྩ་མཚན་ a pair of cymbals.

ཚག་གཚག་གེ *chag-ga chog-ge* for ཕྱག་གུའོག་གེ things mixed up or thrown together. ཚག་གྲག་པ *chag-rgyag-pa* to doubt (*Sch.*).

ཚག་ཚག I: *chag-chag* 1. with བྱེད་པ་ or འདེབས་པ་ to sprinkle: རང་པའི་ནང་ཕྱག་རང་རང་ཚག་ཚག་ བྱས་ཏེ་ having swept and sprinkled the inside of the house. ཚག་ཚག་ལེགས་པར་བཏབ་པ་ ཐུགས་ཤིང་ well bathed or washed, also to cleanse a house or road with water. 2. ཚག་ཚག་གདབ་པ་ to starch, to stiffen (*Sch.*). 3. in *W.* to tread, to trample, e.g., the narrow path or furrows between garden beds. 4. to clap the hands (*Jä.*).

ཚག་ཚག་ *chag-chag* colloq. anything broken. རྩེད་མ་ཚག་ཚག་ broken dish or plate.

ཚག་ཚད་ *chag-chaḍ* rent, break, rupture (*Sch.*).

ཚག་དུམ་ *chag-dum* fragment, scrap, bit.

ཚག་འདྲིང་ *chag-hdiñ* doubtful, incredible (*Sch.*).

ཚག་པ *chag-pa* 1. a large bunch of flowers, ears of corn, etc. 2. pf. of འཚག་པ་ broken; མ་ཚགས་པ་ and esp. adv. མ་ཚགས་པར་ also ཚག་མེད་པ་ uninterrupted, unremitting, (*Jä.*); ལྷན་མ་ཚག་པར་ *rgyun ma-chag-par* without interruption; without breaking the continuity or course; གས་ཚག་མེད་ without a crack, flaw, or chink. 3. ལམ་ཚག་པ་, v. འཚག་པ་ II: ཚག་གིང་ wooden splint for a broken limb (*W.*) (*Jä.*).

Syn. རྟིག་པ་ *shig-pa*; འཛོར་པ་ *hthor-wa* (*Mñon.*).

ཚག་པོ་ *chag-po* a broken vessel, pot, etc.; ཚལ་ཚག་པོ་ a broken dosser or pannier (*Jä.*).

ཚག་པམ་ *chag-phax* the bag containing grain tied to the mouth of a horse from which it eats.

ཚག་ལེབས་ *chag-phebs* for ཕྱག་ལེབས་ welcome.

ཚག་བུ་ *chag-bū* diminutive of ཚག་པ་ a little bunch.

ཚག་བྱོམ་ *chag-brom* in *W.* colloq. "chak-rum" ice.

ཚག་མོ་ *chag-mo* bunch; འབྲས་བུ་ཚག་མོ་ a fruit growing in clusters, like the grapes of the vine, the berries of the elder (*W.*) (*Jä.*).

ཚག་ཙོ་ *chag-tse* a small grain, e.g., of ground grits; ཚག་ཙོ་ཅན་ graulous (*W.*) (*Jä.*).

ཚག་ཚང་པ་ *chag-tshan-pa*=ཐབ་ཁ་པ་ or མ་རྩེན་ a cook (*Mñon.*).

ཚག་ཚད་ *chag-tshad* or ཚ་ཚད་ (*Sch.*) the right measure; དུག་རྟེན་ཚག་ཚད་ *duḡ-ster chag-tshad* a sufficient quantity of poison administered to a person (*Med.*; *Jä.*).

ཚག་གཞིང་ *Chag-gshoñ*, v. ཚག་ *chag*.

ཚག་ལོ་ *Chag-lo* n. of a celebrated lama of Tibet. ཚག་ལོ་མཚོ་དཀྱིལ་ཡོད་པར་བཞེད་པ་ it was asserted that Chag Lo-tsa-wa had been into the middle of the lake (*Ya-sel. 33*).

ཚག་གིང་ *chag-ḡiñ*, v. ཚག་པ་ *chag-pa*.

ཚགས་པ I: *chags-pa* 1. to be fond of, to be attached to, to love; བྱ་མོ་ལ་ཚགས་པ་ to love a girl; རྗེས་པ་དང་ན་རྩེད་གཅིག་ཚགས་པ་ *skyes-pa dan na-chuñ goig chags-pa* the mutual affection between a man and a maiden; ཡིད་ལ་ཚགས་པའི་བྱ་མོ་རྣམས་ my dearly beloved daughters (*Pth.*). 2. to cling to, e.g., ལུས་དང་སྲོག་ལ་ཚགས་པ་ *lus-dañ srog-la chags-pa* to body and to life; ལུལ་ལ་ to one's home, to one's native country; often to suffer one's self to be enticed by a thing, to indulge in; ཚགས་པར་མི་བྱ་འཇིགས་པར་མི་བྱ་ཞུ་ཞུ་ allowing neither desire nor fear to have any influence upon himself (*S. Lam.*, also *Jä.*).

ཚགས་པ II: vb. 1. to be begotten, produced; མ་ཚགས་པ་ not produced in the usual way of propagation, but རྩེད་ཏེ་རྗེས་པ་ *rdzus-te skyes-pa*, or རྩེད་ཀྱིས་བྱུབ་པ་ *lhun-gyis*

ཚང་དོན *chañ-dod* silver or other articles with which wine or beer is exchanged.

ཚང་རྟེན་མཚན *chañ-dregs* or ཚང་གིས་རྟེན་པ་ *chañ-gis dregs-pa* = ཚང་གིས་བྱེད་པ་ *chañ-gis myos-pa* intoxication (*Mñon.*).

ཚང་འདྲན་ *chañ-hdon* = ཚང་སྟོན་ *chañ-snod* wine-glass or cup (in Sikk.).

ཚང་གནས་ *chañ-gnas* or ཚང་འབྲུང་གནས་ a place of drinking; grog-shop.

ཚང་པ་སྟོང་བ་ *chañ-pa ston-wa* erroneously written for ཚང་པ་སྟོང་བ་ *hchañ-pa ston-pa* རི་རྩ་གུམ་ཅི།; lit. open fist, or an empty hand; fig. nothing to give in charity to the poor.

ཚང་ཐུགས་ *chañ-spags* dough of barley soaked in beer.

ཚང་ཕུད་ *chañ-phud* the first distillation of wine—the best beer or wine.

ཚང་ཐོག་ *chañ-phog* allowance in beer.

ཚང་བུ་ *chañ-bu*, described in ཅུམ་པ་བཞེས་པ་ཐུང་སྟོང་བཅའ་སྟོན་སོང་སོའི་པར་འདྲན་པ་དེ་ནི་འབྲུང་པོ་རྣམས་ལྟར་བྱ་ཡིན། the deugh of barley-flour squeezed or pressed within the hand and coming out between the fingers is given to the ghosts.

Syn. རྟོག་པ་ *rdoq-pa*; ཚངས་པ་ *chañs-pa* (*Mñon.*).

ཚང་མ་ *chañ-ma*, v. ཚང་འཛོང་མ་ (*Mñon.*) a woman selling wine.

ཚང་མལ་ *chañ-mal* grog-shop, tavern.

ཚང་རྩ་ *chañ-rtsi* dry barm, lees, yeast (of beer).

ཚང་ཚང་ *chañ-tshañ* grog-shop; ཚང་ཚང་ལས་འདྲངས་པ་ come or coming from a grog-shop.

Syn. ཚང་མལ་ *chañ-mal*; ཚང་ཁང་ *chañ-khañ* (*Mñon.*).

ཚང་ཚང་ལས་འདྲངས་པ་ *chañ-tshañ las hoñ-wa* a drunkard; one who is just coming out of a grog-shop.

ཚང་འཛོང་མ་ *chañ-htshoñ-ma* barmaid.

Syn. བྱེད་པ་འཛོང་ *myos-byed-htshoñ*; ཚང་མ་ *chañ-ma*; ཚང་བྱེད་མ་ *chañ-byed-ma* (*Mñon.*).

ཚང་འཛོང་མའི་ཁང་པ་ *chañ-htshoñ-mahi khañ-pa* गज्ज lit. wine-selling woman's house.

ཚང་ཐས་ *chañ-zas* roast meat taken at the time of drinking.

ཚང་བཟུང་ *chañ-bzush* for འཛོང་བཟུང་ ལུམ་ཅི། closed hand, fist.

ཚང་གཞོས་ *chañ-gyos* or ཚང་གིས་གཞོས་ བཤམ་མཚན་ parched rice, barley, &c., taken with wine.

ཚང་ར་ *chañ-ra* རྩ་པའུ་, abbr. of ཚང་ and མ་རག་, beer and arrack; a drinking party.

ཚང་ས་ *chañ-sa* 1. a beer-house. 2. beer eareusal: ཚང་ས་ཚེན་པོ་བྱེད་པ་ to give or arrange for a great beer-drinking party.

ཚངས་པ་ *chañs-pa*, v. ཚང་བུ་ *chañ-bu*.

ཚད་ I: *chad* time; བྱིན་ཅད་ in after time, henceforth; རྗེན་ཅད་ formerly, heretofore.

ཚད་ II: 1. special promise, agreement or engagement; ཚད་འབུལ་ special presentation, special request, compliments at the commencement of a letter. རྩ་ཚད་ oral, verbal engagement; ལག་ཚད་ pledge of faith by the hand (*Jü*). 2. in compounds for ཚད་པ་ punishment; ལུས་ཚད་ corporeal punishment.

ཚད་དོན་ *chad-don* or རྩ་ཚད་ a promise, contract; ཚད་དོན་བྱེད་པ་ to give a promise, make a contract; གཏོང་བའི་ཚད་དོན་བྱེད་པ་ to agree about giving; ཚད་དོན་རྟེན་བྱེད་པ་ to keep, fulfil, a promise.

ཚད་མན་ *chad-mdo* or རྩ་ཚད་ the purport or the main object; a promise or contract.

ཚད་པ་ I: *chad-pa* བཟུ་རྩ་, བཟུ་གཤམ་, ལུམ་ཅི།, རྗེད་ 1. to open, to separate, liberate; to give out. 2. to promise, bind one's self.

Syn. ཕྱེད་མ *phyed-ma*; དཔྱི་བ *dbye-wa* (*Mñon.*).

ཚད་པ II: subst. resp. བཀའ་ཚད་ཀྱི་ཉེན་པོ། *nyen-po* punishment; ལུས་ཚད་ corporeal punishment; fig. punishment with the rod. རྒྱལ་པོའི་ཚད་པ་ལ་ཉེན་པོ། *nyen-po* king's punishment, *i.e.*, punishment that the law inflicts on any person. རལ་ཚད་ཀྱི་ཉེན་པོ། *nyen-po* punished with fatigue, worn out. ཚད་པ་ཅན་ *chad-pa-can* = བཅའ་ལྡན་ རྒྱུ་ཚུལ། *brjuc-lu* a convict; one who has been convicted of an offence. ཚད་པའི་ཚད་གཅོད་པ་ *chad-pahi tshargcad-pa* or ཚད་པམ་གཅོད་པ་ *chad-pa* to convict, to sentence, to punish.

Syn. དཔྱུག་པ་ *dbyug-pa*.

ཚད་པ III: vb. to be descended from; to be born of or with; gen. with ལམ་ or རྣམ་.

ཚད་པ་མོག་པ་ *chad-pa phog-pa* to award punishment, to punish in any way.

ཚད་པམ་བཅའ་པ་ *chad-paṣṣhad-pa* to be visited with punishment.

ཚད་པོ་ *chad-po* 1. rent, torn, worn-out, ragged, tattered (*Jä.*). 2. a limited time, a term (*Sch.*).

ཚད་ལིག་ *chad-yig* a written contract: ཚད་ལིག་གི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *id.* (*Ghr.*; *Jä.*).

ཚད་ལུས་པ་ *chad-lus-pa* not to obtain the things hoped for, to be disappointed (*Sch.*).

ཚད་མོ་ *chad-so* or ཚད་མོར་ = ཚད་གསལ་ 1. a limited time, a term. 2. a time-purchase (*Sch.*). 3. an agreement (*Tä.*; *Jä.*).

ཚན་ *chan* I: (དཔེ་མ་ཚན་གྱི་ལྟུང་) ཅིག་ལྟོ་ལྟོ་ a marginal note or foot-note to explain the meaning of a term or expression in the text.

ཚན་ II: sop, mash, pulp, etc.; འབྲུག་ཚན་ rice-pap; རྣམ་ཚན་ barley-pap (*Jä.*).

ཚན་གྱི་ *chan-gri* = ཚམས་གྱི་ *btshem-gri* (lit. a tailor's knife); རྩལ་ལྷོ་ལྷོ་ a pair of scissors.

ཚན་པ་ *chan-pa* = འཚོམ་གྱི་ scissors, shears: དགེ་སྤྱོད་ལོ་རྒྱུ་ཚན་པམ་འབྲུག་པར་མི་བྱོལ་ (*K. d. 3 106*) the hair of a gelong should not be cropped with scissors.

ཚབ་ I: *chab* [resp. and eleg. for ཚུ་ *chu*] water, in any form; but never used like *chu* to signify a river. རྩེ་ཚབ་ scented water. རྩེ་ཚབ་ or རྩེ་ཚབ་ water which at the beginning and close of religious meetings in the larger monasteries is passed round, and of which every one present takes a few drops on his tongue, as a symbol of purification in the place of full ablutions. རྩེ་ཚབ་ tears; རྩེ་ཚབ་ spittle; ཚབ་གསལ་ urine.

ཚབ་ II: power, dominion, sway; ཚབ་ལོག་ under one's sway: ཚབ་ལོག་ཏུ་བཟུབ་པ་ to bring or collect under one's power or sway.

ཚབ་རྒྱན་ *chab-rkyan* brass can, brass teapot with a long spout for pouring out tea (*Jä.*).

ཚབ་སྐྱུ་ *chab-skya* = དར་པ་ *dar-wa* whey.

ཚབ་ཁུང་ *chab-khuñ* urinal, a privy.

ཚབ་སྐྱོ་ *chab-sgo* door; ཚབ་སྐྱོ་པ་ *chab-sgo-wa* = སྐྱོ་རྒྱལ་པ་ a door keeper.

ཚབ་གཏོར་ *chab-gtor* = ཚུ་གཏོར་ *chu-gtor* འཕུལ་པ་ oblations to the dead; water religiously offered to quench the thirst of Yidag or *Preta* in the རྩེ་ཚབ་ལོ་ལོ་.

ཚབ་ནག་ *Chab-nag* n. of a monastery in Kong-po in Eastern Tib.

ཚབ་བྱོམ་ *chab-brom* ice (*Jä.*).

ཚབ་འབངས་ *chab-hbañs* = འཕུལ་གཏོར་ལྟོ་ལྟོ་ a servant; a subject; one owing allegiance.

ཚབ་སྐྱུག་ *chab-blug* 1. a spittle pot. 2. acc. to *Jä.* a vessel for rinsing one's mouth with water.

ཆབ་མ *chab-ma* lid, valve; ཆབ་རྩེ *chab-rtse* or ཆབ་ཅོ *chab-tse* buckle, clasp.

ཆབ་མིག *chab-mig* = ལྷ་མིག a fountain, spring.

ཆབ་རྩེ *chab-rtshe*, v. ཆབ་མ *chab-ma*.

ཆབ་ཚོད *chab-tshod* (lit. water-measure for time) a watch, a clock.

ཆབ་གཞུག *chab-gshug* a bath; also the bathing festival of the Tibetans in August and September.

ཆབ་འོག་པ *chab-hog-pa* a vassal, a subject; ཆབ་འོག་གི་རྒྱལ་པོ་ a vassal king, feudal chief.

ཆབ་རིལ *chab-ril* the vessel of consecrated water passed to monks of a congregation before dispersing.

ཆབ་རིལ་པ *chab-ril-pa* one who passes through water, v. ཆག་བྱོམ.

ཆབ་རོམ *chab-rom* = ལྷ་འབྲུགས་པ་ ice, frozen water.

ཆབ་འོག་ *chab-gog* = བཀའ་འོག་ eleg. for an official letter, a diploma, etc.

ཆབ་མེར *chab-ser* eleg. for ལྷ་མེར matter, pus.

+ ཆབ་སྲིད *chab-srid* = ལྷུ་སྲིད *rgyal-srid* dominion, kingdom, territory.

ཆབ་གསང་ *chab-gsañ* urine; ཆབ་གསང་བཏང་བ་ to make water.

ཆབ་གསེལ་བ་ *chab gsil-wa* to discharge urine, make water (*Nag*).

རྩེ་ཆབ་སྐྱོལ་ *chabs cig* = ལྷ་རྩེག་ or མཉམ་བུ་ སུམ་, སུམ་ཚུལ་ together with, all together.

ཆམ་ *cham* headlong, full length; also completely, utterly.

རྩེ་ཆམ་བུ་ *cham-du* = ལྷ་རྩེ་བུ་ always, continually; ཆམ་བུ་འཕེབས་པ་ pouring continually,

ཆམ་པ་ *cham-pa* ʻཤའི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a cold or catarrh; ལྷ་ཆམ་ *gre-cham* bronchial catarrh; ལྷ་ཆམ་ catarrh in the lungs; ལྷ་ཆམ་ *sna-cham* nose cold (cold in the head); ལྷ་ཆམ་ influenza.

ཆམས་བཞག་ *chams-bshag* = ཆམ་བཞག་, ལྷ་རྩེ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་བཞག་པ། to be in a tranquil state; colloq. to keep quiet ལྷ་ལྷ་རྩེ་ལྷ་ཆམས་བཞག་ནམ་ཚོ་བོའི་གཞུང་བཞེན་མཛད་པས་ (*A. 119*) those who did not assent keeping quiet: it was effected according to the precepts of the lord (*Atis'a*).

ཆར་ *char* or ཆར་པ་ *char-pa* བཟོ་བཟོ་ཆར་ལོ་ rain.

Syn. ལྷ་རྩེ་བཞེན་ *sprin-bcod*; ལྷ་རྩེ་ཆར་ *sbrañ-char*; ལྷ་རྩེ་ལྷ་ལྷ་ *chuhī-sa-bon*; ལྷ་རྩེ་ལྷ་ལྷ་ *sprin-gyi me-tog*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mkkah-las-bab*; ལྷ་རྩེ་ལྷ་ལྷ་ *rhuñ-gi hbras-bu*; ལྷ་རྩེ་ལྷ་ *rgyun-bab*; ལྷ་རྩེ་ཆར་ *dguñ-char*; ལྷ་ཆར་ *gru-char*; ལྷ་ལྷ་གཞེན་ *lo-tog-gñen* (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱོབས་ *char-skyib* a shelter, pent roof, protection from rain.

ཆར་སྐྱེས་ *char-shyegs* བཟོ་བཟོ་ lit. rain-born; met. a frog.

ཆར་སྐྱོབ་ *char-skyob* 1. protection against rain, also opp. to ཆར་སྐྱོབ་ *tshad-skyob* protection against heat (of the sun). 2. = ལྷ་ལྷ་གཞེན་ an umbrella (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱོར་ *char-skyor* undecided (cases or disputes).

ཆར་ཤིབས་ *char-khebs* cover or dress for protection against rain, rain-cloak.

ཆར་གྲུང་ *char-gyañ*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ཆར་གྲུང་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*Ya-sel. 33*).

ཆར་གྱི་ལྷ་གསེལ་ *char-gyi segs-ma* = ཆར་ལྷ་.

ཆར་དགའ་ *char-dyah* lit. that delights in rains, ལྷ་གཞེན་ (*Mñon.*).

ཆར་རྒྱུན་ *char-rgyun* བཟོ་བཟོ་ incessant rain.

ཆར་ཅན་ *char-can* 1. = ཆར་ལྷ་. 2. ལྷ་གསེལ་ལྷ་ custom, usage (*W.*). 3. n. of a hero ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*Baladeva*) (*Lex.*).

ཚར་བཅུག་པ *char-bcug-pa* འབྲུག་འཇིགས་པ། ལྷན་བྱས་པ།
made to be done or worked out.

ཚར་ཅེས *char-ches* for ཚར་པ་ཅེན་པོ།.

ཚར་གཏོགས་པ *char gtogs-pa*, v. ཚ, included
in the division of; = རྫོང་ས་སྤུ་གཏོགས་པ། or རྩོགས་
སྤུ་གཏོགས་པ།.

ཚར་སྟོན *char-ston* met. the swallow.

ཚར་དུས *char-dus* the rainy season.

ཚར་དྲག་པ *char-drag-pa* ལྷག་པ་ལྷག་པ། lit. heavy
rain; the month of heavy rains, corre-
sponding with July.

Syn. དྲག་བབ *drag-bab*; ཡོང་ས་ལྷུང་ ཡོང་ས་ལྷུང་།
ལྷུང་བབ་ཚ *rgyun bab-tsha* (*Mñon.*).

ཚར་རྩལ *char-rdul* = ཚར་ཟླ།.

ཚར་ལྗན *char-ldan* rainy; ཚར་ལྗན་སྤྱིན་དང་དབྱར་
དུས་ལོའོ་ in the summer season are rain-
clouds (*Mñon.*).

ཚར་སྐྱོད་ལྷུང་ཐིང་ *char-sna rluñ-khrid* an
idiomatic expression signifying guided;
lit. as wind leads the rain.

ཚར་པ *char-pa*, v. ཚར་.

ཚར་སྤྱིན *char-sprin* ལྷིག་ལྷིག་ལྷིག་། rain-cloud; ཚར་སྤྱིན་
ཅན་ cloud containing rain.

ཚར་ལྡབས *char-phobs* ལྷག་པོ་ལྷག་པོ། to cause rain.

ཚར་འབབ་མཁས་པ *char-hbab mkhas-pa* gen. a
Tantrik lama; lit. one who is skilled in
bringing down rain (by the efficacy of his
charms).

ཚར་འབབས *char-hbobs* or ཚར་པ་འབབས་ འབྲུག་ལྷན་
འབྲུག་ that causes rain; rain-cloud.

ཚར་འབབས་ལྷོང་འཇོམས་ *char-hbobs groñ-hjoms* an
epithet of Indra (*Mñon.*).

ཚར་མེད་ཚོན་པ *char-med thon-pa* = ལྷོང་འབབ་
drought, rainlessness.

ཚར་ཞོད་ *char-shod* good and beneficial rain :
འདི་ལོ་ཚར་ཞོད་ལོགས་པར་བབས་ this year rain has
copiously fallen.

ཚར་ཞོད་ཚེ་ལྷན་པས་ *char-shod che-stabs* (idio-
matic phrase) a matter of great impor-
tance.

ཚར་ཟླ *char-sil* rain drop, rain particles
or drops.

Syn. ཚར་རྩལ *char-rdul*; ལྷའི་ཟླགས་མ་ *chu-yi*
zogs-ma; ལྷུན་གྱི་སྤུ་གུ་ *rgyun-gyi myu-gu*; ལྷའི་
ཟླ *chu-yi-ser*; ལྷ་རྩལ *chu-rdul*; ཚར་གྱི་ཟླགས་མ་
char-gyi zogs-ma (*Mñon.*).

* ཚར་བཟང་འབབས་པ *char-bzang hbebs-pa* ལྷུ་བཟང་།
n. pr. (*Tā. 2, 271*).

ཚར་གཡོགས་ *char-gyogs* = ཚར་ཤེབས་ house;
cover or dress for protection against rain.

ཚར་ལེན་ *char-len* the coping or water-tile
of a wall (*Cs.*).

ཚལ་ *chal* resp. ལྷུ་ཚལ་ belly, abdomen (*Cs.*).

ཚལ་ཚལ་ *chal-chal* the sound of falling
oars.

ཚལ་ཚིལ་ *chal-chil* wavering, fluctuating
(*Sch.*).

ཚལ་ཚོལ་ *chal-chol*, v. འཚལ་འཚོལ་ or འཚལ་ལེ་
འཚོལ་ལེ།.

ཚལ་དུ་བཀྲམས་པ *chal-du bkrams-pa* འབྲུག་ལྷན་
scattered, strewn over, fully spread, wide-
spread.

ཚལ་མར་བདལ་བ་ *chal-mar bydal-wa* (vb. a.) to
spread equally, uniformly.

ཚས་ *chas* 1. thing; tool; requisite, etc. :
བཀྲམ་མར་ལྷོང་བའི་ཚས་ things to be given to a
bride as dowry; ལྷུགས་ཚས་ iron tools or uten-
sils; ལྷོ་ཚས་ food; དསག་ཚས་ military stores,
requisites for war; འཚོ་ཚས་ provisions; ལག་ཚས་
tools, instrument. 2. dress, garment; ལོ་ཚས་
man's dress. 3. in a more general sense:
appearance, form, shape: ལྷུ་མེད་ཀྱི་ཚས་སྤྱུ་ལྷུ་
appearing in the guise of a woman; རྫོང་ཚས་

བྱེད he puts on a Tartar dress; བྱ་མོའི་ཚས་སུ་
ཐྱགས he has assumed a girl's dress; dis-
guised himself as a girl.

ཚས་ཀྱི་ *chas-ka* or ཚས་ཀྱི་ སུམ་ལུ་ one's pro-
perty, resources, requisites; all that one
possesses or requires for his use.

ཚས་སྐྱུར་བ་ *chas-sgyur-wa* to put on, to as-
sume another's dress.

ཚས་ཚད་ *chas-choḍ* परामव, अभिभव, v. བརྟེས་པ་
br̄n̄-s-pa.

ཚས་པ་ *chas-pa* [originally the pf. of ཚ་བ་
but always used as a separate vb.] 1. to
set forth, depart: ཚས་དགོས་པར་ as it is
necessary to depart (*Thgy.*); བོད་དུ་ཚས་པོ་
they set out for Tibet (*Gr.*); དུས་གཅིག་ཏུ་ཚས་པོ་
they departed together (*Dzl.*); ཚས་སུ་བཏུག་པ་
to send away, dispatch. 2. to prepare for,
set about, to start; གསོད་པར་ཚས་པོ་ they started
killing; འགྲོ་བར་ཚས་པ་ལས་ having made arrange-
ments to depart (*Dzl.*): ད་ཕྱིར་འདྲིང་ངོ་ཞེས་ཚས་པས་
'now we will return' they said, and they
made preparations (*Dzl.*; *Jä.*)

ཚས་འཛོ་ *chas-bzo* = ལུས་ཚས་ a full suit of
clothes (for the body).

ཚེ *chi* num. fig. 36.

ཚེ་ག་ *chi-ga* in *W.* wallet, knap-sack
(*Jä.*).

ཚེ་ལི་ལི་ *chi-li-li* onomatopoeic word for
snuffing up scent by the nose; རྫོང་རྫོང་ལྷོ་མ་ཚེ་
ལི་ལི་ལྱིར་ (*Cs.*) snuffing sweet odours that are
borne; མེ་རྩྭ་ལྷོ་མ་ཚེ་ལི་ལི་ the perfumes of flowers
are perceptible (*Mil.*; *Jä.*).

ཚེག་ *chig* used for གཅིག་ as the first part
of compound numbers:—ཚེག་བརྒྱ་ 10; ཚེག་བརྒྱ་
100; ཚེག་རྫོང་ 1,000; ཚེག་ཤི་ a myriad, etc.

ཚེག་རྒྱུད་ *chig-rkyañ* acc. to *Schtr.* sepa-
rate, single, one alone.

ཚེག་རྒྱུ་ཉེས་ཐུན་ *chig-rgyu ñis-spun* a kind of
blanket in the weaving of which one
longitudinal thread is crossed by two.

ཚེག་བྱུང་བ་ *chig-thub-pa* 1. to be able to do a
thing alone. 2. n. of a plant used in medi-
cine (*Jä.*).

ཚེག་འཛིན་ *chig-dril* rolled, wrapped, packed
up in one parcel or bundle (*Sch.*).

ཚེག་ལང་བྱེད་པ་ *chig-lab byed-pa* to talk to
one's self, to hold a soliloquy (*Schtr.*).

ཚེག་གད་ *chig-ḡad* one stroke, or stop: རྫོན་
རྫོགས་རྫོགས་བཅད་ཀྱི་མཐར་ཚེག་གད་བྱ། at the close of
each line of a verse (forming a sentence),
put one stroke, i.e., full stop (*Situ.*).

ཚེངས་ *chiñs*, v. འཛིང་བ་ བཟུང་བ་, that which
binds. ཚེངས་ལྔ་ the five binding things:—(1)
ཁོག་དབྱུག་རྫོང་བྱུ་ཚེངས་ *khog-ḡbug stoñ-'hun-gyi*
chiñs; (2) ས་དབྱུང་རྣམ་འབྱེད་ཀྱི་ཚེངས་ *sa-dpyad rnam-*
hbyed-kyi chiñs; (3) འབྲེལ་པ་བཟུང་བྱེད་ཀྱི་ཚེངས་ *hbrel-*
pa hbru-hḡrel-gyi chiñs; (4) བཟུམ་རྫོན་ཀྱི་ཚེངས་
ḡstus don-gyi chiñs; (5) ལག་ལེན་མན་ངག་གི་ཚེངས་
lag-len man-ñag-gi chiñs (*Sman.*).

ཚེད་པ་ *chid-pa*, v. ཕྱིད་བ་

རྩ་ཚེབ་པ་ *chib-pa* 1. བྱུང་བ་ རྣམས་ རྒྱུ་ལྡན་
encom-
passing, covering all. 2. acc. to *Sch.*
equal, uniform, suitable.

ཚེབས་ *chibs* or ཚེབས་པ་ resp. term for རྟ་
rta
a horse; generally a riding horse; a saddle
horse; ཚེབས་ལ་འཛིང་བ་ riding on a horse, to
get on horse-back; ཚེབས་ལས་གཞོན་པ་
to dis-
mount: ཚེབས་གཞོན་པ་གནད་ (*C.*) I beg you to
dismount; ཕྱིད་ཀྱི་ཚེབས་སུ་བཟུང་བ་
I give it you for
a riding horse (*Jä.*).

ཚེབས་བཞེད་གནད་པ་ *chibs-ḡskyod gnañ-wa* (lit.
to ride on a horse) = ཚེབས་བཟུང་གནད་པ་
to start
for a journey, to go to a place.

ཚེབས་ཁྱེད་ལྷོད་པ་ *chibs-kha hkhrid-pa* = ཚེབས་ཁྱེད་
བཟུང་བ་ to lead a horse by the bridle (*Sch.*).

ཚེབས་ཁ་ཐུབ་པ *chibs-kha thub-pa* to have the command of the bridle; fig. to be expert in ruling.

ཚེབས་མོ *chibs-sga* resp. for མོ saddle.

ཚེབས་ལྷ་ལྷན *Chibs-lha-ltan* also called རྒྱལ་མ་ལྷན, the horse on which Gautama Buddha used to ride.

ཚེབས་ལྷག *chibs-log* resp. a whip.

ཚེབས་ཆས *chib-chas* a horse's furniture, harness; (*Cs.*) the equipments of a horse.

ཚེབས་ཆེན *chibs-chen* a charger; the best horse in the stable.

ཚེབས་རྟ *chibs-rta* a riding horse of a great man.

ཚེབས་བྱར *chibs-thur* horse's head-piece.

ཚེབས་དཔོན *chibs-dpon* chief groom.

† ཚིར *chir* from the Hindi चिन्ट, chintz.

ཚེམ་སློག *chil-egrog*, v. ཚུ་གཤེར *chu-gñer*.

ཚུ I: *chu* num. fig. 66.

ཚུ II: ཇལ, ཅདཀ, ཅཔ, པལ, &c. 1. water, the universal and common term in all senses. 2. a river; the general term.

Syn. ཀའཏུང་བྱ *gtuñ-bya*; ཀའཏུང་བྱེད *gtuñ-byed*; མོ་གུན་འགོ *sgo-kun-hgro*; མྱིན་གྱི་མེ་ཉོག *sprin-gyi me-log*; མྱིན་གྱི་བཟུང *sprin-gyi-bcuñ*; དག་བྱེད *dag-byed*; རན་སེལ *ñan-sel*; འབྲུ་ཕན *hbru-phan*; མྱིན་གྱི་སྐྱུ་གུ *sprin-gyi myu-gu*; བྱར་པོན *thur-bgroñ*; ཀུན་འགོ *kun-hgro* (*Mñon.*).

ཚུ་གྲུང་ *chu-kluñ* नदी a river is a term often occurring in books, but rarely in conversation. ཚུ་གྲུང་རྫོང་གསུལ་གྱི་མིང་ the names of various rivers both real and mythical which occur in the sacred books of Tibet and according to Buddhistic geography:—(1) རབ་མོའི་ཚུ *sab-moñi chu*, (2) རབ་ཏུ་དང་བའི་ཚུ *rab-tu dañ-wañi chu*, (3) ཀའཏུང་བའི་ཚུ *gtsañ-wañi chu*, (4) ར་མའི་ཚུ *ho-mañi chu*, (5) ཀུན་འབྲུའི་ཚུ *rgyun-hbruñi chu*, (6) ལྷ་བ་རྒྱུབ *sla-wa rgyu-wa*, (7) ར་བྲུག་གི་འདམ *ho-thug-gi hdam*, (8) བྲམ་སག་གི་ཚུ *gram-sag-gi*

chu, (9) རང་ཏུར་གྱིས་གང་བ *ñañ-ñur-gyis gañ-wa*, (10) རང་པ་གུན་ཏུ་སྐྱེན་པ *ñañ-pa kun-tu sgra hbyin-pa*, (11) དབྱངས་སྟུན་པ *dbyañis sñan-pa*, (12) སེམས་འགོ་བ *sems hgro-wa*, (13) ལྷ་ཏུ་འབྲུའི་སྐྱུ་མ་འབབ་པ *hu-ru-ruñi-sgras hñab-pa*, (14) ལྷ་མཁའ་འབྲུང་བ *rlabs hbyuñ-wa*, (15) བདེ་བའི་ཚུ *hde-wañi chu*, (16) ཀའཏུང་པ་འཁོད་པ་ཉིད *ka-dam-pa hkhod-pa-ñid*, (17) རྟོན་བྱའི་མཚུ་ཅན་རྣམས་གྱིས་འཛོན་པ *ñor-buñi mchu-can rnams-kyis hdsin-pa*, (18) ཚུ་སྤོན་གྲུ་མང་བའི་ཉིད *chu-srin kurma mañ-wa-ñid*, (19) ཉེ་རྩེ་ཉི་འཁོར་བ *ña ro-hi hkhor-wa*, (20) ལུས་སྐྱེས་གང་བ *rus-sbal-gyis gañ-wa*, (21) ཚུ་སྤོན་ཉེ་གསལ་བཞོན་པ *chu-srin na-krañ hskor-wa*, (22) ཡིད་བདེ་བར་འབབ་པ *yiñ hde-war hñab-pa*, (23) དབྱུང་བའི་བྲེང་བ *dbu-wañi phreñ-wa*, (24) རབ་ཏུ་དགལ་བར་ལྷུར་པའི་ཚུ *rab-tu dgah-war gyur-pañi chu*, (25) ལྷུང་མཚུངས་པ *rluñ mtshuñis-pa*, (26) ཆར་དང་ཆར་གྱི་རྗེས་སྐྱེས་འབྲུང་བའི་ཚུ་གྲུང་ *char dañ char-gyi rjes-su hbyuñ-wañi chu-kluñ*, (27) དབྱངས་ཅན་གྱི་མཛོག་ཏུ་འབབ་པ *Dbyañis-can-gyi mdog-tu hñab-pa*, (28) ལུས་སྐྱེས་འབབ་པ *dus-su hñab-pa*, (29) རིང་པ *riñ-pa*, (30) རྩ་མོའི་རང་ *rtse-moñi ñañ*, (31) ཀའཏུང་གྱི་ཚུ *qser-gyi chu*, (32) དབྱུང་གྱི་མཛོག་ *qñul-gyi mdog*, (33) ལྷ་ཉིག་གི་བྱེ་མ་ལྷན་པ *mu-tig-gi bye-na ldan-pa*, (34) རི་ལོ་ལ་རྒྱུབ *ri-ño-la rgyu-wa*, (35) མྱིན་འཁོར་བ *sprin hkhor-wa*, (36) ལྷ་སྐྱེས་ལུ་ལྷན་ཏུ་བྱས་པ *mu-sā-ra gal-pa rgyan-du byas-pa*, (37) བེ་རུ་མའི་ཤིང་དང་ལྷན་པ *vi-dru-mañi cñi dañ ldan-pa*, (38) དབྱུང་དགལ་བ *dbyid dgah-wa*, (39) དབྱར་མྱིན་རབ་ཏུ་དང་བའི་ཚུ་འབབ་པ *dbyar-sprin rab-tu dañ-wañi chu hñab-pa*, (40) རྩ་མོ་ལ་འཇུག་པར་དགལ་བ *rtse-mo la hñug-par dgah-wa*, (41) ཀའཏུང་ཡོད་པ *gañis yod-pa*, (42) ཉེ་མ་གར་བར་ལྷུར་པས་མི་རེག་པ *ñi-ma çar-war gyur-pas mi reg-pa*, (43) ལྷུར་བའི་ཚུ *myur-wañi chu*, (44) ལྷ་མཁའ་རབ་ཏུ་འཇུག་པ *rlabs-rab-tu hñug-pa*, (45) ལ་ཏུ་ལྷ་ *a-tu pā*, (46) ལུ་ལུན་དུ་འབབ་པ *tsu-lun-da hñab-pa*, (47) རྩའི་ཚུ *drñi-chu*, (48) ཀའ་ཉེ་གའི་རྩམ་བསྐོས་པ *ke-ta-kañi-drñis hsgos-pa*, (49) དབྱར་དགལ་བ *dbyar dgah-wa*, (50) ལྷུན་ལྷུ་སྐྱེས་ཏུ *dhun-dhu mā-rā*, (51) ཉེ་འཁོར་ན་ལྷུབ་པ *ñe-hkhor-na khyab-pa*, (52) དཔག་མེད་པ་འབབ་པ *dpaj med-pa*

Syn. ལྷོང་འཕྲོད་ *kloñ-hkhor*; འབྲིམ་པ་ *hkhyim-pa*; ཟེག་མའི་ལྷོ *seg-mahi lte*; ཅུ་ཡི་འཕྲོད་པོ་ *chu-yi hkhor-lo* འཕྲོད་ཅུ་ *hkhor-chu* (*Mñon.*).

ཅུ་འཕྲོད་པ་ *chu-hkhor-wa* the turning of a water-mill.

ཅུ་འབྲུགས་ *chu-hkhyags* ice, frozen water.

Syn. མཐ་རོམ་ *bhab-rom*; འབྲུག་པ་ *gkhyag-pa*.

ཅུ་འབྲིལ་ *chu-hkhyil* puddle, pool.

ཅུ་འབྲུགས་པ་ *chu hkhyogs-pa* བརྒྱ་འཕྲུལ་ལུ་ any tortuous or meandering river.

ཅུ་འབྲི་ཤིང་ *chu-hkhris-cin* = ཅུ་འབྲི་བ་ལྷོ་མ་ a wave.

ཅུ་མཁྲིས་ *chu-mkhris* ཇལ་པིམ་ water and bile ["the bile of water," i.e. fire]S.

ཅུ་འབྲུག་ *chu-hkhrug* = ཅུ་འབྲི་བ་ལྷོ་མ་ a wave; ruffle on the surface of water.

ཅུ་གང་ *chu-gañ* full of water.

ཅུ་གྲི་ *chu-gri* ལྷུ་རི་ཀ་ a small knife; acc. to *Schr.* razor.

ཅུ་གྲོག་ *chu-grog* acc. to *Sch.* 1. rivulet, brook. 2. dish-water, rinsings (*Jä.*).

ཅུ་གླང་ནག་པོ་ *chu-glañ nag-po* or ཅུ་གླང་ནག་པོ་ = རྩ་ཚ་རྩ་ *rwa-co-can* རྩེག་པ་རྩ་ཚ་ *sdig-pa rwa-co* (*Sman.* 108).

ཅུ་གླིང་ *chu-gliñ* ཕུ་ལོ་ལོ་ any islet in a river.

ཅུ་མགྲིན་ཅན་ *chu mgrin-can* = ཅུ་མགྲིན་ ལྷོ་མའི་རྩ་ said to be the crocodile.

ཅུ་མགོ་ *chu-mgo* source or head of a river, a feeding spring.

ཅུ་འགགས་པ་ *chu hgags-pa* ལྷུ་རི་ཀ་ལྷོ་མ་ stoppage or retention of urine.

ཅུ་འགོ་རྩ་རིང་ *Chu-hgo rta-rin* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon.* 38).

ཅུ་རྒྱན་ *chu-rgyan* ལྷོ་མ་ the ornament of the water, i.e., the lotus flower.

ཅུ་རྒྱུན་ *chu-rgyun* ལྷོ་མ་ the current or flow of a river.

ཅུ་རྒྱུས་ *chu-rgyus* ལྷོ་མ་ sinews, ligaments and nerves; ཅུ་རྩ་ gland.

ཅུ་རྩོང་ *chu-sgañ* a blister.

ཅུ་རྩོང་ *chu-sgoñ* the water-egg, po. for the moon which (mythologically) sprung out of the great ocean.

ཅུ་རྩུ་ *chu-sgra* the murmur of a stream.

ཅུ་བརྒྱུད་པ་ *chu bsgyur-wa* = ཅུ་འབྲུག་པ་ the change of the course of a river.

ཅུ་ངན་ལམ་ལྷོ་མ་ *chu-ñan lam-bshugs* = ལྷོ་མ་ རྩ་ལྷོ་མ་ *srol ñan-pa byuñ-wa* (idiomatic expression) the introduction of a bad custom; following a bad usage.

ཅུ་ངོགས་ *chu-ñogs* bank of a river or lake; ལྷོ་མ་འོགས་ the opposite side or bank, called also ལྷོ་མ་ and ཅུ་ལྷོ་མ་ this side of the river; ལྷོ་མ་འོགས་ sandy bank; ལྷོ་མ་ sandy plain on the side or margin of a river.

ཅུ་ངམས་ *chu-rñams* = ཅུ་འབྲི་བ་ a wave (*Mñon.*).

ཅུ་བཅུད་ *chu-bcud* = ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ *lam-tshhā* table-salt.

ཅུ་ལྷུག་ *chu-lcag* ལྷོ་མ་ water streaming down from rock [the tree *Barringtonia acutangula*]S.

ཅུ་ཆག་ *chu-chag* grain or grass, &c., given to cattle mixed with water.

ཅུ་ཅུ་ *chu-chu* = ལྷོ་མ་ rhubarb; ཅུ་ཚ་ its root is used as dye and laxative in Tibet.

ཅུ་ཅུང་ཏུ་ *chu chuñ-du* (ཅུ་ཅུང་ཏུ་ལྷོ་མ་) the sixth month of the Tibetan calendar, i.e., July.

ཅུ་ཅུང་རྩི་ལ་ *chu chuñ-nhi la* (རྩི་ལ་) precious stone, a gem of fabulous properties like ཅུ་རྩིང་ containing the essence of water, the finest pebble or crystal.

ཅུ་ཏལ་ *chu-ñal* also ཅུ་ཏལ་ ཇལ་ལྷོ་མ་ a tank.

ཅུ་ཏུང་ *chu-ñuñ*, བ. ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ the swallow.

* ཅུ་ལྷན་པ *chu-nul-wa* = ལྷན་པ་ or འཕྲོ་པ་.

ཅུ་གྲེར *chu-gñer* wavelets or ripples in water.

Syn. མཚར་གཤོག *mtshar-gyo*; རིམ་སྐྱོག *chil-sgrog*; བྱིམ་གྲེར *khrem-gñer*; ལྷན་པ་རྒྱུ་རི་མོ *rñabs-kyi ri-mo* (*Mñon.*).

ཅུ་མཚམ་པ *Chu-mñam-pa* n. of a fabulous sea situated beyond the ocean called ལྷུ་ལྷན་པ་བཅོམ་; lit. (cure against snake-poison) (*K. d. २, 335*).

ཅུ་རྫོག་མ་ཅན *chu rñog-ma-can* turbid or muddy water.

Syn. ལྷན་པ་བྱུ *ldam-bu*; མི་དངས་ *mi-dañs*; རྫོག་མ་ཅན *rñog-ma-can*; འདམ་རྩལ་ *ldam-rdsab*; འབྱུར་ལྷུ་ལྷན་པ་ *hbyin-byed*; འཛེམ་པ་ *hjim-pa* (*Mñon.*).

ཅུ་རྩིང་ *chu-sñiñ* 1. a precious stone; believed to possess fabulous properties such as the power of keeping off fire, and the effects of thunder and lightning. 2. salt.

ཅུ་གྲིང་བུང་པ་ *chu-gtiñ thuñ-wa* shallow water.

Syn. གྲིང་གཞལ་བུམ་ *gtiñ gshal-nus*; མ་ལེ་པ་ *sa le-wa*; མི་ཟལ་པ་ *mi zab-pa* (*Mñon.*).

ཅུ་གྲིང་ཟལ་པ་ *chu-gtiñ zab-pa* deep water.

Syn. གྲིང་མེད་ *gtiñ-med*; ཟལ་ཟལ་ *zab*; གྲིང་དཔག་དཔག་ *gtiñ-dpag-dkah*; རོག་གཞི་མི་རིག་ *hog-gshi-mi rig*; རབ་མེད་ *rab-med* (*Mñon.*).

* ཅུ་གྲིང་ *chu-gter* ལྷན་པ་ཅེ་ལྷན་པ་ འཕྲོ་པ་ the ocean; also symb. the number four (*Rtsi.*).

ཅུ་གྲིང་མུ་བྱུ *chu-gter mu-khyud* ལྷན་པ་མུ་བྱུ་མུ་བྱུ་ an island.

* ཅུ་གྲིང་བུར་ *chu-gter-zur* ལྷན་པ་མུ་བྱུ་ a creek of the sea (*Kālac. T. 135*).

ཅུ་རྩོམ་ *Chu rta-mo* n. of a medicinal plant called རྩོག་ག་ *stag-qa* (*Sman. 258*).

ཅུ་རྩིང་རྩིན་ *chu steñ-sbyin* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the water-lily.

ཅུ་རྩིང་ *chu-stod* ལྷན་པ་ལོ་ལོ་ the month of July.

ཅུ་རྩིང་རྩིན་ལྷན་པ་ *chu-stod-kyis ña-wa* ལྷན་པ་ལོ་ལོ་ the full moon of July.

ཅུ་རྩིང་སྐར་མ་ *chu-stod skar-ma* the constellation བྱི་ལྷན་ལྷན་པ་ *brc-chu lha ldan-ma* ལྷན་པ་; ལྷན་པ་ལོ་ལོ་ (*Rtsi.*).

ཅུ་རྩིང་སྐྱེས་ *chu-stod-skyes* (ལྷན་པ་ལོ་ལོ་) ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ the planet Mars.

ཅུ་ལག་མ་ *chu-thags* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ water-mill.

ཅུ་ལྷན་པ་ *chu-thig* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ drop of water, water-drop.

ཅུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *chu thogs-pa* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to bathe in water.

ཅུ་ལྷན་པ་ *chu-mthah* or ཅུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the broad side or bank of a river.

ཅུ་ལྷན་པ་ *chu-mthoñs* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *nam-mkhañ.*

ཅུ་ལྷན་པ་ *chu-hthor* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ particles of water. ཅུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *chu-hthor-gtam* speaking and spitting together.

ཅུ་ལྷན་པ་ *chu-hthor-wa* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to sprinkle.

Syn. ཅུ་ལྷན་པ་ *chur-sgrog*; ཅུ་ལྷན་པ་ *chur-hjug*; ཅུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *chubi hdab-chags*.

ཅུ་དང་ལྷན་པ་ *chu-dañ sheñ-du ldan-pa* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a long wide river.

ཅུ་དར་ *chu-dar* a small prayer-flag stuck on the bank of a river, in order to avert inundations (*Jā.*).

ཅུ་དུག་ *chu-dug* acc. to *Sch.* hemlock.

ཅུ་དུག་ *chu-bdag* or ཅུ་ལྷན་པ་ = ཅུ་ལྷན་པ་ the god of water (*Mñon.*); also a fox.

ཅུ་དུག་སྐྱེས་ *chu-bdag-skyes* = ཅུ་དུག་ alcohol (*Mñon.*).

ཅུ་དྲོ་ལྷན་པ་ *chu-dro hjam* ལྷན་པ་ལྷན་པ་ tepid water, slightly warm water.

ཆ་བོ་ཡ་མུ་ན *Chu-bo Ya-mu-na* the different names of the river Yamunā: ཉེ་མའི་བུ་མོ་ *Ni-mahi bu-mo*, གདུང་བྱེད་མ *Gduñ byed-ma*, ཞི་བའི་སྤང་མོ་ *Shi-wahi sriñ-mo*, རྩོད་ཅན་ *Rtsod-can*, ཀྲོ་ལོ་ལྷོ་མོ་ *Kā-lindahi bu-mo*, གཤེན་རྗེའི་སྤང་མོ་ *Gṣin-rjehi sriñ-mo* པལུ།

ཆ་བོ་རབ་མེད་ *Chu-bo rab-med* नदीवैतरणी the great unfordable river of hell.

ཆ་བོ་རི་ *Chu-bo ri* n. of a monastery situated 32 m. S. W. of Lhasa on the top of a hill opposite the iron bridge over the Yeru Tsang-po. It is also called ལྷགས་མཚན་ཆ་བོ་རི་ *Lcags-sam Chu-bo-ri*.

ཆ་བོ་སེ་ཏུ་ *Chu-bo Si-tā* the river Sitā = the great Tsang-po of Tibet: བརྒྱུད་ཀྱི་མ *Brgyar-gyegs*, རགས་ལྷོ་ལ *Shags-grol*, དབུང་ལམ་བྱིན་ *Dpuñ-pas byin*, སྤོང་སྤུབ་མ *Srid-sgrub-ma* དགས་ཏུ་བབས་ *Rtags-tu ḥbab*, གྲག་ལབས་ *Khrag-ḥbab*, དབྱིག་གི་ཁུ་ལ་ *Dhyig-gi khu-wa*, ལག་ལའི་ཆ་བོ་ *Lag-pahi chu-bo*.

ཆ་བོ་སེན་ཏུ་ *Chu-bo Sin-dhu* different names of the river Sindhu (Indus): རྩོད་འཇོའི་ཆ་བོ་ *Rtsod-ajohi chu-bo*, སྤོང་གྱི་གང་ལྷོ་ *Sñon-gyi gañ-gā* (पूर्वगङ्गा), ལྷོ་བ་སྤུབ་མ *Zla-wa skyegs*, རི་བོའི་བུ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo*, མང་པོ་བྱིན་ *Mañ-po byin*, རེ་བུ་ཆ་བོ་ *Re-bā chu-bo*.

ཆ་བོ་དབུས་ *chu-dbus* = ཆ་གཞུང་ *chu-gshuñ* the central course or main stream of a river.

* ཆ་བོ་དབུས་པ་ *chu-dbus-pa* सध्यान्तिक Pāli: Majjhāntiko (*Tā. 2, 9*).

ཆ་བོ་བབ་ *chu-ḥbab* निम्नलोता: a hill-torrent; ཆ་བོ་བབ་སྐྱུ་ *chu-ḥbab sgra* the sound of a torrent.

ཆ་བོ་བྱ་ *chu-bya* water-fowl, water-bird; ཆ་བོ་བྱ་གྲག་ *chuhī bya-gag* the grey duck.

ཆ་བོ་བྱུང་ *chu-hbyuñ* (ग्रन्थ *grāṅs*) a number (*Ya-sel. 57*).

ཆ་བོ་བྱེད་ *chu-hbyed* said to be the swan (*D. R.*).

ཆ་བྱུག་པ་ *chu brug-pa* (རྐང་པ་ཚེན་པོ་བབས་ཏེ་ཆ་ཚོགས་བྱུག་པ) नदीपूर over-flowing of a river; any inundation (*Zam. 5*).

ཆ་ལྷག་ *chu-lbag*, v. ལྷག་ bubbles.

ཆ་ལྷུང་ *chu-sbur* acc. to *Sch. 1*. drifted wood and the like; thin pieces of wood, chips, chaff, etc., floating on the water. 2. water-beetle (*Jā.*).

ཆ་ལྷུལ་ *chu-sbrul* a harmless water-snake said to abound in the hot springs of Tibet.

ཆ་ལྷུན་ *chu-sbyin* = འཕྲིན་ offerings of water to the yi-dag.

ཆ་མ་ *chu-ma* 1. a water-carrier, གད་པ་ཆ་མ་མོགས་མོགས་དགོས་རིགས། classes of men such as sweepers and water-carriers, &c., to whom allowances should be paid (*Rtsii.*). 2. cultivation which requires irrigation.

ཆ་མ་རྩི་ *chu-ma-rtsi* a water-plant: ཆ་མ་རྩི་ལེས་ཆ་ལེར་དམ་ཆ་ལྷོང་། *chu-ma rtsi* cures or dries pus and serum.

ཆ་མིག་ *chu-mig* जलाक्ष 1. spring, fountain. 2. n. of a vein. [3. जलाक्षी an aquatic plant, *Commelina salicifolia*] S.

ཆ་མར་པོ་ *chu-dmar-po* a sea of red water where the Nāga people and the Asura fight together every day after taking their food (*K. d. 2 334*).

ཆ་མར་མར་མ་ *chu-smad skar-ma* the constellations of འབྲུག་འཕེལ་ཆ་ are the following:—ཕུལ་ *phul*, ལྷ་ཚོགས་ *ṣna-tshog*, ལྷ་ལྷན་མ་ *lha-ldan-ma* (*Rtsi.*).

ཆ་མཚམ་ *chu-rtsam* water with flour; gen. the grain mixed with water that is given to horses.

ཆ་ཚོགས་ *chu-tshags* परिखावण 1. a strainer, sieve. 2. n. of a demi-god of the nether world. ཆ་ཚོགས་ཀྱིས་རུང་བ་ *chu-tshags kyis ruñ-wa* परिखावकत्व; a monk permitted to use filtered water, i.e., fit to use filtered water,

ཚུའི་ཟེགས་མ *chuhi zags-ma* particles of water; spray.

Syn. ཚུ་འཛོལ་ *chu-hthor*; ཉར་མ *nar-ma*; ཚུའི་ཟེར་མ *chuhi zer-ma*; ཚུ་ཟེམ *chu-zil*; ཚུ་ཟེག *chuthig*; དབར་ལྷབས་ལྷེས *dbah rlab-s-skyes* (*Mñon.*).

ཚུའི་གཟུགས་བརྟན *chuhi gjug-s-brñan* = སྒྲིག་གྲུ *smig-rgyu*) mirage.

ཚུའི་ལོ་མ *chuhi lo-ma* (གཤེར་མ) ripples in water.

ཚུའི་ཤིང་རྩ *chuhi ciñ-rta* (གྲུ་གན) བའི་རལ་མཚུང་ met. a boat, ship.

ཚུའི་ས་བོན *chuhi sa-bon*, v. རང་པོ་.

ཚུ་ལོ་བས *chu-hob-s* water-ditch (*Sch.*).

ཚུའི་འཕོང་ལོ *chu-yi hkhor-lo* whirlpool, v. ལྷོང་འཕོང་ *hloñ-hkhor* or ཚུ་འཕོང་.

ཚུའི་རྩྭ་མ་པ *chu-yi snags-pa*, a shell; met. a monkey.

ཚུའི་སྤོང་པོ *chu-yi sniñ-po* 1. = ཚུའི་རྩྭ་མ་ salt (*Mñon.*). 2. n. of tank filled with lotus flowers.

ཚུའི་བྱུང་པ *chu-yi thub-pa* or ཚུའི་དབང་པོ *ཇམ་ལཱ* the god of water; also animals living in water. However, in Tibetan mythology there is no general god of water. Irrigation streams and channels are under the protection of a special deity and the various large rivers have each a protecting river-god respectively; but if an universal ཚུའི་བྱུང་པ is ever mentioned in books, it must be a mere phrase of the author's fancy.

ཚུའི་ཕུང་པོ *chu-yi phuñ-po*, བའི་རི་རྩམ་མཚུང་; = ལྷོང་པོ་མཚུང་ the ocean.

ཚུའི་རོང་མ *chu-yi tsher-ma* the lotus plant, flower, etc.

ཚུའི་འཕྲོམ་དཀར *chu-yi hdsun-dkar* = ཚུའི་ལྷུ་པ་ froth of water, also bubble.

ཚུའི་ཟེགས་ལྷན *chu-yi zags-ldan* ཀློང་ལའ་བའི་ that which contains particles of water; rain or cloud.

ཚུའི་ཟེགས་མ *chu-yi zags-ma*, v. རང་པོ་.

ཚུའི་ཕྱད་ཕྱག་ཐོན་པོ *chu-yi hod-phrug snon-po* = དཔལ་ཚུ quick-silver.

ཚུའི་རྩྭ་ *chu-yi-ro* salt.

ཚུའི་ལང་ཚོ *chu-yi lan-tsho* བྱ་མཚུང་ the lotus.

ཚུའི་སྤྱན་པོའི་ལྷོང་ཚེ *chu-yi srin-pohi groñ-che* = ལྷོང་མཚུང་ཚེན་པོ་ the great city of sea monsters, i.e., the ocean (*Mñon.*).

ཚུ་རགས་ *chu-rags* dam, dyke (*Jä.*); same as ཚུ་ལོང་ *chu-loñ* (*Mñon.*).

ཚུ་རི *chu-ri* (lit. water-hill) a billow.

ཚུ་རུག *chu-rug* n. of a medicinal root: ཚུ་རུག་རུས་པའི་རྩ་པོ་ལེལ་བར་བྱ་ *chu-rug* will remove inflammation in the bones.

ཚུ་ལྷབས་ *chu-rlab-s*, v. ཚུའི་བོ་ལྷབས་ ཇམ་ལཱ་, wave, billow.

ཚུ་ལས་འབྲུང་པ *chu-las hbyuñ-wa* ཇམ་ལཱ་ཀ་: a leech.

ཚུ་ལོ *chu-lo* n. of an aquatic edible plant.

ཚུ་ལོག *chu-log* floods (*Jä.*).

ཚུ་ལོན་ *chu-lon* dam, dyke. * ཚུ་ལོན་གྱི་བྱུང་པ་ བརྟན་ *chu-lon-gyi thub-pa bdun* (*Tä. 2, 71*) the seven rulers over irrigation channels and the watering of crops.

ཚུ་གིང་ *chu-ciñ* ཀང་ལྷོ་, རྒྱ་མཚོ་, འཕྲུལ་ 1. the plantain. 2. acc. to *Jä.* drift-wood. [3. also the ratan plant]S.

Syn. ཚུ་ལྷོང་པོའི་ *rtsa-yi sniñ-po*; ལྷོང་པོའི་རྩྭ་མ་འཕྲོམ་ *rgyun-rnams-hdsin*; ལྷོང་པོའི་འབྲུལ་ཚན་ *nañ-kyi hbras-can*; འཕྲུལ་ཚན་ *hchi-hbras-can*; ལྷོང་པོའི་ལྷུག་མ་ *glañ-pohi lcug-ma*; འཕྲོམ་ལུས་ *mdsod-lus*; ལྷོང་པོ་ *grol-wa*; ལྷོང་པོའི་ *ciñ-hdsin* (*Mñon.*).

ཚུ་གིང་དཀར་པོ *chu-ciñ dkar-po* [ཀའ་ཕུལ་པོ་ལྷོང་, འཕྲུལ་པོ་] white aconite, *Aconitum ferox*]S.

Syn. ལྷོན་ཚུ་ཚན་ *qshon-nu can*; ལོ་མ་པ་ *lo-ma kha* (*Mñon.*).

ཏཱ་ཤིང་གི་མཁར་བ་ *chu-ciñ gi mkhar-wa* a stick made of *chu-ciñ* plant (*Hbrom.* 160).

ཏཱ་ཤིང་རྩོད་མ་ *chu-ciñ b̄rla-can-ma* lit. a woman whose loins resemble the plantain plant, i.e., a harlot, prostitute (*Ya-sel.* 54)

ཏཱ་ཤུར་ *Chu-çur* n. of a district in Tibet. (*Btsii.*) ཏཱ་ཤུར་རྫོང་ *Chu-çur-rdsoñ* the Jong or fort of *Chu-çur* near Lhasa.

ཏཱ་ཤུལ་ *chu-çul* འཇུག་ཅན་ channel or drain for water [little drops of water adhering to a vessel after it has been emptied]S.

ཏཱ་ཤེལ་ *chu-çel* འཇུག་ཅན་པོ་ crystal. [चन्द्रकान्तमणि the "moon-stone" described by Sanskrit poets as having the power of emitting water at the sight of the moon]S.

ཏཱ་ཤེལ་དབང་གི་དཀྱིལ་པོ་ *chu-çel dwañ-gi dkyil h̄khor*=the crystal disk, i.e., the moon (*Yig. k.* 30). ཏཱ་ཤེལ་དབང་པོ་ *chu-çel dwañ-po*=ལྷ་པོ་ the moon: ལྷ་པོ་ཏཱ་ཤེལ་དབང་པོར་རབ་ཏུ་གསལ་གྱིང་ལེགས་མཚན་གྱི་ཚད་དཀར་ཡང་རྒྱལ་ཤིང་ནམ། while the light of your good works has been increasing in brightness, your health has become resplendent as the lord of the crystal disk (*Yig. k.* 85).

ཏཱ་ཤེལ་ཐུན་མ་ *chu-çel shun-ma* lit. melted crystal; met. the moon (*Yig. k.* 18).

ཏཱ་ག་ཤོང་ *chu-gçoñ* a ravine containing water (*Jā.*).

ཏཱ་ཤེར་ *chu-ser* matter, pus.

ཏཱ་ཤོ་ *chu-so* बाह्येय 1. the bladder. 2. the external and internal urinary organs (*Jā.*).

* ཏཱ་ཤྲང་ *chu-srañ* लिहा; ཏཱ་ཤྲང་གཟུམ་ *chu-srañ gsum* त्रिलिप्त (*Kālic. T.* 62).

† ཏཱ་ཤྲིན་ཀེ་རུ་ *Chu-srin Ke-ke-ru* n. of a crocodile; also that of a place in Ancient India (*A.* 20).

ཏཱ་ཤྲིན་རྒྱལ་མཚན་ *Chu-srin rgyal-mtshan* मकर-ध्वज n. of a king whose royal standard was a crocodile; an epithet of Cupid.

Syn. ཏཱ་གཏིར་ *chu-gter* (*Mñon.*).

ཏཱ་ཤྲིན་ཅེན་པོ་ *chu-srin chen-po* or ཏཱ་ཤྲིན་གྲག་ཏུ་ *chu-srin ça-kra* ग्राह, कुम्भीर mythological monster-fish with body like a hill, and furnished with eighteen heads (*K. d.* 5 82).

ཏཱ་ཤྲིན་པདག་ *chu-srin-bdag* said to be=ལྷ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the sea.

ཏཱ་ཤྲིན་རྫོང་ཇེ་རི་མོའི་བྱན་མོ་ *Chu-srin rdo-rje ri-mohi bran-mo* a goddess who rules over the forest of Kong-po and is believed to possess the power of stopping at will the course of the great river Yeru Tsang-po.

ཏཱ་ཤྲིན་ཟེར་མོ་ *chu-srin sder-mo* medicinal herb useful in leprosy.

ཏཱ་ཤྲིན་བྱིས་པ་གསོད་ *chu-srin byis-pa-gsod* a river-crocodile which carries away and eats children (*K. d.* 9 24).

ཏཱ་ཤྲིན་འཛོན་ཤྱི་ *chu-srin h̄dsin-khri* a throne supported on carved crocodiles.

ཏཱ་ཤྲིབ་ *chu srib* प्रमेह gonorrhœa.

ཏཱ་ཤྲུབ་ *chu-srub*=ཏཱ་དྲུག་པ་ *chu-dkrug-pa* convulsed state of a lake by wind; ruffling or churning of the waters.

ཏཱ་ཤྲེལ་ *chu-srcl*=ལྷ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the ocean.

ཏཱ་ཤྲོལ་ *chu-srol* dried-up bed of river.

ཏཱ་ཤྲག་ *chu-lhag* a kind of tree.

Syn. རི་འཛོམས་; *ri-hjomš* ར་བ་ཤིང་ *ra-wa ciñ* (*Mñon.*).

ཏཱ་ཤྲཱི་ལགས་པ་ *chu-lhahi shags-pa* पाश, नाग-पाश the snake-noose—the weapon of the god of water.

ཏཱ་ཤྲཱི་ཤིང་ *chu lhahi-ciñ* वरुण वृक्ष an Indian tree, the tree *Crataeva Roxburghii*.

ཚུག *chug*, imp. of འཇུག་པ་ *hjug-pa*; གཅེན་ རེན་པོ་རབ་ཏུ་འབྱུང་བུ་ཚུག་ཅེས་གསུངས་ he said: admit the elder brother into the priesthood! (*Hbrom.* 36).

ཚུང་ 1. *chuñ* or ཚུང་བ་ *chuñ-wa* ལྡན་, མུ་ཏུ་, རེ་བའ་, མའ་ན་ little, small, young, junior, inferior; ཚུང་ཚོས་པས་ when he was very young; བུ་ཚུང་བ་ or ཚུང་བུ་; ཚུང་བ་དཔལ་གྱི་སྤྱིང་པོ་ ཡང་རབ་ཏུ་བྱུང་ལྟེ་ (his) younger brother S'rigarbha also having entered the Buddhist order; མཉམ་ཚུང་བ་ the younger or youngest son; རོ་ཚུང་ young in years; མ་མ་ཚུང་བ་ the junior father, i.e., the second joint-husband of one's mother; ཚུང་ནས་ from infancy; ཚུང་ལྷོགས་ an early friend, a friend of younger days. Sometimes includes vb. to be, as in སྤྱིང་མ་ཚུང་ཅེག་ be not small in courage!

Syn. ཚུང་བ་ *ñuñ-wa*; ཚུང་གསེའོས་ *ñuñ-ças-tsam*; ཚོད་ཚོས་ *tshod-tsam*; ཚུང་འུ་ *ñuñ-hu*; ཚུང་བ་ *chuñ-hu*; བུ་ *phra*; བུ་མོ་ *phra-mo*; བག་ཚོས་ *bag-tsam*; རྟེགས་མ་ *zegs-ma*; ཟེར་མ་ *zer-ma*; འཛོེར་མ་ *hthor-ma* (*Mñon.*).

ཚུང་གི་ *chuñ-gri* = ལྷོ་ཚུང་ a small knife.

* ཚུང་བ་ *chuñ-hu* ལྡན་ small, little (*Kālac. T. 141*).

ཚུང་བུན་ *chuñ-hun* a very little part; མ་སྤྱིང་མ་ཚུང་བུན་ཡང་ཟེར་ (*Yig.*) one thousandth part is called *ston chuñ-hun*.

ཚུང་ཚུང་ *chuñ-chuñ* = མ་ཚུང་ very small, little.

ཚུང་ཚེས་པ་ *chuñ-ches-pa* ལྡན་འཇུག་ a little more, yet still small in quantity.

ཚུང་འཇུག་ *chuñ-hjug* a kind of tea (*Rtsü.*).

ཚུང་ཕུང་ *chuñ-ñuñ*, v. རྟེགས་ཅན་ *khug-rta*.

ཚུང་བྱེད་ *chuñ-byed* རྩམ་འཇུག་ slender [also fire]S.

ཚུང་མ་ *chuñ-ma* ཇའ་ལཱ་, ཁལ་ན་ wife, consort, partner; ཚུང་མ་ལེན་པ་ to take a wife, to marry; མི་ཞིག་གི་ཚུང་མང་བྱེད་པ་ to be made a man's wife,

to be married; ཚུང་མ་ལོག་གཡེམ་དང་ཚེ་སྤོངས་ to abandon an adulterous wife (*Qe. 1*).

ཚུང་མའི་ལྷན་ལྷན་ *chuñ-mahi spun-zla* brothers of one's wife (*Mñon.*).

ཚུང་མད་ *chuñ-xad* = ཚུང་མད་ a litt'e.

ཚུང་བྱས་ལྷོལ་ *chuñ-hus-grol* (དཀའ་བ་ཚུང་བྱས་ལོང་བ་ལས་ལྷོལ་) ལྡོ་རྒྱུ་སྤྲོད་ལྟར་ to gain salvation with little asceticism; a state which precedes sainthood.

ཚུང་ལུག་ *chuñ-lug* a lamb.

ཚུང་ལུང་ *Chuñ-luñ* n. of a place in Tibet.

ཚུང་གི་ *chuñ-qa* = ལུག་གི་ mutton.

ཚུང་ཤོས་ *chuñ-ços* the smallest or the youngest.

ཚུང་ལུག་ *chuñ-sug* the limbs of a kid.

ཚུད་པ་ *chud-pa* བཅུག་ལུ་ = འཇུག་པ་ to get into, to enter, to put into, insert, etc.; ལྷན་ལུ་ ལྷན་ལུ་ resp. to impress on one's mind; ཁོང་བུ་ཚུད་ to comprehend or get into the mind fully; རོག་ཏུ་ཚུད་པ་ to subject, to put under.

ཚུད་མ་གཤོན་ *chud-na-gson* = ཚུད་མ་གཤོན་ not exhausted, exhaustless (*Ÿag.*).

ཚུད་མི་ཟ་བ་ *chu mi-za-wa* or ཚུད་མི་འཇོལ་བ་ inexhaustible, unwasteable; to be successful.

ཚུད་འཇོལ་བ་ *chud hdsah-wa* = ཚུད་ཟ་བ་ to be fruitless or unsuccessful (in any work or action).

ཚུད་གཤོན་པ་ *chud-gson-pa* to waste, make away with, to squander; ཚུད་ཚོད་པ་ *chud-zod-pa* to be wasted, become barren; ཚུད་ཚོས་ལ་སོང་མང་བ་ when it had been consumed, they went quite away.

ཚུན་ *chun* occurs in ཞིང་ཚུན་ one that is watering or taking care of fields, ཚོས་ཚུན་ gardens, རོལ་ཚུན་ meadows (*Jā.*).

ཚུན་གྱི་བླག་དམར་ *Chun-gyi brag-dmar* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon. 37*).

ཚུན་པ *chun-pa* 1. to bunch or bundle together. 2. in *W.* the common designation of one that takes care of fields.

ཚུན་པོ *chun-po* དམུ་མུ་, མུ་མུ་ 1. bunch, bundle; དར་གྱི་ཚུན་པོ་ a bundle of silk scarves; a skien of silk. 2. a collection, pile, heap. 3. tuft, tassel, as ornament, etc.

ཚུན་པོ་ཅན་ *chun-po-can* wreathed.

ཚུན་འཕྲང་བ་ *chun-hphyan-wa* to wear a wreath or garland of flowers.

ཚུབ་པ *chub-pa* accomplished, perfected as in བྱང་ཚུབ་སེམས་དཔལ་གྱན་ཚུབ་པར་བྱའོ་ a *Bodhi-sattva* is to be perfected in all matters.

ཚུམ་ *chum* rice (in Sikk.).

ཏ་ཚུམ་པ *chum-pa* མི་ཏ་ = བྱིམ་པ་ *khrem-pa* to be frightened, also to shrink; འཇིགས་ཚུམ་པ་ to crouch with fear. 2. = རྟགས་པ་ animals living on the surface of water; also ཚུའི་བྱིད་པ་ a kind of cuttle-fish called *Pilha* (ཕི་ལྷ) supposed to move on the surface of water and to pull down men and cattle when they swim.

ཚུར་ *chur* termin. of ཚུ; ཚུར་འཛེབ་ to be drowned.

ཚུར་སྐྱོགས་ *chur-sgrogs* or ཚུར་འཇུག་ n. of a kind of water-fowl.

ཚུར་འདྲེས་ *chur-hdres* = མ་ཏེ་ མའི་པ་ buffalo (*Mñon.*).

ཚུར་བ་ *chur-wa* or ཚུར་ར་ཀི་ལཱ་ཏ་ a kind of cheese or curd extracted from milk after boiling and evaporation: ཚུར་ར་རྣམས་བསྐྱེད་ཁྱ་བ་འཕེལ་ *chur-ra* gives strength and increases the seminal energy.

ཚུར་མི་ལྷུང་ *chur-mi lhuñ* = ལྷོན་ཤིང་ རྟུམ་ a magic tree (*Mñon.*).

ཚུར་ལྷུང་ *Chur-lhuñ* པམ་ཅུ་ལ་ n. of a sage, the expounder of the *Yoga* philosophy.

ཚུས་ *chus* instr. of ཚུ; ཚུས་གཏོང་བ་ to gild, to overspread with liquid gold or silver.

ཚུས་འཇིག་པ་ *chus-hjig-pa* རྩམ་པ་-འཇིག་པ་ destruction or devastation from water.

ཚུས་བྲན་པ་ *chus-bran-pa*, ཚུས་ཚུང་ཤད་ཐངས་པ་ to slightly wet or moisten with water.

ཚུས་མི་ཉམས་པ་ *chus-mi-ñams-pa* thunder-bolt, v. རྟེན་ (*Mñon.*).

ཚུས་མི་འཚུབ་ *chus-mi-htshub* met. fish (*Mñon.*).

ཚེ *che* 1. num. fig 96. 2. v. ཚེ་བ་ great.

ཚེ་ག་ *che-ka* acc. to *Sch.* chiefly; the plurality.

ཚེ་ཕྱད་ *che-khyad* size, greatness.

ཚེ་གེ་ *che-ge* དམུ་མུ་ a garland, wreath.

ཚེ་གེ་མོ་ *che-ge-mo* (in Beng.) རྩམ་ལུ་ 1. such a one, such a person: ལོ་ཚེ་གེ་མོ་ཞིག་ལ་ in such and such a year; ཚེ་གེ་མོ་ཉེད་ such as you are; ཚེ་གེ་མོ་སྐྱབས་མཛོད་ཅིག་ let such a one protect (me or him). 2. = གང་ཤག་ལྷོ་ a term for animated beings in general.

ཚེ་དགུ་ *che-dgu* the upper classes or races; དགུ་ in ཚེ་དགུ་ *che-dgu* signifies many and ཚེ་ *che* the upper races: བལ་པོའི་ཚེ་དགུ་ ཐངས་ཅན་གྱིས་རྟ་དང་ཤིང་རྩ་དང་ཐྲང་པོ་ཚེ་དང་ all the upper classes of Nepal possess horses, chariots and elephants (*A. 148*).

ཚེ་རྒྱ་ *che-rgyu* = ཚེ་བ་ *che-wa*.

ཚེ་བརྒྱུད་ *che-brgyud* the descendants of the eldest son.

ཚེ་ཚུང་ *che-chuñ* མཐུ་མཐུ་ 1. joint wife. 2. great and small; the dimensions or size.

ཚེ་ཚེ་ *che-che* for ཚེན་པོ་ཚེན་པོ་ *chen-po chen-po*; རྩམ་པ་ལྷོན་པ་དམིགས་ཚེ་ཚེ་རྩམས་ཐངས་ first leave off the most serious moral faults (*Beñu 40*).

ཚེ་ཚེར་ཚན་པ་ *che-cher rgan-pa* བོའི་ཕིའི་, བོའི་ཕིའི་ growing older, becoming more and more an old man; ཚེ་ཚེར་ཚན་མོ་ *che-cher rgan-mo* བོའི་ཕིའི་ growing older, becoming more and more an old woman.

ཚེད་དུ་བརྗོད་པའི་ཚོམས་ *ched-du brjod-pahi tshoms* this expression is described as :—ཚོམས་ཀྱི་རྩོད་ཀྱི་སྒྲིང་པོ་བཟུམ་ཏེ་ཚོགས་བཅད་དུ་བསྒྲིགས་པ་ (*K. d. བ 327, 400*) the compilation of the substance of the Doctrine, and arranging it in verses.

ཚེད་རྩོད་ *ched-don* = ཚེ་རྩོད་ special signification, etc.

ཚེད་པ་ *ched-pa* = འབྲེལ་པ་ བསྐྱར་པ་ to spread over.

ཚེད་སྒྲུབ་པ་ *ched-spel-wa* (ཚེད་མངགས་གཏང་བ་) to send any special message (*Yig.*).

ཚེད་སོ་ *ched-so* = ཚེད་རྩོད་ great object, special reason : ལོ་སྤྱོད་པ་ཡང་དང་པོའི་ཚེད་སོ་ཡོད་པས་ (*A. 84*) again the *Lo-tsa-wa* having a special reason for the first (course).

ཚེན་པོ་ *chen-po* མཆུ་, མཆུ་བུ་, ཅུང་རྒྱུ་, ལྷན་པོ་ great, large, chief; མི་ཚེན་པོ་ a great man; ལྷ་མ་ཚེན་པོ་ a great lama. Sometimes ཚེན་མོ་ : གཟུང་གི་གཟུངས་འགྲུམ་ཚེན་མོ་ a huge jar containing magic spells.

ཚེན་ཆུང་ *chen-chuñ* first wife and second wife (*Jä.*).

ཚེན་སྒྲུང་ *chen-snañ* ལྷོ་ལའབ་ལོ་ཀོན་ magnifier; seeing a thing larger than its real size.

ཚེན་པོ་འགྲུང་བ་ *chen-po hgyur-wa* to become great, to increase, to grow up.

ཚེན་པོ་ལྷ་ *chen-po lña* lit. the five greats, i.e., void space. In Buddhism, the sky is so called as having the five attributes of greatness, viz. :—གཟུགས་མེད་ it is immaterial, རྟོགས་པ་མེད་ limitless, རྟག་པ་ eternal, མི་འགྲུང་བ་ unchangeable, མི་འཇོག་པ་ indestructible.

ཚོམ་ *chem* or ཚོམ་ཚོམ་ *chem-chem* rattling sound like thunder; also any loud noise expressive of anger. Also ཚོམ་པ་ to thunder forth : རབ་ཏུ་ཚོམ་མོ་ he made a thundering noise (*D.R.*).

ཚོམས་ *chems* compounds : ཁ་ཚོམ་ or ཁ་ཚོམས་ resp. ལམ་ཚོམས་, བཀའ་ཚོམས་ farewell exhortation ;

last will, testament; ལྷས་ལ་ཁ་ཚོམས་འཇོག་པ་ to deposit a testamentary disposal for a son (*Jä.*).

ཚོམ་ཚོམ་ *chem-chem* n. of a number (*Yasel. 56*).

ཚོམ་མེ་བ་ *chem me-wa* stillness, silence (*Cs.*); ཚོམ་མེར་འདུག་པ་ (*Sch.*) ཚོམ་མེར་འཁོད་པ་ to sit still without speaking (*Jä.*).

རྩ་ཚོམས་པ་ *chems-pa* (འཕྲིན་པ་) to inform, to deliver a message.

ཚེལ་པ་ *chel-pa* defined as རང་རྣམས་ཀྱིས་འཆུན་པ་ or ཟུབ་པ་ able by one's own power or might (*Nag. 26*).

ཚེས་ *ches* 1. instr of ཚེ. 2. pf. of ཚེ་བ་ as adv. ཁ་ཚས་རྩོད་ཚེས་ཀྱི་ as the food is very bad (*Jä.*); ཚེས་སྒྲིན་པ་ very prudent or clever (*Sch.*); ཚེས་དར་བས་ལྷུང་ཏྟོ་ it spread very much (*Jä.*); ཚེས་དཀོན་པར་སྤྲང་ it becomes exceedingly valuable or scarce (*Situ. 55*).

ཚེས་མགྲོགས་ *ches-mgyogs*, v. ཚེས་ལྷུང་ *ches-myur* very quick, speedy.

ཚེས་ཀྣས་པ་ *ches-rgas-pa*, རྫིང་པ་ or ཀྣས་པ་ old, worn out.

ཚེས་ལྗེ་བ་ *ches-ldi-wa* ལྷུང་པར་ very heavy.

ཚེས་ཆུང་བ་ *ches chuñ-wa* ལྷུང་པར་ much less.

ཚེས་ཚེ་བ་ *ches che-wa* (ཚེ་ཤོས་) very much; supreme, the greatest or highest.

ཚེས་མཚོག་ *ches-mchog* བཅའ་ཆེན་ the supreme.

ཚེས་རྟེ་བ་ *ches-ñe-wa* ལྷུང་པར་ very attached; very intimate.

ཚེས་འགྲུང་བ་ *ches-hthuñ-wa* to drink much.

ཚེས་ལྷོས་པ་ *ches sdom-pa* to preserve one's vows very carefully.

ཚེས་པ་ *ches-pa* 1. pf. of ཚེ་བ་ to be great, to increase : དམག་དཔུང་ཚེས་པ་ the army having

the maternal relations, the mother's family or lineage.

ཚེས *cho-ma* n. of a number (*Ya-sel. 56*).

ཚེས་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *cho-rigs* father's lineage, descent by the father's side.

ཚེས་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *cho-ris* ༧འོ་ལྟ་བུ་ descent, extraction; ཚེས་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ from the beginning or always of honourable descent.

ཚོ་ལོ་ *cho-lo* 1. a shrub from the dried leaves of which a yellow dye is prepared for the clothes of the lower classes. 2. དུ་རོ་དེར་, པལ་, ལྷུ་ལྷུ་ *gambling dice*; ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ *cho-lo mkhan* a dice-player (*Cs.*); ཚོ་ལོ་རྒྱལ་ལོ་ *cho-lo rgyal-lo* ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ he excels in dice-throwing.

ཚོ་ལོ་རྒྱལ་ལོ་ *cho-lo rtse-wa* ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་: to play at dice.

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ *cho-lo-ris* diagram; a stamped mark or figure on a dice.

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *cho-lohi-skugs-pa* པལ་ལྷུ་ལྷུ་, དུ་རོ་དེར་ to lay a wager in gambling and to exhort your side to win.

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *cho-los thul-lo* ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ one who has been defeated, *i.e.*, has lost in dice-play.

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *cho-lohi sa-bon* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *hgron-bu* (*Mñon.*) a kind of shell; the *courie* used as a coin in India and also as a substitute for dice.

ཚོ་ལོ་ *chog*, see ཚོ་ལོ་ III below: it is generally used as a permissive particle after a verb: ལྟ་བུ་ཚོ་ལོ་ you can go; ལྟ་བུ་ཚོ་ལོ་ you may come; ལྟ་བུ་ཚོ་ལོ་ may be permitted to be done.

ཚོ་ལོ་པ་ *chog-pa* I: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ adorned, ornamented (*Lex.*).

ཚོ་ལོ་པ་ II: པལ་ལྷུ་ལྷུ་ to suffice, to be sufficient: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ that is sufficient for us;

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ they had about enough of those horses; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ this is not sufficient. Adv. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ sufficiently; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to give sufficiently; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ it being sufficient (for the present) that I have come; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ there was enough for all; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to deem a thing sufficient; to be contented or satisfied with it.

ཚོ་ལོ་པ་ III: to be permitted, to be allowable. In books gen. with the instrumental participle: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ drinking beer is not allowed; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ it will be permitted to come back (*Mil.*). In colloq. ལྟ་བུ་ is annexed direct to the verbal root: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ talking loudly is not allowable; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ you may go inside, or into the house.

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *chog-pa med-pa* appetite (དང་ལྟ་བུ་ or དང་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་) good appetite (*Mñon.*).

ཚོ་ལོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *chog-ces-pa* ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ contentment; to be contented or satisfied with.

ཚོ་ལོ་ *choñ* or ལྟ་བུ་ transparent variegated half-precious stone brought from India to *Ld.* and considered less valuable than ལྟ་བུ་ (cat's eye), perh. cornelian or sardonyx (*Jä.*).

ཚོ་ལོ་ *chod* 1. a decision. 2. a partition wall; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to construct a partition wall (*Sch.*). 3. v. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་.

ཚོ་ལོ་པ་ *chod-pa* I: 1. ལྟ་བུ་ to be cut off; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to be separated by a long interval; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ both approaches being cut off or obstructed by snow; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a diamond that cannot be cut to pieces; an epithet of a firm unbending king. 2. to be decided, settled, fixed; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ the value (of the stone)

cannot be fixed, though one should attempt to appraise it, *i.e.*, it is priceless, invaluable (*Jä*).

ཚད་པ II: (ལྷིབ་པ) ལྷིབ་པ, འཇམ་ལྷིབ་པ to cover over, put into shade; also a shade, cover.

ཚད་མོ་བཅོལ་པ *chod-so bdog-pa* = རྒྱལ་ཡོད་པ also རྒྱལ་བྱེད་མཁུ་པ to promise, to undertake to do a thing: ལྷོབ་དཔོན་གནས་བརྟན་དང་ཚད་མོ་བཅོལ་པ་ རྒྱགས་ལ་མངའ་ཚོད་ (*A. 84*) he indeed bore in mind that he had made a promise to the Sthavira the chief teacher.

ཚོན *chon* in *W.* 1. useless, to no purpose; རིན་ཚོན་མོང་ the payment has been useless; thrown away; gen. adv. ཚོན་ལ་ gratuitously, in vain, for nothing. 2. tent; ཚོན་ལག་ tent-rope; ཚོན་ཕུར་ tent-peg (*Jä*).

ཚོམ *chom* or ཚོམས་ robbery; ཚོམས་ཀྱིས་ཐོས་འཚོལ་བ་ to live by robbery; ཚོམ་གྲུ་ = ཕྱར་གྲུ་ a fearful rattling sound (resembling that of a thunder or a cannon), gen. made by robbers when invading a village or house to frighten the inmates out.

ཚོམ་པ *chom-pa* to be finished, accomplished, in *W.* (*Jä*).

ཚོམ་པོ *chom-po* or ཚོམས་པོ་ *chom-s-po* འཇམ་ལྷིབ་པ, འཇམ་ལྷིབ་པ a robber; ཚོམ་པོ་རྒྱན་མ་ robber and thief, gen. ཚོམ་རྒྱན་; ཚོམ་རྒྱན་གྱི་འདིགས་པ་ fear of robbers and thieves.

ཚོལ་ *chol* 1. inconstant (*Cs.*); དེའི་ཚོལ་ fickle spring-weather (*Jä*). 2. for ཚོལ་ in compounds, རྩམ་ཚོལ་ a dice made of bone; འཇམ་ཚོལ་ a wooden dice; དུང་ཚོལ་ a shell used in the place of a dice.

ཚོལ་ཁ་ *chol-kha* 1. a country, province: དབུས་གཙང་གཉེས་དམ་པ་ཚོལ་གྱི་ཚོལ་ཁ། *Ü* and *Tsang* were the countries of holy religion; མདོ་རྫོང་མིའི་ཚོལ་ཁ་ *Mdo-stod*, the province abounding

with population; མདོ་རྫོང་རྩེ་ཚོལ་ཁ་, *i.e.*, *Mdo-stod*, the province of horses; ཚོལ་ཁ་གསུམ་ ཕུལ་མོ་ presented the three provinces (*Loñ. 2 13*). 2. acc. to *Sch.* a hole made by a blow; a nest.

ཚོལ་འགྲོ་བ་ *chol-hgro-wa* or ཚོལ་གྱི་འགྲོ་བ་ *chol-gyi hgro* = རྩམས་འགྲོ་བ་ or འཇམ་འགྲོ་བ་ to be decayed, become degenerate (*A. 70*).

ཚོལ་ཟངས་ *chol-saṅs* (ཟབ་ཤོག) 1. bed-pan; also a vessel to contain washings, &c.; impure-water. 2. acc. to *Sch.* a shallow shore.

ཚོས་ *chos* བཟླ་ 1. religious doctrine; religion; more especially the doctrine of Buddha. Generally speaking, *chos, i.e., dharma*, consists of all phenomena, all matter, and all knowledge of things worldly as well as spiritual. It includes འཇམ་བྱུ་ all that can be known, ལཱ་ལྷ་བྱུ་ all that is cognizable by the senses, ཡོད་པ་ all that exists, ལཱ་ལྷ་བྱུ་ basis and material. 2. a particular doctrine, tenet, or precept; ལཱ་ལྷ་བྱུ་བའི་ཚོས་འཇམ་གྱི་ an esoteric doctrine, a mystical doctrine; རྒྱད་ཚོས་ for རྒྱད་པར་ཅན་གྱི་ཚོས་ sublime or excellent religion; འདིག་རྟོན་གྱི་ཚོས་བརྒྱད་ the eight worldly doctrines or principles, *viz.*:—རྟེན་ལ་ ལཱ་ལྷ་ gain, profit; མ་རྟེན་ལ་ ལཱ་ལྷ་ loss; ལྷ་ལ་ ལཱ་ལྷ་ fame, reputation; མི་ལྷ་ལ་ ལཱ་ལྷ་ bad name, notoriety; རྒྱད་པ་ ལཱ་ལྷ་ scandal, slander; ལཱ་ལྷ་ལ་ ལཱ་ལྷ་ praise; ལཱ་ལྷ་ ལཱ་ལྷ་ happiness; ལཱ་ལྷ་ལ་ ལཱ་ལྷ་ misery or unhappiness. 3. system of morality, ethics (faith, exercise of religion). 4. any way, manner, method; a custom, usage. 5. is sometimes used to signify a thing, substance, property.

The word ཚོས་ is also explained as རང་ལེས་པ་བཅོས་འདིང་འདུལ་བར་བྱེད་ན་ཚོས་ *Chos* consists in placing under discipline a mind already formed. *Chos* or the religion of Buddha is again

divided into two classes which are of scriptural and contemplative nature. The scriptural *chos* is collected in the three *sde-snod* or *piṭaka*, viz.:—the *Vinaya*, the *Sūtra* and the *Abhidharma*. The meditative *chos* consists of the three trainings viz.:—moral discipline, meditation and *Prajñā* or the absolute knowledge of all things. The first three are studied and the last three are practised. The *chos* for the purification of sins have been also subdivided as follows:—(1) བར་ལྷན་དྲུག་ the six transcendental moral virtues; (2) རྩོད་ཉིད་བཅོ་བརྒྱད་ the eighteen metaphysical voidities; (3) དན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་བཞི་ the four remembrances; (4) ཡང་དག་པར་སྐོང་བ་བཞི་ the four renunciations; (5) རྩ་འབྲུག་གི་རྒྱུ་ལ་བཞི་ *rdsu-lphrul-gyi rkañ-pa bshi* the four bases for magical transformations; (6) དབང་བོ་ལྔ་ the five powers; (7) རྩོད་པ་ལྔ་ five fortitudes; (8) ཕྱང་ཆུ་བྱི་ཡན་ལག་བདུན་ the seven *Bodhyañga* or attributes of *Bodhisattva*; (9) འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱད་ the eight subdivisions of the noble paths; (10) རྣམ་འབྲོང་གི་ལམ་བྱང་ལྷོགས་གསུམ་བཅུ་སོ་བདུན་ the thirty-seven northern paths of asceticism.

ཚོས་ཀྱི་སྐྱེ་ *chos-kyi-sku* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་ the spiritual form or the existence (of a Buddha).

ཚོས་ཀྱི་སྐྱེ་མཚན་ *chos-kyi skye-mched* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
1. religious capacity, spiritual development. [2. the mind]S.

ཚོས་ཀྱི་ཏྲུ་མཚོག་འབྲོང་ *chos-kyi khyu-kehog hbroñ* (རིགས་རྩུ་ལ) བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
(ཏྲུ་མཚོག་ནི་གཙོ་བོ། དེའི་རྗེས་སུ་འབྲང་) following a leader.

ཚོས་ཀྱི་འཕྲོང་ལོ་ *chos-kyi hkyor-lo* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
comprises three:—(1) བདེན་བཞིའི་ཚོས་འཕྲོང་ (འབྲུག་པ་), (2) རིགས་པར་རྣམ་པར་འབྲུང་པའི་ཚོས་འཕྲོང་ (རིགས་ཚེན་གྱི་མཛོད་དང་རྒྱུད་), (3) མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཚོས་འཕྲོང་. The three are explained as the original, the amplified and the abridged *yum* (ཡུམ་རྒྱུ་འབྲིང་བཟུང་གསུམ་).

* ཚོས་ཀྱི་གྲགས་པ་ *Chos-kyi grags-pa* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
n. of a Buddhist philosopher (*Bull.* 1848, 287).

ཚོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཚན་ *Chos-kyi rgyal-mtshan* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
n. of a Buddhist philosopher and author.

ཚོས་ཀྱི་སྐྱེ་ *chos-kyi-sgra* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
the loud recitation of religious formulæ, or singing of hymns; preaching of a sermon.

ཚོས་ཀྱི་ངང་ *chos-kyi ñañ*, v. ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་ *chos-kyi dbyiñs*.

ཚོས་ཀྱི་ཚོས་ཉིད་ *chos-kyi chos-ñid* the natural properties of matter, such as མེ་གྱུན་དུ་འབར་བ་ *me-gyen-du hbar-wa* the property of fire to run up; ཆུ་ཕྱུར་དུ་འབབ་པ་ that of water to run down.

ཚོས་ཀྱི་གཉེན་སྒྲིབས་པ་ *chos-kyi gñiñ sles-pa* = ཚོས་ཀྱི་ཉེད་མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པ་ reflecting on the virtues of matter and phenomena.

ཚོས་ཀྱི་བརྟན་པ་ *chos-kyi bston-pa* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
recitation of the scripture; remembrance thereof.

ཚོས་ཀྱི་འབྲུང་ས་ *chos-kyi hdun-sa* དགོན་པ་ a monastery or convent.

ཚོས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ *chos-kyi rnam-grañs* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
enumeration of scriptures.

ཚོས་ཀྱི་འཛོངས་པར་འབྱུང་བ་ *chos-kyi hphoñs-par hgyur-wa* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
to become irreligious, sacrilegious.

ཚོས་ཀྱི་བར་དུ་གཙོད་པ་ *chos-kyi bar-du gcod-pa* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
to obstruct the course of nature.

ཚོས་ཀྱི་བུ་ *Chos-kyi-bu* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
Yudhisthira the eldest of the five Pāṇḍava brothers.

ཚོས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་ *chos-kyi dwañ-phyug* བསྐྱེད་ཀྱི་ལུགས་ཀྱི་གནས་པ་
described as མངས་རྒྱུས་རྒྱུའི་མཚན་ *sañs-rgyis spyiñi-mtshan* (*Mñon.*) an epithet applicable to the Buddhas in general.

ཚས་ཀྱི་དབྱིངས *chos-kyi dbyiñs* བསྟོན་པའུ་ the sphere or purview of religion; ཚས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་སྐྱེས་པ་(?) བསྟོན་པའུ་པར་ [versed in the element of law or religion]S.

ཚས་ཀྱི་རྩ་ལོང་ *chos-kyi rtsa-hkhor* བྱིན་པའུ་ met. the heart (*Mñon.*).

ཚས་ཀྱི་རྩ་པ *chos-kyi rtsa-wa* བསྟོན་པའུ་ the root or the fundamental principles of religion.

ཚས་ཀྱི་ཚོང་བཟའ་ *chos-kyi tshoñ-brdal* met. a monastery (*Mñon.*).

* ཚས་ཀྱི་ཚོང་དཔོན་ *chos-kyi tshoñ-dpon* བསྟོན་པའུ་ a divine; a priest; one whose profession is religion (*Tā. 2, 53*).

ཚས་ཀྱི་བཞོན་པ་ཅན་ *chos-kyi bshon-pa-can* བསྟོན་པའུ་ the conveyance of *chos* or *dharma*. ["one whose vehicle is *dharma* personified as the bull," *i.e.*, *S'iva*]S.

ཚས་སྐད་ *chos-skad* book language.

ཚས་སྐྱོང་ *chos-skyoñ* བསྟོན་པའུ་ 1. the protector or defender of Buddhism; ཚས་སྐྱོང་ཆེན་མོ་ the great guardian of Buddhism; the equivalent of བེ་དགའ་ or *Po-har*. 2. name sometimes given to the four *Dik-rajās* or guardian kings of Buddhism: ཚས་སྐྱོང་གྱི་འཇུག་པ་གཏོང་ offerings for the guardian spirits of the doctrine. 3. popular astrologers, votaries of *Pe-har* at Lhasa.

* ཚས་སྐྱོང་འཇུག་པ་ལྷ་མ་གྲིང་ *Chos-skyoñ dregs-pa lcam-sriñ* (*Org. m. 113, 32*) a terrific female guardian deity.

* ཚས་སྐྱོབས་ *chos-skyobs* བསྟོན་པའུ་ n. pr. (*Tā. 2, 297*); n. of an Indian Buddhist who taught Buddhism in China.

ཚས་ཤི་ *chos-khri* book-shelves or table to keep sacred books upon; also the chair on which the priest sits while delivering a religious sermon; acc. to *Jā.* reading-desk, pulpit.

ཚས་ཤིས་སྐྱེས་ *chos-krims* བསྟོན་པའུ་ religious or monastic discipline; ཚས་ཤིས་སྐྱེས་པ་ *chos-khrims-*

pa དགོས་པའུ་ one who enforces discipline in a monastery.

ཚས་ལོང་ *chos-hkhor* prayer-wheel.

ཚས་ལོང་རྒྱལ་ *Chos-hkhor rgyal* n. of the place where the first Dalai Lama was born, and where there is a large monastery which is generally visited once by the successive Grand Lamas of Lhasa.

ཚས་ལོང་རྒྱུང་ *Chos-hkhor-sgañ* n. of a place in Tibet.

ཚས་ལོང་གནས་ *Chos-hkhor-gnas* n. of a place in Tibet.

ཚས་གོས་ *chos-gos* རྒྱུ་ལྷོ་ the religious robe worn by a Buddhist monk. ཚས་གོས་ཀྱི་སྐྱེས་པ་ *chos-gos-kyi sgrog-ma* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ strings or bands for fastening a religious robe. [a basket for containing religious robes]S.

ཚས་གོས་ཀྱི་སྐྱོང་ *chos-gos-kyi snod* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ a pocket in the upper garment of a monk; ཚས་གོས་ཀྱི་གཏུར་བུ་ *chos-gos-kyi gtur-bu* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ the bag in which a monk puts robes.

ཚས་གོས་ལྷུ་མ་པོར་བཞོལ་ *chos-gos zlum-por bgo-wa* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one dressed in a petticoat like robe; also to put on a such robe.

ཚས་གྲུ་ *chos-grwa* བསྟོན་པའུ་ a school for religious instruction, *i.e.*, generally a class in a monastic institution where religious discussions are held. The school at Tashi-lhunpo is called གྲུ་པའི་ཚས་གྲུ་ *grub-pahi chos-grwa*, the school of religious attainments.

* ཚས་གྲུགས་ *chos-grags* བསྟོན་པའུ་ (*3 C*).

ཚས་རྒྱལ་ *chos-rgyal* or ཚས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ བསྟོན་པའུ་ 1. a king who rules acc. to Buddhist laws. 2. n. of the lord of death ལཱ་ཤི་རྗེ་རྒྱལ་པོ་. 3. also applied to a great personage by courtesy, and is a general epithet of Buddhas (*Mñon.*).

ཚས་རྒྱལ་སྐྱེས་ *Chos-rgyal-skyes* བསྟོན་པའུ་ a name of Yudhisthira, the eldest Pāṇḍava; also that of Ajāta-s'atru, the son of king Bimbisāra.

ཚས་དངས་པ་ *chos-drañs-pa* 1. righteous in reference to the laws of Buddhism 2. justice, righteousness.

ཚས་དྲུག་ *chos-drug* བརྒྱའི་ the six tenets of Buddhism.

ཚས་དྲེད་ *chos-dred* ཚས་ལ་ཞེ་ལོག་པ་ one who is disgusted with Buddhism, i.e., has no faith in that religion.

ཚས་དོན་དུ་གཉེན་པ་ *chos-don-du gñer-wa* = ཚས་འདོད་པ་ བསྟོན་པ་ to be devout.

ཚས་འདོད་ *Chos-hdod* the son of Cupid.

ཚས་འདོད་པ་ *chos-hdod-pa* བསྟོན་པ་ to be fond of religion; to delight in Buddhism.

ཚས་ལྡན་ *chos-ltan* or ཚས་དང་ལྡན་པ་ ལྷ་མོ་ one who is devout.

ཚས་ལྡན་ཞིང་ཁམས་ *Chos-ltan shiñ-khams* gen. used to signify བོད་ལུགས་ Tibet ཚས་ལྡན་ཞིང་ཁམས་ ཉེ་རྒྱལ་པོ་ཟིན་པོ་ཚེ་ the precious majesty of the religious kingdom (Buddhist realm) (*Yig. k. 59*).

* ཚས་ལྡན་རབ་འབྱོར་ *Chos-ltan rab-hbyor*, ལྷ་མོ་ལྡན་པ་ (Tā. 2, 90).

ཚས་ཤེ་ *chos-sde* a certain term for Buddhist monasteries in Tibet, where studies are not altogether neglected. ཚས་ཤེ་ཚེན་པོ་ *chos-sde chen-po* the grand religious institution or monastery (*Yig. k. 66*).

ཚས་རྣམས་གང་དག་ *chos-rnamṣ gañ-dag* རྟེན་གཤམ་: n. of a kind of contemplation; and a literal translation of the first part of the Sanskrit formula *ye dharmā hetu, &c.*

ཚས་རྣམས་འཕེལ་གྱི་ *chos-rnam-baḥi sgo* ལྷ་མོ་ལོག་པ་ the door or entrance to Buddhism. [the initiatory light of religion]S.

ཚས་པ་ *chos-pa* a monk.

ཚས་ཐུན་ *chos-spun* a brotherhood formed by two devotees who before starting on a pilgrimage are blessed by a priest who casts lots on the occasion.

* ཚས་འཕེལ་ *Chos-hphel* ལྷ་མོ་བཞུགས་ n. pr. (Tā. 2, 103).

ཚས་ལྗོན་ *chos-blon* a Buddhist minister, a minister well disposed towards Buddhism.

* ཚས་འབདས་ *Chos-hbañs* ལྷ་མོ་འཕེལ་ n. pr. (Tā. 127).

ཚས་འབྱུང་ *chos-hbyuñ* works on the origin, growth, and development, of Buddhism.

* ཚས་འབྱུང་བྱིན་ *Chos-hbyuñ-byin* ལྷ་མོ་འཕེལ་པ་ n. pr. (Tā. 2, 219).

* ཚས་འབྱུང་ཞེས་ *Chos-hbyuñ shi-wa* ལྷ་མོ་འཕེལ་པ་ n. pr. (Tā. 2, 252).

ཚས་ལྷན་ *chos-sbyin*, ཚས་ཀྱི་ལྷན་པ་ *chos-kyi sbyin-pa* religious gift, religious charity.

ཚས་མ་ *chos-ma* a Buddhist nun.

ཚས་མེ་འབྱུང་བའི་ཉེད་ *chos-mi-hgyur-wa niid* (ཉེད་ཉེད་) ལྷ་མོ་འཕེལ་པ་ that the nature of things is unalterable.

ཚས་མེན་ *cho-min* ལྷ་མོ་མེན་ un-Buddhistic, irreligious.

ཚས་མེན་ལྷན་པ་ *chos-min spyod-pa* = ཚས་དང་མེན་པ་ ལྷ་མོ་མེན་པ་ any practice opposed to Buddhism.

ཚས་མེད་ *chos-med* ལྷ་མོ་མེད་; ལྷ་མོ་མེད་པ་ the uncivilised; a name for a *Caṇḍāla*, the lowest class of men in India.

ཚས་ལྷོན་ *chos-myon* religious frenzy, mad with religion; a religious bigot.

ཚས་སྐྱབས་ *chos-smra-wa* ལྷ་མོ་སྐྱབས་ to preach Buddhism; to deliver a sermon.

ཚས་རྫོང་པ་ *chos-tshoñ-wa* ལྷ་མོ་པ་ to trade in religion.

ཚས་རྫོང་ *Chos-rdsoñ* n. of a monastery and of a fort in Nye-thang, near Lhasa.

* ཚས་བཞི་བའི་དབྱངས་ *Chos-bshi-waḥi dbyañs* ལྷ་མོ་འཕེལ་པ་ n. pr. (Tā. 2, 213).

कस'वाङ्मय *chos-gshi* endowment for the support of a religious institution.

कस'शुवा *chos-shog* priest-craft (*Jü.*).

कस'वाङ्मय *chos-bzan* 1. = कस'वाङ्मय' प्रतिग्रह good custom. 2. बुध्म' Buddhism; piety; pious. (3) n. of an individual; a complimentary address for monks.

* कस'वाङ्मय'वाङ्मय *Chos-bzan bskal-pa* बुध्म'कल्प (*Kālac. T. 14*) age of good fortune; the lucky age in which Buddhas appear.

* कस'वाङ्मय'शुवा *Chos-bzan sprin*, or *Sad-dharma megha* (*Tā. 2, 277*). [one of the ten *bhūmis* or stages of perfection] *S.*

कस'लुवा *chos-lugs* 1. नीति, व्यवहार usage. 2. a denomination, sect.

कस'शुवा'वाङ्मय'वाङ्मय *chos ces-par hdod* जिज्ञास्यते धर्मे: inquiring after religious matter, wishing to know of religion.

कस'शुवा *chos-scms* religious temper, piety.

कस'शुवा'वाङ्मय'वाङ्मय *chos-scms khañ-bu* = कस'शुवा'वाङ्मय'वाङ्मय a mountain hermitage; a cave used by Buddhist recluses for meditation.

कस'शुवा'वाङ्मय'वाङ्मय *chos-semś-can* inclined to religion, pious.

कस'शुवा *chos-sriḍ* (कस'शुवा'वाङ्मय'वाङ्मय *chos-kyi-sriḍ* धर्मेराज्य) religious government: वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय *hbañś-rnamś chos-sriḍ kyis-skyoñ* the subjects were protected (governed) by religious government (*Yig. k. 27*).

सकट'वाङ्मय *mchañ-gnaś* occurs in वाङ्मय'वाङ्मय *ho-na mchañ-gnaś cig shu ser-ro* (*A. 95*).

सकट'वाङ्मय *mchaḍ-pa* मृतग्रह 1. tomb, sepulchre. 2. वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय महिमन् greatness; also the magical power of increasing one's size at will. 3. acc. to *Jü.* प्रमारित killed, slain; but वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय = entire, perfect.

सकट'वाङ्मय *mchan* 1. a footnote, v. वाङ्मय'वाङ्मय. 2. कस'शुवा the side of the breast; वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय bosom-child, darling; वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय bosom-wife;

वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-du hjug-pa* to put into one's bosom.

वाङ्मय'वाङ्मय *chan-khug* = वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय कस'शुवा arm-pit.

Syn. वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-hog*; वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-shabś* (*Mñon.*).

वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-bu* 1. note, annotation, footnote in a book; वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय words or lines written or printed in smaller character than the original and inserted in the वाङ्मय'वाङ्मय (main-work). 2. a helper, an apprentice (*Jü.*). 3. v. वाङ्मय'वाङ्मय.

वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-shabś*, v. वाङ्मय'वाङ्मय.

वाङ्मय'वाङ्मय *mchan-hog*, v. वाङ्मय'वाङ्मय.

सकट'वाङ्मय *mchi-wa* 1. eleg. for to come, to go, to appear: वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय I shall come later; वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय go under the protection of, take refuge: वाङ्मय'वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय I will obey (as a subject, servant) (*Mil.*); वाङ्मय'वाङ्मय = वाङ्मय'वाङ्मय yes sir, it will be or it will do. 2. to say, in the phrase वाङ्मय'वाङ्मय thus he said. (*Jü.*). 3. v. वाङ्मय'वाङ्मय.

सकट'वाङ्मय *mchi-ma* resp. वाङ्मय'वाङ्मय, वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय tears; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय to shed tears; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय *mchi-ma skyem-pa* to dry tears; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय to wipe away tears; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय to be choked with tears, acc. to *Sch.* to sob violently. वाङ्मय'वाङ्मय v. वाङ्मय'वाङ्मय; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय to shed tears; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय tear drops; वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय or वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय to cry, to shed tears.

सकट'वाङ्मय *mchig* (वाङ्मय'वाङ्मय) शिला stone for grinding spice, etc.

सकट'वाङ्मय *mchig-gu* 1. a small mortar, a mortar. 2. a pestle. 3. the nether mill-stone.

सकट'वाङ्मय वाङ्मय'वाङ्मय *mchig skor-wa* to grind (*Sch.*).

सकट'वाङ्मय *chig-ma* the runner or upper mill-stone (*Sch.*).

མཚོང་བུ *mchid-bu* 1. काच glass ornaments, trinkets, v. འཚོང་བུ. 2. n. of a place in Tibet. 3. a precious stone.

Syn. of 3. རྣ་བུ་མཚོས་བཟང་རྣམ་པོ་ *nor-bu mdses-bzash rol-po*; རིན་ཚེན་འཕྱུར་བྱིད་ *rin-chen hgyur-byed* (*Mñon.*).

མཚོད *mchid* or བཀའ་མཚོད་ 1. resp. talk, discourse, speech (of an honoured person). 2. letter: བཀའ་མཚོད་ལེགས་ཚོགས་ཀྱང་ལྷའི་ཆུ་ལོའི་རྒྱན་བཞིན་རྒྱལ་བ་མཁྱིལ། “pray let your letters come to me uninterruptedly like the flow of the divine river (Ganges)” (*Yig. k.*).

མཚོན་པ *mchin-pa* (resp. ལྷ་མཚོན་ acc. to *Lex.*). 1. acc. to *Jü.* the liver. 2. n. of a fruit called མཚོན་པ་ཞོ་ག་.

མཚོན་དུ *mchin-dri* or མཚོན་རི་ the midriff or diaphragm.

མཚོན་ནད *mchin-naḍ* liver disease.

མཚོན་ནན *mchin-nan* lit. liver-pressing, i.e., keeping the liver in order. མཚོན་ནན་བྱིད་པོ་ to breakfast. It is believed that taking food early in the morning keeps the liver in good order.

མཚོན་ཚད *mchin-tshaḍ* liver-fever; ལྷགས་ཁྲམ་མིག་ནད་མཚོན་ཚད་སེལ་ iron-mixture cures cyc-disease and congested liver (*Med.*).

མཚོམས *Mchims* n. of a village near the great monastery of Sam-ye; n. of a tribal family.

མཚོམས་བཟའ་ *Mchims-bzash* princess of *Mchims* who was married to king *Khris-roñ ldehu btsan*.

མཚོལ་ཁྱ *mchil-khra* the sparrow-hawk.

མཚོལ་མགོ། *mchil-mgo* a fabulous stone, resembling a sparrow's head, supposed to possess marvellous qualities (*Jü.*).

རྩ་མཚོལ་པ I: *mchil-pa* ལ་རྩུམ་ 1.= *lcags-kyu* an iron hook; described as རྩང་པོའི་རྩེས་སུ་མཐུན་པའི་རྩེས་ (*Mñon.*) the thing which makes the elephant obey his conductor. 2. fishing hook; མཚོལ་པས་ཉ་འཚོར་བ་ to fish with a hook.

མཚོལ་པ II: ཐུའུ་ཀུལ་ཀུལ་ the common sparrow.

Syn. ཉེར་ཆགས་ *ñer-chags*; ཁྱིམ་དུ་ཉལ་ *khyim-du-nal*; ལྷ་མཚོག་བགྲོད་པ་ *khyu-mchog hḡrod-pa*; ལྷུབ་བཟླ་ *rggyab-bkra*; མགྱིན་ཤོན་ *mgrin-ḡñon* (*Mñon.*).

མཚོལ་མ *mchil-ma* (resp. ལྷགས་མཚོལ་) spittle.

Syn. ཁ་ཆུ་ *kha-chu*; ལལ་ཚབ་ (*Mñon.*).

མཚོལ་མའི་ཐལ་བ་ *mchil-mahi thal-wa* particles of saliva: ལྷུ་སྲིད་མཚོལ་མའི་ཐལ་བ་བཞིན་དུ་སྤངས་ *rgyal-srid mchil-mahi thal-wa bshin-du spañs* he threw off his kingdom in the manner one throws out spittle (*A. II*).

མཚོལ་མའི་ཕྱོད་ *mchil-mahi-snoḍ* resp. (ལལ་བཞིད་) ཀཏམ་ཆུ་, མེས་ཀཏམ་ཆུ་ spittoon, spitting-box.

མཚོལ་ལུད་ *mchil-luḍ* or མཚོལ་རྩུབས་ mucous.

མཚོལ་ལྷམ་ *mchil-lham* འཕྲུག་ལུག་ shoe, boot: མཚོལ་ལྷམ་གཉེན་མའི་འཚོར་བ་ to lose both the shoes; མཚོལ་ལྷམ་སྐལ་ན་ shoe-maker, cobbler, seller of boots; མཚོལ་ལྷམ་གྱི་སྤུ་བ་ the leg of a boot (*Cs.*): ཀའ་ཁ་པ་ཉི་ལྔ་ག་མ་ལྷ་མཚོལ་ལྷམ་ཟུང་ཅིག་ནམས་ལུལ། he presented him with five pieces of *Karṣapaṇa* and a pair of shoes (*Yig.*).

མཚོས་པ I: *mchis-pa* pf. of མཚོ་བ་ (ཡོད་པ་) སའི།, eleg. མཚོས་ལགས་པ་ to be, to be there, to exist: དུ་མཚོས་ how much was there, how many were there? (*Cs.*). ལྷུ་ལ་དམ་པའི་ཚོས་མཚོས་པ་ whoever has the holy doctrine.

མཚོས་པ II: pf. of མཚོ་བ་ to come: ལམས་རིང་པོ་ནས་མཚོས་ཏི་ having come from afar.

making tormas offerings of cakes to the ghosts.

Syn. ལྷིན་སྟེགས་ *sbyin-sreg*; ལྷུང་བདུན་པ་ *rgyud bdun-pa*; མཚོ་རིམ་དོན་ *mtho-ris don*; ཨ་ན་ར་ *a-dhara (Mñon.)*.

མཚོད་ལྷུན་གྱི་རིག་བྱེད་ *mchod-sbyin-gyi rig-byed* རྒྱུ་བོ་ the *Yajur Veda* of the Brāhmins.

མཚོད་ལྷུན་ཅན་ *mchod-sbyin-can* མཐའ་བུ་ an epithet of Indra.

མཚོད་ལྷུན་འཇོམས་ *mchod-sbyin-hjoms* རྒྱུ་བོ་སྐྱོད་པ་ one who destroys a sacrifice; a *Yavana*, Mahomedan [an epithet of S'iva as destroyer of Dakṣa's sacrifice]S.

མཚོད་ལྷུན་འཇོན་ *mchod-sbgin hdsin* = མཚོད་ལྷུན་གྱི་ལས་བྱེད་མཁན་ *mchod-sbyin-gyi las byed-mkhan* priests who recite the ritual at a sacrificial offering.

མཚོད་ལྷུན་དགའ་བོ་ *mchod-sbyin dgra-wo* = ལྷ་མ་ཡིན་ an *Asura*, a demon.

མཚོད་ལྷུན་འདྲོན་མ་ *mchod-sbyin hdon-ma* མཐའ་བོ་ met. mother.

མཚོད་ལྷུན་གནས་ *mchod-sbyin gnas* = མཚོད་ལྷུན་བྱེད་པའི་ཁང་པ་ the house or place where *Yajña* sacrifices are performed.

མཚོད་ལྷུན་ཐོ་ *mchod-sbyin spo* = ཐོ་སྐྱོད་པའི་སྤྲེལ་ *spo-s-dkar* lit. white incense, the resin of the *Sāl* tree (*Mñon.*).

མཚོད་ལྷུན་བྱེད་ *mchod-sbyin-spyod* the performance of *Yajña*.

མཚོད་ལྷུན་བྱུགས་ *mchod-sbyin-phyugs* gen. the object that is sacrificed in a *Yajña*.

མཚོད་ལྷུན་བྱས་ *mchod-sbyin-byas* རྒྱུ་བོ་སྐྱོད་པ་ one who performs a *Yajña* sacrifice.

མཚོད་ལྷུན་བྱེད་དུ་འཇུག་པ་ *mchod-sbyin byed-du hjug-pa* རྒྱུ་བོ་སྐྱོད་པ་ to make one perform a *Yajña* sacrifice.

མཚོད་ལྷུན་ཐུང་ *mchod-sbyin-sbyar* = བདག་ཉེད་ རྒྱུ་བོ་ the self.

མཚོད་ལྷུན་ལྷན་གྱི་ལྷན་ *mchod-sbyin-lhag* རྒྱུ་བོ་ nectar.

མཚོད་མེ་ *mchod-me* offering of lighted lamps in honour of a deity.

མཚོད་རྫས་ *mchod-rdsas* རྫས་, རྫས་ the articles of *Yajña*, particularly clarified butter, i.e., articles of religious service (མཚོད་རྫས་ or མཚོད་པའི་ལོ་བྱེད་ sacrificial utensils), requisites for festive processions in honour of a deity.

མཚོད་ཤོས་ *mchod-ṣoms* or མཚོད་བཤམས་ the arrangements for a religious service and the placing of the offerings on the table before the deity to be worshipped.

མཚོད་ཚོགས་ *mchod-tshig* (བརྗོད་ཚིག་ or བཀའ་རྒྱུ་ཚིག་) རྒྱུ་བོ་ words of praise to a deity or saint.

མཚོད་འོས་ *mchod-hos* 1. རྫོག་པའི་མེ་ met. the sun (*Mñon.*) 2. worthy of worship, worshipful.

མཚོད་འོས་གནས་ *mchod-hos-gnas* = གཙུག་ལག་ཁང་གི་སྐོར་ཁྱེད་ *drigtsaṅ-khañ* or *Vihāra (Mñon.)*.

མཚོད་ལོན་ *mchod-yon* remuneration to a priest or lama performing any religious service.

Syn. ཉེ་རིག་ *ñe-reg*; ལྷ་མ་བསྐལ་ *lshal-gsil*; ཁ་བཤམས་ *kha bṣal-wa*; ལོན་ཅའ་ *yon-chab*; འཇུག་ལྷུན་ *lthor-thuñ (Mñon.)*.

མཚོད་གཏོགས་ *mchod-gyog* one who serves in a religious or sacrificial service.

མཚོད་རྩ་ *mchod-ro* remnants of offerings consisting of cakes, etc., that have already been presented to a deity.

མཚོར་བོ་ *mchor-po* sometimes also འཇུག་པོ་ *hphyor-po* 1. pretty, handsome, neat, elegant; རྩ་མཚོར་བོ་ a handsome man; བུ་མེད་མཚོར་མོ་ a pretty woman, esp. a smart gaily-dressed female. 2. in *W.* also vain, conceited (*Jā.*).

འཆག་ *hehag* constitutional walk; in colloq. is called ལྷུ་འཇུག་ *lto hju-wa* constitutional walk for the digestion of food; in

२३५'३' to listen to an explanation (*Sch.*); २३५'३' to teach the transitoriness of existence (*Sch.*).

२३५'३' *hchad-mkhas-pa* = २३५'३' or २३५'३' one skilful in explaining a thing; also a clever description. In Bon terminology २३५'३' = a convincing explanation, where there is no room for doubt.

२३५'३' *hchad-hdod* विवक्षा (२३५'३') desiro for explanation of any discourse.

२३५'३' III: = २३५'३' dead-house, a shed where the corpse is kept.

२३५'३' *hchab-pa* pf. २३५'३', fut. २३५'३', imp. ३५, ३५'३' *hchod-pa* प्रतिच्छदयति to conceal, to keep secret. २३५'३' a candid mind, open-heartedness (cog. to २३५'३'). The word is also explained as २३५'३' not to make evident one's fault, to hido it.

२३५'३' I: *hcham-pa* = २३५'३' (pf. २३५'३' *Lex.*), also adj. and sbst., to accord, to agree, agreeing, agreement: २३५'३' as they did not agree about the government. २३५'३' *hcham-byed-pa* to make agree, to reconcile; २३५'३' to agree upon, to concert: २३५'३' the officers having disagreed (*Pth.*).

२३५'३' II: २३५'३', २३५'३' नर्तन to dance; also a dancer: २३५'३' *khro-hcham-pa* who dances in frantic leaps wearing a frightful mask; २३५'३' a dramatic or stage dance (*Jä.*).

२३५'३' *hcham-po* or २३५'३' 1. a dancer. 2. २३५'३' harmony, concord: २३५'३' the king sat between the two parties to reconcile them to each other (*Yig. k. 52*).

२३५'३' *hcham-dpon* director of a dance, a stage-master.

२३५'३' *hcham-yig* a book on dancing.

२३५'३' *hchams* २३५'३' a dance, dancing.

२३५'३' *hchah* in *Ld.*, a cup-board (*Jä.*).

२३५'३' I: *hchah-wa* 1. pf. २३५'३' rarely; २३५'३' fut. २३५'३' imp. ३५ *chos* to draw up, prepare, construct, adjust. २३५'३' *gnas hchah-wa* to prepare a place, or abode; to settle. २३५'३' *mal hchah-wa* to prepare a bed; २३५'३' *dmag-gar hchah-wa* to pitch a camp; २३५'३' *skiyil-kruñ hchah-wa* to adjust in cross-legged posturo; २३५'३' *khriṃs-ra hchah-wa* oncamp, to establish a court of justice; २३५'३' *rgyal-khriṃs hchah-wa* to draw up a law, to give laws. 2. with २३५'३' *dam* to make a vow, to promise, assert; frq. २३५'३' *yi-dam hchah-wa* to promise by oath; २३५'३' *blo-gtad hchah-wa* to place confidence in. 3. with २३५'३' *shen-pa* or २३५'३' *chags-pa* to be attached to.

२३५'३' II: to snap at, mangle; २३५'३' *geig-la geig hchah-shiñ za-wa* to maul and devour one another; २३५'३' *çiñ-hchah-wa* to gnaw at a piece of wood (*Jä.*).

२३५'३' *hchah-rlom-pa* = २३५'३' *kha-la za-rgyu la rlom-pa* one very fond of munching; a greedy person.

२३५'३' *hchar* २३५'३' rising, appearance (as of the sun).

२३५'३' *Hchar-ka* २३५'३' n. of an attendant of Buddha, who became a *Bhikṣu*.

२३५'३' *hchar-skyoms* (२३५'३' *blo-gros lta-bu*) habit.

२३५'३' *hchar-ga* the rising, the appearance,

hkyigs-pa; འཕྱིགས་པ་ *hkyigs-pa*; བཅེངས་པ་ *hchiñs-pa*, signifying བཅུ་མཚན་པ་ *bdams-pa* (*Mñon.*).

འཛིན་ཕྱིད་ *hchiñ-byed* = རྩེ་ *rñe* or རྩེ་ལག་ *rñe-thag* (*Mñon.*).

འཛིན་ཕྱིད་མ་ *hchiñ-byed-ma* a general term for women.

འཛིན་བ་ལྷན་མ་ *hchiñ-wa sbyin-ma* a handsome woman; maiden.

འཛིན་པར་ *Hchiñ-war* n. of a village in འཕྱོང་གྲུས་, in Tibet (*Rtsii.*).

འཛིན་ཐབ་ *hchiñ-sab* = གཤིང་ཐབ་ or གྲོང་ཐབ་ *kloñ-sab* depth, profundity (*Yig.*).

འཛིན་བུ་ *hchiñ-bu* trinket; glass-bangle for feet.

འཛིན་བུ་འཕྲོ་རྩོད་ *hchiñ-buñi snod* a glass vessel.

འཛིན་པ་ *hchib-pa* or འཛིན་མ་པ་, pf. བཅེབས་, fut. བཅེབ་, imp. རྩེབས་, resp. to mount a horse or carriage; རྩེབ་པ་འཛིན་མ་པ་ to ride, to mount a horse.

འཛིན་མ་པ་ལུག་ *Hchims-phug* n. of a holy place with a small temple near Sam-ye.

འཛིན་མ་པ་ *hchims-pa* to be full, to get full (*Sch.*).

འཛིན་པ་ *hchir-wa* evidently a form of རྩེན་པ་ *chir-wa* to press, to squeeze. འཛིན་པ་ has pf. བཅེན་, fut. གཅེན་, to press, to wring, &c.; འཛིན་པ་ and རྩེན་པ་ being mere corruptions of the foregoing, though *Jä.* has them.

འཛིན་པ་ *hchil-pa* sometimes stands by mistake for འཛིན་པ་ *ñchil-pa*, a sparrow.

འཛེ་བ་ I: *hchu-wa* acc. to *Jä.* 1. vb. n. to be twisted, distorted, pf. འཛེས་. 2. sbst. curvature, crookedness, distortion. 3. adj. as འཛེས་པ་ crooked; སྐྱ་འཛེས་ the mouth distorted.

འཛེ་བ་ II: pf. བཅུས་, fut. བཅུ་, imp. ལུས་. 1. to scoop up or ladle water; ལུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་

to draw water from a spring; ལུ་ལྷན་པ་ water-bucket. 2. to irrigate, to water.

འཛེ་ག་ *hchug* said to = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལ་ *phyin-uas slebs-pa la* having reached; arrived at (*Yig.*).

འཛེ་ག་མེད་ *hchug-med* = རྩོད་འཛེ་ག་མེད་པ་ *nor-hkhrul med-pa* without mistake (*Rtsii.*); འཛེ་ག་མེད་དགོས་ཀྱི་ sure necessities; unmistakable wants.

འཛེ་ག་ *hchun* or འཛེ་ན་པ་ under one's control, hence. 1. to be tamed, subdued, made to yield; རྩོད་པ་ཀྱིས་འཛེ་ན་པ་ retained by force; ལམ་ཀྱིས་འཛེ་ན་པ་ subdued or overpowered by hard work; འཛེ་ལམ་མར་འཛེ་ན་པ་ entangled in vicious indulgences (*Sch.*).

འཛེ་མ་པ་ *hchum-pa* 1. to wish, to long for. 2. sbst. = ལེན་གྱི་ *ser-gna* covetousness (*Mñon.*).

འཛེ་ས་པ་ *hchus-pa* = ལྷོག་པོ་ *gyog-po* कदर्यं awkward, acc. to *Sch.* also left-handed; acc. to *Cs.* curved, crooked.

འཛེ་བ་ *hche-wa* (pf. བཅེས་, fut. བཅེ་, imp. རྩེས་) to attest, to promise སྐུ་འཛེ་བ་ resp. ལལ་གྱིས་འཛེ་བ་ id.

འཛེ་ག་པ་ I: *hcheg-pa* related to འཛེ་གས་པ་ (pf. བཅེགས་, fut. བཅེག་, imp. ལྷོག་ *çog*) 1. to cut in twain, cleave, split; ལྷོང་འཛེ་ག་པ་ to split wood; ལྷོག་ལེས་འཛེ་ག་པ་ to cut with a saw (*Cs.*). 2. to confess, to acknowledge (*Jä.*). 3. to be afraid of.

འཛེ་མ་པ་ *hchems-pa* pf. བཅེམས་, fut. བཅེམ་ to chew (*Med.*; *Jä.*).

འཛེ་ར་པ་ *hcher-pa* (ནང་ཁྲོན་) བརྒལ་ the spleen.

འཛེ་ལ་པ་ *hchel-wa* or འཛེ་ལ་པ་ = ལེན་པ་ or འཛེད་པ་ བརྒལ་ desire, wish; acc. to *Jä.* and *Cs.* to believe, to give credence to.

འཚོས་པ *hchos-pa* sometimes spelt as མཚོས་པ happy advent.

འཚོག་པ *hchog-pa* རྩལ་ཏེ་ to smite; acc. to *Sch.* a wall.

འཚོག་ཐོག *hchog-thog* the sound of a falling article or thing.

འཚོང་བ *hchoñ-wa* or འཚོངས་པ = འཚང་བ བཤེན་, བཤེན་པའི་ལོ་ལྟར་ to be holding, keep fast.

+ འཚོབས་ཤིག *hchobṣ-ṣig* = གསོངས་ཤིག made secret.

འཚོམས་པ *hchoms-pa* = འཚམས་པ vb. n. to འཚོམས་པ.

+ འཚོར་ཉན *hchor-nan* = འོར་ཉན, རང་རེས་ཇུ་རྟིགས་ལས་རྟོན་འཚོར་ཉན་འདུག་ (*Rdsa.*).

འཚོར་པ *hchor-po* occasionally for མཚོར་པ.

འཚོར་བ *hchor-wa* I: vb. n. pf. འོར་འཚོར་ 1. to escape, flee or steal away; also to flow out, ooze; རྩ་ཁྲུག་འཚོར་བ the blood exuding; འགྲག་འཚོར་ without splendour, lustreless; རྟོན་འཚོར་ the money has fled; རྩོས་འཚོར་ the vow is dissipated; མེ་ལ་འཚོར་བ to be consumed by fire; རྩལ་འཚོར་བ to be carried away by water. 2. to come out, to break forth, frq. of fire; འདུག་པ་འོར་ *hkhrug-pa-ṣor* a quarrel, a war broke out, also of water breaking through an embankment. 3. to go over, to pass, be transferred.

འཚོར་བ II: vb. a., pf. འོལ་འོར་, fut. གཤོར་, to pursue, chase, go after; རི་ལོང་རྒྱས་ hares by means of nets; ཉན་འཚོར་བ to fish; འཚོར་གླིག་ a seducer; a swaggerer (*Sch.*).

འཚོལ་བ *hchol-wa* I: 1. adj. topsy-turvy, upside-down. 2. to mistake or deviate from an order; འཚོལ་བར་བྱེད་བཤེན་ to put into disorder, to confuse, to confound. 3. pf. བཅོལ་ to entrust, lay upon, to commit a thing to another's charge; to make, appoint; རི་ལ་རྒྱལ་པོ་འཚོལ་ལོ་ they appointed him

king; བཅོན་མོ་ལ་རྩ་ཇི་བཅོལ་ལོ་ they made the queen tend the horses; བཅོག་ལོག་འཚོལ་ཞིག་ he may be employed as a scullion; དབང་མེད་དུ་འཚོལ་བ to make one powerless, to compel authority; བཅོལ་བའི་གཉེར་ manager. ལས་འཚོལ་བ or (resp. རྩན་ལས་འཚོལ་བ) to commission one with an affair or transaction; བང་སོ་ལུལ་དེའི་ལྷ་སྲུང་རྣམས་ལ་ཕྱིན་འཚོལ་མཛེད་རྟོ། *bañ-so yul dehi lhas-rṅñ rnamṣ-la phrin-hcol mdsad-do* he entrusted the sepulchre to the tutelary gods of the country. 4. to be thrown together confusedly, *c.g.*, of the loose leaves of a book: དག་ཤིག་འཚོལ་བར་འགྲོ་ virtue and vice are intermixed. 5. to rave, to be delirious, to talk confusedly whilst heavy with sleep (*Jü.*).

འཚོལ་མ *hchol-ma*, acc. to *Cs.* 1. a thing committed to another's care. 2. a sly, crafty woman. 3. acc. to *Sch.* a dissolute woman (*Jü.*).

༥ འཚོས་པ I: *hchos-pa* = འཚོས་པ: 1. pf. བཅོས་ or འཚོས་, fut. བཅོ, imp. ཚས་, supine བཅོས་ལུ, to make, make ready, prepare; to construct, build, etc.: འཚོས་སམ་ am I to build? རྩས་མ་ཐག་པར་འཚོས་པ to make ropes out of *dres-ma* grass, prop. to make ropes out of it. གཟུབ་འཚོས་པ to dress, to train one's self up (*Sch.*); གསར་དུ་འཚོས་པ to renew, renovate, repair (*Sch.*); རྩང་བ་བྱིར་འཚོས་པ to retouch, amend, correct, improve. རྩལ་འཚོས་ hypocrisy, a mere outward performance of religious rites and observances: རྩལ་འཚོས་མ་བྱས་བྱེད་པ *tshul-hchos ma-byas spyod-pa* to live without hypocrisy. རྩལ་འཚོས་མཚན་ hypocrite. རྩལ་འཚོས་པ or བཅོས་པ acc. to *Cs.* an established rule or canon (*Jü.*).

འཚོས་པ II: *htshos-pa* 1. adj. disorderly, dissolute, immoral. 2. sbst. disorderly conduct, dissoluteness: འཚོལ་པ་རྣམ་ཚོགས་ རྩད་བ་ committing various acts of immorality.

E

E ja I: this the seventh letter of the Tibetan alphabet, according to the grammarians of Tibet, was not borrowed from India, its equivalent being unknown in any of the Indian languages of the seventh century, A. D., when the Tibetan written language was shaped by Thon-mi Sambhota. In sound it corresponds with the English J, but as an initial it is pronounced in *C.* as Jh. However when it is surmounted by any letter or has a prefix preceding it, as in the words རྗེ *rje* and མཇལ *mjal*, it then resumes the sound of a pure J.

E II: 1. tea; word derived from the Chinese *ca*, signifying tea. The resp. form for *ja* is གསལ་ཇ *gsol-ja*.

ཇོ *ja-ko* a hide bag for packing tea (*Rtsii.*).

ཇུག *ja-dkrug* a twirling stick, the tea churning-piston.

ཇམ *ja-kha* of the colour of tea; n. of a Chinese scarf of brick-red colour.

ཇུག *ja-khug* a vessel or bag in which tea is kept.

ཇམ *ja-khra* a large tea-pot made of copper, silver, &c., for serving tea to the congregation of monks at a religious service.

ཇུག *ja-rgyab* lit. "after tea." In Tibet and Sikkim table-talk commences after tea has been served.

ཇུག་ཇུག་ *ja-mchod* libation of tea.

ཇུག་ཇུག་ *ja-hthag* or ཇུག་ཇུག་ *ja-btag* tea-grinder (in Tibet powdered tea is put in boiled water); grinding stone, used for kitchen purposes.

ཇུག་ཇུག་ *ja-dpon* one who is in charge of tea-drinking meetings; head tea-cook.

ཇུག་ཇུག་ *ja-phud* the first preparation of tea which is sometimes offered to the gods; first quality of tea.

ཇུག་ཇུག་ *ja-hbin* tea-pot, tea-kettle. This word, sounded *cham-bing*, is the common term used in *C.*

ཇུག་ཇུག་ *ja-sbyor* a mixture of tea with butter and salt (*Rtsii.*).

ཇུག་ཇུག་ *ja-ma* tea-maker, tea-cook, a cook who prepares tea and gruel, &c. (*Rtsii.*).

ཇུག་ཇུག་ *ja-tshags* a sieve to strain tea (*Rtsii.*).

ཇུག་ཇུག་ *Ja-yā-ju* n. of a kind of tea (*Rtsii.*). ཇུག་ཇུག་ *Ja-yu* another kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུག་ཇུག་ *ja-ril* in *W.* acc. to *Jā*. grinding-stone; also a skull.

ཇུག་ཇུག་ཇུག་ *ja-lag-gñis* an abbr. of ཇུག་ཇུག་ and ཇུག་ཇུག་, *i.e.*, one who prepares tea and another who serves it (*Rtsii.*).

ཇུག་ཇུག་ *ja-luh* the handle straps of a leathern-trunk.

ཇུག་ཇུག་ *ja-çin* tea plant. In Tibet the tea-plant is styled ཇུག་ཇུག་ཇུག་, *i.e.*, the plant which cures Indian or Chinese diseases, as being an antidote against malarial fever.

ཇུག་ཇུག་ *ja-sañ* plain decoction of tea: ཇུག་ཇུག་ཇུག་ཇུག་ཇུག་ཇུག་ get plain tea with its accessories! (*Rtsii.*).

ཇི་ཚུག *ji-tsug* = ཇང་པ་ how, like what? in what manner? རྒྱལ་ལ་ལྷན་ལྷན་ཇི་ཅན་རྣམས་ཅི་ཚུག་ལ་སོང་ (*A. 128*) "how the merciful ones, the refuge (of the helpless), have passed away!"

ཇི་ཅོམ *ji-tsam* कियत् how much? ཇི་ཅོམ་ནས་ as soon as, when; ཇི་ཅོམ་བྱུང་ how many have been got?

ཇི་ཞིག *ji-shig* कदाचित्; ཅི་ཞིག, ཇི་ཞིག་ལྟར་ कदाचिदेव seldom.

ཇི་བཞིན *ji-bshin* how, like what?

ཇི་བཞིན་དུ *ji-bshin-du* accordingly.

+ ཇི་འོས *ji-hoṣ* = འོས་པ་ 1. in accordance with, conformity with. 2. ཇང་འོས་པ་ whatever is fit, is becoming (*Dag. 8*).

ཇི་སྤིང་ *ji-srid* यावत् as long as; ཇི་སྤིང་འཚོ་བའི་བར་དུ यावज्जीवन all the life long; as long as one lives.

ཇིང་ *jin* the Chinese term for Buddhism which in Tibetan is ཚེས, in Sanskr̥t धर्म.

ཇུ *ju* num. fig. 67.

ཇུ་ཐོག *ju-thig* denotes a drawing of lots by threads of different colours, whence a class of Bon-po is called རྒྱ་ལོན་ཇུ་ཐོག་ཅན་ (*Jā.*).

ཇུ་པོ *ju-po* a globular stone used for grinding spices = ཇ་པོ་ (*Jā.*); acc. to *Mñon.* ཇུ་པོ་ = ཇ་པོ་, a pestle.

ཇུ་རུ་ཇ *ju-ru-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུ་ཤེས *ju-ṣes* a kind of satin.

ཇུན་ལྷང་ *Jun-wañ* n. of a celebrated Tibetan chief under whose orders the sacred series of works called Kahgyur and Tangyur were engraved on wooden blocks at Lhasa (*Loñ. 2, 17*).

ཇུབ་པལ *jub-phab* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུས *juṣ* strategy (*Jā.*).

ཇུས་མཁས་པོ *juṣ mkhas-po* = བབས་མཁས་པ་ one skilful in means, one full of resources.

ཇུས་ལེགས་ I: *juṣ-legs* = ཇུས་ལེགས་ རྣམ་ཇུ་ one who has conquered his enemies; a Buddhist saint of the *Hīnayāna* School.

Syn. འཕམ་རྫོང་རྒྱལ *hthab-rtsoḍ-rgyal*; ཇུ་ལུལ་ལེགས་པ་ *gyul-legs-pa*; ཇུ་བཅོམ་པ་ *dgra-bcom-pa*; ཇུ་ལས་རྒྱལ *dgra-las-rgyal* (*Mñon.*).

ཇུས་ལེགས་ II: 1. acc. to *Sch.* possessed of good manners, of propriety of conduct; decent, agreeable; ཇུས་བདེ sincere. 2. acc. to *Cs.* clever, skilled, able, experienced; ཇིང་གི་ལས་ལ་ཇུས་བདེ skilful in agriculture; ཇུས་ལེགས་པ་ dextrous in military matters.

ཇུས་མ *juṣ-ma* a sort of silk stuff (*Cs.*).

ཇི *je* 1. num. fig. 97. 2. a particle, used for expressing the comparative degree of an adj. or adv., and esp. a gradual growing or increase, often with termin. case or ལ་; ཇི་ཚེ་ཇི་ཚེ་ = ཚེ་དུ་ཚེ་དུ་ grew larger and larger: ཇུ་ཕྱན་མང་པོ་ཇི་ཚེ་ཇི་ཚེ་ལ་རྒྱས་ནས་སོང་། many streamlets increased in size becoming larger and larger (*Behu. 50*). ཇི་མང་འགྲོ་ (they) go on increasing in number; ཇི་གསལ་དུ་སོང་ it has become more evident; ཇི་ཉེ་ཇི་ཉེ་སོང་། going nearer and nearer; ཇི་མཐོ་ཇི་མཐོ་ higher and higher; ཇི་བཟང་ཇི་བཟང་དུ་འགྲོ་བ་ to grow better and better. 3. progress: ཚེས་ཀྱི་འདུན་ས་འདིར་ཇི་ཅི་ཞིག་མཐོང་ (*Surañ. 5*) whatever progress you observe in the advance of the doctrine in this place (association). 4. acc. to *Lex.* ཇུབྱངས་ sound, voice (*Jā.*). 5. acc. to *Schtr.* a hortative particle, often connected with a vocative.

ཇི་ཤ *je-kha* a deed.

ཇི་ལྟོད་ *je-khyod* acc. to *Sch.* now you, you first.

ཇི་དང་པོ་ *je-dañ-po* the very first. ཇི་ཕྱ་ = ཕྱ་ཕྱ་ཕྱ་ thinner and thinner or finer and finer.

ཇེ་དབུལ་བ་ *je-dbul-wa* = ཉམ་ཅུ་དུ་འགྲོ་བ་ to grow poorer, become more and more destitute.

ཇེ་ཞིག་ *je-shig* = རེ་ཞིག་ a little while, some-time.

ཇེ་རིང་ *je-rin* = རིང་དུ་འགྲོ་བ་ growing longer and longer.

ཇེང་ *jeñ* = 1. དང་པོ་ *dan-po* or རེ་ཞིག་ རྒྱུ་མཚན་, རྒྱ་མཚན་ the first or earliest. 2. ལྷན་, ལྷོད་ sound, voice.

ཇོ *jo* 1. num. fig. 127 = ཇོ་བོ་ or ཇོ་མོ་.

ཇོ་ཇོ་ *jo-jo* རྒྱུ་མཚན་ལྷན་ elder brother (*Dag.* 8); ཇོ་ཇོ་ in *C.* and ཇོ་ཇོ་ in *Sikk.*

Syn. ལུ་བོ་ *phu-bo*, རྩོད་རྒྱུས་ *gnon-skyes*, རོག་མ་རྒྱུས་ *thob-ma skyes*, རེས་འཛོན་ *hes-hdsin*, ལུ་བོ་ *thu-bo*, གཞེན་པོ་ *geen-po* (*Mñon.*).

ཇོ་གདན་ *jo-gdan* = ཇོ་ནང་གི་གདན་ས་ the seat or head-quarters of the Jo-nang-pa sect of Buddhism in Tibet.

ཇོ་ནང་ *Jo-nañ* or ཇོ་མོ་ནང་ n. of a place with a lofty *Chorten* and a convent situated about 100 miles to the N.W. of Tashilhunpo; the place where *Phyogs-las Rnam-rgyal* the founder of the Jonang-pa sect was born, and whence the name Jonang-pa was derived.

ཇོ་བོ་ *jo-wo* རྒྱུ་མཚན་, ལྷན་པོ་, ཇོ་བོ་ also ཇོ་རིགས་ lord, master, noble, venerable; also one of the nobility.

Syn. གཙོ་བོ་ *gtso-wo*; མགོན་པོ་ *ngon-po*; མགོ་འདྲན་ *ngon-hdren* (*Mñon.*).

ཇོ་བོ་ཇེ་མ་ལེ་ *Jo-wo Ja-ma-li* n. of an image of Buddha in Yambu the ancient capital of Nepal.

ཇོ་བོ་ཇེ་ *Jo-wo rje* (lit. the noble lord) the Tibetan title of Atis'a.

ཇོ་བོ་ཕྱིང་དཀར་བ་ *Jo-wo phyin dkar-wa* n. of a demi-god (*Rtsii*).

* ཇོ་བོ་ལྷ་གསལ་གྱི་རྩ་མགྲིན་ *Jo-wohu lugs-kyi rta-mgrin* (56c) the deity Hayagriwa acc. to the system of *Jo-wo*.

ཇོ་མོ་ *jo-mo* 1. རྒྱལ་ལོ་ the female head of a household, a woman that governs as mistress of her own servants. 2. a cloistress, nun.

ཇོ་མོ་ཁ་ནག་ *Jo-mo kha-nag* snowy mountain in S. Tibet towards Bhotau.

ཇོ་མོ་གངས་དཀར་ *Jo-mo gans-dkar* lit. the lady of the white snows, a Tibetan name for Mount Everest.

ཇོ་མོ་ལྷ་རི་ *Jo-mo lha-ri* the snowy mountain between Tibet and Bhotan ordinarily called Chumalari.

ཇོ་རྩི་ *jo-rtsi* varuish for wooden furniture.

ཇོ་རྩི་གསེར་ཤོག་ *jo-rtsi gser-çog* lustrous gold-leaf for painting purposes.

ཇོ་རོང་ *Jo-rdson* or ཇོ་མོ་རོང་ *Jo-mo rdson* n. of a fort and district in Tibet (*Rtsii*).

* ཇོ་ལུགས་སྐྱེལ་དཀར་ *Jo-lugs sgrol-dkar* (2A.)

མཇེལ་བ་ *mjal-wa* resp. for འཕྲད་པ་ མཇེལ་བ་; imp. མཇེལ་བ་ *mjol* 1. to meet; to interview, obtain access to an honoured person, to wait on, to pay one's respects to a person: ཡབ་དང་མཇེལ་འཇེལ་ལོ་ I will pay a visit to my father; ཕྱིས་ཕྱུར་དུ་མཇེལ་དུ་ཡོང་ *phyis myur-du mjal-du yon* I shall take the liberty of soon coming back; མཇེལ་བར་ལྷུ་བ་ to ask for an audience; མཇེལ་དུ་མི་བརྟུབ་ cannot get in, cannot obtain admittance; མཇེལ་ཕྱད་དང་དགའ་བའི་གཏམ་མང་པོ་མཛོད་ they exchanged many compliments and expressions of joy; གནས་མཇེལ་བ་ to visit a sanctuary or a holy place; to go on a pilgrimage; གནས་མཇེལ་པ་ a pilgrim. 2. གོ་བའི་མཇེལ་བ་ *go-wahi mjal-wa* རྒྱ་ to understand, comprehend; རྟོན་མཇེལ་བ་ to understand the meaning.

Syn. རོ་རྟགས་ *pho-rtags*; རོ་དབང་ *pho-dwañ* (*Mñon.*).

མཛེད་པ་ *mjed-pa* མཚ ནuffering, enduring, bearing patiently; acc. to *Cs.* obnoxious; མ་མཛེད་ prop. free; gen. acc. to Buddhist ideas the world, the universe.

རེག་པ་ *hjag-pa* pf. རེགས་ *jags* (*Cs.*); acc. to *Sch.* to establish, settle, fix, found; hence prob. བདེ་རེགས་ and བྱིས་རེགས་ *khri-hjags*, རེགས་བྱིས་ prob. རེགས་རིང་ time of prosperity, of peace, of rest; a time without disturbances, war, epidemic, etc. (*Jü.*).

རེག་མུ་ *hjag-gkyā*, v. རེག་མ་.

རེག་གདན་ *hjag-gdan* a seat made of the grass called རེག་མ་; a cotton-rug with its edges turned up with red cloth.

རེག་མ་ *hjag-ma* འུ་རྟག 1. a fragrant grass, *Andropogon muricatus*. 2. acc. to *Sch.* a coarse and thick grass of inferior quality used in roofing huts. 3. a blade (of grass); stalk (of corn); རེག་མ་རེའི་ལྷེང་ན་ on every blade of grass; ཀྱུ་གའི་རེག་མ་ཐོན་ཅེག་ a bundle of blades of *Kuça* grass. རེག་ཚོད་ acc. to *Sch.* horse-tail, pewter grass, *Equisetum* (*Jü.*). རེག་མའི་ཙ་ also called རེག་མུ་ འུ་རྟག་ རྩུ་ the roots of this grass. In Tsang རེག་མ་ is called བྱིམ་, རེག་མ་ being colloq. a word of *C.*; in Tsang we hear མ་ཤིང་ཕྱེད་ རྩུ་ *sa-shiñ phru-rlog byed-rgyuhī khyem* a shovel with which soil is overturned (*Rtsii.*).

རེགས་ *hjags* v. under རེག་པ་ 1. = བཞག་ as བྱགས་རེགས་ = སེམས་རེགས་ remember, keep in mind: རིང་མེན་རྩོམ་མཇལ་བྱས་ཚེག་པ་བྱགས་མཚོར་རེགས་པ་ མཛྲིན་ pray bear in the ocean of your mind that we may meet before long (*Yig. k. 26*). 2. clay or mud (*Dag. 8*).

རེགས་པ་ *hjags-pa* in *C.* to give, to make a present, to formally present (*Georgi's Alphabetum Tibetanum*).

རེགས་རིང་ *hjags-rin* = བདེ་བའི་ལུན་རིང་ the time of happiness or prosperity.

རེག་ *Hjañ* place in N. W. Tibet which once formed the kingdom of *Hjañ* (*J. Zan.*).

རེག་གྱི་རྒྱུར་མཁར་ *Hjañ-gyi rgyañ-mkhar* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

རེག་བ་ *hjañ-wa* to devour, swallow (*Sch.*).

རེག་ཚེ་ལྷ་དབང་ *Hjañ-tsha Lha-dwañ* the son of king་ སྤེལ་ལོ་གཙུག་བཅུན་ *Khri lde-gtsug-brtan* betrothed to the sister of the Emperor *Jüñ, Jüñ* the fifth of the *Tang* dynasty. He died before his would-be spouse could reach Tibet. His father, however, married her as she would not go back to China without becoming a queen.

རེག་མོ་ *hjañ-so* = མ་མཚོམས་ *sa-mtshams*.

རེགས་ལམས་ *Hjañs-shabs* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རེགས་མ་ལམ་ *Hjañs-sa-tham* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རྩ་རེན་པོ་ *hjan-po* a consort; properly རེན་ཐོ་ = husband, and རེན་མོ་ = wife.

རེག་གདན་ *hjab-gdan* a soft rug made of wool (*Rtsii.*).

རེག་པ་ *hjab-pa* pf. prob. བཞགས་ fut., བཞག, to sneak, slink, creep privily; to lie in wait, in ambush; ཚོ་ལ་རེག་པ་ to make an attempt on a person's life.

རེག་བུ་བ་ *hjab-bu-wa* = རྒྱུན་པོ་ *rkun-po* or རྒྱུན་མ་ *rkun-ma* (*Mñon.*) a thief; རེག་བུ་མ་ རྒྱུན་པར་ལེན་པ་ to steal clandestinely.

རེག་ཚོ་ *hjab-tse* a pair of scissors, nippers, teezers.

རེག་རྩེ་ཁ་ *hjab-tse-kha* a kind of rug made of རྩེ་མ་ *jder-ma* (*Jig.*).

འཇམ་པ། *hjam-pa* कोमल, मृदु, मन्द tender, soft, lovely, charming.

Syn. *མཚན་པ་ mñen-pa*; *འཕྲོ་བ་ hbol-wa* (*Mñon.*).

འཇམ་ལྷས་ hjam-klas प्रसर, 𑄣𑄤 straight.

འཇམ་མགོན་ Hjam-mgon मञ्जुनाथ; v. *འཇམ་དཔལ།*.

འཇམ་མགོན་ཚས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ Hjam-mgon chos-kyi rgyal-po the complimentary title by which Tsong-khapa is addressed in Tibet: *འཇམ་མགོན་ཚས་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་ལབས་རྟེན་པད་མོའི་རྩེ་དུང་དུ།* to the lotus feet of the king of the Doctrine, Jam-pal.

འཇམ་མགོན་བཟན་པའི་སྲོག་ཤིང་ Hjam-mgon bstan-pahi srog-ñin Jam-gon the life-tree of the Doctrine.

འཇམ་མགོན་གླ་མ་ hjam-mgoa bla-ma an address of politeness to the hierarchs of the S'akya school.

འཇམ་ཇུས་ hjam-jus = *རྒྱང་ཇུས་ a rkyañ-jus* a kind of silk scarf or satin.

འཇམ་འཇམ་ hjam-hjam polite words: *ངན་པ་ལ་པར་ཚེག་འཇམ་འཇམ་གྱི་སྐྱེན་འདེབས་* "polite language should be used even towards the meanest person." Also in *C.* softly, gently.

འཇམ་ལྗང་འདབ་ལྗན་ hjam-ljañ hdab-ldan a parrot or the bird with light green plumage (*Mñon.*).

འཇམ་གཏེན་མ་ hjam gñen-ma a woman of fascinating speech.

འཇམ་ཐབས་ hjam-thabs gentle means, milder measures.

འཇམ་པའི་རྗེ་ཇེ་ Hjam-pahi rdo-rje मञ्जुवज्र n. of a deity; a *Bodhisattva*.

* *འཇམ་པའི་དབྱངས་ Hjam-pahi-dbyañs* मञ्जुघोष, मैत्रि *Maitri* ཇེ་བཙུན་ (*Org. m. 113, 35*).

འཇམ་པའི་རིགས་ hjam-pahi rigs मन्दजातीय humbler classes (opp. to *རྩལ་པ་ rtsub-pa*), soft, tender, smooth, mild, e.g., of cloth, hair; a

meadow, a plain without stones or rocks, of fruit, the air, the character of a person, a person's way of speaking.

འཇམ་པོ་ hjam-po 1. soft, gentle, not rough or cross; *གྱུང་པོ་མ་ཡིན་མ་ gyoñ-po-ma yin-pa* not stiff. 2. *རླུ་ལྷ་, འཕྲ་ཀྲོའི་ཚོ་ mild*; alum.

འཇམ་པོས་ལེན་ hjam-pos-len to draw out information or any secret from another by using fascinating or smooth language.

འཇམ་པོར་སྐྱོ་ hjam-por-smra speak softly, gently.

འཇམ་དཔལ། *Hjam-dpal* मञ्जुश्री n. of the third *Dhyani Bodhisattva*, who is regarded as the deputy of the third *Dhyani Buddha*, *Dzin-sten Jung-do*. Is popular throughout Nepal and Tibet. His several names are:—*འཇམ་དབྱངས་ मञ्जुघोष* the soft-voiced; *ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ་ Çes-rab-kyi-lha* the god of wisdom; *བཟན་པའི་འཕྲོང་ལོ་ Bñtan-pahi hñhor-lo*; *རལ་གྱི་མན་ Ral-gri-can*; *ཟུང་ཕུང་ལྗེ་པ་ Zur-phud lña-pa*; *ལྷོ་ཡི་གཏེར་ Blo-yi-gter*; *ངག་གི་དབང་ཕྱུག་ N'ag-gi dwañ-phyug*; *ལེང་གི་རྩེན་ Sen-ge-rtsen*; *སྐྱོ་བའི་རྒྱལ་པོ་ Smra-wahi rgyal-po*; *སྐྱོ་བའི་ལྷ་ Smra-wahi-lha*; *ཡེ་ཤེས་མེ་ལོང་ Ye-ces meloñ*; *ཡེ་ཤེས་སུ་ Ye-ces-sku*; *ཤེས་རབ་འཕྲོང་ལོ་ Çes-rab hñhor-lo*; *ཤེས་རབ་སུ་ Çes-rab-sku*; *རྗེ་ཇེ་རྟེན་པོ་ Rdo-rje rnon-po*; *ངག་གི་རྒྱལ་པོ་ N'ag-gi rgyal-po* (*Mñon.*).

འཇམ་དཔལ་གནས་པ་ मञ्जुश्रीविहार the residence or sphere in the heavens of Jam-pal.

* *འཇམ་དཔལ་གྲགས་ Hjam-dpal-grags* मञ्जुश्री-कीर्ति (*Bull. 1848, 295*).

འཇམ་དཔལ་རྒྱ་མཚོ་ Hjam-dpal rgya-mtsho n. of the eighth Dalai Lama of Lhasa who died in the year 1805, aged 46. From the birth of Tsong-khapa to the 20th year of the Dalai Lama *Hjam-dpal rgya-mtsho* 420 years elapsed (*Loñ. 2 16*).

* *འཇམ་དཔལ་ཇ་སྐྱོ་ Hjam-dpal rña-sgra* मञ्जुश्री-ཏུ་དུ་མེ་འཇམ་ n. of a Buddha (*Tā. 2, 279*).

རེམ་དཔལ་རྩིང་པོ *Hjam-dpal sñiñ-po* the name under which 'Tsong-khapa is now believed to be known in the *Tuṣita* regions.

རེམ་དཔལ་གྱི་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཞིང་གི་ཡོན་ཏན་བཞོན་པ་མཚུགས་ལྷན་ཅེན་ལྷན་ n. of a Buddhist religious book giving description of the region where dwells Mañ-jus'ri or Jam-pal.

* རེམ་དཔལ་གཞིན་ལུང་ལྷན་པ་ *Hjam-dpal gshon-nur gyur-pa* མཚུགས་ལྷན་ལྷན་པ་ a manifestation of Jam-pal.

* རེམ་དཔལ་བཞེས་གཉེན་ *Hjam-dpal bces-gñen*, མཚུགས་ལྷན་ལྷན་པ་

རེམ་དབྱངས་ *Hjam-dbyaṅs* མཚུགས་ལྷན་ལྷན་པ་ v. རེམ་དཔལ་ called also the principal *Bodhisattva* among ཉེ་བའི་སྲས་ཚེན་བཟུང་ the eight spiritual sons of the Buddha.

* རེམ་དབྱངས་དཀར་པོ་ *Hjam-dbyaṅs dkar-po* a white image or manifestation of Jam-pal. A yellow ditto:—རེམ་དབྱངས་དམར་ལེང་ *Hjam-dbyaṅs dmar-ser*.

* རེམ་དབྱངས་སྤྲེལ་ལྷན་ *Hjam-dbyaṅs smra-señ* ལྷན་ལྷན་ལྷན་པ་ *Wa-ghi cpa-ra* འགྲུ་ལྷན་ Lord of speech.

རེམ་འབྲས་ *Hjam-hbras* n. of medicinal fruit reputed useful in diseases of the kidney (*Med.*); རེམ་འབྲས་མཁལ་མའི་ནད་ནི་སེལ་བར་བྱེད་

རེམ་འབྲས་དབྱེལ་ *hjam-hbras dbye-pa*, v. ཀར་མཚན་ (*Mñon.*), a medicinal fruit. [the tree *Pongamia glabra*]S.

རེམ་མ་ *hjam-ma* 1. = རེམ་ resp. for ལྷན་ལྷན་པ་ gruel, broth. 2. goddess of fortune.

རེམ་མོ་ *hjam-mo* post-stage (*Sch.*).

རེམ་རྩི་ *hjam-rtsi* འཛུགས་ a purging clyster; a mild purgative medicine.

རེམ་ལས་ *hjam-yas* n. of a number (*Yasel. 57*).

རེམ་བསྐྱུ་ས་མགོ་སྐྱོར་བ་ *hjam-bslus mgo-skor-wa* to deceive by sweet and fascinating language.

རེལ་ *hjah* or རེལ་ཚོན་ རྒྱལ་ལུང་, རྒྱལ་ལྷན་, རྒྱལ་ལྷན་ rainbow; also the colours of the rainbow; རེལ་ཚོན་ལལ་བ་ *hjah-tshon yal-wa* the vanishing of the rainbow; རེལ་འོད་ *hjah-hod* light or splendour of the rainbow; རེལ་ལུས་ the body of a saint vanishing in the rainbow or in the manner of the colours of the rainbow.

Syn. དབང་པོའི་མཚོན་ *dwañ-pohi mtshon*; བུ་བྱེན་གཞུ་ *brgya-byin gshu*; རྒྱུང་གི་རྒྱལ་མཚོན་ *rluñ-gi rgyal-tshan*; རྒྱུང་གི་བལ་ *rluñ-gi bal*; རྒྱུང་གི་འབྲས་བུ་ *rluñ-gi hbras-bu*; འོད་ལྷན་པ་ *hod lña-pa*; གཞན་ཚོན་ *gshah-tshon*; རེལ་རིས་ *hjah-ris*; གན་པོའི་ཐིག་ *rgan-pohi thig*; ལྷ་རྒྱལ་མཚོན་ཆ་ *lha-rgyal mtshon-cha*; མོས་ཀྱི་བཟང་ *soṣ-ka bshad*; དབང་གཞུ་ *dwañ-gshu*; ལྷ་ལི་ཚོན་རིས་ *lha-yi tshan-ris*; དབང་པོའི་ཞིང་བལ་ *dwañ-pohi cññ-bal (Mñon.)*.

རེལ་བ་ *hjah-wa* 1. also རེལ་མོ་ acc. to *Sch.* lame, gen. ལྷ་མོ་; རེལ་བར་བྱེད་པ་ *hjah-war byed-pa* to make lame, to lame. 2. to bespeak, to concert, to confederate (*Sch.*)

རེལ་མ་ *hjah-ma* lazes or needle-work representing the colours of the rainbow; generally Chinese shoes are made with such lazes.

རེལ་ས་ *hjah-sa* or རེལ་མོ་ edict, diploma, a permit (*Cs.*); said to be a Chinese word Tibetanized.

རེལ་རིས་ *hjah-ris*, v. རེལ་. *hjah.*

རེལ་ས་ *hjah-sa*, མངའ་ཞབས་བཟང་པོ་ faithful servant of the king.

རེལ་བ་ *hjar-wa* acc. to *Cs.* = འབྲུང་བ་ to stick together, to cohere.

རེལ་བ་ *hjal-wa*, pf. བཟལ་, fut. གཞན་, imp. འཇོལ་ (*Rdo. 46*) 1. to weigh. རེལ་བྱེད་སྲང་ (a pair of) scales for weighing. 2. to measure: རིང་བྱང་ཚད་རེལ་བ་ to measure the length. 3. to appraise, to tax; to weigh

in one's mind, to ponder; more fully expressed by རྩོམ་གཞན་པ་ *lhos-gshal-wa* (मानन, मिमीति) to understand. 4. to pay; pay back, repay; བུ་ལོན་འཇམ་པ་ to pay a debt; རྒྱན་པ་འཇམ་པ་ *skyin-pa hjal-wa* to repay a loan; རྒྱལ་འཇམ་པ་ to pay rent or tax, esp. with ལན; ཕན་ལན་གཞོན་པས་འཇམ་པ་ or ལེགས་པའི་ལན་ཉེས་པས་འཇམ་པ་ to retaliate, return, repay, return evil for good; also in the way of a fine or punishment. In the Tibetan penal code ཁྲི་འཇམ་པ་ *khri-hjal*, i.e., payment in ten thousand fold is necessary for making good the loss of sacred life or objects; བརྒྱད་བུ་འཇམ་པ་ in eighty-fold for the property of the clergy; དགུ་འཇམ་པ་ nine-fold is compensation for the property of ordinary men. འཇམ་ཕྱི་དངོས་པོ་ the articles or essentials of payment in purchase or of exchange in barter.

འཇམ་པ་ *hjal-lha* the act or business of measuring; འཇམ་པ་ལྟོ་མེད་མིང་ measured.

འཇམ་པ་བར་ཕྱིན་ *hjal-war-byed* = རྩི་བུ་ཕྱིན་ or མཉམ་ཕྱིན་ मिमीति paying in price; འཇམ་པ་བས་ *hjal-was* माय dry or liquid measurement or weightment.

འཇམ་ཕྱིན་ *hjal-byed* द्रोण = 4 ādhakas; a measure; a measure of capacity.

འཇམ་པ་ *hjas-pa*, v. རྒྱུད་རྒྱུད་པ་ (*Mñon.*).

འཇི་བ་ *hji-wa* 1. or འཇི་ཤིག་= རྒྱི་ཤིག་ a flea, also རྒྱི་བ་ *lji-wa*. 2. acc. to *Cs.* = འཇིམ་པ་. 3. soft, smooth. 4. acc. to *Sch.* disgusting, nasty, e.g., of a filthy smell.

འཇིག་རྟེན་ I: *hjig-rten* = ལོ་ལོ་མོ་བ་ མེས་རམ་ 1. the transmigratory existence (*Mñon.*); འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ or ལོ་ལོ་མོ་བ་ལས་འདས་པ་ passed out of the world. 2. symbolically the number three (*Rtsi.*).

འཇིག་རྟེན་ II: མཎེ་ལོ་ལོ་མོ་ receptacle of all that is perishable. 1. the external world, the universe; འཇིག་རྟེན་གྱི་ལྷ་ the god of the

world (who is also subject to death); འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ *hjig-rten las hdas-pa* one that has escaped from this world, emancipated, blessed; འཇིག་རྟེན་གསུམ་ *hjig-rten-gsum* the three divisions of the world: earth, the heavens and hades; འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བ་ *hjig-rten-gyi bya-wa* worldly things or affairs; འཇིག་རྟེན་ལ་དགོས་པའི་བསྐྱབ་བྱ་ *hjig-rten-la dgos-pahi bslab-bya* useful maxims of life, moral rules; འཇིག་རྟེན་གྱི་ཚེས་བརྒྱད་ རྣམ་ལུགས་ལྔ་ལྔ་ the eight worldly objects:—(a) རྩེད་པ་ *rñed-pa* लाभ gain; (b) མ་རྩེད་པ་ *ma rñed-pa* अलाम loss; (c) ལྷན་པ་ རྩེད་པ་ fame; (d) མི་ལྷན་པ་ རྩེད་པ་ notoriety or ill-fame; (e) ལྷན་པ་ རྩེད་པ་ slander or scandal; (f) བརྒྱན་པ་ རྩེད་པ་ praise; (g) བདེ་བ་ རྩེད་པ་ happiness; (h) ལུག་བཟུལ་ *sdug-bsñal* दुःख misery. འཇིག་རྟེན་གྱི་མཚན་པ་ལྔ་ the five temporal acts of a Buddha:—Conception in the mother's womb, birth, youthful achievements, marriage, and reigning over the kingdom. འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་མཚན་པ་ལྔ་ the five works leading to the passing out of the world of a Buddha: (a) རབ་ཏུ་ ཕྱུང་བ་ (པར་རྩལ་) renunciation; (b) དཀའ་བ་རྒྱུད་པ་ (ཏུག་ལྷན་) asceticism; (c) ཚེས་ལོང་བ་བརྒྱུད་པ་ *chos-hkhor bskor-wa* (འཇམ་ལྷན་པ་བཟོ་བྱེད་) turning the wheel of Law, i.e., preaching religion; (d) ཚ་འཕུལ་རྒྱན་ཅེང་བུ་དུལ་བ་ *cho-hphrul ston-ciñ bduñ btul-wa* subduing the devil (Māra) by exhibiting religious miracles; (e) མངས་རྒྱུས་པ་ the attainment of *Nirvāṇa*. 2. world, as a more general term: བདེ་བ་ ཅན་གྱི་འཇིག་རྟེན་ *bde-wa-can gyi hjig-rten* the Sukhāvati or the world of bliss. There are two kinds of worlds:—(a) མ་དག་པའི་འཇིག་རྟེན་ the impure or defiled world, i.e., the world of sin; (b) དག་པའི་འཇིག་རྟེན་ the sanctified world, i.e., the world of purity. Most Buddhists include our world, in the *Madag-pahi* *Hjig-rten*. The following five include the pure worlds or *Dag-pahi* *hjig-rten*: (a) བདེ་བར་གཤེགས་པ་ བདུན་

ཀྱི་ཇིང་ཁམས་ the worlds which have been sanctified by the presence of the seven Sugata Buddhas or the happily-passed-away Buddhas; (b) the worlds presided over by the Buddhas of the ten quarters and the five Dhyāni Buddhas; (c) the world of beatitude called མངོན་དགའ་བ་ or མངོན་པར་དགའ་བའི་ཇིང་ཁམས་; (d) the world called བདུ་ཅན་ *pad ma-can*; (e) De-wa-chan or the World of Bliss of the Northern Buddhists (*Sorig*). Our present world is divided into two:— (a) ཕྱི་ཕྱོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ *Phyi-snod-kyi hjig-rten* the physical or inorganic world, (b) རང་བཟུང་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ the living or animated world.

འཇིག་རྟེན་ཁམས་ *hjig-rten-khams* लोकघातु the world.

Syn. ས་རྟེན་ *sa-rten*; བཟུང་ཀྱི་ཕྱོད་ *bend-kyi snod*; གནས་རྟེན་ *gnas-rten*; རང་རྟུང་ *ran-skyed*; མ་བོན་ *sa-bon* (*Mñon*).

འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཙ་གས་ *hjig-rten-khams kyi cha-gas* लोकघातं part of the world.

* འཇིག་རྟེན་མཁའ་འགྲོ་ *Hjig-rten mkhah-hgro* n. of a nymph.

འཇིག་རྟེན་མཁྱིལ་པ་ *hjig-rten mkhyen-pa* लोक-विद् the knower of the world, i.e., of all that happens in the world.

འཇིག་རྟེན་ཁྲིམས་ *hjig-rten-khrims* = ལྷ་པོའི་ཁྲིམས་ *rgyal-khrims* the laws or institutes for governing (*Mñon*).

འཇིག་རྟེན་གྱི་གཏམ་ *hjig-rten-gyi gtam* worldly saying, common saying, proverb.

འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐད་ *hjig-rten-gyi thad* व्यावहारिका worldliness; in the direction of worldliness, or usage, custom, etc.

འཇིག་རྟེན་གྱི་བར་ *hjig-rten-gyi bar* लोकान्तरिका in the world a dark space, n. of a hell.

འཇིག་རྟེན་གྱི་གཙོ་བོ་ *Hjig-rten-gyi gtso-bo* the lord of the universe (*M. V.*).

འཇིག་རྟེན་གྱི་ལུས་ *hjig-rten-gyi tshul* लोकयात्रा worldly manner, according to custom, or usage.

འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po* लोकनाथ the patron or protector of the world; an epithet of the *Bodhisattva Avalokites'vara*; also n. of the Buddha.

འཇིག་རྟེན་འཇིག་པ་ *hjig-rten hjig-pa* लोकामिभवन the destruction of the world.

འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་པར་མི་དགའ་བའི་འདུ་གཤིས་སྡོད་-
लोकश्चनभिरतिमञ्जा an aversion to the con-
corns of this world, being the outcome of
adherence to the Doctrine.

འཇིག་རྟེན་འདུལ་ *hjig-rten-hdul* (མངས་རྒྱལ་ཕྱི་འཛུགས་
sañs-rgyas spyihi-mtshan) लोकजित् one who
has conquered the world—a general epi-
thet of Buddha (*Mñon*).

འཇིག་རྟེན་པ་ *hjig-rten-pa* लौकिक, लोकतः a worldly man, a layman.

འཇིག་རྟེན་དཔང་པོ་ *hjig-rten dpañ-po* = རྒྱ་མཚོ་ also
लोकेश, संसारसाक्षी the sun, the witness of
the world.

འཇིག་རྟེན་མ་རྩལ་ *hjig-rten pha-rol* परलोक the next world.

འཇིག་རྟེན་བྱེད་པོ་ *Hjig-rten byed-po* the maker of the universe, an epithet of ལྷ་དབང་ཕུག་ཅེན་པོ་
Mahes'vara (*Situ. 8*).

འཇིག་རྟེན་བྱེད་པོ་ *Hjig-rten byed-po* = ལྷ་ཙངས་པ་
lha-tshañs-pa a name of Brahmā (*Mñon*).

འཇིག་རྟེན་དབང་ཕུག་ *Hjig-rten dwañ-phyug* लोके-
श्वर a name of Avalokites'vara (*Mñon*).

* འཇིག་རྟེན་དབང་ཕུག་ཡི་གེ་བདུན་ *Hjig-rten dwañ-
phyug yi-ge bdun* the seven letters symboli-
cal of Avalokites'vara (*A. 24*).

འཇིག་རྟེན་མིག་ *hjig-rten-mig* = རྒྱ་མཚོ་
लोकचक्षुः the sun as the eye of the world (*Mñon*);
n. of a Rishi, the founder of *Lokāyata*
sect of Indian atheists (*Grub. 7 5*).

འཇིག་རྟེན་མེས་པོ་ *Hjig-rten mes-po* (ལྷ་ཙངས་པ་)
the ancestor of the world; an epithet of
Brahmā (*Mñon*).

* འཇིག་རྟེན་ལྔ་བ་ *hjig-rten zla-va* लोकेन्द्र (*Kā-
lac. T, 74*).

the reverend lamas I have entered the mountains (*Mil.* 卩 278); བསམ་གཏན་དང་པོ་ལས་ བྱང་ནས། བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ལ་བྱགས་ and when they had emerged from the first stage of Samtan abstraction (*i.e.*, *dhyaṇa*), they entered into the second stage (*Dsl.*). In this passage, we find the termin. case employed: འབྲགས་ན་རྗེས་ཀྱི་ར་བར་འདུག་ when I feel cold, I enter into the fold of the very Void (*Mil.* 卩 92). དགེ་བ་ལ་འདུག་པ་ to betako to pious works; འདུག་པའི་ལས་ works that are a consequence of having really entered upon the practice of virtue, positive good works; ཚོས་ལ་འདུག་པ་= ཚོས་ལ་བབས་ to turn to religion, to be converted; བཏུན་པ་ཞིག་ལ་འདུག་པ་ *hstan-pa shig-la hjug-pa* to adopt a certain religion, a certain doctrine. 2. almost analogous to 1. is another common signification: to begin, to set about. Here the vb. is always coupled to the participle by ལ་: དགོངས་པ་ལ་འདུག་པ་ to begin to think upon; རྗེས་པ་ལ་འདུག་པ་ to begin showing; གཅིག་ལ་གཅིག་ནམ་པར་བརྟུག་པ་ལ་བྱགས་པས་ having started entirely exterminating one another (*Jä.*).

འདུག་པ་ II: = མོན་པ་ subst. the going into, the entering; the beginning; the first stage of a disease (*Mñg.*); also can signify: ལྷ་བཟའ་ the incarnation of a deity. འདུག་པ་བཅུ་ *Hjug-pa-bcu* དམའ་བཟའ་ the ten incarnations of the Supreme Being (Vishnu), viz., ༓ མཚམས་ the Fish; རྩམ་ལྷ་མོ་ the Tortoise; ཡག་བཟའ་ the Pig; མེའི་སེང་གེ་ལྷ་བཟའ་ the Man-lion; མེའི་བྱང་ལྷ་བཟའ་ the Dwarf; རྩལ་པ་ནག་པོ་ རྩལ་ Krishna or rather his elder brother Balarāma; དག་པ་བྱེད་ར་མ་ཏྟེ་ དཔལ་ལྷ་བཟའ་ Paras'u Rāma; རྩལ་པ་ར་མ་ཏྟེ་ རའམ་བཟའ་ Rāmacandra; མངས་རྩལ་ ལུང་ Buddha; ཀིང་གི་རྩེ་ *Kiñ-ghi rtse* ཀའླི་ Kalki.

འདུག་པ་ III: pf. བཅུག་ (perh. also འདུགས་ *Lex.*), fut. གཅུག་ (*Rdo.* 46), imp. ཅུག་ vb. 1. to put into, insert; to infuse, inject;

to fix. མི་ཞིག་ཚོས་ལ་འདུག་པ་ to convert a man, to induce him to adopt a certain religion. 2. to appoint, constitute; also to manifest, place out, settle. 3. to command, induce. 4. to permit, allow, suffer. In last two senses with termin. case of root of verb.

འདུག་པ་གཅིག་ *hjug-pa-gcig* = མགྱིན་གཅིག་ of one opinion, of the same party; རྩལ་མཐུན་; རྩལ་མཚུངས་; བསམ་བྱ་མཚུངས་ (*Mñon.*).

འདུག་པའི་གནས་ *hjug-pahi-gnas* met. house, residence (*Mñon.*).

འདུག་པར་འདོད་པ་ *hjug-par hdod-pa* to wish to take up any work.

འདུག་པར་བྱེད་པ་ *hjug-par-byed-pa* to undertake.

འདུག་བྱ་ *hjug-bya* 1. road. 2. dwelling.

འདུག་རིངས་ *hjug-rinś* (for མཇུག་རིངས་) *mjug-rinś* རྗེས་ comet.

༓ འདུངས་པ་ *hjuñś-pa* = མེར་རྫ་ཚེ་བ་ 1. avarice; avaricious (*Dag.* 8). 2. རྩལ་པ་ a miser; འདུངས་པ་ཚན་ *hjuñś-pa-cun* avaricious.

༓ འདུད་པ་ *hjud-pa* and more frq. འདུད་པ་ a secondary form of འདུག་པ་ cf. ཅུད་པ་, འདུད་པ་.

+ འདུད་མཐུན་མ་ *hjud-mthun-ma* or འདུད་མཐུན་མ་ = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་མ་ གཞིག་མ་ a prostitute, harlot. (*Dag.* 8); འདུད་མཐུན་བྱེད་པ་ *hjud-mthun byed-pa* to play the harlot.

འདུན་པ་གར་ *Hjun-hgar* a tribe of Eleuth Mongols who invaded Tibet and destroyed monasteries circa 1645 (*Loñ.* ༩ 12).

འདུན་པ་ *hjun-pa* pf. བཅུན་ *bcun*, fut. གཅུན་ *gshun* (cf. བཅུན་ *bcshun*, བཅུན་ *shun*) acc. to *Cs.*, to subdue, make tame; to make confess; to make soft, to soften, to punish (by words or blows); to convert. ཐབས་ཀྱིས་འདུན་པ་པོ་ one who can tame by certain means or strategy.

འདུམ་ཁྱད་ *hjum-khyad* = རྩལ་དུ་འགྲོ་བ་མང་ཆག་པ་ to diminish, to become less (*Rtsii.*).

འཇོལ་བ II: a subst. acc. to *Cs.* = འཇོལ་འཇོལ་ *hjol-hjol* or གཤོལ་བ *gshol-wa* train, trail, retinue; འཇོལ་གོས་ *hjol-gos* or འཇོལ་ཤེར་ *hjol-ber* ཇོལ་ a linen cloth, a robe or garment with a train; འཇོལ་ཅན་ *hjol-can* having a train; རྩོལ་བས་སྐྱོམ་པའི་འཇོལ་ཁྲུག་ཕྱོག་ put on the protecting robes of listening, reflection, meditation (*Mil.* 7. 92).

འཇོལ་འཇོལ་ *hjol-hjol* hanging belly or paunch *Jä.*; (གོས་ལྷ་བྱ་མར་ནར་ནར་ རིང་པོ་སེལ་ལེག་པ་ like a flowing robe touching the ground while walking) (*Dag.* 8).

འཇོལ་ལེ *hjol-le* hanging; cf. ཕྱང་ཇི་ or རྩོད་པ་ འཇོལ་ལེ hanging-belly, paunch.

འཇོལ་མོ *Hjol-mo* 1. a singing bird of very sweet note, said to be abundant in the juniper groves near Lhasa and in Lhokha: འཇོལ་མོའི་གྲོ་བས་ཚངས་པའི་དབྱངས་ལྷ་བྱ་རྒྱུད་ *hjol-mohi gre-was tshañs-pahi dbyañs lta-bu skyed* from the throat of the Jol-mo comes out a voice-like that of Brahmā. In *Snd. Hbk.* mention is made of two species of Jol-mo: འཇོལ་ནག་ said to be a species of blackbird identical with *Merula ruficollis*, and འཇོལ་ཁྲུག་ a middle-sized piebald bird described as white in colour with yellow markings and with a daub of red behind each ear.

Met. Syn. ལྷ་བའི་དབྱངས་སྟན་ *lña-wahi dbyañs-sñan*; གྲོ་འཕྱུར་སྐུན་ *gre-hgyur-mkhan*; དུས་ཚོགས་ ལྷ་བའི་དབྱངས་ *duñ-tshigs kun-hgro* (*Mñon.*).

རྗེ་མ *rjañ-ma* = རྗེ་མ་ store-room (*Jä.*).

རྗེ་དྲུག་པོ *rjid-pa* acc. to *Cs.* lean; gen. རྗེ་དྲུག་པོ།

རྗེ་བྱེད་ལས *rjib-las* in *W.* = service done in socage; compulsory service in the fields, on roads etc. (*Ja.*).

རྗེ་དྲུག་པོ *rjud-pa* = རྗེ་དྲུག་པོ་ *rgud-pa* རྗེ་དྲུག་པོ་, རྗེ་དྲུག་པོ་ trouble, danger, disadvantage (*Dag.* 8).

རྗེ *rje* ལཱ་མཱི་, ལཱ་མཱི་, རྩམ་ lord, master, superior, chief; མི་རྗེ་ཚོན་པོ་ his lordship, his majesty; a title of rulers and chiefs. In Tibet this title is also applied to ministers and to officials up to the rank of མདའ་དཔོན་ *Mdah-dpon* (general) if appointed from among the hereditary nobles of the land. ལུལ་གྱི་རྗེ་མཚན་ནས་ *yul-gyi rje mdsad-nas* having acted the part of a sovereign of the country.

རྗེ་ཁྱི་སྐྱུངས་ཅན་ *Rje Khri sgra spuñs-can* one of the kings of Tibet (*Yig.*); རྗེ་ཁྱི་ཐོག་ *Rje khri-thog* the reigning king (of Tibet).

རྗེ་དགེ་འདུན་གྲུབ་ *Rje Dge-hdun-grub* Gedundub, the famous Lama of Lhasa who founded the monastery of Tashi-lhunpo in Tsang, and who was one of the most distinguished disciples of Tsongkhapa. *Note*: the title of Dalai Lama was not assumed until 200 years later.

རྗེ་མར་ *rje-har* མར་ the loin; but acc. to *Jä.* the lower part of the leg.

* རྗེ་ལྱུང་རྒྱ་རྩལ་པའི་རྗེ་རྗེ་ *Rje lcañ-skya rol-pahi rdo-rje* or རྗེ་ལྱུང་རྒྱ་རྩལ་པའི་རྗེ་རྗེ་ལྱུང་ལྱུང་ *Lcañ-skya rol-pahi rdo-rjihi-shabs* (18B), v. *Rolpahi Rdorje.*

རྗེ་ཉེད་ *rje-ñid* རྗེ་ཉེད་ your lordship, reverence.

རྗེ་ཐོག་ཅན་ *Rje-thog-rtsan* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

རྗེ་བ *rje-wa*, pf. འཇོལ་, fut. འཇོལ་, imp. འཇོལ་ ཕའི་བཀོན་ to change, barter, to give or take in exchange: འཇོལ་དག་གིས་འཇོལ་ it may be changed for these; to shift, pass on; རྗེ་བའི་རྗེ་དྲུག་ articles of barter.

རྗེ་པོ *rje-bo* རྗེ་པོ་, ལཱ་མཱི་, ལཱ་མཱི་, རྩམ་ 1. lord, master, ruler, king: རྗེ་པོ་ལས་ལྷོ་རྗེ་པོ་ལྷོ་ he

became sovereign of Tibet; མ་ལི་བདག་པོ་མེ་ལི་རྗེ་ *sa-yi bdag-po mi-yi rje* the lord of the soil, ruler of the people; རྗེ་པོ་དང་བློན་མཉམས་པ་ master and servant; རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ master and slave; རྗེ་ལྷོན་མཉམས་པ་ king and minister; རྗེ་ཅེ་ལགས་ *rje-ei lags* sir, what for, why? 2. a title of honour for dreaded persons or deities.

Syn. གཙོ་བོ་ *gtso-bo*; དམག་འདྲེན་ *dmag-hdren*; མགོ་དཔོན་ *mgo-dpon*; དཔོན་མགོ་ *dpon-mgo* (*Mñon.*).

རྗེ་འབངས་ *rje-hbañs* the king and his subjects.

རྗེ་མ་ *rje-ma* = གཅེས་མ་ acc. to *Cs.* a lady of rank; རྗེ་མ་རུང་ young lady.

རྗེ་མོ་ *rje-mo* རྗེ་མོ་ mistress, lady.

རྗེ་བཙུན་ *rje-btsun* རྗེ་བཙུན་ reverend, worshipful. This title is applied to saints, hermits, learned lamas, *e.g.*, to Milaraspa, the author and peripatotic teacher.

* རྗེ་བཙུན་དམ་པ་ལྷོ་བཟང་བཟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་ *Rje-btsun dam-pa blo-bzang bstan-pahi rgyal-mtshan* *Schr.*

* རྗེ་བཙུན་དཔལ་ *rje-btsun-dpal* རྗེ་བཙུན་ honourable sir! (*Bull.* 1848, 301) *Schr.*

* རྗེ་བཙུན་བྱམས་པ་ *Rje-btsun byams-pa* རྗེ་བཙུན་པ་མགོན་པོ་ your beneficent reverence! (*1 A.*) *Schr.*

རྗེ་བཙུན་མ་ *rje-btsun-ma* རྗེ་བཙུན་མ་ lady who has entered the order of *ge-long-ma*. Applied also to any very charitable or devout woman. བཟན་པའི་དཔལ་མགོན་མཚན་མེད་རྗེ་བཙུན་མ་ ལྷོ་བཟན་མཚན་གྱི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ to the feet of the venerable lady who in her devotion to the cause of religion and in beneficence is unrivalled (*Yig. k.* 14).

* རྗེ་བཙུན་མ་ལྷོ་ལེ་ལྷོ་ *Rje-btsun-ma ka-pa-li ta-ra* (*54 A.*) * རྗེ་བཙུན་མ་ལམ་གསལ་མ་རྫོགས་ *Rje-btsun-ma hphags-ma sgrol-ma* རྗེ་བཙུན་མ་ལམ་གསལ་མ་རྫོགས་ titles of the goddess Dolma (*Tā.* 2, 151).

རྗེ་རིགས་ *rje-rigs* the caste of the nobility; རྗེ་ལྷོ་རིགས་ the caste of the smaller lords, *i.e.*, gentlemen.

Syn. བཟོ་བྱུང་ *brla-byun* (sprung from the loins); བཟོ་བྱུངས་ *brla-skyes* (loin-born); མ་རིགས་ *sa-reg*, རྗེ་ལྷོ་རིགས་ *rjehu-rigs* (*Mñon.*).

རྗེ་རིན་པོ་ཅེ་ *Rje Rin-po-che* the epithot by which Tsong-khapa is commonly known in Tibet. His real name was ལྷོ་བ་ལྷོ་བཟང་གྲགས་པ་ in Sans. ལུ་མའི་རྗེ་ལོ་ལོ་.

རྗེ་ལྷོ་རིགས་ *rjehu-rigs*, v. རྗེ་རིགས་ *rje-rigs*.

རྗེ་ས་ *rje-sa* = རྗེ་ས་ deference, respect; རྗེ་ས་ ལྷོ་བ་ལྷོ་བཟང་ to show respect, to pay one's respect.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-pa* རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་, pf. and fut. རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ 1. to honour, reverence; རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ to honour and worship; རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ venerable, worthy of honour. 2. རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ to forget; རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *brjed-du hjug-pa* to make forget, to cause to forget: རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ having gradually forgotten my native land (*Mil.*).

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ acc. to *Lex.* consulted; by *Jā.* རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་; forgetful, oblivious; *Cs.* gives instead of it རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-chu* draught of oblivion, water of forgetfulness.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-tho* list of notes, memorandum, journal, note-book, etc.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-rdo* prob. memorial stone (*Jā.*).

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-byañ* specification or list of goods, luggage, etc., which the Tibetans mark with letters of the alphabet.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-byed* or རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་གཤོན་ 1. a demon that takes away the power of memory. 2. རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ epilepsy.

རྗེ་པོ་ལོ་ལོ་ *rjed-zas* the meal of forgetfulness (*Cs.*); any food that produces oblivion.

རྫོང་པ *rjen-pa* नम, अवैल 1. stark, bare, naked; རྫོང་རྫོང་ bare-footed, unshod; ལྟོ་ལྟོ་རྫོང་པ་ to go bare-footed; གཏོང་རྫོང་དུ་ རྫོང་པ་ *gdoñ-rjen-du sdod-pa* to sit with unveiled face; མགོ་རྫོང་ with uncovered head; རྫོང་རྫོང་པ་ *rgyab-rjen-pa* naked back-side; རྫོང་པ་འདྲོ་པ་ to strip perfectly; དམར་རྫོང་ quite naked (*Sch.*); ར་གྱི་རྫོང་པ་ *ral-gri rjen-pa* a naked sword; མ་རྫོང་པ་ the bare ground, an uncovered ground; རྫོང་རྟེ་པ་ undisguised, obvious to the understanding, manifest. 2. raw, not roasted or cooked; དམར་རྫོང་ red raw meat; མར་རྫོང་ butter not melted; ར་མ་རྫོང་ raw barley, not parched; also the meal of it; འཇུ་རྫོང་ buck-wheat meal (*Sch.*). 3. unripe (chiefly from *Jä.*).

རྫོང་ *rjen* raw; འཇུ་རྫོང་ 1. raw meat. 2. = ཡང་ན་ལུས་ལ་གོས་མེད་པ་ a naked person (*Dag. 8*).

Syn. གཅེར་བུ་ *geer-bu*; རྫོང་པ་ *rkyañ-pa*; རྫོང་མེད་ *sgrib-med*; གཤོགས་མེད་ *gyogs-med* (*Mñon.*).

རྫོང་པ་ལྟོ་ལྟོ་ *rjen-btags* raw barley or peas ground, without being first parched.

རྫོང་ཕྱེ་ *rjen-phye* unparched barley, pea, or wheat flour (*Rtsii.*).

རྫོང་རིགས་ *rjen-rigs* victuals that may be eaten raw (*Cs.*).

རྫོང་མ་ *rjen-sag* uncooked meal or victuals.

རྫོང་པ *rjes* has primarily the signification of a mark left, an imprint made on the ground; and this meaning is more exactly expressed in such terms as རྫོང་རྫོང་ *rkañ-rjes*, a foot-mark, the trace of one's foot and ལག་རྫོང་ the impression or mark left of one's hand, hence fig. an action or deed. 2. However, from this the primary sense of རྫོང་པ་ there is derived the second and more ordinary signification of the word, *i.e.*, that which comes after, that which follows, the consequence. Hence we obtain the most common usage of all, namely its use

as an adv., signifying after, afterwards; and the postp. རྫོང་ཕྱི་, རྫོང་ལ་, or simply རྫོང་, meaning after, behind, &c. རྫོང་ཕྱི་འགྲོ་བ་ to follow; ག་བའི་རྫོང་ལ་འབྲངས་མོང་ pursued after the stag. Also, conjunction དེ་རྫོང་ therefore, consequently. 3. the hinder-parts, *v. Pth. 270*, line 6.

རྫོང་ཕྱི་གསལ་པ་ *rjes-khugs-pa* འཇུ་བཞི་ to recall or find out afterwards.

རྫོང་ཁྲིད་ *rjes-khrid* འཇུ་, ཁིལ་ certainty, sureness.

རྫོང་ཕྱི་ལྟོ་ལྟོ་པ་ to recover, to re-acquire, *v. རྫོང་པ་ (Situ. 110)*.

རྫོང་པ་དོས་ *rjes-dños* real.

རྫོང་གཏོད་ *rjes-gcod* = གྱི་ knife (*Mñon.*).

རྫོང་གཏོད་པ་ *rjes-cod-pa* འཇུ་མེད་ 1. acc. to *Sch.* to destroy, blot out, efface a track or trace; in *Med.* to eradicate the trace of a disease, to cure thoroughly. 2. to separate, disjoin. 3. In *W.* acc. to *Jä.* to follow a trace or track, to find or to come upon the track.

རྫོང་ཆགས་ *rjes-chags* འཇུ་རྒྱ་ attachment, attached; compassion.

Syn. རྫོང་ཕྱི་པེ་ *rjes-su-brtse*; རྫོང་རྫོང་ *ñññ-rje*. འགྲོགས་པ་ *hgrog-pa* (*Mñon.*).

རྫོང་ཆགས་སྐྱེ་ *rjes-chags-skye* = བཏོད་ཚོག་ or བཀུར་ཚོག་ eulogy, praise (*Mñon.*).

རྫོང་པ་འདུག་ *rjes-hjug* 1. a final consonant. རྫོང་པ་འདུག་པུ་ the ten finals, *i.e.*, ག་, ང་, ཅ་, ཆ་, ཇ་, ཉ་, ཏ་, ཐ་, ག་, ལ་, ས་, which are affixed to others to form a syllable or word. 2. adj. following, subsequent; ཕྱི་རབས་རྫོང་པ་འདུག་ལས་མ་ཅད་ all the following generations.

རྫོང་པ་འདྲོད་ *rjes-brjod* འཇུ་བཞི་ imitative words; a copy; also postscript, anything said or written afterwards; an after-expression.

རྫོང་ཕྱི་གསལ་པ་ *rjes-ññegs-pa* to follow after (in *Sikk.*).

རྫོང་པ་འགྲོག་ *rjes-thog* = རྫོང་ལ་ afterwards.

nags-ljoñs woody district. ལྗོན་མི་རྣམས་ *ljoñs-mi rnam*s provincial people. ལྗོན་སུ་ *ljoñs-su rgyu-wa* to rove about: ལྗོན་དོན་ *ljoñs-don* ལྗོན་ལྷན་པས་ *ljoñs-lhün-pas* when the teacher Jetāri was roaming in the district (जनपद), i.e., at a place round about his monastery after the summer recess (*Sñiñ*). ལྗོན་ *ljoñs* ལྗོན་ལྷན་པས་ *ljoñs-lhün-pas* the time at the end of the summer confinement in the monastery when monks are allowed holiday to roam about in the country.

ལྗོན་གསུམ་ *ljoñs-gsum* 1. ལྗོན་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་ *lho-nub mtshams-na sbas-yul* *Hbras-mo ljoñs* on the south-western confines (of C. Tib.) is the hidden country of *Hbras-mo-ljoñs* (Demojong or Sikkim). 2. ལྗོན་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *nub-byañ mtshams-na sbas-yul* *Mkhan-po-ljoñs* on the north-west boundary (of C. Tib.) is the hidden country of firs. 3. ལྗོན་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ལྷན་པས་ *byañ-çar mtshams-nas sbas-yul* *Luñ-gsum-ljoñs* on the north-east boundary (of C. Tib.) is the hidden

country of the three valleys. (*Kathañ. 168*). Note:—Huc's *San-chuan*.

ལྗོན་པ་ *ljon-pa* an immortal paradise, or country of the gods. ལྗོན་པའི་རྒྱལ་མ་ *ljon-pa'i rgyal-xa* a sublime forest.

ལྗོན་ཤིང་ *ljoñ-çin* ལྗོན་ཤིང་, ལྗོན་ཤིང་, ལྗོན་ཤིང་ a tree; a magic tree in Dewachan.

Syn. ལྗོན་པ་ཤིང་ *ljon-pa-çin*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *yal-gal-can*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *hdab-ldan*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *rkañ-hthuñ*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *rkañ-pas-hthuñ*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *rlan-las-skyes*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *chur-mi-lhun*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *rtse-mo-can*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *ngo-ldiñ-can*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *yal-ga-hdsin*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *hdab-ma-can*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *phuñ-po-can*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *hgro-hgog*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *hgro-med*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *steñ-skyes*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *sa-skyes*; ལྗོན་པ་ལྷན་ *yal-ga-hbrel* (*Mñon.*).

ལྗོན་པ་ལྷན་ *Ljon-pa-luñ* n. of a district in Kong-po in South-Eastern Tibet.

ལྗོན་པ་ལྷན་པ་ *ljon-pa ser-po* = ལྗོན་པ་ལྷན་ *de-wa-ba* ལྗོན་པ་ལྷན་ the *deodara* tree.

ལྗོན་པ་ལྷན་པ་ *ljon-çin rtsa-cha*s a branching magic tree (*Mñon.*).

3'ར'ལ *ñā-dol* चारक, पातिली fishing-net.

3'ར'ལ'པ *ñā dol-pa* a fisherman; such as those living on the southern shores of Yamdok Tsho.

Syn. ལྷལ་ཚེན *skyal-chen*, 3'འཛེང་ *ñā-hchiñ*, དྲ་བ་འཛེན *dra-wa hdsin*, 3'ཡིས་འཛེབ་ *ñā-yis htsho-wa* (*Mñon*).

3'རོས *ñā-dos* a load of fish.

3'ཕྱིས *ñā-phyis* शक्ति mother-of-pearl; an oyster shell; it is believed that any food or drink kept in a vessel of mother-of-pearl never becomes poisonous.

3'འབྲེགས *ñā-hbigis* fishing hook; 3'འབྲེགས་ཕྱེད་ཀལ་ཚུབ་, v. ཚུ་རྩུབ་ a kind of wild duck (*Mñon*).

3'མིང་ཚེན་པོ *ñā-mid chen-po* n. of a sea-monster; ཚུ་མིན་3'མིང་ཚེན་པོར་བྱས་ཏེ་མདུན་བཀག་། taking the form of the sea-monster called *Ñā-mid*, he obstructed our passage. 3'ཚོན་མིང་ཚེན་པོ་ཡང་མཐོང་གསུང་' he said:—"we also saw the *Ñā-rlon mid chen-po*" (*A. 16*).

3'མོ *ñā-mo* a female fish.

3'མོའི་གུལ *ñā-mohi gul*=3'འེ་ལྷལ་པ.

3'ཚོར *ñā-tsher* fish-bones (*Sch.*).

3'ཟན *ñā-zan* मत्स्याशन 1. n. of an aquatic monster, perhaps the crocodile. 2. an aquatic bird, a fish-eater.

3'ག་ཤོག *ñā-ggog* the fin of a fish (*Cs.*).

3'སག *ñā-sag* fish-scale.

3'སོག *ñā-sog* the saw-like fringe on the back of a fish.

3' V: acc. to *Jā*. 1. tendon, sinew. 2. in colloq. mark left by a blow, a weal; in *W*. 3'ལངས་ the blow has left a weal. 3. acc. to *Sch*. a lock. 3'བཞི་ the four muscles, viz., those of the arms and the calves of the leg. 3'ཚུ *ñā-chu* tendon, sinew; perh. also a large nerve in the

nape of the neck. 3'ལོག *ñā-log* a contraction or wasting of the sinews (*Mñon*).

3' VI: བོལ་མཚེན་མཚེན་མཚེན་མཚེན་མཚེན་ the day of the full moon; 3'ཚོས་ a day in the increasing phase of the moon; རྩ་བའི་3'དུག་ལ་ on the sixth day of the moon; 3'གང་ *ñā-gañ* the full moon; 3'གང་བ་ བོལ་མཚེན་ full moon; filled with fish; 3'རུས་ *ñā-rgyas* (རྩ་བ་ *zla-wa*) the full phase of the moon; 3'རྩོན་ *ñā-ston* पाञ्चदशीक a festival observed on a full-moon day.

3'ཐར་ *ñā-khrar* a kind of brick tea.

3'ཐྱི *Ñā-khri* p. n. the youngest son of king རྩི་གུམ་བཅོན་པོ་ Digum-tsanpo.

3'ག *ñā-ga* or 3'ག *ñag* a steel-yard.

3'བོ *ñā-bo* body, figure (*Sch.*).

3'མ *ñā-ma* I: acc. to *Sch*. mistress of the house, house-wife; hearer of a lama, without being a regular disciple (*Jā*).

3'མ་ཚོ་མོ་རྣམས་ *ñā-ma pho-mo rnamis* hearers, male and female.

3'མ II: 1. in the colloq. of *C*. a woman; the word occurs in the Gurbum of *Mila-ras-pa* where it applies to a lady who helped the saint. 2. in Amdo colloq. the vagina.

3'མོ་གངས་ *Ñā-mo gañis* n. of a snowy mountain in Tibet to the north of Palpa in Nepal.

3'བཟུང་མ *ñā bzun-ma*=བག་མ་ a bride.

Syn. དང་པོའི་རུལ་ཚན་མ་ *dañ-pohi rdul can-ma*; རྩོ་འདམ་པ་ *khyo hdam-pa* (*Mñon*).

3'ར *ñā-ra* care; 3'ར་ཕྱེད་པ་ to take care of, to provide for a person, to keep a thing safe; cf. གཉེན་པ.

ན་ར་ཉི་རེ *nā-ra nō-re* weak, fragile, frail.

ན་རི *Nā-ri* n. of a place situated to the north-east of Tashi-lhumpo.

ན་ལྷོག *nā-lhog* n. of a disease.

ན་སུལ *nā-sul*, defined in རེས་མ་ཅན་གང་རུང་གི་རྩེ་ལོ་ལྷོ་ལེ་སུལ *semṣ-can gañ-ruñ-gi rkañ-pahi nā-yi sul* the muscular ridges of the legs of any living creature.

ནག *nag* 1. v. ཉག་གང་ one measure on the steel-yard=4 *grañ* and 1 *skar*=four and one-fourth ounces. 2.=ཉག་མ. 3. also ཉག་གཤམ་ or ཉག་ཁྲམ་ notch, indenture; ལོ་མ་སྒྲ་ལ་ ཉག་ག་ཅན་ having multifold leaves, like those of caraway (*Jä.*; *Vai-ṣñ*); ཉག་ག་མེད་པ་ not cleft, not indented. 4. of wool, ཉག་ཏུ་བཟློན་པ་ *hdren-pa* to draw out into threads, to spin (*Mil.*; *Jä.*).

ནག་རྒྱུང་ *nag-rkyañ* obstinately; ཉག་རྒྱུང་བཤང་བ་=མ་ཉན་པར་བཤང་བ་ to send anything obstinately, not listening to any one.

ནག་ལྷོག *nag-skyag*=ཁོ་ན་ in Sikk. dialect: ལན་རང་ཅང་ལྷོག་ཅོག་པ་ཞིག་ཉག་ལྷོག་བཤང་དགོས་ should only press the application to be permitted to send the *Nañ-chañ* (proposal-wine for marriage).

ནག་གཅིག *nag-gcig*=ཁོ་ན་ alone, the only: ལྷོག་ལྷོག་ཉག་གཅིག་དགོན་མཚོག་གཙོ་ the only refuge is (in) *Dkon-mchog gtso* (*Hbrom.* ༩ 28): མངས་རྒྱལ་ཉག་གཅིག་ only Buddha (*Jä.*).

ནག་མ *nag-ma* single; ལྷོ་ཉག་མ་ *spu nāg-ma* or ལྷོ་ལི་ཉག་མ་ a single hair.

ནག་ཉིག *nag-nig* filth, dirt (*Sch.*).

ནག་ཉུག *nag-nug*=རྩ་ཚོགས་ various, of different kinds,

ནག་ཉོག *nag-nog* 1. not clear, turbid; mixed with foul matter (as water mixed

with mud). 2. confusedly, speaking irrelevantly; also contradicting one statement by another.

ནག་ཐག *nag-thag* thread, chain (of gold or iron), cord for stringing turquoises (*Jä.*).

ནག་མཐིམ་ *nag-mthil* scale of a steel-yard.

ནག་རྩོ *nag-rdo* the weight of a steel-yard.

ནག་འེང་ *nag-çiñ* the beam of a steel-yard.

ནག་པ *nag-pa* notch, indenture=རྩ་ཉག་ notch or hole in the nose, or a notched nose (*Ṣñiñ*).

རྩ་ཉག་ཕྱན་ *nag-phran*=མདེན་མར་ an arrow; acc. to *Cs.* a beam, a pole.

ནག་མོ *nag-mo* acc. to *Sch.* a woman.

ནག་རེ *Nag-re* 1. n. of a place in Kham (*Loñ.* ༩ 9). 2. single.

ནག་རོང་ *Nag-roñ* n. of a small principality ruled by a petty king in Kham.

ནག་ལེ *Nag-le* n. of a place in Tibet.

ནང་ *Nañ* the district of Tsang of which Gyang-tse is the chief city. It is sometimes spelt ལྷང་ *Myañ* signifying tasteful, sweet (on account of its water). So in *Mil.* ༧ 26: ལྷང་རྩེ་རི་ནང་དུ་བྱ་མ་དང་མཇམ་ met with the lama in the mountains of upper Nyang.

ནང་གུམ་ *nañ-grum* the square carpet-rug manufactured in the district of *Nañ*.

ནང་ཅུ་ *Nañ-chu* the tributary of the Yeru Tsang-po which, rising from the mountains in the district of Phagri, flows N.N.W. and falls into the Tsang-po near Shiga-tse.

ནང་ཅུ་ལྷོ་མོ་ *nañ-chu skya-mo* a feeder of the *Nañ-chu*.

ནང་རྩོད་ *nañ-stod* upper *Nāng* containing the town of Gyang-tse.

३८८ १: *Nāñ-po* n. of a place in Tibet visited by Atis'a: ३८८५८५८५८ he also visited *Nāñ-po* (*A.* २७).

३८८ ११: n. of a district in the province of Kong-po.

३८८ १२ *nāñ-rtsi brag* a kind of yellow fibrous root largely exported from Tibet to China: ३८८ १२५८५८ *nāg* "weight of *nāñ-tsi-brag* is so much a piece, &c." (*Rtsii.*)

३८८ १३ *Nāñ-ro bçam-po mkhar* a small town in Tsang: ३८८ १३५८५८ *nāñ-ro bçam-po mkhar* (*Yig.*)

३८८ १४ *Nāñ-roñ* n. of a battle-field where the people of Tibet fought with one of their kings (*Yig.*)

३८८ १५ *nāñ-ka* or ३८८ १५ *nāñ-ge* in Sp. a currant (*Jā.*)

३८८ १६ *nāñ-non* = ३८८ १६ espionage.

१३५ *nān-pa* अवण, I. imp. १३५ to hear, to give ear to, to listen; sbst. hearing or a hearer आता. १३५ १३५८५८ *nān-pa* hears or does hear. १३५ १३५८५८ *nān-pa* the ear. १३५ १३५८५८ *nān-pa* have heard. १३५ १३५८५८ *nān-pa* to attend to the religious instructions of the teacher; १३५ १३५८५८ *nān-pa* to listen to the word (of the teacher); १३५ १३५८५८ *nān-pa* to obey; १३५ १३५८५८ *nān-pa* to obey the commands or orders, to yield; १३५ १३५८५८ *nān-pa* listen to my words as I speak. १३५ १३५८५८ *nān-pa* or १३५ १३५८५८ *nān-pa* one who is obedient; १३५ १३५८५८ *nān-pa* one who is disobedient. 2. to be able: १३५ १३५८५८ *nān-pa* not being able to walk (on account of illness); in *W.* १३५ १३५८५८ yes, I shall be able. In this sense १३५ is used also as a formative, added to the root of a verb, signifying capability, possibility, &c. १३५ १३५८५८ *nān-pa* the river is fordable.

१३५ १३५८५८ *nān-thos-pa* आवक; १३५ १३५८५८ *nān-thos-pa* lit. one who hearing the *Dharma* under-

stands it; a follower of the *Hinayāna* school.

Syn. १३५ १३५८५८ *thub-dwañ gsuñ-skyes*; १३५ १३५८५८ *thos grog-pa*; १३५ १३५८५८ *theg-chuñ skyes-bu*; १३५ १३५८५८ *brtul-shugs dwañ*; १३५ १३५८५८ *sbyañs-pahi yontan la gnas-pa* (*Mñon.*)

१३५ १३५८५८ *nān-thos kyi sa-bdun* सप्त-आवकभूमि the seven stages of perfection acc. to the S'rāvaka school: (1) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* नानभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the white illuminated stage; (2) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the exalted stage of noble birth; (3) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* दमनभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the stage through sight; (4) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* तनुभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the fine or subtle stage; (5) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* विगतरागभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the stage which is free from passions (desires, etc.); (6) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* छतभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the finished or perfected stage; (7) १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* अष्टमभूमि; १३५ १३५८५८ *gnas-pa* - *nān-thos* the eighth stage.

१३५ १३५८५८ *nān-thos hcu-drug* the sixteen chief disciples of S'ākya-muni, i.e., the १३५ १३५८५८ *nān-thos* or *Sthavira* of the S'rāvaka school.

१३५ १३५८५८ *nān-thos-ma* आविका a female hearer of the *Hinayāna* school.

१३५ १३५८५८ *nān-hdog-pa* = १३५ १३५८५८ *nān-hdog-pa* respectful, respectful service.

१३५ १३५८५८ *nān-rna* messenger, envoy, ambassador.

Syn. १३५ १३५८५८ *pho-nā*; १३५ १३५८५८ *gtam skyei* (*Mñon.*)

१३५ १३५८५८ *nān-rna-pa* उपश्रव to overhear; an overhearer.

१३५ १३५८५८ *nān-pa-mo* a female listener.

१३५ १३५८५८ *Nān-po* the birth place of a celebrated Lama called १३५ १३५८५८ *Çākya rgyal-mtshan* (*Loñ.* ३ १०).

१३५ १३५८५८ *nām* locust; also १३५ १३५८५८ *nām* acc. to *Jā.* a cricket.

ཉམ་ང་ *ñam-ña* or ཉམས་ང་ ལཔའཔམ despair anxiety, dread, fear (of a thing); ཉམས་ང་ ལས་ཐང་བ་ to be delivered from anxiety.

ཉམ་ང་བ་ *ñam-ña-wa* = རྒྱལ་ས་པ་ སརྩཱཏ, བྱིཔ་དུ, ལྷ་འའྲྀྲ་ sbst. danger, fear, anxiety; also adj. anxious, fearful; vb. n. to be alarmed, to be in great anxiety: དེས་ན་ ཉམ་ང་བའི་ལོ་ལོ་བའི་དུག་ཅན་གནས་སུ། so it is, in that pernicious sphere where the cycle of anxious cares prevails (*J. Zan.*). ཉམ་ང་བ་ཉུང་བ་ ལལ་ལའུ་ལྷ་ཀྱ་ less risky, beset with danger.

ཉམ་ང་མེད་ *ñam-ña med* intrepid, fearless.

Syn. རྩིང་རྩོལ་ཅན་ *ñiñ-stobs-can*, འཕེགས་མེད་ *hjigs-med*, རྩོལ་ཅན་ *stobs-can* (*Mñon.*)

ཉམ་ཆུང་ *ñam-chuñ* ལུ་ལྷོ་ལྷ་ weak, feeble.

ཉམ་ཆུང་དབང་པོ་ *ñam-chuñ dwan-po* མེར་རྩཱཏ met. a fly, a bee.

ཉམ་ཐག་པ་ *ñamthag-pa* ལྷ་འྲྀྲ་ to be stricken, exhausted.

ཉམ་རྣམ་ *ñam-ñam* ལྷ་འཔམ a sudden flash; also a hint.

ཉམ་པའི་ལམ་ *ñam-pahi lam* = ལམ་ངན་པ་ a bad dangerous road (*Mñon.*).

ཉམ་པོས་ *ñam-yos* in Sikk. locust. = the Tib. ཅ་ག་འབྱུག་ or ཅ་ག་པ་.

ཉམས་ *ñams* or ལེམས་ཉམས་ resp. ལུགས་ཉམས་ 1. thought, apprehension of ideas: ལེམས་ལ་ཉམས་སུ་སྒྲུང་བ་ ལྷ་འལྲིའི་ལྷ་ཀྱ་ to comprehend, to acquire the meaning or import of a thing; ཅོས་ཉམས་སུ་སྒྲུང་བ་ to commit religious instructions to memory and to comprehend their meaning. 2. the soul, mind, spirit, as an entity: ཉམས་ཀྱི་རྩོགས་ companions of the soul when in retirement (*Mil.*); ཉམས་ཀྱི་ཆུང་ wine of the soul, i.e., religious knowledge (*Mil.*); ཉམས་ཀྱི་ཉམས་ *ñams-skye* or ཉམས་འགྲུབ་ a thought springing up in the mind. 3. manner, extent, degree, condition, state; ཉམས་ཀྱི་ཆོད་ཕྱིན་པ་ to try, to put to test, e.g., one's strength; ལུགས་དམ་ཀྱི་

ཉམས་སང་པ་ to try the degree of a person's devotion or spiritual progress (*Mil.*); ལྷོས་ཉམས་ pleasing, agreeable manner of speaking; ཕྱིད་ཉམས་ pleasing manner of doing or dealing; ཉམས་དགའ་བ་ *ñams dgah-wa* ལྷ་ལྷ་འཔམ pleasant, delightful, agreeable, charming: ལྷུང་མོས་ཅོལ་རབ་ལེན་ཏུ་ཉམས་དགའ་བར་ in the most delightful grove (*A. 16*).

ཉམས་དབྱུག་ *ñams-dgu*, v. ཉམས་ཐབས་ *ñams-thabs*.

ཉམས་འབྱུར་ *ñams-hgyur* ལྷ་འལྲིའི་ལྷ་ཀྱ་ handsome, elegant, to be elegant, comfortable.

ཉམས་རྒྱུད་ *ñams rgyud* = ཉམས་ལྷོས་ལྷུང་བ་ intellectually skilled, well-versed.

ཉམས་ཆུང་ *ñams-chuñ* 1. humble; faint, weak. 2. = ལུང་བ་ *buñ-wa* a bee.

ཉམས་ཅེན་པོ་ *ñams chen-po* pride.

ཉམས་བདམ་ཕྱིན་པ་ *ñams-brtas byed-pa* to strengthen, restore: ཉམས་བདམ་ he recovered, grew well, got up again (*Jä.*).

ཉམས་རྩོགས་ཕྱིན་པ་ *ñams-rtogs byed-pa* to inquire fully into any subject.

ཉམས་རྩོད་གསལ་ *ñams stoñ-gsal*, v. ལྷ་ལས་པོ་.

ཉམས་རྩོལ་ *ñams-stobs* strength.

ཉམས་ཐག་པ་ *ñams thag-pa*, v. ཉམ་ཐག་པ་ suffering, tormented, exhausted: ཉམས་ཐག་པའི་ངོ་རྒྱུ་ལྷ་འྲྀྲ་ ལྷ་འྲྀྲ་ལྷ་ཀྱ་ bewailing under agony, to utter cries of suffering.

ཉམས་ཐབས་ *ñams-thabs*, ཉམས་དབྱུག་ appearance, colour, figure (*Jä.*).

ཉམས་དང་བ་ *ñams-dan-wa* bright appearance.

ཉམས་བདེ་བ་ *ñams bde-wa* ལྷ་ལྷ་ happy, comfortable.

ཉམས་འདུས་ *ñams-hdus* met. ལྷོ་ལྷ་ the male organ.

ཉམས་པ་ *ñams-pa* 1. ལྷི་ལྷ་ལྷ་, ལྷི་ལྷ་, ལྷི་ལྷ་, ལྷི་ལྷ་ injured, hurt, spoiled, damaged, impaired, imperfect. མ་ཉམས་པ་ uncorrupted, untouched, not weakened. 2. defiled, polluted. ཉམས་པར་འབྱུར་བ་ to grow weak, become

deteriorated, to degenerate. 3. sbst. degeneration : ཉམས་པ་གསུམ་ the three deteriorations or impairments:—(1) ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ depravity of morals; (2) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ vicious principles; (3) ཚེ་ག་ཉམས་པ་ mistaken religious observances, rites, &c. (*K. d. c. 52*). ཉམས་པ་དྲུག་ *nams-pa-drug* the six kinds of degeneration:—(1) བདག་ཉམས་པ་ degeneration in one's self; (2) ལགན་ཉམས་པ་ the fall of others; (3) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ degeneration in religion; (4) ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ bad or deteriorated-morals; (5) རློད་པ་ཉམས་པ་ *spyod-pa nams-pa* bad behaviour; (6) རཚོ་བ་ཉམས་པ་ bad habits, living. Besides these qualities are others with which the word ཉམས་པ་ is joined:—
 འདུལ་བ་ཉམས་པ་, མོངས་རློད་ཉམས་པ་, བསོད་ནམས་ཉམས་པ་, རིགས་ཉམས་པ་, རིག་པ་ཉམས་པ་, ཚེ་ཉམས་པ་ shortened life; ལུས་ཉམས་པ་ of impaired health; ཡོན་ཏན་ཉམས་པ་ of impaired talents, loss of ability; དབང་པོ་ཉམས་པ་ impaired faculties; བརྟན་ཉམས་པ་ degenerated vitality; རྩམ་པ་ཉམས་པ་ loss of energy, depreciation of ability, of efficacy, &c.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *nams-pa med-pa* རྩལ་ལྷན་ not damaged, unimpaired, uninjured, indistinctible.

ཉམས་པ་མེད་པ་ཉེར་ *nams-pahi na-wñ* བཤུ་ཆེ་ impotent, useless.

ཉམས་པ་ར་བྱ་ *nams-par bya* མྱ་ལྷན་, མྱ་ལྷན་ཅི་ to be languid or weary; to despond.

ཉམས་པ་ར་བྱེད་པ་ *nams-par byed-pa* སྲིད་ཅི་;= ཉམས་པ་སུ་འཇུག་པ་ *nams-su hjug-pa*.

ཉམས་པ་ *nams-po* རྩལ་ལྷན་ injury, damage.

ཉམས་པ་དྲུད་པ་ *nams dpyod-pa* to investigate; examine minutely.

ཉམས་པ་བྱེད་ *nams-byed* རེད་ that which damages.

ཉམས་པ་འབྲུ་བ་ *nams hbru-wa* to irritate, vex, provoke.

ཉམས་པ་མི་བདེ་བ་ *nams mi-bde-wa*= རྩམས་པ་མ་བདེ་བ་ bad health, unwell, ill.

Syn. འདུ་བ་འཇུགས་པ་ *hdu-wa hkhruḡs-pa*; རན་པ་ *nad-pa*; ར་ཚེ་བྱུང་བ་ *na-tsha byuñ-wa*; ར་བ་ *na-wa* (*Mñon*).

ཉམས་པ་ཞིབ་ཀྱིས་སྤྲུལ་རྒྱུ་རྒྱུ་བ་ *nams-shib-kyis sbug-don ñes-byuñ-wa* by minute inquiry to ascertain the real state of things or secret of any matter.

ཉམས་མེད་ *nams-med* རྩལ་ལྷན་ undamaged, that cannot be spoiled; also strengthless.

ཉམས་པ་དམས་ *nams-dmas*= དམས་པ་རུ་མོང་བ་ *dmah-ruson-wa* degenerated.

ཉམས་པ་ལྗོངས་ *nams-myoñ* experience; but acc. to *Jä*. enjoyment, delight. ཚེར་བའི་ཉམས་པ་ལྗོངས་ *tshor-bahi nams-myoñ* experience acquired through the medium of the senses.

ཉམས་པ་སྤྲོད་པ་ *nams smad-pa* རྩལ་ལྷན་, id.

ཉམས་པ་རྩལ་ *nams-rtsal* skill; dexterity.

ཉམས་པ་མཚན་པ་ *nams mtshar-wa* wonderful, most beautiful.

ཉམས་པ་བཞག་པ་ *nams bshag-pa* is said to be= དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ *drañ-pa ñe-war bshag-pa*.

ཉམས་པ་ཡོད་པ་ *nams yod-pa* རེད་ to be in possession of.

ཉམས་པ་ལེན་ *nams-len* a memorial verse, a rhyme or verse for retaining things in memory (*Mil.*; *Jä*).

ཉམས་པ་ལེན་པ་ *nams len-pa* 1. v. ཉར་ཉེན་ *ñan-non* 2. to take the measure of, the dimensions of, to survey (in respect of land); inquiring into the state of any object, &c., to explore; to take an inventory, to ascertain or compute the state of any property.

ཉམས་པ་སུ་ལྗོངས་པ་ *nams-su myoñ-wa* རྩལ་ལྷན་ to suffer, undergo, experience. ཉམས་པ་སུ་འཇུག་པ་ to injure, spoil, render useless.

ཉེ་ཚོར་ *ñahi tshir* རྩལ་ལྷན་ a large fish.

ཉར་ *ñar* 1. v. ཉར་ *ña-ra*. 2. acc. to *Cs*. oblong; ཉར་ཉར་ *ñar-ñar* oblong.

ཉར་ཉེར་ *ñar-ñer* རྩལ་ལྷན་ n. of an immensely large number.

ནང་དུ་ལེ་ཁ་ར *Nar-du li-kha-ra* n. of a place lying between India and Tibet (*Yig*).

ནང་གའོང *nar-gdoñ* = ངང་གའོང in *W. shin*, shin-bone (*Jā.*).

ནང་མ *nar-ma* ལུ་ཟེགས་མ particles of water, spray (*Mñon.*).

ཉལ་བ *nal-wa* མལ་བ, མལ་པ, མལ་པ་པི imp. ཉལ་བ *nal*. to lie down, to sleep: ཉལ་དུ་སོང་བ *nal-du soñ* he has gone to sleep; མལ་ཉིང་ལ *mal-tiñ la* on the bed; ཉལ་འདུག་གོ *nal hdug-go* he slept. Sometimes: གཉིང་དུ་ཉལ་བ to go to sleep; ཉལ་བར་འདོད *nal-war hdod* wishing to sleep.

ཉལ་ཁྲི *nal-khri* = མལ་ཁྲི *mal-khri* a bedstead, couch, sofa.

ཉལ་གོས *nal-gos* counterpane, quilt, blanket (*Sch.*).

ཉལ་འགོ *nal-hgro* = འབབ་ལུ་ a river, stream.

ཉལ་འགྲུའི་གཉིར *nal-hgrohi gter* receptacle of rivers, the sea wherein all the rivers flow (*Mñon.*).

ཉལ་ཐག *nal-thag* bands or ropes stretched to sleep upon.

ཉལ་པོ *nal-po* གླ་མ 1. a village. 2. coition; ཉལ་པོ་བྱེད་པ *nal-po byed-pa* to practise cohabitation.

ཉལ་བུ *nal-bu* bastard, whore-son.

ཉལ་སྒྲིང་ *nal-sloñ* 1. རྩེ་སུ་ཤི་ [understanding, intellect] *S.* 2. ལེ་ས་རབ་ བརྒྱ་ wisdom, spiritual knowledge (*Mñon.*).

ཉལ་ས *nal-sa* = མལ་ས or གཉི་མས་མལ་ also; གཉི་མས་མལ་ board to sleep on, a bed to sleep upon, a sleeping place.

ཉི་ 1. num. fig. 38. 2. num. used inst. of གཉི་མ *gnis* in compounds: ཉི་བརྒྱ two hundred; ཉི་ཁྲི *ni-khri* twenty thousand, etc. 3. for ཉི་མ the sun.

ཉི་མེས *ni-skyes* རྒྱ་ལྷན་, མའི་མའི་, ལྷ་ལྷ་པུ་ན a Brahmapa, son of the sun.

ཉི་ཁུང *Ni-khud* a lake in Nepal (*Jā.*).

ཉི་ཁྲིམ *ni-khyim* མམ་མམ, ཇམ་མམ་མམ a traveller, a son-in-law; also halo or circle round the sun.

ཉི་ཁྲི *ni-khri* (*ni-thi*) the title of a book; the Prajñā-Pāramita containing 20,000 ślokas.

ཉི་དགའ་ *ni-dgah* = ལུ་མ་པ་ *lcam-pa* a mystical term (*Mñ.* 4); a flower.

ཉི་དཀྱིལ *ni-dkyil* disk of the sun (*Sch.*).

ཉི་གུང་ *ni-guñ* noon, midday.

ཉི་ཚ *ni-cha* the sunny parts or flanks of a hill or mountain.

ཉི་ཤོན *ni-ston* ཀུ་མམ་ the lotus flower; the tree *Terminalia arjuna*.

ཉི་དོས་ *ni-dros* morning time, from 8 A.M. to 10 A.M., when the sun is warm and pleasant.

ཉི་ལྷོག *ni-ldog* the solstice; དབྱར་ཉི་ལྷོག *dgun ni-ldog* the winter solstice; དབྱར་ཉི་ལྷོག *dbyar ni-ldog* the summer solstice.

ཉི་ལུབ་ *ni-nub* sunset.

ཉི་མ *ni-ma* 1. ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the sun: ཉི་མ་འཆར་ the sun is rising; ཉི་མ་གསར་ the sun has risen, shines; ཉི་མ་ལྡེག་ or ཉི་མ་ལྡེག་ the sun is setting or sets; ཉི་མ་ལྡེག་ཚེ་བར་ until sunset (*Sch.*). 2. = ཉི་མ་པོ་ *nin-mo* the day: ཉི་མ་གཉིས་ two days; ཉི་མ་རེ་རེ་ every day.

Syn. ཚ་ཟེར་ *tsha-zer*; ལྷ་ཚོགས་ཤིང་ *gna-tshogs ciñ-rta*; ལི་ལྷོན་ལྷོས་པ་ *mi-shyin skyes-pa*; ཕད་མའི་གཉིན་ *pad-mahi gnēn*; དུས་ཀྱི་བདག་པོ་ *dus-kyi bdag-po*; ལུ་མ་པོ་ལེ་དབྱུག་ *mun-pahi dgra*; འདིག་ཉིན་མེག་ *hjig-rten mig*; དུས་ལ་དགའ་ *dus-la dgah*; འགོ་བའི་ལྷོན་མེ *hgro-bahi sgron-me*; བུ་གཉིས་བདག་ *bcu-gñis bdag*; ལོ་ལི་ཤིང་ *lo-yi ciñ-rta*; ལུ་ལུང་དབྱུག་ *ku-mud dgra*; ལིང་པོ་ལེ་ལྷོན་མེ *srid-pahi sgron-me*;

ཉིན་མོར་བྱེད་ *nin-mor byed*; ལྷ་མོར་བྱེད་ *snan-byed*; འོད་བྱེད་ *hod-byed*; ལྷ་མོ་མཁའ་ལོ་རྩེད་ *nani-mkhahi nor*; རྩེད་ལྷ་ *rta-ljan*; ལྷ་མོ་བདག་ *gzah-bdag*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod ston-hbar*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod-ldan*; ལྷ་མོ་ལེགས་ *nun-sel*; ཉིན་མོ་ལོ་རྩེད་ *nin-mohi nor*; འོད་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-gzugs*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod-hdren*; ཉིན་མོ་ལོ་རྩེད་ *nin-mohi hbyin*; ལྷ་མོ་བྱེད་ *hrub-byed*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod gtsan*; འོད་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-hgro rgyas-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mkhah-hgro*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rnam-sgyur hgro-lus*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gsal-bahi nor*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *tsha-ldan*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nes-sreg*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod-ser ldan*; འོད་ལྷ་མོ་ *hod-kyi rgyun*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phyogs-snan byed*; ལྷ་མོ་བྱེད་ *gduñ-byed*; ལྷ་མོ་ *tsha-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rnam-snan byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mun-hjoms*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lus-skyob*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hdam-skyes mtshan*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mchod-ldan*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *bdun-gyi bdun-pa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phyogs-bdag*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mchog-hdod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *char-hbebs*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hdsin-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snan-bahi mu-khyud*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snan-ldan*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mig-gzugs*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rnam-gsal byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-hgyed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hsten-bya*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *bdud-lis rgyal*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ma-zlums*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hphrog-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rtsen-pa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phyogs-dgod byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gtum-pahi hod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-kyi skra-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snatshogs hod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snan-bahi mdsod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nor-gyi mdsod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyu-wahi hrtul-shugs*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gzah-bces*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mchod-hos*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-kyi nor-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *pad-mahi lag-pa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rtag-tu hechar*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rig-byed hbyun*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *las sna-tshogs*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *khyab-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nad-med*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hthun-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-kyi hphren-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mig-gzugs*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod-snan*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod ston hdsin-pa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *khri-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *loñ-bahi kha lo-pa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lam-ston*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srid-byed*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *cin-rta mtho*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dbiyig-gi khu-wa*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *zlum-po hdsin*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *dus-kyi byed-po*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nam-mkhahi mig*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hyig-rtan*

dwan-po; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hod phun-po*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hoh-ser gzugs-mañ*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nam-mkhahi tog*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phyogs-kyi ma-khyud*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *tshan-pahi rta*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nam-mkhahi thig-le*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *snatshogs hod*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rta bdun-pa (Mñon).*

ཉི་མ་གང་གང་ *ni-ma gan-car* sun-flower, *Helianthus.*

ཉི་མ་དགའ་ *Ñi-ma dgah* 1. a name of Karna, the king of Anga. 2. n. of a medicinal plant.

ཉི་མ་ཕྱོད་ *ni-ma sna-dro* early morning.

ཉི་མ་བཟང་གཉིས་ *ni-ma heu-gñis* twelve demi-gods who acc. to Chinese astronomy represent 12 divisions of the day (as of other periods) and are therefore called ཉི་མ་; they are ལྷ་མོ་ *byi-wa* (mouse), ལྷ་མོ་ *glañ* (ox), ལྷ་མོ་ *stag* (tiger), ལྷ་མོ་ *yos* (hare), ལྷ་མོ་ *hbrug* (dragon), ལྷ་མོ་ *sbrul* (serpent), ལྷ་མོ་ *rta* (horse), ལྷ་མོ་ *lug* (sheep) ལྷ་མོ་ *spret* (monkey), ལྷ་མོ་ *bya* (bird), ལྷ་མོ་ *khyi* (dog), ལྷ་མོ་ *phag* (pig).

ཉི་མ་ཐང་ *Ñi-ma than* n. of a place situated to the west of Lhasa (*Loñ.* # 4).

ཉི་མ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Ñi-ma ldan-pahi ri* n. of a mythological mountain believed to be situated 5,000 *yojana* beyond the Southern Ocean (*K. d.* # 275).

ཉི་མ་ནག་ཆེན་ *ni-ma nag-chen* and ཉི་མ་ལྷ་མོ་ *ni-ma phyi-dro* are the names of two (*Sa-bdag*) demi-gods.

ཉི་མ་ཕྱོད་ *ni-ma phyi-dro* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ afternoon.

ཉི་མ་ཕྱི་མ་ *ni-ma phyi-ma* a future day.

ཉི་མ་བྱེད་ལྷ་མོ་ *ni-ma phyed-lhag* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ lit. more than one half of the sun, i.e., from early morning to the afternoon.

ཉི་མ་ལྷ་མོ་ *Ñi-ma sbas* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ one of the successors of Buddha in the Buddhist hierarchy of India.

ཉི་མ་བཟང་པོ་ *ni-ma bzang-po* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a good or auspicious day.

ཉི་མ་གཤང་བ *ñi-ma gar-wa* རྒྱ་ལོ་འོད་ sunrise.
 ཉི་མ་ལྷོ་ཕྱོད་བསྐྱོད་ *ñi-ma lho-byañ bgröd* the course of the sun to the south and to the north (of the equator).

ཉི་མའི་ཁ་ལོ་པ་ *ñi-mahi kha lo-pa* the charioteers of the sun are:—སྐྱ་རེངས་ *skya-reñs*, བོ་མེད་ *bla-med*, རོད་སྤྱང་ *hod-sruñ*, ལྷུང་ལྷོ་ལྷུས་ *khyuñ-ññon skyes* (*Mñon.*).

ཉི་མའི་ཁོང་ལུག་ *ñi-mahi khor-yug* the surroundings of the sun.

ཉི་མའི་འཕོང་ *ñi-mahi hkhor* the attendants of the sun; they are:—གནས་ཕྱིད་ *gnas-byed*, དབྱུག་ལ་ཅན་ *dbjug-pa can*, དམར་མེད་ *dmar-ser*.

ཉི་མ་བཀྲིམས་པ་ *ñi-ma hkhayims-pa* རྒྱུ་ལོ་འོད་འཕྲིན་ the circumference of the sun.

ཉི་མའི་གུང་ *ñi-mahi guñ* मध्याह्न when the sun is at the meridian, midday, noon.

ཉི་མའི་གུང་ཁང་ *ñi-mahi gur-khañ* the sun's pavilion, the halo of five different colours which surrounds the sun; ཉི་མའི་ལྷིང་ཁང་ *ñi-mahi ldiñ-khañ* the floating castle of the sun; ཉི་མའི་ཕྱིས་ the sun-sphere.

ཉི་མའི་རྒྱུད་ *ñi-mahi rgyud* आङ्गिरस the descendants of the sun.

ཉི་མའི་གཉེན་ *ñi-mahi gñen* आदित्यवन्दु relative of the sun, epithet of S'ākya-muni.

ཉི་མའི་རྩ་བརྒྱུད་ *ñi-mahi rta-bdun* the seven horses of the sun are the following:—རྩུང་ *rluñ*, ཡིད་མཚོགས་ *yiḍ mgyogs*, མདོག་ལྡེ་པ་ *mdog lña-pa*, རིག་ལེ་ཅན་ *thig-le can*, རེས་བཞེད་ *ñes-brjod*, རིན་ཏུ་ལྷུ་མཚན་ *cin-tu rgyal-mtshan*, རི་འོ་འཛེམས་ *ri-wo hjoms*. To these are occasionally added four others:—རྩེན་པའི་འོད་ *rtsen-pahi hod*, ནམ་མཁའི་གུ་ *nam-mkhahi gru* གཤེར་གྱི་དབྱེངས་ *gser-gyi dbyañs*, ཉི་མའི་ཤིང་རྩ་རལ་གྱི་ལྷིང་ *ñi-mahi cīñ-rta ral-grihi phreñ* (*Mñon.*).

ཉི་མའི་གདུགས་ *ñi-mahi gdugs* lit. the umbrella of the sun, i.e., the day (*Zam. 13*).

ཉི་མའི་མཛེར་ *ñi-mahi mdah* an epithet of the god of love.

ཉི་མའི་དཔལ་ *ñi-mahi dpal* རྒྱལ་ལྷོ་གླིང་ n. of a Buddhist author of ancient India.

ཉི་མའི་བུ་ *ñi-mahi bu* རྒྱལ་ལྷོ་གླིང་པ་ *spen-pa* the son of the sun, the planet Saturn.

ཉི་མའི་བུ་མོ་ *ñi-mahi bu-mo* the daughter of the sun, a name of the river Yamunā or Pākshu (*Mñon.*).

ཉི་མའི་བུ་མོ་མོ་ *ñi-mahi btsun-mo* the wives of the sun-god are:—རྒྱལ་མོ་ *Rgyal-mo*, ལེགས་འཛོད་ *Legs-hdod*, རུལ་བཟང་ *Rdul-bzañ*, རོད་རྒྱལ་མོ་མ་ *Hod skyes-ma*, གཤིན་རྗེ་ཀུ་ལེན་འི་ *Gcin-rje kā-lin-di*, ནམ་གུ་ *Nam-gru*, མ་ཏུ་ལྷིན་ལྷེད་ *Ma-nu sbyin skyed*, ལྷག་ཕྱིད་མ་ *Skrag byed-ma* (*Mñon.*).

ཉི་མའི་གཟུགས་བཟན་ *ñi-mahi gzugs-brñan* the reflected image of the sun.

ཉི་མའི་འོད་ *ñi-mahi hod* the following are the names of the sun's rays:—འོད་ཆགས་རྣམས་ *hod-chags snañ-wa*; ནམ་མཁའ་འཇམ་ *nam-mkhah hjal*; གཤེར་ཕྱིད་ *gduñ-byed*; ཚ་ཟེར་ *tsha-zer*; ལྷ་འབྲུང་འོད་ *chu-hthuñ hod*; མཚན་མོ་འཛེམས་ *mtshan-mo hjoms*; འོད་ཀྱི་ཅར་ *hod-kyi char*; ཀུན་རྣམས་འབར་པ་ *kun snañ hbar-pa* (*Mñon.*).

ཉི་མའི་འོད་མོར་ *ñi-mahi hod-skor* the circle of light round the sun.

ཉི་མའི་འོད་མཉམ་ *ñi-mahi hod mñam* n. of a flower (*K. gu. 7 446*).

ཉི་མའི་འོད་ཟེར་ *ñi-mahi hod-zer* the rays of the sun, sunbeam.

ཉི་མའི་རིགས་རྒྱུས་ *ñi-mahi rigs-skyes* = ཉི་མའི་རིགས་འཇུངས་ *ñi-mahi rigs-hkhruñs* born of the race of the sun; occurs as a name of Buddha Sākya Simha.

ཉི་མའི་རུས་ *ñi-mahi ruṣ* རྒྱལ་ལྷོ་གླིང་ the race of the sun, a section of the warrior caste of India claiming descent from the sun.

ཉི་མའི་ལུས་ *ñi-mahi lus* རྒྱལ་ལྷོ་གླིང་ 1. the body of the sun; 2. རངས་ copper.

ཉི་མའི་ལྷོ་མོ་ *ñi-mahi lha-mo* རྒྱལ་ལྷོ་གླིང་ the wife of the sun-god.

ཉི་མས་བཞུགས་ *ñi-maṣ bshad* met. a lotus (*Mñon.*).

includes the following in the ཉིང་ལག; ལག་པ, མིག, བྲང་, བྱས་མོ, ལྷ, མགྲིན་པ, ཏང་པ, རྗེ་ངར, ལྷུབ, མོང་ རྗེགས, ལྷ་མེན་བཟླ་བ་པོ &c. Acc. to *Jä.* members of a second order, parts of the ཡང་ལག, i.e., of the limbs.

ཉིང་སྐོབ *nin-slob* = སྐོབ་མའི་སྐོབ་མ a pupil's pupil: ཉིང་སྐོབ་གཉིས་ཉི་བཅུ་ལ་བརྟེན་ནས (*A. 124.*) the two *Nin-slob* depending on the ten (i.e., being supported by them).

ཏཱ་ཉིང་ག *nin-ga* one's own flesh; the expression ཉིང་ག་ཉིང་གེས་ཟེང་བ in the older form of Tibetan signifies རང་ག་རང་གེས་ཟེང་བ one eating his own flesh, i.e., ruining himself.

ཉིད *nid* འབ, འབ, འབ 1. self, same, opp. to other persons; ལྷ་ཉིད your (honour's) self: ར་ཉིད = ར་རང་ I myself; མ་ཉིད the mother herself; མི་དེ་ནི་ལྷུ་པོ་ཉིད་ལེན་ནོ this man is you (yourself), O king! (*Jä.*) 2. the very, just, etc.: ལས་ལྷུད་པའི་གནས་ཉིད་ལ just where I am working; དེའི་རྒྱུད་ཉིད་ན *dehidruñ nid-na* close by, at the very spot; དུས་དེ་ཉིད་དུ at the very moment; མཚན་བྱ་ཉིད་ that which is honourable in itself. 3. when added to adjectives it denotes abstract nouns, as in English the terminations:—ness,—ship,—ty,—cy,—y, etc., but it is chiefly limited to the language of philosophical writings (*Jä.*) 4. in the more recent literature it is used resp. for ལྷོད *khyod* thou, you; ཉིད་ཀྱི thy, your; ཉིད་རང་ you, in *W.* 5. = ལོ་ན་ only བྲངས་ཀྱི་ལྷ་ཉིད་ only the numeral ལྷ; ཟ་ཉིད་དོ the letter *sa* (ཟ) alone.

ཏཱ་ཉིད་འགྲུལ *nid-hgrul* a very low caste.

ཉིན་མོ *nin-mo* དིན, བར, མའ་རེ་མའ་, ལྷ་མཆ: the day; the time lighted or illuminated by the sun. འདི་ན་མང་ངས་འབར་དང་, གསལ་བར་སྐྱང་དང་སྐྱང་ལྷན་དང་ *hdi-na mdañs-hbar dañ, gsal-war snañ-dañ snañ-ldan-dañ*, ལྷན་མེལ་པདྨ་བཟན་

པའི་དུས *mun-sel pad-ma bshad-pahi-dus* (*Rtsii.*)

ཉིན་དཀར་ *nin-dkar* a white, a lucky day (*Sch.*)

ཉིན་སྐར་ *nin-skar* the star that is visible during the day time: མཐུན་པའི་གྲོགས་ནི་ཉིན་སྐར་ འདྲ་ an agreeable friend is like the day-star (*Hbrom. 55.*)

ཉིན་སྐྱོང་ *nin-skyoñ* the observance of a fast, rite, etc., for one day.

ཉིན་འབྲུངས་ *nin-bkhyoñs* for one day, one whole day: མཚན་པ་སྐྱ་ལྷ་བཟུ་མཚར་ཉིན་འབྲུངས་ཀྱི་ཐོབ་གཞི། 500 various and wonderful offerings as the allowance for one full day (*Rtsii.*)

ཉིན་གང་ *nin-gañ* all the day long, during the whole day; ཉིན་གུང་ *nin-guñ* noon; ཉིན་ལྷ་ a day's hire.

ཉིན་གྱི་རིང་ལ་ *nin-gyi riñ-la* during the day time.

ཉིན་ཅིག *nin-cig* one day, once; ཉིན་ཅིག་བཞིན་དུ daily; ཉིན་པར་ during the day time, by the day light; དེའི་ཉིན་པར་ on that day; དེའི་ལྱི་ཉིན་ the following day, on the following day; རྗེས་བཙུག་ལའི་ཉིན་ the 15th day, on the 15th day; བཟུན་པ་ཉིན་པར་མཚན་པའི་སྐྱེས་པ་ཤུ a person who brings to light the faith.

ཉིན་ཆས་ *nin-chas* = ཉིན་རེའི་དགོས་ལྗོད་ *nin-rohi dgos-spyad* the requirements of every day; daily necessities (*Rtsii.*)

ཉིན་ལྷན་ཚས་ཆས་ *nin-ltar chos-chas* the daily needs for religious services.

ཉིན་མཐར་ལྷུང་ *nin-mthar-bzod* दिनात्मक; = ལྷན་པ་ *mun-pa* darkness (*Mñon.*), v. ཉིན་མོའི་སྐོང་ *nin-mohi sgo-ña.*

ཉིན་གུང་ཤུབས་ *nin-thuñ-skabs*, ཉིན་གུང་དུས་ *ni-ma thuñ-dus* the period of short days; when the day becomes short.

ཉིན་པར་ *nin-par* during the day-time, v. *Pth. 268 b, line 4.*

ཏེ་བར་དགོངས་ *ñe-war dgoñg* ལཔའྲམ་ tale, story, romance.

ཏེ་བར་བརྟལ་བ་ *ñe-war brgal-wa* རྗེ་འཁྲུག་མཚམས་, (ལཔ་རྒྱུ་མཚམས་) to pass over.

ཏེ་བར་ཆགས་པ་ *ñe-war chags-pa* ལཔ་རལ་གཏམ་, རྩམས་ལུགས་ 1. eclipse. 2. རྩམས་ལུགས་ quarrel.

ཏེ་བར་ཚོམ་ཚོགས་ *ñe-war tshim-tshogs* རྩམས་ལུགས་ contentment.

ཏེ་བར་མཚོན་པ་ *ñe-war mchod-pa* རྩམས་ལུགས་, རྩམས་ལུགས་ to honour, respect.

ཏེ་བར་མཚམས་ *ñe-war mjal* or incorrectly ཏེ་བར་མཚམས་, བ. རྩམས་ལུགས་ *sku-qa* 1. health (*Mñon.*); = རྩམས་ལུགས་ *sku-hdra*, རྩམས་ལུགས་ལུགས་ ལཔ་མཚམས་, རྩམས་ལུགས་, རྩམས་ལུགས་. 2. image, likeness (*Mñon.*).

ཏེ་བར་འཇོག་པ་ *ñe-war hjog-pa* ལཔ་མཚམས་ lit. to stand near; to worship, to wait upon.

ཏེ་བར་བརྟེན་པ་ *ñe-war bñen-pa* ལཔ་མཚམས་ service; to attend or take care of.

ཏེ་བར་རྩོད་པ་ *ñe-war rtogs-pa* ལཔ་མཚམས་ to inquire into; investigation.

ཏེ་བར་བརྟེན་པ་ *ñe-war bñten-pa* ལཔ་མཚམས་ enjoying, serving, honouring.

ཏེ་བར་བརྟེན་པ་ *ñe-war bñtan* ལཔ་མཚམས་ advice, counsel.

ཏེ་བར་བརྟེན་པ་ *ñe-war bñtan-pa* to command, instruct (*Mñon.*).

ཏེ་བར་གཏུང་ *ñe-war gduñ* = one attacked with disease.

ཏེ་བར་འདུག་པ་ *ñe-war hdug-pa* ལཔ་མཚམས་ to fast on the prescribed days.

ཏེ་བར་གཏུང་བ་ *ñe-war nan-wa* = ལཔ་མཚམས་ ལུགས་.

ཏེ་བར་གཏུང་པ་ *ñe-war gnas* = ལཔ་མཚམས་ adulation, also flattery; ཏེ་བར་སློབ་པ་ *ñe-war spyod* ལཔ་མཚམས་ supplication. ཏེ་བར་གཏུང་པ་ ལཔ་མཚམས་ to be near, in attendance (*Mñon.*).

ཏེ་བར་སློབ་པ་ *ñe-war spyod-pa* ལཔ་མཚམས་ to enjoy.

ཏེ་བར་ཕན་ *ñe-war phan* ལཔ་མཚམས་ put together, constructed, produced.

ཏེ་བར་ཕན་འདོགས་ *ñe-war phan-hdogs* ལཔ་མཚམས་ is fit for, suits.

ཏེ་བར་འཕམ་འགྲོ་ *ñe-war hphar-hgro* = ལཔ་མཚམས་ ལུགས་ ལུགས་ the demon who causes the eclipse of the sun (*Mñon.*).

ཏེ་བར་བྱེད་ *ñe-war-byed* = ལཔ་མཚམས་ ལུགས་ service, veneration.

ཏེ་བར་སློབ་པ་ *ñe-war sbyor* ལཔ་མཚམས་ friendship, harmony; ཏེ་བར་སློབ་པ་ = ལཔ་མཚམས་ ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་ fulfilment, completion, conclusion.

ཏེ་བར་མི་རིག་ *ñe-war mi-rig* = ཏེ་བར་མི་འགྲོ་ or ལཔ་མཚམས་ ལུགས་.

ཏེ་བར་དམིགས་ *ñe-war dmigs* ལཔ་མཚམས་ prop. support.

ཏེ་བར་བཞག་པ་ *ñe-war bshag-pa* to make use of, to employ; དམིགས་ལུགས་ ཏེ་བར་བཞག་པ་ ལུགས་ ལུགས་ earnest meditation, བ. དམིགས་ལུགས་ ཏེ་བར་བཞག་པ་; ལཔ་མཚམས་ ལུགས་ ལུགས་ ཏེ་བར་བཞག་པ་ to apply to Bud-dha the notion of rareness.

ཏེ་བར་ཞི་ *ñe-war shi* ལཔ་མཚམས་ relief; it is also applied in reference to ལུགས་ ལུགས་, ལུགས་ and ལུགས་, to signify putting out, and forbearance (*Mñon.*).

ཏེ་བར་ལེན་པ་ *ñe-war len-pa* 1: ཏེ་བར་ལེན་པ་ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་ the five *upādāna* or *vija* or fundamental skandlia are:—(1) ལུགས་ ལུགས་; ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་; (2) ལུགས་ ལུགས་; ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་; (3) ལུགས་ ལུགས་; ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་; (4) ལུགས་ ལུགས་; ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་; (5) ལུགས་ ལུགས་; ལུགས་ ལུགས་ ལུགས་.

The Sanskrit equivalents may be rendered as follows:—

[(1) Form-group; (2) sensation-group; (3) names or idea-group, i.e., verbal association. (4) predisposition-group; (5) knowledge-group]S.

ཏེ་བར་ལེན་པ་ II: to seize eagerly, to strive for earnestly, to aspire to; also ཏེ་བར་ལེན་པ་.

ཏེ་བར་སློག་པར་བྱེད་པ་ *ñe-war sreg-par-byed-pa* ལཔ་མཚམས་ [to set fire to, to burn]S.

ནེན་པ *ñen-pa* 1. = རེག་ཐག *ñeg-thag*, v. རེག་མ *ñag-ma*. 2. an enemy. 3. to be pained, pinched, pressed hard, e.g., by hunger; to labour, to drudge, v. བར་ *ban*.

ནེར *ñer* 1. རེ་བར་ *ñe-war*. 2. used in lieu of རེ་ཁུ *ñi-çu* in counting numerals from 20 to 30. 3. = མྱ་ངན་ *mya-nan* affliction, pain.

ནེར་སྐད་ *ñer-skad* = གཙོང་སྐད་ *geon-skad* suffering, cry of suffering.

ནེར་བསྐྱོད་ *ñer-bṣkyod* རབཔའི་ suitability.

ནེར་བརྟུན་ *ñer-bṣkrun* རབཔའི་, ར་མཚུངས་ said to = བདག་ཉེད་ self.

ནེར་ལའོད་ *ñer-lkhod* ར་མཚུངས་ near.

ནེར་དགའ་ *ñer-dgah* རཔའའ་ delight.

ནེར་དབུ་ *ñer-dgu* 29; also the 29th day of each month when offerings are made to the demons.

ནེར་བསྐྱར་ *ñer-bṣgyur* རབཔའའ་ unlucky accident.

ནེར་ཐོག་མ་ *ñer-ṣñogs* theme, task (*Sch.*).

ནེར་ནེར་ *ñer-ñer* = རེར་ཞི་ in *W.* dregs, sediment (*Jā.*).

ནེར་ཐོད་ *ñer-spyod* རབཔའའ་ offerings; པ་རྩོ་བཟའ་ or the five kinds of offerings to be made to the gods in worshipping them:— (1) མེ་རྩོག་ རལ་ flowers; (2) གཏུག་ཐོད་ ལུཔ་ incense; (3) མར་མེ་ ར་ལའོ་ལྡན་ lamps; (4) རི་གམ་ odours; (5) ལལ་ཐམ་ རེ་བེ་ལྡན་ oatables, cakes (*Ya-scl. 53*).

ནེར་བྱང་ *ñer-byuñ* ར་རྩལ་ origination.

ནེར་བྱེད་ *ñer-byed* met. a tree.

ནེར་ཐུས་ *Ñer-ṣbas* = རེ་བར་ཐུས་ རབཔའའ་ the Buddhist priest who was spiritual guide to As'oka.

ནེར་ཚད་ *ñer-tshad* རབཔའའ་, རབཔའའ་, བེའུ་བུ་ personal danger (*Mñon.*). རེར་ཚད་མེད་ *ñer-tshad-med* = རད་མེད་པ་ *nad-med-pa* or རབྱང་བཞི་སྟོམས་ *hbyuñ-bṣhi ṣñoms* without danger to health (*Mñon.*).

ནེར་ཚད་ *ñer-tshad* = མུ་འདྲ་ *sku-hdra*, v. རེ་བར་མཇུག་ *ñe-war mjal*.

ནེར་ཞི་བ་ *ñer-shi-wa* 1. བསྐོ་བ་བཞིན་ཉན་པ་ *ḥsṅgo-wa bshin ñan-pa* to listen to an instruction or direction. 2. རེ་བར་ཞི་བ་ རབཔའའ་ alleviation, pacification.

ནེར་ལེན་པ་ *ñer len-pa* = རེ་བར་ལེན་པ་ or རྒྱུ་ལྡི་རྒྱུ་ the cause of a cause, the original cause (*Jā.*).

ནེར་པ་ *ñer-pa* 1. acc. to *Sch.* to tan, dress, make soft. 2. acc. to *Jā.* in *W.* to snarl, growl. 3. to tarry, stay, linger.

ནེར་མ་ *ñer-ma* in *W.* for གལེར་མ་ red pepper (*Jā.*).

ནེལ་བ་ *ñel-wa* to fall ill; become sick (*Sch.*).

ནེས་པ་ *ñes-pa* I: རོག་, རབཔའའ་, རལ་ལ་ 1. sbst. any evil or misfortune or injurious occurrence: རེས་པ་མཚམས་ཅད་དེའི་ལུས་ལ་འདུམ་ all things noxious are massing together upon his body; མོ་རེས་ a year of calamities, bad harvest; མོ་རེས་བྱང་བའི་ཚེ་ when the harvest had been bad; རེས་པ་གསུམ་ also གནོད་བྱེད་རེས་པ་གསུམ་ the three humours of the body, viz: བའ་རྒྱུང་ wind; རིག་མཁྲིམ་པ་ bile; རྩེ་མ་བད་དཀག་ phlegm. 2. moral fault, offence, crime; རེས་པའི་རྩོན་ the failings of immoral acts; ལུས་དང་དག་གི་རེས་པ་ guilt of speech and bad action; རེས་པ་བྱེད་པ་ in reference to the body, = to commit a fault, a crime, to sin; but the word used for "sin" in the *N. Testament* and in the Christian sense is not རེས་པ་ but རིག་པ་. རེས་པ་ཐོག་མ་ lit. wages of faults, i.e., retribution, punishment.

ཉེས་ཅད་ *ñes-chaḍ* = ཉེས་པ་འགེལ་གྱི་ crime, also fine.

ཉེས་ལྷུང་ *ñes-ltuñ* a moral slip, trespass : ཉེས་ལྷུང་གིས་མོག་མོག་ he has met with a moral fall (*Mil.*).

ཉེས་པ་ཁྲུལ་མི་ལེན་ *ñes-pa khaṣ mi-len* not to confess fault or guilt.

ཉེས་པ་ II: vb. to commit an offence : འདིས་ཅེ་ཉེས་ཏེ་བཟུང་ *hdis-ci ñes-te bzun* for committing what offence has he been seized ; རྗེས་མ་ཟུན་པ་ཉེས་མོ་ *ñar ma-sbran-pa ñes-so* not reporting earlier, you did wrong ; ལཡོགས་པ་ཉེས་མོ་ you have committed a fault by covering it ; བདག་ཉེས་ན་ if harm is done to me ; རྒྱུད་ཅེ་ཉེས་པ་སློབ་ཤིག་ *khyed-ci ñes-pa smros-ḥig* tell me what has befallen you ; མི་དྲན་ནམ་ཅེ་ཉེས་ is she out of her senses ; ཅེ་ཉེས་ན་ what is the matter (with her) ? མ་ཉེས་པའི་འགྲོ་བ་ innocent beings ; མ་ཉེས་པ་ཕྱིར་བྱུང་ he came out again unhurt. The commoner verbal usage is with རྒྱུད་པ་ annexed. Thus, in their *N. Testament* translation, the Moravian missionaries invariably use ཉེས་པ་རྒྱུད་པ་ in the sense of to trespass, commit a fault.

Syn. རྗེས་པ་ *noñs-pa* ; ལྟོན་ཅན་ *skyon-can* ; ཇེས་བཟུང་ *ñes-bzun* ; ལྷོས་འདིང་ *sdom-hchin* ; ལྷིམས་གཙོང་ལུག་ *khriṃs-gcod-yul* ; མཐོང་བ་མེད་ *mthoñ-wa med* (*Mñon.*).

ཉེས་པ་ཐོས་པོ་ *ñes-pa sbom-po* ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ a great sin, serious fault.

ཉེས་པར་གཞན་བྱས་ *ñes-par gñan-byas*, v. ཁས་ལྷུངས་ has been promised (*Mñon.*).

ཉེས་དབྱུང་རྣམས་ལྷོད་ *ñes-dpyad snar-spyod* continually committing mischief or trespasses.

ཉེས་གཞན་ *ñes-spyad* ལྷུ་ལྷུ་ bad habit, immoral conduct.

ཉེས་བྱས་ *ñes-byas* a wicked action.

ཉེས་པ་རྒྱུད་པའི་ལོ་གསལ་པ་ *ñes-pa byed-pahi ḥo-gam-pa* a tyrant ; oppressive tax-gatherer or ruler.

ཉེས་དམིགས་ *ñes-dmigs* ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ reproach ; punishment for faults : རྒྱུ་རྒྱུ་ ཉེས་དམིགས་ཅེས་ཅེར་བསམས་པ་ལ་ considering the punishments of lay life to be great, *i.e.*, ever increasing (*A. 11*). In *C.* “*nye-mig*” is a term for punishment, penalty.

ཉོ་ *ño* 1. num. fig. 128. 2. carrot (*Cs.*).

ཉོ་ཏི་ *ño-ti* pear in *Ld.* (*Jā.*).

ཉོ་བ་ *ño-wa*, རྒྱལ་, pf. and imp. ཉོས་ to buy, to obtain by payment ; ཉོ་པ་ a “buyer,” of the bride at a Ladak wedding ; ཉོ་མཁན་ a buyer : ལག་བྱུང་མང་བྱུང་ལ་ཉོ་ལེ་ whether any or many wants arise he buys, *i.e.*, a constant customer ; ཉོ་ཐོ་ account, bill ; ཉོས་པོ་ anything bought, commodity to be bought ; ཉོ་འཚོང་ buying and selling, commerce, traffic ; ཉོ་འཚོང་རྒྱུད་པ་ རྒྱལ་བཟུང་ལ་ to trade ; ཉོ་བའི་ཅེད་ *ño-wahi ched* for buying.

ཉོ་ལོ་ *ño-lo* inferior animals which cannot carry burdens : མ་མའི་ཕྱུ་འགེམས་པ་དང་ཐོ་ལོག་གཉིས་པ་གསུང་བས་ཉོ་ལོ་ལུང་བར་བཤམ་དག་ stupid mule-colts and mules of the worst sort whether adult or small are said to be “little *ño-lo*” (*Jig.*).

ཉོག་པ་ *ñog-pa* or ཉོག་མ་ རྒྱལ་བཟུང་ soiled, dirtied, made unclean, *e.g.*, of victuals ; ལྷུ་ཉོག་མ་ muddy or foul water.

ཉོག་ཉོག་པ་ *ñog-ñog-pa* confused, mixed up.

ཉོགས་བྱིད་ *ñogs-byiñ* (*Sch.*) too soft ; ཉོག་རྩེད་ *ñog-ñoñ* soft, maudlin, weak. ལས་ཉོག་ཅན་ *ḥas ñog-can* in *W.* for ལེམས་ཉོག་ཅན་ fondling anything (*Jā.*).

ཉོད་པ་ *ñod-pa* = རྩ་ས་ ལྷུ་ལྷུ་ food.

ཉོན་མོངས་པ་ རྒྱལ་ 1. misery, trouble, distress, any misfortune. 2. vb. to be troubled, in misery : མོ་བས་ཉོན་མོངས་ཏེ་ molested by the heat ; ཉོན་མོངས་པར་འཕྱུར་བ་ to get

into trouble, to be distressed; ཉོན་མོངས་ལ་མམ had you not any trouble? prob. you had no troubles. 3. often has the technical meaning of misery as the result of ignorant clinging to existence and the world, and therefore, in the Buddhist sense, the misery of sin: ཉོན་མོངས་པ་ལས་ཡན་པའི་ རྣམ་མེད་ this does not avail for being delivered from such a misery; ཉོན་མོངས་པ་མེད་པ་ free from troubles, perhaps also sinless: ཉོན་མོངས་ཅན་གྱིས་ཉ་ག་ཉོས་ the sinner buys the flesh of fish (*Jā.*).

ཉོན་མོངས་པའི་ས་ *ñon-moñs-pahi sa* acc. to Buddhism (*K. d. 2 355.*) the ten smaller causes of moral misery are:—ཐོབ་ wrath, བཟོན་འཛོན་ spite, ཉོན་པ་ ostentation, show, འཇིག་པ་ adherence to what is contrary to Buddhism, ལྷུ་ illusion, གཞོལ་ deception, ལྷག་རྒྱག་ jealousy, envy, མེད་ལྷ་ covetousness, ར་རྒྱལ་ pride, ལྷག་པའི་ར་རྒྱལ་ arrogance.

ཉོན་མོངས་པའི་ས་ཅེན་བཅུ་ *ñon-moñ-pahi sa-chen bcu* the ten greater causes of moral or mental misery:—ས་དད་པ་ want of faith; འཇོད་པ་ *hgyod-pa* repentance or regret; བརྗེད་རངས་པ་ bartering, also vacillating; སེམས་གཤེད་རངས་པ་ inattention or changing the mind; སྐས་རབ་འཇམ་པ་ confusion or mental derangement; རྒྱལ་བཞེན་མ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ practising actions inaccordant with custom; ལོག་པར་མས་པ་ irreverence; རོད་པ་ laughing aloud; མ་རིག་པ་ ignorance; བག་མེད་པ་ immodesty.

ཉོན་མོངས་མེད་པ་ *ñon-moñs med-pa* རིག་ལྡོག་མ་བློ་བཟང་འདུག་པ་ free from pain or misery.

ཉོན་མོངས་ཚོག་ *ñon-moñs tshig* = ལེ་ལོའི་ཚོག་ words of idleness (*Mñon.*).

ཉོབ་ཉོབ་ *ñob-ñob* weak, feeble-minded (*Sch.*).

ཉོར་ *ñor* 1. = ཉོ་བར་. 2. a rectangle (*Cs.*),

ཉོལ་ *ñol*, imp. of ཉལ་བ་.

ཉོས་ *ños* pf. of ཉོབ་: ཉོས་མི་ a man who has been bought, a slave (*Cs.*).

གཉན་གས་ *gnags* n. of a place in Tibet (*Deb. ག 2.*).

གཉན་ *gnan* I: 1. n. of a place in Tibet (*Deb. ག 2.*). 2. very powerful and at the same time fearful.

གཉན་ II: 1. a pestilential disease, epidemic, infectious sickness, plague; མཛེ་དང་འབྲུམ་བུ་གཉན་ leprosy and small pox are pestilential diseases. The following diseases are mentioned under the term of གཉན་ pestilence (*Sman. 108*): གཟེར་བྱུག་ *gzer-thug*, ལག་པོ་རྒྱུག་འབྲུག་ *nag-po rgyug-hgyel*, གཟེར་ *klad-gzer*, འཇུ་མ་ཁ་ཅིག་ *hdsun kha-rtseg*, འཇུ་མ་ལྷག་དགུ་ *hdsun ltag-dgye*, རྩ་ལོག་ *ñba-log* or བྱིན་ལོག་ *byin-log*, རི་ལྷང་ *pho-glañ*, ར་ཅ་ཕུས་འདེབས་ *rna-rtsa phus-hdebs*, རམ་རུ་ *ham-ru*, གཉན་སྲིན་ *gnan-srin*, གཉན་ནད་རྒྱན་པོ་ *gnan-nad rkun-po*, གཉན་འབྲས་ *gnan-hbras*, གཉན་འབྲར་ *gnan-hbur*, ལྷོག་པ་ *lhog-pa*, གག་པ་ *gag-pa*. The four remedies prescribed in Tib. medical works for *gnan* called གཉན་གསོད་ plague killers:—ཡ་རུ་ or *lagerstramia*, བཅོན་རུག་ arsenic, ལྷ་དག་ and ལྷ་ཅི་ musk (*Sman. 450*). 2. a class of mischievous demi-gods (ས་བདག་), also called གཉན་ཁྲོ་ the parti-coloured *gnan*, གཉན་ལྗང་ the green *gnan*, and གཉན་ཁྲོ་ལྷག་པོ་.

གཉན་ III: a species of wild sheep, not the *Ovis ammon* but the *Ovis Hodgsoni*. Its range is throughout Tibet, but never in the Sikkim-Himalaya. In the Kuen-lün and Altan Tag ranges, both this species and the true *Ovis ammon* occur.

གཉན་མཐུ་ *gnan-thab-pa* certain medicinal roots so called on account of their curative virtues in plague, namely:—ལྷག་གི་, སྲིག་ཅན་, ལྷག་ས་ཀུ་ *leags-kyu* (*Mñ. 2.*).

Syn. གཉེད་བྱོ *gn̄id-bro*; གཉེད་འདོད *gn̄id-hdod*; གཉེད་གསུང་པ *gn̄id gyur-wa*; རབ་ཏུ་འཐིབས་ *rab-tu hthibs-pa*; མནལ *mnal*; གཞིམ *gzim*; གཉེད་ཐུག་པ *gn̄id khug-pa*; མོངས་པའི་གྲོགས་པོ *rmoñs-pahi grogs-po*; མིག་འཇུག་པ *mig hdsumpa (Mñon.)*.

གཉེད་འདོད *gn̄id-hdod* wishing to sleep.

གཉེད་རྫོལ *gn̄id-rdol* somnambulism.

གཉེད་མ་བྱུང་པ *gn̄id ma-byuñ-wa* ཇ་གཟུགས་ལྔ་
wakefulness, sleeplessness.

Syn. གཉེད་མེད *gn̄id-med*; གཉེད་མ་ཐུག་ *gn̄id-ma-khug*; གཉེད་ཆག་པ *gn̄id chag-pa*; གཉེད་ཡང་པ *gn̄id-yar-wa (Mñon.)*.

གཉེད་མོ *gn̄id-mo* མཐུག་ལུ་, ལུ་ཐུག་ asleep, in sleep.

གཉེད་མགས *gn̄id-rmugs* dazed, stupid with sleep: གཉེད་སྐྱགས་ལེ་ལོ་རབ་ཐུངས་ཤིང་, རྟག་ཏུ་བརྩོན་འགུམ་འབད་པར་བྱ *(Hbrom. F 13)* leaving off sleepiness and indolence, (you) should be always industrious.

གཉེད་གསུང་པ *gn̄id gyur-pa* to be overcome by sleepiness.

གཉེད་ལམ *gn̄id-lam* = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream.

གཉེད་ལོག་འདོད་པ *gn̄id-log hdod-pa* to desire sleep, to be sleepy.

གཉེད་ས *gn̄id-sa* bed, place of sleep.

Syn. ཉམ་ས *ñal-sa*; མལ་ཏྲན་ *mal-stan*; མལ་ས *mal-sa (Mñon.)*.

གཉེད་སད་པ ཇ་གཟུགས་, ཇ་གཟུགས་ awakened, to awake; གཉེད་སད་པར་འགྱུར་ ཇ་གྲུང་ to become awake.

གཉེས་པ *gn̄il-wa* to be desiccated, to crumble away; to thaw.

གཉེས་ *gn̄is* རྗེ, རྗེ་ལྔ་ 1. two: རྗེ་དང་ང་གཉེས་བཟའ་མི་བྱོལ་ we two shall marry each other; ང་དང་འདི་གཉེས་ either of us: བྱི་ནང་གཉེས་ཚོས་ལུགས་གང་བཟང་། which is the better of the two religions, Brahmanism or Buddhism? བྱམ་ཟེ་གཉེས་ a Brāhman couple (man and wife). 2. both: ཇོ་བོ་དང་བྱམས་མགོན་གཉེས་ both Maitreya

and the lord (Atis'a); རྗེ་དང་ང་གཉེས་ both you and I.

གཉེས་ཀ *gn̄is-ka* ལམ་ལྔ་ the two, both: གཉེས་ཀའི་དོན་ ལམ་ལྔ་ the meaning of both; the interests of both parties; གཉེས་གཉེས་ *gn̄is-gn̄is* two each.

གཉེས་ཀྱི་གཉེས་ཐུང་པ *gn̄is-kyi gn̄is sprad-pa* རྗེ་ལྔ་ལྔ་མཐུག་ཐུག་ placed in two and two (in pairs).

གཉེས་ལྗེས་ *gn̄is-skyes* རྗེ་ཇ་, རྗེ་ཇ་ཇ་, ཇ་གྲུང་གི་ "twice-born," i.e., a Brahman; used, also, of birds in general, and of human teeth.

གཉེས་ག *gn̄is-ga* = གཉེས་ཀ *gn̄is-ka* both.

གཉེས་དགའི་ཁྱིམ་ *gn̄is-dgahi khyim* རྗེ་ལྔ་ལྔ་མཐུག་ met. for the female organ.

གཉེས་བརྟུན་ *gn̄is-brgyud* = རྗེ་ལྔ་ལྔ་ copper.

གཉེས་ཆ *gn̄is-cha* ལུགས་པ་ half.

གཉེས་གཉེས་ཐོད་ *gn̄is-gn̄is spyod* ཇ་གྲུང་, ཇ་གྲུང་ said to be either the curlew or lapwing.

གཉེས་གཉེས་ཟུང་ *gn̄is-gn̄is zuñ* pairing, also male and female living together.

གཉེས་འཐུང་ *gn̄is-hthuñ* རྗེ་ལྔ་ལྔ་མཐུག་ met. for elephant; གཉེས་འཐུང་དབང་པོ་ the king of elephants.

གཉེས་ཐུབ་ *gn̄is-ldab* two-fold, double, twice.

གཉེས་ཐུན་ *gn̄is-ldan* རྗེ་ལྔ་ལྔ་, ཇ་གྲུང་ twice; also the second age, the age according to Brāhmanical astrology in which two measures of virtue were left to humanity.

གཉེས་ཐུན་དུས་ *gn̄is-ldan-duñ* ཇ་གྲུང་ལྔ་ལྔ་ the second age of the present Kalpa.

གཉེས་པ *gn̄is-pa* རྗེ་ལྔ་, རྗེ་ལྔ་ 1. the second. 2. having two, possessed of two, e.g., མགོ་གཉེས་པ་ *mgo gn̄is-pa* having two heads, the two-headed; ལེ་གཉེས་པ་ *lee gn̄is-pa* double-tongued; གཉེས་པ་ནམས་ all the second ones; གཉེས་པ་ཅན་ རྗེ་ལྔ་ལྔ་ the second only.

གཉེས་པོ *gn̄is-po* རྗེ་ལྔ་ལྔ་ both, the two.

གཉེས་མེད་གསུང་པ *gn̄is-med gsuñ-pa* an epithet of Buddha. གཉེས་སུ་མེད་པ་གསུངས་པ་

अद्वयवादी a propounder of the non-dualist doctrine; epithet of Buddha.

གཉེས་འདྲོན་ *gn̄is-hdsin* རྟུམ་མཚན་ holding to two; doubt, unsteadiness, wavering.

གཉེས་འདྲོན་ལྗང་བ་ *gn̄is-hdsin lta-wa* to look upon two things as differing, to think them different.

གཉེས་ཀྱི་ཆ་ *gn̄is-gad* the strokes put after a complete sentence (*Situ.*).

གཉེས་སུ་མེད་པ་ *gn̄is-su med-pa* 1. matchless; identical: ར་དང་ཀུན་པོ་གཉེས་སུ་མེད། the king and I are not two indubitably, are the same. 2. n. of the Tantrik work of S'rī Kāla-chakra དཔལ་ལྷན་དུས་འཁོར་ (*Mñon.*).

གཉེས་གསུམ་རྫོགས་པ་ *gn̄is-gsum zlos-pa* = རྫོང་རྩོག་ *skyor-tshig* or རྫུང་བའི་རྩོག་ *skyar-wahi tshig* repetition (*Mñon.*).

གཉུག་མ་ *gn̄ug-ma* acc. to *Cs.* 1. natural, opp. to བཅོས་མ་ *bcos-ma* artificial, hence (*Sch.*) དངོས་མ་ *dn̄os-ma*. 2. innate, peculiar; རེམ་མ་གཉུག་མ་ peculiar mind; གཉུག་མའི་རེམ་མ་ *gn̄ug-mahi sems*; གཉུག་མའི་ཡེ་ཤེས་ innate wisdom; གཉུག་མའི་དོན་ innate signification or worth; མ་བཅོས་གཉུག་མའི་ངང་དུ་འདྲེས་ *ma-bcos gn̄ug-mahi ñaṅ-du hdres* dissolved into the un-created primordial existence (*Jā.*).

གཉུང་དྭཀར་ *gn̄uñ-dkar* rape seed.

གཉུལ་བ་ *gn̄ul-wa* = ཉུལ་བ་ *ñul-wa*.

གཉེ་བ་ *gn̄e-wa* to woo, court.

གཉེའོ་ *gn̄e-cho* = རྩེ་བོ་ *smye-bo* a wooer, courtier (*Jā.*).

གཉེ་མ་ *gn̄e-ma* (རང་ཐོལ་ *nañ-khrol*), རྩེ་མ་ the coiled intestine (*Zam.*), the twisted part of the colon or great gut (*Jā.*).

གཉེན་ *gn̄en* བཟུ, བཟུའུ, རྩེ་ལྷན་, resp. རྩེ་གཉེན་ *sku-gñen* kinsman, relation: རྩེ་མཚན་གཉེན་

beloved relation; གཉེན་ལ་བཟུམས་པ་ རྩེད་པ་ to love one's relations; གཉེན་གྱི་རྩུག་མོ་ mother-in-law by relation; as a degree of relationship; གཉེན་ལྱེད་པ་ *gn̄en byed-pa* to marry, to become related by marriage; གཉེན་གྱི་ཕྱོགས་ friends and relations; གཉེན་གྱི་ཕྱོགས་ལ་འདྲོད་ཆགས་ཅུ་ལྷན་གཡོག་ attachment towards friends quivers like water, &c. (*Lo. 24*); ཡ་གཉེན་ *pha-gñen* relations on father's side; མ་གཉེན་ *ma-gñen* relations on mother's side; བཞེས་གཉེན་ *bces-gñen* ཀུལ་ལམ་མཚན་ spiritual friend, generally a lama scholar who is versed in the Buddhist metaphysics.

གཉེན་པོ་ *gn̄iñ-po* helper, friend, assistant, esp. spiritually; རྫུ་གཉེན་པོ་ལ་བཟང་བར་བྱིན་གྱིས་རྫོབས། bless, that it may become a good spiritual help གཉེན་པོ་ལ་མ་རྫོགས་པར་ without looking upon a spiritual adviser; བོད་འདུལ་བའི་གཉེན་པོ་ the spiritual discipliner of Tibet (*Avalokiteśvara*); (applied to things) remedy, means, expedient, antidote; རྩད་ལ་གསོ་བར་བྱེད་པའི་གཉེན་པོ་ assistants in curing maladies (*e.g.*, medicine, diet, etc.); དེའི་གཉེན་པོར་ *dehi gn̄en-por* as a remedy for; རྩུབ་པའི་ཐབས་མི་ཞེས་པའི་གཉེན་པོར་ *sgrub-pahi thabs mi-bces-pahi gn̄en-por* as a remedy for helplessness in acquiring a certain object, *i.e.*, direction or instruction how to obtain it (*Jā.*).

Syn. མཐུན་ཕྱོགས་ *mtshun-phyogs*; ཡིད་བཅུགས་ *yiḍ-bcugs*; མའེའ་བཅུགས་ *mdsah-bcugs*; ཟུན་ *zun*; འཁོར་མེད་ *hkh̄or-med*; ཡིད་མཐུན་པ་ *yiḍ mtshun-pa*; མའེའ་བཞེས་ *mdsah-bces*; རྩོགས་པོ་ *grogs-po*; བའེའ་བས་བཅེངས་ *mdsah-was bc̄iṅs*; རྩོ་ཉེ་བ་ *blo-ñe-wa*; དང་ཕྱོགས་ *rañ-phyogs* (*Mñon.*).

གཉེན་ཅན་ *gn̄en-can* བཟུ, used in polite language for གཉེན་ *gn̄en*.

གཉེན་ཉེ་བ་ *gn̄en ñe-wa* or གཉེན་ཉེ་མོ་ *gn̄en ñe-mo* རྩེ་མཚན་, རྩེ་མཚན་ near relations, cousins.

གཉེན་ཉེ་འབྲེལ་ *gn̄en ñe-hbrel*, v. relatives by blood or marriage connection.

of guests but) practically a general manager or secretary under a king, minister, or landlord.

Syn. མིག་གི་ཚེས་ཅན་ *mig-gi chos-can*; ལྡེ་མིག་པ་ *lde mig-pa*; རང་གི་གྲུ་འཛིན་ *nañ-gi gru-hdsin*; ལྷ་གཉེར་ *sku-gñer* or ལྷ་གཉེར་པ་ a keeper of images of gods, &c. (*Mñon.*).

གཉེར་བ་ *gñer-wa* or གཉེར་བྱེད་པ་ *gñer byed-pa* to tend, to take care of, to provide for; to seek for; to procure, to acquire. རྫོག་གཉེར་བ་ *don gñer-wa* to earn money, to take interest on money; རྫོག་དུ་གཉེར་བ་ *don-du gñer-wa* to provide for, to strive to procure; ཡོ་བྱད་རྫོག་དུ་གཉེར་བ་རྣམས་ people who desire to have property; རྫོག་གཉེར་ *don-gñer* exertion, effort, zeal; རྫོག་གཉེར་ཆེན་པོ་དགོས་ *don-gñer chen-po dgos* great exertions are necessary; ལྷ་དང་རྗེན་གཉེས་པ་ རྫོག་གཉེར་བྱེད་པ་ investigating both the primary and secondary causes; རྫོག་གཉེར་ཅན་ *don-gñer can* zealous, pains-taking.

གཉེར་མ་ *gñer-ma* བརྒྱུ་ wrinkles (of the face), a fold of the skin; གཉེར་མ་དང་མ་ *gñer-ma danṣ* བེད་འཛིན་ defined wrinkles; གཉེར་མ་མང་ བརྒྱུ་མཐུན་ with many wrinkles; གཉེར་མ་རེད་མ་པ་འགྱུར་ the wrinkles have become settled or rigid, vb. གཉེར་པ་ *gñer-pa* to wrinkle; ལྷ་གོང་གཉེར་བ་ *sna-goñ gñer-wa* to knit the brows, to frown. རྩོ་གཉེར་ རྡུང་ཅི་ a frown, a severe, angry look; རྩོ་གཉེར་ཅན་ *khro-gñer can* with frowning looks; the goddess Dolma in her terrific, frowning manifestation is called ལྷ་མ་འཕྲོ་གཉེར་ཅན་ *Sgrol-ma Khro-gñer-can* རྡུང་ཅི་འཕྲོ་འཕྲོ་འཕྲོ་.

གཉེར་མ་ལྷུ་མཐུན་པ་ *gñer-ma khums-pa*, རྫོག་མ་གྲུབ་ the object not fulfilled (*A. 65*).

གཉེར་མ་ཅན་ *gñer-ma can* wrinkled.

གཉེར་མའི་གཞི་ *gñer-mahi gdoñ* lit. the wrinkled-faced; met. a monkey.

གཉེར་ཚང་ *gñer-tshañ* store or store-room; house where provisions are stored up; གཉེར་ཚང་གཉོང་བྱེད་ *gñer-tshañ gtoñ-byed* issuing of articles from the stores; one who issues such.

གཉེན་པ་ *gñel-wa* = རྩལ་པ་ *ñal-wa* རྩལ་ fatigue, also རྩལ་ རྩལ་ tired, to get tired; acc. to some authors, the proper spelling is མཉེན་པ་ *mñel-wa*.

གཉོག་པ་ *gñog-pa* to desire, wish earnestly (*Cs.*), v. ཉོག་པ་ *ñog-pa* (*Jä.*).

གཉོན་ *gñod* strength, durability, stoutness; གཉོན་ཅན་ *gñod-can* strong; གཉོན་ཅུང་ *gñod-chuñ* or གཉོན་མེད་ *gñod-med* weak; ལུས་གཉོན་ཅུང་ *lus gñod-chuñ* a weakly body or feeble constitution (*Jä.*).

། གཉོན་ཀ་ *gñod-ka* = ལོ་མོ་ཀ་ *lhos-ka* importance, worth. གཉོན་ཀ་ཅུང་ = 1. unimportant, worthless. 2. generous or charitable.

གཉོས་ *gños* n. of a tribe in Tibet (*Loñ. 23*).

མཉམ་ *mñan* boat, skiff, wherry.

མཉམ་པ་ *mñan-pa* boatman, ferry-man. མཉམ་པ་ཉི་ལོ་གོ་བཅུ་ a fish-skin (*Sman. 350*). མཉམ་ཡོད་ *mñan-yod* རྩལ་ལྷོ་ n. of a city in Kos'ala where Buddha resided for many years. Occasionally མཉམ་པ་ occurs erroneously for ཉན་པ་ to hear.

མཉེད་པ་ *mñed-pa* pf. and imp. མཉེས་, fut. མཉེ་ 1. to rub, between the hands or feet, e.g., ears of corn. 2. to tan, curry, dress; ལོ་བ་མཉེད་པ་ to tan skin. 3. to coax (*Cs.*).

མཉམ་མ་ *mñam* མམ, མམམམ similar, equal, like (*Mñon.*).

3. རྩིང་པ་ *rñiñ-pa*, རྩིང་མ་དེ་ལ་རབ་གནས་ཀྱང་མཛད་
rñiñ-ma de-la rab-gnas 'kyañ mdsad he
 also consecrated that old one (*A. 93*);
 རྩིང་མའི་གཏོར་གཞུང་ *rñiñ-mahi gter-gshuñ* the
 religious works which, it is said, were un-
 earthed by *Gter-ston-pa* belonging to the
 Nying-ma school of Tibet.

རྩིང་ཚད་ *rñiñ-tshad* old fever; chronic
 disease.

རྩིང་ཕྱམ་ *rñiñ-hrul* worn-out, old and
 rotten (things).

རྩིང་མ་པ་ *rñiñs-pa* = རེང་མ་པ་ *reñs-pa* མ་གྲོལ་
 worn out; delapidated; cast off.

རྩིང་པ་ *rñid-pa* pf. བརྩིང་ *brñid*, བརྩིས་ *brñis*
 fut. གཉིད་ *gnid*. 1. to fade. 2. to grieve
 (vb. n.) (*Sch.*).

རྩིང་ལྷོ་ *rñil* or རྩིས་ *ñil* gen. as མོ་རྩིས་ *so-*
rñil the gums.

རྩིས་པ་ *rñil-wa*, v. རྩིས་པ་ *ñil-wa*.

རྩིས་པ་ *rñis-pa* = རྩིང་མ་པ་ *ñiñs-pa* pf.
 མ་གྲོལ་, མ་གྲོལ་ to be worn out, become old,
 faded.

རྩིང་པ་ I: *rñed-pa* l. vb., pf. བརྩིང་ *brñed* or
 བརྩིས་ *brñes* fut. བརྩིང་ *brñed*. ལཱ་མ་, ཕུར་གྲུ་, ཕའི་གཏུག་,
 ཅའད་ to find, discover, acquire, meet with,
 get: དེ་ནི་གང་ནས་རྩིང་ *de-ni gañ-nas rñed* where
 did you get that? མི་རྩིང་དུ་མི་རྩུང་ཏོ་ *mi rñed-du*
mi ruñ-ño it must be procured by all means;
 མ་རྩིང་པ་ *ma rñed-pa* not finding; མ་མ་དང་མོ་མ་མ་
 རྩིང་དེ་ *zas-dan skom-ma rñed-de* having not
 found anything to eat or to drink; ད་ནི་
 དེ་བ་བརྩིང་དོ་ *da-ni re-wa brñed-do* now that
 my hopes are fulfilled; གྲི་རྩིང་པས་ *gri rñed-*
pas as he found a knife (from *Jä.*).

རྩིང་པ་ II: sbst. profit, gain, property,
 goods; རྩིང་པ་མང་པོ་རྩིང་པ་ *rñed-pa mañ-po rñed-*

pa to gain much profit: རྩིང་པ་དང་བཀུར་རྩེ་
 ལྷུང་ལྱང་པས་དགོ་རྩིང་རྩམས་པར་འགྱུར་ལ། རྩིང་པ་དང་བཀུར་རྩེ་
 འདི་ནི་དགོ་བའི་ཚོས་ལམས་ཅད་ཀྱི་བར་ཅད་པའི་རྒྱ་ལྷིན་ནོ། (*K. d.*
 བ 36) by exerting himself for gain and
 honour a gelong will be ruined; these
 riches and honours are the causes of in-
 terruption to all works of piety: བདག་རྩིང་
 པ་དང་ལྷན་ན་མི་དགའ་ *bdag rñed-pa dah ldan-na*
mi-dgah 'if I am possessed of earnings,
 he is aggrieved. རྩིང་རྩུབ་ *rñed sdu-wa*
 collecting of riches; རྩིང་ལྷོག་པ་ *rñed phrög-pa*
 to take booty, to plunder' (*Sch.*). རྩིང་རྫོམ་
rñed-rlom pride of wealth or gain: རྩིང་རྫོམ་
 འཇའ་རྫོམ་རྩིང་རྫོམ་ཁོ་ནས་རྒྱ། (*Khrīd. 125*).

རྩིང་དཀའ་བ་ *rñed dkah-wa* ཅུ་ཚོམ་; རྩིང་པར་དཀའ་བ་
 difficult to find, rare. The five hardly
 obtainable things are (see *K. d. v 475*):—
 (1) དལ་འབྱོར་གྱི་མི་ལུས་ the human body which
 is slowly prepared; (2) ལྷ་ *gla* (*Mñon.*)
 wages, remuneration for work done, rent;
 (3) མངས་རྒྱུས་ལ་དད་པ་ faith in Buddha; (4) the
 conception of saintly ideas, i.e., the
 enlightened heart of a *Bodhisattva*;
 (5) མངས་རྒྱུས་འབྱུང་བ་ the appearance of a
 Buddha.

རྩིང་བཀུར་ *rñed-bkur* = མོབ་ནོར་ *thob-nor* riches
 and honour.

རྩིང་འདོད་ *rñed-hdod* = འདོད་ཚགས་ *hdod-chags*
 inclination for gain (*Mñon.*).

རྩོག་པ་ *rñog-pa* (cf. རྩོག་པ་ *ñog-pa*) vb.,
 pf. བརྩོགས་ *brñogs*, fut. བརྩོག་ *brñog* to trouble,
 to stir up (*Cs.*); also adj. thick, turbid;
 ཅུ་རྩོག་པ་ *chu rñog-pa* muddy or 'dirty' water.
 རྩོག་པ་ཅན་ *rñog-pa can*: 1. = ལྷོན་ཅན་ *skyon-can*
 faulty. 2. dirty, turbid, troubled རྩོག་མ་ཅན་
rñog-ma can, miry, muddy.

རྩོག་མ་པ་ *rñogs-pa*, ལྷ་འཁྲུག་, ཀལ་ཚོང་ dirt,
 scum, stain; རྩོག་མ་པ་མེད་ *rñogs-pa med* རི་ཕྱུ་ལྷན་
 stainless, clear, purified, washed; ཅུ་རྩོག་མེད་

སྒྲུབ་གཏོང་པ་ *gnan-gtod-pa* to give ear to: ཉུ་རྒྱལ་པོ་ཚེན་པོ་བདག་གི་ཚིག་འདི་ལ་སྒྲུབ་གཏོང་ཅིག་ *kye rgyal-po chen-po bdag-gi tshig hdi-la gnan gtod-cig* O great king, do lend your ears to my speech (*Hbrom. 136*).

སྒྲུབ་ནང་ *Snan-nan* also called མནལ་ནང་ *Mnah-nan* n. of a district in N. Western Tibet.

སྒྲུབ་པ་ *gnan-pa* 1. like བྲགས་པ་ *grags-pa* ཡམ་, རམ་མཚན་པ་ fame, renown, glory, praise: ཁྱེད་གྱི་སྒྲུབ་པ་ཕྱོགས་བཅུར་བྲགས་པ་ your fame has spread in the ten quarters, i.e., all over the world; དེའི་སྒྲུབ་པ་རྒྱུང་ནམ་ཐོས་ *dzhi gnan-pa rgyaŋ-nas thoŋ* his praises are heard far and wide; ཅེས་དེའི་སྒྲུབ་པ་བརྗོད་ཅིང་ *ces dehi gnan-pa brjod-ciñ* thus speaking praisingly of him; ཅེས་པའི་སྒྲུབ་པ་ལ་རྟེན་ནམ་ *ces-pahi gnan-pa-la rten-nas* relying on a rumour of this purport; ཅེས་སྒྲུབ་པ་དང་བྲགས་པ་ཚེན་པོ་བྱུང་ *ces gnan-pa dan grags-pa chen-po byuñ* so his praise and great fame arose; དེའི་སྒྲུབ་པ་ *dehi gnan-du* to his praise, or to his hearing. 2. adj. well-sounding, sweet to hear; སྒྲུབ་པར་སྒྲུབ་པ་ *gnan-par smra-ica* བྲིལ་བུ་ sweet expression, sweet and polite language; སྒྲུབ་པར་བྱེད་ *gnan-par byed* བྲིལ་ཀར་ that does pleasant things; སྒྲུབ་པའི་དཔེ་ཅན་ *gnan-pahi dpe-can* n. of a warbling bird, v. ཀ་ལ་པེང་ཀ་ *ka-la piñ-ka* (*Mñon.*). དགེ་སྲོང་དབྱུང་མ་རབ་ཏུ་སྒྲུབ་པ་ a monk having a well-sounding voice; ཚིག་སྒྲུབ་པར་ *tshig gnan-par* with pleasant words; སྒྲུབ་མཁྱེད་ *gnan-skad* melodious language. 3. vb. to praise, extol, glorify. 4. = ལོང་མ་ཚག་ *gor ma-chag* ལྷོང་ without interruption (*Lex.*).

མི་སྒྲུབ་པ་ *mi-gnan-pa* 1. discordant, grating; མཁྱེད་མི་སྒྲུབ་པ་ཟེར་བ་ *skad-ni mi-gnan-pa zer-wa* to utter discordant cries; (*Jä.*) 2. offensive, insulting: གང་ཞིག་བདག་ལ་རྩོད་ཅིང་མི་སྒྲུབ་པ་ཚོར་ *gañ-shig bdag-la rtsod-ciñ mi-gnan brjod* he who in a dispute says to me insulting words. མི་སྒྲུབ་པར་ཟེར་བ་དང་བྱེད་པ་ *mi-gnan-par*

zer-wa dan-du len-pa to put up with offensive remarks.

གདམ་སྒྲུབ་པ་ *gtam gnan-pa* 1. good joyful news, glad tidings; གདམ་སྒྲུབ་བྱེད་པ་ *gtam-gnan byed-pa* to bring glad tidings. 2. pleasing conversation (*Cs.*); = སྒྲུབ་བྲགས་ *gnan-grags*, v. བྲགས་ *grags*; སྒྲུབ་རྒྱུད་ *gnan-rgyud* = བཀའ་རྒྱུད་ *bkah-rgyud* oral instructions of lamas.

སྒྲུབ་བྲུབ་པ་ *gnan-phra shu-wa* to slander, to backbite.

སྒྲུབ་འཕྲིན་ *gnan-hphrin* 1. good tiding, gospel. 2. n. of a bird which lives very long (*Mñon.*).

སྒྲུབ་ཚིག་ *gnan-tshig* སཱམ་, སྒྲུབ་ཚིག་གི་དེག་བྱེད་ *gnan tshig-gi rig-byed* སཱམ་འཛེད་ the third *Veda* of the Hindus. སྒྲུབ་ཚིག་བྱུང་ *gnan-tshig byuñ* སཱམ་འཛེད་ grown out of the *Sāma-Veda*.

སྒྲུབ་བྱུང་ *gnan-shu* petition, memorial; སྒྲུབ་བྱུང་འབྲུལ་པ་ *gnan-shu hbul-wa* to present a petition.

སྒྲུབ་ཤལ་ *gnan-çal* the flap of the ear.

སྒྲུབ་གསན་འདེབས་པ་ *gnan-gsan hbebs-pa*, རམ་མཚན་ལ་ invitation; to invite, to call attention to.

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *gnan-srab* = ཉན་དང་ཚེ་བ་ *ñan-dag che-wa* credulous: རྗེའི་སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *rjeñi gnan-srab* the king's credulity (*Gyal. 2*).

སྒྲུབ་ལྷོང་བ་ *gnan-lhoñ-wa* to make dear.

སྒྲུབ་པ་ *gnab-pa* to smack with the lips (*Sch.*).

སྒྲུམ་པ་ *gnam-pa* 1. vb. to think, consider, imagine: བདག་ཅག་དེ་ཙམ་ཚེ་བཤང་སྒྲུམ་མོ་ we thought we should give up the jewels; འཇུག་དགོས་སྒྲུམ་ནམ་ *ña-leeb dgos-gñam-nas* thinking I should commit suicide; ཡོན་ཏན་དང་ལྡན་པར་སྒྲུམ་ལྟེ་ *yon-tan dan ldan-par gñam-gte* considering him to be possessed of talents. 2. sbst. thought, sense, mind, sensation: ཚམས་བྱུས་ན་སྒྲུམ་པ་ཡོང་གིན་གདའ་ *chos byas-na gñam-pa yofñ-gin qdah* we have thoughts of practising religion; འཇིགས་མོ་སྒྲུམ་པ་ཡོང་དེ་སྒྲུབ་ *hjigs-so gñam-pa yod*

speech of kindness or of love; མན་པའི་ཉིང་གསམ *phan-pahi sniin-gtam* useful admonition.

ཉིང་རྩལ་གཏེར *sniin-stobs gter* सलनिधि;=ཉིང་རྩལ་ལྡན་པ་ सलवान्, सलशालिन् intrepid, 'one whose heart is stored with 'courage' (*A. K. 1, 18*).

ཉིང་དུ་ཐུག་པ་ *sniin-du sdug-pa* or ཉིང་ཐུག་པ་ charming, handsome; ཉིང་དུ་འབབ་པ་=གཟུགས་མཛེས་པ་ *gzugs mdses-pa* very handsome person, charming (*Mñon.*); in *W.* liked, beloved, darling, favourite; ཉིང་ཐུག་ཞིག་འདུག *sniin-sdug shig-hdug* he is a general favourite; ཉིང་མ་ཐུག *snin ma-sdug* not handsome, not charming; acc. to *Jā.* bad people.

ཉིང་བཅོས་ཉིང་འཛོམ་ *sniin-bdöm* ornamental equipments of a riding horse, generally what is put on its breast (*Rtsii.*).

ཉིང་འདོད་པ་ *sniin hdod-pa* to wish, to desire, to long for; རྩལ་འདོད་པ་ *za-sniin hdod-pa* to long to eat, to be craving for food; འགྲོ་ཉིང་འདོད་པ་ ardently wishing to go.

ཉིང་ཐུག་ *sniin-sdug* a beloved one; a sweet-heart (*Nag. 29*).

ཉིང་ནད་ *snin-naḍ* 1.=ཉིང་ན་བ་ *snin na-wa* disease of the heart, but not often any physical disorder; heart-sickness; grief on account of injury suffered from others. 2. defined as སེམས་ལ་ནག་པོ་ལག་པ་ *sems-la nag po shag-pa* vindictiveness, to keep a grudge at heart: 'བྱ་ངན་སེམས་འབྲུགས་ཡི་མི་བདེ་ཞིང་གྲོ་ཚག་གཏེར་ཚག་ཞི་ཟང་དུག་པོས་ཉིང་ནད་རྐྱེད་ *mya-nan sems-hkhrugs yi mi-bdê shin lto-chag gnid-chag she-sdan drag-pos sniin-naḍ skyed.* *Snin-naḍ* is caused by fits of anger, sleeplessness, starvation, despair and mental derangement from troubles, etc. The disease is of seven kinds:—(1) ཉིང་ཚུ་ dropsy of the heart, (2) ཉིང་འཕྱིས་, (3) ཉིང་ལྡན་ཁ་ལེ་ནག་པོ་, (4) ཉིང་འཐེབས་, (5) ཉིང་ཚད་, (6) ཉིང་གཟེར་, (7) ཉིང་སྲིན་ (*Mñg. 34*).

ཉིང་པོ་ I: *snin-po*, सार, हृदय, गर्भ the pith, essence, heart; ཉིང་པོ་མ་ཡིན་པ་མེད་པར་གྱུར་ *snin-po ma-yin pa med-par gyur* अपगतफलम्, far from being useless; useful. རྩལ་གྱི་ཉིང་པོ་ *skad-kyi sniin-po* the substance of a speech; ཚས་གྱི་ཉིང་པོ་ *chos-kyi sniin-po* the essential part or purport of a work or the main substance of a doctrine; དོན་ཉིང་འབྲེན་པ་ *don-sniin hbyin-pa* to draw out a summary, the sum and substance (of a writing): 'སེམས་ཚན་བཅས་ཅད་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཉིང་པོ་ཚན་ཡིན་ན་ *semṣ-can thams-cad sañṣ-rgyas kyi sniin po can yin-na* if all living beings have the pith and essence of, i.e., partake of the nature of, Buddha; དེ་བཞིན་བཞུགས་པའི་ཉིང་པོ་ *de-bshin hcegs-pahi sniin-po* the spirit of Tathāgata; བྱང་ཆུབ་ཉིང་པོ་ *byañ-chub sniin-po*; the spirit of the *Bodhisattva*, i.e., Buddhahood. སྲོག་གི་ཉིང་པོ་འབུལ་པ་ *srog-gi sniin-po hbul-wa* to offer one's heart's blood, to pledge one's own life. The five chief essences or *snin-po* of food are:—ལྔ་ salt, འིང་རྩྭ་ fruits, ལྷ་རམ་ treacle, ཐུང་མོ་ honey, རྩམ་དམར་ red sesame (*Rtsii.*).

ཉིང་པོ་ II: 1. མེ་རྩྭ་ flower. 2. བརྒྱལ་ the thunder-bolt. 3. མཚལ་ལོ་, མོ་ཀི་ལོ་ a heap, a plough. 4. རྡོ་རྒྱུ་ལོ་ a kind of precious stone, sapphire.

ཉིང་པོ་མ་བྲིགས་པ་ *snin po mkhregs pa*=ཉིང་པོ་ལ་གཞི་ *snin pohi gshi* धरणी the earth, that holds everything, all substances.

ཉིང་རེ་རྗེ་ *snin re rje* pity; to be pitied: འདི་ནམས་ཉིང་རེ་རྗེ་ *hdi rnamṣ snin re rje* these people are indeed much to be pitied. As an adj. སེམས་ཚན་ཉིང་རེ་རྗེ་ *semṣ-can snin re rje* the poor creatures (*Jā.*); ཉིང་རེ་རྗེ་བའི་རྩྭ་ཚན་ the pitiable sinners.

ཉིང་པོ་ཚན་ *snin po can* हृदयात्, सारवत् substantial; also courageous.

for liquids, as well as for flour, grain and the like, as much as may be taken up by both hands placed together: ཇོ་བོ་འགྲོན་པུ་སྐུ་པ་གང་བསྐྱེས་ཏེ་ཕྱོད་ *jo-wos hgron-bu snim-pa gan hsnams-te byon* (A. 69) the lord carrying both hands full of cowries arrived.

སྐྱིམས *snims* = མཛེས་པ་ *mdses pa* beautiful, handsome (*Nag.* 29).

སྐྱིལ *snil* = རྩེལ་ *rñil*, རྩེ་མའི་ཕུང་པོ་ *snē mahi phuñ po* a bunch of ears of corn (*Nag.* 29).

སྐྱིལ་བ *snil-wa* or རྩེལ་བ་ *rñil-wa* pf. and fut. བསྐྱིལ་ *bsnñil* (cf. བཞེལ་བ་ *gnñil-wa*) 1. to push or throw down, to break down, to destroy (houses, rocks, etc.); བྱེ་མར་སྐྱིལ་བ་ *phye-mar snil-wa* to reduce to powder (*Sch.*) 2. ཕྱིར་སྐྱིལ་བ་ *phyir snil wa* to expel, banish, exile (*Sch.*) (from *Jä.*).

སྐྱུག་པ *snug-pa* also སྐྱུག་པ་ *smjug-pa*, pf. བསྐྱུགས་ *bsnugs*, fut. བསྐྱུག་ *bsnug* to dip in, to immerse (*Jä.*).

སྐྱུག་མ *snug-ma* more frq. སྐྱུག་མ་ *smjug-ma* reed, rush, bulrush.

སྐྱུག་པུ་ *snug-gu* reed-pen; སྐྱུག་པོ་ *snug bozo* wicker-work.

སྐྱུག་འཛོན་ *snug hdsin* lit. one holding the reed-pen, a writer. སྐྱུག་འཛོན་དབང་པོ་ *snug hdsin dwan po* a chief clerk in Tibet; རྩེ་ལེག་ཡི་ལེ་ལ་མཁས་པ་བ་ *one versed in writing*: དཔལ་ལྷན་བུ་མའི་འོང་ལུགས་ཡང་དག་པར་འཛོན་པ་སྐྱུག་འཛོན་དབང་པོ་གང་འོང་ལུང་དུ། *to the chief writer who is well versed in the art of writing which was introduced by the noble Thu-mi* (*Yig. k. 49*).

སྐྱུག་རུམ་ *Snug-rum* n. of a place in Tibet (*Loñ. 3*).

སྐྱུག་ཤིང་ *snug cñ* bamboo:

རྩུག་སེ་ *snug-si* dark yellow-colour; རྩུག་སེ་ *snug-si* broad-cloth of dark yellow colour (*Rtsii.*).

སྐྱུག་ས *snugs* duration, continuity, time (*Cs.*).

སྐྱུག་ས་ཚེན་ *snugs-chen* continual (*Nag.* 29); སྐྱུག་ས་མིང་ས་ལུན་ཚད་ *snugs-sriñs yun-tshad* protracted, lengthened out (*Jä.*).

སྐྱུག་ས་སྐྱུལ་ *snugs-sbrul* a species of lizard (*Sch.*).

+ སྐྱུག་ས་ལུ་ *snugs su* = ལུན་དུ་ in a long time.

སྐྱུག་ས་མིང་ *snugs-sriñ* རྒྱུ་ལུགས་ལྟར་ *lengthened or continual.*

སྐྱུང་ *snun* = སྐྱུན་ resp. for བད་ disease, illness, sickness: བཅོན་པའི་སྐྱུ་ལ་སྐྱུང་མི་མངའ་པམ་ *bsun pahi sku la snun mi mñah ham* your honour I suppose is not unwell?

སྐྱུང་བ་ *snun-wa* I: vb., pf. བསྐྱུངས་ *bsnuns*, fut. བསྐྱུང་ *bsnun* 1. to make less, to reduce, to diminish; acc. to *Sch.* to disparage. 2. to be ill, sick, indisposed; ཐུགས་སྐྱུང་བའི་མི་ *people that are disagreeable, annoying to others* (*Jä.*).

སྐྱུང་བ་ II: subst. the state of being ill; illness, indisposition.

སྐྱུང་བུ་ *snun bu* awl, pricker, punch.

Syn. རྩེ་རོ་ *rtse rno*; ཀོ་བ་འབེགས་ཕྱེད་ *ko wa hbig byed* (*Mñon.*).

སྐྱུང་གཞི་ *snun gshi* = བད་གཞི་ 1. illness, disease. 2. བསྐྱུང་བ་ལྟུག་ཕྱེད་པ་ *banishment*; to expel, eject.

སྐྱུན་ *snun* རེག་ illness, disease, sickness: སྐྱུ་ལ་སྐྱུན་གྱིས་བཟུང་ *sku la snun gyis bsun* he was taken ill. Acc. to *Jä.* སྐྱུན་འདྲི་བ་ *snun dri-wa* or སྐྱུན་གསོལ་བ་ *snun gsol-wa* are expressions of inquiry after a person's health. བརྩི་ཐུབ་ *na-dri shu-wa* or སྐྱུན་འདྲི་ཐུབ་ *snun-dri shu-wa* to wait on, to pay one's respects (*Jä.*).

ལྷན་དང་མལ་པ་ *sn̄un dbaŋs-pa* 瘡aram cured from a disease, recovered from an illness, convalescent.

Syn. ལྷན་མང་མལ་པ་ *naḍ saŋs-pa*; ལྷན་གསོམ་པ་ *naḍ gos pa*; ལྷན་གྱིས་བཏང་བ་ *naḍ kyis btañ wa*; ལྷན་ལས་གྲོལ་བ་ *naḍ las grol wa*; ལྷན་ལས་ཐང་བ་ *naḥ las thar wa* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *sn̄un-pa* 1. pf. and fut. བལྷན་ *bḥsn̄un* to be ill, to labour under a disease. 2. = ལྷན་པ་ *naḍ pa*, ལྷན་ལོག་པ་ *naḍ phog pa*, རྣམས་མ་བའི་བ་ *n̄ams ma bde wa*, འདུ་བ་འབྲུགས་པ་ *bdu wa khrugs pa*, ཁྲམས་མ་བའི་བ་ *kyams ma bde wa*.

ལྷན་མེད་ *sn̄un med* free from illness.

+ ལྷན་མིད་ *sn̄un rmed* (ལྷན་ illness, མིད་ *rmed* = དྲི་བ་ *dri-wa*) to inquire, to inquire after one's health: ཇོ་པོ་ལ་ལྷན་མིད་ *jo bo la sn̄un rmed*, འདི་ལྷན་མེད་དེ་ (*A. 75*) thus inquiring if the lord was well.

ལྷོ་མ་ *sn̄e-ma* = ལྷོ་མ་ or རྩོག་པ་ བཟུར་གྱི་, བཟུར་གྱི་ 1. ears of corn. 2. འབྲུའི་རྩོག་པ་ *hbruhi dog-pa* corn forming ears (v. ལྷོ་མ་པ་ *ljañ pa*).

ལྷོ་དཀར་ *sn̄e dkar* diseased ears of corn; ལྷོ་མ་གོ་ *sn̄e ngo* ལྷོ་མ་ *sn̄e ma* oars of corn.

ལྷོ་ཐང་ *Sn̄e-thañ*, also written མཉེས་ཐང་ *mñes thañ*, n. of a village situated about ten miles S.W. of Lhasa city. It was at Nethang that the celebrated Atis'a spent his last days and died.

ལྷོ་ཐང་གླིང་ག་ *Sn̄e-thañ glin-ga* the large grove in neighbourhood of the monastery where Atis'a resided. It contains the chorten or chait where his remains were interred.

ལྷོ་མདོ་ *Sn̄e-mdo* n. of a village in Tibet (*Deb. 43*).

ལྷོ་ཕུ་ *Sn̄e-phu* n. of a small town in Tibet.

ལྷོ་འབྲེང་ *Sn̄e-lphreñ* n. of a large grove in Tibet (*Rtsii.*).

ལྷོ་འཕལ་ *sn̄e hbol* = རུས་འཕལ་ pillow or cushion to rest the head upon (*Nag. 29*).

ལྷོ་མ་མེག་ཅན་ *sn̄e-ma mig-can* ears of corn which have just got or formed grains. ད་གྲིའི་ལྷོ་མ་མེག་ཅོན་ now the ears of wheat have got grains.

ལྷོ་མ་ལུས་ལྷེབས་ *sn̄e-ma lus-leebs* ཀར་ལྷན་ the tree *Pongamia glabra*, used medicinally (*Mñon.*).

ལྷོ་མོ་ *Sn̄e-mo* n. of a district situated between Ü and Tsang (*Rtsii.*).

ལྷོ་མོ་འབྲང་ཇོང་ *Sn̄e-mo Hphrañ-rdsoñ* n. of a fort situated on a precipice in *Sn̄e-mo* (*Rtsii.*).

ལྷོ་མའི་ཕུང་པོ་ *sn̄e-mahi phuñ-po* བཟུར་གྱི་ a bunch formed of ears of corn.

ལྷོ་གས་ *sn̄egs* straight or stretched out (*Jä.*): ལག་པ་ལས་ལྷོ་གས་ *lag pas sn̄egs* with the hand stretched out.

ལྷོ་གས་པ་ *sn̄egs-pa* pf. བལྷོ་གས་པ་ *bḥsn̄egs pa* fut. བལྷོ་ག *bḥsn̄eg imp.* ལྷོ་གས་ *sn̄ogs* 1. c. accus. to hasten or run after, to pursue; frq. also with ཇེས་དམ་ *rjes nas*, ཇེས་སུ་ *rjes su*, ཇེས་བཞེན་དུ་ *rjes bshin-du*, ཕྱི་བཞེན་དུ་ *phyi bshin-du*. རང་འབྲོ་མ་ལྷོ་གས་ *rañ hgro sa sn̄ogs* hasten towards your destination; བལྷོ་ག་ཏུ་འདྲོང་བ་ *bḥsn̄eg tu hdoñ pa* or ལྷོ་གས་སུ་འདྲོང་བ་ *sn̄egs su hdoñ wa* to walk hastily, to make haste or speed (*Jä.*). 2. to overtake; ལྷོ་གས་ཏུ་མ་ཕམ་ལས་ *sn̄eg ma nus-pas* not being able to reach. 3. c. dat. to hasten (to some place) ལྷོ་གས་ལ་ལྷོ་ག *ltaḍ-mo la sn̄eg* hasten to the play; ལག་ནས་ལ་ལྷོ་ག *nam la sn̄eg* hastening up to heaven (as a flame). 4. to strive or struggle for, to aspire to; ལྷོ་ག་ལ་ *nr la sn̄eg* to aspire to riches; ཇེ་ཇེན་ལ་ལྷོ་ག *gde chen la sn̄eg* to aspire to the increase of territory; ལྷོ་ག་ལ་མཁའ་ལྷོ་ག *shin khamḥ bzañ la sn̄eg* to aspire to the region of eternal bliss. ལྷོ་ག་མ་ *sn̄eg-ma* a pursuer (from *Jä.*).

nān-pa to serve as directed, as prescribed (*Mñon.*). 1. to approach, to come near, c. dat. also ལུང་དུ *druñ du*, ཁོ་པོའི་ལུང་དུ་བསྐྱེན་ཅིག *kho-wohi druñ-du bsñen-cig* come to me; ལོ་ལ་ལ་རེ་ལོར་གླེང་འཛེལ་ལ་བསྐྱེན་པ་ལྟར་ as with every step we come nearer to our death; to join, to stick to a person. 2. མཚན, སེལ, འཕྲིན་ལེན་ to propitiate a deity, to soothe or satisfy him. 3. to accept, to receive, admit; ལི་དམ་ལྷ་ལི་བསྐྱེན་པ་བཅད་ *yi-dam lha-yi bsñen-pa btañ* ejaculated many mantras of his tutelary deity.

བསྐྱེན་བཀུར་ I: *bsñen-bkur*, བཤམས་པ་ *bsñags-pa* འཕྲིན་ལེན་, འཕམས་པ་, འཕམ་པ་, ལྷ་སྐྱེད་པ་, ལྷ་སྐྱེད་པ་, ལྷ་སྐྱེད་པ་, ལྷ་སྐྱེད་པ་ reverence, veneration, respect; བསྐྱེན་བཀུར་བྱེད་པ་ *bsñan bkur byed-pa* to pay one's respect, esp. to the priesthood by various services.

བསྐྱེན་བཀུར་ II: དམ་པ་ལྷ་སྐྱེད་པ་ *shabs-tog shus-pa* to worship, to do religious service. དགོ་འདུན་ལ་བསྐྱེན་བཀུར་བྱས་ *dge-hdun la bsñen-bkur shus* (*Nag. 30*) venerated the clergy; also asked permission of the clergy to do some religious service.

བསྐྱེན་བཀུར་གནས་ *bsñen bkur gnas* དམ་པ་ལྷ་སྐྱེད་པ་ worthy of worship, veneration, adoration.

བསྐྱེན་བསྐྱེད་ *bsñen bsgrub* སེལ་སྐྱེད་པ་; = ལས་ལྷ་སྐྱེད་པ་ *gsuñ-bsñen* service and worship.

བསྐྱེན་གནས་ *bsñen gnas* འཕམ་པ་, འཕམ་པ་ fast- ing, also one who fasts (as a religious duty).

བསྐྱེན་གནས་སྐྱེད་པ་ *bsñen-gnas sruñ-pa* to observe fasting as a religious duty, abstinence; to fast, to abstain from food.

བསྐྱེན་པར་དགའ་བ་ *bñen-par dkah-wa* hard to propitiate.

བསྐྱེན་པར་རྫོགས་པ་ *bsñen par rdsogs pa* འཕམ་པ་ མཚན་ལེན་ to be ordained, consecrated.

བསྐྱེན་བསྐྱེད་ *bsñeh bsgrub* = རྟེ་རིང་ *ñe riñ*.

✚ བསྐྱེམས་ *bsñems* = རྩལ་ཆེ་བ་ *ñā-rgyal che-wa* གཞོན་, དཔོན་ very proud, great pride,

haughtiness; རྩལ་ཆེ་བ་བསྐྱེམས་ *tshañs-par bsñems* (*Situ. 75*).

བསྐྱེར་བ་ *bsñer-wa* to make grimaces or gesticulations (*Cs.*).

བསྐྱེར་མ་ *bsñer-ma* wrinkles; ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་དཔལ་བ་ མོགས་ཀྱི་བསྐྱེར་ *qdoñ-gi dpral-wa sog-skyi bsñer* wrinkles of the forehead, or of the cheeks, etc. (*Nag. 30*).

✚ བསྐྱེལ་བ་ *bsñel-wa* resp. of བརྗེད་ *brjed* to forget; ལྷ་སྐྱེད་མི་བསྐྱེལ་བར་ *thugs mi-bsñel-war* not forgetting, not forgetful; བསྐྱེལ་མེད་ *bsñel med* not forgetting, not minding; ལྷ་སྐྱེད་མི་སྐྱོ་མི་ བསྐྱེལ་དང་རང་ལུལ་ལགས་པས་འཕྲོན་པ་ལྟ་ (*Nag. 30*) ལྷ་སྐྱེལ་གསེང་བ་ *bsñel-gso-wa* to remind, to put one in mind of a thing.

བསྐྱེལ་བ་མེད་པ་ *bsñel-wa med-pa* མེད་པ་ མེད་པ་ there is no oblivion; or མེད་པ་ མེད་པ་ there is no gladness. བསྐྱེལ་བའི་བརྗེད་པ་ forgetfulness.

བསྐྱེགས་ *bsñogs* = དམ་པ་མེད་པ་ *dbañs po med pa* not clear, not sparkling; ལྷ་སྐྱེགས་ *chu-bsñogs* turbid, dirty water (*Situ. 75*).

བསྐྱོད་པ་ *bsñod-pa* to give to one another: ལྷ་སྐྱེད་ཀྱི་སྐྱེད་པ་ལ་བསྐྱོད་ *spags-gi sgyu-gañ zas-bsñod* (*Nag. 3*).

བསྐྱོན་ཅན་ *bsñon-can* = མི་སྐྱོད་པ་ *mi srid pa*, ལེན་པ་ བསྐྱོན་ཅན་ *gshan-la bsñon-to* (*Situ. 75*).

བསྐྱོན་ཅོལ་ *bsñon-tol* = བསྐྱོན་ཅན་ *bsñon-can* 10).

བསྐྱོན་དོར་ *bsñon-dor* = བསྐྱོན་ཅན་ *bsñon-can* (*Nag. 30*).

བསྐྱོན་མེད་ *bsñon-med* untrue or false: ལྷ་སྐྱེད་ལྷ་སྐྱེད་མེད་ཅི་ལོན་ལ་ *sbugs-hbyar bsñon-med ci yin la* (*D. çel. 7*).

བསྐྱོར་བ་ *bsñor-wa* to sort, sift, divide: ལྷ་སྐྱེད་ལྷ་སྐྱེད་ལྷ་སྐྱེད་ལྷ་སྐྱེད་ *nas-sogs lag-pas mar bsñor* separates the butter from the barley, etc., with his hands (*Nag. 30*).

5

5 ta I: is the ninth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the Sanskrit letter त; it has practically the pronunciation of an English t.

5 II: 1. as a num. fig. it represents 9. 2. in Budh.: (a) 5་ཤེས་པ་ནི་ཚམས་ལམ་མ་ཅད་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་
ta sheṣ-pa ni choṣ thams-caḍ-kyi ṣgo-ṣtc the letter called 5 is a door of admission to all things (Bum. ༧ 283); (b) 5་ནི་མ་རྒྱལ་མེད་པའི་ལྷོ་
བརྗེས་པ་མེད་པམ་ལམ་མ་ཅད་ཀྱི་ལྷོ་ ta-ni tha-ṣñad med-pahi ṣgo, brjod-pa med-paṣ thams-caḍ grol, 5 is a symbol of that which is free from grammatical rules or pedantry; without being uttered it liberates all (K. g. ༧ 42).

5ཤེ ta-ṣde तवर्ग the four letters classed under 5, viz., 5, १, ५, ३.

5ཡིག ta-yig तकार the letter 5.

5ཀརི ta ka-ri (Hindi) scales for weighing (in Ld.) (Jā.).

5ཀུ Ta-ku in W. 1. n. of a place and fort in N. China. 2. stick with a hook; a hooked-cane; a crutch. 3. crooked, contracted, crippled (Jā.).

‡5ཀར ta-gar तगर n. of a flower; also of a city in ancient India.

5ཀིར ta-gir in W. bread; esp. the flat bread-cakes of India (Jā.).

5ཇ ta-ja a kind of Chinese tea imported into Tibet (Ktsu.).

5པག ta-bag, in W. 5པག tha-bag, in Tsang a plate; 5པག་སྐོར་སྐོར ta-bag ṣkor-ṣkor a soup plate, a round deep plate (Jā.).

5པེར ta-ber in W. a fence of boards or laths (Jā.).

‡5མུ་ལ ta-mā la तमाल, सिन्धुवार n. of tree with a very dark bark and white blossoms, *Xanthochymus pictorius*; also the small tree *Vitex negundo*.

Syn. 5བང་པོའི་མང་ dcañ-poḥi chañ; 3ག་པོ་ཕུང་པོ་ nag-po phuñ-po; 3ུན་པ་འཛིན་ mun-pa ḥdsin; 3ཚོ་ཅན་ mtsho-can; 5བང་པོ་ཅན་ dcañ-po can; 3ཚོ་མཚོག་ mtsho-mchog (Mñon.).

5མ་ལའི་ལོ་མ ta-ma-lahi lo-ma तमालपत्र lit. the leaf of Tamāla tree, acc. to Lex. with flowers supposed to be very acceptable to gods as offerings from their devotees (Bum. ༧ 17). 5མའི་བུད་ ta-mahi ḥcuḍ or 5མ་ལའི་བུད་ ta-ma-lahi ḥcuḍ तमालरस the juice or elixir extracted from the fruit of Tamāla.

‡5ཟེག Ta-zig for 3ག་གཟེག stag-gzig Persia, i.e., the country of the Tajik people.

5ཟུང་ to-zuñ सुचिचिन्द a flower.

5ཡས ta-yaṣ नेल a number in Buddhist astrology.

*5ར་རྒྱལ་ Ta-ra nā-tha तारानाथ n. of one of the historiographers of Tibet whose 3ལ་རྒྱལ་ཚམས་འབྱུང་ “Rise of Indian Buddhism” has been translated into German. He

མི་ཐུབ་པ་རྒྱར just as the fish called the *Tibyi* liking to see light or rays does not sink below (*K. my.* F 357).

‡ ཏི་མུ་ས་ *ti-mu-sa* n. of a plant (prob. *Benincasa cerifera*): ཏི་མུ་ས་ལེས་འབྲུག་བ་གཙོད་པར་བྱེད་ *ti-mu-sa-yis hkhru-wa gcod-par byed* the plant *Timusa* (used medicinally) stops diarrhoea.

✚ ཏི་ཙ་ *ti-tsa* 1. a mineral drug; ཏི་ཙ་དཀར་པོའི་དུད་པས་མེག་ལ་ཡན་ *ti-tsa dkar-pohi dud-pas mig-la phan* the smoke of white *Ti-tsa* is useful for the eyes. 2. (acc. to *Sch.* = ཏུ་ཚ་ *tu-tsha*) an anvil.

ཏི་རྩེ་ *Ti-rtse* or ཏི་ཤེ་ *Ti-se* n. of a three-peaked mountain (fabulously described in Buddhist works) lying north of the Himalayas near Manasarowar lake. Beyond its northern flanks is the residence of Virudhaka the guardian king of the West. ཏི་རྩེ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་དཔག་ཚད་ལྔ་བརྒྱ་པ་གངས་ཅན་རིའི་བྱང་པོས་ནས་རིང་དུ་འདས་པ་ན་ཡོད། the mountain called *Ti-rtse* five hundred *yojana* long is situated at a distance from and on the north of the Himavat mountains (*K. d.* ༢ 287). Under the name *གངས་ཏི་ཤེ* there is a long account in *Milaraspa's Gurbum* of a contest between a Bon priest and the author for jurisdiction over the mountain. In modern days *Tise* or *Kailas* is still an object of pilgrimage; and four monasteries stand on its flanks. During the past 100 years only two Europeans have reached the neighbourhood of this famous mountain; Moorcroft in 1812, and Lieut. Strachey in 1846. Its height in the main peak is about 22,300 ft. above sea-level.

ཏི་ཚ་ *ti-tsha* 1. same as ཏི་ཙ་, of which there seem to be two kinds, the white and the yellow: ཏི་ཚ་མེད་པོས་སྐྲུབ་ལེག་ལ་ཡན་ (*Mñg.*)

the yellow *titsha* absorbs sores and cures eye disease. 2. a musical instrument, constructed of metal (*Sch.*).

ཏི་རུག་ *ti-rug* the Indian rupee (in Sikk.).

‡ ཏི་ལ་ *ti-la* तिल *sesamum*.

‡ ཏི་ལ་ཀ་རུ་མ་ *Ti-la-ka nā-tha* त्रिलोकनाथ n. of a Brahmanical sanctuary of Mahādeva near Nāhri.

‡ ཏི་ལོ་པ་ *Ti lo-pa* or ཏི་ལྷེ་པ་ *Til-li-pa* त्रिलोचन n. of an Indian Buddhist sage born in Chittagong, East Bengal, in the beginning of the 10th century A.D. His religious name was *Prajñā bhadra* (in Tib. *ཅེས་རལ་འཇམ་པོ་*). He was called *Tillipa* or *Tilopa* by the Tibetans, on account of his having done the work of thrashing *sesamum* for oil. ལྷ་གར་གྱི་གྲུབ་ཐོབ་ཚེན་པོ་, བོད་པས་ཏི་ལོ་པ་ཟེར་, ཏི་ལ་བརྒྱར་གྱི་བ་མཚན་པས་ཏི་ལྷེ་པར་གྲགས་, མཚན་དངོས་ལྷ་རྩེ་རྩེ་ཞེས་རབ་བཟང་པོ་, འད་ལྷོགས་བང་ག་ལའི་ཚེ་རྩེ་ཞེས་བྱ་བའི་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་བྲས་ཟེའི་རིགས་ལུ་འབྲུངས་ཤིང་། (*K. dun.* 31).

ཏིག་ *tig* 1. a fluid measure, five ཚྱོགས་ལྔ་ *skyogs* or five *dkar-tshad* make one *tig* (*Rtsii.*). ཏིག་གང་ *tig-gan* one *tig* measure. 2. in Sikk. the great hornet (*Jā.*). 3. to be sure; ཡང་ཏིག་ really, in fact, surely.

‡ ཏིག་ཏ་ *tig-ta* तिक्तक, किरात-तिक्त, चिर-तिक्त 1. the stalks of a bitter plant *Gentiana chiretta* growing in the Himalayas, largely used as an antidote against fever and liver complaints: ལྷ་ཏིག་བོད་ཏིག་ལལ་ཏིག་གསུམ་, ཏིག་ཏ་རྣམ་པ་གསུམ་ཞེས་བྱ་, ཏིག་ཏས་མཐུན་པའི་ཚ་བ་མ་ལུས་སེལ་ (*Mñ.*) there are three species of *chiretta*, Indian *tigta*, Tibetan *tigta*, and Nepal *tigta*; it cures all kinds of bilious fever. 2. n. of several trees and plants, viz., *Trichosanthes disica*, *Agathotes chirayta*, *Terminalia catappa*, the last growing in Tibet.

རྟིག་པོ་ *tig-po* = བརྟན་པོ་ or བོ་རྩོད་པ་ steady, useful: ཁོ་པོ་ལ་མེད་ཀྱི་རྟིག་པོ་མི་བརྟན་པ་མ་ having not got an intelligent steady man (*A. 123*).

རྟིག་མེན་ *tig-men* (in *Ld.* རྟིག་རྩེ) ribands wound round the felt gaiters that cover the lower part of the legs (*Jü.*).

རྟིག་ཚ་ *tig-tsha* = རྟི་ཚ་ *ti-tsa*.

རྟིང་ *tiñ* or ཡོན་ཆམ་གྱི་རྟིང་ *yon chab-kyi tiñ*
1. cups made of silver, bell-metal, brass, or copper to hold oblation water which are placed before the images of deities in Buddhist chapels. 2. the sound of metal. 3. ི་མ་ a note of cadence introductory to a song, etc. རྩོད་པོ་ལ་ལུ་འཇུག་རྟིང་གིས་མཛེད་ནས་ a repellent smile of the Jo-bo having been signified by the sound of a *ting*.

རྟིང་ཇེ་འཇོན་ *tiñ-ñe-hdsin* སྐབས་མཛེད་, རྩམས་ལེན་ acc. to *Was.* སྐབས་མཛེད་, intense contemplation, profound meditation, perfect absorption of thought into the object of meditation. (cf. བསམ་གཏན་ བྱུང་, and རྩོམ་པ་ འཇུག་) རྟིང་ཇེ་འཇོན་ རྩེད་པ་ = རྟིང་ཇེ་འཇོན་དུ་འཇུག་པ་ to be absorbed in deep and devout meditation; རྟིང་ཇེ་འཇོན་འཇུག་པ་ *tiñ-ñe-hdsin hkhruñg* devout meditation took place; also meton. the faculty, the power of meditating (*Jü.*).

རྟིང་ཇེ་འཇོན་གྱི་དབྱེ་ལོ་ལོ་ *tiñ ñe-hdsin-gyi dkyil-khor* སྐབས་མཛེད་ལོ་ལོ་ the mystic circle which is described on the place one occupies when meditating; a circle of meditation.

རྟིང་ཇེ་འཇོན་གྱི་རྩམ་པོ་ *tiñ ñe-hdsin-gyi rgyal-po* སྐབས་མཛེད་པོ་ n. of a Mahāyāna Sūtra contained in the Kahgyur, *Mdo* section, marked *ta-pa*.

རྟིང་ཇེ་འཇོན་གྱི་རྩམ་པོ་ལ་ *tiñ ñe-hdsin-gyi sas-kyis hsho-wa* living on the food of contemplation: བསམ་པ་མང་པོའི་བད་དུ་རྟིང་ཇེ་འཇོན་གྱི་རྩམ་པོ་

རྩམ་པོ་ལ་ཚོ་རྟིང་གིས་པ་བ་ཏུ་གི་བས་ཅེ་ལ་མི་ཚགས་པར་བདེ་བར་གནས་སོ། ho being happily not attached to anything, the mind being at peace by tasting the food of contemplation during great periods of time (*K. d. É 362*).

རྟིང་ཇེ་འཇོན་དབྱེ་ *tiñ ñe-hdsin dgu* the nine meditations of a *Bodhisattva*, are:—(1) རྩམས་མཛེད་དུ་གྲུབ་ཏུ་འཇུག་པ་ complete coming forth of jewels; (2) རྩམས་མཛེད་གྲུབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ well-established; (3) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ unagitated; (4) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ not liable to return; (5) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ abode or mine of jewels; (6) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ brilliance like sunshine; (7) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ successful in effecting all objects; (8) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ light of knowledge; (9) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ meditation attained in presence of the future Buddha.

རྟིང་ཇེ་འཇོན་གྱི་སྐབས་མཛེད་ *tiñ-ñe-hdsin rnam-gsum* the three kinds of རྟིང་ཇེ་འཇོན་ acc. to Bon rules are:—(1) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་; (2) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ རྟིང་ཇེ་འཇོན་ལ་མི་ཚགས་པ་; (3) རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ རྟིང་ཇེ་འཇོན་ལ་མི་ཚགས་པ་ རྩམས་མཛེད་ལ་མི་ཚགས་པ་ (*D.R.*).

རྟིང་རྟིང་ *tiñ-rjiñ* a n. given to several species of shrew in Sikkim.

རྟིང་རྟི་ལིང་ *tiñ-ti liñ* acc. to *Jü.* a snipe (*Ld.*).

རྟིང་རྟིང་ *tiñ-tiñ* 1. is an auxiliary (རྟིང་གི་མི་ཚགས་པ་) to another word to intensify its meaning (རྩམ་པོ་ལ་མི་ཚགས་པ་ to emphasize it); རྟིང་རྟིང་ *nag tiñ-tiñ* intensely black, jet black. 2. acc. to *Jü.* clean, well-swept (*Ld.*; *Ts.*).

རྟིང་རྟིང་མ་ *tiñ-tiñ-ma* n. of a small bird: རྟིང་རྟིང་མ་འདྲ་རྟིང་རྟིང་མ་འདྲའི་བུ་གཉིས་འདུག་པ་། there were two small birds, one called *mchu-rin-ma* (the long-beak) and another *tiñ-tiñ-ma*.

ཉིང་ཉིང་གས། *tiñ tiñ-gag* or ཉིང་གས། 1. a kind of cymbal. 2. little bell moved by the wind (*Sch.*).

+ ཉིང་ཉུག *tiñ-tu ka* = རིང་ཞིག་གི་མིང་ a tree, prob. the tamarind (*K. ko.* ༧ 3).

‡ ཉིང་དུག *tiñ-du ka* तिन्दुकः n. of one of two trees *Diospyros embryopteris* or *Diospyros glutinosa*; a *Karsa* is said to = the weight of the Tinduka fruit.

ཉིབ་རིལ *tib-riḥ* resp. གསོལ་ཉིབ་ in *W.* = tea-pot; རང་མ་ཉིབ་ copper tea-pot; རོ་ཉིབ་ an earthen tea-pot (*Jü.*).

ཉིམ་པི *tim-pi* goat's leather, kid-leather from India, dyed green or blue (*Jü.*).

ཉིམ་པི་ཅ *tim-bi ca* horse imported into Tibet from India.

ཉིམ་བི *tim-bi* (*Ts.*) funnel.

‡ ཉིར་རུ་ཉ *Tir-hu-tr* modern Tirhut : ལུལ་ཡང་མ་པ་ཅན་ནམ་གང་ཕྱོགས་སུ་མེ་རིང་པ་ན་ཉིར་རུ་ཉ་ཅེར་བའི་ ལུལ་ཡོད་ at not long distance from Yang-pachan towards the east is the country called Tirhufa (*Dsam.*).

‡ ཉིལ་ *til* तिल sesamum; ཉིལ་དཀར་ *til-dkar* white sesamum; ཉིལ་ནག་ *til-nag* black sesamum; ཉིལ་གྱི་ཕྱུ་ *til-gyi* phye powdered sesamum; ཉིལ་སྐྱིག་མམ་ *til snigs-ma* mixed sesamum; a so an inferior quality of sesamum; ཉིལ་བདུངས་ *til-brduḥ* s तिलनुद thrashed or beaten sesamum [also a sesamum-grinder] *S.*

ཉིལ་མར་ *til-mar* तैल sesame oil, seed-oil.

ཉིལ་མེར་ཅན་ *til ser-can* उरण, पिच्छा, मृष्टि n. of a medicine; the plant *Cassia alata* or *Cardiospermum halicacabum* (*Mhon.*).

ཉུ *tu* 1. num. fig. 68. 2. an affix denoting the terminative case, generally used to express direction to, as represented by the English "into" or "unto;" it is joined to the final consonants ཀ, ཏ, and བ, as in རོག་ཉུ *thog-tu*; མཇུག་ཉུ *mjug-tu*; རྒྱལ་ཉུ *rgyab-tu*; གསེབ་ཉུ *gseb-tu*; also after what is called དངག་ *da-drag* as in the words:— ལུན་ཉུ *kund-tu*; ཡ་རོལ་ཉུ *pha rold-tu*; མར་ཉུ *thard-tu*, cf. དུ *du*, རུ *ru*, སུ *su*.

‡ ཉུ་རུ་ཀ *tu-ru-ka* तुर्क the Turks, sometimes used historically as a general term for Mahomedans.

ཉུ་ཅ *tu-tsa*, v. ཉི་ཅ *ti-tsa*.

ཉུག་གིས་ *tug-gis* suddenly; as if by surprise : རགས་ཅེལ་གྲིང་ལ་ལམ་དུ་ཉུག་གིས་འགྲན་ I suddenly met him on the way to the forest land (*D.R.*).

ཉུག་རིང་ *tug-riñ* or ཉུག་ཚུམ་ *dug-chum* prob. = ཉུག་ཅེམ་ *tug-chem* (*Cs.*) noise of a wooden rattle; also of the trotting of horses heard in the distance (*Sch.*).

ཉུབ་ཉུག་ *tub-tug* either, or : whether I be able (to do it) or not (*Lex.* and *Sch.*).

ཉུར་ཚུང་ *tur-chuñ* hardly any, nothing definite, little clearly : རེམས་ལ་རེ་རྟགས་ཉུར་ཚུང་ཡོད་ *sens-la re-dogs tur-chuñ yod* in his mind he entertained hardly any hope or fear (*D.R.*).

‡ ཉུར་ཉུར་ *tur-tur* लरा 1. quickly, with haste, swiftly : ཉུར་ཉུར་བྱེད་པ་ *tur-tur byed-pa* = ལས་ལྷུང་དུ་བྱེད་པ་ *las myur-du byed-pa* to do work quickly (*Mhon.*). 2. also defined as ལྗང་བ་ལ་དཀར་ཤེད་མས་ བླ་གར་བལ་ appearing white spotted or red-spotted (to the mind or in vision).

རྟོ་རྟོ་ཡིང་ཡིང་ *to-to liñ-liñ W.* an adverb denoting a swinging motion (*Jä.*)

རྟོག *tog* རྟོག, རྟོགས, པདྨ, ལཱཱམ the top of anything, a top ornament; esp. the button on the cap of the Tibetan and Chinese dignitaries, as a mark of distinction; རྟོག་དཀར་ *tog-dkar* རྟོག་ཟེང་རྟོག་ the name by which Gautama Buddha was known in the Tusita heaven before his last incarnation. རྟོག་མཚན་གྱི་རྟོག་ *rgyal-mtshan-gyi tog* the top-point of a banner; ལྷ་མོའི་རྟོག་ *shba-mohi tog* the point of a helmet or Chinese cap. In medical works རྟོག་ *tog* signifies རྟོང་ཁུ་ or རྟོང་པོ་ essence, pith. མཛུང་རྟོག་ the point of a spear. ལྟམ་རྟོག་ = now, at present (in *Ld.*) (*Jä.*)

རྟོག་གེ་ *tog-ge* (འབྲུ་ཤོར་སྟོང་) wicker work vessel for grain, རོ་ཀ་ནི་ *to-ka ni* टोकनी (*Mñon.*)

རྟོག་སྒྲི་ *tog-sgra* or རྟོག་རྟོག་སྒྲི་ any cracking or snapping sound.

རྟོག་ཚན་ *tog-can* स्तम्भ a pillar with a capital.

རྟོག་ཉིལ་ *tog-til* a bump or swelling from a knock on the head (*Jä.*)

རྟོག་ཙོ་ *tog-tse* (also called འཛོང་ or མ་ཚོ་ཕྱེད་ གྱེ་འཛོང་) खनित्र hoe, mattock; རྟོག་ལྷུགས་ *tog-leags* the iron of the hoe. རྟོག་ཙོ་པོ་ཚོ་པོ་ *tog-tse brkos-po* कौदलिक, कौदलिक one who digs soil with a hoe.

རྟོག་ཙོ་འཚོ་བ་ *tog-tse htsho-wa* one who lives by hoeing.

རྟོག་ལུ་ *tog-yu* the handle of a hoe.

རྟོང་རྟོང་ཕྱེད་པ་ *toñ-toñ byed-pa* to perforate; also to produce a whirling noise with a whip.

རྟོབ་ཅི་ *tob-chi*, more properly རོབ་ཅི་ *thob-ci*, a button.

རྟོབ་རྟོབ་སྒྲུབ་ *tob-tob smra-wa* to talk confusedly (*Sch.*)

རྟོལ་ལོ་ *tohu-lo* the polecat.

རྟོལ་བ་ *tol-wa* 1. to arrive at, to reach : རྟོལ་མེད་སྒྲིབས་ཀྱི་མེད་ he did not arrive and is not coming. རྟོལ་ལོ་ v. རྟོལ་ལོ་ = ཡེབས་མོ་ arrived : རྣམ་ཐུན་ཅིག་ལ་དཀར་ཐུབ་གྱི་ནགས་སྤུ་མཚོད་རྟོན་རྣམ་དག་གི་བྱང་དུ་རྟོལ་ལོ་ (*Yig*) in one watch of the night he arrived at *Chorten rnam-dag* (the *Chaitya* of purity) in the forest of *Dkah-thub* (i.e., Nirvana). *Sch.* quotes རྟོལ་གཙོད་པ་ = རྟོལ་གཙོད་པ་.

རྟོ་ *tra* (ཐག་ *srag*) मकंद an ape.

རྟོམ་པ་ *tram-pa* 1. hard, tough, stiff : ག་རྟོམ་ tough meat; རྩམ་རྟོམ་ hard bone; ཚ་རྟོམ་ *rtsa-tram* tough muscle. 2. acc. to *Jä.* རྟོམ་དཀར་ *tram-dkar*, རྟོམ་ནག་ *tram-nag* are different species of gout.

རྟོ་ *tri* = གཟུགས་ཅན་ *gzugs-can* शरीरि possessing form or body, anything that has form, a living being (mystic) (*K. gu. p. 179*).

རྟོ་ཀེད་ *tri-keḍ* तिगेद *ti-keḍ*.

རྟོ་པ་ཏི་ *tri-pa ti* = ལུ་བ་ *shu-wa* a prayer, a petition (mystic) (*K. gu. p. 26*).

རྟོ་ཕུ་རི་ *tri pu-ri*, རྟོང་གསུམ་པ་ རྩུའི་ the three cities, name of a part of Lan-kā (modern Ceylon); three strong cities of gold, silver, and iron, in the sky, air, and earth, built by Maya for a celebrated Asura, and burnt by S'iva (*Duṣ-ye. 40*).

རྟོ་བ་ *tri-wa* उद्ग्रह taking up; any object that may be accomplished by religious acts.

རྟོ་མ་ *tri-ma* a kind of bee the sting of which is very painful. It is said in Sikkim that an ox dies if he has received

the sting of this bee seven times. The honey of this bee is claimed by the Raja of Sikkim as a duo from his subjects. ལྷ་ལྷ་མ་འདི་སྤང་བུ་ཏྲེ་མེར་གྱི་ལུས་སྤང་ས་ནས་ཡོད་ the princess is now living, having taken the body of the bee called *Tre-ma* (*Khrid*).

‡ ཏྲེ་མེར *tri-mer* n. of a sweet-scented flower (*K. du.* 5 319).

‡ ཏྲེ་གཡུ་ནི *tri-qa ku-nai* 1. = རྒྱ་མཚན་གསུམ་ three reasons or signs. 2. n. of a holy place in Persia (*Dus-ye.* 39).

‡ ཏྲེ་བུ་ལ *tri-çu-la* त्रिशूल trident.

ཏྲེ་ཏྲེ་ན *tre-tre-ha* (by the context) a dangerous disease of the stomach or a serious symptom of it (*Jü.*).

ཏྲེ་བ་ཅན *tre-wa-can* coloured (*Sch.*).

ཏྲེ་སམ *tre-sam* in ཏྲེ་སམ་སྤྱན་ཕྱེ་མ་གཞན་ཕྱེ་མའི་མེང་ *treš-sam sman phyé-ma gshan phyé-mahi miñ* (*Liq.*); *tre-sam* is a medicine in the shape of a powder.

ཏྲེ་མེད་དུང་མཚེས *tre-med duñ-mdseš* n. of a king of Tibet of the Bon period (*Yig.*).

ཏྲེ་ཤོད་གངས་ཀྱི་ར་བ *Tre-šod gañš-kyi ra-wa* n. of a place in Kham, the birthplace of the seventh head of the Karma-pa sect (*Loñ.* 20).

‡ ཏྲོན *tron* त्रोन 1. གཙུག་ལག་ཁང་དུད་གེ་བཞོས་ལ་བཟང་ས་ནས་ལས་ཀྱི་ལྷན་ཁྲིམ་པའི་མེང་ (*K. du.* 399) a monastic official; in old days an assistant superintendent of a Buddhist monastery whose position resembled that of the modern *dge-skos* (*g.v.*). 2. diligence, industry (*Cs.*); ཏྲོན་བྱེད་པ་ to be diligent, to exert one's self.

གཏག་གཏོང་ *gtag-gtoñ* (*Lex. w. e.*) གཏག་གཏོང་བ་ *gtag-gtoñ-wa* to disperse (*Sch.*).

གཏག་པ་ *gtag-pa* any species of white-flowering rhododendron, all of which kind are held by Tibetans to be of the male sex. གཏག་མ་ *gtag-ma* red-flowering rhododendrons, which are considered to be female shrubs.

གཏང་རག *gtañ-rag* thank, thanksgiving, and prob. also thank-offering, esp. rendering thanks to a deity; གཏང་རག་བྱེད་པ་ or གཏང་རག་འབྲུལ་བ་ to render thanks (*Jä.*).

གཏད *gtađ* (v. གཏོད་པ་ *gtod-pa*) 1. in the direction of, towards: གཏོད་རྒྱལ་དུ་གཏད་ཕྱིན་ནས་ *gyon-gral du gtađ phyin-naš* going towards the left end of the row. 2. = མནན་པ་ རྒྱལ་བྱེད་པ་ to press, urge, v. གཏོད་པ་ also གཏད་པ་. 3. sbst. steadiness, firmness; གཏད་པ་མེད་ it has no hold, no firmness; གཏད་མེད་འཇམ་པ་ to vacillate, to waver, to be unsteady.

གཏད་པ་ *gtađ-pa* সমর্পিত; ལུལ་པ་ *phul-wa* to be made over, entrusted to. In Buddhism there are four kinds of གཏད་པ་ *gtađ-pa*:—(1) རྫོགས་ཕྱགས་ཚེས་ལ་གཏད་; (2) ཚེས་ཕྱགས་སྤང་ལ་གཏད་; (3) སྤང་ཕྱགས་ཤི་ལ་གཏད་; (4) ཤི་ཕྱགས་ལྷོ་ག་བོ་རྟོང་པར་གཏད་ (*Lo.* 14).

གཏད་རབས་བདུན་ *gtađ-rabš bđun* the first seven (Buddhist) hierarchs in succession to Gautama Buddha. Mahā-kā-s'yapa is said to have succeeded Gautama. Kās'yapa entrusted the headship of the order to Ānanda; Sanavastri succeeded Ānanda; Ārya Upagupta followed Sanavastri, who in his turn gave the charge to Ārya Krishna. Dhitika succeeded Krishna and before his death appointed Ārya Sudarśana to the Buddhist headship.

Note.—This order of succession is partly founded on Brahmanic tradition; and Buddhaghosha gives a different series.

གཏང་མོ *gtađ-so* a refuge, resource; also store of provisions; གཏང་མོ་ལག་པ་ prob. གཏང་གས་བཟག་པ་ to keep a store of food.

གཏན *gtan* I: a husband, a consort: གཏན་གྱི་
རང་འགྲོམ་མ་ཞེས་ན། རྟོན་ལ་ལྷ་མེད་གྱི་ཁོ་ལོ་ཡིན། (Lo. 28).

གཏན II: 1. order, system. 2. put in
order, arranged, reduced to a system. གཏན་ལ་ལྷ་ཁང་ན་གཏན་ལ་ཡེབས་པའི་པོ་རྟོན་ལ། (A. 126).

གཏན་ཁྲུག་ *gtan-khra*, གཏན་ཚིག་གི་ཡི་གེ་ཁྲུག་དཔྱད་མཚམས་
agreement, stipulation, convention; also
order or decision passed; a decree; གཏན་ཁྲུག་
ཕྱེད་རིམ་ important decrees (D. cel. 7).

གཏན་ཁྲིམས་ *gtan-khrims* established law.

གཏན་འཁོར་ *gtan-khkel* perfectly certain,
quite sure.

གཏན་གྱི་ *gtan-gyi* constant, continual.

གཏན་གྱི་གྲོགས་ *gtan-gyi grogs* husband, a
friend or partner for life (*Mñon.*).

གཏན་གྲོང་འཁོར་ལ་ *gtan-gleñ khkel-wa* = ལས་བྱ་བ་
གང་ཕྱེད་དགོས་པ་དེ་ལ་ཆ་གནས་འཛིག་པ་ to adhere reso-
lutely or come to a decision on work or
business; to work steadily. རང་ལེམས་གཏན་པ་
rañ-sems gtan-pa in a mystic sense: to re-
gulate, to fashion, to train, to set right.

གཏན་འཇག་ *gtan-hjag* = རུས་རྒྱུན་གནས་པ་ perma-
nent, enduring, perpetually abiding (*Rtsii.*).

གཏན་དུ་བ་ *gtan du-wa* = རྟོན་པ་, བརྟན་པ་ to be or
to make continual (*Mñon.*). As an adj.
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ complete; གཏན་དུ་ *gtan-du* always,
continually, for ever; གཏན་དུ་བཞུགས་པ་ living
or residing continually.

གཏན་ལ་ཡེབས་པ་ *gtan-la phab-pa* བསྐྱོད་འཇག་པ་
to decide a question.

གཏན་པ་ *gtan-pa* ཀཔའཏ door-bar.

གཏན་ཕན་ *gtan-phan* རྟོན་ལྷོ་ only, alone;
absolute; absolutely.

གཏན་ཕེབས་ *gtan-phebs* བཤམ་པ་ explained by
ཁྲིག་ཁྲིག་ཕྱུས་ཚང་པ་ གཏན་ལ་ཕེབས་ published after
being thoroughly revised or completely
got ready.

གཏན་ལ་འབེབས་པ་ *gtan-la-hbebs-pa* to put
any matter into writing; to publish after

the composition has been corrected; also
to fix, to arrange.

གཏན་མེད་ *gtan-med* འགྲོ་བཏུ་མེད་: perishable;
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ without duration or continua-
tion.

གཏན་ཚིགས་ *gtan-tshigs* (ཚིག་དང་རྟོན་ལ་འགྲུབ་རྒྱུ་
མེད་པ་) 1. an expression of fixed meaning.
2. རྟོན་ལྷོ་ = རྟོན་ལྷོ་ *rtags*; རྒྱལ་མཚན་ *rgyu-mtshan*
not deviating from what has been first
settled. 3. རྟོན་ལྷོ་, རྟོན་ལྷོ་, རྟོན་ལྷོ་ proof,
demonstrated conclusion.

གཏན་ཚིགས་མེད་པར་སྒྲུབ་པ་ *gtan-tshigs med-par*
snura-wa to argue illogically; also irra-
tional exposition.

གཏམ་ *gtam* = ཚིག་ལྷོ་ or ཚིག་ རྟོན་ལྷོ་, རྟོན་ལྷོ་,
ལྷོ་, ལྷོ་, ལྷོ་ 1. speech, conver-
sation, talk. 2. news, tidings, intelli-
gence, account of anything; also report,
rumour: རྟོན་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་གཏམ་རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ when
the king heard the report that it had been
given; རྟོན་ལྷོ་གཏམ་ *thag-riñ-gi gtam* ac-
counts of bygone events; བདག་གིས་གཏམ་དུ་ལྷོ་
ལྷོ་ as I have learned, have been told (*Jā.*);
གཏམ་གྲོང་ལ་ *gtam gleñ-wa* or གཏམ་དུ་གྲོང་ལ་ *gtam-*
du gleñ-wa to converse, to discourse;
ཅི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་གཏམ་གྲུག་ he gave an account of
how it happened. གཏམ་སྒྲུབ་པ་ *gtam skyel-*
wa = རྟོན་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *hphrin skyel-wa* to send
a message; also a messenger.

གཏམ་འགལ་ *gtam-hgal* = རྟོན་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skad-*
cha mi rtan-pa discrepancy in speech, con-
tradictory language or talk.

གཏམ་རྒྱུ་ *gtam-rgyud* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ oral tradi-
dition, legend: རྟོན་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the legend of
him; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the boy
said, has it been described in history?
(*Hbrom.* 54).

གཏམ་འཇན་ *gtam-hñan* evil report.

གཏམ་ཅན་ *gtam-can* ཀའ་, ལྷོ་ལྷོ་ met. the
crow.

གཏམ་སྤྱན *gtam-sñan* मधुरकथा, मधुरालाप elegant saying; pleasant conversation.

གཏམ་འདྲེས་པ *gtam hdres-pa* चालसका mixed-up stories, garbled accounts.

གཏམ་པ I: *gtam-pa* बदन the face.

གཏམ་པ II: pf. གཏམས་པ 1.=ཁྱེད་པ་ལ་ to fill up, to make full: ཐུ་གྱི་གཏམས་པ *spu gri gtams-pa* quite full of razors; acc. to *Jü.* is frq. spelt བཏམས་པ. 2. རྒྱུ་ལ་ to appoint, to commission (*Jü.*): གཏམས་པ་ལེན་དང་གཏམ་པ་ལོ་དང་ it is not proper (not safe) to take charge of property. 3. འགོ་བཤམ་པ་ to be surety for or security (*K. du.* 5 200).

གཏམ་དཔེ *gtam-dpe* proverb, common saying, maxim.

གཏམ་བསྐྲག་པ་ to declare, to proclaim.

གཏམ་དྲིས་པ་ to make inquiry.

གཏམ་གཞིན *gtam-gshon* तरसु strong or emphatic (speech).

གཏམ་ག་གསལ་པ *gtam-gags-pa* to make confession: འདི་གཞིས་གཞིན་དྲིས་མི་ལེན་པའི་ཁར་ཏུ་གཏམ་ག་གསལ་འདི་འདྲ་བསམ་ these two by avoiding the question of mischief appeared to make confession by the fact (*Rdsa.* 16).

གཏམ་མ *gtah-ma* a pawn, pledge; གཏམ་མར་འདུག་པ་ to pawn, to give as a pledge (*Cs.*); མི་གཏམ་མ *mi gtah ma* a hostage (*Cs.*).

གཏམ་ར་བ *gtar-wa* or གཏམ་ར་བྱེད་པ་ has been described as རྩེ་མས་ཅན་མི་མོ་གསལ་ལ་བྲག་དང་མེ་རྒྱུབ་པ་ (*Ya-sel.* 9) to bleed or to blister human beings, animals, &c., in the way of medical treatment. རྩ་བ་ལ་གཏམ་ར་བ་བྱེད་པ་ or གཏམ་ག་འདེབས་པ་ =to let out blood from a vein. Colloq. གཏམ་ག་རྒྱུབ་པ་ to bleed.

གཏི་ཁྱི *gti-khe* a kind of louse (*Sch.*).

གཏི་ཐུག *gti-thug* =ཏི་ཐུག་ *ti-thug* acc. to *Sch.* insane, mad.

✚ གཏི་བ *gti-wa* to question, to speak.

གཏི་མུག I: *gti-mug* मोह gloom, mental darkness, ignorance, stupidity. Seems to be also used in the physical sense of stupour or comatoseness: མཚན་མོ་གཏི་མུག་གཏིང་དུ་ཚང་། 'at night I fell into profound coma. In a special sense it is a subdivision of the lowest of the three qualities of humanity, viz:—སལ, རཇེ, འཇམ་ལུ་ virtue, passion and ignorance. གཏི་མུག་ is symbolized by a pig in the *Bhavacakra* or རྩིང་པའི་འཕོང་ལོ་ (cycle of existence) and is placed at its centre along with the serpent and cock which are typical of anger and lust. གཏི་མུག་ཟུལ་ བྱིན་མོ་གཏི་མུག་ he who is entirely free from *gti-mug*; གཏི་མུག་མེད་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་ རྣམ་མཁོ་རྒྱལ་ལུ་ལྷན་པ་ གཏི་མུག་གསལ་ཅེ་བ་ མི་རྒྱུ་གཏི་མུག་ stolid indifference, also stupidity.

གཏི་མུག II: (as stated above) met. a pig (in mysticism) also as ལག་གི་རྩ་གཏི་མུག་ the snout of a hog (*Mng.* 11).

གཏིགས་པ *gtigs-pa* to trickle down, to fall in drops, to drip.

གཏིང་ *gtiñ* bottom; depth; =ལབས་ or མཐིལ་ ལུ་ལ་གཏིང་ཟབ་ deep bottom of a river; མི་ལ་གཏིང་ཅེ་བ་ in a man, great depth; རྩང་དང་གཡང་གཟར་པོ་ལ་གཏིང་རིང་ with regard to the declivity, great depth. རྒྱ་མཚོའི་གཏིང་དུ་ཁྱུ་གས་ *rgya-mtshohi gtiñ-dkrugs* he turned up the bottom of the sea; གཏིང་དུ་རྒྱུབ་པ་ to sink to the bottom; གཏིང་ཟབ་པོ་ it is very deep; གཏིང་རིང་བ་ deep; གཏིང་ཉེ་བ་ not deep, shallow; རྒྱ་མཚོ་བས་གཏིང་ཟབ་པོ་ it is deeper than the sea; གཡང་ས་གཏིང་རིང་བ་ a deep abyss; ལུ་ལོ་གཏིང་ཟབ་པོ་ ལྷོག་ a deep river. གཏིང་ནས་ *gtiñ-nas* from the bottom (of the heart); ཁ་དགའ་གཏིང་

གཏུབ་པ *gtub-pa* pf. གཏུབས་པ་ (*Mñon.*) 1. to cut to pieces, to cut up; to chop; to mince; གཏུབ་ལྗང་ a chopper (*Sch.*). 2. = བཏུབ་པ་ to be able: ཐུང་མོང་དུ་བཏུབ་པམ་ shall you really be able to come back. མི་བཏུབ་པ་ to be unable, to be unwilling, to have no mind (to do a thing) (*Jä.*).

གཏུམ་དྲག *gtum-drag* one who is fierce, powerful. གཏུམ་དྲག་ཞེ་ལྡང་ཅན་ met. for a bear.

གཏུམ་པ *gtum-pa* = གཏོ་ལ་པ་ འཇུ་ལཱ་ 1. the Hinduized savage people or wild tribes of the lauds S. of Tibet. 2. འཇུ་, ཀར་ལཱ་ fierce, furious. 3. sbst. ferocity, rage; རྩོད་ཞིང་གཏུམ་པ་ རྩོད་རྗེ་མེད་ infurious wrath, merciless; གཏུག་ཅེང་ གཏུམ་པའི་ཀློག་ *gdug-ciñ gtum-pahi klu* a *Nāga* in a deadly rage; གཏུམ་པའི་རྒྱ་རྒྱོག་པ་ to roar furiously; རྩོད་གཏུམ་པ་ furious with rage; གཏུམ་ཞིང་ རྩོད་པ་ obstinate and wild; གཏུམ་ཅན་ or གཏུམ་ལྡན་ cruel, fierce (*Jä.*).

གཏུམ་པའི་མོད་ *gtum-pahi hod* རྩམ་ལྡན་མཚོ་, ལྷ་མོ་ the sun, v. རྩམ་ *ñi-ma*.

གཏུམ་པ *gtum-pa* for བཏུམ་པ་ or འཇུམ་པ་ to veil, to cover; to wrap up, e.g., the head (*Jä.*).

གཏུམ་པོ *gtum-po* I: 1. འཇུ་ fierce; sbst. དེ་ལྟ་, རྩམ་ལོ་བཞིན་, ལྷ་མོ་, རོ་ལོ་ལྷ་ an Asura; an uncivilized Hindu tribe generally residing in the suburbs of a town. 2. v. ག་རྩོད་ (*Mñon.*). 3. a fierce-looking short-nosed man.

གཏུམ་པོ II: འཇུ་ often གཏུམ་མོ་ *gtum-mo*, in the more developed mysticism, the special internal heat which arises after protracted meditation when such meditation has been accompanied by the peculiar technical inner absorption of the breath. Milaraṣpa speaks of "the blessed warmth of the *gtum-mo*."

གཏུམ་པོ་རྩེ་ *gtum-po rje* n. of a fierce Bon deity (*D.R.*).

གཏུམ་པོ་ནག་པོ་ *gtum-po nag-po* = བོང་ང་ནག་པོ་ (*Sman. 125*) the black species of aconite or wolf's-bane.

གཏུམ་པོ་འབར་ *gtum-po hbar* the arising of warmth in meditation. The veins, viz., རྩམ་, ཀྲང་མ་ and དབྱེ་མ་ are symbolically represented by (ཨ་-གད་), i.e., the second half of an ཨ་ *a*, hence (ཨ་-གད་གཏུམ་པོ་) the three-veins meditative-warmth (*Mil.; Jä.*).

གཏུམ་པོ་རབ་རྒྱང་ *gtum-po rab-rñan* རྩམ་ལྷ་མོ་ n. of a king of ancient India (*Yig.*).

གཏུམ་མ་ *gtum-ma* འཇུ་ལོ་, རྩོད་ལོ་ an epithet of the goddess Durgā.

གཏུམ་མོ་ *gtum-mo* འཇུ་ལོ་, རྩོད་ལོ་, རྩོད་ལོ་, རྩོད་ལོ་ 1. a fierce or violent woman, a female of the *Caṇḍāla* tribe, etc. 2. as an adj. violent, fearful; རྩོད་གཏུམ་མོ་ *rluñ gtum-mo* a violent wind, a hurricane. 3. mystic heat.

གཏུམ་མོ་མ་མ་ *gtum-mo ma-ma* འཇུ་ལོ་, རྩོད་ལོ་ *Paldan Lha-mo*, a fierce goddess.

གཏུམ་མོའི་ཚ་གས་ *gtum-moñi cha ças* རྩོད་ལོ་, རྩོད་ལོ་ stick, club.

གཏུམ་སྐལ་ *gtum-sras* also གཏུམ་གསལ་ n. of a female deity of the Bon (*D.R.*).

། གཏུར་བུ་ *gtur-bu* 1. རྩོད་ལོ་མ་གྱི་བུ་ལམ་, དུ་ལམ་ a Buddhist monk's religious wrapper. 2. bag, sack, wallet (*Cs.*).

གཏུལ་པ *gtul-pa* to grind, to pulverize (colours, medicinal substances, etc.); cf. འཇུག་པ་.

གཏིང་པ *gte-pa*, གཏིང་པ་, གཏིང་པ་ in *C.* acc. to *Lex.* གཏིང་པ་ pawn, pledge, bail (acc. to *Sch.* a present).

གཏིང་རྩེ *gter* རྩོད་ལོ་, རྩོད་ལོ་, རྩོད་ལོ་ 1. treasure, store-place; རྩོད་ལོ་ the repository of water, the ocean. In the *Rñiñ-ma-pa* School of Tibet there are Buddhist scriptures (generally spurious) called གཏིང་པ་, the

authorship of which is attributed to gods and holy lamas, also called ར་གཏིར; others said to have been mysteriously discovered or composed by learned lamas of that school are called དགོངས་གཏིར.

There are different classes of treasures such as ཡོན་ཏན་གྱི་གཏིར the treasures of learning of which again are eight :—(1) བརྗོད་པ་མེད་པས་དྲན་པའི་གཏིར treasure of learning always present in the memory and which cannot be forgotten; (2) ལྡོ་རབ་ཏུ་འབྱེད་པས་ལྡོ་གྲོས་གྱི་གཏིར the treasure of learning which develops the mind; (3) རྟོགས་པའི་གཏིར (མངོན་ལྡན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དྲན་གྱི་རྣམ་པ་ལོང་དུ་རྒྱུད་པས་ etc.) the treasure for meditation and reflection; (4) གཟུངས་གྱི་གཏིར, (རྗོས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྟུན་ཏུ་འཛོལ་པས་ etc.) the treasure of learning to be retained in the mind as having been heard or understood, sometimes in the form of a formula བཤམ་གྱི་; (5) ལྷོ་བས་པའི་གཏིར (ལེགས་པར་བཤད་པས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཚེས་པར་བྱེད་པ) the treasure of fortitude; (6) ཚས་གྱི་གཏིར (དམ་པའི་ཚས་ཡོངས་སུ་སྤུང་བས་ *dam-pahi chos yoñs-su sruñ-was*, etc.) the treasure of secret learning or scriptural knowledge; (7) བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་གྱི་གཏིར, (དགོན་མཚན་གསལ་གྱི་རིགས་རྒྱན་མི་གཙོད་པས་ etc.) the treasure of a *Bodhisattva's* saintly heart, *i.e.*, of unflagging faith in the three Holies; (8) ལྷུ་བའི་གཏིར (མི་རྒྱུ་བའི་ཚས་ལ་བཟོད་པ་ལྡོ་བ་པས་ *mi-skye-wahi chos-la bzod-pa thob-pas*, etc.) the treasure of perfection, etc. (*K. d. F. 325*).

གཏིར་ཁ *gter-kha* a mineral vein, mine: རྗོན་གྱི་གཏིར་ཁ་རྟོག་པ་ to find a mine (of precious metals or stones).

གཏིར་དབུ *gter dyu* the nine oceans which are repositories of treasures according to the Bon arc:—(1) ཡད་མ་ཅན་ the ocean of lotus or the repository of countless precious things, gems, pearls, etc.; (2) དུང་ཅན་ the ocean of shells or mines of fossil,

etc.; (3) ཡད་མ་ཚེན་པོ་ ocean or mine of precious things larger than ཡད་མ་ཅན; (4) ལྷོ་སྤྲིན་ཅན་ ocean filled with crocodiles and other sea-monsters; (5) རུས་ལྷམ་ཅན་ ocean filled with turtles, etc., and other sea-monsters; (6) ར་ཅན; (7) དགའ་བ་ཅན; (8) རྗོན་པོ་; (9) འཛོལ་བྱེད་ (*B.N.*).

གཏིར་ཚེན་ *gter-chen* 1. a great store of hidden wealth, hidden books, etc. 2. མང་པོ་འདྲ་མཁོ་ n. of an immensely large number.

གཏིར་ཚེན་པོའི་བུམ་པ་ *gter chen-pohi bum-pa* n. of one of the eight auspicious symbols of the Northern Buddhists,—the pot of treasure, *i.e.*, the wishing-pot which yields whatever precious object is sought.

གཏིར་རྟོན་ *gter-ston* a discoverer of hidden treasures, generally of sacred books which are supposed often to be kept concealed under rocks and ground for fear of being destroyed by heretics and unbelievers. Learned lamas are deemed to be expert *gter-ston*.

གཏིར་བཟང་ཤིས་པ་ *gter-bhla ces-pa* བཤམ་གྱི་མཁོ་ one who knows or can tell where treasures are hidden or where they can be found.

གཏིར་བདག་ *gter-bdag* བཤམ་གྱི་མཁོ་ a wealthy man; n. of the god of wealth, Kuvera, in Tibetan called དཔལ་གཏིར་ (*Mñon*).

གཏིར་གནས་ *gter-gnas* the place where a concealed treasure is unearthed. Acc. to the *Rññ-ma* school, Buddhist sacred books have been unearthed in the following places in Tibet:—(1) ལྷོ་ལོ་དཀའ་གཤམ་ *Glo-bo dgc-ka*; (2) ལྷོ་རྩ་རྩེ་ *Spu-rna rdsari*; (3) ལྷོ་རྩེ་ལམ་ *Klon-thañ-sgrol-ma*; (4) གཡུ་ཕུ་རྩེ་ *Gyu-phu rdsalhuñ*; (5) ལྷུ་མས་པ་ *Byams-pa sprin*; (6) ལྷུ་ལྷུ་གཏིར་གཏིར་ *Byuñ-gter gter-phran*; (7) ལྷུ་མ་ལུ་ *Hbum-thañ rtsi-luñ*; (8) ལྷུ་རྩེ་གཏིར་ *Sññ-druñ çañs-brag*; (9) གཏིར་གྱི་རི་པོ་ *Gtsañ-gi ri-bo che*; (10) ལམ་ལུ་ལམ་ *Bal-yul e-yig gtsug-lag*

khañ; (11) ལྷོ་པ *Lho-kha*; (12) གཏོང་གི་རུ་མཚམས *Gtsañ-gi ru-mtshams*; (13) མོན་པ་རུ་མཚམས *Mon-kha bum-thañ*; (14) དགེ་རྒྱལ་ལྷ་མོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *Dge-rgyas ha-s-po ri*; (15) ལ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *Sha-yi lha-khañ bi-ma*; (16) ཇོ་མོ་གླིང་གལུམ *Jo-mo gliñ-gsum*, (17) མཚམས་ལུ་ཁོ་མཚམས *Mehims-phu kho-mthiñ*; (18) སྤྱི་མོ་མུར་རྗེས་ཁོ་མཚམས *Srin-mo spar-rjes kho-mthiñ*; (19) གྲོ་མ་བ་རྒྱུང་ *Grom-wa rgyañ*; (20) པད་མ་ལེ་ལུག *Pad-ma cel-phug*; (21) གན་མ་ལུག *Gnam-skaś mikhur-chu*; (22) རང་མ་ལུག *Zañs-yag brag*; (23) གང་མ་ལུག *Gañs-par phug-mo*; (24) གཡམ་མ་ལུག *Gyah-ma spa-joñ*; (25) རྫོང་མཚམས *Rdo-bod mtshams*; (26) ལྷོ་མོན་ལྷོ་ལུག *Lho-mon phyogs*; (27) དབུ་མེ་ལུག *Dbu-shal gser-khañ*; (28) ལུ་ལུག *Hu-yug gyag-sde*; (29) མོན་པ་ལུག *Mon-kha spa-gro*; (30) ལུ་ལུག *Hu-čan rdo*; (31) ལུ་ལུག *Khams-kyi srin-mo rdsoñ*; (32) ལུ་ལུག *Dwags-po ldañ-la brag*; (33) མོན་པ་ལུག *Mon-kha chu-phug*; (34) ལུ་ལུག *Hbrin-thañ ko-ro brag*; (35) ལུ་ལུག *Cel-gyi brag-phug*; (36) ལུ་ལུག *Stag-tshañ zab-luñ*; (37) ལུ་ལུག *Bsam-yas mtshams-phu*; (38) ལུ་ལུག *Yum-bu la sgañ*; (39) ལུ་ལུག *Ca-hug stag-ngo*; (40) ལུ་ལུག *Mehod-rten dkar-po*; (41) ལུ་ལུག *Gyas-ru gtsañ-hgram*; (42) ལུ་ལུག *Rtsis-kyi lha-khañ*; (43) ལུ་ལུག *Koñ-po bu-chu*; (44) ལུ་ལུག *Koñ-po phyiñ-luñ*; (45) ལུ་ལུག *Me-hbar mtsho*; (46) ལུ་ལུག *Lho-koñ byañ-koñ*; (47) ལུ་ལུག *dpyal-gyi brag*; (48) ལུ་ལུག *Khyuñ-tshañ brag*; (49) ལུ་ལུག *Kha-rag phug (Bkañ-thañ., 159).*

གཏོང་བསྐྱེད་ཐ་བ *gter-bśruñ sha-wa* to keep concealed a disease, one's learning, coveted treasures, etc : ཐ་བ་ལུ་ལུག *gter-bśruñ sha-wa* in the manner of one who keeps his goitre concealed (*A. 15*).

གཏོང་བསྐྱེད་ *gter-bśruñ* lit. one who guards treasures; local deities, such as Shibdag

and Lu, who are supposed to be the custodians of hidden treasures, mines, etc.

གཏོང་ *gto* or གཏོང་བཅོམ་ a magic ceremony for the purpose of averting misfortunes.

གཏོང་རྒྱལ་ལེ་མཚམས *gto-rgyal ye-mkhyen* the supreme Bon deity resembling in his attributes མང་མེ་མཚམས or Dipaṅkara Buddha in the Buddhist series (*D.R.*).

གཏོང་བུ་དོད་དེ *gto-bu doḡ-de* = ལུག་ལེ་བུ་དོད་དེ *Thugs-rje bzauñ-nas* taking compassion or having mercy upon (*D.R.*).

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *Gto-bu bum-sañs* a disciple of Bon S'en-rab and the analogue of Ananda.

གཏོང་ལེ་བུ་ལུག་མཚམས *gtohi bkah-sgrom* n. of a Bon work.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtog-pa* 1. like ལེ་བུ་ལུག་མཚམས to grab, pluck, gather, tear out. 2. v. ལེ་བུ་ལུག་མཚམས.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtogs-pa* ལེ་བུ་ལུག་མཚམས 1. to assign, classify. 2. to belong to, appertain to; belonging to: ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས you belong to the royal blood or family; ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས am I not included in them? ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས belonging to *Dsam-buhi-gliñ* (Jambudvīpa). ལུ་ལུག་མཚམས as adv. ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས not included, except, besides.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtogs-hdod-pa* acc. to *Seh.* to love, to like, to wish.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtoñ-dgoś'mehod-chaś* articles necessary for religious observances (*Rtsii.*).

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtoñ-ngo* allowances in money or in kind for religious observances (*Rtsii.*); གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtoñ-deb* a register for such, etc.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtoñ-phod* generosity; གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས one who is able to give; liberal; bounteous.

གཏོང་བུ་ལུག་མཚམས *gtoñ-wa* pf. ལུ་ལུག་མཚམས, fut. ལུ་ལུག་མཚམས, imp. ལུ་ལུག་མཚམས 1. to send, to let go, to permit to go, to dismiss: ལུ་ལུག་མཚམས ལུ་ལུག་མཚམས why should we let you go? ལུ་ལུག་མཚམས do not let

him go. 2. to let in, to admit; རྫོང་གཏོང་བ admit through the door; རང་དུ་གཏོང་བ let in, to permit to enter. 3. to let have, to give: བྱང་གྱི་ཁ་འགྲིལ་རས་ཐོ་བ་བཅད་བ་ having given blue cotton for the fringes of the tent; ལྷན་གཏོང་བ to administer medicine; གཏོང་ཚུལ་ the manner of dispensing, or giving away of medicine. གཏོང་བས་མཛེས་བཞེས་འཕེལ་བར་འགྱུར་ by generosity or friendship the number of friends increases. གཏོང་བའི་ངང་ཅན་ ལྷ་ལམ་གྱི་ལོ་ one who is able or has the heart to give away (many things, &c.) in charity; གཏོང་སེམས་ liberality, bounty; ཚམས་ལ་ གཏོང་བ་ to give a person to religion, i.e., to destine him for the priesthood (Jä.). In W. གཏོང་བ་ is the common term for the verb to give; the pf. form བཅད་ *htañ* being used as pres. tense. 4. to give up, abandon, forsake, leave.

གཏོང་ལུགས་ *gton-lugs* the manner of distributing, of giving away; also of forgiving.

གཏོང་པ། I: *gtod-pa* = གཏོང་པ་ pf. བཅད་ or གཏོང་, fut. གཏོང་, imp. གཏོང་ or བཏོང་ 1. to deliver up, hand over, to commit to another, to bestow, confer: དགེ་ལུན་ན་ལ་དབང་གཏོང་པ་ to confer important offices on the priesthood; གཏོང་གཏུང་གཏེག་ལ་ གཏོང་པ་ to communicate one's feelings to one another. 2. to lean against or upon, to press on, to put against. 3. to direct, to turn: མི་ལ་མགོ་པོ་གཏོང་པ་ to turn one's face towards a person, to take refuge or seek protection under some one; མི་ལ་མཇུབ་མོ་གཏོང་པ་ to point at a person with the finger, also in the way of threat; རྫོང་ཐུབ་ཕྱུགས་བས་པོའི་ཕུལ་དུ་གཏོང་ the door points south, towards Nepal; འཕེམ་ལ་གཏོང་པ་ to take aim, to aim at; རྒྱ་བའི་དབང་པོ་ གཏོང་པ་ to listen to, to give a person a hearing; ཐུགས་གཏོང་པ་ to confide in a person. རོད་ རེང་ལ་གཏོང་ནས་གཞིགས་པ་ལས་ turning after a ray of light, following it with the eye (chiefly from Jä.). ལྷ་ལ་པོ་ལ་མགོ་གཏོང་པ་ to submit to

the king's authority. རྩ་ཚུལ་གཏོང་པ་ to place a horse in pasture.

གཏོང་པ། *gtom-pa* to talk, to speak (Sch.).

གཏོང་མས་པ། *gtoms-pa* filled up, full, for བརྒྱུ་མས་པ་, གཏོང་མས་པ་ (Sch.).

གཏོང་བ། *gtor-wa* = བཀྲམ་པ་ *hkram-pa* cf. འཛོལ་བ་ *hthor-wa* འབ་ཀྱི་ལོ་, འབ་ཀྱི་ལོ་ 1. to scatter, strew, spread over (*Mñon.*): མི་ཏོག་གཏོང་ གཏོང་རོ་ strewed flowers; ང་ལ་མ་གཏོང་མཁུན་ he that threw earth upon me; མ་ལ་གཏོང་བ་ to scatter on the ground. 2. to cast, throw (books into the water, a ring into the air); to throw out, e.g., spittle into a person's ear for healing purposes (འཛོལ་བ་); to cause to circulate the chyle through every part of the body; to waste, to dissipate (occasionally with the the accus. of the vessel containing the substance thrown out): རྩུ་མ་གཏོང་ a cow emptying its udder by discharging the milk. 3. acc. to Sch. *srub gtor-wa* to rend, to tear to pieces (Jä.).

གཏོང་མ། *gtor-ma* བཞི་ sacrificial objects, i.e., that which is strewn or scattered or given away. The *gtor-ma* offering may consist of ལལ་མཚམས་, གཏོང་པ་ལྔ་ cakes (not cooked or baked) made of rice, barley flour, wheat, &c., and offered as an appeasing gift to gods, saints, evil-spirits, *Nāga* demi-gods, &c., to avert dangers to the living and to guard against visitations of epidemics, plague, drought, famine, &c. Generally the torma is shaped into a conical form, the stuff of which it is made being cemented together with butter into a firm consistency. It is an essential that, after dedication, the thing offered shall be burnt or cast away. W. W. Rockhill in his "Land of the Lamas" gives an excellent account of one kind of torma offering (pp. 113, 114). གཏོང་མ་ཕྱིན་པ་ to

offer a torma; གོར་མ་བཟོ་བ་ *gtor-ma bsño-wa* to devote something for it. རྒྱུ་གོར་ offerings made to a deity that it may give anything asked for; རྒྱུན་གོར་ usual or customary offerings; *glud-gtor* offerings made to ransom a life; བགེགས་གོར་ offerings made to avert the dangers caused by an evil spirit; ལྷ་གོར་ oblation of water offerings made to the manes of the dead, *i.e.*, to *Preta*. Other terms are དྲག་གོར་, ལྷ་གོར་, དུམ་གོར་, མངོས་གོར་, རེབས་གོར་, འཕེན་གོར་, ལྲུལ་གོར་, དབང་གོར་, འབྲུང་བཞི་གོར་, ལྷ་མའི་གོར་མ་, དམར་གོར་, ཚ་གོར་, ཚོགས་གོར་, མཚུན་གོར་, ལི་དམ་གོར་, *bzlog-gtor*, ལན་ཚགས་གོར་, *bsruñ-mahi gtor*, all being offerings made to the guardian deities; these offerings are made of various designs and colours to suit the supposed fancy of the deities to be conciliated.

གོར་ཀླུ *gtor-rgyab* offerings of pyramidal shape and painted in red and white colours as if flames of fire were inscribed on them, and which are often burnt inside a human skull.

གོར་རྒྱུ *gtor-rgyu* the ingredients of which a torma offering is made.

གོར་རྒྱུགས་ *gtor-stegs* trays and tables on which the torma offerings are placed.

གོར་དང་ *gtor-dar* scarves placed over offerings at the time of presenting them to the gods, &c.

གོར་གདན་ *gtor-gdan* (in certain *Tantrik* rites) the grain placed on the ground, on which the offerings are put.

གོར་མ་རྒྱས་ *gtor-ma rgyas* *वलिनुष्ट*, वायस one that delights in torma or, rather, in the offering when cast away, *i.e.*, the the crow.

གོར་མ་བཞེས་ནས་ *gtor-ma bshes-nas* *वलिं सुक्त्वा* having accepted the offerings.

གོར་མ་ཟ *gtor-ma za* *वलिमुक्त्* met. the crow.

གོར་མ་རྩན་ *gtor-ma zan* acc. to *Jü.* oblation of the remnants of a meal to creatures of every description.

གོར་རུམ་ *gtor-rtsam* barley-flour for making torma offerings.

གོར་བཞོག་ *gtor-bzlog* offerings to gods and spirits for averting epidemics, etc.

གོར་གསོམ་ *gtor gsoṣ* cakes of the size of the thumb offered to gods and demons morning and noon.

༩ གོར་ལྷུ *gtol* *प्रहर* a division of time.

གོར་ལ་བ་ *gtol-wa* acc. to *Sch.* to perforate, pierce; to discover, disclose, *v.* རྫོག་བ་.

གོར་བྲལ་ *gtol-bral*, བཟུ་རྒྱུ་མ་རྟེན་ཅི་བྱ་གོར་བྲལ་ཚ་ *bzah-rgyu ma-rñed ci-bya gtol bral-tshe* at the time when we were without resource having nothing to eat (*Jig.*).

གོར་མེད་ *gtol-med* = མ་མེད་, རྒྱུས་མེད་ or ཐབས་མེད་ unknown, a stranger; also strange; one without any knowledge of a place or thing; acc. to (*Jü.*) not known, dubious; ལོ་ལོ་མོ་མོ་གོར་མེད་དོ་ one who does not know yet whether will come a boy or a girl; ཅི་བྱ་བའི་གོར་མེད་ not knowing what to do; གང་ཐལ་བའི་གོར་མེད་ not knowing where she had gone: བདག་ལ་གོར་མེད་ I am without knowledge of it.

གོར་ས་ *gtos* = བོངས་ཚོད་ size, dimension: ལི་དུགས་ལ་རྩོ་བ་རི་བོའི་གོར་ས་དང་མཉམ་ the belly of the yidag (*Preta*) equals the size of a mountain; རིམ་གྱོ་གོར་ས་ཚེ་བ་ homage or religious observances of great magnitude.

བཏབ་པ་ *btag-pa*, *v.* འཐག་པ་ (བཏབ་པ་དང་བྱ་ལྟ་ལྟ་བུ་ ought to be tied) བཏབ་བྱའི་རྒྱན་ an ornament to be worn.

བཏགས་པ *btags-pa* 1. v. འདྲིགས་པ bound, tied, as in ཁྱི་བཏགས་པ bound or chained the dog; རྒྱན་བཏགས་པ ornament worn; ཁ་བཏགས་པ anything bound to the face or placed in front of any one for acceptance. 2. ground, crushed; རྩེབ་བཏགས་ reduced to fine powder, to flour; ལྷན་བཏགས་ medicine pulverized.

བཏང་ *btang*. pf. of གཏོང་བ and used in *W.* instead of the latter.

བཏང་སློམས *btan-ñoms* འདེའ་ equanimity; even treatment of all things. 1. བཏང་སློམས་ཤེས་བྱ་བ་ནི, དགྲ་ལ་ཤེ་མུང་བཏང་, གཉེན་ལ་དཀའ་གདུང་བཏང་, ལེས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་ཉེ་རིང་དང་ཆགས་ལྡང་མེད་པར་སློམས་ལ་བཏང་ སློམས་ཟེར *Btan-ñoms* is a word signifying impartial and equal treatment of friend or foe, i.e., to abstain from anger or affection for friends and relations, equal treatment to all living beings without either attachment or hatred. 2. acc. to *Jä.* perfect apathy 3. acc. to *Sch.* perfect impartiality.

བཏང་སློམས་ཅན *btan-ñoms can* འདྲམ་པ་ in-different, indolent, apathetic person.

Syn. ལེ་ལོ་ཅན *le-lo can*, སློམས་ལས་ཅན *ñoms-laṅ can* (*Mñon.*).

བཏང་བཟུང་ *btan-bzuñ* མུ་ཕི་ལི་ལིང་ a species of flower; also n. of a mythical mountain. བཏང་བཟུང་ཅེན་པོ་ *btan-bzuñ chen-po* མཇཱ་མུ་ཕི་ལི་ལིང་ a larger species of Muchilinda flower.

བཏང་ལམ *btan-yaṅ* (གྲངས་) n. of a number (*Ya-sel.* 56).

བཏང་པ *btad-pa* = ཕུལ་བ་ མཚའི་བྲིས་ made over, entrusted, presented to.

བཏབ *btab* བཟུ, རེའི་བྲིས་ sewn (*Zam.* 8).

བཏབ་པ *btab-pa* pf. of འདེབས་པ.

བཏྲིག་པ *btig-pa* pf. བཏྲིགས་པ་ acc. to *Cs.* to drop, to let fall in drops. རྩ་བར་ལྷན་བཏྲིག་པ་ to drop medicine in the ears, v. འདེག་པ.

བཏྲིང་བ *btin-wa* 1. v. འདེང་བ *hdiñ-wa.* 2. འབྲས་རྒྱ་ spread, anything spread (*Zam.* 8); རྩ་ལྷན་, ལྷན་; གཏོང་བ་ to spread a rug.

བཏུ་བ *btu-wa*, v. འཐུ་བ་ *htu-wa.*

བཏུག་པ *btug-pa*, v. གཏུག་པ་ *gtug-pa.*

བཏུང་བ *btuñ-wa* 1. pf. of འཐུང་བ་ *htuñ-wa* to drink. 2. ཕའ་; (*Zam.* 8) ཕྱི་ལུ་, ཕེལ་ drink, anything for drinking.

བཏུང་འདྲོད *btuñ-hdog* = སློམས་པ་ *skoms-pa* thirsty (*Mñon.*).

ཏུ་བཏུངས་པ *btuñs-pa* ལྷུ་ལྷིང་; = བསད་པ་ killed.

བཏུང་སྒོད *btuñ-snog* drinking glass.

བཏུད་པ *btud-pa* འབྲེལ་འདེགས་, རྩ་ལྷན་ subdued, v. འདུད་པ.

བཏུད་ནས *btus-naṅ* རྩ་ལྷན་, ཕྱི་ལུ་, ཕྱི་ལུ་ལྷན་ having bowed, paid reverence; adv. reverentially.

བཏུད་མར *btud-mar* in rapid or close succession (*Jä.*).

བཏུབ *btub* 1. ལུ་ལྷན་ fit, becoming; convenient, practicable: ཕྱི་རིམ་ལ་དང་རྩ་ལྷན་ལ་མེ་འོང་བས་ བཏུབ་ (*A.* 33) it is proper not to have controversy with outsiders (unbelievers). མ་བཏུབ་པ་ *btub-po* it is not convenient.

བཏུབས་པ *btubs-pa* ལྷིང་, རྩ་ལྷན་ cut into pieces, v. གཏུབ་པ་ *gtub-pa.*

བཏུམ་པ *btum-pa* pf. of གཏུམ་པ་ to wrap round, to envelope; hence in *W.* to shut (a book).

བཏུམ་ཚོག *btum-phog* acc. to *Jä.* bunch or knot produced by money and the like being tied up in the girdle.

བཏུམ་བ *gtul-wa* བྱིན་པ་, pf. of འདུམ་བ་ *hdul-wa*, also བཏུམ་ཏི་; བཏུད་དང་དགྲ་བཏུམ་བ་ to subdue an enemy, to vanquish the devil.

བཏུས་པ *btus-pa* 1. = བཏུས་པ་ ལྷུ་ལྷིང་, ལྷུ་ལྷིང་ extracted, quoted. 2. བདམས་པ་ or བཏུགས་པ་

བྲིས་ཀྱི་ལྷན་པ། 3. བཟུམ་པ་ལའང་མཛོད་བཟུམ་པ་ abbrevi-
vated, concise, taken in short, in few
words (*Mñon.*).

བརྟེན་བརྟེན་བྱེད་པ་ *bteḡ-bteḡ byed-pa* to
haul upwards : ཡང་མགོ་ཟེང་ཟེང་བྱས་, དར་དཀར་གྱི་ལྷན་པ་
ཚོགས་ཏེ་རྒྱལ་པོའི་དབུ་བརྟེན་བརྟེན་བྱས་ཏེ་ (*Hbrom. 125*).

བརྟེན་པ་ *bteḡ-pa*, v. བརྟེན་པ་; also used in the
common saying:—བུ་མ་ཡས་བརྟེན་པའི་ལྷན་པ་དང་, བུ་མོ་
ཡས་མས་བརྟེན་པའི་དམན་པ་དང་ “when the father main-
tains the son, a tiger is produced, when
the mother the daughter a drudge
appears.”

བརྟོན་པ་ *bton-pa* v. བརྟོན་པ་ *hdon-pa*.

རྟ་ *rta* or, occasionally, རྟ་པོ་ *rta-po* ཡུ་
ལུ་, རྟ་འུ་, རྟ་ལྷན་ a horse; the feminine form
for which is usually རྟ་མ་ a mare. རྟ་འདྲུལ་བ་
to break in or train a horse; རྟ་རྒྱལ་བ་ to gallop,
to race; རྟ་ལ་ཞོན་པ་ to ride on horseback.
Horses are largely bred in Tibet, several
of the Dog-pa tribes north of Lhasa
devoting themselves exclusively to roar-
ing horses. Both Shigatse and Gyangtse
are famous horse-markets, and from the
latter place numbers are imported into
Nepal and Sikkim. རྟ་ལི་ཀླན་ཁྲག་མ་ལ་ཡན་ the
blood from the horse's palate cures sores ;
རྟ་ལི་སྐལ་མ་སྐལ་ཚབས་སེལ་ the kidney of the
horse removes kidney disease; རྟ་ལི་སྐྲིས་པས་
མ་ལ་ཡན་ the bile of the horse is useful for
sores ; རྟ་ལི་བྲེ་བས་མྱེད་ལྷན་ཚོབ་ the larynx of the
horse improves the voice ; རྟ་ལི་ཕྱ་མས་མེས་ཚོག་
མ་ལ་ཡན་ urinary bladder of the horse is use-
ful for scalds and burns ; རྟ་ལི་ཚེལ་གྱིས་རྩ་ཕྱག་
གྲང་བུ་སེལ་ horse-fat dissipates itching and
eruptions on the skin.

Syn. མཚོད་བྱིན་ཕྱགས་ *mchod-sbyin phyugs* ;
དཔལ་གྱི་བུ་ *dpal-gyi bu* ; རྒྱལ་བརྟོན་ *rgyab-hdsin* ; ཇ་
ཡབ་མཇུག་མ་ཅན་ *rñā-yab mjug-ma-can* ; རྒྱུད་གེ་ཤིང་
རྟ་ *rluñ-gi ciñ-rta* ; རྒྱུད་ལས་ལྷན་ *rluñ-las skyes* ;
སེན་རྩ་ལྷན་ *sin-dhu skyes* ; མགྲོགས་འགྲོ་
mgyogs-hgro ; འདྲོན་བྱེན་ *hdren-byen* ; མིག་པ་ཅན་ *rmig-pa-*

can ; ལྷོ་གསལ་ *blo-gsal* ; ལྷལ་ལྷན་ *skal-ldan* ; ལྷུ་ར་
འགྲོ་ *myur-hgro* ; རྟ་མ་པར་གཞོན་ *rnam-par gnon* ;
རྒྱ་མཚོ་ལྷན་ *rgya-mtsho skyes* ; རྟ་ག་ཏུ་མ་
rtag-tu sa ; ཇོག་མ་ཅན་ *rñog-ma-can* (*Mñon.*).

རྟ་ཀ་ *rta-ka* or རྟ་རྟ་ཀ་ = མིག་ལྷགས་ *rmig-lcags*
lit. hoof-iron, horse-shoe.

རྟ་རྒྱལ་པ་ *rta rkya-pa* or རྟ་རྒྱལ་པ་ one skilled
in horsemanship.

རྟ་ལྷན་ *rta-skyin* lit. “the horse ibox”; is
a curious large heavy animal peculiar
to Tibet, but straying also into North
Assam, the *Budorcas taxicolor*, known to
sportsmen as the *takin*. Two species are
recorded, one found by Père David in the
ranges of Moupin on the Chinese border,
the other occurring in the mountains of
the Mishmi and Abor territory.

རྟ་བཟུགས་ *rta-bškrag* a clattering train of
horsemen.

རྟ་གོ་ *rta-go*, རྟ་འུ་འུ་ཚེང་ coat of mail for
a horse; དེ་དམག་དཔོན་རྣམས་ཀྱི་རྟ་ཚས་ཡིན་ the horse-
equipment for generals (*Rtsii.*).

རྟ་གལ་ *rta-gal* saddle-bag.

རྟ་གྲལ་ *rta-gral*, རྟ་མང་པོ་གྲལ་སྒྲིགས་རྣམས་བཞག་པ་ a
number of horses kept in a row, prop.
cavalry in martial array.

རྟ་གྲས་ *rta-gras* = རྟ་ར་ *rta-ra* stable.

རྟ་བགད་ *rta-byad* a horse-laugh; རྟ་བགད་གྱིས་
འདེབས་པ་ to set up a horse-laugh (*Sch.*).

རྟ་མགོ་ *rta-mgo* a horse's head. རྟ་མགོ་ཅན་ =
གྲུ་གན་ *gru-čan* boat (*Mñon.*).

རྟ་མགྲིན་ *Rta-mgrin*, (*Tamdin*) རྟ་མགྲིན་ n. of
deity with a man's body but having the
head of a horse and which neighs fear-
fully to frighten beings who are mischie-
vous to Buddhism. The Hindu analogue
of Tamdin is Hayagriwa, and shrines to
this deity are not uncommon at the
present day in Assam.

རྟ་སྒྲིན་ *rta-ssa* or རྟ་འུ་སྒྲིན་ saddle; རྟ་སྒྲིན་འུ་ཅན་
རྟ་སྒྲིན་འུ་ཅན་ཚུ་བྲིས་ the equipments of a riding
horse (*Rtsii.*).

རྟའི་བུ *rtahi-bu* ལམ་ལོན་; རྟའི་ཉེན་ལམ *rtahi nin-lam* ལམ་ལོན་ a day's journey on horse back. རྟའི་བུ་ལག *rtahi hu-lag* a compulsory service for the supply of oxen, mules, and horses. རྟའི་རབ *rtahi ra-wa* མང་རྒྱུ་ an enclosure for horses, a stable.

རྟའི་མཚན *Rta-hon* n. of a monastic club for discussing metaphysical topics in the monasteries of Daipung, Sera and Gahdan (*Lon.* 314).

རྟའི་མཚན་གམ *rta-yi mjug-ma* (lit. the horse's tail) n. of a medicinal plant.

Syn. གཞོན་ལྗང་མ *gyo ldan-ma*; ལྗང་ལོ་མ *zla-wahi lo-ma*; འདུར་ཕྱེད་རླུ་མ *hdur-gyed skyes*; ལམ་གཞི་མེ་རྟོག *yal-gahi me-tog*; མཚོན་པོ་མ *mithon-po ma*; འགྲོ་ལྗང་ *hgro-ldan*; བོང་བའི་མེ་རྟོག *boñ-bohi me-tog* (*Mñon.*).

རྟའི་ལོང་ *Rta-lahi kofñ* n. of a mythological race in ancient India (*Yig.*).

རྟའི་ག *rta-qa* 1. horse-flesh. 2. the oblique abdominal muscles of the hips.

རྟའི་ག *rta-qaḍ* curry-comb (*Sch.*).

རྟའི་མེ *rta-sre* རྟའི་མེ་ལྟོ་མེ་ a pie-bald horse. [*'Having pie-bald horses'*; an epithet of Marut or the wind-god]S.

རྟའི་གམར *rta-gsar* a new horse, a horse not yet broken in or dressed (*Schtr.*); རྟའི་གམར་གླ་པ་ a colt three years old newly broken and saddled.

རྟའི་གམེབ *rta-gseb* a stallion: རྟའི་གམེབ་ཐོན་པོའི་ཐང་མ་གྱི་མ་ཕྱི་ཐོན་ནད་ལ་མན་ the dung of a stallion of blue colour is a preventive of hydrophobia.

རྟའི་གམོད *rta-gsoḍ* = ཀ་ར་མྱི་ར་ *ka-ra bhi-ra* the oleander, *Nerium odorum* (*Mñon.*).

རྟའི་པ *rtag-pa* ལྷུ་བ་, རྟའི་པ་, རྟའི་པ་, also རྟའི་པ་, རྟའི་པ་, རྟའི་པ་ 1. continuous, enduring, lasting, eternal. 2. perpetuity, duration to all futurity (a quality which, according to Buddhist views, can be ascribed only to absolute emptiness—རྟའི་པ་ཉིད་, *Çūnyatā*):

རྟའི་པ་འཇམ་མེག་འདུ་མཚན་གྱི་མཚན་གྱི་མཚན་གྱི་མཚན་ the chief of all permanent things is voidity. རྟའི་པ་ impermanent, not durable, perishable: རྟའི་པ་འདུ་གཤམ་ that, too, is subject to the law of perishableness; རྟའི་པ་རེ་ཞིག་ (“*tāk-pa re-shi*”) is the common colloq. expression in C. for always, constantly (*Snd. Hbk.*).

Syn. རྟའི་པ་ *brtan-pa*; རྟའི་པ་ *ther-zug-pa*; རྟའི་པ་ *gtan du-wa*; རྟའི་པ་ *rañ-bshin gnas*; རྟའི་པ་ *mi hgyur-wa*; རྟའི་པ་ *gyuñ-druñ*; རྟའི་པ་ *mi-gshig*; རྟའི་པ་ *mi-gyo*; རྟའི་པ་ *gyo-med*; རྟའི་པ་ *gshon-me* (*Mñon.*).

རྟའི་པ་ལྟོ་མེ *rtag-hkhruṣ che* always washed = assiduity.

རྟའི་པ་ *rtag-chaḍ* lasting and transitory; an abbr. of རྟའི་པ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ the theory of eternal existence or annihilation: རྟའི་པ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ you have avoided the false doctrine of perpetual existence (*Hbrom.* 129).

རྟའི་པ་ལྟོ་མེ *rtag-ññoms-la* adv. uniformly, equally.

རྟའི་པ་ *rtag-tu* རྟའི་པ་, རྟའི་པ་, རྟའི་པ་, རྟའི་པ་ always, continually, perpetually: རྟའི་པ་ ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ at all times do I seek refuge in my lama (Buddha).

རྟའི་པ་ལྟོ་མེ *rtag-tu khol* རྟའི་པ་ལྟོ་མེ་ a slave, perpetual servant: རྟའི་པ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ལྟོ་མེ་ a servant of a resourceful minister (*Hbrom.* 152).

རྟའི་པ་ལྟོ་མེ *rtag-tu dgah* རྟའི་པ་ལྟོ་མེ་ always cheerful ever happy; an epithet of Mahādeva.

རྟའི་པ་ *Rtag-tu hu* 1. n. of a Buddhist saint who used to weep when observing the miseries of mundane existence. He devoted all that he possessed to others and by his religious ascetism and study of the *Prajñā-pāramitā* he attained to the position of a *Bodhisattva* (*Hbum.* 4501). 2. n. of a medicinal flower on which dew is formed at all times on

account of which it is said to be always in tears. It grows on high altitudes in Tsari the most easterly district of Central Tibet.

རྟག་ཏུ་བྱེད་ *rtag-tu spyod* पावक met. the fire, which is always at work.

རྟག་ཏུ་བ ། *rtag-tu-wa* eternal, perpetual; also ace. to *Cs.* perpetuity, eternity.

རྟག་ཏུ་འབབ ། *rtag-tu hbab* a name of the river Sitā, the river of continual flow (*Mñon.*).

རྟག་ཏུ་འབྱུང་ ། *rtag-tu hbyuñ* of eternal or perpetual growth.

རྟག་ཏུ་བྱིན་ *rtag-tu sbyin* (རྟག་ཏུ་བཟོད་དེ) ། नैत्य perpetually giving or yielding.

རྟག་ཏུ་བརྩོན་ ། नित्योद्युक्त always assiduous, over-applying.

རྟག་ཏུ་མ ། *rtag-tu xa* lit. that eats at all times, met. a horse.

རྟག་ཏུ་མང་ཚོ་ལྷན་མ ། *rtag-tu lañ-tsho ldan-ma* she who is at all times youthful, an epithet of Draupadi द्रौपदी the common wife of the Pāṇḍava brothers.

རྟག་ལྷ ། *rtag-lta* = རྟག་པར་ལྷ་བ ། the doctrine of the immortality of the soul and of all things.

རྟག་བདེ་བྱེད་ *rtag-bde byed* (lit. happy at all times) an epithet of རྣམ་རྩོམ་སྲས་ Vais'ravana the god of wealth (*Mñon.*).

རྟག་ཕྱོད་ *Rtag-sdoñ* land-steward or overseer. རྟག་ཕྱོད་ལྷ་གསེམ་ the resident manager of the estate of *Lha-gsel* in Tibet (*Rtsii.*).

རྟག་པ་ཐེར་རྩལ་སྤྱོད་ལཱ་བ ། *rtag-pa ther-zug smra-bahi lta-wa* the doctrine of a Brāhmapical sect in Ancient India: རྟོན་རྟག་པ་འཇུར་མེད་ཚེན་པ་ལ་རང་བཞིན་མ་རེས་པར་འདོད་པའོ་ (they) did not believe in the great unchangeable and eternal principle (*Theg. 33 to 39*).

རྟག་པ་རྟོན་མཚན་པའི་ལྷ་བ ། *rtag-pa don mtshon-pahi lta-wa* the doctrine or view as to the eternity of matter and its attributes (*Theg. 33 to 39*).

རྟག་པར་ *rtag-par* सदा adv. always.

རྟག་པར་འཛོམ་པ་ *rtag-par hdsin-pa* to look upon what is transitory as lasting, and hence to be worldly-minded, a worldling; རྩལ་བ་ལ་རྟག་པ་ steady in lying down, i.e., to be continually at rest.

རྟག་པོ་ *rtag-po* adj. lasting, durable, reliable.

རྟག་མ་ *rtag-ma* सती eternity personified, the eternal goddess; an epithet of Durgā.

རྟག་ལྱོས་ *Rtag-myos* सदासोद an epithet of the god of love.

རྟག་འཛོམ་ཅན་ *rtag hdsin-can* = རྟག་པ་འཛོམ་མཁན་ he who holds that things are permanent.

རྟག་ཞེ་པ་ *rtag shi-pa* सदाशिव is an epithet of Avalokitesvara *Bodhisattva* and S'iva.

རྟག་རེས་འཁོར་ *rtag-res hkhor* 1. नैत्यक constantly recurring. 2. རྟག་རེ་འཁོར་བ་ ace. to (*Sch.*) constant change.

རྟགས་ *rtags* 1. प्रकृति, निमित्त, चिह्न, लिङ्ग resp. ཕྱག་རྟགས་ sign, manual, badge, token, mark, characteristic, prognostic, &c. བཟང་རྟགས་ good sign or token; རང་རྟགས་ evil mark or bad sign; བརྟ་ཤེས་པའི་རྟགས་ auspicious sign or mark; རྟགས་བརྟན་ or བརྟ་ཤེས་པའི་རྟགས་བརྟན་ the eight auspicious symbols or objects, v. བརྟ་ཤེས་བརྟན་. We have in ཡོང་མེ་ཡོང་གི་རྟགས་ the sign of being or not being, sufficiency or insufficiency, &c. རླུ་འཛོམ་རྟགས་ *skye-hchihi* *rtags* the signs of birth and death; རྟགས་བྱེད་པ་ to make a mark; རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་རྟགས་ ཡོད་པ་ the badge or distinction of monkhood; one having the marks of an ecclesiastic; མངོན་རྟགས་ proof, clear evidence; རྟགས་བཅུ་ = དམ་འཇུག་: ཅི་རྟགས་པ་ནས་བཟུང་ on what evidence have they seized him? རྟགས་པ་ཞིག་དགོས་ a proof is necessary: རྟགས་པ་ཡང་མི་འདུག་ there is even no evidence or mark. རྟགས་ཅན་ རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ རྟགས་ having a mark upon it or marked, stained; also ominous. རྟགས་ཅན་མ་ = ལྷན་འཛོམ་མ་ a harlot (*Mñon.*) 2. = མཚན་མ་ རྒྱུ་

excrement. 2. in C. wind, flatulency. 3. བརྟལ་ or རྟལ་ *rtug*, v. under རྟལ་པ་.

རྩེ་བ་ *rtuñ-wa* pf. བརྩེ་བ་, fut. བརྩེ་བ་ also རྩེ་བ་ to make less, to shorten, to contract, e.g., a rope, a dress: ལཱ་པ་བ་བརྩེ་བ་ his neck is contracted (*Jä.*).

རྩེ་རྩེ་ *rtun* v. ལཱུ་རྩེ་ *gtun*; རྩེ་རིལ་ *rtun-ril* a trituration-bowl (*Sch.*).

རྩེ་པ་ *rtun-pa* diligence; རྩེ་པའི་རྩེ་དཔ་ *rtun-pahi skyed-pa* to be diligent (*Zam.*); cf. རྩེ་པ་.

རྩེ་པོ་ *rtul-po* or རྩེ་པ་ རྩེ་པོ་ blunt, dull, stupid; མཚན་རྩེ་པ་ a blunt weapon (*Cs.*); དབང་པོ་ རྩེ་པོ་ blundering; རྩེ་པོ་ རྩེ་པོ་ *blo-rtul* weak intellect.

རྩེ་པོ་ལ་ *rtul phod-pa* पराक्रम, परिणाह, वीर bold, intrepid; also sbst. courage.

རྩེ་པོ་ལ་རྩེ་པོ་ *Rtul-bzai skyes* = རྩེ་པོ་ལ་མའི་བུ་ the son of *Rtul-can-ma*, one of the ten incarnations of Vishnu; a name of རྩེ་པོ་ལ་མའི་བུ་; དཔལ་ལྷན་དུ་ལྷ་མོ་ཅན་.

རྩེ་པོ་ *rtu-thur* = རྩེ་པོ་ རྩེ་པོ་ foal, colt; རྩེ་པོ་ རྩེ་པོ་ to bring forth a colt, to foal (*Cs.*).

རྩེ་བ་ *rten* 1. རྩེ་བ་, རྩེ་བ་, རྩེ་བ་, རྩེ་བ་, རྩེ་བ་, རྩེ་བ་ a hold, support, esp. in compounds: ལཱ་རྩེ་བ་ the plinth or base of a pillar (*Cs.*); ལཱ་རྩེ་བ་ or ལཱ་བས་རྩེ་བ་ a footstool (*Cs.*) 2. རྩེ་བ་, རྩེ་བ་ in Gram. the case which denotes the place of a thing or person, the locative. 3. རྩེ་བ་ that which holds, contains, or supports a thing: རྩེ་བ་ lit. the holder or receptacle of a person himself, i.e., an image of a deity, of a Buddha or *Bodhisattva*; ལཱ་རྩེ་བ་ = ལཱ་ལཱ་ letters, writings, holders of the doctrine, gen. consisting in a volume of the holy writings. རྩེ་བ་རྩེ་བ་ *thugs-rten* "the holder of the heart or mind" as manifest in a holy person. The term རྩེ་བ་ལཱ་ is often applied to the foregoing three. ལཱ་རྩེ་བ་ *gdun-rten* recep-

tacle for the bones or relics of a saint; མཚན་རྩེ་བ་ *mehod-rten* a holder or depository for oblations, a chaitya; རྩེ་བ་ལཱ་རྩེ་བ་ *rig-pahi rten* receptacle of the soul, i.e., the body (*Schtr.*); རྩེ་བ་ལཱ་རྩེ་བ་ལཱ་, རྩེ་བ་དང་བུལ་བ་ the houseless, bodiless soul: རྩེ་བ་རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ རྩེ་བ་ *gnñ-ni tshe-srog sems-kyi rten* the heart is the seat of life and of the soul. Similarly རྩེ་བ་ is often a term for a temple or shrine: རྩེ་བ་ལཱ་རྩེ་བ་ the deity in a shrine; again we have རྩེ་བ་ *shu-rten* resp. ལཱ་ལཱ་ *phyag-rten* a present, gift, offering, i.e., "the holder or support of a request."

རྩེ་བ་ལཱ་ *rten-khebs* ལཱ་ལཱ་ the cover for religious offerings.

རྩེ་བ་ལཱ་ *rten-khri* = མཚན་དཔལ་ལཱ་ a chapel or cabinet to hold images with accommodation for keeping offerings before them and for religious books (*Rtsii.*).

རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ *rten-cin hbrcl-war hbyuñ gnñ-pohi-cho gahi-gzuñs* རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ n. of a *dhāraṇī* expressing the essence of the doctrine of relative existence or origination (*K. gu. v 288*).

རྩེ་བ་ལཱ་ *rten-chas* things, articles.

རྩེ་བ་ལཱ་ *rten-pa* 1. vb., pf. and fut. རྩེ་བ་ imp. རྩེ་བ་ to keep, to hold, to adhere to, to lean on; རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ to lean on a staff; ལཱ་ལཱ་ལཱ་ རྩེ་བ་ལཱ་ to keep or hold against a pillar; ལཱ་ལཱ་ལཱ་ རྩེ་བ་ལཱ་ to keep the hand on one's cheeks, to lean one's head on one's hand in meditating; fig. to depend or rely on; རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ the priest to whom one holds; ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ to keep to the fat, i.e., to cat much fat; རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ to be given to sensuality. A frequent form of the vb. is རྩེ་བ་ལཱ་ *rten-nas*: རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ following, depending on your orders; རྩེ་བ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ relying on my strength; hence རྩེ་བ་ལཱ་ is frq. used for in consequence of, with respect to, concerning, etc.:

རྟོན་དེ་ལ་རྟོན་ནས་ in consequence of that event ; ལུལ་ཁྱད་པར་ཅན་ལ་རྟོན་ནས་ in connection with a noble object ; ལྷོ་རྟོགས་ལ་རྟོན་ནས་ *lho-phyogs la rten-nas* to be situated towards the south ; འད་ཟེང་ལ་རྟོན་ནས་ག་ཟེགས་པ་ to look after or pursue with one's eye a ray of light. 2. subst. that which holds, keeps up ; ལྷུ་ལ་པའི་རྟོན་པོ་ these are the supports of king ; བརྟན་པ་རུས་པའི་གནས་ལུགས་བརྟན་པ་ 'the doctrine of the hold-giving bones' i.e., osteology. 3. adj. attached to, faithful (*Jā.*).

རྟོན་པའི་རྟོན་ *rten-pahi rkyen* dependent cause ; ལྷུ་ཅུ་ལ་རྟོན་པའི་རྟོན་པ་འབྲུགས་པ་ the dependent cause of (the formation of) ice is water.

རྟོན་འབྲེལ་ *rten-hbrel* is said to be a contraction of རྟོན་པར་འབྲེལ་བར་འབྲུང་བ་ *rten-par hbrel-war hgyur-wa* *प्रतीत्यसमुत्पाद* 1. it is best defined not as causal concatenation but as the inter-dependent causes which have originated matter and all phenomena. These mutually contributory causes, however, according to Buddhist theory, properly centre in or spring forth from *avidyā* (Tib. མ་རིག་པ་) or the ignorant belief that all which seems to us to exist does so exist when it is really non-existent. 2. སྟོན་ལོག་པ་ omen ; circumstances combining to found a judgment or prognostic ; diagnosis. *Milaraspa* says of *rten-hbrel* : ལྷིང་ལོའང་འདས་ཀྱི་ཚམས་མམས་ཅད་རྟོན་འབྲེལ་དུ་གྱོ་ནིང་ understanding *rten-hbrel* to be the whole doctrine of transmigration in general. However, he deviates from the purer philosophy by averring that the co-operating cause at work in *rten-hbrel* is produced by the deep mysteries of རྩམ་ and མན་ངག་ (*Mil.* ൬, 89). The doctrine involved in *rten-hbrel* is fully dealt with in *Tsong-khapa's* great work, the *Lam-rim chen-mo*. He sums up the argument thus : འདི་ལྷན་ངོ་བོས་རྟོན་པ་དང་། འདི་ལས་འདི་འབྲས་འབྲུང་བ་ཡི། དེས་པ་གཉེས་པོ་ཡན་ཚུན་དུ། ལེགས་མེད་པར་ནི་ལྷོགས་ཀྱིང་པ། འདི་ལས་ངོ་མཚན་གྱུར་བ་དང་། འདི་

ལས་མེད་དུ་བྱུང་བ་གང་།། The certitude that all these things are in their very essence void and yet that from the one its fruit the other springs forth, the two uninterruptedly hither or thither mutually assisting each other—what can be more wonderful than this, and what has arisen more stupendous than it !

རྟོན་འབྲེལ་གྱི་ལོའང་ལོ་ *rten-hbrel-gyi hkhor-lo* *प्रतीत्यसमुत्पाद-चक्र* the wheel illustrating the process of the working of successive existences and helpful in meditating on them and in methods for getting rid of their influences, etc. In the tractate རྟོན་འབྲེལ་གྱི་ལོའང་ལོ་མི་འདྲ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ *rten-hbrel gyi-hhor-lo ni hdra-wa hco-brgyad* (*A.* 35) there are eighteen different descriptions of the wheel illustrating the cycle of *Pratitya samutpāda*, the earliest one having been designed by *Nāgārjuna* as contained in *Tan. d.* རྟོ 32. In it are contained indications of human destiny, luck, happiness and misery, which are drawn up in set formulas. རྟོན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྲུང་བ་དང་པོ་དང་རྣམ་དབྱེ་བརྟན་པའི་མཛོད་ the *Sūtra* describing the relative existences and the distinctive features contained in them (*K. d.* མ 203). In it are described the science of divination, the art of drawing omens from different occurrences and signs.

རྟོན་འབྲེལ་བསྐོས་ *rten-hbrel bsgom* = རང་སངས་རྒྱུས་ an epithet for a *Pratyeka* Buddha (*Mñon.*).

རྟོན་འབྲེལ་རྟོགས་པ་ *rten-hbrel rtogs-pa* to investigate significant or ominous incidents and draw inferences therefrom ; རྟོན་འབྲེལ་ལེགས་པ་ to know such, or one who knows them (e.g., a physician when treating a patient must try to find out the auspices). རྟོན་འབྲེལ་བཟང་ good auspices ; རྟོན་འབྲེལ་ངན་ bad omens.

རྟོག་འབྲེལ་ཡན་ལག་བརྒྱ་གཉིས་ *rtan-hbrel yan-lag*
bcu gnis the twelve inter-dependent con-
 tributories to the origination of all pheno-
 mena. Or, more fully:—The twelve
 inter-dependent elements which together
 contribute to the production of all pheno-
 mena; the twelve, however, being theo-
 retically not simultaneous in origination
 but occurring in a certain sequence; each
 indeed being dependent on its predecessor,
 though not exactly evolved from it,
 because by a process of re-action the pre-
 decessor is also dependent for manifesta-
 tion on its successor. Thus, while the
 succeeding contributories may be said to be
 evolved in a measure from the preceding
 ones, there is a mutual dependence which
 makes all the twelve co-ordinate also.
 The twelve inter-dependent originations
 in the Pratitya Samutpāda are:—(1) མ་རྟོག་པ་
 འཕྲིན་ལྡན་ *ignorance*; (2) འདྲ་ལྡན་ སྐྱོན་ལྡན་
association or impressions; (3) རྣམ་ཤེས་
con- *sciousness*; (4) མིང་གཟུགས་ རྣམ་ཐུང་
name and *form*; (5) རྣམ་མཚན་ *skye-mched*
ཤད་ལྡན་ the six *sense-organs*; (6) རྟེན་ལ་
མཚམས་ *contact*; (7) རྩོལ་བ་
འདྲེན་ *feeling*; (8) རྩེད་པ་ རྩེད་པ་
འདྲེན་ *desire or hankering after*; (9) རྩེད་པ་
འདྲེན་ *sensual enthrallment*; (10) རྩེད་པ་
འདྲེན་ *भव* *procreation*; (11) རྩེད་པ་
འདྲེན་ *जाति* *birth*; (12) རྩེད་པ་
འདྲེན་ *जरा मरण* *old age and death*.

རྟོག་མ་ *rtan-ma* prop. support, pillar.

རྟོག་དམན་པ་ *rtan dman-pa* subordinate; of
 lower position or order, junior; a ge-tshul
 is subordinate to a ge-long, a ge-nyen is
 inferior to a ge-tshul or *Crāmanera*: རྩོལ་བ་
 རྩེད་པ་ལ་ལྡན་པ་ རྩེད་པ་ལ་ལྡན་པ་
 he being inferior
 in rank, i.e., in the religious order, he did
 not make salutation with his body (A. 56).

རྟོག་གཞི་ *rtan-gshi* 1. basis, foundation
 རྟོག་གཞི་ 2. རྟོག་གཞི་འདུག་མེད་
residence, home
 (*Mñon.*). རྟོག་གཞི་ *rtan-gnas*, id.

རྟོག་ *rtog* 1. in རྟོག་ཁང་ *rtog-khan* རྟོག་ཁང་
 རྟོག་ཁང་ a room or place of amusement on
 the top of a house or building. 2. རྟོག་
 for རྟོག་ *tog*.

རྟོག་པ་ I: *rtog-pa* རྟོག་པ་, རྟོག་པ་
 1. consideration, deliberation, reflection;
 རྟོག་པ་རྟོག་པ་ *rtog-pa skye-wa* or རྟོག་པ་ལ་
 རྟོག་པ་ལ་ to reflect on a thing, to indulge in musings.
 2. scruple, hesitation: རྟོག་པ་རྟོག་པ་
rtog-pa skyes-te to grow doubtful, hesitating.

རྟོག་པ་ II: vb., pf. རྟོག་པ་ or རྟོག་པ་
 imp. རྟོག་ or རྟོག་ རྟོག་པ་ to consider, exam-
 ine, search into, muse upon = རྟོག་པ་མཚན་པ་
 or རྟོག་པ་མཚན་པ་ (*Mñon.*): རྟོག་པ་མཚན་པ་
 though one meditates (upon the soul), one can-
 not understand. To trouble one's head
 about a thing is considered a fault much
 to be guarded against, and the more so,
 as religious faith as well as meditation
 require the mind to be strictly free from
 distraction, and especially in meditation
 to be concentrated on a single object
 only: རྟོག་པ་མཚན་པ་མཚན་པ་
contemplation without
any disturbing reflections.

རྟོག་གཞི་ *rtog-ge* རྟོག་གཞི་ the act of arguing, rea-
 soning; dialectics (*Cs.*); རྟོག་གཞི་པ་
rtog ge-pa རྟོག་གཞི་པ་ an arguer, disputer, reasoner (*Cs.*):
 རྟོག་གཞི་ལྟོད་ལུམ་མ་ལྟོད་པ་ *rtog-gehi spyod-yul ma-*
yin-pa རྟོག་གཞི་ལྟོད་ལུམ་མ་ལྟོད་པ་
 not being the object of
 controversy or arguing.

རྟོག་པ་དང་བྲམ་པ་ *rtog-pa dan bral-wa* རྟོག་པ་
 རྟོག་པ་དང་བྲམ་པ་ without imagination, free from so-
 phistication.

རྟོག་པ་ལྟོད་ལུམ་མ་ *rtog-pahi dgra* རྟོག་པ་
 རྟོག་པ་ལྟོད་ལུམ་མ་ n. of a
 tree.

Syn. རྟོག་པ་ལྟོད་ལུམ་མ་ *rgyal-byed cin*, རྟོག་པ་
 རྟོག་པ་ལྟོད་ལུམ་མ་ *skyes* (*Mñon.*).

རྟོག་པ་རྟོག་པ་ *rtog-par byed-pa* རྟོག་པ་
 རྟོག་པ་རྟོག་པ་ to
 fancy, to imagine.

རྟོག་དཔྱད *rtog-dpyod* = བསམ་མནོ, or མནོ་བསམ (*Mñon.*) विचार consideration; examination, trial: རྟོག་དཔྱད་མེད་པ་ཉི་མོ་ལ་མཚོན་པ་ without examination or reflection (*A. K. 1-36*). རྟོག་དཔྱད་གཏོང་བ་ to identify, to discern to recognize as, e.g., མཐོག་པོ་ལ་བརྟེན་པ་ it is ascertained to be bile, to be caused by bile. མ་མཚན་རྟོག་པ་ to identify as being different (*Jä.*).

རྟོག་མེད *rtog-med* निर्विकल्प simple, unsophisticated; also simplicity; singleness of heart. དེ་ལ་རྟོག་པ་མེད་པ་མི་ཕྱིན་པ་ it should not be interfered with; he does not meddle with that (*Jä.*).

རྟོག་མེད་ལོག་གིས་ *rtog-med log-ces* = རྟོག་པ་ལོག་གིས་ mistakes caused by wrong or false conclusions, such as while passing in a boat to maintain that the trees and houses on the bank of a river are moving; in the same manner holding that all phenomena are permanent, &c. (*Loñ. 4 15*).

རྟོགས་དགའ་བའི་གནས་ *rtogs dkañ-wahi gnas* = རྟོག་པོ་འཇོག་པོ་ལ་མཚོན་པ་ a very inaccessible and fearful place.

རྟོགས་པ་ལྟོ་ *rtogs-hgro* गति a number; རྟོགས་པ་ལྟོ་མཚན་པོ་མཐོང་གི་མཚན་པོ་ महागति a great number.

རྟོགས་བརྟོན་ *rtogs-brjod* or རྟོགས་པ་བརྟོན་པ་ ལྷན་པ་ lit. discriminative speech, the utterance of what is fully grasped; a common designation for the recital of the events of an ideal life, full of instructive lessons.

རྟོགས་བརྟོན་བརྒྱ་པ་ *rtogs-brjod brgya-pa* ལྷན་པ་འདུན་པ་ n. of a work contained in the *Kah-gyur (K. d. 5)*.

རྟོགས་བརྟོན་རིན་པོ་མེད་པའི་བསམ་མཁོ་གི་རྟོགས་ *rtogs-brjod rin-po-che dpyag-bsam khri-ciñ* ལྷན་པ་འདུན་པ་ the great work of the Kashmirian poet Kshemendra on the deeds of the Buddha, in 108 chapters, translated into metrical Tibetan by Shon-ton *Lo-tsa-wa*, and forming the 93rd volume of the *Tangyur* collection.

རྟོགས་དཔལ་ *rtogs-deb* = བརྟོན་པོ་ལོག་པོ་ལོག་ *brjed-thoñi deb-yig* a memorandum book (*Rtsii.*).

རྟོགས་འདོད་ཅན་ *rtogs-hdod can* desirous of knowing or learning; inquisitive (*Jä.*).

རྟོགས་ལྡན་ *rtogs-gdan* बुद्ध, महामति; = ལམས་པ་ a sage, a general term to signify such.

རྟོགས་པ་ *rtogs-pa* I: बोधि, ज्ञान, अवबोध, उपलक्षण, समय, गति subst. thorough perception, infallible knowledge. It is stated that ordinary mortals are incapable of cogitating on the merits and qualities of Buddhas and *Bodhisattvas*. The true *Rtogs-pa* cannot be acquired in the first instance, the རྟོན་ (meaning of a thing) first must be understood (གོ་བ་རྟོན་པ་) and that may lead to the acquirement of knowledge by བསྐྱེད་པ་ མི་མཐོང་གི་ མི་མཐོང་གི་ study; then comes reflection or meditation, and last of all is *Rtogs-pa* the full comprehension. Thus we can define རྟོགས་པ་ as: 1. the true perception of all things in general, which leads to the attainment of the མ་མཚན་ལྟོ་ལོག་པོ་ *so-so skychi-sa* stage of ordinary perfection. 2. a true metaphysical development leading the way to what is called ལྷན་པ་ལྟོ་ལོག་པོ་, that is, to *Nirvāna*. This last is called མཚན་པོ་ལྟོ་ལོག་པོ་ རྟོགས་པ་ or ལྷན་པ་ལྟོ་ལོག་པོ་, the clear understanding or perception, the same as རྟོན་པ་ལྟོ་ལོག་པོ་ or metaphysical voidity or nothingness..

Syn. རྟོན་པོ་ལྟོ་ལོག་པོ་ *khoñ-du chud-pa* गतिज्ञान; ལམས་པ་ *mkhas-pa*; विचक्षण, གོ་བ་ *go-wa*; ལྷན་པོ་ལྟོ་ལོག་པོ་, རྟོགས་པ་ *rtogs-pa*; निरूपण, ལྷན་པ་ *byañ-wa* निपुण.

རྟོགས་པ་ II: vb. to perceive, to know, to understand: རྟོགས་པ་མ་རྟོགས་པ་ they did not understand; though they inquired into it; རྟོགས་པ་ལ་འགྲུང་བ་ to obtain information; to convince one's-self of a thing; རྟོགས་པ་ལ་ལྱུང་བ་ to teach, demonstrate, to convince a person. མ་རྟོགས་པ་ stupid, ignorant; ignorance. ལམས་རྟོགས་ self-knowledge.

རྟོགས་པ་འདུང་མ་པ་ *rtogs-pa hkhruñs-pa*
आवबोधजनम the growth of ideas, thought.

རྟོགས་པ་ཚེན་པོ་ཡོང་མ་ལུ་རྒྱུ་ལའི་མཛད་ *rtogs-pa chen-po yonñs-su rgyus-pahi mdo* a metaphysical work in the Kah-gyur (*Mdo.* ལ 413);
རྟོགས་པའི་གཏོར་ *rtogs-pahi gter* or མཛད་ལྡེ་བམས་ མད་ཀྱི་དོན་གྱི་རྣམ་ལ་ཁོང་དུ་ཆུད་པས་རྟོགས་པའི་གཏོར་ another work in the Kah-gyur (*Mdo.* 325).

རྟོགས་ལྟོད་ *rtogs-spyod* theory and practice.
རྟོགས་ལྟོད་ལྟོད་པ་ *rtogs-spod byed-pa* to know and to practise; རྟོགས་ལྟོད་ལ་མཁས་པ་ *rtogs-spyod la mkhas-pa* theoretically and practically religious.

རྟོགས་ཞིབ་ *rtogs-shib* thorough inquiry; investigation of minute details.

རྟོགས་ལས་ *rtogs-yas* (ཡུང་ས) समता n. of a numerical figure.

རྟོགས་སླ་ *rtogs-sla* easily comprehended, or easy to understand.

རྟོད་པ་ *rtod-pa* = འབྲེག་ or འབྲེག་ (*Mñon.*) 1. vb. to fasten, to secure, tether (v. བརྟོད་པ); རྟོད་བརྒྱབ་པ་ to drive in a stake or peg (*Jä.*) 2. sbst. = རྟོད་ཕུར་ a stake in the ground for fastening a horse, a boat, etc.; a peg in a wall for hanging up things; རྟོད་ལག་ id.

རྟོན་པ་ *rtön-pa* (བརྟོན་པ་ or བརྟན་པ་) आनुसरण, प्रतिसरण to place confidence in a person, to rely on, to adhere to, to act in accordance with. In connection with the meaning of *rtön-pa* common sayings prevail among the learned of Tibet:—(1) བོད་ཀྱི་བརྟན་བཅོས་རྣམས་སུ་ཚིག་ལ་མི་རྟོན་དོན་ལ་རྟོན་ rely on the import of words, do not depend on their literal signification; (2) ལང་ཐག་ལ་མི་རྟོན་ཚམས་ལ་རྟོན་ do not depend on the personality of a teacher but rely on his doctrine; (3) དང་དོན་ལ་མི་རྟོན་ངེས་དོན་ལ་རྟོན་ rely on ascertained statements not on those quoted from memory; (4) རྣམ་གྲུབ་ལ་མི་རྟོན་ལེ་གྲུབ་ལ་རྟོན་ rely on absolute knowledge, not on mere perception.

Syn. ཡིད་རྟོན་པ་ *yid rton-pa*; ལྷོ་བརྟན་པ་ *llo bstad-pa*; ཡིད་ཚེས་པ་ *yid ches-pa*; རྗེས་སུ་འབྲང་ *rjes-su hbrañ* (*Mñon.*).

རྟོལ་ *rtol* in ཚམས་རྟོལ་ acc. to *Schr.* the pith or marrow of a doctrine; རྟོལ་གྲིམ་པ་ to know thoroughly (*Schr.*).

རྟོལ་མོ་ *rtol-mo* a cross back to the yak by breeding an animal three-parts of Indian parentage with a pure-bred yak.

རྟོལ་བ་ *rtol-wa* pf. བརྟོལ་ 1. to bore, to pierce, to perforate. 2. to be present in or at; to reach: རྗེས་པའི་ཞིག་ཡོད་པ་མང་ལུ་ལྷ་ལྷ་རྣམས་བོད་དུ་མ་རྟོལ་ལོ་ (*A.* 74) there was a manuscript which being left in Mañ-yul could not reach Tibet (*i.e.*, be extant there). རྟོལ་མ་རྟོལ་ *rtol ma-rtol* arrived or not arrived; ཡོང་མ་འདུམ་བརྟོལ་ acc. to *Schr.* पारिजातक the coral-tree *Erythrina Indica*; also a tree of paradise.

རྟོལ་གྲིམ་ *rtol-ge* = རང་བཞིན་གྱི་གྲིམ་པ་ prescience, intuitive knowledge, knowing without being taught: ཚམས་མང་པོ་རྟོལ་གྲིམ་ཕྱང་ཟེར་རོ་ it is said he knew intuitively many religious doctrines (*J. Zah.*).

ལྷ་ *lta* 1. v. under ལྷར་ *ltar.* 2. v. *Jä.* in loco.

ལྷ་བ་ *lta-wa* I: vb. pf. བལྷས་, fut. བལྷ, imp. ལྷོས་ or བལྷ་ resp. ལཱིགས་པ་ 1. to look, take a look at, espy. ལྷ་བ་ implies a special visual act, whereas མཛོང་བ་ is the general power or habit of seeing, beholding, etc.: ཅེ་འདྲ་འདུག་བལྷས་པ་སམ་ when you have seen what it is like; ཆུང་མས་ཀྱིས་ལྷ་བ་བལྷས་ན། ཀྱིས་མཚན་དང་ལྷན་བཟང་པོ་ཞིག་ནས། རབ་ཏུ་དགའ་ལྷ། the wife, having taken the boy and looked at him, because he was a fine comely child, greatly rejoiced (*Dzl.*); བལྷས་ན་མི་མཛོང་ though you look (for it), you do not see it (*Mil.*); the imp. ལྷོས་ཞིག་ look! in *C.* is often both written and spoken ལྷོས་ཞིག་ and we even hear ལྷོས་དང་ “*tö-tang*” with the same meaning.

ལྟ་བུ་ལ་ཕེན་པ་ pleasing when looked upon; also name of the chief city of Indra on the top of Mount Sumeru; ལྟ་བུ་མོང་ go there and look (at it)! ལྟ་བུ་མོང་ལ་ལྟ་བུ་ལ་ to gaze all round; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལ་ to look up and down; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ or ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to look back. Colloq. in the sense of to look at *lta-wa* is usually preceded by ལྟ་བུ་ the eye: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ looking at it. 2. to look for, to search for; in this sense common in *W.*, e.g., ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ the horse has not come, go and look for it. 3. to view mentally, to consider, look into; also to examine, investigate: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ if I did not examine it; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to feel a person's pulse; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to consider if it will be useful. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ let us see who is greater or taller; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ we shall see that afterwards; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to examine or search into minutely; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ is the expression most in use for to examine, to test, to try; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ let us see how many there are; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to investigate closely. 4. a fourth and not unimportant usage of ལྟ་བུ་ is to express a stage in mystic meditation wherein it means to be in the first or contemplative stage, during which one must be especially oblivious to all sounds and to all that is occurring around one, the sight and that limited to a single object being the only sense in action: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ there must not be attention to even so much as the bark of a dog or the chirp of a sparrow; if there is hearing, there is no contemplation (*Mil.* ྔ).

ལྟ་བུ་ II: subst. 1. a look, the act of looking. 2. contemplation (mystical). 3. ལྟ་བུ་ opinion, doctrine, theory, philosophical system, school. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ the theory of perpetual existence or duration (of worldly things). ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་=ལྟ་བུ་ a false opinion or heretical view (*Jā.*).

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta-wa han-pa* ལྟ་བུ་ jealous sight, spiteful or mischievous sight.

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta-wa ñams-pa* ལྟ་བུ་ of heretical views. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta-wahi rtul shugs-ma* ལྟ་བུ་ having obscured vision or heretical views.

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta-was mi-homs* not satisfied with a glance, i.e., wishing to look at it more; hence = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a very handsome shape or person (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta-was chog-mi-ge* the sight of which is never enough, met. a very handsome person (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ *lta-byed* met. the eye (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ *lta-log* or ལྟ་བུ་ false statement; false doctrine, heresy; acc. to *Jā.* any irreligious impulses of the mind, perverse and sinful thoughts.

ལྟ་བུ་ *lta-bu* I: ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ may be described as an adj., though often used in the manner of a postp. instead of ལྟ་བུ་ and ལྟ་བུ་. It is generally conjoined with the substantive vb. with the signification of to be like, to be as (another), to be equal to: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ I myself am not like Chenrezig with many hands, or I have not myself many hands like Chenrezig; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ one as wise as three village-elders (i.e., the village council); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ you have a voice like that of a companion giving advice; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ he became (to him) like a father; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ having eye-lashes like those of a cow (*Stg.*).

ལྟ་བུ་ *lta-bu* II: = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *gzugs-brñan* or ལྟ་བུ་ *sku-hdra* a likeness, reflected image, image (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ III: v. ལྟ་བུ་ *sku-qa* (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *lta ñul-pa* a spy, scout; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to spy, to explore, v. ལྟ་བུ་ *ñul-wa*.

ལྷ་མཚམས *lta-staŋs* 1. a glance or aspect, look; ལྷ་མཚམས་ལྷ་མཚམས་ a mild look or countenance (*Cs.*); ལྷ་མཚམས་ལྷ་མཚམས་ an angry or fierce look (*Cs.*). 2. the magical and powerful look employed by Tantrik experts in order to control or subdue demons; ལྷ་མཚམས་ལྷག་མཚམས་ལྷག་ to cast such a magical magnetizing look. In the narratives ascribed to Milaspa, frequent mention is made of his exercising this power.

ལྷག་པ *ltag-pa* 1. described as མགོ་མོང་པའི་རྒྱུ་འབྲུང་འབྲུང་ the projecting parts at the back of the crown of the head. 2. the back part of the neck, the nape. 3. the upper or back part of any thing; ལྷག་པ་ལྷག་ the back of a knife; ལྷག་པ་ལྷག་ the back of a house; ལྷ་མཚམས་ལྷག་པ་ the back of an axe; ལྷག་པ་ལྷག་ *ltag-spu* neck-hair; mane of the horse, or that of the lion.

ལྷག་ཀོང་ *ltag-ker* the bones of the neck.

ལྷག་མཚམས་ *ltag-khuñ* = ལྷག་མོང་གི་ཀོང་ཀོང་ “the curved benes below the nape of the neck.”

ལྷག་ཚོ *ltag-sgo* the back-door of a house. As the cottages in a Tibetan village mostly stand on hill-side, the back-door is also the upper door.

+ ལྷག་ལྷག་ *ltag-sgre* or ལྷག་ཕྱོག་ = ལྷ་ལྷ་མཚམས་ anterior or posterior; ལྷག་ཕྱོག་ upper and lower.

ལྷག་གཅོད་ *ltag-gcod* or ལྷག་ཚོད་ 1. decapitation. 2. acc. to *Sch.* changeable, fickle, inconstant.

ལྷག་མཚམས་ *ltag-mdud* the hole in the occiput, the connexion of the brain with the spinal marrow (*Jü.*).

ལྷག་ལྷོད་ལྷོད་པ་ *ltag-sprod byed-pa*, to trans-
pose; to put in alternation: ལྷག་ལྷོད་ལྷོད་པ་ལྷག་
གཅོད་པ་ to administer medicines alternately
or one after another. ལྷོད་པ་ལྷག་ལྷོད་ལྷོད་པའི་
ཏམ་ལྷོད་ the hand-drum made of pieces of
skull put in alternation; ལྷག་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
it is described as bringing the necks
together opposite each other.

ལྷག་འབྲེག་ *ltag-hbig* (མཚམས་ནས་རྒྱུ་ལྷོད་པ་)
(*Jig.*) the piercing right through from the
breast to the back of the neck.

ལྷག་མ་ *ltag-ma* what is uppermost, e.g.,
words written over other words.

ལྷག་ཙ་ *ltag-rtsa* = ལྷོད་ the back; ལྷག་ཙ་ལྷོད་
ལྷོད་ *ltag-rtsa sgreñ-sgreñ* the back stiff
and unbending (*Rdsa. 29*).

ལྷང་ *ltañ* 1. a bale of goods carried on
one side of a beast of burden, half a load;
ལྷང་གཉིས་ two bales, or a whole load. 2. also
= ལྷོད་ in *W.* adv. through, quite through:
ལྷོད་ལྷན་མ་ ལྷང་ལྷང་མཚམས་ ལྷོད་ལྷོད་ one sees from the
outside into the interior; ལྷང་ལྷོད་ལྷོད་ bore
through; ལྷང་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ he is passing
through, he does not make a stay here (*Jü.*).

ལྷང་ལྷོད་ *ltañ-phyul* occurs in ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
དང་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
ནས་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ (*D. R. 300*).

ལྷངས་ལྷོད་པ་ *ltañs-spyad-pa* explained as
ལྷག་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
to minutely examine; whether a thing is good or bad, etc. (*Yig. 16*).

ལྷང་མོ *ltañ-mo* ལྷ་ལྷོད་, ལྷ་ལྷོད་, ལྷ་ལྷོད་, ལྷ་ལྷོད་
ལྷོད་ a sight, scene, spectacle; exhibition,
musical entertainment; ལྷང་མོ་ལྷོད་ to go
to an entertainment, to some amuse-
ment; ལྷང་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ do not remem-
ber or recall the scenes of a country life.
ལྷང་མོ་ལྷོད་ *ltañ-mo che* ལྷ་ལྷོད་ལྷོད་
entertainment: ལྷ་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་
the father said, what is the cause of this
grand display and prodigy? (*Mil.*).

ལྷང་མོ་ལྷོད་ *ltañ-mo khañ* a play-house, ex-
hibition, stage, etc.; ལྷང་མོ་ལྷོད་ *ltañ-mo mkhan*
or ལྷང་མོ་ལྷོད་ལྷོད་ a show-man, actor, mimic, etc.

ལྷང་མོ་ལྷོད་ *ltañ-mo lta-wa* to look at a
scene, to witness a play or scene: ལྷང་མོ་ལྷོད་
ལྷོད་ལྷོད་ *ltañ-mo lta-wahi sa* a place where
there is something to be seen for amuse-
ment; a theatre; ལྷང་མོ་ལྷོད་ *ltañ-mo-pa* a spec-
tator, a visitor: ལྷང་མོ་ལྷོད་ལྷོད་ *ltañ-mo la*

ཉམ་པ *ltaṣ-pa* नैमिजिक a diviner, astrologer.

ཉམ་སྤ་འབྱུང་བ *ltaṣ-su hbyuñ-wa* 偶然 meeting with an accident.

ཉི་རི *lri-ri* pitcher (Sch.).

ཉི་ག་ཐུང་ *lrig-thuñ* in C. a person of small stature, perh. a corruption of ཉེ་ཐུང་ *lre-thuñ* (Jä.).

ཉི་བ་པ *ltib-pa* to fall through (Sch.).

ཉི་རྩ *ltir* 完全पूर्व full; ཉི་རྩམ་གང་བ *ltir-gyis gañ-wa* full to the brim.

ཉི་རྩ་བ *ltir-wa*, v. ཉི་རྩ་བ *ldir-wa*.

ཉུང་ *ltuñ* पतति, fut. and pf. of ཉུང་བ *ltuñ-wa* to fall, to fall down: ཉུང་བ་འཇམ་ལྗང་ཉི་ having fallen from the tree; མཐོ་བ་དེ་ཡང་མཐར་ཉུང་ངོ་ even what is high will eventually fall down: ཉེམ་ལྗང་ a moral fall, a sinful deed.

ཉུང་བྱེད *ltuñ-byed* पापान्तिका a transgression, crime; རན་མོང་དུ་ཉུང་ fallen into damnation; ཉུང་བ་དོད་ wishing to fall, to sin; also apt to fall.

ཉུང་བ་ལྗང་ *ltuñ-wa* आपत्ति, पातक, निपत्ति sbst. fall (རན་མོང་དུ་), esp. moral fall; ཉུང་བ་ལོམ་ལ་ stained with sin; ཉུང་བ་བཤགས་ལ་ confession of sin; ཉུང་བ་མ་འདྲེམ་ལ་ *ltuñ-wa ma-hdres-pa* རྒྱུད་པ་པ་པ་པ་ not mixed with sin; ཉུང་བ་ལམ་བསྐྱར་བ་ *ltuñ-wa las hslañ-wa* आपत्तिबुद्धान to raise up from a slip into sin. ཉུང་བར་འགྱུར་བའི་ཚམས་ *ltuñ-war hgyur-bahi choṣ* acts or doctrines which cause falling into sin; unrighteous actions or unscrupulous principles; ཉུང་མེད་ *ltuñ-med* 無नापत्ति sinless.

ཉེ་བ་ *lte-wa* or ཉེ་པ་ *lte-pa* नामि, कीचैय 1. navel ཉེ་བའི་ཉེ་བ་ རྟག་པ་མི་ musk-pod of musk-deer: ཉེ་བ་ལ་ནི་ཉེ་བྱེད་ན་, ཁ་མཐོ་བཟུང་བར་འདོད་པར་ *lte-wa la ni ñed byed-na, kha-saṣ*

bzah-war hdod-paho (K. gu. ८ 50) if the navel be rubbed, there will be desire to eat food. ཉེ་བ་ཟབ་རྒྱམ་གལ་མ་འབྲིལ་དོན་གུ་བ་བཟང་ *rte-pa zab-zlum gyas hkyiyil don-grub bzah* a navel, deep, round, or coiled to the right, is a good sign of success (M.). 2. navel-string, umbilical cord: ཉེ་བ་གཙོད་པ་ *lte-wa gcod-pa* to cut the umbilical cord; ཁོང་རང་གི་ཉེ་བ་གུང་མང་དུ་བཅད་པ་ *khoh-rah gi lte-wa guñ-thañ du hcad-pa* his navel string was cut at *Guh-thañ*, i.e., he was born there. 3. fig.=the middle of a thing or centre; དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་ཉེ་བ་ the centre of a circle or disk. མུ་ཐུང་གཟུམ་གྱི་ཉེ་བར་ *mu-khyud gsum-gyi lte-war* in the middle of three concentric circles or disks; རང་ལག་གི་ཉེ་བ་ the navel or axle-tree of a water-wheel; མ་ལི་ཉེ་བ་ the navel of the earth, i.e., Gayā in Magadha.

ཉེ་བ་རྒྱམ་ *lte-wa skyes* नामिजका, नामिज born from the navel is met. for ཉེ་རྩ་ག་ a raven; also an epithet of Brahmā (Mñon.).

ཉེ་བ་འབྲིལ་ *lte-wa hkhyl* नामिका n. of a medicine.

ཉེ་བ་བལ་ཅན་ *lte-wa bal-can* मकंड (lit. in whose navel there is a store of wool) met. the spider (Mñon.).

ཉེ་བ་གཟུང་རང་ *lte-wa gshuñ-rah* the central place of government in Tibet, i.e., Lhasa.

ཉེ་བ་བཟང་ *Lte-wa bzah* one of the names of Mount Tisé in Ngari (Mñon.).

ཉེ་ལེ *lte-le* prob. the polecat.

ཉེ་ང་ག་ *lteñ-ka* 1. acc. to Jä. v. ཉུང་ *ltuñ*. 2.=ཉུང་རྒྱམ་ n. of a Buddha. 3. विज्ञ pool, pond. 4. ॱवविज्ञ n. of a disciple of Buddha.

ཉེ་བ་ *lteb* pocket in the fold of garment: ན་བཟའི་ཉེ་བ་ རྩ་བཅུག་ནམ་ཅོན་ *na-bzahi lteb-tu bcong* (A. 72) putting (the gold) in the pocket of his robes he went on.

ལྷོབ་པ་ *ltob-pa* (cog. to ལྷོབ་པ་) to double down, to turn in; མཐའ་ལྷོབ་པ་ to turn in the edge, cf. ལྷོ་མོ་ *sne-mo*.

ལྷོམ་གྱུང་ *ltem-rgyah* whim, caprice.

ལྷོམ་པ་ *ltem-pa* the state of being full, e.g., a vessel full of water; full, over flowing; ལྷོམ་པོ་ *ltem-po* full; ལྷོམ་ལྷོམ་ *ltem-ltem* so full that it runs over (*Jü*).

ལྷོ་ *lto* 1. ལས་ food, victuals; ལྷོ་བཟའ་བ་ *lto bzah-wa* to eat; also to gain one's living; ལྷོ་ཡང་མ་རྩམ་ *lto-yañ ma-zos* he did not eat his meal, i.e., anything. ལུག་ལ་ལྷོ་ལྷོར་ *lug-la lto-ster* feed the sheep; ལྷོ་གཤམ་བ་ *lto gyo-wa* to prepare food; ལྷོ་རྩ་སྲོག་རྩེད་ *lto-ño srog-tshoñ* he risks his life in order to procure food; ལྷོ་ལྷོ་ *glal-to* wages and food; ལྷོ་གོས་ *lto-gos* or ལྷོ་གུབ་ *lto-rgyab* food and clothes; ལྷོ་གུབ་སྲིད་ *lto rgyab-skyid* food, clothes and comfort; ལྷོ་ཅུང་ *lto-chuñ*, ལྷོ་རན་ *lto-ran* acc. to *Sch.* a person temperate in eating. ལྷོ་འདུན་ཅན་ *lto hdun-can* an epicure, parasite (*Jü*). 2. goat's-beard (*Tragopogon*) used as a kitchen vegetable.

ལྷོ་ཀྲུང་བདབ་པ་ *lto-kluñ bdab-pa* v. ལྷོ་ལོང་བདབ་པ་ *lto-loñ bdab-pa*.

ལྷོ་དཀར་ *lto-dkar* རྩེ་འོད་འདྲེ་ white-belly; an epithet of *Rnam-gras* or *Kuvera*.

ལྷོ་སྐུར་རྩེད་པ་བཟབ་པ་ *lto-skur chod-po btab-pa* to greatly slander, spread scandal (*D.R.*) ལྷོ་སྐུར་རྩེད་ལུ་བཟབ་པས་ *lto-skur chod-pu btab-pas* id.

ལྷོ་འགོངས་ *lto-hgeñs* = ལྷོ་རྩེད་ *glen-pa* a fool, an imbecile (*Mñon.*); ལྷོ་བ་འགོངས་པ་ *lto-wa hgeñs-pa* རུང་རྩེད་ full-stomach; ལྷོ་དཔ་འགོངས་རྩེས་པ་ satiated with food (*Mñon.*).

ལྷོ་འགོ་ *lto-hgro* རུང་ 1. met. a snake. 2. symb. num. 8.

ལྷོ་འགོ་དབྱེ་ *lto hgro-dyra* འགྲུ་ an eagle; an epithet of the conveyer of Vishnu (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་ *lto-wa* = ལྷོ་དཔ་ (*Yasel. 36*) རུང་, རུང་རྩེད་ belly, stomach; ལྷོ་བ་མཚུངས་པ་ *lto-wa mtshuñs-pa* འདྲེ་འདྲེ་ of equal stomach or having a belly of similar size; met. brother.

ལྷོ་ཅན་ *lto-can* = མཐའ་ or ལྷོ་ལྷན་ an arrow (*Mñon.*).

ལྷོ་ཅས་ *lto-chas* provisions.

ལྷོ་ཅེ་བ་ *lto che-wa* = རྩེད་པ་ *za phod-pa* རྩེད་པ་ a large belly, voracious.

Syn. ལྷོ་ལུས་པོ་ཅེ་ *qsus-po che*; ལྷོ་བ་འཕུང་བ་ *lto-wa hphyañ-wa*; ལྷོ་ལྷིར་བ་ *lto ldir-wa*; ལྷོ་དཔ་རྩེས་ *rked-ñbom*; ལྷོ་དཔ་རྩེས་ཅན་ *qsus-rdsiñ-can* (*Mñon.*).

ལྷོ་བ་ལྷིར་ *lto-wa ldir* globular, bulbous; ལྷོ་བ་ལྷིར་གྱི་བུམ་པ་ལྷོ་བ་ལྷིར་ *qser-gyi bum-pa lto-wa ldir* a golden pot with a huge bulb (*Hbrom. 9*).

ལྷོ་ལྷུམ་པ་ *lto snum-pa* rice-cakes with butter or any oily substance.

ལྷོ་འབྲེ་ *lto-hphye* རྩེད་ལྷོ་, རྩེད་ལྷོ་ a snake, a reptile that creeps.

ལྷོ་འབྲེ་རྩེད་པོ་ *lto-hphye chen-po* རྩེད་ལྷོ་ a python; also described as མ་བདག་དབང་ཅེ་བ་ཞེས་ demi-god, or huge god of the soil of the serpent-kind.

ལྷོ་ལོས་ *lto-sbos* རྩེད་ལྷོ་ a swollen belly.

ལྷོ་ལུས་ཅན་ *lto-yus can* རྩེད་ལྷོ་ conceited, selfish person.

ལྷོ་རས་ *lto-ras* handkerchief, napkin.

ལྷོ་ལན་ཅེ་ *lto-lan tsa* or ལྷོ་ལན་ཅེ་ thick cotton cloth used in India for spreading on the floor; evidently a corruption of the Hindi word རྩེད་ལྷོ་.

ལྷོ་ལོང་ *lto-loñ* = ལྷོ་ཀྲུང་ *lto-kluñ*, ལྷོ་ལུ་བཟའ་མོས་ལྷོ་ཀྲུང་བཟབ་གསུང་བས་ *hu-bu hphogs-su btsun-mo lto-kluñ btab gsuñ-was* (*D.R.*).

ལྷོ་གས་འདྲེ་ *ltogs-hdre* a demon (*Sch.*); prob. the same as འདྲེ་ལྷོ་གས་ *hdre-ltags*.

ཉྱའོན་ཟེ་ཉྱོན་ *sta-rnon sde-rnon* occurs in the passage:—བདུང་གྱི་ཉྱའོན་ཟེ་ཉྱོན་གྱིས་ *bdud-kyi sta-rnon sde-rnon gyis* (D.R.).

ཉྱ་བོན་ *sta-bon* occurs in the passage: རེ་ནས་སྤྱང་བོ་ཉྱ་བོན་ལ་གནས་པ་ནི་རྫས་ཀྱི་ཉྱ་བོན་ཚེག་བཤད་གྱི་བོན་ *de-nas snān-po sta-bon la gnas-pa ni rdsas-kyi sta-bon tshig-bḥad kyi-bon* (D.R.).

ཉྱ་ཟུར་ *sta-zur* = དཔྱི་མགོ་ *dpyi-mgo* མགོ་, ལྷུང་ལྷུང་ hip, hip-bone, e.g., as the seat of strength: ཉྱ་ཟུར་ལན་ཅན་ *sta-zur yan-chad* from the hip upwards (Jā.).

ཉྱ་རེ་ *sta-re* = ཉྱ་གྱི་ frequently ཉྱ་རེ་ ལྷུང་ལྷུང་; མཚལ་ལྷུང་ axe, hatchet.

ཉྱག་ *stag* མ་རྩུ་ལྷུང་, ལྷུང་ the Bengal tiger, which is not, however, found in Tibet. In the far S. E. districts the thick-furred Chinese variety of tiger is said to be occasionally met with; but in general, to Tibetans, the tiger is only an animal of legend and literature, though actual tiger-skins are imported into the country. ཉྱག་ཕྱུག་ a tiger cub; ཉྱག་མོ་ a tigress; ཉྱག་ཚང་ a tiger's den; ཉྱག་རིས་ the stripes on a tiger's skin; ཉྱག་གི་མཚེ་བས་སོ་ཡི་གཟེང་འཛོམས་བརྟན་ a tiger's tooth overcomes toothache; ཉྱག་གི་ལྷུ་ཡིས་སྤྲོ་བྲག་གཙང་ *stag-gi spu-yis sna-khraj gcod* tiger's hair inhaled as smoke stops bleeding from the nose; མགོ་ལྷུས་གཟེང་ཀུན་འཛོམས་པར་བྱེད་ and cures all pains in the body and the head; ཉྱག་གི་རུས་པས་ལྷུ་བ་འཇུ་ tiger's-bone softens disease of the bones (perhaps caries).

Syn. རྩེ་སྐོམ་ *dri-snom*; རགས་ཀྱི་གྲན་ *rnags-kyi gwan*; འཚོ་བྱེད་ *htshe-byed*; བརྟུ་ལོ་མོད་ *brtul-phod*; རང་སྐད་ཅན་ *nar-skad-can*; གཙན་གཙན་ཁྲོ་བོ་ *gcang-zan-khra-bo*; ལུས་བྲག་ *lus-bkra* (Mñon.).

ཉྱག་དཀར་ *stag-dkar* lit. white tiger; n. of a demi-god belonging to the *klu* or *Nāga* class and which is believed to be striped.

ཉྱག་ཁྲོ་བོ་ *stag-khra-po* = ལྷུ་མ་ལེབ་ཁྲོ་བོ་ *phye-ma leb khra-po* a marbled or striped butterfly (Mñ. 4).

ཉྱག་གི་རྒྱང་པ་ *stag-gi rkañ-pa* = དགའ་གཙན་གིང་ n. of a tree or plant.

Syn. ཚེགས་མང་ *tshigs-mañ* (Mñon.).

ཉྱག་གི་སེན་མོ་ *stag-gi sen-mo* ཀར་ལྷུང་ lit. the tiger's nail; n. of a sweet-scented plant.

Syn. ལག་སྐྱེས་ *lag-skyes*; ལྷུ་ལྱི་མཚོན་ཆ་ *sbrul-gyi mtshon-cha*; འཕྱོང་ལོ་རྒྱུ་པ་ཅན་ *hkhor-lohi rnam-pa can* (Mñon.).

ཉྱག་གྲས་ *stag-gras* occurs in the passage ཉྱག་གྲས་སྤང་གང་ཞོ་བཞི་སྐད་གསུམ་ (Rtsii.).

ཉྱག་ཆས་ *stag-chas* articles carried by travellers such as tinder-case, smoking implements, weapons, etc. (in striped skin bags).

ཉྱག་ལྷན་ *stag-ldan* ཀལ་ལྷུང་, ལྷུང་ the plant *Solanum jacquini* (K. d. ༥ 214).

ཉྱག་རྩང་ *stag-don* = མདའ་རྩང་ quiver. ཉྱག་རྩང་གཟེག་གྲུབས་ a quiver for arrows lined with leopard's skin (Rtsii.).

ཉྱག་ཤེ་ *Stag-sde* n. of a place in Tibet: ལྷུ་ན་རྩྱག་ཤེ་གཟེག་འཕན་གཉེས་ to the west are two places called Tag-de and Zig-phan.

ཉྱག་ན་ *Stag-rna* མ་རྩུ་ལྷུང་ལྷུང་ n. of the son of Tri-S'anku king of the Sudra class who by the force of his logic had induced a rich Brāhman to give his daughter in marriage to his son Sārdulakarṇa.

ཉྱག་པ་ *stag-pa* the birch-tree; a large species occurs in Tibet. ཉྱག་གྲུན་ *stag-gun* birch bark.

Syn. ལྷོ་ག་ *gro-ga*; གདུགས་ཤིབས་ *gdugs-khyebs*; བཀས་པ་ཅན་ *pag-pa can*; ཡི་གེའི་གཞི་ *yi-gehi gshi*; རེ་ཁའི་འདབ་ *re-khahi bdab*; ལྷུན་པ་འཇམ་ *gun-pa hjam*; ལྷུགས་པ་མཉེན་ *spags-pa mñen* (Mñon.).

ལྷན་ཀ *Stab-ka* n. of a place in Tibet. ལྷན་ཀ་པ *Stab-ka-pa* a native of that place or district (*Loñ.* ༩ 3).

ལྷན་ཤེང་ *stab-señ* the sap of a tree; ལྷན་ཤེང་ རྩམ་ཚག་ལྷོར་ཞིང་རྩམ་ཚད་ལེལ་ *Stab-señ* causes broken bones to join, and removes rheumatism.

ལྷན་པ་ I: *stabs* compliments: ལྷན་པ་འབྲུལ་བ་ *stabs-hbul-wa* to present compliments (*Yig.* k. 47).

ལྷན་པ་ II: (cog. to ལྷན་པ་ also synonymous with ལྷན་པ་) 1. mode, manner, way, measure: ལེང་གའི་ལྷན་པ་ གྱིམ་འགྲོ་བ་ to walk in the manner of a lion; ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ manner of dancing; v. ལྷན་པ་ 2. opportunity, ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ manner of walking; an opportunity for going; རིང་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ hastily, speedily; དཀོན་ལྷན་པ་ scarcity, dearth. *Stabs* may be used as a formative, converting the adj. into its related substantive.

ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་མོན་ཤིང་ *Stabs-khri bzun-mon kheñ* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

ལྷན་པ་འདེན་ *stabs-bder* = ལྷན་པ་འདེན་ *slum-bder* best compliments, felicitations.

ལྷན་ *star* for ལྷན་ལྷན་ *sta-re* q. v.

ལྷན་ཀ་ *star-ka* or ལྷན་ཀ་, ལྷན་ཀ་ འཛུལ་ལྷན་ 1. the tree *Diospyros embryopteris* or *glutinosa*, the fruit of this tree. 2. a *Karṣa*, a weight = the weight of the dry *Tinduka* fruit: ལྷན་ཀ་ལྷན་པ་ to be in weight a *Tinduka* fruit. 2. acc. to authors the black species of walnut. ལྷན་ཀ་འདི་ལྷན་ཀ་ *star-gahi-ñiñ* the walnut tree; ལྷན་ཀ་ལྷན་པ་ *star-skogs* nut-shell; ལྷན་ཀ་ལྷན་པ་ *star-sdoñ* walnut tree.

ལྷན་པ་ *star-wa* pf. and fut. ལྷན་པ་ imp. ལྷན་ 1. to file on a string, e.g., pearls; to tie, fasten to; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ id. 2. to clean, to polish. 3. (*Sch.*) to ornament.

ལྷན་བུ་ *star-bu* or ལྷན་བུ་ ལྷན་པ་ the berries of *Hippophae rhamnoides*, a shrub very frequent in Tibet, esp. near riverbeds in the Indus and Suttlej districts of W. Tib.

Syn. ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *sprin-gyi rba-can*; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *me ldan-ma*; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *yul-ga skyur* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *sti-wa* pf. ལྷན་པ་ *bstis*, fut. ལྷན་པ་ *bsti*, imp. ལྷན་པ་ 1. to rest, to repose, to refresh one's self; ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ a resting place. 2. to honour; ལྷན་པ་ sbst. respect, reverence, honour; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to honour a person, to show a person honour.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stiñ-bskul* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ service.

ལྷན་པ་ *stiñ-wa* pf. ལྷན་པ་ *bstiñs*, fut. ལྷན་པ་ imp. ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ to rebuke, scold, abuse.

ལྷན་པ་ *stib-pa* or ལྷན་པ་ to offer (sacrifice) (*Jä.*).

ལྷན་པ་ *stim-pa*, pf. ལྷན་པ་ *bstims*, fut. ལྷན་པ་ *bstim*, imp. ལྷན་པ་ *stims*, prop. vb. causative to ལྷན་པ་, to enter, to penetrate, pervade, to be absorbed in: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ *thugs chos-ñid-kyi kloñ-du stim* the soul is absorbed in the expanse of the spirit (ལྷན་པ་).

ལྷན་ *stu* ལྷན་ ལྷན་ the vulgar term for a woman's private parts.

ལྷན་པ་ *stug-pa* or ལྷན་པ་ (ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ 1. ordure, excrement. 2. thickness, density. 3. a wind, flatulence.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stugs-po* = ལྷན་པ་ ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ thick, opaque, solid, dense. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ really or solidly noble, an epithet of Buddha. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ = ལྷན་པ་ ལྷན་པ་

སྐྱོད་ལྟེ་བུ *stoñ-byed* expenses, expenditure.

སྐྱོད་མ *stoñ-ma* = སྐྱོད་དཔོན or སྐྱོད་ཇེ, called མཁའ་བླུག *ab-phrug* in *Khams* and in *Nag-roñ*, a general commanding one thousand soldiers.

སྐྱོད་ཐང་ལ་ཚ་རྒྱལ་བ *stoñ-zad la tshe-skyel-wa* to squander, waste one's life.

སྐྱོད་ཟེལ *stoñ-sil* or སྐྱོད་རི་ཟེལ also called གཏན་དུག་པ *Corydalis meifolia* (Jü.) རིམས་དང་ཚད་རིགས་འཛོམས་པ་ it subdues infectious fevers, etc.

སྐྱོད་གཤོངས་ *Stoñ-gcoñs* n. of a place in lower Takpo or *Dicags-gman* (རྟམས་ལྷན) (*Rtsii.*).

སྐྱོད་སོབ *stoñ-sob* ཆལ་ལུ་ hollow like chaff. སྐྱོད་སོབ་ཅེན་པོ་ མཛཱ་ཆལ་ལུ་ very worthless; bloated; sponge-like.

སྐྱོད་སྤྱོད་ལྟེ་བུ *stoñs-grogs* 1. adj. help, co-operation, assistance (*Mñon.*): མི་མེད་ལུག་དུ་ཕྱིན་ཡང་ལྷ་ཀླུ་སྐྱོད་སྤྱོད་ལྟེ་བུ་ though he visited a place where there were no men, yet he was be-friended by gods and *Nāgas* (*D.R.*). 2. sbst. a companion, a helper: ཚམས་མཛེད་རྣམས་ཀྱི་སྐྱོད་སྤྱོད་ལྟེ་བུ་ཡིན་པ་ is a companion of those who act religiously (*Mil.* F. 262).

སྐྱོད་སྤྱོད་པ་ *stoñs-pa* 1. pf. བཟངས་པུ་བཟངས་པུ་ to accompany: ཅེས་ཀྱང་མི་སྐྱོད་སྤྱོད་པ་འཚེ་ I die without anything accompanying me. 2. to make empty; to be empty, to become waste or desolate: རང་གི་གནས་སྐྱོད་སྤྱོད་པུ་, རང་གུལ་སྐྱོད་སྤྱོད་པུ་ your own place becoming desolate; སྐྱོད་སྤྱོད་ལུ་ཉེ་བར་གྱུར་པུ་ to have become nearly empty; was almost spent or exhausted; མིས་སྐྱོད་སྤྱོད་པུ་ལེ་ཁང་རྩ་ ruins forsaken by men; མ་གཤིན་སྐྱོད་སྤྱོད་པུ་ to level with the ground, to raze, to demolish entirely [from (*Jü.*)]

སྐྱོད་སྤྱོད་ལྟེ་བུ་སྐབས་ *stoñs-bskal* or མངས་ཀླུ་སྐྱོད་སྤྱོད་ལྟེ་བུ་ the period during which no Buddha appears; a state of unhappiness or མི་ཁོངས་པ་, v. ཁོངས་པ་ *khom-pa.*

སྐྱོད་ *stod* འགྲམ་པུ་ལོ་བུ་ རྒྱུ་སྤྱོད་ the upper, higher, fore, former part (of a thing): ལུས་ཀྱི་སྐྱོད་ resp. སྐྱོད་ སྐྱོད་ the upper part of the body; རམ་སྐྱོད་ the first portion of the night.

སྐྱོད་སྐོར་ *stod-skor* or སྐྱོད་ཁོར་ རམ་ཇོ་འཇེ་ལེ་ལ་ a waist-coat.

སྐྱོད་ཁུང་ཇེ་ལྷུ་ *stod-khuñ sde-lña* the five sub-districts in the district of *Toi-lung* (*Deb.* ག 21).

སྐྱོད་ཁོག་ *stod-khog* or སྐྱོད་པོ་ the upper part of the carcase (*Sch.*).

སྐྱོད་ཁེབས་ *stod-khebs* a sort of frill or ruffle of the lamas.

སྐྱོད་གོས་ *stod-gos* over-coat, upper garment. སྐྱོད་འགག་ *stod-hyag* doublet worn by lamas without sleeves.

སྐྱོད་མངའ་རིས་སྐོར་གཞུག་ *Stod Mñah-ris skor-gsum* three districts in *W.* or upper Tibet.

སྐྱོད་ཇེ *stod-za* མཛཱིར་ catechu, the resin of *Acacia catechu* (Tib. མེང་ཇེང་ *señ-ldeñ*).

སྐྱོད་བུང་ *stod-thuñ* a short coat.

སྐྱོད་ལྷོགས་ *Stod-phyogs* the region about the Kailas mountains, in *W.* or upper Tibet.

སྐྱོད་འབྲེལ་ *stod-hbrel* n. of a commentary written in upper West Tibet.

སྐྱོད་ཕུར་ *stod-phur* = བཏན་པུ་ རྒྱུ་བ་ the polar star.

སྐྱོད་སྐྱོད་ *stod-smad* འཇུ་ལྷུ་: the upper and the lower part (of anything); also the dimensions; སྐྱོད་གཞེགས་ *stod-gyogs* lit. covering the upper parts, but is explained as meaning རོག་འཇུག་དང་ཁ་རྒྱར་ལྷུ་བུ་ (to lie) as if the face were joined to one's lower parts; also as the lid fits to the lower part of a box.

སྐྱོད་ར་ *stod-ra* (for སྐྱོད་རྒྱུ་) flattering language or speech (*Sikk.*); སྐྱོད་རམ་ cotton cloth imported into Tibet from the direction of *Ladak* (*Rtsii.*).

སྐྱོད་ལུང་ཕུ་ར་གྱེ་མོ་ *Stod-luñ phu-rtsa gye-mo* district N. W. of *Lhasa* where is the monastery of *Tshor-phug*, chief seat of the *Karmapa* sect (*Loñ.* 2).

ཉོན་ལུང་མཚོ་ལྷོག་ Stod-luñ Ma-ñi ldan-
skyog n. of a place in Tö-lung (Rtsü.).

ཉོན་ལུང་ཚལ་བདེ་ Stod-luñ Tshal-bde a sub-
district of Tö-lung of which the chief
town is བདེ་ཚེན་རྫོང་ Bde-chen Jong.

ཉོན་ལུང་མཚོ་སྐད་ Stod-luñ Mtsho-smad part of
Tö-lung: ཉོན་ལུང་མཚོ་སྐད་ཏུ་བྱོན་པའི་དུས་ལུ་ at the
time of visiting Stod-luñ Mtsho-smad
(A. 27).

ཉོན་ལེ་ stod-le 1. a jacket. 2. the upper
or higher part of a country.

ཉོན་གསེར་ stod-gser gold from upper Tibet.

ཉོན་ཧོར་ Stod-hor = ཉོན་མོག་ Stod-sog the Tar-
tars of Bokhara and Khoten (Loh. 2 12).

ཉོན་པོ་ stod-pa 1. vb., pf. and fut. བཏོད་ to
praise, commend, laud; བདག་ཉོན་པོ་ ལཱ་ལྷན་པོ་
praising of one's self; རང་ཉོན་ཅན་ a self-
admirer, self-flatterer; to extol, to glorify
(men, gods, etc.), frq. ཉོན་ཅིང་བཏུགས་པ་ to
glorify and praise; ཉོན་ཚིག་ praise; ཉོན་བཏུགས་
mystic words of praise. 2. subst. ལྷན་པོ་
praise, eulogy, compliments; complimen-
tary phrases, e.g., in letters.

N.B.—By native writers and teachers
the verb in its simplest form is held to be
བཏོད་པ་ not ཉོན་པོ་.

ཉོན་གྲུ་ stod-glu hymn of praise.

ཉོན་པོར་བྱེད་པ་ stod-par byed-pa to praise, to
extol; ཉོན་ལོས་ laudable, commendable,
worthy of praise.

ཉོན་དབུངས་ stod-dbyañs the voice of praise.

ཉོན་ཉི་ ston or ཉོན་ཀ་ 1. རྩེ་ལོ་ the autumn:
ཉོན་ལྷུ་མཚོང་བར་བྱར་ཅིག་ may he live to see a
hundred autumns! དགའ་བཞུད་འབྲས་ལྷན་དུས་ལྷུ་བ
ག་ར་ཏ་མདའ་ལྷན་ཉོན་ཀ་འི་མིང་ s'arata the arrow-gift
was formerly the name of autumn the
fruitful season when joy sprang forth
(Rtsü.). ཉོན་གྱི་མེ་ཉོག་ ston-gyi me-tog the
flowers of autumn.

ཉོན་ཀ་ལྷོད་ ston-ka spyod རཅཅ་ met. the
swallow (lit. that pairs in autumn).

Syn. བ་མ་བྱུ་ ba-mo bychu (Mñon.).

ཉོན་ཀ་ ston-kha = ཉོན་ཀ་ ston-ka.

ཉོན་ཐོག་ ston-thog = ལོ་ཐོག་ harvest, autumnal
crop: ཉོན་ཐོག་ལུ་བ་ to gather in the harvest.

ཉོན་དོད་ ston-dod = ཉོན་མའི་སྐལ་བ་གསེར་དུལ་འབྲུ་
མོགས་ལྷན་པ་ the instalment of taxes in gold,
silver or grain, payable in autumn just
after the harvest time in Tibet (Rtsü.).

ཉོན་ཟླ་མཚུང་ ston-zla tha-chuñ ཀ་རྒྱའི་ཀི་ the
month from the middle of October to the
middle of November.

ཉོན་ཟླ་འབྲིང་བ་ ston-zla hbrin-po ལ་ལྷན་ from
the middle of September to the middle of
October.

ཉོན་ཟླ་ར་བ་ ston-zla ra-wa མ་རྩུ་པ་ from the
middle of August to the middle of
September.

ཉོན་ལུང་ Ston-ljañ n. of a district in Tibet
containing the monastery of ཉོན་ལུང་བཀྲ་ཤིས་
དཔོན་ (Ston-Ljañ Bkra-ñis djon).

ཉོན་པོ་ I: ston-pa pf. and fut. བཏོད་ 1.
to show, indicate. A vb. much used in
ordinary talk as well as in books; the
person shown anything taking the dat. c.
and the object he is shown standing in
the accus., e.g., ར་རང་ལ་བཀྲ་ཤིས་ལྷན་པའི་ལམ་འདི་ཉོན་
གཤང་ (or ཉོན་དང་) please shew me the way
to Tashi-lhunpo; རི་དག་གིས་རྟོག་དཔོན་ལ་སྟོག་རྩེས་
གང་ཡོད་ནམས་བཏོན་ནོ་ they shewed the robber
captain the provisions which they had.
Occurs often with only the proximate
object: རི་ཉོན་ལྷུ་རུས་ན་འདིག་བྱར་བ་ཡིན་པས་ if it can
be pointed out it shall be destroyed; མངས་
རྣམས་ཀྱིས་རང་པོའི་ལམ་བཏོན་པར་བྱོས་ Buddha will shew
the path of emancipation. 2. to show,
exhibit, display: རི་འདྲ་བའི་རྩུ་འབྲུལ་ཉོན་ལྷུ་ཡོད་ mira-
cles such as that should be shewn; ཉོན་མོ་རྩེ་བ་

there was no limit to human life; (2) ལྷན་པ་
 རྣམས་བརྟན་ pantomime and frolics were dis-
 played; རྩོད་ཀྱིས་དཔའ་བ་གང་བརྟན་པ་ལ་ཁོ་བོ་མཐུ་ the
 bravery which you have shewn is exhilar-
 ating to me (*Tā. 21. 13*). 3. to teach,
 instruct, explain: བུ་མོ་ལ་ཚེས་བརྟན་ཏེ་དང་པ་བརྟན་མ་སོ
 having taught the girl the doctrine, faith
 was born in her; དགོས་པའི་བསྐྱབ་བྱ་བརྟན་ནས་ neces-
 sary precepts having been imparted. From
 this signification of the verb is derived
 the important sbst. བརྟན་པ་ meaning that
 which has been taught, and, hence, reli-
 gious tenets and doctrine, and so the
 Buddhist religion itself in its doctrinal
 aspect. 4. to exemplify by overt action,
 to shew faith; to cause to undergo; to
 inflict: མི་ལ་སྤུག་བཟུང་བརྟན་པས་ having visited
 misfortunes on the man.

ལྷན་པ་ II: sbst. རྩལ་ཏེ་མ་, a teacher, esp. a
 religious teacher, commonly the founder or
 promulgator of a particular doctrine.
 Buddha is called ལྷན་པ་, the teacher of Bud-
 dhism, and ག་ལྷན་རབ་མི་བོ་ is the ལྷན་པ་ or tea-
 cher of the Bon tenets. ལྷན་པ་གང་ཟག་ལྷ་མེད་པ།
 གཅེག་ལྷ་ཚེག་ནི་གཅེག་གསུང་ལྟེ། གསུང་བ་དེ་ནི་ངེས་ལགས་པས་
 the Teacher is without an equal, he alone
 has said the word and what he has said is
 certain (*K. du. 5 197*). ལྷན་པའི་བརྟན་པ་ *ston-*
pañu - *hstan-pa* མ་སྐུ་མ་སྐུ་ the religion of
 the teacher (Buddhism).

The ten teachers of the Bon located
 in the ten quarters are said to be
 the following:—(1) ལྷན་པ་ཞི་བ་འོད་; (2) ལྷན་
 པ་འཛོལ་ལོ་དབང་རྒྱུར་; (3) ལྷན་པ་པད་མ་ལེ་མཚོས་; (4)
 ལྷན་པ་མུ་ལ་འོད་རྒྱན་; (5) ལྷན་པ་ཁྲུབ་བཟུང་ཚེན་པོ་ (6)
 ལྷན་པ་ཁྲུབ་པ་བདེ་མཚོག་འཛོལ་ལོ་; (7) ལྷན་པ་ལོང་ཁྲི་བདམ་
 འོད་འབར་; (8) ལྷན་པ་བདེ་བ་རྒྱས་འོད་; (9) ལྷན་པ་བདེ་ཁྲུབ་
 བདེ་ལུང་; (10) ལྷན་པ་ཚོང་བྱ་རིན་ཚེན་ (*G. Bon.*
1). The succession of teachers ལྷན་རབས་
 of the Bon are the following:—(1) ལྷན་པ་མི་
 རྣུང་གཙུག་ལྷན་ appeared in this world when

འབྲམ་ཁྲི་གྲོག་གི་ལྷེ་ཅན་ appeared in this world
 when men lived a hundred thousand years;
 (3) ལྷན་པ་ཁྲི་པའི་རབ་བརྩོན་ came into this world
 when men lived ten thousand years; (4) ལྷན་
 པ་གཏོ་རྒྱལ་ལེ་མཁྱེན་ appeared in this world when
 the duration of human life was five
 hundred years; (5) ལྷན་པ་ག་ལྷན་རབ་མི་པོ་ came
 to this world in the present *Kalpa* when
 the duration of life is one hundred
 years. The first attendants of ལྷན་པ་ག་ལྷན་རབ་,
 the great Bon teacher, were the follow-
 ing:—(1) རྣམ་མཁའའི་བ་དན་ཅན་; (2) རྩལ་གྱི་བྱ་མཚན་ཅན་;
 (3) མ་བྱའི་ལྷེས་རྒྱུང་ཅན་; (4) རྩོད་ཀྱི་བམའ་འདབ་ཅན་; (5)
 རྩོད་ཀྱི་ཚོད་ལྷ་ཅན་; (6) གཙོང་པ་ཁྲི་གྲོག་ཅན་; (7) དག་པོ་
 དཔལ་ལྷོག་བདུང་རྩི་ཅན་ལྷོག་ཅན་འཛོལ་ལོ་འོད་ (*D.R.*).

ལྷན་མུན་ *ston-mun* one belonging to the
 school of Hoshang Mahāyāna, the doctrine
 of absolute inaction.

ལྷན་མོ་ *ston-mo* ར་མ་, ར་མ་འཇུག་ festivity, feast,
 banquet, entertainment: ལྷན་མོ་འབྲེད་པ་ *ston-mo*
hgyed-pa to distribute the dishes in a
 feast; དམངས་ཀྱི་ལྷན་མོ་འབྲེད་པ་ to distribute the
 viands of the table to the common people
 (*Mil.*); ལྷན་མོ་འབྲེད་པ་ *ston-mo hdren-pa* to serve
 a feast; དགའ་ལྷན་ festive entertainment,
 jubilee; ར་བའི་དགའ་ལྷན་ a feast or treat to
 one's ears; ཚེས་ལྷན་ a religious feast, or
 feast of charity to the poor (including
 monks); དུས་ལྷན་ a periodical feast; མིང་ལྷན་
 feast given at the name-giving ceremony
 of a child; རབ་ལྷན་ a feast after settling
 some important business (*Cs.*).

ལྷོབ་པ་ *stob-pa* ར་ན་ pf. བརྟུབ་ (acc. to *Cs.*
 pf. and fut. བརྟུབ་) imp. ལྷོབ་ acc. to *Jā* to
 put into another's mouth, esp. food, to
 feed; also applied to a mare that shows
 the grass to her foal; ར་ན་ཏན་གྱིས་ལྷོབ་པ་ to press
 a person to accept a dish, etc. In a more
 general sense: ལང་ལྷོ་ལྷན་ལྷོབ་པར་བྱེད་པ་ rising to
 offer one's own seat, to make a donation;

མིས་པའི་ མཁྲི་བཤམ་པའི་ རྒྱལ་བའི་ བརྟག་པ། (6) བསྐྱེད་ནམས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ virtue; (7) རྒྱལ་བའི་ རྒྱལ་བའི་ physical grace; (8) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ self-confidence; (9) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ the recitation of religious charms; (10) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ *loñs-spyod kyi* རྒྱལ་བའི་ delightfulness; (11) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ bodily grace; (12) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ mental powers; (13) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ magical knowledge; (14) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ རྒྱལ་བའི་ religion; (15) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ རྒྱལ་བའི་ vanquishing evil spirits; (16) རྫོབས་ཀྱི་ རྒྱལ་བའི་ *nan-tan-gyi stobs bskyed-pa* རྒྱལ་བའི་ assiduity (*K. d.* ན 353).

རྫོབས་བསྐྱེད་གསུམ་ *stobs-bskyed gsum* three producers of bodily vigour: རྫོབས་བསྐྱེད་གསུམ་ལེན་ཅོད་ཀྱི་ རྫོབས་བསྐྱེད་གསུམ་ལེན་ཅོད་ (cap.) bathing, milk, the meat of the duck—these three quickly produce strength.

རྫོབས་ཅུང་ *Stobs-chuñ* a n. of the son of king Bimbisāra (*J. Zañ.*).

རྫོབས་ཅེན་ *stobs-chen* རྫོབས་ཅེན་ a rammer, pile-driver.

རྫོབས་འཇིག་ *Stobs-hjig* རྫོབས་འཇིག་གི་ རྫོབས་འཇིག་གི་ རྫོབས་འཇིག་གི་ (D. R.) an epithet of Shin-je the lord of death, acc. to the Bon cult. [Indra, the slayer of Bala]S.

རྫོབས་ལྡན་ *stobs-ldan* = ལྡན་ལྡན་ ལྡན་ལྡན་, རྫོབས་ལྡན་, རྫོབས་ལྡན་, རྫོབས་ལྡན་ very powerful; also རྫོབས་ལྡན་ an epithet of Vishnu, Asura or demon.

རྫོབས་ལྡན་བསྐྱེད་མཚན་ *stobs-ldan bsnems* an epithet of Kāma (*Mñon.*).

རྫོབས་ལྡན་བུ་ *Stobs ldan-bu* རྫོབས་ལྡན་བུ་, རྫོབས་ལྡན་བུ་ the son of Bali.

རྫོབས་ལྡན་མ་ *stobs-ldan-ma* རྫོབས་ལྡན་མ་ a powerful woman, an amazon.

རྫོབས་པོ་ཅེ་ *stobs-po che* རྫོབས་པོ་ཅེ་ title of a *dhāraṇā* for causing rain during a drought (*K. gu.* མ 474).

རྫོབས་མང་པོ་ *stobs mañ-po* = met. iron; = རྫོབས་མང་པོ་, with syn. རྫོབས་མང་པོ་ (*Mñon.*).

རྫོབས་མིག་ *stobs-mig* རྫོབས་མིག་ n. of a number (*Ya-sel.* 56); རྫོབས་མིག་ཅེན་པོ་ = རྫོབས་མིག་ཅེན་པོ་ another number.

རྫོབས་བཟང་ *Stobs-bzañ* 1. རྫོབས་བཟང་ n. of the elder brother of Krishna. 2. = རྫོབས་བཟང་ spirit, alcohol (*Mñon.*).

རྫོབས་བཟང་མ་ *stobs bzañ-ma* རྫོབས་བཟང་མ་ n. of a medicinal plant (*Mñon.*).

རྫོབས་ལམ་ *stobs-las* རྫོབས་ལམ་ courage, intrepidity.

རྫོབ་བཟོ་ *stor-wa* = རྫོབ་བཟོ་ also རྫོབ་བཟོ་ to go astray, to be lost; རྫོབ་བཟོ་ a child has been lost; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ *lus-dañ srogz stor-wa* to lose one's life; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ to lose one's senses; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ it cannot be lost; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ to lose an article; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ to be misguided, lose one's character: རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ (A. 9) when he was losing most certainly the good luck of emancipation; རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ རྫོབ་བཟོ་ *stor-wa rñed-pas gin-tu rgyas-par hgyur* (*Hbrom.* 57) having regained the (thing) lost he will be very pleased.

+ རྫོབ་ཁུང་ *stor-khuñ* 1. རྫོབ་ཁུང་ a mirage. 2. defined as རྫོབ་ཁུང་ རྫོབ་ཁུང་ རྫོབ་ཁུང་, རྫོབ་ཁུང་ or རྫོབ་ཁུང་ a ditch where all impurities are deposited; also a gutter or drain.

རྫོབ་བརྟག་ *brta-wa* fut. རྫོབ་བརྟག་པོ་ pf. རྫོབ་བརྟག་པོ་ to grow wide, expand; be copious, abundant. རྫོབ་བརྟག་པོ་ id.; རྫོབ་བརྟག་པོ་ big with repentance; རྫོབ་བརྟག་པོ་ རྫོབ་བརྟག་པོ་ inflated with passion.

བརྟག་པོ་ *brtag-pa* རྫོབ་པོ་ (བརྟག་པོ་) རྫོབ་པོ་, རྫོབ་པོ་ examined, v. རྫོབ་པོ་ རྫོབ་པོ་ careful or minute inquiry or investigation, examination; རྫོབ་པོ་ རྫོབ་པོ་ examination of dreams; རྫོབ་པོ་ རྫོབ་པོ་ རྫོབ་པོ་ skilful in testing precious stones (*Ja.*).

བརྟམ་པ་ *brtaps-pa* 1. = ལྱམ་པ་ ལྷིམ་པ་ 2. = རྩམ་པ་ to be afraid of, to apprehend: ལྷིག་པ་ ལ་བརྟམས་ feared ཅིང་ (*Situ. 75*).

བརྟམ་བ་ *brtas-pa* 1. = ཡར་བརྐེད་པ་ *yar bskyed-pa* grown up, anything full blown. 2. to be delighted: གསུང་གིས་ཞིབ་ཚརྟེན་ལྷ་རྟེག་བཅས་གནང་འཕྲོར་ཡིད་མཚོག་ཏུ་བརྟམ་ (*Yig. k. 27*) I received the note containing the particulars you have sent together with enclosure of silk scraf, and have been greatly pleased.

བརྟུན་པ་ *brtun-pa* = བརྩོན་པ་ ག་མ་ཏུ་འཕྲིན་པ་ *assiduity, assiduous.*

བརྟུན་ངེས་པ་ *brtun nes-pa* = གཟུ་ལུས་དང་རང་བཟོ་ *rash and self-sufficient*; བརྟུན་ངེས་འཇུག་པ་ *brtun-nes hjug-pa* to be self-confident.

བརྟུམ་པ་ *brtum-pa* དཔལ་ལྷན་པ་ *power, prowess.*

བརྟུལ་ *brtul* pf. and fut. of འཇུག་པ་ (*Redo-riñ. 45*).

+ བརྟུལ་པ་ *brtul-pa* or བརྟུལ་པོ་པ་ = ལྷུས་པ་ or འཇུག་པ་ *mild, gentle.*

བརྟུལ་ཤོད་ *brtul-phod* or བརྟུལ་ཤོད་པ་ = དཔལ་པོ་རྩེད་ལྷོད་ཅན་ ལྷིག་ 1. a hero, champion; བརྟུལ་ཤོད་ཁང་པ་ *abode of a hero, a tiger's den.* 2. (གཡུ་ལ་ རོར་) to subdue an enemy in battle.

བརྟུལ་བ་ *brtul-wa* = རྟེ་བར་རྩོད་པ་ *ñe-war sbyor-wa* or རྟེ་བར་རྩོད་པ་ 1. to conquer. 2. deportment, behaviour (*Cs.*). 3. diligence, painstaking (*Sch.*).

བརྟུལ་མ་ *brtul-ma* or བརྟུལ་མོ་ = བེལ་མོ་ [not blunted]S. བརྟུལ་མའི་ཕྱོད་ ལྷིག་ལྷོད་ *heaven.*

བརྟུལ་ལྷགས་ *brtul-shugs* བྱིན་པ་, དཔལ་ལྷན་པ་, སྲོལ་ལྷན་པ་, བྱིན་པ་, དཔལ་ལྷན་པ་ 1. vow; acc. to *Cs.* manner, way of acting. 2. acc. to *Sch.* exercise of penance; བརྟུལ་ལྷགས་ལྷིག་པ་ or བརྟུལ་ལྷགས་ལྷིག་པ་ ལྷིག་པ་ *to perform such exercises, to do penance.* 3. penitent.

བརྟུལ་ལྷགས་ཅན་ *brtul-shugs can* = དང་ལྷོད་ བྱིན་པ་, ལྷིག་པ་ *an ascetic; one who is penitent; a maker of penance; a sage.*

Syn. དང་ལྷོད་ *drañ-sroñ*; ལྷིག་ལྷིག་ལྷིག་ *kun-tu rgyu*; དཔལ་ལྷན་ལྷིག་པ་ *dkah-thub spyod-pa*; ལྷག་ལྷགས་པ་ *ñag bsdams-pa*; གཙམ་ལྷགས་པ་ *gtsañ-war gnas-pa* (*Mñon.*).

བརྟུལ་ལྷགས་དབང་ *brtul-shugs dwañ* = རྟེན་ལྷོས་ ལྷིག་པ་ *any novice monk or disciple of the Hinayāna school.*

བརྟུལ་ལྷགས་མ་ *brtul-shugs-ma* = ལྷིག་པ་ལྷིག་པ་ or ལྷིག་པ་ལྷིག་པ་ *a house-wife* (*Mñon.*).

བརྟུན་པ་ *brten-pa* ལྷིག་པ་, ལྷིག་པ་, ལྷིག་པ་.

བརྟུལ་ *brtol* = ལྷག་པ་ *phug-pa* a cavern (*Mñon.*).

བརྟུལ་ *blta* fut. of ལྷིག་པ་ *we will see, let us see; also sbst. a view, prospect.*

བརྟུལ་ལྷགས་པ་ *blta-na sdug-pa* ལྷིག་པ་, ལྷིག་པ་ *pleasant to look upon, n. of the city of Indra.*

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *blta-wahi ched* for seeing.

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *blta-wahi mthah* limit of sight; met. death.

Syn. ལྷིག་པ་ *hehi-wa*; ལྷིག་པ་ *tshe-hdah*; ལྷིག་པ་ *tshe-hpho*; ལྷིག་པ་ *hehi-hpho* (*Mñon.*).

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *blta-bya* ལྷིག་པ་ *visible.*

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *bltaps* pf. of ལྷིག་པ་, ལྷིག་པ་ *(Situ. 75).*

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *bltams-pa* pf. of ལྷིག་པ་ = ལྷིག་པ་ *hkhrul-pa.*

Syn. ལྷིག་པ་ *skyes-pa*; ལྷིག་པ་ *btsah-wa*; ལྷིག་པ་ *btsas-pa* (*Mñon.*).

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *bltas* pf. of ལྷིག་པ་ *lta-wa.*

བརྟུལ་ལྷིག་པ་ *bltas-nas* concerning, regarding, as to; used as a postp. with ལྷིག་པ་.

བཞེན་འདོད་གནས *bsten-hdod gnas* the object or person on which one wishes to rely.

བཞེན་པ *bsten-pa* 1. pf. of *sten-pa*. 2. sbst. संमज्ज, vb. v. རྟོན་པ confidence; = བརྟོན་པ *brton-pa* (Jä.).

རྟོན་པ *bsten-bya* ལུང་ one to be served, waited upon.

བཞེན་པོས *bsten-hos* རེ་ལ་ fit to be respected or served.

བརྟོད་པ *bstod-pa* 1. (ཕུར་པ་ལ་ཐག་པས་ར་ལུག་ན་ སྐགས་བཏགས་པ) to tether cattle such as horses, sheep, goats, etc.; ཐག་པས་བརྟོད་ to tether with a string (*Situ*. 75). 2. eulogium, expression of praise, v. རྟོད་པ *stod-pa*.

བརྟོད་རས་བྱིད་པ *bstod-ras byed-pa* prob. བརྟོད་ལྷ་བྱིད་པ, བརྟོད་པ to praise, to compliment; in colloq. = བརྟོད་ར or བརྟོད་ལྷ: མཁས་བརྟོན་བཟང་གཞུང་གི་བརྟོད་རས་ཅེ་བརྟོད་ནས་ being greatly praised by the learned, noble, and good (*A*. 126).

ཐ

ཐ I: *tha* the tenth letter of the Tibetan alphabet and the second consonant of the dental class. It is the aspirated form of *ṣ ta*; and in English its sound might be found in the word "Thames."

1. num. fig. 10. 2. every thing, all, total (*Sch.*).

ཐ II: defined as མྱེན་པ་གཉི་ལུག་པའི་དོན་ signifying foolishness and mental darkness.

ཐ III: In Budh. *ཐ* *tha* is the entrance to the cognition of all things, of matter and phenomena: (a) ཚོས་རྣམས་གྱི་གནས་དང་གནས་མ་ཡིན་པ་ལགས་པ་རྟོན་ནི། it demonstrates that all things are phenomenal (*K. d.* ན 114); (b) གནས་མེད་ལེགས་པའི་ཕྱིར་ཚོས་རྣམས་ཅད་ཀྱི་སྐོར་ it is symbolic of the instability of all things (*Hbum.* ཀ, 283).

ཐ་ཀོློ ཐa-ko n. of a fruit, a species of walnut. རམ་རྩེད་, ཐ་ཀོློ་འབྲས་བུ། (*Sam. k.* 179).

ཐ་སྐྱར ཐa-skar ར་མི་ལོ་འཁོར་ལྔ་པ་ 1. n. of a constellation represented in Buddhist astronomy by a woman on horseback. 2. n. of the goddess presiding over that constellation.

Syn. ར་ཐུན་མ་ *rta ldan-ma*; དབུ་བྱ་གཉེན་པ་ *dbyu-gu geig-pa*; གསལ་བའི་བྱ་མོ་ *gsal-wahi bu-mo* (*Rtsi.*).

ཐ་སྐྱར་གྱི་བྱ་གཉིས་ *tha-skar-gyi bu-gñis* ར་མི་ལོ་འཁོར་ལྔ་པ་འཁོར་ལྔ་པ་ the two sons of *Ācvinī* who are divine physicians. ཐ་སྐྱར་གྱི་རྩེད་ *tha-skar-gyi zla-wa* the month of *Ācvinā* (October). ཐ་སྐྱར་གྱི་ཟླ་ *tha-skar-gyi ña* ར་མི་ལོ་འཁོར་ལྔ་པ་འཁོར་ལྔ་པ་ the full moon in the month of *Ācvinā*.

ཐ་ཁབ ཐa-khab a large needle (in *Lh.*) (*Jā.*).

ཐ་ག་ན ཐa-ga-na occurs in the work ཐ་ག་ན་འི་མཚན་བརྗོད་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ལ་ལོགས་པ་གསང་ལྷགས་ a commentary on the description of the names of *Tha-ga-na* and other terms of mysticism (*Deb.* ཀ, 27).

ཏ་ ཐ་ག་པ ཐa-ga-pa འཕྲུལ་པ་, ཕའ་བོ་= ཐགས་པ་འཕགས་པ་ལས་ 1. a weaver, one of the weaving caste in India. 2. in Tib. a term for the lowest class (རིགས་ངན་) of people.

ཏ་ ཐ་གི ཐa-gi= ཐེ་བ་ *shi-wa* མགྱིན་, མཚུལ་ལྡན་ peaceful; mild aspect.

ཐ་གུ ཐa-gu ར་མཐ, vulg. ཐེ་གུ་ *thi-gu* a wreath, a short cord or rope; twine for making garlands; a chain or fetter.

ཐ་གུའི་ལྗོངས་ *tha-guñi lto-can* ར་མཐོད་འཁོར་ an epithet of Vishnu on whose belly hang garlands (*Mñon.*).

ཐ་གུས་ལྗེ ཐa-gus lci under the weight of chains; bound by fetters or ropes: མི་གཞི་ངན་པའི་ཐོལ་སྐྱོར་ཐ་གུས་ལྗེས་ a man of wicked nature lies under the weight of the chain of fraud (*Khrid.* 9).

ཐ་གུ ཐa-gru རྟེན་ལྡན་ acc. to *Jā.* originally ཐག་གུ་= ཐུ་ཕྱོད་ *rgya-khyon* 1. largeness, spaciousness; abundance, plenty. 2. acc. to *Jā.* extent, width, breadth: འཛོམས་བྱ་གླིང་གི་ ཐ་གུ་གུན་པ་ *Hdsam-bu glin-gi tha-gru kun-la* in the whole extent of Jambudvīpa (*Glr.*).

ཏ་ཐ་རམ *tha-ran* 1. ལཱལ། vile, mean: གཤེན་རབ་ལ་གསོལ་བ། ཐ་རམ་ལྷགས་ཀྱིས་ཐུམ་ན་ he prayed to *Ggen-rab* that the vile ones should be laid under chains (*Bon*). 2. a medicinal herb in *Lh.*, *Plantago major* (*Jü.*) ཐ་རམ་ལྷགས་གཙོང་པ་ ཐ་རམ་ལྷགས་གཙོང་པ་ *tha-ran* *hkhru-wa* *gcod-par* *byed* the herb *tharam* stops diarrhoea. 3. the breadth of a plain (*Sch.*).

ཐ་རམས *tha-rans* = གཏམས་པ་ *gtams-pa* adj. full.

ཐ་རུ *tha-ru* the utmost limit (*Schf.*).

ཐ་ལོཏ་ *tha-loñ* in *W.* a sort of red cloth (*Jü.*).

ཐ་ཤལ *tha-çal* བྱིམ་པ།, ལཱལ།, རྒྱལ་མིང་། 1. modest, lowly; base, ugly. 2. a mischievous person, one who is inferior, cruel, and mischief-making: གང་ཐག་མཚོག་གི་རྒྱུ་བ་དང་སང་ཁམ་ཆེ་བའི་རྒྱལ་མི་རྒྱུ་པར་ཐ་ཤལ་བའི་རྒྱལ་བ་བརྒྱལ་བ། (*Ya-sel. II*) now-a-days the incarnations of great and sanctified souls do not make show of greatness but live in modest and humble manner. རྒྱལ་བ་བརྒྱལ་བ་ཐ་ཤལ་འདྲིན་ *skyes-bu tha-çal ñid* a n'er-do-weel.

ཐག་ I: *Thag* 1. n. of a place in Tibet: ཐག་གི་རྒྱུ་པར་ཡང་དག་གི་རྒྱལ་བ་མཛེད་པའི་ཚེ་ at the time he was engaged in the acquirement of perfection at *Rgya-ho* in *Thag* (*Deb. 5*). 2. for ཐག་འགྲམ་ the palate. ཐག་འགྲམ་ *thag-hgram* = འགྲམ་མོ་ *hgram-so* རྩིས་ the human palate; swelling of the tongue.

ཐག་ II: distance: ཐག་ཅེ་ཅམ་ *thag ci-tsam* how far; མ་ཐག་ *ma-thag* only now, just now, gen. with a verbal root: རྒྱལ་བ་ཐག་ཡིན་པ་ he that has arrived just now (*Ghr.*); རྒྱུ་བ་ཐག་པ་ ཐག་པ་ (the passages) that have been explained just now; as an adv. gen. མ་ཐག་ཏུ་ *ma thag-tu* or only མ་ཐག་ *ma-thag* frq., e.g., མ་ཐག་ཏུ་ as soon as he had heard; དེ་མ་ཐག་ཏུ་ *de-ma thag-tu* immediately (from *Jü.*).

ཐག་ཉེ་བ་ *thag ñe-wa* or ཐག་ཉེ་མོ་ *thag-ñe-mo* འཇགས་ལྷག་པ་ near; proximity; ཐག་ཉེ་པོ་མ་བྱེད་ do not be familiar, keep at a distance. ཐག་ཉེ་མར་ ཐུད་ *thag ñe-sar sdañ* sit near, in the vicinity.

Syn. ཉེ་ལོག་ *ñe-log*; ཉེ་ལོཏ་ *ñe-hkhor*; ལུང་ན་མོ་ *druñ-na-mo*; ལྷོ་ *glo*; མོ་ལོཏ་ *tho-hkhor* (*Mñon.*).

ཐག་རན་ *thag-ran* fibre from the bark of plants or trees, &c., v. རན་མ་ *ran-ma*.

ཐག་རིང་ *thag-riñ* རྒྱུར་; distance; distant: ཐག་རིང་པོ་མ་བྱེད་ *thag-riñ-po ma-byed* do not make it distant; ཐག་རིང་གཉེན་ལ་མ་བྱིས་མཚོས་བརྒྱ་དྲུག་ a neighbour is a hundred times better than a relation residing at a distance. ཐག་རིང་བྱུང་; v. རྒྱུང་པ་.

Syn. རྒྱུང་ས་ *gyañs*; རྒྱུང་རིང་ *rgyañ-riñ*; བརྒྱལ་ *hskal*; ཆེས་རིང་བ་ *ches-riñ-wa* (*Mñon.*).

ཐག་རིང་པོ་ *thag-riñ-po* or ཐག་རིང་མོ་ *thag riñ-mo* far distant, a great distance; མ་ཐག་རིང་ *sa-thag riñ* a far or remote country. ཐག་རིང་པོ་ནས་ *thag riñ-po nas* from afar, from a distance.

ཐག་གཙོང་པ་ *thag gcod-pa* vb. a. (ཐག་ཚད་པ་ *thag chod-pa* or ཐག་ཚད་པ་ *thag-chad-pa* vb. n. or passive) 1. to cut the cord, sever, disconnect; to abandon: བདག་ཉེ་དུ་དང་འབྲེལ་ཐག་བཅད་པས་ བདེ་ *hdag ñe-du dan hbrel-thag bcad-pas bde* I am glad at having severed the connection with my family; འགྲོ་བའི་རེ་ཐག་ཚད་ the hope of going has been given up. Acc. to *Schtr.* འ་ཐག་གཙོང་པ་ *ho-thag gcod-pa* = to wean (a child); ལྷོ་ཐག་ཚད་ *blo-thag chod* deliberation is cut off, the matter is decided or resolved upon. 2. to decide, resolve, determine: རྒྱལ་བ་པོ་བཞུང་བར་ཐག་བཅད་པ་ it was determined to murder the king; རྒྱུད་གཉེས་ངེ་ལ་རུང་མ་མི་ལེན་ཐག་ཚད་ བན་ if you both positively refuse to give me a wife. ཐག་ཚད་པ་བྱེད་པ་ to be sure, to decide, be certain: རྒྱུང་ས་པར་ཐག་བཅད་པ་ as it is quite certain that he has died; ཡོད་ཐག་ཚད་ *yoñ thag-chod*

ཐང་ *thañ* I: = སྐད་ཅིག *skad-eig* ལྷན, དུས་ a moment, an instant; ཐང་གཅིག *thañ-gcig* one moment, a very short time; ཐང་འགའ་འགྲད་པ་ འཕྲུག་ལྷན་ momentary; ཚེག་ཐང་ *tshig-thañ* one moment; བཞི་ཐང་ *bshi-thañ* four moments; ཐང་ཚོམ་ *thañ-tsam* = ཕུད་ཚོམ་ or ཕུན་ཚོམ་ a little while.

ཐང་ II: 1. a plain, steppe; but the Tibetan plain is never level and always of a basin-like or hollowed configuration. བྱམ་ཐང་ *gram-thañ* a fenny or swampy plain (*Cs.*). ཐང་ཐང་ *spañ-thañ* a green grassy plain, meadow; རྩ་ཐང་ *rtsa-thañ* steppe; བྱང་ཐང་ *Byañ-thañ* the northern steppes of Tibet, commonly called the Jang-thang. བྱེ་ཐང་ *bye-thañ* sandy plain or desert. རོལ་ཐང་ *hol-thañ* ground covered with clover, pasture ground, grassy plain, (*Jā.*); འག་ཐང་ *çag-thañ* a gravelly plain. 2. when used with the word རྩན, *thañ* signifies price, value. It is also used pleon. རྩན་ཐང་ id. རྩན་ཐང་ཅན་ *rin-thañ-can* dear, precious; ཡོང་ཐང་ *yon-thañ* in *W.* income, profit; in *C.* = the measure of anything. ལོ་ཐང་ *lo-thañ* the measure of produce, *i.e.*, grain; also yearly tribute; ལོ་ཐང་གཙོད་པ་ *lo-thañ geod-pa* to fix yearly tribute; རྩ་ཐང་ *sa-thañ* (a person's) measure of food taken at each meal; capability of eating. 3. clear, serene: རྣམ་ཐང་ *nam-thañ* a cloudless sky, fine weather; བཀའ་ཐང་ *bkah-thañ* clear order or command; ཐང་ཡིག་ *thañ-yig* plain or clear decree or order. ཕད་མ་ཐང་ཡིག་ *pad-ma thañ-yig* is the abridged collection of legends about Padma Sambhava. 4. ཐང་ *thañ* in རླུན་ཐང་ signifies potion, plain decoction, or mixture to be drunk after a medicinal pill has been taken; ཇ་ཐང་ *ja-thañ* plain tea. རྒྱང་ཐང་ *rkañ-thañ* on foot (*Jā.*).

ཐང་ག་ *thañ-ka* or ཐང་ག་ *thañ-ga* 1. a plain, a flat field, alluvial plain. 2. resp. ལྗལ་ཐང་ *shal-thañ* a portrait, a painting; ཐང་རྒྱ *thañ-*

sku or རྒྱ་ཐང་ *sku-thañ* a picture or representation of a deity on cloth or paper.

ཐང་དཀར་ *thañ-dkar* 1. white-tailed eagle (*Sch.*). 2. a greyhound.

ཐང་རྒྱ *Thañ-skya* (lit. white plain), a locality near Lhasa; ཕུལ་དེང་ཐང་རྒྱ་དགོན་པ་དེམ་པའི་དགོན་པ་དེག་ལྷ་མའི་རྒྱབ་རྩྱལ་མ་ཡོད་ to the west of Lhasa in that place there was a monastery called *Thañ-skya dgon-pa* (*Deb.* ག, 18).

ཐང་ཐག་ *thañ-khrag* cedar used medicinally (*Med.*). ཐང་རག་ *thañ-rag* colloq. of ཐང་ཐག་ *thañ-khrag*. ཐང་འབྲུ *thañ-hbru* cedar nuts (*Sch.*).

ཐང་ཐུང་ *thañ-khruñ* 1. bastard (*Sch.*). 2. = ཐང་ཚྭ་ *thañ-chu*.

ཐང་ཐོམ་ *thañ khrom* ལུ་ལྷན་ = ཐང་ཐོམ་ *thañ-phrom* a medicinal herb of white and black species; bears the thorn-apple used for intestinal worms.

ཐང་ཚྭ་ *thañ-chu* gum.

Syn. དཔལ་གོས་ *dpal-gos* (*Mñon.*); ཚེབ་ *tshi-wa* (*Med.*).

ཐང་ཚུང་གཙོང་པོ་ *Thañ-chuñ gtsañ-po* n. of a river passing by Thang Chung in Tibet (*Deb.* ག, 34).

ཐང་བྱང་ *thañ-brañ* lit. a place in a plain, an encampment on a plain: རྒྱབ་མོ་ཚྭ་ཐོལ་ཅིག་ རུ་ཐང་བྱང་བཅའ་ནམ་བཟུགས་ at night he stayed encamping in a (dried) water-course (*A.* 74).

ཐང་མ་མེ་ལྷོན་ *Thañ-ma me-sgron* an epithet of a deity of the Bon pantheon resembling Maitreya in his attributes: ལྷོན་པ་གཙོ་མཚན་གྱི་དབང་དམ་ཐང་མ་མེ་ལྷོན་གྱི་བར་བཅོ་བཟུང་བྱང་ between the chief great teacher Kunzang and *Thañ-ma me-sgron* there arose eighteen (*B. grub.* 1).

ཐང་མར་ *thañ-mar* (lit. tree-butter or oil) a balsam; acc. to *Cs.* tar.

ཐང་ཚྭ་ *thañ-tshwa* salt obtained from a dry place, quarried salt: ཐང་ཚྭ་མ་འདྲེ་འདུལ་ཤེས་པ་ གསུམ་རྒྱུད་ rock-salt (collected from dry places)

soothes evil-spirits and produces the three evils—phlegm, bile and wind (*Med.*).

མང་གཞུང་ *thañ-gshal* = མང་འཇམ་ *thañ-hjal* survey; map or plan of a place (*Rtsii.*).

མང་གཞི་ *thañ-gshi* = རིན་མང་ price, market-price; མང་གཞི་ཚག་ reduction of the cost price: the market price abates (*Jü.*).

མང་པོ་ *thañ-po* enduring, able to stand fatigue; able and hardy, strong, tense; fig. tight, firm, also tenseness: གཟུགས་པོ་མང་ རམ་ *gzugs-po thañ-ham* are you strong? ར་གཙོད་པ་ *thañ good-pa* to tire, fatigue.

ར་ཚད་པ་ *thañ chad-pa* or མང་ཚད་པ་ *thañ chod-pa* fatigue; to be fatigued, tired, wearied. Syn. རལ་བ་ *hal-wa*; རུབ་པ་ *dub-pa*; རྟན་མོངས་པ་ *ñon-moñg-pa* (*Mñon.*).

མང་ག་གཙོད་པ་ *thañ-ça good-pa* to strain, to stretch: དགེ་བའི་ཚུགས་སུ་མང་ག་ཚོད་ exert yourself on the side of virtue (*D.R.*).

མང་ལྗོད་ *thañ-lhod* tight and loose; the fit of clothing. མང་ལྗོད་མེད་པ་ *thañ-lhod med-pa* neither strict nor mild or relaxed. ཞིབ་ཚ་ རྟན་རིགས་ཀྱི་མང་ལྗོད་མེད་པའི་ཚ་འཛིག་ཅིང་ (*D. çel. 11*) as to arriving at detail, making the investigations without relaxation or strictness.

མང་ཇུ་ *Thañ-ju* n. of one the emperors of China of the great T'añ dynasty. མང་ཟེ་ཇུང་ *Thañ-the juñ* emperor T'aijung whose daughter was married to king *Sronbtsan sgam-po* about the year 633 A. D.

མང་བུང་ *thañ-thuñ* = མང་ཚུང་ inferior, unimportant; བཟོ་རིགས་མང་བུང་གི་གནང་ཚ་ included in the inferior class of artizans (*Rtsii.*).

མང་དུ་ *thañ-du* 1. in the opinion of ; རུང་ཟད་དག་པའི་རེ་བ་ཡོད་ཀྱང་ལ་ལའི་མང་དུ་ although little reliable hope remained, yet in the opinion of some (*J. Zan.*). 2. for མང་ཡིག་ཏུ་ *thañ-yig-tu.*

+ མང་ལ་ *thañ-la* = བརྒྱུམ་པ་ *bkram-pa* spread over.

མང་ཤིང་ *thañ-çin* कुशिक, देवदारु, पूतिकाष्ठ, fir, pine; deodar tree.

Syn. བཟུང་འཛིན་ *bcud-hsin*; མང་ཚུ་ཤིང་ *thañ-chu-çin*; ལྗོན་པ་མང་པོ་ *ljon-pa ser-po*; གསོམ་ཤིང་ *gsom-çin* (*Mñon.*).

མང་སལ། *Thañ-sag* n. of a district in Phanyul, W. N. W. of Lhasa (*Loñ. # 11*).

མང་མང་ *thañ-thañ* strained to utmost: ག་མང་མང་ *ça-thañ-thañ* to the utmost of one's muscles.

མང་ *thad* 1. aside, in one direction. ལུས་སྟོག་མང་ལ་བཏང་ནས་ leaving aside body and soul, e.g., sacrificing his body and soul (for the sake of his religion). དེའི་རུབ་མང་ཉུ་ situated on the direct west of it (*A. 65*); གའི་མང་ན་ཚོད་ cut off from the flesh only. 2. in C. entire, whole, untouched (*Jü.*).

མང་ཀ་ *thad-ka* 1. the direction, straight forward. རྗེང་དང་འོག་དང་མང་ཀ་མམས་ཅད་དུ་ upward and downward, and in every direction; རྗེང་འོག་མང་ཀར་ straight upward and downward: རྗེང་པོ་བཟུགས་པའི་མང་ཀ་ནས་ཚོག་རྒྱུངས་དང་བྱང་སྐྱོ་ from the direction where Atis'a resided were noises and voices in the distance (*A. 27*); མང་ཀ་འགྲོ་ go straight on, in the direction of that which moves or walks horizontally, i.e., तिर्थ्यंक् ।

མང་ཀའི་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ *thad-kañi hjig-rten-gyi khams* तिर्थ्यंक्लोकधातु the animal kingdom; one of the twenty-four regions of the world (*M.V.*).

མང་ཀར་ *thad-kar* each for himself (*Gr.*) (*Jü.*).

མང་ཏུ་ *thad-kya* or མང་ཀར་ལ་ *thad-kar la* 1. straight on; just so, in colloq. 2. = དེ་འདྲ་ *de-hdra* like that, so.

མང་དགུ་ *thad-dgu* n. of a number (*Ya-sel. 56*).

ཐད་དུ *thad-du* towards, in straight direction; over against, in presence of; exactly in the direction of a thing.

ཐད་དང་ *thad-drañ* straight, not bent or crooked: རྫོང་གཉིས་ཐད་དང་ཕུག་ས་གསལ་ two doors directly opposite to one another illumined the inside space (*Fig.*).

ཐད་དང་ན་ *thad drañ-na* directly ahead.

ཐད་དོ *thad-do* the remnant of the carcase of a sheep killed.

ཐོད་ *thamd* abbr. of ཐམས་ཅད་ *thams-cad* whole, all.

ཐོན་ *than* = ལན་ a reply (esp. in the dialect of Upper Tibet); ཐན་བསྐྱར་ *than bskur* = ལན་བསྐྱར་བ་ *lan-bskur-wa* to send a reply: ཡང་ཕྱིན་ཞིང་མར་ཤོག་ནས་ཐན་བྱ་བ་མ་བྱུང་ again having gone (there) and come down back, he could not send a reply (*A. 15*).

ཐན་ཀོར་ *thän-kor* or ཐན་སྐོར་ *than-skor* = ལྷུ་ལྷན་ ཐམས་ཅད་ a vassal or feudatory chief; acc. to *Seh.* surrounding country.

ཐན་ཐུན་ *than-thun* a little (*Seh.*).

ཐན་པ་ *than-pa* = རང་མི་འབབས་ ལྷ་ལྷན་པ་ rainlessness, drought, want of rain; also ominous: ལྷུ་ལྷན་པ་དེ་སྐོམ་པ་སྐྱམ་བྱེད་ན་འཛིག་རྟེན་དུ་ཐན་པ་འོང་ if the king (*Cakravartti-rāja*) feels thirsty, drought comes into this world (*A. 26*).

Syn. གནས་ཀྱི་འཛིག་པ་ *gnam-gyi hjiqs-pa*; གནས་ཀྱི་སྐྱོན་ *gnam-gyi skyon*; རང་མི་ལྷེང་འབར་ *charmed steñ-hbar*; རང་མི་ལྷེང་འབར་ *tsha-was-nen*; ལྷ་གི་བོ་ *mu-ge bskyed*; རྟོན་གྱི་བགེགས་ *shod-kyi bgegs*; གནས་ཀྱི་ཉེར་འཚོ་ *gnam-gyi ñer-htshe*; གནས་དམག་ *gnam-gmag* (*Mñon.*).

ཐན་བྱ་ *than-bya* lit. the bird of drought, i.e., of ominous appearance and cry; defined as ཕུག་པ་དང་སྤྱིན་བྱ་ རྫོགས་ལྷུ་སྐྱོད་འདྲིན་པའི་བྱ་ the owl and other monster birds the cry of of which prognosticates evil.

ཐབ་ *thab* or མེ་ཐབ་ *me-thab* 1. རྩམས་རྒྱུ་ཚུ་ resp. གསོལ་ཐབ་ *gsol-thab* fire-place, hearth;

ལུགས་ཐབ་ *lcags-thab* iron-stove; ཐབ་གོར་ *thab-gor* the hearth is running over, i.e., the food placed on it runs over in boiling; རྩེ་ཐབ་ *lto-thab* a hearth to cook food; ལྷུན་མི་གཤིག་ཐབ་ *sbyin sreg gi thab* an oven to burn sacrificial offerings; ཐབ་ཀྱི་ས་ཚོག་ལྷུ་མའི་སྤྱིན་ནད་མེལ་ the burnt clay of a hearth purges intestinal worms (*Med.*).

ཐབ་ཀ་ *thab-ka* or ཐབ་ཀ་ཐབ་ཀ་ *tkab-kha* ལྷུ་ཚུ་ hearth, fire-place; ཐབ་ཀ་ཅམ་ཡོད་ *thab-ka tsam-yod* how many fire-places, i.e., households, are there? (*Jā.*). དེ་ནས་བར་དེ་མོས་ཇོ་བོའི་ཐབ་ཀ་བཟོས་པས་ then the female Bandé prepared a hearth for cooking food for the lord (*Atis'a*) (*A. 103*).

Syn. ཐབ་ལྷུད་ *thab-sgyid*; ལྷུད་བྱ་ *sgyid-bu*; གཤིག་ཐབ་ *gyos-thab*; མེ་ཐབ་ *me-thab*; གཤིག་ཐབ་ *gyos sa* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-pa* or ཐབ་ཀ་པ་ *thab kha-pa* = མ་ཚེན་ *ma-chen* a cook.

Syn. ལག་བའད་ *lag-bde*; འདྲེན་ཐབ་ *hdren-thañ*; རྩེ་གཤིག་ཐབ་ *chay-tshañ-wa*; རྩེ་གཤིག་ *zas-gñer*; རྩེ་གཤིག་ *zas-byed*; འཛིན་བྱེད་མ་ *htshed-byed-ma*; རྩེ་མ་ *zan-ma*; གཤིག་ཐབ་ *gyos-ma*; ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-pa*; གཤིག་ཐབ་པ་ *gyos-dpon*; ལག་བའད་འདྲེན་པ་ *lag-bdehji dpon-po* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀ་ལྷུད་ *thab-khay* different kinds of hearth: ཐབ་ཀ་ལྷུད་མང་པོ་ཡོད་པ་ལ་ there were many kinds of hearths (*Rtsii.*).

ཐབ་ཀ་རྩམས་ *thab-khañ* རྩམས་རྒྱུ་ཚུ་ kitchen, cook-house = ཐབ་ཚང་ *thab-tshañ*.

Syn. རང་བང་ *tshañ-bañ*; བསྐྱོད་ཀྱི་ཐབ་ *bsro-khañ*; གཤིག་ཐབ་ *gyos-khañ*; འཛིན་པའི་གནས་ *htshod-pahi*; གན་པ་ *gnos*; གསོལ་ཐབ་ *gsol-khañ* (*Mñon.*).

ཐབ་ཤོ *thab-khro* a cauldron or large bell-metal vessel to cook food, tea etc.

ཐབ་ལྷུད་ *thab-sgyid* = ཐབ་ཀ་ *thab-ka* hearth, a cooking tripod.

ཐབ་རྩམས་ *thab-sgrom* a chest or basket wherein cook's utensils, etc., are kept.

ཐར་ལེགས་པ་ *thar-legs-pa* རྒྱུ་མཉམ་པ་ purified; one who has acquired the means to escape sufferings.

ཐར་ས་ *thar-sa* place of refuge, means of escape; ཐར་ས་མི་འདུག་ there is no escape.

ཐར་སོང་ *thar-sol* = ཐར་པོ་སོང་ 1. has become old, worn out (*Rtsii.*) 2. has been saved, has escaped.

ཐལ་ *thal* ལྷ་ལྷོ་ the trumpet flower.

ཐལ་བ་ I: *thal-wa* མཚན་, ལྷ་ལྷོ་, རེ་ལྷོ་: dust, powder, ashes; ལོག་ཐལ་ *gog-thal* fire ashes; ཐུག་ཐལ་ *thug-thal* roasted barley dried and portable; ཐུ་ཐལ་ *bya-thal* dung of birds; ཐལ་ལོང་ burning embers. ཐལ་ཚུ་ *thal-chu* lyo, ash-water used instead of soda for making tea. ཐལ་ཚེན་ *thal-chen* ashes of the dead; also a sort of gray earth used for be-daubing the face in masquerades (*Mil.*; *Jä.*) ཐལ་ཐག་ *thal-thag* (*Ld.*) bread baked in ashes; ཐལ་མངོག་ *thal-mdog* ash-coloured; ཐལ་ཕུགས་ *thal-phyags* broom, dusting rag (*Sch.*).

ཐལ་བ་ II: = ཐལ་བ་ *hthal-wa* (*Cs.*) 1. to pass, to pass by, to step beyond; to miss a mark: ཐོ་ཐལ་ཐལ་པོང་ the waves come flowing past (*Mil.*) 2. to elapse, be passed; to change or pass from: ཐོ་ལྷ་བུ་ཐལ་ནས་ fifty years has been passed (*Vai-sh.*); ཐོ་བུ་ལས་ཐལ་ནས་ དམར་ནིང་ changing or turning from blue to red; ཐུབ་པ་ལ་ཐེ་གཅིག་ཏུ་ཐུགས་ནས་ཐོ་དབྱེ་འཇམ་ཐལ་ about nine years passed by, while he sat in meditation single-minded (*Hbrom.* ། 10-12). ། ཐལ་བ་ to be forward in speaking, bold. 3. to go or pass through: ཐུག་ལ་ཡར་ཐལ་མར་ཐལ་ to soar up and down before a rock; ཐར་ཐལ་ཚུར་ཐལ་བུ་འགྲོ་བ་ to pass actually through it. (the saints not being subject to the physical laws of matter); to shine, to light through: ... ཐལ་འགྲུང་བུ་འགྲོ་བ་ to go

straight forward, to act without ceremony or disguise (*Jä.*) 4. to come, to get to, to arrive at: ཐལ་ནས་ལོ་གསུམ་མོན་ three years elapsed since they arrived; ཐ་མ་གར་ཐལ་བའི་གཏོལ་མེད་ where the parents have gone it is not known; ཐམས་ཐལ་ safe arrival; ཡར་གྱི་ཐམས་ཐལ་ཚེན་པོར་འགྲོ་བ་ to arrive at: to attain (a blessed state) in a pleasant and speedy manner. 5. to be over, past, finished, done; ཐལ་ལོ་ it is over, finished; ཐུག་ཏུ་ཐལ་ལོ་ the number sixty is completed; ཡལ་ཐལ་བ་ having disappeared, vanished; རྫོང་ནས་ཐལ་ he is undone it is all over with him; རིམ་གྱིས་རྗེ་ཐུང་ཐལ་ by degrees it vanishes or dies away; ཐུར་མད་ཚོག་ཐལ་ the former agreement is no longer valid (*Jä.*).

ཐལ་བུང་ different lengths, one object projecting beyond another; ཐལ་ཚེས་པ་ to exceed the due measure (*Sch.*).

ཐལ་ཀ་རྩོ་མེ་ *thal-ka rdo-rje* འུ་ལྷ་ a medicinal fruit; is described as དབྱིབས་ཀྱི་ལོ་མཚན་ཐལ་ “in shape like a dog’s penis.” ཐལ་ཀ་རྩོ་མེ་ལུ་ཐལ་ནད་ནམས་ལེལ་ *Thal-ka rdorje* relieves suppurations (*Med.*).

ཐལ་ཀར་ I: *thal-kar* or ཐལ་དཀར་ a white elephant; ཐལ་ཚེན་ཐལ་དཀར་མཚེ་བ་ཐུག་ n. of the fabulous white elephant with six tusks; also the leader-elephant in a herd (*Fig.*).

Syn. ཐལ་པོའི་ལྷུ་པོ་ *glah-pohi rgyal-po*; ཐུ་ལི་མགོན་པོ་ *khyyu-yi mgon-po*; ཐལ་པོའི་མཚོག་ *glah-pohi mchog*; ཐོས་ཀྱི་ཐལ་པོ་ *spos-kyi glah-po* (ཀམ་མཚོ་གཤིས་) (*Mñon.*).

ཐལ་འགྲུང་ *thal-hgyur* བསྐྱེད་ཀྱི་ཐལ་འགྲུང་ adherence; association; connected language. ཐལ་འགྲུང་པ་ *thal-hgyur-pa* one belonging to the *Prasaṅgika* school of the Buddhists.

ཐལ་ཚེས་པར་འགྲུང་ *thal ches-par hgyur* བྱེད་པའི་ཐལ་འགྲུང་ absence of connection; absence of adherence.

ཐལ་ལྷན། *thal-leag* a slap (on the cheek);
ཐལ་ལྷན་རྒྱུབ་པ། *thal-leag rgyab-pa* to slap on the
cheek, to give a box on the ear.

ཐལ་བདེ་བ་པ། *thal brdab-pa* a clap with the
hands (out of joy or scorn).

ཐལ་ཐལ། *thal-thal* རལ། a particular number.

ཐལ་དྲེས། *thal-dres* རྩལ་ལྷན། n. of a medicinal
flower of the lily species; also འན་ལྷན་ལྷན།;
Anantamūla.

Syn. ས་འཛོལ་བུ་མོ། *so-htshohi bu-mo*; མཐའ་ཡམས་ཅུ་
mtshah-yas tsa; རྩོ་སངས་འབྲི་ཤིང་། *sño-saṅs hkhri-*
ciñ; ཀྲུ་ལི་ལྗེ། *klu-yi lee*; མེ་རྟོག་ཐམ་མོ། *me-tog phra-*
mo; བ་གྲང་བསྐྱར་། *ba-glāñ bsrūñ*; རྩོ་སངས་མཐའ་ཡམས་
sño-saṅs mtshah-yas (*Mñon*).

ཐལ་ཕྱོགས། *thal-phyogs* the party victorious
in a metaphysical disputation.

ཐལ་བྱི། *thal-byi* the grey or cat-squirrel.

ཐལ་བའི་རྩིང་པོ། *thal-bahi sñiñ-po* འགམ་པ།, མཐའ་གམོ།
a kind of sandal wood.

ཐལ་བར་འབྱུར། *thal-war hgyur* རྩལ་རྒྱུ་
connection.

ཐལ་བྱང་འགྲོ་བ། *thal byuñ-hgro-wa* 1. to move
or walk or rush fearlessly. 2. sbst. a hero.

Syn. དཔལ་པོ། *dpah-wo*; འཛིགས་མེད། *hjigs-med*;
རྩིང་རྩིང་མེད། *sñiñ-stobs-can* (*Mñon*).

ཐལ་མ། *thal-ma* through and through (*Sh.*).

ཐལ་མོ། *thal-mo* the palm of the hand:
ཐལ་མོ་རྒྱར་བ། *thal-mo sbyar-wa* རྩལ་ལྷན་ལྷན་ལོ།
to fold the palms of the hands in devotion;
ཐལ་མོ་རྒྱན་པ། *thal-mo sñan-pa* to give a slap on
the cheek, or box on the ear; ཐལ་མོ་ཐལ་བར་
བྱེད། *thal-mo thal-war byed* འཇམ་ལྷན་ལྷན། འཇམ་ལྷན།
separated the hands that were joined to show
reverence.

ཐལ་ལ་མོ། *Thal-la tshal* n. of a place in
རྒྱ་གར་། *Nag-roñ* in *Kham*; རྒྱ་གར་རྩིང་ལ་མོ། ཐལ་ལ་
མོ། རྩིང་ལ་མོ། འབྲུག་ལ་མོ། at *Thal-la tshal* in *Nag-roñ*

rtsiñs the chieftain and his subjects fought
(*Yig*).

ཐལ་ཚང་། *thal-tshañ* (གསང་བྱོད།) closet, privy.

ཐལ་ཚྭ། *thal-tshwa* a kind of salt, gen.
burnt salt: ཐལ་ཚྭ་སྤྱད་མེད་མོ་བྱོས་པ་འཛོལ་སྤྱད།
burnt salt subdues cold and swelling of the
stomach.

ཐལ་ཡམས། *thal-yas* (གྲངས།) n. of a number.

ཐལ་ལེ། *thal-le* straight on; forthwith;
(*Hbrom.* རྩིང་ལེ། 10).

ཐལ་འཛོལ་པ། *Thahi-dsi* (Mongolian) the title by
which the descendants of Jenghis Khan
the great Tartar conqueror are known.
According to Mongol law the fact of one's
bearing the title of *Thahi-dsi* exempts one
from taxation.

ཐིག། *thi* num. fig. 40.

ཐིག་གུ། *thi-gu* rope, string: གནས་ནས་གསེར་གྱི་ཐིག་
ཐིག་གུ། a golden cord descended from
heaven (*Yig*).

ཐིག་བ། *thi-wa* ཀཔོཏ། 1. sandpiper, but
acc. to *Sh.* stock-dove; also = རྩིང་ཐིག་
lapwing. 2. = ཐིག་བ། in *C.* (*Jā*).

ཐིག། *thig* 1. = གྲང་གྲང་ “0” or numeral for
zero. 2. a line: ཐིག་འདྲེབས་པ། རྩལ་ལྷན་ལྷན།
to draw a line; ཐིག་ཐིག་ or ཐིག་ཐིག་ཐིག་
a black line; མཚན་ཐིག་ a red line; མཚན་ཐིག་
diameter. 3. also ཐིག་གྲོང་
carpenter's cord or string to mark lines
with any instrument used in drawing
lines; ཐིག་ཐིག་ *skor-thig* a pair of com-
passes; ཐིག་ཐིག་ slate-pencil, lead pencil;
also a line drawn with a lead-pencil (*Jā*).

ཐིག་སྐྱད། *thig-skud* རྩལ་ལྷན། thread, yarn; also
straight line.

ཐིག་མཁན། *thig-mkhan* རྩལ་ལྷན་པ། sawyer.

शेवा'नग *thig-nag* कालखड्ड 1. one of the eight hot hells where the damned are sawn to pieces, lines being drawn upon them, v. ख'दमुय. 2. black spot.

शेवा'संथ *thig-tsam* a little, about the size of a line, a drop.

शेवा'संथ *thig-tshad* proportion, symmetry (Cs.). शेवा'संथ'भुय *thig-tshad byed-pa* to proportion.

शेवा'सिंथ *thig-çin* ruler for ruling lines; also a level.

शेवा'य *thig-pa*, v. शेवा'य *thigs-pa*.

शेवा'म *thig-ma* cotton or woollen chintz, on which there are different designs.

शेवा'वसुथ *thig-hbum* समुद्र the sea, ocean.

शेवा'ये *thig-le* (सु'व ग्लान) 1. semen virile. 2. बिन्दु, चित्र; शेवा'ये'गु'पु'वि'कु'न or ख'द'स तिलक star or mark tattooed on the forehead as an ornament; an eye on a peacock's feather. 3. the concentration of what is diffused; par-excellence; स'ये'शेवा'ये *sa-yi thig-le* भूतिलक the chief or supreme person, king (A. K. 1-4); painting, mark, spot; शेवा'ये'उ'द spotted, concentrated in spots; उ'स शेवा'ये'उ'ग'उ'ये the best or concentration of all religions. 4. निःशेषक, विशेष [complete, special]S. 5. zero, naught (Vai-çin.). 6. a phase of mystic contemplation in which the seminal fluid is supposed to be inwardly absorbed into the arteries; also, the mystic fluid, itself: ख'नु'द'ग'गि'स'गु'शेवा'ये'व'शेवा'व'ये'द the semen of the roma and *kyafma* becomes increased (Mil.). शे'द'प'उ'स'गु'व'सि'द'ख'द'शेवा'ये'स'ग'द'व'ये'द *çin-kha chos-kyi hkhor-lo hdi thegs-le gah-wa-yin* that globe of the doctrine, his heart, has been filled with the mystical fluids. 7. said to = ख'स'उ'द the female monthly discharge. 8. as met. may = गु'द'स' ग्लान'पो.

शेवा'ये'स'उ'क'ग'स *thig-le mchog-ma* तिलोत्तम n. of a celestial courtesan; a centre of all religions in which finally all the sects must unite.

शेवा'ये'सु'स *thig-lehi lus* a leopard, snake (Mhon.).

शेवा'स'य *thigs-pa* also spelt शेवा'य = शेवा'व *zil-wa* 1. a drop (A. K. 111-26): शेवा'स'य'रे'रे'न'स from every drop; in drops, by drops; स'द'शेवा'स rain drops; ग'सि'द'शेवा'स a drop or globule of gold. 2. vb. to sprinkle or throw in drops.

शे'द' *thiñ*, v. ख'द'द'व *hdiñ-wa*.

शे'द'सि'द' *thiñ-çin* राजपट्ट n. of a dye.

शे'द'की *thiñ-gi* शि'द'स'स'शेवा'की'शे'द' n. of a line or succession of noblemen in Tibet (Yig.).

शे'द'यु'ग *thid-yug* a number (Ya-sel. 57).

शे'व'य *thib-pa*, v. ख'शे'व'य *hthib-pa* and ग'शे'व'य *qtib-pa*; शे'व'शे'व *thib-thib* very dark, dense; गु'ग'य'शे'व'शे'व *smugs-pa thib-thib* fogs thickening.

शे'व'स'य' *thibs-po* अन्वर्तन 1. vanishing, disappearing. 2. गहन, तिमिर dark, dense, obscure, v. ख'शे'व'य *hthib-pa* and ग'शे'व'य *qtib-pa*; उ'द'ख'द'शे'व'स'शे'व'स a blessing devolving upon a person.

शे'व'स'स' *thibs-mo* dense, dark.

शे'व'य *thim-pa* (ख'ग'स'सु'ग'स'थ *phags-ma khugs la*) विलीन, लीन, नाश to be lost (in some thing else), to melt down; to be dissolved being mixed up with another object; = ख'शे'व'य ग'शे'व'य and ह'शे'व'य; gen. with थ or ख'द'सु to disappear by being imbibed, to be absorbed; to pass into, to evaporate (of fluids); of a snake; to creep away, to disappear in a hole; frq. of the vanishing of rays of light, of a god, etc.; ख'द'सि'द'सु'शे'व'य to pass or sink into unconsciousness.

Syn. སིམ་པ *sim-pa*; ཐུ་པ *shu-wa* (*Mñon.*).

ཐིམ་ཐིམ *thim-thim* n. of a number (*Yas. 57*).

ཐིའུ་ཀུན་ཐིང་མུར *Thi'u kwan-thiñ-mur* n. of one of the Tartar Emperors of China belonging to the great Yuan dynasty. He invited the celebrated Karma Lama *Rañ-byuñ Rdorje* to Peking (*Loñ. 2 10*).

ཐིའུ་ཚུང་ *Thil-chuñ* n. of a place in Tibet (*Loñ. 8*).

ཐིའུ་སྒྲོན་ *thil-ston* prob. for མཐིམ་སྒྲོན་པ *mthil-ston-pa* to enter into the depth of a conversation or expression; to fathom a secret.

ཐུ *thu* 1. num. fig. 70. 2. spittle: ཐུ་ཐུ་པ to spit out of scorn or contempt at anybody (*K. du. 5 416*).

ཐུ་པ *thu-pa* skirt of a robe, coat-flap (*Khrid*).

ཐུ་པ *thu-wa* 1. vb. བཟུང་བ་ to pluck or collect flowers. 2. = ཐུ་ལུ་བརྟམ་པ་ 3. ཐུ་པ་པ *thub-pa* able, powerful, capable of: རན་མོང་གི་གཏིང་རྫོང་ཕྱིད་པ་ལ་མི་ལས་ཐུ་པ་མེད་ (*Sñiñ.*) in measuring the bottom of perdition (with a fathoming stone) there is none more capable than man. 4. malicious, wicked, vicious: ཐུག་པ་ཐུག་ཐུ་པ་ *sdug-hgñal thu-wa* a malignant suffering or severe accident. 5. vb., v. འཐུ་བ་ *hthu-wa*.

ཐུ་པོ་ *thu-wo* 1. རྗེ་ཅན་ chief, senior, an elder brother. 2. རྩལ་ལྡན་, རྩལ་ལྡན་ quarrel, poison. 3. = ཐུག་པ་ *thug-pa* ཡབ་ལྷོ་ལྷོ་ gruel made of barley flour.

Syn. ཇོ་ཇོ་ *jo-jo*; མ་ཇོ་ *ā-jo*; ཐུ་པོ་ *phu-bo*; ཐོག་མ་སྐྱེས་ *thog-ma-skyes*; ཐོན་སྐྱེས་ *ñon-skyes*.

ཐུ་མོ་ *thu-mo* lady, mistress (*Cs.*).

ཐུ་མེད་ལམ་ལ་ཐན་རྒྱལ་པོ་ *Thu-med al-than rgyal-po* a king of Mongolia who was famed for his patronage of Buddhism, *althān* in Mongolian signifying "golden." (*Loñ. 2 11*).

ཐུ་རེ་ *thu-re* uninterrupted (*Sch.*).

ཐུ་ལུ་ *thu-lu* spittle; ཐུ་ལུ་བརྟམ་པ་ or རང་ཐུ་ལུ་པ་ to spit, to throw spittle; *thu-lu nag-po* occurs in *Gl. 3* as = withered flower.

ཐུ་ལུམ་ *thu-lum* a lump of metal; in *W.* acc. to *Jā.* a cannon-ball.

ཐུག་ *thug* postp. c. accus. until, up to; in reference to time and space ད་ཐུག་ until now; ལྷག་བཞི་ལྷན་ཐུག་ for forty days; དགོན་པའི་ཁ་ཐུག་ over against the gompa, at the gompa. Adv. = only.

ཐུག་སྒྲ་ *thug-sgra* or ཐུག་འཚོམས་ great noise: ད་རེ་ཐུག་འཚོམས་དང་འཐུར་གྱི་སྒྲ་ཚེན་པོ་ཐུག་ now each made great noise and rattling sounds (*Rdsa. 9*).

ཐུག་རྩ་ *thug-rñā* (ཐུག་གཡག་གི་རྩ་མ) the hairy tail of a yak fixed with a flag on the top of a Tibetan house. ཐུག་རོམ་ *thug-tshom* the flag staff with a silken flag, or a yak's tail and hay attached to the top of a post and fixed on the roof of a monastery or house in Tibet (*Rtsii.*).

ཐུག་པ་ I: *thug-pa* sbst. soup, broth; འབྲས་ཐུག་ *hbras-thug* rice-soup; བག་ཐུག་ *bag-thug* ཡབ་ལྷོ་ meal-soup; barley-soup. ཐུག་པ་འབྲིམ་པ་ *thug-pa hgrim-pa* ཡབ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ to make barley gruel; the cook who prepares such; རྒྱ་ཐུག་ *rgya-thug* Chinese porridge, a sort of vermicelli-soup; ཐུག་ཐམ་ *thug-thal* = ཐུག་རམ་ *thug-rtsam* flour of barley for making gruel or broth.

ཐུག་པ་ II: 1. to reach, arrive at, come to; c. dat. or termin: ཚེ་རི་མཆང་ཐུག་པ་ to reach the close of life; རུས་པ་ལ་ཐུག་ to reach to the

very bone; སྒྲི་ལ་བྱག་ཚོ་ or འཛེ་བར་བྱག་པ་ལ་ at the point of death; བཟུང་ལ་བྱག་ he was just on the point of seizing her. 2. to interview, to encounter; to meet, to light upon: བྱག་ཐུང་བྱེད་པ་ to have an interview with (*Hbrom.* 17); རག་པ་དང་བྱག་པ་ to fall in with robbers; གཞོན་བྱག་པ་ resp. ལལ་མཇལ་ *shal-mjal* personal interview. 3. colloq. to touch, to hit or strike against : ལག་པ་མི་བྱག་ཡིན་ I shall not touch it, I shall not come near with my hand (*Jā.*).

བྱག་ཚད་ *thug-chad* agreement (*Sch.*).

བྱག་ལས་ *thug-yas* 1. not to be reached, endless (*Cs.*). 2. n. of a very great number (*Ya-sel.* 37).

བྱག་པ་མེད་པར་འགྱུར་ *thug-pa med-par-hgyur* ལྷན་བསྐྱེད་ཀྱི་འཕྲོད་པ་ possibility of the fallacy of *ad infinitum* (*Gram.*). བྱག་མེད་ལས་བསྐྱེད་པ་ *thug-med las bsgres-pa* ལྷན་བསྐྱེད་ཀྱི་འཕྲོད་པ་ chapter on the fallacy of *ad infinitum*.

བྱགས་ *thugs* 1. བྱིན་པ་, མཉམ་པ་ the heart, gen. བྱགས་ཀྱི་བྱུ་ལ་ *thugs-ka* breast, the heart: བྱགས་ཀྱི་ལྷ་ལ་བ་ the incarnation of a deity, originating in a ray of light which proceeds from the breast of that deity. 2. heart (in a spiritual sense), mind, soul, spirit, used resp. for སེམས་; བྱགས་སྤྲུང་ལ་ = བྱགས་སྤྲུང་ལ་ to be kept in the mind, in memory. 3. purpose, intention. In this sense it occurs in the well-known compound word བྱགས་རྗེ་མཚན་ལ་ mercy, a favour. དེ་ལྟར་སྐྱེ་ན་སྐྱེ་བ་དོན་མེད་བྱགས་མེད་ལུ་འགྱུར་ if so born the birth will be useless and for no purpose (*Lam.-ti.*). བྱགས་རབ་ *thugs-rab* = སེམས་རབ་ wisdom, good heart; བྱགས་རུས་ *thugs-rus* = རྗེས་རུས་ assiduity, exertion; བྱགས་ཤིས་པ་ *thugs ces-pa* resp. for ཡིད་ཤིས་པ་ *yiḍ-ces-pa* to believe; to know one's mind. *Thugs* is used also like *semṣ* in the colloq. pleonastically when mental feelings are expressed: རྟེན་རང་མཚོང་རྒྱ་ལ་ངེ་བྱགས་ལ་དགའ་བ་ཡོད་ I am glad to see you; *lit.* "there is joy in my mind to see you."

Syn. རྗེས་ རྗེས་ *gnān*; ཀུན་སྐྱེད་བྱེད་ *kun-skyed-byed*; རྣམ་ཤིས་རྟེན་ *rnam-ces rten*; རྫོག་གི་རྟེན་ *srog-gi rten*; སེམས་ཀྱི་ཁྲུང་པ་ *semṣ-kyi khañ-pa*; ག་ཡི་མཚོག་ *ṣa-yi-mehog* (*Mhon.*).

བྱགས་གཏོང་བ་ *thugs gtoñ-wa* resp. བསམ་སློབ་གཏོང་བ་ to muse, meditate, reflect.

བྱགས་སློབ་བྱེད་ *thugs-spro-wa* to be cheerful; to be merry.

བྱགས་དཀར་བ་ *thugs dkar-wa* 1. white (clean) heart, sincerity. 2. there are 360 Bon gods called *Thugs-dkar*; and those who conduct religious rites to propitiate them are called *Thugs-dkar-wa* (*Rtsü.*). བྱགས་དཀར་ལེ་ཤིས་ one of the seven Bon sages (*G. Bon.* 35).

བྱགས་བསྐྱེད་ *thugs-bṣkyed* = སེམས་བསྐྱེད་ མཉམ་ལུ་འཕྲུལ་ 1. imbibing faith, an idea dawning in the mind. 2. kind remembrance: བྱགས་བསྐྱེད་གཞི་བ་མེད་པ་རྗེས་འདྲིན་ནས་གསུང་མཚན་ཀྱང་ཡང་ཡང་ཡོད་པ་མཚུན་། also may it please you to write me often as heretofore without becoming unsteady in your kind remembrance of me (*Yig. k.* 25).

བྱགས་མཚུན་ *thugs-mkhyen* resp. for མཚོན་ཤིས་ fore-knowledge.

བྱགས་འཁྲུང་ཚེ་བཞིས་ *thugs-hkḥur che-bṣhes* to accept responsibility: བྱགས་འཁྲུང་ཚེ་བསྐྱེད་ཡོད་པ་གཞིར་བཅས་ at the bottom there having been engendered a sense of responsibility.

བྱགས་འདྲུགས་ *thugs-hkhrugs* resp. for ཁྲོད་འདྲུགས་ *khoñ-hkrugs* agitation of the mind.

བྱགས་དགོངས་ *thugs-dgoñṣ* resp. for དགོངས་པ་ consideration, thought, opinion, view.

བྱགས་རྒྱལ་ *thugs-rgyal* resp. for anger, wrath, indignation: བྱགས་རྒྱལ་བཞིངས་ anger arises, is roused (*Jā.*).

བྱགས་ངན་ *thugs-ñan* grief, sorrow, affliction.

བྱགས་ངལ་བ་ *thugs-ñal-wa* = སེམས་ངལ་ *semṣ-ñal* to be sorrowful; sorrow: སེམས་གསོ་བྱགས་ངལ་མ་མཚོང་ཅེག་ be consoled, do not be grieved (*Bdṣa.* 19).

བྱུགས་བརྗེ་བ *thugs brtse-wa* love, affection of the heart, compassion; resp. for རྗེ་བརྗེ་བ; frq. བྱུགས་བརྗེ་བར་དགོངས་པ, གཟེགས་པ to look upon compassionately, to remember in mercy.

བྱུགས་སྤྲོ་བ *thugs-su hgro-wa* = ལིང་དུ་འང་བ to think well of, approve of; to be agreeable; also adj. agreeable, pleasant, delightful; also sbst. pleasure, delight.

བྱུགས་སྐུ་བ *thug-sras* spiritual son; an appellation given to distinguished disciples of saints. Mañju-s'ri, Avalokites'vara, Vajrapāṇi, etc., are spiritual sons of Gautama acc. to the Mahāyāna School. Among the Bon, *Ha-sho*, *Mdo-sduḡ* and other saints are the spiritual sons of Shenrab.

བྱུང་ང་ *thun-ña* three years old, of animals (*Sch.*).

བྱུང་བ *thun-wa* 1. short, low in size, of small dimensions: རྩོང་བྱང་བ a short stem. རག་རིང་བྱང་ distance in general; གཟུགས་ཀྱི་བྱང་ short in size, a dwarf. བྱང་བའི་མུ་བྱང་ *thun-wa bshi* the four shortnesses of the members of the human body which are regarded as defects, viz:—མཁྱེན་པ་བྱང་བ short neck; རྒྱུ་པ་བྱང་བ short legs; རྒྱུ་བྱང་བ short back; རྗེ་རང་ the lower parts of the arm or legs (*Mi.*). བྱང་ཏུ་ *thun-ñu* རྩོང་ diminutive, short; བྱང་ཏུ་འགྲོ་བ to become shorter. 2. ར་རམ་ལུ་; དུས་ཀྱི་བྱང་བ brief in respect of duration, of time.

Syn. དམར་བ *dmah-wa*; སྤྱིང་བྱང་ *srid-thun*; བྱང་ཏུ་ *thun-ñu*; མི་མཐོ་ *mi-mtho*; རྗེ་དམན་ *rtse-dman* (*Mñon.*).

བྱུད་ *thud* (ཀ་བའི) རྗོཅར 1. the hollow of a pillar. 2. coagulated milk, thickened milk with butter a dainty with yak herdsmen of Tibet. མར་དང་ཕྱར་བ་དང་བྱུང་མ་བསྐྱེས་ནས་ཐོས་པ་ ate pastry made of treacle and dried curds with butter; རྗུད་ *ho-thud* milk-cheese; also

a mess of rice, milk and sugar; བྱུང་ལེབ་ལྗེ་ five cakes of milk cheese (*Rtsii.*). བྱུང་སྐྱོམ་ *thud-sgrom* a box in which milk-cheese is packed for sale.

བྱུང་ཤོར་བ *thud gor-wa* lit. careless; erring, blundering; defined as ལས་ཀ་སྐོགས་ཀྱི་གཤམ་ neglect of work, etc.; བྱུང་ཤོར་དུ་མ་མོང་བཤོ་བཤོ་ not to be negligent.

བྱུད་བྱུད་ *thud-thud* n. of a number (*Yasel. 56*).

བྱུན་ I: *thun* = རེ་མ་ཚེ་ རམ་, རྩེར་ a period of three hours, the eighth part of a day according to Buddhist astrology. Acc. to *Jā.* a fixed length of time; as long as a man is able to work without resting; a shift of six, four or three hours. རེ་མ་ཚེ་བྱུན་ལོར་ the night-watch is over; བྱུན་གཉིས་པ་ རྗེ་ལྷུ་ལྷུ་, རྗེ་ལྷུ་ རྩེ་ལྷུ་ the second watch (of day or night); བྱུན་མ་ མ་ལ་ ར་ལྷུ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ in the last watch of night; བྱུན་དང་པོ་ལ་ལ་ ར་ལྷུ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ in the first watch (of night); བྱུན་བར་པ་ལ་ལ་ ར་ལྷུ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ རམ་ལྷུ་ in the middle watch (of night). ར་མ་གྱི་བྱུང་བྱུན་ལ་ *nam-gyi guñ thun-la* at or about midnight.

བྱུན་མ་ *thun-ma* རམ་ལྷུ་ relating to the watch of the night.

བྱུན་བཞི་པ་ *thun bshi-pa* ར་ལྷུ་ལྷུ་ the fourth lunar crescent, i.e., the fourth day after the full or the new-moon.

བྱུན་བཞི་པའི་རྣམ་འབྱོར་ *thun-bshihi rnal-hbyor* an ascetic who meditates or keeps the mind abstracted from worldly objects, &c., continuously during the four watches of the day; the meditation of a whole day.

བྱུན་བཟང་བ་ *thun bzun-wa* to keep the watch, i.e., not let slip the time without fully using it either in meditation or in the performance of any other work.

བྱུན་གསུམ་པ་ *thun gsum-pa* རྗེ་ལྷུ་ལྷུ་ 1. one who remains engaged in devotion three times during the day (twenty-four hours).

2. 303 the lunar crescent on the third day after a new or full moon. [3. night]S.

303 thun-pa = 303 thun-pa to cling to, to adhere.

303 II := 303 1. 303, 303, 303 the junction of the day and night, twilight and day-break : 303 303 303 303 303 303 303 303 303 303 there are four periods or junctions in which those called Tsham-pa Gom-chen can relax their meditation (Cil. 8). 303 303 303 the day and the night; at sunset or at day-break. 303 303 303 303 an auspicious conjunction of time. 2. state of abstraction and isolation, real or suppositional, of a lama sitting to meditate. Often even applied to the room where he is sitting.

303 303 303 thun-mtshams-rtogs is a 303 or cannibal demon that longs for the gloom betwixt day and night to be able to search for prey.

303 303 303 thun-mtshams stobs 303 303 strong in twilight, a demon or Rākshasa.

303 III : (prob. for 303) in sorcery : bodies or substances which are supposed to be possessed of magic virtues, such as sand, barley, sesame, mustard, etc. 303 303 thun-gtor offerings made to evil spirits. 303 303 thun-don a hole in which magical articles are buried or concealed in Shaman rites. 303 303 thun-mdah a magical arrow to shoot people or devils. 303 303 thun brab-pa to cast or throw enchanted articles, also to perform magical rites with them, also to slay people or evil-spirits.

303 thun-rwa an enchanted horn on which figures of scorpions, alligators, etc., are engraved for witch-craft.

303 IV: one who collects; a gatherer (from 303); 303 one who picks up or

gathers sticks; 303 a gatherer of grass (Jā.); 303 a gatherer of ears of corn (Cs.). 303 reaping-hook, sickle (Sch.).

303 thun-mtshon a weapon that is fixed or stuck on.

303 303 303 thun-haā ma-mo the mother of the arch-devil, said to = 303 303 303 the long-armed devil. However 303 303 is the demon who measured lances with Shenrab the Teacher of the Bon (D.R.).

303 303 thun-moñ or 303 303 303, 303, 303 ordinary, general, common, usual; that which is done or happens every day. 303 303 303 thun-moñ chos = 303 303 trans-migratory existence, worldly life, the works that one does in ordinary life (Mñon.). The 303 303 303 as specified in Buddhist works are:—(1) 303 303 303 the four (Dhyāna) kinds of meditation; (2) 303 303 303 the immeasurable virtues; (3) 303 303 303 the four kinds of sitting in abstraction in the formless state; (4) 303 303 303 the five kinds of fore-knowledge. Again 303 303 303 = the five sorts of ordinary ascetics which are:—(1) 303 303 303 a yogi who meditates in the mornings and evenings; (2) 303 303 303 a yogi who propitiates a divinity by first offering him cakes; (3) 303 303 303 an ascetic who practises asceticism for getting food; (4) 303 303 303 a thirsty ascetic who practises penance for the sake of liquor; (5) 303 303 303 an ascetic whose behaviour is uniform at all times (Hbum. 303 78).

Syn. 303 spyi; 303 spyi-ma; 303 spyi-thog (Mñon.).

303 303 thun-moñ-wa = 303 303.

303 303 303 thun-moñ ma-yin-pañi chos in Budh. extraordinary doctrines

said to comprise :—*འདྲེན་པ་ཉེ་བར་བཞག་བཞི*, *མངས་ཀྱིས་*
གྱི་ཚོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་བར་ལྷི, *ཡང་ཕྱིན་ལྷག་ས་བཅུ་ལྷིན་*
ཏན་ཐམས་ཅད་. It is stated that they are called
extraordinary because they can only be
practised and comprehended by the *Bodhi-*
sattvas of the ten stages and are incompre-
hensible to the followers of the *Hinayāna*
school.

ཐུན་མོང་བུད་མེད་ thun-moñ bud-med = *ཐུན་འཛོང་མ*
a public woman (*Mñon.*).

ཐུན་མོང་ས thun-moñ-sa unclaimed grounds,
public gardens, a place for public sports
and athletic exercises (*Mñon.*).

ཐུན་ཚོགས thun-tshegs = *ཐུན་ཚོགས phran-tshegs*.

བྱུང thub *མཁལ*; *སློབྱུང་པ blo thub-pa* 1. cap-
able; also *subst.* a mighty one. *ཀྱུན་བྱུང* one
who is able to do everything, able to fight
out all enemies (*Yid. 124*). 2. *ལུང་འཇུག་པ་*
a wise man, a sage, a saint in general.

བྱུང་པ thub-pa I: potential *vb.* with *ac-*
cus. or root of another verb: 1. to be able,
to be capable of, to withstand, be equal
to: *དུག་གིས་མ་བྱུང་ཅེང་ཅོང་* as the poison could not
do him any harm; *མེད་ཀྱིས་ཀྱིས་ནི་མེད་བཅོམས་བྱུང་*
ཅན་པ་ one able to keep off hail; *གཞན་གྱིས་མི་བྱུང་པ་*
invincible; *ངན་དགུ་བྱུང་པ་* to be able to subdue
all evil. *མི་ལིས་བྱུང་པར་དགའ་* is not easily borne
by man, *e.g.*, does not agree with him;
རས་རྒྱུང་བྱུང་པ་ to be able to bear a simple
cotton dress; *མལ་ཉིང་ལ་ཉལ་མ་བྱུང་* was not able
to lie on his bed; *ཐོ་རངས་ན་ལ་རྩ་བྱུག་འབྱོན་མི་བྱུང་*
ཡོང་། I shall not be able to reach the pass-
top to-morrow. 2. the common Tibetan
epithet of *Sākya-muni*—*སྐྱུ་ཏུ་བྱུང་པ་*. 3.
the mighty or capable one.

བྱུང་ཚོད thun-tshod *མ་ཇམས* courage (*A. K.*
1-24).

བྱུང་ཚོད་ཅན Thub-chod-can = *གཞན་པ་ལ་*
འགྲོལ་ལོ་ལྷོ་ལོ་ལོ་ one of the fierce wild tribes of India that

did not submit to the *Aryas*; the lowest
of the Hindu tribes (*Mñon.*).

བྱུང་པ་ཉིད thub-pa ñid *ལུང་འཇུག་པ་* a sage.

བྱུང་པ་ཆེ thub-pa che *མཇུག་ལུང་འཇུག་པ་* a great sage;
an epithet of Buddha.

བྱུང་བཟུན thub-bstan *ལུང་འཇུག་པ་* the doctrine
of Buddha: *བྱུང་བཟུན་དེ་མ་ཇེད་པ་ལུན་མཐར་གནས་ཉིང་*
the stainless doctrine of Buddha enduring
to the end of time (*Yig. k. 27*).

བྱུང་པ་ལྷག thub-pa drug the manifestations
of Buddha in the six states of existence acc.
to the *Nying-ma* sect:—(1) in the abodes
of gods, (2) in the world of demons, (3) in
the land of men, (4) as *Señge Rab-brtan*
in the world of beasts, etc., (5) as *Guru*
Vairotsana in the abode of the *Yidag* or
Preta, (6) as *Vikrama* in hell.

བྱུང་པ་རབ་མཚོག thub-pa rab-mchog *Pravara*
muni; n. of a *Tathāgata*.

བྱུང་པ་སངས་རྒྱལ་མཁལ་ལུང་འཇུག་པ་ *Thub-pa sañs-rgyas* *མཁལ་ལུང་འཇུག་པ་*
Sākya-muni.

བྱུང་པ་ལི་གནས thub-pahi gnas *ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་* a
hermitage.

བྱུང་པ་ལི་བྱུང་ thug-pahi-bu = *ལྷག་པོ་*.

བྱུང་པ་ལི་དབང་པོ་ thub-pahi dwañ-po *ལུང་འཇུག་པ་* an
epithet of Buddha.

བྱུང་པ་དབང་གཟུང་རྗེས Thub-dwañ gsuñ-skyes an
epithet of a *Çravaka*, a monk of the *Hina-*
yāna school (*Mñon.*). Also *ཐུང་ལུང་ལུང་འཇུག་པ་*
theg-chuñ skyes-bu.

བྱུམ thum or *བྱུམ་བྱུམ་* = *འཕོག་བྱུམ་* anything
packed in a bag, a parcel, anything packed
or wrapped up: *འབྲུ་ཐང་བྱུམ་བཅས་* *hbru-thañ*
thum-bcas together with a package of
grained tea.

བྱུམ་ཉི thum-ti = *བཟུམས་པ་* anything cut into
pieces.

ཐུམ་པ *thum-pa* a while, a moment: མིནལ་ཐུམ་པ་ཞིག་ཕྱར་ took a nap for a moment.

ཐུམ་བུ *thum-bu* 1. a piece, bit: རོང་རྩེ་ལ་གནད་མ་ངཞེས་པར་ཐུམ་བུ་འདིའང་རྩོད་གྱིས་ཞིག་ཅེས་བརྗོད་མ not accepting anything else, (but) this piece he would have; thus he expressed himself (*Hbrom.* 144). 2. = ཐོམ་བུ a large spoon, a ladle; རག་ཐུམ་ a brass ladle; རངས་ཐུམ་ a copper ladle.

ཐུམས *thums* = 1. ཐུར་བ་ spoon, ladle. 2. piece of cloth, linen (རས་ཐུམ་ལྟ་བུ་ *ras-thum lta-bu*); acc. to *Cs.* = ཐུམ་པ 3. cover, covering, wrapper of a book or a parcel, also the parcel itself. ཐུམས་ཀྱི་བུ་བུ་ to put (a cover round a thing), to wrap up; ཐུམས་ཅན་ having a cover, packed.

ཐུར *thur* a slope; ཐུར་ཐུར་ adv. down; ཐུར་ལམ་ *thur-lam* down-hill road, a steep descent; ཐུར་དུ་ *thur-du* or ཐུར་ལ་ *thur-la* downwards; ཐུར་ལ་ཀྱུ་བུ་བུ་ to cast down into; ཐུར་ལ་ sink down; མགོ་ཐུར་དུ་བཞྱུན་ཏེ་ head down or head over heels; ཐུར་འགྲོད་ *thur-hgrod* that which runs downward, as met. water (*Mñon.*).

ཐུར་མགོ་མེས་ *thur-mgo* 1. the tip of a spoon ཐུར་མགོ་མེས་ *thur mgo-tsam* about the tip of a spoon, a spoon measure. 2. = ཐུར་མགོ་ *thur-mgo* a halter; ཐུར་ཐག་ *thur-thag* the rope attached to ཐུར་མགོ་; ཐུར་མཐའ་ *thur-mthah* the end of that rope.

ཐུར་པོ *thur-po* the lowest part, the lower side (of a hill): ཐུར་ཐུར་གྱི་ཐུར་པོ་ལ་ at the very lowest possible point, in the bottom-most part (*e.g.*, of a deep ravine between two hill-sides).

ཐུར་ཐེལ་ *thur-sel* that which clears the downward passage, a purgation; ཐུར་ཐེལ་གྱི་རྩུང་ *thur-sel-gyi rluñ* ལྷུང་པ་ the wind that passes downward, *i.e.*, through the rectum.

ཐུར་བུ *thur-bu* or ཐུར་རུ་ *thur-ru* foal, colt, filly (*Jä.*).

ཐུར་མ *thur-ma* 1. མལ་ལ་ཀ་ a stick, chopstick; ཐུར་མ་བརྒྱུ་བུ་ *tur-ma brga-pa* an umbrella which is made on a frame work of (lit. a hundred) many sticks (*Mñon.*). 2. spoon. 3. a whole class of surgical instruments (*Jä.*).

ཐུར་ཤོ *thur-sho* a pair of scales.

ཐུར་ཤིང་ *thur-ñiñ* མལ་ལ་ཀ་ pole, the stick with which loads are supported (being attached to its two ends).

ཐུར་སྲང་ *thur-srañ* an ounce of silver (*Fig.*). ཐུར་སྲང་གི་ཞོ་ལ་ (*Rtsii.*).

ཐུལ་ *thul* from འདུལ་བ་ *hdul-wa* used substantively: ཐུལ་དེ་མེན་ besides that way of converting (people) (*Jä.*). ཐུལ་འོག་ཏུ་འཇུག་པ་ *thul hog-tu hjug-pa* to keep under one's power or control; to keep a tight hand over a person, to discipline one; དབང་ཐུལ་ བེ་ཞི་འཇུག་པ་ (*A. K. 1-8*) one who has controlled his passion; ཞིང་གི་ཐུལ་འདེབས་པ་ to clear land for tillage (*Schl.*).

ཐུལ་གྱིས་ *thul-gyis* suddenly, immediately: ཐུལ་གྱིས་ཕྱོད་ན་ *thul-gyis byon* he arrived suddenly (*A. 43*).

ཐུལ་པ་ *thul-pa* acc. to *Cs.* = ཐུལ་པོ་ *thul-po* dress made of the skins of animals, a fur coat or cloak; ལུག་ཐུལ་ *lug-thul* dress of sheep skin; ར་ཐུལ་ *ra-thul* dress of goat-skin.

ཐུལ་བ་ *thul-wa* 1. imp. ཐུལ་ཅེག་ *thul-cig* འཇུག་ཏུ་འཇུག་པ་ to restrain, tame, curb, check: རངས་འདྲེ་རྣམས་ཐུལ་ནས་ the goblins having been subdued by me; ལས་ཉོན་མོངས་ཐུལ་བ་དགའ་ it is difficult to check a sinful deed. As a participle: tamed, civilized; converted. 2. rolled or wound up.

ཐེ་རེལ *the-rel* in *W.* incomplete, defective, unfinished.

ཐེ་ལེ *the-le* ཐིལ་ཆུང་ black spots tattooed on the forehead of Hindu women of Bengal. **ཐེ་ལེ་ལྷ་འཁྲུག་ཀློན་ཀློན་** *the-le lta-buhi rgyan* is rendered: ornament resembling the eye of a peacock's feather.

ཐེ་སེ *The-se* a king of the ས་པདག་ demi-gods residing in the nether regions. **ཐེ་ཁྲིམ་** *The-khyim* n. of his principal wife. **ཐེ་སེ་གུམ་བུ་** *The-se grum-bu* one of the minor chiefs of *Sa-hdag* demi-gods (*Rtsü*).

ཐེ་ལེ་ལེ *the-le-le* evil-hearted, vicious: ལ་ལ་ན་རེ་ཀོང་ཙོ་འཕུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་མནལ་ཟན་པོ་ཐེ་ལེ་ལེ་བེར་ some said that the miraculous king Kong-tse was blasphemous and vicious (*D.R.*).

ཐེག་པ *theg-pa* I 1. to support: དགོ་འདུན་ རྒྱལ་ཏུ་ཐེག་ always supports the clergy. 2. to lift, raise, hold up. 3. to endure, to be able to carry: ཇི་ཐེག་པ་ as much as you are able to carry; མིས་ཐེག་ཆད་གཏེག་ as much as one man is able to carry; མ་ཐེག་ he was not able to hold him up; མི་ཐེག་ཁྱུང་ཅན་ unportable, not to be carried; ལ་ཐོག་འདྲེ་ཁ་མང་ཙམ་ཐེག་མ་ཡོང་ཐེན་ཅིག་གི་མོའི་བཞིན་དུ་ཐེག་མི་བྱུབ་ the roof will not bear so much snow; it cannot be supported for the space of a moment; རྒྱང་རྣམས་ཀྱི་ནན་མ་ཐེག་པར་ not being able to stand their urgent demands; རྒྱུད་ཐེག་ཕུག་ཐེག་ to be able to bear good fortune and ill fortune, cf. འཕེགས་པ་, འདེགས་པ་. 4. ཡན་, ལྷ་རྒྱུན་ any vehicle for transit, carriage, conveyance, even riding-beast: རྟོ་འཕེག་པ་མ་ཞོན་པ་ he mounted on a carriage drawn by horses; ཐེག་པ་ལྔ་བརྒྱ་བཤམས་ he procured or gathered five hundred conveyances (horses, elephants, chariots); ཐེག་པ་འི་བཞོན་པ་ one who mounts chariots. Not used in this sense in modern writings.

ཐེག་པ II : ཡན་ I. a method of doctrinal religion and conduct, a vehicle whereby one may be conveyed to higher and higher stages of progress to Buddhistic perfection and so ultimately to Nirvāna. Buddhism is supposed to be divided, primarily and also as a matter of history, into two great methods of observance and spiritual advance, these methods being designated ཐེག་པ་ (Sans. *yāna*) or vehicles to carry you onwards. The first or earliest was the ཐེག་པ་དམན་པ་ otherwise ཐེག་ཏུང་ the *Hīnayāna* school or following, now generally estimated as the meanest because the easiest vehicle to go by. This school may be taken to have been now long since extinct. The second and later development, said to have been first authoritatively promulgated by Kanishka at the council of Kusāna in Kashmir (about A.D. 78), is designated the ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ *theg-pa chen-po* or Great Vehicle, otherwise the *Mahāyāna* school. A leading feature in this system was the introduction of the series of Bodhisattwas (བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་), and eventually of Dhyāni Buddhas (ལྷོ་ཞེས་སངས་རྒྱས་) and Dhyāni Bodhisattwas (ལྷོ་ཞེས་སེམས་དཔལ་), into the curriculum of progress. As the Bodhisattwas are beings who have voluntarily and indefinitely delayed their own absorption into Nirvāna for the sake of helping forward others on the ཐར་པ་འི་ལམ་ or path of deliverance, so much the greater and more noble and beneficent is a system deemed which has included such principles as part of itself than that of the *Hīnayāna* or Lesser Vehicle which is destitute of the idea. The *Mahāyāna* in all other respects, likewise, is a more elaborate and intricate method of advance and therefore is, Buddhistically, considered the higher and better; while the *Hīnayāna* is held to be as crude and unsophisticated as it is

frankly selfish. Historically, the Lesser or Lower Vehicle may be taken as the primitive curriculum of Doctrine and Practice as taught in the early period in Magadha and transported thence into Ceylon and even to Kambodia. Nevertheless, Trans-Himalayan Buddhism, as propagated from North India into Tibet China, and Japan, has never known any other form than the Mahāyāna. Indeed all records of the prevalence of ཐེག་དམན་ or Hinayāna are so vague that theories invalidating its existence altogether as a practised sphere of Buddhism have been propounded. One theory allows to it only a paper existence set forth to contrast the greater glory of the Mahāyāna system, in the works of which system alone all first references to it occur. Another theory lately expounded by Professor Satis Chandra Acharya of Calcutta (See Journal Royal Asiatic Soc., Jan. 1900) endeavours to classify Brahmanism and Jainism with the doctrine of heretical Buddhists as together comprising the Hinayāna system as referred to in Mahāyāna writings; and it is urged that Buddhist authors would naturally speak scornfully of the Brahmanism, etc., which had gone before as being a Hinayāna, a less or lower means of conveyance to salvation. However, Professor C. Bendall, in a note on the last proposition, points to the matter-of-fact reference of the Chinese pilgrim Hiuen Tsang to the two systems as being both of them schools of solely Buddhist practice prevalent in his own day in the countries he visited, describing in particular some of the Ceylon Buddhists as of "the Little Vehicle." We may add, moreover, that རྩོམ་ཐོས་ the well-known term for a Buddhist hearer or Srāvaka is always defined in the *Mñon-brjod* and other similar Tibetan

treatises as a ཐེག་ཚང་རྒྱུ་མ་བུ་ or ཐེག་ཚང་རྩོམ་ཐོས་, that is, a follower of the Hinayana school. 2. the word seems to have a second or more general technical meaning, signifying: doctrine in overt action, the practice of any doctrine, whether particular or part of a system or the whole system itself; also conduct.

ཐེག་པ་གསུམ་ *theg-pa gsum* the Three Vehicles. Although the great primary division of Buddhism is ordinarily set forth as only two-fold, the trinitarian tendency arises here, as elsewhere, and we read, therefore, of a set of three doctrinal vehicles also. These are:—(1) ཐེག་དམན་ or རྩོམ་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ *Hinayāna* or *Śrāvaka yāna*; (2) རང་སངས་རྒྱུ་མ་བུ་ or རང་རྒྱལ་གྱི་ཐེག་པ་ *Pratyeka Buddha yāna* or *Pradeśika yāna*; (3) རྒྱལ་ལོ་མཉམ་དཔལ་ཐེག་པ་ or ཐེག་པ་ཚེད་པོ་ the *Bodhisattva yāna* or *Mahāyāna* or *Ekayāna*, "མཉམ་པ་ཚད་ཐོས་པ་ཚད་ཀྱི་དོན་གྱི་བྱིད་ཇོ་གསལ་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བརྒྱུད་པའི་བྱིད་པའི་ཐེག་པ་ལེགས་པའི་ཐེག་པ་" for the good of all sentient beings so that they may imbibe faith in the doctrine of the all-perfect Buddhahood." Again, the Mahāyāna school has been further divided into departments which under Tantrik influence, have assumed the position of independent and even superseding systems, deemed preferable to the generating source from which they took origin. The principal derivative of *Mahāyāna* origin is the *Mantra yāna* (རྒྱལ་ལོ་མཉམ་པའི་ཐེག་པ་) or *Vajrayāna* (རྩོམ་ཐོས་ཐེག་པ་) which follows mysticism and deals in a measure with esoteric Buddhism. The *Mantra-yāna* is divided into two classes called རྒྱུ་ལེགས་ཀྱི་ཐེག་པ་ (*Hetu-yāna*) vehicle of Cause and འབྲས་བུའི་ཐེག་པ་ (*Phala-yāna*) the vehicle of Effect. Acc. to the Bon and also the *Rdsogs-chen-pa* sect of the *Niñ-ma* school there are nine vehicles (ཐེག་པ་དབུ). Of these བཞི་རྒྱུ་ལེགས་ཀྱི་ཐེག་པ་ are the four subdivisions of the doctrine of Cause:—

suitable: ལན་ཐེབས་པ་ to give a suitable or appropriate reply; ལུགས་གཟེར་ཐེབས་སྤང་ *leags-gzer thebs-soñ* a rivet or nail has been fitted into it; རས་འབྲུང་ཐེབས་སྤང་ food and drink have been applied, fitted, distributed; རྫོག་ལུགས་ཐེབས་མ་ཐེབས་ does the lock fit or not?

ཐེབས་རང་ *thebs-rañ* = ཐེའུ་རང་ *thehu-rañ* or ཐེ་བྱང་ *the-brañ* a class of demon.

ཐེམ་པ་ I: *them-pa* 1. སྤོ་པ་ཤིང་, འཇམ་ཁོ་ལྷོ་ལུ་ threshold; ཐེམ་པ་འགྲུག་པ་ to cross the threshold; རྫོག་མམ་ *sgo-them* door-sill; ལ་ཐེམ་ *ya-them* head piece of a door-frame, lintel; མ་ཐེམ་ *ma-them* sill, threshold. 2. rank, dignity. 3. series, set; ཐེམ་སྐྱམ་ *them-ska* staircase, flight of steps, a ladder; ཐེམ་རིམ་ *them-rim* the several steps of a staircase; རྫོག་ཐེམ་ *rdo-them* stone-stair; ལྷོ་ཐེམ་ *hkhor-them* winding stair (*Cs.*).

ཐེམ་དབུ་ *them-deb* registration or record of the thresholds of houses with a view to levy house-tax: མི་ཐེམ་ཐེ་བྱང་ཐེམ་དབུ་རྒྱུ་གསལ་ a statement or list of tenants, villages and towns is set forth herein (*Rtsii.*).

ཐེམ་པ་ II: 1. to be full, complete: རྫོག་ལུ་ཐེམ་པ་དང་ when the (specified) space of months was fulfilled; ལྷག་གཅིག་ལ་ཐེམ་པ་ལ་ one day being still wanting; བརྒྱ་ཐེམ་པ་ one hundred being full or the limit of a hundred having been reached. 2. in *W.* to be sufficient, enough (from *Jä.*).

ཐེམ་བུ་ *them-bu* closing, shutting up (*Sch.*).

ཐེམ་རུ་ *them-rtsa* = རྫོག་ཐེམ་གྱི་རུ་བ་ (*Lo. 8.*).

ཐེམ་ཚངས་ *them-tshams* stopping, a stoppage.

ཐེམས་ལྷིག་ *them-s-yig* memorial (*Sch.*).

ཐེའུ་རང་ *thehu-rañ*, ཐེ་རང་ a set of demons.

ཐེར་ *ther* bare, denuded; also ཐེར་ཐེར་ *ther-ther* unruffled, flat.

ཐེར་འབུམ་ *ther-hbum* (གྲངས་) པར་; ཐེར་འབུམ་ལ་གནས་བཅུ་, i.e., 1,000,000,000. ཐེར་འབུམ་ཚེན་པོ་ *ther-hbum chen-po* མཛད་པར་; = 10,000,000,000.

ཐེར་མ་ *ther-ma* a kind of serge-cloth resembling flannel; རས་ཐེར་ *ras-ther* drill; བལ་ཐེར་ *bal-ther* shawl made of sheep's wool; ལྷམ་ཐེར་ *rnam-ther* very thick serge resembling blanket; ལེ་ཐེར་ *le-ther* serge made of very soft goat's wool; ཐེར་སྐྱག་ *ther-sbag* (ཐེར་སྐྱག་པ་) a coarse kind of serge (*Rtsii.*); ཐེར་གཟན་ *ther-gzan* a wrapper made of sergo which the lamas wrap round their body; ཐེར་གཟན་དམར་པོ་ *ther-gzan dmar-po* red plaid-shawl (*Rtsii.*).

ཐེར་རྩུག་ *ther-zug* = ཐེར་རྩུག་པ་ or འབྲུར་བ་རྗེད་པ་ *hgyur-wa med-pa* ལྷ་སྐྱེས་འཇམ་མེད་ constant, enduring, unchangeable.

Syn. རྟག་པ་ *rtag-pa*; བརྟན་པ་ *brtan-pa*, (*Mñon.*).

ཐེལ་བ་ *thel-wa* in *W.* = རྫོག་པ་ *gleb-pa* to arrive, cf. ཐེལ་བ་ *thal-wa*.

ཐེལ་མ་ *thel-ma* leather strap (*Rtsii.*).

ཐེལ་ཚོ་ *thel-tshe* (ཐེམ་པ་) seal, stamp; ཐེལ་ཚེ་ *thel-se* = ཐེ་ཚེ་ *the-tshe* seal, stamp (*Sch.*).

ཐེས་པ་ *thes-pa* pf. to ཐེབ་ *the-wa* (*Sch.*).

ཐོ་ *tho* 1. num. for 130. 2. register, list, catalogue, index, memorandum: བརྗེད་ཐོ་བཟགས་ keeping memoranda. ཐོ་བཟླ་བ་ *tho hbrwa* to register, to make out a list or catalogue (*Schtr.*); རྫོག་ཐོ་ *gleb-tho* or འབྲུང་ཐོ་ *hbyun-tho* account of receipts; མང་ཐོ་ *soñ-tho*, རྩལ་ཐོ་ *bud-tho*, ལྷག་ཐོ་ *skyang-tho* account of expenditures; བཏང་ཐོ་ *ltañ-tho* account of money or goods lent or sent out; ལྷོ་ཐོ་ *ño-tho*

bill, account of goods purchased; ཐོ་ཐོ་ *lo-tho* or ཐོ་ཐོ་ *sla-tho* calendar, almanac; དེའི་ལག་ཏུ་ ཐོ་ཐོ་ལ་ཐོ་ཐོ་ list of orders or directions given to one (lit. laid down on his hand); དེའི་རྒྱུད་ལ་ ཐོ་ཐོ་ a list of things which his relations shall receive, i.e., inherit (*Jä.*); ཐོ་ཡིག་ལོགས་ ལུ་བཞོན་པ་ *tho-yig lags-su bkod-pa* to make a separate list of things (*Yig.*); ཐོ་རྩུར་ *tho-sur* corner or marginal note; རྟག་པར་གནས་ རྒྱུ་འཛིན་ཡིག་ list, catalogue, for reference.

ཐོ་འཕྲོད་ *tho-hkhor* adj. and adv. near; sbst. neighbourhood.

Syn. ཐག་རྟེན་ *thag ñe-wa*; རྟེན་འཕྲོད་ *ñe-hkhor* (*Mon.*).

ཐོ་གར་ *Tho-gar* or ཐོ་དཀར་ *tho-dkar* n. of a kingdom situated N. and N.W. of Kashmir, including Kho-ten. Tukhara, n. of a place and people in the north-west of India; *Jä.* suggests it is the Togarmah of the Bible. ཐོ་དཀར་གྱི་དམག་མང་པོ་རམ་རྒྱས་དང་མ་ they brought Ramdar a large number of troops from *Tho-dkar* (*Grub* 15).

ཐོ་ཅོ་ *tho-co* jocular talk, nonsense-chatter; ཐོ་ཅོ་བྱེད་པ་ *tho-co byed-pa* to speak nonsense, meaningless words. This word and ཐོ་ཅོ་ *tho-cho* are evidently identic.

ཐོ་ཅོ་རྒྱུན་ཚིག་ལ་རྒྱ་དང་ *tho-cho gñen-tshig ya-sgra dañ* to speak with dissimulation; to speak gently by concealing one's anger (*D.R.*).

ཐོ་ཕྱི་ *tho-phyi* 1. in *Pth.* seems to signify the sky (*Jä.*); acc. to *Schr.* love. 2. dissimulation.

ཐོ་ཐོ་ *tho-tho* prob. a Chinese word, signifying boundary demarcation; thus རྒྱུ་མི་ ཐོ་ཐོ་ *rgya-mi tho-tho* is the designation of the boundary marks put by the Chinese between Nepal and Tibet.

ཐོ་ཐོ་རི་གཏན་བཅོན་ *Tho-tho-ri gñan-btsan* the first historical king of Tibet; during his reign Buddhism was first introduced in Tibet: ཐོ་ཐོ་རི་གཏན་བཅོན་གྱི་རིང་ལ་དམ་པ་ཚེས་ཀྱི་དབུ་བཟུང་གི་ཤིང་། the commencement of the holy doctrine occurred in the times of Tho-tho-ri nyan-tsan (*Deb.* 112).

ཐོ་དེ་ *tho-rdo* stone boundary: རྫོང་ཐོ་ཐོ་བཟུག་པ་ putting boundary marks of piled stones.

ཐོ་བ་ *tho-wa* = མཐོ་བ་ a hammer; ཐོ་བ་མགར་འབེ blacksmith's hammer; བཞིབ་, མུད་གར་; ཐོ་བས་རུང་བ་ to hammer, to forge; རྫོ་ཐོ་ *rdo-tho* a stone hammer; སྡིང་ཐོ་ *gñ-tho* a wooden hammer, mallet; ཐོ་ཅུང་ *tho-chuñ* a small hammer, the cock of a gun; a soldering stick.

ཐོ་འཚོམས་པ་ *tho btsams-pa* pf. of ཐོ་འཚོམས་པ་ *tho htshams-pa* (*Nag.*).

ཐོ་འཚོམ་པ་ *tho-htsham-pa* विभ्रुटना sbst. 1. contempt, scorn, a scoffer, also ཐོ་འཚོམས་པ་ (བཟུང་བཅོས་བྱས་མཁན་) (*Nag.*). 2. to scorn, scoff, jeer, sneer at, mock: རྒྱན་ཅད་ཐོ་འཚོམས་པ་བཟོད་པར་གསོལ་ pardon our having sneered at you before.

ཐོ་ཡོར་ *tho-yor* pyramid of stones heaped up as votive pile, a cairn.

ཐོ་རི་སྒྲན་འཕེལ་ *Tho-ri gñan-çal* another name of king *Tho tho-ri gñan-bisan* (*Loñ.* 18).

ཐོ་རངས་ *tho-rañs* or ཐོ་རངས་ *tho-reñs* प्रातः, उषा, प्रत्युष dawn, break of day, early morning; ཐོ་རངས་ཀྱི་དུས་ལྷ་ early in the morning; chiefly used in *W.* 2. the following morning, also adverbially: དེ་དང་མཇུག་པའི་ཐོ་རངས་ on the morning after having met him (*Jä.*). ཐོ་རངས་རྒྱུད་པ་ *tho-rañs gñañ-ua* to-morrow. ཐོ་རི་ *tho-re* acc. to *Jä.* in *W.* to-morrow; = མང་ཚུན་ *sañ.*

ཐོ་རེ་པ *tho-re-wa* 1. acc. to *Cs.* = ཐོ་ཙམ *tho-tsal*. 2. མཚན་ལ་ a few: ཤེད་ཀྱི་ལུགས་ཐོ་རེ་པ་ཞིག་གཟུངས་པས་ according to the manner of speech of *paṇḍits*, he said a few words (*A. 104*). ཐོ་རེ་ཙམ *tho-re tsam* a little while, time (*J. Zan*).

ཐོ་ལུམ *tho-lum* = ཐུ་ལུམ *thu-lum* a kind of hammer with a knob at its head; ལྷགས་ཀྱི་ཐོ་ལུམ་མེ་འབར་པ་ a red-hot iron hammer (*Sorig*).

ཐོ་ལེ *tho-le* 1. = བར་ནང་རིང་པོ་ a projection; defined also as ལག་མཐིལ་བརྒྱུང་བ་ clapping the palms of the hand (*D.R.*). ཐོ་ལེ་འདེབས་པ་ *tho-le hdebs-pa* to spit, o. ལ་ *la* at or on (cf. ཐུ *thu*). 2. a button. 3. ཐོ་ལེ་དཀར་པོ་ chalk (*Jā*).

ཐོ་ལེ་རིང་ *tho-le riñ* རྣམ་མཁའ་ལ་འོད་དཀར་པོར་འགྲོས་པ་ རྣམ་ཐོ་ལེ་རིང་གིས་སོང་ངོ་ being diffused as white light in the sky it was projected in a long column (*D.R.*).

ཐོ་ལོག་ *tho-log* hinny, offspring of a horse and she-ass; a flummel. ཐོ་འདྲིའི་དུའུ་འགོམས་དང་ཐོ་ལོག་གཉིས་ two hinnies with the stupidest mule-colt of the lot (*Jig*).

ཐོ་ཤོ་ལེགས་ *Tho-ṣo legs* n. of a tribe in Tibet (*Fig*).

ཐོ་ཁུན་ *tho-hun* a Chinese word, meaning pale-white or grey colour.

ཐོག་ I: *thog* (རྣམ་མཁའ་ལི) ལྷག་ལི, བཟན་ thunder-bolt, lightning; ཐོག་དང་མེར་པ་ lightning and hail: ཐོག་མེར་གྱི་གནོད་པ་ damage done by lightning and hail. ཐོག་འབབ་པ་ lightning descending, falling of a thunderbolt; ཐོག་རྒྱབ་པ་ striking with lightning; ཐོག་འབབས་སུ་འཕྱོད་པ་ to arrive, to approach quick or suddenly like lightning; ཐོག་གསད་ཅུས་པས་རྒྱ་གཞིར་དམར་བའགལ་འཛོམས་པར་བྱེད་ by the touch of a bene of an individual killed by lightning, colic and diarrhoea are cured. ཐོག་གིས་གསོད་པ་ or

ཐོག་བབ་ལྷ་འཚེ་བ་ dying from a thunderbolt; to be killed by lightning: ཐོག་མེར་པོ་ལྷག་རྣམ་མཁའ་ལ་ཚགས་འདུག་པ་མཛོང་ I saw six great lightnings burst asunder in the sky (*A. 16*).

Syn. རྫོ་རྗེའི་ཚར་པ་ *rdo-rjeñi char-pa*; ལུ་འཛོན་རྒྱུ་མ་ *chu-hdsin skyes*; མེ་ཚར་འགྲོ་འཛོམས་ *me-char hphro hjoms*; ལུ་འབར་པ་ *lee hbar-wa*; ལྷན་གྱི་འོད་ཟེར་ *sprin-gyi hoḍ-zer*; ལུ་ལས་འབར་ *chu-las hbar* རྣམ་མཁའ་ལི་ཐོ་པ་ *nam-mkhahi tho-wa*; ལུ་སྤྱིང་ཚེད་ *lee sñiñ-med*; ཚང་རྒྱམས་ *chañ-ñams*; ལྷན་གྱི་མེ་པོ་ཚེ་ *sprin-gyi me-po che*; རྫོ་རྗེའི་ཟེགས་ *rdo-rjeñi zags*; ལུ་ས་མི་རྒྱམས་ *chus mi-sñams*; གན་མ་རྒྱགས་ *gnam-clags*; ལྷན་གྱི་ཟེར་འགྲོ་བ་ *sprin-gyi zer hphro-wa*; རི་འཛོམས་ *ri-hjoms*; འབྲིགས་བྱེད་ *hbigg-byed* (*Mñon*).

ཐོག་རྒྱག་ *thog-rgyag* = ལྷོ་བྱར་ or བྱར་རྒྱག་ suddenly; also any sudden rattling noise; fig. sudden accident or mishap at a time when nothing was expected.

ཐོག་ལུགས་ *thog-leags* meteoric iron, a thunderbolt (*Mñon*). ཐོག་རྫོ་ *thog-rdo* id. (*Mñon*).

ཐོག་རི་འཛོམས་ *thog-ri hjoms* thunder, the chief weapon of Indra with which he strikes the mountains (*Mñon*).

ཐོག་ II; (ཁང་པའི་ཐོག་) a roof, a cover, top; ཐོག་འབུབས་པ་ or ཐོག་འགུལ་བ་ to put a roof on a house; also fig. to finish an enterprise or task; ཐོག་རྫིས་གཏོང་བ་ to roof, to finish a roof by beating and stamping down the earth or sods of which the covering consists; also fig. to impress (*Jā*). ཐོག་དཀར་ *thog-dkar* opening for smoke in a roof; ཡ་ཐོག་ *ya-thog* ceiling; མ་ཐོག་ *ma-thog* floor of a room; དགུ་ཐོག་ *dgu-thog* having nine storeys or floors. The *ñi-zla* or crown-ing finial of a chait or chörten is also styled the *thog*; so, too, architecturally, the apex or culminating point of any structure. The following forty-

continuously (*S. kar. 5*). ཐོག་མཐའི་རྒྱ་རྒྱུན་ *thog-mthahī rgyu-rkyen* the first and the last cause, the entire cause or origin.

ཐོག་མ *thog-ma* ལཱ་དི, ལཱ་ད, བཤམ་འ. 1. what is uppermost, the upper end, the foremost place, the top; གཤམ་གྱི་ཐོག་མ་ལ་བདུག་གོ་ they sat down at the top of the row. 2. the first, earliest, ancient; also origin, beginning; ཐོག་མ་རྩུམ་ནས་ already at his birth, from his very birth; ཐོག་མ་ཚ་རིགས་ མཐོང་བ་ of noble birth, as regards his birth very high; ཐོག་མ་ནས་ from the very beginning; of itself (*Jā.*); ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་ or དུས་ཐོག་མེད་ནས་ from eternity, from time immemorial. ཐོག་མང་དགེ་བ་ ལཱ་དཱི་ཀམ་ལཱ་ blessing, good or prosperity at the beginning (of anything).

ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahī lo-ma* fresh shoots of leaves.

ཐོག་མ་རྩུམ་ I: *thog-ma-skyes* ལཱ་ཇམ་ the first born (of brothers and sisters); the eldest brother.

Syn. ཐོན་རྩུམ་ *shon-shyes*; ཇོ་ཇོ་ *jo-jo*; ཕུ་ཕོ་ *phu-wo*; ལཱ་ཇོ་ *a-jo* (*Mñon.*).

ཐོག་མ་རྩུམ་ II: the first born (of Brahṃā), i.e., Brāhṃaṃ caste of India.

ཐོག་མ་དང་མཐའ་མ་མེད་པའི་རྩོད་པ་ཉིད་ *thog-ma dañ mthah-ma med-pahī stoñ-pa-ñid* ལཱ་ནའ་བཤམ་ལཱ་ one of the 18 kinds of emptiness (*M. V.*).

ཐོག་མའི་མགོ་ན་པོ་ *thog-mahī mgon-po* = ལཱ་ན་པོ་ བཤམ་པོ་ or ཇོ་རྗེ་འཇམ་མགོ་ (*Yig. k. 26*) ལཱ་དི་ལཱ་ལཱ་ epithet applied to the Adi-Buddha.

ཐོག་མའི་བྱིད་པ་ *thog-mahī byed-pa* ལཱ་དི་ཀམ་ལཱ་ first rites, duties, or business, to be done at the outset.

ཐོག་མང་ *thog-mar* 1. adv. at first, first. 2. postp. c. genit. before, at the beginning of.

ཐོག་ཚད་ *thog-tshad* or ཐོག་མོ་ (འང་པའི་) storey of a house.

ཐོག་ཚད་པའི་ཕོ་ *Thog-tsha dpah-lo* n. of a section of the *Sa-skye* ruling family (*Loñ. 30*).

ཐོགས *thogs* v. འཇོགས་པ་ *hdogs-pa* and འཇོགས་པ་ *hthogs-pa*.

ཐོགས་པ *thogs-pa* 1. བཤམ་, བཤམ་ to bear aloft; ལཱ་ག་ཏུ་བརྒྱམས་པ་ to hold up in the hand; ཉི་ག་དུགས་ཐོགས་པ་ རྒྱལ་པོ་ a king; one over whose head an umbrella is held as a mark of honour. 2. བཤམ་པོ་, བཤམ་པོ་, ལཱ་ལཱ་ to strike, stumble, run against, to throw against or on, to be impeded, delayed: ཐོགས་པ་དང་བཅས་པ་ with obstruction or impediments. ཐོགས་པ་མེད་པ་ ལཱ་ལཱ་, ལཱ་ལཱ་ unimpeded, unobstructed; also two classes of devils, v. བཤམ་པོ་. མི་བྱི་གང་ལ་འང་ཐོགས་པ་མེད་ཏུ་ without being hindered by men, dogs, or any thing else.

Syn. འཇམ་པོ་ *hchañ-wa*; འཇོན་པ་ *hdsin-pa* (*Mñon.*).

ཐོགས་པ་མེད་ *thogs-pa med* = ཐོགས་མེད་, ཐོགས་པ་བདུགས་མེད་ or ཐོགས་པ་བརྒྱལ་མེད་ 1. ལཱ་ལཱ་; v. preceding para., also = all-searching, all-penetrating, all-pervading. 2. ལཱ་ལཱ་ Āryāsaṅga the founder of the Yogācharya school of Buddhism. He was called the sage of Achinta-puri Vihār, now called Ajunta, the cave and temples of which still bear testimony to the glory of his time; and is said to have lived 150 years. Acc. to some Tibetan authors he was the brother of the celebrated Vasu Bandhu (*K. g. 5, 450*).

ཐོང་ *thoñ* 1. a plough. ཐོང་རྩུགས་ *thoñ-leags* ཀམ་ལཱ་, ཀམ་ལཱ་ the iron of the plough share. 2. a trunk, box (*A. K. 1-14*); ཐོང་ལོས་ *thoñ-gos* clothes in a leather trunk,

also the lining of the inside of a leather trunk (*Rtsii.*).

✚ **ཐོང་ཀ** *thoñ-ka* or **ཐོང་ག** *thoñ-ga* = བྱང་ or བྱང་ཏ the breast: **ཐོང་ག་ནས་བཟུང་བྱང་** they (fought) holding each other breast to breast.

✚ **ཐོང་ཁོར** *thoñ-khor* = གར་བུ dense, thick; also sbst. density.

ཐོང་པ *thoñ-pa* 1. ལུག་མོ་ལོ་གཉེས་པའི་ལུག་མ་ལ་ ཏ་ལྷ་མ་པ a ram two years old just entering its third year. 2. acc. to *Cs.* a ram that is castrated, wether; **ར་ཐོང་** *ra-thoñ* a castrated he-goat; **ཐོང་པའི་ལོ** *thoñ-pahi-lo* the years between childhood and manhood; juvenile years (*Sch.*). 3. རྩལ་ལོ་ *thoñ-po* cf. ལྷོག་ཐོང་ a plough. **ཐོང་པའི་འཇར་བཟུང་** *thoñ-pahi hchañ-bzuñ* = རྩལ་པར་ཕྱེད་ རྩལ་ལོ་ to plough, to hold the plough.

ཐོང་ཐུ *thoñ-spu* mane of the camel (*Sch.*).

ཐོང་ག་ཤོལ *thoñ-gṣol* ལྷོག་ཤོལ, རྩལ་ལོ་ the plough-share: **ཐོང་ག་ཤོལ་ཅན** *thoñ-gṣol can* one who ploughs, a tiller of the soil.

ཐོང་ས་འཇོན *thoñs-hṣin* a receipt: བཟུང་ལེད་ བཅས་ལ་ ཐོང་ས་འཇོན་གྱིས་ the fuel having been supplied take a receipt for it (*Rtsii.*).

ཐོང I: *thod* 1. postp. over or above; ཏ་ཐོང་ལ་ = ཏ་ཐོག་ལ་ up, upon; also as adj. higher, upper: བལ་པའི་རྩལ་ལོ་ཐོང་གྱི་ལོ་རྩལ་ལོ་ the windings of the higher ravines and gorges of Nepal are very considerable (*Jig.*). **ཐོག་ཁོབས** *thog-khebs* = རྩལ་ཁོབས *steñ-khebs* cover, outside cover, anything to cover over. 2. = ལྷོག་ *shōa* རྩལ་ལོ་, རྩལ་ལོ་, རྩལ་ལོ་ also **ལྷོ་ཐོང་** *bla-thod* or **འབྲུ་ཐོང་** *dbu-thod* crown of the head, ornament or covering for the head. **ལ་ཐོང་** *ya-thod*, **མ་ཐོང་** *ma-thod* a loft in the rafters of the upper and lower storey of a house.

ཐོང་རྒྱལ *thod-rgal* ལྷོག་ལྷོག་, ལྷོག་ལྷོག་; **ཐོང་རྒྱལ་ཅེ་བ** *thod-rgal che-wa* angry, wrathful.

ཐོང་ཐོང *thod-thod*, v. ལུ་ལུ་ *su.*

ཐོང་པ *thod-pa* 1. རྩལ་ལོ་ skull; skull of dead person, death's head; **ཐོང་ཤམ** *thod-škam* a dry skull; **ཐོང་ལྷོན** *thod-rlon* a fresh skull; **ཐོང་ཐལ** *thod-khrag* a skull filled with blood; **ཐོང་ཤར** *thod-phor* drinking cup made of a skull used by *Tantrik* lamas in propitiating spirits, ghosts, etc. 2. or **ཐོང་དྲིམ** *thod-dkris* a turban, not however worn in Tibet. 3. རྩལ་ལོ་ the forehead, brow: **ཐོང་ཙ** *thod-rtsa* vena frontalis. **ཐོང་རྩལ་** *thod-rgyan* རྩལ་ལོ་ལྷོག་ the ornament for the head.

ཐོང་མོ་ཁོར *thod-mo-khor* = ཐོང་ལོ་དྲུག་ a species of conch-shell which when burnt makes fine lime. **ཐོང་མོ་ཁོར་གྱི་ཕྱེ་མ** *thod-mo khor-gyi phyé-ma* རྩལ་ལོ་ལྷོག་-འཇོག་ lime-wash for walls of buildings.

ཐོང་ལོ་ཀོར *thod-le kor* or **ཐོང་ལོ་ལྷོད** *thod-le skod* said to mean alabaster (*Nag.*).

ཐོང་ལོ་དྲུག་ *thod-le dkar* རྩལ་ལོ་ chalk; **ཐོང་ལོ་དྲུག་གྱི་ཕྱེ་མ** *thod-le dkar-gyi phyé-ma* lime-wash or powder.

ཐོན *thon* 1. v. འཇོན་པ་, འཇོན་པ་ so; **ཐོན་མཚམས་ལུ** at the time of, also time of coming out, at the time of his departure; **འབྲུ་ཐོན་** *khyāḍ-thon* = འབྲུ་པར་བྱང་བ་ turning out excellent, particularly good. 2. n. of a village at the foot of the Khambala ridge on the south side of the Yeru Tsangpo, famous for being the birth-place of Thon-mi Sambhota the father of Tibetan literature. **ཐོན་པ** *Thon-pa* a native of Thon, also a member of the family of Thon-mi Sambhota; རྩལ་ལོ་ཐོན་ཐོན་པ་ n. of a Tibetan minister born of the family of Thon-mi Sambhota (*Loñ.* 3 8). **ཐོན་མི** *Thon-mi* or **ཐོན་མི་སམ་ཐོན་** *Thon-mi Sam-bho-ṭa*, called also **ཐུ་མི་སམ་ཐོན་**, the minister of king *Sroñ-bṭsan Sgam-po* who resided for many years in

ཐོབ་ལོ *thob-lo* = ཐོབ་ག *thob-ga* vanity, false show: ཁོ་ཡོན་ཏན་ཐོབ་ལོ he is conceited, he is not talented but he makes a show. བཏུན་པའི་སྐོར་ལྷགས་པ་དེ་ཡང་ཚས་ལྷགས་ལོ་ཐོབ་ལོ་ཅོམ་གྱིས་ he who makes show of religion, of having acquired it, while just entered at the door of its exposition (*Khrid.*).

ཐོབ་སྲོལ *thob-srol* prob. = ཐོབ་ཚོར *thob-tshir* right of succession.

ཐོབ་ག *thob-ga* contest, scramble, e.g., for money thrown among people.

ཐོམ་བུ *thom-bu*, v. ཐུམ་བུ (in the dialect of Amdo) a large wooden spoon or ladle ordinarily called གཟར་བུ: རྗོ་ལོ་ལ་གཟར་དང་མ་སྐྱམས་པ་མ་རྟེའི་སྐོར་ཐོམ་བུ་དེ་དང་ཀ་རའི་དང་མཐོ་དེ་བཞུག་པར་འདྲེན་ regarding the Jowo as not like others he presented him with an additional spoonful of buffalo-cow's curds and a handful of crystalline sugar (*A. 35*); གཟུང་ཐོམ་བུ་གང་ཉིད་ brought one spoonful of drink (*A. 116*).

ཐོམས་པ *thoms-pa*, v. འཐོམས་པ *lthoms-pa*.

ཐོའུ་ཀྱན *Tho'u-kwan* the last emperor of China of the Ta-yuan or Tartar dynasty: ཀམ་རང་བྱུང་རྗོ་རྗེ་ཀུན་གཤེན་ཐོའུ་ཀྱན་གྱིས་གདན་དྲངས་ *Karma Rañ-byuñ rdo-rje* was invited to China by (emperor) *Tho'u kwan* (*Loñ. 2 10*).

ཐོར *thor* anything gathered into a single point; what is in a tangle drawn out fine. ཐོར་ཚག *thor-cog* or ཐོར་ཚག་མ or ཐོར་ཚུགས (also རྟ་ཀེར) ལའབ་རྟི, མིལ་ལའབ་མ a plaited tuft of hair, toupet: ཐོར་ཚག་དང་སྐྱ་ལྗང་བའི་དངས་ he bound the tuft of hair with silk-string of five colours.

ཐོར་ཁོད *Thor-khod* or ཐོར་གོད *Thor-god* n. of a Mongol tribe. ཐོར་གོད་ལྱི་ཁང་ *Thor-god spyi-khañ* n. of quarters in the monastery of Tashi-lhunpo where monks coming from ཐོར་གོད་ *Thor-god* generally reside. ལའབས་པའི་

དབང་པོ་ཐོར་གོད་ཤེས་རབ་སྦྱིན་པ་ (*Loñ. 15*) the most learned *Ces-rab sbyin-pa* of *Thor-god* &c.

ཐོར་མགོ *thor-mgo* 1. v. ཐུར་མགོ *thur-mgo*. 2. the commencement of the dawn, of the morning.

ཐོར་ཆགས *thor-chags* = ཐོ་ཡི་ནང་ལ་འཁོད་པ་ entered into the list; registered: རྗོང་རྗེད་བསམ་པ་ཅེ་བས་ ཐོར་ཆགས་ the resident official of a *Jong* generously put into the list (*Rtsii.*).

ཏཱ་ ཐོར་ཏྲོ *thor-to* = ཏྲོ་མོ་ the top point of hair, etc.

ཐོར་པ *thor-pa*, also འཐོར་པ, small-pox (*Sch.*), pimples, pustule; སྤྱིན་ཐོར་ *srin-thor* cutaneous disorders, pustules, pimples on the skin (*Jä.*).

ཐོར་བ *thor-wa* 1. v. འཐོར་བ *lthor-wa*. 2. ཐོར་པ *thor-pa*.

ཐོར་བུ I: *thor-bu* 1. acc. to *Jä.* denotes a whole class of diseases comprising dyspepsia as well as cutaneous disorders. དམར་ཐོར་ *dmar-thor* measles (*Sch.*); ཐོར་ནག *thor-nag* some kind of pimples or eruption on the skin (*Ya-sel. 28*). 2. single, separate (*Jä.*); ཐོ་མོ་ཐོར་བུ་པ་ separate little things, works, books, etc. (*Schr.*).

ཐོར་མོ *thor-mo* the growing fat of cows, goats, etc., in consequence of sterility (*Sch.*).

ཐོར་གཟུག *thor-gtsug* ལྷ་ལྷི་ལ་; = གཟུག་ཐོར་ *gtsug-thor* or གཟུག་ཏོར་ *gtsug-tor* a turban.

ཐོར་ཚུགས *thor-tshugs* མིལ་ལའབ་མ, ལའབ་རྟི = plaited hair bound up on the head in a spiral.

ཐོར་རེ *thor-re* or བར་རེ་ཐོར་རེ, འབྲོག་པ་བསྐྱེད་བཞིན་བྱ་ ཐོར་རེ (*A. 119*).

ཐོར་རེ་བ *thor-re-wa*, v. བར་ཐོར་.

ཐོལ་བ *thol-wa* 1. v. འཐོལ་བ *lthol-wa* pf. to ཏོལ་བ *rtol-wa* what has come forth, what

has been raised, elevated (*Sch.*); ཐོས་བྱུང་ *thol-byuñ* arisen, begun suddenly.

ཐོས *Thos* I: or ཐོས་རུས་ *Thos-rus* n. of a clan among the ancient Tibetans (*Yig.*).

ཐོས II: (in *Sikk.*) = ལོ་བ་ understanding; ཐོས་ཚུང་ *thos-chuñ* of less understanding; ཐོས་པར་བརྗོད་ to express intelligibly; ཐོས་པ་ལྷན་མེད་པ་ absolute comprehension; fully understanding or hearing, one of the six ལྷན་མེད་པ་, v. ལྷ.

ཐོས་པ *thos-pa* 1. vb. to hear; now used in the ordinary sense of hearing anything with one's own ears just as is the verb གྲན་པ་ *ñan-pa*; but ཐོས་པ་ seems to have had originally the meaning of hearing something at second hand, *i.e.*, from others. This signification it still bears also. Hence we derive the further meaning: 2. to hear of, to have word of, to understand: ལྐལ་ལྷན་པའི་ཕྱི་ལྷིང་གི་གྲུ་མ་ཐོས་མམ་ have you heard of the English or Europeans of Calcutta? ཐོས་པ་བཞིན་, ཡག་པ་འཇུག་, ཡག་པ་འཇུག་ as reported. 3. ལྷུ་འདི་ one of the 18 sciences or *vidyā*; *Veda*, v. རིག་པའི་གནས་.

ཐོས་གྲོལ་ *thos-grol* or ཐོས་པ་དང་གྲོལ་ ལྷུ་འདི་ལྷན་པ་ set free (from the world as soon as he) heard (it); an abbreviated n. of a book called ཐོས་པ་ཚམ་གྱིས་གྲོལ་པ་ཐོས་པའི་ཚམ་ the work by the hearing of which one is instantly saved. It is read over deceased persons or to the soul of the deceased.

ཐོས་པ་ལེགས་ *thos-pa legs* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ a follower of the Hinayāna school (*Mñon.*).

ཐོས་ཚུང་ *thos-chuñ* of little experience; ignorant.

ཐོས་ལྷན་གས་ *thos-sgrogs* or ཐོས་ལྷན་གས་ 1. met. ལྷུ་འདི་གྲོལ་ *bya-rog* the crow. 2. གྲན་ཐོས་ ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ a hearer; a follower of the Hinayāna school (*Mñon.*).

ཐོས་རུས་ *thos-rtul* less read or imperfectly informed.

ཐོས་ལྷན་ *thos-ldan* ལྷུ་འདི་ལྷན་པ་ learned man.

Syn. མཐའ་པ་ *mkhas-pa*; ལྷུ་འདི་ལྷན་པ་ *ces-rab-can*; རིག་པ་ལྷན་པ་ *rig-pa can* (*Mñon.*).

ཐོས་ལྷན་དབང་ *thos-ldan dcañ* the chief among the learned; complimentary address for a learned man.

ཐོས་པ་དགའ་ *thos-pa-dgañ* n. given to the Buddhist saint *Mi-la ras-pa*.

ཐོས་པ་འདོན་ *thos-hdsin* = རྗོད་པ་ *rna-wa* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ hearing; also ཐོས་པའི་ལྷོ་ the organ of hearing. ཐོས་པ་འདོན་གྱི་ལྷན་པ་ *thos-hdsin rgyan* = རྗོད་པ་གྱི་ལྷན་པ་ *rna rgyan* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ ear-ornament.

ཐོས་ལོ་ *thos-lo* hear-say; hearing (a thing) but not understanding: རྗོད་པ་ལེན་པར་གྱོ་བའི་དང་ ཐོས་ལོ་རེ་བཞག་ནས་ཐོས་པ་ལྷན་པ་མ་ལྷན་པ་ not being so, as if one pretended to have heard and to understand without really having taken into the mind (*Khrīd.* 40).

མཐའ་ *mthañ* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ the lower part of the body; མཐའ་གོས་ *mthañ-gos* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ a vestment for it, a sort of petticoat (*Cs.*); acc. to others: a toga worn by the lamas. མཐའ་ལྷན་པ་ *mthañ sgrañ-pa* ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ mutual touching of the body, lying or sleeping together (as husband and wife): མཐའ་ལྷན་པ་ཚམ་ ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ just on the point of embracing; མཐའ་ལྷན་པ་ ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ embracing (for company).

མཐའ་ས་ *mthañs* = ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ all: མཐའ་ས་ ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ perceived by all, heard by all.

མཐའ་ *mthah* (cf. མཐའ་), 1. the end, whether relative to space or time; so = edge, margin, brink; termination, conclusion, limits: མཐའ་གྲོལ་པ་ to go round the confines (of a place); མཐའ་ལྷན་པ་ *mthah-hgril* skirts or edge of a gown or vestment tied up; མཐའ་ལྷན་པ་འདས་པ་ exceeding all bounds, very great; ལྷུ་འདི་གྲོལ་པ་ལེན་པ་ལེན་པ་ to walk

round him that sits on a throne (*Gl.*); ལས་མཐའ་ལ་མ་ལོག་པ་ not returning to former works; to the last *karma*; དེ་མཐའ་ *de-mthah* round that (mountain); མཐའ་དབུས་ཀྱི་རྒྱུ་ at the frontiers and in the interior, everywhere (*Jä.*); མཐའི་རྒྱལ་ཁབ་ border region; མཐའ་བཞི་ the four borders, *i.e.*, all the surrounding territory, frq. མཐའི་རྫོང་, the treasures of the border-country; མཐའ་འདུལ་བ་ *mthah hdul-wa* to conquer or convert the people on the frontier; མཐའ་འདུལ་ཡང་འདུལ་གྱི་གཞུག་ལག་ཁར་ the monasteries (founded) to convert the wild people of the borderland and also those beyond (*Rtsii.*); མཐའི་དམག་ *mthahi-dmag* border-war, *i.e.*, the invading armies (from China, India, Nepal or Khoten): དམངས་འབྱུང་ན་རྗེས་མཐའ་ལ་འདུད་ if the lower lands are seized, tranquility will be reduced to a *minimum* (*Rdsa.* 22). 2. In grammar: terminal letters; ན་ *na*, མ་ *ma*, ར་ *ra*, ལ་ *la* རྗེས་རྗེས་མཐའ་ཚན་ *mthah-can* words ending in n, m, r, l; ག་མཐའ་ *ga-mthah* a final (ག་ *ga*). 3. =ཚ་གས་ *cha-gas*. 4. apparently is sometimes used as adj. =the utmost, the last, *e.g.*, རབ་མཐའ་ལས་ཐུང་ན་ལས་འདས་ having been delivered from misery and from the utmost prosperity (*Khor-de*).

མཐའ་གཅིག་ཏུ་ *mthah geig-tu* 1. on the one hand; in part; in a certain degree and in some respects (*Jä.*). 2. keeping all on one side, or taking from one end or from one side (of a subject or question); བདག་ལྟ་བུ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བཤད་པར་སྒྲུབ་པ་ལོན་ it is not easy for one like me to explain only one side (*Situ.* 2); མཐའ་གཅིག་ལ་ *mthah geig-pa* =བསམ་བྱ་མཚུངས་ལ་ of one opinion, view or thought; unanimous.

མཐའ་གཅོད་པ་ *mthah gcod-pa* 1. final sentence or judgment, a decision. 2. to adjudge, decide, come to a conclusion: མཐའ་གཅོད་པའི་ཕྱིར་ *mthah gcod-pahi phyir* in order to settle it definitely, to come to a

conclusion, or decision. ཡང་དག་མཐའ་ *yañ-dag mthah* བཏུང་ལྷོ་ the true end, the farthest limit. 3. the rest, remainder: རི་དྲགས་ཀྱི་མཐའ་ཐངས་ having given up the last remnant of hope and fear.

མཐའ་བཞིར་རྒྱལ་པ་ *mthah-bshir rgyas-pa* ལྷོ་རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ one who expands even unto the four limits of the universe; an epithet of a *Cakravarti Rāja* (*M.V.*).

མཐའ་ཀློང་ *mthah-klas* =མཐའ་ཚད་ལ་ limitless, boundless.

མཐའ་རྫོང་ *mthah-skor* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ all round; also as sbst. the whole circumference, the perimeter.

མཐའ་ཁོང་ *mthah-khob* or མཐའ་འཁོང་ རྒྱུ་ border, outskirts, etc. མཐའ་ཁོང་མི་འམ་རྒྱུ་བ་ *mthah-khob miham skye-wa* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ any borderland occupied by uncivilized people; also one of the eight unhappy states, v. མི་ཁོང་ལ་. མཐའ་འཁོང་ལུལ་ *mthah-hkhob yul* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ barbarian's country; also any country where Buddhism has not penetrated.

མཐའ་བོབས་པ་ *mthah gebz-pa* 1. =ལ་ཕུག་གི་ལོ་མ་ a raddish leaf. 2. རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ rule, regulation.

མཐའ་ལྷོ་ *mthah-gru* =རྒྱ་ཚོན་པ། རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ copiousness; spacious, extensive.

མཐའ་ལྷོགས་ *mthah-grogs* =ཕུགས་ལྷོགས་ or ལྷོན་ལྷོགས་ lit. friend to the limit of life, *i.e.*, spouse.

མཐའ་ངོས་ *mthah-fos* ལྷོ་ལྷོ་ bashfulness, modesty.

མཐའ་ལྷོགས་ *mthah-leags* the form of a mirror, etc. (*Schr.*).

མཐའ་ཚན་ *mthah-can* ལྷོ་ལྷོ་ met. a branch.

མཐའ་ཚགས་ *mthah-chags* living at the border or edge; the border of a robe.

མཐའ་གཉིས་ *mthah-gñis* lit. the two extremes, namely, ལྷོག་ལ་དང་ཚད་ལ་ *rtag-pa dan chad-pa*. In

or class. མཐུན་པར་སྐྱེས་པ། *similar* extraction or birth. མཐུན་པར་སྒྲུང་བ། *equal* or *similar* culture or enlightenment. བློ་མས་དང་མཐུན་པར་ཁྲུལ་ལེན་པ། *paying* taxes according to law; མྱོད་ཆ་མ་མཐུན་པར་ཅེ་བྱེད་པ་མི་ཤེས། or ཅེ་བྱེད་དམ་མི་ཤེས། *the news being contradictory I do not know what to do*; མི་གཉེས་གཉེག་དང་གཉེག་མ་འཆམ་པས། བློ་མས་མ་ལྷན་ཏེ་སྤྲོད་པ་དོ། *the two men having disagreed, they did not go to law but a friend made them agree*; ཡུལ་པ་རྣམས་སྤྱི་རྒྱུ་གི་ནོར་གྱི་སྐོར་ལ་མཐུན་པར་མ་བྱུབ་པས་དཔོན་པོ་ལེབས་ནས་མཐུན་བཅུག་གོ། *because the villagers could not agree on question concerning their common property, the headman of the village came causing them to agree*. It will be noted from certain of the foregoing examples that མཐུན་པར་ may be used as a postp. coupled to the word it governs by the affix དང་.

མཐུན་པར་རྩེ་བ། *mithun-par rtse-wa* འཇུག་ཀྱི་ཚུལ། *playing without disagreement.*

མཐུན་པའི་རྒྱུན། *mithun-pahi rkyen* or མཐུན་རྒྱུན། *mithun-rkyen* necessary articles; also, as predicate, requisite, indispensable: རྩ་སྐོམ་སོགས་འཚོ་བའི་མཐུན་རྒྱུན། *food and drink, &c., are the requisites of living*; ལོ་ས་ལ་སོགས་མཁོ་བའི་མཐུན་རྒྱུན། *clothes, etc., are the articles of necessity which one must have*; རྩ་མེད་པ་ནང་མཐུན་རྒྱུན། ལེ་མས་བདེ་བ་གསང་བའི་མཐུན་རྒྱུན། *health is a requisite of domestic happiness and a peaceful mind is necessary for inner enjoyment*. ལྷང་པོ་ཅེ་གཉེས་ལ་མཐུན་པའི་རྒྱུན་རྣམས་བཀལ་ཏེ་ལུང་བ། *loading on the two elephants all the necessary articles (A. 22)*. བརྟན་འཛིན་སྐྱེས་པའི་མཐུན་རྒྱུན་བསྐྱབ་པ། *lstan hdsin skeyes-buhi mithun-rkyen bsgrub-pa* to have secured all things requisite for a religious man (*Yig.*). མཐུན་རྒྱུན་བྱེད། *mithun-rkyen byed*=རྒྱལ་པོ་ལ་བྱེད་པ། *to cooperate, to help, to be-friend (Mñon.)*.

མཐུན་ཅན། *mithun-can* in *W.* gentle, peace (*Jä.*).

མཐུན་འཇུག་པ། *mithun hjug-pa* or མཐུན་པར་འཇུག་པ། *to cause to agree, to fit in, to bring in accordant elements (Yig.)*.

མཐུན་པའི་རྒྱོགས། *mithun-pahi grogs* friends of great mental affinity; མཐུན་འཇུར་གྱི་ཡི་གེ། *letter of recommendation*.

མཐུན་པའི་དངོས་གུབ། *mithun-pahi dños-grub* wished-for blessings.

མཐུན་པའི་ཡུལ་དུ་གནས་པ། *mithun-pahi yul-du gnas-pa* *praticulpa-dē* *gnas-pa* residence in a country of congenial characteristics (*M.V.*).

མཐུན་པའི་རྒྱུར། *mithun-pahi rluñ* favourable wind (for a vessel sailing).

མཐུན་རྒྱུར། *mithun-sbyor* friendship, relationship, favourable coincidence of time, circumstances, etc., particularly when matrimonial relationship is formed.

Syn. མཐུན་རྒྱོགས། *mithun-phyogs*; མཛེལ་བྱེད། *mdsah-byed*; ཏེ་བར་རྒྱུར་སྟེ་མཐུན་སྟེ་བ། *ñe-war sbyor*; མཚོ་མས་རྒྱུར། *mtshams-sbyor (Mñon.)*.

མཐུན་རྒྱོགས། *mithun-phyogs* འཇུག་པའི་རྒྱུགས། *relations, friends (Mñon.)*.

མཐུན་མོང་པ། *mithun moñ-pa* or མཐུན་མོངས། *samānny* ordinary, usual; also=སྤྱི་བ་ལ། *spyi-pa* general, common; also common property.

མཐུན་རྩིས། *mithun-rtsis* the astrological calculation to ascertain if a bride and bridegroom will live in harmony or not after marriage.

མཐུར། *mithur* also མཐུར་མལོ།=རྩི་མཐུར། *straps* or rope for a horse's head to which another rope is tied to fasten him. མཐུར་མདའ། *mithur-mdah* or མཐུར་ལག། *a halter, rope tied to the muzzle of a horse, &c.*; མཐུར་མལོ། *reins*: མཐུར་མདའ་མལོ། ལྷན་ལ་ཡང་རིན་པོ་ཅེའི་ལྷན་དུ་མ། *even on the halter and the head gear there were many precious gems (A. 141)*.

མཐུས *mthus* instr. of མཐུ, by magical power, by dint of (*A. K. 111-16*). མཐུས་བརྩི་རབ་ *mthus brtsir-wa* བཟུལ་ལྷན་པར་སྐྱོད་པར་ to be subdued; gen. overpowered by witchcraft.

མཐོ་བོ་ *mthe-bo* བརྒྱུ་ཅུ་; also col. མཐོ་མེན་, མཐོ་བོ་མོ་ or ཐོ་བོ་ *the-bo* the thumb. རྒྱ་ལའི་མཐོ་བོ་ *rkañ-pahi mthe-bo* the big toe.

Syn. མོར་མོ་ཐོ་བོ་ *sor-mo the-bo*; མཐོ་བོར་ *mthe-boñ* (*Mñon.*).

མཐོ་ཅུར་ *mthe-chuñ* = མཐོ་ཅུ་ or མོར་མོ་ཅུར་བ་ ལྷན་པར་སྐྱོད་པར་ *the little finger; the little toe.*

མཐོ་བོར་ *mthe-boñ* = མཐོ་བོ་ *mthe-bo.*

མཐོ་བ་ཀྱུ་ *mtheb-kyu* 1. button. 2. a symbol resembling a finger which is placed with the tormas (offerings made to gods and demi-gods, &c.) (*Rtsii.*).

མཐོ་ཐུ་ *mthehu* or མཐོ་ཐུ་ a little hammer. Also, the little toe.

མཐོ་ *mtho* (ལག་པའི་ *lag-pahi*) བེད་པེད་ 1. a span, from the tip of the thumb to the tip of the middle finger when extended. མཐོ་རྩེ་ལྷུ་རེ་ཅམ་རྩེ་འཕར་བ་ they increased each about a cubit and span measure (*Hbrom. 163*). མཐོ་ལོངས་ = མཐོ་གང་ལོངས་པ་ (*Jig.*). མཐོ་འཇམ་པ་ or མཐོ་གཞམ་པ་ to span, to measure by the hand with the fingers extended; མཐོ་གང་, མཐོ་རེ་ཅམ་ a span in length; མཐོ་གཉིས་ or མཐོ་དྲི་ སྐྱི་བེད་པེད་ two spans. 2. v. མཐོ་བ་.

མཐོ་གོང་ *mtho-goñ* a little triangular receptacle into which the effigy of an enemy is placed, to whom one wishes to do harm by witchcraft (*Jä.*).

མཐོ་རྒྱལ་བ་ *mtho rgyab-pa* to give earnest money in *W.* (*Jä.*).

མཐོ་ངག་ *mth-nag* = མཐོ་བ་གད་ *mtho-bçad* grandiloquence, high speech with little meaning. ཅམ་རྩེ་ལྷུ་རེ་ཅམ་རྩེ་གྱི་ལྷ་བ་མཐོ་ངག་ཡིན་ཏེ་ the

doctrines of the time of that Buddhist king were only high-flown theories (*A. 77*).

མཐོ་བ་ *mtho-wa* = མཐོ་བ་ ལྷན་པར་, བརྒྱུ་ཅུ་, བརྒྱུ་ཅུ་, བརྒྱུ་ཅུ་ 1. subst. elevation, prominence; height; also adj. high, lofty, elevated, raised. *Jä.* makes it primarily a verb: to be high. རིགས་མེ་ཞིང་མཐོ་བ་ལྷེ་ being of high and noble birth; དེ་ལས་མཐོ་བ་ higher than that; ལྷུ་ལ་མཐོ་ན་ དེ་དག་ལ་ཐོག་གི་ལྷོང་དུ་མཐོ་བ་ཡིན་ the sacred insignia are high up above the roof; བོ་རྩ་ལའི་མཐོ་བ་ རྩེ་ཐོག་རིམ་བུ་གཅིག་ལ་འབྲེལ་བ་ the height of Potala reaches to eleven stories; ང་མཐོ་ན་ *ña-mtho-na* when I am high, when I rise in position. མཐོ་བ་གཏོན་པ་ to lower what is high, to bring down, to humble, frq. ངས་མགོ་མཐོ་བྱས་པས་དམའ་དམའ་བྱུང་ the more I was aspiring, the more I was brought low (*Jä.*). 2. for མོ་བ་ hammer; མཐོ་བ་རྟོག་ stone used as a hammer (*Cs.*). མཐོ་ཕྱད་ *mtho-khyad* height, highness.

མཐོ་ཕྱོད་ *mtho-spyod* in *W.* haughty manner (*Jä.*). མཐོ་དཔང་ *mtho-dpañ* occurs in རང་ལ་སོགས་དཔང་མཐོ་བ་.

མཐོ་བར་བརྩེ་གསལ་བ་ *Mtho-war brtsegs-pa* n. of a lofty mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru where there are trees with leaves of gold, lapis lazuli, coral, diamond, ruby, etc., and trunks of silver. At night light is emitted from the leaves of trees, etc., to enable the gods and nymphs to make themselves merry and to revel, &c. (*K. d. 309*).

མཐོ་བར་སེམས་པ་ *mtho-war sems-pa* ལྷན་པར་ ལྷན་པར་ to think highly of, to extol (one's own religion, doctrine, &c.). མཐོ་བར་བྱུ་བ་ *mtho-war bya-wa* to eulogise, to flatter, to praise, to exalt; = ཅམ་བཞེད་པ་, བཞེད་གསལ་བ་བཞེད་པ་, also as subst. = བཞེད་ཚེག་, བཞེད་ཚེག་.

མཐོ་དམན་ *mtho-dman* height: མཐོ་དམན་མཉམ་པ་ of equal height; མཐོ་དམན་ཅན་ undulating; having high and low lands,

མཐོ་མཚམས *mtho-mtshams* evil design, mischievous mind or intention, brewing mischief. རྟོན་པ་ལ་མཐོ་མཚམས་ཞིང་། བར་དུ་གཙོད་པར་ རོད་ *ston-pa la mtho-mtshoms shiñ, bar-du gcod-par hdođ* designing mischief to the teacher in the meantime he wished to injure it (*Yig*). མ་སྐྱལ་མེད་དེ་དག་ནང་དུ་ལྷགས་ཏི་ རང་པ་ལ་མཐོ་མཚམས (*Hbrom. f 31*).

Syn. མཐོ་མཚམས *mtho-htshams*; གཤོད་སེམས *gnod-sems*; རཚོ་བྱེད *htshe-byed* (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ *mtho-ris* I: ལྗེ་གོ་, མི་རྒྱལ་, ལྗེ་, དེབ་, ལཱ་, གླིང་། heaven, paradise, the abode of the gods: རན་སོང་གསུམ་དུ་སྐྱེས་པ་ཅེ་མང་ཞིང་མཐོ་རིམ་སུ་སྐྱེས་ པ་ནི་ཉུང་ persons gone to the three spheres of damnation being very many and persons gone into bliss being few (*Khor-de.*).

Syn. མཐོ་རིམ་གྲུབ་སྲིད་ *mtho-ris rgyal-srid*; ལྷ་ཡི་ལུལ་ *lha-yi yul*; ས་ལྗེ་ *sa-bla*; རྟོན་གྱི་འཇིག་རྟེན་ *steñ-gi hjig-rtēn*; དཔ་འཛོན་གནས་བཟང་ *dal-hdsin gnas-bzang*; རོལ་པའི་ས་ *rol-pahi sa*; བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro*; རློ་མེད་ *skyo-med*; རྒྱབས་གསུམ་གནས་ *skabs-gsum gnas*; ལྷ་ཡི་འཇིག་རྟེན་ *lha-yi hjig-rtēn*; ལྷ་ ཡི་གྲོང་ *lka-yi groñ*; ལུས་རྩེན་ *sum-rtsen*; རཚོ་མེད་ *hchi-med*; ལྷུང་པའི་གནས་ *grub-pahi gnas*; རྣམ་སྤེལ་ བྱིས་ *nam-mkkañi khyim*; བདེ་ལྡན་ *bde-ldan* (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ་གྱི་ཡོན་ཏན་བདུན་ *mtho-ris-kyi yon-tan b'dun* the seven attributes or advantages of paradise are:—རིགས་ལྡན་ noble birth, གཟུགས་ བཟང་ fine form, རྒྱངས་སྤོད་ཅེ་ great enjoyment, རྒྱལ་རབ་ལུན་ཚོགས་ mental accomplishment and merit, དབང་ལྷག་ལྡན་ power and prosperity, རྣ་ མེད་ freedom from disease, རྩེན་ཏུ་ཚེ་རིང་བ་ extreme longevity (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ་གྱི་མཚོ་ *mtho-ris-kyi mtsho* the lake of heaven.

Syn. ལུ་ཀྲུང་མཚོ་ *chu-kluñ mtsho*; རྩེ་པའི་མཚོ་ *rtse-wahi mtsho* (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ་གྲུང་ *mtho-ris kluñ* = ལྷ་ཡི་ལྷུ་བོ་ the celestial river, the river of the Mandākini (or glacial streams).

མཐོ་རིམ་དགེ་བ་ *mtho-ris dge-wa* worldly virtues, good, etc., (heaven being inside such world).

མཐོ་རིམ་ཐོབ་ *mtho-ris thob* ལུ་ཇམ་མཁའི་ the spiritual guide or teacher of the gods.

Syn. ཕུར་ཕུ *phur-bu*; ལྷ་སྐལ་ན *sgra-mkhan*; ལྷ་སྐལ་ས *sgra-mkhas*; ལྷ་ཡི་ལྷ་ས་ *lha-yi bla-ma* (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ་རྣམས་ *mtho-ris rnam*s = ལྷ་རྣམས་ the gods including the planet Rāhu.

མཐོ་རིམ་སྐྱུན་པ་ *mtho-ris sman-pa* རྗེ་མཁའ་ལྷ་སྐྱུན་པ་ the physician of the gods.

Syn. བ་སྐར་རྒྱུས་ *tha-skar skyes*; ལྷ་ཡི་སྐྱུན་པ་ *lhahi sman-pa* (*Mñon.*).

མཐོ་རིམ་སྐྱད་འཚོང་ *mtho-ris smad-htshoñ* = ལྷ་ཡི་ སྐྱད་འཚོང་མ་ celestial courtesan (*Mñon.*).

མཐོང་ཁྲུང་ *mthoñ-kha* or མཐོང་ག་ chest, breast; མཐོང་ག་ནས་འཛོན་པ་ to seize by the breast (*Jā.*).

མཐོང་བ་ I: *mthoñ-wa* 1. to see, to view, in the broad sense of the term as an ordinary faculty; to look, to see, in a general way: མཐོང་ནས་ འཇུག་ having seen; མཐོང་བར་བྱུང་བ་ རྣམས་ལ་ was seen; མཐོང་བར་བྱེད་པ་ to cause to see: མིག་གི་ཉེ་མཐོང་རིང་མི་མཐོང་། he sees only when the object is near, not when it is far (*Sch.*); མཚན་མོ་ན་ལྟོད་ཀྱིས་ཐག་རིང་པོ་བྱུག་ལ་མཐོང་ངས་ can you see to a far distance at night time? 2. to perceive or behold any particular object; བོད་ཀྱི་རི་མཐོང་བའི་རི་ an eminence from whence one can see the mountains of Tibet; མི་གཞན་ ཀྱིས་མཐོང་སར་ a place where one can be seen by others; དེ་བུ་མོས་མཐོང་བར་མཛོད་དོ་ he made it visible to the girl, he made her see it; མཐོང་བ་ ཞིག་ཡོད་ན་ if there is one that has seen it, if there exists a witness; དེ་མཐོང་ལྟེ་ཞིས་ seeing this, I came to know, i.e., from this I saw, I perceived; མཐོང་ཐོས་དན་རེག་ frq. seeing, hearing, touching, remembering; acc. to

pillow there came a solitary white man opening wide the cleft-holes of the bamboo house (*A. 129*). རྒྱམས་མཐོངས་ an opening to the sky in the middle of a building. རྒྱ་མཐོངས་ = མཐོངས་ 3. མཐོངས་ཀྱི་ *mthoñs-kha* platform on a flat-roof. མཐོངས་ཀྱི་ *mthoñs-ka* silk ornaments, fringes on the borders of paintings (*Cs.*) མཐོངས་ཅེ་བ་ *mthoñs che-wa* = རྒྱ་མཐོངས་ dome.

མཐོངས་པ་ *mthoñs-pa* 1. to lose one's senses; one who has lost his senses. 2. acc. to *Jü.* perh. = འཐོམས་པ་ *hthoms-pa*.

མཐོན་ཀ་ *mthon-ka* or མཐོན་གཤམ་ also མཐོན་གཤམ་ ཅན་པོ་ *mthon-ka chen-po* 1. མཐོན་ཀ་ blue gem of great value; acc. to *Jü.* one of the five celestial gems. 2. མཐོན་ཀ་ azure, sky-blue.

མཐོན་ཏེ་ *mthon-te* ཟུག་པོ་ coming out successfully, surmounted, climbed up.

མཐོན་པོ་ *mthon-po* high, elevated, exalted; deep, loud. Practically the same as མཐོན་པོ་ and in colloq. much more frq.; occurs also as མཐོན་མོ་ *mthon-mo*.

Syn. མཐོན་པོ་ *mtho-wa*; གཤམ་མཐོན་ *gzeñs-mtho*; རྒྱམས་ཅེ་ *rñams-che*; དཔངས་མཐོན་ *dpañs-mtho*; རྩ་མོ་རིང་ *rtse-mo riñ* (*Mñon.*).

མཐོན་མཐིང་ *mthon-mthiñ* 1. རྩ་མོ་རིང་; sapphire. 2. the high blue colour (of things).

མཐོན་པོའི་ལྷ་ *mthon-pohi lha* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

མཐོན་འབྲུང་ *mthor-hthuhñ* ལྷ་ལྷ་མཚན་ washing the mouth with a potion of water.

མཐོན་པོ་ *mthol-wa* or མཐོན་པོ་ = བཤགས་པ་ to confess, confession; from the word ཐལ་མོ་ *thal-mo*; and is defined as ལག་པ་གཉེས་ཐལ་མོ་རྩེ་བའི་དྲན་ཏེ་ it signifies joining the palms of the hands in contrition: རྩེ་མོ་ན་མཐོན་པོ་མཚོན་ if you are guilty make confession (*Hbrom. p. 19*); མཐོན་པོ་ ཐལ་པ་ནི་མཐོན་པོ་ རྩེ་མོ་པ་དང་ལག་ཏུ་ མི་འཕྲོགས་པ་

one fit to confess not keeping company for a day with a sinner after he has confessed (*A. 52*). མཐོན་པོ་བཤགས་ *mthol-çags* confession.

མཐོན་ཚངས་ *mthol-tshañs* (cf. འཕྲོད་ཚངས་) confession, acknowledgment of guilt. མཐོན་ཚངས་ལྱེད་པ་ *mthol-tshañs byed-pa* = མཐོན་པོ་བཤགས་པ་ to make confession, to confess, which acc. to Buddhism implies atonement and remission of sins (*Jü.*).

མཐོས་ *mthos* abbreviated form of མཐོ་རིས་.

འཕག་ *hthag* a mill; mill-stone; colloq. འཕག་གི་ *hthag-gi* anything pulverized in a mill; འཕག་གི་འདུག་ grinding or ground in a mill.

འཕག་པ་ *hthag-pa* pf. འཕགས་ *htags*, fut. གཤག་, imp. ཐོག་ 1. to grind, crush; རྩ་མོ་པ་འཕག་པ་ to make flour of roasted corn, barley, wheat, &c.; རྩེ་མོ་འཕག་པ་ *phye-mar hthag-pa* to grind into flour, to pulverize. 2. to weave: རྩེ་མོ་འཕག་པ་ to weave woolen cloth; འཕག་པ་པོ་ a weaver; དཔངས་འཕག་པ་མོ་ the daughter of a silk-weaver (*Glr.*); འཕག་རྩེ་ loom (*Sch.*); འཕག་ཏུ་འདུག་པ་ to cause cloth to be woven.

འཕག་པོས་ *hthañ-gos* = མཐང་པོས་ ལྷ་ལྷ་མཚན་ the under-garment or petticoat worn by the lamas called also གཤམ་ཐབས་.

འཕག་སྤྲུང་པ་ *hthañ sprad-pa* ཀའཔ་མཚན་མཚན་ bodily union as in conjugal relations.

འཕག་པོ་ *hthañ-po* lower parts of body: གཤགས་པོ་འཕག་པོ་ a bodily defect or personal deformity.

འཕག་ *hthad* liking, pleasure; good will; joy (*Jü.*).

འཕག་པ་ I: *hthad-pa* (འཕག་པ་འཕྲོད་པ་) རྩེ་མོ་ 1. to be delightful; pleasant, agreeable, well-

pleasing. *མི་འཇད་པ་* = *མི་འདོད་པ་* not agreeable, repulsive: *གཟུང་དེ་གྲུན་གྱི་མེས་ལ་འཇད་པ་* *ཞིག་ལྷུང་* all these sayings have pleased me very much. 2. (not governing a case) to please, to be acceptable, to be considered as good, to be (generally) admitted. *མི་འཇད་པར་མགོང་*। I see that (this reading) is not generally accepted (*Zam.*); *ཞེས་པ་འང་འཇད་དོ* it occurs also in this form; *མི་འཇད་དེ་* wrong (*Was.* 294); to be fit, proper, suitable (from *Jä.*). *མེས་མ་ཟེར་བ་མི་འཇད་ལ་* as it is not proper to call it soul, as it cannot fitly be called soul. 3. *འཇད* is a familiar word very frq. in *W.* almost the only word for *dgah-wa*: *མེས་མ་འཇད་དེ་* cheerfully, joyfully; *འཇད་ལྗོ་མེད་པ་ཚོས་ཞིག་ལ་* as it was not agreeable (to him); *འཇད་འཇད་འདྲ་ཡང་*। though apparently rejoicing. 4. at pleasure, at will: *ལོག་པ་འཇད* let us turn back; *རང་ཉིད་འཇད་ལ་* voluntarily, spontaneously (*Jä.*).

འཇད་ལེགས་ hthad-legs n. of a large numeral (*Ya-sel.* 58).

འཇད་པ་ II: acc. to *Sch.* = *འཇན་པ་ hthan-pa* *འཇད་ལྗན་ hthad-ldan* = *འཇན་པོ་ hthan-po*.

འཇན་ *hthan* = *ནན་ཏན་ nan-tan* pressure; urging. *འཇན་འདྲེ་ hthan-hdre* a demon (*Sch.*).

འཇན་པོ་ hthan-po steady, persistent: *མི་འཇན་པོ་ mi hthan-po* a steady man, a resolute man (*Cs.*).

འཇམ་པ་ hthab-pa *ཇམ་ཞེས་*, *ཇམ་ཞེས་*, *ཇམ་ཞེས་* to fight; to quarrel, to dispute, to brawl. *ཁ་ཚུབ་དང་འཇམ་པ་* to struggle with snow-storm (*Mil.*); *འཇམ་པ་མེད་ཅིང་གི་བ་* to die peaceably without a struggle; also used when quarrelling persons are reconciled (*Jä.*); *ཁ་འཇམ་* verbal altercation. As *subst.* also *འཇམ་མོ་ hthab-mo* a fight, a battle; *འཇམ་གྲོལ་ hthab-krol* dispute, contest (*Lex.*) + *འཇམ་གྲོལ་ཅན་གྱི་གཞན་དཔེ་གྱི་* *ལྷུང་པ་* one who quarrels is one who produces

causo for mischief. *འཇམ་པ་ལྷུག་ hthab-hkhrug* *སམར་* fighting, war.

འཇམ་པ་ hthab-pa antagonist: *ཁྱོད་གྱིས་ངའི་འཇམ་པ་ལ་ཁྱེད་དགོས་* you must be my rival in fight; *བདུད་མོའི་འཇམ་པ་* a fighting cantankerous female; *གནས་སྐབས་གྱི་འཇམ་པ་* occasional rival; a rival for the time being; acc. to *Jä.* the antagonists of life, *i.e.*, the family and relations a secular man has to struggle with.

འཇམ་རགས་ hthab-rags intrenchments, breast-work, ramparts.

འཇམ་བྲལ་ hthab-bral 1. thus explained: *ལྷ་མིན་གྱི་འཇམ་རྩེད་དང་བྲལ་བས་ན་འཇམ་བྲལ་* *ནི་* if one is free from troubles with the *Asura*, it is *Thabdal*—signifying that one of the heavens of the Buddhist theogony is free from strife. This region lies above the *Trayas trimsa* heaven. 2. acc. to *Bon* = *མཚོ་མ་ mtshe-ma*.

འཇམ་བུ་ hthab-hbu silk-worm.

འཇམ་པ་ I: *htham-pa* *པེ.འཇམས་ hthams* *ལ་སུམ་* 1. to seize, to lay hold of, to clutch, to attach oneself to, to realise mentally. 2. to join together, to enlock: *ཕྱོགས་སུ་འཇམ་པ་* or *ཕྱོགས་སུ་དང་འཇམ་པ་* to unite in friendship; *བྱ་བར་འཇམ་པ་* to join in any undertaking (*Jä.*).

འཇམ་པ་ II: = *ལྟོ་བ་ spyo-wa* *པའི་མཁའ་* blaming, scolding; to scold, to blame.

འཇམ་སུ་པ་ hthams-pa to clasp out of affection. *ཕྱོགས་སུ་འཇམ་སུ་པ་* to seal friendship under a solemn oath.

འཇམ་ལ་ *hthal-wa*, v. *འཇམ་པ་ thal-wa*.

འཇམ་པ་ hthas-pa *རྒྱུ་* 1. not straight-forward, double-dealing. 2. hard, solid: *སྤ་འཇམ་ sga-hthas* sinewy, strong, robust (*Sch.*).

འཇམ་པ་ *hthig-pa* 1. vb. n., *པེ.འཇམ་པ་* to drop, to fall in drops, to drip from:

ཐྲག་མ་འཕྲིགས་པར without any blood dropping out. 2. vb. a., pf. བཏོགས, fut. བཏོག to cause to fall in drops, to distil, etc. (Jä.).

✚ འཕྲིང་སྒྲུབ *hthiñ-slad* = རྫོང་པ *smod-pa* slander, a term of blame or abuse (Cs.).

འཕྲིབས་པ *hthibṣ-pa*, pf. ཐེབས or གཏིབས *gtibṣ* to be covered, darkened: རན་ཀྲིམ་ལྷམ་ ལེམས་འཕྲིབས་པ the body and mind being covered with disease; རྒྱུན་བཞེན་དུ་འཕྲིབས་པར་གྱུར་ཏེ་ became darkened as with a fog; vb. n. ལྗོན་ཤིང་ བསམ་ཅད་དགའ་བའི་ཚལ་དུ་འཕྲིབས all the trees afford a delightful shade; ཕྱིང་འཕྲིབས drowsiness overcomes me; ཤེས་པ་འཕྲིབས *ces-pa hthibṣ* consciousness grows dim (Jä.).

འཕྲིབས་པོ *hthibṣ-po* dark, close, dense. འཕྲིབས་ stbst., a covering.

འཕྲིམ་པ *hthim-pa* fut. of ཐེམ་པ *thim-pa*: མ་ལ་འཕྲིམ་ཡོང་། it would vanish into the earth; also would be absorbed in the soil.

འབྲུ་བ *hthu-wa* 1. adj. v. བྱ་བ *thu-wa*. 2. vb., also འབྲུན་པ, pf. འབྲུས, བཏུས, fut. བཏུ, imp. བུས་པཏུ or to gather, collect, pick up: ཤིང་དང་ བྱར་ཙུ་འབྲུ་བ to collect wood and roots for fuel; ཐོར་ཆ་འབྲུ་བ to pick up things strewn about; བུས་མི an assemblage of men, council (Cs.).

འབྲུག་པ *hthug-pa* = མཐུག་པ also འབྲུག་པོ adj. and abstr. stbst. thick: ཕགས་པ་འབྲུག་པོ a thick skin; ཀོ་བ་མཐུག་པོ a thick hide; ལྷན་འབྲུག་པོ a thick rug. མཐའ་འབྲུག་ thicker towards the margin or edge, gen. of woven stuffs, opp. to སྒལ་བ *srab-pa* (Jä.); སྒལ་འབྲུག་ thickness in consistency, as of liquids; also adj. dense, strong: རྣགས་འབྲུག་ dense forest; གཤིན་འབྲུག་པོ a sound sleep; བག་ཚགས་འབྲུག་པོ a strong inclination (Jä.).

འབྲུང་བ *hthuñ-wa* pf. བཏུངས *btuñṣ* or འབྲུངས *hthuñṣ* to drink, to imbibe fluid: རོམས་པ་འབྲུང་བ

to drink one's fill; འབྲུངས་པ་ཚམ་གྱིས་ immediately after drinking; ལྷ་འབྲུང་བ་པོ one who will drink water; a water-drinker (*Situ. 84*); འབྲུང་དུ་བྱུང་བ drinkable; allowable to drink; འབྲུངས་སོ they were engaged in drinking; have drunk; བཏུང་བ་ stbst. drink; བཏུང་བ་འབྲུང་ to drink (any) liquid: བཟའ་བ་དང་ བཏུང་བ་ eating and drink; བཟའ་བཏུང་ food and drink; བཏུང་ལྷ་ *btuñ chu* water for drinking; འབྲུང་ལྷ་ ལྷ་ལེགས་ན་ལྷ་ཡི་དགེ་ if drinking water and irrigation water be good, there is water prosperity (*Jig.*).

འབྲུང་ཕྱིན *hthuñ-byed* རྣམ་པོ་ met. the sun (he that drinks, i.e., draws out moisture by his heat) (*Mñon.*).

འབྲུད་པ *hthud-pa* = མཐུད་པ to add on, make longer; to piece on, to prolong; རག་པ་ཆད་པ་མཐུད་པ་ to add a piece to a string when a part of it has broken off; ལྷོ་བ་འབྲུད་མི་དགོས་ he has no need of an additional re-birth.

འབྲུད་མ *hthud-ma* 1. assistance, help in general. 2. an added piece; prolongation: རྩལ་ཚ་པ་འབྲུད་མ་འེ་ཆད་ཀྱང་དང་ make an agreement for, engage, more coolies! འབྲུད་མེད་ *hthud-med* or འབྲུད་ཤོར་མེད་ = ཆད་ལྷག་མེད་པ without any omission or addition, i.e., to make or do a thing perfectly well.

འབྲུན་པ 1. *hthun-pa*, v. མཐུན་པ. 2. a gatherer: ཤིང་འབྲུན་ a gatherer of wood; ཚ་འབྲུན་ a gatherer of grass.

འབྲུབ་པ *hthub-pa* pf. འབྲུབས *hthubṣ* or བཏུབ, fut. གཏུབ་པ, imp. འབྲུབ་ to cut into pieces, to split: དུམ་གུར་འབྲུབ་པ་པོ one who cuts into pieces, a splitter (*Situ. 84*); འག་གཏུབ་པ་ to cut meat into pieces, to mince; ཤིང་གཏུབ་པ་ to split wood in chips.

འབྲུམ་པ *hthum-pa* a form of གཏུམ་པ, pf. འབྲུམས or བཏུམས, fut. འབྲུམ་ or བཏུམ, imp. འབྲུམ་ or བཏུམ་ to cover or lay over, to put over, to

coat; to wrap up, to envelop. v. གཏུམ་པ།
ལོས་ཀྱིས་མགོ་འབྲུམ་པ། to cover or wrap up the head
with clothes.

འབྲུམས *hthumg* barren, sterile; addled
(eggs). ལོ་འབྲུམས་མཉམ་པ། stupid.

འབྲུར *hthur* supine of འབྲུ for འབྲུ་བར་ in
colloq. ཤིང་འབྲུར་འཕྲོ་= ཤིང་འབྲུ་བལ་འཕྲོ་ goes collect-
ing wood.

འབྲུལ་བ *hthul-wa* 1. adj. volatile. 2.
subst. the subtle particles that are carried
by the wind to produce the sensation
of smell. 3. to raise, to spread; to smell
of: དུ་བ་འབྲུལ་བ་ to raise smoke; རྫི་ས་བཟང་ངན་
འབྲུལ་བ་ to diffuse good or bad smell; ག་བྱར་འབྲུལ་
it smells of camphor; རྫུལ་མི་འབྲུལ་བར་བྱས་པའི་འག་ཏུ
after having laid the dust; ལ་ལས་བདུག་སྐོས་
འབྲུལ་ some persons were spreading perfumes
(*Jä.*).

འཕྲེགས་པ *hthegs-pa* 1. to prepare for a
journey, to pack up. 2. to depart; it prob.
signifies the same as རེག་པ།, to lift, raise,
take up; cf. ག་ཞི་བཅག་ཅེས་ or འཕྲེགས་པ། to shift, to
change (lodging), to remove; རེག་ཁྱུག་
carpet bag, knap-sack.

འཕྲེང *htheñ* or འཕྲེང་བ་ བཞུན་ adj. lame
(person or animal); to be lame, to go lame,
cf. ཐེང་པོ་; རྒྱུང་པ་ལྷ་ནས་འཕྲེང་བར་རྒྱུར་པ། became lame
the leg being maimed.

འཕྲེན་པ *hthen-pa* 1. to draw, to pull: ཐག་
པ་འཕྲེན་པ། to pull a rope; རྒྱུན་ལ་འཕྲེན་པ། to pull up,
hoist; མདུན་དུ་འཕྲེན་པ། to pull towards; ཡར་ཚུང་
འཕྲེན་པ། to pull this way and that way; ཡར་
འཕྲེན་ཚུང་འཕྲེན་ they pulled to and fro; རྒྱུར་
ཀྱིས་འཕྲེན་པ། pulling by jerks, by little and
little; ལོལ་བ་འཕྲེན་པ། to draw a curtain. 2.
acc. to *Jä.* to stop, to stop short, to halt:
འཕྲེན་པ་བཟང་ it will be advisable to stop. 3.

in *W.* also=རྟེན་པ། to lean, recline upon
(*Jä.*).

འཕྲེན་པ II: acc. to Bon terminology
is the line of a རྒྱལ་རྒྱུད་ or dynasty, the
term being thus applied because each
member was metaphorically drawn up
towards heaven by his ancestors. The
eleven dynasties of Bon kings or གནས་ཀྱི་
འཕྲེན་པ། (lit. heavenly lines) were called
(1) གནས་འཕྲེན་རྗེ།, (2) ལེ་སྤ་ལ་འཕྲེན།, (3) མ་སངས་
ལ་འཕྲེན།, (4) སྤ་ལ་སངས་གཡེན་ལ་འཕྲེན།, (5) གཡེན་
སངས་ལྷ་ལ་འཕྲེན།, (6) ལྷ་སངས་འོལ་ལ་འཕྲེན།, (7) འོལ་སངས་
ལྷུས་ལ་འཕྲེན།, (8) ལྷུས་སངས་རྒྱུད་ལ་འཕྲེན།, (9) ལྷུས་སངས་འོང་
ལ་འཕྲེན།, (10) རྒྱུང་སངས་འོང་ལ་འཕྲེན།, (11) འོང་གསལ་སྤ་
ལ་འཕྲེན། which is also called དམུ་འཕྲེན་ (*G. Bon.*
23).

འཕྲེབ *htheb* = ལྷག་པ། overplus, extra,
supernumerary: ལོས་འཕྲེབ་ a supernumerary
dress; ལྷོད་ལ་ལོས་འཕྲེབ་ལོད་ན་བདག་ལ་གཡམ་རོགས་ཀྱིས་ if
you have an extra dress please lend it to
me; མལ་ལོས་འཕྲེབ་ཀྱིས་འབྲུམ་པ། to wrap up in an
extra blanket; ལྷག་གཅིག་འཕྲེབ་ one day over,
or too much. (*Jä.*). འཕྲེབ་པ། *htheb-pa* acc. to
Sch. to have too much (?).

འཕྲེབས་པ *hthebs-pa* pf. རེབས་ a pass. form
of འཕྲེབས་པ། 1. to be thrown, overthrown;
seized by or with: རྣང་ཀྱིས་འཕྲེབས་པ། seized with
disease; འཕྲེབས་ལྗེབ་ instrument for holding
fast cloth etc. in sewing. 2. to be opened
out, be spread about: གསལ་འཕྲེབས་པ། to be
opened out clearly, made plain; མ་བོན་འཕྲེབས་པ།
seed having been strewn; ལྷགས་ཤེར་ཀྱིས་འཕྲེབས་
པའི་ས་སྐྱན་ hard soil which had been broken up
with iron bars. 3. sometimes occurs as
act. vb. instead of འཕྲེབས་པ།.

འཕྲེམས་པ *hthemg-pa* 1. རྒྱུངས་རྒྱུང་བ་ the
completion of a specified number; རྒྱུགས་
བསྐྱུངས་ནས་འཕྲེམས་ completed counting the
number of charms (*mantra*). 2. to shut

5 *da* is the eleventh letter of the Tibetan alphabet and the third letter of the third group of consonants. It is equivalent to the Sanskrit द, being more dental in its pronunciation than the English *d*.

5 I: num. figure for 11.

5 II: द, दा 1. metaphorically it symbolises a gift: ཐུན་པ་རྗེན་པོ་ཐུན་པ་ལྟེ། རྗེན་པ་རྗེན་པོ་ཐུན་པ་ལོ། bestowing great charity is the Mahāyāna (personified) (*K. my.* 7208). 2. the signification and virtues of this letter according to the fancies of mystic authors may perhaps be gathered from such statements as these: ད་ནི་རྩོད་དང་བྱམ་བའི་རྫོག་ལེན་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ the letter 5 is a symbol of being deprived of nothing; it takes away nothing, hence it sets free everything, *i.e.*, gives salvation (*K. g.* 42); also ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྫོག་ལྟེ། ཚས་རྣམས་དལ་བ་དང་ཞི་བ་ཉིད་དུ་རྩོད་ན་ནི་ being the state of entrance to all *Dharma* (*i.e.*, source of knowledge), it explains all matter and phenomena both in their passive and regulated or active states (*K. d.* 3114); དལ་བ་དང་དལ་བའི་གནས་སུ་ཡོངས་སུ་ངེས་པའི་ཕྱིར་ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྫོག་ལོ། as it fully makes sure the *Vinaya* (moral discipline) and the objects of *Vinaya*, it is called the entrance to all *Dharma* (*Hbum.* 7282).

5 III: 1. now, at present, just, esp. before the imp. mood: ད་ནང་ལ་མོང་ in *C*: just go home! in *W*. now go inside! In later works and especially in modern colloq. the 5 *da*; now, is ད་ལྟེ་ *da-lta*, usually heard in colloq. as “*tanda*.” Other combinations

are ད་ལྟེ་ལས་སང་ “*tanda lamsang*” at once; ད་ལྟེ་འབྲུག་དུ་ “*tanda l’eltu*” directly, immediately. 2. this time, the present: ད་ལོ་ this, the present year. 5 *da* in ད་ཚོག་གྲུབ་ལྟེ་ *da-chog lta-bu* then, now, ལཡེ།

ད་ཀོ་ག་ *Da-ko-ga* n. of an island called the Sandal-wood island (*Kathañ.* 121).

ད་ཁ་ *da-kha* 1. now, just now, presently. 2. acc. to *Jā*. a horse-shoe: ད་ཁ་རྒྱུ་བལ་ *da-kha rgyab-pa* to shoe a horse.

ད་མོས་ *da-sgos* = ད་ལྟེ་ *da-lta* or འདི་མཁམ་ *hdi-skabs* now, this time, this occasion.

ད་ཅི་ *da-ci* 1. then what: ད་ཅི་བསམ་ then what do you think; ལྡོ་ཉེས་པ་ཁོས་ *blo ñes-pa khos*. ད་ཅི་ནས་འབྲུང་ཟེན་གྱིས་གམུངས་ནས་གསོལ་དུ་མ་འདྲིད་ (*Khrid.* 78). 2. what was, lately: ད་ཅི་ནས་ ད་ལྟེ་ཕན་ལ་ from lately until now. 3. sickle-hook for cutting briars (*Jā*).

ད་ཚ་ *da-cha* in future, henceforward.

ད་ཉིད་ *da-ñid* or ད་ལྟེ་ཉིད་ the present time; but just now; ད་ལྟེ་ཉིད་དུ་ *da-lta ñid-du* instantly.

ད་ལྟེ་ *da-lta*, v. 5 III.

ད་ལྟེ་བ་ *da-lta-wa* or ད་ལྟེ་ཡང་ *da-lta-yañ* even now: ད་ལྟེ་ཡང་བཀའ་རྗེན་ཅེ་ even now he is very kind. ད་ལྟེ་ར་ *da-ltar* for the present, at the present time; ད་ལྟེ་ར་གྱི་བྱ་བ་ *da-ltar-gyi bya-wa* or ད་འོས་པོ་ *dños-po* a person’s experience or actions during the present period of his life; ད་ལྟེ་ར་བ་ *da-ltar-wa* the present time, present; the present tense; ད་ལྟེ་ར་བྱུང་བ་ *da-ltar byuñ-wa* རྒྱལ་ལྡན་ presence of mind; also, born or grown for the current age or current times.

ད་ཤེ *da-ste* henceforth, from this time forward. Also ད་ཕྱིས *da-phyis*.

ད་དྲུང་ *da-duñ* or ད་དྲུང་ *da-ruñ* still, still more; but in *C.* this latter form is in common use for དང་ and ད་དྲུང་མིང་ give still more: ད་དྲུང་ལེགས་པར་གསུང་བར་གྱི་ please explain it once more; ད་དྲུང་ཡང་ again and again.

In colloq. ད་དེ often stands for *da-ruñ*.

ད་དྲག *da-drag* 1. = ད་དགའ་མོ་རེད་ *da dgah-mo red* that is good. 2. a term used in grammar for the now obsolete ད་ *da* when second final after the letters ན, ར, ལ, e.g., in རྒྱན་ or འབྱོར་ད, changing the terminative ཅུ་ into ཅེ་, also རྩ་, རྩ་ or རྩ་, into རྩ་. Thus in the place of རྒྱན་ was formerly in use རྒྱན་ཅེ་ *kund-to*, and for འབྱོར་ཅེ་ was written འབྱོར་ཅེ་ *hbyord-to*; now, although the final *d* is no longer used, a relic of its former use survives in the concluding particle ཅེ་ *to*.

ད་གདོད་ *da-gdod* = ད་དྲུང་ still, still more (*Nag.* 25).

ད་ནང་ *da-nañ* or ད་ནངས་ *da-nañs* 1. presently. 2. this morning; lately this day; ད་ནང་ཐགས་ *da-nañ klags* read just now.

ད་ཅུག་ *da-tsug* = ད་གང་ *da-gañ*: ད་ཅུག་ཕྱིད་ *da-tsug byed* now what to do, or what is to be done; ཡ་པ་ང་གི་བ་འདུག་ད་ཅུག་ཕྱིད་སྐྱམ་པའི་གེས་པ་སྐྱོ་ རྗེད་ལྷོང་གང་ལྷོང་གི་འགྲོ་.

ད་གཞོན་ *da-gzod* = ད་གཞོན་གོ་འདུང་ now (at last) I understand: རྒྱུ་ལྱིས་ད་གཞོན་དོན་ལྡན་དུ་ལས་ཐངས་ now (at last) you have understood and accepted the real doctrine (*Hbrom.* 17).

ད་ཕྱུར་ *da-hur* = རྫོགས་ *glo-bur* suddenly, instantly: མི་ལི་ཁྱ་ནས་ད་ཕྱུར་བབ་ fell suddenly from humanity (*D.R.*).

ད་རན་ *da-ran* = ད་ཡན་ *da-lan* this time (in *Sikk.*).

ད་རངས་ *da-rañs* this morning.

ད་རེ་ *da-re* = དེ་རིང་ this day, to-day: ད་རེ་བྱག་འཚོམས་དང་འཕྱར་གྱི་སྐྱ་ཚན་བོ་བྱས་ཡང་བ་ཅི་ཡིན། what is this terrible noise and confusion to-day (*Rdsa.* 17). ད་རེ་ or ད་རེས་ in *W.* means also: heretofore, sometime ago.

ད་ལས་ *da-lam* = དེང་སང་ now-a-days: ད་ལས་རྒྱབ་ཕྱོགས་ལུ་རྒྱན་གྱི་ལུ་ཡ་ཅུ་ now-a-days in the country of Urygen in the west (*Ya-sel.* 11).

† ད་དྲུ་འཛོམས་ *da-dru-hjoms* དར་ལྷ་, བར་ལྷ་ the plant *Cassia alata*, the root of which cures ringworm; several synonyms for this bulbous root, called *ol* in Bengal, are mentioned: རབ་མཐོ་ *rab-mtho*; ཐུང་བོ་དགའ་བོ་ *glañ-po dkar-po*; འཛོམས་ལོ་འཛོམས་ *hkhor-lo-hjoms*; ཐུང་འཛོམས་ *sbyed-hjigs*; འདྲོ་ལ་བ་ *hdor kha-wa*; རྒྱན་གུན་ཅན་ *gin-gun-can*; ཕུག་རོན་རྒྱང་ *phug-ron rkañ*; ཕི་ཏུ་ *pi-nya*; འདྲོ་ཐན་འཐི་ཤིང་ *hod-ldan hkhri-piñ*; དགའ་བུབ་ཅན་ *dkah-thub can*; ཏི་ཡ་མེང་ཅན་ *te-la ser-can*; ཕག་མོ་གདོད་ *phag-mo gdoh*; རྫོགས་ཕྱིད་མ་ *skyob-byed-ma*. Another species of *Cassia* is called རྫོགས་པམང་མ་ *stobs-bzang-ma*.

† ད་ཀུ་ཀ་རི་ *da-nu ka-ri* or ད་ཀུ་མ་རི་ *da-nu ska-ri* དར་ཀུ་རི་, or དར་ཀུ་རི་ n. of a flower (*K. d.* 368).

ད་ཁྱི་བཅོན་བོ་ *Da-khri btsan-po* the name of one of the sons of king *Mu-khri btsan-po*.

ད་ཅུ་ *da-chu* = དུལ་ཅུ་ *dñul-chu* mercury (*Sman.*): ད་ཅུ་རུས་པ་ཚག་པ་སྐྱར་བར་བྱེད་ *Da-chu* causes fractured bones to unite.

ད་ཅིག་ *da-trig* 1. n. of a vegetable medicine (prob. tamarind): ད་ཅིག་ཚ་གྲང་འབྲུ་བ་གཅོད་པ་བྱེད་ *da-trig tsha-grañ hkhru-wa gcod-pa byed da-trig* stops diarrhoea caused by heat or cold (*Rtsii.*). Syn. མོ་བཏུ་མ་ *so brtsi-ma*; སྐྱར་མོ་ *skyur-mo*; འདབ་མ་ཕྱ་མོ་ *hdab-*

དག་གིང་ *dag-giñ* མཚུ 1. small splinter of wood or bamboo for cleansing the teeth. 2. bark of a tree. 3. scale of a fish.

དགས་ *dwags* bright, i.e., in reference to openness, cheerful appearance of a place : མ་དགུང་ཐོག་མང་མཚུན་རྒྱབ་དགས་སྒྲིབ་བཞི་ in the selection of a site for building are four chief points, the frontage, back, openness and the shade (*Jig.*).

དགས་སྒྲོང་ *Dwags-stod* the upper or higher portion of the district of Dwag-po in Tibet. དགས་སྒྲོང་ལྷང་ར་ *Dwags-stod lcañ-ra* n. of a grove in the upper portion of the district of Dwag-po (*Rtsii.*).

དགས་པོ་ *Dwags-po* the district of Dwag-po, situated between the S. E. of the province of Ü and Kong-po, the birth place of the present Dalai Lama Lobzang Thubdan Gya-tsho. དགས་པོ་བཀའ་རྒྱུད་ *Dwags-po bkah-rgyud* a section of the School of the Kah-gyu-pa which was powerful in Tibet before the supremacy of the Dalai Lama was established in 1644 A.D. དགས་པོ་ལྷ་འདེད་གཞིན་བྱ་ *Dwags-po zla-hod gshon-nu* n. of celebrated lama of this school (*Loñ.* ༢ 9). དགས་པོ་ལྷ་འདེད་ *dwags-phor* wooden cups turned in Dwag-po. དགས་ཤོག་ *dwags-çog* *Daphne* paper manufactured in Dwag-po. དགས་སྒྲིབ་ *dwags-sle* the striped woollen wrapper cloth manufactured in Dwag-po.

དང་ I: *dañ* is a peculiarly-used word taking the form and position of a conjunction but really being a postp. or commutative case-sign of the meaning "with བ." Thus ལུག་དང་ར་མོ་དང་མཚོ་ is not properly "sheep and she-goats and yak," but "yak with she-goats with sheep."

However, in such enumerations, the rendering "and" is legitimate, as well as in mere couplings, e.g., རྒྱ་དང་ཁ་ལྷུ་འབྲིག་པ་ shaving the hair and moustache. Acc. to Thon-mi-Sambhoṭa, the father of Tibetan literature, this word has the following five significations:—(1) ཚོག་ཕྱི་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་རྒྱུད་པ་ as a conj. for connecting a word with another following it. (2) མོ་མོང་འབྲེད་པ་ as an analytic term to separate one word from another:—དབང་པོ་རྣམས་ནི་མིག་དང་རྩ་བ་དང་རྩ་དང་རྩ་དང་ལུས་མོ་ the *Dwañ-po* or the organs of sense are the eye and ear and nose and tongue and the body. (3) རྒྱ་མཚན་ཏི་རྒྱ་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དོན་ because of, on account of, by reason of : རྒྱན་ཚོས་པ་དང་ནད་མོས་མོ་ because of having taken medicine the disease was cured ; ཚོས་མང་དུ་ཐོས་པ་དང་ལྷག་མཐོང་འཕེལ་ལོ་ on account of hearing many religious discourses his perceptive faculty increased ; དུ་བ་མཐོང་བ་དང་མེད་ཤིང་མོ་ by seeing smoke he could know (there was) fire. (4) དུ་མ་བཞེད་པ་ཚེ་ལྷབས་ཀྱི་དོན་ when, as soon as, occasion, opportunity : རྒྱ་མཚན་གྱི་ལ་འཕར་བ་དང་ལུས་དུ་རྣམས་མོ་ he proceeded to the country when the constellation Puṣyā appeared ; ཉི་མ་ལ་ལ་ཤར་བ་དང་ཚོས་སྒྲོན་དངས་ as soon as the sun rose on the mountain-pass he performed the religious service. (5) ལག་མས་ངག་བཞེད་པའི་དོན་ལ་འཇུག་གོ་ it is used to signify exhortation, advice or entreaty : ལེགས་པར་སྒྲོབ་དང་ do learn well ; ཁ་ཉླ་གྱིས་དང་ and read loudly (*Situ.*). This last usage, namely, the annexation of *dañ* to the imperative, has become common with certain verbs in the colloq. being then used almost as a sign of the imperative. Thus རྒྱས་དང་ "toi tang" look, see! ལྗོ་ཚོས་དང་ eat food. That "with" is the general signification is evident from many phraseological usages of *dañ*:—in using མཉམ་དུ་ "in equality, on a level," *dañ* connects that word with the consequent, e.g., ཁོ་དང་ཚོ་དང་མཉམ་དུ་འགྲོ་དགོས་ he must go with you ;

so with the formative ལྔཔ *ldan-pa* signifying "possessed of," "provided with," e.g., རྩོད་དང་ལྔཔ་ provided with wealth, wealthy; བུ་ལྔ་དང་ལྔཔ་ལོ་ a king possessed of (or with) five sons. More explicitly in its true sense does it occur with many verbs:—མི་མེད་དང་འབྲུང་པ་ to meet with the husbandman; རྟག་པ་དང་བྱུག་པ་ to fall in with robbers; ལྷུ་ལོ་ལྷུ་དང་མཇལ་བ་ to salute the king's person; ལྟན་གྱི་ཡིད་དང་མཐུན་པ་ to agree with another's opinion; བསམ་ཅད་དང་བྲལ་མ་མཐུན་པ་ to be in harmony with all; ས་བདག་དང་འགལ་བ་ to be in opposition to or with the local god; དགྲ་དང་འཐབ་བ་ to fight with an enemy; ཁ་ཚུབ་དང་འཐབ་པ་ to struggle with a snow-storm; ལྷ་ཉི་འཁོར་ལོ་ལ་སྐྱ་ས་དང་རྩྭ་དཔ་བུས་ made dispute with the lama about the prayer-whoel; ལ་མཚན་ལ་གྱུབ་ཐོབ་དང་འགྲན་པ་ to contend in miracles with the saint; ཕྱད་མེད་དང་ཉལ་བ་ to lie with a woman; ལྷོང་ཁྱིམ་དང་ཉེ་བ་ near the town; དེ་དང་འདྲ་བ་ equal to that. Some particular ways of using དང་ *dañ* are the following:—གཞིར་དང་དཔལ་དང་ལྷགས་ལ་སོགས་པ་ gold, and silver, and iron, and the other (metals); whence note that in enumerations དང་ is employed in different ways, arbitrarily, e.g., after every single noun or pronoun except the last one, or also after the last; it is used or omitted just as the metre may require it; or when a sum is mentioned, in the following manner:—འབྲུང་བ་བཞི་ནི་ the four elements; ས་དང་ཆུ་དང་མེ་དང་རླྴང་དང་བཞི་པོ་ *sa-dañ chu-dañ me-dañ rluñ-dañ bshiho* earth, and water, and fire, and air, or esp. in col. language, thus ས་དང་གཅིག་, ཆུ་དང་གཅིག་, etc.— དང་ is frequent also in the sense of "from," especially with certain verbs which cannot indeed be used apart from it. Of these are འབྲལ་བ་ to be separated དང་ from, e.g., འདྲོད་ཆགས་དང་བྲལ་ཡིན་ was separated from lust; also འབྲལ་བ་ *hphral-wa* to divide དང་ from;

again: ཁང་པ་དང་རིང་བ་ far from the house. In general, however, ལས་ or རས་ is the sign of "from." A further employment of དང་ very habitual in the classical treatises is in the manner of a continuative particle at the end of subordinate and co-ordinate sentences; so it is annexed to the verbal participle which concludes the clause, but never in the older works to the root of a verb standing thus; it can often, of course, be rendered by "and" as if it belonged to the following clause, but not always so. One example of this very common usage will here suffice: དེའི་ཚོན་གྲུལ་གྱིས་བྱིས་བྱིས་པ་དག་དེ་དང་པར་བྱེད་པ་དང་། མི་དེ་དང་ལྷན་གཅིག་ཏུ་བྱུ་གཉིས་རྣམས་འདེབས་ཏེ་བློས་མོང་ thereupon the snake terrifying the householder, two boys together with that man, throwing up cries, escaped. Finally, the one conclusion derivable from the various usages of དང་ is that the word must be always technically regarded as belonging to the words or clause which may precede it and not to any word or clause subsequent; which thus negatives the notion that it is a true conjunction.

དང་ II: a meadow.

དང་གི་ *dañ-ga* (col.=དང་ཁ་ *dañ-kha*) appetite: ངའི་དང་གི་འགག་ my appetite is gone; དང་གི་མི་བདེ་ want of appetite (though wishing to eat, cannot eat); དང་གི་བདེ་བ་ *dañ-ga bde-wa* good appetite.

Syn. ལྷོ་ཚེ་ *lto-che*; ལྷོད་པ་ཚེ་ *grod-che*; དང་ཁ་བདེ་ *dañ-kha bde*; ཚིམ་མེད་ *tshim-med*; ཚག་པ་མེད་པ་ *chog-pa med-pa* (*Mñon.*).

དང་བྱ་བྲང་བ་ *dañ-du blañ-wa* or དང་ལེན་པ་ to receive a command or missive with readiness, to do a work with earnestness: བཀའ་རྩལ་དང་བྱ་བྲངས་པས་ཚུལ་བཞིན་ *bkah-rtsal dañ-du blañs-pas tshul-bshin* the behest he received

as a work of first importance (i.e., considering it as the first of duties). དང་དུ་མི་ལེན་ *dañ-du mi-len* does not accept; does not apprehend.

དང་པོ་ *dañ-po* ལཱ་དྲི་, ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་, ལཱ་དྲི་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ 1. the first, earliest, with respect to number, time, rank: དང་པོ་ལོ་སངས་རྒྱལ་ལྷོ་ལྷོ་ the first or the earliest Buddha; དང་པོ་ལོ་གཏམ་དེ་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ who spoke (raised) the first rumour? who was it that first got up the rumour? དང་པོ་ལོ་ ལྷོ་ལྷོ་ on the very first day; ལྷོ་ལྷོ་དང་པོ་ལོ་གཏམ་ལྷོ་ being still in the prime of life; དང་པོ་གཞི་ལྷོ་ the two first. 2. the first beginning, outset; also signifies aboriginal, fundamental: ལྷོ་ལྷོ་དང་པོ་ལོ་ at the beginning of the day; དང་པོ་ལྷོ་དྲུག་ in the first place, above all, at the very commencement; དང་པོ་ལྷོ་ from the beginning; ལྷོ་དང་པོ་ལོ་ *laṅ ḍañ-po-pa* a beginner; ལྷོ་དང་པོ་ལོ་ལྷོ་ལྷོ་ as long as he is only a beginner; དང་པོ་དང་ལོ་ལྷོ་ *dañ-po ḍañ tha-ma* the first and the last; དང་པོ་ལྷོ་ *dañ-pohi rgyu* निदान the original or primary cause; དང་པོ་ལྷོ་ *dañ-pohi sgra* preceding word; དང་པོ་ལྷོ་ལོ་གཏམ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ he knows the meaning from the context. 3. as adv. དང་པོ་དྲུག་ firstly, in the first place; at first; in the beginning; དང་པོ་ལྷོ་ happy from the beginning.

དང་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *dañ-pohi dul-can* a bride (just passed out of virginhood) (*Mñon.*); དང་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a maiden; a girl at puberty.

Syn. ལྷོ་ལྷོ་དང་ལོ་ *bu-mo dar-ma*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *kheñṅ ḍdan-ma*; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *lañ-tsho can-ma* (*Mñon.*).

དང་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *dañ-pohi ḍdag* महात्त [1. a noble man]S. 2. in Gram. ལྷོ་ལྷོ་ the first person.

དང་པོ་ *dañ-wa* ལྷོ་, ལྷོ་ 1. to be pure; to be clear; gen. as adj. pure, clear;

ལྷོ་དང་ལྷོ་ cleaned or sifted rice. 2. sincere, single-hearted, guileless: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ དང་ལྷོ་ truly sincere towards all creatures; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་དང་ལྷོ་ a pure, sincere disposition to virtue (S. o.). དང་ལྷོ་ལྷོ་ *dañ-wa ñid* संनत devotion, purity of heart. དང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *dañ-wahi gsal-wa* (ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་) ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ to be cheerful; of open countenance; of bright appearance.

དང་ལྷོ་ *dañ-tse* 1. n. of a kind of Chinese satin. 2. in *W.* a field-terrace (*Jā.*).

དང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *dañ-zas ma-za* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ do not eat with a doubt; also do not entertain doubt [a suspicious man]S.

དང་ལྷོ་ *dañ-ra* stable for cattle, in *C.* and *W.* (*Jā.*).

དང་ལྷོ་ *Dañ-la* 1. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a tank, a pond. 2. acc. to *Sch.* a tract of land abounding in springs. 3. n. of a long and lofty mountain range in N. E. Tibet, running from long. 90° to long. 96° E. and keeping mainly to the 33rd parallel of latitude. Travellers to Lhasa from the N. E. must cross this range. It is Father Hue's "Tant-la."

དངས་ *ḍcañṅ* or དངས་ལྷོ་ *ḍcañṅ-pa* 1. sbst. glare, lustre: དངས་ལྷོ་ལྷོ་ it has no brightness or glitter; དངས་ལྷོ་ལྷོ་ very glittering. 2. force of language; also pronunciation (colloq. ལྷོ་དངས་); དངས་ལྷོ་ལྷོ་ *ḍcañṅ-po ñid* sbst. brightness, lustre, glare, clearness. 3. adj. sparkling, pure, clean, clear: ལྷོ་དངས་ལྷོ་ sparkling water; ལྷོ་དངས་ལྷོ་ unpolluted heart; ལྷོ་དངས་ལྷོ་ (of the body) perfect health, looking bright; ལྷོ་དངས་ལྷོ་ a clear sky, fine weather; དངས་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a code called "the clear crystal mirror" or directions for the guidance of government officials.

དན་གོང་ *dan-goñ* balls made of wood, cloth, stone, or glass, with which children play (*K. du.* 5 146).

དན་ཏྲ *dan-ta* n. of a fruit yielding a medicinal drug.

དན་ཉེག *dan-ñog* in the dialect of Amdo: precious, important.

དན་བྱ་ལི་ཀ *dan-thu li-ka* n. of a kind of grass which grows as quickly as it is cut (*K. my.* 7 228).

དན་ད *dan-da* n. of a medicinal herb.

དན་ད་ལི *dan-da-li* in *Ld.* a sieve, gen. consisting of perforated leather or a wooden frame; རས་དན་དལ *raṣ dan-dal* a sieve made of cloth (*Jü.*).

དན་འདྲ *dan-hdra* འཤམ་པ་ལྷ་མོ་ n. of a medicinal fruit. [the castor-oil plant]S.

དན་བག *Dan-bag* or དམ་བག *Dam-bag* n. of hamlet situated below the great monastery of འབྲས་ཐུངས་ *Hbras spuñs* or Daipung near Lhasa, about 4 miles to the W. of that city (*Loñ* 3).

དན་རོག *dan-rog* ཇལ་པ་ལྷ་མོ་ *Croton euphorbia*; or rather its medicinal fruit: དན་རོག་རྩ་ནང་དྲག་པོ་རྩེད་བཟུང་ *dan-rog nañ-naḍ drag-po sbyoñ-wa byed* croton heals serious internal maladies.

‡ དན་ཏ་ལྷ་ཏ་པ་ལ *Danda u-ta pa-la* དམ་ཏ་ལྷ་ཏ་པ་ལ n. of a medicinal plant: དན་ཏ་ལྷ་ཏ་པ་ལ་རྩ་ནང་དྲག་པོ་རྩེད་བཟུང་, དམ་ཏ་ལྷ་ཏ་པ་ལ་རྩ་ནང་དྲག་པོ་རྩེད་བཟུང་ from the root of the plant called Danda Utpala taken with cow's butter a woman will in proper time become pregnant (*K. g.* 3 44).

དམ *dam* bound fast: དམ་ཁ་སྒྲུབ་པ་ལ་འོས་པ་ལ fit or suitable to be bound by promise or under an oath, v. ཁ་སྒྲུབ་ *khas-blañs*; དམ་དུ་བཅེང་པ་ *dam-du bciñ-pa* བེམ་མ་ well bound; also bound tightly. དམ་དུ་བཟུང་པ་ *dam-du bzun-wa* to hold tightly, hold fast; ཡི་དམ་ *yi-dam* or ཐུགས་དམ་ *thugs-dam* a solemn promise, vow, oath, confirmation by oath; དམ་ལ་གནས་པ་ *dam-la gnas-pa* to abide by one's own promise or words; དམ་ཉམས་ *dam-ñams* a violation of promise; a violator of promises; དམ་ཉམས་ཀྱི་ལས་རྒྱུ་མས་ violations of duty. དམ་ལ་འདྲོགས་པ་ to exorcise demons, to bind them under solemn oath, etc.

དམ་ཁ *dam-kha* = རེ་ཅེ་ *thehu-tse* a seal; དམ་ཁ་རྒྱུ་བ་པ་ to seal, stamp. དམ་ག *dam-ga* = ཐམ་ཁ་ *tham-kha* (*Cs.*).

དམ་ཐུག *dam-prhug* = ཐུག་དམ་ or རེ་ཅེ་ *thehu-tse* a seal (*Mñon.*).

དམ་བཅེང་ *dam-bcañ* or དམ་བཅེང་བ་ *dam-bcañ-wa* འཇལ་པ་, བུ་ཁྲི་, སེའི་བུ་, སེ་མེ་, བཅེང་ a promise, a vow; the act of promising; almost equivalent to what we might term a sacrament. དམ་བཅེང་འབྲུག་པ་ *dam-bcañ hbul-wa* to give assurance; to make a promise; མི་འབབ་པ་ལེ་དམ་བཅེང་ *mi-hbab-pahi dam-bcañ* a promise from which one will not shrink.

དམ་ཅན་རྩེ་རྩེ་ལེགས་པ་ *Dam-can rdo-rie legs-pa* is a Tantrik deity introduced by Padma S'ambhawa and mentioned in *Pth.* He is of the དྲག་གཞི་དེད་ or terrific class of deities and is usually portrayed riding either on the Tibetan imaginary form of lion or on a he-goat. He is known also as *Rdor-legs*. Probably the same as that in the next paragraph.

དམ་ཅན་ཅོས་རྒྱལ་ *Dam-chen chos-rgal* is the tutelary deity of the Grand Lama of Tashi-lhunpo, and is supposed to be

under a solemn oath to defend Buddhism against all infidels.

དམ་བཅས་པ་ *dam bcas-pa* a promise made; to make a promise; དམ་སྲུང་བ་ *dam sruñ-wa* to keep one's word or vow; དམ་བཅས་པ་དང་མི་འགལ་བ་ not to violate one's promise.

དམ་དུམ་ *dam-dum* 1. = ཐུན་བུ་ *phran-bu* or རུང་རུང་ *ñuñ-ñuñ* small; a little quantity or bit. 2. various (*Sch.*).

དམ་པ་ *dam-pa* འཇམ་, དཔལ་, སུལ་, དུལ་ 1. excellent, superior, the best. 2. steady or firm, tight. 3. holy, sacred; which is the most frequent usage of the word: ལྷ་མ་དམ་པ་ རྫོན་བྱུང་ a holy lama has come; དམ་པ་ནི་མཚན་གྱི་རྒྱུ་དེ་ཡིན་ he is a holy one who has become the very best; དམ་པའི་སྤོ་སྤོས་ *dam-pahi blo-gros* holy intention, pious inclination. 4. seems to be also used as a term resp. for: the deceased, the late, e.g., ཡལ་དམ་པ་དེ་ཉིད་ he my deceased father; རྫོག་དཔོན་དམ་པ་དེ་ཉིད་ the late teacher himself, etc. 5. also subst. the good, the holy, holiness: དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ of the holy ones.

དམ་པ་རྒྱལ་ *dam-pa rgyal* for རྒྱལ་བུ་དམ་པ་ལྷན་སྐྱོད་ ལས་རྒྱལ་

དམ་པ་ཉོག་དཀར་ *Dam-pa tog-dkar* n. of a Deva-puttra; acc. to some Gautama Buddha bore this name in the Gahdan heavens.

དམ་པ་མི་ལྡན་ *dam-pa mi-dan* = དམ་པ་མ་ཡིན་པ་.

དམ་པའི་གྲིབ་བསིལ་དང་ལྡན་པ་ *dam-pahi grib-bsil-dañ ldan-pa* སྐྱེ་ལྡན་ possessed of the grateful shade of sanctity.

དམ་པའི་ཚེས་ *dam-pahi chos* or དམ་ཚེས་ སངས་རྒྱལ་ holy religion, Buddhism: དམ་པའི་ཚེས་དང་ཚེ་རིའི་ འདུན་མ་གཉིས་ མཉམ་ཏུ་འགྲུབ་པ་སྤུ་ཡང་ཡོད་པ་ཡིན་ both holy religion and worldly wishes there is none that can accomplish these two together (*Lo. 7*). དམ་པའི་ཚེས་པད་མ་དཀར་པོའི་མདོ་ *Dam-pahi chos pad-ma dkar-pohi mdo* སངས་རྒྱལ་ལྷ་ལྷོ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་

n. of one of the well-known scriptures of the *Mahāyāna* school.

དམ་པའི་གཟུགས་བརྟན་ *dam-pahi gzugs-brñan* the image of holiness.

དམ་པོ་ *dam-po* དུལ་ 1. strict, firm, strong, tight; adv. as in དམ་པོར་འཛིན་པ་ to hold firmly, to seize securely. 2. acc. to *Jū.* narrow. དམ་པོ་མ་ཡིན་ *dam-po ma-yin* མི་འགྲོགས་ not strong-willed; not strict; relaxed; དམ་པོར་བྱེད་པ་ *dam-por byed-pa* or རྒྱ་བར་བྱེད་པ་ དུ་ལྷོ་ཁྱིལ་འཛིན་ making firm, tight, or strict.

དམ་འབྱུར་ *dam-hbyar* 1. = ལུགས་སློབ་ custom, usage, official practice: ལོ་གསར་ཐོབ་གཞི་དམ་འབྱུར་ རན་རྩེ་ the customary allowances of the new year, etc. (*Rtsü*). 2. the affixing a seal; also a letter to which a seal has been fixed.

དམ་ཚེག་ *dum-tshig* word of honour, a sacred or solemn vow; words or engagement made solemnly; དམ་ཚེག་ཉིད་ *dam-tshig ñid* promise solemnly undertaken.

དམ་རྫོང་ *dam-rdsas* or དམ་ཚེག་གི་རྫོང་ *dam-tshig-gi rdsas* objects or articles of religious utility which one carries about; for instance, the bell and the dorje are the དམ་རྫོང་ of a *Tantrik* lama or a Buddhist exorcist which he always carries with him: རྣམ་འཁྱོད་མ་ལ་ལུགས་དམ་མཛད་པས་དེའི་རྫོང་ཚང་གཅིག་སྤུས་པས་ because he consulted the holy opinion of the *naljorma* (female ascetic of the *Tantrik* school); her desideratum (དམ་རྫོང་) which was beer was kept concealed (*A. 61*).

འདམ་བུའི་ཚེས་ *Hdam-buhi tshal* n. of a place beyond Suvarṇa-bhūmi (ancient Pegu); it is located: ལྷ་མོ་ཚེན་པོ་བརྒྱལ་མ་ལག་ཏུ་གསེར་གླིང་ལྗོན་གྱིང་གི་རྒྱབ་ཕྱོགས་ soon after crossing the ocean to the west of the groves of Suvarṇa-bhūmi (*A. 20*).

དམ་སྒྲུག་རྫོང་ *Dam-srag rdsoñ* described as as being a district in Tibet (*Rtsii*).

དམ་སྤྱི *dam-sri* a species of gnome mentioned in *Pth.* as causing plague and cattle-disease.

དུ *dahu* a kind of fever (typhoid): ཚད་པ་དུས་ཐེབས་ནས་ being laid up with typhoid fever. དུ་བྱ་ཚ་ *dahu bu-tsha* = དུ་བྱ་ཚ་ *dcahu bu-tsha* an orphan boy, orphan.

དར I: *dar* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ སྤྱི་ སྤྱི་ lit. meeting-scarf, is resp. for རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ silk-scarf presented on meeting; presentation scarf; རྒྱུ་དར་ Chinese or Indian silk; དར་དཀར་ white or plain silk scarf; དར་གྲོ་གྲོ་ silk stuff or dress. རྒྱུ་དར་ *hphyar-dar* a hoisted flag; དར་ཚུང་ a small flag; མདུང་དར་ *mdun-dar* a silken strip attached to the top of a lance. དར་སྐྱད་ *dar-skud* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ silk-thread: རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་དར་སྐྱད་ལྟ་ without dress; naked like a silk thread (stark-naked). དར་ཐུ་ *dar-khra* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ painted or coloured satin; satin with figures on it; དར་ཐོན་ *dar-phon* a coarse kind of silk; དར་ཐུ་ *dar-khru* small square or triangular flag (made originally of silk); དར་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-gyi lda-ldin* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ silk-lace or fringes: དར་གྱི་ལྟ་ལྟ་མང་པོ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ *dar-gyi lda-ldin mah-po ltags-pa* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ decorated with a large number of silk fringes, lace, &c. དར་ཐབ་ *dar-zab* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ the finest satin, silk-stuff; embroidered silk *kincob*; དར་ཐབ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ (དར་ཐོ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་) རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ the finest satin: དར་ཐབ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ (ལྟ་ལྟ་ལྟ་ རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་) ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ (A. 4) let Chandragarbha sit on the satin-robe spread out. རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ a large present consisting of the finest embroidered satin, etc. (*Rtsii.*): དར་རི་མོ་མན་ *dar ri-mo-can* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ figured satin imported from China.

དར་ལ་ *dar-la* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་, (ལྟ་ལྟ་ལྟ་) ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ [a kind of satin cloth used for protection against frost]S.

དར་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-gyi hbu* or དར་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-gyi spin-bu* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ silk-worm.

Syn. ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ *skud-pahi hbu*; དར་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-gyi hbu* (*Mñon.*).

དར་ལྟ་གྱི་ *dar-lcog* a flag-staff about 10 or 12 feet high (with inscribed flag) fixed on house-tops, piles of stone, or on votive cairns.

Syn. དར་ལྟ་ལྟ་ *dar-po che*.

དར་ལྟ་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-ltags-pa* to bind silk scarves to the neck or throw them on the necks of parties to be blessed.

དར་ལྟ་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar-thogs-pa* one with a scarf in his hand; དར་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ དར་ལྟ་གྱི་ལྟ་ལྟ་ the general (when given command of an army) being presented with a silk scarf as a token of office (*D.R.*).

དར་ལྟ་གྱི་ལྟ་ལྟ་ *dar hthag-mkhan* silk-weaver; དར་ལྟ་གྱི་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ daughter of a silk-weaver.

དར་བྱ་ *dar-bu* a kind of red cloth made of either coarse silk or cotton, manufactured in Amdo (*S. kar. 174*).

དར་བྱ་བས་ *dar-bubs* a whole piece of silk-stuff rolled together.

དར་དུང་སྤྱི་ *dar-dpyan*s or དར་ལྟ་གྱི་ *daryug* རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ a narrow ribbon-like piece of silk, a kind of silken ornament. 2. the silk scarves or coloured cotton cloth attached to a flag-staff (*Rtsii.*).

Syn. དར་བྱ་ *dar-bu*; དར་ལྟ་ལྟ་ *dar-chuñ* (*Jü.*).

དར II: ice, not glacial ice, but that on ponds, streams and lakes; དར་ཆགས་ *dar-chags* icy formation, ice in formation: མཚོ་ལ་དར་ཆགས་ལྟ་ an incrustation of ice has formed on the lake. དར་ཐབ་ *dar-zam* ice-bridge.

५२ III : यौवन youth; दसवस or दसव वसवय मध्यम; युवा youth; youthful age; also = स्केस'ध्रन *skyes-phran*. दस'पुद *dar-phyed* or दस'योल *dar-yol* आजीर्ण, गतयौवन one past his youth, i.e., after the middle age, i.e., from the 49th to the 60th year in man.

दस'गडेण *dar-gcig* = पुद'सं or रे'डेण a little while, a moment; दस'गडेण'बक'य'न after a while; adverbially: for a little while, for a moment, directly, instantly, in a moment; दस'सं *dar-tsam* about a moment.

दस'व *dar-wa* vb. 1. to be diffused, grown up; to spread, spreading; केस'दस'व to gain much ground, to increase exceedingly; दस'दु'अदुणय to extend, enlarge; दस'पुद spreading and decaying; increase and decrease; पुथ'दस'व a growing place or country. 2. = दस'र (Beng.) घोल sbst. whey; milk from which butter has been churned out; दस'वरे'क wine made of fermented whey.

Syn. चु'कु *chu-skyä*; चव'कु *chab-skyä* (*Mñon.*).

दस'ववस *dar bab-ma* = पु'स'दस'म तवणी a maiden; a damsel.

दस'ववस *dar-babṣ* = दस'व'ववस'य youthful.

दस'कुस'ग्लिन *Dar-rgyas glin* n. of a Buddhist monastery in Upper Tibet. *Jā.* mentions this also as another n. for Dar-jeeling.

दस'गा *dar-ga* the walnut-tree.

५२'दिस *dar-dir* किलकिलायित humming or buzzing; wailing, lamenting (*Jā.*).

दस'द *dar-rdo* = दस'द'रदार-रदो, पु'स'केणस'दस'पुद a stone on which any steel implement is sharpened; grinding stone.

† दस'धि *dar-dhi*, v. कु'ण *ku-ṣa* (*Mñon.*).

दस'पो *dar-po* an adult.

दस'पो'के *dar-po che*, v. दस'पु'ण *dar-loog* sail; large flag fastened to a flag-staff: हे'दस'दे'यस'दस'पो'के'कु'द'गोस'वकु'द'य'वडे'दु'अदस'व'दस' and that ship quivered like as a flag when moved by the wind (*A. 16*).

५२'म I : *Dar-ma* n. of a district in the province of *Hphan-yul*, with a small fort (*Rtsii.*).

५२'म II : तावण, संहृद, तवण, also प्रौढ, middle age (in man or woman) after the 40th year.

दस'मरे'कु'वस' *dar-mahi* stobs the strength of full-grown man, that of an adult.

दस'मरे'सुस *dar-mahi lus* उचमरीर the body of a bull; youthful body (like that of growing bull).

दस'म'रे'के'के' *Dar-ma rin-chen* also called कुथ'स'व'हे the disciple and successor of Tsong-khapa; दस'म'व'के'द'क'स'स *Dar-ma bsod-nams* n. of a disciple of Tsong-khapa (*Loñ. २ 11*).

दस'मो *Dar-mo* an abbreviated n. of a Tibetan physician called दस'म'गु'न'र'स'स'य; his work on medicine is still extant in Tibet.

दस'द'स'द'य *dar dman-pa* raw-silk (*Schtr.*).

दस'गु'न *dar-gman* = दस'कु'द alum.

दस'सं *dar-tsam* = रे'व'सं or रे'व'सं or दस'गडेण a moment; very short time.

दस'व'स'ण *dar-btsag* = स'स'व'स'ण cloth used for sifting and filtering: पु'डे'व'दस'व'स'ण'गु'व'य'क'स' दस'अद sifted wheat is like barley (in price) (*Rtsii.*).

दस'कु'अ'द *Dar-rtse-mdo* Darchendo, otherwise Ta-chien-lu, situated in the south-easternmost corner of Tibet and practically out of all Tibetan jurisdiction. It is the transport place from whence brick tea is brought into Tibet.

ལྷོ་མི་ཁོ་ལའི་གནས་བརྒྱུད་དུ་མ་རྒྱུས་པར་དམ་པའི་ཚེས་བརྒྱུ་བ་
 ཁོ་ལ་ལོ་དམ་པ་ཞེས་བྱ། generally, not being born in
 any of the eight states of restless existence,
 one who finds rest by religious practice
 is said to be *Dal-wa* (*Sññ.*). དམ་པ་དུད་
 the eight states in which living beings
 are at ease and happy as being possessed
 of many blessings; they are: (1) ཚེས་ལྷོ་པའི་མི་
 a religious person; (2) དབང་པོ་ཚང་བ་ one who is
 fully developed both physically and men-
 tally; (3) ལྟ་བུ་མ་ལོག་ not a heretic, *i.e.*, one
 who is a Buddhist; (4) as a ལྷ་ *lha* or god;
 (5) as a ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma yin* or *Asura* an
 antagonist of the gods; (6) an enlightened
 man (*i.e.*, not a savage or wildman); (7)
 and (8) those not born in space or in
 any animated nature outside humanity.
 These are also called ཁོ་ལོ་ལ་བརྒྱུད་. The
 following are མི་ཁོ་ལོ་ལ་བརྒྱུད་ *mi-khom-pa brgyad*
 རྣམ་པར་གྲུབ་པ་, *i.e.*, the states in which liv-
 ing beings have no ease or rest. who suffer
 from continual work, and are therefore
 called restless ones or མི་ཁོ་ལོ་ལ་:—(1) དུལ་པ་
 རྩེ་བོ་ལོ་ལོ་ལ་ hell-beings; (2) ལྷོ་ལྷོ་ལོ་ལོ་
 those born in the form of pretas; (3) དུད་པོ་
 ཁོ་ལོ་ལོ་ལོ་ those in the animal kingdom
 (humanity excluded); (4) ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་
 ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ wild tribes living in the border
 countries, *i.e.*, outside the pale of civili-
 zation; (5) ལྷོ་ལོ་ལོ་ *kla-klo* ལྷོ་ལོ་, or ལོ་ལོ་
 lit. one of indistinct speech, *i.e.*, Moslems;
 (6) ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ the gods who
 on account of desire to live long are born
 in spheres of the heavens where there
 is no opportunity of entering the state of
Nirvāṇa; (7) དབང་པོ་མ་ཚང་བ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་
 ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ those who are defective in their internal or
 external organs; (8) ལྟ་བུ་མ་ལོག་པ་
 ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ those who are heretics or infidels, *i.e.*, not Bud-
 dhists. In Sanskrit and Pali works we find
 ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ indifference with respect
 to the purification of heart, instead of (5).

དམ་པའི་ལྷ་ལྷན་མ་ *dal-wahi lha-ldan-ma* ལོ་ལོ་
 ལོ་ལོ་ the lunar mansion in which there are
 five star-gods, a constellation appearing in
 the shape of a chariot.

Syn. ལོ་ལོ་ *bi-rji*; ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *skar-ma snar-*
ma (*Mñon.*).

དམ་པར་དགའ་བ་ *dal-war dgah-wa* to like doing
 things slowly, not rashly.

དམ་བུ་ *dal-bu* = དམ་པ་ *dalwa* ལྷོ་ལོ་
 ལོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་ she who moves slowly.
 དམ་བུ་ལོ་ = ལྷོ་ལོ་ slowly; gently.

དམ་བོན་ *Dal-bon* a sect of the Bon: དམ་བོན་
 ལྷ་ལྷ་ལྷ་དམ་པའི་ལོ་ལོ་ལོ་ the Dal-Bon
 came from the soft regions where the
 lambs dwell (*D.R.*).

དམ་པའི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dal-hbab rnam-bshi* the four
 great rivers which have issued from the
 glaciers are:—(1) ལྷོ་ལོ་ the Indus; (2) ལྷོ་ལོ་
 ལྷོ་ལོ་ the Ganges; (3) ལྷོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ the Pakshu;
 acc. to some authors, the Yamunā; (4) ལྷོ་ལོ་
 ལྷོ་ལོ་ the Oxus; acc. to some authors the
 Brahmaputra: ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་
 ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ (Fig. k. 28) may your
 letters also be like the flowing streams of
 the four *Mandākini* rivers.

དམ་པའི་ལྷོ་ལོ་ *dal-hbyor* an abbr. of དམ་པ་
 ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་; and when these eighteen
 conditions are complete in a *Sattva*, *i.e.*,
 in an animate being, it becomes a human
 being: ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་
 ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ I having
 obtained the noble body of a *dal-hbyor*
 man (*A. 3*). དམ་པའི་ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་
rñed-par dkah-wa humanity, *i.e.*, the state
 in which the eighteen blessings are with
 difficulty acquired.

དམ་ལྷོ་ལོ་ *dal sbyin-ma* ལྷོ་ལོ་ 1. n. of a
 festival. [2. night, giving relaxation or
 rest]S.

དམ་མ་ *dal-ma* = ལྷོ་ལོ་ལོ་ལོ་ a nautch-girl
 or dancing-woman (*Mñon.*).

in Tibet and where there is stationed a Chinese militia. It is commonly called Tingri Maidān. Is more than once mentioned by Milaras-pa in his Nam-thar.

རིང་མང་ *diñ-sañ* सम्प्रति, abbr. དེ་རིང་ and མང་ to-day and to-morrow, hence just now, now-a-days; also written as དང་མང་.

རིང་གསལ་འདྲ་དཔག་མུ་རུམ་ཐང་ཁྱབ་ལམ་ this passage was explained as: རྗེན་པས་ཁྱིམ་ཐང་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་ལེའུ་འོ་ the stage wherein the teacher renouncing his home enters the religious life (*D.R.*).

5 I: *du* 1. num. fig. 71. 2. terminative case-sign after final ད, ན, ལ, ར, ལ. 3. how many, how much: དུ་ཡོད་ how much is there? ལྷོ་བས་ནས་ལྷོ་བ་དུ་ཡོད་ how many months ago was it that he came? མངས་རུམ་མུ་རང་ལས་འདས་ནས་ལོ་དུ་ལྔ་ལགས་རུམ་པས་ (*A. 93*) he asked how many years have passed since the *Nirvāna* of Buddha.

Syn. ག་ཅོམ་ *ga-tsam*; ཅེ་ཅོམ་ *ci-tsam*; ཇི་ཅོམ་ *ji-tsam* (*Mñon.*).

55 *du-du* how much, how many each time?

5མ *du-ma* 𑄎नेक, नाना many; also various, several; ལྷག་དུམ་ many days: དུ་མང་བྱུ it divided itself into several (parts); ལན་དུ་མང་ many a time, often. Occurs for "many" in *Mil. Gurbum* 79b. 2 and 182a. 3.

5ཤིག་ *du-shig* about how much?

55 *du-ru* how much, what extent? ལུས་མེད་ལུས་འདིར་མགོ་བོ་འཛོམ་, དེ་ཕྱིར་བོད་ཀྱི་ལུས་འདི་ན་, ལུས་ཀྱི་ས་དཔྱད་དུ་ཅ་ཤིད་ (*Loñ. 2 4*) I am confused being a stranger in this country; for that reason the nature and extent of this country of Tibet (pray describe).

5 II: in mystic sense 1.=རྩ་ taste (རྩ་ also=dead body). 2. a woman of bad morals (*K. g. 179*).

‡ དུ་ལུ་ལའི་རས་ *du-ku-lahi ras* or དུ་ལུ་ལའི་རས་ दौकूलकं the finest kind of silk cloth manufactured in very early times in India.

‡ དུ་པ་རྩི་ཡ་ *du-pa tri-ya* (mystic) a cloud (*K. g. 17 28*).

5འ *du-wa* ལུམ་ smoke; དུ་བ་མཐུལ་ *du-wa mthul* ལུམ་ཡེཏེ it smokes; དུ་བ་ཕུར་བཞེད་ *du-wa phyur-wa byed* smoke rises; རྩོ་དུ་ *hor-du* "Turk's smoke," signifying the Turkoman Lob-nor or nomad's tents each containing a stove from which smoke rises.

5འ་བཏུག་རིང་ *du-wa mjug-riñ* རྗེཏུ་ comet.

Syn. རོད་ཅན་ *phod-can*; མཏུག་རོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཞུག་ཕུད་ཅན་ *gtsug-phud-can*; ལྷུ་ལ་ཅན་ *sbrul-can*; ལྷག་ལས་རྗེམ་ *skag-las-kegs*; ལྷག་ཤིས་པ་ *skra-gñis-pa* (*Mñon.*).

5འ་པ་ *du-wa-pa* acc. to *Jä.*: in *Spiti* very poor people that pay but a trifling tax; proletarians ("smoke people") that have nothing but the smoke of their fire.

5འ་མི་འདྲ་པ་ *du-wa-mi zad-pa*=དུལ་པ་ n. of a hell (in the Bon mythology).

5འ་འཛུགས་ *du-wa htshubs* རྩལ་ the hornet.

5འའི་རྗེ་གནས་ *du-wahi skye-gnas* 1. ལུམ་ཡོན་ fire (as the source of smoke). 2. acc. to *Mñon.*=ལྷིན་ *sprin* cloud.

5འའི་རྩོག་ *du-wahi tog* ལུམ་རྗེཏུ་ a comet.

5འག་ *du-shag* acc. to *Jä.* the smoke or vapour hanging over towns and large villages in the morning.

‡ དུ་རུ་ཀ་ *du-ru-ka* 1. a kind of fir from the sap of which a resinous incense is produced; མང་ཅུ་ནི་རྗེཏུ་སྤྱོད་ལུག་ལ་བཟང་ (*K. g. 5 338*) the resin is considered good for the sacrificial fire. 2. ལྷུ་དུ་རུ་ཀའི་ལུལ་ *rgya duru-kahi yul* n. of a place in China inhabited by Musalmans (*Loñ. 2 12*).

‡ དུ་ཤི་ *du-ham* རྩོད་ཁྱེར་ཞེས་སྤྱི་བའི་ལན་ནི་ a reply saying "it is a town" (a phrase used in mysticism) (*K. g. 17 27*).

antidote against poison, *Muispermum cordifolium*.

དུག་འཛོམས་ལྗན *dug hjomṣ-lḍan* ཀམ་ཅུ་ the golden eagle which Vishnu is said to ride.

དུག་གཉེན *dug-gñen* an antidote to poison.

དུག་ཉི *dug-ti* in Tsang: so, thus, in this manner = ཅུག་ཉི (*Jü*).

དུག་པ *dug-pa* or དུག་པོ *dug-po* old coat or garment patched up and mended (*Mñon*). Acc. to *Jü*. coat, garment, dress.

དུག་འཁྲོག *dag-hphrog* བུམ་པ་ལྗན་པ་ poison-repelling, antidote against poison, n. of a species of tree, *Aristolochia Indica*.

དུག་དམར *dug-dmar* = མཚན་ལ་མེ་སྒྲོན་ལོ།

དུག་མོ་ཕུང་ *dug-mo nuñ* or དུག་མོ་ཕུང་གི་ཤིང་ནོར་ medicinal fruit akin to *Karaya*: ཀ་ཀུ་ལྷ་ལ་ དུག་མོ་ཕུང་གིས་མཁྲིས་སེལ་ཚེ་འབྲུ་གཙོད་ *Karaya* or *Dugma-nuñ* stops dysentery and cures biliousness.

Syn. བཅད་རྒྱ *bcad-skye*; ཐུ་ཅན་ *spu-can*; རི་ལི་ཕྱེང་ *ri-yi-phreñ*; བེ་ཅན་ *bču-can*; ཤིང་རྒྱ *çiñ-skye*.

དུག་མོ་ཕུང་གི་འབྲུ *dug-mo nuñ-gi hbru* कलिक described as རས་འབྲས་བུ་ *nas hbras-bzaiñ* fine-fruited barley.

དུག་ཅ་ *dug-rtsa* (འོང་ནག) a species of aconite.

དུག་རབ་འཛོམས་ *dug rab-hjomṣ* 1. པདྨ་, བེམ་པ་ལྗན་ the lotus; that which destroys the effect of poison. 2. མི་རྒྱུ་མེད་ the poison-destroying, the tree *Mimosa sirissa*.

དུག་རྩ་ཅན་ *dug rba-can* བེམ་པ་ལྗན་ hornet or insect having a poison-sting.

དུག་ལོ་ *dug-lo* 1. poisonous leaf. 2. ལྷ་མོ་ལྗན་ the banyan tree; *Ficus religiosa*. དུག་ལོ་ ལྷོན་པའི་མདོ་ *Dug-lo ljon-pahi mdo* n. of a Bon religious work called 'the tree of poisonous leaves.'

དུག་ཤིག་ *dug-ṣog* poisonous paper, or *daphne* bark paper of Tibet arsenicated to prevent its being eaten up by moth.

དུག་སེལ་ *dug-sel* 1. མྱི་རྒྱལ་ཅན་ that which neutralizes the effect of poison; an epithet of Mahādeva. 2. n. of a medical author of ancient India. 3. ལུ་ཅན་ the fruit of *Emblie myrobalan*.

‡ དུག་ཤ་ལྗན་ལ་ *dug-ha-lā ha-lā* རྩ་ལྗན་, 'or རྩ་ལྗན་, ཀའ་ལྗན་, a deadly poisonous drug.

དུག་ས་ I: *dugs* inflammation; in medical works of Tibet are named two kinds of དུག་ས་, viz. :—བསེལ་དུག་ས་ inflammation from cold, and རྩོད་དུག་ས་ inflammation from heat.

དུག་ས་ II: 1. gentle warmth; acc. to *Schtr*. heat: རྩོད་པའི་དུག་ས་ཀྱིས་ by the heat of fever; རྩོད་དུག་ས་ warmth from heated stone; ལྗན་དུག་ས་ རྩོད་དུག་ས་ warmth from the fresh dung of animals; ལོས་དུག་ས་ parched corn before it has lost its warmth. 2. revenge, grudge, rancour (*Jü*).

དུག་ས་པ་ *dugs-pa* vb. 1. to make warm, to warm. 2. to light, to kindle (*Jü*).

དུང་ *duñ* ཀམ་ལུ་, མཐུ་, འུ་ལུ་, ཀམ་ལུ་ལུ་ any shell, the conch-shell (used as a vessel for offerings; or, when perforated at one end, for blowing as a horn); a horn, trumpet (to call the monks of a monastery to a service); དུང་འབྲུད་པ་ to blow a shell; སྒྲིམས་དུང་ trumpet used in courts of justice; ཚས་དུང་ church-trumpet, trumpet used in religious services; དམག་དུང་ war-trumpet; ལེངས་དུང་ hunting bugle; རྩང་དུང་ a trumpet made of a hollow thigh-bone; རྩངས་དུང་ a copper trumpet; རྩག་དུང་ a brass tube about eight feet long used as a trumpet; རྩལ་དུང་ a similar instrument but shorter and smaller in size; རྩ་དུང་ a horn trumpet; དུང་གི་ཚོགས་ *duñ-gi-tshogs* a series of

conch-shells. དུང་གི་ལག་འཁོར་= དུང་འཁོར་ the conch-shell ornament worn in Tibet on the wrist by the women ; དུང་གི་ལག་ རྩུག་ཀར་ an arm adorned with the conch-shell ; དུང་ཤད་ *duñ-skad* the sound of the conch-shell trumpet ; དུང་ཤད་ལིན་ཕྱིར་རིལ་ཆ་ཀུན་ལས་མཐོ་ a conch-shell on account of its sound is higher than all musical instruments (*Loñ.* ༩ 2) ; དུང་ཚེན་ *duñ-chen* large trumpets made of copper or brass used in religious services ; the human skull ; རྩུག་དུང་ *rkañ-duñ* the thigh-bone trumpet ; དུང་ཚོས་ *duñ-chos* རྩུག་ religious service with the music of the church shell-trumpets ; also the damning of religious faith or inclination in the mind.

Syn. ཤམ་ཀ *ṣamka* ; ཅུ་མྱིན་གཤེད་ *chu-srin gced*.

དུང་གི་ཐོང་ཚྭ་ཅན་ *Duñ-gi thor-cog can* n. of a celebrated physician of Tibet who lived in the 4th century A. D. : རྩུན་པ་དུང་གི་ཐོང་ཚྭ་ཅན་གྱི་ལྷ་མོ་རི་དང་དེའི་སྐམ་ཁྱི་རྩུན་གཟུགས་ཅན་གཉིས་ཀའི་བླ་ཤུན་མཛད་པོ་ the physician Dungi-thor-chog-ghan served as physician-lama to king Thori and his son Khri-sñan-gzugs-can (*Gyu.* 33).

དུང་གི་ལྗེ་མ་ཤིང་དཀར་པོ་ *duñ-gi ldem-ciñ dkar-po* white-wood tree to make images, the wood resembling a conch-shell in appearance ; prob. birch-tree (*D.R.*). དུང་གི་རྩུ་མི་མི་མི་ཤེས་བྱ་བའི་རྩུ་མོ་ n. of a mythological ocean situated beyond the great mountain of *Rtseñ-moñi Phreñ-wahi ri* (*K. d.* ༤ 330).

དུང་རྩུང་ *duñ-skyoñ* n. of a Nāga Rājā who resides in the ocean and protects the shells (*Mñon.*).

དུང་དཀར་དག་གཤོག་མ་ *duñ-dkar rag-gcog-ma* lit. white conch with brass wings ; a conch-shell trumpet or vessel mounted with brass, with brass-wings (*Rtsei.*).

དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil* ར་ཞིག་འབྲོག་མཛུགས་ a conch-shell with its coil reverting to the right instead of to the left : གཡམ་འབྱེལ་གསུང་ལྟར་སྐད་ཐོས་པས་ནད་རིགས་ལེལ། བྱིས་དུ་བཅང་ན་ལས་བརྩོད་མེད་ཅིང་མཐུན། the sound of the *Dakṣiṇā varṭta* conch-shell cures various diseases and if one is kept in the house it removes quarrels, strife, and brings in harmony (*Loñ.* ༩ 2).

Syn. དུང་མཚོག་ *duñ-mchog* ; ལྷུ་པོ་འབྱེལ་བ་ *rgyal-po hkhyil-wa* ; བྱ་ལྷིས་དུང་ *bkraçis duñ* ; ལྷུ་བ་ལྲ་པ་ *skye-wa lña-pa* (*Mñon.*).

དུང་གཤོན་འབྱེལ་ *duñ gyon-hkhyil* the ordinary conch-shell of which the coil is from left to right ; དུང་དམར་ *duñ-dmar* རྩུག་མཛུགས་ = རྩུག་ཅན་ red conch-shell ; conch-shell vermilion dyed ; དུང་ཚོར་མ་ཅན་ *duñ tsher-ma can* ཀྲུང་ཀྲུང་མཛུགས་ ; རྩུང་དུ་བ་ཅན་ horned conch-shell or one with bristle-like excrescences.

དུང་ལམ་པ་ *duñ-mkhan*, v. དུང་བཅོལ་ .

དུང་མཚོག་ *duñ-mchog*, 'v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil*.

དུང་རྫོ་ *duñ-rdo* fossil-shell.

དུང་མཚོག་ཅན་ *duñ-mdog-can* possessed of conch-shell colour, conch-like colour ; = མི་མོད་པ་ the human skull (*Sman.* 348).

དུང་འབྲས་ *duñ-hbras* རྩུག་ཕོར་ a kind of stone which joins fracture : དུང་འབྲས་རུས་རྩུང་དུལ་ཅུ་འཛིང་བར་བྱེད་.

དུང་མཚོ་དཀར་མོ་ *duñ-mtsho dkar-mo* n. of a great white ocean abounding in conch-shells (*J. Zan.*).

དུང་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ gyas-hkhyil*, v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་.

དུང་ཇི་ *duñ-ñe* defined as འདོད་པ་ or དད་པ་ མཛོན་སུམ་རྩུམ་པ་ the growth of real attachment or regard ; also རེམས་དུང་ཇི་ or ལྷིད་དུང་ཇི་ id. དུང་ཇི་བ་ *duñ-ñe-wa* constant, continual (*Jā.*).

581 *dum* 1. a small plate or vessel: དུམ་གཅིག་གཏོར་མས་བཀང་བ་ཐོགས་ནས་ carrying one plate filled with tormas offerings (A. 29). 2. a small quantity, a little, a bit: དུམ་ཚམ་ཐོད་ wait just a short while.

582 *dum-pa* 1. ਕਿञ्चित् some: དུམ་པ་ཉི་ it being a little, somewhat. 2. a division, or volume, in the dialect of Amdo: བུམ་པ་བཅུ་གཉིས་ the twelve volumes of the Bum (scriptures).

583 *dum-po* a large piece, a fragment.

584 *dum-bu* = དུམ་དུམ་ མཚུངས་ a fraction, small piece, a part, a quantity. དུམ་བུ་གཅིག་པ་, གཏོད་པ་ or ཐེད་པ་ to break, to cut to pieces: རྣམ་རྒྱུ་གང་ཡོད་ཐམས་ཅད་དུམ་བུ་གཞུགས་པ་བཏང་ནས་དུམ་བུ་གཉིས་པ་མ་ལ་ཐོབ་, དུམ་བུ་གཅིག་བུ་ལ་ཐོབ་ all properties and effects whatever there may be should be divided into three parts—the parents will get two parts and the son one part. དུམ་བུ་ཅན་ *dum-bu can* fractional; དུམ་བུ་མེན་ *dum-bu min* དེ་ཙམ་, མཚུངས་ entire. དུམ་བུ་གསུམ་ *dum-bu gsum* མི་གསུམ་ three parts, triple division; དུམ་བུར་ལྷུང་པ་ *dum-bur gyur-pa* divided into parts; དུམ་བུར་ཐེད་པ་ *dum-bur byed-pa* མྱོང་པ་ to divide.

585 དུམ་བྲག་ *Dum-brag* n. of a rock-cavern (Deb. 9 21).

586 དུམ་ཡང་ *dum-yan* in Sikk. = ལས་དཔོན་ head workman, one who supervises work.

587 དུམ་བུ་གསུམ་པ་ *dum-bu gsum-pa*, v. 584.

588 དུར་བ་ *dur-wa* vb. 1. to dispose of the dead, to keep a dead body. 2. དུར་ *dur* or དུར་ས་ tomb, grave; དུར་བ་འཇུག་པ་ to bury, to inter, to put in the grave; དུར་ཚོལ་ to dig a grave; དུར་ཁྱུང་ *dur-khuñ* a grave, tomb.

589 དུར་ཁྱུང་ *dur-khrod* མཚམས་ a cemetery or any place where the dead are disposed of (being buried, cremated, or else cut into

pieces for distribution to birds, dogs, etc.). In the N. E. and E. suburbs of Lhasa are two large “dur-t’oi” or cemeteries, attended to by the notorious Rogya-pa or scavengers of the city, whose huts built of bones and horns stand in rows hard by. The different systems of dealing with the dead in East Tibet on the Chinese border, which in the main are identical with the methods in vogue at Lhasa, are fully described by Mr. W. W. Rockhill in his interesting work “The Land of the Lamas.”

Syn. འཇིགས་གནས་ *hjigs-gnas*; རློག་གནས་ *sreg-gnas*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi gnas*; རི་བའི་གནས་ *shi-wahi gnas*; པ་མེས་ནགས་ *pha-mes nags*; གཤིན་གྱི་ནགས་ *gcin-gyi nags* (Mñon).

590 དུར་ཁྱུང་ཅེན་པོ་བརྒྱད་ *dur-khrod chen-po brgyad* the eight great historical cemeteries of Magadha mentioned in Mahāyāna works: (1) གཏུམ་རྒྱལ་ *liēs* in a forest where the fragrant sandal tree abounded; (2) མང་ཚོང་འབྲིགས་པ་ in a forest of Bodhi trees where the sacred fig-tree abounded; (3) འབར་འབྲིགས་པ་ in a forest where *Jonesia asoka* abounded; 4. ཀེང་རུས་ཅན་ in a forest where the *myrobalan* abounded. 5. བཀྲ་ཤིས་ཚལ་ or བསེལ་བའི་ཚལ་ (*Citavana*), where the species of sandal tree *kasañja* abounded; (6) ལུན་པ་ནག་པོ་ the forest where the glomerous fig-tree abounded; (7) ཁྱི་ལེ་ཁྱི་ལེར་སྐྱོན་གྱི་པ་ *ki-li ki-lir sgra sgrog-pa* where the *Arjuna* tree abounded; (8) ཏ་ཏ་ཚོང་པ་ where the banyan tree abounded.

591 དུར་ཁྱུང་པ་ *dur-khrod-pa* མཚམས་ཀྱི་ལཱ་ལྷན་པ་ a Tantrik lama, one who resides in a cemetery for propitiating spirits.

592 དུར་ཁྱུང་མ་ *dur-khrod-ma* མཚམས་ཀྱི་ལཱ་ལྷན་པ་ an epithet of the goddess Paldan Lhamo.

593 དུར་རྒྱས་ *dur-rgyas* རྣམ་མཁའ་ལྷན་ the food which is given to a dying man.

དུར་རྒྱམ *dur-rgam* or དུར་རྒྱོམ coffin.

དུར་རྫོ འུར་ར་འོ འུར་ར་འོ འུར་ར་འོ *dur-rdo* stones piled over one's grave or place of cremation.

དུར་སྤང *dur-spyañ* lit. "grave-wolf"; perhaps a species of hyena that digs out dead bodies to devour them.

† དུར་བ *dur-wa* 1. to hurry, hasten; དུར་ཏི་རྒྱལ་པ་ to run towards a place or object; in colloq. to hasten to : རས་ལ་དུར་བ་ to hasten to dinner; ལས་ལ་དུར་བ་ to hasten to work; cf. དམ་དུར་ཅན་. 2. དུལ་ལྷོ་, རས་ལྷོ་ a kind of grass with syn. ལུས་པ་རྩོད་ལྷོ་ *nus-pa ston-ldan*; དན་ལྷོ་ལྷོ་ས་ *ñan spoñ-skyes*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *skyes-ldan*; མཐའ་ལས་ *mtshah-gas*; རྩོག་བརྒྱུ་བ་ *tshig brgya-wa*; ས་ལི་འདབ་ *sa-yi hdab*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *ljan-ser can*; རྩོ་འཕེལ་ལྷོ་ས་ *tshe-phyel-rdsas* (*Mñon.*).

དུར་བ་དཀར་པོ་ *dur-wa dkar-po* 1. ར་མཚོ་ལྷོ་ the blue or white flowering *dürwā*; *Panicum dactylon*. 2. ར་མཚོ་ལྷོ་, འོ་ས་ དུལ་ལྷོ་ other white species of *dürwā*.

Syn. བཏོན་འགྲུམ་བརྒྱུ་བ་ *brston-hgrus brgya-wa*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *glañ-spu skyes*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *bya-yi mig*.

དུར་བས་འཛི འུར་བས་འཛི *dur-was hchi* a scorpion.

Syn. ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *sdig-pa rba-can* (*Mñon.*).

དུར་བོན་ *Dur-bon* (lit. the Bon of the cemeteries) one of the earlier sects of Bon-pa which originating in Shang-Shung and Brutsha at last spread into the Tibetan central provinces during the reign of king ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་, the son of ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *srib-khri btsan-po*; Loñam his minister under the instigation of the Dur-bon priests assassinated the king with a sword, whence he was called by the historians of Tibet ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ the sword-assassinated king. (*J. Zan.*).

དུར་ཕྱ འུར་ཕྱ *dur-bya* ར་མཚོ་ 1. also དུར་ཕྱ་རྒྱལ་དཀར་ Brahminy kite with white back (*Mñon.*). 2. acc. to *Sch.* a paring-axe, a hoe.

དུར་ཕྱིད་ *dur-byid*, (རྩོན) འོ་ཕྱིད་, ར་མཚོ་ 1. the castor-oil plant, *Ricinus communis*. དུར་ཕྱིད་ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ the root of *dur-byid* ejects all diseases arising from heat or cold. 2. (acc. to *Vai. sn.*) འོ་ཕྱིད་ *Ipomoea turpethum* [a plant of valuable, purgative properties, commonly called Tëori, and distinguished into two species, white and black (*Convolvulus turpethum*)]*S.*

Syn. ར་མཚོ་ལྷོ་ས་ *mdah-hjoms*; ར་མཚོ་ལྷོ་ས་ *tshañs-gsum*; དུར་ཕྱིད་ལྷོ་ས་ *dor byed-ma*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *phur-ma gsum-pa*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *kun-rjes-hbyuñ*; དུར་ཕྱིད་ལྷོ་ས་ *rdu-ean*; ལྷོ་ས་ལྷོ་ས་ *lo-ma gsum-pa*; དུར་ཕྱིད་ལྷོ་ས་ *dum-bu gsum-pa* (*Mñon.*).

དུར་ཕྱིད་ *dur-byed* ར་མཚོ་, འོ་ཕྱིད་, ར་མཚོ་, ར་མཚོ་ the plant *Croton polyandrum*.

དུར་ཕྱིད་ *dur-byañ* an inscription placed on a tomb.

དུར་ཚུན་ *dur-tshun*, དུར་ཚུན་ *dur-tshod* food offered to the dead (*Cs.*).

དུར་མཚོན་ *dur-mtshed* a place for burying dead bodies (*Sch.*).

དུར་ལུ འུར་ལུ = ལྷོ་ས་ ལྷོ་ས་ out side, beyond, foreign (mystic) (*K. g. p 26*).

དུར་ལེན་ *dur-len* (lit. that takes away from the cemetery) a sort of vampire.

དུལ་ *dul* is perf. root of the trs. vb. འདུལ་བ་ *hdul-wa* to tame, *g. v.*

དུལ་གནས་ *dul-gnas* or འདུལ་བའི་གནས་ place of conversion or of one's discipline.

དུལ་བ་ དམ་ discipline; འདུལ་བའི་གནས་ ལྷོ་ས་ [good discipline]*S.*

དུལ་བ་པ་ *dul-wa-pa*. དམ་མཚོ་ a tamer, discipliner. འདུལ་བ་ལྷོ་ས་ འོ་ཕྱིད་ ལྷོ་ས་ one of the early Buddhist sages and authors of India.

དུལ་བ་འཛིན་ *dul-wa hdsin* = འོ་ཕྱིད་ལྷོ་ས་ ལྷོ་ས་ obedient, holding to discipline; one who observes the rules of *Vinaya* (*Mñon.*).

འདུལ་བར་འདོད *dul-war hdoŋ* साहस courage.

དུལ་མ *dul-ma* 1. powdered or pulverized by burning, grinding, pounding, etc.; གསེར་དུལ་མ gold-dust, also oxidized powder of gold; རྩན་དུལ་མ medicinal powders. 2. acc. to *Jü.* a kind of water-colour made of pulverized gold and silver, for painting and writing. Really an erroneous form of དུལ་ *rdul*.

དུལ་མོ *dul-mo* tender-mouthed, tame, manageable, tractable (*Jü*).

དུས *duš* काल, समय, बेला, युग 1. time in general, season. 2. =རན a certain time, the time or occasion for a thing to happen; right time, proper season: དུས་ལྟར་པར་ཚན་ཚས་བརྩམ་བྱུང་བའི་རུབ་མོ་ལྷོད་ཀྱི་དང་པོ་ལ་སྐྱེ་ལ་དར་ནག་གོ་མ་ཤེར་གསེལ་ taking the 10th day of the month as the most appropriate time, when night came on, in the first hour of dusk he would equip himself with a black silk robe and a staff (*Pth.* 129). དུས་ *duš* adv. for a while, sometimes; དེའི་དུས་ལུ་ at the time; དུས་དེ་ཙམ་ན་ at that time; དེ་དུས་, དུས་དེར་ then, at this time; དུས་དེ་ཉིད་དུ་ in that very time; དང་པོའི་དུས་ཉིད་དུ་ in the very first time; དུས་ལུ་ or དུས་དུས་ལུ་ at times; དུས་འགའ་ཟེ་ sometimes, now and then; དེ་དང་དུས་མཉམ་ལུ་ simultaneously with that; དེ་ནས་དུས་དེ་ཞིག་གི་ཚེ་ then on occasion; དུས་གཅིག་ན་ on a certain time, once; དུས་གཅིག་ལྟུ་ or དུས་གཅིག་ལ་ at one and the same time, together; དུས་ཕྱིས་ཞིག་ན་ some future day. The statement that the time had arrived for anything is always phrased: it came down to the time དུས་ལ་བབ་པོང་; the time will arrive: དུས་ལ་འབབ་པོང་ it will descend to the time. དུས་ or དུས་ན་ after a genit. inf. or verbal root = when, after: འག་གཉིས་མོང་དུས་ when two days had, or will have passed; ར་བྱ་མོའི་དུས་ན་ཡིན་ཉི་ when I was still a girl; བྱུ་དུས་མེད་ the time of merriment never

arrives; བཅོམ་དུས་ཉི་ being the time of giving birth; འགྲོ་བའི་དུས་འདེབས་པ་ to fix a time for going; དུས་ད་ནས་ henceforth, from this time forward; དུས་ཀྱི་ལྷན་པར་ *duš-kyi khyad-par* कालविशेष special time, special occasion.

དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ *Duš-kyi hkhor-lo* कालचक्र 1. the famous Kala-chakra system of Buddhism which introduced the worship of a Supreme Deity under the designation of Adi-buddha or རོག་མའི་སངས་རྒྱས་. It arose in the 11th century A.D. in Shambala, a city said to have been located near the river Oxus in Central Asia; and both Atis'a and the historian Buxton belonged to this cult. Under the appellation *Tsakan Kürden* it is popular with the Mongols. Varieties of the cult in India gave to S'iva or to Gaṇeś'a the position of Adi-Buddha. 2. རན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = སེམས་ཚན་ animated nature or living beings; གནན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = རན་གེ་བསྐོམ་ meditation. 3. v. དུས་འཁོར་ *duš-hkhor*.

དུས་ཀྱི་ཚ་གས་ *duš-kyi cha-gas* the divisions of time—such as ལོ་ year; ཟླ་རབ་ season; ཟླ་ month; ordinarily the year ལོ་ is divided into four seasons, each of three months; but according to the *Vinaya* school the seasons are six, divided in reference to the *Uposatha* observances, and are:—བཟླ་དྲུག་གཉིས་ two spring months, མོས་ཀ་གཉིས་ two summer months, བཟར་གཉིས་ two rainy months, རྩན་གཉིས་ two autumn or harvesting months, བཟུན་གཉིས་ two winter months, བཟུན་ལྷན་གཉིས་ two deep-winter months. Tibetans also divide the year into three seasons, counting བཟླ་དྲུག་མོས་ spring and summer together, བཟར་རྩན་ rains and autumn together, and བཟུན་རྩན་ and བཟུན་ལྷན་ anterior winter and posterior winter together.

དུས་ཀྱི་ཚེས་ཉིད་ *duš-kyi chos-ñid* कालवन्द्य met. death (*Mñon*).

དུས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འགོ་བ *dus-kyi rjes-su hgro-wa* कालानुसारि one who behaves or changes according to the occasion; a wind-cock. [also, it is a phrase signifying benzoin or benjamin]S.

དུས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲུང་བའི་ཚན་དན *dus-kyi rjes-su hbrañ-wahi tsan-dañ* कालानुसारिचन्दन yellow sandal.

དུས་ཀྱི་བདག་པོ *dus-kyi bdag-po* met. the sun, the lord of time (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་གནས *dus-kyi gnas* 輪轉 *ལྷན་ལོ་རྒྱུས་* [revolution of the seasons; a year]S.

དུས་ཀྱི་དབྱེད་པ *dus-kyi dbyid-pa* कालदण्ड [the staff of time, death]S.

དུས་ཀྱི་བྱེད་པོ *dus-kyi byed-po* कालकर्तृ, सूर्य the sun; the maker of time.

དུས་ཀྱི་བར *dus-kyi-bar* during; 暫時的 [momentary]S.

དུས་ཀྱི་མེ་རྩག *dus-kyi me-tog*, v. མཐེང་མེ་མཁོ་ *mtshin* deep blue (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་བརྩི་ཚུལ *dus-kyi brtsi-tshul* the manner of counting time :—120 of དུས་མཐེང་མེ་རྩག་པ *dus-mthahi skad-cig-pa* (the smallest conceivable division of time) make one བྱ་རྩིག་མེ་རྩག་པ *bya rdsogs-kyi skad-cig-ma* (མེ་ལོ་གཉིས་པ *se-gol gtogs-pa*); 60 of this latter make one རང་ཐུང་ *than*; 30 རང་ཐུང་ *than* make a ཡུད་ཙམ་ *yud-tsam*; and 30 ཡུད་ *yud* make one རག་ *shag* or day. Acc. to the system of counting adopted by Tibetan astronomers (སྐར་རྩིས་པ *skar rtsis-pa*) four drawings of breath in an adult make one ཚུ་སྤང་ *chu-srañ*, 60 ཚུ་སྤང་ *chu-srañ* make one ཚུ་ཚོད་ *chu-tshod*, 60 ཚུ་ཚོད་ *chu-tshod* make one རག་ *shag* (day and night); sixty years make one རབ་བྱུང་ *rab-byuñ* or cycle.

དུས་ཀྱི་ཚོགས *dus-kyi-tshigs* कालशब्द [a summons by the angel of death]S.

དུས་བཀག་པ *dus bkag-pa* explained as ཡོད་པ་ལག་དང་མེད་པ་དུས་ *yodpa-lag dañ med-pa dus*.

དུས་སྐབས *dus-skabs* v. སྐབས *skabs*.

དུས་སྐྱེས *dus-skyes* कालज, कुसुम=སྐྱེད་ཤིང་ *skyer-çin* prob. *Berberis vulgaris* called སྐྱེད་པ *skyer-pa* or ཤིང་མེར་ *çin-ser* the yellow plant.

དུས་འཁོར *dus-hkhor* कालचक्र [the wheel of time]S.

Syn. མཚོག་གི་དང་པོའི་སངས་ཀྱིས་ *mehog-gi dañ-pohi sañs-rgyas*; ཐབས་ཤིས་བདག་ཉིད་ *thabs-çes bdag-ñid*; རྗེ་རྗེ་སེམས་དཔལ་ *rdo-rje sems-dpah*; ཡེ་ལྷི་ལོ་རིགས་མེད་པ *e-wam yi-ge rigs med-pa*; ཤིས་དང་ཤིས་བྱེད་བདག་ཉིད་མཚོག་ *çes-dañ çes-byahi bdag-ñid mehog*; ཞི་བ་ལྷོ་མམ་ལ་འདུས་པ *shi-wa sdoms-la hdus-pa*; འཕོ་མེད་ *hpho-med*; རྩག་མེད་ *thog-med*; ཐ་མ་མེད་ *tha-ma med*; རིགས་ཀུན་ཉེད་དག *rigs-kun khyab-day*; བྱང་རྒྱལ་སེམས་ *byañ-chub sems*; རྣམ་འབྱོར་རྣམ་པ *rnal-hbyor rnam-pa*; རྣམ་ཀུན་མཚོག་ལྡན་ *rnam-kun mehog-ldan*; རྩག་མེད་མགོན་པོ་ *thog-mahi mgon-po*; གཉིས་སུ་མེད་ *gnis-su med*; ཁམས་གསུམ་འཁོར་ལོ་མ་བུ་རྒྱུར་བ་ *kham-s-gsum hkhor-los bsggyur-wa*. (*Mñon.*).

དུས་འཁོར་པཎ་ཌི་ཏ *Dus-hkhor pandita* n. of a celebrated lama born in Mongolia who was recognised as an incarnation by the Emperor of China. He founded the monastery of *Pad-dkar cho-gliñ* now harbouring three thousand monks.

དུས་འགྱུར *dus-hgyur* 輪轉परिवर्तन; change of season.

དུས་ཅན་ *lus-can* कालिक; n. of a flower; དུས་ཅན་ཚེན་པོ་ *mñan-kañ-po* मङ्गलकालिक n. of a flower (*K. my.* 70).

དུས་གཉིས་སྐྱེས་པའི་མ་བུ་ *dus-geig skyes-pahi ma-bu* = མགོན་པོ་བྱུ་བ་ (mystic) (*Mñ-rda.* 4).

དུས་ཚད་པ་མེད་པ *dus chad-pa med-pa* कालिक in proper time, timely; time without interruption, continually.

དུས་ཚེན་དགོ་བ་འབྲུམ་འགྱུར་ *dus-chen dge-wa hbum hgyur* the days when one work of merit.

has a separate name attached to it, viz:—
 (1) འཇམ་ལངས་ day-break, called ཡོས་ *yos* rabbit;
 (2) ཉེ་གར་ sun-rise, called *hbrug* (*duk*) dragon;
 (3) ཉེ་རོམ་ morning, called *sbrul* (*dul*) ser-
 pent; (4) ཉེ་ཕྱེད་ *ni-phyed* noon called, *rta*
 horse; (5) ཕྱུང་ཡོལ་ afternoon, called *lug*
 sheep; (6) evening, called *sprel* monkey;
 (7) ཉེ་ཐུབ་ sunset, called *bya* bird; (8) མ་སྒོམ་
 dusk, called *khyi* dog; (9) སྤོང་ལོའོར་ fore-night,
 called *phag* pig; (10) འཇམ་ཕྱེད་ mid-night,
 called *byi-wa* mouse; (11) ཕྱུང་ཡོལ་ after-
 night, called གླའ་ *glañ* ox; (12) མོ་རངས་ dawn,
 called *stag* tiger. These twelve names are
 also given to the succeeding years of the
 60 years cycle in various combinations with
 the names of five so-called elements, viz.,
 earth, fire, water, wood, iron, v. ལོ་ *lo*.

དུས་ཚོད་ཉེས་པ་ *dus-tshod nes-pa* evil-hour,
 bad time = དུས་ཚོད་ཉོན་པ་ wrong or inauspici-
 ous time or hour.

དུས་མཚན་ *dus-mtshan*: कलिङ्गराज the king of
 Kalinga, a descendant of Chakravarti raja.

དུས་མཚམས་ *dus-mtshams* सन्ध्या, सन्धावेला
 junction of day and night; period, epoch.

དུས་བཞི་ *dus-bshi* the four seasons, viz:—དབྱར་
 the summer; དགུན་ the winter; རྗེན་ the
 autumn; དུའྱིད་ the spring time; also འདྲ་
 morning or day; ཐུབ་ evening or night; ཉེན་
 day-time, and མཚན་ night.

དུས་བཞིའི་ལང་ལོ་ *dus-bshihi phañ-lo* = ལོའོར་ལོ་
 the four times wheel; a cycle of years.

དུས་བཞིའི་ལྷ་མོ་ *Dus-bshihi lha-mo* or ལྷ་མོ་
 the goddesses presiding over the four
 seasons:—དུའྱིད་ཀྱི་ལྷ་མོ་སྐྱ་མདོག་དཀར་ the white
 fair queen of spring; དབྱར་ཀྱི་ལྷ་མོ་རྫོན་མོ་
 the blue queen of the summer season; རྗེན་
 ཀྱི་ལྷ་མོ་མདོག་སེར་མོ་ the yellow queen of the
 autumn; དགུན་ཀྱི་ལྷ་མོ་སྐྱ་མདོག་ནག་ the black
 queen of the winter season (*B. ch.*).

དུས་ཟིང་ *dus-zin* time of depravity (*Sch.*).

དུས་ཡོལ་བ་ *dus yol-wa* पर्याप्तप्राप्त lit. time
 passed; too late.

དུས་རིང་པོ་ *dus riñ-po* चिरान्तर long de-
 layed.

དུས་རྒྱབས་ *dus-rlabs* वेला wave of time,
i.e., ebb and flow of time.

དུས་ལ་དགའ་བ་ *dus-la dgah-wa* स्वर्य, कालप्रिय
 that delights in time; an epithet of the
 sun (*Mñon.*).

དུས་ལོག་ *dus-log* a year yielding no crops;
 a sterile year (*Jü.*).

དུས་ཤེས་པ་ *dus-ces-pa* कालज्ञ an astro-
 nomer or astrologer; རྩི་སྤེལ་ *rtsis-pa* (*Mñon.*).

དུས་སུ་རྒྱུ་བ་ *dus-su skye-wa* mature; born
 or grown at the proper time.

དུས་སུ་ཐོབ་པ་ *dus-su thob-pa* to get at the
 opportune time or hour.

དུས་སུ་འཇམ་པ་ *dus-su hos-pa* कालसदृश suit-
 ing the occasion, opportune; དེ་དུས་སུ་འཇམ་པ་
 तत्कालसदृश as suited the occasion.

དུས་སུ་འདྲ་བ་ *dus-su ruh-wa* कालिक timely.

དུས་གསུམ་ *dus-gsum* त्रिकाल the three
 times, viz:—(1) རྩ་ཕྱིད་ early, after and now,
 described as མ་འོངས་པ་ future, འདས་པ་ the
 past, and ད་ལྟ་པ་ the present. དུས་གསུམ་མཁའ་ཉེན་པ་
dus-gsum mkhyen-pa त्रिकालज्ञ a general
 epithet of a Buddha. དུས་གསུམ་མཚམས་ *dus-*
gsum mtshams त्रिसन्धि the three junctions
 of time.

༤ I: *de* तत्, सः 1. that, that one; he,
 she, it; དེ་བཞིན་ like that; གང་ཡིན་པ་དེ་ that
 which is; དེ་ལས་ཀྱང་གཞན་ other than that;
 དེའི་ཕྱིར་ for that; དེའི་ལོག་ཏུ་ under that, after
 that; དེའི་དུས་སུ་ at that time; རྫོན་ལ་སོང་བ་དེ་ he
 that has gone before. 2. དེ་ frq. stands in
 the place of the definite article—the:
 ལུག་འདི་ཁྱིད་འོངས་པའི་གན་པ་དེ་དའི་ལྷ་མོ་ཅག་གྱི་སོང་ *lug-hdi*
khrid-hongs-pahi çan-pa de ñahi lham-cagrku-
soñ the butcher who brought the sheep
 stole my boots; གཞོན་ཕུ་དེ་ན་དེ་ the younger

२३ *de-de* exactly that; that (emphatically); २३३ *de-de* तत्, तथेति just according to that; yes, so it is.

२३३ *de-don* तदर्थं for that.

२३३ *de-ldan* सत्य truth.

२३३ *de-hdra* is the modern and colloq. usage in place of २३३ *de-lta* or २३३ *de-lta-bu* like that, similar, similarly; २३३ *de-hdra* seen like that, seen so; २३३ *de-hdra-phañs* विगर्ह an interj.: such a loss! so great a damage! २३३ *de-hdra-ma* तादृशी like that (applied to fem.).

२३३ *de-na* or २३३ *de-na* अथो, अथ therein, in that place; also thereafter, after that.

२३३ *de-nas hdi-skad* अथ एवं then for instance, then like this, then so.

२३३ *de-ni* that, that one, it, those indeed: २३३ *de-ni* it is not the proper place.

२३३ *de-pa* one of that place; but in *C.* colloq. = there, thither; २३३ *de-was* ततः 1. than that, gen. after a comparative. 2. also for २३३ *de-was* therefore, consequently, now then.

२३३ *de-po* = २३३ *de-po* well, excellent (*Yig. k. 88*).

२३३ *de-pho* a cock.

२३३ *de-hphral* तत्स्यः immediately, at once. In colloq. in *C.* we hear २३३ *de-hphral* “*tanta t'el-tu*” immediately.

२३३ *de-hphros* = २३३ *de-hphros* the remainder, excess thereof (*Ya-sel. 48*), the excess portion.

२३३ *de-was* than that; २३३ *de-was* *kyañ* ततोऽपि more than that.

२३३ *de-ma* one of that place, sect, religion, etc. (*Cs.*); २३३ *de-ma-thag-tu* सद्य

at once, freshly, instantly; २३३ *de-ma-thag-pa* समनन्तर्थे fresh, immediate; २३३ *de-ma-lags* = २३३ *de-ma-nid* not that, not the same; २३३ *de-ma-lags* समनन्तर प्रत्यय immediate cause or dependence, v. २३३ *de-ma-lags* (*M. V.*).

२३३ *de-mo* = २३३ *de-mo* necessity.

२३३ *de-tsam* तन्मात्र, एतावान्, इयान्, तत्तिः, एतावत् so much, about that; २३३ *de-tsam* then, at that time, at about that time; २३३ *de-tsug* so, thus: २३३ *de-tsug* how is it? how is that? what is it like? (*Deb. १३८*).

२३३ *de-tso* = २३३ *de-tso* or २३३ *de-tso* those: २३३ *de-tso* perfect contemplative skill (*A. 124*).

२३३ *de-ntshuñs* = २३३ *de-hdra* सदृश like that, its match, equal.

२३३ *de-hdsin* प्रतिग्रह = acceptance.

२३३ *de-bshin nid* तथता, एवं, तत्त्व identity, essence (*Was.*), lit. that-ness; २३३ *de-bshin-du* एवमेव according to that, thus, so; acc. to *Jä.* = for it: २३३ *de-bshin-du* he allowed it accordingly; २३३ *de-bshin ho-ces-nas* perceiving it as such; २३३ *de-bshin-du sbyar-wa* = २३३ *de-bshin-du* to apply as before, to adjust accordingly; २३३ *de-bshin byed-pa* एवं कृत्वा to do accordingly; २३३ *de-bshin min* अन्यथा not accordingly, differently.

२३३ *de-bshin gcegs-pa* तथागत lit. he who is gone or passed away like as did that other one—like as did his predecessor; in other words, a Tathagata or evangelistic teaching Buddha. The Mongol synonym for the Tibetan term is *Tegün chilen ireksen* “came like him.” Shakya-thubpa or Gautama together with the six preceding terrestrial Buddhas

དག dog 1. clod, clump, lump, loaf: གར་
དགགཅེག a lump of sugar. 2. capsule;
མཚང་འཁའི་དགགཅེག capsule of the cotton plant
(Jä.). 3. for དགཔ dog-pa narrow.

དགཔ I: dog-pa 1. ལྷ་མཚན་ capsule: མེ་རྟོག
གེ་འབྲས་བུ capsule of flower, i.e., flower seed
in one pod. 2. དག bundle, skein, i.e., of
wool, as much as one can hold with the
hand; ལག་དག handful. 3. མལུལ་བརྒྱན་ཏུ་བུ as a
neck ornament. 4. ear of corn དགཔའི་
རྩ་མ; མེ་རྟོག་གི་དགཔ་པ་ཕྱུ་མཚན་འཁྲུག་གི་ flower shoots or
buds; བྱང་རྩའི་དགཔ་པ་ཕྱུ་མཚན་འཁྲུག་གི་ buds contain-
ing honey in their capsules.

དགཔ II: also དགཔོ or དགམོ 1. narrow,
narrowness: དགཔོ་མེ་འདུག་ it is not narrow;
དགཔའི་གནས་ལ་ཐར་བ་ to get out of a narrow
place; ལྷན་ཏུ་དགཔ་པར་བྱུང་རྟོ་ fig. they were
kept within narrow bounds (Ghr., Jä.).
2. strict: གྲིམས་དགཔོ་ khrimṣ dog-po strict
justice, also hard punishment. དགཔོ་མེད་
not narrow, wide; རང་པ་དག་ small narrow
house; མཚ་དག narrow-place; གོམ་དག་ a robe
that does not fit being narrow in dimen-
sions. དགཔོ་ dog-po or དགམོ་ adj. dense,
thick; དགཔོར་ densely, thickly: རྒྱུ་ཁམས་མཐའ་
དག་དགཔོར་ཁྲུག་པ་ལ་ all the regions were thickly
filled up, i.e., thickly inhabited (Fig.).

དནཔ don-pa, v. འདྲནཔ་ to bring out; ར་ནཔ་
དནཔ་ ejaculated; རྫོང་ནཔ་དནཔ་ brought out by
the door.

+ དགམ་ dog-ma = མཚན་ front, fore; also,
resp. for མ་ (Lex.).

+ དགལེ་ dog-le = རྩ་མཚན་འཁྲུག་པ་ལ་ chu-bsro-wahi
snod acc. to Jä. an iron pan with a handle.

དགསཔ I: dogs-pa for འདྲགསཔ་པ་ 1. རྒྱལ་འཕྲིན་
necessity, usefulness: མན་འདྲགསཔ་ usefulness;
མན་འདྲགསཔ་མེདཔ་ useless, without usefulness. 2.
fear, apprehension; གང་དྲགསཔ་ what fear! do
not be afraid of; དྲགསཔ་པ་རྩུམ་ཉི་ fear having

arisen; དྲགསཔ་གསལ་བ་ or དྲགསཔ་གཙོདཔ་ = རེ་ཚོམ་
གཙོདཔ་ to remove doubt or clear misap-
prehension: དྲན་ལྟན་ཡོདཔ་ རྩན་བྱིས་ཀྱི་ཤོག་གང་འགབ་
དྲགསཔ་གཙོདཔ་དགོསཔ་པའི་དེགསཔ་རྣམས་ རྩན་བྱིས་ཀྱི་དྲིད་ in a draft
containing matters of some importance the
points should be written carefully to avoid
all that may be misapprehended (D. çel. 20).
དྲགསཔ་པ་མེད་ or དྲགསཔ་མེད་ མཚན་ལྡན་, ཉི་མཚན་; without
fear, fearlessly; དེ་དྲགསཔ་ hope and fear; དྲགསཔ་
པ་དང་བཅསཔ་པ་ བྱ་བཤམ་, མཚན་ལྡན་ with apprehension;
དྲགསཔ་པའི་ཉམ་ང་བ་ dread of suspicion. 3. =
རེ་ཚོམ་ scruple, doubt; དྲགསཔ་འགམ་ in colloq.
scrupulously, doubtfully; དྲགསཔ་མཐའ་ the
limit of doubt (A. 50); དྲགསཔ་རྩན་ scrupulous,
also to take care, take heed, to be cautious:
རྩུལ་པོ་ལྷན་ཀྱང་དྲགསཔ་རྩན་དགོསཔ་ being a king he
should be cautious. དྲགསཔ་རྫོངསཔ་པ་ dogs-sloñs-
pa to raise scruple, doubt; also to make
another apprehensive, doubtful (D. çel.
ང་ 20).

དྲགསཔ་པ་ II: vb. to fear, not in the
violent sense in which འདྲེགསཔ་པ་ is used, but to
apprehend or dread anything happening:
མེར་བྱུང་དྲགསཔ་པའི་དུས་ལ་ཕུ་ at a time when he was
apprehending that hail would come on;
རྩུལ་མྱོང་མ་ རྩན་རྩུམ་ དྲགསཔ་ཉི་ being afraid (the
prince) might not be able to govern; ལུས་དེ་
ས་མཚོང་དྲགསཔ་པས་ fearing lest he should not see
the sakti; ཕུ་མེའི་མཚོང་གིས་ དྲགསཔ་ནས་ dreading that
his son might meet the view of the people;
ཞེ་མུང་ལངས་དྲགསཔ་ཏུར་དེ་གྱིས་ be on your guard lest
anger should arise; take care not to grow
angry! (Jä.).

དོང་ doñ = རྩང་ khuiྱ་ མཚན་, རྩུལ་ 1. a deep
hole, pit, trench: དོང་བཞོམ་ལ་མ་དེ་ཉིད་དུ་སྒྲུགསཔ་
ན་མི་མཉམ་མོ་ in refilling the earth into the
hole excavated, it will not be even with the
surface (K. du. 5 113). མེ་དོང་ = ལགྲི་རྩུལ་
a firepit; acc. to Sch. crater; མ་དོང་ = མེ་དོང་ a hole

དོན་དེལ་སོམས do think over the meaning of this (*Mil.*); དོན་ལ་གློ་ན col. in truth, in fact, really, surely, indeed! 2. reason, purpose, profit, advantage; object: མང་སྦང་བའི་དོན་མེད going on is to no purpose; འགྲོ་བའི་རང་གི་དོན་ལབ *hgro-wahi rañ-gi don lab* tell me your reason for going; ཡོང་གི་དོན་གང་ཕྱེད་ཕྱེད་ངམ what has been his object in coming? དོན་སྐྱབ་པ *don sgrub-pa* to gain one's object; དོན་གནད་ནམས *don gnad-rnams* real reasons. 3. in a general sense: affair, concern, business; རང་གི་དོན one's own affairs, one's own interest; གཞན་གྱི་དོན interest of others; དོན་མང་བས on account of much business (*Dz.l.*). 4. welfare, advantage, the good of a person; མིའི་དོན་ཕྱེད་པ to promote a man's welfare; འགྲོ་བའི་དོན་ཕྱེད་པ to work for the welfare of all living beings; ཡན་པའི་དོན a useful thing; བདེ་བའི་དོན a gift of fortune (*Jä.*). དངོས་གྲུབ་མཚོག་གི་དོན the substantial benefit of the highest perfection.

དོན III: a document: རྩ་དོན I. a special request or object (in writing a letter to a subordinate or one in subordinate position). 2. a written contract, agreement; also a letter to an inferior person. དམ་དོན the certain or real meaning, also positive order or instruction. དང་དོན the proper or plain meaning; distinct order or instruction. ཐུ་དོན application, petition, request. ཚོག་དོན literal meaning, grammatical signification.

དོན་མ་གཤེད་བ *don-lu gyeñ-wa* to change or divert the thoughts from the three causes which disturb the mind.

དོན་ཀུན *don-kun* སྐབས་ལྷོ་སྤོ་བའི་དོན་གྲུབ་པ *don-kun grub-pa* སྐབས་ལྷོ་སྤོ་བའི་དོན་གྲུབ་པ 1. to accomplish or fulfil all objects, purposes; one who has done them. 2. the

early name of Buddha S'ākya-Muni which was given him by his father. དོན་ཀུན་སྐྱབ་པ *don-kun sgrub-pa* སྐབས་ལྷོ་སྤོ་བའི་དོན་གྲུབ་པ one who performs service for the good of the public, *i.e.*, does public good.

དོན་གྱི་ཁྱོད་ལྟར་ཕྱེད་པ *don-gyi khog-phub-pa* as in ལྷིང་ལྟར་ཕྱེད་པ་གྱི་བང་མཛོད་ཀྱིས་དོན་གྱི་ཁྱོད་ལྟར་ཕྱེད་པ (*G. Bon.*) to penetrate into the real import.

དོན་གྱི་ཐུག་པོ་ *don-gyi spyi* འདམས་མཁའ་ལྟར་གྱི་དོན་གྲུབ་པ general sense, ordinary meaning, common object.

དོན་གྲུབ *Don-grub* = དོན་ཀུན་གྲུབ *don kun-grub* 1. Amoghasiddha, v. དོན་ཡོད་གྲུབ་པ post. 2. ལྷོ་སྤོ་བའི་དོན་གྲུབ་པ assemblage. 3. common personal name in use in Tibet and Sikkim.

དོན་འགལ *don-hyal* = དོན་མི་འགྲུབ་པ *don-mi mthun-pa* contrary sense, opposite meaning, going against the purpose or interest of (*Mñon.*).

དོན་ལྗང་ *don-lha* in anatomy the five functionaries of the human body: (1) ལྷིང་ *sñiñ* the heart; (2) ལྷོ་ *glo* lungs; (3) མཚོན་པ་ *mchin-pa* liver; (4) མཚེར་བ་ *mcher-wa* spleen; (5) མཁའ་མ་ *mkhatal-ma* kidney.

དོན་ཅན *don-can* = དོན་ལྡན *don-ldan* འདིག་པོ་ 1. useful, meaningful, profitable, expedient. 2. enjoying an advantage. 3. having a certain sense.

དོན་གཙོད་ *don-gcod* or དོན་གཙོད་པ *don-gcod-pa* (དོན་ཐག་གཙོད་མཁའ་ན *don-thag gcod-mkhan*) one commissioned, a commissioner; one specially appointed for the performance of a certain object: དོན་གཙོད་དཔེགས་གསལ་འགྲོ་དགོས་ཀྱིས་ འདིག་པོ་ གཙོད་པ་ འདིག་པོ་ གཙོད་པ་ འདིག་པོ་ གཙོད་པ་ it necessitated the going of a commissioner (*Rtsii.*).

དོན་ཉམས་པ *don niams-pa* = དོན་དུ་ཅུང་འགྲོ་བའི་དོན་ཉམས་པ failure, ill-success; also the decrease of interest or importance (*Mñon.*).

དོན་གཞེང་ *don-gñer* (ཚས་ལྷོ་བུ་) འདིག་པོ་ 1. prayer. 2. the care-taker of a place, the custodian of the property in a temple.

རྫོག་གཉིས *don-gñis* in Budh. རང་གི་རྫོག་ ལ་ལྟ་ལྟོ་
for one's self, one's own affair; གཞན་གྱི་རྫོག་
ཕལ་ལྟོ་ another's business: དེ་ངའི་རྫོག་མི་འདུག་གཞན་
གྱི་རྫོག་ཡིན་ that is not my but another's busi-
ness. Aco. to the Bon *don* is of two
kinds: (1) བདག་རྫོག་ self-interest which is
ལྷན་གྱུབ་ inherent, and (2) རྫོག་གཞན་ interest for
others. མཐར་རྫོག་ the final interest for self
emancipation.

རྫོག་སྤྱིང་ *don-shññ* or རྫོག་གྱི་སྤྱིང་པོ་ the real
object, the chief object of a petition or
prayer, etc.

རྫོག་རྟོགས་པ་ *don rtogs-pa* = རྫོག་གོ་བ་ to com-
prehend the meaning; also to reflect on
the sense of a term or passage, or on any
subject.

རྫོག་སྤོང་གི་ཚོག་ *don stoñ-gi tshig* a word of
empty meaning, nonsense; a meaningless
expression.

རྫོག་སྤོང་པ་ *don stoñ-pa* = རྫོག་མེད་པ་ or རྫོག་མ་གྱུབ་པ་
निरर्थक objectless; unfulfilled purpose; void
of meaning; for nothing (*Mñon.*).

རྫོག་མེད་བཞིན་དུ་ *don-med bshin-du* without
seeing the use of it, without understanding
the purpose (with the genit. of the
noun).

རྫོག་མཐུན་ *don-mthun* lit. one having com-
mon interest or purpose to serve; originally
a number of traders who would make a
voyage to Coylon for buying pearls, &c.
གྲུ་ནང་དུ་འཇུག་པའི་རྒྱུ་ལོ་ སློན་པོ་ལྟོ་ལྟོ་ merchant (generally those who make sea voyages), hence
a boat passenger (*Mñon.*). རྫོག་མཐུན་པ་ *don
mthun-pa* = རྫོག་དང་མཐུན་པ་ 1. (རྫོགས་) སྐབས་ལྟར་ an
assembly having a common interest. 2.
ལས་ལུགས་ business men.

རྫོག་དག་ *don-dag* lit. good or pure inten-
tion = purpose, object, interest; com-
mission, business, affairs.

རྫོག་དམ་ *don-dam* 1. the true sense; sub-
jectively: good, earnest; col. in. *W.*
ཡངས་བ་མན་རྫོག་དམ་ཡིན་ it is not said in jest but
in right earnest; objectively; རྫོག་དམ་པར་
དབྱེར་མེད་ in truth, after all, upon the whole.
2. = བར་པ་ emancipation, liberation (from
worldly troubles) (*Mñon.*). But རྫོག་དམ་པའི་བདེན་པ་
don-dam bden-pa or རྫོག་དམ་པའི་བདེན་པ་ བར་པའི་སྤོང་པ་
= absolute truth, i.e., སྤོང་པ་ཉིད་ *stoñ-pa niid*
ཡུལ་ལྟོ་ emptiness, voidity.

རྫོག་དམ་པ་ *don dam-pa* བར་པའི་ [the highest
truth]S. 1. དེ་ལོ་ན་, འབྲུག་ [essence, the very
truth]S. 2. ཡང་དག་པའི་མཐུན་, མུ་མུ་ལོ་ [the cul-
minating point for all beings; voidness,
vacuity, absolute nonentity]S. 3. དེ་བཞིན་
ཉིད་, འདམ་པ་; [that-ness, true essence]S. 4.
མ་རྫོང་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འཁོར་འདམ་པ་ [unmistakable
truth]S. 5. གཞན་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འཁོར་འདམ་པ་ [non-alternate truth]S. 6. སྤོང་པ་ཉིད་, ཡུལ་ལྟོ་
[emptiness itself]S. 7. ཚོམ་གྱི་དབྱིངས་, བཤམ་ལྟོ་ [the essence of existence]S. 8. ཚོམ་མི་འགྲུབ་
པ་ཉིད་, བཤམ་ལྟོ་མཐུན་པ་ [unalterable entity]S. 9.
བསམ་གྱི་མི་ཐུབ་པའི་དབྱིངས་, མ་འཁོར་འདམ་པ་ [unthinkable
entity]S. 10. ལྷན་ཅེ་མ་ལོག་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འཁོར་
པའི་སྤོང་པ་ [irreversible truth]S.; 11. གཉིས་སྤོང་
མེད་པ་, མ་འཁོར་པ་ [non-separable]S. 12. གཉིས་
སྤོང་མེད་པ་, མ་འཁོར་པ་ [non-divisible]S.
13. ཚོམ་གནས་པ་ཉིད་, བཤམ་ལྟོ་ [substratum of
existence]S. 14. ཚོམ་གྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཚུལ་ནི་གནས་པ་
ཉིད་རྫོག་. 15. དེ་བཞིན་ཉིད་འདི་ནི་གཉིས་པ་ཉིད་རྫོག་. 16.
ཚོམ་གྱི་དབྱིངས་ འདམ་པའི་མཐུན་པ་དབྱིངས་མེད་པ་, བཤམ་ལྟོ་
མ་འཁོར་ [indestructible essence of exist-
ence]S. 17. འདི་ནི་གཉིས་སྤོང་མེད་པའི་གཉིས་སྤོང་
མེད་ཅེང་མ་འདི་དེ་བཞིན་ཉིད་མེད་.

རྫོག་དུ་ *don-du* postp. e. genit. 1. for, for
the good of. 2. for the sake of, on
account of; e. genit. of inf. in order to,
that. 3. rarely, in the place of, instead
of, for.

རྫོག་འཛོད་པ་ *don dod-pa* (ཐུང་པོ་) a needy
person, a beggar (*Mñon.*).

རྫོན་ལྷན *don-ldan* with some object or design; in Budh. abbr. of རྫོན་ཚམས་དགེ་བ་དང་ལྷན་པ་ possessed of religion and piety; མི་ལུས་རྫོན་ལྷན་སྐྱེ་བ་པའི་སྤོངས་པོ་མཛེད་ make it essential to acquire while you are a human being (*Rdsa.* 23).

རྫོན་རྣམས་ལ་གསུམ *don rnam-pa gsum* the three kinds of *don*, i.e. of significations: (1) ཚེག་འགྲུབ་པའི་རྫོན་ the literal meaning or signification of a word; (2) རྫོན་གྱི་རྫོན་ the meaning of a meaning, real import; (3) ལས་མས་ཀྱི་རྫོན་ this includes དེ་ཁོ་ན་གྱི་མཚན་ཉིད་, ཡོངས་སུ་གཤམ་པའི་མཚན་ཉིད་, etc., the meaning of the root and also that of physical things and spirit, also ལས་མས་ཀྱི་རྫོན་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ལས་མས་, མེས་པ་ཅན་གྱི་ལས་མས་, etc. (*K. d.* 3 47).

རྫོན་དཔྱད་པའི་རྫོན་གནང་ *don-dpyod sñon-gnañ* the pioneer investigator; the first man who inquires into any subject or case; རྫོན་དཔྱད་པ་ *don dpyod-pa* an investigator, inquirer. = *अर्जुनः हरितकी Arjuna.*

རྫོན་མེད་ *don-med* निरर्थक; useless, in vain, for no purpose, silly manner: ཉེན་པར་མར་མེ་བུ་ལ་བ་རྫོན་མེད་རྫོན་ it is useless to light lamps in the day time; འགྲུངས་ལ་མྱོན་མོ་བྱིན་པ་རྫོན་མེད་རྫོན་ to entertain one who has eaten to the full is useless; རྐྱེས་བྱ་ངན་པ་བསྐྱེན་པ་རྫོན་མེད་རྫོན་ it is useless to stick to a bad man or mean person (*K. du.* 5 200). རྫོན་མེད་དགོག་གྱུ་རྫོན་ *don med-dkrog-rkyen* quarrel for nothing or without any cause.

རྫོན་མེད་གཏམ་ *don-med gtam* विप्रलाप vain, idle talk.

Syn. དག་འཇམ་གཏམ་ *ñag-ñchal gtam*; རྫོན་རྫོང་ཚེག་ *don ston-tshig*; རྫོན་བྲལ་ཚེག་ *don bral-tshig*.

རྫོན་ཚུ *don-rtsa* (རྫོན་གྱི་ཚུ་བ) the real meaning, reason; also result.

རྫོན་ལགས་ *Don-shags* seems to be a Tantrik manifestation of Avalokites'vara.

རྫོན་བཟང་ལེ་ཤམ་སྤྱིང་པོའི་རྒྱུད་ *don-bzang ye-ces sñiñ-pohi rgyud* n. of a Bon work on mysticism.

རྫོན་ཡོད་གུལ་པ་ *Don-yod grub-pa* अमोचसिद्ध lit. one who does a real work successfully; n. of the fifth Dhyani Buddha, the ruler of the heaven situated to the north. In Tantrik ceremonial he is generally painted green and is often represented with a Khadoma fairy as his *Sakti* (Tib. ལུས་མ་). Is styled རྫོན་གུལ་ *Don-grub* for short.

རྫོན་དོབ་ *dob-dob* 1. one who dresses tying his breeches above the knees, in the manner of a Bhutanese. 2. stuff, non-sense (*Sch.*).

རྫོམ་ *dom* मज्जुक, ऋच the tawny bear, *Ursus pruinus* of Blyth, found near Lhasa and elsewhere: རྫོམ་གྱི་མཚེ་བས་ཐྲག་ཤོར་གཙང་པར་བྱེད་ the teeth of the bear (made into paste) stops bleeding; རྫོམ་གྱི་ཀྲུང་པས་མགོ་མ་གསོ་ the bear's brains heal sores on the head; རྫོམ་གྱི་གཡེས་གཙོ་རྫོམ་གྱི་ནད་ལ་ཕན་ the flesh of the bear is useful in the diseases caused by evil spirits. རྫོམ་མཁྲིས་ *dom-mkhriṣ* bear's bile (it is used as a medicine).

Syn. ཕུག་ཉལ་ *phug-ñal*; མིག་སྐྱོན་ལུས་ཅན་ *mig-sman lus-can*; རབ་དཀར་སྤྱིང་ *rab dkar-sñiñ*; གཏུམ་དྲག་ལེ་ཟང་ཅན་ *gtum-drag she-sdañ-can*; རྫོམ་པོ་ཅན་ *sdig-pahi lto-can* (*Mñon.*).

རྫོར་ *dor* a pair of draught cattle; ལྷང་རྫོར་ *glañ-dor* a yoke of oxen (*Jā.*).

རྫོར་བ་ *dor-wa* pf. and imp. of འཕྲོར་བ་ *hdor-wa* to throw out, cast out; བྱ་བ་ངན་པ་རྫོར་ give up bad actions or behaviour; རྫོར་བར་གྱུར་ *dor-war gyur* विरराम left, cast out (*A. K. 1.*)

རྫོར་བྱེད་མ་ *dor byed-ma* = དུར་བྱེད་སྐྱོན་ *dur-byid-sman.*

དོ་མ *dor-ma* breeches, trousers; དོ་
བྱང short breeches; དོ་རིང long drawers;
ལྷོ་དོ་ breeches made of thick sergo cloth;
དོ་རྩ *dor-rtā* that part of the breeches
which covers the privy parts.

དོ། I: *dol* 1. རྩ་གྲི་ fishing-net (*Mñon.*);
རྩ་དོ་པ་ a fisherman, cf. གདོ་པ་ *gdol-pa*. 2.
W. stew-pan (*Jā.*). 3. in དོ་གཅོད་པ་ to split,
to cleave (*Sch.*).

དོ། II: n. of a place in the province
of Lhokha in Tibet: དོ་ནས་དོ་པ་དུ་ཕྱིན་ཏེ་རྩ་བོ་ལ་ཁ་
ནས་དུང་བྱས་ then arriving at Dol from *Sna-*
bola kha he blew the conch-shell (trumpet)
(*A.* 90). དོ་ལྷི་གདོང་རྩ་ *Dol-gyi doñ-sna* n. of
a village in Dol (*Deb.* ལ་ 34.). དོ་ནས་རྩ་ལ་
ཚོང་ *Dol-rnam rgyal-dsoñ* the head-quarters
of Dol (*Rtsii.*) དོ་པ་ *Dol-pa* a native or
resident of Dol; དོ་པ་རིན་པོ་ཆེ་ *dol-pa rin-po-che*
n. of a celebrated lama of this place (*Loñ.*
2); དོ་བུ་པ་ *Dol-bu-wa* the name by which
that lama was usually called (*Ya-seL.* 37).

དོ་བོན་ *dol-bon* a sect of the Bon (*J.*
Zañ.):

དོ་ས་ *dos* or དོ་ས་པོ་=ཐང་པོ་ a load that is
carried by man or beast; *khal-dos* ལལ་དོ་ས་
load carried by a beast of burden; ར་དོ་ས་
a load of tea carried in this manner; དོ་ས་
འགེལ་བ་ to load, to pack; དོ་ས་འཕོགས་པ་ to unload.
དོ་ས་རྒྱལ་ a guard in charge of loads, one in
charge of loads carried by beasts of burden
and walking behind; ལམས་ས་ཕོགས་འགྲུབ་རིང་པོའི་
དོ་ས་རྒྱལ་ caravan-guard coming from Kham
and other distant places (*Rtsii.*).

དོ་ས་ཆེ་ *dos-che*=འཕོར་ཆེ་པ་ *ñbor che-wa* or
འཕོར་ཆེ་པ་ (*Jig.*).

དོ་ས་དྲག་ *dos-drag*=ཚ་དྲག་ *tsha-drag* (*D.R.*)
=ཉ་ཅང་བྲིལ་ཆོ་བོ་ *ha-cañ bröl tsha-wo* urgent,
impatient; calling for inquiry.

དོ་ས་དྲག་པ་ *dos drag-pa* 1. hard compul-
sory service. 2. severe in exacting it, *e.g.*,
a feudal lord (*Jā.*).

དོ་ས་པ་ *dos-pa* one who carries loads, a
coolie; དོ་ས་པོ་ *dos-po*=ཐང་པོ་ a load; དོ་ས་དཔོན་
the leader of a caravan of such loads.
དོ་ས་ཚད་=དོ་ས་ཀྱི་ཚད་ the weight that can
be carried by a man or beast. In Tibet
12 *khal* is the usual *dos-po* or load for
a cooly (*Rtsii.*).

དོ་ས་ *dra* signifies (mystically) ལྷི་མ་བུ་ *skyes*
bu a person, a personage (*K. g. P.* 179).

དོ་ས་ཅི་ *dra-ci* or དོ་ས་ཅི་ *drañ-ci* in *Pur.* a flat
basket (*Jā.*); དོ་ས་ཅུ་ *dra-chuñ* a small bag
made of net cloth (*Cs.*); དོ་ས་པ་ *dra-phad* a
bag of net-cloth.

དོ་ས་ཕྱེད་ *dra-phyed* 1. ལྷོ་རྩ་མར་ half-necklace,
half-chain. 2. half-lattice-work; a kind of
silk ornament.

དོ་ས་པ་ I: *dra-wa* 1. a tailor who cuts
robes, shirts, etc. 2. to cut, clip, lop,
dress, prune, pare with knife or scissors;
also fig. ཡི་མེད་ནས་དུས་ཏེ་ borrowing (a syllable)
from the father's name; ལོ་ས་དཔ་ cloth cut
out for a garment (*Cs.*): བཟོ་རིག་པ་ནི་, དོ་ས་པ་དང་
ལྷོ་པ་དང་ in handicraft (he knew) tailoring,
cutting and sewing (*A.* 34); དོ་ས་ཕྱེད་
Sch.) 3. a small copper coin used in
the Western Himalaya; called also *Dabu.*

དོ་ས་པ་ II: sbst. 1. རྩ་མར་ necklace (of
pearls, gold etc.), chain worn as an orna-
ment. 2. ཇའ་ལ་ web, net, lattice, grate,
net-work: ལུས་ལ་དུ་བར་འབྲེལ་ (the veins) are
spread throughout the body like net-work
(*S.g.*). དོ་ས་པའི་ལག་པ་ *dra-wahi thag-pa* rope or
string of a net or trap. དོ་ས་པའི་རྩ་དྲག་ *dra-*
wahi rkañ-ldan web-footed; a goose,

228. *drañ-sroñ lhuñ-wa* 藏地三十三聖地之一，在古印度，即今之 Benares，佛初在此宣說 *Saddharma*。

228 *drañs* v. 228

228 *dran-pa* I: 1. in Budh. 4. 藏地三十三聖地之一，在古印度，即今之 Benares，佛初在此宣說 *Saddharma*。

228 *dran-pa* II: 1. vb. to think of, pender; gen. to remember, recollect with 藏地三十三聖地之一，在古印度，即今之 Benares，佛初在此宣說 *Saddharma*。

3. to think of with love or affection, to be attached to, to long for.

228 *drañ-mchog rje* dearest sir (*Jä*).

228 *drañ-nams-pa* 藏地三十三聖地之一，在古印度，即今之 Benares，佛初在此宣說 *Saddharma*。

228 *dran-pa ñe-war bshag-pa bshi* 藏地三十三聖地之一，在古印度，即今之 Benares，佛初在此宣說 *Saddharma*。

228 *dran-tho* a memo, a note for refreshing the memory.

228 *dran-dri* abbr. of 228 *dran-dri*.

228 *dran-pahi ka-wa* = 228 *dran-pahi ka-wa* or 228 *dran-pahi ka-wa*.

228 *dran-pa bcu* or 228 *dran-pa bcu* the ten remembrances, viz.:—(1) 228 *dran-pa bcu* (1) 228 *dran-pa bcu* (2) 228 *dran-pa bcu* (3) 228 *dran-pa bcu* (4) 228 *dran-pa bcu* (5) 228 *dran-pa bcu* (6) 228 *dran-pa bcu* (7) 228 *dran-pa bcu* (8) 228 *dran-pa bcu* (9) 228 *dran-pa bcu* (10) 228 *dran-pa bcu*.

32 dri-sahi glu-dhyañs गन्धर्व, संगीति melodies of the dri-za musicians.

33 dri-bzaiñ shyeg lit. born of fragrance; an insect; the rose-bug.

34 dri-bzaiñ dwañ-po musk-deer.

Syn. 35 gla-wa; 36 rtsi-can (Mñon.).

37 dri-bzaiñ khañ-pa पद्म lotus flower (Mñon.).

38 drihi sras-po a kind of insect believed to grow from smell.

Syn. 39 spañ-spos; 40 byuñ-pohi ral-pa; 41 spu-can (Mñon.).

42 drihi bouñ flower, lotus; the virtue or nutriment of 32 scent, smell; substances like camphor, assafoetida, &c.

43 dri-blañ-wa घ्राण to smell.

44 kri-lu hkhor a bee, that which roves round or is attracted by fragrance.

45 dri-wa for 46 pf. 47 dris;=48 49 to ask, to make inquiry, to interrogate; also subst. 50 question, inquiry. + 51 dri-wa rna-la gzon-pa=52 53 not asking to the point but in an artful manner; 54 dri-wa log-pa to ask irrelevantly; wrong or contrary questions; 55 dri-wa hdri-wa to ask a question.

56 driñ 1. looking to; care, regard; dependance upon; =57 58 or 59 60 61 dri-mi a-khag-tok if you place no regard in others, if (you) do not care for others. 2. acc. to Cs.=62 63.

64 drin resp. 65 rarely 66 kindness, favour, grace; 67 drin-can kind, gracious, benevolent; also benefactor; 68 69 the parents, the benefactors (Jü.);

70 vb., to acknowledge a kindness, to feel obliged: 71 as I shall always feel greatly obliged to you; 72 being now full of thankfulness to him; 73 to forget kindness received, unmindful of obligations.

74 drin che-wa or 75 very kind, great boon, the great or greatest benefactor. 76 khah-drin-che is a very frequent phrase of thanks equivalent to our "most kind of you," "many thanks"; it is often repeated twice and is a common expression of ceremonious thanks in letters. 77 the greatest benefactress for this life is one's own mother; 78 this turned out the greatest benefit for Tibet; 79 kindest mother.

80 drin gzo-wa or 81 to show one's self grateful; 82 you shall not have done it for nothing.

83 drin-lan gratitude; 84 to be grateful; 85 in return for kindness received; 86 ingratitude, ungratefulness: 87 one night because of his ungratefulness, the hermit was punished at last (Rdsa. 19); 88 to be grateful.

89 drin log-pa or 90 lit. to reverse a favour, to return evil for good or for kindness; ingratitude: 91 now, having met with ingratitude, he did me wrong (Rdsa. 10).

92 dri-b-gil acc. to Jü. a corrupt form for 93 in Ld.=94.

95 drim stump, trunk of a tree or plant; pollarded (in Ld.).

96 drihu v. 97 dre; prob. for 98 a young mule.

boasting (*Mñon.*). དྲེགས་ལྷན་མ *dregs ldan-ma* = རྒྱལ་ལྷན་མ a youthful female, a damsel who on account of the charms of her youth is proud. In Budh. fifteen kinds of pride are mentioned:—(1) ལྷན་ལྷན་མ་གྱིས་ དྲེགས་པ the pride of moral purity; (2) རྣམ་པ་ལས་ དྲེགས་པ pride from much hearing; (3) རྣམ་པ་ལས་ དྲེགས་པ pride of courage; (4) རྣམ་པ་ལས་ དྲེགས་པ pride of acquirements; (5) བཀུར་རྣམས་ལྷན་པ དྲེགས་པ pride of honours; (6) རིག་གནས་མཁས་པས་ དྲེགས་པ pride of intellect; (7) དཔེན་གནས་གྱིས་ དྲེགས་པ pride of residence in solitude; (8) ལྷན་པ་ལོ་ལོ་ལྷན་གྱིས་ དྲེགས་པ pride in attainments; (9) ལོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལས་ དྲེགས་པ pride of having few necessities of life; (10) ལྷན་ལྷན་པ་ལས་ དྲེགས་པ pride of personal appearance; (11) ལོངས་སྤོང་གྱིས་ དྲེགས་པ pride of wealth; (12) དབང་ཆེ་བས་ དྲེགས་པ pride of power; (13) ལོངས་སྤོང་གྱིས་ མང་བས་ དྲེགས་པ pride in possessing many servants and retainers; (14) བསམ་གཏན་མངོན་གྱིས་ དྲེགས་པ of dhyāna and fore-knowledge; (15) ལྷན་ལྷན་གྱི་བརྟན་པས་ དྲེགས་པ pride from the praises of gods and nāga. (*K. d. 478 and Loñ.*)

དྲེགས་ལྷན་ *dregs-byed* met. for a devil.

དྲོ *drod*, generally དྲོ་མོ་ *drod-mo*, indicates the red or snow bear (*Ursus isabellinus*); but is often indiscriminately applied to other species found in Tibet.

དྲོ་པོ་ *drod-po* 1. a wild-man, a savage; one who is brute-like and irreligious. མི་ཅུ་རྒྱུས་ཀྱང་དགེ་མེད་དྲོ་པོར་རྒྱུས་ though born as a human being, he has grown an impious savage (*D.R.*); acc. to *Sch.*: evasive, lazy; he quotes the passage: རྣམ་མེད་དྲོ་པོ་ རྣམ་མེད་གཏོ་རྒྱ་ཅན་ a savage without religion, full of deceit and cunning. 2. a yellow male-bear; དྲོ་མོར་ *drod-tshan* a bear's den.

དྲོ་མོ་ *drod-mo* 1. one who has gone astray from a religious life; one who has abandoned a righteous life. 2. a yellow bear.

དྲོ་མོ་ *drod-mo* species of bear peculiar to the mountainous plains of Amdo and the Kōkō Nor region, the *Ursus lagomyarius* of Prejevalski. It preys upon *lagomys* and marmots, as described by "A. K." in his *Report on a Journey in Tibet and Mongolia*.

དྲོའུ་ *drehu* བྲུ་མ་, བེ་སར་ a young or small mule.

+ དྲོའུ་ཐོག་ *drehu-rhog*; དྲོའུ་ཐོག་མ་ 1. the mane of a mule. 2. = རྩན་ཐོག་ a spotted seat, or cushion. 3. a kind of long-haired cloth.

དྲོལ་ *drel* a full grown mule. དྲོལ་གདང་ = དྲོལ་ར་ *drel-ra* stall for mule, the rope for tethering mules (*Rtsii.*).

དྲོས་མ་ *dres-ma* a kind of grass, of which ropes and shoe-soles are made in Tibet. དྲོས་མ་གེ་མར་ the filaments of དྲོས་མ་; དྲོས་འབྲུ་ *dres-hbru* or དྲོས་འབྲུམ་ *dres-hbrum* the seeds of དྲོས་མ་ grass; དྲོས་ལུན་ *dres-çun* rope made of དྲོས་མ་ grass (*Rtsii.*).

དྲོ་ 1. the hot time of the day. ལྗོ་ལྗོ་ *dra-dro* the morning from 8 A.M. to 10 A.M. ལྗོ་ལྗོ་ *phyi-dro* afternoon from 3 P.M. to 5 P.M. in India and Tibet. 2. acc. to *Jā.*, lunch, a meal taken about noon; དྲོ་བཅའ་པ་ to lunch. དྲོ་ has also the general meaning of any meal: ཉེ་མ་གཅིག་ལ་ དྲོ་གསུམ་ in one day three meals; ར་ཉེ་མ་གཅིག་ལ་ དྲོ་ལྔ་གཏོང་འདུག་ "give to (the labourers) five meals a day" (said a rich man who was building a house).

དྲོ་འཇམ་ *dro-hjam* (col. *tonjam*) tepid.

དྲོ་དོད་ *dro-dod* = comfortable accommodation (of travellers) under road-bill.

དྲོ་བ་ *dro-wa* 1. vb. and adj. to be warm; warm, as distinguished from hot. 2. = ལྗོ་བ་ *bro-wa* of which it is an incorrect form.

དྲོ་བ་རྫོན་པོ་ *dro-wa rnon-po* तीक्ष्णरस very acrid taste; pungent.

དྲོ་ལུག་ *dro-lug* a sheep intended for food; དྲོ་ག་ *dro-ga* meat intended for such a purpose.

དྲོགས་ *drogs* (Sch.) packed up, made up into a pack or parcel.

དྲོང་ *droñ* or དྲོངས་ *droñs* v. འདྲོན་པ་ *hdren-pa*.

དྲོང་མ་ *droñ-ma* a large basket or dosser provided with a lid and carried on the back.

དྲོད་ *drod* འགྲུ་ 1. subst. warmth; ལོས་ གྲུ་དྲོད་ warmth (derived from clothes); མེ་དྲོད་ warmth from fire. 2. animal heat. ལ་དྲོད་རྩུང་གཅིག་ a small piece of food = ལ་ཡས་, prob. for ལ་དྲོད་ enjoyment of the mouth. (Jä.); དྲོད་ཅན་ *drod-can* འགྲུ་ཅན་ possessed of warmth, warm.

+ དྲོད་ལྱུང་ *drod-nul* = ལྗོ་འི་གདེང་ཅན་ matching one's desires, in accordance with design, &c.

དྲོད་ལེབས་དུས་ *drod phobs-dus* = དཔྱིད་ཀྱི་ *pyid-ka*, the warm season, i.e., the spring (*Mñon*).

དྲོད་སྐྱན་ *drod-snan* = དྲོད་ལྱུང་ལྱུང་ stimulant; དྲོད་སྐྱན་གསུམ་པོ་གསུམ་ the three stimulant medicines are *Piper longum*, cardamom, and a smaller species of cardamom (*Mih-rda*. 3).

དྲོད་ཐངས་ *drod-hoñs* འགྲུ་འགྲུ་ the coming of the hot season, the summer. དྲོད་ཡལ་བ་ *drod yal-wa* the vanishing or diminishing of warmth or heat.

དྲོད་རིག་པ་ *drod rig-pa* འགྲུ་འགྲུ་ the science of mysticism, occultism, charms. Jä. has: well-versed in measures.

དྲོད་གཞིན་ *drod-gcer* འགྲུ་འགྲུ་ 1. sweat, perspiration. 2. acc. to Jä.: warmth and moisture. དྲོད་གཞིན་ལས་སྐྱེས་པ་ འགྲུ་འགྲུ་ vermin, insect, etc., produced by heat and moisture.

དྲོན་པོ་ *dron-po* col. for དྲོ་བོ་ *dro-wo*.

དྲོན་མ་ *dron-ma* or དྲོན་མོ་ gentle warmth, gen. equalling དྲོ་འཇམ་ *dro-hjam* རྩ་དྲོན་ warm food; རྩ་ག་དྲོན་མོ་ *khrag dron-mo* warm blood. (*Hbrom*. 41).

དྲོལ་ *drol* v. འདྲོལ་བ་ *hdrol-wa*.

དྲོས་ 1: *drogs* (Sch.) = དྲོ་ *dro*, དྲོས་ཅེན་ noon, midday; དྲོས་ན་ when it is getting warm.

དྲོས་ 11: sometimes written for ལྗོས་.

དྲོས་པ་ *drog-pa* 1. འབྲས་ heated, grown warm, esp. of the ground by the heat of the sun or of men by warm clothing. མ་དྲོས་པ་ *Ma drog-pa* འབྲས་འབྲས་ is the n. of a lake, i.e., of Tsho Mapham, the eastern one of the two Manasarowar lakes in S. W. Tibet; also a Naga king. 2. (ལོས་ལྷ་གུ) འགྲུ་འགྲུ་ cutting cloth to make a dress.

གདང་ག་ *gdag* or གདང་གས་ *gdags* 1. fut. of འདྲོགས་པ་, འགྲུ་འགྲུ་; མིང་གདང་གས་པ་ to attach or give a name; གདང་གས་གཞི་ the man about to be given the name; གདང་གས་ཚམས་ the doctrine that one should be attached to (*Rdo*. 46). 2. acc. to Jä. day-light, opp. to མི་བས་. 3. in *Stg*. གདང་གས་པ་ occurs frq. as a translation of འགྲུ་འགྲུ་ wisdom (*Jä*).

གདང་ *gdañ* or གདང་གུ་ (ལོས་འགྲུ་འགྲུ་གདང་) འགྲུ་འགྲུ་ clothes-horse, rack; the rail on which a bird perches is called ལྷ་གདང་. 2. a peg or nail for clothing. 3. ལྷ་གདང་གུ་ the rail of a ladder; but acc. to Jä., the step of a ladder. གཞིན་གུ་གདང་གུ་ལ་ར་ལྷ་གས་ནག་པོ་ འགྲུ་འགྲུ་ on a golden rack there was placed a black goat-skin (*Hbrom*. 142).

གདང་བ་ *gdañ-wa* pf. གདང་ས་པ་ *gdañs-pa* འགྲུ་འགྲུ་; ལ་གདང་བ་ to gape, to open wide (the mouth and nostrils); to stretch; ལག་པ་གདངས་ stretched apart the arms; འགྲུ་འགྲུ་གདངས་ *bsñuñ gshi gdañs* cured of disease.

གདང་ཡས *gdan'-yas* n. of a numerical figure (བྲངས་) : གཤོ་ལྷོག་པམ་ཕུན་གདང་ཡས་དང་། (*Ya-sel.* 57).

གདངས *gdan's* prob.=དངས *dwan's* (སྒད་དབྱངས་ལྷ་བུ as of the voice), or ར་རྩ 1. the tone or pitch of one's voice (*Situ.* 54). 2.=གདངས་སྒྱུན་ *gdan's-sñan* music, harmony, melody; གདངས་བྱེད་པ to make music (*Jü.*) 3. resp.=དཔལ་པ the forehead (*Cs.*).

གདངས་པ *gdan's-pa* 1. v. གདང་བ *gdan'-wa*. 2.=སོས་པ *sos-pa* or སངས་པ *san's-pa*, also resp. for དག་པ *drag-pa* to recover (from an illness); བསྐྱེད་གཞི་གདངས་པ one recovering from illness, convalescent.

གདན *gdan*=སྒྱུན་ *stan* ལྗངས་, resp. བཞུགས་གདན་ a low seat, a divan, cushion, a bolster. གདན་ཁྲི *gdan-khri* a throne, a high seat (*Rtsii.*); གདན་ལྗོག་ *gdan-lcog* abbr. of གདན་དང་ལྗོག་ཙེ་ a cushion and a small table. གདན་ཆ *gdan-cha* a suite of cushions; seats (for the use of a party including a great man, his attendants, etc.): ཐབ་གདན་ཆ་སོགས་སྒྲོད་ *thab-gdan-cha sogs sprod* supply seats, fireplace, etc. (*Rtsii.*); གདན་འཇག་ *gdan-hjug* cushion-seat and small table, tea, etc. (*Rtsii.*); གདན་སྐྱུག་འཇབ་ *gdan-stag hjab* a tiger-skin rug lined with satin placed on a stuffed cushion for the use of great men or respectable lamas; ལྷན་དང་པོར་གདན་སྐྱུག་འཇབ་ཆར་སྒྲོད་དུལ་ཐོར་ཚེ་བ། on the first row of seats spread tiger-skin rugs lined with satin and (place) wine-glasses and large silver cups (*Rtsii.*). གདན་འདེགས་པ *gdan hdegs-pa* to take leave, to withdraw, to depart; གདན་འདན་པ *gdan hdren-pa*=སྐྱུན་འདིན་པ to invite, to go to meet.

གདན་པ *gdan-pa* ལྗངས་འཇག་ one seated on a cushion, one occupying a seat, a chairman.

གདན་རབས་ *gdan-rabs* a succession of abbots in a Buddhist monastery.

གདན་ས *gdan-sa* 1. place of residence; ལྷ་མའི་གདན་ས་ the seat of a chief lama; དགའ་སྐྱོན་གྱི་གདན་ས་ a place of festival. 2. situation, position, rank; གདན་ས་མཐོམ་ the chief or central residence of a head or ruler; n. of the capital of the Phagmo-gru head-lama in Lhokha, the province to the south-east of Lhasa and east of Sam-ye.

གདབ་པ *gdab-pa*, fut. of འདེབས་པ, but apparently is often considered as the pres. 1. to put, sow; ས་བོན་གདབ་པ to plant seeds, grain (*Rdo.* 46). རྗེ་སྐོད་གྱི་ཚམས་ཐམས་ཅད་ལག་ལེན་ལ་གདབ་ཏུ་བཏུབ་པར་མཛད། he was enabled to put into practical use all the religious instructions of the *Pitaka* classes (*A.* 10). 2.=འབུལ་ or རྐྱེད་པ to give, offer: ར་ལེན་དུའི་རྒྱལ་པོ་ཚེན་པོས་ཀྱང་, རྣམ་རྒྱལ་མང་པོ་བདག་ལ་གདབ་བྱས་ཏེ་ even the Maharājā of Nalendra (the king of Magadha) having offered me a good deal of property and effects (*A.* 10).

གདབ་ཡས *gdab-yas* (བྲངས་གནས་) རྒྱལ་ a numerical figure (*Ya-sel.* 57).

གདམ་ཀ *gdam-ka* or གདམ་ང་=འདམ་ག་ choice, election (*Nag.*).

གདམ་ངག་ *gdam-hag* ལྗངས་, ལྗངས་, ལྗངས་ advice, counsel.

Syn. མན་ངག་ *man-hag*; གདམས་པ *gdams-pa* (*Mñon.*).

གདམས་པ *gdams-pa* 1. technically fut. of འདོམས་པ to advise; but occurs as present: ང་འདི་གདམས་པ་ཡིན་ I advised this; རྒྱལ་པོ་ལ་གདམས་པའི་མཛོད་ the sūtra which will advise sovereigns. 2. or གདམས་ངག་ sbst. ལྗངས་, ལྗངས་, ལྗངས་ advice, counsel, directions: གདམས་པ་ཞེས་ཞུ་བུ་ we pray give advice; གདམས་ངག་སྐྱོན་པ་=ངེས་པར་བཞུན་པ་ to give sound advice; གདམས་པ་སྐྱེད་པ་ *gdams-pa smru-wa* ལྗངས་པ་ to give advice, to counsel, to make suggestion.

Syn. བགའ་ལུང་ *bkab-luñ*; མན་ངག *man-ñag*; གདམས་ངག *gdams-ñag* (*Mñon.* and *Ñag.*).

གདང་བ *gdah-wa* is the elegant form of འདུག་པ་ 1. to go, to be there; འདི་ན་གདང་ལགས་ or འདི་ན་བཞུགས་གདང་ལགས་ (sir) here it is. རྟོག་ཏུ་གདའོ it may be discerned, distinguished; རྟེན་ནས་གདའ་ he had arrived (*Jä.*); གདང་ཞབས་མཐིམ་ལ་ཆུ་རིག་ཅིམ་ལས་མི་གདའ། the water did not reach above the soles of the shoes (*Mil., Jä.*). 2. it is also equivalent to the expression ཞེས་གསུང་ན་ *sheṣ gsuñ-na* to say, cf. མཚེ་བ་ *mchi-wa*. 3. with the termin. inf. of another verb expresses possibility of being or of doing.

གདང་གུང་ *gdah-guñ* = གདང་ཞི *gdah-shi* and གུང་ཚོགས་ *guñ-tshigs* the congregating of monks for midday meal or dinner.

གདལ་བ *gdal-wa* encompassing, diffusing (*Yig. 25*).

རྗེ་གདས་པ་ *gdas-pa* = གུས་པ་ *gsras-pa* said, stated.

གདིང་བ *gdin-wa* བོལ་རུ་, རྒྱུ་ལྟར་ 1. the rug or carpet which a monk sits upon and which he carries on his shoulders: ཆུ་ཚོ་གཞུ་ལ་གདིང་བ་བཤིང་ནས་ཕྱོན་ spreading (floating) his rug upon the river Gañgā he proceeded (*A. 28*). 2. as vb. another form of འདྲིང་བ་ *hdin-wa*.

གདུ་བ་ *gdu-wa* pf. གདུས་ *gdus* རྩམ་ 1. to stir up together, to mingle, mix up, to mix up drugs; ཐུག་པ་གདུ་བ་ to make up into a broth. 2. to covet, to hanker after; རྟོད་ལ་གདུ་བ་ *rñed-la gdu* love of gain (*Zam.*).

གདུ་བུ་ *gdu-bu* sometimes གདུ་བུ་, ཀུལུ, བལལུ, བའི་ཇཱཱཅཱཀ, བའི་ཇཱཱཅཱཀ་ ring for the wrist or the ankle; དབུང་བའི་གདུ་བུ་ = དབུང་པའི་རྒྱན་ chain-straps for the shoulder, shoulder ornament; གདུ་བུ་བརྒྱན་ཅན་ *gdu-bu bṛgyan-can* ornamented with bangles.

གདུག་པ་ *gdug-pa* or གདུག་པོ་ = བམ་རུང་མ་པ་ རུལ་ 1. vicious, mischievous, deleterious, poisonous: གཅན་གཅན་གདུག་པ་ mischievous wild animals; གདུག་པའི་བསམ་པ་ propensity to mischief; གདུག་པའི་ང་ར་ *gdug-pahi ña-ro* wild, hideous screams; གདུག་པའི་རྩི་མ་ deleterious smell; གདུག་པའི་བདག་ཉིད་ རུབ་རྒྱལ་ a mischievous spirit; གདུག་པོའི་ *gdug-spyod* མ་རུང་མ་པའི་རྩོད་པ་ bad behaviour. གདུག་མ་ *gdug-ma* = ཐུང་མེད་ གཏུམ་མོ་ a fierce, venomous woman (*Mñon.*); གདུག་པའི་ལྷ་ *gdug-pahi lha* mischievous god. གདུག་རུབ་ *gdug-rtsub* ferocity, malice, spite. 2. used for དུག་ poison.

གདུགས་ *gdugs* = ཉེ་གདུགས་ རྩམ་, resp. དམ་ གདུགས་ 1. parasol, umbrella: གདུགས་དང་རྒྱལ་ མཚན་དང་བ་དན་བསྐྱོང་ བསུ་མའི་རྩམ་ལུ་འཕུག་པ་; umbrellas, royal ensign, and flags were hoisted. Syn. ཚོད་རྒྱུབ་ *tshad-skyob*; ཚོ་བ་རྒྱུབ་ *tsha-wa sgrub*; ཐུར་མ་བརྒྱུ་པ་ *thur-ma bṛgya-pa*; འཕྱོར་ལོ་ལུ་ ལུས་ *hkhor-lohi lus*; ཚར་རྒྱུབ་ *char-skyob* (*Mñon.*). གདུགས་ཀྱི་ཕུང་ *gdugs-kyi-gud* རྩམ་ལཱ་ the ribs of an umbrella. 2. any canopy or awning (*Jä.*). 3. eleg. midday, noon; གདུགས་ཚོད་ *gdugs-tshod* = ཉེ་གུང་ or དབུང་ཚོགས་ noon-tide, also noon-tide meal; དགེ་འདུན་མཉམ་ཅད་གདུགས་ཚོད་ལ་འདུ་བའི་གྲུ་ལ་དུ་ in the row in which the clergy had congregated for the purpose of taking their midday meal (*A. 133*).

གདུགས་དཀར་ *gdugs-dkar* མའི་རྩམ་ white umbrella: གདུགས་དཀར་ཕྱིར་བཞོག་ཚེན་མོ། གདུགས་དཀར་མཚན་གྲུབ་མ་, གདུགས་དཀར་ལྷ་ལུ་མ་གསུམ། are the names of charms, which when recited keep off evils, diseases, etc., they are resorted to also to bring immunity from war, etc. (*K. g. p 212*).

གདུགས་ཁེབས་ *gdugs-khebs* = རྟོང་རྩམ་པ་ *cin stag-pa* the birch tree (*Mñon.*).

གདུང་ *gdun* honorific term. 1. bones or remains of a deceased person; ལྷོ་གདུང་ the

remains of a lama, or those of a king ; also a tomb wherein the remains of the dead are deposited. 2. བོན་ family, descendants: གདུང་འཛོལ་པའི་སྲས་ *gduñ-hdsin-pahi sras* བོན་ཕུན་ the son who will continue the family; གདུང་རུས་ *gduñ-rus* lineage, family, blood or seed. Also གདུང་པ་ *gduñ-pa* and གདུང་མ་ *gduñ-ma* མཇེན་ beam, piece of timber; མ་གདུང་ principal beam; བུ་གདུང་ cross-beam; གདུང་ཁེབས་ beams projecting over the capital of a column (*Glr.*); གདུང་འདེབས་ pedestal; གདུང་རྩམ་ a bridge of beams or of poles; གདུང་ཤིང་ in Sikk. the silver-fir *Abies Webbiانا*. གདུང་རྒྱུད་ *gduñ-rgyud* = རྒྱུད་པ་ or རིགས་རྒྱུད་ or རིགས་རུས་ progeny, descendants: གདུང་རྒྱུད་ཡོད་ his descendants still exist.

གདུང་རྩོབ་ *gduñ-skyob* umbrella.

གདུང་རྟེན་ *gduñ-rten* funeral pyramid containing relics, cf. མཚོན་རྟེན་ *mchod-rten*.

གདུང་ལྡན་ *gduñ-ldan* दयालु kind, merciful, compassionate.

གདུང་བ་ I: *gduñ-wa* vb., pf. གདུངས་ *gduñs* तप, तपति, व्यसन; to be pained by physical causes, to be tormented, to be scorched: ཉེ་མཐམ་ཉེན་པར་ཚ་བས་གདུངས་ he was scorched by the sun or by the burning heat of the day (*Nag.*); མེ་ཡི་དྲོད་ཀྱིས་གདུང་བ་ was scorched by the heat of fire; བཤུས་སྒོམ་དབུལ་འཕོངས་ལྷག་བཟུལ་ནད་སྤྲོས་ཀྱིས་གདུང་བ། to be distressed by disease, misfortunes, destitution, poverty, thirst, hunger, etc.

གདུང་བ་ II: 1. to desire, to long for; རྩམ་ལ་གདུང་བ་ *zas-la gduñ-wa* to long for food; འདྲོད་པས་གདུངས་ལ་འཛེགས་མེད་ངོ་ཚ་མེད་ one who is consumed with desire has neither fear nor shame (*Tsā-na-ka*). ཤིན་ཏུ་གདུང་བའི་མ་གཤེག་ acc. to *Jā.*: my own dearly beloved mother.

གདུང་བ་ III: མཉེན་ཉེ་བྱེད་པ་ 1. sbst. excessive desire, passion (for any enjoyment); lust; གདུང་བ་ནི་ (sensual) desire subsides. 2. love; མོས་གུས་གདུང་བ་དཔག་མེད་རྒྱ་ immense veneration and love arises (*Jā.*). 3. yearning grief, distress, torment, pangs: གདུང་བའི་སྐད་ a plaintive voice, doleful cry; གདུང་དབྱངས་ *gduñ-dbyang* a song of longing grief; གདུང་བ་མེད་པ་ *gduñ-wa med-pa* ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ unafflicted, without troubles or anxiety; གདུང་བ་མེད་པར་ལྷོ་རྒྱུ་ དུ་འཛེགས་པ་ became free from sufferings. གདུང་བར་བྱེད་ *gduñ-war byed* causes pain, afflicts; གདུང་བར་བྱེད་པ་ to make sad, to distress, e.g., གཞན་གྱི་སེམས་ལ་ the mind of others.

གདུང་བྱེད་ *gduñ-byed* 1. as 'met. the sun, also = ཉེ་མཐའི་འོད་ the sun's rays. 2. བན་པ་ drought (*Mñon.*). 3. དགའ་བྱེད་ཤིང་ n. of a tree (*Mñon.*).

གདུང་བྱེད་མ་ *gduñ byed-ma* ཡལུ་ལྷོ་ an epithet of the river Yamunā.

གདུང་མ་ *gduñ-ma* v. གདུང་བ་.

གདུབ་པ་ *gdub-pa* 1. གདུབ་པ་ 2. adj. frugal, temperate (*Jā.*).

གདུབ་བུ་ *gdub-bu* v. གདུབ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ ring, bracelet; ལྷོ་གདུབ་ or ལྷོ་གདུབ་ bracelet; ལྷོ་གདུབ་ མཇེན་ an ornament for the toes of the feet, foot-ring; ལྷོ་གདུབ་ also གདུབ་སྐོར་ finger ring; ལྷོ་གདུབ་ golden bangle.

གདུམ་པོ་ *gdum-po* 1. = གདུམ་པོ་ 2. a piece = དུམ་ *dum*.

གདུལ་བ་ *gdul-wa* v. འདུལ་བ་ *hdul-wa*. གདུལ་བའི་དངོས་པོ་ *gdul-wahi dños-po* = རྒྱུད་པའི་དངོས་པོ་ the objects that are to be suppressed, which are five:—བཤུགས་པ་ threat, རྒྱུད་པ་ curse, བསྐྱོད་པ་, རྒྱུད་པ་ལྷོ་ལྷོ་, and རྒྱུད་པ་ (*K. du. p 44*). གདུལ་བུ་ *bya* = ཚེས་ཀྱིས་གདུལ་བུ་ to be disciplined by religion. གདུལ་དཀའ་བ་ *gdul dkañ-wa* ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ difficult to subdue, restrain, or tame.

གདེག *gdeg* v. འདེགས་པ་: གདེགས་པ་མེད་པ་ མཚུན་
 བརྗེས་པ། (*Nag.* 38).

གདེང་ *gdeñ*, also གདེང་ཚད་ བེད་མཚུངས་ confi-
 dence, assurance, cheerfulness (*Nag.* 38).
 གདེང་ཁེལ་བ་ *gdeñ-khel-wa* to repose confi-
 dence; adj. confident, certain; གདེང་ཐོབ་པ་
gdeñ thob-pa to become confident, to take
 courage, to be reassured; འཚོ་ཚ་གདེང་ཅི་ཡང་མེད་
 when dying ho has nothing to rely upon;
 མི་འདེགས་པའི་གདེང་ a strong or fearless confi-
 dence; འཚོ་བྱོད་གདེང་ཚད་མེད་ no joy at dying
 without steadfast assurance; ཁྱོད་གདེང་ implicit
 confidence, trust.

གདེང་བ་ *gdeñ-wa* pf. གདེངས་ *gdeñs* = འཕུར་བ་ to
 raise, lift: ལག་གདེང་བ་ to raise one's hand;
 ཕྱ་གཤོག་གདེང་པ་ a bird with its wings raised
 and spread (*Ma.*). མཚན་ཅ་གདེང་བ་ to brandish
 a weapon, to flourish it (*Nag.* 37).

གདེངས་ཀ་ *gdeñs-ka* फला, फलक, भोग् the
 expanded hood or neck of the cobra;
 གདེངས་ཀ་ཕྱེད་པ་ resting on its lifted neck,
 standing in a proud posture; གདེངས་ཀ་ཅན་
gdeñs-ka-can ऐरावत, गरुड tho fabulous
 hooded dragon with eight legs inhabiting
 the snowy mountains; a hooded snake;
 གདེངས་ཀ་འཛོན་ཆགས་ hooded snake, cobra da
 capello; གདེངས་ཀ་ལྗན་ མོགའི་ hooded snake,
 any hooded object.

གདེངས་ཅན་དབང་ *Gdeñs-can dbañ* भोगीन्द्र
 Ananta Nāga, the king of the serpents.

གདེངས་ཅན་ལྷ་མོ་ *gdeñs-can lha-mo* 1. Vāsuki,
 chieftainness of the snakes. 2. the god-
 dess with the dragon's tail = མཚུངས་པ་
 ལྷ་མོ་ཉེན་ཀྱི་ མཚུངས་པ་ tho ninth lunar mansion; constella-
 tion of *Scorpio*.

གདོང་ *gdoñ* or གདོང་ཁ་ *doñ-kha* the resp.
 form is ལལ་གདོང་ རྩམས་, ལལ་, ལལ་, the face, the
 front: མེད་གཤེད་གདོང་པ་ ཅན་ བེད་མཚུངས་མེད་ one with the

lion's face, n. of a goddess; ཁྱིའི་གདོང་ཅན་ = ཁྱིའི་
 མགོ་ཅན་ a Bon god, one with a dog's face or
 head; ཡག་གི་གདོང་པ་ the pig-faced—such are
 names of Buddhist and Bon deities of
 Tibet; གདོང་ལྗང་ a pale face; གདོང་དམར་ redface,
 is tho n. of a cannibal hobgoblin with red
 face; གདོང་དམར་ཐོད་ཀྱི་ལུང་ the country of red-
 faced demons, i.e., Tibet. གདོང་རྒྱུ་མ་པ་ཚས་
 དང་ལྗན་པ་ a round face indicates possession
 of religious nature; གདོང་མྱ་མང་པོ་སྤྲོ་བ་དང་ཀྱུ་
 མེས་ས་ a dry hollow face indicates gar-
 rulousness and thiovishness (*Mi.*): གདོང་
 ཁྱིའི་ལྗང་ *gdoñ khyiñi lta-bu* his face is
 like that of a dog. གདོང་གི་ཕྱོགས་ *gdoñ-gi*
phyogs tho cheek. གདོང་གི་ཅི་ the snout (of a
 pig), the pointed part of tho face. གདོང་ལྗང་
gdoñ-sgyur changing of complexion of the
 face out of shame or anger.

གདོང་ལྗང་པ་ *gdoñ lña-pa* = གཙུག་ཕུད་ལྗང་པ་ བསྐྱའ་འཇུག་,
 मीढ or "the five-tufted one," an epithet
 of Mahādeva.

གདོང་ཅེན་ཅན་ *gdoñ-chen-can* = རོ་ཚ་མེད་པ་, i.e.,
 a shameless person (*Mñon.*).

གདོང་ལྗང་གི་ *gdoñ-drug* गङ्गा 1. the river
 Ganges which is said to have issued
 through six loads, i.e., has six sources.
 2. བསྐྱའ་འཇུག་ an epithet of Kārtika, the son
 of Mahādeva.

གདོང་ལྗང་ *gdoñ-chuñ* dejected, dishoar-
 tened; ཁྱིའི་མེད་གདོང་ལྗང་མེ་ཕྱེད་པར་ not being
 impudent and saucy.

གདོང་ལ་ *gdoñ-la* adv. in front, in advance;
 གདོང་ལྗང་ *gdoñ-stad* just opposite.

གདོང་ལིག་ *gdoñ-yig* = ཕུན་ཕྱིན་ that which
 attracts the eye, e.g., address on the cover
 of a letter, front inscription, sign-board.

གདོང་འིང་ *gdoñ-rin* ཇོ་འོ་ལྗང་ long-face
 explained as གདོང་ལིག་མེ་ལི་འིགས་ལྗང་པ་, གདོང་འིང་གཙུག་
 ལྗང་མེད་མ་ ཅན་ (*Tuñ. d.* བོ་ 220).

གདོད་ལ་དེད་པ་ *gdod-la ded-pa* to push or press forward, to urge on, to haul a culprit before the judge; རྫང་བ་གདོད་དེད་པ་ to pursue one's course regardless of others (both in good and in bad sense) (*Jä.*).

གདོད་ *gdod* or གདོད་མ་ = དང་པོ་ in early time; also ལྔ་འདི་ the first; and གཞོན་མ་ the beginning; གདོད་མའི་དུས་ in the beginning, at first; གདོད་མའི་སངས་རྒྱལ་ ལྔ་འདི་བུ་ the earliest Buddha. རྩ་བ་གདོད་མ་ནས་རྣམ་པར་དགའ་བ་ = རྩ་བ་ནས་རྣམ་པར་དགའ་བ་ pure from the very root, i.e., in origin. གདོད་ནས་མ་སྐྱེས་པ་ *gdod-nas ma-skyes-pa* ལྔ་འདི་བུ་པོ་ not born from the first; གདོད་ནས་དགའ་བ་ pure from the beginning, primitive purity. As an adv. གདོད་ཀྱི་ first, at first, previously, before; also ད་གདོད་ = ད་གཞོན་ at the start.

གདོན་ I: *gdon* or གདོན་བགེགས་ རྩལ་, ལྔ་བཟུང་; an evil spirit, a demon causing disease. There are 360 kinds of spirits which do mischief to living beings; out of which eighteen are very powerful and dangerous; fifteen kinds are said to attack children of either sex. The names of some of the chief evil-spirits are: (1) ལྔ་འདི་གདོན་ རེབ་ལྔ་, (2) ལྔ་འདི་གདོན་ ལྔ་འདི་གདོན་ རེབ་ལྔ་, (3) ལྔ་མ་ཡིན་གྱི་གདོན་ རེབ་ལྔ་, (4) ལྔ་འདི་གདོན་ རེབ་ལྔ་, (5) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (6) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (7) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (8) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (9) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (10) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (11) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (12) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (13) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (14) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (15) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (16) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (17) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (18) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (19) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (20) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (21) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (22) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (23) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (24) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (25) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (26) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (27) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, (28) ལྔ་མ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ རེབ་ལྔ་, &c. Generally, all *gdon* are divided into three great groups, viz., རྫང་གདོན་ evil-spirits of upper regions, རྫོང་གདོན་ *hog-gdon* those of the nether world, and

བར་གདོན་ *bar-gdon* those of the intermediate regions. Again རྫོང་འགྲོ་གདོན་ *sten-hog-gi gdon* the evil spirits of the higher and nether regions are called ལྔ་འདི་གདོན་ *thahi-gdon*. ལྔ་འདི་གདོན་ རྫོང་གདོན་ ལྔ་འདི་གདོན་ = ལྔ་འདི་གདོན་ death by epilepsy, which is believed to be the malignant influence of the evil spirits of the upper region; གདོན་གྱིས་བསྐྱེས་པ་ *gdon-gyis brkams-pa* or བསྐྱེས་པ་ *brlabs-pa* infatuated or possessed by evil spirits (*Sch.*); གདོན་འཇུག་པ་ *gdon hjug-pa* the entering of a demon into a person's body.

གདོན་ II: 1. fut. of འདོན་པ་ (*Nag. 37*). 2. གདོན་མི་ཟབ་ = བཤུགས་མེད་པ་ ལྔ་འདི་གདོན་ certainty, surety (*Nag. 38*) as in རེ་བྱུང་བར་གདོན་མི་ཟབ་ there is no doubt of such a thing having happened. As adv. གདོན་མི་ཟབ་ = གདོན་མི་འཇུག་པར་ undoubtedly, indubitably. གདོན་ཕྱི་ *gdon-bya* = གདོན་ཕྱི་འདོན་པ་ (*Situ. 74*).

གདོལ་པ་ *gdol-pa* ལྔ་འདི་གདོན་, ལྔ་འདི་གདོན་ I. a Tartar; the fierce, impetuous. Among the Mongols there is a tradition to the effect that India was the original home of the Mongol tribes. 2. the lowest and most despised class, a fisherman; in *W. Tib. nya gdol-pa*.

Syn. given in *Mnoñ.*:—གདོལ་པ་ *gtum-pa*; གདོལ་པ་ *gdol-wa*; མི་དགེ་སྤོང་ *mi-dge spyod*; རྩལ་ *ne-tshc*; རྩལ་མེད་ *chos-med*; རྩལ་པ་ཅན་ *sdig-pa-can*; རྩལ་པ་ *rlañs-po*; མི་བསྐྱེད་ལྔ་ལྔ་ *mi-bsrun skye-wo*; མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa*; རུབ་ཚོད་ཅན་ *thub-chod-can*; རྩལ་པ་ *glañ-po* (ལྔ་འདི་གདོན་).

གདོས་ *gdos* = གདོས་ཕྱི་གཟུགས་ ཅན་ anything having material form; གདོས་བཅས་ཀྱི་ཕྱི་བྱུང་པོ་ the aggregate of material forms, i.e., of matter; གདོས་བཅས་ material, corporeal: གདོས་བཅས་སྤུ་གྲུབ་པ་མེད་ these things are nothing material, they have no substance (*Jä.*).

གདོས་པ་ *gdos-pa* = མཚན་པ་ I. a boat, a ship; གདོས་ཐག་ *gdos-thag* a boat-rope. 2. a mast.

essence of *Bodhi* enlightenment; རྒྱལ་མ་ཇེ་འི་བདག་ཉིད་དགོན་མཚོག་གསུམ་ the precious ones constitute the divine mercy itself; མངས་རྒྱལ་མཚམས་ཅད་ཀྱི་དགོངས་པ་ཐམས་ཅད་གཅིག་ཏུ་བརྒྱལ་པའི་བདག་ཉིད་ the sum and substance of all the thoughts of all the Buddhas concentrated in one expression (that is *om mani padme hūm*).

+ བདག་ཉིད་སྒྲོག་ *bdag-nīd sgrog* 1. extolling of one's own self, advertising one's own doings, self-laudation. 2. met. the crow (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེ་ *bdag-nīd che* = རློ་ཁོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa* or རློ་ཅེ་བ་ *blo-che-wa* magnanimous, generous; one with broad views and principles (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེན་པོ་ *bdag-nīd chen-po* महात्मन् a general epithet of all the Buddhas, a title of address for a king = རྒྱལ་པོ་ཅེན་པོ་ your majesty! བདག་ཉིད་ཅེན་པོའི་སྐུ་ཚོ་བསྐལ་པ་བློ་བྲག་གི་བམ་དུ་བརྟན་བར་རྒྱར་ let his majesty's life remain fixed through myriads of ages (*Yig. k. 59*).

+ བདག་ཉིད་ལ་བརྟམ་པ་ *bdag-nīd-lu brñas-pa* one weeping at heart for failing to practise religion, self mortification.

བདག་པོ་ *bdag-po* पति 1. lord, master, owner, proprietor; ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇུག་པོ་ a house-holder; རྒྱལ་མ་ཇེ་འི་བདག་པོ་ *thugs-rjehi bdag-po* the lord of grace. 2. in grammar: an agent; བདག་པོའི་སྐྱེ་གཞི་ the word denoting the agent. 3. spouse, husband, companion for life. བདག་པོ་ཕྱིར་པ་ *dag-po byed-pa* to take possession of, reign over; བདག་ཏུ་བྱམས་པའི་བུད་མེད་ a married woman. བདག་པོའི་རྒྱུན་ *bdag-pohirkyen* अधिपतिपत्य [dominant or defining cause] 8.

བདག་མེད་ *bdag-med* अनात्मक 1. *Çūnyatā*; voidity, emptiness, that which is not absolute, the quality of being not absolute. 2. unowned, forlorn, friendless, a vagabond.

བདག་མེད་ནོར་ *bdag-med nor* unclaimed property: རྫོང་བདག་མེད་བྱང་ཁའི་འགྲོང་, རྩམ་བདག་མེད་རྒྱལ་པོའི་བང་མཚོན་ the *Dong*, i.e., the wild yak, of *Chan-kha* (northern deserts of Tibet) is unclaimed property; the king's treasury (granary) is also public property. བདག་མེད་མ་ *bdag-med-ma* a woman who has obtained perfection; a woman that is not married; also a public woman.

བདག་མོ་ཅེན་མོ་ *Bdag-mo chen-mo* महाविषपत्नी n. of a Buddhist goddess.

བདག་འཛིན་ *bdag-hdsin* आत्म-ग्रह 1. selfishness; in Buddhism there are two kinds of བདག་འཛིན་ *ātmagraha*:—གང་ཟག་གི་བདག་འཛིན་ the conviction that a living being which in its nature is perishable is not so; and ཚས་ཀྱི་བདག་འཛིན་ to believe that everything, i.e., matter, is permanent and enduring (which in fact is not so). 2. the clinging to the I; the clinging to one's own self; egotism. Syn. དངོས་འཛིན་ *dños-hdin*; ང་ཡིར་འཛིན་ *ña-yir-hdsin*; ངར་འཛིན་ *ñar-hdsin* (*Mñon.*).

བདག་བབུང་ *bdag-bzud* claimed property, property of which there is an owner or claimant; བདག་བབུང་ཡོད་པའི་བུད་མེད་ a woman that is married, i.e., who is claimed for the wife of somebody; བདག་ལ་ཚགས་པ་ རྒྱུ་བྲལ་ self-attachment (*Rtsii.*).

བདག་ལས་བྱུང་ *bdag-las byun* lit. the self-born one; an epithet of Kāmadeva the god of sensuality (*Mñon.*).

བདག་སྐྱུང་ *bdag-sruñ* or བདག་སྐྱུང་བ་ *bdag-sruñ-wa*, 1. a hermit, one who watches his own actions, i.e., his self. 2. self-defence, self-preservation.

བདེ་བ་ *bdah-wa* स्वादु 1. adj. delicious, savoury, well-tasting. 2. vb. to drive, to drive out = མཉུགས་སུ་རྒྱུང་པ་ to chase, to put to flight; ལས་ཀྱི་རྒྱུང་གིས་བདས་ནས་ *las-kyi rluñ-gis bdas-nas* being impelled by the

wind of *karma*, i.e., in consequence of one's works or certain actions. 3. to bear away, along, or off, to hurry off; ལྷོ་ལོ་བདས་པའི་གླིང་ land carried away by water (*Cs.*). 4. to call in, collect, recover; བུ་ལོན་བདས་པ་ to recover money lent, to sue for the recovery of a loan.

བདར *bdar* 1. for བདལ་བར *bdah-war*. 2. = བླ་གུ། thus ལྷུ་ལ་བདར་ = ལྷུ་ལ་བླ་ fee or reward given to an escort, the charge of conveying a thing or person.

✚ བདར་བ *bdar-wa* or དར་བ *rdar-wa* 1. to adjust exactly or in a very accurate manner; བདེན་པ་བདར་བ་ = དང་པོར་བཤད་པ་ to depose the truth. 2. to pray earnestly (in casting lots and in divination). 3. to grind, to polish, rub, file; ལྷུག་མ་བདར་ a file; མ་བདར་ a rasp, also sandalwood; བྱེ་མ་བྱེ་མར་བདར་བ་ to grind to fine powder (*Nag. 38*); བྱེ་མ་བདར་རྩ་ = ཞེབ་བདུངས་ reduced to powder (*Situ. 75*); མོ་བདར་བ་ to brush the teeth; to grind the teeth; རྫོང་བདར་ *gbyoñ-bdar* exercise, practice. 4. to inspect; to examine closely: དང་གི་སྒེམས་བདར་གཙོན་ examine minutely the working of your own mind; take it seriously to heart.

འདེལ་བ་ བདལ་བ *bdal-wa* 1. to spread forth, to expend; རྫོང་བདལ་བ་ to give away riches, to lavish money, to scatter plenty (*Situ. 75*). 2. v. དལ་བ *rdal-wa*. བདལ་འབྲུག་ n. of a Bon religious work ཞེས་པ་ཙམ་བདལ་འབྲུག་ལ་བཟུང་ཏེ་རྒྱུག་མ་བཟུང་མངས་རྒྱུ་མོ་ (*G. Bon.*).

བདས *bdas*, pf. of བདལ་བ *bdah-wa*, ལྷུ་ལོ་མ་གྲོང་དལ་དེར་བ་བླང་ལྷུ་བདས་ནས་བདེ་རྣམས་ལ་ཙ་བྱིན་ to the suburbs of that city the king drove five hundred oxen and gave them grass (*K. du. 261-306*).

བདུག་པ་ *bdug-pa* 1, vb. pf. བདུགས་ *bdugs* to fumigate, to burn incense, to swing the censer; ལྷ་ལ་ལྷོས་ཀྱིས་བདུག་པ་ *lha-la spos-kyis bdug-*

pa to burn incense before a god; འདོ་མ་གུ་གུལ་གྱིས་བདུག་པ་ *hdre-la gu-gul-gyis bdug-pa* to fumigate demons with the incense of *gugul*. 2. sbst. the burning of incense; frankincense: བདུག་ལྷོས་འབྲུལ་ *bdug-spos hthul* odours of incense arise (*Jä.*).

བདུག་གིང་ *bdug-giñ* = རྒྱག་པ་ *gug-pa*; *Juni-perus excelsa*, called by the Hindus དེབ་དམ་ or the *deodar* tree.

བདུང་བ་ *bdun-wa* 1. pf. བདུངས་ *bdunñ* = བཏུག་པ་གཞུ་བདུངས་ *gshu-bdunñ* = གཞུ་བཏུག་པ་ bent the bow by pulling the string to shoot an arrow (*Nag. 38*). 2. vb. = རུང་བ་ *rdun-wa*.

བདུད་ *bdud* རྣམ་ the chief devil or antagonist of religion; the personified evil principle; the evil one. There are four *bdud* devils:—(1) བུང་པོའི་བདུད་ རྣམས་རྣམས་ the devil originated from the aggregates, i.e., the constituents of the living being; (2) རྣམ་མེད་པའི་བདུད་ རྣམས་ the devil ruling over sufferings and diseases; (3) འཚོ་བདག་གི་བདུད་ རྣམས་འཕྲུག་པའི་བདུད་ the devil of death, the messenger of the lord of death; (4) ལྷའི་བུའི་བདུད་ དེབ་བྱུང་རྣམས་ (ཀའམ་དེབ་) the lustful god or Cupid. The first two are classed under རྣམ་པར་རྟོག་གི་བདུད་ as devils of imagination or *Vikalpanā*, the last two are figuratively called མི་མ་ཡིན་པའི་བདུད་ the demons that are not human beings. There is a second classification of the satanic principle:—(1) རོགས་བཅས་ཀྱི་བདུད་ the avoidable devil; (2) རོགས་མེད་ཀྱི་བདུད་ the unavoidable devil; (3) དགལ་སྐྱོའི་བདུད་ the demon of merriment; (4) རྣམས་བྱེད་ཀྱི་བདུད་ the demon of pride.

བདུད་དཀྱིལ་ འཁོར་རྣམས་ཅད་ རྣམ་པར་འཛོམས་པའི་ལེ་ཤེས་ཀྱི་ རྟོག་གྱི་ སུལ་མར་མཚན་ལྡན་ བུ་ལྷོ་མཚན་ལྡན་ འཕྲུག་པའི་ བདུད་ཀྱི་དགལ་མ་ རའི་ the concubine of *Kāmadeva*.

བདུད་ཀྱི་མེ *bdud-kyi-sde* རྣམ་པར་ལྷོ་, རྣམ་པའི་ རྣམས་ the troops of the Devil.

བདུད་ཀྱི་བདག *bdud-kyi-bdag* the arch demon.

བདུད་ཀྱི་བུ *bdud-kyi-bu* = བདེད་ལྷ་འཁྲུག་ the son of the god of sensuality (*Mñon.*).

བདུད་ཀྱི་བུ་མོ་ *bdud-kyi bu mo* the damsels of Māra who are:—སྤྱིད་མ་ *sred-ma* ལྷ་མ་, དགལ་ཐེད་མ་ *dgah' byed-ma* རའི, and དགལ་སྤྱོད་མ་ *dgah' spyod-ma* ར་འའི or ར་འི (K. d. བ 72).

བདུད་རྒྱལ་ *bdug-ryal* ར་འའི, ར་འའི ར་འའི the conqueror of Māra, the archdemon. བདུད་ ར་འའི *bdud-hthul* or བདུད་འདུལ་ *bdud-hdul* ར་འའི he who has subdued the evil one; an epithet of Buddha. བདུད་འདུལ་གདན་ *dud' bhdul-gdan* ར་འའི the grass Kus'a (*Mñon.*); a seat made of Kus'a, grass sitting on which Buddha vanquished Māra.

བདུད་ཐྱིག་ཅན་ *bdud sdig-can* = དགལ་རབ་དབང་ཕུག་ *dgah-rab dwañ-phyug* ར་འའི, ར་འའི Māra. the sinner; also Kāmadēva.

བདུད་ནག་འབང་བ་ *bdud-nag hbar-wa* a god of the Bon pantheon resembling in his attributes མི་ཤམ་མགོན་པོ་མཆོག་ Mañju S'ri.

བདུད་རྩི་ *bdud-rtsi* ར་འའི, ར་འའི 1. the food of the gods, nectar, the potion that confers immortality; ར་འའི་བདུད་རྩི་ the nectar of *dharma*, i.e., of the doctrine of Buddha. 2. a laudatory epithet of medicines; བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་མོ་ the fragrant juniper; an elixir prepared of a decoction of five holy plants, viz., ར་འའི *ba-lu* a fragrant dwarf species of rhododendron, ར་འའི་མ་ *mtshe-ma*, ར་འའི་པ་ *kham-pa*, and ར་འའི་བུ་ *hon-bu*. *N.B.*—Really only four, but according to the absurd method of numbering in Tibetan styled "five," because the whole taken together makes five. 3. *Myrobalan*, *Terminalia*, *Citrina*. 4. a polite word for wine. བདུད་རྩི་རི་བུ་ *bdud-rtsi ril-bu* ར་འའི ར་འའི elixir-pill, nectar-pills. བདུད་རྩི་རི་ཁང་པ་ *bdud-rtsihi khah-pa* = རི་ཁོད་ *ri-khrod* a hermitage; a retreat

in the solitudes of hills (*Mñon.*). བདུད་རྩི་རི་ཁོད་ *bdud-rtsihi sgo* = ར་འའི or ར་འའི་མོ་ *smra-wahi sgo* the mouth (*Mñon.*).

བདུད་རྩི་སྐྱེས་པ་ *bdud-rtsi-skyes* producing nectar [the yellow Myrobalan plant] S.

བདུད་རྩི་གངས་ཤམ་ *bdud-rtsi gañs-çam* vegetable medicine growing on the snow-line in the Himalaya or in Tibet. བདུད་རྩི་ཚོས་སྤྱན་ *bdud-rtsi chos-sman* vegetable elixir used as an antidote against the attack of evil spirits.

བདུད་རྩི་སྤྱིད་པོ་ *bdud-rtsi sniñ-po* yeast.

Syn. ར་འའི་ཚ་ཚ་ *chah-rtsi*, རི་ཁོད་ལྷ་ *ñiñ-khu*, རི་ཁོད་སྤྱིད་པོ་ *snñiñ-khu* (*Mñon.*).

བདུད་རྩི་ཐབ་སྤྱོད་ *Bdud-rtsi thab-sbyor* ར་འའི་རྒྱལ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a goddess.

བདུད་རྩི་བུ་མ་པ་མ་ *Bdud-rtsi bum-pa ma* n. of a goddess in the Bon pantheon who resembles in her attributes the Buddhist goddess of the ocean.

བདུད་རྩི་དམར་པོ་ *bdud-rtsi dmar-po* n. of a demon.

བདུད་རྩི་སྤྱི་པོ་ *bdud-rtsi smug-po* a cure for congestion of the brain.

བདུད་རྩི་ཚ་ཚ་ལྷ་ *bdud-rtsi char-lu* ར་འའི་འཁྲུག་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ raining nectar, a. met. for the moon.

བདུད་རྩི་འཛུགས་ *bdud-rtsi hdsag* = ར་འའི་ལེ་ ར་འའི the tongue, the organ of taste (*Mñon.*).

བདུད་རྩི་འཛུགས་པ་ *bdud-rtsi hdsag-pa* ར་འའི་ལེ་ལེ་ལེ་ pouring nectar; also satire; sweet melifluous tongue or language.

བདུད་རྩི་མ་ *bdud-rtsi xa* ར་འའི་མ་ལེ་ the gods who subsist on nectar. བདུད་རྩི་མ་ལེ་ *bdud-rtsi xa* ར་འའི་མ་ལེ་ 1. ambrosial food. 2. ར་འའི་མ་ལེ་ལེ་ n. of an uncle of Buddha Gautama.

བདུད་རྩི་རི་ཁོད་ *bdud-rtsihi hod* (ར་འའི་པ་ *sla-wa*) ར་འའི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ met. the moon.

བདུད་ལ་སྐྱེངས་པ་སྤྱོད་མཛེས་མ་ *bdud-la skyehs-pa ster mdsad-ma* = མ་ལེ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Mñon.*) the

goddess of earth called *Bstan-ma* who keeps certain demons under terror.

བདུན *bdun* སྐུ་མཚན་ the number seven; བདུན་བརྒྱ་ seven hundred; བདུན་རྒྱུ་མཚན་ seven thousand; བདུན་ཅུ་ སྐུ་མཚན་ seventy, 70; བདུན་ཅུ་རྩ་ཉེག་ seventy-one; བདུན་ཅུ་པ་ སྐུ་མཚན་ the seventieth; བདུན་གྱི་བདུན་པ་ *bdun-gyi bdun-pa* སྐུ་མཚན་ ལྷ་མོ་ the sun, who has seven horses before him harnessed to his chariot (*Mñon*).

བདུན་ལྗན་ *bdun-ldan* n. of a perfumery, prob. a preparation consisting of seven ingredients.

Syn. བསེལ་འཛོལ་ *bsil-hdsin*; དབྱ་བ་མ་ *dbu-ba-ma*; ལྷགས་པ་ *lpags-pa*; ཀམས་པ་ *gsal*; དེ་མ་མེད་ *dri-ma med* (*Mñon*).

བདུན་པ་ *bdun-pa* = ལྷ་གོས་ or ཚམས་གོས་ the religious robe of the Buddhist clergy.

བདུན་པ་ *bdun-pa* སྐུ་མཚན་, སྐུ་མཚན་ the seventh.

བདུན་པོ་ *bdun-po* of seven parts: ལུས་ཀྱི་ བདུན་པོ་ the seven principal parts of the body; viz., hands, feet, shoulders, and neck.

བདུན་ཤུག་ *bdun-phrag* སྐུ་མཚན་ a week, seven days.

བདུན་པོ་མ་ *bdun-btsas* born in the seventh month, a seven-months' child.

བདེ *bde* or བདེ་བ་ *bde-wa* ལུ་, མོ་, ལུ་ལྷ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་. 1. happiness, welfare, safety, piety, enjoyment, joy, bliss, prosperity. In Budh. there are two kinds of happiness: རྒྱལ་བཅས་ཀྱི་བདེ་བ་ the happiness or bliss that terminates or becomes exhausted, and རྒྱལ་མེད་ཀྱི་བདེ་བ་ the happiness that is eternal and cannot be exhausted; the first being mixed up with the miseries of transmigratory existence, the latter remaining unaffected by any cause. བདེ་བའི་ རྗེས་ལ་ལྷག་བསྐྱེད་ཞིང་, ལྷག་བསྐྱེད་རྗེས་ལ་བདེ་བ་ལྷི་ happiness is followed by misery and after

misery comes happiness, the two revolving like as a wheel (*Tsā-na-ka*). A Tib. proverb is:—བདེ་བ་འདོད་ནས་ ལྷག་བསྐྱེད་ འབར་ཞིག་ལྷུ་བ་ ཡར་བྱེད་ longing for happiness, one only brings on misery. བདེ་བ་ཐམས་ཅད་དང་ལྷན་པ་ སའོ་ལུ་ལྷ་-སའོ་ལྷི་མཚན་ possessed of all happiness; བདེ་བ་ཐོབ་པ་ སའོ་ལུ་ལྷ་མཚན་ to gain happiness; བདེ་བར་བྱེད་ ལུ་ལྷ་མཚན་ that which makes happiness; བདེ་བའི་ ལྷ་མཚན་ ལུ་ལྷ་མཚན་ the requisites of happiness; བདེ་བ་ལྱེད་ བར་བྱེད་ what causes to enjoy happiness. བདེ་བའི་ ལྷ་མཚན་ *bde-wahi khruṣ* = ལུ་; བདེ་བའི་ དགའ་རྒྱུ་ ལུ་ལྷ་མཚན་ a merry festival; བདེ་བའི་ མཚོགས་ མཚན་ the god S'ambara [a demon of drought represented as an enemy of Indra the god of cloud]S. བདེ་བའི་ ལུ་མཚན་ སྐུ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ the human body; བདེ་བའི་ འཛོལ་མཚན་ or ལྷ་མཚན་ ལུ་ལྷ་མཚན་ [resting upon comfortably, a comfortable pillow]S. བདེ་བའི་ ལྷ་མཚན་ ལུ་ལྷ་མཚན་ [basis or seat of happiness]S. 2. བདེ་བ་ *bde-wa* to be happy or well; also adj. happy, pleasant, blessed, and even beautiful; also easy: ང་ལ་བདེ་ལྷི་ as I am quite happy; བདེ་ལྷི་ he is happy; བདེ་བར་བྱེད་པ་ gone to be happy or to a place of safety; བདེ་བར་གནས་པ་ to live happily, in prosperity; བདེ་བར་གཏོང་བ་ to let another be happy; ལྱོད་བདེ་བར་བཏང་ མི་ལོང་ we shall not allow you to be quiet; བདེ་བའི་ འབྲུང་གནས་ the source of becoming happy, the state of bliss, paradise; བདེ་ལེགས་ = peace and joy (*Mñon*). བདེ་བར་ ལྷུར་ཅིག་ or བདེ་བར་བཞུགས་ཤིག་ be happy! farewell! ལུ་མཚན་དང་ལྷ་མཚན་མི་བདེ་བར་འབྱུང་བ་ to be bodily and spiritually afflicted; མི་བདེ་བའི་བག་མེད་ན་ fearless of adversity; མི་བདེ་བར་འབྱུང་བ་ to ache (of parts of the body); མངལ་མི་བདེ་བར་འབྱུང་བ་ to be unhappy in the womb, i.e., in travail, to suffer the pangs of child-birth; ལྷ་མཚན་བདེ་བ་ or ལྷོ་བདེ་བ་ or ལྷིང་བདེ་བ་ cheerful, merry, glad; དགའ་བདེ་ peace, a state of peace; བདེ་བའི་ཚམས་ལ་ ལྷ་མཚན་པ་ enjoying the quality of peace or peaceful happiness; ལྷི་བའི་བདེ་བ་ the happiness

of rest, a happy tranquility; འདིག་རྟེན་གྱི་བདེ་བ་ལ་ཚགས་ཏི loving the pleasures of the world; གནས་སྐབས་ཀྱི་བདེ་བ་ a happy situation; ལྷ་རན་ལས་འདམ་པའི་བདེ་བ་ཐོབ་པ་ to attain to the happiness of *Nirvāna*. ལོ་བདེ་བ་ཡོང་ it will be easy to understand; བདེ་ཚོ་ཡོད་ he is well; མགོ་བདེ་བ་ easy-going person; also well-qualified, well adapted; ལ་སྐྱེ་བདེ་བ་ with good organs of speech; ལག་བདེ་བ་ one who has practice in working with his hands, skilled, clever; ལྷ་བདེ་ཞིང་ knowing to speak well, being eloquent, well-spoken; ཉམས་རྟོགས་ཀྱི་སྐྱ་ལྗེ་བདེ་ a tongue skilled in speaking wisdom; ལས་བདེ་ཚོ་ the road is easy, may be passed without risk. As adv. བདེ་བར་ happily, merrily; བདེ་བར་འཚོ་ to live happily, *i.e.*, without illness. 3. good order, durability, strength; བདེ་བའི་རྟགས་དབུ་ acc. to Bon the nine signs of བདེ་བ་ durability:—མནན་ན་འཕོལ་ elasticity, if pressed it springs up; བཏྟག་ན་ཡངས་པ་ when weighed it is found light; བསྐོར་ན་འཁོར་བ་ when turned it revolves; བལུག་ན་མཉེན་པ་ when bending it, it is pliable; བལག་ན་ཐོད་པ་ *bshagna sdog-pa* where placed it remains; བའིག་ན་ཉེལ་པ་ if broken it crumbles away; བཏོར་ན་འཕྲོ་བ་ if scattered it diffuses; བཟུམ་ན་འདྲིལ་བ་ if amassed or collected it mixes up, *i.e.*, agglomerates; རེག་ན་འཇམ་པ་ it is soft to the touch.

བདེ་སྐྱིད་ *bde-skyid* ལུ་ལུ་ happiness, felicity.

བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro* or བདེ་བར་འགྲོ་ སྐྱེ་བའི་, ལུ་གཟི་ state of happiness, going to happiness; the kingdom of heaven. Opp. to འདྲན་འགྲོ་ *ñan-hgro* the state of unhappiness. བདེ་འགྲོ་ཅན་ *bde-hgro-can* སྐྱེ་བའི་ལྗོངས་ heavenly, celestial བདེ་འགྲོ་མཚོ་རིམ་གྱི་ལྷ་ས་ཐོབ་པ་ to receive a heavenly or glorified body.

བདེ་ཅན་ *bde-can* ལུ་ལུ་ happy.

བདེ་ཚེན་ *bde-chen* abbr. of བདེ་བ་ཚེན་པོ་ felicity, consummate bliss. བདེ་ཚེན་པ་ *bde-chen-pa* མཛུ་ལུ་ great happiness; one in great happiness. བདེ་ཚམ་མེ་ *bde-cham-me* or བདེ་མེང་རེ་ n. of a sect.

བདེ་མཚན་གྱི་ *Bde-mchog* མཚན་པོ་ is a most important *vidam* or *Tantrik* deity of the Buddhists. He is the equivalent of *S'ambara* or *Samvara*; and in Tibet is usually represented with three faces and eleven arms, standing on two crushed bodies and wearing armour and a necklace of skulls. This is his form as དཔལ་འཁོར་ལོ་སྐྱོམ་པ་ *Pal-khor-lo Dom-pa*; but he has several other forms and phases. The Chief Lama resident at Peking is held to be an incarnation of one aspect of *Bde-mchog* (*Dem chog*).

Syn. འཁོར་ལོ་སྐྱོམ་པ་ *hkhor-lo sdom-pa*; རི་ཁྲོད་པ་ *ri-khrod-pa*; དཔལ་པོ་རྗེ་ཇེ་ *dpah-wo rdo-rje*; ཐོད་པ་ཅན་ *thod-pa can*; ལྷ་བའི་ཚོད་པན་ *zla-wahi chod-pan*; མཁའ་འགྲོའི་དབང་ *mkhah-hgrohi dwan*; རྗེ་ཇེ་འཁོར་ལོ་ *rdo-rje hkhor-lo (Mñon.)*.

བདེ་ལེགས་ *bde-legs* 1. = དགེ་ལེགས་ *dge-legs* or མཚོ་རིམ་གནས་ *mtho-ris gnas* paradise. 2. སྐྱེ་བའི་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ well-being, auspiciousness, blessedness; blessing.

བདེ་ལེགས་ཅན་ *bde legs-can* 1. སྐྱེ་བའི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ auspicious. 2. = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ domestic fowl (*Mñon.*).

བདེ་ལེགས་བརྗོད་པ་ *bde legs-brjod-pa* benediction, expression of blessing: བདེ་ལེགས་སུ་ལྷུར་ཅིག་ *bde legs-su gyur-cig* སྐྱེ་བའི་སྐྱེ་བའི་ blessings be to him. བདེ་ལེགས་སུ་ལྷུར་པ་ *bde legs-su gyur-pa* has become blest; སྐྱེ་བའི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ performance of religious ceremonies to bring blessings.

བདེ་འཇགས་ *bde-hjags* prosperity, welfare.

བདེ་བརྗོད་ *bde-brjod* felicitous expression.

བདེ་སྐྱོང་ *bde-stoñ* abbr. of བདེ་བ་དང་སྐྱོང་པ་ཉིད་, happiness and *Nirvāna*.

བདེ་འགྲུང་ *bde-hthuñ* met. for ལྷོག་ lightning (*Mñon.*).

བདེ་ཐབས་ *bde-thabs* abbr. of བདེ་བའི་ཐབས་.

བདེ་ལྗན་ *bde-ldan* the heavens.

Syn. མཚོ་རིམ་གནས་ *mtho-ris-gnas*; མཚོ་རིམ་རྒྱལ་མིད་ *mtho-ris rgyal-srid (Mñon.)*.

བདེ་ལྷན་དབང་ཕྱུག *Bde-ldan dwañ-phyug* ལུ་མ་
 བློ་བཟང་ the lord of the *Sukhāvati* heaven.

བདེ་ལྷན་འབྲུག་འབྲུང་ *bde-ldan hbras-hbyun* ལུ་མ་
 བློ་བཟང་ the happiness of heaven.

བདེ་ལྷན་མ་ལུང་བཟན་པའི་མདྲ་ *bde-ldan-ma luñ*
hstan-pahi mdo, the *Sūtra* delivered at the
 request of *Bde-ldan-ma* queen of king
Bimbisara (*K. d. p. 395*).

བདེ་ལྷོད་ *bde-spyod* sensual enjoyment;
 also a privy (*Jā.*).

བདེ་བ་ཅན་ *Bde-wa-can* ལུ་མ་བཟང་ *Dewachān*,
 the paradise of the Northern Buddhists
 which is said to be situated in the west
 and presided over by Buddha Amitābha.
 It is never mentioned in works of the
 pre-Christian era of Buddhism. བདེ་བ་ཅན་གྱི་
 རྗེས་བཞོན་པ་ ལུ་མ་བཟང་གི་ལྷ་ “the plan or design of
 the *Sukhāvati*” (*K. d. p. 306*) is a work
 describing this heaven as being full of
 terraces, lotos-lakes, and players of music,
 together with swans, cuckoos and pea-
 cocks. The Tibetan version as given in
 the *Kah-gyur* is longer than the Sanskrit
 text which Cowell, under the title of “the
 smaller *Sukhavati-vyuha*,” has translated
 for Max Müller’s *Sacred Books of the*
East. The whole work is one of the
 latest *Māhayāna* productions, probably
 as late as the 5th century A.D., and in
 some respects bears a curious analogy to
 the description of Heaven in the Revela-
 tion of St. John, of which the writer may
 have certainly had knowledge.

བདེ་བར་འཐབ་ *bde-war hthab* ལུ་ལོ་ལོ་ལོ་ the son
 of *Dhṛtarāṣṭra*; the chief adversary of the
Pāṇḍava brothers in the great war of *Kuru-*
kṣetra.

བདེ་བར་འབྲུར་པ་ *bde-war hbyar-pa* ལུ་མོ་ well-
 made, elegant, handsome.

བདེ་བར་གཤེགས་པ་ *bde-war gcegs-pa* or བདེ་
 གཤེགས་ ལུ་གུ་ a general epithet of the Bud-
dhas, one who has passed to *Nirvāṇa*.

བདེ་བར་གཤེགས་པའི་དབང་པོ་ = མ་ལེ་ལྷ་མོ་བཟན་མ་ the
 goddess of Earth (*Mñon.*).

བདེ་ལྷོད་ *bde-byed* 1. མདྲ་རྒྱུ་, ལོ་མདྲ་རྒྱུ་, ཕི་མ་ལོ་
 an epithet of *Mahādeva*; also ལྷ་ལོ་
saffron; a physician; the glans penis;
 thunder-bolt; the spring season; a croco-
 dile. 2. n. of a Buddhist author who
 wrote certain religious works (*Grub. 7*
15).

Syn. for saffron: ལུ་ར་ལུ་མ་ *gur-gum*; ལ་ར་
a-ru-ra; ལྷ་ར་རྗེས་ལེན་ *gman hoñ-len*; ལྷ་ར་པ་ *gman-*
pa; ལོ་རྒྱུ་མ་ལོ་ལོ་ལོ་ *pho-rtags*; ལྷ་རྒྱུ་མ་ལོ་ལོ་ལོ་ *brgya-*
byin mtshon-cha; དབང་ཕྱུག་ *dwañ-phyug*; ལུ་ལྷོ་
klu-spyi; ལོ་མ་ལོ་ལོ་ལོ་ *soṣ-kahi dug*; ལུ་ལྷོ་ *hu-srin*
 (*Mñon.*).

བདེ་ལྷོད་ལྷོགས་ *bde-byed tshogs* བཟུངས་ [a class
 of fiends attending on *S'iva*].S.

བདེ་ལྷོད་གཤེགས་ *Bde-hyed gshi-thogs* མདྲ་རྒྱུ་,
 ཕི་མ་ལོ་ n. of a deity mentioned in *M. V.*

བདེ་ལྷོད་ལྷོགས་ *Bde-byed sras* ཕྱེད་པའི་ལོ་ལོ་ the young-
 est son of *Mahes'vara*.

བདེ་འབྲུང་ *bde-hbyun* མདྲ་ 1. source of
 happiness; an epithet of *Mahes'vara* and
 of the city of *S'ambhala*. 2. as a symbol:
 11.

བདེ་འབྲུང་དཔ་བའི་ལྷོགས་ *bde-hbyun dal-wah*
tshogs ལྷ་ལོ་ a cowry; also the followers of
Mahādeva.

བདེ་ལྷོགས་ *bde-blag* ལུ་མ་ felicity, ease, con-
 tentment; བདེ་ལྷོགས་ལུ་ in happiness, happily.

བདེ་གཟར་ *bde-gzar* the time of war or inter-
 nal dissension, disturbed state of a country
 (*Shal-lee ch. 1*).

བདེ་ལྷོགས་ *bde-ces* ལོ་ལོ་ or ལོ་ལོ་ལོ་ felicitous
 knowledge.

བདེ་གཤེགས་ *bde-gcegs* ལུ་གུ་ an epithet of
 Buddha, one who has passed to eternal
 happiness.

བདེ་སྐྱེས་པ་བདག *hde-sogs-bdag* an epithet of Indra (*Mñon.*); བདེ་སྐྱེས་མ་མ *hde sogs-ma* the celestial queen, the wife of Indra (*Mñon.*).

བདེ་བ *hdeh-wa* an antiquated form of བདེ་བ *hde-wa*.

བདེར *hder* abbr. of བདེ་བར *hde-war*.

བདེན་པ I: *hden-pa* སྲུང་, རྩལ་, སྲུང་ true, sincere = བསྐྱེ་བ་མེད་པ་ *bshu-wa med-pa* guileless, not false or deceptive. Also as a vb. to be true: རྩལ་ཟེར་བ་བདེན་ནོ *khyod ser-wa hden-no* what you say is true, i.e., you are right; བདག་གིས་ཉེས་པ་བདེན་གྱིས་ *bdag-gis ñes-pa hden-gyis* it being true that I committed a fault; དེ་བཞིན་དུ་བདེན་མིད *de-shin-du hden-srid* it might be true after all; རྟེན་ཏུ་ཡང་བདེན་ཅི་ཡང་མེད་པ་ལྟར་ལྟོགས་པ་ *de-bden-du yung-bden-she-pa* that is indeed true! དེ་བདེན་པར་ངེས་པ་མཚན་པ་ *is it quite certain that this is true?*

བདེན་པ II: 1. truth, right, in the abstract; but usually something true; true words, etc.

བདེན་པ་གཉིས་ *hden-pa gñis* སྲུང་དམ་པ་ལྟར་གྱི་གཞི་གཉིས་ *the two truths*: (1) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *kun-rdsob hden-pa* སྲུང་པ་སྲུང་པ་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *the ordinary truth which concerns all things or phenomena*; (2) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *ཡོད་པའི་བདེན་པ་* དམ་པ་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *the sublime truth*. བདེན་པ་གཉིས་བརྟན་པའི་མཛོད་ *གསུང་རྒྱུ་ལོ་མཚན་པའི་སྲུང་པ་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *the Sūtra on the two-fold truth* (*K. d. p. 370*).

བདེན་པ་མཛོད་པ་ *hden-pa mthoñ-wa* སྲུང་པ་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *the perception of the truth; to discern, to know the truth; a degree of Buddhist perfection*.

བདེན་པ་བཞི་ *hden-pa bshi* or བཞི་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་བཞི་ *འཇིགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་* འཇིགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་ *the four noble truths; the four apparent realities*: (1) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *ལྟོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *miserly*; (2) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *ལྟོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *གྱུར་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *the cause or origin of misery*; (3) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *ལྟོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *cessation or prevention of misery*; (4) རྣམ་པོ་མཚན་གྱི་བདེན་པ་ *ལྟོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *ལྟོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *the path of salvation, i.e., the deliverance from misery*.

བདེན་པར་འཇོག་པ་ *hden-par hdsin-pa* to believe to be true, to take for granted; བདེན་པ་འཇོག་པ་ *hden-hdsin shig-na* if the illusion is destroyed; “den-den” བདེན་པ་བདེན་པ་ *very true indeed! certainly*.

བདེན་པ་ཉིད་ *hden-pa-ñid* truth, also རྩལ་པ་ཉིད་ *Çūnyatā*.

བདེན་པ་སྐྱེ་བ་ *hden-pa smra-wa* to tell or speak the truth; as an adj. veracious.

བདེན་པའི་ངག་ *hden-pahi-ñag* སྲུང་བའི་ངག་ *1. truthful speech*. 2. as met. བྱ་རྒྱུ་ *bya-rog* the crow (*Mñon.*).

བདེན་པོ་ *hden-po* a true, a just man (*Cs.*).

བདེན་བྱལ་ *hden-bral* 1. འོག་ལྷོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *direction; འོག་ལྷོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་* *hden-bral-phyogs* འོག་ལྷོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *the south-west quarter*. 2. void of truth, unjust (*Cs.*).

བདེན་སྐྱེ་བ་ *hden-smra* རྩལ་པ་, འོག་ལྷོ་སྐྱོད་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *1. an ascetic, a hermit* (*Mñon.*). 2. one who speaks the truth or preaches the truth.

བདེན་པའི་ཁྲིམས་ *hden-pahi khrims* strict justice; discipline of the truth.

བདེན་ཚིག་ *hden-tshig* or བདེན་པའི་ཚིག་ *= དམ་པའི་ཚིག་* སྲུང་པ་ལྟར་གྱི་བདེན་པ་ *1. truthful expression, true words*. 2. a solemn asseveration, often combined with a prayer. བདེན་ཚིག་གྲུབ་པ་ *one who has spoken nothing but truth during several births, and thereby has acquired the power of exhibiting miracles*.

བདོག་པ་ *bdog-pa* 1. attainments, effects, possessions, wealth: བདོག་པ་ལྟར་གྱི་བདོག་པ་ *ལྟར་གྱི་བདོག་པ་* *bdog-pa rig-pas ñer-bsgrub-piñ* having acquired all attainments by intelligence (*Ç. doñ.*); བདོག་པ་ལྟར་གྱི་བདོག་པ་ *ལྟར་གྱི་བདོག་པ་* *ལྟར་གྱི་བདོག་པ་* *having wholly renounced all his possessions*. 2. vb. to get or take possession of, to be possessed of, gen. with ལ་, as in དེ་ལ་རེས་ལུག་གཅིག་བདོག་པ་ *he is in possession of only one piece of cloth*; རྩལ་པ་ལྟར་གྱི་བདོག་པ་ *have you such scholars?* རྩལ་པ་ལྟར་གྱི་བདོག་པ་ *poor, having no property* (*Jā*).

ra hbig-s-byed; འདབ་ལྗན་མཚོན་ *hdab-ldan-mtshon*; ལྗོ་ལྗན་ *sgro-ldan*; ལྗོང་ཅན་ *ston-can*; ཅཱ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can*; འབེན་བལྟན་ *hben-bstan*; མདའ་མོ་ *mdah-mo*; ལྷགས་མདའ་རྒྱ་ཅན་ *leags-mdah sgra-can*; ལྷགས་ལྗུབས་ཅན་ *leags-sbubs-can*; ལུར་རྒྱ་ཅན་ *hur-sgra-can*; མཚོན་ཆའི་གཙོ་ *mtshon-chahi-gtso*; དུག་མདའ་ *dug-mdah*; དུག་གི་ལྗུག་པ་ཅན་ *dug-gi byug-pa-can*; ལོ་ལྷ་ཀ་ *lo-ska-ka*. (*Mñon.*)

མདའ་གྲོང་ *mdah-groñ* མར་མི, འཇམ་གཏེག་ [a quiver]S.

མདའ་རྒྱལ་ *mdah-rgyal* = མདའ་ཚོ་ལྗན་བལྟར་ནས་རྒྱལ་དུ་ *mdah-tsha-shan bsdur-nas rgyal-wa* (*Rtsii.*)

མདའ་རྒྱལ་ *mdah-rgyug* = མདའ་ཚོ་ལྗན་གྱི་རྒྱལ་ལེན་པ་ (*Rtsii.*)

མདའ་ཚེ་ *mdah-che* or མདའ་འོ་ཚེ་ *mdah-bo-che* འོ་མར་ a very powerful effective arrow [a lance]S.

མདའ་གནས་རྒྱུ་དུ་འཕངས་པ་ = མདའ་རྩ་མོ་རྒྱན་དུ་བལྟན་ཏི་འཕངས་པ་ to shoot an arrow upwards, i.e., to the sky.

མདའ་ཁྱང་ *mdah-khuñ* loop-hole, embrasure.

མདའ་མཁན་ *mdah-mkhan* 1. ར་ལུ་ཀར་ n. of a low caste in ancient India who used to live by hunting. 2. an archer, an arrow-maker.

མདའ་རྒྱང་ *mdah-rgyañ* the range of an arrow shot.

མདའ་རྒྱུད་ *mdah-rgyud* 1. the bowstring. 2. n. of a medicinal drug: མདའ་རྒྱུད་ཅུ་འབྲིང་བུ་འབྲིན་མ་ནད་འཇོམས་ (*Med.*)

མདའ་རྒྱོད་ *mdah-sgro* the feathers attached to an arrow.

མདའ་ལྗེ་ *mdah-lha* are (1) ལྗོ་བྱེད་ཀྱི་མདའ་ *smyo-byed-kyi mdah*; (2) ལྗོང་བྱེད་ཀྱི་མདའ་ *sred-byed-kyi mdah*; (3) ལྗུན་ཏུ་མོངས་བྱེད་ཀྱི་མདའ་ *kuhn-tu rmoñs-byed-kyi mdah*; (4) ལྗོམ་བྱེད་ཀྱི་མདའ་ *skem-byed-kyi mdah*; (5) འཚེ་བྱེད་ཀྱི་མདའ་ *hchi-byed-kyi mdah*.

མདའ་ལྗེ་པ་ *Mdah-lha-pa* པ་ལྗོ་འཇམ་གཏེག་ an epithet of Cupid, lit. the holder of five arrows.

མདའ་འཇོམས་ *Mdah-hjoms* 1. མར་རྒྱལ་ the great Tantrik Buddhist Sage who was abbot of

Nalendra and from whom Nāgarjuna derived his mystical knowledge of Buddhism. 2. n. of a medicinal root = དུར་བྱེད་རྒྱན་ *dur-byid-gman*.

མདའ་རྒྱང་ *mdah-ston* the notch at the end of an arrow which is placed against the bow-string.

མདའ་བལྟན་ *mdah-bstan* མར་ཀྱེན་ [a deer]S.

མདའ་དར་ *mdah-dar* a lance; a little flag fastened to an arrow with silk ribbons of five different colours, by hooking which arrow into the collar of a bride the match-maker draws her forth from among her maiden companions. Also an arrow wrapped in a scarf, with which the head of the bride is touched during marriage ceremony.

མདའ་དོང་ *mdah-don* འོ་མར་, ཀལམ་ལྗེན་ quiver. མདའ་རྒྱོད་ *mdah-snod* id.

མདའ་དཔོན་ *mdah-dpon* the commander of a troop of soldiers; an officer of high military rank next to the དམག་དཔོན་ *dmag-dpon*, who has command over one thousand men (*Rtsii.*)

མདའ་ལྷགས་ *mdah-lpags* a gourd, v. ལྷ་བ་ *ku-wa* (*Mñon.*)

མདའ་ཕུ་ *Mdah-phu* n. of a place in Tibet (*Deb.ག* 11).

མདའ་བྱེད་བྱས་པ་ *mdah-phyed byas-pa* ལཱ་འཇམ་གཏེག་ an arrow with a sharp semi-circular disk at the top-end.

མདའ་མོ་ཚེ་ *mdah-mo-che* འོ་མར་ = མདའ་འོ་ཚེ་ [an iron club or crow; a lance]S.

མདའ་མོ་ *mdah-mo* arrow-lot, a kind of fortune-telling by shooting of arrows.

མདའ་ཙོ་ *mdah-zo* a vessel made of wood; or wicker work, etc., with which barley and wheat are measured (*Rtsii.*)

མདའ་ཡབ་ *mdah-yab* = བ་གསལ་ 1. balcony under the dome of a temple made in Chinese

style. རྩོམ་པོ་ལྷ་ཁང་གི་མདའ་ཡབ་སྟོན་གྱི་མཚན་པའི་རྟེན་བཞེངས་ he constructed, i. e., caused to be made, the sacred symbols placed in the balcony of the Jo-wo lha-khang at Lhasa (Loñ. 2 17). 2. acc. Lex.=ཕ་གྱུ་ pu-gu parapet, railing. 3. a covered gallery on the top of a house.

མདའ་ཡིག་ mdah-yig 1. a kind of arrow-point character which was used in Magadha on Buddhist statues. This character was brought into Tibet from Vikramas'ila in A.D. 1000. 2. letters which are conveyed by arrow-shot are also called Da-yig.

མདུང་ mduñ རྩམ་, ཡུལ་ lance, spear, pike; མདུང་བ་ or མདུང་བརྒྱབ་པ་ to sting; to pierce with a spear. དཔལ་མདུང་ and གསེར་མདུང་ are the two frontal muscles (Jä.). མདུང་བསྐོར་བ་ mduñ རྩམ་ཀོར་ལ་ to brandish, to whirl a spear; ཐག་མདུང་ པ་མ་ a spear attached to a sling.

མདུང་ཁྱིམ་ mduñ-khyim a shade for travelers made on the wayside by throwing a piece of cloth over three pikes or poles; a frame to lean spears against.

མདུང་མན་མ་ mduñ-can-ma རྩམ་ཀི་མ་ [a female worshipper of the S'akti principle]S.

མདུང་བུང་འཛོན་ mduñ-thuñ-hdsin an epithet of Kārtikēya youngest son of Mahādeva.

མདུང་ཐོགས་ mduñ-thogs or མདུང་པ་ 1. a spearman, lancer. 2. an epithet of Mahādeva (Mñon.).

མདུང་དར་ mduñ-dar a lance with a little flag at the top.

མདུང་རྩེ་ mduñ-rtse 1. a spear-head, top of a lance. 2. the religious trident.

མདུང་རྩེ་གསུམ་པ་ mduñ-rtse gsum-pa རྩམ་ཀི་མ་ 1. epithet of Mahādeva, who holds the trident. 2. n. of a sect of the Tirthika in Ancient India who used to perform

the rite of leaping over three pikes fixed on the ground (Theg. 33-39).

མདུང་འཛོན་ mduñ-hdsin མཚན་མཚལ་ hornet.

མདུང་བཟོ་པ་ mduñ-so-wa a maker of lances.

མདུང་གིང་ mduñ-çiñ or མདུང་ལུ་ shaft of a lance.

མདུད་ mdud also མདུད་པ་ mdud-pa a knot; སེམས་ཅན་གྱི་ལ་ལ་མདུད་ the chin of animals; ལུས་ནང་གི་རྩ་མདུད་ the muscles of the body; ཚོས་མདུད་=སྤྲུང་མདུད་ sruñ-mdud charmed silk-knots used as protection against evil spirits; རྩེ་མདུད་ skra-mdud knot of ribbons holding together the long hair of women in Tibet; ཐག་པའི་མདུད་པ་ knot of strings, fig. སེར་རྩེ་མདུད་པ་ the bond of avarice (Jä.); མདུད་པ་སྐྱོལ་བ་ mdud-pa sgrol-wa or འགྲོལ་བ་ hgrol-wa to untie a knot. མདུད་པ་འགྲོལ་པ་ mdud-pa hgrel-pa 1. a commentary, a key to unknot difficulties. 2. གཡམ་མོ་བཟོ་བ་ to untie a knot.

+ མདུད་དོར་བ་ mdud-dor-wa = རྩམ་པ་འགྲུབ་པ་ to lay a wager.

མདུད་འདྲ་ mdud-hdra a disease of the membrum virile, prob. paraphimosis.

མདུད་པ་སྐྱིད་པ་ mduñ-pa སྐྱིད་པ་ wealth.

མདུད་འཛོན་ mduñ-hdsin (འཛོན་པ་ལྷ་གྱུ་) a string or wreath of flowers or of any other thing.

མདུན་ mdun (གཡམ་པ་ལས་) ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ the van, the fore-part, the front-side of a thing; face or presence. མདུན་ལོགས་ good frontage; ལྷ་མདུན་པ་ an aide-de-camp; མདུན་གྱི་ནམ་མཁའ་ལ་ mdun-gyi nam-mkhah-la in the heavens before him, over against him. Usually occurs in the adverbial forms: mdun-la, mdun-na, mdun-du, mdun-nas, which all seem to have about the same meaning: in front, before, ahead. In this sentence, for example, two forms occur with no varying meaning: རྩམ་ཀི་མ་འཛོན་པ་ལྷ་གྱུ་ མདུན་ན་མེ་

སྐྱོན་ཐོགས་པ་དང་། རྒྱུ་ཕོའི་ཚོགས་ཆེན་པོ་མདུན་ནས་མཆི་བ་དང་།
having brought the bier and lifted up the
burning lamp in front, a vast crowd of
people went on at the head (*K. d. c. 4*);
མདུན་དུ་དམག་མི་ཕྱིན་ཞེ་ *mdun-du dmag-mi phyin-*
ste the soldiers approaching first. Also
used as postpositions: ལྷ་མའི་སྐྱེ་མདུན་དུ་ in
the presence of a lama; རྒྱལ་པོའི་མདུན་དུ་
before the king; རྩོད་ཀྱི་མདུན་ལ་ *khyod-kyi*
mdun-la in your presence.

མདུན་ཇུས་ *mdun-jus* = མདུན་བྱས་ *mdun-byus*
conference, consultation.

མདུན་འཛོག་ *mdun-hjog* a present.

Syn. དུལ་བ་ *phul-wa*; འབུལ་བ་ *hbul-wa*; བུས་
རྩེས་ *gus-rdsas*; དུག་རྟེན་ *phyag-rten*; ལྷ་རྟེན་ *shu-*
rten (*Mñon.*).

མདུན་དུ་བརྒྱུད་པ་ *mdun-du bsnur-wa* འཕྲིན་ལུགས་
to move forward, towards one's self.

+ མདུན་བདར་ *mdun-bdar* = མདུན་དུ་བཞུགས་པ་ or
མི་མང་པོའི་ཚོགས་པའི་མདུན་ in the presence of an
assembly.

མདུན་ན་འདོན་ *mdun-na hdon* དཔུང་པོ་, དཔུང་འཛིན་
a minister, a magistrate, a judge, a high
functionary.

Syn. ལྷོན་པོ་ *blon-po*; བཀའ་དབང་ *bkah-dwan*;
ཁྲིམས་ཀྱི་ཁོ་ལ་ *khri-mi-kyi kha-lo-pa* (*Mñon.*).

མདུན་མ་ *mdun-ma* འཕྲིན་ལུགས་
conference.

Syn. མདུན་གྲོས་ *mdun-gros*; གྲོས་ *gros*; གྲོས་
བཅས་ *gros-bcam*; གྲོས་བྱས་པ་ *gros byas-pa*
(*Mñon.*).

མདུན་ས་ *mdun-sa* སྐབས་ཀྱི་སྡེ་, སྡེ་ *society, com-*
mittee, association: མདུན་སར་བཞུགས་པ་ *mdun-*
sar bshugs-pa སྐབས་ཀྱི་སྡེ་ to sit in committee.

མདུན་སོ་ *mdun-so* རྒྱལ་པོའི་ཕྱི་ལྟོ་ *punishment in-*
flicted by court or king.

མདེུ་ *mdehu* = མདའི་མདེུ་ *mdahi mdehu* the
pointed arrow-head made of steel in Tibet
and Mongolia; the arrow-head is made of
various designs some with three points,

others like a miniature pick-axe. མདེུ་ལོ་ལྷོ་
སོ་འདྲ་བ་ *mdehu behuhi-so hdra-wa* འཕྲུལ་ལྷོ་
arrow-head like calf's teeth; མདའི་ཕྱི་ལྟོ་མ་
mdehu byihu snih-ma འཕྲུལ་ལྷོ་ arrow-head
like a bird's heart; མདེུ་རུ་བཞེ་པ་ *mdehu zur*
bshi-pa an arrow with four-bladed head.

མདོ་ *mdo* I: 1. the lower part of a valley
where it merges into the plain, the place
where one valley opens into another; the
point where two valleys, roads, or rivers
meet; ལྷ་མདོ་ མདོ་ མདོ་ མདོ་ མདོ་
a lateral valley; ལྷ་མདོ་ ལྷ་མདོ་ མདོ་
the upper or higher part of a country and the lower
part of it; ལམ་མདོ་ road-junction; ལྷ་མདོ་
river-junction; ལམ་སྐང་མདོ་ street corners; ལམ་མདོ་
a cross road; ལྷ་མདོ་ where one vein crosses
another vein in the body. མདོ་ཁམས་ *Mdo*
and *Khams*, indicates Amdo, the province
of Tibet S.E. of Kökô Nor, and
Kham. 2. acc. tc *Cs.* མདོ་ཅན་ prudent,
མདོ་མེད་ imprudent. 3. conjunction or meet-
ing place in general: བརྟག་པ་རྩ་ལྷོ་མདོ་ *brtag-*
pa rtsa-chuhi mdo; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་མདོ་ *shi-byed*
shman-gyi mdo; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་མདོ་ *sbyoñ-byed*
las-kyi mdo; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་མདོ་ *hjam-rtsub*
dpnyad-kyi mdo (*Sman-rtsa ch. II. 1*).

མདོ་ II: ལྷོ་ 1. defined as ལྷོ་མང་པོ་འདུས་པའི་
ལི་གེ་ a discourse where many significations
are massed together in a few words; a
Sūtra. 2. short sentence or rule, axiom;
hence མདོ་ཅུ་, མདོ་རྩ་, མདོ་ཚམ་ལྷོ་བ་ to contract,
abridge, epitomize, to give only the main
points; མདོ་རྩ་བཞུ་ན་ *mdor bsdun-na* in short, in
general, altogether, on an average.

མདོ་ལྷོ་བ་ *mdo-shob* a benediction to the
host for his entertainment (*Jā.*).

མདོ་མདོ་ལྷོ་བ་ *mdo-mdo byed-pa* occurs in
ཚམས་འཛིག་རྟེན་གྱི་ལས་བྱ་བ་ལ་མེ་གཏོགས་ལྷོ་བ་, ལྷོ་བ་མགོ་ཅན་ལ་
ལྷོ་བ་མཛོད་དེ། མདོ་མདོ་ཅེ་ཡང་མི་མཛོད་ (*A. 122*).

མདྲེ *Mdo-sde* མཚན་འགྲུབ་ a collection of Sūtras forming an important section of the Kahgyur.

མདྲེ་ཤི་པ་ *mdo-sde-pa* or མདྲེ་ཤི་འཛོམས་ *mdo-sde-hdsin* སྐྱོན་མཚན་གྱི་སྐྱོན་མཚན་ one versed in the *Mdo* or belonging to the *Sūtranta* school of philosophy of Buddhism.

མདྲེ་འཛོམས་པ་ *mdo-hdsin-pa* མཚན་འགྲུབ་ a carpenter [also a stage-manager]S.

+ མདྲེ་མི་དམའ་བ་ *mdo-mi dmah-wa* = དབང་མཐོ་བ་ *dwañ mtho-wa* of high power or ability.

མདྲེ་ལམ་ *mdo-lam* according to the teachings of the *Sūtras*; is parallel to the term རྒྱུད་ལམ་ *rgyud-lam* according to the *Tantras*.

མདྲེ་བཟུམ་ *mdor-bzduṣ* སུལ་མཚན་ abridgment = བཟུམ་པ་ *zduṣ-pa* or བཟུམ་པ་ *btuṣ-pa* (*Mñon.*). མདྲེ་བཟུམ་ *mdor-bzdu-na* སྐད་མཚན་ [briefly, collectively]S. མདྲེ་བཟུམ་ *mdor-na* སྐད་མཚན་ in brief.

མདྲེ་བཟུམ་ *mdor-bzad* རྩམས་འཚན་ akin to མདྲེ་སྐད་མཚན་ a cross formed of two small sticks, the ends of which are connected by coloured strings, and used in various magic ceremonies (*Jā.*).

རྩམས་མཚན་མཚན་མཚན་ *mdo-li* རུ་ལོ། = རྩམས་མཚན་ *khyogs* a sedan-chair, a conveyance for carrying sick, incapable, or old persons: རྩམས་མཚན་མཚན་མཚན་ བརྩམས་མཚན་མཚན་མཚན་ བརྩམས་མཚན་མཚན་ supporting him by the left hand he lifted him on a dooly (*A. 70*).

མདྲོག་ *mdog* or སྐད་མཚན་ བཟུམ་ colour; complexion; མདྲོག་མཚན་ *sku-mdog* the colour of the body; མདྲོག་ལེགས་ beautiful colour; མདྲོག་མཚན་ *mdog-mdseṣ* nice colour, a rose (*Cs.*). མདྲོག་དཀར་ *mdog-dkar* = མེ་འོག་ *me-hog* བཟུམ་ white colour. མདྲོག་མཚན་མཚན་མཚན་ *mdog mtshuñṣ-pa* = མདྲོག་མཚན་མཚན་ or མདྲོག་མཚན་ of uniform or same colour. མདྲོག་གཟེར་ *mdog-gser* རྩམས་མཚན་ gold; golden colour.

མདྲོག་མཚན་ *mdog-can* = མཚན་དཀར་དཀར་པོ་ 1. white sandal-wood. 2. བཟུམ་མཚན་ having a fair complexion.

མདྲོག་ལྗང་ *mdog-ldan* 1. (གཟེར་) gold. 2. མདྲོག་ལྗང་ camphor. 3. a coloured cloth.

མདྲོག་གྲུ་པ་ *mdog-bu-pa* or མདྲོག་གཟེར་གྲུ་པ་ བཟུམ་མཚན་ met. for the raven (*Mñon.*).

མདྲོག་ལྗང་ *mdog-sbyin* བཟུམ་མཚན་, མཚན་མཚན་ a species of sandal wood.

མདྲོག་མཚན་ *mdog-mdseṣ* རྩམས་མཚན་, མཚན་མཚན་ and མདྲོག་མཚན་མཚན་པོ་ མཚན་མཚན་ seem to be names of flowers (*K. d. 368*).

མདྲོག་གཟེར་ *mdog-gsal* a species of gall (*Jā.*).

མདྲོངས་ *mdoñṣ* རྩམས་མཚན་ 1. appearance, the form of the face. 2. sometimes for མདྲོངས་ མཚན་ white spot, blaze, or star on the forehead of a horse or cow. 3. the eye in a peacock's feather; མདྲོངས་མཚན་མཚན་ *mdoñṣ mthah-can* peacock (*Mñon.*). Syn. རྩམས་མཚན་ *byad*; མཚན་མཚན་ *bshin-raṣ*. (*Mñon.*). མདྲོངས་མཚན་ *mdoñṣ-ldan* 1. peacock (*Mñon.*). 2. = རྩམས་མཚན་ *khyug*.

མདྲོངས་པ་ *mdoñṣ-pa* 1. = མཚན་མཚན་ *ldoñ-wa* blind (physically and morally): མཚན་མཚན་མཚན་མཚན་, མདྲོངས་པ་མཚན་མཚན་མཚན་ to get blind, to be made blind. 2. = མཚན་མཚན་ forehead.

མདྲོངས་གཟེར་མཚན་མཚན་ *mdoñṣ-gsol-wa* 1. = མཚན་མཚན་ མཚན་མཚན་ *gzi-brjid rgyas-pa* very bright, resplendent, refulgent (*Nag.*). 2. to make a prayer before the image of a deity. 3. to congratulate, to wish joy to another (*Cs.*).

མདྲོམ་ *mdom* or མདྲོམ་མཚན་ *mdomṣ* sometimes written for མདྲོམ་ a measure (མདྲོམ་མཚན་) equal to six feet [མཚན་མཚན་ a fathom or the space between the tips of the fingers of either hand when the arms are extended]S.

མདྲོས་ *mdos* a tall thin pared stick or wand provided with small cross-pieces,

and with strings of various colours fastened to the ends of the transverse pieces and stretched thence to the main upright stick; the whole evidently intended to be a rude imitation of the mast of a vessel with yard-arms and rigging. Several of these structures, each 3 to 5 feet in height, are planted in the ground on the hill-side just above the house where some sick person is lying; and various magical ceremonies having been performed over the sick person, the *འཛོམ་མ་མོ་མ་མོ་* *h̄tsan* or demons which were afflicting him, and which are reputed to have a great passion for the rigging of a vessel, are presumed to be expelled and to take refuge in the toy masts outside the cottage. The sticks with their coloured strings are presently cast away as *མུད་གུད་* *glud* down the ravine (*Snd. Hbk.*). There seem to be various names for the masts such as:—*སྐྱེལ་འཛོམ་མོ་མོ་* *skyel-wahi mdos* (*Nag. 38*); *ལྷ་མོའི་བསྐྱར་མོ་མོ་* *lha-mohi h̄skañ-mdos*; *སྐྱེལ་མོའི་གམུལ་མོ་མོ་* *sgrol-mahi gyul-mdos*; *རྒྱལ་མོ་མོ་* *rgyal-mdos*; *འཛོམ་མོ་མོ་* *h̄tsan-mdos*.

२५१।*གུ* *hdag-gu* = *སྐྱེལ་མོ་* *skyo-ma* pulp; prob. = *ལྷེ་གུ* *lde-gu*.

२५१।*པ* *hdag-pa* = *ལྷེ་གུ་པ* 1. to lick off, as in *ལྷེ་གུ་པ་ནི་ལྷེ་གུ་པ་* *lee-yi's sho-hdag-pa* to lick curd with the tongue; to clear, or wash away, to wipe off (dirt, blemishes, and even bad thoughts). 2. in *C.* = *འཛོམ་མོ་མོ་* a mixture of clay and water. *Sch.* moreover gives this meaning: "cleaving, adhesive, sticky." *འཛོམ་མོ་མོ་མོ་* *hdag-pa sbyañ-wa* to make a mixture of soil and water; *འཛོམ་མོ་མོ་མོ་* *hdag-pa sbyar-wa* covering or stopping up with clay, e.g., the chinks of a wall or door. *འཛོམ་མོ་མོ་མོ་* *hdag-pahi phye-ma* powdered clay. *འཛོམ་མོ་མོ་མོ་* *hdag-pa*

hdag-sbyar h̄bul-wa to present clay, etc., i.e., to cover the chinks of the cell of a meditating lama sitting *ལྷེ་གུ་པ་* *mtshams-la* as an act of piety. In *Pth.* *འཛོམ་མོ་མོ་* is mentioned as a kind of plastic art, and evidently signifies to mould, to model, to shape (*Jü.*) 3. = *ལྷེ་གུ་པ* *ldag-pa* (*Cs.*).

འཛོམ་མོ་མོ་ *hdag-rdsas* or more properly *འཛོམ་མོ་མོ་* clay, dry or wet.

२५२। *hdañ* v. २५५ *hdañ*.

‡ २५२।*གི་པ* *Hdañ-gi-pa* (from *འཛོམ་མོ་མོ་* or *འཛོམ་མོ་མོ་* the paddy-pounding implement) n. of an Indian Buddhist saint: *སྐྱེལ་མོ་མོ་མོ་* *gluh-sa*, *hdañ-gi-pa*, *dha-ri ka-pa* the teachers Nāga bhumi, Dañ-gi-pa, Dharikapa, etc.

२५२।*བ* *hdañ-wa* 1. (pf. *འཛོམ་མོ་མོ་*) = *འཛོམ་མོ་མོ་* or *འཛོམ་མོ་མོ་* *hgrig-pa* to be right, to suit, &c.; *རམ་གོ་མོ་འཛོམ་མོ་* *ras-gos-hdañ* cloth just enough for making a dress or robe, just as much as is required, etc. *ལྷེ་མོ་མོ་* *lto za-rgyu hdañ* food to be just enough. 2. acc. to *Sch.* to come to, to arrive at; cf. also *འཛོམ་མོ་མོ་མོ་* about or nearly one hundred.

२५५ *hdañ* resp. *སྐྱེལ་མོ་མོ་* *sku-hdañ*, or *འཛོམ་མོ་མོ་* *hdañ* a funeral repast.

२५२।*བ* *hdab* 1. a train (of persons): *འཛོམ་མོ་མོ་* *hkhor-hdab* retinue (*Cs.*) 2. fold: *གཉིས་འཛོམ་མོ་མོ་* *gñis-hdab* = *འཛོམ་མོ་མོ་* *lan-gñis* twice or two-fold. 3. *ལོ་མོ་* or *ལོ་མོ་* *lo-hdab* a leaf, *ལལ་འཛོམ་མོ་མོ་* *yal-hdab* *ལལ་མོ་* a twig with leaves. 4. a feather.

འཛོམ་མོ་མོ་ *hdab-skyes* feathered, bird-born.

འཛོམ་མོ་མོ་ *hdab-skyod* *སྐྱེལ་མོ་མོ་* met. a bird (*Mñon.*) [prob. a crane] *S.*

འཛོམ་མོ་མོ་ *hdab-brgya* *མཐའ་མོ་* the lotus.

འཛོམ་མོ་མོ་མོ་ *hdab-brgya-pa* 1. = *མོ་མོ་* the peacock. 2. = *གུ་མོ་* *gur-gum* *ལྷེ་གུ་པ* saffron.

the time of death; at the time of entering into the state of Nirvāṇa. २५२। ५१२५ *hdah dkaḥ-wa* दुस्तरमतिक्रम difficult to pass over, to spend time; २५२। ११ *hdah-kha* the point of death; २५२। १२२२ *hdah-kha* these are of importance at the time of (one's) death, he said (*Deb.* १। 16). The following are examples of the use of *hdas-pa* the past tense: २५२। ५२२२ *hdas-pahi sañs-rgyaḥ* the past Buddha; an epithet of Dipaṅkara Buddha. २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* अतीता; संगता; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* passed away from this world; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* the time that has passed away; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* after an elapse of nine months; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* incense surpassing that of the gods; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* surpassing the number, i.e., numberless, innumerable; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* surpassing the understanding; inconceivable; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* unspeakable, indescribable; २५२। ५२२२ *hdas-pahi char gyur-pa* when the sun and moon have disappeared (for a time). २५२। ५२२२ *hdas-pahi tshig* the perfect tense; २५२। ५२२२ *hdas-pahi tshig* "he who, sated with conquest, has passed beyond," i.e., Bhagwan or Buddha.

२५२। ५२२२ *hdah-ga* or २५२। ५२२२ *hdah-ga* (५२२२२२ *chu-hphreñ lta-bu*) the hour of death (*Cs.*); २५२। ५२२२ *hdah-ga ye-ṅeḥ* अतिज्ञान knowledge of the hour of death (title of a book).

२५२। ५२२२ *hdas-mchod* (५२२२२२ or ५२२। ५२२२२२) funeral ceremonies (*J. Zan.*), religious ceremonies observed at death; the death anniversary of deceased parents and lamas: ५२२। ५२२२ *hdas-pa* he kept well each death anniversary of Lama *Gser-gliñ-pa* without a break (*A.* 49).

२५२। ५२२२ *hdas-po* the deceased, defunct, the late.

२५२। ५२२२ *hdas-log* ghost, apparition; the reappearance of a deceased person, which re-appearing is possible only within forty-nine days from death.

२५२। ५२२२ *hdar-pa* or २५२। ५२२२ *hdar-wa* कम्प (subst.) quaking, shivering; one who shivers. Also as vb. ५२२। ५२२२ to tremble, shudder, shiver, quake: ५२२। ५२२२ *hdar-pa* the body freezing shivers (*Nag.* 39); ५२२। ५२२२ *hdar-pa* to shiver with cold; २५२। ५२२२ *hdar-war hgyur-wa* to tremble.

२५२। ५२२२ *hdar-yam* wavering, doubting, undetermined.

Syn. ५२२। ५२२२ *gyo-war-byed*; २५२। ५२२२ *hdar-war-byed* (*Mñon.*).

२५२। ५२२२ *hdar-yam byed-pa* to doubt, to waver.

२५२। ५२२२ *hdar shum-shum* tremulous, quaking with fear: २५२। ५२२२ *hdar shum-shum* the mice quaking with fear and depositing dung squatted down (*Rdsa.* 31).

२५२। ५२२२ *hdar hdar* चरचर trembling.

२५२। ५२२२ *hdar-bu* कम्प ague, throbbing.

२५२। ५२२२ *hdar-ṅaḥ* a high-sounding vibrating drum used by Bon priests in necromancy: ५२२। ५२२२ *hdar-ṅaḥ* even all the demons carrying drums.

२५२। ५२२२ *hdal-wa* 1. to sink down: २५२। ५२२२ *hdal hgyro-wa* to be absorbed, sunk, as ink sinks in bad porous paper or in blotting paper. 2. ५२२। ५२२२ *dal-pa*, ५२२। ५२२२ *chu-hdal* still-water, also water moving slowly. ५२२। ५२२२ *bad-hdal* being left exhausted on the road, sinking under fatigue (*Jä.*).

འདི་བྱ་འདི་བྱེད *hdi-bya hdi-byed* instructions to do this and that (idiom.); to be earthly minded.

འདི་ཙུག་ཡིན *hdi-tsug-yin* in *W.*: how is this? འདི་རང་ཡིན it is he himself: ཚོད་ལྔ་ནུལ་པ་ འདི་ཙུག་ཡིན *tshe-dan ldan-pa hdi-tshug-yin* how is the venerable monk himself? (*A. 132*).

འདི་རུ *hdi-ru* here, into this place, at this place. འདི་རུ་ཤོག་ come hither! འདིར *hdir* མཚན་ here; = འདི་ན *hdi-na* མཚན་ལྔ་ at this place: ཚམས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་འདིར་བྱོན་མཚམས་མཚམས་ has the Dharma Rājā (with his retinue) come here? (*A. 23*).

འདི་མུར *hdi-mur* = འདི་ན *hdi-na* here (*Yig. 83*).

འདི་རིགས་ *hdi-rigs* these; of this kind.

འདིག་ *hdig* stopper, stopple; also འདིག་པ་ to stop up, to close with a stopper; འདིག་རིལ་ musket-ball, cf. དིག་ *dig* (*Jā*).

འདིང་བ་ *hdiñ-wa* pf. བཏིང་ *blin* fut. བཏིང་ imp. ཐེངས་ *thiñs*, to spread on the ground (a mat, etc.); to lay out, to sprinkle, strew (grass, hay); - sbst. བཏིང་བ་ in *W.* a small carpet on which lamas sit; མལ་བཏིང་ bedding, pillow, or blanket; འདིང་རྒྱལ་པོ་ acc. to *Sch.* to weigh in one's mind, to consider; to suspect.

འདུ་བ་ I: *hdu-wa* pf. འདུ་མལ་མཚམས་ལུ་མཚམས་ལུ་ 1. to collect, accumulate; མི་ཚོར་ལོངས་སྤོང་འདུ་བ་ to collect men, wealth and fortune. 2. to come together, to assemble, (of men and animals).

འདུ་ཁང་ *hdu-khañ* མཚན་ properly the hall of congregation for members in a monastery, but is a term often loosely assigned and is applied even to the ordinary ante-chamber of a temple. འདུ་ཁང་ཏུ་འདུ་བ་ *hdu-khañ-du hdu-wa* to assemble in the congregation-hall.

འདུ་འཇུག་ *hdu-hkhrug* 1. = འཇུག་པ་འཇུག་པ་ or འབྱུང་བ་འཇུག་པ་ lit. distemper, disorder in the constitution; hence illness, ill-health. 2. tumult, riot, uproar (*Cs.*); འདུ་འཇུག་པ་ལ་ *hdu hkhrug-pa* invalid, one laid up.

འདུ་གནས་ *hdu-gnas* མ་ལཱ་; བོད་མཚན་ [house, the world] *S.*

+ འདུ་འཇོན་ or རྫོང་ *hdu-hphrod* or *khrod* = ཚོགས་པ་ assemblage, congregation, crowding together.

འདུ་འཛོལ་ *hdu-hdsin* བསྐྱེད་ [company] *S.*

འདུ་བ་ II: 1. to get married, to unite, to join one another: རྒྱ་ལུག་ཏུ་འདུ་བ་ *khlyod cug-tu hdu-wa* to unite as husband and wife. 2. in a special sense in philosophical lang.: to unite (opp. to འབྲེལ་བ་ to separate), e.g., the soul uniting with an organ of sense, like རྩལ་པ་ *sdeb-pa*: འདུ་མ་བྱས་ *hdu-s-byas* composed of two or more ingredients; འདུ་མ་མ་བྱས་ consisting of one thing, simple, elementary; only the primordial is eternal, everything compounded is perishable; - fig. 3. འདུ་མ་ལ་ to consist of or in; བཏིང་མ་གཉིས་ འདུ་མ་ལ་ consist of two things; རྫོང་གི་འདུ་མ་ འདུ་མ་ཏིག་ལེན་ the inner, i.e., the visible world comprised in the soul.

འདུ་བྱེད་ *hdu-byed* འདུ་བྱེད་པ་, མཚན་ལྔ་, བསྐྱེད་ that which is or seems to be compounded, as opp. to the simple and elementary; anything pertaining to either body, speech or mind that can be analyzed. Is thus particularised: མཚན་ལྔ་འདུ་བྱེད་ mental associations, thoughts, ideas, etc.; ལུག་ཏུ་འདུ་བྱེད་ material or physical compounds; རྒྱ་ལུག་འདུ་བྱེད་ phrases, epigram, sententious expressions etc. (*K. d. མ་ 2,3*). It is one of the five *Skandha*. Acc. to Budh. there are eight *Du-je* or *Samskāra* which are necessary to the state of *Samadhi* (i.e., contemplative

རྒྱུ་ཐུག་འདེག་པ་ objects having shape and dimensions ; གཟུགས་མེད་པའི་ཁོ་མོ་ རྒྱུ་ཐུག་པ་ formless or etherial objects. དུན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་བཞི་དང་, ཡང་དག་པར་སྐོང་བ་བཞི་ནས་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཚེས་མའདེམ་པ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་བར་ལྟེ་ are included in the compounded things; while ideas such as འདུམ་མ་བྱམ་ *hdus-ma byas* are བཤེས་མེད་, བཤིན་མེད་ [not compounded, incorporate, uncaused]S. འདུམ་མ་བྱམ་གྱི་ཁོ་མོ་ *hdus-byas-kyi kham*s things that are absolute and simple, which being never born or compounded, are not subject to dissolution or annihilation; such are མ་མེད་བདུགས་པས་འགོག་པ་དང་, ལྷ་མ་མེད་དང་, མུ་རན་ལས་འདམ་པ་རྣམས་མོ་ (*K. d. 91*) states of the cessation of desires, metaphysical voidity, and deliverance from suffering:s.

འདེག་པ་ *hde-gu*, v. ལྷུ་གུ་ *lde-gu*.

འདེབ་ *hde-wa*, v. ལྷུ་བ་ *lde-wa*.

འདེག་པ་ *hdeg-pa* or འདེགས་པ་ *hdeg-s-pa* pf. བཏོག་ or བཏོགས་ *hte-g*s fut. གཏེག་ *gdeg*. imp. ཐེག་ *theg*; ཅད་ལྟར་, ཅད་ལྟེ་ལྟར་, མོལ་, 1. to lift, raise, hold up, hoist; ཡང་འདེགས་པ་ to raise up, ང་སྤྱི་ཡིས་འདེག་ *na sa-yis hdeg* who will raise me; ར་རོ་པ་གཏེག་ཡོང་ will lift up the drunken man; རྩོ་ཆེ་ཡང་བཏོགས་པ་ཡིན་ the big stone has been hoisted; བྱུགས་པའི་གོ་སར་འདེགས་པ་ to raise to a high rank, to raise to distinction. 2. to weigh: ལྷུ་མ་ལ་འདེགས་པ་ on a steel-yard; སྤང་ལ་འདེགས་པ་ to put on the balance; རྒྱུ་བཏོགས་པ་ weighed accurately; འདེགས་ཁལ་ *hdeg-s-khal* a bushel by weight (*Cs.*). འདེགས་དཔོན་ *hdeg-s-dpon* one who weighs or measures things in the stores (of a merchant or landholder or monastery); འདེགས་ཚད་ *hdeg-s-tshod* weight, weighment and measurement.

འདེགས་མཚན་ *hdeg-s-mtshon*= འབྲུལ་རྟེན་ *hbul-rten* or གཟུགས་རྟེན་ *gzigs-rten* token or present sent with a letter, gen. a presentation scarf: འདེགས་མཚན་གྱི་རྒྱ་རིག་བཅས་ཚེས་བཟང་པོར་ལྷུ་ལ་ presented on an auspicious date with a silk scarf as a souvenir (*Yig. k. 27*).

འདེགས་ཤིང་ *hdeg-s-ñiñ* a yoke; a bar or thick stick placed on a person's shoulders for carrying goods or water-buckets.

འདེགས་གཤོར་ *hdeg-s-gcor* weighment and measurement: མར་སྤྱོད་ཚུར་ལེན་གྱི་འདེགས་གཤོར་ལ་སྟོན་གུང་ན་མ་གཏོགས་ unless there has been fault in the weighment or measurement (of articles) in receiving or taking away, *i.e.*, in bartering (*D. çel. 8*).

འདེད་བ་ *hdeñ-wa* pf. འདེད་ས་ *hdeñs* imp. འདེད་ to go, depart; to vanish: བདག་ཅག་གཉིས་གུང་ལ་མའི་ཁྱིམ་དུ་འདེད་ let us both go to our parent's house (*Hbrom. 19*); རྗེ་འབྲུ་ཡོད་པ་དཔེན་རྗེད་ཉམས་དགའ་བའི་སར་གོས་འཁྲུད་དུ་འདེད་ they went to wash their robes at a delightful solitary place where there was a tank (*Hbrom. 49*); འདེད་བདེ་སྤྱད་གྱིས་ *hdeñ-brda sprad-kyis* give the signal of march; ངའི་ཕྱིར་འདེད་བདེ་སྤྱད་གྱིས་ཟེར་ནས་ཕྱིན་པའི་ཚེ་ at the time of his arrival do give the signal of marching instead of me (*A. 48*).

འདེད་ས་ཚད་ *hdeñs-tshod*= ཡུངས་པའི་ཚད་ or ཡངས་པའི་ཚད་ also འདེད་ས་པའི་ཚད་ measure of sufficiency, *i.e.*, being just what is wanted: གཟན་པའི་འདེད་ས་ཚད་གཏོང་ལུགས་ཀྱི་རྩིས་གཞི་ the account regarding the payment of allowances or food according to the requirement (*Rtsii.*).

འདེད་པ་ *hded-pa* or དེད་པ་ *ded-pa*, the prefix འ་ being sometimes dropped, pf. and imp. དེད་ *ded*. 1. vb. n. to follow, to come out in succession, to succeed: དེས་པ་བཞིན་དེ་དེ་ནས་འདེད་པ་ to follow one after another, *i.e.*, in succession; ཚེས་ཁྲུང་ས་བཅུན་པ་གང་ནས་འདེད་པ་ from where the immaculate monk followed out (*A. 20*); ཚེས་ཀྱི་རྒྱུད་པ་འདེད་པ་ to succeed or follow a particular school or sect of religion. 2. ཅམ་པ་ལྟེ་ to drive, pursue: འདེད་དུ་འཇུག་པ་ causes to move on; ལྷུང་གིས་སྤྱུ་འདེད་ the wind drives the boat, རྩོད་ས་འདེད་པ་ a horse pursuing a mare, *i.e.*, to

be in the rut; བར་འདེད་པ་ to chase out, drive out; ཡར་འདེད་པ་ to drive upwards; མར་འདེད་པ་ to chase down; འདེད་མི *hded-mi* a driver, the pursuer of a fugitive. བུ་ཚོན་འདེད་པ་ to urge a debtor for payment. Other phrases are མ་དེད་ *ma-ded*, བུ་དེད་ *bu-ded*, རྒྱུགས་དེད་ *groggs-ded*, དགྲ་དེད་ *dgra-ded*.

འདེད་སྤྲུངས་ *hded-sbañs* clever in making collection of rents or debts: ལྷག་བྱས་བྱུང་གི་ཚད་ རྣམས་འདེད་སྤྲུངས་བབས་ཀྱི་གཞི་ the measures of excess and the budget of skilful collection (*D. cel. 8*).

འདེད་བྱེད་ *hded-byed* = དུལ་ཚུ *dñal-chu* quick-silver, mercury (*Mñon.*).

འདེད་བྱེད་ཐོང་བོ་ *hded-byed sdoñ-po* v. ལྷུ་ལྷུ་མ་ཅན་ n. of a poisonous vegetable drug (*Mñon.*).

འདེབས་ *hdebs* a puncheon (tool).

འདེབས་པ་ *hdebs-pa* pf. བཅལ་ *btab*, fut. འདེབས་ *hdebs*, imp. རོབ་ *thob* supine འདེབས་སུ *hdebs-su* to cast, to throw; to strike, hit; to offer (*Rdo. 46*). In the colloq. རྒྱལ་པ་ *rgyab-pa* usually takes the place of this verb; and also, occasionally, རྒྱལ་པ་ *rgyag-pa*. མ་ཚོན་འདེབས་པ་ to throw seed, གསལ་བ་འདེབས་པ་ to make a request, to offer or make prayers; རྐྱར་པ་འདེབས་པ་ to slander, cast or make reflection; བྱར་འདེབས་པ་ to pitch a tent; རྐྱར་འདེབས་པ་ to encamp; རྐྱར་གེས་འདེབས་པ་ to be beaten by the wind; གཏོན་གྱིས་འདེབས་པ་ to be harassed, possessed, by a demon; རྣད་གྱིས་འདེབས་པ་ to be attacked with an illness; རྒྱལ་གྱིས་འདེབས་པ་ to pronounce a charm against a person or thing; རོ་སྤོད་འདེབས་པ་ to comment upon, to explain; རྒྱས་འདེབས་པ་ to give or thrust advise; བན་འདེབས་པ་ to reply, to answer; རྐྱོན་ལམ་འདེབས་པ་ to express one's wish with force, to offer up a prayer; གསལ་པ་འདེབས་བྱེད་པ་ commonly to remember well; གསལ་པ་འདེབས་སུ་ནེས་པ་ to have distinct recollection of a thing; རྩིས་འདེབས་པ་ to compute, reckon, to cast up accounts:

དེའི་རྩིས་བཅལ་བདག་ལ་མེད་ I do not take that into account; ལུས་ལ་གཟེར་འདེབས་པ་ knocking nails in the body; རྒྱ་འདེབས་པ་ to fix or attach a seal; རྐྱས་འདེབས་པ་ to sprinkle water; རྩྭ་ག་ལྷག་པ་ལ་འདེབས་པ་ to put salted meat into the gruel; རྩར་བཅལ་པའི་ཚུགས་ཤོང་བྱ་ (pitching) in the same dell where they had encamped before (*Dzl.*); དགོན་པ་འདེབས་པ་ to found a monastery; དུས་འདེབས་པ་ to fix a time (*Jä.*).

འདོམ་པ་ *hdem-pa* to prove, to examine (*Sch.*).

འདོར་ *hder* prob. for རྩེར་ *lder*.

འདོ་ *hdo* for མདོ་ *mdo*; འདོ་ཡོད་ having substance, not hollow; prudent, clever.

འདོ་ཚུང་ *hdo-chuñ* a good breed of pony, prob. those imported from Amdo; འདོ་ཚུང་ཉ་ཚོན་ཆབ་ལ་ཡིང་པ་འདུ་ the breed of *Hdo-chuñ* goes smoothly as fish swimming in water (*Jig*).

འདོ་ཚེན་ *hdo-chen* another Amdoan breed: འདོ་ཚེན་རི་ཤོང་གྱུན་དུ་རྒྱལ་པ་འདུ་ the *Hdo-chen* horse gallops up-hill like a hare.

འདོ་བ་ *hdo-wa* vb. = རྒྱ་བ་ *zlu-wa* to say, to repeat; མ་འདོས་པར་ unspeakable.

འདོ་ལེ་ *hdo-le* a sedan chair, the Indian *dooli*. Is mentioned in *Pth.*

འདོགས་པ་ *hdogs-pa* l. to bind, fasten, attach, to tie round, to tie to (opp. to འགྲོལ་བ་ *hgrol-wa*), pf. བཅལ་གས་ *btags*, fut. གདགས་ *gdags*, imp. རོགས་ *thogs*. ལོ་མཚོན་ལུས་ལ་ to buckle on the armour; རྐྱང་ཚེན་འདོགས་པའི་ཀ་བ་ རྣམ་ལྷན་ a pillar to which an elephant is tied; རྒྱན་འདོགས་པ་ to attach an ornament; རྒྱན་བཅུང་བོ་ བཅལ་གས་པ་ adorned with fine ornaments; མི་ལ་རྐྱོན་འདོགས་པ་ to charge a person with fault; རྐྱོ་འདོགས་པ་ v. རྐྱོ་; རྒྱགས་ལ་འདོགས་པ་ to interest one's self in or for, to take care of: རྐྱོད་ལུགས་ལ་མི་འདོགས་པ་ འདི་ཅི་ཡིན་མི་ནེས་ why he does not interest himself in your behalf

I know not; ཐུགས་ལ་བཏགས་སོ་ you have taken great care of me, a phrase frq. used where we should say: I am much obliged to you (*Jā.*); དམ་ལ་འདོགས་པ་ to bind under oath; ཡན་འདོགས་པ་ v. ཡན་པ་; ལྷ་ལུ་ལ་མིང་འདོགས་པ་ to give a name to a child; ཁྱི་ཡི་མིང་ཅེ་སྐད་གདགས་ how is the dog to be called? In Gram. འདོགས་པ་=to subjoin, affix: ལ་བཏགས་ *y* subjoined to another; ར་བཏགས་ *r* subjoined to a letter; ལ་བཏགས་ the letter *l* subjoined to another letter; ལྷ་དང་འདོགས་གསུམ་ the three subscribed letters ལ་, ར་, and ལ་. འདོགས་ཅན་ *hdogs-can* 1. having a letter subscribed. 2. an open syllable with a vowel-sign, as ལོ་, རི་, མདོ་, etc.; འཇམ་འདོགས་ *ha-hdogs* consonants with the letter འ་ subscribed, *i.e.*, syllables with the vowel elongated by the addition of the letter འ་.

། འདོང་བ་ *hdoñ-wa* pf. and imp. དང་ or འདོང་ to go, to proceed; མོ་མོར་འདོང་བ་ to separate, to disperse: མིང་ལ་བདེ་ལྷག་འདོང་བར་ཤོག་ may you without fatigue proceed happily! ལྷུ་ལ་བའི་ཐང་དུ་འདོང་བ་ going direct to the king; ཕྱི་རོལ་ཏུ་འཇག་ཅིང་འདོང་བ་ to take a walk outside; ལྷགས་ཀྱི་སྐུར་སྐོབ་ལྷུ་འདོང་བ་ he passed through one hundred iron portals of the fort (*D.R.*).

འདོང་པ་ I: *hdod-pa* vb. to desire with the mind, to wish, to be willing; རྩམ་བཟང་བོ་མི་འདོང་ does not wish for dainties, delicious food; མི་ཟ་འདོང་ལྷོ་བྱེད་ he betrays repugnance to eating it, also: he feigns not to like this food; ལྷིན་པར་འདོང་པར་འགྱུར་ he grows willing to give; མི་འདོང་པར་འགྱུར་བ་ he becomes disinclined; to feel no longer inclined; ཉན་པར་འདོང་ to wish to listen; ཅེ་དང་ཅེ་འདོང་པ་ whatever you may wish; ལྷུ་ལ་བའི་འདོང་པ་ to wish to be a king; འདོང་ན་ if you wish; འདོང་པར་བྱུང་བ་ will be agreeable, pleasing, obliging, flattering (*Cs.*). ཁྱིམ་འདོང་ I wish I were at home; མི་དང་ཉེ་མ་འདོང་

I am longing for fire and for sunshine; རང་འདོང་ཞེན་པ་ self-lovo; རང་བཟང་འདོང་ self-complacency, vanity (I am alone good); ལོང་ཇོ་འདོང་པ་ལ་སྐྱབས་ they came in order to ask for the Chinese princess, *i.e.*, to make proposal for her marriage; མངས་རྒྱལ་འགྱུར་འདོང་ to aspire after Buddha-hood; ན་འདོང་པ་ one that wants to grow ill, that does not take care of himself; འདོང་པར་བྱེད་པ་ to make willing, disposed, persuaded to it; མི་འདོང་པ་ to be not willing, not liking; བཅོགས་པས་ཀུན་གྱིས་མི་འདོང་པས་ as she was detested by all on account of her slovenliness. མི་འདོང་པ་ and མ་འདོང་པ་ as adj.=not wished for, disagreeable; མི་འདོང་པའི་ལས་ unpleasant work, hard drudgery; མི་འདོང་པའི་རྒྱུར་ adverse winds. འདོང་རྒྱམས་ *hdod-rmams* རྒྱུ་ལུ་ཕུཅ་ utensils for religious service in a temple.

འདོང་པ་ II: ཀམ་, དམ་ 1. lust, sensual desire: འདོང་པ་ཀུན་ཐང་དེ་ after all desires have ceased; འདོང་པ་རྒྱམས་ལ་ཇགས་པ་ to indulge in one's desires or passions; འདོང་པ་སྦྱོད་པ་ *hdod-pa spyod-pa* to practise cohabiting; འདོང་པའི་དུས་འདེབས་པ་ to agree upon the time for cohabiting (*Jā.*). Is sometimes used as our word "love," but mostly with the sensual idea. 2. any wish or desire: འདོང་པ་ཚེ་བ་ an ardent wish; འདོང་པ་གསུམ་གནང་ན་ if three wishes are granted; འདོང་པ་ཚོབ་པ་ to get one's wish fulfilled; འདོང་པ་དང་བྲལ་བ་ to be separated from the object of one's desire, to be free from desires. 3. supposition (*Tā. 45-21*). 4. *Kāma*, the god of lust; 5. num.: 13 (*Jā.*). 6. an object of sensual pleasure, a mistress. འདོང་པ་ལྔ་ the five gratifications: (1) that of sight, desire for beauty, etc.; (2) that of hearing, *i.e.*, desire for music; (3) that of smelling, *i.e.*, desire for sweet scents; (4) that of touch; (5) that of taste, *i.e.*, desire for sweet and delicious food. འདོང་པ་བཅུ་གསུམ་

བདམ་པོ་ the red crest of the cock (*Mñg.* 111).

༢༩༩་འཛོལ་ *hdod-hjo* = ༢༩༩་འཛོལ་ ཀམ་མེ་བུ་ a wish-
ing cow, a cow that yields milk at all times.

༢༩༩་གཏམ་ *hdod-gtam* = རྟགས་གཏམ་ or རྟགས་རྟོག་
words of love, amorous conversation (*Mñon.*).

༢༩༩་ཐག་ཏེ་བ་ *hdod-thag ñe-wa* an expectant
impatient person; one expecting that his
wishes would be soon fulfilled. ༢༩༩་ཐག་མ་ཏེ་
hdod-thag ma-ñe not impatient, not sangu-
ine, not thinking that his object would be
soon fulfilled : ༢༩༩་ཐག་མ་ཏེ་བར་རི་བོ་བགས་ཀྱིས་༢༩༩་གམ་
slowly and patiently he ascended the hill
(*A.* 131).

༢༩༩་ལྗང་ *hdod-ldan* ར་གི་ལྗང་, ཀམ་མུ་ཀ་, ཀམ་མུ་ཀ་འའི་ལྗང་
1. lustful, passionate. 2. ལྗང་ཀ་ཀ་ཀ་ n. of a
flower; ༢༩༩་ལྗང་ཀ་ཀ་ཀ་ཀ་ n. of a flower (*K. my.*
༧ 20.)

༢༩༩་གཏུང་མ་ *hdod-gduñs* ར་གི་བཞུ་ཀ་ one
smitten with love, love-stricken.

༢༩༩་དུམ་ *hdod-dus* མཐུ་, མཐུ་ཀའ་ལ་ the spring
season.

༢༩༩་དོན་ *hdod-don* 1. desire, object of
desire : ༢༩༩་དོན་རྣམས་མང་ན་གང་ཡང་མི་བྱུང་ (བཅུ་མཚེན་)
if the objects of desire be divers, not one
is fulfilled. 2. v. ༢༩༩་ཚགས་དང་ལྗང་.

༢༩༩་ཚོག་ཅན་ *hdod-nog-can* = ༢༩༩་པ་ཚེ་བ་ very
ambitious, with many desires. རྩལ་པ་༢༩༩་ཚོག་
ཅན་ the boy wishful of many things, who
knows not his mind (*A.* 139).

༢༩༩་པའི་དབང་ཕྱུག་ *Kāmadeva* = ༢༩༩་ལྷ་དགའ་རབ་
དབང་ཕྱུག་ (*Mñon.*).

༢༩༩་པའི་ལྗང་ལྷ་བུ་ *hdod-pahi myos-bum* the
intoxicating bowls of lust = ལྗང་ལྷ་བུ་, ལང་ཚོའི་མཚན་
the swelling breast of a youthful woman
(*Mñon.*).

༢༩༩་པ་ནི་ལྗང་པ་ *hdod-pa-na spyod-pa* ཀམ་མུ་བ་
ཅར་ [walking or doing according to

one's desire; a class of gods living in the
world of desire]S.

༢༩༩་པ་ལྗང་ *hdod-pa ldan* 1. wishing; a
lustful person. 2. = ལྗང་པ་ (*Mñon.*).

༢༩༩་ཕྱོགས་ *hdod-phyogs* the objects of
one's desires : ༢༩༩་ཕྱོགས་རྣམས་ various
articles of desire (*Ya-sel.* 40).

༢༩༩་བྱུང་ *hdod-bya* ཀམ་ ར་གི་ལྗང་, the act
of cohabiting.

༢༩༩་དབང་ *hdod-dwañ* = met. a dog.
༢༩༩་ལྗང་ *hdod-byed* 1. = དུམ་ལྗང་ quicksilver.
2. མཚོ་ལྗང་ as met. water, frolicsome.

༢༩༩་བྱུང་ *hdod-bral* 1. met. a snake. 2.
འཇིགས་མེད་ passionless, free from desire.

༢༩༩་མེ་ *hdod-me* 1. met. a he-goat. 2. the
fire of lust.

༢༩༩་ལྗང་མ་ *hdod-spyod-ma* = ལྗང་མ་ a pros-
titute, a voluptuous woman, a libidinous
woman.

༢༩༩་ཚེན་ *hdod-rtsen* ར་གི་ཀོ་ཀི་ལ་ as met. the
eucukoo.

༢༩༩་གཏུགས་ *hdod-gzugs* abbr. of ༢༩༩་ལྗང་མ་
དང་གཏུགས་ལྗང་མ་ (*Ya-sel.* 55).

༢༩༩་ཤེན་ *hdod-shen* = ར་གི་ལྗང་ ར་གི་ལྗང་ passion,
selfishness.

༢༩༩་ལོག་ *hdod-log* desire for sexual enjoy-
ment, lewdness, wrong desire : ༢༩༩་ལོག་
ལྗང་ *hdod-log spyod* = ར་གི་ལྗང་ ར་གི་ལྗང་ copulation, gen.
illicit connection, adultery. Syn. ར་གི་ལྗང་ ར་གི་ལྗང་
groñ-pahi chos, ༢༩༩་ལྗང་ལྗང་ *hdod-pa spyod*,
མི་ཚངས་ལྗང་ *mi-tshoñ spyod*, ར་གི་ལྗང་ལྗང་ *chags-spyod*,
ལོག་གཤེན་ *log-gyem* (*Mñon.*).

༢༩༩་ལེ་ *hdod-le* defined as ར་གི་ལྗང་ལྗང་ལྗང་.

༢༩༩་གཤེན་བཟུང་མ་པ་ *hdod-gcis bskyañs-pa* one
who acts according to his will, a libertine;
to act according to one's own wish.

༢༩༩་ལྗང་ *hdod-sred* passion, eager desire.
༢༩༩་ལྗང་ཅན་ *hdod-sred-can* avaricious, greedy.

༢༩༩་པ་ནི་ལྗང་ལྗང་ *hdod-pa-ni rul lta-bu* ར་གི་ལྗང་
ཀམ་: rotten or putrid desire.

འདོད་པ་ནི་དྲི་ངོ་བ *hdod-pa-ni dri-ñā-wa* ལུང་མ-
कामः desire of a bad smell.

འདོད་པ་རྣམས་ནི་ཀུན་ཏུ་འབང་བ *hdod-pa rnam-s-ni kun-tu hbar-wa* आदीप्त कामाः the (his, her) burning desires injure everywhere or everything.

འདོད་པ་རྣམས་ནི་གསོད་པ *hdod-pa rnam-s-ni gsod-pa* བཟ-कामाः desires which kill, killing desires.

འདོད་པ་རྣམ་པར་གཡོ་བ *hdod-pa, rnam-par gyo-wa* fickle desires.

འདོད་པ་སྤོད་པ *hdod-pa spyod-pa* v. འདོད་སྤོད་ *hdod-pa shi.*

འདོད་པ་ལ་འདོད་ཆགས *hdod-pa la hdod-chags* कामराग carnal desire, lust.

འདོད་པ་ལ་འཇུག་པ *hdod-pa-la hchums-pa* काम-नियन्तृ one who restrains his desire or increasing desire.

འདོད་པ་ཆེ་བ *hdod-pa che-wa* one who has many desires, discontented: འདོད་པ་ཆེ་བའི་མི་ལ་བདེ་བ་མེད, བདེ་འདོད་ན་འདོད་ཆུང་ཚོག་གིས་བྱ། the man who has many desires is unhappy; if you wish for happiness limit your desires and be contented (*Pha-choṣ 80*).

འདོད་པ་འཇོ་བ *hdod-pa hjo-wa* कामधुक् [that which yields all that is desired]S.

འདོད་པ་ཉེད *hdod-pa ñid* इष्टा desire itself desirousness.

འདོད་པ་སྤོད་པ *hdod-pa spyod-pa* = འཇིག་པ sexual union (*Mñon.*).

འདོད་པའི་ཁ་ལོ་པ *hdod-pahi kha-lo-pa* n. of a celestial courtesan (*Mñon.*).

འདོད་པའི་འཇི་ཤིང་ *hdod-pahi khri-ñin* an epithet of the wife of Kāmadeva.

འདོད་པའི་ཁྱེ་ལ *hdod-pahi ta-la* the cuckoo as དབྱིད་ཀྱི་ལོ་ན་མེས་ཀྱི་མཚན་ལ་ འདོད་པའི་ཁྱེ་ལ་ འདོད་པའི་ཁྱེ་ལ་ འདོད་པའི་ཁྱེ་ལ་ the messenger of the spring (*Mñon.*).

འདོད་པའི་དྲི་ངོ་བ *hdod-pahi dri* = དྲི་ཞིམ་བཤ་ scent, perfumery (*Mñon.*).

འདོད་པའི་ལོ་ན་མེས་ཀྱི་ལོ་ན་མེས་ *hdod-pahi pho-ñā* कामदूत 1. དབྱངས་སྟུན་ music, sweet sounds. 2. semen virile. 3. the cuckoo.

འདོད་པའི་རྩོད་ལྡན་ *hdod-pahi rtsod-ldan* རུལ་ལྡན་ desire for dispute, debate, contention [eager]S.

འདོད་པའི་རྩོད་ལྡན་མ་ *hdod-pahi tsher-gnas* कामायुः [lustful life]S.

འདོད་པའི་གཟུགས་ཅན་ *hdod-pahi gzugs-can* काम-रूपी, personification of sensual love.

འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ལྔ་ *hdod-pahi yon-tan lña* བཟང་ལྔ་-कामगुण [five sensual pleasures, viz., the pleasures arising from the five objects of sense]S.

འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ *hdod-pahi yon-tan* wished-for goods, earthly goods and pleasures, whatever is gratifying to the senses.

འདོད་པའི་རིམ་ *hdod-pahi rim* मदनज्वर lust-fever.

འདོད་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha* 1. इष्टदेवता a tutelary deity. 2. འདོད་ལྷ་ *hdod-lha* कामदेव the god of love or illicit desire. However, mention is frq. of six classes of Dod-lha or gods of desire, e.g., ཉེན་ཅིག་འདོད་ལྷ་རིགས་དུག་གི་ལྷ་རྣམས་གསལ་པོར་མཐོང་བས། ལོང་མས་དོག་མ་ལ་བདུད་རྩི་འི་ཆར་འབབས་ཤིང་འདུག་ one day the gods of the six classes of gods of desire being distinctly visible to a great distance, the rain of nectar began to descend from those above on those below (*Mil. Gur. 191*).

འདོད་ལྷ་དགའ་རབ་དབང་ལྷུག་ Kāmadeva or रतीश्वर the god of sensual love whose other names are : ཡིད་ལས་རྩེས་ *yid-las skyes*; ལའན་ལས་མ་རྩེས་ བདག་ལས་བྱང་ *gshan-las ma-skyes bdad-las byun*; དུན་པའི་ཤིང་རྩ་ *dran-pahi ñin-rta*; ལྷིང་ལ་ཉལ་ *ñin-la ñal*; འགྲོ་རྩེན་ *hgro-rtsen*; ལྷ་ལྷིན་རྒྱལ་མཚན་ཅན་ *chusrin rgyal-mtshan-can*; འཕྲོང་བའི་ལྷ་མ་ *hkhor-wahi bla-ma*; ལྷོ་བས་ལྷན་བསྐྱེས་ *stobs-ldan hñems*; ཡིད་ལ་ཉལ་ *yid-la ñal*; ལྷོ་མ་པའི་དབྱུག་ *ñom-pahi dgra*; མེ་ཏོག་གཞུག་ཅན་ *me-tog gshu-can*; མདའ་ལྡེལ་

mdah lña-pa; དགའ་མའི་བདག་པོ་ *dgah-mohi bdag-po*; ཞེ་མཐར་བྱེད་ *shi-mthar byed*; ལུས་མེད་ *lus-med*; ལཱ་ལྷན་འབྲུལ་དབང་བྱེད་བདག་ *gshan-hphrul dcañ-byed bdag*; མེ་རྟོག་མདའ་ཅན་ *me-tog mdah-can*; དཀའ་བྱུབ་དབྱ་ *dkah-thub dgra*; ལྷོས་བྱེད་ *myos-byed*; ལྷང་རྩི་ཁ་ལོ་པ་ *shrañ-rtsihi kha-lo-pa*; ཡིད་སྲུབ་མ་ཚངས་བཅོམ་ *yiḍ-srubs tshañs-bcom*; ལྷའི་རྟོག་ *ñā-yi tog*; རྩ་དགའི་ཐོ་མ་ *rtse-dgahi bla-ma*; ཡིད་ལམ་བྱུང་ *yiḍ-las byuñ*; དགའ་རབ་དབང་ལྷལ་ *dgah-rab dcañ-phyug*; ལྷའི་མེད་ *ñi-mahi mdah*; འགྲོ་བའི་མེད་རྩ་ *hgro-wahu ciñ-rta*; བདུད་རྩིག་ཅན་ *bdud sdig-can*; འདྲན་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha*; ལྷུབ་འཇུག་བུ་ *khyab hjug-bu (Mñon.)*.

འདྲན་ལྷའི་རྩེ་མའི་མེད་ *hdod-lhahi chuñ-mahi miñ* the several names of the wife of Kāma: བདུད་རྩི་དགའ་བམ་ *bdud-kyi dgah-ma*; ལྷེག་འགྲོ་མ་ *sgey hgro-ma*; འདྲན་ཚགས་འབྲི་ཤིང་ *hdod-chags hkhri-ciñ (Mñon.)*.

འདྲན་ལྷའི་བུ་རྣམས་ *hdod-lhahi-bu rnam*s the sons of Kāma, who are:—ལག་པ་བརྒྱུལ་ *lag-pa brgya-pa*, ལྷ་རྩོགས་རྟོག་ *sna-tshogs tog*, ཚངས་པའི་སློ་ལྷོས་ *tshañs-pahi blo-gros*, མ་འགགས་པ་ *ma-hgags-pa*, དེད་དཔོན་དབྱངས་རྩུན་ *ded-dpon dbyañs-sñan*, ལྷོ་བཟང་པོ་ *blo bzai-po*, མིག་བཟང་སློ་ལྷོས་ *miḡ-bzai blo-gros*, མིག་ལོ་བ་ *mi gyo-wa*, ལྷོ་ལྷོས་རྩེ་གཞིག་ *blo-gros rtse-geig*, བསོད་ནམས་རྩུན་ *bsod-nams rgyan*, ཚས་འདྲན་ *chos-hdod*, མེད་གའི་སློ་ལྷོགས་པ་ *señ-gehi sgra sgrog-pa*, ལྷོ་ལྷོས་ངན་པ་ *blo-gros ñan-pa*, ཚངས་སློང་ *tshañs-spoñ*, ལྷོག་ལྷ་ *glog-lha (Mñon.)*.

འདྲན་པ་ *hdon-pa*, pf. བརྟན, fut. acc. to Cs. གཤོན, imp. མོན *thon* 1. to cause to go out or to come forth, to expel, throw out, eject, to take out (from a box); to dismiss; to drive forth: མཚེ་མ་འདྲན་པ་ to shed tears; རྩད་འདྲན་པ་ to utter, to ejaculate, to pronounce two consonants as two distinct sounds; བཟྱུགས་འདྲན་པ་ to pronounce a magic formula; ལྷོག་པ་དང་འདྲན་པ་ལ་གོས་པ་ཤིང་ practising reading and pronouncing (reciting); ཚས་འདྲན་པ་ to

read in monotone a book; ལམ་འདྲན་ཏུ་མཚན་པ་ (*Tā. 95-11*) resp.=ཁ་རྩོན་བྱེད་པ་ to read by heart; ལྷགས་ལ་འདྲན་པ་ to read silently. ལཱ་ལྷན་གྱི་སློག་འདྲན་པ་ to pull out another's life, to kill him. 2. fig. to elevate, to raise: ལྷི་སློག་ཏུ་འདྲན་པ་ or ལྷུལ་མར་འདྲན་པ་ to raise to the throne; ཚས་མཐའ་བུ་འདྲན་པ་ to arrive at the end and scope of religious knowledge (*Mil.*) 3. in *W.* to take, to taste, to eat or drink; འདྲན་ལྷིན་ནམ་ would you like a taste of that? འདྲན་ཁང་ dining-room; འདྲན་གེར་ for རྟོག་; འདྲན་རག་ for མ་རག་ brandy (*Jū.*). ཁ་འདྲན་ *Kha-hdon* in ཁ་འདྲན་ཚེ་ག་སོགས་འདྲན་རྒྱུ་ཡོད་པ་ rites &c. to be performed by reciting by heart (*Rtsii.*).

འདྲན་དམག་ *hdon-dmag* troops that are drawn up, i.e., have been arranged for battle. འདྲན་དམག་གསར་བསྐྱེགས་ *hdon-dmag gsar-bsgriḡs* re-arrangement of troops for battle.

འདྲན་ག་རྩོན་འཇུག་ *hdon-ḡa ston-hjal* the realization of meat-tax in the autumn (*Rtsii.*).

འདྲོམ་ *hdom* or འདྲོམ་པ་ *hdom-pa* a lineal measure, four cubits or six feet in length, a fathom: ཤིང་འདྲོམ་དྲི་ a piece of wood two fathoms long; འདྲོམ་གང་ one fathom; འདྲོམ་གང་གྲུབ་ཞེ་མདའ་གང་ཚམ་ a fathom square, about the length of an arrow (*Hbrom. 41*). འདྲོམ་གྱིས་འཇུག་པ་ *hdom-gyis hjal-wa* 1. to measure by fathoms (*Cs.*) 2. sbst. a strong jail or dungeon.

འདྲོམ་རུས་པ་ *hdom nus-pa* = འདྲོམ་ཁ་བུབ་པ་, ལྷན་བལས་རང་ཉེད་འཇི་བ་འདྲོམ་རུས་པ་ཚམ་ཏུ་སྦྱིང་བརྩེ་ཤིང་ (*Khrid.*).

འདྲོམ་པ་ *hdom-pa* or generally འདྲོམས་པ་ *hdoms-pa*, pf. གདམས་ *gdams* or དམས་ *dams*, fut. གདམ་ *gdam*, imp. འདྲོམས་ *hdoms* 1. to induce, to admonish, to exhort: བག་མེད་པ་རྣམས་ལ་འདྲོམས་པ་ *bag med-pa rnam-la hdoms-pa* to exhort wicked persons; བརྩོན་པར་འདྲོམས་པ་

brtson-par hdoms-pa to exhort to be diligent (Tā). 2. to assemble, to come together. ལྷ་ནམས་དྲམས་ཤིང་ཚམ་ནས་ the gods having come together and appeased themselves (Mil.). 3. = རྟོན་པ་བཤད་པ་ to demonstrate, explain; གདམས་ངག་འདྲམས་པ་ རྟེན་པ་, རྟེན་པ་ to explain precepts or advice; demonstration, explanation (Situ. 51). 4. to select, to choose: རྟོན་རང་གང་འདོད་ན་གཅིག་འདྲམས་ choose one, whichever you wish.

འདྲམས་ *hdoms* privato parts: འདྲམས་ཀྱི་སྤྲོ་བ་ = འདྲམས་ཀྱི་མུག་མ་ ལི་རྩ་ the penis, the male organ; རྩ་མ་འདྲམས་ལོག་དུ་འཇུག་པ་ colloq. to take to one's heels; འདྲམས་ལྷགས་ *hdoms-lpags* foreskin, prepuce; འདྲམས་རས་ *hdoms-ras* ཇ་རྒྱུ་ལ་ a small apron to cover the privy parts (Cs.) འདྲམས་དྲྀས་ *hdoms-dkris* the *dhuti* worn by the Hindus and particularly by the natives of Bengal (Mñon.). [पञ्चाली, पञ्चनी, a chequered cloth for playing at draughts on, etc.]S.

२६३ *hdor* met. the sun. *Hdor kha-wa* རྩལ་ n. of a medicinal drug (Mñon.) [the plant *Cassia alata* or *Tora*]S.

२६३་བ་ *hdor-wa*, pf. and imp. དོར་ *dor* རྩལ་སྤོལ་, རྩལ་པ་ to cast forth, to throw out, to eject; to reject, to fling away; to sweep off or away; to give up. ལྷང་འདོར་ or འདོར་ལེན་ rejecting and taking, deciding for or against; རྟོན་གསང་ལྷགས་ཀྱི་ལྷོད་པ་འདོར་རམ་མི་འདོར་ཟེར་ would you abandon or not the practice of secret charms, he said. ལོ་མ་པ་འདོར་བ་ = ལོ་མ་པ་ བོར་བ་ to fling forth one's steps, to stride on; འདོར་བྱ་ *hdor-bya* བཙོན་, ལྷ་ལྷ་ any thing forsaken or to be abandoned.

འདོར་བྱེད་ *hdor-byed* བཙོན་ 1. one who forsakes or abandons. 2. met. blood. 3. རྩལ་སྤོལ་; ལྷོ་བྱེད་ཀྱི་ཤིང་ the *spyi-shur* plant of Tibet (Mñon.) [the tree *Terminalia tomentosa*, or *Marsilea quadrifolia*]S.

२६३་པ་ *hdol-pa* a kind of plant used for fire-wood in Tibet (Rtsii.).

འདོལ་ས་ *hdol-sa* fertile ground or soil (Sch.).

२६३ *hdra* or འདྲ་བ་ *hdra-wa* དབ་, བེམ་, བེམ་ལྷ་, བེམ་ལྷ་; 1. a comparative term, which may be used after the manner of a verb, an adj., or a postp. meaning: to be like; equal, similar; like, as, just as. When used in the postpositional manner = like, as, etc., it is then syn. with ལྷར་ *lta* or ལྷ་བྱ་ *lta-bu*, and in the colloq. has completely supplanted the latter. As a verb it has a pf. tense འདྲས་ which in colloq. is the commoner postp., e.g., འདི་འདྲས་ *hdi hdras* like this, so, such. It gen. takes དང་ as མི་དེས་ལ་ མི་དང་འདྲ་ཟེར་མི་རུང་ you cannot tell a real man that he is like a man; ལྷུ་ལ་མི་དང་འདྲ་བ་ཟེར་རུང་ as to the monkey it is right to say that it is like man. But often དང་ is omitted: ལྷ་འདྲ་བ་ = ལྷ་ལྷ་བྱ་ like a god; བོང་བྱ་འདྲ་བ་ = བོང་བྱ་ལྷ་བྱ་ like a donkey; འདྲ་བ་འདི་དག་ these equal things, these images, = ལྷུ་འདྲ་ *sku-hdra*; རྟོན་གཉིས་ འདྲ་བར་འདུག་ you two resemble each other very much; རིང་བུང་མཉམ་ལ་འདྲ་བ་ equal in length; ལུང་མེད་དུ་འདྲ་བའི་ནང་ན་ amongst those who are woman-like; འདི་ལི་གཟེ་བྱིན་ཚངས་པ་དང་ འདྲ་བ་ his brightness is equal to (that of) Brahmā; གཞན་གྱི་རྩན་ལའང་རང་གི་འདྲ་བར་སེམས་པ་ esteeming other's advantage as high as our own; བམས་ཅད་ལ་བྱ་གཅིག་པ་དང་འདྲོད་ he behaved to all as to an only son; གཞན་ཡང་དེ་དང་འདྲ་ལྷོ་ གནང་བ་མེད་ others shall allow it just as little as he himself; སངས་རྒྱས་དང་འདྲ་བར་བྱ་བའི་ལྷོར་ in order to become equal to Buddha; ལོན་ས་འདྲི་ འདྲ་ a place such as should be enquired about; ལྷ་འདྲ་བ་ཡོད་དམ་ whether there is anything like hair (left)? ཐེད་རོ་འདྲ་རྟོད་ he found the remnants of a carcass or something like it; རོ་དང་འདྲ་བ་ as much as dead; འདི་འདྲས་ ལུང་མ་རྒྱབ་ཅིག་ *hdi hdras hur ma rgyab cig*

don't make such a noise; *གང་ནས་བཞུས་*
ཀྱང་འདྲི་ཡིན་པ་འདྲ་ *gañ-nas bltas kyañ hdre yin-*
pa hdra from whatever way you look
 at him he is like what a demon is;
རུང་བ་དང་འདྲ་ན if it appears feasible; *ལྟར་དགོས་*
པ་འདྲ་ it seems I shall be obliged to give it;
ད་ལན་ཁྱེད་རྒྱལ་པ་ཚེ་ཚེ་འདྲ་བཞིན་གྱུང་ལྟེ as your strength
 this time at last seems to be rather great;
མི་འདྲ་བ dissimilar, unequal, different:
ཁྱིུ་ཚུང་ཅུ་ཁ་དྲིག་མི་འདྲ་བ་ལྟ་འདྲུངས་ཏི *khyehu chuñ-*
ñu kha-dog mi-hdra-wa lña hkhruñs-te there
 issued forth five little boys each of a
 different colour; *རྫོང་དང་མི་འདྲ་བའི་བདེ་སྒྱུར་དམིགས་*
mi-hdra-wahi hde happiness not equal to
 that which was before; *ཚས་པ་ལ་མི་འདྲ་བར*
 not like or not befitting a priest. *འདྲི་འདྲ་བ*
hdi hdra-wa or *དེ་འདྲ་བ* *de hdra-wa* such,
 so; *ཅི་འདྲ་བ*, *ཇི་འདྲ་བ* of what kind, of what
 like; *ཅི་འདྲ་ཅིག་ལེགས་པར་རྟོན་དགོས་* you must tell
 me minutely how she looks, what kind
 of appearance she has? *ལུག་ཅི་འདྲ་ཅིག་འོང་* what
 will be the upshot? where is this to end?
ང་ཇི་འདྲ་བར་དེ་བཞིན་འགྱུར་ he becomes just what
 I am; *གང་འདྲ་* how? what like? In *W.*
མཚོགས་ mtshogs takes the place of *འདྲ* or *རྟོན་*.

འདྲ་འདྲ་ hdra-hdra colloq. *འདྲ་ན་འདྲ་ (danda)*
 match, rival, the two alike; *འ* or *ལྷགས་*
དཀར་གྱི་རྒྱ་ལྷ་འདྲ་ལ་ཉིག་ཅི་ཟེར་ something similar
 to the substance of tin is called zine.
འདྲ་མི་འདྲ་ hdra mi-hdra like and unlike;
 equality, likeness, similarity: *འདྲ་མི་འདྲ་ལྟ་བ*
hdra mi-hdra lta-wa to examine the like-
 ness.

འདྲ་བར་བཞེངས་ hdra-war bsheñs image or
 likeness of a person or thing; a statue;
 anything drawn to resemble an original.

Syn. *སྐྱ་འདྲ་ sku-hdra*; *གཟུགས་བརྟན་ gzung-*
brñan; *འདྲ་བ་ hdra-wa*; *འདྲ་འབག་ hdra-hbag*
 (Mñon.).

འདྲ་པོ་ hdra-wo 1. as if: *ཐོཚོས་ཟེར་བཅུག་པའི་འདྲ་པོ་*
 as if he was made to doubt. 2. likeness,
 copy.

འདྲ་བུས hdra-gus = འདྲ་བུས exact or true copy.

འདྲངས་ hdrañs 1. v. དྲངས་པ. 2. v. འགྲངས་.

འདྲད་ hdrag v. འགྲད་ (མིན་མོ་དང་ལྗེར་མོ་འགྲད་པ).

འདྲན་ hdran = འགྲན་ (འདྲན་རྒྱ་ཉེད་པ་ *hdran sla*
byed-pa to rival).

འདྲལ་པ་ hdrag-pa = འདྲལ་བ་; pf. *དལ་ dral* 1.
 to break, violate; *དམ་ཚིག་འདྲལ་བ་* to break a
 promise; *ཁྲིམས་འདྲལ་བ་* to break or violate
 law (*Nag. 39*). 2. to tear to pieces, to
 rend asunder; to rip open (an animal):
དྲ་བ་འདྲལ་བ་པོ་ one who tears asunder a grating
 or lattice (*Situ. 84*).

འདྲི་བ་ hdri-wa pf. and imp. *འདྲིས་ dris* or
འདྲིས་ hdis, བཏང་, ལྟ་ལྟ་ to ask, to ask for,
 enquire after or about (a thing): *ཀྲོམ་འདྲི་ས་*
 a place for asking advice, oracle; *ཕ་མའི་གཏམ་*
འདྲིས་ enquired after his parents; *དྲི་བ་འདྲི་བ་*
 to ask a question. The honorific form
 for this verb is *ལྷ་བ་ shu-wa* which is used
 to signify an inferior enquiring of a
 superior, whereas when the latter asks
 anything of the former *འདྲི་བ་* is the verb
 employed. However, *འདྲི་བ་* is also some-
 times found where one would expect *ལྷ་བ་*
 to be used; thus in *Tanggyur, mdo, xciii,*
 131, we read: *དགེ་སློང་གིས་དྲིས་ཤིང་རྒྱལ་བ་བཅོམ་ལྡན་*
འདས་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པས་དེ་ལ་གསུངས་ the gelong
 having enquired, the conqueror Bhagavan
 because he sees all replied to him. Again
 in *Pth.* we find: *སངས་རྒྱས་འོད་དཔག་མེད་ལ་རྒྱལ་བོས་*
དྲིས་པ་ the king enquired of Buddha
 Amitabha. 2. sometimes occurs for *འདྲི་བ་*
 3. ལྟ་ལྟེ address. *འདྲི་ལྱེད་ hdri-byed* བཏང་
 interrogation, inquiry. *འདྲི་ཐོས་ hdri thos*
 information.

† *འདྲིད་པ་ hdrid-pa* 1. = *སྐྱ་བ་ shu-wa* to
 entrap, delude, deceive. 2. v. *འདྲིད་པ་ hbrid-pa.*
འདྲིམ་པ་ hbrim-pa incorrectly for *འདྲིམ་པ་*
hbrim-pa.

འདྲིལ་བ *hdril-wa*, pf. དེལ *dril* 1. to roll down, to be rolled along or down; to be joined, entwined or wrapped or enveloped; བོད་ཟེར་གྱི་གང་བུར་འདྲིལ་བ *hod-ser-gyi gan-bur hdril-wa* to be wrapped into a covering of light; ལྷོ་སེམས་གཅིག་ཏུ་འདྲིལ་ཏེ *blo-sems gcig-tu hdril-te* whilst our minds were flowing down together; ལུལ་པ་རྣམས་ཁ་འདྲིལ་ཏེ་ངོ་ཤོག་པ་ the country men uniting together (forming a league) conspired against (me); རི་བོ་ངོས་ལ་འདྲིལ་ *ri-wo nos-la hdril* rolls down the slope of a hill. 2. vb. a. like ལྷིལ་བ་ to wrap up, to coil, to roll about: རས་ཀྱིས་འདྲིལ་བ *ras-kyis hdril-wa* to wrap up in cotton cloth; དར་རྩ་ལྡེ་ལིས་འདྲིལ་བ་ to wrap up in five sorts of silk; རངས་ཀྱིས་འདྲིལ་བ་ covered or sheathed with copper; རྩ་མལ་མོ་བའི་བད་ཀན་འདྲིལ་ཤིག་ amal-gamate the gastric mucous with stone-ash. དེལ་བས་ *dril-was* wrapping it together, in short, to sum up all; རྒྱལ་ས་འདྲིལ་བ་ to roll about the tongue, moving it to and fro (*Sch.*).

འདྲིས་པ *hdris-pa* བཤིག་པོ།, བཤིག་པོ། to be well acquainted with; to be known intimately to; to be accustomed to: འདྲིས་མ་ཐག་ཏུ་ as soon as you are acquainted with, immediately after acquaintance; འདྲིས་མ་ཐག་ཏུ་མྱོང་གསུམ་མ་བཤད་ཅིག་ do not express your heart immediately upon becoming acquainted (*Jig.*); འདྲིས་པ་མི་ an acquaintance, a sympathizing friend.

འདྲུབ *hdru-wa* v. འདྲུབ་: རུང་བུ་འདྲུབ་ to dig a hole, ditch (*Nag. 30*).

འདྲུགས་པ *hdruks-pa* 1. = འདྲུགས་པ་ *hkrugs-pa* to stir up, agitate. 2. to fall into small pieces; to crumble (away) (*Sch.*).

འདྲུད་པ *hdruḍ-pa* pf. and imp. ཅན་ *drud* 1. to drag, haul or pull along: མ་ལ་འདྲུད་པ་ to drag on the ground; ཐག་པ་འདྲུད་པ་

to pull at a rope. 2. to rub: ལུས་འདྲུད་པ་ to rub the body; རིང་འདྲུད་པ་ to polish wood, to plane wood; བ་ཏིལ་ཀྱིས་འདྲུད་ཀྱི་འདྲུག་ is striking a match.

✚ **འདྲུབ་པ** *hdrub-pa* pf. and imp. ཅུབ་ *drub* or ཅུབས་ *drubs* 1. = འཚོམ་པ་ to sew. 2. to embroider; འཚོམ་འདྲུབ་ needle work; འདྲུབས་ལུ་བྱ་བ་ *hdruḍs-su bya-wa* = ལྷུང་རིས་ རྒྱ་ཆ་ལྷོ་མེ་ needle-work or sewing. 3. to heal up: མ་འདྲུབ་ the wound is healed.

འདྲུལ་བ *hdruḥ-wa* pf. ཅུལ་ *drul* 1. = ཅུལ་བ་ to rot, to grow putrid. འདྲུལ་བར་གྱུར་བ་ *hdruḥ-war gyur-wa* to become putrid, to become decomposed. 2. = ལྷུང་བ་ to slip down, to fall down: རྩོ་བོ་གཞན་གྱི་ཕྱག་ཚ་འདྲུལ་བ་ཞིག་ཏུ་མཚོང་དེ་ (*A. 17*) making the weapon of another angry deity to fall down.

འདྲེ *hdre* བྱི་མཚན་ a general term for a demon, or evil spirit; རི་འདྲེ་ *gi-hdre* the ghost of the dead; གསོན་འདྲེ་ *gson-hdre* a goblin possessing a living man; ཕུ་འདྲེ་ *bya-hdre* bird-goblin; ཟ་འདྲེ་ *za-hdre* a word for "owl" (*Jä.*); འདྲེས་འབྱེར་ *hdres-hkhyer* carried off by goblins; འདྲེ་མི་ཡིན་ནམ་འདྲེ་ཡིན་ is this a man or is it a demon? འདྲེ་འདྲུལ་བ་ *hdre hdul-wa* to subdue or suppress evil spirits. འདྲེ་དཀར་ *hdre-dkar* a class of demons whom the Bon worship with a view to keep off other mischievous spirits; འདྲེ་བཀོལ་ *Hdre-bkol* n. of a disciple of Padma Sambhava (*Deb. ག 46*). འདྲེ་སྐྱོད་པ་ *hdre skrod-pa* to cast out evil spirits; འདྲེ་མོ་ *hdre-pho* a male devil; འདྲེ་བུ་ *hdre-bu* a young devil; འདྲེ་མོ་ *hdre-mo* a female devil; འདྲེ་མེ་བུད་ *hdre-me-bud* the fire-blowing devil, the will-o'-the-wisp, *ignis fatuus* (*Schtr.*); འདྲེ་དམག་ *hdre-dmag* a troop of demons, a goblin host.

འདྲེ་འདྲིགས་ *hdre-hjigs* ལུ་ལྷོ་ལྷོ་ lit. the devil's fear, a fragrant gum resin the smoke of which is a terror to ghosts and evil spirits.

འདྲེ་འདྲིགས་ཐང་ཚུང་ *hdre-hjigs thañ-chuñ* = བྱ་གུལ་
ནག་པོ (mystic) (*Sman.*).

འདྲེ་རྗེ་བཤེ *hdre-rje badsra* (ཏུང་པོ་རྗེ་ *khyuñ-po rdo-rje*) n. of a celebrated physician of Tibet who was born of the family of *Byu thog-pa*. He was physician to king *Guñ-sroñ guñ-btsañ*. (*Gyu. 2.*).

འདྲེ་ལྷོག *hdre-ldog* ལྷུ་ཕུ་ཚུ་ [a plunderer]S.

འདྲེ་པང་ཁ *hdre-pañ-kha* n. of a medicinal fruit = རྫོང་ཐོག་ *gyoñ-thog* (*Vui-gñ.*).

འདྲེ་ཤིག *hdre-çig* lit. 'devil louse,' = bod-bug.

འདྲེ་བ I: *hdre-wa* pf. and imp. འདྲེས་ *hdres*, acc. to *Jä*. vb. n. to བསྐྲེ་བ་ *bsre-wa* 1. to be mixed up with, to blend together; to go together: ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་ *phyogs gcigtu hdres* mixed together, miscellaneous; འདྲེས་མཚམས་ *hdres-mtshams* the limits of conjunction; ཚིག་གཞན་མ་འདྲེས་པར་ *tshig-gshan ma-hdres-par* without mingling other talk with (the conversation); ཁ་དང་སྡིང་མ་འདྲེས་ *kha dañ gñiñ-ma-hdres* a man with whom outer word and inner feelings do not blend; ཚོས་དང་ཚོས་མ་ཡིན་པ་འདྲེས་ *chos-dañ chos ma-yin-pa hdres* a medley of religion and irreligion. In an absolute sense: རྫོན་པ་འདྲེས་ཏེ་སྤྲེགས་པར་ལྱུར་ཏེ་ identifying himself with overt practices, he became a Brahmanist; དུད་འདྲེས་པ་ *dud-hgro hdres-pa* an animal of mixed breed, a cross, mongrel; མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* unmixed, pure, unadulterated; མ་འདྲེས་པར་ *ma-hdres-par* without confounding or mixing up together, sharply discriminating (partly from *Jä*).

འདྲེ་བ II: (རིག་པས་འདྲེ་བ་ *rig-pas hdre-wa*) 1. to discriminate by intelligence. 2. to interfere with; to have intercourse with, to engage in: རང་སེམས་སྤྲོ་མ་འདྲེས་པས་འདྲེ་
pañ-sems bla-ma hdres-pas bde through your,

the lama's, intercourse with my soul, I am happy (*Jä*).

འདྲེག་པ་ *hdreg-pa* (v. འདྲེག་པ་ *hbreg-pa*), pf. འདྲེགས་པ་ *hdregs-pa*: to excise, to shave the hair, to pare nails, etc. འདྲེག་མཁན་ *hdreg-mkhan* ལའབ་ཀ, ལའཔིཏ; a barber, one who crops hair. Syn. of latter term: སྐྱ་མཁན་ *skra-mkhan*; སྐྱ་འཛོན་ *zla-hdsin*; མཚོ་རིམ་གྲགས་ *miho-ris-grags*; མཁར་གནས་པ་ *mthar-gnas-pa*; འདྲེག་པ་ *hbreg-pa* (*Mñon.*). འདྲེག་མཁན་གྱི་ལག་ཚ་ *hdreg-mkhan-gyi lag-cha* ལའཔིཏ མཇུང; the implements of a barber.

འདྲེད་པ་ *hdred-pa* = སློ་སེམས་སུན་པ་ *blo-sems sun-pa* 1. to be sick of (at heart), to be disgusted or annoyed. 2. to slide, glide, to slip (*Jä*).

འདྲེན་ཅས་ *hdren-chas*, defined as ལྷུང་ལག་པར་
ཚུར་སྐྱོང་བ་ *spyad-lag phar-tshur spor-wa* the removal of things from one place to another (*Rtsi.*). འདྲེན་ཐང་ *hdren-thañ* = མ་ཚེན་
ma-chen a cook (*Mñon.*).

འདྲེན་པ་ I: *hdren-pa* pf. དྲེན་ *drañ* or དྲངས་ *drañs*, fut. དྲོན་ *droñ* or དྲོངས་ *droñs* 1. to draw, to pull: ཤིང་འདྲེན་པ་ *çin hdren-pa* to haul wood; ཐག་པས་རྩ་ཤིག་འདྲེན་པ་ to drag a crope by a rope; མ་བྱུ་འདྲེན་པ་ དྲངས་བྱུ་མ་པ་ལ་བཞག་ནས་ the feathers pulled forth from the peacock were placed in the sacred jar. 2. to conduct, to draw along, to invite: ལམ་འདྲེན་པ་ *lam dren-pa* to guide in a journey, a guide; ལོག་འདྲེན་པ་ *log hdren-pa* to mislead, to take to the wrong way, i.e., to the state of unhappiness and hell; ལུལ་དུ་དམག་འདྲེན་པ་ *yul-du dmag hdren-pa* to conduct an army into a country; རང་ལ་བསྐྱོད་མཁན་དྲངས་ནས་ཡོད་ invited the wayfarer indoors; to invite is usually rendered by ལྷུན་ or ལག་འདྲེན་པ་; ལྷུན་མ་དྲངས་པར་འགྲོ་བ་ *spyan-ma drañs-par hgro-wa* to go uninvited; ལྷུན་

འདྲན་པ *spyan-hdrën-pa* also = to call up a spirit, to invite or draw up a deity: ལས་ཀྱི་གུམ་པ་གར་རྒྱུ་བཞག་མདུན་དུ་སྒྲུ་མ་ལི་དམ་ལྷན་དང་མ་ཚོང་ནས་རྩོང་ཉིད་བསྐོས་ having placed the vessel of fate at the eastern entrance, the lama (standing) in front made offerings to the tutelary deity he had conjured up and meditated on the very void. Sometimes, also, the form ལྷན་འདྲེན་པ must be merely literally rendered, e.g., གསེས་དུ་གཟེམ་བུང་ལྷན་འདྲེན་ཉི་ drawing to his eyes a little sleep at dinner, or closing his eyes for a short nap when eating. Other usages of འདྲེན་པ may be quoted: ར་མཚུམ་འདྲེན་པ to suck; ལྷ་འདྲེན་པ *sna-hdren pa* to guide, lead, e.g., ལྷ་རྒྱ་འདྲེན་པ to conduct water, to irrigate; ལབས་འདྲེན་པ *shabs hdren-pa* to disgrace, to bring shame to, to insult; ལྷོ་འདྲེན་པ *blo'hdren-pa* or ལིད་འདྲེན་པ to persuade, to induce; གདན་འདྲེན་པ to appoint; also to go to meet; to invite.

འདྲེན་པ II: ལཱལ་ཀ, the chief, lord, husband, guide: ལྷ་མ་ནིང་ལི་འདྲེན་ལིན་ the lama is my guide: འདྲེན་པ་གཙོ་ *hdren-pa gtso* ལཱལ་ཀ the chief leader, a husband.

འདྲེན་མ *hdren-ma* = འདྲེན་མ *hdres-ma* སམྱི་པ་འཇམ་ལམ་ complex.

འདྲེན་པ *hdres-pa* ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་; ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ to be mixed; a mixture: ལྷ་དང་ལི་མ་འདྲེན་པ *chudañ ho-ma hdres-pa* a mixture of milk and water. ལྷོ་ལྷོ་དང་དོས་ལྷོ་ལྷོ་འདྲེན་པ a mixture as of sin and property.

Syn. འཇམ་ལམ་ལ *hkhrugs-pa*; འཇམ་ལམ་ *hehol-wa* (*Mñon.*).

འདྲེན་ལྷོ་ག *hdres-rñog* disorder, confusion; ལྷོ་ལྷོ་དང་དོས་ལྷོ་ལྷོ་འདྲེན་པ *sde-tshan hdres-rñog med-par* 'no disorder in the chapters and sections of the book (*Rtsii.*).

འདྲེན་པར་བྱར་ *hdres-par gyur* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ become mixed up.

འདྲེན་མ *hdres-ma* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ medley, mixture, anything mixed up together: ལྷོ་ལྷོ་གསའདྲེན་མ འདྲ་ལྷོ་ like different sorts mixed up together (*Nag. 39.*)

འདྲོག་པ *hdrog-pa* 1. to wince, shrink, quiver, shudder (from fear); ལྷོ་ལྷོ་ག *rtā hdrog-pa* the shying of a horse; འདྲོག་ལྷོ་ག *hdrog-can* shy, skittish, easily frightened. 2. འདྲོག་སྐོང་བ *hdrog sloñ-wa* take by surprise, to deceive by cunning, to outwit (*Jä.*).

འདྲོང་པ *hdroñ-pa* (ལིད་ལ་ཚང་བ) to believe, confide in: ལྷོ་དང་ལྷོ་གནས་ལྷོ་ལྷོ་གསལ་བསྐྱིད་འདྲོང་ལིད་ལ་འདྲོང་ལྷོ་ the detailed clear news obtained from you being reliable.

འདྲོང་ས་པ *hdroñs-pa* = འདྲེན་པ *hdren-pa*.

འདྲོན་རྩོད་གི་བུ *Hdron-skyoñ-gi bu* Kās'yapa Rishi, the son of འདྲོན་རྩོད་ *Hdron-skyoñ* the keeper of light.

འདྲོབས་པ *hdrobs-pa* ལྷོ་ལྷོ་ straight.

རྩ་བ *Rda-wa* one of the thirty-six border-countries of India (*Ya-sel. 38.*)

རྩང་ *rdañ*, v. གདང་ *gdañ*.

རྩབ་པ *rdab-pa* to fold, pile one upon another; clapping one hand against another, v. རྩབ་པ *rdeb-pa*. རྩབ་རྩབ་ *rdab-sgra* sound of clapping of the hands, clap (*Rtsii.*).

རྩར་བ *rdar-wa* to sharpen, grind: ལྷོ་དང་བ *grī rdar-wa* to sharpen a knife, v. ལྷོ་དང་བ *bdar-wa*.

རྩལ་ *rdal* = ལྷོ་ལྷོ་ *thar-thor* scattered, separated from each other as houses are in the suburbs of a town: ལྷོ་དང་བ *groñ-rdal* the suburbs of a town (*Nag. 40.*)

རྟོ་བ་ *rdal-wa* = འགྲམ་པ་ *hgram-pa*, pf. and fut. བརྟལ་བ་ *brdal*, imp. རྟོ་བ་ *rdol*, also བརྟལ་བ་ *gdal-wa*, བརྟལ་བ་ *bdal-wa* to spread, stretch out, to include: རྟོ་བ་གོ་ལའམ་གྱེམས་བརྟལ་བ་ *rdsiñ-gi shabs-bye mas brdal* the bottom of the pond is strewn with sand; དམ་ཚམས་ལང་མར་དལ་བ་ལ་ *dam-chos thañ-mar rdal-wa la* now when holy religion (Buddhism) lies before you as if it wore spread out in a plain, i.e., when it is accessible to all; ལྷ་ལ་དལ་ *khyab-rdal* comprehensive; all-embracing: སེམས་ནམ་མཁའ་ལྷ་བྱ་ལྷ་ལ་དལ་བ་ the mind is all-embracing; སོས་དལ་ *sos-rdal* slowly, not in a hurry (*Sch.*).

རྟོ་ག་ *rdig* for ལོ་བྱད་ནང་གི་རྟོ་ག་ཁྱེན་ all the utensils and furniture of a house.

རྟོ་གས་པ་ *rdigs-pa* to beat (*Sch.*), prob. = རྟོ་ག་པ་ *rdeg-pa*.

རྟོ་བ་པ་ *rdib-pa*, pf. རྟོ་བས་ *rdibs*, to crumble, to fall to pieces, collapse, cave in: རང་པ་རྟོ་བ་པ་ *khañ-pa rdib-pa* the house breaks down; རོག་རྟོ་བ་པ་ *thog rdib-pa* the roof gives way (*Nag. 40*). Also to get dented, battered (like tin vessels by a blow or knock) (*Jä.*).

རྟོ་བ་ *rdu-wa* a thistle (*Cs.*).

རྟོ་ག་པ་ *rdug-pa*, pf. བརྟལས་ *brdugs*, fut. བརྟལ་བ་ *brdug* 1. to conquer, to worst: ལྷ་ནམས་ཀྱིས་ལྷ་མ་ཡིན་ལྷ་བ་ཅེང་རྟོ་ག་པར་བྱས་ཏེ་ the Nāgas having overcome and worsted the Asuras. 2. to devastate, wreck, undo: དེར་ལའམ་བརྟལས་པས་ as all the resources were destroyed; རྟོ་གས་ *rdugs* = བློགས་མ་རྟོ་བ་པ་ *glags-ma rñed-pa* destitute, wrecked (*Nag. 40*); ལྷ་རྟོ་ག་པ་ *u rdug-pa* or ལྷ་རྟོ་གས་ *hu-rdugs* a wreck, one shattered by indiscreet actions, entangled with debts and vicissitudes, a destitute person; ལྷ་རྟོ་གས་ *phu-rdugs* a bewildered person.

རྟོ་བ་ *rduñ* a small mound, hillock (*Jä.*).

རྟོ་བ་པ་ *rduñ-wa* = བརྟལ་བ་, pf. བརྟལས་ *brduñs*, fut. བརྟལ་བ་ *brduñ*, imp. བརྟལས་ *brduñs* or རྟོ་བ་ *rduñ* 1. to beat, to striko, to drub; རོ་བས་ རྟོ་བ་ to beat with a hammer; སེང་ལྷང་གི་རོ་བོ་ཚེ་བརྟལས་ཤིང་ having beaten a large drum of lion acacia (*Pth.*); རྟོ་བས་ཤིག་ *rduñs-gig* beat him, strike him; སྟོ་རྟོ་བ་ *sgo rduñ-wa* to knock at a door. 2. to break to pieces, to smash, to beat out (བྱ་བོ་ *bra-bo* buckwheat with a stick); སྟོང་རྟོ་བ་ *sten-rduñ* a pestle; བོ་རྟོ་བ་ *bro rduñ-wa* to dance; གཤུ་རྟོ་བ་ *qshu rduñ-wa* to bend the bow (v. *Schl.* on *Dzl. 162-11*); རྟོ་བ་མཁན་ *rduñ-mkhan* = རྟོ་བ་པ་པ་ a beater, striker, fighter, fullor. རྟོ་བ་གཤག་ *rduñ-gtag* prob. a drubbing, a sound-thrashing: རྟོ་བ་གཤག་བྱུང་ I have got a thrashing (*Jä.*); རྟོ་བ་ཕྱིན་ *rduñ-byed* = བརྟལ་བ་པ་ a stick, a striker; རྟོ་བ་འཚོག་པ་ *rduñ-htshog-pa* = བརྟལ་བ་པ་ to cudgel, a cudgelling (*Nag. 40*).

རྟོ་མ་ *rdum* maimed, limbless: ལག་རྟོ་མ་ armless; མཇུག་རྟོ་མ་ tailless (*Nag. 40*); རྟོ་མ་རྟོ་མ་ *rkañ-rdum* a maimed foot; རྟོ་མ་ *rwa-rdum* a mutilated horn; རྟོ་མ་པོ་, རྟོ་མེད་པ་ *rtse med-pa*, མགོ་མེད་ headless, without the top; རྟོ་མ་ཕྱེད་པ་ to mutilate; anything mutilated, maimed.

རྟོ་ལ་ *rdul* ཕྱུ་ལི, རུ་ལི, རུ་ལི་ལ་ 1. dust, motes, particles of dust in the air visible in the rays of the sun, pollen རྩ་ཐག་གི་རྟོ་ལ་ རབ་ལམས་ཅན་ all the particles of the procreative fluid (*Vai. sn.*). 2. the subtle components of impalpable or intangible things (such as smells, heat, cold, etc.); perhaps molecule, monad. རྟོ་ལ་གྱི་རྟོ་བ་པ་ *rdul-gyi snñ-po* རེལ་སྤྱོད་ [the essence of dust; camphor]S. རྟོ་ལ་གྱི་ཐིག་ལེ་ *rdul-gyi thiy-le* རུ་ལི་ཐིག་ལེ་ [mark of dust]S. རྟོ་ལ་ལྷུ་ *rdul-thul* dust arises. རྟོ་ལ་མེ་ལྷུ་ལ་བརྟལ་བ་ལ་ *rdul mi-thul-war*

byed-pa 1. to lay the dust, minutest particles. 2. a woman's menstrual discharge. རུལ་ཕྱ་རབ *rdul-phra rab* परमाणु or རུལ་ཕྱ་རབ་མེད *rdul-phra rab cha-med* atom, indivisible particle. རུལ་ཕྱར *rdul-phran* or རུལ་འཕྲན་མོ་ལྟུ *rdul-phran* the minutest particle; རུལ་བུ་ལྟོག་པ་ *rdul-du rlog-pa* = རུལ་ཐལ་བར་ལྟོག་པ་ *rdul-thal-bar rlog-pa* to crush or pound a thing until it is reduced to powder; རྫང་རུལ་ *glan-rdul* a mote in the dung of an ox, a small particle of cowdung; རྫོང་རུལ་ *rdol-rje* *rdul* diamond-powder; རུལ་དམར *rdul-dmar* 硃砂, 朱砂 vermilion powder. རུལ་ཚུབ *rdul-tshub* a whirling cloud of dust. རུལ་ཚོན་ *rdul-tshon* paint-powder, coloured stone-dust, used in ceremonies for making figures drawn in the sand more visible (*Rtsii.*). རུལ་གཟར *rdul-gzan* a blouse, a travelling-cloak against dust, a god wears it (*Vai. kar.*).

རུལ་ཅན་ *rdul-can* 1. dusty. 2.= རུར་ཕྱིན་. 3. 月信來 in menstruation.

རུལ་ཅན་མའི་བུ་ *rdul-can mahi-bu* the son of *Rdul-can-ma*, Paras'urāma (དགའ་ཕྱེད་དབྱ་ཏྲ).

ལ་བཅས་མ་ རུ་ *rdul beas-ma* = བུ་མོ་གཞོན་ཚུ་མ་ a young girl, a maiden, damsel, young woman (*Mñon.*).

རུལ་འཇོམས་ *rdul-hjoms* [कणाम् destroyer of dust; water]S.

རུལ་ལྡན་ *rdul-ldan* 1. 夜露 a bee. 2. 夜間 night.

རུལ་འབྲུང་ *rdul-hphyan* 降塵 [reduced to dust]S.

རུལ་བྱལ་ *rdul-bral*, 離苦 (A. K. 1-61) = ཐང་པ་ salvation, emancipation (*Mñon.*).

རུལ་མ་ *rdul-ma* 塵 dust.

རུལ་མུན་རྫིང་རྫོབས་ *rdul-mun snin-stobs* acc. to *Dus-hkhor-lo* (Kālachakra) : རུལ་ནི་སེམས་ལུལ་ལ་ འཇུག་པའི་རང་བཞིན། མུན་པ་ནི་སེམས་པ་ལུལ་ལ་མི་ཕྱོགས་པར་ཀུན་ ཏུ་མོངས་པ། རྫིང་རྫོབས་ནི་སེམས་པ་ལུལ་ལ་གསལ་བར་འཇུག་པ་

དང་མུར་བུ་འཇུག་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་པར་བཤད་པས་སོ (Rgyan. II).

རྟེན་ *rde* in compounds for རྟེན་ *rdehu*.

རྟེན་པ་ *rdeg-pa* or རྟེན་པ་ *rdegs-pa*, རྟེན་པ་ *rdegs* or བརྟེན་པ་ *brdegs*, fut. བརྟེན་ *brdeg*, imp. བརྟེན་པ་ *brdegs* or རྟེན་ *rdeg*: 1. to beat, strike, smite; རྟེན་ཅིང་ལྷོད་པ་ *rdeg-ciñ spyod-pa* 犯姦 to commit rape; to force cohabitation; མེ་ལོང་ལ་བརྟེན་ཅིང་ *me-loñ-la brdeg-ciñ* beating the looking glass in anger; རྟེན་འཚོག་གི་ཐུག་བརྟེན་ *rdeg-htshog-gi sdu-g-bśñal* torment of corporal punishment, the ill-fortune of getting a beating. 2. to push, thrust, knock, kick; ཐུལ་རྟེན་ཕྱིད་པ་ *phul-rdeg byed-pa* to give a blow with the fist (*Sch.*); རྟེན་མ་མཁན་ *rdeg-cha mkhan* = མགའ་བ་ blacksmith (*Mñon.*); རྟེན་ཚོས་ *rdeg-chos* a dance; རྟེན་ཚོས་པ་ *rdeg chos-pa* to dance. བརྟེན་ *brdeg* seems to occur also as pres. tense; also in combinations: བཅོན་ཐབས་ཀྱི་བརྟེན་འཚག་གནང་ནས་ *btсан thabs-kyi brdeg hchag gnañ nas* giving thumpings and rendings of a violent kind (*Mil.*).

རྟེན་པ་ *rdeb da-ru* (*Vai-ñ.*) incorrectly for རྟེན་པ་; deodar, a species of cedar.

རྟེན་པ་ *rdeb-pa* for རྟེན་པ་ *sdeb-pa*.

རྟེན་པ་པ་ *rdebs-pa* acc. to *Jā.* prob. the original form, but of rare occurrence, for དབཔ་ *rdab-pa* pf. བརྟེན་པ་ *brdabs*, fut. བརྟེན་ 1. to throw down with a clap, to fling or knock down: ལུས་ས་ལ་རྟེན་པ་ *lus-sa-la rdebs-pa* to prostrate one's self; རྟེན་པ་ *rtas-rdebs* thrown by a horse. 2. to throw to and fro, to toss about: མགོ་བོ་རྟེན་པ་ཤིང་འདྲེ་ལྟུག་པ་ *ngo-wo rdebs-ciñ hdre-ldog-pa* to roll on the ground as ponies do, to wallow. 3. to stumble: རྟེན་པ་པ་ or དབཔ་པ་ to slip and stumble (*Sch.*).

རྫོང་མཉེན *rdo-mñen* a soft kind of stone, alabaster.

རྫོང་མཉེན *rdo-sñin* or རྫོང་མཉེན་པོ་ 1. = ལྷགས་ལྷགས་གཤམ་, ལྷགས་ལྷགས་ iron, lit. the pith of stone. རྫོང་མཉེན་པོ་སྤོང་པོ་ལེ་རྒྱལ་སེལ་ iron removes the poison of diseased liver (*Sman.*) 2. མར་ཀའ་མར་གཤམ་ acc. to *Sch.* jasper [emerald] *S.*

རྫོང་མཉེན *rdo-thal* (རྫོང་མཉེན་) (*Mñon.*) stone-ashes (*Cs.*), calcined stone (*Jä.*), quicklime (*Sch.*), chalk (*Schtr.*) But v. རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ (*Sman.*). རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo-thal byugs-pa* to rough-cast, to plaster.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-don* = རྫོང་མཉེན་པོ་ (*Rtsii.*) purport, substance of any prayer or application.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-drey* (བྱུག་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ a kind of pitch) (*Mñon.*) not as in *Jä.* the dirt on stone. རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ pitch eradicates chronic inflammation and poison (*Sman.*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-snum* rock-oil, petroleum; རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ oiled iron used as horoscopic dice.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-spos* solid incense: རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *do-spos* is of use in some constitutional diseases (*Sman.*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo hphañs-pahi mdo* n. of a sūtra in the *Mdo* section of the *Kahgyur* རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ 426 describing the miraculous feat of Buddha in throwing missiles performed by him in the country of the *Malla*.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-wa* is another word for རྫོང་མཉེན་པོ་ a stone: རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ in winter time the soil becomes (hard) like stone (*Khrīd.*); རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo-war gyur-pa* ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ converted into stone, turned into fossil.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-sbrags* explained as རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *Sbe-ser ūi-ma thañ-gi bla-ma* (*Nag. 53*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-tshaq* a bar of silver bullion of about 4 pounds in weight.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-tshig* = རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ a firm expression or word (*Nag. 40*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-shun* bitumen, mineral pitch.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-sho* lime (both quick and slaked).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-gshod* ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ [a mallet for breaking small stones] *S.*

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-gzon* = རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ (*Mñon.*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo-yi rgyal-po bshi* the four kings of stone, viz.: tortoise-shell stone—ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་; རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་; ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་.

རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo-yi zas-can* = ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ལྷགས་ met. a pigeon (*Mñon.*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-riñ* or རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-riñs* a stone pillar, obelisk or monument, or an ornament of buildings. There is a famous *Do-ring* near the chief temple of Lhasa with an inscription recording a victory of the Tibetans over the Chinese.

རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *rdo-rus-thug* to the last extremity (*Sch.*).

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-sol* coal (*Mñon.*), mineral coal.

རྫོང་མཉེན་པོ་ *rdo-rje* 1. བཟུང་, ལྷགས་ལྷགས་, ལྷགས་ལྷགས་; རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ lit. the prince of stones, and said, primarily, to be ལྷགས་ལྷགས་ = རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *mi-phyed-pa* or རྫོང་མཉེན་པོ་ལེ་བད་ཀན་འདྲིལ་བཤེགས་ *mi-bçig-pa* infallible or indestructible, also unchangeable, hence holy, venerable; but is best known as Indra's thunder-bolt or sceptre. With the Northern Buddhists a supposed model of this sceptre has long been in use as a ritual instrument of the *Tantrik* priests, held by them during prayer in their hands and moved about in various directions; it is used as a symbol of durability and of power. The vajra or dorje is, moreover, a common symbol in representations of deities in whose hands it is there placed. In Tibet the standard-

shape for all dorjes is a huge golden one in Sera monastery near Lhasa, which is alleged to have a miraculous origin and is carried in procession on a certain day annually through the streets of Lhasa.

རྗེ་མཁའ་འགྲོ *rdo-rje mkhah-hgro* 天女 (heavenly females), a class of celestial deities who in their attributes resemble superior fairies. They appear to have played a very important part in later Buddhism. བཤེན་མཚན་རྗེ་མཁའ་འགྲོ་ལྷ་མོ་ལཱ་ལོ་གཅིག་པུ་ is the n. of a treatise (in *K. phal.* ྩ).

རྗེ་ལོང་ལོ་ *Rdo-rje lkhor-lo* an epithet of Sambhara (བཤེན་མཚན་གྱི་) a chief Tantrik deity of the Buddhist pantheon (*Mñon.*).

རྗེ་གླིང་ *Rdo-rje-gliñ* lit. place of the ritual sceptre, n. of a monastery formerly belonging to Sikkim from which the important hill station of Darjeeling derives its name. It once stood on the Observatory-hill at Darjeeling.

རྗེ་རྒྱལ་མཚན་ *rdo-rje rgyal-mtshan* 胜利标准; the standard of Victory, a fuller name for the Buddhist folded flag or emblem of conquest. [Having a vajra for an ensign; n. of the demon Naraka.]S.

རྗེ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་འཕྲོ་བཤེན་ *rdo-rje rgyal-mtshan-gyi bsho-wa* in (*K. phal.* 4).

རྗེ་རྒྱལ་གྲམ་ *rdo-rje rgya-gram* the fixed unchangeable posture of sitting cross-legged, v. རྒྱལ་ *rgya*.

རྗེ་གྲི་གུག་ *Rdo-rje gri-gug* an epithet of Heruka called དགྲུ་མ་པ་རྗེ་ *dgyes-pa rdo-rje* he who holds a scimitar in his hand (*Mñon.*).

རྗེ་འཕྲོ་ལྷ་མོ་ *rdo-rje bcuhi sñin-po* lit. the essence of ten vajra, n. of a Sūtra.

རྗེ་གཙམ་པ་ *rdo-rje gcod-pa* 藏密经书; title of a religious book most extensively used among the Northern Buddhists.

རྗེ་ཚམ་བདུན་ *rdo-rje chos-bdun* = རམ་རྣམ་ཚམ་བདུན་ the seven venerable sermons of Vairotsana (*K. phal.* མ).

རྗེ་འཛིགས་ལྷུང་ *Rdo-rje hjigs-byed* 怖畏尊 is a tutelary deity of the *drag-gced* or terrifying type, held to be a manifestation of the Bodhisattwa Jampal (Mañjus'ri) who under this guise assumes the character of Shin-je the lord of death. Among the Mongols this tutelary deity is very popular under the title of *Ayol ghakchi*. A ritual for placing a person under the protection of Dorje Jig-jye occurs in the Kah-gyur.

རྗེ་བཙོམ་ *rdo-rje bcom* 伐木神 killed by the Vajra of Indra (*A. K.* 1-42).

རྗེ་ཚམ་གྱི་ལྷ་ *rdo-rje chos-kyi glu* hymns of Buddhist Tantrikism: ལོ་སོ་མཁའ་འགྲོ་རྗེ་ཚམ་གྱི་ལྷ་བསྐྱུར་ཏེ་ (*A.* 66) having translated Tantrik hymns at the monastery of Kusumapuri.

རྗེ་མཚན་གྱི་ *rdo-rje mchog* n. of a bird (*K. ko.* 7).

རྗེ་འཕམ་ *Rdo-rje hchañ* 叶舍斯 Sem-pa or Dhyani Bodhisattwa evolved from the 2nd Dhyani Buddha མེ་རྗེ་པ་ *Mi-skyod-pa* (Sans. *Akshobhya*). Has been chosen to be the ruling deity in the Tantrik system under the appellation of རྒྱལ་མཚན་རྗེ་ or, in brief, Chhak-dor.

Syn. ལག་ན་རྗེ་ *lag-na rdo-rje* རིགས་ཀྱི་འཕྲོ་བཤེན་བདག་ *rigs kun-khyab bdag*; རིགས་འཕྲོ་བཤེན་ *riygs-brgyahi bdag*; རིགས་པ་ལྷ་མོ་ *ñes-pa lha-lhan*; རྒྱལ་མཚན་བདུན་ལྷ་མོ་ *kha-sbyor bdun-lhan*; ལག་མཚན་ལྷ་མོ་ *gsañ-ñhags-rgyal* (*Mñon.*).

རྗེ་ལྷ་མོ་ *rdo-rje ñi-ma* 尊胜; lit. the venerable sun; n. of a sutra [also, of a Buddha.]S.

རྗེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་གཅིག་ *rdo-rje sñin-shus lehu-gcig* n. of a sutra (*K. d.* 8)

རྫོང་མྱིང་པོ་རྒྱུ་ཀྱི་རྒྱུ *rdo-rje sniñ-po rgyan-gyi rgyud* a Tantrik sutra descriptive of acquiring perfection (*K. g. 5 134*).

རྫོང་མྱིང་གཟུངས་ *rdo rje sniñ-gzuñs* (see *K. g. 7*).

རྫོང་མྱིང་པོ་རྫོང་ལྷེ་འབབཔ *Rdo-rje sniñ-po rdo-rje tce hhab-pa* n. of a dhāraṇī (*K. g. 8 93*) used as a protection against epidemics, enemy, evil spirits, also to stop rain, to cause rain to fall, to make abundant harvest, etc.

རྫོང་ཇིལ་བུ *Rdo-rje dril-bu* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun. 20*).

རྫོང་གདན་ *Rdo-rje gdan* बोधिगया ; गया, वज्रासन ; described as a place of the navel of India, namely Gayā, considered the holiest of all places in the Buddhist world (*Mñon.*). In *Pth. (folio 124, etc.)* occurs a story of the destruction of Gayā by fire.

རྫོང་གདན་པ *Rdo-rje gdan-pa* 1. an epithet of Buddha (*Mñon.*). 2. names of three Indian sages of Vajrasana (Gayā) (*K. dun. 43*).

རྫོང་གདན་བཞི་རྒྱུ *rdo-rje gdan-bshihi-rgyud* a Tantra treating of the twelve signs of the zodiac, of the symbolic hand gestures (ལག་བད་རྟོན་པ), of the *Khadoma*, of the use of rosaries, etc. (*K. g. 5 57*).

རྫོང་བདུད་རྩི་རྒྱུ་ལུ་བུ་གཅིག *rdo-rje bdud-rtsihi rgyud lehu-geu-gcig* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 8*). རྫོང་གའངས་པའི་རྒྱུ *rdo-rje gdeñs-pahi rgyud* another Tantra (*K. phal. 8*).

རྫོང་ནག་མོ *Rdo-rje Nag-mo* वज्रकालिका n. of a Tantrik goddess.

རྫོང་རྣམ་འཛོམས་ཀྱི་གཟུངས་ *Rdo-rje rnam-hhjomskyi gzuñs* n. of a special dhāraṇī or mystical sentence (*K. phal. 8*).

རྫོང་ཚོན་པོ *Rdo-rje rnon-po* an epithet of the *Bodhisattva* Jam-yang, an aspect of Jampal or Mañjuśrī (*Mñon.*).

རྫོང་པད་མ *Rdo-rje pad-ma* वज्रपद्म, seems to be some *Bodhisattva*.

རྫོང་པལ་མ *rdo-rje pha-lam* हीरक, वज्र a diamond believed to be formed of stone derived from earth and water and said to be of four qualities corresponding to the four castes of men in India (*Mñon.*).

Syn. རྫོང་བུའི་མཚོག *nor-buhi mchog*; རྫོང་ཇིལ་ལྷུ་གུ *rdo-rjehi rigs* (*Mñon.*).

རྫོང་པལ་མ་ནི་ཐམས་ཅད་ཡིག་མེད་གཙོག་ལུ་ཀྱུང་, རུས་ལྷུ་ཁོག་པ་དང་ར་རུས་ཚོག་ལོ། (*K. my. 7 228*).

རྫོང་པལ་མ་ཐོག་ལུ་ལྷོག་པ་ལ་བྱེད་ *Rdo-rje phal-lam thog kun brjog pañ-byed*.

རྫོང་རྣམ་འཛོམས་ཀྱི་འགྲུབ་རྒྱུ *rdo-rje rnam-hjomskyi bṣad-rgyud* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 8*).

རྫོང་གནས་ལྷུག་མཚུ *Rdo-rje gnam-leags mchu* lit. the thunderbolt lips, n. of a Tantra (*K. phal. 8*).

རྫོང་ལག་མོ *Rdo-rje Phaj-mo* वज्रवराही a popular goddess of the Karmapa sect who is said to have frightened and vanquished the enemies of Buddhism by manifesting herself in the form of a sow. Her spirit is continuously transmitted incarnate in each successive abbess who presides over the monastery of Samding on the shore of Yamdok lake in Tibet.

རྫོང་ཕུང་པ *rdo-rje phur-pa* the vajrakila, a religious instrument the upper part of which is of the shape of a *dorje* and the lower a *phurpa* or mystic dagger. རྫོང་ཕུང་པ་ཙ་བའི་རྒྱུ *rdo-rje phur-pa tsa-wahi rgyud* to enchant a *phurpa* for suppressing evil spirits (*K. g. 5 288*).

རྫོང་ལྷེང་བ *rdo-rje phreñ-wa* Vajra māla, n. of a Tantra (*K. phal. 8*).

རྫོང་དབྱིངས་ཀྱི་དབང་ལྷུ་གུ་མ *Rdo-rje dbyiñs-kyi dwañ-phyug-ma* an epithet of དབྱིངས་ཅན་མ

རྫོང་ *rdor*, imp. of དར་བ་ *rdar-wa*: གྱི་ཚུང་རྫོང་ *gri-chuñ rdor* sharpen the knife! (*Nag.* 40).

རྫོང་པ་ *rdol-pa* for གདེལ་པ་ *gdol-pa* a cobbler.

རྫོང་བ་ *rdol-wa*, pf. and fut. བརྫོང་བ་ *brdol-wa*, to come forth, to make its appearance, to come up (as of a plant); to be revealed: གཏོར་ལྷན་གྱི་མ་ཚེས་ཀྱི་གསང་གནས་རྫོང་ནས་ the hiding-place of the books having been revealed by the treasure-finder; to come out, percolate (as of water from a vessel or rock), to let in water: ཇེ་འབྲེང་གི་མ་ཚུང་རྫོང་འདུག་ the tea-pot runs or leaks; མི་ནད་རྫོང་ཞིང་ disease breaking out among men. རྫོང་ཚེས་ *rdol-chos*=རྫོང་ཚེས་ (*Nag.* 40). རྫོང་ཕྱུག་ *rdol-bug*=རྫོང་ཕྱུག་ leak or hole in a vessel: ལུག་ས་ཀྱི་ལྷུང་བཟེད་རབ་ཚད་རྫོང་ཕྱུག་མེད་པ་བརྟམས་པ་ he carried an iron mendicant's platter without any holes in it (*A.* 22). རྫོང་གཟེར་ *rdol gzer* an instrument for boring metal (*Sch.*).

རྫོས་པ་ *rdos-pa* 1. adj. swollen, bloated, like to burst: ལུས་རྫོས་ཚེབ་ very corpulent body. 2. vb. n. to break, burst, flow out: ལྷུ་བ་རྫོས་པ་ *lbu-wa rdos-pa* the bursting of a bubble. དབྱག་ས་རྫོས་པ་ to pant.

ལྷོ་གུ་ *lda-gu* discourse, speech, conversation (*Jä.*); ལྷོ་གུ་ཅན་ *lda-gu-can* talkative (*Cs.*). ལྷོ་གུ་ལག་པ་ to talk.

ལྷོ་མཚན་ *lda-man* a couple of, small kettledrums one hanging in front, the other behind, the latter being beaten by a second person that follows the bearer (*Jä.*).

ལྷོ་ལྷི་ *lda-ldi* ར་མ། པཏྱ་ར་མ། string (of beads or flowers); a wreath made of pieces of silk, etc. (མཚན་རྫོས་ལྷོ་གཟེར་གྱི་ལྷོ་ལྷི་); ornament of

silk or cotton of various colours, a fringe or tassel hung from the ceiling of a temple or chapel.

ལྷོག་པ་ *ldag-pa*, pf. བལྷག་ས་ *bldaggs* fut. བལྷག་ *bldag* imp. ལྷོག་ *ldog* to lick: རྒྱག་ལྷག་པ་ to lick blood; ལྷོས་ལྷག་པ་ *lces ldag-pa* to lick with the tongue.

ལྷང་ *ldan* 1.=འགྲམ་ཏུ་ near, at: མོ་ལྷང་ཏུ་བྱིས་ written at the entrance or threshold. 2. v. ལྷང་བ་.

ལྷང་བ་ *ldan-wa* pf. ལྷངས་ *ldan̄s* or ལངས་ *lan̄s*, imp. ལྷོང་ *ldon* ལྷམ་ལའ་ 1. to rise, to get up; to flow up (as smoke); འགྲུལ་བ་ལས་ལྷང་བ་ to get up from a fall; ལྷང་བར་འཇུང་ ལྷམ་པའའི་ [raises up]S. ལྷང་བར་ཕྱེད་པ་ to raise up; བལྷན་ལས་ལྷང་བ་ to rise from his seat; རྩལ་ལས་ལྷང་བ་ to rise up from a lying position; ལྷན་ལས་ལྷང་བ་ to rise from a seat; མ་ཡི་བདག་པོ་ འངས་ཚེས་ཅི་མི་ལྷང་ when the king arrived who would not rise up? (*A.* 6); རིང་ན་པ་ ལྷོག་ས་བཟུང་ལྷང་ an offensive smell is rising (spreading) in every quarter; མེ་ལྷེ་རྣམས་ མའྱོག་ས་ལྷུ་ལྷངས་ལྷུང་ *me-lee rnam̄s mgyogs-su ldan̄s-byun̄* the flames quickly rose up; མེ་རྫོང་ the smothered flame breaks out again; དགྲ་ཏུ་ལྷང་བ་ to break out into hostilities (*Jä.*). 3.=འདད་པ་ to suffice, to be sufficient, enough: བཞོ་བཞོས་ན་ལྷང་པ་ if divided into shares it will suffice; ཚད་ལྷང་ *tshad ldan̄* sufficient quantity. ལྷངས་ལུག་ས་ *ldan̄s-lugs*=ལངས་ལུག་ས་ the manner of rising: བཏོད་ལུང་འདྲན་པའི་ལྷངས་ལུག་ས་དང་གཅིག་ (*Khrid.* 47).

ལྷད་པ་ *ldad-pa* 1.=ལྷད་པ་ to contaminate, debase, adulterate; alloy; debasement: ལྷལ་པོ་ལ་མ་ཐེངས་གཞན་ལ་སོང་ན་རིགས་ལྷད་པས་ if (she) cohabited with another person, leaving the king, it would debase the dynasty (*A.* 60). 2.=ལྷོན་མོ་ funeral anniversary or festival: ལུག་གི་ལོ་ལ་རྫོ་བའི་ལྷད་ཚེན་པོ་མཚན་ in the

year of the sheep they performed a memorial anniversary for Atis'a (*A. 117*). 3. vb., pf. and fut. བལྷན *bldad* to chew; ལྷུག་ལྷན་པ *skyug-ldad-pa* to chew the cud, to ruminate; རྩོ་ལྷོ་མར་ལྷོ་ཚོང་བལྷན་ནམ *gño-skyo-mar zwa-tshod bldad-nag* having chewed the nettles into a green pulp (*Mil.*).

ལྷན *ldan* or ལྷན་པ *ldan-pa* 1. possessed of, belonging to, having; is defined in *Situ. 48* as གང་ཞིག་གང་ལ་ཡོད་པ་རྣམས་ shows whatever belongs to what. It is used as formative whereby sbst. are converted into adj. and sometimes into other sbst., and in gen. the sbst. is connected with ལྷན་པ by the conjunction དང་ Ex. བྲག་དང་ལྷན་པ *brag-dañ-ldan-pa* rocky, contr. བྲག་ལྷན་ *brag-ldan*; དགའ་ལྷན་ *dgah-ldan* joyous, blissful. Often is conjoined to several nouns at once: ལྷུག་མ་ལྷན་པ་མཚོ་རྣམས་དང་ལྷན་པའི་རྩོང་དངོན་ *phyugṣ lug rta ra mdso-rnamṣ dañ ldan-pahi rdsoñ-dpon* a Jong-pon possessed of yak, goats, horses, sheep and cattle. 2. sbst., also མདན་པ, cheek; ལྷན་པའི་མོ་ cheek-tooth, molar tooth; ལྷན་ལྷུག་མ་ a blow or box on the cheek, a box on the ear (*Cs.*). ལྷོག་ལྷན་ the cheek or side of a ravine (*Jä.*).

ལྷན་པ་ལྷེ་ *ldan-pa lña* the five possessions: (1) དང་བའི་སེམས་དང་ལྷན་པ་ possessed of a sincere heart; (2) ལྷུག་པའི་ལྷུག་དང་ལྷན་པ་ possessed of respectful (humble) person; (3) ལྷན་པའི་རྒྱ་དང་ལྷན་པ་ possessed of an agreeable voice; 4. གཙང་བའི་ཐམ་དང་ལྷན་པ་ possessed of clean and pure food; (6) མཚོས་པའི་རྒྱན་དང་ལྷན་པ་ possessed of beautifying ornaments.

ལྷན་གྲོལ་ *ldan-grol* an abbr. of ལྷོ་ལྷོ་སྤྱི་མཚན་དང་ལྷན་པ་རྣམས་དང་ལྷོ་ལྷོ་བ། (*Khrid.*).

ལྷན་པ་པོ་ *ldan-pa-po* possessor; one that has, that is able, a man of ability (*Cs.*), one that is possessed of qualifications or talent.

ལྷན་མ་ *Ldan-ma* n. of a district in Kham (*Loñ. 2 6*).

ལྷན་མོ་ *ldan-mo* 1. ལྷན་པ་མོ་ a female-possessor or owneress. 2. a female ibex.

ལྷན་ཚད་ *ldan-tshad* = ཡོད་ཚད་ acc. to *Jä.*: འདུམ་ཚད་.

ལྷན་ལུལ་ *Ldan-yul* n. of a village in Tsang near Tanag (*Deb. ག 45*).

ལྷབ་ལྷབ་ *ldab-ldib* idle talk, tittle-tattle: བརྗོད་པ་ལྷབ་ལྷབ་མ་ཡིན་པར་ (*Situ. 90*) there being no inaccurate or irrelevant speech; བསྐབ་པའི་ཚམས་མི་ཚམས་ཤིང་ཚིག་ལྷབ་ལྷབ་ཏུ་སྒྲུབ་ *bsrab-pahi tshaṣ mi chomṣ çin tshig ldab-ldib-tu smra* speaking tattling words and not subduing unbridled proceedings (*Khrid. 47*).

ལྷབ་ལྷོབ་ *ldab-ldob* 1. indistinct and incorrect expressions. 2. indolence, dullness, drowsiness (*Cs.*).

ལྷབ་པ་ *ldab-pa* pf. བལྷབས་ *blldabs* fut. བལྷབ་ *blldab* imp. ལྷོབ་ *ldob* 1. to fold up; ལྷོས་སྐག་མ་ལྷབ་པ་ to fold up clothes, etc. 2. acc. to *Cs.*: to repeat, to do again; ལྷུར་ལྷབ་ repeatedly, afresh, again, anew; ལྷི་ལྷི་ལྷབ་ twice, for the second time (*Sch.*).

ལྷབས་ཕྱོར་ *ldabs-phyor* n. of a great numerical figure: མཚོ་ལས་ལྷབས་ཕྱོར་རྒྱུ་ཞེས་གནམ་ (*Yasel. 56*).

ལྷམ་ལྷུ་ *ldam-khu* = ལྷོ་ལྷོ་ག་ཅན་ dirty water, water sullied with impurities (*Mñon.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-ldam* or ལྷམ་པ་ *ldam-pa* very slothful (*Cs.*).

ལྷམ་ལྷུམ་ *ldam-ldum* mean, pitiful (*Cs.*)

ལྷམ་ལྷེམ་ *ldam-ldem* dubious, uncertain, (used of things) (*Jä.*)

ལྷར་བ་ *ldar-wa* to be weary, tired, faint; ལྷར་ལྷར་ཏུ་འཇུག་བ་ languid.

ལྷུ་མགོ་དཀར་ *Ldahu ngo-dkar* n. of the minister of king *Rula-skyes* (*Yig.*).

ལྷ་རི་རི *ldi-ri-ri* = ལྷ་རི་རི་དང་འབྲུག་མེད་ the rattling of thunder, v. ལྷ་རི་བ་ *ldir-wa*.

ལྷིག་པ *ldig-pa* pf. ལྷིགས་ *ldigs* to quiver, shudder, to wriggle; ལྷ་ལྷིག་པ་ *kha-ldig-pa* to stammer. ལྷིགས་ *ldigs* creaking sound, sound expressive of labouring or groaning under a heavy weight; ལྷིག་པའི་ཕུང་པོ་ལྷིགས་ ཀྱིས་བྱུང་ a mass of scorpions were wriggling (*A. 27*).

ལྷིང་བ་ *ldiñ-wa* to float, to be swimming, to be suspended, floating, soaring (in the air): ཕྱ་ནམ་མཁའ་ལ་ལྷིང་བ་ the bird soars in the sky; ལྷིང་བཞེས་ *ldiñ-bshor* floating in a circle in the sky (as of birds); the circle made by birds when floating or flying in circles; ཚོན་པོ་དེས་ལྷིང་བཞེས་ལན་གསུམ་རྒྱབ་ནམ་འདི་མེད་ ཟེར་རྩི (R_{tsii}.) the vulture three circling in the sky said this.

ལྷིང་ལྷོགས་ *ldiñ-skyogs* a large copper ladle (R_{tsii}).

ལྷིང་ཁ་ *ldiñ-kha* v. ལྷིང་ཁ་ *litiñ-kha*.

ལྷིང་ཁང་ *ldiñ-khan* a bower formed by over-hanging shady trees, a natural arbour: ལྷིང་གསུ་ལོ་རྒྱས་པའི་ལྷིང་ཁང་། a bower of trees full of green (turquoise) leaves.

ལྷིང་ཁྱག་ *ldiñ-khug* a small silken bag worn as an amulet or talisman on the breast: དར་གྱི་ལྷིང་ཁྱག་བུ་ནི་བཅུག་ put it in a silken amulet bag (*D.R.*).

ལྷིང་དཔོན་ *ldiñ-dpon* an officer over fifty soldiers (R_{tsii}). ལྷིང་ལོག་ *ldiñ-hog* one under or subordinate to a *ldiñ-dpon*; ལྷིང་ཚོ་ *ldiñ-tsho* militia of fifty soldiers under a *ldiñ-dpon* (R_{tsii}).

ལྷིང་མངས་ *ldiñ-sañs* a large copper caldron (R_{tsii}).

ལྷ་མེ་ *ldiñ-se* or ལྷ་མི་ *ldiñ-si* in *Ld.*, adv. quite, very, very much (*Jä*).

ལྷིབ་པ *ldib-pa* vb., pf. བལྷིབ་ *blidib* 1. in *Sch.* = ལྷིག་པ. 2. not clear, unintelligible; ལྷ་ལྷིབ་པ་ = ལྷ་བལྷིབ་ stammering.

ལྷིམ་ *ldim* in *W.* the crash of a falling tree, the report of a gun.

ལྷིར་བ་ *ldir-wa* 1. also ལྷིར་བ་ *litr-wa* to be distended, inflated; ལྷོ་ལྷིར་ *lto-ldir* a big belly; ལྷོ་ལྷིར་ཅན་ *lto-ldir-can* big-bellied. *Ldir-ldir* full to the brim, eaten to the full (of a greedy boy or beast). 2. to rush, to roar (of wind); to roll, of the thunder; འབྲུག་ལྷིར་ *lbrug-ldir* it thunders; ལྷིར་བཞིན་ *ldir-bshin* like thunder; ལྷིར་ཟླ་ *ldir-sgra* a thundering, roaring noise; ལྷིར་ཚབ་ *ldir tsha-wa* thundering (*Jä*).

ལྷི་གུ་ *ldu-gu* = གདུབ་ *gdu-wa* གདུབ་.

ལྷིག་པ *ldug-pa* or ལྷིགས་ *ldugs* pf. ལྷིགས་ *ldugs* or ལྷིགས་ (usual form), fut. ལྷིག་ *blug* imp. ལྷིག་ *blug* or ལྷིགས་ *blugs* col. ལྷིག་པ་ *blug-pa*: to pour out or into to sprinkle, to strew; to cast, to found (metal), cf. ལྷིགས་ *blugs*.

ལྷིད་པ *ldud-pa* pf., fut. and imp. ལྷིད་ *blud* col. ལྷིད་པ་ *blud-pa* to give to drink, to water (cattle, etc.); ལྷིད་ལྷིད་ཅེང་མེ་འཚེ་ he does not die by a poisoned draught; ལྷིད་པ་ལྷིད་ he gives (him) to drink; ལྷི་ཚ་ལ་ལོ་མ་ལྷིད་ give milk to the boy; ལྷི་ལ་ལོ་ལྷིད་ giving water to a pony.

ལྷིམ་ *ldum* 1. vegetables, greens or edible roots in general. 2. in *W.* lettuce, salad. ལྷིམ་ནག་ *ldum-nag* black species of lettuce: ལྷིམ་ནག་དོས་མཐོངས་མ་གསོ་རྩ་ལ་འཛིན་། black lettuce with bear's bile applied on a sore heals it and also acts as an astringent on the rectum.

ལྷིམ་པོ་ *ldum-po* or ལྷིམ་ལྷིམ་ 1. for ལྷིམ་པོ་ *dum-po*. 2. for ལྷིམ་པོ་ *slum-po* round: ལྷིམ་ལ་ལྷིམ་པོ་

ldum-la hgril-wa made round, rounded off.

ལུམ་བུ *ldum-bu* 1. = བསོད་སྐྱོམས་ alms, also begging for alms: བཤོད་དང་རྟོག་ལཱ་གཅིག་ལུང་ལུམ་བུ་སྐྱོམས་ (A. 14). 2. any stalked plant.

ལུམ་ར *ldum-ra* or ལུམ་ར་ *sdum-ra* garden in general, kitchen-garden, vegetable garden, an artificial grove. In *W.* fruit garden, orchard (*Jä.*).

Syn. རྒྱུད་ཚེམ་ *skyed-tshal*; རྒྱིམ་གྱུ་ཚེམ་ *khyim-gyi tshal*; བཅོས་པའི་ནགས་ *beos-pahi nags*; མེ་རྟོག་ལུམ་ར་ *me-tog ldum-ra* flower garden (*Mñon.*).

ལུར་ལུར *ldur-ldur* 1. the noise of boiling water, or any fluid boiling. 2. roaring, rushing (*Sch.*).

ལུར་བྲེ *ldur-phye* also ལུ་ལུར་ *chu-ldur* peas or barley-flour boiled in water for cattle (*Rtsii.*).

ལྗེ *lde* 1. a prefixed tribal title which some of the early kings of Tibet had assumed. 2. treasury, store-house.

ལྗེ་ཁ *lde-kha* belonging together, of the same species (*Sch.*).

ལྗེ་མུ *lde-khu* ལམ་ལུ་ coloured medicinal syrup; sweetened medicine (*Rtsii.*).

ལྗེ་གུ *lde-gu* or ལྗེ་ལུ་ *ldehu* 1. mixture, syrup. 2. ointment (*Jä.*).

ལྗེ་ཅུང་ *lde-chuñ* junior treasurer in a monastery or government treasury; ལྗེ་ཅེན་ *lde-chen* senior treasurer.

ལྗེ་སྐོལ་ནམ *Lde Snol-nam* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

ལྗེ་འཕུལ་ནམ་གཞུང་བཅོན་ *Lde-hphrul Nam-gshuñ-btsan* n. of a descendant of king *Ze-lde* one of the early kings of Tibet (*J. zañ. 148*).

ལྗེ་བ *lde-wa* 1. one who is in charge of the key of treasury, i.e., a treasurer. 2.

vb. with pf. བལྗེས་ *bldes* or ལྗེས་ *ldes*, fut. བལྗེ་ *blde* imp. ལྗེས་ *ldes* to warm one's self, to be warmed at or by: མེ་ལྗེ་བ་ *me-lde-wa* to warm one's self at the fire; ཉི་མ་ལྗེ་བ་ *ñi-ma lde-wa* to be warmed in the sun.

ལྗེ་མིག *lde-mig* 1. the key of a store-room, any key; padlock. 2. introduction to a book; index or key. ལྗེ་མིག་པ་ *lde mig-pa* = གཉེར་པ་ (*Mñon.*).

ལྗེ་ལུ *ldehu* acc. to *Cs.* 1. = ལྗེ་ལུ་ *sdehu* ལྗེ་ལུ་ a kind of peas. 2. v. ལྗེ་གུ་ *lde-gu*. 3. = ལྗེ་གུ་ a riddle.

ལྗེ་གཤམ་པ *ldeg-pa* (pf. བརྟེག་ *ldey*) to quake, shake, tremble, e.g., of the palace of the gods (*Dzł.*).

ལྗེ་ང་ཀ *ldeñ-ka* = ལྗེ་ང་ཀ་ *ldiñ-ka* v. ལྗེ་ང་ཀ་ *ldeñ-ka* a pond.

ལྗེ་རྒྱམ *Lldeñ-rgyas* n. of a mountain on the border of India.

ལྗེ་མིན *ldeñ-min* colloq. (also ལྗེ་མིན) insufficient.

ལྗེ་བ་པ *ldeb-pa* 1. = ལྗེ་གཤམ་པ་ *ldeg-pa* (*Cs.*). 2. to bend round or back, to turn round, to double down or over.

ལྗེ་བས་པ *ldebs-pa* 1. = ལོགས་ the side: རང་པའི་ ལོགས་ the inner wall or the inner side of the wall of a house (*Situ. 99*). ལྗེ་བས་རིས་ *ldebs-ris* = ལོགས་རིས་ *logs-briś* paintings on the inside of a house; རུས་པའི་འགུར་པའི་ལྗེ་བས་ *ruś-hpahi hbur-pohi ldebs* by the side of the protuberance of the bone. 2. enclosure, fence (*Sch.*).

ལྗེ་ལུ་སྐང་ *Ldehu sgañ* n. of a place in Tibet: ལྗེ་ལུ་སྐང་ལ་ *m̄khan-po ldehu sgañ-pa* the learned teacher (professor) of *Ldehu-sgañ* (*Deb. 7 43*).

chief Gushi-khan in 1643 A. D. (*Loñ.* 2, 13).

ཨེ་དོན་པོ་ *sde-dpon* a petty chief ruling over a district.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-phrau*; ཡུལ་གྱི་བདག་པོ་ *yul-gyi bdag-po* (*Mñon.*).

ཨེ་ཚན་ *sde-tshan* ཀམ་ཇུ་; section of written characters e.g., phonetic class=ཨེ་ *sde*, a particular kind of writing as རྩ་ག་རི་ཨེ་ཚན་ *Nā-ga-ri sde-tshan* character (*Gr.*) ཨེ་མཚན་པ་ *sde-mtshan-pa* མཇུག་ 1. an astrologer. 2. སྐྱེས་པ་ [collection, multitude]*S.*

ཨེ་གཟར་ *sde-gzar* civil dissension, lawlessness, anarchy: ཨེ་གཟར་ཚེན་པོ་ *sde-gzar chen-po* great revolution, civil war.

ཨེ་བཟང་ *sde-bzang* ལུས་ལྷན་; good or well disciplined brigade.

ཨེ་ཡངས་ *sde-yañs*=ཁྱེས་པ་ court, court-yard (*Jä.*).

ཨེ་རབ་ཏུ་ཡམ་བྱེད་ *Sde-rab-tu pham-byed* n. of a king of S'rāvasti (*K. my.* ། 342).

ཨེ་སྲིད་ *sde-srid* རྒྱལ་པོ་ 1. province, kingdom (*Cs.*). 2. ruler, governor, administrator. Is the name especially given to the Regent who administers the government of Lhasa during the minority of a Dalai Lama. ཨེ་སྲིད་ཡག་མོ་གུབ་ *sde-srid phag-mo grub* n. of the rulers of Tibet who administered the government of Tibet during the hierarchy of Phag-mo-gru in the 15th and 16th centuries A. D., the chief among them being *Byañ-chub Rgyal-mtshan* born of the family of *Chos-rgyal Sne-gdoñ* (*Loñ.* 2 13).

ཨེ་སྲིད་མངའ་སྡེ་གུ་མཚོ་ *Sde-srid Sañs-rgyas Rgya-mtsho* the famous Regent of Tibet who conducted the government of Tibet for 13 years after the concealed death of the first Dalai Lama, and better known by the name of *Goñ-sa Lña-pa chen-po* (*Loñ.* 2 12).

ཨེ་གཡང་གཟར་ *sdeg-par gzah* རེབ་པུ་ [reproach, reviling]*S.*

ཨེང་ཁབ་གཉེན་ *sdeñ-khag* charge, responsibility.

ཨེབ་པ་ *sdeb-pa*, pf. བཞེབས་ *b̄sdebs*, fut. བཞེབ་ *b̄sdeb* imp. ཨེབས་ *sdebs* 1. to mingle, mix; to make unite, to conjoin; to fasten together: རྩུག་མ་གཅིག་ཏུ་ཨེབ་པ་ *phyogs-geig-tu sdeb-pa* to mix together certain things and setting them apart; ཡན་ཚུན་བཞེབས་ combined one with another (*Nāg.* 42); དམ་སུ་ཨེབ་པ་ *dras-su sdeb-pa* sewed together. 2. vb. n.: to join, to unite, དང་ with, also ཡ: སེམས་མིག་དང་བཞེབས་ནས་ལྷན་, མ་བཟང་བཞེབས་ནས་ཉན་ the soul sees by joining the eyes, it hears by joining the ear; to join company, to associate, to hold intercourse with (*Mil.*). 3. to exchange, barter; to change (money). 4. to make poetry, to compose verses (*Jä.*).

ཨེབ་བྱོར་ *sdeb-sbyor* 1. རྒྱལ་པོ་ལྷན་ [the doctrine of the *udgātri* priests contained in a chapter of the *Sāma-veda*]*S.* 2. རྒྱལ་པོ་: metre in general, metrical science, poetry (*Jä.*); ཡི་གེའི་ཨེབ་བྱོར་ *yi-gehi sdeb-sbyor* orthography (*Sehtr.*); ཨེབས་བྱོར་དབྱིབ་ *sdeb-sbyor dbye-wa* རྒྱལ་པོ་མེད་ metrical distinction; ཨེབ་བྱོར་གྱི་བྱི་བྲག་ *sdeb-byor-gyi bye-brag* རྒྱལ་པོ་ a metrical narrative; ཨེབ་བྱོར་གྱི་བྲག་ *sdeb-sbyor-gyi bral* རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་: metrical line; ཨེབ་བྱོར་བཅུ་མ་ལ་ *sdeb-sbyor b̄sdus-pa* རྒྱལ་པོ་འབྲེལ་ metrical collection or extracts. ཨེབས་ *sdebs* རྒྱལ་པོ་ together, in conjunction [a number of stanzas grammatically connected]*S.* ཨེབས་སྒྲངས་ *sdebs-blañs* (ཚང་ལེན་པ་) in རོང་གི་དགོས་ཆ་ ཨེབས་སྒྲངས་ to take up together the above mentioned necessities (*Rtsii.*). ཨེབས་ཚོགས་ *sdebs-tshogs* assembling of different people or classes of people in one place: ཉན་རྩེ་བཞེབས་ བཞེབས་སྡེ་ ཨེབས་ཚོགས་ they daily assembled being seated in rows (*Rtsii.*).

ལྷོ་མ་ *sder-ma* (resp. གསལ་ལྷོ་ *gsol-sder*)
 ལྷོ་ལྷོ་ *plate, dish, platter, saucer*; ལྷོ་ལྷོ་
li-sder a plate or dish made of bell-metal
 ལྷོ་ལྷོ་ *leags-sder* iron-plate; ལྷོ་ལྷོ་ *ka-sder*
 or ལྷོ་ལྷོ་ *dkar-sder* porcelain dish; ལྷོ་ལྷོ་
zahn-sder copper dish; ལྷོ་ལྷོ་ *sder-gañ* a
 plateful.

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sder-spyad-kyi shal-lta-wa*
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ a superintendant of plates, &c.
 (M. V.).

ལྷོ་མོ་ *sder-mo* = ལྷོ་ལྷོ་ *sder-kyu* acc. to
Sch.: claw, talon; ལྷོ་མོ་ལྷོ་ *sder-mo rno* a
 sharp claw; ལྷོ་མོ་ *sder-can* furnished with
 claw; a hawk; ལྷོ་མོ་ *sder-med* without
 claws; ལྷོ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ to seize with the claws
 (Cs.). ལྷོ་ལྷོ་ *stag-gi sder* a tiger's claw.
 ལྷོ་ལྷོ་ *sder-chags* animals provided with
 claws; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sder-chags dwañ-po* is
 a met. for the lion (Mñon.).

ལྷོ་ལྷོ་ *sdo-kham* belonging together (Sch.).

ལྷོ་ལྷོ་ *sdo-wa* pf. ལྷོ་ལྷོ་ *sdoṣ* or ལྷོ་ལྷོ་ *ḥsdoṣ*
 fut. ལྷོ་ལྷོ་ *ḥsdo* imp. ལྷོ་ལྷོ་ *sdoṣ* l. to risk, make
 venture, used with ལྷོ་ or ལྷོ་: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
ḥdag-gi luṣ sdo-wa to risk my body; ལྷོ་ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rañ-gi srog-dañ sdo-wa* to risk
 my own life; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *dgra-la ḥsdoṣ*
 (Situ. 76) made a venture against an
 enemy; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *luṣ-srog ḥsdoṣ-pa* risked
 his body and life; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Lo-tsa-wa*
 undergoing hardships and risking his life
 and body made up his mind to proceed
 (A. 65).

ལྷོ་པོ་ *sdoñ-po* ལྷོ་པོ་, ལྷོ་པོ་, ལྷོ་པོ་
 1. trunk or stem of a tree. 2. the stalk
 of a plant; ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ *paḍ-mahi sdoñ-po*
 the stalk of the lotus; ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་
 ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ *sdoñ-po pañ-pas mi*
hkhyligs-pa tsam shig sgyes-pa mthoñ-ño

the stalk from which it was seen to be
 growing was such an one as could not be
 clasped by the out-spread arms; ལྷོ་པོ་
 ལྷོ་པོ་ *sdoñ-po khog-stoñ* a hollow log or
 stalk (Vai. śñ.). ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ *sdoñ-pohi sde* the
 class of stalked plants (Cs.). 3. is the
 common word in the C. colloq. for a
 tree, also ལྷོ་པོ་ལྷོ་པོ་ *ciñ-sdoñ po* a tree; ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *ciñ-sdoñ rkañ-gcig* a tree of a
 single stem or trunk (Ghr.); ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
ciñ-sdoñ khoñ-rul a tree rotten at the core;
star-sdoñ trunk of a walnut tree; ལྷོ་ལྷོ་
cuḡ-sdoñ stem of a juniper tree; ལྷོ་ལྷོ་
tshil-sdoñ a tallow candle; ལྷོ་ལྷོ་ *khaygs-*
sdoñ an icicle; ལྷོ་ལྷོ་ *mchod-sdoñ* (1) = ལྷོ་
 ལྷོ་ *mchod-rten*, (2) = ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-rkañ* or
 ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-raṣ* a wick. ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-dum* or
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *ciñ sdoñ-bu dum-dum* stump
 of a tree. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-dum tshiy-pa* the
 burnt stump of a tree: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ many ghosts of the appear-
 ance of burnt stumps of trees having as-
 sembled together (Khrid. 40). See also
 in *Dzl.* legend of a prince who was born
 in shape like a tree-stump and so called
Sdoñ-dum.

ལྷོ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-po-can* ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་
 of a stalk, a lotus flower.

ལྷོ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-po-gcig* n. of a species of
 gentian = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *nags-kyi tag-ta* (Mñon.).

ལྷོ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *sdoñ-po-lña* or ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 the five plants of Budh.: (1) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 full of resources, or skilful in means;
 (2) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ perfection in know-
 ledge or transcendental wisdom; (3) ལྷོ་ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ maturity in animated
 existence; (4) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ perfect acceptance of Buddhism and
 following it; (5) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
 freedom from anger is enjoyment of
 equanimity (K. d. 327).

ཐོད་པན *sdoñ-phran* ལུགས shrub, plant.

ཐོད་པ *sdoñ-wa* or ཐོད་མཁའ་ *sdoñs-pa* pf. བཐོད་མ *bsdoñs* fut. བཐོད་ *bsdoñ* to accompany, to join with, to enter into partnership (used with དང་); ཐོད་དང་ང་ཐོད་ལྟེ་འགྲོ་ *khyod-dañ ſa sdoñ-ste hgro* you and I will go together; དགའ་བའི་སེམས་ཀྱིས་བཐོད་མ་ཉི་འགྲོ་ *dgah-wahi sems-kyis bsdoñs-te hgro-ho* will go accompanying one another cheerfully (*Hbrom.* 49.). It is to be noted that བཐོད་མཁའ་ *bsdoñs-pa* seems to be often used as pres. tense.

ཐོད་བུ *sdoñ-bu* དམུང་ stick, staff: མེ་ཉོག་ལྷ་བུའི་ཐོད་བུ་ནི་བེ་དུ་རུ་ the flower-like staff was lapis lazuli; acc. to *Cs.* 1. a small trunk. 2. stalk. 3. wick. 4. ཀལ་མཚ, ཀལ་མཚའི་ [1. the stalk of a pot-herb. 2. an arrow]S.

ཐོད་བུ་རིང་ *sdoñ-bu-riñ* = ཀུ་བ་ *ku-wa* gourd (*Mñon.*).

ཐོད་བུའི་ལྷན་ *sdoñ-buñi sman* དམུང་, མེའམ་ n. of a medicinal plant.

ཐོད་ལྷ *sdoñ-zla* = ལྷ་གྲོགས་ *zla-grojs* friend, associate.

ཐོད་རས་ *sdoñ-ras* a cotton wick (*Rtsii.*); ཐོད་ཉིང་ *sdoñ-ñiñ*, ཐོད་རྐང་ *doñ-rkañ* a wick of wood, of pith.

ཐོད་ *sdoñ* = རལ་བསོལ་བ་ *ñal-hso-wa* འཇགས་, འཇགས་འཇགས་ respite, relaxation.

ཐོད་པ *sdoñ-pa* ལྷ་མཚ, རྒྱུ་ལྷ་ pf. and fut. བཐོད་ *bsdad* 1. to sit; དལ་བར་ཐོད་པ་ *dal-war sdoñ-pa* to sit still, to be at ease. 2. to stay, to stop, to wait: ཐོག་མར་དེར་བཐོད་ *thog-mar der-bsdad* for the present I will stay here yet a little longer (*Mil.*); རལ་ནས་བཐོད་པ་དུག་པ་ to lie down and to continue lying (*Mil.*), རེ་ཞིག་མ་བསད་པར་ཐོད་ཅེག་ wait a little yet before beginning to kill (*Dzl.*); ལྷན་ཅེག་ཀྱང་ཐོད་པའི་ལོང་མེད་པར་ without time to stop even for a moment; ཐོད་པར་བྱེད་ *sdoñ-par byed* ལྷ་སྐྱོན་ to be

seated, to cause to sit. 3. to be at home, to live, to reside, to settle at. བཀའ་ཐོད་ *bkah-sdod* attendant, waiting servant. ཐོད་རྒྱལ་ *sdoñ-rogs* a sweetheart, mistress, a concubine. ཐོད་ལུགས་ *sdoñ-lugs* = རྫོང་ཉིད་ (acc. to *Rñiñ-ma* school).

ཐོམ་ *sdom* I: མཚའ་, ལྷ་མཚ the spider: ཐོམ་ཐོག་སྐྱེས་ལྷ་མཚ་ལྷ་མཚ་ལྷ་མཚ་ spiders, scorpions, insects and worms, etc. (*Rtsii.*); ཐོམ་མོ་ *sdom-mo* མཚའ་ལྷ་ a she-spider; ཐོམ་ནག་པོ་ *sdom-nag-po* black spider: ཐོམ་ནག་པོ་རྒྱུ་ལྷ་མཚ་ལྷ་མཚ་ལྷ་མཚ་ a black spider with 360 arms and feet having one eye on its forehead and sixteen mouths (*D. R.*).

Syn. ཐོག་མཚ་མཚན་ *thags-mkhan*; དཔ་ཅན་ *dra-wa-can*; ལྷ་བ་བས་ཅན་ *lte-wa bal-can*; ཐོམ་པ་དང་ *sprehu-hdra* (*Mñon.*).

ཐོམ་ II: summary: ཐོམ་ཐོམ་ *spyi-sdom* general summary, contents; དཔེའི་ཐོམ་ *dpehi sdom* a table of contents, index in gen., introductory remarks, introduction.

ཐོམ་པ་ I: *sdom-pa* རམ་, རམ་ལྷ་ pf. བཐོམ་མ་ or བཐོམ་མ་ *bsdoms* fut. བཐོམ་ or བཐོམ་ *bsdom* imp. ཐོམ་ *sdom* or ཐོམ་མ་ *sdoms* 1. to bind, fasten; to tie up, bind up: ཐོམ་ལྷ་ཐོམ་པ་ *khro-chu sdom-pa* to fasten by melted metal, i.e., to solder; ཐོམ་ལྷ་ *so-sdom-pa* to press the teeth together, to gnash; ར་ཁ་ཐོམ་པ་ *rtsa-kha sdom-pa* to close an opened vein. 2. to stanch, to stop, to cause to cease: ར་ཁ་ཐོམ་པ་ བ་ཐོམ་པ་ *rtsa-khrag çor-wa sdom-pa* the stopping of the bloody influx; to bind, constrain, render harmless; རེས་པ་ཐོམ་པ་ *ñes-pu sdom-pa* to neutralize an evil (*Sch.*). 3. to make morally firm, to confirm; ཐོམ་པ་ཐོམ་པ་ *spyod-pa sdom-pa* to make firm one's moral conduct. 4. to add together, to cash or sum up: ལྷ་ལྷ་ཐོམ་པ་ལས་ལེ་ལེ་ ལྷ་ལྷ་ *rgyud-bshi bsdoms-pas lehu* all the four Tantras taken

together have 154 chapters; ཡོངས་སུ་བཟུངས་པ་ལ་ taking all together (A. K. 1-14).

ཇོམ་པ II: sbst. སྦྱོར་ལུགས་; obligation, engagement, duty; ཡན་ཚུན་ལ་ on either side; ཇོམ་པ་ཚགས་པ་ *sdom-pa chags-pa* སྦྱོར་ལུགས་ཀྱི་ དབྱུགས་ *sdom-pahi ggra* སྦྱོར་ལུགས་ཀྱི་ ཇོམ་པ་ལེན་པ་ *sdom-pa len-pa* (Glr.) or ཇོམ་པ་འཛིན་པ་ *sdom-pa hdsin-pa* to enter into an engagement, to bind one's self to perform a certain duty; ཇོམ་པ་སྤྲེལ་པ་ *sdom-pa srul-pa* to be true to one's words, to keep one's engagements; ད་ལ་ཇོམ་པ་མེད་ *na-la sdom-pa-med* I have renounced my vow; I have no vow (Glr.). ཇོམ་པ་གསུམ་=the three vows: (1) མོ་མང་གྱི་ཇོམ་པ་ the vow of an ordinary Buddhist for self-emanicipation; (2) བྱང་ལེགས་ཀྱི་ཇོམ་པ་ the vow of a Bodhisattva for universal liberation; (3) གསང་ཐུགས་ཀྱི་ཇོམ་པ་ the Tantrik or mystical vow. We find also དགེ་འདུན་གྱི་ཇོམ་པ་ priestly vow; ལྷིན་བདག་གི་ཇོམ་པ་ the vows of a Dānapati (almsgiver); ལྷིན་པའི་ཇོམ་པ་ the vows of a physician. (K. du. བ 42).

ཇོམ་བྱེད་ *sdom-byed* 1. one that binds by duty, etc. 2. an astringent medicine (Cs.); ཇོམ་བྱེད་གྱི་ཕྱག་རྒྱ་ a mystical posture in yoga signifying perseverance: དེ་ནས་ཇོམ་བྱེད་ཕྱག་རྒྱ་ བརྒྱུ་ལ་བསྐྱེད་པའི་ལུང་རང་ལུགས་ལ་སོང་ then being released by the mystical posture of *sdom-byed*, the nāga returned to his own country (D. R.).

ཇོམ་ཚེག་ *sdom-tshig* a summary in a few words.

ཇོམ་ལ་ *sdom-la* summarily, in brief, in short.

ཇོམ་གཟེར་ *sdom-gzer* rivet of a pair of scissors or tongs (Sch.).

ཇོམ་པའི་དབྱུགས་ *sdom-pahi dgra* an epithet of Kāmadeva (Mñon.).

ཇོམ་བུ་ *sdom-bu*, (ཀོང་བུ་) a ditch, ravine; a ball; a round tassel.

ཇོམ་བརྗོན་ *sdom-brtson* བཅི, མི་ལྷུ་ a professional sage, an ascetic: ཚེས་ཤིངས་སྤར་ན་ཇོམ་བརྗོན་གྱི་ཚུལ་ནས་ according to the custom of lama ascetics in conformity with religious rules.

Syn. ཀུན་འཁྱུ་ *kun-tu-rgyu*; གཤང་བར་གནས་ *gtsah-war gnas*; བྱམ་གྱི་བརྒྱལ་ལུགས་ *khru-s-kyi brtul-shugs*; ལྷོ་བར་བཅད་པ་ *smra-war bcad-pa* (Mñon.).

ཇོམ་གཙོད་པ་ *sdom-gcod-pa* = གཞིམ་འགག་པ་ a waiter, valet; sentinel (D.-cel. 11).

ཇོམ་བཟོང་ *sdom-hchiñ* = ཇེས་པ་ fault, guilt (Mñon.).

ཇོར་ *sdor* a general term for spices, butter, lard, or oil, which give seasoning to food; that which gives relish to food; seasoning, condiment; esp. ལྷུག་ཇོར་ *thug-sdor* that which makes soup tasteful, delicious, viz: meat; ཚོད་ཇོར་ *tshod-sdor* grease used to roast vegetables, greens, &c. (Rtsii.); ལྷོ་ཇོར་ *tshwa-sdor* salt and meal; ཇེ་ཇོར་ *ja-sdor* = མར་ butter, for the tea-soup of Tibetans.

བད་ *brda* or བདའ་ *brdah* སྐྱོད་, སྐྱོད་པ་ 1. any sign, gesture; ལག་བད་ signal with the hand; མིག་བད་ signs by the eye. ཚགས་པ་བད་དེ་པའི་བད་ མང་བུ་བཟླ་ནས་ making many wanton gestures. 2. call, signal: ཚེགས་བད་ call by the beating of the drum, sounding of the trumpet or the ringing of the bell, for assembling at an entertainment; གཞིམ་བད་ summons to bed; རེབས་བད་ proclaiming arrival by beating drums or by firing guns. 3. sign, symptom, token, inference: རྟོག་ལུགས་བད་པའི་བད་འོ་ it is an indication of their impermanent condition (Pth.). བད་ as a symbol, symbolically; བད་ལྟོད་པ་, ལྟོད་པ་, བརྒྱུ་ལ་ to explain, describe, represent (with accus., and prob. also with genit.); ཡིན་ལུགས་ཀྱི་བད་ བརྒྱུ་ལ་ to explain the essence or nature

express reason or conditional existence: འདི་ཡོད་ན་འདི་བྱུང་ this having existed, that arose; མེ་ཡོད་ན་དུ་བ་བྱུང་ fire existing, smoke came out. 3. as a suppositional particle: འདིར་ཤིང་ཡང་མེད་ན་ཤིང་སྐྱམ་པ་ཇི་ལྟར་ཡོད། if there exists no wood at all how can there be dry wood? འདུམ་མ་གྲུམ་ཡིན་ན་མི་རྟག་པར་བྱུང་ངམ། if matter is not composite can there be impermanency? 4. although: འདི་རྩོན་དུ་ཕྱིག་པ་བྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་དགེ་བ་ལ་ཡིད་འདུག་གྱིད་དོ། although he was formerly a transgressor he is now applying his mind to piety; འདི་རྩོན་ཞོར་གྱིས་དབྱེ་བ་ཡིན་ན། ད་ནི་དབྱེ་བ་ལོ་མ་ཡིན་ནོ། although this (person) was poor formerly, he is now no longer poor. 5. applied to prayer=if indeed: བདག་གྱུང་རྒྱལ་མོ་ན་ཅི་མ་བྱུང་། རེ་མས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་དང་ལྡན་ན་སྐྱམ་མོ། if indeed, I obtained saintly enlightenment, I should think that all living beings were happy! 6. applied to express doubt: མ་ཐོན་ནི་བཤམ་ན། འདི་ལས་ལྷ་གྱུ་འབྱུང་ངམ་མི་འབྱུང་ if I sow seeds would seedlings (at all) come out of them? (*Situ*. 21). ན་ is also used with ནམ་ *nam*: ནམ་དུས་ལ་བབ་ན་ *nam-dus-la bab-na* when the time comes, frq.; ནམ་འགྲོ་ན་ *nam-hgro-na* when I go, was going, shall go. We have not space to illustrate the usage of ན་ with གལ་ཏེ་ the latter word merely serving to show where the conditional clause commences.

‡ ན་ཀ *Na-ka* རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ n. of a Buddhist sage at whose request the poet Kshemendra wrote his famous poem Avadāna Kalpalatā.

‡ ན་ཀྲ *na-kra* རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ a sea-monster of egg-born species, possibly a crocodile, an alligator.

ན་པ *Na-kha* n. of a place in Tibet: ན་པ་པ་གྲུབ་ཅེན་ཐང་པ་ལེ་རྒྱལ་མཚན་ the saint *Thar-pahi Rgyal-mtshan* of Nakha (*Loñ.* 3 18). 2.=ཐང་ green-sward, turf.

ན་ཁི *na-khi* (མེན་) མེ་ལྗང་, མེ་ལྗང་ [1. the plant *Marsilea quadrifolia*. 2. pearl oyster]S.

ན་ག *na-ga* བསྐྱེད་ཀྱི་ས་ཁོངས་, བསྐྱེད་ཀྱི་ས་ཁོངས་ ན་ག་ལ་ནི་ *na-ga pha-ni* རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ n. of a medicinal plant.

‡ ན་གི *na-gi* རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ n. of a medicinal seed of the size and appearance of a pea, prob. a cubeb (*Rtsii*). [lit. mountain-born]S.

Syn. ན་ཕྱིས་དུང་ *na-phyis-duñ*; མིག་པ་ *rmig-pa*; ཀོ་ལའི་འདབ་ *ko-lahi hdab*; མི་རྟག་མེན་མོ་ *migran sen-mo* (*Mñon*).

‡ ན་གུ་ཅང་ *na-gu-chañ*=ཐང་ཅི་ *span-rtsi* green sward, pasture land.

ན་གུ་ལེ *na-gu-le* རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ [the plant *Vatica robusta*.]S.

ན་ཅུང་མ *na-chuñ-ma*=ན་ཕྱོག་མོ་ ལྷ་ས་ a virgin, a young woman, a damsel.

Syn. བུ་མོ་གཞན་ཅུ་ *bu-mo gshon-nu*; ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lan-tsho dañ-po*; ཕྱོག་མོ་མེད་མ་ *phyogs-med-ma*; རྩོད་ལྡན་མ་ *nor-ldan-ma* (*Mñon*).

ན་མཉམ་མ *na-mñam-ma*=གྲོགས་མོ་ རྒྱལ་མོ་ལྷ་ས་ a female friend, a mistress (*Mñon*).

ན་ཏི་ཀ *Na-ti-ka* n. of a place in ancient India (*K. du.* 5 328).

ན་ཏེད་ *na-niñ* ཕུར་ཏེད་ last year, preceding year [previously, before, in front]S.

ན་བ *na-wa* 1. to be ill, sick; also the state of being ill, illness, sickness; ན་བ་གསོ་བ་ to cure sickness (though ན་ད་ is more in use); ན་བ་དང་འཚེ་བ་ *na-wa dañ hchi-wa* disease and death; ལྷོ་རྒྱ་ན་འཚེ་ *skye-rga-na-hchi*, v. ལྷོ་བ་ *skye-wa* I. 2. subst.=ན་ད་པ་ a sick person; ལྷོ་བ་པ་དང་ན་བ་ old and sick people; ན་བ་པ་ན་བ་མ་ an invalid (male and female) (*Cs.*); ན་མཁའ་ན་ one

laid up with disease, ན་མོ་ a female patient (*Mil.*); ན་བ་མཁན་ a sickly person, an invalid (*Cs.*); ན་བ་ཅན་ sickly; ན་བ་མེད་ healthy (*Cs.*); ན་ཐོག་ after falling ill (*Sch.*); ན་བ་ན་བ་ ear-ache; ལྷམ་ཐམས་ཅད་ན་ my whole body aches; མོན་ན་ if the tooth aches; ན་ན་ན་ it aches on pressing (*S.g.*); ཇུང་པ་ན་བ་ལ་ (good) for the headache, for disease of the brain; ན་འབྲེང་ complication of diseases or fits of ན་བ་ generally. ན་ཚ་ *na-tsha* = illness: ན་ཚ་མེད་པའི་ སྐལ་ལྷན་མི་འབྲོད་ medicine is not congenial to one who is not ill.

‡ ན་བ་མ་ཡི་ཀ། *na-wa ma-li-ka* नवमलिक the flower *Jasminum sambac*.

‡ ན་བ་ཚ་ཏི་ཀ། *na-wa tsa-ti-ka* नवचटक n. of a bird (*K. ko. 73*) [a young sparrow]S.

ན་བུན་ *na-bun* मन्डिका, मिडिका fogs, line of thick mist which hangs over the sides and tops of hills. བྱིན་རྣམས་ཀྱི་ན་བུན་ *byin-rlabs-kyi na-bun* the fog of blessings.

Syn. ལྷག་པ་ *smug-pa*; ལྷག་ན་ *khug-rna*.

ན་བུན་བུ་མོ་ *na-bun bu-mo* a kind of worm.

ན་མ། *na-ma* abbr.=ན་ name for རྫོང་གར་ *stod-gar* the province of Gar in upper Tibet and མ་ for the lake Ma-pham (Manasarovara) (*A. 148*).

ན་མོ་ *na-mo* नमः praise, glory, adoration [bowing one-self down]S. ན་མོ་གུ་ཅུ་ *na-mo gu-ru* praise to the teacher! frq. in Milaraspa.

ན་མོ་ཅེ་ *Na-mo-che* n. of a place in ancient India: དེ་ནས་ནྟལ་འབྲོང་པས་ན་མོ་ཅེར་ལྷགས་པ་དང་ (*A. 114*).

ན་ཚོད་ *na-tshod* वयः age; ན་ཚོད་མཉམ་པ་ वयस्य of the same age; ན་ཚོད་ལྡན་ युवन youthful, young.

ན་ཚོད་གནས་ *na-tshod-gnas* 1.=ཁྱུ་བྱུག་ *kyu-byug* the cuckoo. 2.=བྱ་རོག་ raven (*Mñon.*). 3. a name for ཅམ་རུ་ར་ རུ་རི་ཏཱ་ལི་ and ལྷུ་རུ་ར་ *skyu-ru-ra* आमलकी *Myrobolana embelica*.

ན་ཚོད་གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*, ལང་ཚོད་རབ་ वयःस्था a youth (*Mñon.*) [a youthful maiden]S. ན་ཚོད་ལོལ་ *na-tshod-yol* passed youth, one whose youth is over; but acc. to *Rtsii.* an old man between 60 and 72 years of age.

ན་ཇོ་ *na-rdsa* ऋष्ट [sprinkled]S.

ན་བཟའ་ *na-bzah* (nāmzā) निवासन, वास dress, clothes, covering. Also the cloth coverings of an idol. ན་བཟའི་ལྷེ་བུ་ *na-bzahi lteb-tu* =ན་བཟའི་གསེབ་ུ་ in the fold of the dress: བྱི་རི་བུ་རྩེ་རྩིང་ཇོ་གསུང་ན་བཟའི་ལྷེ་བུ་བུ་ག་ནས་ཕྱོན་ saying poor pup! having wrapped it up in his garment, he proceeded (*A. 13*). ན་བཟའ་རྫོན་ *na-bzah sgron* or ན་བཟའ་འབྲུལ་ offering of raiment. ན་བཟའ་ལོས་ལྷུག་ *na-bzah gos-drug* the six kinds of clothes used by the Bon priest are the following;—སྐང་ལོས་ *smad-gos*, སྐང་ལོག་ *smad-hog*, སྐང་ལོམ་ *smad-çam*, སྐང་ལོམ་ *stod-gos*, སད་ལྷུ་ *sad-shu*, སད་ལྷམ་ *sad-lham* an additional one is འདིང་བ་ *hdiñ-wa*.

ན་ཕུན་ *na-hun* acc. to Bon = ན་བུན་ *na-bun*: གཏེ་བའི་རྒྱུང་བསྐྱོད་ན་ཕུན་ལམ་བའད་ agitated by the blowing wind like vanishing mists (*D.R.*).

‡ ན་ཡ་ཀོ་ར་ *Na-ya ko-ta* नयकोट n. of a village in Nepal.

ན་ར་ *Na-ra* n. of a place in the 10th century A.D. in Southern India (*A. 40*).

‡ ན་ར་ཀི་ *na-ra-kañ* नरक = དཀྱིལ་འཁོར་མཇུག་ (mystic) (*K. g. 198*). [1. hell. 2. a sort of mystical diagram framed in summoning up a divinity, etc.]S.

‡ ན་རག *na-rag* = རྫོང་རྩུལ་པ *Vajra Naraka* eternal hell, or དམུལ་པ་མནར་མེད་ *dmyal-wa mmar-med* the hell of ceaseless torture.

ན་རམ *na-ram* n. of a medicinal plant used for diarrhœa.

‡ ན་རི་གི་ལ *na-ri ki-la* नारिकेल *cocoa-nut*: ན་རི་གི་ལའི་ཚུ་ལ་ལྷོས་མའི་དབང་པོ་ཚུང་མད་བཞག་ནས་ སུར་སུར་ནའི་བྱ་མ་བྱེན་ན་ལྷོས་པུའི་དབང་པོའི་སུ་བའི་ནད་སེལ་བ་བྱེད་རྟོ (K. g. 348).

ན་རེ *na-re* = he (someone) says or said. It hardly occurs in old classical literature, but is frq. in later literature, especially in *Mil.* and *Pth.*

‡ ན་ལ་ད *Na-la-da* n. of a sage (K. du. 5 121). [Prob. the same as Nārada नारद the divino sage who was produced from the forehead of Brahmā]S.

‡ ན་ལ་ཙ *Na-la-tse* n. of the sister of Das'ānana the fabulous king of Ceylon: དེ་ནས་སྲིན་པོ་དུ་གསྲི་བས། ལྷ་དང་མེ་འདུལ་འདྲི་དཔའི་རྩེ་ཚེད་ སུ་སྲིང་མོ་ན་ལ་ཙ་མ་རྩེ་དཔ་ལ་བཙུན་མོར་བལྟལ་ལོ། then the Rākṣasa Dasagrīva for the purpose of conquering gods and men gave his sister Nalātse in marriage to Mahādeva (K. g. 317).

‡ ན་ལི *na-li* bowl, basin, an iron or china dish (*Jā.*).

‡ ན་ལིན *na-lin* = ལྷ་ལི་མེ་ཏོག་ *lha-yi me-tog* n. of a celestial flower (*Hbrom.* 7 17) [prob. the same as *Nalina* नलिन a lotus-flower or water-lily]S.

‡ ན་ལེན་དྲ *Na-len-dra* नालन्द्र the great monastery of Nālanda in Magadha, which was a Buddhist seminary; also name of a small monastery in Phenyl in Tibet.

ན་ལེ་ཤམ *na-le-ṣam* मौक्तिक 1. pearl. 2. མེན་མའི་ཚ, नागकेसर [pepper; a small tree with fragrant blossoms, called *Mesua roxburghii*]S.

Syn. རྩོལ་བ་ཅན་ *grol-wa-can*; མུ་ཏིག་ *mu-tig* (*Mñon.*).

ན་ལེ་ཤམ་དགའ་པོ་ *na-le-ṣam dkar-po* རེལུཅ [a particular drug or medicinal substance said to be fragrant, but bitter and slightly pungent in taste, and of a greyish colour; it is produced in grains about the size of pepper-corns]S.

Syn. གཏིས་ལྷོས་ *gnis-skyes*; འཕྲོག་ཕྱིད་ *hphrog-byed*; གདུགས་ཅན་ *gdugs-can*; གདུང་ཅན་ *gdun-can*; སེར་ལྷོ་ *ser-skye* (*Mñon.*).

ན་ལེ་ཤག *na-le-ṣag* Sāl, S.g.; = ཤི་ཀྲུ་ *ṣi-kru* n. of an acrid medicine.

ན་རོ *na-ro* 1. the o, or the vowel sign for the letter ཨོ o in the Tibetan alphabet also called རྩོ་ཅ 2. རེག [disease]S.

ན་རོ་མཁའ་ལྷོད་མ *Na-ro-mkhaḥ-spyod-ma* a dakiñi who is taken to be the tutelary goddess of the Sa-kya sect, and said to be an emanation of variant type from Dorje Phagmo.

‡ ན་རོ་ཏ *na-ro-ta* or Narotapa; Tib. ན་རོ་པ *Na-ro-pa* a celebrated Buddhist sage of Nālanda in Magadha who guarded the northern gate of the monastery of Vikrama S'ila. Born of Kāshmir Brāhmaṇ. parents he became a pandit before his conversion to Buddhism, and wrote a learned treatise on the subject of subduing the Tirthika in disputation. Being miraculously told by a *Khadoma* that he should receive instructions in Buddhism from Tilopa and meditating for twelve years he obtained the occult powers called མཚན་གཤེད་དངོས་གྲུབ་. He

marshy forest: རྒྱུ་ལྗོངས་ལོ་གཡིས་ནི། ར་མ་ལམ་
ནང་གྲང་བར་ཡན (*Med.*).

ནགས་ཀྱི་གྲན་ *nags-kyi cwa-na*=ཉལ་གཟེགས་ *stag-*
gzig a tiger-leopard (*Mñon.*).

ནགས་ཀྱི་ཉིར་ *nags-kyi hi-ra* wild-boar.

ནགས་ཀྱི་ལྷ་ *nags-kyi-lha* वनदेवता sylvan
god, nymph (*A. K. 1-4*).

ནགས་ཀྱི་ *nag-khyi* or རྒྱུ་ཀྱི་ཉི *nag-kyi-khyi*
wild dog *Cuon alpinus*.

Syn. འཕར་བ་ *hphar-wa*; རི་དྲགས་གསོད་ *ri-*
dhags-gsoḍ (*Mñon.*).

ནགས་མཛོད་ཡར་དགའ་བ་ *Nags-mñon-par dgah-wa*
n. of a city in the fabulous continent of
Pas'cima Godāniya.

ནགས་ཉེ་བ་ *nags-ñe-wa* ཟུ་ཕབས་, འཇུ་བས་ a grove.

ནགས་ལྗན་ *nags-ldan* बहिष्ण [a peacock] *S.*

ནགས་ལ་ལུས་ *nags-la-luṣ*=ཉལ་གཟེགས་ *khyug* वन-प्रिय
[fond of the forest, the Indian eucloo] *S.*
ནགས་ན་དགའ་བ་ *nags-na dgah-wa* cuckoo.

Syn. ཉལ་ཉེ་གཟེགས་ *khyu-byug*; དག་སྐྱུན་ *ñag-ṣñan*
(*Mñon.*).

ནགས་ཕྱང་ *ñags-byuñ* वनज = རྒྱུ་ལྗོངས་ཚལ་ལྷུ་ས་
nags-tshal-skyeṣ ['forest-born,' an ele-
phant, a kind of grass] *S.*

ནགས་མ་ *nags-ma* officinal plant used in
fractures.

ནང་ I: *nañ* ལྡན་, ལྡན་ལྡན་ the space
within a thing, the interior, the inside;
colloq. and late literature: indoors, a
house: རང་ལ་མོང་ go home, ཕྱག་པའི་ནང་གུན་ the
whole interior of the cavern (*Mil.*); གནོང་
པའི་ནང་ *gshoñ-pahi nañ* the interior of the
basin; རྩོད་གུན་ the interior of a pit;
ཁང་པའི་ནང་ཕྱག་དང་ཉེད་པ་ to sweep the inside of
a house (*Dzl.*); རང་ཚང་ *nañ-tshañ* the whole
family (*Jä.*); རང་གི་ཕྱེ་བྲག་ཕྱེ་བ་ *nañ-gi byc-brag*

phye-wa to differentiate, to specify; the
inner distinction. Also རང་གསེས་ specifica-
tion as in: རོད་ལུལ་གྱི་ནང་གསེས་གཙོང་ in the speci-
fication of the provinces of Tibet Tsang is
included. Other ex.: རང་པའི་ནང་དུ་འཇུག་པ་ to go
into the room of a sick person (*Vai. ṣñ.*);
དེའི་ནང་དུ་དངམ་ཉི inviting into their houses
(*Mil.*); རང་ན་ *nang-na*, རང་ལ་ *nañ-la*, རང་དུ་
nañ-thu postp. with gen.=in, into, within;
also as adv.=inside: རང་དུ་ཅི་གྲུ་ཡོད་ the
kernel is inside; རང་ནས་ *nañ-nas* from
within; རང་ལས་ *nañ-laṣ* from among; རྩོད་གུ་
ནང་ན་ལྷུ་མ་ཉེད་པ་ *rdsiñ-gi nañ-na khruṣ-byed-pa*
(*Dzl.*) to bathe in a pond; རྩེ་འི་ནང་དུ་ཉལ་གསལ་
(colloq.) to go into the water; རྩོང་གྱི་རྩོད་པའི་ནང་
དང་ཕྱི་རྩོད་ན་ in the town and out of it (*Dzl.*);
རྩེ་འི་ནང་ནས་ཕྱང་ it came out of his nose (*Dzl.*).

ནང་ II := རང་མོ་ *nañ-mo* the morning
(*Jä.*); རང་མེད་ལ་ *nañ-med-la* col., frq. sud-
denly; རང་མེད་ནོར་རྩོད་པ་ *nañ-med nor-rñed-pa* to
become rich unexpectedly (*S.g.*). རང་ has
also a special mystical sense = esoteric.

ནང་ཁོང་ལྷེ་མམ་ *nañ-khoñ-skemṣ* ལལ་ལམ་འཕེབས་
con-
sumption.

ནང་ཁྲོལ་ *nañ-khrol* bowels, entrails, intes-
tines; also any separate part of them (*Jä.*);
ནང་ཁྲོལ་དྲོང་བ་ *nañ-khrol dzoñ-wa* spasmodic
contractions of the bowels; རང་ཁྲོལ་བཞག་ *nañ-*
khrol bshag = མཉམ་བཞག་.

ནང་འཁོར་ *nañ-hkhor* domestic attendants
and officers, such as གསོལ་དཔོན་ *gsol-dpon*,
གཟེམ་དཔོན་ *gzim-dpon*, etc.: རང་འཁོར་བལ་ཡང་གསུང་
མི་གཏོང་བ་ he does not even say anything to
his domestic attendants (*A. 95*).

ནང་གི་ཁང་པ་ *nañ-gi khañ-pa* inner apart-
ment, also room of the house.

ནང་གི་མཚོད་ལྷིན་ *nañ-gi mcoḍ-sbyin* बलि sacrifice
of animals, an offering.

ནང་ནང་གི *nañ-nañ-gi*, ནང་ནང་ནས = ནང་གི *nañ-gi*, ནང་ནས *nañ-nañ* from among, out of: དེའི་ནང་ ནས་ལེན་དགོས་ must be taken out of these; མཛོད་ལ་ཡོད་པའི་གཟེར་གྱི་ནང་ནས་ཁ་ཅེག་ཁྱར་ནོག་ bring some of the nails which are in store.

ནང་དུ་ཡང་དག་འཇོག་ *nañ-du yah-dag hjog* 完全吸收 [complete absorption].

ནང་ན་ལྗིད་ *nañ-na lei-wa* ལྷག་པོར་ འབྱུང་བ་ [becomes heavier, greater]S.

ནང་པ་ I: *nañ-pa* བཞིམ་ཆུང་ [humiliated, defeated]S.

ནང་པ་ II: a Buddhist, opp. to ཕྱི་པ་ *phyi-pa* non-Buddhist, Brāhmanist. ནང་པ་སངས་རྒྱལ་པ་ *nañ-pa sañs-rgyas-pa* he who has from sincere belief accepted Buddhism by formally taking refuge in the Buddhist Trinity—as thus defined by Tsongkhapa: དགོན་མཚན་གསུམ་ལ་སྙིང་གསལ་པ་ནས་ཡིད་ཅེས་ཞིང་སྐབས་སུ་འགྲོ་བའི་གང་ཤག་དེ་ནི་ནང་པ་སངས་རྒྱལ་པ་ཡིན་ནོ། (*Lam-rim*. 92). ནང་པའི་ཚ་ལུགས་ *nañ-pahi cha-lugs* the Buddhist way of dressing; ནང་པའི་ཚེས་ *nañ-pahi-chos* Buddhist religion; ནང་པའི་ལྟ་བུ་ *nañ-pahi lta-wa* Buddhist philosophy; ནང་པའི་བརྟན་པ་ *nañ-pahi bstan-pa* Buddhist doctrine; ནང་པའི་སྨྱན་པ་ *nañ-pahs ston-pa* the Buddhist Teacher; ནང་པའི་ནང་གཟོང་། ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཟོང་། a Buddhist is inwardly clean or pure, a Hindu outwardly.

ནང་པར་ *nañ-par* 1. in the morning བར་འདྲིའི་ (*DzL*). 2. the morning esp. the following morning: ནང་པར་གྱི་སྒྲུབ་བ་ the allowance, the ration for the following morning (*Glr.*).

ནང་པོ་ *nañ-po* an intimate, a bosom-friend (*Sch.*).

ནང་སྐྱོན་དབང་པོ་ལྗེ་ *nañ-blon dwañ-po lña* acc. to Bon. the five external organs of sense: nose, ears, tongue, eyes and the skin (*D.R.*).

+ ནང་བྱམ་ཅུང་པ་ *nañ-byan chud-pa* = རྟོན་ཐམས་ཅད་རང་དབང་དུ་འདུ་བ་ཞེ་གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ། one who has mastered all meanings and does not

require to ask others for explanation of the same.

ནང་མ་ *nañ-ma* 1. confidential, private. 2. ཡོངས་ལྡོག་ལྷན་པོ་ house-wife, chief lady of the household (*Yig. k. 3*).

ནང་མའི་བཀའ་བྲིས་ *nañ-mahi bhakh-bris* private or confidential writing or correspondence (*Yig. k. 27*). ནང་མའི་བཀའ་ཚིགས་ *nañ-mahi bhakh-tshogs*, ནང་མའི་བཀའ་མཛིད་ *nañ-mahi bhakh-mchid* confidential instructions, confidential correspondence; ནང་མའི་གསུང་མཛིད་ private advice = ནང་ལུགས་གསུམ་མཛིད་.

ནང་མི་ *nañ-mi* ལྗང་འཛོམས་ [near relative or friend]S.; members of a household, inmates (*Dom.*).

ནང་མིག་ *nañ-mig* room, apartment.

ནང་མེ་ *nañ-me* lit. morning-fire for preparing breakfast [ལྗང་འཛོམས་ལྡོག་ལྷན་པོ་ the interior fire, digestive force]S.

ནང་དམེ་ *nañ-dme* (སྤྱན་རྟེན་པ་རྣམས་ནང་ཆག་ཏུ་བསད་པ་) a murder of one's own brothers, relations, etc. (*Ya-sel. 18*).

ནང་མོ་ *nañ-mo* the morning; in the morning; ནང་རེ་དགོངས་རེ་ every morning and evening; ད་ནང་ this morning: ད་ནང་ནི་གང་ནས་ཕྱོད་ where do you come from this morning? (*Mil.*) ད་ནང་གི་འཚོ་བ་ this day's meal; ནང་ཟུབ་ in the morning and evening; ནང་ཟུབ་ཉི་ཕྱེད་གསུམ་ལ་ in the morning, in the evening, and at noon.

ནང་ཚགས་ *nañ-tshags* = ནང་ལུགས་ *nañ-lugs*.

ནང་བཟན་པ་ *nañ-bzan-pa* clerks or ministerial officers who receive allowance in kind or money; also domestic servants who receive food for the work they do: ནང་བཟན་ལས་ལྗེད་ཀྱི་འཕྲོད་ the working attendants who receive allowance in food (*Btsii.*).

ནང་ཡངས་པ་ *nañ-yañs-pa* ལྗང་འཛོམས་ལྡོག་ལྷན་པོ་ mag-nanimous, broad-hearted.

ནད་ཤི་བ *nad-shi-wa* रोगशान्ति alleviation of or recovery from a disease.

ནད་གཞི *nad-gshi* the primary cause of a disease.

ནད་གཏོག་པ *nad-yog-pa* परिचारक an attendant on a patient; medical attendants: *ནད་གཏོག་ནམས་ཀྱིས་ཤི་བར་བྱ་མ་ཐུས་* (*K. du.* 5 261), the medical attendants were unable to alleviate it; *ནད་གཏོག་བྱེད་པ* to nurse.

ནད་མངས་པ *nad-saŋs-pa* recovery, the state of being eured.

Syn. *ནད་གསོམ་པ* *nad-gsoŋs-pa*; *ཟུག་རྒྱ་བྱལ་བ* *zug-rŋu bral-wa*; *ནད་ཀྱིས་བཏང་* *nad-kyis-btañ*; *རྣམ་འགྲུང་མེད་* *rnam-hgyur-med*; *ནད་ལམ་གྲོལ་* *nad-las-grol*; *སྐྱུན་དང་མཔ་པ* *ññun-dcañs-pa*; *ནད་ལམ་མང་བ* *nad-las thar-wa* (*Mñon.*).

ནད་ལེལ *nad-sel* a general name for medicine (*Mñon.*).

ནད་གསོ་ཐབས *nad-gso-thabs* medical treatment, the method of healing.

Syn. *གསོ་དཔུད་* *gso-dpyad*; *ཤམ་གྱི་བྱ་བ* *sham-gyi bya-wa*; *ནད་གསོ་* *nad-gso*; *འཛོ་ཐབས་* *htsho-thabs*; *ཚའི་རིག་བྱེད་* *tshchi-rig-byed* (*Mñon.*).

ནོན *nan* derived from *ནོན་པ* *non-pa* occurs as abstr. noun = urging, pressure, importunity: *ཁོང་ནམས་ཀྱིས་ནོན་མ་* *deŋaŋ-pa* | not being able to resist their importunity (*Mil.*); *ནོན་གྱིས་* with urgency, pressingly; *ནོན་ཀྱང་* *nan-kha* urgency, pressure.

ནན་ཏན *nan-tan* sbst. *ལྷན་པར་སྤྲོད་པ་*, *ལྷན་པར་སྤྲོད་པ་*, *ལྷན་པར་སྤྲོད་པ་*
1. earnestness, application, exertion; assiduity: *སྐྱབ་ལ་ནན་ཏན་གཤེས་བྱ་བྱ* exert yourself willingly for the attainment of perfection (*Hbrom.* 1). 2. adv. certainly, positively; earnestly, ardently; *ནན་ཏན་དུ་བྱས་པ* *nan-tan-du byas-pa* accomplished, practised with earnestness; *ནན་པར་བྱོལ་* = *བརྗོལ་པར་བྱོལ་* do earnestly, should be done with exertion.

Syn. *འབད་པ* *hbad-pa*; *བརྗོལ་ན་འགྲུམ་* *brtson-hgrus* (*Mñon.*).

ནན་ཏན *nan-tar* very much, all the more; altogether.

+ *ནན་ཏུར་* *nan-tur* *ཤེས་པའི་*, observing, scrutinizing as secret agent = *ནན་ཏན་* *nan-tan.*

ནན་ཏུར *nan-ltar* *ཆམ་པར་* [interminable, epithot of heaven, the ocean, etc.]S.

ནན་ཏུར *nan-thur* = *ནན་ཏན་* or *ནན་ཏུར་*.
ནན་ལག་ *nan-shag* in W. Tib. late, recent.

ནོབ་རུབ *nab-nub* n. of a great number : *སྐྱེ་འབྱུང་གྱི་མ་ནལ་རུབ་དང་ནོབ་རུབ་ཀྱི་གཞུག་ལམ་ལམ་དང་* (*Yasel.* 56, 57).

ནོབ་ས་སོ *nabs-so* *ཕུན་པོ་ལྷན་པར་སྤྲོད་པ་* n. of the sixth constellation in Buddhist astrology. *ནོབ་ས་སོ་སྐྱེས་* *nabs-so-skyes* one born under the constellation of *Punarvasu*, an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

Syn. *ཤྱིན་མའི་ལྷ་མོ་* *shyin-mahi lha-mo*; *རྒྱལ་སྐྱེད་* *rgyal-stod* (*Mñon.*).

ནམ་ I: *nam*, *ལྔ་མཚེས་* sbst. the night: *ནམ་ལངས་ཏེ་* *nam-lañs-te* or *ནམ་* *nas* the night rising, i.e., at day-break. *ནམ་གྱི་གུང་ཐུན་ལ་* *nam-gyi guñ-thun-la* at the hour of mid-night.

ནམ་ II: adv. of time: when: *ཁྱེད་ནམ་ཡོང་* when did you come; *ནམ་འགོ་* when will you go? *རྒྱུན་དུ་ནམ་འཛིན་མ་མེད་ལྟོས་* always keep in mind that when death will come is uncertain; *དུས་ནམ་ཞིག་གི་ཚེ་ནས་* since what time? since when? (*Mil.*); relatively: *ནམ་འགོ་བའི་དུས་བྱེད་པ* to appoint the time when one is going to start (*Dal.*); *ནམ་ཞིག་གྱུ་བྱས་འཇོག་པའི་ཚེ་* when he shall lay aside his phantom-body (*Mil.*). *ནམ་ཡང་* *nam-yañ* with a negative, in sentences relating to the past or the future, = never: *རྗོལ་ནམ་ཡང་མ་ཤོས་* (that) has never been heard of formerly; *མཁན་བའི་ཕུང་བ་ནམ་*

ཡང་རྩེ་མི་ཡོང་ the body of the abbot will never decay. Used, also, with imperat. ཚེས་དམ་པ་ནམ་ཡང་མ་སྤོང་ never renounce the holy doctrine. In collq. "nam-yang" = ནམ་ཡང་

ནམ་མཁའ་ *nam-mkhah* ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་ the sky, space above and around the earth; the various heavens which acc. to Mahāyāna lore lie to the west, north, east, and south. However, there are two classes of *akāṣa*, one is sky or heaven, the other is a metaphysical conception which may be expressed just like the point in geometry.

Syn. acc. to (*Rtsii.*) ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-hgebs*; ལྗང་ལྗང་ *bya-lam*; ལྗང་ལྗང་ *rtag-sdod*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-gsal* (ལྗང་མཁའ་); ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *lha-rtse rol-pahi gnas*; ལྗང་ལྗང་ *lha-lam*; ལྗང་ལྗང་ *sprin-lam*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *rgyu-skar-lam*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mthah-med*; ལྗང་ལྗང་ *mi-gyo*; ལྗང་ལྗང་ *mi-hdah*; ལྗང་ལྗང་ *gnam*; ལྗང་ལྗང་ *lus-med*; ལྗང་ལྗང་ *go-hbyed*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *me-shal-lam*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *lha-yi rdsiñ-riñ*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *khya-b-hjug-gnas*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *chu-sgrogs*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *chu-mthoñs*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bar-med-mkhah*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mi-hgyur*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bar-snañ*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-hgro*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mthah-bral*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *kun-khyab*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *Nam-mkhah Rgyal-mtshan* the celebrated chief of *Rin-spuñs* Jong in Tsang (*Loñ.* 215).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah-mjal* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ sun-light (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhah-ldiñ* the king of birds, the eagle (*K. g.* 5 127). Of its other names are:—ལྗང་ལྗང་ *hod-bzan*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-dkar*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *rkañ-med-hgro*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-hgro*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-bzan skyes*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *hdab-med skyes*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *yiñ-ltar-mgyogs*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *klu-rnam* *hjigs*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *rnam-hbud bu*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་

bha-ra dha-dsa, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *bya-chen-po*, ལྗང་ལྗང་ལྗང་ ལྗང་ལྗང་ *hdab-ldan mehog* (*K. g.* 5 127).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nan-mkhahi dkyil* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ [the vault of the sky] *S.*

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi ske-rags* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ ལྗང་ལྗང་ *dgu-tshigs* the horizon (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi-khyim* the heavenly mansion in a mystical as well as in astrological sense.

Syn. ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mtho-ris-nas*; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *mtho-ris rgyal-srid* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi khyon* occurs in ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ both the expanse of my own mind and the area of the heavens (*Yid.* 83).

+ ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi gos-can* = ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *smad-tshoñ-ma* a harlot; ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ a celestial courtesan.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi glañ-po* "the bull of the heavens," met. cloud (*Mñon.*).

Syn. ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi ta-ma-la* (*Mñon.*) also (*Yig. k.* 59).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi chu-bo* the heavenly river, epithet of the river Ganges (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi sñiñ-po* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ lit. the essence of the sky or void, n. of a *Bodhisattva*: ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ the 108 names of *Bodhisattva Ākās'agarbha* (contained in *K. g.* 4 63). ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-mkhahi sñiñ-pohi mdo* ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ n. of a Buddhist work of the northern school which contains the enumeration of the attributes of *Bodhisattva Ākās'agarbha* (*K. d.* 4 377). ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ in *K. d.* 4 137.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ *nam-khahi-rta* (lit. heavenly horse); general name for birds (*Mñon.*).

ནར I: *nar*, v. ན *na* I and II 2; also ནཱ *na-kha* (*Jü.*).

ནར II: long and slender like a rope or string; as adv. straightway: དཀར་པོ་ནར་གྱིས་བྱུང་ came out straightway white (*Hbrom. 93*). མཚེ་ནར་རྟེ་ནོན་ *mchi-nar-te thon* tears flowed forth continuously.

ནར་ནར *nar-nar* or ནར་ར་ར *nar-ra-rain* a line, row, or file: ཐག་པ་ནར་ནར་འཐེན་པ་ to pull a rope steadily; ཚུ་ནར་ནར་སྐྱུག་པ་ *chu-nar-nar blug-pa* to pour out water continuously.

ནར་མ *nar-ma* adj. continuous, without interruption (*Sch.*); also ནར་མར *nar-mar* adv. = ལྷན་ཏུ continually, always (*Jig. 51*).

ནར་མོ *nar-mo*, ནར་ནར་པོ *nar-nar-po* oblong; བ་ནར་ཅན *kha-nar-can* having the shape of a rectangle; ལྷ་ནར་ཅན *gru-nar-can* rhombic, lozenge-shaped, cf. ལྷར་པ་ *snar-wa* (*Jü.*).

ནལ *nal* 1. n. of a precious stone: ནལ་གྱིས་ ཏུག་ཚད་སྐྱར་ཏུག་སེལ. 2. incest; ནལ་གྱིབ *nal-grib* pollution, fornication. ནལ་སྐྱུག *nal-phrug* bastard-child: ཡ་འདི་ཡིན་མེད་པའི་བུ *pha hdi-yin med-pahi-bu* a child of unknown parentage. ནལ་བུ *nal-bu* कान्नीन [child of an unmarried woman]S.

ནལ་བ *Nal-wa* n. of a place in Tibet (*Deb. ག, g.*).

ནལ་བྱི *nal-byi* 1. unnatural offence = རོས་ རོ་ལ་སྐྱོར་བ *phos pho-la sbyor-wa* a vicious practice very common among the monks of the monasteries of Tibet and Mongolia. 2. n. of a poison tree (*Pth.*).

ནལ་བྱེད *nal-byed* or ནལ་མ *nal-ma* incestuous action, fornication.

ནལ་ལེ *nal-le* in Tsang = a bastard-child; ནལ་ལུ *nal-lu* in *W.*

ནལ་བ-གསམ *nal-bçams* to impute base-birth to one who is not a bastard: ནལ་བ-གསམ་ནིས་བྲམ་བཅུག *nal-bçams shes phra-ma bçuy* they falsely calumniated him as a bastard (*J. Zan.*).

ནས I: *nas* sbst. barley, acc. to *Jü.* in three varieties: མགྲོགས་ནས *ngyogs-nas* (*Ld. ཡང་མ་ yañ-ma*) or ཏུག་ཏུ་ནས *drug-cu-nas* or བྲམ་ *khra-ma* early or quick barley, ripening in about 60 days; སེར་མོ *ser-mo* late barley, the best sort; ཚེ་ནས *che-nas* a middling sort. In *Kahgyur Mdo* ར 266, ནས་ལ་རྣམ་པ་དྲག་—(1) ལྷན་པ་དད་བཅས་པ་དང་ *spun-pa dad-bcaş-pa dañ*; (2) ལྷ་ན་པ་མེད་པ་དང་ *spun-pa med-pa dañ*; (3) རྣམ་པར་འདྲིས་པ་དང་ *rnam-par hères-pa dañ*; (4) མངར་པོ་དང་ *mñar-po dañ*; (5) མདོག་རྒྱ་བའོ *mdog-nag-pa*; (6) མདོག་རྒྱ་བའོ *mdog-skya-waho*. ནས་ གྱི་ནིང་ *nas-kyi-shin* barley field or cultivation; ནས་གྱི་སོ་བ *nas-kyi so-wa* ཡབ་ཕེའུ་བྲལ་བ་ *barley-cake*; but in *W.* སོ་བ is a species of barley; ནས་རྩ་བ *nas-rña-wa* to cut barley; ནས་ཅང་ *nas-chañ* ཡབ་བྱུ་པ་ *beer* brewed out of barley; ནས་ལྷེ *nas-phye* barley flour; ནས་འབྲས་བུ་མང་ *nas-hbras-bçañ* = ཏུག་མོ་ལྷུང་གི་འབྲས་བུ (a medicinal millet) (*Mñon.*). ནས་ཚན *nas-tsan* ལྷ་རྒྱལ་པ་ [half-ripe barley]S.

ནས II: 1. a case-sign representing the ablative and usually to be rendered: from. It is to be distinguished from ལས *las* in that the latter = from out, or from among: ནས་ may in certain instances = by, e.g., སྐབ་སྐྱོགས་ནས་རྩ་འདི་འདུས་ he grasped the horse by the bridle; ཁོ་ལ་མེང་ནས་བརྗོད་ accosted him by his name. 2. as a gerundial affix, indicating usually the past tense in contrast to the affix རྟེ་ which forms a gerund of the present tense. *Jü.* seems in error in deeming ནས་ to belong properly to pres. as well as past significations. Thus ཁོ་ལ་མེག་ལྷ་ནས་ = "having looked at him,"

དཔལ་སེལ། by *nimpa* is removed erysipelas with nausea, increasing thirst, and deadly fever.

Syn. རྩིང་ཀུན་འདྲེས *ciñ-kun-hdres*; རྩིང་མ་ལུ་བཟང་ *yoñs-su-hsañ*; རྩི་བཅས *dri-bcas*; འཇུག་བྱེད *hjug-byed*; འཇུག་པོ་འཇོམས *hjam-po-hjoms*; མ་སྐྱེས *sa-skyes*; ཨ་རྒྱུ་ལུག་མ *a-rkahi leug-ma*; ཨ་རྒྱུ་ལྱིང་ *a-rkahi-ciñ (Mñon.)*.

ཉིམ་པ་ཀླ *nim-pa-kha* निम्बतिक्त [the bitter of *Neem* or *Asadirachta Indica*]S.

ལུ *nu* 1. num. fig.: 72. 2. ལུ་བོ *nu-bo* and ལུ་མ *nu-ma*.

ལུ་རྒྱུ་མ *nu-rgyas-ma* as met. =cow.

Syn. བམ *ba-ma*, འབབ་བྱེད *hbab-byed*, འ་འཕེལ *ho-hphel*, བཞོན་མ *bshon-ma (Mñon.)*.

ལུ་རྟོག *nu-tog* the nipple of the teat.

ལུ་གདན *nu-gdan* cow's udder (*Cs.*).

ལུ་བ *nu-wa* [pf. and imp. ལུས *nus* to suck (*Cs.*), ལུ་བོ or ལུ་བེ, མོ a suckling (*Cs.*); ལུ་ཁུག *nu-khug* suckling-bag] (*Jä.*).

ལུ་བོ *nu-bo* कनिष्ठ, कनीयोधाता, अयुज [youngest or younger brother]S. ལུ་ལྷུན་ལྷོང་ *bu-syun-chuñ* a man's younger brother.

Syn. ལྷིས་སྐྱེས *phyis-skyes*; ལུ་ལྷོང་པོ *geuñ-po*; རྩིང་སྐྱེས *rtiñ-skyes*; ཐ་ལྷོང་ *tha-chuñ (Mñon.)*.

ལུ་འབྲས *nu-hbur* ལུ་བྱུ་ཀླ the nipple; also ལུ་འབོར *nu-hbor*.

ལུ་མ I: *nu-ma* स्तनम् 1. mammary gland, female breast, bosom. 2. blind nipple of males. 3. dug, nipple of a cow's udder.

Syn. བྲང་སྐྱེས *brañ-skyes*; དཀར་འཇོན *dkar-hdsin*; འ་མ་འཇོན *ho-ma-hdsin*; འོག་མ་སྐྱེས *log-skyes*; འང་ཚོའི་མཚན་མ *lañ-tshohi mtshan-ma*; འདྲེད་པའི་ལྷོང་པོ *hdod-pahi myos-bum*; ལུ་མ *nu-ma*; ལུ་མོར *na-sor*; ལུ་རྟོག *nu-tog*; ལུ་མའི་ཚེ *nu-mahi-rtse (Mñon.)*.

ལུ་མ་གཉིས་མ *nu-ma gñis-ma* women in general; ལུ་མ་འབྲེད་པ *nu-ma-hthuh-wa* स्तनमय

breast-sucker, an infant; ལུ་མ་བསྐྱུན་པའི་མ་མ *nu-ma hgnun-pahi ma-ma* दूरीघात्री wet-nurse. ལུ་མ་མཚོན་པ *nu-ma mtho-wa* तुङ्गपयोधर heaving breast.

+ ལུ་མོ *nu-mo* ལེན་ལུ་ sister; = ལུ་མོ་ལྷུན་ལྷོང་པ *nu-mo lhun-luñ-wa* younger sister.

ལུ་མ་རྩུང་ *nu-ma-suñ* स्तनयुगल a pair of breasts.

ལུ་རིན *nu-rin* the price of milk; the money-present which a bridegroom has to make to the bride's mother for the trouble she took in suckling her (Sikkim and Ladak).

ལུ་མོར *nu-sor* the nipple.

ལུ་དྲ་པ *nud-pa* to suckle, = ལྷུན་པ *gnun-pa (Jä.)*.

ལུ་བ *nub* पश्चिम, पश्चात्, अपर 1. the west: ལུ་བ་ཀྱི་ཕྱོག་མ་རོལ་ the western direction; ལུ་བ་ཕྱོག་མ་ལུ་ towards the west; ལུ་བ་བྱང་ N.W.; ལུ་བ་ཀྱི་ of the west, western; ལུ་བ་ཀྱི་ཕྱོག་མ་སྐྱོང་ *nub-kyi phyogs-skyoñ*=the guardian or keeper of the western quarter, the god of water, Varuṇa; ལུ་བ་བྱང་ཕྱོག་མ་སྐྱོང་ *nub-byañ phyogs-skyoñ* the god of wind who keeps the north-western quarter. 2. = ལུ་བ་མོ་ or མཚན་མོ་ night; རྩི་ལུ་བ་ this night; this evening, to-night. ལུ་བ་ཀྱི་ཐིག་ལེ *nub-kyi thig-le* the moon (*Fig. k. 11*). ལུ་བ་ཀྱི་རི *nub-kyi-ri* ལུ་པར་མེལ་ western mountain; ལུ་བ་ཏུ་གནས་ *nub-tu gnas* resident of the west; ལུ་བ་ནས་འོང་མ་ come from the west; ལུ་བ་ཕྱོག་མ་བདག་ *nub-phyogs-hdag* प्रतीचीपति the lord of the western quarter; ལུ་བ་ཕྱོག་མ་པ *nub-phyogs-pa* occidental, western.

ལུ་བ་པ I: *nub-pa* sbst. one of the west, an inhabitant of the west, occidental.

ལུ་བ་པ II: ལུ་བ་ལྷོང་ to go down, to set, of the sun or moon; to sink, to collapse, decline: ལུ་བ་པར་བྱེད་པ་ to cause to sink, to decay or decline; ལུ་བ་པར་ལྷུང་ disappeared,

vanquished; འུབ་པོ་ *nub-po* འཇམ་གཤམ་ [disappearance]S. འུབ་པ་གླུང་ཕྱོད་ *nub ba-glañ-sbyod* འུཔར་གཤམ་གྲོ་འུམ་ [lit. the cattle-feeding land in the west, n. of the western continent].

འུབ་མོ་ *nub-mo*, v. འུབ་ the evening; also in the evening, at night.

འུམ་ *num* [མཚན་ལོན་འུམ་ sounding, thundering; མཚན་ལོན་འུམ་ sounded]S.

འུར་འུར་པོ་ *nur-nur-po* ཀལ་ལུ་ the embryo in utero. འུར་འུར་མ་ *nur-nur-ma* denotes the embryo in the second week. 2. oval, oblong; = མེར་མེར་པོ་ *mer-mer-po* (*Jä*).

འུར་པ་ *nur-pa* = རིང་ཏུ་མོང་ elongated, stretched; also = འུཔར་མཚན་ལོན་ [fit to come out]S.

འུར་པ་ *nur-wa* 1. to change place or posture, to shift, to move by degrees, be displaced. 2. to be impressed; to yield, to give way, be dissipated; cf. འུར་པ་ and འུར་པ་.

འུར་རྩི་ *nur-rtsi* or + འུར་རྩི་མ་ *nur-rdsis* spirit of wine, naphtha.

Syn. མང་གེ་རྩི་མ་ *chañ-gi snñ-khu*; འུར་རྩི་མ་ *bdud-rtsi snñ-po* (*Mñon*).

འུས་མཐུ་ *nus-mthu* འུམ་མཐུ་ power and ability [experience]S. འུས་མཐུ་ མཐུ་, མཐུ་, མཐུ་ [able, competent]S. འུས་མཐུ་ཚེན་པོ་ *nus-ldan chen-po* 1. very powerful, efficacious. 2. ཀི་ཀི་མ་ [a species of amaranth]S.

འུས་པ་ *nus-pa* I: power, ability, capability, force,—this word is used as a synonym for མཐུ་ *mthu* and མཐུ་མ་ *stobs*; also འུས་མཐུ་ occult powers when applied to རྣམ་ཕྱོགས་འཇམ་མཐུ་ or necromancy, and hence འུས་པ་ཚན་ = མཐུ་མཐུ་ or མཐུ་མཐུ་ or མཐུ་པོ་ཚེ་ འུས་མཐུ་མ་ རྣམ་ཕྱོགས་པ་ཚེ་མ་ འུས་མཐུ་མ་ *nus-mthu ma thob snags-pa rlom sems-can* the proud shaman who is not possessed of supernatural powers to

suppress evil spirits. Is applied to རྣམ་ཕྱོགས་ཕྱོད་མཐུ་མ་ *dkar-phyogs skyoñs-pa* the protection of the good and virtuous. Of course འུས་པ་ = power and capability in a general sense also: རེ་འུས་ཀྱིས་ to one's best ability.

འུས་པ་ II: the common potential verb, to be able. Is gen. annexed to the root of another verb, as in རིང་འུས་ is able to come, can come; རྗོ་འུས་ can eat food; འུས་པ་ལུ་ཚེ་བཞག་ let us see who is more able, who can do more (*Mil.*); རྩི་ག་པའི་འུས་པ་ཡོད་ རེ་མེད་ whether or not he has been able to build. This vb. is much more frq. in literature than in ordinary talk, being usually now replaced by such verbs as འུབ་པ་ *thub-pa* and འུམ་མཐུ་མ་ *htshugs-pa* the former being more common in *W. Tib.*, the latter used in Lhasa and Tsang.

འུས་པ་ III: pf. of འུབ་ *nu-wa* (*Jä*).

འུས་པ་ཚན་ *nus-pa-can* མཐུ་ [able]S. (*A. K. 1-20*).

འུས་པ་རྩི་མ་ *nus-pa stoñ-ldan* = རྩི་མ་པ་ the *dub-grass*; *Panicum dactylon* (*Mñon*).

འུས་པའི་མཐུ་ *nus-byed* མཐུ་ [able]S.

འུས་མ་ *nus-ma* མཐུ་ is the female energy and vulgarly the female companion or concubine of a deity or even of a Bodhisattwa; = ལུ་མ་ in Tantrik mythology.

འུས་མེད་ *nus-med* འུམ་མཐུ་ impotent [inca-pable, powerless]S.

ནེ་ *ne* 1. num. figure: 102. 2. for རེ་མོ་

ནེ་མང་ *ne-thañ* or རེ་མང་ *nehu-thañ* meadow, grass-land, sward.

ནེ་ནེ་མོ་ *ne-ne-mo* 1. an address of courtesy to a respectable woman. 2. བེ་ལུ་ལུ་མ་ aunt, the father's sister, or the wife of a mother's brother (*Jä*).

ནེ་མ་ *ne-ma* meadow, green-sward (*Jä*).

འཕྲི་མ་པ *Ne-rtam-pa* n. of a place situated to the south-west of the birth-place of Dignāga, in the neighbourhood of Aurangabad, etc., in Southern India (*Dsam.*).

འོ་ཚོ་ *ne-tso* རྩམ་, རྩམ་ 1. parrot: འོ་ཚོ་མང་མ་ རྩམ་འཛོན་ན་རེ། དེ་རིང་ངོ་མཚན་ལྟར་མོ་མཐོང་། said Buddhadhara, I have to-day seen a strange sight—a parrot (*Mgrin.*). 2. n. of a minister of the king of the Raksha (*Mñon.*).

Syn. of 1: མཐོང་ཕྱེད་ *mtshor-byed*; ཡིད་གཟུང་ *yiḍ-gshuñ*; རྩམ་ཏུ་འགོ་ *kun-tu-hgro*; ལྷེ་གཉིས་པ་ *lce-gñis-pa*; རྩམ་གཉིས་པ་ *skad-gñis-pa*; འཕྲོག་པའི་མཐུ་ཅན་ *hkhyog-pahi mthu-can*; རྩམ་འཇམ་ལྷན་ *tshig-hjam-ldan*; འཇམ་ལྷན་འདབ་ལྷན་ *hjam-ljan hdab-ldan* (*Mñon.*).

འོ་ལྷེ་ *ne-we* a mason's trowel: འོ་ལྷེ་རྒྱག་པ་ *ne-we rgyag-pa* to plaster, to rough-cast (*Jā.*).

འོ་རེ་ *ne-re* or འོ་རེ་ *ner-ner* in *W.* sediment, settlings, dregs (*Jā.*).

འོ་ལེ་ *ne-le* 1. རྩམ་ལེ་ a species of harrier-hawk, prob. *Circus melanoleucus* which occurs in Tibet. Syn. རོ་ལ་པ་ *hol-wa* (*Mñon.*). But in one author is stated to be equivalent to རེང་ལྷུང་མ་ *piñ-kyur-ma* the kite (*Rtsii.*).

འོ་གཤིང་ *ne-gsiñ* alpine pastures, grass on mountain tops or in high valleys: གཤིང་འཕྲིང་འདེབས་རྒྱལ་ཏུ་ཕྱོད། འོ་གཤིང་མེ་རྩོག་རྩོ་ཚགས་འགྲུ་ do always come here, this place is diversified with different flowers and pasture lands (*Hbrom. F, 16*).

འོན་པ་ *nen-pa* *W.* col. for འོན་པ་ to take, to lay hold of, seize; to take off (*Jā.*).

† འོ་མ་རུ་ *ncm-nur* མཚད་ཅད་ doubt, suspicion.

Syn. རེ་ཚོམ་ *the-tshom*; also རེ་ཚོམ་ཐ་པ་ *the-tshom za-wa*; ཡིད་གཉིས་ *yiḍ-gñis* (*Mñon.*).

འོ་མ་འོ་མ་པ་ *nem-nem-pa* 1. to cave in or sink down: འོ་མ་འོ་མ་ཕྱེད་པ་ or འོ་མ་མ་ *nem* it sinks a little, gives way. 2. denotes a nodding, waving, or rocking motion (*Mil.*).

འོ་མ་བྱུ་ *nem-bu* doubt, error (*Sch.*).

འོ་ཕུ་ལེ་ *nehu-le* [ichneumon, *Herpestes pharaonis* represented in *Bal.* as a fabulous animal, cat-like and vomiting jewels] (*Jā.*).

འོ་ཕུ་ལྷན་ *nehu-ljan* = རེ་གཤིང་ *ne-gsiñ*.

† འོ་ཕུ་ལྷན་ *nehu ljan* one of equal or same age, a contemporary; acc. to *Sch.* འོ་ཕུ་ལྷན་ *nehu ljan* = a friend.

Syn. ར་ལྷེ་ *na-zla*; ར་མཚམ་ *na-mñam*; ལོ་མཚམ་ *lo-mñam*.

འོ་ཕུ་ལྷན་མ་ *nehu ljan's* protector, defender (*Sch.*).

འོ་ཕུ་གཤིང་ *nehu-gsiñ* = རེ་གཤིང་ རྩམ་བཟང་ལྷན་ [green grass, abounding in green grass, verdant] *S.*

འོ་ར་པ་ *ner-wa* to drop gradually, to lower itself, subside, sink.

འོ་འོ་ *no* 1. *W.* for ལུ་ལོ་ *nu-ḥo*. 2. num. fig. 132.

† འོ་ཀྲོ་གོང་ *No-kro-goñ* n. of a small town in Assam near Gharagaon (*Dsam.*).

འོ་འོ་ *no-no* in Ladak a title of young noblemen; འོ་འོ་ཚེན་མོ་ *no-no chen-mo* the eldest of a nobleman's sons, འོ་འོ་བར་པ་ *no-no bar-pa* the second, ལུང་སེ་ *chuñ-se* the youngest. In *Kham* is a favourite playful address to youngsters.

† ཚེ་ཕི་ཀ *no-pi-ka* n. of a religious service; propitiatory rite: ཚེ་ཕི་ཀ་ལ་སོགས་པ་སྐབ་ རྣམས་མང་པོ་བསྐྱར་ (*Deb.* 27) he translated many works on propitiatory rites such as Nopika, &c.

ནོ་ཡོན *no-yon* in Mong. = དཔོན་པོ་ *dpon-po* chief, lord. ཚོ་ཡོན་འཕུལ་འཕུལ་ *no-yon hu-thug-thu* a Mongol chief saint, or incarnate lama.

ནོག *nog* ཀར་ལུང་ cervical vertebra; hump of a camel (*Sch.*) [the hump on the shoulders of the Indian bull]S. ཚོག་ཅན་ *nog-can* humped-back; gen. cattle.

ནོགས་པ *nogs-pa* = ཕྱིས་པ *phyis-pa* བཀའ་ལྟུང་ rubbed, cleansed, cleaned. ཚོགས་ཕྱུབ་ *nogs-thub* capable of being cleaned.

ནོང་བ *noñ-wa* pf. ཚོངས་ *noñs* 1. to grieve, upset, to cause pain, to ail: རིའི་དུས་ཚུན་ཆབ་ ཚོར་ཚོར་འཛོག་ལ་ཉི་ལ་ཅི་ཚོངས་ཕྱུག་པས། at that time tears having flowed down, "Atis'a what has upset you" he asked (*A.* 49). 2. to commit a fault, to make a mistake, to commit one's self: ཅི་ཚོངས་ what has been done amiss? བདག་མ་ཚོངས་པར་འདི་ལྟར་གཞོན་པ་བགྱིས། I have thus been injured without any fault (*Dzl.*).

ནོངས་པ *noñs-pa* = རྗེས་པ fault, crime: དེ་ལོ་བོས་ ཚོངས་པ་རྣམས་བཤགས་ now I have confessed my faults (*Hbrom.* 11, 15); ཚོངས་པ་མི་བྱེད་པ་ not to commit a fault or crime; ཚོངས་པོ་འཚོད་པར་གསོལ་བ་ to ask for pardon for a fault committed; ཚོངས་པ་ཅན་ culpable, blameable.

ནོད་པ *nod-pa* or མཚོན་པ་ *mnod-pa* pf. མཚོས་ *mnos* 1. to keep, take, obtain, receive. 2. to receive instruction, directions, favours, from a superior, esp. a priest (*Dzl., Glr.*).

ནོན་པ *non-pa* 1. = ཚོན་པ་ མམ་མཁའ་ལྟུང་ to mount. 2. a not uncommon variant of the more

correct form གཞོན་པ་ *gnon-pa* to press, force, compel, coerce; also to suppress, keep under e.g. ལག་པས་ཐུ་བུ་ཚོན་ཀྱི་འདུག་ *lag-pas phru-gu non-kyi hdug* pressing down a baby (in its basket) with the hands; ཕར་ལྡན་གྱིས་བཟོན་ རྣམས་ཚོན་པ་ to subdue evil spirits by mystic charms. v. གཞོན་པ་.

ནོམ་ *nom*, occurs in ཁང་པར་སྐྱེལ་པར་ཚོམ་གྱུག་ཕྱེད་ པར་འཇུག་མཁའ་ཤིང་ (*Surah* 3). v. ཚོམ་པ་ 2.

ནོམ་ *nom* is the equivalent in Mongol for ཚོམ་ the Buddhist doctrine, and is sometimes incorrectly written in Tibetan as ཚོ་མོ་ *no-mo*. The Mongol *Nom-un Khan*, answering to the Tib. ཚོམ་གྱི་ཀྱུ་པ་པོ་ king of the doctrine, and often transliterated in Tib. as ཚོ་མུན་པན་ *no-mun-han*, occurs as the designation of the head of one of the Ling monasteries of Lhasa, who is held to be an incarnation of a Mongol saint. The Abbé Hue refers to this personage as the *Nomenkhan*. Like ཚོམ་ in Tibetan, the word *nom* in mongol also = a religious book.

ནོམ་པ *nom-pa* 1. = མིད་ མོག་ enjoyments. In Amdo, all articles, substances, properties (moveables) are called ཚོམ་པ་. 2. pf. ཚོམས་, *nom*s to enjoy, partake of; to be satisfied. 3. acc. to *Sch.*: ཚོམས་ཀྱུག་ཕྱེད་པ་ to lay hold of. cf. ཚོམ་པ་.

ནོམ་ཚོམ་ *nom-nom* act of sifting, also of polishing, = རྩབ་རྩབ་ *nab-nab* or བྱལ་བྱལ་ *byab-byab*: ཐུ་ཚོ་ལ་འཛོམ་ཚེན་པོ་ལ་ཚོམ་ཚོམ་འཇུག་པ་འོང་ (*Behu.* 50).

ནོར་ *nor* or ཚོར་ཇུ་མ་ ཅལ་, བཅུ་, བེམ་བེམ་, ལམ་ལམ་ 1. primarily = any property or possessions; but, eventually, has come to mean rather more especially: wealth, riches, money; ཚོར་ལ་གོད་པ་ to suffer a loss of property; ཚོར་གུན་ one's all, all one's goods, etc.; ཚོར་ཅན་ rich, wealthy; ཚོར་ལ་ ལྷུ་བ་ to care for money, to be avaricious; ཚོར་རྩི་བ་ *nor-skyi-wa* to

borrow money; ོན་ཚོག་འཛོག་པ་ to accumulate riches. 2. In Sikk.=cattle: ོན་འབྲིག་པ་ the pairing of cattle; ོན་དཔོན་ acc. to *Desg.* chief neat-herd; ོན་རྒྱུ་གྲིབ་པ་ *nor-rkañ grib-pa* the reduction in the number of cows, falling off in the number of cows.

Syn. རྩམ་ *rdsas*; ཡོ་བྱད་ *yo-byad*; ཡོངས་སྐྱོད་ *loñs-spyod*; རྩ་ཟེར་ *sañ-ziñ*; དབྱིག་ *dbyig*; དཀོར་ *dkor*; ཀ་ཅ་ *ka-ca*; འབྱོར་བ་ *hbyor-wa*; དངོས་པོ་ *dños-po* (*Mñon.*).

ོན་སྐལ་ *nor-skal* inheritance, hereditary portion; share of property: ོན་སྐལ་རྣམས་ funds, capital (*Mil.*).

ོན་སྐྱོང་ *nor-skyoñ* or ོན་སྐྱོངས་ *nor-skyoñs* 1. a kind of bird (*K. ko. 7, 13*). 2.= བྱག་མཛོད་ treasurer, keeper of the treasury, watch dog (*Mñon.*).

ོན་གྱི་ཉེ་བ་ *nor-gyi ña-wa* བཅའ་མཁུ་ [a security for money] *S.*

ོན་གྱི་བདག་ *nor-gyi-bdag* བཅའ་མཁུ་ [master of wealth; the god of wealth] *S.*

ོན་གྱི་དབང་པོ་ *nor-gyi dwañ-po* བཅའ་མཁུ་, བཅའ་མཁུ་ [lord of wealth, surety] *S.*

ོན་སྐྱོང་ཟེ་འབྲུ་ *nor-skyoñ-ze-hbru* བཅའ་མཁུ་ n. of a medicinal fruit.

ོན་རྒྱལ་ *nor-rgyas* 1. abundance, plenty. 2. བཅའ་མཁུ་ the snake-goddess who holds the earth on her head (*A. K. 41-47*).

ོན་རྒྱལ་མ་ *Nor-rgyun-ma*, བཅའ་མཁུ་ n. of a goddess. [Also, the earth] *S.*

ོན་གཤེར་ *nor-gñer*= བྱག་མཛོད་ *phyag-ñdsod* treasurer (*Mñon.*).

ོན་ཆར་འབབས་ *nor-char-hbabs* n. of a gem of Indra (*Mñon.*).

ོན་འཛོན་དབང་མོ་ *Nor-hdsin dwañ-mo* བཅའ་མཁུ་-འབྲུ་ the wife of Kuvera, the holder of treasure.

ོན་ཉན་པ་ *nor-ñan-pa* (colloq. and idiom.) anything that is useful.

ོན་དང་འདྲ་བ་ *nor-dañ hdra-wa* བཅའ་མཁུ་ counterpart, parallel, equivalent to wealth.

ོན་དད་ཚེ་བ་ *nor-dad che-wa*, ོན་ལ་འདྲོད་པ་ཚེ་བ་ greedy for wealth, avarice: བྱོག་མཛོད་ོན་དད་ཚེ་བ་སྐྱོངས་ avoid that friend who has greed for wealth (*Ce.*)

ོན་བདག་ *Nor-bdag* 1.= ོན་གྱི་བདག་པོ་ ལྷ་པོ་ the lord of riches; also= *Vais'ravaṇa*, the god of wealth. 2. a money-changer, usurer. ོན་བདག་པོ་ *nor-bdag-po* heir; ོན་བདག་མོ་ *nor-bdag-mo* fem. of it; also n. of a goddess.

ོན་འབྲུས་ *nor-hduṣ* in *Pur.* the gathering of taxes.

ོན་ལྷན་མ་ *nor-ldan-ma* བཅའ་མཁུ་ as met. the earth. Also a youthful damsel.

ོན་ལྷན་བརྟེན་གས་ *nor-ldan-brtseṅs*= བྱོག་མཛོད་ ant-hill (*Mñon.*).

ོན་ལྷོང་ *nor-sdoñ*= ོན་གྱི་ལྷོང་བུ་ *nor-gyi sdoñ-bu*.

ོན་གནས་པ་ *nor-gnas-pa*, བྱག་མཛོད་ treasurer, store-keeper (*Mñon.*).

ོན་རྩེན་ *nor-rtsen* བཅའ་མཁུ་ playing with wealth; one rolling in wealth.

ོན་བ་ *nor-wa* 1. to err, to make a mistake, to be in error: ལམ་ོན་མོང་ he mistook the way; དཀོན་མཚོག་ལ་གཟུང་ན་མང་པོར་ོན་མི་ཡོང་ if he lay hold on God, he will not greatly err. Colloq. *tshul di nor-ki-du'-ga mindu'* is this the wrong way of doing it or not? 2. བཅའ་མཁུ་ an error, a mistake. ོན་འདྲུལ་ *nor-hkhrul* or ོན་མོ་ *nor-so* a mistake; ོན་མོ་ཅན་ blundering (*Vai-kar.*). Syn. འདྲུལ་བ་ *hkhrul-wa*; ཡོག་ཤེས་ *log-ṅes*; ཡོག་པ་ལེ་ལྷོ་གྲོས་ *log-paḥi blo-gros*; ལྷན་ཏུ་འཁོར་ *ṅin-tu hkhor* (*Mñon.*).

ོན་བུ་ *nor-bu* བཅའ་མཁུ་ 1. any gem or precious stone; sometimes applied fig. to any precious object: ོན་བུ་ཅན་ adorned with jewels, set with precious stones; ོན་བུ་རྣམ་

it is of great importance to attend personally (to every point), and to inquire minutely into a matter (*D. cel. 7*).
 གནད་འགྲེལ་བ *gnad-hgrol-wa* to explain the main point (*Mil.*); གནད་དོན་ the proper meaning, the pith of the matter; གནད་འགག *gnad-hgag* = དོན་དག་ very important or salient point, object, purpose: དོན་དུ་དངོས་གཞི་ ལམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གནད་འགག་མཐར་ཐུག་པ་དེ་ཡིན་པས། (*Khrid. 188*). 2. in anatomy: the heart; གནད་བདུན་ = the seven important parts of the body. 3. in mysticism: the seven points to be observed in the disposition of one's body when sitting in systematic meditation. Also ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་གནད་ are other attitudes and conditions imposed on a lama when མཚམས་ལ་ *mtshams-la*, i.e., when seated in meditation. གནད་དུ་ཨོག་པ་ *gnad-du phog-pa* མཚྭ་མེད་ piercing the heart, wound the feelings.

གནད་པ་ *gnab-pa* pf གན་བས *gnabs* 1. = བཞེས་; ཞོས་གྱེན་པ་ *gos-gyon-pa* to put on clothes. 2. v. མན་བཔ་ (*Jä.*).

གནམ་ *gnam* = ནམ་མཁམ་ 1. ནམ་: the sky; གནམ་གྱི་ཞོ་མ་ མགོལ་ the sphere or dome of heaven; གནམ་རྫོག་ *gnam-rdo* hail. 2. the air, atmosphere, weather: གནམ་གྲང་མོ་འདུག་ *gnam grañ-mo hdug* the weather is cold, it is cold; དེ་རིང་གནམ་ཐང་ཡོང་ the weather will be clear to-day; གནམ་ལྗོན་པ་རེད་ the air is damp.

གནམ་བསྐོས་ *gnam-bṣkoṣ* or གནམ་གྱིས་བསྐོས་པ་ 1. the title by which the Tibetans address the Emperor of China. 2. = འཁོར་ལོས་རྒྱུར་ བའི་རྒྱལ་པོ་ རྒྱལ་པོ་ལྷ་མོ་ Emperor of the universe (*Mñon.*). གནམ་བསྐོས་འཇམ་དབྱེད་མ་གྲོང་མ་བདག་པོ་ཆེན་པོ་ the supreme sovereign Mañju Ghoṣa, the lord by heaven appointed (*Yig. k. 55*).

གནམ་གྱི་ཕྱི་བདུན་ *gnam-gyi khri-bdun* the seven earliest kings of Tibet who traced

their origin to the skies:—(1) གནམ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Gñah-khri ḥtsan-po*; (2) མུ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Mu-khri ḥtsan-po*; (3) དིང་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Diñ-khri ḥtsan-po*; (4) སོ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *So-khri ḥtsan-po*; (5) མེར་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Mer-khri ḥtsan-po*; (6) སྲིབ་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Srib-khri ḥtsan-po*; སེང་ཁྲི་བཅོན་པོ་ *Señ-khri ḥtsan-po* (*J. Zañ.*).

གནམ་བསྐོས་མམ་ *gnam-bṣkoṣ-ma* the empress of the universe, an epithet of the queen of a Chakravartī Rāja (*Mñon.*).

གནམ་ཁྲི་ *gnam-khañ* for གནམ་མཁམ་ = also azure, sky-colour.

གནམ་གྱི་ནག་པོ་ *gnam khyi nag-po* lit. black dog of the sky; a deity of the *sa-bdag* class.

གནམ་གང་ *gnam-gañ* the new moon.

གནམ་གྱི་སྤོན་ *gnam-gyi skyon* drought, want of rains (*Mñon.*). གནམ་གྱི་ཉེད་འཚོ་ *gnam-gyi ñed-ḥtshe* id.

Syn. ཅར་མེད་ *char-med*; ཐན་པ་ *then-pa*; ལྷེང་འབར་ *steñ-hbar* (*Mñon.*).

གནམ་གྱི་འཛིག་མལ་ *gnam-gyi ḥjigs-pa*, dangers brought by the skies, i.e., from rainlessness; these are drought, famine, danger from excessive heat.

གནམ་གྱི་བྱ་ཕྱུང་ *gnam-gyi bya-khyuñ* 1. demi-god of the *Sa-bdag* class. 2. the Garuda.

གནམ་གྱི་བྱ་མ་ལུང་ *Gnam-gyi bye-ma-luñ* sand banks of Gnam, n. of a village near Samye, i.e., in the Yarlung district: ལམ་པ་གསེར་ལུག་ ཏུ་དཔུང་གཅིག་མཛོད་ནས་གནམ་གྱི་བྱ་མ་ལུང་དུ་ཕྱོན་ (*A. 120*).

གནམ་གྱི་ཤི་མོང་བྱ་ *gnam-gyi ṣe-moñ-bya* as met. the raven (*Mñon.*).

གནམ་གྲགས་ངར་ཆེན་ *gnam-grags ḥar-chen* = འདོད་པའི་རྒྱལ་པོ་ the god of love, Kāmadeva.

གནམ་གྲུམ་པ་ *gnam-grum-pa* = རྒྱུ་དག་པ་ འཛིག་པ་ very rough and thundering sound.

གནམ་གྱི་ལྷ་ *gnam-rgyan* = ལྷ་འཛིག་པ་, འཛིག་པ་ n. of an evil spirit (*Mñon.*).

གནམ་ལྷགས *gnam-lcags* རྣམ་འཛིན། resp. for རྗེག་ the thunder : གནམ་ལྷགས་ཟེགས་ཀྱིས་བཞུགས་པའོམས་ལྷོ་ རྗེད་ཟུབ་ with a kind of thunder was able to suppress evil spirits.

Syn. བརྒྱ་བྱིན་མཚོན་ཆ *brgya-byin mtshon-cha* (*Mñon.*).

གནམ་ཚོད་པ *gnam-chod-pa* mystically = ལེགས་པ good (*Bon.*).

གནམ་རྩ་བྱི་ལེང་ *gnam-rta-gyi lñ* a good breed of horses brought to Tibet from Amdo and Mongolia: གནམ་རྩ་བྱི་ལེང་ལེང་གེ་བྱིན་ མཚོན་པ་ (*Jig.*).

གནམ་རྩེང་ *gnam-stoñ* the day of the new moon, the thirtieth day of the lunar month.

གནམ་གཤོང་པོ *Gnam-gdoñ-po* n. of a place in Tibet.

གནམ་ལྗེ་འོད་སྲུང་ *Gnam-lde Hod-sruñ* n. of one of the early kings of Tibet (*Loñ.* ༢, 7).

གནམ་ཐོད་ *gnam-sdod* = གནམ་ཕྱོད་ འཇིག་རྟེན་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ celestial, resident in heaven [1. 'having the clouds as fostermother,' fostered or watered by the clouds or by Indra, as corn, land, etc. 2. mother of the gods, Aditi]S.

། གནམ་པ་ *gnam-pa* = རྩི་མར་ན་པ་ *dri mañan-pa* bad smell, stench.

། གནམ་པོ *gnam-po* = རྩི་པོ་ *drañ-po* རྣམ་འཛིན་ honest, straight ;

གནམ་མཚོ་བྱིད་མོ *Gnam mtsho phyid-mo* is the large lake lying about 120 miles to the N.W. of Lhasa, commonly known by its Mongol name of Tengri Nor and styled Nam-tsho Chyidmo by Tibetans, i.e., "the frozen sky lake." It was first surveyed and mapped by the native exploring agent of the Indian Survey Office, Nain Singh, in 1874. Since then it has been visited by Mr. and Mrs. St. George

Littledale and Mr. Fletcher (in 1895). The map of Du Halde, founded on the Jesuit Fathers' notes, however, represented this lake approximately in its actual position. The Jesuits did not personally visit it, but marked it down from Chinese information. གནམ་མཚོ་རྩེང་ *Gnam-mtsho rdo-riñ* the long stone or monolith of Nam-tsho ; one of the thirty-seven secret holy places of the Bon, situated on a rock on the shores of Lake Tengri Nor (*G. Bon.*).

གནམ་མཚོ་ *Gnam-mdsod* n. of a demi-god of the *Sa-bdag* class.

+ གནམ་ཟེར་ *gnam-zer* 1. lit. the heavenly nail or pain, n. of a disease. 2. wooden bench or seats kept in the felt tents of Mongolia.

གནམ་ཡས་ *Gnam-yaş* the name of a castle in Tibet (*Glr.*).

གནམ་རི་ལྷོང་བཅོན་ *Gnam-ri sroñ-btsan* king Nam-ri Sroñ-tsan, father of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.* ༢, 5).

གནམ་ལོ་གསར་ཚེས་ *gnam-lo gsar-tshes* the new-year's day (*Rtsii.*).

གནམ་གཤེད་ *Gnam-gced* n. of a *Sa-bdag*.

+ གནམ་མོ *gnam-so* = རྩི་པོ་ *drañ-po* straight.

གནའ་ *gnah* or གནའ་བ་ *gnah-wa*, but in colloq. usually styled "na-po," a large wild sheep found all over Tibet from Ladak to the borders of China, and often styled in sportsmen's books, the burrhel. It is the *Ovis nahur*, and is not so large as the *Ovis ammon* or the *Ovis hodgsoni*: གནའ་བའི་མཇུག་ཕྱུས་མ་ལ་པན་ *gnah-wahi mjug-spuş rma-la phan* the hair of the tail of burrhel sheep is good for sores; གནའ་བའི་ཕྱུ་ཕྱི་ལེས་དྲུག་སེལ་ཆུ་རྩུ་ནག་ལྷོ་མ་ the hair of the male burrhel sheep cures poison (probably removes poison from ulcers) and dries pus in sores.

the land of the Scythians. Patañjali who flourished in the 2nd century B.C. in referring to the conquests of Alexander the Great and in illustrating a rule of Pāpini's grammar writes "यवनः अथत् साके-
तम् the *Yavana* (Alexander) besieged Sāketa"]S.

གནས་རྒྱུ་དབྱེས་མྱེང་ *Gnas-chuñ sgra-dhyañs gliñ* n. of a small monastery situated to the south-east of Dapung monastery near Lhasa, where resides the great oracle of Na-chūng Choi-kyong, a personage said to be the incarnation of Pe-har Gompo, and who forecasts the place of re-birth of each successive Dalai Lama (*S. kar.* 181).

གནས་ཆེན *gnas-chen* (also གནས་རྩ་ཆེན or གནས་འགང་ཆེན) a very important place, a very sacred place (*Rtsii.*), a great resort of pilgrimage, a great sanctuary.

གནས་མཚོག *gnas-mchog* principal place of pilgrimage, a very holy place.

གནས་མྱིང་ *Gnas-sñiñ* n. of an old monastery in Tsang situated near the road to Gyan-tse from Phari (*Loñ.* 3, 10).

གནས་ཏ་ལ *Gnas-ta-la* n. of a place in Tibet. ལྷ་པ་གནས་ཏ་ལའི་ཉེ་མོར་དུ་འབྱུངས་པ་དགེ་ལེགས་བརྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་ནོ། (*Loñ.* 3, 25) the fifth named, *Dge-legs bstan-pahi Rgyal-mtshan* was born in the neighbourhood of *Gnas-ta-la*.

གནས་རྟེན *gnas-rten* = འཛིག་རྟེན *hjig-rten*, མ་རྟེན *sa-rten* the earth, the world (*Mñon.*).

གནས་བརྟན *gnas-brtan* 1. ལྷ་བེར་ lit. firm in his place, an elder, a Buddhist monk of the *Sthavira* School. 2. དམ་སྲི་ལྷ [arrived at the tenth decade of life, above ninety years old]S. But chiefly we read of གནས་བརྟན་བརྩ་དུག *gnas-brtan bcu-drug* the sixteen famous *Sthavira* or elders who severally preached Buddhist doctrine in the various mythical islands and continents of the

Buddhist cosmogony. A very late tradition asserts that they were invited to China by the Princess Wun-shing Konjo daughter of Emperor Than-ju.

གནས་པ *gnas-pa* I: 1. = རྩོད་པ *sdod-pa*, to sit; to be placed, to exist, to be in force, to continue to exist; ཁྲིམས་གནས་པ *khriims-gnas-pa* the law being in force; མི་གནས་པ *mi-gnas-pa* evanescent, unsteady. 2. to reside, dwell, stay: མངམ་ན་གནས་པའི་བྱིུ *mñal-na gnas-pahi khyehu* the boy dwelling in his mother's womb (*Dom.*) 3. to remain, continue, adhere to, e.g., a doctrine or opinion: དགོ་བ་བརྩ་ལ་གནས་པ་ to persevere in the ten virtues; བྱམས་པའི་སྐོམས་ལ་གནས་པ་ to remain, to continue in love; ཚེས་ལ་གནས་པ་ to abide in religion, one abiding in religion, a clerical person.

གནས་པ II: religious exercise, monastic function: གནས་པ་འདེབས་པ་ to perform such; གནས་པ་དབྱེས་ the nine devotions of a Buddhist:— (1) རྫོན་པ་ལ་གནས་པ་ devotedness to the creed or teacher; (2) ཚེས་ལ་གནས་པ་ devotion to religion; (3) དགོ་འདུན་ལ་གནས་པ་ devotion to the church; (4) རྫོག་དཔོན་ལ་གནས་པ་ devoted regard to the teacher; (5) མཁའ་པོ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own professor or teacher; (6) ལྷ་མ་ལ་གནས་པ་ loyalty to the spiritual guide; (7) གནས་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own station; (8) གང་ཟག་ལ་གནས་པ་ attachment to an individual; (9) ལུ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own country. (*K. du.* 4, 60).

གནས་པ III: 1. = ལྷན་པ་ *ldan-pa*. 2. = བརྟན་པ་ *bstan-pa* ལྷ་ལྷམ་པའུ་, ལྷ་ལྷམ་པའུ་ [to teach, having been taught]S.

གནས་བྱེད *gnas-byed* = ཉེ་མའི་འཕྲོང་ལོ་ 1. the orb of the sun (*Mñon.*). 2. ལྷ་བེར་ a saint, sage.

གནས་བྱེད་མ *gnas-byed-ma* ལྷ་ལྷམ་པའུ་ as met. = a cow, also a woman (*Mñon.*).

མནང་མ *mnañ-ma* བཟུ་ a son's or grandson's wife; but the word is also used for the bride of one's younger brother.

མནར་བ *mnañ-wa* 1. subst. torture, torment, excruciating pain. 2. to suffer, to be tormented: རྒྱལ་མེད་གཙོ་བོ་རྒྱལ་པོའི་འདེགས་པས་མནར་ the innocent lords had to suffer in consequence of the king's fears (*Pth.*); ལས་ཀྱིས་མནར་བ་ to suffer in consequence of former actions; རང་ཉིད་མནར་བྱེད་ you cause yourselves to suffer torments; མནར་མེད་ *Mnañ-med* རྣའི་བྱི་ n. of one of the eight hells the torments of which are excruciating (*B. ch. 5*); མནར་མེད་གཟིགས་ *mnañ-med gzig* one who has seen the hell of unceasing torment.

མནལ་ *mnañ* resp. for གཉིད་ *gnid* 1. sleep, མནལ་གཟེམ་པ་ *mnañ-gzim-pa* resp. for གཉིད་ལོག་པ་ *gnid-log-pa* to go to sleep; མནལ་དུ་ལེབ་པ་ *mnañ-du phep-pa* or འཇོ་བ་ *hgro-wa* to fall asleep, to sleep; མནལ་བུས་པ་ *mnañ-thum-pa* a short nap, slight sleep: མནལ་བུས་པ་ཞིག་བྱུང་བའི་མི་ལམ་ན་ in a dream while he indulged in a short sleep (*A. 44*). མནལ་ལབ་ *mnañ-lab* the talking in one's sleep.

༥ མནོ་བ *mno-wa* = སེམས་པ་ *semg-pa*, pf. མནོས་ *mno*g to think over, ponder, imagine: དེང་ལ་ཟེར་བ་ཡིན་མནོས་ནས་ thinking it had been said to me. བསམ་མནོ་གཏོང་བ་ *bsam-mno gtoñ-wa* = བསམ་སྒྲོ་གཏོང་བ་ *bsam-blo gtoñ-wa* to consider, to think carefully upon.

མནོ་ཤིས་ལྷུ་པ་ *mno-çis lña-pa* (ལྷུ་ལུས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་གི་མིང་) n. of a *Kabandha* Raja, king of the headless spirits (*K. g. 8, 523*).

༥ མནོག་པ *mno-g-pa* = ཅ་ལུང་པ་ *rtsa-chuñ-pa* of little importance; slight, moderate; མནོག་ལུང་ *mno-g-chuñ* insignificant, trifling, of little value. རྩ་མནོག་ *zas-mnog* moderate fare, frugal diet (*Sch.*).

མནོང་བ *mnoñ-wa*, v. གནོང་བ་; མནོང་མེད་ *mnoñ-med* = རོ་ཚ་མེད་ shameless (*Mñon.*).

མནོད་པ *mno-d-pa* = རྟོད་པ་ *rñed-pa*; v. རྟོད་པ་.

མནོལ་བ *mno-l-wa* to grow feeble, to be reduced, weakened; མནོལ་བ་ཡིན་ have been weakened (*Pth. 193*). མནོལ་གྱིབ་ *mno-l-grib* weak and dull, or obscure; མནོལ་རིག་ *mno-l-rig* weak intellect.

ན་བ *rna-wa* འབལ་, ཀལྟ་ the ear: རྩོད་ལ་འོན་ཅན་བྱུང་ན་ན་ཅ་མར་སྤྱལ་ས་ *khyod-la hon-can byuñ-na rna-ru mar blugs* if you have become deaf pour butter into the ear. རྟོ་བའི་མེ་ལོང་ *rna-wahi me-loñ* the drum or tympanum of the ear; རྟོ་བ་མ་ཚེ་ *rna-wa ma-tsha* do not disturb or vex by frequent prayers or clamour: དེ་བས་རྟོ་བ་མ་ཚེ་ཁ་རྟོག་ཤོད་ therefore dont vex, sit silent (*Rdsa.*). རྟོ་བའི་དགའ་རྫོན་ a treat for the ear (*Gr.*); རྟོ་བའི་དབང་པོ་གཏོད་ *rna-wahi dwañ-po gtod* lend me your ear, listen to me (*Mil.*); རྟོ་བ་སྐྱམ་པ་ *rna-rñam-pa* pleasant to the ear, tickling the ear; རྟོ་བ་འདྲུད་ *rna-wa hdud-pa*, v. འདྲུད་པ་ *hdud-pa*; རྟོ་བ་བྱུང་བ་ *rna-wa bya-wa*, རྟོ་བ་བྱོབ་ *rna-wa byo-wa*, རྟོ་བ་སྤྱལ་བ་ *rna-wa blag-pa*, all = to listen. རྟོ་བ་འོན་པ་ deaf, to be deaf; རྟོ་བའི་ལས་ the function of hearing.

རྟོ་བུང་ *rna-khuñ* ear-hole: འཚེ་བའི་རྟོ་བུང་དུ་བརྗོད་པ་ to cry into a dying man's ears. The common word for the ear in colloq. is རྟོ་མཚོག་ sounded "namchok;" in W. ལས་མཚོག་ vulg. རྟོ་རྒྱན་ *rna-rgyan* or ear ornaments are in universal use in Tibet; but the vulgar word for earring is not རྟོ་ལོར་ or རྟོ་འཁོར་ (sometimes used in books) but ལེ་ལོར་ "e-kor."

Syn. ལྷུ་འཛོན་ *sgra-hdsin*; ལྷུ་ན་ *gñan*; རོ་སའཛོན་ *thos-hdsin*; རོ་སའཔའི་ལྷོ་ *thos-pahi-sgo*; ལྷུ་ལི་གནས་ *sgra-yi gnas*; ཉན་བྱེད་ *ñan-byed* (*Mñon.*).

རྟོ་རྒྱན་གཟིགས་ *rna-rgyan gcig-pa* he who wears only one earring, as epithet of

རྩམ་སྤམ *Rnam-sras* or *Vais'ravana*, the god of wealth; also = a Tibetan layman.

+ རྩམ་རྩུ *rna-sgrañ* = མདའི་མདེུ *mdahi mdehu* a bullet, a buzzing arrow.

རྩམ་ཚན *rna-can* ལམ་ལོ་ the first born of Kunti before she was married to Pāṇḍu (*Mñon.*).

རྩམ་ཅམ *rna-cha* 1. = རྩམ་རྩུན་ *rna-rgyan* ear-ornament (*Yig.*). 2. = རྩམ་མའི་ལུང་ཁང་ the halo encircling the sun, the canopy of the sun (*Mñon.*). རྩམ་ཅམ་གྲུབ་མོང་ *rna-cha gdub skor* རྩུལ་ལོ་ [earring] *S.* Also རྩམ་འདུབ་ id.

རྩམ་ཐེག་ཅན་ *rna-theg-can* one who can hear patiently; བཟོན་པ་སྐྱོམ་པའི་རྩམ་ཐེག་ཅན་ one that is able to listen to all with patience; particularly one who is meditating on the merit of patience.

རྩམ་ཐངས་ *rna-sbañs* or རྩམ་ཐགས་ *rna-spags* ལམ་ལོ་མུལ་ ear-wax.

རྩམ་གོན་པ་ *Rna-wa gon-pa* n. of place prob. east of India (*K. d.* ༤, 267).

རྩམ་བརྒྱུད་པ་ *rna-wa brgyad-pa* one possessed of eight ears—an epithet of deities with four heads; Brahmā, (*Mñon.*).

རྩམ་ཅན་ *rna-wa-can* as met. the *Sāl* tree = རྩམ་ཅན་གར་ཤིང་ (*Mñon.*).

རྩམ་བུའི་ *Rna-wa bye-wa-ri* n. of a hill in the land of the *Yidag* or *Preta*: རྩམ་བུ་བཞིན་རྩམ་རྩམ་བུའི་ལེ་དགས་ཀྱི་ལུལ་དུ་བྱོན་ (*Khrīd.* 41).

རྩམ་འའི་བུའུ་ *rna-wahi bcud* = ཀལ་ལེང་ཀ་ *ka-la piñ-ka* ལལ་ལོ་ལྷོ་ or the Indian koel (*Mñon.*).

རྩམ་འའི་ན་ *rna-wa-hdsin* ལམ་ལོ་ཐམས་ the holder of the helm of a boat, a pilot.

རྩམ་འའི་དྲན་ *rna-mdsad* = རྩམ་རྩུན་ n. of a kind of ear-ornament (*Rtsi.*); རྩམ་འའི་ས་བྱེད་ *rna-wa mdses-byed* id.

རྩམ་རྩུ་ *rna-ru* = འཕྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa* copulative union of the sexes (mystic).

རྩམ་ལུ་ *rna-luñ* the ear or handle of a vessel (*Cs.*).

རྩམ་སྐྱགས་ *rna-slags* རྩུ་ལུ་ལྟ་ [capable of being heard] *S.*

རྩམ་གལ་ *rna-çal* or རྩམ་གོག་ *rna-gcog* ear-lap, tip of the ear (*Med.*). [ལམ་ལོ་མུལ་ a vessel] *S.*

རྩམ་སྐྱན་ *rna-slan* a fur-coover for the ears woru by Tibetan ladies (*Jä.*).

རྩམ་གྱི་ *rnag* ལུ་ཡུ་ matter, pus, suppuration; རྩམ་སྐྱོན་པ་ *rnag-smin-pa* pus grown mature. རྩམ་འདྲེན་པ་ *rnag-hdren-pa* to draw out pus; རྩམ་ཐགས་ *rnag-khrag* matter and blood; རྩམ་ཅན་ *rnag-can* containing pus, purulent: རྩམ་ལས་ རྩམ་པ་ *rnag-par rnag-pa* to form pus, to ulcerate (*Cs.*). རྩམ་འབྲུམ་ *rnag-hbrum* abscess (*Sch.*).

རྩམ་གཟམ་ *rna-gzan* a kind of damned creature, prob. a *preta* which subsists on pus and mucous.

རྩམ་གས་ *rnags* in colloq. = ready money, cash (*Jä.*).

རྩམ་པ་ *rnañ-wa*, pf. བརྩམ་ *brnañs* to become choked, be stifled, grow constricted: བརྩམ་མའི་ལེ་བུ་ *brnañs-te hchi-wa* dying by choking; དབུགས་ཀྱིས་རྩམ་ཤིང་ (his) breath stopping short; རྩམ་མ་བུའུ་ལེ་ལྷོ་གྱིས་བརྩམ་མ་མོ་ *lkog-ma bškrañs-naš d'ehi škad-kyis brnañs-so* his throat having become swollen his words were stifled; རྩམ་གྱིས་རྩམ་ཤིང་ *zas-kyis rnañ-te* the food choking him; རྩམ་པ་གྱིས་རྩམ་ཤིང་ *mya-ñan-gyis rnañ-te* stifled by his grief.

རྩམ་པ་ *rnām-pa* I 1. a piece, a part, a section, distinct part, ingredient: ལུས་ཀྱི་རྩམ་པ་ལྷ་ རྩམ་པ་རྩམ་པ་ the subtle and the coarse ingredients of the body (*Vai. śñ.*); རྩམ་པ་ཀུན་ཏུ་ or རྩམ་པ་ཅད་ཏུ་ in every respect, to all intents and purposes—this phrase is used whenever people of rank are addressed: རྩམ་ཀུན་བྱུགས་ཤིང་ མགོ་འདྲན་བཀའ་དྲིན་མཚུངས་བྱུགས་ most honoured

ཚང་མ་དུ་ས་མཐའི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་གཟེགས་པོ། དེ་འདྲ་
འཕྲིགས་བྱུང་པའི་ནམ་མཁའ་ནི་སངས་རྒྱལ་སྐོམ་ཉེ་རྒྱུད་ལ་ཡོད་དོ།
(*Gser-phreñ* 68) the omniscience to be
able to see things in that manner exists
only in the nature of Buddha.

ནམ་འཕྲོར or རྣམ་པར་འཕྲོར་བ་ *rnam-hkhor rnam-
par hkhor-wa* 𑖦𑖳𑖫𑖪 [mistake, flurry]S.

ནམ་གྲངས་ *rnam-graṅs* བཤམ་པ་ 1. specifica-
tion, enumeration: རྒྱལ་པོའི་རྣམ་གྲངས་ *rgyal-
pohi rnam-graṅs* enumeration of the names
of kings. རྣམ་གྲངས་དཔག་ཡམས་ *rnam-graṅs dpag-
yas* (ཁ་གྲངས་མེ་འདྲ་བ་མང་པོ་ *kha-graṅs mi-hdra-
wa mañ-po*) many different individual
things, great variety of numbers (*Rtsii.*).
མཚན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ the component parts of
names according to their etymological
value (*Tā.* 69, 3-3). 2. treatise, disserta-
tion, a paper ཚམ་གྱི་ *chos-kyi* frq.

Syn. of 1. གནས་སྐབས་ *gnas-skabs*; རིམ་པ་ *rim-
pa*; སྐྱལ་པ་ *sprul-pa*; རྣམ་པ་ *rnam-pa* (*Situ.* 45).

ནམ་ལྷོལ་ *rnam-grol* or རྣམ་པར་ལྷོལ་བ་ *rnam-par
grol-wa* 𑖦𑖳𑖫𑖪 emancipation, complete
escape from re-birth. རྣམ་ལྷོལ་ཡོན་ཏན་བཟུང་པའི་མངོན་
a *Sūtra* in *K. d.* ༧, 199.

ནམ་གླིང་ *Rnam-gliñ* or རྣམ་རྒྱལ་གླིང་ *Rnam-
rgyal-gliñ* 1. n. of a monastery in the
town of རྣམ་གླིང་རྫོང་ *Rnam-gliñ-rdsoñ* in the
Shang district of the province of Tsang
(*Rtsii.*). 2. n. of a Bon work (*G. Bon.* 4).

ནམ་འགྲུད་ *rnam-hgyed* n. of a fabulous
number: ཐམས་ཅད་རྣམ་འགྲུད་རྗེང་ མཚོག་ (*Ya-sel.*
57).

ནམ་འགྲུར་ I: *rnam-hgyur* 𑖦𑖳𑖫𑖪, 𑖦𑖳𑖫𑖪
change (for the worse) in illness; affliction
of mind: རྣམ་འགྲུར་མི་མངའ་བ་ འཛིན་པར་ རྣམ་འགྲུར་མི་འདྲུང་
without anything affecting the mind, the mind
in its serene, calm state; རྣམ་འགྲུར་ཅན་ འདྲུང་བ་
whose mind has been affected, changed for
good or bad; རྣམ་འགྲུར་མེད་པ་ འཛིན་པར་
recovered from illness.

Syn. རྣམ་སངས་པ་ *nad-saṅs-pa*; རྣམ་ལམ་ཐར་བ་
nad-las thar-wa (*Mñon.*); without dis-
turbance in the mind or anger; also
change from the normal state of the
mind.

ནམ་འགྲུར་ II: 1. form, figure, shape;
ཡི་གེའི་རྣམ་འགྲུར་ the form of letters (written or
printed) (*Glr.*). 2. behaviour, demeanor;
ལུས་ངག་གི་རྣམ་འགྲུར་ (*Vai-sñ.*); of a sick person,
ནམ་འགྲུར་མངོས་པ་ *rnam-hgyur mdses-pa* mi-
mic gestures or performances, mummies'
dance. 3. graceful carriage of the body,
strutting walk; pride.

ནམ་རྒྱལ་ *rnam-rgyal* or རྣམ་པར་རྒྱལ་ 1. 𑖦𑖳𑖫𑖪
complete victory; a common appellation
of persons, deities and monasteries: རྣམ་རྒྱལ་
ཚམ་ཤེ་ *Rnam-rgyal Chos-sde* the Dalai
Lama's personal monastery on Potala at
Lhasa. 2.= ཡུ་ཏུ་ར་གཞེར་མངོན་ག་ mystic. 3. as
met.= ལྱེབ་ གྲུང་ (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་གིང་ *rnam-rgyal-giñ* 1. one of the
names of Arjuna the third of the Pāṇḍava
brothers (*Mñon.*); a name of ṣaḍānana
the youngest son of Mahādeva (*Mñon.*).
2.= རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan* རྒྱལ་, བཀའ་ཀ་; the
standard of victory (*Mñon.*).

Syn. རྒྱལ་བྱེད་གིང་ *rgyal-byed-giñ*; རྒྱལ་ལྷོ་གིང་
chu-kluñ-giñ (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་བུམ་པ་ *rnam-rgyal bum-pa* 1. a con-
secrated water pot supposed to contain an
elixir of life which Buddha Amita Āyusa
holds in his hands; any vessel containing
charmed water; རྣམ་འགྲུར་མངོས་པ་རྒྱུ་རྣམ་རྒྱལ་བུམ་པ་
the consecrated water-pot made of brass
or red-copper (*Rtsii.*). 2. n. of a sanc-
tuary in Yarlung.

ནམ་རྒྱལ་ *rnam-rgyas* 𑖦𑖳𑖫𑖪 copious, abun-
dant.

ནམ་སྐྱེག་མ་ *rnam-sgeg-ma* a coquettish
woman.

hal-hsos-po; དང་ཡངས་ཚོལ་ *hod-yañs tsha-bo*; མི་
ལའི་བརྒྱན *E-lehi brygyud*; རྣམ་སྤྱོད་འདྲན་པ *nor-sbyin*
hdren-pa; གནོད་སྤྱོད་རྒྱལ་ *gnod-sbyin rgyal*; རྣམ་གྱི་
བདག *nor-gyi-bdag*; དབྱིག་ཆར་འབེབས *dhbyg-*
tshar-hbebs; རྩེད་ལྷོགས་རྒྱུང་ *yañ-phyogs-skyoñ.*
(*Mñon.*).

མཁ་དག *rnam-dag* or མཁ་པར་དག་པ *frgyud*; 1.
very pure, thoroughly cleansed, frq. 2. n. of the chaitya on the site of which
Buddha cut off his locks with his sword
and for the first time renounced the
world and the pleasures of royalty.

མཁ་དུལ *rnam-dul* or མཁ་པར་དུལ = རྩེ་མཚོག *rtam-*
mechog ལྷམ་ལྷམ་ the king of horses which
possesses a wonderful power of hearing
(*Mñon.*)

མཁ་འདུད་རྒྱུས *rnam-dud skyes* བོན་མཁ་ལྷ་
འཇམ་ལྷུ་འཇམ་ an epithet of the mythical *khyuñ*
bird (*Mñon.*).

མཁ་དངས *rnam-dwañs* or མཁ་པར་དངས = མཁས་པ་
a learned man (*Mñon.*).

མཁ་གདུང་མ *rnam-gduñ-ma* or མཁ་པར་གདུང་མ
n. of a very useful and important medi-
cine.

Syn. མཁ་ཅེག་མ *skad-cig-ma*; རྩེ་མཚོག་པུ་མོ *sde-*
tshan bu-mo; རྩེ་མོའི་འབྲས *phra-mohi-hbras*; ལྷང་
ལོ་མ *leañ-lo-ma*; མཚོན་ཁྲུང་མ *mtshan-khuñ-ma*;
ས་རྒྱུས་མ *sa-skyes-ma*; ལུལ་བཟང་རྒྱུས *yul-bzañ*
skyes; རབ་ཏུ་པད་དཀར *rab-tu pad-dkar*; པད་དཀར་
རྒྱུས *pad-dkar skyes*; ཡངས་མ *yañs-ma*; མེའི་རྩེ་
mehi-rtse; མཁའ་ཡམ་པ *mtshah-yaś-pa*; ཀུན་ཏུ་གྲུགས་
ལྷན *kun-tu cugs-ldan*; རྣམ་པོ་འཛོམས *rgan-po*
hjomg; ཡན་ལག་མཉམ *yan-lag mñam*; འགྲུམ་ནག་མ
hgram-nag-ma; སེར་ཕྱེད་མ *ser byed-ma*; ཉེ་མེག་ཅན་
ña-mig-can; ལྷ་བའི་འབྲི་ཤིང་ *zla-wahi hkhri-çin*;
པ་ཏུའི་འདབ *po-tuhi hdab*; གསལ་བའི་ལོ་མ *gsal-wahi*
lo-ma; གངས་ཅན་མ *gañs-can-ma*; ཚངས་མ *tshañs-*
ma; ལྷ་བའི་རྒྱུ་མ *zla-wahi sñe-ma* (*Mñon.*).

མཁ་འདུད *Rnam-hdud* བོན་མཁ་ལྷ་
the seven golden mountains of the

Buddhist cosmography which are situated
round Meru (*Glr.*). It is so called from
its crest being slightly bent (*So-rig.*).

མཁ་འདྲན *rnam-hdren* or མཁ་པར་འདྲན་པ *vinayak*
[spiritual preceptor] *S.* འགྲོ་བ་རྣམས་འཁོར་བ་ལམ་
མཁ་པར་འདྲན་པ one who leads to *Nirvāna* (*S.*
kar. 6), an epithet of Buddha; saviour.

མཁ་འདྲན་ཚེན་པོ *rnam-hdren chen-po* = མཁ་འདྲན་
rnam-hdren the great leader, an epithet of
the *Bodhisattvas* who are incarnated for
the purpose of conducting men along
the path of *Nirvāna* (*Yig. k. 3*).

མཁ་སྤང་གངས་ཅེན་མོ *Rnam-snañ gañs-chen*
mtsho n. of a lake in Tibet (*B. ch. 10*).

མཁ་སྤང་ཕྱེད *rnam-snañ-byed* met. the sun.

མཁ་བཏུན *rnam-bstan* བེད་མཁ་ལྷ་
[various, many] *S.*

མཁ་པར་དགེ་བའི་དུས *rnam-par dge-wahi dus* =
དུས་བཟང་པོ་ good times, auspicious time or
moment, favourable time.

མཁ་པར་རྒྱལ་ཕྱེད *Rnam-par rgyal-byed* བོན་མཁ་
n. of the celestial palace of Indra (*Mñon.*).

མཁ་རྒྱལ་མ *Rnam-rgyal-ma* བོན་མཁ་
n. of a
goddess who is generally represented as
possessed of 3 faces and 8 arms. In one
of her right hands she holds an image of
the Dhyani Buddha Amitabha, and from
a left hand hang golden cords to which
is attached the mystical syllable *Hri*
wrought in silver. She is, it seems,
identical with the goddess གཏུག་གཏོར་མཁ་པར་
རྒྱལ་མ *Gtsug-gtor rnam-par rgyal-ma* or
Ushnisha-vijaya, a popular deity in
Japan.

མཁ་པར་ལྷན་པ *rnam-par ldan-pa* ལྷོད་
[gone
away] *S.*

མཁ་པར་འདུད *rnam-par-hdud* bending down
most humbly, to bow respectfully.

རྣམ་ཕུག་པའི་གྲུབ་མཐའ་ *Rnam-phug-pahi grub-mthah* n. of a metaphysical and doctrinal treatise of one of the non-Buddhist schools of Magadha written by *Rnam phug-pa* (*Theg.* 33-39).

རྣམ་ཕྱར་ *rnam-phyar* or རྣམ་ཕྱར་ལྔ་ *rnam-phyar-lña* the five modes of reproof (*Yig.*).

རྣམ་ཕྱེ་ *rnam-phye*, རྣམ་ཕྱེད་ *rnam-phyed*, = རྣམ་ཕྲད་ཕྱེ་བ་ 1. विभजन distinction, division, section : རྣམ་ཕྲད་ཕྱེ་ཞེ་ *rnam par phyed-ste* विभज्य dividing, having divided or differentiated. 2. = རྣམ་ཕྱེད་.

རྣམ་འཕྱོ་ *rnam-hphyo* as met. fish. རྣམ་འཕྱོའི་བདག་པོ་ *rnam-hphyohi bdag-po* the king of fish, who is possessed of a thousand teeth. Syn. རྩལི་རྒྱལ་པོ་ *ñā-yi rgyal-po*; མཚེ་བ་རྫོང་ལྔ་ *mche-wa ston-lña*; མོ་མང་བ་ *so-mañ-wa*; བྱི་ཅན་ *khri-can* (*Mñon.*).

རྣམ་ཕྱེད་ *rnam-byed* विधाता, विधि, विस्तु [providenco; fortune]S.

རྣམ་དབྱེ་ *rnam-dbye* विभक्ति; भाग oaso or cases in *Gram.* [division, separation; also, case-endings.]S.

རྣམ་སྐྱེན་ *rnam-gmin* or རྣམ་ཕྲར་སྐྱེན་པ་ विपाक, विपक्व lit. fully ripened, become mature. In Budh. the fullness of one's sin. རྣམ་ཕྲར་སྐྱེན་པ་ to suffer the effects of one's sins.

རྣམ་མཇེས་ *rnam-mrdses* or རྣམ་ཕྲར་མཇེས་པ་ *rnam-par-mrdses-pa* 1. very handsome, beautiful. 2. = ལྗུར་རྩི་ཆེན་པོ་ *kyur-rtsi chen-po* the large species of lime (*Mñon.*).

རྣམ་བཞག་ *rnam-bshag* व्यवस्थापन arrangement, order in reference to place, position = གནས་ལུགས་ (*Jā.*).

རྣམ་གཟིགས་ *Rnam-gzigs* or Vipas'yi, the n. of the first of the six temporal Buddhas who preceded S'akyamuni: རྣམ་གཟིགས་མར་མེ་རིན་ཆེན་གཙུག་། གུང་ས་མེད་གལུམ་གྱི་ཐ་མར་བྱུང་ Vipas'yi, Dīpaṅkara and Ratna-chūḍa appeared at the end of the age called *Asaṅkhyā*. The

Mongol appellation of the Buddha *Rnam-gzigs* is *Babashi*.

རྣམ་གཤེད་ *rnam-gyeñ* चञ्चल unsteady, vacillating, wavering, restless, = སེམས་གཤེད་ a changeable mind: རྣམ་གཤེད་ལ་ལ་དགའ་བའི་སྟོགས་ the friend who is fond of change (*Hbrom.* ९, 5). རྣམ་གཤེད་པ་ *rnam-gyeñ-pa* one who is not of fixed purpose, always vacillating (*Yig.* k. 26).

རྣམ་གཤོ་ *rnam-gyo* explained by བྱ་མེད་གྱི་རྩམས་འགྱུར་ fickleness, an attribute of the fair sex (*Mñon.*).

རྣམ་རབ་དུགས་པོ་གྲུ་རྩེད་ *Rnam-rab dwags-po grwa-tshañ* n. of a monastery situated to the west of Lhasa (*Loñ.* ३, 4).

རྣམ་རིག་ཕྱེད་ *rnam-rig-byed* = རྣམ་རབ་པ་ བསམ་པ་ wisdom (*Mñon.*).

རྣམ་ཤེས་ *rnam-ces* or རྣམ་ཕྲར་ཤེས་ विज्ञान the mind, memory, intelloet; knowledge. རྣམ་ཤེས་ཅན་ = རྣམ་རབ་ཅན་ or མཁས་པ་ *mkaś-pa*. རྣམ་ཤེས་མེད་པ་ *rnam-ces-tsam-pa* विज्ञानमात्र one who is possessed of only the *Vijñāna*. [n. of a soet in India and China who maintained that knowledge alone was real.]S. རྣམ་ཤེས་རྩིན་ *rnam-ces-rten* चित्त the heart the basis of consciousness.

རྣམ་སྲས་གན་མཚོར་ *Rnam-sraś gan-mdsod* n. of the repository of precious articles (gold, silver, precious stones, etc.) belonging to the De-wa Zhung (sde-pa gshuñ) or central government of Lhasa (*S. kar.* 178).

རྣམ་གསལ་ *rnam-gsal* 1. विकाम light; enlightened person (*Mñon.*) 2. विद्युत् lightning. རྣམ་གསལ་ཕྱེད་ *rnam-gsal-byed* दिवाकर the maker of light, sun (*Mñon.*).

རྣམ་སྟོན་ *rnam-srol* = ལུགས་སྟོན་ *lugs-srol* tradition, custom: ང་ཤི་ཡང་ཉེད་གྱིས་ལ་མེས་གྱི་རྣམ་སྟོན་རྫོང་བར་རྫོང་ in the event of my death your ancestral tradition (or customs) should be preserved (*A.* 128).

ནམ་པར་ལྷུང་བ *rnam-par lhuñ-wa* विपतित
entirely fallen (morally).

ནམ་ལྷུང་གུབ་རྫོང་ *Rnam lhun-grub-rdsoñ* n. of
a Jong in upper Nyang (ཉང་རྫོང་) in Tsang.

ནམས *rnam*s 1. (མང་ཚོག) the word or
particle denotive of plurality: ལྷ་ནམས the
gods, ལྷུ་ནམས *lhu-rnam*s the *Nāga* demi-gods,
མི་ནམས men, etc. 2. In *Bal.* the usual sign
of the plural, but in col. language little
used. May be annexed to adjectives and
even whole phrases: མེ་ནམས those which
were large, the big ones; རྩེ་ནམས those
in front; ལུག་བྱུ་དེ་ལྷུང་ནམས ཁྲིད་འོངས་ནམས *lug-khyu*
*de myañ-nas khrid-hoñs rnam*s those who
had brought the flock of sheep from
Nyang; གང་ཡོད་ནམས whichever they were;
མཇུག་ལ་མོང་ནམས those that went behind.

ནར *rnar* 1. abbr. of ནམ་པར་ also abbr. of
ནམ་པར་ཐང་ or ནམ་ཐང་. 2. for ན་པར་ in the ear.

ནལ་ I: *rnal* or ནལ་མ = གཞི (*Nag.*) basic or
fundamental state, also = ཡང་དག་ or རོ་ཚོག
normal condition; real, actual; རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་
རྟགས་ཚམ་ལས། ལྷ་བྱུང་ནལ་མ་དང་མི་ལྷན་པས་ with the
exception of the sign of ordination he was
not possessed of real theoretical learning
(*Yig.*). མེས་མ་ནལ་དུ་གནས་པ་ = མེས་མ་བདེ་བར་གནས་པ་ the
mind come to a state of happiness, *i.e.*,
being in peace, or was in a tranquil state;
ཕྱི་ནམ་ནལ་དུ་གནས་པ་ཐོབ་ ཕུན་ རྒྱུ་མཐུག་པར་: it again
got to its original condition (*A. K. 1-16*).
ཚམ་ནལ་མ་བྱེད་པ་ = ཚམ་ རོ་ཚོག་བྱེད་པ་ performing real
religious practices, to practise religion
from the heart.

ནལ་ II: 1. rest. ལུས་ནལ་དུ་གནས་པར་ལྷུང་རྟོ་ his
body obtained rest; esp. tranquility of
mind, composedness, absence of passion:
ནལ་དུ་མེབས་པ་ = རྩར་རྩར་གཞི་བརྟན་པར་འཇུར་བ་ to become
steady in its nature as before; རྩིང་ས་ཚེན་པོ་ནལ་
དུ་མེབས་ནས་ *rdziñs chen-po rnal-du phebs-nas*
the large boat has arrived at the tranquil

state (*A. 18*); མེས་མ་ནལ་དུ་མི་གནས་པར་ his soul
having no rest (*Tā.*). 2. seems to be
related to མནལ་, but in this form used in
the sense of a dream or dreamful sleep
(also a meditative trance): ནལ་ལྷས་ *rnal-ltas*
signs of a dream; ནལ་ལྷས་བཟང་པོ་ *rnal-ltas*
bzang-po good prognostics of a dream
(*Yig.*). དེར་ནལ་མད་པ་དང་མི་ལས་འདི་ནམས་དགེ་ལམ་མི་
དགེ་དཔོང་ས་ཏི་རྟོག་ཅུང་ཞིག་སྐྱེས་པ་ *der-rnal sad-pa dañ*
*rmi-lam hdi-rnam*s *dge-ham mi-dge dgoñs-te*
rtoḡ-bcuñ-shig skyes-pa as soon as the trance
was over, then reflecting were these
dreams and testings of visions auspicious
or inauspicious, a maze of doubts arose.

ནལ་འཕྱོངས་ *rnal-hgoñs* འཕྱོངས་ [crossing] S.

ནལ་དུ་བཀོད་པ་ *rnal-du bkod-pa* ལུ་ལྷ་བཟུངས་པུ
1. put in the way of ascetical practice.
2. endeavours.

ནལ་འཕྱོར་ *rnal-hbyor* ལོང་རྟོག་; རྟོག་ the realiza-
tion of the happy state of meditation.

ནལ་འཕྱོར་པ་ *rnal-hbyor-pa* or ནལ་འཕྱོར་ *ral-byor*
ལྷོས་; རྟོག་ལུ་; 1. lit. one who adheres to con-
templative tranquility, a hermit, an ascetic
given up to meditation, a yogi. 2. n. of
one of the earliest Tibetan disciples of
Atis'a (*Khrid. 56*). 3. acc. to *Sch.*, per-
sonal, visible.

ནལ་འཕྱོར་མ་ *rnal-hbyor-ma* རྟོག་ལུ་ འཕྱོར་ མ་
hermit or ascetic; but hardly known in
Tibet in modern times. However, the
lady-abbess of Sam-ding on lake Yamdok
is usually accorded this distinction.

ནལ་འཕྱོར་རྒྱུད་ *rnal-hbyor-rgyud* རྟོག་ལུ་ རྒྱུད་ [n.
of a class of writings about the different
Tantrik postures of *yoga*] S.

ནལ་འཕྱོར་ལྷོད་པ་ *rnal-hbyor spyod-pa* རྟོག་ལུ་ རྟོག་ལུ་
the practice of systematic meditation, but
more especially an expert in the art.

ནལ་འཕྱོར་ནམ་པ་ *rnal-hbyor rnam-pa* said to
be = དཔལ་ལྷན་དུ་སྐྱེ་འཕོང་པོ་ ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་, *i.e.*, the

སྐྱེན་པོ *sna-chen-po* 1. chief official, judge.
2. n. of a place in Magadha (*Yig.*).

Syn. ལྷོན་པོ *blon-po*; ཁྲིམས་ཀྱི་ཁོ་ལོ་ལ *khriṃs-kyi kha-lo-pa*; གཤུར་ལུགས་འཛིན་པ *gshuñ-lugs hdsin-pa* (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ *sna-hju* piece of wood bent in the shape of a ring to which the nose-string of yaks is attached (*Rtsü.*).

སྐྱེན་པོ *sna-rtog* nostril; སྐྱེན་པོ་ཅིང་མོ་ན་པོ *sna-rtog che shiñ so-rno-wa* the nostrils were large and the teeth were pointed (*Hbrom. 117.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna hstād-pa* to be confident of, rely on; also as abstr. noun: trust, confidence.

སྐྱེན་པོ *sna-thag* 1. རྩིས་; རྩིས་ཀྱི་ལྷོ་ལ *rope* passed through the nose of a beast of burden to lead it by. 2. proboscis, སྐྱེན་པོ *sna-thag* or སྐྱེན་པོ་ལྷོ་ལ *sna-mehu sriñ-wa* to stretch it forward (*Pth., Jä.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-thuñ-wa* = སྐྱེན་པོ་ལ *sro-thuñ-wa* short-tempered, also one who loses his spirits very easily (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ *sna-dri* prob. = སྐྱེན་པོ *snabs* (*Med.*).

སྐྱེན་པོ *sna-droñs* leader, conductor: རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *for the conductor of the three white chariots* (*A. 4.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-hded-pa* 1. རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *one who goes before; a fore-runner, pioneer.*
2. = རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *to precede, go before.*

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-hdren* leader, commander; རྩིས་ཀྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *sdug-hshal-gyi sna-hdren* one that causes misfortune, author of it (*Jä.*). སྐྱེན་པོ་ལ *to lead, conduct; to head an expedition.*

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-drañs* = རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *hgyo-byas-nas* having taken the lead of (*A. 65.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *Sna-nam* Samarkand in Bokhara: སྐྱེན་པོ་ལ་རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *Sna-nam rdo-rje hdud-*

hjoms n. of a certain Buddhist sage who belonged to Samarkand (*Deb. ག., 2.*). རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *chab-srid sna-nam-la ster-ñes* it was settled that the kingdom should be given to Nanam (*Ya-sel. 14.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-snem*, lazy: སྐྱེན་པོ་ལ་འདྲུག་ཅིག *sna-snem ma-hdug-cig* do not sit here so idly, without any object! (*Sch.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *Sna-phu* n. of a place in Tibet (*Loñ. 3, 28.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-ba* or སྐྱེན་པོ་ལ *or* སྐྱེན་པོ་ལ = སྐྱེན་པོ་ལ *leader, a guide: རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ* for about every third step a guide was necessary.

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-wa hdsin* (evidently སྐྱེན་པོ་ལ *ship-commander, boat-man.*

Syn. སྐྱེན་པོ་ལ *mñan-pa*; སྐྱེན་པོ་ལ *gru-yi kha-lo-pa*; སྐྱེན་པོ་ལ *gru-mkhan* (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-bab* the glanders [*Sch.*].

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-lum* མཚོ་ལྷོ་ལ *[ink-stand]S.*

སྐྱེན་པོ་ལ *Sna-wo la-kha* on the top of the mountain of *Sna-bo* situated between Gyang-tse and Rong cham-chen རྩིས་ཀྱི་དྲུག་པོ་གསུམ་གྱི་སྐྱེན་པོ་ལ *then arriving at Dol he caused a trumpet to be sounded from the top of སྐྱེན་པོ་ལ* Nao peak (*A. 90.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-bon* certain Bon charms which are uttered by the leader of a marriage procession in Tibet (*D.R.*).

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-sbyoñ*, སྐྱེན་པོ་ལ *sna-sman* snuff (*Med.*)

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-sbrañ* = སྐྱེན་པོ་ལ *snabs-hud* mucus.

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-ma* 1. (*Cs.*), the blossom of the nut-meg tree? 2. v. སྐྱེན་པོ་ལ *compound. སྐྱེན་པོ་ལ* [1. n. of a plant *Cissampelos hexandra.*
2. badly clothed]S.

སྐྱེན་པོ་ལ *sna-ma* or སྐྱེན་པོ་ལ *sna-maḥi me-tog ལྷོ་ལྷོ་ལ* n. of a flower [*Jasminum grandiflorum*]S.

“the light between,” i.e., the atmosphere, the light of heaven, the sky: བར་སྒང་ལས་ཆར་བབས་ཏེ་རྩེ་ཤིང་གི་འབྲས་བུ་ལོ་མོག་ཐམས་ཅད་དུས་གཅིག་ཏུ་བློན་ཏེ་rain descending from the heavens the fruit of the fruit-trees and all the crops matured together (*Pth.*). སྒང་བ་ཡོད་པའི་དུས་ལྷུ་ when there is light, when it is light; fig. ལྷུ་སྲི་སྒང་བ་ the light of doctrine (*Dsl.*). Syn. སྒང་བྱེད་ *snañ-byed*; སྒང་གསལ་ *snañ-gsal*; གསལ་ *gsal*; མངོན་པར་གསལ་བ་ *mñon-par gsal-wa*; འོད་ཟེར་ *hod-ser*; འོད་འབར་ *hod-hbar*; རྫོན་མེ་ *sgron-me*; དབ་གསལ་ *rab-gsal* (*Mñon.*). 2. an objective appearance or thing seen, an apparition: མི་མང་པོས་དེད་པའི་སྒང་བ་འབྱུང་འོད་ there is an appearance as of being pursued by many people; མི་ལམ་གྱིས་སྒང་རྣམས་ appearances in a dream. 3. དམོན, a visual seeing, one's sight: བདག་རང་གི་སྒང་བ་མ་དག་པ་ཡིན་ my faculty of vision, my sight, is dimmed (*Jä.*) (more frq. intellectually) a view, opinion; སངས་རྒྱལ་གྱི་སྒང་བ་ལ་ in the view of Buddha; and hence: 4. thought, idea, notion, conception, c. genit.: འདི་ཐམས་ཅད་རང་གི་སེམས་གྱི་སྒང་བ་ཡིན་ all these things are only conceptions of your mind, your fancies; འབྲུགས་པའི་སྒང་བ་འབྱུང་ (*Mil.*); བགྲེས་སྒང་ལེ་མེད་པར་གྱུར་ཏེ་ *bkres-snañ ye-med-par gyur-to* he was even without a thought of hunger (*Mil.*); ཚེས་ལ་སྒང་བ་བྱུར་ turn your mind to religion! (*Mil.*); སྒང་བ་འབྱུང་བ་ to change hearts to repent, conversion. སྒང་བ་བདེ་བ་ pleased, cheerful, happy (*Pth.*); col. གཉིས་སྒང་ the arising of two ideas in the mind; གཉིས་སྒང་གི་རྫོག་པ་ hesitation, irresolution, wavering; མཐོང་སྒང་ perception, both physical and mental: མཐོང་སྒང་གི་བླུ་ལ་ *mthoñ snañ-gi sprul-pa* phantom, apparition; རང་སྒང་འབྲུལ་བ་ an illusion of fancy (*Thgy.*) (*Jä.*). 5. attainments, intellectual illumination.

སྒང་ཆགས་ *snañ-chags* shifts of work from serfs or *mi-ser* according to their respective turns (*Rtsii.*).

སྒང་ཆུང་ *snañ-chuñ* unimportant and of little use: སྒང་ཆུང་རིགས་ལྷུ་བ་མིན་ཅིང་ not mentioning those that are unimportant (*Rtsii.*).

སྒང་བརྟན་ *snañ-brñan* 1. ལ་ལ་མངོས་པ་ very handsome outwardly (*Nag. 33*). 2. = ལྷུ་འདྲས་ reflected image, image.

སྒང་དག་ *snañ-dag* (ནང་རྟགས་) colloq. the inward man, the heart, the soul; སྒང་དག་མ་བཟང་བ་ not to care at all, to be indifferent.

སྒང་ལྗན་ *snañ-ltan* མཇུག་ as met. = the sun; སྒང་ལྗན་གིང་རྩ་ = རྣམ་མ་བརྟན་པ་ *skar-ma brtan-pa* ལྷུ་བཀའ་ the polar star (*Mñon.*).

སྒང་བ། II: vb. 1. to emit light, to shine, to be bright; སྒང་བར་བྱེད་པ་ to fill with light, to be enlightened, to illuminate; སྒང་བར་འབྱུང་བ་ to be filled with light, to be enlightened, e.g., by the light of wisdom (*Jä.*); ཤིན་ཏུ་མི་སྒང་བའི་སྒྲན་པ་ darkness entirely devoid of light (*Dsl.*). 2. to be seen or perceived, to show one's self, to appear; སྒང་བ་ཐམས་ཅད་ or ལྷི་སྒང་བ་གང་འབྱུང་ every thing visible; ལྷི་སྒང་བའི་ལུལ་ all that is an object of senses (*Mil.*); ད་ལྟ་ལྷུ་ཞིག་སྒང་འོ་ now an opportunity shows itself (*Jä.*). ལུས་མི་སྒང་ཡང་གསུང་སྒང་བ་མ་ཆད་པ་བྱུང་ although the body had become invisible, yet the voice continued to appear and was heard without interruption (*Tā. 127. 11*); to have a certain appearance, to look (like), ཆད་པ་ལྟར་སྒང་བ་ as if it had been suddenly cut off (*Vai. 8ñ.*); ལྷུ་མ་བཅས་སྒང་པ་ *snum-bcas snañ-pa* (to look) greasy (*S.g.*); འབྲུལ་ཏུ་སྒང་འོ་ it looks like sorcery (*Ghr.*) (cf. འབྲུལ་); མི་སྒང་བ་ invisible, མི་སྒང་བར་བྱེད་པ་ to disappear frq.; བཅོན་མ་རྣམས་མི་སྒང་བ་དང་ as their wives were not to be seen, were not present (*Dsl. 43, 17*); མི་སྒང་བར་འབྱུང་བ་ to become invisible, to efface the traces of a thing (*Jä.*).

སྒང་གལེལ་ཅན་ *snañ-gyel-can* forgetful, lazy. ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་སྒང་བ་མཐོ་བ་ of no attainments yet high in appearances.

སྐྱམ་ཟེར་ཅན་མ *snah-ser can-ma*, v. སྐྱམ་ཟེར་ལྷན་མ།

སྐྱམ་ཟེར་ལྷན་མ *snah-ser ldan-ma* = རོད་ཟེར་ཅན་མ
n. of a Bon deity, one refulgent with
light, radiant (*B. Ch. IV*).

སྐྱམ་འོད་ *Snah-hod* n. of a flower (*K. d. F.*
12).

སྐྱམ་རུ་གླང་ *Snah-ru-sgan* n. of a place in
Tibet near རྫོང་ལུང་ *Stod-luñ* (*Loñ.* 3, 3).

སྐྱམ་གསལ་ *snah-gas* thoughts, fancies.

སྐྱམ་གཤམ་ *Snah-gcan* n. of a Bon priest of
great mystical learning (*Jig.*).

སྐྱམ་སེལ་ཐབ་ཀྱོན་ *Snah-sel khrab-gyon* n. of
Bon deity of *Sa-bdag* class, who wears a
coat of mail.

སྐྱམ་སྲིད་ *snah-srid* བསྐྱེད་པའི་ འཕྲིན་ལོང་
the visible, external world.

སྐྱམ་གསལ་ལ་ *snah-gsal* shining, bright, bril-
liant; ཚེས་ཀྱི་སྐྱམ་གསལ་སྒྲོན་མེ་
the clear bright light of religion, also a lamp, light; syn.
སྒྲོན་མེ་མང་མེ་ (*Mñon.*).

སྐྱམ་པ་ *snad-pa*, pf. བསྐྱེད་ *bsnad* imp. རྫོད་
snod to wound, to hurt, to stab: ལུས་སྐྱམ་ནས་
being hurt in the body; རེ་རྩ་སྐྱམ་འགྲོ་
my horse might be injured; རྐྱུ་ལྷི་མ་དྲི་གསལ་ཉེ་
afraid of hurting him (*Jä.*); of horned cattle:
to butt (*Sch.*).

སྐྱམ་བས་ *snabs*, མི་རྒྱུ་ལག་ཀྱི་ མུ་ལ་
mucus of the nose: རྐྱམ་བྱི་བ་ *snabs phyi-wa*
to wipe one's nose, རྐྱམ་བྱི་མ་
pocket-handkerchief; རྐྱམ་མུ་
snotty nose, snotty fellow (*Sch.*).

Syn. རྐྱམ་མུ་ *snabs-lud*; རང་རྐྱམ་མ་
nar-snabs; རྐྱུ་ལུང་ *snalud*; རྐྱུ་ལེ་རི་མ་
snal-yi dri-ma.

སྐྱམ་ I: *Snam* 1. n. of a place in Tibet;
སྐྱམ་གྱི་རེ་གད་ *snam-gyi re-gad* one of the thirty
seven sacred places of the Bon (*G. Bon.*
37). 2. རྐྱམ་ རྒྱའ་ smelt.

སྐྱམ་ II: or རྐྱམ་བུ་ *snam-bu* woollen cloth of
various kinds, a blanket. རྐྱམ་ རྐྱམ་
woollen cloth manufactured in Kong-bu; རྐྱམ་
English broadcloth; རྐྱམ་ རྐྱམ་
woollen cloth from Central Tibet and Lhasa. རྐྱམ་དཀར་
snam-dkar ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ white or woollen
blanket. རྐྱམ་བུ་བྱུ་ཅན་ hairy cloth, frieze;
རྐྱམ་ལུག་ *snam-yug* a whole piece or roll of
woollen cloth. རྐྱམ་རམ་ *snam-ras* woollen and
cotton cloth (*Mil.*).

† རྐྱམ་ཕྱི་ *snam-phyi* privy, latrine.

Syn. རྐྱམ་ཕྱི་ *chab-khañ*; རྐྱམ་ཕྱི་ *phyis-khañ*;
གསལ་ཚོད་ *gsah-chod*. (*Mñon.*).

རྐྱམ་ཐུག་ *snam-phrag* = རྐྱམ་ཐུག་ *am-phrag* in
vulg. language: breast pocket.

རྐྱམ་བུག་ *snam-brag* = རྐྱམ་ཐུག་ *snam-phrag* or
རྐྱམ་ཐུག་ *am-phrag* the bosom, also the breast
pocket. In colloq. *am-bäk*.

རྐྱམ་འབྲུང་ *snam-hbyar* སྐྱམ་ཐུག་
[a pair or couple; the aquatic plant *Trapa bispi-
nosa*]S.

རྐྱམ་བྱུང་ *snam-sbyar* a sort of loose mantle
for priests (*Cs.*).

རྐྱམ་གཞིགས་ *snam-gshogs* resp. for side
(*Jä.*).

† རྐྱམ་ལོགས་ *snam-log*s, also རྐྱམ་ལྱོགས་
snam-phyogs, may signify respectfully the
whole bodily person of a deity or lama,
usually, however, it indicates the sides
only; also specially = རྐྱམ་དང་རྐྱུབ་
side and back. The following passage occurs in
a Tantrik ritual of the Tangyur: རྐྱུར་དང་ལྷ་
རེ་ལྷ་རྐྱམ་ལྱོགས་རྐྱུང་གཉེན་མ་སོ་སོར་དབྱེས་
*gur dan bla re
lha snam-phyogs gkyoñ qtor-ma so-sor dgram*
having sprinkled separately the tormas
offerings protecting the back and sides of
the god and each lama, together with
their canopies.

སྐར་ཐང་ *Snar-thañ* n. of a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo. The monastery contains a printing press and a huge stock of wooden blocks embossed with the text of the Kahgyur and Tangyur encyclopædias. སྐར་ཐང་རིག་པའི་རལ་གྱི་ *Snar-thañ Rig-pahi ral-gri* n. of the great abbot of *Snar-thañ* who arranged the cutting of the text of the two collections of sacred books in block-type or xylograph (*Loñ.* ༩, 10).

སྐར་པོ་ *snar-po* or སྐར་མོ་ *snar-mo* or སྐར་ *snar* = རིང་པོ་ or རིང་མོ་ long, lengthwise.

སྐར་འབྲེལ་ *snar-wa* to shake or move to and fro: རྒྱལ་མཇུག་མ་སྐར་བ་ a dog wagging its tail; also v. བསྐར་བ་ *bsnal-wa* to extend, protract.

སྐར་མེད་ *snar-ma* རོ་འཇིགས་ཀྱི་ འཇམ་མེད་ 1. the third constellation or lunar mansion containing five stars and represented in the figure of a chariot; the wife of the moon. 2. རྩལ་པའི་ [sandal, incense]S.

Syn. བེ་ཇི་ *bi-rdsi*; དལ་བའི་ལྷ་ལྷན་མ་ *dal-wahilha ldan-ma*; རྐྱེ་དགུའི་པད་ག་པོ་ *sky-dguhi bdag-po*.

སྐར་མ་རྒྱལ་ *snar-ma skyes* རོ་འཇིགས་ལྷན་པའི་ [Balarama; the planet Mercury]S.

སྐར་མའི་པད་ག་པོ་ *snar-mahi bdag-po* = ལྷ་པོ་ རོ་འཇིགས་ཀྱི་པའི་, ལྷ་པོ་ the moon (*Mñon.*).

སྐལ་མ་ *snal-ma* ལྷན་ [thread, silk thread, woollen thread, etc.; knitting-yarn, yarn used for other purposes; also for warp, abbyarn] (*Jā.*).

སྐུན་པོ་ *snun-pa* = རུང་པོ་ *rdun-wa* or བཟུག་པ་ ལྷན་པའི་ beating, sticking in (*A. K.*). སྐུན་པར་བྱེད་ བཟུག་པའི་ [puts together]S. pf. and fut. བསྐུན་ 1. to prick into, e.g., a stick into the ground, to thrust a weapon.

2. to suckle: རུ་ལོ་སྐུན་པ་ (*Pth.*) id. 3. to multiply (*Vai. gn., Lex., Sch.*).

སྐུབ་པ་ *snub-pa* pf. བསྐུབས་ fut. བསྐུབ་ imp. སྐུབ་ or སྐུབས་ vb. a. to རུབ་པ་མེད་པར་བཟོ་བ་ to do away with; to cause to perish; gen. fig. to suppress, abrogate, annul, destroy, annihilate, a religion; རྩོལ་བསྐུབས་ abolished the custom.

སྐུབས་ *Snubs* n. of a place in Tibet (*Deb. ག., 2.*). སྐུབས་གཟུང་ཉེ་རུག་ལོ་ *Snubs-gñah To-re rtsug-lo* n. of the son of king *Tore Sroñ-btsan* (*Yig.*) who was prince of *Snubs-gñah*.

སྐུབས་མཚོ་གླིང་དགུའི་གླུ་རྩ་ *Snubs-mtsho gliñ-dguhi bla-do* n. of a place in the lake country of Yam-dok (*Deb. ག., 42.*).

སྐུམ་ *snum* མེའ་, རྩལ་ oil, grease; སྐུམ་ཀོང་ *snum-koñ* a little bowl for oil; སྐུམ་ཁྲུ་ *snum-khur* cake cooked in or seasoned with oil, a kind of pastry bakod in suet; སྐུམ་ཅན་ *snum-can* or སྐུམ་བཅས་ or སྐུམ་ལྡན་ fatty, oily, greasy; སྐུམ་དྲི་ *snum-dri* a smell of fat.

སྐུམ་ཅན་ཤིང་ *snum-can çin* ལུ་རུ་ཀ་ [n. of several medicinal plants = *Asteracantha longifolia*, *Tribulus lanuginosus* etc.]S.

སྐུམ་པོ་ *snun-pa* or སྐུམ་པོ་ *snun-po* ལྷིག་: 1. smooth, shining and of fine texture: སྐུམ་བག་ *snun-bag* polished. 2. fat, grease, any oily substance (or སྐུམ་རྩི་ *snun-rtsi*); oil: སྐུམ་ཐང་གྱི་མང་མེ་ a lamp, the oil of which is consumed; ལྷན་སྐུམ་ raw fat, རྐྱན་སྐུམ་ melted fat (*Cs.*); ལྷན་སྐུམ་ cart-grease, composed of pulverized charcoal and fat (*Gbr.*). 3. fertile, with luxuriant pastures *C.* (*Jā.*). 4. n. of a clan (*A. 80.*).

སྐུམ་མ་ *snun-xa* oil-burner, a lamp.

Syn. རྐྱོན་མེ་ *sgron-me*; མང་མེ་ *mar-me* (*Mñon.*).

སྐུམ་ཐན་མ་ *snun-zan-ma* one who eats dainty dishes; a glutton: རྐྱོན་པར་བྱེད་སྐུམ་ཐན་མའི་

བགས་(ཉམས་)ཞིག་ཡོད་ (may be) you have some petted child with the disposition of a glutton (*A. 127*).

སྒྲུར་བ། *snur-wa* 1. pf. and fut. བསྒྲུར་ to push or move, to move out of its place, to remove, to shift *W.*; to drag up, pull in. 2. *Sch.*: to cut into pieces, to fracture, to crush, ཞིབ་མོར་ into impalpable powder. ལྷག་ཚ་སྒྲུར་བ་ or ཚོན་སྒྲུར་བ་. 3. to abridge. 4. v. བསྒྲུར་.

སྒྲེ། *sne* or སྒྲེ་མ་ *sne-ma* 1. extremity, end of a thread or string, the selvedge or hem of a piece of cloth: བག་སྒྲེ་ *thag-sne* the end of a rope. སྒྲེ་འཁོར་ *sne-hkhor* to warp, to get twisted (*Sch.*). སྒྲེ་ལྗོག་ *sne-skog* chaff of barley, wheat, etc. (*Rtsii.*).

སྒྲེ་གདོང་རྩ་ *Sne-gdoñ-rtse* n. of a town with a Jong styled སྒྲེ་གདོང་རྩོང་ *Sne-gdoñ-rdsoñ* the fort of Nedong-tse (*Loñ. 2, 14*).

སྒྲེ་འཛོམ་ *sne-hdsom*=སྒྲེ་འཛོམ་པ་ n. of fragrant plant burnt as incense: བས་ངལ་ས་ཤིང་སྒྲེ་འཛོམ་དགོས་ for (the cure of) cow-itch I must have the Ne-dsom plant, the Ne-dsom plant is necessary (*Rtsii.*).

སྒྲེ་མ་པ། *snem-pa* to shake, to cause to move slightly: བསྒྲེ་མ་བྱུང་ས་གཞི་ *hsnem byahi sa-gshi* a quagmire, a bog, Siberian tundra.

སྒྲེ་བྱུ་མིང་ཁྱ་ *snehu gliñ-kha* n. of a grove near Lhasa སྒྲེ་བྱུ་མིང་ཁྱ་དང་མ་པ་གཉིས་ two overseers at Neuling-kha (*Rtsii.*).

སྒྲེ་བྱ་རྩན་ *snehu-stan*=བྱ་ཚ་ child, boy.

སྒྲེ་བྱ་རྩོང་ *Snehu-rdsoñ* n. of a small fort on the bank of the Kyi-chhu on the opposite side to *Hbras-spuñs* (Daipung) (*Loñ. 2, 14*).

སྒྲེ་ལེན་ *sne-len* resp. (མཐོང་བཟོས་ *mtshoñ-hsos*) attention to guests, hospitality, reception given to guests: བྱང་པ་ཡོན་བདག་རྣམས་སྒྲེ་ལེན་མཐོང་བཟོས་བདག་རྟེན་དགོས་པ་རི་རྩ་བ་ལེན་པས་ (*D. cel.*).

སྒྲེ་ཤོད་ *Sne-çod* n. of a village in *Khams* (*Loñ. 2, 28*).

སྒྲེ་སེལ་ཚམ་དུ་མཛེས་ *sne-sel tsam-du mchis*=ལས་བྱ་བ་འགྲུད་མ་ཤོད་ཚམ་དུ་མཛེས་ am in the due discharge of my duties (*Fig.*).

སྒྲེར་སྒྲེབས་ *sner-slebs* officials (who succeed each other by gradual promotion). གཞུང་གི་སྒྲེར་སྒྲེབས་རྣམས་ཀྱིས་མངའ་འབངས་མི་མེད་ལ་ཉེ་རིང་དང་། (*D. cel. 7*) the government officials should not show partiality to any among the subjects of the state.

སྒྲོ་བ། *sno-wa* acc. to *Cs.*=སྒྲུར་བ་ to reduce to small pieces, to crumble (*Jā.*).

རྩ་སྒྲོག་བྱ་བ་ *snog-zan* cake, biscuit, etc.; in vulg. ཁབ་ཟས་ “*khab-se*” for ཁ་ཟས་.

སྒྲོད་ I: *snod* 1. sbst. ཡོ་ཤིང་མཚམས་ལྷན་པའི་ཁུང་, ལྷན་པའི་ཁུང་ a receptacle, that which holds anything, a vessel, basket. Syn. ཡོ་ལ་གོ་ *yol-go*; སྒྲོད་ལྷན་ *snod-spyad* (*Mñon.*). རྩ་སྒྲོད་ *sde-snod* བེའུ་ཁུང་ a receptacle of doctrine, the doctrinal basket, sacred writings; རྩ་སྒྲོད་གསུམ་ བེའུ་ཁུང་ the Three Piṭakas or three classes of sacred works. བྱུ་སྒྲོད་ *phye-snod* a vessel for meal or flour; ཅུ་སྒྲོད་ *chu-snod* water-pot, pitcher; བུ་སྒྲོད་ *bu-snod* uterus, womb; རྩོད་ཀྱི་ཕྱིད་པ་ *snod-kyi khyed-pa* འཇུ་ཁུང་ [a small pot]S. རྩོད་ཀྱི་སྒྲོང་ *snod-kyi-steñ* upper part of a vessel, also its cover or lid. རྩོད་གསུམ་ *snod-gsum* or དབང་པོ་དཔེ་བུ་འབྲིང་མཐའ་མའི་སྒྲོད་ the three qualities of the organs of the senses—best, intermediate, and the last.

སྒྲོད་ II: *Jā.* says that in the ascetic language *snod* denotes man, as far as he is susceptible of higher and divino things; a man is called རྩོད་ཡོངས་སྤུ་དགལ་ *snod-yoñs-su bdag-pa* a very pure and holy vessel; རྩོད་ལྡན་སྒྲོབས་ *snod-ldan slob-ma*=a disciple eager to be instructed (*Mil.*); རྩོད་མ་ལེན་ *snod-ma yin*

insusceptible of religion. Also in metaphysics ལྷ་སྒྲོན་ *phyi-snod* = the external world, or rather inanimate nature. ལྷ་སྒྲོན་གསུམ་ *snod-kyi skyon-gsum* = the three defects of humanity: 1. ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ 2. ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ 3. ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ལྷ་སྒྲོན་ to be thus interpreted:—one who at the time of a sermon does not attend to it is as a vessel of which the mouth is shut up; on hearing if one does not get at the right meaning, but misunderstands, it is like a spittle-pot full of unclean things or thoughts; if one attends to a sermon and understands it, but does not act accordingly, that is like a vessel which is upset. ལྷ་སྒྲོན་ *snod-bcuḍ* the world of inanimate and sentient beings.

ལྷ་སྒྲོན་ *snod chen* ལྷ་སྒྲོན་ [road, bathing place]S.

ལྷ་སྒྲོན་ *snod-ma* ལྷ་སྒྲོན་ [circular, coiling]S.

ལྷ་སྒྲོན་ *snod-ruñ-wa* ལྷ་སྒྲོན་ [1. receptacle. 2. a vessel for roasting or frying]S.

ལྷ་སྒྲོན་ *snon-pa* pf. and fut. ལྷ་སྒྲོན་ *ḥsnan* 1. to add on, expand, augment; to put a tip on or point to (e.g., an arrow): ལྷ་སྒྲོན་གསུམ་ལྷ་སྒྲོན་གསུམ་ two being added to them (*Mil.*); ལྷ་སྒྲོན་ *mañ-du snon-pa* to augment by a great number; ལྷ་སྒྲོན་ *rgyab-snon* adding on the back, i.e., confirmation; ལྷ་སྒྲོན་ *dmag-tshogs snon-ma* reinforcements, auxiliary troops; ལྷ་སྒྲོན་ *rtse-mo snon* adding or putting on a pinnacle; ལྷ་སྒྲོན་ *snon-mdar Ārya-de-wahi lha-khañ-la rab-gnas mdsad* consecrating the temple of Arya-deva with a pointed arrow. 2. to revive, strengthen.

ལྷ་སྒྲོན་ *snob-zog-can* curious, inquisitive (*Jä.*).

ལྷ་སྒྲོན་ *snom-pa* I : pf. ལྷ་སྒྲོན་ *ḥsnams* fut. ལྷ་སྒྲོན་ *ḥsnam* imp. ལྷ་སྒྲོན་ *snom* or ལྷ་སྒྲོན་ *snoms* to lay hold of, grasp, take up, pick up, to seize on; ལྷ་སྒྲོན་ *phag-tu snom-pa* to grasp with the hand: ལྷ་སྒྲོན་ *phag gyas-paḥ damaru hkhrol shiñ gyon bum-pa ḥsnams naḥ* with his right hand he played the damaru and with his left held the sacred water-flagon.

ལྷ་སྒྲོན་ II: akin to ལྷ་སྒྲོན་ *snom-pa* to smell: ལྷ་སྒྲོན་ *dri-ma snom-shiñ* smelling the scent; ལྷ་སྒྲོན་ met. the nose. Prob. this vb. is very near in sense to that of I. in that it signifies: to catch up by means of the nose, i.e., to smell or take up a scent.

ལྷ་སྒྲོན་ *snor-wa*, pf. and fut. ལྷ་སྒྲོན་ *ḥsnor* to confound, intermingle, stir up sediment: ལྷ་སྒྲོན་ *steh-hog snor-wa* to confound or mix up the upper and lower (contents, etc.)

ལྷ་སྒྲོན་ *snol-wa* pf. and fut. ལྷ་སྒྲོན་ *ḥsno* 1. to adjust, place together, fit together; to close up exactly, interlace. ལྷ་སྒྲོན་ *litham snol-wa* to seize and wrestle with or “embrace and wrestle with; to embrace (*Cs.*); ལྷ་སྒྲོན་ *lta snol-wa* to interchange looks; ལྷ་སྒྲོན་ *ho snol-wa* to kiss each other; ལྷ་སྒྲོན་ *phan-tshun snol-wa* to unite both the parties. ལྷ་སྒྲོན་ *rkañ-pa snol-wa* to join the legs. 2. to wrestle, to pounce upon; to contend with.

ལྷ་སྒྲོན་ *snrubs* ལྷ་སྒྲོན་ the nineteenth constellation or lunar mansion.

Syn. ལྷ་སྒྲོན་ *rtsa-wa*; ལྷ་སྒྲོན་ *sog-pa*; ལྷ་སྒྲོན་ *gru-so* (*Mñon.*).

བསྐྱབས *bsnubs*, pf. of ལུབ་པ་ or ལྷུབ་པ་.

བསྐྱེམས *bsnems*, pf. of ལྷེམ *snem*: རྗེམ་པར་
བསྐྱེམས *nem-par bsnems* (*Situ*. 76).

བསྐྱོམ་པ་ *bsnom-pa* apparently, in two passages met with, is to be differentiated from ལྷེམ་པ་ *snom-pa*, and = to cut, to shape, to carve: རྗེ་གུ་གུམ་བསྐྱོམ་པའི་རྗེང་དུ་བཞུགས་ *rdo gru gsum bsnom-pahi steñ-du bshugs* sat on a stone which was shaped or cut at the corners, *i.e.*, on a triangular stone (*Yig*); ལྷེམ་མ་བསྐྱོམ་ *snal ma bsnom* cut threads.

བསྐྱོར *bsnor* = རར་ནར་ *nar-nar*: ལོང་འག་བསྐྱོར་
goñ-hog bsnor (*Nag*. 43).

བསྐྱོལ་ *bsnol* v. ལྷོལ་, ལུ་བ་བསྐྱོལ་ = ལུ་བ་ལོང་འག་ལུང་བ་
thu-wa goñ-hog byuñ-wa upper and lower flaps of a garment joined (*Nag*. 43). Again, we find: ལའེན་ཏེ་བ་ཡན་ཚུན་བཟང་པ་ = ཡན་ཚུན་
བསྐྱོལ་ཏེ་ friends and relations mutually attending or associating (*Situ*. 76).

བསྐྱོས་ *bsnos* = འདྲེས་པ་ *hdres-pa*, འདྲེས་པ་ and is illustrated thus: ལྷན་ཐམས་ཅད་འདྲེས་པོ་འདྲེས་པོར་ཐུག་
ལྷར་བསྐྱོས་ *bsnos* as all medicines are beaten together and thoroughly commingled in a paste (*Situ*. 76).

པ

པ *pa* I: the thirteenth letter of the Tibetan alphabet and the first of the labial group.

པ II: as a syllable is called བདག་པོའི་གླིང་། *bdag pohi sgra*, the word or particle expressive of ownership or possession. As an affix it is found added on to many roots, to verbs, nouns and adjectives, sometimes affecting the meaning of the root, sometimes making no difference and merely affixed from custom. As a general rule (but, it must be noted, not invariably so) it is changed to བ *wa* after a vowel or one of the three consonants ར, ལ, and ར. When པ is attached to the roots of verbs it is the sign of the infinitive and participle as in འཇུག་པ་, རྒྱུ་མཁུ་པ་, ཡོད་པ་, མེད་པ་; in the language of common life, however, it is frq. used for the finite tense, and for བར་ *par*. Affixed to the names of certain places or things, it denotes the person that deals therewith as in རྟལ་ *rta-pa* horseman, རྩལ་ *chu-pa* water-carrier, ལྷ་ས་པ་ one of Lhasa, མེ་ར་པ་ a monk of Sera. In such instances some writers use བ instead of པ, which is wrong; it is not correct to say ལྷ་ས་བ་ or མེ་ར་བ་. Combined with names of places, པ designates the inhabitant (ཡོད་པ་ inhabitant of Tibet); with numerals, it either forms the ordinal numeral (གཉིས་པ་ *gñis-pa* the second) or it may imply other enumerations, *i.e.*, བུ་མོ་ལོ་གཉིས་པ་ a girl of two years, བུ་གར་པ་ *kluru gan-pa* measuring one cubit, ལུས་རྩུལ་ *sum-*

cu-pa containing thirty, *viz.*, letters, as in the Tibetan alphabet. As already said, with *sbst.* it may have no particular signification (རྟོན་པ་ *rked-pa*, etc.), or may serve to distinguish different meanings (རྟོན་ *rkañ* marrow, རྟོན་པ་ *rkañ-pa* foot) or be a peculiarity of dialects. In certain expressions པ or བ stands, it would seem, *incorr. inst.* of པའི་ *pahi* or བའི་ *wahi*: གསེས་བ་ རིག་པ་ *gso-wa rig-pa* science of medicine, ལྷུང་པ་ *grub-pa lus* structure of the body; དམ་པ་ཚམས་ *dam-pa choṣ* holy doctrine (of Buddha) (*Jä.*). In *Budh.* པ *pa* mystically expresses དོན་དམ་པ་ *don dam-pa* the pure sense of all things (*K. d. 3, 321 and Hbum. ༧, 282*). Again in *K. my. ༧, 207*, པ *pa* signifies fallaciousness.

པ་མེ་ *Pa-sde* པབ་ཀོ་ letter of the P series, *i.e.*, པ, བ, བ, བ.

པ་གོ་ར་ *Pa-gor* n. of a place in the district of ལྷན་མོ་ *Sñan-mo* in Tibet (*Deb. ༧, 4*).

པ་ཅར་ *pa-car* or ལོ་ས་ཚམས་ལྷུང་བུ་ *gos-chas lta-bu* कौपीन, कच्छाटिका [कौपीन a small piece of cloth worn over the privities; कच्छाटिका the end of a lower garment gathered up behind and tucked into the waistband]S.

† པ་ཏ་ཧ་ *pa-ta-ha* པཏ་ཧ་ (རིའི་ཕྱེ་བྲག་ཅེག་) a kind of drum (*K. du. 5, 502*).

པ་ཏ་ *pa-ta* W. a cross (*Jä.*).

† པ་ཏ་ན་ *Pa-tan* ancient capital of Nepal called ཡེ་ར་ *Ye-rañ* in Tibetan works (*Dsam. 3*).

‡ **པ་ལ་ག** *pa-la-qa* **पलाञ्च** 1. the tree *Butea frondosa*: **པ་ལ་ག**འི་ས་འོན་དང་མཉེས་ནས་བྱུགས་ཏེ།
ལྷང་དང་། མར་གསར་བའི་བདུང་བ་དང་ཅི་ཏྲ་དམར་པོས་མོག་གམ་བྱ་
ཐེ་ཚོམ་མེ་མེད (K. g. 3, 51) used in *Yajña*
(ཐྱིན་ཐེག་གི་ཡམ་མེད་བྱ་བྱེད་པ་ *spyin-sreg gi-yam ciñ-*
du ruñ-wa) (K. g. 5, 327). 2. [Also its
leaf.]S.

‡ **པ་ལ་ག་པུར** *Pa-lā-qa-pur* the sea-port
Balasore situated on the west shore of the
Bay of Bengal (*Dsam.* 34). [The ancient
capital of Magadha or Behar where the
tree *Butea frondosa* grew in abundance]S.

‡ **པ་ག་ནི** *pa-qa-ni* Indian gold formerly
imported into Tibet (*Rtsii.*).

‡ **པ་འུ** *pa-çu* = **རི་དགས** *ri-dwags* wild
animal (mystic) (K. g. 19 28).

‡ **པ་འུ་པའི་ཤུར** *Pa-çu pa-ti čwa-ra* n. of
sacred place in Nepal much frequented by
Hindu pilgrims; in Tibetan called also
ལུ་ཡང་དབང་ལུག *Gu-lahñ dwañ-phyug* (*Dsam.* 5).
[**པ་འུ་པའི་སེམས་ལུག**: the lake of Pas'upati.]S.

‡ **པ་འུ་འི་ཀ** *pa-çu-li-ka* = **ཁྱིམ་** *khyim*
house (in mystic rituals) (K. g. 19, 26).

པ་སངས *pa-saṅs* or **པ་ལྷ་སངས** 1. Friday.
2. **ཀའི**, **भार्गव**, **शुक्र** the planet Venus.

Syn. **ལྷ་མེན་ལྷ་མ** *lha-min bla-ma*; **ལྷན་ངག་**
མཁན་པོ *ñān-ñag mkhan-po*; **ངན་སྒོང་པུ** *ñan-spoñ*
bu; **མཚུ་ལས་རྩེས** *mchu-las skyes*; **ལྷ་མེན་བདག་པོ**
lha-min bdag-po; **ངན་སྒོང་འཛིན** *ñan-spoñ hdsin*;
ངན་ལས་རྩེས *ñan-las rgyal*; **ཚོགས་བརྒྱའི་དབང་** *tshigs-*
brgyahi dwañ; **བཙུ་ལྷག་འོད་ལྡན** *bcu-drug hod-*
ldan; **དཀར་པོ** *dkar-po*; **ཁུ་བ** *khu-wa* (*Mñon.*).

པ་སངས་སྒྲོབ་མ *pa-saṅs glob-ma* = **ལྷ་མེན་** *lha-ma*
yin **ལྷ་མུར** the demons who war with the
lha or petty gods (*Mñon.*).

པ་ཤི *Pa-çi* prob. (**པག་ཤི** *Pak-çi*) a
Tibetan lama of the Karmapa sect who

visited China to preach Buddhism. In
Mongolian **པག་ཤི** *pag-çi* or *bakshi* = a teacher.

‡ **པག་ཏི** *pak-ti* **པོ་རྒྱུ** 1. [line, row]S. 2.
རྒྱུ་མཚན་ **ལྷ་མ** ensign of victory, royal stan-
dard (mystic) (K. g. 19 26).

པག་མན *pag-san* barley-meal.

པག *pag* sometimes incorrectly for **ཐྱག་**
barley dough. **པག་པུ** *pag-gu* (*Dzl.*); **པུ** *pahu*
in *Lh.* brick; **ཕིབས་པག** *phibs-pag* roof-tile
(*Cs.*); **ལ་པག** *wa-pag* gutter-tile (*Cs.*); **རྩ་པག**
rdsa-pag or **སོ་པག** *so-pag* (*Gbr.*); **ས་པག** *sa-pag*
(*Gbr.*) (*Jä.*).

པག་ཚེར *pag-rtsir* burnt brick; unburnt
brick. **པག་པུ་མཁན** *pag-pu mkhan* mason, **པག་**
རྩྭ་ག *pag-tsig* brick wall, in *W.* a row
or layer of bricks; frq. used as a measure :
ཁ་པག་ཚེར་གཉིས་ཡོད *kha-pag tshirgñis yod* the
snow is as deep as two layers of bricks
(*Jä.*).

པགས་པ *pags-pa* or **པགས་པོ** **ལྷ་མཚན**, **ལྷ་**
འཛིན (cf. **ལྷ་གས་** *lpags*) 1. skin, hide: **པགས་པ་རྩེས་པ**
changing of skin (as of snakes); **པགས་པ་ལྷུ་བ**
to skin; **པགས་པའི་གོས** skin or fur clothing, fur-
cloak; **པགས་ཚོག** robe or cloak lined with
lambskin. 2. rind or peel of fruit, also
the bark of trees; **པགས་པུན** bark. **པགས་པ་རྩེ་བའི་**
རིན་པོ་ཆེ *pags-pa ñe-wahi rin-po che* **འཛིན་པའི་ལྷ་**
the most precious of all skins said to be
obtained from the body of an ocean-
monster; it is presented to a *Chakravartti*
Rājā by sea-going merchants and is gene-
rally five miles in length, possessing the
property of never getting wet (*K. d.* 3,
147). **པགས་པ་ཅན** *pags-pa can* = **རྩྭ་ག་ཤིང་** birch-
tree (*Mñon.*). Syn. **རུས་པའི་གཟེབ** *rus-pahi*
gzeb; **གཟེབ་རྩྭ་ག** *ča-khrag sgrib*; **གཟེབ་འཛིན་** *ča-*
khrag dsin. **པགས་པའི་གོས་ཅན** *pags-pahi gos-*
can an epithet of Mahes'vara who dresses
in tiger-skin (*Mñon.*). **པགས་པའི་ནད** *pags-pahi*
nañ skin disease, ten kinds of which are

Syn. ལས་བཀའ་ *las-bkañ*; པད་མའི་རྗེ་པོ་ *pad-mahi rdshin-bu*; པད་མ་ལྷན་ *pad-ma ldan*; པད་མ་ཅན་ *pad-ma can*; རྩེ་ལྷིང་པོ་ *chu-yi gnün-po*; བཅད་ལྷན་མ་ *bshad-ldan ma*; པད་མའི་མཚོ་ *pad-mahi mtsho*; ཡད་མ་འབྲུང་གནས་ *pad-ma hbyuñ-gnas* (*Mñon.*).

པད་མ་ཚེན་པོ་ *Pad-ma chen-po* 1. महापद्म n. of a Buddhist king of ancient India (*Yig. 15*). 2. n. of one of the cold hells. [According to the Vishṇupurāṇa, sect. iv. chap. 24, *Padma-chen-po* or Mahāpadma was a king of Magadha, and was fifth in descent from the famous Ajātas'atru. He was the founder of the Nanda dynasty and is described in the Vishṇupurāṇa as being a very cruel man exercising authority over the whole of India. He is said to be a S'ūdra king who destroyed the Kshatriya rulers]S.

‡ པད་མ་ཕྱེ་ *Padma-pani* पद्मपाणि a form of the Bodhisattva Avalokites'vara, who under this aspect appears with a spray of lotus in one of his left hands. He was originally sprung or born from a lotus.

པད་མ་འབྲུང་གནས་ *Pad-ma hbyuñ-gnas* पद्माकर is the Tibetan name of the great master of magic who came into Tibet from India 860 A.D., *Pad-ma sam-bha-wa*. He was the inventor of much of the Tantrik ritual and eclectic mythology of later Buddhism; and he even devised female companions for the Dhyani Bodhisattwas whom he designated, from the analogy of the *Sakti* in Hinduism, as the *Yum* companion to the *Yab* or Bodhisattwa. Throughout Tibet *Padma Jungnas* may be asserted to be much more popular than Gautama the Buddha; and as Guru Padma, Uṛḡḡan Padma, and Lopön Humkara, his votaries are full of belief in his present might and powers of assistance.

པད་མ་མ་ *pad-ma-ma* पद्मलाङ्कन [‘marked or symbolized by a lotus,’ a king, Brahmā]S.

པད་མ་དམར་པོ་ *pad-ma-dmar* कोकनद red lotus flower (*S. Lex.*).

པད་མ་རྩེ་ཚེན་པོ་ *Pad-ma tshu chen-po* n. of an Indian sage (*K. dun. 17*).

‡ པད་མ་རབ་བཟང་མ་ *Pad-ma rab-bzañ-ma* n. of a Tibetan female saint (*Mñon.*).

པད་མ་ལེ་མཛོས་ *Padma ye-mdseṣ* n. of a Bon teacher (*G. Bon. 1*).

‡ པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rā-ga* पद्मराग, लोहितक, क्रुवविन्द, शोणरत्न, पुष्पराग, वैदूर्य, गारुत्तत a red gem, the ruby. [गोमेद a gem or precious stone brought from the Himālayas and the Indus, described as being of four sorts: white, pale-yellow, red, and dark-blue]S. It is of seven kinds:—མུ་ལ་རིག་ *mu-la rain-ga*; བེ་ེ་ཡ་ *bi-dsa-ya*; གླུ་རི་ *ghāhu-ri*; ེ་ལེ་དེ་ *dsa-li ha-ri*; པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rakta*; ཕུ་ཕྱ་རྩ་ག་ *puspa rakta*; ལོ་མེ་ཏ་ *gau-me ta* (गोमेद) (*Mñon.*). པད་མ་རྩ་ག་ཅན་དང་གདོན་གྱུན་སེལ་ the ruby removes illness and all evil spirits (*Sman.*).

Syn. རིན་ཚེན་དམར་པོ་ *rin-chen dmar-po*.

‡ པད་མ་སམ་བླ་བ་ *Pad-ma sam-bha-wa* the Indian Buddhist saint, ལྷོ་བ་དཔོན་ of the འབྲུག་ལུགས་ = པད་མ་འབྲུང་གནས་ v. above.

པད་མའི་ཟླ་ *pad-mahi skra* केशर pistil of the lotus flower.

པད་མའི་རྩེ་ལ་གྲང་ *pad-mahi skyil-kruñ* पद्मपर्यङ्क (ལྷན་སྐྱོན་གྱི་བཞུགས་ཚུལ་) the manner of sitting of the gods (*Ya-sel.*); and so, too, that adopted by a lama sitting མཚོ་མས་ལ་, i.e., in meditation.

པད་མའི་རྩེ་ལ་གནས་ *Pad-mahi skyes-gnas* पद्मयोनि, पद्माकर an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

པད་མའི་ཁྲག་ *pad-mahi khrag* (བུད་མེད་ཀྱི་མངལ་ཁྲག་) the womb-blood of women (*Sman 2*).

པད་མའི་ཚ་ལག་ *pad-mahi cha-lag* चणाल [a lotus fibre]S.

Sarat Chandra Das to Tibet in 1879 and 1881. He died of small-pox in 1882.

པཎ་ཅེན་ལྷོ་བཟང་བུ་བཟུན་ཚེས་ཀྱི་མཚན་ *Pañ-chen Blo-bzang Thub-bstan Chos-kyi Ni-ma* the sixth and present Panchen Rin-po-chhe, who came into the position as an infant in 1883.

‡ པཎ་ཅེན་མིང་ཉི་མེད་ *pañ-chen ir-ti-ni* བཞིའམ་ལཱ་, the title by which the Panchen or Tashi Lama is known in Mongolia.

‡ པཎ་ཏི་ཏ *pañ-di-ta* a Sanskritist or Indian scholar, a title often introduced into Tibetan literature: རིག་པའི་གནས་ལྷན་ལ་མཁས་པར་གྱུར་ན་པཎ་ཏི་ཏའི་མིང་ the title of Paṇḍita is given to one who has become versed in the five sciences.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་རྩ་རྒྱུ་མེད་ཏ *Pañ-di-ta Dha-na Çri-mitra* the eldest of the nine sons of Atisa's elder brother who succeeded to the throne of Bengal and became known by the name of Dhana sri-mitra.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་ལྷོ་ཉི་མེད་ *Pañ-di-ta Snri-ti* the Indian Buddhist paṇḍit who visited Tibet shortly after Buddhism was persecuted by king Langdarma but finding no encouragement at Lhasa he resided at Tanag in Tsang and earned his subsistence for some time by tending sheep (*J. Zan.*).

‡ པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷོ་ཉི་མེད་ *pañ-di-tahi shwa* the kind of mitre-shaped cap which Atisa and Tsongkhapa used to wear: མཁས་པར་གྱུར་པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷོ་ཉི་མེད་པ་གསོལ་བ་ they all wore the paṇḍit's cap without showing vanity (*A. 22*).

པཎ་ལྷོ་རྩ་རྒྱུ་མིང་ *pañ-shwa rtse-riñ* the conical mitre-shaped cap worn by the lamas of Tibet during any religious service: རྟེན་སྲུང་གུང་གསལ་ལེ་ཚེ་ཉི་ག་ལོའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་པཎ་ཏི་ཏ་མེ་དང་པའི་གཞུག་ལག་ཁང་དུ་སྲུང་གསལ་པའི་ཚོལ་བ་ཞིག་གྲུང་བའི་ཚོ་རྒྱན་མོ་ཞིག་གི་ཁ་ལ་ཉན་ནས་ཚོར་མ་ལྟ་བུའི་རྩ་རྒྱུ་ལྷོ་ཉི་མེད་པཎ་ལྷོ་རྩ་རྒྱུ་མིང་

དར་རྩ་ (*J. Zan.* 108) at that time on the occasion of a religious disputation that was held in the monastery called Paṇḍita Vihāra in the town of Tsa-ti-gao (modern Chittagong) of Bañgala, a Buddhist paṇḍit listening to the advice of an old woman wore a cap pointed like a thorn. From his victory in the controversy, the use of the pointed mitre-shaped cap spread about.

པན་པོན་ *pañ-bon* not considered perfect in dignity, as for instance the lamas of Lahoul that are married (*Ja.*).

པན་མཐའ་ *pañ-mthah* བའ་ལྷན་ [traveller, wanderer] *S.*

‡ པན་ཚོ་ཀ་ *pān-tsi ka* and པན་ཚོ་ཀ་ཚེན་པོ་ *pān-tsi ka chen-po* (པཎ་ཞིང་ཀ་ and མདའ་པཎ་ཞིང་ཀ་) are the names of Noijin chiefs (*K. g.* 5, 21).

པའུ་རྩ་ *pahu-rtse* (Chinese) a kind of tea (*Jig.* 22).

པར་ I: *par* any artificial mould: ལྷགས་པར་ *glugs-par* casting mould; རྟེན་པར་ *rdehu-par* bullet-mould; རྟེན་པར་ *gñ-par* block-print; printing forms, a stereotype plate cut in wood; པར་རྟོག་ *par-rko-wa* to cut types on boards; པར་རྟུབ་པ་, པར་དུ་འདེབས་པ་ *par-du hdebs-pa* to print, to stamp; པར་རྟོག་མཁན་ *par-rko mkhan* or པར་རྟོག་པ་ *par-rko-pa* cutter of type; པར་ཁང་ *par-khan* printing office; པར་མཁན་ *par-mkhan* printer; པར་རྒྱུ་ *par-rgyab* text; པར་སྐྱུག་ *par-sng* printing-ink; པར་མ་ *par-ma* a printed work, book; པར་གཞི་ *par-gshi* printing boards; པར་གཞོན་གཞི་ *par-gyog* a printer's assistant; པར་ཚོག་ *par-çog* printing-paper.

པར་ II: sign of the adverb; combined with verbs it represents the supine.

པར་ཏང་ *par-tañ* = གདན་གུམ་རྩ་ *gdan-grum rtse* a square carpet used for sitting upon.

‡ **པར་པ་ཏ** *par-pa-ta* n. of an officinal plant used in intermittent fever.

པར་པོ་སོ་བཀུད *Par-po so-brgyad* the castle in which *Gcen-rab's* father lived (*G. Bon. 11*).

པར་བུ *par-bu* པར [breadth] *S. (Zam. 4)*; acc. to *Sch.* = པ་ཏ *pa-tra*.

པར་ཅོ་སོ་རྩི *par-tsa so-ti* in *W.* a kind of cotton cloth (*Jä.*).

‡ **པར་ཐིག** *par-çik* པའི་ཀྲི་མོ་མོ་ n. of a flower (*K. d. v. 126*).

པར་སིག *Par-sig* 1. Persia (*Dsam. 2*). 2. བར་རྩ་ [a strap, strip of leather] *S.*

པལ་ཀ *pal-kha* = བུ་མུ་ འཇུ་མུ་ [a vein or any tubular vessel] *S.*

པས *paš* 1. as in དེ་ཡིན་པས་ that being so, དེ་མིན་པས་ that not being so, being without it. Combined with verbs, it signifies: by, inconsequence of, because; also: as, since, when. 2. sign of the comparative; after vowels, however, and the final consonants ད, ར, ལ, པས stands in its place; བས་ལྗོངས་པས་ བོད་ལུ་ལྷ་གྲང་པ་ཡིན་ Tibet is colder than Sikkim; ར་མཁའ་པས་མཚམས་མཁའ་དགེ་བ་ལགས་སོ་ the meditator is (spiritually) happier than the eater.

‡ **པ་སྤུ་ལྷི** *pa-spa li* བེ་ལྷི་ལྷི་ long pepper.

པི *pi* 1. = དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod* a cemetery (mystic) (*K. g. 1, 179*). 2. num. fig.: 43.

‡ **པི་ཀ་ལི** *pi-ka-li* = དཔེ་ཆ་འཛོག་སའི་ཤོག་མེ་ shelf to keep books, book-shelf (*Rtsii. 28*).

‡ **པི་ཏོ་པ** *Pi-to-pa* བེ་ཏོ་པ་; n. of an Indian Buddhist who is said to have visited Sham-bhala (*K. dun. 47*).

‡ **པི་པ་ཤན** *Pi-pa çan* n. of a great river in ancient India (*K. my. 1, 198*).

‡ **པི་པཔ་ལ** *pi-pap-la* prob. the pæpul tree; པི་པཔ་ལ་ན་ *Pi-pap lä ya-na* བེ་པཔ་ལ་ན་ n. of an individual in *A. K.*

པི་པི *pi-pi* 1. acc. to *Schtr.*, *Sch.* fiŕe, flute. 2. in *W.* nipple, teat. 3. in *W.* icicle.

པི་པི་ལིང་ *pi-pi-liñ* བེ་པི་ལིང་ *Piper longum*: པི་པི་ལིང་གིས་གྲང་ནད་མ་ལུས་སེལ་ the *Piper longum* (fruit) cures all kinds of cold.

Syn. ལུས་འཕགས་ལྷེས་ *luš-hphags skyes*; ལུ་ལ་དབུས་ལྷེས་ *yul-dbus skyes*; རྒྱགས་རྩེད་ *grogs-rñed*; རྩོད་མཚན་ *drod-šman*; རྩོད་རྒྱུད་ལྱིད་ *drod-skyed byed*; ཟེགས་མ་ *zogs-ma*; ལེ་ལྱིད་ *gyo-byed*; རྩེག་ལྱིད་ *srey-byed*; ལྷ་རིང་ *šna-rin*. (*Mñon.*).

པི་ཕོ *pi-pho* 1. abbr. of པི་པི་ལིང་ *pi-pi-liñ* and པ་པ་རིམ་པོ་ *pha-wa ril-po* = *Piper longum* and blaek pepper. 2. v. པི་ཤི་ *pi-çi*.

‡ **པི་ཚུ་ལ་ལ** *pi-tsu lä-la* n. of a gem (*S. kar. 182*).

པི་ལྷང་ *pi-wañ* འུ་ལྷ་, guitar; ཀོ་ན་པི་ལྷང་ *ko-na pi-yañ* a kind of guitar. པི་ལྷང་མཁའ་ན་ *pi-wañ mkhan* = པི་ལྷང་པ་ *pi-wañ-pa* འུ་ལྷ་འཇའ་ཀ, འུ་ལྷ་ཀྲི་མོ་མོ་ one who plays on the guitar (*Mñon.*). པི་ལྷང་རྒྱུད་ *pi-wañ-rgyud* འུ་ལྷ་ཀྲི་མོ་ 1. [a musician] *S.* 2. འུ་ལྷ་ [a lute] *S.* པི་ལྷང་རྒྱུད་མང་ *pi-wañ rgyud-mañ* འུ་ལྷ་ཀྲི་མོ་མང་ a guitar with many strings; པི་ལྷང་རྒྱུད་གསུམ་ *pi-wañ rgyud-gsum* a three stringed guitar.

པི་རག *pi-rag* (ནོར་བུ་) n. of a gem or precious stone; པི་རག་དུག་དང་འབྲུང་པོའི་གདོན་གུན་བསྐྱེད་ the precious stone *pirag* is a protection against poison and evil spirits.

‡ **པི་རི་ནུ** *pi-ri-nā* པི་རི་ལྷ་; = ལྷིང་འུ་ *šñin-ñid* (mystic) (*K. g. 1, 27*).

པི་ལིང་ *pi-liñ* and པི་ལིང་འཕམ་ *pi-liñ hphar-ma* are names of two མ་བདག་ demi-gods.

‡ པི་ལིན་དེ་བུ *pi-lin dahi-bu* पिलिन्दक the son of Pilinda, one of the disciples of Gautama Buddha, who used to exhibit miracles.

པིག་མོ *pig-mo* v. ཕུས་མོ *pus-mo* (Jä.).

‡ པིན་ར་ར་ *pin-ta ra-ta* n. of a commentary: ཡོ་ག་ཚ་རུ་དང་དེའི་ལོན་ར་ར་ལ་མོགས་པ་བསྐྱར he translated the *Yogācārya* works and their commentaries, etc. (A. 66).

པིར *pir* pencil, pen, brush; ཕུག་པིར *byug-pir* large brush for house-painting; བཅད་པིར *bcad-pir* small brush for artistic painting, also lead-pencil.

Syn. འབྲི་བྱེད *hbri-byed*; བྲིས་རྒྱུག *bris-smyug* (Mñon.).

པིར་བ *pir-wa* to crush, to grind (to powder) in Ladak = མཉེད་པ *mñed-pa*.

ཕུ་བ *pu-wa* 1. = གནོན་པ *gnon-pa* to press, pressing (mystic) (K. g. ༩, 179). 2. num. fig. 73.

ཕུ་གའི་འབྲས་བུ *pu-gahi hbras-bu* युवाक areca nut eaten by the Hindus.

‡ ཕུ་ཏི *Pu-ti*, ཕུ་ཏི་མ་གཡོགས་པ *Pu-tis gyogs-pa* n. of the great ocean to the South of India on the coasts of which people subsist chiefly on fish (K. d. ༩, 273).

ཕུ་ཏ་ན *Pu-ta-na* n. of a city: ལྷོ་ལྷོགས་པེ་ཏ་ལའི་ཕུ་ཏ་ཚེང་ཁྱིམ་ཕུ་ཏ་ན་ཞེས་ཕུ་ཏ་ན་བྲས་ཟེའི་ཁྱིམ་དུ་སྐྱེས་ཏེ། he was born in the house of a Brahman in the city of Putana in the country of Petala in Southern India (K. my. ༩, 246).

‡ ཕུ་ཏོ་པོ *Pu-to-po* n. of a learned lama: མན་ངག་ཏུ་གསུང་ཚེན་པོ་མཛད་ནས། ཕུ་ཏོ་པོ་མང་ having composed a large book of maxims, Putapo went away (A. 135).

‡ ཕུ་ཏི *pu-ti* or པོ་ཏི *po-ti* a manuscript book.

‡ ཕུ་སྟ་ཀ *pu-sta-ka* पुस्तक a volume, book.

‡ ཕུ་ན་ཀ *pu-na-ka* n. of a flower (K. g. ༧, 466).

ཕུ་ན་ཁ *Pu-na-ka* the winter capital of Bhutan.

ཕུ་བྱི *pu-byi* v. སྐྱ་བྱི *spu-byi*.

ཕུ་ཙ *pu-tse*.

ཕུ་ཚོ *pu-tshc* bran (Cs.); husks of barley (Jä.)

ཕུ་རངས *Pu-rañs* a district in the S.E. of Ngari Khorsum, of which province it is a division; it is situated to the north of the districts of Kamaun and of Western Nepal.

‡ ཕུ་རུ་ཤ *pu-ru-cha* पुरुष an officer in Tibet = ལྷོན་པོ *blon-po* a minister, official.

‡ ཕུ་ལེ་ར་མ་ལ་ཡ *Pu-li-ra Ma-la-ya* n. of a country in ancient India.

‡ ཕུ་ལིང་ག *pu-lin-ga* पुलिङ्ग n. for the masculine gender.

ཕུ་ལུ *pu-lu* hut, built of stones, like those of alpine herdsmen in W. (Jä.).

‡ ཕུ་ལོ་མའི་དབྲ *Pu-lo mahi-dgra* पुलोमार्ति an epithet of Indra (Mñon.) [Indra destroyed his father-in-law Puloman in order to avert his imprecation consequent on the violation of his daughter]S. ཕུ་ལོ་མའི་སྐྱ་མོ *pu-lohi sras-mo* (ཕུ་ལོ་མའི་སྐྱ་མོ *pu-lo mahi-sras mo*) पौलोमी the daughter of Pulo, an epithet of the wife of Indra (Mñon.).

ཕུ་ཤུ I: *pu-çu* = 1. ལྷང་བར *span-war* क्रमशीर्ष [gradually tapering]S. 2. འཕྲུག *[secretly]*S.

བུས་མོའི་གནས་ *pus-mohi gnas* ཇའུ [the knee joint]S.

བུས་མོའི་ལྗང་ *pus-mohi lha-na* ཇའུམའུལ [knee-pans]S.

བུས་ཚེགས་ *pus-tshigs* = བུས་མོའི་ཚེགས་ *pus-mohi tshigs* the knee joint. རྒྱུང་འདྲེན་ *rgan-mo pus hkhregs-kyan hgro-sñiñ* ཇའུ་ཇའུ་ *hdod* though the old woman had a stiff knee she wished to go away (*Rdsa*. 17).

པེ *pe* = བྱལ་པ་ *gruel-broth* (mystic) (*K. g. 179*).

པེ་ཀར་ *Pe-ka* or པེ་དཀར་ *Pe-dkar* (also spelt དཔེ་དཀར་ or དཔེ་དར་ *Dpe-har*) = དཀོན་པདག་ ལྷ་པོ་ *dkor-bdag rgyal-po* the spirit-king or chief of the custodians of monastic properties. His principal shrine stands in the Nechung grove near Lhasa. He is greatly adored all over Tibet; and it is said that he was brought by Padma Sambhawa from the monastery of Odantapuri in Magadha and bound under solemn oath to protect the great monastery of Sam-ye. པེ་ཀར་གླིང་ *pe-ka rglin*, དཀོན་མཆོད་ the temple of Pekar in Sam-ye in which the monastic treasures are kept: གཟུངས་ཆུང་ཡང་པེ་ཀར་གླིང་གི་ དཀོན་མཆོད་། (*A. 91*) his small room was also in the treasury of the temple of *Pe-ka rglin*.

པེ་སྒང་ *Pe-sgan* n. of a place in Tibet: ལག་ས་པེ་སྒང་དུ་བུས་ *shag-sa pe-sgan du-byas* he halted one night at *Pe-sgan* (*A. 90*).

པེ་ཏེ་ཧོར་ *Pe-te-hor*, more properly པེ་ཏེ་ཧོར་ *Pa-ta-hor*, the country to the east of Yarkand which was a great place of the Northern Buddhists.

པེ་ཅམ་ *pe-tsam* little, small, a little (*Sch.*).

པེ་ཅེ་ *pe-tse* white cabbage in *C.* (*Jä.*).

པེ་ར་ *pe-ra* a flat basket (*Jä.*).

པེན་པ་ *pen-pa* pincers (in *Sikk.*).

པོ་ I: *Po* 1. n. of a place in the confines of the country of Gesar and Tibet (*G. Bon. 4*). 2. n. of a clan in Tibet (*Jig. 21*). 3. for པོ་པོ་.

པོ་ II: 1. the particle styled བདག་གྲགས་ *bdag-sgra* signifying the agent, as in རྟོན་པ་པོ་ a demonstrator, explainer, རོས་པ་པོ་ *thos-pa-po* a hearer. 2. sign of nouns, designating concrete nouns and the masculine gender, in contradistinction to abstract nouns with བ་ or བ་, and to feminines with མོ་; connected with a numeral, it supplies the definite article: ལྔ་པོ་ *lha-po* the five (just mentioned); གཉིས་པོ་ *gnis-po* the two, both, (*Jä.*).

པོ་ཏ་ལ་ *Po-ta-la* (ལྷོ་ལྷོ་གསལ་རི་བོ་གུ་འཛོན་ *lho-phyogs ri-bogru-hdsin*) 1. བོ་ཏེ་ལ་ or བོ་ཏེ་ལ་ the residence of Avalokites'vara and Āryā Tārā on a hill situated in an harbour somewhere in the Indian ocean; acc. to the Chinese Buddhists an island in the China sea off the coast of Shanghai. 2. = རྩ་པོ་ཏ་ལ་ *Rtse Po ta-la* or ལྷ་པོ་འཛོན་པོ་པོ་པོ་ *rgyal-wa rin-po chehi pho-bran* the residence of the Dalai Lama at Lhasa (*Rtsii.*). The buildings stand on a three-peaked hill in the north-western suburbs of Lhasa.

† པོ་ཏང་གི་ *po-tan-gi* = གསོང་པོ་ཏང་པོ་ *gsoñ-por snra-wa* (mystic) (*K. g. 17, 27*).

པོ་ཏི་ *po-ti* = པུ་ཏི་ *pu-ti* small book.

པོ་ཏོག་ *po-tog* v. མཚོ་པོ་ཏོག་ *mtsho-po tog* (*Jä.*).

པོ་པོ་ *po-po* grandfather (both in the father's and mother's side); པོ་མོ་ grandmother.

པོ་ལོན་གན་ *Po-lon-gan* n. of a high mountain in China.

Syn. བུད་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med miñ-can*; ལྷ་ཚོགས་ཕྱེ་ *sna-tshogs sde*; འབྲུང་བོའི་མེ་ཉལ་ *hbyun-pohi-me-tog*; རྩམ་བུ་རྒྱུ་ *dsam-bu skyes*; འབྲི་ཤིང་མཚོག་ལུན་ *hkhri-mehog ldan*; རྩོ་སངས་ཅན་ *ñā-saṅs can*; ས་ལ་ཕྱག་འཚེལ་ *sa-la phyag-htshal* (*Mñon.*).

ཕྱོག་ *prog* or ཟླ་ཕྱོག་ *ze-prog* the crest of a cock (*Os.*)

ཕྱོག་ལྷ་ *prog-shu* or ཕྱོག་ལྷ་ *phrog-shu* རུ་རྩུང་, རུ་རྩུང་། = རོད་པན་ *cod-pan* ornamental helmet, the kind of crown worn by Vais'ravana the king of the north.

Syn. མགོ་རྒྱན་ *ngo-rgyan*; དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan* (*Mñon.*).

དཔག་ *dpag* measure: དཔག་མེད་ *dpag-med* or དཔག་ལས་ *dpag-yas* measureless, immeasurable. དཔག་ཐག་ *dpag-thag* measuring string or tape; དཔག་པ་ *dpag-pa* མ་ fathom; དཔག་བྱས་ *dpag-byas* མེལ་ measurable; དཔག་བྲམ་ *dpag-bral* འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་ *n.* of a number. དཔག་འབྲུམས་ *dpag-hbyams* *id.*

དཔག་ཚད་ *dpag-tshad* ཡོ་ཇན་ *acc.* to *Os.* 4,000 fathoms, hence a geographical mile; དཔག་ཅེན་ *dpag-cen* a distance of 5,000 fathoms.

དཔག་ཤོད་ *Dpag-ṣod* or དཔར་ *Dpah* *n.* of a village in Kham belonging to the estate of ལུན་པདོ་གླིང་ *Kun-bde glin*, *i.e.*, to one of the four great Ling monasteries of Lhasa (*Loñ.* 3, 16).

དཔག་བསམ་ *dpag-bsam* རྣམ་ལུགས་ thought, imagination, wish. དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་ *dpag-bsam hkhri-ṣiñ* རྣམ་ལུགས་ལྷ་མཚོ་ or རྣམ་ལུགས་ལྷ་མཚོ་ the wishing tree, the tree of cogitation; *n.* of a fine poetical work written by Kshemendra on the exploits and glories of Buddha. This work occurs in full in the Tangyur, in the 93rd vol. mdo section; the text and a synopsis of the whole work in Tibetan have been published under the editorship of Sarat Chandra Das, C.I.E., by the

Asiatic Society of Bengal. དཔག་བསམ་ལྷོན་པ་ *dpag-bsam ljon-pa* རྣམ་ལུགས་ལྷ་མཚོ་ the wishing-tree; one who is very charitable and gives alms to all beggars.

དཔག་ས་ *dpags* 1. parched barley meal made into sop or balls by soaking in tea or soup. 2. = རོས་པ་ *nos-pa* རྩམ་ལུགས་ [to accumulate] *S.* 3. = གཏིང་ *gtiñ* depth. འཇོག་པས་ ར་ལ་དཔག་ས་ཞིག་ཡོད་ in me said the herdsman there is some depth (of mind) (*A.* 142).

དཔང་ *dpañ* or དཔང་བོ་ *dpañ-po* 1. a witness, one able to attest or bear witness; also, a surety: དཔང་བྱེད་པ་ *dpañ byed-pa* to bear witness, to attest, *v.* མནའ་ *mnañ*; རང་ལེགས་དཔང་བྱ་འཇུག་པ་ to be sincere, to be conscious of speaking the truth (*Jā.*); དཔང་བོས་ རྒྱུ་ལྡན་པ་འདི་ *dpañ-poṣ bkog-rñan sa-wa-de* (རྒྱུ་ལྡན་པ་འདི་ལྡན་པ་འདི་ལྡན་པ་འདི་ causes the ends of law to be thrown to the winds) the witness that receives secret gratification (*Gser-phreñ* 16). དཔང་བྱ་འཇུག་པ་ *dpañ-du hgyur-wa* to be witness of བདེན་དཔང་ witness or proof for the truth of; a thing; རུང་དཔང་ *rdsun-dpañ* falso witness (*Sehtr.*) མི་དཔང་ *C.*, one who is a defendant's advocate; མི་དཔང་ (or དཔང་བོ་) རྒྱེད་པ་ *c.* genit. or dat., to defend in a court of justice (*Jā.*). དཔང་བོར་རྩམ་པ་ *dpañ-por dris-pa* asked to be a witness; དཔང་འཇེར་བ་ *dpañ-hpher-wa* to become witness.

དཔང་གློ་གློས་བརྟན་པ་ *Dpañ-blo gros brtan-pa* *n.* of a learned *Lotsāwa* of Tibet.

དཔང་དམའ་བ་ *dpañ-dmah-wa* low; དཔང་མགོ་བ་ *dpañ-mtho-wa* high.

དཔངས་ *dpāñs* རྣམ་ལུགས་ height, དཔངས་ལུ་ *dpāñs-su* in height.

དཔར་ *dpah* or དཔར་བ་ *dpah-wa* རྩམ་ལུགས་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་, འཇམ་མེད་ 1. *sbst.* bravery strength, courage; also *adj.* brave, strong,

courageous ; དཔལ་ཐུམས་ *dpah-khums* weak, strengthless, feeble. དཔལ་རྒྱལ་པ་ *dpah rgyas-pa* = དཔལ་རྒྱལ་པ་ very powerful, heroic, chivalrous. དཔལ་མངའ་ *dpah-mñah* (ཐོབ་པ་ཡོད་པ་) strong, powerful ; དཔལ་ལྡན་ *dpah-ldan* brave. 2. in *W.* taste, agreeable flavour.

དཔལ་རྫོང་བ་ *dpah-skoiñ-ica* = ང་རྒྱལ་འཛིན་པ་ལ་ *ñar-gyal hjoms-pa* to humiliate, to humble, break the pride: གཞན་གྱི་བསམ་པ་མ་རུང་བ་དག་ དཔལ་རྫོང་བའི་ཕྱིར་དུ་དབྱང་བཞིའི་དམག་བཞག་མཛུགས་ཏེ་ (*Hbrom.* ༩, 318).

དཔལ་ཅན་ *dpah-can* 1. brave. 2. beautiful. 3. *W.* savoury (*Jä.*).

དཔལ་དར་ *dpah-dar* scarf presented to one who has distinguished himself by valour and success in any undertaking.

དཔལ་གདམ་ *dpah-gdam* = རྒྱ་རིང་ long knife, a sword.

དཔལ་པ་ *dpah-pa*, a medicinal plant with root resembling that of a radish.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* heroic. དཔལ་པོ་དུལ་ *dpah-po dul* an epithet of Bhimasena the second Pāṇḍava (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ཇེ་མ་ *dpah-po dsa-ma* an epithet of Paraçurāma (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ལག་པ་ *dpah-po lag-pa* ཀར་བྱེད་ [the fragrant oleander] *S.*; n. of a medicinal plant and flower (*Mñon.*).

དཔལ་བ་ *dpah-ica* ལྷོ་ལྷོ་, འཕམ་ལྷོ་ an ascetic ; a steady person ; v. ante དཔལ་. དཔལ་ཉེད་ steadiness, valour.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ 1. an intrepid chivalrous person, hero, a fearless strong man, a demi-god. 2. brave, heroic: རྩ་མ་གྱིན་ དཔལ་པོ་ *Rta-mgrin dpah-po* brave Tamdin! according to some དཔལ་པོ་ཇེ་ན་པོ་ *dpah-po chen-po* is same as བོང་ནག་ *boñ-nag* aconite: དཔལ་པོ་ཇེ་ན་པོ་མ་དུག་དང་ཚད་ལྡན་. དཔལ་པོ་བརྩན་པ་ *dpah-po brtan-pa* = བྱུང་བྱུམ་ saffron (*Mñon.*). དཔལ་པོ་མཐིང་གི་ གཞུག་ཕུད་རྩན་ = བྱ་རྩོག་མིག་ *bya-roq mig* བྱ་རྩོག་ཞོན་པུ

bya-roq nor-bu, དཀར་པོ་ཡར་འདྲན་རེ་རྩོན་ *dkar-po yar-hdren re-skor*, etc. (*Šman.* 350). དཔལ་པོ་ལྷོ་ *dpah-po ser*, an officinal plant of bitter taste. དཔལ་པོ་འདྲི་རྒྱུད་ *dpah-bohi-rgyud*; སྐྱེད་ལྷོ་, མའི་ of chivalrous spirit, heroic and noble-birth.

Syn. ཐོབ་པ་ཇེན་ *stobs-chen*; གྱུད་མི་ *gyud-mi*; པ་རྩོལ་གཞོན་ *pha-rol-gnon*; ཞེ་ལྷོ་གཞུམ་པའི་དབྱང་པ་ཅན་ *she-sdañ gtum-pahi dpuñ-pa-can*; རྩ་མ་གཞོན་ཅན་ *runam-gnon-can*; གཞུག་པོ་རྩན་པུད་ *gyul-hor brtan*; རྩོལ་པའི་དུལ་ *tshim-pa med*; ཐལ་བྱུང་འགྲོ་ *thal-byun* *hgro*; འཛིག་པ་མེད་ *hjigs-med*; བསྐྱེད་པ་བྲལ་ *bsñeñg-bral*; བག་མི་ཚ་ *bag-mi tsha*; ཐུམ་པ་མི་མངའ་ *shum-pa mi-mñah*; རྩ་མང་མེད་ *ñam-ña med*; གཞུག་པ་ན་ བརྩོད་ *gyul-na brjid*; ཐོབ་པ་ཇེན་ཅན་ *stobs-chen*; བརྩོད་པ་ *rtul-phod pa*; ཚུ་གང་ཅན་ *chu-gañ can*; མི་འགྲོང་བ་ *mi-hgoñ-ica*; འཕམ་ཚེས་ལྷོང་ *hthab-chos sbyañ.* (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་བརྒྱུད་ *dpah-po brgyud* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་འཕྲུག་ལྷོ་ *dpah-po hu* *hdug-stañs* the manner of sitting of a *lha* or minor god (*Ya-sel.*).

དཔལ་ཕྱེད་ *dpah-byed* ལྷོ་ལྷོ་ [hero] *S.*

དཔལ་མོ་ *dpah-mo* 1. heroine, also name of a Yaksha queen (*K. g.* ༩, 139). 2. v. རྩན་པོ་

དཔལ་རབ་ *Dpah-rab* n. of a country that was ruled over by king Udayi (རྩན་པོ་) (*K. d.* 133).

དཔལ་རྒྱལ་པ་དང་བཅས་པ་ *dpah-rlabs-dan bcas-pa* མྱེད་ལྷོ་ལྷོ་ [having violent waves; the ocean] *S.*

དཔལ་ལོད་ *dpah-cod* = དཔག་ལོད་ *dpag-cod.*

དཔལ་ལ། I: *Dpal* གཞམ་རྒྱུ་, གཞམ་རྒྱུ་ n. of a medicinal tree [the tree *Gmelina arborea*] *S.*

Syn. ལུན་ནམ་བཟང་ *kun-nañ bzah*; ལོ་མ་མངར་ *lo-ma mñar*; ལྷོང་རྩི་འདབ་ *sbrañ-rtsiñi hdab*;

ལོ་མ་བཟང་སྤོང་བྱེད་ *lo-ma-bzang sprod-byed*; དཔལ་གྱི་
ལོ་མ་ *dpal-gyi lo-ma* (*Mñon.*).

དཔལ II : 1. ལྡོ་རྒྱུ་, ལྡོ་, མག, མག, པདྨ་ *glory, splendour, magnificence, abundance; prosperity, talent.* རྒྱུ་དཔལ་ལ་ལོངས་སྤོང་པ་ *enjoying the utmost happiness (Glr.);* as an epithet, or part of the names of deities, e.g., དཔལ་ལྷེ་མ་ *Dpal ldem* a deity incarnated in the Sikkim mountain peak of Pandim; འགྲོ་བའི་དཔལ་ *welfare of all living beings.* ཀྱན་གྱི་དཔལ་དུ་འགྲུབ་པ་ *or འདོད་པ་ to be the salvation, the saviour of all beings (Glr.);* དཔལ་རྒྱུ་དཔལ་ *dpal-skyed-pa,* གནས་གྱི་རང་གི་དཔལ་ *gshan-gyi ran-gi dpal* to work for the elevation of others or for one's own. 2. nobility : དཔལ་གྱི་གནང་བ་ *privilege of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་ཤོག་ diploma of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་ཤོག་པ་ one having a diploma of nobility (Cs.)*

Syn. རྩོད་ཏན་ *yon-tan*; གཟེ་བུ་ཉེད་ *gzi-brji'd*; གཤེན་ལོངས་སྤོང་ *gnen-loñs spyod* (*Mñon.*).

དཔལ་རྒྱུ་མ་ *dpal-skyes* = རྒྱ་བྱུག་ *rgya-cug* (*Mñon.*).

དཔལ་རྒྱུ་མ་ *Dpal-skyoñ* ལྡོ་རྒྱུ་ [the lord of fortune, n. of Vishṇu; also a king]S.

དཔལ་ལྷེད་ *dpal-khyad* = དཔལ་ *dpal* (*Jä.*).

དཔལ་ལ་འཕོང་བཅོན་ *Dpal-hkhor htsau* n. of an early king of Tibet, the son of king Gnam-lde *Hod-srun* (*Loñ. 2, 8.*)

‡ དཔལ་གོས་ *dpal-gos* 1. པདྨ་ *lotus flower* (*Mñon.*). 2. ལྡོ་རྒྱུ་མ་ [dwelling with S'ri, n. of Vishṇu]S. དཔལ་གྱི་ལེུ་མ་མཚན་ *dpal-gyi behu mtshan* another epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་དུ་མ་བྱུ་ ཅན་དན་དཀར་པོ་ *dpal-gyi dum-bu tsan-dan dkar-po* རྩེ་འབྲུག་ ལྡོ་རྒྱུ་ *white sandal-wood.*

དཔལ་གྱི་ལག་པ་ *dpal-gyi phag-pa* ལྡོ་རྒྱུ་མ་ [‘the divine boar,’ a n. of Vishṇu]S. དཔལ་གྱི་བདག་ *dpal-gyi bdag* ལྡོ་རྒྱུ་ *another epithet of Vishṇu (Mñon.).*

དཔལ་གྱི་འདབ་མ་མཚན་ *dpal-gyi hdab-ma* *can as met. = lotus flower (Mñon.).*

དཔལ་གྱི་བུ་ *dpal-gyi-bu* *met. horse (Mñon.).*

དཔལ་གྱི་ལེུ་ *dpal-gyi behu* ལྡོ་རྒྱུ་ *noose of love, n. of a gem [a particular mark or curl-hair on the breast of Vishṇu]S.*

དཔལ་གྱི་རི་ *Dpal-gyi ri* ལྡོ་རྒྱུ་ [n. of a mountain mentioned by Bhavabhūti in his Malatimādhava]S. Also a mountain in Southern India where Nāgārjuna is said to have spent his last days absorbed in deep meditation. Also a mountain with a monastery in Tsang, opposite Dong-tse, built by an incarnate lama of the Nying-ma school.

དཔལ་གྱི་ལག་པ་ *dpal-gyi lag-pa* ལྡོ་རྒྱུ་; an epithet of Vishṇu (*Mñon.*). དཔལ་གྱི་ལག་ལྷན་མ་ *dpal-gyi-lag-ltan-ma* or དཔལ་རྩུག་ *dpal-stug* = ལྡོ་ *sho* curds.

དཔལ་མགྲིན་ *dpal-mgrin* ལྡོ་རྒྱུ་ *another epithet of Vishṇu (Mñon.).*

དཔལ་མཚན་དང་པོའི་རྒྱུ་ *dpal-mchog dan-pohi rgyu'd* n. of a book (in *K. g. 3, 294.*)

དཔལ་གཏུམ་པོ་ *Dpal-gtum-po* n. of a spirit-king of very frightful appearance (*K. g. 3, 1.*)

དཔལ་གཏེར་ *dpal-gter* or དཔལ་སྤེར་ *dpal-ster* an epithet of Nam-sras or Vais'raṇa (*Mñon.*).

དཔལ་རྩུག་ *dpal-stug* ལྡོ་རྒྱུ་ *majestic.*

དཔལ་རྩེ་རྫོང་ *Dpal-sdchi rdsoñ* n. of a small fort and Jong situated on the north margin of Yamdok-lake a few miles to the south-east of Khamba-La and on the road to Lhasa from Gyañtse (*Loñ. 2, 14.*) The Jesuit missionaries who visited Tibet in the 18th century A.D. on their way to Lhasa passed this place and called the great lake after the name of the fort.

དཔལ་ལྷན་ལྷན་རྒྱུ་ *Dpal-sde shabs-druñ* n. of a Nyingma sage of Yamdok district, a great expert in Tantrik ritual and author of the work འབྱེད་ཚེས།. By his influence with the lake-deities the Jong-Gar Mongol invasion of this district was repulsed and 1,000 Mongol soldiers drowned in the Yamdok Tsho.

དཔལ་དོ་རྗེ་འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ *dpal-rdo-rje-hjigs byed kyi-rgyud* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ n. of a book in *K. g.* ༩, 46.

དཔལ་དོ་རྗེ་གདན་ *Dpalrdo-rje-gdan* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ the ancient name of Buddha Gayā in Behar : དཔལ་དོ་རྗེ་གདན་གྱི་ཉར་ལྷོགས་ན་ལུལ་ཚེན་པོ་བང་གལ་ལ (A. 26) to the east of Dorjedan is situated the great country of Bangala.

དཔལ་འདབ་ *dpal-hdab* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་

དཔལ་ལྷན་ *dpal-ldan* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་, འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་; adj. glorious; also as subst. one possessed of glory, abundance, wealth, property, talents, &c.; is a common title by which every Buddhist is privileged to be addressed. དཔལ་ལྷན་མ་ འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ possessed of glory, and charms, noblewoman.

དཔལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *Dpal-ldan khrag-hthun* = དབྱེས་པ་དོ་རྗེ་ *Dgyes-pa rdo-rje* an epithet of a wrathful Buddhist deity of the Tantra class (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་དུས་འཇོག་ *Dpal-ldan dus-hkhor* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ an epithet of the Adi Buddha (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *Dpal-ldan hbras-spuñs* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ 1. n. of an ancient Buddhist monastery in Orissa (near modern Katak). 2. The great monastery of Daipung near Lhasa (*S. kar.* 180).

དཔལ་ལྷན་མ་ *dpal ldan-ma* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་; 1. polite term for the female sex. 2. n. of a *Yakshini*, queen of the *Yaksha* demi-gods (*K. g.* 5, 133).

དཔལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *dpal-ldan smad rgyud-pa* = ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *rgyud-smad grwa-tshan* n. of the Tantrik section of the Gahdan monastery (*Loñ.* 2, 17).

དཔལ་ལྷན་ལྷན་ *Dpal-ldan Lha-mo* is a goddess of terrific aspect famous for her bloody and licentious deeds, but at the same time a constant and redoubtable championess of Buddhism. She is the analogue of the Indian goddess S'rimati Devi; and by the Mongol Tatars is known as *Ukin Tegri*. In all large Tibetan temples Paldan Lhamo is to be found presiding over the རྩོམ་པོ་ or wrathful deities. Her several names are:—ལྷ་མོ་ལུ་མ་ *lha-mo uma*; ལྷ་མོ་དམར་མོ་ *lha-mo dmar-mo*; ཚེ་སྲུང་ཏེ་ *tsa mun-di*; ལྷ་མོ་པར་ཏེ་ག་པ་རི་ *lha-mo par-na-za pa ri*; རི་ཁྲོད་ལོ་མ་ཅ་ *ri-krod lo-na ca*; ལྷ་མོ་དཀར་མོ་རྩུང་མ་ *lha-mo dkar-mo duñ-skyoñ ma*; ལྷ་མོ་པའི་ཐལ་མོ་དོག་མ་ *spas-pahi thal mdog-ma*; རྩོམ་པོ་ཅན་མ་ *khro-gñer-ghan-ma*; མི་པམ་ལྷོ་གཉེན་རི་ལངས་མ་ *mi-pham khro-gñer ro-lan's ma*; རྣལ་མོ་རེ་མ་ཏི་ *nag-mo re-ma-ti*; སྤོང་པོ་དམར་འདབ་ *srin-po dmar-hdab*; ལུང་བའི་ལྷ་གསེར་ཅན་ *phur-wahi lha gser-can*; སྤོང་པོ་གསུམ་གྱི་ལྷོ་འབྲོག་མ་ *srid-pa gsum-gyi-blo-hphrog-ma*; ལ་མཚན་འབྲུག་གྱི་གསོག་པ་ཅན་ *ya-mtshan hphrul-gyi gçog-pa can*; དཔལ་ལྷན་མོ་ *dpal lha-mo nag-mo*; དཔལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *dpal-ldan hphyi-ma*; ལག་གེ་མ་ཏི་ *yag-za re-ma-ti*; སྤོང་པོ་གསུམ་ལྷན་ལྷན་ *srid-gsum rgyal-mo*; རྩོམ་པོ་ལྷོ་གཉེན་ *rdo-rje glog-ma sprin*; འདྲེན་པའི་ཁམས་ཀྱི་དབང་ལུག་མ་ *hdod-pahi khams-kyi dwañ-phyug-ma*; ལྷ་མོ་མན་ལྷ་ *lha-mo man-dsu*; དམག་ཚོར་རྒྱལ་མོ་ *dmag-zor rgyal-mo*; ལྷ་མོ་དམག་ཚོར་མ་ *lha-mo dmag-zorma*; ལྷ་མོ་ལྷིང་བཟང་ *rgyal-mo ldiñ-bzan*.

དཔལ་འདབ་ *dpal-hdal* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ [the plant *Premna spinosa*, the lotus.]S.

དཔལ་བེུ *dpal-behu* འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་རྒྱུད་ love noose. [1. Vishnu. 2. a particular mark or curl of hair on the breast of Vishnu.]S.

དཔལ་བྱེད *dpal-byed* རྒྱུན [the third of the Paṇḍava brothers.]S.

དཔལ་འབྱོར *dpal-hbyor* 1. glory, effulgence, grandeur: ཝང་གྱི་དཔལ་འབྱོར་ glory of light (*A. K. 111-36*). 2. *W.* strawberry. 3. is a common personal name for men.

དཔལ་འབྲས *dpal-hbras* ལྷི་ཕུ་ལོ་ལྷོ་ལྷོ་ woodapple (*K. d. ལ, 427*). ཀ་ཀ་ཅ་ཀ་ several plants such as *Momordika mixta*.

དཔལ་སྐྱུང *Dpal-spaṅ* ལྷི་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a householder who at the instigation of Kshapana-ka laid a foul plot to kill Buddha who miraculously frustrated his designs and converted him to Buddhism (*K. d. ལ, 417*).

དཔལ་སྐྱུང *dpal-sbyin* ལྷི་ལྷོ་ལྷོ་ = Kuvera.

དཔལ་མོ *Dpal-mo* ཀ་ཀ་ལྷོ་ལྷོ་ she that has sprung from the ocean of milk, in certain Tantras set down as the *Yum* or *Nuṣ-ma* (sakti or female energy) co-operative with *Spyan-ras-gzigs* (Avalokites'vara).

དཔལ་གཙོ *dpal gtso* ལྷི་ལྷོ་ལྷོ་ bolder.

དཔལ་ལོན *dpal-yon* [1. ལྷོ་ལྷོ་ fortunate. 2. the fruit of *Diospyros embryopteris*.]S.

དཔལ་གསལ་བའི་སྐྱོང་པོ་ *dpal-gsañ wahi-sñiñ-po* n. of a book in *K. g. ལ, 139* much used by the Nyingma school.

དཔལ་གསལ་བ་འདུས་པ་ *Dpal-gsañ-wa hduṣ-pa* ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a *Tantra* which is considered as a standard Tantrik work of the Northern Buddhists.

དཔུང་ *dpun* 1. ལྷོ་ལྷོ་ host, great number; as vb. to collect, assemble, pf. དཔུངས་ *dpunṣ*. 2. = དཔལ་གྲོགས་ (*Mñon.*) force, troops, army; དཔུང་བཞི་ or དཔུང་ཚོགས་བཞི་ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ are the following four kinds of troops:—རྩེ་ཚོགས་ cavalry; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ elephant; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ chariots; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་གྲོགས་ infantry. དཔུང་གི་དུལ་

ལྷོ་ལྷོ་ *dpun-gi dkyil-hkhor* = དཔལ་དཔུང་ *dmag-dpun* army, troops (*Mñon.*); དཔུང་གི་མགོན་པོ་ *dpun-gi mgon-po* = དཔལ་དཔུང་ *dmag-dpon* commander, general (*Mñon.*); དཔུང་གི་གཉེན་ *dpun-gi gñen* friend, protector, defender, assistant; དཔུང་གི་ཚོགས་ *dpun-gi tshog* དཔལ་དཔུང་ army; དཔུང་དཔུང་ hostile army; དཔུང་གྲོགས་ or དཔུང་རྩེ་གས་ allies.

དཔུང་རྒྱན་ *dpun-rgyañ* or དཔུང་པའི་རྒྱན་ [ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ a bracelet worn on the upper arm]S. དཔུང་པར་བདགས་བྱེད་ an ornament for the arm; རྩེ་ཚོན་དཔུང་རྒྱན་ arm-ornament made of precious stones (*A. K. 1-10*).

དཔུང་འདུམ་པ་ *dpun hjum-pa* (*Sch.*) to contract the arm.

དཔུང་གཉེན་ *dpun-gñen* ལྷོ་ལྷོ་ [last resort]S.

དཔུང་ལྷན་ *dpun-ldan* = རྩེ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ mountain.

དཔུང་གཞོན་ *dpun-gnon* reinforcement.

དཔུང་པ་ *dpun-pa* 1. ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ the shoulder; the upper part of the arm. དཔུང་འགོ་ = དཔུང་པའི་འགོ་ *dpun-pahi hgo* or ལྷོ་ལྷོ་ *phrag* shoulders (*Mñon.*). དཔུང་པ་རྒྱུ་ལྷོ་ *dpun-pa rkañ* shoulder-blade; དཔུང་པ་རྒྱུ་ལྷོ་ *dpun-pa rgyas-pa* ལྷོ་ལྷོ་ fleshy shoulder; དཔུང་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *dpun-pa lag-pa* upper and lower arm (*Cs.*); དཔུང་པར་ on the shoulder; དཔུང་པ་དང་ལྷོ་གཉེན་ both the shoulders and hips (*S. g.*). དཔུང་པའི་བྱེད་ *dpun-pahi-bu* ལྷོ་ལྷོ་: [arms or pertaining to arms]. 2. ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ a heap, anything piled up together.

དཔུང་པས་བྱེན་ *Dpun-pas-byin* an epithet of the great Yeru Tsang-po of Tibet (*Mñon.*).

དཔུང་བྱུང་ལྷོ་ *dpun-bu chuñ* = ལྷོ་ལྷོ་དཔལ་ལྷོ་ in-fantry (*A. 149*).

དཔུང་ལྷོ་ལྷོ་ *Dpun-la skyes* = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *lay-las skyes* born of the hand, n. of a king (*Mñon.*).

དཔུང་བཟང་གིས་ལྷོ་ལྷོ་ *dpun-bzañ gis-shus pahi-rgyud* n. of a *Tantra* in which there

དལྱུང་བ *dpyañ-wa* to dangle, to let down, to make hang down, vb. a., pf. དལྱུངས *dpyañs* imp. ལྱུངས *pyañs* also དལྱུངས *dpyoñs*; དལྱུང་ཐག, འལྱུང་ཐག cord or rope, by which a thing is suspended; hence fig. ཐུགས་རྗེའི་དལྱུང་ཐག་གཙང་པ (Thgr.); ཐག་པ་རྩམ་པོ་དལྱུང་ཅིག lot down a thick rope; དལྱུང་ཐག་རྩེད་པ to swing (one's self); དལྱུང་དར *dpyañ-dar* scarf attached to pillars in a temple or monastery or to flag-poles, etc. (Rtsii.).

དལྱུང *dpyañ* and its compounds, v. དལྱུང་བ།

དལྱུང *Dpyal* n. of a place in Tibet (Deb. ཀ, 14).

དལྱུངས་པ *dpyas-pa*, explained as ལག་ལྟར་འལྱུང་པ་དང་། ལྷོན་བཅགས་པ་ to throw blame upon another, to impute guilt to another person.

དལྱུངས་པོ *dpyas-po* fault, blunder; དལྱུངས་ཅན *dpyas-can* faulty, blameable; དལྱུངས་མེད *dpyas-med* faultless, blameless (Cs.); དལྱུངས་འདྲིགས་པ *dpyas hdogs-pa* to blame (Tā.).

དལྱི *dpyi* རྒྱུ་ the belly; (also ལྡང་པའི་དལྱི་མིག་ལྷོ་བུ *rkañ-pahi dpyi-mig lta-bu* acc. to Cs.=ལྱི *spyi*) hip; དལྱི་རུར *dpyi-zur*, དལྱི་རུས *dpyi-rus* hip-bone; དལྱི་མིག་ *dpyi-mig* socket of the hip-bone perh. also vulg.=hip (Jā.); དལྱི་མགོ་ *dpyi-mgo*=རྩེ་རུར་ hip.

དལྱིད *dpyiḍ* 1.=དལལ་ grace (Yig. 64). 2. བསྐྱེད་ལོ་, མཚན་, also དལྱིད་རུས་ the spring season. དལྱིད་ཀྱི་ལོ་ཉེན་ *dpyiḍ-kyi pho-ñā* བསྐྱེད་ལོ་ the messenger of the spring, the cuckoo; དལྱིད་ཟླ་ *dpyiḍ-zla* months of spring; དལྱིད་ཟླ་ལ་ ལྷོན་ *dpyiḍ-zla tha-chuñ* ལྷོན་ལོ་ the month of March-April; དལྱིད་ཟླ་འབྲིང་པོ་ *dpyiḍ-zla hbrin-po* ལྷོན་ April; དལྱིད་ཟླ་ར་པ་ *dpyiḍ-zla ra-pa* ལྷོན་ February-March.

དལྱིས *dpyis* ལྷོན་ the last, the end, conclusion: དལྱིས་ལྱིན་པ་ *dpyis pyin-pa* to

bring to an end, finish; ལྷོན་རྒྱུ་མཚན་ལྱིན་པ་ *tshig-don mthar phyin-pa* to arrive at the final conclusion as to the meaning of a word or that of any object or business.

Syn. མཚན་ལྱིན་པ་ *mthar phyin-pa*; འལྱུང་བ་ *hphyā-pa* (Situ. 41).

དལྱི་བ་ *dpyo-wa* to change (Sch.).

དལྱིང་བ་ *dpyoñ-wa* perh. primitive form of དལྱུང་བ་ *dpyañ-wa* (Jā.).

དལྱིངས་ *dpyoñs* explained as དལྱི་ཚིགས་མི་བདེ་ཞིང་རྒྱང་པ་བརྒྱུངས་འགྲུམས་དཀའ་པ། difficulty in stretching or contracting the legs from pain in the hip-joint.

དལྱིད་པ་ *dpyoḍ-pa* pf. and fut. དལྱིད་པ་ *dpyoḍ-pa* to investigate, to examine into, to test by reasoning; དལྱིད་ལྱིད་པ་ *dpyoḍ-byed-pa* to test, make an examination of; to diagnose medically; *dpyoḍ-na* on examination; ལྷོན་དལྱིད་པ་ to examine anything; ལྷོན་ལྱིད་པ་ *brtag-dpyoḍ* investigation, inquiry; ལྱི་བྱག་ལྱི་དལྱིད་པ་ *separately examining it*; རི་དལྱིད་ལ་ལྱི་བྱག་པ་ to inspect the mountains (Glr.); མའི་དལྱིད་ལ་ལྱི་བྱག་པ་ to know that this inspection will turn out favourably (Glr.); ལྷོན་དལྱིད་ལྱིད་པ་ to treat medically: དལྱིད་མ་ལ་བུ་ then the mother (not the child) must be placed under medical treatment (Jā.); ལྷོན་དལྱིད་ལ་ལྱི་བྱག་པ་ skilful in medical science (Dzl.); དལྱིད་མཚན་ལ་ *dpyoḍ-mtshams* minute rules, also close inquiry; དལྱིད་ལཱི་ grounds for inquiry, also elements on which an investigation can be based, i.e., the evidence; དལྱིད་ལཱི་ལྱི་བྱག་པ་ *dpyoḍ-pahi yul* an object or a subject of examination; དལྱིད་ལཱི་བྱིས་པ་ to ascertain, to come to a conclusion upon: ལྷོན་ལྱི་བྱག་པ་ལྱི་བྱིས་པ་ དལྱིད་མི་ལཱི་བྱིས་པ་དེ་ལྷོན་ཚེན་པོས་ཐག་བཅད་ that which the king and his ministers do not unravel must be decided by means of powerful drugs (i.e., by the test or ordeal of poison). ལྷོན་དལྱིད་ *rnam-dpyoḍ*=ལྱི་བྱིས་པ་ *blo-gros*. དལྱིད་ལྱི་བྱག་པ་

མང་ཁེབས *spañ-khebs* an apron, a piece of cloth that covers a lady's breast: མུན་ཆབ་ཀྱིས་ མང་ཁེབས་ཚོག་ཚོབ་ངས་པ་ with her tears she wet her apron and the small table before her (*A.* 128).

མང་རྒྱན *spañ-rgyan* n. of an autumnal flower that grows along with grass. There are three kinds of it: (1) མང་རྒྱན་དཀར་པོ་ white species (དུག་དང་གྲེ་ནད་སེལ་ which cures poison and affections of the throat); (2) མང་རྒྱན་ཚེན་པོ་ *spañ-rgyan shon-po* the blue species; (3) མང་རྒྱན་ནག་པོ་ *spañ-rgyan nag-po* the black species འབྲུ་མ་ནག་ཚ་དབལ་འཛོམས་ which cures black pox and inflammatory fever.

Syn. རི་བོ་འོ་རྒྱན་ *ri-bohi rna-rgyan*; ཀུན་ཏུ་གསལ་ *kun-tu gas*; ལྷུབ་འཇུག་གཤམ་པ་ *khyab-hjug gdan-pa*; གཤམ་ལས་རྒྱལ་ *gshan-las rgyal*; གཤམ་གྱི་མི་བྱུབ་ *gshan-gyis mi-thub*; བ་མྱང་ཇོས་ *ba-glan dsas*; རྫོན་གྱི་མེ་རྟོག་ *ston-gyi me-tog* (*Mñon.*).

མང་བ་ *spañ-wa* 1. v. མྱོང་བ་ *spofin-wa*. 2. རྒྱུ་ལྡན་ལྷན་ལྷན་ re-adjustive, elastic, spongy. མང་བར་བྱ་ *spañ-war-bya* རྒྱུ་ལྡན་ལྷན་ལྷན་ [fit to be left out]S.

མང་ཕྱོས་ *spañ-spos* འཇུག་མེ་མོ་ 1. the plant *Nardostachys jatāmānsi*. 2. བཟུང་པོ་ the tree *Nauclea cadamba*.

Syn. མུ་ཅན་ *spu-can*; དཀར་བྱུབ་ཅན་ *dkah-thub can*; འབྲུང་པོ་འཕམ་བུ་ *hbyuñ-pohi ral-wa*; རི་བོ་ལྷན་པོ་ *drehi sras-po* (*Mñon.*).

མང་བོག་ *spañ-bog* piece of turf, sod; མང་མ་ *spañ-ma* ལྷན་ blue vitriol.

མང་མ་ *spañ-ma* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ verdure, green colour; a pot-herb: མང་མས་མུ་མེ་རྒྱུ་མ་ཞིང་མེང་རྟོག་ག་ཚང་། མུ་མུ་དང་མུ་མུ་ནད་སེལ་ནད་ཀྱུན་རྒྱལ་.

Syn. མང་མའི་མིག་མུན་ *spañ-mahi mig-sman*; རྫོ་ཅན་མུ་མུན་ *rtsa-can mgrin*; ཚེན་པོ་ *shon-po*; མ་བྱ་ཅན་ *rma bya-can*; མང་མ་བྱུལ་མ་ *spañ-ma drul-ma*; བཟོས་པ་ལས་མུང་ *bcos-pa las-byuñ* (*Mñon.*).

མང་ཤུན་ *spañ-shun* verdigris (*Sch.*) Also= ཚོན་མྱེང་པ་ *tshon-ljañ kha* green paint (*Rtsü.*).

མང་ལེབ་ *spañ-leb* ལུང་ཀ་རྒྱུ་འུམ་ [1. a shield. 2. one who observes a particular religious penance peculiar to Buddhists, viz., rubbing the feet backwards and forwards on the edge of a sword made red-hot]S.

མང་ལེབ་ཁང་ *spañ-leb-khañ* འཇུག་པོ་འཇུག་པོ་ [the stand on which a Buddhist priest keeps his cap]S.

མང་སེ *spañ-se* n. of a bird (*Rtsü.*).

མྱོང་ས་ *spañs* རྒྱུ་ལྡན་ 1. pf. of མྱོང་བ་ to abandon; མང་ས་ཏི་ *spañs-te* giving up. Sometimes intrs. of དཔངས་ *dpañs*. 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, 33); མང་ས་མི་ཕྱག་མགོན་པོ་ *spañs-mi phag mgon-po* n. of a celebrated Lama of Tibet born at མང་ས་ *Spañs* (*Deb.* ག 33).

མང་ས་མཐོ་བ་ *spañs-mtho-wa* ལྷན་ high, elevated.

མང་ས་པོ་ *spañs-po* རྒྱུ་ལྡན་གྱི་འཕམ་པོ་ [renunciation of everything, freedom]S.

མང་ས་བྱ་ *spañs-bya* རྒྱུ་ལྡན་, འཕམ་པོ་ anything very bad, worthy of being abandoned.

མྱོད་ *spañ* only in མ་མྱོད་ *pha-spañ* father and children; cf. the more frq. མ་མྱོད་ *ma-smad* *Lex.* (*Jä.*).

མྱན་མྱན་ *span-spun* brothers, relatives (*Cs.*).

མྱུལ་ས་ *spabs* 1. = རྒྱུ་ལྡན་གསལ་པ་ *rdul brtsigs-pa*. 2. in རྫོན་མུལ་ས་ *rna-spabs* ear-wax.

མྱུམ་ *spam* = མཛོས་པ་ *mdses-pa* or ལེགས་པ་ *legs-pa* beautiful, nice, good: རང་བྱུང་མི་ཞེས་བཞག་ན་མྱུམ་ (*Rdsa.*).

མྱོར་ *spar* also མྱོར་མོ་ *spar-mo* "the grasping hand," pan, claw; མྱོར་ལྷན་ a handful, as much as may be contained in the closed hand. མྱོར་གང་ *spar-gañ* id.: དགེ་བ་ཞེས་རྫོན་པས་གཤམ་གྱི་མྱོར་གང་བསྐྱུང་པས་ the *Kalyāṇa mitra* (Buddhist scholar) sent one handful

more of the relics (A. 122). ཐར་མོས་རྒྱལ་པ་ to strike with the paws ; ཐར་གད་འཕྲེན་པ་ to scratch ; ཐར་མོས་རྒྱལ་པ་ *spar-mos snam-pa* to clutch, grab at.

ཐར་ཁ། *spar-kha* mystical marks on tortoise-shell from which the Chinese are said to have derived their knowledge of divination. ཐར་བརྒྱན་ *spar-brgyad* the eight diagrams of Chinese divination represented by the names of elements and certain other things: *li*=མེ fire, *khon*=ས earth, *dra*=ལྷགས iron, *khen*=གནས sky, *kham*=ཚ water, *gin*=རི hill *zin*=ལྗང་ tree, and *zan*=རླུང་ wind.

ཐར་ཕུ *Spar-phu* place in Tibet ; ཐར་ཕུ་པ་ a celebrated lama of Phar-phu (Loñ. 3, 29).

ཐར་བ། *spar-wa* 1. vb. v. ཐོར་བ་ *spor-wa*. 2. to raise, increase, advance, promote ; excite, incite: རྣམ་ཤེས་གོང་དུ་ཐར་བ་ to lift up the soul ; གོ་ས་ཐར་བ་ to advance one's dignity or rank ; མེ་ཐར་བ་ *me spar-wa* to excite or poke up fire.

ཐར་མ། *spar-ma* [a low-growing shrub of very hard wood *Mil. nt.*] *Jü*.

ཐི་ཏི *Spi-ti* is one of the Himalayan hill-states, lying W.N.W. of Lahul ; greatly elevated and very sparsely populated.

ཐིག་ཇོང་ *Spig-rdsoñ* n. of a place in Tibet. ཐུ་མོའི་ཐིག་ཇོང་ *bu-mohi spig-rdsoñ*.

ཐུ་ *spu* རིམ་, རིམ་ལྔ་ ; syn. ལུ་མ་པོར་རྒྱུས་ 1. hair : ཐུ་ལི་ཁྱེད་ཐུ་ལྱུ་ན་ནས་ *spu-yi khuk-bu kun-nas* from every pore of the hair (*Mñon.*). མགོ་ཐུ་ *ngo-spu* hair of the head ; ཁ་ཐུ་ *kha-spu* the beard ; གཤོང་ཐུ་ *gdoh-spu* hair of the face ; མར་ན་ཐུ་ *mchan-spu* the hair of the arm-pits ; འཕྲེན་ཐུ་ *hdoms-spu* or (ཐུ་འཕྲེན་ *spu-nan Cs.*) the hair

of the private parts ; བྱང་ཐུ་ *brañ-spu* hair of the chest ; བ་ཐུ་ *ba-spu* the little hairs of the skin ; ཐུ་མིང་ *spu-zin*, ལོ་མཚན་ལོ་མཚན་ explained བ་ཐུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*). ཐུ་བྱིང་ཤེས་ཐེད་པ་ *spu-briñ-sheš byed-pa* or ཐུ་རིས་འཕྲེད་མཁས་ *spu-ris hbyed-mkhas* knowing how to judge cases on their own merits, *i.e.*, not mixing up the facts of one case with those of another, *i.e.*, as the hairs of the body remain separate and not mixed up together' (*D. çel. 10*).

ཐུ་ཁ། *spu-kha* 1. n. of a kind of cotton cloth (*Rtsii.*). 2. colour, colour of horses and other animals.

ཐུ་གུ་རོར་ *Spu-gu dor* n. of a place in Tibet (*Deb. ག. 21*).

ཐུ་གི་ *spu-gri* རུར་, རུར་གསལ་ razor [རུར་གསལ་ = *Saccharum spontaneum*] *S.*

ཐུ་གི་གང་བ་ *spu-gri gañ-wa* n. of one of the hells full of razors over the edges of which sinners walk with bleeding feet.

ཐུ་ཇ། *spu-ja* n. of a kind of tea ; but perhaps = ཐོར་ཇ་ *skra-ja*, v. under ཐ་ *spa*.

ཏ་ ཐུ་བརྟལ་བ་ *spu bñal-wa* = ཐོ་བ་ལྗེ་བ་ *khro-wa shi-wa* pacification of anger. ཐུ་སྟོལ་ *spu-sñol* = ཐོ་བ་རྒྱུང་བ་ *khro-wa skyuñ-wa* suppression of anger or རྟེན་མ་པ་བཤགས་པ་ to confess guilt (*Zam. 24*).

ཐུ་ཐག་ *spu-thag* a rope made of hair (*Rtsii.*).

ཐུ་ནག་ *spu-nag* a term for the hairy-cattle *i.e.*, yak, yak-cow (*Rtsii.*).

ཐུ་ཐོང་མ་ *spu-spa da-ma* (ཐུ་ཐུག་ཐེལ་མ་ཙན་) n. of a fabulous place in the abode of the Asura (*K. d. 2, 15*).

ཐུ་ཐུག་ *spu-phrug* or ཐུ་ཐུག་ *spu-hrug* a kind of hairy blanket, also serge (*Rtsii.*).

ཐུ་གཤོང་མ་ *spu-gtsañ-ma* v. ཐས་ *spus*.

ལྷ་རས *Spu-rañs* the Purang district in S.W. Tibet.

ལྷ་ར *spu-ra* ལྷ་རི་འུ་ a knife.

ལྷ་རིང་ཉ *spu-riñ ña* seems to be a fish (*Mñon.*).

ལྷ་རིང་པོ *spu-riñ-po* ལྷ་རིང་པོ་ [the vulva; an elephant.]S.

ལྷ་རིངས *spu-reñs* with bristles on its body, as met. a wild boar (*Mñon.*).

ལྷ་ལོང་ *spu-loñ* ལྷ་ལོང་, ལྷ་ལོང་ [bristling of the hairs; glad]S. (*A. K. 1-54*) = ལྷ་ལོངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*).

ལྷ་ལོག *Spu-ho brag* n. of a place and rock-cavern in Tibet: ལྷ་ལོག་པོ་ལྷ་ལོག་ལྷ་ལོག་ *spuho-brag thog-tu byon* he visited the top of the rock of *Spuho-brag* (*Jig.*).

ལྷ་ལེལ *spu-çel* amber; but ལྷ་ལེལ་ཅེ *spu-çel-rtse* ལྷ་ལེལ་ཅེ [Indian spikenard, *Nardostachys jatamansi*; the root of *Andropogon muricatus*]S.

ལྷ་ལྷུག *spu-hrug* a durable serge made of soft hair or wool worn by all classes in Tibet.

ལྷུག *spug* (རིན་པོ་ཅེ) [ལྷུག་ལྷུག་, ལྷུག་ལྷུག་ a kind of gem]S.

ལྷུང་པ *spuñ-wa* pf. ལྷུངས་པ *spuñs-pa*, imp. ལྷུངས་ *spuñs* 1. to heap, accumulate, pile up; ལྷུངས་པ་ *sa-rdo spuñs-pa* heaped earth and stones; ལྷུངས་པ་ *spuñs-pa* accumulated grain, etc. 2. to fill up: ལྷུངས་པ་ *spuñs-pa* putting (anything) into a vessel to fill it to the brim. ལྷུངས་པ་ *Rin-chen spuñs-pa* where precious things have been accumulated together or are heaped up; a heap of precious stones; n. of a town in Tibet.

ལྷུངས་ *spuñs* adj. (ལྷུངས་པ་, ལྷུངས་པ་) ལྷུངས་ many.

ལྷུངས་པ་ཅན *spuñs-pa-can* ལྷུངས་པ་ཅན [broad, expanded]S.

ལྷུད *spud* a hanging ornament, embroidery, equipment (*Mñon.*); ལྷུད་པ *spud-pa* ornamented, decorated.

ལྷུན *spun*, also ལྷུན་ལྷུན་ 1. usually a brother; also, in general sense, brethren and even of both sexes, *i.e.*, children of the same parents; also of the same fathers but of different mothers; ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ *kho-ma eag spun gnis* we (his) two sisters (*Dzl. 180, 17*); ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ *hed-spun gsum* we (his) three brothers (*Gr.*); ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ *kyed bu-mo spun gsum* you three sisters; ལྷུན་ལྷུན་ brothers and sisters of the same father; ལྷུན་ལྷུན་ *ma-spun* of the same mother (*Jä.*) ལྷུན་ལྷུན་ [brothers of the same parents]S. ལྷུན་ལྷུན་ *spun-skya* or ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ *spun-zlahi-bu* the son of one's brother. Another meaning of ལྷུན་ལྷུན་ *spun-zla* or ལྷུན་ལྷུན་ལྷུན་ *snam-zla spun* seems to be: the joint-husbands of a woman; two men of different parentage having one common wife. 2. brethren in a figurative and more general sense, as comrades, members of one religious section in a monastery, persons with the same tutelary deity, sets of ninepins, series of brass cups all alike, etc., etc.; acc. to *Jä.* also: cousins, brothers and sisters by marriage. ལྷུན་ལྷུན་ = husks of winnowed grain, cornwaste after brewing.

ལྷུབ་པ *spub-pa* pf. ལྷུབས་ *spubs*, to reverse, to turn upside down: ལྷུབ་པ་ *kha spub-pa* to turn the mouth, face, or the top of a thing upside down; ལྷུབ་པ་ *thur-du spub-pa* to plunge head-long downwards.

ལྷུར *spur* or ལྷུར *pur* also ལྷུར་ *ku-spur*, resp. for ལྷུར་, *ro* dead body, corpse: ལྷུར་ལྷུར་ལྷུར་

spur-byaŋs-pa C. to burn a dead body ; ལྷ་ས་ཁང་ *spur-khañ* house for keeping dead bodies, or rather in most cases, the place of cremation ; ལྷ་ས་གླིང་ *spur-ggam* or ལྷ་ས་གླིང་ *spur-ggrom* coffin ; ལྷ་ས་མལ་ *spur-thal* ashes of the dead body (*Jä.*)

ལྷ་ས་རྒྱལ་ *Spur-rgyal* an ancient name of Tibet. Ace. to some historians Tibet was called *Spur-rgyal*, i.e., the kingdom of the dead, and as such it was known to the Buddhists of India who believed that a heaven was located on the snowy peaks of Himalaya, while somewhat below it was the intermediate region between heaven and earth called Bardo where the soul of the departed rested before entering a new destination. King Yudhiŋthir the model of piety before being conducted to heaven was made to visit this region. Hence in all probability he had a glance at Tibet or the terrestrial Pretaloka. The Tibetan history of the term is that king *Gri-gum btsan-po* had made the town of *Spubo-brag* his capital and was called the king of *Spu*, i.e., *Spur-rgyal* and from that circumstance Tibet became known as Purgyal or *Bod-kyi Rgyal Khamŋ* (*Yig.*).

ལྷ་ས་ *spur-wa* [vb. a. to ལྷ་ས་ *lphur* to make fly, to scare up, to let fly ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *duŋ spur-pa* to pass time quickly ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *stoñ-spur* exaggeration, bombast] *Jä.*

ལྷ་ས་ *spus* 1. quality or property of a thing ; pleasant eharacteristic : ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *snam-bu hdi-spus yag-po hdug* this blanket is of good quality ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-kha* = ལྷ་ས་ *spus* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-cha* id. ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-cha dñog-gtsañ* articles of good quality ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *rtā spus-kha yag-po hdug* the horse is of fine quality ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-lta-wa* to examine the quality of an

article before purchasing it ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-gtsañ* pure ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spu-med* ill-looking, of inferior quality ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-hbriñ* middling ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-shan-pa* id. ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spu-phrug spus-shan* Purug sergo of inferior quality (*Rtsii.*) ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-rab* superior quality ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spus-legs* best things, articles of the best quality (*Yig. k. 85.*)

ལྷ་ས་ *Spe* n. of a place in Tibet. ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *Spe-thub* n. of a village in the province of Ngari Khorsum in *W. Tibet* (*Loñ. 3, 16.*)

ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spog-çiñ* some part of a eart (*Cs.*)

ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-dkar* tamarisk-blossom ; the plant itself being styled ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-ma*. ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-tog* or ལྷ་ས་ལྷ་ས་ a kind of muslin with variogated figures embroidered on it like tamarisk foliage, also called ལྷ་ས་ལྷ་ས་ and imported into Tibet *via* Buxa Duars (*Rtsii.*). ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-thog*, or ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *khañ-pahi spen-pa* roof made of *pen-ma* stems (*Yig.*) ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-pađ* a border formed of the brushwood of tamarisk on the roofs of monasteries. ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-mdog* a kind of country ehintz with figures of tamarisk, imported into Tibet from Bhutan and Assam (*Jig.*) ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-phor* eating bowl of tamarisk-wood (*Rtsii.*)

ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spen-pa* ལྷ་ས་ལྷ་ས་ 1. the planet Saturn. Syn. ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *ñi-mahi bu* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *dal-war hgro* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *ñi-skyes* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *tshañs-skyes* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *rjes-su skyes* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *hod-zer hdun-pa* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *mi-hzad mig* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *gcin-rjeñi hdag-po* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *dpye-wahu bu* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *hkhyog-hgro* ; ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *gos-ñhon* (*Mñon.*) 2. = ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *gzah-spen-pa* Saturday.

ལྷ་ས་ལྷ་ས་ *spehu* turret on a eastle or gate.

ཐེལ་བ *spel-wa* 1. to augment, to increase, རྒྱུ་ཐེལ་བ to increase the wealth, བཀྲ་ཤིས་ཐེལ་བ to increase one's welfare; རྒྱུ་ཐེལ་བ *rkañ-hgros spel-wa* to breed cattle (*Dzl.*) ཐེལ་བལ *spel-wa-la* བཞིན་ཏུ་; to the increase, for increasing; ཐེལ་ཟེན *spel-zin* increased. 2. to diffuse: ཚས་ཐེལ་བ *chos-spel-wa* spreading or propagating religion, ཐེལ་རྒྱལ་པར *spel-rgyas-par* or ཐོག་པར་བྱེད་པ *grog-par byed-pa* to blaze about (*Sch.*). 3. to multiply (arith.) (*Rtsii.*). 4. to conjoin, unite together, compose: བཅད་ལྷུག་ཐེལ་མ *bcad-lhug spel-ma* a composition of poetry and prose. ཐེལ་གོས *spel-gos* clothes of various colours (*Cs.*); ཚས་དང་འཇིག་རྟེན་ཐེལ་མ *chos-dan hjig-rten spel-ma* religion and worldliness mixed up together (*Yig. k. 1*); ཐེལ་ཚོག *spel-tshig* a combination of verses, poetry and prose; ཐེལ་མར་གནས་པ *spel-mar gnas-pa* to keep different or many things together; ཐེལ་མར་བྱེད་པ *spel-mar byed-pa* to mix (*Lex.*).

ཐེལ་གཞི *spel-gshi* n. of a village in Tsang (*S. kar. 178*).

ཐོ I: *spo* the height, the summit (of a mountain): བྱག་དམར་ཐོ་མཐོ་ནས *brag-dmar spo-mtho-nas* from the height of a red cliff or rock; རོ་རྗེ་གདན་གྱི་ཐོ་ལ *Rdo-rje gdan gyi-spo-la* on the top of Vajrāsana.

ཐོ *Spo* or ཐོ་ཡུལ *Spo-yul* 1. a district S.E. of Kong-po and N. of Dza-yul (*Loñ. 2, 16*); *Spo-wa* name of the tribe inhabiting that district. The district is sub-divided into *Spo-stod* and *Spo-smad* (*Po-tō* and *Po-me*). 2. = བོ་བོ་ or ཐོ་བོ་ grandfather, an address of courtesy for old respectable men.

ཐོ་རྩོ *spo-to* 1. the yellow woollen cap of Tibet worn by lamas when travelling. 2. bullock *C.* 3. n. of a village in Phan-yul (*Jä.*).

ཐོ་མང་ *spo-thañ*, ཅི་ཅི་ཞིག་གི་མིང་, n. of rat in the story of the Hermit and the Rats (*Rdsa.*).

ཐོ་བ *spo-wa* [ཕའི་བཤམ་ to remove residence, འཇིག་ཏུ་གཏོང་, deposit or pledge] *S.* pf. and imp. ཐོས་ *spos* (vb. a. to འཛོལ་ *hpho-wa*), to alter, to change: གནས་ཐོ་བ *gnas spo-wa* to change the place of residence, to remove, to shift; also to transplant; མིང་ཐོ་བ *miñ spo-wa* to change name; ཞོས་ཐོ་བ *gos spo-wa* to change one's dress; to dismiss, to alter, to mend, correct *W.* (*Jä.*); ཐོ་ས་ *spo-sa* a place newly occupied by nomads (*Sch.*); ཐོ་བ་ཚད་ཀར་ *spo-wa cha-dkar* n. of an insect that eats up corn (*Rtsii.*).

ཐོ་བོ་གྲག་ཐོག *Spo-bo brag-thog* the palace of the chieftain of *Po-Yul* situated on a rocky hill (*Yig. 65*).

ཐོ་འཕོར་རྒྱུད་ *Spo-hbor Sjañ* one of the six provinces of *Mdo-Kham*s, called also *Sgañ*.

ཐོ་རེ *spo-re* v. ཐོར་ *spor* (*Jä.*); ཐོར་ས་ཐོ་རེ་བྱེད་པ sometimes changing his place of residence.

ཐོ་མེད་དཀོན་མཚོག་བཀྲ་ཤིས་མྱིང་ *Spo-ser Dkon-mchog bkra-cis gliñ* n. of a place and monastery in Lhobrag, the birth-place of Marpa the *Lotsawa* (*Loñ. 2, 28*).

ཐོག་པ *spoj-pa* pf. ཐོགས་ *spags* imp. ཐོགས་ *spogs* to carry elsewhere, to remove: འདི་ཕྱིད་རང་ཐོགས་མང་ངམ་ *hdi-khyod rañ-spogs-soñ-ñam* have you removed this.

ཐོགས་ *spogs* gain, profit, འཇིག་ཐོགས་ *khe-spojs* id.; ཐོགས་བྱེད་པ *spogs-byed-pa* to make profit, ཚང་ཐོག་ལུང་པ, ཚང་ཐོག་ལ་འགོ་བ་ to gain money by traffic (*Dzl.*); ཐོག་ཐོགས་ *skyed-spojs* interest

(of money) ; ཐོགས་སྤྱ་གཏོང་བ་ *spoḡs-su gtoñ-wa* to give money on interest (*Cs.*)

ཐོང་བ *spoñ-wa* or ཐང་བ *spañ-wa* [विरति, वर्जन, प्रहाण = cessation, abandoning] *S.* pf. ཐངས་ *spañs*, fut. ཐང་ *spañ*, imp. ཐང་ *spoñ* or ཐོངས་ *spoñs*; to abandon, renounce, leave, deliver up; to reject, throw out: ཐོང་བ་ཕྱི་ལ་ ཐོང་ན་ if he abandons him without discerning the proper medicines; ཐོང་བ་ལ་མཚན་ བ་ཞེས་པ་ *spoñ-blañ hdsin-pa shig-pa* the cessation of every inclination and disinclination, or also, of every interest in choosing or rejecting (*Jā.*). མེ་རྟོག་རྩིང་པ་ཐོང་བས་ཐོང་བྱེད་ཅིང་། རྣགས་ཚེགས་ལྷུང་པ་རི་རྣགས་ཐོང་བར་བྱིད་ the flower that is not fresh is quitted by the bee, the forest that is burnt is forsaken by wild creatures (*Cāṅ.*) ཐོང་ཐག་ *spoñ-thag* one who has renounced every thing; also a destitute person (*Deb.* ཀ, 10); ཐོང་བལ་ *spoñ-wa-pa* भिक्षुक; a renouncer, a Buddhist monk. ཐོང་བྱ་ *spoñ-bya* that which should be given up, i.e. a fault.

ཐོང་བྱེད་ *Spoñ-byed* Vriji, an ancient town in Magadha. ཐོང་བྱེད་པ་ *spoñ-byed-pa* वृजिक; belonging to the district of Vriji. [Major Cunningham has identified the ancient town of Vriji or Wajji with modern Tirhut and the adjoining districts. The people of Vriji or Wajji are called Vrijika or Wajjians. The great monarch Ajātas'atru of Magadha is described in the Mahāparinibbāna sutta to have built a fortress at Pāṭaligrāma (Pāṭaliputra) with a view to subdue the great and powerful people of Vriji. These people were divided into eight clans such as Licchavi and others whose capital cities are said to have been respectively at : (1) Vais'ali, (2) Kesariya, (3) Janakapura, (4) Navandgarh, (5) Sīmrūn, (6) Darbanga, (7) Puraniya, and (8) Motihāri,

If the bearings and distance recorded by Hwen Thsang are correct, it is almost certain that the capital of Vriji in the 7th century must have been at Janakapur. Amsuvarma, king of Nepal and a contemporary of Hwen Thsang, belonged to the Licchavi branch of the Vriji people. The Vriji conquest of Nepal is assigned to Newarit who preceded Amsuvarma by 37 reigns. It is also curious that kings of Tibet and Ladak also trace their descent from the Licchavi branch of the Vriji race. It is indeed found in the Pali annals that Ajātas'atru who ascended the throne of Magadha in 551 B.C. drove most of the Vriji people out of India. It is therefore not altogether improbable that the powerful people of Vriji being driven out of India founded the kingdoms of Nepal, Tibet, Ladak, etc., in the centuries immediately preceding the birth of Christ.] *S.*

ཐོང་འབོར་ *Spoñ-hbor* also called ཐུས་འབོར་ n. of a section of Daiping monastery.

ཐོད་ *spod* spice (such as pepper, ginger, onion, garlic, etc.): ཐོད་འདེབས་པ་ *spod hdebs-pa* to season; ཐོད་ཅན་ *spod-can* seasoned.

ཐོད་པ་ *spod-pa* 1. hermit, ཐོད་ཁང་ *spod-khañ* hermitage *Sch.* 2. vow, ཐོད་པ་ཙམས་པ་ *spod-pa ñams-pa* one that has broken his vow (*Sch. Jā.*).

ཐོབས་པ་ *spobs-pa* 1. self-reliance and wisdom (*K. d.* ཡ, 263). བོད་རྟོན་ཐབས་ཅན་ཐོབས་པ་ ལ་མེད་ཅིང་ཚོ་མཚར་དུ་གྱུར་ནས་ the Tibetan religious teachers who were not self-reliant and wise became wonder-stricken (*A.* 77). 2. प्रतिमान courage, self-confidence; fitness, propriety (*Yig.*). 3. vb. to dare, venture: འཇུ་བར་མི་ཐོབས་པས་ཐོབས་པས་ *hju-war mi spobs-pas*

not daring to take hold of (*Pth.*); ཐོབས་པར་
 ཉེད་པ་ *spobs-par byed-pa* to enable, empower,
 authorize; ཐོབས་པ་ཅན་ *spobs-pa-can* विहारद,
 घृण्युक्त daring, bold. ཐོབས་པ་ལྡན་ *spobs-pa-shan*
 adj. [མ་བུལ་ not daring]S. less intelligent;
 ཐོབས་པ་ལྡན་པ་ *spobs-pa shan-pa* one less intelli-
 gent and wanting in courage. ཐོབས་པའི་སྒོ་
 ལོས་ཀྱིས་རྒྱས་པའི་མདྲོ་མདྲོ་ n. of a *Sūtra* (*K. d. 14, 323*).

ཐོབས་པའི་གཏོར་ *spobs pañ-gter* n. of a reli-
 gious work, lit. the mine of wisdom; ལེགས་
 པར་བཤད་པས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཅད་ཚེས་པར་བྱེད་པས་ཐོབས་པའི་གཏོར་
 (*K. d. 14, 325*).

ཐོམ་ *spom*, 1. = མང་འུང་ *mañ-nūñ* average.
 2. n. of a place in *Kham*s: ཐོམ་མདའ་ *Spom-
 mdah* the lower part of *Pom* in *Kham*s
 (*Yig.*).

ཐོམ་ཐོད་ *spom-spod* = ཐོབས་ཐོད་ *sdebs-spod*,
 བཏོམས་ཐོད་ *bsdoms-spod* the delivering alto-
 gether, making over entire charge or
 responsibilities (*Rtsii.*).

ཐོམ་འཕོར་ *Spom-hbor* = ཐོད་འཕོར་ *Spoñ-hbor* n.
 of a section of Daipung monastery (*Loñ.*
 3, 16).

ཐོམ་ཡོར་ *spom-yor* superfluity, over-flow:
 ཐོམ་ཅེན་པོ་ *spom ehen-po* diffuse (in words),
 prolix, long-winded; ཐོམ་ཡོར་ཅད་པ་ to be
 succinct.

ཐོར་ *spor*, ཐོར་རེ་ *spor-re* 1. small pair of
 scales. 2. n. of a medicinal plant:
 ཐོར་གྱིས་རིམས་རླིང་གཟེར་དང་སྲིན་ནད་སེལ་ *Por* removes
 chronic fever and worms.

ཐོར་ཐང་ *spor-thañ* = རྟག་རྩིས་ *nag-rtsis* the
 black-art, the art of divination. It was
 introduced into Tibet from China during
 the Thang dynasty (*Grub.* 3, 5).

ཐོར་སྐུམ་ *spor-smum* oil or butter to burn
 in lamps (*Rtsii.*).

ཐོར་བ་ *spor-wa*, ཐོར་བ་ *spar-wa* 1. pf. and
 fut. ཐོར་བ་ *spar* to elevate, raise: རྫོག་ཐོར་བ་ to
 lift up the mystic sceptre. 2. v. དཔོན་བ་
dpor-wa.

ཐོས་ *spos*, ལྷུཔ་, བོ་མཁའ་; sbst. incense; fumes,
 perfume; བདུག་ཐོས་ *bdug-spos* id.; ལྷུག་ཐོས་ *byug-
 spos* sweet-scented water or ointment;
 ཐོས་ཐོར་བ་ *spos sbyor-wa*, ཐོས་སྐྱུབ་པ་ *sgrub-pa* also
 ལྷུབ་པ་ to burn (incense); ཐོས་འབྲུག་པ་ to cover
 (with) perfumed ointment. ཐོས་ཐོར་རིན་པོ་ཆའི་
 ཐོང་བ་ *spos-sbyor rin-po chehi-phreñ-wa* ལྷུག་ལོག་
 རལ་མལ་ལ་ n. of a work on the preparation of
 incense-sticks by Nāgārjuna (*Tan. d. 10, 28*)
 in two chapters; the recipe is as follows:—
 ལྷུག་ཐོར་རི་དགས་ལྷུ་བའི་དྲི། ལྷུ་ལྷུ་པོ་དྲི། ལ་ཆེ་ལི་གུར་གུམ་དག་
 རི་སྐང་ལྷུད་ཡིན། རྟ་གི་སྐང་གཅིག་ལ་ལྷུ་བཤད། བཤད་ལྷུ་སྐང་གི་
 ཐོང་བ་ཐོས་ཉིད། ལྷུ་བཤད་ལི་ལ་ཞེས་སྐྱེད་ཆོད། ཟུ་དེ་ལི་ཉིས་འབྲུར་
 ཉིད། ལྷུ་ལྷུ་དག་ལྷུ་དེ་དག་མཚུངས། ལོང་གི་རྩ་ས་རྣམས་ཞིབ་པར་
 བདུང་ or བདུང་། ལྷུ་ལྷུ་དག་རབ་ཏུ་སྐྱར། ལྷུ་སྐྱེད་ཚད་ཞི་སོར་
 མོས་བཟུང་། ཐོས་ཐོར་རིན་པོ་ཆའི་ཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ། ཐོབ་དཔོན་ལྷུ་
 ལྷུ་བ་ཀྱིས་མཛད་པ། ལ་ཆེ་པའི་ཉི་ཉེའི་ལལ་ལྷུ་ནས་དང་། ལྷུ་རྩ་རིན་
 རིན་པའི་པོ་ས་བཟུང་བའོ། ལྷུ་ཐོས་ *rgya-spos*, ལྷུག་ཐོས་
brag-spos, ཐོང་ཐོས་ *spañ-spos* different kinds of
 exalation or miasma. ཐོས་དཀར་ *spos-dkar* =
 བདུག་ཐོས་ *bdug-spos* or ལྷུ་ལྷུ་དག་པོ་ *gu-gul dkar-
 po* (*Rtsii.*) frankincense, or a fragrant
 gum obtained from the *Sāl* tree.

ཐོས་ཀྱི་ལྷུ་པོ་ *spos-kyi rgyal-po* जातिफल
 nutmeg.

ཐོས་ཀྱི་ལྷུང་པོ་ *spos-kyi glañ-po* गन्धहस्तिन; ལྷུང་
 པོ་མཚོག་ *glañ-po mchog* the chief or the prince
 of elephants (*Mñon.*).

ཐོས་དཀར་ *spos-dkar* གལ་ [the resin of the
 plant *Shorea robusta.*]S. ཐོས་དཀར་ཤིང་ *spos-
 dkar-çin* མལ་ the *Sāl* tree; [गन्धवृक्ष,
 कर्णिका, कर्णिका a tendril, the plant *Premna
 spinosa*]S.

ཐོས་ཀྱི་རིང་བུ་ *spos-kyi reñ-bu* 1. a single
 incense-stick (*Rtsii.*). 2. pastil, long

thin straw covered with an odoriferous substance, which generally consists of pulverized juniper and sandal-wood, combined with musk and the like; they are made by the lamas, and frequently presented to travellers as an offering of welcome (Jä.).

ལྷ་མ་གྲུང་ *spos-glañ* 1. गजहस्तिन् the royal elephant which in ancient India used to pick out a person as king in the place of defunct royalty. 2. सदादान [‘always exuding ichor’; an elephant in rut; n. of Airāvata, and of Ganes’a]S.

ལྷ་མ་དང་ལྷ་མ་ *spos-haḍ ḍdan* = མར་ beer, also very delicious and fragrant wine (Mñon.).

ལྷ་མ་ཚགས *spos-chags* or ལྷ་མ་ཤམས *spos-spams* a bundle of incense sticks.

ལྷ་མ་ལྷ་ལའི་ཤིང་ *spos-bā lahi-çiñ* बाल [a kind of fragrant herb, *Andropogon schænanthus*]S.

Syn. ལྷ་མ་ཚན *skra-can*; ལྷ་མ་པར་ *skra-bzani*; ལྷ་མ་གྲི *byañ-gi skra*; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ཚན *lha-yi skra-can*; རྩ་མའི་ལུས་ *ho-tshahi lus*; རྣམས་གནས་ *nags-gnas*; ཤིང་ལ་གནས་ *çiñ-la gnas*; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ཚན *chu-yi mig-can* (Mñon.).

ལྷ་མ་སྤྱོད་ *spos-sihla* तुर्क; a Turk, Tartar.

ལྷ་མ་ཤིང་ *spos-çel* amber (Loñ. 5).

ལྷ་མ་ཀྱི *spyañ-kyi*, generally ལྷ་མ་ཀྱི་ “*chañ-ku*,” the wolf, *Lupus Tibetanus*, which is of amber colour; but there is another species which has not, so far, been differentiated scientifically and which is jet-black. The black wolf occurs not infrequently in Ngari Khorsum, near Lake Ma-pham. ལྷ་མ་ཐུལ་ *spyañ-thul* raiment or cloak made of wolf’s skin: ཕ་ཚ་བས་ན་བཟའ་ལྷ་མ་ཐུལ་གཅིག་ལུག་ Pa-tsha-wa presented him with a wolf’s skin cloak (A. 66). ལྷ་མ་ནག་ black wolf; ལྷ་མ་ཤིང་ she-wolf; ལྷ་མ་དུར་ *dur-spyañ* the hyæna.

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *spyañ-khu la-kha* (lit. the wolf’s peak) n. of a hill N. of Lhasa on the road from Sera towards Phan-yul.

ལྷ་མ་ཤིག་ *Spyañ-khrig* n. of a tribe (J. Zan.); ལྷ་མ་ཤིག་ལེ་ཤེས་ *spyañ-khrig ye-çes* a celebrated Lama of that tribe.

ལྷ་མ་གྲུང་ *spyañ-gruñ* or ལྷ་མ་པོ་ *spyañ-po* very clever and dextrous: དཔལ་ཅལ་དང་ལྷ་མ་པོ་ལྷ་མ་ཤིག་ ལྷ་མ་ (A. 102) (Khrīd.). ལྷ་མ་བ་ *spyañ-wa* skilful, expert; ལྷ་མ་ཤིག་ *spyañ-glen* the clever one and the dunce.

ལྷ་མ་དུག་པ་ *spyañ dug-pa* or ལྷ་མ་ཚོར་ *spyañ-tsher* the thistle, or a kind of thistle (Jä.) ལྷ་མ་ཚོར་བད་ཀན་ནད་ནམས་ཀྱི་ནུ་འབྲེན་ the root of a thistle draws out complaints with phlegm.

ལྷ་མ་པ་ *spyañs-pa* = འདུམ་པ་ *hjus-pa* ལའང་ལྷ་མ་པ་ [support]S. seizing, catching hold of.

ལྷ་མ་ *spyañ* བ. ལྷ་མ་པ་. Also ལྷ་མ་བྱ་ *spyañ-bya* ལུ་ལྷ་ [enjoyed, eaten]S. (A. K. 50-137).

ལྷ་མ་དངོས་ *spyañ-dños* for ལྷ་མ་ལག་དངོས་པོ་ *spyañ-lag dños-po* = ལྷ་མ་བྱ་ *yo-byaḍ* things, articles.

ལྷ་མ་ཀྱི་ *spyan* नेत्र, चक्षुः; resp. word for མིག་ the eye; ལྷ་མ་ལྷུང་མ་ *spyan-leibs* the eye-lid; ལྷ་མ་རྩེག་ *spyan-rtseg* puckers about the eye, crow-feet; ལྷ་མ་ལྷུག་ *spyan-kyug* or ལྷ་མ་ལྷུག་ *spyan-khug* eye-brow (Cs.) ལྷ་མ་དུག་པ་ *spyan-dkyus* བ. དུག་པ་ *dkyus*. ལྷ་མ་ལག་མའོད་པ་ to look backward, to glance behind; ལྷ་མ་བཟུང་མ་མའོད་པ་ *spyan-bškyañs mdsad-pa* to protect, to preserve the eyes (Sch.) ལྷ་མ་ལྷུང་ *spyan-lña* བཟུང་ལྷུང་: the five eyes: (1) ལྷ་མ་ལྷུང་ *çahi-spyan* བཟུང་ལྷུང་: the flesh eye the one with which we see; (2) ལྷ་མ་ལྷུང་ *lhabi-spyan* རིམ་ལྷུང་: the divine eye with which one can see what other mortals cannot; (3) ལྷ་མ་རབ་ཀྱི་ལྷུང་ *çes-rab-kyi spyan* བཟུང་ལྷུང་: the eye of knowledge or wisdom; (4) ལྷ་མ་ལྷུང་ *chos-kyi spyan* བཟུང་ལྷུང་: the eye of religion; (5) ལྷ་མ་ལྷུང་ལྷུང་ *çañs-rgyas kyī spyan* ལྷུང་ལྷུང་: the eye of the Buddha, the most perfect

sight (*Rnam.* 69). ལྷན་པོ་ *spyan-pa* observa-
tion, inspection.

ལྷན་པོ་ *spyan-shā* before, in the presence
of (a dignitary): ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་རྒྱལ་པོ་ *spyan-shāhi*
grwa-pa rnamš the scholars in his Rever-
ence's presence. ལྷན་པོ་ *spyan-shār*, ལྷན་པོ་དུ
sku mdun-du as adv. and postp. in front,
in the presence of: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-*
pohi spyan-shār-khrid-pa to lead another
before the king; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *kyi-*
pa he said that he would not stay in the
presence of the deity (*K. du.* 5, 261).

ལྷན་པོ་གཟིགས་ *spyan hcu-gñis* ལྷན་པོ་གཟིགས་ one
with twelve eyes [an epithet of Kartti-
keya and of the sun]S.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-chab* tears, ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-*
chab hbyin-pa to shed tears; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-*
chab hchor-wa to let the tears flow;
also to shed tears; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rgyal-bu*
spyan-chab çor-ro the prince shed tears
(*Jä.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-ltoš* resp. of ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *mig-ltoš*,
(=ལྷན་པོ་ *lad-mo*) imitation: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *lta-*
pa in the *Dge-*
lugs-pa sect which was an imitation of
the *Bkah-gdams-pa* sect there arose no
schismatic differences (*Loñ.* 2, 12).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-ltar-wa* or ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-*
brdar=གཟིགས་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *gsigs-rtogs phul-wa*
to offer for inspection or for revision.
ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-bltar shu-rgyu-wa* to sub-
mit or ask for inspection: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *phyag-*
bris rnamš-spyan brdar-shuš
submit the letters for approval (*i.e.*, for
revision) (*Rtsii.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-drug* acc. to the Bon there
are six glances or visions, viz.: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *bon-*
gyi spyan; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *ye-çes kyi-spyan*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *rig-*
pahi spyan; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *thugs-rjehi*

spyan; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *sprul-pahi spyan*; ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *çes-*
rab kyi-spyan (*D.R.*)

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-drañs* or ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *hdren-pa*. ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-drañs*
ñe-ma ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ [invitation, inaugura-
tion]S.

+ ལྷན་པོ་ *spyan-pa* 1.=ལྷན་པོ་ *bya-ra-wa* to
give heed, attention, take care. 2. eye-
witness. 3. inspection. 4. overseer, ins-
pector.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-hbebs*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-bltar*
inspection: ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *gye-*
pa to ask
for inspection of a work or thing to
ascertain its quality and defects; also to
display articles of merchandise for sale
(*Rtsii.*).

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-ma*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *mig-ma* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ the
eye.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *Spyan-mi bzah* ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ [lit.
one with eyes of uneven number]S.; one
of the four guardian kings of the world,
the keeper of the western quarter of the
world.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-dmar*=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *Mig-hmar* one with
red eyes;=ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *Mig-hmar* an epithet of
the planet Mañgala, Mars.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-dmigs* 'the object of
vision'; any object, mental or visual,
which an ascetic employs for the purpose
of concentrating his mind in the process
of systematic meditation.

ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-gsigs* 1. costly offerings
dedicated to the gods (*Mil.*); also applied
to presents of food offered to men (*Mil.*);
ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *spyan-gziys hbul-wa* to make
presents gen. of curios or precious articles.
2. wild animals, horses, camels, etc., that
are presented to a nobleman king, minister
or a lama (*Rtsii.*).

ལྷན་རམ་ *spyan-ras* penetrating vision, observation: ལྷགས་རྗེ་ལྷན་རམ་གྱིས་གཟིགས་པ་ to behold with one's merciful eye (*Yig. k. 13*).

ལྷན་རམ་གཟིགས་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔལ་ *Spyan-ras-gzigs-byañ-chub sems-dpah* अवलोकितबोधिसत्त्व; the 4th Dhyani Bodhisattva Avalokites'vara, the patron saint of Tibet, the vicegerent of the Dhyani Buddha Amitabha. He is incarnated perpetually in each successive Dalai Lama of Lhasa. His colloq. n. in Tibet is *Chenresi* and the images of this being generally represent him as having eleven faces, each differently coloured, and with from 6 to 1000 arms. In Mongolia he is styled *Nidüber Udzekehi*. His other Tibetan names are:—འཇིག་རྟེན་དཔལ་ ལྷག *Hjig-rten dcañ-phyug*; འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po*; ལྷགས་རྗེ་ཚེ་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; ལྷ་འཇིན་བདག *Gru-hdsin bday*; ལྷག་ན་པད་མོ་ *Phyag-na pad-mo*; ལྷིང་རྗེ་ལྷ་ *Sññ-rjehi lha*; བུ་གཟིགས་ལམ་ *Beu-geig-shal*. The *Mani Bkahlbum*, in chap. 2, mentions that ལྷན་རམ་གཟིགས་ was doubly evolved on earth; first appearing from a ray of white light which issued forth from the left eye of Amitabha, and secondly being born as a youth of 16 from out of a lotus-bud.

ལྷན་རམ་གཟིགས་ཞེས་བྱ་བའི་མངོན་ *spyan-ras gzigs-sheg bya-wahi mdo* a Sûtra on Avalokites'vara (*K. d. 9, 404*). ལྷན་རམ་གཟིགས་ཀྱི་མཚན་ བརྒྱ་ཙུ་བརྒྱད་གཟུང་ས་རྒྱལ་སེམས་དང་བཅས་པ་ the one hundred and eight names of Avalokites'vara together with mantras and charms, etc., (contained in *K. g. 4, 218-457*).

ལྷན་ལམ་དུ་ *spyan-lam-du* in the observation; also = ལྷན་རྗེ་རྒྱལ་ near, in the presence of.

ལྷན་གསལ་ལྗེ་བྱེད་ *Spyan-gsal-rggab* प्रहसितनेत्र [laughing-eyed, n. of a Buddha] S.

ལྷན་གསལ་པ་ལྷ་ *spyan-gsum-pa* त्रिलोचन; the three eyed one; an epithet of Mahes'vara.

ལྷི་ *spyi* समुदाय, सामान्य, जाति 1. adj. common, the public, ordinary, general, relating to all; as subst. the lot, those in general. As adv. ལྷིར་ *spyir*, ལྷིར་དུ་ *spyir-du* or ལྷིར་ *spyi-na*, also ལྷིར་གྱིས་ *spyir-gyi* generally, in general; frq. used in contradistinction to ལྷད་པར་ *khyad-par* in particular, singly. 2. In the colloq. ལྷི་ *spyi* = all; ལྷི་སྤྱོད་ *gyi-sgra* or ལྷི་སྤྱོད་ལྷི་ *gyi-sgra-spyi* general meaning or general expression (*Jü.*)

ལྷི་ལྷུབ་ *spyi-khyab* that covers all; a minister that has general jurisdiction over the public, one who rules over several districts together. ལྷི་ལྷུབ་མཁན་པོ་ *spyi-khyab-mkhan-po* a high official at Lhasa who ranks next to the four Kalons in the Dalai Lama's council; seems to be also a sort of lord chamberlain in his court duties. Another important officer, who resides in the far east of Tibet, is known as ལྷཱ་རྩ་རྒྱང་གི་ལྷི་ལྷུབ་ the Chyi-khyab of Nya-rong. He is placed in lieu of a Jong-pon to administer the petty lordships inhabited by the 18 tribes of the Hor-wa who people the banks of the Nya-Chhu, just W. of Ta-chien-lu.

ལྷི་ལྷུགས་ *spyi-blugs* कमण्डलु holy water-pot which the lamas keep near them with a view to sprinkle the heads of their devotees.

ལྷི་ལྷོས་ *spyi-egos* general and special.

ལྷི་ཏི་ *Spyi-ti* n. of a kind of *yoga* (meditation) performed by the Dzog-chen sect; described as his own invention by Urygen Padma in the Padma Tang-Yig.

+ ལྷི་ཏོར་ *spyi-tor* or ལྷི་གོར་ *spyi-gtor* 1. v. ལྷི་པོ་ *spyi-wo*. 2. acc. to *Lex.* = ལྷི་ལྷོག་ *spyi-thog* the property of a particular community or institution, common property.

+ ལྷི་བརྟལ་ *spyi-brtol* or ལྷི་གརྟལ་ *spyi-btol* also ལྷི་བརྟལ་ *spyi-brdol* signifying རོ་ཚ་མེད་པ་ *no-tsha med-pa* ལྷུ་ལྷུ་ [impudent, shameless, daring] *S.* also = ལྷ་ཚོད་ *mu-coḍ* ལུ་ལུ་, བརྟལ་ལྷུ་ [scurilous, foul-mouthed] *S.* ལྷི་བརྟལ་བྱེད་པ་ *spyi-brtol byed-pa* to be impudent (*Cs.*); ལྷི་བརྟལ་གཏམ་ *spyi-brtol gtam* shameless talk, impertinent language.

ལྷི་ཐེར་ *spyi-ther* = ལྷི་གཅེར་ *v.* ལྷི་པོ་ *spyi-wo.*

ལྷི་དོན་ *spyi-don* (ལམས་ཅད་ཀྱི་དོན་ *thams-cad kyi-don*) the interest of all, public welfare (*Rtsii.*)

ལྷི་ཤེ་བཞི་ *spyi-sde bshi* the four sects among the Bön: (1) བཀའ་ལུང་ལྡན་བཤེས་ཀྱི་ཤེ་ *bkah-luñ ldan-bcad-kyi sde*, (2) བྲག་དཔོན་དཀར་ལུང་ཤེ་ *brag-dyon ḍkah thub-sde*, (3) དུར་ཁྲོད་ནན་ཐོས་ཐོག་ལུང་ཤེ་ *dur-khrod ñan-thos bog-puñi sde*, (4) ཤིང་རྩེ་མ་རིག་པའི་ཤེ་ *ciñ-druñ ma-rig pañi-sde* (*D.R.*).

ལྷི་པ་ *spyi-pa* or ལྷི་དཔོན་ *pyi-dpon* head, chief, leader, superintendent.

ལྷི་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* one of the five mythological kings of the world; ལྷི་ཕུད་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* the universal king.

ལྷི་པོ་ *spyi-bo* 1. ལྷ་ཚོན་, ཤིར་, ལྷ་མ་; crown of the head, the top: ཤིང་གི་ལྷི་པོ་ *ciñ-gi spyi-bo* = ཤིང་གི་རྩེ་མོ་ *ciñ-gi rtse-mo* the top of a tree. ལྷི་བོར་འཕྲུང་བ་ *spyi-bor hkhur-wa* to carry on the head; ལྷི་བོས་ཕྱག་ལེན་པ་ *spyi-bos phyag htshal-wa* to bow down bending the head; ལབས་ལྷི་བོར་ལེན་པ་ *shabs spyi-bor len-pa* with one's own head to touch the foot of a superior person; དེའི་ལྷི་བོར་ལེན་པ་ *dehi spyi-bo-naṣ byug-naṣ* pouring over his head, ལྷི་བོ་ནས་དབང་རྒྱུ་བ་ *spyi-bo naṣ dbañ ḥskur-wa* anointing the head; ལྷི་ཅེར་ or ལྷི་གཅེར་ bald, baldness; ལྷི་གརྟོར་ *spyi-gtor* a turban or pagri; ལྷི་དཔོན་ *spyi-dpon* or ལྷི་པ་ *spyi-pa* head-man, overseer, chief. 2. the end of a piece of

cloth: དར་ལུག་གི་ལྷི་པོ་ *dar-yug-gi spyi-bo*. 3. n. of a king of China. ལྷི་བོ་ལྷོས་ *spyi-bo skyes* (1) an epithet of king Māndhātā, a legendary ancestor of Gautama Buddha; (2) = ལྷ་ *sgra* ལྷ་ཚོན་ hair of the head (*Mñon.*).

ལྷི་བོར་དབང་བསྐྱར་ *spyi-bor dbañ-ḥskur* = ལྷུ་པོ་ *rgyal-po*, ལྷ་ཚོན་མི་ཤིང་; a king, one on whose head has been sprinkled sanctified water; a man of the Kshatriya or warrior caste of India (*Mñon.*).

ལྷི་ས་ = ལྷ་ཚོན་ *v.* ལྷི་.

ལྷི་ལུར་གྱི་ཤིང་ *Spyi-shur gyi-ciñ*, ལམས་, n. of the tree *Terminalia tomentosa.*

Syn. ལྷ་ལ་ལེར་བོ་ *sā-la ser-po*; ལྷུན་མ་མེ་རྟོག་ *kün-sa me-tog*; དགའ་བྱེད་ *ḍgah-byed*; མེ་རྟོག་རྩ་ལག་ *me-tog rtsa-lag*; འཚོ་བྱེད་ཤིང་ *htsho-byed ciñ*; འདྲོད་བྱེད་ *hdod-byed* (*Mñon.*).

ལྷི་གཟུགས་ *spyi-gzugs*, གཟུགས་ལྷུ་བསྐྱེད་པ་ *gcig-tu ḥsdus-pa*, aggregated body; amassed into one body.

ལྷི་ལྷུགས་ *spyi-bluḡs* vase; ཀའམ་ཀའམ་ལྷུ་ལྷུགས་ a golden pitcher or vase.

ལྷི་ཐུས་ *spyi-sum* = ལྷི་ས་དུན་ཅན་ *spyi-mḍun-cān*, ཅེ་པེེེེ [combined] *S.*

ལྷིང་ལྷོར་གསུམ་ *spyiñ-skor gsum*, three scriptures of the Bön the originals of which disappeared after they had been delivered, but were published: 1. ལྷིང་ལྷུ་ལུལ་དུ་བསྐྱེད་པའི་ལྷོར་ *steñ-lha yul-du ḥsgrags-paḥi skor*, 2. དག་ལྷུ་ལུལ་དུ་བསྐྱེད་པའི་ལྷོར་ *hog-klu yul-du ḥsgrags-paḥi skor*, 3. བར་མེ་ལུལ་དུ་བསྐྱེད་པའི་ལྷོར་ *bar-mi yul-du ḥsgrags-paḥi skor* (*D.R.*).

ལྷིང་བ་ *spyiñ-wa*, pf. ལྷིངས་ *spyiñs*, imp. ལྷིང་ *spyiñ* or ལྷིངས་ *spyiñs*, being the vb. a. to འཕྲེང་བ་ *hbyiñ-wa*, to vanish, to be lost, to sink, to lower down, dip under ལྷུར་ *chur* into water.

lam also ལྷོད་ཚུལ་ *spyod-tshul* behaviour; རན་ཁྱེས་ *ñes-spyod* bad actions, བཟང་ *bsaŋ* or ལེགས་ལྷོད་ *legs-spyod* good actions (*Cs.*); ལྷོད་པ་ཞིབ་པ་ *spyod-pa shib-pa* 'the strict monastic walk'; ལྷོད་པ་རྩིང་བ་ *spyod-pa rtsiñ-wa* rude, rough, in manners (*Glr.*); ལྷོད་པ་སྐད་ཅིག་གྲང་མི་ཚུགས་ of an extremely variable conduct. དེ་ཡང་དང་དང་པོ་ནས་འཕྲོད་ཀྱི་ལྷོད་པ་སྐད་ཅིག་གྲང་མི་ཚུགས་ཅན་གྱི་གདུལ་བྱ་ཡིད་དང་བའདེན་པའི་བྱུང་ *de-yañ dañ-po rnal-hbyor-gyi spgod-paš chags-can-gyi gdul-bya yid dañ-wa hdren-pahi phyir* moreover because it was the duty of a Naljor first to draw into purity of disposition such of the sensual as were destined for conversion; ལྷོད་པ་རྒྱ་ཚེ *spyod-pa rgya-che* འདུལ་བའི་མཁའ་མཚོ་ magnanimity, noble behaviour. ལྷོད་པ་མི་གསལ་བ་ *spyod-pa mi-gsal-wa* འདུལ་བའི་མཁའ་མཚོ་ [awkward practice] *S.* ལྷོད་པ་ཡང་ངམ་ *spyod-pa yañ-flam* = ལམ་གྱི་མཐའ་གྲུབ་བམ་ *las-kyi mthah-grub-bam* (asks the question) whether you have accomplished all that you had to do? ལྷོད་པའི་ཕུན་བྱུང་ *spyod-pahi phunbu* = ལྷོད་ཀྱིས་ *groñ-khyer* a fortified town, a city (*Mñon.*); ལྷོད་པ་བཟང་ཚེ་མཐུན་ *spyod-babs rtse-mthun* generous conduct; ལྷོད་པ་ *spyod-pa* manners. ལྷོད་ལྡན་ *spyod-ltan* accomplished, courteous, polite; ལྷོད་མི་ལྡན་ ill-mannered, rude, uncouth.

ལྷོད་པ་བཟུས་པའི་སྐོན་མ་ *spyod-pa bsdus-pahi sgron-ma* n. of a work written by Atis'a. བྱང་ཆུབ་བརྒྱུད་པའི་ཐབས་ལོན་གསུང་ནས་ལྷོད་པ་བཟུས་པའི་སྐོན་མ་མཛད་དེ་ (*A. 11*). གསང་ཐུགས་ཀྱི་ལྷོད་པ་ *gsañ-sñags-kyi spyod-pa* a mystic cult of the Buddhists; in which there are three stages: ལྷོས་བཅས་ *spros-bcas*, ལྷོས་མེད་ *spros-med*, ལྷོ་ཏུ་ལྷོས་མེད་ *cin-tu spros-med*.

ལྷོད་པ་པ་ *spyod-pa-pa* (བརྟུལ་བཟུགས་ལྷོད་པའི་ནལ་འཕྲུང་པ་) a *Yogi*, one who practises mysticism.

ལྷོད་ལྱད་མ་ *spyod-byed-ma* ཀའ་མི་ལོ་ a woman.

ལྷོད་མེད་ *spyod-med* འཇིགས་མེད་ [a religious mendicant, a naked devotee] *S.*

ལྷོད་ལུམ་ *spyod-yul* གོའམ་, བེམ་ལུམ་ sphere of activity: མཛོང་བའི་ལྷོད་ལུམ་ *mthoñ-wahi spyod-yul* range of vision; ལྷོད་ལུམ་མ་ཡིན་པ་ *spyod-yul mayin-pa* མཚན་མེད་འཇུག་ [a place which is not fit for thinking upon] *S.* ལྷོད་ལུམ་མ་ཡིན་པའི་གནས་ནས་པ་ལྗེ་, according to the *Dulwa*, the five places with which one should have nothing to do:—(1) རོལ་མོའི་གནས་ *rol-moñi gnas* the place of music; (2) སྐད་འཛོང་མའི་གནས་ *smad-ñtshoñ mahi-gnas* a public house; (3) ལྷུ་བོའི་ཚོ་བྱང་འཛོང་གྱི་སྒོ་ *rygal-poñi pho-brañ hkhor-gyi sgo* the palace gate; (4) རིགས་ངན་གྱི་གནས་ *rigs-ñan gyi-gnas* the residence of low persons; (5) རང་འཛོང་མའི་གནས་ *chañ-ñtshoñ-mahi gnas* grogshop kept by a woman, a brothel (*K. du. 4, 56*).

། ལྷོན་ *spyon* or ལྷོན་པ་ *spyon-pa* resp. form of ལྷོན་པ་ *byon-pa*: ལྷོན་ལྷོན་ *tshur-spyon* come here, pray come (*Nag.*).

ལྷོས་པ་ *spyom-pa* = ལྷོད་པ་ *smod-pa* slander; also vb. with pf. ལྷོས་མ་ *spyoms* to boast, to exhibit with ostentation; subst. ལྷོས་མ་ *spyoms* self-praise, boasting (*Jä.*); ལྷོས་མ་དང་བཅས་མ་བྱོན་ *spyoms-dañ bcaš ma-byaho* you must not be boastful.

། ལྷོས་པ་ *spyos-pa* = བཀའ་བཏུན་པ་ *bkañ-bkhyon-pa* འཇིགས་པ་ to reprove, to remonstrate with.

ལྷོ་ *spra (ta)* (*K. du. 5, 111*) a species of monkey with black face, and a tail as long as its body, the langur; (ལྷོ་དང་ལྷོ་ཏུ་ཡང་རྩལ་ཚེ་ *spra-dañ sprehu-yañ rtsal-che*) the larger and smaller species of monkey are very agile; ལྷོ་མོ་ *spra-mo*; ལྷོ་ལྷུག་ *spra-phrug* young langur; the gray species is called ལྷོ་དཀར་ white *ta*.

ལྷོ་མལ་ *spra-chal* = འཕྲུང་ལྱེད་ *hgyur-byed* འཇུག་ [changeable, moving about, trembling] *S.*

ལྷ་གཤམ་ *sprug* प्रवास residence in a foreign country.

ལྷ་གཤམ་པ་ *sprug-pa* 1. = རྩལ་པ་ *zad-pa*, རྩལ་པ་ *wasting, consuming.* 2. pf. and imp. ལྷ་གཤམ་ *sprugs*, to shake, to shake off, to beat out, e.g., dust; རྩལ་ཚུང་ *rdul-tsub* to raise, whirl up dust; ལུས་ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷོ་པ་ *lus-sprug sil byed-pa* to shake one's self (used of horses). 3. to bestir one's self, to bustle. ལྷ་གཤམ་བཞིན་ལྷ་གཤམ་ *sprugs-bsigs* अवस्तोदन [falling asunder]S.

ལྷ་གཤམ་སྐྱེ་ *sprul-sku* निर्मायकाय an incarnate being, generally a lama; a personage in whom the emanation from some deity or by-gone saint is present in an occult manner. A lama thus possessed is styled a *Tul-ku* and usually occupies some high office to which only the particular individual into which the emanation has passed can succeed. Mongol equiv. is *Khubiljan*.

ལྷ་གཤམ་གསུམ་ *sprul-sku gsum* the three incarnate beings:—རྣམ་སྐྱེས་རིན་པོ་ཆེ་ *Rgyal-sras Rin-po che* of རོན་ *Hon*, སེམས་དཔལ་རིན་པོ་ཆེ་ *Sems-dpah Rin-po che* of ལོ་ *Lo*, and མཛོང་པ་རིན་པོ་ཆེ་ *Mthoñ-wa Rin-po che* of ལྷ་གཤམ་ *Stag-luñ* who are known as the three incarnate beings of Tibet, and are said to have appeared in Tibet for a series of years.

ལྷ་གཤམ་པ་ *sprul-pa* 1. རྩལ་པ་ a phantom, a disembodied spirit, a ghost from the Bardo; emanation; ཡང་ལྷ་གཤམ་ *yyañ-sprul* emanation of the second degree, i.e., one emanation going forth from another; རྩལ་ལྷ་གཤམ་ *ñiñ-sprul* or གསུམ་ལྷ་གཤམ་ *gsum-sprul* an emanation of the third degree (*Pth.*); ལྷ་གཤམ་པ་འགྲུང་པ་ *sprul-pa hgyed-pa* to let emanations go forth; ལྷ་གཤམ་པ་མཛེན་པ་ *sprul-pa mkhyen-pa* to be an adept in the art of producing miraculous apparitions (*Jä.*). ལྷ་གཤམ་ལྷོ་ལྷོ་པ་ *sprul-pa*

sprul-byed निर्माता the inventor, the transformer, maker; also anything made or invented. བསམ་ཅད་ལྷ་གཤམ་པ་འདུག་པ་ *thams-cad sprul-par hdug-pa* these were all metamorphoses, mocking phantoms (*Glr.*), ལྷ་གཤམ་པའི་རྣམ་པོ་ལོ་ *sprul-pahi rgyal-po* phantom king. 2. a miracle-worker. 3. निर्माण (ལྷ་མ་ལྷ་བྱ་ *sgyu-ma lta-bu* “as if an illusion”) to appear to change, to transform one's self, to cause illusions, to alter an object by magic. ལྷ་གཤམ་པའི་ཐམས་ཅད་ *sprul-pahi-thabs* the power of miraculous transformation; jugglery.

ལྷ་གཤམ་པ་བཅུ་ *sprul-pa bcu* the ten sublime illusions workable by *Bodhisattvas* are:— (1) སེམས་ཅད་རྣམ་པོ་ལོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *evolving animate beings*; (2) རྣམ་པོ་ལོ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *creation of astrological mansions*; (3) རྣམ་པོ་ལོ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *invention of religious doctrines*; (4) ལུས་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *formation of bodily famine*; (5) རྣམ་པོ་ལོ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *dream-illusions*; (6) ལྷ་གཤམ་པ་ *illusions as to some sphere of activity*; (7) ལེ་ཞེས་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *exhibition of feats of fore-knowledge*; (8) མཛོང་པ་ཞེས་པ་ལྷ་གཤམ་པ་ *appearance as of transcendental learning*; (9) ལྷ་གཤམ་པ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *exhibition of miracles*; (10) ལྷ་གཤམ་པ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *exhibition of feats of strength.*

ལྷ་གཤམ་པ་ *sprul-po* 1. phantom. 2. n. of a Kinnara Rājā (*K. g. མ, 523*).

ལྷ་གཤམ་པ་གསང་པ་ *sprul-yañ-gsañ* or ལྷ་གཤམ་པ་གསང་པ་ *a mystical form of Bon divinity (D.R.).*

Syn. ལྷ་གཤམ་པ་རྣམ་པོ་ལྷ་གཤམ་པ་ *sgra-can Rā-hu (Mñon.)*.

ལྷ་གཤམ་པ་ *spre* or ལྷ་གཤམ་པ་ *sprehu* वानर, कपि, बरि, पूवङ्गम, monkey in general. ལྷ་གཤམ་པ་ལྷ་གཤམ་པ་ *sprehuñi-gnas* किङ्किन्वरा the abode of monkeys, n. of a particular forest in Mysore.

Syn. ལེ་ཞེས་ལྷ་གཤམ་པ་ *yal-gahi ri-dwags*; ལྷ་གཤམ་པ་མཛོང་པ་ *gñer-mahi gdoñ*; ལྷ་གཤམ་པ་ལྷ་གཤམ་པ་ *hphar-hyro*; ལྷ་གཤམ་པ་ལྷ་གཤམ་པ་ *rgyug-mchoñ*; ལྷ་གཤམ་པ་ལྷ་གཤམ་པ་ *sahi mjung-*

ma; ལྷོ་གཤམ་རྒྱུད་ *rluñ-gi bu-rgyud*; མི་དང་འདྲ་མི་
dañ hdra; མ་རྒྱུད་ *ma-rga-ra* (*Mñon.*).

ལྷོ་གཤམ་རྒྱུད་ལྷོ་གཤམ་ *spre-gshug re-ral* (mystic)
མ་རྒྱུད་, དཔལ་, [ape, monkey]S.

ལྷོ་ལྷོ་གཤམ་ *Sprel-slag* one of the thirty-six
border countries of ancient India (*Ya-sel.*
38).

ལྷོ་བྱ་ *spro-wa* (འདྲ་ཟེར་ལྷོ་བྱ་) ལྷོ་བྱ་ [to ex-
pand, to get air, to receive scent]S.
pf. ལྷོ་སྤྲོད་ *spros* (acc. to *Jä.* is the transitive
of ལྷོ་བྱ་=to make go out, to disperse,
to spread); gen. however intransitive:
1. to go out, to proceed, to spread, of
rays of light, of the wind; fig. to enlarge
upon, by way of explaining, ལྷོ་གཤམ་ལྷོ་སྤྲོད་
gcig-las spros-pa (*Was. 115*), enlarging
(proceeding) from the number one in an
ascending progression of numbers; འདྲ་ཟེར་
ལྷོ་བྱ་ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་ emanations had been diffu-
sed like rays of light. 2. to feel energy
for, incline towards; to delight in, rejoice
at: ལྷོ་བྱ་གང་ལ་ཡང་ལྷོ་བྱ་ལྷོ་སྤྲོད་ feel little inclination
for doing anything; ལྷོ་བྱ་ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-war*
hgyur-wa to get cheerful, to be merry
(*Mil.*). 3. ལྷོ་སྤྲོད་, ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་ subst. joy,
energy, cheerfulness: ལྷོ་བྱ་ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-wa*
skyed-pa to feel joy, pleasure (*Dzl.*);
ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-sañ-wa* great joy; ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-çi-*
wa 'not to be joyful,' lit. the dying of
joy. ལྷོ་བྱ་ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-wa hphel-wa* (ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་)
ལྷོ་སྤྲོད་, to encourage, inspire, incite;
increase of pleasure, enthusiasm: ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་
ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་ in this sect my enthusiasm
increased (*Vai-sñ.*). ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-rim-pa* to
increase or become more and more by
degrees. ལྷོ་སྤྲོད་ *spro-hsriñs*, ལྷོ་སྤྲོད་
[consoled]S.: ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་ལྷོ་སྤྲོད་ the
prince consoled the queen (*Yig. 18*).

ལྷོ་གཤམ་ *sprog-ma* ལྷོ་གཤམ་ *spros kyi*
sprog-ma little box for frankincense (*Jä.*).

ལྷོ་གཤམ་ *sprog-shu* v. ལྷོ་གཤམ་ *phrog* (*Jä.*).

ལྷོ་དེབ་ལ་ *sprod-deb-pa* to give accounts of
articles, money, etc., making over of an
office or duty: ལྷོ་དེབ་ལ་ ལྷོ་དེབ་ལ་ ལྷོ་དེབ་ལ་
(*Rtsii.*).

ལྷོ་དེབ་ *sprod* ལྷོ་དེབ་ ལྷོ་དེབ་ *adv.* presently,
immediately; lit. existing time.

ལྷོ་དེབ་ *sprod-pa* secondary form ལྷོ་དེབ་
vb. a. of ལྷོ་དེབ་ 1. to bring together, to put
together, to make to meet: ལྷོ་དེབ་ལྷོ་དེབ་
ñahi-bla ma-la sprod-do we will bring you
together with our lama (*Mil.*); so also
resp..... ལྷོ་དེབ་ལྷོ་དེབ་ *gñis-shal sprod-*
ñdsad-pa; in another passage ལྷོ་དེབ་ལྷོ་དེབ་
ལྷོ་དེབ་ལྷོ་དེབ་ prob. means sitting exactly oppo-
site to one another; ལྷོ་དེབ་ལྷོ་དེབ་ *bdag-cag*
sprod-cig bring about a meeting between
our two parties! ལྷོ་དེབ་ or ལྷོ་དེབ་ to meet in
a battle; ལྷོ་དེབ་ *Ma.*, to put the edges of the
swords together; ལྷོ་དེབ་ *mtheb sprod-pa*
to put the finger to the bow-string. 2. to
deliver a letter, message (*Pth.*); ལྷོ་དེབ་ *spar-*
mor, ལྷོ་དེབ་ *lag-tu* to put into one's hand;
to set, to put, to propose. 3. to pay (cf.
ལྷོ་དེབ་ *hphrod-pa*), ལྷོ་དེབ་ *phyir-sprod-pa*
to repay. 4. ལྷོ་དེབ་ *ño sprod-pa* to explain,
ལྷོ་དེབ་ *don-dañ sprod-pa*=ལྷོ་དེབ་ *brda-*
sprod-pa to explain, to describe v. ལྷོ་དེབ་
(extracted from *Jä.*) ལྷོ་དེབ་ *sprod htham-*
mo ལྷོ་དེབ་ [technicality]S. ལྷོ་དེབ་ *sprod-de*
ལྷོ་དེབ་ [having come out]S. ལྷོ་དེབ་ *sprod-*
dpañ witness of receipt of things and of
loan given. ལྷོ་དེབ་ *sprod-hos* worthy or
fit to be given.

ལྷོ་སྤྲོད་ *spros-pa* 1.=ལྷོ་སྤྲོད་ [creation]S.
(*A. K. 111-1*). 2. (ལྷོ་སྤྲོད་) ལྷོ་སྤྲོད་, ལྷོ་སྤྲོད་ [expres-
sion, exhibition, illusion]S.

ཕ I: *pha* 1. the fourteenth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to *ph* of the *Nāgri* alphabet, and heard in a measure in the *ph* of uphill, loophole, etc. 2. num. figure: 14.

ཕ II: mystically: འབྲས་བུ་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོམ་། it is a symbol of all things its effects not being dependent on imagination (*Hbum.* ཀ, 282, 283).

ཕ III: पिता, जनक, तत father; the colloq. form being ཨ་ཕ་ *a-pha*, in *W.* also ཨ་ཏ་ Also = male: ཕ་གྲང་ *pha-glañ* bull, ཕ་རྟ་ *pha-rtā* stallion, ཕ་ཕག་ *pha-phag* boar, ཕ་ར་ *pha-ra* he-goat, buck. ཕ་ཐུན་ *pha-spād* = ཕ་དང་བུ་ *pha-dañ-bu* father and son or father and daughter; ཕ་ཐུན་ *pha-spun* brothers by the same father; ཕ་མ་ *pha-ma* parents, father and mother; ཕ་རྗེས་བུ་ a posthumous child or one born after its father's death (*Sch.*); ཕ་རྒྱུད་ patrimony; ཕ་མ་ལ་གུས་པ་ respect to parents; ཕ་མ་གཅེག་པ་ brothers and sisters born of same parents. ཕ་བཟང་གོ་བུ་ son of good parentage, extraction; ཕ་ཚན་དན་ (lit. father as sandal wood) pure blood, blue blood. ཕ་སྲུང་བུ་འཛིན་ inheritance; heritage (lit. father's effects and estates the son inherits). ཕ་ཡར་ *pha-yañ* or ཕ་ཡར་ step-father, foster-father; ཕ་སྲུང་ *pha-yul* father-land, native country: ཕ་སྲུང་ལ་ཕ་རྒྱལ་སྲུང་ (མྱེད་པ་) love of one's country. ཕ་བསམ་དཔ་ *pha-bsad-pa* पिडघातक murderer of one's father; ཕ་འཇོག་དང་ས་པོ་ *phahi-gdoñs-po* दाय patrimony; ཕ་འཇོག་པ་ *phahi-pha* पितामह in colloq. grand-father; ཕ་འཇོག་བུ་ *phahi-bu* पुत्र son, worthy son; ཕ་འཇོག་མ་ *phahi-ma* पितामही grandmother,

her mother མེས་མོ་; ཕ་འཇོག་མེས་མོ་ཕན་པ་ *phahi loñs-spyod-la phan-pa* पितृभोगीनः one who enjoys his paternal fortune, enjoying a father's property.

ཕ་དམ་པ་མངས་རྒྱལ་ *Pha-dam-pa sañs-rgyas* an Indian who visited Tibet and founded the *Shi-byed-pa* Tantrik school. According to legendary accounts he paid seven visits to Tibet in one of which he is said to have miraculously proceeded to China. The chief of his disciples was the famous མ་གཅེག་ལབ་སྒྲོན་ *Ma-gcig lab-sgron* who founded the monastery of *Sañ-ri Khamar* on the Yeru Tsang-po in Lho-kha. Phadampa founded the monastery of *Diñ-ri glañ-gor*: དེས་བཞེངས་པའི་དགོན་པ་ལབ་ཕྱིའི་བྱང་འདར་ལ་ཡོད་ the monastery founded by him is to the north east of the (snowy mountain of) Lab-phyi (now called Mt. Everest) (*J. Zañ.*).

ཕ་མའི་དོན་ *pha-maḥi-don* स्तुत्या the interest or welfare of one's parents [the food or oblation offered to the spirits of deceased ancestors] *S.*

ཕ་མའི་མཚན་ *pha-maḥi-mdo* Sūtra on the subject of the duties of a son to his parents, etc. (*K. d.* ཕ, 266).

ཕ་མེད་ *pha-miñ* the friends and relations of a bride; ཕ་མེད་ནས་བུ་མོ་གཏོང་སྐབས་ the friends and relations of the bride at the time of sending her away; བཅུན་མོའི་ཕ་མེད་པོས་སོ་ he invited the relations of his wife's side (*Jü.*).

པམེས *pha-mes* ཤེན་པོ་ 1. paternal ancestors: པམེས་ཤིག་བའི་དྲན་ཏུ་ for the defunct ancestors (*Vai. 5ñ.*); པམེས་སྐབས་ *pha-mes-skabs* བེད་ཀྱི་ སྐབས་ of the time of one's ancestors. 2. (མཛོ་མ) སྐར་མའི་ [eternal]S.

པམེས་ནགས་ *pha-mes nags* any cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi-gnas* (*Mñon.*).

པམེས་པ་ *pha-mes-pa* བེད་ཀྱི་ [belonging to ancestors]S.

པམེན་ *pha-tshan* paternal relations; པམི་ཇི་ *phahi-gde* father's kindred, also class. ལྷན་རྒྱལ་པོ་བའི་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ (A. 7) the ministers are great as paternal relatives of the devil. པམེན་ཅེ་ *pha-tshan-che* of noble extraction or birth: རྒྱལ་པོ་པམེན་ཅེ་ *rgyal-po pha-tshan-che* the king was of noble pedigree (A. 29).

པག་གི་ *pha-gshi* ancestral property, heritage.

པར་འཛོན་པ་ *phar-hdsin-pa* བེད་ཀྱི་ [one who knows his ancestors]S. པར་མི་འཛོན་པ་ *phar mi-hdsin-pa* one who does not know his ancestors.

པ IV: beyond, farther on; པག་ the opposite side; པག་པར་ adv. on or to the opposite side ལྷན་པོ་གར་ཐོན་ནས་ having gone to the opposite bank or shore; པག་གི་ *pha-gi* yonder, there (opp. to ཏེ་གི་ *ha-gi* just here); པག་ནས་ from there or yonder; པག་ལོངས་ stand there; པག་གི་རི་དེ་ that mountain yonder; པག་ནེ་ there, thither; པརོས་ = པ་རོས་, པ་མཐའ་ the other end, the other boundary; པ་མཐའ་མེད་ without boundary, endless (*Cs.*); པལྟོགས་ *pha-phyogs* C. = པག་ *pha-ga*; པམེན་ *pha-tshad* or པམེད་ *pha-zad* a space, a distance; དེ་ནས་པམེད་ཅིག་ན་ a bit further on; དེ་ནས་པམེད་འགྲོ་བ་ from there going on some distance; པམེད་ཅིག་ཏུ་འདྲོན་ནས་ stepping a little space aside (*Jä.*).

པམོལ་ *pha-khol* བཟའ་ [obstacle]S.

པག་པ་ *pha-gu* [*Sch.* 1. wall; edge, border; 2. tile] *Jä.*

པཏིང་ *pha-tin* in *W.* sweet dried apricots; in *C.* མངའ་རིས་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* (*Jä.*).

པམར་སྐྱོལ་ *pha-mthar sgrol* as met. boat.

པམེལ་ *pha-thel* = པ་རོལ་ *pha-rol*, adv. པམེལ་ཏུ་ *pha-thel-du*: དུ་ལྟ་རང་པམེལ་ཏུ་སྐྱོལ་ (*A. 30*).

པནོར་ *pha-nor* patrimony; also burnt brick.

པམ་དྲིག་དྲིག་ *pha-wa dgo-dgo* (རྩུག་འདྲི་ཐང་ཁུག་ *gdug-hdrehi thah-khug*) (*Nag.*) puff-ball, bull-fist (*Vai. 5ñ.*).

+ པའི་ *pha-bi* = པ་རོལ་ *pha-rol*.

པའོང་ *pha-boñ* (in *Ld.* པ་འོང་) a large boulder or block of rock; a boulder-like mass: རྩོ་རྩུའི་པའོང་བཞི་རྒྱ་མཚོའི་གཏིང་ཏུ་བརྒྱུང་ཡང་ although four massive lumps of bronze were cast to the bottom of the sea as anchors (*A. 92*). པའོང་ལོང་བུ་མ་རྩ་ནད་རྣམ་ཆག་རྩྱེར་ (*Med.*). པའོང་ག་ *Pha-boñ-ka* n. of monastery situated on a huge rock north of Lhasa (*Rtsii.*).

པཱེ་ *pha-rtse* = པར་སྐྱལ་པ་ *phar shyal-wa* (*Yig. k. 88*).

པཱེ་ *pha-tshe* = རྒྱལ་ཁུག་ *rgyab-khug* a bag, a sack, alms-bag carried by mendicants; ཐང་ག་(སྐྱ་ཐང་)པཱེ་ཅོ་ཅོ་མ་ རིག་ལ་དུ་མ་གསུམ་གྱི་མངས་རྒྱུ་མ་ inside a bag there was a picture of the Buddhas of the three ages.

པམང་ *pha-wañ* རྩ་རྒྱའི་, འཇུག་གི་, འཇུག་པའི་ a bat of any species—the general term: པམང་ག་ ཡིག་རྒྱུག་པ་གཙོད་ the flesh of bat stops vomiting.

Syn. རྒྱགས་པའི་འདབ་ཅན་ *lpags-pahi hdab-can*; བགས་བྱིུ་ *pags-byiñu*; ཁྱིམ་ཏུ་འགོ་ *khyim-du hgro*; ཕྱ་རོག་དབྱེ་བོ་ *bya-roq dgra-bo*; མཚན་དུམ་རྒྱུ་བ་ *mtshan-dus rgyu-wa* (*Mñon.*).

པརག་ *pha-rag* 1. breeding-buck. 2. v. པར་བ་ *phar-pa* (*Jä.*). 3. n. of a section in the Dapung monastery (*Loñ. 3, 16*). 4. n. of a place in *Khamz.*

པརང་ *pha-rañ* 1. also ཤེརང་ from Feringhi a man of European race. 2. vulg. venereal disease (*Jā.*).

པ་རི *pha-ri* 1. in *Lh.* a coarse covering or carpet. 2. for པར་རྒྱུགས་ཀྱི་རི the mountains on the other side ; yonder mountain.

པ་རོལ་ *pha-rol* 1. the other, པར་ལ, པར་ལོག, པར་ལོག་པར་; also defined as རང་ལས་གཞན་པ་ other than self, one's neighbour ; པ་རོལ་གྱི་ལེན་པ་ to take away a neighbour's property ; པ་རོལ་གྱི་རྒྱུ་ལས་ another's property or things. 2. an outsider, an enemy, the opposer ; the enemy of man's peace. But more frq. occurs as པ་རོལ་པོ. 3. པར་ལོག་ལོག་ that beyond, the next world ; པ་རོལ་མར་ཕྱིན་ པར་ལོག་ལུ་བུ་བློ་གྲོ་གསལ་མེད་ཀྱང་ཅང་གཅིག་བུར་ཀུ་ when you go out abroad you walk on foot alone without a companion or a horse (*A. 7*) ; པ་རོལ་ཚུ་རོལ་ this side and that side ; པ་རོལ་འཁོར་ *pha-rol-hkhor* further bank or side ; པ་རོལ་འཁོར་བཟོ་བཟོ་བཟོ་བཟོ་ *pha-rol-hkhor-wa* པར་ལྟར་; the enemy's designs, machinations, enemy's advice [པར་འཁོར་པར་འཁོར་ the further and the nearer bank or shore]S. ; པ་རོལ་གྱི་གོ་བཟོ་བཟོ་ *pha-rol-gyi go-wa* the space or sphere beyond ; པ་རོལ་གྱི་དུས་ *ph-rol-gyi-dus* པར་ཀའ་ལོག་ time after death. པ་རོལ་གྱི་དམག་ཚོ་གསལ་ *pha-rol-gyi dmag-tshogs* པར་ལྟར་ the enemy's troops ; པ་རོལ་གྱི་ལྷོ་དང་མཐུན་ པར་བུས་ཏེ་ *pha-rol-gyi zla-dañ mthun-par byas-te* པར་མཐུན་འབྲེལ་པ་ [acting in obedience to the enemy]S. པ་རོལ་བཟོ་དེ་ *pha-rol-bgrod* པར་འཁོར་ [being on the other shore]S. པ་རོལ་ལྷོ་བཟོ་ལམ་ *pha-rol lña-wahi lam* པར་ལོག་པར་ལོག་པར་ the way to the fifth stage of humanity, i.e., death, the five stages being the following : བྱིས་པ་ *byis-pa* boyhood, ལང་ཚོ་ *lan-tsho* youth, དར་མ་ *dar-ma* adult age or manhood, ལྔ་མ་པ་ *rgas-pa* old age, རིམ་བུ་ *hehi-wa* death : རིམ་བུ་གནས་ཀྱིས་པར་

པ་རོལ་ལྷོ་བཟོ་ལམ་དུ་མ་རྒྱུར་ཅོམ་ (*Yig. k. 80*). [པར་ལོག་པར་ལོག་པར་ may also be interpreted as the state of being dissolved into the five elements at death]S. པ་རོལ་འཁོར་གྱི་རྟོན་ *pha-rol hjiḡ-rten* པར་ལོག་ལོག་ [next existence or the other world]S.

པ་རོལ་ལྷོ་ *pha-rol-tu* beyond, to the other side ; ལྷོ་གསལ་གྱི་པ་རོལ་ལྷོ་ *chu sog-s-kyi pha-rol-tu* to the other or the further side of a river, etc.

པ་རོལ་ལྷོ་ཕྱིན་པ་ *pha-rol-tu phyin-pa* to get to the other side ; in Budh. crossing to the other side of this life, etc., i.e., to *Nirvāna*. Gen. as sbst. = པར་ལོག་ལོག་ [lit. absolute transcendental virtue]S. པ་རོལ་ལྷོ་ཕྱིན་པ་ལྷོ་མེད་ *pha-rol tu phyin-pa lñahi-mdo* the *Sūtra* on the five transcendental virtues, viz: སྤྱིན་པ་ *sbyin-pa* ཇམ་དུ་བྱེད་ (charity), ལྷོ་གསལ་ *tshul-khrims* མི་ལོག་ (morality), བཟོ་དེ་བཟོ་ *zod-pa* ཇམ་ལོག་ (patience and forgiveness), བཟོ་དེ་བཟོ་ *brtson-hgrus* བྱིས་པ་ (industry and assiduity) and བསམ་གཏན་ *bsam-gtan* ཇམ་ལོག་ (meditation or *Dhyāna*). To these five virtues is added *Prajñā* (ཇམ་ལོག་ལོག་ *ces-rab*) wisdom. These six are called པར་ཕྱིན་ལྷོ་གསལ་ *phar-phyin drug*, or པ་རོལ་ལྷོ་ཕྱིན་པ་ལྷོ་གསལ་ *pha-rol-tu phyin-pa drug* the six transcendental virtues. In the later development of the *Malāyāna* doctrine ten *Pāramitā* were formed by the addition to the above six of the following four : ཇམ་ལོག་ *thabs* (means or resource), སྤོན་ལམ་ *smon-lam* (prayer or *prāṇi-dhāna*), ལྷོ་གསལ་ *stobs* (fortitude or moral strength), and ལེ་ཇམ་ *ye-ces* (divine knowledge).

པ་རོལ་ལྷོ་ལྷོ་གསལ་པ་ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* to go beyond, to look beyond or outside, to go against, to act in opposition to, also to contradict.

པ་རོལ་བཟོ་དེ་ *pha-rol-brten* པར་ལོག་ལོག་ [the excellent refuge]S.

པག་མོ་གུཔ *phag-mo gru-pa* n. of a celebrated lama who founded the monastery of *Gdan-sa mthil* (Loñ. २, 5).

པག་རྗོད *phag-rgod* རྒྱུ་ལྷ་འཁྲུག་ wild boar.

པག་མོ *phag-mo* 1. བཀ་རྩི་ a sow; རྗོད་པག་མོ་ བཟླ་བཀ་རྩི་ Dorje Phagmo the diamond sow, a Buddhist goddess believed to be incarnated as the abbess of the monastery of Samding in Central Tibet. 3. བན་མཚོ་ལྷ་མོ་ [a kind of plant]S. v. རྗོད་པག་མོ་ *rdo-rje*.

པག་ལྷག་ *phag-shag* (lit. hog's day) it occurs twelve days after the summer solstice when if it rains the water becomes bad and poisonous (*Rtsii*).

པག་ཤི *phag-sho* weight of 31 *sho* (*Yig*).

པག་རྩུར་ *phag-zur*, གསེར་གྱི་པག་རྩུར་གསུམ་གྱིས་ *gser-gyi phag-zur gsum-gyis*.

པག་གཤ *phag-qa* pork.

པག་རགས་ *phag-rags* ramparts, intrenchment.

པག་རི་ *phag-ri* and པག་རི་རྫོང་ *phag-ri rdsoñ* n. of a fort and frontier station of Tibet situated on the confines of Tibet, Bhutan, and Sikkim (*Rtsii*): ལུ་བུ་གྱི་ཕྱོགས་ན་པག་རི་ལུང་ to the west is Phagri-lung (*Kathañ*. ༧, 118).

པག་ལང་པ་ *phag lang-pa* = ལྷ་གུ་གིང་ *myu-gu giñ* reed-bamboo (in mysticism) (*Miñ-rda*. 4).

པག་སུག་མ་ *phag-sug-ma* a kind of small table used as dining table by Tibetan lamas and noblemen, with legs resembling those of a pig. རྩོག་ཚེ་པག་སུག་མ་ *cog-tse-phag-sug-ma* (*J*. 27).

པག་པག་ *phag-phag* [the name given in *Pur.* to *Codonopsis ovata*, the thick roots of which plant are cooked like turnips or ground and baked] (*Jä*).

པར་ *phañ* for འཕར་ *hphañ* 1. ཕར་བུ་ *phañ-bu* or ཕར་མ་ *phañ-ma* spindle (*Cs*). 2. in མཚོ་

མ་ཕར་ *Mtsho-ma phañ* seems to be equal to མཚོ་མ་ཕམ. 3. v. པར་པཱ་ *pañ*. ཕར་ཁྲིབ་ *phañ-kheb* = པར་ཁྲིབ་ *pañ-kheb*.

ཕར་མཁན་ *phañ-mkhan* = (རིག་མང་ན) weaver's caste. ཕར་ལོ་ *phañ-lo* = འཁྲིའ་ལོ་ *hkhlor-lo* འཁྲིའ་ལོ་ [a wheel]S.

ཕར་བ་ *phañ-wa* འཕུ་མཚན་, འཕུ་མཚན་, pf. probably ཕར་མཁུ་ *phañs-pa*, to save, to spare, to use economy: མྱོག་ཕར་བ་ *srog phañ-wa* to spare one's life; མི་ཕར་ས་ཏི་འབྲུག་པ་ to give without stint; ཕར་སེམས་ caretul disposition; ཕར་སེམས་ཅན་ thrifty, frugal (*Jä*). [འཕུ་མཚན་ = lap, embrace, འཕུ་མཚན་ = the hip, lap]S.

ཕར་ཕུང་ *phañ-phuñ* = ཕར་ལེང་ or འབར་འབྲུར་ bit by bit, piece by piece; also = རྗོག་རྗོག་ *rdo-g-rdoy* patched (*Yig*). ཕར་ཕུང་ཏུ་ *phañ-phuñ-du* = ཕར་ལེང་ཏུ་ adv. in patches (*Yig*).

ཕར་མ་ *phañ-ma* 1. = ཕར་བུ. 2. a medicinal plant (*Med*).

ཕར་སུཔ་ I: *phañs-pa* རྩལ་པ་ loss: ཕམ་པ་ ཕར་སུཔ་ *a-kha phañs-pa* alas so much loss! འཕོང་བར་ཕར་སུཔ་མོད་བརྗོད་བས་མ་རྗོང་བར་ alas, to abandon it would be indeed a loss, affection would not forsake it (*A*. 11). ཕར་སུཔ་མོད་ *phañs-mod* (vulg.) འཕྲོ་ལྷག་ *hphro-lhag* the excess of anything, anything that is thrown out when not required.

ཕར་སུཔ་ II: འཕུ་མཚན་ [n. of a Brahman whom Buddha met on his way to Benares]S.

ཕར་ *phat* is a very powerful and efficacious ejaculation used in mantras for the destruction and suppression of evil spirits. In Milaraspa the writer expounds this mystic syllable thus: "Outwardly *phat* is the condensation of the items of Discriminative Perception, or their amalgamation when those items have been

too minutely subdivided and scattered; inwardly, *phat* is the revival of one's sinking soul; rationally, *phat* is the classification of things according to their primary nature."

ཕན *phad* (ཕོད) 1. a large bag or sack of hair or cotton cloth: ཕད་མཐེལ the bottom of a sack; ཕད་གང་ a full sack; a sackful; ཕད་རྫོང་ an empty sack; ཕད་བུ *phad-bu* a small handbag to contain trifles such as tea-cups, saucers, etc.: ཕད་བུའི་བུམ་བུམ་ཞིག་ཁྱར་ *phad-buhi thum-thum shig khur* (*Lam-rim. 139*). ཕད་ཅེ *phad-tse* a sack made of yak-hair or yak-tail hair. ཕད་རྒྱས་ sacking; ཕད་ཚེ་ very coarse sack-cloth (*Jā.*). 2. sting in the tail of a scorpion [also རྒྱུ་ཚེ་=curl, lock]S.

ཕན་ I: *phan* a tassel, fringe, hanging ribands, etc.

ཕན་ II: postp. until; ཕན་ལ་ id. Also in the combination ཕན་ཅད་ *phan-chaḍ* or ཕན་ཚོད་ *phan-choḍ* postp.=beyond, further than, as far as, until: ད་ལྟ་ཕན་ཅད་ up till now; དེ་ཕན་ཅད་མ་འགོ་ *C. do not go any further than that place.*

ཕན་ཚུན་ *phan-tshun* རྒྱལ་ལྔ་ལྔ་, བར་ལྔ་ལྔ་ to and fro, over and across, hither and thither; one another. ཕན་ཚུན་ *phan-tshun* [སྦྲེལ་ splitting, junction, རྒྱལ་ལྔ་, following, connection, སྦྲེལ་, རྒྱལ་ལྔ་ལྔ་, བར་ལྔ་ལྔ་ each other, one another]S. ཕན་ཚུན་འགྲོགས་པ་ *phan-tshun hgrogs-pa* to hold to one another, to associate. ཕན་ཚུན་རྒྱུད་པ་ *phan-tshun rgyud-pa* to twist, to string together. ཕན་ཚུན་དུ་འགྲོ་བ་ *phan-tshun-du hgro-wa* to walk to and fro, there and back; ཕན་ཚུན་དུ་ལུལ་བ་ to push hither and thither; ཕན་ཚུན་མཐུན་པའི་གཏམ་ words of mutual friendship (*Glr.*); ཕན་ཚུན་ གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་ཡི་གེ་གཏོང་བ་, བུག་བྱེད་པ་, གནོད་པ་བྱེད་པ། mutual correspondence, mutual greetings, mutual

encroachment; ཕན་ཚུན་རྒྱུར་བ་ལྟེན་ལམ་ལ་ to compare with one another, to mix one with the other (*Zam.*). མ་ཕམ་གྱི་འགྲམ་ཕན་ཚུན་དུ་ on each of the two shores of lake *Ma-pham*, (*Mil.*); ཕན་ཚུན་ཐོར་བ་ *phan-tshun thor-wa* to scatter, to disperse. ཕན་ཚུན་གྲོགས་པའི་དུམ་བུ་མཐུན་ between friends accustomed to one another there is good agreement; ཕན་ཚུན་སྤྱད་ *phan-tshun-spraḍ* to exchange mutually, mutual exchange.

ཕན་དེལ་ *phan-dil* round open metal pot of all sizes, a *degchi*, the common cooking vessel in Tibet and India; ཕན་ཅུང་ *phan-chuñ* a small cooking vessel.

ཕན་ཕུན་ *phan-phun* n. of a very large numeral (*Ya-sel. 57*).

ཕན་ཕུན་དུ་གྱུར་པ་ *phan-phun-du gyur-pa*=མཐུན་པ་ to disagree, not to be in accord or agreement.

ཕན་པ་ *phan-pa* 1. རྒྱུ་ཚེ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་ལ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་ལ་ལ་ to benefit, to be of use, to be useful: དེ་ནི་བདག་ལ་མི་ཕན་ that is of no use to me; བྱ་འདི་སང་ལ་ཕན་པར་དཀའ་ this son will hardly be useful to me (*Jā.*). ཕན་པ་ and ཕན་པ་ཡིན་པ་ adj. useful: ཕན་པའི་དོན་ a useful thing, valuable possession, frq.; བདག་རྟོན་མོངས་པ་ལས་ཕན་པའི་དོན་མེད་ after all it is of no use to me in my misery (*Dzl.*); བསྐྱབས་བྱ་ཕན་པའི་རྒྱུ་ a wholesome instructive word (*Glr.*); ཕན་པའི་གྲོས་ useful advice (*Dzl.*). 2. རྒྱུ་ཚེ་ལ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་, རྒྱུ་ཚེ་ལ་ use, utility, benefit; force, victory, ability; ཕན་ཕུབ་ also ཕན་ཚོགས་ useful, profitable, ཕན་ཕུབ་པ་ to be useful; ཕན་འདོགས་པ་ to befit, suit; ཕན་ཡོན་ serviceable, of good effect, comfortable; a comfort, blessing; merit. ཕན་པའི་སེམས་ *phan-pahi-sems* benevolence, readiness to help; ཕན་བཏགས་པ་ *phan btags-pa* and ཕན་ཚོགས་པ་ the administration of medicine to a sick-man: ཕན་བཏགས་པའི་ལས་

= *mi-hos-tsam* *mi-hos-tsam* unfit, unsuited, also सचराचर very common. *ཕམ་ཇེ་བ* *phal-che-wa* or *ཕམ་པོ་ཚེ* *phal-po-che* a host, a troop, mass of people; *མི་རྗོད་ཕམ་པོ་ཚེ་ཤིག་* *mi-rgod-phal-po che shig* a troop or set of monsters (wild men). *ཕམ་པོ་ཚེ* *phal-po-che* अवतंसक a class of Mahāyāna Sūtra comprising six volumes containing brief accounts of gods, demons (*Yakṣa*), the sun-god (ཉིན་མོ་འཕྲུ་), the moon-god (མཚན་མོ་འཕྲུ་), etc.; and also of the formation, dimensions, duration of the world; of the different Buddhas, *Bodhisattvas*; also of how and what to pray for, etc.

ཕམ་ཚེན་ཤེ་པ *phal-chen sde-pa* the Mahāsaṃ-gika school of Buddhists.

ཕམ་ཚེར *phal-cher* प्राय 1. usually, mostly (*A. K. 1-24*). 2. *མང་པོ་*, *གསལ་ཚེ་བ* *gnyal-tse*, *མུ་རི་མང་པོ་* many, majority.

ཕམ་ཚན *phal-can* *W.*, broad, wide, *e.g.*, a broad valley; *ཕམ་མེད* *phal-med* narrow.

ཕམ་ཀུ་ཤི་ *phal-ku sham* = *སྐྱེ་བ* *skye-wa* birth, (mystic) (*K. g. ९, 28*).

ཕམ་ཤ *phas* instr. of *ཕ*, by the father; *ཕམ་ཤུན་* *phas-shun* children of one father. *ཕམ་གྱི་དགྲ་* *phas-kyi-dgra* प्रत्यनीक [hostile, opposed, enemy] *S.* *ཕམ་ཚོལ་བ* *phas rgol-wa*, *ཕམ་གྱི་ཚོལ་བ* *phas-kyi rgol-wa* परवादी an enemy; of the opposite side, of the counter-party (*Jä.*). *ཕམ་མཚམ་པ་བཞི་* *phas pham-pa bshi* the four fundamental sins:—*མཚན་མོ་འཕྲུ་* or impurity, *མཚན་མོ་འཕྲུ་* or stealing, *བཟུང་བ* or killing, *འཕྲུ་བཟུང་བ* or frivolous and irrelevant talk.

ཕི *pi* [1. num. fig.: 44. 2. *W.* for *ཕྱི*, *ཕི་པ* for *ཕྱི་པ*] *Jä.*

ཕི་ལིང་ *phi-liñ* or *ཕྱི་གླིང་པ* *phyi glin-pa* a foreigner, one of the outer continent, *i.e.*, a European. The common term for an Englishman.

ཕིག་ཕིག་ *phig-phig* 1. adj. jelly-like. 2. a kind of jelly.

ཕིང་ *phin* 1. a kind of vermicelli made of pea flour and brought from China. 2. earthen-ware cup.

ཕིང་གིས་ *Phin-gis* n. of a mountain in South China where some of the finest tea is produced (*Jig. 16*).

ཕིང་པ or *ཕིང་བ* for *ཕྱིང་པ*.

ཕིབས་ *phibs* dome, canopy. *ཕིབས་ཤོག་* 1. under a canopy or dome of a house. 2. *འཇུག་འཇུག་པོ་* residence, house (*Mñon*).

ཕིར་བ *phir-wa* in *W.* to fall down (*Jä.*)

ཕུ *phu* the upper part of a sloping valley; the higher ground. *ཕུ་ཚུ་* *phu-chu* river coming from above; *ཕུ་ཚུ་འཕྲུ་གྲུ་* *phu-chuhi-rgyun* the upland stream. *ཕུ་ལྗགས་* *phulhags* higher situated and colder places or districts, opp. to *གྲུ་ཤོད་* *rgya-çod* open lower and milder parts.

ཕུ་གས་ *phu-gras* an elder brother (*Jä.*).

ཕུ་ཐག་གཙོད་པ་ *phu-thag bçod-pa* is described as *རྗོད་མ་རྗོད་པར་རྗོགས་པ་* to reflect on the real meaning, not to make any mistake about the real meaning of a thing: *ཕུ་ཐག་མ་རྗོད་པར་* *ཚོལ་ཡོད་* there is doubt where there is no arriving at the real meaning (*Rtsa-ti. 2*). For derivation of phrase *v. Jä.* *ཕུ་ཐག་རིང་ཐུང་* *phu-thag riñ-thuñ* occurs in *ཕུ་ཐུང་གསུམ་གྱི་ཕུ་ཐག་རིང་ཐུང་དེ།* *མཛེ་ཐུང་གསུམ་གྱི་གཙོད་ཆབ་མཛོད་བས་ཤིས།*

ཕུ་ཐུང་ *phu-thuñ* or *ཕུ་ཐུང་* *phu-duñ* a sleeve; with short sleeves; *ཕུ་ཐུང་ཚེ་* *phu-duñ rtse* sleeve-edges; *ཕུ་ཐུང་ལོད་* *phu-(duñ) yod* one with sleeves, *ཕུ་མེད་* *phu-med* sleeveless (shirt or robe); *ཕུ་ཐུང་* *phu-ruñ* sleeves: *ནང་པར་བཟུང་ཕུ་ཐུང་ཚེན་པོ་* *ཚན་ཤིག་ཡོད་* (*A. 120*) in the morning there was a fellow wearing long sleeves. *ཕུ་ཐུང་* *phu-huñ* = *ཕུ་ཐུང་* *phu-duñ* a sleeve.

water; མེ་ལི་ཕུར་པོ། ལགྲི་ལྷི་མི་ལྷི་མི་ fire; etc., etc. Altogether there are 84,000 རྩི་ལྷི་ཕུར་པོ་ བཟོ་ལྷི་ (*Ya-sel. 272*), i.e., conceivable aggregates of mental, moral, and material substances.

ཕུར་པོ་ཅན་ *phuñ-po-can* = ལྷ་ལྷི་ རྩི་ལྷི་ བཟོ་ལྷི་ བཟོ་ལྷི་ བཟོ་ལྷི་ a tree (*Mñon.*).

ཕུར་པོ་ལྷི་པོ་ཅེ་ *Phuñ-po ri-wo-che* n. of a monastery situated on the top of a hill in Tsang; in its neighbourhood there is a Bon monastery (*Deb. ག, 22*).

ཕུར་པོ་གཟུགས་ཀྱི་ལམ་རྟོན་པ་ *phuñ-po gsum-gyi lam-ston-pa* འགྲུབ་པའི་ལམ་ལྷི་པོ་ the instructor of the way (regarding salvation of the three aggregates), an epithet of Buddha (*M. V.*).

ཕུར་པོ་གཟུགས་པའི་མཛོད་ *phuñ-po gsum-pahi mdo* n. of a *Sūtra* also called ཕུར་རྩི་རྩི་ལྷི་པོ་བཟོ་ལྷི་པོ་ the confessions of the sins of a *Bodhisattva* (*Yig. 13*).

ཕུར་པོ་བུས་ *phuñ-por-byas* བུས་ཅན་ [heaped] *S.*

ཕུད་ *phud* 1. v. བུད་པ་, pf. ཕུད་. sbst. that which is taken forth from the rest; a specimen; also a first taste or experimental trial. In common life, especially a sort of first fruits offering, a portion selected and offered to gods or *driza*. རྩི་གཟུགས་ *thug-phud* or ལོ་ཕུད་ *lo-phud* an offering of the first fruits of harvest; རྩི་ལྷི་པོ་ *srus-phud* offering of ears of corn wound round a pillar of the house; རྩི་ལྷི་པོ་ *rdor-phud*, ལྷི་ལྷི་པོ་ *sa-phud* an offering of stones or earth when a house is built; these materials being used for manufacturing images of gods (*Gl.*) (*Jā.*). 2. ཕུད་པོ་བུས་པོ་ *phud-dub skur-wa* = རྩི་ལྷི་པོ་བུས་པོ་ *spyi-wor hskur-wa* or ལྷི་ལྷི་པོ་བུས་པོ་ *gtsug-tu hskur-wa* to carry a present on one's head, to offer respectfully (*Mñon.*).

ཕུད་པོ་ *phud-pa* 1. pf. of བུད་པ་ *hbud-pa* thrown out, cast out; turned out, dismissed

(servants, etc.). 2. hair-knot, tuft of hair.

ཕུན་གླིང་ *Phun-gliñ* abbr. of ཕུན་ཚོགས་གླིང་ *Phun-tshogs-gliñ* a great monastery of the Jonang-pa sect in Tsang (*Rtsii.*).

ཕུན་ཚག་ *phun-chag* bundle, tuft (*Gl.*).

ཕུན་ཚོགས་ *phun-tshogs* or ཕུན་ལྷི་ལྷི་ཚོགས་པ་ འགྲུབ་པོ་ adj. [possessed of the three:— grace, glory and wealth], perfect, complete, sublime; also as sbst. mass of merits, perfection, quintessence, all that could be desired; frq. = heaven, paradise.

ཕུབ་ *phub* འགྲུབ་པོ་ armour. 1. shield, plate or breast-plate: ལོ་ཕུབ་ *ko-phub* a leather buckler; ཕུབ་ལྷི་ལྷི་པོ་ *phub-çub* the cover of a shield; ཕུབ་ཀྱི་མེ་ལོན་ *phub-kyi me-loñ* the centre of the shield (*Cs.*). 2. canopy, a projecting moulding; རྩི་ཕུབ་ *khyim-phub* a roof constructed like a canopy; ལྷི་ཕུབ་ *gdugs-phub* an umbrella.

ཕུབ་པ་ *phub-pa*, = བུད་པ་ *hbud-pa* to probe into, to penetrate into the meaning, to get at the sense: ལྷི་ལྷི་པོ་ལྷི་ལྷི་པོ་ལྷི་ལྷི་པོ་ ལྷི་ལྷི་པོ་ལྷི་ལྷི་པོ་ (*A. 126*) if one enquires of the *Hdul-wa Hdsin-pa* in order to get at the meaning of these expressions.

ཕུབ་མ་ *phub-ma* ལྷི་ལྷི་པོ་ 1. chaff or chaff-dust with particles of the husk. ཕུབ་མའི་མེ་ *phub-mahi-me* ལྷི་ལྷི་པོ་ལྷི་ལྷི་པོ་ a kind of torture which a penitent undergoes by burning his body with the glowing fire of rice-chaff. 2. gleanings, stubble, straw-ends.

Syn. རྩི་ལྷི་པོ་ *lkogs-pa*; ཕུན་པ་ *spun-pa*.

ཕུར་པ་ *phur-pa* 1. any peg, staple, or large nail whether of wood or iron; but usually = a metal three-sided dagger, not in any way pointed, used by exorcists and lamas in their ceremonial, wherewith

theoretically they stab demons. The shaft of this instrument usually comprises the heads of three deities capped by a projecting representation of the horse-headed Tamdin. Usually, for the smaller or more ordinary implement the term is not ཕུར་པ but ཕུར་བུ *phur-bu*. 2. adj. and adv. piercing, piercingly: མིག་ཕུར་ཚུགས་སུ་རྒྱབ་པ to look at one with a piercing glance of the eye; ལྷ་ལ་གསོལ་བ་ཕུར་གཙུག་ཏུ་འདེབས་པ to implore a god very earnestly. ཕུར་རུང་ཐོགས་པ་རྟེན་བྱུང་ནས་ one with brandished dagger having risen up (*A. 131*). ཕུར་འབྲུར་ *phur-hgyur* pegs to which tent ropes are tied in pitching a tent (*Rtsii.*).

ཕུར་བ *phur-wa* 1. =སེེ་བ or བསྐྱེད་བུ (Mñon.), v. འཕུར་བ to scratch. 2. *Seb.*: to emboss. 3. n. of a disease (མགོ་བ) (*Jä.*). 4. རྩམ་ [strung, tied, connected]S.

ཕུར་བུ *phur-bu* 1. ཀྱི་ཡམ་མི་, རུ་ལྷ་མི་ an epithet of Vrihaspati the spritual teacher of the gods. ཀམ་ལ་ཕུར་བུ *gzah-phur-bu* thursday. 2. v. ཕུར་བ.

Syn. ལྷ་ཡི་ལྷ་མ་ *lha-yi lla-ma*; ལྷ་མཁའ་ *sgra-mkhan*; ལྷ་ལྷན་ *blo-ldan*; མེ་བཞི་རྒྱུས་ *me-bshiskyegs*; རྟེན་གཤམ་ *tshig-bdag*; ལྷ་མཁའ་ *sgra-mkhas*; ལྷ་འི་ལྷ་བའ་ལྷན་ *lha'i slob-dpon*; ལྷ་རྟེན་གསལ་གཙུག་ཅན་ *gnatshogs gtsug-can*; རྟེན་གཤམ་ *rig-byed-hdag*; ལྷ་རྟེན་ *gre-skyegs*; འཛོ་རྒྱུད་ *htsho-byed*; ལྷ་མཁའ་ *snra-mkhas*; བུ་གཉེན་མོ་ལྷ་ལྷན་ *bcu-gñis hod-hphro*; རྟེན་གསལ་རྒྱུས་ *rigs-skyegs*; མཛོ་རྟེན་མོ་ *mtho-ris-thob*; འབར་བ་ལྷན་ *hbar-wa-ldan*; རྩམ་ལྷན་ *rtsub-ldan*; ལྷ་ལྷན་གསལ་བའི་གཙུག་ *cin-tu gsal-wahi geud*; རྟེན་གཤམ་ *tshig-ldan*; མིག་ལྷན་ *mig-ldan*; འཕྲོད་ལྷན་ *dpnyod-ldan* (Mñon.).

ཕུར་བུ་ལྷོ་ག་ *Phur-bu leog* n. of a small monastery situated in the neighbourhood of Sera toward the east (*Loñ. 3, 17*).

ཕུར་མ *phur-ma* 1. =འབྲུར་མ་ *hbur-ma* བུ་ཅེ་ལ་ relieve work, embossment; also a vessel

made of a leaf doubled over in funnel shape. 2. fine medicinal powders, anything volatile. ཕུར་མ་གཟུགས་པ་ *phur-ma gsum-pa* a medicinal root. ཕུར་མོང་ *phur-moñ* (acc. to *Jä.*, ཕུར་མོ) a medicament: ཕུར་མོང་མིན་གསོན་གཉན་ལྷོ་གཉན་གཉན་འཛོ་མས་.

ཕུར་མོང་རྒྱུང་ *Phur-moñ gjañ* n. of a place in Tibet (*Deb. 9, 14*).

ཕུལ་ *phul* 1. ཕུལ་རྒྱུ་བུ་ *phyag-lta-bu* a handful, also ཕུལ་གང་ *phul-gañ*. 2. རྩམ་, འཕྲུག་པ་ [best, issued]S.

ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ *phul-tu phyin-pa* परिनिष्पन्न, परि-समापन्न [finished, perfect, accomplished]S. reached the climax, i.e., attained highest point, victorious, to have got the better of an argument; མཁའ་མཁའ་ཕུལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་རྒྱུར་རྟོ་ he became a great scholar (*Jä.*). ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་ *phul-du byuñ-wa* རྩམ་མ་ attained excellence.

ཕུལ་བྱུང་ *phul-byuñ* or ཕུལ་ཏུ་བྱུང་བ་ = རྒྱུར་དུ་ འཕགས་པ་ རྩམ་མ་, རྩམ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ accomplished, perfect, eminent; the Tibetan translation of the personal name of Atis'a.

ཕུལ་བ *phul-wa*, རྩམ་པའི་ཕུལ་, མཁའ་ཕུལ་ [represented, delivered]S. 1. pf. of འབྲུལ་བ་ v. འབྲུལ་བ་ *hphul-wa* and འབྲུལ་བ་ *hbul-wa*. 2. an offering, a present. Syn. འབྲུལ་བ་ *hbul-wa*; ཕུལ་རྟེན་ *phyag-rtan*; རྒྱུས་ *skyegs*; རྟེན་གསལ་གཟུགས་ *gnam-gshag*; ལྷུ་མཛེས་ *gus rdsas*; མཛེས་འཛོ་ག་ *mdun hjoj*; ཕུ་རྟེན་ *shu-rtan* (Mñon.). ཕུལ་བའི་བུང་ལྷན་ *phul-wahi btuñ-phor* ལྷ་ལྷན་པའི་ཕུང་ལྷན་ [a drinking plate]S.

ཕེ *phe* 1. *W.*, and *Sikk.* for ཕེ་ལྷོ་ག་ *phye* ལྷོ་ག་ powder, anything pulverized. ཕེ་ཕེ་ལྷོ་ག་ *phe-phe-shib-mo* ལྷོ་ག་ fine powder. 2. num. fig. 104.

ཕེ་ག་ *phe-qa* is an exclamation; occurs in the passage ཕེ་ག་ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ (D.R.).

ཕེ་ག་རྟོག་ *phog-rdog* ལྷོ་ག་ [a musical instrument, a tabor]S. ཕེ་ག་རྟོག་ *phog-rdob* 1. = ཕེ་བུང་ག་ *phob-kyañ* even when come. 2.

ཕལ་པ [a small drum, or tabor, or a kind of cymbal]S. ཀ་ཀ་ལ་འཕེར་མཚོ་ལྷོ་མཚོ་ is a long drum used by the Indians as a musical instrument. ཐེབ་རྫོང་པ་ *phob-rdob-pa* མ་འཇུག་པ་ a minstrel.

ཐེབ་པ་ *phob-pa* 1. pf. ཐེབས་ *phobs*, resp. term for to come, to arrive, to go, depart. Is in very frequent use in C. ག་ལེ་ཐེབ་ *ga-le phob* a farewell salute to a visitor: "go gently!" ཐེབས་པར་སྐྱབ་ *phobs-par smra-wa* སྐྱབ་པ་ to ask to come, to invite. ཐེབས་ཚོགས་ *phobs-tshogs* instructions, or anything that is sent as a favour: ཐེབས་ཚོགས་ཀྱང་དམ་འཇུག་ཀྱང་བཞུགས་པ་ལྟར་ཤོད་པ་མཁྱེན་ pray, may your letters also come like the stream of a river (*Yig. k. 69*). ཐེབས་བསྐྱབ་ *phobs-bsu-wa* or ཐེབས་གསོལ་བ་ *phobs-gso-wa* to go and meet a person in the way for his reception.

ཐེར་བ་ *pher-wa* to be able, to be capable of, equal to: བྱིད་རང་སྤྱིང་ཁམས་ཀྱིས་ཐེར་ན་འདྲོང་ go, if from your heart you can do so (*A. 65*); ག་ཞན་ལ་དབང་བསྐྱར་བའི་སློབ་དཔོན་ཐེར་བ་བྱུང་ he was able to consecrate others (*Deb. ག, 23*). ཐེར་བ་ also = serviceable; an equivalent. མི་ཐེར་བ་ incapable, not serviceable, = མི་ཕན་པ་ཐེར་ཡོད་ (*Khrig. 28*). ལུང་སློན་ཆེན་པོ་ཐེར་བ་ཚམས་ཀྱིས་མཁྱེན་པ་མངའ་བ་བཞུགས་པས་ (*A. 84*).

ཐེར་པོ་ *pher-po* one who is clever in conversation, correspondence, or diplomatic business, etc. (*Yig. 13*).

ཐོ་ *pho* 1. an affixed particle or perhaps adj. signifying: male, paternal: བྱ་ཐོ་ a male fowl, cock-bird; ལ་ཐོ་ *wa-pho* male fox. 2. also sbst. a male; and occasionally, a father (not however commonly): ཐོ་མོ་ male and female; ཐོ་མཚོང་པོ་ handsome man. Applied to animals seems generally to indicate castrated males; but ཐོ་རྟགས་ *pho-rtags* = the male organ of

generation, and ཐོ་མཚོན་ *id.*, ཐོ་དབང་ virile power.

ཐོ་གླང་ *pho-glang* རྩུ་ལྡུ་, ལྡོམ་ལྡོམ་ [the lungs, the bladder]S.

ཐོ་རྫོང་པ་ *pho-rgod-pa* འཇུག་ [raising, elevation]S.

ཐོ་ཆེ་བ་ *pho-che-wa* = རྒྱུ་རྒྱུ་ལ་ *kheñs-pa* འཇུག་ noble, exalted.

ཐོ་ཉིད་ *pho-nid* འཇུག་ལྱིན་ [coming after, successive]S.

+ ཐོ་ཐག་ཆེ་བ་ *pho-thag che-wa* 1. = རྒྱུ་རྒྱུ་ལ་ཆེ་བ་ and རྩུ་ལྡུ་ཆེ་བ་ *khur-che-wa* (*Mñon.*). 2. = ལྡོ་བ་མཚོ་བ་ *lta-wa mtho-wa*.

ཐོ་པོ་ *pho-wo* = ལྷུན་གནས་པ་ *spun rgan-pa* elder brother (*Yig. 11*). ཐོ་པོ་ལྡོང་ *Pho-wo-ldoñ* n. of a clan (*Yig. 7*).

ཐོ་མ་ *pho-ma* = མ་ཉིད་ཐོ་ *ma-niñ-pho* hermaphrodite of the male class (*Mñon.*).

ཐོ་མོ་ *pho-mo* man and woman; male and female. ཐོ་མོ་མེད་ *pho-mo-med* no difference of sex exists; ཐོ་མོ་ལྷན་ཅིག་ལྷུག་ནས་པ་ terms signifying cohabitation.

ཐོ་མོ་བྱང་ཐང་མཚོ་ *Pho-mo Byañ-thañ mtsho* a large lake in Tibet on the Bhutan frontier lying between long 90° and 90° 30'E. at an elevation of 16,050 ft.

ཐོ་མོངས་ *pho-rmoñs* the penis.

ཐོ་ཅེད་རྩེད་ལུ་ *pho-rtseñ sna-dgu* the nine different sports or feats of man as mentioned in *Rtsis-len*.

ཐོ་ཚོད་ *pho-tshod* acc. to *Jä.* = ཐོ་སོ་ *pho-so*: ཐོ་ཚོད་མཚོན་གྱིས་མ་བྱེད་ཅིག་ do not boast of prophetic sight.

ཐོ་མཚོན་ *pho-mtshan* ལི་རྩུ་ masculine gender; the male organ, the penis. In the *Duhwa* ཐོ་མཚོན་ is termed ལན་ལག་གི་རྩུ་ལ་ and its work is called ལས་ལུ་རུང་.

Syn. འཛོམས་ཀྱི་སྐབ་ *hdoms-kyi sba-wa*; མེད་ན་ *me-ha-na*; ཉམ་ན་དཔུང་ *he-ma-na-dpyad*; དུན་པའི་ *dran-pahi ka-wa*; ཨོ་དབང་ *pho-dwañ*; རྒྱལ་པོ་ཡི་རྒྱལ་མཚན་ *chags-pahi rgyal-mtshan*; དབང་པོ་ *dwañ-po*; མྱོས་བྱེད་ལྷགས་ཀྱི་ *myos-byed leags-kyu*; མཚན་གཏུན་གྱི་ *mtshan-gtun-ciñ*; འཛོམས་ཀྱི་མཇུག་མ་ *hdoms-kyi mjug-ma* (*Mñon.*).

ཨོ་ཡན་ *pho-yan* and ཨོ་རང་ *pho-rañ*, also ཨོ་དྲུང་ *pho-hrañ* = an unmarried man.

ཨོ་ལྷ་ *pho-lha* 1. tutelary deity of a man's right side (*Jä.*). 2. *Cs.*: sir, as polite address.

ཨོ་ཡིག་ *pho-yig* the male letters of the Tibetan alphabet which are ཀ, ཅ, ཉ, ལ, ཅ, &c.; among the thirty letters the first of each group being regarded as a male letter (*Situ.* 60).

ཨོ་ཡོང་བཟའ་ *Pho-yoñ-bzah* n. of one of the queens of king *Khri-sroñ ldehu btsan* (*Loñ.* ༩, 8).

ཨོ་ལྷ་བ་ *Pho-lha-wa* or ཨོ་ལྷ་ལམ་ཚེ་ or ཨོ་འཛིན་ the family descended from king *Miwang Pholha Thaiji*, originally occupying the village of འདུས་རུང་ in *Tsang* (*Loñ.* ༩, 12).

ཨོ་གན་ *pho-çan* explained as ལྷེས་པ་དགལ་ *skyes-pa drag-pa* (*Rtsii.*).

ཨོ་སོ་ *pho-so* one of position; ཨོ་སོ་ཐོན་པ་ *pho-so thon-pa* = མགོ་ཐོན་པ་ one who has made himself prominent, distinguished. In *W.* ཨོ་སོ་ཅན་ proud, haughty.

ཨོ་ན་ *pho-ña* or ཨོ་ན་བ་ *pho-ña-wa* a messenger, deputy, envoy: ཨོ་ན་གཏོང་བ་ *pho-ña gtoñ-wa*, ཨོ་ན་མངགས་པ་ *pho-ña mñag-pa* to send, despatch a messenger. Also, a spiritual messenger or angel: བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཨོ་ན་ *bde-wa can-gyi pho-ña* the angel of paradise; གཤིན་རྗེའི་ཨོ་ན་ *gcin-rjeñi pho-ña* the messenger of death; ལྷུ་པོའི་ཨོ་ན་ *rgyal-pohi pho-ña* ambassador, envoy. ཨོ་ན་མོ་ *pho-ña-mo* 1. ལྷ་ལྷོ་ཀ་ female messenger. 2. gen. a རྒྱལ་པོ་མོ་

mistress, female friend (*Mñon.*). ཨོ་ན་གཟིག་གི་ལོ་ལོ་ལ་ཅན་ *pho-ña gzig-gi slog-pa-can* a lit. messenger wearing a leopard's skin = བྱག་ལོ་ལ་ (*Sman.* 350).

Syn. ཉན་ན་ *ñan-rna*; བྱ་མར་ *bya-ma-rta*; གཏམ་རྒྱལ་ *gtam-skyel*; འཕྲིན་རྒྱལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཅེན་ *bañ-chen*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

ཨོ་བརྒྱད་ *Pho-brgyad* and ཨོ་དུག་ *pho-drug* a silk scarf for presentation (*S. kar.* 179).

ཨོ་བ་ *pho-wa* (resp. ལྷོ་ཐོག་ *Cs.*) 1. བེཅ་ colloq. the stomach. 2. second cavity of the stomach or the reticulum of ruminating animals (*Jä.*); ལཱ་མཱ་མལ་ [the receptacle of undigested food, the stomach] *S.* ཨོ་བ་ལྗེད་པ་ *pho-wa ljid-pa* to overcharge the stomach, to clog; ཨོ་བ་སྦོལ་བ་ *pho-wa çol-wa* to purge, to cleanse; ཨོ་རན་ *pho-ñan* a weak stomach; ཨོ་བ་བཟང་ *pho-wa-bzah* a good, sound stomach (*Jä.*).

ཨོ་དྲོད་ *pho-drod* (lit. warmth in the stomach) digestion: ཨོ་དྲོད་མེད་པའི་མི་ལ་ཐམ་སི་འཇུ་ one in whose stomach there is no heat will not be able to digest food (*Sog-dpe.*).

ཨོ་བ་གདགས་ *pho-wa-gdagz* (ལྷན་ལྷན་པར་) [immediate] *S.*

ཨོ་བ་རིལ་ *pho-wa-ril* (also ཨོ་བ་རིས་ or ཨོ་རིས་) black pepper.

Syn. ན་ལེ་གས་ *na-le çam*; ཨོ་བ་རིལ་བུ་ *pho-wa ril-bu.*

ཨོ་བྱང་ *pho-brañ* རྩ་མའ་ palace, family castle; ཨོ་བྱང་འཁོར་ *pho-brañ-hkhor* = མོང་ཁྱིམ་ a town (*Mñon.*). ཨོ་བྱང་འབྲུམ་འདུགས་ *pho-brañ hbum-gdugs* n. of a palace built by king *Gnam-ri sroñ-btsan* where under royal order medicinal drugs were assorted for use in Tibet. ལྷན་ཏོག་ཨོ་བྱང་ palace of the Sikkim raja.

ཨོ་བྱང་ལུས་བུ་ལྷན་ཏོག་ *Pho-brañ Yum-bu kla-çgañ* the most ancient stone structure of Tibet built by the first king and said

to be still kept in some state of preservation by the Dalai Lama's government (*J. Zan.*).

ཕོ་བྲང་མེ་རྟོག་ཅན་ *Pho-brañ me-tog-can* the capital of king Rāma. ཚོས་རྒྱལ་ཕོ་བྲང་ *Chos-rgyal pho-brañ* ancient capital of Tibet in Yar-lung in Lhokha now in ruins (*Rtsii.*).

ཕོ་བོའོག་ *pho-btsog* or བོའོག་པ་ *btsog-pa*.

ཕོ་ཚོས་ *pho-tshos* 1. འདུམ་མཉམ་ [inference, estimate, measurement; one's own estimate of himself, etc.]S. མཐོང་ཚོས་སྤྱད་པའོ་དང་ཕོ་ཚོང་གྱིས་སེལ་གྱི་ཡོན་ཏན་ (*Khrīd.*) 2. rouge for the cheeks of ladies.

ཕོ་རོག་ *pho-rog* colloq for ཕྱ་རོག་ *bya-rog* the raven, said to possess the power of foreboding; consequently omens are drawn from its cry. ཕོ་རོག་མིག་ *pho-rog-mig* (lit. the raven's eye) n. of a medicinal herb (*Vai. sh.*).

ཕོ་ལེན་བྱེད་པ་ *pho-len byed-pa* transferring of Jongpons from one district to another: ལྷུ་ལ་པོ་དང་མས་བཤོད་བཞག་མཛད་པའི་རྫོང་ཚོ་རྣམས་ཕོ་ལེན་བྱེད་པ་ the transfer of *Jongo* officers who were instituted by the former kings (*Rtsii.*).

ཕོ་ལོག་ *pho-log* विद्वच्छिका a disease of the stomach resembling cholera if not cholera itself [spasmodic cholera]S.: ཕོ་རྒྱ་བ་བལ་པོར་ཕོ་ལོག་གིས་ནི་ལྷོ་ the lo-tsāwa having died of cholera in Nepal (*A.*).

ཕོ་ལོང་ *pho-loñ* ལྷུང་ [a kind of jasmine]S.

ཕོ་ལོང་རྟེལ་ *pho-loñ hcl* = ཕོ་དབང་ *pho-dwan* (*Jä.*).

ཕོག་ *phog* 1. v. རེལ་ག་པ་ 2. wages, pay, salary; ཕོ་ལོག་ yearly pay, ལྷོ་ལོག་ monthly salary, རྟེན་ལོག་ daily wages; ཕོག་དཔོན་ an officer at Shigatse who pays and looks after the maintenance of the Tibetan

troops on the Himalayan frontier. 3. pension, gratuitous support. ཕོག་རྒྱར་ *phog-rgyar* allowance in meat, each pound being called ལྷུ་རི་ *rgya-ri* (*Rtsii.*). ཕོག་བཟན་ *phog-bzan* or ཕོག་བཟན་པ་ officers or servants with allowances either in money or in kind; any allowance (*Rtsii.*).

ཕོང་ *phoñ*, v. རེལ་བ་ *hphañ-wa*; ཕོང་བ་ *phoñ-wa* (*Gl.*) for རེལ་བ་ *pañ-wa*. ཕོང་ལྷུར་བ་ *phoñ-gyur-wa* རྒྱལ་པོན་ [afflicted]S.

ཕོངས་པ་ *phoñs-pa* རྐྱེན་ལྡན་, བྱིན་པ་ 1. poor, needy, destitute: རྐྱེན་ལྡན་ཕོངས་པ་ destitute of food and wealth; ཚོས་དང་རིག་པས་ཕོངས་པ་ devoid of religion and intellect; ལུས་མཉམ་ཅན་ཉམས་ལུག་ཕོངས་པ་ འདུ་ the poor and miserable creatures (འདུ་ *dgu* being here sign of plural). 2. poverty, misfortune. ཕོངས་པའི་དུས་ *phoñs-pahi dus* བྱིན་པའི་འཇམ་མེད་ཀྱི་འཇམ་མེད་ [time of danger, evil, calamity]S. (*A. K. 1-40*).

ཕོད་ཀ་ *phod-ka* (or ཕོད་ཀ) = རྐྱེན་ལྡན་གྱི་རིགས་ a kind of stage-dress of the lamas; masquerade garment with long sleeves: ལྷུ་ལ་པོ་དང་མས་ཕོད་ཀ་བརྒྱུ་མས་པ་ he put on a cloak and stage-robe (*Khrīd. 106*).

ཕོད་ཅན་ *phod-can* རྐུལ་; comet. Syn. མཇུག་ ཕོད་ཅན་ *mjug phod-can*; དུ་བ་མཇུག་རིང་ *du-wa mjug-riñ* (*Mñon.*) ཕོད་ཅན་ཟེར་ *phod-ca-gzah*.

ཕོད་པ་ *phod-pa* = ལྷུ་སེལ་, ལྷུ་བལ་ རྒྱལ་པོན་ 1. to cope with, to be able, to coerce: རྐྱེན་ལྡན་ཕོད་པ་ ལྷུ་རྒྱུ་ལོད་ན་ཡང་ although he was scarcely able to part with; ལྷུ་མི་ཕོད་ I cannot bear to see that. 2. to withstand, be a match for: རྐྱེན་ལྡན་གྱིས་བཟང་སྤྱི་ལོས་ཕོད་ who can resist good food and fine clothes? ཕོད་པ་ཅན་ *phod-pa-can* bold, daring (*Cs.*).

ཕོན་ *phon* or ཕོན་པ་ 1. = ཚོགས་པ་ ལྷུ་ལྷ, མཇུག་ རྐྱེན་ bundle, truss, sheaf. 2. = ལྷུ་རྒྱ་བ་ *chun-po*

bunch, cluster, umbel; tuft, tassel (*Jä.*); དང་ཚོན་ *dar-phon*, སུད་ཚོན་ *skud-phon* (*Cs.*).

ཚོན་ཆེན་ *phon-chen* a good deal = མང་པོ་ much, many (*Rtsii.*).

ཕོབ་ *phob* v. འབེབས་པ་ *hbebs-pa*.

ཏུ་ཕོམ་པ་ *phom-pa* = ཐུམ་པ་ *bum-pa* a pot, jar.

ཕོར་རྩི་ *phor-rñi* trap, net to catch birds: དེའི་མང་རུབ་ཚོན་ཆེན་ལེགས་པ་གཅིག་གཞུགས་པོ་བཞག་པས་ next day at evening he laid a fine trap (*Rdsa. 10*).

ཕོར་པ་ *phor-pa* སར་ཀ་; drinking cup or vessel; རྗམས་ཕོར་ iron cup, དུལ་ཕོར་ silver cup, གཤེར་ཕོར་ golden eup, རྟེན་ཕོར་ glass cup, པག་ཕོར་ barley flour-bowl, སྤྱན་ཕོར་ *spyin-phor* glue-pot; ཕོར་ཕྱིས་ cloth for wiping a cup. ཕོར་རུ *phor-ru* = ཕོར་པ་ *phor-pa*.

ཕོལ་ *phol* in *W.* any blister caused by burning. ཕོལ་མེག་ *phol-mig* 1. a circle, disk. 2. a bad sore, ulcer, boil.

ཕོལ་ཏུ་ *phol-ta* = ཕེན་ཏེ་ *phen-te*.

ཏུ་ཕོལ་བ་ *phol-wa* = རྟོགས་པ་ *rtogs-pa*.

ཕོས་ *phos* 1. = ཕོམ་ལེས་ *pho-yis*. 2. pf. of འབོ་བ་ *hbo-wa*. 3. v. འཤེ་ *ṣa*.

ཕུ་ *phyu* ཕུ་ *phyva* lot, luck, chance, fortune, good luck: ཕུ་རྒྱུལ་པ་ to cast lots; ཕུ་བཟང་ ཕུ་རན་ good, bad fortune or prognostics (*Cs.*); རྩོམ་ཕུ་ prognostics relative to property, family, etc., by casting dice; ཕུ་དང་གཡང་ lot (good luck) and blessing; ཕུ་དང་གཡང་འབྲུག་པ་ to call forth good luck and blessing, to secure it by enchantment (*Jä.*). ཕུ་ཀེན་ཅེ་ *phyu-ken tse* one who pretends to know the issue of fighting between gods and demons; a Bon necromancer (*D.R.*). ཕུ་མཎན་ *phyu-mkhan* =

མོ་བཏབ་མཎན་ fortune-teller. ཕུ་ཚོན་ *phyu-tshan* the faeces of any infant, new born colt, calf, etc., that died immediately after sucking milk, and used as an augury: ཕུ་ཚོན་གྱིས་དུག་ནད་སེལ་. The expression ཕུ་ལོ་གཏོ་ཕུད་ *phyahi gto-spyad* occurs in གཤེས་རབ་ཀྱི་རི་རབ་ཀྱི་རྩ་མོར་ཕུ་ལོ་གཏོ་ཕུད་ལ་གཤེགས་མོ་ (*D.R.*).

ཕུ་འཕྱིན་རྟོན་ཕུ་མཚག་རྒྱལ་ *Phyu-a-hphrin nor-bu mchag-rgyal* (གཡང་འབྲུགས་ཀྱི་དཔེ) n. of a Bon work to hear which brings good luck and fortune (*Rtsii.*).

ཕུ་ར་ *phyu-ra* door-curtain of yak-hair cloth.

+ ཕུ་ལེ་བ་ *phyu-le-wa* = རྩོད་མཉམ་པ་ fine, smooth refined, pleasant: ཕུ་ལེ་བ་མ་ཡིན་པ་ = རྩོད་མེ་མཉམ་པ་ *hkyod mi-mñam-pa* not smooth-going, rough.

ཕུ་སངས་ཐམ་ལ་འབྲེན་ *Phyu-sangs Hol-la-hthen* n. of a son of *Gyen-sangs phyu-la hthen* (*G. Bon. 23*).

ཕུག་ *phyag* ཕུག་, པའཇིག་ is the resp. word for ལག་ the hand; and from the use made of the hand in salutation by orientals, the word has also come to mean: salutation and reverence. ཕུག་གོང་ back of hand, ཕུག་རང་ the wrist, ཕུག་མཐེབ་ the thumb, all resp. terms. ཕུག་དང་ཕོ་ལ་ at the first salute; ཕུག་གྲངས་མེད་བཅས་ with unnumbered compliments; ཕུག་གྱིད་པ་, ཕུག་མཛེད་པ་ to pay one's respects, to salute; བརྟུང་ཕུག་ salutation by prostrating the body on the ground; བསྐྱམ་ཕུག་ salutation by bending the body and touching the ground with the head: ཕུག་ཕེབས་ welcome! ཕུག་ཕེབ་གནང་གཅིག་ is form of welcome by a host on arrival of a guest; ཕུག་ཕེབས་ཏུ་གནང་ id.; ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་ *phyag-gyen hgyel* or ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་ *phyag-gyan hgyel* suddenly falling on the ground (like the falling of a dilapidated wall) to make salutation: སློབ་པ་གཉན་གྱི་ཕོང་པའི་དཀྱིལ་དུ་ཕུག་གྱུང་འགྲེལ་བ་བཞེན་དུ་མཛེད་རྩི་ in

the midst of his pupils he saluted (him) by falling down on the ground (*A. 23*).

ཕྱག་མཁར *phyag-mkhar* (resp. for མཁར་བ) handstaff.

ཕྱག་ལུང *phyag-bkhor W.* = ཕྱག་རྟེན.

ཕྱག་རྟེན *phyag-rgya* མུཌི, མུཌ། [the clenched fist, seal] *S.* 1. resp. for རྟེན a seal; ཕྱག་རྟེན་བཤེགས་པ *phyag-rgya hdebs-pa* to seal, to confirm by a seal. 2. a sign or manual gesture; the manner in which the hand and fingers are held by Buddhist saints and lamas when performing certain religious ceremonies or mystical rites; also, symbolic devotional ceremonies by *Tantrik* priests. ལུས་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ when making offerings to a deity, term for the peculiar gestures and signs of the hands and fingers. These are different in exhorting, or threatening or in binding a deity to perform some religious duty in the names of Buddhas and Bodhisattvas; and those who are adepts in such mystic signs are said to be able to exercise great power over spirits. It is believed that རྟེན་གསལ་ *gnags*, ཕྱག་རྟེན་ and རྟེན་པ་ *(mantra, mudrā and samādhi)* are equally efficacious when they are properly uttered or performed. རག་གི་ཕྱག་རྟེན་ the *mudrā* of speech consists in using mystical language and signs; ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ the *mudrā* of the mind is meditation on the deity.

ཕྱག་རྟེན་ཚེན་པོ་ 1: *phyag-rgya chen-po* མཛཱ་མུཌ། is said to be a figurative designation under the *Mādhyamika* doctrine, indicating a mode of attaining *Nirvāna* by highly mystically-developed devotees while indulging in sexual embrace; the woman so embraced is called ལམས་ལུས་ (private *sakti*). Likewise this sexual ecstasy is termed ཕྱག་རྟེན་མ་ *phyag-rgya-ma* or ལམས་ཀྱི་ཕྱག་རྟེན་ *las-kyi-phyag-rgya* ཀམས་མུཌ།, མཛཱ་མུཌ།.

ཕྱག་རྟེན་ཚེན་པོ་ 11: is described in both *Sūtra* and *Tantra*. 1. ཕྱག་རྟེན་ཚེན་པོ་བསྟོན་པའི་ཚམས་དང་ལས་དང་དམ་ཚིག་དང་ཕྱག་རྟེན་ཚེན་པོ་ཞེས་བཞེད་པའི་ the special meaning of *Mahāmudrā* is *Anuttara*, the supreme and absolute doctrine; it is described as the knowledge of *Dharma Karma* (its practice) and the vows. 2. according to the *Tantra*: ཕྱག་རྟེན་རྟེན་པོ་ཡི་ལེ་ཞེས་ཏེ། རྟེན་པོ་འཁོར་བའི་ཚམས་ལས་ལྗོན་པའི་ རྟེན་པོ་ལུང་དུ་འཇུག་པ་ལྟེ་ *Phyag* signifies the knowledge of *Çūnyatā*, while *Rgya* conveys the meaning of liberation from worldliness; and *chen-po* signifies both these important functions being brought together. This occult Buddhism was first taught in India by Padma-vajra (the senior), Saraha, Nāgārjūna, Ri-khrod *dwañ-phyug*, Maitripa, etc., and afterwards it was taken into Tibet by the Tibetan sages such as Marmije, Sgam-po, Phag-gru, Sakya Pan-chen and others (*J. Zan.*). ཕྱག་རྟེན་མ་ *phyag-rgya-ma* མུཌ། [a posture of the hands or feet in the practice of *Yoga* or meditation] *S.* But v. preceding paragraph. ཕྱག་རྟེན་མཚན་པ་ *phyag-rgyas mnan-pa* to overcome evil-spirits by gesticulations; ཕྱག་རྟེན་མཚན་པ་ *phyag-rgyas hgrol-wa* to set them free, by dissolving the charm (*Jü.*).

ཕྱག་ཆ་ *phyag-cha* any manual tool or implement, resp. for ལག་ཆ་. ཕྱག་ཆས་ *phyag-chas* instruments (symb. of attributes) carried in the hand, or used in performing religious dances, cf. ཕྱག་མཚན་.

ཕྱག་མཚན་ *phyag-mchod* for ཕྱག་དང་མཚན་པ་བྱེད་པ་ salutation and worshipping.

+ ཕྱག་བཅུན་ *phyag-brñan* = འཁོར་བའོག་ *bkhor-gyog* འཁོར་བའོག་ attendants, retinue.

ཕྱག་རྟེན་གསལ་ *phyag-rgyas* = ཕྱག་གདང་, གདང་རྟེན་གསལ་ *gad-sñigs* (*Nag. 38*).

ཕྱག་རྟེན་གསལ་ *phyag-rtags* 1. resp. for ལག་རྟེན་གསལ་ *lag-rtags* sign of the hand, impression of a

he who knows the science of cooking is said to be a cook (*Cān.*).

ཕྱག་འཚམ་བ *phyag-tshal-wa* नमः bowing down, profound salutation (*A. K. 1-2*). The erroneous Budh. etymology is: ཕྱག་= sweeping out all defilements and འཚམ་བ་= begging for virtue and blessing; in making prayers or reciting *mantras* one should bend his head respectfully and then prostrate himself on the ground (*Spyod. 17*). ཕྱག་འཚམ་ལོ *phyag-htshal-lo* नमः I salute.

ཕྱག་མཚོན *phyag-mdsod* one in whose hand the treasury is; a treasurer.

Syn. མཚོན་པ *mdsod-pa*; རྟོན་གཏེར *nor-gñer*; བང་མཚོན་པ *bañ-mdsod-pa*; རྟོན་རྫོངས *noa-skyoñs*; རྟོན་བསུངས *nor-bsruñs*; རྟོན་གནས་པ *nor-gnas-pa*; མཚོན་འཚོན *mdsod-hdsin* (*Mñon.*).

ཕྱག་རྩེས *phyag-rdsas* resp. for རྟོན་རྩེས *nor-rdsas*.

ཕྱག་ལབས *phyag-shabs* resp. for རྟོན་ལག *rkañ-lag* (*Schtr.*).

ཕྱག་འོས *phyag-hos* བུལ་ལྷ་ worthy of salutation, worshipful.

ཕྱག་ར *phyag-ra* prob. for ཕྱག་གྲ *phyag-gra* privy, water-closet. In *W.* also ཕྱག་ས *phyag-sa*.

ཕྱག་ལན *phyag-lan* reply, the return for a salutation, reciprocal greeting.

ཕྱག་ལས *phyag-las* = ཐིན་ལས *phrin-las* resp. for ལས work, business.

+ ཕྱག་ལས་ཁོམ *phyas-las khom* resp. for ར་རོ་བ *ra-ro-wa*.

ཕྱག་ལེན *phyag-len* resp. for ལག་ལེན practice, exercise, also ceremony.

ཕྱག་ལེན *phyag-sen* resp. for ལེན་མོ་ nails.

ཕྱག་མོན *phyag-son* = ཕྱག་འབྱོར receipt of cash, cash in hand (*Yig. k.*).

ཕྱག་སྲོལ *phyag-srol* law, regulation; tradition (*Jā.*).

ཕྱག་ལྷམ *phyag-lham* a kind of slipper which the Buddhist monks in ancient India were permitted to wear: དགེ་སྲོང་གཅིག་ཡན་ཅད་ཕྱག་ལྷམ་འབྲིང་མིག་མ་གསོལ་བ only the དགེ་སྲོང་ and those above him may wear slippers with a hole at the centre (*A. 22*).

ཕྱང་ཏེ་བ *phyañ-ñe-wa* 1. hanging down; (acc. to *Cs.*, འཛོལ་ལེབ) 2. ལྗང་ slender, slight-made; acc. to *Sch.*, straight or stretched (*Jā.*). See འབྱུང་བ *hphyañ-wa*.

ཕྱང་ཚད *phyañ-chaḍ* = མག་ཅད certain, sure, decided.

ཕྱང་བྲལ *phyañ-phrul* ལྗང་མཚན necklace; pendant ornaments (*Mñon.*).

ཕྱང་ཡར *phyañ-yar* = འཕྱིན་ལས *hphrin-las*.

ཕྱད་པར་ལུང་རྟོན་པ *phyad-par luñ-ston-pa* ལྗང་ལྟུང་ ལྗང་ལྟུང་ [uncurtailed explanation or exposition] *S.*

ཕྱད་ཕྱོད *phyad-phyod* or ཕྱད་དེ་ཕྱོད་དེ adv. descriptive of uncertainty of movement, e.g., not going by the straight path: རྟོན་ལ་བཞོན་ནས་ ཕྱད་ཕྱོད་ལང་ལོང་དུ་འགྲོ་གིང་ riding on a horse going this way and that way. ཕྱད་ཕྱད *phyad-phyad* awkward gambols, clumsy attempts at dancing (*Jā.*).

ཕྱད་པ *phyad-pa* also འབྱུང་པ *hphyad-pa* constant, firm, persevering. ཕྱད་པར *phyad-par* always, continually, perpetually.

ཕྱུན་པ *phyan-pa* = ལྷན་པར་ཡང་ཡང་འཁོར་ continually revolving; uninterrupted revolution.

ཕྱམ *phyam* ཐག་ལོ་; also ཕྱམ་རྟེན་ the resting beam of a staircase or ladder. Also: prop, bracket, mortice: ཕྱམ་རྩེས *phyam-ñas* the transverse ledges on which rafters of a roof rest. ཕྱམ་ཕྱི་རྩེན *phyam-gyi spyi-rten* ལྗང་ projecting bracket.

ཕུམ་ཕྱད *phyam-phyad* = མཉམ་ཉེད *mñam-nīd* state of evenness; equality.

ཕྱར་བ *phyar-wa* to let float, hoist (a flag).

Syn. རྗེང་བ *sgreñ-wa*; སྣང་སལ *sloñs-pa*. (*Mñon.*).

ཕྱར་ཁ *phyar-kha* blame, affront, insult.

ཕྱར་ཕྱར *phyar-phyur* (ཡངས) ལའབར *n.* of a large numeral (*Ya-sel. 56*).

ཕྱར་གཡེང་ཅན *phyar-gyesh-can* (འདུ་འཇོལ་དགའ་དེང་རྣམ་གཡེང་ཅེ་བ) given up to enjoyment of worldly happiness.

༥ ཕྱལ *phyal* = སུ་ལི་ལྗོ་བ *sku-yi lto-wa* belly, stomach (*Cs.*). ཕྱལ་ཕྱར་དེ *phyal-phyahñe* or ཕྱལ་མོ *phyal-mo* prominent or hanging paunch.

ཕྱལ་ཕྱེལ *phyal-phyel* *n.* of a large number: ཕྱལ་ཕྱེལ་འཁྲུང་འཁྲུང་རྩ་ཟེར་དང་ཕྱེལ་གཞན་དུ་ཉལ་བ (*Ya-sel. 56*).

ཕྱལ་ཕྱོལ *phyal-phyol* འཇམ་སྟོང་ [bowing down] *S.*; ཕྱལ་ལེ་བ *phyal-le-wa* = མཉམ་ཉེད level, prostrate.

ཕྱི *phyi* 1. adv. behind, backwards: ཕྱི་བཀའ་དུ་ཉལ་བ to lie on one's back; ཕྱི་འགོ་རྒྱལ་བ *phyi-hgro rgyab-pa C.*, to retreat, to walk backwards quickly; ཕྱི་ན་behind; ཕྱི་ནས་from behind; but see also under 3. below. ཕྱི་འགོ་བ to walk behind; ཕྱི་ལྗམ་a back-hand blow; ཕྱི་མིག་ལྗོ་བ to look behind, also ཕྱི་མིག་a backward look; ཕྱི་རྩིང་the heel. 2. or ཕྱི་ལ་*phyi-la* after, afterwards, adv. of time; རྗེས་ཕྱི་earlier and later, also former and latter; ཕྱི་བསྐལ་subsequent increase; དུས་ཕྱི་བཞིན་ན་at a later period, sometime afterwards (*DzL.*); དེའི་ཕྱི་ཉིན་ལ་on the following day (*Jä.*). 3. also ཕྱི་ན་, outside; ཕྱི་འི་the

outer; ཕྱི་ལི་མོ་ནམས་husbandry, farming (*Glr.*); ཕྱི་ལི་རྒྱ་མཚོ་the outer sea, the ocean; ཕྱི་ལི་མི་people from abroad, foreigner strange people; ཕྱི་ཡུལ་foreign land; མགོན་ནམ་ཕྱི་མི་དག་འོངས་ན་(when) either guests or strangers have come; ཕྱི་ནས་ནང་ལ་བྱུགས་སོ་came indoors from without; ཕྱི་དབང་*phyi-dgra* foreign enemy; ཕྱི་ཤོལ་*phyi-rgol* བར་ལའ་དེང་adversary, antagonist (in a lawsuit or controversy); ཕྱོགས་ཕྱི་མ་*phyogs-phyi-ma* id.

ཕྱི་ཐག་*phyi-thag* in future, eventually, afterwards, in remote future (*Hbrom. 17, 8*). ཕྱི་ཐག་རིང་པོ་= ཚ་ཕྱི་མ་future life: ཕྱི་ཐག་སྤྱིང་པོ་མ་མཛོང་གནས་འདིར་བཞུད། resided here -> not having seen anything that would profit (him) in the next life (*A. 6*).

ཕྱི་ཐན་*phyi-than* a threat, menace.

ཕྱི་དར་*phyi-dar* later development: ཕྱི་དར་ཕྱི་དུས་period of later development or diffusion: ཕྱི་དར་ཕྱི་དུས་ཕྱི་ཤར་ཕྱི་ཤར་earlier introduction of Buddha and its later development.

ཕྱི་དོ་*phyi-dro* or ཕྱི་རོ་*phyi-ro* ལའཕུལ་གྱི་ཐོག་; colloq. "phi-ro," the evening: ཕྱི་དོ་ཕྱི་དོ་འི་དུས་རྒྱུག་དུ་during the six times between morning and evening (*Zam. 4*).

ཕྱི་བདར་ཕྱི་དལ་*phyi-bdar byed-pa* is explained as གང་སྤྱིགས་སོགས་ཕྱོགས་ནས་གཙང་མ་བཟོས་ཀྱི་to make clean by sweeping away whatever is filthy (*Nag. 38*).

ཕྱི་ནང་*phyi-nañ* 1. the outside and inside; ཕྱི་ནང་བསྐྱར་to turn inside out; ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀ་ཞིན་ལ་ripe both as to the outside and inside. ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཙང་, རྣང་པའི་ནང་གཙང་Hindus clean outside, Buddhists pure inside;—so say the Buddhists of Ladak. ཕྱི་ནང་གཙང་pure as to thought and action; ཕྱི་ནང་བར་གསུམ་the three inner outer and intermediate (provinces, etc.). 2. inside: ཕྱི་ནང་དུ་རྒྱུངས་ཉི་*phyi-nañ-du rgyañs-te* calling in from outside;

ལྷམ་པོར་ག་ཞེགས་པ་ཞིག་ཕྱི་ནང་རྒྱང་ས་ཏེ་ calling inside one who had gone on to the roof (*A. 113*). ཕྱི་ནང་མེན་ *phyi-nañ-min* གནས་མཚན་ [not in the interior, i.e., an outsider]*S.*

ཕྱི་ནས་ *phyi-nas* 1. in future, in time to come, later on; from outside. 2. = རྗེས་ནས་ *rjes-nas* again, subsequently (*A. K. 1-6*). ཕྱི་ནས་གདུང་ *phyi-nas-gduñ* = འཇོད་པ་ *hyyod-pa* repentance (*Mñon.*).

ཕྱི་རུ་ *phyi-nur* = ཕྱི་འཐེན་ *phyi-hthen* (*Yig. 83*). ཕྱི་རུ་མེད་པ་ *phyi-nur med-pa* or ཕྱི་རུ་མེད་པ་ *phyi-muḍ med-pa* without fail.

ཕྱི་ཕྱག་ཕྱེད་པ་ *phyi-phyag byed-pa* to request for the last time; to bid farewell, to take leave.

ཕྱི་འཕྲོད་ *phyi-hphrod* སྐལ་མཚན་ [the evening]*S.*

ཕྱི་བ་ *phyi-wa* 1. in colloq. “*chi-phi*” the large marmot found throughout Tibet. 2. བ་. འཕྱི་བ་ *hbyi-wa*.

ཕྱི་ཕུར་ *phyi-pur* a kind of ornament, similar to ཕན་.

ཕྱི་མ་ *phyi-ma* see also ཕྱི་མོ་ *phyi-mo* 1. གཡུ་ལོ་ later, subsequent, following: རྗེས་མ་ རྒྱ་ཕྱི་མ་མེད་ not having digested the first (meal), to eat additional quantities; ཕྱི་མ་ནམས་ the later ones, the modern; ཉལ་བའི་ཕྱི་མ་ *ñal-wahi* *phyi-ma* the last going to bed. 2. གཡུ་མའི་, གཡུ་མའི་ ཕྱི་མ་ *phyi-ma phyi-ma* each following one, every one consecutive in a series (*Jä.*). ཕྱི་མའི་མཐའ་ *phyi-mahi-mthah* གཡུ་མའི་མཐའ་ [western border, extreme end]*S.* ཕྱི་མའི་དུས་ *phyi-mahi-dus* བསྐལ་ལྔ་ལོ་, སྐབས་ལྔ་ལོ་ [future or after-time]*S.*

ཕྱི་མོ་ *phyi-mo* 1. grand mother. 2. རྒྱ་མཚན་ ལྔ་ལོ་ [small particle]*S.* 3. late, as adv. or adj.; also, last, the latest, as sbst. ཕྱི་མོར་ འགྱུར་བ་ to have become late; ཕྱི་མོ་ནམས་ those who came last; colloq. རྗེས་པོ་རྒྱལ་པོ་འདི་ཞིག་ཕྱི་མོ་

སྐྱེ་བས་ *kho-rañ rtag-pa-re-shig phyi-mo slebs* he always arrives late. In *W.* and *Sikkim* sounds “*phi-mo.*”

ཕྱི་བཞིན་ *phyi-bshin* or ཕྱིར་བཞིན་ adv. and postp. after; ཕྱི་བཞིན་འགྲོ་བ་, འགྲུང་བ་ to pursue; also a follower; ཕྱི་བཞིན་ཕྱི་ན་པ་, བོད་པ་, འགྲོ་བ་ to go after, etc. ཕྱི་བཞིན་ཕྱི་བཞིན་ *phyi-bshin phyi-bshin* = རྗེས་རྗེས་སུ་ (*Mñon.*). ཕྱི་བཞིན་འགྲུང་བའི་དགེ་སྲོལ་ ཕྱི་བཞིན་ *hbrañ-wahu dge-sbyoñ* གཡུ་མའི་མཐའ་ [an attendant S'ramaṇa, one resembling a S'ramaṇa]*S.*

ཕྱི་རབས་ *phyi-rabs* the later generation, posterity.

ཕྱི་རྒྱལ་པོའི་ཐོན་ཕྱོད་གསུམ་ *phyi rig-pahi bon-de gsum* the three sūtras of Bon in reference to their outer doctrine:—(1) གྱི་གཏོ་འབུམ་ནག་པོ། (2) རིན་ཆེན་གྱི་ཀུན་འབུམ་ཁྲོམ། (3) གཏུག་ལག་གི་དཔལ་འབུམ་དཀར་པོ།. These three are said to have been delivered by Shenrab on the top of Sumeru mountain to king *Koñ-tse Hphrul.*

ཕྱི་རིམ་ *phyi-rim*, in Pāli བཞིན་པའི་ཕྱི་རིམ་ outer-zone.

ཕྱི་རོལ་ *phyi-rol* the outer side, outside. མལ་གྱི་ཕྱི་རོལ་ the outside of the bed (*Ghr.*); ཕྱི་རོལ་ན་—ཏུ་, —ནས་ are adverbs equiv. to ཕྱི་ན་, ཕྱི་རུ་, ཕྱི་ནས་ outside, out of doors, from without; also occur as postp. on the outside of, etc. In mysticism: གཏོན་པོའི་གཏུག་ཕྱི་རོལ་ཏུ་འཛིན་པ་ to believe goblins and demons to be really existing in the outer world. ཕྱི་རོལ་པོའི་དབང་པོ་ལྔ་ ཕྱི་རོལ་ཕྱི་པའི་དབང་པོ་ *phyi-rol-pahi dwañ-po lña* the five external members of the body which are: ལག་པ་ hand, རྐང་པ་ the legs, འཕྲོ་བ་ the belly, འཕྲོ་མས་ privities, རག་པོ་ the speech. ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཡོད་པར་སྐྱེ་ ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཡོད་པར་སྐྱེ་ *phyi-rol-gyi don yod-par-smra* བཞིན་པའི་ཕྱི་རོལ་འདི་ [a class of Buddhist philosophers who maintained that the external world was real]*S.* ཕྱི་རོལ་པ་ *phyi-rol-pa* or ཕྱི་པ་ *phyi-pa* a non-Buddhist, more particularly a Brāhmanist;

blasphemy; syn. མྱེད་པའི་ཚིག་ *gman-pahi-tshig*, བསྐྱར་བ་པའི་བས་ *bskur-wa-hdebs* (*Mñon.*).

ཕྱིན་ཕྱོད་ *phyin-phyod* (གྲངས་) n. of a numeral.

ཕྱིར་ *phyir* adv. again, back: ཕྱིར་འདྲེང་བ་ to return [1. adv. back, towards the back, behind; ཕྱིར་འོང་བ་ to come back, to return (*Dzl.*); used in a special sense rel. to re-birth: ལན་གཅིག་ཕྱིར་འོང་བ་ once to return (to this life); ཕྱིར་འདུག་པ་ to remain behind, at home (*Dzl.*); ཕྱིར་བཏོག་པ་ to leave behind, at home, to lay aside, to lay up (*Dzl.*); again (*rursus*), ཕྱིར་ལང་བ་ to get up again, after having fallen; ཕྱིར་ཐོག་པ་ *phyir-ldog-pa*, ཐོག་པ་ to come back again, to return; ཕྱིར་ཐོག་པའི་ལམ་ *phyir ldog-pahi lam* the way back, the return (*Dzl.*); ཕྱིར་མི་ཐོག་པ་ *phyir mi-ldog-pa* the not taking place of relapses, the prevention of them (*Lt.*); ཕྱིར་སྐྱོག་པ་ *phyir-slog-pa* to bring back, to draw off, to divert from; ཕྱིར་སོས་པར་འགྱུར་བ་ to return to life; ཕྱིར་སངས་ནས་ having recovered (*Dzl.*); ཕྱིར་སའ་ལ་སྐྱུ་ལ་ he replied to his mother (*Dzl.*); ཕྱིར་ཐོག་སྐྱོན་པ་ to make one ride backward with the face to the horse's tail. 2. postp., e.g., behind, after: འདི་ཕྱིར་ཞེ་འགྲོ་ (*Pth.*) will you follow me ?] from *Jā.*

ཕྱིར་ II: བཞིན་: outside, forth, out; ཕྱིར་ལ་ from an interior to an exterior place, ཕྱིར་བཤུད་པ་ to cast out; ལྷན་ཕྱིར་འཕྲོན་ཏེ་ all coming forth; ཕྱིར་འབྱུང་བ་ to come out; ཕྱིར་སྐྱུར་བ་ *phyir-skyur-wa* to cast out, ཕྱིར་བཏུན་ནས་ turned inside out (the lining of a coat) (*Ghr.*); རང་པ་ལས་ ཕྱུགས་ཕྱིར་བདས་ *khañ-pa-las phyugs phyir bdas* drove forth the cattle from the house; ཕྱིར་སར་མེ་བཞག་ཡོད་ placed the lamp outside; མྱོ་ཕྱིར་སའ་གཏོང་བ་ not to let out at the door (*Jā*); ཕྱི་ལ་བྱི་བཏང་ let out the dog. ཕྱིར་ཚོལ་ outside aggressor, foreign foe; ཕྱིར་འཇིག་པ་ to expel; ཕྱིར་བསྐྱེད་པ་ *phyir-bsrîns* sent off. ཕྱིར་སམ་ཚེད་པ་ *phyir-mched-pa* to reveal a

secret, to spread or let out confidential news or information. ཕྱི་ནང་གི་གཞུང་དོན་གལ་ཆེ་སྐྱེས་པར་གི་ བུ་ཕྱུན་པ་སའ་མཚེས་ བྱང་སོགས་ཏེ་ འབྲེལ་སྤྱི་ལ་ཡང་ ཕྱིར་སམ་ཚེད་མི་བྱེད་ the important policy of the state whether of public or of private interest should not be revealed to one's own son, brother, parents, wife, and near relations, or to any whomsoever (*D. çel. 13*).

ཕྱིར་ III: or ཕྱིར་དུ་ 1. ལྡན་, རྗེན་: postp. because of, on account of, by or through: ཅིའི་ཕྱིར་ཁྱོད་འདི་རྟུན་ལྷན་ through what have you become like this (*Dzl.*); ཅིའི་ཕྱིར་ why, wherefore; འ་རང་ཁོ་མེད་པའི་ཕྱིར་སྐྱབས་སོང་ I have come because he came; གནོད་པའི་ཕྱིར་དུ་ because of having done you harm (*Mil.*). 2. for, for the sake of, in order to, for the purpose of: ཡས་ནས་ཕུབ་པའི་ཕྱིར་ཚོད་ཀྱི་རྗེ་རྒྱལ་བཙུགས་ the plumes of vultures were stuck up in order to roof him in overhead (*Pth. 128b.*); གདུལ་བྱ་དང་བ་ འདྲན་པའི་ཕྱིར་ *gdul-bya dañ-wa hdren-pahi phyir* with the object of attracting converts; དགོས་པའི་ཕྱིར་ because it is necessary.

ཕྱིར་ IV: adv. afterwards, subsequently.

ཕྱིར་བཅེལ་བར་བྱེད་པ་ *phyir-bcil-war byed-pa* = བགོགས་བྱེད་པ་ to obstruct, to put hindrance to.

ཕྱིར་བཙོམས་པ་ *phyir-bcos-pa* or ལན་གདབ་པ་ = ལན་ འདེབས་པ་ to reply, return; རྩི་བྱི་བྱུང་ལ་ [remedy]S.

ཕྱིར་དང་བ་ *phyir-drañ-wa* རྩི་བྱི་བྱུང་ལ་ [against the hair or grain; disagreeable, hostile]S.

ཕྱིར་ཕྱོགས་ *phyir-phyogs* = ཕྱིར་ཐོག་ བཀའ་རྒྱ་སུ་ལྡན་ [having the face turned back; disinclined towards; regardless of]S. དམ་པའི་ཡོན་ཏན་དང་ བུ་ལྟོ་ཚམས་ལས་ཕྱིར་ཕྱོགས་ being devoid of holy virtues he turns his back on religion (*Khrid. 17*). ཕྱིར་ཕྱོགས་པ་ *phyir phyogs-pa* = རྩི་ཕྱིར་ལྟོ་བ་ to look back or forth (*Mñon. A. K. 1-12*).

ཕྱིར་འབྱུང་བ་ *phyir-hbur-wa* བྱི་བྱུང་ལ་ [to found]S.

ཕྱིར་འབྲང་བ *phyir-hbrañ-ica* = རྗེས་སུ་ཡོང་བ or རྗེས་སུ་སློང་བ *rjes-su spyod-pa* to follow, to imitate, to go to imitate, to go in the foot-steps (*Mñon.*).

ཕྱིར་མི་རུང་བ *phyir mi-nur-ica* ʼཕྱེད་འཕྲིན་འཕྲིན་ [not to change place with]S.

ཕྱིར་མི་འོང་བ *phyir mi-hoñ-ica* ʼམ་ཤིང་མ་ཤིང་། [that will not have to come back; the *Anāgāmins* are those who will not have to be born in the world again]S. ཕྱིར་མི་འོང་བ་ལ་འཇུག་པ་ *phyir mi-hoñ-ica-la hjug-pa* ʼམ་ཤིང་མ་ཤིང་། [one who has attained to the state of *anāgāmi*]S. ཕྱིར་འོང་བ *phyir-hoñ-ica* ʼཕྱིར་འོང་བ་ལྟར་། [to come back]S. ཕྱིར་ལན་འོང་བ་ཟེར་གྱི་དོ་ལྷན་ལྟར་། ཕྱིར་ལན་འོང་བ་ཟེར་གྱི་དོ་ལྷན་ *phyir-lan hoñ-zin-gyi ño-ñus* true copy of a reply received (*Yig. k.*).

ཕྱིས་ *phyis* 1. = ད་གཞོན་ *da-gzod* and ད་ཡོད་ *da-ydod* (*Mñon.*) adv. of time and place: late, last; at the back, behind, to the rear. Often with ན་: ཕྱིས་ན་བྱུང་ནས་ having come later, or at last; ཕྱིས་ན་འོ་དོ་འབྲང་བས་ because cries for help were arising in the rear. ཕྱིས་ནས་ afterwards, later, here-after; ཕྱིས་ཤིག་ན་ at a later time, དུས་ཕྱིས་ཤིག་ན་ id. Occasionally used like a postp., e.g., མིག་བརྒྱུ་ལ་ཕྱིས་ after he had beheld, after having seen. ཕྱིས་ལས་ཁྲིགས་པ་ *phyis-lam khegs-pa* to prevent the recurrence of a fault, guilt, mistake or irregularity (*D. çel. 10*). 2. sbst. rag, scrap of cloth: ལག་ཕྱིས་ rag for the hands, ལྗང་ཕྱིས་ nose-rag.

ཕྱིས་ཆུས་ *phyis-skyes* younger brother or sister.

Syn. ལུ་པོ་ *nu-bo*; ལག་ལྗང་པོ་ *geuñ-po* (*Mñon.*).

ཕྱིས་བཅོས་ *phyis-bcos* ʼཕྱི་ལྟར་འཕྲིན་འཕྲིན་། amendment, reparation.

ཕྱིས་ཚས་རྒྱན་ *phyis chos-rgyun* = རྗེས་སུ་ཚས་རྒྱན་ *rjes-su chos-rgyun* : ཕྱིས་ཚས་རྒྱན་དང་བར་མའི་མཛེན་ཚེན་།

the later development of religion and the intermediate great deeds (*Yig. k.*).

+ ཕྱིས་བུ་ *phyis-bu* = རྫོང་གི་མེད་མེད་ a vessel.

ཕྱིས་འབྲང་བ་ *phyis-byuñ* = རྗེས་སུ་འབྲང་གུ་ anything that will happen afterwards; after consequences (*Rtsii.*). ཕྱིས་འབྲང་ཅི་བྱེད་ *phyis-hbyuñ ji-byed* what to be done when a thing happens afterwards, i.e., to provide for a contingency (*Yig. k.*).

ཕུགས་ *phyug* or ཕུགས་པོ་ *phyug-po* adj. rich: ཕུགས་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྫོང་ལྷོགས་ནས་། དབུལ་པོ་རྣམས་ལ་སྤྱིན་པར་བྱ།། the wealth of the rich being taken away from them should be distributed to the poor. ཕུགས་པོ་རབ་འབྲིང་མགས་སུ་མཉམ་པས་ there are three classes of rich people:—(1) རབ་ཚམས་ཀྱི་ཕུགས་པོ་ the best who are rich in righteousness (religion); (2) འབྲིང་མི་ཡིས་ཕུགས་པོ་ the intermediate who are rich in men (friend, relation flowers); (3) བཞུགས་ཀྱི་ཕུགས་པོ་ the last are those who are rich in possessions. ཕུགས་མོ་ *phyug-mo* a rich lady; ཕུགས་ལྷན་ riches, wealth, opulence; ཕུགས་པར་འབྲུང་བ་ to grow rich; ཕུགས་དབུལ་ rich and poor; ཕུགས་དབུལ་མེད་ no difference between rich and poor (*Jü.*).

Syn. རྫོང་ལྷན་ *nor-ldan*; འབྲུང་ལྷན་ *hbyor-ldan*; ལོ་བྱང་ལྷན་ *yo-byad-ldan*; རྫོང་ལྷན་ *rdas-ldan*; རྫོང་གིས་ཕུགས་པོ་ *nor-gyis phyug-pa*; དངངས་ཕུགས་པོ་ *dwañ-phyug-pa*; ཕུགས་པོ་ *phyug-po*; ཁྲིམ་བདག་ *khyim-bdag*; ལོ་ཚོ་པོ་ *gtso-wo*; དམིན་འགོ་ *dpon-hgo*; དམིན་མགོ་ *dpon-mgo*; མགོ་འབྲིན་ *mgo-hdren*; རྗེས་ཀྱི་ལོ་ཚོ་པོ་ *rje-wo*; ཕུགས་ཚེན་ *phyug-chen*; ལྷག་འབྲུང་ *lhag-hbyor*; ཡང་དག་འབྲུང་ *yañ-dag-hbyor*; འབྲིན་པོ་ *hdzin-pa*; རྗེས་ཀྱི་ལོ་ཚོ་པོ་ *jo-bo*; མངའ་བདག་ *mñah-bdag*; མགོ་དམིན་ *mgo-dpon*; རྫོང་དངངས་ *nor-dwañ* (*Mñon.*).

ཕུགས་ *phyugs* བཟ་ all beasts that can be domesticated or subjugated by man: camel, horse, yak, cow, sheep, goat, etc., gen. translated "cattle": ཕུགས་རྒྱུད་ *phyugs-skyuñ* herdsman; ཕུགས་ཀྱིས་ཕུགས་ rich in cattle, cattle-wealth (*Mñon.*). ཕུགས་དང་མཚན་མཚན་།

phyugs-dan mtshuñs བཟུབ་བྱ་ བཟུབ་བྱ་ brute-like: མང་གིས་ཀྱིན་ཏུ་གཡེངས་པའི་ཡིད། མི་དེ་ཕྱགས་དང་མཚུངས་པ་ཡིན (K. du. 3, 51) the man whose mind is under the influence of wine is like a brute; གང་ཞིག་གཞན་དོན་མི་སེམས་པ། དེ་ཡི་ཕྱིད་པ་ཕྱགས་དང་མཚུངས་པ་ལྟོགས་པ་ ལྟོགས་པ་ ལྟོགས་པ་ whoever does not think of other persons' interests, his behaviour is similar to that of beasts (Cān.). ཕྱགས་དེབ *phyugs-deb* = ཕྱགས་རྩིས་ *phyugs-rtsis* a register or account of cattle. ཕྱགས་བདག་ *phyugs-bdag* = དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ་ *dwañ-phyug chen-po* བཟུབ་པའི་ Mahes'vara (Mñon.); ཕྱགས་འདུལ་ *phyugs-hdul* taming of beasts, breaking in horses and mules, domesticating animals (Behu. 174); ཕྱགས་གཡང་མོ་ *phyugs-gyañ-mo* cattle which have lived a great many years (Yig. 8).

+ ཕྱགས་ཕྱང་ *phyugs-phyuñ* = གཞོན་ནུ་མ་ *gshon-nu-ma* a youthful maiden.

ཕྱུང་བ་ *phyuñ-wa* = བཏོན་པ་ or དབྱུང་བ་ (Mñon.).
 1. really perf. of, but sometimes used instead of, འབྱིན་པ་ *hbyin-pa* (Rdo. 46) to cast out, throw away; banish. 2. to be in excess, to be more than what is required or can be accommodated in a vessel (Yig. 28). 3. sbst. the excess or overflow of a thing in a vessel (Rtsii.).

ཕྱུར་བུ་ *phyur-bu* 1. hay-riek, shock of sheaves, heap of sticks (Jä.). 2. the solid substance obtained from milk devoid of butter: ཕྱུར་སྐམ་ *phyur-skam* dried curds (Rtsii. 49).

ཕྱེ། I: *phye* 1. flour, meal, flour of parched barley = རྩམ་པ་. 2. for ཕྱེ་མ་ *phye-ma* dust, powder, etc.; ཕྱེ་འཕགས་པ་ *phye hthag-pa* or ཕྱུར་འཕགས་པ་ *phyer-hthag-pa* to reduce to flour. ལྷགས་ཕྱེ་ *rgyags-phye* flour as provision for a journey = རྩམ་པ་, also parched meal; ལྷགས་ཕྱེ་ *leags-phye* iron filings; དོ་ཕྱེ་ *rdo-phye* stone reduced to powder, small particles of stone; སྐོས་ཕྱེ་ *spos-phye*, ཚན་དན་གྱི་ཕྱེ་མ་ *tsan-*

dan-gyi phye-ma fumigating powder, sandal-wood powder; བག་ཕྱེ་ *bag-phye* wheat flour or barley meal; བྲག་ཕྱེ་ *brag-phye* small fragments of stone produced by stone-cutting; རིང་ཕྱེ་ *cin-phye* saw-dust; གསེར་ཕྱེ་ *gser-hye* gold-dust (from Jä.).

ཕྱེ། II: occurs as pf. and imperat. of འབྱིད་པ་ *q. v.*

ཕྱེ་གཏོར་ *phye-gtor* བཞི་ བཞི་ offerings made of barley-flour to spirits (Yig. 36).

ཕྱེ་མ་ *phye-ma* རྩམ་ རྩམ་ powder, dust, v. ཕྱེ་ *phye*.

ཕྱེ་མ་ལེབ་ *phye-ma-leb* a butterfly (Yig. 36).

ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་ *phye-leb ser-khra* n. of a vegetable medicine: ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་སོ་སྲིན་ནུ་ལོག་འཛོམས་.

ཕྱེད་ *phyed* ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ half; རྩམ་ཕྱེད་ རྩམ་ཕྱེད་ midnight, སྤྱི་ཕྱེད་ *zla-phyed* half a month. ཕྱེད་ཀ་ *phyed-ka* ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ one half (A. K. 40). ཕྱེད་ཀྱང་ *phyed-kruñ* = སྐྱིལ་ཀྱང་ *skyl-kruñ* drawing in one leg and stretching out the other. ཕྱེད་སྐྱིལ་བ་ *phyed-skyil-wa* to sit in a cross-legged posture but not exactly in the manner of Buddha: རྩམ་པ་མེད་པར་ཕྱེད་སྐྱིལ་ལུས་གནད་བཅས་ བཅས་ with the real body seated in a cross legged posture but not meditating (A. 11). ཕྱེད་གླིང་ *phyed-gliñ* peninsula. ཕྱེད་མ་ ཕྱེད་མ་ partner to one half: འདི་ཡི་ནང་ན་ངའི་ཕྱེད་མ་ཞིག་ ཀྱང་ཡོད་དེ་ as I have still a partner in this business.

ཕྱེད་པ་ *phyed-pa* = འབྱུར་བ་ *hgyur-wa* to change, changing; མི་ཕྱེད་དང་མཁའ་པ་ *mi-phyed dwañs-pa* a mind that does not change and remains firm (Yig. 42). ཕྱེད་པོ་ *phyed-po* that which has changed.

ཕྱེན་ *phyen* = འག་རྒྱུང་དྲི་མ་ *hog-rhuñ dri-ma* (vulg. in Sikk. and W. pronounced as *phen*) wind, flatulence; རྩམ་ཕྱེད་ཕུ་ལུ་ཕྱེན་

གཤང་ at midnight the child let go a wind (Dag. 4); ཐུན་ཤོང་སོང་ *phyen-chor-sol* a wind has escaped (Jā.).

ཐུམ་རེད *phyem-red* the whole afternoon, e.g., from 1 P.M., to 3 P.M. (K. d. ༩, ༥, 396; ༥, 48).

ཕྱོ་ཕྱོ *phyo-phyo* is defined as བྱི་ལ་བདལ་ *khyi-la rbad-pa* to incite or set on a dog.

ཐུགས་ *phyogs* 1. དིན་ that part which borders on another greater part, the base, the side, the outskirts; with reference to any place—the direction or quarter in which it lies from the speaker: ཐུགས་སུ *phyogs-su* དིན་ towards, in the direction of; མངོན་ཐུགས་ལ་ རམི་སུ་ལོ། in the front, ahead, the front side; མངོན་ཐུགས་ཏེ་ རམི་ལ། ཐུགས་གང་ནས་ from whence? ཐུགས་དེར་ there, thither, in that direction; རྒྱལ་པོའི་ཐུགས་སུ་ towards the nape of the neck (Vai. 38.); in colloq.: ཐུགས་ལ་ towards, in the direction of; ཐུགས་གཅིག་ལ་ together, at one time; ཐུགས་གཅིག་ལ་ also ཐུགས་ལ་ན་ one-sided, prejudiced. 2. ཐུགས་ is also used figuratively to signify a man's side, part, interests, benefit, party; the benefit of anything in general: རྩིས་ཐུགས་སུ་གཏོང་བ་ to spend for the benefit of religion; གན་ན་ལ་ཐུགས་འདོན་ལ་ to take the part of another, to embrace another's interests; ཐུགས་སུ་ in favour of, for, in behalf of, for the benefit of: གཏན་ཐོགས་ཐུགས་སུ་གེ་རྩེ་བས་ རྩེད་ལ་ to die or to undergo death for the sake of a close friend (Mil.); ཐུགས་མཐའ་ *phyogs-mthab* ultimate end or use; ཐུགས་རིམ་ the part or side of a person or faction; ཐུགས་ཕྱིས་ *phyogs-phyi-ma* an enemy's party or side. 3. the cardinal point, quarter or direction; ཐུགས་བཞི་ the four points of the compass; ཐུགས་བདེར་ on every side, in all directions; all round (a person or place);

ཐུགས་བཞི་ནས་ from all sides, frq.; རྒྱང་ཐུགས་ *stcñ-hpyogs* the zenith; རོག་ཐུགས་ *hog-phyogs* the nadir. མ་ཐུགས་ *sa-phyogs* locality, region, country: བྱིད་ཀྱི་མ་ཐུགས་ your neighbourhood or your country. ཐུགས་ཀྱི་སྐུ་བྱུང་ *phyogs-kyi nukhyud*=ཉི་མ་ *ñi-ma* the sun (Mñon.). 4. about, lately: གསུམ་ཐུགས་ about 3 o'clock 5. symb. numeral=ten.

Syn. ཉི་མ་ཉི་མ་ *ñi ston*; ཀུན་བྱུང་ *kun-khyab* (Mñon.).

ཐུགས་ཀྱི་གླེང་པོ་ *phyogs-kyi glañ-po* 1. དིན་ལྷ་མགས་ [A famous Buddhist logician born in Kanchipur in the Deccan. He is the author of Prāmaṇasamuccaya and Nyāya-bhāṣya, and was a contemporary of Lha-Tho-tho-ri of Tibet. He is described in the Hindu works on Nyāya philosophy as being a man of extraordinary genius]S. 2. དིག་མཚན་ the eight mythological elephants which guard the "quarters" of the world are:—(1) མ་སྐུང་མ་སྐུང་ *sa-sruñs-bu*; (2) པད་དཀར་ཅན་ *pad-dkar-can*; (3) གཡོན་ཐུགས་ *gyon-phyogs*; (4) མ་མོ་མ་ *sa-mog*; (5) གསལ་བྱེད་ *gsal-byed*; (6) མེ་རོག་མོ་ཅན་ *me-tog so-can*; (7) ཀུན་གྲགས་ *kun-grags*; (8) ཆ་མངོས་ *cha-mdses*.

ཐུགས་ཀྱི་གོམ་ *phyogs-kyi gos*=གཅེར་བུ་ *geer-bu*, གོམ་མེད་ *gos-med* ལག་ *naked, uncovered* (Mñon.).

ཐུགས་ཀྱི་གཅོད་པའི་བཞེགས་བཞི་ *phyogs-kyi gcod-pahi bgegs-bshi*, the four obstructors on one's four sides or towards the four points of the compass:—(1) འབྱུང་པས་གཅོད་པ་ *hbyuñ-was gcod-pa*; (2) ཁམས་ཀྱི་མ་གཅོད་པ་ *kham-s-kyis gcod-pa*; (3) ལྷ་འདྲེ་མ་གཅོད་པ་ *lha-hdres gcod-pa*; (4) དགྲ་ཡིས་གཅོད་པ་ *dgra-yis gcod-pa*.

ཐུགས་སྐྱོང་ *phyogs-skyoñ* དིན་པ་ལ་ the guardian of a quarter or direction.

ཐུགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ་ *phyogs-skyoñ rgyal-po* the guardian king of the four quarters. The

second of the four great kings of the world :—(1) ས་འཛིན་རྒྱལ་པོ་ *sa-hdsin rgyal-po*; (2) ཕྱོགས་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ་ *phyogs-skyoñ rgal-po*; (3) རིགས་རྒྱལ་རྒྱལ་པོ་ *rigs-drug rgyal-po*; (4) འཛོམས་སྒྲིང་རྒྱལ་པོ་ *hdsam-gliñ rgyal-po*. ལྷ་ཅེན་པོ་ཕྱོགས་སྐྱོང་བ་བཅུ་ the ten great gods who guard the ten sides of the world.

ཕྱོགས་གོས་ཅན་ *phyogs-gos-can* दिग्गम्बर an epithet of Mahes'vara.

ཕྱོགས་གྲུང་ *Phyogs-glañ* दिग्गनाग n. of a great Buddhist philosopher who was contemporary with Kālidāsa. See ཕྱོགས་ཀྱི་གྲུང་པོ་ I.

ཕྱོགས་ཇུ་མ་ *phyogs-ṣha-ma* उत्तरपक्ष [1. northern or left side. 2. second part of an argument, reason *pro*, the reply]S.

ཕྱོགས་ཅན་ *Phyogs-can* n. of a Ṛṣi (*Ya-sel. 53*).

ཕྱོགས་བཅུ་ *phyogs-bcu* दशदिक् the ten quarters, all sides; all directions; v. above.

ཕྱོགས་བཅུ་ལུ་ལུ་ཕྱོགས་ལུ་ལུ་ *Phyogs-bcu mun-sel* n. of a work in Tibetan which is considered as an indispensable traveller's manual (*Rtsii.*).

ཕྱོགས་ཆའི་རྟོག་པ་ *phyogs-chahi rtog-pa* hesitation or scruples arising from feeling an interest in a thing.

ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ *phyogs thams-cad* all quarters: ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོགས་ལུ་ལུ་འགོ་ཕྱིན་ from all quarters (they) come to your help (*A. 61*).

ཕྱོགས་འཕུན་ *phyogs-mthun* = ས་མཚུངས་ *phyogs-mtshuñs* appropriate, suitable, adequate (*Mñon.*).

ཕྱོགས་བདག་ *phyogs-bdag* as met. the sun (*Mñon.*). Also = गोपति [1. the lord of the earth. 2. the guardians of the eight quarters.]S.

ཕྱོགས་འདྲ་བ་ *phyogs hdra-wa* also ཕྱོགས་མཚུངས་ *phyogs-mtshuñs* similar.

ཕྱོགས་སྐྱོང་ཕྱིན་ *phyogs-snañ-byed* गमलि the illuminator of the quarters.

ཕྱོགས་མེད་ *phyogs-med* impartial; without country; a vagabond: གནས་རེས་མེད་དུ་ཕེན་ཕྱོགས་མེད་དུ་ཕྱེད་པ་ཞིག་ཡིན་ཟེར་ he is said to be a stranger Pandit who has no fixed residence (*A. 134*).

ཕྱོགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma* 1. कण्टकारी a prickly medicinal plant [*Solanum jacquini*]S. 2. a young woman, a girl just budding into youth (*Mñon.*).

ཕྱོགས་མཚམས་ *phyogs-mtshams* the limits of quarters; boundary. ཕྱོགས་མཚམས་མ་ *Phyogs-mtshams-ma* a queen of the yaksha (*K. gu. 5, 130*).

ཕྱོགས་བཟུང་ *phyogs-bzuñ* = ཁས་བྲལ་ས་ *khas-blañs* promise; to promise. ཕྱོགས་བཟུང་པ་ one who has become a party to, one engaged to a party.

ཕྱོགས་རིས་ *phyogs-ris* inclining to one side, partiality: རང་པ་སངས་རྒྱལ་པའི་གྲུབ་མཐའ་གུན་ཕྱོགས་རིས་ཅང་གུགས་མེད་པའི་དཔང་ཡོང་ལོས་པ་ all the established doctrines of the orthodox Buddhists are impartial and unhostile evidences. (*Loñ. 2, 14*). Vide ཕྱོགས་ 2.

ཕྱོགས་ལས་གོམ་བ་ *phyogs-las gol-wa* = ཡམ་ནོར་བ་ *lam-nor-wa* to mistake the right way, to go amiss: རང་གཞན་གྱི་དོན་ཅེན་པོའི་ཕྱོགས་ལས་གོམ་པའི་ས་བཞིན་དུ་མཆེས་ (*Yig. k. 10*).

ཕྱོགས་ལྡུང་ *phyogs-lhuñ* 1. पक्षपात partiality, ཕྱོགས་ལྡུང་ན། རང་གི་ལུགས་ཆགས་པ་དང་། གཞན་གྱི་ཆོས་ལུགས་ལ་ཞེ་ཅང་པོའོ་ if one is partial and prejudiced one becomes bigotted and regards another's religion with intolerance (*Lam-rim. 23*). 2. = ཆགས་ཅང་ *chags-sdañ*.

ཕྱོགས་པ་ *phyogs-pa* 1. अभिसुख to go aside, diverge, to turn; vb. n. ཆོས་ལ་ *chos-la* to turn to religion (*Schtr.*); ཕྱེར་ཕྱོགས་པ་ *phyir phyogs-pa* to turn aside; ཕྱེར་ཕྱོགས་པར་ཕྱེད་པ་ *phyir phyogs-par byed-pa* to divert from, to dissuade from (*Tā. 12, 14*); འཛེམ་པར་ཕྱོགས་པ་ *hchi-khar phyogs-pa* turned to dying = nearing

death; འཕོང་བ་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ་ to turn one's back on worldly transmigration. མངོན་དུ་ ཕྱོགས་པ་ *mñon-du phyogs-pa* 2. to become visible, to make evident, to face or front: ལྷོ་ངོས་སུ་མངོན་དུ་རྩོགས་པའི་བྲག་ལས་འབྱུང་བ་ growing from a rock facing the south side (*S. Lam.*); ན་དེ་མངོན་དུ་རྩོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ in order to bring this meaning to light, to express it clearly (*Gram.*). 3. to be openly or evidently attached to, strongly turned towards: རྒྱུད་ལ་ *rgyud-la* to a *Tantra* or treatise. 4. པ་ཚིག་ [adj., sbst. attached to, following; a partizan, an adherent] *Jä.*

ཕྱིད་པ་ *phyod-pa* to be thorough, to carry through: ཕྱིད་ཅེ་བ་ very pushing; མགྱོགས་པོ་འགྲོ་ ན་ས་ས་ལས་ཕྱིད་པ་ by proceeding quickly a long journey is accomplished.

ཕྱིར་ *phyor* 1. ལྡན་ n. of a numerical figure (*S. Lex.*). 2. in ཁ་ཕྱིར་བ་ *kha phyor-wa* for མཚོང་ *mchor* speaking vainly.

ཕྱོག་ལས་ *phyol-yaş* a numerical figure.

ཕྱ་ I: *phra* acc. to *Jä.* all these expressions ཕྱ་རྒྱུག་པ་, ཕྱ་རྒྱུབ་པ་, ཕྱ་འཕོད་པ་, ཕྱ་འདེབས་པ་, ཕྱ་ས་སྤྲེལ་བ་ signify to insert an ornament of jewels, to stud with jewels, etc.: རིན་ཅེན་ལྷ་ཚོགས་ཀྱིས་ཕྱ་བཞོད་པ་ bedecked with different kinds of precious stones and metals. ཕྱ་མེད་ *phra-med* the displaced precious stones such as rubies, sapphire, turquoises, picked out from ornaments (*Jig. 10*).

ཕྱ་རྒྱུས་ *phra-rgyas* = རྩོད་མོངས་ ལྡན་མཉམ་ misery, because it first comes in insignificant form and then assumes more dangerous shape and important dimensions.

ཕྱ་རྟོག་ *phra-dog* envy.

ཕྱ་ II: or འཕྲ་བ་ 1. fine, thin. འཕྲ་བ་ལྟ་བུ་ in reference to the doctrine of Buddhist

subtleties; ཕྱན་གཟུགས་ཀྱི་ཕྱ་བ་སྐྱུང་པ་ལྟ་བུ་ a body as slender as a thread; མིང་ཕྱ་བ་ a thin or slender waist. ཕྱག་ཕྱ་ = ཕྱ་མཚུང་ a poor, humble man. 2. = ཞིབ་མོ་ བེད་མཉམ་, ལྡུག་ [minute, atomic] *S.* = རྩོམ་ རལ་རྒྱུ་ལྡན་ [the act of whispering into the ears; treason, disunion] *S.* ཕྱ་མོ་ *phra-mo* thin, little, small: བེམས་ཅན་ཕྱ་མོ་ རྣམས་ *semş-can phra-mo rnamş* animalcule; ན་ཕྱ་མོ་ *na-phra-mo* little as to age, trifling, slight; རྣམ་རྟོག་ཕྱ་མོ་ *rnam-rtog phra-mo* slight scruple; རྩུ་ན་ཕྱ་མོ་ *rdsun-phra-mo* a little lie; ཕྱ་མོ་ཅོས་ *phra-mo-tsam* slender. ཕྱ་ཞིང་ཕྱ་བ་ *phra-shin phra-wa* subtle, extremely fine; ཕྱ་ཞིབ་ *phra-shib* ལྡན་ལྡན་ very fine, minute, exact; ཕྱ་ཞིབ་འབྲུག་འདེམས་ *phra-shib htshus-hdemş* all the minute details, complete details.

ཕྱ་ཕབ་པ་ *phra-phab-pa* to cast a horoscope, to predict good or evil by interpreting reflections of any thing on a mirror; ཕྱ་མེན་ *phra-men* magical forecasts. རྩེ་མེད་རྒྱ་བའི་ཕྱ་ཕབ་ ན་དུ་ས་གསུམ་གྱི་དངོས་པོ་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བ་མཁྱེན་ if the image of the immaculate moon be thrown on a mirror, from it can be drawn the essential condition of an object in the three times, *i.e.* past, present and future (*A. 34*).

ཕྱ་གསལ་གཞིན་ཚུ་ *phra-gsaş gshon-nu* an epithet of འཇམ་དཔལ་དཀར་པོ་ *Hjam-dpal dkar-po* of Bon mythology *D.R.*

ཕྱ་མ་ *phra-ma* 1. བེད་མཉམ་ one of the four sins of speech, calumny, slander, &c. ཕྱ་མ་ གསོལ་བ་ to calumniate, slander; ཕྱ་མ་གྲུབ་ *phra-ma shu-wa* id. (*Jä.*) དགོ་སྲོང་ རྣམས་ཀྱིས་ཕྱ་མའི་ཚིག་ འཛོལ་མི་དུང་ it is not right that a geleng should speak words of calumny. 2. = མཚོན་ཕྱིད་ ངོ་ཚིག་ རྩེད་ a weapon of two tongues or points, [two-tongued one, *i.e.*, snake] *S.* 3. ལྡན་ལྡན་ a needle.

ཕྱ་མའི་ནད་ *phra-mahi-nad* n. of a disease.

ཕྱ་མོའི་ཤིང་ *phra-mohi-shin* ལགཡ [a field of *Panicum miliaceum*]S.

ཕྱག *phrag* 1. intermediate space, interstices, a crevice, ravine. ཕྱག་ཏུ་ in between; in the interstices, and as postp. betwixt; རྩིན་ཕྱག་ v. རྩིན་མ་ (*Jä.*) 2. ཕྱག་ is also used as an auxiliary particle after cardinal numbers, to signify a collective body: བརྒྱ་ཕྱག་ a hundred, རྗེན་ཕྱག་ a thousand, འབུམ་ཕྱག་ a hundred thousand, བདུན་ཕྱག་ *bdun-phrag* a week, རྩིན་ཕྱག་ a month.

ཕྱག་པ *phrag-pa* = དབུང་པའི་འགོ་ (*Mñon.*)

1. ལྔས་, ལྔས་མ་ sbst. the shoulder: ཕྱག་པ་ལ་འགལ་བ་ to load on the shoulders; རྒྱགས་པའི་ཕྱག་པ་ལ་འཛོག་པ་ to climb on the shoulders of a friend; ཕྱག་པ་གཉིས་ཀྱི་ན་ the flesh of both shoulders. དེ་རྒྱང་མ་ཡི་ཚོག་གིས་བྱ་གཤོག་རྒྱབས་ཤིན་ཏུ་ཚེ་བ་ལས་སྤུན་ཟླ་ཕྱག་པ་ལ་བྱིང་ནས་ at the moment the word was uttered the bird without greatly increasing the flappings of its pinions carried both the brothers on its shoulders (*Tan. d.ག.*) ཕྱག་དབུང་ *phrag-byun* = རིང་འགག་ or རྗེན་གོས་ shawl worn by the lamas as an upper covering or wrapper leaving one shoulder bare; ཕྱག་པ་གཡས་ *phrag-pa-gyas* right shoulder or arm, ཕྱག་པ་གཡོན་ *phrag-pa-gyon* left shoulder or arm. ཕྱག་མིག་ *phrag-mig* ལྔས་མ་ལྔས་ the crab; n. of a kind of spirits having eyes on their shoulders. 2. vb., also འཕྱག་པ་ *hphrag-pa*, to envy, to grudge (*Cs.*)

ཕྱག་རྒྱག་ *phrag-dog* དེ་ལྟོ་, མཇུག་ལོ་ (*A. K. 1-24*), envy, jealousy; ཕྱག་རྒྱག་གི་བྱ་གཤོག་འཛོམས་སྤུ་བྱ་མི་རྒྱུ་ on the rock of jealousy the tender shoots of merit will not grow. ཕྱག་རྒྱག་གི་ཕྱི་མ་ *phrag-dog-gi dri-ma* the defilement of envy; ཕྱག་རྒྱག་ཅན་ *phrog-dog-can* དམའ་ལྔས་ jealous, envious, grudging.

ཕྱང་ *phrañ*, v. འཕྱང་ *hphrañ*.

ཕྱང་བཅོན་ *Phrañ-btsan* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*).

ཕྱད *phrad* (ཡི་གེའི་ཚོག་) 1. a particle added to words or letters to show relationship to another word in a sentence: ཕྱད་ཀྱི་རྩྭ་རྩྭ་ལྟར་ཤིས་པར་བྱ་དགོས་པ་ it is necessary to learn the proper application of these particles (*Gram.*) ཕྱད་གང་འཚོབ་ལྟ་དགོས་པ་ *phrad-gañ hthob lta-dgos-pa* (a beginner of grammar) must see what particles should be applied (*Situ. 118*). རྣམ་དུ་ཕྱད་ *rnam-dbye-phrad* བེད་ཚིག་ the signs of cases, as ཀྱི་, ལ་, etc. 2. = བརྗོན་ རྣམ་པུ་ལྟ་.

ཕྱད་པ *phrad-pa* is a form of འཕྱད་པ་; མཇུག་མཇུག་, སྤྱི་ལོ་གསལ་དང་ཕྱད་ meeting a friend, collision; རྩྭ་དང་རྩྭ་ཕྱད་པ་ *rluñ-dañ rluñ phrad-pa* wind rushing upon wind.

ཕྱད་པོ་ *phrad-po* for བྱང་པོ་ *khrad-po* (*Vai. sn.*).

ཕྱན *phran* or ཕྱན་བུ་ = ཕྱམོ་ 1. ལུང་ a little, a trifle; trifling. 2. part of the body. 3. knives and other small instruments used in surgery (*Jä.*) ཕྱན་ལུང་ *phran-chuñ* humble or little self (common in letters); ཕྱན་ཚོགས་ *phran-tshegs* (vulg. ཕྱན་ཚོག་) = ཕྱན་བུ་. Also as adj. small, insignificant: འདུལ་བ་ཕྱན་ཚོགས་ཀྱི་གཞི་ the minutiae of religious discipline (*Jä.*) ཕྱན་ཚོགས་འབྲིམ་པ་ *phran-tshegs hgrim-pa* བཟོ་སྐྱོད་ལུང་ལྟར་ [practising in small degree]S. ཕྱན་ཚོ་ *phran-tsho* we, our humble selves.

ཕྱལ *phral* 1. present time, just now: ངའི་ཕྱལ་ལས་ཕྱལ་ན་ in my country at present (*Hbrom. 104*). ཕྱལ་དུ་ *phral-du* adv. = འདྲ་ལྟར་, མཇུག་སྤུ་ freshly, recently. 2. described as: མོ་སོང་ཁ་བྱལ་བ་ *so-sor kha-bral-wa* enumeration; separation.

ཕྱི་བ *phri-wa* v. འཕྱི་བ་ or རྩྭ་དུ་ *sbrid-pa* to diminish, reduce.

ཐིན *phrin* = འཕྲིན *hphrin* news, tidings, intelligence: ཐིན་པར་བསྐྱེད་བ་དང་ཕྱིར་བསྐྱེད་བ་ communicating news, sending it out and abroad.

ཐིལ *phril* vulg. for རྩེལ *hril* used by the herdsmen (Dok-pa) of Tibet: མཚན་ཐིལ *mtshan-phril* = མཚན་རྩེལ *mtshan-hril* whole or full night.

ཐུ་གུ *phru-gu*, v. ཐུག *phrug*.

✚ ཐུ་བ *phru-wa* = (col. ཇ་མ *rdsa-ma*) earthen pot, pan, stew-pan.

Syn. རྩན་ཇ *zan-rdsa*; མི་ཐར *mi-tha-ra*; བཙེ་ཇ *bc'o-rdsa*; གཡོ་སྟོད *gyo-snod*; ཁྲིག་མ *khog-ma* (*Mñon.*).

✚ ཐུ་མ *phru-ma* 1. the womb; also explained as meaning: ཐུ་མ་གསོན་པོར་ལྷགས་པ་བཟུ་བ་རྩུ *(Khrigd. 46)*. 2. = རོ་བུང་ a palace, castle; also = དམག་ཆུང་ *dmag-sgar* military encampment.

ཐུག *phrug* 1. (or ཐུག་གུ་ or ཐུ་གུ) child; the young of any animal, རྩི་ཐུག *khyi-phrug* a pup. Syn. ཐུ་བརྒྱུད *bu-brgyud*; བདག་རྩེམ *bdag-skyes*; ལུས་ལས་འཕེལ *lus-las-hphel*; བུང་རྩེམ *brañ-skyes*; རྩུ་མ *khyebu*; བུས་པ *bus-pa* (*Mñon.*). ཐུག་གུ་རྩེ་བ *phrug-gu skye-wa* to beget children, to bring forth a child; ཐུག་གུ་རྩེ་བལ *phrug-gu chags-pa* pregnancy, a pregnant woman (*Mñon.*); ཐུག་གུ་གསོ་བ *phru-gu gso-wa* to rear, to bring up a child; ཐུག་གུ་ཤོར་པ *phru-gu shor-pa* a miscarriage, abortion; ཐུག་གུ་འི་དུས *phru-guhi dus* infancy, childhood; ད་ཐུག *da-phrug* orphan; འཕེ་ཐུག *nal-phrug* bastard; རོང་ཐུག *tshoñ-phrug* the merchants of a caravan in their relationship to their leader (*Jä.*). 2. fine cloth or woollen stuff: རྩམ་ཐུག *snam-phrug* woollen cloth; རྩུ་ཐུག *spu-phrug* fine strong serge

of which the robes of Tibetan great men are made.

ཐུགས *phrugs* or ཐུགས་གཅིག *phrugs-gcig* one day with the night, a period of twenty-four hours: རྟེན་ལག་ཐུགས་གཅིག་གི་བྱ་བ་ the work of one full day (day and night) (*A. 74*); རྩོམ་གསུམ་ལྟར་པས་ཉིན་ལག་ཐུགས་གཅིག་ལ་ཉམས་ལེན་ཇི་ལྟར་བྱ་བ་ how one with three vows should observe (practise) thom day and night or within 24 hours (*Çil. 6*). ཐུགས་མ *phrugs-ma* ཡམས་ [a period of three hours]S.

ཐུམ *phrum* in ཐུམ་རུས *phrum-rus* = cartilage, gristle (*Jä.*).

ཐུམ་གསར *phrum-gsar*, in ཐུམ་གསར་རྩྭ་བས་བརྒྱུད་ཐུ་བ་འཕེལ་ a fresh *phrum* yields vigour and increases the semen; ཐུམ་ཐུམ *phrum-phrum* = རྩྭ་རྩྭ་ག *rdog-rdog*.

ཐུའུ *phrehu* = རྩེ་རགས་ཐུ་འོ *skye-rags phra-wa* a fine sash; acc. to *Cs.* = ཐུ་མོ *phra-mo*.

ཐུང་ *phreñ* = རིམ་པ་ བོ་རྒྱུ་, བཞུ་, བསྟར་ order, line, row, stratnm.

ཐུང་པོ *Phreñ-po* n. of a place in Tibet. ཐུང་པོ་ཞེས་ *Phreñ-po shi-wa* n. of the Lama of that place (*Loñ. 3, 4*).

ཐུང་བ *phreñ-wa*, 1. v. འཕྲིང་བ *hphreñ-wa*. 2. མཚན་, རྩེ་གི་, ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་ order, row, many in a line or order. Also མཚན་ a garland, wreath; further = ཇཔ་མཚན་, rosary, string of beads. ཐུང་དུ་བརྒྱུགས་པ་ *phreñ-du bgrigs-pa* (ཐུང་ཕྱོར་གྱི་གྲུ་ལ་རྩྭ་བྱུ) arranged like the order in *chandasa* rhythm. ཐུང་ལག་ *phreñ-thag* རྩུ་ a rope, garland; ཐུང་ལྟར་མ *phreñ-ldan-ma* a cascade (འབབ་ཆུ་ *hbab-chu*) (*Mñon.*). ཐུང་བས་ *phreñ-wa-ma* མཚན་འཛིན་ [a female garland-maker]S.

ཐུང་བ་གསར *phreñ-wa-gsar* འཕྲིང་ལྷོ་ a Nepalese.

ཐེང་ཐོགས *phreñ-thogs* an epithet of the god of love, Kāma (*B. ch.* 5).

ཐེང་བཅན *phreñ-wa-can* 1. n. of the king of swans (*Mñon.*) 2. माली, मालावान् [a garland-maker, gardener, or florist] *S.*

ཐོད *phred* derivative from འཕྲད་པ *hphrad-pa* to meet; and signifying that which meets or crosses over another, that which is aslant something else: ཐོད་ལ་ across, at an angle to, ཐོད་ཏུ id.; ཐོད་ལམ *phred-lam* a path (horizontal or inclined) leading along the side of a mountain; ཐོད་གཏོན *phred-gtan* bolt or bar of a gate (*Jä.*).

ཐོ་ལས *phro-yas* (གྲངས) विपरि n. of a numerical figure (*S. Lex.*).

ཐོག *phrog*, pf. of དཐོག་པ *dphrog-pa*, fut. དཐོག *hphrog* (*Rdo.* 46); but ordinarily དཐོག is considered to be the fut. ཐོགས་ཤིག *phrogs-çig*, imp. of དཐོག་པ *hphrog-pa*.

ཐོབ *phrob*, v. དཐོབ *hphrob*.

ཐོལ *phrol* or དཐོལ *hphrol*, imp. of འཕྲལ་བ *hphral-wa*.

ཐོས *phros*, v. དཐོས *hphro-wa*.

ཐོམ *Phrom* n. of a country situated to the north-east of Yarkand and north of Tibet where Buddhism flourished in and before the 10th century A.D.; but thereafter it became desolate, though traces of its existence are occasionally discovered by travellers. This country in the 6th century A.D. is said to have been under the rule of king Gesar; acc. to Bon: བྱང་ཕྱོགས་གོ་སའ་ཐོམ་གྱི་ཡུལ་ in the north the country of Phrom of Gesar (*G. Bon.*).

ཐོས་རྒྱལ *phrom-sgrag* prob. ཐོས་རྒྱལ་གྱི་ཡུལ་ public, known to all, trumpeted.

འཕགས་པ *hphag-pa*, pf. འཕགས *hphags*, to rise up, to be elevated, to raise oneself, be

uplifted or raised, to ascend: བྱིད་ཀྱན་འཕགས་པ་ལོན་པའི་བྱིན་རྒྱབས་ལེན་ (I) am the divine instrument of your elevation (your elevation-blessing), he who will effect your ascent to heaven or deification (*Jä.*) ལྷ་རྩེ་ནས་འཕགས་ནས་ད་ལྟ་ཡན་ཚེད་ཏུ་ however, from (the time of his) coming up from Tibet till now. (*A. 135.*)

འཕགས་པ *hphags-pa* is the equiv. of the Sanskrit *Arya* आर्य्य sublime, exalted, raised-up: ཐལ་ལས་འཕགས་པར་བཟང་བ་ *phal-las hphags-par bzast-wa* a more than ordinary beauty (*Dzl.*); གཞན་པས་འཕགས་པར་ལྷུང་ཏོ་ *gzan-pas hphags-par gyur-to* he far excelled others (*Dzl.*); བྱང་འཕགས *khyad-hphags* or བྱང་པར་ཏུ་ འཕགས་པ *khyad-par hphags-pa* distinguished, transcendant, glorious: ལུལ་ལས་བྱང་འཕགས་ཀྱི་གར་ལུལ་ India, the most glorious country; རྩེ་རྩེ་བྱང་པར་འཕགས་པ་བརྒྱུའི་འབྲུལ་བ་ an offering of a hundred of the most costly kinds of jewels (*Jä.*). འཕགས་པ་ is a common prefix to the names of great deities and Bodhisattwas, e.g., འཕགས་པ་ལྷུན་རས་གཟིགས་ *Arya Chenraisi*, འཕགས་པ་སྒྲོལ་མ་ *Arya Dolma* or *Tara*. *Buddha S'ākya-thubpa* is also *par excellence* འཕགས་པ་, and this epithet standing alone always indicates him and may be used in lieu of his full name.

འཕགས་སྐད *hphags-skad* or འཕགས་ལུལ་སྐད *hphags-yul-skad* the language of the Aryas; the Sanskrit language.

འཕགས་སྐྱེས་པོ་ *hphags-skyes-po* विरूढक one of the four Dikpāla or guardian kings of the Faith; the guardian of the south.

འཕགས་འདྲེངས་ *Hphags-hkhrun*s the birth place of the venerable ones; मगध the Buddhist name of India.

Syn. ཀྱུ་གར་ལུལ་ *rgya-gar-yul*; ལུལ་དབུས་ *yul-dwus*; བསོད་ནམས་ས་གཞི་ *bsod-rnam*s sa-gshi; དབུས་འབྱུང་འཕར་ *dwus-hgyur-hchañ* (*Mñon.*).

འཕགས་ཚེན་པོ་ *hphags-chen-po* महायया: the celebrated, the illustrious.

འཕགས་མཚོ། *hphags-mchog* or འཕགས་པའི་མཚོ། བར་མཐོང་། the most exalted, the most holy. འཕགས་མཚོ། ལེ་མཚོ། འཕགས་པའི་འཕགས་པ་ལྟེན་པའི་འཕགས་པ་ འཕགས་པའི་དགེ་འདུན་ the venerable body of saints.

འཕགས་པ་ཀློག་པའི་ *hphags-pa klu-sgrub* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པ་ཀློག་པའི་ *klu-sgrub*.

འཕགས་པ་ཀློག་པའི་ འཕགས་པ་ཀློག་པའི་ *Sūtras* delivered by Buddha to a number of infants whereby, though left in a lonely house in the wilderness, they were not disturbed by wild beasts, etc. (*K. d.* ང་, 421).

འཕགས་པ་དགེ་སྐྱོན་ལྡན་པའི་ *hphags-pa dgyes-pa* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པ་དགེ་སྐྱོན་ལྡན་པའི་ [the noble and graceful]S.

འཕགས་པ་རྒྱལ་ *hphags-rgyal* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པ་རྒྱལ་ the city of Ujjayani (modern Ujjain in Malwa).

འཕགས་པ་ཅན་ *hphags-pa-can* acc. to Bon, a name of the Kāmaloka.

འཕགས་པ་འཕགས་པའི་ *Hphags-pa Thogs-med* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པ་འཕགས་པའི་ the founder of the Yogachārya school of Buddhism. He was high-priest in the Achintapuri monastery (Ajanta caves).

འཕགས་པ་འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ the enumeration of names in the Sūtra of the two venerable ones (*K. d.* ང་, 342).

འཕགས་པ་འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ a celebrated Buddhist sanctuary in Nepal.

འཕགས་པ་ལྷོ་ *Hphags-pa lha* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པ་ལྷོ་ the chief disciple of Nāgārjuna who succeeded him in the rulo of Nālandra.

འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ *hphags-pahi bskyod-pa* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ [appeased]S.

འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ *hphags-pahi dge-hdun* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ the holy Buddhist church comprising monks, saints, Bodhisattvas, Arhats, etc.

འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ *hphags-pahi nor-hdun* the seven riches of a Buddhist saint:—(1) མ་རིག་པ་རྒྱུད་ལ་རྩེ་བ་; (2) རང་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་; (3)

གཞན་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་; (4) ཚེ་རབས་ཀྱི་ལྷན་སྐྱེས་པ་; (5) ལྷན་སྐྱེས་པའི་མཚོ། འཕགས་པའི་འཕགས་པ་; (6) འཕགས་པའི་འཕགས་པ་; (7) འཕགས་པའི་འཕགས་པ་. The treasures of the saints, the wealth of the holy personages are: the wealth of faith, of pure morals, of modesty, of sensibility to Dharma, of attentiveness, of charity, of wisdom (*K. d.* ང་, 55).

འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphags-pahi-tshogs* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ the assembly of the venerable.

འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphags-pahi lam yan lag-brgyad* ལྷན་སྐྱེས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ the noble path to Nirvāna :—(1) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *yan-hdag-pahi lta-wa*; (2) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *rtogs-pa*; (3) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *ñag*; (4) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *las-kyi-mthab*; (5) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *htsho-wa*; (6) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *rtsol-wa*; (7) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *dran-pa*; (8) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *tin-ñe-hdsin* (*K. du.* ཀ, 164). [The equivalents in Sanskrit and English are:—(1) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right view; (2) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right thought; (3) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right speech; (4) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right action; (5) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right living; (6) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right exertion; (7) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right recollection, and (8) འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ right meditation]S.

འཕགས་པའི་ *hphags-ma* ལྷན་སྐྱེས་པའི་ འཕགས་པའི་ འཕགས་པའི་ the venerable lady or female saint.

འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphags-yul* (= འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *bsod-nams sa-gshi* འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་) a Tibetan name of India.

འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphags-rigs* the noble and venerable brotherhood or order.

Syn. འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *rigs-chen*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *rigs-bzan*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *skyes-bu-mchog*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *skyes-bu dam-pa*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *tshañs-par spyod-pa*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *khrims-la gnas-pa*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *nags-na gnas-pa*; འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *dge-sloñ* (*Mñon.*).

འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphañ* also འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ *hphañs*, འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ height: འཕགས་པའི་, འཕགས་པའི་འཕགས་པའི་ in height; also adv.

with dignity, with sublimity; དཀོན་མཚན་གྱི་དབྱེ་འཕང་སྐྱད་པ་ to lower, to detract from the sublimity of the most Precious (Jä.). འཕངས་ནས་ཤོན་ *hphañs-nas byon* proceeded in a dignified manner, went on with cheerful confidence.

འཕང་མདུང་ *hphañ-mduñ* 𑎎𑎢𑎣𑎠 a sling-hook or spear head to which a string is tied and, being held fast, the spear-head is flung at a fish or bird.

འཕང་ཕུང་ *Hphañ-phuñ* n. of a very large number: འབན་བཅད་འཕང་ཕུང་ཕྱིན་ཅེང་འབང་ཅོང་.

འཕང་བ *hphañ-wa* fut., and འཕངས་པ་ *hphañs-pa* pf., of འབེན་པ་ *hphen-pa*.

འཕང་མ *hphañ-ma* n. of a plant the fruit of which is used in medicine: འཕང་མའི་འབྲས་ཕུ་ཕྱིང་ཅོང་མོ་ནད་སེལ་.

འཕང་ལོ་ *hphañ-lo* = འཁོར་ལོ་ *hkhör-lo*, བརྒྱ 1. a wheel, a cycle: འཕང་ལོ་ཅོམ་གྱི་གོ་མན་ *hphañ-lo tsam-gyi go-san* (B. ch. 14). རྒྱུ་རྩའི་འཕང་ལོ་ལྟ་བུ་ like the wheel of a vehicle; དུས་བཞིའི་འཕང་ལོ་ལྟར་ like the cycle of the four seasons (Yig. 243). 2. a spindle; འཕང་རྒྱེང་ *hphañ-çin* a weaver's spindle.

འཕངས་པ་ *hphañs-pa* 1. shaken, thrown, cast out (= བཞོད་པ་ *bskyod-pa*), pf. of འབེན་པ་ *hphen-pa* (Mñon.). 2. frq. for བངས་པ་ *phañs-pa* to spare, to save (Dsl.); འཕངས་མེད་གཏོང་སེམས་ལྡན་ liberal, bounteous, without restriction (Jä.).

འཕན་ *hphan*, གླིམ་ thrown, cast out v. ཕན་ *phan*; འཕན་ཕྱེད་པ་ *hphan byed-pa* to throw.

འཕན་པ་ *hphan-pa* = ཉམས་པ་ *ñams-pa*.

འཕན་པོ་ *Hphan-po* or འཕན་ལུག་ *Hphan-yul* (ལྗོ་མའི་རྟེ་འདབ་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་པའི་ལུག་རྒྱུ) n. of the nearest alpine valley north of Lhasa. འཕན་ལུག་གྲུབ་

དཀར་ *hphän-yul grab-dkar* one of the thirty holy places of Bon (G. Bon. 4).

འཕན་ཟེལ་ *hphan-çel* a kind of onyx: འཕན་ཟེལ་མེད་པའི་མཚན་གྱི་རྩིང་པོ་ (Sorig.); འཕན་ཟེལ་རིན་ཆེན་བཞུ་ the onyx is to be looked on as most precious (Situ. 71).

འཕམ་པ་ *hpham-pa* pf. ཕམ་ *pham* to be defeated, subdued, vanquished, worsted; to succumb: ལྷ་ནག་རྣམས་ཐོད་པ་ལས་ཕམ་པ་ཡིན་ the Chinese were conquered by the Tibetans; འཕམ་པར་འགྱུར་བ་ or འཕམ་འགྲོ་བ་ in C. to be defeated or worsted; འཕམ་པར་ཕྱིད་པ་ to cause defeat, to conquer; ལྷ་རྣམས་འཕམ་པར་བྱས་ he conquered the Chinese (Ghr.); མི་ལ་རས་པས་ཐོན་ཅོས་གྱིས་ཕམ་བྱས་ཏེ་ Milarapa overcoming the Bon religion by the doctrine of Buddha; མཚོ་མ་ཕམ་ the Ma-pham or Manasarowar Lake, so called because Milaraspa proved "unconquerable" there. ཡིད་ཕམ་པ་ down-hearted, dejected; ཡིད་ཕམ་པོ་ a low-spirited, dejected woman (Jä.). མི་འཕམ་ invincible: མི་འཕམ་མགོན་པོ་ *mi-hpham mgon-po* or མི་འཕམ་ཅོས་གྱི་རྗེ་ is an epithet of Jampal Bodhisattva. འཕམ་རྒྱལ་ *hpham-rgyal* abbr. of འཕམ་པ་དང་རྒྱལ་བ་ victory and defeat in a battle or law-suit: འཕུག་པ་འཕམ་རྒྱལ་རིམ་གྱིས་ཐོང་ victory or defeat are the respective consequences of a dispute.

འཕར་ *hphar* a panel, small plank.

འཕར་འགྲོ་ *hphar-hgro* 1. = སྤྱིུ་ *sprehu* monkey, that which walks jumping (Mñon.). 2. increase, advance.

འཕར་བ་ I: *hphar-wa*, or ཕར་བ་ རྒྱུ་ hill-dog, wild-dog, *Cuon primævus*.

Syn. རྣགས་ཕྱི་ *nags-khyi*; རི་དྲགས་གསོད་ *ri-dwags-gsod*; མཚེལ་ *mtshah*; དཔལ་བས་མཚན་ *dpah-was-tshan* or དཔལ་བས་མཚན་ *dpal-wes-mtshan*; (Mñon.).

འཕར་བ་མགོད་བྱུ་ *Hphar-wa mgo-dgu* n. of a malignant devil of the *Sa-bdag* class.

འཕར་བ II : ལྷོབ (vb. n. to ལྷོར་བ *spor-wa*) 1. to leap up, to fly up, to bound, to throb: རྩ་འཕར་བ the pulse is beating; མ་ལ་འཕར་བ to fidget, to be restless (*Jä.*). 2. to be raised, elevated, promoted, advanced: ལོ་མ་འཕར་བ to be officially promoted; ལོང་འཕར་བ to increase or raise the price; ཡར་འཕར་བ to ascend forward; འཕར་ཁྲིམ་ *hphar-kha* promotion, augmentation of position and pay in service: བརྟན་རྫོན་ལ་འགོ་མ་མོག་མ་ལ་དེབ་ནང་ལ་འཕར་ཁྲིམ་ ལྷོབ་མོ་བཅི (D. *cel.* 10). 3. = བརྟོད་ལ *bskyod-pa* to flutter, to move to and fro (A. 16).

Syn. རྫོན་འཕེལ་བ *don-hphel-wa*; ལྷོས་ལ *rgyas-pa*; མཐོ་བར་འཕུར་བ *mtsho-war hgyur-wa*; དར་བ *dar-wa.* (*Mñon.*).

འཕར་ཚག *hphar-chag* abbr. of ཡར་འཕར་བ *yar-hphar-wa* and མར་ཚག་ལ *mar-chag-pa.*

འཕར་མ *hphar-ma* རྩལ་འཕར་བའི་ལྷོག་ལ་ལ ལྷོག་མ
excess, more than what is ordinarily required in worldly or religious matters; འཕར་མ་གཏོང་བ refund or to pay up the excess (*Rtsii.* 60). འཕར་མའི་ཉེ་དུལ་ *hphar-mahi dsa-dñul* in colloq. special allowance or reward, extraordinary allowance (D. *cel.* 10).

† འཕལ་ཀ *hphal-ka* = རི་མོ་ *ri-mo* (ཆལ་ཀ) a figure or a painting.

འཕལ་ག *hphal-ga* incision, indentation, notch (*Cs.*).

འཕེག་ལ *hphig-pa* or འཕེག་ས་ལ pf. of འཕེག་ས་ལ.

འཕུག་ལ *hphug-pa* occurs for འཕུག་ས་ལ as in ཕེག་འཕུག་, etc.

འཕུང་བ *hphuñ-wa* pf. ཕུང་ཕུང་ལ *phuñ* to degenerate, to decay, to be in declining circumstances, to wear away. རོད་ཕུང་འཕུང་བའི་ལས་ a deed for the ruin of Tibet; those circumstances which brought ruin or

decay; འཕུང་བར་འཕུར་བ to be ruined, to become decayed, འཕུང་བར་བྱེད་ལ, འཕུང་ལ་ཕྱོར་བ, འཕུང་བར་གཏོང་བ or འཕུང་བར་འཇུག་ལ to ruin, to undo; འཕུང་དགྲོལ་ *hphuñ-dkrol* the decay of fortune, ruin, degeneration. འཕུང་གཞི་ *hphuñ-gshi* cause, occasion of decay.

འཕུང་མ་ལ *hphuñs-pa* སྐྱུར་བ་མང་པོ་ concourse of many people.

འཕུད་ལ *hphud-pa* to transfer, lay aside, to put apart: རྫོང་ནས་ཕྱི་ལ་འཕུད་ལ *nañ-naś hpyi-la hphud-pa* to remove a thing from inside (a house) to outside (of it).

འཕུབ་ལ *hphub-pa* to set up, pitch: བུར་འཕུབ་ལ to pitch a tent; ཁྱིམ་འཕུབ་ལ *khylim-hphub-pa* to set up or erect a house.

འཕུར་བ *hphur-wa* རྩལ་ཕུར་བ, རྩལ་ཕུར་བ་ལ; pf. ཕུར་ཕུར་བ *phur* 1. to fly; also, to fan, to flap to and fro: ཕུར་གྱིས་ཕུར་བ *phur-gyis phur-wa* to flutter. འཕུར་ཕྱོག་ *hphur-hgro* bird (*Mñon.*); འཕུར་བྱེད་ *hphur-byed* རྩལ་ཕུར་བ་ལ flying. 2. = མཉེད་ལ to rub with the hand, e.g., linen in washing; to scratch softly (*Jä.*).

འཕུལ་ *hphul* and འཕུལ་ཚན་ *hphul-can* in *Gram.* the letters which are either prefixed or affixed to a basic word or letter are called འཕུལ་; e.g., in the word འཕུལ་, ཕུ is the basic while འ and ལ prefixed and affixed to it for the formation of a word are called འཕུལ་. A word that is so formed is called འཕུལ་ཚན་, a term distinct from འཕུལ་ཡིག་ *hphul-yig* a prefix, i.e. one of the prefixed letters *g, d, b, m,* and འ. བས་འཕུལ་གཏོ་ *bas-hphul-kañ* words with the initial ཀ *ka* and the prefix བ *ba*; དས་འཕུལ་མེད་ *das-hphul-med* these receive no ད *da* as prefix; མ, ར, ལ་རྣམས་འཕུལ་ཚུལ་ནི་ *sa-ra-la-rnamś hphul-tshul-ni* the manner in which prefixes are joined with words beginning with མ *sa,* ར *ra,* or ལ *la.*

theories of the *Rñin-ma gter-byon* were satires on purity (*Ya-sel.* 58). འབྲེ་ཚིག་ *hphya-tshig* = སྐད་པའི་ཚིག་ words of slander, curses ; (*Mñon.*).

འབྲུག་པ་ *hphyang-pa* pf. འབྲུགས་ *hphyangs* to sweep : བྱགས་མས་འབྲུགས་པ་ swept with a broom.

འབྲུང་བ་ *hphyañ-wa*, pf. འབྲུངས་ *hphyañs*, to hang down, to be suspended; to hang on to (སྐྱོད་པུ) ལའལ་ལྷན་, རྒྱུ་དང་; འབྲུང་བར་ལྷན་ hanging down (*A. K.* 1-38); འབྲུང་བར་ལྷན་ ལའལ་ལྷན་ flowing (*A. K.* 1-14) [a support or prop]S. དར་རྩོན་པའི་ཀེ་ག་འབྲུང་བ་ a handkerchief of blue silk hanging down (from the hair); འཇུ་ཞིང་འབྲུང་བ་ to cling to, to take a firm hold of (*Thgy.*); འབྲུང་མཁུ་ sounding-line C. འབྲུང་འབྲུས་ *hphyañ hphrul* or འབྲུང་འབྲུལ་གྱི་རྒྱན་ ལའལ་ལྷན་, བེམ་ལྷན་ suspended ornament; འབྲུང་མ་ *hphyañ-ma* རྒྱལ་མཚན་ a wife, one clinging to her husband; any ornamental pendants, hangings, &c.

། འབྲུང་མོ་ *hphyañ-mo* = ཐེ་ཚོས་ *the-tsom* doubt, hesitation.

འབྲུངས་ *hphyañs* ལའལ་ལྷན་, གའུ་ [a talkative one, a singer, a cuckoo]S.

འབྲུད་ *hphyad* in *Sch.* = རྩ་པ་ *pyad*; འབྲུད་ཚན་ *hphyad-can* n. of a place (*B. ch.* 4).

། འབྲུན་པ་ *hphyan-pa* 1. in ར་ཟླེ་འཁོར་ལོར་ འབྲུན་བཞིན་པར་ ལམ་ལའི་ (*Yig.* 122). 2. acc. to *Jä.* = ལམ་པ་ to ramble, to range, roam about, wander, stray from; འབྲུན་ཏི་འགྲོ་བ་ to go wandering about.

འབྲུར་ *hphyar*, (ཁང་པའི་མདའ་ལའ་ལྷང་ཟེར་) རྒྱུ་དང་ the roof of a house.

འབྲུར་ཁ་ *hphyar-kha* blame, affront, disgrace (*Sch.*): འབྲུར་ཁ་བཅང་བ་ *hphyar-kha btañ-*

wa to use abusive language, to insult a person (*Yig. k.*).

འབྲུར་པ་ *phyar-pa* ལའལ་ལྷན་: [sprinkling]S.

འབྲུར་བ་ *hphyar-wa* imp. འབྲུར་ *hphyor* and རྩོར་ *phyor* 1. to hoist, lift up; to hold aloft: རྩོག་མཇུབ་ *sdig-mdsub* to lift up the finger (*Mil.*); དར་འབྲུར་བ་ to hoist a flag; རྩོར་འབྲུར་ཚིག་ *rta-rbuñ hphyor-cig* hang up the inscribed flags; འབྲུར་དར་ *hphyar-dar* or དར་འབྲུར་ *dar-hhpyar* a flag. 2. (*Cs.*) to show, to represent, to excite, to waken; འབྲུར་བཟྱེད་པ་ *hphyar-wa byed-pa* to assume an alluring attitude. འབྲུར་ཀ་ཚན་ *hphyar-ka-can* tempting, graceful, charming (*Jä.*).

Syn. འགྲུབ་པ་ *hkrab-pa*; དེས་འབྲེད་ *ñes-hbyed* (*Mñon.*),

འབྲུར་བ་ཚན་ *Hphyar-wa-can* n. of a cemetery (*Bon. ch.* 5).

འབྲུར་གཤེད་ *hphyar-gyeñ* 1. = འཇོག་སྐྱེགས་ *hjog-sgegs* engaging, winning behaviour (*Jä.*) 2. འབྲུས་འཇོགས་པ་ back-biting, doing mischief, maliciously.

འབྲེ་བ་ *hphyi-wa* I: a marmot; colloq. འབྲེ་འཕེགས་ “*chhi-pik*” or “*chhi-pi*,” also called རྩོམ་ཚེན་ *sgom-chen* on account of its hibernating during the winter like Buddhist monks who practise the state of suspended animation; = རྩེ་བ་ *phyi-wa*.

འབྲེ་བ་ II: pf. རྩེས་ *phyis* or འབྲེས་ *hphyis* འགྲུངས་པ་ པ་ལའུ་; to be late, to be belated, to come too late; གལ་ཏེ་འབྲེས་ན་ *gal-te hphyis-na* if I have come too late; དེ་ཕྱིད་ཅུང་འབྲེས་པ་ལིན་ *da-khyod cuñ hphyis-pa yin* you have come just a little too late (*Jä.*); འབྲེད་བུང་ལྷ་ལྷུ་བ་ ཚབ་ཚབ་བུང་། late at night there was the chap-chap sound of the oars on the water (*A. 67*).

འབྲེ་བ་ III: = འབྲེད་པ་ *hphyid-pa* to wipe, to wipe off; to remove, eradicate: མིག་ལམ་

རུལ་འབྲེག་པ to wipe out dust from the eye; རིབས་ངང་པ་གསེར་ལྡན་འབྲེག་མ་ཕྱུག་ཏུ། མདུན་ཏུ་ཕུང་ (Yig. 14); རྩ་འབྲེག་པ to pull out the hair; རྩེག་པ་འབྲེག་པ to remove the testicles (Sch).

འབྲེག་པ་པ hphyig-pa = འབྲེག་པ་པ hkhig-pa to bind (Sch).

འབྲེང་སང་ hphiñ-sañ tho designation in the older writings of a minister of state of Tibet = the modern བཀའ་སློན་.

འབྲེད་པ hphyid-pa 1. to suffice, be enough. 2. = འབྲུ་བ་ or འདང་མ་པ་.

འབྲེལ་པ hphyil-wa for འབྲེལ་པ་ hkhyl-wa to wind, to twist, tho hair Vai. ཤེན་. (Jä.).

འབྲུག་པ hphyug-pa or འབྲུག་མ་པ་ = རྣོང་བ་ to mistake, to be mistaken; = རྩལ་པ་ chug-pa to miss: ལམ་འབྲུག་པ་ to mistake the road; རྩོམ་པ་ འབྲུག་པ་ to mistake the hour. འབྲུག་མ་པ་ hphyugs-po = རྣོང་མཁན་ nor-mkhan the mistaker, one who commits a blunder; འབྲུག་མ་མེད་ hphyugs-med without mistake or blunder: འབྲུག་མ་མེད་ཡིན་ཁྲུལ་ཡིན་པ་མ་རྣོང་བ་དགོས་པ་འདུག་ those that are free from blunders should not be mistaken by those who have erred (Rtsii. 11).

འབྲུར་བ་ hphyr-wa 1. to ascend, to mount, to rise up, of smoke; to overflow, inundate, of rivers, lakes, etc. 2. Sch. to heap up, to accumulate.

རྩ་འབྲེག་པ hphye-wa pf. འབྲེས་ hphyes to crawl, to creep, like snakes; འབྲེབ་ཆེན་པོ་ མགོར་མ། n. of a nāga demon.

འབྲེ་བོ་ hphye-wo འབྲེ་མོ་ hphye-mo a crawler, a cripple: དམན་རྣམས་ཙང་བ་རྣོས་པ་ལེ་འབྲེ་བོ་ བཞིན་དེ་རིང་སང་ལ་ཡོངས་ལྷོད་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོངས་སུ་རྩ་པ་ལ་འབྲུར་ the most degraded will be utterly consumed together with their possessions, like cripples who have fed upon roots, on this day or the next (Tan. d. ལེ།).

འབྲེན་ hphyen v. བྲེན་ phyen flatulence.

འབྲེ་བ་ hphyo-wa pf. འབྲེས་པ་ 1. རྩམ་རྩེད་འབྲེ་ཞིང་སྐྱ་མ་རྩིང་ནས་དན་ his heart throbbing remembered the lama (Rdsa. 24). [2. to soar, to float, in the air (Thgy.). 3. to flow forth, heave, smell, of fluids; འབྲེད་པ་ hphyo dar-wa to undulate. 4. to range, roam about, gambol: རྩ་ཞིང་འབྲེ་བ་ (the deer) gambols and skips (Mil.); རི་ལ་འབྲེ་དགུ་ ri-la hphyo-dgu the wild animals of the field Sch. 5. རྩིང་འབྲེ་ ཤེན་འབྲེ་ (Sch.) 'the heart is swelling, courage rising'; རིས་པ་འབྲེ་ ces-pa hphyo (Med.) consciousness gives way, is wavering, flitting] Jä.

འབྲུང་འབྲུར་ hphyoñ-hgyur a large number: གཞལ་གཞི་འབྲུང་འབྲུར་ཟ་ཉེང་དང་ (Ya-sel. 57).

འབྲུང་རྒྱས་ Hphyoñ-rgyas (Chongay) n. of a district of Lhokha in central Tibet (Rtsii. 35.) འབྲུང་རྒྱས་ལྗེ་པ་ the Governor of Chongay.

འབྲུང་པོ་ཁུ་ Hphyoñ-po Khe-ru n. of a place in Tibet (Deb. ལ།, 24).

འབྲུང་བ་ hphyoñ-wa 1. = རྩོད་བ་ skyoñ-wa to protect. འབྲུང་ས་རྒྱས་ pride. 2. རལ་མགོ་ [to lay aside, abandon]S. (Liç.).

འབྲུན་མ་ hphyon-ma a harlot, prostitute (Mñon.); འབྲུན་མོ་བྲེད་པ་ hphyon-mo byed-pa to whore, to commit fornication; འབྲུན་མའི་བུ་ hphyon-mahi-bu = རྩོད་འཛོང་མའི་བུ་ a prostitute's son (Situ. 91).

འབྲུར་བ་ hphyor-wa 1. = ཕོར་བ་ phor-wa to rave: ཁ་འབྲུར་བ་ kha-hphyor-wa to speak deliriously. 2. v. ཕུར་བ་ phyar-wa, also རྩོར་བ་ chor-wa; འབྲུར་བོ་ hphyor-po for མཚོར་པ་ hence འབྲུར་དགའ་ hphor-dgah dandy, fop (Jä.).

འབྲུས་མ་ hphyos-ma 1. gifts to friends and relations. 2. purchase-price of a bride (Jä.).

འཕྲུབ *hphra-wa* pf. འཕྲས *hphras* to kick, to strike with the foot, struggle; འཕྲས་རྒྱབ་པ *hphras rgyab-pa* id.; ཏྲས་འཕྲས་རྒྱབ་ཡོད་ kicked by a horse; རྟེན་འཕྲས *çi-hphras* death-struggle.

འཕྲ་གཤམ *hphra-çags* 1. shaving clean; having shaved his beard (*A. 95*). 2. a kick: འཕྲ་གཤམ་བྱེད་པ or རྒྱབ་པ to kick; དེའི་ཉིན་བར་འཕྲ་གཤམ་བྱས་ནས་མ་བྱིན་ during that day it having kicked about was not caught (*A. 92*).

འཕྲག་པ *hphrag-pa* = དྲོག་པ *dkrog-pa* to stir up, to spur (a horse, etc.).

འཕྲང་ *hphrañ* = ལུ་རྟོག་པོ *gu-dog-po*, or བྲང་ a narrow passage which is difficult to pass: མ་རོལ་འཕྲང་ལ་ག་ཤིད་མས་ཁྲིད་པའི་ཚེ་ when the messenger of death will lead one along the narrow path to the beyond (*A. 9*). ལམ་འཕྲང་ difficult pathway, a foot-path along a narrow ledge on the side of a precipice; བར་རྟོའི་འཕྲང་ *bar-dohi-hphrañ* the narrow passage across the abyss of the *Bar-do* (the state between death and rebirth); བར་རྟོའི་འཕྲང་རྫོལ་ *bar-dohi hphrañ-sgrol* a prayer for escaping the isthmus of the *Bar-do*.

འཕྲང་རྒྱུ་བ *hphrañ-gyur-wa* = ལེམས་རྟགས་པར་འཕྲར་བ to be attached affectionately: དེ་མ་ཐག་རྒྱ་རྗེ་ལ་འཕྲང་རྒྱུར་གྲང་ (*A. 10*); རྒྱལ་བུས་འཕྲང་བའི་ཚོགས་འདེན་སྲུང་གསོལ་པ (*A. 11*) prayed again in the touching words of the prince.

འཕྲང་འཕྲུལ *hphrañ-hphrul* something hanging down (*Sch.*).

འཕྲད་པ *hphrad-pa* pf. and fut. བྲད་ *phrad* (མན་རྫོན་འཕྲད་པ) to interview; meet together; དེ་དང་འཕྲད་རྟོ་ you shall meet him (*Dsl.*); དེ་ནིང་དང་བྲད་མི་རྒྱབ་ him I cannot admit (*Dsl.*); བདག་དང་འཕྲད་པར་ཤོག་ཅིག་ may it happen to me (*Dsl.*); བྱིས་པའི་རོ་ནིག་དང་བྲད་རྟོ་ he found the dead body

of an infant (*Dsl.*); འཕྲད་རྩམས་ (*Sch.*) intersecting lines of two plains, corner, angle (*Jä.*).

འཕྲབ་པ *hphrab-pa* = འཕྲབ་ and འབྲབ་པ; འཕྲབ་བྱེད་པ to flutter, of a bird wounded by a shot.

འཕྲུལ *hphral* or བྲུལ (བབ་བཅོལ) adj. and adv. the present, imminent, immediate, temporary; just now, immediately, this instant; འཕྲུལ་ལ *hphral-la* and འཕྲུལ་དུ immediately, suddenly; colloq. འཕྲུལ་འཕྲུལ་ལ id.; ད་ལྟ་འཕྲུལ་དུ 'tanta thel-tu' at once, this instant (*Sud. Hbk. 93.*); འཕྲུལ་ལ་ཉིད་དུ = *ipso facto*, at once by that very circumstance: མེ་ལིམ་རྒྱས་པ་ལན་གསུམ་རྩོམ་རྟེན་པ་རྩོམ་ནས་དག་གྲང་འཕྲུལ་ལ་ཉིད་དུ་གལ་བར་བྱེད་ the fire springing up three times and increasing, those who were able to touch it, it caused to develop complete purity forthwith; འཕྲུལ་ལ་ཁྲོ་བའི་དུག་ *hphral-la khro-wahi dug* the poison of sudden anger. འཕྲུལ་དང་ཕྱགས་ what is going to happen immediately and at a later period, འཕྲུལ་ཕྱགས་གང་ལ་བཟང་ that is good both now and in the more distant future; འཕྲུལ་དང་ཕྱན་དུ now and in time to come; འཕྲུལ་སོག་འཇོག་མེད་པ not having laid up anything for present use (*Mil.*); འཕྲུལ་གྱི་འདུག་རྩྱགས་ངན་པ a poor temporary dwelling, or also: a common ordinary dwelling (*Jä.*); བྲུལ་ཕྱན་ *phral-yun* present and future: བྲུལ་ལ་བསམ་ thought of the present and future. བྲུལ་རྒྱུན་ *phral-rkyen* immediate disaster; བྲུལ་དགོས་ *phral-dgos* immediate necessity; བྲུལ་ཕྱགས་ *phral-phugs* the present and future; འཕྲུལ་བདེ་ present comfort; འཕྲུལ་རྒྱུར་ *hphral-sbyar* ལྕ་འཁྲུག་གི་འཕྲུལ་གྱི་འཕྲུལ་ sudden coincidence; accidental meeting. As adj.: འཕྲུལ་སྐད་ *hphral-skad* = མཁས་སྐད་ the common dialect, the colloquial language, the language of the common people or of common daily life: རྟེན་འཕྲུལ་སྐད་ལ་རྒྱུང་ so you

hear it in the language of the common people ; རྒྱ་འགྲོ་ཕྱོད་ཕྱོད་བ་འབྲུལ་རྒྱ་ཤེས་པ་ཞིག་ལ། one who has been (in India) and knows the language of the people (A. 67).

ཕྱམ་གྱིག་ *phral-grig* finished, ready, prepared.

འབྲུལ་བ་ *hphral-wa* pf. ཕྱམ་ *phral* fut. དབྱམ་ *dbral* imp. ཐོལ་ *phrol* acc. to *Jü.* vb. a. to དབྱམ་བ་ and signifies : to separate, to part (with the word དང་ signifying "from") རྟགས་དང་ཕྱམ་ he deprived them of their insignia (*Glr.*); སྲོག་དང་འབྲུལ་བ་ *srog-dan hphral-wa* to separate from life, to put to death (*Glr.*); also, without དང་, = to cut, divide : ཟུག་ཏུ་འབྲུལ་བ་ to cut (cattle) into quarters (*Mil.*); ལྷོ་བ་ཕྱམ་བ་ *lta-wa phral-wa* to split open the belly.

འཕྲི་བ་ *hphri-wa* pf. and imp. ཐིམ་ *phris*, fut. དཔྲི་ *dpri*, vb. a., to diminish, to take away from : འཕྲི་མེད་ཚུ་ཚག་ཏུ་འཇགས་པ་དང་གང་ཡང་ཁག་འཕྲི་མེད་པར་གནས་པ་ (*Yig. k.*).

འཕྲིག་པ་ *hphrig-pa* to doubt, be undecided about ; འཕྲིག་ཚུད་པ་ *hphrig-tshud-pa* = རྗེས་མཁལ་ངེས་པ་ to be assured of.

འཕྲིན་ *hphrin* 1. = ཐིན་ (ཡི་གེ་དང་ལན་གཏོང་བ་) correspondence. 2. news, tidings, intelligence, message : འཕྲིན་བརྗེད་པོ་ good tidings, favourable accounts ; ཐིན་བཟུང་མཁམན་ messenger ; འཕྲིན་ཐིང་བ་ *hphrin sprin-wa* to send word, information, འཕྲིན་ཁྱིམ་བ་ *hphrin-khyer-wa* to bring tidings, intelligence. འཕྲིན་སྐྱེལ་བ་ *hphrin-skyel-wa* = གཏམ་སྐྱེལ་ *gtam-skyel* to send a message ; to give orders, communicate orders. འཕྲིན་བཞག་པ་ *hphrin-bshag-pa* = མངགས་བཞག་པ་ to make a verbal request, to leave orders. ལྷུ་གཤམ་ནས་ཕྱོད་ནང་ལ་རྒྱ་དང་ཐོངས་ཞེས་པའི་ འཕྲིན་བཞག་གོ་ he left a message (to the effect) : do inform me when you have arrived from India (A. 66).

འཕྲིན་སྐྱེལ་མ་ *hphrin-skyel-ma* = སྐྱོགས་མོ་ རྒྱ་ལྷོ་ a mistress, a female friend (*Mñon.*).

འཕྲིན་ཡིག་ *hphrin-yig* letter, epistle. འཕྲིན་ལན་ *hphrin-lan* answer to a message.

འཕྲིན་ལས་ *hphrin-las* ཀམ་ཏོ་, ཀའ་ཡོད་, མཚུ་འཕྲིན་ 1. resp. for ལས་ affair, business ; decd, work : དེ་འདྲས་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ་ with regard to such matters. འཕྲིན་ལས་ནམ་བཞི་ the four kinds of religious service, enumerated as ཞི་རྒྱུས་ དབང་དག་གི་ཐིན་ལས་ milder worship, abundant service, religious service to obtain power, and terrific methods in co-ercing a deity by charms. འཕྲིན་ལས་འཚེལ་བ་, འཕྲིན་བཅོལ་བྱེད་པ་ to commit a thing to another person's care ; in reference to gods, to recommend to their protection or blessings (*Glr.*). 2. efficiency, power (*Mil.*). 3. personal n. in Tibet.

འཕྲིན་ལས་སྐྱུས་ *hphrin-las sras* acc. to Bon incarnate beings.

འཕྲིན་འགན་པ་ *hphrin-hgan-pa* = འཕྲིན་བསྐྱར་བ་ or ལན་བསྐྱར་ to send a reply (*Nag. 9.*).

འབྲུ་བ་ *hphru-wa*, འབྲུ་མ་ *hphru-ma* v. ཕུ་བ་ *phu-wa*, etc. (*Jü.*).

འབྲུག་པ་ *hphrug-pa* pf. ཕུགས་ ཀམ་ཏོ་ to scratch one's body : འབྲུགས་ཏུ་འཇག་པ་ *hphrugstü hjug-pa* ཀམ་ཏོ་ཡི་ begins to scratch.

འབྲུལ་ *hphrul* (occasionally only occurs as འབྲུལ་བ་) black art and magic, of an illicit and irregular character rather than the orthodox performances, though not always so. འབྲུལ་ཅན་ or འབྲུལ་གྱི་ has the adjectival sense of transformed, illusionary, magical : འབྲུལ་གྱི་རྩྭ་བས་ magical power or force ; འབྲུལ་གྱི་རིབས་ངང་པ་ transformed into the form of an ochre-coloured horse. ཚ་འབྲུལ་ *cho-hphrul* orthodox magic rite ; ཏུ་འབྲུལ་ *tdsu-hphrul* subtle miracle, magical tricks ; རྩམ་འབྲུལ་ (abbr. for རྩམ་པར་འབྲུལ་བ་) sorcery of an

undesirable type: རྩེ་གནས་ལང་འདྲི་པའི་རྣམ་འབྲུག་
sorcery which even lasts after another
re-birth; རིག་འབྲུག་ optical illusion; འབྲུག་པའི་
magician, illusion-worker.

འབྲུག་འཕྲིན་ *hphrul-hkhor* in modern times
is used to designate any machine turned
by a wheel, but is really: magic circles;
which are of three series:—I: དབྱའི་རྫོང་
འཛོམས་པའི་འབྲུག་འཕྲིན་ magical circles to lay siege
to an enemy's fort and to capture it;
subdivided into seven kinds:—(1) རྫོང་འབྲུག་
འཕྲིན་ *rdohi-hphrul hkhor* the magic circle of
stone, discharging of missiles to capture
a fort situated on a plain; (2) གུའི་འབྲུག་འཕྲིན་
gruhi-hphrul hkhor the magic circle of boats
to capture a floating fort; (3) འབྲུ་མར་གྱི་འབྲུག་
འཕྲིན་ *hbru-mar gyi-hphrul hkhor* the magic
circle of fire (burning grain and butter) to
blockade a fort situated on a hill; (4) གྱི་གུག་
གྱི་འབྲུག་འཕྲིན་ *gri-gug gi hphrul-hkhor* the magic
circle of a sabre to besiege an enemy's
fort with swords; (5) རྩེ་གྱི་འབྲུག་འཕྲིན་ *rluñ-gi*
hphrul-hkhor the magic circle of wind for
the purpose of blowing away the top of
a fort situated on a hill; (6) རྫོང་གུར་གྱི་འབྲུག་
འཕྲིན་ *rdor-je gur-gyi hphrul-hkhor* the magic
circle of a *Bdor-je* tent made of iron-
sceptres, to break through or demolish
the ramparts of a fort; (7) ལྷག་མ་མདའི་
འབྲུག་འཕྲིན་ *lcags-mdahi hphrul-hkhor* the
magic circle of iron arrows, to kill war-
elephants equipped with coats of mail.
II: རང་གནས་བསྐྱར་བའི་འབྲུག་འཕྲིན་ *rañ-gnas bsrul-*
pahi hphrul-hkhor magical circles intended
to defend one's own place: (1) རལ་གྱི་འབྲུག་
འཕྲིན་ *ral-grihi hphrul-hkhor* the magic circle
of swords which remain concealed under
the ground for the purpose of protecting
a king's palace; (2) the magic circle of
chariots on which the warriors sit.
III. དབྱེ་ལས་རྒྱལ་ནམ་བདེ་བར་ཕྱོད་པའི་འབྲུག་འཕྲིན་ magical

circles of triumph for enjoying peace and
prosperity after conquering an enemy:
(1) the king's superb mansions to view the
arrival of his forces; (2) arrangements for
sights, entertainments and amusements;
(3) magic wheel for water-sports, etc.
(*Dus-kho. 330*).

འབྲུག་གྱི་འཕྲིན་ལོ་ *hphrul-gyi hkhor-lo* magic
wheel—in ancient literature merely a fan-
tastic attribute of gods, etc. (*Jä.*).

འབྲུག་དགའ་ *Hphrul-dgah* རིམ་ལོ་ལྔ་པའི་འབྲུག་
n. of a
heavenly abode where the gods enjoy
prosperity and happiness by their own
merits and miraculous efforts (*So-riq. 34*).

འབྲུག་ཆ་ *hphrul-cha* = རྟོ་ཆ་ miraculous dress,
i.e., coat of mail: འབྲུག་ཆ་ལ་སོགས་པ་ཐོགས་ནས་ being
equipped with coat of mail, etc. (*D.R.*).

འབྲུག་བྱར་ *hphrul-thur* catheter (*S.g., Jä.*).

འབྲུག་སྐྱོད་ *Hphrul-snañ* delusion, mockery;
miraculous; n. of the famous temple of
Buddha at Lhasa built by king *Sroñ-btsan*
sgam-po at the instance of his Nepalese
wife, the daughter of king *Am's'u-Varma*.

འབྲུག་བ། *hphrul-wa* 1. (by its form
intrs. to འབྲུག་བ་ *sprul-wa*; acc. to *Cs.* both
are identical in meaning) = འབྲུག་རྣམ་པར་འབྲུག་
བརྟམ་ many transformations, magic tricks.
2. = འབྲུག་བ་ *hkhrul-wa* to be mistaken, to err,
to make blunders. 3. to separate, sort,
discriminate, the good from the bad, truth
from falsehood (*Jä.*).

འབྲུག་བའི་ལྷག་ཅན་ *hphrul-wahi mig-can* = ལྷག་ཅན་
a pigeon.

འབྲུག་མ་ལྷའི་རྫོན་མ་ *Hphrul-sa lhahi sgron-ma*
n. of a Bon goddess; འབྲུག་མ་སྐྱོན་མོ་བཙུན་ *Hphrul-*
sa sman-mo btsun another Bon goddess
(*D.R.*).

འབྲུག་བཞེན་ *Hphrul-bcen* the miraculous
Bcen-rab founder of the Bon religion
(*Jig. 26*).

འབྲེ་བ *hphre-wa* pf. འབྲེས *hphres* to incline, to lean against, to put down, to lay down ; འབྲེ་བྱེད་པ *hphre byed-pa* id.

འབྲེང་ *hphreñ* or འབྲེང་བ *hphreñ-wa* 1. to fasten, be fastened to, be affixed to, be arranged (especially in a settled and orderly manner): སེམས་ལ་འབྲེང་བ *semg-la hphreñ-wa* to fasten or bear in the mind. 2. as subst. an array, consecutive placing, regular order; མཚན་ལྷན་ལྟར་འབྲེང་བ *maññan-pa* a great number of things arranged in order, also one after another often in rapid succession; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་འཇུག་པའི་འབྲེང་བ་ *lun-lun a-breng-pa a-kye-pa* the lamp-lights which remove darkness are in fine array; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་འབྲེང་བ་ *rgya-mtshohi rlabg-hphreñ* the array of the waves of the sea. 3. a chain, wreath, file, sorios, string of anything: མེ་རྟོག་གི་འབྲེང་བ་ *me-tog-gi hphreñ-wa* a wreath, a garland of flowers; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *ganñs-rihi hphreñ* a chain of snowy mountains; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *nags-kyi hphreñ-wa* a circle of woods; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *pho-tog a-breng-pa* seven sets of chariots (*Pth.*); ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *yig-hphreñ* a row of letters, a lino; འབྲེང་བ་འབྲེང་བ་ *hphreñ-wa hdogs-pa* to bind a wreath; འབྲེང་བ་ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *hphreñ-rgyud mkhan* a seller of flower wreaths, garlands. Syn. for garland: མེ་རྟོག་མཚན་པོ་ *me-tog mkhan-po*; འབྲེང་ལྷན་ *hphreñ-ldan*; མེ་རྟོག་གིས་འཇོ་ *me-tog gis-htsho*; མེ་རྟོག་ཅན་ *me-tog-can*; མེ་རྟོག་རབ་རྩ་སྟོན་གྱིས་ *me-tog rab-tu sog-byed*; མེ་རྟོག་ཕྱོད་ཕྱོད་ *me-tog spyod-byed* (*Mñon.*). འབྲེང་བ་ *hphreñ-wa* a string of beads, rosary; ལྷན་ལྷན་འབྲེང་བ་ *mu-tig hphreñ-wa* rosary of pearls.

འབྲེད་ *hphred*, or འབྲེད་ལ་ *hphred-la* adv. across, transversely, by the transverse way, by the oblique passage.

འབྲོག་ *hphro* 1. progress, continuation, process; འབྲོག་པ་ *hphro-pa* in progress, in process; འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-pa* the way of progress, the way of continuation.

བཞག་པ་ *to lay the continuation aside, to put it off*; འབྲོག་ཕྱད་པ་ *hphro-thud-pa* to continue again, once more. 2. = ལྷག་མ་, ལྷག་མ་ལྷག་མ་ remainder, continuity: འབྲོག་ལུང་མ་ remainder, the rest, is still left.

འབྲོག་ལྷན་ *hphro-skye* n. of a great number (*Ya-sel. 57*).

འབྲོག་པ་ *hphro-wa* pf. འབྲོགས་ *hphros* vb. n. to ལྷོད་པ་ *gpro-wa* 1. gen. with ལས་ *from*, to proceed, issue, emanate from, to spread, diffuse; ལྷན་ལྷན་འབྲོག་པ་ *sku-hod zer hphro-wa* a body from which rays of light proceed, a body sending forth light (*Cs.*). 2. to proceed, to go on, continue. འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-pa* or འབྲོག་པའི་ལུང་ལྷན་ལྷན་ *hphro-pa* to discontinue, cease from, halt: ལྷན་ལྷན་འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-pa* discontinuo evil doings! འབྲོག་ལྷན་ལྷན་ *hphro-blanñs* resumption of an unfinished work: ལྷན་ལྷན་འབྲོག་ལྷན་ལྷན་ *hphro-pa* the lord having taken up the controversy (where it was left by his predecessor) came out victorious. འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-pa* without interruption, keeping the continuity: མེ་རབས་བདུན་ལྷན་འབྲོག་པའི་ལུང་ *me-rab-nam bden hphro-pa* the fire was not put out during seven generations (*A. 2*). འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-bcol* = མཚན་ལྷན་ལྷན་ *mtshams-bshag* postponement, putting off. ལྷན་ལྷན་འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphro-pa* the invitation of the pandit was postponed (*A. 127*).

འབྲོག་པ་ *hphrog* (fut. of ལྷོག་ *acc. to Rdo. 46*), pf. and imp. ལྷོགས་ *phrogs*, fut. ལྷོག་པ་ *phrog-pa* to rob, run away with; to deprive of; appropriate, embezzle: ལྷོག་པའི་ལུང་ *hphrog-pa* ravished the ear-ornaments from the girl's face; ལྷོག་པའི་ལུང་ *hphrog-pa* to take another man's heart, to run away with his affections, to captivate him (*Jä.*). འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphrog-pa* to be lost. ལྷན་ལྷན་འབྲོག་པའི་ལུང་ *hphrog-pa* ལྷན་ལྷན་འབྲོག་པའི་ལུང་ (*A. K. 1-42*).

པ

པ *ba* the fifteenth letter of the Tibetan alphabet sounded variously according to position or from usage as b, p or w.

པ *ba* I: 1. an affix sounded as *wa* for use of which v. ante under *པ pa*. 2. in Budh. *ba* is symbolical of the primordial which is simple and absolute, i.e., འདུམ་མཚན་པ་ eternal and unchangeable; *ba* also represents མང་མཚན་གྱི་རྩེ་བའི་བུ་ the ten moral powers of Buddha (*K. my.* ൬, 208), and further demonstrates the doctrine of Buddha in the Dharmārtha for the salvation of mankind (*K. d.* 3, 114). 3. in mysticism, *པ* is held to signify ། ། meat and also ། ། to eat (*K. g.* ༩, 179).

པ II: also བོ་ *ba-mo* गो a cow; བ་ *ba-glañ* a bull; བ་ཅུ་ *ba-ou* (colloq.) a cow; བ་འཛོ་ *ba-hjo* गोपाल a herdsman, cow-driver; བ་ཕུག་ *ba-ku* calf; བ་རྩིག་ *ba-rmig* a cow's hoofs; བ་རྩིག་གི་ཆུ་ the water collected in the impression of a cow's foot on the ground, to denote a very small quantity of water (*Dzl.*); བ་ཀློང་མཚོ་གྱུད་ *ba-ñal mdso-grod* (ལས་མི་ལྱུང་པར་བའ་འདུ་བ་ཀློང་མཚོ་གྱུད་པ་ཟེ་) (*Yig. k.*) to idle away time doing no work; compared with a cow which lying down chews the cud and does nothing more.

Syn. འཛོ་མ་ *hjo-ma*; ར་འཛོ་ལ་ *ho-hphel*; ར་མོ་འཛོ་ *ho-mo-hchiñ*; འབབ་ལྱུང་ *hbab-byed*; ལུས་ལྷན་ *lus-ldan*; རྫོགས་ལྱུང་ *sho-sruñ-byed*; བོ་ *ba-mo*; ལུ་རྒྱལ་མ་ *nu-rgyas-ma*; ཡོངས་འཛོ་མ་ *yoñs-hjom*; བོ་ཤོན་མ་ *bshon-ma*; ལྷུས་མ་ *grus-ma* (*Mñon.*).

བ་གླང་ལྱོད་པ་ *ba-glañ skyoñ-wa* गोपाल; a low caste in India whose profession it is to tend cattle (*Ya-sel. 55*).

བ་གླང་ལྷན་ *ba-glañ-ldan* n. of a Yakshini of Rehta who, having invited Buddha with his followers to her place, in honour of this visit caused 500 *vihāra* to be built miraculously (*K. du.* 9, 298).

བ་གླང་ལྱོད་ *ba-glañ-spyod* पश्चिमगोदानीय n. of a fabulous continent to the west of Jambudvīpa, and so called because cows feed on the lands and form the main wealth of the people (*K. du.* 3, 286).

+ བ་གླང་མིག་ *ba-glañ-mig* 1. गवाच a small opening in the wall of a house for light and air. 2. n. of a medicinal flower and of millet (*Mñon.*).

བ་གླང་རྩམ་ *ba-glañ-rdsas* = སྒྲང་རྒྱུ་མེ་ཉོག་ *spañ-rgyan me-tog* (*Mñon.*).

བ་གླང་བསྐྱར་ *ba-glañ-bsruñ* = ལལ་རྩེ་སྐྱར་ *thal-dres-sman* ཡུའ་པ་ལ་ *ut-pa-la* (*Mñon.*).

བ་གླང་ལྗེ་ *ba-glañ-lce* = ལུར་མངས་ *khur-mañs*.

བ་བརྒྱ་ *ba-brgya* ककट-जाल a spider's web.

† བ་ཀ་ *ba-ka* वक n. of a tree (*K. ko.* ൬, 3).

† བ་ཀུ་ལ་ *ba-ku-la* 1. n. of a Preta (*K. my.* ༩, 288). 2. n. of a flower (that of *Mimusops elengi*) which becomes full-blown when smelt by a woman who has the scent of wine in her mouth (*Yig. 41*).

བམེན *ba-men* गवय (*Mñon.*) the gayal wild-ox (*Bos gavæus*). Acc. to Tibetan accounts the *Gayal* are indigenous to the Chittagong hill tracts and are also abundant in the forests of Pemakod where it has been with some success domesticated and yields good milk; but the Sanskrit name given in *Mñon.* evidently refers to the yak-cattle of Tibet and Higher Asia. In *Lam.* गदसः-रि-वमं-रि *gañs-ri-ba-men* is often mentioned and is certainly the yak of Tibet.

བ་མོ *ba-mo* 1. a cow (*Mñon.*) 2. hoar-frost.

Syn. of 2. རྣམ་མཁའ་རི་རྒྱུད་མ་པ *nam-mkhahi rlañs-pa*; རུལ་གྱི་ཚུ *rdul-gyi-chu*; མཁའ་རི་རྩེ་མ་པ *mkhahi-zil-pa* (*Mñon.*).

བ་མོ་འི་བྱིའུ *ba-moñi byihu* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*, according to the legend living only upon rain-drops]S.

Syn. རྩོད་ཀ་ལྗོད་ *ston-ka-spyod*; ལན་ཅེག་དགལ *lan-cig-dgah*; ཅོ་ཏ་ཀའི་རྒྱལ་ *tsa-ta-kahi rgyal*; ཅང་མཚོན་བྱེད་ *char-mtshon-byed*; ཅང་རྩ་ *char-rta*; དགལ་བའི་སེལ་རྩུན་ *dgah-wahi sil-sñan*; ཅང་ས་ལྷས་ *tshañs-sbañs* (*Mñon.*).

‡ བོ་ཅོ་གེར་གླིང་ *ba-tsi ger-glin* n. of an island: བོ་ཅོ་འི་དགེ་རྒྱལ་གཅིག་གིས་བོ་ཅོ་གེར་གླིང་རྒྱུགས་ (*A.* 55).

བ་ཚོ *ba-tshuca* 1. described loosely as ལྷ་མོ་འི་ཚུ *rgya-mtshohi-chu* sea-water (*Yas-el.* 40). 2. impure soda incrusting the ground near salt lakes. བ་ཚུ་ཅན་ *ba-tsuca-can* = ཚུ་ལྗོ་ཅན་ ལཔའ་; salty, briny; བ་ཚུ་ཅན་གྱི་མཚོ་ *ba-tshba-can-gyi mtsho* a lake of soda-salt; བ་ཚུ་འི་རྒྱུར་རྩི *ba-tshbahi skyur-tshi* muratic acid (*Cs.*)

† བ་ཅོ་བོ་དྷི *ba-dsra bo-dhi* n. of an Indian Buddhist, born in the country of Malaya, who visited China accompanied by his

pupil Amogha Vajra during the reign of Emperor Ming Hung of the T'ng dynasty (*Grub.* 7).

བའི་རུ་མ *ba-yi nu-ma* 1. eow's dug or tent. 2. = རྒྱུན་ལྷུས་ *rgun-hbrum* grapes (*Mñon.*).

བ་ར་པོ་ར *ba-ra po-ta* described as རི་དགས་ རྒྱུ་ལྷས་ a wild animal of the deer class (*K. d.* 2, 374.)

བ་རི *Ba-ri* n. of a solitary monastery on the top of a hill in Tsang (*Deb.* 4, 35).

བ་རུ་ར *ba-ru-ra* अचविमीतक a species of myrabolan [the plant *Terninalia bellerica*]S. བ་རུ་ར་ཡིས་བད་མཁྲིས་རུ་མེར་སེལ་ (*Med.*).

Syn. ཏག་ *ta-ka*; བ་ལྷ་ *ba-bha*; རི་ལི་ *ri-li*; ཀར་ཁའི་ལྷུས་བུ་ *kar-gahi hbras-bu*; མིག་གི་རྩ་བ་ *mig-gi rtsa-wa*; མིག་ཅན་ *mig-can*; ཚེམ་བྱེད་ *tshim-byed* (*Mñon.*).

བ་རེ་མང་ *Ba-re-nañ* n. of a place in Tibet (*Yig.* 98).

‡ བ་ལ་ཀ *ba-la-ka* वलाक a tree [*Sida cordifolia*]S.: བ་ལ་ཀ་དང་ཅོན་དན་དང་ (*K. g.* 2, 210).

‡ བ་ལ་ཤ *Ba-la-ça* n. of a *Tirthuka* king: དེའི་ཚོ་བ་ལ་ཤ་སྐྱེས་ཅན་གྱི་རྒྱལ་པོ་འདྲ་མངས་རྒྱལ་ལྷ་དན་ལས་འདས་ནས་ལག་བཟུང་ནས་གདོད་ཚོར་ཉི (*K. my.* 1, 526).

‡ བ་ལ་ཧ *ba-la-ha* वलाहक [cloud]S. ཅང་ཞེས་བཤམ་པ་ད *cañ-ces ba-la-ha* is a *tamchok* or wonderful horse of Indra famous like Alexander's Bucephelus.

བ་ལང་ *ba-lañ* like བ་གླང་ also ལུང་བོང་, a bullock: བ་ལང་རྒྱུད་མ་ a woman tending bullocks; བ་ལང་བགྲང་ *ba-lañ-bgrañ* v. བ་ལང་དབང་ལྷུག་ below. བ་ལང་གི་མཁྲིས་ རོ་ཅའ་ [bullock's bile used as medicine by Hindus]S. བ་ལང་གི་འགྲོས་ རོ་ལྷ་ད་ cow's foot-mark holes; བ་ལང་གི་ལྷུག་ ཀལམ, ཀའ་ལོའ་ [a young elephant]S.; བ་ལང་ཁ་ལོ་ལྷོན་པ་ *ba-lañ kha-sho sñon-pa* n. of a wild animal of the deer species

those who at all times possess self-restraint and honesty (*K. d. 2, 113*).

བག་མེད་ *bag-med* བྲམ་འདྲིན་ impious, dishonest, immodest, impudent, indiscreet, etc. བག་མེད་དགྲ་ལི་མཚན་ལེན་པས། བག་མེད་ནམས་ལ་ཚགས་མི་བྱེད། ཤིན་ཏུ་བག་མེད་ལྷ་ནམས་ནི། ཡང་དང་ཡང་དུ་དམུལ་པོར་ལྷུང་ (*K. d. 2, 107*) a dishonest and impudent person is the chief of all enemies, do not be attached to such a man; the immodest gods again and again fall into perdition; བག་མེད་པ་ནེས་བྱ་བ་ནི་གང་གིས་དགེ་བའི་ཚན་མི་བསྐྱབ་ཅིང་། ཉན་མོངས་པའི་རྣམ་དུ་སོང་ནི་, ཤིག་པའི་ལས་མི་སྤོང་བའོ་ he who not performing works of piety falls into misery and does not give up works of sin is called *bag-med-pa*. བག་མེད་པའི་གནས་ *bag-med-pahi gnas*, བྲམ་འདྲིན་མཁའ་ [place of mistakes] *S.*

བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* ལྷ་མཚན་ [absence of mistake, carefulness] *S.* reverence, fear, self-respect, self-control; as adj. chaste, careful, conscientious; བག་པོ་ *bag-po* adj. = བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* (*Cs.*).

བག་ཡངས་ *bag-yañs* sbst. བརྗེར་ [a striking] *S.* as adj. intrepid.

བག་ II: meal (generally of barley, the staple food of the Tibetans) བག་ཇོར་ bowl to keep barley flour; བག་ཕྱེ་ *bag-phyje* barley flour; བག་སྒྱུ་ *bag-skyo* thin pap or porridge of meal; བག་རྩ་ thick pap, dough; བག་འོ་ warm porridge; བག་སྦྱར་ *bag-sbyar* paste; བག་སྦྱིན་ *bag-sbyin* lute, putty, a compound of meal and glue; བག་ལེབ་ *bag-leb* or བཞེས་བག་ *bshes-pag* *C.* cake or bread.

བག་མ་ *bag-ma* རབ་ newly married wife, a bride; *bag-po* bridegroom; བག་གཡོག་མ་ *bag-gyog-ma* a maid-servant who waits upon a bride; བག་རོགས་ *bag-rogs* = བག་གཡོག་ attendants on a bride at the time of marriage; བག་ལོག་ *bag-log* the return of the bride accompanied by her husband for

the first time after marriage. བག་མར་བཏང་བ་ *bag-mar btañ-wa*, བཞིན་ given in marriage; བག་མར་སྤང་བ་ *bag-mar-blañ-wa* = མནལ་མར་སྤང་བ་ ཅད་ལྟར་ to take as wife, to marry; བྲམ་ཟེ་ནིག་ གེས་བུ་མོ་ནིག་བག་མར་སྤངས་ a Brāhman took a girl for his wife. (*K. du. 5, 261*).

Syn. བག་གསར་ *bag-gsar*; དང་བའི་རྩལ་ཅན་ *dañ-pohi rdul-can*; རྒྱ་འདས་མ་ *hkyo-hdam-ma*; ལག་འཛིན་མ་ *lag-hdsin-ma*; ལྷན་ཅིག་སྤྱད་མ་ *lhan-cig spyod-ma*; ཉ་བཟུང་མ་ *ña-bzuñ-ma*; ཚས་བཅས་མ་ *chos-bcas-ma*; གྲིམ་གསར་ *khylim-gsar*; མཚོས་བྱང་ *mchis-brañ* (*Mñon.*).

བག་ཅོས་ *bag-tsam* = ནུང་ཅོས་ or ཚ་ཅོས་, ལོ་མོ་; a little; རྣམ་པར་གྲུབ་ཅོས་འདྲེ་ each a little money (*Mil.*); དང་ག་བག་ཅོས་བའི་ the appetite is growing a little better; བག་ཅོས་པ་ slight, insignificant, trifling (*Jä.*).

+ བགས་ *bags* = རིམ་མོ་ slowly, gradually, one after another, by degrees; བགས་ཀྱིས་ *bags kyis* = རིམ་མོ་ཀྱིས་ *rims-kyis*: བགས་ཀྱིས་རི་བོ་བགས་ཀྱིས་འཛོགས་ climbed up the hill slowly, i.e., by degrees (*A. 131*). བགས་ཀྱིས་གཞིལ་ = རྩ་གྲུང་

བང་ *bañ* གཤམ་ 1. foot-race: བང་རྒྱལ་པ་ *bañ-rgyug-pa* to run a race. བང་མཚོང་འགྲོམ་ *bañ-mchoñ-hgrogs* or རྣང་པས་འདུ་བྱེད་ movement or gesture of the feet in dancing (*Mñon.*); also = ལོས་པ་ཚེན་པོ་རྒྱལ་པ་ making long strides, or paces in running (*Mñon.*). 2. courier: བང་གཏོང་བ་ despatching a messenger, also running.

བང་ཁྱི་ *bañ-khri* shelf: བང་ཁྱི་གསུམ་བརྟེན་གས་ *bañ-khri gsum-brtsegs* a shelf in three steps or tiers (*Rtsii. 55*).

བང་ཚེན་ *bañ-chen* or བང་ཚེན་པ་ = འཕར་མ་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ [one going down; descending] *S.* swift messenger, courier: གཞུང་དོན་གྱི་བང་ཚེན་མི་རྣམས་ལ་སོང་བྱོལ་བ་ (*Rtsii.*).

Syn. བོ་ཉ་པོ་ *pho-ñā*; ཉན་ན་ *ñan-rna*; འཕྱིན་སྐྱེལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

བང་བོ་ *bañ-wa* or བང་མཚོང་ *bañ-mdsod* store-room, store-house, corn magazine, also

treasury; བང་ཁང་ *ban-khañ* id.; བང་ཕུད *ban-phud* the first-fruit offering from the barn (*Jü.*); དབུས་བང་ *dbus-bañ* cup-board, press (*Jü.*).

Syn. མཛེད་ཁང་ *mdsod-khañ*; འདུན་ཁང་ *hdun-khañ*; ལོངས་སྤྱོད་གནས་ *loñs-spyod-gnas* (*Mñon.*).

བང་མཛེད་པ་ *ban-mdsod-pa* = ཕྱག་མཛེད་པ་ *phyag-mdsod-pa*.

Syn. མཛེད་པ་ *mdsod-pa*; མཛེད་འཛོན་པ་ *mdsod-hdsin-pa* (*Mñon.*).

བང་རིམ་ *ban-rim* = སྤོ་འཕན་ བཤེད་ the steps of a chorten; terrace-steps: དབང་ཕྱག་གིས་ རང་གི་མདུན་ནས་རི་རབ་ཀྱི་བང་རིམ་ལ་གནས་པར་བྱེད་ཅོད་ from the front of Is'wara to the first terrace step of the Sumeru they are made to reside (*ཕྱི་གྲུབ་, Theg 33.*)

བང་སོ་ *ban-so* or བང་པོ་ *ban-po* a tomb, monument, but esp. graves of kings, royal monuments or tombs.

བངས་པོ་ *bañs-po* = རྩོན་པ་ *rlon-pa* wet, moist (*Mñon.*).

བད་ *bad* [1. moisture, humidity *W.* 2. edge, border: བད་ནི་གཟེར་ the edge is of gold *Sch.*] *Jü.*

བད་ཀ་ *bad-ka* *C.* a plant similar to mustard yielding oil (*Jü.*).

‡ བད་ཉི་ཀ་ *bad-ti-ka* n. of a bird (*K. ko. 7, 3).*

བད་ས་ *Bad-sa* n. of a tribe or class (*K. du. 3, 333.*)

བད་ཀ་ན་ *bad-kan* བསེལ་ mucous, phlegm: བད་ཀ་ན་འཛོམས་ *bad-kan-hjomg* that which removes phlegm. བད་ལྷུག་ *bad-gmug* = བད་ཀ་ན་ལྷུག་པོ་ *bad-kan gmug-po* convulsions, choleraic cramps (*Mñg. ch. 5.*)

བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ལ་གདམས་པའི་མདོ་ *Bad-sa-lahi rgyal-po Hchar-byed-la gdams-pahi-mdo*

the Sûtra on the instruction given to *Hchar-byed* the king of Badsala. Buddha perceiving that the time had arrived to convert the king of Badsala proceeded to that country with his attendants and followers. The king about this time was proceeding to invade the city of གནས་གཟེར་རན་ *Gshan-gser-can*; and, meeting Buddha on the way, became annoyed and asked what business that wicked man (alluding to Buddha) had in shooting arrows at him, the arrows rising in the air miraculously and sounding the following verse:—ཞེ་ལྔ་གིས་ནི་ཕྱག་བཤེལ་བསྐྱེད། འདིར་ཡང་ག་ཅང་འཐབ་དང་རྩོད། ཕྱི་མར་དམུལ་བའི་ཕྱག་བཤེལ་འབྱུང། དེས་ན་ཞེ་ལྔ་འཐབ་རྩོད་ཐུང། (*K. d. 337.*) But listening, the king perceived the truth and became converted to Buddhism. བད་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་འཆར་བྱེད་ཀྱིས་ལྷུས་པའི་མདོ་ the Sûtra delivered at the prayer of *Hchar-byed* king of Badsala. In this the story is told of the illicit connection which Buddha was said to have had with queen *S'yamā*, a story set afloat by queen *Anupamā* the daughter of *Madhu*. When the malicious design of the enemies of Buddha was perceived by the truth having been brought to light, the king with his wife became firm believers in the religion of Buddha (*K. ko. 3, 350.*)

‡ བན་སྐྱུ་ *ban-skya* (བན་=བན་དེ་ *ban-de* a Buddhist monk or priest, སྐྱུ་=a layman) ཐུར་བན་སྐྱུ་ཐམས་ཅད་སྐྱབས་འགོ་ལ་བཞོད་པས་ compelled all the priests and laymen in general to take refuge in Buddhism (*A. 103.*)

‡ བན་ཁྲུང་ *ban-glañ* = བཟང་ ox, bull.

བན་བུན་ *ban-bun* 1. = ཇོ་རེ་ཇོ་རེ་ *dsa-re-dso-re* little by little. 2. = བན་བུན་, ལྷག་པ་.

‡ བན་ཏྟ་ *ban-dha* or བན་ཏྟ་ *bhan-dha* 1. = མོད་པ་ skull, cranium; prob. མཇུང་ (a skull used in *Tantrik* rites as a vessel for drinking

water or wine). 2. n. of a great mountain situated to the north of the snowy mountains of Kakāri, and filled with medicinal plants and minerals; a kind of animal which can at will transform itself into a lion having eight feet lives there. (*Lam. 36*).

‡ བན་དེ *ban-de* བན་དེ་འདྲ་པོ་ worshipful, venerable, a Buddhist monk or priest. བན་རྩུ་གན་ *ban-rgan* an old or elderly priest; བན་དེ་རྩུ་ལྟ་བུ་ or བན་སྤྲུང་ *ban-sprañ* and སྤྲུང་བན་ a mendicant monk; བན་ཅུང་ *ban-chuñ* pupil in a monastery. བན་དེ་འདྲི་མཐོང་མཁའ་ལ་ *ban-dehi mkhris-pa* (རང་པ་དམར་མེར་གྱི་མཐོང་མཁའ་ལ་) the bile of the brown-duck (mystic) (*Mñg. 111*).

‡ བན་རྩུ་ཀ་ *ban-dhu-ka* ཇོ་བོ་ཀ་, བཙུ་ཀ་ a youth, n. of a red flower [*ཇོ་བོ་ཀ་* the plant *Terminalia tomentosa*]*S.*

Syn. རྩུ་ལག་ཅན་ *rtsa-lag-can*; གཞིན་ཅུ་ *gshon-shu*; རྩུ་ལག་ཅན་ *rus-lan*; རྩུ་ལག་འཛོལ་ *rtsa-lag-ltsho*; མེ་ཏོག་དམར་ *me-tog dmar*; ལང་ཚོ་ཅན་ *lan-tsho-can* (*K. d. 3, 75*).

‡ བན་རྩུ་རྩི་བཀ་ *ban-dhu dsi-wa-ka* བཙུ་ཇོ་བོ་ཀ་ n. of a red and brilliant flower [a shrub bearing a red flower, *Pentapetes phae-nicea*]*S.*

བན་ཏཱ་ *Ban-ta* n. of a tribe in Nepal (*Dsam.*).

བན་བོན་ *ban-bon* for (བན་དེ་ and བོན་པོ་) Buddhist priest and Bon priest (*Ya-sel. 18*).

བན་ཚོན་ཕྱེད་ *ban-zon byed-pa* = རིག་པ་འགྲེམ་པ་ also རིག་པ་ཚོན་ཕྱེད་ to be alarmed; to take heed.

བན་གཟན་ *ban-gzan* the shawl or serge-cloth wrapper used by Tibetan lamas or བན་དེ་ (*Rtsii.*). བན་ལྷམ་ *ban-lham* shoes worn by Buddhist priests (*Rtsii. 51*).

‡ བན་ཏཱ་ཅ་ཤ་ཀ་ *bān-tā ṣa-ka* བཙུ་ཀ་ n. of a bird (*K. ko. 7, 3*) [one who eats what is vomited]*S.*

བབ་ *bab* and བབས་ *babs*, v. འབབ་པ་ *hbab-pa*. བབས་པ་ *babs-pa* = ལེན་པ་ *len-pa* taking, assuming; མི་ལུས་བབས་པ་ *mi-lus babs-pa* (*Yig. k.*).

བབ་ཅོལ་ *bab-col* = རྒྱལ་འཇམ་ལ་ want of consideration in speaking and acting, = སུམ་སྤྱོད་, གཟུ་ལུས་ *gsu-lum* hastiness, rashness: རྩིག་པ་ བབ་ཅོལ་དུ་ཕྱེད་པ་ to sin recklessly, without heed or regard. བབ་ཅོལ་གོམས་པ་ *bab-col gom-s-pa* སུམ་སྤྱོད་ལུས་ (*A. K. 910*) [sudden practice.]*S.* བབ་ཅོལ་སྤྱོད་པ་ *bab-col gñra-wa* = རྩུ་ལྷོ་སྤྱོད་པ་ *rdsun-gñra-wa* speaking falsehood, also insincere speech. བབ་ལྷོ་སྤྱོད་པ་ *bab-lhiñ* considerateness and discreetness in any work or proceeding; བབ་ལྷོ་སྤྱོད་པ་ལ་ཚེ་འོག་ལ་ having carefully weighed the circumstances; on full consideration of a subject (*Yig. k.*).

བབ་མལ་ *bab-mal* = རྒྱལ་པོ་ཕྱོད་པ་ also called ས་ཚུགས་ *sa-tshugs* which really signifies a halting stage after a day's march, lodging for one night, place of one day's halt; རྒྱལ་དེ་ལྷག་གཉིས་བབ་མལ་བརྩི་ས་པའི་སར་ at a place calculated for staying at after one day's or two days' journey (*A. 157*).

བབ་མོ་ *bab-mo* or བས་མོ་ in *Ld.* soft, mild; also chaste, modest (*Jā.*).

བབ་སྤྱོད་ *bab-bla* རྩུ་ལག་ཅན་ sulphate of arsenic.

བབ་ས་ *bab-sa* ལྷག་པོ་ལྷག་ལུག་ landing place; also settlement, colony (*Jā.*). བབས་སྤྱོད་ལུག་ *babs-stegs* = འབབ་ས་ *hbab-sa* a place of landing, a landing.

བབས་འབྲེལ་ *babs-hbrel* = རྩུ་ལག་ཅན་ལྷག་ལུག་, joint, combined; conjointly, in connection; also in harmony with, in accordance with; རྩུ་ལག་ཅན་དེ་མིན་དེད་ལ་ཚེ་འདྲིན་བབས་འབྲེལ་དགོས་ except, but for that, we should require an order according to the circumstances (*Rdsa. 16*); མཚན་ཡོན་གྱི་ལོང་མ་སོགས་བབས་འབྲེལ་མཚན་ལུག་པའི་ལྷག་ལུག་ འོག་དང་ an official authority (jointly) from the Church government (མཚན་ཡོན་) and the Emperor of China (གོང་མ་), etc. (*D. ṣel. 7*).

བམ་འོས་ *babs-hos* suitable or fit for, opportune: བམ་འོས་ཀྱི་མགྲོན་ཀྱི་ཉལ་ལྗོད་ assistance according to what shall be suitable or needed (*Yig. k.*).

བམ *bam* or བམ་པ་ *bam-pa* stale, mouldy, decaying.

བམ་པོ་ *bam-po* that which has been gathered together, what is put or grouped into one; and, hence, frq. a section or subdivision of a book, a number of chapters taken together; a series of pages; a set of slokas; རྒྱུགས་བམ་ *glegs-bam* that which is gathered between boards, i.e. a book or MS.

བམ་རིམ་ *bam-ril* 1. defined as མི་རོ་གཙང་མ་རྩོད་མེད་ *mi-ro gtsañ-ma skyon-med* fresh human corpse without any part injured or decayed. 2. that which is weakened or worn out by much usage. 3. mould in *W.* (*Jä.*)

བམ་རོ་ *bam-ro* a made-up effigy to represent the dead bodies of supposed enemies of Buddhism, gen. used in *Tantrikism*.

བར་ *bar* 1. མཐད་, རྒྱུ་བར་ intermediate space, that which lies or comes between, that which intervenes (used as adj. or as sbst.): བར་གྱི་བར་ལ་པ་ རྒྱུ་བར་ལ་ the intermediate age; བར་གྱི་རྩོག་མི་མཛོད་པར་བྱས་ མཐད་པད་ལོ་པོ་རྒྱུ་ omitting the intermediate word or particle, or making it elliptical; བྲག་གི་གཞེས་ཏུ་མེན་གྱི་བར་ཞིག་ a wedge of lapis-lazuli in between the rock; རྩ་བར་ isthmus, neck of land; རྩ་བར་བར་གསུམ་ upper, lower and middle country; བར་གྱི་ཕྱིར་ཚག་ a lizard, as an amphibium partaking of two natures (*Jä.*). But བར་ most commonly occurs in the sense of a postp. or of an adv. when it usually takes such forms as བར་ལ་ *bar-la*, བར་ན་ *bar-na*, བར་དུ་ *bar-du* = betwixt, between; also, up to, until, as far as; during: རྩ་པའི་བར་དུ་རྒྱུ་བར་ལ་པ་ལེན་

between the river banks a bridge had been placed; རྒྱུ་བར་དུ་གྱི་བར་དུ་ during seven days (he had not eaten any thing); ད་རྩ་བར་དུ་ till now; ད་མ་གྱི་བར་དུ་; ད་བར་. until now, hitherto; དེ་འི་བར་དུ་ or དེ་བར་ till then, up to that time; ལན་གསུམ་གྱི་བར་དུ་ at three (different) times; frq. with verbs: རྩ་མོ་ལ་ཐུག་གི་བར་དུ་ till even touching the top. With a negative, བར་དུ་ etc. is equivalent to: as long as, མ་ཚོ་བཤའི་བར་དུ་ as long as it has not been obtained, i.e., until it is obtained; ཞི་མ་ཤི་བར་དུ་ till or up to his death (*Mil.*); མ་བསྐྱེད་བར་དུ་ as long as we have not reached, attained to. བར་ནས་ *bar-nas* from between: བྱར་གཉིས་གྱི་བར་ནས་ from between the two tents. བར་བྱེད་པ་ to interpose, intercede, mediate (*Jä.*).

བར་སྐབས་ *bar-skabs* རྒྱུ་བར་སྐབས་ space of time, meanwhile.

བར་ཁང་ *bar-khañ* 1. acc. to *Sch.* a building between two other houses. 2. central house or room.

བར་ཁྱི་ *bar-khyi* n. of a demon (མ་བདག་) of the *nāga* class.

བར་ཁྲ་ *bar-khra* a kind of tea of middling quality (*S. kar. 179*).

བར་གོས་ *bar-gos* a sort of waistcoat.

བར་གྱི་མཚམས་ *bar-gyi-mtshams* the intermediate space or zone (*Nāg*).

བར་གྱི་ཁ་ཁྱིར་ བར་ཁྱིར་ [a portico or veranda] *S.*

བར་གྱི་ཁྱིང་གཉིས་ *Bar-gyi ldiñ-gñis* n. of a dynasty which reigned in Tibet, of which there were only two kings, viz:—གྲི་གུམ་ བར་ན་པོ་ *Gri-gum btsan-po* and སྤུ་དེ་གུང་རྒྱལ་ *Spu-de guñ-rgyal* (*B. Nam*).

བར་དགའ་ *bar-hgab* 1 = རེ་འགའ་ *re-hgab* occasionally, at times. 2. some, several; several times, now...now... (*Jä.*).

བར་གྲས་ *bar-gras* = འབྲིང་གི་གྲས་ of the middle class, quality, or size. བར་ཞིབ་ *bar-shib*.

barley flour of second quality (*Rtsii.*);
བར་གཡུ *bar-gyu* = གཡུ་འབྲིང་ *gyu-hbriñ* turquoise
of second quality; བར་ག སེང་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
meat (*Rtsii.*).

བར་ཚོད་ *bar-chod*; བར་ཚད་ *bar-chad* or བར་གཚོད་
bar-gcod འགྲུབ་པའི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
cuts in between something else; any
hindrance, accident, impediment, untoward
occurrence, interruption: རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
meeting with an accident, to perish, to
be lost; བར་ཚད་ལེན་པ་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
to remove impediments; རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
without meeting with an
accident (*Mil.*); བར་ཚད་རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
to brood mischief; བར་ཚད་མ་ཚུགས་པར་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
not hav-
ing played me a roguish trick (*Jä.*). Whilst
བར་ཚོད་ indicates usually any interruption in
a worldly business caused by any accident,
disease, etc., it means also a change of
mind or a hindrance by sin, etc. Again,
when a Buddhist who has been for years
observing the rules of *Vinaya* and suddenly
betakes himself to the practice of the
Tantrik rites but fails and becomes a
fallen monk, this change of religious
practice has been to him a *Bar-chad*.

Syn. གེ་གོས་ *ge-gos*; བཞེགས་ *bgcgs* ལྷུ་བམ་འཇུག་
sgrub-ma-hjug; བར་དུ་གཚོད་ *bar-du-gcod*
Mñon.).

བར་ཚད་མེད་པར་ འགྲུབ་པའི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་ རྩེ་གི་
uninterruptedly.

བར་དུ་ *bar-du* དམ་པར་; in colloq. དབར་དུ་
duar-du between. བར་དུ་དགེ་ མཚན་ལྷན་པའི་ [good
or propitious in the middle.]S. བར་དུ་གཚོད་
པའི་ཚམས་ འགྲུབ་པའི་ མཚན་ལྷན་པའི་ [intervening or obs-
tructing objects.]S. བར་དུ་གཚོད་པའི་བཞེགས་པའི་
the four obstructions, to good work, etc.
which bring calamities on men: (1) ལུས་ཀྱི་
བར་ཚད་ danger to one's body such as are
diseases; (2) རྩེ་གི་བར་ཚད་བདུད་ the danger of
devotion to religion is the devil བདུད་; (3)
ཚའི་བར་ཚད་རྩེ་གི་ faults are the dangers to life;

(4) བསོད་ནམས་ཀྱི་བར་ཚད་ལས་ the danger to merit
(*D.R.*).

བར་དོ་ *bar-do* also བར་མ་དོ་ *bar-ma-do* the
intermediate state between death and re-
birth, of a shorter or longer duration,
ordinarily under 49 days; lit. བར་ between
and དོ་ two, *i.e.*, between the two, so the
present life is a state of *Bar-do* inasmuch
as it lies between the past and future
existences. There are according to the
work called *Tho-sgröl* six varieties of the
Bardo: (1) ལྷུང་གནས་བར་དོ་ *skyed-gnas bar-do*; (2)
མི་ལམ་བར་དོ་ *rmi-lam bar-do*; (3) བསམ་གཏན་བར་དོ་
bsam-gtan bardo; (4) འཛིན་པའི་བར་དོ་ *hehi-kha bar-*
do; (5) ཚམས་ཉེད་བར་དོ་ *chos-ñid bar-do*; (6) སྲིད་པ་
བར་དོ་ *srid-pa bar-do*. Acc. to *Rñiñ-ma Bkah-*
gter system there are seven stages of
Bardo: (1) རང་བཞིན་ལྷུང་གནས་ཀྱི་བར་དོ་; (2) ཚམས་ཉེད་
སྲིད་པའི་བར་དོ་; (3) རྩེ་གི་བར་དོ་ བཞེགས་པའི་བར་དོ་; (4) རང་
རིག་པའི་བར་དོ་; (5) དུས་མཚམས་རང་བཞིན་ཀྱི་བར་དོ་;
(6) འཇུགས་མེད་རྩེ་གི་བར་དོ་; (7) འཁོར་འདས་གཏོགས་
ཀྱི་བར་དོ་. Acc. to the *Bkah-rgyud-pa* school
there are five stages in the *Bardo*:—(1)
ལྷུང་གནས་བར་དོ་ལེ་བར་དོ་; (2) ལྷུང་བཞེགས་པའི་བར་དོ་; (3)
རྩེ་གི་བར་དོ་ མི་ལམ་ཀྱི་བར་དོ་; (4) མི་ལམ་གཏོགས་ཀྱི་བར་དོ་; (5)
འཛིན་པའི་བར་དོ་ (*Ya-sel. 186*).

བར་འདུམ་ *bar-hdum* = བར་བསྐྱེག་ agreement or
treaty between belligerents: བར་འདུམ་ཞིག་བྱུང་བའི་
hoping to be able to bring about an
agreement. བར་སྐྱོམ་ *bar-sdom* འགྲུབ་པའི་
the suppression of the breath or voice]S.

བར་སྐྱང་ *bar-snañ* འགྲུབ་པའི་ མི་ལམ་
spherical space, the illumined space; ལྷུང་གི་
བར་སྐྱང་ལ་ in the heavens above, in the air;
བར་སྐྱང་གི་ཕྱོགས་ illuminated region above.

Syn. གནམ་ *gnam*; གནམ་མཁའ་ *gnam-mkhah.*

བར་པ་ *bar-pa* the middle one, gen. the
second son or brother in a family.

བར་པ་ར་ཅོག་ *Bar-pa ra-tsa-ka* n. of a sect of
the *Tirthika* in ancient India: བར་པ་ར་ཅོག་རྒྱུ་
པར་གཡེང་བར་གྱུར་པ་ལས་ཚད་དང་ (*K. ko. F, 137*).

བར་བར་དུ *bar-bar-du* at intervals, from time to time, now and then.

བར་མ *bar-ma* मध्यमा 1. the middle tone in music. 2. or དབུས་མ, मध्यम the middle one of three things; རྫོང་བར་མའི་འཇིག་རྟེན་ the world of the middle thousand (*B. ch. 7*). 3. =གར་མ or གར་མཁན་མ a dancing woman or girl (*Mñon.*). 4. རྐེད་པ་ *rked-pa* the waist or middle zone of the body (*Mñon.*). བར་མ་པ་ middle one; བར་མའི་འཇིག་རྟེན་ मध्यमलोक the middle world; བར་མི *bar-mi* umpire, mediator, intercessor.

བར་མེད *bar-med* निरन्तर without interval. བར་མེད་མཁའ་ *bar-med-mkhañ* the heavens.

བར་མཚམས *bar-tshams* or བར་གྱི་མཚམས any interval. བར་མཚམས་མེད་ निरन्तर, continual, often.

བར་གཡེན་དགུ *bar-gyen-dgu* explained: རྫོན་ལྷན་གསུམ་དང་། རྫོན་གཡག་དལ་གསུམ་དང་། ཟེར་མོ་རྗེ་དང་། གསུམ་རྩེ་དགུའོ (*B. Nam.*).

བར་ལག་པ་ *bar-lag-pa* a go-between, agent.

བར་ལམ *bar-lam* = ད་ལམ་ཏེ་ལམ་ in the meantime, presently, at present (*Yig. k. 39*).

བར་ཤིག *bar-çig* n. of a flower (*K. d. 1, 12*).

བར་གསང་རྗེ་རྒྱུ་ *Bar-gsar rdsiñ-khañ* n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 43*).

བལ *bal* कम्बल, शैवल wool; བལ་གྱི་ woollen, བལ་དང་ལྗན་པ་ woolly (*Vai-çñ.*), བལ་མེད་པ་ the first coarse plucking of wool, བལ་མེ་ལ་བ་ *bal-rme-wa* the second of the finer wool, བལ་མིང་བ་ the third, of the finest *W.*; བལ་དཀར་ *bal-dkar* fleece; བལ་སྐྱུད་ *bal-skud* रागसूत्र woollen thread. བལ་སྐྱེ་ *bal-skye* mould on fermented liquors. བལ་ཤོས་ ལྷན་ལྷན་ལྷན་; one of the 41 clothing stuffs prescribed for the use of a Buddhist monk (*S. Lex.*); བལ་འགོར་ *bal-hgor* (modern བལ་སྐྱོར་ *bal-sgor*): བལ་འགོར་བཞི་དང་ནམ་སྐྱེན་ལལ་བརྒྱད་ ལས་མེད་པ་ there were only eight loads of

barley and peas and four balls of wool (*A. 103*). བལ་ཅན་ ཇལ་ལྷ་ [a woollen blanket, spider] *S.* བལ་ཚོན་རྩ་ལྷ་ *bal-tshon sna-lña* wool-yarn or thread of five different colours; བལ་ཟམ་ *bal-zam* cotton-yarn of red and white colours (*Rtsii.*); བལ་སྤེ་ *bal-sle* = བལ་གྱི་སྤེ་ལྷ་ *bal-gyi slehu* a kind of woollen serge-cloth of very small breadth manufactured in Tibet; བལ་སྤེ་རྣམ་པ་ *bal-sle rnam-pa* a piece of *bal-sle* (costs so much) (*Rtsii.*).

བལ་ཚོད་ *bal-thod* the hair that is tied to the skull cap used by Bon-po priests in exorcism (*Jig. 26*). བལ་ཚོད་ཅན་ *bal-thod-can* a class of Bon exorcists who wear tufts of wool on their forehead: བལ་ཚོད་ཅན་གྱིས་ལྷག་གཡང་འགྲུགས་ the Bon exorcists wearing hair on their brow invoke good luck (*Jig. 20*).

བལ་པ་ཤེ་ *bal-pa-dsa* or རྩ་ཤེས་མ་ *rtsa dres-ma* (རྩ་ཤེད་འོད་) विमलप्रम [n. of a Bodhisattva] *S.*

བལ་པོ་ *Bal-po* or བལ་ལུག་ *Bal-yul* नेपाल 1. Nepal, the Indian state lying S. of the Tibetan districts of Purang and Kyirong. 2. a native of Nepal. བལ་ཚོལ་ *bal-chol* a cymbal imported into Tibet from Nepal (*Jig. 18*); བལ་ཏི་ *bal-tam* Nepalese coin (*Loñ. 2, 18*); བལ་རྩལ་ *bal-dril* bell manufactured in Nepal; also a kind of cotton cloth manufactured in Nepal; བལ་མདའ་ *bal-mdah* match-lock manufactured in Nepal and imported to Tibet (*Rtsii. 50*); བལ་པོ་ལུང་གུམ་ ལྷ་རྩུབ་ Nepalese saffron; བལ་པོ་མེུ་ཤིང་ ར་འཇིག་ལྷ་བ་ pomegranate tree; བལ་བོད་ *Bal-Bod* Nepal and Tibet; བལ་སྐྱུག་ *bal-sbug* or བལ་པོ་འི་སྐྱུག་ཅམ་ *bal-pohi sbug-chal* kind of cymbal manufactured in Nepal (*Rtsii.*). བལ་མོ་ *bal-mo* a woman of Nepal.

བལ་བཟའ་ *Bal-bzah* the Tibetan name of the Nepalese wife of king *Sron-btsan sgam-po*, a daughter of king *Ams'uvarman*; n. of

a Tibetan lady who had obtained saint-hood.

वय'युव'स्त्रेस . *bal-yul-skyes* नेपालज n. of a medicine.

Syn. ལྡོང་རོས *ldoñ-ros*; गो'लू *go-lā*; अ'ङ'न *ma-ho-na* (*Mñon.*).

† वय'युव' balla and वय'ये'च' balla-chen-po names of heavenly flowers (*K. d. ९, 150*).

† वय'ये *bal-li* n. of a celestial flower (*K. d. ३, 368*).

वय'ल्ले'ग *bal-lhog* = ग'ङ'न'द' plague, or cancer (*Ya-sel. 28*).

वस'मथ' *bas-mthah* 1. རྫོང་ཁྱེར་ཐད་པའི་མཐའ་ཤར་ the suburb of a town, i.e., the limits where a town terminates. वस'मथ' 'ग्रे'प' अ'ल्लिक, उ'प'द्वार touching or near the suburbs; वस'मथ' 'ग'ङ'न'अथ' प्रान्त' श'य्यासन place of residence in the suburbs. 2. border country (*Sch.*).

वस'प *bas-pa* 1. occurs in lieu of वुस'प *byas-pa* the pf. of वु'ए'प, mostly in the sense of a thing being quite done or accomplished. 2. = मि'ख्रै'व *mi-khrel-wa* immodest.

वस'मो *bas-mo*, v. वव'मो *bab-mo*.

वे'गु'अ'की'य *Bi-kra-ma ḡi-la* (sometimes wrongly written as वे'गु'अ'य'की'य *Bi-kra ma-la ḡi-la*) n. of a monastery at Magadha founded by king Dharmapala on the bank of the Ganges. It became the chief seat of Buddhist learning after the glory of Nālanda had waned; and Atis'a was high priest there for several years till he proceeded to Tibet. It was destroyed by Baktyar Ghiliji in A.D. 1203 about the time S'ākya Srī Paṇḍita of Kāshmir visited it (*A. 61*).

† वे'गु'अ'सु'रि *Bi-kra-ma pu-ri* (sometimes wrongly written वे'गु'अ'य'सु'रि *bi-kra ma-la pu-ri*) n. of a place in East Bengal situated in the neighbourhood of the place

where Atis'a was born: वे'गु'अ'सु'रि'के'द'य'अ'द' (*A. 2*).

वे'हु *bi-chu* शैवल moss.

वे'हु'र *bi-chuñ* = वु'हु'र *bya-chuñ* (in *Sikk.*).

‡ वे'दु'अ *bi-dru-ma* विद्रुम n. of a precious stone (*K. d. २, 320*). वे'दु'अ'र'द'व *Bi-dru-ma ḡdra-wa* n. of a mountain inhabited by venomous naga whose poisonous breath renders the sea water warm at all times (*K. d. २, 030*).

‡ वे'दु'अ'ग *bi-nā-ya-ka* a class of malignant spirits called ववे'ग'स in Tibetan, also the name of their king.

वे'प *bi-pa* प्रतिग्रह [receiving, accepting] S.

‡ वे'अ'य *Bi-ma-la* n. of an Indian Buddhist saint who had confided his mystic lore to Lo-tsā-wa *Rin-chen mehog*, *Rma* and who is very much respected by the *Rññiñ-ma* school (*Deb. १, 3*).

‡ वे'प'अ'य *Bi-pa kā-ya* n. of a fabulous phantom who appears in the sky at times to receive the homage of the nāga demi-gods (*Dus-yc. 39*).

† वे'ङ *Bi-dha* or वे'ङ'ङ *Vin-dhya*, in Tib. also र'च'अ'वे'ग'स'वु'ए, chain of hill in central India in a cavern of which the Buddhist sage Achārya Dignāga performed his ascetical meditations.

‡ वे'डे'सु'र *Bi-dsa pū-ra* n. of an ancient city of southern India which is mentioned in the Kahgyur under the names of वस'स' वुस'ग'द'। स'वे'ङ'गु'ग'द'। अ'ङ'ग'अ'डे'स (*Mñon.*).

वे'ङ्गे *bi-rdsi* a species of shrew (in *Sikk.*).

वे'र'अ'अ'ङ *Bi-ri Ḥa-mdo* n. of a place in Ulterior Tibet or Amdo (*Yig. 8*).

† वे'प *bi-ḡa* a poison.

‡ वे'ह'र *vi-hā-ra* विहार a Buddhist monastery where monks receive instruction in sacred literature.

བུ་རོ *bu-rdo* (*Sch.*) idle talk, tittle-tattle.

བུ་ནད *bu-nad* child-bed: བུ་ནད་ལོག་ the child-bed terminates unfavourably (*Pth.*).

བུ་སོད *bu-snod* uterus, womb.

བུ་དཔེ *bu-dpe* true copy: ལྷ་སྐུས་ཀྱི་འབྲུང་སྐུ་རབས་ལ་ཡང་མི་འབྲེལ་བ་འདྲ་རྒྱུ་ལྷན་པུང་བུ་དཔེའི་རིགས་དང་ (*Ya-sel. 11.*)

བུ་མོ *bu-mo*, rarely བུ་མོ་མ *bu-mo-ma*, 1. कन्या, दुहितृ, a daughter. 2. a girl, maiden, virgin: བུ་མོ་གཙང་མ་ or གསང་མ་ or གསང་པ་ a girl that is still in a virgin state; བུ་མོ་དང་མ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden, a young woman.

Syn. དར་མ *da--ma*; མྱོ་མ་མ *myogs-ma*; མེ་ཏོག་གསར་ *me-tog-gsar*; ཁྲིང་སྐྱུ་མ་ *kheñs-ldan-ma*; དྲག་སྐྱུ་མ་ *dregs-ldan-ma*; ལང་ཚོ་ཅན་མ་ *lañ-tsho can-ma*; རྩེ་དགའ་མ་ *rtse-dgah-ma*; དང་པོའི་རྩལ་ཅན་ *dañ-pohi rdul-can*; རྩལ་བཅས་མ་ *rdul-bcas-ma*; དང་བབ་མ་ *dar-bab-ma* (*Mñon.*).

བུ་མོ་གཞོན་ལུ་མ་ *bu-mo gshon-nu-ma* a young girl, maiden, damsel.

Syn. མ་ལོང་སྐྱུ་ཅན་ *ma-hoñs rdul-can*; ན་རུང་མ་ *na-chuñ-ma*; ཕྱོགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma*; ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lañ-tsho dañ-po*; རྣོན་ལྡན་མ་ *nor-ldan-ma*; རྩེད་པའི་ཚོས་མ་གོས་ *groñ-pahi chos-ma-gos* (*Mñon.*).

བུ་མོའི་བདག་པོ་ རྩེད་པ་ཅན་ bridegroom, son-in-law [also, a lotus]S.

བུ་སྐད་ *bu-smad* family, children.

བུ་ཚོ་ *bu-tsha* सन्तान, बालक son, boy; often familiarly sounded as *potsa* or *putsa*. བུ་ཚོ་འཕེལ་ सन्तान་ འཇིག་ increase of family. བུ་ཚོས་འབྲེལ་བ་ *bu-tshas hbrel-wa* to cohabit (*Jä.*).

བུ་ཚབ་ *bu-tshab* = བུ་དོད་ *bu-dod*.

བུ་འཇོན་མ་ *bu-hdsin-ma* पुत्रिका [a daughter]S.

བུ་རྩེས་ *bu-rdisis* कुमार रक्षक [guard of a young child]S.; a nurse that looks after children (*Nag. 59.*)

བུ་ལུག་ *bu-yug* snow-storm.

བུ་རམ་ *bu-ram* शर्कर molasses, raw brown sugar; treacle: བུ་རམ་སྐྱོད་པ་ *bu-ram-sgor-wa* to boil down raw sugar (*Jä.*) བུ་རམ་དང་ཚ་བའི་མར་བྱ་འབྲུང་སྐུ་ན་སྐྱོད་དང་དབྱགས་བདུག་པ་སྟེལ་བར་བྱེད་རྩི་ sugarcane juice and hot melted butter drunk while warm relieves coughing and removes hard-breathing (*K. g. 3, 47.*) བུ་རམ་ཀ་ར་ *bu-ram ka-ra*, सिक्ता treacle; བུ་རམ་གོང་བུ་ loaf sugar. བུ་རམ་གྱི་བྱ་བ་ བཞིམ་མེད་མཚོན་; [diluted sugar]S. བུ་རམ་སྐྱུ་ *bu-ram sgra*, an epithet of Arjuna the 3rd son of Pañdu (*Mñon.*) བུ་རམ་ཚང་ *bu-ram-chañ*, स्त्रीसु spirit from sugarcane juice or from treacle; བུ་རམ་གྱིང་ *bu-ram-giñ* རྩེད་པ་ the plant from which sugar is extracted, sugarcane plant; བུ་རམ་གྱིང་གི་བྱ་བ་ རྩེད་པ་, sugarcane juice. བུ་རམ་གྱིང་གི་ལས་ཀྱི་མཐའི་བཞུན་བཅོས་ལ་སོགས་ work on the exploits of Ikshakus, etc. (*A. 35.*)

བུ་རམ་གྱིང་པ་ *bu-ram giñ-pa* इक्ष्वाकु n. of the progenitor of the solar race, an epithet of Śākya-simha Buddha who was born of that race.

བུ་ལ་མ་རྩུས་མེ་ཏོག་ *bu-la-ma skyes me-tog* = རོམ་བུ་རྩུས་ *hom-bu sñe-ma* (mytic) (*Mñ. 4.*)

བུ་ལ་ཏ་རི་ *Bu-la ha-ri* 1. a kind of fine leather generally of calf or kid which is japanned black or red and is used in lining boxes, &c. བུ་ལ་ཏ་རིར་བཅོས་པའི་ཁོས་ལ་གཏེག་ (*Rtsü.*) 2. n. of a monastery on the Ganges in the Monghyr district said to be still resorted to by Tibetan pilgrims.

བུ་སྐོབ་ *bu-slob* = སྐོབ་མ་ *slob-ma* scholar, disciple, follower of a clerical teacher; also = སྐོབ་ལུག་ *slob-phrug* a pupil.

བུ་ལོན་ *bu-lon* (cf. བུན་ *bun*) advanced money, debt: བུ་ལོན་བྱིར་བ་ or བུ་ལོན་བྱིད་པ་ to contract debts; བུ་ལོན་འཇམ་པ་ *bu-lon hjal-wa* or སྐོད་པ་ *sprod-pa* to pay a debt; བུ་ལོན་པ་ *bu-lon-pa* a debtor.

‡ བྱག་པ *bug-pa* = མེད་ཀྱི་ རྩེ་འཕྲོ་ a crack, hole, cavity: བྱག་པ་བྱས་ bored holes.

Syn. བྱག་ *bu-ga*; བྱད་བྱ *khuñ-bu*; བདུ་འཕྲོ་མེག་ *pad-mahi-mig*; རླུང་འབྱུང་ *rluñ-hbyuñ*; སེ་མཚོ་མེད་ *sa-mthoñs*; ཁྲིང་རློང་ *khoñ-stoñ* (*Mñon.*).

བྱག་ཤོལ་ *bug-shol*, v. བྱག་ས་ *sbug* (*Jä.*).

བྱག་ས་གཅིག་ *bugs-gcig* = ཉེན་ལྡན་བྱག་ས་གཅིག་ a week, seven days: ཉེན་ལྡན་བྱག་ས་གཅིག་གི་ཚེས་ཐོབ་ he received a week's instruction (*Rtsü.*).

བྱག་ས་མོང་ *bugs-loñ* an entire carcase: རྩི་གཞི་མོང་གི་སྐྱེས་པོ་བྱག་ས་མོང་གཅིག་ entire dry carcase of a sheep, goat or yak. (*Jig. 29.*)

བྱང་བ་ *buñ-wa* = བྱང་མ་ *sbrañ-ma* འཕྲིལ་, མཚན་, བསལ་ (*Mñon.*). 1. a humming and stinging insect, such as a bee, etc.; བྱག་ལྷག་ sting, and also the wound caused by it. 2. acc. to *Cs.* a bright black stone: བྱང་བ་དྲུང་ནག་ black either like a bee or like this stone. བྱང་བ་སྐྱོད་ཕྱིད་ *buñ-wa skrod-byed* = ཇི་ཡང་བྱང་བ་ཅན་མ་ཤམ་པའི་ the female bee; also a *choury* to drive away flies (*Mñon.*). བྱང་བའི་རྒྱལ་པོ་ རྩྭ་རྒྱ་རམ་ prob. the queen-bee though the masculine gender is used.

བྱང་བྱ་ *buñ-bu* བརྒྱུ་བུ་ [a disease-bearer].

བྱངས་ *buñs* [mass, heap, bulk; བྱངས་ཚེན་ a large heap; རྩི་རླུང་བྱངས་ཚེན་ a great quantity of urine (*Mñ.*); བྱངས་ཕྱེད་ to heap one upon another, pile up] *Jä.*

བྱད་ *bud* 1. (རླུང་) any darkening of the air through dry matter, a cloud of dust, dust-storm: བྱད་ཀྱིས་བཏབ་ wrapt in dusty mist. 2. = རོན་པོ་འབྲུག་ turned out, expelled: རོན་པོ་འབྲུག་བྱད་པོ་ turned out of the assembly of monks or congregation (*Yig. 3.*) བྱད་རློང་ *bud-stoñ* destitute tenants or subjects, also where a family has been entirely expelled (*Rtsü.*).

བྱད་ན་བན་ *bud-dha wa-na* n. of a forest

situated to the east of Vajrasana in Buddha-Gayā (*Dsam. 17.*)

‡ བྱད་ན་ *Bud-dha* = མངས་རྒྱས་ *Sañs-rgyas.*

བྱད་མེད་ *bud-med* 1. མཚོན་མ་ཕྱི་ལ་མ་བྱད་མེད་ a woman; defined as མཚོན་མ་ཕྱི་ལ་མ་བྱད་མེད་ ཅེས་པ་ཡིན་ one that cannot be dispensed with or forsaken; acc. to others, one that cannot be left outside the house at night is called བྱད་མེད་, and hence = woman. བྱད་མེད་རྒྱུང་ a female child; བྱད་མེད་གཏུམ་མོ་ a violent hag; བྱད་མེད་ལྷག་པ་ a fair woman (*Dz.*); བྱད་མེད་ཚོང་མ་ one who is bullied by his wife; གཙོ་བོའི་བྱད་མེད་ *gtso-wohi bud-med* མུ་ལྷ་འཕྲུག་ a lady (*A. K. 1 22.*) བྱད་མེད་ཀྱི་རྣམ་འབྱུང་ *bud-med-kyi rnam-hgyur* womanly expression and beauty: — འཛོལ་ལྷག་ས་ *hjo-sgegs*; རྣམ་འབྱུང་ *rnam-hgyur*; རྣམ་གཤོལ་ *rnam-gyo*; རོལ་པ་ *rol-pa*; བརྒྱལ་བ་ *bskul-wa*; རྩར་གྱིས་རློན་པ་ *zur-gyis ston-pa* (*Mñon.*). 2. = མཚོན་མ་ a concubine, mistress.

Syn. མི་མོ་ *mi-mo*; སྐྱ་ཅན་མ་ *skra-can-ma*; མཚོན་མ་ལྷན་མ་ *mtshams-ldan-ma*; རློང་ཕྱེད་མ་ *sbyor-byed-ma*; འཛོལ་ཕྱེད་མ་ *hchiñ-byed-ma*; ཞི་གཤོལ་མ་ *ni-gñis-ma*; འདོད་ལྷན་མ་ *hdod-ldan-ma*; ཕྱེད་པའི་གཞི་ *byed-pahi-gshi*; གཟུགས་ཅན་མ་ *gzugs-can-ma*; དགའ་བའི་གཞི་ *dgah-wahi-gshi*; རྩར་ལྷན་མ་ *zur-lta-ma*; དགའ་མ་ *dgah-ma*; རླུང་མ་ *skyed-ma*; འཛོན་མ་ *hdsin-ma*; འཛོན་མ་ *ho-hdsin-ma*; ལུས་ལྷན་མ་ *lus-ldan-ma*; རློབས་མེད་པ་ *stobs med-ma*; རློབས་དམན་ *skye-was-dman*; ལན་བྱ་ཅན་ *lan-bu-can*; གནས་ཕྱེད་མ་ *gnas-byed-ma* (*Mñon.*).

བྱད་མེད་གྲུབ་པ་ཐོབ་པ་ female ascetics that wear human bone ornaments, or Buddhist women who are said to have obtained sainthood; those of Indian origin: — ལུས་སེད་ནི་ *sukh sid-dhi*, མ་ཕྱི་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་མོ་ *ma-cig grub-pahi rgyal-mo*, དགེ་སྐྱོང་མ་དཔལ་མོ་ *ge-sloñ-ma dpal-mo*, etc. Tibetan *nal-jor-ma*: — ལྷ་བཟའ་ *rgya-bzah*, བལ་བཟའ་ *bal-bzah*, ལེ་ཤེས་མཚོ་རྒྱལ་ *ye-ces mtsho-rgyal*, བདག་ཚེད་མ་ *bdag med-ma* མ་ཕྱི་གྲུབ་མོ་ *ma-cig lab-sgron-ma*, བསོད་ནམས་བརྒྱན་མ་

bsod-nams *brgyan-ma*, མ་ཅེག་ལ་མ *ma-cig sha-ma*, བསོད་ནམས་དཔལ་འདྲན *bsod-nams dpal-hdren*, སྤང་མ་མཚོ *pad-ma-mtsho*, ལྷ་རྩ་དཔོན་མོ *lha-rtse dpon-mo*, རིང་བཟའ་རྣམ་འབྱོར་མ *ciñ-hzah rnal-hbyor-ma*, སྤང་མ་རབ་བཟང་མ *pad-ma rab-hzah-ma* (Loñ. ༩, 3).

བུད་མེད་དགའ་བྲམ *bud-med dgah-bral* (མྱིས་པ་འབྲས་བུར་བ or རོག་མེད) a woman who is devoid of enjoyment and happiness, a barren woman; a hermaphrodite of the female sign.

བུད་མེད་འབྲས་བུ་ལུང་བཟླ་པའི་མདོ *bud-med hgyur-wa luñ-hstan-pahi mdo* n. of a Sūtra in which is described how women can be changed into men (K. d. ༩, 326).

བུད་མེད་མཚོག *bud-med-mchog*, བཟུང་ལ་, མཚོག་ལ་ བུད་མེད་མཚོག་ལ་ a very handsome woman with personal accomplishments. [1. a prostitute. 2. one who goes about in the dark]S.

Syn. ཡན་ལག་མཚོག་ལྡན་མ *yan-lag mchog-ldan-ma*; ལུས་མཚོག་མ *lus-mchog-ma*; ལུས་བཟང་མ *lus-hzah-ma*; ལུས་ལྗང་མ *lus-phra-ma*; མིག་བཟང་མ *mig-hzah-ma*; བཞིན་བཟང་མ *hshin-hzah-ma*; མཚོན་ལྡན་མ *mtshan-ldan-ma*; ཡདྲ་ཅན *pad-ma-can*; རློག་མོ *sgog-mo*; མྱེད་རྒྱལ་མ *smad-rgyas-ma*; རླུང་མེད་མ *rkyed-med-ma*; ཡིད་འོང་མ *yiid-hoñ-ma*; ཡིད་འཕྲོག་མ *yiid-hphrog-ma*; འཛིང་བ་བྱིན་མ *hchiñ-wa sbyin-ma*; མིག་གཡོམ་མ *mig-gyo-ma*; མིག་མཛོས་མ *mig-mdses-ma*; རི་དྲགས་མིག་ཅན་མ *ri-dwags mig-can-ma*; གཡོན་མིག་མ *gyon-mig-ma*; ཟུར་མིག་མ *sur-mig-ma*; མྱིན་ལེགས་མ *smiñ-legs-ma*; རྩལ་གུ་མ *sdug-gu-ma*; མཚོག་གི་རྩལ་མ *mchog-gi leug-ma*; མྱོས་གསལ་མ *myos-gsal-ma*; མིག་ཡངས་མ *mig-yañs-ma*; ལྷ་ལམ་མཛོས་མ *sla-shul mdses-ma*. (Mñon.)

བུད་མེད་འདྲོད་ལྡན་མ any voluptuous or unchaste woman; with following syn.: རྩལ་མ *chags-ldan ma*; མྱོས་པའི་མྱེད་ལྡན་མ *myos-pahi phreñ-ldan-ma*; རིག་མུར་མ *rig-myur-ma*; དུམ་བཟའ་མ *dus-btab-ma*; མདོན་འབྱོར་མ *mñon-hgro-ma*;

དཔེན་འབྲོམ *dben-hgro-ma*; འདྲོད་འབྲོམ *hdod-hgro-ma*; འབྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ *hkhrig-pa-hi bsam-gtan-ma*; འབྲུལ་བྱེད་མ *hkhrul-tyed-ma*; རྩལ་མའི་གཏོན་ཅན་མ *chags-pahi gdon-can-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་རྩལ *bud-med rdul* རྩལ་ལྡན་མ, རྩལ་ལྡན་མ the menses.

བུད་མེད་སློབ་ལྡན་མ *bud-med blo-ldan-ma* = a noble and magnanimous woman; with syn.: རྣམ་མཁས་མ *rnam-mkhas-ma*; སློབ་ལྡན་མ *sbyod-ldan ma*; མཁས་མ *mkhas-ma*; རྩལ་རབ་མ *ces-rab-ma*; རྩལ་ལྡན་མ *tshig-ldan-ma*; རྩལ་སློབ་མ *ñan-sgrog-ma*; རྩལ་ལྡན་མ *ces-ldan-ma*; དྲ་བ་ཅན་མ *dra-wa can-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་སྐྱམ་མ *bud-med sbrum-ma* གཞི་ལྡན་གི་ a pregnant woman.

Syn. ལྷ་གུ་རྩལ་མ *phru-gu-chags*; མངལ་ལྡན་མ *mñal-ldan-ma*; མེས་མ་ཅན་གྱི་ལྡན་མ *sem-s-can shugs*; སློག་རྩལ་ལྡན་མ *srog-chags-ldan*; ལུས་ལྡན་མ *lus-ñi-ma*; ལུས་མི་བདེ *lus-mi-bde*; མངལ་རྩལ་མ *mñal-chags-ma*; ལྷ་མོའི་འབྲོམ་མ *glañ-mohi hgro-s-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་སྐྱེ་མཚན་དང་ལྡན་མ *bud-med sla-mtshandañ ldan-ma* རྩལ་ལྡན་གི་ མཚོན་མ *ñi* a woman in menses.

Syn བུད་མེད་ཚོས་ལྡན་མ *bud-med chos-ldan-ma*; དུས་ལྡན་མ *dus-ldan-ma*; དུམ་ལྡན་མ; མེ་རྩྭ་ལྡན་མ *me-tog ldan-ma*; རྩལ་ལྡན་མ *rked-nad can-ma*; རྩལ་ལྡན་མ *khrag-ldan-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་ལོག་པར་བྱོད་པ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ མཚོན་གི་ an adulterous woman, who is said in her manners to resemble a hen.

བུད་མེད་ *bud-ciñ* = མེ་རིང་ fire-wood, fuel, also dried dung used as such; བུད་མེད་ བཟུག་པ་ *bud-ciñ hçag-pa* to split or chop wood. བུད་མེད་བཟུག་པ་ (མར་མེ) དམ་མཚན་ a torch, a light; lit. flambeau consisting of ten pieces of wood.

བུན *bun* abbr. of བུ་ལོན་: interest on money lent. བུན་རླུང་ *bun-skyod* དེ་ལོན་ལྷ་

stretched and hanging. བུན་ཐོ་ *bun-tho* or བུན་ཡིག་ *bun-yig* 1. debtor's account-book. 2. bond or obligation; bill of debt. བུན་གཏོང་ *bun-gtoñ* to lend money on interest: བུན་གཏོང་གི་འདོན་པ་ཅི་ཡོད་ན་མཁའ་དངོས་གཞི་ཡོད་ཅིང་དེ་བུ་གསལ་ whatever receipts there are should be clear in the cash account list (*Rtsii.*). བུན་པདག་ *bun-bdag* money-lender, banker.

བུན་བུན་ *bun-bun* piece-meal, dispersed (*Sch.*).

བུན་ཚོན་ཏི་ *bun-dsan-ti* = ལུན་ཏུ་མངོས་ *kun-tu-mdseš* very handsome (mystic) (*K. g.* ལ., 215).

བུན་རེ་ *bun-re* (*Sch.*) a small matter, cf. བན་བུན་ *ban-bun*.

བུན་ཡོང་ *bun-loñ* རྩ་བུན་ཡོང་ཡོང་བྱེད་ whirling up and down, an expression used of boiling water; བུན་ཡོང་གི་རྩུང་གསལ་ *bun-loñ-gi snañ-sras* troubled, impure, sinful thoughts (*Jā.*).

བུན་ཡོབ་ *bun-lob* some large number: བུན་ཡོབ་ལམ་ཡོམ་དང་ (*Ya-sel.* 57).

བུབས་ *bubs* = བུག་ 1. an entire piece of cloth rolled up; ཞོས་བུབས་ cotton-cloth (*Cs.*). 2. in a general sense: whole, something entire (*Sch.*); བུབས་རིལ་ prob. whole, entire, བུབས་རིལ་བུབས་ the whole body as opp. to separate parts (*Jā.*).

བུབས་སྐུ་ *bun-sku*, acc. to the *Rñiñ-ma* School = state of unchangeableness like that of the *Vajra* (*Yig.* 14).

བུབས་པ་ *bun-pa* བཟ, རྒྱམ་ water-bottle, flask; bottle-shaped ornaments in architecture, e.g., on the ehorthen; མཚོན་བུབས་ vessel used in sacrificing. The water pot required in Buddhist religious services is of two kinds having the following characteristics; a large belly, long neck hanging down (མཚོན་འབྲུང་བ) and contracted legs: (1) ལམ་བུབས་ ཀམ་རྒྱམ་, and (2) རྒྱམ་རྒྱལ་བུབས་པ་ བྲིལ་བུབས་. The former has no མཚོན་ or beak,

the latter when provided with མཚོན་ is called ཚོན་བུབས་ the jar-of-life, i.e., it contains water consecrated to the Dhyani Buddha ཚོན་པག་མེད་ (*Amitāyusha*). བུབས་ཤེབས་ *bun-khebs* the cover for a water-pot used in *Tantrik* religious ceremonies (*Rtsii.*); བུབས་དར་ *bun-dar* the scarf that is wrapt round the jar containing sacred water (*Rtsii.*).

བུབས་ཚོགས་གཅེས་ཅན་ རབ་ལུག་ [sonorous] *S.* བུབས་ཚོགས་ *bun-rdsas*: བྱིན་རྟེན་དང་སྐོན་རྣམས་འདོམ་བུབས་ཚོགས་ རྟེན་ལྗོངས་ twenty-five articles (comprising consecrated objects and various sorts of medicines) required to be kept in the sacred-pot which contains the consecrated water (*Rtsii.*).

བུབས་པ་བྱེས་ *Bun-pa skyes* རྒྱམ་མཚན་, འདུལ་པ་ n. of a Rishi, who was born in a water pot. In ancient times the Rishi *Rgyal-wa* while practising asceticism caught a glimpse of an *Apsara*-goddess and, as if embracing her, in a dream discharged seed which preserved in a water-pot produced the Rishi. This was the famous *Vas'ishtha* the pot-born (*Mñon.*).

བུབས་པ་ཅན་ རྩུང་པ་, རྩུང་པ་གོ་ [a kind of lotus, the *Premna spinosa*.] *S.*

བུབས་པ་འཇིག་ལྷན་པ་འཇིག་ *bun-pahi hkkrul-hkhor* = རྩུང་པ་འཇིག་ *so-chun-khyud* (*Mñon.*).

བུབས་པ་འཇིག་ལྷན་པ་ *bun-pahi mgul-can* resp. form of མཚོན་པ་ *mgrin-pa* neck (*Mñon.*).

བུབས་པ་འཇིག་ གཟུགས་ [1. a pitcher. 2. the back of the neck] *S.*

+ བུབས་བུ་ *bun-bu* = བུབས་ཚུང་ small water-pot generally used in religious ceremonies.

བུར་ *bur* upright bolt or fastening to a door, རོག་བུར་ upper bolt, ཡོག་བུར་ lower bolt. (*Jā.*).

བུར་རྟིང་ *bur-rtiñ* or བུར་ཏིང་ *bur-tiñ* a kind of bell or gong in temples (*Jā.*).

सुरङ्गदः *bur-ltañ* balls of molasses packed in goat skin: सुरङ्गद रेणुमायरी गौ वर रेडु री यणसायरी वदेः कणडेण (*Rtsii.*). सुरडुद *bur-thud* pastry or cakes made of dried milk, molasses and butter: सुरडुद के डुदः (*Jig. 29.*)

सुरडुद सुणस *bur-thuñ-khugs* = ब्रु सुदु *blo-bur-du* suddenly (*Sman*).

सुरडे *bur-tse* various species of *Eurotia*, largely used in the *W.* by travellers as fuel.

सुरदेदः *bur-çiñ* for सुरदमदेदः ।

सुय I: *bul* or सुयडुग *bul-tog* soda occurs in Tibet as a white powder on the ground, generally near the margins of lakes though not exclusively so. It is used as a medicine, and also added in small quantities to bring out the quality and flavour of tea.

सुय II: or सुयदं *bul-po* = दयदं *dal-po*, गवे *ga-le* 1. slow, dilatory, lazy: अर्धे सुयडे *hgro-bul-te* slow in walking, making but tardy progress (*Dzl.*); मि सुयडे सुदु *mi-bul mi-myur* neither slow nor quick (*A. 60*). 2. = सुय *sul* valley, ravine: सुददः ददु सुदे री ये सुय a valley of the mountains resembling (the plains of) India (*A. 143*).

सुयदधुस *bul-hgros* = रुद यदे ददु डेदु *rkañ-pahi hdu-byed* a kind of movement of the feet (in dancing).

सुयददय *bul-ran-pa* neither very quick nor slow in walking: रुद सुयणसा सुयददय देण a moderately-swift horse (*Hbrom 118*).

+ सुयय *bus-pa* = सुयय 1. लाटक boy, lad. 2. v. ददुदय *hbud-pa* (*Jä.*).

वे I: *be* 1. num. fig.: 105. 2. *W.* for वे *bye* (*Jä.*). 3. for वेदु *be-rdo*; वेदेदः *be-çiñ* an oath (*Jig. 62*).

वेगे *be-ge*, v. वेगवे *beg-ge*.

वेडे *be-ci* = सुयय *byis-pa* a little boy, lad or lass: वेडे देण वेस सुदेदः देदु वेदे सुयययमदे रेः डं (*A. 88, 86*).

वेडेक *be-ehon* दड, गदा (*Zam. 3*) club with an ornamental hammer, knob, dorje, or human head-like figure on its top which the gods generally carry in their hands to fight with the *Asura*.

वेडेक दददः *be-con-hehañ* गदावर 1. an epithet of Vishnu, and also of Yama the lord of death (*Mñon.*). 2. n. of a goddess (*Jä.*).

वेदुदः *be-ljañ* = रेदय (mystic) (*Mñ 4*).

वेदु *be-ta* 1. नारिकेल; cocoa-nut, वेदुदे देदः *be-tahi-çiñ* the cocoa-nut tree. 2. Tibetan name of वेदुद *bi-da-rwa* विदमं Bedar, the birth place of Nāgārjuna (*Dsam.*).

Syn. ददुस सुडुग *hdraś-bu-rtag*; सुस सुदे सुददं *hbrus-buhi phuñpo*; स ददुद ददय *sa-htsho-hdab*; दयदे सुयदं *ta-lahi rgyal-po*; मि मो डे *mi-mo-rtse*; गवे य ददु *gcol-ldan* (*Mñon.*).

वेदुस = मदेदः सुडु sulphate of copper.

वेमदुदः *le-mduñ* a spear or javelin made of oak-wood (*Jig. 32*).

वेदु *be-rdo*, v. वे quoit, the discus of the ancients.

+ वेदु *be-no* = ददुदय *hdsin-pa*.

वेदुदयण केदु *be-sna lag-chen* n. of a सवदण demon of the *nāga* class.

वेदुदयस *be-snabś* a mineral substance.

वेदुदे *be-rdsi* = रुद स रुद स *skar-ma snar-ma*.

‡ वे स दग *be-sa ra-ka* a species of very small insects (*K. du. 9, 204*).

वेदय *be-rag* a long and more or less broad band worn as a head-ornament by all Buddhist women of Ladak, nuns excepted. It is fastened to the hair and is studded with one to five long rows of turquoises which forcibly suggest serpents and serpent-worship in general. In a

case in which a woman was ordered by the court to give up her *berag* to the complainant at once, she refused to do so saying that this could not be done as long as (in that year) the irrigation of the fields lasted, evidently because of the water-supplying 𑄆 or nagas.

वेरे *Be-ri* n. of a district in the jurisdiction of Chamdo in E. Tibet (*Loñ.* २, 15). वेरे-दङ-ཡོ n. of a petty chief who favoured the Karma-pa school and helped Deba Tsangpa in the war with the Celeuth chief Gus'ri Khan, but was killed by him (*Loñ.* २, 15).

वे-ལོག *be-log* a great-grand father (*Jä.*).

वेडु *behu* बल्ल a calf: दपव-वेडु *dpal-behu* श्रीबल्ल n. of a gem; also the emblem of love and affection represented by a noose. वेडु-डुम *behu-bum* lit. calf's pot, i.e., cow's dug from which the calf sucks milk; fig. that which yields nourishment to life, met. spiritual life, hence, scriptures. वेडु-डुम-མཛེས་པོ *be-hbum shon-po* the ancient book on religion and religious history of the Kadampa school compiled by *Dge-geṣ Dol Rin-po-che* (*Loñ.* ३, 2).

वेणवो *beg-ge* = वे-गे *be-ge* measles (*Sch.*); also called सिब-बे *sib-bi*.

वेण-ཅེ *Beg-tse* 1. n. of a goddess who when propitiated protects her devotees. 2. hidden shirt of mail.

वेद *beñ* 1. smaller beams of a house which support the roof. 2. a stick, cudgel, club (*Jä.*)

वेद *bed* 1. dearness, advantage: वेद-མཚོད *bed-ma-chod* proved of no use, no advantage; ཚཱ་ལ་རྒྱལ་ཅུ་ཤེད་ཡིད་པའི་སྐབས་ལུ་ at a time when salt was sixty times dearer (than barley) (*Glr.*); वेद-ཚོད་ = ཡོང་མ་གྱིད་ *loñs-spyod* in

Mil.; वेद-ཚོད་ཚོད་བཅད་དེ to be temperate, to keep moderation in the indulgence of the appetites (*Jä.*).

वेड *ben* a large pitcher; ཅུ་ཤེན་ *chu-ben* water-pot.

वेम *bem* or वेम-པོ *bem-po* = ལོ་སྤྱིང་པོ *(Mñon.)* 1. कच्चा in the dialect of upper or western Tsang = old, worn-out, as of patched clothes. Also applied to the body, and defined as རྣམ་ཤེས་མེད་པའི་དངོས་པོ་ “an entity deprived of all sense.” ལུས་ཤེས་རིག་གཉེན་གྱི་མོ་མཚམས་ལུ་ on the boundary between the physical matter of the body and the soul (*Mil.*). ལྷོན་ལམ་ བཏང་པའི་མཐུ་ལས་ཤེས་མེད་ཤེས་པོའི་རང་བཞིན་ by the power of his prayer was deprived of sense like his own worn-out self (*Ya-sel* 10); ཤེས་པོ་རྩར་གྲུག་ *bem-pa llar-llug* = ལྷུག་པ་ *llug-pa* stupid, senseless like a log of wood or physical matter. ཤེས་རིག་གསལ་བ་ *bem-rig bral-ica* without body and soul: འཛིན་བ་རྣམས་ལ་ཤེས་རིག་གསལ་བ་ the dead are without body and soul. 2. a receptacle, box, bag, etc. (*Jä.*).

वेम-ཅག་ *bem-chag* = དག་ཅག་ *dkar-chag* list of contents: ལུས་རབས་ཀྱི་ཤེས་ཅག་ཏུ་འབྱུང་བམ་དེ་དག་ཏུ་བཟླ་བར་ should refer to those occurring in the list of contents of the Rgyalrab (*Hbrom.* 251).

वेर *ber* 1. resp. ལུ་ཤེར་ *sku-ber*, = ལྷག་མ་ *zla-gam* cloak of thick woollen cloth used by the lamas of Tibet, in winter; ཤེར་ཚེན་ *ber-chen* a full cloak; ཚེས་ཤེར་ *tshem-ber* a cloak made up of many pieces (*Pth.*); ཤེར་རུལ་ *ber-thul* gown of a priest, sacerdotal cloak without sleeves, with ལོ་སྤྱིང་ཚེན་ *gos-chen* for a *ber-thul* fur-cloak. 2. burning, sharpness, acidity, any biting, stinging quality: འཛིན་བས་སྤྱན་གྱི་ཤེར་བྱུང་ངོ་ a stinging or burning of the blister arose. ཤེར་ཅན་ *ber-can* sharp, pungent, keen.

བོག་ཏོ *bog-to* Tib. rendering of Mongol term for a prince or chief; = རྗེ *rje* lord or sir (*Loñ.* ༢, 10); ལེང་ཅན་བོག་ཏོ the yellow turban worn by the lay people of Tibet.

བོག་ཏོ་མ་ཏན *Bog-to Mu-tan* n. of the prince of Mongolia who entertained the Dalai Lama *Bsod-nams Rgyam tsho* with great pomp when he visited that country at the invitation of king Thu-mad Altan Khan for the purpose of introducing Buddhism there (*Loñ.* ༢, 11).

+ བོག་རི *bog-ri* acc. to some, བོག་ཏེ, *bog-te* = བ་གམ *ba-gam*.

བོགས་ *bogs* benefit, profit, advantage.

བོང་ *boñ* in size, sized; in capacity, in bulk, generally with ཚེ or རུང་ annexed signifying "large-sized" or "small-sized"; also with བུང་: བོང་བུང་ short in stature; བོང་ཚད, བོང་ཚད་ full sized. བོང་པ, ལྷོཏ [a clod]S.

བོང་ཁ *boñ-khra* a species of falcon.

བོང་གུ *boñ-gu* colloq. for བོང་བུ *boñ-bu*.

བོང་ང་ *boñ-ha* निर्विष, अतिविष the wild aconite, of which seven species grow in the Himalayas. བོང་ང་དཀར་པོ *boñ-ha dkar-po* the white species of aconite: བོང་ང་དཀར་པོས་རིམས་དྲུག་མཁྲིས་ཚད་སྟེལ་ white aconite cures contagious bilious fevers. བོང་ང་དམར་, རྒྱུ་བྱིས་ the red species of aconite: འ་དྲུག་བཅོན་དྲུག་སྟེལ་ (*Med.*); བོང་ནག་ also called བཅོན་དྲུག་ or རྩན་ཚེན་ the black species of aconite which is called a great medicine: བོང་ནག་དྲུག་ཡིན་ཟིལ་གཟེང་རྩམས་ འཛོམས་ (*Sman.*).

Syn. བོང་དཀར་པོ; རྩར་དྲུག་ *slar-dug*; ཤེན་ཏུ་དྲུག་ *gin-tu-dug*; ཉེ་བའི་དྲུག་ *ñe-wahi-dug*; དམར་པོ་དྲུ་ཅན་ *dmar-po rba-can*; བོང་དམར་ཅན་ *hod-dmar-can*; ཕྱིད་ལྡན་རྣང་བ་ *byed-ldan snañ-wa*; རྩན་ཚེན་ *sman-chen* (*Mñon.*).

བོང་བུ *boñ-bu* I གཛམ, བཟར; the ass, donkey; བོང་མོ་ or མོ་བོང་ a he-ass; བོང་མོ་ or མོ་བོང་ she-ass; བོང་ཕྱག་ colt or foal of an ass; རྩལ་བོང་བྲེས་ བཟར་ལ་ལ་ལ་ an ass's fold; བོང་བུ་པ *boñ-bu-pa* an ass-driver.

Syn. རྩན་ཚེན་ *rna-chen*; རྩན་ཚེན་ *skad-chen*; ཕྱགས་འགྲོའི་པ་ *çugs-hgrohi-pha*; ཚོས་ཅན་རིང་ *chos-can-riñ*; མོ་ཕྱགས་ *pho-rtags* or ཚབ་ *cha-wa*; ཕྱིན་པ་གཙོང་ *byin-pa-gtsañ*; བཅོན་པའི་སྤྱད་ *bzod-pahi mu-khyud*; རྩོང་དུ་འདྲོན་ *groñ-du hdren*; མཁྲིན་བཟང་ *mgrin-bzang* (*Mñon.*).

བོང་བུ་བྱེ་མར་ *boñ-bu phyec-mar* = ལྷོག་དྲུག་པ་ *lhog-dug-pa*, ལྷེ་ཚ་ *lee-tsha* (mystic) (*Mñ.* 4).

བོང་བུ་འཛིན་པ་ *boñ-buhi spyod-pa* the characteristics of an ass: ལལ་གྱིས་བགའ་ན་འདེགས་པ་དང་ when laden with a burden he carries it; བྱང་དང་ཚ་བས་མི་བརྟོད་པ་དང་ is not affected either by cold or heat; རྩག་ཏུ་ཚོག་ན་ཤེས་པ་ལྟེ་ when he has had enough, he always knows it (*Masurakṣi*).

བོང་བུ II: small insects: ལྷུས་པའི་བོང་བུ་ *rgyas-pahi boñ-bu* sugar mite, lepisma; བོང་(བྱན་)ནག་ *boñ-(bun)-nag* dung-beetle (*Cs.*).

བོངས་བུང་ *boñs-thuñ* = མིུ་བུང་ *miñu-thuñ* a dwarf (*Mñon.*).

བོངས་ཚད་ པཅིམན [sharpness.]S.

བོད་ *Bod* or བོད་ལུམ་ མེཏ, ཧིམ་ལའ་ལ་ Tibet; བོད་ཀྱི་ལུམ་ *Bod-kyi-yul* the country of Bhot or Tibet which comprises བོད་རུང་ little Tibet including U. and Tsang, and བོད་ཚེན་ greater Tibet including *Mdo-smad* (Amdo) and *Mdo-stod* (Kham). བོད་འབངས་ *bod-hbañs* Tibetan subjects: བོད་འབངས་བདེ་ལྡོག་ལོ་ལྷུགས་ ལེགས་པ་ the Tibetan subjects are happy having good crops and cattle. (*Rtsii*). བོད་འབྲོག་ *bod-hbrog* herdsmen of Tibet living in the northern solitudes tending their cattle (so expressed in *Loñ.* ༢, 5).

ཐོད་ཀྱི་རྒྱལ་མོ་སྒེ་རིང་ཅན་ *bod-kyi stag-mo ske-riñ-can* = སྒེ་མོང་ *sre-moñ* (*Sman.* 108).

ཐོད་སྐད་ *Bod-skad* མེ་ལོ་ལཱ་བ་ Tibetan language; ཐོད་སྐད་དུ་བརྒྱུད་བཅུག་ *Bod-skad-du hsggyur-bcug* translated into Tibetan. ཐོད་ཁ་བ་ཅན་ *Bod kha-wa-can* རྡོ་རྒྱུ་ལྷ་མོ་ the ancient name of Tibet which before the spread of Buddhism was called *Doñ-mar-can-gyi yul* the country of the red-face cannibals, *i.e.*, of savages (*Yig.* 9). ཐོད་ཆམས་ *bod-chams* Tibetan leather tanned and painted in Tibet: ཐོད་ཆམས་རྩིང་མ་ལེགས་ཐོས་ལ། སྤང་རེ་བྲམ་པའི་ལོ་རྒྱུས་ as to the price of the best Tibetan leather there is information of its fetching one *srang* a piece (*Jig.* 21). ཐོད་དུད་ *bod-dud* (lit. Tibetan-smoke), *i.e.*, Tibetan husbandmen engaged in agricultural pursuits, or having settled life; so called from smoke coming out of their huts. ཐོད་པ་ *Bod-pa* or ཐོད་མི་ *Bod-mi* a Tibetan.

ཐོད་བཤེ་ *bod-bse* cups and plates and buckles made of rhinoceros skin, generally by Dokpa Tibetans (*Jig.* 21).

ཐོན་ *bon* 1. the ancient religion of Tibet which was fetishism, demon worship, and propitiation by means of incantations. The word ཅམས་ which ordinarily means religion is used as the antithesis to ཐོན་. *Bon* now signifies the kind of Shamanism which was followed by Tibetans before the introduction of Buddhism and in certain parts still extant; of this there were three stages, namely:—འཛོལ་ཐོན་ *hdsol-bon*, འཁྱར་ཐོན་ *hkhyar-bon* and བརྒྱུད་ཐོན་ *hsggyur-bon*. The duration of the first extended from the time of ཀམ་འབྲི་བོ་འཕྲུག་པོ་ *Gñah-khri Btsan-po*, the first historical king of Tibet, down to the reign of king སྐྱི་ལྷ་མོ་འཕྲུག་པོ་ *Khri-sde Btsan-po*; the second from the reign of king ལྷི་ལྷ་མོ་འཕྲུག་པོ་ *Digum tsan-po* (ལྷི་ལྷ་མོ་འཕྲུག་པོ་) to the formal

introduction of Buddhism under king སྐྱིང་འཕྲུག་པོ་ *Sron-btsan sgam-po*; and the third stage from king སྐྱིང་འཕྲུག་པོ་ *Srong-tsan's* time down to the time of སྐྱིང་འཕྲུག་པོ་ *Tsong-khapa*. ཐོན་སྐུ་ལུན་འཕྲུག་པོ་ *bon-sku kun-tu bzang-po* the supreme deity according to Bon, opp. to ཅམས་སྐུ་ལུན་འཕྲུག་པོ་ *Dharmakāya Samanta Bhadra*; ཐོན་སྐྱོང་ *bon-skyoñ* a guardian deity of the Bon, opp. to ཅམས་སྐྱོང་ *Dharmapāla*. ཐོན་སྐོ་བཞི་མཛོད་ལྷ་ *bon-sgo-bshi mdsod-lha* the four schools of Bon (treasures) (1) ཁ་དགའ་རྒྱལ་པོ་ལྷ་མོ་འཕྲུག་པོ་ ཐོན་, (2) ཁ་དགའ་སྐྱིད་པ་རྒྱུད་ཀྱི་ཐོན་, (3) འཕམ་ལུག་རྒྱལ་པོ་འཕྲུག་པོ་ ཐོན་, (4) དཔོན་ནམ་མཁན་རྒྱལ་པོ་ ཐོན་, and the five classes of sacred works called ལཱ་ལོ་གོང་མོ་འཕྲོ་ཐོག་སྐྱི་རྒྱལ་མཛོད་. We have also ཐོན་ལྷ་གསུམ་ *bon-sde-gsum* the three subdivisions of the Bon scriptures. ཐོན་པོ་ *Bon-po* a follower of Bon tenets.

ཏ་ ཐོན་པ་ *bon-pa* = བརྒྱལ་པ་ *bzlas-pa* to express, to mutter.

ཐོན་འཕྲུང་རྩིས་རྩེན་ *bon-hbyuñ rtsis-chen* n. of a Bon religious work resembling the ལམ་པོ་ཚེ་ལི་མཛོད་ of the Buddhists.

ཐོན་རི་ *Bon-ri* n. of a mountain in Kongpo sacred to Bon people: ཀོང་ཕུལ་བུ་རྩ་རྒྱལ་པོ་གི་འཕམ་ལུག་ཐོན་རི་སོགས་ཐོད་ཀྱི་གནས་དུ་མ་ many Tibetan holy places such as Bon-ri situated to the east of Buchu lha-khang of the province of Kongpo (*B. grub.* 2).

ཐོན་ལུང་འོད་དཀར་ *bon-luñ hod-dkar* = འཕགས་པ་ རྣམ་པོ་འཕྲུག་པོ་ the venerable (*B. Nam.*).

ཐོད་ར་ *bor-ra* ལྷུག་སྐུ་ལྷུག་ས་ འཕྲུག་པོ་ 1. a sack of corn, holding about 30 khal (*Jā.*) 2. bag for sweepings and dust, dust-bin.

ཐོལ་ *bol* or ཐོལ་གོང་ *bol-goñ* the upper part of the foot or boot. ཐོལ་གར་ *bol-gar* = ལུལ་ཏ་རི་ *bul-ha-ri*.

ཐོལ་པོ་ *bol-po* རྣམ་པོ་འཕྲུག་པོ་ v. འཕོལ་པོ་ *hbol-po*.

ཐོས་ *bos*, v. འཕོད་པ་ *hbod-pa* to call.

བྱ I: *bya* the fut. root of བྱེད་ *byed-pa* ; v. this and the sbst. བྱ་ *bya-wa*.

བྱ II: བཟླི, བཟླི་མ་ any bird or fowl. བྱིམ་བྱ མཉམ་མཉམ་ *khyim-bya* the domestic fowl; བྱ་མཉམ་ *bya-sgro* a feather; བྱ་མཉམ་ *bya-hdab* wing; བྱ་མཉམ་ *bya-spu* bird's down; བྱ་མཉམ་ *bya-tshañ* or བྱ་མཉམ་ *bya-mal* bird's nest; བྱ་མཉམ་ *bya-skon* or བྱ་མཉམ་ *bya-rgya* a net or trap to catch birds.

Syn. མཉམ་མཉམ་ *sgoñ-skyes*; མཉམ་མཉམ་ *gnis-skyes*; མཉམ་མཉམ་ *mkhah-hgro*; མཉམ་མཉམ་ *mkhah-spyod*; མཉམ་མཉམ་ *mkhah-la-rgyu*; མཉམ་མཉམ་ *hdab-ldan*; མཉམ་མཉམ་ *hdab-mahi çin-rta-can*; མཉམ་མཉམ་ *yan-lag drug-pa*; མཉམ་མཉམ་ *nam-mkhahi-rta*; མཉམ་མཉམ་ *mkhah-nal*; མཉམ་མཉམ་ *sgro-ldan*; མཉམ་མཉམ་ *me-yi-mgrin*; མཉམ་མཉམ་ *hphur-hgro*; མཉམ་མཉམ་ *mkhah-byrod*; མཉམ་མཉམ་ *lus-mgyogs*; མཉམ་མཉམ་ *hdab-skyod*; མཉམ་མཉམ་ *hdab-chags* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་མཉམ་ the bird called *cadumba-goose*.

བྱ་མཉམ་མཉམ་ *bya-ka lan-ta-ka* v. མཉམ་མཉམ་

བྱ་མཉམ་ *bya-ku ra-ra* མཉམ་མཉམ་; v. མཉམ་མཉམ་ [an osproy]S.

Syn. མཉམ་མཉམ་ *rgyañ-grags-thos*; མཉམ་མཉམ་ *sgra-sgrogs*; མཉམ་མཉམ་ *sgra-hbyin chen-po* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya ku-nā-la* མཉམ་མཉམ་ or མཉམ་མཉམ་ མཉམ་མཉམ་ [*Phasianus gallus*]S.

Syn. མཉམ་མཉམ་ *hdab-chags-rab*; མཉམ་མཉམ་ *bya-ldan* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ v. མཉམ་མཉམ་

བྱ་མཉམ་ *bya-rkañ* མཉམ་མཉམ་ a place in Magadha where Gautama had resided some time.

བྱ་མཉམ་ *bya-skyibs* (*cha-kib*) མཉམ་མཉམ་ clefts in rocks where birds take shelter, rocky overhanging crag with ledge beneath, men

and animals taking shelter in such large chakib or rock-harbours. མཉམ་མཉམ་མཉམ་ མཉམ་མཉམ་ in the bird's shelter under a black rock; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ མཉམ་མཉམ་ formed into a shelter for birds (*A. 11*).

བྱ་མཉམ་ *bya-khañ* or མཉམ་མཉམ་ a bird's cage.

Syn. མཉམ་མཉམ་, མཉམ་མཉམ་ མཉམ་མཉམ་ *bu-gabi-dbyañs* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya-khyuñ* མཉམ་མཉམ་; an eagle.

བྱ་མཉམ་ *bya-khyuñ-rdo* = མཉམ་མཉམ་ *mthiñ* blue mineral colour (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya-khra* མཉམ་མཉམ་ peregrine falcon.

བྱ་མཉམ་ *bya-khruñ* the crane.

བྱ་མཉམ་མཉམ་ *bya-ga rgañ-gha-ga-ti*:

Syn. མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *nam-mkhar-sgeg*; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *dbyañs-ldan*; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *khra-wahi skad-hbyin* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya-gag* མཉམ་མཉམ་, མཉམ་མཉམ་, མཉམ་མཉམ་ a species of bird: མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *bya-gag-gi lo* bird year. མཉམ་མཉམ་མཉམ་མཉམ་མཉམ་ then he proceeded to Tharpa (Nirvāṇa) in the year called *bya-gag*, i.e., the bird year (*A. 93*).

Syn. མཉམ་མཉམ་ *ku-ku sgrogs*; མཉམ་མཉམ་ *sa-gnas*; མཉམ་མཉམ་ *khyim-bya* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya-glag* the white-tailed eagle.

བྱ་མཉམ་ *bya-go-wo* the lammergeayer.

Syn. མཉམ་མཉམ་ *byin-sahi lto-wa*; མཉམ་མཉམ་ མཉམ་མཉམ་ *hchi-wahi-hbañs*; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *sla-hod sgra-can* (*Mñon.*).

བྱ་མཉམ་ *bya-rgod* = མཉམ་མཉམ་ vulture, bird of prey; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *bya-rgod phuñ-pohi-ri* མཉམ་མཉམ་ vulture-hill of Magadha, a resort of Śākyamuni. Syn. མཉམ་མཉམ་ *phuñ-spyod*; མཉམ་མཉམ་མཉམ་ *mkhah-la hkhor*; མཉམ་མཉམ་ *riñ-hphur*;

ནམ་འཕར་བྱོད *nam-bphañ-spyod* (*Mñon.*) བྱ་ཚོད་ཐོས་ *bya-rgod-spos* the plant *Delphinium Brunonianum*, the same as *Delphinium moschatum*; བྱ་ཚོད་ཐེན་མོ *bya-rgod sen-mo* = རྒྱ་ལྷག *rgya-cug*; བྱ་རྒྱ་ a net or trap to catch birds. བྱ་ཐམ *bya-thal* = བྱ་ཚོད་བྱུན *bya-rgod-brun* vulture's droppings (*Mñ-rda. 4.*)

བྱ་རྒྱུད་ *bya-rgyud* གླིལ་འགྲུབ་ a ritual in mysticism.

བྱ་སྐྱེས་ *bya-sgruñs*, or བྱ་ཤོད་ title of a book of satirical fables, in which birds are introduced as speaking.

བྱ་སྤྱིང་ *bya-sñin*, = བྱ་རྒྱུན་ *bya-rmyen*.

བྱ་བསྐྱངས་ = བསྐྱངས་པ་ བཞུགས་ vb. yawning, gaping.

‡ བྱ་དེ་པོ་ *Bya-da li-pa* an Indian Buddhist saint, a pupil of Virūpa (*K. dun. 12.*)

བྱ་འདབ་ *bya-hdab*, རང་པོའི་བྱ་གདབ་ a balcony.

བྱ་འདྲེ་ *bya-hdre* a kind of winged demon.

བྱ་པོ་ *bya-po* cock, the male of the domestic fowl: བྱ་པོ་དང་པོ་, ལོ་ཤིང་པོ་, etc., the first, the second cock-crow (*C.*).

བྱ་པོ་ཅི་ཅི་ *bya-po tsi-tsi* (*Med.*) a medicinal plant, stopping the monthly courses; in *Lh.* applied to *Impatiens sukata*.

བྱ་ཐུ་ཚོན་པ་ *bya-spu-non-pa* to pat on the back; to keep in order, not to disturb any arrangement: བྱ་ཐུ་ཚོན་གྱི་རྒྱབ་ཐུང་ patting on the back in the way of encouragement as if gently touching the plumes of a bird (*Yig. k.*).

བྱ་ཐོས་ *bya-spos* = མཁའ་མ་འགྲོ་བཞིན་ n. of a constellation.

བྱ་པོ་ *bya-pho* a male bird, a cock; n. of a medicinal plant used to stop excessive menstruation.

བྱ་མ་རྟུ་ *bya-ma-rta* = བར་ཚེན་ or བར་ཕྱིན་ *bañ-phyin* a messenger (*Mñon.*)

བྱ་མ་བྱི་ *bya-ma-byi* the fruit-bat or flying fox.

Syn. བྱ་མ་བྱི་བྱུ་ *bya-ma byihu*; གཙོད་བྱེད་ *geod-byed*; ཉེ་བར་འཛིན་བྱེད་ *ñe-war hdsin-byed* (*Mñon.*).

བྱ་མ་ལེབ་ *bya-ma-leb* any butterfly.

བྱ་སྐྱུང་བ་ *bya-rmyañ-wa* = བརྒྱུངས་ཀྱི་ཕྱིད་པ་ stretching one's self after fatigue, lying prostrate: མེད་གཤེད་ཚང་ནས་བྱུང་སྐྱུང་བྱེད་ this lion coming out of his den stretches his body.

བྱ་ཚེ་རིང་ *bya-tshe-riñ* the white crane, a species of bird said to live one hundred years.

Syn. ལྷུང་བཞོད་ *lhud-bkod*; གནས་གྱི་ཤེ་མོང་བྱ་ *gnam-gyi ce-moñ-bya*; ལྷན་འཕྲིན་ *sñan-hphrin*; འདབ་ཆགས་ཚེ་རིང་ *hdab-chags tshe-riñ* (*Mñon.*).

བྱ་མང་ *bya-wañ* the bat; acc. to *Jä.* night-hawk, goatsucker, caprimulgus.

བྱ་བཞིན་ *bya-bshon* 1. one who rides on a bird, an epithet of Vishnu and Kārtikeya the former riding on the eagle, the latter on the peacock. 2. an egg (in *Bal.*) (*Jä.*).

བྱ་ཟེ་ *bya-se* crest on the head of birds, tuft (of feathers) of birds.

བྱ་འལ་པ་ *bya hug-pa* the owl (general term).

བྱ་འལ་ཤོན་ *byahi-gdon* a malignant spirit which kills birds; a disease of birds (*Mñg. 77.*)

བྱ་འལ་ཤུལ་ *byahi phur-tshul* flying of a bird: རྒྱུན་འལ་ཤུལ་ *gyen-hphur*; ཐུན་འལ་ཤུལ་ *thur-hphur*; འད་ཀ་འལ་ཤུལ་ *thad-ka-hphur*; རབ་ཏུ་འལ་ཤུལ་ *rab-tu hphur*; བྱ་ཡི་འགྲོས་ *byahi-hgroñ* (*Mñon.*).

བྱ་རྩེ་གསལ་ མ་ར་ཀི [a species of bird, the *Gracula religiosa.*] *S.*

བྱ་རོག་ *bya-rog* རྩོག་, ཐ་མོ་, རྩོག་ཀ་ཀ་, ཀ་ཀ་ the crow; in *W.* the raven. བྱ་རོག་ཐོད་པ་

bya-btañ (བདག་འཇོན་སྤོས་བཏང་ *bdag-hdsin blos-btañ* relinquishing one's interest or possessions either in a spiritual or a temporal sense. བྱ་སྤོབ་ easy to be done.

བྱ་ག *bya-ga* or བྱ་གཤམ་ *byag-pa* pliancy, nimbleness, agility of body; བྱ་གསལ་མཁུ་ rope-dancer (*Jā.*).

བྱ་དགའ་ *bya-dgah* བྲས་འདུན་ favour, boon, royal favour, recognition of services with rewards and presents: ལྷུང་མི་འདོད་པའི་སྤྱིང་དུ་བྱ་དགའ་ཅེན་པོ་ཡང་སྤྱིང་ besides not demanding ransom from you he would even confer on you great rewards; ལྷུང་གར་གྱི་སྤྱིང་པོ་ལ་བྱ་དགའ་ལས་སྤྱིང་ས་རྟོ་བོད་ལ་ཡན་ཅོག་པའི་ལྷོ་ཏེ་ཡོད་དམ་མེད་འདྲིང་བཏང་བས་ offering rewards to mendicants of India he sent to inquire if there were paṇḍits who would be of service to Tibet (*A. 64*).

བྱ་བྱལ་ *bya-bral* met. night, lit. free from work, cessation from work. Syn. མཚན་མོ་ *mtshan-mo*; འདུ་འཛོལ་བྱལ་བ་ *hdu-hdsi bral-wa* (*Mñon.*). བྱ་བྱལ་པ་ *bya-bral-pa* = བྱ་བཏང་བ་ one free from business, an ascetic.

བྱ་མ་བྱས་པ་ *bya-ma bum-pa*. a teapot-shaped vessel used in sacrificing.

བྱ་མ་བྱར་རྒྱལ་ *bya-ma byar-skyag* dandelion.

བྱ་མོ་ལབ་ *bya-mo-lab* = མཚོད་ཇེས་ articles for religious service.

བྱ་ར་ *bya-ra* sbst. watch, superintendence, attention: ཞག་གསུམ་གྱི་ནང་བར་ལུ་པ་སི་ཀའི་བྱ་ར་མཛོད་ he watched the conduct of the *upāsaka* for three days (or it may mean that he did the duties of an *upāsaka* for three days) (*A. 83*). བྱ་ར་གཏོགས་ *bya-ra-gtogs* in: བརྟན་པ་ལ་ལོ་ས་བསམ་གྱི་བྱ་ར་མ་གཏོགས་པ་མི་འགྲུལ་ does not move without doing some service to religion in reference to study (*A. 126*). བྱ་ར་བ་ *bya-ra-wa*, = ལྷན་ཚབ་ ལུ་ལྷན་ཚབ་ sentinels, watchers.

བྱ་ས་ *Bya-sa* n. of a monastery near Chethang (རྩ་མང་ *Rtse-thañ*) on the Yeru Tsang-po: དང་པོར་བྱ་སར་ལྷག་ལེབས་ *dañ-por bya-sar phyag-phebs* he first visited the monastery of Chya-sa (*A. 93*). བྱ་ས་ཀོ་ཁར་ *bya-sa ko-khar* the ferry at བྱ་ས་ the place where people cross the Tsang-po by means of ཀོ་བ་ hide boats.

བྱང་ *byañ* འབྲུག་, འདྲི་ལྷི་ the north: བྱང་ཕྱོགས་ འབྲུག་འདྲི་ལྷི་ the northern direction, བྱང་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་གྱི་ northern; བྱང་ངོས་ north side, བྱང་མང་ the Jang-thang or grassy undulating plains of North Tibet; བྱང་པ་ an inhabitant of the north. བྱང་གི་ཕྱོགས་སྤྱོད་ *byañ-gi phyogs-skyoñ* the guardian of the north, an epithet of Vai-sravaṇa. བྱང་སྤྱི་མི་སྤྱན་ *byañ-sgra mi-ññan* འབྲུག་ལྷོ་མ་ the fancied continent of the north where men enjoy unvarying health and fabulous longevity. བྱང་ཕྱོགས་ནོར་འཛོན་ཁྱོད་གྱི་རྩ་མཚོ་ག, = བྱལ་རྟོག་ *bul-tog* a kind of soda obtained from the northern deserts of Tibet (*Sman*); བྱང་དབང་ *byañ-dwañ* n. of a superior quality of satin (*S. Kar. 179*). བྱང་འབྲོག་ *byañ-hbrog* the herdsmen of the northern solitudes of Tibet (*Loñ. 2, 5*).

བྱང་ལྷོ་བྱང་ *byañ-chub* བོ་ལོ་མི་; བྱང་ *byañ* = purified, all sins and defilements washed out, and ལྷོ་བྱང་ *chub* = perfected, all attainments and accomplishments having been acquired. བྱང་ལྷོ་བྱང་སེམས་དཔའ་ *byañ-chub-sems-dpah* བོ་ལོ་མི་སྤྱོད་ one having perfect spiritual enlightenment, i.e., a Bodhisattwa; བྱང་ལྷོ་བྱང་སེམས་མ་ fem. of བྱང་ལྷོ་བྱང་སེམས་དཔའ་. There are two classes of བྱང་ལྷོ་བྱང་སེམས་དཔའ་: one those belonging to the school of Hīnayāna, i.e., Çrāvakas and Pratyeka Buddhas; and the other those belonging to the Mahāyāna school or the proper *Bodhisattwa*. The name ལྷན་ཚབ་པའི་བྱང་ལྷོ་བྱང་ *bla-na-med-paḥi byañ-*

Dgah-ldanbshugs; དགའ་ལྡན་བདག *Dgah-ldan-bdag*; བྱས་པ་ཅེན་མགོན་པོ་ *Byams-chen mgon-po* (*Mñon.*). An enumeration of his one hundred and eight names is to be found in *K. g.* 4, 21. His name with Mongol Buddhists is *Maidari*; and the Pali synonym is *Metteyya*.

བྱས་པ་ཅེན་ཚམ་རྗེ་གྲུ་ལེ་ནི་ *Byams-chen Chos-rje Çâ-kye ye-çe* n. of the founder of the great monastery of Sera near Lhasa (*Loñ.* 2, 11)

བྱས་པ་པ་གླིང་ *Byams-pa-gliñ* (Chambaling) n. of a great monastery and *Chorten* in Gra-ung in Lhokha where there is a huge image of Maitreya. Every year in the month of June a great fair is held at Chambaling (*Loñ.* 3, 7). བྱས་པ་པ་ཚམ་འཁོར་མ་ *byams-pa-chos hkhor-ma* n. of the chief image of the *Maitreya Dharma cakra* which king Krikri during the time of Buddha Kâs'yapa used to adore (*Lon.* 2, 5).

བྱས་པ་པ་འདུག་པ་ནིམ་པའི་མདྲོ་ *Byams-pa hjug-pa shes-pahi mdo* a sūtra on the advent of Maitreya (*K. d.* 2, 440).

བྱས་པ་པ་ཉེར་གཅིག་ twenty-one Champa duties of the Bon pantheon which according to some find form in the ལྷོ་ལ་ཉེར་གཅིག་ the twenty-one manifestations of the goddess *Dol-ma* or *Tārā* (*D.R.*).

བྱས་པ་པ་མི་འགྲུང་ *Byams-pa mi-hgyur* n. of an ancient castle built by the royal father of king *Sroñ-btsan sgam-po* situated to the east of Lhasa (*Loñ.* 2, 5).

བྱས་པ་པ་དང་ལྡན་པ་ *byams-pa-dan ldan-pa* loving and affectionate, one who is possessed of these qualities.

Syn. ཡིད་ལ་གཟགས་པ་ *yiñ-la gcags-pa*; ཕ་ལྟ་བུ་ *pha-lta-bu*; ཕ་ཡི་ཚམས་ལྡན་ *pha-yi chos-ldan*; མ་དང་མྱོང་མོ་ལྟ་བུ་ *ma-dañ sriñ-mo lta-bu*; བྱས་པ་ལྡན་ *byams-ldan*; བྱགས་རྗེ་ཚེབ་ *thugs-rje che-wa*;

བྱག་འདྲིན་ཅན་ *lkah-drin-can*; རྗེས་བཟུང་ *rjes-bzuñ*; བཅོམ་བསྐྱོང་ *brtse-was-skyoñ*; བཅོམ་ལྡན་ *brtse-ldan*; བཅོམ་བསྐྱོང་ལྡན་ *brtse-was-hdsin*; བྱས་པ་བཅོམ་ *byams-brtse*; མཉེན་གཉེན་ *mñes-gñen*; བྱས་པ་ཅེན་པོ་ *byams-pa chen-po* (*Mñon.*).

བྱས་པ་པ་མ་བྱས་པའི་ཚམས་བཟུང་ *byams-paš shus-pahi chos-brgad* the eight religious discourses delivered to Maitreya at his request on the following subjects: བསམ་པ་ *bsam-pa*, ལྷོར་བ་ *sbyor-wa*, གཏོན་བ་ *gtoñ-wa*; ཡོང་མ་ལུ་བཟོ་བ་ལ་མཁས་པ་ *yoñs-su bñsno-wa-la mkhas-pa*, བྱས་པ་ *byams-pa*, ལྷོར་རྗེ་ *ñññ-rje* བཟུང་བ་ལ་མཁས་པ་ *thabs-la mkhas-pa*, ལྷོ་ལ་རབ་ཀྱི་ལ་རྣམ་ཏུ་བྱིན་པ་ལ་ཇེས་པར་བྱང་བ་ (*K. ko.* 2, 203). བྱས་པ་པ་མ་བྱས་པའི་མདྲོ་ *byams-paš shus-pahi mdo* a sutra spoken by Maitreya (*K. ko.* 2, 41).

བྱས་པ་ལྷིན་ *Byams-sprin* n. of a place with a monastery in the district of *Skyid-groñ* (Kireng) north of Nepal (*Loñ.* 2, 6).

བྱས་པ་བཟུགས་ *Byams-bshugs* sitting like Maitreya, i.e., after European fashion on a chair with his legs hanging down, opp. to ལྷོ་བ་བཟུགས་ sitting cross legged like Buddha. Maitreya when appearing in this world as a Buddha will change the usual mode of Buddhist sitting.

བྱར་ *byar* = བྱ་བར་ *bya-war*, supine of ལྱིད་པ་; བྱར་མེད་ *byar-med* 1. not to be done. 2. sbst. inactivity, inaction. In Buddhism, apathy, indifference: བྱར་མེད་ཀྱི་རང་ལ་གནས་པ་ to live in the state of inaction.

བྱས་པའི་བྱ་ལ་ *byas-deb* (ལས་བྱ་བ་གང་བྱས་པའི་དཔལ་) register of work and duties (of officials, etc.) (*Rtsi.*).

བྱས་པ་མ་ *byas-naš* རྒྱུ་ལ་ having done, performed.

བྱས་པ་ *byas-pa* pf. of ལྱིད་པ་ *byed-pa*; 1. རྒྱུ་ལ་ [done]S. བྱས་པ་ *byas-na*, རྒྱུ་ལ་, when done. 2. a doer: ལྱིད་པ་བྱས་པ་ *byed-pa byas-pa*

+ བྱུང་རྒྱལ་དུ་སྤྱོད་ byuñ-rgyal-du smra-wa = རྗོན་སྤྱོད་ rdsun-smra-wa to speak falsehood, to utter an untruth.

བྱུང་ཚུལ་ byuñ-tshul history, story, particulars of any event: ངའི་བྱུང་ཚུལ་དེ་རྣམས་གདམ་ that is my history (Jü.); བྱུང་རབས་ byuñ-rabs history, historical events; བྱུང་གསལ་ byuñ-gag must have occurred or happened; also, it is hoped that such a thing has happened, v. རྒྱུང་བ་ hbyuñ-wa.

བྱུབ་ byub an abbrv. of བྱུང་ཚུབ་ byañ-chub.

༥ བྱུར་ byur = བྱུར་ན་ mya-nan ill-luck, misery, shame; བྱུར་ཐུང་མ་ byur-sdud-ma = ཚགས་སྒོ་སྒོར་མཁན་མ་ a woman who does shameful actions (Khrīd. 51).

བྱུར་པོ་ byur-po 1. = ལྗས་རན་ ominous sign, ill-omen: མི་ལུས་བྱུར་པོ་ཅེ་མི་ལུས་པམ་པམ་ a human body is an ill-fated object, it is very mean (Khrīd. 19). 2. acc. to Jü. = vulg. བྱར་བྱར་ = ཁྱིམ་པ་ མུ་རི་, heaped, a heaped measure of corn or meal; བྱར་བྱར་བྱར་པ་ became heaped up, accumulated.

བྱུས་འགྲོལ་ byus-hgro-wa to be successful, to succeed (Yig. 19). བྱུས་ཅེ་ byus-che = གནད་ཅེན་གྱ་ གཤམ་ chen-byu very important, (Ljañs.). བྱུས་དཔོན་ byus-dpon a commander-in-chief who is successful in administration and diplomaey (Ljañs.).

བྱེ་ bye = བྱེ་ phye 1. powder. 2. = ཐུ་ little bird; བྱེ་སྒོར་ bird's nest; བྱེ་ཕྱག་ a young bird; བྱེ་ཕྱན་ bird-dung (Vai-sñ.).

བྱེ་དཀར་ bye-kar = བྱེ་མ་ཀར་ refined sugar; also for ལྷིག་ཀར་ crystalline sugar or sugar candy (Rtsü.).

བྱེ་རྩལ་ bye-stag = དམིག་བྱ་ dmig-bu (mystic) (Miñ-rda. 4).

བྱེ་ན་ནམ་ཐུབ་ མཚུ་ [a javelin, measuring-rod]S.

བྱེ་བ་ I: bye-wa ten millions; བྱེ་བ་ཕྲག་གསུམ་ དང་མ་ལ་ཕྲག་དྲུག་ thirty-six millions; བྱེ་བ་མ་ལ་ bye-wa sa-ya eleven millions.

བྱེ་བ་ II: བེ་བེ་བ་ [disjunction]S.

བྱེ་བྲག་ bye-brag 1. = ཏྲང་པར་ བེ་བེ་བ་ special, particular; opp. to བྱེ་ spyi general, common. 2. difference, diversity: ཁོ་ལོ་དང་མངས་ཀྱིས་བྱེ་བྲག་ཅི་ཡོད་ what difference is there between me and Buddha? བྱེ་བྲག་འཕྲིད་པ་ bye-brag hbyed-pa to find, to show the difference, e. genit. (Jü.). བྱེ་བྲག་མེད་པ་ not different; ཡུལ་གྱི་བྱེ་བྲག་ yul-gyi bye-brag a part of the country, province. བྱེ་བྲག་དངོས་མེད་ Bye-brag dñogs-med = རྣམ་པ་མཐའ་ཡས་ an epithet of Amitābha, the Buddha of immeasurable light (D.R.). བྱེ་བྲག་ཅན་ bye-brag-can different (Cs.); བྱེ་བྲག་ཏུ་ bye-brag-tu = ཏྲང་པར་དུ་ khyad-par-du especially; བྱེ་བྲག་ཏུ་རྟོགས་པར་བྱེད་པ་ bye-brag-tu rtogs-par byed-pa ལུས་པའི་, ལུས་པའང་ anything done with reference to the original root or signification of it; བྱེ་བྲག་རྟོགས་བྱེད་ཅེན་པོ་ name of the work Mahāvvyutpatti (Tan. d. ཁོ་, 223-377).

བྱེ་བྲག་པ་ bye-brag-pa བེ་བེ་བེ་བ་ n. of a school of philosophers, the Vaiṣeṣika school, which was founded by Kanada. The philosophers of this school maintained that the seven categories such as substance, quality, etc., were each eternally distinct or sui generis in nature. བྱེ་བྲག་པའི་ལྷན་པ་ bye-brag-pahi lta-wa the philosophical doctrine of the Vaiṣeṣika school. བྱེ་བྲག་པོ་སྐྱུ་མས་དང་སྐྱེ་མཚེད་པ་རུལ་གྲ་རབ་ཏུ་གྲོལ་། དེ་ཡང་དང་པོ་འཛིན་པའི་བཟུང་ནས་རུལ་དང་གྲ་རབ་བཟུངས་ཏེ་འདི་ནི་འཇིག་པའི་རྒྱ་ཅན་ནོ། ། འདི་ནི་རྩོད་པའི་བག་ལ་ནི། ཅང་མེད་རྣམ་པའི་མ་ལ་གནས་པའོ་ (Potopa on the heretical doctrines: Lo. 9).

བྱེ་བྲག་སྤྱོད་ bye-brag smra-wa བེ་བེ་བེ་བ་ [a class of Buddhist philosophers who held

that the external world and knowledge were both real]S.

ཕྱི་མ་ *bye-ma* सिकता, बालुका sand, a sandy place or desert: གཞིང་གྱི་ཕྱི་མ་འཇིག་ལྷན་པ་ in the middle of a plain of golden sand (*Gl.*); གང་གི་རྒྱུང་གི་ཕྱི་མ་ཅུ་ཅུ་མ་ as much as there is sand in the Ganges [*Jü.*]. བསམ་ཡས་དགོན་པའི་ཕྱོགས་བཞི་ནས་ཕྱི་མ་སྒོ་མ་ཞིང་ཅན་འབྲུང་ *Bsam-yaś dgon-paḥi phyogs ḥshi-nas bye-ma sbom sheñ-can ḥbyuñ*, widely-extending thick sands appear all round Samye gompa. ཕྱི་ནག་ black sand; ཕྱི་ཆུ་ *bye-chab* sandy water, water standing on sandy ground; ཕྱི་ཐུང་ *bye-spuñ* heap of sand; ཕྱི་ཚུབ་ sand-storm.

ཕྱི་སྒོང་ས་ *bye-stoñs* margin of a lake or river which is free from sand; sandless bank. ཕྱི་སྒོབས་ *bye-stobś* sand-bank: རྩ་ནས་ཁུ་སྐྱོན་གྱི་འགོ་དེ་རྣམས་ཕྱི་སྒོང་ས་ན་ཡང་བྱུང་བ་ then Khu-ston's followers arrived at the margin which was not sandy (*A.* 95); ཕྱི་ཐང་ *bye-thañ* = ཕྱི་མ་འཇིག་ *bye-maḥi-thañ* sandy plain (*Mñon.*).

ཕྱི་མ་ཀ་ར་ *bye-ma ka-ra* (Beng.) चिनि, शर्करा brown sugar, moist sugar.

ཕྱི་མ་ཐུག་ *bye-ma ṅu-gu* a kind of worm or insect abounding in sandy plains (*Rtsii.*).

ཕྱི་མ་ལུང་ *bye-ma-luñ* n. of a district in the neighbourhood of the snowy mountain གཞིང་ཆེན་ཐང་གླེ་ *Gñan-chen thañ-lha*, the birth-place of the 7th Karma hierarch named རྩ་མེད་དབང་པོ་ *Chos-rje dwañ-po* of the red-cap school (*Loñ.* 3, 30).

ཕྱི་མ་དམར་ *bye-ma-dmar* रक्तबालुका, सिन्दूर vermillion (*S. Lex.*).

ཕྱི་མ་ཞིང་གི་ *Bye-ma señ-ge* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, 23).

ཕྱི་མ་སྒོ་ལ་ *Bye-ma sgo-la* n. of a sandy hill in རྩོད་ལུང་ (*Toilung*) (*Rtsii.*); ཕྱི་མ་འཇིག་གླུ་པ་ *Bye-maḥi lha-khañ* n. of an ancient monastery situated on a mountain over-

hanging the Tsang-po and opposite to རོབ་རྒྱལ་ *Thob-rgyal* in Tsang (*Loñ.* 2, 6).

ཕྱི་ཤིལ་ *bye-ḡel* sugar and sugarcandy.

ཕྱི་དོན་ *byed-sgo* = work; ཕྱི་དོན་ཁྱོད་ཀྱི་དུ་གནས་པ་ to leave a work half done or unfinished; ཕྱི་དོན་ལྡོག་ཤིབ་ detailed works (minute and important work); ཕྱི་དོན་རྩམ་སྲིད་ performing duties methodically and continuously (*Rtsii.*). ཕྱི་དོན་ལྡོག་ཤིབ་ *byed-sgo phra-shib* all works small or great, *i.e.*, minute details.

ཕྱི་འཇོལ་རྒྱུ་ལ་ *byed-hjol ḥan-pa* to work badly or wrongly (*Yig. k.*). ཕྱི་འཇོལ་འཇོལ་ཅེ་ *byed-hjol ḥdsab-che* performing work with zeal, also in an efficient manner (*Khrid.* 130).

ཕྱི་ལྗོ་བ་ *byed-lte-wa* = ལས་དོན་ཕྱི་དོན་གྱི་དངོས་གནས་ the basis of works or of anything to be done (*Yig. k.*).

བྱེད་པ་ *byed-pa* I: pf. བྱས་ *byas*, fut. བྱ་ *bya*, imp. བྱས་ *byos* or *byas*, also sometimes བྱེད་ཅིག་ 1. to make, to manufacture: ཇུ་ལས་ཚ་ཚ་ཉེར་གཅིག་བྱས་ནས་སྒོ་ལ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་ དེ་དག་གསལ་ལོ་ *rdsa-las tsha-tsha ñer-gcig byas-nas Sgrol-maḥi ḍkyil-hkhor-la de-dag ḡsol-lo* having made 21 sacrificial cones out of the clay, he offered them on the *maṅḍala* of Dolma; རྩོད་ཀྱིས་བག་ལེབ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་གསལ་ are you making bread? 2. to make, cause, force to do anything, to bring about either with root or termin. inf. of another vb.: བྱ་ཚ་བྱུན་དེ་ཟབས་བྱེད་ making the boy eat the dung; ཞེལ་བར་བྱེད་ causes to be removed; (also with sbst.) བྱུང་ན་བྱས་ brought about misery, ཟུག་ཅེ་བྱེད་དེ་ causing great pain; but not used as we should in such phrases as "to make a noise" (ཟུར་རྒྱལ་པ་), "to make water" (གཅིན་གཏོང་བ་), etc. 3. to do, perform, to act: རྩོད་གང་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ *khyod gañ byed-kyi-ḥdug* what are you doing? ལས་ཀྱི་བྱེད་པ་ to perform a task, to work; བྱ་བ་བྱེད་པ་

id.; བསམ་ལྟར་མགྲོགས་པར་བྱས་ན་ if it is done quickly according to your intention; དེ་བྱས་གང་ལ་བྱས་ why did you do so? ཅི་ལྟར་བྱེད་་ན་ལེགས་ what is it best to do? ལྷན་གྱིས་ལས་བྱེད་ཀྱི་ ཡིན་ནམ་ *gman-gyis las byed-rgyu-yin-nam* will the medicine operate? བྱེད་པ་བྱས་བྱས་པ་ *byed-pa byas-byas-pa* one who has accomplished that which was to be done; དོས་པར་བྱས་ནམ་ having acted or behaved properly. བྱེད་པ་ under this head seems also to be used in an obscene sense and can stand for "to copulate," much after the usage of ལྷོད་པ་ *spyod-pa*: བྱང་མེད་བྱེད་པ་ id.; བྱེད་པའི་གཞི་ *byed-pahi gshi* as met.=a woman; བྱེད་པའི་ཡན་ལག་ "the member for doing," as met.=མོ་དབང་ the female organ. 4. as a pleonastic addition to verbs or verbal roots for the sake of emphasis or by eustom: ལྟོ་བྱེད་པ་ to speak, གསོས་བྱེད་པ་ to cure, ཤིང་ལྷུག་བྱེད་པ་ to put wood on (the fire), དད་པ་བྱེད་པ་ to believe in, རློན་པ་བྱེད་པ་ to repent, བྱི་བྱེད་པ་ to ravish, etc., etc. In this way, also, བྱེད་པ་ added to a derived noun is often preferred to the simple verb from which the noun is derived: ལྷན་མ་བྱེད་པ་ is preferred to the simple, ལྷན་པ་ to steal, རློན་པ་བྱེད་པ་ is preferred to རློན་པ་ to look down upon, despise; etc. It is moreover, important to note in this connection, how helpful this auxiliary use of བྱེད་པ་ can become in differentiating the active and passive senses of a verb, especially the participle; thus རྩུང་བྱེད་པ་=he who is beating, while རྩུང་བྱ་བ་ =he who is to be beaten, and རྩུང་བྱས་པ་ him who was beaten; so, too, གསོད་བྱེད་ or གསོད་བྱེད་པ་ a killer, he who kills, and གསོད་བྱས་པ་ him who has been killed, the killed; with many other like examples. བྱ་ or བྱོ་ as an auxiliary also carries the sense of "should" and "must": དེ་ནམས་ཀྱི་ལྷོད་པ་བཟུག་པར་བྱོ་ *de-rnams-kyi skyod-pa beug-par byaho* they must not be allowed to depart.

Lastly, should not be forgotten the idiomatic use in certain phrases, as in རྗེན་བྱེད་པ་ to tell a lie, རྗེ་མོ་བྱེད་པ་ (lit. "to make near") to love, be attached to, རྩ་མཚུ་བྱེད་པ་ (lit. "to operate the lips") to bicker, to quarrel. A lengthy list of such phrases may be found in *Snd. Hbk.* p. 77-78. *N. B.*—In West Tibet the use of this verb is largely superseded by another, namely, བཅོ་བ་ *bcowa* to make, to do. The honorific forms of བྱེད་པ་ should be also noted: མཚན་པ་ used in addressing or speaking of superiors and བཞིད་པ་ *bygyid-pa* in polite conversation betwixt equals.

བྱེད་པ་ II: to style, to denominate; to tell, to mention; used almost exclusively in the pf. and the future tenses: ཞེས་བྱས་པ་ thus was it mentioned; རྗེས་བྱས་པ་བཞིན་ according to what has been said before; བྱེད་ཀྱང་ though saying. The fut. inf. in this sense is in common use after the mention of a person's name for the first time, also after the names of places; and the verb is then usually preceded by the adv. ཞེས་ *shes* "thus" or "so": ཡངས་པ་ཅན་ཞེས་བྱ་བའི་ རྫོང་ཁྱིམ་ཏུ་ in the city of Vais'ali thus to be styled; ངའི་བུ་མོ་སྤང་མ་ཞེས་བྱ་བ་ཁ་རྩང་གི་མང་འདུག་ my daughter Sved-ma so-called died yesterday; མི་ལ་རས་པའི་མཁུར་འབྲུམ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ་ the Hundred Thousand Songs of Milaraspa, so to be designated, is (herein) contained. Also, more generally, even in the plain *verbun loquendi*: ལྷ་མ་དེའེབས་མང་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམས་མང་པོའི་རྣང་བྱང་རོ་ there arose the sound of many voices which said 'the lama has come,' མོ་ལ་བྱེད་ཞིག་བྱ་བའི་ལུང་བྱང་ནས་ an order being given which said: 'go, make search.'

བྱེད་པ་ III: བྲལེཏ་, ཀ་ར་ཀ, ཀ་ར་གྱི་ sbst. 1. also བྱེད་མཁུར་ and བྱེད་པ་བྱི་ the person that does a thing, the doer, performer etc., author;

བཟན་པོས་བྱེད་མཁན་ the author of the work.
 2. བྱེད་པ་ ཀའལྷི་ the doing, dealings (with noun in the instr. case): དེ་འདྲ་བ་མི་རིགས་པ་ རྒྱལ་པོས་བྱེད་པ་ such wrong being done by the king, such unjust dealings of the king; བྱེད་པ་ཕུང་བ་ ལེགས་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་ less doing, or little to be done; in the genit. case: ལྗོ་ལི་བྱེད་པ་ དེ་ལྷོ་ལྷོ་སྤྱོད་པ་ hide the working of your understanding in the heavens; བྱེད་པ་ལམ་དུ་འབྱོར་བའི་ལྷོ་བ་ *byed-pa lam-du hkhyer-wahi lta-wa*: (Theg. 39). བྱེད་པའི་རྒྱ་ ཀའལྷི་ལྷོ་ལྷོ་ instrumental cause; བྱེད་པའི་ཚེག་ ཀའལྷི་ལྷོ་ verbal-term or expression, a verb. བྱེད་པའི་ཡན་ལག་ (1) the female organ. (S. Lex.). (2) effort, endeavour; བྱེད་པ་མེད་པ་ ལྷོ་ལྷོ་, effortless. བྱེད་ལུགས་ *byed-lugs* or བྱེད་རྣམས་ *byed-stañs* manner of doing, working; method in work (Rdsa. 10). བྱེད་སྤོལ་ *byed-srol*=བྱེད་ལུགས་ *byed-lugs* (Rtsii.).

བྱེད་པ་ IV: diagrams; བྱེད་པ་བུ་གཅིག་ *byed-pa bu-gcig* the eleven astrological diagrams. They are: གདབ་པ་ *gdab-pa*; བྱེད་པ་ *byis-pa*; དགེ་བ་ *dge-wa*; ཉིམ་བརྒྱུད་ *til-brduñ*; བྱིས་རྒྱུས་་ *khyim-skyes*; ཚེད་པ་ *tshoh-pa*; བཤེད་པ་ *bas-di*; བཟླ་ལེས་ *bkra-çis*; བཞི་མཛོད་ *bshi-mdo*; ལྷོ་ *klu*; མི་ལྷོག་པ་ *mi-sdug-pa*.

བྱེད་པ་ཅན་ *byed-pa-can* 1. = བརྒྱུ་ལྷོ་ *skra* hair.
 2. ཀའལྷི་ལྷོ་ [produced from or belonging to any doer or maker] S.

བྱེད་པ་པོ་ *byed-pa-po*=རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་བ་ *rgyur smra-wahi lta-wa* the doctrine of the Hetu-Vādin sect of the Tirthika (Theg. 33).

བྱེད་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *byehu mehil-pa*=འཕུ་བྱེད་ swallow also: sparrow (Hbrom. 1, 163).

བྱེད་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *byehu-la-phug* a medicinal herb (Cs.).

བྱེད་པ་ *byer-wa*=བྱེད་པ་ *bral-wa* or མོ་སོང་བྱེད་པ་ *so-sor bral-wa* 1. to separate, disintegrate; བྱེད་པ་ to destroy, རྒྱལ་པོའི་ཚོགས་རྣམས་བྱེད་ཏེ་འགྲོ་ go dispersing the troops of enemies or sins

(Hbrom. 1, 125). མོང་བ་བྱེད་ཅིག་ *soñ-wa byer-cig*, imp. let them go, let them disperse (A. 19). 2. in medical works=གྲུ་པ་.

བྱེས་ *byes* place of occasional residence opp. to home or place of permanent residence; foreign country; abroad. བྱེས་ལྷོ་ལྷོ་ to go abroad, to travel; བྱེས་པ་ *byes-pa* foreigner, stranger; traveller; བྱེས་ལམ་ *byes-lam*=འགྲུ་ལམ་ *hgrul-lam* travelling road, road on which to travel.

བྱོ་ *byo*=བཟའ་བ་དང་བུ་དང་བ་མིན་ devoid of food and drink (mystic) (K. g. 1, 179).

བྱོ་བ་ *byo-wa* 1. to pour, to transfer water or anything else from one vessel to another vessel, hence fig. communicating or imparting instruction: བྱོ་བ་ལག་ལྷོ་ fill up a pot with water; རྒྱལ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་བྱོ་བ་ལག་ལྷོ་ལྷོ་ the lord also had received (from him) as it were one vesselful of learning (A. 40); རྒྱལ་པོའི་ཚོགས་གཅིག་ལྷོ་བྱོ་བ་ལག་ལྷོ་ communication of ideas is like pouring from one vessel into another (A. 47). 2. to hear, listen to (Jü.).

བྱོན་པ་ *byon-pa*, ལྷོ་གཟུགས་ v. འབྱོན་པ་ *hbyon-pa*; བྱོན་དུ་རེ་ནས་ *byon-du re-nas* ལྷོ་གཟུགས་ལྷོ་གཟུགས་; expecting or awaiting his arrival: བོད་རྒྱལ་རྣམས་བྱོན་དུ་རེ་ནས་ཅི་མགོན་མཚོན་ (A. 86).

བྱོར་ *byor*=ནང་ནང་ *nar-nar* (Nag. 48).

བྱོལ་བ་ *byol-wa* to mistake, to blunder, to err; to go astray. 2. v. འབྱོལ་བ་ *hbyol-wa*.

Syn. མོང་བ་ *nor-wa*; འཚོལ་བ་ *hchol-wa*; ལྷོ་བ་ *zur-wa* (Mñon).

བྱོལ་མོང་ *byol-soñ* ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (ལམ་བྱོལ་བར་འགྲོ་བམ་བྱོལ་མོང་) lit. one gone out of the way, hence all animals other than man, particularly the quadrupeds. བྱོལ་མོང་རྒྱལ་པོ་ *byol-soñ rgyal-po* the king of beasts, the lion; བྱོལ་མོང་གྲི་ལི་ལྷོ་རྣམ་པ་གསུམ་ the three classes of

beasts in general, viz., those living in water, those moving on the earth, and those moving in space such as birds, flies, etc. ལྷོ་སོང་བས་ལྷོན་པ་ *byol-soñ-was glen-pa* more stupid than a brute (*Mil.*).

བྲ་ཉེ *bra-ñe* མའུ་ལོ་འཇུག་ constellation I., the first lunar mansion [second constellation in the Hindu astronomy]S.

Syn. གཤེན་རྗེ་མོ་ *gcin-rje-mo*; སྒྲེག་མོ་ *sgeg-mo* (*Rtsii.*).

རྩ་བྲ་དྲ་ར། *bra-da-ra* n. of a tree (*A.* 38).

བྲ་བ། *bra-wa* I: subst., does not indicate the marmot, but is the more formal n. for animals of the *lagomys* genus, small rodents, tailless and living in burrows. མ་བྲ་ *a-bra* and རྩ་བྲ་ *rdsa-bra* are colloq. terms for two species of the genus. བྲ་མཁར་ *bra-mkhar* = བྲ་རྩ་བྲ་ *bra-tshan* burrow of the *lagomys*.

བྲ་བ། II: vb. to have or to be in great plenty: རང་གིས་རྩ་བྲ་བུང་མ་བྲ་གོན་མ་བྲ་ she allowed herself no abundance of food, drink or clothing (*Jä.*).

བྲ་པོ་ *bra-wo* ཆ་ཆར་ buck-wheat of white and black species; བྲ་པོའི་རྩ་ཆ་ཆར་ ལྷན་ buck-wheat meal. བྲ་ཕྱེ་ *bra-phye* buck-wheat flour; བྲ་སོག་ *bra-sog* buck-wheat straw serving as a poor sort of fodder during the winter (*Jä.*).

བྲ་རྩེ་གཡག་ *bra-rtse-gyag* n. of a kind of animal; said to be a species of hedgehog (*Rtsii.*).

བྲ་ལོ་ཅན་ *bra-lo-can* (སྒྲི་བྲི་ཡང་མ་ལ་མགོ་བོ་བྲ་ལོ་ཅན་) (*Jig.* 30).

བྲ་ག་ *brag* a rock, crag; བྲ་ག་རྩོ་ *brag-rdo* id.: བྲ་ག་རྩོའི་རྩོད་དུགས་གྲང་བ་ལེམ་བར་བྱེད་ warmth in the rock being kindled, the cold was removed; བྲ་ག་ཅུ་ *brag-cha* echo from a rock;

བྲ་ག་ལྷ་མ་པ་ rock vegetation; བྲ་ག་ཕུག་ *brag-phug* a cavern, very frq. བྲ་ག་རྩེ་ *brag-rtse* rocky peak, rock-top; བྲ་ག་རྩང་ a narrow ravine.

བྲ་ག་རྒྱ་བོའི་རི་ *Brag-skya-bohi-ri* n. of a mountain supposed to exist beyond *Ratna-dwipa* the island of precious things, situated in the western quarter (*K. d.* 3, 282).

བྲ་ག་རྒྱ་བས་ *brag-skyibs* a harbourage for birds under the cleft of a rock.

བྲ་ག་རྒྱེས་ *brag-skyes* = བྲ་ *bra* མེ་ལེམ་ [1. rock-grown. 2. a fragrant resin, bonzoin or storax]S.

བྲ་ག་རྒྱབ་ *brag-rgyab* 1. lit. behind the rock. 2. n. of a villago beyond *Hphan-yul* (*Loñ.*, 13).

བྲ་ག་སྒོག་ *brag-sgog* a species of garlic growing in the clefts of rocks: བྲ་ག་སྒོག་རྩ་བས་གྲང་རྩ་ ལྷོན་པ་ལོ་མོ་ garlic roots suppress gonorrhoea.

+ བྲ་ག་ཅ་ *brag-ca* = བྲ་ག་ཅ་.

བྲ་ག་ནག་ལ་ *brag-nag-la* n. of a mountain in ལྷོད་ལུང་ཚང་ཕུག་ *Stod-luñ tshur-phug* (*Rtsii.*).

བྲ་ག་པ་ *brag-pa* = རྩོད་ལྷོ་ *khoñ-khro* anger, malice.

བྲ་ག་པོན་ *brag-pon* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 3, 8).

བྲ་ག་སྒོས་ *brag-spos* an aromatic substance used for incense: བྲ་ག་སྒོས་མ་རྒྱལ་འདུབ་ *brag-spos rma-rnag hdrub*.

བྲ་ག་སྒྲུས་ *Brag-spras* = ལྷེ་བ་རྒྱལ་ཅོད་ *skye-wa rgyu-gcod* (*Miñ.*).

བྲ་ག་རྩང་ *brag-rtsañ* rock-lizard.

བྲ་ག་ཐུན་ *brag-shun* གི་རི་ཇུ་, མི་ལཱ་ཇུ་ fossil pitch or bitumen, found for instance in Lower Lahul between rocks in solid pieces like unmelted pitch [stone-lac, red chalk]S. བྲ་ག་ཐུན་རྩོད་པའི་ནད་རྣམས་ལྷན་ལ་ཡན་། ལྱུང་པར་ རྩོ་མཚན་མཁལ་ནད་ལེམ་བྱའི་མཚོག་།

Syn. རྫོན་ཕན *don-phan*; རྫོན་སྐྱེས *rdo-skyes*; ལྷ་འོ་ཏུ *lā-dsa-tu*; རྫོན་བའི་ནད *rdo-wahi-nad* (*Mñon.*).

བྱག་གཡལ *Brag-gyab* n. of a place in Khams: བྱག་གཡལ་ཞིབ་དུལ་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ it is time for starting political investigation in *Tug-yab* (*Yig. k. 26*).

བྱག་རམ *Brag-ram* n. of a place in Tibet (*Yig.*); also, a kind of mineral substance incrustated on rocks: བྱག་རི་ལས་བྱུང་བའི་རྫི་བཟང་པོའི་བཅུད་རྫོངས་ fragrant mineral substances obtained from rocky hills: དུས་རྗེས་འབྲང་ *duṣ-rjes-hbrañ*; རྫོང་མེ་རྟོག *rdoñi me-tog*; ཆན་པོ *rgan-po*; བྱག་སྐྱེས *brag-skyes*; བསེལ་བ *bsil-wa*; ཞི་བ *shi-wa* (*Mñon.*).

བྱག་ཤིག *brag-gig* a rock-mite or tick.

བྱག་ཤོད *brag-ṣod* described as a wild animal roaming on rocks (*Rtsii. 64*).

བྲང་ *brañ* I: བཟུང་, ཅུར་ལྷ་ the chest, the breast: བྲང་དབྱེལ་ middle of the breast, pit of the stomach; བྲང་གྲུན་ or བྲང་གི་གྲུན་ necklace which hangs on the breast (*Mñon.*). བྲང་གན *brañ-gdan* a bib or apron worn by Ladaki women; བྲང་བུར *brañ-bur* middle convex part of the རྫོང་མེ་ or Buddhist sceptre; བྲང་གི་གྲུན་ ཅུར་ལྷ་ལྷ་, the ornament worn on the breast; བྲང་ལྷན་མ་ a young woman with fine bust. བྲང་ཟེ *brañ-ze* = བྲང་གི་ the breast flesh of goat, sheep or yak (*Rtsii.*).

བྲང་ II: 1. dwelling-place: ལྷ་བྲང་ lama's residence; འབྲང་ས་ or བཟུགས་བྲང་ residence; གཟིམ་བྲང་ night-quarters, halting place, whether under a roof or in the open air; ཐོ་བྲང་ king's residence, a palace; also a monastery is called དཀོན་མཚོག་གི་ཐོ་བྲང་ *ḍkon-mehog-gi pho-brañ*. 2. = རྒྱུད་ camp, encampment: བར་བྲང་བདེབ་ pitched his tent, encamped. 3. = རྟགས་ wood, forest: བྲང་ལ་ རེག་པ་ residing in the woods (mystic) (*K. g. 1, 28*).

+ བྲང་ཁང་ *brañ-khañ* dwelling house, quarters or rooms of one's residence; དགེ་ཚུལ་རེས་རྫོང་བཟུགས་སའི་བྲང་ཁང་དུ་ཡིན་ནས་ the 'S'ramanera was residing in the central room of the lord's residence (*A. 56*).

བྲང་སྐྱེས *brañ-skyes* 1. བཟོ་བཟུགས་ lit. what grows on the breast, i.e. the teats; also a son, child. Syn. བྲུ་ཚ་བྱུ་ (*Mñon.*); ལུ་ས་ *nu-ma*; རོ་ས་འཛོན་ *ho-ma-hdsin* (*Mñon.*). 2. n. of mythological being called རྫོད་མ་ཁ་ 'the mare's face,' born out of the breast of Rishi Urva, who wished that a child should be born to him without his having to keep female company. So, when feeling heat in his breast, he scratched it and a child came out, which child in the shape of a mare full of burning flame (volcano) resides in the great ocean south of Jambudwipa! She causes the tides. (*K. d.....*). (ད་ལྟ་ཡང་མཚོ་ལྷོ་བས་འཕེལ་འགྲོལ་ལས་མཁའ་ལ་རྩ་གཤོང་མེའི་ཚད་འབྲུང་བ་ལ་མཚོ་ལྷོ་བས་སྤྱ་བྱགས་).

བྲང་བྲང་ *brañ-breñ* n. of a number: བསམ་བྱིད་བྲང་བྲང་རྫོད་ལས་དང་ (*Ya-sel. 56*).

བྲན་ *bran* རྩལ་, དམ་ a servant, a slave; also = འབངས་ a subject. བྲན་གཞིག་ house servant; བྲན་བཟུང་ cultivator, tiller of the soil; བྲན་པོ་ and བྲན་མོ་ male and female servant. བྲན་དུ་སྐྱེལ་བ་ to engage as a servant: བྲན་དུ་ཁས་ལེན་པ་ they engaged themselves as servants; ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་བྲན་དུ་བུལ་ཉི་ devoting heart, mouth, and body to his service (*Pth.*); རང་ལུ་བཞུགས་ལོས་ཀྱིས་བྲན་དུ་ཁོལ་ morning and night I am a slave to food and clothing (*Jü*).

Syn. གཞིག་པོ་ *gyog-po*; ཞབས་འབྲེང་བ་ *shabs-hbrañ-wa*; མངག་གཟུག་པ་ *mñag-gshug-pa*; གཞན་གསོས་ *gshan-gsos*; བཅའ་ལུང་ *beal-buñ*; ཁོལ་པོ་ *khol-po*; ཞབས་ཉིག་པ་ *shabs-tog-pa*; གཞན་སྐྱེས་ *gshan-skyes*; གཞན་གྱིས་བཟུངས་ *gshan-gyis-bṣkyañs*; ཡོངས་སྤྱོད་ *yoñs-su-spyod*; བསྐྱེད་བྱ་བ་ *bsgam-bya-*

wa; རྩ་ཚོང་ རྩེ་པའི་གནས་ *rtse-rgod byed-pahi gnas*; བཀའ་ཉན་ ཅི་བཀྱི *bkah-nān ci-bygi* (*Mñon.*).

བླ་ཀ *brān-ka* n. of a powerful local demon whom Atis'a is said to have subdued (*A. 102*).

བླ་པ *bran-pa* བི་རྒྱ་ to moisten, to saturate with water (*A. K. 1-36*). Sometimes spelt བླ་པ་.

བླ་ལྷ་འཁོར་བྱ *bran-lha hkhor-bu* n. of a ས་འདད་ག སྐྱོན་ monster of the *nāga* class.

བླ་པ་པ *brab-pa* or བླ་པས་པ (pf. of འབྲེལ་པ) cast, thrown (*Nag. 48*).

བླ་མ་ཅ *bram-cha* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel. 38*).

‡ བླ་མ་ཟེ *bram-ze* འི་རྒྱ་, འི་ཕུ་, འི་རྒྱ་ལ་ a Brahman; in Nepalese *Baje* [one who knows Brahma, *i.e.*, possesses divine knowledge]S. བླ་མ་ཟེ་ལ་མིང་བླ་མ་ཟེ། འི་གས་བླ་མ་ཟེ། ལྷུབ་ བླ་མ་ཟེ་གསུམ་ཡོད་ a Brahman has his Brahman name, his Brahman caste, also his three Brahman duties to perform.

Syn. འི་གས་ལྷུམ་ *thog-mar-skyes*; འི་ལས་ལྷུམ་ *kha-las-skyes*; འི་རྒྱ་ལྷུམ་ *gñon-skyes*; འི་ཉིས་ལྷུམ་ *gnis-skyes*; ལྷུ་འི་ཉིས་པ་ *skye-gñis-pa*; འི་ཚང་ལྷུང་ *tshañs-byuñ*; འི་ཚང་འི་གས་ *tshañ-rigs*; འི་ཚང་པའི་བྱ *tshañs-pahi-bu*; རྩ་ཅན་ *rtā-can*; ལྷུང་བརྗོད་ *glar-brjod*; ས་ཡི་ལྷ་ *sa-yi-lha*; བཞེ་མཛོད་པ་ *hshi-mdo-wa*; མཚོན་ལྷུང་ཅན་ *mgrin-skud-can*; འི་གས་ཀྱི་རྩེ་པོ་ *rigs-kyi thu-wo*; ལྷུལ་མཚན་ཅན་ *rgyal-mtshan-can*; དབང་བཅས་ *dwah-bcas*; འི་ན་ཏུ་བྱང་ *cin-tu-byuñ*; ཚོང་མ་ལྷུམ་ *rgod-ma-skyes*.

བླ་མ་ཟེ་འི་ལས་རྩལ་ *bram-zehi las-drug* the six practices of a Brahman are:—(1) མཚོད་ལྷིན་ལྱེད་པ་ ཡམས་ the performance of *Yajña*; (2) ལྱེད་ རྩལ་འདྲེག་པ་ ཡམས་ causing such to be performed; (3) བཞུན་བཅོས་ཀྱོག་པ་ ཡམས་ reciting or reading of the holy works; (4) ཀྱོག་ཏུ་འདྲེག་པ་ ཡམས་ causing them to be read secretly; (5) ལྷིན་པ་

ལེན་པ་ རྩལ་འདྲེག་ the receiving of alms or presents; (6) ལེན་པ་ལ་མཁས་པ་ རྩལ་འདྲེག་ ལོ་མཉན་ sagacity in receiving such.

བླ་མ་ཟེ་ཚེན་པོའི་གདམས་པ་ *bram-ze-chen-pohi gdams-pa* prob. the *upadeśa* ཚེན་པོའི་ཚེན་ deep metaphysical precepts (*A. 91*). བླ་མ་ཟེ་ནམས་ཀྱི་ཚ་བྱེད་ *bram-ze rnam-s-kyi eha-byad* the dress, requisites, etc., of the Brahman:—ཚངས་ལྷུང་ the sacred thread, ལག་ལང་གཞི་རི་རྒྱ་གས་ལྷུག་ས་པ་ the skin of an antelope, བཟང་འབྲེང་ *hgrañ-hphren* rosary for counting; ལྷི་ལྷུག་ས་ *spyi-blug*s anointing; དབྱུག་དབྱིག་པ་ his *bâton*, etc. (*Mñon.*). བླ་མ་ཟེ་པ་ *bram-ze-pa* an adherent of Brahmanical doctrine; བླ་མ་ཟེ་མོ་ *bram-ze-mo* a female Brahman. བླ་མ་ཟེ་འི་གཉེན་ འཛིན་པའི་རྒྱ་ the voice of a Brahman reciting the *Veda* being taken as a sign of good luck.

བླ་མ་ཟེ་ཅོ་ན་ཀ་ *Bram-ze Tsa-na-ka* n. of an Indian minister the author of works on ethics and political economy, of which only one is extant in India, but of which several are preserved in translation in the Tibetan Tangyur: འཛིན་རྩལ་ལྷུག་ས་ཀྱི་བཞུན་བཅོས་བླ་མ་ཟེ་ཅོ་ན་ཀ་མཛོད་པ་དང་ (*A. 34*).

‡ བླ་མ་ཟེ་འི་བེ་གྲ་ར་ *Bram-ze li-bi-ka-ra* རྒྱ་ལྷུག་ས་ ལི་པི་ཀ་ར་ n. of an Indian Brahman who taught Sanskrit to Thon-mi Sambhota early in the seventh century A.D. (*Situ.*).

བླ་མ་ཟེ་འི་འི་གས་གསུམ་ *bram-zehi rigs-gsum* the three classes of Brahmans: 1. རྒྱ་གས་གནས་ བས་འཕྲུལ་ those residing in wilderness as ascetics; 2. ལྱི་མ་གནས་ ཀ་རྩེ་ལྷུག་ས་ those living as house-holders; 3. དཀའ་རྩུབ་ ལའཔ་ལྷུག་ས་ those that acquire mystic powers (*Ya-sel. 55*).

བླ་མ་ *bra-wo* ཀ་ཕ་ཀར་ buck-wheat.

བླ་ཡ *bral*, v. འབྲེལ་པ་ *hbral-wa*.

བློ *bri*, v. འབྲིབ་ *hbri-wa*.

danger; (2) = ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་མའི་ *bla-ma bkah-gñan-po* a lama whose commands are very strict and severe.

ལྷ་མའི་ལྷ་ལྷ་མའི་ *bla-mahi lta-ltan-ma* ཕུ་ལྷ་མའི་
 ལྷ་མའི་; the lunar mansion called Puṣyā (*Mñon.*).

ལྷ་མེད་ *bla-med* = ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ supreme : ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ ལྷ་མེད་ to those who are supreme; also: to the followers of the *Anuttara* school of Buddhism.

ལྷ་མོ་ *bla-mtsho* a lake which is the abode of gods and nāgas, like the lake of Muleiding in the province of *Chos-khor-rgyal*. ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ (A. 72).

ལྷ་ཕུར་ *bla-bur* = ལྷ་ཕུར་ *glo-bur* immediately, of a sudden: ལྷ་ཕུར་ ལྷ་ཕུར་ ལྷ་ཕུར་ immediately taking his food (*Surañ.*: 4).

ལྷ་འོག་ *bla-hog* 1. = ལྷ་འོག་ above and below, inferior and subordinate. 2. abbr. of ལྷ་མའི་འོག་ or ལྷ་ལྷ་འོག་ under the lama or the Labrang.

ལྷ་རབས་ *bla-rabs* hierarchy, hierarchical succession: ལྷ་རབས་ ལྷ་རབས་ ལྷ་རབས་ the succession of the Phagmodu Lamas was the chief (*Yig.* 3).

ལྷ་རི་ *bla-ri* = ལྷ་རི་ ལྷ་རི་ ལྷ་རི་ *bla-srog-gnas sahi-ri* the hill on which onè's soul rests after death or in its passage to the *Bardo*.

ལྷ་རེ་ *bla-re* ལྷ་རེ་ canopy.

Syn. ལྷ་རེ་ ལྷ་རེ་ *gnam-rgyan*; ལྷ་རེ་ *bla-bres* (*Mñon.*).

ལྷ་ཤིང་ *bla-ñiñ*, explained thus: ལྷ་ཤིང་ ལྷ་ཤིང་ ལྷ་ཤིང་ ལྷ་ཤིང་ ལྷ་ཤིང་ (Hbrom. 106) the tree of life, i.e., that on the existence of which depends the vitality of a person. Thus, the *Bodhi* tree at Buddha Gayā was the ལྷ་ཤིང་ *bla-ñiñ* of king As'oka; and when by the foul incantations of a *Chañḍalini* that tree began to

wither the emperor is said to have begun losing his vitality.

ལྷ་ག་ *blag* occurs in the compounds: ལྷ་ག་ *bad-blag*, ལྷ་ག་ *btso-blag*, etc., v. ལྷ་ག་ *blag-pa*.

ལྷ་ག་པ་ *blag-pa* pf. ལྷ་ག་པ་ ལྷ་ག་པ་ (S. Lex.). 1. = ལྷ་ག་པ་ to attend to, to hearken to; to lean towards, to permit: ལྷ་ག་པ་ ལྷ་ག་པ་ to incline one's ear to, to listen to. 2. ལྷ་ག་པ་ ལྷ་ག་པ་ to shed tears (*Jā.*). ལྷ་ག་པ་ ལྷ་ག་པ་ [ལྷ་ག་པ་ ལྷ་ག་པ་ one who remains in open space to practise religious austerity] S.

ལྷ་ག་ག་ *blag-qa* n. of a tree (*K. ko.* 7, 3).

ལྷ་ཁ་པ་ *blañ-wa*, v. ལྷ་ཁ་པ་ *len-pa*. ལྷ་ཁ་པ་ *blañs-pa* ལྷ་ཁ་པ་, ལྷ་ཁ་པ་ 1. received, took, accepted (*A. K.*) 2. ལྷ་ཁ་པ་, quoted, taken from a book, etc.

ལྷ་ད་པ་ *blad-pa* 1. = ལྷ་ད་པ་ ལྷ་ད་པ་ thick-headed, dull, stupid. 2. or ལྷ་ད་པ་ *soṣ-blad-pa* to chew, a secondary form to ལྷ་ད་པ་ *ldad-pa*.

ལྷ་ན་པ་ *blan-pa* = ལྷ་ན་པ་ ལྷ་ན་པ་ to give a reply; ལྷ་ན་པ་ ལྷ་ན་པ་ to retort, to answer.

ལྷ་ར་ *blar* 1. abbr. of ལྷ་ར་. 2. used incorrectly for ལྷ་ར་ *slar*.

ལྷ་ལ་ *blu-wa* pf. ལྷ་ལ་ *blus* to ransom, to redeem, a pawn, pledge, or security; also in mystical ceremonial; ལྷ་ལ་ ལྷ་ལ་ *chos-dañ sku-hdra blu-wa* to buy back an image or a book.

ལྷ་རིན་ *blu-rin* price paid for the redeeming of persons or animals; ransom. As a means of gaining moral merit or of obtaining relief in sickness, a price is given by wealthy persons to butchers or fishermen to rescue from death animals or fish about to be slain or caught. This

ལྷ་རིན་ is also termed ལྷོག་ལྷོ. ལྷོ་རིན་ལ་བཏང་ *blu-rin-la blañ* polite expression used to indicate selling an image or any property belonging to a lama or great personage or anything of a sacred nature.

ལྷོག་ཀོང་ *blug-koh* = འདྲོད་ལྷན་ *hdod-ldan* (*Mñon.*).

ལྷུག་པ་ *blug-pa* (pf. ལྷུགས་ *blugs*, fut. ལྷུག་ *blug*, imp. ལྷུག་ *blug* or ལྷུགས་ *blugs*) 1. to pour into a pot, to fill. 2. v. ལྷུད་པ་ *ldud-pa*. ལྷུགས་སྐྱུ་ *blugs-sku* molten image; ལྷུགས་པར་ *blugs-par* casting mould; ལྷུགས་མ་ *blugs-ma* cast metal, statues, relievo (cf. འབྲུར་བ་); དགང་ལྷུགས་ *dgah-blugs*, a large spoon to fill with, ཇ་ལྷུགས་ *ja-blugs* urn-shaped teapot; ལྷི་ལྷུགས་ *spyi-blugs* v. ལྷི་བོ་ *spyi-bo*; མར་ལྷུགས་ *mar-blugs* oil-pitcher; ལྷུགས་གཙར་ *blugs-gzar* ladle with a long handle to pour clarified butter in the sacrificial fire.

ལྷུད་པ་ *blud-pa* 1. = ལྷུད་པ་ *ldud-pa* to pour out: མི་ལ་འཇུག་ལྷུད་པ་ *mi-la ja-blud-pa* to pour out tea to a man; ར་ལ་ཇུག་ལྷུད་པ་ *ra-la chu-blud* to pour out water into a pail or bucket for a horse. 2. to offer: བཅུན་མོ་ལ་ལྷུད་པ་འཇུག་ལྷུད་པ་ offered intoxicating drink to the lady or queen (*Hbrom.* 52). 3. sbst. release, ransom, esp. in religious ceremonies where effigy of a sickman is offered to demons to effect a cure, i.e., the effigy is the substitute or ransom for the man; also in other rites, etc.: འཚོ་བདག་གཤིན་ཇི་རྒྱལ་པོ་ལ་ལྷུད་པ་དང་གཏོར་མ་འདི་འབྲུག་གིས་ let this ransom and torma be offered to king Shinje the lord of death! 4. ཕའི་ལྷུག་ལྷུད་པ་ remainder, anything left. ལྷུད་ལྷུག་ *blud-byin* = རིན་ལྷུག་ *rin-byin* giving the price of, the worth: རབ་འབྲིང་དགུའི་ཡང་རབ་བདུན་རྟེན་ནས་དེ་ནས་མ་གྱི་ཕ་མ་ལ་ལྷུད་ལྷུག་ཏེ་ having obtained the best seven out of the many good and tolerable

things he presented them to his parents (*A.* 67).

ལྷུན་པ་ *blun-pa* or ལྷུན་བོ་ *blun-po* ཇུན་ adj. dull, foolish, stupid; sbst. fool, zany. ལྷུན་བོའི་ལུགས་ foolery, fool's opinion, expressions frq. used in scientific works to define antagonistic views (*Jü.*); དག་བཤེ་བྱེད་པའི་མི་ནི་ ལྷུན་བོ་ཡིན་ the man who does not do works of virtue is a fool; ལྷུན་བོ་ཚོས་ལ་མི་དགའ་དེང་ *blun-po chos-la mi-dgah-shiñ* fools do not take delight in religion (*K. d.* 2, 351). ལྷུན་གཏམ་ *blun-gtam* = ལྷུགས་གཏམ་ foolish talk (*Mñon.*); ལྷུན་བོ་གླིང་ *blun-po-gliñ* the fool's park, n. of a grove near Lhasa (*Rtsii.*). ལྷུན་བོའི་དྲུག་ཇུན་ཇུན་ stupidity, foolishness; ལྷུན་ཚོག་ *blun-tshig* = ལྷུན་གཏམ་ *blun-gtam*.

ལྷུས་ *blus*, v. ལྷུ་བ་ *blu-wa*.

ལྷུས་མ་ *blus-ma* anything ransomed.

ལྷོ་ *blo* བརྒྱུ་, ལྷོ་མི་, ལྷོ་མི་, ལྷོ་མི་ (*A. K.* 1-2), the mind, the heart, together with the primary mental operations; is the general word, though the terms ལྷོ་མི་ or ལྷོ་མི་ are alleged as more correctly = mind, ལྷོ་མི་ intellect, ལྷོ་མི་ consciousness, but all are put as synonymous to ལྷོ་ *blo*. Acc. to *Mñon.* *blo* signifies a broad heart (ལྷོ་མི་ཡང་མ་ལ་) also ལྷོ་མི་འདྲི་ཚེ་ a generous self or soul, magnanimity. It should be particularly noted that ལྷོ་ is placed, often pleonastically, before a large number of verbs denoting mental operations of all kinds. This will be illustrated in subsequent articles subsidiary to the present article, e.g., *blo gtod-pa* to rely upon. We merely append ལྷོ་མི་ཡང་མ་ལ་ལྷོ་མི་འབྲུར་བ་ལྷོ་མི་ལྷོ་མི་ལྷོ་མི་ or the enumeration of the terms which express the different states and functions of the mind, which will illustrate the comprehensive application of the term ལྷོ་ *blo*:—ལྷོ་མི་འབྲིང་གཏམ་འགལ་, ལྷོ་མི་བརྒྱུ་མེད་, ལྷོ་མི་མེད་, ལྷོ་མི་བཅུད་མེད་, ལྷོ་མི་ལྷོ་མི་ལྷོ་མི་

ཐོ་གྲོས་བརྟན་པ་ *blo-gros brtan-pa* of strong commonsense; ཐོ་གྲོས་ཟད་པ་ *blo-gros-med* understanding exhausted. ཐོ་གྲོས་མེད་ *blo-gros-med* unintelligent, injudicious; ཐོ་གྲོས་མི་ཟད་པ་བརྟན་པ་ *blo-gros-mi-nyed-pa brtan-pa* n. of a Sûtra (*K.d.* ཡ; 24). ཐོ་གྲོས་མི་ཟད་པ་ལྷན་པ་མེད་པའི་མཚན་ (K. ko. མ, 299). ཐོ་གྲོས་མེད་པ་ *blo-gros-med-pa* an obscured understanding; ཐོ་གྲོས་ལྗང་པ་ *blo-gros shan-pa* of inferior intellect. ཐོ་གྲོས་བརྟན་པ་ *blo-gros brtan-po* ལུ་མེ་ཤུ་ལ་; n. of a fabulous mountain situated to the north of northern ocean (*K. d.* ར, 288).

ཐོ་གིང་ *blo-glin* = ཐོ་གསལ་གྱིང་ *blo-gsal-glin* n. of a section of the Daiping monastery (*Rtsii.* 7).

ཐོ་དགོས་སེམ་ཁྱད་ *blo-dgos sel-khyad* the question of the fulfilment of one's plans or intentions (*Yig.* k).

ཐོ་རྒྱ་ཚུར་ *blo-rgya-chuñ* = ཐོ་སུ་མཁྱེད་པ་ *blo-sma-khays-pa* not magnanimous, of contracted views, illiberal. ཐོ་རྒྱ་སྤུང་པ་ = ཐོ་བརྟན་པ་

ཐོ་འདྲན་ *blo-nan* = སེམ་མ་འདྲན་ *sem-s-nan* bad hearted, evil minded (*Pag.* 300).

ཐོ་ཚུང་བ་ *blo-chuñ-wa* timid, vacillating, wavering, not of fixed purpose.

Syn. ཐོ་བསལ་པ་ལྗང་པ་ *spobs-pa-shan*; ལྷན་པ་ *shum-pa*; མི་བརྟན་པ་ *mi-brtan-pa*; སྤུང་པ་ *srab-pa*; བག་ལུ་མཁས་པ་ *bag-hkhums-pa* (*Mñon.*).

ཐོ་ཚུང་མོས་ *blo-chud-zos* ལྷན་པ་: an absent-minded negligent person; lazy.

ཐོ་གཏོད་པ་ *blo-gtod-pa* to rely on, confide in: ཐོ་གཏོད་བྱེད་པ་གྲོགས་ཀྱི་མཚོག་ (*A.* 114).

Syn. ཡིད་ཅེས་པ་ *gid-ches-pa*; ཐོ་ཤེལ་བ་ *blo-khel-wa* (*Mñod.*).

ཐོ་རྒྱལ་པ་ *blo-stobs* 1. courage. 2. in *W.* generosity, magnanimity. 3. fortitude.

ཐོ་དྲགས་སེམ་ཚེད་ *blo-dogs sel-ched* for the purpose of removing one's doubts or fears.

ཐོ་གཏོད་ *blo-gdeñ* hope, confidence, assurance: བདག་གི་ཐོ་གཏོད་སུ་ལ་འཇུག་ in whom am I to place my confidence. (*Jä.*).

ཐོ་འདས་ *blo-hdas* = རྩོད་ཀྱི་ *stobñ-nid* *S'unyatā* (acc. to *Rññiñ-ma* school).

ཐོ་རྩོད་ *blo-rdor* according to the Chinese an ounce or སྤང་ *srañ* weight of gold: སེམ་མཚོག་གུག་ལ་ཐོ་རྩོད་ one *blo-rdor* = 36 *se-wa* (*Rtsii.*).

ཐོ་ལྗང་ཅི་རྩུ་ *blo-ltan ci-nta* the heart of a rabbit; cowardice, timidity (*Sman.*).

ཐོ་ལྗང་མ་ *blo-ltan-ma* a wise and virtuous woman (*Mñon.*).

ཐོ་སྤྲེལ་བ་ *blo-sna mañ-wa* *Gl.* 1. having many various thoughts, being restless, flighty, giddy. 2. *W.* disposition, turn of mind.

ཐོ་ཕྱགས་ *blo-phugs* innermost heart; དཔོན་མཚོག་གུག་ལ་ཐོ་ཕྱགས་གཏོར་ (*Hbrom.* 41) to give the innermost heart to the Three Holies *i.e.* to have faith in them.

ཐོ་པ་ *blo-pa* 1. vb to be able = ཐོད་པ་: ཐོད་མ་ཐོ་མ་ *khyod ma-blo-na* if you cannot. 2. sbst. = ཐོ་ *blo* frq. used by *Mil.* for the sake of the rhythm (*Jä.*).

ཐོ་བ་ *blo-wa* བྲན་པ་ wisdom (*S. Lex.*)

ཐོ་བུར་ *blo-bur* = ཐོ་བུར་ *glo-bur* ཡུ་མཚོ་ལྟ་བུ་ sudden, suddenly: ཐོད་ཅིང་རྩོད་ཀྱི་དཔལ་ཐོ་བུར་ཡིན་ཅི་ thy present faith is but just sprung up. ཐོ་བུར་ཅི་འདྲམ་ ཡུ་མཚོ་ལྟ་བུ་ ཡུ་མཚོ་ལྟ་བུ་ comes all on a sudden; a guest.

ཐོ་འདྲེང་སྤུང་པ་ *blo-hbyoñs-pa* in རྩོགས་པ་ལ་རྩོགས་པ་ བཟུང་ཏེ་མཉམ་པ་ཉེད་ལ་ཐོ་འདྲེང་སྤུང་པ་བྱུང་ (*Hbrom.* ར, 32).

ཐོ་ས་ རྩུ་ [1. the anus. 2. intelligence] *S.*

ཐོ་མང་བ་ *blo-mañ-wa*, v. ཐོ་ *blo* (3), one who thinks many things at a time but does very little. The Tib. proverb says: ཐོ་མང་བའི་དྲན་མི་འགྲུབ། ཐུ་བམང་བའི་ལས་མི་འགྲུབ། one who wishes to do many things cannot fulfil

ར་རྒྱལ་གྱི་དབང་གིས་ from or in consequence of pride.

དབང་བསྐྱར་རི *Dwañ-bskur-ri* also called དགའ་ལྷན་དབང་བསྐྱར་རི *Dgah-ldan dwañ bskur-ri* a hill east of Lhasa so styled because king *Sroñ-btsan sgam-po* was consecrated with water obtained therefrom (*Loñ.* 2, 5).

དབང་ཁམ་དཀར་པོ་ *dwañ-kham dkar-po* = རྩ་བ་ *khu-wa* the semen virile (*Mñon.*).

དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *dwañ-gi rgyal-po* = ཡིད་བཞིན་ནོར་པོ་ *yid-bshin nor-po* चिन्तामणि the fabulous wishing gem (*Yig. k. 62*).

དབང་སློབ་གསལ་བའི་ཚེ་ག་ *dwañ-ngo gsal-wahi choga* the rites or religious observances for making an object or person fit to be consecrated or ordained; དབང་གྲུལ་ *dwañ-gral* the row of those that are ordained or consecrated (*Jä.*).

དབང་རྫོན་ *dwañ-sñon* इन्द्रनील the sapphire.

དབང་ཚེན་ *dwañ-chen* महेन्द्र met. running-water; also the god of water, also Indra; an epithet of Paraçu-Rāma (*Mñon.*). དབང་ཚེན་གཤོང་ *dwañ-chen-ge-khod* a Bon deity opp. to ཕྱག་ན་རྗེ་ *phyag-na rdo-rje* Vajrapāni of the Buddhists. དབང་ཚེན་གྲོང་ *dwañ-chen-groñ* = རབ་བརྒྱུ་ *hbab-chu* cataract or hill-stream (*Mñon.*). དབང་ཚེན་རན་པ་ *dwañ-chen ran-pa* = གཤོང་ནག་ *gced-nag* (Bon). དབང་ཚེན་ལྗེ་ *dwañ-chen-sde* n. of a legendary king said to have been Buddha in one of his previous existences (*Pag. 300*). དབང་ཚེན་མ་ *dwañ-chen-ma* an epithet of the queen of Indra (*Mñon.*). དབང་ཚེན་མ་ཚོན་ *dwañ-chen-mtshan* = ལྷ་མོ་ཚེན་པོ་ the great ocean (*Mñon.*).

དབང་རྩ་བ་རྒྱུད་ *dwañ-rtā-brgyad* = རྩ་མཚོག་བརྒྱུད་ *rtā-mchog-brgyad* the eight miraculous horses near Lake Mapham seen in a vision by the son of Emperor Chehu Wang who first dreamt of the birth of Buddha in a realm to the west (*Loñ.* 2, 2).

དབང་རྩྭ་པུ་ *dwañ-rtēn-lña* the five organs of power:—ནམ་མཁའ་རྩྭ་ *nam-mkhahi-rtēn* the heart; རྩྭ་གི་རྩྭ་ *rluñ-gi-rtēn* the lungs; མེའི་རྩྭ་ *mehi-rtēn* liver; ཚུའི་རྩྭ་ *chuhī-rtēn* the bladder; སེའི་རྩྭ་ *sa-yi-rtēn* the spleen (*D.R.*).

དབང་ཐང་ *dwañ-thañ* 1. might, = མང་ཐང་ *mñah-thañ*. 2. भाग, माग्य, luck, destiny, fate, the destiny of any creature consequent on former actions. དབང་ཐང་མེད་པ་ may imply: having no particular destiny (*Jä.*); དབང་ཐང་ཚེ་བ་ = སྐལ་བ་ཚེ་ *mahaभाग, सौभाग्य* [great fortune] *S.*

དབང་ཐོབ་པ་ *dwañ-thob-pā* to get power, to be powerful: གང་པོའི་བུ་སྐྱེན་ཚེན་པོ་སྐྱེན་པོར་བརྟུག་ན་དབང་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ་ (*K. du. 5, 261*) if you appoint *Sman-chen-po* the son of *S'añ-po* he will rise to great power.

དབང་དུ་ལྱུར་བ་ *dwañ-du-gyur-wa* to be subservient to, to be obedient to = བསློབ་བཞིན་ཉན་པ་ *bsgo-wa-bshin ñan-pa* to listen to or act as directed or ordered; དབང་དུ་ལྱུར་པ་ *dwañ-du-gyur-pa* वशमागतः subdued, brought or come under one's power (*A. K.*).

དབང་དུ་ལྱེད་པ་ *dwañ-du byed-pa* = དབང་དུ་རྩུད་པ་ (*Mñon.*).

དབང་དུ་ལོན་ན་ *dwañ-du çor-na* used as postp. c. genit. = with respect to, as regards, in reference to, as concerning; དབང་དུ་ལོན་ན་ id.

དབང་འདུས་ *Dwañ-hdus* n. of a district in Tsang; དབང་འདུས་རྫོང་ *Dwañ-hdus-Rdsoñ* n. of the fort of that place (*Rtsii.*).

དབང་ལྷན་ *dwañ-ldan* 1. mighty, powerful. 2. a king sprung from the patriarch king of Tibet *Ye-smon rgyal-po* (*J. Zan.*). 3. a village in Tsang famous for carpet manufacture. 4. sym. fig.: eleven (*Ya-sel. 54*).

དབང་ལྷན་གྱི་ཕྱོགས་ *dwañ-ldan-gyi phyogs* or དབང་པོའི་ཕྱོགས་ *इन्द्रकोण* the north-east quarter.

དབལ་ཚ་བ *dwal-tsha-wa* this word is used to signify sharpness, brightness; and also spiritedness in a horse, etc.: མེ་ལྷུ་འབར་བའི་གྲོང་ཤིན་ཏུ་དབལ་ཚ་བ་ཁོང་ཡིན (Khrid. 34); དབལ་གསར་པ *dwal-gsar-pa* id.

དབལ་གསལ *Dwal-gsas* an epithet of Padma Heruka of the Bon pantheon who has nine heads and eighteen arms. དབལ་གསལ་མེ་འབར་*dwal-gsas me-hbar* = ཕད་མ་གྲི་ལ་ཡ *Pad-ma kī-la-ya* n. of a Bon deity. དབལ་གསལ་མེ་འབར་*dwal-gsas me-hbar* a Bon deity = ཕད་མ་གྲི་ལ་ཡ *Pad-ma kī-la-ya* (D.R.).

དབུ *dwu* resp. for མགོ། the head; also, = the beginning, commencement; དབུ་མོད་ a crown or royal cap. མི་མ་ཡིན་མང་པ་བྱུང་གཟུང་ནས་དབུ་ན་བཞེས་འཇུག་གཞིགས་ saying that there were many present who were superhuman, he entirely covered his head with his clothes (A. 87). དབུ་མཛེད་ in an assembly of priests he who first begins to recite the sacred names of Buddha, &c., so that others may follow him, is called དབུ་མཛེད་ *dwu-mdsad* (in colloq. *umdse* or *omdse*). Hence the leader of any craft or performance is called དབུ་མཛེད་, which now forms a complimentary title of address for master-carpenters, tailors, painters, smiths, weavers, etc., similar to the Hindustani title *sirdar*. དབུ་མཛེད་པ *dwu-mdsad-pa* to be the head, the principal person, anywhere.

དབུ་སྟོར་བ *dwu-skor-wa*, resp. of མགོ་སྟོར་ *mgo-skor* to cheat, deceive.

དབུ་སྐྱ *dwu-skra* resp. for སྐྱ། the hair of the head.

+ དབུ་སྐྱ་ལེ་བ *dwu-skra li-wa* = སྐྱ་མང་བྱེད་མ་ལངས་པ། hair that has been well arranged, not in disorder.

དབུ་བགྲིས་ *dwu-bgyis* = གཙོ་བགྲིས་ *gtso-bgyis* the chief or leading things; the principal

possessions. ཚས་རྒྱལ་བྱ་དཔོན་གྱིས་དབུ་བགྲིས་པ་ནམས་ (A. 126) all the principal possessions of the Dharma Rājas, uncle and nephew. ལྷ་མ་ཡི་དབུ་བགྲིས་མེ་དྲོད་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་ཇོགས་ all the chief things, men and properties of the Lama, were fully exhausted (A. 128).

དབུ་རྒྱན་ *dwu-rgyan* སྐར་རྒྱུང་, ཀིར་རིཏ་, མོ་ལི། ornament of the head, diadem, tiara.

Syn. གཙུག་རྒྱན་ *gtsug-rgyan*; གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ་ *gtsug-gi rin-po-che*; གཙུག་གི་དྲོད་བྱ་ *gtsug-gi nor-bu*; ལྷི་བོའི་རྒྱན་ *spyi-bohi-rgyan*; ཚད་པན་ *cod-pan*; ལྷོག་བྱ་ *phog-shu*; རྩེ་ཕྱན་ *rtse-phran*; མགོ་རྒྱན་ *mgo-rgyan* (Mñon.).

དབུ་རྩམ་ *dwu-rñas* a pillow. དབུ་རྩམ་སྐྱེལ་ *dwu-rñas-sbrel* remaining together of a teacher and his pupil: དེ་ནས་ལོ་བཅུ་གཉིས་སུ་དབུ་རྩམ་སྐྱེལ་ནས་ཐོག་པ་ཆེན་པོ། then for twelve years the teacher and his pupil remaining together worked for the Mahāyāna (A. 48). The expression རྩམ་སྐྱེལ་ *rñas-sbrel* implies the remaining of husband and wife together in one place at night.

དབུ་ཅན་ *dwu-can* a letter furnished with a head or head-line at the top (called *mātrā* in Sanskrit); hence the name of the Tibetan printing character *yi-ge dwu-can*.

དབུ་ཅེན་ *dwu-chen* head man, chief craftsman; also high officer.

དབུ་ཚམ་ *dwu-choṣ* or དབུ་མཛེད་ title for the chief instructor in a monastery who begins every religious service and is the chief discipliner: དབུ་ཚམ་ལ་སྐྱལ་འཕམ་གཅིག་ one share more for the དབུ་ཚམ་.

དབུ་རྗེ་ *dwu-rje* reverence, reverend, title of lamas (Jā.).

དབུ་རྗེའི་བྱ་ *dwu-rñed-pa* the beginning, a commencement; also: to be commenced.

དབུ་སྟགས་རྒྱལ་པ་ *dwu-sñags rgyab-pa* obstinate assertion, persistent application (Yig. k.).

དབུ་བརྒྱུང་བཞེས་པ *dwu-bśnūñ bśhes-pa* or དབུ་རྒྱུང་
དང་གྲོ་འཕོར་བ resp. to swear by one's head.
དབུ་མནའ་བཞེས་པ *dwu-mnah bśhes-pa* = མནའ་སྐྱེལ་བ
mnah-skyel-wa or དབུ་བརྒྱུང་བ to swear (*Mñon.*).

དབུ་མཐུན་བྱང་བྱ *dwu-mthum druñ-du* the resp.
form of ཞབས་བྱང་བྱ *shabs-druñ-du* in the
superscription of letters to high lamas.

དབུ་པམ *dwu-pañ* abbr. form of དབུ་ལྷ་པམ་ཚེན་
ན་རིང་ *dwu-shwa pañ-chen rna-rin* the tall
conical cap worn by the lamas during a
solemn religious service, said to have been
introduced from the Pandit Vihāra of
Chittagong in East Bengal about 900.
A.D. (*Fig. 118.*)

དབུ་ཕྱེང་ *dwu-phreñ* = ཅུའི་ལྷ་བ *chubi-lbu-wa*
bubbles on water (*Mñon.*).

དབུ་འཕངས *dbu-hphañs* or དབུ་མོག་ a helmet.

དབུ་བ *dbu-wa* = ལུ་བ *wu-wa* ལྗོངས་ foam,
froth; དབུ་བ་ཅན་ frothy; དབུ་བ་བཅོས་པ་ ལྗོངས་ཀྱི་ཙུང་
[“a mass of foam,” an empty idea]S.
དབུ་བ་འཕྱར་བྱེད་ ལྗོངས་ལྟེན་ it froths. དབུ་བ་དོས་ *dwu-
wa-rdos* (1) bubbles of water; (2) hard
breathing.

དབུ་མ *dwu-ma* 1. the principal or cen-
tral artery of the body. 2. the middle
course or doctrine, which endeavours to
avoid the two extremes of total annihila-
tion and immortality, also དབུ་མ་འཇིགས་, the
Mādhyamika doctrine; དབུ་མ་པ་ an adhe-
rent of the middle-course doctrine (*Sch.*);
དབུ་མ་སྐྱེང་བ་ *dwu-ma snañ-wa* n. of a work
on Mādhyamika philosophy; དབུ་མ་རིན་པོ་
ཚེའི་ཕྱེང་བ་ *dwu-ma rin-po-chehi phreñ-wa* a
work on the Mādhyamika philosophy
by Nāgārjuna (*A. 66.*) དབུ་མ་འཇིགས་ *dwu-mahi
lta-wa* the Mādhyamika Dars'ana of the
Buddhists; དབུ་མ་འཇིགས་ལ་བསྐྱོམ་པ་དང་ he meditated
on the middle path doctrine (*A. 51.*)

དབུ་མེད་ *dwu-med* the running hand used
letters, the headless character.

དབུ་རྩ་ *dwu-rtse* the top or pinnacle of a
temple or monastery. དབུ་རྩ་ཐང་ *Dwu-rtse-
than* seems to be: the courtyard of the
great monastery of Sam-ye in front of
the grand temple of Buddha: ཐུང་རྩུབ་ཅེན་
པོ་དེ་དབུ་རྩ་ཐང་ནས་ག་ཟེགས་པས་ he saw the image of
the Mahā Bodhi from the central court
yard (*A. 91.*)

དབུ་ལུ་མ *dwu-yu-ma* male yak and yak-cow
devoid of horns: དུ་ཚ་མས་ཡང་གཙུག་པར། དབུ་ལུ་
མས་ཚུང་གཙུག་པ། (*Fig. k.*).

དབུ་རུ *Dwu-ru* or དབུ་མ་རུ *Dwus-ru* the district
of Lhasa: དབུ་རུ་གསུ་བུའི་བར་གྱི་རི་རྒྱུད་འདི་ཙམ་གསུང་བ་
about so much regarding the mountain
chains situated between the districts of
U-ru and Yu-ru (*A. 47.*)

དབུག་ *dwug* a cavern; a hole, cavity
(*Mñon.*).

དབུགས་ *dwugs* breath; also may = རྒྱུང་
rluñ magic air or wind: རློག་དབུགས་རྒྱུ་བ་ *srog-
dwugs rgyu-wa* the moving of the life-wind.
(*Rtsii.*); རང་དབུགས་ the wind or air that
moves the bowels and moves in the veins.
Most commonly = respiratory breath,
respiration: དབུགས་རྒྱུབ་པ་དང་འབྲིན་པ་ *dwugs rñub-
pa dañ hbyin-pa* to respire, to inhale and
exhale breath; རྒྱུ་འགྲོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབུགས་ལེན་པ་ to
take away the breath of all beings; དབུགས་
བྱུང་ short breath; དབུགས་རྒྱང་བ་ or བརྒྱངས་པ་
shortness of breath, asthma, as a complaint
of old age (*Thgy.*); དབུགས་ལྡོག་བྱེད་པ་ *dwugs
lheb-lheb byed-pa* to pant for breath (*Jā.*);
དབུགས་ཀྱི་ཚ་ཙམ་འགྲུང་མེད་ as quickly as possible,
i.e., within the fraction of a breath, not
delaying even for the time required to
draw a breath (*Fig. 18.*) དབུགས་ཅད་ *dwugs-
chad* stopping of the breath, losing breath;
དབུགས་ཐེབ་འཇིགས་ *dwugs theb-rel* in one breath
(*Sch.*); དབུགས་འདོན་ བེད་མཚན་ [confidence]S;
དབུགས་རྒྱུབ་ རྗེས་འཇུག་ [taking breath]S.

དབུགས་འབྲིན་པདག *dwungs-hbyin-bdag* an epithet of the god of wind (*Mñon.*).

དབུགས་མེད་མོག *dwungs-med-srog* as met. an egg, which is believed to have life but has not the power of breathing (*Mam.*).

ཏ་ དབུང་ *dwuñ* = དབུས བརྒྱལ་ the middle (*S. Lex.*).

དབུབ་པ *dwub-pa*, v. དབུབས་པ *hbubs-pa*.

དབུར *dwur* termin. of དབུ *dwu*: at the head, at first: ཚོགས་དབུར་ལེགས་པ *tshogs-dbur phebs-pa* to preside at an assembly (generally of priests). དབུར་སྟོད *dwur-stod* = དབུས་འཕྲོད་ *dwus-ru-stod* upper *Ü*: དབུར་སྟོད་འབྲུག་ཆུ་མཚན་གྱིས་ཀར་ཚམས་ཀྱི་མང་འཕྲོད་ཚོགས་པ་ལ་ (*Deb. ག. 45*).

དབུར་བ *dwur-wa* [also དུར་བ *hur-wa* or རྒྱུར་བ *yur-pa* to smooth, རྟོག་པ *çog-bu* paper, དམ་ *ras* woollen stuff, ག་ལམ *gcal* a pavement] *Jä.*

དབུལ *dwul* fut. of རུལ *phul* acc. to (*Rdo. 46*).

དབུལ་པོ *dwul-po* = ཐུང་པོ, དམིང་, ལུ་ལོ, ལུ་ཀོང་ poor, indigent (*A. K. 51-7 v.*). དབུལ་པོ་ལག་སྟོང་ *dwul-po lag-stoñ* 1. a poor man whose purse is empty. 2. n. of a (མ་བདག *sa-bdag*) monster.

དབུལ་བ *dwul-wa* 1. fut. of དབུལ་བ. 2. adj. poor, indigent; also, sbst. poverty, want, penury, དབུལ་བ་སེལ་བ *dwul-wa sel-wa* to relieve want (*Glr.*); དབུལ་པོ་ངམ *dwul-phoñg* དམིང་ཤིང་ poor, a poor man, pauper; poverty.

དབུས *Dwus* བརྒྱལ་, རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ཀོང་ the middle, the centre. Is, particularly, the name given to the central province of Tibet wherein Lhasa the capital is situated, being known colloquially as *Ü*. དབུས་འབྲུར་ *dwus-hgyur* seems to be another name for

this province or for the city of Lhasa itself; དབུས་ལྷ་ས་ signifies one born either in Magadha or else in Lhasa; དབུས་ལྷན་ *dwus-shad* the polished speech of Lhasa, Samye, and Yarlung; དབུས་གཙང་, sounded *Ü-Tsang*, indicates the two provinces of those names conjointly.

དབུས་ཀྱུ *dwus-kyu* a kind of pastry (eake) made of the flour of the millet called རྒྱུ་ལྷ་ས་ *rgya-ra-hbru* with milk and sugar and butter.

དབུས་ཆུ *Dwus-chu* the river of Central Tibet called རྒྱུ་ཆུ *Skyid-chu* on which Lhasa is situated; it falls into the great Yeru Tsangpo.

དབུས་མ 1. = བར་མ བརྒྱལ་ the central. 2. ལྟམ་རུ་ཀྱུ *the central dancer*; དབུས་མ་པ ལྟམ་རུ་ཀྱུ་ལེ་ the central one, one of the Mādhyamika school of the Buddhists.

དབུས་གཙང་འབྲུག་ *Dwus-gtsañ ru-bshi* (acc. to *Loñ. 2, 4*), a name of Tibet proper which comprises the two divisions of དབུས *Dwus*, viz. :—the valley of the *Skyid chu* called *Dwu-ru Skyid-çod* and *Gyas-ru Nam-çod*, i.e., Lho-kha; and the two divisions of Tsang:—*Gtsañ-ru lag-çañ hgyed* and *Gye-ru Ñañ-chu-gshuñ* the valley of Nyang.

དབུས་ཤོ *dwus-sho* = one ounce of silver or 20 སེ་བ *se-wa* (*Rtsii.*).

དབེན *dwen* 1. མེད་, མེད་ཀྱི་དམིང་ difference, disunion: དགོ་འདུན་ལ་དབེན་བཟུང་མེད་ཀྱི་ one who causes dissension among the members of the congregation. But most frq. 2. ལྷན་, རུ་ཆ་: solitary, lonely; separate, separated; secret: དབེན་ཁང་ *dwen-khañ* retreat, lonely abode, hermitage; དབེན་འགྲོ་བ *dwen-hgro-wa* = བུད་མེད་འདྲོད་ལྷན་མ་ a voluptuous woman who lives alone (*Mñon.*); དབེན་གསལ་ secret or confidential talk; དབེན་གསལ་རུ་ལྷན་, ལྷན་གསལ་ [secret place or event] *S.*

sphere or space ; also that which is massed in indefinite compass: དབྱིངས་སུ in space, *en masse*; དབྱིངས་སྟོང་ *dbyings ston* empty space; བར་དོའི་དབྱིངས་སུ་མྱོང་བ *bar-dohi dbyiñs-su ldiñ-wa* floating in the region of the *bardo*; ཞེས་བྱ་དོ་ལོས་སྟོང་པའི་ཚོས་ཀྱི་དབྱིངས་བརྟན་པ་ consciousness itself having indicated the sphere (or extent) of the doctrine praised; ཕུང་བོ་ལྷན་མ་མེད་པའི་དབྱིངས་སུ in the region where nothing of the *Skandha* is left remaining (*Sch.*). Acc. to Bon there are eight *dbyiñs* or spaces:—(1) ལྷ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (2) འབྲས་ལས་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (3) ལ་གཉིང་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (4) དཔག་ཏུ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (5) རྟོག་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (6) བདལ་བ་ཅེན་པོ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (7) རྩད་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (8) འབྲུང་བ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (*D.R.*), (*B. Nam*).

དབྱིན་པ་ *dbyin-pa* or དབྱིན་ཕྱེད་པ་ to incite, instigate, set on.

དབྱིབས་ *dbyibs* 1. བསྟན་པ་, བཟང་པོ་, རྩམས་པ་ shape, figure, form: རྩ་དབྱིབས་ཅན་ bird-shaped; ཤིང་རྩའི་དབྱིབས་དང་འདྲ་ shaped like a cart; རྒྱས་པའི་དབྱིབས་ལ་དོས་འབྲུང་བ་ to learn the nature (of plants) from the shape in which they grow (*Jä.*). 2. symmetrical dimensions; དབྱིབས་ཀྱི་གཟུགས་ བསྟན་པ་ རྒྱལ་ [orderly or symmetrical shape]*S.* དབྱིབས་ཅན་ བསྟན་པ་ symmetrical; དབྱིབས་མཛོས་ pretty shape, pretty looking, nice; དབྱིབས་ལེགས་ *dbyibs-legs* of good shape, handsome figure. དབྱིབས་སུ་ or ལེབས་སུ་ ལ་བསྟན་པ་ [situation]*S.*

དབྱུ་གུ་ལྷ་བ་ *dbyu-gu-zla-wa* the ninth month of the Tibetan kalendar (called also བར་སྐད་ལྷ་བ་). ལྷ་མང་དུ་ཤིང་མོ་རྩའི་ལོའི་དབྱུ་གུའི་ ཚོས་བཅོ་བརྟན་པ་ at Nye-thang in the wooden-horse year on the eighteenth-day of the ninth month; ལྷ་མོ་དབྱུ་གུའི་ཚོས་ གཅེག་ནས་བརྟན་པ་ commencing from the first of the ninth month of the horse-year (*A. 157*); དབྱུག་གུའི་ཚོས་ *dbyug-guhi-*

tshes the 18th of the 9th month of the Tibetan calendar (*A. 156*).

དབྱུག་པ་ *dbyug-pa* 1. རྩམས་པ་, རྩམས་པ་ a stick, cudgel, staff: དབྱུག་རྩོ་ཅན་ *dbyug-to-can* wielding a stick; དབྱུག་པ་རྩུབ་པ་ to beat with a stick. 2. རྩམས་པ་ རྩམས་པ་ punishment. 3. ལྷ་ཚེད་ a division of time of about 20 minutes, also a fraction or proportionate part of weights or measures. 4. vb. with pf. དབྱུགས་ *dbyugs* to swing, brandish; to throw, cast, fling (*Jä.*); དབྱུག་ལས་འཇོག་པ་ to throw away; དབྱུག་དབྱུག་ཕྱིད་པ་ to swing to and fro. དབྱུག་རྩོ་ sling *W.*

དབྱུག་པ་ཅན་ *dbyug-pa-can* 1. ལ་ཁོས་ one carrying a stick in his hand. 2. an epithet of གཤིན་རྗེ་རྒྱལ་བོ་, the lord of death. 3. རྩམས་པ་འཇོག་ an attendant of the sun (*Mñon.*).

དབྱུག་པའི་རྩ་ཅན་ *dbyug-pahi rna-can* as met. =an ox or bull (*Mñon.*).

དབྱུག་འཛོན་ *dbyug-hdsin* गदाधर epithet of Vishnu.

དབྱུང་པ་ *dbyun-pa* འཇོག་པ་ (a form of དབྱིན་པ་ *Rdo. 46*) to turn out, banish, expel. Generally speaking should be considered fut. of དབྱིན་པ་ *hbyin-pa*. ཕྱིར་དབྱུང་བ་ to turn out; གནས་ནས་དབྱུང་བ་ to banish or remove from a place, particularly to deport from a monastery.

དབྱེ་བ་ *dbye-wa* (acc. to *Rdo. 46*, prest. of ཕྱེ་བ་ *phye-wa*) 1. = མོ་སྐར་ དབྱིར་ཕྱེད་པ་ to make distinction, to differentiate; དབྱིར་བྱས་པ་ anything made distinct or classified. Acc. to *Jä.* fut. of and in *C.* secondary form of དབྱིད་པ་ *hbyed-pa*. 2. sbst. distinction, distinctive feature; also kind, class, species: ལེགས་ཀྱི་དབྱི་བ་གསལ་ལྗུང་ the distinction between good and evil cleared or explained. དབྱེ་གསལ་ *dbye-gsal* clear distinction. 3. = བང་ རྩམས་, plain, expanse, extent: དབྱི་བྱེ་ = བང་བྱེ་ in extent.

clergy or the church; མངས་རྒྱལ་འབངས་ *sañs-rgyas-hbañs* n. of a king.

འབད་པ *hbad-pa* 1. subst. ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ལྷན་པ་ endeavour, earnestness, exertion (*A. K. 1-46*). འབད་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hbad-pas shugs-pa* to begin with energy (*A. K. 1-12*). 2. vb., imp. འབད་པ་ *hbad*, to endeavour, to try, to exert one's self, make effort: རྩོད་གི་རྩོད་ལ་རྩོད་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *thog-gi steñ-la rdo-sbom yar hphyar hbad nas* having endeavoured to hoist up the stone-block on the roof. 3. to cultivate, rear, take care of: རྩོད་ལ་ or རྩོད་ལ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to cultivate the ground, རྩོད་ལ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to raise grapes རྩོད་ལ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to breed cattle. འབད་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *assiduous*, painstaking, industrious; འབད་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *without exertion (S. Lex)*.

འབན་ཁྲ *hban-khra* a fine cotton cloth: འབན་ཁྲ་ལྷན་པ་ one roll of *Ban* cloth (*Rtsii.*).

འབན་ཁྲ་ *hban-hcad* n. of a number: འབན་ཁྲ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*Ya-sel. 57*).

འབབ་པ *hbab-pa* pf. བབ་ *bab* or བབས་ *babs*, imp. འབབ་ *hbob* or བབས་ *bobs* 1. to move downward, to descend, to come down from, to alight; to fall down: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ snow falls from heaven. Constantly used in connection with rivers: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ the rivulets are descending babbling on to the plain. In stating the arrival of a certain time or occasion འབབ་པ་ is generally used with the sense of "it has come down to the time of": ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the *Nirvāṇa* month has arrived; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the time of death will arrive; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the time of going has come. In *W.* འབབ་པ་ also = tax, taxation; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ fixing of rent or tax.

འབབ་ལྷན་པ་ *hbab-chu* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ river, rivulet, brook; also rain. འབབ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ access or descent to

the water, steps leading to a bathing-place (*Jā.*). འབབ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hbab-chu-hshi* 1. the four rivers are:—(1) ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *Gaṅgā* has issued forth from the mouth of a bull (acc. to Tibetan authorities it has descended from the mouth of an elephant); (2) ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the *Sindhu* springs forth from the mouth of a lion; (3) The *Tsangpo* issues from the mouth of a horse and is therefore call *Tamchog Khabab*; (4) The *Sutlej* is called *Rma-bya kha-hbab* (ལྷན་པ་ལྷན་པ་) because it is supposed to come out of the mouth of a pea-cock. འབབ་ལྷན་པ་ *hbab-ldan* = འབབ་ལྷན་པ་ river, stream. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *pray permit your holy instruction (letter) to come here like the flow of a river (Yig. k. 27)*. འབབ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ low place or ground, i.e., the direction of a river's flow.

འབམ *hbam* in ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a disease of the foot; འབམ་ལྷན་པ་ *hbam-pa* rot, decay; also as disease: *lupus*.

འབའ *hbah* seizure, distraint; or rather the liability of paying higher interest, payment not having been made at the appointed time (*Jā.*); འབའ་ལྷན་པ་ *hbah-hgan* = འབའ་ལྷན་པ་ agreement, contract (subject of lawsuit) (*Yig. k.*); འབའ་ལྷན་པ་ *hbah-gan* an agreement.

འབའ་ལྷན་པ་ or འབའ་ལྷན་པ་ *Hbah-thañ* n. of a place in *Khamṣ* (*Rtsii.*). འབའ་ལྷན་པ་ bow that is made of very strong bamboo growing in *Hbah* (*Rtsii.*).

འབའ་ལྷན་པ་ *hbah-cha* sediment, lees, remnant: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the remnant of mustard when oil has been extracted or pressed out; འབའ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the cost of load of *bah-cha* is a *Khal* (*Rtsii.*).

འབའ་ལྷན་པ་ *hbah-dar* a kind of scarf: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་

ཤོག་བཅས་འདི་མཐུན་ནམ་ཉིན་བྱགས་ཇི་ཚེ་བ་བྱ། (*Yig. k.*). I beg that you would kindly send by the hand of this (man) as quickly as possible tea for religious service and *hbah-dar* scarf for the *omdse* lama and church governor, etc. together with a letter of confirmation.

འབར་པོ་ *hbah-po* and འབར་མོ་ *hbah-mo* are wrongly spelt for དབར་བ་ and དབར་མོ་ magician, sorcerer, or witch, of the Bon religion.

འབར་བ་ *hbah-wa* 1. to bleat. 2. (in *Sikk.*) to bring, to carry, འབར་ཤོག་ *hbah-çog* bring it hither! འབར་མོང་ *hbah-soñ* take it away; *hbah-khen* a coolie. 3. to commit adultery *C.* (*Jä.*).

འབར་པོ་ *hbah-wo* hole, cave, cavern, འབར་པོ་ཅན་ *hbah-ço-can* hollowed out, excavated (*Jä.*); འབར་བྱི་ *hbah-byi* parched paddy beaten out and used by Indians as food instead of cooked rice; a cake of parched rice or maize meal, frequently eaten with tea *C.* (*Jä.*).

འབར་ཞིག་ *hbah-shig* only, solely, alone: ལ་མེར་དང་དངུལ་འབར་ཞིག་གིས་གང་ filled with gold and silver alone (*Jä.*); སྒྲིག་པ་འབར་ཞིག་ sin only; དགེ་བ་འབར་ཞིག་ = དགེ་བ་ག་ཉུག་ virtue alone.

+ འབར་ག་ *hbah-çag* or འབར་སྐྱོགས་ *hbah-skyogs* (in modern Tib.) a large ladle of wood made in Bathang (*Rtsii.*).

འབར་ས་ག་ *hbah-sa-ka* (རི་དྭགས་ཞིག་) n. of a wild animal (*K. d.* ༩, 374).

འབར་བ་ *hbar-wa* or འབར་ཏུ་འབར་ ལྷན་, ལྷན་པ་, རྒྱུ་བྱུ་, ལྷན་པ་; vb. n. to ལྷན་པ་ 1. to catch fire, to become ignited, to blaze; also, in reference to the passions, frq. to glare, burn with wrath: འབར་བ་འབར་བ་དུ་རྩུང་བ་ combustible; ཁོང་ལ་མང་པོ་འབར་འདུག་ he is very angry with me or he quarrels much with

me *C.*; ཁ་འབར་ quarrelsome, brawling, མང་དུ་འབར་བ་དུང་བ་ལས་ while she was brawling (*Mil.*); ཞི་རྩེང་འབར་བ་ to burn with rage. Also འབར་བ་ has other figurative meanings, as: 2. to burst forth into bloom, to blossom; to blaze forth into fame, to become notorious, etc.

འབར་བ་ལྡན་ *hbar-wa-ldan* an epithet of *Vṛhaspati* the teacher of the gods (*Mñon.*).

འབར་བ་འི་རལ་པ་ཅན་ *hbar-wahi ral-pa-chan* = རྫོན་མ་ *sgron-ma* lamp, light (*Mñon.*).

འབར་འབྲུང་ (མཐོ་དམན་) ལྗང་རྒྱུ་ལ་འབྲུང་ལ་ high and low, uneven or undulating ground.

འབམ་གྲོ་ *hbal-gro* a mixture of peas and wheat (*Rtsii.*).

འབམ་པ་ *hbal-wa* 1. = བོག་པ་ ལུ་ལྷན་ to throw about, to pluck out the hair (used only with རྫོན་). 2. to part or arrange the hair, as is customary with the monks and nuns of certain sects; in *Kham*s this style being the national costume. རྫོན་འབམ་ཅན་ n. of an Indian religious sect.

འབམ་འཕོལ་ *hbal-hbol* shaggy (*Sch.*).

འབྲི་འབྲི་ *hbi-hbi* small lumps of clay that are cast into moulds to make miniature chorten, images, etc.

འབྲིགས་པ་ *hbiggs-pa* or འབྲིག་པ་ *hbig-pa* pf. མིགས་ *phigs* fut. དམིག་ *dbig* im. མིག་ *phig* or མིགས་ *phigs* 1. མིང་, མིང་ to pierce, pierce into, bore: རྫོང་ཇི་ཡིས་ནི་རིན་ཆེན་དམིག་ the diamond will pierce what is precious; སྒོང་ལ་ཐུག་པ་འབྲིག་པ་ to bore holes into wood; ལུ་འགགས་འབྲིགས་ *chu-hgags-hbigs* it removes stangury (*Med.*). ལུ་འབྲིགས་ or ལུ་མིགས་ a spire or a gilt pinnacle on a temple or royal tomb; འབྲིགས་ལྡན་ *hbiggs-ldan* the thunder-bolt of Indra (*Mñon.*) 2. in *C.* seems to be used vulgarly for: to lie with (a woman).

འབྲིགས་ལྗེད་ *hbiggs-byed* བྱི་རྩུབ་ 1. (རི་པོ་འབྲིགས་ལྗེད་ *ri-ço hbiggs-byed*) n. of a chain of hills

extending eastward from Rājputana to Behar dividing Hindustan into Aryavarta and Dakṣiṇāvarta, i.e., Northern India and Southern India: དེ་ལས་ནང་མཐུ་ཞེས་པ་དང་། ལྷབས་ལྷན་ཞེས་པ་དང་། ལུགས་ལྷན་ཞེས་པ་དང་། རྟག་པོ་འབྲིམ་ལ་ཞེས་པ་དང་། རྩ་ཆེན་པོ་ཞེས་པའི་ལྷ་ཀླུང་ཆེན་པོ་རྣམས་འབབས་པའོ་ (K. d. 3, 272). 2. = མདའ་ an arrow, i.e., that which pierces through (Mñon.). 3. རྟག་ thog a thunderbolt, which pierces the mountains, &c. (Mñon.). 4. = ཀྱའ་ ku-wa gourd (Mñon.). འཕེགས་ཡོ་ བིལ་མ་འཕེགས་ the Vindhya range of hills; འཕེགས་ཕྱེད་ལྷ་མོ་ a constellation ར་ལྷ་མོ་ [a meteor]S.

འཕེབ་ hbib or འཕེབས་པ་ hbibs-pa = འབྲབ་ or འབྲབས་པ་ (Sch.).

འཕེར་བ་ hbir-wa to tremble, shake, quake: ཅེ་ཅེར་འཕེར་བ་ what was said to make him tremble (A. 134).

འབྲུ་ hbu ལྷ་མི་, ཕུ་ལྷ་ a worm, insect, any small vermin; འབྲུ་མི་ན་ or མི་ན་འབྲུ་ a caterpillar; འབྲུ་རིང་ in W. a snake (Jä.); འབྲུ་པད་ hbu-pad a leech; འབྲུ་ལྷོགས་དུང་ hbu-skyogs-duñ snail, འབྲུ་ལྷོགས་དུང་འདྲམ་མི་ན་སེལ་དམ་ལྷ་སྐྱེས་.

འབྲུ་དཀར་ hbu-dkar a preparation of wheat flour, sugar-beer (Rtsii) also ཀྱུར་འབྲུར་ id. (Rtsii.); the blackish-red preparation of this is called འབྲུ་ལྷུག་.

འབྲུ་རྩ་བརྟུ་པ་ hbu-rkañ brgya-pa centipede. Syn. ཡན་ལག་བརྟུ་པ་ yan-lag brgya-pa; རྩ་བརྟུ་པ་ rkañ-brgya-pa (Mñon.).

འབྲུ་ཁང་ hbu-khañ n. of a much-worshipped deity in Nepal: འཕགས་པ་འབྲུ་ཁང་དང་གཉིས་ལྷ་མོ་ད (A. 124).

འབྲུ་ཐོམ་ hbu-phra-mo fly, flea, etc. Syn. མདུང་ཅན་ mduñ-can: ལྷུ་བ་ཐོམ་ skye-wa phra-mo; ལྷུ་ཅན་ skra-can; ཉེ་བའི་ལྷུ་ཅན་ ñe-wahi lee-can (Mñon.).

འབྲུ་བ་ hbu-wa pf. འབྲུས་ hbus to open, to unfold, of flowers, esp. with ཎ་ as ཎ་འབྲུ་བ་ (Jä.).

འབྲུ་ལྷུག་ hbu-smug, v. འབྲུ་དཀར་ hbu-dkar. འབྲུ་རས་ hbu-ras a coarse sort of raw silk imported into Tibet from Assam by traders from Bhutan.

འབྲུ་ལུ་པར་ hbu-su-hañ a medicinal herb.

Syn. ལྷ་མོའི་འབྲི་ཤིང་ lha-mohi hkhri-ciñ; ལྷའི་ཤིང་པ་ lhañi phreñ-wa; སེར་རྣམ་ ser-snam; དབྱར་གྱི་རྒྱན་ dbyar-gyi-rgyan; ཡང་བ་ yañ-wa; ལྷ་མོའི་ལྷུག་པ་ rgya-mtshohi thug-pa; ལྷུ་བའི་ཆང་ byi-wahi-chañ; ལྷི་ཀ་ spri-ka (Mñon.). འབྲུ་ལུ་པར་གིས་མ་འདྲུབ་ལྷོ་ཆོད་སེལ་ Med.

འབྲུགས་པ་ hbugs-pa ཀའཕྱལ་, བྲུ་ཕ་ pf. ཕུག་ phug to hollow out, bore; to pierce, sting; to bite; བྲིས་ངའི་རྒྱང་པ་ཕུག་སོང་ the dog has bitten my foot; རྟན་ལྟན་རི་ཁྲོད་ན་རྒྱ་ནག་མི་ཡིས་རྒྱང་སར་འབྲུགས་ཏི་ནང་རྣམས་ཕྱེད་འབྲུག་ in the Nan-shan mountains Chinamen, hollowing out hill-ground, make dwelling-places.

འབྲུངས་ hbuñs = འཛོམས་པ་ hdsoms-pa.

འབྲུངས་པ་ hbuñs-pa to concentrate one's force or energies; but v. supra འབད་པ་: ཆོས་ལ་འབྲངས་ apply yourselves to religion with industry. ཆོས་ལ་འབྲངས་ན་མཐོ་དམའ་དབྱུ་བ་ལངས་ if you apply yourself to religion assiduously, the high and the low will rise against you as enemies (Rdsa. 22).

འབྲུད་པ་ hbud-pa pf. བུད་ vb. n. (limited perh. to W.) 1. to fall from, drop, fall down; to fall off (of leaves); to fall through. 2. to go away, to leave, escape, to disappear, to be lost: ཉེ་མ་འབྲུད་སོང་ the sun has gone down; ལྷུ་མིག་བུད་སོང་ ཉེ་ན་མང་ནས་ the key has been lost many days ago.

འབྲུད་པ་ II: pf. ཕུས་ phus, fut. བུད་ dbu, imp. ཕུ་ phu 1. vb. act. and n. to blow, either with the mouth, or to be blown by the wind; མེ་ཕུ་ཅེག་ blow up the fire! ལྷུང་གིས་ དཔེ་ཆའི་ཤོག་བུ་རྣམས་འབྲུད་ཡོང་ the wind will blow

away the leaves of a book; དེ་གི་མྱོང་གིས་ཀྱི་མེང་ ལུས་ནས་ the monk having blown the trumpet; རྒྱུང་གིས་ཐུན་མ་བུ་པ་ལྟར་ like chaff blown off by the wind (*Dzl.*); དབྱུགས་ནས་འབྲུང་པ་ to breathe upon; ལུས་ཀྱི་ན་བུས་ལྡར་སྐངས་ the whole body became bloated (*Mñg.*); *hbud-hduñ* (*Vai. k.*)=དུང་ trumpet, also: bellows; འབྲུང་ཤིང་ fuel, firewood (*Rtsii. 16*).

འབྲུང་པ། III: [pf. imp. ལྟན་ fut. ལྟན་ trs.: 1. to put off, pull off, take off *C.*, hat, coat, ring, etc.; to throw down: ལྟན་བཞག་གོ་ threw down. 2. to drive out, expel, cast out, chase away, with the accus. of the person and place, ལྟན་ out of the country; ལྟན་ལྟན་ an exile (*Schtr.*); to set free, to set at liberty, to allow to pass *W.*; to lay out, to spend. 3. to pull out, tear out, uproot. 4. to take away, to subtract from] (*Jä.*).

འབྲུན་ *hbun* or བྲན་པ་ 1.=ལྟོན་ debt. 2. to itch; འབྲན་ the itch, an itching *W.* (*Jä.*).

འབྲུབ་པ། *hbub-pa* [pf. ལྟབ་ *bub* imp. ལྟབས་ *bubs* 1. to be turned over upside down: ལ་འབྲུབ་ཏུ་ཉལ་ he lies with his face undermost; ལ་འབྲུབ་ཏུ་བཞག་ or བོང་ it is placed with its top inverted, turned over; ལག་འབྲུབ་བྱེད་པ་ to fall on the hands. 2. fig., to be overthrown, destroyed, spoiled, with regard to meditation (*Mil.*)] *Jä.*

འབྲུབས་པ་ *hbubs-pa* [pf. imp. ལྟབས་ fut. དྲུབ་ to put on a roof, or some thing for a roof; རོག་འབྲུབས་པ་ to make or construct a roof; ལུང་འབྲུབས་པ་ to pitch a tent; ལྷུ་ལྟབས་ corner pavilion *S.g.*] *Jä.*

འབྲུམ་ *hbum* མངས་མངས་, ལ་ཅ་ one hundred thousand; འབྲུམ་ཚོ་ *hbum-tsho* id.; ལྷུ་འབྲུམ་གྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ 500,000 Chinese soldiers (*Glr.*); འབྲུམ་ལྷུ་གཤེག་ a hundred thousand. ལྷུ་འབྲུམ་ *sku-*

hbum the 100,000 images, the n. given to the famous Kumbum monastery situated about 25m. S.W. of Sining-fu in the Kôkô Nor district, the name being derived from miraculous figures alleged to be present on the leaves of an aged lilac tree. Accounts of this monastery are given by Huc, Rockhill, and Kreitner. It was founded by Tsongkhapa. འབྲུམ་ལྷུ་ *hbum-lña* the five sacred books of the Bon enumerated in མངས་ཅ་ལ་འབྲུམ་ arc:—(1) ལ་ལྷུ་འབྲུང་མཉན་ལ་ལབ་པའི་འབྲུམ་; (2) ལེ་ག་ཤིན་པོ་ལྟོད་པ་རྟོན་གྱི་འབྲུམ་; (3) ལ་ལྷུ་འབྲུང་མ་བུ་ལམ་གྱི་འབྲུམ་; (4) ལ་ལྷུ་འབྲུང་མ་བུ་ལམ་གྱི་འབྲུམ་; (5) དེ་གི་ལྷུ་མ་ཚོ་གསལ་པའི་འབྲུམ་ (*D.R.*).

འབྲུམ་ལང་ *Hbum-thañ* n. of a place in Mon-yul (Sikkim) south of Tibet. འབྲུམ་ལང་ལྷུ་རྩེ་གནས་ *Hbum-thañ Skyer-chuhi gnas* n. of a sacred place in Mon-yul where Pad-ma Sambhava' is said to have performed ascetical meditation.

འབྲུར་བ། *hbur-wa* 1. to rise, to swell up, become prominent: ལྷུང་ལ་བྲུག་རི་འབྲུར་བ་གཤེག་ a single rocky hill rising from the green-sward; འབྲུར་བུ་རྟོག་ to emboss, to work in relief (*Glr.*). 2. to spring up, come forth, bud, unfold. ལྷུང་འབྲུར་ gold and silver ornaments in relievo on some other metals. ལྷུང་འབྲུར་ *glo-hbur* paintings and sculptures; འབྲུར་རྟོ་མཁན་, འབྲུར་བཟོ་པ་ an engraver; འབྲུར་ *hbur* swelling, a boil, etc. འབྲུར་ག་ the slight protuberant places on doors where handle rings are fixed. འབྲུར་རྟུང་ *hbur-skyoñ* an undulating country with risings and depressions: ལག་ལྷན་ལྷུ་གྱུར་ལྷུང་འབྲུར་རྟུང་སོགས་འཕྲོམ་བང་ (*Rtsii.*). འབྲུར་འཛོམས་བྱེད་པ་ *hbur-hjoms byed-pa* to reduce elevations, to smooth uneven ground; fig. to prostrate an opponent in disputation. འབྲུར་རྟོད་ *hbur-dod* a statue, an image in relief (*Jig. 10*). འབྲུར་པོ་ *hbur-po:* protuberance, tumour.

Syn. ལྷ་ཅན *spu-can*; དྲི་སྐྱམ་པ *drihi-sras-pa* (*Mñon.*).

འབྲེ་བ *hbye-wa* (also frq. ལྷེ་པ *phye-pa*) pf. and imp. ལྷེ *bye*; intrs. of འབྲེ་བ 1. to open: སྒོ་ལྷེ་ནས་ནང་ལ་བྱགས་ the door having been opened, he entered the house; མངལ་ཁ་ལྷེ་ནས་ when the mouth of the womb has opened. 2. to divide, separate, resolve: སྐྱ་སྐྱ་གཉིས་ ལུ་ལྷེ་ *ska-sla gñis-su-bye* it resolves into thick and thin matter (*Med.*); དུམ་བུ་རྫོང་དུ་བཅི་བར་འབྲུར་ it separates into a thousand pieces (*Gl.*); ལྷེ་བྲག་མ་ལྷེ་བའི་བར་དུ་ as long as the separation has not evidenced itself (*Jä.*).

འབྲེད་པ *hbyed-pa* (acc. to *Rdo.* fut. of ལྷེ *phye*), pf. and imp. ལྷེ *phye* or ལྷེད་ *phyed* and ལྷེས་ *phyes*, fut. དལྷེ *dbye* vb. a. 1. ར་སྐྱི་ལྷན་, ར་མཇེའན་ to open; to place apart; to unloose: སྒོ་ལྷེས་ནས་འཛོག་པ་ opening the door keep it open; fig. ཚས་ཀྱི་སྒོ་རྒྱུ་པར་འབྲེད་པ་; ལྷང་བའི་མིག་འབྲེད་པ་ to open a blind man's eyes; to open again what had been shut or stopped; དང་ག་ཡིག་འབྲེད་པ་ to restore the appetite; བལྷེད་ *ba-phyed* the open *b, b* pronounced like *w, Gram.* 2. [to separate, to keep asunder, to disentangle, *W.*; to disunite, to set at variance, དེད་ག་ལྷེད་དལྷེ་པའི་ལྷེར་ in order to set them at variance, to create enmity between them *Stg.*; to part, separate, ལྷང་ཁོག་རྫོང་རྫོང་མཚན་དྲིས་དལྷེ་བ་ལྷེ་ the cavity of the chest and the abdomen being separated by the diaphragm *S.g.*; to divide, classify: དེགས་ཀྱི་སྒོ་རྒྱུ་ནས་དལྷེ་ན་ if they are classified according to the different species *Lt.*; ལོམས་ཅན་རྒྱུས་ལས་ཀྱིས་རྒྱུས་པར་ལྷེ་ the beings are severed by their deed (beings are born as different species in consequence of their *Karma*); ཁ་ལྷེ་བ་ *kha-phye-wa* to open, to separate, *e.g.*, when hands, that were laid in each other, are separated again *Gl.*; ཁ་ལྷེ་བ་ *kha-phye-wa* to open, to begin to bloom] from *Jä.*

འབྲེད་པ་ལྷོ་ the divider, one who divides or disjoins or separates.

འབྲེད་དཔུད་ *hbyed-dpyad* 1. the diagnosis of diseases and their treatment. 2. (*Sch.*) 'tongs, pincers.'

འབྲེམ་པ *hbyem-pa*, with ལྷེད་པ་ *byed-pa* 'to act with promptness, determination and good success' (*Sch. Jä.*).

འབྲེར་བ *hbyer-wa* བཤའ་ལྷན་ 1. sbst. flight. 2. vb. pf. ལྷེར་ *byer* to escape by flight, to flee in different directions: རྫོང་འདུམ་ལྷེར་ནས་མི་འདུག་ལྷེ་ the market-people having fled, and nobody remaining (*Pth.*); རྣམ་ལྷེར་སྤང་ the sickness was dispersed.

འབྲེ་བ *hbyo-wa* pf. ལྷེ་ *phyo* or ལྷེས་ *phyos* imp. ལྷེ་ལྷེས་ *byo-byos*, to pour out, to pour into another vessel: ལྷེ་འབྲེ་བ་ལྷོ་ one who transfers or pours water from one vessel into another (*Situ. 85*).

འབྲེག་པ *hbyog-pa* pf. *byogs*, to lick: བལྷེག་ལྷེས་འབྲེག་པ་ལྷོ་ *lees hbyog-pa-po* one who licks, a lickier (*Situ. 85*).

འབྲེང་བ *hbyoñ-wa* pf. ལྷེང་ *byañ* 1. to be cleansed, purified, v. ལྷེང་བ་ 2. to be skilled, well-versed, be full of: རིག་ལྷེང་ལ་འབྲེང་བ་ versed in the *Vedas*; ལས་ཀྱི་འབྲེང་བ་ skilful work (*Nag. 5-2*).

འབྲེན་པ *hbyon-pa* pf. and imp. ལྷེན་ *byon*, to come, arrive (resp. verb): ལུག་ལྷེན་ནས་ having come to the cave; ལུག་ལྷེན་ལག་ཁང་ལ་བསྐོར་བ་མཚན་དུ་ལྷེན་ནོ་ he came to make circumambulation at the temple. Also = to proceed, to go; to set out. Is a common vb. in modern polite talk. འདིར་འབྲེན་ *hdir hbyon* (polite expression) come here.

འབྲེར་ *hbyor* a spade in *C.T.* (*Rtsii.*).

འབྲེར་པ *hbyor-pa* སྐྱེད་ལུག་, སྐྱེད་ལུག་, ལྷེ་ལྷེ་བ་, ལྷེ་ལྷེ་བ་ that which is received, acquisitions,

འབྲས་སྐྱ་གཟུགས་ *hbras-sna gsum* (མ་འབྲས་, *a-hbras*, བྲས་འབྲས་, *sra-hbras*, འཇམ་འབྲས་ *hjam-hbras*) (mystic) (*Miñ. rda. 2*).

འབྲས་ཐུང་མ་ *Hbras-spuñs* or འབྲས་དཀར་ཐུང་མ་ *Hbras dkar-spuñs* (lit. heap of white rice) ཐ་ལྷ་ཀའ་ཀར་ the ancient name of Katak the chief town of Orissa; in its neighbourhood existed a large Buddhist monastery called S'rihānya Kataka after the model of which the great monastery of Daipung near Lhasa was built. The Lhasa monastery is an immense establishment said occasionally to harbour 7000 inmates, of whom many are Mongols and Siberian Buriats. It stands 4 miles west of the city. Under this head we may quote from a Tibetan state document recently issued an extreme specimen of abbreviation: མེ་འབྲས་དགའ་གསུམ་གྱི་སློབ་དཔོན་ the teachers of the three monasteries Sera, Daipung and Gaḥdan.

འབྲས་ཕྱེ *hbras-phyc* = འབྲས་ཚམ་ rice-flour (*Rtsii.*).

འབྲས་ཚ *hbras-tsha* rice-porridge (*Rtsii.*).

འབྲས་ཟན་ *hbras-zan* ལྟན་ cooked rice; འབྲས་སོབ་ ཐ་ལྷ་, ལྟན་, འཇུ་ལྷ་ [cooked rice, parched rice]S.

འབྲས་ལྷུང་ཅན་ *hbras-slum-can* = ལྷུ་གུག་ the Indian deodar (*Mñon.*).

འབྲས་རིལ་ *hbras-ril* unmilled or unbroken rice, paddy.

འབྲས་སིལ་ *hbras-sil* rice cooked with butter and mixed with sugar, rice-pudding (*Rtsii.*).

འབྲས་བུ་ *hbras-bu* fruit, in every sense of the term, both fruit the produce of a tree or plant, and fig. the fruit, effect, or consequence, of any course, conduct or action, and thence can also mean the

reward or the retribution of such behaviour; ལྷུ་འབྲས་ cause and effect: དང་དོན་ལམ་ ལྷུ་འབྲས་རྣམས་ལས་ལས་ལས་དེང་ having enumerated the various instances of the causes and effects of derived knowledge. In the common meaning of tree-fruit, we have འབྲས་བུ་དེང་ a fruit tree, འབྲས་བུ་སྐྱེན་འབྲས་ལྗན་ or འབྲས་བུ་བཅས་ fruitful, productive; འབྲས་བུ་གསུམ་ the three chief fruits, *vis.*, མ་རུ་ར་ *a-ru-ra* the fruit of *Terminalia chebula*, བ་རུ་ར་ *warura* the fruit of *T. bellerica*, and ལྷུ་རུ་ར་ *skyurura* that of *Phyllanthus emblica*. འབྲས་བུ་མེད་པ་ barren, unfruitful. འབྲས་བུ་ also occurs in the fig. sense མིག་འབྲས་བུ་ apple of the eye; and again to indicate a tumour or a swelling as the result or fruit of inflammation or pain. Furthermore འབྲས་བུ་ constantly stands technically as the fruit or reward resulting from passing successively through the three stages of ascetical meditation, esp. in *Mil.* Ethically we find: རྗིག་འབྲས་ the effect of sin; འདག་པོའི་འབྲས་ the fruit of lordship; ལམ་གྱི་འབྲས་བུ་ the results of *Karma*, etc. Again the various graded results of progressive perfection, of which four are distinguished: (1) ལྷུ་ར་རུ་ལྷུ་གསལ་ལ་ ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ he who enters the stream (that takes from the external world to Nirvāṇa); (2) ལན་གཅིག་ ལྷུ་ར་འོང་པ་ འཇུ་ར་ལ་གཏུག་ he who returns to this world once more; (3) ལྷུ་ར་མི་འོང་པ་ ལྷུ་ར་ལ་གཏུག་ he who returns no more, being a candidate of Nirvāṇa; (4) དབྱ་བཅོམ་པ་ ལམ་ཅོམ་ the *Arhat*, the saint who has vanquished all moral and spiritual foes. In the *Kah-gyur* the five stages are mentioned:— (1) ལྷུ་གུག་འབྲས་བུ་ the fruit of education (moral, mental, etc.); (2) མི་སློབ་པའི་འབྲས་བུ་ the results or fruit not consequent on education; (3) དང་མང་ས་ལྷུ་གྱི་འབྲས་བུ་ the precedence gained by a Pratyeka Buddha; (4) ལྷུ་གུག་པའི་ལྷུ་གུག་ལམ་ལམ་དཔའི་མའི་འབྲས་བུ་ the precedence of a *Bodhisattva* who has entered the

stage from which he will not move out ; (5) རྣམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ལོ་ནིམ་གྱི་འབྲས་བུ་ the final stage of omniscience to which a Buddha attains.

འབྲས་བུ་རྟག་པར་འདོད་པའི་བློ་བཟང་ a doctrine in which the fruit of one's Karma is always desired. ལྷོ་མི་རྟག་ལྟེ་སེམས་དངོས་པོར་མེད། འབྲས་བུ་རྟག་གུ་ལྷོ་འམ་དབང་ ལྷོ་གཞི་དེས་ཟེར་བའོ། (Theg. 33).

འབྲས་བུ་ཡོངས་ཅན་ མཚན་མཚལ་ not barren, a woman who gives birth to many children, fruitful. འབྲས་བུ་ལ་རྒྱ་བཏགས་པ་ ཀའ་ལྟོ་ ཀའ་རྟལ་ལུ་པམ་རེ། [to regard an effect as a cause]S.

འབྲི་ཀ་རཏ་ན་ hbri-ka rat-na n. of a medicinal plant for sores and ulcers (Sman. 351.)

འབྲི་བྱང་ Hbri-khuñ also called འབྲི་གུང་ Hbri-guñ n. of a district situated to the north-east of Gahdan (དགའ་ཡུལ་) in Tibet.

འབྲི་ཅུ་ Hbri-chu n. of a great river described in a modern native work as "rising from the snowy mountains in the south of the province of Thurpan in Thogar whence it flows across the བྱང་རྟོན་ or upper north towards the S. E. of Tibet ; then, turning its course directly southwards, it enters the provinces of Hdan-khog and Sde-dge (Derge) and Hbah (Bathang) and then passing by the Chinese province of Yunnan, occupied by the Musalmans, crosses Yavana and the country of the Laos. It is called ལན་ཅོང་གུང་ Lan-tshañ-kyañ by the Chinese, Kasvokha by the Indians" (Dsam. 32). In Tibet it is gen. called the river of རྣམས་ལྟེ་དགེ་ Kham Dege (Loñ. 2, 5).

འབྲི་ཏ་ hbri-ta a form of medicine, prob. a kind of extract ; འབྲི་ཏ་ས་འདོན་ a medicinal herb, an emetic (Med.).

འབྲི་བ་ hbri-wa I: pf. and imp. བྲི་མ་ to write, to draw, note down : དགྲིལ་འཁོར་ཞིག་ འབྲི་བ་ to describe a circle or other figure ;

ང་རང་གིས་ལི་གོ་ཞིག་འབྲི་ཡོང་ I will write you a letter ; གཏེར་ཚོས་ཐུང་བྱ་གལ་བྱང་། འདི་ནི་བྲིས་པ་ཙམ་གྱིས་ བྱང་། མངས་རྒྱས་བཏུན་པ་འཕེལ་བར་འགྱུར་ would that wherever the treasures of religion have been abandoned, as soon as these words have been written down, the precepts of Buddha might come to be spread! ལི་གོར་ བྲིས་པའི་གཏེར་ treasures which have been noted down in writing. འབྲི་བྲིས་ phyag-bris polite word for: a letter (except when mentioning one's own epistle which one should always style ལི་གོ) ; འབྲི་རྒྱུག་ hbri-gmyug writing-reed, pen.

འབྲི་བ་ hbri-wa II: pf. not བྲི་མ་ bris but བྲི་ bri, to diminish, grow less : ལྷུང་བྱོད་འབྲི་ཞིང་ rluñ-droñ hbri-ghañ meditative warmth decreasing ; ཅུ་རྗེར་བྱའི་ཁ་བྲི་སོང་ chu rdsiñ buhi kha bri-soñ the water of the pond had diminished.

འབྲི་ལྗོ་ Hbri-bho n. of a mountain situated southward beyond the ocean, in which reside the species of venomous serpents called Takṣako. The finest species of sandal wood called Gosirsa and Hurianacandan grow there (K. d. 2, 277).

འབྲི་མོ་ hbri-mo བཟའའི་ female yak ; རྫོད་འབྲི་ or འབྲོང་འབྲི་ wild female.

འབྲི་མོག་ hbri-mog a kind of herb the root of which is used in Tibet as a dye for cakes, etc., giving a purple colour to these offerings made to spirits (Rtsii.).

འབྲི་ས་མོད་དགའ་ Hbri-sa Thod-dkar the mother of king Sroñ-btsan sgam-po (Loñ 2, 5).

འབྲིང་ hbriñ མཚན་མཚན་ middle, middling, moderate ; འབྲིང་ཞིག་ tolerable, something moderate, of middling quality ; ཚོད་མ་ or རིག་ཚོད་འབྲིང་པོ་ the middle line ; བཟང་ངན་འབྲིང་ གསུམ་ good, bad and middling ; རབ་འབྲིང་

འབྲུབ་ཁུང་ *hbrub khuñ* = རྩོམ་ཁུང་ རྩོམ་ཁུང་ the sacrificial fire-pit used in Tantrik religious rites: འབྲུབ་ཁུང་ནི་རྩོམ་ཁུང་ (*Nag. 51*) fire-pit in which the Ngagpa lamas burn clarified butter in sacrificial ceremonies.

འབྲུབ་པ་ *hbrub-pa* gen. with མུ་ to overflow, to gush forth (*Mil.*); མུ་འབྲུབ་ to flow over.

འབྲུབ་སྐྱུ་བྱ་བ་ (མུ་རིས་) རྩལ་ལྷོ་ལྷོ་ needle work.

འབྲུམ་ *hbrum* any berry on trees or shrubs: རྩུན་འབྲུམ་ *rgun-hbrum* grape; ལེ་འབྲུམ་ *se-hbrum* hip (fruit of wild brier) in Sikk., in W. = pomegranate.

འབྲུམ་པ་ *hbrum-pa* or འབྲུམ་བུ་ *hbrum-bu* བེ་ལྷོ་ལྷོ་ a pock or pustule. འབྲུམ་ནད་ *hbrum-nad* small-pox, the commonest and most dreaded of all diseases in Tibet, transmission of which into India by traders *via* the Sikkim passes has only lately been in any way checked by fumigating bales of merchandise and by ordering compulsory vaccination of incoming traders at Yatung near the Jelep Pass. The colloq. term for small-pox is "lhandrum." འབྲུམ་བུ་འཛོམས་ ལྷོ་ལྷོ་ n. of a tree the bark of which is used in small-pox; འབྲུམ་བུ་སྐྱུ་མོ་ ཀི་ཏི་མ་ [a species of leprosy] S. འབྲུམ་ལྷོ་མོ་ *hbrum-lha-mo* the goddess who causes the disease of small-pox.

འབྲུམ་ཕོ་ལྷོ་ *hbrum-pho-lha* n. of a district in Tsang where Pholha Thaiji was born (*Loñ. 2, 16*). འབྲུམ་ཕོ་ལྷོ་པ་པ་མོ་དཔལ་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ the full name of governor Phalha Thaiji.

འབྲུམ་ instr. of འབྲུ་ also an abbr. of འབྲུམ་བུ་.

འབྲེ *hbre* n. of a place in Tibet (*Deb. 4, 2*). འབྲེ་ཀོ་དེ་ལྷོ་ *Hbre-ko de-luñ* another place in Tibet (*Loñ. 2, 2*).

འབྲེ་བ་ *hbre-wa* pf. and imp. བྲེས་ *bres* to screen off, to spread over, to envelop.

འབྲེག་པ་ *hbreg-pa* pf. བྲེག་ *breg* or བྲེགས་ *bregs*, imp. བྲེག་ *brog* or བྲེགས་ *broggs* to lop off, prune; amputate: བྲེག་འབྲེག་པ་ to cut off at the neck; རྩོ་མཚན་འབྲེག་པ་ to excise the membrum virile; most frq. in reference to the hair, to cut off, to shave: རྩོ་དང་པ་མུ་ འབྲེག་སྐྱུ་མོ་ one who shaves the head and moustache.

འབྲེང་དཔལ་གྱི་སློབ་མོས་ *Hbreñ-dpal-gyi blo-gros* n. of a Buddhist saint of Tibet (*Deb. 4, 2*).

འབྲེང་པ་ *hbren-pa* བར་རྩ་ཀ་ལྷོ་ leather or hide strap; འབྲེང་ལྷོ་གས་ བཟ [bound, connected] S. འབྲེང་རྩེལ་ *hbren-hril* = ཀོ་ལྷོ་རིལ་འབྲེལ་པ་ straps or ropes made of hide thongs twisted together (*S. kar. 179*).

འབྲེང་བ་ *hbren-wa* frq. for འབྲང་བ་ *hbren-wa*.

འབྲེལ་པ་ *hbrel-pa* འབྲེལ་པ་ connection, union, conjunction, but only in certain applications. 1. connection between cause and effect, used also for effect, consequence, efficacy: རྩོན་ལམ་གྱི་འབྲེལ་པ་ the efficacy of prayer (*Mil.*); འཛོག་པ་ *hjog-pa* to apply, make use of it (*Mil.*). 2. the vascular and nervous system conjunctively, the two systems in their totality. 3. genitive case, the sixth case of Tibetan Gram-marians, འབྲེལ་པའི་སྐྱུ་ *hbrel-pahi-sgra* the termination of it: ཀྱི་ *kyi*. 4. a small quantity, a little, a bit: རྩོ་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཞིག་དགོས་ཀྱི་ I want a little bit to eat; རྩོ་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཐོབ་པ་ to snatch up a little bit of religion (*Jā.*).

འབྲེལ་བ་ I: *hbrel-wa*, vb. intrs. to adhere together, to combine, to become connected, to meet together: རྩོ་དང་རྩུམ་པ་ཚས་འབྲེལ་བ་ connected only by veins and bones, nothing but skin and bone (*Dsl.*); རྩོ་དང་གྱི་སྐྱུ་མོ་རྩུམ་པ་ རྩོ་དང་པའི་སྐྱུ་མོ་རྩོ་དང་འབྲེལ་བ་ *rkañ lag-gi sor-mo-rnams kyañ ñañ-pahi sor-mo ltar hbrel-wa* her fingers and toes adhered together like the toes of a goose (*Pth. 127, b*).

ཐོད་དང་རྒྱུ་འབྲེག་ཚུལ་ the connection with, or the intercourse between Tibet and China; འབྲེག་གཏམ་ *hbrel-gtam* gossipings at meeting (on the road) (*Mil.*). དེ་དང་ལུས་འབྲེག་བ་ *de-dañ lus-hbrel-wa* to cohabit with him or her (*Gl.*); ལྷན་དུ་འབྲེག་བ་ལས་བྱ་བྱས་ they having cohabited, a child was born (*Jä.*). འབྲེག་མེད་ *hbrel-med*, འབྲས་ unconnected. འབྲེག་མེད་དུ་སྒྲུབ་བ་ *hbrel-med-du smra-wa*, མི་དྲན་ལྟར་ལཱ་ unconnected talk, irrelevant speech. འབྲེག་མཚུངས་ལ་ *hbrel-mtshuñs-pa*, སྐྱོད་ལྟེ་ [a fellow religious student.]S.

འབྲེག་ཐབས་ *hbrel-zab-pa*, སུམ་མཐོང་ [together, in company]S.

འབྲོ་གོ་ *hbrog-go* (acc. *S. Lex.* འབྲོ་གོ་ མཚན་མཛུགས་) n. of a medicine said to resemble mare's dung [*Scripus kysoor*]S. འབྲོ་གོ་ས་བད་ཀར་ལྷན་གྱི་མེད་ ཐོ་ནད་ལེན་

འབྲོ་མོ་རྩེ་བ་ *Hbro-lo-tsa-wa* n. of Lo-tsa-wa who was a native of འབྲོ་ (or *Dö.*).

འབྲོག་ *hbrog*, (ནགས་) འབྲེག་, འབྲེག་གི་ solitude, wilderness, uncultivated land, esp. summer pasture for cattle in the mountains. འབྲོག་རྒྱུང་བ་ *hbrog-skyoñ-wa*, to attend to a mountain dairy; འབྲོག་ཁྱི་ *hbrog-khyi* herdsman's dog, a huge fierce mastiff; འབྲོག་དགོན་ *hbrog-dgon*, རྒྱལ་མཚན་ (*A. K. 111 20*) monastery in the solitudes of mountains generally kept up by the Dok-pa. འབྲོག་རྩོད་ *hbrog-stoñ*, open pasture lands on the tops and slopes of mountains. འབྲོག་རྩམ་ *hbrog-snam* a coarse blanket made and used by the Dok-pa people: འབྲོག་རྩམ་གྱི་གོས་གཉིས་བརྟེན་གས་ རྒྱུང་བ་ *hbrog-snam gyi gos-nis brtsegs-gyon-pa* he was dressed in two-fold clothes of *Dok* blanket (*A. 130*).

འབྲོག་པ་ *hbrog-pa*, (*Dok-pa*), གོམ་, གོམ་པ་ herdsman, shepherd, etc., particularly the nomadic Tibetans who live in tents on the

moors and upland valleys of Tibet, tending cattle and earning a subsistence therefrom: They are found all over Tibet, keeping each tribe or section to its own grounds; and are in various ways much superior to the husbandmen and cottagers of the country. They export wool and pay taxes in butter to the Tibetan Government. འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-phrug*, a herdsman's child, a boy tending cattle—in W. now used as a nickname; འབྲོག་མི་ *hbrog-mi*, a herdsman; འབྲོག་མོ་ *hbrog-mo*, གོམ་པོ་ a female *Dok-pa*; འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-shad* rude, rough, boorish; འབྲོག་ལྷན་རྩོད་པ་ *hbrog-shad snon-pa* to be rude, etc. (*Sch.*). འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-lhas* གཤེན་ a fold for cattle.

Syn. ལྷན་གས་རྒྱུང་ *phyugs-skyoñ*; བ་ལང་བཟང་ *ba-lañ-byrañ*; རྩམ་བཞིའི་རོང་ལྷན་ *rkañ-bshih nor-ldan*; ལྷན་གས་ཀྱིས་ལྷན་ *phyugs-kyls-phyug*; ལྷན་གས་ལྷན་ *phyugs-ldan*; བ་ལང་དབང་ལྷན་ *ba-ldañ dwan-phyug*; བ་ལེ་ *ba-hjo*; འཛོལ་མཚན་ *hjo-mkhan*; ལྷན་ཐོག་ *lcag-tog* (*Mñon.*).

འབྲོང་ *hbrogñ*, (*dong*) = ལག་ལག་ལོད་ *gyag-rgod* རྒྱལ་མཚན་གྱི་མཚན་མཛུགས་ 1. wild yak (*Poepagus grunniens*); ལྷོ་ཁང་རྩམ་དང་བྱང་ཁང་འབྲོང་ the yak of Jangthang; འབྲོང་འབྲེ *hbrogñ-hbri* wild yak-cow, འབྲོང་ལྷན་ *hbrogñ-pkrug* a yak-calf, འབྲོང་གོ་ *hbrogñ-ko* a wild-yak's skin or leather. 2. v. འབྲོང་བ་

འབྲོང་ལྷན་གས་ལ་ *Hbroñ-khyags La* the well-known Dong-khya Pass, the top of which is 18,420 ft. altitude, giving access from the Lachung valley in the extreme N.E. of Sikkim into that part of Tibet which lies at the northern head of the Chumbi valley. The name signifies "frozen wild-yak pass," being so called from a troop of yak having been once overtaken by a storm on the pass and having been there found frozen to death.

མཚོ་རི་ *sba-rtir* lining of tea-pots, tea-cups, etc., with brass or gilt (*Rtsii.*).

མཚོ་གུ་ *sba-thag* rope made of twisted cane.

མཚོ་བ་ *sba-wa* 1. a common form of the vb. མཚོ་བ་ *sbed-pa* to hide, q. v. 2. or more fully འདོམས་ཀྱི་མཚོ་བ་ *hdoms-kyi sba-wa*, sbst. the privy-parts. 3. n. of a place in *Kham*s (*Loñ.* ༩, 17).

མཚོ་ཚ་ *sba-tsha* the residue of mustard seed after oil has been pressed out.

མཚོ་ཚ་འཇོ་ *sba-tshan* oil-presser's house, the hut where oil is pressed out, as in Gyangtse.

མཚོ་ལུ་མིག་བྱིས་ *sba-lu mig-byil* an insect (*Rtsii.*).

མཚོ་གུ་པ་ *sbag-pa* pf. མཚོ་གུ་མ་ *sbags* imp. མཚོ་གུ་མ་ *sbogs* to saturate, stain; to defile, pollute: རྩེ་མས་མཚོ་གུ་པ་ polluted with dirt; རྩེ་བཟང་གིས་མཚོ་གུ་པ་ saturated with perfume (*Rtsii.*).

མཚོ་བ་ *sbañ-wa* 1. v. མཚོ་བ་ *sboñ-wa*. 2. malt from which beer has been brewed; མཚོ་སོམ་ *sbañ-skom* id. dried.

མཚོ་ས་ *sbañs* 1. dung of large animals, such as horses, yak, deer of large size; especially also རྩེ་མཚོ་ས་, བོང་མཚོ་ས་ dung of horses and asses; fresh dung of cows, yaks, &c., is more correctly རྩེ་བ་ or རྩེ་བ་. མཚོ་ས་ལུང་ dung manure; མཚོ་ས་སྐམ་ dung dried for fuel. 2. རྩེ་མིག་ལྷན་ wet, flowing: རྩེ་བ་ལས་མཚོ་ས་ wet with rain. མཚོ་ས་ལྷན་ *sbañs-glum* = རྩེ་བ་གི་ལྷན་ wet malt (*Rtsii.*). མཚོ་ས་རྩེ་མ་ *sbañs-rtam* the refuse barley when beer has been brewed out of it.

མཚོ་བ་ *sbab* a species of bird (*Rtsii.*).

མཚོ་བ་ཅ་ *sbab-ca* a certain number or quantity of trading articles, e.g., of paper, a quire, a bundle of matches, etc. (*Jä.*).

མཚོ་མ་པ་ *sbam-pa* pf. མཚོ་མ་མ་ *sbams*, imp. མཚོ་མ་མ་ *sboms*, to place together, to collect: ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་མཚོ་མ་པ་གཅིག་ཏུ་མཚོ་མ་པ་ to keep together in

one place; ཕྱོགས་མ་མཚོ་མ་པ་འདྲ་ *smjug-ma sbams-pa-hdra* like reeds laid together (*Vai-ñ.*).

མཚོ་བ་ *sbar-wa* v. མཚོ་བ་ *sbor-wa*.

མཚོ་མོ་ *sbar-mo* v. མཚོ་མོ་ *spar-mo*.

མཚོ་ལས་ *sbar-ya* སྐར་མ་ n. of a number.

མཚོ་ལ་ *Sbal* 1. a province of southern Mongolia: ཕྱང་གི་ས་རྒྱུ་མཚོ་ལ་ཡོད་ (*G. Bon.* 4). 2. muscles: ལག་པའི་མཚོ་ལ་ the soft muscles of the palm of the hand.

མཚོ་ལ་པ་ *sbal-pa* མེ་ཀ, མག་ལྷ་ཀ a frog; also erroneously ཀ་ལ་ཅ་ the crab. མཚོ་ལ་ཅ་ *sbal-chuñ* or མཚོ་ལ་ཅོང་ *sbal-icoñ* a young frog, tad-pole (*Cs.*); མཚོ་ལ་ཅོན་ *sbal-chen* a lizard; མཚོ་ལ་ནག་ *sbal-nag* toad (*Rtsii.*).

མཚོ་ལ་ཅན་ *sbal-pa-can* བཟུ་ཀ [a kind of tree, *Sesbana grandiflora.*] *S.* མཚོ་ལ་ལག་པ་ *sbal-pa lag-pa* the root of a medicinal plant: མཚོ་ལ་ལག་པ་མཚོ་ལ་ལག་པ་ལེལ་ the plant *sbal-pa lag-pa* cures obstruction of urine.

མཚོ་ལ་མ་ *sba* or མཚོ་ལ་ རྩེ་མ, རྩེ་མ, རྩེ་མ secret, confidential; མཚོ་ལ་མ་གུ་ *sba-tshig* words that are suppressed, concealed (*Mñon.*).

མཚོ་གུ་ *sbig* a kind of wild animal (*Rtsii.*).

མཚོ་ད་པ་ *sbid-pa* 1. corrupt form of མཚོ་ད་པ་ *sprid-pa*. 2. in Tsang, for མཚོ་ད་པ་ bellows, instrument for blowing a fire.

མཚོ་གུ་ *sbu-gu* 1. hollow, cavity; the narrow interior of anything, a tube. 2. a hollow stem or reed: བད་མའི་མཚོ་གུ་བཞག་གུ་རྟེ། མི་གཙང་འདས་དེར་ཇི་ལྟར་འགྲོ་ཞུ་ having dwelt on the stem of the lotus how could you go into that mire of filth (*Hbrom.* ༩, 28).

མཚོ་བ་ *sbu-wa* v. མཚོ་བ་ *lbu-wa*. མཚོ་བ་ཅན་ *sbu-wa-can* མ་འཇིག་ [unhurt, safe] *S.*

མཚོ་ལ་པ་ *sbu-la-kha* 1. the japanned or coloured leather imported into Tibet from China. 2. the sable, *Mustela zibellina* (*Jä.*).

འཛོལ་བ *me-tog hthor-wa*; མེ་རྟོག་ཐམ་ཅན *me-tog zas-can*; མེ་རྟོག་འབྲུག་པ *me-tog-hjug*; ཀང་རྩལ་ *rkañ-drug*; ལྷོད་ལ་ *bhyiñ-ga*; ལྷོད་ལ་ *bhra-ma-ra*; ཉམ་རྩལ་འབྲུག་པ *ñam-chuñ dwañ-po*; གལ་ལྷོད་ *gsum-sgra*; བཅུད་འཛོལ་ *bcud-hdsin*; བཅུད་ལྷོད་ *bcud-sbyin*; བཅུད་བརྟུལ་ལྷོད་པ *bcud-brtul-shugs*; མེ་གནས་འཛོལ་འགྲོ་ *mi-gnas hkhor-hgro*; ལོ་སར་འཛོལ་ *go-sar-hdsin*; རུལ་འཛོལ་ *rdul-hchañ*; རི་རྩལ་ *ri-skyes*; ལྷོད་འཛོལ་ *spos-ñad-ldan*; རོ་ལྷོད་ *ro-myoñ*; མེ་རྟོག་ལྷོད་པ *me-tog myañ-wa*; མེ་རྟོག་ལ་རྩེ་ *me-tog la-rtse*; མཚོག་ལྷོད་པ *mchog-tu-dgah*; ལྷོད་རྩེ་ *sbrañ-rtsi-spyod*; ལྷོད་རྩེ་འཛོལ་ *sbrañ-rtsi-hded*; ལྷོད་རྩེ་འཛོལ་ཐམ་ཅན *sbrañ-rtsihi zas-can*; ལྷོད་རྩེ་རྩལ་ *sbrañ-rtsi-skyes*; ལྷོད་བུ *sbrañ-bu*; ལྷོད་པ *buñ-wa (Mñon.)*.

ལྷོད་འཛོལ་ *sbrañ-ciñ* མཐུ་ཅན (*Hindi mowā*) n. of a tree from the flower of which wine is distilled in India.

Syn. ལེགས་པའི་འཛོལ་ *legs-pahi-ciñ*; ལྷོད་གནས་ཅན *sbrañ-gnas-can*; འོད་ཟེང་མདངས་ཅན *hod-ser mdañs can*; ལྷོད་རྩེ་ལྷོད་པ *sbrañ-rtsihi-tog*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *bu-ram me-tog*; མངར་པ་འཛོལ་ *mñar-wa-dsin*; འཛོལ་འཛོལ་ *ciñ-riñ*; ལྷོད་རྩེ་འཛོལ་ལྷོད་པ *sbrañ-rtsihi Ljon-pa (mñon.)*.

ལྷོད་པ *sbrad-pa* = འབྲུག་པ *hbrad-pa* q. v.

ལྷོད་ལྷོད་ *sbram* largeness, bulk: ལྷོད་ལྷོད་ལྷོད་པ *as to his bodily bulk the belly was very corpulent (A. 11)*.

ལྷོད་བུ *sbram-bu* unwrought gold, bar-gold: ལྷོད་བུ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *had each a sho of unwrought gold (A. 20)*.

ལྷོད་པ *sbrid-pa* 1. or ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *sna-nas sbrid-pa* to sneeze: ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *when coughing I am seized with a sneezing*. ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *drugs which produce sneezing*. 2. to become numb, torpid: ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *by long squatting the legs become numbed*.

ལྷོད་པ *sbrud-pa* pf. and imp. ལྷོད་པ *sbru*, fut. ལྷོད་པ *sbru*, 1. to stir with one's hand to poke up (fire). 2. to knead ལྷོད་པ *rdsi-wa (Cs.)*.

ལྷོད་པ *sbrum-pa* ལྷོད་པ་ལྷོད་པ, ལྷོད་པ་ལྷོད་པ, ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *pregnant, big with young*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *to conceive, to become pregnant, fig. ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ feeling pregnant (Pth.); ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ having conceived, being with child (Jā.)*.

ལྷོད་པ *sbur-khra* (or ལྷོད་པ *sbrur-khra*): ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *the worm sbur-khra is a cure for hydrophobia*.

ལྷོད་པ *sbrul* ལྷོད་པ, ལྷོད་པ, ལྷོད་པ; ལྷོད་པ *a serpent, snake*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *sbrul-hbros-parhgyur-wahi-sñags* the charm to make snakes run away; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ — ལྷོད་པ་ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *this charm when muttered and wind blown on the ground by the lips, will cause a snake to run away from a particular place*. ལྷོད་པ *snake's coil*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *a snake's hood*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *fangs of a snake*. ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *sbrul-gyi gdub-bu* ལྷོད་པ *a bangle, one made in the shape of a snake's coil*.

Syn. ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *mig-gis-thos*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *gzar-bu-mgo*; ལྷོད་པ་ལྷོད་པ *ñal-byed-gñid mi-sad*; ལྷོད་པ *rkañ-sbas*; ལྷོད་པ *hkyil-wa*; ལྷོད་པ *logs-rañs*; ལྷོད་པ *sa-la-hphye*; ལྷོད་པ *gdeñs-can chen-po*; ལྷོད་པ *lto-hphye*; ལྷོད་པ *lag-hgro*; ལྷོད་པ *lto-hgro*; ལྷོད་པ *gya-gyur-hgro*; ལྷོད་པ *brañ-hgro*; ལྷོད་པ *hkhyyog-hgro*; ལྷོད་པ *kun-hgro*; ལྷོད་པ *ba-glañ-sna*; ལྷོད་པ *thig-lehi-sna*; ལྷོད་པ *hkhlor-lo-can*; ལྷོད་པ *rluñ-zas-can*; ལྷོད་པ *hpheh-ka-can*; ལྷོད་པ *lce-gñis-pa*; ལྷོད་པ *khuñ-du ñal*; ལྷོད་པ *ñan-pahi zas-can*; ལྷོད་པ *khuñ-du ñal*; ལྷོད་པ

མ

མ I: *ma* 1. the sixteenth letter of the Tibetan alphabet, having the sound of the Sanskrit म or of the English m. 2. Represents the numerical fig.: 16.

མ II: माता, जनयित्री, जननी 1. mother; colloq. *མ་མ་ a-ma*; *མའི་རུམ་ mahi-rum* womb, matrix; *རང་གི་མགའི་ལའི་སྤྱིང་མོ་ rak-gi ma-gcig-pahi srik-mo* full sister by the same mother; *མ་དཔེན་པའི་སྤྱིང་མོ་ ma dpen-pahi srik-mo* half sister, step-sister, by another mother (*Jü.*); *མ་ཕུ་ ma-khu* mother and uncle (*Jü.*); *མ་ཚུང་ ma-chuñ* mother's younger sister. *མ་ཚེན་ ma-chen* a mother's elder sister, or father's principal wife (*Cs., Jü.*); *མ་གཡར་ ma-gyar* step-mother. 2. The original of any document or book is termed the *མ་གཞི་ ma-gshi* or *མ་མ་ a-ma* while the copy of the same is styled the *བུ་ bu* son or *བུ་དཔེ་ bu-dpe*: *མ་བུ་མཐུན་པ་འབྲིབ་ ma-bu mthun-pa hbri-wa* to copy accurately comparing the original with the copy. Even a railway engine is called *མ་མ་* because of the carriages or children following it: *མ་མ་གཞི་གའི་མོང་* answered a Tibetan woman at Darjeeling when asked whether the train had left.

མ III: in mysticism: *མ་ནི་ཚགས་པ་འེད་པའི་སྐོ། རྟོག་པ་འེད་པས་ཐམས་ཅད་ལྟེན། (K. g. ལ, 43).* *མ་ནི་མ་བུ་བ་ནི་བདག་གེར་བུ་བ། མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཚོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོང་།* *ma* is symbolic of the want of attachment, or the very opposite of what is ordinarily meant by that feeling. It being devoid of thought, *i.e.* not being comprehensible, tolerates all (*Hbum. ཀ, 283*). Further, we

find: *མ་ནི་མ་པ་དེན་ཏུ་སྐོ་མ་པ་གཏན་པ་བཅས་པ་ཐེག་པ་འོངས་པ་སྤྱ་མུ་རན་ལས་འདས་པ་ཚེན་པོའོ (K. my. ཀ, 208).*

མ IV: a root = below, opp. to *ལ་ ya*: *མ་གཤི་ ma-gi* the lower one, *མ་མཚུ་* lower lip; *མ་རྩ་ ma-rdo* = *མ་རྩ་རྩ་ rmañ-do* foundation stone; *མ་རབས་ ma-rabñ* people of low extraction; *མ་ར་ mar* down; *མ་རི་ ma-ri* downwards (*Sch.*); *མ་གཤི་ལ་ ma-gi-la* below, down there; *མ་གཤི་ནས་ ma-gi-nañ* from below, out of the valley.

མ V: 1. the letter *མ ma* is both a negative and a prohibitive particle, and is described thus: *མ་ནི་མ་པའི་ཡི་གེ་ནི་དགག་པའི་སྐོ་ཏི་ ma* so-called is the sound which hinders or stops. *མ་ནི་མ་* did not know; *མ་མཐོང་* not see, not seen; *མ་རལ་* not tired; *མ་ཡིན་* occasionally contr. into *མིན་ min*, is not; *མ་ལུས་* nothing left; when *ma* is used in the imperative sense, the root of the present with *མ* is used: *མ་འགྲོ་* do not go (or colloq. *mandro*); *མ* is not used with the fut. and pres., but is changed into *མི་*: *མི་དྲུག་མི་བྱུང་* it shall not be sounded *ལབ་མི་བྱུབ་* cannot speak; *མི་དེད་གྲར་མི་སྐྱར་* they should not make the man their enemy. With the preterite *མ ma* is heard always: *མ་མོང་* he did not go, *མ་བྱུང་* *ma byuñ* did not appear; and with the present tense also in conjunction with the words *ཡིན་*, *ལགས་*, *མཚེས་*, *རེད་*, and *རིག་པ་*. 2. *མ ma* occurs as a particle added to various roots of sbst. and sometimes, though not always, indicates the fem. gender.

‡ *མ་ཀ་ར་ ma-ka-ra* मकर a crocodile.

མ་བརྗོད་ *ma-brjod* = མི་འབྱུང་ *mi-hbyun* not come to pass.

མ་ཉམས་པ་ *ma-nams-pa* not impaired, in full strength; also མ་བཟོ་བྱེད་མེད་, མ་ལུང་མེད་ unblamable, uncorrupted, entire.

མ་གཉེས་པ་ *ma-gñis-pa* རྒྱུ་མཉམ་པའི་ལོ་ཤེས་པ་ lit. born of two mothers, an epithet of Gaṇapati the elder son of Mahādeva (*Mñon.*).

‡ མ་རྟེན་གྱི་ *Ma-tañ-ga* the Buddhist *Arhat* of the sect of Kās'ya who first carried Buddhism into China (*Grub.* 5, 7).

‡ མ་ཏུ་ལུང་གི་ *ma-tu-luñ-ka* n. of a plant: མ་ཏུ་ལུང་གི་ཁྱི་བུ་བྱ་བ་དང་མ་ཏུ་ལུང་ལྡོག་པའི་ལྷོ་ལྷོ་བྱ་བ་ལྷོ་ལྷོ་བྱ་བ་ the juice of Matuluñka mixed with molasses would remove pain from the body (*K. g.* 3, 47).

མ་ཏུ་ལུང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Ma-tu mya-nam-gyi yul* n. of a desert in the neighbourhood of Jalandhara (*Dus-ye.* 39).

མ་གཉོགས་པ་ *ma-gtogs-pa* = མ་གཉོགས་ except, besides, not belonging to; ཞིང་མ་གཉོགས་པར་ཁོ་ལ་རྫོང་གཞན་ཡང་མང་པོ་ཡོད་ besides fields he has also plenty of other riches.

མ་ཏི་མ་ཏི་སྐུ་ལ་འཇུག་ *ma-tri ma-tris la-hdsu* a form of prayer of the Bon, corresponding to the *om mani pad-me hum* of the Tibetan Buddhists (*Jü.*).

+ མ་བརྗོད་པར་སྐྱབ་ *ma-rtag-par smra-wa* (རྗོད་སྐྱབ་) false speech, untruth.

མ་ཉེ *ma-tha* = མ་ཉེ *tha-na* neutral, neutrality: མ་མཁའ་ཁྱེད་ལ་མི་བརྟགས་པར་གསུངས་ spoke not remaining silent even if he was neutral (*A.* 94).

མ་མཐོང་ *ma-thal* restraint in speaking, in running, racing, etc. ཁྱོད་ཀྱིས་དེ་དག་ཅང་མ་མཐོང་ལས་ have you been unassuming in power, rank, etc. (*Rdsa.* 21). མ་མཐོང་བར་ལྷུང་ *ma-thal-war gyur* བསྐྱེད་པའི་ not gone beyond, not exceeded.

‡ མ་ཏུ་ར་ *ma-thu-ra* = བཅོམ་རྒྱལ་ མཐུ་ར་ the city of Mathura in ancient India.

མ་ཐོས་ *ma-them*, རྒྱུ་ལོ་ཐོས་པ་ལོག་ the lower steps at the threshold of a door, below the steps (*Hbrom.* 53).

མ་ཐོགས་པ་ *ma-thogs-pa* མ་བཞུགས་པའི་, [without delay, let, or hindrance] *S.*

མ་མཐའ་ *ma-mthah* = རྒྱུང་མཐའ་ ཁྱོད་ཀྱི་ *mthah* the last of it; at last.

མ་དད་པ་ *ma-dad-pa* མ་འདྲེན་པ་ regardlessness, absence of faith.

མ་ཏུ་གཤམ་པ་ *ma-drug-pa* or མ་ཏུ་གཤམ་གྱི་བུ་ *ma-drug-gi bu* བཅུ་མཐུ་མཐུ་ he who had six mothers, an epithet of Kārtikeya the youngest son of Mahādeva.

མ་འདྲིས་པ་ *Ma-dros-pa* or མ་འདྲིས་མོ་ *Ma-dros mtsho* མ་འདྲིས་མོ་; the lake Manasarowar otherwise known as མོ་མ་ཕམ་ *Tsho-Ma-pham*, one of a pair of large lakes lying at the foot of the Kailas group, N. of Lipu-lek Pass in West Purang. མ་འདྲིས་གནས་ *ma-dros-gnas* རྩ་ས་, རྩ་ས་ཀྱི་ མ་འདྲིས་ *ma-dros-gnas* རྩ་ས་, རྩ་ས་ that lives in water = རྩ་ས་པ་ *nañ-pa* swan, goose (*Mñon.*).

མ་གདན་ *ma-gdan* 1. ground, basis, foundation; མ་གདན་གྱི་རིམ་ ground-plan (*Jü.*). 2. the original from which a copy is made. 3. མཚན་ཐོབ་གྱི་མ་རྩ་ the capital for merchandize.

མ་བདུག་པ་ *ma-bdug-pa* not fumigated; incense not yet offered.

མ་འདྲིས་པ་ *ma hdris-pa* unacquainted, not intimate, stranger; to place confidence in or trust an unknown party and to do service to the wicked; མ་འདྲིས་པ་ལ་ལོད་སྐྱོད་དང་མ་རུངས་པ་ལ་རྒྱུན་པ་དང་ are signs of boyishness (*K. du.* 5, 199). མ་འདྲིས་པའི་མཚན་ཐོབ་པའི་ *ma-hdris-pahi mdsah-bces* unacquainted friends; མ་འདྲིས་པ་ *ma-dris* = མ་ཏུ་མ་མཐོང་ *ma shus* མ་འདྲིས་པ་ (unworthy of inquiry); མ་འདྲིས་པ་ *ma-dris-pa* མ་འདྲིས་པའི་ improper; unquestioned.

“མ་གཞི *ma-gshi* = དོན་གྱི་ཚོལ་ subject matter: མ་གཞི་དེ་གང་ནས་བྱུང་། *ma-gshi-de gañ-uas-byuh* whence has that subject matter arisen? མ་གཞི་ལོ་ཅན་ *ma-gshihi thad* having regard to the chief subject, or subject matter.

མ་རྒྱལ་པ་ *ma-zug-pa* = སེམས་ལ་དྲན་པ་ to remember, recollect (*Hbrom.* 129).

མ་རྒྱམས་ *ma-zhums* ལྷ་ལྟོ་ met. the sun.

མ་ཐོངས་པ་ *ma-hoñs-pa* the future. མ་ཐོངས་རྒྱལ་ཚན་ *ma-hoñs rdul-can* (བྱ་མོ་གཞོན་ཀུ་མ་) a maiden, a girl just entering the age of puberty (*Mñon.*).

མ་ཡི་མ་ *ma-yi-ma* grandmother = མ་ཕུ་ *a-phyi* or ཕྱི་མ་ *phyi-ma*; the grandmother's mother being called ཡང་ཕྱི་ *yañ-phyi*.

མ་ཡགས་བྱ་ *ma-yags bya* to console, give consolation to one who is in grief: དེའི་དུས་ན་ཡང་ལུ་མ་གུམ་ནས་དགོ་བཤེས་ལ་མ་ཡགས་བྱ་སྐྱུ་མ་པ་ལ་ he thought of consoling the *Dge-bçes* whose parents had died. (*A.* 101).

མ་གཡོག་ *ma-gyog* v. མ་ཚོན་.

མ་གཡོས་ *ma-gyos* without hesitating, without wavering, remaining firm; རྟོན་གྱིས་མ་གཡོས་བྱུ་ལ་མིད་རྟོན་ being firm do you govern the kingdom (*Hbrom.* 17).

མ་རན་ *Ma-ran* = *Morrung* an aboriginal tribe living in the Himalayan Terai and East Nepal districts (*Dsam.*).

མ་རབས་ *ma-rabs* the lower class of people, the vulgar.

Syn. མོ་སྐྱེ་བོ་ *so-so skye-wo*; ལམ་པ་ *phal-pa*; རིགས་ངན་ *rigs-ñan*; དམངས་རིགས་ *dmañs rigs*; དམན་པའི་རིགས་ *dman pañi rigs*; གཡུང་བོ་ *gyuñ-po*; རིགས་མེད་ *rigs med*; མཚོན་ཚབ་ *mtshoncha-wa*; ཐ་གལ་ *tha-çal*; ཐ་ཅད་ *tha-chad* (*Mñon.*).

མ་རི་ *ma-ri* = དེ་ཅི་མི་ཐོབ་ *de-tsam mi-thob* an expression to signify that you will not get so much.

མ་རིག་པ་ *ma-rig-pa* 无智 ignorance. མ་རིག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཁོས་མ་གསུམ་པའི་ཚོས་མི་ཞེས་པ་ལོ་ not knowing the things and phenomena of the three worlds constitutes Avidyā (*K. d.* 356).

Syn. མི་ཞེས་ *mi-çes*; མ་རིག་ *ma-rig*; ང་ཡིང་འཛོན་ *ña-yir-hdsin*; དངོས་འཛོན་ *ñhos-hdsin*; བདག་འཛོན་ *bdag-hdsin*; རིག་མིན་ *rig-min*; མ་རྟོགས་ *ma-rtogs*; མ་རེས་ *ma-ñes*; མ་གོ་བ་ *ma-go-wa* (*Mñon.*).

མ་རུ་ *Ma-ru* or མི་རུ་ n. of a castle and monastery in the N.E. quarter of Lhasa.

མ་རུ་རྩེ་ *ma-ru-rtse* 1. n. of a medicinal fruit which cures the disease of worms: མ་རུ་རྩེ་ཡིས་སྲིན་ནད་སེལ་བར་བྱིད་. 2. n. of a country (*Pth.*).

མ་རུང་པ་ *ma-ruñ-pa* = གདུག་པ་ *gdug-pa* རླུ་རྩེད་, རླུ་རྩེད་, རླུ་རྩེད་ [mischievous]S. མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa* untractable, coarse, furious; ལྷོ་ལོ་ cunning, sly, deceitful (*Mñon.*).

མ་རེ་ *ma-re* = དེ་བམ་བྱིད་ *re-wa ma-byed* do not expect, be hopeless.

མ་རེག་ *ma-reg* or མ་རེག་པ་ = མ་རྒྱལ་པ་ not touching or untouched: རྒྱའི་དབྱིལ་ལའོའི་ལ་མ་རེག་པའི་བར་རྒྱང་ the intermediate space which has not touched the clouds or sphere of water (*Ya-sel.* 39).

མ་རེངས་པ་ *ma-reñs-pa* v. མ་རངས་པ་.

མ་ལ་ *ma-la* 1. moreover, furthermore, presently, just now: མ་ལ་བདག་གིས་སྐྱེ་བྱུགས་ཚན་ རྣམས་ལ་མཐོ་ཅི་མ་རྣམས་ now I consider the *Tirthikas* (Brahmans) of about a span measure, i.e., very unimportant. 2. in གྱེ་མ་མ་ལ་ call of compassion, or fatigue. གྱེ་མ་གྱེ་རུད་ *kye-ma kye-hud* ལྡོ་བོ་འཇོ་ oh, alas.

མ་ལ་མཁན་ *ma-la-mkhan* in *Ld.* snake-charmer, conjurer.

‡ མ་ལ་ཏི་ *ma-la-ti* མ་ལ་ཏི་ n. of a flower [*Jasminum grandiflorum*]S. (*K. g.* 3, 82).

Syn. མ་ལི་རྣང་པ་ *sa-yi rkañ-pa*; བརྒྱ་འཛིགས་ *brgya-hjigs*; ཅ་རྩེ་ལིང་ *rtsa-rtse-çin* (*Mñon.*).

‡ མལ་ཡ *ma-la-ya* ལྷུངྱེར་; བསལ་བ *bsil-wa* cool, cool breeze.

‡ མལ་ཡ་ཙེ *ma-la-ya-tse* in *Ld.* a small lizard (*Jā.*).

‡ མལ་ཡའང་རྩེས *ma-la yar-skyes* མལའལ་; རྩེས་དཀར་དཀར་པོ་ *white sandal wood.*

‡ མལ་ཡའང་གནས་མོ་ *ma-la-yar gnas-mo* མལའལ་བཤེན་པོ་ an epithet of Durga the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

‡ མལག *ma-lag* 1. active, quick. 2. in *Ld.* somersault; colloq. : མལག་ལོག་ཕྱིད་པ་ to perform a somersault, play the tricks of a mountebank, to roll on the ground with legs turned up, as do horses, etc.

‡ མལམ *ma-lam* = མང་ལམ་ high road, broad passage *W.* (*Jā.*).

‡ མལུས *ma-lus* = ཀུན་རིམ་གྱི་ *kun-ril-gyi* རྒྱུ་ལྡན་པ་ all, entire (*A. k. 1-2*). མལུས་ཀུལ་པོ་ *ma-lus rgyal-po* འཇུག་པོ་འཇུག་པོ་ a universal king.

‡ མལེགས་པ་ *ma-legs-pa* རམ་ལུས་ bad, unfortunate: ཀུལ་པོ་གཟུ་ལུས་ལྷོད་པ་མལེགས་ a rash and hasty action in a king is unfortunate; རྒྱུ་མལ་ལ་ལོ་རྩོག་མཐུང་ན་མལེགས་ it is bad for a house-holder if the harvest fails (*K. du. 5, 201*).

‡ མལེམ *ma-lem* in *Sikk.* for མལ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ garland = རྩེས་པོ་ *hphreñ-wa.*

‡ མལ་གཀ *ma-qa-ka* མལ་གཀ་, མལ་གཀ་ the small red seed-bean of Nepal; a berry used for weighment of gold and silver.

‡ མལ་གཤི་འདབ་མ་ *ma-çahi hdab-ma* རམ་ལྷུ་ལྷུ་ [རམ་ལྷུ་ལྷུ་ a plant *Hemionites cordifolia*] *S.*

‡ མལ་ཤེས་དགུ་ཤེས་ *ma-çes dgu-çes* = མ་དཀ་དགུ་དཀ་ &c.

‡ མ་སྤྱུ་རྩུ་ *Ma-surakṣa* a great ethical writer of Buddhist India, a translation of whose works in Tibetan is to be found in *Tan d. 103.*

‡ མགས་ན་ཚུལ་ *ma-gsan-tshul* (ཐོས་ཀྱང་མ་ཐོས་པར་འདོད་) conniving at ignorance (of informa-

tion); hearing anything to show as if one has not heard it: ལབས་འདྲན་དུ་འགྲོ་བའི་གནས་ཚུལ་ལྱང་ན་ཡང་མགས་ན་ཚུལ་དང་ if any shameful or humiliating news arrived still to assume not to have heard it (*D. çel. 7*).

‡ མ་ཉེང་ཀ *wa-ha liñ-ka* a kind of shoes used in India during Buddha's time (*K. my. 175*).

‡ མ་ཉེ་ *ma-he* མཐོག་པོ་ buffalo; མ་ཉེ་མོ་ *ma-he-mo* female buffalo: མ་ཉེ་རྩུ་ཚོས་འདྲན་ནད་སེལ་བར་ཕྱིད་ the horn of the buffalo cures the disease of shunning the light (*K. my. 175, 68*).

Syn. འཛིགས་པ་བཟུལ་ *hjigs-pa bcu-pa*; རུལ་ལྷན་ལྷག་ *rdul-ldan-mig*; ལྷན་འདྲེས་ *chur-hdres*; མ་ཉལ་ *sa-nal*; རྩེ་ལྷུ་ *rta-yi-dgya*; གཤིན་ཇིང་འཛོན་པ་ *ggin-rjeñi hshon-pa*; རོལ་པ་ཅན་ *rol-pa-can*; རྩུ་མཚོག་ *khyu-mchog*; ལྷག་དམར་ *mig-dmar* (*Mñon.*).

‡ མ་མ་ཀྱར་ *ma-hā kā-ra* 1. = མཛཱ་ཀར་ a great figure. 2. = རྩུགས་ཅེན་པོ་ *phyugs chen-po* (mystic) (*K. g. 13, 28*).

‡ མ་མ་རྩི་ལ་ *ma-hā m-la* མཛཱ་ཀར་ལ་ n. of a precious stone (*K. d. 136*).

‡ མ་མ་རྩི་ཀ *mā-tri-ka* n. of a wild animal (*K. d. 374*).

‡ མ་མ་རྩི་ལྷུ་ *mā-çā tu-çā*, མང་ལྷུ་མ་ *sañ-çā-mā*, མ་མང་ལྷུ་ལྷུ་ *san-wa da-tra bi-ra-tri* is a mystic formula for Vais'ravana [let blessings be to me, O all-giving hero!] *S.*

‡ མ་མི་ཏ *Mā-si-ta* said to be the n. of a Mahomedan teacher born in Mecca, so perhaps Mahomed (*S. Lam. 34*).

‡ མགམ་པ་ *mag-pa* ཇམ་མཐུ་, ཇམ་མཐུ་ son-in-law: མགམ་མལ་ *mag-mal* ཇམ་མཐུ་ལྷུ་ bed-clothes of bridegroom, also the bed-room of the bridegroom. In *W.* the word *mak-mal* as in Hind. = velvet.

‡ མང་དཀར་ *Mañ-dkar* n. of a place in Tsang (*Dec. 17, 26*).

མང་བཀུར་རྒྱལ་པོ་ *Mañ-bkur Rgyal-po* or རྒྱལ་པོ་
མང་པོ་བཀུར་བ་ *Rgyal-po Mañ-po bkur-wa* the
first king of the world who was elected by
the common consent of the people.

མང་སྐྱེས་ *mañ-skyes* as met. pig, wild boar;
that gives birth to many young ones
(*Mañon.*).

མང་ཁྱུར་མ། *mañ-khur-ma* a presenta-
tion scarf of superior quality (*Rtsii.*).

‡ མང་ག་ལམ། *mañ-ga-lam* མཚན་ལམ། well-
being; = བཀྲ་ཤིས་ *bkra cis* auspicious, good.

མང་གུ་ར། *mañ-gu-ra* n. of a fish of red
colour about a span in length.

མང་གོ་མོ། *mañ-ge-mo* long ago, long since
(*Cs.*).

མང་སྐར་ *mañ-sgar* 1. a military encamp-
ment. 2. n. of a fort in Mañyul: རིན་མ་བཟང་མ་
གཞིན་ཏུ་འབང་འབང་གིས་མང་སྐར་དུ་བྱུན་དང་མ། (*A. 88*).

མང་ཇ། *mañ-ja* tea given to the assem-
bled monks on the occasion of a religious
servico.

མང་དུ་ *mañ-du* = དམ་ཅེར་ *phal-cher* མུ་རི། མུ་ཡིཅ
plenty, enough, a compound of མང་པོ་ and
དུ་ being used exactly like མང་པོ་ *mañ-po*;
མང་མང་དུ་ *mañ-mañ-du* = མང་པོ་མང་པོ་
in great quantity or in large number: སྐར་ཡང་མང་མང་
མཛེད་པ་དང་ again they did it more and more
(*Hbrom. 52*). མང་དུ་ཞོས་པ་ *mañ-du thos-pa*
མུ་རི་བཟའ་།, བུ་མེ་ལོ་ལ་ མང་མེ་ལོ་ལ་ མང་མེ་ལོ་ལ་
A Buddhist monk who has
heard many sermons and has read many
sacred books; such learned man has five
qualifications: (1) བྱུང་པོ་ལ་མཁས་པ་, (2) ལམས་ལ་
མཁས་པ་, (3) རྒྱ་མཚེད་ལ་མཁས་པ་, (4) རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བའང་
འབྲུང་བ་ལ་མཁས་པ་, (5) རིའི་གདམས་པ་དང་རྗེས་སུ་བཞུགས་པ་
གཞན་ལ་རག་ལས་པ་མེད་ (*K. d. 7, 166*).

མང་པོ་ *mañ-po* བུ་མེ་ལོ་ལ་, མུ་རི། adj. much,
many; also used as adv. for མང་པོར་ as in:
ཁྲུག་ནི་མང་པོ་རབ་ཟག་ཅིང་ bleeding profusely (*A.*

k. 2 69). མི་མང་པོ་ *mi-mañ-po* many people,
most people; བཞིན་མང་པོ་ the numerous
retinue; ལྟོ་མང་ལྟོ་ལྟོ་ look at the water,
whether there is much or little of it;
གཉེན་སྦྱར་བ་ལ་མང་ཕྱིང་ཅེད་ if you multiply by one,
you will get neither more nor less (*Vai-
ḥñ*). མང་པོ་གཉེན་ཏུ་བྱས་པ་ *mañ-po gcig-tu byas-pa*
multitude, collection of many articles,
many made as one; མང་པོ་རྣམས་ *mañ-po-rnāms*
བརྗེད་: many; མང་པོ་མང་པོ་ *mañ-po mañ-po* བཟུང་
abundant; མང་པོ་འཛིན་ *mañ-po-hdsin* བུ་མེ་ལོ་
much. མང་པོ་འཛིན་པོ་ *mañ-pohi dños-pa* the
common or public property. མང་པོར་ *mañ-por*
adv. much, mostly. མང་པོས་བཀུར་བ་ *mañ-pos
bkur-wa* or མང་བསྐྱར་བ་ མང་ཁྱུར་མ། honoured of
many (*J. Zañ.*); མང་པོས་བོས་ *mañ-pos-bos* བུ་མེ་ལོ་
ལ་ལྟོ་: called or invited by many.

མང་བ་ *mañ-wa* 1. many, much, a good
deal = མང་པོ་. 2. vb., pf. མང་ས་ *mañs*, to be
much, to increase, become more or many:
དགྲ་མང་ས་པས་ as the enemies had become very
numerous (*Dzl.*); སྐྱོན་དཔྱད་མང་ས་པས་ཕན་རྒྱུ་ཅེད་ by
increasing treatment he will not grow well
(*Mil.*); མ་མང་ཅིག་ be it not much, let it not
grow too much; ལྷོ་མ་ལ་ཕལ་རྣམས་འབྲུག་རྣམས་ལས་
མང་གི་ཡོད་ at Lhasa there are more Nepalese
than Bhutanese. མང་བར་ *mañ-war* adv.:
བྱ་མང་བར་འབྲུང་བ་ to have children abundantly;
བྱ་མང་ས་ rich in children. མང་ས་ཚོག་ *mañs-tshig*
a term for the plural number.

མང་འཛིན་ *mañ-hdsin* n. of a very large
number: སྐར་རྟེན་མང་འཛིན་སྐར་པོ་འཛིན་བས་ (*Ya-sel.
57*).

མང་བཟའ་བྱི་ལུ་མ། *Mañ-bzah-khri-leam* Queen
Mañ Za-thi-cham, one of the Tibetan
queens of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ.
2, 6*).

མང་ལུང་། *Mañ-yul* old n. of a district in
upper Tibet bordering Nepal; its chief
town being Kirong (རྫིང་ལོང་).

མང་སྲོང་མར་བཅོན་ *Mañ-sroñ mañ-btsan* one of the early kings of Tibet, the son of king *Guñri-guñ btsan* (*Loñ.* 25).

། མད་ *mad* = བདེན་ *bden* true: ཐུགས་མད་ = ཐུགས་བདེན་ what you think is true. བྱིད་མད་གསུང་ ཞིང་ as you are speaking the truth; མད་པ་ *mad-pa* = བདེན་པ་ *bden-pa* truth. མད་པར་ *mad-par* truly, true: ལྷ་བཙུན་པའི་གསུང་དེ་རྣམས་ཉིན་ཏུ་མད་པར་ བརྟུག་ all those sayings of *Lha-btsun-po* are very true (*A.* 128). མད་པོ་ *mad-po* the truth or adj. true: མ་ཏེས་པའི་བདེན་ཚིག་མད་པོ་ ལྷུས་ཀྱང་ though you speak as truths true words which are not harmful.

། མད་ཏའི་ག་ *mad-ta li-ka* n. of a flower (*K.* 7, 4).

མན་ *man* in W. colloq. for མ་ཡིན་ *ma-yin*.

མན་ངག་ *man-ñag* 1. = གངས་མ་ངག་ ཟུལ་ཇིག་ religious advice; instruction; direction. There are different kinds of *Man-ñag*: མན་ངག་ལ་ཇུས་ཀྱི་མན་ངག་, རྒྱལ་ཀྱི་མན་ངག་, བསྐྱེམ་པའི་མན་ངག་, འདོན་པའི་མན་ངག་, བཅོ་བྱིད་པའི་མན་ངག་ རོགས་ཡོད་. Moreover, we meet with མན་ངག་ རྩན་བུ་ *man-ñag phran-bu*, a little advice, མན་ངག་ལ་ལོ་མོ་ deep instruction, etc. 2. acc. to *Jä.* in later writings, and in the mind of the common people, it coincides with རྒྱལ་ས་ *ñags*.

Syn. ཐམ་ལན་ *tham-lan*; མན་པད་ *man-phad*; (*Mñon.*)

མན་ངག་རྒྱུད་ *man-ñag-rgyud* n. of the standard medical work of Tibet.

མན་ཅད་ *man-cad* or མན་ཅད་ *man-chad* also མན་ཅོད་ *man-chod* adv. and postp. below, downward, inferior to, under: མའི་རྩེ་མན་ཅད་ *ñrid-rtse man-chad* subject to, below heaven; ལྷ་ས་མན་ཅད་ the countries under Lhasa, ལྷ་ས་མན་ཅད་ those below the lama, ལྷ་ས་པོ་མན་ཅད་ all officers or people below the king; ལྷ་ས་མན་ཅད་ལྷ་མོ་ he was immersed in the water

below his navel. Inst. of མན་ཅད་ also མན་ལུས་མོ་ལོང་མན་ lit. below the parts above the knee, i.e., higher than the knee; མང་བཤིང་ བ་མན་རབ་གནས་མཛེད་པ་ཡན་ལ་ from the foundation up to consecration. མན་ཅད་ often = since, from, henceforward from: ད་ལྟ་མན་ཅད་ here-after from now. Finally, be it noted, this postp. does not require the gen. to connect it with the governed word or phrase.

མན་ནེ་ *man-ne* or ལུན་ནེ་ *mun-ne* 1. མི་འཛོམ་འཛོམ་ a stupid person, dull man, half-wit. 2. in *Ld.* turbid, muddy, dingy, dim, dusky, as to water, lights, etc. (*Jä.*)

མན་པད་ *man-phad* = མན་ངག་ *man-ñag*.

མན་ཅི་ *man-tsi* a kind of silk cloth; blue and red spotted scarf of Chinese silk.

མན་ཇོ་ *man-dsi* 1. in *W.* a charpai bedstead. 2. a tripod with long curved feet for sacrificial purposes. 3. = མཚུ་ a raised seat or platform.

། མན་ཇོ་ར་ *man-dsi-ra* མཚོན་ a mineral: མན་ཇོ་ར་ཡིས་རྩས་པའི་ཚ་བ་སེལ་ the mineral mandsira removes inflammation of the bone.

། མན་ཏུ་བུ་སྤྱི་ག་ *man-dsu pu-spi-ka* མཚུ་ལྷ་ཕྱི་ལྷ་ཕྱི་ལྷ་ species of flower (*K. ko.* 7, 4).

། མན་ཏུ་ར་ *man-dā-ra* མཛུ་འུ་, ཇིག་ལྷ་ས་, ཕུ་འུ་འུ་ the tree of heaven, celestial flowers (*K. d. P.* 12).

། མན་ད་ར་བ་ *man-dā-ra-wa* or མན་ད་ར་བ་ཅེན་ *man-da ra-wa-chen* མཛུ་འུ་འུ་ a tree of paradise, e.g., mentioned in the ཐག་བསྐྱེད་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་.

མན་ཤེལ་ *man-çel* མཚུ་ལྷ་ཕྱི་ལྷ་ཕྱི་ crystal; glass.

། མ་ཕྱེ་ལ་ I: *man-da-la* མཚུ་ལྷ་ཕྱི་ལྷ་ཕྱི་ 1. Tibetanized transcription of the Sanskrit term, but generally styled in Tibetan དཀྱིལ་མཚོན་ *dkyil-hkhor*, a sacred circle actually drawn on the ground or formed of grain, rice, gems, powder, etc., and used as a ceremonial offering to deities; also an offering consisting of jewels, precious things, etc.,

Syn. ལུས་པོ་ *rgyal-po*; མི་ཡི་དབང་པོ་ *mi-yi-dwañ-po* (*Mñon.*).

མི་མཛེད་ *mi-mjed* མཛེད་; *a.* = བཟོད་པ་ enduring sufferings; *b.* for མཛེད་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ [the suffering world] *S.* རྗོངས་གསུམ་འཛིན་རྗོངས་ཤིང་གནས་པའི་བྱང་ལུང་རྣམས་རྟོན་མོངས་ཀྱི་དབང་དུ་འགྲོ་བའི་དཀོན་པ་ because the *Bodhisattvas* residing in the three thousand worlds seldom suffer from miseries (*Loñ. v, 8*); མི་མཛེད་འཛིན་རྗོངས་ (ཞིང་འཛིན་རྟོན་མོངས་པ་) བཟོད་པའི་སེམས་ཅན་འབྱུང་བའི་བྱིར་ཞེས་ it is so called because the animated beings (with the exception of the *Bodhisattvas*) living in this world endure sufferings (*Nag.*) (*K. d. 3, 310*).

མི་ཟག་ *Mi-ñag* n. of a province of Kham, often called ཁམས་མི་ཟག་ *Kham's Mi-ñag*.

མི་ཟམས་པ་ *mi-ñams-pa* ཟུང་དུ་མ་མོང་བ་ undiminished: དགལ་ལྡན་ཐོ་བྱང་གི་ཆབ་སྲིད་མི་ཟམས་པ་དང་རྒྱལ་གྱི་ཚེད་དུ་དམིགས་ we quite imagine that the kingdom of *Dgahldan Phobrañ* will not collapse but flourish (*Rtsii.*). མི་ཟམས་པའི་ས་ *mi-ñams-pahi sa* རྒྱུལ་འཕྲུལ་ uneven land, the land that does not fall in value or turn bad.

མི་ཉེད་ *mi-ñid* humanity, honesty; མི་ཉེད་ཅན་ humane (*Cs.*).

མི་ཉེད་པ་ *mi-ñed-pa* མཛེན་ [crushing] *S.*

མི་གཏོང་བར་རྫོམ་པ་ *mi-gtoñ-war sgom-pa* འགྲུབ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ uninterrupted meditation; one who meditates unobstructed.

མི་རྩུང་ *mi-ltuñ* infallible [also 1. a bear. 2. star.] *S.*

+ མི་རྩུང་པ་ *mi-stes-pa* = མ་ལེགས་པ་ *ma-legs-pa.*

མི་རྩུབ་ *mi-sdub* = མི་རྩུང་བ་ *mi-ruñ-wa* (*Sikk.*).

མི་ཐད་ *mi-thad* = མི་ཐད་པ་ *mi-sad-pa* དཔར་, བཟོ་བཅའ་ inexhaustible; excellent, or exceeding the usual. མི་འཐད་ *mi-hthad* = མ་འགྲིག་པ་ unfit, མ་ཡིན་ or མི་ཡོང་བ་ it would not do, མི་འཐད་པར་འགྱུར་རོ་ it will not be pleasant, will be unfit (*Ya-sel. 34*).

མི་ཐོག་ *mi-thig* = མི་འཇུག་ or མི་ཐེ་ ང་ནི་ལྷོགས་དེ་ལ་ མི་ཐོག་ལག་ཚུད་ཟེར་ he said: I am quite certain that I shall not move, slip, in that direction (*Rdsa.*).

མི་མཐོ་ *mi-mtho* not high, low.

Syn. དམའ་བ་ *dmah-wa*; རྩ་དམན་ *rtse-dman*; ཐུང་བ་ *thuñ-wa* (*Mñon.*).

མི་དོ་ཚད་ *mi do-chod* = མི་གོ་ཚད་ *mi go-chod*: དོ་ཚད་ལུང་འབྲེལ་བ་ *do-chod zuñ-hbrel-wa* (*Rtsii.*).

མི་དྲན་ *mi-dran* = ལྷོག་ *myog* ལྷོག་མེད་ senseless, unconscious stato, forgetfulness.

མི་གདུང་བ་ *mi-gduñ-wa* n. of a heavenly mansion (*B. ch. 6*).

མི་བདག་ *mi-bdag* the king; མི་བདག་དགལ་ *mi-bdag-dgah* རེད་ཤིང་ལྷོ་ lit. the king's delight, *i.e.* རྩལ་ལྷོ་ sandal wood, perfume. མི་བདག་མཚོག་ *mi-bdag-mchog* ལྷོ་ལྷོ་ 1. the king. 2. a kind of duck or goose. མི་བདག་གཏུགས་ *mi-bdag-gdugs* the royal umbrella; also the chief's wife, queen, lady; མི་བདག་མ་ *mi-bdag-ma* queen.

མི་འདའ་ *mi-hdah* = རྣམ་མཁའ་ heaven, the sky (*Mñon.*). མི་འདའ་བ་ *mi-hdah-wa* རྣམ་མཁའ་འགྲུབ་ [not passing over or beyond, not transgressing] *S.* Also *mindah* Sikk. colloq. = a gun.

མི་འདྲོད་པ་ *mi-hdod-pa* 1. unpleasant, unwished for. 2. རྣམ་མཁའ་, རྣམ་མཁའ་ injury, insult.

མི་འདྲ་བ་ *mi-hdra-wa* = མི་གཅིག་པ་, བཟོ་བཅའ་ dissimilar, different: ལུས་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར་མི་འདྲ་བ་ the different movements and gestures of the body (*Yig.*); མི་འདྲ་བར་རྒྱུན་པའི་རྣམ་པར་རྒྱུན་པ་ dangers and sufferings on account of falling into different or dissimilar unhappy states.

མི་རྩུལ་ *mi-rdul* as met. = blood.

མི་ལྷོག་པ་ *mi-ldog-pa* = མི་ལྷོན་པ་ རྣམ་ལྷོན་ not returning, not coming back.

to have been a Tibetan of the Kailas mountains. མིའམ་ཅི་ཡི་གཤམ་ *miham-ci-yi gdon* n. of an ugly evil spirit (*Mñg.* 77).

མིའམ་ཅི་མོ *miham ci-mo* किलरी an ugly woman, prob. a Mongolian woman [a woman with the head of a mare, or of a female *gandharva*].

མིའི་ཚོས་ལྡན་ *mihi chos-ldan* मनुष्यवर्मा [possessing the characteristics of man, worldly].

མིའི་འཇོ་བ་ *mi-yi htsho-wa* नरजीवन human being, human existence, life.

མིའུ་ *mihu* = མིའུ་བུང་' वामन a little man, a dwarf (*Ya-sel.* 54).

མི་ཡི་ཐེག་པ་ *mi-yi theg-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

མི་ཡི་བདག་མོ་ *mi-yi bdag-mo* = བཅུན་མོ་ a lady, a queen (*Mñon.*).

མི་ཡི་འདྲན་པ་ *mi-yi hdren-po* = རྒྱལ་པོ་ king; also ལྷ་མ་ priest.

མི་ཡི་བུ་ *mi-yi-bu* child of man, mortal being.

མི་ཡི་དབང་ཕྱུག་ *mi-yi dbañ-phyug* = རྒྱལ་པོ་, नरेन्द्र king.

མི་ཡི་ཡི་དྭགས་ *mi-yi yi-dwags* a Preta in human shape (*Tan. d.* བོ་, 220).

མི་ཡི་སྐུལ་ *mi-yi-yul* or མི་སྐུལ་ *mi-yul* human world, lower world, opp. to the regions of gods or the infernal regions.

མི་གཡོང་བ་ *mi-gyeñ-wa* = རྫོགས་ལས་མེད་ अतन्द्रित indefatigable, untiring, not idle, unwearyed.

མི་གཡོ་ *mi-gyo* (lit. that never moves) as met. = the sky (*Mñon.*); མི་གཡོ་བ་ *mi-gyo-wa* རྩལ་ལོ་; རྩལ་ལོ་, རྩལ་ལོ་, met. a mountain. མི་གཡོ་བའི་རྒྱུད་ *mi-gyo-wahi rgyud* n. of a Tantra in ten chapters, which contains an account of the causes which produce

untimely death, diseases, murrain, and other visitations.

མི་རབས་ *mi-rabs* mankind, generation; མི་རབས་མཚེད་གསུམ་ earliest of Tibetan tribes sprung from the first patriarch (*J. Zan.*).

མི་རིགས་ *mi-rigs* humanity, human kind, race of man.

མི་རིང་བ་ *mi-rin-wa* (ལམ་ལྷ་བུ་) not remote, short distance, used in reference to time or place.

མི་རིངས་པ་ *mi-rin-pa* ལྔལར་ not in haste.

མི་རེ་རྩི་མི་རེ་ *mi-re ño-re* respectively, one by one, one after another.

མི་རེ་གྲང་ཅོམ་ *mi-re goñ-tsam* = མི་རེ་ཆུད་ཅོམ་ only accommodating one man, very narrow.

མི་རང་ *mi-ran* or མི་རྩེང་' *mi-hreñ* a man walking on foot without any load to carry: རེ་ནས་བལ་པོ་ལོང་ལ་འགྲོ་ཅི་ན་མི་རང་གི་གཤམ་ཕྱུང་ on reaching the capital of Nepal he met with a solitary traveller (*A.* 129).

མི་ལ་ *mi-la* 1. = གུམ་ fierce, frightful, (*J. Zan.*). 2. an abbr. of either མི་ལ་རས་པ་ *Milaraspa* or མི་ལ་བཞན་པའི་རྫོ་ཇེ་ (*Loñ.* 2, 9). *Milaraspa* is known in Tibet as the author of two popular works describing his wanderings in the Himalayas and South Tibet. He was a peripatetic ascetic and poet who worked miracles and delivered instruction to his votaries in verses composed for each occasion. His autobiography and his so-called 100,000 songs have been translated from Tibetan into Mongol. A full account of these writings may be read in the *Nineteenth Century Review* for October 1899.

མི་ལག་ *mi-lag* a servant (*Jä.*).

མི་ལུས་ *mi-lus* the human body.

मि-नेस *mi-ces* अज्ञा;=अज्ञेय *ignorance*.
मि-नेस'प *ignorant* (*Mñon.*).

मि-सेर *mi-ser*=अवदस *com. term for: agri-*
cultural tenants, husbandmen with lands
held subject to payments but from which
they are non-ejectable.

मि-स्रीद *mi-srid*=मि-अपुद' असभव [impossible,
not becoming]S.

मि-सुन'प *mi-srun-pa* खल *evil, mis-*
chievous.

मि-स्लोप'प *mi-slob-pa* अशैच [1. "no longer a
pupil," i.e., an Arhat]S. 2. not necessary
to train again; already disciplined.

मि-गसथ *mi-gsal* 1. असंप्रख्यान, अपवारण,
अखर, अत्यक्त *not clear.* 2. खेच्छ *a barbarian*
or *Mlechha*. मि-गसथ'प'द'द'प *mi-gsal hrjod-pa*
मदकल *speaking indistinctly or like a*
drunkard or a Mlechha.

मि-गसद'से-गर *mi-gsod se-car* (स'वदग'कुय'द'द'द'
कु'सुद') *n. of a guard of the Sa-bdag*
domi-gods.

मि-वसुन'कु'प'प *mi-hsrun skye-wo* bad mon,
wicked persons: मि-वसुन'कु'प'प'ग'दु'थ'वर'पु (*C.*
doñ. 1.)

Syn. मि-रुद'प *mi-mi ruñ-ua*; हुग'प *hdug-*
pa; स'रुद'प *ma-ruñ-ua*; ग'द'थ'प *gdol-pa*
(*Mñon.*).

मि-ह्रेण *mi-hreñ* v. मि-रद' *mi-rañ.*

मि-लुद' *mi-lhuñ*=blood (*Mñon.*).

मिग *mig* अक्षि, नेत्र, नयन, चक्षुः, लोचन
the eye; फ'मिग the eye of a needle,
द्वे'मिग *lde-mig* the eye of a lock, i.e., the
key; hole in a hatchet or hammer in
which to insert the handle. Acc. to
Budh. there are five kinds of eyes or
sight viz.: अदि'मिग मांस-चक्षुः the ordinary
eye (of flesh); धुदि'मिग दिव्यचक्षुः divine eyes;
ज्ञेस'रद'गु'मिग प्रज्ञाचक्षुः the eye of wisdom;
हंस'गु'मिग धर्मचक्षुः the eye of religion;

सदस'कुस'गु'मिग बुद्धचक्षुः the all-seeing eye of
Buddha. मिग'ल्लि'पस *mig-leib's* eye-lid; मिग'डे'प
mig-chid-pa inflammation of the eyes
through cold or snow-blindness, C. मिग'पु'द'प
mig phyid-pa id.; मिग'कु *mig-chu* अश्रु tears;
मिग'द'ग'प *mig dsag-pa* blear-eyes (*Sehtr.*); मिग'
कु'ग'द'प *mig-chu gtoñ-a* to shed tears. मिग'कु'
पु'र'पु'पु *mig chu-bur lta-bu* बुद्धबुदाच round
eyes, one whose eyes resemble bubbles.
मिग'के'प *mig-che-ua* or मिग'य'द'स'प *mig-yañs-*
pa विशालाच generous-minded, liberal; मिग'
के'मे'प *mig-che med-pa*=द'स'प'दे'प'द'मे'प'प free
from greediness or envy (*A. 145*): मिग'के'
मे'द'प'र'गु'स, सुग'द'ग'मे'द'प'र'गु'स do behave without
jealousy. मिग'न'ग'से'द'दे *mig-nag señ-ñe*=मिग'
न'ग'दे'ग'दे'ग'प'प to look hither and thither
(*Rdsa. 10*); मिग'न'द *mig-nad* disease of the
eye; मिग'ने'पु'पु'पु *mig-nehu lta-bu* नकुलाच one
whose eyes are round like those of an
ichneumon; मिग'न'द'प *mig-noñ-pa* टेराच
squint-eyed; मिग'ने'पु *mig-rno*=मिग'ग'स'थ'प'प clear
sight, sharp eyes (*Hbrom. १, 120*). मिग'प'
mig-po=मिग *mig* (*Cs.*); मिग'प'के *mig-po-che*
अक्षिग्रम a large eye; मिग'सु'न'न *mig-sprin* cata-
ract; मिग'पु'न'ते'थ'ग *mig-phyin ci-log* विपरीताच
[inverted-eyed]S. मिग'अ'पु'थ *mig-hphrul*=
मिग'अ'पु'थ *mig-hkhrul* दृष्टजाल optical illusion;
मिग'अ'पु'थ'अ'प'न a showman (*Cs.*); मिग'पु *mig-bu*
=थ'द'पु'द'प one who loads a blind person;
मिग'अ'पु'र *mig-hbur* goggle-eye; मिग'अ'पु'स *mig-*
hbras तारा, कनीनक the apple of the eye;
also, eye-ball: वद'ग'प'मिग'प'मिग'अ'पु'स'अ'प'न'ग'प'अ'द'
although she is as dear to me as the
apple of my eye. मिग'अ'पु'स'अ'र *mig-hbrum-*
can अक्षिविचर्चिका [cutaneous eruption in the
eyes]S.; मिग'डे'ग *mig-rtseg* the wrinkles of
the eye-lid; मिग'डे'थ *mig-tshil* rheum or else
fat growing in the eye; मिग'अ'पु'स *mig-hdsum*.
निमेप twinkling of the eyes; मिग'अ'पु'अ'प *mig-*
hdsum-pa निमेप eyes closing with sleep,
getting sleepy (*Mñon.*). मिग'अ'पु'र *mig-zur*
कटाच a glanco; also, corner of the eye.

མིག་ལྔམ་པོ་ *mig-zlum-po* ʼལ་ལ་ལ་། = མིག་གོར་གོར་ round and globular eyes (*Ya-sel. 55*). མིག་རིག་རིག་ *mig rig-rig* timidly, anxiously looking to and fro, hither and hither (*Jä.*); མིག་རིང་ཅན་ *mig-rin-can* = མིག་རྒྱང་ཅན་ long sighted; མིག་རིས་ artificial eyebrows (*Cs.*); མིག་རུས་ eye-bone (*Cs.*); མིག་སློབས་ the act of accustoming the eyes to anything : མིག་སློབས་ རན་པ་སྐྱེ་ *mig-slobz nan-pa-skye* you habituate yourself to a faulty look, i.e., downward, to what is earthly (*Jä.*); མིག་ཚོྲ་ *mig-rlo* བྱིན་ལ་ལ་ to eye one obliquely with envy or jealousy [the hook or eye at each end of a pole or beam for holding the strings of a balance] *S.* མིག་ལོག་ *mig-log* seeing with up-turned eyes (མིག་གིས་མིག་ལོག་) : རྗོན་ མི་དཔོན་པོ་འཛིན་པོ་གཞན་ལ་མིག་ལོག་ཁོ་རྩ་ལྟ་བུ་བྱིན་ལ་ལ་ in ancient times there was a king who used only to look at others with upturned eyes (*Khrid. 17*). མིག་ལོང་མོ་གས་ *mig-loñ-mo çam* ལ་ལ་ ལ་ལ་ a blind barren woman. མིག་ཏ་ཅང་ ཆེ་བ་ *mig ha-chañ che-wa* very large eyes. མིག་རྟིག་རྟིག་ *mig hrig-hrig* gazing with terrified eyes (*Rdsa. 10*).

Syn. ལ་ལ་ལ་ *lta-byed*; འདྲིན་ལྱེད་ *hdren-byed*; ལྷ་འཛིན་མ་ *lhahi sgron-ma*; ལ་ཟེགས་ལྱེད་ *gzigs-byed*; མཛོང་ལྱེད་ *mthoñ-byed*; ལྷན་ *spyan*; ལ་སལ་ལྱེད་ *gsal-byed*; ལྱལ་ལྱེད་ *khyab-byed*; ལྷང་ལྱེད་ *snañ-byed*; ལྷང་བའི་དབང་པོ་ *snañ-wahi dwañ-po* (*Mñon.*).

མིག་སྐྱུག་ *mig-skyag* the impurities of the eye.

Syn. མིག་ནག་ *mig-rnag*; ལྷ་མ་ *rñu-ma*; མིག་དྲི་ *mig-dri* (*Mñon.*).

མིག་བསྐྱབ་ *mig bskra-wa* a certain magic trick.

མིག་ལྲང་ *mig-khuñ* holes in a wall or roof of a house for purposes of light.

མིག་འདྲུལ་ *mig-hkhrul* v. མིག་འཕྲུལ་ *mig-hphrul*.

མིག་གི་རྒྱུ་ *mig-gi rkañ* བོ་མ་ལོ་བཟུང་ [1. the eye of the family; 2. an earthy concretion of a milk-white colour formed in the hollow of the bamboo and known by the name of bamboo-manna] *S.*

མིག་གི་སྐྱེས་ལུ་ *mig-gi skyes-lu* ལ་ལི་ལུ་ལུ་ [a person with beautiful eyes] *S.*

མིག་གི་གྲུ་ *mig-gi gru* ལ་ལུ་ལོག་ corner of the eye.

མིག་གི་དགའ་ལྱེད་ *mig-gi dgyah-byed* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ [good-looking] *S.*

མིག་གི་རྒྱལ་མོ་ *mig-gi rgyal-mo* ལ་ལུ་ལུ་ (lit. the queen of the eye) the pupil or iris.

མིག་གི་སྐྱོ་ཁ་ *mig-gi skri-kha* ལ་ལུ་ལུ་ [the eye-line] *S.*

མིག་གི་ཚོས་ཅན་ *mig-gi chos-can* = ལ་ལྟེན་པ་ or ལྷ་མིག་པ་ *lde mig-pa* treasurer, store-keeper.

མིག་གི་བདུང་རྩི་ *mig-gi bdud-rtsi* handsome person or graceful appearance or look.

མིག་གི་ནོར་བུའི་ཁྱིམ་ *mig-gi nor-buñi khyim* the socket of the eye.

མིག་གི་རྣམ་འགྲུར་ *mig-gi rnam-hgyur* the different movements and gesticulations of the eye: མིག་འཇུག་; ལྷང་མིག་; ལོན་པོར་ལྷ་, ལྷོ་མིག་, ལྷང་མིག་, ལ་དང་ས་མིག་, མིག་བཟང་པོ་, ལྷིན་བཟུས་, ལྷིན་ལུྲོག་, ལྷན་མ་བཟུར་, ལྷོ་གཏེར་, ལ་ལེན་ལྷུད་, ལྷོ་བས་ལྷ་. (*Mñon.*).

མིག་གིས་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ *mig-gis rnam-par ces-pa* the occult sight by which one can see things which are not visible to the ordinary eye: ལྷིན་པོ་མིག་གིས་མཛོན་པར་ཤེས་པ་དང་ལྷན་པས་ས་འོག་གི་གཏེར་ཐམས་ཅད་མཛོང་བ་ཞིག་ཡིད་ there was a minister who could see mines that lay buried underground being possessed of occult vision (*A. 63*).

མིག་གི་ལྷེང་བ་ཞེས་ལྱེད་འཛིན་ *Mig-gi phreñ-wa sheş-byahi ri ñ.* of a fabulous mountain in Purva Videha (*K. d. 2, 339*).

མིག་གི་དབང་པོ་ *mig-gi dwañ-po* ལ་ལུ་ལི་ལྷི་ལྷི་ the sense or organ of sight.

མིག་གི་རྩི་མ *mig-gi rdsi-ma* 眼睫毛 eye-lashes, [a ray of light, an eye-lash] S.

མིག་གྲོགས *mig-grog* one's sweet-heart (Cs.).

མིག་འགྲན *mig-hgran* disapproval, defined thus: ལས་བྱ་བ་གང་དུང་མིག་གི་མཐོང་ལྡང་བ་མི་འགྲོ་བ་ (Rtsii.).

མིག་ལྗུ *mig-ggyu* mirage: མོས་ཀྱི་ཐང་ལ་མིག་ལྗུ་བ་བཞིན་like the mirage on a plain in the hot season (Jā.).

མིག་ལྗུ་མ *mig-ggyur-ma* = མཁའ་འགྲོ་མ *mkhah-hgro-ma* a female sprite, a fairy.

མིག་ལྗོ་ཅེ་རེ *mig-ñho ce-re* = མིག་ཅེ་རེ་ལྟ་བུ་ *mig-che-re lta-wa*: ག་ཤིང་མས་རལ་གྱི་ཐོག་ས་ཏེ་དུང་དུ་སྒྲིབས་ཀྱང་མིག་ལྗོ་ཅེ་རེ་ལྟ་བུ་ལས་ (Khrid. 43).

མིག་ཅན *mig-can* दर्शी (A. K. 1-4). 1. having eyes. 2. having seeds or grains, fructified—of ears of corn (Jā.).

མིག་སྐྱང་ཅན *mig-stoñ-can* सहस्राक्ष he with a thousand eyes, an epithet of Indra.

མིག་བྱང *mig-thuñ* short-sightedness (Cs.).

མིག་མངས་པ *mig-mdoñs-pa* or མིག་མངས་པར་འབྱུང་བ་ to get blind, be blinded, to be deprived of sight (Dzl.).

མིག་འདུམ་པ *mig-hdres-pa* निमेष to keep, to guard, to care for, to look after, to minister to; to serve.

མིག་ལྡན *mig-ldan* 1. = མཁས་པ་ or ཤེས་རབ་ཅན་ a learned man, a wise man (Mñon.). 2. = ཕུར་བུ་ *phur-bu* (Mñon.). 3. = མིག་ཅན་ a needle མིག་ལྡན་མ *mig-ldan-ma* चक्षुष्मती [endowed with the faculty of seeing] S.

མིག་འཕེན *mig-hben* a target (Yig.).

མིག་ལྗོ་མ་པ *mig-sbom-pa* large-minded, generous, liberal.

Syn. ལྷུང་འདྲིང་པ་ *ster hdod-pa*; ལག་པ་ཡངས་པ་ *lag-pa yañs-pa* (Mñon.).

མིག་མ་མཁན *mig-ma mkhan* = རིགས་ངན་ low caste, low-born. (Mñon.).

མིག་མངས *mig-mañs* (རྩིང་མོ) 棋枰, 棋枰板 chess-board; མིག་མངས་ཅེ་བ་ to play at chess; མིག་མངས་རིས་སུ་བྲིས་པ་ chequered, painted or in-laid work after the pattern of a chess-board (Jā.); མིག་མངས་ཀྱི་བུལ་ལོ་ *mig-mañs-kyi thul-lo* 棋枰板 defeated in chess-play.

མིག་མི་འདུམ *mig mi-hdsum* 𑄎𑄎𑄎𑄎 (lit. not winking, looking steadily). 1. a general epithet for the gods, who according to the Buddhist idea never shut their eyes (so also ན་ fish). 2. an epithet of Avalokitesvara *Bodhisattva*. 3. n. of a prince (Ya-sel. 34).

མིག་མི་བཟང་ *Mig-mi-bzan* विरूपाक्ष one of the guardian kings of the world; an epithet of Ś'iva, i.e., he having an odd number of eyes.

མིག་དམར་ *mig-dmar* = རོ་མེད་པ་ shameless (Mñon.).

མིག་དམར་ *mig-dmar* मङ्गल, 𑄎𑄎𑄎𑄎, 𑄎𑄎𑄎𑄎 the planet Mars; also Tuesday.

Syn. བཀྲ་ཤིས་ *bkra-cis*; ལུས་དམར་ *lus-dmar*; ས་ཡི་བུ་ *sa-yi bu*; རོང་ཐེར་དབུ་ *hod-zer dgu*; ཅུ་སྐྱོད་ *chu-stod* skyes; རྩི་བས་ལྡན་ *rtsibs-ldan*; ས་འབྱུང་ *sa-hbyun*; མཁའ་ལྗོང་འགྲོ་ *mkhah-steñ hgro*; དམག་དཔོན་ *dmag-dpon*; མིག་དམར་ *mig-dmar* (Mñon.).

མིག་མོ་ *mig-rmo* शिखा dice for teaching letters or figures.

མིག་སྐྱན་ *mig-sman* पक्कन, कापोतं, चक्षुष्य eye-medicine [antimony as an application to the eyes] S. མིག་སྐྱན་ལྗོ་པོ་ *mig-sman ñhon-po* = མཐིང་ *mthiñ* deep-blue (Mñon.). མིག་སྐྱན་ལུང་དུ་ *mig-sman lcuñ*, 𑄎𑄎𑄎𑄎 [black pigment or collyrium applied to the eye-lashes or the inner coat of the eye-lids] S. མིག་སྐྱན་མཇུག་མ་ *mig-sman mjug-ma* = བྱང་བྱང་ the stork (Mñon.). མིག་སྐྱན་ལུས་ཅན་ *mig-sman lus-can* = རོ་མ་ *dom* 𑄎𑄎𑄎𑄎 [1. a bear (Mñon.). 2. a term used in addressing a flamingo; fair-eyed] S.

མིག་བཏུམས་པའི་རི་ *Mig-btsums-pahi ri* n. of a fabulous mountain situated beyond that ocean which is called རྫོག་གི་རྫིང་བ་ *Glog-gi hphreñ-va*. Here is a cavern where very handsome women are born at sunrise with propensities of a former life and on account of their *Karma* enjoy the prime of youth at midday and die at night (*K. d. 270*).

མིག་བཟང་བོ་ལྷོ་ལྷོ་མ་ *mig-bzang blo-gros* an epithet of the son of Kāmadeva.

མིག་བཟང་མ་ *mig-bzang-ma* 1. a very handsome woman who has beautiful eyes (*Mñon.*). 2. n. of a Yaksha nymph (*K. gu. 130*).

མིག་ཡ་ *mig-ya* an epithet of Vaisravaṇa who has a third eye on his forehead. (*Mñon.*)

མིག་ཤེད་ *mig-ser* 1. ཀམ་ལ་ jaundice. 2. envy, jealousy; མིག་ཤེད་ཅན་ *mig-ser-can* envious, jealous.

མིང་ *miñ* རྣམ་, རྣམ་མིང་, རྣམ་མིང་, རྣམ་མིང་, རྣམ་མིང་ designation, name: རྣམ་གྱི་མིང་གང་ཟེར་ or རྣམ་ལ་མིང་ཅེ་ཟེར་ what is your name? དེའི་མིང་ཡང་མེད་ such a thing is not known at all, such a thing does not exist; དབྱེ་བ་འགགས་ལེན་མ་བྱུང་ན་མིང་རང་མ་འཕོད་ཅིག་ do not call me by my name if I cannot accept atonement from my enemy (*Rdsa. 14*); རྣམ་པའི་མིང་ a word for drawing (pulling) (*Gram.*); རྣམ་གྱུང་གི་མིང་ a surname; རྣམ་མིང་ a family name (*Cs.*); རྣམ་མིང་ real name, the name of an object; རྣམ་མིང་གང་བཏགས་ what name did you give him? དེ་ལ་མིང་ཅེ་འདྲིགས་ what is it called? རྣམ་གྱི་མིང་ཚམས་ལས་མེད་ this tax exists only nominally. མིང་རྒྱུད་ *miñ-rkyañ* a single syllable or name; མིང་གྲོགས་ one's namesake (*Cs.*); མིང་གི་དགེ་སློང་ *miñ-gi dge-sloñ* རྣམ་མིང་གི་མཚན་ མིང་གི་མཚན་ *miñ-gi mdsod* dictionary, treasury of words; མིང་རན་ *miñ-*

ñan bad name; མིང་ཅན་ *miñ-can* 1. རྣམ་མིང་གི་མིང་, རྣམ་མིང་གི་མིང་, རྣམ་མིང་གི་མིང་, རྣམ་མིང་གི་མིང་, རྣམ་མིང་གི་མིང་ having a name, having a reputation, being well spoken of. 2. n. of a medicinal plant, a flower; མིང་ཅན་གཟན་གྲོགས་རྒྱུད་མ་འཛོམས་གཟེར་གྲན་མཚན་མིང་ཅན་གྲག་པོ་= ལུག་མིག་གྲག་པོ་ (mystical) (*Mñ. 4*). མིང་ཅིག་ *miñ-cig* རྣམ་ཅིག་ [deserving, becoming] *S.*; མིང་ཅེན་ *miñ-chen* རྣམ་ཅེན་ fame, reputation. མིང་རྣམ་སུ་བཏགས་ *miñ-rjes-su brtags* རྣམ་མིང་མཚན་ རྣམ་མིང་མཚན་ ascertained the meaning of the word; མིང་མཐའ་ *miñ-mthab* final letter of a word.

མིང་རྣམ་བཟང་གློད་ *miñ-don brda-sprod* dictionary of Sanskrit, Tibetan and mystical terms in five chapters by Vairochana—a block-print published at the monastery of *Dgah-ldan Phun-tshog gñiñ*.

མིང་ཅི་ *Miñ-dhi* name of Emperor of the great Han dynasty of China: རྣམ་པོ་ལྷན་གྱི་མིང་ཅི་རྣམ་པོ་ལྷན་གྱི་མིང་ཅི་གི་མོ་བཟུང་པར་ཀུ་ལུ་ལྷ་བཟུང་པའི་དབུས་བརྒྱུ་མ་མོ་ in the eighth year of Yung-phing who was the Emperor Mingdhi of the great Han dynasty, China obtained the central doctrine (དབུས་བརྒྱུ་མ་མོ་) of Buddhism (*Grub. 5, 3*).

མིང་པོ་ *miñ-po* མ་ལུ་ a brother (born of the same parents); མིང་པོ་ལྷན་པོ་ sisters so born are called མིང་པོ་མོ་ *sriñ-mo*: མིང་པོ་མོ་བསྐྱུང་བ་ *miñ-pos bsruñ-va* མ་ལུ་རྣམ་ཅི་ cherished or protected by the brother. མིང་མིང་ *miñ-sriñ* brother and sister, abbr. of མིང་པོ་ and མིང་མོ་. མིང་མིང་ *miñ-sriñ* = མུན་ *spun* brother and sister born of the same parents.

མིང་ཅེན་ *miñ-tshar* (མཚན་མེད་པ་) starvation.

མིང་གཞི་ *miñ-gshi* basic letter gen. the first letter of the root of a word, in contradistinction to the second, the third, and the prefix letters.

མིང་གཟུགས་ *miñ-gzugs* རྣམ་མིང་གྲུག་ [name and form; the whole external world is comprised under the name མིང་གཟུགས་] *S.*

མིང་པ *mid-pa* 1. कण्ठनालिका; རྩམ་ཀྱུ་ལམ
 the passage for food to the stomach, the
 gullet. 2. vb. mere fully: བྱུར་མིང་བྱེད་པ
khyur-mid byed-pa to swallow, to gulp
 down, to devour: མིང་པའི་རྩ་བ *mid-pahi za-wa*
 རྩམ་པ་བྱེད་པ to eat devouring, to eat without
 masticating food. 3. a fish of the
Sizopygopsis genus.

མིན *min* very common in colloq., also in
 modern writings, as abbr. of མའིན *ma-yin*
 is not: དེའི་ཆ་འདི་དོར་མིན་འདུག the book is not
 there. མིན་པ་ལ or མའིན་པ་ལ to be without, to be
 not, མིན་པ་ཉིད་ not at all (*A. K. 1-2*). མིན་པར
 except བིའ། (*A. K. 111-41*). མིན་ནམ་ probably,
 is it not. མིན་འདྲ *min-hdra* not of
 the same kind or of same appearance,
 dissimilar; ཡིན་འདུག་མིན་འདུག is it (so) or is it
 not? འདུག་གམ་མིན་འདུག (colloq. “*du-ka min-
 du*”) id. (Note: མི་འདུག་ which is often
 sounded *min-duk* should be always written
 for མིན་འདུག) མིན་ལས་ཅེ *min-las-che* or མིན་ལ་ཅེ an
 expression of doubt = is only doing, doing
 nothing but: ད་ནི་རྒྱན་ལོག་པར་འཇམ་ནས་ང་ལ་ངན་བྱས་
 པ་མིན་ལས་ཅེ now behaving ungratefully he is
 but doing me mischief (*Rdsa. 10*). མིན་པར
 except, besides: དེ་མའིན་པར་གཤེད་ the other
 trees except this one; མངས་རྒྱལ་མིན་པ་སྤུས་ཀྱང་
 མི་ཤེས་ besides Buddha no one knows it, no
 one knows except Buddha; ངས་ལྷན་གཅིག་
 མིན་པ་མི་བཤད་ I have been sitting down only
 this moment; དེ་མིན་ནམས་ those excepted.

མིན་ད *min-da* for མི་རྒྱ *mi-sla* help-mate.

མིར *mir* termin. and མིས instrum. case of
 མི: མིས་གོ་བ་ to the understanding or percep-
 tion of humanity, also རྩམ་པ་ལྟར་ལྟོགས་ [non-per-
 ception]S. མིར་གྱུར་པ *mir-gyur-pa* འགྲུབ་ལོག་གི་
 turned or became man [the human
 course]S. མིར་ཆགས་པ *mir chags-pa* འགྲུབ་ལོག་གི་
 to desire to become man; མིར་བྱོད་པ *mir-
 spyod-pa* human habits.

མུ *mu* 1. sometimes for མུ་མི *mu-si* sulphur.
 2. = གྲས་ a kind or species: འདི་ལི་མུ་ཡོད་དམ་ is
 there one of this kind? 3. = མཐའ་ border,
 boundary, limit, edge, margin, end, skirt:
 གཤེད་མུ་ལ་གནས་པ་ residing on the border of the
 field; མུ་ལ་རྒྱུ་ grows on the edge; མཐའ་མིང་ཅེང་
 མུ་མེད་ there is neither limit nor end; མར་པར་
 ལས་ལ་མུ་མེད་ཕྱིར་ it is because there is no limit
 to the way of *Nirvāṇa* (*Ser.*). འཁོར་ལོ་མུ་ལ་
 on the circumference; མུ་རྩར་ or མུ་ནས་ = བཞེན་རྒྱ
 in *C.* མུ་ཁ་ *mu-kha* = རྩམ་མཁམ་ (mystic) (*K.
 g. ག, 216*). མུ་རྒྱད་ *mu-khyud*, the rim,
 the circumference, a hoop.

མུ་ཁམ་ཕུར་ *Mu-kham-pur* n. of a place
 anciently situated on the confines of Nepal
 to the north of the cities of Kapilavastu
 and Mallades'a (modern Balia).

མུ་རྒྱད་འཛོལ་རི *Mu-khyud hdsin-ri* འཛོལ་རི
 འཛོལ་རི་མུ་རྒྱད་ n. p., one of the seven fabulous
 golden mountains surrounding Sumeru,
 and it is so called: མུ་རྒྱད་རྒྱ་ལྷོ་པས་ because
 it lies on its verge or circumference
 (*Sorig. 8*).

མུ་རྒྱད་བདམ་བའི་མཚོ་ *Mu-khyud bdal-wahi*
mtsho one of the great lakes of Tibet men-
 tioned in *G. Bon. 7*.

མུ་ཁྲི་བཙུན་པོ་ *Mu-khri btsan-po* the eldest son
 of king *Khri-Sroñ lde-btsan* (*Loh. 2, 8*).

མུ་གེ *mu-ge* ལྷ་ལྔ་མུ་གེ་མེད་ 1. famine, མུ་གེ་
 མེད་པོ་ལྷ་ལྔ་མུ་གེ་མེད་ died, there being a great
 famine. མུ་གེ་བསྐྱེད་ *mu-ge-bskyed* = མན་པ་
than-pa, མར་མེད་ *char-med* (*Mñon.*) that which
 causes a famine, draught, want of rain.
 མུ་གེ་འི་བསྐྱེད་པ་བར་མ་ *mu-gehi bskal-pa bar-ma*
 the age of famine. 2. in *W.* desire,
 appetite: མུ་གེ་ཅན་ *mu-ge-can* eager for food.

མུ་གྲིན་ *Mu-gyen* n. of a fine breed of
 horses imported from Kham and Amdo
 (*Jig.*).

མུ་ཙོར *mu-cor* ཕྱག་, གཏམ་ impudent, audacious. མུ་ཙོ་ཚ་ *mu-co-tsha* impudent, rough, rude in speech, one who speaks without regard to another's feelings. མུ་ཙོར་སྤྱོད་ *mu-cor smra-wa* རྟམ་འཇུག་ to talk nonsense, also = རྟམ་སྤྱོད་ *rdsun smra-wa* to speak falsehood [talkative and scurrilous]S. མུ་ཙོར་ཚུགས་མེད་ *mu-cor tshugs-med* = རོ་ཚ་མེད་པ་ or རླུང་པ་མེད་པ་ *skyeñ-pa med-pa* without shame, immodest (*Mñon.*).

མུ་ཚོ་ལྷེས་དྲུག་ *mu-cho ldem-drug* the six Bon teachers like the six manifestations of the Buddha who bring the beings of Hell under moral discipline (*D.R.*).

‡ **མུ་རྟིག** *mu-tig* (derived from མུ་ཀ་རྟི་ཀླ་ མུ་ཀློག་, signifying རྩོམ་པ་ཅན་ *grol-wa-can* what has been set free) མུ་ཀློག་, ཀློག་, མུ་ཀློག་ལུ་, མུ་ཀློག་ལུ་ལོ་། རྩོག་པའི་ནང་ནས་མུ་རྟིག་དམར་པོ་བྱུང་། དེ་ལ་རྟམ་མུ་རྟིག་ཅེས་སྤྲུལ་གསལ། (*Loñ.* 5, 2) the Buddhas and *Bodhisattvas* having transformed themselves into shellfish, red pearls were produced in their stomachs which came to be known as *Rakta Mutig*. There are seven kinds of pearls mentioned in Tibetan works, some of which are fabulous, others real, མ་ལུ་ *wa-lu*, གཤེན་, མི་ཀ་མུ་རྟིག་ རས་པ་མུ་རྟིག་, མ་ཐ་མུ་རྟིག་, མུ་རྟིག་མུ་རྟིག་ and མ་ལུ་མུ་རྟིག་. It is said that kinds of pearl are obtained from the brains of elephants and cobras; also a peculiar kind of pearl from the leaves of a tree growing in Southern India.

མུ་རྟིག་རྩེ་གནས་ *mu-tig skye-gnas* or མུ་རྟིག་འབྲུང་གནས་ as met. the ocean.

‡ མུ་རྟིག་ཅན་ *Mu-tig-can* one of the Tibetan kings; མཐོང་མེད་སྐྱོན་ལ་ལྷོང་ངེས་སྐྱོན་སྤྱོད་མུ་རྟིག་བཅོན་པོ་ལ་གསོལ་བས་ having decided to make over the kingdom to *Snanam* he petitioned *Mutig* *Tsan-po*.

མུ་ལྟོ་བ *mu-lto-wa* = མུ་པོ་ *sprañ-po* a beggar, destitute person (*Mñon.*).

མུ་རྟེགས་ *mur-stegs* = མུ་ར་འདུག་ *mur-hdug* ལྷོ་ལོ་ one at the end or limit; རྩོག་པོ་ [1. a sacred place. 2. an aggregate of three things, such as virtue, wealth and pleasure]S.

མུ་རྟེགས་པ་ *mu-stegs-pa* also མུ་རྟེགས་ཅན་ ལྷོ་ལོ་ཅན་ a heretic, one who argues on religion, a schismatic [lit. one creating a passage through the circuit of life, or one indulging in pilgrimage; also, one who holds extreme views and does not follow the middle doctrine of Buddha; hence, a non-Buddhist, such as the followers of Brahminism or Jainism]S. མུ་རྟེགས་ཅན་གྱི་རྟེན་པ་དྲུག་ the six heretical teachers of Buddha's time:—(1) འཕྲོ་བ་རྩེད་ལོ་བྱ་བྱོ་གསལ་བྱེད་པོ་དང་མུ་ལྟོ་བ་; (2) གནལ་གླུ་བྱི་བྱ་ལྷན་ཅུ་རྒྱ་; (3) མུ་འདྲོད་གྱི་བྱ་མོའི་བྱ་ཡང་དག་ཀྱལ་བ་ཅན་; (4) མི་འཕམ་རྒྱའི་ལ་བ་ཅན་; (5) ཀྱེད་ལོ་བྱ་ཚོག་ཅན་; (6) གཉེན་བྱ་གཉེར་བྱ་; these six *Tirthika* teachers were known as the six *Tārkika* (རྟིག་ལོ་དྲུག་) (*K. du.* 7, 33-43). The sixth of those is asserted to have been the founder of Jainism.

མུ་བྱི་ལ *mu-thi-lu* n. of a precious stone.

མུ་མཐའ་ *mu-mthah* boundary, limit; མུ་མཐའ་མེད་པ་ unlimited; also མཐའ་ཐུག་མེད་པ་ not going to the limit *i.e.*, not thorough.

མུ་འབྲུད་ *mu-lthud* = རྒྱན་འབྲུད་ *rgyun-lthud*.

མུ་དོ *mu-rdo* = རྩལ་འཛུགས་ *chu-yi rdehu* pebbles from water (mystic) (*Mñ.* 3).

‡ **མུ་ཉེ** *mu-ni* = ཐུབ་པ་ (a spiritually powerful one), saint, ascetic, anchorite; *Sākya-muni*, the sage of the *Sākya* race.

མུ་མུ *Mu-mu* (གནས་གཉེན་ *gnas-gcig*) n. of a Buddhist sacred place, said to be somewhere in the east part of India, prob in Bengal (*Dus-ye.* 38).

མུ་མེད *mu-med* boundless, limitless ;
མུ་མེད་པར *mu-med-par* vaguely.

མུ་མེན *mu-men* वैराट राजवर्त्त n. of a
precious stone resembling sapphire
(*Mñon.*) མུ་མེན་དམར་པོ་ red *mumen* in
(*Vai-ṣṣ.*) [མུ་མེན also=an earth-worm]S.

རྩ་མུ་ཚུ་ཀུན་དུ *mu-tsu kun-da* མུ་ཚུ་ཀུན་དུ [1.
n. of a tree. 2. n. of an ancient king, son
of Māndhātā. Having assisted the gods
in their wars with the demons he got as
a reward the boon of long and unbroken
sleep; and the gods decreed that
whosoever disturbed him should be burnt
to ashes by fire from his body. Krishna,
in order to destroy Kāla-yavana, enticed
him into the cave where Muchukunda was
asleep and the latter being thus roused
cast upon Kāla-yavana an angry glance.
which reduced him to ashes]S.

མུ་ཚེ་ལྔ་ *mu-tsha lga* one of the six early
tribes of Tibet called མེུ་གདུང་ལྔ་གཞི་ *mihu duñ-*
drug (*Yig. 61*).

མུ་མཚུངས་པ་ *mu-mtshuñs-pa* सतीर्थ [a fellow
religious student]S.

མུ་བཞི་ *mu-bshi* the four limits: (1) རྗེ་དུང་ལག་ག་
skyed-hgag birth and death; (2) རྟག་ཅད་ *rtag-*
chad immortality and annihilation; (3)
ཡོད་མེད་ *yod-med* existence and non-exis-
tence; (4) ལྡང་ལྡང་ *snah-stoñ* light or pheno-
menon and voidity (which is chaos).

མུ་བཞིན་ *mu-bshin*=གླབས་མུ་ in the course
of (*Yig.*).

མུ་ཟླེ་ *mu-si* गन्धक brimstone, sulphur:
མུ་ཟླེ་ཅན་ *mu-si-can* containing sulphur, sul-
phurous; མུ་ཟླེ་རྩོ་ *mu-si-rdo* brimstone.

མུ་ཡལ་ *mu-yal* some large number (*Ya-*
sel. 59).

མུ་ལེ་སངས་གསལ་མཐོང་ནམ་ཉིག་ *mu-ye sañs-gsal*
mthiñ nam-tig གཤེན་རབ་ཀྱིས་འཕྲིན་ལས་བཙོ་བརྒྱད་པ་རྩོན་

བརྟན་པའི་ལེུ་ chapter on the elucidation of the
meanings of the eighteen mercies of *Gṛgen-*
rab (*D.R.*).

མུ་རན་ *mu-ran*=མཐའ་བསྐོར་ *mthah-bṣkor*
འཕཕེད་ལྡན་.

མུ་རུག་བཅོན་པོ་ *Mu-rug htsan-po* one of the
sons of king *Sroñ-htsan Sgam-po* (*Loñ.*
༩, 8).

མུ་ལ། *mu-la* 1. together, in a heap.
མུ་ལ་བཞག་ kept together, མུ་ལ་འགྲོ་ *mu-la-hgro*
goes together. 2.=ཁོངས་མུ་ *khoñs-su* within
the province, sphere of: དེ་རྒྱུད་གཅིང་གི་མུ་ལ་ལོ་
གཅིག་བཟུགས་ཤད་རྩོ་ accordingly within the pro-
vince of Tsang he resided one year
(*A. 89*).

མུ་སངས་ *mu-sañs*=ནམ་མཐའ་ the sky (mys-
tic) (*G. Bon. 1*).

མུག་ཚུ་གུམ་ *mug-chu-gum* or བཙོག་གུམ་ a
kind of wild ass (*Jig.*).

མུག་པ། *mug-pa* 1. a moth; མུག་མ་ id. also
མུན་མ་; ལོས་མུག་ clothes-moth, བལ་མུག་ wool-
moth, མུག་ཟན་ moth-eaten, destroyed by
moth. 2. vb. with ཡིད་ or ཐུགས་, to despair;
ལྗོ་མུག་པ་ *blo mug-pa* a gloomy doleful way
of thinking (*Sch.*).

མུན་རྩིང་ *Mun-niñ* country situated to the
east of India including Bhamo (*Dsam.*).

མུན་པ། *mun-pa* अन्धकार, मेघक, तमस,
तमिस dark, obscure; obscurity, darkness,
gloom, cognate terms differentiated as
adj. and sbst. respectively in a native
work. The adj. has the syn.:—སྒྲིབ་པ་ *sgrib-*
pa; མི་གསལ་པ་ *mi-gsal-wa*; འཕྲིབས་པ་ *hthibṣ-pa*;
ཁྲེགས་པ་ *kheṣ-pa*; མི་རྣང་པ་ *mi-snañ-wa*; མི་མངོན་
mi-mñon; ལྟར་མི་རྣང་ *ltar mi-snañ*; ཀུན་ཁེབས་
kun-kheṣ (*Mñon.*). The sbst. (night or
darkness of night) has the syn.:—ལྗོངས་ཕྱིད་
ldoñs-byed; ལྟང་མེད་ *snañ-med*; ཉིན་མཐར་ཕྱིད་ *nin-*

mthar byed; ན་མོ་འཛོལ་ *nin-mohi sgo-nā*; མཁའ་ཕགས་པ་ *mkhahi pags-pa*; རབ་རིབ་ *rab-rib*; རླུག་རུམ་ *smag-rum*; མཚན་མོ་འཛོལ་ *mtshan-mohi gos*; མུན་འབྲིགས་ *mun-hkhrigs*; མུན་ནག་ *mun-nag*; རྟེན་མུན་ *ce-mun (Mñon.)*. མུན་མོང་ become dark; མུན་ཁྲུང་ *mun-khruñ* dungeon, prison; མུན་ཁྲུབ་ *mun-khyab* सन्तमस entire darkness, darkness enveloping every thing; མུན་ཁྲོད་ *mun-khrod* darkness, gloom; མུན་ཅན་མ་ *mun-can-ma* तमसिनी night.

མུན་པ་བཞི་ *mun-pa-shi* acc. to the Bon the four kinds of darkness are: (1) མ་རིག་པའི་མུན་པ་ the darkness of ignorance; (2) འཕྲོད་བའི་མུན་པ་ worldly darkness; (3) དབང་པོའི་མུན་པ་ the darknesses of passions; (4) རི་གྲིབ་ཀྱི་མུན་པ་ physical darkness such as the shade of a mountain.

‡ མུན་དེ་ *mun-da-ri* མུན་ཇོ་འཕྲུལ་ n. of an aquatic plant; མུན་པ་དང་, མུན་པ་དང་, མུན་པའི་ཚེ་ལ་ གྲིས་རྒྱུ་ལ་དག་མཉེས་ནས་རྒྱ་ཤིང་གི་ལོ་མ་དཀྲིས་ནས་མདས་འབར་བའི་རྒྱུ་དེ་ཚེ་ལ་པར་མི་འབྱུང་རོ་ (*K. g. 3, 356*).

མུན་ནག་ *mun-nag* = མུན་པ་ *mun-pa*. མུན་པ་ནས་མུན་ཁྲོད་འགྲོ་བ་ འུགས་པ་འཕུལ་པ་ the worst stage of men when they go from darkness to still greater darkness.

མུན་སྐྱུལ་ *mun-sprul* lie, untruth, falsehood; acc. to *Jä*. ignorance, stupidity: མུན་སྐྱུལ་དུ་སྐྱུལ་བ་ *mun-sprul-du smra-wa* = རྒྱུ་རྒྱུ་བ་ to speak falsehood. མུན་ཚུབ་ *mun-tshub* *mun-tshub* तिमिर darkness, gloom.

མུན་སེལ་མགོན་པོ་ *mun-sel mgon-po* = ཇེ་མ་ the sun (*Yig. k. 88*).

མུན་སྐྱོ་ *mun-sro* furiousness, passion.

མུན་གསེལ་མ་ *mun-gsel-ma* विभावरी fullmoon night [also the dawn]S.

‡ མུན་ཇོ་འཕྲུལ་མ་ *Mun-dsa skyes-ma* = ལྗེ་འཕྲུགས་པ་ འཛོལ་མའི་མིང་ n. of a celestial courtesan (*Loñ. m 5*).

མུན་ཇོ་འཕྲུལ་ *Muñ-dsahi yul* the country to the north of the Kailas mountains;

མུན་ཇོ་འཕྲུལ་ན་རྟོན་མུན་ཇོ་འཕྲུལ་ in the north (of Tibet) the country of Tartar Muñza (*Sorig. 20*).

མུན་ *mur* = མོར་ *shor*; མུན་ལ་ = མོར་ལ་ or རང་ལ་ མུན་ལན་གསལ་ *mur-lan-gsal* = རང་ལ་ལན་གསལ་ *ñañ-la lan-gsal (Yig. 93)*. མུན་གོང་ *mur-goh* the temples; the bent sides of either eye. མུན་འགྲུམ་ *mur-hgram* མུན་ཁྲུང་ [the frontal bone or cheek]S. acc. to *Sch.* jaw, jaw-bone.

མུན་ཇའ་ *mur-ja* = ཇའ་ལྗེ་འཕྲུལ་འཕྲུལ་ *ja-ljañ ja-pa-ri* green China tea (*Jig. 23*).

+ མུན་ཐུག་ *mur-thug* = མཁའ་ཐུག་ *mthar-thug* thorough, complete, to the extremity, till the end of.

མུན་དུམ་ *mur-dum* or མུན་ལྷུམ་ *mur-shum* in *Ld.* dull, of knives, hatchets (*Jä.*).

མུན་འདུག་ *mur-hdug* = 1. མུ་ལྷེགས་པ་ (*Sch.*). 2. gills of a fish (*Jä.*).

མུན་བ་ *mur-wa* to gnaw, to crush with the teeth, to bite asunder; རུས་པ་མུན་བ་ to crunch bones.

མུལ་པོ་ *mul-po* याचक [a petitioner, beggar, suitor]S.

མུལ་ཐུག་ *mul-thug* the fist (*Jä.*).

མུས་ *Mus* name of a village in Tsang (*Loñ. 2, 7*).

མེ་ *me* fire, the fire, resp. ལྷགས་ *shugs* (in *C.*) विरोचन, दहन, तमोघ्न, रुग्णान्त, चित्रमान्त, पावक, वक्रि, त्रेता, आऊति, अनल, भाकर, तेजः, उषर्बुध; མེ་གསུམ་ *me-gsum* three kinds of fire: ལྗོ་ལྷུགས་རྩ་གཤོང་གི་མེ་ the volcanic fire of the Southern ocean called Bāravānal; ཇེ་མའི་མེ་ the fire generated by the sun; བསྐྱེག་མེ་ རྩ་བའི་མེ་ *bsreg-bya za-icahi me* fire which devours (*Mñon.*). མེ་འབར་ the fire burns; མེ་ཤོར་ fire breaks out, མེ་མཚེད་པ་ fire spreads; མེ་གི་གི་རེད་ the fire is going out; རང་ལ་མེས་བསྐྱེགས་ *khañ-pa meṣ-bsregs* the house.

is burnt down. མེ་སྐྱོར་བ་ *me spor-ua* frequently also མེ་སྐྱར་བ་ and མེ་བུད་པ་, to blow up or light a fire; མེ་གསོལ་བ་ to stir, poke, trim the fire; མེ་རྒྱབ་པ་ to set on fire. མེ་སྐྱམ་ gun-cock; མེ་སྐྱོགས་ shovel for burning coal; མེ་ལྗགས་ steel and tinder pouch; མེ་ལྗ *me-lee* a flame; མེ་ཐབ་ *me-thab* hearth; མེ་མདག *me-mdag* burning embers; མེ་འོ་ *me-wo* a large fire, མེ་འོ་ཅེ་ *me-wo-che* a conflagration; མེ་གཤི་ *me-gshi* an anvil; མེ་གཞི་ a singe on cloth or hair, a brand-mark; མེ་འོབས་ *me-hobs* trench or line of fire; མེ་ཡལ་ *me-yal* a spurt or flame of fire; མེ་རོ་ *me-ro* cinders, extinct embers; མེ་ལེན་ *me-len* ember nippers; མེ་ཤེལ་ *me-ŕel* burning glass or crystal.

Syn. འབར་བྱེད་ *hbar-byed*; བེ་གྲ་ན་རའི་བྱ་ *Bi-gwa na-rahi bu*; ཅུ་ཡི་རྒྱ་གནས་ *chu-yi skye-nas*; ཅི་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can*; འཕྱོག་འབར་ *hkhyog-hbar*; འཛིང་འཕེལ་ *ciñ-hphel*; རྩད་མིན་ *sad-min*; ལུས་མ་བསྐྱུང་ *lus-ma-bsrui*; ལྷོན་སྟེ་ག་ལག་པ་ *sbyin-sreg lag-pa*; རོད་ལས་རྒྱ་ *nor-las-rgya*; རོད་ཀྱི་འཛིང་ *hod-kyi ciñ-rtā*; ཅུ་འའི་རྩལ་ *du-wahi-dog*; ལྗང་གི་རྒྱ་གསལ་པོ་ *rhuñ-gi grogs-po*; ལམ་ནག་ལྗགས་ *lam-nag-shugs*; གཅིང་བྱེད་ *gtsañ-byed*; དག་བྱེད་ *dag-byed*; གཙུག་ལུང་ཅན་ *gtsug-phud-can*; འབར་བའི་རྩལ་ *hbar-wahi lco-ldan (Mñon.)*.

མེ་སྒྲིམ་ *me-skyes* 1. ལྔ་མེ་སྒྲིམ་, ལྔ་མེ་སྒྲིམ་ [born of fire; any illuminating substance; the number six]S. 2. ལྔ་མེ་ iron.

མེ་ཁང་ *me-khañ* a house or enclosed space for the consecrated fire.

མེ་མགལ་ *me-mgal* 1. fire-brand: མེ་མགལ་གྱི་ལོ་འཛིང་ལོ་ *me-mgal-gyi hkhor-lo* the circle made by a fire brand when quickly swung round 2. half burnt fire-wood, a piece of wood which has been partly burnt (*Nag. 15*).

མེ་རྒན་ *me-rgan* a learned man: ལྔ་མེ་རྒན་རྒྱལ་པོ་ *Loñ. 3, 34*.

མེ་ཅ་ *me-cha* = མེ་ལྗགས་ flint ལྗ་ཅ་ལག་མགོ་དང་མེ་རྒྱ་ལོ་གསལ་པ་ (*A. 34*).

མེ་མཉམ་རྒྱུང་ *me-mñam rhuñ* fire-wind, burning wind.

མེ་ཅུ་རུ་དེ་ *Me-cu-ru-di* n. of an open town in India during Buddha's life (*K. du. 3, 135*).

མེ་རྩོག་ *me-tog* དུལ་, རྩམས་, རྩམས་ལྗགས་ any flower: མེ་རྩོག་མཛོད་པར་བཀྲམ་པ་ *me-tog mñon-par bkram-pa* the flowers conspicuously spread out or displayed; མེ་རྩོག་ཁ་བུས་པ་ *me-tog kha hbus-pa* the flower opens, blossoms, begins to blow. མེ་རྩོག་གི་རྩ་ཅན་ *me-tog-gi rna-can* ལྔ་མེ་རྩོག་ལྗགས་ [a flower ear-ring]S.; མེ་རྩོག་གི་ཕུར་མ་ *me-tog-gi phur-ma* དུལ་བུཅེ་ the sheath or calyx of a flower; མེ་རྩོག་གི་ལྗང་བ་ *me-tog-gi phreñ-ua* chaplet, wreath of flowers; མེ་རྩོག་མཁར་པོ་ *me-tog-mkhan-po* མཁའ་ལྗགས་ལྗགས་ a garland maker; མེ་རྩོག་རུལ་ *me-tog rdul* རྩམས་ལྗགས་ [the pollen or farina of a flower]S.; མེ་རྩོག་ལྗང་ *me-tog ldan* = དུལ་གྱི་གྲོག་ལྗགས་ and ལྗ་སྒྲིམ་ལྗགས་ལྗང་བ་ (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལྗང་རུལ་ *me-tog ldan-dus* id. (*Mñon.*). མེ་རྩོག་ལྗང་མ་ *me-tog ldan-ma* a woman in menses (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལམ་ *me-tog-lam* དུལ་བུས་ལྗགས་ [‘path of the menses,’ the vulva]S.

མེ་རྩོག་སྒྲོན་ *Me-tog sgron* lit. the flower-lamp; one of the names of ཅེ་སྐྱོང་བཟའ་ *Tshe-spoñ bzah* wife of king *Khri sroñ ldehu-btsan* who was mother of princes *Mu-khri btsan-po*, *Mu-rug btsan-po* and *Mu-tig btsan-po* (*Loñ. 2, 8*).

མེ་རྩོག་སྒྲིམ་ལྗགས་ *me-tog glañ-gna* ལྗ་ལྗགས་ལྗགས་ [the plant *Sansevieria zeylanica*]S.

མེ་རྩོག་ཅང་ *me-tog-chañ* དུལ་མཛེད་ wine made of the *Mowa* flower in India (*Mñon.*). མེ་རྩོག་དོན་ཅན་ *me-tog don-can* id.

མེ་རྩོག་ཉིམ་ *me-tog ñi-ma* = ལྔ་མེ་རྩོག་ ལྗགས་ saffron (*Mñon.*).

མེ་རྩོག་རྩིང་བཞི་ *me-tog tiñ-bshi* viz:—རྩིང་ལེ་ལྗགས་ *tiñ-li phyin*; རྩིང་ལག་ལྗགས་ *tiñ-sag-kyu*; རྩིང་ལ་ལྗགས་ *tiñ-mu-la*; རྩིང་ལ་མ་ *tiñ-mu-sa (Mñ. rda. 2)*.

མེ་འཛོན་ *me-hdsin* दक्ष, दक्षिण keeper of fire [1. competent. 2. a kind of sacred fire]S.

མེ་ལམ་ལམ་ *me-shal-lam* as met. = the sky.

མེ་གཤོང་ *me-gshoñ* or མེ་སྐང་ *me-slañ* अङ्गार-घानी a bowl made of burnt clay or iron in which fire is made [a portable fire-place]S.

མེ་བཞི་ *me-bshi* the 12th constellation called *हस्ता*.

Syn. རིག་བྱེད་ *rig-byed*; བྱ་མ་འཛོན་ *bya-mahdon* (*Mñon.*).

མེ་བཞི་ལྗེས་ *me-bshi skyes* 1. प्राक्फाल्गुनेय. 2. an epithet of Vṛhaspati (*Mñon.*) [Bṛhaspati or Jupiter is so called because he was born when the moon was in the mansion of Prākphalgunī or Pūrvaphalgunī (the eleventh constellation)]S.

མེ་འི་རྩེ་མོ་ *mehi rtse-mo* = བྱུར་བྱུམ་ saffron (*Mñon.*).

མེ་ཡི་མགྲིན་ *me-yi mgrin* a general name for birds (*Mñon.*).

མེ་རི་ *me-ri* fire mountain, volcano.

མེ་རིས་ *Me-ris* the barbarous modern Miri tribe inhabiting the forests in the upper valley of the Dihong, their chief village being called Miri-patam.

མེ་འོང་ *me-loñ* दर्पण, आदर्श, दर्शन 1. a mirror, or looking-glass: ལས་ཀྱི་མེ་འོང་ the mirror in which one's Karma is reflected. མེ་འོང་ is frq. as a title of books, of the history of kings, e.g., ལྷུ་ལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་འོང་ lit. a bright mirror of royal pedigree. 2. plain surface, flat body length and breadth. 3. sample, model, reflection, specimen.

Syn. ལུན་མཐོང་ *kun-mthoñ*; ལུན་གསལ་ *kun-gsal*; རང་མཐོང་ *rañ-mthoñ*; བཞིན་ (ཀྱི) རྫོང་ *bshin-gyi snod*; མ་གུར་ *ma-gu-ra*; གཟུགས་བརྗོད་ཀྱི་གནས་ *gzugs-brñan skye-gnas*; གཟུགས་འཆར་བྱེད་ *gzug-*

hchar-byed; བྱི་དྲོ་མེ་ལ་ཙཱ་ *byi-dor mel-tshe* (*Mñon.*).

མེ་འོང་ཅན་ *me-loñ-can* आदर्शक mirror-like, n. of a prince in ancient India; a lake resembling a mirror, hence one of the historic doors of the great temple of Buddha at Lhasa is called མོ་མེ་འོང་ཅན་ *sgo me-loñ-can*.

མེ་འོང་ལུང་རིང་ *Me-loñ luñ-rin* the Bon designation of Persia which is called བདེ་བ་ཅན་གྱི་ནིང་ཡམས་ *Sukhavati* or the Land of Bliss (*G. Bon. 4.*)

མེ་ཇེལ་ *me-çel* 1. རྡུ་རྩེ་ལྔ་ལྔ་མེ་ལྔ་ [sun-stone, sun-crystal; a kind of crystal cool to the touch but emits fire when exposed to the rays of the sun]S. 2. རྡུ་རྩེ་ the sun.

མེ་སྐང་ *me-slañ* = མེ་གཤོང་ *me-gshoñ*.

མེ་བསྐབ་ *me-bsrub* कालिका, अरणि, जया [the wood of *Ficus religiosa* used for kindling fire by attrition; fire-flint, the plant *Premna spinosa*]S.

མེ་ཏྲ་ *me-ha-ra* n. of a heretical sect and work among the Hindus. ལྷ་ཅེན་ཤང་དཀར་གྱིས་བྱས་པའི་མེ་ཏྲ་ལ་སོགས་པ་གྱི་རྣམ་པའི་བཞུན་བཅོས་མང་པོ་མགྲིན་ he knew many S'āstras of the outsiders i.e., Hindus, such as Mehara, &c., of Mahādeva S'ankara (*A. 34.*)

མེ་ལྷ་ *me-lha* अग्निमूर्त, आग्नेय, अग्निदेव the god of fire [a general name for gods or deities; gods are supposed to eat the sacrificial offerings through the help of fire which is called the mouth of the gods]S.

Syn. འོད་གྱི་ཚོར་ཅན་ *hod-kyi nor-can*; རྫོང་ལས་ལྗེས་ *nor-las-skyes*; བྱིན་མེ་གསལ་ *byin-za-sregs*; བྱིན་མེ་གསལ་མེ་ *sbyin-sregs-za*; གསེར་གྱི་ཐེག་ལེ་ *qser-kyi thig-le*; གསེར་ཁུ་ལེ་ *qser khu-wa*; འབར་བའི་ལྷ་ཅན་ *hbar-wahi skra-can*; རྟ་མཚན་ཅན་ *rta-dmar-can*; ལྷ་ཅོགས་འོད་ཟེར་ *sna-tshogs hod-zer*; འོད་བདེན་པ་ *hod hdun-pa*; མཚོན་བྱིན་ལྗེས་ *mehod-sbyin skyes*; རིག་

to keep watch over: རེ་ལ་ཚོ་བྱེད་ཅེང་གླུ་དབྱངས་མཚན་པར་འབྱེད་པ་ attending upon him they made him offerings of (entertained with) music and songs (A. 13). 2. a watch or period of 3 hours at night. རེ་ལ་བཙོབ་ *mel-brtse-wa* परिचर [servant, attendant]S. རེ་ལ་ཚོ་བ་ *mel-tshe-wa* जागरक one who remains awake to give watch; one awakened; རེ་ལ་ཚོ་མ་ *mel-tshe-ma* यामिनी the night.

མེས་པོ་ *mes-po* पितामह, मातामह grand-father, forefather, ancestor: མངས་རྒྱལ་ལམས་མང་གྱེ་ལྷོ་མེས་ཀུན་ཏུ་བཟང་བོ་ཡང་མེས་ *Kun-tu zañ-po* the common spiritual ancestor of all the Buddhās; ཡ་མེས་གྱེ་དུས་ forefather's time, ཡལ་མེས་གྱེ་དུས་ in our grandfather's time i.e., the time of our ancestors; བེས་ or ལག་ལྷོ་མེས་ great grandfather; འདིག་རྟེན་མེས་པོ་ प्रपितामह an epithet of Brahmā (ལྷ་མོང་སལ་པ) (*Mñon*); རེ་ལ་པོ་འཕངས་བརྟུན་ *Mes-po hphañs-brtson* n. of a patriarch of Tibet, the great ancestor named འཕངས་བརྟུན་ *Hphañ-brtson* who went to Kham and back (*Deb. ག., 12*). མེས་པོའི་རལ་གྲུང་ *mes-pohi ral-kluñ* an epithet of the river Ganges; རེ་ལ་པོའི་རལ་གྲུང་བཞིན་རྩོལ་བ་སྤྱིན་ (*Yig. k. 14*) pray send your favours to me continually like the river of patriarch's locks. རེ་ལ་དཔོན་ *mes-dpon* ancestors (both spiritual and ordinary) (*Yig. 83*). The རེ་ལ་དཔོན་རྣམས་གསུམ་ in Tibetan history or three ancestral rulers are: king *Sroñ-btsan sgam-po*, *Khri-sroñ ldehn btsan* and *Khri Ral-pa-can*. རེ་ལ་འཛིང་ *mes-hechiñ* = དུལ་ཅུ་ *dñul-chu* mercury, quicksilver (*Mñon*).

† མེ་ཏི་ *mai-tri* love, friendship.

མོ་ *mo* I: ལྷོ་ a woman, a female opp. to མོ་; also, occas. = she, her: མོ་ན་ེ་ she said; མོ་གོས་ woman's gown, petticoat; མོ་བརྒྱུད་ *mo-brgyud* female line of descent; མོ་བྱིས་ (*Mil.*) མོ་དབྱིས་ *mo-dbyis* C. a girl, female child. མོ་དྲ་ *mo-rta* a mare; མོ་རྟགས་ *mo-rtags*

feminine gender, female organ; མོ་དབང་ female organ; v. also མོ་མཚན་ *mo-mtshan* below; མོ་རིགས་ womankind; མོ་ལུས་ female body.

མོ་II: a lot: མོ་འདེབས་པ་ to east lots, always a religious ceremony performed by lamas. མོ་མཁན་ *mo-mkhan* or མོ་རྩིས་པ་ a sooth-sayer; མོ་པ་ *mo-pa* a fortune-teller: མོ་པ་འདྲེ་མཚོང་བ་ *mo-pa hdre mthoñ-wa* a sooth-sayer who pretends to be able to see a ghost. མོ་བོན་ *mo-bon* abbr. of མོ་པ་ and བོན་པོ་ *bon-po* fortune-toller and Bon-po priest: མོ་བོན་རྒྱུན་ཚམས་འབའད་ཅེག་ fortune-tellers and Bon priests should not preach false religion, should not impose upon people (*A. 18*). མོ་མ་ *mo-ma* ལྷོ་, མི་ལུ་ཞི་ཀ་ a female fortune-teller [also, a female mendicant]S.

མོ་III an affix which when attached to nouns indicates the feminine gen. but not so, as a rule, when appended to adj.: ལན་མོ་ a landlady, བུ་མོ་ a daughter, a girl, ལན་མོ་ an old woman; but རྩེན་མོ་ = great, masc. or fem., and ལེགས་མོ་ = fine, good, masc. or fem.

མོ་ཁབ་ *mo-khab* very fine needle.

མོ་གོས་ *mo-gos* = མོ་ལེ་གོས་ woman's garment: མོ་གོས་རྩྭ་ན་པོ་དང་ཟིགས་འདྲ་བའི་ཆ་ག་མའེར་འབྲུའལ་ the cost of a woman's fringed garments of blue-colour and with spots is one load of grain (*Rtsii.*). མོ་གོས་གྲོ་ཁ་ *mo-gos gro-kha* (ལུང་མིང་གྲོ་ཁ་ མ་ནག་ཁྲ་ལྟ་བུ་) black-spotted garment worn by the poorer classes of women in Tibet (*Rtsii.*).

† མོ་ན་ཟ་ *Mo-na-za* n. of a celestial courtesan. (*Mñon*.)

མོ་མ་ནིང་ *mo-ma-niñ* or མ་ནིང་མོ་ a female hermaphrodite (*Mñon*.)

མོ་མཚན་ *mo-mtshan* भग, योनि female organ, female genitals.

Syn. རྩེས་གནས *skyes-gnas*; གཉིས་དགའི་རྩིས་ *gnis-dgahi kkyim*; ཚུམ་ *chu-ma*; ཉེར་གནས་ *ñer-gnas*; མོའི་རང་བཞིན་ *mohi ran-bshin*; མཚམས་མིན་རྟོན་ *mtshams-min-rten*; བརྗོད་བྱའི་ལྷོགས་ *brjod-byahi-phyogs*; རྩེ་འཛིན་ *skye-hdsin*; དགའ་བའི་བུ་ག་ *dgah-wahi bu-ga*; དན་པའི་ཁྲོན་པ་ *dran-pahi khron-pa*; དབང་པོའི་ལམ་ *dbah-pohi lam*; བུ་གནས་ལྗོང་བྱིར་ *bu-gnas groñ-khyer*; སྲིད་པ་འཕེལ་བྱེད་ *srid-pa hphel-byed*; རྩོམ་བྱེད་ལམ་ *myos-byed-lam*; ལྷངས་པར་བྱེད་ *rlañs-par-byed*; བདུ་ཚམས་འབྲུང་ *pad-ma chos-hbyun*; བྱེད་པའི་ཡན་ལག་ *byed-pahi yan-lag*; གསང་བའི་འཁོར་མོ་ *gsañ-wahi hkhor-lo*; མི་རྩད་ལམ་ *mi-zad-lam*; ཞེ་གསང་ *e-gsañ*; མཁའ་གསང་ *mikhab-gsañ*; མེ་རྟོག་ལམ་ *me-tog-lam*; རུལ་གྱི་ལམ་ *rdul-gyi-lam*; མོངས་བྱེད་ *rmoñs-byed*; མོ་རྟགས་ *mo-rtags*; མོ་དབང་ *mo-dwañ* (*Mñon.*).

མོ་ལིག་ *mo-yig* or མོ་ལི་ཡི་གེ་ *mo-yi yi-ge* feminine letters (acc. to the Tibetan Grammar) are ཀ, ཁ, ག, གྷ, ང, ཅ, ཆ, ཇ, ཉ, ཏ, ཐ, ད, དྷ, ན, ལ, ཤ, ས (*Situ.*)
‡ མོ་ར་ *mo-ra* n. of a kind of bird (*K. d. 7, 2*).

མོ་རང་ *mo-rañ* or མོ་རེང་ *mo-reñ* 1. single, unmarried woman: གཤོང་རན་གྱི་ཁྱོད་བས་མོ་རང་རྒྱུད་ happier is a single woman than one with a husband of ugly face. 2. a poor, destitute female, one who did not get a husband. 3. pron. she herself.

མོ་རབ་ *mo-rab* (བྱད་མེད་མཚོག་) a noble woman of great accomplishments and character; མོ་རབ་གྱི་ལྷོགས་འདེད་པོན་ཏུ་བསམ་ the friend of the noble lady is considered a lord or nobleman.

མོ་ཤེལ་ *mo-ṣel* a cool mild crystal opp. to མོ་ཤེལ་ *pho-ṣel*, crystal which affects the eye when used as spectacles.

མོ་ག་གས་ *mo-gcam* or མོ་བ་གས་ *mo-bcam* བརྒྱུ་ལྷོ་, ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ barren: བུ་ཚ་རྩེ་རྩེ་མོ་དཔའི་མོ་རང་མ་ a barren woman (*Jig.*); [also an unchaste woman, a helpless woman]S. མོ་ག་གས་ཡི་གེ་ *mo-gcam yi-ge* the letters which are said to be barren:

ར, ལ, ཏ, ཨ, (*Situ. 59*). མོ་ག་གས་ཤིང་ *mo-gcam-ṣiñ* a tree that neither produces fruit nor flowers (*Mñon.*).

མོ་ལ་ཀོ་ *Mo-la-ko* n. of a large country or island to the south (prob. Malacca) (*K. ko. २, 272*).

མོག་པ་ *mog-pa* dark or faded colour: བྲག་ག་མོད་མོག་པོ་བྱེད་ also མོག་པོར་རྣམ་ pale lustreless appearance (*Hbrom. 18-པ, 40*). མོག་རོ་ *mog-ro* acc. to *Jä.* of horses, yellowish-brown; but in *C.* = མོག་ག་ semi-aquatic mushroom.

མོག་མོག་ *mog-mog* (*mö-mo*) 1. རྩམ་མོ་; also མོག་མོག་པོ་ dark-coloured. 2. small meat-patty, meat-balls in a cover of paste generally cooked in steam.

མོང་གོལ་ *Moh-gol* a Mongolian, form sometimes occurring, but in Tib. usually མོག་པོ་ *sog-po*.

མོང་རུལ་ *moh-rtul* = ལྷུ་ན་པོ་ *blun-po* dull, stupid (*Jä.*).

མོང་མོ་ *moh-lo* W. for མོང་མོ་ knuckle, ankle-bone (*Jä.*).

མོད་པ་ *mod-pa* 1. to be (in an emphatic sense), to be indeed; is sometimes superadded to ཡོད་པ་ or used alone, sometimes with other verbs: ལྟེན་ལྟེན་མོད་ཀྱི་ though indeed you may say so. ཡོད་མོད་ *yod-mod* = ལྷུ་མོད་ *byun-mod*. ཁོ་པོ་ལ་མེ་ཚོམ་ཐམས་ཅད་ལྲངས་ནས་རྒྱལ་བ་ལ་ནན་གཅེས་ལྷུ་ལྷུ་ལ་མེད་མོད་ཀྱི་ (*Hbrom. 18, 2*). དཔག་ཏུ་མེད་མོད་ཀྱི་ though indeed it is immeasurable; འདི་མ་ཡིན་མོད་ཐོན་ཀྱང་ nevertheless it is not this one, འགྲོ་བ་ཡིན་མོད་ (although not invited) yet after all you must go. 2. མོད་པོ་ = མང་པོ་ *mañ-po* many, much, abundant: ཤིང་མོད་པོ་ wood is plentiful; ཤིང་རྩོག་མོད་པོ་ abounding in tree-fruits; མོངས་ལྟོད་མོད་པར་འབྱུར་ *loñs-spyod mod-par hgyur* he becomes the owner of great wealth; དེ་མི་བྱེད་ན་དགྲ་མོད་ if

you omit to do this, you will have many enemies; ནད་མོད་ plenty of diseases; རྗེ་བརྟམ་གྱི་མཚན་ལྡན་མོད་ཀྱི་ although they abounded in compliments.

མོད་ *mod* the instant, moment—occurring only in the following combinations: ལང་བའི་མོད་, དེ་ཉིད་ལ་ at the very moment of rising; དེ་འོད་ལ་ the moment after; gen. མོད་ལ་ instantly, immediately: མོད་ལ་དང་མ་མོ་ he immediately pulled it out; བྱ་ལང་མོད་ལ་ཕྱིན་ཏེ immediately after there came also the hawk; མོད་ལ་སྐྱེ་སྐྱེ་ལ་ born on the instant with, born with; and thus may = ལྡན་ལ་ possessed of.

མོན་ *Mon* **ཀིར་འཏ** general name for the different tribes living in the cis-Himalayan regions and who from remote antiquity have lived by hunting. [Kirāta means one who constantly walks on the extreme boundaries. The term was known to the ancients; Arrian making mention of the Kirrhadae who used to bring musk from the Himalaya to sell to the Indians]S. མོན་པ་ *Mon-pa* a native of *Kiranti* which includes Nepal, Sikkim and Bhutan but particularly the hill tract between the Kosi and Teesta rivers.

མོན་ཀོ་ *Mon-ko* a fabulous mountain inhabited by goblins and women with horses' faces and *Naga* maidens very handsome and fond of music (S. Lam. 39).

མོན་རྟ་དབང་ *Mon-rta-dwang* the Ta-wang Raj a small principality lying amid the mountains immediately adjoining the eastern border of Bhutan, and of which little is at present known. It is inhabited by a barbarous semi-Tibetan race engaged in trading operations between Tibet and Assam, and can be reached from the latter country *viâ* Odalgiri. མོན་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་

Mon Mkhah-hyro-glin n. of a monastery in Mon Tawang. མོན་གྱི་རམ་གཟན་ *Mon-gyi ras-gzan* a kind of cotton wrapper manufactured in *Mon Rta Wang*. (Rtsii.). མོན་ཅར་ *mon-cha-ra* the ever-green oak; also its acorns: མོན་ཅར་ཡིས་ཚ་བྱང་ལུ་བྱ་གཙོད་ ever-green oak acorns stop diarrhoea.

མོན་གུ་ *mon-gru* **མའམམམམ** the 23rd lunar mansion or constellation.

Syn. ཅུ་ལྷ་མོ་ *chu lha-mo*; རྫོག་མེད་ *sgrog-smad*. (Rtsii.).

མོན་དར་ *mod-dar* कौशेय, कौशिक [raw silk stuff, a silk-petticoat or trowsers]S.

མོན་དེ་ *mon-dre* **མའམམམམ** the 22nd lunar mansion or constellation.

Syn. བྱ་གཟུག་ *bya-gshug*; རྫོག་སྟོད་ *sgroy-stod*; རོབ་ལྡན་ *thob-ldan* (Rtsii.).

མོན་པ་ལྗོ་ *Mon-pa-gro* the town and province of Pa-ro the seat of government of West Bhutan (Deb. 7, 21). དཔལ་ལྗོ་མོན་ལ་ the town of Paldo or Paro in Bhutan.

མོན་རྩ་རྟ་པོ་ *mon-rdsu nag-po* n. of a people said to live somewhere in the region towards Kamasehatka and supposed to possess tails resembling those of dogs and to wear dog's skin (J. Zan. 146).

མོན་ཤ་ *mon-sha* in W. popularity, respect, reputation; མོན་ཤ་ཤོབ་ he is highly respected; མོན་ཤ་ཅན་ beloved, popular (Jä.).

མོན་ལུག་ *Mon-yul* **ཀིར་འཏ་དམའ་**, མེ་མའཏ་; the sub-Himalayan regions extending from Kashmir to Assam. But མོན་ལུག་ལྱི་བན་དེ་ *mon-yul-gyi ban-de* said to be: a monk from Nepal.

མོན་ལུག་ *mon-lug* कुबबन्ध, नागर [a species of grass, *Cyperus rotundus*]S.

Syn. ལྷོན་མིང་ཅན་ *sprin miñ-can*; ལྷོན་མིང་ *glasgan* (Mñon.).

Pritana (ཐར་ཏ་ན་); three *Pritanā*=one *Camū* (ཅམུ); three *Camū*=one *Anikini* (འའི་ཀི་འི་); ten *Anikini* make one *Akṣatuhini* (འའ་ཚའའི་ཏི་ཏི་); this last includes an army of elephants and chariots numbering 21,870. (*Duṣ-ye. 343*).

དམག་དབུ་ *dmag-dpuñ* བཟུ, ཅམུ, troops, army; also དམག་ཚོགས་ id.

Syn. དམག་ཚོགས་ *dmag-tshogs*; རུཔ་ *ru-pa*; དབུ་ཚོགས་ *dpuñ-tshogs*; དམག་ *dmag*; དབུ་ *dpuñ*; དབུ་གི་དཀྱིལ་འཕྲོད་ *dpuñ-gi dkyil-hkhor*; དམག་གི་འཕྲོད་ *dmag-gi hjiḡs*; ཡན་ལག་བཞེ་པའི་ཤེ་ *yan-lag bshi-pahi sde* (*Mñon.*).

དམག་དཔོན་ *dmag-dpon* སེ་ན་པའི་, སེ་ན་པ་ general, commander.

Syn. དམག་གི་འཕྲོད་པ་ *dmag-gi hdren-pa*; རལ་གྱི་ལེན་ *ral-grihi gñen*; རལ་གྱི་ལེན་ལྷན་པའི་ *ral-grihi rgyun-hdsin*; དམག་གི་འགོ་པ་ *dmag-gi hgo-pa*; དབུ་གི་ཕྱོ་མཚན་ *dpuñ-gi khyu-mchog*; རྩེ་ལེན་པོ་ *sdehi bṭso-ḡo*; དབུ་གི་མགོན་པོ་ *dpuñ-gi mgon-po* (*Mñon.*).

དམག་རུམ་ *dmag-rum*=ལུན་པ་ཐེབས་པ་ darkness: རྣམས་སྤུམ་སྤུན་པའི་དམག་རུམ་ཐེལ་མཚན་པ་ the destroyer of the darkness of the three worlds. (*Yig. 9*).

དམར་ *dmah* or དམར་བ་ *dmah-wa*, adj. low, short; mean, humble, inferior. མ་ཚ་དམར་བ་ low place, རིགས་དམར་བ་ low status; རིག་པ་དམར་བ་ inferior intelligence or intellect; ལྷོ་གྲོ་མ་ དམར་བ་ *ḡlo-gros dmah-wa* mean in mind. དབུ་མ་དམར་མཐའ་གཉིས་མཚན་ if (in pregnancy) the middle parts of the body are low and the sides high (*Jā.*); sbst. lowness. Also, as vb., དམར་བ་ with pf. དམས་ *dmas*,=to be low, degraded, inferior. དམར་དམར་འབྱུང་བ་ to fall lower and lower; མང་མཐའ་དམར་བའི་རུས་སྤུལ་ in times of scarcity, when eating and drinking is low (*Pth.*); in *W.* དམར་འབེབས་པ་ to dishonour, profane, to humiliate. དམར་སྐྱབ་ *dmah-skyob* the protector of the humble, a king

(*Mñon.*); དམར་འདོད་ *dmah-hdod* inclination to go down, tendency to meanness.

དམངས་ *dmañs*=ལལ་པ་ the populace, mob, common folk; དམངས་མིང་ཚན་ id. དམངས་མང་ beer that is given to the common people at entertainments (*Rtsii.*). དམངས་གྱུ་སྐྱོན་མོ་ a banquet or treat for the public; དམངས་ལལ་པ་ the vulgar, the common people; one of the common people; དམངས་འདུལ་གནས་ *dmañs-hdul gnas*=གྲོང་ཁྱིམ་ *groñ-khyer* a town or city. (*Mñon.*); དམངས་མོ་ *dmañs-mo* ལུའལ་ལྷོ་ a woman of low caste; དམངས་རིགས་ *dmañs-rigs* ཡུ་རྫོང་, ལུའལ་ the lowest class or caste in India, people of degraded rank in Tibet.

དམད་ *dmad* abuse, cursing.

དམན་ *dman* ཅན་, ཇོ་ནོན་, ཇོ་ནོན་, ཅཔ་, ཅལ་ལུ་ vulgar, mean, inferior, of the lowest order or quality. དམན་ is even sometimes used for ལྷོ་དམན་ *skye-dman* a woman, common in colloq. as “*kyemen*”; དམན་རུང་བའི་རིགས་ the class of young woman (*Yig. 56*). དམན་པ་ *dman-pa* low, in reference to quantity or quality, little; དམན་ལྷན་གྲོགས་ either too little, or too much, or badly constituted; བཅོམ་དམན་པ་ དམན་པ་ having few merits; ལྷོ་དམན་པ་ *ḡlo-dman-pa* having little sense (*Glr.*); དམན་རུང་ *dman-chuñ*=ལང་ཚོ་མ་ a young girl (*Yig. 87*). དམན་པའི་རིགས་ *dman-pahi-rigs* འཇམ་ལའ་ the lowest people in India who are very wild and fierce; དམན་མ་ *dman-ma*=རྩིང་པ་ *rñin-pa* old, stale, not fresh: བཅོམ་ལྷན་འདུལ་ལྷན་པའི་, མོ་རྟོག་དམན་མ་རེ་རེ་ལ་ to each withered flower that was offered to the Blessed One (*K. g. 4, 290*). དམན་མཚོས་མ་ *dman-mdseḡ-ma* a beautiful woman; དམན་གར་ *dman-ḡar* a maiden, a growing girl.

དམར་ *dmar* 1. one of the thirty-six border countries of India (*Ya-sel. 38*). 2. profit, gain, good success; དམར་རུང་ a small profit (*Mil.*).

thought, idea, fancy རྒྱལ་མཚན། དམིགས་པའི་རྟོན་ *dmigs-pahi rten* prob. a thing only supposed, an object imagined (*Thgr.*). དམིགས་པ་མེད་པའི་རྟོན་ཅེ་ *dmigs-pa med-pahi sññ-rje* in *Mil.* is acc. to *Jä.*: the pity which the accomplished saint, who has found everything even religion to be vain and empty, feels towards all other beings, in as far as they are still subject to error and mistakes, opp. to རྣམས་ཅན་ལ་དམིགས་པའི་རྟོན་ཅེ་ and རྣམས་ལ་དམིགས་པའི་རྟོན་ཅེ་ the tender sympathies called forth by the sight of beings that are really suffering and of those defective in morality; དམིགས་པ་རྣམས་ཅན་པོ་རྟོན་ཅན་ forgetful of all the beautiful fancies, schemes, and airy notions. དམིགས་པ་ལ་ལས་འདས་པ་ བསམ་པའི་ལུག་ལས་འདས་པ་ beyond the range of thought or imagination; དམིགས་པའི་སྐྱུ་ *dmigs-pahi smra* རྩལ་བའད་ execeration, reviling; དམིགས་བུ་ *dmigs-bu* རྩལ་བའད་ རྒྱལ་མཚན་ a support, gen. a blind man's leader (*Dzl.*).

དམིགས་མེད་ *dmigs-med* རིའབ་ལམ་ independent, not depending: གཤམིགས་མེད་ཚོང་ཁ་པ་ལ་ *Tsongkhapa* who was free from all worldly obstacles, i.e., perfectly independent, in which sense all *Bodhisattva* are independent. དམིགས་འཛིན་ *dmigs-hdsin* dependent, depending on a support.

དམིགས་གསལ་ *dmigs-gsal* or དམིགས་ཀྱི་གསལ་ clear to the mind: རྒྱལ་བུ་ཕྱེད་འོས་ཀྱི་དམིགས་གསལ་བྱུང་ན་མ་གཏོགས་ unless it is clear that the work should be done privately or confidentially (*D. çel. 12*).

དམུ་ *Dmu* or དམུ་ལོན་ *Dmu-rgod* 1. n. of the earliest tribe of Tibet, the men who first inhabited Tibet (*J. Zan.*). 2. a malignant spirit, a kind of evil-demon that causes dropsy in those on whom his malignant eye falls; one of the nine spirits called འགོང་པོ་: རོད་སྐུང་པའི་པོ་འདི་དག་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་

དཔལ་དམུ་ལོན་དོ་ O, Kās'yapa these four are the spirits which trouble the *Bodhisattva* (*K. ko. 8, 213*); མ་འོངས་པ་ན་སེམས་ཅན་དམུ་ལོན་དང་པ་ in time to come even beings like *Dmu-rgod* will have faith in Buddhism (*Hbrom. 2*).

དམུ་ཚུ་ *dmu-chu* འཇོའདར་ dropsy; which is brought on by evil demons; དམུ་ཚུ་ཅན་ one who is suffering from dropsy. དམུ་མཛོ་ *dmu-mdo* demon of the disease of dropsy etc. (*Rtsü.*); དམུ་ཇིང་ཅན་ *dmu-dsiñ-can* འདར་ཆོའདར་ dropsy, dropsical.

དམུ་ནཔ་ *dmun-pa* = ལྷུ་ན་པོ་ *blun-po* འཇུ་ འཇུ་ an idiot; also, acc. to *Jä.*, darkened, obscured.

དམུར་བ་ *dmur-wa* v. མུར་བ་ *mur-wa*.

དམུལ་བ་ *dmul-wa* v. འདུམ་པ་ *hdsum-pa*.

དམུས་ལོང་ *dmus-loñ* = ལོང་བ་ *loñ-wa* འཇའལ་མ་ one who is born blind: མིག་རྫོང་ལྗན་པའད་དམུས་ལོང་གླ་བུར་བུས་ (*J. Zan.*).

དམེ་བ་ *dme-wa* = བཅོག་པ་ v. མེ་བ་ *rme-wa*.

དམོད་པ་ *dmod-pa* 1. མལ་པ་, པརིམ་ཅུ་, རྣམིམལ་པ་, པརམའབ་ cursing, subduing. vb. (acc. to *Cs.*) to curse, execrate, accurse; དམོད་པ་བྱེད་པ་ sbst. imprecation, execeration, malediction; དང་ལྗོང་གིས་དམོད་པ་ལོར་བའི་ལོ་བུ་གཉིས་ the twelve years on which a curse had been pronounced by the saint (*Dzl.*). 2. to swear, to affirm, to confirm a treaty by an oath (*Jä.*). 3. to address a prayer of conjuration, ལྷ་ལ་ to the deity (*Glr.*). དམོད་ཚོ་ *dmod-mo* (opp. to ལྷོན་ལས་ *ñmon-lam*) malediction: བདུད་ཀྱི་དམོད་ཚོ་དབང་ཆེ་ལང་ although a devil's malediction is very potent (*D. R.*). དམོད་ཚོད་ *dmod-tshod* རུམའི་ཅུ་ abuse, insults.

དམུལ་བ་ *dmyal-wa* འའར་ཀ་, རུ་ཅུ་, རུ་ཅི་ཅུ་, འའར་པ་, འའའི་ཅི་, འའའི་ས་ 1. hell, purgatory, perdition; དམུལ་བར་འགྲོ་ going to hell; ཅ་དམུལ་བརྒྱད་ the eight hot hells; ཟུང་དམུལ་བརྒྱད་ the eight cold hells. ཅེ་འའོར་བའི་དམུལ་ པརལ་ཀའའར་ཀ་ the hells of preli-

མདྲངས་ལྡན *mdoñs-ldan*; འབྲུག་རྒྱུ་ལྡན *hbrug-sgrahi-rjes*; (སྒྲིག *sgeg* or རྒྱལ *sñeg*); མདྲངས་མཐའ་ཅན *mdoñs-mthah-can*; སེན་མོ་ལེགས *sen-mohi-gar*; གཙུག་ལྡན *gtsug-ldan*; སྐྱིན་ལ་དགའ *sprin-lad-gah*; འབྲུག་རྒྱལ་མངའ་འདྲེན *hbrug-sgras mñal-hdsin*; ལག་འགྲོ་༔ *lag-hgro-sa*; སྐྱིན་ཀྱི་སྒྲིག *sprinyi-sgeg*; འདབ་བརྒྱལ *hdab-brgya-pa* (*Mñon.*).

མ་བྱ་ཚེན་པོ *rma-bya chen-po* महामायुरी n. of a deity (*Dom.*); one of the five tutelary deities of the Buddhists; n. of *Tantrik* work glorifying the goddess Mahāmayūrī.

མ་ཁམས *Rma-kham*s or སྐར་ཁམས n. of a petty state included in *Kham*s (*Yig. k. 18-28*).

མ་ཚུ *Rma-chu* n. of the great river of N.E. Tibet which, rising in various ranges S.W. of Barong Tsaidam and Shang, flows past སྐར་མ་མང་ *Skar-ma-thañ* lake and སྐལ་རེས *Skya-reñs* and then making a detour round the mountain of སྐོམ་ར *Spom-ra* flows due east keeping some 40 miles to the south of lake Kokonor; whence entering the province of Kansu it becomes the Hoangho or Yellow River of China. A Tibetan author says it is called *Khathan-gol* in Mongolian, the Tibetan equivalent of which term is བཅུན་མོ་གུང་ the river in which a certain queen had drowned herself (*Dsam. 32*).

མ་ཚེན་སྐོམ་ར *Rma-chen Spom-ra* n. of the great genius of the གཤི་བདག *gshi-bdag* class, the lord of the peacocks, who resides in the snowy mountain of སྐོམ་ར *Spom-ra* of the province of Amdo.

མ་ཚོ་ཀུན་གཤི *rma-tsho-kun-gshi* one of the Tibetan pupils of Atis'a: དགེ་འདུན་མ་ཚོ་ཀུན་གཤི འདི་ཡེད་ཀྱི་ལེན་པས (*A. 16*).

མེང་ *rmañ* 1. (ཁང་པའི་གཤི) ground, base, foundation; མང་འདྲིང་བ to lay foundation of a house etc.; མང་རྩོ the foundation stone. 2. a dream: མང་ལམ *rmañ-lam* = མི་ལམ dream,

vision; གསོལ་བ་བཅུག་པས་མང་ལམ་དུ་བེ་གྲ་མ་གྱི་ལའི་དུང་ན having presented his request, in a dream he saw the front of Vikramas'ila (*A. 69*).

མང་མང་ *rmañ-rmañ* = གཤི་གཤི also implies མ་མོར་ different (*Hbrom. 131*).

མང་ཚོར *rmañ-tsher* also སྐར་ཚོར 1. pincers (generally made of silver or iron) to pluck out hair; acc. to *Cs.* instrument for cleaning the nostrils. 2. a rake (*Sch.*).

མེད *rmañ* = མཚོག་ excellent, very good. མང་བྱུང་ *rmañ-byuñ* or མང་དུ་བྱུང་བ become excellent, marvellous, admirable, grown excellent: བརྒྱལ་བཟང་མང་དུ་བྱུང་བ་དུས་ཀྱི་རྩེ་འདིར་ in this portion of the marvellous age (*Yig. k. 2*); རོ་མཚར་མང་དུ་འགྱུར་བ to wonder, to be surprised at (*Jā.*); འདི་གུན་རོ་མཚར་རྫོང་པ་དང་། འདི་ལས་རོ་མཚར་རྫོང་པ་དང་། འདི་ལས་མང་དུ་བྱུང་བ་གང་ all these are in their nature void—what is more wonderful than this and what can be more sublime! (*Lam-rim*). མང་དུ་བྱུང་བའི་མེ *rmañ-du byuñ-wahi sde* the orders or classes of Buddhist dignitaries such as *Crāvaka*, *Bodhisattva*, etc. (*J. Zan*).

མན་པ *rman-pa* wounded.

མར་རྩུང་ *Rmar-sñuñ* n. of a section in the monastery of Sera (ལེར་སྐྱོད་ཀྱི་ཁམས་ཚན (*Loñ. 3, 17*).

༩ མས་པ *rmas-pa* 1. = སྒྲིག་པ to ask, to inquire. 2. mention is sometimes made of a verb མ་བ with pf. མས *rmas* to wound. མས་མ *rmas-ma* an animal that has been wounded but not killed.

མི་བ *rmi-wa* pf. མིས *rmi*s to dream. མི་ལམ *rmi-lam* (resp. མན་ལ་ལམ) ལྡན་པའི་ལམ a dream; མི་ལམ་ལྡན་པའི་ལམ vision-like, to see in a dream; མི་ལམ་ན་མིས་པ ལྡན་པའི་ལམ dreamless; མི་ལམ་མེད་པ ལྡན་པའི་ལམ dreamless; མི་ལམ་མེད་པ ལྡན་པའི་ལམ a troubled dream;

མ་ལམ་མཐོང་བ་ *rmi-lam mthof-ica* = མི་བ་ to dream ;
 མི་ལམ་བཤད་པ་ *rmi-lam bçad-pa* to interpret
 dreams (*Ce.*) ; མི་ལམ་མཐོང་བའི་གཟུངས་ *rmi-lam*
mthof-icahi gzuñs n. of a *dhāraṇī* on dreams
 (*K. g.* ༩, 56) ; མི་ལམ་མེ་བཟང་བ་ *rmi-lam mi-*
bçañ-ica a portentous ill-boding dream
 (*S.g.*).

མིག་པ་ *rmi-g-pa* ལུ་ར་ the hoof of an
 animal : མིག་པ་ཁ་བྲག་མིག་བྲག་ *rmi-g-brag* a cloven
 hoof ; མིག་པ་ཁ་བྲག་ཅན་ cloven-footed ; ཏ་མིག་ a
 horse's hoof ; ཏ་མིག་མ་ a silver ingot shaped as
 a hoof (= 130 rupees) ; གཡག་མིག་ *gyag-rmi-g* a
 yak's hoof ; མིག་ལྗགས་ *rmi-g-leags* horso-shoe ;
 མིག་ལྷུམ་ *rmi-g-zlum* an undivided hoof ; མ་ག
 གཟེར་ *rmi-g-gzer* horse-shoo nail, hob-nail.

མིག་ས་པ་ *rmi-gs-pa* lizard of a small
 kind (*Jä.*).

མིང་ *rmiñ* = མེང་ *rmañ* (*Jä.*).

ལྷོ་ *rmi* = དམ་ *dmu*.

ལྷོ་མོད་པ་ *rmi-rgod-pa* the lowest class of
 people in ancient Tibet.

ལྷོ་ཐག་ *rmi-thag* 1. a cord to which little
 flags are attached on roofs of convents,
 houses, etc. 2. a rope by which the ancient
 kings and queens of Tibet were reputed
 to ascend into heaven there to live with
 their ancestors.

ལྷོ་ལི་ *Rmi-li* a place in Kham provinceo
 (*Loñ. 17*).

ལྷོ་ག་པ་ *rmi-g-pa* pf. ལྷོ་གས་པ་ *rmi-gs-pa* 1. to
 bite; occasionally used with མི་ the tooth:
 ཁྱི་མི་ལ་མི་ལྷོ་གས་མོང་ the dog bit him. 2. to
 sting, of bees, etc. *W.*; to gall, e.g. the
 feet by friction of the shoes *W.* 3. to bark
 in *W.* (*Jä.*).

ལྷོ་གས་པ་ *rmi-gs-pa* rarely ལྷོ་པ་ 1. a
 dense fog: ལྷོ་གས་པའི་ན་བུན་ *rmi-gs-pahi na-bun*
 id.; ལྷོ་གས་པ་ཅན་ *rmi-gs-pa-ean* foggy; ཉེན་མཚན་

བུ་ལུལ་ལྷོ་གས་པ་ *nin-mtshan-du yul rmi-gs-pa* the
 place is foggy day and night. 2. be-
 fogged mentally, stupid, inert, languid,
 sluggish ; ལྷོད་ལྷོགས་པ་ *yid-rmi-gs-pa* depressed
 and melancholy (*Hbrom. 19, 22*) ; ལྷོ་གས་ཐིབ་པ་
rmi-gs-thib-pa dense fog covering, onvelop-
 ing. ལྷོ་གས་འཛོམ་ *rmi-gs-hdsin* ཇལེང་ 'the chief
 of waters,' the sea, that holds the vapours.

ལྷོ་ར་བ་ *rmi-r-ica* to growl and bite each
 other as dogs do.

ལྷོ་བ་ *rme-ica* (ལུས་ཀྱི་) also དམི་པ་ *dme-pa* sbst.
 spot, speck, mark, a natural mark as a
 mole, birth-mark ; any blemish or impurity :
 མི་གཅོང་མེད་ *rme-gtsañ-med* or གཅོང་མི་མེད་ *gtsañ-*
rme-med making no difference as to clean
 or unclean food (*Mil.*) ; མི་གྲིབ་ *rme-grib*
 moral defilement ; adj., མི་པོ་ *rme-po* stained,
 defiled, mouldy, spotted ; མི་བུ་ཟན་ *rmehu-zan*
 unclean food : བཟུ་མ་ལན་གཅིག་གི་མི་བུ་ཟན་དེ་ཁ་ན་ཁྱིས་
 ཁྱིང་བ་ཟེང་ཙོ་ (*Behu. 67*).

ལྷོ་བད་ *Rme-lad* n. of a very old
 monastory in Lhasa in front of which a
 stone monolyth was erected bearing the
 inscription of a treaty between the king
 of Tibet Khri Ral-pa-can and the
 Emperor of China (*J. Zan.*).

ལྷོ་རུ་ *Rme-ru* n. of an ancient monas-
 tery in the N.E. quarter of the city of
 Lhasa.

རྩ་ལྷོ་ག་པ་ *rmi-g-pa* = རྩ་བ་ root, also = གཏན་
 order, series, row ; མིག་མེད་པ་ *rmi-g-med-pa* =
 གཏན་མེད་པ་ *gtan med-pa* disorder, not regulated ;
 བཟན་པ་མིག་པར་ལྷོ་གས་པ་ the religion became disor-
 ganized (*J. Zan.*).

ལྷོ་ད་ *rmed* (རྟ་རྒྱའི་མེད་ *rta-gsahi-rmed*) erup-
 per attached to a saddle.

ལྷོ་ད་པ་ *rmed-pa* pf. མི་ས་ *rmes* 1. = གཏན་རྩེ་བ་
gtam dri-ica to ask, to inquire: བོད་ན་མོང་གྱི་

Syn. རྩེ་བོའི་ཚོགས་ཅན་ *skye-bohi tshogs-can*; རེས་མའི་གཙོ་ *res-mohi-htso*; རྩོད་པའི་ཚོས་ལྡན་ *groñ-pahi chos-ldan*; ལུག་ལྡན་ *lcug-ldan*; གཟུགས་ཀྱི་རྩེ་མ་ *gzugs-kyi sñe-ma*; ལུས་བསྐྱར་མ་ *lus-bsggyur-ma*; རྩེ་བོས་བསྐྱར་མ་ *skye-bos bskur-ma*; འཛོད་པའི་ཁ་ལོ་བ་ *hdod-dahi kha-lo-wa (Mñon.)*.

མྱེད་གཡོགས་ *smad-gyogs* nether integuments, breeches, trowsers; མྱེད་གོས་ under-garments; མྱེད་དགོས་མྱེད་གས་ lower garments, petticoats.

མྱེད་པ། *smad-pa* I: or མྱེད་པའི་ཚོག་ blame, reproof, reproach, disgrace, contempt.

Syn. རྩེན་ཅེ་ཚོག་བཟོད་ *dhyin-ci log-brjod*; ཚོག་འཛོན་ཚོག་ *log-hdren-tshig*; ཚོག་མྱུ་ *log-smra*; ཚོག་མྱུབ་ *log-sgrub*; མྱུར་པ་འདེབས་ *skur-pa-hdebs*; ག་ནི་བ་ *gqe-wa*; མྱོད་པ། *smod-pa*; བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag*; མཚང་ལོད་ *mtshan-rgod*; འབྲུ་ཚོག་ *hphya-tshig*; མྱོན་བཟོད་པ། *skyon-brjod-da (Mñon.)*.

མྱེད་ར་ *smad-ra* abuse, reviling language; མྱེད་ར་མ་གཏོར་ do not slander or blaspheme.

མྱེད་རིགས་ *smad-rigs* low or inferior class, lower race.

མྱེད་པ། II: vb. 1. to lower, make low: གཏོར་མྱེད་པ། to lower one's eyes, to be abashed; བེམས་མྱེད་པ། to humble one's self; ལུགས་མྱེད་པ། to be lowly, meek (*Dzl.*): མ་གཏོན་ཉམས་མྱེད་པའི་ཚོ་ when Magadha had been brought low, had decayed in its prosperity. 2. to abuse, revile; to blame, to chide: ཚོག་ངར་བས་འཕགས་པ་ལ། (to abuse) the venerable-man with base words; དཀོན་མཚོག་གི་དབྱེད་པ། (to degrade) the highness of the excellent, to blaspheme the doctrine (*Ghr.*). 3. to. dishonour, violate, ravish: བུ་མོའི་ལུས་ (*Pth.*).

མྱེད་འདུལ་ *smad-hdul* the regulations of the *Dul-wa* (Vinaya) as observed in Kham-Amdo and introduced from there into Tsang and Ü by Lama *Lo-chen*, sometime after Buddhism had been suppressed in Tibet Proper. མྱོད་འདུལ་ *sñod-hdul* the regu-

lations of the *Vinaya* as introduced by the Kashmirian pandit *S'akya-S'ri* into Tibet, having come from upper Tibet, *i.e.*, the Ladak side (*Fig. 3.*).

མྱེད་མཛོད་ཁམས་མུང་རྒྱལ་ *Smad Mdo Kham's Sbañ-drug* the really only five districts of the lower Do-Kham province: མྱུར་ *Skyu-ra*, རབ་ *Rab*, མྱོ་འབོར་ *Spo-hbor*, དམར་ཚ་རྒྱང་ *Dmar-tsha Sgañ*, and མཁོ་ཚ་རྒྱང་ *Zalmo-sgañ*: རྩེན་མྱེད་མཛོད་ཁམས་མུང་རྒྱལ་གྱི་རྩེན་མས་མ་གཏོགས་མེད་པའི་བྱ་ལི་ལུག་ཟེར་ anciently there being nothing other than birds in lower *Kham's-Sgañ-drug*, it was called *Bya-yul* or the land of birds (*Fig. 4.*).

མྱོན། I: *zman* benefit, use, good (resp. of ལན་པ།) བཟུན་དང་འགྲོ་ལ་མྱོན་པའི་ཚེད་ for the good of religion and living beings; མྱོན་བརྟགས་པ། = ལན་འཛོགས་ to be useful. *Sch.* has: མྱོན་སེམས་ a beneficent mind, a mind intent on doing good.

མྱོན། II: ལྷི་ལམ་, མེའཕྱེད་ the common term for: medicine, physic, drug: རིའི་མྱོན་འབྲུ་བ་ to gather medicinal plants on the mountains (v. *Huc's Travels*, vol. 2). རྩོ་མྱོན་ *sño-zman* vegetable medicine.—ཐུང་མྱོན་ liquid medicine, etc.—ཁོང་མྱོན་ medicine taken internally;—རིན་ཚེན་མྱོན་ metallic and organic drugs: ག་ལེར་, དངལ་, རངས་, ལུགས་, གཡུ་, མུ་ཉིག་, ཉ་ལྗེད་མ་དུང་, བྱ་ཅུ་, མ་མེན་ &c.—རྩོའི་མྱོན་ medicinal stones, མྱུག་པོ་ལྷུ་ལྷུབ་, དཀར་བོ་ལྷུ་ལྷུབ་, རྩོད་ཀར་ཚོག་ལྷུ་བ་གངས་ལེག་, ཁབ་ལེན་པ།, བེ་རྩུབས་, མཉ་རྩོར་ etc.—ས་མྱོན་ mineral medicine such as soda, salt, saltpetre, sulphur, etc.; རིང་མྱོན་ barks, roots, medicinal herbs, leaves and fruits. ཅི་མྱོན་ medicinal oil, lard; མྱུག་མྱོན་ *skyug-zman* emetic; ཞི་མྱོན་ *shi-zman* soporific potion; བགལ་མྱོན་ *bc'al-zman* purgative. རྩོག་ཚགས་མྱོན་ *srog-chags-zman* animal medicine, &c. ལྷ་ལུ་ *lde-gu* electuary, syrup; མྱོན་བཀུས་ཉི་བོར་བ་ *zman bkus-te bor-wa* རྒྱུ་འཕྲུལ་མེའཕྱེད་ a medicine well purified. མྱོན་མྱོན་ different medicines, also various spices mixed up together; མྱོན་ཁྲོག་ *zman-*

khrog medicinal ingredients not yet pounded or mixed up (*Rtsii.*). མིན་གྱི་བྱ་བ་ *sman-gyi bya-wa* the effect of medicine; མིན་གྱི་རྩྭ་རྩི *smān-gyi sbyor-sde* medicinal compounds; མང་ decoction; བྱི་མ་ powder; རིལ་བུ་ pills; ལྡེ་བུ་ *lde-gu* syrup, མིན་མར་ *smān-mar*; རལ་མཉམ་ liquid mixture; མིན་རང་ tincture or wine; རིན་པོ་ཆེའི་རྩྭ་བ་ sulphates or carbonates of metallie medicines.

མིན་སྒྲིབ་ *smān-sku* an imago mado of the six medicinal metals, namely, gold, silver, copper, iron, brass and zino (*Rtsii.*).

མིན་གྱི་ལྗོངས་ *smān-gyi-ljoñs* a country rich in medicinal plants; is used as met. for Tibet.

མིན་རྩ་ *smān-rtā* the vehicle in which medicine is taken: མིན་རྩ་གསུམ་ the three vehicles which are two kinds of molasses and sugar; བྱ་རམ་དཀར་མཉམ་ལྗང་ལེལ་བའི་རྩ་ white and brown molasses are the vehicles of removing flatulenco.

མིན་དབང་ *smān-dwañ* or མིན་གྱི་དབང་པོ་ ལོ་བཤུག་ met. = the moon believed to be the presiding deity of officinal plants.

མིན་ལྷ་ *Sman-bla* རྡོ་རྒྱལ་གུར་; *Man-la* the Buddha presiding over the healing art; who is often figured in temples and who at Lhasa is the presiding deity of a famous medical college built on the Chagpo Ri in the south-west suburbs of the city. His analogue with the Mongols is styled *Otochi*. མིན་ལྷའི་མདོ་རྩུམ་བཟུས་ *smān-blahi mdo rgyas-bśdus* two *Sūtra* of the Bhai-shajya guru one abbreviated and the other extended (*K. g. 9, 433*).

མིན་རྩེ་ *smān-rtse* incorrect spelling of མང་ཚེ་ a kind of yellow silk scarf, with red spots impressed on it, manufactured in China (*Rtsii.*). མིན་ཕྱག་ *smān-yug* = མིན་རྩེ་འཕྱག་ a roll of *man-tse* scarf.

མིན་ཚོས་ *smān-tshoñs* a kind of dye (*Jig. 14*).

མིན་ *smār* or མིན་ལྱང་ *smār-kyañ* ready money, cash; མིན་མེན་མིན་ money and not goods.

མིན་ཁམས་ *smār-khams* = མིན་འདྲེགས་, anything fried or preserved in butter; རྩ་མཉམ་མིན་འདྲེགས་ dried fish preserved or cooked in oil (*Rtsii.*).

མིན་པོ་ *smāl-po* = མིན་མ་མགོ་ *skar-ma-mgo* རྩ་གཤིས་: (*Mñon.*) [lit. "deer-head," the fifth star] S.

མིན་གུ་ *smi-gu* (old Tibetan) = མིན་གྱི་ *smyi-gu* a reed-pen.

མིན་གྲུ་ *smig-rgyu* མའོ་འཛིན་ལྷ་བཟོ་ mirage, visionary illusion, reflection.

Syn. ལྷ་གྲུའི་རི་མོ་གཤོ་བའི་འོད་; འཇགས་ལྷིག་རྣང་བ་རྩུང་ རིང་ཆུ་; རི་རྒྱལ་སྤེད་རྩུང་འཚོར་འདྲེགས་; བར་རྣང་ཆུ་ལྷ་བས་ (*Mñon.*).

མིན་བུ་ *smig-bu* small lizard v. མིག་སལ་ *rmigs-pa* (*Jā.*).

མིག་མ་ *smig-ma* or མིན་གམ་ *smiyig-ma* = མཉམ་མ་ *smiyug-ma* reed; bamboo.

མིན་དཀྲུས་ *smiñ-dkhyus* = མིག་གི་རྩི་མ་ རལ་རྩ་ (*Mñon.*) the outer corner of the eye.

མིན་འཕྲོག་མ་ *smiñ-hkhyog-ma* = བྱད་ཚེད་གཏུམ་མོ་ (*Mñon.*) a fierce, frowning, fretful woman.

མིན་ལྱོ་ལ་ལ་ *smiñ-grol-la* or མིན་ལྱོ་ལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་ལ་ to lead to conversion and salvation (*Gbr.*); རྣམ་པར་མིན་ལ་ འཕྲིན་པ་ v. རྣམ་པ་ *rnām-pa* (*Jā.*).

མིན་ལྱོ་ལ་གླིང་ *Smiñ-grol gliñ* the monastery of Mindoling, a famous establishment the head-quarters of the Dukpa and Dzogchen sects, situated 35 miles N.E. of Lake Yamdok and 8 m. S. of the Tsangpo. The constitution of this monastery is peculiar. It has two head lamas, one of whom is vowed to celibacy and rules the monks, while the other is permitted to marry and if he has two children one

succeeds to the celibate headship and the other to the non-celibate position. Should the lay-head die, however, without children, the sworn celibate is then expected to marry the widow in order to raise up heirs to succeed to the government. In case of a total failure of heirs, war, famine or other dire calamities are to be looked for.

མྱེན་ལྷག་ *smin-drug* the Pleiades, or the third lunar mansion, having fire as its regent; this constellation, containing six stars, is represented as a flame or else as a razor. or knife. The stars represented as nymphs are said to have acted as nurses to the god Kārtikeya. མྱེན་ལྷག་ལྷག་ *smin-drug zla-wa* October-November or the month of Kārtika in which the moon standing near the Pleiades is full.

Syn. མང་པོ་རླུ་མ་ *mañ-po-skyes* कृत्तिका, कार्तिकी ; མ་ལྷག་བུ *ma-drug-bu* (*Mñon.*).

མྱེན་བདུན་ *smin-bdun* or མྱེ་བདུན་ *sme-bdun* also བུད་ལོ་སྐར་མ་རྒྱན་བདུན་ *byañ-gi skar-ma spun-bdun* the seven brothers of the North who move round the star གཤེར་ཕུར་, otherwise the Great Bear.

མྱེན་པ་ *smin-pa* པན, པཀ, ཇའི་ལོ་ 1. ripened, ripe; developed, perfect: རྒྱལ་བུ་མྱེན་པོ་ the fruit is ripe; མྱེན་པར་འགྱུར་བ་ or མྱེན་པོར་བ་ the growing to maturity of an animal or germ. 2. vb. to become ripe, to ripen: མྱེན་ཚར་ quite ripened. 3. to be converted; also as sbst. conversion: མྱེན་པའི་བསྐོས་ཚམས་ those destined for conversion.

མྱེན་མ་ *smin-ma* མ 1. the eye-brow; also མྱེན་ཕག་ *smin-phag*. 2. a girl who has reached maturity; མྱེན་མའི་དབུས་ *smin-mahi ducus* ལུ་ཕ་ the breast of a youthful woman: མྱེན་མའི་དབུས་ལུ་རྒྱུ་ལ་ན་ང་ཡི་ལྷིང་ལུག་ལྷོག་མ་པོ་འོ།; མྱེན་ལེག་མ་མ

smin-legs-ma ལུ་ཕ་ with good eye-brows, a handsome woman (*Mñon.*).

Syn. ཇི་མ་ *rdsi-ma*; མྱེན་དཀྱུས་ *smin-dkyus*; མེག་གི་བུ་ *mig-gi-grwa*; མྱེན་དབྱག་ *smin-dbrag* (*Mñon.*).

མྱེན་ལྷོ་ *smin-tshwa* = ཁ་ལྷོ་ *kha-ru-tshwa*.

མྱེ་ *smu* one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6.*)

མྱུག་ *smug* or མྱུག་པོ་ *smug-po* purple or maroon colour, the colour of clotted blood; མྱུག་ཁུ་ *smug-khu* brownish purple dye; མྱུག་ཁོག་ *smug-khog* a dried carcass of sheep; མྱུག་ཅུང་ *smug-chuñ* a medicinal plant; མྱུག་ཐུང་ *smug-thuñ* cakes of wheat or other flour mixed up with treacle prepared in disks of a foot diameter for distribution among the monks. མྱུག་མ་ *smug-ma* stale meat which is getting rotten (*Rtsii.*). མྱུག་རྩི་ *smug-rtsi* or མྱུག་ཚོས་ *smug-tshos* purple-red dye made from the root of a plant (*Macrotomia*) with which cakes and flour offerings intended for spirits and sacrificial utensils are painted.

མྱུག་ཕུར་ *smug-phur* a dagger-peg made of acacia wood (*Rtsii.*).

མྱུག་ཕུར་ *smug-phyur* purple-scar produced from bruises or from the effect of a blow on the skin: ལྷ་མའི་སྐྱུ་ཡང་མྱུག་ཕུར་གྱིས་རྒྱང་ས་ནས་འདུག་ the lama's body was swollen from bruises (*A. 57.*)

མྱུག་མ་བུ་ཕུར་ *Smug-ma Bu-khur* n. of a country of cannibals (*Yig. 8.*)

མྱུག་མ་པ་ *smugs-pa* བསྐོས་, འདྲེན་ indolence.

མྱེ་ཁབ་ *sme-khab* prob. an incorrect spelling of མྱེན་ཁབ་ an under-garment worn by Buddhist nuns so that their religious robes may not be defiled by menstrual discharges (*K. d. 5, 424.*)

མྱོ་བ *sme-wa* तिलक white or black mole or spot on the skin.

མྱོ་བདུན *sme-bdun* = colloq. for མྱོན་བདུན.

མྱོ་བདུག *sme-wa-dgu* (རིམ་གྱི) 1. མེ་བ *rme-wa*. 2. the nine astrological diagrams or figures in geomancy of the Tibetans used in imitation of Chinese astrology; out of these, three or the 1st, the 6th and the 8th are white being symbolical of the element of iron; the black and blue *i.e.*, the 2nd and the 3rd diagrams represent the element of water; while the fourth which is blue represents wood and the fifth figure being yellow represents the element of earth; the 7th and 9th representing the element of fire.

མྱོ་གཙན *sme-qa-can* = བཟན་པ *bzan-pa* a butcher (*Dag. 16*).

མྱོ་བ *sno-wa* pf. and imp. མྱོས *snoſ*, occasionally used for: to call, to name, to remark, assert.

མྱོ་མྱོ *sno-sno* मातामही mother's mother.

མྱོད་པ *smod-pa* 1. निन्दा, कुलसा, अवधायन्ति, आक्षेपक slander, blame, declamation, contempt, invective, abuse, reproach, curse. Also, vb. with pf. མྱོད *smod* to blame, disparage. 2. said to be synonymous, also, with ལྷོམ་པ *spyom-pa* to boast, shew off one's self.

Syn. of 1. ཁ་ངན *kha-han*; རྗེས་ངན *tshig-han*; ཁ་འཚངས་པ *kha htshañs-pa*; ངན་བརྗོད *han-brjod*; ལྷོངན *smra-han*; གནོད་ཚེག *gnod-tshig*; མྱོད་ཚེག *smod-tshig*; རྗེས་ལྷོད *ñes-sdyod*; ལུན་ལྷོད *sun-hbyin*; ལུས་ལྷོད་ཚེག *shum-byed-tshig* (*Mñan.*).

མྱོན་པ *smon-pa* आशीः, स्वस्ति, प्रणिहित benediction; to bless, to wish, to desire (others to be happy and prosperous); མྱོད་པ་གནན་ལ་ང་མེ་མྱོན་ for other happiness I do not wish (*Mil.*); more frq. with termin. of the infinitive = to pray for. མྱོན་པ་མེད་པ་ ལ་འཇོག་པའོ།

passionless, not fixed on; མྱོན་པའི་གནས་ the object of a wish or prayer (*Cs.*); ཡིད་མྱོན་ *yi'd smon* frq. a wish, desire, prayer: རིང་པོ་ནས་འདི་ལྟ་བུར་ཡིད་མྱོན་བྱེད་པར་རྒྱུར་ཏེ་ having long ago entertained this wish (*Stg.*); ཡིད་མྱོན་འོས་ worth-wishing, desirable; མྱོན་འཇུག་ a wish and its accomplishment (*Jä.*). མྱོན་འགྲིན་ *smon-hgrin* or མྱོན་འདྲེན་ *smon-hdren* (ལྷགས་པོ་) རྫོང་ལྷན་པ་ a sincere friend or associate (*K. du. 5, 27, also Nag.*). མྱོན་དྲིན་ *smon-drin* བོད་སྐུ་ཚུ་ཀ་ praised, lauded. མྱོན་ལམ་ *smon-lam* འཇིགས་པ་, འཇིགས་པ་, meditation, prayer, supplication; as a prayer it seems to be rather for the enjoyment of the fruit of one's merits and seldom for a favour or a necessity undeserved. མྱོན་ལམ་བཏབ་བྱས་ཏེ་ *smon-lam btab byas-te* འཇིགས་པ་ནི་བཏབ་པ་ལ་ after having made a prayer or supplication (*A. K. 1-16*). མྱོན་ལམ་ལོག་པར་འདེབས་པ་ *smon-lam log-par hdebs-pa* to pray for an undesirable object such as the ruin of an enemy, the performance of an unrighteous action, etc.

མྱོན་ལམ་ལྷོ་མ་ *smon-lam bla-ma* n. of the chief lama of the ལུ་ལུ་མ་ཅིན་ *U-cum-chin* monastery in Mongolia.

མྱོས་དག *snoſ drag* loud voice.

མྱོད་པ་ *smyañ-wa* = བརྒྱུད་པ་ *brkyañ-wa*.

མྱོན་ I: *smyan* = རྟེན་གཏམ་པ་ match-making, intermediation between a disagreeing pair; མྱོན་ལྷོད་པ་ *smyan byed-pa* a match-maker, an intermediary in settling a marriage; དགེ་མེད་ལོ་སྐྱོད་པ་མེ་རུང་་ a Buddhist monk should not be an intermediary in marriage (*K. du. 3, 159*). མྱོན་ལྷོད་པ་ *smyan-byed-pa* (བཟམ་པའི་) doing the work of a match maker. མྱོན་ལྷོད་པ་ *smyan byed-pa* to act on such business.

མྱོན་ཀ་ *smyan-ka* = གཤེན་ཀ་ *gñen-ka*.

མྱོད་པ་ *smyar-wa* = མྱོད་པ་.

smyon-pa a madman; ཁྱི་མྱོན་པ་ *khyi myon-pa* a mad dog, གླའ་ཚེན་མྱོན་པ་ *glañ-chen smyon-pa* an infuriated or mad elephant.

སྐྱེ་བ་ *smra-ica* pf. གླམ་ *smras* imp. གློས་ *smros*, to speak, to utter, say: ལྷན་པར་གླུ་སྐྱོད་ spoke pleasantly; རབ་ཏུ་གླུ་ཉི་ speaking well; མང་མེ་གླུ་བར་ལྷུ་རྩོད་ they grew speechless, did not know what to say; ཡན་ཚུན་གླུ་བ་ *phantshun smra-wa* to converse, རིང་ནས་གླུ་བ་ to speak from a distance, ལན་གླུ་བ་ to give a reply གླུ་རྒྱུ་བ་ to speak again; ཅེས་གླུ་སྐྱོད་ *ces smras-so* thus he said; འདི་སྐད་གླུ་བ་ saying these words; གླུ་བ་མང་པོ་ loquacious, voluble; གླུ་བ་ཅད་ *smra-bcad* dumb; མེད་པར་གླུ་བ་ *med-par smra-wa* to deny it altogether; གླུ་བ་ཅད་པར་གཏོད་པ་ to be cut off from speaking, to have impeded speech; གླུ་བ་པ་ *smra-wa-pa* spokesman, a speaker. Is heard as an elegant form in *C.T.*

གླུ་འདོད་ *smra-hdod* विवर्चित, देवन [desired to be spoken, *desideratum*]S.

གླུ་བའི་རྒྱལ་པོ་ *smra-wahi rgyal-po* मञ्जुघोष the king of speech, an epithet of the Bodhisattwa Jam-yang འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ (*Mñon.*).

གླུ་བའི་ཚོམ་ *smra-wahi-sgo* वाङ्मुख opening or commencement of speech, an exordium. གླུ་བའི་ཚོམ་ *smra-wahi-sgo kha* (lit. the door of speech the mouth) n. of a grammatical work by Sakya Paṇḍita *Kun-dgah Rgyal-mtshan* (*Deb. ག.*, 29).

གླུ་བའི་བབས་ལྷགས་ *smra-wahi babs-stegs* as met. = रसना the tongue (*Mñon.*).

གླུ་བའི་ལྷ་ *smra-wahi-lha* = २६३५५५ that is मञ्जुघोष the god of speech (*Mñon.*); གླུ་བའི་ལྷ་མོ་ *smra-wahi lha-mo* सरस्वती Sarasvati the goddess of learning (*Mñon.*).

། གླུ་བ་ *smrañ-wa* or གླུ་བ་ *smreñ-wa* = གླུ་བ་ to speak. གླུ་བ་ཚིག་ *smrañ-tshig* speech, word, also, esp. mystic speech; གླུ་བ་གསལ་བ་ *smreñ-gsol-wa* to beg a word, to beg leave to speak.

གླུ་བ་ *smre-wa* 1. = ལུག་བཞེས་ misery, distress. 2. = འན་པར་གླུ་བ་ *ñan-par smra-wa* to speak ill (of others); གླུ་བ་ལྷགས་ *smre-ñhags* bewailing; གླུ་བ་འདོད་པ་ *smre-ñhags hdon-pa* to utter lamentation.

ཅ

ཅ *tsa* is the seventeenth letter of the Tibetan alphabet, and acc. to Tibetan grammarians represents the Sanskrit च *ca*. 1. num. fig.: 17. 2. in mystic Budh.:— ཅ་ནེས་པ་བསྐྱོམ་པའི་རྟོན་ཏི the letter called *tsa* implies contemplation; ལེས་ས་ཅན་ཐམས་ཅད་གདུལ་བ་ནི་བསྐྱོམ་པའི་རྟོན་ཅེས་པའོ such contemplation is a converting influence for all intelligent beings (*K. my.* ༧, 207).

ཅ་ཀོར་ *tsa-ko-ra* चकोर a partridge, *Perdix rufa*: ལེ་ཏོག་ཀུ་མུ་དེའི་བུ་དང་འབྲུང་བའི་བྱ་ the bird that subsists by drinking honey from the lilies (*K. ko.* ༧, 8).

Syn. ཅ་ཀོར་ *tsa-ko-ra*; ལྷ་འོད་འབྲུང་ *zla-hod-hihuh*; འོད་པ་དགའ་ *hod-la-dgah* (*Mñon.*).

‡ ཅ་ཀྲ་ལྷ་ཀྱ་ *tsa-kra bā-ka* or འཁོར་ལོ་ལྷ་དང་པ་ *hkhor-lohi rkañ-pa* चक्रवाक red-goose, *Anas casarca*.

‡ ཅ་ཏུ་ཀྱ་ *tsa-tu-ka* चतुका a mystic word conveying the meaning: རུངས་ཤིག་ཅེས་སྐྱེས་པ་ཡིན་ནོ he said do hold it, do bear it (*K. g.* ༩, 27).

ཅོ་ནོ་ *tsa-na* an idiomatic term = while: དེ་རྒྱུར་བསམས་ཅོན་ while so thinking; དེར་སློབས་ཅོན་ in the event of arrival there, while arriving.

‡ ཅོན་ཀྱ་ *Tsa-na-ka* 1. चाणक्य acc. to Tibetan authorities, n. of an ancient king of India whose works have been preserved in translations of the Tangyur: ཅོན་ཀའི་རྒྱལ་པོའི་ཡུགས་ཀྱི་བཟླ་བའོཅོས་ལེུ་བཟུང་པ་ (*Tan. d.* ༧, 172), Chāṇakya's Rājaniti S'āstra in eight chapters. Acc. to Indian authors he was prime minister of Chandra-gupta who reigned at Pātaliputra. 2. चणक chick-pea,

Cicer arietinum; ཅོན་ཀའི་རྒྱུ་ *tsa-na-kahi hbru* the grain of chick-pea.

ཅོན་ས་ *tsa-nas* from the time, ལྷོ་བས་པའི་ཅོན་ས་ *slöbs-pahi tsa-nas* from the time of arrival, since coming.

ཅོ་ཕུ་གང་ཁྱུང་མོ་ *Tsa-phu-gañ shur-mo* n. of a place in Upper Tibet, the birth place of the Karma-pa hierarch Rañ-byuñ rdor-je (*Loñ.* 29).

ཅོ་བེག་ *tsa-big*, v. ཅོ་བེག་ *tsha-big*.

‡ ཅོ་མའི་སྤྱིང་པོ་ *tsa-mahi gnñ-po* चमसार a kind of cake.

ཅོ་མུན་འེ་ *tsa-mun-dsa* = མོ་མ་ར་ཅོ་ *so-ma ra-tsa* flax, or jute.

ཅོ་ར་ *tsa-ra* (also ཅོ་ར་ *rtsa-ra*) flogging, whipping as a criminal punishment; ཅོ་ར་གནད་ *tsa-ra gnad* seems to indicate a severe castigation in public; ཅོ་ར་བཅད་པ་ to be flogged; ཅོ་ར་གནད་འཕྲོད་བཤང་སྟེ་ having been handed over to a severe flogging; བསམ་པས་ཚད་ངེས་ཀྱི་ནག་པ་བྱུང་ན་མ་གཏོགས་ཁྱེས་ཚད་ལ་ཅོ་ར་མ་ཐལ་བ་བྱེད་ (*D. cel.* 7).

‡ ཅོ་ར་ཀྱ་ *tsa-ra-ka*. 1. =མཉམ་པར་འགྲོལ་ go together or smoothly (mystic) (*K. g.* ༧, 215). 2. n. of a religious school of the *Tirthika* people in ancient India: ལམ་ཐ་དད་པར་གྱུར་པ་ཅོ་ར་ཀྱ་དང་། འཕྲིག་རྟོན་རྒྱུང་འཕན་པ་ those who held different or opposite views were the Chārvāka and the Lokāyati Schools (*K. ko.* ༩, 137). 3. चरक, n. of an Indian medical and surgical work.

ཅོ་རི་ *Tsa-ri* (also spelt ཅོ་རི་ *rtsa-ri*) famous sacred place far to the S.E. of Lhasa (*Deb.* ༧ 44).

ཚབ་རྩལ *tsab-tsub* གཤམ་ཚབ་རྩལ *rtsab-rtsub* or ཚབ་ཚོབ *tsab-tsob* in a hurry, ཚབ་རྩལ་ཚན *hasty*; ཚབ་རྩལ་མི་བྱུང་། *don't be in a hurry!* ཚབ་ལེང་ *tsab-liñ* hastily, in a hurry (*Sch.*).

ཚབ་ཀྱལ་བ *tsab-hral-wa* = རྒྱན་རྒྱུ་ཚོ་འདྲོན་པ *to clamour, to raise a cry (K. du. 5, 114 also in ཡ, 33)*. 2. loose, dissolute course of life (*Sch.*).

ཚབས་རུ *tsabs-ru* 1. sour curds. 2. a kind of salt = ཚབས་རུ་ཚེ *tsab-ru-tsha (Jä.)*. 3. a tube of horn (*Sch.*).

ཚམ *tsam* मात्रक, मात्र, प्रति we extract from *Jä.* for convenience: [mostly affixed as an enclitic, = རྟེན་གྱི་ཚམ་པ། *gr̥ed̥*. 1. as much as, འདི་ཚམ་ *as much as this, = so much, so many*; མི་འདི་ཚམ་གསོད་པ། *to kill so many men Ghr.*; དེ་ཚམ་ *de-tsam* so much; also emphat.: ཚམ་དེ་ཚམ་ཞིག་པག་དན་མ། *after having given you so much religious instruction; by way of exclamation: ཅེ་ཚམ་ how much! W., ཅེ་ཚམ་བྱས་ how much have you done! ཇེ་ཚམ་, དེ་ཚམ་ how much...so much. (as much as) Cs.* 2. denoting comparison, as to size, degree, intensity, like, as-as, so-as, so that: རི་རབ་ཚམ་ *ri-rab tsam* like Sumeru (in height) *Cs.*; ལུང་མ་འབྲུ་ཚམ་ *as big as a grain of mustard-seed*; བྱ་མ་ཚོ་རྒྱབ་པ་ཚམ་ *even to sinking in up to the knees (knee-deep)*; ཉེ་མ་འབྲིབ་པ་ཚམ་ *so much that the sun was darkened*; མཐའི་རྒྱལ་པོ་མངའ་བ་དབང་དུ་འབྲུག་པ་ཚམ་བྱུང་། *he became so (powerful), that he could also subdue, or could have subdued, the neighbouring kings (Ghr.)*. 3. denoting contingency and restriction: perhaps, if need be, almost, only, but, all but: ཚེབ་རུང་ཚམ་མོ་ (*Vai. sh.*) this may perhaps be used instead, this may, if need be, supply its place; བཤང་ན་ནམ་མཁའ་འཁྲུ་ཡང་ཟིན་པ་ཚམ་གདའ། *if I let him loose, he might almost catch a bird in the air. རྟགས་ཡོད་པ་ཚམ་པ་ = རྟགས་དང་ཡོད་པ་ལ། to every one that has*

the mark; ཚེད་རུས་པ་ཚམ་ *nothing but muscles and bones*; ཚེ་ཚམ་ཞེས་གུང་། *if one knows but a fraction of it, but a little bit*; སེམས་ཚམ་མོ་ *they exist only in our fancy*; ཚམ་དུ་ *tsam-du* denoting extent, degree, intensity; as far as, about so far, nearly up to, even to, till, so that: ལམ་བྱུང་ཚམ་དུ་ *lam-phyed tsam-du* about half way. Frq., with verbs: བ་བྱུ་ཡང་མ་པ་ཚམ་དུ་རྒྱགས་ *he was so frightened that his hair stood on end*; དུམ་བུར་བཅད་པ་ཚམ་དུ་རྒྱག་བཞུག་གྱིས་གདུང་མཉེ་ *tormented by a pain as if he were cut to pieces*; བྱ་མ་མཐོང་བ་ཚམ་དུ་དགའ་བཞི། *as glad as a child is when beholding its mother again*; sometimes ཚམ་ལ། *stands for ཚམ་ན་ and ཚམ་དུ་: སྒྲིབ་ཚམ་ལ། in the shade] Jä.* ཚམ་གྱིས་ *tsam-gyis* instrum.: ངན་ངོན་ཚམ་གྱིས་ཚོག་ཞེས་པ། *content with everything poor as it may be*; ཚམ་དུ་ *added to the inf.: ལྷོས་པ་ཚམ་དུ་ as soon as it had been said. ཚམ་ཡང་ with a following negative = not the least: མོས་པ་ཚམ་ཡང་མ་བྱེད་པ། to pay not the least respect; ཉེ་མ་དང་ལྷ་བ་ཚམ་ཡང་ཏྲར་མེད་ neither sun nor moon is to be seen at all (Jä.)*. 4. ཚམ་ *tsam* also = about, just about: ལྷ་བཅུ་ *lha-bcu* about fifty. རྟོག་ཚམ་ *rtog-tsam* in C. = a little, a few; somewhat, rather.

ཚམ་ན་ *tsam-na* acc. to *Jä.*: about a certain time, at the time when, when: རྣམ་བྱེད་ཚམ་ན་ *nam-phyed tsam-na* about midnight; དེ་ཚམ་ན་ *then, at that time; esp. with verbs = 'when,' 'as': བྱིས་དུ་བྱིན་ཚམ་ན་ when he came home. Inst. of ཚམ་ན་ it is very common to hear ཚེ་ན་: རྱེད་གི་ན་ཡོད་ཚེ་ན་ *as he was just doing it; ལག་ཉེད་མད་ཚེ་ན་ when he awoke; ལྷ་བ་བརྒྱད་མོང་ཚེ་ན་ when eight months had passed.**

ཚམ་པ *tsam-pa* 1. adj., about or of the size: མི་ཚོད་ཚམ་པ་ *mi-tshad tsam-pa* man-sized, about the size of a man. 2. flour from parched barley. 3. n. of a country to the east of Kashmir, the native state of Cham-ba on the Ravi (*S. Lam. 17*).

4. the ancient Bhagalpur. 5. the ancient name of Cambodia.

ཚམ་པ་ཀ། *tsam-pa-ka* चमक the magnolia; *Michelia champaka*, the fruit of which is called *ཀ་ལི་ཀ་ ka-li-kā*: ཚམ་པ་ཀ་ལི་ས་རྩ་པ་འཛམས་པར་བྱེད་ *Campaka* (as a medicine) removes fever.

Syn. ཧེ་མ་བྱུ་པ་ *he-ma puṣ-pa*; བསོད་ནམས་བསྐྱེད་ *hsod-nams ḥsun*; མཚན་ཐོབ་ *mechog-thob*; གསེར་གྱི་མེ་རྟོག་ཅན་ *gser-gyi me-tog-can*; མེ་རྟོག་རྒྱལ་ *me-tog-rgyal* (*Mñon.*).

ཚམ་པ་ཀའི་ལུལ་ *Tsam-pa kaḥi yul*, one of the 96 provinces of S'ambhala (prob. the Greco-Bactrian Empire situated to the north-west of Kashmir) (*Dsam.*).

ཚམ་པོ་ *tsam-po* whatsoever, such, such an one as: མི་ཚམ་པོ་ཡོངས་ཀྱི་སེམས་ལ་འདུག་ I shall enter into the soul of whatsoever man I meet with. Cs. has besides: ཚམ་པོ་བ་ a comparing.

ཚམ་པོ་པ་ *tsam-po-pa* one who is contented, has no ambition, no desire to improve himself; a mere one, i.e., one in the possession of only one thing: མི་ལུས་པལ་པའམ། ཚམ་པོ་པ་ཞེས་བྱ། he possessed the mere body not the intellect, so he was called *Tsam-pa-po* the mere one (*Khrīd.* 19).

ཚམ་ཚོམ་ *tsam-tsom* or ཚམ་ཚོམ་ = རེ་ཚོམ་ doubt. བྱིད་ཚམ་ཚོམ་བྱེད་ཀྱི་འདུག་ you are in doubt (about it).

ཚར་མ་ *Tsar-ma* n. of a place in upper Tibet or the monastery of Tsar-ma in Li-yul (ཚར་མའི་གཙུག་ལག་ཁང་).

† ཚར་པ་འི་པ་ *Tsar-pa ṭi-pa* n. of an Indian Buddhist saint (*K. dun.* 5).

ཅོ་ *tsi* num. = 47.

† ཅོ་ཏྲ་ཀ་ *Tsi-tra-ka* चित्रक several plants, esp. *Ricinus communis* called རྫོད་རྫོན་རྒྱལ་པོ་ the

prince of the digestive stimulants, and termed in China: བུར་པན་ལ་ *pur-pan-la* (*Sman.* 57).

ཅོ་སྟག་ *tsi-stag* a purgative medicine.

† ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་ *tsi-ti dswa-la* 1. leprosy. 2. acc. Cs. ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་ and acc. to *Sch.* ཅོ་རྩི་ཇ་བ་ signifying cancer. ཅོ་རྩི་ཇ་ཅོ་ཚམ་པ་ལ་ *tsi-dsi tsha*, a kind of leprosy: རྟན་ཅོ་རྩི་ཇ་ཚམ་པ་ལ་ he was laid up with *tsi-dsi tsha* disease (*Yig.* 35).

ཅོ་ན་ *Tsi-na* चीन; China or the eastern country.

ཅོ་ཅོ་ *tsi-tsi* 1. mouse; ཅོ་ཅུང་ *tsi-chuñ* any shrew; ཅང་གེ་ཅོ་ཅོ་ *thañ-gi tsi-tsi* field-shrew; སའི་ཅོ་ཅོ་ *sa-yi tsi-tsi* id. 2. a kind of millet grown in China: ཅོ་ཅོ་ཀྱན་འགྲུ་གསོལ་ he took (ate) a quantity of *tsi-tsi* millet with ginger (*A.* 90); ཅོ་ཅོ་གསོལ་ཡང་རླུང་བསྐྱེད་ཁོང་པ་རྩུབ་ though *tsi-tsi* is cooling, yet it produces wind in the stomach.

ཅོ་ལེ་ཅོམ་ *tsi-li-tsim* a species of fish (*Mñon.*).

† ཅོ་ལུ་ཀྲ་ཀྱ་ *Tsi-lu kā-kṣa* n. of a *Sthavira* (but not one of the sixteen) who visited China and preached Buddhism there: རྒྱ་བ་དཔོན་དུས་འཕགས་། གནས་བརྟན་ཅོ་ལུ་ཀྲ་ཀྱ་ (*Grub.* ൬, 5).

† ཅོ་ཏྲ་ཏྲ་ *tsit-ta* (mystic word) the heart.

† ཅོན་དམ་ཞི་ *tsin-da ma-ñi* (ཡིད་བཞིན་རྫོང་བྱུ་) चिन्तामणि the *chintamani*, a yellow gem of fabulous virtues with seven shades of colour appearing in it at different hours of the day (*Mñon.*). It adorns the crown of the king of the Nagas (*Yig. k.* 12).

ཅོན་ཏྲི་ལེ་ཀྲ་མ་ *Tsin-dhi-li-kra-ma* n. of a border state of Magadha: ལྷ་གར་མཐའ་འཁོབ་ཅོན་ཏྲི་ལེ་ཀྲ་མ་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཚམས་ལོན་གཅིག་གིས་རྒྱ་ཁང་བརྟེན་གཤམ་འཁོབ་པའི་ in

the barbarous border-country of India called Tsin-dhili-kra-ma a Buddhist minister erected a temple.

ཙ *tsu* num. fig.=77.

† ཙ་ཏ *tsu-ta* ལུཏ, ལུཏ n. of a gem. ཙ་ཏས་ ལྷོག་གཏོན་མི་ལྷན་པ་ལྷོག་ the gem *tsuta* removes the malignant influence of evil spirits and stops disturbing dreams. ཙ་ཏ་རྒྱུ་གཏེག་པའི་རྒྱལ་ ལམས་ *tsu-ta rkañ-go'ig-pahi rgyal-khams* n. of a fabulous kingdom of the class of *Asura* who have only one leg (*Yig.* 6).

ཙུག *tsug* = ཅེ་ལྟར་ adv. interrog. and correlat., how, as, in what way: དེ་ཙུག་ སྤྱོད་ཤིག་ do it so! དེ་གར་འགོ་ཙུག་གྱེད་ where she is going, and what she is doing? In *W.* com. in the form ཙུག, ཅེ་ཙུག་ for ཅེ་ཙུག་, etc. (*Jä.*) ཙུག་བྱས་ *tsug-byas* = གང་འདྲ་བྱས་ how it was done, how he did it: ཙུ་བོ་གང་ལྷ་ལ་སོགས་ལ་ ཙུག་བྱས་ཆ་མེད་ it is not known what or how much he did in the river Ganges, etc. (*A.* 137).

ཙུན་ད *Tsun-da* ལུཏ་ཏ་ n. of a goddess not often referred to: ཕྱི་ཕྱོད་དང་ཕྱོ་མོ་གཏོང་མ་ལྷོ་མོ་ ཙུན་ད་དང་། ལྷོ་མོ་མ་དང་ལྷོ་མོ་མེས་མས་དཔལ་དེ་མེད་ལྷོ་བའི་བྱ་ ཡབ་ནས་ (*A.* 34). ལུཏ་, the smith from whom Buddha took his last meal. ཙུན་རྣའི་རྒྱུད་ *tsun-dhahi rgyud* n. of a *Tantra*: ཙུན་རྣའི་ རྒྱུད་དང་། རྣེ་མོ་གཏུག་རྣམ་དང་། (*A.* 36).

ཙ་གུར *tse-gur* 1. a small tube. 2. a dose, little: ཙ་གུར་བཏང་བ་ *tse-gur btañ-wa* the repeated administration of medicine to a patient (*Sman.*).

ཙ་པོ *tse-po* or ཙེ་པོ *tse-po* a basket or panier carried on the back; in *W.* ཙག་ཙེ *cag-tse* a wicker basket, ལྷུག་ཙེ *myug-tse* a cane basket, ཙེ་ལུང་ *tse-luñ* string or strap for carrying it.

ཙ་ཙེ *tse-tsi* = ཙེ་ཙེ *tsi-tsi* millet (*Os.*).

ཙ་ལེ *tse-re* 1. song, tune. 2. = ཙེ་ལེ *tshe-re.*

† ཙེ་ལུ *tse-lu* prob. ལེ་ལྷ་ a disciple: དགེ་ ཙེ་ལེ་ལྷོག་གཏུག་མི་ཙེ་ལུ་ལྷོད་རང་ལོན་ཏན་ཅེ་ལོད་གཟུང་ (*A.* 56).

ཙེག་ཙེག་གྱེད་པ *tseg-tseg-byed-pa* or ཙེག་ ཙེག་ཟེར་བ་ *tseg-tseg zer-wa* to rustle, to make a noise like dry hay or dry leaves.

ཙེབ་ཙེབ་ *tseb-tseb* sharp-pointed, of needles, thorns, etc. (*Jä.*).

ཙེམ་ཙེ *tsem-tse* = ཙེམ་ཙེ small scissors.

ཙེར་ཙེར་གྱེད་པ *tser-tser byed-pa* to shake, quake, tremble.

ཙེལ་པོ *tse-po* = ཙེ་པོ *tse-po* a basket.

ཙེ I: *tso* num. fig.=137.

ཙེ II: or ཙེ་ར་ *tso-ra* (རི་རྩམ་གྱི་མིང་) a medicinal plant which yields incense. Acc. to *Jä.* = in Kulu a sweet-scented white lily.

Syn. སྤེན་མོ་ *srin-mo*; གཏུམ་མོ་ *gtum-mo*; རོར་ འཕྲོག་མ་ *nor hphrog-ma*; བདེ་གྱེད་བྱ་ངན་ *bde-byed bu-nan*; ཚོགས་འབའད་ *tshog-bshad* (*Mñon.*).

† ཙེ་ལ་ཀ *Tso-la-ka* ལོ་ལྷ་ n. of a country in southern India: དཔག་ཚད་ལྷ་པུ་ལའི་ལུལ་ལྷོང་ས་ རིག་ལྷོ་ལྷོག་ས་ལུ་ལོད་ (*K. d.* ༤, 272).

ཙེག་པུ *tsog-pu* or ཙེག་ཙེག་པུ *tsog-tzog-pu* ལུཏ་ རྒྱུ་ the posture of cowering, squatting, crouching: ཙེག་ཙེག་པུར་གྱེད་ནས་ཕྱོད་ཀྱི་འདུག་ he is squatting down; རྩོ་བོ་མཚོ་འགྲམ་དུ་བཞུད་ནས། ཙེག་པུར་ བཞུགས་པའི་ tho lord having gone to the edge of the lake Manasarowara sat crouching (*A.* 74); ཙེག་པུ་མི་རྒྱུས་ he cannot even cower, of one very sick. ཙེག་པུ་པ *tsog-pu-pa* འཛིན་ལྷོག་ one cowering or sitting down.

ཙེང་ *tsoñ* vulg. ལོ་ཙེང་ *o-tsoñ* པ་ལྷ་ལྷུ་ the onion.

ཚང་ཁ *Tsoñ-kha* lit. the onion-bank, n. of a district in Amdo in Ulterior Tibet where Tsong-khapa the founder of the Gelug-pa school was born. ཚང་ཁ་པ *Tsoñ-kha-pa* lit. a native of Tsong-kha, but the term now signifies the great reformer himself whose real name was ལྷོ་བཟང་གྲགས་པ།

ཚང་ཚང་ *tsoñ-tsoñ* on a level, even, straight.

ཚོབ་ཚོབ་ཚོད་པ *tsob-tsob zöd-pa* to sit in different groups, not in rows.

ཚོར་མོ *tsor-mo* a five-finger pinch (*Cs.*).

གཙག་པ *gtsag-pa* 1. प्रतोद [प्रतोद a goad, a long whip]S. 2. vb. to thrust in, poke; pioreo, prick: རྒྱག་གཙག་པ *khrag gtsag-pa* to bleed with an instrument, གཙག་པ་པོ *gtsag-pa-po* one who does the operation; གཙག་པུ *gtsag-pu* = རྒྱག་གཙག་པའི་ལག་རྩུ *(Situ. 81)* an instrument (lancet) for bleeding.

གཙང་ *Gtsañ* 1. n. of a central province of Tibet of which the chief city is གཤིག་ཅེ (Shiga-tse) adjoining which stands the grand monastery of Tashi-lhunpo (བཀྲ་ཤིས་གླུ་པོ་པོ) the seat of the Tashi Lama. It was anciently divided into two districts called Rulag and ཇུ་ཤེན་ལྷག་པོ་ *(Loñ. 25)*. གཙང་ལྷམ *gtsañ-snam*, woollen cloth manufactured in Tsang (*Rtsii.*) 2. = གཙང་མ *gtsañ-ma* clean, pure.

གཙང་ཁང་ *gtsañ-khañ* गन्धकूट, गन्धगृह temple, sanctuary.

གཙང་གི་ཉེར་ལུག *gtsañ-gi gyer-yug* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

གཙང་འབྲུམ་བྱང་ཆུབ་ལྷ་ཁང་ *Gtsañ-hgram byañ-chub lha-khañ* n. of a monastery situated on a mountain-top overhanging the Tsangpo in Thobgyal in Tsang (*Jig. 3*).

གཙང་ཚག་རེལ་ཞིབ་ *gtsañ-chag rdol-shib* a stone used to oure obstruction of urine (*Med.*).

གཙང་ཆུ *gtsañ-chu* नदी any fresh water or river. In *Sikk.* applied to the river Teesta. In Tibet the Tsangpo is also called Tsang-chu: གཙང་དབུས་གཉེན་གྱི་ཆུ་འདྲེས་པ་ལོ་ཉི་ཉ་ལམ་ཆུ་བོ་ལེ་ཉ་ཡང་ཟེར་བའི་གཙང་ཆུ་ལྷོ *(Loñ. 25)*.

གཙང་མཚན་ *gtsañ-mchod* = གཙང་པོའི་མཚན་པ *(Yig. 116)*.

གཙང་ཉ་ *gtsañ-ña* river-fish, fish from the Tsangpo.

གཙང་པོ *gtsañ-po* any river, but usually a large one; esp. the great river of Tibet flowing through the heart of Tibet from west to east and called the Yeru Tsangpo. This river is believed to enter Assam as the Dihong where it presently joins the Brahmaputra just below Sadiya. "Rising from the eastern range of Kailas (གངས་ཉི་ཤེ) and receiving the waters of the streams coming from *Byañ, Nags, Tshañs*, it flows eastward past Lhar-tso and Phun-tsholing and then being joined by several tributaries such as *Skyid-chu, Myañ-chu* and others in Lhokha, Yarlung, Kongbu, etc., it enters the mountain gorges in a southerly direction" (*Dsam.*).

གཙང་ལྷ *gtsañ-spra* རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་ purity, gen. external purity in living; གཙང་ལྷ་ཅན་ *gtsañ-spracan* རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་ possessed of cleanliness, clean, pure; གཙང་ལྷ་རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་ *gtsañ-sprar spyod-pa* རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་ moral purity, pure conduct. གཙང་ལྷམ་ *gtsañ-spras* = གཙང་མ་ pure, and མཚོན་པ་ handsome: དཀའ་བྱུང་བྱོད་ཅིང་གཙང་ལྷམ་ནགས་འདི་བཞེན་ by practising asceticism with his purity of living he adorned this grove (*A. 6*).

གཙང་བ་ *gtsañ-wa* 1. རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་, རྩལ་ལྷ་ཡི་ཕུང་པོ་ vb. to be clean, pure. Also sbst. cleanliness, purity; and adj. clean, pure. Most frq. as sbst. with negation: མི་གཙང་བ་ impurity,

reference to དངོས་པོ་ substance, reality, ཞེན, प्रधान, प्रसूत, ७७२२२२। Also, =མཚོག or རིན་པོ་ཆེ. གཙོ་བོ་ཉིད་ *gtso-bo-ñid* རྟེན་ལུ་ superiority, excellency. གཙོ་བོ་ཚོགས་ *gtso-bo-tshogs* འཇེན་, རྟེན, the highest in perfection, the most excellent of its kind; གཙོ་བོར་ or གཙོ་བོ་ཉིད་ལ་, རེན་ལ་ to place foremost, to consider the first or most excellent.

གཙོ་མ་ *gtso-ma* or བཅོ་མ་ 1. refined, pure, without any alloy or mixture of base metal: གཞིང་གཙོ་མ་ unalloyed purified gold. 2. hemp (*Sch.*).

གཙོ་མོ་ *gtso-mo* lady; the most distinguished, the noblest (of females): བུ་མོ་གཙོ་མོ་ the most beautiful girl; གཙོ་མོ་འཇེན་པོ་ a girl of the worthiest and noblest appearance (*Mil.*); གཙོ་མོ་མཚོན་པོ་ to be mistress, resp. (*Jü.*). གཙོ་མོ་ཚན་གཞིང་དངུལ་དུང་རྒྱ་ཅན་ old lady with hair adorned with gold, silver, and shells.

གཙོ་དྭ་ *gtsoq* or བཅོ་ *htso* Hodgson's antelope, with straight horns standing close together and at a distance imparting the appearance of a single horn; hence Huo's appellation of it as the unicorn. It is the *cho* of provincial Tibetans, and occurs throughout the country from Ladak to the borders of Kansu and Szechuan. གཙོ་དྭ་ female *cho*; གཙོ་དྭ་ལྷུག་ the young *cho*. གཙོ་དྭ་ཚོགས་ཐོལ་ "plateau of antelope herds," n. of elevated table-land in Gugé province lying between the courses of the Sutlej and one branch of the Indus; styled in maps *Cho-chho Thol*.

བཅོན་ག་ *htsag* འཇེན་ཁོ་, འཇེན་ཁོ་ red ochre. བཅོན་ག་མང་ *htsag-thaŋ*, བཅོན་ག་རི་ *htsag-ri*, བཅོན་ག་ལུང་ *htsag-lung* plain, hill, valley, of red earth. བཅོན་ག་ལུག་ *htsag-yug* mineral substance of several colours, generally = red ochre. བཅོན་ག་ལུག་མགོ་ནད་རུས་ཚད་ལེན་། red ochre (applied) cures headache and inflammation of the bones:

བཅོན་ག་པ་ *htsag-pa*, v. འཇེན་ག་པ་; also = བཅོན་གས་; ཚོགས་ཀྱི་བཅོན་གས་ (*Situ. 76*).

བཅོན་གས་བུ་ *htsags-bu* in འབྲས་ལྷིན་པ་ལ་བཅོན་གས་བུ་ཚྭ་པ་ འདྲ་བར་སོང་ (*A. 29*).

བཅོན་གས་མ་ *htsags-ma* fine wheat or barley flour that has been well sifted or passed through the sieve (*Rtsü.*).

བཅོན་ག་མོ་ *htsag-mo* a certain beverage, = ཚུབ་མོ་ (*Jü.*).

བཅོན་པོ་ *htsañ-wa* pf. བཅོན་པོ་ *htsañs*; to press forward or into, squeeze one's self in: གཞིང་ལྷུ་བཅོན་པོ་ pushed one's way, into the assembly, in between the crowd (*Situ. 76*).

བཅོན་ *htsan* or བཅོན་པོ་ 1. a species of demon, inhabiting a given locality and sometimes entering into a person visiting the place for a brief period and causing thereafter serious illness. 2. strict, secure, binding: བཀའ་བཅོན་ strict orders, རྫོང་བཅོན་ a strong Jong or fortress (*Nag. 55*); དགའ་བ་ལ་ལུན་རིང་། རྒྱུད་པ་ལ་མཐའ་བཅོན་པོ་ to be long in merriment and secure in comforts and happiness; བཅོན་པོར་མཚོན་པོ་ to enforce strictly; དག་བཅོན་ *ñag-htsan* a firm promise; བཅོན་མ་ *htsan-sa* = དཔེན་གནས་ a safe, inaccessible retreat where no robbers or enemies can easily penetrate (*Hbrom. 13*); also place of purity and eminence, exalted position: དེས་ཚེ་འདིར་བཅོན་མ་ཐེན་པ་ཞིག་མ་བྱས་ན་ (*Sün.*) if here in the present life I have not held an exalted position, i.e., unless I have betaken myself to the pure and sanctified life. རྫོང་བཅོན་པོ་ = རྫོང་དམ་པོ་ a strict and strong Jongpon.

བཅོན་དགོན་པ་ *Btsan-dgon-pa*, n. of a monastery in *Gsañ-phu* (*Deb. 74*).

བཅོན་པོ་ *btsan-po* 1. puissant, mighty, powerful, strong, violent: བཅོན་པོ་ག་ a virulent poison. 2. early name for a king. It is said that while Tibet was under the

early monarchy the laws were enforced with the greatest severity and rigour, and because the kings administered them so well they were called བཅོན་པོ། (*Nag.* 55).

བཅོན་པོ་ནོ་མོན་ཉན་ *Btsan-po No-mon-han* one of the incarnate lamas of *Gser-khog* monastery in Amdo whose position as a holy man was recognized even by the Emperor of China. He wrote the geographical work called *Dsam-ling gye-she* (འཛོམ་གྱི་ང་ཅེན་པོའི་རྒྱལ་བ་གད་སྟོན་བཅུད་ཀྱན་གསལ་མེ་ལོང་).

བཅོན་པོ་ཡ་མེད་ *btsan-po ya-med* = བོང་ང་ནག་པོ། the black species of aconite (*Sman.* 109).

བཅོམ་པ། *btsab-pa* pf. བཅོམས་ *btsabs* to cut small, to chop, to mince, in *C.*; བཅོམ་རྩ་ན་ chopping block *C.*; ཞིབ་པོར་བཅོམ་པ། to pulverate, to reduce to powder; ཏུས་པ་བཅོམས་ pounded the bones (*Situ.* 56).

བཅོམ་པ། *btsam-pa* or བཅོམས་པ། v. འཛོམ་པ།

བཅོའ་བ། *btsa-wa* 1. pf. བཅོས་ *btsas* to be born to, to bring forth: རུང་མ་ལ་བུ་བཅོས་ a son was born to his wife; བུ་བཅོའ་བའི་ཐབས་མེ་བྱལ་ she was incapable of the chance of bearing children (*Dzl.*) 2. resp. to watch, to look on, espy.

བཅོའ་མ། *btsah-ma* ripening of corn in autumn in Tibet; harvest; བཅོའ་མ་ངོ་བ། to harvest.

བཅོལ་བ། *btsal-wa*, v. འཛོལ་བ། *btshol-wa*: རྫོང་བཅོལ་རྩོ། seeks for wealth; གནན་ལ་བཅོལ་ནས་རྫོད་ *gshan-lá btsal-nas rñed* having sought elsewhere, he got it (*Situ.* 76).

བཅོས་པ། *btsas-pa*, v. བཅོའ་བ།

བཅོས་རྟོན་ *btsas-ston* ཇའི་འཛིན་ཆེན་མོ། festivities and religious ceremonies at birth.

བཅོས་མ། *btsas-ma* 1. also རྩམས་ harvest, བཅོས་ངོ་བ། to reap the harvest; རྟོན་ཏུས་ལྷ་བཅོས་མ་བཤམ་ reaped in the autumn season (*Situ.* 124).

2. wages, pay; ལྷ་བཅོས་ ferry-toll.

བཅོར་བ། *btsir-wa* v. འཛོར་བ།

བཅུགས་ *btsugs* 1. བོད་པ།, འཛུགས་, བསྐྱར་, obtained; planted, established. 2. རློང་ *sgren* བསྐྱོད་ལྡན་ raised. 3. བསྐྱར་པ། *btskrun-pa* འཕྲུལ་འདོད་ reared, grown, produced. བཅུགས་ཤིང་ *gtsugs-piñ* a tree that has been planted; རྩམས་བཅུགས་ established a custom (*Situ.* 76).

བཅུད་པ། *gtsud-pa* = བཅུག་པ། *btsug-pa* to put, insert: རྟོད་ཏུ་བཅུད་ *snod-du btsud* put into a vessel (*Situ.* 76).

བཅུན་པ། *btsun-pa* 1. respectable, noble, (of race, family). བཅུན་པའི་བུད་མེད་ a noble lady, a lady of rank. 2. བུ་མཚན་, ཀུན་, མདན་; in རྗེ་བཅུན་ reverend: བཅུན་པ་རྣམས་ the ecclesiastics, priests; even བཅུན་པ་ཁྲིམས་མེད་ wicked priests. *Gelong* and *Getsul* who are of pure morals and learned are called བཅུན་པ།. Buddha is also called བཅུན་པ། the reverend one. བཅུན་པ་བཅོམ་ལྡན་འདས་བདག་ཅག་དང་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ལྷན་རྒྱུར་ བསམ་པ་ངེས་པར་དམ་བཅོའ་བར་འཛོལ་ཏེ། (*K. d. 1, 304*). བཅུན་པའི་གྲུ་ཁང་ བིན་ལུ་འཇུག་ a monk's cell. 3. creditable, honourable, faithful in observing religious duties, frq.: མཁས་བཅུན་པ་བཟང་གསུམ་ learned, noble and good—three qualities; རྗེ་ག་བཅུན་པ། creditable discourse. *Mil.* even says of his cano: རྩ་ཚོ་རིས་ལེན་མ་བཅུན་པ་དེ་ this cane of quite a serviceable quality (*Jä.*). བཅུན་ཅུང་ *btsun-chuñ* a boy monk.

བཅུན་པོ། *btsun-po* = བཅུན་པ།, ལྷ་རྗེ་བཅུན་པོ། the noble Emperor of China བཅུན་པོར་བྱེད་པ། to reverence (*Cs.*).

བཅུན་མོ། *btsun-mo* honorific term for a woman of rank, a queen: *btsunmo-dañpo* chief wife. བཅུན་མ་ *btsun-ma* is applied to designate a Buddhist nun; and sometimes the nunnery itself is designated བཅུན་པ། *btsun-pa*. བཅུན་མོ་དུང་གི་ཐོང་ཚུགས་ཅན་ *btsun-mo duñ-gi thor-tsugs-can* = རྩམས་པ། (*Sman.* 77); བཅུན་མོ་རིན་པོ་ཆེ་ *btsun-mo rin-po-che* the ideal

hdab; ལྷལ་པའི་ལོ་མ་ sbal-wahi lo-ma; ལི་བན་ན་ li-brgan; བརྟ་བའི་འདབ་ལྗན་ bkra-wahi hdab-ldan. (Mñon.). བོད་དྲུག་ htsoq-hbru seeds of this plant. བོད་དྲིང་ htsoq-shin plantation of madder, field wherein madder is grown.

བོད་ཅན་ htson or བོད་ན་པར་ htson-khañ བསྐྱེད་ཅན་ prison, jail. In Mil. བོད་ན་དྲང་ htson-don. is used. བོད་ན་ལྗོ་ htson-lto provisions for a prisoner, which, it seems, are supplied by the friends of a prisoner in Tibet; certain kind-hearted people also furnishing funds for the same. In Tibet the state does not give food to those whom it imprisons. བོད་ན་པ་ a prisoner; རྟེན་པ་བྱས་པའི་བོད་ན་ཉལ་ a convicted criminal; བོད་ན་དུ་འཛོན་པ་ or འཇུག་པ་ to take prisoner, to put into captivity; བོད་ན་ནས་འདྲོན་པ་ to set free from imprisonment; བཟང་བོད་ན་ hostage, fig. people that are snowed up (Jü.); བོད་ན་ཇི་ htson-rdsi or བོད་ན་སྲུང་ htson-sruñ jailer; བོད་ན་རང་བཟེང་ htson-rar-bein སྐྱེད་ཅན་ imprisoned in the jail.

Syn. བོད་ན་ར་ htson-ra; བྲི་ལྷན་ khri-mun; འཛེང་བའི་བྲིས་ hehiñ-wahi khyim; རིམ་མར་ར་བ་ til-mar ra-wa; འཇུག་པའི་བྲིས་ khkrul-bkhor-khyim; དུད་པར་ dud-khañ (Mñon.).

བོད་ལ་བ་ htsoq-wa, pf. འཛོལ་བ་ htshol-wa.

བོད་ས་ htsoq, རྒྱུ་ལྗོ་, pf. of ཚོས་; ཚོས་ཀྱིས་བོད་ས་ dyed coloured. བོད་ས་མ་ htsoq-ma རྒྱུ་ལྗོ་ any thing dyed.

བོད་ས་པ་ htshoq-pa cooked, boiled (Mñon.).

རྩ་ rtsa I: མིའུ་, བསྐྱེད་ལུ་, ལྷལ་ 1. vein, artery, རྩ་མ་, ལྷལ་མ་, དུག་མ་ the three principal arteries, which are however of a mystic nature; རྩ་ལི་འཛོན་པ་ལྗོ་ལ་ muscles. It is mentioned in Kah-gyur that there are 1072 smaller and larger veins in the human body. 2. intestine, bowels: རྩ་ལ་རྒྱལ་པའི་ལྗོ་ལ་ rtsa-la rgyug-pahi sman drug the six medicines

which move the bowels. 3. the pulse: རྩ་ལ་ལྷལ་ rtsa lta-wa to examine or feel the pulse. Tibetan physicians always feel the left wrist of a male patient using their right hand to do so, but feel the right wrist of a female patient using their own left hand. They also examine the pulse or circulative force in other parts of the body. རྩ་ལ་ལྷལ་ rtsa-chus in C. རྩ་ལ་ལྷལ་ cramp.

Syn. ལྷལ་ལྗོ་ འབབ་ལྗན་ hhab-ldan; དུས་པ་འཛེང་བྱེད་ rus-pa hehiñ-byed (Mñon.).

རྩ་ II: particle connecting the tens with the units: ཉེ་བུ་རྩ་གཉིས་ one and twenty, i.e., twenty is the principal number and one is over it; again, after བརྒྱ་ and ལྔ་དྲུག་ where also དང་རྩ་ dan-rtsa is not unusual: ལྔ་དྲུག་གཉིས་དང་རྩ་བདུན་=2,007.

རྩ་ལྷལ་ rtsa-khrid=རྒྱུད་པ་ lineage or དུས་རྒྱུད་ family extraction (Mñon.).

རྩ་ལྷལ་གྱི་ཚེར་འབྲེལ་པ་ rtsa-ltuñ rgya-cher hgral-pa n. of a Buddhist Sanskrit work on the principal sins or moral corruption (A. 136).

རྩ་ལྷལ་ rtsa-phuñ n. of a place in Tibet (Bon. ch. 5).

རྩ་བ་ rtsa-wa 1. the root, both actually of plants and fig. of other things; རྩ་བ་དུག་ six (medicinal) roots, viz. ར་མ་ཉེ་ carrot, རྩ་བ་, ཉེ་དྲིང་, ལམ་ལོ་, ལྗན་ལོ་, ལྗོ་ལོ་; རྩ་བ་ནས་འབྲེལ་པ་ to pull out with the root, to eradicate, extirpate; རྩ་ནས་ལྷལ་པ་ འཛོན་ལྗོ་, uprooted fully extinguished, destroyed from the root. རྩ་བ་ནས་བཏོན་པ་ drawn out with the roots, = རྩ་བ་ནས་ལྷལ་པ་ or ལྷལ་ནས་ལྷལ་པ་ (Mñon.). རྩ་བ་ནས་ rtsa-wa-nas has also come to be used in the C. colloq. with the vb. in the negative as=never, but only with the present and future tenses: ར་ཡང་རྒྱུར་རྩ་བ་ནས་འགྲོ་བྱེད་ ha yahi-skyar rtsa-wa-nas hgro-rgyu med I shall

ཚད I: *rtsad* = ཚད་ root, ཚད་ནས་གཚད་པ་ to root out, to eradicate.

ཚད II: track, place of being, actuality; chiefly occurs in phrase ཚད་གཚད་པ་ *rtsad gcod-pa* to track out, search after or into, inquire for: ཚད་མ་ཚད་ *rtsad ma-chod* unable to trace one's whereabouts; རྒྱལ་བུས་ བོས་ཀྱང་མེད། བཅོམ་ཀྱང་མེད། ལྷན་ཏུ་རྩིས་ཀྱང་། ཚད་མ་ཚད་དྲི (A. 46) he was not found when called by the Prince, could not be found though sought for, and though asked for everywhere he could not be traced; རྩོད་པ་ཚད་པ་ལས་ ཚད་བཅད་བུས་པས་ since last year he was being inquired about (A. 66); རྩོད་མེན་པ་ཚད་གཚད་པ་ རང་མ་བྱུང་ (A. 125) except you there was none to search him out.

ཚབ་པ་ *rtsab-pa* or ཚབ་ཚབ་ *rtsab-rtsab*, v. ཚབ་ཚབ་.

ཚབ་མོ་ *rtsab-mo* काजिक, काजिक acidulated rice-water.

ཚབ་རྩོབ་ *rtsab-rtsob* चञ्चल fickle, unsteady, not firm: ཚབ་རྩོབ་ཏུ་སོང་བ་ལྟར་ *rtsab-rtsob-tu soñ-hdug* he has become very fickle.

ཚབ་ས་པ་ *rtsabs-pa* 1. (གྱིས་གཏུག་བྱ་ཞིབ་ཏུ་བུབ་པ་ (Nag. 56) vb. to chop or cut into small pieces like meat. 2. ferment, barm, yeast, prepared from barley-flour; ཚབ་ས་ལྷན་ a sweetish sort of bread, made up with it; ཚབ་ས་མོ་ a beverage brewed from roasted meal (ཚམས་པ་) and water, and made to ferment by adding butter-milk, esp. liked in winter; also called རཅོག་ས་ (Jä.); ཚབ་ས་རུ་ཚ་ *rtsabs-ru tsha* a kind of salt in appearance like burnt treacle: ཚབ་ས་རུ་ཚ་ཡིས་རྩོད་ལྱེད་ལྱེད་པ་དང་། རྩོག་དང་འབྱེད་ རྩོག་འཛོམས་པར་བྱེད་.

ཚམས་པ་ *rtsam-pa* सक्तु parched barley ground into meal, the staple food of Tibetans in country places and eaten in large measure by both dwellers in town and country. Is usually sopped in soup

or tea into pasty balls. ཚམས་ལྷན་ *rtsam-khug* bag containing flour of parched barley (*Mñon.*); ཚམས་གཏེར་ *rtsam-gñer* keeper of parched barley-store; ཚམས་ལོག་ *rtsam-phog* wages or allowance in parched barley flour, given to monks and menials in Tibet (*Rtsii.*); ཚམས་ཤིབ་ *rtsam-shib* the finest parched barley flour which is taken by the highest class of officials (*Rtsii.*).

ཚམས་ཤིང་ *rtsam-ñin* = ལྷུ་མ་ཚ (mystic) (*Mñ. rda. 3*).

ཚར་ *rtsar* = ཚར་ or འགྲམ་ཏུ་ near, close to:

ཚལ་ *rtsal*, = རྟོབས་ (*Nag. 56*) skill, dexterity, adroitness: ལག་ཚལ་ཅན་ a skilful, practised hand *W.*; ལྷུ་ཚལ་ magical dexterity; རྟོབས་དང་ལྷུ་ཚལ་ strength and dexterity (*Glr.*); ཚལ་གྱི་མཚོངས་ *rtsal-gyi mchoñs* gymnastic feat; ཚལ་འགྲུང་པ་ *rtsal-hgrañ-pa* to vie in skill; ཚལ་རྒྱུབ་ *rtsal-sgrub*, business-like and expert. ཚལ་ཚེབ་ *rtsal-che-wa* or ཚལ་པོ་ཚེབ་ विक्रमी, महाविक्रमवान् 1. very powerful, prowess; adroit as a gymnastic wrestler, etc.; also sbst. athlete, juggler, etc., (*Dzl., Jä.*). 2. = དུང་ a conch shell trumpet (mystic) (*Mñ. 3*). ཚལ་མཐོན་པ་ *rtsal-mthon-pa*, efficient: མདོན་པར་རྟོགས་པ་ལམ་གྱི་རིམ་ལ་ཚལ་ཐོན་པ་ versed in the metaphysical work Lam-rim; also one who is an adept in the ascetical meditation on *Nirvāna* (A. 118.). ཚལ་ལྡན་ *rtsal-rdan* विक्रान्त skilful, expert, adroit; ཚལ་པ་ *rtsal-pa* प्रबल powerful; ཚལ་རྩོད་ *rtsal-sbyoñ* bodily exercise, nimbleness, agility; བར་ཚལ་རྩོད་ nimbleness in running; རོག་ཚལ་རྩོད་ agility in flying; ཚལ་རྩོད་པ་ *rtsal-sbyoñ-wa* to practise, or improve one's skill (*Mil.*); ཚལ་མེད་ *rtsal-med* unskilful; ཚལ་ཤོར་ *rtsal-çor* all skill is gone (*Jä.*).

ཚམས་མ་ *rtsas-ma*, v. བཅོམ་མ་ *btsas-ma*.

རྩི *rtsi* 1. varnish, paint=ཚོན་རྩི; རྩིག་རྩི black paint, དམར་རྩི red-paint; གཤམ་རྩི gilding, དཔལ་རྩི silvering. རྩི་ཁྲམ་ *rtsi-khra-ma*, appliances of painting (*Rtsii.*); རྩི་སྐམ་ *rtsi-sgam*, paint-box (*Rtsii.*); རྩི་སོབ་ *rtsi-sob* fading paint colour or varnish (*Jig. 21*). 2. all fluids of a certain consistency, such as the juice of some fruits, certain secretions, etc.: རྩི་ཤིང་ fruit-tree; ལྷ་རྩི honey, juice collected by bees; ལྷ་རྩི secretion in the bag near the navel of the musk deer; རྩི་ལྷ་རྩི *nad-kyi rkyen-rtsi* a medical draught, potion; དཔལ་རྩི nectar; དཀར་རྩི white-wash.

རྩི་ཁྲམ་ *rtsi-khu* or རྩི་ཕུ fruit-stone, also the kernel.

རྩི་བཟུང་ *rtsi-bcuḍ*=ལྷ་རྩི lit. juice-elixir; honey (mystic) (*Miñ. 3*); རྩི་བཟུང་ལྷིང་པོ་ *rtsi-bcuḍ sñiñ-po* butter churned out of milk.

རྩི་འོ་ཅེ་ *rtsi-wo-che* or རྩི་ཅེན་=ཤིང་ཀུན་ *asafoetida* (mystic) (*Miñ. 3*).

རྩི་མ་གྱི་ *rtsi-ma-ghi* n. of a medicine which is said to possess the virtue of making all poisons including snake venom ineffectual: རྩི་མ་གྱི་ཞེས་བྱ་བ་དུག་ལམས་ཅད་ཞི་བར་བྱེད་པ་ཡོད་པའོ། དུག་ལྷུ་ལ་རྩི་དེའི་དུ་ཚོར་བ་མཚུངས་ལྷོག་པར་བཟུང་ན་ there is a medicinal oil called *rtsi-ma ghi* which destroys all poisons; a venomous snake at its smell will go away (*Hbrouv. 3, 312*).

རྩི་འི་རྒྱལ་པོ་ *rtsihi rgyal-po* lit. the prince of medicinal oils or sap; n. of a kind of tree, prob. the *Garjaug* from which a medicinal oil is obtained (*K. d. 3, 117*).

རྩི་འུ་ *rtsihu* n. of a plant, =ཕྱི་ལྷོ་ (*Vaisñ.*) [*Panicum italicum*]S.

རྩི་བ་ *rtsi-wa* (or ལྷ་རྩི་ལྷ་རྩི་བ་) pf. རྩིས་ *rtsis*, or བརྩིས་ *brtsis*, fut. བརྩི་ *brtsi*, imp. བརྩིས་ *brtsis* 1. to count, to reckon, compute: ལྷོན་པའི་ཞལ་གང་འདི་བཀྲ་ཤིས་ཅན་རྩིས་ནས་ having computed which day would be auspicious for setting

out; ལྷོན་པའི་དུས་འདི་བརྩིས་གནང་ please reckon the time by the clock; འདེབས་པའི་ལྷ་གདན་ས་རྩི་ཞིང་ counting the seats on each side; བུ་ཚེའི་གྲངས་ལྷ་བརྩི་རྒྱ་དགོས་ the number of boys ought to be reckoned. 2. to estimate, consider, in general judgments: ཡོན་ཏན་ལ་ལྷོན་དུ་རྩི་བ་ to consider good qualities as faults; རྩིང་རྩི་ he may be reckoned to strike, i.e., he is very likely to strike (in C.); ལྷུ་བརྩིས་པས་ *rgyu brtsis-pas* having considered the cause.

རྩིག་གེ་ *rtsig-ge*=ལྱུ་བ་ a mouse. ལྷག་ལོར་ལྱུ་ཞིང་རྩིག་གེ་ལྷུ་གུ་ལྷང་བཟུང་ on the flour bowl sat the mouse *Snuḡ-chuñ* (*Rdsa. 4*). རྩིག་རྩིག་ *rtsig-rtsig*, squeaking of the mouse.

རྩིག་པ་ *rtsig-pa* vb., pf. བརྩིགས་ *brtsigs* or རྩིགས་, imp. རྩིགས་ *rtsigs* 1. to build, to erect: རྩིག་པ་བརྩིགས་ *rtsig-pa brtsigs* built a wall (*Situ. 70*); ལེགས་པར་རྩིགས་ཤིག་ build it well! རྩི་རྩིག་པ་ *sgo rtsig-pa* to wall up a door. 2. sbst. a wall; masonry, stones, horn, etc. piled up: རྩིག་པ་ལ་འཛིན་པའི་དག་ཚོན་མདག་བརྒྱབས་པ་ཡིན་ those pictures painted on the wall; ལྷ་སའི་ལྷོགས་བཞིན་རྩིག་པ་ཅན་དེ་ལྷ་ས་མཐའ་ཞེས་ཟེར་ *Lha-sahi phyogs bshir rtsig-pa-can de Lha-sa-mthil shes zer* the walled portion of Lhasa is called Lhasa Thil. རྩིག་ཕུ་ *rtsig-gu*=རྩིག་པ་ *rtsig-pa*; རྩིག་ངོས་ *rtsig-ños* side of a wall, face of a wall; རྩིག་རྩི་ *rtsig-rdo* stone for building; foundation stone; རྩིག་དཔོན་ *rtsig-dpon* master-mason, architect; རྩིག་བཟོ་བ་ *rtsig-bzo-wa* བེ་མི་འཛིན་པའི་ brick-layer, mason.

རྩིག་ལྷག་ *rtsig-rlag* the house-martin (*Rtsii.*).

རྩིགས་མ་ *rtsigs-ma* grounds, tea-leaves, sediment, the turbid matter of a decoction; and thus in gruel made of barley the fluid portion is called དང་མ་མ་ and the thick sediment is called the རྩིགས་མ་ of the gruel.

རྩིང་པོ *rtsiñ-po* ལྷུ་ལྷུ་ (ཞིབ་པོ་མ་ཡིན་པ་) adj. and subst., gritty, coarse; unrefined, rough, rude; coarseness: ཞིབ་རྩིང་ or རྩིང་ཞིབ་ abbr. of རྩིང་པོ་ and ཞིབ་མོ་ (*Rtsii.*) fine and gross; རྩིས་པ་རྩིང་པོ་ *rtsam-pa rtsiñ-po* coarse barley flour; རྩིང་ཕྱེ *rtsiñ-phye* coarse meal, grits; རྩིང་པོ་རྩིང་པོ་ rude manners or behaviour (*Glr.*); རྩིང་ཚམས་ *rtsiñ-chos* coarse doctrine, a religion which has become mixed up; རྩིང་ཐུད་ *rtsiñ-thud* coarse sort of cheese.

རྩིང་པ *rtsid-pa*, or རྩིང་ཕྱེ་པོ་ *spu-rtsid-po* བཟའ་, coarse hair; ལྷུ་ལྷུ་གི་རྩིང་པོ་ the rough long hair of the yak; རྩིང་ཐག་ *rtsid-thag* a rope manufactured of yak-hair; རྩིང་ལྷན་ saddle-cloth of yak-hair; རྩིང་གུར་ tent covering made of yak-hair; རྩིང་ཕྱར་ *rtsid-phyar*, བཟའ་-རྩིང་, yak-hair rope; རྩིང་ཕྱིང་ *rtsid-phyiñ* felt.

རྩིང་བུ *rtsid-bu* a kid: རྩིང་བུ་ཅུ་མི་འདྲོད་པ་ *rtsid-bu chu mi hdod-pa* the kid that does not like water (*Lo. 7*).

རྩིབ་ *rtsib* or རྩིབ་མ་ པ་ལྷན་པ་; a rib ཅུ་པོ་འདི་རྩིབ་མ་ id. (*Nag. 56*). རྩིབ་མ་འདི་བར་ནས་ from between the ribs; རྩིབ་མོགས་གལ་མ་གཡོན་ all the ribs of the right and left side (*Dal.*); རྩིབ་མོགས་ན་པ་ pain about the ribs; རྩིབ་ཕྱིས་ *rtsib-khyim* a hut made of the ribs of larger animals such as yak, camel, etc.: རྩིབ་ཕྱིས་ལུ་བ་ན་མཚན་གྱི་བཟང་བ་ཡིན་ (*Yig. 25*) it is exceedingly good to set up a house with ribs (probably for the use of *Tantrik* priests). It is also stated that a house built with trusses laid like the ribs of a yak or camel from the ridge piece is considered safe and good.

རྩིབ་འབྲིགས་ *rtsib-hbigs* (པར་) ལའོ་ n. of a great number.

རྩིབས་མ་ *rtsibs-ma* ལའོ་ 1. the spoke of a wheel, frq.; in ornamental designs the རྩིབས་མ་ *rtsibs-ma* are often fanciful figures,

supplying the radii of the circle. 2. the sticks or ribs of a parasol, canopy, etc. (*Glr.*); the spars of a felt-tent, the ribs or stretchers of a hide boat (*Schr.*)

རྩིབས་ཀྱི་མི་ཁྱུད་ *rtsibs-kyi mi-khyud* that which composes the rim of a wheel; also = ལའོ་ལོ་མི་ n. of a king of the past *Kalpa* who is said to have had a thousand sons destined to be born as the one thousand Buddhas of the present age (*Yig. 16.*); རྩིབས་རི་ *rtsibs-ri* spurs of mountain radiating from a nucleus.

རྩིབས་མོགས་ *rtsibs-log* པ་ལྷན་ side.

རྩིས་ *rtsis* གཤམ་, གཤམ་པ་, ལེ་ལམ་ 1. counting, reckoning, enumeration: རྩིས་ལས་འདས་པ་ innumerable. 2. account or accounts: རྩིས་ཕྱིད་པ་ or འདེབས་པ་ to make account; རྩིས་ཀྱབ་པ་ to calculate, to compute, རྩིས་སྤྱར་པ་ accounts added up; to count together, to sum up (*Dsl.*); རྩིས་དག་ an account cleared or settled; རྩིས་ཀྱིས་ or རྩིས་བྱས་ནས་འོ་གྲུ་ལ་ to find by computation; རྩིས་ཁྲུང་ *rtsis-khra* or རྩིས་ཀྱི་ཁྲུང་མ་ table of figures or accounts (*Rtsii.*) རྩིས་མཁན་ *rtsis-mkhan* གཤམ་པ་ a computer, accountant. ཀྱུང་ཀར་རྩིས་ནག་ རྩིས་ or ཀྱུ་ནག་རྩིས་ Chinese astrology. 3. estimation, esteem: རྩིས་པོ་ཚེན་པོ་ཕྱིད་པ་ to value, to make much of, ལུས་རྩིས་པོ་ཚེ་ one that makes much of his own body by indulging and adorning it (*Thgy.*); དེ་ལ་སྤྲུག་ཏུ་རྩིས་སྤྱིད་ he respected her beyond measure (*Jü.*).

རྩིས་ཁང་ *rtsis-khan* a government account office; རྩིས་ཁང་ཕྱན་ཚོགས་བཞེད་པ་ n. of the accountant-general's office at Lhasa, this being the central office whither all the Government accounts of the various districts of Tibet are rendered and there audited.

རྩིས་འབྲིས་ *rtsis-bkhris* making over or returning the articles of dress, official robe,

ཏྲེ་མུན་ *rtse-phran* a crown, a head-ornament.

Syn. བློག་མུན་ *prog-shu*; མགོ་རྒྱན་ *ngo-rgyan* (*Mñon.*).

ཏྲེ་མོ་ *rtse-mo* རྒྱུ་ཚེ་ནི་, བྱི་མེ་རུ་ top point: རབ་ཀྱི་ཏྲེ་མོ་ the point of a needle; ཏྲེ་མོ་གུག་ *rtse-mo-gug* a bent point; ཏྲེ་མོ་ཉེད་ *rtse-mo-'ñid* pointedness.

ཏྲེ་མོར་འགྲོ་བ་ *rtse-mor-hgro-wa* རྒྱལ་འགྲོ་བ་ to advance, to come or move forward reaching the climax; ཏྲེ་མོར་སོང་ *rtse-mor-soñ* reached the climax, gone to the top, attained to the highest perfection.

ཏྲེ་དམན་ *rtse-dman* = དམའ་བ་ low; also, apparently, = ཐུང་བ་ *thuñ-wa* short (*Mñon.*).

ཏྲེ་ཤིང་དགའ་ལྡན་པ་ *rtse-shiñ dgab-ldan-pa* རྒྱལ་ལྡན་པ་ jolly, fond of play.

ཏྲེ་གཟུམ་ *rtse-gsum* བྱི་མེ་ཚེ་ལྷ་མོ་, བྱི་མེ་ཚེ་ལྷ་མོ་ a trident; the weapon made use of by རྒྱལ་མེ་འཇམ་གཏུག་ (or Ganes'a), by མགོ་ནོར་པོ་ལྷ་ག་རྒྱལ་པ་ (or Mahākāla), and by དཔལ་འཕོང་ལོ་ལྷོ་མ་པ་ (a form of Samvara).

ཏྲེ་དཔལ་ *rtser-hgro* or ཏྲེ་རྒྱལ་མེ་ = མཚོག་ རྒྱལ་མེ་, རྒྱལ་མེ་: principal, chief, superior.

+ ཏྲེ་རྒྱལ་མེ་ *rtser-phyibs* = མཐའ་རྒྱུན་ perfected, thorough, finished.

ཏྲེ་བརྒྱལ་མེ་པ་ *rtser-bshugs-pa* བྱི་མེ་རུ་ལྷ་མོ་ sitting at the top, mounted high.

ཏྲེ་སོན་ *rtser-son* གཏུག་, རྒྱལ་མེ་, རྒྱལ་མེ་ in front.

ཏྲེ་བ་ *rtse-wa*, pf. ཏྲེ་ས་ *rtses*, རྒྱལ་མེ་ ཏྲེ་བ་ *rtsed-mo rtse-wa* to play, frolic, disport one's self, take recreation, play games: རྒྱལ་མེ་ཏྲེ་བ་ to play at chess; ཏྲེ་བ་གཏོང་བ་ to skip about; ཏྲེ་ཤིང་དགའ་བ་, ཏྲེ་དགའ་ལྡན་པ་ = to divert one's self, to take recreation; རྒྱལ་མེ་རྒྱལ་མེ་དུ་ཏྲེ་བ་སོང་ they went on a pleasure party into the garden. Seems to be used also in obscene sense: རྒྱལ་མེ་དུ་ཏྲེ་བ་ཏྲེ་བ་ཏྲེ་བ་ I mean to enjoy her. ཏྲེ་མཁན་ *rtse-mkhan*

player, gambler, gamester; ཏྲེ་དགའ་མ་ *rtse-dgah-ma* a skipping playful joyous maiden; ཏྲེ་གྲོགས་ *rtse-grogs* or ཏྲེ་དྲོགས་ play-mate; ཏྲེ་གོད་ *rtse-rgod* mirth and laughter; ཏྲེ་མ་ *rtse-ma* frolic, playing; ཏྲེ་སེམས་ཅན་ *rtse-sems-can* giddy, mirthful, light-hearted.

ཏྲེ་འཛིན་ *rtse-hjo* play; theatrical performance, any amusement in dancing, singing, and playing.

Syn. རོལ་ཏྲེ་དུ་ *rol-rtsed*; ཏྲེ་རྒྱལ་མེ་ *rtsen-pa*; བློག་གཏུག་ *bro-gar*; རྒྱལ་མེ་གཏུག་ *zlos-gar*; རྒྱལ་མེ་པ་འཕྲོད་ *hehams-pa hdod* (*Mñon.*).

ཏྲེ་ཤུ་ *rtse-shwa*, the hat worn by *Rtse-druñ* (chief clerk or secretary) of the government.

ཏྲེ་གཤམ་པ་ *rtseg-pa* pf. བརྒྱལ་མེ་ *brtsegs* 1. to amass; to be avaricious: རྒྱལ་མེ་པ་ལ་ལྷན་པ་འདྲིའི་སྐྱོད་གཏུག་གཞེས་པ་མ་ཏྲེ་ག་ཏྲེ་ག་ do not covet (also, do not count upon) gold if Dharmapāla is to be invited here (*A. 64*). 2. to arrange, to lay one thing on another, to pile up: རབ་པ་ཏྲེ་གསལ་པ་ an upper storey of a house, an apartment built on another; balcony on the roof of a house; རྒྱལ་མེ་པ་ཏྲེ་གསལ་པ་འཛིན་ཏྲེ་ག་ a *chaitya* which has been built upon two *dorje* placed on the ground like a cross or with a cross on the top. 3. to pulsate, to gasp; successive action, automatic movement: དཔལ་མེ་ཏྲེ་གསལ་པ་, རྒྱལ་མེ་དུ་དཔལ་མེ་ཏྲེ་ག་པ་ short-breathed, panting, gasping, from fright, etc., or as a sign of approaching death.

ཏྲེ་གསལ་པ་ *rtsegs-pa*, རྒྱལ་མེ་ row, stratum.

ཏྲེ་གསལ་པ་འཛིན་ *rtseg-pahi sñon*, རྒྱལ་མེ་ལྷ་ the green or moss growing on the side of a wall which is exposed.

+ ཏྲེ་གཤམ་ག་ *rtseg-log* = རྒྱལ་མེ་གསལ་ ease, less trouble; = རྒྱལ་མེ་ཏྲེ་མེ་ *sred-shen che-wa*, earnest desire or longing for; one very eager in love.

རྩེ་བ *rtseñ-wa* pf. བརྩེ་བ *brtseñs*, fut. བརྩེ་བ *brtseñ*, imp. བརྩེ་བ *brtsoñs* or རྩེ་བ *rtsoñ*, to tuck up, truss up.

རྩེ་བ *rtsed-pa* also རྩེ་བ *rtsen-pa*, = རྩེ་བ play; རྩེ་བ to frolic.

Syn. རོ་མོ *rol-mo*; རྩེ་བ *rtse-wa*; རྩེ་བ *rtsen-pa* (*Mñon.*).

རྩེ་བོ *rtsed-mo* 1. རྩེ་བོ play, game: རྩེ་བོ་རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ to engage in mirthful sports; རྩེ་བོ་རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ to sing, dance and play. 2. any toy; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ child's play, children's toy. རྩེ་བོ་ཚན་ *rtsed-mo-can* playful, sportive, merry; ལྟེ་བོ་རྩེ་བོ་ play, amusement, diversion (*Jü.*): རྩེ་བོ་རྩེ་བོ་ *rtsed-shyod* = རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *merriment*; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsed-grogs-kyi ma-ma* རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་, ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ a nurse employod to play with an infant or child, to keep it engaged and sooth it; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsed-dgah* merriment; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsed-dgah-ma*, རྩེ་བོ་ a darling, sho who gives delight.

རྩེ་བོ་ *rtsed-hjo* or in colloq. རྩེ་བོ་ *rtsen-hjo* public amusement, popular pleasure, རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsed-hjohi chu-ho* རྩེ་བོ་ river Narbadda, according to some, རྩེ་བོ་, a name of the Indus (*Mñon.*).

རྩེ་བོ་ *rtsed-ma* the disagreeable feeling in the teeth produced by acids, *Sch.* (*Jü.*). རྩེ་བོ་ *rtsed-am* a shivering, cold shudder (*Jü.*).

རྩེ་བོ་ *rtsen*, རྩེ་བོ་ playing, making sport or diversion; enjoying (*A.K.* 111-4.): རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ enjoying himself after his own fashion to the very utmost.

རྩེ་བོ་ *rtsen-min* Chinese name for the *Yoga-carya* school.

རྩེ་བོ་ *rtsen-pa* 1. as met. the sun (*Mñon.*). 2. v. རྩེ་བོ་ *rtsed-pa* རྩེ་བོ་ རྩེ་བོ་ jocund and careless.

རྩེ་བོ་ *rtsehu* རྩེ་བོ་ [1. a thorn. 2. a shower] *S.* རྩེ་བོ་ *rtsehu-chuñ* = རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ the veins of the neck: རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ (*Khrid.* 116).

རྩེ་བོ་ *rtsoq-pa*, v. རྩེ་བོ་ *brtsog-pa*. 2. (རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་) རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་. 3. = རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *shon-hgro-wa* རྩེ་བོ་ pioneer, one gone ahead or going on ahead.

རྩེ་བོ་ *rtsoq-pa* I: vb., pf. རྩེ་བོ་ *brtsad* to contend by words, to dispute, wrangle; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ to use bad language in quarrelling; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ a contention, great quarrel; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ a metaphysical debate or discussion; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་, རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ རྩེ་བོ་ (*Hbrom.* 120.); རྩེ་བོ་ the basis or the subject of disputation. རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsoq-pa smra-wa* to provoke, quarrel by words; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsoq-pa shi-war byed-pahi chos-bdun* the seven virtues or qualities for putting an end to quarrelling.

རྩེ་བོ་ *rtsoq-can* = རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ an epithet of the river Yamunā (*Mñon.*).

རྩེ་བོ་ *rtsoq-ldan* one who is frequently quarrelling, a quarrelsome person. Also = རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ལྟེ་བོ་ the present age which is full of disputations; རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsoq-mkhas-pa* clever in disputation; earnest, zealous; རྩེ་བོ་ *rtsoq-dus* རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་ also = རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་ a province in ancient India bordering the Indian ocean south of Orissa.

རྩེ་བོ་ལྟེ་བོ་ *rtsoq-pahi-ñiñ* རྩེ་བོ་, རྩེ་བོ་ (བརྩེ་བོ་) [the plant *Terminalia bellerica* or the tree of strife, being supposed to be the favourite haunt of imps and goblins] *S.*

ཚ

ཚ *tsha* the aspirate of ཚ, and the eighteenth letter of the Tibetan alphabet; acc. to Tibetan grammarians it corresponds with the Sanskrit ङ.

ཚ I: *tsha* 1. num. fig.: 18. 2. for ཚ་བ་. 3. when ཚ is preceded by a ཚལ་གྲགས་ qualifying word, as in ཚོད་ཚ་ Tibetan salt, it is not correct to write ཚོད་ཚ་ though ཚ་ singly signifies salt.

ཚ II: in Budh. 1.=the general protection that the Tathāgata extends to all living beings against worldly miseries (*K. my.* ༧, 207). 2. ཚ་ནི་འདུང་བ་ཅེད་པའི་སྒོ། འབྲུག་པ་ ཅེད་པས་ཐབས་ཅད་ཀྱིས་ (*K. g.* ༧, 42). *Tsha* represents the state from which there is no passing away, also that which being indissoluble delivers all.

ཚ III: n. of a tribe of Tibet (*J. Zan.*).

ཚ་སྐོར་ *tsha-skor* = ཚ་བོའི་སྐོར་ grandchildren.

ཚ་ཁ་ *tsha-kha* target, the black spot on it where an arrow should hit; the object aimed at (*Rtsii.*).

ཚ་ཁང་ *tsha-khan* place where ཚ་ཚ་ are kept.

ཚ་ཁོ་ *Tsha-kho* n. of a place in ལྷུ་མོ་རྫོང་ the mountainous country to the east of *Kham* and bordering on China (*Loñ.* ༩, 6).

ཚ་འབྲུ *tsha-hkhru* diarrhoea.

ཚ་ག་པ་ *tsha-ga-pa* locust, called ཚ་ག་འབྲུ in *Kham* which acc. to *Jä.* = ཚ་ག་ཚ་ག་ grasshopper.

ཚ་གྲང་ *tsha-gran* temperature, the degree of warmth of anything. ཚ་གྲང་གལ་མཛད་ sunstroke, the diagnosis of this disease whether it is based upon heat or cold so as not to mistake the origin of disease being very difficult (*Mñg. ch.* 13).

ཚ་སྐང་ *Tsha-sgan* one of the six *Sgan* provinces of *Kham* (*Rtsii.*).

ཚ་གཅིག་མ་ *tsha-gcig-ma* thick blanket, quilt C. (*Jä.*).

ཚ་ལྷིབ་ *tsha-lcib*, v. ལྷིབ་ *lcib*.

ཚ་ཅས་ *tsha-cha* lunch; ཚ་ཅས་དགོང་ཅས་ lunch and the afternoon meal (*Rtsii.*). ཚ་ཇ་ *tsha-ja* the tea that is taken as soon as midday-halt is made by travellers for refreshment: ལམ་འབྲུག་ཞིག་གིས་ཚ་ཇ་གཅིག་བསྐོལ་བ་ལ་བང་ (*Khrīd.* 17). v. ཚ་ཇོག་ *tsha-phog*.

ཚ་ཉིང་ *tsha-tiñ* or ཚ་ལྷིང་ *tsha-ldiñ* morning time between 8 and 9 A.M.

ཚ་དག་ *tsha-drag* (བྱིས་པ་ཚེད་). 1. very busy, making haste, hurrying about; ཚ་དག་ཏུ་ *tsha-drag-tu* quickly, without delay. 2. any article of food made saltish.

ཚ་གདུང་ *tsha-gduñ* 1. ལྗང་ལྗང་ afflictions from disease; sufferings from fever. 2. ཇ་ལམ་, ཇ་མ་ shade, umbrella. ཚ་གདུང་ཅན་ *tsha-gduñ-can* the spring season; fire.

ཚ་ནད་ *tsha-nad* v. post ཚ་བའི་ནད་.

ཚ་སྐྱ་ *tsha-sna* anxiety, solicitude; ཚ་སྐྱ་ཅན་ *tsha-sna-can* W. solicitous, careful, attached; ཚ་སྐྱ་མེད་མཁན་ *tsha-sna med-mkhan* W. indifferent, unfeeling, callous (*Jä.*).

ཚ་ཕན་ཚོ *tsha-phan-tse* C. dresser, kitchen table.

ཚ་ཕོག *tsha-phog* the midday-halt; travellers in Tibet and upper China halt for their morning meal a little before noon. In such countries travellers begin their day's journey after taking a cup of tea early in the morning, sometimes an hour or two before day-break.

ཚ་བ། I: *tsha-wa* I. vb. to be hot; མ་གལ་ ཉེ་མའི་འོད་ཟེར་དབ་ཏུ་ཚ་བས་ since in summer the rays of the sun are very hot. 2. sbst. heat: ཚ་བས་གཤུང་བ་ *tsha-was gduñ-wa* to be tormented by the heat of the day (S.g.); ཚ་བའི་དུས་ལུ་ during the heat of the day, at noon; ཚ་བ་ནི་བསེལ་བར་བྱུང་ཏེ་ the heat changed into coolness; ཚ་བས་མྱུ་བ་ *tsha-was rmya-wa* to lose one's appetite in consequence of great heat (Sch.); ཚ་བ་ཉེད་ *tsha-wa-ñid* རྩལ་ལཱ་ heat; ཚ་བ་ལྗན་ *tsha-wa-ldan* རྩལ་བའི་བུ་ possessing warmth, hot; ཚ་བ་མེད་ *tsha-wa-med* = གཤུང་བ་མེད་ without heat, or warmth, cool; ཚ་བ་ཚོམ་ *tsha-wa tsam* རྩལ་ལྡན་ slightly warm. ཚ་བའི་མ་ *tsha-wahi-ma* ཀའཏུ་ཀ་ pungent. ཚ་བས་ཉེན་ *tsha-was-ñen* drought, want of rain. 3. adj. warm, hot. In C. colloq. the adj. used takes the form ཚ་བོ་ *tsha-po*: གནམ་ཚ་བོ་བྱུང་ it has become hot. 4. n. of the 6th hot-hell.

ཚ་བ་སྐོབ་ *tsha-wa-sgrub* parasol, umbrella, that shades from the heat of the sun.

Syn. ཉེ་གཤུགས་ *ñi-gdugs*; ཚད་རྒྱུབ་ *tsad-skyob*.

ཚ་བ་ཤིང་ *tsha-wa-ñin* རྩལ་ལྡན་ a medicinal tree, *Terminalia catappa*.

Syn. ལན་བྱ་ཅན་ *lan-bu-can*; མར་སྐྱོན་ཅན་ *char-sprin-can*; ལྷ་མཚུངས་ *lha-mtshuñs*; ལྷིན་ལ་རིག་ *sprin-la-rdeg*; བརྒྱ་བྱིན་འབྲས་བུ་ *brgya-byin hbras-bdag*; རོ་མ་ཅན་ *ho-ma-can*; ཡིང་གུ་ཇི་ *in-gu-di* (Mñon.).

ཚ་བའི་ནད་ *tsha-wahi-naḍ* fever, the different kinds of which are: (1) གལ་མའོ་ *gal-mdo*,

(2) རི་ཐང་མཚོམས་ *ri-thañ-mtshams*, (3) མ་སྐྱིན་ཚ་བ་ *ma-smin tsha-wa*, (4) ལྷུས་ཚད་ *rgyas-tshad*, (5) རྩོང་མ་ཚད་ *stonñs-tshad*, (6) གལ་ཚད་ *gab-tshad*, (7) རྩོང་ཚད་ *gnññ-tshad*, (8) ལྷོགས་ཚད་ *ññogs-tshad*, (9) འབྲས་མ་ཚད་ *hgrams-tshad*, (10) འདུགས་ཚད་ *hkhrugs-tshad*, (11) རིམས་ཚད་ *rims-tshad*, (12) འབྲུམ་ *hbrum*, (13) ལྷུ་གཤེར་ *rgyu-gzer*, (14) གལ་པ་ *gag-pa*, (15) ལྷོག་པ་ *lhog-pa*, (16) ཆམ་པ་ *cham-pa* (Sman.).

ཚ་བེག་བེག་ *tsha-big-big* a comfortable warm place of residence.

ཚ་བ་ལེན་ *tsha-wa len* a popular medicinal plant.

Syn. བི་རྩུ་ལ་ *pi-tsu-la* འཛོམ་པོ་འཛོམ་ *hdsam-po-hdsin*; དཔལ་གྱི་ལོ་མ་ *dpal-gyi lo-ma*; ལྷུ་ལྷན་ཅན་ *ku-mud-can*; བུམ་ཅན་ *bum-can*; རྩོད་འབྲས་ *rked-hbras*; ཀེ་ཏཱའི་ *ke-dary* (Mñon.). The white species is called ཚ་བ་ལེན་དཀར་པོ་: Syn. བཟུང་རྒྱུ་ *bcud-skya*; འབྲུང་པོ་འཇུག་ *hbyuñ-po-hjug* (Mñon.). The red species བྱུ་རུ་ལྷོགས་ཅན་ *byu-ru tshogs-can* (Mñon.). Another species: Syn. ལྷུ་ལྷན་ *khyu-ldan*; དབྲས་འབྲུར་ *dbus-hgur*; འཛང་མ་ *hehañ-ma*; ལྷོགས་ཅན་ *tshogs-can*; མ་དང་ལྗན་ *ma-dañ-ldan*. The yellow species is called རྩོད་ལྷན་ *phreñ-ldan* and ཡིད་བཟང་རྒྱུ་མ་ *yid-bzañ-skyes*, མཚོན་མའི་མེ་རྩོག་ *mtshon-moñi me-tog* and གཤེར་མེ་རྩོག་ *gser me-tog*.

ཚ་བོ་ *tsha-bo* འཇུ་ resp. དཔོན་ *dwon* or ལྷུ་ཚ་ *sku-tsha* C. 1. grandchild, grandson. 2. nephew, brother's son. 3. ཡང་ཚ་ great grandchild; aec. to Jä. ལུང་ཚ་ *yuñ-tsha* great-great grandchild; གཤེན་ཚ་ *gshi-tsha* any descendant.

ཚ་མོ་ *tsha-mo* འཇུ་པོ་; 1. grand daughter. 2. niece.

ཚད་རྒྱུལ་བརྒྱུད་ *tsha-dmyal-brgyad* the eight hot hells (1) ཡང་ཚོམ་ *yañ-sos* མཚོ་ལྷོ་བོ་; (2) བེག་ནག་ *thig-nag* ཀའལ་ལྷན་; (3) དུམ་འཛོམས་ *bus-dus-hjoms* མཚུགས་; (4) ལྷ་འཕོད་ *ñu-hbod* རྩོལ་བོ་; (5) ལྷ་འཕོད་ཚེན་པོ་ *ñu-hbod chen-po* མཚུ་རྩོལ་བོ་; (6) ཚ་བ་ *tsha-wa*

མཐུན་པེད་ *rab-tu tsha-wa* 稗塔丹; (8) མན་མེད་ *mnar-med* 藏白皮 (*M.V.*).

ཚ་ཚོ *tsha-tsha* མམ་མམ་ miniature conical figures, moulded of clay and used as offerings, placed in large numbers on the ledges of chortens: རན་པ་ལ་སྒྲན་དཔྱད། ཚ་ཚོ་གཏོར་མ་ ལུག་ administer medicine to the sick and offer *tsha-tsha* as torma offerings; རྩ་ནམ་མེ་ ལེ་ཚ་ཚོ་འཕྲོམ་ from his mouth proceeded cones, figures of fire (*Pth.*).

ཚ་ཚོ་ལྗག་ *tsha-tshahi-shag* rust.

Syn. ལྗག་སྲུ་རྩེགས་པ་ *lcags-kyi dregs-pa* (*Mñon.*).

ཚ་གཟུག་ *tsha-gshug* the stage of remission in fever, also convalescent state after fever has left.

ཚ་རག་ *tsha-rag* = ཚ་རྒྱག་ *tsha-drag*.

ཚ་རུ་ *tsha-ru* lamb-skin.

ཚ་ལ་ *tsha-la* also called དར་ཚུར་ a salt which is mixed with ordinary rock-salt to colour it white, also a salt purifier ཚ་ལ་མ་ རྩུབ་འབྲུག་འབྲུག་ལྷུང་བར་བྱེད།

ཚ་ལུ་ *tsha-lu* 1. red; ཐུ་བོ་ཚ་ལུ་ *bya-po tsha-lu* red-breasted cock. 2. v. ཚ་ལ་བ་ *tshal-wa*.

ཚ་ལུ་མ་ *tsha-lum* a sweet orange grown in Sikkim.

ཚ་ལེ་ *tsha-le* borax; ཚ་ལེ་ལྷུང་རྩི་ *tsha-lehi skyur-rtsi* boracic acid (*Cs.*); ཚ་ལེ་བྱེད་པ་ to solder.

ཚ་ *tshwa* salt, in such words as བོད་ཚ་, ལྷ་ཚ་, རྩ་རྩ་ཚ་ the subjoining of རྩ་རྩ་ *wa-zur* (ལ) to the letter ཚ་ is not necessary but sometimes it is done to avoid mistakes. ཚ་ལྷ་ཚ་ *tshwa-kha-ru* for རྩ་རྩ་ཚ་ black-salt. ཚ་ལྷ་ཚ་ *tshwa-kha* salt-pit, salt-lake; ཚ་ལུག་ *tshwa-khug* salt-bag; ཚ་ལྷོ་ *tshwa-ngo* place where salt is

found; ཚ་ལྷོ་ཚ་ *tshwa-ngo-can* soil that owing to an admixture of soda or magnesia is not suited for any kind of vegetable produce; ཚ་ཚེལ་ *tshwa-tshil* salted fat; ཚ་རྩ་མར་ *tshwa-dmar* also called ཚ་རྩ་མར་བྱག་ཚ་ *tshwa-dmar brag-tshwa* a kind of red rock-salt. ཚ་ལ་ *tshwa-ya* also ཚ་ལ་ = ཚ་རྩོག་ བོ་གཟེག་ *tshwa rdog-po geig* a grain of salt crystal: མི་འགྲུག་བྱ་བ་བོད་མོང་ལ་ཚ་ལ་བཀལ་གསུང་ (*A. 120*).

Syn. ལན་ཚ་ *lan-tsha*; དཔྱིད་རུ་མ་ཚོགས་ *dyid-dus-chags*; འགྲུར་རྫོན་བོ་ *hgyur-rnon-bo*; ཚུ་ལེ་ར་ *chu-yi-ro*; ཚུ་ལེ་རྩིང་བོ་ *chu-yi sñin-po* (*Mñon.*).

ཚོག་ *tshag* = གཡག་ the yak; ཚོག་ག་ *yak* beef, ཚོག་སྐམ་ dried beef of yak; ཚོག་མགོ་ *yak's* head; ལུག་མགོ་བཞེལ་ཚོག་མགོ་གཟེག་ for four sheep's head one yak's head in exchange (*Rtsii.*). ཚོག་བོ་ *tshag-po* = ཚོག་ a yak; ཚོག་བྱག་ *tshag-bug* a carcass of yak without the head and inner contents (*Rtsii.*); ཚོག་ཚོན་ *tshag-rlon* = ཚོག་ག་ཚོན་ *tshga-ça-rlon* fresh beef of yak (*Rtsii.*); ཚོག་ལག་ *tshag-lag* the front leg of yak (*Rtsii.*); ཚོག་ལུག་ *tshag-lug*, གཡག་ and ལུག་ yak and sheep; ཚོག་ལུག་ the lower parts of the legs of slaughtered yak (*Rtsii.*). ཚོག་ག་ *tshag-ça* dried flesh of larger animals of cattle, etc., gen: that of the yak.

ཚོག་ཚོག་ *tshag-tshig* or ཚོག་ཚོགས་ 1. the larger and smaller joints of the arms and legs. 2. acc. to *Jä.* dark spots or speckles on wood, etc., as in *Mil.*; = freckles in *C.*

ཚོག་ཚོ་ *tshag-tshe* bruised barley or wheat.

ཚོག་ལུ་ *tshag-shwa* skull-cap lined with lamb-skin; ཚོག་ལུ་ *tshag-shu* a robe lined with kid or lamb-skin; བོད་རྫོན་རྣམས་ཚོག་ལུ་བེར་ཚེན་ལྷན་པ་ལ་ རེབས་ (*A. 87*) the Tibetan lama-teachers, dressed in robes lined with lamb-skin and woollen cloaks, rode (on horseback).

ཚོགས་ *tshags* 1. a cap. བོས་ཚོགས་ coat and cap (*Dzl.*) 2. = ཚོགས་ sieve; ཚོགས་ཀྱིས་བཟོགས་ sift with a sieve; ཀྱི་ཚོགས་ *ko-tshags* a sieve made

of leather, the one most in use; རས་ཀྱི་ཚགས་ to sift or filter with a piece of cotton rag རྩོལ་ཚགས་ *khrol-tshags* = ཚགས་ *Lex.*; ཉ་ཚགས་ weel, for catching fish *C.* 3. thin-split bamboo, for making baskets *Sikk.* 4. *Sch.*: the right-sort, a choice article: ཚགས་བཟང་བྱས་ནས་ having made a good choice: 5. as ཚགས་བྱེད་པ་ or ཚགས་སུ་འདུག་པ་ or ཚུད་པ་ to save, spare, lay up as provision for the future: ཚ་བྱི་མའི་བྱ་བས་ཅི་ཡང་ཚགས་སུ་མ་ཚུད་ I have not made any provision yet for the future life (*Mil.*); གཉེར་བྱེད་པ་གསེར་ཚགས་བྱིས་ཤིག་ (*A.* 69) take care of the gold, keep it in your charge; ཡི་གེ་བེ་ཚགས་ a stop to divide a sentence; ཚགས་དམ་པོ་ *tshags-dam-po* strict care, vigilance; dense and strong, as of stuffs; མོ་ཚགས་དམ་ཞིང་ the teeth standing close and firm (*Jä.*); ཚགས་ལྗོངས་པོ་ *tshags lhod-po* བྱི་མིག་ loose, not compact; ཚགས་བུ་ *tshags-bu* = འབྲུ་ཚགས་མའི་རྩོད་ *hbru-tshag's sahi-snod* a vessel in which the grain, &c., passing through a sieve is deposited (*S. kar.* 180). ཚགས་ཚུད་པ་ *tshags-tshud-pa* to be sure of a thing, ལག་ཏུ་ཚགས་ཚུད་པ་ to test a thing properly by the hand (*Yig.* 98).

ཚང་ *tshan* འཇུག་ཁུལ་, རིལ་ཁུལ་, རིལ་ཁུལ་ habitation of any kind whether for men or for beasts, birds, or insects; abode, dwelling, den, nest. གནས་ཚང་ *gnas-tshan* habitation, inn, lodging-house; ཚང་བཟང་བ་ to build a nest, to establish a house-hold; བླ་ཚང་ *grwa-tshan* monastery or college, the dwellings of the monks in large monasteries; རབ་ཚང་ kitchen also ཚང་བང་ *tshan-ban*. ཚང་རྒྱ་ fellow-students, comrades. ཚང་ཏུ་ *tshan-tu* a nest, a cradle; ཚང་ལ་གནས་ a small bird or child that is in the nest or cradle; མི་ཚང་.

ཚང་པམ་ *tshan-pam* = འཇིགས་རྩེད་ མཚན་ལྡན་ fearful.

+ ཚང་ནག་ *tshan-nag* a woman to whom no son has been born, a mother of girls only (in *Sikk.*).

ཚང་བ་ *tshan-wa* vb., pf. ཚངས་ *tshans* 1. to be complete, full, entire: ལྷ་བདུ་ཚང་བ་ནས་ *shacwadgu tshan-wa-nas* when the nine months were full, completed; ལྷ་བཟང་བ་ཏུ་ཉེ་བས་ towards the end of the months of pregnancy (*Dzl.*); ལྷ་མ་ཚང་བ་ལ་ as one king was still wanting, the number not being yet complete (*Dzl.*); ཚང་ནས་ཡོད་ they are complete (in number) (*Jä.*) 2. adj. complete, entire; or having things complete: ཡོད་ཉན་ དེ་ཚང་བའི་བྱ་མོ་ a girl in full possession of all these qualities (*Pth.*); ལྷ་རྩོག་ལྷ་ཚང་བ་ *kha-dog sha tshan-wa* having all the five colours complete (*Glr.*); དབང་པོ་མ་ཚང་བ་ *dwan-po matshan-wa* one of imperfect faculties; ཚང་གྲས་ *tshan-gsam* perfectly dry; ཚང་འབྲེག་ *tshan-hgrig* complete arrangement of everything (*Rtsii.* 68); ཚང་པོ་ *tshan-po* forming a whole, full; not one less or left out.

ཚང་མ་ *tshan-ma* 1. whole, entire, perfect (the usual adjective form): བྱ་ཕྱག་ཚང་མ་ཞིག་ a perfect young bird, i.e., perfectly-developed (*Dzl.*) 2. often = all, for རམས་ཅད་.

ཚང་མང་ *tshan-man* 1. v. གཤོག་ལ་ (*Mñon.*) 2. = རབ་ཚང་ *thab-tshan* kitchen.

ཚང་ཚོང་ *tshan-tshin* = ཕུག་པོའི་ནགས་ (*Mñon.*) a dense copse, a thicket; acc. to *Sch.*: a wild, dismal place; ཚང་ཚོང་གི་སྤོང་ལོ་གནས་ the horrible existence in the external world (*Jä.*); ཚང་ཚོང་མི་ཟད་གང་ཞེ་ན། བྱད་མེད་ནམས་ཀྱི་རྩོད་པོའི་ if it is asked: what is most horrible in this world to be afraid of, (let it be answered) it is the behaviour of women; བསམ་གཏན་ནགས་ མེས་ཡང་ཡང་བྱ་ནི། ཉེས་པའི་ཚང་ཚོང་མང་པོ་བསྐྱེགས་བྱས་ཏུང་ all the many woods of worldliness have been repeatedly burnt by the wild-fire of *Dhyana* (contemplation).

ཚང་ཡ་ *tshan-ya* double-barrelled gun in *W.* colloq.

ཚད་རློབ *tshad-skyob* = གདུགས *gdugs* an umbrella (that protects from the sun's heat) (*Mñon.*). 2. morbid heat of the body, fever, ཚད་པ་ལྷག་གཉིས་མ *tertian fever* (*Schtr.*); ཚད་པའི་ནད *tshad-pahi-nad* fever, but also dysentery (*Jä.*).

ཚད་པའི་ཤིང་ *tshad-pahi-çiñ* = རྟག་པ་ཤིང་ *stag-pa çiñ* the birch tree.

ཚད་པུ *tshad-hbu* grasshopper, locust (*Sch.*)

ཚད་མ *tshad-ma* प्रमा, मान, मात्रा the measure, a rule, model, argument; ཚད་མ་རིག་པ *tshad-ma-rig-pa* or གཏན་ཚུགས་རིག་པ *gtan-tshigs rig-pa* the science of Pramāṇa i.e., evidence. ཚད་མ་ནེས་པ་ནི་མེ་བསྐྱེ་བ perfect measure, proof, evidence, so that there may not be any deception (*Ya-sel.*); རྟོན་བརྒྱལ་མེད་པ *nor-hkhrul med-pa* without mistake. ཚད་མ་མང་པོར་སྐྱབ་ལས་བྱང་བ་གཉིས་:—(1) དེ་ལྟ་བུ་ཡོད་ཅེས་གྲགས་པ་ལ་ལེ་འགྲུབ་ [tradition]S.; (2) མཐང་ས་(ཀུན་)ཀྱིས་ཚོང་བ *mthañs (kun)-kyis tshor-wa* प्रतिम. ཚད་མ་མཁན *tshad-ma-mkhan* or ཚད་མ་པ *tshad-ma-pa* dialectician (*Cs.*); ཚད་མ་བརྗེས་པ *tshad ma-hgrel-wa* commentary to a logical work (*Cs.*).

ཚད་མ་ལྗེ་བརྟན *tshad ma-sde-bdun* title of a work on logic by Acharya Dharmakirtti ལྷོ་བ་དཔོན་ཚེས་ཀྱི་གྲགས་པས་མཚད་པའི་ཚད་མ་ལྗེ་བརྟན་དང་ the seven classes of Pramāṇa by Acharya Dharma Kirtti (*A. 33*).

ཚད་མང་རྩེ་བའི་ལྷོ་གྲོགས་ *tshad mar-ruñ-waħi zla-grogs* प्रमाणिक सहायक [help of authorities]S.

ཚད་མེད་དགེ *tshad-med-dge* རྣམ་མཁན་གྲུབ་=the second mansion of the third Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་པོད་ *tshad-med-hod* རྣམ་མཁན་གྲུབ་ im-measurable light; n. of the second mansion or stage of the second Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་གསུམ *tshad-med-gsum* the three immensely great and important virtues:—བྱམས་པ་ མེ་ལྷོ་ love; ལྷིང་ཇི་ ཀའཤམ་ compassion, mercy; དགའ་བ་ མུད་ཀྱི་ joy. The term seems also to comprise the virtue of བཅད་རྣོ་མས་ or ཟུཤ་ཀྱི་ indifference both to pleasure and pain.

ཚོན་ལྷི *tshad-zla* = ལྷོན་ལྷི *shün-zla* a brother: ཚོན་ལྷི་གཅིག་ཡོད་པ་ཤོ་ཚོང་བྱེད་ཏུ་འོངས་པའི་ལོངས་ལ་ I had a brother who on the occasion of having come to transact business (*A. 50*).

ཚོན་ཡངས་པ་ *tshad-yañs-pa* spacious, commodious in reference to houses, &c. (*Hbrom. 131*).

ཚོན་ཡས་ *tshad-yas* मरुद, वेमत्र [1. a particular high number. 2. a loom, weaver]S.

ཚོན་ *tshan* 1. a party, a band: ཚོང་པ་ཚོན་གཅིག་དང་བཞེབས་ནས་ཕྱོན་པ་ལ་ he proceeded in the company of a party of traders (*A. 47*); ལྷུ་བས་འགྲོན་པོ་ཚོན་གཅིག་བསུ་ནས་མོང་ the boat proceeded taking a party of passengers (*A. 67*). 2. or ཚོན་མོ་ *tshan-mo* adj. hot, warm; ལྷུ་ཚོན་ hot water, warm water, རྩན་ལྷོན་ཚོན་མོ་ warm food; ཚོན་ལྷུག་ in *W.* fever; ཚོན་ལྷོ་ hot, the sensation of heat. 3. = ཚོ་བོ་ descendant, relation: ཡ་ཚོན་ cousin by the father's side; མ་ཚོན་ by the mother's side *C.*; ཡ་ཚོན་ = ཡ་ལྷོན་ *pha-spun*; ལྷུ་ཚོན་ = ལྷུ་བོ་. 4. series, order, class, ལྷི་ཚོན་ id.; བཞི་ཚོན་ a set of four, class of four things; ལྷུག་ཚོན་ཏུ་ལྷེབས་པ་ to put together in groups or sets of six (*Mil.*); རྩན་ཚོན་ a certain class of ideas (*Schf.*). 5. as termination of certain collective nouns: ལྷུ་ཚོན་ཚོན་, རྩེ་ཚོན་ kindred, relations རྩེ་ཚོན་བརྟུན་གྱི་བཞོན་མ་འདེབས་ཡིན་ relatives are devil's procrastinators. 6. རྩང་ཚོན་ part, of a country, district (*Tā. 90, 20*). 7. or ཚོན་པོ་ many, a number of: ཚོན་གྲངས་ *tshan-grañs* a great number or variety of things

(Yig. 127); ལྷ་པོ་ཚན་པོ་ nobleman, a great-man (A. 127); ཚན་པོ་ཚེ་ tshan-po-che a great many, good deal: ངམ་ཁོ་ལ་དམག་བརྒྱུ་བ་ནས་པོ་བློ་གནོན་ནི་ ལྷ་པོ་ཚན་པོ་ཚེ་ཕུང་ལ་ if by fighting I make him retreat, a large number of men will get into misery (A. 27). ཚན་ཅན་ tshan-can not scanty.

ཚོ་མོ་ tshando = བྲེང་པ་ phreñ-pa garland, rosary (mystic) (K. g. F, 26).

ཚལ་ tshab a deputy, representative, proxy: ཁོ་ལ་ཚལ་ཡོད་ he has got a representative; in reference to a thing, equivalent, substitute; དེས་ཚལ་བྱུང་ it may be replaced by this; ཚལ་བྱུང་ཚམས་མོ་ this may perhaps be used as a substitute (Vai. 5ñ.); ཚལ་བྱུང་ལ་ to represent, supply the place of; ཚལ་བྱུང་པ་ tshab-sgrub-pa to give a substitute for, to replace a thing. ལྷ་ཚལ་ or ཚལ་པོ་ representative of a superior, delegate, commissioner, agent; ལྷ་ཚལ་ vicereoy, regent; especially applied to the regent who rules Tibet in the minority of the Dalai Lama, who is also styled ལྷ་པོ་བྱ་སྤེལ་ adopted child, foster-child; མི་ཚལ་ acc. to Schtr. negotiator, mediator; hostage; ཚལ་འཇུག་ tshab-hjug substitute; replacing: ཚལ་འཇུག་མིང་རྒྱུ་མ་ཚལ་ཇོག་མི་བྱེད་ a representative under a false name should not be put (Rtsü. 61). ཚལ་ཏུ་ tshab-tu instead of, in the place of: མར་མེའི་ཚལ་ཏུ་ instead of a lamp, for a lamp; ཚལ་ཚུབ་ tshab-tshub 1. with བྱེད་ལ་ to be ruffled, disturbed, agitated: སེམས་ཚལ་ཚུབ་བྱེད་ལ་ to become agitated in mind. 2. = མ་སྤོས་ sa-sros or མ་རུབ་ sa-rüb dusk: ལྷ་བ་གཅིག་ནམ་ཚལ་ཚུབ་ཅོན་ one evening as soon as it became dusk (A. 137). ལྷོ་ཚལ་ཚུབ་ smyo-tshab-tshub = temporary insanity, occasionally becoming mad.

ཚོ་བས་ tshabs an intensive usually conjoined with ཚེ་ = very great, very much: ལྷོག་པ་ཚོ་བས་ཚེ་བར་འདུག་ it proves a very great sin;

མགོ་བོ་འཁོར་ཚོ་བས་ཚེ་ན་ when much dizziness supervenes, ཚོ་བས་ཚེ་ན་ tshabs-chen or ཚོ་བས་ཅན་ deeply, dangerously; འགལ་ཚོ་བས་ཅན་ sinning heinously. ལྷུ་མ་ཚོ་བས་ཚེ་བ་ rku-ma tshabs-che-wa a daring robbery; ལྷུ་མ་ཚོ་བས་ཚེ་ན་ rkun-ma tshabs-chen a desperate thief or robber; ལྷ་ཚོ་བས་ཚེ་ན་ a serious illness or disease; ལྷ་ཚོ་བས་ཚེ་ན་ very bad news; མི་ཚོ་བས་ཚེ་ན་ an unscrupulous man.

ཚམ་ཚུམ་ tsham-tshum or ཚམ་ཚོས་ tsham-tshom doubt, hesitation, shrinking; ཚམ་ཚུམ་ to feel doubt, hesitate, draw back. ཚམ་ཚུམ་ཅན་ tham-tshum-can or ཚམ་མེ་ཚོས་མེ་ doubtful, wavering, undecided; ཚམ་དམ་ a shrinking attitude; ཚམ་ཚོས་མེད་ལ་ ལྷ་འཇུག་ courageous, intrepid, daring.

ཚར་ tshar 1. occasion, instance; ཚར་གཅིག་ = ལན་གཅིག་ once (Mñon.); ཚར་གཉིས་ twice; ཚར་གཅིག་ལ་ = སྤོབ་གཅིག་ལ་ srib-gcig-la in one moment. 2. rosary, a garland.

ཚར་པ་ tshar-wa = ཇོག་མ་ལ་ or ལས་གུབ་ལ་ (Mñon.) to fulfil, to finish; as subst. = fulfilment, accomplishment, doing a work completely; ཚར་བྱེད་ = དེས་བྱུང་ to have done a thing thoroughly, to go to the furthest limit; ཚར་ཚར་ tshar-tshar = ཇོག་མ་ཇོག་མ་བར་བྱེད་ to the stage of completion; ཚར་ཁྲད་ tshar-khad = ཇོག་མ་ལ་ཁྲད་ (Mñon.). ཚར་ཟིན་ tshar-zin རྟེན་མཁུ་ finish, completion.

ཚར་གཅོད་ལ་ tshar-gcod-pa to annihilate, to completely destroy, to put an end to: ལན་ཚེ་ལ་ཚར་གཅོད་མ་བྱེད་ལ་ not putting an end to controversy (Hbrom. 39).

ཚར་བོང་ tshar-boñ n. of an officinal plant: ལྷ་བའི་ཚལ་བློ་ནད་སེལ་ cures disease of the gullet or lungs.

ཚལ་ tshal བུན, བུའུ་ grove, a garden, park; ལྷག་མ་ཚལ་ id.; མེ་རྟོག་གི་ཚལ་ flower-garden; ཚལ་ཡང་ཅ་ herb-garden. ལྷིད་མོས་ཚལ་ skyid-mos tshal pleasure-grove; ཚལ་ཏེ་བའི་རིན་པོ་ཅེ་ tshal

quarrels with friends; foolish speech; ཚོག་འཇམ, ཚོག་འཇམ་སྐྱེ་བས་ཀྱན་གྱིས་འབྲུ lightly speaking brings on scoffing, makes one ridiculous. ཚོག་འཇམ་ལྗན་ *tshig-hjam-ldan* as met. = a parrot (*Mñon*). ཚོག་ལྗན་ *tshig-ldab* redundancy; one who repeats the same word or expression twice over or more (*Mñon*). ཚོག་ཐུང་པ་ *tshig-sdud-pa* समास combination of words, compound word. ཚོག་ལྗན་དགས་ *tshig bla-dbags* अभिवचन [denomination]S. ཚོག་འབྲུ་རྒྱུར་བ་ *tshig-hbru sbyor-ica* पदयोजन, सयोजन to put together letters and syllables: ཚོག་འབྲུ་བཟང་པོ་ *tshig-hbru bzang-po*. ཚོག་མཚམས་ལ་སྐྱུར་ *tshig-rtshams-la sbyar* अवयवपद [the syllable after which the separated part of a compound word occurs]S. ཚོག་ཏུན་ *tshig-rdsun* untruth, falsehood, lie: ཚོག་ཏུན་སྐྱེ་བས་དོན་མི་འགྲུབ་ by speaking untruth one's object is not gained, it is lost. ཚོག་གཞི་ *tshig-gshi* basis of a word, expression or speech. ཚོག་གཞི་ *tshig-gshi* also = ཚོག་གེ་རྟོན་ or རྩ་བ་ the chief items or articles in a treaty or agreement or document (*Rtsii*). ཚོག་ཟུར་གཉིས་སུ་སྐྱུར་ *tshig-zur gn̄is-su-sbyar* छिे धात्ति [a secondary sense hidden in the obvious one]S.

ཚོག་ཤམས་ *tshig-ñams* = ལུག་པ་ *lkug-pa* a dumb mute person; one who cannot express himself well (*Mñon*).

ཚོག་རྟམས་ *tshig-rtabs* निरस्त [refuted, disallowed]S.

ཚོག་ཐ་དད་ *tshig-tha-dad* उत्तर [answer]S.

ཚོག་དོར་བ་ *tshig-dor-ica* = མི་གཤིབ་ རྣམས་ཀྱི་ལྟ་བུ་ indecent language.

ཚོག་མདའི་མགོན་པོ་ *tshig-mdahi mgon-po* an epithet of Indra (*Mñon*).

ཚོག་རིག་ *tshig-rdeg* as met. = གང་མཁན་མ་ *gar-mkhan-ma* a dancing girl (*Mñon*).

ཚོག་ལྗན་ *tshig-ldan* 1. an epithet of Vṛhaspati the teacher of gods (*Mñon*). 2. one who is skilful in speaking.

ཚོག་རྩུབ་ *tshig-rtsub* पारुष्य harsh words, rude or rough language, unpleasant expression: ཚོག་རྩུབ་སྐྱེ་བས་དགྲ་པོ་འགྲུགས་ by speaking a rough word (one) invites enmity. ཚོག་རྩུབ་སྐྱེ་བ་སྦྱོང་བ་ *tshig-rtsub smra-ica spoñ-ica* पारुष्यात् प्रतिविरति abstinence from using rude or rough expressions (*M. V.*).

† ཚོག་གུ་ = རྩ་བ་ a stone or kernel of a fruit.

ཚོག་པ་ *tshig-pa* 1. to burn, to give intolerable pain. ཇི་ལྟར་འཚོད་པས་ཚོག་པ་ཡང་། མེ་ལིས་ཀྱང་ནི་གདུང་བར་བྱ། (*K. g. 7, 369*). 2. subst. anger, wrath, rage. ཚོག་པོ་ *tshig-po* adj. burnt, overbaked; ག་བག་ལེབ་ཚོགས་ཚོག་པ་ burning of meat, bread, etc. ཚོག་མར་ butter added to anything that is being roasted that it may not be singed (*Rtsii*).

ཚོག་མ་ *tshig-ma* a sinew, tissue.

ཚོགས་ *tshigs* 1. sometimes དུས་ཚོགས་ ག་ཡི་ a joint, knuckle; tissue or muscle between two joints; ཚོགས་ཟུག་ pain in the joints; ཚོགས་འབྲུད་པ་ to put out of joint, to dislocate, to sprain; ཚོགས་འཇུག་པ་ to reduce a dislocated joint; ཚོགས་ཁེབས་ *tshigs-khebs* ornament worn above the wrist or elbow, also finger ring. མག་ཚོགས་ knot of a stalk of corn or straw; ལྷུག་ཚོག་ *smug-tshig* knot of a cane (*Cs.*).

2. anything that connects, a joining, junction, link; also interlude: དུས་ཚོགས་ or ཚོགས་སྐབས་ that which joins times of occupation, i.e., a holiday; ལྷུ་ཚོགས་འབྲུས་བྱུང་ conjunction of cause and effect; ཚོགས་ལྗན་པ་ reasonable, logical; ཚོགས་ལྗན་མ་ an intellectual reasonable woman. 3. metrical division, or rather, metrical connection, train of verses; and

hence, simply, a verse: ཚེགས་བཅད་པ་ *tshigs bcaad-pa* to compose verses; ཚེགས་སུ་བཅད་པ་བརྒྱུ་པ་ *tshigs-su bcaad-pa brgya-pa* पद्यगतक; a poem of one hundred *Gloka* by *Ācārya Vararuchi* (*Tan. d. ལོ།, 180*); ཚེགས་སུ་བཅད་པའི་མཚན་ཅན་ལཱ་བྱ་བའི་ལེགས་བཤད་ *n.* of poem by *Ācārya Sūryagupta* (*Tan. d. ལོ།, 180*); ཚེགས་སུ་བྱུང་བ་ *tshig-su sbyar-wa* to compile verse.

ཚོགས་ཕྱོད་ *tshigs-sbyod* पर्वक [a Brahman] *S.*

ཚོགས་མ་ *tshigs-ma* किङ्क sediment, residue, dregs, husks, chaff.

ཚོགས་བཟུང་བ་ *tshigs-bzuñ-wa* the ceremony of *Bdun-tshigs bzuñ-wa* at the forty-ninth day of a person's death.

ཚོགས་རྩ་ *tshigs-ro* = ཚོགས་མ་ *tshigs-ma* (*Jä.*).

ཚོང་ག་ *tshiñ-ga* (མྱེན) हिङ्गनी *n.* of a medicinal drug.

ཚོན་ *Tshin* = China (*Grub. ན, 1*).

ཚོམ་པ་མེད་ *tshim-pa-med* = དཔལ་བོ་ hero, champion (*Mñon.*).

ཚོམ་པ་ *tshim-pa* तर्पण, सन्तोष to be contented, satisfied, satiated, consoled; also, as adj. frq.: ཡིད་ཚོམ་པར་གྱུར་ he was satisfied, དུ་མོ་ལ་ with the girl; ཚོམ་པར་བྱེད་པ་ to satisfy, ཚོམ་པའི་ངག་འཇམ་བོ་ the soothing speech which appeases. ཚོམ་བྱེད་རྒྱུ་མ་ *tshim-byed-skye* चन्द्रमसायन [the lunar motion] *S.* ཚོམ་བྱེད་མ་ *tshim-byed-ma* a name of the lunar mansion *Puṣyā* (*Mñon.*) acc. to some = མེད་ལེ་ the lion of the zodiacal sign.

ཚོམ་བྱེད་དམར་ *tshim-byed-dmar* = བྱུར་གྱུ་མ་ saffron (*Mñon.*).

ཚོམ་མེད་ *tshim-med* = དང་ག་བདེ་བ་ or ཕྱོད་ཅེ (*Mñon.*).

ཚོར་ *tshir* in order, course, succession, in turn.

ཚོར་བ་ *tshir-wa* v. འཚོར་བ་.

ཚོལ་ *tshil* = ལག་ or ལྷུ་མ་ལག་ fat (not melted) ཚོལ་ལུ་ id.; ལུག་ཚོལ་ mutton-fat, ཡག་ཚོལ་ pork-fat, bacon; ཁྲིག་ཚོལ་, ཕྱོད་ཚོལ་ suet, lard; སྒོ་ཚོལ་ bacon-fat; སྒྲ་ཚོལ་ wax (*Jä.*) ཚོལ་ཁུ་ *tshil-khu* liquid fat, melted fat (*Pth.*); ཚོལ་གོད་ *tshil-goñ* शीनमेद, the fat of the breast; ཚོལ་ཅན་ *tshil-can* or ཚོལ་ལྡན་ fatty, fat. ཚོལ་ཅེན་ *tshil-chen* human fat (*Sman*); ཚོལ་མེད་ *tshil-med* lean; ཚོལ་མར་ *tshil-mar* melted fat or lard (*Rtsii.*); ཚོལ་རྩ་ *tshil-ro* remains of lard after melting.

ཚོས་ *tshis* 1. acc. *Jä.*: prob. secondary form of *rtsis*. 2. = སོ་ནམ་གྱི་ལས་ *so-nam-gyi las* work of husbandry. 3. ཚོས་སུ་ *tshis-su* = ཕྲོགས་སུ་ *grogs-su* in friendship: བཅས་ཅད་ནམ་ཕྱིན་གྱི་ཚོས་སུ་ཅེ་འགྲོ་བྱེད་ (*A. 133*).

ཚུ་ *tshu*, as *Jä.* remarks, the contrary of ཕ་ *pha*, a root signifying hitherward, on this side; ཚུ་ཁ་ *tshu-kha* this side (prob. for ཚུ་ར་ཁ་ *tshur-kha*); ཚུ་བེ་ *tshu-bi* one of this side, བ་བེ་ *pha-bi* one of the other side (*Cs.*); ཚུ་རྩལ་ *tshu-rol* = ཚུ་ན་ཅད་ this side (opp. to བ་རྩལ་ *pha-rol*); ཚུ་རྩལ་ན་ *tshu-rol-na* adv. on this side, postp. with genit. ཚུ་རྩལ་ཏུ་ this way, to this place; ཚུ་རྩལ་ནས་ *tshu-rol-nas* from this side; ཚུ་རྩལ་པ་ *tshu-rol pa* one on this side, one belonging to this (our) party; ཚུ་རྩལ་བཟོད་ walks on this side or this way.

ཚུ་ཕུ་ *tshuhu* [prob. Chinese, for the Tibetan ལྷུ་རུ་ *shyu-ru*, acc. to some = vinegar, acc. to others: a pulpy product prepared from various kinds of fruits mixed with vinegar, sugar, and spices, and having been left to ferment is used as a condiment] *Jä.*

ཚུག་ས་ *tshug-sa*, v. next para.

ཚུགས *tshugs* = རྫང་པ་ བལྟམ, the shape or form of an image or statue, constructive form: ལྷ་ཡི་ཚུགས་ལེགས་པ་ *sku-yi tshugs legs-pa* (Fig. 13) the appearance or form of his person (or of an image) is good; ཚུགས་པ་མེད་ བལྟམ ill proportioned, ugly.

ཚུགས་པ *tshugs-pa* 1. = མ་འཛོན་པ་ stage or station; ལྷ་ཚུགས་ Chinese mail stage; ཚུགས་ཁང་ or ཚུགས་ caravansary, or merely a level open place near a village, where travellers may encamp, or where public business is transacted. 2. vb. to do one harm, to hurt, to inflict, mostly with a negative: བར་ཚད་མ་ཚུགས་པར་ *bar-chad ma-tshugs-par* without having hurt me (*Mil.*); ང་ལ་མེས་དང་ནད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པ་ fire, disease, etc. can do me no harm (*Jü.*).

ཚུད་པ *tshud-pa* 1. = འཚུད་པ་: ལུན་རིང་དུ་ལམ་ ཅུ་ཚུད་པར་གཙུག་ལག་ཁང་ (*A. 126*). 2. to dig; ཚུད་མི་མཁན་ *tshud-mo-mkhan* = རྟོག་མཁན་ *rhos mkhan* a digger, excavator.

ཚུན *tshun* = ཚུ་ or ཚུར་ here, on this side: མ་མཚམས་ཚུན་ལ་ this side of the boundary. When with རྩད་ or རྩད་ or with ལ་ signifies: within, by, up to, so far as; post. c. accus.: རྩད་པ་བདུན་ཚུན་རྩད་ within seven generations; མང་གི་ཉི་མ་ཕྱེད་ཚུན་ལ་ by noon of tomorrow (*Gr.*); བྱ་དང་བྱ་མི་ཚུན་རྩད་ including the children, not even the children being excluded (*Jü.*).

ཚུབ་མ *tshub-ma* or འཚུབ་མ་ *htshub-ma* a storm: རྩ་ཚུབ་ a snow-storm; བྱ་ཚུབ་ gust of wind, ལྷ་འདྲེ་ལྷ་ཚུབ་ *lha hdrehi bu-tshub* whirlwind; fig. རྒྱག་དྲིག་གི་ཚུབ་མ་ a violent fit of envy; རླེ་མམ་ཚུབ་ trouble of mind (*Cs.*); ཚུབ་ཅེབ་ *tshub-cheb* = ལྷུང་ཚུབ་ *rluñ-tshub* a gale, hurricane: ལུ་རྟོན་དཔོན་གཤམ་གྱི་དྲོད་མམ་ན་ཚུར་ཚུབ་མང་ རེ་བྱང་ (*A. 95*).

ཚུར *tshur* hither, to this place, hitherward (opp. to ཡར་ *phar* thither), ཚུར་ཤོག་ *tshur-çog* come hither, come here! ཚུར་ལོང་བ་ *tshur-hoñ-wa* to return home (*Pth.*), ཚུར་ལ་ཉྱན་ *tshur-la ñon* listen here, to this (*Jä.*) ཚུར་ཀ་ *tshur-ka* or ཚུར་ཁ་ on this side, this side of the river-bank, declivity, etc.; ཚུར་ལོགས་ a returning, ཚུར་ཕྱོགས་ this direction.

ཚུར་ཤོག *tshur-rgol* plaintiff (*Fig. 16*).

ཚུར་མི *tshur-mo* or མཚུར་མི་ *mtshur-mo* རྒྱུ་ལྷ་མཚན་, paint, pigment: རྒྱུ་ཚུར་ black-pigment; a mineral found for instance in Nubra used for dying black; རླེ་ཚུར་ yellow-pigment, རྩམ་ཚུར་ red-paint.

ཚུལ *tshul* མྱེལ་, ལྗོལ་ 1. method, manner, fashion, way of doing anything: ཁོད་ཀྱིས་གང་ཡང་ཚུལ་དུ་འདོད་ཡོང་ in whichever way you may desire; ཁོས་གང་བཅོམ་ནམས་གོ་ཚད་བྱུང་བའི་ ཚུལ་དུ་དྲན་པ་ཤོབ་དགོས་ he shall be rewarded according to the manner in which he has fulfilled those duties which were entrusted to him; ལྷན་མ་མཚན་པོ་ཟེར་ཚུལ་ཡོད་ this way of speaking is high flown speech; ཚུལ་བཅོམ་པ་ to put on a manner, to assume a style, also = to mimic; ཚུལ་བཅོམ་མཁན་ *tshul-bcos-mkhan* a hypocrite, mimicker. ཚུལ་མ་ *tshul-ma* = བཅུན་མི་ *htsun-mo* a nun, བཅུན་མི་དང་ཚུལ་མ་ a nun who is of good character (*J. Zan.*). གནས་ཚུལ་ *gnas-tshul* and རྫང་ཚུལ་ *snañ-tshul* being and appearing, philosophical terms for reality and semblance; གཏོང་ཚུལ་ *gtoñ-tshul* the way of giving, i.e., a certain quantity given, a dose; ཚུལ་དེ་ཁོ་ནམ་ *tshul de-kho-nas* by that very same way of proceeding; hence ཚུལ་གྱིས་ *tshul-gyis* = in consequence of, by means of; རྫང་ལྷུས་པའི་ཚུལ་ *snañ smras-pahi tshul* the character of his last speech (*Dzl.*); ལྷ་ཡོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཚུལ་ *rgya-bod-kyi hbrel-tshul* the mode of intercourse,

relations, between Tibet and China (*Glr.*); ཕྱག་གི་ཚུལ་དུ་ *phyag-gi tshul-du* in a way as if he were saluting (*Mil.*); ལུས་ལུས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་བྱེད་པ་ to make gestures of reverence; ལྷན་ཅེན་གྱི་ཚུལ་གྱིས་ *glan'-chen-gyi tshul-gyis* (Buddha came down) in the shape of an elephant (*Glr.*); དད་པའི་ཚུལ་གྱིས་ *dad-pahi tshul-gyis* because of faith (*Pth.*). 2. way of acting, conduct, duty, course of life: རྩ་མའི་ཚུལ་ *śā-mahi tshul* your former conduct (*Mil.*); དེ་ལྟ་བུའི་དགེ་བའི་ཚུལ་དེ་ཚོས་ནས་ hearing such an example of virtue related (*Jā.*). Also= proper way, right method: ཚུལ་དང་མཐུན་པ་ *tshul-dan mthun-pa* orderly, regular; བརྒྱལ་ཚུལ་མཐུན་དེ་ཚོས་འབྲུང་ན་ if but once in a hundred cases something sensible is uttered; ཚུལ་མེད་ irregular, unjust; ཚུལ་ལས་ཉམས་ *tshul-las-nams* growing remiss in one's conduct. 3. species, kind: ནད་ཚུལ་ *nad-tshul* species or kind of disease; རས་ཚུལ་ *zas-tshul* species of food (*Jā.*). 4. joined to the root of a verb in W=when: མཐོང་ཚུལ་ *mthoñ-tshul* when or as he saw.

ཚུལ་ཁྲིམས་ *tshul-khrims* མཱིན་, རྒྱུན་ religious or moral behaviour; moral law; regular duties, monastic vow, moral observances: ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་དྲི་དང་དང་ལྷན་པ་ *tshul-khrims-kyi dri-ñad-dan ldan-pa* one possessed of high and pure moral conduct; ཚུལ་ཁྲིམས་ཅན་ bound by monastic or moral vows (*Sch.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་པོ་ལོ་ལྷན་པ་ *tshul-khrims-kyi pha rol-tu phyin-pa* མཱིན་པ་འཇམ་མེད་ཀྱི་ཕུང་པོ་ the highest moral purity (v. པ་རོལ་ཏུ་བྱེད་པ་འདྲུག་); ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ *tshul-khrims-kyi phuñ-po* མཱིན་པ་འཇམ་མེད་ aggregate of moral laws; ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་བསྐྱབས་པ་ *tshul-khrims-kyi bslab-pa* འཕྱི་མཱིན་པ་ one of the three kinds of བསྐྱབས་པ་ (*M. V.*) [higher morality]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་འཇམ་པ་ *tshul-khrims hchal-wa* རྩ་མཱིན་ immorality; ཚུལ་ཁྲིམས་འཇིག་པ་ *tshul-khrims hjig-pa* to break one's vows or moral purity; ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ *tshul-khrims*

ñams-pa མཱིན་པ་འཇིག་ one who is immoral; ཚུལ་ཁྲིམས་གཏོང་ *tshul-khrims-gter* an epithet of Buddha (*Mñon.*); ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ཕྱང་ *tshul-khrims las-byuñ* མཱིན་པ་འཇམ་ [of good moral disposition]*S.*; ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ཕྱང་བའི་བྱ་བའི་དངོས་པོ་ *tshul-khrims las byuñ-wahi bya-wahi dños-po* མཱིན་པ་འཇམ་པ་ལྷན་པ་ virtuous action relating to morality; ཚུལ་ཁྲིམས་སྲུང་བ་ *tshul-khrims sruñ-wa* to keep vows, to guard one's conduct.

Syn. ཚེངས་ཕྱོད་ *tshañ-spyod*; ཚེངས་པར་ཕྱོད་ *tshañs-par-spyod*; གཏོང་བར་ཕྱོད་ *gtsañ-war-spyod*; ལེགས་པར་ཕྱོད་ *legs-par-spyod*; རྩོམ་པ་ *sdom-pa* (*Mñon.*).

ཚུལ་མེན་ལྟེ་བའི་ཚོགས་ the words of an unscrupulous man, expressions or assurances of a dishonest insincere man (*Mñon.*).

ཚུལ་བཞིན་པ་ *tshul-bshin-pa* 1. adv. ཚུལ་བཞིན་དུ་ *tshul-bshin-du* mannerly. 2. ར་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུལ་ one who assumes fine airs, shows himself as if very great or high. ཚུལ་བཞིན་མེན་ *tshul-bshin-min* irregular, improper.

ཚོ་ I: *tshe* 1. sbst. time, in a gen. sense, but rarely heard in colloq. ཕྱིན་པའི་ཚོ་ *phyin-pahi tshe* at the time of starting. Hence ཚོ་ is often used in mod. lit. as=when: ཡོད་པའི་ཚོ་ *yod-pahi-tshe* when it is, when it was; གང་གི་ཚོ་ *gan-gi-tshe* at which time, when, དེའི་ཚོ་ *dehi-tshe* at that time, then; definite time is rendered by རུས་ *duš* not by ཚོ་.

ཚོ་ II: རྩ་ལུགས་ life, but chiefly in an abstract sense, རྩོག་ *srog* being the proper term for physical life; nevertheless we find ཚོ་རིང་ long life, ཚོ་འདི་ *tshe-hdi* this, the present life, ཚོ་ཕྱི་མ་ *tshe-phyi-ma* a future period of life; དའི་ཚོ་ལ་བར་ཆད་པོང་ my life is in danger. མཐའ་མེད་པའི་ཚོ་ is the proper term by which to render: "eternal life."

ཚེའི་རིག་བྱེད་ *tshehi rig-byed* རྒྱུ་ལྟེན་ the science of preserving and prolonging life; ཚེའི་རིག་བྱེད་པ་ *tshe-yi rig-byed-pa* a physician.

ཚེ་ལྔ་ *tshe-re* 1. each life; ཚེ་ལྔ་ *tshe-re-la* in each life or period of existence. 2.=ཚེར་ཀ་ *tsher-ka*.

ཚེ་ལོ་ *tshe-lo* the period of existence, or of human life particularly. Also= a year.

ཚེག་ *tsheg* 1. the point separating syllables, also ཚེག་ཚེག་ *nag-tsheg*. ར་ཡིག་མ་གཏོགས་ཡིག་གད་བར། ཚེག་མེད་དེ་སོགས་ཤིན་ཏུ་འབད་ it should be particularly noted that the syllabic dot is not used between a letter and the stop called གད་ except in the case of the letter ར་ *na* (*Sum-rtag*). 2. crack, short sharp sound, snapping noise: ཚེག་རྒྱུངས་ *tsheg-rgyañs* or ཚེག་སྐྱ་ *tsheg-sgra* a distant sound such as that of fire burning wood: ཇོ་བོ་བཞུགས་པའི་ཐད་ཀ་ནས་ཚེག་རྒྱུངས་དང་ཕྱུར་སྐྱ་ from the direction where the lord resided a distant and cracking sound arose (*A. 7*). ཚེག་ཚོམ་ *tsheg-tshom* the sound made by mice: རྩོན་མེད་པའི་ཚེག་ཚོམ་དང་ཚོ་ཚའི་སྐྱ་ཚེན་བོ་ཞིག་བྱང་ (*Rdsa. 9*).

ཚེགས་ *tshegs* or ཚེགས་པ་ *tshegs-pa* ཀུམ་, རྒྱུ་ trouble, toil, difficulty; དཀའ་ཚེགས་ *dkah-tshegs* id.; དཀའ་ལས་མེད་པ་ without trouble. རྒྱུར་ཚེགས་ཚེ *rkañ-tshegs-che* much clattering of feet བྲན་ཚེགས་ *phran-tshegs* little troubles or difficulties. ཚེགས་མེད་ *tshegs-med* རྒྱུ་ལྟེན་ without trouble: ཇོ་བོས་ཚེགས་མེད་པར་ཚར་བཅད་ the lord finished it without difficulty (*A. 33*); ཚེགས་མེད་དུ་ཤིས་ knew without difficulty, learnt easily (*Hbrom. 19, 3*).

ཚེགས་ཀྱིས་ *tshegs-kyis*=འགྲུབ་པ་ or མྱུར་དུ་ *myur-du* quickly, soon; ཚེགས་ཀྱིས་བསྐྱབ་ speedily executed (*Situ. 46*).

ཚར་བར་བྱེད་པ་ *tsheñ-par-byed-pa* ལྷལ་བུ་ [to be bent or turned away]S.

ཚེམ་ *tshem* a piece of sewing; ཚེམ་པོ་ *tshem-po* or ཚེམ་པ་ *tshem-pa* a tailor; ཚེམ་པོ་འགྲོལ་ *tshem-po-hgrol* the seam opens, comes loose; ཚེམ་མེད་ *tshem-med* without a seam; ཚེམ་བུ་ *tshem-bu* any sewing, what has been stitched, quilted; ཚེམ་བུ་མཁན་ *tshem-bu-mkhan*=ཤོས་བཟོ་བ་ a milliner or dressmaker (*Mñon.*); ཚེམ་བུ་པ་ *tshem-bu-pa* a tailor. ཚེམ་ཚེམ་ *tshem-tshem* पट्टिकासन्नाह a patched cloth.

ཚེམས་ *tshems* རྩལ་, བས་ 1. resp. of སོ་ so a tooth. 2.=ལྷག་ས་ remainder, addition.

ཚེམས་པ་ *tshems-pa* 1. anything sewn. 2. to have the disadvantage, to come off a loser, not receiving a fair share (*Jä.*). ཚེམས་མེད་ *tshems-med* in Tsang: nothing left, without a remainder: ཚེམས་མེད་ཡིག་ཆ་བཞིན་གཏོང་དགོས་ should send (the letter) as per draft without any omission (*Rtsii.*). ཚེམས་ལུས་ *tshems-lus*=ལྷག་ས་ལུས་པ་ without remainder; ཚེམས་ལུས་མེད་ *tshems-lus-med* nothing left.

ཚེར་ *tsher* 1. ལྷག་ཚེར་ *çug-tsher*. 2.=ཚར་ a separate time; ཚར་ཚར་ prob. many times, repeatedly (*Jä.*).

ཚེར་ཀ་ *tsher-ka* also ཚེ་ལོ་ or ཚེ་ལོ་ sorrow, grief, pain, application (*Jä.*).

ཚེར་མ་ *tsher-ma* कण्टक 1. a thorn, prickle, brier: ཚེར་ལྷག་མོང་ I have run a thorn into (my hand, foot); ཚེར་མ་འདྲོན་པ་ to pull out a thorn; ཉ་ཚེར་ a fish-bone. 2. any thorn-bush, bramble, etc. ཚེར་དཀར་ *tsher-dkar* or ཚེར་རྩུར་ buckthorn, *Hippophae rhamnoides* (*Jä.*); ཚེར་ཐགས་ *tsher-thags* thorn-hedge.

ཚེར་མ་ལྷུས་ *tsher-ma-skyes* पनस jack fruit.

ཚེར་མ་གདོན་པའི་གདོན་ *tsher-ma gdon-pahi gdon* is a frightful and evil spirit (*Mñg. ch. 77*).

ཚར་མའི་རྩེ་ *tsher-mahi tshan* or ཚར་མའི་རྩེ་ཅན
1. also ཚལ་མའ་ *tshigs-mañ* n. of a thorny
plant. 2 = རྩ་ལྷག་ a crow, the bird of which
the nest is made of thorns (*Mñon.*).

ཚོར་ཚོར་མ *tsher-tsher-ma* n. of a kind
of bee, also of a fly (*Rtsii.*).

ཚོར་ལུ་མ *tsher-lum* yellow raspberry
in *Sikk.* (*Jü.*).

ཚོས་ *tshes* ཡིན།, རྗེན་ 1. day of the
month or date, always indicated by the
cardinal number, as in ཚོས་གཅིག་ etc., or by
placing a numeral below the word ཚོས་.
ཚོས་བརྩ་མཚོན་པ་ religious service on the 10th
day; ཚོས་བརྩ་ཡི་འཇམ་ཡིག་ programme of the
religious dances performed on that occa-
sion; དུག་བྲིས་ཚོས་གསུམ་ལ་ལུ་ཕ་ letter sent or
written on the 3rd date; ཚོས་དགེ་བ་ *tshes dge-
wa* = ཚོ་བཟང་པོ་ *tsho bzang-po* auspicious day:
ག་ཟེགས་རྟེན་ལྷ་རྟེན་བཅས་ཚོས་དགེ་བར་ལུ་ཕ་ presented on
an auspicious date with a silk scarf for
acceptance (*Fig. k. 16*). ཚོས་གཅིག་ *tshes-
gcig*, རྣམ་པར་གྲུབ་ཀྱི་ལོ་འདྲེན་ the day after the new
moon, which is always the first day of
a new month; ལྷ་མཚོན་ *zla-mthoñ*, ལྷ་གཞིན་ཅུ་
zla-gshon-nu, ལྷ་ཚོས་ལྷོགས་ཀྱི་དང་པོ་ *zla-tshes
phyogs-kyi dañ-po* id. (*Rtsi.*); ཚོས་བཅོམ་ལྷ་
tshes bco-lña the day of the full moon;
ཚོས་བདག་ *tshes-bdag* = the moon (*Mñon.*);
ཚོས་བཟང་པོ་ *tshes-bzang-po* = ཚོས་དགེ་བ་ *tshes-dge-
wa*: ཚོས་བཟང་པོར་ལུ་ཕ་བའི་ལྷ་ཡིག་ the letter that was
written on an auspicious date (*Fig. k. 13*).

ཚོ *tsho* I: 1. the plural termination,
chiefly of pronouns, རྩོད་རང་ཚོ་ you, you all,
ངེད་ཚོ་ we, ཁོང་ཚོ་ they, འདི་ཚོ་ these; also is
affixed to numerals: འབུམ་ཚོ་ *hbum-tsho*
100,000. Is occasionally affixed to nouns:
རྫོང་མི་ཚོ་ the townsmen, རྩོད་ནལ་འབྱེད་པ་ཚོ་ *khyed
rnal-bbyor-pa tsho* ye ascetics! ཚོང་པ་ཚོ་ *tshong-
tsho* body of merchants. 2. In Ladak ཚོ་

takan alone is used for: a caravan: ཚོ་ལྷིག་ག་
གཉིས་གསུམ་ལ་སློབ་པ་ཡོང་ the caravan (from Yar-
kand) will arrive in a few days.

ཚོ་ II: = བཀྲག་མདངས་ complexion: ལྗང་གེ་
དཀྱིལ་འཁོར་ཚོ་ the colour of the disk of his face
(*Jig. 12*).

ཚོ་བ་ *tsho-wa* = ལུས་རྒྱགས་པ་ fat, corpulent,
also corpulency. Acc. to *Jä.* fat, greasy:
ཚོ་འདུག་མི་འདུག་ or བྱད་མ་བྱད་ is it fat or not?
ཚོ་ལུ་ *tsho-lhu* fat gravy; ཚོ་ལྷིང་ *tsho-ldir*
unwieldy with fat.

ཚོགས་ *tshogs* སམར་ཇ, གཤམ་ 1. an assem-
blage, mass, group (implying, however,
acc. to *Cs.* as compared with ཚོ་ *tsho*, a larger
number of individuals not at once to be
estimated): ཚོགས་རྒྱ་བ་ *tshogs-sdu-wa* to call
an assembly, འགྲེད་པ་ *hgyed-pa* to dismiss it;
ཚོགས་འདུ་ *tshogs-hdu* an assembly meets, འགྲེ་
hgye it dissolves; དབྱུང་གི་ཚོགས་ *dpun-gi-tshogs*,
དམག་གི་ཚོགས་ *dmag-gi-tshogs* army frq.; ལུས་ཚོགས་
gul-tshogs village community, country-
parish (*Jü.*). ལྷ་ཚོགས་ *sna-tshogs* several or
various kinds. 2. accumulation, multi-
tude, of things; ཚོགས་གསོག་པ་ to accumulate
merit; ཚོགས་མ་བསག་པའི་མི་ a wicked, godless
person; དགེ་བའི་ཚོགས་ accumulation of virtues:
ཚོས་འབྲུམ་པ་ཡིད་ཚེས་པ་ལ་ཚོགས་དཔག་ཏུ་མེད་པ་གསོགས་དགོས་
to imbibe faith in the profound doctrine,
the accumulation of immense merit is
necessary.

ཚོགས་ཀྱི་དབང་ལུག་ *tshogs-hyi dwan-phyug* གཤམ་ལྷེ་
གཤམ་; v. ཚོགས་བདག་.

ཚོགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ *tshogs-kyi gtso-wo* གཤམ་འཕུལ་ལུ་
lord of the horde; the leader of a herd of
elephants, leader of the assembly, presi-
dent of a meeting.

ཚོགས་ཀྱི་སྤང་བུ་ *tshogs-kyi srad-bu* = ན་རྒྱ་ ལྷ་
rgya a fishing net (*Mñon.*).

ཚོགས་ཁང་ *tshogs-khañ* a shop; the hall
of assembly or congregation.

conducting any religious service, or reciting the sacred hymns. 2. *समाहारः*, *संग्राहकः*, *गाणिकः*, = *འདུས་པ་* *hdus-pa* or *ཁྱུ་* *khyu* a troop, herd.

ཚོགས་པ་རངས་ *tshogs-zan's* cauldron in which tea is boiled for the assembled priests at a religious meeting.

ཚོགས་པ་རང་ *tshogs-bzan* *सुवृन्दारक* [excellence]S.

ཚོགས་པ་ལངས་ *tshogs-lan's* on occasions such as succession to a position of dignity, also when a lama is ordained, etc., two other lamas called *Kalyāṇa Mitra* are required to get up from the assembly to recite a religious discourse; and this is called *ཚོགས་པ་ལངས་*.

ཚོགས་པ་ *tshogs-qa* meat that is offered to the spirits (*Rtsii*).

ཚོགས་པ་བསགས་ *tshogs-bsags* *सम्भर*, *सञ्चय* acquirement of merit, virtue; also = *དགེ་བ་* *dge-va* virtue itself: *ཚོགས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་ཐག་བཅས་ཐག་མེད་གང་* *རུང་གི་དགེ་བ་དང་། དེས་ཚོགས་ནི་མཚན་རྣམས་ལ་ལྡན་མི་འཕྲད་པར་* *ཡང་ཡང་སྒོམ་པ་ཤོབ་པ་སུ་ཚོགས་* (*J. Zan*). *ཚོགས་གསོག་* *tshogs-gsog* accumulated merit. There are sixteen kinds of *ཚོགས་པ་བསགས་* merit-accumulations: —(1) *ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚོགས་པ་བསགས་པ་*; (2) *ཐོས་པའི་*; (3) *ཤེས་རབ་ཀྱི་*; (4) *དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་མཚན་* *པ་དང་རིམ་གྱི་བའི་*; (5) *དཔོན་པ་ལ་གནས་པའི་*; (6) *ཇི་ལྟར་* *ཐོས་པའི་ཚེས་སྟོན་པའི་*; (7) *མངས་པའི་གནས་པ་བཞིན་*; (8) *དགའ་* *བར་འགྲུར་བའི་ཚེས་ཀྱི་*; (9) *དགེ་བ་བརྒྱུ་ལས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་*; (10) *ལུས་དང་ངག་དང་སེམས་ཀྱི་རྒྱན་ཀྱི་*; (11) *བྱུངས་པའི་ཡོན་ཏན་དང་* *ཡོ་ལྷུང་བསྐྱུངས་པའི་*; (12) *འདོད་པ་རུང་བ་དང་། ཚོགས་ཤེས་པ་དང་* *རབ་ཏུ་དབེན་པའི་*; (13) *ལུང་པོ་གསུམ་པའི་ཚོགས་ཀྱི་རྣམ་གཤངས་* *ཡོངས་སུ་བརྒྱུ་བའི་*; (14) *ཞི་གནས་ཀྱི་*; (15) *ལྷག་མཚོང་གི་*; (16) *དགེ་བའི་ཕྱི་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་* (*K. d. 3, 323*).

ཚོང་ *tshon* *वाणिज्य*, *निगम*, *नैगम* (*Cs.* = *ཚོང་* *zon* merchandize) trade, traffic, commerce: *ཚོང་གི་ཁེ་* *tshon-gi-khe* profit, gain; *ཚོང་གི་ལུན་* loss in trading; *ཚོང་བརྒྱུད་པ་* to carry on trade (*Sch.*). *ཚོང་སྐད་* *tshon-skad* commercial

language, business-like style, terms of trade; *ཚོང་པ་* or *ཚོང་མཁན་* a trader. *ཚོང་པ་བརྒྱུ་པོ་* *zong-pa bzan-po dran-po* an honest, pious merchant is called *རྩོག་མཁན་པ་* *sa-yevah*. *ཚོང་པ་ཉ་ཅང་ཁེ་མང་པོ་* *zong-pa nang-khe-mang-po* *ལྷོག་གཅད་དེ་ཚོས་སྤྱིན་བྱས་པ་* *khoms* merchants who make high profit (at the expense of others) and people who make animal sacrifices, i.e., perform *yajña* by killing animals are born as *pretas* and entering the human body cause ravages over the animal kingdom (*K. d. 3, 447*). *ཚོང་ཚོང་* *tshon-zon* or *ཚོང་པའི་ཚོང་* *ཕོར་ཕལ་*, goods, any articles of merchandize. *ཚོང་ཞུ་* *tshon-za* = *ཚོང་ཕྱོགས་* *tshon-grogs* or *ཚོང་རྒྱལ་* *tshon-rogs* a partner in trade.

ཚོང་ཁང་ *tshon-khan* = goods-store, magazine, shop.

Syn. *ཚོང་ཁྲིམ་* *tshon-khyim*; *དེད་དཔོན་ཁང་པ་* *ded-dpon khan-pa*; *ནོར་བུའི་མཚོད་* *nor-bubi-mdsod*; *རྒྱ་མཚོའི་ཁྲིམ་* *rgya-mtshohi-khyim*; *རླུང་ཡོད་ཅན་* *rhuñ-yor-can*; *ཚོང་ཚོང་ར་བ་* *tshon-zon ra-va*; *ཚོང་* *འབྲེམ་གནས་* *zon-hgrem-gnas* (*Mñon*).

ཚོང་ཕྱོགས་ *tshon-grogs* commercial friend, correspondent (*Jü*).

ཚོང་རྒྱུའི་དངོས་པོ་ *tshon-rgyubi dños-po* goods, articles of merchandize.

Syn. *ཚོང་ཚོང་* *tshon-zon*; *ཚོང་ཕྱོག་* *tshon-zog* (*Mñon*).

ཚོང་ཅད་ *tshon-chañ* bill of purchase, deed of sale.

ཚོང་ཅང་ *tshon-chañ* pledging in beer after a bargain has been struck.

ཚོང་འདུས་ *tshon-hdus* *निपट*, *हाट* market-place, market, *ཚོང་འདུས་པ་* *tshon-hdus-sa* id.

+ *ཚོང་བརྒྱུ་* *tshon-brdal* *ཁྲིམ་* (*ཚོང་ཞོར་རྣམས་བཀུམ་པ་*) the commercial place or circle; that quarter of the city which is chiefly inhabited by merchants,

timidity, etc. ཚོམས་ཏེ *tshoms-te* being surprised (*Ya-sel. 425*). ཚོམ་པ་=ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom*: འདི་ག་རང་འཐད་པ་འདུག་པས་ཚོམ་པ་མི་འཇོག་ལོ། (*Ya-sel. 33*). ཚོམ་ཚོམ་ *tshom-tshom* or ཚམ་ཚམ་ *tsham-tsham* = ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom* doubt.

ཚོམ་བུ *tshom-bu* 1. = ཚོམ་པོ་ *tshom-po*, མེ་རྟོག་གེ་ཚོམ་བུ་ bunch of flowers (*Pth.*). 2. the placing of precious stones and other things on the top of a *Kyil-kor* or circle of offerings; offerings placed on circular trays piled one above another, each being filled with grain, etc. སེམ་མ་རྣམས་ཚོམ་བུར་བཞོན་དེ་རྗེ་བོ་ལ་ཕུམ་ he presented the gold pieces to the lord placing them on the top of the circle of offerings (*A. 68*).

ཚོམས་ *tshoms* also ཚོམས་ཤོར་ *tshoms-shor* 1. a court-yard; ཁང་པའི་ཚོམས་ the courtyard of a house. 2. a place of worship, a chapel; ཚོམས་ཆེན་ reception room or hall of lamas and chiefs in Tibet.

ཚོམ་རྒྱུ་མ་ཚོར་བར་གྱི་བ་ *tshom-rhams* 1. = འདྲིགས་རྣམས་ also རྩོལ་རྣམས་ཕྱེད་པ་ fright; angry or wrathful attitude. 2. noise, din, clatter (*Jä.*).

ཚོར་བ་ *tshor-wa* 1. to perceive, to feel: གཤམ་གྱིས་མ་ཚོར་བར་གྱི་བ་ *gshon-gyis ma-tshor-war* *rkhu-wa* to steal unperceived, contrary to robbing forcibly; ལྷུ་མ་པ་ཚོར་ནས་ feeling herself with child; བོད་དུ་འབྱོན་པ་ལ་མི་དགའ་བ་རྣམས་ གྱིས་ཚོར་གྱིས་དྲགས་ he was afraid lest those who did not like him to go to Tibet, might perceive it (*A. 126*). ཚོར་བ་པོ་ *tshor-wa-po* བེད་ཀ་ one who feels the objects that produce a sensation. ཚོར་བ་མེད་ *tshor-wa-med* ལེན་ཅོད་པ་ void of feeling. 2. one of the five བུར་པོ་ *phuñ-po* or *skandha*. 3. in *W.* is commonly used for རོས་པ་ to hear. ཚོར་ལ་ *tshor-la* a (flying) report, rumour (*Jä.*).

ཚོས་ *tshos* རམས་ 1. paint, dye, colouring matter; ཚོས་རྒྱག་པ་ *tshos-rgyag-pa* or རྒྱག་པ་ *rgyab-*

pa to dye, to colour (*Sch.*); ཚོས་མང་ it has lost colour, it is faded; ཚོས་ཀྱི་ཁྱུ་བ་ *tshos-kyi khu-wa* liquid paint, = ཚོན་ཅི་ *tshon-rtsi* (*Ghr.*); ཚོས་ཕྱེད་པ་ to paint, colour; རྒྱ་ཚོས་ *rgya-tshos* a red pigment from India, being red lac obtained from རྒྱ་སྐྱེགས་ *rgya-skyegs* an insect, as well as from the resin of a particular tree. 2. v. བུར་ཚོས་ *khur-tshos*, also འཕོང་ཚོས་ *hphoñ-tshos*. ཚོས་མཁན་ *tshos-mkhan* (1) རྒྱ་ཀ་ཀ་ཀ་ a dyer, painter; (2) རམས་ a washerman, bleacher.

ཚོས་པ་ *tshos-pa* བུ་ ྲྀ་ ripe, well cooked.

Syn. སྤོན་པ་ *smin-pa*; ལྷུ་ལ་བ་ *thul-wa*; ཡོངས་ ལྷུ་ཚོས་ *yoñs-su-tshos* (*Mñon.*).

ཚོས་འཕོང་ *tshos-hchiñ* ལྷིཏ, ཀློན་ [white]S.

མཚན་ལུ་ *mtshah-lu* 1. also ར་ཚོ་ལུ་ *rtatsha-lu*, acc. to *Sch.* a horse with white-feet. 2. v. ཚོ་ལུ་ *tsha-lu*.

མཚན་གས་ *mtshags* or ཚན་གས་ *tshags* = བཅོམས་.

མཚན་ *mtshan*, མཚན་ that evil which is hidden in a person's heart or disposition, pent-up faults, secret sins; and hence irritation and suppressed wrath; མཚན་འདུ་བ་ to dig out the evil of a man's nature; and hence, not only to expose his faults in a direct manner but to cause him to expose them: so, in colloq.: to irritate, provoke; also, to expose any one's sins, pick out faults: མཚན་པོ་ར་གྱི་མཚན་མ་འདུ་ do not irritate the arrogant and lofty.

མཚན་ *mtshan* I: ལྷུ་མ་, ལྷུ་མ་, ལྷུ་མ་ resp. for མེད་ name, esp. the new name which every one receives that takes orders; ལྷུ་མའི་མཚན་ the lama's name, religious name; མཚན་གསོལ་བ་ to give a name, also to assume a name or title.

མཚན་ II: or མཚན་མ་ *mtshan-ma* 1. ལྷུ་མ་ mark, token, badge, symptom: རྣམ་མེད་པའི་མཚན་ མ་ཡིན་ it is a sign that it is fruitless

(*Vai. sñ.*). མཚན་མ་འདེབས་པ་ to make a mark, to mark with paint; བརྒྱན་མོ་ལ་མ་འདེབས་གིག་བྱས་པའི་མཚན་མ་བྱིན་ནས་ making a sign to the queen, signifying: do not fear! མཚན་མས་ མཚན་པ་ to represent a thing by a sign or mark *Lex.*; མཚན་དང་བཅས་པ་ *mtshan-dan bcas-pa* having characteristic Buddhist virtues. མཚན་དང་དབྱེབས་ *mtshan-dan-dbyibs* as to limbs and shape (*Dzl.*); བཏུ་གིས་པའི་དགེ་མཚན་ propitious signs, some special (good) quality; མཚན་མ་རྟོག་པ་ to prove, to examine signs; མཚན་མར་ཚྲོམ་པ་ to take as an omen; མཚན་མར་མ་བརྒྱུང་ do not regard it as an (evil) omen, be not surprised or alarmed (*Sch.*); མཚན་དོན་ *mtshan-don* ལཱ་ལྷ་, འཛིན་པ་ property, quality, symptom, indication; རན་པ་གསོས་པའི་མཚན་ཉིད་ the sign or indication that the patient will recover (*Jä.*) མཚན་ལྡན་པ་ *mtshan-lan-pa* or མཚན་དང་ལྡན་པ་ possessing favourable signs or some special good moral qualifications. མཚན་ལྡན་ལྷ་མ་ *mtshan-lan-bla-ma* a holy Lama. མཚན་ལྡན་མ་ *mtshan-lan-ma* སུ་ལཱ་ལྷ་མ་ a woman of good appearance and virtues (*Mñon.*). མཚན་པ་ *mtshan-pa* marked: འཛོལ་ལོ་མ་མཚན་པ་ being marked with the figure of a wheel (*Jä.*). 2. shape and peculiar characteristics of separate parts of the body or ལུས་ཀྱི་མཚན་, especially as marks of beauty; རྗེས་བྱ་ཚེན་མཚན་ ལྷ་མ་ཚུ་ཅུ་གཉིས་ the thirty marks of a great man. 3. the sex, sexual sign, etc. རྩ་མཚན་ རྩ་ལྷོ་ male, the masculine gender; also castrated horse, sheep or yak, as having the sign of the male; མོ་མཚན་ *mo-mtshan* female, the feminine gender; the vagina; མཚན་དབྱེ་ *mtshan-dbye* the distinction of the sexes; མཚན་མ་ཅན་ *mtshan-ma-can* possessing signs of virility; མཚན་མ་མེད་ *mtshan-ma med* having no gender; མཚན་རྩུག་ *mtshan-zug* painful affection of the genitals. མཚན་མ་བཟང་པོ་ *mtshan-ma bzang-po* and རན་པོ་ *ñan-po* good and evil signs, symptoms, prognostics.

མཚན་མཁན་ *mtshan-mkhan* or མཚན་མ་མཁན་པོ་ གཞལ་ sooth-sayer, astrologer, drawer of omens.

Syn. རྩ་མ་པ་ *rtsis-pa* གཟའ་རྒྱུང་མཁན་ *gzah-skar mkhan*; ལྷ་མ་མཁན་ *lhas-mkhan* (*Mñon.*).

མཚན་གྲང་ *mtshan-gran* and དགུ་མཚན་ *dgu-mtshan* prize, crown of victory (*Jä.*).

མཚན་བཞེད་པ་ *mtshan-brjod-pa* calling upon the name of a deity, enumerating its characteristics and attributes.

མཚན་ཉིད་ *mtsan-nid* 'the sign,' the essential characteristic, sometimes even implying the innermost essence of a thing, whilst, on the other hand, it is also used merely for 'mark' in general; ཚེས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ རྟོང་པ་, the real character of *Dharma*, i.e., all things or matter is emptiness. མཚན་ཉིད་པ་ *mtshan-nid-pa* the metaphysical school of Buddhism in Tibet, the principal object of whose study is to ascertain the literal sense and original spirit of Buddhist doctrine; མཚན་ཉིད་མཁན་པོ་ *mtshan-nid mkhan-po* professor of mental philosophy in the greater lamaseries, such as in Daipung, Sera, Tashilhunpo, etc.; མཚན་ཉིད་བྲལ་ *mtshan-nid-bral* = ལྷུང་མེད་པ་ *rgyud-med-pa* (*Mñon.*). མཚན་ཉིད་ལ་ལྷུང་མེད་དགོངས་པ་ v. ལྷུང་མེད་དགོངས་པ་. མཚན་ཉིད་གསུམ་ *mtshan-nid-gsum* the three marks or characteristics in the doctrine of 'perfection' of the Mahāyanists: (1) ཀུན་བཏགས་པའི་མཚན་ཉིད་ པརི་ཀའི་ལྷན་ལྷན་; (2) གཞན་དབང་གི་མཚན་ཉིད་ པར་འཇུག་; (3) ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་ པརི་ཀའི་ལྷན་ལྷན་ (*A. 78*).

མཚན་རྟགས་ *mtshan-rtags* = མཚན་མ་ *mtshan-ma* (*Vai. kar.*).

མཚན་གཞི་ *mtshan-shi* 1. the cause of a sign or symptom (*Jä.*). 2. = མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་—and, thus, man is the མཚན་གཞི་ of his own མཚན་ཉིད་.

stop. མཚོམས་འབྲེལ་བ་ to split, make partition ; མཚོམས་གཞི་བཟོ་བ་ to make a line of demarcation about one's person, whether it be by a magic circle or by retiring to a solitary cell for the sake of religious meditation, the seclusion lasting sometimes for several months, during which time the scanty food is silently received from without through a small aperture : མཚོམས་ལ་བཞུགས་པ་མས་ being in meditation. ལུང་མཚོམས་ *spyad-mtshams* rules, instructions, defining the extent and limits of a person's duties. མཚོམས་བཅད་ *mtshams-bcad* ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-mthah* སྐོལ་མཚོམས་ *mtshams-mthah* སྐོལ་མཚོམས་ [a boundary line]S.

མཚོམས་ཀྱི་མཐའི་རི་ *mtshams-kyi mthahi-ri* a mountain range lying far beyond (Bhārata) India (*K. d. २, 342*).

མཚོམས་ཀྱི་ཕྱི་དེད་ *mtshams-kyi byed-po* = ལྷོད་མཚོམས་ *rkun-ma* a thief, robber (*Mñon*).

མཚོམས་འདྲི་བ་ *mtshams-hdri-wa* = ལྷོད་མཚོམས་ *rkun-ma* inquiry after one's health (*Yig. k. 10, 13*).

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams ldan-ma* སྐོལ་མཚོམས་ a general met. for women (*Mñon*).

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-sprin* the clouds which skirt the horizon morning and evening.

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-sbyor* 1. མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ ; = མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshun-sbyor*, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mdsah-byed* (*Mñon*.) adherence, contact. 2. the Sanskrit diphthongs, *ē, ō, au*.

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams sbyor-pa* and མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams sbyor-ma* a bawd, or procuress.

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams sbyor-wa* 1. to close interstices, to stitch up, to sew together (*Mil*). 2. to occupy a certain space, to enter the womb, to embody one's self in human flesh. 3. to take a resolution, to form a plan, to conceive an idea, to settle in one's mind, like མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *bgod-pa*. མཚོམས་

ལྷོད་མཚོམས་ *mtsham-sbyor med-pa* མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ [unri-valled]S. མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtsham-mi-sbyor-wa* མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ [a technical term in grammer indicating that certain words under certain circumstances are not subject to the rules of *Sandhi*]S.

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-med-pa* 1. adj. མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ without interstices, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ ལྷོད་མཚོམས་ continuous. 2. abst. acc. to *Was*. 'where nothing is to be interposed between a deed and its consequences, where the consequences are not to be averted,' a deadly, capital sin. མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-med-pa-lha* the five inexpressible sins are :— (1) མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ matricide; (2) མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ the killing of a Buddhist saint; (3) མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ paricide; (4) མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ causing division or disunion among the priesthood; (5) མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ to cause a *Tathā-gata* to bleed (*M. V*).

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshams-tshigs* = མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ words of approval while a work or any business is being done: མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ a word of approval is necessary (*Rtsii*).

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ *mtshams-lan gnah-skyes* present sent in return for the sanction to one's prayers (*Yig. k*).

མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mtshar-wa* 1. = མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mdses-pa* handsome, fine, beautiful, མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ very handsome and bright, of metals, etc. 2. wonderful, marvellous, gen. with མཚོམས་, e.g., མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *rtan ho-mtshar-ean* a wonderful image མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ a marvellous, extremely rich offering; མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *ho-mtshar che-wa* marvellous things, events, miracles; མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ *mi-srid ho-mtshar-che* impossible! most wonderful! མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ མཚོམས་ལྷོད་མཚོམས་ the account or narration is very strange!

and is burnt as incense also mixed with snuff in Tibet (*Rtsii.*).

མཚོ་སྒོང་ *mtshe-skyoñ* a medicinal earth: མཚོ་སྒོང་ལུང་དུག་གི་དུག་གྱི་འགགས་སེལ་.

མཚོ་བའི་མཚོ་ན་ *mtshe-wahi mtshon* hog, wild-boar.

མཚོ་མ *mtshe-ma* 1. (བྱ་ཚ་ཏྲ་བུ) two, a pair (*Rtsii.*); twins: བྱ་མཚོ་མ་གཉེས་དུས་གཉིས་ན་འཕྲུང་ས་སོ་ twin sons were born simultaneously. 2. n. of a celestial mansion (*Bon. ch. 6.*)

མཚོ་ད *mtshed* or དུར་མཚོ་ད *dur-mtshed* place for burying the dead, also a tomb or *chorten* on the cremation ground—མཚམས་འགྲུབ་མཚོ་ད་.

མཚོ་ཐུ *mtshehu* = མཚོ་ཐུན་, འཇམ་མཚོ་ a pond, tank; small lake.

མཚོ་རལ་ *mtsher-pa* 1. = རོ་ཐོག་ *ho-thog*. 2. the spleen (*Mñon.*) but usually མཚོ་རལ་.

མཚོ་ *mtsho* 1. symb. num.: 4. 2. མཚོ་: a lake, a sheet of water: མཚོ་དྲུག་དུ་ *mtsho-dkyil-du* in the middle of the lake. མཚོ་འཁོར་ *mtsho-hkhor* an assemblage of lakes; མཚོ་འགྲམ་ *mtsho-hgram* shore, bank of a lake. མཚོ་རླངས་ *mtsho-rlangs* vapours of a lake; མཚོ་ལས་སྐྱེས་ *mtsho-las-skyes* = ཅུ་སྐྱེས་ *chu-skyes* the lotus (*Mñon.*); མཚོ་འབྲུག་ *mtshohi-bya* འབྲུག་པོ་; the bird of the lake, i.e., the goose, རང་ལ་ *han-pa* (*Mñon.*).

མཚོ་ཐོན་ *mtsho-shon* n. of a *Sa-bdag* monster.

མཚོ་ཐོན་པོ་ *Mtsho-shon-po* the Blue-lake or Lake Kokonor. In the middle of the lake there is an island with a hill, on the top of which is situated the sanctuary called *Tsho-shñiñ* where a number of Buddhist devotees reside (*Loñ. 2, 16.*)

མཚོ་མདའ་ *mtsho-mdah* དུང་རྒྱུད་ [a blue lotus-flower]S.

མཚོ་ལྷན་མ་ *mtsho-lan-ma* = དབྱངས་ཚན་མ་ 1. མཚོ་ལྷན་མ་ the goddess of learning. 2. = ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ *ljon-ñiñ dsā-wa-ka* the tree called *Jāvaka* (*Mñon.*).

མཚོ་མཐམ་ *Mtsho-ma-pham* Tibetan name of lake Manasarowara (*Loñ. 2, 9.*)

མཚོ་དམར་བ་གཡུ་ཡི་མཚོ་ཏུ་ལ་ *Mtsho-dmaha-wa gyuhi man-da-la* n. of a glacial lake of turquoise colour and of round shape near *Ra-sgreñ* (*Rtsii.*).

མཚོ་རྫོང་ *Mtsho-rdsoñ* n. of a Jong in Kong-po: “ཀོང་པོ་མཚོ་རྫོང་ལ་སོང་བའི་” (*Deb. 4, 36.*)

མཚོ་ཡས་ *mtsho-yas* མཚོ་ཡས་ n. of a number, “མཚོ་ཡས་ལྷན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་” (*Ya-sel. 50.*)

མཚོ་རླབས་ *mtsho rlab*s tide; མཚོ་རླབས་འཕེལ་འཁྲུབ་ flow and ebb tides.

མཚོ་ར་འབབ་ *mtshor-hbab* or མཚོ་ལ་འབབ་ *mtsho-la-hbab* streams descending from mountains and flowing into a lake, also rivers that flow into the sea (*Mñon.*).

མཚོ་གཡུ་པ་ *mtshog-pa*, v. འཚོ་གཡུ་པ་ *htshog-pa*.

མཚོ་གཡུ་མ་ *mtshog-ma* or མཚོ་གཡུ་མཚོ་ 1. the hair of the head, only for a length of three inches from the root. 2. = མཚོ་གཡུ་མ་པོ་ ‘spot or tender part of the head,’ vacancy in the infant cranium.

མཚོ་གཡུ་ས་ *mtshogs* in *W.* = མཚོ་གཡུ་ས་ similar, like, equal (*Jü.*).

མཚོ་ན་ *mtshon* 1. the forefinger; མཚོ་ན་ཚ་ the pulse felt by the fore-finger; མཚོ་ན་གང་ a finger's breadth; མཚོ་ན་གང་མང་ a finger's breadth lower. ལྷོན་མཚོ་ན་ལ་ལྷོན་ a handful of sticks (*Jü.*) 2. or མཚོ་ན་ཚ་, རྒྱུན་ any pointed or sharp cutting instrument, a sword; མཚོ་ན་ལྷོན་ལ་ལྷོན་ལ་ to seize a sword, མཚོ་ན་ཚ་ weapons; མཚོ་ན་གྱིས་འཕྲིག་ལ་ to destroy, to conquer with arms; མཚོ་ན་ཚ་རྒྱུན་ལ་ལྷོན་ the four kinds of

weapons sword, spear, dart, arrow; མཚན་ཐག blood drawn by cuts or stabs (used for sorceries); མཚན་གྱི་དུབ an attribute of the gods, resembling a ball of thread (*Vai-sñ.*). མཚན་རྩེ་གཅིག *mtshon-rtse-cig* ལྔ་ལུག n. of a weapon with one point, like an arrow or spear.

མཚན་ཚ་མཁན *mtshon-cha-mkhan* 1. an epithet of Paras'urāma (*Mñon.*). 2. =མགར་པ blacksmith (*Mñon.*). མཚན་ཚ་པ *mtshon-cha-pa* n. of a low caste tribe of India (*Mñon.*). མཚན་ཚའི་གཙོ *mtshon-chahi-gtso* =མདའ arrow (*Mñon.*). མཚན་ཚའི་གཞི *mtshon-chahi-gshi* = sword knife, etc., (*Mñon.*).

མཚན་བུ་རྩེ་ལྷོས *mtshon-bśnun-skyes* as met. = ཐག blood (*Mñon.*).

མཚན་པ *mtshon-pa* 1. v. རྒྱལ་འཛིན་ leader; also, showman. 2. vb. to set forth, bring forward, shew, quote, exhibit: རྩེ་གྱིས་མཚན་པ་གྱིས་ཞེག་གསུངས་ནས་ལྟོགས་པ་ he having said do you point it out (*A. 56*). 3. sign, symbol, point: བཀའ་ཚན་གྱིས་མཚན་པ་རྣམས་འཕྲུལ་གསལ་ལ་ the marks of approval or confirmation were distinct and clear (*D. çel. 7*). མཚན་བྱ་ *mtshon-bya* meaning; མཚན་བྱེད་ *mtshon-byed* illustration.

འཚན་པ *htshag-pa* 1. vb., pf. ཚགས་ *tshags* or བཙགས་ *htsags* fut. བཙག་, imp. ཚག་ *tshog* (trans. to འཚན་པ་), to cause to trickle, to strain, filter, press out: རྩེ་འཚན་པ་པོ་ (*Situ. 85*); འབྲུ་མར་ཚག་པ་ *hbrumar tshag-pa* to draw off oil, དམ་རྩེ་ཚག་པ་ to tap (a dropsical person). 2. adj. thick, fat, obese (*Jü.*): ལུས་འཚན་པ་འདྲེང་བ་ *luś-htshag bzaiñ-wa* a body or constitution that is healthy and sleek.

འཚང་ *htshañ* or མཚང་ = རྩོན་ *skyon* 1. fault, error, offence, sin, དེ་འཚང་དུ་ཚེ་ that is very wicked, a great offence; མིའི་འཚང་ a man's fault, མི་ལ་འཚང་འབྲུ་བ་ to spy out another's faults, to upraid him with a fault.

འཚང་གུང་ *htshañ-guñ* n. of the only nun-nery now existing in Lhasa.

འཚང་བ་ *htshañ-wa* vb. pf. ཚངས་ fut. འཚང་ 1. to press into, to stuff, puff out: རྩེ་དུ་འཚང་བ་ pressed into, stuffed inside; རྩི་རང་ཚངས་ཅན་ a stuffed seat; དབྱགས་ཁར་འཚངས་པ་ out of breath, puffed by pursuit; དབྱགས་རྩོད་དུ་འཚང་བ་ *dbugs-stod-du htshañ-wa* or རྩོད་འཚངས་ breathing hard, getting out of breath. 2. enlarged, complete, made full: མི་མང་པོ་འཚང་བ་ *mi-mañ-po htshañ-wa* many people assembled together; ལས་ཀྱི་ལ་འཚང་བ་ to be competent for work or efficient in doing work; འཚང་རྒྱ་བ་ = མངས་རྒྱས་པ་ or འཚང་རྒྱ་བར་འགྱུར་ become sanctified, perfected; འཚང་རྒྱ་བར་འདོད་པ་ to aim at Buddhahood; མཛོད་ལར་འཚང་རྒྱ་འགྱུར་ སུམ་བུ་མ་འཛིན་པ་ will become a perfect Buddha (*A. K. 1-18*). འཚང་ར་ *htshañ-ra* a place where many people assemble.

འཚབ་པ་ *htshab-pa* 1. (རྩིན་པ་ *skyin-pa*) pf. འཚབས་, *htshabs* imp. ཚོབ་ *tshob*, to repay, to re-placo; རྩིན་པ་འཚབ་པ་པོ་ *skyin-pa htshab-pa-po* one who pays back, a liquidator of debts; (*Situ. 85*). འཚབས་ *htshabs* = ཚོབ་རྒྱུ་བ་ཚང་བ་ *tshab-sgrub tshar-wa* liquidated. 2. pf. ཚོབས་པ་ *tshabs-pa*, imp. ཚོབས་ *tshobs* = རྩལ་པ་ *rtabs-pa* resp. to be afraid, to be in awe of. འཚབ་འཚུབ་ *htshab-htshub* confounding, ལེས་མ་འཚབ་འཚུབ་ mental hurry, confusion, perplexity; འཚབ་འཚབ་མར་གནས་པ་ to tarry in fear, to hesitate in apprehension also: རྩེར་འཚབ་འཚུབ་ confused wind, as dust, leaves of trees, &c., are when driven about by a whirlwind.

འཚམ་པ་ *htsham-pa* or འཚམ་པོ་ = འབྲིག་པ་, འབྲུན་པ་ appropriate, becoming, fit, suitable, in accordance with: དེ་དང་འཚམ་པ་ in conformity with it; རང་གྲོ་དང་འཚམ་པ་ agreeing with one's mind, according to one's wish; ཚེ་རྩེར་

དང་མང་ཉུང་འཚོ་བ་ལ། in size and quantity just what is wanted or suitable; གང་ལ་གང་འཚོ་བ་སམ་ whichever suited; མ་འཚོ་བ་ལ། unsuited or ill-suited.

འཚོ་བ་ཚོད་འཛོལ་ལ། *htsham-tshod hdsin-pa* to hold or take appropriate measure or amount, i.e., sufficient: བོད་ཡོན་ཏན་ལ་འཚོ་བ་ཚོད་འཛོལ་ལའི་སློན་བོ་དང་གཅིག་དེ་བོ་ཀར་བཅུན་བོ་ཡིན། (A. 33).

འཚོ་བ་ལུ *htsha-lu*, v. མཚོ་བ་ལུ *mtshah-lu*.

འཚོ་ར་བ། *htshar-wa* 1. = ཚོད་ཚོང་ས་ལ། or འདར་ས་ལ། up to the mark, sufficient; in proper measure. 2. to be finished, completed, spent; esp. as an auxiliary to denote an action that is perfectly past or completed.

འཚོ་བ་ལ། *htshal-wa*, imp. འཚོ་བ། *htshol* 1. to beg, desire, beseech, ask; when preceded by a verb the latter stands in the term. inf., or as the mere root and more esp. the perf. root: ཡབ་དང་མཇུག་འཚོ་བ་ལོ། I desire to meet my father བརྟམས་པ་དང་འཚོ་བ་ཏི། wishing to look; ཕྱགས་ལ་བཞག་འཚོ་བ། I beg it may be borne in mind (*Glr.*); གསུང་འཚོ་བ། I beg you to speak. Occurs as an intimation of willingness: དེ་རྟམ་འཚོ་བ་ལོ། yes, we will do that; ལ་ལ་ནོར་མ་འཚོ་བ་ཏམ་ has he not asked the money from his father? རྒྱམ་ཡང་ཅི་འཚོ་བ། why does (the king) desire to slay? 2. as eleg. form = to eat: བྱི་བས་འཚོ་བ་ཏི། eaten by mice (*Dsl.*); 3. to offer, shew, set forth: རོ་འཚོ་བ་བ། = རོ་ནེས་ལ། to understand, to know. འབད་འཚོ་བ་བ། to shew diligence (*Jä.*). བོ་འཚོ་བ་བ། *bro-htshal-wa* to have a cold (*Mil.*); ཕྱག་འཚོ་བ་བ། *phyag-htshal-wa* to greet, salute.

འཚོ་བ་མ། *htshal-ma* = ཚོ་བ་མ། ལྟན། ཁོ་བོ་རང་གིས་འདི་ནམས་མ་ཟད་བར་དུ་འཚོ་བ་མ་མི་བྱ། until I have eaten up these I shall not ask for (more) food (A. 87). འཚོ་བ་མ་འཚོ་བ་བ། *htshal-ma htshal-wa* = མས་ཟེང་བ། to take one's meal; འཚོ་བ་མ་ནད་མ།

htshal-ma nar-ma = རྒྱན་པ་དང་མས་བྱོལ་བ། continually eating.

འཚོག་པ། *htshig-pa* བར་ཇར་ to burn, to destroy by fire; to glow; སྤང་ཁྱིམ་མི་དང་བཅས་པ་འཚོག་ he burned the town with its inhabitants (*Pth.*); རྣམ་པར་འཚོག་པ། to burn entirely, completely (*Dsl.*); ཚེག་སོང་ has been burnt.

འཚོ་མ། *htshim* colloq. for ཚོ་མ། *tshem*; and འཚོ་མ་བྱ། for ཚོ་མ་བྱ།.

འཚོ་རི་བ། *htshir-wa* to extract, wring out, squeeze forth, to press out oil, extracts, etc.; རྣན་གྱིས་འཚོར་ to press hard; ལོ་མ་འཚོར་བ། to milk; བཅུན་མ་ལ་ཡང་ཕྱགས་གཅོར་རྒྱུང་བར་རྒྱར་ཏི། also the queen's mind was much depressed (*Jä.*). ཏི་ལ་འཚོར་བ་བོ། *til htshir-wa-po* an extractor of sesame oil (*Situ. 85*).

འཚོགས་པ། *htshugs-pa* pf. ཚོགས་ *tshugs* (intrans. of འཚོགས་པ།) 1. to go into, to enter upon, begin, commence: རྟོད་པ་འབྲུག་བ་ལ་ཚོགས་ he began to praise, to flatter. 2. to pierce, penetrate by boring, to thrust in, to establish one's self, to settle: རྩ་བ་མ་ཚོགས་ it has not taken root; འབྲོག་འཚོགས་སུ་ཡི་མ་འདོད། they had no longer any mind to establish themselves in this alpine solitude; བརྟན་གྱི་སྐྱིད་མགོ་དེ་ནས་ཚོགས་ this was the beginning of my lasting happiness (*Mil.*); ཚོགས་པ་ལ། as partic. or adj. = firm, steady: རྣང་ལག་མ་ཚོགས་ཏི་ས་ལ་འགྲེལ་ཏི། his limbs not remaining firm (in consequence of a paralytic stroke), he fell to the ground (*Dsl.*); ས་གཅིག་ཏུ་མི་ཚོགས་པ། not being able to settle in one place, flighty, inattentive.

འཚོན་པ། *htshud-pa* pf. ཚོན་ *tshud* to be put inside of, to go into, to enter, to get into; ཁོང་འཚོན་པ། to comprehend.

འཚོབ་པ། *htshub-pa* pf. ཚོབས་ *tshubs* to toss about, to swirl, to entwine; to be choked, suffocated.

maintaining, tending (cattle); འཚོ་ཁས་མས *htsho-khams* = རྩེད་ཁས་མས mortal frame, the constitution which requires keeping up; འཚོ་ཆས་ *htsho-chas* subsistence, livelihood; འཚོ་རྟེན་ *tsho-rten* livelihood, maintenance, support; འཚོ་ཐབས་ *htsho-thabs* medical treatment, the means of healing, way of subsistence; འཚོ་ཐབས་པ་ *htsho-thabs-pa* = རྒྱན་པ་ a physician, medical man. འཚོ་བ་མ་ *htsho-wa-ma* **जीविका** a woman that nourishes.

འཚོ་བ་གསུམ་ *htsho-wa-gsum* the three kinds of physical and spiritual existences: 1. ཚོ་ལོ་ life. 2. བསོད་ནམས་ merit. 3. ལས་ *Karma* or work.

འཚོ་བ་གསུམ་ཟད་ *htsho-wa gsum-sad* the decay of the three vital essentials:—1. that called ཚོ་ཟད་པ་; 2. that of merit བསོད་ནམས་ཟད་པ་; 3. that of work ལས་ཟད་པ་ (*Sman.*).

འཚོ་བའི་རྗེ་བོ་ *Htsho-wahi sniñ-po* n. of a medical work by Atis'a: ཇོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་འཚོ་བའི་རྗེ་བོ་ཞེས་བྱ་བའོ་དེད་ (*A. 35*) the *Jowo* himself also wrote a work on medicine called *Htsho-wahi Sniñ-po*.

འཚོ་བའི་ལོ་བྱད་ *htsho-wahi yo-byad* **जीवितोपकरणम्** necessities of life.

འཚོ་བྱེད་ *htsho-byed* 1. medicine. 2. or འཚོ་བྱེད་པ་ = རྒྱན་པ་ a physician (*Mñon.*). 3. **जीवातृक** the moon, also ལཱ་མེད་ལྷ་མོ་ ཅུ་ཇུ་ལྷ་མོ་ *htsho-byed-kyi shus-pa* n. of *Sûtra* on medicine called *Jivaka-puripuchha*.

འཚོ་བྱེད་མ་ *htsho-byed-ma* **जीवनी** n. of a goddess.

འཚོ་བྱེད་གཞན་ལྟུ་ *htsho-byed gshon-mu* **कुमार-जीवक** n. of a celebrated physician devoted to Buddha and who cured king *Bimbisāra* of piles (*Yig. 35*).

འཚོ་བྱེད་ཤིང་ *htsho-byed-ciñ* = ལྷི་ལྷ་ལྷི་ཤིང་ *spyi shur-gyi-ciñ* **प्राणक, असन** 1. n. of a medicinal

plant. 2. **प्राणक** the life-tree *i.e.*, any chosen tree on the existence of which depends the life of a person (*Mñon.*).

འཚོ་བུ་ཆས་ *htshog-chas* = རྒྱུད་ལག་ goods, effects, necessities; also provisions, provender (*Jā.*).

འཚོ་བུ་པ་ *htshog-pa* pf. བསོགས་ *htsags* fut. བསོག་ *bstog* imp. ཚོག་ *tshog* 1. to hew, chop, strike; to inoculate; 2. vaccinate, to find fault with, to blame, censure, teaze (*Sch.*).

འཚོ་བས་པ་ *htshogs-pa* pf. ཚོགས་ *tshogs* 1. to assemble, to meet together; རྩེད་འདེད་ཚོགས་ཤེ་ that are here assembled; མི་མང་བོ་ཚོགས་པའི་མངུན་ཏུ་ before many assembled people (*Dzl.*); འབྲུང་ལྔ་ཚོགས་པ་ the five elements meeting; འཚོ་བས་རྟེན་གྱི་ཐམ་ཆང་ food and drink to entertain the people assembled (*Glr.*). 2. to unite, to join in doing something, to combine, to make common cause (*Jü.*).

འཚོང་བ་ *htshoñ-wa* **विक्रय** to barter, to sell—a vb. in very common use; རྩེ་འཚོང་བའི་གནས་ཤིང་ place where perfumes are sold; འཚོང་བའི་ཆེད་ *htshoñ-wahi-tshad* for the purpose of selling; འཚོང་བར་བྱེད་ making sale, causes to be sold.

འཚོང་བ་པ་ *htshod-pa* pf. བསོས་ *htsoṣ* fut. བསོ་ *btso* imp. ཚོས་ *tshoṣ* 1. to boil, to cook in any way, to bake: འཚོང་གྱིན་འདུག་ *htshod-gyin-hdug* colloq. it is cooking (anything) is boiling; བསོས་གྱིན་ཡོད་ has been cooking, has been boiling; འཚོང་པར་བྱ་ *htshod-par-bya* should cook, or to be cooked. འཚོང་སྐྱུ་ *htshod-snum* oil for frying food-meat, vegetables, &c. (*Rtsii.*); འཚོང་མར་ *htshod-mar* butter used in making pastry, cakes, etc. (*Rtsii.*).

འཚོ་བ་པ་ *htshob-pa* or འཚོ་བས་པ་ *htshobs-pa* to be a deputy, to represent, to be substi-

ཏ

ཏ *dsa* is the 19th letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit ज. Acc. to the *Tantra*: ཏ་ཉི་མ་ཕྱང་བ་ལི་ཚོ། *Dsa* is the beginning of that which has not grown or been born (*K. g.* 42). *Dsa* also = ཕྱང་བ་ and ཕྱིན་པ་ religious rites and almsgiving (mystic) (*K. g.* 179).

† ཏ་ཉི་ *dsa-ti* prop. ཏ་ཉི་ *dsā-ti* 1. the nutmeg. 2. n. of the flower *Jasminum grandiflorum*.

Syn. of 1. ལུ་མ་ན་ *su-ma-na*; ལུ་བས་ལྷོས་ *sbubs-skyes*; ལུ་བས་འབྲས་ *sbubs hbras*; ལུ་བས་ཅན་ *sbubs-can*; ལྷོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *spos-kyi rgyal-po*. Syn. of 2. ཡིད་བཟང་ལྷོས་ *yiid-bzang-skyes*; འདབ་བདུན་པ་ *hdab-bdun-pa*; གཤོན་ལུ་འབྲེང་ *gshon-nuhi-hphreñ*; ལྷ་ལ་ཉི་ *mā-la-ti*; ལྷ་མའི་མེ་ཉེག་ *sna-mahi me-tog* (*Mñon*).

ཏ་ན་མ་ *dsa-na-ma* རྒྱལ་ཡུལ་ shadow, shade.

† ཏ་པ་ *dsa-pa* or ཏ་བ་ཉི་ 1. = འཕེབ་ Tibetanized form of जप; is a *mantra* or Sanskrit charm. 2. recitation mentally.

† ཏ་བ་ *dsa-wah* and ཏ་ཕུ་ཤིང་ = ཇབ་ [the China rose, *Hibiscus rosa sinensis*] S.

Syn. རྩོལ་མེ་ཉེག་ *rdo-rjehi me-tog*; ཉི་མ་མེ་ཉེག་ *til-me-tog*; རྩོལ་མེ་ཉེག་ *rñā-ma me-tog*; ཏ་ཕུ་ *dsa-bā*; ཏ་ཕུ་ཤིང་ *dsa-bā-ṣiñ* (*Mñon*).

† ཏ་ཡ་ *dsa-ya* I: ཇལ་; = ལྷུ་ལ་ victory.

ཏ་ཡ་ II: 1. *Sch.*: 'muddy deposit, green slime in the water.' 2. in *C.* the markings of wood, speckled and variegated in consequence of disease in the tree. 3. n. of an ancient king of China (*Jā.*).

† ཏ་ཡ་སི་བ་ཏ་ *Dsa-ya-si-pata* the name by which the site of Kapilavāstu the birth place of Buddha is now known: ལེང་རྒྱལ་ལྷོང་ལེས་གྲགས་པ་ཡོད་པས་ལུལ་དེ་ལ་དང་སང་ཡོད་ས་གྲགས་ལུ་ཏ་ཡ་སི་བ་ཏ་རྒྱལ་བའི་གནས་ཟེང་ (*Dsam*).

† ཏ་ཡན་ཉི་ལྷོ་བ་ *dsa-yan tihī rtsa-wa* (जयन्ती मूल) the root of the *Jayanti* tree (*K. g.* 51).

ཏ་ཡི་ཕལ་ *dsa-yi-phal* = ཏ་ཉི་ nutmeg.

† ཏ་ལན་ཏ་ *dsa-lan-tra*, ཏ་ལན་རྩ་བ་ ཇལ་ལྷུང་ལ་ n. of a province in the Punjab, now Jalundur (*Jā.*). Formerly the kingdom of Jalendra comprised Kashmir, Panjab and a part of Kabul; and was ruled by king Kaniska and his successors (*J. Zan*).

ཏ་སགས་ *dsa-sags* (Chinese) = རྫོང་དཔོན་ a prefect, a district magistrate and collector (*Yig. k. 1*).

† ཏ་ལུ་ལུ་མོ་ *dsa-huhi bu-mo* ཇལ་ལྷུང་ལ་འཇུག་པོ་ an epithet of the Ganges ལེབས་ཚོགས་ཀྱང་ཏ་ལུ་ལུ་མོའི་རྒྱན་བཞིན་རྩོལ་བ་མཁྱིན་, pray let your letters come to me like the flow of the Ganges.

ཏ་ཉི་ཏ་ལ་ *Dsā-ti dsa-la* n. of a Buddhist female saint: ལོ་རྒྱུན་གྱི་ཕྱང་ལྷོགས་ན་གདེལ་པའི་ཕུ་མོ་ཏ་ཉི་ཏ་ལ་ཞེས་བྱ་བ། on the north of Orgyan there lived *Dsāti-dsala* who was a girl of the sudra caste (*K. dun. 38*).

† ཏ་རི་ཁམ་ཏ་ *Dsā-ri khaṇḍa* n. of an Indian province: མ་གཤམ་རྩ་བའི་རིང་བའི་ལྷོང་ཏ་རི་ཁམ་ཏ་ཟེང་བའི་ལུལ་ཟེན་པ་ཡོད། there is a large province to the south and not far from Magadha called Jari khaṇḍa (*Dsam. 35*).

ཏ་མ་བུ་ *dsam-bu* ཇམ་བུ་ 1. gold; the fabulous fruit of the *Kalpadruma*, the wishing tree of

རྩེ་རྩེ་ n. of the third son of Emperor Dsung of the Han dynasty who succeeded his father on the throne (*Yig.* 54.).

ཇི་ *dse* num. fig.: 109.

† ཇི་རྩེ་ *Dse-ta-ri* ཇེ་ཏཱ་རི་ n. of a Buddhist saint of Bengal (*K. dun.* 45).

† ཇི་ཏཱ་འཛེ་ཚལ་ *Dse-tahi-tshal* ཇེ་ཏཱ་འཛེ་ཚལ་ the grove in S'ravasti in which Buddha had resided for many years and where the first Buddhist monastery was built under the auspices of Anāth-piṇḍada.

ཇི་ཙེ་ *dse-tse* in *C.* vent-hole for the smoke, a chimney (*Jā.*).

ཇི་ *dso* num. fig.: 139.

ཇི་ཀའི་ *dso-ki* or ཇི་ཀའི་ *dswo-ki* vulg. for ལོ་གེ་ *yogi* or རྣམ་འབྱུང་པ་ *rnal-hbyor-pa*.

མཛེན་པ་ *mdsah-wa* 1. to be amicable, to love as friends or kinsmen do: མཛེན་པ་རྣམས་ a loving married couple (*Dzl.*); མི་མཛེན་པ་ རྣམས་ཅན་ all hostile malignant (creatures or powers) (*Dom.*); མི་མཛེན་པ་རྣམས་ཐུག་པ་ to reconcile those that are at variance with each other; བྱམ་ཅེ་མཛེན་པ་ཞིང་གིས་པ་ he had a Brahman for his intimate friend (*Dzl.*). 2. as adj. = མཐུན་པ་ or རྟེན་པ་ intimate or near. 3. as sbst. = friend, relation, one near or dear. Also: affection, friendship; also མཛེན་ཕྱེད་ མཛེན་གཏུགས་པ་ to cultivate friendship. མཛེན་པ་གྲུགས་ *mdsah-hces* = རྒྱ་གསུམ་གྲུགས་ཅེ་ བཱ་མྱ་བུ་, བེ་མཚ; also parents, brothers, cousins, relations, friends; frq. in conjunction with རྟེན་པ་ or རྒྱུ་མཚམས་ (*Glr.*). མཛེན་ལྷའི་གྲུགས་པ་ *mdsa-lhahi grogs-po* = ལྷ་གསུམ་ (*Mñon.*). མཛེན་གྲུགས་ *mdsah-grogs* in *C.* = རྟོན་པ་ husband, wife. མཛེན་གཏུགས་ *mdsah-gcugs* v. གཏུགས་ཏུགས་ མཛེན་པར་ཕྱེད་ *mdsah-war-byed* = རྒྱལ་པ་ or རྒྱ་མ་ (*Mñon.*); མཛེན་པས་ བཞེངས་ *mdsah-was bcifñs* v. གཏུགས་ཏུགས་.

མཛེན་པོ་ *mdsa-wo* = རྩིང་རྒྱལ་ *sñiñ-sduy* sbst. བརྒྱམ, མཐུ་ love husband, friend: མཛེན་པོ་ལ་ ལ་ཞིང་བལ་བདད། མཛེན་པོ་ལ་ལ་ལྷུན་པོ་བདད། མཛེན་པོ་ལ་ལ་ས་ གཏུགས་པདད། མཛེན་པོ་ལ་ལ་ཕྱིང་བ་བདད། some friends are like cotton (adhering firmly), some friends are like Mount Meru, other friends are like the earth (steady), others are like a string of beads easily separating.

Syn. རྩིང་པོ་ལོད་ *sñiñ-hdod*; ལིང་མཐུན་ *yi-d-mthun*; ལི་གཏུགས་ *yi-gcugs*; མཛེན་གཏུགས་ *mdsah-gcugs*; བག་ལེབས་ *bag-phebs*; རྩིང་ལྷེ་ *sñiñ-ñe*; ལིང་ལྷེ་ *yi-d-ñe*; ལྷེ་ལྷེ་ *llo-ñe*; ལེམས་མཐུན་ *sems-mthun* (*Mñon.*).

མཛེན་མོ་ *mdsah-mo* 1. a mistress; also a female friend. 2. v. ལྷུ་རྒྱུང་.

མཛེན་ས་པ་ *mdsahñs-pa* 1. sometimes written as འཛེན་ས་པ་ *hdsahñs-pa* པཤིང་མ་, wise, learned; also = མཁས་ཤིང་ *mkhas-ñiñ*. 2. = དཔལ་པོ་ a hero, a champion (*Mñon.*); མཛེན་ས་ པའི་ཁང་ *mdsah-pahi-khañ* the house of a hero, the house where heroes exhibit feats of arms, etc. མཛེན་ས་མ་ *mdsahñs-ma* a woman. མཛེན་ས་མ་འབྲས་ཀྱི་རྩུ་ཁུང་ *mdsahñs-ma hbras-kyi sñe-khur* n. of a vegetable medicine used to heal sores and wounds (*Sman.* 350).

མཛེན་པ་ *mdsad-pa* 1. imp. མཛོད་ *mdsod* is the honorific form for ཕྱེད་པ་ in all its significations, whenever the person acting is the object of respect: རྩྱད་ཀྱིས་དེ་རིང་ལས་ཀྱི་ག་ཚོད་ མཛོད་ཚོང་ how much work have you done to-day? མཛོད་ཅུ་གསེལ་ pray do it, let it be done. 2. = ལཱ་ལོ་, ལྷུ་ལྷུ་ deed, achievement, working, behaviour; the act of doing, the thing done; མཛོད་པ་བརྒྱ་གཉིས་ the twelve deeds (or prop. incidents) of a Buddha's life; མཛོད་བརྒྱ་ the hundred acts of Buddha Gautama (*J. Zan.*). མཛོད་པ་པོ་ *mdsad-pa-po* the doer, maker, composer, etc.; མཛོད་ཕྱོད་ *mdsad-spyod* deed, action; department,

bottom, the lake became empty or "as not" (*Mil.*); བཞེན་ཐགས་ཏེ the face dripping (with perspiration); གུན་ལ་སྦྱང་བའོ་མཆི་མ་གཟག he is shedding tears of universal pity (*Dzl.*); མོར་བར་ནས་འཛེག་ནས། letting (ashes) fall through between her fingers (*Mil.*).

འཛེག་པ II: in the language of the Brahma Kāyikā-devā: འཛེག་པ=ཕྱག་བཤེལ་པ; གུན་ཏུ་འཛེག་གྱེད=གུན་འབྱུང་བ (*K. kon. 7, 236*).

འཛེང་འཛེང་ *hdsañ-hdsoñ* =གཙོང་གཙོང་ (*Jā.*).

འཛེངས་པ *hdsañs-pa* 1. acquiring of wealth greedily, avaricious hoarding of wealth. 2.=ཐད་པ spent, consumed, exhausted, construed with ཚོར, of rare occurrence (*Jā.*).

འཛེད་པ *hdsud-pa*, pf. རྩ to go down, dwindle, to be consumed, to come to an end=ཐད་པ *q. v.*; ཚོར་འཛེད་པར་འབྱུར་ riches will be spent or run down. བར་འགྲོ་རྩུང་འགྲོ་དང་ཡམ་ཡོམ་རྣམས་ལ་འཛེད་ in going out and coming in and in wavering to and fro, it is consumed (*A. 137*). བསགས་པའི་ཚོར་འཛེད་ the gathered wealth comes to an end (*Pth.*); ལྷ་མ་ཐད་ཀྱི་མར་མེ་ a lamp the oil of which is exhausted (*Glr.*); རྩྭ་ཀྱི་བསོད་ནམས་ཐད་པའི་ཚོང་ཕྱག་རྣམས། ye poor children of merchandise whose stored-up merits are now at an end (*Glr.*); ལྷགས་ལས་ཐད་ that which has been spent for provisions (*Mil.*); བརྒྱའི་ག་ཐད་ཀྱང་ཡང་དོ་ though the muscular part of the thigh had been consumed, (I) was easy; ཐབས་ཐད་ helpless (*Glr.*); ཚོ་ཡོངས་ལུ་ཐད་པ་ལས་ whilst life is consuming itself (*Do.*); ཚོ་ཐད་ཀྱར་ at the hour of death; ཅུག་ལྗེའི་ལས་ལ་ཐད་པ་མེད་ the effects of the five poisons never cease; འཛེལ་ཐད་པ་མེད་ of devils there is no end (*Mil.*); ཐད་མེད་ or ཐད་པ་མེད་པ་ཐད་མེ་ཞེས་པ་ incessant, endless, everlasting, interminable. འཛེམ་ཐད་ with this it comes to an

end, *i.e.*, this is the only thing besides which no second is existing; འཛེམ་དོན་གཉེན་དེང་འཚོ་བར་ཐད་ན་ as this is the only means of making a living (*Dzl.*). The form ཐད་དེ་ is frq. used at the end of a phrase to signify: "and none besides," "it is only," "and no more," etc. Hence, we may render: མཐོང་བ་ཁོ་མོ་ཁོ་ནར་ཐད་དེ། as I am the only person that has seen; མཐོང་བ་ཐད་དེ་ this is limited to seeing, this refers only to sight (*Dzl.*); གཉེས་ནི་མིང་གཉེག་པ་ཚམ་དུ་ཐད་པས། as the two have only one name. So, too, the frequent མ་ཐད་དེ་ with the termin. case =not only: རློག་འདོར་བ་འདི་འབར་ཞིག་ཏུ་མ་ཐད་དེ། having lost his life not only this time (but often before) (*Dzl.*); དེར་མ་ཐད་ཀྱི་ not only that, *i.e.* still more, further yet.

ཏུ་འཛེན་དཀྱར *hdsan-dkah* = ལྷོར་དཀྱར (*Licé*), difficult to obtain or to acquire.

འཛེབ་པ *hdsab-pa* 1. to count on the beads, to mutter charms; to pronounce རླུགས་ or magic sentences. 2. or འཛེབས་པ mischief, danger. 3. vb. to strive, endeavour; to be studious, to give diligence (*Jā.*). འཛེབ་ཅན་ *hdsab-can* a blackguard, dangerous person; ལྷན་མ་འཛེབ་ཅེན་ a dangerous thief, daring robber.

འཛེམ་བུ *hdsam-bu*, v. འཛེམ་བུ་མཚུ, the rose-apple tree, engenia: འཛེམ་བུའི་ས་བོན་དང་། ལྷེ་འཕྱར་གཞི་ས་བོན་དང་། ག་རི་ཁའི་ས་བོན་དང་བཤགས་ནས་རའི་ལོ་མ་ལ་བའོ་བར་བྱས་ནས་མར་དང་བཟའ་བར་བྱས་ན་ལྷ་བཤེད་དུ་རློགས་པར་མི་འབྱུང་རོ། the seed of rose-apple, the seeds of *Vijapuraka* and *Çarisa*, cooked together in goat's milk and taken with butter will enable one to fast for a fortnight (*K. g. 3, 48*).

འཛེམ་གླིང་རྒྱན་རྒྱག *hdsam-gliñ rgyan-drug* the six ornaments or gems of *Dzambuling* or *Jambudvīpa*:—(1) འཕགས་པ་ལྷ ལཱ་ཡཱ་དེབ་ *Ārye*

deva; (2) 24th year of the year of the Aryā-saṅga; (3) 24th year of the year of the Sarvajña Vasu mitra; (4) 24th year of the year of the Achārya Diṇṇāga; (5) 24th year of the year of the Achārya Chandrakirtti; (6) 24th year of the year of the Achārya Nāgendra.

24th year of the year of the hdsam-gliñ rgyal-po 24th year of the king of the earth, an epithet of the king of Ayodhyā (24th year of the year) (Mñon.).

24th year of the year of the hdsam-gliñ mchog-gñis the two great personages of Jambudvīpa viz:—the Buddha and Nāgārjuna.

24th year of the year of the hdsam-bu-gliñ, 24th year of the year of the hdsam-bu-gliñ above. 24th year of the year of the hdsam-gliñ is the more freq. spelling.

24th year of the year of the hdsam-bu chu-wohi gser, 24th year of the year of the golden sand, which is used by a Chakravartti Rāja: 24th year of the year of the hdsam-bu chu-wohi gser, 24th year of the year of the golden sand.

24th year of the year of the hdsam-bu nādā gold from the river of golden sand: 24th year of the year of the hdsam-bu nādā, 24th year of the year of the golden sand.

24th year of the year of the hdsam-buhi rgyal-khamṣ kingdom of Jambu (modern Jummo), the south-eastern part of Kashmir.

24th year of the year of the hdsam-buhi rgyal-mtshan-can = 24th year of the year of the earth.

24th year of the year of the hdsam-bur a gun, cannon (Jä.).

24th year of the year of the hdsah the interest or premium paid for the use of money borrowed (Jä.).

24th year of the year of the hdsar a bob, tassel, tuft (Jä.).

24th year of the year of the hdsar-wa 1. taking dinner at midday. 2. pf. 24th year of the year of the hdsar, fut. 24th year of the year of the hdsar, to suspend, to hang up, to fling across or over, to put over one's shoulder.

3. to dress carelessly or in a loose manner, to huddle on clothes or rags.

24th year of the year of the hdsi-wa 1. to be busy about, to be engaged in, to be taken up with, absorbed by anything. 2. to abstain from, to be abstinent, temperate (Jä.).

24th year of the year of the hdsin-wa to dispute, quarrel, contend with, wrestle, struggle with.

Syn. 24th year of the year of the hkhruḡs-pa; 24th year of the year of the hthab-pa (Mñon.).

24th year of the year of the hdsinṣ-pa, gen. with 24th year of the year of the skra rarely with 24th year of the year of the skra, bristly, rugged, shaggy; of beggars or of infernal monsters (Jä.).

24th year of the year of the hdsin 1. 24th year of the year of the hdsin, the act of laying hold or seizing, seizure, grasp, gripe, a catch. When preceded by 24th year of the year of the hdsin or 24th year of the year of the hdsin it indicates an eclipse of the sun or moon, in accordance with the notion of the sun and the moon being seized by the dragon Rāhu. 2. a holder, keeper; a receptacle; 24th year of the year of the hdsin the holder of the vajra (thunderbolt), 24th year of the year of the hdsin (water-holder) a cloud; 24th year of the year of the hdsin the tongue. 3. a bond, obligation, contract, agreement, a bargain, a treaty; 24th year of the year of the hdsin a written agreement; 24th year of the year of the hdsin a receipt.

24th year of the year of the hdsin-pa pf. 24th year of the year of the hdsin or 24th year of the year of the hdsin fut. 24th year of the year of the hdsin; often takes the form 24th year of the year of the hdsin; also occurs as 24th year of the year of the hdsin in all tenses: 1. to lay hold of, to seize, to grasp; freq. requiring 24th year of the year of the hdsin attached to object seized, e.g., 24th year of the year of the hdsin to grasp a person's hand; 24th year of the year of the hdsin taking hold of the head; 24th year of the year of the hdsin to catch a man, freq.: 24th year of the year of the hdsin to take as wife (Glr.); 24th year of the year of the hdsin to hold a sword in one's hand (Glr.); 24th year of the year of the hdsin though grasped it is not held. 2. to uphold, support: 24th year of the year of the hdsin a prince upholding my race (Glr.); 24th year of the year of the hdsin as he upheld

nettles, to prick, ཚོར་རྩར་ like a thorn (*Mil.*); མོ་མ་རྩག་པར་བྱེད་ the leaves sting (*Vai. 58.*); རྩག་རྩུ་མེད་པ་ not smarting (*Vai. 58.*).

འཇུག་ས་གཏོར་ *hdugs-gtor* the annual offerings of *torma* to spirits (*Rtsii.*).

འཇུད་པ་ *hdsud-pa* pf. བཅུད་ *btsud* also ཟེད་ *zud*, imp. ཅུད་ *tshud*, (trs. to འཇུད་པ་) to put, to lead, to guide, to induce; to insert: རྩེག་པ་ལ་འཇུད་པ་ to seduce into sin (*Pth.*); འཇུད་ཅེ་= བཞིབ་ལམ་པུ་; འཇུད་འཇུད་པ་ to put or insert into; རྫོང་དུ་འཇུད་པ་བོ་ one who puts into a vessel (*Situ. 85.*).

འཇུབ་མོ་ *hdsub-mo* for མཇུབ་མོ་ 1. འཇོན་ལྷོ་, འཇོན་ a span, the top of the forefinger to that of the thumb. 2. འཇོན་ the forefinger.

འཇུམ་ *hdsum* or འཇུམ་པ་ *hdsum-pa* = བཞིན་རས་ མཛིན་, མཛིན་ a smile: བྱམས་པའི་འཇུམ་གྱིས་ with a friendly smile; འཇུམ་བྱེད་པ་ *hdsum-byed-pa* to smile; འཇུམ་དང་ལྡན་ *hdsum-dan-ldan* smiling (*Pth.*); འཇུམ་སྐྱོང་བ་ *hdsum-skyoñ-wa* to preserve a friendly countenance, to be always mild and gentle; འཇུམ་སྐྱོང་ *hdsum-skyoñ* in a special sense, the exhortation given to a daughter on her marriage to treat visitors with a friendly smile; also fig., an engaging appearance; རོ་འཇུམ་ *ño-hdsum* a smile: ལ་རྗེའི་རོ་འཇུམ་དཀར་ནག་བཞུགས་ I watched whether the smile of my aunt was friendly or unfriendly (*Mil.*); རོ་འཇུམ་ནག་སྐྱོ་ *ño-hdsum nag-ste* looking forbidingly; འཇུམ་ཁ་ *hdsumi-kha* a smiling mouth; ལྷ་མོ་འཇུམ་ཁ་ *lha-mo hdsum-kha-ma* a smiling goddess; བྱ་མོ་དང་བོ་ལྷ་ལྷོག་འཇུམ་ཁ་ at first a girl is a smiling young goddess (*Khrid. 51.*) འཇུམ་ལྷག་དབྱེ་ *hdsum-ltag-dgye* a smile between the teeth, a sardonic smile, a grin (*Cs.*).

འཇུམ་པ་ I: *hdsum-pa* སྤོང་ལུག་ pf. བཅུམ་ *btsum* or ཟུམ་ *zum*, fut. གཟུམ་ *gzum*, imp. ཅུམ་ *tshum* 1. to close, to shut, yet, as *Jä.* points out, only in certain applications, such as to close one's eyes, to shut one's mouth: མིག་མི་འཇུམ་པར་ལྟ་ནིང་ *mig mi-hdsum-par lta-shiñ* to have one's eyes immovably fixed upon (*Dzl.*); also བད་མའི་ཁ་རྩམ་བཞིན་ *pad-mahi kha-zum-bshin* just as the lotus-flower closes; མ་ཁ་མི་རྩམ་ནིང་ *rma kha mi-zum-shiñ* (*Vai. 58.*) if the wound will not close. 2. to smile: འཇུམ་བག་ཅན་ *hdsum-bag-can* (of a child) sweetly smiling (*Mil.*).

འཇུམ་སྐྱལ་ *hdsum-mul* or འཇུམ་དུས་ལྡན་ *pradāna* a laugh, a smile; འཇུམ་དུས་ལྱིས་ཤོར་ a smile escaped; འཇུམ་དུས་ལ་བ་ to smile; འཇུམ་སྐྱལ་སྐྱལ་ to smile by drawing in the lips but not breaking into laughter: ཁ་རྩེད་སྐྱལ་ནས་འཇུམ་སྐྱལ་སྐྱལ་ཅང་མི་སྐྱོ་བའོག་མོང་ (*Rdsa. 21.*) འཇུམ་སྐྱལ་ལེ་ *hdsum mu-le* as if to break out into a laughter: མ་དེ་དགའ་དྲག་འཇུམ་སྐྱལ་ལེ་སྐྱད་ནས་ (*Rdsa. 17.*).

འཇུར་བ་ *hdsur-wa* pf. བཟུར་ *bzur*, fut. གཟུར་ *gzur*, to give way, to draw back; (of a horse) to shy: ལས་ནས་འཇུར་བ་ to step aside in a path; ལས་ལ་འཇུར་བ་ to shun work, to evade labour (*Jä.*).

འཇུལ་བ་ *hdsul-wa* to glide, steal out or away, རྫོང་འཇུལ་བ་ to slip out or through the door; ཅུལ་ or ཅུར་འཇུལ་བ་ to glide into the water, i.e., to dive. རྩུང་དུ་འཇུལ་བ་བོ་ that which enters a hole or slips down into its den so as not be seen or captured (*Situ. 85.*).

འཇུས་ *hdsum* 1. v. འཇུ་བ་ 2. a corrupt form of འཇུལ་.

འཇོག་པ་ *hdseg-pa* ར་འའོལ་, ར་འའོལ་ to climb up, to ascend, to walk up; རི་ལ་འཇོག་པ་ *ri-la hdseg-pa* to ascend a hill,

ཤིང་ལྗང་བོ་ལ་འཇོག་པ་ to climb up a tree; རྒྱུན་དུ་
འཇོག་པ་བོ་ one who ascends, walks up a steep
incline (*Situ. 85*). འཇོག་པར་བྱེད་ *hdseg-par byed*,
climbs up.

འཇོང་ *hdseñ* whet-stone, hone (*Jä.*).

འཇོང་བ་ *hdseñ-wa* 1. to fight with pro-
jectiles; to throw stones. 2. to stick or
jut out, to project, to be prominent.

འཇོད་པ་ *hdseñ-pa* pf. བཟེད་ *bzsed*, vulg.
བཟེད་པ་, to hold out or forth.

འཇོས་པ་ *hdsem-pa* = མོན་བྱེད་པ་ to shrink
from, to shun, avoid: མང་ལ་འཇོས་ཞིག་ give up
or abstain from wine; མི་དགེ་བ་ལ་འཇོས་པ་ to
shun evil; རྩོ་ཚ་ལ་མི་འཇོས་པ་ insensible to
shame, shameless; འཇོས་མ་ཞིག་ = རྒྱུང་མ་ཞིག་ do
abandon, give up! ལྷོག་མ་དན་ལ་འཇོས་པ་ to droad
going in an inauspicious direction; ལྟ་ལ་
ལྟ་དན་པ་ལ་འཇོས་ avoids going on a journey or
doing anything at an inauspicious hour
when the malignant stars are in the
ascendant; ལྷོག་ལ་འཇོས་པ་ to keep off from
pollution or defilement: ལྷོ་ཞིང་ལྷོ་བ་ལ་ཡང་
འཇོས་མ་ཞིག་ཅང་གསུང་ (*A. 29*). འཇོས་མ་དོག་ *hdsem-
mdog* = རྩོ་ཚ་ཞིག་པ་ *ño-tsha ces-pa*, shamefaced,
bashfulness, modesty (*Mñon.*); འཇོས་པ་ཅན་
hdsem-pa-can or འཇོས་པ་ག་ཅན་ bashful, modest
(*Cs.*); འཇོས་པ་མེད་ *hdsem-pa-med* immodest,
shameless; ལྷོ་ལ་འཇོས་ *khrel-hdsem* modesty.

འཇོར་ *hdser* = ལྷོ་དབྱངས་ *glu-gbyañs* music,
singing (*Mñon.*).

འཇོར་པ་ I: *hdser-pa* མའི་སྐྱེ་བའི་ མའི་སྐྱེ་བའི་ fleshy
excrecence in the body (*Hbrom. P 18*).
འཇོར་དུམ་ *hdser-dum* a round excrecence of
the body, stump-like (foot or hand).

འཇོར་པ་ II: or འཇོར་བ་ *hdser-wa* 1. =
ཟེར་པ་ to say, to speak. 2. to be hoarse;
འཇོར་བོ་ *hdser-po* hoarse; with ལྟ་དན་ *skad* id.:
ལྟ་དན་འཇོར་འཇོར་དུ་བྱེད་ to weep with a hoarse
voice (*Pth.*).

འཇོག་པ་ *hdsoḡ-pa* ལུ་ཅི་ the fist; to
fold the fist.

འཇོང་འཇོང་ *hdsoñ-hdsoñ* 1. jagged,
pointed, conical. 2. oblong, cylindrical
in *C.* (*Jä.*).

འཇོབ་བརྒྱུད་ *hdsoḡ-brduñ* = བརྒྱུད་འཇོག་.

འཇོས་པ་ *hdsoḡ-pa* or འཇོས་མ་པ་ *hdsoḡs-pa*
བསམ་བཤམ་ to come or approach together, to
meet, to interlace: ལམ་འཇོས་པ་ the crossing
of two roads; ལྷོ་ལ་འཇོས་པ་ to meet a in
journey; ལྷོ་ལ་འཇོས་ all meeting, where all
meet; n. of a mountain pass on the road
to Lahul from Spiti (*Jä.*); ལྟ་མ་པ་ལྟ་ལ་འཇོས་པ་
coming together of various things; ལྟ་མང་
བོ་འཇོས་པ་ crowd, crowding in one place.

འཇོས་པོ་ *hdsoḡ-po* abundant, swelling,
profuso, fertile; ལྟ་ལྟ་ལྟ་འཇོས་པོ་ abounding
in grass and water and wood, fertile *C.*
ལྟ་ལྟ་ལྟ་འཇོས་པོ་ *mtshun-rkyen hdsoḡ-po* success-
ful through a favourable concurrence of
circumstances; ལྟ་ལྟ་འཇོས་པོ་ variegated, many
coloured (*Jä.*).

འཇོལ་པ་ *hdsoḡ-pa* any error, mistake,
etc. དེ་ལ་འཇོལ་བ་གསུམ་གྱུང་ *de-la hdsoḡ-pa gsum-
byun* he fell into three errors (*Jä.*).

འཇོལ་བ་ *hdsoḡ-wa* 1. = རྩོ་བ་ to mistake:
ལམ་འཇོལ་བ་ *lam-hdsoḡ-wa* to go into the wrong
way, to miss the right way; ལྟ་བ་འཇོལ་བ་
to blunder in working. 2. to shake about,
to stir; to intermix, to confuse: ལྟ་ལྟ་འཇོལ་
འཇོལ་བ་ to deliver a message confusedly,
making a mess of it (*Jä.*).

འཇོར་པ་ *rdsa* ལྟ་ལྟ་ clay or earthenware; gen.
འཇོར་པ་ = clay. འཇོར་པ་ a clay pot or jug. འཇོར་པ་
in comp. is used for འཇོར་པ་ as in འཇོར་པ་ beer-
jug, འཇོར་པ་ water-pitcher. འཇོར་པ་ *rdsa-koñ*,
clay oil-burner (*Rtsii.*); འཇོར་པ་ *rdsa-kor*

earthen bowl, little dish; རྡོ་པར་ *rdsa-khañ* pottery; རྡོ་ཕུང་ *rdsa-khuñ* clay-pit; རྡོ་ཤིག་ *rdsa-khog* = མའི་ཤིག་མ།, v. རྡོ་མ།. རྡོ་མཁན་ *rdsa-mkhan* རྒྱུ་མཁན་ potter; རྡོ་མཁན་གྱི་འཁོར་རྟོང་བ་ *rdsa-mkhan-gyi hkhor skor-wa* to turn the potters' wheel; རྡོ་མཁན་གྱི་རིག་མཁན་ *rdsa mkhan-gyi rigs*, རྒྱུ་མཁན་ the potter caste (in India); རྡོ་ཚེན་ *rdsa-chen* a large earthen pot or vessel (for cooking purposes). རྡོ་པག་ *rdsa-pag* a tile, or burnt brick; རྡོ་ཤར་ *rdsaphor* earthen cup or dish; རྡོ་བོ་ *rdsa-bo* an earthen vessel.

རྡོ་རྩ་ *rdsa-rha* ལྷ་དྲན་ kettle-drum made of burnt clay: རྡོ་རྩ་དང་རྩོམ་རྩ་ལ་སོགས་པ་རྩ་ལ་བར་དམ་བཅས་ (*Hbrom.* ། 107). རྡོ་རྩ་ཚེན་པོ་ ལུ་རྩ་ the large kind of kettle-drum.

རྡོ་ཅུ་ *Rdsa-chu* n. of a river in *Kham*s said to be the head-waters of the Salwin: རྡོ་ཅུ་རྩ་ཕྱེད་གྱི་རྩ་དང་འབྲུང་སྐྱའི་རི་བརྒྱུད་ནས་ཐོན་ཏེ་ཚམ་མཛོ་དང་ཚ་བ་སྐྱེད་གྱི་ཤར་དང་འཇུ་སོགས་པ་བརྒྱུད་ལྷན་ནན་ཏེ་འབབ་པ་ the river *Rdsa-chu* of *Kham* issuing from the mountain range of *Duñ-hbud-sgrā* (conch-shell-trumpet sound) of the north flows through *Chhamdo*, *Tsha-wa-gang*, *Jang*, *Ju*, etc., and entering the Chinese province of *Yunnan* passes through *Burmah* near *Prome*, emptying itself into the ocean (*Dsam.* 32).

རྡོ་བྱ་ *rdsa-bra* in *C.* is a species of *lagomys*, a small tailless rodent.

རྡོ་མ་ *rdsa-ma* བཅ་ pot (unglazed, urn-shaped, bellied vessels of various size both for cooking and holding water, butter, and the like).

རྡོ་མ་རྩ་ *rdsa-ra*, ལུ་ཀའལ་; and རྡོ་མ་མོ་ ལུ་ཀའལ་.

རྡོ་གསོང་ *rdsa-gsoñ*, བཅ་མེད་དེན་ཀ, བཅ་ཀ་ལྷ་ཅན་ [a frying-vessel] *S.*

རྡོ་རྩ་ *rdsañ* chest, box, for various stores = བར་བ་ *bañ-wa* (*Jä.*).

རྡོ་རྩ་བ་ *rdsañ-wa*, v. རྡོ་རྩ་བ་ *rdsoñ-wa.*

རྡོ་རྩ་སྤོ་བ་ *rdsañs-pa* = མི་མང་གསལ་བ་ or གཏོར་བ་.

རྡོ་རྩ་ཐོ་ *rdsañs-tho* a list or register of messages and messengers to be sent to different *Jongs* or subdivisions of *Jong* for the collection of revenue: ཡོད་རྒྱུད་པ་ རྡོ་རྩ་ཐོ་ནང་ལྟར་ལ་འགོར་རྒྱུན་གྱི་ལམ་ཚམ་ provisions for delay according to the register of messengers (should be given) by the collector (*Rtsii.*).

རྡོ་བ་ *rdsab* = འདམ་ or འདམ་ལྗང་ mud, mire. རྡོ་བ་དོང་ *rdsab-dofñ* bog, slough.

རྡོ་བ་ལྗང་བ་ *rdsab-rdsub* 1. = རྡོ་བ་པོ་ *rdsun-po* falsehood. 2. sham, emptiness: མི་ལམ་ རྡོ་བ་ལྗང་བ་ *rmi-lam rdsab-rdsub-can* an empty dream (*Cs.*).

རྡོ་བ་ལྗང་བ་ *rdsab-rdsob* = འདམ་བག་ mire, marl.

རྡོ་སྤོ་ I: *rdsas* 1. (ནོར་རྡོ་སྤོ་བུ་) རྡོ་སྤོ་, རྡོ་སྤོ་ག་ an article, thing, material, object (= དོན་པོ་པོ་ པད་མོ་ substance): རྡོ་སྤོ་དཀར་མེད་པོར་མཛོང་ white objects appear yellow; རྡོ་སྤོ་མཁའ་ཡོད་པ་དེ་ རིང་མེད་ the thing of yesterday is to-day no more (*Mil.*); རྡོ་སྤོ་མཛོང་བའི་རྡོ་སྤོ་ an impure thing; རྡོ་སྤོ་རྣམས་ requisites for this purpose; especially for sacrifices, sorceries, etc., hence also used as identical with magical agency (*Vai.* §ñ.). 2. བཟུ་ possessions, property, riches: རྡོ་སྤོ་ལམ་འབྲུང་བའི་བསོད་ནམས་ the blessings accruing from a right application of རྡོ་སྤོ་ wealth; རྡོ་སྤོ་ལྗང་བ་ provisions, victuals (*Pth.*); རྡོ་སྤོ་ལྗང་ཡོད་པ་ནམས་ all his property (*Mil.*). 3. in philosophy: matter; real substance, realities (*Was.*). བཟུ་དང་རྡོ་སྤོ་ *bsruñ-rdsas* charms, talisman. རྡོ་སྤོ་ལྗང་ *rdsas-ldan* = འཕྱོར་ལྗང་བ་ one [possessing property, a rich man (*Mñon.*).

རྡོ་སྤོ་ II: *rdsi* = ལྷན་པོ་ *rluñ* or རྡོ་སྤོ་རྩ་ *rdsi-rluñ* ལའུ་, གམས་བཅུ་ the carrier of smell, i.e., the wind. རྡོ་སྤོ་ལྗང་བ་ལོ་ལོ་ལོ་ contrary or adverse wind; བསེལ་བའི་རྡོ་སྤོ་ *bsil-wahi-rdsi* cool breezes; ལྷན་པོ་ *phu-rdsi* or ལྷན་པོ་ *stod-rdsi* a wind

རྫོགས་པ *rdsoḡs-pa* 1. vb. to finish, to fulfil, to complete, to terminate: ལམ་རྫོགས་པའི་མཚམས་སུ *lam rdsoḡs-pahi mtshams-su* just where the road terminates; མཛེད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ནས *mdsad-pa yohḡs-su rdsoḡs-nas* having accomplished all his deeds (*Glr.*); བཀའ་ལྟར་རྫོགས་ཡོད་ཅིང་ it has been carried out according to the order; ལྷན་སྐྱོན་ལོའང་བཅས་དམ་པའི་ཚེས་ལ་བཟུག་པའི་ལེན་རྫོགས་མོ་ the chapter concerning the king, his officers, and retinue having embraced the holy doctrine is (here) finished. 2. adj. ཕྱི་རིམ་, སྐྱུ་ལྡན་ complete, full, copious, perfect: ལྷོན་པ་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱུས་ the most perfect teacher Buddha. 3. ལྷུ་བ་པ་, སྲིལ་མེད་, སྐྱུ་ལྡན་ accomplished, executed, termination, finis. Syn. ཚེར་བ་ *tsha-ica*; ལྷུ་བ་པ་ *grub-pa*; རྫོགས་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *sin-pa* also ལྷུ་བ་པ་ *rgyas-pa*; ལྷུ་བ་པ་ *hphel-ica* (*Mhon.*). རྫོགས་པའི་ལྷུ་བ་ལྷུ་བ་ སྐྱུ་ལྡན་ Bodhisattva, the stage of a saint immediately before he attains to Buddhahood.

རྫོགས་པར་ *rdsoḡs-par* adv. perfectly, completely, fully: རྫོགས་པར་བཟུང་པ་ *rdsoḡs-par bḡñad-pa* to report fully; རྫོགས་པར་གྲོས་པ་ལྷོག་ *rdsoḡs-par ḡes-pa shig* one thoroughly conversant (*Mil.*); རྫོགས་པར་བསྐྱབ་པ་ *rdsoḡs-par bḡlab-pa* to learn thoroughly (*Mil.*); བསྐྱབ་པར་རྫོགས་པ་ *bḡñen-par rdsoḡs-pa* or བསྐྱབ་རྫོགས་མཛེད་པ་ *bḡñen-rdsoḡs mdsad-pa* རབ་སྐྱུ་ལྡན་, to be ordained into the full order of Bhikṣu.

རྫོགས་ཚེག་ *rdsoḡs-tshig*, v. ལྷུ་བ་ལྷུ་བ་ *slar-bḡdu-ica* the terminative particle or word in a sentence.

རྫོགས་རིམ་ *rdsoḡs-rim*, རབ་སྐྱུ་ལྡན་ one of the Tantrik or mystic rites of the *Rñiñ-ma* School.

རྫོང་ *rdsoñ* (in colloq. often *jong*) a castle, fortress; in modern times=head-quarters of a district magistrate and revenue officer; རྫོང་དཔོན་ *rdsoñ-dpon* the district revenue officer in Tibet. རྫོང་རྒྱུ་ལ

rdsoñ-skyel a through pass-port or road-bill from the jurisdiction of one Jong-pon to that of another.

རྫོང་སྐྱོད་པ་ *rdsoñs-pa* pf. བཏུངས་ *brdsañs* or རྫོངས་ *rdsoñs*, fut. བཏུང་ *brdsañ* or རྫོང་ *rdsañ* to forward, send off, to despatch, to take along with: མཛེས་པའི་བྱ་མོ་ལྷོད་ལ་བདག་གིས་བཏུངས་ནས། བཞི་བརྒྱ་ཙུ་བཞིའི་ནད་རྣམས་འཛོམས་པའི་སྐྱུ་ལར་བཏུངས་ a girl who is beautiful has been sent by me to you, and medicines for subduing the 404 diseases have been also despatched (*Glr.*). གཞན་དུ་བཏུངས་ sent elsewhere; ལྷོད་དུ་བཏུངས་ poured into a vessel (*Situ. 76*). བྱ་མོ་བཏུངས་པ་ to give one's daughter in marriage.

རྫོབ་པོ་ *rdsob-po* or རྫོབ་མ་ *rdsob-mo* vain, empty, spurious, void.

བཤེས་པ་ *brdsis-pa* 1.=ལ་རྒྱུ་ལྷན་ བསྐྱུ་ལྡན་ དང་འདས་ *bḡnos-ḡpag-dañ ḡdam*. 2. in མནན་པ་རྒྱུ་ལས་བཤེས་ *mnan-pa rkañ-pas brdsis* (*Situ. 76*). རྫོབ་ཤེས་ *zan-brdsis* (*Nag. 43*).

བཏུ་བུས་ *brdsu-byas*=སྐྱོ་མ་ཚེ་བ་ *ḡgrom-che-ica* a large box or chest (*D. ḡel. 18*).

བཏུ་ན་ *brdsun* a lie. v. ཏུ་ན་ *rdsun*; བཏུ་ན་ཅན་ false, counterfeit; བཏུ་ན་དུ་སྐྱབ་ falsehood, lie. བཏུ་ན་ཚེག་ *brdsun-tshig* false statement: ལྷན་ཅན་བདེ་སྐྱིད་ལྷན་པའི་མི། བཏུ་ན་ཚེག་ཀླུ་མ་གྲིང་གི་ལྷན་པུས་ལ་ the man who is happy and in comfort can give (in charity) and avoid lying (*Tan. d. 3, 220*).

བཏུ་ས་ *brdsus*=ལྷུ་ལ་ *sprul*: ལྷོ་འོ་བཏུ་ས་ *khro-wor-brdsus* transformed into a wrathful deity (*Situ. 76*). བཏུ་ས་རྒྱུས་ རབ་པ་ལྷུ་ལ་ *miraculous birth or growth*. བཏུ་ས་ཏི་རྒྱུ་མ་པའི་རྫོང་ *brdsus-te skyes-pahi--ḡno*=ཅེ་ལ་ལ་ *rtsa-a-ica*, ལྷུ་ལ་ལ་ or ལྷུ་ལ་ལ་, a medicinal grass called *A-ica* (*Sman. 330*). བཏུ་ས་ཤིང་ *brdsus-ḡiñ*=*sprul-shiñ* transforming (*A. 60*).

བཏུ་ས་ *brdses* སྐྱུ་ལ་ [removed] *S. ལ་ལ་པ་བཏུ་ས་ ral-pa-brdses*=ལ་ལ་པ་ལྷུ་ན་དུ་བཏུ་ས་ *ral-pa gyen-du brdses* or ལ་ལ་ལ་ལ་བཏུ་ས་ *gos-chas-brdses* (*Situ. 70*).

མ

མ *wa* the twentieth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the English W.; and is considered by Tibetan grammarians to be of purely Tibetan origin. It seems that the early scholars who visited India for studying Buddhist literature had their lessons in Sanskrit from Bengali pandits who could hardly have distinguished the difference between व and ब, but in later periods when the scholars of Higher Tibet and Tsang studied Sanskrit under the pandits of Western Magadha, Benares, Nepal and Kashmir, they found that the equivalent of the letter མ *wa* existed in the letter व and belonged to it in the manner that the Bengali letter represents both व and ब of *Devanāgri*. Owing to this circumstance, it is said, the letter མ fell into disuse.

མ *wa* I: a gutter trough or pipe gen. made of wood in Tibet; མཁྲ the mouth of a gutter; མཚུ the water falling from a gutter; མམཚུ spout or beak of vessels.

མ II: in *Tantrik* Budh. is a symbol of that state which has neither a cause nor a consequence: མ་ནི་རྒྱ་རྒྱུ་མེད་པའི་སྐོར། (*K. g.* མ, 45), and conveys the notion of extreme lightness, and subtilty; in the *Sūtras* it is also symbolical of རིག་རྒྱལ་ས the occult science or mysticism which it is said was needed for the diffusion of Buddhism (*K. my.* ൬, 208).

མ III: རྩ་གཤམ་, རྩ་གཤམ་ the fox of Tibet, which is of several varieties and probably includes three distinct species. The vulg. n. is མཚེ *wa-tse*. མ་སྒྲན *wa-skad* the barking of the fox; མ་སྐྱེས *wa-skyes* རྩ་གཤམ་ལྔ་ fox-born, a sly, timid person; a Tibetan proverb says: མ་སྐྱེས་དཔོན་དུ་བསྐོས་ལྷུང་གྲང་ཁྲད་ པ་མ་ལེ་རྒྱལ་ས་སྤྱི་མཁེད་ if a coward became appointed as chief or ruler, he would particularly play the part of a fox. མ་གྲོ་ རྩ་གཤམ་ *wa-gro* bluish fox; མ་གྲོ་གྲོ་ *ma-gro-gro* a grey fox (*Sch.*); མ་བརྒྱལ་ the fox yelps, also the crying of the fox or the jackal when it becomes rabid: མ་བརྒྱལ་མོག་གས་ཀྱི་ལྷུང་མཚན་ the bad omen of the cry of foxes, etc. (*Yascl.* 28).

† མ་ཏི *Wa-ti* n. of a sanctuary in Nepal containing the image of a Buddha called མ་ཏི་བཟང་པོ་ the good *Wati*. བམགས་པ་མ་ཏི་དང་གཉིས་སུ་མེད་ exactly like (not different from) Phags-pa Wati (*A.* 24).

མ་བ་ *wa-ba* goitre, of which several kinds are mentioned; རྩལ་མ་ bloody goitre, རྩལ་མ་ a swelling from fat; also རུས་མ་ and གཡང་མ་ the last being called the goitre of good luck (*Mūg.* 33). མ་བ་ཅན་ *wa-ba-can* one having goitre (*K. g.* མ, 344); མ་ཚ་ *wa-tsha* a kind of medicinal salt applied on goitre. མ་ཚས་མ་བ་འཛོམས་ནིང་ག་ལྷག་འཇུག་ this salt absorbs goitre and removes any fleshy excrescence.

མ་བྲག་དཀར་ *Wa-brag dkar* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 2, 3). མ་བྲག་དཀར་བ་ *Wa-brag*

married king *Sroñ-btsan sgam-po* of Tibet in the first part of the seventh century A.D. She is adored in Tibet as an incarnation of the goddess Dolma (*Loñ.* ༢, 6.)

ལེ we num. fig.: 110.

ལེན་ནི *Wen-dhi* n. of a famous Chinese Emperor of the *Sui* dynasty who greatly favoured Buddhism (*Grub* ༢, 5).

ལེར་མ *wer-ma* a class of Bon minor deities : ལེ་བམངས་ནང་དུ་ལེར་མ་གམུམ་བརྟུ་རྒྱལ་ཏུ་ཅེས་དང་།

བྱུགས་དཀར་གམུམ་རྒྱ་རྒྱལ་ཏུ་ཅེས་པ་ནམས་ནི་ཐོན་པའི་ལེ་ཡིན་ in the group of secret gods there are 360 deities called *Wer-ma* and also 360 called Thugskar who are Bon gods (*Bon. N.*).

ལོ we num. fig.=140.

ལོ་ཏི *wo-ti* a corruption of the term Bodhi. ལོ་ཏི་བཟང་པོ་ *Wo-ti bzah-po* བོ་ཅི་མར་ n. of the celebrated image of Buddha located at Kirong (རྒྱུད་ལོང་ on the Nepal border) (*Fig. 2*).

ཤ sha the twenty-first letter of the Tibetan alphabet, for which there is no corresponding letter either in English or in Sanskrit. Its pronunciation somewhat resembles that of "s" in the word leisure, but generally in C it is sounded very much like the letter ། sh.

ཤ་དཀར *sha-dkar* (ག་ག་དཀར or བ་ག་དཀར) tin.

རྩ་ཤི་སྒྲི *sha-sgre* = རྩ་མེད *rna-med* earless.

ཤ་འཕྲིག་པ་ *sha hchag* (མ་སྒྲུབ་པ་ *ma-sgrub-pa* or མ་འབྲིག་པ་) incomplete, imperfect or defective: རྒྱུ་འགྲོ་ལག་འདྲན་གྱི་ཁྲལ་རིགས་སྒྲུབ་འཕེན་ལ་ཤ་ཕག་རིགས་ར་གན་ remission of taxes paid by doing work (*Rtsii.*); གྱི་འབྲོལ་ཤ་འཕྲིག་མ་བྱུང་རྗེས་འགྲོ་ཚུག་ཟེར་བ་བྱེད་ (*D. cel. 8*).

ཤ་ཉེ *sha-ñe* or ཤ་ནེ *sha-ne* སྡོམ་ཤ་ the metal lead; ཤ་ཉེ་ནག་པོ་ སྡོམ་ཤ་ black lead: ཤ་ཉེ་དུག་འཇམ་མེད་གཙོ་གཙོ་ལས་ལྷུང་བ་ lead is used to remove poison and to cure putrifying flesh. ཤ་ཉེ་མཚན་ a leaden sword ཤ་ཉེ་ལྷིང་རྩི་ *sha-ñehi gtiñ-rdo* a sounding lead, plummet (*Pth.*); ཤ་ཉེ་འབྲས་ ལྷུང་པོ་ [1. black salt 2. *Cyperus rotundus*]S. ཤ་ཉེ་སྒྲིམ་ = དུམ་ཚུ་ quicksilver; ཤ་ཤོག་ *sha-çog* tin foil, thin plates of lead; ཤ་དཀར་ཤོག་ tin foil.

ཤ་ཉེ་མེད་ *sha-ne-ma* pounded dry cheese (*Rtsii.*).

ཤ་ལ *sha-la* lame; also = a lame person, but in colloq. ཤ་ལོ་ *sha-wo* = cripple; རྩ་ལག་ ཤ་ཕག་ having a maimed foot or hand; རྩུང་ནི་ཡན་ལག་དང་འདྲ་སྟེ། དེ་ལྟར་སོང་ན་ནི་ཤ་ལ་དང་འདྲོ་ཤོ་ you being (to me) like my limbs, if you thus

leave us, I should be like a lame person (*Hbrom. F, 5*).

ཤ་འབྲིང་ *sha-hbriñ* a corrupt form of ཤ་བས་འབྲིང་ = ཤ་བ་བྱི་ an attendant, a servant.

ཤ་ལ *sha-la* a corrupt form of ཤ་ལ་པ་ plastering on walls: རྩ་ག་ལ་ཤ་ལ་བརྒྱབ་ plastered the walls.

ཤ་ལ་པ་ *Sha-la-khañ* n. of one of the cells of the Dalai Lama at Potala in Lhasa (*Rtsii. 17*).

ཤ་ལུ *Sha-lu* (གཙང་ཤ་ལུ) n. of a district in Tsang a few miles to the S. W. of Tashilhunpo with a large monastery, the seat of the famous historian and chronologist *Bu-ston Rin-po-che* better known as Buton (*Loñ. 2, 5*); ཤ་ལུ་པ་ *Sha-lu-pa* a native of *Sha-lu*; ཤ་ལུ་ལོ་ཅན་ *Sha-lu lo-chen* = Buton the author.

ཤུ་ *shwa* or ཤུ་མོ་ *shwa-mo* མོལ་, ཀཅ་ resp. དབྱུ་ཤུ་ *shu-shwa* a covering for the head, a hat, cap; ཤུ་ལོ་ནལ་ or ལྷོན་ལ་ to put a cap on, དབྱུད་ལ་ to take it off (by way of salutation); ལྷུ་ལྷུ་ Chinese cap, སོག་ལྷུ་ Mongolian cap; དབྱུན་ལྷུ་ winter-cap, དབྱུར་ལྷུ་ summer hat (light felt-hats adapted to the warmer season); ལྷུང་ལྷུ་ hat or cap made of felt; ཤུ་ལོ་སྒྲིམ་ *shwa-gos* for ཤུ་མོ་དང་ལོ་སྒྲིམ་ cap and robe: ཤུ་ལོ་སྒྲིམ་སོག་ལྷུ་ put on your cap and robe (*Rtsii. 51*). ཤུ་ལྷོག་ *shwa-tog* the top ornament of a hat prob. a button or a figure; ཤུ་ལྷུ་ལྷུ་ *shwa-lhul* the semi-circular red patch that is put on the back of a priest's winter cloak (*Rtsii.*); ཤུ་ལྷུ་སྒྲིམ་ *shwa-snam* the woolly felt of

yellow or red of which the caps of the lamas are made in Tibet (*Rtsü*). ཞག་ཞེས་ *shwa-gshol* the brim of a cap or hat.

ཞག་པོ་ wearer of the red-cap, n. of the followers of the *Rñiñ-ma*, *Karma-pa*, and *Sa-skya-pa* sects of Tibetan Buddhists.

ཞག་ཤེར་ *sha-ser* yellow-cap, the ordinary name of the *Gelug-pa* sect, the reformed Buddhist school of Tibet now dominant all over Higher Asia and N. W. China. ཞག་ཤེར་བཟང་པོ་འདེག་པོ་ a complementary title or address to a great lama of the Gelugpa sect of Tibet; ཞག་ཤེར་བཟང་པོ་འཇམ་ལྷུང་ the illuminator of the doctrine of the yellow-cap sect a title of the Dalai Lama of Tibet.

ཞག་ *shag* 1. clot of blood, film on tea that is cooling down or any film that is formed on liquids generally, as on milk when it is allowed to cool after being boiled. ཞག་ཟླག་ clotted blood. 2. a day, but not in contradistinction to night, and is said to be of three kinds: (1) རྩིས་ཞག་ one thirtieth part of the time required by the sun to pass over the sign of the zodiac; (2) ཉིན་ཞག་ the period from sunrise to another sunrise; (3) ཚེས་ཞག་ *tshes-shag* the division of time in proportion to each increase or decrease in the lunar crescent. The day period as distinguished from the night is ཉིན་མོ་ not ཞག་ *shag*. ཞག་གྲངས་ *shag-grañs* the date; ཞག་གཅིག་ a day, and adv. once; ཞག་ལག་ཅུ་ a few days ago; ཞག་དུ་མ་མོན་པར་ after many days; ཞག་ནས་ཞག་ཏུ་ from day to day; ཞག་བདུན་ seven days, a week; ཞག་བདུན་ཟླག་ཉི་བརྒྱད་ forty eight weeks; ཞག་མལ་ or ཞག་ས་ or ཞག་ཤོད་ night's lodging, temporary quarters. 3. fog, smoke, dry vapour, filling the atmosphere in autumn (*Jü*). 4. also ཞག་རྩི་ *shag-rtsi* = ཚེས་ཟུ་ fat or grease in a liquid state, also

fat melted and congealed again *W.*; fig. the fat of the country, fertility, ཕུལ་ལ་ཞག་མེད་ the country is barren (*Ma.*); ཞག་ཅན་ greasy, oily, ཞག་མེད་ lean; ཞག་པོར་ *shag-phor* a cup, or vessel for grease, the pot in which the greasy portion of the buttered tea that is poured aside at the time of taking tea is kept.

ཞག་པོ་ *shag-po* in C. colloq. = a day.

ཞག་ས་གྲོལ་ *shags-grol* = ལྷ་པོ་སི་ཏུ་ the river Sitā (*Mñon.*).

ཞག་ས་པ་ *shags-pa* པ་མ་; བའུ་ལ་ a sling rope with a noose for catching birds, wild horses, and antelopes, etc.: ཚལ་ས་པ་འཇམ་ལྷུང་ལ་མ་དང་ས་ཟུན་ཅིང་ ར་མ་བའུ་ལ་ལྷུང་ལ་ having been drawn in (ensnared) by the lasso of love (*A. K. 1-14*). ཞག་ས་ལག་ *shags-thag* or ཞག་ས་དུག་ a noose; ཞག་ས་རྒྱུ་པ་ *shags-rgyab-pa* or མེན་པ་ to throw or fling the noose at an object or animal.

Syn. འཇམ་ལག་ *hphen-thag*; བཟུང་ལག་ *hzuñ-thag*; བཅིང་ས་ལག་ *bcinś-thag* (*Mñon.*).

ཞག་ས་པ་ཅན་ *shags-pa-can* = ལྷ་ལྷ་པ་མི་ལྷ་ Varuṇa the god of the sea whose chief weapon consists of a rope with a noose (*Mñon.*).

ཞང་ཀ་མ་ *Shañ-ka-ma* n. of a place in Tibet; ཞང་ཀ་མ་པ་ n. of a great Lama of that place.

ཞང་འ་ *shañ* or ཞང་པོ་ *shañ-po*, vulg. མ་ཞང་ *a-shañ*, uncle by the mother's side, mother's brother.

Syn. མ་ཡི་ལྷུ་རྩི་ *ma-yi spun-zla*; མ་ཡི་རྒྱ་ཉེ་ *ma-yi skra-ñe*; མ་ཡི་ཚང་མ་རྩུང་ས་ *ma-yi tshañ-mtshuñs* (*Mñon.*).

ཞང་འ་ *Shañ* n. of a district of Tsang N. of Tashi-lhunpo. ཞང་རྒྱལ་བའི་ཡོན་ཏན་ n. of a celebrated Lama of Tibet belonging to Shang (*Deb. ལ, 3*); ཞང་རྒྱལ་ས་ *shañ-rtags* a kind of long knife manufactured in Shang (*Jig. 31*).

འང་ལྷོན་མུ་མེན་ག་ག་ཅན *shañ-blon mu-men-ga ca-can* (mystic) = ཐག་གི་ཐུག་པོ་ tiger's flesh (used in medicine) (*Sman. 350*).

འང་ཚུ *Shañ-tsha-bya* n. of one of the 36 border lands of Tibet (*Ya-sel. 38*).

འང་ལྱང་ *Shañ-shuñ* the ancient name of the province of Guge in Ngari Khorsum, W. Tibet; and comprised the district bordering to the west of lake Mansarowara where the Bon religion was first promulgated and where Shenrab its founder was born. It is therefore called འང་བྱང་ བོན་ཡུལ་ Shang-shung the land of the Bon (*J. Zan.*). འང་བྱང་བཟའ་ལེ་ཐེག་གྲོན་ the princess of Shang-shung who was married to king *Sron-btsan Sgam-po* (*Loh. 2, 5*). ཟླ་གཅིག་གིས་འང་བྱང་རྒྱལ་པོའི་བྱུང་ནག་ལ་རྒྱབ་ one flash of lightning fell on the black tent of the king of Shang-shung (*A. 19*).

འང་རོམ་ *Shañ-rom* n. of a lama of Atis'a's time (*A. 102, 104*).

འཇོ *shad* = ཚོད་ the right conjecture or guess: དགོ་བཤེས་ཐོན་པ་ལ་ང་འཚོ་བའི་འདྲ་བུ་འདྲེན་གསུང་ he said that the lama teacher knew by guess the time of my death (*A. 114*).

འན་ *shan* or འན་པ་ *shan-pa* weak, feeble, the opp. to དག་པོ་. རམས་འན་པ་ of a weak body, of delicate health; also applied to sounds. In colloq. is used as opp. to ལེགས་པ་ well-looking, handsome.

འཇུབ་ རུལ་ for འཇུབ་རྒྱུ་བཀའ་བློན་མཁའ་མཚན་གྲུབ་ consultation, conference (*S. Lex.*).

འབས་ *shabs* 1. པ་དྲ, བཀའ་ལྷན་ honorific term: ལྷོན་པོ་ཞེས་གྲི་འབས་ལ་འདྲུང་པ་ to bow down at an officer's feet; ལྷོ་འབས་ *sku shabs* = "kusho" a title of respect. འབས་དྲུང་བུ་ to the feet of....., or to....., in directions of letters: ལུལ་བྱུང་མཁའ་བྱེད་འཇུག་མཚན་ལ་གྲུབ་ རྗེན་པོའི་འབས་དྲུང་བུ་ to the great matchless rich

power of kindness and knowledge Phul-Jung. འབས་ཇེན་པར་, ག་ཞེགས་པ་ to walk bare-footed, འབས་འདེགས་པ་ to hold up or support the feet (of another), i.e., to help; དེའི་འབས་བརྒྱུང་མ་པའི་རྒྱུང་པའི་འག་ན་ beneath the knees of the stretched legs of that image (*A. 44*) འབས་འབས་ *shabs-hbam* gout of the feet, rheumatic swelling in the feet (*Ya-sel. 11*); འབས་བྱོ་ *shabs-bro* dance, འབས་བྱོ་མཚན་པ་ to dance to music འབས་མ་ *shabs-ma* a woman's drawers, under-coat; འབས་ཟུང་ *shabs-zuñ* ཡུམ་ལྗང་ལྟེན་ pair of feet (*Fig. k. 13*); འབས་ལུ་ ལྷན་པ་ བཀའ་ལྷན་པ་ possessed of feet, a stanza; འབས་མེན་ *shabs-sen* nail of the toe, འབས་ལྷམ་ *shabs-lham* or འབས་ཅག་ *shabs-chag* shoe or boot of a greatman. འབས་རྟིང་ *shabs-rtiñ* heel; འབས་རྟེན་གས་ *shabs-stegs* foot-stool. 2. the bottom, lower end or part: མཚོའི་འབས་ལ་ at the bottom of the lake; འབས་རྒྱ་ *shabs-kyu* (in Sikk. pronounced as *chab-chu*) the hook at the foot of a letter signifying the vowel u in *Gram*.

འབས་རྟེན་པོ་མོ་ *shabs-kyi pad-mo* = འབས་རྟེན་གས་ footstool (*Fig. k. 1*).

འབས་བསྐྱུལ་བ་ *shabs-bṣkul-wa* = དྲན་གསོམ་བཅང་བ་ to refresh one's memory, to remind: བཀའ་བློན་གྱི་རིགས་ལ་འབས་བསྐྱུལ་བ་ to submit reminder to high officials, to refresh their memory on any subject (*Ya-sel. 31*). འབས་བསྐྱུལ་བ་ *shabs-bṣkul shu-wa* to urge, to exhort.

འབས་གྲུས་ *shabs-gras* or འབས་རྒྱས་ in colloq. = servant, attendant.

འབས་གྲྭ་ *shabs-gla* = གཤམ་གྲྭ་ wages, fees such as doctor's fee, etc. (*Sorig. 133*).

འབས་བཅགས་ *shabs-bcags* (*Sch.*) 1. partie. of འབས་འཇག་པ་. 2. = འབས་ཅགས་. 3. ground, territory (*Jä.*).

འབས་ཅགས་ *shabs-chags* or འབས་ཕྱག་ resp. shoe, boot, slippers.

འབས་རྟོག་ *shabs-tog* = བཀའ་རྟོག་ (མི་བཱ་, པ་དྲ་ལེ་རྟོག་ the heel of the feast) fig. service; ལྷུ་མ་པའི་འབས་རྟོག་

worship, homage (*Pag. 5*); འབས་རྟོག་ལ་འདྲིན་ རྫོང་ས་ན་འོང་ (*Hbrom. 14, 15*). འབས་རྟོག་པ་གཞུང་གི་ བོ་ཚེ་རིགས་ a servant of the better class or higher rank, an official; ལྷུ་ལོ་ལྷོ་གསུང་བུགས་ཀྱི་ འབས་རྟོག་ dispenser, benefactor. འབས་རྟོག་ཕྱིད་པ་ to render services; also, to feed, treat, provide, offer.

འབས་རྟོན་ *shabs-rten* 1. footstool (*Cs.*) 2. boot (*Sch.*).

Syn. རྟོན་རྒྱགས་ *rkañ-stegs*; རྟོན་ཀྱི་ *rga-khri* (*Mñon.*).

འབས་ཐོག་ *shabs-thog* (seems to be merely another form of འབས་རྟོག་) service, service rendered to superiors, *i.e.*, to priests, convents, kings, governments.

འབས་བྱང་ *shabs-druñ* 1. mode of address in letters, *v.* འབས་ 2. a servant, government-servant; འབས་བྱང་འོན་པོ་ཚེ་ the proper title of the Dharma Raja or spiritual ruler of Bhutan (*Yig. 3, k. 10*).

འབས་འདེགས་ *shabs-hdegs* service, in col. = འབས་ཕྱི་ *shabs phyi*: འཕྱིན་ལས་འབས་འདེགས་ལ་ ལྷག་བསམ་དཀའ་བ་མཚེས་ I am discharging my official duties with zeal and earnestness (*Yig. k. 3*). འབས་འདེགས་པ་ *shabs-hdegs-pa* one who serves as a servant.

འབས་འདྲོན་ *shabs-hdren* shame, disgrace; མིའི་འབས་འདྲོན་པ་ to bring shame upon another, to be a disgrace to him.

འབས་པད་ *shabs-pad* lit. the lotus-footed, is the ordinary title by which the Kalons or chief ministers of Tibet are known. འབས་པད་ལ་=འབས་བྱང་བུ་ also འབས་པད་ལྷོ་བྱང་བུ་ to, at, in addressing letters to high or sacred personages; fig. for འབས་རྟོག་ཕྱིད་པ་ to render service to a great man, to serve him; to be a scholar, pupil.

འབས་ཕྱི་ *shabs-phyi* resp. for གཞུང་གི་ servant (male or female), in the widest sense of

the word, servant to an individual, as well as minister of the state or the church. འབས་ཕྱི་ཕྱིད་པ་ to serve (*frq.* in colloq.), to render any service; འབས་ཕྱིར་འབྲང་བ་ or འབས་འབྲིང་བ་ to follow as a servant; འཕྲིང་པ་ *sham-hbriñ-pa*, འཕྲིང་འོན་ *sham-rin* or འཕྲིང་ཤ་འཕྲིང་= འབས་ཕྱི་ *shabs-phyi* servant (*Mñon.*).

འཕ་ཚ་ *sham-cha* prob. for འཕ་ཚ་ the beak or pipe of the bellows through which the wind rushes when blown.

འཕ་རིང་ *sham-rin*=སྐྱེ་མཁའ་ལྷན་ presence of a great man: འཕ་རིང་བུ་བཅར་མ་གྲུབ་ unable to wait upon, could not interview (*Ya-sel. 5*); འཕ་རིང་པ་ *sham-rin-pa* = སྐྱེ་མཁའ་ལྷན་པ་ personal attendant, a private secretary, officer in waiting, an aide de camp (*Ya-sel. 16*).

འཕ་བ་ *shar-wa* (*fem.* འཕ་མ་) decrepid, defective=ཡན་ལག་མ་ཚང་ being not in full possession of one's members: མིག་འཕ་ one-eyed, half or totally blind; ལག་འཕ་ having only one hand, halt; so in a similar manner རྟོན་འཕ་. འཕ་ཚག་མེད་པ་ *shar-chag med-pa*=ཚག་སྐྱོན་མེད་པ་ without break, deduction or defect; འཕ་ཚག་མེད་པ་འབྲུལ་བ་ to present a non-defective article (*Yig. k. 52*). འཕ་ལྗས་ *shar-ltas* the winking with one eye; འཕ་བྱང་ བསྐྱར་ occasion [adherence, association]*S.*; འཕ་མ་ བྱང་པ་ ལྷུག་ལྷོ་གསུང་ [connected with, consequent upon]*S.*; འཕ་ཞོན་ *shar-shor*=in religion or religious observance there being no imposition or mockery: ཚེས་འཕ་ཞོན་ལད་མོ་མ་ཡིན་པར་.

འཕ་ལ་ *shar-la* 1.= 'following, succeeding' (*Schtr.*). 2. =འཕ་ལ་ on the occasion of, in connection with: ལྷུང་པོ་བཞུག་པའི་འཕ་ལ་ན་ གཙམ་ལྷན་ བསྐྱར་འོན་ on the occasion of inspecting the elephant (*A. K. 1-10*).

འཕ་ *shal* honorific term=face, countenance, presence; also, mouth: འཕ་བུ་གསོལ་བ་ to offer to the mouth, to eat, drink; ལྷུ་ལོ་ལྷོ་

ལམ་ཏེ *shal-ta* 1. or ལམ་ཏེ།, audience, inspection; turn, service: བཅོམ་བཤམ་ཏེ། gracious audience (*Sorig. 134.*); ལམ་ཏེ་བྱེད་པ་ to serve, to inspect, review, superintend; to visit, the sick and to take care of them; རྟོག་ལམ་ཏེ་བྱེད་པ་ to guard the field. 2. resp. for བཤམ་ཏེ། directions, instruction, counsel, advice: ལམ་ཏེ་ཞིབ་ཀྱིས་ཐུབ་པ་ to ask for accurate and detailed instructions; ལམ་ཏེ་པ་ a page, waiter; ལམ་ཏེ་ཕྱི་ waiting-man, servant in a convent; ལམ་ཏེ་མ་ *shal-ta-ma* waiting woman, chamber-maid. ལམ་བཏེ་བ་ *shal blta-wa* (1) older form of ལམ་ཏེ་བ་ one waiting for what drops from his master's lips. བཅོམ་ལྡན་འདམ་དག་ལྷོང་ཅེ་ལྷ་བུམ་ལམ་ཏེ་བ་ཀྱིས་པ་ལགས་ O Bhagavan with what attention the *Bhiksu* listen to thy sermons; (2) = ལམ་ཏེ་བྱེད་པ་ to serve.

ལམ་མཐུན་ *shal-mthun*, resp. for ལམ་ཐུན་ (*Yas. 91.*)

ལམ་གདམས་ *shal-gdam*s order, direction; instruction, advice: འཇིག་རྟེན་ལ་དགོས་པའི་ལམ་གདམས་གསུངས་སོ་ he imparted to her useful maxims (*Gl.*); ལམ་གདམས་བྲིས་མཁམ་ author, in as much as all printed books are considered to be sacred and the authors are looked upon as semi-divine.

ལམ་བདག་ *shal-bdag* in large religious meetings, a lama who walks about with a wand in order to preserve good order; a verger (*Jä.*).

ལམ་གདེབས་ *shal-hdebs* = ལམ་གསལ་ a free-will offering or present; subscription to any religious movement.

ལམ་འདོན་ *shal-hdon* resp. for ལམ་འདོན་.

ལམ་པོ་ *shal-po* = དཀར་ལོ་ལ་ *dkar-yol* (*A. 156.*)

ལམ་ཕོང་ *shal-phor* = resp. for ལམ་ཕོང་ tea cup.

ལམ་བུ་ *shal-bu* a small cup: རོ་རངས་ཀྱི་རུམ་མུ་རྩོམ་གྱི་བཤམ་མའི་རྩེ་བ་ལམ་བུ་དོ་རངས་ at dawn they served me with two cups of pap, that air might not be generated (in the stomach) (*A. 156.*)

ལམ་བུར་ *shal-bya*n resp. for ལམ་བུར་ title, superscription, inscription: འཇིག་རྟེན་འཕེན་རུམ་གྱི་ལམ་བུར་བཤམ་པ་བསོམ་ the inscription of the time of *Khri-lde-groñ-btsan* was engraved on rock (*Situ. 23.*)

ལམ་གཟིགས་ *shal-gzigs* 1. an inscription. 2. an apparition: བརྒྱལ་ལམ་གཟིགས་ཤིང་ appearing in a sitting posture (*Jä.*)

ལམ་ཡམ་ *shal-yam* a joke: ལོ་རྒྱུ་བཟོད་མ་བྱ་བའི་ལམ་ཡམ་(ས་)ཡང་གསུང་རྒྱད་ the *Lo-tsa-wa* also jokingly said (*A. 84.*)

ལམ་བ་ *shal-wa* 1. also ལམ་བཟུང་པ་ *shal bgyid-pa*, to plaster with lime or cement, to plaster or overlay with anything, e.g., with butter: རྫོ་ལ་ལམ་བཟུང་པ་ཉི་ *sgo-la shal-bgyis-te* plastering the door with clay (*Gl.*); ལམ་བ་མཁམ་ *shal-wa-mkhan* one who plasters a house or makes a floor with pebbles, etc. 2. ལམ་ལ་ clay, lime-wash, cement.

ཞི་གྱིལ་ *shi-gil* chaff and other impurities removed from the grain by washing.

ཞི་བ་ 1. *shi-wa* to be peaceful or calm; to be pacified, be appeased; to settle, to be allayed, assuaged etc.; ཞི་བར་འགྱུར་བ་ to become pacified; ཞི་ལ་སོང་ *shi-la-soñ* became quiet, held their peace; ཞི་བར་བྱེད་པ་ to still, soothe, appease, mitigate; ཞི་བྱེད་ *shi-byed* a composing draught. 2. རྣམ་མཁམ་ to be wise, more particularly with reference to affections: to be dispassionate, not subject to any mental emotion. 3. རྣམ་, རྣམ་ཉི་, རྣམ་ཉི་ལྡན་, རྣམ་ཉི་ལྡན་ (*A. K. 111-26.*) Subst. rest, tranquility, calmness; adj. tranquil, calm; ཞི་བའི་ཚིག་ *shi-wahi-tshig* good words; soft, mild language, polite expression. རྣམ་ཞི་བ་ *rtag-shi-wa* འདམ་མེད་; eternal peace; one possessing that, a Buddha; ཞི་མཁམ་བྱེད་ *shi-mthar byed* རྣམ་འཁམ་ལེ་ lit. he who puts an end to all peacefulness, an epithet of Kāmadeva (*Mnoñ.*); ཞི་གནས་ *shi-gnas* for

ཞིགནས་ཀྱི་རྣམ་གྲུངས་ *shi-gnas-kyi rnam-graṅs* enumeration of the stages of Dhyāna (v. *K. d.* 4, 261); acc. to *Jā.* an absolute inexcitability of mind, and a deadening of it against any impressions from without, combined with an absorption in the idea of Buddha, or in the idea of emptiness and nothingness. ཞིགནས་མ་ *shi-gnas-ma* *निमि* night, mid-night (*S. Lex.*). 4. = བར་པ་མཚོན་པ་ (*Mñon.*), Nirvana, heavenly repose; ཞིབ་ག་ཞིགས་པ་ to go to rest, to die, to enter the state of eternal peace. 5. the mild deities, or mild aspect of such, as opp. to the རྩོལ་བ་ or དགས་པ་ the wrathful and terrific forms.

ཞི་བ་མཚོན་པ་ *nandī shi-wa-mchod-pa* Nandi the personal attendant Mahadeva; ཞི་བ་འབྲུང་ *shi-wa hthun* རྒྱལ་པ་ལ་ [to drink out of pitchers, n. of a coremony]S.

ཞི་བ་ཐུས་པ་ *Shi-wa-sbas-pa* མ་ལྷི་ལྷ་མོ་ Buddhist saint born at Jalamaṇḍala in India, of *Kṣatriya* parents (*K. dun.* 55-70).

ཞི་བ་འོད་ *Shi-wa-hod* n. of a Bon deity; ཞི་བ་འོད་ཀྱི་ཞིང་ཁམས་ a fancied world of the Bon situated to the east of this world; ཞི་བ་འོད་མ་འཇམ་མུ་ *Shi-wa hod-ma hjam-skya* another such world further east of it (*D.R.*).

ཞི་བའི་གར་ *shi-wahi-gar* the dance of the peaceful spirits, also the ordinary dance (*Hbrom.* 94).

ཞི་བའི་གྲོང་ *shi-wahi-groñ* hermitage, the mountain retreat of saints.

Syn. རི་ཁྲོད་ *ri-khrod*; རྫོམ་པའི་གནས་ *sgom-pahi-gnaṅ* (*Mñon.*).

ཞི་བྱེད་ *shi-byed* n. of the *Tantrik* Buddhist sect founded in Tibet by the sage called Phadampa. It was so called because: ལྷོག་བཟུལ་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་ལྷོགས་ it was intended to destroy all misery and suffer-

ings by the spell of its *Mantras* (*J. Zan.*).

ཞི་མ་ *shi-ma* sieve of cane or wood; ཞི་མ་ཚངས་རྒྱུབ་ *Shi-ma phoñs-skyob* an epithet of the goddess Dolma.

ཞི་མི་ *shi-mi* or ཞི་མ་བུ་ = *shim-bu* a cat (colloq.).

ཞི་བལ་ག་ *shi-bshag* = རྩོང་ཐོ་ angor, wrath.

ཞིག་ *shig* 1. = རེག་ *cig*. 2. v. འཇིག་པ་ *h jig-pa*.

+ ཞིག་པོ་ *shig-po* = རྫོང་ཉིད་རྫོགས་པའི་ལྗོ་འཇག་པ་ཟག་ the mind or person contemplating the *Ānyatā*, i.e., emptiness or voidity.

ཞིག་མེར་ *shigmer* a dense throng or crowd (*Jā.*).

ཞིང་ I: *shiñ* = བདག་ཉེད་ ལ་རྒྱུ་ self (*Mñon.*).

ཞིང་ II 1.: རྩེན་ field, ground, soil, arable land, cultivation: ཞིང་རུང་འཛོན་པ་ one who cultivates a small field, a small farmer; བར་ཞིང་ *thañ-shiñ* fields on level land, རི་ཞིང་ field on hill-slope. ཞིང་ཁ *shiñ-kha* = ཞིང་ *shiñ*: ཞིང་ཁའི་བུ་མོ་ the girls in the field (*Mil.*); ཞིང་མོ་ *shiñ rmo* ploughs a field; ཞིང་འདེབས་པ་ to till, to sow a field. ཞིང་ཚོད་ *shiñ-rgod* rough, uncultivated field; ཞིང་རན་ *shiñ-han* རྒྱལ་ཞེན་ a barren bleak field; ཞིང་པ་ *shiñ-pa* husbandman, farmer; ཞིང་བུ་ *shiñ-bya* or ཞིང་གི་བུ་ husbandry; ཞིང་མུ་ *shiñ-mu* boundary of a field, land mark. ཞིང་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་བྱ་བ་དག་ the names of farming operations:—(1) མོ་བ་ *rmo-wa*; (2) རྫོ་བ་ *rko-wa*; (3) ལྷུལ་རྫོག་པ་ *phrul-rlog-pa*; (4) བོང་བ་ *boñ-wa*; (5) ས་རྫོང་ *sa-sgoñ*; (6) ས་ཚོན་བཟུགས་པ་ *sa-bon htsugs-pa*; (7) བཟུན་པ་ *hskrun-pa*; (8) བཏམ་པ་ *htab-pa*; (9) གཏམ་པ་ *gtab-pa*; (10) བཟུད་པ་ *hskyed-pa* (*Mñon.*). ཞིང་རུ་ *shiñ-chu* or ཞིང་རུ་མ་ *n-dī* ལ་ལྷོ་ལྷ་ irrigation, irrigated field or cultivation: འབྲུང་རུ་ཞིང་རུ་ལེགས་ན་རུ་ཡི་དག་ (*Yig.* 6).

ཞིང་གི་རྒྱལ་ཆ *shin-gi drug-cha* one sixth of the produce of the field which is the king's due from the cultivator.

ཞིང་ III: a continuative particle annexed to verbal roots at the end of subordinate sentences, and sometimes used to connect co-ordinate verbs. Occurs in place of ཅེང་ being used after the finals: *n, n, m, r, or l.*

ཞིང་ས *shin-sa* 1. ground, soil, arable land. 2. any province: ཞིང་ས་ཆེན་པོ་ or ཞིང་ཆེན་ a large province; ལྷ་མོ་གཞིང་ཆེན་བཅོ་བརྒྱེད་ the eighteen great provinces into which China is divided.

ཞིང་ཤིས་པ *shin-çis-pa* = ལྷ་ལྷ་མོ་ལྷ་ཤིས་པ་ a prosperous and peaceful kingdom (*Yig.*). ཞིང་ཤིས་པ་ རྒྱུ་ལྷ་; one who knows husbandry; an agriculturist. It is also used technically to signify the soul or conscious principle.

ཞིང་ IV : མཇུག་, རྒྱུ་ sphere, body, in a religious sense: ཞིང་ལྷ་ས་ holy or spiritual sphere; བསོད་ནམས་ཀྱི་ཞིང་དང་འགྲུང་པ་ to enter the field of merit, to turn into the path of virtue (*Dzl.*); གཤམ་བྱུ་ཞིང་དུ་གཟིགས་ཏེ་ seeing him in the land of conversion. ཞིང་བཅུ་ *shin-bcu* the ten spiritual spheres; མངས་རྒྱལ་ཀྱི་ཞིང་ *shin* the kingdom of Buddha, the land where Buddhism prevails; so also འདུལ་བའི་ཞིང་ the sphere of conversion, heaven, paradise, *i.e.*, one of the heavens inhabited by the Buddhist gods, or even the state of Nirvana. ཞིང་ལ་ཕྱིན་པ་ *shin-la phebs-pa* = བདེ་བར་གཤིགས་པ་ to go to bliss, *i.e.*, to die. ཞིང་བཀོད་ or ཞིང་གི་བཀོད་པ་ design or plan of mansion or residence of the gods, of a Buddha or of a Bodhisattva; also = map; ཞིང་ལྷ་ས་ *shin-kham* རྒྱུ་ the sphere of a Buddha's or Bodhisattva's conversion.

ཞིབ *shib* 1. = also ཞིབ་ཐལ་ *shib-thal* powder, fine flour, also flour in general: ཞིབ་ཁྱུག་ bag

of flour; ཞིབ་བཅུགས་ ground into powder; ཞིབ་ཐོར་ box or bowl for flour. 2. fig. that which is minutely subdivided, details; ཞིབ་ཆ་ *shib-cha* exactly, accurately precisely; ཞིབ་བཀོད་ *shib-bkod* details, detailed list or information; ཞིབ་ཆེན་ *shib-chen* full of details; one who inquires into every detail, or particulars; inquiring, inquisitive (*Rtsii.*); ཞིབ་བརྟམ་ *shib-bltas* or ཞིབ་ཆ་བརྟམ་ looking into the details: རྫོང་པང་མཐོ་དམར་ཞིབ་བརྟམ་གྱིས་ (*Rtsii.*) ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyad-pa* to inquire, to investigate; ཞིབ་དཔྱད་ *shib-dpyod* inquest, inquiry, investigation: བྲག་གཡལ་བ་ཞིབ་དཔྱད་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ about to proceed to institute inquiry into the matter of *Tag-yab* (*Yig. k. 26*); ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyod-pa* one who inquires after the particulars of a matter, an investigator.

ཞིབ་པ *shib-pa* adj. accurate, exact; subtle, fine. ཞིབ་པར་ or ཞིབ་ཏུ་ adv. precisely, exactly, thoroughly.

ཞིབ་ས *shib-ma* [1. a winnowing basket; 2. a demon who was enemy of the god of love]S.

ཞིབ་མོ་ *shib-mo* कणिका, किम्पचान [1. particle; 2. niggardly]S.

ཞིབ་ཤིང་ *shib-çer* minute examination or comparison of details; ཞིབ་ཤིང་བྱིད་པ་ to compare closely: རྫོང་དུ་ཡོང་སྐོབ་ཐུ་ལྷ་ཡོད་པའི་རིགས་རྣམས་དེ་བཞིན་དེ་དཀར་ཆགས་ནང་གླང་ཞིབ་ཤིང་བྱས་ should minutely examine all the collections of a Jong by comparing them with the contents of the register (*Rtsii. 20*).

ཞིབ་ལྷན་གསལ་བཅའ་བ་ *shib-lhan gam-bcar-wa* to present the explanation of details; to interview with a detailed statement.

ཞིབ་ལྱིངས་ *shib-lhin*s deliberation, deliberate consideration (*Yig. 61*).

ཞིབ་ལྷུག་ *shib-lhug* = ཞིབ་རྒྱལ་ minute details (*Yig. 93*).

ཞིབ་ཤིང་ *shib-çin* = རྫོན་བུ *khron-bu* (mystic) (*Mñ.* rda. 3).

ཞིམ་པོ་ *shim-po* sweet, well-tasting, nice-flavoured, nutty: ཞིམ་པོ་མགོན་པོ་ལ་སྦྲར་ *shim-po mgon-po-la ster* give the sweet food to your guests; ཞིམ་པོ་མི་འདུག་ it is not nice; ཞིམ་པ་ sweets, delicacies.

ཞིམ་ཐིག་ལ་ *shim-thig-la* a medicinal herb the fruit of which is used in eye-disease: ཞིམ་ཐིག་ལེས་མིག་གི་མིང་ཐོག་ལེན་པར་བྱེད་ cataract of the eye is removed by the medicine called *shim-thig-le*.

ཞིམ་བུ་ *shim-bu* colloq. = ཞི་མི་ cat.

Syn. རྫོང་གི་རྒྱུ་ *groñ-gi sprehu*; ཀུ་རུ་ལ་ *kun-du-la*; ལུས་བསྐྱམས་ *lus-bškums*; བཤང་བ་ཐྱེད་ *bcan-wa sbed*; རྣམ་གྲོལ་མིག་ *rnam-grol mig*; འབར་བའི་མིག་ *hbar-wahi mig*; ཕྱི་ལྷ་ *byi-bla*; ཕྱི་ཟ་ *byi-sa* (*Mñon.*).

ཞིལ་མ་ *shil-ma* = ཀོན་བུ་ *kon-bu* or རྫུན་བུ་ *skun-bu*.

ཞུ་མཁན་ *shu-mkhan* 1. a petitioner. 2. a metter [ལྷ་སུ་ཅུ་ the areca or beetle-nut tree]S.

ཞུ་དག་ *shu-dag* improvement, correction, revision, examination; the word was also stated by a lama from Lhasa to mean "exercise and practice" in a language or in any subject of study: རྫོད་ལ་ཞུ་དག་ལྟག་པ་ དཀོས་ you require further practice. ཞུ་དག་བྱེད་པ་ to mend, improve, correct, revise; རང་རྫོད་ཞུ་དག་བྱེད་པ་ to examine and reform one's own character or disposition. ཞུ་དག་མཁན་ *shu-dag-mkhan* reviser, corrector, censor (*Cs.*); ཞུ་ཅེ་ *shu-che* revisor or comparer of the translation with the original Sanskrit texts; ཞུ་ཅེན་གྱི་ལོ་རྒྱུ་ལ་ *shu-chen-gyi lo-tsa-wa* a great revisor or commentator (of Sanskrit writings).

ཞུ་འདེགས་ *shu-hdeg* = གཞེགས་རྟེན་ *gzigs-rten* a present accompanying a petition.

ཞུ་བ་ *shu-wa* I pf. བཟུམ་ or ཟུམ་, fut. གཤ་ *gshu*, = མིམ་པ་ (*Mñon.*). 1. to melt: བཟུབྱའི་གསེར་ gold to be melted; ཞུ་བའི་འཕམས་ whatever is melting or fusible; ཟུམ་ it melts; རོད་དུ་ ཞུ་ནས་ dissolving into light. 2. to digest: ཞུ་བྱེད་ཀྱི་སྒྲོན་ digestive medicine; མ་ཞུ་བ་ undigested; རྩམ་མ་ཞུ་བ་ undigested food; མ་ཞུའི་ནད་ indigestion, sufferings arising from it; མ་ཞུ་བཅུ་བ་ to decompose what is undigested (*Jü.*).

ཞུ་བ་ II: 1. pf. ཟུམ་ *shus*, a vb. used chiefly in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying: to ask, to request; to heg, to petition: ཁོ་རང་གིས་ ལྷ་མ་ལ་ནང་དུ་འཇིག་པར་ཞུས་པས་ he having begged the lama to come indoors; also signifies constantly: to say: རྫོན་པོས་ཀྱུ་ལ་པོ་ལ་ཟུམ་ the officer said to the king. ཟུམ་པས་ཞུ་བ་ to speak or pray respectfully; to prefer a suit or petition, རོན་དག་ཞུ་མཁན་ one who explains his object; གནང་བར་ཞུ་བུམ་པས་ having said 'I heg you will permit', (*Gl.*)—here ཟུམ་པས་ comes from ཟུ་བ་ to speak, say. རྗེ་མཚོ་རའི་དངོས་པོ་དག་ཞུམ་ I will ask of him the things lately seen, ར་ལ་གང་དག་ཞུ་བ་དེ་ལྟགས་མོ་ it is very right of you, thus to ask me about everything (*Do.*); ཀྱུ་ལ་བའི་རྗེ་དུ་མི་ལ་མ་ཞུས་པ་ he related the dream before the king (*Pth.*); དེ་ལ་མཁན་པོ་ཞུ་བ་ they besought him to be their abbot; གནང་བ་ཞུ་བ་ to ask permission. 2. sbst. a request, desire, petition; inquiry, question: ཞུ་བ་ འབྲུལ་བ་ *shu-wa hbul-wa* to make an application, to apply; ཞུ་བྱ་ *shu-khra* a petition, application. ཞུ་མེད་ *shu-gleñ* an address or petitionary letter; ཞུ་མེད་བྱེད་པ་ *shu-gleñ byed-pa* to address, accost; ཞུ་རྒྱུ་ *shu-rgyu* the subject of a petition or suit. ཞུ་མ་སྦྱོབས་པ་ *shu ma spobs-pa* = ཞུ་མ་ཟུམ་པ་ or ཞུ་ལྟོགས་མ་བའེ་བ་ unable to pray or to memorialize; ཞུ་ཡིག་ *shu-yig*, ཞུ་བའི་ཕྱིན་ཡིག་ a petition: ལྷ་བོན་མོ་གསལ་ལ་

འབྲུག་རྒྱུ་ཡིག་ memorial or petition presented to superiors and magistrates, &c. (*Yig. k. 1*); ལྷ་ལན་ *shu-lan* answer to a petition = ཡིག་ལན་ (*Yig. k. 10*); ལྷ་ལོག་ *shu-log* a feigned, false, designing suit. ལྷ་ལོག་བྱས་པ་ to backbite, to petition, accusing one falsely or maliciously. 3. v. *Jä.* for information concerning wide use of impera. of ལྷ་ལ in *W.* colloq. as polite or resp. addition to most sentences.

ལྷ་ལྷོ་ *shu-gña* = ལྷ་འོ་ *shu-ño.*

ལྷ་རྟོན་ *shu-rten* = ལྷ་ཡིག་གི་རྟོན་ *shu-yig-gi rten* རལམ་ the present which is sent with a letter either as a sign of compliment or respect or as a necessary appendage to a request.

Syn. ལྷ་ག་རྟོན་ *phyag-rten*; ལྷ་མ་རྟོན་ *gus-rdsas*; མདུན་འཇོག་ *mchen-hjog (Mñon.)*.

ལྷ་འཇམ་ཁྱེར་ *shu-re lthen-khyer* discrepancy, disagreement in statements (*Rtsii.*)

ལྷ་དོན་ *shu-don* drift, subject of a petition; in a general sense = ལྷ་ལ request, suit, communication etc. ལྷ་དོན་པ་ *shu-don-pa* = དོན་དཀག་ ལྷ་མཁན་ a pleader, advocate: ར་མཚུ་སྐོག་མཁན་ ལྷ་དོན་པ་ལ་ལའི་རིགས་ an advocate in a dispute is advisable on certain occasions (*D. gel. 7*).

ལྷ་འཇིན་ *shu-hphrin* resp. for ཡིག་ལན་, ལྷ་ལན་ a reply: ལྷ་ཇིན་གྱི་སྐོན་མ་བདེན་པ་ཤོབ་ perceived the truth (i.e. became converted to Buddhism) by means of his replies (*Yig. k. 1*).

ལྷ་བཤོ་ *shu-wa-po* or ལྷ་པོ་ *shu-po* petitioner; ལྷ་མཁན་ applicant, complainant, questioner or inquirer; ལྷ་བཤོ་བརྒྱུད་ the eight interrogators of Buddha were: ར་ཀའི་ཕུན་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་, ལྷ་མུ་འི་ (*Yig. 37*).

ལྷ་སྐྱོག་ *shu-skyog* in *W.* = crucible, melting spoon.

ལྷ་མར་ *shu-mar* colloq. for ལྷ་རྩེ་ lamp, light: ལྷ་མར་གསལ་ལ་དུངས་པ་དྲིག་བརྒྱུ་མཁའ་ཉི་བརྒྱུ་མ་པ་མ་ having taken a bright shining lamp he looked (*Rdsa. 13*).

ལྷ་རུ་ *Shu-ru* n. of a place in *Dwag-po* (*Deb. 7, 37*).

ལྷ་བཞེར་ *Shu-bsher* n. of a tribe, or clan in Tibet: རྩོད་གི་ཡལ་རྒྱལ་གསུམ་ལྷ་བཞེར་ (*A. 80*).

ལྷ་གསལ་ *shugs* resp. for མེ་ fire; acc. to *Jä.* the fire lighted for cremation. ལྷ་གསལ་ལེང་མ་ཚུལ་ལ་, ལྷ་གསལ་ལེང་མ་ཚུལ་ burning embers.

ལྷ་གསལ་པ་ 1. = ལོ་ལ་ལ་ལྷ་གསལ་, ལྷ་གསལ་ལ་ to cherish. (with ལོ་ལ་) to entertain in the mind. 2. (ལོ་ལ་ལོ་ལྷ་གསལ་) རྩོད་པ་, ལོ་ལ་ལོ་ལྷ་གསལ་ to be converted to a religion, to imbibe faith. 3. ལྷ་གསལ་ལ་, ལྷ་གསལ་ལ་ to be involved in. 4. = ལོ་ལ་ལ་ལྷ་གསལ་ desire.

ལྷ་དོན་ལྷ་དོན་ *shuñ-shuñ* with ལྷ་དོན་པ་ to nod or bow repeatedly, of a pigeon (*Mil., Jä.*)

ལྷ་དུང་པ་ *shud-pa* 1. = ལྷ་དུང་པ་ or ལྷ་དུང་པ་ emaciated, to be reduced, to fall, to be or grow worse, to dwindle. 2. to twine, to twist, —to spin (*Cs.*); ལྷ་དུང་པ་ a spindle, distaff. 3. to hang up, to suspend in *Ts.*; ལྷ་དུང་པ་ = ལྷ་དུང་པ་ suspending cord.

ལྷ་མར་ *shun-ma* also ལྷ་མར་པ་ that which is melted; ལྷ་མར་ལྷ་མར་ ལྷ་མར་ལྷ་མར་ melted gold (*A. K. 1-IV.*); ལྷ་མར་ལྷ་མར་ལྷ་མར་ལྷ་མར་ heaps of melted gold and other metals (*Glr.*); ལྷ་མར་ལྷ་མར་ལྷ་མར་ལྷ་མར་ like as the melting moon (its quickened reflection) clear on the lake (*A. 5*). ལྷ་མར་ *shun-mar* ལྷ་མར་ ལྷ་མར་ melted butter which is repugnant to the Chinese but much liked by Tibetans.

ལྷ་མར་བཅད་པ་ *shun-thar-bcad-pa* to scrutinize, make critical examination: ལྷ་མར་བཅད་པ་ ལྷ་མར་བཅད་པ་ ལྷ་མར་བཅད་པ་ ལྷ་མར་བཅད་པ་ at times he went to the lama for critical explanation of religious precepts (*Deb. 7, 45*). ལྷ་མར་བཅད་པ་ *shun-thar bcad-pa* to join

Syn. རྩོལ་ *khro-wa*; འཕྲུག་པ་ *hkrug-pa*; མ་རུང་མ་པ་ *ma-ruñs-pa*; མིག་རུམ་མནན་པ་ *mig-rus mnan-pa*; བརྒྱུད་པའི་སེམས་ *brlañ-pohi sems* རྩོལ་བ་ *sna-thuñ-wa*; གདུག་སེམས་ *gdug-sems*; རྩོལ་བ་ *spro-thuñ-wa*; གཏུམ་པ་ *gtum-pa*; མི་བཟང་སེམས་ *mi-bzad sems*; མནན་སེམས་ *mnar-sems* (*Mñon.*)

ཞེ་ལྗང་གི་ཚེལ་བུ་ *she-sdañ-gi tshil-bu* = རྩུལ་གྱི་ཚེལ་ *shrub-gyi tshil-bu* snake's fat (mystic) (*Mñg. 111.*)

ཞེ་ནག་པ་ *she-nag-pa* in *C.* a blackguard.

ཞེ་མ་ཁྲིལ་བ་ *she-ma khrel-wa* in སེམས་འདི་ལྟ་འདྲེ་མི་གསུམ་གྱི་ཞེ་མ་ཁྲིལ་བ་གཅིག་དགོས་པ་ལ་ (*Behu 259.*)

ཞེ་མེར་བ་ *she-mer-wa* loathsome, offensive; contemptuous. Syn. རྩུག་ཤོལ་ *skyugsbro-wa* or རྩུག་ལོག་ *skyug-log* (*Mñon.*)

ཞེ་བཟག་ *she-bshag* = རྩོང་ཤོ་ *khon-khro* vindictiveness, malice (*Mñon.*)

ཞེ་ལོག་ *she-log* = ཞེན་ལོག་ *shen-log.*

ཞེ་སུན་ *she-sun* angry, cross, ill-humoured, vexed (*Jü.*)

ཞེ་ན་ *she-na* = ཟེན་ན་ if it is said or asked; occurs rarely except in the phrase དེ་ཅེ་འི་ཕྱིར་ཞེ་ན་ = because ("if it is asked: because of what, that").

ཞེ་ས་ *she-sa* 1. གཱུ་རེ་བ་, རྩུག་ལྡན་ reverence, respect, courtesy, politeness: ཞེ་ས་དང་བཅས་པ་ with reverence, respectful; དེ་འི་དུས་སུ་མིས་ཕྱག་དང་ཞེ་ས་མི་གསུམ་པམ་ because at that time people knew little of compliments and courtesy; ཞེ་ས་ཕྱེད་པ་ to show homage or respect; རྣམ་གྲུ་མཛོས་པའི་ཞེ་ས་འབྲུལ་བ་ to arrange mimic performances in honour of some person. 2. complimentary or honorific language: རྣམ་ཞེ་ས་ལྟར་ the complimentary word for རྣམ་པ་ is ལྟར་.

Syn. དང་གུས་དང་ལྡན་པ་ *dad-gus-dañ ldan-pa*; མོས་པ་ *mos-pa*; གུས་པ་ *gus-pa*; གཅིག་ཏུ་སེམས་ལེག་ཅི་བ་ *geigtu-sems*; ཕྱག་ཕྱེད་པ་ *phyag-byed-pa*; གུས་པར་ཕྱེད་པ་ *gus-par byed-pa* (*Mñon.*)

ཞེ་རྟོར་པོ་ཏ་ལ་ *She-hor Po-ta-la* Jehor, the city in China where emperor Kyen-long built a palace and monastery for the Dalai and the Tashi Lamas (*Loñ. 11.*)

ཞེང་ *sheñ* विस्तार, परिणाह also ཞེང་ཏ་ breadth, width; ཞེང་ཅན་ broad; ཞེང་ཏ་ཚེན་པོ་ wide, spacious; ཞེང་མེད་ of small width; ཞེང་ཕྱོལ་ *sheñ-phra-mo*, or ཞེང་ཚུང་ *sheñ-chuñ* narrow; ཞེང་རྩུ་ in breadth. ཞེང་ཤིང་ *sheñ-çin* or ཞེང་ཐོག་མ་ *sheñ-glegs* writing desk or table.

ཞེད་པ་ *shed-pa* to fear, to be afraid: བཞེད་ནས་ full of apprehensions (*Jü.*)

ཞེན་པ་ *shen-pa* 1. to desire, to long for, to be attached to, to have attraction for, (used with ལ་ *la*): རྩུད་ལ་ཞེན་ཅིང་ཚགས་ I love you ardently; བོད་འབངས་ང་ལ་ཞེན་ཚེ་ཞིང་དགའ་བ་རྣམས་ the people of Tibet that are affectionately attached to me (*Jü.*) 2. རྩུག་ལྡན་, འཇམ་སྐྱེད་, འཇམ་སྐྱེད་ལྡན་, འཇམ་སྐྱེད་ལྡན་ལྡན་ yearning, attachment, love, longing for; greediness, covetousness; ཞེན་ལོག་ *shen-log* disgust, aversion; ཞེན་པ་ལོག་པ་ = འདྲོད་པ་ལོག་པ་ to be disgusted with: རྩུལ་སྤོང་ཚོགས་ལ་ཞེན་པ་ལོག་ནས་འོངས་ has come being disgusted with his kingdom, i.e., betaken to a religious life (*A. 11.*) ཞེན་ཏ་ *shen-kha* or ཞེ་ཏ་ *she-kha* = ཞེན་པ་ *shen-pa*. ཞེན་ཁྲིམ་ *shen-khris* or ཞེན་ཚགས་ *shen-chags* adhesion, longing for; ཞེན་དོན་ *shen-don* resp. བཞེད་དོན་ *hshed-don* object of desire; ཞེན་པ་དོང་ = རྩོལ་བཟང་ forsaken, given up altogether; ཞེན་མེད་ or ཞེན་པ་མེད་ impassive, without desire; ཞེན་འདོན་ *shen-hdsin* inclination, passion, attachment. 3. vb. to last or endure, be durable.

ཞེར་པོ་ *sher-po* mean, pitiful, coarse (*Os.*)

ཞེལ་ *shel* = རྩུས་པ་མམ་ *spus-tha-mas* worst quality (*Rtsii.*); bad, mean, inferior; རབ་འབྱིང་ཞེལ་མོགས་ *rab hbrin shel-sogs* (*Yasel.* 4) superior, middling, inferior, etc.

in a carriage; ར་ལ་ཞོན་ནས་ལྷོ་ཕྱོགས་སུ་འགྲོ་བ་ to ride southward, to travel on horse-back towards the south བཞོན་པ་ཞོན་པ་ to mount a horse or to sit in a carriage; ཞོན་ཏུ་འཇུག་པ་ to let mount or to cause one to be conveyed. In colloq. "ta shön-ne do-wa" = to ride. 2. conveyance: ལུལ་ཕྱུས་ཞོན་པ་ལས་བབས་ནས་ཕྱག་ཕྱས་ (Yig. 18) the prince dismounting from the conveyance bowed down. ཞོན་ལམ་ colloq. for ཞོན་ཏུ་ and ལམ་ཏུ་ riding pony and pack horse (Rstii.).

ཞོམ་པ་ *shom-pa* = ལྷོ་ཞོམ་པ་ *sñol*.

ཞོར་ *shor* incidental; ཞོར་ལ་ incidentally v. ལྷོར་ལ་ *shyor-la*. ཞོར་བཅོག་ *shor-bcog* to do a thing incidentally; རང་བཟོན་ལས་ཕྱིར་ཀྱི་ཞོར་བཅོག་ཕྱིར་ the domestics (should) perform labour occasionally, i.e. they should help the workmen (Rtsii.).

ཞོལ་ *shol* 1. that which is below in situation, or hangs beneath, or is subject to. 2. a village or collection of abodes below or belonging to a monastery and situated in its neighbourhood or placed at its base; thus, at the base of Potala in Lhasa is a large group of houses and huts styled the *shol* or ལྷོ་ཞོལ་ *shde-shol* of Potala. ཞོལ་ཁང་ *shol-khañ* lower flat or storey of a house (Yig. 19). ཞོལ་འགྲོ་ *shol-hgro* མཚན་ལོ་ལྷོ་ལྷོ་ the lower or sub-issuant stream, n. of the river Ganges just where it issues from the glaciers; also any glacial stream: ལེགས་ཚོགས་ཀྱང་ཞོལ་འགྲོའི་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཁྱིེན་ pray let your communication be also like the exuding stream of the river Ganges (Yig. k. 16.); ཞོལ་འགྲོའི་རྒྱང་ *shol-hgrohi-kluñ* = ལྷོ་ལོ་གང་ལྷོ་ the river Ganges (Yig. k. 45). ཞོལ་འབབ་ *shol-hbab* = དལ་འབབ་ མཚན་ལོ་ལྷོ་ flowing or falling down slowly (Yig.). 3. the under or descending hair, the beard: ཞོལ་མེད་ *shol-med* = འག་ཞོལ་མེད་པ་ without beard (Rtsii. 50); ཞོལ་ས་ཞོལ་མོ་

shol-ma shol-mo a long haired goat (Mil.); ཞོལ་ཕོ་ *shol-pho* a huge yak-bull, which has masses of hair beneath its belly, ཞོལ་ཚེན་ id.

གཞན་ *gshah* one of the thirty-six border countries (Ya-sel. 38).

གཞན་པ་ *gshah-wa* 1. to sport, joke, play, bawl. 2. to believe, trust, confide in. 3. in ལ་གཞན་ལ་མཁས་པ་.

གཞན་མ་ *gshah-ma* a kind of helmet: མོག་ལ་ལེ་ལ་གཞན་མ་གཞན་ལེ་དང་ the helmets are of various kinds, *shah-ma* and *shah-lima* (Yig. 31). གཞན་ལེ་ *gshah-li* helmet made of bell-metal (Yig. 31).

གཞན་ཚོན་ *gshah-tshon* = འཇུག་ rainbow.

གཞན་གསང་ *gshah-gsañ* = གཡུང་རྒྱུང་འཕྲིན་ལས་ the Swastika sign; also, grace, blessing (Bon.).

གཞན་གཤམ་ *gshag-pa* v. འཇོག་པ་ *hjog-pa*, especially རིང་ཇེ་འཇོན་ལ་མཉམ་པར་གཞན་གཤམ་ = to remain absorbed in contemplation.

གཞན་ *gshañ* the anus; གཞན་འབྲུམ་ *gshañ-hbrum* piles, hemorrhoids (Mñg., ch. 64). གཞན་འབྲུམ་རབ་ཏུ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་གཞན་མཚན་ the *Dhāraṇā* charm for curing piles (K. g. 4, 256). གཞན་འབྲུམ་ཅན་ རྣམ་པ་ལ་ one suffering from piles.

གཞན་ *gshad* wrongly written for བཞན་.

གཞན་ *gshan* ལྷན་པ་, དཔར་, ལྷཔར་, adj. and sbst. another, the other, another one, གཞན་གྱུན་ all others གཞན་མི་ the other man or men; གཞན་ཡོད་མེན་ is there another or not? གཞན་པས་ལྷག་པར་ more than the other; ལྷོབ་མ་ གཞན་དག་ the other pupils; ཕྱ་མོ་གཞན་པས་ཆེ་རྒྱ་མེད་ sho is not taller than the other girls; གཞན་ཞོལ་ས་རུས་ *gshan-rgol ma-nus* others were not able to resist them (nobody could do them any harm) (Jä.). གཞན་རྒྱུས་པ་ *gshan-skyes-pa* "born another's" = a slave (Mñon).

གཞན་ལྟོན་ *gshan-skyon* བར་རྩོལ་, another's fault or defect; རང་ལྟོན་མི་མཐོང་གཞན་ལྟོན་མཛུབ་ཚེས་སྒོང་ not seeing one's own faults but raising the finger towards other's faults. གཞན་གྱིས་ཀྱིས་ *gshan-gyis-rgyas* or གཞན་གྱིས་གསོས་ བར་བྱུང་ nourished or fostered by others, met. the cuckoo (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་མི་བཞི་ *gshan-gyis mi-brdsi* (གཞན་གྱིས་གནོན་མི་བྱུང་པ་ the irrepres-sible; also = དཔལ་བོའི་ཁང་པ་ *dpah-pohi khañ-pa* a hero's residence (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་ཟེན་ *gshan-gyis-zin* v. གཞན་དབང་; གཞན་གྱིད་ *gshan-rgyud* བར་འཇགས་; v. གཞན་དབང་. གཞན་བསྐྱེད་མཁུ་བཅོཅ་ *gshan-bśñems-bzod* an epithet of Indra (*Mñon.*). གཞན་དག་ཤེས་པ་ one knowing the secret of others, also the knowing of it; གཞན་དང་མ་འདྲེས་པ་ exclusive, not mixing with others. གཞན་ལ་འདུལ་བ་སྟོན་ཅེད་ཀྱང་། རང་གིས་འདུལ་མིན་གྱིད་པར་ཅེད་ (*K. ko. 19, 347*) he teaches morality to others but himself behaves immorally. གཞན་གསུང་ *gshan-gas* or གཞན་ཁ་གསུང་ a few others: གཞན་གསུང་གི་ལོ་ལྟར་བྱས་ཤིག་ལྟ་བུ་ (*A. 114*).

གཞན་དུ་ *gshan-du* elsewhere, to another place: འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to go གཞན་དུ་ elsewhere = to go away, to start; གཞན་དུ་མ་ཤེས་ཤིག་ suppose or believe nothing else, do not think that the matter can be otherwise, frq. used like: of course (*Jā.*); གཞན་དུ་ཕྱོགས་ *gshan-du-phyogs* = ཡ་རིལ་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ་ to go beyond one's boundary or jurisdiction; to go over to the enemy (*Mñon.*).

གཞན་དོན་ *gshan-don* བར་འདོན་ the interest or good of others: རློན་ལ་རང་དོན་མ་གྲུབ་པར་གཞན་དོན་མི་འགྲུབ་ unless (your) own interest has been first served you cannot look to other's interest (*Behu. 249*).

གཞན་དྲིང་ *gshan-driñ* 1. རྒྱལ་ self-sufficient. 2. = འགྲན་རྒྱུ་ *hgran-sla*; གཞན་དྲིང་མེད་པ་ = འགྲན་རྒྱུ་མེད་པ་ whitout a match, unrivalled; གཞན་དྲིང་མི་འཇོག་པ་ *shan-driñ mi-hjog-pa* = གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ་ རྒྱལ་མཁུ་བཅོཅ་ not necessary to ask others. གཞན་

གཏུང་ *gshan-gduñ* 1. ལུ་རྩོ་ *rkun-po* thief, robber (*Mñon.*). 2. བར་འཕྱིན་, oppressing others, tyranny; གཞན་གཏུང་ཅན་ an oppressor, a tyrant.

གཞན་ནས་ *gshan-nas* 1. from some other place; གཞན་ནས་འགྲུབ་ཏུ་མེད་ it cannot be accomplished from any other quarter, by any body else (*Mil.*). གཞན་ནས་གཞན་དུ་ *gshan-nas gshan-du* to deviate from the right path, to go further and further away; བདེན་པའི་ཚིག་མི་མཐུག་ཅིང་གཞན་ནས་གཞན་དུ་བསྐྱུར་ not firmly embracing the true word he was running amiss (*K. ko. 8, 211*). 2. adv. otherwise, else, on the other hand *W*.

གཞན་སྒྲུང་ *gshan-snañ* = འཇུལ་སྒྲུང་ *hkhrol-snañ* (*Yig. 17*). གཞན་སྒྲུང་ཙམ་ལུང་ *gshan-snañ a-luñ* = གཞན་ཤེས་མཁུ་བཅོཅ་པ་ (*Yig. 111*).

གཞན་པ་ *gshan-pa* = གཞན་ another, the other.

གཞན་འཕྲུལ་ *gshan-hphrul* or བར་འཕྲུལ་; གཞན་འཕྲུལ་དབང་ཅེད་ བར་འཕྲུལ་འཇུག་པའི་ས་ཁོངས་ n. of a celestial region of the Buddhists, the residence of Kāmadeva (*Mñon.*).

གཞན་དབང་ *gshan-dwañ* བར་འཇགས་ dependent on others. མཚན་ཉིད་གསུམ་གྱི་གཞན་དབང་ seems to imply the Sambhoga-kāya, e.g., in རྣམ་ལྗོངས་ གཞན་དབང་དང་ཚེས་སྒོང་ཡོངས་གྲུབ་པོ་ (*A. 18*).

Syn. གཞན་གྱིད་ *gshan-rgyud*; ཡ་རིལ་དབང་ *pha-rol-dwañ*; རང་དབང་མེད་ *rañ-dwañ-med*; བདག་དབང་མིན་ *bdag-dwañ-min*; འཇོག་པ་ཅན་ *hdsin-pa-can*; གཞན་གྱིས་ཟེན་ *gshan-gyis zin*; རང་དབང་གྲུལ་ *rañ-dwañ-bral*; གཞན་དབང་མོང་ *gshan-dwañ soñ* (*Mñon.*).

གཞན་འབྱོར་ལྗ་ *gshan-hbyor-lña* acc. to Budh. the five benefits or wealths which have accrued to others from the Buddha:—(1) the advent of Buddha; (2) his preaching the *Dharma*; (3) the establishing of his doctrine; (4) its promulgation and continuance རྗེས་འཇུག་ *rjes-hjug*; (5) the

residence in a place (*Mil.*); གཞི་འབེབས་པ་ to settle, to establish one's self in a place; གཞི་མ་རབ་ཅེག་མོག་ནས་བཞག་གོ་ he assigned to him a nice dwelling place and established him there (*Glr.*). 5. (སྐབ་པ་ལྷ་ལུང་) ལྷ་གསལ་, ལྷ་མཚན་, བསྐྱེད་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་གསལ་ axiom, proposition, contents, tenor; basis, support. 6. also ཞི་, a definition of time or of relationship: ཞི་གི་རྒྱུད་ two years ago, གཞི་མེས་ great-great-grand father, གཞི་མེས་མོ་ great-great-grand mother, གཞི་ཚོ་ great-great-grandchild. 7. མ་རྒྱུ་, མ་རྒྱུ་.

གཞི་དགོན་ *gshi-dgon* monastery attached to a hamlet or village, usually very small and harbouring but a few monks.

གཞི་ཕྱོད་ལྷུ་མ་ *gshi-shon-skyes* as met. = lightning (*Mñon.*).

གཞི་ཅན་ *gshi-can* 1. = རྟགས་ forest, wilderness. 2. having a basis, foundation. 3. འཇམ་མེད་ having a floor.

གཞི་ཚེན་ *gshi-chen* ལྷ་ལྷ་.

གཞི་ཚེས་ *gshi-cheṣ* = གཞི་ཚེས་ *gal-cheṣ* very important: བརྟན་པའི་བྱ་བ་གཞི་ཚེས་པ་དང་ the works or duties of religion are very important (*A. 126*).

གཞི་ཇི་བཞེན་པ་ *gshi-ji bshin-pa* a recluse, 'who stays where he is' (*Burn. 9-130*).

གཞི་མཐུན་པ་ *gshi mthun-pa* མ་མཚན་ལོག་པ་, [same predicament, common substratum] *S.*

གཞི་དེབ་ *gshi-deb* = མ་དེབ་ *ma-deb* the principal register: རྒྱུ་ལ་གཞི་དེབ་བྱུར་གསལ་ *skor-thañ gshi-deb sur gsal* the accounts are clear marginally in the chief register (*Rtsii.*).

གཞི་བདག་ *gshi-bdag* 1. a local deity or rather monster, generally of the *Nāga* class, who when offended sends diseases or other calamities upon a particular village or province or on an individual. He is required to be appeased by offerings when incensed. 2. lord of the soil; may also denote a king or nobleman (*Jā.*).

གཞི་པ་ *gshi-pa* = བཞག་པ་.

གཞི་བ་ *gshi-wa* འདུག་པོ་ [a dweller] *S.* གཞི་བ་ འབྲུང་ *gshi-wa-hthuñ* = ལྷུ་མ་མ་གསལ་ *skyes-ma-thag* a child just when it is born (*Mñon.*).

+ གཞི་འོ་ *gshi-wo* = གཞི་མ་ basis.

གཞི་ཕྱེད་ *gshi-byed* or གཞི་མ་ཕྱེད་ *gshis-byed* possessed of capital: ལྷ་མས་གཞི་ཕྱེད་ཀྱི་རྩེད་པ་ at Lhasa the merchants who have capital (*Rtsii.*)

གཞི་ཕྱེས་ *gshi-byes* acc. to *Jā.*: native and foreign; at home and abroad. གཞི་ = one's home or place where always resident, ཕྱེས་ place of temporary residence, lodgings: གཞི་ཕྱེས་ཐམས་ཅད་ལྷན་ཅེག་ཏུ་དགོ་འདུན་གྱི་ཀྱང་དགའ་ར་བར་ཕྱེན་ (*A. 25*), he presented all dwellings at home or abroad, for the accommodation and pleasure of the clergy.

གཞི་མ་ *gshi-ma* ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་; = ལྷན་གཞི་ ལྷ་ལྷ་; ལྷ་ལྷ་ མི་མི་ [substratum, abode, residence] *S.* གཞི་མ་ཕྱེད་ *gshi-ma byed* ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་; [receptacle, subject] *S.*

གཞི་མེད་ *gshi-med* = རྫོང་པ་ཉིད་ *Ḫūnyata*, emptiness, the void; also རྫོང་པ་ཉིད་རྫོགས་པའི་རྫོོ་ or གང་ཟག་ the mind or the individual who meditates on the doctrine of *Ḫūnyatā*.

གཞི་འཛིན་པ་ *gshi-bdsin-pa* མ་སྐྱེད་པ་ = འོ་ལོ་བ་ the world, the transmigratory existence (*Mñon.*).

གཞི་རས་ *gshi-raṣ* cloth which is spread on a table or on the ground for the placing of offerings, etc. (*Rtsii.*).

གཞིག་པ་ *gshig-pa* 1. fut. of འདེག་པ་. 2. or གཞིགས་པ་ *gshigs-pa* to make minute inquiry of every point; to investigate, to examine: གཞི་ཚེ་རྣམས་ལ་གཞིགས་པའི་མོན་གསལ་ all matters important and otherwise should be cleared up by minute investigation (*D. Ḫel. 7*); བརྫོ་རྣམས་མོགས་པ་གཞིགས་པའི་དབ་གསལ་ བཞིག་དགོས་ (*D. Ḫel. 11*). 3. = བཞིགས་ *bḫigs*:

ཐུག་པ་མོག་མོར་མོར་གཞིགས་ན་ཆེག་འབྲུམ་འབྲུལ་པ་མེད (Yas. 36).

གཞིབ་འབྲུང་ *gshib-hthuñ* = རྒྱུ་མ་ *skyes-ma* new born (child).

ཏ གཞིབ་པ *gshib-pa*, form of འཛིབ་པ *hjib-pa* = མོས་བཅའ་བ *soṣ-bcah-wa*, ལྷེ་འཛིབ་པ *lee-hjib-pa*.

གཞིབས་པ *gshibs-pa* to put or lay in order (*Jä.*).

གཞིར་བཅས *gshir-beas* colloq. = ཡོད་པ་གསལ་བཤད་པའི་མཚན་ལྟར་གསལ་བཤད་པའི་མཚན་ལྟར་ (Yig. 48).

གཞིལ *gshil*, a form of བཅེལ་.

ཏ གཞིལ་བ *gshil-wa* 1. fut. of འཛིབ་པ. 2. = བཅོམ་པ, འཛོམས་པ་ལ་ or གཞིབས་པ་ལ་ or བརྒྱབས་པ་ (*Nag.* 61).

གཞིས་ཀ *gshis-ka* 1. one's native place, country. 2. home of an agriculturist, his fixed dwelling and the field about it for cultivation, homestead: གཞིས་གཤེར་ the manager of a farm. 3. an estate, a town. (*Rtsii.*) གཞིས་ཁག *gshis-khag* separate estates, individual estate; གཞིས་ཁག་གི་ཐོན་ཤོར་ *gshis-khag-gi thon-skor* the income, proceeds of an estate (*Rtsii.* 26); གཞིས་འོག་ *gshis-hog* one under or belonging to an estate, the tenant or farmer in an estate.

གཞིས་དགོན་ *gshis-dgon* = མོང་དགོན་ the one monastery in a village or town (*Rtsii.* 13).

གཞིས་རྩེ་ *gshis-rtse* abbr. of གཞིས་ཀར་རྩེ་ *gshis-kar-tse* the town Shiga-tse in Tsang (*Rtsii.*).

གཞུ *gshu* I: n. of a place in Tibet situated to the north-west of Lhasa; it is also called ལྷེ་མོ་གཞུ་.

གཞུ II: 1. དིལ་མཚན་, རྒྱུ་, བརྒྱུ་: ཀུའུ་མཚན་ bow, for shooting: གཞུ་བཅོས་ he constructed a bow (*Ghr.*); གཞུ་འགྲུང་བ་ to bend a bow; གཞུ་འཕེན་པ་ or འབྲུགས་པ་ id. (*Cs.*), གཞུ་བདུང་བ་ བརྒྱུ་པ་འཕེན་པ་;

གཞུ་འབྲུང་པ་ to unbend (the bow) (*Cs.*). 2. bow or arch in architecture: གཞུ་ལུགས་ལུ་འབྲུང་པ་ 'to arch in the form of a bow' (*Cs.*). གཞུ་མཁན་ *gshu-mkhan* bow-maker; གཞུ་རྒྱུད་ *gshu-rgyud* bow-string. གཞུ་རྒྱ་ *gshu-sgra* བཞུ་རྒྱ་; the buzzing of the string of a bow. གཞུ་ཅན་ *gshu-can* བརྒྱུ་ཅན་ a bow-man, གཞུ་ལྡན་ furnished with a bow; གཞུ་མཚན་གྱི་ *gshu-mchog* ལྡན་ ཀུའུ་མཚན་, བརྒྱུ་མཚན་, the bow-end, gen. 'the two ends of a bow'; གཞུ་མཚན་གྱི་འཇུག་པ་ to set the string to a bow. གཞུ་འཇུག་པ་ *gshu-hdoms* a cord, fathom, as a standard measure, opp. to any arbitrary measure: གཞུ་འཇུག་པ་ one bow or fathom measure (*Bon. ch.* 9).

Syn. མདའ་འཕེན་ལྱིད་ *mdah-hphen-byed*; མདའ་མཚན་ *mdah-sa*; མདའ་མཚན་ཅན་ *mdah-sas-can*; མདའ་བརྒྱུ་ *mdah-bshkyo*; མདའ་རྩེན་ *mdah-rten*; མདའ་ལྡོམ་ *mdah-lto-wa*; མདའ་རྒྱུད་ལྱིད་ *mdah-smun-byed*; གཞུ་མཚན་ *gnam-ru* (*Mñon.*).

གཞུ་བ་ *gshu-wa* to strike, lash, ལྷུ་གསལ་ལྷུ་མ་ གཞུ་བ་ to whip.

གཞུ་རུ་ *gshu-ru* n. of a place in Tibet: གཞུ་རུ་ཉེ་བ་ཞིག་ཅན་གྱི་ན་ he went to a place near Shuru (*A.* 81).

གཞུ་ལས་རྒྱུས་ *gshu-las-skyes* = ལྷ་མ་ཡིན་ Asura demon (*Mñon.*).

གཞུག་ *gshug* = མཇུག་ 1. end, extremity: གཞུག་གྲུ་, གཞུག་ལྡན་ rump or ventlet of a bird; གཞུག་མ་ *gshug-ma* the tail of it; གྲུ་གཞུག་ the end of a row; མོ་གཞུག་ལ་ at the end of the year (*Mil.*); མངག་གཞུག་ house-hold servants. 2. fut. of འཇུག་པ་ *hjug-pa*.

གཞུང་ *gshuñ* I: 1. the middle, centre: ལྷུ་ལྷུང་ the middle, or the main channel of a river; མཚོ་ལྷུང་ the middle part of a lake; ལྷུང་གཞུང་ *klad-gshuñ* spinal marrow; ལྷུང་གཞུང་ *lee-gshuñ* the middle of the tongue; གཞུང་པ་ the middle finger; གཞུང་པ་ in a direct way, opp. to ལྷུང་པ་ (*Jä.*). 2. government, executive: ལྷུང་པ་གཞུང་ Tibetan government;

ཉུ་གཞུང་ Chinese executive ; ཉུ་གུ་གཞུང་ Indian Government ; གཞུང་ཁྲ གཞུང་ཁྲ་ government order, official document ; གཞུང་ཉུ་གཞུང་ government employ or service ; གཞུང་བ་ government tenant ; གཞུང་པ་ གཞུང་པ་ a government officer, one holding lands directly under government, གཞུང་མ་ གཞུང་མ་ the middle part of Lhasa, containing the government offices ; གཞུང་རྒྱུ་པ་ གཞུང་པ་ གཞུང་པ་ government agent who sells or purchases any article (Yig. k. 52) ; གཞུང་ས་ གཞུང་ས་ government, government place, court (Yig. 30). གཞུང་མ་དགའ་ལྡན་ government centre at Gahdan ; གཞུང་གཞིང་ གཞུང་གཞིང་ crown gold. གཞུང་བསྐྱེད་ས་ གཞུང་བསྐྱེད་ས་ observing of the prevailing custom, usage or law (Yig. 86). 3. གཞུང་, གཞུང་, གཞུང་ literary work, original text (A. K., Yig.): གཞུང་བསྐྱེད་ས་པ་ to compile or compose texts.

གཞུང་བ་ གཞུང་བ་ pf. གཞུང་ས་ གཞུང་ས་, to attend, to be heedful ; attention, གཞུང་ས་པ་ heedful ; Sch. has : 'sincere, orderly,' and for the current phrase ཡིད་གཞུང་ས་པ་ he gives ; 'a quiet and prudent mind or behaviour.'

གཞུང་ལུགས་ གཞུང་ལུགས་ 1. གཞུང་ལུགས་ the established laws of government. གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ གཞུང་ལུགས་ གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ གཞུང་ལུགས་ གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ a minster of state ; government officials who hold offices under of Government. 2. = གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ the original precepts, texts or scripture : གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ how much knowledge of Buddha's precepts he possessed ! (A. 20).

གཞུང་པ་ གཞུང་པ་ incorrect for གཞུང་པ་ གཞུང་པ་ Sch.: 'to go, to walk, to put into.'

གཞུང་ གཞུང་ fut. of གཞུང་པ་.

གཞུང་པོ་ གཞུང་པོ་ best of its kind : གཞུང་པོ་ གཞུང་པོ་ གཞུང་པོ་ the purest gold གཞུང་པོ་ གཞུང་པོ་ གཞུང་པོ་ ston-thog གཞུང་པོ་ a capital crep.

ཉུ་གཞུང་བཟོག་པ་ གཞུང་བཟོག་པ་ = ཉུ་གཞུང་བཟོག་པ་ ཉུ་གཞུང་བཟོག་པ་ a little faulty, defective.

གཞི་ཉུ་ གཞི་ཉུ་ for གཞི་ཉུ་.

གཞི་ར་ གཞི་ར་ parsley in C. colloq.

གཞིང་ གཞིང་, for ཞིང་ ཞིང་.

གཞིན་ གཞིན་ or གཞིན་པ་ 1. the act of remembering or reminding : གཞིན་བསྐྱེད་པ་ གཞིན་བསྐྱེད་པ་ = གཞིན་བསྐྱེད་པ་ to remind a person, to refresh the memory. གཞིན་བསྐྱེད་པ་ གཞིན་བསྐྱེད་པ་ or གཞིན་བསྐྱེད་པ་ = གཞིན་བསྐྱེད་པ་ to admonish, exhort (Jä.). 2. གཞིན་པ་ to light, kindle, inflame (Sch.).

ཉུ་གཞིན་པ་ གཞིན་པ་ = གཞིན་པ་ གཞིན་པ་.

གཞིས་ གཞིས་ གཞིས་པ་ the time after or before : གཞིས་རྒྱུང་ གཞིས་རྒྱུང་ the day after tomorrow ; གཞིས་ལོ་གཞིས་ལོ་ na-niñ གཞིས་ལོ་ the year before last.

གཞིས་པ་ གཞིས་པ་ 1. to be well, to prosper : གཞིས་པ་ གཞིས་པ་ enjoying life, passing it in prosperity (Yig. k. 2). 2. acc. to Jä. is resp. for to sit, stay, wait : གཞིས་པ་ གཞིས་པ་ wait a little.

གཞི་བ་ གཞི་བ་ incorrectly for གཞི་བ་ གཞི་བ་ གཞི་བ་ hjo-wa.

གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ 1. v. གཞི་གཞི་པ་. 2. early morning : གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ you come tomorrow morning.

གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ arch, playful, sportive : གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ being playful at all times is termed གཞི་གཞི་པ་ (K. du. 5, 14) ; གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ to look in a coquettish manner.

+ གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ གཞི་གཞི་པ་ imparting hints by movements of the lips.

གཞི་གཞི་ས་ གཞི་གཞི་ས་ one half of the body, the side of the body : གཞི་གཞི་ས་ གཞི་གཞི་ས་ the

རྟིང་ངེ་འཛོལ་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་གཞིས་པམ་ he was absorbed in deep meditation. 3. དམལ་བ་ ལྡིག་, to be low, open out to: གདན་ས་བྱང་རྒྱབ་ས་ལ་ལྡོོ་གཞིས་པ་ his residence was protected on the north and was open to the south (A. 70) (So almost all the houses and monasteries in Tibet are built with the south open and the north protected by the hill-side or even by walls.)

གཞིས་ *gshos* for བཞིས་, v. འཛོལ་བ་; རྩེང་གཞིས་ཏེ་ རྒྱུ་བ་ to speak in confidence, or secretly, to communicate a secret.

བཞེང་པ་ *bshah-wa* = གཞིས་པ་ or བཞོན་པ་ *brlon-pa* རྨ་རྩེ་ wet, moist (Zam. 9).

བཞག་ *bshag* the inner parts of the body.

བཞག་པ་ *bshag-pa* ལྷིང་མེ་ལ་ 1. v. འཛོལ་པ་. ད་རྟེ་ལ་རྩེ་མས་ཡོད་ན་བཞག་རེ་རན་ it is time to leave a testament if you have any (Rdsa. 16). 2. to tear, wear, of cloth, etc.; to burst, crack, split C. (Jü.).

བཞང་འཛོང་མ་ *bshañ-tshoñ-ma* a prostitute, harlot (Dag. 8).

བཞད་ *bshad* 1. n. of a place in Tsang (S. kar. 178). 2. also བཞད་པ་ མར་རས་ a swan; བཞད་དཀར་ a white swan (Jü.); བཞད་ལྗན་མ་ *bshad-ldan-ma* 'a pond with swans swimming on it.'

Syn. མཚོན་རིང་ *mgrin-rin*; ལུ་ལིང་ཅན་ *chuhi miñ-can*; རྒྱུ་འབྱེན་ *gra-hbyin*; རྩིང་བྱའི་མཚན་ *rdsiñ-buhi-mtshan*; རྩ་ལོང་ *bya-loñ* (Mñon.).

བཞད་པ་ *bshad-pa* 1. (ང་རོའི་རྒྱ) རྩལ་ the noise of joy or that of promise (S. Lex.). 2. (མེ་ཉིག་ལྗང་བྱ) to blossom, to develop (Yig. 48). 3. རྩམས་པ་ to laugh, smile: བཞད་ལ་མ་ a girl with a smiling face (Mil.); བཞད་གད་སྟེན་ བཞད་པ་ buffoon, jester; བཞད་མོ་ *bshad-mo* smile, laughing, laughter: བཞད་མོ་བཞད་པ་ to laugh; བཞད་པ་མོ་, བཞད་ལྗན་མ་ or རྩམས་བཞད་པ་ n. of a goddess. 4. a swan.

Syn. for བཞད་གད་ *bshad-gad* a jest: བཞད་འབྱུང་ *bde-blyun*; རྩེ་ *ku-re*; རྩལ་ཀ་ *kyal-ka*; རྩལ་རྩེ་ *rol-rste*; འཛོལ་གཞིག་ *hjo-sgeg*; གཞིས་པ་གཞིག་ *gyer-bag*; རྩེ་འཛོལ་ *rtse-hjo*; རྩེ་དགལ་ *rtse-dgah*; གདན་ས་འབྱེན་ *gad-mo-hbyin*; གཞིས་ *ga-chad*; རྩོད་ *rgod*; རྩལ་མཚན་ལོད་ *kun-nas-rgod*; ལིད་ལོད་ *gid-rgod*; འཛུམ་ *hdsun*; བཞད་མར་བཞད་ *bar-mar-bshad*; རྩལ་པའི་རྩེད་མོ་ *byis-pahi tsed-mo* (Mñon.).

བཞེང་པ་ *bshab-pa*, v. འཛོལ་པ་: དལ་བྱས་བཞེང་བམ་ (Situ. 76).

བཞེང་མས་པ་ *bshams-pa* to stroke, to coax, caress. བཞེང་མས་བཞོན་བྱེད་པ་ *bshams-bsgo byed-pa* (རྩན་བསྐྱུལ་དང་བཞོན་པ་) to remind of, to recall to mind.

བཞེར་པ་ *bshar-wa* to shave or shear; རྒྱ་བཞེར་བ་ to shave the hair: རྒྱ་བཞེར་ཉོ་ ho has shaved or sheared his hair.

བཞི་ *bshi* བཞུར་ four; བཞི་པ་ the fourth; བཞི་པོ་ the four; བཞི་བརྒྱ་ "shib-cu" forty; བཞི་བརྒྱ་ four hundred; བཞི་སྟོང་ *bshi-stoñ* four thousand; བཞི་ཅུ་ *bshi-cha* one fourth part, a quarter; བཞི་གཞི་ *bshi-ga* the four, all the four: རྒྱིང་བཞི་གའི་ཞིང་ཅན་ the breadth measure of the four continents, also of the four pieces (Ya-sel. 39). བཞི་རྒྱིང་ *bshi-gliñ* the quarter of a slaughtered sheep or goat, one-fourth part of a circle, a quadrant (Rtsii.); བཞི་མཉམ་ *bshi-mñam* བཞུ་:སམ་ (ནང་ཁྲོལ་) the intestines. བཞི་མཛོད་ *bshi-mdo* = ལམ་འཛོལ་ *lam-hdsom* (Mñon.) where four roads meet, crossing of two roads: བཞི་མཛོད་རྩམས་དང་རྩེད་མོས་རྩལ་བཞད་པ་ (A. 4).

བཞི་སྟེ་གུ་མར་ *bshi-sde grba-tshañ* one of the earlier monasteries of Tibet. It is said that four Buddhist monks coming from four different places to Lhasa founded there a monastery which became known by the name of *Bshi-sde grca-tshañ*.

བཞི་པའི་གནས་རྒྱབས་ *bshi-pahi gnas-shabs* the fourth stage of life, i.e., old-age from sixty upwards.

Syn. ཀས་པ *rgas-pa* (*Mhon.*).

བཞི་བ་བཟུབ་པའི་མདོ་ *bshi-wa bsgrub-pahi mdo* any sūtra containing different studies each arranged under four heads or classes; for instance under the heading of མདོན་པར་འཕགས་པའི་ཚམས་བཞི་ are:—1 ཚུལ་ཁྲིམས་མདོན་པར་འཕགས་པ; (2) རྗེས་པ་མདོན་པར་འཕགས་པ; (3) རྒྱམས་པ་ཚེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ; (4) སྤྱིང་རྗེ་ཚེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ (*K. d. 4, 87*).

བཞི་བུར་ *bshi-zur* (བཞི་ཚག་ཅེག) ཟུར་ལོ་མ་ one fourth part or share: རྒྱལ་བ་གསུམ་པའི་ནང་དུ་རྒྱལ་གྱི་ལོ་འདེབས་ན་བཞི་བུར་ཚག (*Rtsii. 8, 5*).

བཞི་གད་ *bshi-gad* four strokes to imply a full stop || ||—or rather two at the conclusion of a period and two at its beginning: རྩོད་ཚན་ཚེན་མོ་རྗོལ་ས་པ་དང་། ལེ་བུའི་མཚམས་སུ་བཞི་གད་དགོས (*Situ.*).

བཞིན་ *bshin* I: =གའོ་ མུལ་, བརྟན་, ལྷན་ལྷན་ subst. face, countenance, བཞིན་བཟང་ *bshin-bzang* handsome countenance or face; also, a polite address to gentlemen; བཞིན་བཟང་མ་ *bshin-bzang-ma* lit. the fair face, an address for women in gen. a polite address to ladies (*Mhon.*): གྱུ་བཞིན་བཟང་དག་ ye much respected gentlemen, གྱུ་བཞིན་བཟང་མ་ ye good ladies; བཞིན་བཟང་མ་དེ་དག་ལངས་ཏེ་ the fair ladies having risen, &c. བཞིན་རས་ *bshin-ras* the appearance, བཞིན་ངར་ ugly face, ugly countenance.

བཞིན་ II: as, like, according to: ལ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་འདུལ་རྩོད་དུ་ འྱོད་གྱི་བྱ་བ་ལྟོད་ལས་འདི་བཞིན་གྱིས་ for the purpose of converting the men of the snowy land let your actions and deportment be like this. བཞིན་དུ་ *bshin-du* postp. gov. accus. annexed to nouns and verbs = according to, as, while, in (doing, etc.); *Jä.* points out that joined to verbal roots བཞིན་ serves to form with them a partic pres., and བཞིན་དུ་ a gerund: རྒྱགས་མ་རྟེན་བཞིན་པའི་ངང་ལ་ in a rejoicing frame of mind, in a joyful mood (*Mil.*); སྤྱི་ལ་བཟུགས་

བཞིན་དུ་ while sitting on the chair (*Dzl.*); མདངས་འགྱུར་བཞིན་ whilst his colour changes (*Dzl.*); མི་ཤས་བཞིན་དུ་ཤེས་སོ་ཤེས་ཟེར་ though not knowing it he says he does know. Also = because of, on account of: ཡབ་ཡུམ་གཉེས་གྱི་རྒྱགས་ལ་འགྲེང་བཞིན་དུ་འཇིག་རྟེན་མི་ཚས་ལ་ཕན་པའི་བསྐྱབས་བྱ་གལ་ཆེ་བ་དཔག་དུ་མེད་པ་མཛེད་ནས་ and because the hearts of both her father and mother were attached to her, they made it of immeasurable importance that she should be taught whatever was useful concerning the world, men, and religion (*Gl.*). དེ་བཞིན་དུ་ = དེ་ཏྟར་; དེ་དེ་བཞིན་ནོ་ yes, that is so, just so; དེ་བཞིན་ཉིད་ གནས་ truth, reality, substance, essentiality (*Jä.*). ཉིན་དེ་བཞིན་(དུ་) daily, per day, ཉིན་གཅིག་བཞིན་དུ་ id.; ཉིན་དེ་བཞིན་གྱི་མཛེད་པ་ his daily doings; བཞིན་ཟངས་གྱི་མདོག་ཅེས་བྱ་བའི་དེ་ n. of a fabulous mountain said to be situated at a distance of five hundred *yojana* (*K. d. 2, 289*).

བཞིན་མ་ *bshin-ma* embroidered cloth, cloth of gold: དེར་གསེར་བཞིན་མ་གཅིག་གིས་ཕྱག་རྟེན་ནི་ it, with cloth overlaid with gold, as a present (*A. 131*).

བཞིབས་ *bshibs*, pf. of འཇིག་པ་ *hjib-pa*: འཇིག་པའི་བཞིབས་ (*Situ. 76*).

བཟུ་ *bshu* burnt, v. བསྐྱེགས་པ་ *bstreg-pa*; ནང་པའི་དགོ་སྤོང་རྣམས་གྱིས་ཐབ་བཟང་གི་སྐུར་མེ་ལ་བཟུ་ནས་མཚོད་རྟེན་བྱས་སོ་ the Buddhist monks built a chorten on the burnt relics of Thab-zang (*Pag. 304*). བཟུ་འདུལ་ *bshu-bdul* defined as: མེ་ལ་བསྐྱེགས་ནས་འདུལ་བ་ anything reduced to ashes by burning (*Rtsii.*).

བཟུ་ཤལ་ *bshu-gel* a kind of pebble or crystal (*Jig. 19*).

བཟུ་བ་ *bshu-wa*, v. ཟུ་བ་ *shu-wa* and འཇུ་བ་ to melt, to digest.

བཟུགས་པ་ *bshugs-pa*, resp. for རྫོད་པ་ and འདུག་པ་, ལྷ་སྐྱོན་, འཇོག་ཏུ་ l. to sit: བཟུགས་

ལུ་གསོལ please to sit; གདན་ལ་བུའུ་གས ལ seated on the rug (*Situ. 76*); བུའུ་གས་འདུག has been seated, བུའུ་གས་སོ ལ seated, བུའུ་གས་སྒྲིག do sit. 2. to dwell, reside; བུའུ་གས་པའི་ཕོ་བྲང་ castle for residence; བུའུ་གས་པའི་རྟེན་ a small temple in which a deity resides (*Dzl.*); བུའུ་གས་ལྗོགས fellow-lodger. 3. to remain, stay, exist, live: འཛིག་རྟེན་དུ་བུའུ་གས་ལ་ to be in the world, to live on earth. 4. (of books) to be recorded in, to be contained; is always annexed to book titles: རྗེ་བུའུ་མེ་ལ་རས་པའི་མཐུར་ འདུམ་ཞེས་བྲ་བ་བུའུ་གས་སོ the hundred thousand songs of the Reverend Milaraspa, so to be styled, is herein contained.

བུའུ་གས་གྲལ་ *bshugs-gral* the row of seats on which men of rank sit on any ceremony or occasion (*Rtsii.*).

བུའུ་གས་རྩམ་ *bshugs-stahs* manner of sitting: ལྷ་རྣམས་ཀྱི་བུའུ་གས་རྩམ་ the manner of sitting of the gods.

བུའུ་དཔ་ *bshud-pa* resp. of འཕྱོད་པ་ to start, depart, go away; གར་; ལམ་དུ་བུའུ་དཔ་ gone away on a journey (*Situ. 76*), go away: ཡང་བུའུ་དཔ་ pray, go away! opp. to རྩེད་ལྟོན་. ལུ་གར་དུ་སློབ་གཉེན་ལ་བུའུ་དཔ་ he proceeded to India for study (*A. 61*). ལྷ་གར་དུ་བུའུ་དཔ་! འདག་ཤིང་མཛོད་གཅིག་ O Lord wherever thou goest take me with thee (*Fig. 19*),

བུའུ་ན་ *bshun* 1. energetic, zealous; གཞོན་ག་ བུའུ་ན་ very active in work; བསམ་བྲུ་ལ་བུའུ་ན་ very attentive in study (in the observance of moral discipline): འདག་གི་ལུས་གཞན་ཞིང་བུའུ་ན་པ་འདི་ག་ཤྲག་དྲིད་མ་ལམ་འདར་སྦྱིན་པར་བྱོལ་ (*Hbrom. 113*). 2. v. ལུ་ན་ (*Jä.*).

བུའུ་ར་བ་ *bshur-wa* 1. to strain, filter: མར་ཁུ་བུའུ་ར་ཉོ་ he strained the melted butter (*Situ. 76*); ལུག་པ་བུའུ་ར་ནས་བཞེས་ take the broth after straining it (*Nag. 76*). 2. = གུའུ་ར་བ་ and བཞེས་བ་.

བུའུ་ས་པ་ *bshus-pa*, v. ལུ་བ་ *shu-wa*.

བུའུ་བ་ *bshesh-wa* pf. བུའུ་བས་ resp. for རྩོད་བ་ to raise, erect, set up, to manufacture, compose: ལྷ་ག་ལག་པར་བུའུ་རྩ་བུའུ་བཞེངས་ལ་ having erected 108 temples.

བུའུ་བས་པ་ *bshesh-pa* resp. of ལང་བ་ to rise, to get up: ལྷུ་, ལྷུ་བཞེངས་གནད་ pray, get up (from bed, etc.); མ་བཞེངས་མ་བཞེངས་ *ma shah, ma shah* don't get up, please; ལྷུ་ན་ལས་བཞེངས་ rises from the seat (*Situ. 76*).

བུའུ་དཔ་ I: *bshud-pa* = གསུངས་པ་ *gsungs-pa*, ཉེ་ཏ་མའི་རྩེད་པོ་དང་ལོ་ཚོ་བས་བཞེང་པས་ (*A. 27*). བུའུ་དཔ་ལྷུ་ *bshud-tshul* = གསུངས་ལྷུ་ལ་ manner of speaking: དཔོན་མ་ལུ་མཁས་པ་མཐའ་དག་བཞེང་མི་མཐུས་མང་བས་ (*Ya-sel. 38*).

བུའུ་དཔ་ II: (དཔོན་མ་པ་བཞེང་ལྷུ་) 1. vb., resp. ལུ་ལྷུ་མཚན་ལེན་, ལུ་མི་ཇམ་ལེན་ to wish, desire: འགའ་གདམས་ཚེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་བཞེང་པའི་ལྷུ་ས་པའི་གཉེན་ the hidden treasures that were desired by the great Kahdampa sect (*A. 25*); ལུ་ལ་པོ་གཉེན་གས་ བཞེང་དམ་ does your reverence wish to see the king? (*Dzl.*); ལུ་ལ་པོ་ནང་དུ་འཕྱོད་པར་བཞེང་པ་ལ་ as the king wished to enter (*Glr.*); ལྷ་མ་ བཞེང་ན་ if you do not wish for the horse (*Mil.*). 2. to propose, maintain, state, assert; also, sbst.: proposition, statement, view. 3. to accept, take: བཞེང་མས་ *bshed-zas* food for acceptance.

བཞེང་ *bsher* = བཞོན་པ་ ལཱ་རྩེ་ wet.

བུའུ་ས་པ་ *bshes-pa* 1. vb., resp. for ལེན་པ་, to take, receive, accept; to seize, confiscate; esp. to accept or take food at meals: རྗེ་བཞེས་པ་བཞེས་སྒྲིག་ please take whatever you like; བཞེས་ན་ if he would take it, if it should be to his liking (*Mil.*). Instead of ལོན་པ་ in: དགུང་ལོ་བཅུ་གཉེས་བཞེས་པ་ he attained the age of twelve years old. ལས་གའི་ཁུར་བཞེས་ take up the burden of work, responsibility (*Nag. 61*). 2. sbst. food, meat བཞེས་པ་འདྲིན་པ་ to offer, to serve up meat; བཞེས་ལྷུང་ *bshes-khrun* for རང་ beer colloq. (*Rtsii. 62*);

བཞེས་པོ་ *bshes-gro* cakes ; བཞེས་སྒོ་ *bshes-sgo* resp. of མ་སྒོ་ also ཡོང་སྒོ་ བཞེས་ཆང་ *bshes-chañ* = བཞེས་ཁྲུང་ *bshes-khruñ* beer : བཞེས་ཆང་ལེགས་པ་གང་ངེས་བཅུ་བན་པེ (*Rtsii.* 4). བཞེས་ལྗན་ *bshes-ldan* col. = བཞོལ་ལྗན་ *bkol-ldan* the kind of sweet prepared on new-year's day in Tibet with molasses, cream, butter malt-beer, etc. (*Rtsii.*). བཞེས་སྒོ་ *bshes-spro* ("she-to") cakes, biscuit, etc. བཞོ་བ་ *bsho-wa*, pf. བཞོས་པ་ *bshos-pa* to milk (a cow), also = བཞེ་བུ་ milch cow.

བཞོག་པ་ *bshog-pa* to cut at, to chip: ཞིང་བཞོག་པ་ to cut, hew, make wood smooth with the hatchet, split wood (*Situ.* 76) : ལག་པས་བཞོགས་ split with the hand (*Nag.* 61).

བཞོང་ *bshoñ* used for གཞོང་ *gshoñ*.

བཞོན་པ་ *bshon-pa* ཡານ, བཞུན་ riding-horse, carriage, vehicle, conveyance in general ; བཞོན་པ་སྒྲིམ་པ་ to equip a riding horse, to order the horses to be put to (*Dzl.*) ; དེར་བཞོན་མོ་དེས་ བཞོན་པ་བཟང་པོ་ཞིག་ལ་སྐྱོན་ཏེ་ the maid servant putting a saddle on a good riding-horse (*Hbrom.* 50).

Syn. འུགས་ *khyogs* ; ལམ་འདེགས་ *lam-hdeg* ; རེག་པ་ *theg-pa* ; ལྷུ་ཕྱེད་ *rgyu-byed* ; མཚུགས་ཕྱེད་ *mgyogs-byed* (*Mñon.*).

བཞོན་པ་ཅན་ *bshon-pa-can* = རྩ་ཞིས་པ་ sweet smell, scent (*Mñon.*).

བཞོན་མ་ *bshon-ma* cow, ewe, or she-goat, that is yielding milk ; a gen. term for such cattle.

ཟ

ཟ *za* is the twenty-second letter of the Tibetan alphabet; no letter corresponding to it exists in Sanskrit, and according to the Tibetan grammarians it is peculiar to the Tibetan language. In olden times and in the frontier-provinces to the present day it was and is sounded like the English *z*; but in Lhasa and Tsang it is now pronounced like the English *s*, but always low-toned.

ཟ་ཁོང་ *za-rkoñ*, v. ཁོང་ *rkoñ*.

ཟ་ཁང་ *za-khañ* an eating-house, restaurant: མ་ནི་ཟ་ཁང་ n. of a large restaurant in Lhasa of some note.

ཟ་ཁུ *za-khu* or ཟ་ཁུ་ནད་ the morbid discharge of seminal fluid, semen pruriens. ཟ་འཕྲུག་ *za-hphrug* itching.

ཟ་འཕྲུག་ *za-hkhrug* = ཟ་འཕྲུག་.

ཟ་ཁྲོགས་ *za-grog*s a woman; (in the dialect of Amdo called འདུག་ཁྲོགས་) wife, mistress: ལྷུང་ཚེའི་ཟ་ཁྲོགས་དེ་ཐུངས་པ་མེན་ *skyid-tshehi za-grog de spañs-pa-min* the mistress of happier days should not be forsaken (*Khrid.* 51).

ཟ་འགྲམ་པ་ *za-hgram-pa* = འགྲམ་པ་ the cheeks (*Mñon.*).

ཟ་ཆག་ *za-chag* nettle.

ཟ་དམ་ *Za-dam* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག 33).

ཟ་འདྲོད་ *za-hdod* = འདྲོགས་པ་ *ltogs-pa* 1. hunger, greed; hungry. 2. extortion: མི་མེད་དག་ཞན་སུ་ལ་འང་ལྷན་འདྲོགས་ཟ་འདྲོད་ཀྱི་རིགས་མི་ལྟེན་ not

any kind of extortion or false accusation or deception should be used against the tenants (*Rtsii.*). ཟ་འདྲོད་ཚེན་པོ་ very corrupt; corruption, bribery.

ཟ་ཕྱི་ཇམ་ཡ་ *za-phyi a-ya* n. of a medicinal drug: ཟ་ཕྱི་ཇམ་ཡ་དམ་རྒྱུ་མ་ལ་ཡན་.

ཟ་བ་ *za-wa* 1. or བཟའ་བ་ food, meat, victuals. 2. vb., perf. བཟས་, རྫོས་, imp. རྫོས་, to eat ཟ་བར་འདྲོད་པ་ མོ་ལྡན་ལུ་ཀ་ desire for eating; ཟ་བུས་པར་ལྟེན་ རྒྱལ་ལོ་མི་ མོ་ལྡན་ལུ་ is able to eat; ཟ་བའི་ཚེན་ the time of eating, the hour of taking meals; ཟ་བ་འཇུག་པ་ to cause to eat, begin to eat; to entertain with food; ཟ་བའི་དམ་ཚེག་ one who takes his meal at a fixed hour, in the case of a Buddhist monk before noon; སམ་ཤེ་ མོ་ལྡན་ལུ་ ཟ་བ་འགོག་ལྟེན་ *za-wa hgyog-byed* = ལམ་. ཟ་བའི་རྩལ་ *za-wahi-rtsal* = ལྲན་འབྲུང་བ་. ཟ་བ་སེལ་བ་ *za-wa sel-wa* = འགོག་པ་. (*K. ko.* ༧, 235). ཟ་ལྡོམ་ *za-rlom* eating unfairly and cheating others of their share also འཇུག་ལྡོམ་ *hchah-rlom* (*Khrid.* 125). ཟ་འཕོར་ *za-hbor*, abbr. ཟ་བ་ and འཕོར་བ་ (*Rtsii.*).

ཟ་ལྟེན་ *za-byed* 1. = མེ་ fire. 2. ར་ mouth. 3. སྤོན་པོ་ *srin-po* cannibal demon, n. of a fish. 4. རྫོ་རྗེ་ *rdo-rje* ལྷ་མགོན་ Indra's chief weapon (*Mñon.*).

ཟ་མ་ *za-ma* 1. = ཟས་ food, victuals: ཟས་ནས་འགྲོ་བྱེད་ will go after taking food. 2. ལྷུང་མེད་ woman (*Mñon.*); acc. to *S. Lex.* ལྷུ་ལྷུ་ a hermaphrodite. 3. = དུས་ཚོད་ time, ཟ་མ་ཞག་དང་རྩལ་ལོ་མེད་ལྡན་ལུ་ ལན་ཅིག་འཚོ་བདག་བད་ཀྱིས་ཕྱིར་ཏ་རེ་ (*Hbrom.* ར 18). 4. ལྷ་མཚོ་ a basket, in Tibetan only fig., mostly as a title of

books, but also used in connection with mysticism. ཟ་མ་རྟོག *sa-ma-tog*, ཀར་ཅུང་, ཀར་ཅུང་ཀ, མམ་རྟོག a basket or casket: ཟ་མ་རྟོག་བཀོད་པའི་མངོན་ ཟ་མ་རྟོག་མཁོད་པའི་མངོན་ ཀར་ཅུང་ལུ་, n. of a religious treatise describing the good services done by Avalokites'vara to all living beings, including the account of *Balāhaka* the miraculous cloud-horse and of the significations of the mystic formula *om maṇi padme hūm*; besides an enumeration of the names of *Bodhisattvas*, *Nāgas*, *Gandharvas*, *Kinnaras*, etc. (*K. d.* ༩, 313).

ཟ་ཟོམ་ *sa-za-mo*, ཟ་ཟ་ཀ་.

ཟ་སྤྱི་ *sa-si* 1. (ཟ་སྤྱོད་ *zas-sgo* and འགྲོ་སྤྱོད་ *gyro-sgo*) food and other necessities of life: ཟ་སྤྱི་མ་ལ་དགོས་པའི་ཟ་སྤྱི་ལུ་ to Atsi'a for the provisions and other necessities of living for ten Bhikshu. 2. = ཟ་ཟེང་ *sañ-zin* or ཟ་རིབ་ *rab-rib* or ཟ་ཟི་ཟི་ not clear, obscure and confused, troubled: མི་ལམ་ཟ་ཟི་ *rmi-lam sa-si* a confused or troubled dream, མཛུ་བ་ཟ་ཟི་ *snan-wa sa-si* an obscure dim light. 3. troublesome chattering (*Sch.*).

ཟ་ར་ *sa-ra*, the latter part of the afternoon, v. རྫོང་ *rdsa-ra* (*Jā.*).

ཟ་རུ་ *sa-ru* = རྫོང་ལྷོགས་ *cin-skyogs* a wooden ladle.

ཟ་འོག་ *sa-hog* glossy silk cloth: ཟ་འོག་གི་གོས་ a garment made of silk; ཟ་འོག་དགུ་བརྟེན་གསལ་ཁྲི་ *sa-hog-dgu brtsegs-khri* a seat formed of nine silk cushions piled one upon another.

ཟ་ལུང་ *Za-luñ* n. of a place in Tibet; ཟ་ལུང་པ་ a native of Zalung (*Deb.* ༧ 43).

† ཟ་ཧོར་ *sa-hor* 1. prob. a corrupt form of the word *Sahor* signifying a city or town. Acc. to some, the present Mandi, a smaī principality under British protection in the Panjab between the rivers

Byas and Ravi, where there is a sacred lake celebrated as a place of pilgrimage from which the Brahmaṇs residing there derive a considerable income. 2. (ཏམ་པ་རྟེན་ བོ་བུ་སྟོད་ཟ་བ་).

ཟ་སྤྱི་ *swa* nettle, stinging nettle; frq. in *Mil.*; ཟ་ཁུ་ *swa-khu* nettle-soup. ཟ་ཕྱི་ཨ་ཡི་ *swa-phyi a-yi*, a species of nettle used in medicine: ཟ་ཕྱི་ཨ་ཡི་ས་དམ་ལྷ་མ་ལ་ཕན་.

Syn. བམུ་རྫོ་ལྷན་ *ba-spu rno-lan*; རེག་བུ་རྩུབ་ *reg-bya-rtsub*; ཚོང་མའི་ལྷ་མོང་ *tsher-mahi spu-loñ*; ཟ་ཚོང་ *zha-tshod* (*Mñon.*).

ཟ་ཁྲོ་ས་ *sag-rdsas* = བ་གང་གཅི་ feces and urine (*Sman.* 332).

ཟག་པ་ *sag-pa* 1. = མ་དགལ་ impure, stained, defiled; sin. ཟག་པ་མ་སྟོག་ཨང་ (colloq.) do not accumulate sin. ཟག་པ་མེད་པའི་ལས་ *sag-pa med-pahi-las* works spotless or without sin. 2. sbst. depravity = the Sans. *āsava*. In Budh. the four kinds of ཟག་པ་ are:—(1) འདོད་པའི་ཟག་པ་ sins produced from desires and passion; (2) སྲིད་པའི་ཟག་པ་ the worldly sins; (3) མ་རིག་པའི་ཟག་པ་ transgressions through *Avidyā*; (4) ལྟ་བའི་ཟག་པ་ transgressions caused by false doctrine or religion (*K. d.* ༧, 451). 3. sometimes for གཟག་པ་ from འཛོགས་པ་. 4. ལྱ་ལྱ་བ་ misery, affliction, sorrow: ཟག་པ་མེད་ཅེས་པ་ནི་འཛོགས་ཀྱི་རྟོན་པ་དང་། འཛོགས་ཀྱི་རྟོན་པ་འདས་པའི་རྟོན་དང་མ་ལུན་པར་འདུག་ (*Hbum.* ༧ 94-97). ཟག་མེད་ bliss, ease: ཟག་མེད་ཀྱི་བདེ་བ་ exhaustless bliss, happiness which never terminates; ཟག་བཅས་ burdened with misery and sin; ཟག་བཅས་ཀྱི་ལས་གསུམ་ the three sinful works; ཟག་བཅས་ཀྱི་མངོན་པར་ཤེས་པ་ fore-knowledge about worldly affairs.

ཟག་པ་མེད་པ་ *sag-pa med-pa*, ལྱ་ལྱ་བ་ that does not flow out, is not exhausted [passionless]S.

ཟག་བྱེད་པ་ *sag-byed-pa* to make water.

ཟགས་པ་ *sags-pa*, ལྷུ་བ་ fallen.

ཟབ་བབས་ *zab-bgrañ* (བྱངས) n. of a number: ཟབ་བབས་དགའ་རྒྱུད་གཞུང་འདམ་དང་ (*Ya-sel. 57*).

ཟབ་པ། *zab-pa* 1. pf. ཟབས *zabs* to make deep, to deepen. 2. adj. and subst., གམམཱིར, གཏན dense, deep, depth: ལྗོ་ཟབ a profound mind or understanding; ཟབ་ཟབ་བྱས་ཀྱང་ཟབ་མོ་རང་ལེ་འདུག although people call it deep, it is not deep (*Sch.*); རྟོན་ཟབ་པ་ of deep meaning or signification; ལྷ་མོ་ཟབ་པ་ deep sea; ཟབ་དབྱངས་ མཚན, མཚན་ཀ་ a deep voice, a musical tone. ཟབ་པ་གསུམ་ *zab-pa-gsum* the three prized depths in the human body:—if one's heart is deep, one's voice deep (agreeable), and one's navel sunken (*Mil.*).

ཟབ་པོ། *zab-po* or gen. ཟབ་མོ། *zab-mo* adj. deep in all its significations actual or fig.; accomplished, profound in learning and wisdom, deep. ཟབ་རྒྱུར་ *zab-sbyor* well fitting, complete costume; ཟབ་མོ་རྗེས་བྱ་བའི་ནགས་ *zabmo shes-bya-wahi nags* n. of a forest in Uttarakuru in the mountains of Saukās'a (*K. d. 2, 293*). ཟབ་བཞིས་ *zab-bshes* = བརྟན་པོ། firm, steady, also in excellent order or condition; ཟབ་ལ་ཟབ་རྒྱང་བ་ *zab-la zab sñañ-wa*, གམམཱིར་འབྱུང་མཁའ་: [deep and profound manifestation]S.

ཟབ་ལག་ཅན་ *zab-lag-can* = རྩ་ཅ་ aquatic grass (mystic) (*Miñ. rda. 3*).

ཟབ་ལས་ *zab-lam* the profound doctrine of Buddhism as explained in the Tantras. ཟབ་མོའི་རྣོ་མ་ཁྲིད་ a term of Buddhist mysticism; also = དབྱུ་མའི་ལས་ the Mādhyamika or the middle-path doctrine.

ཟབས་ *zabs* 1. = མཐུག་པོ། མཚན་ thick, thickness. 2. depth: ཟབས་བྱ་འདྲིམ་བུའི་རྟོན་ a pit ten fathoms in depth.

ཟམ་ *zam* 1. = ལྷུད་ *rgyud* line, continuity, succession: ལྷ་མོ་སངས་རྒྱལ་ནས་བརྒྱུད་པའི་གདམས་པ་ཟམ་མ་ཚད་པ་ a sign which has come down uninterruptedly from the lamas and

Buddhas (*A. 35*). 2. velvet cushion, gen. woolleu rug: མཛེས་གདན་བལ་ཟམ་ནག་པོ་བཞི་སྒྲིགས་ (*Rtsii.*). 3. = རིམ་ *rim* or རིགས་ *rigs* series or set; kind, sort: རིན་པོ་ཆེ་དང་ཟབ་མོགས་ལྷན་གཟེགས་ཟམ་མང་ཚམ་ (*Rtsii.*) ཟམ་མ་ཚད་པ་ *zam ma-chad-pa* = ལྷུད་མ་ཚད་པ་ uninterruptedness, continuous succession: ཡན་འདྲིམ་གྱི་སྐུལ་པ་ཟམ་མ་ཚད་པ་ཞིག་བྱུང་ there arose a succession of useful incarnate beings (*A. 125*).

ཟམ་པ། *zam-pa* སེུ, སྐར་མ་ a bridge, of various kinds: ལུགས་ཟམ་ *leags-zam* iron bridge; ལྷེགས་ཟམ་ལ་བརྒྱུད་པ་ hanging bridge on supports (*A. 35*); ལུག་ཟམ་ *leug-zam* suspension-bridge of twisted canes; འདྲོན་ཟམ་ draw-bridge; རྩ་ཟམ་ *rdo-zam* natural rock-bridge; སྡོང་ཟམ་ wooden bridge; ཟམ་པའི་ཀ་བ་ or རྒྱང་པ་ the piers of a bridge, ལྗང་ལྗོ། *spañ-sgo* the boards, planks, མདའ་ཡབ་ *mdah-yab* or ལག་རྟེན་ *lag-rten* parapet, ལག་ཤོག་ *qshu-thog* arch of a bridge; ཟམ་གྲོང་ bridge-village, village having a bridge over a stream. ལྷུལ་ཟམ་ gen. large bridge; ཟམ་ཆུང་ a little one.

ཟམ་བུ་ལུང་ *Zam-bu luñ* u. of a holy place consecrated to Padma Sambhawa in the district of Shang in Tsang (*K. thañ. 168*).

ཟམ་ཟིམ་(བྱངས་) *zam-zim* a number.

ཟམ་མོ། *zamso* soft cushion of velvet-like cloth: ཟམ་མོ་རྒྱ་རས་རབ་ལ་ཁ་བུའི་ཞེ། (*Rtsii.*).

ཟར་ *Zar* 1. n. of a district in Tibet about fifteen miles to the north of Tashirab-ga, the latter being the first Tibetan outpost beyond the Kangla-chen-mo pass. There is a Jong-pon over the two districts of Zar and Ting-ke (*Lofñ. 2, 3*). 2. supine of ཟབ་ *za-wa*; ཟར་འཇུག་པ་ to begin to eat. 3. a pitch-fork, hay-fork, dung-fork.

ཟར་བབས་ *zar-babs* acc. to *Sch.*: tassel, gold-brocade. ཟར་བུ་ *zar-bu* *Ghr., Mil.* a tassel.

མམ་གཙང་མ *Zas-gtsaŋ-ma* རྩམ་འདྲེན་ lit. clean or pure food, the name of Buddha Gautama's father (*Mñon.*). བདུད་རྩི་མམ་ *bdud-rtsi-sas* རྩམ་འདྲེན་, བྱེ་པོ་མམ་ *bre-ho-sas* རྩམ་འདྲེན་, མམ་དཀར་ *sas-gkar* རྩམ་འདྲེན་ were the names of Buddha's three uncles.

ཟི *zi* 1. num. fig.: 52. 2. in *W.* something of a very small size or quantity.

ཟི་མ *zi-ma* green seum, floating matter on water.

ཟི་ཟེར་ *zi-ser* for ཟི་ཟེར་ཟི་ཟེར་ or ཟི་ཟེར་ཟི་ཟེར་ རྩམ་འདྲེན་ཟི་ཟེར་དང་བཅས་ཡིད་རབ་གཏོང་ལ་སྤྱི་མེ་གུམ་ (*Sorig.*).

ཟི་ར *zi-ra* caraway seed of Central Asia.

ཟི་ར་དཀར་པོ་ རྩམ་འདྲེན་འདྲེན་ the white species of caraway: ཟི་ར་དཀར་པོ་མཐོ་བའི་རྩམ་འདྲེན་.

ཟི་ར་ནག་པོ་ རྩམ་འདྲེན་འདྲེན་ the black species of caraway which looks like ལོ་རྩོད་ common caraway: ཟི་ར་ནག་པོ་མཐོ་བའི་རྩམ་འདྲེན་; ཟི་ར་ནག་པོ་ the black species of caraway.

ཟི་རི་ཟི་ *zi-ri-ri* droning of bees, the wind, etc.; རྩམ་འདྲེན་ཟི་རི་ཟི་ *rluñ zi-ri-ri* the howling or whizzing of the wind.

ཟི་རུ *zi-ru* col. for གཟི་རུ *gzur-bu*.

ཟི་ལ *zi-la* ཟི་ལང་ རིན་ཆེན་གྱི་བའི་ཁམས་ a composition metal, generally of gold and silver. ཟི་ལས་མ་གྲུ་འཇུག་འཇོམས་པར་རུས།

ཟི་ལིང་ *Zi-liñ* n. of a Chinese town in Kansu situated about 80 miles to the E. of lake Kokonor, and usually known as Sining. It is a great emporium for the exchange of merchandise between China and Tibet: ཟིང་མམ་ a kind of thick velvet-like cotton cloth manufactured at Sining (*Rtsii.*).

ཟི་ལེང་རྩམ་འདྲེན་ a province of *Stoñ-hkhor* in lower Kham (*Loñ.* 3, 24).

ཟི་ལུན་ (Chinese) a kind of Chinese satin of pale white colour (*Jig.* 20).

ཟིང་ཆ་ breach of peace, quarrel, dispute (*Yig.* 16). ཟིང་ཤིག་= ཟིང་ཆ།

ཟིང་ཟིང་ *ziñ-ziñ* bristle-like: ཚོར་མ་ཟིང་ཟིང་, མགོ་ལི་ཟིང་ཟིང་ the bristle-like hair; acc. to *Jä.* *ziñ-ziñ* = ཟིང་ཟིང་ *safi-ziñ*.

ཟིན་ཏིག་ *Zin-tig* a kind of gontian: ཟིན་ཏིག་གཟན་ལྷོག་གཟན་ནད་སྲིན་ལ་ཡན་.

+ ཟིན་ཐུན་ *zin-thun* = ཟིན་ཐུན་ or ཚོས་ཐུན་ rough draft; also note, memorandum: ཟིན་ཐུན་དང་ཐིང་དུ་འོས་པ་རྣམས་ལ་ drafts which are fit to be adopted or approved (*A.* 155).

ཟིན་པ་ *zin-pa* 1. རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ to commit to memory, retain in the memory, to learn; subst. a retentive memory. 2. = འཛེད་པ་ esp. in pf. tense, to terminato, to be at the end, to conclude, be exhausted, be consumed; ཟིན་པའི་ལུང་པོ་ perishable mortal body. 3. = ཐུབ་པ་ རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ to be finished, terminated: རྩམ་འདྲེན་ཟིན་པས་ as the playing has ceased, or: as he has done playing (*Dzl.*); ཟིན་པ་མེད་པའི་ལས་ endless working, unceasing labour (*Mil.*). 4. is used in older writings as a perfect affix like ཚོར་ *tshar*, denoting that the action is complete and finished: རྩམ་འདྲེན་ཟིན་པས་ the wall has been beaten down. ཟིན་ལ་ཁད་ *zin-la-khad* = རྩམ་འདྲེན་ལ་ཁད་ (*Mñon.*).

ཟིན་ལུང་ནག་པོ་ *zin-phuñ nag-po* n. of a malignant spirit or *Sa-hdag* monster.

ཟིན་ཐུས་ *zin-zis* = རིག་ཐུག་ a receipt, quittance; bond (of obligation), bill of debt (*Jä.*).

ཟིམ་བུ་ *zim-bu* finely-divided, minute, fine, thin, slender: ཚོར་ཟིམ་བུ་མི་དྲག་པོ་ཞིག་བབ་ a fine drizzling rain was falling; ཟིམ་ཟིམ་ or ཟིང་ཟིང་ very fine, hair-like.

ཟིར་མོ་ *sir-mo* a slide, glissade; also sliding motion.

ཇིལ *sil* or **ཇིལ་མ** *sil-ma* brightness, splendour, brilliancy, glory: **ཇིལ་ཆེ་བ་** = **གཟི་བུ་ཆེ་བ་** great splendour, brilliancy, lustrous (*A. 149*). **ཇིལ་ཅན་** brilliant, resplendent; **ཇིལ་གྱིས་གཞོན་པ་** **འཕམིམབ་**, **ཕར་མབ་**, **ལྔ་རྒྱུ་མཐུ་**; **ཇིལ་གྱིས་གཞོན་པའོ།** (*J. Zan.*) they suppressed the evil speeches by their lustre; **ཇིལ་དང་ར་** *sil-dñar* = **ཞིས་པོ།** sweetness, or adj. delicious; **ཇིལ་ཆགས་པོ།** *sil-chags-pa* = **གཟི་བུ་ཆེ་བ་** very lustrous, brilliant; **རྒྱ་མཚོ་ལྟ་བུར་ཇིལ་ཆགས་པོ་རྣམས་གྲུལ་གྱི་དབུ་ལ་** those glorious like the sea were seated at the top rows (*A. 133*). **ཇིལ་གཞོན་ཇིལ་གློན་** **འཕམིམུལ་**, **ཕར་མབ་** defeat discomfiture (*Zam. 13*); **ཇིལ་གཞོན་བུ།** *sil-gnon-bu* a prince, king's son.

ཇིལ་པ། *sil-pa* dew, dew-drop = **ཇིགས་པོ།** **ར་ལ་** **ཇིལ་པ་ཆགས་པོ།** dew-drops on grass (blades); **ཇིལ་པ་དཀར་པོ།** hoar-frost.

ཇིལ་པ་ནག་པོ། *sil-pa nag-po* dew-drop.

བྱུ་ *su* num. fig.: 82.

བྱུག་ *sug* or **བྱུག་པ།** *sug-pa* **བྲལ་**, **ཤུལ་**, **ལའ་འདྲེན་** disease, affliction, pain, torment, physical and mental; distemper, illness, complaint: **བྱུ་བྱུག་པ།** distemper in dogs.

བྱུག་ཏུ། *sug-rñu* = **རྒྱུད་བྱུག་** **མཚམས་**, **ཡལ་ལོག་**, **མཚམས་**, **བཀྲུ་ལུ་** pain, aching, uneasiness: **བདག་གིས་ཁོས་མ་བླངས་ན་རྒྱལ་པོ་འདི་ཉིད་ཤིན་ཏུ་ལྷ་པོ་འདི་གྱི་བྱུག་ཏུ་བྱུག་པར་འགྱུར།** if I did not promise (to go to Tibet) this king would be greatly afflicted with sorrow (*Hbrom. 112*); **ལུས་དག་ཡིད་གསུམ་གྱི་བྱུག་ཏུ།** the three sufferings of the body, speech, and heart:—**སེམས་གྱི་བྱུག་པར་ལུས་སེམས་ལ་ནད་** bodily diseases. **བྱུ་དང་བྱུག་ཏུས་ལྷུག་པར་ལྷུག་པར་ཞིང་།** afflicted by the grief of sorrow; **ནད་གྱིས་གཟེར་བྱུག་** sufferings from disease; **བྱུག་པར་ལྷུག་གིས་བྱུག་ཏུ།** affliction from sorrow (*Fig. k. 98*); **བྱུག་ཏུ་མནར་བ་** *sug-rñu mmar-wa* one laid up with disease, tormented by sufferings; **བྱུག་ཏུ་འཛིན་པོ་ལྷོ་གིས་མ་གོས་པ།** (**ན་ཚ་མེད་པ།**) untouched

or unaffected by the pains of diseases, free from illness (*Fig. k. 98*); **བྱུག་ཏུ་བྱུག་པ་** *sug-rñu bral-wa* free from illness, fully recovered from disease.

བྱུག་པ། *sug-pa* 1. = **འཇུགས་པ།** 2. **བྱུག་** 3. sbst. a building, erection. **བྱུག་ལྷུང་།** *sug-phyuñ* **ལྔ་མཚམས་ལྔ་མཚམས་** tusk, a bracket projecting from a wall.

བྱུང་། *suñ* **ཡུག་ལ།** **ཡམ་**, **འདྲེན་** two, a pair, couple: **བྱུང་བྱུང་མཚམས་** not occurring in pairs (*Vai. sn.*). **བྱུང་གི་རྒྱ་རྒྱུགས་** *suñ-gi sgra-grog* (*Mñon.*), lit. that jointly crow, the domestic fowl, the cock and the hen; **བྱུང་ར་།** *suñ-r̄a* pair of doors; **བྱུང་གཅིག་** *suñ-gcig* one pair.

Syn. **ལྷུགས་** *phrugs*; **གཉིས་** *gn̄is*; **ཆ་འགྲིག་པ།** *cha hgrig-pa*.

བྱུང་ཅུ། *suñ-chu* or **བྱུང་ཅུ།** (Chinese) meaning: **བྱུང་།** a province, **ཅུ་** or **ཅུ་།** a local governor.

བྱུང་མཚོག་ *suñ-mchog* the model pair, the two principal disciples of Buddha, *i.e.*, **Saribu** **གའི་ཕུན་** and **Maugal-gyi-bu** (**མའུ་དགལ་ཡན་**); **བྱུང་བྱུ་རྒྱུས་** *suñ-du-skyes* lit. that grows in pairs, an orange; **བྱུང་འབྲེལ་** *suñ-hbrel* connection, junction, or union: **བྱུང་འབྲེལ་འདོད་ན་** if one wishes both things to be united (*Glr.*); **བྱུང་འབྲེལ་དུ།** *suñ-hbrel-du* adv. one with the other, jointly; unitedly; **རྒྱ་བོད་བྱུང་འབྲེལ་** *rgya-bod suñ-hbrel* China and Tibet united; **ཆོས་ཡོན་བྱུང་འབྲེལ་** the church and the state jointly, or priest and devotee jointly.

བྱུང་གཟུག་ *suñ-gzug* = **ཡེལ་འཚོས་ཡམམ་**, **ཡུ་ག་**, **གརྒྱལ་** technical term of practical mysticism, the forcing of the mind (**སེམས་**) into the principal artery, in order to prevent distraction (of mind) (*Jü.*).

བྱུངས་ *suñs*, imperat. of **གཟུངས་**: **ལུས་ལ་བྱུངས་** hold or bear on the person! **ཡིད་ལ་བྱུངས་** bear in mind, remember!

བྱུན་ *sun* v. **གཉེན་ཕྱོགས་**

ཟུམ་པ། *sum-pa* 1. ཅན་ཤེས་, སྐྱོ་བ་, སེ་བཤེན་ to close, shut up: འཇུག་པ་ to shut the mouth; མིག་ཟུམ་ལྟར་ཅེང་ མི་ཤིང་ལེན་ his eye being closed; མེ་ཏོག་ཟུམ་པ་ the flower closes. 2. in *W.* for བཟུང་བ་, བ་, འཛོལ་པ་; ཟུམ་པ་ a pin, brooch.

ཟུར། *sur* 1. side, margin, corner, edge: གང་ཟུར་ edge of a steep river-bank or precipice; ཅུ་ཟུར་ margin of a river; ཅུ་ཟུར་ལ་ one that lives on the bank of a river; རི་ཟུར་ ledge of a hill; ཀ་བ་ཟུར་བརྒྱུད་ལ་ octangular pillar; ཟུར་བཞི་ four corners; ཟུར་དུ་བཞག་ལ་ to stow in a corner, fig. to save, hoard; འདིབ་མོ་ཟུར་ལ་བྲིས་མོ་ written on the margin of the register; ཟུར་ཕྱིན་པ་ gone to a corner, retired; ཟུར་བཞུགས་པ་ one who has retired from public life; ཟུར་བཅག་པ་ or ཟུར་ཅག་ རྩམ་མོ་ having a broken edge, damaged by being knocked about; ཟུར་ཅག་སྒྲ་ faulty words and grammatical forms, corrupted word. ཟུར་ཅས་ (ཞེར་གྱི་ལོ་བུད་) private property or things. ཟུར་དུ་, ཟུར་གྱིས་ indirectly, incidentally: ཟུར་དུ་ལབ་པ་ to speak indirectly or by hints; ཟུར་གྱིས་མཛོན་པ་ to note, point out by hints or insinuations (*Schf.*). 2. outline: འདི་དག་ཟུར་མོ་བཟུང་བ་ཡིན་གྱིས་ this is merely a brief outline, extract, sketch (*Jä.*). 3. = བུད་མེད་ a woman (*S. Lex.*): ཟུར་གྱིས་རྟོན་པ་ *sur-gyis ston-pa* བུད་མེད་ གྱི་ཟུམས་འཇུར་ (*Mñon.*) a gesticulation of a woman dancing, etc.; ཟུར་ལྟ་མ་ *sur-lta-ma* term signifying women in general (*Mñon.*). ཟུར་ལྟོག་གེ་ to sit in a bent posture: རྩྭ་གེ་ལྟོག་ ཅུང་ཡང་ཟུར་ལྟོག་གེ་བཟུང་འདུག་ (*Rdsa.* 14). ཟུར་གྱི་མཛོན་ རྩམ་མོ་ shape.

ཟུར་རྩྭ། corner-stone of a building: བཟོ་པ་ལྟར་ གྱིས་ཟུར་རྩྭ་བཞག་ the old or elder mason laid the cornerstone (*Jig.* 7).

ཟུར་པ། *sur-pa* = ཟུར་བཞུགས་པ་ *sur-bshugs-pa* one out of office, a non-official; a private individual.

ཟུར་ཐོབ། *sur-spo-wa* to remove to a corner; any thing not brought to prominence,

shelved; thrown into a corner. ཟུར་བ་ bent angular.

ཟུར་ཕུད་ལྔ་ལ་ བཟུང་ལྟར་ 1. n. of a *Gandharva* Rājā: རྩེ་མའི་བུ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་ལ་ལ་བཟུང་བྱིན་གྱིས་གུས་པ་སྐྱས་པ་ (*Pag.* 297.); and also that of a *Kimara* Rājā (*K. g.* མ, 523). 2. an epithet of the *Bodhisattva* Jam-*yang* or *Jam-pal*, the hair of his head being arranged in five knotted locks (*Mñon.*). 3. one of the *Nāga* guardians of the church-treasury at *Sam-ye* is also called: དཀོར་བདག་གྲུ་ཟུར་ཕུད་ལྔ་ལ་ *dkhor-bdag klu-sur phud lha-pa* (*S. kar.*).

ཟུར་བ། *Zur-wa* to push.

ཟུར་འབུལ། *sur hbul* (ཡི་གེ་རྩེ་བུ་ཟུར་དུ་འབུལ་བ་) a private note.

ཟུར་མ། *sur-ma* = ཟུར་ *sur*.

ཟུར་མིག། *sur-mig* = ཞེག་ཚེས་ དཀྱིལ་, བཟུང་ལ་ a side-look; slight attention: ཟུར་མིག་བཅས་ སུ་མཚུང་ལ་ with side long look, looking side-ways; ཟུར་མིག་རྟོག་པ་ to look askance, ogle. ཟུར་མིག་མ་ *sur-mig-ma* རྩམ་མོ་གཤམ་ a sly woman, she with looks cast side-ways, a handsome woman (*Mñon.*).

ཟུར་མོ། *sur-mo* pain, for ཟུག་ *zug* vulg. (*Jä.*).

ཟུར་ཅོམ། *sur-tsam* དཀྱིལ་ལ་ slight mention, a hint: ཟུར་ཅོམ་གྱི་ལོ་ལ་ དཀྱིལ་ལ་ one who perceives from a slight hint or sign; ཟུར་ཅོམ་ བཟུང་བ་ to abridge, to shorten; ཟུར་ཅོམ་བཟུང་པ་ compendium, abridgment (*S. Lex.*).

ཟུར་གསོམ། *sur-gsos* privately nursed or brought up, educated by strangers.

ཟུལ་མ། *zul-ma* in *W.* cornered, angular.

ཟུས། *zus* = ཟུག་ *zug*.

ཟེུ། *ze* 1. num. fig.: 12.

ཟེ་ཀ། *ze-ka* ཟེ་ཟུ་ *zehu* 1. hump. 2. decorated pad or cushion (*Jä.*)

ཟེ་བ། *ze-wa* རྩམ་མོ་གཤམ་ a precious stone.

ཟེ་འབུག། *ze-hlug* the maw or fourth stomach of ruminating animals (*Jä.*).

ཅུལྱི་ཅིའམ་; ཚོལ་ཕྱིད་ རྟམ་ཚུ་ [pretext]S.; ཚོལ་ཕྱིད་པ་ ཅུལྱི་ཅིའམ་, རྟམ་ཚུ་ [a pretender]S.; ཚོལ་མེད་= བསྐྱེ་མེད་ ཉེ་ལོ་ཚུ་ without pretext; ཚོལ་ཚོག་ sol-sog = གཏོག་ཚུ་ deceit, fraud, imposture, falsehood.

ཚོལ་ཚོ་ sol-tsho, v. འཛོལ་བ་ hdsol-wa.

ཚོས་ zos, v. ར་བ་ za-wa.

ཚོས་ར་ zos-r̄na (ཤིང་ལ་བཟོས་པའི་ར་) (Hbrom 1, 107).

ཟླ་ཁྱེས་ sla-skyes 1. = སྐར་མ་མགོ་ རྟམ་གཟིར་ལ་ the constellation called Mr̄gaçira (Mñon.). 2. ལུང་= ལྷ་ག་པ་ the planet Budha; lit. the moon-born. 3. an epithet of the river Sindhu (Mñon.).

ཟླ་གམ་ sla-gam 1. རྩ་ཚུ་བ་ semi-circular; semi-circular disk, the appearance of the eighth phase of the moon. 2. the cloak which the monk of the Gelug-pa sect wears at a religious service only (Rt̄sii.).

ཟླ་དུམ་ sla-dum = ཟླ་གམ་ རྩ་ཚུ་བ་ (S. Lex.).

ཟླ་འདྲེས་ sla-hdres composite or mixed friends, a company of different countries: བ་ཚེ་བལ་པོའི་རིགས་པོད་པའི་ཟླ་འདྲེས་མེད་ཟེང་བ་དགོས་ (D. çel. 8).

ཟླ་སྤྱད་ sla-sduḍ or རྩ་གས་ཚོག་ reduplication of a verbal termination, same as ཟླ་ར་བཟུ་ ślar-b̄sdu (Situ.).

ཟློ་བ་ sla-wa I: 1. sym. num. 1. 2. = ལུ་བ་ juice; semen. 3. = མཛོས་པ་ handsome, beautiful (Yig. k. 1).

ཟློ་བ་ II: a lunar or calendar month; དུམ་གྱི་ཟློ་བ་ temporal month, ཟློ་བ་གཅིག་ one month; ཟློ་བ་ཅུ་ about a month; ཟློ་བ་ཕྱེད་ཅུ་ རྩ་ཚུ་བ་ about one-half of a month; ཟློ་བ་ལ་ ཁྱེས་པ་ མགའི་ཚུ་ one month old. ཟློ་ཕྱེད་ sla-phyed པ་ཚ, འཁུ་པ་ half of a month, i.e., a fortnight; ཟློ་ཤོགས་ sla-phogs monthly salary or wages. ཟློ་བ་ཚོང་དུ་ཉེ་བས་ towards the expiration of the months (of pregnancy).

ཟླ་དུམ་མེས་པ་དང་ at the expiration of those months (Jä.). Is often in letter-dates shortened to ཟླ་ sla.

ཟློ་བ་ III: ཚུ་བ་ the moon; གནམ་གྱི་ཟློ་བ་ the heavenly moon; ཟློ་གང་ the full moon; ཟློ་ཉག་ sla-nag the new moon, thus defined: གནམ་ལོ་གང་གར་གྱི་ཡང་བཞི་མར་བཞི་ཟློ་ནག་ཡིན་. Note: at this time no works for the dead or for the living should be undertaken. ཟློ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ sla-wahi dkyil-hkor the orb of the moon. ཟློ་བ་ལ་མ་པ་ sla-wa kham-pa = ཟློ་གམ་ half moon, i.e., the first or the last quarter; semi-circle. ཟློ་བ་ལ་པ་ལྟ་བུར་བཞག་གོ་ they are placed round in a circle; དུ་བྱེད་ཟློ་གམ་ལྟ་བུ་ཡོད་ it is semi-circular in shape. ཟློ་བ་ཉ་ sla-wa-ña པོ་ལྷོ་མ་མའི་ the full moon; ཟློ་བ་ཉ་པ་ sla-wa ña-pa or ཉ་གང་ཟློ་བ་ the full moon (Yig. k. 26.); ཟློ་བ་འཛོན་ sla-wa hdsin the eclipse of the moon.

Syn. རི་བོང་ཅན་ ri-boñ-can; ལྷ་མཚོ་དགལ་ rgya-mtsho-dgah; ཚོ་བདག་ tshe-bdag; བསེལ་ཕྱེད་ bsil-byed; བསེལ་ཟེང་ཅན་ bsil-ser-can; རྩ་གས་ཕྱེད་པོད་དཀར་ chags-byed hod-dkar; བདུད་རྩི་པོད་ hdud-rtsi-hod; དཀར་པོའི་གཙུག་ལྷན་ drag-pohi gtsug-rgyan; ག་བུར་འཛོན་ ga-bur hdsin; བསེལ་ལྷན་འཛོན་ bsil-ldan htsho-byed; ལྷ་མཚོ་ལྷུས་ rgya-htsho-skyes; མཚན་མོའི་བདག་པོ་ mtshan-mohi hdag-po; མིག་གསུམ་འཛོན་ mig-gsum hdsin; མིག་གསུམ་པའི་གཙུག་གི་ནོར་ mig-gsum-pahi gtsug-gi nor; ལྷ་ར་མའི་བདག་པོ་ snar-mahi hdag-po; རི་དྲགས་མཚན་ ri-dwags mtshan; རི་བོང་མཚན་མ་ ri-boñ mtshan-ma; ལྷོ་བ་ཕྱེད་ sgrib-byed; ལྷུལ་གྱི་མིག་ལེ་དཀར་པོ་ rdul-gyi thig-le dkar-po; གར་གྱི་མིག་ལེ་ çar-gyi thig-le; གཉེས་ལྷུས་ལྷུལ་ gñis-skyes rgyal; གཟུང་ལེ་མ་ལྷུད་ gzah-yi makhyud; རི་བོང་འཛོན་ ri-woñ hdsin; ལྷ་ལྷན་ལྷུད་ rgyu-dkar mu-khyud; ལྷ་ལྷན་གཙོ་ rgyu-dkar-gtso; ལྷ་མཚོ་མར་གསར་ rgya-mtso mar-gsar; ལ་བའི་པོད་ kha-bahi hod; མིད་ཕྱེད་ srid-byed; རི་དྲགས་ལྷ་འཛོན་ ri-dwags sna-hdsin; བདུད་རྩི་ལྷོ་ hdud-rtsi-spro; ལྷོ་བ་མའི་ལུས་ griñ-mahi lus; ལྷ་དཀར་ལྷ་ལྷུས་ནང་ཅན་ rta-dkar chu-skyes nañ-can; ལྷོ་དུར་གཤེར་

wife, concubine, mistress; also, help, assistance: ལྷོ་བྱེད་པ་ to accompany, assist; ལྷོ་རྒྱུ་ *rkun-sla* a thief's accomplice; ལྷོ་ལྷོ་ "kunda" resp. husband and wife; ལྷོ་རྒྱུ་ rival, competitor; ལྷོ་གཟུགས་ a woman whose husband is dead (lit. who has eaten him). ལྷོ་བོ་རྩེད་པ་ single, single-handed; ལྷོ་མོ་ *zla-mo* ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ a female friend, concubine (*Mñon.*); ལྷོ་སྟེང་ལྷོ་སྟེང་ *zlas-dbye* or ལྷོ་སྟེང་ལྷོ་སྟེང་ pair, couple, combination, viz., of a thing and its reverse, hence ལྷོ་སྟེང་ལྷོ་སྟེང་ *zlas phye-wa* reverse, contrary.

ལྷོ་མེད་ *zla-med* 1. ལྷོ་མེད་, ལྷོ་མེད་ལྷོ་མེད་ matchless. 2. friendless, without help, single, celibate; alone: ལྷོ་མེད་ལྷོ་མེད་ལྷོ་མེད་ ལྷོ་མེད་གཅིག་ལྷོ་མེད་ལྷོ་མེད་ in a strange country (I) was left alone, friendless (*Rdsa. 23*).

Syn. ལྷོ་གཅིག་ལྷོ་གཅིག་ *geig-bu*; ལྷོ་རྒྱུ་རྒྱུ་ *rkyañ-rkyañ* (*Mñon.*).

ལྷོ་མཚན་ *zla-mtshan* ལྷོ་མཚན་, ལྷོ་མཚན་ menstruation, monthly course of women; ལྷོ་མཚན་མེད་པ་ *zla-mtshan med-pa* ལྷོ་མཚན་མེད་པ་ without menses.

Syn. ལྷོ་དུལ་ *rdul*; ལྷོ་ཏོག་ *me-tog* (*Mñon.*).

ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zla-mdseñ* an epithet of Sarasvatī; the *Kunda* flower.

Syn. ལྷོ་དབྱེད་ལྷོ་དབྱེད་ *dbyañs-can-ma*; ལྷོ་ཏོག་ལྷོ་ཏོག་ *me-tog kun-da* (*Mñon.*)

ལྷོ་ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zla-shal mdsas-ma* term for a beautiful woman (*Mñon.*).

ལྷོ་ལྷོ་ *zla hu* ལྷོ་ལྷོ་ = ལྷོ་གསལ་པོ་ colloq. ལྷོ་གསལ་པོ་.

ལྷོ་རྩེད་ལྷོ་རྩེད་ *zla-ral gyi-dpe* ལྷོ་རྩེད་ལྷོ་རྩེད་ [counter example] S.

ལྷོ་ལྷོ་ *zla-ñun* ལྷོ་ལྷོ་.

ལྷོ་གསལ་པོ་ *zlug-pa* or ལྷོ་གསལ་པོ་ *zlugs-pa* 1. = ལྷོ་གསལ་པོ་ to pour into, to cast, put in: ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ *ñod-du zlugs-pa* to pour into a

pot or vessel. 2. pf. ལྷོ་གསལ་པོ་ *bzugs* to send word, report, inform.

ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-pa* or ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-po* ལྷོ་མཚོ་སྟེང་, ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ adj. round, circular, ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ roundish in shape (*Glr.*); bulbous; ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-por rtsig-pa* to erect a round, cylindrical wall, e.g., for a monument. ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ clerics bare-foot, and with their heads shaven and thereby looking globular; ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-skor* ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ circular: ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ made two concentric circles. ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ = ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ ལྷོ་མཚོ་སྟེང་.

Syn. ལྷོ་ལྷོ་ *ril-po*; ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zur-med*.

ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-po hdsin* = ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ the sun.

ལྷོ་མཚོ་སྟེང་ *zlum-phu-se* a mole-like animal (*Jā.*).

ལྷོ་བྱོལ་ *zlo-wa* to summon, call; v. ལྷོ་བྱོལ་.

ལྷོ་གསལ་པོ་ *zlog-pa* pf. ལྷོ་གསལ་ *zlogs*, fut. ལྷོ་གསལ་ *bzlog* (is trs. vb. to ལྷོ་གསལ་པོ་ *ldog-pa*) 1. ལྷོ་གསལ་པོ་, ལྷོ་གསལ་པོ་, ལྷོ་གསལ་པོ་, to cause to return, to drive back, repulse, expel, to send back; esp. to send to fetch something. 2. to cause to turn, divert, to turn ལྷོ་གསལ་པོ་ the mind or intention; ལྷོ་གསལ་པོ་ to alter the mind; ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ it is hard to give up the love of kindred (*Mil.*); ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ we beg you to dismiss the thought of it (*Dzl.*); ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ *zlog-thabs-can* ལྷོ་གསལ་པོ་ the ten means of turning aside or diverting others such as:—(1) ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་; (2) ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ *zla-wa zlog-thabs-can*; (3) ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ *me-zlog thabs-can*; (4) ལྷོ་གསལ་པོ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ *chu zlog thabs-can*, etc.

ལྷོ་སྟེང་ *zlos* = ལྷོ་སྟེང་ ལྷོ་སྟེང་ ལྷོ་སྟེང་ a charm, spell (*S. Lex.*); ལྷོ་སྟེང་ to repeat such; ལྷོ་སྟེང་ ལྷོ་སྟེང་ recitation.

ज्ञेस'गर *zlos-gar* or **ज्ञेस'गर** *zlod-gar* नटन, नाटक drama, dramatic performance, dance, one of the four branches of Sabda Vidya, the science of external expression. **ज्ञेस'गर** सभन *zlos-gar-mkhan* महिनी an actor, dancer [also a mistress]S. *Zlos-gar* is divided into five parts :—(1) सर'रुद्र'य *sūtradhara*; (2) र'म'र' *rol-mo* music; (3) कस'बुगस *chas-shugs* dressing in different and fantastic ways; (4) वशद'गद *bshad-gad* comic representations, laughing, etc.; (5) ज्ञेस'गर *zlos-gar* the dance itself. The term **ज्ञेस'गर** *zlos-gar* properly, however, signifies the interlude when songs, etc., are repeated, after each kind of dance has been performed: द'ग'गी'सु' वरु'द'दु'स'ज्ञेस'र'द'गर'बु'द'य'स'र'ज्ञेस'गर (Loñ. प, 6). **ज्ञेस'गर'गु'म'द' zlos-gar-gyi khañ** stage, theatre; **ज्ञेस'गर'गु'द'ग'र'ज्ञेस' zlos-gar-gyi bstan-chos** नाटकग्रन्थ dramatic works; **ज्ञेस'गर'बु'द'य' zlos-gar byed-pa** to dance, **ज्ञेस'गर'बु'द'य' to teach or learn dancing.**

गअग'प *gzag-pa*, v. अर'ग'य *htshag-pa* and अर'ग'य *hdsag-pa*.

गअग'स'प *gzags-pa* 1. v. गअव'स'य *gzabs-pa*. 2. to magnify, multiply (*Sch.*): र'म'व'र' अग'स'य *ril-wahi zags-pa* or **गु'द'व' lhuñ-wa** (*Nag.* 62).

गअद'स'र'द' *gzahs-rin* = क'र'स'र'स'ग' *tsher-ma ra-mgo*.

गअद *gzad* n. of a district in Lhokha (*Deb.* ग, 14).

गअर *gzah* 1. ग्रह a planet, the name being usually restricted to the following viz., गे'म आदित्य the Sun, ज्ञे'प सोम the Moon, र'ग'द'स'र' मङ्गलरक Mars, लु'ग'य बुध Mercury, व'स'द'स' शुक्र Venus, पु'र'पु' बृहस्पति Jupiter and बु'र'य शनैश्वर Saturn; the ascending node क'र'त' (राहु) and the descending node स'दु'ग'र'द' (केतु) are added to make nine planets गअर'द'पु. 2. the respective days of the week thus

enumerated :—गअर'गे'म *gzah ñi-ma* रवि Sunday; गअर'ज्ञे'प *gzah zla-wa* सोम Monday; गअर'र'ग'द'स'र *gzah-mig dmar* मङ्गल Tuesday; गअर'लु'ग'य *gzah lhag-pa* बुध Wednesday; गअर'पु'र'पु *gzah phur-bu* बृहस्पति Thursday; गअर'व'स'द'स' *gzah-pa-sañs* शुक्र Friday; गअर'बु'र'य *gzah spen-pa* शनि Saturday. 3. उन्मात dangers, troubles, gen. attributed to the influence of malignant stars or planets. These planetary disturbances are of different kinds :—बु'ग'अर' *bla-gzah*, श्रे'ग'अर' *srog-gzah*, ग'द'द'अर' *gced-gzah*, स'ग'अर'बु'द'स'अर' *ma-gzah groñ-gzah*, बु'अर' *bu-gzah*, द'ग'अर' *dgra-gzah*, गु'द'स'र'द'अर' *gluñ-si dar-gzah* (*Vai. kar.*). गअर'ग'र'द' *gzah-gdon* घह, द'ण्ड unforeseen danger, evil, trouble. गअर'र'द' epilepsy; गअर'र'ग' id.

गअर'स'र'स'भन *gzah-skar-mkhan* astronomers and astrologers.

Syn. क'स'य *rtsis-pa*; स'र'द'पु'द'य *skar-dpyad-pa* (*Mñon.*).

गअर'बु'म *gzah-khyim* 'the place,' or more correctly the house, of a planet, the constellation in which a planet stands (*Cs.*).

गअर'दु'ग'अर'ग'पु' *gzah-dug nag-po* an official plant used in apoplexy.

गअर'द'द'ग' *gzah-bdag* = गे'म ग्रहपति, सूर्य the chief of the planets, the sun.

गअर'र'द' *gzah-roñ* = र'द'स' *rdsa-roñ* a gorge or valley or plain filled with boulders.

गअर'र'द' *gzahi-rna-wa* an epithet of Rāhu or श्रे'ग'अर' *sgra-gcan* (*Mñon.*).

गअर'यु'म *gzahi yum* ग्रहमानी a religious work treating of planets (*Rtsii.*).

गअर'यी'रु'त' *gzah-yi-rten* भ्रुवतारा the fixed star, the polar star: गअर'व'स'स'अ'द'गु'र'ग'अ'प'द' अे'द'य'र'ग'स'य'स'र'द'पु'द'ग'अ'य' it is called Dhruva or the fixed, because it remains steady above all the planets (*Mñon.*).

गअर'यी'सु'बु'द' *gzah-yi mu-khyud* as mct. = the moon (*Mñon.*).

གཟན *gsan* described as ལྷ་པའི་བརྒྱམས་ཀྱི་གཟན a plain shawl gen. of liver or orange colour which a Buddhist monk wraps round his body.

གཟན་པ *gsan-pa* 1. food in general, but most frq. hay etc., food of cattle. གཟན་དུ་ཕྱུང་བ་ *gsan-du skyur-wa* (lit. to deliver over for food, *i.e.*, a body to demons), to scorn, slight, despise; གཟན་ལྷུག་ provender for animals and provisions for men. གཟན་གིང་ *gsan-gin* grass for horse and donkeys and fuel for men: གཟན་གིང་ས་རིམ་གྱི་ལམ་བྱིམས་ (D. *cel.* 40). 2. to devour, consume, pick out; to worry, mostly in fig. sense: ཚོང་ས་ལྟབས་ལ་གཟན་ *tsher-ma shabs-la-gsan* the thorn worries the foot (*Mil.*); adj. གཟན་པ་ *gsan-pa* and གཟན་པོ་ *gan-po* worn-out, thread-bare; རེམས་ལ་གཟན་ *semṣ-la-gsan* it gnaws at the heart (*Mil.*); རློག་ལ་ *srog-la* it preys upon life; རྩ་ལ་གཟན་ *rna-sa la-gsan* in C. it deafens the ears = སྤྱན་འབྱེན་པ་ *sun-hyin-pa*.

གཟབ *gsab* 1. careful, well-behaved, attentive and polite: བྱ་བ་རྣམས་ལ་གཟབ་པ་ *bya-wa spyod-lam gsab-pa* in behaviour and work careful; མགོན་པོ་ལ་གཟབ་གཟབ་བྱེད་པ་ attentive and polite to guests. གཟབ་ལྗིངས་ *gsab-lhiñs* (རྩལ་བརྟན་པོ་) careful, cautious (*Fig.*). 2. གཟབ་པ་, v. གཟབས་པ་. 3. elegant, smartly robed. གཟབ་སྦྱོང་བྱེད་པ་ *gsab-sprod byed-pa* to dress neatly and cleanly, to be well dressed; but if over and above good dress one wears jewellery he is said to be—གཟབ་མཚོང་བྱེད་པ་ too gaudily dressed.

གཟབ་མ་ *gsab-ma* or གཟབ་ལེག་ (elegant writing), Tibetan capital or printing letters (*Grub.* ༩, 3.)

གཟབས་པ *gsabs-pa* (also གཟབ་པ་ and གཟགས་པ་) imp. གཟོབས་ *gzobs*, to use care, diligence: རོ་གཅིག་ཟས་སྦྱོང་གཟབས་པས་ *lo-gcig-zas spyod-gsabs-pas* by a careful diet continued for a year

(*Māg.*); དེ་ལས་གཟོབས་ beware of it, be on your guard against it (*Jā.*).

གཟར *gzar* 1. a rug to spread on the floor (*Yig.* 23). གཟར་ཚེན་ a broad rug. 2. peg, hook, wooden nail, for hanging up things; གཟར་སྤྲང་ id. གཟར་ཐག་ *gzar-thag* = འབྲུང་ཐག་ (གོས་བཀལ་བའི་ཐག་པ་ *Situ.* 76), a string or rope that is stretched on walls, &c., to hang clothes on.

གཟར་པོ *gzar-po* or གཟར་བ་ *gzar-wa* adj. steep, rugged, precipitous: རི་གཟར་པོ་ steep and rugged hill; བྲག་གཟར་པོ་ precipitous rock; རི་གཟར་གྱི་ངོས་ steep declivity or cliff; རི་གཟར་རྒྱ་ཆུ་ waterfall, cascade on rocks.

གཟར་བུ་ *gzar-bu* ལྡུལ་ཀ, ཀརྲུ, colloq. “*saru*” a ladle, gen. of wood: གཟར་བུ་འཕྲར་ *gzar-bu hphyar* lifting up a ladle for a blow (*Mil.*); དགང་གཟར་ and ལྷུགས་གཟར་ *bhugs-gzar* two long spoons or ladles used at burnt-offerings (*Schl.* 294). ལྷུགས་ *skyogs* or ལག་ལྷུགས་ *lag-skyogs* are used as synonyms of གཟར་བུ་ but generally a ladle made of metal is called ལྷུགས་ *skyogs*.

གཟལ་པ་ *gzal-pa* = བཀས་པ་ པའཇལ་ a rent or split; anything split.

གཟས་པ *gzas-pa* 1. to set about, to be on the point, to prepare for; generally used with termin. case of infin. mood. རྒྱུ་བྱས་པ་ prepared, began to dig out. 2. to brandish, = བརྗེག་པར་བརྩོམས་པ་ to begin to wave.

གཟི *gzi* 1. རྩོམ་ལྡན་ shine, brightness, clearness, splendour; in *W.* looming in mist, a mirage. 2. རིམ་བུ་ n. of a precious stone—onyx—variously coloured, brown, gray, streaked with three, five or seven lines. 3. v. under གཟིར་བ་ *gzir-wa-pa*. 4. = བཟི་ *bzi*. གཟི་ཁྱིམ་ *gzi-khyim* a corrupt form of the word རྩམ་ཁྱིམ་; གཟི་རྩ་ *gzi-can* shining bright, གཟི་མདངས་ red sunset, afterglow.

གཟུགས་པའི་ *gzi-brjid* རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ལོ་ 1. brightness, beauty, a fair healthy complexion; = རྒྱལ་ལོ་ or joined with it, frq.; majesty, e.g., of deities, etc. (*Dzl.*) 2. honour, esteem, celebrity. གཟུགས་པའི་ལྗོངས་ *gzi-brjid skyes* རྒྱལ་ལོ་ as met. = gold. གཟུགས་པའི་ཅན་ *gzi-brjid-can* རྒྱལ་ལོ་ bright, beautiful, majestic; གཟུགས་པའི་ཚེ་པོ་ རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ལོ་, རྒྱལ་ལོ་ *gzi-byin* = གཟུགས་པའི་: གཟུགས་པའི་ རྒྱལ་ལོ་ looking poor, emaciated, worn out; གཟུགས་པའི་ཅན་ bright, shining; གཟུགས་པའི་ *gzi-hod* bright gloss or lustro (*Jä.*)

གཟུགས་པའི་ *gzig* བྱུང་མཁའ་ the yellow leopard. གཟུགས་པའི་ *gzig-gos* he who wears a leopard's skin, an epithet of Mahādeva. གཟུགས་པའི་མུག་ *gzig-mjug* = གཟུགས་པའི་གཟུགས་ n. of a *Sa-bdag* monster. གཟུགས་པའི་ *gzig-mo* 1. female leopard; 2. acc. to *Jä.* porcupine, prob. for གཟུགས་པའི་ *gzig-moñ.* གཟུགས་པའི་ལུག་ *gzig-cubs* leopard-skin case for a bow (*Rtsii.*) གཟུགས་པའི་འཇམ་མཁའ་ *gzig-ris* spotted leopard's colour; a kind of spotted chintz resembling a leopard's skin. གཟུགས་པའི་གཟུགས་ *gzig-slog* = གཟུགས་པའི་མུག་ *gzig-mjug.*

Syn. རྒྱལ་ལོ་ལྗོངས་ *khyi-gced*; རྒྱལ་ལོ་ལྗོངས་ *thig-lehi-lus* (*Mñon.*)

གཟུགས་པའི་ *gzigs-pa* 1. རྒྱལ་ལོ་ལོ་ hon. form of རྒྱལ་ལོ་ and རྒྱལ་ལོ་, to see; also, to see to, regard: རྒྱལ་ལོ་ལོ་གཟུགས་པའི་ seeing that he had come; རྒྱལ་ལོ་ལོ་གཟུགས་པའི་ seeing him coming; གཟུགས་པའི་ལོ་གཟུགས་པའི་ behold! རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ behold carefully. རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ observing well, observation; གཟུགས་པའི་ལོ་ please to look (*Glr.*); གཟུགས་པའི་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་ when he looked (for it), there was nothing to be seen; རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ལོ་ your honour's life must be regarded (*Dzl.*) 2. equivalent to: to give, grant; རྒྱལ་ལོ་ལོ་གཟུགས་པའི་ རྒྱལ་ལོ་ have the goodness to give some seed, prob. only brevilouquence for རྒྱལ་ལོ་ལོ་གཟུགས་པའི་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་གཟུགས་པའི་ (*Jä.*) 3.

= རྒྱལ་ལོ་ལོ་ mercy, grace. 4. to accept, to take; to buy.

གཟུགས་པའི་ *gzigs-rten* = རྒྱལ་ལོ་ལོ་ལོ་ a token or object for acceptance, as an enclosure in a letter, hence resp. for present, gift: གཟུགས་པའི་ རྒྱལ་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ offered as a present together with a silk-scarf on an auspicious date (*Yig. k. 26.*)

གཟུགས་པའི་ *gzigs-stañs* lit. manner of seeing; gen. looking with eyes fixed steadily on an object.

གཟུགས་པའི་ *gzigs-byed* as met. the eye (*Mñon.*)

གཟུགས་པའི་ *gzigs-mo* resp. for རྒྱལ་ལོ་ a view, spectacle, sight: རྒྱལ་ལོ་ལོ་གཟུགས་པའི་ལོ་ལོ་ལོ་ as he came for a look at the flower (*Pth.*)

གཟུགས་པའི་ *gziñ* for རྒྱལ་ལོ་ལོ་ *hdsiñs-pa* (*Glr.*)

གཟུགས་པའི་ *gziñs* a ship; གཟུགས་པའི་ལོ་ large sea-going vessel; གཟུགས་པའི་ལོ་ལོ་ལོ་ having equipped a large vessel; (*Glr.*); གཟུགས་པའི་ལོ་ = རྒྱལ་ལོ་ a small vessel; a boat; གཟུགས་པའི་ལོ་ ship-master, captain (*Cs.*)

གཟུགས་པའི་ *gzims-rkyoñ*, resp. for རྒྱལ་ལོ་ *rkyoñ-tse* candle, lamp (*Jä.*)

གཟུགས་པའི་ *gzim-pa*, pf. གཟུགས་པའི་ *gzims-pa* to sleep, to fall asleep: རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ལོ་ now it is time to go to sleep, he said; རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ now sleep! རྒྱལ་ལོ་གཟུགས་པའི་ whilst the king was sleeping (*Glr.*) གཟུགས་པའི་ *gzims-khañ* or གཟུགས་པའི་ *gzims-çag* lit. dormitory, sleeping room or place, but gen. = རྒྱལ་ལོ་ *hshugs-sa* place of residence, dwelling, habitation: གཟུགས་པའི་ལོ་ལོ་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ རྒྱལ་ལོ་ལོ་ (*A. 100.*) གཟུགས་པའི་ *gzim-kheb*s a quilt (*Jä.*); གཟུགས་པའི་ *gzim-khom* cloak-bag; གཟུགས་པའི་ *gzim-khri* bedstead; གཟུགས་པའི་ *gzim-gur* sleeping tent; གཟུགས་པའི་ *gzim-hgag* door-keeper, porter; གཟུགས་པའི་ *gzim-cha* bedding, bed-clothes; གཟུགས་པའི་ *gzim-*

། གཟེངས་པ *gzehs-pa* or གཟེངས་མཐོབ་ height, loftiness, sublimity, gloriousness, wide-spread, spacious.

Syn. བརྒྱུད་པ *brkyad-wa*; གཟེབ་ཕྱིན་ *gzi-byin*; གཟེབ་རྒྱུད་ཚེ་བ *gvi-brjid che-wa* (*Mñon.*).

གཟེངས་བརྒྱུད་པ *gzehs-bstod-pa* 1. = ཡོན་ (*Mñon.*) gift, blessing. 2. belauding, praise, panegyric, encomium. 3. vb. to praise, extol, glorify.

Syn. མཐོག་བརྒྱུད་པ *mtho-war bya-wa*; ཚེ་བཅོམ་པ *che-brjod*; བཤམས་པ་བཅོམ་པ *bsñags-pa-brjod*; མཚན་ཚིག་ *mchod-tshig*; ལེགས་སྐྱུ *legs-smra*; ལེགས་བཅོམ་པ *legs-brjod*; བརྒྱུད་ཚིག་ *bstod-tshig* (*Mñon.*).

གཟེད་པ *gzed-pa* 1. to carry: གཟེད་ཕྱག་པར་ གཟེད་ *gzau-phrag-par gzed* carries one's shawl on the shoulders. 2. to spit on a stake or spike.

གཟེད་མ *gzed-ma* gen. གཟེབ་མ *gzab-ma*, also གཟེབས *gzabs* any small wicker-work basket or wicker enclosure.

གཟེབ *gzab* 1. a tent. 2. བེམ་པ་མེད་པ་ a cage, aviary.

གཟེམ་པ *gzem-pa* = འཛོམ་པ *hdsem-pa* to do a thing gently (*Jä.*).

གཟེར *gzar* རྒྱུ་ལྡན་པ་, a nail small or large, spiko: ལྷོང་གཟེར་ wooden nail, ལྷོང་གཟེར་ iron nail; གཟེར་གཟེར་ thunderbolt, lightning; ལྷོང་ཟེར་གྱུ་གཤམ་ = acc. to *Jä.*: driving red hot tacks into the finger-ends, a kind of torture in *C.*; གཟེར་གྱིས་འདེབས་པ་ *hdabs-pa* to fasten by nails. Fig. that which fixes or nails in the memory, mental help, mnemonic verse (*Jä.*). གཟེར་མིག་ n. of a Bon religious work, lit. a key to memory (*G. Bon. 4*). ཉེ་གཟེར་ or ཟེར་ nail of the sun, a ray, a sunbeam; རྩ་ཟེར་ ray of light; གཟེར་ནད་ pain, ache, illness; གཟུག་གཟེར་ id., མགོ་གཟེར་ headache, རྩུ་གཟེར་ gripe, colic, རྩོ་གཟེར་ stomach-ache, རྩིབ་གཟེར་ *rtsib-gzar* pleurisy, རྩོ་གཟེར་ tooth-ache

(*Cs.*); གཟེར་གཡལ་བ་ རྩུན་ colic, feeling severo pain or aching as if caused by driving a nail in the body. གཟེར་སྐྱན་མེད་པོ་ = མིང་ཅན་མེད་པོ་ (*Sman.*).

གཟེར་བ *gzar-wa* 1. to bore into, drive or knock in, e.g., ཟེར་ a nail. 2. to feel pain, to be suffering: རེད་འབྱུང་གཟེར་ bcer-tipping produces pain (*Jä.*).

གཟེར་བུ *gzar-bu* = གཟེར་ཚུང་ a little nail, a tack.

གཟེར་མ *gzar-ma* = མ་ལྗོངས་ *cha-phra-mo* a minute particle.

གཟོན་པ *gzon-pa* to remember, keep in mind = the col. རྩོན་ལན་འཇམ་པ་ *drin-lan hjal-wa* to show gratitude: དེད་གཟོན་གྱི་བྱས་པ་གཟོན་པའི་བྱིད་ from remembrance taken of their kindness; བྱས་མི་གཟོན་ *byas-mi-gzo* ungratefulness; རྩོན་གཟོན་བ *drin-gzo-wa*; རྩོན་གཟོན་པའི་ལེམས་ *drin-gzo-wahi-sens* gratitude རྩོན་མི་གཟོན་བ *drin mi-gzo-wa* ingratitude; རྩོན་གཟོན་ཅན་ *drin-gzo-can* grateful (*Jä.*).

གཟོང་ *gzon*, or གཟོང་བུ *gzon-bu* chisel, engraving-tool, puncheon (*Jä.*).

། གཟོན་ *gzod* 1. = the first, the earliest (time): གཟོན་མ་ནས་ = དང་པོ་ནས་ from the first; གཟོན་མའི་དུས་ earliest time: གཟོན་མ་ནས་ཞིབ་ = རྫོང་པ་ཉིད་ *Çunyata*, that which has been existing from the first or the beginning, གཟོན་མ་ཉིད་ནས་ = དང་པོ་ཉིད་ནས་. 2. now, this moment (opp. to ད་ཅི་ before, a little time ago) (*Jä.*).

གཟོན་པ *gzon-pa* to attend to, to take in, listen to: བརྗོད་བ་ནད་གཟོན་པ་ a precept wasted in the ear, it entered at one ear and went out at the other; རྩལ་ལ་གཟོན་པ་ to attend to, listen to; བསྐྱབ་བྱ་ལ་མི་ཉན་པ་ not to attend to the course of moral discipline.

གཟོབ་པ *gzob-pa* quick, sharp, clever; གཟོབ་གཟབ་པ་ very nice (*A. 156*).

བཟང *bzsañ* 1. medicinal spices; བཟང་པོ་ལྷུག *bzsañ-po-ārug* the six drugs or medicinal spices. 2. = བླང་ an ox ལྷ་རྒྱལ་འི་བླང་ (*Mñon.*). 3. ལུ་ whatever is good. 3. an agreement, treaty: བཟང་སྒྲིག *bzsañ-sgrig* an agreement of peace.

བཟང་པོ་ *bzsañ-po* good in every respect, fine, nice, right, of good quality; but is considered rather a bookish and formal term, the colloq. words being usually ལག་པོ་ *yag-po* and in *W.* ལྷུ་པོ་ or ལྷུ་ལ་ though བཟང་པོ་ occurs in many collocations. བཟང་བ་ *bzsañ-wa* is another form. The latter also occurs as a verb: to be good, esp. in colloq. of certain classes of society: འདི་ནི་དེ་ནས་བཟང་གི་འདུག་ this is better than that. བཟང་ངན་ *bzsañ-han* good and bad, good and ill; བཟང་ངན་འབྲིང་གསུམ་ *bzsañ-han hbrin-gsum* good, bad and middling; བཟང་ངན་འབྱེད་པ་ *bzsañ-han hbyed-pa* to discern between good and evil; བཟང་འདོད་ *bzsañ-hdod* self-complacency; བཟང་པོའི་འདུག་རྣམས་ *bzsañ-pohi hdug-stañs* the manner of sitting of the good and great. བཟང་པོའི་སློབ་ལོ་གསུམ་ = སློབ་བཟང་། འཇམ་མཉམ་པོ་། good-hearted, generous, noble-hearted; བཟང་པོའི་ཚུལ་ ལུ་སྲོལ་། good morals, good-behaviour.

བཟང་བྱི་ *bzsañ-khyi* the Tibetan lap-dog.

+ བཟང་མཁན་ *bzsañ-mkhan* = ལོ་ས་བཟོ་བ་ *gos-bzso-wa* a tailor. བཟང་ལོ་ས་ Chinese satin of the measure of a gentleman's robe (*Yig. k. 4*); བཟང་ལོ་ས་བུ་ལྡན་མ་ Chinese satin displaying the figures of water jars (*Yig. k. 3*).

བཟང་ལྡན་ n. of an Indian king of ancient time (*Yig. 12*).

བཟང་པོ་ལྷུག་ *bzsañ-po-drug* v. sub. བཟང་ *bzsañ*.

བཟང་པོ་མ་ *bzsañ-po-ma* n. of a Yakṣiṇī queen (*K. g. 5, 130*).

བཟང་པོའི་ནས་ *bzsañ-pohi-nas* = ལུག་མོ་ལྷུང་གི་འབྲས་བུ་ (*Mñon.*).

བཟང་པོའི་དཔལ་ མདྲ་ལྷི། ལྷེ་འབྲས་ white sandal wood.

བཟང་མོ་ *bzsañ-mo* མདྲ་ 1. an address of politeness to a lady = good lady or noble lady! (*Mñon.*). 2. = ལྷུག་རྟ་ (*S. Lex.*).

བཟང་བཅོན་ *bzsañ-btson* v. བཅོན་ *btson*.

བཟངས་ *bzsañs* only in རང་བཟངས་ which *Vai-ññ.* explains by: རང་པ་བཟེགས་པ་ a storeyed house, but applied only to the abodes of gods; in *W.* also the cubical part of a chorten is so called (*Jā.*).

བཟང་པ་ *bzsañ-pa* for བཟོད་པ་; མི་བཟང་། irrisistible, which term comprises དག་པོ་ *drag-po*, དག་ལུལ་ *drag-gul*, མི་ལྷུག་པ་ *mi-sdug-pa*, ལེ་ལྷང་། *she-sdañ*, ཁོང་ཁྲོ་ *khoñ-khro*, etc.

བཟན་ *bzsan* for ཟན་ *zan* food of animals.

བཟབ་པ་ *bzab-pa*, v. གཟབ་པ་ *gzab-pa*.

བཟབས་ *bzabs* abundance, plenty: ལྷུག་ལྷུག་པ་ abundant food, good service (*Situ. 76*).

བཟལ་ *bzah* fut. of ཟ་བ་ to eat; is used to indicate members of a family as eaters or fellow-boarders; བཟལ་ཚོ་མང་པོའི་པ་ས་ parents that have a large family (*Mil.*); བཟལ་ལྷུག་ *bzah-drug* a family, a company at table, of six persons; བཟལ་དཔོན་ *bzah-dpon* the head of a family; བཟལ་མངས་ནང་ན་ *bzah-mañs nañ-na* among a numerous house-hold (*Jā.*). Also = spouse, wife, as "fellow-eater"; but in old literature = princess, queen: ལྷུ་མོ་ བཟལ་ *rgya-mo-bzah* (commonly ལྷུ་བཟལ་ *rgya-bzah*) Chinese queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*; བལ་མོ་བཟལ་ *bal-mo-bzah* the Nepalese queen of the same king. བཟལ་ལྷུ་ *bzah-sla* partner, wife; བཟལ་ཅ་ *bzah-cha* = བཟལ་ཚའི་རྟོན་ or རིགས་ *rigs* household business or affairs.

བཟེ་རེ *bze-re*, also **བཟེ** *bze*, pain; **བཟེ་རེ་བྱེད་པ** *bze-re byed-pa* to inflict pain, to torment, to be angry with (*Cs.*); **བཟེ་རེ་ཅན་** *bze-re-can* or **བཟེ་རེ་ཚུང་** *bze-re-chuñ* = **བཟོད་བསྐྱན་ཚུང་** *bzod bsrän-chuñ* short-tempered, impatient and fretful, or offended easily; **བཟེ་རེ་ཚེ་བ** *bze-re che-wa* = **བཟོད་བསྐྱན་ཚེ་བ** *bzod-bsrän che-wa* very patient, good tempered, having the power of endurance (*Mñon.*).

བཟེད *bzed* in comp.: **ལག་བཟེད** a hand-basin **སྒོད་བཟེད** (*Situ. 76*) basin, bowel; **ལྷུང་བཟེད** *lhuñ-bzed* beggar's bowl, alms-pot carried by Buddhist monks.

བཟེད་ལམ *bzed-shal* 1. (or **ལམ་བཟེད** *Cs.*) spittoon. 2. acc. to *Jä.*: cup into which people skim off grease from tea.

Syn. **ཚལ་མངས་** *tshol-zahñs*; **མཚལ་མའི་སྒོད་** *mchil-mahi-snod.* (*Mñon.*).

བཟོ *bo* = **ལས་**, **སྒྱུ་རྩལ་** *sgyu-rtsal* (*Mñon.*). 1. work, labour, occupation; trade, handicraft; workmanship: **བཟོ་གནས་ཀྱི་རིག་པ** mechanical art; **རིན་པོ་ཆའི་བཟོ** jeweller's art, **གོས་བཟོ** trade of a tailor; **ལག་བཟོ** rope making; **ལྷམ་བཟོ** trade of a shoe-maker also a shoe-maker; **བཟོ་མཁན་** a worker, artizan; **བཟོ་ཁང་** workshop. 2. also **མོ་** *zo*, = **དབྱིབས་** figure, image, picture, resemblance, appearance (*Jä.*). **བཟོ་རྒྱུ་** *bzo-rgyu* working materials (*Glv.*); **བཟོ་བཞུག་** *bzo-bltä* form, fashion, e.g., style of a house, its architecture; look, shape, make. **བཟོ་པ** *bzo-pa* artist, mechanic; **དུལ་བཟོ་པ** silver-smith. **བཟོ་དཔོན་** *bzo-dpon* overseer, foreman. In art acc. to Budh. there are three classes: **ལུས་བཟོ** art in reference to the body; art in reference to speech; art in reference to the mind; the first comprising writings, drawing, painting and all that comes under handicraft, the second the art of reading and composing works including the labours of study, and the third the work of the

intellect, i.e., **ཐོས་**, **བསམ་**, **སྒོམ་གསུམ་** *thos-bsam-sgom-gsum* what is heard, what has been thought and what has been contemplated. Of arts ten kinds have been enumerated in Buddhist books.:—(1) weaving, the art of making cloth; (2) the art of trafficking; (3) state-craft; (4) the art of letters; (5) the art of figures, that is counting, palmistry, divination and drawing from omens; (6) **སྒོ་གྲིམ་གྱི་བཟོ** *blo-gros-kyi bzo* the art of designing; (7) making statues, figures in relief, sculpture, engraving etc.; (8) **བསྐྱེད་པའི་བཟོ** *bzskyo-d-pahi bzo* the work of growing or rearing etc.; (9) **སྐྱམ་བུ་བྱ་བའི་བཟོ** manufacturing woollens &c.; (10) **སྦྱོར་བའི་བཟོ** the art of mixing up or compounding. **བཟོ་བོད་** *bzo-bkod* a design; also directions to workmen: **བཟོ་བོད་བྱེད་ལུང་** *tsii.*

བཟོ་བ *bzo-wa*, pf. **བཟོས་** to make, to manufacture *C.* **འྱོད་ག་རེ་བཟོ་གི་འདུག་** what are you making? **བཟོས་སྒོ་** *bzos-sgo* income, earnings, proceeds; **སྡེང་བཟོས་** made of wood (*Situ. 76*). **བཟོ་བའོ་** *bzo-wa-po* **ཀར་**, **མི་ལྷོ་** a craftsman, manufacturer. **བཟོ་བོ་** *bzo-wo* id. **བཟོ་བོ་སྐྱ་རྩལ་གས་** *bzo-wo sna-tshogs* **नानाकर्म** various workers. **བཟོ་བོ་སྐྱ་རྩལ་ཅན་** *bzo-bo sna-tshogs-can* **विश्व-कर्म**; the divine architect, the maker of the world.

བཟོད་པ *bzod-pa* 1. **བཅུ་** to suffer, bear, endure; to resist: **མིག་ན་བམ་བཟོད་ནས་** not being able to bear the pain in his eyes (*Dzl.*); **ལུས་འདིས་ན་མི་བཟོད་** in this body one cannot be patient; **སངས་རྒྱལ་གྱི་བྱུགས་ཇེ་ཚེ་བསམ་མ་བཟོད་ནས་** Buddha in his mercy not suffering this, but checking the mischief; **བཟོད་མཁས་** (or **བཟོད་ལྷགས་**) **མེད་པར་བརྒྱུང་བ** or **འབྱུང་བ** not to be able to bear...any longer, frq.; **མི་བཟོད་པ** or **བཟོད་པ** adj. unbearable, intolerable, also irresistible (*Jä*). 2. to forgive, pardon; **རྗེ་མཆོད་མོ་བཟོད་པར་གསོལ་** to pardon our former

tricks is what we beg (*Mil.*); ཏཱ་ལ་ས་ཞུན་པ་
 བཅོད་པར་བཞེས་འཚམ་ that I did not request you
 to mount, this I beg you to forgive (*Mil.*);
 3. in asceticism: perseverance, steadfast
 adherence to the four truths, constancy
 in pursuing the path that has been entered
 upon. བཅོད་འཇུག་པ་ *bzod-hjug-pa* to make or
 cause to forgive; བཅོད་ལྡན་ *bzod-ldan* forbear-
 ing, patient, forgiving. བཅོད་པ་སྤོན་ *bzod-pa-*
sran unwearied patience.

བཅོད་དཀའ་རངས་ *bzod-dkas-rañs* or བཅོད་དཀའ་རེངས་
 དུལ་འབྲས་ an epithet of Indra. (*Mñon.*)

བཅོད་མངའ་བ་ *bzod-mñah-wa* བཅུ་མཚན་ [en-
 during much; u. of a Buddha]S.

བཅོད་ལྡན་མ་ *bzod-ldan-ma* = བཅོད་མ་ སང་ the
 earth (*Mñon.*).

བཅོད་པར་ཕྱིན་ལ་གསུམ་ *bzod-par phyin-la gsum*
 the *Kṣānti pāramitā* which are three:—
 (1) གཞན་གཤོད་པ་ཕྱིན་པ་ལ་ཇི་མེ་སྤམ་པ་; (2) རང་གི་རྣུད་ལ་ལྷག་
 བཞུལ་བྱུང་བ་ལ་དང་དྲུ་ལེན་པ་; (3) ཚམས་ལ་ངེས་པར་སེམས་པ་ལ་
 མོས་པ་ཤིན་ཏུ་གནས་པ་ལོ་ (*K. d. 2, 68*). མི་བཅོད་པ་ *mi-*
bzod-pa want of patience and forgiveness
 or vindictiveness is productive of five
 troubles:—(1) དགྲ་མང་དྲུ་འགྱུར་བ་ increase in
 enemies; (2) increase in sufferings and
 uneasiness of the mind; (3) འབྲེ་བ་མང་དྲུ་འགྱུར་
 འབྲེ་བ་ multiplication in breaches and increase in
 misunderstandings; (4) འཇུད་པ་བཞེན་དྲུ་འགྱུར་
 འབྲེ་བ་ causing one to weep according to
 one's repentance; (5) ཤི་བའི་འགྲངས་ཅིང་དྲུ་ཞུ་བར་
 འགྱུར་བ་ after death it takes one to the state
 of damnation (*K. d. 3, 68*).

བཅོད་བསྐྱན་ *bzod-bsran* one who is able to
 meditate upon or exercise himself in the
 virtue of forgiveness or patience (*Nag. 76*).

བཅོམ་པ་ *bsob-pa* 1. assiduity: མཚན་ཆ་ལ་
 གཞོམ་པ་ཡིན་ he was assiduous in religious
 observances (*A. 156*). 2. v. གསོབ་པ་ *gsob-pa*.

བཅོམ་པ་ *bzom-pa* or ཅུ་བཅོམ་པ་ *chu-bzom-pa*
 portable water-cask.

བཅོས་སྒོ་ *bzos-ngo* 1. = བཀུར་བཅོས་ or བཀུར་བཅོས་
 ཀྱི་བཟླགས་ praising or expression of respect to
 one who does good service to the state: ཡན་
 ཅུན་ལ་རྒྱན་གཏན་བཅོས་སྒོ་དགོས་རིགས་ཡིན་ཀྱང་ (*D. cel. 9*).
 2. earnings, profit.

བཅོས་པ་ *bzos-pa* ལུ་རྒྱ་ fed, anything eaten
 up.

བཞོ་བ་ *bzla-wa*, v. ཞོ་བ་ *zla-wa*.

བཞོས་པ་ *bzlas-pa* འཕྲུག་པའི་ to mutter: རྟེན་གསུམ་
 བཞོས་པ་ *ñags-bzlas-pa* to recite charms or
 mantras (*Zam.*). བཞོས་བཞོད་ *bzlos-brjod* = རྟེན་གསུམ་
 བཞོད་པ་ recitation of spells softly; the soft,
 yet audible pronouncing of spells etc.,
 བཞོས་བཞོད་ཕྱིན་པ་ *bzlas-brjod byed-pa* to mutter
 over (*Glr.*); ལུ་རྒྱ་གསུམ་པའི་བཞོས་བཞོད་ *ma-stegs-pahi*
bzlas-brjod Brahmanical spell-muttering.

† བཞུགས་པ་ *bzugs-pa* = ལྟོས་པ་ or རྟོས་པ་ to
 inquire, to ask of: རྟོས་པ་བཞུགས་པ་ *rna-war-*
bzugs-pa to pour into the ear, i.e., to ask
 (*Situ. 76*).

བཞུམ་པ་ *bzlum-pa*, ཕིལ་ཕྱིན་པ་, བཞུམ་པ་
 globular, rounded, v. ཞུམ་པ་ *zhum-pa*.

བཞུམས་པ་ *bzlumṣ-pa* = བཞུམས་པ་ *bsdums-pa* ;
 དེའི་ཕྱིན་པ་ *dbyen-bzlumṣ*.

བཞོ་བ་ *bzlo-wa* = ལྷོ་བ་ འཕྲུག་པ་, v. ཞོ་བ་ *zlo-wa*.

བཞོག་ *bzlog* the opposite, the reverse :
 ལྷོ་བ་ལས་བཞོག་ཞོས་པ་ *phra-wa-laṣ bzlog sbom-po* the
 contrary of thin is thick, of fine is stout
 (*Lex., Jä.*). བཞོག་པ་ *bzlog-pa* = ལོག་པ་ རྟོག་པ་,
 འཇུག་པ་, འཇུག་པ་; also = བཞོག་པ་ འཇུག་པ་, འཇུག་པ་;
 གསུམ་བཞོག་ *gyul-bzlog* to avert war, to make
 the enemy run away from battle (*Situ.*
76). བཞོག་པ་ཕྱུན་གསུམ་ཚོགས་ *bzlog-pa phun-gsum*

tshogs वारिन्न सम्पन्न [full of hindrances]S.
 བཞོན་ཕྱོགས་ *bzlog-phyogs* अपवाह [carrying
 away, subtraction]S.

བཞོན་པ་དཀར་ *bzlod-dkah-wa* दुर्वार (A. K.
 1-12) [unobstructible]S.

བཞོན་ *bzlos*, v. ཞོ་བ་ *zlo-wa*.

བཞོན་པ་བྱང་བ་ *bzlos-pa byuñ-wa* to challenge
 enemies and thereby commence quarrels
 and feuds: བཞོན་པ་བྱང་བའི་གཙོད་འབྲེག་ལ་ས་འོན་ལུལ་ (D.
çel. 7). བཞོན་རྩོད་པ་ *bzlos-rtsoḍ-pa* to revive
 old feuds, quarrels and fighting: ཁྲིམས་ཀྱི་བཞོན་
 རྩོད་གཙོད་ཀྱི་དགོས་ནམས་དང་ (D. *çel. 7*).

२

२ *ha* is the twenty-third letter of the Tibetan alphabet. It does not correspond to any letter either in English or in Sanskrit. Csoma transliterated it by *h* and so, too, has the author of this dictionary; but colloquially as an initial it often takes the sound of *w*. It is phonetically different from the vowel *wa* which is regarded by the Tibetans as a consonant. Grammarians have, however, utilized it in denoting the prolonged quantity of the three short vowels *a*, *i*, and *u* by subjoining it to them, especially in transcribing Sanskrit words in Tibetan; thus the Sanskrit *mā-yā* is written མ་ཡ་. I. num. fig.: = 23. 2. a phonetical form of २, thus २་ཅག *ha-cag* = २་ཅག *wo*; v. also ཅ་ཅག *hu-cag*.

२་ཏི་ལྷ *ha-ti-wa* with མོག་པ་ = to turn a somersault, to tumble over, to roll (*Jü.*):

२་ན *ha-na* for མོན *ho-na*.

२་ན་ཡང་ *ha-na-yañ* although.

२་མ *ha-ma* but, yet, well: བ་མ་མེད་ཅེག་ but do not forget!

२་ཕྱར *ha-hur* = འ་ལེ་ལེ་ *ha-re hu-re* described as ཕྱར་ཕྱར་དེ་གྲག་ཚམས་དང་འ་ཕྱར་གྱི་སྒྲ་ཚེན་པོ་ a loud sound of *ha-hur* or a loud whirring noise.

འ་ལ་གཟེ་ཚེན་ *Ha-la gzi-chen* n. of a learned lama (*Deb.* ག, 9).

२་ཁ *hañ* like ཡང་ and བྱང་ described as རྗེག་གྲུན་ and རྗེན་སྒྲ་ ornamental and conjunctive terms corresponding to the English *ever*,

soever. Properly २་ occurs only after vowels, but colloq. also after consonants, e.g., ན་མ་འང་ *nam-hañ*.

२་ང་གི *hañ-ke* a mystical character, frq. occurring in certain finial ornaments or flourishes called རྒྱལ་མགོ་ *sbrul-mgo*.

२་ན་བྱ *han-bu* prob. = ངན་བྱ *ñan-bu*: འན་བྱ་ འང་མང་ན་མ་མཚམས་བྱེད་པར་བྱ་བའོལ (*A.* 123).

२་བ་པ *hab-pa* (ཁྱི་ལྷ་བྱ) to bark, to make at a person or animal.

२་བ་བྱབ *hab-hub* not definite, nothing conclusivo, not in shape: ད་དེ་ཡི་བྱ་བ་འདི་འབ་བྱབ་མི་འདུམ་པ་གཅིག་བྱས་བྱང་ the present business has been something indefinite and undigested (*Rdsa.* 26).

२་མ *ham* བ་ or, else, or else (*A.* *K.*).

२་ར་པ *har-wa* *C.* a lot; འར་རྒྱབ་པ *har-rgyab-pa* = རྒྱན་རྒྱབ་པ་ to cast lots, to lay wager.

२་ར་པོ *har-po* or in Tsang: འར་ཅན་ angry.

འར་བྱར *har-hur*, v. ཕྱར་བྱར་ or ཕྱར་སྒྲ་.

འར་ཡང་ *har-yañ* also, too, likewise (*Sch.*).

འར་ལྗང་དུ་མ་རྒྱག་ *har-lhuñ-du ma-rggyag* = དགྲའི་ལག་དུ་མ་ཤོར་ཅོམ་ having just not fallen into the hands of the enemy, had very nearly fallen into the hands of the enemy; another example: འར་མ་ཤི་བཅོམ་ཡོད་ we are still lingering, not quite dead yet (*Fig.* 98).

२་ལ་འོལ *hal-hol* = མཐོང་བ་ or འ་ལ་མ་ལ་ confused, unconnected, irregular: དེ་ཐམས་ཅད་ལ་འ་ལ་འོལ་མིན་ in all those there was nothing irregular (*A.* 156). Also = འདྲ་མིན་ *hāran-min*,

འུ་ཅག *hu-cag* 1. = རེད་ཚོ་ pers. pron. we ; also རོ་ཅག, རོ་ཚོག, འུ་བུ་ཅག. 2. chimney *W.* (*Jä.*).

འུ་བུག *hu-thug* = ཐབས་མཉམས་ resourceless, helpless, ill, one in straitened circumstances, destitute.

འུ་དུམ *hu-dum* or འུ་དུམ་མེ *hu-dum-me* edge cut, blunt ; a bald head, also a beardless face : མདུན་དུ་ཚོག་ཚོ་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་ལྷོང་ན་རྩ་ནས་མེད་སྐྱེས་པ་ འུ་དུམ་མེ in front there was a small dining table on which from an earthen vessel (came out the rat named) *Ser skya rna-wa hu-dum-me* with edge-cut ears (*Rdsa. 14*). འུ་དུམ་བཅོན *hu-dum-btsan* a name of king Langdarma who was beardless and bald-headed (*Loñ. 2, 8*).

འུ་བུ *hu-bu* or འུ་བུ་ཅག = འུ་ཅག.

འུ་ཟླ *hu-tsi* n. of a kind of tea (*Rtsii.*).

འུ་ཡུག *Hu-yug* n. of a place in Tsang (*Deb. 9, 29*).

འུ་རུ་རུ *hu-ru-ru* a whizzing sound : རྒྱུད་འུ་རུ་རུ *rhuñ hu-ru-ru* the noise of wind, མེ་འུ་རུ་རུ *me hu-ru-ru* that of fire under a breeze.

༩ འུ་ཡུག་ས་ནག *Hu-yug sa-nag* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon. 38*).

འུ་ལག *hu-lag* [compulsory post-service, the gratuitous forwarding of letters, luggage and persons, the supply of the requisite porters and beasts of burden, sometimes of water, fire-wood and cooks, to help travellers proceeding under official authority or road-bill : མི་ལ་འུ་ལག་སྐྱེལ་བ་ to impose such services by exacting porters, etc. འུ་ལག་འགྲེལ་བ་ or འུ་ལག་སྐྱེལ་བ་ to forward by འུ་ལག] *Jä.*

འུ་གང་རྫོང་ལྷོ་གླ་པར་ *hu-çan rdo-rje lha-khañ* n. of a large Buddhist monastery (*Loñ. 2, 8*).

འུ་སུ *hu-su* coriander seed : འུ་སུ་མོ་བའི་བད་ཀན་ཚོ་བ་སེལ་ coriander removes phlegm and disorders of the stomach.

འུ་ག་པ *hug-pa* 1. in Sikk. ཧིམ་ཅོམ་ རི་བའི་མི་ལ, འུ་ག་པ་, ཀའི་མི་ལ the owl. འུ་ག་མེག an albino. འུ་ག་ཀན *hur-rgyan* the great horned owl ; འུ་ག་གུ་ཅུའྱ *hug-gu-chuñ* the little owl. 2. occurs for ལུག་པོ་ oats.

Syn. of 1. འུ་རོག་དགྲ་ *bya-rog-dgra* ; འུ་ན་མོ་ འཛིག་ས་ *nin-mo-hjigs* ; འུ་རིང་ *sna-rin* ; འུ་འཕྲོག་ *sna-hkhyog* ; འུ་ཕྱོག་ཕྱིད་མེག *Hphrog-byed-mig* ; མཚན་མོ་ལྷོད་ *mtshon-mo-spyod* ; འུ་ཕྱིན་བཤད་ *brgya-byin-bçad* ; མཚན་མོ་ཟབ་ *mtshan-mo za-wa* ; འུ་ག་གི་སྐྱ་ཚན་ *steñ-gi sna-can* ; འུ་རོག་འཛིག་ས་ཕྱིད་ *bya-rog hjigs-byed* (*Mñon.*).

འུ་ག་པ་ལུང་པ་ *Hug-pa luñ-pa* a celebrated *Rñin-ma* who was also called ལྷོ་རྩེ་རུང་བོ་ཚེ (*Deb. 9, 5*). He was born in a place called འུ་ག་པ་ལུང་།

འུ་ག་སིང་ས་ *hug-siñs*, v. མིང་ས་པོ་ *siñs-po* (*Jä.*).

འུ་ང་ *huñ* = འུ་འི་ in provincial colloq. so འུ་ང་ནས་ = འུ་འི་ནས་ from here, hence.

འུ་དྲ *hud* 1. རྐང་ཚ་ཚེན་པོ་ལབ་པ་) swaggering, bragging, bombast, fustian (*Cs.*) ; འུ་དྲ་རྒྱུ་བ་ to swagger, brag. 2. = ལྷན་ a moment : འུ་དྲ་ཀྱིས་ in a moment, instantly, suddenly.

འུ་བ་པ *hub-pa* = འུ་བ་པ, acc. to *Jä.* to collect, to sweep or take up together in one's hands : བང་པས་འུ་བ་ཀྱིས་བཟུས་ཏེ་ with the arms gathering all into one heap. The pf. འུ་བས་པ་ *hubs-pa* = འུ་བས་པ་ *hdus-pa* in modern Tib. འུ་བས་ཀྱིས་འུ་བས་ collected all together ; wholesale collection ; joined with the doer the expression should be in the present form. འུ་བ་ཀྱིས་བཟུས་པ་ (he) collected them all together.

འུ་མ་བུ *hum-bu* or རོམ་བུ་ *hom-bu* a bush of the tamarisk species.

འུ་མ་བུ་གླང་སཁར་ *Hum-bu glañ-mkhar* also called རོམ་བུ་གླང་སཁར་ *hom-bu gla-çgañ* n. of the

earliest historical palace in Yarlung built by the Tibetans for the residence of their first king *Gñah-khri btsan-po*. It was visited by the compiler of this Dictionary in 1882.

འུར *hur* any noise, whether loud or low, gen. a prolonged sound not a sharp report: རྒྱུག་གི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the humming in the ears produced by blocking them (*Vai. §ñ.*); རྒྱུག་ལྷོ་ལྷོ་ there is a buzzing in my ear; འུར་མ་གྱུབ་ *hur ma rgyab* don't make a noise! འུར་རྒྱུག་ *hur-rgyag* = ལྷོ་འུར་ *qlo-bur* or རོག་རྒྱུག་ *thog-rgyag* or ལ་འུར་ལྷོ་ *la-hur-khol*. འུར་གླུ་ *hur-sgra* = འུར་ noise especially of a tempest, sound in the air: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ though the wind has no wings yet it fills the sky with sound; འུར་གླུ་ཚན་ *hur-sgra-can* arrow that flies buzzing (*Mñon.*). འུར་རྩི་ *hur-tiñ* a brass basin, used to make a noise by striking on it. འུར་རྩི་ *hur-rdo* a sling: འུར་རྩི་འཕྲེན་པ་ *hur-rdo hphen-pa* to throw with a sling.

འུར་བ *hur-wa* 1. = འུར་བ་ *dbur-wa* sbst. a humming insect, beetle (*Sch.*). 2. vb., to be noisy, chattering: འུར་བ་གྲགས་འུར་བ་ shouting with joy (*Mil.*).

ཨོ *ho* 1. sbst. a kiss ལུ་མྱ་ནེ་; ཨོ་ཕྱིད་པ་ to kiss, ལུ་མྱ་ཨོ་ཕྱིད་པ་ to kiss the mouth, ཨོ་གཏོང་བ་ id. 2. v. ཨོ་མ་. 3. pers. pron. we, v. ཕྱ་ཅག་. 4. dem. pron. = this. 5. interj. ཨོ་ oh, yes! ཨོ་ལགས་ཨོ་ oh very well! ཨོ་ཡོང་ངོ་ *C.* well! it is all right.

ཨོ་སྐྱལ་ *ho-skol* = འུར་ཅག་, རང་ཅག་, བདག་ཅག་ pers. pron. we: ཨོ་སྐྱལ་གྱིས་འཕྲོད་པ་ཨོ་སྐྱལ་གྱིས་འཕྲོད་པ་ནས་ཐོག་པ་ལ་ ཨོ་སྐྱལ་ what have we not done in respect of sin in the cycle of transmigration which has no beginning (*Behu. 132*).

ཨོ་བརྒྱུལ་ *ho-brgyal* resp. fatigue, weariness, trouble, want, any kind of hardship;

ཨོ་བརྒྱུལ་ཡོང་བ་ getting into difficulties. More frq. as vb.: ཨོ་བརྒྱུལ་བ་ to be fatigued, བྱིད་ཅག་ནམས་ཨོ་མ་བརྒྱུལ་ལམ་ are you not fatigued? (*Jü.*). ཨོ་རེ་བརྒྱུལ་ *ho-re-brgyal* = ཨོ་བརྒྱུལ་བ་ *ho-brgyal-wa* or མང་རེ་ཅད་.

ཨོ་སྟིག་ *ho-ñig* 1. sour cream (*Sch.*). 2. birch-tree.

ཨོ་དོད་ *ho-dod* lamentation, wailing, cry for help: ཨོ་དོད་འབོད་པ་ to lament loudly, to call for help; ཨོ་དོད་པ་ *ho-dod-pa* one that seeks help, a client, a plaintiff, more in pop. language (*Jü.*).

ཨོ་ན་ *ho-na* or ཨོ་ན་ཀྲང་ now then, well; ཨོ་ན་ རྒྱལ་བ་བུས་ལས་ཨོ་ན་ *ho* and *na* combined become *hon* (*Situ. 125*). Is used esp. to introduce a new thought or proposition in speech; now, what shall you do in that case?

ཨོ་ཕུན་ *Ho-phran* n. of a place in Tibet (*Deb. 7, 32*).

ཨོ་བྱམས་པ་ *ho-byams-pa* to be loving: མཉེན་འདོད་ཅེང་ཨོ་བྱམས་པ་ (*Kāni kañi sprin yig.*).

ཨོ་མ་ *ho-ma* milk (in colloq. *wo-ma*): ཨོ་མ་འཕྲེག་པ་ the milk trickles down ཨོ་མ་འཕྲེག་བ་ *ho-ma hjo-wa* to milk; ཨོ་མ་སྟོལ་བ་ *ho-ma sñol-wa* to let milk curdle ཨོ་མ་སྐྱུབ་པ་ *ho-ma srub-pa* to churn milk (*Cs.*); ཨོ་མང་ *ho-thañ* milk-meadow, the plain on which Lhasa now stands, in former times said to have been a boggy and sedgy lake; ཨོ་ཐུག་ *ho-thug* milk soup, rice and milk cooked together as porridge; ཨོ་ཐུད་ *ho-thud* cheese; ཨོ་འབྲུང་ *ho-hthuñ* = ཨོ་འབྲུང་ sucking-child, baby; ཨོ་འདོད་ *ho-hdod* སྐྱུ་ལྗེ་ the woman's breast, the teats; ཨོ་སྐྱི་ *ho-spi* or ཨོ་སྐྱི་ *ho-sri* cream. ཨོ་མ་འཕྲེང་ *ho-ma-hchiñ* as met. = cow (*Mñon.*); ཨོ་མོ་ *ho-zo* a milk-bucket. ཨོ་འཕྲེན་ཚན་མ་ *ho-hdsin can-ma* women in general (*Mñon.*).

ཨོ་མ་དང་མཚུངས་པར་འཇུག་པ་ རྒྱལ་བ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a continent beyond the sea of milky water (*K. d. 2, 293*).

འཇམ་འཕེམ་ *ho-ma-hphel* or འཇམ་འཕེམ་ cow (*Mñon.*)
འཇམ་འཛོན་ *ho-ma-hdsin* བཤུ་ཕུར་; 1. the udder, teat. 2. རྩུ་རྩུ་ the sugarcane plant.

འཇམ་ཟི་ཟི་ *ho-ma zi-si* the seeds of *Abrus precatorius* used as beads for rosaries.

འཇམ་ཤིང་ *ho-ma-çin* milk-fruit tree. Syn. འཇམ་ཚན་ *ho-ma-can*; འབྲུ་ཡི་བདག་པོ་ *hbru-yi bdag-po*; ལྷུ་པོ་འཇམ་ *rgyal-pohi-zas* (*Mñon.*).

འཇམ་འབྲིན་པ་ཚན་ *ho-mahi mgrin-pa-can* a new-born child. Syn. བཅོས་མ་ཐག་པ་ *btsas ma-thag-pa*; ལྷུ་མ་ཐག་པ་ *skyes ma-thag-pa* (*Mñon.*).

འཇམ་འཇམ་ལྷ་ལྷ་བྱ་བའི་ལྷ་མོ་ n. of a fabulous sea the water of which is white like milk, situated beyond the ocean to the north of Rirab or Meru (*K.d.* ༣, 293).

འཇམ་འབྲུག་ལ་པ་ *ho-mahi dbyugs-pa* རྩུ་ལྷ་ plantain, banana.

འཇམ་མཐུང་ *Wo-ma than* n. of an extensive table land at the foot of Kharula pass on the road from Ralung to Nangar-tse Jong.

འཇམ་མོ་ *ho-mtsho* 1. milky sea or lake. 2. used fig. for sincerity, true heart (ལེས་མ་དག་པུ) (*Yig. k. 1*).

འཇོ་ *ho-ço* with ལྷུ་པ་ to laugh at, to jeer.

འཇུག་ *ho-yug* for ལྷུ་ལྷུག་ *hu-yug*.

འཇུ་ *ho-yo*, also འཇུ་ *ha-yo*, a puppy.

འཇུག་ལ་ *ho-lags* 1. a leader in conversation or in a deputation to a great man, mouth piece. 2. yes sir, just-so. གང་ལ་འཇུ་མ་ཚགས་པར་ལན་དུ་འཇུག་ཀྱི་ not inclining to any party or showing attachment in reply (he said) yes, sir! (*A. 129*).

འཇུ་ལེ་ *ho-se* in colloq. *wose*, a mulberry.

འགྲུ་ *hog* 1. འགྲུ་, ལྷུ་ལྷུ་; བཀའ་རྩུ་ signifying below or with reference to time,

after, opp. to ལོང་. འགྲུ་ or འགྲུ་ལ་ (colloq. *wo'-la* or *wak-la*) postp. under, below, beneath; འགྲུ་ལ་ under that. 2. adv., down, underneath; འགྲུ་ལྷུང་' fallen down, འགྲུ་ཚན་ possessed of what is beneath, *i.e.*, not castrated; འགྲུ་མེད་ castrated; འགྲུ་ལྷུང་ an eunuch, one whose testicles have been drawn out, taken out; འགྲུ་ལྷུག་པ་ or འགྲུ་ལྷུག་པ་ to put underneath; ལྷུང་འགྲུ་ *ldin-hog* the division of soldiers under a *Diñ-pon* or captain; འགྲུ་ལྷུག་ *bcu-hog* a body of ten men under a corporal.

འགྲུ་གི་ཕྱོགས་ལྷོང་ *Hog-gi phyogs-skyoñ* = མ་ཡི་ལྷ་མོ་ བཅོན་མ་ the goddess of earth called *Bstan-ma* (*Mñon.*).

འགྲུ་གྲུབ་ *hog-grab* immediate arrangement or preparation (*Yig. 83*).

འགྲུ་རྩུ་ *Hog-rñu* n. of a place in *Kham*s.

འགྲུ་ཁྱུག་ལ་ *hog-tu kha-phyogs-pa* 1. one looking downward. 2. ལྷུ་ལྷུ་ a hump-back.

Syn. འགྲུ་ཕྱོགས་ *hog-tu-phyogs*; ཁྱུ་ལྷུ་ *kha-bub*; འགྲུ་ལྷུ་ *hog-tu-lta* (*Mñon.*).

འགྲུ་ལྷུ་ *hog-tu-rgyu* a thief. Syn. ལྷུ་པོ་ *rkun-po*; ལྷུ་མ་ *rkun-ma* (*Mñon.*).

འགྲུ་རྩུ་ *hog-rdo* an anvil (*Sch.*).

འགྲུ་ལྷུ་ *hog-ldan* 1. = འགྲུ་ཚན་ *hog-can* an uncastrated animal. 2. n. of the tree otherwise called འགྲུ་ལྷུ་ལྷུ་ *dgah-byed-çin* (*Mñon.*).

འགྲུ་ན་ *hog-na* (in *W. yok-na*) 1. adv. underneath, below. 2. postp. c. gen. under, after. འགྲུ་ནས་ *hog-nas* adv. from under, from below: འགྲུ་ནས་འབྲུང་པ་ ལྷུ་ལྷུ་ to embrace below and not by the neck; འགྲུ་ནས་འོངས་ come from below.

འགྲུ་མ་ *hog-ma* ལྷུ་ལྷུ་: adj. the lower, later, following one. Said to = འགྲུ་ནས་, *i.e.* འགྲུ་ལ་ the one following after that, the second in turn, one below or under another person, subordinate, inferior (*Mñon.*).

འག་མིན *Hog-min* 1. ཡཀའའིམ་ otherwise འག་མིན་ལྗོངས་ ཡཀའའིམ་ རྗེ་ནི་ is the eastern heaven wherein the astral body of the Bodhi-sattva Dorje Chhang resides and which region is presided over by the Dhyani Buddha Akshobhya (མི་རྫོང་པ་) who is enthroned there in the Ogmin heaven on a white lotus-blossom. འག་མིན་བདུགས་ ཡཀའའིམ་ཀ་; a resident of the Ogmin or *Akanishṭa* heaven. 2. ཡཤའའའལ་ opp. to the nether world; that which is not inferior or under any.

འག་གཞི *hog-gshi* ཡཤཤར་ the lower stratum, substratum : (འག་གི་རྩ་བ་གཙུག་མ་ *hog-gi rtsa-wa gtsug-sa*; འག་གཞི་རྒྱུ་དཀྱིལ་འཕྲོད་ *hog-gshi chuhi-dkyil-hkhor* (*Ya-sel.* 39).

འག་གཞི་མི་རིག་ *hog-gshi mi-rig* = རྒྱ་གཤིང་རྩབ་པ་ *chu-gtiñ zab-pa* deep-water (*Mñon.*)

འག་འལ་ཏུ་ *hog-rol-tu* = འག་ཏུ་ *hog-tu.*

འག་ལས་ *hog-las* = འག་ནས་.

འག་ལེན་པ་ *hog-len-pa* explained as ཅེ་ཟེར་བརྟག་པའི་ཚིག་ a term or expression by which to ascertain what one is about to say (*Mñon.*)

འག་གལ་ *hog-gal* crop, craw of birds (*Jü.*)

འོང་བ་ *hoñ-wa* 1. ཡཤཤའའའལ་ pf. འོངས་ *hoñs*, imp. འོག་ *çog*, to come: མ་འོང་བ་མ་མོང་ནས་ when he saw his mother was coming; ལྷན་དུ་འོངས་ he came into the house; རྗེ་ནི་འོང་བ་ to return, to come back; འདི་རྩ་འོག་ come here; འདི་རྩ་མ་འོང་ don't come here; མི་གཉེས་ངའི་རྩུང་དུ་འོང་རྒྱུ་ཡིན་པ་ two men that were about to come to me; འོང་བའི་ལམ་དུ་ when coming, when being on their way; རྗེ་སེལ་རྫོམ་དུ་ཡོངས་པ་ཡིན་ we have come to the Ti-se for meditation; བུ་མོ་སྤུམ་བརྒྱ་བསྐྱེགས་པའི་ཐ་མང་ཡང་མི་འོང་། དཀྱིལ་དུ་ཡང་མི་འོང་། གཞུང་གི་རྩམ་ནས་བསྐྱེགས་པའི་རྩུག་གི་གོང་དུ་འོང་།) of the 300 girls paraded let not anyone come from the last rows and let not any come from the middle, but let those come who

are in the six upper rows on the left side; རྗེ་ནི་འོངས་མོ་ they came to bring, they brought them; རྗེ་ནི་འོངས་མོ་ came leading, conducting, they brought hither. With reference to time: མ་འོངས་པ་ not yet come, *i.e.*, future, མ་འོངས་དོན་དུ་ for the benefit of those not yet come, *i.e.*, of posterity; རང་ལ་སྤྲུམ་འོང་བའི་གསོལ་བ་བཏབ་པོ་ she prayed that a son might come to her. 2. to be suitable, practicable, to do: བཟུང་པ་གཅེག་པ་རྫོན་པ་གཉེས་མི་འོངས་པ་ས་ as two teachers for one doctrine will not do; ལུལ་དུ་འོག་པ་མི་འོང་བས་ as a journey home will not do; འོ་ཡོང་དོག་; ལས་ལ་འོང་བའི་བར་དུ་ as long as he was fit for work. 3. when connected with verbs, it serves to indicate futurity, like the English auxiliaries "shall" and "will," and is then usually spelt and sounded as ཡོང་ *yoñ*; frq. as fut. aux. in *C.*: འགྲོ་བ་མི་ཡོང་བར་འདུག་ I am not about to go, shall not go, there any more. Also with the supino: རྫོག་དང་བུལ་བར་འགྱུར་དུ་འོང་ it will even come to his dying, it will be his death; རྫོས་སྤུ་འོང་ he will even get so far as to eat.....; རྫི་བར་འོང་ he will die; still more free are those forms in which the gerund or the bare root is used; གནང་ལྟེ་འོང་ he will assent to it, allow it; གཅེག་མིན་ཀྱང་གཅེག་ཡིན་ཏེ་འོང་ it is not the one, it will be the other; གླེབ་ཡོང་ *gleb-yoñ* he will come (*Mil.*), and in *C.* is always annexed to mere root of vb.: ཡིད་ཅེས་མི་ཡོང་ they will not believe it; ང་ངང་སང་ཉིན་རྫོ་ཡོང་ I shall buy it to-morrow; also the subjunctive mood. རྫིས་ན་ང་གསོད་འོང་བས་ as I should be killed if she heard of it.

འོངས་པ་ *hoñs-pa* समागत sbst. the arrival, advent (*A. K. 1-14*).

འོང་མོལ་ *hoñ-mol* occurs in *Ld.* for འལ་མོ་ *hol-mo* (*Jü.*)

འོད་ *hod* प्रभा, आंशु, सरीचि, द्युति, तेजः, किरण light, shine, brightness, glow; also as

adj. འོད་སྟོང་ *hod-spro* light, the ordinary term esp. in the C. colloq. and is pronounced *wö-tro*: "tanda lamsang nam wö-tro yon" it will soon be light. འོད་སྟོང་བ་ *hod-spro-wa* to emit light; འོད་བརྒྱུབ་ *hod-bkhye-wa* to spread forth light; ཉེ་འོད་ sun-light, ཟླ་འོད་ moon-light, མཁར་འོད་ star-light (Cs.); ལྷན་པའི་འོད་ ཇིན་པ་ཅི་ (A. K. 1-4) [one bright like the Jina or Buddha; n. of a Bodhisattva]S. འོད་མེད་ or འོད་མེད་མཁར་ without brightness; འོད་རྟོག་ *hod-kor* or རྟོག་ *skor* a luminous circle, a lantern; འོད་དྲུག་ *hod-dkra* ཅི་རྩམ་མཁུ་ of variegated lustre [an epithet of fire]S; འོད་ལྗང་ *hod-shags* bright; འོད་ཟེར་ a ray of light, v. post. འོད་ཀྱི་ཅན་ *hod-kyi char* rain of the light, sun light; also occurs as an epithet of the sun (*Mñon.*).

འོད་ཀྱི་རྟོག་ *hod-kyi tog* ཀིར་ལ་ ཀེལུ [1. the flag of light; 2. the sun]S.

འོད་ཀྱི་ཟླ་ *hod-kyi sde* as met. the domestic fowl (*Mñon.*)

འོད་ཀྱི་འབྲེང་ཅན་ *hod-kyi hphren-can* as met. = the sun (*Mñon.*)

འོད་དྲུག་ *hod-dkar* 1. ལྷན་པའི་ལྷ་ white light. 2. syn. num. = 1.

འོད་དྲུག་ཅན་ *hod-dkar-can* ལྷན་པའི་ལྷ་, སི་ཏམ་ 1. = ཟླ་བ་ the moon. 2. ག་བུར་ *ga-bur* camphor (*Mñon.*).

འོད་སྐྱེ་མ་མ་ *hod-skyes-ma* an epithet of the wife of the sun.

Syn. ལྷན་པའི་ *rgyal-mo*; ལེགས་འདོད་མ་ *legs-hdod-ma*; རྟོག་ལྱེད་མ་ *skrag-byed-ma* (*Mñon.*).

འོད་བརྒྱུད་འབྲུང་གནས་ *hod-brgyahi hbyun-gnas* as met. = ཟླ་བ་ *sla-wa* the moon (*Yig. k. 19*).

འོད་ལྗང་པ་ *hod-lha-pa* that with five colours, the rainbow. འོད་ལྗང་པའི་མཁུ་ལྷ་བཞེས་པ་ *hod-lhas yon-s-su hskor-wa* = ཉེ་མའི་ལུང་ཁང་ *ni-mahi gur-khhañ* the tent-like mansion of the sun (*Mñon.*).

Syn. འཇམ་ *hzah* or འཇམ་མཛོལ་ *hzah-mtshon* (*Mñon.*).

འོད་ཅན་ *hod-can* 1. n. of one of the heavens occupied by the *Asuras* (*Bon. ch. 5*). 2. symbol for 12 (*Ya-sel. 5*).

འོད་བདུན་པ་ *hod-bdun-pa* an epithet of the god of fire (མེ་ལྷ་), who is described as possessed of seven fiery tongues or attributes:—(1) ལྷན་པའི་ *nag-po*; (2) འཇིགས་པར་བྱེད་པ་ *hjigs-par byed-pa*; (3) ཡིད་མགྲོགས་ *yi-d-mgyogs*; (4) ལེགས་པར་ *legs-phan*; (5) དུ་བའི་མདོག་བཟང་ *du-wahi mdog-hzahn*; (6) མེ་རྟལ་ཅན་ *me-stag-can*; (7) ལྷ་ཚོགས་འོད་ *sna-tshogs hod*.

འོད་ལྷན་ *hod-ldan* 1. ལ་ལྷ་མཁུ་, དུ་མཁུ་, མཁུ་མཁུ་ the sun (*Mñon.*). 2. n. of the chief city of the *Asura* the city of *Rāhu* (*Sorig. 30*). 3. ཀམ་སུ་ཀ, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a passionate person, one very lustful.

འོད་ལྷན་འབྲི་ལེང་ *hod-ldan hkhri-cin* ལ་ལྷ་, ཡི་ལྷ་ n. of an officinal plant [*Cardiospermum halcacabum*]S.

Syn. ལ་ལྷ་ལྷ་ *a-ru-na*, ཡི་ལྷ་ *pi-nya*, ལྷ་ལྷ་ *gri-sna* (*Mñon.*).

འོད་སྐྱེད་པ་ *hod-snañ-wa* = ལ་ལྷ་ met. the sun (*Mñon.*).

འོད་དཔག་མེད་ཀྱི་ཞིང་གི་བཞོན་པའི་མདོ་ the Sūtra on the plan of the mansion of *Amitābha* (*K. ko. 7, 334*).

འོད་དཔག་མེད་ *Hod-dpag-med* ལ་མི་ཏམ་ immeasureable light, the *Nirmāṇa-kāya* (སྐུ་ལ་པའི་སྐུ་) manifestation of the 4th *Dhyāni* Buddha. This is his form, also, in the heaven of *Dewachan*.

འོད་ལུང་པ་ *hod-phun-po* = the heap or accumulation of light or lustre; the sun (*Mñon.*).

འོད་གཙང་ *hod-gtsañ* as met. the sun (*Mñon.*).

འོད་མཛོལ་ *hod-mdses* 1. ལོ་ཅན་ n. of one of the kings descended from *Mahāsammata* the first monarch of this world. 2. ཀར་མཎ་ n. of a number (*Yig. 13*).

འོད་ལྔའཕམ *hod-shugs* = རྡུན [the sun] S.

འོད་ཟེར *hod-zer* किरण, रश्मि, गौः, मित्र, आर्चिः, मरीचि ray of light (*A. K.* 1-10). འོད་ཟེར་གྱི་ལྗོངས་པ *hod-zer gyi phreñ-wa* n. of a submarine volcano situated in the eastern ocean (*K. d.* २, 270). འོད་ཟེར་དགུ་པ *hod-zer dgu-pa* नवाचिंस् an epithet of གཟའ་མིག་དམར་མཚོ་ལྗོངས་ or the planet Mars. འོད་ཟེར་ཚན་མ *hod-zer can-ma* मरीचि, n. of a goddess. འོད་ཟེར་ཚན་མའི་གཟུངས་ *hod-zer can-maḥi gzuñs* a *dhāraṇī* the recitation of which saves one from the dangers of snake-bite, wild beasts, etc. (*K. gu.* ५, 144). འོད་ཟེར་བདུན་པ *hod-zer bdun-pa* शनिचर, सप्तार्चिंस् an epithet of the planet Saturn (*Mñon.*); འོད་ཟེར་ལྗང་ *hod-zer ldan* = ཉེ་མ་ the sun (*Mñon.*). འོད་ཟེར་བུ་ལྔའཕམ་པ *hod-zer bu-gsal-pa* or འོད་ཟེར་རབ་ཏུ་བྱེད་ཤིང་པའི་མཛོད་ n. of a *Sūtra* containing, besides other matters, a description of the different rays which issue forth from the person of a Buddha (*K. ko.* ९, 304). འོད་ཟེར་གཟུངས་ *hod-zer gzuṅs* an epithet of the sun (*Mñon.*).

འོད་ཡངས་ཚོ་བོ་ *Hod-yañs tsha-ho* a n. of Vais'ravana (*Mñon.*)

འོད་སྐྱེད་ *Hod-sruñ* སངས་རྒྱལ་འོད་སྐྱེད་ *sañs-rgyas hod-sruñ* Kās'yapa Buddha, he who immediately preceded Buddha S'ākyamuni, being the temporal Buddha who presided over the preceding age or *kalpa*. He is the *Kassapa* of Pali Buddhism and the *Gashib* or *Gerel* of the Mongols.

འོད་སྐྱེད་འཕམ་ *hod-sruñs skyes* काश्यपात्मज an epithet of Garuḍa or the khyung bird (*Mñon.*). འོད་སྐྱེད་པའི་ *hod-sruñs-pa* the charioteer of the sun (*Mñon.*).

འོད་གསལ་ *hod-gsal* दिव्; आभास्वर 1. a celestial region, also the name of a heaven in the Bon mythology. 2. supernatural enlightening of the saints: འོད་གསལ་གྱི་ངང་ནས་ གཟིགས་ཅི་ beholding by means of prophetic light (*Jā.*). འོད་གསལ་པ་ *hod-gsal-pa* आभास्वर, प्रभास्वर lustre, brightness.

འོད་གསལ་པ་དམུ་ལ་འཕེན་ *hod-gsal dmu-la hthen* = ལྷུང་ *rluñ* the wind—acc. to Bon mythology the wind being the son of the god སངས་འོད་ལ་འཕེན་ *sañs-hod la-hthen* (*G. Bon.* 23).

འོད་བསྐྱེད་ལྗོངས་ *hod-bsrñ byin* as met. = ས་གནི་ རྩིབ་ལྗོངས་ the earth (*Mñon.*).

འོད་མ་ *hod-ma* བེལུ་བོ་; the bamboo, that species used for making arrows, etc.; འོད་མ་ ཚལ་ *hod-ma tshal* བེལུ་བོ་ bamboo grove.

འོད་མའི་དགྲིས་ *hod-maḥi dkriṣ* བེལ་ *[Piper nigrum]* S.

འོད་མའི་སྐྱུ་གུ་ *hod-maḥi myu-gu* करीर the young shoots of bamboo.

Syn. ཚལ་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ *rtsa-yi rgyal-mtshan*; ཚལ་ཉོག་ *rtsa-yi tog*; ཕགས་པའི་ལྗོངས་པ་ *pags-paḥi sniñ-po*; སྐྱེད་པའི་ལྗོངས་ *gñun-pa mgregs*; ལས་ཤིང་ *las-ṣiñ*; ལྷུག་གོད་ *smiyug-rgod*; ལས་འབྲས་ཚན་ *naṣ-hbras-can* (*Mñon.*).

འོན་ *hon* 1. a small measure. 2. = འོན་ or འོན་ཅི་. 3. n. of a place in Tibet (*S. kar.* 200); འོན་རྒྱལ་སྐུ་འོན་པེ་ཚེ་ n. of a celebrated Lama of *Hon*.

འོན་ཀྱང་ *hon-kyañ* ཡི་ཤིང་, ཡི་ཤིང་, བྱི་ཤིང་, ཡི་ཤིང་ཅི་ but, yet, notwithstanding; འོན་ཀྱང་ ས་ཅིག་ནི་ ཡི་ཤིང་ཅི་ but some; འོན་ཡང་ occasionally used for it (*Mñ.*).

། འོན་ཅིག་ *hog-cig* (ཚུར་ང་ལ་ལྟོད་ or ལྟོད་ལྟོག་ཅིག་) give me or fetch me one; also = ལྟོན་ཅིག་.

། འོན་ཏང་ *hon-tañ* = འོན་ཀྱང་ *hon-kyañ*.

འོན་ཅི་ *hon-te* བྱི་ཤིང་, བྱི་ཤིང་ nevertheless, yet.

འོན་པ་ *hon-pa* བཞིར་ deaf, also to be deaf; འོན་པ་པ་, འོན་པ་པོ་, འོན་པ་པོ་ a deaf-man; འོན་པ་མོ་, a deaf woman; འོན་ལོང་ *hon-loñ* deaf and blind.

འོན་སངས་ *hon-sañs* = འོན་ལེང་ scout, spy: ས་མཚན་སྐྱེད་ལས་འོན་ལེང་སོགས་ཅིག་པ་ལྟར་སྤྲུངས་ལྱིད་ (*Rtsii.*).

འོན་ལེང་ *hon-señ* with ལྱིད་པ་ *byed-pa* to pay attention, to watch, to spy (*Jā.*).

འོབ *hob* or འོབས་པའི་ཁྲིམས་ 1. ditch, trench, pit *Dzl.*; མེ་འོབ་ རྒྱུ་མེ་འོབ་ fire pit; also fig. the fire pool of passion (*Jü.*). འོབས་ལྷོགས་ རྒྱུ་མེ་འོབ་ the fire-pit quarter. 2. v. འོབ་ (*Jü.*). 3. n. of a hell (*B. ch. 5.*)

འོབས *hobs* or འོབས་མཐོང་དགར་ described as a wild animal of the bear species; it is of fire colour with a white face (*Rtsü.*).

འོས་བུ *hom-bu* or འོས་བུ་ *humbu* the Tibetan tamarisk found growing in most parts of Tibet abundantly, especially in the plains of Yarlung. Acc. to the general belief of the people of Yarlung the name འོས་བུ་ལྷོགས་ was given to an ancient palace of Tibet built by king Nya-*thi-tsan-po* on account of the abundance of *Hom-bu* trees in its neighbourhood.

འོར I: *Hor* n. of a village in the district of ལྷོ་མར་ *Sñe-thañ* near Lhasa where *Atis'a* spent the last days of his life: ལྷོ་མར་ འོར་གྱི་མཚོན་ལྷོ་མར་ན་བུགས་ he resided in the monastery of Nyethang (*A. 70.*)

འོར II: 1. dropsy of the skin vesicles. 2. an eddy, whirlpool.
+ འོར་འགར་ *hor-hgah* 1.= རེས་འགར་ someone. 2. adv. seldom, occasionally.

འོར་ཅེག་ *hor-cig* = འོར་ཅེག་ keep it, put it by; leave it.

འོར་ཅེ *hor-che* = ཐུགས་ཅེ་ཅེ་ in the dialect of Amdo equiv. of our: many thanks: ཚོ་དང་ལྡན་པ་འོར་ཅེ་ (*A. 134*); འོར་ཅེ་ = ཐུར་ཅེ་, or མི་ཤོས་ཅེ་.

འོར་པ *hor-pa* = ཐོར་བ་ *spor-wa* to remove from one place to another, to transfer: མི་ཏའི་གཞུག་ལག་ཁང་དུ་འོར་པ་དང་ having transferred to the monastery of *Hor-pa* (*A. 137*).

འོལ *hol* རྩེ་ལྷོ་ལྷོ་, the flax plant; clover; lucerne.

འོལ་ཁ *Hol-kha* or འོལ་དགར་ n. of a district in Lokha: འོལ་ཁར་དགོ་སྐོང་གཉེས་ལ་དབང་བསྐྱར་མཛད་ (*A. 27*) he ordained two monks at *Holkha*. འོལ་ཁ་ལུག་ཅེག་ *hol-kha çug-cig* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

འོལ་དགར་རྩེ་ལྷོ་ལྷོ་ *hol-dgah stag-rtse rdsoñ* the Jong of *Holga*, where the late Dalai Lama འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཚོ་ was born (*Loñ. 2, 14*).

འོལ་མདུད *hol-mdud* = འོལ་མདུད་ *ol-mdud* the fore-part of the larynx.

འོལ་པ *hol-pa* རྩེ་ལྷོ་ a species of kite numerous in Tibet (*Mñon.*).

འོལ་སྤྱི *hol-spyi* = དགས་ཚམ་ *rags-tsham* (*Yig. 71*).

འོལ་སྤྱོད་ *hol-spyod* = ཚོད་ཚོད་ཕྱིད་པ་ རྩེ་ལྷོ་ལྷོ་, རྩེ་ལྷོ་ལྷོ་.

འོལ་མོ *Hol-mo* or འོལ་མོ་ལུང་རིང་ a place in upper Tibet where the Bon doctrine is asserted to have been first spread; n. of the paradise of the Bon.

འོལ་ཚོད་ *hol-tshod* a guess, any random estimate (*Situ. 41*).

+ འོལ་ཡང་ *hol-yañ* = དཔེ་ཡང་ *dpe-yañ*.

འོས་པ *hos-pa* also འོས་ *hos* = འཕྲིགས་པ་ [1. vb. and adj. to be worthy, suitable; becoming appropriate, with termin. inf. in later times and vulg. with the root: ལྱུན་པར་འོས་ it is becoming, it is meet to give; འདི་གཟེགས་པར་མི་འོས་ it is not fit to be seen; ལུས་སྤོན་འོས་ to be wished, desirable; ཐུག་བྱ་པར་འོས་པར་འགྱུར་ he becomes adorable; རྩོད་འོས་ to be praised, laudable praiseworthy, བཀུར་འོས་ *bkur-hos* deserving honour *Cs.* རམས་ཅད་ལ་ཤོག་འོས་པའི་ཚད་པ་ the punishment condign to all; rarely with genit.: ལུན་གྱིས་བཀུར་ཞིང་མཚོན་པའི་འོས་ (*Mil.*) he is deserving of universal honour and respect, རྩེ་འོས་མེན་ he was not worthy to be a king. གཙོ་མོར་འོས་པ་ཞིག་ the one that is the most deserving of being

mistress, *i.e.*, she that has the gentlest appearance, that is most of a gentle woman; ལྷོགས་ལུ་འོས་པ་ he is worthy to be his colleague *ni. f. (Mil.)*. 2. more particularly in colloquial language: right (for the རིགས་པ་ and མི་རིགས་པ་ of earlier literature); མི་འོས་པ་འཛོལ་པ་ལྟེང་པ་ (*Gltr.*) to entertain illicit

intercourse; རྒྱལ་འོས་པ་ a lawful, མི་འོས་པ་ an unlawful or discreditable matter (*Schtr.*); འོས་ཅི་ཡོད་ what other means or way is there? འོས་ལྷོ་བ་ *hos-opyi-wa* to finish (a thing) for the most part.] taken from *Jä*.

འོས་འཚམས་ *hos-htshams*, ལྷོགས་ཚམས་ or དག་ཚོ་ ཡོང་ཚམས་ tolerably fit, just fit (*Rtsii. 13*).

ཡ

ཡ *ya* is the twenty-fourth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the English *y* or Sanskrit य. It is subjoined in certain cases to other letters, its form being then changed.

ཡ *ya* I: 1. num. fig.: 24. 2. (a) ཡའི་སྒོ་ནི་ ཚོས་ཐམས་ཅད་ཇི་ལྟ་བུ་བཞིན་གྱི་ཕྱིར་རོ the symbol of ཡ is for the purpose of showing what the nature of all things are (*K. d. 8, 321*). (b) ཡ་ནི་རྒྱལ་པ་མེད་པའི་སྒོ། དགོས་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་ལྡོལ་ it is a symbol of the want of attachment liberating all that is uncovered i.e. naked (*K. g. 43, 43*). 3. = རྒྱུ་བའི་ཉེད་ or རྒྱུ་མའི་ཉེད་ smallness, littleness (mystic) (*K. g. 179*).

ཡ II: an equal: དབྱ་ཡ an equal enemy; རྩ་ཡ a pair; གཉེན་ཡ a relation, a friend. Often with གཉེག *geig*, one of two things that belong together as forming a pair, also one of two opponents: རིག་ཡ་གཉེག་ཤང་བ blind of one eye; ལྷམ་ཡ་གཉེག་ one of a pair of boots, an odd boot; ལག་པ་ཡ་གཉེག་ཏུ་ གཤེར་ཐོགས། ལག་པ་གཉེག་ཏུ་བྱ་མོ་ཐྲིད་དེ། in one hand holding gold, with the other leading his daughter; རྫོང་པ་དང་གསལ་བ་གཉེས་ཡ་མ་བྲལ་བར་ emptiness and clearness being inseparable from each other; རའི་ཡ v. རཡ་; ཡ་མེད་རྩ་མེད་ unequalled, matchless; རཐབ་ཡ adversary, antagonist; ཡའན་ one-eyed.

ཡ III: is a root signifying: above, up, etc., in contradistinction to མ *ma* which = below, down. ཡ་གོ་ *ya-gi* or ཡ་གོ་ལ = up there, yonder, as opposed to མ་གོ་ལ down there, or ཏ་གོ་ལ just there, over there; ཡ་གོ་ཚུར་ up here: ཡ་གོ་ཚུར་རྒྱ་འབྲུང་ཚོག་ཚང་མ་ཡོད་ all

is drinking water up here (*Snd. Hbk. 146*). ཡཀ *ya-kha* = ཡ་སོ་ཡོད་པ་ having the upper teeth, the upper teeth; མཀ = མ་སོ་ཡོད་པ་ having the lower teeth. ཡཤར་ *ya-khyer* = ལྷག་མ་ *lhag-ma* remainder, excess; ཡམག་ལ་ *ya-mgal* = རའི་ཡ་ལེ་ upper jaw; མ་མག་ལ་ = རའི་མ་ལེ་ lower jaw (*Nag. 15*). ཡམག་ལ་ *ya-mgu* the upper cover of the vessel from which water is poured or sprinkled in making offerings of *torma* to spirits; མམག་ལ་ *ma-mgu* the lower part; also, of a case or box.

ཡག་ *ya-ga* 1. col. the good one, the better one of the two. 2. bad reputation (*Cs.*).

ཡ་གངས་ *ya-gaṅs* a large numeral: བླ་བློབ་ཡ་གངས་ཚེ་མ་དང་། (*Ya-sel. 56*).

+ ཡགད་ *ya-gad* 1. = རྟོང་རྟེགས་ footstool, footstep. 2. = རྣམས་ཀྱི་ or རྣམས་འཛོག་ a flight of steps (*K. du. 3, 236*).

ཡ་གུལ་ *ya-gyal* 1. = གཉེག་ཕུ་ or རྟོང་རྟེགས་ alone, single, solitary (*Mñon.*); esp. one of several: ལྷ་རྒྱལ་གོ་ནང་གོ་གཉེག་ཡ་གུལ་ཟེར་ one among many is called *yagyal* (*Situ. 24*); རྣམས་ལ་ལྡན་ཉེད་ཡོད་པར་ གསུངས་པའི་ཡ་གུལ་དུ་གྱུར་ it happened to be one of five members described as existing (*Sorig. 3*). 2. n. of a place situated towards the north of Lhasa where there is a palace of the Dalai Lama (*J. Zan.*).

ཡང་ *ya-ha* or ཡང་བ་ *ya-ha-wa* 1. repentance. 2. anguish, fright, shuddering, with genit. or accus. of that which is the cause of it; ཡང་བའི་དམག་ཚོགས་ a formidable host; ཡང་བའི་གོགས་ terrible danger (*Jü.*).

ཡ་འཚང་ *Ya-bchañ* n. of a place in upper Tibet (*Jig.* 7).

ཡ་ཟུ *ya-zu* a kind of Chinese tea (*Rtsii.*).

ཡ་ཏ *ya-ta* for ཡབཏགས when the letter ཡ is subjoined to another letter.

ཡ་ཏི *ya-ti* = དཀྱིལ་དཔོང་ མཇུག་ཏུ་ a mystic circle (*K. g.* 19, 28) : བཅོམ་གཤེགས་མཚོན་པའི་ཡ་ཏིགས་ the mystic circle for worshipping Sugata (Buddha), the mystic enchanted circle by means of which Nirvāṇa is reached : ཡ་རོལ་ཕྱིན་པའི་ཡ་ཏིགས་ (*D.R.*).

ཡ་ཏོག *ya-tog* ལམ་ 1. a tower. 2. a market.

ཡ་གདུང་ *ya-gduñ* སེའཔ་ mental suffering.

ཡ་མོད་ *ya-thod* the upper part of the forehead (*Jig.* 31).

ཡ་མཐའ་ *ya-mthah* = རྫོགས་ *thog-ma* the beginning; the first stage : གཤེད་མ་ཅན་གྱི་གནས་ཀྱི་ཡ་མཐའ་ the first stage of *Bhogavati* or the region of the snakes (*Ya-sel.* 39).

ཡ་འདེགས་ *ya-hdeg* = ཡར་འདེགས་ (*Yig.* 98).

ཡ་པོ་ *ya-po* 1. = འགྲན་ལྷི་ a rival, an adversary (in a law suit). 2. butcher; executioner.

ཡ་པད་ *ya-pad* or ལྷུ་འདུའི་ཡས་ཀྱི་པད་མ་ fig. of lotus flower inscribed on the top of an image; མ་པད་ *ma-pad* = མས་ཀྱི་པད་ the lower lotus (inscribed or in relief) (*Jig.* 4).

‡ ཡ་བཟླར་ *ya-wa kṣa-ra* saltpetre.

‡ ཡ་བ་ཏི་ *Ya-wa-ti* = གཤེན་རྗེའི་འཕོང་ an attendant of the lord of death.

ཡ་བྲམ་ *ya-bral* adv. solitary, separate; not going hand to hand : བཅས་དང་གཤམ་རབ་གཉེས་སོ་སོར་སོང་བ། resources and knowledge are separate, i.e., they do not go hand in hand; ཚས་དང་གང་ཟག་ཡ་བྲམ་དུ་འགྲོ་གསུངས་ he said that religion goes apart from, is not a necessary and inherent virtue of, humanity (*Khrid.* 15).

ཡ་མ་བྲམ་ *ya-ma-bral* occurs in several combinations as follows:—ཡ་མ་བྲམ་བ་ *ya-ma-bral-wa* = ཁ་མ་འཛོལ་བ་ opp. of to disintegrate, not to separate one from another or disunite : འཛོལ་བ་དག་ཡ་མ་བྲམ་བ་ to keep intact, the hold of one's self (*D. gel.* 7). ཡ་མ་བཟུ་ *ya-ma-bṛta* = རྗེའི་བོ་མེད་པ་ཏུ་ལྷ་, trifling; ཡ་མ་ལ་པོ་ unsubstantial, hollow, worthless. ཡ་མ་བྲུང་ *yama-zuñ* (in col. ཚ་མེན་ཡ་མེན་) without proportion or symmetry, incongruous, not fitting together, e.g., two shoes of different pairs; also of religions, languages, customs, that have sprung from heterogeneous elements.

ཡ་མད་ *ya-mad* n. of a great number (*Ya-sel.* 57); རེལུ་ཚུ་, མཐུ་ [also n. of a Rishi]S.

ཡ་མེད་ *ya-med* single; ཡ་མེད་བཅོམ་བ་ *ya-med bstoñ-wa* = རོ་བོའི་བ་ *ro-btoñ-wa*.

‡ ཡ་མན་རྟ་ཀ་ *Ya-man ta-ka* 1. ར་མ་ན་ཀ་ the transliterated Sanskrit epithet of Shinje the lord of death. 2. discrepancy in expressions or statements. 3. a term expressive of wonder in the Sikk. dialect.

ཡ་མོད་ *ya-tshad* opp. to མ་མོད་ *ma-tshad*; ཡ་མོད་ལྷུ་ལ་བྱང་མཛེད་ནས་ (*A.* 83).

ཡ་མཚན་ *ya-mtshan* རྐྱེན་ལྡན་, བཟུངས་, རྐྱེན་ལྡན་ strangeness, curiosity, amazement, wonder; also, a miracle, supernatural occurrence: ལྷུ་པོ་ཡ་མཚན་ཚེན་བོ་ལྷུ་མ་ཏི་ the king greatly wondering; ཡ་མཚན་གྱི་གནས་སོ་ it is a thing to be wondered at; དེ་ལོ་མ་ཡ་མཚན་ལྷུ་མེད་ that is not very astonishing; རྗེ་གཤེན་གྱི་ལྷ་བྱ་བ་ལ་ཡ་མཚན་དུ་བརྒྱང་ when the words are so framed, or joined it is considered as something wonderful (*K. du.* 5, 261). ཡ་མཚན་ཅན་ *ya-mtshan-can* བཟུངས་ wonderful; ཡ་མཚན་ཚེ་ very surprising or wonderful.

Syn. རོ་མཚན་ཚེ་ *ho-mtshar-che*; དགེ་མཚན་ *dge-mtshan*; མད་བྱང་ *rmañ-byuñ*; ལྷ་དམོ་ཚེ་ *ltad-mo-che*; ལྷོ་སངས་ཉིད་ *skyo-saṅs-ñid* (*Mñon.*).

ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་ལྷ་བ་པ་པ་ཕུང་པ་ལ་འདོད་པ་ལ་ curious doctrines, also the doctrines of heretical teachers : མཛད་ལྷ་ལ་ཡ་མཚན་ཅན་གྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ in the *Sutrān-ta* ninety six curious doctrines of philosophical sects have been mentioned (*Grub.* 7, 6); of these thirty names are mentioned in the *Vyutpatti*:—(1) ལྷ་སྟེགས་ཕྱིད་པ་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (2) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (3) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (4) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (5) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (6) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (7) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (8) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (9) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (10) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (11) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (12) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (13) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (14) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (15) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (16) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (17) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (18) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (19) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (20) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (21) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (22) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (23) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (24) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (25) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (26) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (27) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (28) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (29) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་ (30) ལྷ་སྟེགས་ཅན་ འཕྲོ་མཛེས་ཀྱི་ལྷ་བ་དགུ་བཅུ་ཅུ་གྲག་བ་གད་པ་

ཡ་བཞེར *Ya-bsher* a tribe in Tibet : དེའི་ནང་ནས་ལྷ་ས་ལ། དེའི་ནང་ནས་ཡ་བཞེར་ (*A.* 30).

ཡ་ཟེགས *Ya-zigs* n. of a large village situated to the west of Kalzang zampa on the high road from Tsang to Lhasa near lake Yamdok.

ཡ་ཡུད *ya-yud* with འདེབས་པ་=དབང་བཅད་ཀྱི་ to empower, to confer authority (spiritual as well as temporal): རྒྱ་ཡ་ཡུད་གཅིག་དང་མ་གཅིང་། དམན་མཛོམས་གཅིག་དང་ག་ནས་འགྲུང་།

ཡ་ཡོ *ya-yo* in colloq.=ཕྱོག་པོ་ or ཕྱོག་ཀྱི་ག crooked, awry;=ཕྱོག་པོ་ བརྒྱུད་; ཡ་ཡོ་ལྷོ་ ཞིང་ལྷོ་ འཕྲོ་མཛེས་ *ya-yo-med* without crookedness, straightforward.

ཡ་ར་ལྷ་བ *ya-ra-lhab* in ཡ་ར་ལྷ་བ་ཀྱི་ནང་དུ་ *ya-ra lhab-kyi nah-du* (*A.* 127).

ཡ་རབས *ya-rabs* respectable class of persons, high class people: ཡ་རབས་རིགས་བཟང་སྤྱོད་ལྡན་། རིགས་རྒྱུད་ལྷན་ལྷན་གྱི་ཡ་རབས་ (*Yig. k. 1*).

ཡ་ལཱ *ya-lad* corselet and helmet, mail, armour: ཡ་ལཱ་བཞོམས་ *ya-lad-bgos* ལྷན་ལྷན་ equipped with armour; ཡ་ལཱ་ལྷན་ put on the coat of mail!

ཡ་ཤ *ya-sha* esteem, = བེས་།

ཡ་ཤེར *ya-sher* a kind of very fine satin of variegated colours (*S. kar. 179*).

ཡག་པ *yag-pa* small mattock, hoe; ཡག་ཡག་ *yag-yag* iron hoe, རྗེ་ཡག་ *shā-yag* wooden hoe (*Jā.*).

ཡག་པོ *yag-po* in colloq. used instead of བཟང་པོ་ good, right, nice: ཡག་པོ་འདུག་ it is good or nice; sometimes, vul. even like a vb. ཡག་གི་འདུག་ id.

ཡག་ཡག *yag-yag* n. of a great number : ལག་ཡག་ཟིམ་ཟིམ་སྒོམ་ཟམ་དང་། (*Ya-sel. 57*).

ཡགས *yags* present made to a bereaved person as a token of condolence: the present of condolence. མ་ཡགས་བྱ་སྟེ་ལ་མ་ *ma-yags bya snam-pa la* (*A.* 10).

ཡང་། *yañ* 1. ལ, ལཔུ, ལཔུལ, ཕུན་འདོད་ཀྱི་ ལཔུལ་ but, but yet; again, once more, and, also, further, then (occurring as first word in a sentence): ཡང་སྒྲོན་པོས་ལྷན་པ། གཙང་པ་ལ་རྣམ་པ་མང་ thereupon the officer said: of quick-wittedness there are many sorts. ཡང་ཡང་ or ཡང་དང་ཡང་དུ་ also ཡང་རྒྱུད་ཡང་, again and again; used, also, like *aur* in Hind.: ཡང་ཅང་ still smaller; འདི་ཅི་གང་ལས་ཡང་དག་པ་ཞིག་བྱུང་ that was still more pleasing than anything before; ཡང་སྒྲོས་ still more in detail. 2. and, also, too (not as first word in sentence, unaccented, the accent on the preceding

word); after the final letters ག ད བ or ས་ ཡང་' becomes གང་', and after vowels often འང་' *han* : ང་ཡང་' or འདག་གང་' ལྷ་མཚམས་ཀྱི་འདྲ་བོ་ I too; འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་ my eldest boy too; འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་ having merit besides; ཡང་...ཡང་'—both—and; འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་ *hdi-yañ de-yañ* both this and that, འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་འདྲ་བོ་ both outside and inside; followed by a negative, neither—nor; ཡང་' singly with a negative = not even: གང་གཤམ་ཉི་གཅིག་གྲང་མི་ཉེན་ནོ་ I shall not even give a single cowry for it; ཡང་' *yañ* with a comparative (as above) still: རྒྱུ་ལྷན་གྲང་ལྷན་གྲང་ still more than formerly; རྒྱུ་ལྷན་གྲང་ཚོ་འདྲ་བོ་ so then the boy died, རྒྱུ་ལྷན་གྲང་ཚོ་འདྲ་བོ་ རྒྱུ་ལྷན་གྲང་ཚོ་འདྲ་བོ་ within a short time he was also able to speak; རྒྱུ་ལྷན་གྲང་' even before this. 3. ཡང་' also occurs joined to a verbal root, and then = although: རྒྱུ་ལྷན་གྲང་འདྲ་བོ་ རྒྱུ་ལྷན་གྲང་' though all without exception be gathered; རྒྱུ་ལྷན་གྲང་འདྲ་བོ་ རྒྱུ་ལྷན་གྲང་' although they were seeking, they did not find.

ཡང་དགར་ *yañ-dkar* white-wash = (དགར་ཉི་ཡང་' དགར་གཉིས་ཀྱི་དགར་རྒྱུ་ the lime used in white-washing (*S. Kar.* 180).

ཡང་གེ་ *yañ-ge* or ཡང་གི་ used in colloq. for ཡང་པོ་ *yañ-po* (it is) light.

ཡང་གོས་ *yañ-sgos* = རྒྱུ་ལྷན་འདྲ་བོ་ especially, particularly.

ཡང་ང་དགར་པོ་ *Yañ-na dkar-po* n. of a sect of the Bon-po school.

ཡང་ཅང་ *yañ-tsar* = ཡང་ཉིག་ really, in fact (*Situ.* 132).

ཡང་ལྗེ་ *yañ-ldi* abbr. of ཡང་དང་ལྗེ་བ་ light and heavy = subst. the weight: ཡང་ལྗེ་ལྗེ་བ་ to examine the weight.

ཡང་འདྲུག་ *yañ-hjug* the second of two final letters, viz., ས་ after ག།, ང་' *ha*, བ་ *ba*, མ་ *ma* In the archaic words བཟུང་ན་ *bstang*, རྒྱུ་དང་ *gyurd*, རྒྱུ་ལྷན་ *stsal*, ད་ is a *yañ-hjug* but in modern literature is not used; in the

words གངས་, འཇགས་, རྒྱུགས་ the letter ས་ is a *yañ-hjug* and is in general use.

ཡང་རྒྱུ་ཚོས་ ཉེ་ལྷན་པོ་ *yab-rje chos-kyi rgyal-po* ས་རྒྱུ་ལོང་མ་ཚེན་པོ་ (*Fig. k. 11*) a title which one of the early Sakya-pa hierarchs had assumed.

ཡང་རྒྱུང་' *yañ-sñiñ* = ཡང་ཉིག་རྒྱུང་པོ་ abbr. = real substance or principal object, essence. ཡང་ཉིག་ *yañ-tig* = དངོས་གནས་ངོ་མོག་ exact, true, real (of price, &c.) (*Rtsei.*)

ཡང་རྒྱུང་' *Yañ-sten* n. of a monastery —the སྐ་བྲང་ཡང་རྒྱུང་' *Bla-brañ Yañ-sten* situated on a rocky precipice in the neighbourhood of Phagri Jong (*Loñ.* 3, 9).

ཡང་ཐོག་ *yañ-thog* = བའི་ལ་ཁང་' the highest storey of a house, also = རྒྱུ་ལྷན་ a dome.

ཡང་དག་ *yañ-dag* or ཡང་དག་པ་ རྒྱུ་ལྷན་ actual, real, the very; also adv. really, verily, in reality, indeed; as adv. occurs either as ཡང་དག་པར་ or as simply ཡང་དག་. Various examples follow:—ཡང་དག་དགར་ *yañ-dag-dgar* really glad, indeed delighted (*Mhon.*); ཡང་དག་རྒྱུ་ *yañ-dag-rgyal* lit. one who has been absolutely victorious, སལ་ཇ་ emperor; ཡང་དག་རྒྱུ་པ་ *yañ-bdag rgyas-pa* སལ་ཇ་ copious, abundant, plenteous, indeed; ཡང་དག་རྒྱུ་ག་ *yañ-dag-rgyug* སལ་ཇ་ that which indeed blows, the wind. ཡང་དག་འགྲུབ་པ་ཐོབ་ or *yañ-dag hgrub-pa-thob* སལ་ཇ་, thorough accomplishment or attainment; ཡང་དག་འགྲོ་ *yañ-dag-hgro* a thoroughfare, free passage in every direction. ཡང་དག་འགྲོ་གས་ *yañ-dag-hgrogs* lit. perfect company, i.e. sexual union. ཡང་དག་ལྗོས་ *yañ-dag-sdom*, སལ་ཇ་, perfect abstinence or suppression; ཡང་དག་ཚགས་ *yañ-dag-chags* སལ་ཇ་ very attached, real love or affection; ཡང་དག་མཇེལ་ *yañ-dag-mjal* སལ་ཇ་ full interview; ཡང་དག་བཞུན་ *yañ-dag-bśñen* སལ་ཇ་, close proximity; ཡང་དག་པར་གཞིང་ས་རྒྱུ་དྲ་ transcendent glorification.

ཡང་དག་རྟོག་ *yañ-dag-rtog* सम्यक् कल्पना reflection, imagination; consideration, sound deliberation.

Syn. རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; བསམ་མནོན་ *bsam-mno*; མནོན་བསམ་ *mno-bsam* (*Mñon.*).

ཡང་དག་རྟོག་མ་ *yañ-dag-rtogs* = ཁོང་དུ་ཚུད་ *khoh-du-chud* सम्यक् अवबोध perfect comprehension.

ཡང་དག་ཚོས་པ་ *yañ-dag-thos-pa* परिश्रुति to be well informed, one who is well informed, who knows much, who has heard much, &c. Also = सम्यक्भूति promising.

ཡང་དག་གནས་ *yañ-dag-gnas* stability.

ཡང་དག་པའི་མཐའ་ *yañ-dag-pahi mthah* = ཚེས་ཀྱི་དབྱེངས་ བཅོམ་ཐའུ་ the end of religion, the essence of virtue (*Gser-phreñ 47*).

ཡང་དག་པའི་འབྲས་བུ་ *yañ-dag-pahi hbras-bu* संफल the actual result, outcome, real fruit.

ཡང་དག་པར་རྫོམ་པ་ *yañ-dag-par sdom-pa* संयम, संयमनिक to restrain completely, effectually; ཡང་དག་པར་བཟམ་ *yañ-dag-par bsdam* संवृत [restrained] S.

ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱལ་ *yañ-dag-par rdsogs-pahi sans-rgyas* सम्यक् संबुद्ध the most perfect Buddha (*M. V.*).

ཡང་དག་པར་སྦོང་བ་བཞི་ *yañ-dag-par spoñ-wa-gshi* the four acts which should be entirely abandoned:—ཞིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཚེས་མ་རྒྱུས་པ་མི་རྒྱུད་པའི་ཕྱིར་བུན་པ་བརྟུང་། ཞིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཚེས་རྒྱུས་པ་རྣམས་སྤང་བའི་ཕྱིར་བུན་པ་བརྟུང་། ། དགེ་བའི་ཚེས་མ་རྒྱུས་པ་རྣམས་བརྟུང་པའི་ཕྱིར་བུན་པ་བརྟུང་། ། དགེ་བའི་ཚེས་རྒྱུས་པ་རྣམས་གནས་པ་དང་ཕྱིར་ཞིང་འབྲུང་བ་དང་རྣམས་པར་མི་འགྱུར་བ་དང་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་བུན་པ་བརྟུང་། ། (*Sññ-rgyan. 127*).

(1) अतुल्यज्ञानां पापकानां अकुशलानां धर्माणामनुत्पादाय हन्तः जनयति; (2) उत्पन्नानां पापकानामकुशलानां धर्माणां प्रहाणाय हन्तः जनयति; (3) अतुल्यज्ञानां कुशलानां धर्माणामनुत्पादाय हन्तः जनयति; (4) उत्पन्नानां धर्माणां स्थितये सुखभावतायै असम्प्रसुखाय परिपूरये हन्तः जनयति; (*M. V.*). [The substance of the Sanskrit expressions is as follows:—(1) exertion to

retain meritorious conditions already existing; (2) exertion to produce such not yet in existence; (3) exertion to put away sinful states already existing; (4) exertion to prevent such arising.] S.

ཡང་ན་ *yañ-na* ཡལ་བ་ or, either ... or; ཡང་ན་ནི་ and again.

ཡང་ནས་ཡང་དུ་ *yañ-nas yañ-du* adv. well; again and again, continually, repeatedly: རྟོན་འབྲེལ་མཐའ་དག་ཡ་ཡང་ནས་ཡང་དུ་མཁྱིན། ལེབས་ཚོགས་ག་ཕྱར་གྱི་ངད་བཟང་ཡང་ནས་ཡང་དུ་ཡོད་པ་མཁྱིན་ as you know fully the doctrine of dependent-origination, pray let the camphor-like fragrance of your favours come here continually (*Yig. k. 36, 51*).

ཡང་སྤྱལ་ *yañ-sprul* = སྤྱལ་པའི་སྤྱལ་པ་ *sprul-pahs sprul-pa* the further embodiment of the karma of a lama once recognized as an incarnate being.

ཡང་པོ་ *yañ-po* also ཡང་བ་ *yañ-wa* light (i.e., not heavy), lightness, also fig. འཇམ་ཤིང་ཡང་བ་ *hjam-shiñ yañ-wa* what is soft and light, commodious and easy, weak (*Jä.*).

ཡང་མ་ *yañ-ma* = མའི་མ་ *mahi-ma* grandmother; ཡང་མེས་པོ་ *yañ-mes-po* grandfather's father, i.e., great grandfather; ཡང་མེས་མོ་ *yañ-mes-mo* great grandmother.

ཡང་རྩལ་ *yañ-rtsal* 1. = ལུས་རྩལ་ཡང་པོ་ *lus-rtsal yañ-po* light physical exercise. 2. very high skill, consummate art (*Jä.*).

ཡང་རྩེ་ལྗོང་ཆེན་ *yañ-rtsehi kloñ-chen* = མཁའ་འགྲོ་རློང་ཞིག་ *mkhah-hgro sññ-thig* n. of a Bon religious work (*D.R.*).

ཡང་ཚ་ *yañ-tsha* great grandson: ཕྱུ་ཕུ་ = ཚ་པོ་, དེའི་ཕུ་ = ཡང་ཚ་

ཡང་ཡང་འོང་བ་ *yañ-yañ hoñ-wa* 1. = རྫོང་བ་ to walk round, to circumambulate (*Mñon.*) 2. to come often.

ཡང་རྩ་ *Yañ-ra* 1. n. of a place in Tibet. 2. = ཚེས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རྫོང་བ་ religious circumambulation.

ཡང་ལེ་ཤོད *yañ-le-ṣod* n. of a rock-cavern where the sage Padmākara performed meditation (*Dsam.* 7).

ཡང་སོས *yañ-sos* མཚན་མོལ་ the first of the eight hot hells where the soul suffers continually from the torments of heat.

ཡང་སྲིད *yañ-srid* = འཕྲིང་བ་ transmigratory or recurring existence, the world (*Mhon.*).
ཡང་སྲིད་མེད *yañ-srid med* = བར་པ་ emancipation; freedom from transmigratory existence (*Mhon.*).

ཡང་སྒོལ *yañ-glob* pupil's pupil.

ཡངས་པ *yañs-pa* བེ་མཚའ་, ཇུག་, ལྗང་ལྗང་, བུ་ལྗང་ བུ་ལྗང་ wide, broad, extensive: བར་ཡངས་པ་ a wide field or plain; ཡངས་ཇུ་ན་ or ཡངས་ཤིང་རྒྱ་རྒྱུ་བ་ large and spacious; མ་ཚ་ཡངས་པ་ wide open country, a spacious place; རིག་པ་ཡངས་པ་ intellectual, very intelligent; ཡངས་རྒྱ་ག ། *yañs-dog* breadth, area; abbr. of ཡངས་པ་དང་རྒྱ་ག ། being wide and narrow (*Btsii.*).

ཡངས་པ་ཅན *Yañs-pa-can* བེ་མཚའ་ལྗོངས་ 1. n. of a city in Magadha, acc. to Csoma on the site of modern Allahabad. 2. n. of a monastery in northern Tibet called བྱང་ཡངས་པ་ཅན་ in which there is a ལྷ་གསུང་ or relic-tomb of Tsong-khapa (*Loñ.* 2, 16).

ཡངས་པ་འཕྲིང་དུ་འཇུག་པའི་མཛེན *yañs-paḥi groñ-du ḥjug-paḥi-mdo* n. of a *Sūtra* on going into the city of Vaisālī (*K. d.* 4, 255); and if this *Sūtra* is recited at the threshold of a town or house all evil-spirits frequenting the same will depart.

ཡངས་པའི་མིག *yañs-paḥi-mig* བེ་མཚའ་ལྗོངས་ལྗོངས་ 1. with large eyes, a handsome woman. 2. n. of a goddess (*K. my.* 7, 14).

ཡན *yan* what is uppermost; མན་ཡན་ *man-yan* below and above (*Cs.*); ཡན་ན་ *yan-na* above, in the beginning, in the first place; ཡན་ལ།, ཡན་ཅད་ལ།, ཡན་ཚོད་ or ཡོན་ཚོད་ལ་ adv. or postp. above, in the upper-part; རྒྱེ་བ་ཡན་རྒྱུང་ལ་ཡོད་དེ་ standing in (the water) up to the navel;

ལྷ་རྩེ་ཡན་ཅད་ above the hips; ལོ་བརྒྱད་ཡན་ཅད་ above eight years' old.

ཡན་ཏུ་ཤིན་རུང་ཞི *Yan-dha-ṣen-huñ-shi* one of the early emperors of China under whose orders works on medicine were composed (*Grub.* 2, 8).

ཡན་པ *yan-pa* 1. = གཞན་པ་ *gshan-pa* the other, another: ཡན་པ་གཅེག་ང་ལ་གནང་ give me another. 2. adj., free, vacant, unoccupied, ownerless, of places and things that are common property, like the air, rocks and stones etc.; བྱི་ཡན་པ་ a dog without a master, vagrant dog; གྲུ་མ་ཡན་པ་ཡོད་ there are yet places unoccupied; of fields: untilled, fallow-ground; ལྷ་ཡན་ the external world: ལྷ་ཡན་གྱི་གཉེན་པོ་ a helper from the external world; ལེ་མས་ལྷ་ཡན་དུ་མ་ཤོར་བར་བྱོས་ take care that the mind be not distracted by outward things; ཡན་དུ་འཇུག་པ་ to suffer (the sheep) to wander, go ownerless.

ཡན་ལག *yan-lag* ལུ་ལུ་ལུ་, ལུ་ལུ་ལུ་, ལུ་ལུ་ལུ་; 1. member, limb, element: ཡན་ལག་ལྔ་ པདྨ་རྒྱལ་ the five members: arms, legs and head; ཡན་ལག་བརྒྱན་ the 7 members or elements of religious service, i.e.: དུག་འཚམ་བ་ profound salutation, མཚོད་པ་འབུལ་བ་ offerings to a deity, worshipping, ལྷོག་པ་བཤགས་པ་ confession of sins, དལེ་བ་ལ་རྩེ་སྤྱི་ཡིད་རང་བ་ to delight in virtue, ཚེས་འཕྲིང་བ་ཤོར་བར་སྐུལ་བ་ to exert one's self to preach the *Dharma*, ལྷ་ངན་ལས་མི་འདལ་བར་གསོལ་བ་ འདེབས་པ་ to dedicate all accumulated moral merits to the attainment of Buddhahood and དལེ་བ་ཅི་བསགས་པ་བཤམས་ཅད་སངས་རྒྱལ་ཤོད་པའི་ལྷུང་དུ་བསྐོབ་ to pray for not passing to Nirvāṇa. ཡན་ལག་བརྒྱད་ eight subjects treated in the medical works of Tibet are: ལུས་ body, བྱིས་པ་ boy, མོན་དུ་ female disease, གཞོན་ evil spirits, མཚོན་ symptoms, དུག་ poison, ལོས་ old age. རོ་ཚོ་ earned desire ཡན་ལག་རྩྭ་ན་ an injured or defective limb; ཡན་ལག་རྩྭ་ས་ *yan-lag-skyes* = རོ་མཚོན་ *pho-mtshan* the

male organ (*Mñon.*); ཡན་ལག་ཉམས་པ་ weak in the limbs, decrepit=ཞ་བ་. 2. appendage, contributory; fig. branch of a river, branch of a tree; also with reference to books: section, appendix, supplement (*Jä.*).

ཡན་ལག་བརྒྱན་ལྡན་ *yan-lag brgyad-ldan* = མུ་པོ་ཞལ་ལྷ་ river Ganges, she that is possessed of eight attributes: བསེལ་པ་ coolness རྗེས་པ་ sweetness, ཡང་བ་ lightness (digestive), རང་མཁུ་པ་ softness, དྲངས་པ་ clearness, རྩི་མ་མེད་པ་ freedom from impurities, རུང་རྩ་ལྡོ་བར་འཇམ་པ་ on drinking soothing to the stomach, མགྱིན་པ་སང་དང་བེ་བེ་ makes the throat clear and free.

ཡན་ལག་རན་ *yan-lag-rñan* a pilferer, a thief; lit. one who has a mischief-committing limb, i.e., pilfering hand (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ *yan-lag-mchog* མཚལ་ལ་ as met. chief of the limbs, i.e., the head (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ལྡན་ *yan-lag mchog-ldan* = གཟུགས་མཚོས་པ་ a handsome person; ཡན་ལག་མཚོག་ལྡན་མ་ a very handsome woman (*Mñon.*).

ཡན་ལག་ཉམས་པ་ *yan-lag ñams-pa* lame, decrepit, one who is defective of limbs.

Syn. ལ་པོ་ *sha-wo*; གུམ་པོ་ *grum-po*; འབྲེ་པོ་ *hphye-wo*; ལྷོ་པོ་ *gyol-po*; ཡན་ལག་མ་རྩེ་བ་ *yan-lag ma-tshañ-wa*; འཕེང་པོ་ *htheñ-po* (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མེད་པ་ *Yan-lag med-pa* ལྔ་བརྒྱ་མཚན་ an epithet of Kāmadeva.

ཡབ་ *yab* བེའུ་, བེའུ་ 1. resp. for ཡ་ *pha* father; *rgyal-po yab yum* denotes the king as father and mother to the country (*Glr.*); ཡབ་རྒྱལ་པོའི་བྱུགས་གསོ་བའི་བྱེད་དུ། for the purpose of healing the mind of his royal father (*Mgrin. 122*). ཡབ་མེས་ *yab-meṣ* paternal ancestors. 2. *yab* also specially signifies the male personage in the *yidam* groups of Tantrik Bodhisattwas each clasping his *yum* or female helper. ཡབ་སྲས་ *yab-sras* father and son or, in a spiritual sense, master and disciple; ཡབ་སྲས་མཇམ་བའི་མངོ།

the chapter on the interview of the Buddha with his father Sudhodana (*K. ko. 5, 80*).

ཡབ་གཞི་ *yab-gshi* 1. the estates granted to the parents of the Grand Lamas of Lhasa and Tashi-lhunpo (*S. kar. 181*). 2. = ཡབ་གཞི་ resp. for heritage of landed property.

ཡབ་པ་ *yab-pa* or གཡལ་བ་ 1. to lock up, to secure, keep safe: ཡབ་རུ་ things kept securely, under safe keeping; ཡབ་ཡོབ་པ་ to hide, conceal (*Sch.*); གཡལ་བ་ or ཡབ་ས་ covered place, *cache*, shelter. 2. in *C.* colloq. to skim off from the surface of a fluid. 3. in *W.* to move to and fro, hither and thither, to fan, v. གཡོབ་པ་ (*Jä.*).

ཡབ་མོ་ *yab-mo* or གཡལ་བ་མོ་ 1. the act of fanning, waving; also, anything waved to and fro, as a fan, punkah, or beaten as a cymbal. ལོས་ཀྱི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ། to beckon by waving with one's coat. 2. attracting, provoking: འབྲུང་གཞིའི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ་ to bring on a calamity.

ཡབ་རིང་པོ་ *yab-rin-po* portico, veranda, e.g., of a monastery.

ཡམ་པ་ལ། *Yam-pa-la* n. of a great river (*K. my. 7, 68*).

ཡམ་བུ་ *Yam-bu* n. of the ancient capital of Nepal, the modern capital Khatmandu being also called by this name.

ཡམ་མེ་བ་ *yam-me-wa* = colloq. རུ་མཚུ་བ་ 1. moderate, middling, not severe, tolerable; བཀའ་བབས་ཡམ་མེ་བ་རེ་མཚན་དུ་ནས་ passing a moderate sentence (*A. 122-123*). 2. adv. blunderingly, coarsely, roughly, roughly.

ཡམ་ཡོམ་ *yam-yom* also ཡ་མེ་ཡོ་མེ་ *ya-me-yo-me* or ཡ་ཏེ་ལེ་རེ་ doing anything uncertainly, purposelessly or nonsensically: ཡར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་དང་ཡམ་ཡོམ་རྣམས་ལ་མཚན་ he was moving this way and that (*A. 134*); ཡམ་ཡོམ་ལ་ལུས་ཏེ་ *yam-*

yom-la lus-te falling or remaining in doubt (*A. 126*); ཡས་ལོམ་ཕྱེད་པ་ to totter.

ཡམས *yams* or ཡམས་ནད་ epidemic or infectious disease, one being called ཡམས་ནད་ and the other དལ་ཡམས་ slowly or steadily infecting disease.

ཡར *yar* akin to tr. ཡ=upwards, above higher; ཡར་ལག་གཟེགས་པ་ to look upwards; ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་ཕྱིད་པ་ to travel up and down; ཡར་མར་འཆག་པ་ resp. to walk up and down; ཡར་ལ་ཁྱིར་གྲོག་ *yar-la khyer-cog* bring or fetch it up! ཡར་ནས་མར་ལ་ from top to bottom; ཡར་འཕྲོན་པ་ to come up again, from a depth; ཡར་མང་བ་ to rise, get up; ཡར་འཕེལ་བ་ to increase; ཡར་རྒྱ་ *yar-rgyu* one rising in rank and office, &c. ཡར་རྒྱ་དཀྱིལ་འདྲོད་སྤྲོད་གོས་འཕོལ་གསུམ་ (*Jig. 27*) a rising middle class man should (in the order of precedence) get the silk cushions placed one above another on a rug. ཡར་ངོ་ *yar-ño* the part of the mouth in which the phases of the moon increase: ཡར་ངོའི་རླུང་གཞུང་གིང་ནས་གོང་འཕེལ་དུ་རྒྱས་པ་ it increased (in prosperity) like the waxing moon (*Sorig. 248*). ཡར་ལྷོག་མར་ལྷོག་ *yar-ñog mar-ñog* = ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་ moving up and down, also ཡར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་ walking this way and that way: གསང་ཕུ་དང་དུ་རྒྱུང་མར་ལྷོག་ཕྱིད་པ་ལ་ཕྱི་ཐན་འབྱིར་མི་དགོས་པར་གདལ་ in journeying from *Gsañ-phu* to *Rwa-sgreñ* and back they did not require provision for a morning's halt (*A. 123*). ཡར་བརྗོད་ *yar-bstod* = གྱུན་དུ་འདེགས་པ་ *gyen-du hdeg-s-pa* (*Mñon.*) raising up, extolling; ཡར་འབྲུད་མར་རྩིས་ *yar-hthud-mar-rtis* an average account, taking the maximum and minimum figures.

ཡར་ཀླུངས་ *Yar-kluñs* (also written ཡར་ལུང་ *Yar-luñ*) an extensive valley forming the principal district of the province of Lho-kha of which the chief city is Chethang (རྩེ་གང་) on the Tsang-po; is reputed the most fertile district of Tibet and contains many monasteries and residences of some

of the chiefs and nobles of Tibet. The seat of Government of the earlier kings of Tibet was in the valley of Yarlung: ཡར་ཀླུངས་ལུལ་བཟང་གིང་ the province of Yarlung being fine (in climate and produce) (*A. 93*).

ཡར་ཀླུངས་གནས་གསུམ་རྟེན་གསུམ་ *Yar-kluñs gnas-gsum rten-gsum* the three holy receptacles and three sanctuaries of Yarlung (*i.e.*, six) viz.: (1) ལེལ་བྲག་ *Cel-brag* a monastery of the *Rñiñ-ma* sect situated on the top of a high hill over-hanging the Tsang-po; (2) *Tanduk-Dolmai lha-khañ* an ancient monastery containing a sacred image of the goddess Dolma founded by king *Sron-dtsan sgam-po*; (3) *Tag-chen bum-pa* a small monastery in the neighbourhood of which are one hundred and eight tombs of former kings and queens, testifying to the existence of the custom of burial of the dead before the introduction of Buddhism into Tibet; (4) རས་ཚུང་ཕུག་ *Ras-chuñ-phug* a small monastery on the site of the cavern where Lama *Ras-chuñ-pa* was wont to perform ascetical meditations; (5) རངས་རི་ཁ་དམར་ *Zañs-ri kha-dmar* a monastery on the bank of the Tsang-po founded by the celebrated Ma-chig Lab-kyi Donma; (6) ཚན་དན་གཡུའི་ལྷ་ཁང་ *Tsan-dan yui lha khañ* monastery situated in a grove of firs and containing a sandal-wood image of Buddha and a turquoise image of the goddess Dolma; the roof of the temple being painted green. All these places were visited by the author of this Dictionary in 1882.

ཡར་བ་ *yar-wa* = འཕྲོད་བ་ *hthor-wa*, in colloq. to disperse, scatter, send adrift; also, to ramble, to be scattered (*Sch.*).

ཡར་འབྲོག་ *Yar-hbrog* Yamdok pastures, country of ཡར་འབྲོག་ཁྱིམ་ཁྱོད་ཁྱོད་ཚེས་ལ་ (*Loñ. 2, 5*)

Yar-hbrog which was included in the *Thikor* noted for religiousness of its denizens.

ཡར་མ་ *yar-ma* (འབྲི་དང་མཛོམ་ *hbri-dañ mdso-mo*) a barren yak-cow; also a cross-breed cow (*Rtsii*).

ཡར་མོ་ཐང་ *Yar-mo than* or གཡར་མོ་ཐང་ *Gyar-mo than* n. of a district in the province of lower Amdo and Kham (Loñ. ༩, 5).

ཡར་མོ་རྩ་བཞི་ *Yar-mo sna-bshi* n. of a district in Lhokha (*Yig.* 62). ཡར་ལུང་ *Yar-luñ* = ཡར་ལུང་མ་ *Yar-kluñs*. ཡར་ལུང་དང་རྩུམ་དགོན་ *Yar-luñ Dar-rgyas-dgon* n. of a monastery in Yar-lung (Loñ. ༩, 19). ཡར་ལུང་སོགས་ *Yar-luñ Sog-kha* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon.* 28). ཡར་ལོག་ *yar-log* a layman when he enters the order of monks late in life, opp. to མར་ལོག་ *mar-log* when a monk reverts to the life of a householder (*Sorig.* 270).

ཡལ་ག། *yal-ga* C. colloq. "yc-ka" མམམ་ a branch, bough, twigs. ཡལ་ག་རྩུར་ *yal-ga skyur* = རྩར་བུའི་ཤིང་ *star-buhi ciñ* (*Mñon*.) walnut tree. ཡལ་ག་ལྔ་ *yal-ga lña* བཟམ་མམམ་ the five branches, i.e., the five branches of the tree of the Mahāyāna doctrine:—(1) ལྷན་པ་ *spyin-pa* ཇཱན་ charity, i.e., giving alms, help and protection; (2) ལྷན་པ་མཁའ་ *spyin-pa mkhā* moral discipline, purity of morals; (3) བཟོད་པ་ *chān* tolerance and forgiveness; (4) བརྩོན་ལགུམ་ *brjoms* assiduity and industry; (5) བསམ་གཏན་ བྱུང་ *bsam-gtan* contemplation (*K. d.* ༩, 327).

Syn. མགོ་ལེང་ *ngo-liñ*; ཤིང་གི་བརྩམ་བྱུགས་ *ciñ-gi brtul shugs*; རྩོད་པའི་མོང་མོ་ *sdon-pohi sor-mo* *Mñon*.

ཡལ་ག་ཅན་ *yal-ga-can* མམམམ་ a notable tree.

Syn. ལྷོན་ཤིང་ *lzon-ciñ*; འདབ་ལྔ་ *hdab-ldan*; འདབ་མ་ཅན་ *hdam-ma can*; མགོ་ལེང་ཅན་ *ngo-ldiñ-can*; རྩོ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can* (*Mñon*).

ཡལ་ག་འབྲེལ་ *yal-ga hbrel* v. ལྷོན་ཤིང་ *ljon-ciñ* tree (*Mñon*.)

ཡལ་ག་འཛོན་ *yal-ga-hdsin* v. ལྷོན་ཤིང་ *ljon-ciñ* tree (*Mñon*.)

ཡལ་ག་འཛོན་པ་ *yal-gahi ral-pa* = འབྲི་ཤིང་ *hkhriciñ* a creeping plant (*Mñon*.)

ཡལ་ག་འཛོན་རྩུགས་ *yal-gahi ri-dwags* = as met. monkey (*Mñon*.)

ཡལ་གས་ལྷུག་ *yal-gas lhag* བཟམ་མམམ་.

ཡལ་འཕྲོད་ *yal-hphyoñ* large numeral.

ཡལ་བ། *yal-wa* 1. diminution, decrease, lowering; disappearance, suppression. 2. to shrink, subside, cause diminution; to be displaced.

ཡལ་མ་ཡོལ་ *yal ma-yol* repentance, regret, and wonder that advantage was not taken of a certain opportunity: ལྷན་ལྷན་བྱུགས་རྗེས་མ་བཟོད་ཡལ་མ་ཡོལ་ even all not appreciating, there was much regret (*A.* 157).

ཡལ་ཡལ་ *yal-yal* [*Cs.* 100,000 octillions] the 47th number enumerated in the ཡལ་ཆེན་ *phal-chen*: རྣམ་རྣེས་བྲིག་ཐམ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-sel.* 57). ཡལ་ཡལ་ཆེན་པ་ *yal-yal chen-pa* a million (*Jä*).

ཡལ་ཡོལ་ *yal-yol* 1. = ཡལ་ལོ་ཡོལ་ལོ་ relaxation in attention, carelessness. 2. n. of a number: ཡལ་ཡོལ་བྲམ་བྲམ་བྲུད་བྲུད་དང་ (*Ya-sel.* 56).

ཡས་ *yas* 1. = བྲལ་ or མེད་ devoid of, less than; without: མཐའ་ཡས་ without end, endless; བསྐང་ཡས་ numberless; དཔག་ཡས་ measureless, unfathomable, གཞལ་ཡས་ immeasurable, incomparable. 2. from off, from above: ཡས་འབབ་པ་ to come down from above; ཡས་ཀྱི་ the one above, the upper one; ཡས་ནས་ from above *C.* 3. in Budh. ཡས་ཞེས་པ་ནི་མི་བདེ་བ་མི་དཔྱེགས་པའི་ཕྱིར་ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚོལ་ the word *yas* signifies the state in which there is no unhappiness (*Hbum.* F, 283).

ཡས་འཇབ *yas-hjab* the kind of red or brown coloured leather with which wooden boxes or trunks are lined in Tibet (*Rtsii*).

ཡས་ཕྱིན *yas-phyin* or ཡས་ཕྱིན་པ་ n. of a certain large ostate in Tibet: གནམ་ཁག་ཡས་ཕྱིན་གྱི་ཁང་ནིང་ (*Rtsii*).

ཡས་བསུ་མས་སྐྱེ་བ་ *yas-bsu mas-skyel* or ས་འོན་ཡས་བསུ་དང་རྗེས་སུ་བཏབ་པ་མས་སྐྱེ་བ་ early sowing and late sowing of grain (*Rtsii*).

ཡི *yi* 1. num. fig.: 54. 2. in some combinations inst. of ཡིད་.

ཡི་ག་ *yi-ga*=དང་ག་ appetite, taste: ཡི་ག་འགག་ the appotito is lost; ཡི་གར་འོང་ it is grateful to the taste; ཡི་ག་འཆུས་པ་ *yi-ga hehus-pa* repulsion felt in swallowing food: རས་ལྗོད་གཅོད་ཀྱིས་འདུ་བ་འཇུགས་ནས་ལྗེ་དང་སྤིང་ལ་ཞེན་པས་ཡི་ག་འཆུས་པར་འགྱུར་ (*Mñg., ch. 45*).

ཡི་གེ *yi-ge* ལྷིཔི, ཡུམ་ར, ཡལ་, ལྷ་མཁར་, ལུ་མཁར་ 1. any letter of the alphabet; explained as མིང་རྟོག་གཉེས་ཀྱི་རྩིས་གཞིར་གྱུར་པའི་ཡི་གས་དོན་མི་རྟོན། རྣམ་གྱི་གདངས། the representation of sound forming the basis of the composition of both names and words; but such letters do not indicate the meaning of words, མིང་གི་དོ་བོ་མས་རྟོན་པའོ་ and generally show merely their nature (*Loñ. 4, 17*). Acc. to *Tshad-ma Rnam-Hgrel* we have another definition: ཡི་གེ་ནམ་པའི་རྣམ་འཇུག་པའི་དོན་ལ་གདུག་པོ་ཡིད། and, again we read: ཡི་ག་ཉན་ཀྱང་གྱི་གཞི་ནི་ཡི་གེ་ཡིན། letters are the basis of all acquirements. ཡི་གེ་དབུ་ཅན་ the Tibetan printed letters, དབུ་མེད་ the headless current hand-writing, of which there are again different kinds:— དཔེ་ཡི་གེ་ the very carefully-formed character used in copying books, དབུ་ག་ཡི་གེ་ *hkhyug-yig* the running hand and often rather illegible writing, and འབས་ཡི་གེ་ a formal large hand. ཡི་གེ་སྐོག་པའི་བྱང་ཁང་ *yi-ge klog-pahi brañ-khañ* ལྷིཔིམ་ལ་ལ་; ཡི་གེ་འགོད་པ་ *yi-ge hgod-*

pa ལྷིམ་མེད་, ལྷིཔི, ལྷིཔིལྷིམ་ the arrangement of letters in a book or letter. ཡི་གེ་དབུ་ག་པ་ *yi-gi drug-pa* བཏུ་ཚའི་བུ་ལྷ་ the six-syllable (prayer), the *Om-ma-ni-pad-me-hum*; ཡི་གེ་བསྐྱེད་པ་ to learn one's letters; ཡི་ག་རྩིས་ writing and cyphering. 2. written letter or note, any writton document; དགོ་རྟོག་གི་ཡི་གེ་ register of virtues and iniquities; ཡི་གེའི་ལན་ a written answer (*Glr.*); ཡི་གེའི་འབྲིབ་ (in recent years)=an envelope; ཡི་གེ་འབྲིབ་ to write a lotter, ཡི་གེ་སྤྲིང་བ་ to send off a letter, ཡི་གེ་འོང་བ་ ལྷིམ་མེད་ one who has obtained a written order or document, to receive a letter; ཡི་གེ་སྤོབ་ *yi-ge sdeb* a letter arrives; ཡི་གེར་འབྲིབ་ to put into writing; ཡི་གེར་བྲིས་ འཇོག་པ་ to dictate; ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa*=དབུར་ཡི་གེ་ ལྷིམ་མེད་, ལྷིཔིལྷིམ་ a writer, a copyist; ཡི་གེ་གིང་ *yi-ge çin* ལྷིཔིལྷིམ་ལ་ལ་ a writing board; ཡི་གེའི་གཞི་ *yi-gehi-gshi* the substance on which a letter is written.

ཡི་ཅད་ *yi-chad*=ཅང་ཅད་ or མེས་ས་ལྗོད་.

ཡི་དགས་ *yi-dcags* (acc. to Bon=མས་ཡིད་ ལ་བཏགས་པ་ or ལི་བཏགས་ those that always think of food) བྱེད་, a class of spiritual beings of the Buddhist *Bhavaehakra* or cycle of existence, condemned to suffer torments of hunger and thirst in the ghost-world, a grade of punishment little less severe than the full torments of hell. They are usually represented as giants with huge bellies and very narrow throats hardly fitted to swallow the tiniest particles. The different kinds of Yi-dag or *Preta* are: (1) ལུ་ལ་བུ་མ་ *gul-bum* ལྷིམ་མེད་; (2) ལྷ་མཁར་ *ga-za* ལྷིམ་མེད་; (3) འབྲུང་པོ་ *hbyun-po* ལྷིམ་མེད་; (4) ལུ་ལ་པོ་ *srul-po* ལྷིམ་མེད་; (5) ལུ་ལ་པོ་ *lus-srul-po* ལྷིམ་མེད་; (6) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *smyo-byed* ལྷིམ་མེད་; (7) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *skyem-byed* ལྷིམ་མེད་; (8) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *byed-byed* ལྷིམ་མེད་; (9) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *grib-gnon* ལྷིམ་མེད་; (10) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *srin-po* ལྷིམ་མེད་; (11) ལྷི་ལྷི་ལྷི་ *rnam-gruhi*

gdon 𑖀𑖄𑖅𑖆𑖇; (12) ལྷ་ལོ་ལོ་ན་ *byahi-gdon* རྒྱ་ལྷ་
 སྒྲིལ་ལྷ་. [(1) headless demon; (2) *ignis-
 fatuus*; (3) ghost; (4) a female demon
 causing disease in children; (5) a goblin;
 (6) insane devil; (7) a leaping demon; (8)
 a demon causing forgetfulness; (9) the
 shadow; (10) a malignant spirit; (11) the
 star Revati; (12) causer of destruction
 to birds]S. Again, these *Preta* are
 divided into four classes according to the
 nature of the torments they are destined
 to undergo for the expiation of their
 sins:—(1) རྩོམ་ལ་ལྷེ་ལྷེ་ལ་ཡོད་པ་ those that are
 outwardly obstructed from the use of
 food and drink. When these wretched
 beings go to springs, lakes, or tanks to
 drink water they are chased by hosts
 of demons armed with javelins and
 spears; and the water appears to them as
 repulsive and foul as pus. (2) རྩོམ་ལ་ནང་
 ལྷེ་ལ་ཡོད་པ་ those that are inwardly obstructed
 from eating and drinking; although great
 is their appetite and hunger when they
 get food and drink they cannot enjoy
 them on account of their gullet becoming
 exceedingly contracted. (3) མེ་ལྷེ་ལྷེ་ལ་ཅན་
 རྩོམ་ལྷེ་ལ་ those that are called fire-flame
 wreathed *Preta* who, as soon as they
 take food or drink, become changed into
 flames of fire. (4) ལྷན་ལྷན་ལ་ ལྷན་ལྷན་ *ljan-ljin za-
 wa* those that subsist upon mucous, ordure
 and urine, etc.; some of them eating
 their own flesh and blood when they
 fail to satisfy their hunger by eating
 filth. Acc. to *Mdsod-bgral*, the *Pretas* have
 an abode in the interior of this earth
 five hundred *yojana* below Rājgrīha in
 Magadha. In reference to giving water
 to the *Preta*, Atis'a remarked: ཡི་དགས་ལ་རྒྱུ་
 ལོགས་མ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་གཅིག་ལ་གཅིག་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ those called
Preta devoid of the power of digestion
 cannot obtain other than a drop of water.

ཡི་དགས་ཀྱི་ལྷུ་ལ་ *yi-dwags kyi-yul* རྩོམ་ལྷེ་ལྷེ་ལ་
 the subject of the *Preta*, the land of *Preta*.
 ཡི་དགས་ཁག་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ *yi-dwags-kha-lthor-wahi-
 gnas* the places where *Pretas* live in a
 scattered manner such as the neighbour-
 hood of human habitation, table-lands, &c.
 (*B. ch. 5*).

ཡི་དགས་བདག་པོ་ *yi-dwags bdag-po* རྩོམ་ལྷེ་ལྷེ་ལ་
 the lord of the *Preta*.

ཡི་དམ་ *yi-dam* 1. or ཡི་དམ་ལྷ་ ལྷ་, ལྷ་
 དེ་བཅས་ tutelary deity, a deity whom a
 person chooses to be his guide and
 protector. Of these there are a large
 number, of varying form, being fre-
 quently Tantrik phases or aspects of such
 well-known gods as Tamdin, Dzambhala,
 Mi-gyowa, and the goddess Panden
 Lhamo; also there are *yi-dam* forms of
 the Bodhisattwas Jampal and Chenraisi,
 with or without their female or ལྷ་མ་ལ་
 companions. Acc. to *Jü*, a man chooses a
 tutelary deity either for his whole life or
 only for some particular undertaking, and
 with such he enters into an intimate union
 by meditation. 2. = དམ་བཅའ་ སྐབས་ལྷེ་
 ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ oath, vow, asseveration, promise :
 ཡི་དམ་ལ་བརྟེན་པ་ ལྷེ་ལ་སྐབས་ལྷེ་
 firm adherence to
 one's word; ཡི་དམ་བཅའ་བ་ to lodge a vow.

ཡི་ཕྱ་དུང་དེ་ *yi-phyu duñ-ñe* for ཡི་ཕྱ་དུང་དེ་ =
 ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ *sems-skyo-wa* to repent, to regret.
 ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ (Khrīd.
 29).

ཡི་སྐྱུག་ལ་ *yi-mug-pa* for ཡི་སྐྱུག་ལ་ = ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་
sems-rmoñs-pa to be unhappy, displeased;
 sorry, sad, dejected : ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་
 is not a deed so unfortunate as this (*Rāsa*.
 22); ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ ལྷེ་ལ་
 having become
 displeased with the daughter-in-law
 (*A. 77*).

ཡི་རང་མ་ལ་ *yi-rañs-pa* (for ཡི་རང་མ་ལ་) = དག་ལ་
dgah-wa (*Mñon.*) ལྷེ་ལ་ལྷེ་ལ་ (*A. K.*) joy,

cheerfulness; to be delighted, pleased: བཞོན་རྣམས་ཡི་རངས་ the attendants being joyful (Pag. 297).

ཡིག *yig* in compounds for ཡི་གེ *yi-ge*; མུ་ཡིག letter, circular epistle; རྩ་ཡིག contract, འཕྲིན་ཡིག address (of a letter); བཀོད་ཡིག bargaining; རྩམས་ཡིག dancing-book, rules for religious dances; ལས་ཡིག passport, permit to travel; ཡིག་ཆ records, notes; ཡིག་ཐེང་ a line of a book or Ms.; དུང་ཡིག clerk, copyist; ཡིག་ཐོན *yig-phran* = ཡིག་ཆུང་ (*Ya-sel. 11*) a note, a small letter. ཡིག་ཆེང་མཁམ་པ་དགའ་བྱེད་ཆེན་མོ་ n. of the keeper of the official records of the Government of Lhasa; also name of a book which contains the abstracts or register of official records (*Yig. 3*); ཡིག་འཛིན་ *yig-hdsin* a receipt in writing; written contract; ཡིག་འཛིན་བཞག་པ་ to enter into an agreement. ཡིག་གྲུང་ *yig-lhad* interpolation in writing; also mistakes in facts, grammar, &c.: རྫོན་མཐའ་དག་སེལ་ཤིང་ཡིག་གྲུང་མ་ཉུགས་པ་ entirely free from defects without any foreign matter inserted in it (*Ya-sel. 34*).

ཡིག་བསྐྱར་ *yig-bskur* correspondence, epistolary guide containing the different addresses and customary phrases used in writing letters; ཡིག་བསྐྱར་རྣམ་བཞག་ *yig-bskur rnam-bshag* a popular work on correspondence, complete letter-writer. ཡིག་བསྐྱར་བ་ *yig-bskur-wa* to correspond.

ཡིག་མཁན་ *yig-mkhan* one who is versed in the art of reading and writing.

Syn. ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa*; བྲིས་པ་མཁན་ *bris-pa mkhan*; ཡི་གེ་ཡི་མཁན་པོ་ *yi-gehi mkhan-po*; རྫུ་གུ་ཅན་ *gmyu-gu-can* (*Mñon.*).

ཡིག་དྲུག་ *yig-drug* or ཡི་གེ་དྲུག་མ་ *yi-ge drug-ma* the six letters—Om, ma, ni, pad, me, hūm (*Rtsii.*).

ཡིད I: *yid* resp. ཐུགས་ *thugs* मनस् the intellect, the mind, esp. the powers of

perception and imagination, said to be distinguishable from མི་ *blo* which indicates rather the heart, mind, will, disposition, than the mental talents; but the two words are often confused and used interchangeably. Thus ཡིད་ *yid* in ཡིད་དུ་འོང་བ་ *yid-du-hoñ-wa* agreeable, clearly signifies a sentiment or disposition. ཡིད་བཞིན་གྱི་རྩྭ་བུ་ *yid-bshin-gyi nor-bu* चिन्तामणि a jewel or talisman that grants every wish; ཡིད་ཀྱི་ཡིད་ཀྱི་ *yid-kyi* agreeable, to one's mind; ཡིད་ཀྱི་མཚོ་ *yid-kyi mtsho* a pretty lake; རེ་ཡིད་ལ་མེ་འབབ་ *ñahi yid-la mi-hbab* it does not please me, I do not like it; ཡིད་ལ་ཤར་ཁྲུང་རོ་མི་སྤྱོད་ though you may fancy it in your mind, yet you do not perceive the taste; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa*, འཛིན་པ་ *hdsin-pa* to comprehend, perceive, remember, mind, take to heart; ཡིད་ཀྱི་སྤྱེད་པ་ *yid-kyi byed-pa* to do a thing accordant with one's mind or fancy; ཡིད་ཀྱི་ཟུ་བུ་བུ་ *yid-kyi zhu-bu hbru* another of the heart, beloved, dearest (*Yig. k. 1*); ཡིད་ཀྱི་རྩྭ་བུ་གསལ་བེ་ *yid-kyi zla-wa bsar-po* = རྫོགས་པོ་ friend, beloved friend—lit. the newly risen moon of one's heart རྫོགས་པོ་ཡིད་ཀྱི་རྩྭ་བུ་གསལ་བེ་གང་ཤིང་རྣམས་ལ་ to him who is my dearest friend (*Yig. k. 51*). ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ་ *yid-kyi phyag-rgya* मनोसुद्धा chief meditation, i.e., the concentration of the mind on the attributes of deity (*Mñon.*). ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid-kyi-las* = རྣམ་རྟོག་ or བསམ་མནོད་པ་ imagination, thought, operation of the mind (*Mñon.*); ཡིད་ཀྱི་ཤིང་རྩ་ *yid-kyi shing-rtsa* मनोरथ desire, wish, expectation.

ཡིད་ཀར་འོང་ *yid-kar hoñ* or ཡིད་ཀར་འོང་ 1. གཟུགས་མཛེས་པ་ very handsome. 2. without impurity, pellucid; pure water.

Syn. རྫོགས་མེད་ *rñog-med*; གསལ་ལ་ཡུངས་ *gsal-la-dcañs* (*Mñon.*).

ཡིད་སྐྱོ་ *yid-skyo* repentance, heart-trouble.

ཡིད་མོས་ཚལ *yid-mos-tshal* 1. a grove of lilies = ཀུ་མུ་དཔལ་ *ku-mu da-tshal* (*Mñon.*). 2. = ཀུ་མུ་དཔལ་ fascinating; also = ཡིད་འཛིན་པ་ agreeable, pleasing to the mind, pleasant (*A. 126*).

ཡིད་ལྗོངས་ *yid-myoṣ* fuddled, tipsy (*Jä.*).

ཡིད་སྐྱོན་ *yid-ṣmon* wish, desire; རྗེས་བྱུང་, རྗེས་བྱུང་ [glad in heart] *S. v.* སྐྱོན་པ་ *ṣmon-pa*. ཡིད་སྐྱོན་ཅན་ *yid ṣmon-can* a blessed heart, blessed.

ཡིད་ཚེམ་པ་ *yid-tshim-pa* = གཟུགས་བཟང་བ་ of charming appearance, of form that gives satisfaction to the mind (*Mñon.*). ཡིད་འཚེམ་པར་འགྱུར་བ་ *yid-htshim-par hbyur-wa* to become satisfied, contented.

ཡིད་གཟུང་ *yid-gshuñ* 1. = རྣམ་ཉོག་ *rnam-rtog* illusive or unreal thoughts, imaginary thoughts (*Mñon.*). 2. as met. = a parrot (*Mñon.*). ཡིད་གཟུང་ཅན་ or ཡིད་གཟུང་ལྡན་ deluded.

ཡིད་གཟུངས་ *yid-gshuñs* 1. མེད་པོ་ prudent, acute, perceptive, *v.* གཟུངས་ *gzuñs*. ཡིད་གཟུངས་པ་ *yid-gshuñs-pa* a prudent man, a man of analytic powers (*Mñon.*). 2. = བེས་མ་དུང་པོ་ *sems-drañ-po* honest, straight-forward, upright: རྫོགས་ལ་འབད་མཁས་ཡིད་གཟུངས་ཤེས་པ་བྲག་ clear in mind, clever in resources, straight-forward, of varied knowledge.

ཡིད་བདེན་ *yid-bshin* = ཡིད་བསམ་ བྲི་ལཱ་ wish, thought. ཡིད་བདེན་གྲུབ་ *yid-bshin-grub* heaven, bliss. ཡིད་བདེན་གྲུན་འབྲུང་ *yid-bshin kun-hbyuñ* as met. the ocean; also a gem; སྐུ་འཛོལ་ཡིད་བདེན་གྲུན་འབྲུང་ *sku-htsho yid-bshin kun-hbyuñ* (*Yig. k. 83*) ཡིད་བདེན་ནོར་བུ་ *yid-bshin nor-bu* བྲི་ལཱ་མེད་པོ་ the wishing gem (*A. K. 1, 46*); fig. of the fulfilment of one's desires (*Yig. k.*): ཡིད་བདེན་ནོར་བུ་འཛུལ་བས་བསམ་པ་འབྲུབ་ by laying hold on the *Chintāmaṇi* gem one's wishes are fulfilled; ཡིད་བདེན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *yid-bshin dweñ-gi rgyal-po* བྲི་ལཱ་མེད་པོ་འཛིན་པ་ the prince of all wish-fulfilling gems (*Yig. k. 2*). ཡིད་

བདེན་མ་མ་ *yid-bshin ma-ma* as met. = the great ocean (*Yig. k. 31*).

ཡིད་འོང་ *yid-hoñ* or ཡིད་དུ་འོང་བ་ *yid-du hoñ-wa* 1. handsome. 2. charming, delightful, pleasing, agreeable. ཡིད་འོང་མ་ *yid-hoñ-ma* a handsome woman, a beauty (*Hbrom. 1, 13*).

ཡིད་འོང་ལྡན་ *Yid-hoñ-ldan* an epithet of the river Gandak: རྒྱུང་གཞུང་གཞུང་ཡིད་འོང་ལྡན་ ཟེང་བ་ཡོད་པ། དེ་བཞུགས་ན་ཡང་མ་པ་ཅན་གྱི་གྲོང་ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་པ་འགྲུབ་ there is the river called Gandaka or *Yid-hoñ ldan* after crossing which (you) would enter the city of *Yañṣ-pa-can* (*Dsam. 13*).

ཡིད་ཡལ་ *yid-yal* རང་ཁྱིམ་ [a house] *S.*

ཡིད་རང་བ་ *yid-rañ-wa* = ཡི་རང་བ་, *yi-rañ-wa* དགའ་བ་ *dgah-wa* (*Mñon.*).

ཡིད་མ་བརྗོད་པ་ བསའོ་འགྲུབ་ [debate in the mind] *S.*

ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa* 1. བསམ་རྒྱུ་ imagination, fancy. 2. *vb.* to take to, to be pleased by: ཡིད་མ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཚིམ་རྣམས་མ་འདུག་པ་ཡིན་ནོ། (*K. d. 2, 355*) what is called ཡིད་མ་བྱེད་པ་ implies the fixing of the mind on things.

Syn. of 1. རྣམ་ཉོག་ *rnam-rtog*; བསམ་མཚན་ *bsam-mno*; མཚན་བསམ་ *mno-bsam* (*Mñon.*).

ཡིད་ལས་སྐྱུས་ *yid-las-skyes* lit. mind-born, an epithet of Kāmadeva the god of love.

Syn. ཡིད་ལས་འབྲུང་ *yid-las-byuñ*; ཡིད་སྐྱབས་ *yid-srubs* (*Mñon.*).

ཡིད་ཞོག་པ་ *yid-log-pa* to be tired or weary of.

ཡིད་བསད་པ་ *yid bsad-pa* = རྗེས་བྱུག་པ་ བྲི་ལཱ་, བྲི་ལཱ་བསམས་ [sad in mind] *S.*

ཡིད་བསམ་ *yid-bsam* = ཡིད་བདེན་ *yid-bshin*.

ཡིད་སྐྱབས་ *yid-srubs* 1. = འཛོལ་ལྡན་ *hdod-lha* བསམ་པ་ an epithet of Kāmadeva the god

of love. 2. རྩེ་ལྷན་གསུམ་པ་ the 3rd month of the Tibetan kalender (*Mñon.*). 3. a refractory stubborn mind (*Jü*).

ཡིན་པ *yin-pa* 1.=the vb. to be ; and is used to express direct affirmation or with a negative particle direct negation, and also to connect any attribute with its subject. Thus: ཡིན་ཟེར་རོ་ he said, it is, མ་ཡིན་ is not ; ཁོ་རང་འདིག་རྟེན་པ་ཡིན་ he is a layman ; རྟོན་སུ་ཡིན་ who are you ? ར་རང་གཙང་གི་མི་ཞིག་ཡིན་ I am a man of Tsang. In books it will be found that ཡིན་ is employed to express both the first and the third persons, sing, and pl., and sometimes, though not so commonly, the second person chiefly indeed interrogatively : རྟོན་དེའི་བྱ་ཡིན་ནམ་ are you his son? Colloq. however in C. ཡིན་ seems to be rarely if ever used with the second and third persons, འདུག་ being resorted to with the second and (occasionally) third persons and རེད་ “*re*” reserved for the third person ; thus a Lhasa man would say : ར་རང་ཚོམ་པ་ཡིན་ I am a tailor, but would use ཁོ་རང་ཚོམ་པ་རེད་ to express : he is a tailor, and རྟོན་ཚོམ་པ་འདུག་ for : you are a tailor. But in books རྟེན་པ་ཡིན་ would commonly= he has gone. 2. ཡིན་ is often found in the past sense : དེའི་ཚེ་སློན་པོ་པོ་ནི་སངས་རྒྱལ་གྲུབ་པའི་སྐུ་ལ་ཡིན་ the officer of that period was an emanation of S'akya-thubpa ; རྒྱལ་པོ་པོ་ནི་འདུང་པོ་འཇུག་མེད་དེ་ཡིན་ that unsmiling demon was that king (*Gr.*). ཡོད་པ་ཡིན་=has been. 3. as *Jü*. points out, this vb. is only used to connect the attribute and not to express presence or existence, ཡོད་པ་ and not ཡིན་པ་ being employed in such cases ; e.g., “I am in the house” cannot be turned ར་རང་ཁང་པ་ལ་ཡིན་ but must be rendered with ཡོད་. 4. in addition to its use as substantive vb. ཡིན་ occurs as auxiliary vb. joined either

to the participle or to a gerund. Joined to the participle it may indicate either the present or past tenses: འགྲོ་བ་ཡིན་ I am going ; ཚོང་བ་ཡིན་ I have, or he has, sold ; རྟེན་པ་ཡིན་ has departed ; རྟོན་པ་ལ་མ་མཁན་ཡོད་པ་ཡིན་ did you have a guide ? དེའི་ནང་ན་སུ་ཡོད་པ་ཡིན་ who is within that ? ཅི་བྱུང་བ་ཡིན་ what has become of him ? དེ་དུས་ཅི་བྱས་པ་ཡིན་ what had you been doing just then ? Also, may have fut. sense: ཞི་བ་ཡིན་. I shall die ; རོ་སུ་ནམ་པ་ལ་བསྐྱར་བ་ཡིན་ she shall be given to whomsoever knows her ; འགྲོ་བ་ཡིན་མོད་ indeed you will have to go now (*Jü*). Combined with the gerund in རྟེན་ or རྟེན་པ་ it forms in the colloq. a narrative present incessantly resorted to, but the ཡིན་ seems here again reserved for the first person : རྟོན་དེ་ལྟོག་གི་འདུག་ག་ are you reading now ? ར་རང་ལྟོག་གི་ཡིན་ I am reading. Annexed to the supine in རྒྱུ་ *rgyu* it forms a future tense frequently heard in talk and met with in the later literature : ར་རྩ་དེ་ཉོ་རྒྱུ་ཡིན་ I shall buy that horse ; རྒྱུ་འི་གཟེམ་རྩེང་ལ་བཅའ་རྒྱུ་ཡིན་ will attend at your honour's abode. In the fut. 3rd person རེད་ *red* is generally the auxiliary. 5. In metaphysics the terms ཡིན་ཚོག་ and མིན་ཚོག་ are hotly discussed ; ཡིན་ཚོག་ signifies ཡིན་པ་ལས་ཚོག་པ་ what is contrary to what is མ་ཡིན་, and in the same manner what is opposite to མིན་ཚོག་, i.e., ཡིན་པ་ལས་ཚོག་པ་ is ཡིན་ that which is. Besides these, expressions like ཡིན་པ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མི་ཡིན་པ་མ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མ་ཡིན་མ་ཡིན་པ་, etc. also form subjects of discussion in scholastic controversies.

ཡིབ *yib* v. རར་ཡིབ་=རྒྱབས་ eaves, shelter : རར་ཡིབ་བྱེད་པ་ to take shelter from the rain. ཡིབ་ས་ *yib-ma* something hidden.

ཡིབ་པ *yib-pa* to hide one's self.

Syn. གཤམ་པ་ *gab-pa* ; བག་ལ་ཉལ་ *bag-la-'ñal* (*Mñon.*).

ཡིབ་ཤིང་ *yib-çiñ* an officinal plant used for wounds and sores (*Sman.* 345).

ཡུ *yu* 1. num. fig.: 84. 2. in ཡུ་རྩེད་པ to culminate (*Jä.*).

ཡུ་ག། *yu-ga* or ཡུ་ཁུ *yu-khu* oats, or a similar kind of grain.

ཡུ་བྱ་ཤིང་ *yu-gu-çiñ* an officinal tree yielding a remedy for wounds and sores: ཡུ་བྱ་ཤིང་གིས་མ་འབྱུང་དུག་ཚད་ལེལ་.

ཡུ་གུར *Yu-gur*, ཡུ་གེར *Yu-ge-ra* n. of a country and people; the part of Mongolia situated to the north of Amdo.

ཡུ་ཏ་ *Yu-ha* n. of a place in *Hphan-yul* (*Rtsii.*): ཡུ་ཏ་དཔལ་འབྱོར་རྒྱུང་ *Yu-ha Dpal-hbyor glin* chief town with fort and monastery in *Hphan-yul* (*Rtsii.*).

ཡུ་ཇ *yu-ja* a kind of Chinese tea.

ཡུ་ཏང་ *Yu-tañ* an ancient monastery in Nepal: བལ་ཡུལ་གྲུབ་པའི་གནས་ཅེན་པོ་ཡུ་ཏང་ལྷུན་གྲིས་གྲུབ་པའི་བཅུ་གཡག་ཁང་ཅེན་པོ་ (*K. g.* ༧, 191).

‡ ཡུ་ཐེ་ག། *yu-thi-ka* ལྷ་ཕིག་ n. of a sweet scented flower (*K. ko.* ༧, 4) [*Jasminum auriculatum*]S.

ཡུ་བ་ *yu-wa* 1.=མྱོག་ཤིང་ the life-tree. 2. a stick; that part of anything which the hand can grasp. ཡུ་བ་ཕྱན་དངུལ་ལྔ་ one with a stick; གྲི་ཕུ *gri-yu* haft of a knife; དེབས་ཕུ *debs-yu* handle of an awl; ལྷུ་མ་ཕུ leg of a boot; ཡུ་བ་ཅན་ དངུལ་ provided with a handle, ཡུ་མེད་ without a handle (*Jä.*).

ཡུ་བོ་ *yu-wo* an ox or yak having no horns. ཡུ་མོ་ *yu-mo* 1. any hornless female cattle; also, esp. a hind, female of stag (*Pth.* 192a). 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, 36).

‡ ཡུ་བུ་ཅག། *yu-bu-cag* =རང་རེ་ *rañ-re* and རང་གི་ཅག་ *bdag-cag* we, ourselves; also acc. Cs.=ལུ་བུ་ཅག་ *lu-bu-cag*.

ཡུ་མ་ *yu-ma* or ཡུ་ར་མ་ weeds. ཡུ་མ་ཕུབ་ *yu-ma-yu-wa* or ཡུ་ར་མ་ཕུར་བ་ to weed out, to remove weeds from a garden or cultivation (*Rtsii.* 54).

ཡུག། *yug* 1. a piece of cloth or stuff; གོས་ཕུར་མ་ཡུག་གཅིག་ལས་མེ་བདོག་རྩེ་ as they had but one cotton cloth for their clothing. ཡུག་རྩམ་ *yug-snam* piece of serge-cloth. 2. for ཡུད་ in *Mil.*

ཡུག་པ། *yug-pa* old word=རྒྱུད་པ་ the leg with the foot.

ཡུག་པོ་ *yug-po* defined as ཕུབ་མ་དང་རྩ་ཞིབ་འདྲེས་མ་ *phub-ma dan-rtsa shib-hdres-ma* chaff and hay-dust mixed together.

ཡུག་ཡུག་རྒྱབ་པ་ *yug-yug rgyab-pa* to wag (like the tail of a cow); to whirl round.

ཡུག་ས་པ་ *yugs-pa*, 1.=བྱུག་ས་པ་ to anoint, rub, daub with; imp. ཡུག་ས་ཞིག་ *yugs-çig*. 2. sometimes for ཡུག་ས་ཚོ་.

ཡུག་ས་ཚོ་ *yugs-pho* a widower; ཡུག་ས་མོ་ *yugs-mo* a widow. ཡུག་ས་ས་ *yags-sa* or ཡུག་ས་ཟ་ *yugs-za* mourning for a deceased husband or wife, and the state of uncleanness consequent on it, the duration of which varies according to the circumstances under which the first or second spouse had died, and also in different provinces; ཡུག་ས་མེད་ widower; ཡུག་ས་ས་མ་ *yugs-sa-ma* or ཡུག་ས་ས་མོ་ *yugs-sa-mo* a widow; ཡུག་ས་ས་མོའི་བདག་པོ་ one who has married a widow.

ཡུང་བ་ *yuñ-wa* काहली, हुरिद्रा 1. turmeric; ཡུང་བའི་མདོག་ turmeric colour, yellow. In Sikk. it is called གཤེར་ *sga-ser*. 2. n. of a place in *Hphan-yul* (*Loñ.* 3, 3).

Syn. of 1. གཤེར་འཛོམས་ *qser-hjoms*; མདོག་མཚོག་ *mdog-mchog*; མདོག་མཛོམས་པ་ *mdog-mdes-pa*; ཤེར་མོ་ *ser-mo*; གཤེར་ལྷན་ *qser-ldan* (*Mñon*).

ཡུང་མ་ *yuñ-ma* =རྩུང་མ་ *ñuñ-ma* turnip.

ཡུངས་ཀར *yuñs-kar* (ཡུངས་ཀར) **མཐོག་པོ་**
 राजिका गौरी white mustard; ཡུངས་ནག *yuñs-*
nag also called དང་གངས *pad-gañs* black
 mustard. ཡུངས་འབྲུ *yuñs-hbru* mustard-seed,
 grain of mustard: ཡུངས་འབྲུ་མོ་ as small as a
 grain of mustard. ཡུངས་མར *yuñs-mar*
 कद्दकते ल oil of mustard.

ཡུད *yud* 1. = མྱེད་ཅེག an instant, a very
 small portion of time stated to be a space
 of time varying from 8 seconds to 1½
 minutes. 2. acc. to *Stg.* རྩ fol. 53 ཡུད
 is a space of time of longer duration, 48
 minutes; acc. to *Schtr.* in Bhotan = ཅུ་ཚོད་ 24
 minutes. 3. a black or coloured stripe
 on woven fabrics; ཡུད་ཅན striped black
 or white in *W.* (*Jä.*).

ཡུད་ཀྱིས *yud-kyis* = མཐོག་མཐོག་པོ་ adv. quickly,
 instantly: རོང་ཟེར་ནས་ཡུད་ཀྱིས་སོང་ saying I will
 come (he) quickly vanished (*A.* 131).
 ཡུད་དུ *yud-du* in a moment, ཡུད་ཅམ་ *yud-tsam*
 = ཉིབ་ཅམ་ *hrīb-tsam* (or སྲིབ་ཅམ་ *srīb-tsam*) a
 moment, about a moment: གང་མོས་ཀྱི་ཉེན་གསལ་
 ཡུད་ཅམ་ཞིག་ལ་འབྲུར (*Rdsa.* 22). ཡུད་ཡུད་ *yud-yud*,
 = མྱེད་ཅེག་མྱེད་ཅེག momentarily, only a
 moment.

ཡུན *yun* ལྔ་ལྔ་མཐོག་ any certain space or
 length of time, ཡུན་ཅེ་སྲིད་དུ *yun-ci srid-du*
 how long? ཡུན་འགོར་བ་ *yun-hgor-wa* to delay,
 to take long to do a thing: ཡུན་འགོར་ཡོང་གི་
 ཡོད་འདུག་པ་བཅས་འབྲུག་དུ (*D. cel.* 7). ཡུན་གྲུང་བ་ *yun-*
thun-wa a short time, of short duration;
 ཡུན་རིང་ *yun-rin* (*A. K.* 1-34) a long time;
 ཡུན་རིང་པོ་ *yun-rin-po*, ཡུན་རིང་པོར་ *yun-rin por*
 or ཡུན་རིང་དུ during a long time. ཡུན་རིང་པོ་ནས་
 a long time since or past: ཡུན་རིང་པོ་ཟུང་
 stayed or remained for a long time; ཡུན་
 རིང་འཚོ་ long-lived; ཡུན་རིང་མ་ *yun-rin-ma* late,
 old, stale.

ཡུན་ནོན་ ཡུན་ནོན་ *Yun-nen* Yunnan, a pro-
 vince of China.

ཡུམ *yum* 1. resp. for མ, མའཇ, ལམ་
 mother. བཅུ་ན་མོ་ཡུམ, ཡུམ་བཅུ་ན་མོ་ the queen-
 mother 2. the རུམ་མོ་ or “female energy”
 of a deity or Bodhisattwa, but in
 Tantrik ceremonial usually thought of
 and represented as a female companion
 or concubine of the deified personage.
 ལ་བ་ཡུམ་ the symbolical representation of
 the procreative and generative faculties;
 and in Tantrikism a male deity clasping a
 female deity in his embrace or both
 standing together. 3. མའཇ་ཀ་ a title of the
 third and latest part of the sacred writings,
 which contains the Abhidharma, or meta-
 physical portion of Buddhist Scripture,
i.e., the collection of sacred writings
 colloq. called *Bum*; they are divided into
 འབྲུམ་རྒྱུས་, འབྲུམ་འབྲིང་, འབྲུམ་བཤུས་པ་
 the detailed, the middling, and the abridged compila-
 tions: འབྲུམ་གསུམ་གྱི་རྒྱུམ་བ་ཐམས་ཅད་རྒྱུད་པ་བྱེད་པའི་ཡུམ་
 གཙོ་བོར་ཉམས་པ་དང་ (*A.* 21), he chiefly studied
 ཡུམ་ (the Mātrikā) that gives birth to all
 the Buddhas of the three periods. ཡུམ་ཚེན་
 མ་རྒྱུག་ཨེར་སངས་ *yum-chen-sa trig-er sañs* the
 counterpart of the Prajñā Pāramitā, ཞེས་
 རབ་གྱི་མ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་, in the Bon religion ཡུམ་མདོ་
yum-mdo, = ཞེས་རབ་རྗེའི་བོ་ the Prajñāsāra.
 4. when a copy is made of a sacred or
 royal writing or edict, the original from
 which the copy is made is styled the ཡུམ་.

ཡུམ་སངས་ཚོད་ལ་འཕེན་ *Yum-sañs rgod-la hthen*
 the son of *Hol-sañs yum-la hthen* (*G. Bon.*
 23). ཡུམ་སངས་འོལ་ལ་འཕེན་ *yum-sañs hol-la hthen* n.
 of the son of ཡུམ་སངས་ཚོད་ལ་འཕེན་ (*G. Bon.* 21).

ཡུམ་ལྗོ་བཟང་ཚེས་མཚོ་ *Yum-blo bzaiñ-chos mtsho*
 n. of the mother of Dalai Lama Kalzang
 Gya-tsho (བཟུལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 2, 11).

ཡུམ་པ *yum-pa* only in *W.* to strew, salt
 on food, ashes on the snow (*Jä.*).

ཡུར་བ *yur-wa* 1. to irrigate; to arrange irrigation canals: བར་དབུས་གསང་རྩ་བའི་ཡུར་བ་ལྔ (Yig. 9), the four provinces of U, Tsang, Ru, and the land intervening are like an irrigated area. 2. sbst. aqueduct, conduit, water-course, irrigation channel; ཐུབས་ཡུར་ *shubs-yur* a covered, subterraneous canal (Cs.); ཡུར་བའི་རྩ་ *yur-wahi chu* water conveyed by a canal (Jä.); ཡུར་པོ་ཚེ་ *yur-po che* རྒྱུ་ལྷ་ a large trench, channel, canal, ཡུར་ཐུན་ *yur-phran* ཇལ་ལོ་ཤིང་ a small channel; མ་ཡུར་ mother channel or feeding channel.

ཡུར་མ *yur-ma* the act of weeding, ཡུར་མ་ཡུར་བ་ *yur-ma yur-wa* to pull out weeds; metaph. to purify the mind, cleanse the heart, e.g., by disburdening one's conscience (Jä.).

ཡུལ *yul* 1. primarily signifies: a country in general, an inhabited land; secondarily, the country districts as opposed to the metropolis, provincial parts, a province: ཡུལ་གྱི་གྲངས་ provincial dialect, provincialism; ཡུལ་གྱི་མགོ་མཚན་ chief place, capital; ཡུལ་ཚེན་པོ་བཅུ་ one hundred countries, such as Sing-gala (Ceylon), Thogar (Bactria), Li (Khotan), Balpo (Nepal), Kashmir, Zahor-Urgyan (Udyāna), Magadha, ལྷ་གར་གྱི་ཡུལ་ India; ལྷ་ཡུལ་ China (or India) རོང་ཡུལ་ Tibet, རོག་ཡུལ་ Mongolia. 2. a place; and sometimes even a village. Whenever ཡུལ་ precedes a word, it is to be understood as relating to the place (situation), ཡུལ་བ་ར་ན་མི་ in Benares. རྒྱུད་ཡུལ་ a happy place, རྩལ་ཡུལ་ a wretched place; འབྲོག་ཡུལ་ *rañ-yul* country consisting of steppes, where cattle abound or where they are kept. 3. a sphere, region, whether physical or metaphysical; the object or objects of perception by means of the senses; རྩི་

ཡུལ་རྒྱལ་ the provinces of the six senses, i.e., forms (the external appearances of bodies), sounds, etc. ཡུལ་མི་མཐོང་པ་, གཞན་དུ་མཐོང་པ་ to perceive things either not at all, or not correctly; བརྗོད་པའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ is stated to imply: exceeding the limits of speech, unspeakable; བསམ་བྱའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ = བསམ་གྱིས་མི་བྲུབ་པ་ frq. unimaginable, inconceivable, = བཟུང་བ་, subject; ཡུལ་ཅན་ཡིད་ལ་སྐྱེས་ *yul-can yid-la skyes* བཟུང་བ་ཡིན་པ་ a business man, one who has nothing else but business to think upon; ཡུལ་དཔོན་ = བཟུང་བ་ཡིན་པ་ a business man; ཡུལ་དབང་ཕྱེད་ རྣམས་ the senses.

རྒྱལ་ཁབས *yul-kham* 1. kingdom, e.g., of Nepal, China, Tibet, country. 2. habitation.

Syn. ཡུལ་ལྗོངས་ *yul-lzoñ*; ཡུལ་ཁབས་ *rgyal-kham*; ཡུལ་འཛོེར་ *yul-hkhor*; རང་བྱུང་རྒྱུས་ *rañ-byuñ skyes*; ཡུལ་གྱི་གནས་ *yul-gyi gnas* (Mñon.).

ཡུལ་འཛོེར་ *yul-hkhor* ར་ལྷ་ ལྷ་རྒྱལ་ tract of ར་ལྷ་ country, province: མི་ཁྲི་མ་འབྲུམ་ཐུག་གཞིག་ཡོད་པ་ལ (Mñon.) a country which contains about a hundred thousand habitations. ཡུལ་འཛོེར་རྒྱུས་ *yul-hkhor skyes* ཀམའ་མཁའ་འཛོེར་ (Mñon.) [several plants such as *Solanum jaeguini*, etc.]S. ཡུལ་འཛོེར་རྒྱུད་ *yul-hkhor skyoñ* ར་ལྷ་པོ་འཛོེར་ met.: a ruler; ཡུལ་འཛོེར་རྒྱུད་ལོ་སྤྲོད་པའི་མཛོེར་ *Sūtra* in (K. ko. ༤, 427) containing an account of Buddha's life, besides the legendary account of prince Punya Prabha.

ཡུལ་འཛོེར་ལྷན་ *yul-hkhor ldan* ར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ = (in theatrical language) king's brother-in-law. ཡུལ་འཛོེར་དབང་ *yul-hkhor dwan* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ རིགས་མ་འགས་ a king, a potentate (not an emperor) (Mñon.). ཡུལ་འཛོེར་འཛོེར་ *yul-hkhor-hdsin* = རང་པོའི་རྒྱལ་པོ་ (Mñon.) king of geese, ར་ལྷ་ལྷ་, one of the four guardian kings of the world.

ཡུལ་འབྲུར་ *yul-hkhyar* immigrant, any people who on account of poverty leave

crookedness, deceitful dealings. Also གཡོ་
gyo.

ཡོ་བྱད *yo-byad* 1. ཟུང་པར་, ཕའི་རྒྱུ་རྒྱུ་, བཟུ་
ནོར་ཇི་མའ་ chattels, household furniture,
necessaries; ཡོ་བྱད་པར་བཟུ་པ་ less furnished;
འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད་ necessities of life; མཚོན་པའི་ཡོ་
བྱད་ requisites for sacrificing; ཡོ་བྱད་འབྱུར་བ་ to
procure the needful articles to make
preparations (*Dzl.*); ཡོ་བྱད་ཀྱི་འབྲུག་བ་ to be
in want of the needful (*Jä.*) 2. often
used for རྟོ་བྱད་ “*nyop-che*” articles to buy
or for sale.

ཡོ་བྱད་ལྗན *yo-byad-ltan* a man of pro-
perty. Syn. འབྲོར་པ་ཅན་ *hbyor-pa-can*; ཇི་མའ་ལྗན་
rdsaṣ-ltan (*Mñon.*)

ཡོ་འབྲོག་ *yo-hbog* n. of a medicinal tree
the bark of which is taken as a decoction
in fevers of all kinds.

ཡོ་ལང *yo-lan* or **ཡོ་ལངས་** ef. as used in
དམག་མི་འབྲོག་བྱུང་སོགས་དོན་དུ་སྒྲིགས་ཆ་ཡོ་ལངས་ཀྱི་དྲགས་འབྲུག་
(*Rtsii.*).

ཡོག་ *yog* for དོག་ below, downstairs;
ཡོག་ཁང་ the ground floor, cellar.

ཡོག་པོ་ *yog-po* or ཡོག་ཤིང་ a 1. pole or
stick for stirring the fire. 2. v. གཡོག་པོ་.

ཡོག་རྒྱལ་ *yog-rgyal* a fruit for all classes;
འབྲས་བུ་ཡོག་རྒྱལ་ *hbras-bu yog-rgyal* (*Khrid.*
97).

ཡོག་གཅིན་ *yog-gcin* one that wets his bed
(*Sch.*)

ཡོན་བ་ *yoñ-wa* 1. to be patient, to be
capable for, equal to, to suffice, etc. 2. =
ཡོན་བ་ *hoñ-wa*.

ཡོན་ཇེ་ *yoñ-ñe* colloq. = that will do, that
is enough.

ཡོན་ཚད་ *yoñ-chaḍ* appointed time and
place of coming.

ཡོན་ *yoñ* subst. yield, produce; ཡོན་ཆོ་
income; ཡོན་དཔེ་ *yoñ-deb* account book in
which is entered the income or receipts;
ཡོན་ཕུད་ *yoñ-ṣtud* collection (of revenue)
income, proceeds; ཡོན་ཁུལ་ *yoñ-khul* (ཡོན་གྱི་
ཡོད་པའི་སྒོམ་). ཡོན་ཕུད་པ་ *yoñ-ṣtud-pa* collector of
revenue: ཡོན་ཕུད་པ་རྫོང་མོ་ནང་ལྷན་ the collector
according to the register of rent (*Rtsii.*).
བཀའ་རྒྱ་ཡོན་ཕུད་པལ་དབྱེས་གཞུང་གི་རྩིས་སྒྲིགས་རྣམས་ཀྱིས་ (*D.*
ṣel. 7); ཡོན་རྩིས་ *yoñ-rtsis* register of income,
book of receipts (*Rtsii.*).

ཡོན་ལེ་ *yoñ-ye* = དེས་པར་ adj. certainly,
surely; defined as རྣམ་པ་གུན་ཏུ་ and as རྣམ་པ་
ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐམས་ཅད་དུ་ everywhere, in all, ever
before, at all times.

ཡོན་ས་ *yoñs* all, whole, complete, entire:
ག་ཡོན་ས་ཀྱི་རྗེ་ lord of all the black-haired,
.e., of laymen; ཡོན་འབྲུ་མེ་གྱི་མོ་བྲང་ the
palace in which all wish to meet.

ཡོན་ས་དཀྱིས་ *yoñs-dkris* परिधि [circum-
ference]S.

ཡོན་ས་ཚྭོབ་ *yoñs-shyob* (རངས་) copper (*S. Lex.*).

ཡོན་ས་བརྗོར་ *yoñs-bṣkor* परिবেष [a full
circle]S.

ཡོན་ས་ཁུལ་ *yoñs-khul* all together, every
thing included, inclusive of all (*Rtsii.*).

ཡོན་ས་རྒྱེབས་ *yoñs-khebs* पटल [a roof, a
cover]S.

ཡོན་ས་འབྲུབ་ *yoñs-khyab* क्रीड [surrounded]S.

ཡོན་ས་གང་ཕྱོད་ *yoñs-gañ ṣnod* पूर्णपात्र [a
full vessel]S.

ཡོན་ས་གུབ་ *yoñs-grub* (for ཡོན་ས་ལྷ་གུབ་) 1. परि-
निष्पन्न perfected, accomplished; the abso-
lute, what is independant and complete
in itself (*Was. 202*). 2. independence,
self-sufficiency, one of the three *lakṣaṇa* or
characteristics of the deity or of Buddha

according to the *Yogācārya* school of Buddhists; ཡོངས་སུ་གཞན་དབང་དང་ཚམས་སུ་ཡོངས་འགྲུབ་པོ། the *Sambhoga-kāya* manifestation is subject to other's influence but the *Dharmakāya* (the spiritual) is complete in itself (A. 78).

ཡོངས་འགྲོ་ *yoñs-hdro* तमस् darkness.

ཡོངས་གཙོད་ *yoñs-gcod* अवधि [limit, beginning]S. in the mystic language of the དགོ་རྒྱལ་གྱི་ལྗོངས་ཀྱི་ལྗོངས་ ཡོངས་གཙོད་འབྲུང་ *yoñs-gcod-hbyuñ* = ལྷན་འབྲུང་བ།, ཁྱིམ་མཐའ་ *khyim-mthab* = འགོག་པ། and རྟག་ཏུ་ རྟག་དག *rtag-tu rnam-dag* = ལམ (K. ko. ༧, 36).

ཡོངས་འཇོམ་ *yoñs-hjom* a term for བ ལྔ། cow (Mñon.).

ཡོངས་འཇོམས་ *yoñs-hjomz* परिघात, परिघ [an iron beam]S.

ཡོངས་རྒྱལ་སྒྲུབ་ *yoñs-rtogs* पर्यालोचना full consideration; exhaustive inquiry, careful discussion on any subject; fully understood.

ཡོངས་གཤུང་ *yoñs-gduñ* उपचूपित, संताप [great heat, affliction]S.

ཡོངས་འདུད་ *yoñs-hdud* द्रुम met. a tree.

ཡོངས་འདུས་མ་རྗེལ་ *yoñs-hdus sa-rdol* 1. n. of a celestial region said to be somewhere to the north where the five kinds of འདུད་ཡན་ *hdod-yan* are detained (Bon. ch. 6). 2. = དཔག་བསམ་ཤེང་, i.e., *Kalpadruma* the wishing tree of the gods its root being in the abodes of the Asura and its trunk hanging over the celestial regions so that the gods may enjoy its fruits.

ཡོངས་འབབ་ *yoñs-hbab* v. རྩ་དངོས་ རྩ་ལྔ། essential spirit.

ཡོངས་སྦྱོར་ *yoñs-sbyor* = འགྲོགས་པ། *hgrogz-pa* friendship, company (Mñon.).

ཡོངས་འཛོན་ *yoñs-hdsin* designation given to the tutor or spiritual and philosophical instructor superintending the childhood of the highest incarnate lamas. Thus the instructor of the present Panchhen Lama of Tashi-lhunpo is styled: the *Yong-dsin Lho-pa*.

ཡོངས་བཟང་ཅན་ *yoñs-bzang-can* 1. a term for ལུག་པ། *çug-pa* juniper. 2. བཅའ་རྒྱལ་མཚན་ (Mñon.) the tree of paradise growing on the lofty peaks of the Himalaya.

ཡོངས་ལྗུས་མིག་ *yoñs-zlum-mig* lit. the round-eye, as met. the domestic fowl, the cock (Mñon.).

ཡོངས་སུ་ *yoñs-su* 1. adv. परि wholly, completely, altogether; ཡོངས་སུ་དག་པ། immaculate, fully purified, quite clean; ཡོངས་སུ་ཐྲང་བ། परित्याग to give up entirely; ཡོངས་སུ་བསྐྱད་དེ། quite lost in perverseness. 2. generally, universally: རྒྱལ་ཡོངས་སུ་གྲགས་པོ། इति परिकीर्तित so he was universally famed; ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་བྱ་ཅེན་བཞི། four disciples of universal fame. Compounds:—ཡོངས་སུ་དཀྲིས་ *yoñs-su dkris* ensnared, entangled, all round; ཡོངས་སུ་བཀག་པ། *yoñs-su bkag* पर्यवरोध wholly forbidden, stopped; ཡོངས་སུ་བཀྲུས་ *yoñs-su bkruz* अवघात well washed; ཡོངས་སུ་བརྒྱུང་ *yoñs-su brkyañ* परिसर्य completely stretched out [following]S.; ཡོངས་སུ་ཤོར་ *yoñs-su skor* परिलृत: [completely surrounded]S.; ཡོངས་སུ་སྐྱོབས་པ། *yoñs-su skyobs-pa* wholly protected, saved; ཡོངས་སུ་སྐྱོབ་པ། *yoñs-su skyo-wa* परिखेद to repent sincerely, repentance, regret; ཡོངས་སུ་བཤྲོད་ *yoñs-su hgreñ* आकलन [binding, counting]S.; ཡོངས་སུ་ལྷུང་པ། *yoñs-su gyur-pa* परिणत wholly changed [matured]S.; ཡོངས་སུ་མྱུ་བ། *yoñs-su ngu-wa* परितोष to be very joyful; ཡོངས་སུ་འགྲུལ་བ། *yoñs-su hgul-wa* परिकम्प, परिप्लव to be very much moved [trembling, swimming about]S.

Syn. མཚོད་པ་ *mchod-pa* ; བཟན་པ་ *brñan-pa* ; མེ་རྟག་ *me-tog*. (*Mñon*.)

༩ ཡོན་ཏྲུང་ད་ *yon-khar-da* = ཡང་དག་མ་ཡིན་པ་ profane, not very pure, not holy.

ཡོན་གྱི་གནས་པ་ *yon-gyi-gnas-pa* = རྗེན་གནས་ *sbyin-gnas* or མཚོད་གནས་ an officer or sacrificer (*Mñon*).

Syn. ཡོན་མོགས་འབྲེད་པའི་མིང་ *yon-sog hgyed-pahi miñ* ; བྱིམས་པ་ *brims-pa* ; བཀྲམ་པ་ *bkram-pa* ; ཉེ་བར་འབྲེད་ *ñe-war-hgyed* ; འབྲེམས་ *hgrem-s-pa* ; གཏོང་བ་ *gtoñ-ica* ; རྗེན་པ་ *sbyin-pa* ; རྗེན་པ་ *byin-pa* (*Mñon*).

ཡོན་བཞེ་བ་ *yon-bsho-wa* = ནམ་པར་འབྱུར་ (*Mñon*) ; ཡོན་བཞེ་བ་མེད་པ་ལ་བཞེ་བ་མཚན་པ་ (*A. 80*). རྒྱལ་མ་ལ་བསྟན་གནས་དང་ཡོན་བཞེ་བ་ (*A. 155*) the prayer that one who offers makes that by the virtue of his gifts he may gain the position of a *Bodhisattva*.

ཡོན་ཆབ་ *yon-chab* oblation, water that is daily offered in a set of five, seven, or nine small brass cups to Buddhas, saints, and gods.

ཡོན་བདག་ *yon-bdag* यजमान 1. a priest who performs a sacrifice. 2. a householder who employs priests to perform sacrifices.

ཡོན་ཏྲན་ *yon-tan* अलंकार, ज्ञात, इत्य; ཡོན་ཏྲན་ཚེན་ རྒྱལ་རལ་; རྒྱལ་ good quality, excellence; taste, effect, virtue, valuable properties, e.g., the virtues of plants; also accomplishments, attainments: ཡོན་ཏྲན་སློབ་པ་ *yon-tan slob-pa* to learn something useful; property, quality, in gen., e.g., the different tastes and effects of medicines; also mystic or fantastic properties (*Glr*). ཡོན་ཏྲན་ཀུན་ལྡན་ *yon-tan kun-ldan* सर्वगुणान्वित, सर्वज्ञानी one possessed of all sorts of accomplishments; མཁས་པ་ཡོན་ཏྲན་ཀུན་ལྡན་ཏེ། རྫོགས་ལེམས་མེད་པར་ཞི་དེང་དུལ་ he who is learned and is possessed of all accomplishments is

peaceful, disciplined, and free from boasting. (*Leg*); ཡོན་ཏྲན་གྱུ་མཚོ་ *yon-tan rgya-mtsho* རྒྱལ་སྐུ་ the ocean of talents, the most talented, an epithet of Buddha (*M. V.*); ཡོན་ཏྲན་ཅན་ *yon-tan can* विद्वान् learned, wise, talented; ཡོན་ཏྲན་མེད་ *yon-tan med* विपुत्र, निर्युक्त not talented; ཡོན་ཏྲན་རིན་ཚེན་མེ་རྟག་གྱུན་ཏུ་རྒྱས་པ་ n. of a *Bodhisattva*. (*K. ko. 3, 437*). ཡོན་ཏྲན་ནེས་ *yon-tan-ces* talented, one who has useful knowledge.

ཡོན་པོ་ *yon-po* 1. v. ཡོ་བ་ *yo-wa* (*Jä*). 2. = དང་པོ་མིན་པ་ *drañ-po min-pa* also འཕྲོག་པ་ *hkhyog-pa* crooked, not straight (*Zam. 11*).

Syn. རྒྱག་པོ་ *kyog-po*; ཡོན་རྒྱག་ *yon-kyog*; གཟུ་བོ་ *gcu-wo*; མི་དང་བ་ *mi-drañ-ica*; འཆུས་པ་ *hchus-pa*; ལྷུར་བ་ *sgyur-ica*; འཕྲོག་པོ་ *hkhyog-po*; རྒྱག་རྒྱག་ *kyag-kyog*. (*Mñon*).

ཡོབ་ *yob* = རབ་ *hob* 1. (རྫོང་ཡོབ་ *sgoñi-yob*) the steps at the threshold. 2. stirrup; ཡོབ་ཁོང་ instep of the foot. ཡོབ་རུ་རྒྱང་པ་བརྟུག་ riding on saddle-horse, lit. putting the feet into the stirrups (*Hbrom. 30*); ཡོབ་ཐག་ *yob-thag* stirrup-leather; ཡོབ་མཐེལ་ the footing. 3. trench, ditch.

ཡོབ་པ་ *yob-pa*, v. གཡོབ་པ་ *gyob-pa*.

༩ ཡོབ་ཡོབ་ *yob-yob* = ལྡར་པ་ the foot (*Lif*).

ཡོམ་པ་ *yom-pa* vb. to swing, totter, tremble, to be unsteady, swinging, etc.; the swinging; adj. ཡོམ་པོ་ *yom-po*. adv. ཡོམ་ཡོམ་ *yom-yom* rolling, swinging.

ཡོན་ཅང་ *Yohu-chañ* n. of one of the Emperors of China (*Grub. 3, 15*).

ཡོར་པོ་ *yor-po*, or ཡོར་ཡོར་བ་ also རོམ་ཡོར་ shaking, tottering, trembling; also oblique, slanting, in *C*.

ཡོང་ཤིང་ *yor-ciñ* = རོང་བུ *hom-bu* a species of tamarisk (in mystic talk) (*Min. rda.* 4).

ཡོལ *yol* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་དགེ་བཤེས་ཡོལ་གྱིས་ལྷས་པས་ཁྱུང་སྤྱིང་རྗེ་ཆེ་བ་ཡིན་པས་ཁྱུང་ལ་རྗེན (*A.* 103) (*Deb.* 9, 19).

ཡོལ་གོ *yol-go* or **ཡོལ་མ** a cup or vessel of precious stone or metal (*Yig.*). Acc. to *Schtr.*, earthenware, crockery; དཀར་ཡོལ china-ware, porcelain, frq.; ཡོལ་གོང་ cup, bowl. **ཡོལ་སྒོ** *yol-sgo* = ཡོལ་གོ.

ཡོལ་བ *yol-wa* I: *यवनिका, यवानी, गुल्मी* sbst. curtain: ཡོལ་བས་འདྲེལ་བ་ *yol-was hbre-l-wa* to stretch a curtain over; ཡོལ་བ་ཐེན་པ་ to draw a curtain; ཡོལ་བ་གཅོད་པ་ to close the curtain (of a door); དར་ཡོལ་ silk-curtain; རས་ཡོལ་ calico-curtain; སྒོ་ཡོལ་ *sgo-yol* door-curtain.

II: vb. 1. to have past, be done: ཉེ་མ་བྱུང་ཡོལ་ mid-day is past; སྤོང་ཡོལ་སང་ *srod-yol son* the evening has past; ཉེ་མ་བྱུང་ཡོལ་བ་ has gone by midnight, ཉེ་མ་ཡོལ་ལ་ཁད་ the sun is nearly down, has nearly set; ཉེ་མ་ལ་ཡོལ་བ་ the sun has passed over the hill-top; ལྷུང་དང་རྩེ་ལས་ཡོལ་བ་ wind and rain setting in and ceasing at the proper time. 2. also = གཡོལ་བ་ *gyol-wa* in *C.*

ཡོས *yos* (ནས་ཏྲ་བུ) parched corn, mostly barley and wheat; འབྲས་ཡོས་ parched rice. ཡོས་འཐག་ *yos-hthag* = རྩམ་པ་བཏགས་པ་ or རྩམ་འཐག་ parched barley, rice or wheat made into flour: འདི་གུན་ཡང་རྩ་རྩི་དང་ཡོས་འཐག་ཡིན། (*A.* 119).

Syn. རྩས་པ་ *rños-pa*; བཅག་པ་ *bcad-pa*; ཡོས་བཏག་ *yos-bkra*; མརྩེ་ས་འི་མ་ཅན་ *mrdseṣ hi rma-can* (*Mñon.*).

ཡོས or ཡོས་བུ *yos-bu* = the rabbit or hare, but is found so used only in the calendar or in astronomical calculations: ཡོས་བུའི་ལོ་

དུའི་ལོ་འབྲིང་བའི་ཚེས་བཅུད་ལ་རྗེ་གདན་ he visited *Edorje gdan* in the second month of the spring of the *hare-year* (*A.* 93).

གཡལག *gyag* ལུ་རུ་མི་, ཅམར་ (ཚོ་མ་ར་ *tsa-ma-ra*) the Tibetan yak, *Bos grunniens*; is very abundant throughout Tibet, especially in the north-east, but does not seem to penetrate further north than the Akka Tagh range or the Koko-nor region. In Tibet, the male is called *གཡལག gyag* and the female *འབྲི་མོ་ hברי-mo*; ཡ་གཡལག (sometimes called *གཡལག་གོད་*) uncastrated yak-bull which is very wild and fierce; *གཡལག་གོད་* or *འབྲོང་* wild-yak; *གཡལག་སུ་* horn of a yak; *གཡལག་རྩག་ལྷོ་ལ་ཅེན་* a long-haired shaggy yak. *གཡལག་ར་* sbst. the tail of the yak: ཚུལ་ཁྲིམས་གྱི་ཡན་ལག་གཡལག་ར་བཞིན་བྱ་བ་སྤྱད་པ་ (idiomatically) to preserve one's morals as the yak takes care of its tail (*A.* 150); hence *གཡལག་ར་བ་* to carefully preserve.

གཡལག་ཤེ *Gyag-sde* n. of a place in the district of སྤེ་མོ་གཡལག་ཤེ་རྫོང་ *sn̄e-mo gyag-sde-rdson* (*Rtsii.*).

གཡལག་མེད་ gyag-rmed (དམ་ཅེག་ན་མ་འཚོས་ཁབ་མི་བཏན་) ? (*Blo-sbyoñ.* 7).

གཡལང་ *gyañ* 1. རུ་ཚལྱི་, མྱི་; syn. དཔལ་ *dpal*; ཕུ་ *phywa*. 2. happiness, blessing, prosperity: གཡལང་རྣམས་ blessing comes (from), growth of prosperity; གཡལང་གོར་ prosperity vanishes; གཡལང་སྐྱོབ་ *gyañ-skyob*, གཡལང་འབྲུགས་ sacrifices and other ceremonies to secure prosperity; གཡལང་ཁང་ *gyañ-khañ* a house furnished with rich furniture, precious things, and equipped with all accompaniments of prosperity; གཡལང་སྒོ་བ་ *gyañ-sgro-wa* or གཡལང་རྒྱམ་ a chest containing treasures; གཡལང་དར་ *gyañ-dar* kind of white scarf indicative of prosperity, wealth, and long life: གཡལང་དར་ཁབ་ ཏགས་གཅིག་ (*Rtsii.*). 3. gulf, abyss.

+ གཡལང་རྒྱུ་བ་ *gyañ-skyo-wa* immodest behaviour, shameless conduct, = ཚོ་བའི་བ་ *co-hdri-wa*; also, to slight.

གཡམ་ཀྲི་མ *gyah-kyi-ma* a small high-alpine Saussurea, the flower of which plant is an antibilious medicine.

གཡམ་ཐིག *gyah-thig* 1. a line drawn on a slate with a lead-pencil (*Jä.*). 2. a slate-pencil or lead-pencil, also གཡམ་སྐྱེག *gyah-smyug*. 3. bolt or bar: གཡམ་རྒྱུ་པ *gyah-rgyab-pa* to bolt, to bar; གཡམ་བྱེ་བ *gyah-phye-wa* to unbolt, unbar.

གཡམ་འབྲུལ་བ *gyah-hdrul-wa* to be mouldy, to get rusty, to get covered with foul extraneous matter (*Sch.*).

གཡམ་ཐང་ *gyah-spañ* 1. slate. 2. oil of vitriol; in *C.* verdigris.

གཡམ་འཕྲུལ་སྐྱེས *gyah-spañ-skyes* one of the generic names of the Sakya-pa hierarchs (*Loñ.* །, 20).

གཡམ་འབྲུག *gyah-wa* to shudder, to itch; also defined as ར་འབྲུག་ལང་བ *itching of the skin*; གཟུགས་པོ་གཡམ་བའི་ནད *scratching the body for relief* (*Ya-sel.* 28); གཡམ་སྐྱོག *gyah-sgog* itching in the body; མཚན་པོ་གཡམ་འབྲུག་ལངས་པ *itching in the arm-pit, &c.*

གཡམ་པ *gyah-pa* rusty (*Jä.*).

གཡམ་འབྲུག་པ *Gyah-bzañ* n. of a place in Tibet (*Loñ.* ༢, 5).

གཡམ་འབྲུག་པོ་འཕྲུལ་སྐྱེས *Gyah-bzañ khri-dpon* n. of one of the Governors of Tibet under the hierarchy of *Hgro-mgon Hphags-pa* of Sakya (*Loñ.* ༢, 13).

གཡམ་རྩལ་པ *gyah-rug-pa* = རྩལ་ལེན་ a medicinal herb, *Picrorhiza* (mystic) (*Miñ.* རྩལ་པ).

གཡམ་ཤིང་ *gyah-ñin* the maple.

Syn. བདག་ཐང་ *bdag-sbad*; མི་གསལ་ *mi-gsal*; ལ་རྩལ་པ *a-dhya-pa*; སྐྱེས་མཚན་ *skyes-ma*; རབ་བྱེད་མཚན་ *rab-tu char hbebs-ma*; དང་སྐྱོད་བཞེད་ *drañ-sroñ hrjod*; སྐྱེས་པོ་ *ñim-bi-rtse*; (མི་གསལ་ལྷན་པོ་); རྩལ་པོ་མི་འབྲུག་ *nags-kyi mi-hdra* (*Mñon.*).

གཡམར *gyar* = ར་ *kha*, གཤོན་ *gdoñ* and མདུན་ *mdun*, i.e., mouth, face and front. གཡམ་པང་ *gyar-khañ* = རྒྱ་གཟུགས་ human body, person. གཡམ་པམས་ *gyar-khams* = རྒྱ་པམས་ or རྒྱ་ལུས་ body, person.

རྩ་གཡམར་ཁྲུལ་ *gyar-kkral* = ཁྲུལ་, རྩ་གམ་ *çogam* or དཔྱ་ *dpya* (*Mñon.*) tax, revenue, rent, but generally capitation tax.

རྩ་གཡམར་དམ་ *gyar-dam* sometimes incorrectly written for ཡལ་གམ་ to avow, promise, undertake.

Syn. དམ་བཅས་ *dam-bcas-pa*; རས་སྤངས་པ *khas-blañs-pa*.

གཡམ་འབྲུན་པ *gyar-hdren-pa* = རྒྱན་འབྲུན་པ *spyan-hdren-pa* to invite, to call one to one's place.

གཡམར་པོ་ *gyar-po* 1. anything borrowed, taken as a loan, a loan: ལུས་འདི་འབྲུང་བཞེད་པོ་ གཡམར་པོ་ཡིན་ this is a loan of the four (constituent) elements (*Hbrom.* ར, 108). 2. credit for what has been lent or advanced.

གཡམར་བ་ *gyar-wa* to borrow, to hire: རོ་བྱང་རྩམ་མར་མེ་གཡམར་ཏི་ having borrowed a lamp in the castle; གཟུགས་ཚང་གཡམར་བ་ to hire night-quarters; རང་པ་གཡམར་མཁན་ tenant, lodger; གཡམར་བྱེད་པ་ = གཡམར་བ་. པ་གཡམར་ step-father, མ་གཡམར་ step-mother, བུ་གཡམར་ adopted child (*Jä.*).

གཡམར་མོ་ཐང་པ *gyar-mo thañ-pa* n. of a medicinal flower: གཡམར་མོ་ཐང་པམ་རྒྱངས་འཛོམས་མ་ལ་མན་ (*Med.*).

+ གཡམར་ཚ་ *gyar-tsha* = རོ་ཚ་ shame, bashfulness.

+ གཡམར་ལེན་ *gyar-len* = རས་ལེན་ promise.

+ གཡམར་ལམ་ *gyar-lam* 1. = མདུན་ front-side or before one's presence. 2. = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream (*K. d.* ༩, 197).

གཡམལ *gyal* བཞུག་ yawning, gaping.

གཡས་པ *gyas-pa* 'ལཔས་པ་', दक्षिण the right hand or side, ལག་པ་གཡས་པ the right hand; གཡས་ན on the right (hand), གཡས་སུ to the right, གཡས་ནས from the right; མིག་གཡས the right eye; ལག་གཡས the right hand; གཡས་ཕྱོགས་ལ *gyas-phyogs-la* to or on the right-hand side; གཡས་འོགས་ལ id.; གཡས་གཡོན right and left; གཡས་གཡོན་ལ་ལྟ་བུ to look all round to the right and the left. One of the two provinces into which Tsang anciently was divided is གཡས་ཚུ གཡས་ཚུ the right-hand division, the other is གཡོན་ཚུ གཡོན་ཚུ the left side division or banner (*Loñ.* ༩, 4). གཡས་བརྒྱུང་གི་འདུག་ཏུངས་མ a sitting posture in which the right leg is stretched forth (ལྷ་རྣམས་ཕྱག་དང་འབས་བརྒྱུང་བསྐྱེད་ཀྱི་བཞུགས་ཚུལ་) (*Ya-sel.*). གཡས་ཁག་གཡོན་དཀྱིམ *gyas-khay gyon-dkris* one hiding or covering the fault of another, one defending another. གཡས་འབྱེད *gyas-hkhyil*, दक्षिणावर्त्त invariably reverting to the right side (coiling to the right-hand side; as conch shell with rings) reverting to the right hand side. གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོག་ *gyas-len gyon-hjog* lit. taking by the right hand what the left gives or places into it, i.e., to re-arrange papers, records, etc., also furniture. རོ་ཐོག་གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོག་གིས་མཛོན་པའི་རྩིས་ཀྱི་རིགས་ gen. to present or to help a person with things taken as a loan or on credit from another party (*Rtsii.*).

གཡི *gyi*=དབྱེ *gbyi* the Tibetan lynx; གཡི་ལྱང་ *gyi-spyaŋ* lynx and wolf. གཡི་ཡི་གཞི་གཞན་གྱི་ནད་ལ་མན the flesh of lynx cures disease caused by evil spirits: དེར་གཉིས་, གཡི་ལྱང་བཞི, རྒྱབ་བཞི two sacerdotal cloaks, four skins of lynx and wolf, and four bucklers (*A. 101*).

གཡིགས་པ *gyigs-pa* sbst. eructation; also as vb. to belch, eructate: གཡིང་མ་ར་ཐ་ཐ་ཐོགས་ཀྱིས་ཁ་ནས་གཡིགས་ཀྱིང་པ་ to eructate from eating capsicum, etc. (*Näg.*).

གཡི་ཐོན་ *gyid-ston* ལུར་ལས [1. a subordinate feeling. 2. a secondary flavour]S.

གཡུ *gyu* དེར་འབྱུང་, དེར་འབྱུང་ the Ladak and W. Tibet turquoise. Syn. བོ་རོ་ཏེ་ *po-ro-tsa*; རིན་ཆེན་རྒྱལ་པོ་ *rin-chen rgyal-po*; རོ་ཡི་རྒྱལ་པོ་ *rdo-yi rgyal-po* (*Mñon.*). The finest turquoise are obtained from a mine in the neighbourhood of the *Gañs-can* mountains of Ngari Khorsum. Those of inferior quality come from India and elsewhere. There are asserted to be at least five varieties of this precious stone called ཐེམ་གཞོན་གཡུ་ལྷང་, གཡུ་ལྷང་དཀར་, གཡུ་ལྷང་དཀར་, དཔར་གཡུ་, and གཡུ་མཚོན་པ་ (*Loñ.* ༩, 1). གཡུ་ཁྱུང་ *gyu-kha* the turquoise colour; གཡུ་ཁྱུང་གསལ་པ་གནས་པ་གཡུ་གུམ་ཀ་ turquoise-colour, iron-colour, sky-colour and saffron-colour (*Yig.* 20). མདུན་གཡུ་ the front turquois in the head-dress of females; རྩ་གཡུ་ little turquois-stones; གཡུ་འི་ frq. for གཡུ་མདོག་ turquois-blue; གཡུ་མཚོ་ a glacial-lake, a blue glittering lake. གཡུ་བཅའ་མ་ *gyu-bcal-ma*=གཡུ་ཐུང་ *gyu-khra* spotted turquoise: གསེར་གཡུ་བཅའ་མ་གཡུ་ཕྱི་ལ་གཟེ་རོགས་ (*Rtsii.*).

གཡུ་ཐོག་པ་ *Gyu-thog-pa* n. of an ancient noble family in Tibet from which one of the four state ministers or *Shapé* are generally selected by the Government of Lhasa. Their palace stands near the གཡུ་ཐོག་ཐམ་པ་ *Gyu-thog zam-pa* a bridge in Lhasa. གཡུ་ཐོག་ཡོན་ཏན་མགོན་པོ་ *Gyu-thog yontan mgon-po* n. of a celebrated physician and author of medical works who flourished during the reign of king *Thi-sroñ d. hu-btsan*. He is said to have thrice visited Magadha from Tibet in order to study Sanskrit medicinal works at Nālanda. A block-print biography of this worthy consisting of 149 leaves exists in the Government library at Lhasa in which work it is stated that he lived to the age of 125 years.

enemy run away or retire: གཡུལ་བསྐྱོག་པའི་
ཤོར་མོ་ a wheel which can subdue an enemy
and bring victory (*Gyu. 10*).

གཡུལ་ལས *gyul-las* = རྫོན་ལས *ston-las* (*Nag.*).

གཡུལ་བསྐྱུང་ *gyul-bsruñ* a sentinel or mili-
tary sentry, watch-guard: གཡུལ་བསྐྱུང་བའི་
ཤོར་མོ་ (*Gyu. 10*).

གཡེང་བ *gyeñ-wa* 1. བོལ་པ།, འཇོལ་པ། to
swing, waft, to flow, agitate, to move a
thing softly to and fro: རྒྱལ་གཡེངས་ཏི་ moved
by the waves to and fro.; ཡུལ་ཁམས་ལྷ་གཡེང་བ
to flow over a country, with floods or
hostile armies, etc. (*Ma.*); དཔེ་རྣམས་གཡེང་བ་ to
turn over books. 2. (ལེམས་ལྡོག་པུ་) to agitate
the mind, to turn off the attention, to
disturb the mind: རྒྱལ་པོ་རྩུན་གཡེངས་པ་དང་ the
king looking away, directing his attention
to something else; ལེམས་བདུད་ཀྱིས་གཡེངས་ the
soul is disturbed by the devil; མ་གཡེངས་པ་
undisturbed, attentive; རྣམ་པར་མི་གཡེང་བ་ or
གཡེངས་པ་ to be quite attentive, not to be
disturbed by any thing, inexcitable, a
character in which Buddha excels and
which all must strive to attain to. 3. sbst.
as གཡེངས་པ་ diversion, pleasure, recreation;
jest, joke: གཡེངས་པ་དང་ཀྱི་ཁ་ལྷན་མ་ཡིན་ these
are no falsehoods spoken in jest (*Mil.*).

གཡེངས་ཕྱེད *gyeñs-byed* ཀིའི་ fig. a pig.

གཡེན *gyen* 1. གཡེན་སྤོང་བ་ *gyen-slyor-wa*
to calumniate. 2. n. of a royal family:
གཡེན་མངས་ཕུ་ལ་འཕེན་ *Gyen-sañs phyu-la hthen*
a son of king Bala sañs-gyen-la hthen (*G.*
Bon. 23).

གཡེམ་པ *gyem-pa* or ལོག་གཡེམ་ 1. = འདྲོད་
ལོག་ *hdod-log* or འདྲོད་པ་ལོག་པར་གཡེམ་པ་ forni-
cation, incest, adultery. གཡེམ་ཕྱེད་པ་ *gyem-*
byed-pa to commit adultery, fornication. 2.
འཇིགས་པ་ལྡོག་པ་ false dealings, acting wrongfully.

གཡེར་ཁ་ *gyer-kka* or དེལ་ཕུ་གཡེར་ཁ་ *dril-*
bu gyer-kha-ma small bell attached to

the neck of a Lhasa lap-dog as an orna-
ment.

གཡེར་སྐྱོམ་པ་ *gyer-sñom-pa* འཇིགས་པ་ [weary,
drowsy] *S.*

གཡེར་པ་ *gyer-pa* = གཡེར་བ་ *gyer-wa* མི་
བདག་གཡེར་པའི་ལུགས་བཞིན་དུ་ འཇིགས་པ་ [in
the manner of a proud king] *S. (A. K.*
1-32).

+ གཡེར་པོ་ *gyer-po* བཤུ་ an expert, one
who is well versed in any subject. Acc.
to *Jä.* adj. wise, prudent, circumspect.

Syn. མཁས་ངས་ *mkhas-ñas*; མཁས་པ་ *mkhas-*
pa; སྐྱིམས་པ་ *grims-pa*.

གཡེར་བ་ *gyer-wa* 1. བ་ གཡེལ་བ་ *gyel-wa*.
2. passion, misbehaviour: ཕྱི་དོར་མི་གཡེར་ངོས་
(*Yig. 48*).

གཡེར་བཟ། *gyer-bag* = རྣམ་གཡེལ་ཅན་ *snañ-*
gyel-can light, luminous body or space.

གཡེར་མ་ *gyer-ma* བའམ་འཇིགས་ guinea
pepper, *Capsicum*.

གཡེར་མོ་མང་ *Gyer-mo-thañ* n. of a place in
Kham (Ya-sel. 17).

གཡེར་ཤིང་པ་ *gyer-ñin-pa* n. of a medicinal
plant: གཡེར་ཤིང་པ་ལེས་འབྲུམ་པའི་ཚ་བ་ལེལ་

གཡེལ་ *gyel* 1. = མཆོས་ལས་ འཇིགས་, slumber-
ing; indolence. 2. n. of a place in Kongpo
(*Deb. 4, 45*).

རྩ་གཡེལ་པ་ *gyel-pa* = འདྲོད་པ་གཅིག་ *hdod-pa*
gcig an urgent wish; a passion.

གཡེལ་བ་ *gyel-wa* 1. to be idle, lazy,
slothful; གཡེལ་བ་མེད་པར་ incessantly, continu-
ally, busily. 2. in ལུགས་གཡེལ་བ་ to forget.

གཡེལ་མ་ *gyel-ma* = འཕྱོད་མ་ *hphyon-ma* a
harlot, prostitute (*Mñon.*).

གཡོ་ *gyo* or གཡོ་སྐྱུ་ *gyo-sgyu*, also གཡོ་སྐྱུ་
gyo-skyu, craft, cunning, deceit (*Jä.*); གཡོ་

གཡོག་ལ་ *gyo-bkol* id. : བྱ་བྱེད་ལས་མ་ཅད་ཀྱང་ཕྱི་གཡོག་པའི་གཡོག་གཡོག་ལ་འབྲེན་ཞིག་ལས་མི་འདུག་པས་ (*Khrid.* 45). གཡོག་ཁྲམ་ *gyo-khram* = གཡོག་སྐྱོད་པ་ཁྲམ་ *gyo-sgyu-dan khram* both deceit and cunning.

གཡོག་འགུལ་ *gyo-hgul* quaking, trembling, shivering གཡོག་འགུལ་ཚེན་པོ་ *gyo-hgul chen-po* great quaking. Syn. གཡོག་ཤིང་འགུལ་ *gyo-shin-hgul*; འདར་ཤིང་ལྗོག་ *hdar-shin-ldeg*; ཡོ་མ་ཡོ་མ་ *yom-yom*; སྒྲིག་སྒྲིག་ *çig-çig*; སྒྲིག་སྒྲིག་ *sig-sig*; ཡོངས་སྐྱོད་འགུལ་ *yoñs-su-hgul*; འདུགས་ *hkhruṅs*; ཀྱོན་ཏེ་འབྲུགས་ *kun-tu-hkhruṅs* (*Mñon.*).

གཡོག་ཅན་ *gyo-can* ལྷུ་རྒྱུ་, མཚུ, རྒྱུ་རྒྱུ་, རྒྱུ་རྒྱུ་ crafty, deceitful; a deceiver, cheat : གཡོག་ཅན་; མི་ལེས་བཅོམ་ཅི་ཡང་མི་བྱེད་ (*Rdsa.*).

Syn. དེ་བྱེད་ *dye-byed*; ཁྲམ་བྱེད་ *khram-byed*; དེ་བྱེད་བྱེད་ *dbyen-byed*; སྐྱོད་ཅན་ *sgyu-can*; གཡུགས་མཁན་ *geugs-mkhan*; ཕྱ་མ་བྱེད་ *phra-ma-byed*; སྐྱོད་བྱེད་ *slu-byed*; ལེ་གཏིས་པ་ *lec-gñis-pa*; ལྷ་སྐྱོད་ཅན་ *gya-gyu-can*; མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa*; སྐྱོ་མ་མཁན་ *sgyu-ma-mkhan*; གཡོག་སྐྱོད་ཅན་ *gyo-sgyu-can* (*Mñon.*).

གཡོག་ཐོན་ *gyo-thon* = མང་པོ་ཐོན་པ་ what is found in excess (*Rtsii.*); also as vb. གཡོག་ཐོན་པ་ to be in excess, to exceed; = ཡོང་བ་ or འཕེལ་བ་ *hphel-wa* excess.

གཡོག་ལྗོངས་ *gyo-ltan* 1. = གཡོག་ཅན་. 2. a hill-stream, a stream. 3. met. a woman (*Mñon.*).

གཡོག་སྐྱོད་ *gyo-snod* a cooking pot or vessel.

Syn. ཕྱ་བ་ *phra-wa*; རྒྱུ་མ་ *rdsa-ma*; རྒྱུ་གཡོག་པ་ *khog-pa*; མི་ཐ་ར་ *mi-tha-ra* (*Mñon.*).

གཡོག་བྱ་ *gyo-wa*, p f. གཡོགས་ *gyos* = མི་བཅོམ་པ་ 1. to move, to remove; to wave, waver, to be unsteady. མི་གཡོག་པ་ *mi-gyo-wa* རྒྱུ་མ་མཁན་ not moving, not agitated, as met. = a mountain. གཡོག་བའི་སྒྲིག་ཅན་ *gyo-wahi mig-can* རོ་རྒྱའི་, a woman with rolling eyes; གཡོག་མེད་པ་ *gyo-med-pa* རྒྱུ་མ་མཁན་ unmoved, steady. 2. sbst. moveableness, mobility : ཡང་ཤིང་གཡོག་བྱེད་

yañ-shin gyo-wa-nid being of light or easy mobility.

གཡོག་པ་ཅན་ *gyo-wa-can* (འདྲོད་པས་བྲེགས་པ་ *hdod-pas dregs-pa*) an elephant that is mad for coupling (*Mñon.*)

གཡོག་བལ་ *gyo-wa-pa* རྒྱུ་མ་མཁན་ [defeat; intercourse] S.

གཡོག་བའི་ཐོང་པོ་ *gyo-wahi sdon-po* = རྒྱུ་མ་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar-çin* the *Sal* tree the gum of which is used as incense (*Mñon.*)

གཡོག་བྱེད་ *gyo-byed* 1. རྒྱུ་མ་མཁན་ that moves or quakes fig. = རྒྱུ་མ་ *rtuñ* the wind (*Mñon.*). 2. རྒྱུ་མ་མཁན་ the crow. གཡོག་བྱེད་མཁན་ = རྒྱུ་མ་མཁན་ *rtuñ-lha* the god of wind (*Mñon.*). 3. གཡོག་བྱེད་པ་ *gyo-byed-pa* to cheat, to deceive; also one who cheats : གཡོག་བྱེད་པའི་རྩ་ཚོང་གེས། གང་ཞིག་གཞན་གྱི་ནང་འཕྲོག་པ་ (*K. d. u, 135*).

གཡོག་མེད་ *gyo-med* 1. honest, without deceit or cunning (*Mñon.*). 2. རྒྱུ་མ་མཁན་, རྒྱུ་མ་མཁན་, རྒྱུ་མ་མཁན་ immoveable, constant, unvarying, firm : གཡོག་མེད་ལྗོངས་ *gyo-med glañ-rdsi* lit. the firm cow-herd, an epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

Syn. རྒྱུ་གཡོག་པ་ *rtag-pa*; རྒྱུ་མ་མཁན་པ་ *brtan-pa*; མི་འགྲུང་བ་ *mi-hgyur-wa*; མི་ཞིག་ *mi-shig*; མི་གཡོག་པ་ *mi-gyo*; གཞན་མེད་ *gshom-med* (*Mñon.*).

གཡོག་མོ་ *gyo-mo* རོ་རྒྱའི་མོ་ a low woman.

གཡོག་རུ་ *Gyo-ru* one of the two early divisions of the province of Ü : དབུས་ན་དབུ་ཅུ་གཡོག་རུ་གཏིས་" (*Loñ. 2, 4*).

གཡོག་གཡོག་ *gyog* or *gyog-po* 1. service, work ར་ལ་གཡོག་གཡོག་པོ་ = ར་ལ་ལས་ཀ་ཡོད་ I have work, I have business, I am busy; མིའི་གཡོག་གཡོག་པོ་ to serve, be in men's service, to obey. 2. ར་ལ་ལས་ཀ་ཡོད་ = ར་ལ་ལས་ཀ་ཡོད་ man-servant; དཔོན་གཡོག་ master and servant, master and attendants; རྒྱུ་མ་མཁན་གཡོག་ service at sick-bed, a nurse, one that attends sick persons; གཡོག་གཡོག་པོ་དང་ཡང་གཡོག་གཡོག་པོ་དང་གཡོག་གཡོག་ servant, servant's

ར *ra* 1. is the twenty-fifth letter of the Tibetan alphabet and is always pronounced rather strongly. 2. num. fig.: 25.

ར II: in Budh. ར demonstrates the state of all matter as being fine as an atom or even more inconceivable than an atom (*K. d.* 3, 321); in Tantrikism it represents a state which is free from རྟེན *rkyen* (co-ordinate influence) (*K. g.* 4, 43); in mysticism ར = རྩེ་མེད་མོ་ a widow or one who is without a husband (*K. g.* 1, 179).

ར III: རྩེ་མོ་ a goat; ར་མོ་ *ra-mo* a she-goat; ར་ལྷག་གི་ར་བ་ རྩེ་མོ་ལྷག་ལྷག་ goat and sheep fold; ར་ལྷག་ *ra-kyal* bag made of goat's skin. ར་རྩེ་མོ་ *ra-skyur* = རྩེ་མོ་ *rtsab-mo* (mystic) (*Miñ. rda.* 4). ར་རྩེ་མོ་ *ra-skyes* a gelded he-goat; ར་གུ་ *ra-gu* or colloq. རི་གུ་ *ri-gu* a young goat, kid; ར་རྩོད་ *ra-rgod* wild goat; ར་རྩུག་ *ra-thug* he-goat; ར་ཤེར་ *ra-ther* serge or shawl made in Tibet with the fine wool called རྩུ་ལུ་ *khu-lu* growing next to the skin of the Tibetan goat: ར་ཤེར་ཞེས་པ་རྩུ་ལུ་རྩེ་མོ་ལ་བཟོས་པའི་ཤེར་མ་ (*Jig.* 23). ར་རྩུ་མ་ thick serge made of goat's hair; ར་ལྷག་མ་ *ra-lpags* goat's skin, kid leather; ར་སྩེ་ *ra-spu* = རི་སྩེ་ *rahi-spu* goat hair; ར་མོ་ *ra-pho* a gelded he-goat; ར་སྟོག་ *ra-slog* a coat with goat's skin lining; ར་ལུག་ *ra-lug* smaller cattle, *i.e.*, goat and sheep—in enumerations of domestic cattle the ར་ or goat always precedes the ལུག་ or sheep. ར་ག་ *ra-ga* goat's flesh, goat-mutton.

Syn. ར་མོ་ *tshe-tshe*; ར་ག་མོ་ *ag-tshar*; ར་ག་མོ་མ་ *ag-tshom-can*; ར་ལྷག་མོ་ *wa-lphyah*; རི་འཛོན་ *dri-hdsin*; རྩེ་མོ་སྟོན་ *skyes-sgra can* (*Mñon.*).

ར་ལྷག་ལྷག་ *Rakṣa-sprul* the apparitional Rakṣa goblin, an epithet of the Tantrik god རྩེ་མོ་རྩེ་མོ་ལྷག་ལྷག་ the red Hāyagrība (*Bon.*).

ར་ག་རྩེ་ *ra-gan*, in comp. ར་ག་རྩེ་ *rag*, brass: ར་ག་རྩེ་གྱི་བུམ་པ་ *ra-gan-gyi bum-pa* brass vessel: ར་ག་རྩེ་གཡམ་ལེས་མིག་ནད་སེལ་ the rust of brass cures eye disease (*Mcd.*).

Syn. རི་རི་ག་ *ri-ri gā*; རི་མེད་ *dri-med*; གཤེར་ཅན་ *gser-can*; རྩེ་མོ་ལྷག་ལྷག་ *rtsibs-brtsibs*; བུམ་བུ་ *bshu-bya* (*Mñon.*).

ར་གུ་ར་ *ra-gur* = ར་བ་ an enclosure with rail, wall or fencing; རྩོ་རྩེ་ར་གུ་ *rdo-rje ra-gur* an enclosure made with walls or pillars having *Dorje* figures on them (*Yig.*)—the monastery of Sam-ye has such an enclosure around it.

ར་རྩེ་བ་པ་ *ra-rgyab-pa* (more properly ར་རྩེ་བ་པ་) the common term applied to the scavengers and corpse-disposers in Lhasa and also in Shiga-tse.

ར་སྟོག་ *ra-sgog* a species of garlic: ར་སྟོག་ཅ་བས་གུང་སེལ་རྩོད་རྩོད་མགོ་སྟོན་འཛོན་མས་.

ར་སྟོང་ *Ra-sgreñ* also written as ར་སྟོང་, an ancient monastery of Tibet founded by *Hbrom-ston-pa* in the beginning of the 11th century A.D.: རྩེ་མོ་རྩེ་མོ་ལྷག་ལྷག་པའི་གུར་གུང་ the miraculous monastery called Raḍeng in the north of Tibet (*Rtsi.*).

ར་ཚོད་ *ra-chod* = ར་ག་ཚོད་ definite arrangements, settlement of an affair (*D.R.*).

‡ ར་ཏི་གུ་པ་ *Ra-ti gup-ta* n. of an Indian Buddhists sage (*K. dun.* 55).

the Chinese wife of king *Sroñ-btsan sgam-po* in about 633 A.D. and containing the image of Akshobya Buddha which was carried from Nepal under the orders of *Sroñ-btsan sgam-po's* Nepalese wife, the daughter of king *Ams'u Varman*.

ར་མོ་ག *ra-mo-ga* རྩྭ་རྒྱུ་རྩ་མོ་ག a hornet.

ར་བཟེ་བ *ra-bzi-wa* in C. = to be drunk, get intoxicated.

ར་ཡི་ཤིང་ *ra-yi cih* རྩྭ་ལོ་ལྷོ་གུ་ལོ་གུ་ རྩྭ་ལོ་ལྷོ་གུ་ལོ་གུ་ a species of sandal wood, a fragrant wood.

ར་ཡིག *ra-yig* རྩྭ་ལོ་གུ་, རྩྭ་ལོ་གུ་ the letter *r* when surmounting another letter is so called. ར་ཡིག་གཉིས་པ་ རྩྭ་ལོ་གུ་= རྩྭ་ལོ་གུ་ a name for the bee on account of its horns, resembling the double ར་མོ་ *na-ro* (Yig. k.).

ར་རྩྭ་གསལ་པར་ལ་ *Ra-rtsig khah-pa* n. of a castle in Tibet in which *Atis'a* was at one time accommodated when travelling in Tibet: ར་རྩྭ་གསལ་པར་ལ་ཞེས་བྱ་བར་བཞུགས་ཏེ་ (A. 93).

ར་རི *ra-ri* 1. a term for fault, defilement and dirt (i.e., རྩྭ་ན་ *skyon*, རྩྭ་མ་ *dri-ma*, རྩྭ་པ་ *dreg-pa*); ར་རི་མེད་པ་ *ra-ri med-pa* faultless, stainless. 2. acc. to *Sch.*: neither high nor low.

ར་རེས་ *ra-res* = རེས་མོས་ *res-mos* one by one; by turns.

ར་རོ *ra-ro* 1. intoxication, drunkenness. 2. intoxicated (*Sch.*): ར་རོ་དང་པོ་བག་མེད་པ་ the first stage of drunkenness makes one devoid of the senses, shameless; ར་རོ་གཉིས་པ་གྲང་པོ་ཚེ་ རྩྭ་ན་ལ་དང་པོ་ལྷོ་གུ་ drunkenness in the second stage resembles a furious elephant; ར་རོ་གསུམ་པ་ལེ་ རྩྭ་ན་ལ་དང་པོ་ the end (of it) resembles a corpse. ར་རོ་བ་ *ra-ro-wa* in *W.* to be intoxicated, drunk. ར་རོ་བར་བྱེད་པ་ *ra-rowar byed-pa* to make drunk (*Dsl.*); ར་རོ་བལ་ལས་སངས་ཏེ་ having come to one's self again after a drunken. fit, being sober again (*Jä.*).

ར་ལུང་ *Ra-luh* n. of a village two days' journey east from *Gyang-tse* in *Tsang* where the Buddhist Saint *Hgro mgon Gtsah-pa Rgya ras* founded the monastery of *Raluh* (*Loñ.* 3, 28).

ར་ལུང་ *ra-cul* the remnants or traces of an old pen or enclosure.

ར་ས *Ra-sa* lit. goat's-land; the ancient name of *Lhasa* which, since the famous image of Buddha was brought from China and kept there, became converted into *Lhasa*, the letter *Ra* (ར) being naturally changed into *Lha* ལྷ་ which signifies a divine being, i.e., Buddha.

ར་ས་ལྷ་ལྷོ་གུ་ *Ra-sa lphrul-snañ* (the miraculous temple of *Rasa*) old n. of the great temple of Buddha now called the *Chokhang* or *Kinkhording* རྩྭ་ལོ་གུ་ལོ་གུ་ at *Lhasa* built by king *Sroñ-btan sgam-po* at the request of his Nepalese wife. The historical image of Buddha in this temple representing him as a prince, which is said to have been taken from *Magadha* by the Chinese about the first century B.C., was presented by emperor *Thaijung T'ai-tsung* to his daughter who was married to king *Sroñ-btsan sgam-po*. The princess kept it in the temple of *Ramoche* but in the 10th century it was transferred to this temple. The spot on which this temple was built being found auspicious by astrology was selected for a site by the Nepalese princess, but being a low place it was raised with earth carried it is said, by goats, hence its name ར་ས་ *Ra-sa*.

ར་ས་ཡ་ན་ *ra-sa ya-na* རྩྭ་ལོ་གུ་ལོ་གུ་ chemical preparation of mercury for medicinal purposes (*Sman.*).

ར་མོ་ *ra-ma* n. of an insect (*K. g.* 3, 462).

‡ རྩ་ཀ་ *rā-dsā-ka* = རྩ་ཀ་ *Ice tongue (mystic)* (*K. g. n.*, 26).

‡ རྩ་མ་རི *Rā-sa-ri* n. of an ancient city in Sind in India (*S. Lam.* 35).

† རྩ་ལུ *rā-lu* = རྩ་ལུ་མ་ *the planet Rāhu.*

རྩ་ *rwa* རྩ་མ་ 1. also རྩ་མ་ *rwa-co*, horn of yak, cow, etc. 2. met. a mountain peak: རྩ་མ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་དེས་བྱ་བའི་རི *Rwa mñam-par gyur-pa shes-bya-wahi ri* (the mountain of equal and even peaks), n. of a mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru (*K. d.* ༣, 301). རྩ་གཟུགས་པ་ *Rwa gsum-pa* n. of a three-peaked mountain said to be situated five hundred *yojana* beyond the south of the mountains which border the southern ocean; on its side is the kingdom of the lord of death (*K. d.* ༣, 277). 3. sting, e.g., of the scorpion. རྩ་གཟུགས་ཅན་ *or* རྩ་གཟུགས་འཛིན་ *one holding' or using a bow made of horn.*

རྩ་ཅན་ *rwa-can* 1. རྩ་ཅན་ *horned animals*, like cow, buffalo, antelope, stag, etc. 2. རྩ་ཅན་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ *a species of conch shell which has horny projections or thorns (Mñon).*

རྩ་དྲུགས་མངའ་བ་གཟུགས་ *rwa-dwags mñah-gsum* an abbreviation of རྩ་གླིང་ *Rwa-sgreñ*, དྲུགས་པོ་ *Dwags-po* and མངའ་བའི་མ་ *Mñah-riñ*. Also abbrev. of རྩ་བ་ལྟོད་ *Rwa-wa stod*, རྩ་བ་ལྟོད་ *Rwa-wa smád*, དྲུགས་པོ་ *Dwags-po*, and མངའ་བའི་མ་གྲུ་ཚང་ *Mñah-riñ grwa-tshah* the four sections of the monastic college in Tashi-lhunpo (*Loñ.* ༩, 13).

རྩ་ཚྭ་ *rwa-tshwa* a kind of mineral salt resembling ར་ཅུ་ལྷོ་མ་ *ra-ru phye-ma*: རྩ་ཚྭ་མ་ཞེ་གོང་ལྷོད་ཀྱི་གྲང་བ་ལེལ་.

† རྩ་ཀ་ཏ་ *rak-ta* 1. as met. = blood, red. 2. saffren, minium, cinnabar (*Mil.*).

རག་ *rag* 1. sbst. v. རག་ན་ *brass.* རག་རྩུང་ *brass wire*; རག་དུང་ *a brass trumpet*: རག་དུང་

འདི་ཡང་ལྷ་བཙུན་པའི་བྱགས་ཀྱིས་ནེས་ *the brass trumpet was also an invention of Lha-btsun-pr* (*A. 75*). རག་འགག་ *rag-hgag* = རྩུང་འགག་ *or* རྩུང་འགག་ *a small brass plate*; རག་རྟེགས་ *rag-stegs* a small brass-tray on which tea-cups are placed when tea is served (*Rtsii.*). རག་དུང་ *rag-duñ* (also called ལོ་པཎ་ལྷན་འདྲིན་གྱི་དུང་ *lo-pañ spyan-hdren gyi-duñ*) long brass-trumpets resembling a telescope in shape and size (*A. 75*). 2. subject, subservient, dependent: རྩུང་གྱུ་མྱེད་ལྟེང་ལ་རག་གོ་ *In W. for རྩེགས་པ་ཅན་ drags-pa-can proud, haughty, and also for བྱགས་ཅན་ glorious, splendid.*

རག་ཅུང་ཤིང་ *rag-chuñ ÷iñ* ཀོ་ལི་ལི་ *the olive tree.*

Syn. ཀོ་ལེ་ *ko-le*; ལྷུར་ཤིང་ *skyur-÷iñ (Mñon).*

རག་རྩོ་ *rag-rdo* a mineral substance རག་རྩོ་སྐྱེ་ལྡན་རབ་འབྱེད་ལེ་བར་བྱེད་ *Rag-rdo* cures eye disease and removes dimness of vision.

རག་པ་ *rag-pa* 1. vb. *W. for རྩེག་པ་ to touch, feel, and in a mere generalized sense = འཛོལ་བ་ to perceive, to scent, taste, hear, see.* 2. adj. dark-russet, brownish, of horses, rocks, etc. (*Jä.*).

རག་པ་ཐང་རྩུམ་ *rag-pa than-zhum* one of the 37 sacred places of the Ben (*G. Bon.* 38).

རག་མ་ *Rag-ma* n. of a village in Tibet mentioned in *Mil.*

རག་ཅོ་ *rag-tse* stone in fruits in *W.* (*Jä.*).

རག་ལུས་པ་ *rag-lus-pa* = རྩུང་ལུས་པ་ *adj. dependent on: as vb. རག་ལུས་པ་ to depend on: མངས་ཀྱིས་ཀྱི་བཟུང་བ་དགོ་འདུན་ལ་རག་ལུས་ the doctrine of Buddha is dependent on the Buddhist clergy; རྩུང་གྱུ་ལྷོ་བས་ལ་ལ་རག་ལུས་ that depends on your strength (Mil.); དབུགས་རྩུབ་པ་ལ་ལེམས་ལ་རག་ལུས་ breathing depends on the soul; འཛོལ་བ་གཞན་ལ་རག་ལུས་ཤིང་ as they depend on others for their living; རྩུན་གྱི་རྟོགས་ལ་འང་རག་ལུས་པ་ dependent on co-ordinate influence (Yig. 18).*

‡ **རག་ག** *rag-ga* or རྩྭ *rakṣa* 1. བརྟམ་ berries which are used for beads of rosary: རྩྭ་མ་གཏོན་འཇོམས་ is a protection against frightful deities. རྩྭ་པོའི་འབྲེང་བ་ *drag-pohi hphreñ-wa* a rosary made of this fruit sacred to the god Rudra. 2. རག་ག་ *Rag-ga* ལུ་བརྟམ་ a Turk or Tartar.

རག་ཤི་ *rag-ṣi* 1. n. of a country and its people. 2. spirit, or liquor, that is distilled from the *Mowah* flowers.

རགས *ragṣ* 1. dam, mole, dike, embankment; also རྩྭ་རགས་ and རྩྭ་མོན་. རགས་མཛེད་ལས་ད་ལྟ་ཡང་ལྷ་ཇི་ཟེར་སྐད་ (*A. 90*) having constructed the embankment, it is still called *Lha-Je Rag*. 2. any construction of similar shape; མག་རགས་ (also) མག་ར་ intrenchment, breast-work; རུག་རགས་ stack, rick of straw; རིང་རགས་ stack of wood (*Jä.*).

རགས་པ I: 1. *ragṣ-pa* ལྷ་ལྡན་, opp. of རྩོམ་ ལྷ་ལྡན་; coarse, thick, rough, unrefined: ལུས་ཀྱི་རྩམ་པ་ལྷ་རགས་རྩམས་ the more delicate and the coarser component parts of the body; རགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ reckoned roughly; རགས་ཅིས་ by a rough estimate; རགས་པའི་མི་རྟག་པ་དང་སྤྲོ་བའི་མི་རྟག་པ་ the perishableness of the corporeal mass and of the subtle parts; ཡན་ལག་རགས་པ་ ལྷ་ལྡན་ grosser parts or visible limbs; of Buddhas it is said that they appear རགས་པའི་རྩྭ་ལྱིས་, bodily. 2. to work, mould, form, sketch, etc., roughly.

རགས་པ II: few, short: མོ་སྐོའི་བྱང་ཚུལ་ རགས་ཅོམ་བཤད་པ་ལ་ to give a brief account of the origin of the different ones; དཔོན་གཞོག་རགས་པ་དེ་ཕྱིད་གདན་འདྲིན་དུ་ for inviting a few including master and servants (*A. 127*). རགས་རིམ་ཅོམ་ཞིག་ *ragṣ-rim tsam-shig* = ཚེ་རིམ་ a few principal ones: ཡོན་ཏན་རགས་རིམ་ཅོམ་ཞིག་གསུངས་པའོ་ he described a few of his chief talents or qualities (*A. 16*).

རང་ *rañ*, རང་ཉིད་ *rañ-ñid* ལྷ་, ལྷ་ལྡན་, རིམ་; རང་གི་ རིམ་, ལྷ་ལྡན་; 1. ourself, one's self, self: མ་རིག་པའི་དབང་གིས་ལུགས་ནི་རང་ཁོ་ན་ལུང་བར་བྱས་སོ་ (*Hbrom. 1, 120*) by ignorance (*Avidya*) one's own future, of itself was destroyed; རང་གི་ཕྱོགས་སྐོམ་ one's party or side; རང་འདུབ་ self evolved; རང་བྱུང་ *rañ-byuñ* self-sprung, very freq.; རང་འབྱུང་ *rañ-hbyuñ* one's own accord: ང་རང་འབྱུང་མཚན་པ་ལ་འགྲོ་བ་ I shall go to the worship of my own accord (*A. 7*). རང་གཉིས་ཟླེབ་ལ་ཞྱིང་ཚེས་ཀྱུག་ལ་འགྲོ་བ་ let us two go together for our heart's satisfaction (*Rdsa. 17*). In colloq. རང་ is generally added to all the personal pron. without any reflective meaning; thus, ང་རང་ and ཁོ་རང་ are much more commonly used than merely ང་ and ཁོ་ indicating in C. simply "I" and "he." Again རང་ alone may stand for the pronoun I, etc.; རང་ཅག་, རང་རྣམས་ plur.; རང་གི་ my, thy, etc. Other examples: རྩེ་མ་དེ་རང་གི་ལུས་ལ་ཚགས་པས་ that wife fond of herself, in love with herself (*D.R.*); དེས་རང་གི་མ་ཡིན་པར་རིག་ནས་ he perceiving that it was his own mother; རང་ལ་རང་གིས་སྐྱབ་ཅན་དེ་ shaving one's own head (*Dsl.*); རང་བས་ངན་པ་ worse than self; རང་ལས་ཆེ་བ་ greater than one's self; རང་ལ་བྱ་མེད་ན་ if a man has no son of his own (*Mil.*). In compounds; རང་སེམས་ one's own soul; རང་རིག་ རང་གསལ་རང་བཤེ་གསུམ་ one's own intelligence, perception and happiness; རང་སློག་རང་གིས་གཙོད་ *rañ-srog rañ-gis-gcod* you will take your own life (*Glr.*). 2. just, exactly, precisely, merely, the very: དེ་རང་ the very same; དེ་རང་ཡིན་ exactly so! it is just so! ལྷ་མོ་རང་ *ñha-mo-rañ* quite early in the morning (*Mil.*); ང་དང་ཕྱད་པ་རང་གིས་ by the mere meeting with me (*Mil.*); མི་རང་ just a person, a person travelling all alone; མོ་རང་ she, she alone; also, an unmarried woman. རང་གི་ངོ་བོ་ *rañ-gi ño-wo* ལྷ་རྒྱུལ་ one's own nature, constitution or inner shape.

རང་ཀྱ་བྱུབ *rañ-rkya-thub* one who is so learned, clever or skilled that he needs no help or advice or instruction from another party: རྩམས་ལེན་རང་ཀྱ་བྱུབ་རེས་ལུ་བྱན་པར་བཅད་པ་དེ་ལེན་ (*Khrīd.* 153).

རང་སྐུར *rañ-skyur* also written རང་བསྐུར ཡམ་རལ་ (*K. g.* 3, 47).

རང་སྐྱེད *rañ-skyed*=འཛིག་རྟེན་ *hjig-rten* or གནས་རྟེན་ *gnas-rten* (*Mñon.*) as met.=the world.

རང་སྐྱེས *rañ-skyes* 1. ལུ་ལྔ་ extraction, race, family. 2. ལྷ་ཇ་=as met. ལྷ་ག་ blood.

རང་ཁྱེ *rañ-kha* resp. རང་ལམ་ lit. one's own face, one's own promise or word.

རང་ཁོངས་ *rañ-khoñs* or རང་ཁྱེ་ལ་ one's own jurisdiction, country, territory.

རང་ག་བ་ *rañ-ga-wa*=རྫོན་དག་མེད་པ་ or བཏང་སྐྱོམས་ *tañ-ñom*s purposeless, indifferent, without any object in view.

རང་གི་བྱེད་པ་ *rañ-gir byed-pa* བྱ་བ་ལ་ to own, to make it one's own, to accept; to take in.

རང་གྲུབ་ *rañ-grub* natural, not artificial or produced by men, self-evolved or formed.

རང་དགའ་པ་ *rañ-dgah-pa* an unmarried man (*Sch.*). རང་དགའ་བ་ *rañ-dgah-wa* free, independent. རང་དགའ་མ་ *rañ-dgah-ma*=ཁྱིམ་བདག་མ་ (*Mñon.*) a house-wife.

རང་རྒྱལ་ *rañ-rgyal* 1.=རངས་མངས་རྒྱལ་ *rañs-suh̄s-rgyas*. 2. རང་རྒྱལ་གྱིས་འགྲོ་བ་ *rañ-rgyal gyis h̄gro-wa* to live after one's own option or pleasure (*Sch.*). Self-will(ed), obstinacy.

རང་རྒྱུད་ *rañ-rgyud* ལྷ་འཇམ་ [self-reliant]*S.* =རང་རང་གི་རྒྱུད་པ་ *rañ-rañ-gi rgyud-pa* individual temperament, independence.

རང་ཅ་ *rañ-cha*=རང་རང་གི་ཅ་ one's own share, portion or side (*Yasel.* 41).

རང་རྩོལ་གྱིས་བསྐྱོད་ *rañ-stobs-kyis h̄grod* as a met.=རྣམ་དམག་ (*Mñon.*) infantry, foot

soldier. རང་རྩོལ་ག་ཞེན་རབ་ *rañ-stobs ḡcen-rab* =རང་རྒྱལ་ a class of Bon who aim at re-sembling Buddhist Pra'yeka Buddhas.

རང་འཇག་ *rañ-hthag* mill, water-mill; also =རང་མ་ flour pounded in a water-mill. རང་ཇག་བཅད་པ་ *rañ-thag h̄cad-pa* self-settling, one who does not consult another in any work but decides himself.

རང་མཐོང་ *rañ-mthoñ* pride, self-complacency, self-sufficiency: རང་མཐོང་མ་བྱེད་ be not self-sufficient; རང་མཐོང་ཅེ་བཟླས་རན་ལེན་ pride, self-sufficiency is a bad omen.

རང་རྫོན་ *rañ-don* one's own affairs, one's own profit, self interest; རང་རྫོན་བྱེད་པ་ to look to one's own advantage, to be selfish.

རང་འཛིད་ *rañ-hdod* ལྷ་ལྷ་ལ་ doing according to one's own wishes, selfishness, v. རང་རྩིས་ *rañ-rtsis*. རང་འཛིད་པ་ self-willed; also ལྷེར་ a libertine; རང་འཛིད་མ་ ལྷེར་གྱི་ a woman that acts freely according to her own wish.

རང་ནང་ ལྷ་ཤར་ innerself, the mind.

རང་པོ་ *rañ-po*=པོ་རང་ *pho-rañ* a celibate, an unmarried man.

རང་བབས་ *rañ-bab*s=as it occurs to one's self.

+ རང་བྱུན་ཅུད་པ་ *rañ-byan chud-pa*=ཅ་རྒྱུད་རང་དབང་དུ་འདུ་བ་.

རང་བྱ་ *rañ-bu*, 1. *Cs.* single, alone; རང་བྱར་ *rañ-bur* adv. singly, alone, without a consort. 2. *Cs.*: a single life. 3. acc. to *Schtr.* one's own child.

རང་བྱུང་ *rañ-byuñ* also རང་བྱུན་ also རང་བྱུང་རྩེད་པ་ ལྷ་ཡུ་ལྷ་ an epithet of Brahmā (*Mñon.*); v. also རང་ supra. རང་བྱུང་རྫོང་ཇི་ *rañ-byuñ rdor-je* n. of the 3rd *Karma-pa* hierarch (*Deb.* 4, 45).

རང་བྱུས་ *rañ-byus*=རང་གི་རྫོན་ *rañ-gi-don* self-interest; རང་བྱུས་མི་ཞེས་གནན་བྱུས་པལ་ག་ན་ཐུམ་ (*Rdsa.* 25) understanding one's own worth it

established custom or law; a reformer: མཚོང་ཚམ་ལུ་ཡང་རང་བཟོ་དང་མོ་ཚོད་ཀྱིས་ས་ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན (Khrîd. 51). 2. self-determination opp. to a punctilious adhering to tradition (Jä.). རང་བཟོ་རློབ་པ་ *rañ-hzor smra-wa* = རློན་ལྷོ་བ་ *rdsan-smra-wa* to speak falsely, to lie.

རང་རིག *rañ-rig* ལྔ་མེད་ natural intelligence; consciousness, self-cognition.

རང་རིགས་ *rañ-rigs* ལྔ་མེད་ a kinsman.

རང་རེ *rañ-re* 1. each, each respectively: རང་རེ་ལྟར་ལག་རང་རེས་བཟུང་ each may lead himself, may be his own guide. Also རང་རང་ = each. 2. we: རང་རེ་ལྟོ་རྩེ་ན་ *rañ-rehi sgo-druñ-nu* at our own door (*Mil.*); རང་རེ་རྣམས་ we ourselves, one and all. 3. polite way of address = you.

རང་ལས་ལ་དང་ *rañ-las-tha-dag* different from self.

རང་ག་གིས་ *rañ-gcis* = རང་བཞིན་ or རོ་བོ་ *ho-wo*; in colloq. = ལྷུང་དག་ *rgyud-dag* (*Yig. 28*).

རང་གྲུགས་ལ་ *rañ-gugs-la* of itself, spontaneous; རང་གྲུགས་ཀྱིས་ spontaneously.

རང་ས་ *rañ-sa* or རང་སོ་ *rañ-so* one's own place: རང་ས་བརྟོན་པ་ or རང་སོ་བཟུང་བ་ to maintain one's own place or station; རང་སར་ or རང་སོར་བཞག་པ་ to leave (a thing) in its own place, fig. = to leave undecided, to let the matter alone (*Mil.*). རང་སར་ *rañ-sar* 1. unto one's own place or position, རམས་ཅད་ རང་སར་གྱིས་ *thams-cad rañ-sar-gyes* all proceeded to their own places (*Hbrom. 17, 19*). 2. = རང་གྲུགས་ཀྱིས་ spontaneously: རམས་ཅད་འཕྲེང་ཞིང་རང་སར་མཛེས་འབྱེན་ all out of feeling spontaneously shed tears (*A. 15*).

རང་སངས་ཀྱིས་ *Rañ-saṅs-rgyas* རྣམ་པུ་དག་ Pra-tyeka Buddha, i.e., a Buddha who has obtained perfection by his own exertions, and by concentration of the mind, but who does not gain enlightenment by promoting the welfare of other beings.

This class of Buddhist saints is of two kinds:—(1) བསེ་རུ་ལུ་ལུ་ *bse-ru lta-bu* མཚན་གྱི་བུ་ལུ་ལུ་; (2) ཚོགས་དང་ཕྱོད་ *tshogs-dañ-spyod* བཀའ་འཁོར་ལུ་.

Syn. རང་བྱང་ལུ་ *rañ-byañ-chub*; བསེ་རུ་ལུ་ལུ་ *bse-ruhi rgyal-wa*; རྟེ་ཚོ་ལུ་སངས་ཀྱིས་ *ñe-tshehi saṅs-rgyas*; རྟེ་ཚོ་ལུ་ལུ་ལུ་ *rten-hbrel-bṣgom*; རང་ཞི་དོན་གཉེན་ *rañ-shi don-gñer*; རྟེ་ཚོ་ལུ་ལུ་ལུ་ *rkyen-gcig-rtogs*; རང་ལུ་ *rañ-rgyal* (*Mñon*).

རང་བ་ *rañ-wa* pf. རངས་ *rañs*, = དག་ལ་བ་ or མགྱུ་བ་, to be delighted, cheerful, joyous; to rejoice: ལེ་མས་ལེ་རངས་པར་ discontented, ཡིད་རང་བ་ *yiḍ-rañ-wa* or ཡི་རང་བ་ rejoicing, delight; ཡིད་མ་རངས་ཤིང་མི་མགྱུ་ལང་ལུ་ལུ་ལུ་ having been very much dissatisfied; མ་རངས་བཞིན་ལུ་ unwillingly, reluctantly.

རངས་པ་ *rañs-pa* 1. ལྔ་མེད་ rapture, ecstacy, ravishment (*Mñon*). 2. in རྟེ་ཚོ་རངས་པར་ for རོ་རངས་ཀྱི་དུས་ལུ་ early in the morning.

རྩ་རངས་པོ་ *rañs-po* 1. = རྩ་མ་ *tshah-ma* all, whole, entire. 2. acc. to *Sch.*: rough, raw, unpolished.

རྩ་རྩ་ལུ་ *ra-ña-dsa-ka* as met. = ལུ་བ་ *ku-wa* ལྔ་མེད་ a gourd (*Mñon*).

རད་པ་ *rad-pa* in *W.* for བགྲང་པ་ *bgrad-pa*.

རད་པོ་ *rad-roḍ* 1. v. རོ་པོ་ *rod-po*. 2. uneven, any uneven place containing ditches, &c.

རན་ *ran* = རྩ་ *rtsa* a kind of grass (*K. du. 3, 346*); said to be shave-grass, *Equisetum arvense* (*Jä.*).

རན་པ་ *ran-pa* རན་མ་མེད་, མམ་ 1. to be the time or right moment for anything, to be proper, just right, even; adv. རན་པར་ moderately, རན་པར་སློ་ *ran-par-sro* warm yourself moderately, རན་པར་རྩ་བ་ *zaḍ-tshod ran-par za-wa* to eat moderately; རན་པར་རྩ་བ་

this is about the proper measure (*Dzl.*).
2. ཀའ་ལོ་ the time, opportunity; ལྷོ་རྩ་རྩལ་
time to take food; ལྷོ་རྩ་རྩལ་འདྲེན་ the
time of child-birth has arrived; in *C.*
colloq. དྲོ་ལྷོ་འདྲེན་འདྲེན་ “*tanda do ren du*”
now it is time to go; ལྷོ་རྩ་རྩལ་ལྷོ་ལྷོ་
an untimely death; ལྷོ་རྩ་རྩལ་ལྷོ་ལྷོ་
when it was time to give her in marriage (*Dzl.*).

རཏ་མ་ ལུང་; ལྷོ་རྩ་རྩལ་ weaving of cloth
or sewing.

རབ་ I: *rab* a ford; *rab-med* with-
out a ford. ལྷོ་རྩ་རྩལ་ the river Vaitarani
which cannot be forded or passed over;
n. of a river in Orissa.

རབ་ II: 1. བར་, བར་, ལུང་, ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་;
mehog best, highest, superior, excellent,
pure; ལུང་ལུང་ལུང་ལུང་ the three, the first,
the intermediate, and the last; ལུང་ལུང་ལུང་
thebs-na-rab if rightly understood, that
will be the best; frq. for: it is right,
that will do. 2. much, plentiful: ལུང་ལུང་ལུང་
rab-skrahi hog-naš also with a full head
of hair (you may be a holy man) (*Mil.*).
rab-dkar very white, ལུང་ལུང་ལུང་
rab-dkar-sñiñ = ལུང་ ལུང་ a bear (*Mñon.*).
rab-dkar lha-rdsas = ལུང་ལུང་
a special small white scarf used for pre-
sentation to great men in Tibet (*Fig. 88*).
rab-dgab ལུང་ལུང་ ecstasy, joy;
rab-gyur ལུང་ལུང་ excellence. ལུང་ལུང་
rab-hgro-wa ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་ to walk or move
well, gently (*Mñon.*); ལུང་ལུང་ལུང་ལུང་
to move or walk freely, i.e., unhindered.
rab-kyu ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་ fully blown; ལུང་ལུང་
well-known; ལུང་ལུང་ proclaimed.
rab-bśhags (1) ལུང་ལུང་ the mystic
ལུང་ལུང་ Om, the sublimest praise for the deity.
(2) ལུང་ལུང་ praise. (3) = ལུང་ལུང་
mtho-ris-gnas, ལུང་ལུང་ *dge-legs* (*Mñon.*) the heaven,
the state of beatitude. ལུང་ལུང་ *rab-mehog*
ལུང་ལུང་ excellence, the excellent one.

རབ་མཚོག་ལྷོག་ *rab-mehog-mig* ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་
= ལུང་ལུང་ *dpal-hbras* (*Mñon.*) wood-apple.

རབ་བརྟེན་ 1. ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་ well scattered or
spread over. 2. n. of a very large number;
rab-gyur ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ n. of a still larger num-
ber.

རབ་ལྷོད་ *rab-skyed* ལུང་ལུང་ as met. = ལུང་ father.

རབ་ལྷོས་ལུང་ *rab-skyes mañ* ལུང་ལུང་ that
breeds many; met. a sow.

རབ་བརྟེན་ *rab-bśkyed* ལུང་ལུང་ growth, develop-
ment.

རབ་དཀྱུས་ *rab-dkrus* ལུང་ལུང་ washed clean,
cleansed, sanctified.

རབ་བརྟེན་ *rab-bśkrad* banishment, expul-
sion; turning out from a place as in the
case of an evil spirit.

རབ་ལྷོས་ལུང་ *rab-hkhyams* ལུང་ལུང་ wandering,
moving freely.

རབ་ལྷོས་ལུང་ = ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་
very wicked, very wrathful.

རབ་རྟེན་ *rab-rgyags* = ལུང་ལུང་.

རབ་ཏུ་ *rab-tu* adv. very, exceedingly,
especially; fully, thoroughly (with adjectives
and verbs) ལུང་ལུང་ *rab-tu šdom* lock
(the door) well; ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ *rab-tukhros-*
par gyur-te became very angry (*Jä.*).
rab-tu absolute prohibition; ལུང་ལུང་
quite stretched out. ལུང་ལུང་ *rab-tu*
hbyed-pa = ལུང་ལུང་ *rab-bśkyed-pa* to analyze,
but in *Tā. 96* it is equivalent to ལུང་ལུང་
treatise, dissertation. ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ or ལུང་ལུང་
ལུང་ལུང་ famous, celebrated; ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་
easily destroyed, perishable; ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་
ལུང་ལུང་, quite subdued; ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ *rab-tu*
hthibs-pa = ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ *gnid-log hdod-pa* to
be sleepy, also wishing to sleep or fond of
sleep; ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ very pure, pellucid; ལུང་ལུང་
ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་, ལུང་ལུང་ saluting reverentially.

རབ་བརྟེན་ *rab-brtag* ལུང་ལུང་ discrimination,

རབ་འོག *rab-hog* the second in rank, next in value.

རབ་སེམ་པ *rab-sim-pa* རྒྱལ་དུ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ བདེ་བའི་ ecstasy, delighted.

རབ་གསལ *rab-gsal* or རབ་ཏུ་གསལ་བ་ བྱིན་པ་, རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ 1. very clear, illuminated, quite evident. 2. subst. a small balcony or gallery, freq. seen in Tibetan houses. 3. illumination, cheerfulness. 4. n. of a legendary king, supposed to have been Buddha in one of his incarnations (*A. K.*).

རབ་ཏུ་སྒོར་བ་ *rab-tu skor-wa* རབ་ཏུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ to turn round and round, to deliver a sermon, preach over and again; རབ་ཏུ་སྒོར་བ་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ elucidation.

རབ་ཏུ་བརྟེན་ *rab-tu-bsten* reverence, veneration.

Syn. དང་གུས་དང་ལྡན་པ་ *dad-gus-dan ldan-pa*; མཚན་པ་ *mos-pa* (*Mñon.*).

རབ་ཏུ་གནས་པ་ *rab-tu gnas-pa* 1. རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ to consecrate new images, pictures of deities and temples, houses; རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ (*A. 80*) he consecrated those images that had not been consecrated before; རབ་ཏུ་གནས་པ་མཚན་པ་ལའི་ཚུལ་གྱི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ a *Tantra* containing the rites and ceremonies of consecration of images, symbols, &c. (*K. g. 3, 288*). 2. རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ fully establishing, founding.

རབ་ཏུ་འབྱེན་པ་ *rab-tu hbyin-pa* = རབ་ཏུ་འབྱེན་པ་.

རབ་ཏུ་འབྱེན་པ་ *rab-tu hbyun-wa* རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ to enter the priesthood, to embrace religious life as a profession; more particularly: to leave one's home for the homeless life of an ascetic by embracing the religion of Buddha; to take vows of purity and celibacy and to religiously follow the rules of moral discipline as laid down in the *Vinaya* scriptures of Buddha (for further explanation see *Lam-rim. 96*); རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ being ordained by a

spiritual teacher. རབ་ཏུ་འབྱེན་པ་ = རབ་ཏུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ renounced perfectly; he that has taken orders, a clerical person; རབ་ཏུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ *rab-byun* is also the name of the first year of the cycle of sixty years; རབ་ཏུ་སྒྱུ་ལྡན་པ་ *rab-tu byun-nas* = རབ་ཏུ་སྒྱུ་ལྡན་པ་ *rab-tu byun-nas* having been initiated, ordained: དགེ་བཤེས་ལོ་རྒྱུ་བ་ནི་ དབང་འདི་རབ་ཏུ་སྒྱུ་ལྡན་པ་ (*A. 30*) the *Kalyānamitra* (learned monk) *Lo-tsa-wa* having been initiated in this sacred cult.

རབ་ཏུ་ལྷོས་བྱེད་མ་ *rab-tu myos byed-ma* རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ n. of a celestial courtesan (*Lof. 5, 5*).

རབ་ཏུ་ཚ་བ་ *rab-tu tsha-wa* = རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ *slug-bzhal* or རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ *gid-gduñs* (*Mñon.*) 1. misery, heart-burning grief, sorrow. 2. རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ very hot, burning; n. of a hell (*Bon. ch. 5*).

རབ་ཏུ་ཚ་བྱེད་ *rab-tu tsha-byed* as met. = རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ *khyo-wo* husband (*Mñon.*).

རབ་རྟོགས་ *rab-rtogs* རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ perfect reflection; or རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ full consideration; རབ་རྟོགས་ལས་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ thinking well.

རབ་བརྟན་སྤྲོན་གྲོལ་ *rab-brtan sprin-grol* an epithet of the elephant on which Indra rides, *Airāvata* (*Mñon.*).

རབ་མཚོ་ *rab-mtsho* n. of a medicinal plant རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་, that kills ring-worm [the plant *Cassia alata* or *Tora*]S.

Syn. དྲཱ་དྲཱ་མཚོ་ *dra-dru hjomz* (*Mñon.*).

རབ་སྐྱེད་ *Rab-gnañ* n. of a king who is said to have seen the light on the day Gautama Buddha was born, the son of king Ananta Nemi or རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ (*K. du. 11, 5*).

རབ་ཉམས་པ་ *rab-nams-pa* རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ ruined; downfall, destruction.

རབ་གནས་མེ་རྟོག་ *rab-gnas me-tog* རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ pomelo-flower: རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ རྒྱལ་དུ་ བདེ་བའི་ (*Mñon.*).

རབ་གཞོན་ *Rab-gnon* n. of a city of the *Asuras* situated at the foot of the great Sumeru mountain (*Sorig. 30*).

རབ་བྱེད *rab-byed* प्रकरण, लुत्तान dissertation, description. *རབ་བྱེད་* प्रचर्या habit, custom.

རབ་ལྷས *rab-spraṣ* = རབ་རྩ་བ་རྒྱུན་ *rab-tu brgyan* or རིན་རྩ་མཛེས་ *cin-tu mdzes* well-adorned, very handsome: རྒྱུན་ཚ་རྩ་ཚོགས་ཀྱིས་རབ་ལྷས་ adorned with different sorts of ornaments (*A. 4*).

རབ་དཔེན་པ་ *rab-dben-pa* प्रविवेक spiritual turn of mind, retiring mind; retirement.

རབ་འབྲུམས་ *rab-hbyams* प्रसर deeply read, profound scholarship. *རབ་འབྲུམས་པ་* *rab-hbyams-pa* a diploma resembling in a manner the degree of Doctor of Divinity which the Buddhist priesthood confers on monk students of sacred literature (*Rtsii.*); *རབ་འབྲུམས་རྒྱ་མཚོ་* *rab-hbyams rgya-mtsho* a degree of divinity in the Buddhist church (*Bon. ch. 10*).

རབ་འཁྱེར་ *rab-hbyor* and རབ་འཁྱེར་ཚེན་པ་ *rab-hbyor chen-pa* सुभृति, महासुभृति, the disciples of Buddha who were astute in asking questions of him for the elucidation of doubtful points, etc. They are generally the inquirers who provoke Buddha's discourses (*K. g. 5, 119*).

རབ་ལྷུར་ *rab-sbyar* प्रबन्ध; anything put together, a composition.

རབ་ལྷུར་ *rab-sbyor* प्रतियोग, पुरयोग coincidence; also co-operation, application.

རབ་འཛོམས་ *Rab-hjomṣ* प्रमञ्जन, प्रमाथी the god of wind; རབ་འཛོམས་བྱེད་ *Rab-hjomṣ-byed* महाकाल, the lord of death.

རབ་མང་ *rab-maṅ* 1. བུ་མུ་ many, a large number. 2. མུ་མི་ as met. the earth.

རབ་འཛེག་ *rab-hdsag* प्रस्राव as met. = གཅེན་ *gein* urine (*Mñon.*).

རབ་ཞི་ *rab-shi* perfect peace; = མཛོ་རིས་གནས་ *mtsho-ris-gnas* heaven, also = དགེ་ལེགས་ *dge-legs* piety and righteousness (*Mñon.*). རབ་ཞི་རྩམ་ རེས་ཚེ་འགྲུལ་གྱི་མཛོ་ a Sūtra contained in the Kabgyur (*K. d. 5, 179*).

རབ་བཟང་ *rab-bzang* सुमद् the excellent one; n. of an individual; also Buddha in one of his incarnations (*Pag. 302*).

རབ་ཡམས་ नवर a fabulous great number.

རབ་རིབ་ *rab-rib* also as རྩབ་རྩབ་ *hrab-hrib* तिमिर, तमिस्र mist, dimness, glimmer: མྱང་མ་རབ་རིབ་ the faint glimmering of a star (*Jä.*). Also = ལུན་པ་ or ལུན་ནག་ and མི་གསལ་བ་ darkness, dimness, faintness (*Mñon.*). རབ་རིབ་མེད་པ་ तिमिरापगत free from darkness. རབ་རིབ་དགལ་ *rab-rib dag-pa* to get rid of dimness so as to see everything well defined: འབྲུམ་ཚན་ལ་རབ་རིབ་དགལ་ལྟ་བུ་ཡིན་གྱིས་ (*A. 76*) when the mental darkness vanished in (cooked) rice-food, &c.; རབ་རིབ་ཚན་གྱི་རྩ་གད་ མཛོ་ང་བའི་རྒྱུས་ the cause of darkened combed out hair appearing [in the story related by Atis'a of an old woman who on account of her mental delusion used to see combed-out hair mixed up in her food] (*A. 77*).

རབ་སང་ *rab-saṅ* or རབ་རྩ་ས་རབ་ *rab-hu-sa-rab* प्रतिबोध full awakening or understanding.

རབས་ *rabs* race, generation, lineage, succession of family or kings, class of people: རབས་ཚད་ནས་ the succession having been broken; རྒྱལ་རབས་ royal family or lineage; མི་རབས་ *mi-rabs* human race; ཡ་རབས་ the higher class of people, noblemen; མ་རབས་ the lower class, གཤེན་ལ་རབས་ fisherman-class; ལྷ་རབས་ hierarchical or lamaic succession; ལྷུས་རབས་ genealogy.

རམ་ *Ram* n. of a place in Tibet (*Deb. 9, 9*); a རམ་པ་ native of Ram; སུ་ལྡོ་མ་ *Ram-pa*, chief of Ram, is now one of the four *kalons* or state ministers of Lhasa.

རམ་པ་ *ram-pa* in *W.* = quitch-grass (*Jä.*). རམ་པ་དུག་འབྱེད་ *ram-pa dug-hbyed* a medicinal root which is an antidote against poison.

རམ་བུ *ram-bu* a glee, song, catch, roundel; འདྲེགས་པ *ram-bu hdegs-pa* to join in singing, to take part in a song; རམ་བུ་བཞེག *ram-bu bteg* explained as ལྷ་ལེན་གྲོགས་ཀྱི་མཁའ་མཚན་ a helper in a song, a joiner in singing.

རམ་ཚོས *ram-tshos* indigo plant, indigo dye (*Jig. 14*); but. v. རམས *rams*.

+ རམ་གྱིས *ram-gyis* = རྣམ་བུམ *gnam-bum*.

རམས *rams* 1. (རྩོ་ཚོས) རྒྱ་མཚོ་མཁའ་མཚན་ indigo is useful in eye disease, sores, and also in healing scald. རམས་ཤིང་ *rams-çin* indigo plant; also the wood-apple tree. Syn. རྩོང་ལྷུ་མ་ནག་པོ་ *groñ-skyes nag-po*: རལ་འཇམ་པ་ *ral-wa-can*; འཚོད་བྱེད་ *htshed-byed*; རམས་ཀྱི་ཤིང་ *rams-kyi-çin* (*Mñon.*). 2. joined with such words as རྒྱལ་མ་དུང་ when it expresses one having a monastic degree. In Tashi-lhunpo རྩུང་རམས་པ་ *drun-rams-pa* is the lowest degree for proficiency in Buddhist literature; རྒྱལ་མ་རམས་པ་ = doctor in mysticism.

རྩུང་རམ་མ *Ram-ma* (རམ) country between Tipperah and Arrakan in Burma, the ancient Chittagong. The name survives in the modern small town called Ramu.

རལ *ral* is evidently applied from the vb. རལ་བ་ (to tear) to its common signification, as a noun, = a rent, cleft, gorge; ཕུ་རལ་གཤེས་ *phu-ral gñis* a sloping valley dividing into two parts at its upper end; རལ་གསུམ་ a n. of Laheul on account of its consisting of three valleys.

རལ་ཀ *ral-ka*, v. རལ་གུ *ral-gu*.

རལ་ཀྱང་ *ral-kluñ* a fancy name for the river Ganges: ལེགས་ཚོགས་ཀྱང་རལ་ཀྱང་བཞིན་ རྩོལ་བ་ མཁྱིན་ *phebs-tshogs kyañ-ral kluñ-bshin stshol-wa mkhyen* your letters may come (uninterruptedly) like the flow of the Ganges (*Yig. k. 19*),

རལ་ཁ *ral-kha*, v. རལ་གྱི *ral-gri*.

རལ་ཁུར་ཚན་ *ral-khur-can* an epithet of དབང་ཕྱུག་ *dbañ-phyung* Is'vara, also = རེང་གེ་ *señ-ge* the lion (*Mñon.*).

རལ་ག *ral-ga* acc. to *Sch.* = ཡལ་ག *yal-ga*.

རལ་གུ *ral-gu* 1. ornaments, precious stones such as turquoise, coral, &c., used in adornment of the hair. 2. diminutive of རལ་: cleft, chink, fissure.

རལ་གུ་ཚན་ *ral-gu-can* = ལྷུ་མ་པ་འབྲུམ་ཕུང་བ་ *kyes-pa lhrus-phyun-wa* an eunuch, a hermaphrodite who generally is seen wearing lengthy locks (*Mñon.*).

རལ་གུ་བུལ་ *ral-gu-zul* bunches of pearl and coral in strings which the women of Tibet wear as pendants on their locks: མོ་རང་གི་རལ་གུ་བུལ་ཕུང་ནས་ཕུལ་ she presented me with the jewelled strings from her locks (*A. 102*).

རལ་གྱི *ral-gri* ལུང་གི་ a sword, spear, rapier, hunting knife, dagger: རལ་གྱིའི་ འདབ་མ་ *ral-grihi hdab-ma* or ལྗེ་ *lee* blade of a sword; རལ་གྱིའི་སོ་ *ral-grihi-so* edge of a sword; རལ་གྱིའི་ལུབ་ས་ *ral-grihi çubs* scabbard of a sword; རལ་གྱི་པ་ *ral-gri-pa* acc. to *Cs.* a fighting man; རལ་ཁ་ = རལ་སོ་ sword-edge; རལ་ཁ་ལྗོད་པ་ *ral-kha sprod-pa* to join blades together, to fight hand to hand (*Jü.*) རལ་གྱི་ཚན་ *ral-gri-can* an epithet of Mañju ghoṣa, or འཇམ་དབྱངས་ *Jam-yang* (*Mñon.*) རལ་གྱི་ཉེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ་ *ral-gri ñc-wahi rin-po-che* ལུང་གི་འཕའ་རབ་ལྗོངས་ the enchanted sword considered as a secondary gem of miraculous properties (*K. d. 2, 335*). རལ་གྱིའི་ཚེ་ ལུང་གི་འཕའ་རབ་ལྗོངས་ the sword-point; རལ་གྱི་འཛམ་ *ral-gri hdsam* a broad-bladed knife (*Rtsii.*); རལ་གྱིའི་བུ་ *ral-grihi bu* = རྩོ་ལྷུ་ *gri-chuñ* a small knife (*Mñon.*); རལ་གྱིའི་འབྲུལ་འཕྱོར་ *ral-grihi hkhrol-hkhor* the magical flourish of an enchanted sword (*Mñon.*).

རལ་གྱི་རྒྱ་ལྗོངས་པོ་ *ral-grihi rgyun-hdsin* or རལ་གྱི་གཉེན་ *ral-grihi gñen* = དམག་དཔོན་ *dmag-dpon* a general or commander.

རལ་གྱི་ལོ་མ་ཚན་ *ral-grihi lo-ma-can* sugar-cane plant the leaves of which are sword-like in appearance (*Mhon.*).

རལ་གཅིག་མ་ *Ral-gcig-ma* एकजटौ n. of a goddess in the Buddhist pantheon.

རལ་གཅོད་ *ral-gcod* a meddler, one who interferes in public business and thrusts his opinion in public concerns and acts in a high-handed manner; རལ་གཅོད་ཕྱིད་པ་ *ral-gcod-byed-pa* to interfere, to meddle: ལྷ་ལི་ཁྲིམས་ལ་རལ་གཅོད་མི་བྱ་དེར་ in the administration of law for the public he should not interfere (*Jig. 35*).

རལ་ལྷང་ *ral-lcañ* a weeping willow-tree, but according to *Jü.* a particular willow planted at the birth of a child and under which a lock of the child's hair is buried when it is seven years old in *Ld.*

རལ་པ་ *ral-pa* = སྐ སྐ་རྒྱུ་ *skra jra* hair, locks of hair, clotted hair, long hair, curls; mane (of the lion). རལ་བའི་གདེང་སྐྱེ་ལྷ་ *ral-wahi gdeñs-ka* = long hair.

རལ་པ་ཚན་ *Ral-pa-can* 1. n. of a Tibetan king who distinguished himself by his devotion to the Buddhist clergy, allowing the lamas to sit on his long pig-tail. 2. ཇཱཱ་ཏཱ་ལི་ཀ་ *one with clotted hair.* 3. n. of a hill-torrent in Kambachen, Nepal. 4. mythological island inhabited by cannibals situated beyond the red-sea (རྩྭ་མཚོ་པོ་ལྷ་གྲོ་མཚོ་) (*K. d. 335*.)

རལ་པ་ལྗོངས་ *Ral-pa-hdsin* ཇཱཱ་ཏཱ་ལི་ཀ་འཕྲུལ་པ་ *a Tantrik Buddhist priest.* རལ་པ་ལི་ཁྲིམས་པ་ *an epithet of Mahādeva.* རལ་པ་ལི་ཚོགས་ཚན་ *one wearing a number of locks of clotted hair;* རལ་པ་ལྗོངས་ = རལ་པ་ལྗོངས་ ཇཱཱ་ཏཱ་ལི་ཀ་ *one having clotted hair.* རལ་མེད་ ལྷ་ལི་ལྷི་ (རྩྭ་མཚོ་) *wave, billow.*

རལ་པ་ *ral-wa* = དལ་བ་ *dral-wa* and ལྷ་པ་ *hral-wa* to tear; also, to be torn, rent, cleft; also as sbst. = anything torn, such as torn clothes etc.; མཚོན་གྱིས་རལ་བྱ་ *mtshon-gyis-ral-bu* lacerated, slashed, cut to pieces by any weapon.

རས་ *ras* कापीसक, वस्त्र sbst. cotton cloth, cotton: རས་ལྷུག་ཆེན་ *large piece of cotton cloth;* རས་སྐྱོམ་པ་ *ras-sbom-pa* strong cotton cloth; ལག་རས་, རྩིས་རས་ *handkerchief, napkin, bathing towel;* རོད་རས་ *turban or pagri;* ཀ་ལི་ཀའི་རས་ *ka-çi hahi ras* Benares muslin. ར་རས་ 1. cotton cloth to tie round the mouth to protect the face from effects of cold. 2. adj. hard snow that will bear a man (*Jü.*). རས་བལ་ *ras-bal* कर्पास raw cotton; རས་རྒྱུ་ *ras-rkyan* cotton cloth; རས་རྒྱུ་ *ras-skud* cotton thread; རས་ཁྲུག་ *ras-khug* a small bag made of cotton; རས་ཁྲུག་ *ras-khra* chintz; རས་འགལ་ *ras-hgah* a strong cotton fabric brought from Sikkim; རས་བཅོས་བྱ་ *ras-bcos-bu* calico; རས་ཐག་ *ras-thag* bandage, cotton rope; རས་བྱུངས་ *ras-bubs* a whole piece of cotton རས་བྲིས་ *inscription on cloths.* རས་འབྲས་ *ras-hbras* the cotton fruit: རས་འབྲས་ལྷ་ནད་སེལ་བར་བྱེད་ *the cotton fruit is a cure for nose disease.* རས་མ་ *ras-ma* a small piece of cotton, worn-out or old cotton clothes, rags; རས་གཙན་ *ras-gzan* in *C.* a long loose cotton wrapper or shawl which Buddhist monks use particularly during religious services; རས་སྐྱེག་ *ras-slag* a furred garment lined with cotton cloth; རས་ལྷེ་ *ras-lhe* n. of a kind of cotton cloth (*S. kar. 179*).

རས་པ་ *ras-pa* a person wearing only cotton clothes; *Milaras-pa* was so called from his wearing only cotton clothes or, acc. to his own assertion, a single cotton garment: hence = a Tibetan *sgom-chen* who dresses as an Indian Buddhist ascetic.

རི་རྒྱ *ri-rgya* for རི་བཀའ་རྒྱ *ri-bkahl rgya* a prohibition to kill wild animals or game in the hills; རི་རྒྱ་རྒྱ་བཟམ་པ *ri-rgya khul-rgya bsdam-pa* *ibid.*

རི་རྒྱ *ri-rgyal* or རི་རྒྱ་པོ་ *rihi rgyal-po* a very high mountain, the mountain Tise, which is generally called the king of mountains. Also styled: རི་དབང་ལྷན་པོ་ *ri-dbañ lhun-po*; རི་རྒྱ་ལྷན་པོ་ *ri-rgyal lhun-po* (*Yig. k. 62*). In most Tibetan works རི་རབ་ or Sumeru is mentioned as རི་རྒྱ་པོ་ *Rihi Gyalpo*; but names like མི་མཛེད་ཅན་ *mi-mjed-can*, རྩེ་མོ་བརྒྱུ་པ *rtse-mo brgya-pa*, ལྷ་ཚོགས་བརྗེ་གསལ་ *sna-tshogs-brtsegs* and རི་གུ་ལྷ་གསལ་འཚང་ *rig-sñags hehañ* also occur as kings of mountains in *K. g. 9, 116*.

རི་སྒོག་ *ri-sgog* a species of garlic growing on the mountain slopes of Tibet, hill-garlic (*Mñon.*).

རི་ཚེན་པོ་ལྔ་ *ri chen-po lña* the five great mountains of the western continent of Godaniya are:—ནཱ་ཏོ་ཏླ་ན་ *nā-to tāna*; རྩ་གཟུ་མ་པ་ *rwa-gsum-pa*; རྩ་ལུ་རི་རྩ་བབས་ *nor-buhi rta-babs*; པ་རྩ་བརྒྱུ་པ་ *parba brgya-pa* and རྩ་བུ་པ་ *rtsub-pa*. རི་ཚེན་བཞི་ *ri-chen bshi* the four great mountains of Jambudvīpa are: མ་ན་དར་ *ma na-dā-ra*, འབྲེགས་ཕྱེད་ *vinchra-cchul* Vindhya, མ་ལ་ལ་ *malaya* Malaya, and གངས་ཅན་ *himavata* Himālayā. རི་ཚེན་པོ་དྲུག་ *ri-chen-po drug* the six great mountains of ལུས་འཕགས་པ་ *the eastern continent* or Pūrva Videha:—ལོགས་ཚེན་པོ་ *logs chen-po*; རགས་ཀྱི་ཕྱེད་བ་ *nags-kyi phreñ-wa*; མ་ཕྱེད་ཚོགས་ *rma-byahi tshogs*; རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོད་ *ri-dbags kyi-khrod*; ལྷ་མོ་རྒྱུ་རྩ་འགྲོ་ *rgya-mtsho gyen-du hgro*; མིག་གི་ཕྱེད་བ་ *mig-gi phreñ-wa*.

རི་འཛོམས་ *ri-hjoms*= རྩོག་བརྒྱ་ཕྱིན་མོན་ *इन्द्रासुघ* a thunder-bolt. It is stated that in ancient time hills and mountains used to walk and thereby cause immense mischief to all classes of living beings that inhabited this earth. Indra in mercy to them made all

the mountains crippled by hurling down the thunder upon them. The mountain Mina (Mairāka) is said to have only escaped by plunging itself into the sea (*Mñon.*).

རི་སྣང་ *ri-stoñ* v. སྣང་པ་ *stoñ-pa*.

རི་མང་མཚམས་ *ri-thañ mtshams* the Terai, the low plain at the foot of a mountain; also n. of a kind of fever difficult to cure, which is generally caught by those who travel in the countries on the confines of the Indian plains and the Himalayas, the Terai fever (*Mñg., ch. 14*).

རི་དྭགས་ *ri-dwags* པམུ, རྟམ, རྩུའི་ལྷ་ལྷོ་ large game generally of the deer and antelope species. རི་དྭགས་འཛོང་ཕྱེད་ *ri-dwags helñ byed* trap or net or strings and ropes laid to catch wild animals= རི་དྭགས་དྲུབ་ *ri-dwags dra-wa*, རི་དྭགས་འཛོན་ *ri-dbags hdsin*, རྩེ་མག་ *rñi-thag* (*Mñon.*). རི་དྭགས་ཉི་ལྔ་ཙུ་ལྔ་ *ri-dwags ñi-gu rtsa-lña* n. of the twenty-five wild animals said to be found in the forests of the mountains called རྩུན་དཀར་རྒྱུ་བའི་ *sprin-dkar rgyu-wahi ri* and རང་རྩུ་རྩུ་གསལ་ *ñañ-ñur sgra-sgrogs* in Uttara Kuru:—ནམ་པར་བཀྲ་བའི་བེ་རྩ་; རིན་པོ་ཚེ་རྩ་བདུན་གྱིས་བརྒྱན་པའི་ལུས་འབྲུལ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་དྭགས་; ཀྱུ་རང་ལྷ་རམ་; མ་ལྷ་; ར་ལྷ་འདོད་པ་; ཤིན་ཏུ་དགའ་བ་; མམ་ལྷ་བེ་ན་; རྩེ་གཞུ་བ་རྣམས་འཛོན་པར་ཕྱེད་པ་; རྩོད་ལུག་གི་མིག་; ཀར་ཏེ་ཏའི་ལྷེ་བ་; གསེར་གྱི་རྩ་; ལོགས་དངུལ་གྱི་ལོགས་; ལྷུང་གི་ལྷགས་; ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་རྒྱུ་བ་; ལུང་རྩུ་འབབ་པར་ལྷ་བར་ཕྱེད་པ་; རགས་ཕྱེད་བར་འགྲུང་བ་; བི་དུ་མའི་ལུས་; ལགྲའི་ལོགས་མམ་; ལྷོ་ལྷུང་བ་; བར་ཕྱོ་ལྷ་; གང་ལྷ་རྩ་རྩ་; བགས་པ་ནག་པོ་; ར་བའི་འོད་; ལང་ཚོ་ལ་བབ་པ་; ཤིན་ཏུ་འཇམ་པ་; and དཀར་པོའི་ཚོགས་ (*K. d. 2, 306*).

Syn. མ་ལུས་ *sa-lus*; མ་འདྲེས་པ་ *sa-hdres-pa*; ལྷི་རྩུན་ *khri-sñan* or ལྷི་གཏན་ *khri-gñan*; ལྷུང་གི་ཕྱོག་ *rhuñ-gi srog*; ལྷགས་པའི་རྩུ་གནས་ *lpags-pahi styo-gnas*; ལྷགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *lpags-pahi hbyuñ-gnas*; འཕྲོག་ཕྱེད་ *hphrog-byed* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་རང་ག་ *ri-dwags ku-rañ ga* ལྷ་རྩུ་ལྷག་ dress.

Syn. ཀའ་ཏེ *ka-ta-lé* (कतली); ལམེང་མདྲིག་ཅན་ *gser-mdog-can*; རི་ཚེན་ལྷགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *rin-chen lpag-s-pahi hbyun-gnas* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོད་ *ri-dwags kri-sna* རྩམས་པའི་ལྷག་ *the black antelope.*

Syn. ཀྱི་ཕྱོད་མར་ *kri-sna sa-ra*; མི་མཛོམ་ *mi-mdsog*; ལག་ཅན་གྱི་ཕྱོད་ *gshum-nag* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་དབྱུང་འབྲུག་པའི་ཕྱོད་ *Ri-dwags kyi-dgra hdul-wa shes-bya-wahi ri* n. of a mountain in Uttara Kuru (*K. d. 2, 303.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོད་ཚེས་ཕྱོད་པའི་རི་ *Ri-dwags-kyi khrod-ces bya-wahi ri* n. of a mountain in the continent of Pūrva Videha, the wild animals of which are the following:—བེ་རེ་ལཱ་ *bai-ue-ya*; རྟེ་འཁོར་གྱི་གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ་ *ñc-hkhor gyi grib-ma la dgah-wa*; བཟླས་པས་འབྲོས་པ་ *ba lta-s-pas hbros-pa*; ཀུ་རའོ་གྲ་ *ku-rañ-gā*; ལམ་བཟང་པོ་ *lam-bzang-po*; ལྷག་དྲོག་གྱི་ཕྱོད་ *phrag-dog klu-skyes*; བཟང་གི་རྩ་བ་ *ba-glan-gi rna-wa*; ལྷང་པོ་ *lung-po* འཇུག་པའི་ཕྱོད་ *htshuñ-wa*; ལྷི་མ་ལ་དགའ་བ་ *grib-ma la dgah-wa*; རི་བོང་ལུས་ *ri-boñ lug*; རི་མོ་ལུས་ *riña-mohi lus*; མཇུག་མ་ནག་པོ་ *ñjug-ma nag-po*; མགོ་དགར་པོ་ *mgo-dkar-po*; མའང་བཅས་པ་ *rma-duñ hcas-pa*; ལྷུ་ལ་གྱི་ཕྱོད་ *sprul-gyi lee*; རང་གི་ས་བརྒྱུ་པ་ *rañ-gi sa brgya-pa*; རྩོམ་པ་ *sbom-pa*; ལྷུ་བས་ཀྱི་མགྲིན་པ་ *sbubs-gyi mgrin-pa* (*K. d. 2, 338.*).

རི་དྭགས་པ་ *ri-dwags-pa* a hunter.

Syn. རྩོམ་པ་ *riñon-pa*; རི་དྭགས་མཐར་ཕྱིད་ *ri-dwags mthar-byed*; རི་དྭགས་གསང་པས་འཛོམ་ *ri-dwags gsad-pas htsho*; རི་དྭགས་དབྱུང་ *ri-dwags dgra* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་གནས་ *Ri-dwags-kyi-gnas* རྟམ་ཇའ་བ་ *deer-grove* said to be the site of Sārnath near Benares where Buddha first preached his religion.

རི་དྭགས་ལྷེ་སམ་ *Ri-dwags skyes-ma* རྟམ་ཇའ་ *n. of one of the Buddha's wives* (*Yig. 18.*).

རི་དྭགས་རྒྱལ་པོ་ *ri-dwags rgyal-po* བཟུང་རྒྱལ་ *met. the king of brutes, i.e., the lion* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མགོ་ *ri-dwags mgo* རྟམ་ཇའ་ *n. of a lunar mansion, the 5th constellation* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མང་ *ri-dwags chañ* རྟམ་ཇའ་ *musk.*

Syn. རི་དྭགས་ལྷོ་བ་ *ri-dwags ltc-wa*; རི་དྭགས་ཅི་ *ri-dwags rtsi*; ལྷ་ཅི་ *gla-rtsi* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷོ་བ་ = ལྷ་ཅི་ རྟམ་ཇའ་མི = རི་དྭགས་ལྷོ་གྱི་ རྟམ་ཇའ་ *(Mñon.)*.

རི་དྭགས་རྩ་འཛོམ་ *ri-dwags sna-hdsin* as met. = ལྷ་བ་ *zla-wa* the moon (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མིག་ཅན་མ་ *ri-dwags mig-can-ma* a handsome woman whose eyes compare with those of the deer (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཤམ་རྩ་རྩ་ *ri-dwags çam-bha-ra* རྟམ་ཇའ་གྱི་ *çam-bha-ra*; མཚོག་མེད་ *mehog-med* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་འཇུག་ *ri-dwags ru-ru* རྟམ་ཇའ་ *or* འཇུག་ *ru-ru sgra-sgrog* the species of deer that cries "ru-ru."

རི་དྭགས་བལང་ན་བ་ *ri-dwags-pa lañ rna-wa* མོ་ཀོ་ལོ་ལྷག་ *stag with ears resembling those of the cow* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཕྱི་ཕྱོད་ *ri-dwags pr-za-tu* འཕམ་ལྷག་ *the spotted deer, = རིག་ལེ་ཕྱོད་ཅན་ thug-le khra-bo can* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཤར་ལྷ་ *ri-dwags ça-ra bha* རྟམ་ཇའ་གྱི་ *nyen-mig can*; རིང་གོ་འཛོམས་ *señ-ge hjomis*; རྟམ་ཇའ་ལྷོད་ *nags-na spyod*; ཤར་ལྷ་ *ça-rdu la*; རྟམ་ཇའ་ཅན་ *stef-rkañ can*; ཤར་ལྷ་ *ça-ra-bha*; རིང་གོ་རྩང་པ་བརྒྱུད་པ་ *señ-ge rkañ-pa brgyad-pa* (*Mñon.*).

Syn. རྟམ་ཇའ་མིག་ཅན་ *nyen-mig can*; རིང་གོ་འཛོམས་ *señ-ge hjomis*; རྟམ་ཇའ་ལྷོད་ *nags-na spyod*; ཤར་ལྷ་ *ça-rdu la*; རྟམ་ཇའ་ཅན་ *stef-rkañ can*; ཤར་ལྷ་ *ça-ra-bha*; རིང་གོ་རྩང་པ་བརྒྱུད་པ་ *señ-ge rkañ-pa brgyad-pa* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མཚན་མ་ *ri-dwags ma* as mot. = the moon, believed to carry a deer or to have one pictured in her orb.

རི་དྭགས་གསོད་ *ri-dwags gsod* the wild dog.

Syn. འཕར་བ་ *hphar-wa*; རྟམ་ཇའ་ཕྱི་ *nags-khyi* (*Mñon.*).

རི་བ་ *ri-wa* = the worth; to estimate the worth of a thing. in འབྲུག་སྲུང་གང་རི་བ་ *dñul-srañ gañ-ri-wa* and ལམེང་སྲུང་གང་རི་བ་ *gser-*

span gañ ri-wa, etc., worth an ounce of silver, an ounce of gold, etc.

རི་པོ་རི་རྒྱུག *ri-bohi rgyan* = སྒང་རྒྱུག་མེ་ཏྲོག *span-rgyañ me-tog* (*Mñon.*).

རི་པོ་རི་བུ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo* པ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ lit. the daughter of the mountain, an epithet of Umā; also a name of the river Indus (*Mñon.*).

རི་པོ་ *ri-bo* 1. = *ri*. 2. sym. num. 7.

རི་པོ་རྩུང་རྩུང་ *ri-bo khruñ-khruñ* རྩུང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ mountain crane or else the bustard.

Syn. ཀྱ་ཉ་ཅ *kra-ñ-ca*, རྩེང་བ་ཅན *phreñ-wa can* (*Mñon.*).

རི་པོ་གངས་ཅན *Ri-bo gañs-can* the Himavat (Himalaya) mountains.

Syn. ཁ་བའི་ལྷུན་པོ་ *kha-wahi lhun-po*; གངས་རི་དབང་ *gañs-ri dwañ*; དཀར་བོ་སྐྱོག་སྐྱོག་ *dkah-bzlog bla-ma*; མེ་ན་རི་བདག་ *me-nahi bdag*; ཀྱེ་ལ་ག་ *kai-la ça*; རི་པོ་རྒྱལ་པོ་ *rihi rgyal-po*; བསེལ་རི་ *bseñ-ri*; གངས་ལྗང་ *gañs-ldan* (*Mñon.*).

རི་པོ་གུ་འཛོལ་ *Ri-bo gru-hdsin* བོ་ལོ་ལྷོ་ལྷོ་ the residence of Avalokites'vara.

རི་པོ་དགའ་ལྗང་ *ri-bo dgah-ldan* the Gelugpa school (*Yig. 73*). རི་པོ་དགེ་ལུགས་ *ri-bo dge-lugs* the yellow-cap school of Tibet (*Loñ. 2, 11*).

རི་པོ་སྐྱོ་མ་ངད་ལྗང་ *ri-bo spos-ñad-ldan* गन्धमादन.

Syn. ཡོངས་འདུ་ཅན་ *yoñs-hdu can*; སྐྱོ་མ་གྱི་ངད་ *spos-kyi ñad-ldan* (*Mñon.*).

རི་པོ་ཅན་དྲ་ཀལ་ *Ri-bo tsan-dra ka-la* चन्द्रकल पर्वत n. of a mythical mountain full of medicinal plants, etc., situated in the outer range of the snowy mountains skirting the country of S'ambhala (*S. lam. 41*).

རི་པོ་བཏང་བཟུང་ *Ri-bo btañ-bzuñ* सुचिलिन्द Muchilinda mountain.

རི་པོ་ཅེན་པོ་བཟུང་ *ri-bo chen-po bu* the ten great mountains which surround the continent

of Uttara Kuru:—སང་པ་ཤེ་ག་ *sañ-kā ce-kā* (संकाशिका); རྩ་མཉམ་པ་ *rwa-mñam-pa*; རི་དྲགས་ཀྱི་དབྱེ་འབྲེལ་བ་ *ri-dwags-kyi dgra hdul-wa*; ལྷི་མ་དཀར་པོ་འཛོལ་ *sprin-dkar-po hdsin-pa*; མཐོ་བར་བརྟེན་གསལ་པ་ *mtho-war bñtsegs-pa*; རྩེང་བའི་ཉེ་ལོ་ཤོར་ *phreñ-wahi ñe-hkhor*; དུས་ན་དགའ་བ་ *dus-na dgah-wa*; ཀུན་དགའ་བ་འཛོལ་ *kun-dgah-wa hdsin-pa*; ཡིད་ཀྱི་རྩིས་སྤྱོད་མཐུན་པ་ *yiñd-kyi rjes-su mthun-pa*; པད་མ་གྱུ་ཤེ་ག་ལ་དང་ལྗང་པ་ *pad-ma ku-çe-ça-ya dah ldan-pa* (*K. d. 2, 274*).

རི་པོ་ *ri-boñ* the hare or rabbit. རི་པོ་མཚན་ཅན་ རྩམ་ལྷོ་ or རི་པོ་འཛོལ་ རྩམ་ལྷོ་ as met. = the moon (*Mñon.*): རྩེན་བྱང་རྩེ་བ་སེམས་དཔལ་རི་པོ་ལོ་སྤྱོད་ཀྱི་པར་བཏང་བས་ (*Mñon.*). In the later post-Christian legends of the Buddha it is related that the *Bodhisattva* (Gautama) when born as a hare gave up his body vicariously. Indra out of wonder and curiosity carried him up to heaven for the purpose of showing him to the gods, and kept him on the orb of the moon that human beings might see him at all times. Since that time the moon became known as the holder of the pious hare.

རི་པོ་གི་རྩ་ *ri-boñ gi-rba* the horn of a hare which is an impossible thing but which certain writers such as Milaraspa are fond of speaking of as if real for the purpose of drawing fanciful comparisons. Similarly མོ་གསལ་གྱི་བུ་ the son of a barren woman signifies a nonentity of the same kind. རི་པོ་རྩ་ཅན་ *ri-boñ rca-can* the horned rabbit which is a rarity (*K. du. 5, 199*).

རི་པོ་ཟ་ *ri-boñ za* as met. = ལྷོ་ལྷོ་ the hawk (*Mñon.*).

རི་པོ་རྒྱ་གོང་ *ri-bor gyi-groñ* mountain village.

རི་བྱ་སྐྱེགས་ *ri-bya skyegs* grouse. Syn. ལྷོ་སྐྱེད་བུ་མ་ *myos-byed thur-ma*; ལྷོ་བཞེད་མ་ *thur-brjod-ma*; རིག་བཀྲ་མ་ *mig-bkra ma*; རྩེད་པའི་སྐྱེ་མ་ *brjod-pahi sñe-ma*;

མཚན་བྱེད *mtson-byed* 𑄧𑄣𑄳; གཏུམ་མོ *gtum-mo* (*Mñon.*).

རི་བྱག *ri-brag* = བྱག་རི *brag-ri* rocky precipice.

རི་འབོག *ri-hbog* spur, hillock.

རི་ཚེག *ri-tshig* = བདེན་ཚེག *bden-tshig* truth (*Shal. ch. 11.*)

རི་རྩོང་ *ri-rdsoñ* mountain fortress, fort.

རི་ཞལ་གནས *ri-shol-gnas* 1. residence on the plateau or plain at the foot of a mountain. 2. n. of an animal which is said to subsist on air (*K. d. 3, 4 64.*)

རི་ཡི་སྤྱིང་བོ *ri-yi sñiñ-po* as met. = ལྷགས *leags* गिरिसार iron (*Mñon.*).

རིའི་རྒྱལ་བོ་ཚེན་པོ་བཅུ *rihi rgyal-po chen-po bcu* the ten kings of mountains acc. to *Phal-chen*. ལེ, 231 are—(1) ཁ་བ་ཚན *kha-wa can* (Himavata); (2) སྤོས་ཀྱི་རང་ཚན *spos-kyi had-can*; (3) རྣམ་པར་འདལ་བ *ruam-par hdal-wa*; (4) དང་སྤོང་འི *dañ-sroñ-ri*; (5) གཤམ་གྱིང་འཛོན *gñah-çiñ hdsin*; (6) རྩ་རི *rta-rya-ri*; (7) ས་འཛོན *sa-hdsin*; (8) ཁོར་ལུག *khor-yug*; (9) དཔལ་ཚན *dpal-can*; (10) རི་རབ *ri-rab*.

རི་ཡི་སྤྱུ་མོ *Ri-yi srag-mo* पार्वती, गिरिसुता an epithet of Umā, the wife Mahes'vara (*Mñon.*).

རི་ཡི་ཕྱེང་ *ri-yi phreñ* = དུག་མོ་རུང་ *dug-mo ñuñ* कलिक the *Kalika* plant (*Mñon.*).

རིའི་རུས་ཐལ *rihi rus-spal* the hill-tortoise is mentioned as one of the three things to be obtained along with certain minerals from the hills viz.: རྫོག་འཛིན *rdo-wahi bu*, རིའི་རུས་ཐལ *rihi rus-sbal*, ཁྱིམ་གྱི་རྫོག་ *khyim-gyi rdo* (*Mñon.*).

རི་ཡི་འོད་ཚན *ri-yi hod-can* = ལྷ་མོ་ཚེན་པོ་ the great ocean (*Mñon.*).

རི་བོ་ཚེ *Ri-wo-che* n. of a place with a famous monastery on the Ngul Chhu in Kham (Loñ. 3, 28). Visited by Capt.

Bower and Dr. Thorold on their adventurous journey across Tibet in 1893.

རི་བོ་དེ་གན *Ri-wo de-čan* n. of a hill at *Riwo-rtse-lña* in China: རི་བོ་དེ་གན་རྩེ་ལ་འཇམ་དབྱངས་བཟུགས *(Ya-scl. 6I)*. (Bodhisattwa) Jam-yang resides on the hill called Riwo Dečan.

རི་བོ་རྩེ་ལྔ *Ri-wo rtse-lña* n. of a mountain with five peaks in China which is sacred to Jam-yang of the Tibetan Buddhists: མ་རྩེ་རྩེ་འི་ལུལ་འཕགས་ལ་འཇམ་དཔལ་དབྱངས་བྱ་འབྲུལ་དེང་རི་བོ་རྩེ་ལྔ་ (*Loñ. 2, 9.*)

རི་བོ་རིན་ཚེན་ཐུངས་པ *Ri-bo rin-chen spuñs-pa* n. of a hill sacred to the Bon in Kongpo situated to the east of the monastery of བུ་ཅུ་ལྷ་ཁང་ *Bu-chu lha-khañ* (*Grub. 2.*)

རི་བོ་བོ་བུ་མོ *Ri-bohi bu-mo* a name of the Indus (*Mñon.*).

རི་བྱ་རྒྱང་ *Ri-bya rkañ* n. of a Buddhist sacred place in China (*Yig. 20.*)

རི་བྱག་པ *ri-brag-pa* = འབྲོག་པ *hbrog-pa* herdsman (*A. 73.*)

རི་མེའི་ལྷ་མོ *Ri-mehi lha-mo* n. of a goddess; རི་མེའི་ལྷ་མོས་བསྐྱེན་བཀུར་དབྱེ་ལ་ཡིན *Ri-mehi Lha* is to be universally revered (*Loñ. 3, 4.*)

རི་ཚག *ri-tshag* mountain-yak (*Btsii.*)

རི་ཐུས *ri-shum* wild or hill-cat.

རི་ཞལ་ the lower zone of a mountain.

རི་ཡི་སྤྱིང་བོ *ri-yi sñiñ-po* as met. = ལྷགས iron.

རི་མིག་ or རི་བྱ་མིག་ བྲུ་ཀོཅ་ small checks or squares or enclosures made by lines crossing each other.

རི་མོ་ *ri-mo* 1. ལོ་རྒྱུ་, རི་རྒྱུ་, བཤམ་ཆ, བཤམ་ཆ་ a picturo, drawing, drawn or daubed figures. 2. line, figures, stripes: རྩྭ་གཤམ་རི་མོ་ཕྱེ་ལ་ཡོད། མིའི་རི་མོ་ནང་ལ་ཡོད། (དཔེ) the stripes of a tiger are on the outside but the stripes of man (fig. his wickedness) lie inside (his heart); ལག་པའི་རི་མོ་ the lines or figures on the palms

incarnate beings; = སྐྱེས་བུ་དམ་པ་ *skyes-bu dam-pa* (*Mñon.*).

རིགས་ཉམས་པ་ *rigs-nams-pa* degenerate: རིགས་ཉམས་དགེ་སྤོང་ *rig-nams dge-sloñ* a fallen monk, a monk disgracing his position or profession.

རིགས་མཉམ་པ་ *rigs-mñam-pa* = རིགས་མཐུན་པ་ བས་ཇ་འཁོར་ལོ་ *rigs-mthun pa* id., opp. to རིགས་མི་མཐུན་པ་.

རིགས་ལྔ་ *rigs-ldan* 1. འཁོར་ལོ་, ལྷ་ལྔ་ noble birth. 2. = རྩ་མཚོག་ *rtā-mchog* an epithet of *Uccaiṣravā*, the horse of Indra; a horse of good breed (*Mñon.*).

རིགས་ལྔ་མ་ *rigs-ldan-ma* ཀའཇུ་ཀའི་ (*Mñon.*).

རིགས་པ་ *rigs-pa* 1. vb. to have the way, manner, custom, or quality of: མགོ་ཕྱིར་འབྱུང་བའི་རིགས་པ་ that its head should come out was a matter of course. 2. རྟོག་པོ་, རྟོག་པོ་ལྟར་, རྟོག་པོ་ལྟར་ལྟོག་པོ་ necessary, proper, suitable, right, suited to the purpose: ད་རི་ཞིག་རྣམས་ལ་བའི་རིགས་པ་ now a mountain ought to appear (*Dzl.*); བཞག་པའི་རིགས་པ་ would it not be proper to keep it? རིགས་ཀྱི་དུས་འབབ་པོ་ it is right time (*Dzl.*); མི་སྐྱ་བའི་མི་རིགས་པ་ it is not right to be silent; ལྷ་དཔལ་མི་རིགས་པ་ it is not right to abuse. 3. possibility, capable or capability: འོང་རིགས་པ་འབྱུག་པས་ because it is possible for him to come; དན་པའི་མི་ཟེན་རིགས་པ་ *dran-pahi mi-zin rigs-la* if there should be any chance of his not remembering (*Thgr.*); རན་སོང་དུ་འགྲོ་སའི་རིགས་པ་ as there is a possibility of going to hell; གདུལ་བའི་རིགས་པ་ *gdul-wahi rigs-pa* those capable of conversion (*Dzl.*); ལྷ་རྒྱུ་བའི་རིགས་པ་མ་ལགས་ *lhar skye-wa ni rigs-pa-ma lags* his being born as a deity is not befitting, or also: not possible, not probable (*Dzl.*). མི་རིགས་པ་ wrong, not right, unbecoming, improper, etc., to do badly; རིགས་པ་མིན་པ་ unbecoming, improper.

རིགས་ཐུང་ *rigs-byuñ* = རྒྱུད་པ་ *rgyud-pa* or གཏུང་རྒྱུད་ *gdun-rgyud* extraction, descent;

scion: ས་བོན་ལས་བྱུང་ *sa-bon las-byuñ* grown of the seed (*Mñon.*).

རིགས་མེད་ *rigs-med* 1. འཇུག་ the fourth Pāṇḍava, one of the five orders of the Buddhists v. རིགས་ལྔ་ *rigs-ldan*. 2. mongoose.

རིགས་མེད་པ་ *rigs-med-pa* སྐྱི་ཀའལ་ལྟར་ the Kala-chakra system of Buddhism (*Mñon.*).

རིགས་བཟང་ *rigs-bzang* an ascetic, a hermit; སྐྱིམས་ལ་གནས་པ་ *khrims-la gnas-pa* one abiding by law, a holy man, one belonging to the holy order (*Mñon.*).

རིགས་བཞི་ *rigs-bshi* འུ་འུ་འུ་འུ་ the four castes of Ancient India: བླ་མ་ཟེ་ *bram-ze*, Brahman, ལྷ་པ་རིགས་ *rgyal-rigs* Kṣetriya, རྗེ་རིགས་ *rje-rigs* the gentleman or trading caste, གདོལ་བའི་རིགས་ *gdol-wahi rigs* Sudra caste.

རིགས་གསུམ་ *rigs-gsum* the three classes of beings: དེ་བའི་ ལྷ་རིགས་ the gods, འཇུག་ རིགས་ the human race, འགྲུ་རིགས་ the serpent demi-god race. The three *Bodhisattvas* who protect these three are called རིགས་གསུམ་མགོན་པོ་.

རིགས་སུ་འགྲོ་ as met. = རྩ་མཚོ་ the ocean.

རིང་གཤམ་ *riñ-gag* also རྩོད་གཤམ་ jacket or waistcoat without sleeves worn by Buddhist nuns.

རིང་ཏེ་བ་ *riñ-ñe-wa* = རིང་སེ་ *riñ-se*: བཟའ་རིང་ཏེ་བ་ in *Mil. nt.* = every day warm meals.

རིང་བུང་ *riñ-thuñ* 1. long and short. 2. length, relatively.

རིང་དུ་བསྐྱུལ་ ལྷ་ལྔ་ཀའི་ as met. = that calls from a distance, i.e., a cock.

རིང་དུ་འབྱུང་ *riñ-du khyab* perfume, sweet smell, scent.

Syn. རྩི་ཞིམ་པ་ *dri-shim-pa*; རྩི་ཞིམ་མོ་ *dri-shim-mo* (*Mñon.*).

རིང་དུ་མཐོང་བ་ *riñ-du mthoñ-wa* དུར་མཐོང་པོ་ to see to a distance; fore-seeing, considerate; also as sbst. = a wise person. Syn. མཁས་པ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

རིན་ཆེན *rin-chen* 1. रत्न, हिरण्य, मणि, वस्तु gem; precious, precious thing, gold, wealth (in metal). *རིན་ཆེན་ཆེ* or *རིན་ཆེན་དང་པོ་གསེར* gold: ལྷ་འཚོ་རིན་ཆེན་དང་པོའི་རང་ཁམས་གསལ་ཞིང་ your health being glowing as gold its natural glitter (*Yig. k. 39*); *རིན་ཆེན་གཉིས་པ་* = དུལ་ silver (*Yig. k. 4*). *རིན་ཆེན་དྲ་བ་ཅན་གྱིས་ལཱ་པའི་མདོ* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of Rin-chen-dra-wa-can (*K. d. 4, 232*). *རིན་ཆེན་སྤྱིང་པོ་* *རྒྱལ་གྲུ་* the earth that has precious gems in its bowels; *རིན་ཆེན་གདམ་ཕྱེ* dust (from rubbing) of gold, silver, copper and iron (*Rt̄si*). *རིན་ཆེན་རྣམ་གསུམ་* the three different Ratna or gems in Buddhism: Buddha or the supreme teacher; Dharma, the doctrine embodied in the scriptures that protects all living beings; and Sangha the church (comprising all the past Buddhas, Bodhisattwa, saints and the priesthood) which leads to salvation. *རིན་ཆེན་རྣམ་བཤུན་* *rin-chen sna-bdun* the seven (really six) different precious articles believed to be the extraordinary treasures of a *Cakravartti Rājā*: the precious wheel, the precious elephant, the precious gem, the precious wife, the precious minister and the precious general. *རིན་ཆེན་འབྲུང་གནས་* *རྒྱལ་མཁའ་*, *རྒྱལ་ཁར་* the earth, also the ocean; n. of a Bodhisattva. *རིན་ཆེན་བཞི་འདྲེན་* great rivers like the Indus, Ganges, &c., which carry the four kinds of precious metals (*Yig. k. 16*). *རིན་ཆེན་རྣམ་བཤུས་པའི་མདོ* *rin-chen zla-was shus-pahi mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of *Ratna candra*. (*K. d. 4, 258*). 2. symb. seven (*Rt̄si*).

རིན་ཐང་ ལྷ་ལྷ་ price, value; *རིན་ཐང་ཅན་* valuable; *རིན་ཐང་ཆེ* *མཛཱ་འཕྲི* dear, costly; *རིན་ཐང་ཐལ་* invaluable, priceless (*Yig. k. 3*). *རིན་ཐང་གུན་* = འགྲོན་པུ་ *སའོ་ལྷ་ལྷ་* the cowry or the current coin of ancient India.

རིན་པོ་ཆེ *rin-po che* = རོ་རུ་, *རིན་ཆེན་*, *མཆི།*, *རྒྱལ་* 1. precious, the title which the Lamas of Lhasa and Tashi-lhun-po receive when they are recognized as the embodiments of the souls of their predecessors and are installed in the hierarchical office. 2. sbst. gem, jewel, gold, silver, etc.

རིན་པོ་ཆེའི་གདུགས་ *rin-po chehi-gdugs* *རྒྱལ་མཁའ་* the jewelled umbrella, one of the eight auspicious articles in the possession of royalty.

རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པུ་ the five different kinds of precious articles: gold, silver, turquoise, coral and pearl (*Rt̄si*).

རིན་པོ་ཆེ་དང་ལྗན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི n. of a submarine mountain of the Eastern ocean:—*དཔག་ཚད་རྫོང་དུ་ལུང་པ་ཡིན་པའ་དང་།* *རྗེ་ལ་ཆེན་པོ་དང་།* *རྫོ་རྗེ་དང་།* *བེ་རྗེ་དང་།* *མུ་མུ་ར་ག་བ་དང་།* *ཨ་ཀ་དང་།* *ཕད་མ་ར་ག་དང་།* *ལུ་ལུ་མ་རི་ལུ་ལ་མོགས་པ་* *རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པུ་རྣམ་གྱི་ཏེ་བར་མཛེས་པ་* *ཡིན་ཏེ།* (*K. d. 5, 269*). *རིན་པོ་ཆེའི་གདུགས་པོ་ཞེས་བྱ་བའི་རི* n. of another mountain situated beyond the island of mother-o-pearl (*མུ་ཏིག་གེ་ལུ་ཀ་ཏིའི་གླིང་* *mu-tig gi-çu-ka tih-gliñ*) (*K. d. 5, 330*).

རིན་པོ་ཆེའི་སྒྲོམ་ *རྒྱལ་པེཏ་* a chest made of gold or silver and studded with precious stones.

རིན་པོ་ཆེའི་གླིང་ *rin-po chehi-gliñ* *རྒྱལ་མཁའ་* n. of a fabulous island (*K. d. 5, 343*).

རིན་པོ་ཆེའི་ཕུང་པོ་ཞེས་པའི་མདོ n. of a Sūtra in (*K. ko. 6; 261*).

རིན་ཐུངས་ or *རིན་ཆེན་ཐུངས་པ་* n. of a town in Tsang the chief of which once ruled over Tibet. It has a fort or Jong (*Rt̄si*).

རིན་གས་ཉོས་ *ཕན་རྒྱུ་* bought with money or price.

རིན་དི *rin-di* 1. bad. 2. a musket-ball (*Jü*).

རིབ་ *rib* colloq. of *སྤོབ་* = ལུང་ཚམ་ a short time, a little while.

(*Vai. kar.*); དབུམ་རིལ་ལུས་ *bubs-ril-lus* the whole body; རིལ་གྱིས་གཡོགས་པ་ *ril-gyis gyogs-pa* entirely covered, completely enveloped, or wrapped up (*Sch.*); དགུ་ན་བཟན་རིལ་གྱིས་གཡོགས་ covered his head entirely with his shawl (*A. 86*). རིལ་མེད་པ་ *ril-miḡ-pa* to swallow a thing entire; དེ་དག་དང་རིལ་གྱིས་མཛེལ་བྱེད་དང་མཛེལ་བ་གཤམ་རྫོལ་ ཅེག་ tell me whether I am to come with all, or only with one half (of them) (*Jä.*). 2. ball, globule: རིལ་པོར་འཛོན་པ་ འཕྲིན་གཏུག་ accepting as a food-ball. 3. dung of sheep, rabbits, mice, etc. Also རིལ་མ་ *ril-ma*.

རིལ་འཛོག་མ་ *ril-hjog-ma* (ལྷ་འཛོག་མ་ལྷོ་མ་ *lhaḡi smad-htshoñ-ma*) n. of a celestial courtesan (*Mñon.*).

རིལ་རྩིང་ *ril-tiñ*, (གཏོང་མ་གཏོང་རྒྱུ་རིལ་བྱ་དང་། རྩིང་གཤམ་གཏེས་) balls or globules made of flour as offerings to the gods, spirits, etc., also the sacrificial water cup.

རིལ་པོར་ *ril-por*, adv. wholly, entirely: ཉལ་པ་དང་རིལ་པོར་འཛོན་པ་ to consider a thing lasting and complete.

རིལ་བ་ *ril-wa* 1. or རིལ་མོ་ *ril-mo* round, cylindrical; སྐན་མ་རིལ་མོ་ *sran-ma ril-mo* peas are round (*Vai. sñ.*). 2. subst. ལྷ་ལྷི་ལྷ་ལྷ་, བཞོན་ལྷ་ a round, globular object, such as a round lump of butter, etc.; རིལ་བའི་ཕྱི་རྒྱ་གས་ *ril-wahi spyi-bhugs* a bottle, narrow in the middle, a gourd-bottle (*Sch.*). Also= ཆབ་རིལ་ *chab-ril* or ཆབ་རྒྱ་གཤམ་ *chab-glug* water-pot to keep water for rinsing the mouth of monks; རང་མ་གྱི་རིལ་བའི་ཕྱི་རྒྱ་གས་མ་གཏོང་བྱེད་ལེ་གང་ཤོད་པ་ a copper cylindrical pot used as a jug to contain one *drona* of Magadha (*A. 22*).

རིལ་བུ་ *ril-bu* small ball, globule, pill: རིལ་བུར་བསྐྱེལ་བ་སྐན་མ་ཅོམ་ formed into a pill of the size of a pea (*Jä.*).

རིས་ *ris* 1. subst. (apparently derived from འབྲིབ་ *hbri-wu* to draw) any figure, form, design. རིས་བུ་ *ris-su*, in figure, རིས་ལྷ་

འབྲིབ་ *ris-su hbri-wa*= རི་མོ་ལ་འབྲིབ་ *ri-mo-la bri-wa* to draw; རིས་ལྷ་འབྲིབ་ལ་ལོ་བཟོ་འཛོན་བཅོས་ treatises on figure-drawing building, etc. (*A. 34*). བད་མ་རིས་ *pad-ma-ris* the figure of a lotus flower (*Ghr.*); མིག་མང་རིས་ལྷ་བྲིས་པ་ *mig-mañ ris-su bris-pa* designed like a chess-board; ལྷ་རིས་ *skya-ris* the blank parts of a picture (*Cs.*). 2. acc. to *Cs.*: part, region, quarter, hence མཚོ་རིས་ *mtho-ris* heaven, དབང་རིས་ *dwañ-ris* share of power or territory; མངའ་རིས་ *Mñah-ris* n. of a part of Tibet—the western province; 3. འཕྲིན་གཏུག་པོ་ལྷ་གས་རིས་ *phyogs-ris* partiality; *Cs.* has also: རང་རིས་ *rañ-ris* one's own party, གཤམ་རིས་ *gshan-ris* another's party. རིས་ཅན་ *ris-can* partial, prejudiced. རིས་ཅད་ impartial: རིས་ཅད་སློ་ཡི་མི་ཁོམ་རྣམ་པ་བརྒྱུད་ eight uneasinesses of an impartial mind (*Khrīd. 16*). རིས་བྱལ་= རྟེ་རིང་མེད་པ་ or ལྷོགས་རིས་མེད་པ་ impartial, lit. not considering one near to his side and another distant from it. རིས་མེད་ *ris-med* impartial, indifferent, hence also a hermit, because he ought to feel indifferent to every thing (*Jä.*). རིས་གཟམ་ *ris-gzah* sym. num.=7, derived from the number of the greater planets together with the sun and moon (*Jä.*).

རུ་ *ru* 1. a horn, = རུ་ *rwa*; གཤམ་གཏུ་ *yak's* horn, རུ་ *ra-ru* goat's horn, ལུ་གཏུ་ *lug-ru* ram's horn. 2. = ཇ་ *cha* a division, part, section: དམག་གཏུ་ a brigade; རྫོང་འོག་གཏུ་ རྒྱ་གས་ལུ་གཏུ་གས་ the cattle, sheep, goat, &c., of each division under the Jong (*Rtsi.*). རུས་གསུམ་བུ་ལའི་རུ་གཏེག་ *rus-gsum byas-pahi-ru-pgcig* one part out of three parts. Also རུ་ *ru* is equivalent to the Chinese term usually translated "banner": གཤམ་གཏུ་ *gyas-ru* right wing or district, or "banner"; གཡོན་གཏུ་ left "banner" or wing, དབུ་གཏུ་ *dwu-ru* central division. More especially རུ་དར་ *ru-dar* banner, military ensign of triangular shape used in Tibet; རུ་དར་འཕྲུར་བ་ *ru-dar*

རུབ་བ *ruñ-wa* (cognate to རྩལ་, རྩལ་པ) 1. vb. to be fit, capable for, suitable, right, and adj.: རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ལ་, རྩལ་པ་ལ་ལྟར་ proper, fit, etc., རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ whatever has been done is proper; idiom for: you can do what you like. རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ this word is calculated to terrify, is terrible; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ it is saleable, vendible; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *slob-dpon-du-mi ruñ* he is not fit to be a teacher; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ he is good for nothing else, but also in the sense: he is too good for any thing else (*Glr.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ one that is able to perform it; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ *mi-rñed mi-ruñ* it must be procured by all means; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ it ought to be done; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ can also do without (him); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ would it not be as well to let him go at that time; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ how can one believe you? (*Jä.*) 2. *Jä.* mentions several other phrases with རྩལ་: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ why should we care so much for this our body? Esp. རྩལ་པ་ལྟར་, preceded by རྩལ་ or (rarely) by རྩལ་, why should not?, *i.e.*, O that! would that! རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ would that this were mine! རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ I only wish, she were not my daughter! would it were not my daughter! In *C.* colloq. and in later writings རྩལ་ = "although" after a verbal root: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ though I have been sitting so long (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ though it is not necessary (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ to plead ignorance although one knows the thing (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ whatever may happen to me, = at all events, at any rate; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ though it may be; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ whether it be an erroneous (opinion) or not (*Mil.*) རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ though I live or though I die; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ whosoever he may be, whatsoever it may be. རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་, རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ (1) pernicious, dangerous, atrocious, as enemies, beasts of prey,

malignant gods and spirits, etc. (2) spoiled, destroyed, ruined: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ to destroy, etc., རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ to be destroyed, etc., (*Jä.*).

‡ རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ *ru-drä-kṣa* རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ = རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *drag-pohi-mig* malignant eye, "evil eye"; in Tibet it is gen. called རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་.

རུད *rud* = རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ a slip, that which has slipped down; a falling or fallen mass, as: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ snow-slip, avalanche, རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ deluge, inundation, flood (by the rupture of an embankment and the like), རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ land-slip, descent of a mass of earth; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ disintegrated, loosened; acc. to *Lex.* རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་, = rough.

རུབ་ཅུ *Rub-chu* the large mountainous district of Rupehhu in the south of Ladak.

རུབ་པ *rub-pa* 1. to rush in upon, to attack, assault: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *rushing* in upon him from every side in order to touch hands and feet (*Mil.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ to pounce on the prey, to fall upon the food (*Glr.*); རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *kha-rub byed-pa* to out-cry, to bear down by a louder crying (*Jä.*) 2. to join in an affray; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ a number of people joining together to assault one man; རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ (they) will jointly come upon me. 3. to close, shut: རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ to shut the mouth, to be silent; in colloq. རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ = རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ sit quiet, shutting the lips.

རུབ་ཤོ *rub-ṣo* currant *W.* (*Jä.*).

རུམ *rum* or རུམ་མ་ 1. womb, uterus, = རུམ་མ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *rum mi-bde-wa* sensations of pain during pregnancy; རུམ་མ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *garmā-kānti* to take birth, to enter into the womb. 2. darkness, obscurity, also རུམ་མ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *mun-pahi-rum* gen. རྩལ་པ་ལྟར་ལྟར་. 3. n., Turkey, the Ottoman Empire, the site

གསེར་གྱི་རུས་ཐལ *gser-gyi rus-sbal* or མ་རྩ་གསེར་གྱི་རུས་ཐལ *ma-hā gser-gyi rus-sbal* the fabulous golden tortoise from the figures upon whose breast the Chinese are said to have derived their knowledge of divination and astrology. The chart of divination used by them for drawing omens, &c., is drawn on the figure of a tortoise and is called སྤོང་པ་ཏོ་ *srid-pa-ho ho* or *hwa* being the Chinese for a picture or chart).

Syn. ཡན་ལག་ལྔ་པ་ *yan-lag lña-pa*; དམ་དུ་འཛོན་ *dam-du-hdsin*; བུལ་འགྲོ་ *bul-hgro*; ཡན་ལག་ལྔ་ཐལ་པ་ *yan-lag lña sbus-pa*; གློག་འབྱུང་ *glog-hthuñ*; འབྲུམ་རྒྱུང་ *hgram-rkyoñ*; ཁོག་པ་ཅན་ *khog-pa-can*; རན་པ་ལི་བྱུམ་ཐལ་ན་ *ñan-pahi cubs-ltan* (*Mñon.*).

རུས་ཐལ་མེད་པོ་ *rus-sbal ser-po* n. of a *Sa-hdag* demon.

རེ་ *re* 1. for རེ་བ།, also for རེའི་, 2. each, every, single, a single one, some (person or thing); one to each, one at a time; རེ་རེ་ one by one, every, everybody, each: མི་རེ་རྩ་རེ་ཞོན་ each man riding on a horse; རང་ལ་བུ་རེ་མེད་ན་ཡིད་མམ་པ་ལ་རེ་ཡོང་གི་འདུག།, dejection sometimes arises or despair comes from having no son; རྟུང་རེ་ or རྟུན་རེ་ for a moment, = རྟུང་ཙམ་ about a moment; ལན་རེ་ལན་གཉིས་ once or twice. རེ་ཙམ་ *re-tsam* seems to signify: just about: མི་བརྒྱ་རེ་ཙམ་ཞོན་ཚོགས་པ་ (a horse) sufficiently (large) for being mounted by about a hundred men; ལོ་རེ་ཙམ་མ་གཏོགས་ with the exception of about one year. རས་གོས་རྒྱུང་རེ་ *ras-gos rkyañ-re* a single cotton garment; བཅུ་ལ་ཕུང་པ་རེ་གཏོང་ནས་ handing to each of the ten a phurpa; ལག་ན་རྒྱུང་ཅེ་རེ་ཡོད་ in each of his hands there was an ingot; ཉན་རེ་ལ་སེམས་ཅན་བྱི་རེ་བསད་ he slaughtered every day 10,000 animals. མི་རེ་ལྷག་རེ་བསད་ each man killed one sheep ཟུང་རེ་ *ñuñ-re* a little at a time རེ་རེ་གཉིས་གཉིས་ *re-re gnīs-gnīs* one and all, one with another, indiscriminately (*Mil.*). རེ་ཞིག་ *re-shig* somebody, something; some, a little; རེ་ཞིག་ also = (with or without

དུས་) a little while: རེ་ཞིག་ཐོད་ wait a while! རེ་ཞིག་ཅིག་ན་ after a little while. 3. in such forms as མོར་རེ་, མཚེས་མ་རེ་ *mchis-sa-re* or ཟུར་ཏེ་ *gyur-ta-re* it may be rendered by such an adverb as: certainly, indeed, undoubtedly. 4. occurs as a particle mostly put between two closely connected words for the purpose of giving the compound word a verbal signification; thus སྤྱིང་རྗེ་ *shūñ-rje*, signifying compassion, can be split into two with the particle རེ་ between them and then it means: to take pity upon སྤྱིང་རེ་རྗེ་; in the same manner རོ་བརྒྱལ་ fatigue becomes རོ་རེ་བརྒྱལ་ = was fatigued. In like manner we have ཉམས་རེ་དགལ་, སློ་རེ་བདེ་, ལྷུག་རེ་ལོག་ *skyug-re-log*; ཞེ་རེ་འཇིགས་; ཡི་རེ་ལྷག་; and རྣན་རེ་ཚུང་ (*Jā.* chiefly).

རེ་ཟླན་ *re-skan*, also ordinarily རེ་ཀན་, = seldom, by no means, never: ཡོང་རེ་ཟླན་ that can seldom happen; ཚེས་པར་འགྱུར་རེ་ཟླན་ they can by no means be satisfied with it.

རེ་སྐོང་ *re-skoñ* or རེ་བསྐོང་ lit. fulfilment of hope = heaven, blissful state.

Syn. མཚོ་རིས་གནས་ *mtho-ris-gnas*; དགོ་ལེགས་ *dge-legs* (*Mñon.*).

རེ་སྐོན་ *re-skon* n. of a bitter medicinal herb: རེ་སྐོན་ཁྲག་སྐོས་སྤུག་པོ་ཙ་ཚ་ཚོང་སེལ་ (*Med.*).

‡ རེ་ཁ་ *re-kha* རེ་མ་; = རེ་མོ་ *ri-mo* line, figure, drawing, picture, painting. རེ་ཁའི་འདབ་ *re-khahi-hdab* = རྩག་པ་ཤིང་ *stag-pa šiñ* birch-tree (*Mñon.*); རེ་ཁ་ཅན་ = རེ་མོ་ཅན་ (*Fig. k. 55*).

རེ་འཁར་ *re-hkhañ* offence: རེ་འཁར་འབྱུང་བ་ to become offended and abusive. རེ་འཁོན་ *re-hkhon* frequent quarrel: མི་ནང་ཕྱང་གོང་རེ་འཁོན་པ་ quarrel in one's house both morning and evening.

རེ་གུར་ *re-gur* goat's hair tent; castle of hope.

རེ་བ། *re-wa* I: ག་མམ་ 1. sbst. hope; རེ་བ་དང་བཅས་པ་ ག་མམ་འབྲས་ harbouring hope, hopeful;

a thing by turn with another person. རེས་ལ་འགའ་རེས་བྱེད་པ་ resp. : རྒྱུ་མས་ལ་གསོལ་རེས་མཛད་པ་ *skems-la gsol-res mdsad-pa* to vie with one another in drinking beer (*Gbr.*); རེས་མོས་བྱེད་པ་ *res-mos byed-pa* to work by turn; རེས་གྱིས་བྱེད་པས་གྲོང་ཁྱིམ་གཅིག་ན་རྒྱལ་པོ་རེས་མོ་བྱེད་པ་ (*A. 59*) having travelled gradually he found in a town that the kingly office was performed by turn; རེས་མཛོལ་ལྟར་ལྷན་ལ་བཞག་ཆགས་ངན་གསུངས་པ་ by turns he explained to all the lopers and boggars that attachment (to life or worldly things) was bad (*A. 106*). 3. = མཚམས་མཚམས་ལ་ or རེས་འགའ་ *res-hgah* at times, at intervals, occasionally: རེས་ནམ་མཁའ་ལ་འབྱེད་བཤང་ (*A. 18*) at times carried (it) to the sky. རེས་ཆེ་རེ་ཆུང་ *res-che re-chuñ* now great, now small, or partly great, partly small; རེས་ཡོད་རེས་མེད་ *res-yod res-med* at one time is thoro, at another not (*Cs.*); རེས་དགའ་ at times cheerful, = རོར་དགའ་ or བདེ་དགའ་.

རེས་འགའ་ *res-hgah* कदा; v. རེས་ 2. supra.

རེས་གཅིག་ *res-gcig* once, once upon a timo.

རེས་མོས་ *res-mos*, v. རེས་མོས་ *re-mos*.

རེས་གཟའ་ *res-gzah* an occasionally appearing star, a changing (wandering) star, a planet (*Cs.*); རེས་འབྲོགས་ལྗོན་མར་ *res-hgrogs zla-skar* the stars with which the moon is successively in conjunction (*Sch.*).

རེས་པོ་ *res-po*, 1. = རེས་མོ་ *res-mo*. 2. old, v. བགྲོ་བ་ *bgre-wa* (*Jü.*).

ར། I : *ro* = བྲོ་བ་ or བཅུད་, also རོ་བཅུད་; sbst. རས་ taste, flavour, savour: ར་རོ་ *kha-ro* tasty thing; རོ་མྱོང་བ་ *ro-myoñ-wa* to taste; རོ་མེད་པ་ = བྲོ་བ་མེད་པ་ རིམ་མཛུགས་ལ་ insipid, tasteless. རོ་ལ་དྲུག་ལྟེ་ *ro-la drug-ste* there are six different kinds of taste: —མངར་བ་ *mñar-wa* sweet, རྒྱུར་བ་ *skyur-wa* sour, ར་བ་ *kha-wa* bitter, རློབ་བ་ *ska-wa* astringent, ར་ཤ་བ་ *tsha-wa* acrid, ལན་རྩ་བ་ *lan-tshba-wa* salt. The medicines are also divided into six classes such as མངར་བའི་

མངར་བ་ *mñar-wahi mñar-wa* sweet of sweet, མངར་བའི་རྒྱུར་བ་ *mñar-wahi skyur-wa* sweet with but a little sour. རོ་བཅུད་ལ་འཇུག་པའི་ལམ་ཟས་ food (for great men) consisting of one hundred different tastes, i.e., of the most exquisite and manifold flavour (*Jü.*). རོ་མཚོག་ལྡན་པ་ tasteful, of great relish (*S. Lex.*). རོ་འཇུག་པོ་ རས་ flavoury, flavour.

རོ་ལྗན་ *ro-ldan*, རས་རྩ་ 1. grapes. 2. garlic. = རློག་པ་ *sgog-pa*; རྒྱ་ཉ་ལྗན་ *gü-ña-dsu-na* (*Mñon.*). 3. chireta, gentian (*Mñon.*).

རོ་ལྗན་མ་ *ro-ldan-ma* as met. = རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* ocean (*Mñon.*).

རོ་བཟང་མ་ *go-bzahn-ma* n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 130*).

རོ་མ་ *ro-ma* 1. anything from which the juico or spirit or essenco has been extracted. 2. = རོ་ རྩ་ grass.

རོ་བཅོང་བ་ *ro-btsoñ-wa* in Sikk. to impor- tunate; persistence.

རོ་འཛོན་ *ro-hdsin* རས་ལ་ as met. the tongue.

རོ་མུང་ *ro-myañ* ལྗང་ལྗང་ 1. relish, taste; also delicious. 2. = རྩ་རྩ་མ་ *sbrañ-ma*, bee.

རོ་མུང་བ་ *ro-myañ-wa* 1. to taste, to relish. 2. as met. the tongue, རྩེ་ *lee* or བཅུད་ཀྱི་མ་ *bcud-kyi-ma* (*Mñon.*).

རོ་འི་གཟེར་ *rohi-gser* = གཟུང་ཆུའི་རས་ཆེན་ལ་ རས་ཆེན་ལ་ cam- phor (*S. Lex.*).

ར། II : = རོ་མ་ residue, remains, sediment : ར་ག་རོ་ *tshag-ro* (or ར་ཚོག་རོ་ *htshag-ro*) that which remains in a sieve or filter, husks, etc.; ར་རོ་ *ja-ro* tea-leaves left in a tea-pot; ར་ཤི་རོ་ *tshil-ro* the remains of fat after having been melted; གཤ་རོ་ *gal-ro*, རོ་རོ་ *ro-ro*, མོ་རོ་ *so-ro* rubbish; རྩུང་རོ་ *skud-ro* the ends of threads in a seam.

ར། III : 1. physical body, especially a beast's body: རོ་རྒྱལ་བ་ *ro-rgyab* baek; རོ་རྩོད་ *ro-*

stod the upper part of the human body, chest and back (*Hbrom.* ९, 82); རོ་སྐད་ *ro-smad* the lower part of the body; རོ་སྐད་སྐྱུ་ འཕྲིལ་པ་ *ro-smad sbrul-du hkhyil-wa* the lower part of the body like a serpent (*Jä.*). 2. more frq. dead body, corpse, carcass: མི་རོ་ *mi-ro* a dead man, རྟ་རོ་ *pta-ro* dead horse; རོ་འཕྲིལ་པ་ the place where a corpse is laid, the cemetery; རོ་སྐྱེག་པ་ *ro-sreg-pa* to burn a corpse. རོ་ཁང་ *ro-khan* (1) the house or place where a dead body is kept before being carried to the cemetery for disposal; (2) རོ་ལྷོ་པ་ *ro-lho-pa* place for burning or burying the dead, a favourite spot for conjurations and sorceries of the Tantrik lamas. རོ་རྒྱུ་པ་ lit. one who carries a corpse on his back for disposal to a cemetery, hence the scavengers in Tibet are called *rogyab-pa*; but the word is ordinarily pronounced *ra-gya-pa*. རོ་སྐྱུ་མ་ *ro-sgam* a coffin; རོ་དྲམ་རྟེ་མ་པ་ *ro-dram rtes-pa* defect in the performance of a funeral; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi gnas* རོ་ཡི་གནས་ the place where dead bodies are disposed of; རོ་བུག་ *ro-bug* grave, tomb; རོ་བུམ་ *ro-bum* a structure resembling a རོ་ཆེན་རྟེན་ in which the རོ་ཆེན་ the upper half of the body is placed in upright position; རྒྱ་ལོ་འོ་འོ་ food offered to the manes of the dead. རོ་རས་ *ro-ras* cotton cloth for wrapping up a dead body before cremation; upon it incantations are frequently inscribed against demons and malignant spirits; རོ་ལངས་ *ro-lan* རོ་ལངས་ the soul of the dead roving on earth, also (evil) spirit, or goblin that occupies a dead body.

རོ་རྟེ་ *ro-ñe* = རོ་རྟེ་ *ra-ñe* or རོ་ཤ་རྟེ་ *sha-ñe* lead.

རོ་ཚ་ཀ་ *ro-tsa-ka* རོ་ཚ་ཀ་, and རོ་ཚ་ཀ་ཆེན་པ་ *ro-tsa-ka chen-pa* རོ་ཚ་ཀ་ཆེན་པ་, are celestial flowers (*K. d. 9, 156*).

རོ་ཚ་ *ro-tsa* or རོ་གཙམ་ *ro-gtsah* sexual instinct or power, carnal desire, lust (*Med.*).

རོ་ཚ་ཆེན་པ་ *ro-tsa skyed-pa* to procreate, to increase the carnal appetite by medicine (*Cs.*); also: to feel it; རོ་ཚ་བ་ *ro-tsa-wa*, voluptuousness, sensual, lustful (*Mil.*).

རོ་ཚ་ན་གསུམ་ *ro-tshan-gsum* a kind of officinal plant: རོ་ཚ་ན་གསུམ་གྱིས་དུག་ནད་འཇོམས་.

རོ་ཉི་ཏ་ *Ro-hi-ta* 1. n. of river that flowed between the towns *Serskya* and *Lha-bstan*. (*J. Zan.*) 2. a species of ibex said to possess three horns.

རོ་ཉི་ཏ་ཀ་ *Ro-hi tu-ka* n. of a place in ancient India.

རོག་པོ་ *rog-po* 1. *C.* black, cf. བྱ་བྱ་ *bya* and མོ་རོག་ *pho-rog*. 2. *W.* = རོག་པ་ *rag-pa* reddish, yellowish-brown, of rocks. རོག་གོ་བ་ *rog-ge-wa* shining dimly with a face glowing gloomily as it were *Mil., nt.* (*Jä.*).

རོག་པོ་འཇོམས་སྐྱེས་ *rog-po hjoms skyes* a medicinal herb.

རོགས་ *rogs* vulg. for རོགས་ *grogs* friend, companion, associate, assistant; རོགས་མེད་གཉེན་པ་ *rogs-med gcig-pa* friendless and quite alone. རོགས་རམ་ *rogs-ram* or རོགས་བྱེད་པ་ *rogs-byed-pa* to help, assist; རོགས་བྱེད་པ་ *grogs-byed-pa* help, assistance.

རོང་ *ron* = རོ་ཉིང་ deep gorge, defile, narrow passage, cleft in a hill, also valley; རོང་ལྗང་ abyss, deep hole; རོག་རོང་ *brag-ron* dell or chasm between rocks; a ravine, རོག་ཀླུ་ལུ་མ་རོང་མི་རོག་གསལ་ is not the nether region of the Naga an abyss and very narrow? (*Hbrom.* 163).

རོང་བྱམས་ཆེན་ *Ron-byams-chen* n. of a district in the mountainous country situated in the north of Tsang where in a monastery a huge image of Maitreya Buddha was constructed by Lama *Sems-dpah chen-po Gshon-nu rgyal mchog* (*Lon.* 9, 16); རོང་མོ་མ་ n. of a lama of Rong (*Deb.*

ག, 28); རང་རང་རྩོལ་མོ་ an epithet of the devil (G. Bon. 8).

རོང་ཡུལ་ *Roñ-yul* the country of ravines; gen. Nepal, Sikkim, Bhutan, etc., are so called. རོང་མི་ *roñ-mi*, a man coming from Rong; རོང་རྩ་ *roñ-rta*, རོང་ལུང་ *roñ-lcañ* a horse bred in, a willow growing in, Sikkim or Bhutan.

རོད་ *rod* pride, haughtiness (in *Tsañ*).

རྩ་རོད་པ་ *rod-pa* or རོད་པོ་ *rod-po*, 1. = གོས་ *gos* dress. 2. stiff, unable to help one's self. རོད་ལྗེ་བ་ *rod-lci-wa* id. (*Jä*).

རོལ་ *rol* deep, abyss, chasm: རོལ་གྱི་རྩ་རྩེ་མེ་རྩ་ཡི་ནང་དུ་སྐྱེས་ལ་ they are born in a very intolerable abyss (*Sorig*. 19).

རོམ་པོ་ *rom-po* (for རྩོམ་པོ་ in Sikk. and C.) thick, big, stout, massive, plump; deep, of sound; opp. to བུ་མོ་ *phra-mo*.

རོལ་རྩེད་ *rol-rñed* ལོ་ལོ་ལོ་ playfulness. རོལ་རྩེད་མ་འཕྲོག་པ་ *rol-rñed-ma hphrog-pa* the ravishment of རོལ་རྩེད་མ་ *rol-rñed-ma* (prob. ལོ་ལོ་ལོ་བུ་ལྷ་རྩེད་) n. of a dramatical work about which, A tisa remarked རོལ་རྩེད་ན་ཕྲོགས་པ་དང་གཞོན་ཕྱིན་ཨ་ག་པ་བསད་པའི་ (*A*. 30).

རོལ་རྩ་ *rol-rta*, 1. *Sch.*: the near horse in a team, the right-hand horse. 2. the act of playing with cymbals and with wind instruments.

རོལ་གནས་ *rol-gnas* ལོ་ལོ་ལོ་མ་མ་ a stage, a place of enjoyment; a pleasure grove; heaven.

རོལ་པ་ *rol-pa*, 1. = སྐྱལ་པ་ *sprul-pa*, v. རོལ་བ་ *rol-wa*. 2. ལོ་ལོ་ལོ་ playfulness; རྟོགས་པ་ the coquettish airs and gestures of youthful playmates (*Mñon*). 3. = ལོངས་སྤོང་པ་ *loñs-spyod-pa* or རོགས་རྩེད་ *tshogs-za-wa* to enjoy, amuse oneself with women; also drinking, and merriment. རོལ་པའི་འགྲོམ་ *rol-pahi hgros*

musical gait, dancing to music = རོང་པའི་འདུ་ཕྱིད་ *rkañ-pahi hdu-byed* (*Mñon*).

རོལ་པའི་མཚོ་བདུན་ *rol-pahi mtsho-bdun* the seven lakes of which the waters move in gentle waves as if they were dancing to the music of the wind.

རོལ་པའི་རྩེ་རྩེ་ *rol-pahi rdo-rje* ལོ་ལོ་ལོ་ an epithet of the Tantrik god དགྲེས་པ་རྩེ་རྩེ་ *dgyes-pa rdo-rje* རྩེ་བཀའ་ Heruka (*Mñon*.)

རོལ་པའི་ས་ *rol-pahi-sa* as met = མཚོ་རིས་གནས་ *mtsho-ris-gnas* the celestial regions (*Mñon*).

རོལ་བ་ *rol-wa* = རྩོ་བ་དང་བཞད་པ་ རྩོ་བ་ 1. to amuse or divert one's self; to play and laugh. In རྩེ་རྩེ་རོལ་པ་ *rgya-cher rol-pa*, i.e., the Lalitavistara and in རོལ་པ་བཞོད་པ་ or *lahita nyāsa* (the name of a certain kind of contemplation), *rol-pa* is used for ལ་ལོ་ལོ་, acting or playing on the stage of this worldly existence. 2. to take, taste, eat, drink: སྐྱེན་མོ་ཁྲག་ལ་རོལ་པ་ *srin-mo khrag-la rol-pa* witches or ogresses revelling in blood (*Mil*); རོལ་པའི་ཐུབས་སུ་བརྟུགས་པ་ *rol-pahi stabs-su bshugs-pa* there he sits, or to sit with revelrous mien. 3. = སྐྱལ་བ་ *sprul-wa* to practise sorcery, to cause to appear in magical form; རྩམ་པར་རོལ་པ་ *rnam-par rol-pa* = རྩམ་པར་སྐྱལ་པ་ *rnam-par sprul-pa*. ལེ་ཤེས་རོལ་པའི་ཁྱེད་ལྗེ་ *ye-ces rol-pahi khehu lña* is used for: ལེ་ཤེས་ཀྱི་སྐྱལ་པ་ *ye-ces-kyi sprul-pa* incarnations of the divine Wisdom.

རོལ་མོ་ *rol-mo* 1. གསལ་བློ་ བུ་ལྷ་ རོལ་མོ་འི་སྐྱ་ བུ་ལྷ་ the sound of music: རོལ་མོ་ཕྱོད་པ་ *rol-mo byed-pa* to make music; རོལ་མོ་སྦྱོང་པ་ *rol-mo spyod-pa* musical profession. 2. music, musical instrument, རོལ་མོ་འི་ཆ་བརྒྱད་ *rol-mohi cha-brgyad* = the eight divisions of music. རོལ་མོ་འི་གནས་ *rol-mohi gnas* or རོལ་མོ་འི་ས་ the place where music is performed, a theatre; རོལ་མོ་སྐུ་མཁན་ *rol-mo-mkhan* musician, esp. = སིལ་སྐུ་མཁན་ *sil-mkhan* a cymbal player (*Mñon*). རོལ་མོ་འི་སྐྱ་མཁན་དག་ *rol-mohi sgra-mthah dag* n. of the

different kinds of musical sounds or notes. (1) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* काकली; (2) *མི་གསལ་* श्रुतयङ्गुत घान; (3) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* हृदय तार; (4) *མ་མ་རྒྱ་ནི* (समघनि) कथयन्तिय; (5) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* विद्युत्-विद्युत्-विद्युत्-विद्युत् वज्रकि; श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति । रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति (*Mñon.*). In the same Tibetan work we find some curious definitions of what are termed *रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* the sources of the different musical sounds, which are specified in the following way:—*ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* the violin, etc. emits sound from (striking) the strings; *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* drums etc. give sounds from beating the skin placed upon a hollow vessel; *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* the pipe, flute, etc. yield sounds through the passage of holes; *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* the sound of cymbals, etc., is by the falling of one disk of metal upon another at intervals (*Mñon.*). Again *रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rol-mohi spoñ-sa* is the school-house or place where music is taught. Furthermore we hear of *रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rol-mohi bye-brag bco-bergad* the eighteen accompaniments of music:—*ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་*, *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་*, *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* and *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་*.

रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rol-mohi dbye-wa* the different kinds of musical instruments:—(1) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* the damaru; (2) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *ma-ñu*; (3) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *sil-khrol*; (4) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *dandi-ma* *डिडिडि* drum; (5) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *bal-rña* Nepalese drum; (6) *ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་* *mkhār-rña* kettle drum, fort drum (*Mñon.*).

रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rol-rtsed-ma* रसिका a dancing girl; a coquettish woman.

रव्यव furrow; *रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* to begin ploughing in spring.

रव्यव *rla* sometimes for *रव्यव* *bla* (*Jā.*).

रव्यव *rlag* or *रव्यव* *rlag-pa* = *रव्यव* or *रुव्यव*
1. destruction, loss or ruin; *रव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* मद्युरा

n. of a city in ancient India which was destroyed by the Yavanas, hence termed the ruined city; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* to be destroyed, ruined. 2. = *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* to become bodiless.

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlahs-pa* वाष्प vapour, steam; exhalations; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *kha-rlahs* breath, vapour from the mouth; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *chu-rlahs* steam, watery vapour; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* to distil. *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* to steam.

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlahs-po* = *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *gdol-pa* चण्डाल, शूद्र the lowest social grade (*Mñon.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlan* आर्द्र 1. moisture, humidity; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan spañ-wa* to avoid the wet; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan-can* moist, wet, humid; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan-med* dry. *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan-steñ ñal-wa* to sleep in the wet (*Lt.*). 2. द्रव a liquid; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan-rlon* id., *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlan-rlon-chañ* the liquid (called) beer.

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlan-rtsed-ma* one dressed in leaves of trees (*Yig. k. 25.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlan-las* *skyes* a general n. for insects or animals generated in moisture (*Mñon.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlab-pa* or *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlabs-pa* to remove, to clear away (*Sch.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlabs* वीचि, जर्नि wave, billow, ripple: *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rgya-mtshohi* *rlabs* large wave; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlabs-po-che* or *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlabs-chen* महावीचि, महोर्नि, a large wave or billow; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlabs-kyi ri-mo* = *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *chu-gñer* (*Mñon.*) ripples on water; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlabs-phreñ* series of waves or billows one following another in rapid succession.

Syn. *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *chu-rlabs*; *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *dbah-rlabs* or *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rba-rlabs* (*Mñon.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlabs-yas* उत्पल n. of a great number (*S. Lex.*).

रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति *rlam-pa*, v. *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlom-pa*; also we find: *रुव्यव-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति-श्रुतयन्ति* *rlam-khyer*.

ཞིག་པ་ *rlig-pa* ལྷན་པ་ *resp.* གསང་ཞིག་ *gsañ-rlig* testicles. ཞིག་པ་འབྲེན་པ་ *rlig-pa hbyin-pa* or ཞིག་པ་འབྲེད་པ་ *rlig-pa hphyid-pa* to castrate, emasculate (a man), to cut or geld (an animal); ཞིག་པ་ཕྱུར་ *rlig-pa phyuñ* emasculated; ཞིག་མེད་ *rlig-med* castrated; ཞིག་སྐངས་ *rlig-skrañs* swollen testicle; ཞིག་སྐོང་ལྗང་ *the testes*; ཞིག་ཅན་ *rlig-can* having testicles, a stallion; ཞིག་གཅིག་པ་ *rlig gcig-pa* having only one testicle; ཞིག་བུ་ *rlig-bu* or ཞིག་གུབས་ *rlig-gubñs* the scrotum; ཞིག་རྒྱགས་པ་ *rlig rlung-pa* or ཞིག་ཐོས་པ་ *rlig sbos-pa* swollen testicles (*Nag. 64*).

Syn. རྫོབ་ *sgro-wa*; སྐབས་ *sbubñs*; འབྲས་བུ་ *hbras-bu*; མཛོད་ *mdsoñ* (*Mñon.*).

རྫོངས་ *rlinñs* entire, all; རྫོངས་ཀྱི་ entirely, altogether.

རྫོང་ *rlid* a closed leather bag (*Sch.*).

རྫོང་བུ་ *rlid-bu* 1. a whole, a lump or mass (*Sch.*). 2. = རྫོལ་ *rkyal*, a skin or leather bag; gen. དུད་འགྲོའི་རྫོང་བུ་ *dud-hgrohi rlið-bu* the entire skin of an animal.

རྫོངས་པ་ *rlibñs-bu* = རྫོ་ཆེ་བ་ large, wide, spacious.

རྫུགས་པ་ *rlugs-pa* 1. = ཐོས་པ་ *sbos-pa* (*Nag. 64*), swollen: ཞིག་པ་རྫུགས་ a swollen testicle. 2. acc. to *Cs.*: to purge; མངལ་རྫུགས་པར་བྱེད་པ་ *mñal rlung-par byed-pa* to cause abortion; རྫུགས་བྱེད་པ་ *rlugs-byed-pa* a purge procuring abortion (*Jä.*). 3. in Tsang: to cast, to overthrow, to pull down; for ལྷག་པ་ *lug-pa*. རྫུགས་མ་ *rlugs-ma* anything cast forth, or ejected; the casting out, effusion; acc. to one *Lex.* excretion of indigested food (*Jä.*).

རྫུང་ *rluñ* I: ལའུ་ལྷ་, མའུ་ལྷ་, ལའུ་ལྷ་ ལྷག་པ་ breeze, wind: རྫུང་ལོ་མལ་རེག་ *rluñ lo-ma-la* *reg* the wind touches the leaves; རྫུང་གིས་བཞུད་ *rluñ-gis-bskyod* (a thing) is moved by the wind, blown away by the wind; རྫུང་རེན་པོ་

rluñ-chen-po, རྫུང་རྒྱག་ *rluñ-drag-po* a high wind, a gale. But among the common people of Central Tibet *rluñ* in the simple sense of "the wind" seems to be almost unused except in certain compound words, such as *rluñ-rta*, *hog-rluñ* flatulence, etc. Alone it is known chiefly in the mystical sense; ལྷགས་པ་ *lhaks-pa* being in *C.* the colloq. word for: wind, breeze. རྫུང་དམར་ *rluñ-dmar* = རྫུང་ཆེན་པོ་ *rluñ chen-po* (lit. red-wind) storm, tempest, high wind, gale at sea: རྫུང་དམར་ལྷགས་པ་ཅད་ཞི་ནས་ *rluñ-dmar thams-cad shi-nas* the tempest having subsided (*A. 16*). རྫུང་ཚུབ་ *rluñ-tshul* whirl-wind, storm with rain and sleet.

Syn. རྣམ་མཁའ་འོ་སྟོན་ག་ *nam-mkhahi-srog*; རྣམ་མཁའ་འོ་སྟོན་ག་ལྷགས་པ་ *nam-mkhahi dbyugs*; མ་ཚོས་འཕེལ་ *mq-mos-pheñ*; རྣམ་མཁའ་འོ་སྟོན་ག་ལྷགས་པ་ *nam-mkhahi stobñs*; གཞུ་བྱེད་རྒྱལ་གྱི་ལོ་པ་ *gyo-byed rdul-gyi kha-lo-pa*; འགྲོ་བའི་ངང་ཚུལ་ *hgro-wahi ñañ-tshul*; འགྲོ་བའི་སྟོན་ག་ *hgro-wahi-srog*; རྫུང་ལོ་མལ་ *dri-bshon*; རྫུང་ལོ་མལ་ *dri-len*; རྫུང་ལོ་མལ་ *drihi çin-rta*; གནས་མེད་རྒྱལ་འགྲོ་ *gnas-med rtag-hgro*; ལུན་འདུལ་པ་ *kun-hdul-rña*; བསྐྱེད་རེག་ལྷན་ *bsil-byed reg-ldan* (*Mñon.*).

རྫུང་ II: 1. In the mystical physiology of Buddhism is set forth as one of the three humours of the body (ནད་ཤེས་པ་ *nad ñes-pa*) and is supposed to exist in nearly all its parts and organs, circulating in veins of its own, producing both the arbitrary and the involuntary motions, and causing various other physiological phenomena. When deranged it is the cause of many diseases, esp. of such complaints the origin and seat of which are unknown, rheumatism, nervous affections, etc. This རྫུང་ *rluñ* or humour is divided into five species, viz.: རྫོག་འཛོན་ *srog-hdsin* which is the cause of breathing; རྫོག་གྱུ་ *gyen-rgyu* faculty of speaking, རྫོག་གྱུ་ cause of muscular motion, མེ་མཉམ་ of digestion and

assimilation; བུ་སེལ་ *thur-sel* of excretion. In mysticism, as *Jü.* remarks, ལྷོ་འཛོན་པ་ *rluñ hdsin-pa* seems to be = དབྱུགས་བསྐྱེད་པ་ *dbugs bskyah-wa* and to denote the drawing in and holding one's breath during the procedure called གཏུམ་མོ་ which is as much as to prepare one's self for contemplation, or to enter into a state of ecstasy (*Mil.*); ལྷོ་གོ་དཀྱིལ་འཁོར་ *rluñ-gyi dkyil-hkhor* འཕུམ་པུལ་, a kind of subtle meditative performance. ལྷོ་གོ་ནད་ *rluñ-gi nad* diseases caused by *rluñ* which are:— ལྷོ་ལ་རེངས་ *rluñ-la-reñs*, ཅེ་ལྷོ་མགོ་ *ce-spyah-mgo*, གཏུགས་འབྲུམས་ *gzugs-hkhums*, བེ་ལེ་རྩི་ *bi-ci-rtsi*, སྲན་མེ་འཕེང་པོ་ *sran-mi hthiñ-po*, སྲོད་ཀྱི་ཙ་དཀར་གྱི་ལྷོ་ *smad-kyi rtsa dkār-gyi rluñ* (*Sman.* 7). ལྷོ་གོ་མི་ཡི་རང་བཞིན་ *rluñ-gi mi-yi ran-bshin* the nature, constitution and appearance of one who is affected by an evil conjunction of ལྷོ་ *rluñ* (*K. g.* 5, 262).

ལྷོ་གོ་རྒྱལ་མཚན་ *rluñ-gi rgyal-mtshan* = འཇའ་མཚོན་ *hjah-mtshon*, the colours of the rainbow (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་བལ་ *rluñ-gi bal* = as met. འཇའ་མཚོན་ *hjah-mtshon* the rainbow (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་བང་ཡོད་པ་ནེས་བྱ་བའི་བྱ་ a fabulous bird which can fly one thousand miles in a moment and is said to live in the forest called གྱིབ་མ་ཕྱོན་པའི་ནགས་ *grib-ma shon-pohi nags* (*K. d.* 5, 297).

ལྷོ་གོ་བྱ་ *Rluñ-gi bu* པའན་པུ་རྒྱུ་ one of the names of the second Pāṇḍava brothers (*Mñon.*); also is an epithet of Hanumāna the monkey general of Rāma.

ལྷོ་གོ་བྱ་ལྷོ་ *rluñ-gi bu-rgyud* as met. = monkey (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་འབྲུམ་བྱ་ *rluñ-gi hbras-bu* 1. = འཇའ་མཚོན་ *hjah-mtshon* the rainbow (*Mñon.*). 2. as met. = རྩལ་པ་ *char-pa* or ལྷོ་གྱི་མེ་ཏོག་ *sprin-gyi me-tog* rain (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་བྱ་བྱ་བྱ་ལྷོ་ལྷོ་གོ་མེང་, *i.e.*, the names of the different winds:—(1) ལྷོ་ལྷོ་གྱི་ལྷོ་བ་ཅན་, ལྷོ་འཛོན་གྱིས་, ལྷོ་འཕགས་གྱིས་, ལྷོ་ཀྱན་ལྷོ་འཛོན་གྱིས་, ལྷོ་རྣམ་པར་འཛོན་, ལྷོ་དུས་ལྷོ་, ལྷོ་དམར་, ལྷོ་འཛོན་རྣམ་འཛོན་ (*K. g.* 5, 114); (2) བསེར་བྱ་འཕགས་གྱིས་ལྷོ་, ལྷོ་གཞོན་མ་ལ་ལྷོ་, ལྷོ་ནག་, ལྷོ་དམར་, ལྷོ་པོ་ལྷོ་, ལྷོ་རམ་ལྷོ་ (མེར་ལྷོ་) འཛོན་ལྷོ་, མཚོ་རིས་ལྷོ་ or ཀྱི་མེར་ (ལྷོ་མེར་) (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་མཚན་ཉིད་བྱུག་ *rluñ-gi mtshan-ñid-drug* the six qualities of wind:—རྩལ་པ་ *rtsub-pa*, ཡང་བ་ *yañ-wa*, བྱང་བ་ *grañ-wa*, སྤ་བ་ *sra-wa*, སྤ་བ་ *phra-wa*, གཞོལ་བ་ *gyo-wa* (*Hbum.* 17).

ལྷོ་གོ་ཤིང་རྩ་ *rluñ-gi ciñ-rta* lit. wind-chariot 1. = ལྷོ་ལས་ལྷོ་ས་ *rluñ-las-skyes* born of the wind, a figurative name for a horse (*Mñon.*). 2. = ལྷོ་གྱི་ལྷོ་ *sprin* cloud (*Mñon.*).

ལྷོ་གོ་གཞོན་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (lit. having wind wings) a term for the swiftest horse; the kind of horse to which this compliment is given in Tibet is generally called ལྷོ་གོ་གྱི་ལྷོ་ *gyi-liñ* (*Mñon.*).

ལྷོ་འཁོར་བ་ *rluñ hkhor-wa* འཕུམ་པུལ་ weather-cock, an instrument that is turned by the wind.

ལྷོ་གོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rluñ-bñis-hthuñ* as met. = ཇོ་མོན་ *rñā-moñ* camel, dromedary (*Mñon.*).

ལྷོ་རྩ་ *rluñ-rta* (lit. the wind-horse); the horse of fortune or luck, generally inscribed on flags with charms and allowed to flutter in the wind. But the long perpendicular flags attached to poles themselves are also styled "*lung-ta.*"

ལྷོ་ནག་ *rluñ-nag* (lit. black-wind), dust storm, a storm whirling up clouds of dust.

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rluñ-spu sun-hbyin* one of the seven different winds of the human body; the names of the remaining six:— ལྷོ་དག་གི་རྩལ་ལྷོ་, ལྷོ་མི་ལམ་འབྲུལ་ལྷོ་, ལྷོ་བཟོད་མེད་, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་རྩ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་མཚན་ལྷོ་ལྷོ་ (*K. d.* 3, 367).

རྒྱུ་ལྷོད *rluñ-spyod* lit. that pairs while floating on the wind = བྱ་རྟོད *bya-rgod* vul-ture (*Mñon.*).

རྒྱུ་མ *rluñ-mu* 1. eol. wind. 2. n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 30.*)

རྒྱུ་གཡལ *rluñ-gyab* a fan. Syn. བསེལ་གཡལ *bsil-gyab*; བསེལ་བ་རྫོབ *bsil-wa-stob* (*Mñon.*).

རྒྱུ་ལ་དགའ་བ *rluñ-la dgah-wa* (lit. that which delights in wind) = as met. the camel (*Mñon.*).

རྒྱུ་ལྷ *Rluñ-lha* འབྲས, འབྲས་ཀྱི་ལྷ་མོ་ *rluñ-lhahi shon-pa* the conveyance of the god of wind (*Mñon.*).

Syn. རྒྱུ་གི་དབང་ཕྱུག *rluñ-gi dwañ-phyug*; དབྱུགས་འབྱིན་པ་དག *dbugṣ-hbyin-bdag*; ལྷ་ཚོགས་རྟ་ཅན་ *sn̄-tshogs rta-can*; གཡོ་ཕྱིད་མགོན་ *gyo-byed-mgon*; ལོངས་སྤྱོད་མཛེས་པ་ *loñṣ-spyod mdseṣ-pa*; རྫོབས་ཀྱི་ལྷ *stobs-kyi-lha*; ལུ་བྱང་ཕྱོགས་རྫོང་ *nub-byañ phyogs-skyoñ* (*Mñon.*).

རྒྱུ་ལས་རྒྱལ *rluñ-laṣ-rgyal* ལྷ་ལྷེད་ལེན་ n. of the king of the horses, he that can win in the race with wind.

Syn. རྟ་མཚོག *rta-mchog*; ཅང་ཤེས་པ་ *cañ-ṣeṣ-pa* (*Mñon.*).

རྒྱུ་གཤོས་(རྒྱ་རྒྱབས) a wave (*S. Lex.*).

རྒྱུ་བསྟག *rluñ-bṣreg* the musk-deer.

Syn. ལྷ་བ *glā-wa*; ལྷ་ཅི་ཅན་ *glā-rṭsi-can* (*Mñon.*).

རྒྱུ་སངས་འོད་ལ་འཕེན་ *Rluñ-sañṣ hog-la hthen* the son of ལུ་མ་སངས་འོད་ལ་འཕེན་ *Yum-sañṣ hog-la hthen* (*G. Bon. 23.*).

རྒྱུ་བས *rlubṣ* 1. = དམའ་བ་འཇམ་ལོ་ low. 2. acc. to *Jā.* in *C.* = a corner, hole, place for hiding a thing; གོས་ཀྱི་རྒྱབས་ the pocket in a robe (*Lex.*): ལྷ་བུ་འོད་ལ་ཕྱི་ལྷོད་ *khuñ-buhi rlubṣ*. 3. acc. to *Sch.*: ditch, pit, pool, abyss: མེའི་རྒྱབས་ *mehi-rlubṣ* fire-pool.

རྒྱུ་བས་པ *rlubṣ-pa* 1. a cover; also as vb. to cover, hide; གོས་ཀྱིས་རྒྱུ་བས་པ་ to hide under a robe. 2. = ལུགས་པ་.

རྒྱག་པོ *rlag-po* foolish, stupid, of a little child (*Jā.*).

རྒྱག་པ *rlag-pa* pf. བརྒྱགས་ *brlags*, form of pres. and fut. བརྒྱག་ *brlag*, imp. རྒྱག་ *rlag* or རྒྱགས་ *rlags*, 1. to destroy; break down, turn up; as in ས་རྒྱག་པ་ *sa-rlag-pa*, རྩོ་རྒྱག་པ་ *rdorlogpa*, རྩོ་ལ་རྒྱག་པ་འབྱུང་པའི་གནས་སྐབས་ (*Sññ.*) ལམ་ལང་ or རྩལ་དུ་རྒྱག་པ་ *rdul-du rlog-pa* to reduce to powder, to destroy entirely. 2. fig. to pervert, to infatuate; རྩེ་མ་པའི་རྩེ་མས་ལོངས་སྤྱོད་ལྷོགས་ཏེ་ quite corrupted by the filth of sin (*Dz.*); རྒྱུ་མང་འཛོན་པའི་བསམ་རྒྱགས་ཚོ་ those infatuated by thoughts of marriage (*Jā.*).

རྒྱོན་པ *I: rlon-pa* 1. = Mongolian རྩེ་མ་ལང་ adj. ལྷ་རྩེ་ wet, moist, damp; colloq. "löm-po"; མང་རྒྱོན་ *tshañ-rlon* quite wet, wet through; of meat, vegetables and the like = མ་ཚོས་པ་ uncooked, as in རྩོ་རྒྱོན་ milk not boiled; also = མ་རྩེན་པ་ unripe as in རྩོ་རྩོག་ རྒྱོན་པ་, also used in ག་རྒྱོན་པ་ raw meat. 2. vb. with pf. and fut. in བརྒྱན་ *brlan* = རྒྱང་བ་ *gban-wa* to make wet, to moisten, e.g., རྒྱལ་ or ཅང་པས་ with water or with rain; བརྒྱན་ཏེ་ *brlan-to* made wet (*Situ. 76.*).

Syn. རྒྱོན་ཅན་ *rlon-can*; ལུ་ཤིང་པ་ *gcer-pa*; བངས་པ་ *banṣ-pa*; ལག་ཅན་ *thag-can* (*Mñon.*).

རྒྱོན་པ *rlon-pa* II: to answer, with ལན་ *lan*; also ལྷོན་པ་ *glon-pa*, ལྷོན་པ་ *ldon-pa*, ལྷན་པ་ *blan-pa*, ལྷོན་པ་ *zlon-pa* (see *Jā.*).

རྒྱོབས་ *rlobṣ* as in ཕྱིན་ཀྱིས་རྒྱོབས་ with pf. བརྒྱབས་ *brlabṣ*, fut. བརྒྱབ་ *brlab*, imp. རྒྱོབས་ *rlobṣ*, v. ཕྱིན་ *byin*.

རྒྱོམ་པ *rlom-pa* 1. = ཉམ་པ་ *ham-pa* sbst. མཉམ་པ་ conceit, vanity. 2. vb. with pf. བརྒྱམས་ *brlamṣ* to be conceited, to be proud of, to glory in, to boast of, used with termin.

case: བདེར་རྫོམ་པ་ *bder rlom-pa* to boast of one's good fortune; ལཱེག་ཏུ་རྫོམ་པ་ *geig-tu rlom-pa* to be proud of being one with. 3. to love, to adhere to, to be attached to. 4. to covet: ལག་ན་གྱི་རྩོད་ལ་ *gshan-gyi nor-la* to hanker after another's property; རྫོམ་ལེམས་རྒྱུས་འདུག་ covetousness has grown up.

བརྒྱ *brla* རྩལ་ the thigh བརྒྱ་ག ། *brla-qa* རྩལ་གྱི་ རྩལ་ muscular part of the thigh; བརྒྱ་རྒྱུས་ *brla-skyes* born of the (Brahmā's) thigh, = རྩལ་རྩལ་ *rje-rigs*; བརྒྱ་བྱང་ (*Mñon.*) the Vais'ya or the gentleman caste of India.

+ བརྒྱ་བརྩན་ *brla-brñan* = རྫོམ་པ་ *snon-pa* augmenting, growth, increase.

བརྒྱལ་པ་ *brlag-pa* 1. v. རྫོག་པ་ *rlog-pa* forsaken, abandoned. 2. = མེད་པར་བྱས་པ་ *med-par byas-pa*, demolished; དགྲ་བརྒྱལ་ *dgra-brlag* killed the enemy (*Situ. 76*). 3. = བཀའ་པ་ འཕྲུལ་མེད་པ་ to wash off (*S. Lex.*).

༥ བརྒྱང་པོ་ *brlañ-po* བཀའ་པ་ = རྩལ་པོ་ *rtsub-po* rude, coarse, roughness in conversation: བརྒྱང་པོའི་ཚིག་ *brlañ-pohi tshig* rough words, abusive language; རྩལ་བརྒྱང་པོ་མ་ཡིན་པ་ *rtsub brlañ-wa ma-yin-pa* refraining from abusive language; བརྒྱང་པོ་རྩལ་ལྟེང་པ་ *brlañ-po rnam byed-pa* to make use of such language. བརྒྱང་ལྟོད་ *brlañ-spyod* = རྩལ་ལྟོད་ *rtsub-spyod* rough behaviour, misconduct; also described as རྩལ་ཚིག་བྱ་ལས་གང་ཡིན་པ་བརྒྱང་ལྟོད་པ་ མ་མོང་བའི་རྩོམས་རྩལ་ཚེ་བ་ (*D. cel. 11*); བརྒྱང་ལྟོད་ལྟེང་པ་

brlañ-spyod byed-pa to be rude or rough in manners. བརྒྱང་མོ་ *brlañ-mo* = བྱང་མེད་ལཱེག་མོ་ *bud-med gtum-mo* a fierce woman, an amazon (*Mñon.*).

བརྒྱན་པ་ *brlan-pa* 1. another form of རྫོམ་པ་, = ལཱེག་པ་ or རྩལ་པ་ *sbañ-wa*: རྩལ་བརྒྱན་ཏོ་ *chus brlan-to* (*Situ. 76*); བརྒྱན་རྒྱུས་ met. a tree. 2. = བཟུམ་པ་ *bsdus-pa* or རྩོག་མ་ལུ་གཏོག་མ་པ་ *phyogs-su gtogs-pa* to collect or put aside.

བརྒྱལ་པ་ *brlab-pa*, v. རྫོག་པ་ *rlob-pa*.

བརྒྱལ་པ་ *brlam-pa*, v. རྫོམ་པ་ *rlom-pa*.

བརྒྱལ་པ་ *brlams-pa* = བརྒྱལ་པ་ *bskyod-pa*, tremulous, trembling; བརྒྱལ་པོ་མ་ལོ་ལོ་ *hbyuñ-pos brloms* quivering with a demon, described as མིའི་ལོག་པ་ལ་གཏོག་ལྟེང་པ་ the occupation of one's body by an evil spirit (*Situ. 76*).

བརྒྱལ་པ་ *brliñ-wa* གའི་ལའ་, ལུག་ excellent (*Zam. 12*). Also = བརྒྱལ་པ་ *brtan-pa* firm, steady: རང་བཞིན་བརྒྱལ་པ་ལ་ཞེས་ཀྱང་ཅེ་ he is wise who is naturally steady. བརྒྱལ་པོ་ *brliñ-po* firm, secure, safe (both of men and things). བརྒྱལ་པོ་ *brliñ-log* confused, disorderly, not to be trusted (*Sch.*).

བརྒྱལ་པ་ *brhug-pa* = མི་བརྒྱལ་པ་ *mi-brtan-pa* (*Nag. 64*) unsteady, not firm.

བརྒྱལ་པ་ *brlubs*, v. རྩལ་པ་ *rlubs* (གོས་ཀྱིས་གཏོག་གས་རྩལ་པ་ *gos-kyis gyogs tshar-wa*) covered with clothes.

ལ la I: 1. is the twenty-sixth letter of the Tibetan alphabet, corresponding with the English *l* and Sanskrit ल. 2. numeral: 26.

ལ II: 1. a mountain pass, ལ་རྩེ the summit of a pass, ལ་རྩེར the edge or side of a pass, ལའི་རྒྱུན *lahi-gyen* the ascent of a mountain pass, ལའི་རྒྱུར *lahi-thur* the descent or declivity of a mountain pass. ལ་རྩེ་ལ་བཟུང་བཤམ་པ་ to cross a pass. 2. candle, wax-candle, wax-light, taper (from the Chinese *lâh* wax) in *C*.

ལ་ཀློང་ལ་བཟོན་པོར་ on the summit of a lofty mountain (*Hbrom.* 17, 18).

ལ III: ལ་ནི་སྤང་བ་མེད་པའི་རྫོག་ཡོན་ཏན་མེད་པམ་ཐམས་ཅད་ལྟེན་ *La* in mystic Buddhism is symbolic of the state of non-receiving, *i.e.*, of absolute repletion (*K. g.* 14, 43). རྣམ་པ་ཉམ་མོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཅན་ནི་རྒྱུར་བ་མི་གནས་པ་ལྟེ། ཐེག་པ་ཅན་པོ་ནི་བརྟན་ཏན་ཉམ་ཀྱི་ཐེག་པ་རྫོང་ནིང་སྤང་བ་མེད་པའི་ཐེག་པ་ཅན་པོ་ལ་བརྟོན་པའོ། *La* signifies that a believer in the doctrine of (the less developed) *S'rāvaka* is changeful. The *Mahāyāna* doctrine (fully developed) being steady, giving up the *S'rāvaka* doctrine one should be assiduous in the *Mahāyāna* doctrine (*K. my.* 11, 208).

ལ IV: postpos. or case-sign 1. denoting ལྟ, ལ, ལ, ལ, ལ, ལ, ལ all being said to possess ལ་དོན, *i.e.*, signifying—as to, to, on, in, at, into, upto, by, from, toward. ལ་དོན་ལ་= as to the meaning; ལ་དོན་ལ་ལྟེན་པ་ལ་(ལྟེན་པ་) ལ་ལྟེན་པ་ go eastward; ལ་ལྟེན་པ་(ལྟེན་པ་) ལ་ལྟེན་པ་ brought to the end;

མཐའ་ལ་ཕྱིན་=མཐའ་ཕྱིན་ arrived at the limit, attained to perfection; ལྱུག་ལ་(ལྱུག་ལྱོག་) ལྱུག་ལ་ goes to India; ལྱུག་ལ་བཟུན་ pressed down; ལྱུག་ལ་(ལྱུག་ལྱོག་) ལྱུག་ལ་ running or moving in front; ལྱུག་ལ་(ལྱུག་ལྱོག་) ལྱུག་ལ་ catch in or by the hand. ལྱུག་ལ་བཟུན་ looking where to or at what; ལྱུག་ལ་མཚོང་མས་ at or towards the lamp-light (*Situ.* 19); ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ *sa-la hgre-wa* to roll (one's body) on the ground; ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ *sa-la hgril-wa* to fall to the ground; ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ to rise to heaven, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ to soar or fly in the air, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ at, on, in, the fire, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ on the mountain, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ in, into, to, on, the water, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ towards the east, eastward, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ in, to, Tibet; from, as: ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ snow falls from heaven, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ he alights from his horse, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ he leaps from the rock, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ to draw blood from the body. 2. ལ་ལ་ལྱུག་ལ་, *i.e.*, with reference to time: ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ at dusk vanquished the demon, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ on the third day, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ in the twentieth year, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ within three months. *Phyag dañ-po la* at, during, the first obeisance 3. to signify: ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ necessity; ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ or ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ purpose of; also to signify ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ state of, nature of:—ལ་ལ་ལྱུག་ལ་(ལ་ལྱུག་ལ་) ལ་ལྱུག་ལ་ manifested as a god, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་(ལ་ལྱུག་ལ་) ལ་ལྱུག་ལ་ became unified, ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ multiplied, became many; ལ་ལ་ལྱུག་ལ་(ལ་ལྱུག་ལ་) ལ་ལྱུག་ལ་ assumed shape (*Situ.* 19). Also=relying on, keeping to: ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ *de-la rten-nas* depending on it; also: relative to, with respect to, in consequence of: ལ་ལ་ལྱུག་ལ་ ལ་ལྱུག་ལ་ glad, rejoicing at

it; རྗེས་པ་ལ་འཛོམ་པ་ *sdig-pa-la hdsem-pa* being afraid of sin; མ་བྱུང་བ་འདི་ལ་གདམས་ངག་གསལ་ཉི་ he asked advice with respect to this not having been properly done. In introducing a new subject: ལྷུ་ལ་མེ་ཉལ་ལ་ཤོང་བའི་ལོ་རྒྱུ་ལ་ now, as to the fact of the kingdom having been transferred (gone) to Miñag; in headings of chapters, etc., e.g., རྒྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུ་ལ་ *gliñ-bshihi miñ-lu* concerning the names of the four parts of the globe རྩེ་ཆུང་གི་ཚོང་ལ་ *che-chuñ-gi tshad-la* with respect to size. 4. in all relations mentioned above, ལ་ *la* is added, to the inf., the partic. and to the root of a vb. wherever the verb will at all admit of it; and besides it is used as gerundial particle in a similar way as ཉི་ *te*: (a) after the inf. ལྷ་རྟེན་གྱི་ཡོང་པ་ལ་ as there was in that place an idol-shrine or symbol; also to be translated by: although. (b) added to the root: མཛོང་ལ་མ་བཏགས་ (though) having seen it, yet he did not fasten it. In C. when ལ་ is added to adjectives it signifies ཡིན་པ་ལ་ being: རྩ་དང་ཁ་ལྷན་ལ་འཛོམ་པ་ (A. 31) his hair and beard being yellow and long; ལུས་མེ་ལྷག་ཅིང་བྱུང་ལ་དབྱེངས་སྤྲོད་པ་ ugly as to his body (and) of small stature, (but) having a fine voice. In sentences containing two imperatives ལ་=and: ཤོག་ལ་ལྷོས་ཤིག་ *çog-la ltos-çig* come and look!

ལ་བྱི་མོ་ *la-khyi-mo* the mountain-weasel (Jā.).

། ལ་གོ་རྟོ་ *la-gor* ལྷི་མ་མཚོ་གསལ་པ་ *ngyogs-pa*, ལྷུ་རྩ་བ་ *myur-ica* quick, swift.

ལ་རྒྱུ་ *la-rgya* (pronounced *largya*) government order (gen. prohibiting the killing of wild animals and birds in a mountain tract).

+ ལ་གཅན་པ་ *la-gcan-pa* (ལ་ལ་བྲལ་ལྷན་པ་པོ་ *la-la khral-sdud-pa-po*) a collector of duties on a mountain pass.

ལ་ཚ་ *la-cha* ལ་ཚ་ ལ་ཚ་ shell-lac, sealing-wax. ལ་ཐིག་ *la-thig* a drop of sealing-wax on which the seal is pressed.

ལ་རུང་ *la-nuñ* for ལ་ཕུག་ and ལ་མ་ *ñuñ-ma* radish and turnip.

ལ་ཉེ་ *la-ñe* a mark (Sch.).

ལ་ཉེ་བ་ ལ་རྩུན་ ལ་རྩུན་ vulture; lit. a bird that lives about the summits of mountains.

ལ་ཏ་ *la-ta* or ལ་ད་ *la-da* kind of yarn imported to Tibet from Assam and Bhutan.

ལ་ཏ་ *La-ta* a country of the Turuška (Turks) towards the west of India (*Dug-ye* 39).

ལ་རྩེ་ *la-stoñ* mountain-pass solitudes, v. རྩེ་པ་ *stoñ-pa*.

ལ་ཐོག་ *la-thog*=ལ་རྩེ་ *la-rtse* the summit of a mountain-pass.

ལ་ཐོད་ *la-thod* turban, *pagri* or cloth which the Indians wrap round their head (*Jig. 13*).

། ལ་དུ་ *la-du* ལ་དུ་ ལ་དུ་ ལ་དུ་ (ལ་དུ་) a kind of pastry made in Tibet; a medicinal food in which radish preponderates.

ལ་དུ་གསལ་ *La-dwags*, also called ལ་དུ་གསལ་ ལ་དུ་གསལ་ *Ladak*, province in the valley of the Indus between ལ་དུ་གསལ་ and Balti, inhabited by Tibetans and formerly belonging to Tibet.

ལ་པ་ག་ *la-pa-ça*, ལ་པ་ག་ *la-pa-çag* a kind of upper garment without a girdle (Cs.).

ལ་པོ་ *la-po* 1. a pass over a lofty mountain; also a high peak. 2. buttermilk, boiled, but not yet dried into vermicelli (རྩེ་པ་).

ལ་པོ་ *la-pen* occurs in ལ་པོ་གྱི་ལ་པོ་.

ལ་ཕུག *la-phug* ལྷན་ the radish; in Tibet a large round white root, not long and forked. Syn. ཧི་ལ་ *hi-la* (ཧི་ལ་); མུ་ཙེ་ག་ *mu-tsi-ka* (མུ་ཙེ་ག་); འདབ་གཟུམ་པ་ *hdab-gsum-pa*; ལེགས་འབབ *legs-hbab*; རང་པའི་རྒྱུད་ *flañ-pahi-rkañ*; གཏུན་ཤིང་ *gtun-çiñ*; ཏ་ལའི་ཚ་བ་ཅན་ *ta-lahi rtsa-wa-can* (*Mñon.*). བོད་ལ་ཕུག་ the common radish; ལྷ་ལ་ཕུག་ *rgya-la phug* a reddish species of an acidulous taste; རྩུང་ལ་ཕུག་ also called ལ་ཕུག་སེར་པོ་ *la-phug ser-po* carrot.

ལ་ལ *la-wa* ཀླུ་མེད་ཀྱི་གཟུང་། མཚོ་རྒྱུ་ལྷན་ blanket, night-covering; = ལྷ་བ་ a kind of cloak.

ལ་བོ་ཅེ *La-bo-che* n. of the high mountain situated to the back of the great monastery of Sam-ye: བསམ་ཡམས་ལ་བོ་ཅེ་ལ་རྒྱན་པས་འདྲོད་པ་ཅེ་དང་ཡང་གྲགས། (*A. 97*).

ལ་མ *la-ma* acc. to *Sch.* a certain herb.

ལ་མ་སྟོ *la-ma-sro* the raspberry in Kuna-war.

ལ་མོ *la-mo* 1. quickly: ལ་མོ་ཤོག་ come quickly. 2. n. of a village situated to the east of Lhasa: དེར་ལ་མོ་བྱང་རྩེ་བུ་ལྷན་གྱིས་ཤིང་ལྷ་ཁང་ཞིག་གྲུང་ཡོད། (*Loñ. 2, 18*).

+ ལ་སྟོགས་པ་ *la-stsogs-pa* = ལ་སོགས་པ་ etcetera.

ལ་རྩམ *la-rdsas* or colloq. ལབ་རྩམ་, a cairn or votive pile in the form of a chhorten on the tops of hills.

ལ་རྩམ་པ་ *la-zlas-pa* = ཐག་བཅད་པ་ to settle, decide finally; རྒྱུ་མཐུན་ final settlement. ལ་རྩོ་བ་ *la-zlo-wa* = མཐུན་བཞག་གས་པ་ to put limits to, to settle finally.

ལ་ཕུར *la-hur* = འགྲུལ་དུ་, མཐོག་གས་པར་ quickly, hastily: ལ་ཕུར་ཕྱོད་ཀྱིས་བྱོས་ལ་གཤེགས་ do quickly pass out or run away; ལ་ཕུར་མྱ་ངན་འདམ་ན་དུང་ it is proper to pass out of misery soon, i.e. to die; རྣམ་ཐམས་ཅད་ལ་ཕུར་ཁོལ་ (*A. 137*).

ལ་པོག n. of a place in *Mon-mtsho-sna* (*Loñ. 2, 20*);

ལ་པོང a candle or lamp in Sikkim.

ལ་གཡོགས *la-gyogs* retribution: ལས་ཀྱི་ལ་གཡོགས་དང་ལ་འཁོར་གསུངས་ (*Rdsa. 17*) he said that retribution of one's wicked actions visits one.

† **ལ་ཚྭ་ལུ** *la-dsha-lu* a kind of herb, ལྷ་མཚན་ལུ [the blushing herb, the sensitive plant, *Mimosa pudica*] *S.* ལ་ཚྭ་ལུ་དང་། ལ་ག་ར་བྱང་ཀའི་ཚྭ་བ་འབྲས་ཁྲ་གྲུང་མོས་བཏགས་ནས་བྱུགས་པར་བྱུང་། (*K. g. 3, 48*).

ལ་ལ *la-la* = འགའ་ཞིག་ འཇམ་ཚེ། ཀེའི་བྱ་ (*A. K. 134*) or ར་ཅིག་ some, a few; acc. to *Jü.*: partly, what—what; ལ་ལ་ཞིག་ ཀེའི་བྱ་ certain; also as a singular, somebody, someone.

ལ་ལ་ཕུད *la-la phud* ལའབྱིན་ a medicinal herb; ལ་ལ་ཕུད་ཀྱིས་ཐོ་ནད་གྲུང་བ་སེལ་ the medicine *la-la phud* heals dyspepsia and gonorrhœa.

Syn. དྲག་གུལ་དེ་ *drag-çul dri*; མཚས་པའི་རྩིང་པོ་ *tshañs-pahi sñiñ-po*; ཡོལ་བ་ཅན་ *yol-wa-can* (*Mñon.*).

ལ་ལོ་ལ་མོར *la-lo la-mor* = རིམ་གྱིས་ རིམ་གྱིས་ *rim-gyis rim-gyis* gradually, by degrees; མངས་ལྷུས་ཀྱི་བརྟན་པ་ལ་མོ་ལ་མོར་འཇིག་པའི་རྟགས་ཡིན་གསུངས་ he said that it was a sign of the gradual decay of the religion of Buddha (*A. 49*).

ལ་སོ *la-so* abbr. of ལ་རྩེ་ *la-rtse* top of a mountain-pass, and ལ་ལ་བཟང་པའི་སོ་བ་.

ལ་སིང *La-siñ* abbr. of Ladak-pa and Singpa the latter being the Tibetan name for a Sikh native of Punjab (*Yig. k. 13*).

ལ་སོགས *la-sogs* བརྒྱུད་, བརྟེན་, ལྷ་འདི་ = གཙོ་བུས་པ་ *gtso byas-pa*, མཚན་པ་ *mtshon-pa*, འགོ་བུས་པ་ *hgo-byas-pa* = this being the principal one, others following it.

ལ་བ *lwa-wa* or ལ་མ་ *la-wa* ཀླུ་མེད་ woollen blanket or cloth; ལྷ་འདི་ལ་བ་ *skrahi-lwa-wa* a kind of hair cloth; ལྷ་བ་ནག་པོ་ *lwa-wa nag-po*

a dress made of black-blanket: ལུ་བ་ནག་པོ་
ཞིག་ནི་སྐུ་ལ་གསོལ་ (A. 11) he wore a black
cloak (or blanket) round his person.
ལུ་བ་པ་ *Lwa-wa-pa* n. of a Buddhist saint
who had done many miraculous deeds.
He used to wear only one piece of blanket
as his raiment, hence was called La-wa-pa
(*K. dun. 22*).

ལག་ *lag* 1. v. ལ་ག་ལ. 2. རྗེ་ལྷ་, ལྷ་པོ་ the
fifth lunar mansion or constellation.

Syn. རག་མོ་ *nag-mo*; དག་མོ་ *drag-po*; དག་
ལུ་ཅན་ *drag-ful can*; དམག་དཔོན་དབྱེ་ *dmag-dpon*
dgra (*Rtsii.*).

ལག་པ་ *lag-pa* resp. ཕྱག་ *phyag*, རྗེ་ལྷ་, པ་གི་,
བ་རུ་ the hand, arm: ལག་པ་ནས་འཇུག་པ་ to take
or seize by the hand; ལག་པའི་རྒྱ་ the
back of the hand; ལག་པའི་མདུན་ *lag-pahi-*
mdun the palm of the hand; ལག་པའི་སོང་མོ་
རྗེ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the fingers. ལག་པ་མ་སྐྱོག་ do not
move about the arms; ལག་པ་མ་སྐྱོལ་ do not
join hands; ལག་པའི་སྐད་ལུ་ or ལག་པའི་རྒྱ་ན་ bangle
ornament worn on the arms; ལག་པ་ཁ་སྐྱར་བ་
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ joining of the palms of the hands
together as in devotion. ལག་པའི་ལམ་ག་ as
met. the fingers, lit. the branches of the
hand. ལག་ཏུ་ལེན་པ་ *lag-tu len-pa* to take in
hand, to exercise, to practise, e.g., རྫོང་པ་
sgom-pa meditation; རྫོང་པ་ལག་ཏུ་ལེན་པ་ to
study and practise the import of a word.
As metaph.: མཚོ་ལག་ arm of the sea, gulf,
bay, རྫོང་ལག་ *gliñ-lag* or ལུ་ལག་ tongue of
land; རྫོང་ལག་འབྲེལ་ *gliñ-lag hbrei* isthmus,
neck of land *C.* Is used fig. for power,
authority: མིའི་ལག་ཏུ་འགྲོ་བ་ *mihi-lag-tu hgro-*
wa to get into a persons power, to be
at his mercy (*Thgy.*); ལག་ནས་འཕྲོག་པ་ *lag-naŕ*
hphrog-pa to snatch out of a person's
hand, to deliver from another's power
(*Ghr.*). ལག་པའི་རྣམ་འགྲུར་ *lag-pahi rnam-rgyur*
the different forms and configurations of
the hand:—སེ་ལོ་ལ་གཏོགས་པ་ལམ་མོ་བདེ་བ་པ་ to bow

touching the ground with the palms of
hands; ལམ་མོ་རྒྱུར་བ་ *thal-mo gbyor-wa* to twirl
with the fingers joining the palms of the
hands in devotion or out of respect; རྫོང་པ་
khpor-wa, the hollow of the རྫོང་པ་ *snim-pa*;
ལུ་ཚུར་བཅངས་པ་ *khu-tshur bcañs-pa* the clenched
hands for boxing; རྫོང་པ་ *khyañ* fist, མཚོ་ *mtso*
span, ལུ་ *khu* cubit, འདམ་ *hdom* fathom
measured by the stretching of the arms;
བར་རྫོན་པ་ *brda ston-pa* to signal by the hand
(*Mñon.*).

Syn. ལམ་ག་ལུ་ *yal-ga-lña*; འཛིན་ལྱད་ *hdsin-*
byed; གཟུང་ལྱད་ *gzun-byed*; བར་རྫོན་ལྱད་ *brda-ston-*
byed; ལུ་ག་པ་ *sug-pa*; འཇུག་ལྱད་ *hjug-byed*; འབབ་
ལྱད་ *hbab-byed*; གཅོད་ལྱད་ *gcod-byed*; དུང་པའི་འདབ་
dpuñ-pahi hdab (*Mñon.*).

ལག་སྐྱོགས་ *lag-skyogs* = གཟར་བུ་ *gzar-bu* ladle
(*Mñon.*).

ལག་རྫོང་ *lag-rkyoñ* = ལྷ་པོ་ *sprañ-po* beg-
gar, destitute person (*Mñon.*).

ལག་སྐྱོང་ *lag-skyoñ* = as met. knife (*Mñon.*).

ལག་ཁྱག་ *lag-khug* pouch, hand-bag
(*Rtsii.*).

+ ལག་གི་ལྷ་ *lag-gi-bla* one who does gene-
ral menial service to the congregation of
lamas in a monastery.

ལག་གུམ་ *lag-gram* one sitting with his
cheek resting on his hand (as if in
sorrow); acc. to *Jä.* leaning one's head
on the hand

ལག་མགོ་ *lag-mgo* ལག་མགོ་ཅམ་ 1. both hands
put together in shape of a globe or ball.
2. a glove with only a thumb, a mitten *C.*
(*Jä.*).

ལག་ངར་ *lag-ñar* the fore-arm (the part
of the arm between ལྷ་མོ་ *gru-mo* elbow and
མཁྱིག་མ་ *mkhrig-ma* wrist).

ལག་བཅང་ *lag-bcañ* in: གཉིས་གཉིས་ལྷ་པོ་དང་ལག་
བཅང་ (*B. ch. 8*).

ལག་ཆ *lag-cha* utensils, tools, instruments ; objects carried in the hands, *e.g.*, royal insignia at a festival procession (*Glr.*) ; འཕྲོད་གཏོག་ལག་ཆ་དང་བཅས་པ་ཐོང་ཞིག send the servants with the things (wanted for the journey) ! (*Glr.*).

Syn. མཚོན་ལག་པ་མེད་ལ་བཟུང་བ་ *lag-paṣ grol-wa* ; མཚོན་ཆ་ *mtshon-cha* (*Mñon.*).

ལག་རྗེས *lag-rjes* 1. impression or mark of the fingers. 2. a work which immortalizes a person's name : ལག་རྗེས་འཛོག་པ་ *lag-rjes hjog-pa* to leave such a work behind (*Glr.*).

ལག་ཏུ *lag-nā* = བྱིན་ལེན་མ་བྱས་པར་ལེན་པ་ receipt of a thing without acknowledgement ; རླེང་མཁན་མེད་པར་ལེན་པ་ *ster-mkhan med-par len-pa* to take what is not given, hence ལག་ཏུ *lag-nā* *subst.* : a grasp, a snatch (*Jä.*).

ལག་ཏུལ *lag-nāl* = རྡོ་རྗེ་ *rdo-rje* thunder bolt.

ལག་རྟགས་ *lag-rtags* 1. resp. ཕྱག་རྟགས་ sign manual sign or mark made with the hand as a seal of verification, impressed on a legal document, but often only with the finger dipped in ink. 2. any small object, *e.g.*, a needle, which the deliverer of a letter has to hand over together with the letter ; present in general (*Jä.*).

ལག་རྟམས་ *lag-stabs* = ལག་ལེན་ *lag-len*.

ལག་ཐོག་ cash payment ; in cash, ready money ; = ལག་ཡོད་ (*Rtsii.*).

ལག་མཐིལ་ *lag-mthil* ཀློང་པོ་ the palm of the hand.

ལག་དམ་ *lag-dam* 1., hon. ཕྱག་དམ་, a seal. 2. ལག་དམ་པོ་ *lag-dam-po* in *C.* close-fisted, stingy, niggardly.

ལག་དར་ *lag-dar* acc. to *Lex.* = handkerchief ; prob. the same as ལབ་དར་ *lab-dar* *W.* col. grater (*Jä.*).

ལག་དེབ་ note, note-book, hand-book ; གཞིས་ཁག་གང་ཡིན་གྱི་ལག་དེབ་ a register or note of all the different *shi-kha* farm-estates (*Rtsii.*).

ལག་བཤེད་ *lag-bde* 1. person that pours out the tea at a tea-carousal and serves food to the monks of the monastery (*Rtsii.*). 2. resp. ཕྱག་བཤེད་ *phyag-bde*, = མ་གཏོག་ cook, one who serves in the kitchen or at table : ལག་བཤེད་བཤེད་སླག་ཅན་མང་པོས་གུས་པའི་འཕྲོད་གཏོག་ ལྷན་པ་དང་ (*A. 141*). ལག་བཤེད་དཔོན་པོ་ *lag-bde ḍpon-po* chief cook or table server.

ལག་འཕྲོད་ *lag-hdon* a vassal or subject paying his landlord in money or kind, opp. to རྒྱུ་འཕྲོད་ *rkañ-hgro* who performs his services as an errand-goer or a porter (*Jä.*).

ལག་རྩམ་ *lag-rdum* = ལག་ཅད་པ་ *Mil.* having a mutilated or crippled hand (*Jä.*).

ལག་ལྡན་ *lag-lān* ཀླུ་ལྡན་ having a hand or a trunk, hence as met. = elephant ; ལག་ལྡན་མ་ *lag-lān-ma* = ལྡན་མོ་ *glāñ-mo* she-elephant (*Mñon.*). ལག་ལྡན་རབ་ elephant stable, place where elephants are kept (*Mñon.*).

ལག་བཤེད་ *lag-brda* sign of the hand ; signal made by the hand, beckoning.

ལག་བཤེས་མཚམས་ *lag-bṣdamṣ* = འབྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa* sexual embrace (*Mñon.*).

ལག་ན་རྗེ་ *Lag-na rdo-rje* or ལག་རྗེར་ *Lag-rdor* otherwise ཕྱག་ན་རྗེ་ or ཕྱག་རྗེར་ *Phyag-rdor*, is another aspect of the Dhyani Bodhi-sattwa Dorje Chhang. In Tantrik ceremonial is often known as and depicted as "the green-robed *Lag-na rdo-rje.*"

ལག་ན་གཞོང་ཐོག་མ་ *Lag-na gshon-thogs* holding a basin in hand, n. of a deity.

ལག་ནོར་ property in hand, also property that has not been sold or mortgaged.

ལག་སྐྱོད་ *lag-snod* = ལག་ཏིག་ a hand pot or vessel to measure milk or arack.

ལག་པ་བརྒྱུང་བ་ *Lag-pa brgyañ-wa* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

ལག་པའི་རྩལོ་ *Lag-pahi chu-bo* = རྩལོ་སེ་ཏ་ *chu-bo si-ta* a name of the river Sitā (*Mñon.*).

ལག་པ་ཏ་ *Lag-pa-ṅa* or ལག་ས་ཏ་ *lak-sa-ṅa* ལྷ་མགུ་ = Lakṣmaṇa brother of Rāma the hero of the Rāmāyaṇa.

Syn. མཚན་བྱེད་ *mtshon-byed*; མཚན་འཛིན་ *mdsod-hdsin*; སྦྱིན་དབྱ་རྒྱལ་ *sprin-dgra-rgyal*; བཞེས་གཏེན་ བཟང་ *bḥes-gñen-bḥsañ*; མཚན་ལྡན་ *mdsod-ldan* (*Mñon.*).

ལག་སྦྱོད་ cash payment (*Rtsii.*)

ལག་དཔོན་ *lag-dpon* work-master, overseer, esp. builder (*Jä.*).

ལག་བྱབས་ *lag-bubs*, v. འབྱབ་པ་ *hḥub-pa*.

ལག་ཤེར་ *lag-ber* walking-staff (*Jä.*).

ལག་མངས་ *lag-maṅs* many-armed; certain of the gods are represented as possessed of many arms, and one reason assigned is that they may therewith seize evil demons.

ལག་བྲིས་ 1. a letter, autograph. 2. the marks or lines in the hand.

ལག་དམར་ *lag-dmar* the red-handed, the executioner, hangman (*Jä.*).

ལག་རྩིས་ *lag-rtsis* མུ་རྒྱ་ the lines or marks in the hands; palmistry.

ལག་བརྒྱལ་ *lag-bḥsug* a shoot, a scion.

ལག་འཛིན་ a receipt, an acknowledgment (*Rtsii.*).

ལག་འཇུགས་ seeds or plants sown or put into the ground by the hand; transplanting; it is also called ལུང་འཇུགས་ (*Rtsii.*).

ལག་བཟང་གིས་ལྷས་པའི་མཚན་ *lag-bḥsañ giś-shus pahi-mdo* n. of a Sūtra delivered by Bud-dha at the request of ལག་བཟང་ (*K. kon.* 3, 277).

ལག་བཟང་མ་ *Lag-bḥsañ-ma* n. of a celestial courtesan (*Loñ.* མ, 5).

ལག་གཟུངས་ *lag-gzuñs* balustrade, banister, railing.

ལག་གཞིག་པ་ *lag-gyog-pa* companion, assistant, associate.

ལག་ལེན་ *lag-len* resp. ལུག་ལེན་, also ལག་ཏུ་ལེན་པ་ and ལག་སྦྱབས་ *lag-stabs* = practice, practical knowledge: སེམས་ལག་ང་གར་ལག་ལེན་འབྲུམ་ཡོང་ངམ་ (*Rdsa.* 15). ཚས་ཀྱི་ལག་ལེན་ the practice of religion; སྦྱིམས་ཀྱི་ལག་ལེན་ *khriṅs-kyi lag-len* the practice of laws, རྩིས་ཀྱི་ *rtsis-kyi* of mathematics.

ལག་ལས་སྦྱེས་ *lag-las-skyes* as met. = ལྷ་པོ་པོ་ *rgyal-po* king (*Mñon.*).

ལག་སོར་ *lag-sor* གུ་ལྡུ་ལྷ་ handful of water or rather mouthful of water.

ལགས་ *lags* Sir, your honour, སྐུ་ལབས་རྩེ་བུར་ ལགས་ his honour the Chief Secretary; སྐུ་མ་ ལགས་ your lama reverence! This word, however, though taken in modern times in this sense, is really only the pres. form of the vb. in next para., and merely = it is.

ལགས་པ་ *lags-pa* 1. resp. and eleg. for ལིན་པ་ and འཇུར་བ་ to be; ལགས་སོ་; so it is! yes to be sure! སྐུ་མ་འབྲིད་ཅི་ཞེད་བྱ་བ་ལགས་ O Lama what is your name, sir? དེ་འབྲིད་ ལགས་སམ་ is it you, Sir? དགོ་སྡོང་དེ་སྐུ་ལགས་ *dge-sloñ de-su lags* who is this reverend monk? (*Dzl.*); a lama asks: བཅོལ་ལེ་ *bḥsal-le* (= བཅོལ་ལམ་) have you looked for it? and the disciple answers: བཅོལ་ལགས་ *bḥsal-lags* yes, I have! (*Mil., Jä.*). 2. = བཟང་བ་ *bḥsañ-wa* good. ལགས་ཚོད་དམ་ *lags moḡ-dam* = མིན་ནམ་ *min-nam* is it not; ལྷ་དེ་ལྷར་ལགས་ཚོད་ན་ my lord, if it is not so (*K. du.* 5, 261). ལགས་མ་ལགས་ *lags-ma-lags* = དེད་དམ་མ་ཟེད་ yes or no.

ལགས་ཚོ་ *lags-mo* in *W.* clean = ལེགས་པ་ (*Jä.*).

‡ ལང་ཀ་ *Lañ-ka* ལྷ་རྒྱལ་ Ceylon; ལང་ཀ་ལྱུ་རི་ city of the Rakshasa (cannibal demons); ལང་ཀར་གཞིགས་པའི་མཚན་ *lañ-kar gcegs-pahi-mdo* the Lañkāvātāra Sūtra which was translated both from the original Sanskrit and

from the Chinese version into Tibetan (K. d. 3).

ལང་ཀའི་བདག་པོ་ *Lañ-kahi bdag-po* लङ्कापति the lord of Lañkā, the king of Ceylon; the guardian of the south-western quarter.

Syn. ར་བ་ཤ *ra-wa-na* (रावण), ལྷོ་རྒྱལ་ཕྱོགས་རྒྱུང་ *lho-mub phyogs-skyoñ*; མ་ཤིན་བཟུལ་ *mgrin-bcu-pa*; གདོང་བཟུལ་ *gdoñ-bcu-pa*; སྤོན་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *srin-pohi rgyal-po* (Mñon.).

ལང་བ་ *lañ-wa* 1. (also: ལོང་བ་ *loñ-wa*), pf. ལངས་ imp. ལོང་ or ལོངས་ to rise, to get up; ད་ལོངས་ get up now! ལངས་མོ་ ho has arisen; ལངས་ཏེ་ཕྱོད་པ་ *lañs-te sdod-pa* to get up and stand, (not to move on) ནམ་ལངས་ཏེ་ night having passed away. 2. pf. ལོངས་ to come up to, to arrive at, to be equal, to reach.

ལན་དཀའ་རྒྱུ་མའི་ལོ།

ལང་ཏང་ *lañ-tañ* or ལང་ཐང་ *lañ-thañ* ཕུ་ལྷུ་ར་ a species of Hyosoyamus: ལང་ཐང་ཚ་ཡིས་སྤོན་ནད་སེལ་བར་བྱེད་ the seeds of Hyoscyamus are a cure for worms.

Syn. ལྷུ་ཕུ་ར་ *dhu-stu-ra*; མེ་རྟོག་སྤྱིང་ཚན་ *me-tog sñiñ-can*; གསེར་མིང་ཚན་ *gser-miñ can*; ལྷོ་བྱེད་ *smyo-byed*; གདུལ་དཀའ་ *gdul-dkabh* (Mñon.).

ལང་ཚོ་ *lañ-tsho* བལས་, ཡོའབས་ youth, youthful age; ལང་ཚོ་ལ་བབས་པ་ entering early manhood; དེའི་ལང་ཚོ་ལ་མ་ཚགས་པས་ not being enticed or led away by their youthful appearance (Gh.); ལང་ཚོ་རྒྱས་པས་ *lañ-tsho rgyas-pas* grown up to adolescence (Jü). ལང་ཚོ་རྒྱས་པ་ *lañ-tsho rgyas-pa* youthful, i.e., the period between the twenty-fifth and the thirty-sixth year of age (Rtsii.); ལང་ཚོ་ཚན་ *lañ-tsho can* or ལང་ཚོ་ལྗན་ adolescent, youthful; ལང་ཚོ་ཚན་མ་ *lañ-tsho can-ma* ཡོའབས་ youthful maiden, = དར་བབས་ *dar-bab-ma* (Mñon.); ལང་ཚོ་མ་ *lañ-tsho-ma* ཡོའབས་ youthful woman; ལང་ཚོའི་མཚན་མ་ *lañ-tshohi mtshan-ma* = ལྷུ་མ་ ཡོའབས་ ལྷུ་མ་ the heaving breast of

a maiden (Mñon.); ལང་ཚོ་བཏན་བྱེད་ *lañ-tsho brtan-byed* = ལྷུ་ར་ *Myrobalan emblica*, lit. that which preserves youth (Mñon.). ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lañ-tsho dan-po* a girl just entering into youth, but still in her virginity. ལང་ཚོ་དང་བཟུལ་ *lañ-tsho dar-wa* adult age, full manhood or womanhood, the period of enjoyment of life. Syn. ར་ཚོད་ གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*; རིག་པ་ཚང་བ་ *rig-pa tshañ-wa*; ལྷུ་རྩལ་རྒྱུད་པ་ *sgyu-rtsal spyod-pa*; བདེ་བ་ *bdce-wa*; རྒྱལ་པ་ *rgyags-pa*; ཁོ་ལག་རྫོགས་ *kho-lag rdsogs* (Mñon.). ལང་ཚོ་ལོ་ལ་ *lañ-tsho-yol* past youth, old-mau (Mñon.).

ལང་ལིང་ *lañ-liñ* moving along gently. Acc. to Jü. ལང་མ་ལེང་ *lañ-ma-liñ* iu *Mil.* seems to be a word descriptive of the rising of a cloud, or the soaring of a bird of prey.

ལང་ལོང་ *lañ-loñ* languid; irregularly assembling or coming; ལང་འེ་ལོང་འེ་བཞུགས་པ་ ལ་འཁོར་ཕུན་སུམ་ཚོགས་ coming from different directions his complement of retinuo became full (A. 124). Also occurs as ལང་འེ་ལོང་འེ་ *lañ-ha loñ-hé*.

ལང་གོང་ *lañ-gor* habit; habituated.

ལང་པ་ *lad-pa* acc. to Cs. weak, faint, exhausted, of men and animals; blunt, dull, (Sch.); also rotten, decayed (Jü).

ལང་མོ་ *lad-mo* imitation, ལང་མོ་བྱེད་པ་ *lad-mo byed-pa* to imitate, to mimic, to say after another: ལྷོན་ལམ་འདི་ལྷན་བདག་གི་ལང་མོ་རྒྱས་ say after me the following prayer (Thgr.); ལྷུ་བ་ཐམས་ཅད་ལང་མོ་ཡིན། ལང་མོའི་ནང་གང་མཁས་ཡིན་ all actions are imitations; among these imitations none are skilful (Khridd. 193).

ལན་ *lan* 1. time, times: ལན་གཅིག་ once, one time. Also ལྷུ་མ་ལན་གཅིག་ once, one day, both as to the past and the futuro: ལྷུ་མ་ལན་

ལབ་བདར *lab-bdar*, also ལབ་བདར *lab-b'rdar*,
v. ལ་བདར *la-bdar*.

ལབ་པ *lab-pa* to speak, talk, tell—is a
common word in colloq. of all classes:
ད་བདར་མ་ལབ *de-hdras ma lab* don't talk like
that; ད་ཚང་མ་གྱོགས་པོ་ལབ་ཀྱི་རེད *ha-can mgyogs-po*
lab-kyi-red he speaks very quickly. ལབ་ག
lab-ga talk; ལབ་གྲོགས *lab-grogs*=ལབ་ལྷ ལབ་ལྷ
lab-grogs=ལབ་ལྷ companion, intimate friend; ལབ་སྐྱུ
lab-sgra noise of tattle, talk; ལབ་གཏོང་བ *lab-gtoñ-wa* to talk,
to chat; ལྷ་ལབ *rgya-lab* a great deal of talk,
ལྷ་ལབ་ཅན *rgya-lab-can* talkative; ལབ་རྗེས *lab-
rdol* talking unbecomingly (*Sch.*); ལབ་ལྷ ལབ་ལྷ
lab-grogs a pleader, a helper in speaking for one's
defence: བདག་ཅག་ལབ་ལྷ་རྒྱ་མི་རིགས་ལྷ ལབ་ལྷ
we do not require a helper in speaking (*Hbrom.* ༩,
134).

ལབ་བཟང་ *lab-bzang*=གཏམ་བཟང་ *gtam-bzang*
good speech, eloquence (*Mñon.*). ལབ་ཅམ་པ
lab-tsam-pa ace. to *Sch.*: to speak while
dreaming, to be delirious.

ལབ་གཞི་=ལྷོང་གཞི་ *basis* of speech, a dis-
course: ལྷོང་ནས་རང་ལབ་གཞི་ཞིག་ཡོད་ ལྷོང་
there has been a cause (basis) of this talk
(*Rdsu.* 25).

ལབ་རྩེ་ *lap-rtse* (incorrectly for ལ་རྩེ་) a heap
of stones in which poles with little inscribed
flags are pitched and gods are invoked to
help travellers.

ལབ་ཚོན་ *lab-son* (is abbrev. for: ལ་ཕུག་ས་ཚོན་
la-phug sa-bon) radish seed.

ལམ་ *lam* 1. པ་ལམ་, མ་མཚོ་, མ་མཚོ་, མ་མཚོ་, མ་མཚོ་
a road, the way; passage, course, track;
ལམ་ཚོན་ *lam-chen*, ལྷ་ལམ་ *rgya-lam*, ལྷོང་ལམ་ *stoñ-
lam* high-way, thoroughfare, public road,
main-road, high-road. In Budh. ལམ་ལ་
ནམ་པ་གཉིས་ཀྱི་ *lam-la rnam-pa gnis-te* there are
two ways towards salvation:—(1) ལྷ་ལམ་
rtag-pa ལྷ་ལམ་ the perfect road, which is

open to the Buddhists; (2) མི་རྟག་པ་ *mi-rtag-
pa* ལྷ་ལམ་; the imperfect-road i.e. the ways
by which the *Tirthika* seek to enter the
state of beatitude (*K. my. k.* 435). ལམ་ལག་
རིང་པོ་ a long way; and as adj.=distant,
remote; ལམ་ལ་འཕྲོང་བ་ to wander about on
the road, to rove; ལྷོན་ལམ་ *gyen-lam* an up-
hill road, an ascent, ལྷོན་ལམ་ a horizontal or
a sloping road that leads alongside a hill;
ལྷོ་ལམ་ *gri-lam* the way of a knife, i.e., a cut,
slit, slash. 2. way, space or distance
travelled over, journey. ལམ་ལྷོན་ on the road,
on the journey; ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ the journey
from Nepal to Tibet. So ལམ་ལྷོན་ *lam-du*
may even=when: ལྷོན་ལམ་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ *khru-
la hgro-wahi lam-du* when he went to bathe
(*Dzl.*). 3. ལྷོན་ལྷོན་ fig.: way or manner of
acting in order to obtain a certain end:
ལྷོན་ལམ་ ལྷོན་ལྷོན་ the broad way, ལྷོན་ལྷོན་
ལྷོན་ལྷོན་ the path of virtue; ལམ་ལག་ལྷོན་
ལྷོན་ལྷོན་, one way without variety or
variation. ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ *thar(-pañi)-lam* the
way of deliverance, viz., for Buddhists,
from the cycle of transmigrations. The
six classes of beings are sometimes called
the six ways of rebirth within the orb of
transmigration. For “the way of deliver-
ance” the following are synonyms:—
ལམ་ལྷོན་ *lam-po-che*; ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ *kun-hgrohi-
srol*; ལམ་ལྷོན་ *lam-bzang*; ལྷོན་ལྷོན་ *hgrod-bya*;
ལྷོན་ལྷོན་ *hgom-bya*; ལྷོན་ལྷོན་ *hjug-bya*; ལྷོན་ལྷོན་
rgyu-wahi-sa; ལྷོན་ལྷོན་ *sgrol-wahi-sa*; ལྷོན་ལྷོན་
hgro-bya; ལྷོན་ལྷོན་ *hcul-lam*; ལམ་ལྷོན་ལྷོན་ *lam-
dam-pa*; ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ *legs-pañi lam*; ལྷོན་ལྷོན་
ལྷོན་ལྷོན་ *mchod-par byed-pañi lam*; ལྷོན་ལྷོན་
hkhyog-bral; ལྷོན་ལྷོན་ *drañ-pañi lam*; ལྷོན་ལྷོན་
ma-nor lam; ལྷོན་ལྷོན་ *rgya-lam* (*Mñon.*).
We may here add ལམ་ལྷོན་ *lam-brgyad* the
eight pure ways of all Bodhisattva:—
(1) ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་; (2) ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་;
(3) ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་; (4) ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་; (5)
ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་; (6) ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་ལྷོན་

མཉམ་པའི་ལམ་; (7) མི་རྒྱུ་བའི་ཚོས་ལ་བཟོད་པ་རབ་ཏུ་ཐོབ་པའི་ལམ་; (8) རྣམ་པར་གྲུབ་པ་གསུམ་གྱི་ལམ་.

ལམ་ཀ *lam-ka* = ལམ *lam*. ལམ་ཀ་ན *lam-ka-na* or ལམ་ཁར *lam-khar* by the road-side (*Dzl.*, *Jā.*).

ལམ་མཁན *lam-mkhan* a guide both in the ordinary sense and fig: ལམ་གོལ་པ་ to go on the wrong way, to go astray, to mistake the right path.

ལམ་རྒྱུད *lam-rgyud* the stages of moral and spiritual existence. ལམ་རྒྱུད་ལྔ *lam-rgyud-lña* the five classes of beings, cf. བརྒྱ་བ *hgro-wa*.

ལམ་རྒྱ་བཞི་མདོ *lam-rgya bshi mdo* the crossing of two roads or when four roads meet. Again we have: ལམ་རྒྱ་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་ the three principal ways: --(1) དེས་འབྲུང་ཉི་མའུ་ལམ་ the way of passing out to the state of beatitude; (2) བྱང་སེམས་ལམ་ བོད་མཉམ་སྤྱོད་ལམ་ the way for the attainment of Bodhisattva perfection; (3) ཡང་དག་པའི་ལྗང་བ་ སྤྱུང་བའི་ལྗང་བ་ the doctrine of perfection whereby is the entrance into the state of *Nirvāṇa*.

ལམ་བགྲོད *lam-hgrod* བཞི་ལ་ a traveller; a fore-runner.

ལམ་གྱི་འཛོམ་ སྐྱོད་ལམ་ one who subsists by begging, or by clearing roads in Tibet.

ལམ་རྒྱ་གས *lam-rgyags* provisions for a journey. ལམ་ཚམས་= རྒྱུ་ཚམས་ requirements or provisions for a journey.

ལམ་རྒྱུས་པ་ *lam-rgyus-pa* = ལམ་མཁན *lam-mkhan*.

ལམ་ངན་པ་ *lam-nan-pa* a bad road.

Syn. རྣམ་ངའི་ལམ་ *ñam-nāhi lam*; རྟོག་པའི་ལམ་ *ñen-pahi lam* (*Mñon.*).

ལམ་ཚེན *lam-chen* = རྒྱུ་ལམ་ *rgya-lam*.

ལམ་རྟུགས་ *lam-rtags* the signs of the way being nearly accomplished, i.e., the acquirements and perfections of a saint (*Mñl.*).

ལམ་རྟོག་པ་ *lam-rtog-pa* 1. = རྒྱལ་བ་འདོད་པའི་ལམ་ *ñul-wa hdoḍ* (*Mñon.*), wanderer, rover; an explorer.

2. to reflect on the way to Nirvāpa.

ལམ་རྟུགས་བཟོས་པ་ *lam-rtar bcos-pa* མཚན་མཚུགས་ཀྱི་འཛོམ་པ་ an artificial doctrine, a false representation.

ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་ *lam-thog mi-khal* a traveller's journeying and his luggage: ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་ ལམ་ཐོག་མི་ཁལ་གྱི་འཛོམ་པ་ (*D. cel.* 8).

ལམ་མཐུན་ *lam-mthun* a pedlar or one of similar profession. ལམ་མཐུན་པ་ fellow-passenger, gen. merchants who journey all together.

ལམ་དུ་འཇུག་ཏེས་པ་ *lam-du hjug ñes-pa* = ལམ་དུ་འཇུག་ཏེས་པ་ *lam-du hgro-rgyu nor-wa* to go astray, to miss the proper way, to take the wrong path.

ལམ་འདྲན་པ་ *lam-hdren-pa* = ལམ་རྟུགས་པ་ *lam-sna-pa* a guide.

ལམ་བདེ་མ་ *lam-bde-ma* a good, easy road.

ལམ་པ་ *lam-pa* 1. ལྷུང་བོ་ *sprañ-po* a beggar, street-boy (*Mñon.*). 2. police-officer stationed on high roads for seizing thieves or fugitives; toll-gatherer. 3. traveller, wayfarer (*Cs.*). 4. bell-wether sheep, in *W.* 5. signifies num. fig. 12 (*Ya-sel* 54).

ལམ་པ་ཀམ་ *Lam-pa-kam* n. of a country situated to the west of India (*Duṣ-ye.* 39).

ལམ་པོ་ *lam-po* or ལམ་པོ་ཚེ *lam-po-che* or ལམ་ཚེན་པོ་ *lam-chen-po* 1. highway; also a place for practising magic. 2. way to heaven.

ལམ་ཅོས་ *lam-tsam* colloq. = ལམ་ཅོས་ *ha-lam* about as much, also = ལམ་ཅོས་ཅོས་ as much as will suffice.

ལམ་འཛོམ་པ་ *lam-hdsom-pa* crossing of roads, junction of roads.

Syn. ལམ་འདྲེས་ *lam-hdres*; ལམ་འདྲེས་ *lam-hdom*; ལམ་མདོ་ *sum-mdo*; ལམ་མདོ་ *hshi-mdo* (*Mñon.*).

ལམ་ཡིག་ lam-yig passport, road-bill.

ལམ་རིང་པོ་ lam-riñ-po long way, difficult way, tedious road.

Syn. བསྐོད་དཀའི་ལམ་ bgrod-dkahi lam (Mñon.).

ལམ་ཐོག་ lam-log erroneous (Jä.). Also བྱིན་པ་, wrong ways, perverse ways, i.e., heretical doctrines. There are mentioned twenty-two heretical doctrines all of which are opposed to the doctrine of Buddha (K. d. 3, 323).

ལམ་མོས་ n. of a large number (Ya-sel. 57).

ལམ་ཤོག་ lam-çog way bill, a passport.

ལམ་སངས་ lam-saṅs at once, immediately,— common in C. colloq. : རྟོད་ལམ་སངས་ཤོག་ khyod-lam saṅs-çog come at once ; ལམ་སངས་མ་འགྲོ་ཞིག་ lam-saṅs-ma hgro-shig do not go immediately. Also ད་ལྟ་ལམ་སངས་ in C.

ལམ་སྤོང་པར་བྱེད་ རྟོག་པོ་ལྟོག་པོ་ condemning a religious doctrine ; one who so condemns.

ལམ་མེ་ lam-se = ད་ལམ་ (Ljañs.) about ; probably.

ལམ་ཐོག་པ་ lam-sog-pa col. a difficult, dangerous road.

ལམ་སྤང་ lam-srañ a lane, narrow street.

ལམ་གསུམ་འགྲོ་ lam-gsum hgro རྩེ་ལྷོ་གཤམ་ལམ་ལུ་ ལྷོ་ལོ་གཤམ་ལམ་ལུ་ chu-bo gañ-gā an epithet of the river Ganges (Mñon.).

ལྔ་ lar = ཡང་ yañ or ལྔ་ཡང་ slar-yañ afterwards, again, yet : ལྔ་ལྔ་ལ་ལ་ལྔ་ལ་ལྔ་ ལྔ་ལ་ལ་ལ་ལྔ་ལ་ལྔ་ (A. 19).

ལར་རྒྱ་ lar-rgya usage, the local custom of a place ; ལྔ་ནང་གི་ལར་རྒྱ་ the internal and external usage of a country (Fig. k. 87).

ལས་ laṅ I: sbst. col. ལས་ཀ་ lka, hon., ལྷོག་ལས་ phyag-laṅ I. ལས་ཀྱི་, ལས་ཀྱི་, ལས་ཀྱི་, ལས་ཀྱི་, any action, act, deed, work : ལས་ལ་དབང་བ་ ལས་ལ་དབང་བ་ to have control of one's own

acts ; ལྔ་རྩེ་གྱི་ལས་ byi-dor-gyi laṅ the act of sweeping ; ལས་བཟང་ laṅ-bzang or ལས་དཀར་ laṅ-dkar a good work, virtuous action ; ལས་ཐོག་ laṅ-ñan or ལས་ནག་ laṅ-nag a bad action ; ལས་དང་ལྔ་དང་ལྔ་ལྔ་གྱི་ལས་ actions, words, thoughts (Dzl.). ལས་རྩེ་མ་སང་བ་ laṅ-ror ma-soñ-wa =

ལས་ཀ་འགྲོ་མ་ལུ་ལ་ laṅ-ka hphro-ma luṅ-pa a work that has not been left unfinished : དཀར་ལྔ་དྲུག་ ལས་ཀྱི་ལས་རྩེ་མ་སང་བ་ལྔ་ལྔ་གྱི་གསུང་ (A. 138). ལས་ལ་འབྲེལ་བའི་རྩོད་འགྲོ་དག་གི་མིང་ terms signifying preparation, equipment or pioneering operation, also introduction to any work, are :—རྩོད་འགྲོ་ sñon-hgro ; རྩེ་བཞེགས་ ñer-bzdogs ; ལྔ་གོན་ sta-gon ; ལྔ་ལོ་ལ་ gçom-pa ; ལྔ་ལྔ་འགྲོ་འབྲེལ་བའི་ལྔ་ལྔ་ལ་ rtsom-hgro hdsugs-pa ; ལྔ་ལ་ hju-wa ; ལྔ་ལ་ zug-pa ; ལྔ་ལ་ tshugs (Mñon.). ལས་ལ་ལྔ་ལ་ laṅ-la shugs-pa incumbent, one holding an office ; ལས་ལ་ལྔ་ལ་ good or distinguished service or work. ལས་ལ་ལྔ་ལ་ ལས་ལ་ལྔ་ལ་ to employ, to appoint to any work ; ལས་ལ་ལྔ་ལ་ employed, employment.

2. = karma or the nett effect of actions in one life as transmitted to and exemplified in the next life ; retribution, reward or punishment for human actions, frq. (cf. ལས་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ laṅ-rgyu-hbras) ; ལས་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ laṅ-kyi me-loñ mirror of fate, mirror foreshadowing future events ; ལས་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ laṅ-kyi bum-pa a certain vessel used in religious ceremonies supposed to ascertain karma ལས་ལ་ལྔ་ལ་ laṅ ma-zad-paṅ because the measure of his deeds was not yet fulfilled. Under this head ལས་ is also used in the particular sense of: good actions, merit ; and an accumulation of ལས་ is an accumulation of merit such as shall shape favourably the next period of existence.

ལས་དང་འབྲེལ་བ་དག་གི་མིང་ laṅ-dañ hbrel-wa dag-gi-miñ that which relates to work or is directly connected with its performance.

Syn. རིང་དུ་བྱེད་ *riñ-du-byed*; ཡུན་དུ་ཤོགས་ *yun-du-thogs*; འདྲེས་པར་སྒྲོན་ *hdres-par-spyod*; ཅི་འགྲུབ་བྱེད་ *ci-hgrub-byed*; ལུས་ལྡན་ *nus-ldan*; མཐུ་ལྡན་ *mtshu-ldan*; ལྡོག་ལས་ལྡན་ *stobs-ldan*; ངས་བྱེད་ *ñes-byed*; བྱ་བ་བྱེད་ *bya-wa-byed*; གཤམ་བྱེད་ *gshuñ-byed*; འགྲུས་པར་བྱེད་ *hgru-par-byed*; འདྲེན་པར་བྱེད་ *hdren-par-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀ་ *las-ka* 1. the colloq. word for: work, labour, a task. 2. acc. to *Sch.* and *Wts.*: dignity, rank, title.

ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་རྣམས་པར་སྐྱོང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་གཟུངས་ n. of a *dharani* contained in (*K. g.* མ,) the recital of which cleanses all kinds of defilement. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྣམས་པར་དག་པའི་མངོན་ n. of a *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 251. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྒྱན་གཙང་པའི་མངོན་ another *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 474.

ལས་ཀྱི་ཚོག་ rites or religious observances for counteracting the effects of evil *karma*.

ལས་ཀྱི་འཇུག་པ་ *las-kyi hjug-pa*. རྣམ་ཐང་ནས་, moral works, good real work or employment.

Syn. རྟོགས་བཅོཅ་ *rtogs-brjod*; ཚོ་བའི་ལས་ *rtsa-wahi-las*; ལས་སུ་བྱས་ *las-su-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀྱི་རྟུགས་ or ལས་ཀྱི་མཚན་མ་ ལློ་རྒྱུ་ the sign of work; fig. the plough.

ལས་ཀྱི་མཐའ་ *las-kyi-mthab* སྐྱེས་ལས་ completion of a work, efficiency; དེ་ལྟར་བཟོ་དང་ལས་ཀྱི་མཐའི་བརྟན་བཅོས་ལ་སྐབས་པ་ and so he was versed in works treating of technical arts and agriculture (*A.* 37).

ལས་སྐྱལ་ *las-skal* retributive fate.

ལས་ཁུངས་ any post or office, also an official.

ལས་མཁན་གཞིར་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ཅན་ཟུ་བུ་ལྱི་ *yu-gu-çi* (*Šman.* 350).

ལས་ལྔ་ *las-gla* wages for work (*Mñon.*).

ལས་ཀྱི་འབྲས་ *las-rgyu-hbras* for ལས་དང་གྱུ་དང་འབྲས་ works their causes and their fruits. There is a division into བསོད་ནམས་མ་ལེན་པའི་

ལས་ཀྱི་འབྲས་ sinful deeds; བསོད་ནམས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་འབྲས་ virtuous actions; མི་གཞི་བའི་ལས་ཀྱི་འབྲས་ *mi-gyo-wahi las-rgyu-hbras* ascetic or mystical works.

ལས་སྒོ་ *las-ngo* = བྱིད་སྒོ་ business; also the place from where articles of trade are brought: ལྗོ་ལེ་རས་སྒོ་བྱང་གི་རྒྱ་ཁྲ་ཁྲ་དང་ the places of trade of the south and the salt-mines of the north of Tibet (*Jig.*). ལས་སྒོའི་ཐབས་ཤེས་ the manner of doing business.

ལས་ངན་ *las-ñan* ལོ་འཇུག་, ལུ་ལྡན་; mean profession or work; evil or wicked action or work ལས་ངན་ཅན་དེ་འཇོས་ལུང་ཏི་ཉལ་ལྷན་འཕངས་ལྟར་དབྱུལ་བར་འགྲོ་ (*Mgrin.* 107) the doer of wicked actions when fallen goes straight to hell like an arrow shot forth.

ལས་སྟོད་ *Las-stod* n. of a place in upper Tibet (*Deb.* ཀ, 9).

ལས་ཅན་ *las-can* 1. laborious, industrious 2. having acquired merit, worthy (*Mil., Jä.*).

ལས་རྟགས་ *las-rtags* *Sch.* dignity, rank, title incident to the office held.

ལས་ཤོག་པ་ *las-thog-pa* acc. to *Sch.*: a person employed, an official, a functionary.

ལས་དང་པོ་པ་ *las-dañ po-pa*, རྒྱ་འཛིན་གྱི་མཁན་, the first workers, a pioneer.

ལས་རྣམ་ཚེགས་ *las-sna-tshogs* an epithet of the sun (*Mñon.*).

ལས་རྣམ་ཚེགས་ཅན་ བཞུགས་པའི་ the divine architect.

ལས་པ་ *las-pa* corrupt form of ལུས་པ་ *lus-pa* in རྟག་ལས་པ་ *rag-las-pa* etc. (*Jä.*).

ལས་པ་ *las-pa* 1. ལས་ཀྱི་འབྲས་ workman, labourer (*Cs.*). 2. in Spiti: vice-magistrate of a village.

ལས་དཔོན་ *las-dpon* superintendent of works; overseer of workmen.

ལས་སྒྲོན་ *las-spyod* works, actions, way of life: བྱང་ལྔ་བྱི་ལས་སྒྲོན་ལྱེད་པ་ to lead a holy life

(Pth.); ལས་འབྲོ *las-hphro* blessings following meritorious deeds, prosperity in consequence of good works; good luck, fortunate events.

Syn. རྫོབས་རྒྱུ་པ *stobs-chuñ-wa*; ལྷན་ལས་པ *sgrub-las-pa*; རྫོབས་རྒྱུ་པ *ñam-chuñ-wa*; ལོམས་རྒྱུ་པ *hkhos-chuñ-wa* (*Mñon.*).

ལས་ལྷན་དུ་བྱེད་པའི་མིང་ *las-myor-du byed-pahi-miñ* "terms signifying the quick performance of work," viz.: ལྷན་དུ་བྱེད་ *myor-du-byed*; མཚོགས་པ་བྱེད་ *mggyogs-pa-byed*; རྟབ་རྟབ་ *rtab-rtab*; ཏུར་ཏུར་ *tur-tur*; རྫོགས་ལ་ཁད་ *rdsogs-la-khad*; ཟིན་ལ་ཁད་ *zin-la-khad*; ཚར་ལ་ཁད་ *tshar-la-khad* (*Mñon.*).

ལས་ཚན་ *las-tshan* 1. office, post, service: ལས་ཚན་དུ་འདུག་པ་ *las-tshan-du hjug-pa* to put into office, to appoint; ལས་ཚན་ནས་འདོད་པ་ *las-tshan-nas hdon-pa* to put out of office, to dismiss. 2. official, functionary (*Jü.*); ལས་ཚན་པ་ *las-tshan-pa* id. ལས་འཛིན་པ་ one holding an office one having work on his hand.

ལས་སུ་བྱ་བ་ *las-su bya-wa* the second case of Tihetan Grammar, the dative case.

ལས་གསུམ་ *las-gsum* the three works: ལུས་ཀྱི་ལས་ *lus-kyi-las* physical works; རག་གི་ལས་ *ñag-gi-las* works of speech, reading, writing, speaking, etc.; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid-kyi-las* mental or intellectual work. Besides these there are three other works mentioned: ཚས་ཀྱི་ལས་ *chos-kyi-las* spiritual work; ཚས་མ་ཡིན་པའི་ལས་ *chos ma-yin-pahs las* irreligious work; མཐུན་པའི་ལས་ *mthun-pahi-las* agreeable work (*K. du. 4, 41*). Also དགེ་བའི་ལས་ *dge-wahi-las* righteous work མི་དགེ་བའི་ལས་ *mi-dge-wahi-las* unrighteous work and ལུང་མ་བཟླ་ན་པའི་ལས་ *luñ ma-bstan-pahi las* works for doing which there is inspiration.

ལས་ II: 1. a postp. or case-sign used in analogy to རས, or for རས, with the meaning: from, from among, out of: ལྷ་ལས་ཏ་འབྲུ་རྣམས་དྲེན་མོང་ drew piehald fish out of the water. 2. used like བས=than. 3. a participial sign or continuative particle annexed to the infinitive form of the final verb of a subordinate clause, to be rendered: when he had done etc., so-and-so, after saying, eating, doing, etc., so-and-so. 4. other uses as follows:— ལྷོ་བཟུ་ལས་མི་ལྗོད་ *zla-wa lña-las mi-sdog* I shall not stay longer than five months (*Gbr.*); རས་ལྷུག་གཅིག་ལས་མི་བདོག་གྲེ་ possessing nothing but one piece of cotton cloth (*Dzl.*); ར་ལས་མེད་ there is none besides myself; བརྟམ་འབྱུར་བ་ལས་མི་ཡོང་ *brñas-hkhyer-wa las mi-yoñ* in the end you will probably do nothing else but despise me (*Mil.*); གསལ་གཅིག་ལས་རྗེ་རུ་ན་མ་མཛོང་ we saw nothing but a snow-leopard, your reverence we did not see (*Mil.*); མི་ཡན་ནིང་གཞོན་པ་ལས་མེད་ it is good for nothing, it only does harm (*Mil.*).

ལས་ཅེ་ *las-che* in *C.* used for expressing probability as also in *W.* མཛོང་ལས་ཅེ་ *mthoñ las che* he will probably have seen it; རས་འདི་འདོར་ལས་ཅེ་ *ñas hdi hbor-las che* as possibly I may put this yet aside; ལྷོད་ནི་མི་ལ་ལས་ཅེ་ you are not Mila, are you? (*Mil.*).

ལེ I: *li* རོ་མ་ bell-metal; ལེ་འགག་ a small plate made of hell-metal; ལེ་སྐུ་ *li-sku* an image of bronze; ལེ་དཀར་ *li-dkar*, ལེ་དམར་ *li-dmar*; ལེ་མེར་ *li-ser*, ལེ་སྐྱུག་ *li-smug* are the different kinds of bronze with which cymbals, bells, gongs, etc., are made in China and Tibet (*Loñ. 5, 3*). ལེ་བྱེད་ *li-khra*; a compound made of gold, silver, zinc and iron cast together; ལེ་ཐུར་ *li-thur* bronze spoon. ལེ་མ་ *li-ma* a metallic compound con-

taining more gold and silver with which images are generally made (*Jig.*).

ལེ II: apple, = *šli* in *C.*, (*Jā.*).

ལེ་ཀ་ *li-ka* n. of a tree: རྩེང་བྱ་དང་ལམ་ག་བཅད་ཀྱང་དེ་མ་ཐག་ཕྱིར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ (*K. my.* 7, 228) (the tree) of which when a branch is cut a new one immediately comes out in its place.

ལེ་ཀ་ར་ *li-ka-ra* or ལེ་ཀ་ར་ *li-kha-ra* མཚོ་ཤ་ཀ་ a medicinal sugar.

ལེ་ཀ་ར་ཤེང་འཕེལ་ *Li-ka-ra çin-hphel* ཕུང་ར་བརྗོད་པ་ ancient Malda and Dinajpur districts where sugarcane used to grow luxuriantly during the Buddhist period.

ལེ་ཁྲི་ *li-khri* རྩེང་ལྷུ་, སིའུ་ལྷུ་ vermilion, acc. to *Jā.*, *Liç.*: red-lead, an orange-coloured powder.

Syn. སེན་རྩེང་ *sin-dhur*; ཕྱི་མ་དམར་པོ་ *bye-ma dmar-po*; རྩེན་འཛོན་སྐྱེས་ *dri-hdsin-skyes*; ལ་ཏེ་སྐྱེས་ *sha-ñe-skyes*; རྩེལ་དམར་ *rdul-mar*; ཕྱི་མ་དམར་པོ་ *phye-ma dmar-po*; དམར་ཐེང་ཚོན་ *dmar-ser-tshon* (*Mñon.*).

ལེ་ག་དུར་ *li-ga-dur* རྩེང་ལྷུ་, རྩེང་ལྷུ་ a drug.

Syn. རྩེང་བཅུ་པ་ *groñ-bcu-pa*; རྩེང་བཅུ་པ་སྐྱེས་ *stobs-las-skyes*; རྩེང་མ་སྐྱེས་ *yoñs-su-skyoñ* (*Mñon.*).

ལེ་ག་སྐྱེས་ = ཕྱི་ལྷུ་ the crow *S.* (*Lex.*).

ལེ་ཐང་ *Li-thañ* n. of a city and province in easternmost Tibet bordering China, where there is a large Buddhist monastery noted for containing blocks of the one hundred and eight volumes of the *Kah-gyur*.

ལེ་ཐི་ *li-thi* incorrectly for ལོ་ཐོ་ or ལེ་ཐོ་ calendar, almanack.

ལེ་ཏོན་ *li-doñ-ra* n. of a medicinal drug.

ལེ་བ་ *li-wa* squinting, squint-eyed (*Sch.*), ལེ་བ་མེག་ *li-wa-mig* squinting eyes.

ལེ་ཙ་བྱེ་ *Li-tsa-byi* ལི་ཙ་བྱེ་ n. of a noble family of Magadha in Vai'sāli &c. to which the Tibetan kings traced their origin (*J. Zan.*).

+ ལེ་མ་ལོག་ *li-ma-log* = རྩེན་ལན་ལོག་འཇམ་ *drin-lan log-hjal* evil return for good done.

ལེ་ལུལ་ *Li-yul* མཚོ་ཤེང་ Khoten, old n. for a Buddhist country beyond northern Tibet..

ལེ་ཡེ་ཙོ་ *Li-ye-tse* n. of a Chinese Buddhist teacher (*Grub.* 5, 2).

ལེ་ཤི་ *li-çi* ལེ་ཤི་ cloves.

Syn. ལེ་ཤི་མེ་ཏོག་ *lha-yi me-tog*; དཔལ་གྱི་མིང་ཅན་ *dpal-gyi miñ-can* (*Mñon.*).

ལེག་བྱ་མེག་ *lig-bu-mig* ཕོ་མཚམས་ལྷུ་; *Sch.*: malachite: ལེག་བྱ་མེག་གིས་མགོ་ནད་རུམ་ཚད་སེལ་ the medicine *Lig-bu mig* cures headache and pains in the bones.

ལེག་ཤི་ལེར་ *lig-çi-wer* ཇ་ལི་ལེར་ nutmeg; ལེ་མེ་མེ་ཏོག་ *sha-mahi me-tog* mace and nutmeg flower.

ལེང་ *liñ* (Chinese) a red flag (*Rtsii.*).

ལེང་ག་ *liñ-ga* 1. རྩེང་ལྷུ་ sign, mark. ཕྱི་ལེང་ག་ (ཕྱི་ལེང་ག་) = མོ་ལེང་ག་ masculine gender; ལོ་ལེང་ག་ = མོ་ལེང་ག་ feminine gender (*Situ.*). 2. membrum virile, ལེང་ག་; ལེང་ག་ཅན་ = མོ་ལེང་ག་ the male sign or organ. 3. the effigy of the devil or that of an enemy which is burnt in the *Yajña* (ལེང་ག་ལྷུ་ *šbyin-sreg* burnt offering) in order thus to kill him by witchcraft (*Jā.*). 4. in Lhasa the designation popularly given to all larger gardens, the walled enclosures of private houses in the suburbs of that city.

Syn. ཅེ་ཏ་ཀྱ ཅེ་ཏ་ཀྱ *e-da-kā*; ལྷོ་ལུང་ *lto-lhpañ*; བལ་ལྷན་ *bal-ldan*; ལལ་དཀར་བལ་ཅན་ *bal-can* or *gyañ-kar*; ལལ་མོ་ *gyañ-mo* (*Mñon.*).

ལུག་ཀྱི་མ་ ལུག་ཀྱི་མ་ the sign of the Zodiac called the Ram.

ལུག་གི་ལོ་ *lug-gi-lo* the sheep-year, n. of a year of the Tibetan cycle of twelve years: ལོ་གྲངས་དང་ལྷན་ན་ལུག་གི་ལོ་འཇགས་ལོ་ (*A. 91*) if referred to chronology, it was in the year of the sheep.

ལུག་གི་གཤིད་ *lug-gi-gced* as met.=ལྷན་གི་ *spyañ-ki* wolf (*Mñon.*).

ལུག་གལ་ *lug-gal* or ལུག་སྐལ་ *lug-sgal* sheep's load, the bags put on the back of sheep.

ལུག་རལ་བ་ *lug-ñal-wa*=ལུག་ཅུང་བ་ *lug-chuñ-wa* name of a medicinal herb. (*Vai. 5ñ.*).

ལུག་པ་ I: *lug-pa* 1. or ལུག་རྩེ་ *lst.* sbst. shepherd, keeper of sheep. 2. to huddle heads together like timid sheep, to be sheepish in behaviour (*Jā.*).

ལུག་པོ་ལ་ *sheep's wool.*

ལུག་མིག་ *lug-mig* also called ལྷལ་བའི་ལྷན་ *rgyal-wahi-spyan* n. of a flower: ལུག་མིག་མེ་རྫོག་དུག་དང་རིམས་ཚད་སེལ་ the flower of *lug-mig* cures poison and plague.

ལུག་ས་ *lugs* 1. the casting, founding, of metal: ལུག་ས་སུ་སྐྱུག་པ་ *lugs-su blug-pa* to found, cast. 2.=ཚུལ་ way, manner, fashion, mode, method: བོད་ཀྱི་ལུག་ས་སུ་ཀྱིས་ཤིག་ *bod-kyi lugs-su gyis-gig* do according to the fashion of Tibet; ངའི་ལུག་ས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་དགོས་ *ñahi-lugs-kyis bon-byed-dgos* you must live according to our, *i.e.*, the Bon fashion (*Mil.*); བསམ་གཏན་ལ་ཡོད་པའི་ལུག་ས་སུ་བྱས་ he feigned meditation *i.e.*, shewed as if he was in meditation (*Glr.*); འདི་ཡིན་པའི་ལུག་ས་སུ་བྱེད་ *di-yin-pahi lugs-su-byed* they speak, act, make it appear, as if it really were so (*Tā.*); ང་རང་

གི་ལུག་ས་ཀྱི་མཁར་ལས་ *my way of building (Mil.)*. 3. opinion, view, judgment, style of proceeding, ལྱིད་རང་གི་ལུག་ས་ལ་ *khyed-rañ-gi lugs-la* according to you, if we followed your advice (*Mil.*); ཚོས་ལུག་ས་ *chos-lugs* religion, *i.e.*, a certain system of worship and faith, ལྱི་ནང་གཉིས་ཚོས་ལུག་ས་གང་བཟང་ which of the two religions, the Brāhman or the Buddhist be the better one (*Glr.*). 4. ལྱི་ལྱི་ established manner, custom, usage, rite (from *Jā.*).

ལུག་ས་གོང་ *lugs-goñ* a crucible.

ལུག་ས་བྱང་=ལུག་ས་གཉིས་: ཚོས་ལུག་ས་ and འདེགས་རྟེན་ *ལུག་ས་*; ལུག་ས་བཟང་, ལུག་ས་ལྷན་ *good manners or morals.*

ལུག་ས་མ་ *lugs-ma* a cast: ལྷུ་གར་ལུག་ས་མ་ *rgyagar lugs-ma* an image cast in India (*Jā.*).

ལུག་ས་བཟང་རྒྱུ་ས་ *lugs-bzang-skyes*=སྐར་མ་བཏན་པ་ *skar-ma btan-pa* ལྷུ་བཀའ་རྒྱུ་ས་; the fixed star or the polar star (*Mñon.*).

ལུག་ས་ལྷོ་ག་=ལུག་ས་ལྷོ་ག་ 1. contrary to custom or usage. 2. ལྷོ་ག་ལྷོ་ག་ special order: མར་འོ་ *ལུག་ས་ལྷོ་ག་འཆར་ཚུལ་ (Ya-sel. 48).*

ལུང་ I: *luñ* a holder, carrying sling, bent handle, strap of a vessel, basket, etc., different from ལུ་བ་ *yu-wa* a straight handle, hilt.

ལུང་ II: 1. ལྷུ་གར་ or ལྷུ་གར་ལུང་ a precept, injunction; but hardly so imperative as a command; used of words spoken by secular persons commanding respect: མས་ནང་བའི་ལུང་ཐོབ་ནས་ *phas-gnañ-wahi luñ-thob-nas* having obtained his father's permissive injunction (*Dzl.*). 2.=གསུངས་པ་ spiritual exhortation, admonition, instruction: ལུང་གཏོང་བ་ *luñ-gtoñ-wa* to admonish, enjoin; ལུང་གི་རྗེས་བྱུང་ *luñ-gi rjes-brañ* those who follow the precepts of the saints; ལུང་རྟོན་པ་ *luñ-ston-pa* also ལུང་དུ་རྟོན་པ་ *luñ-du ston-pa* to instruct, to give spiritual precepts, also

with regard to supernatural voices, etc. (*Mil.*); esp. to prophesy, predict. ལུང་བཟླ་ན་པ་ རྟལ་ཆེན་པོ་ precept, inspired command, prophecy, three or four kinds of which or of Vyākaraṇa are mentioned in Buddhism: (1) རྟལ་ཆེན་པོ་ རྟལ་ཆེན་པོ་ ལུང་བཟླ་ན་པ་; (2) བེ་ལྷ་ རྟལ་ཆེན་པོ་ ལུང་བཟླ་ན་པ་; (3) རྟལ་ཆེན་པོ་ རྟལ་ཆེན་པོ་ ལུང་བཟླ་ན་པ་; (4) ལྷ་ལོ་ རྟལ་ཆེན་པོ་ ལུང་བཟླ་ན་པ་ (*M.V.*).

ལུང་བཟླ་ན་ *luñ-bstan* prophecy, precept, injunction: ལྷ་ལོ་ལུང་བཟླ་ན་པ་གཤམ་ལ་ *lhahi luñ-bstan bḥad-pa* to communicate the precepts of the god.

ལུང་ཐག་ *luñ-thag* a strap or rope by which anything is suspended or held.

ལུང་ཐང་ *luñ-thaṅ* = ལྷུ་བ་འཛིན་ *lbu-wa-hḍsin* (*Mñon.*).

ལུང་འདྲིན་པ་ *luñ-hḍren-pa* to cite, quote, an authority (*Tā*).

ལུང་འབྲུག་པ་གསུམ་གྱི་ལྷན་པ་ *luñ-dbyug-pa gsum-gyi phren-wa* n. of a religious work (*A. 36*).

ལུང་འཕོགས་པ་ = ལུང་ནོད་པ་ *luñ-hbogs-pa* to give instruction; also རབ་ལྷོག་ precepts given; ལུང་ལོག་པ་ one who has received instruction, one who is inspired.

ལུང་ཚགས་པ་ *luñ-tshags-pa* a collected mind (*Kag.*).

ལུང་རིགས་ *luñ-rigs* here ལུང་ *luñ* is the command of the saints and རིགས་པ་ *rigs-pa* is the learning of the sage. ལུང་རིགས་དང་མན་ངག་ཇི་མེད་ལྷོག་པ་ཡིན་ he is the master of precepts of the saints and the learning of the sages (*A. 20*).

ལུང་པ་ *luñ-pa* 1. = ལུལ་ཕྱོངས་ a district, a valley; རི་ལུང་ *ri-luñ* mountain and valley; ལུང་ཚོན་ *luñ-chen* a large valley. ལུང་འཕྲིམ་ the upper part of a valley; ལུང་པ་འཕྲིམ་ the lower part of a valley; ལུང་པ་འཕྲིམ་ the central portion of a valley. 2. furrow, hollow, groove, e.g., on the surface of a

stick (*Mil.*), or of the liver. 3. one's country, native place: ང་རང་གི་ལུང་པ་འབྲོང་རྩ་ཡིན་ my native place is Dong-tse.

ལུང་རྫོང་ *luñ-stoñ* a desolate, a solitary valley, as a fit abode for hermits.

ལུང་བཞི་ = མའམ་བཞི་ རབ་ལྷོག་པ་ the four borders or limits.

ལུང་ *lud* manure; ལུང་འབྲེམ་པ་ *lud-hgrem-pa*; to spread manure (on the fields); ལུང་ཁུ་ *lud-khu* dung-water; ལུང་དོང་ *lud-doñ* dung-hole; ལུང་ཕུང་ *lud-phuñ* dung-hill; ལུང་འབྲེམ་ *lud-hbu* grubs, etc. in a dung-hill (*Jā.*).

ལུང་པ་ *lud-pa* རྟལ་ཆེན་པོ་ sbst. phlegm, mucus: ལུང་པ་ལུ་པ་ to cough and throw out phlegm. ལུང་འབྲོད་པ་ *lud-hbod-pa* = ལྷོ་འཕོགས་པ་ *glo-hgogs-pa* or རོག་ལུ་ལུ་པ་ *hkhoggs-pa* (*Mñon.*) to cough out.

ལུམ་པ་ *lum-pa* = འོང་འོང་ཞེས་བཞེད་པ་ *hoñ-ño shes-brjod-pa* saying that one is come or coming (mystic) (*K. g. 9, 27*).

ལུམ་པ་རྫོང་ག་ n. of a grove in the village of Lumpa in Tibet (*Rtsii.*)

ལུམ་བེ་ *Lum-bi*, ལུམ་བེ་ནི་ *Lum-bi-ni* ལུམ་བེ་ནི་ n. of a queen, and that of a grove called after her, situated in the Nepal Terai where Buddha is said to have been born.

ལུམ་མ་ *lums* (ལུམ་མ་ལུང་) a bath used as a medical cure; ལུམ་མ་གྱི་ལུམ་མ་ *chu-tshan-gyi lums* a hot-bath; ལུམ་མ་ལུང་ལུམ་མ་ *bdud-rtsi tñā-lums* a bath in which the infusion of plants is used five; ལུམ་མ་ལུང་ལུམ་མ་ *brtsiñs-pahi lums* fomentations.

ལུས་ *lus* also ལུས་པ་ *lus-po* རྩལ་ལུས་, རྩལ་ལུས་, རྩལ་ལུས་, རྩལ་ལུས་ the body, the physical frame, also the constitution; is also to be used in reflective sense: ལུས་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *lus sa-la brdab-pa* to prostrate one's self on the ground, ལུས་རྩལ་ལ་ *lus-ston-pa* to show one's self, to appear. ལུས་གཉེན་མས་གང་པ་ the body is

ལུས་ཉམས་ཅུང་བ *lus-n̄ams chuñ-wa* a lean body. Syn. ག་སྤབ *ga-srab*; ག་མེད *ga-med*; སྐམ་པ *skem-pa*; ཉམས་ཅུང་ *n̄ams-chuñ*; ལྷོབས་མེད *stobs-med*; རིད་པ *rid-pa* (*Mñon.*).

ལུས་འཇིགས་མེད = ལུས་བརྟན་པ fearless body, firm body.

ལུས་གཉིས་པ *lus-gñis-pa* of composite body = ཚེགས་བདག *tshogs-bdag* an epithet of Gaṇapati whose body comprises those of man and elephant (*Mñon.*).

ལུས་རྫོལ་ཚེ *lus-rdol-che* = ལུས་ཚེ་བ *lus-che-wa* huge body, giant; gigantic (*Nag. 40*).

ལུས་དེང་ = བདུད the devil, the demon Māra (*S. Lex.*).

ལུས་ལྷན *lus-ltan* given as met. = བ *ba* or འཛོལ་ *hjo-mo* cow, a milch cow (*Mñon.*).

ལུས་ལྷན་མ *lus ltan-ma* as met. a woman, a goddess (*Mñon.*).

ལུས་པ *lus-pa*, in *C.* also ལས་པ *las-pa*, to be left, to remain behind or at home: བོད་ཏུ་ལྷོ་བ་གཉིས་ལུས་པ to remain in Tibet for two months; རང་ལ་ལུས་པ་ཡོད་ has been left indoors; གཉེན་ཏུ་ལུས་པ *gñen-du lus-pa* to remain uppermost; ལུས་པར་བྱེད་པ *lus-par byed-pa* (*Pth.*), ལུས་ལུ་འཇུག་པ *lus-su hjug-pa* to leave behind, to leave a remainder. མ་ལུས་པར་མེད་ལུས་པར་མེད་ *ma-lus-par* entirely, wholly, without any left; acc. to *Jä.* surely, undoubtedly, at any rate.

ལུས་ལྗ *lus-phra* 1. fine or subtle body = ལྗག *glog* lightning. 2. ལུས་ལྗ་མ *lus-phra* lit. slender body fig. ལུས་མེད *bud-med* woman (*Mñon.*). 3. = རྗང་པ the waist (*S. Lex.*).

ལུས་འཕགས་པ *lus-hphags-pa* བེདེཅ་ holy body = the eastern continent according to the Buddhist cosmogony; a name of Mithila or ancient Tirhut.

ལུས་བོངས *lus-boñs* bulk of the body; ལུས་བོངས་ཚེ བྱུང་ལུས་ bulky, corpulent, tall.

ལུས་ཅུད *lus-byad* form of the body.

ལུས་འབབ *lus-hbab* as met. = ལྷོབས་ *rñul-ma* sweat (*Mñon.*).

ལུས་འབོད་པ *lus-hbod-pa* coughing, to cough.

Syn. ལྗོ་འཕོགས་པ *glo-hgogs-pa* or འཕོགས་པ *hkhogs-pa* (*Mñon.*).

ལུས་ཐམས་ལྷན་པ the secret parts of the body.

ལུས་མ *lus-ma* remainder, balance, residue.

Syn. རྗེས་ལུས་ *rjes-lus*; ལྷིར་ལུས་ *phyir-lus*; ལྷག་ལུས་ *thag-lus*.

ལེ་ཁག *le-khag* = ལེ་ཚན་ or ལེ་བུ་ different sections or chapters.

ལེ་འཕྲོད་ for ལེ་ལོ་ and འཕྲུག་པ idleness and fighting or quarrelling; also = ལྷིང་ནད་ (*Yig. 83*).

ལེ་བཀན་ *le-brgan* or ལེག་ཀན་ *leg-rgan* 1. poppy, opium; ལེ་བཀན་མེ་རྫོག་ *le-brgan me-tog* the poppy flower. ལེ་བཀན་རྩི་ལྗ་བ་དང་། འབྲས་ཀྱི་མང་ཁ་ནས་ལྗག་འཇག་པ་འཚད་པར་འཇུར་རྩི་ the juice of the poppy plant, taken with rice-beer stops hemorrhage from the mouth (*K. g. 3, 46*). 2. diapered design of warm fabrics; thus in *Mil.*: ལེ་བཀན་དམར་མོ་ལེག་དན་ *le-brgan dmar-pohi-gdan* a flowered carpet; ལེ་བཀན་འཛོལ་ལེར་ *le-brgan hjol-ber* (*Pth.*) a flowered dress with a train (*Jä.*).

ལེ་ན་ *le-na* the soft downy wool of the Tibetan goat growing next to the skin and below the long hair, the shawl wool; fine woollen-cloth, *Malida* cloth of Kashmir.

ལེ་མ *le-ma* 1. v. ལེ་བུ་ *lehu*. 2. the striped broad sheets of cotton and wool manufactured in Sikkim and gen. worn by the Lepchas.

ལེ་ལག་ *le-lag* appendix, supplement, addition (*Cs.*).

sras-kyis lo-hkhor-te when the prince was one year old (*Ghr.*). The names of the twelve years of the smaller cycle are those named after the following twelve animals : ཇི *byi* mouse, གླང་ *glañ* ox, རྟག *stag* tiger, ལོས *gos* hare, འབྲུག *hbrug* dragon, སྦྱལ *sbrul* serpent, རྩ *rta* horse, ལུག *lug* sheep, སྤྲེ *spre* ape, བྱ *bya* hen, ཁྱི *khyi* dog, ཕག *phag* hog ; and these are combined with the names of the 5 elements each twice reiterated to make a cycle of 60 years. Thus the year 1903 is called ལྷ་ལོ་སྤྲེ *the water-hare year*, and ལོས་ལོ་པ *gos-lo-pa* is a person born in that year, etc. 2. for ལོ་རྟག *lo-tog* ; for ལོ་མ *lo-ma* ; also for ལོ་ལྷོ་བ *lo-tsa-wa*. 3. prob. : talk, report, rumour, saying, added (like སྐད *skad*) to the word or sentence to which it belongs : རྗེ་གོ་མོ་ཤེ་ལོ་ཟེང་བ་ཐོས་ཅོན་ when a rumour is heard that some body has died (*Thgy.*) ; བཤད་ལོ་བྱས་ཀྱང་བྲམ་པ་ཡིན་ though he may get a name (in the world) by his learned discussion, he after all is a liar (*Jä.*). 4. num. : 146 (*Jä.*).

ལོ་རྒྱུས *lo-rgyus* = ལོ་རྒྱུས་ལོ་རྒྱུས་ ལྷ་གྲུག་ story, account, history ; ལོ་རྒྱུས་ཅན་ བཤམ་ news, containing a history ; ལོ་རྒྱུས་ཡོད་ *ibid.*

ལོ་རྒྱུས་ *lo-chags* Cs. 'every second year.'

ལོ་ལྷོ་བ *lo-chuñ* young ; also for ལོ་ལྷོ་བ་ལྷོ་བ *lo-tsa-wa chuñ-wa* junior or lesser Sanskrit scholars of Tibet. ལོ་ལྷོ་བ་ལྷོ་བ *lo-tsa-wa chen-po* a great scholar of Sanskrit in Tibet.

ལོ་རྟག *lo-tog* or ལོ་ཐོག *lo-thog* རྩ་སྤྲེ the produce of the year, the harvest, crop ; ལོ་རྟག་རྩ་བ *lo-tog rña-wa* to reap it, to gather it in. ལོ་རྟག་མཚོག་ཏུ་བེད་བ *lo-tog mchog-tu bde-wa* = ལྷོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar-çiñ* the *Säl* tree (*Mñon.*).

ལོ་ཐོག *lo-tho* an almanac.

ལོ་ཐོག་ = རྟན་ཐོག་ or ལོ་རྟག་.

ལོ་དྲུ་ལམ *lodu-thal* how many years have passed, elapsed : མངས་རྒྱས་དགོངས་པ་ཡོངས་སུ་བྱུང་ན་ ལས་འདས་ནས་ལོ་ལམ་ལགས་ how many years have elapsed since the *Nirvāna* of Buddha (*A. 93*).

ལོ་དྲང་ a kind of quiver manufactured in the Lo country (*Rtsii.*).

ལོ་འདབ *lo-hdab* = ལོ་མ *lo-ma* leaves of trees which fall every year.

ལོ་འདོད *lo-hdod* = འདོད་ལོ་ or འདོད་པ་ཅོམ་ yearning : ལོ་འདོད་དང་རྩོལ་གང་ཡང་མི་བདོག་པམ་ (*Hbrom. F, 13*) he had neither yearning nor hopes whatever, the earthly-minded sinner.

ལོ་ནག *lo-nag* ; in every ten years there occurs one black-year in which it is not auspicious to do any good work ; the year 1891 was ལོ་ནག *lo-nag*, and 1909 A.D. will also be a ལོ་ནག *lo-nag*.

ལོ་བྲུག *lo-phyag* annual rent (*Yig. k. 52*) ; acc. to *Jä.* an embassy sent every year to a suzerain to renew the oath of allegiance.

ལོ་བྲུགས་ལེགས་པ *lo-phyugs-legs-pa* a good harvest and healthy cattle.

ལོ་མ། or *lo-ma* ལོ་འདབ *lo-hdab* བཤམ་ a leaf. ལོ་མ་མེད་ རྩ་བཤམ་ leafless ; an epithet of the goddess Pandan Lhamo who when practising asceticism would not eat even a single leaf.

ལོ་མ་ལྷོ་བ *lo-ma-lña* the five leaves, fig. : generally those of the Mahāyāna Bodhidruma, the Bodhi-tree of Mahāyāna doctrine, the leaves of which are :—ལྷོ་ལོ་སྤྲེ *tshul-khrims* pure morals, ཐོས་པ་ *thos-pa* hearing and comprehending, *i.e.*, studying the sacred literature, ལྱིམ་ནས་འབྱུང་ *khyim-nas-hbyuñ* renunciation, དགོན་པ་ལ་གནས་ *dgon-pa-la gnas* residence in a solitude or wilderness and latterly in a monastery, འཕགས་པའི་རྒྱལ་ཚོག་ ལྷོས་པ་ to be content in the holy brotherhood (*K. d. 3, 327*).

ལོག་པར་རྒྱུང་བ་ *vinipāt* downfall, perversity. ལོག་སྟོད་ *log-spyod* perverse conduct, a sinful life.

ལོག་སྟོན་ཅན་ *log-smon-can* one who wishes or prays to do evil and what is perverse.

ལོག་སྐྱུ *log-smra* or ལོག་པར་སྐྱུ་བ་ *log-par smra-ica* falsehood, slander, perverse speech, blasphemy. ལོག་སྐྱུ་བའི་ནགས་ཚལ་ *log-smra-wahi nags-tshal* fig.: the wilderness of the perversity of speech (*Yid.* 2).

Syn. ལོག་སྐྱུ་བ་ *log-sgrub*; ལོག་འདྲན་ཚིག་ *log-hdren-tshig*; སྐར་པ་འདེབས་པ་འཕྲ་ཚིག་ *skur-wa hdebs-pa hphyā-tshig* (*Mñon.*).

+ ལོག་གཉམ་ *log-gshal* = དྲིན་ལན་ལོག་འཇམ་ *drin-lan log-hjal* ingratitude, ungrateful return for a service done.

ལོག་གཉམ་ *log-gyem* fornication, adultery; ལོག་གཉམ་དང་ཚེ་བ་ *log-gyem dad-che-wa* one given up to adultery, an adulteror, ལྷོ་མ་ལོག་གཉམ་ཚེ་བ་སྐྱོངས་ *forsake that wife who is given up to adultery* (*Çc.*).

ལོག་ཤེས་ *log-ces* = རྟོན་བ་ *nor-wa* or འཕྲུལ་བ་ *hkhruḥ wa* (*Mñon.*) error, blunder.

ལོག་སྟོད་ཅན་ *log-sred-can* one who delights in vicious actions and sin, has no faith in religion, and blasphemes the sacred Buddhist religion, &c. (*K. my.* 7, 113).

ལོག་ལས་ *logs* 1. the side of anything, བ་ལྷོ་, བ་ལྷོ་; རི་ལོག་ལས་ a hill-side: ལྷོ་རི་ལོག་ལས་མཚན་ལའང་ ལྷོ་རི་དང་ནགས་ཚལ་རྒྱས་པ་ (*Hbrom.* 19, 147) all sides of the Lari mountain have been overgrown with dense forest of fruit-trees (berry trees); ལྷོ་ག་ལོག་ལས་ *rtsig-logs* the side of a wall, མདུན་ལོག་ལས་ *mdun-logs* fore-side, front-side, རྒྱུབ་ལོག་ལས་ *rgyab-logs* back, back part of a thing; མའི་ལོག་ལས་ *sahi-logs* surface of the earth. 2. direction, side, region: རྒྱུང་པའི་ལོག་ལས་ནས་ *rkoñ-pahi logs-nas* from the region of the feet, up from the feet (*Sch.*); གཡས་ལོག་ལས་ *gyas-logs* the right side, གཡོན་ལོག་ལས་ *gyon-*

logs the left side frq.; ལྷོ་ལོག་ལས་ *tshur-logs* this side, ལམ་ལོག་ལས་ *phar-logs* the other side, on the other side. ལོག་ལས་ལ་ *logs-la* aside, apart, ལོག་ལས་ལ་བཞག་པ་ *logs-la bshag-pa* to put aside, to put out of the way, to clear away. ལོག་པའི་རྩྭ་མ་ལོག་ལས་གཟེག་ *thag-pahi sn̄e-ma logs-gcig* the other end of the rope; ལོག་ལས་ངན་ *logs-n̄an* the left or lower side (of a cloth). 3. = རྩེབས་ wall.

ལོག་ལས་སྐྱེས་ *logs-skyes* = ལྷོ་མ་ *nu-ma* བཞོལ་ལེན་ the udder, the female breast (*Mñon.*).

ལོག་ལས་བཅས་ བཞུགས་.

ལོག་ལས་ཚེན་པོའི་རི་ *Logs chen-pohi ri* n. of a mountain in the continent of Purva Videha (*K. d.* 2, 337).

ལོག་ལས་ན་ཡོད་པ་ *logs-na yod-pa* to be distinct, separate, to live by one's self, to be solitary (*Schr.*).

ལོག་ལས་ལ་ *logs-pa* other, additional: ལྷུག་ལས་ ལོག་ལས་ལ་ *rgyags-logs-pa* spare-provision (*Jā.*).

ལོག་ལས་སུ་ *logs-su* elsewhere; separate, apart, aside. ལོག་ལས་སུ་བཀྲའ་བ་ *logs-su bkar-wa* or ལོག་ལས་སུ་དགའ་བ་ *logs-su dgar-wa* to lay aside. Syn. ལྷུད་དུ་ *gud-du*; གཤན་དུ་ *gshan-du* (*Mñon.*).

ལོང་ *loñ* or ལོང་ལེ་ = ལོམ་ལ་ *khom-pa* leisure, spare-time, vacant time, ལོང་ལེ་མེད་པ་ = མ་ལོམ་ལ་, མ་ལྷོག་ལ་ not able, not enabled (*A.* 28) no time. ལོང་ལོད་དུ་རེ་ལ་ནམ་རྒྱུ་འདས་ whilst you are always hoping to have time (enough), you allow the favourable moment to pass away (*Mil.*); ལོང་སྐར་རྒྱ་གར་དུ་ལོག་ནས་ཇོ་བོ་ལ་གདམས་པ་ལྷུར་འགྲོ་བས་ལོང་མེ་ལོང་ (*A.* 65) on returning to India I had no time to go to the Jo-wa for religious instruction.

ལོང་ཀ་ *loñ-ka*, ལོང་ཀ་ *loñ-kha*, ལོང་ག་ *loñ-ga* བཟུགས་ལུག་ intestines, entrails, guts.

ལོང་གི་ *loñ-ki* (Chinese) a kind of red cloth manufactured in China (*Rtsii.*).

ལོང་བོ་སྟོད་ n. of a district in the province of Kong-po.

མང་བ *loñ-wa* pf. and secondary form of **མྱོང་བ** *ldoñ-wa*, as vb. : 1. to be blind, and as adj. : blind, blinded, also as sbst. : a blindman. **མང་པོ** *loñ-po*, **མང་བ་པོ** *loñ-wa-po* a blindman (Cs.). 2. also **མངས་པ** *loñs-pa*, = **མེན་པ** *len-pa* (Glr.) or **ལང་བ** *lañ-wa*.

མང་བུ *loñ-bu* **མང་མོ** or **མང་པོ** ankle-bone.

མང་མང་ *loñ-loñ* uprising in waves, bulging out.

མངས *loñs* imp. of **མང་བ** *loñ-wa* : rise up, awake, get up! **ནང་ནས་མངས་ཤོག** let him come out from in side or from his house ; **ད་ལྟ་མངས་ལ་ལམ་དུ་བཞུགས** now get up and wait in the way (A. 129).

མངས་སྤྱོད *loñs-spyod* **མོག**, **སྦྱོག** 1. attainment, enjoyment, esp. with regard to sensual pleasures and eating and drinking : **མངས་སྤྱོད་ལ་ལ་ཕྱེད** *loñs-spyod ça-la-byed* they enjoyed themselves on meat, **མངས་སྤྱོད་ཤིང་དེ་ལས་ཕྱེད** *loñs-spyod šiñ de-las-byed* they lived on the fruits of this tree ; **མངས་སྤྱོད་པ** to cohabit, enjoy sensually. 2. plenty, abundance : **བཟའ་བཏུང་གི་མངས་སྤྱོད་དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསག** they had collected an enormous quantity of food and drink ; **མངས་ཆེ་བ** *loñs-che-wa* great riches ; wealth, property, **མངས་སྤྱོད་ཀྱི་བདག་པོར་གྱུར** *loñs-spyod-kyi bdag-por gyur* he became owner of the property (Dzl.) ; **མཚན་པ་བྱ་བའི་མངས་སྤྱོད་མེད** he was not rich enough to bring an offering (to Buddha) (Jā.). 3. = **ནོར་ངོས** *nor-rdsas* or **ལྟོན་པ** *lhyor-pa* **ཧེསྦལྟེ་**, **ཧེསྦལྟེ་** wealth, fortune. **མངས་སྤྱོད་ལྡན** *loñs-spyod-ldan* = **མངས་སྤྱོད་ཅན** prosperous, possessed of health, prosperity and happiness ;

མངས་སྤྱོད་གནས *loñs-spyod-gnas* = **བང་མཚོད** *bañ-mdsod* treasury, repository (*Mñon*). **མངས་སྤྱོད་རྫོགས་པ** perfect happiness, full enjoyment both materially and spiritually.

མོད་པ *lod-pa* or **མོད་པོ** *lod-po* = **ལྟོད་པ** *lhod-pa* 1. = relaxed. 2. = **ལེ་ལོ་ཅན** *le-lo-can* lazy, careless.

མོད་རིགས the poor class of cultivators who are unable to raise a good crop (*Rtsii*).

མོན *lon* 1. news, tidings, message : **མོན་བཟང་** *lon-bzang* good news, **མོན་གྲིང་** *lon-sprin-wa* to give notice, send word, send a message ; **མོན་སྐུར་བ** *lon-skyur-wa* to give a reply ; **མོན་ཞིག་ཁྱིམ་ལ་ཤོག** *lon-shig khyer-la çog* let me know, send me word.

མོན་པ *lon-pa* 1. reached, arrived at ; **ཁྱོད་མ་དུ་མོན་མཇུག** *kyod lo-du-lon* to what age have you reach, or what is your age. **མ་ཅི་ཅམ་མོན་ལོ་ཅི་ཅམ་མོན** *lo ci-tsam lon* how old are you ? **བཅུ་དྲུག་མོན་** *bcu-drug-lon* I am sixteen years old. 2. to elapse, to pass, in a general sense : **མ་མང་པོ་ཞིག་མོན་པ་དང་** after many years had elapsed (Dzl.) ; **ཟིང་ཞིག་མོན་ཏེ་** *riñ-shig lon-te* after a long time, **ཟིང་པོར་མ་མོན་པར་** *riñ-por ma-lon-par* after a short time.

མོས I : *los* 1. in truth, indeed : **མགོན་རྒྱལ་པོ་དང་མོས་ཡིན་** he is indeed the lord protector and refuge. 2. **ཁྱོད་འགོ་བུལ་ཡོང་ངམ་** can you go, could you go ! **མོས་ཟུབ་** *los-thub* yes, I can. 3. true, certain **མོས་ཀྱང་བཤེན་** it is sure and true ; certainly it will come to pass.

འཇམ་མཁའ་ལྷན་པུ་ཚོ་གསལ་པར་བྱ་བར་རྟུན་ཏུ་ (K. d. ३, 114) it exhibits to all things the state of perfect peace. Again we have: འ་དེས་བྱ་བ་ནི་ཞི་གནས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཚམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོན་ (Hbum. १, 283). So, too: འ་དེས་པ་བྱུག་ཏུ་ནམ་པ་ལྟ་ཡོངས་སུ་ཐུངས་པའོ་ (K. my. १, 208) འ་ explains the perfect avoidance of the five kinds of miseries.

འཇམ་མཁའ་ལྷན་པུ་ཚོ་གསལ་པར་བྱ་བར་རྟུན་ཏུ་ (K. d. ३, 114) it exhibits to all things the state of perfect peace. Again we have: འ་དེས་བྱ་བ་ནི་ཞི་གནས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཚམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོན་ (Hbum. १, 283). So, too: འ་དེས་པ་བྱུག་ཏུ་ནམ་པ་ལྟ་ཡོངས་སུ་ཐུངས་པའོ་ (K. my. १, 208) འ་ explains the perfect avoidance of the five kinds of miseries.

འཇམ་མཁའ་ལྷན་པུ་ཚོ་གསལ་པར་བྱ་བར་རྟུན་ཏུ་ (K. d. ३, 114) it exhibits to all things the state of perfect peace. Again we have: འ་དེས་བྱ་བ་ནི་ཞི་གནས་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཚམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོན་ (Hbum. १, 283). So, too: འ་དེས་པ་བྱུག་ཏུ་ནམ་པ་ལྟ་ཡོངས་སུ་ཐུངས་པའོ་ (K. my. १, 208) འ་ explains the perfect avoidance of the five kinds of miseries.

leprosy]S. 3. for འ་བ, the stag. 4. དེ་གི་མུ་སེལ་, འ་ལྷན་ thoracic muscle (Jü.).

Syn. ཐག་རྒྱུས་ *khrag-skyes*; ཐག་ལམ་ལྷུང་པ་ *khrag-las gyur-pa*; ལུས་བྱུངས་གསུམ་པ་ *luṣ-zuñṣ gsum-pa* (Mñon.).

འ་ཁོན་ *ça-kon* for འ་འཁོན་ *ça-hkhon* (Vai. sñ.) grudge, resentment, hatred.

འ་སྐད་ *ça-skad* the cawing or croaking of a raven; the cry of the stag.

འ་ཐུག་ *ça-khug* bag in which powdered dried meat is kept by travellers during a journey in Tibet and Mongolia.

འ་ཁོག་ *ça-khog* the body of a slaughtered animal, without the skin, head, and entrails, ཚེ་འ་ flesh of a large animal, ལྷུང་འ་ that of a smaller animal.

འ་ཁྱི་ *ça-khyi*; རྩོན་པའི་ཁྱི་ a hound, a hunter's dog.

འ་ཐུག་ *ça-khra* བྱིན་ [bile]S.

འ་ཐུག་ *ça-khrag* flesh and blood, meton.
1. for body: འ་ཐུག་གསལ་པ་ a sound body.
2. for: children born of the same parents.

འ་འཁོན་ *ça-hkhon* = འཁོན་འཛིན་ or ཁྱོད་ཁྱོད་ anger, fury, enmity, an enemy; འ་འཁོན་བྱུགས་ bearing grudge against a person, harbouring enmity, v. འ་ཁོན་ *ça-kon*.

འ་གོས་ *ça-gos* colloq. for འམ་གོས་ *çam-gos* lower garment.

འ་ལྷུགས་ *ça-hgugṣ* དལ་ལྷུགས་ lit. curled flesh or body [the flower of the tree *Butea frondosa*]S.

འ་རྒྱུགས་ *ça-rgyags* fat meat; འ་རྒྱུགས་པ་ colloq. corpulent; འ་རྒྱུས་ *ça-rgyags* healthy

corpulence. ག་ཉམས་རྒྱས་ *ga-nams rgyas* health and ill-health; ག་ཉམས་རྒྱས་ཤིང་རྒྱགས་པ་ becoming healthy after illness or loss of flesh in the body also healthy corpulence.

Syn. འཚོག་བཟང་ *htshag-bzañ*; ཉམས་རྒྱས་ *nams-rgyas*; ལྷོ་ག་འཕྱོར་པོ་ *sku-ga hbyor-po*; ལྷོ་བས་བཅས་ *stobs-bcas*; ལྷོ་བས་ལྡན་ *stobs-ldan* (*Mñon.*).

ག་ཞུང་མཚན་ *Ca-shon-can* n. of a heretical lama of Tibet who wrote many treatises explaining the Buddhist tenets wrongly and performed Buddhist religious rites in a reversed manner and who afterwards became a convert to Bon. He was called ག་ཞུང་མཚན་གྱི་ཡོན་ and belonged to the བོན་ཁྲ་བོ་ sect (*D. R.*).

ག་ཚན་ *ga-can* མིཔ་, མཚུ་ལྷ་ལྷོ་ [a fibrous root; a medicinal plant commonly called *Katki*]S.

ག་ཚེན་ *ga-chen* མཚུ་ལྷ་ལྷོ་ human flesh (*Sman.*)

ག་ཚེན་ཟུ་ *ga-rjen sa* བེམ་ལྷ་, བེམ་ལྷ་ལྷོ་ [carnivorous, a goblin]S.

ག་ཉེ་ *ga-ñe* near blood-relation, descendant.

Syn. ལྷོ་པ་ *rgyud-pa*; རིགས་རྒྱུ་ *rigs-rgyud* (*Mñon.*).

ག་དུས་ *ga-dus* the month January when meat is cured and rent paid in meat collected by Government and land-lords in Tibet (*Rtsii.*).

ག་ཕིང་ *ga-phing* 1. (Chinese) a kind of tea (*Rtsii.*). 2. meat cooked with *phing* (a kind of vermicelli extracted from peas).

ག་པོ་ *ga-bo* = དམ་ enemy; = ག་པོ་ལོན་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Sñin.*); ཚོ་ལྷོ་ལྷོ་ ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Khrid.* 27).

ག་མོ་ *ga-mo* 1. mushroom. 2. is described as ལྷོ་ག་གི་ཚོང་ sheep-fold (*Rtsii.*).

ག་མེད་ *ga-med* འཕྲ་པ་ fleshless, emaciated; also, name of a hell.

ག་འབྱུ་ *ga-hbu* a maggot.

ག་བུར་ *ga-bur* in *W.* boil, abscess, ulcer; mark left by a lash, weal (*Jä.*).

ག་བྱུང་ *ga-sbyañ* is described as ག་ཉེ་ག་ཉེ་གྱི་ ཉེ་ག་ (*Rtsii.*)

ག་ལྷོ་ *ga-shrañ* མཚུ་ལྷ་ལྷོ་ flesh-fly, blue-bottle-fly (*Jä.*).

‡ ག་མ་ *ga-ma* 1. n. of a kind of singing bird like the linnet (*K. ko.* 7, 2). 2. the placenta or after-birth, the bag or pouch in which the embryo is formed and which comes out immediately after the delivery of the child: hence, also, a wet nurse or ལྷོ་ལྷོ་. 3. = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ raiment of the gods (*K. my.* 7, 7).

ག་མེན་ *ga-rmen* fleshy tumour, a lump in the muscular flesh. ག་ཚོན་དམར་པོ་ *ga-tshan dmar-po* a tumour resembling a weal or a wart.

ག་རྩི་ *ga-rtsi* = ག་མེད་ལྷོ་ complexion, colour of the skin: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Hbrom.* 134) the Brahman's daughter of fair complexion.

ག་ཚེ་ *ga-tsha* 1. affection; ག་ཚེ་མེད་ (*Jig.* 35) without affection; acc. to *Jä.* = a friend; ག་ཚེ་ཚན་ amicable, attached. 2. hot meat.

ག་ཚོ་ *ga-tshe* = ག་ལྷོ་དམར་ nickel silver (*Jig.* 16).

ག་མཚན་ *ga-mtshan* = ག་ལྷོ་ལྷོ་ *ga-stags* (*Mñon.*) ལྷོ་ལྷོ་ [lucky or unlucky marks on the body]S.; ག་མཚན་གྱི་དཔྱད་ ལྷོ་ལྷོ་ [knowledge of lucky or unlucky marks on the body]S.

ག་འཛོར་ *ga-hdser* wart; ག་འཛོར་ཚན་ one having warts in his skin.

ག་ཟུ་ *ga-sa* or ག་ཟུ་ བེམ་ལྷ་ 1. prop. flesh-eater, carnivorous animal. 2. gen.: a class of demons. ག་ཟུ་མོ་ and ག་ཟུ་ཚོན་པོ་ are two

kinds of such loathsome demons, the names of others of which are as follows :—
 སྤྱི་ལུ་ *pi-lu*, རྟེ་བའི་སྤྱི་ལུ་ *ñe-wahi pi-lu*, སྤྱི་ལུ་བཟང་པོ་ *pi-lu bzah-po*, སྤྱི་ལུ་མཐའ་ཡས་ *pi-lu mthah-yas*,
 བསམ་པ་ *bsam-pa*, བསམ་པ་མ་ཡིན་པ་ *bsam-pa ma-
 yin-pa*, གཤུང་བ་བཟང་པོ་ *gduñ-wa bzah-po*, མ་བྱེད་ *za-byed*, གཟེ་བརྗེད་བཟང་པོ་ *gzi-brjid bzah-po*,
 མི་བཟང་པོ་ *mi-bzad-po* (*K. g. 5 126*).

ག་ཟུང་གྲིང་ *Ça-zahi-glin* n. of a cannibal-
 island situated beyond the island of horned
 cannibals: སྤྱིན་མོ་རལ་པ་ཅན་གྱི་གྲིང་ (*K. d. 2, 335*).
 ག་མྱིན་པོ་ *ca-za srin-po* རམས་ cannibal
 hobgoblin.

ག་ཟུག་ *ca-zug* or ག་གཟུག་ *ca-gzug* = ཟུག་ *zug*.

ག་ཚོང་ *ca-zoh* རྩུག་ལུ་ [dry flesh, one who
 eats flesh]S.

ག་གཟེག་བདུ་ *ca-gzig bdu* བྱིན་ a kind of
 disease [white loprosy]S.

ག་འུག་རྩུག་མོ་ *Ça-hug stag-ego* n. of a sacred
 place in Tibet (*Deb. ག. 43*).

ག་ཡི་མཚོག་ *ca-yi-mchog* བྱིན་; as met. =
 རྩོག་གི་གནས་ *strog-gi-gnas* the heart, the seat
 of life (*Mñon.*).

ག་ཡི་ལུས་བདུད་ *ca-yi lus-bcud* met. = རྩུག་
 blood. ག་ཡི་ས་པོན་ *ca-yi su-bon* རྩུག་ id (*Mñon.*).

† ག་ལེ་རྟོ་རྩུག་ *ca-li ho-ta* a religious instruc-
 tion of the *Tantrik* class: རྩུག་གི་གཟུང་རབ་
 རྩུག་གི་འཕྲོང་ལོ། ག་ལེ་རྟོ་རྩུག་གསལ་པ། མཛོན་པ་མཛོན་
 འདུལ་བ་མོགས་ (*Ya-sel. 224*). [S'alihotra was
 a celebrated teacher of the science of
 horses in India]S.

ག་ལན་ *ca-lan* revenge by death for killing
 and the like.

ག་ལོག་ *ca-log* warped, oblique, aslant in
W. (*Jä.*).

ག་ལོག་ *ca-log* = ག་ལོག་ལོག་ *ca-log-log* bloated.

ག་བཤགས་ *ca-bçagš* is explained as ལུག་ག་བྱེད་
 བཤགས་ (*Rtsi.*)

ག་སྤབ་ *ca-srab* = ག་ཏམས་ *ca-nams* (*Mñon.*).

ག་ལྷག་ *ca-lhag* excrement on any part
 of the body which, acc. to some, is a sign
 of wickedness.

ག་ལ་གཡུ་རྩི་ *ca-la gyu-ri* = འབམ་པོ་ (my-
 stic) (*Mñ. 4*).

ག་ལ་ལྟ་ *ca-lañ* n. of a large number, a
 numerical figure (*Ya-sel. 56*).

ག་ཀ་ *ca-ka* a kind of game (*Vai. sñ.*).

ག་ཀ་མ་ *ca-ka-ma*, more fully ར་ཚེ་ག་ཏ་མ་
 saffron from Kashmir, in *C.*

‡ ག་ཀ་ཤིལ་ *ca-ka ši-la* n. of a precious
 stone, or gem: ག་ཀ་ཤིལ་ལས་གདོན་གུན་སྲུང་བར་བྱེད་
ca-ka ši is a protection against evil spirits.

ག་གང་ *Ça-gañ* n. of a place in Tibet
 ག་གང་ལོ་རྩུ་བ་ n. of a celebrated Lo-tsa-wa of
 that place (*Deb. ག. 1*).

ག་ཕོ་རྩུ་ *ca-pho ru-rtā* (ཤུན་) ལྷུང་ [medicinal
 plant *Costus speciosus*]S.

ག་ཚུ་ *ca-chu* = ལོང་མོ་ *goñ-mo* ཀའི་ལྷུང་ the
 white Crossoptilon grouse (*Mñon.*).

‡ ག་ཏ་ *ca-ta* as met. = བརྒྱ་ *brgya* hun-
 dred.

ག་སྟ་ *ca-sta* = ལུ་ *lhu* (*Vai. sñ.*).

† ག་སྟག་ *ca-stag* only, simply: རྩུན་པོ་ག་
 རྩུག་ *rdsun-po ca-stag* = རྩུན་པོ་གུང་གུང་ *rdsun-po
 rkyañ-rkyañ* only false, falsehood pure and
 simple. ག་དག་ *ca-dag* mere, merely, only:
 བྱུ་ག་དག་བཅོམ་ཏི་ *khyeñu ca-dag btsas-te* only
 sons being born; མི་དབུལ་བཅོངས་པ་ག་རྩུག་ as
 they are all of them poor people; བདེན་པ་
 མཛོང་བ་ག་རྩུག་ཏུ་བྱོན་རྩི་ they all came to the
 knowledge of the truth (*Jä.*).

‡ ག་ར་པ་ *Ça-ra-pa* n. of an Indian
 saint (*Loñ. 3 3*).

‡ ག་ར་འཕྲིགས་བྱེད་ *ca-ra hbigš-byed*
 རྩུག་འཕྲིགས་ as met. = མདའ་ arrow (*Mñon.*).

Sanskrit and Tibetan vocabulary; རིང་གི་
རྩོད་ལ་ལྷགས་ཀྱིས་གན་རྒྱུ་ a wooden vessel mounted
with iron bands. 2. small-boat; གན་པ་ a
ferry-man in *C*. 3. snow-leopard, in
W. (cf. གསལ་). 4. difference, distinction:
གན་པ་ཕྱི་དུ་ to distinguish, decide, differen-
tiate: གན་པ་གྱིས་གན་མི་ཕྱེད་པས་ as no body else is
able to decide it. གན་ཤོར་ *çan-çor* affected
by company, union, or companionship.

གན་པ་ *çan-pa* I: 1. wrongly spelt for
བགན་པ་, a butcher; རྗེ་ག་ཅན་གན་པ་ sinful butcher;
གན་ཁང་ slaughter-house, butcher's shop, གན་གྱི
butcher's knife; གན་གྱིབ་ sinful ignorance of
slaughtering an animal. 2. master or
rower of a boat, boatman (*Jü.*).

གན་པ་ II: 1. = རྟེན་བབས་པ་ *ñes-bab-pa*, fault
ལུས་པོའི་གནས་མལ་བསྐྱད་པའི་གན་བབ་ཀྱིས་ by the fault
of polluting the royal residence (*A. 144*).
2. याचक, कुत्सित, बीमत्स, ugly, frightful.

† གན་རྟི་པ་ *Çan-ti-pa* n. of an Indian
Buddhist teacher (*K. dun. 45*).

‡ གན་དེ་ལ་ *Çan-di-la* or གན་དེ་ལ་ མ་ཕྱི་ལྷ་
གོར་; n. of a race (*K. du. 6, 333*).

གན་དམར་ *Çan-dmar* a wild animal of
the deer class, called: རི་དགས་ཞིག (*K. ko.*
༧, 2).

གན་ཇེ *çan-ja* a kind of Chinese tea.

གན་དུང་ *Çan-duñ* the Chinese provinces
of Shantung (*Grub. 3 4*).

གབ་ *Çab* n. of a district between Sakya
and Shiga-tse; གབ་ཚོ་ལྗེ *Çab-ego-lña* n. of
a place in Tsang: རི་ནས་གབ་ཚོ་ལྗེ་ནས་ཕྱིན་པའི་ཚ
(*A. 88*) then at the time of proceeding
from Sháb-go-nga.

གབ་ལུབ་ *çab-çub* 1. whisper, whisper-
ing; jocular saying or speech, a joke;
ལུབ་པར་སྒྲུབ་ to whisper in the ears. 2. acc.

to *Jü.* a lie, falsehood, གབ་ལུབ་ཕྱིད་པ་ to lie, to
cheat; གབ་ལུབ་ཅན་ deceitful, fraudulent,
crafty.

གམ་ *çam* = ག་གམ་ *gçam* the lower part of a
thing, also that of a country; གམ་པ་ a low-
lander (opp. to གམ་པ་ལ་ and རྫོང་པ་). ག་གམ་དུ
gçam-du adv. and postp.: below, at foot:
རང་ལེན་གམ་དུ་འཆད་ they will be treated of in
their respective chapters at the end;
དེའི་གམ་དུ་ under it, underneath that. གམ་གོས་
çam-gos = གམ་ཐབས་ under-vest, under gar-
ment; གམ་ཐབས་ *çam-thabs* अन्तर्वस्त्र, निवासन,
resp. ལྷོ་གམ་ *sku-çam*, a cassock-like garment
worn by Tibetan monks. གམ་མ་ *Çam-ma* a
man or woman of Lower Ladak.

གམ་ཐབས་རྩོན་པོ་ཅན་ *Çam-thabs sñon-po-can* a
Tirthika Pandit who preached a perverse
system of *Tantra* and used to wear a blue
petticoat: ལྷོ་རལ་པ་ཞིག་ལགས་མམ་གམ་ཐབས་རྩོན་པོ་
ཅན་གྲུབས་ he was an outsider (*i.e.*, non-
Buddhist) called the blue robe (*A. 66*).

† གམ་རྩུ་ལ་ *Çam-bha-la* n. of the Bud-
dhist Utopia, probably the capital of the
eastern Greeks, *i.e.*, of Bactria, where
Buddhism of the Mahāyāna School in the
first century before and first century
after Christ flourished. The Tibetans
of the fifteenth century A.D. in their
anxiety to find it on this earth are alleged
to have identified it with the capital of
Spain. S'ambhala in Tibetan is བདེ་འབྲུང་
often spoken of as a country in the north-
west of Tibet, fancied to be a kind of
paradise. གམ་རྩུ་ལའི་ལམ་ལེག་ Journey to
S'ambhala, n. of a book written by
Panchen Paldan Yeshe of Tashi-lhunpo.

གར་ *çar* पूर्व, प्राक्, पुर, पुरस्तात् 1. the
east; གར་ཕྱོགས་ eastern direction or quarter;
གར་ནས་པོངས་ come from the east; གར་དུ་གནས་
resides in the east, a resident of the east;
གར་པ་ inhabitant of an eastern country, an

oriental. ག་གྱི་ཐིག་ལེ the sun (*Yig. k. 14*). ག་གྱི་རི་བོ་ པུ་ལོ་ མི་ལྷན། one residing in the eastern hills, one of the early sects of Buddhism. ག་ལུ་འཕགས་པ་ Purva Videha n. of the eastern continent of Buddhist cosmogony. ག་ལྗོ་ south-east. 2. termin. of ག—གར into the flesh.

ག་གྱི་གནས་དམག = མན་པ་ or མར་མེད་ drought, rainlessness.

ག་གྱིས་ *gar-gyis* forthwith, straight (*A. 68*); ག་རྒྱག་ *gar-rgyag* directly, straight away, at once: ག་རྒྱག་རྒྱགས་ run at once (*Ljafñs.*).

ག་འབྲུང་བྱེད་ *gar-hgyur-byed* as met. = blood (*Mñon.*).

ག་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *Gar rgya-mtsho chen-po* seems to be the Pacific ocean, the great ocean extending to the east of China (*Yig. k. 14*).

ག་གོ་མེ་ལོང་གླིང་ *Gar-sgo me-loñ gliñ* n. of a place (*Rtsii.*).

ག་ཀ་ཁ *Gar-kha* n. of a place in Tibet. ག་ཁ་དཔོན་པོ་ the chief or ruler of Shar-kha; also name of a celebrated Lama of that place who was known by the name Pandan Shar kha-wa (*Yig. 3*).

ག་ཇ *gar-ja* tea imported to Tibet from Amdo (*Jig. 22*).

ག་རས་ *gar-ras* a kind of cotton cloth formerly manufactured in Bengal and Assam (*Yig. 21*).

ག་པ་ *gar-pa* 1. = འདུས་པ་ མཚུངས་ collected, gathered, risen; also: a young man, grown-up youth. 2. འདུའི་ Udayi the rising one; n. of a king of the *Litsabyi* race ལྷ་གྲུ་ལེ་ མ་བྱུ་འེ་རིགས་རྒྱལ་པོ་ག་པ་ལེ་བྱ་ནས་བཟུངས་ (*Loñ. 2 5*).

ག་པོ་ *gar-po* 1. *W.* adulterer, on the part of the husband (*Jä.*). 2. a youth.

ག་འབྱ *gar-wa* 1. འདུའི་ rise, dawning. 2. pf. and secondary form of འཚར་བ་; རྟེ་མ་གར, sunrise, མེས་མ་ལ་གར dawning in the mind. 3. n. of a tribe. 4. n. of king Utthānapada, son of king དམག་བརྒྱ་བ་, མའུ་བུ་; this king was a contemporary of Buddha.

ག་མ་ *gar-ma* (བྱང་མེད་དར་མ) 1. འཕགས་ཀྱི་ a full-blown female; acc. to *Jä.* grown-up girls (collective noun). 2. *Sch.*: a strip: ག་རྒྱལ་པ་ *gar-rgyab-pa* to sew in long stitches.

ག་འདྲུག་ *gal-dkar* a kind of white silk scarf used for presentation to gods; it is described as ཁ་བཏགས་རྩུན་ག་འདྲུག་པོ་ (*Rtsii.*).

ག་ཡ་བྱ *gal-wa* a harrow; ག་ལ་ག་ལ་བ་ to harrow (*Sch.*).

ག་ཡ་མ་ *gal-ma* stony ground; mountain side consisting of detritus; ག་ལ་མ་ཅན་ full of sharp stones (*Jä.*).

༩ ག་ཡ་མ་ལི་ *gal-ma-li* མའུ་མའུ་ a tree of hell the leaves of which are sharp and pointed resembling swords, and when hell-beings try to climb up this tree it immediately changes the direction of its sword-like leaves and points towards them to pierce them.

ག་ས་ *gas* 1. part, མ་གས་ id.; འབྲས་འེ་ལས་ གས་གཅིག་ part of this rice; གས་གས་སུ་བཤོ་བ་ to distribute,...among (*Jä.*). 2. some, a few; ཞག་གས་ some days; འགའ་གས་ frq. in colloq. as “*ka-she,*” གས་ཤིག་གནང་ or ཁ་གས་ཤིག་ ནང་ please, give me some, a few (*A. 105*).

ག་ས་ཆེ་ *gas-che* or གས་ཆེ་བ་ 1. = མང་པོ་ ལྷག་ཅན་, བརྒྱུན་, འདུ་བརྒྱུན་. 2. འདུ་བཅའ་ = མི་རྒྱུ་པ་ a good deal, the greater part of; much. 3. རྩོམ་ཆེ་ or དག་པོ་ ལྷོན་ very strong, acute, powerful: ཞར་མཐུན་ གས་ཆེ་ཤིང་ (*Ya-sel. 19*). རྟེ་སྐྱལ་གས་ཆེ་ བར་འབྲུར་བ་ to become very dull or stupid; གས་ཆེད་,

ཤམ་ཚེས or ཤམ་ཚེན in an eminent degree, in an exceedingly great measure : ཤམ་ཚེན་མི་འགྲུང་ did not grow very powerful or strong.

ཤི་བ *çi-wa* = ལུས་པ་ or རྟོག་རྩོད་པ་ རྗེས་ཀྱི་, མར་ལ། རྗེས་ཀྱི་ pf. and secondary form of རེ་ཚེ་བ་. 1. vb. to die, to expire, to go out (as light, fire); ཤི་འདུག་ is dead, died. 2. partic. and adj. རྟོག་མེད་, lifeless, dead, deceased; ཤི་བའི་རྩེ་ རྣམས་ corpse, dead body; ཤི་བ་སྐོས་པར་བྱེད་པར་བྱུང་ one already dying still recovered; ཤི་བའི་སྐོས་ the body of the deceased (*Jä.*); ཤི་བའི་འདུ་བྱེད་ རྣམས་ རྣམས་ the associations of the dead, funeral observances; ཤི་བའི་ཕྱོགས་ ཡམས་ the quarter of the dead, the south, in which quarter the lord of death dwells; ཤི་བའི་རྩན་ = ལ་ཤིན་རྩན་ the food of the dead, *i.e.*, རྣམས་; also: food given to lamas, &c., at funerals.

ཤི་གི་མ་ *çi-ki-ma* = རེ་ཚེ་ཁ་མ་ རྣམས་; sbst. dying, death: ཤི་གི་མ་འདྲེན་ in dying; ཤི་གི་མ་ཡོད་ = རེ་ཚེ་ཁ་མ་ཡོད་ he is at the point of death, he is at death's door.

† ཤི་ཀ་ *çi-ka* རྩམ་ n. of a king who mourned at the death of Buddha (*K. my. ར.*, 526).

† ཤི་ཀ་ཀོ་ལ་ *çi-ka ko-la* n. of a place in Orissa on the seaside (*Dsam.*).

† ཤི་ཁན་རི་ལ་ *çi-khan di-la* རྩམ་ཕུང་ལ་ a peacock (*K. ko. ཀ.*, 3).

† ཤི་རི་ཁ་ཏྲ་ *çi-ri khandā* (མེན་) a kind of medicine: ཤི་རི་ཁ་ཏྲ་དང་བྱ་དམ་མོས་ན་གཉེན་དུ་འགྲུང་རྩོད་ S'iri khandā and molasses taken together induce sleep (*K. my. ར.*, 341).

† ཤི་རི་ཤ་ *çi-ri-ṣa* རྩམ་རི་ཤ་ n. of a tree, its flower and fruit (*K. du. 3*, 276) [*Acacia sirisa*]. ཤིང་རྩོག་ཤི་རི་ཤ་ནིས་བྱ་བ་སྐྱེད་མ་པ་སངས་མཚོང་ན་འགྲུས་བྱ་སྐྱེད་པར་འགྲུང་ (*K. my. ར.*, 341)

the fruit called S'iris'a grows five fingers' in breadth on the appearance of the star (planet) S'ukra.

ཤི་རིག *çi-rig* *W.* clinking, jingling (*Jä.*).

ཤི་རོག *çi-rog* in *W.* a sort of early barley.

‡ ཤི་ལ་ *çi-la* wrongly for ཤི་ལ་ *çi-la* རྩོམ་ = རྩོམ་སྐོས་, རྩོམ་ཕྱི་སྐོས་ moral behaviour.

‡ ཤི་ལ་ཏྲ་ *çi-la dru* = རྩོད་པ་.

ཤིག *çig* 1. for རེག་ after a final མ་. 2. = (to be) able: ད་ཤོད་ཀྱིས་མི་ཤིག་ཟེར་རྩོད་ now you have said that you would not be able (to do that work) (*A. 60, 136*). 3. རྩམ་, ཀ་ཀ་ louse; མི་ཤིག་ common louse; ལུག་ཤིག་ sheep-louse, tick, རྩི་ཤིག་ flea, ལྷ་ཤིག་ or འདྲེ་ཤིག་ bug; ཤིག་བསལ་བ་ to clean from lice; ཤིག་ཅན་ full of lice.

ཤིག་གོ་བ *çig-ge-wa* acc. to *Jä.* 1. standing or lying close together, close-bonded. 2. trembling, tottering, wavering; with ཤིག་ looking this way and that, looking about, perh., also, rolling (the eyes)] (*Jä.*).

ཤིག་གོ་ག *çig-geg* = རྩོད་པ་ རྩམ་ཕུང་ relaxed; also relaxation. Also: ཤིག་སྐོས་ as in རྩོད་ཤིག་སྐོས་ཤིག་སྐོས་, རྩོད་དེ་, ཤིག་སྐོས་ (*A. 150*) having relaxed; ད་ཤོད་ཀྱིས་མི་ཤིག་སྐོས་ཟེར་དོན་ཀྱིས་ལ་ཐབས་ཡོད་དམ་ (*A. 66*). now you said you would not relax, but you have some resources. Also = rocking in *Mil.*

ཤིང་ *çin* I: gerundial particle for རེང་ after a final མ་.

ཤིང་ II: 1. རྩམ་, རྩམ་, a tree, ཤིང་རྩོད་ id., in col. *çin-dum*; ཚི་ཤིང་ a berry tree or fruit tree, ཚི་ཕྱོག་ཤིང་ a leafy tree; རྣམས་ཤིང་ a withered tree. 2. ཀ་ཏ་ wood, timber; made of wood; ཤིང་ཤིག་ some wood; རྩང་ཤིང་ timber,

timber-wood, བྱང་ཤིང་ fire-wood, fuel, རྣམ་ཤིང་ dry-wood.

‡ ཤིང་ཀ་ཀུ་བྱ་ *ciñ ka-ku-bha* ककुम the Arjuna tree.

Syn. དཔལ་བོའི་ཤིང་ *dpah-bohi-ciñ*; མྱིང་ལྷུབ་ཤིང་ *srid-sgrub ciñ*; ལྷོགས་ལྷུབ་ *phyogs-grub* (*Mñon.*)

‡ ཤིང་ཀོ་གི་ལྷ་མུ *ciñ ko-ki lā-kṣa* कीकिलाचट्ट the tree of cuckoo's eye [the plant *Asteracantha longifolia*]S.; with syn.: བྱར་ཤིང་ *bur-ciñ*; དྲི་ལྷན་ *dri-ldan*; ལྷོ་ལྷུག་མིག་ *khyu-byug-mig*; བྱར་ཤིང་ལྷུང་ *bur-ciñ sruñ* (*Mñon.*)

‡ ཤིང་ཀ་པེཏ་ཅ *ciñ ka pct-tha* (ददिफल) कपिल; the *Kapettha* tree.

Syn. ཀ་པེད་ *ka-ped*; ལྷུར་རྩི་ *skyur-rtsi*; སོ་ཏམ་ཕྱེད་ *so-nams-byed*; ད་ཏ་པ་ལ་ *da-dha pha-la* རྣ་འབྲས་ཅན་ *sho-hbras-can* (*Mñon.*)

‡ ཤིང་ཀ་ད་མུ་ *ciñ ka-da-mba*; कदम्बवृक्ष the *Cadamba* tree.

Syn. རྣོགས་ཅན་ *tshogs-can*; ལྷོབས་བཟང་ *stobs-bzan*; དགའ་བའི་ཤིང་ *dgah-wahi-ciñ*; རུལ་རྣོབས་ཅན་ *rdul-stobs-can*; འབྲས་མང་ལྷན་ *hbras-mañ-ldan*; གཤོལ་ལྷན་ *gcol-ldan*; དགའ་བྱེད་ *dgah-byed*; ཤིང་བལ་ཅན་ *ciñ-bal-can*; ཅུ་ལྷུར་ཅན་ *chu-skyar-can* (*Mñon.*)

ཤིང་ཀུ་ཤིམ་བལ་ *ciñ kā-çim-ba-la* the (रोचन) *Kāçimbala* tree.

Syn. མྱིང་པ་བརྟེན་ལས་པ་ *srid-pa bṛtsegs-pa*; རོ་ཚན་ *rn-tsa-na*; ལྷན་བྱེད་ལྷན་པོ་ *ṣnañ-byed phuñ-po* (*Mñon.*)

ཤིང་ལྷན་མའི་མེ་རྟོག་ *ciñ-rkun-mahi me-tog* ལོར་ཕྱལ་; lit. the thief's flower tree.

Syn. ཚམ་ལྷན་མེ་རྟོག་ *chom-rkun me-tog*; ལྷན་ཅན་མ་ *skra-can-ma*; དུང་ཅན་མ་ *duñ-can-ma* (*Mñon.*)

ཤིང་ལྷན་ *ciñ-kun* चिह्न, बच्चिक asafœtida, used as medicine and as a spice : ཤིང་ལྷན་མྱིན་འཛོམས་གྲང་ནད་སྦྱང་རླུང་སེལ་ asafœtida cures worms, cold, and wind in the heart.

ཤིང་ལྷོན་ *ciñ-ṣñon* = ལྷ་ལྷུར་ *spyi-shur* (mystic) (*Mñ. 3*).

ཤིང་ལྷུ་ *ciñ-sku* or ཤིང་གི་ལྷུ་འདྲ་ any wooden image.

ཤིང་ལྷུ་ནར་ *ciñ skya-nar*; པཱཏལ་ the *Pātāla* tree.

Syn. འདྲ་པའི་ཚོ་ན་ *hdod-pahi pho-ña*; མཛོད་ལ་མ་ *mdsod-tha-ma*; མེ་རྟོག་རྩ་ནག་ *me-tog rtsa-nag*; ལུས་ངན་མིག་ *luṣ-ñan-mig*; རངས་ཀྱི་མེ་རྟོག་ *zanṣ-kyi me-tog* (*Mñon.*)

ཤིང་ལྷུ་ *ciñ-skya* कलिक = དུག་མོ་ལྷུང་ *dug-mo-nuñ* (*Mñon.*)

ཤིང་ཀིར་ཏི་ *ciñ kir-ti* a carrying-frame for packs, etc.

ཤིང་གི་བ་ལག་ *ciñ-gi ba-thag* creeping parasitical plants.

Syn. རྩ་བ་ *rtsa-wa*; དལ་པ་ *ral-pa*; མང་རྒྱའི་ *rmañ*; རྩ་ལྷན་ *rtsa-phran*; བ་ལག་ *pathag* (*Mñon.*)

ཤིང་གི་མྱིན་ལྷུ་ *ciñ-gi sṣin-bu* ལྷུག་; wood-eating worm, moth; a writer.

Syn. རྩ་འབྲུ་ *rtsa-hbu*; ཤིང་མན་ *ciñ-zan*; ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa* (*Mñon.*)

ཤིང་གི་མིག་ *ciñ-gi mig* ལྷུག་མིག་, ལྷུ་རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ [1. squint-eyed. 2. the plant *Shorea robusta*]S.

ཤིང་གི་མེ་རྟོག་ལ་བྱེ་ *ciñ-gi me-tog kha-phye* blossoming, the flowering of a tree.

Syn. ལྷུབས་ལྷོལ་ *ṣtubs-grol*; ལྷུ་ལྷོལ་ *rgya-grol*; ལོ་ཚ་ལྷོལ་ *go-cha-grol*; རྣམ་དབྱེ་ *rnam-dbye*; རྣམ་བྱེ་ *rnam-phye*; རྣམ་པར་བྱེ་ *rnam-par-bye*; དབ་ཏུ་གར་ *rab-tu-çar* (*Mñon.*)

ཤིང་གི་རྩ་བ་ *ciñ-gi rtsa-wa* ལྷུ་ལྷུ་ the root or foot of a tree. ཤིང་གི་རྩ་མོ་ *ciñ-gi rtsa-mo* the top of a tree.

ཤིང་ལོན་ *ciñ-rgon* wood-pecker; ཤིང་ལོན་ལྷུ་ལོ་ *ciñ-rgon khra-ḥo* the spotted wood-pecker; ཤིང་ལོན་མགོ་ནག་ *ciñ-rgon mgo-nag* black wood-pecker.

འིང་རྒྱལ *ciñ-rgyal* 1. a tree of extraordinary height or circumference, a giant-tree. 2. = ལྷོ་ལྷོ་བུ་ལྷོ་ the water-god.

འིང་མངར *ciñ-mñar* मञ्जूक, यष्टिमधु liquorice; འིང་མངར་ལོ་ནད་རྩ་ནད་སེལ་བར་གྱིད་ liquorice cures disease of the lungs and that of the bowels.

འིང་མངར་ལྗན་པ *ciñ-mñar ldan-pa*; मधुरिक, मिस्री [an aromatic plant, *Anethum panmorium*] S. Syn. མི་སྡེ་ *mi-sā*; ཤི་བ་དཀར་ *shi-wa dkar*; གདུགས་དཀར་ *gdugs-dkar*; མེ་རྟོག་བརྒྱུད་པ་མངར་ལྗན་ *me-tog brgyad-pa mñar-ldan*; གནས་ལུ་རླུ་སྐྱེས་ *gnas-su-skyes*; ར་བ་རླུ་སྐྱེས་ *ra-wa-skyes* (*Mñon.*).

འིང་བརྩུད་ *ciñ-bcu* = བྱ་རམ་ molasses (mystic) (*Mñ.* 4) — འིང་བརྩུད་གཉིས་ བྱ་རམ་ and ལྷོ་རྩི་ molasses and honey (*Sman.* 3).

འིང་རྩམ་ *ciñ-chaṣ* 1. wooden utensils, implements. 2. tools for working wood.

འིང་རྩམ་ *ciñ-ta-la* तालवृक्ष palm-tree, འིང་རྩམ་མགོ་བཅོད་ན་རྗེན་པོར་མི་རུང་། རྒྱུར་མི་རུང་། (*K. du.* 5, 352) it is stated that the palm tree will neither grow nor thrive if its head is cut.

‡ འིང་རྩི་ཀ་ཀ་ *ciñ-ti ka-ka* तिककवृक्ष. Syn. འདབ་མ་འིང་ *hdab-ma-ciñ*; ཉིལ་ཅན་ *til-can*; རྫོང་ལྗན་ *snod-ldan*; དཔལ་ལྗན་ *dpal-ldan* (*Mñon.*).

འིང་རྟོག་ *ciñ-tog* or འིང་ཐོག་ fruit of a tree, fruit. འིང་རྟོག་རྒྱལ་པོ་ *ciñ-tog rgyal-po* = རྗེ་ཞེ་གཤེན་ a sour fruit used for medicinal purposes in appearance it is like the heart (*Sman.*). འིང་རྟོག་ལེལ་བ་ *ciñ-tog lil-wa* prob. विल्वफल, श्रीफल = the wood-apple. It is mentioned as most holy among the fruits of India and is particularly sacred to Mahādeva and valued for its medicinal properties. It is one of the བཀྲ་ཤིས་རྟོགས་བརྒྱུད་ eight auspicious objects.

འིང་རྩམ་ *ciñ rta-mo* n. of a kind of bird; སེམས་ཅན་གྱི་རྩམ་ལ་གོགས་བྱས་པས་ན་བྱ་འིང་རྩམ་རྒྱུད་ (*Yasel.* 7).

འིང་རྩ *ciñ-rta* ('lit. wooden horse') रथ, शकट, प्रदिन any chariot, waggon, cart, or wheeled conveyance; fig. = བེག་པ་, vehicle of the doctrine, e.g., འིང་རྩ་ཚེན་པོ་ Mahayana school of philosophy; འིང་རྩ་འཁོར་ལོ་ a wheeled carriage, chariot; གསལ་ལྱེ་འིང་རྩ་ *gyul-gyi ciñ-rta* or ཡན་ལག་བརྒྱུད་ war chariot, of two sub-divisions: — རྒྱལ་གྱི་རྩ་རྒྱུ་རྩེ་གསལ་འིང་རྩ་ triumphal chariots, and རྗེ་མངས་དང་རྒྱུད་མོས་ཚལ་དག་དུ་རྩེ་བལ་མེ་རྟོག་འིང་རྩ་ རྩལ་ལྷན་ flower chariots, i.e., light conveyances drawn by horses which were used by the rich and by royalty. འིང་རྩེ་ཁང་བཟང་ *ciñ-rtahi khañ-bzañ* chariot, the body of a waggon; འིང་རྩེ་མངར་ *ciñ-rtahi mdañ* the pole, beam, shaft of a cart; འིང་རྩེ་འཕང་ལོ་ *ciñ-rtahi hphañ-lo* chariot-wheel, འིང་རྩེ་རྩེས་ *ciñ-rtahi rjes* the track of a car or cart.

Syn. for འིང་རྩ་: — ལམ་བཟོད་ *lam-bgrod*; ཡོངས་བརྩོད་ *yoñs-bskyod*; རྣམ་པར་འདྲེན་ *rnam-par-hdren*; རྩ་ལྗན་ *sgra-ldan*; རྩ་ཅན་ *rta-can*; གཉམ་འིང་འདྲེན་ *gnah-ciñ-hdsin*; བེག་པ་ *theg-pa*; འཁོར་ལོས་འགྲོ་བ་ *hkhor-loṣ hgro-wa*; ཡ་རལ་ལེགས་འགྲོ་བ་ *pha-rol legs-hgro* (*Mñon.*).

འིང་རྩེ་ཁང་ལ་ *ciñ-rtahi kha-lo-pa* सारथि conductor of a vehicle, charioteer. Is mentioned especially in the early history of young Gautama as recorded in the Dulwa.

Syn. མགོ་འདྲེན་ *mgo-hdren*; རྩ་མྱིད་ *sna-khrid*; འིང་རྩེ་གཉེན་ *ciñ-rtahi-gñen*; གཡས་ཤོད་ *gyas-sdod*; ཁ་ལ་རྒྱུར་བ་ *kha-la ggyur-wa* (*Mñon.*).

འིང་རྩེ་གཉེན་འིང་ *ciñ-rtahi gñan-ciñ* यानाताङ्ग the yoke attached to a chariot to which draught animals or horses are tied.

འིང་རྩ་བརྩུལ་ *ciñ-rta bcu-pa* दशरथ n. of the king of Ayodhyā whose son was Rāma, the hero of the epic Rāmāyaṇa. འིང་རྩ་བརྩུ་པའི་སྐས་ son of Dasaratha, i.e., king Rāma; the vanquisher of Rāvaṇa king of Lankā (*Mñon.*).

ཤིང་ཡོངས་འདུ་མ་བརྟོན་ *ciñ yonś-hdu sa-brtol*
कल्पद्रुम the wish-fulfilling tree.

Syn. གཤེར་ཤིང་ *gser-ciñ*; གཤེར་གྱི་གཤོང་ཚན་ *gser-gyi gdon'-can*; ཀུ་མེད་ལོ་མ་ *ku-med lo-ma*; འདབ་
ཟུང་ལྷན་ *hdab-zuñ-ldan*; ཇ་ཡབ་ཚན་ *rñā-yab-can*; ཕུན་ཚོགས་འཕེལ་ *phun-tshogs-hphel*; མ་བརྟོན་ *sa-brtol*; མ་འཛོམས་ *sa-hjoms*; དཔག་བསམ་ཤིང་ *dpag-bśam-ciñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་ *ciñ-lo* leaf of a tree, also twig.
ཤིང་ལོ་མ་བདུན་པ་ *ciñ-lo-ma bdun-pa* सप्तपर्ष
[seven-leaved, the tree *Alstonia*]S.

Syn. of latter: མི་མཉམ་འདབ་ *mi-mñam-hdab*; རྒྱ་ཚེན་གུན་པ་ *rgya-chen çun-pa*; ཡངས་པའི་གུན་ *yañś-pahi-çun*; རྩོད་གྱི་མེ་རྟོག་ *ston-gyi me-tog*; དུག་ལོ་ཚན་ *dug-lo-can*; ལྷ་ཡི་བཟའ་ཤིང་ *lha-yi bzah-ciñ*; འདབ་བདུན་པ་ *hdab-bdan-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་གསར་དུ་ཁ་འབྲུག་པ་ *ciñ-lo gsar-du kha-hbus-pa* fresh shoots of leaves.

Syn. རོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahi lo-ma*; ལ་ལུ་རྒྱུས་ *sha-lu-skyes*; གསར་རྒྱུས་ *gsar-skyes*; བྱིའུ་ཁ་ *khyeñu-kha*; དང་པོར་འཇུངས་ *dañ-por hkhruñś*; རྩེད་དུ་འཕོན་ *steñ-du-hthon*; གསར་པ་གསར་པ་ *gsar-pa gzar-pa*; མུ་ལུ་ *myu-gu* (*Mñon.*).

ཤིང་ལུ་མ་ལྷོ་ *ciñ-çā la-ma-li* = शाक्यली.

Syn. ཤིང་བལ་འཛོན་ *ciñ-bal-hdsin*; རྒྱལ་བ་ཟིང་ *grol-wa riñ* འཚོ་ཚེ་བརྟན་ *htsho tshe-brtan* (*Mñon.*).

† ཤིང་ཤི་རི་ཅཱ་ *ciñ çi-ri-çā* शिरसीय [the tree *Acacia sirisa*]S.

Syn. མེ་རྟོག་འཇམ་ *me-tog-hjam* (*Mñon.*).

† ཤིང་ག་མི་ *ciñ çā-mi* शमी [the S'ami tree]S.

Syn. གཤེར་ཤིང་ལྷོ་མ་ *çā-la-mi-hbras*; ཤིབ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ཤི་ལུ་ *ciñ çī-lu* शिलु a species of tree.

Syn. ཤི་ལུ་དཀར་པོ་ *çī-lu dkar-po* བད་ཀན་འཛོམས་ *bad-kan-hjoms*; འཁོར་མང་ཚན་ *hkhor-mañ-can*; བསེལ་བ་ *bsil-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་གུན་ *ciñ-çun* बल्कल, चीर the bark of trees; perhaps, cinnamon. ཤིང་གུན་གྱི་ཆར་ *ciñ*

çun-gyi chañ wine extracted from the bark of a tree, cinnamon wine.

Syn. ཤིང་ལྷགས་ *ciñ lpags*; ཤིང་རྫོགས་ *ciñ lkogs* (*Mñon.*).

ལྷོང་ལྷ་ལ་ *ciñ sā-la* सालरुच the Sāl tree.

Syn. རྣམ་འཛོམས་ *ruam-hjoms*; རྩི་འབྱུར་ *dri-hgyur*; འདབ་མ་མཐོ་ *hdab-ma-mtho*; བརྟན་མ་ *brtan-ma* (*Mñon.*).

ཤིང་མེད་གཤི་མཇུག་མ་ *ciñ señ-gehi mjug-ma* (lit. the lion's tail tree).

Syn. འདྲི་བྱེད་ལོ་མ་ *hdri-byed lo-ma*; བ་དད་འདབ་ *tha-dad-hdab*; རྩེས་གྱི་འདབ་མ་ *rjes-kyi hdab-ma*; རྣང་ལྷན་མ་ *rkañ-ldan-ma*; ཇ་མའི་འབྱུར་པ་ *rñā-mahi hbyor-pa*; ཚ་གས་གྲུབ་ *cha-ças-grub*; བུམ་ལྷན་ *bum-ldan* (*Mñon.*).

ཤིང་མིའོ་ཇུ་ *ciñ çij-ju* सिद्धु, वज्रद्रुम (lit. thunder-bolt tree).

Syn. རྩོལ་ཤིང་ *rdo-rje-ciñ*; ཀུན་ཏུ་ལོ་མ་ *kun-tu ho-ma*; མིའོ་ཇུ་ *sids-dsu* (*Mñon.*).

ཤིང་སྲིན་ *ciñ-srin* घुण wood-moth, a kind of worm which eats up wood; ཤིང་སྲིན་གྲུན་ *ciñ srin-brun* excrement of wood-eating moth which is said to cure disease of worms.

ཤིང་མེར་ *ciñ-ser* = ལྷུང་པ་ཤིང་ *skyer-pa-ciñ* (*Mñon.*) the yellow tree, berbery.

ཤིང་བཟའ་རྣམ་འབྱོར་མ་ *Çiñ-bzah rnal-hbyor-ma* n. of a celebrated female saint of Tibet (*Mñon.*).

ཤིང་ལུ་དུ་མ་ལྗར་ *ciñ u-dum-wa-ra* उदुम्बर, जम्बुफल [the glomerous fig tree]S.

Syn. བདུད་འཛོམས་ *hdud-hjoms*; མཚོད་རྒྱུན་ཡན་ལག་ *mehos-byin yan-lag*; གཤེར་ལོ་མ་ *gser-ho-ma*; ནོར་བུའི་འབྲུག་ *dsan-buñi hbras* (*Mñon.*).

ཤིང་མེད་ *ciñ-señ* a file or rasp (*Jü.*).

ཤིང་ལ་ཀ་པ་ཆ་ *ciñ a-rka pa-rna* 1. अर्कपर्ष [the plant *Calotropis gigantea*]S. 2. the white species of this is called अर्क.

Syn. of 1. ཉེ་མའི་མིང་ཚན་ *ñi-mahi miñ-can*; ཉེ་མའི་ཤིང་ *ñi-mahi-ciñ*; ལྷོ་ཚོགས་གཟུགས་ཚན་ *snsa-*

and much used in religious ceremonies ; its berries being burnt as incense. གུག་འབྲས་ the berries of *Juniperus squamosa*, a low shrub and similar to the English *Juniperus cummunis*. གུག་དུད་ the smoke or perfume of juniper-incense.

Syn. དེབ་པ་ལྷོ་ལེ་ལིང་ *lha-yi-ciñ* ; བརྒྱ་ཕྱིན་ རྒྱ་འབྲུང་ *brgya-byin rkañ-hthun* ; ཡོངས་བཟང་ཅན་ *yoñs-bzang-can* ; རོད་ཟེང་འདབ་ཅན་ *hod-zer hdab-can* ; རང་གིང་མདའ་འཛོན་ *than ciñ mdah hdsin* ; བདུག་ཕྱོགས་ལིང་ *bdug-spos-ciñ (Mñon.)*.

གུག་གཙུག་ *gug-gtsoñ* in Kham dialect: silk of four hues, i.e., white, yellow, red and green colours (*Rtsii.*).

གུག་ཚོད་ *gug-tshod* a sort of mistletoe, *Viscum oxycedri*, growing on juniper and gradually killing it. The leaves have a slightly sour taste and are used for culinary purposes *W.* (*Jä.*).

གུག་ལས་ *gugs* 1. = རྗེས་དབང་ བེག་, རམས་, འཕུལ་, ལྷོ་ལེ་: velocity, force: རྒྱུང་གི་གུག་ *rlun-gi gugs* the force of the wind, རྗེས་གུག་ *rlun-gi gugs* velocity of water, རྗེས་གུག་ལས་ *gugs-yeñ* consuming power of fire. 2. inherent strength, power, energy: དད་པའི་གུག་ *gugs-pa* energy of faith; རྒྱལ་མཚན་གུག་ *gugs-kyis* ardour of love; དགའ་བའི་གུག་གིས་ *dgah-wahi gugs-kyis* by the power of joy. རྗེས་གུག་ *gugs-yeñ* power or strength of a horse; རྗེས་གུག་གིས་ *gugs-kyis* elephant's strength. གཅེན་གྱི་གུག་པ་འཕྲོག་པའི་བྱ་བ་ the impulse to make water must not be suppressed (*Med.*); འདི་དག་ཕྱོད་ཀྱི་ཕྱིན་གུག་ལེན་ these are (the outcome of) the power of former alms; རྗེས་གུག་གིས་ *gugs-kyis* by the power of grace གུག་ལས་ *gugs-yeñ* = རང་གི་གུག་གིས་ *gugs-kyis* spontaneously, of one's own accord. གུག་ལས་ལྷོ་ལེ་ལིང་ལྷོ་ལེ་ *gugs-la gcol-btab* to oppose or try to dissuade one from an undertaking or adventure or from any work, also obstruction to progress of any work: མི་དེ་རེ་ཙམ་གྱིས་གུག་ལས་ལྷོ་ལེ་ལིང་ལྷོ་ལེ་ *(A. 126)*. གུག་ལས་ལྷོ་ལེ་ལིང་ *gugs-grogs-pa* to speak or address

in loud and forcible language. 3. a groan: གུག་ལས་དྲིར་བ་ *gugs-dir-wa* was explained as རྒྱུང་གི་ལྷོ་ལེ་ལིང་ to groan loud from pain: བདུད་ལོང་དག་མང་ཆད་ནས་གུག་དྲིར་གྱིས་མོང་འོ་གུག་ལས་ནད་ *gugs-nar* or གུག་ལས་དྲིར་ deep sigh, groan; གུག་ལས་ནད་ རྗེད་པ་ or འབྲིན་པ་ *hbyin-pa* to sigh, to groan: གུག་ལས་དྲིར་ནད་ནད་འདུག་ he heaves a deep sigh (*Jä.*).

གུག་ལས་རྒྱ་ *gugs-skad* = གུག་ལས་རྒྱ་ *gugs-sgra* 1. a whistling. 2. calling out loudly or with emphasis; a voice of strength in pulling or in lifting up any object (*Jä.*). གུག་ལས་པ་ *gugs-pa* [a small whistle which in sounding is put quite into the mouth].

གུག་ལས་ཚེབ་ *gugs-che-wa* ལྷོ་ལེ་ལིང་ powerful, very strong; great velocity or motion.

གུག་ལས་འཕྲོ་ *gugs-hgro* mule, horse. གུག་ལས་འཕྲོ་ལེ་ *gugs-hgrohi-pha* (lit. father of the mule) an ass, a donkey (*Mñon.*).

གུག་ལས་འཕྲོ་ *gugs-hphyo* (གྲངས་) རྗེས་ལྷོ་ལེ་ n. of a number.

གུང་བ་ *gun-wa* pf. གུངས་ 1. to snore. 2. to hum, to buzz, e.g., of a large beetle (*Jä.*).

གུད་པ་ *gud-pa* 1. pf. fut. བཟུད་ to rub, e.g., one thing against another *C.* 2. to get scratched, excoriated, galled (cf. གུན་པ་). 3. གུད་ཕྱིར་པ་ to steal silently away, to sneak off unperceived (*Jä.*).

གུན་པ་ *gun-pa* = ཕག་ལས་པ་ ལམ་, མོ་མའལ་ལམ་ bark, rind, peel, skin; གུན་ཀོག་ = གུན་པ་ལས་ the last expression being also used of the skin of animals (*Lex.*). གུན་པ་རྗེས་པ་ ལམ་ རྒྱུ་ལྷོ་ལེ་ to cast off or change skin as snakes do.

གུན་པ་ཅན་ *gun-pa-can* ལམ་ལམ་ལམ་ having bark, skin or rind; acc. to *Lex.* = རྒྱུ་ལྷོ་ལེ་ scaly fish. གུན་ལྷན་ *gun-ldan* = གུན་པ་ཅན་.

གུན་པ་འཇམ་ *gun-pa-hjam* = རྒྱུ་ལྷོ་ལེ་ *stag-pa-ciñ (Mñon.)* birch tree; soft bark.

གུན་པ་རྗེ་ཞིས་ *gun-pa dri-shim* = རྒྱུ་ལྷོ་ལེ་ *klu-ciñ (Mñon.)*.

ལུན་གླིང་ཁར *Çun-glin-khar* n. of grassy swamp of Tibet (*Rtsii.*). ལུན་གདོང་དགར *Çun gdoñ-dkar* a place in Tibet (*Rtsii.*). ལུན་གསང་བའི *Çun-gsah-bde* a district with a Jong in Tibet (*Rtsii.*).

ལུབ་པ *çub-pa* pf. and imp. ལུབས, to speak in a low voice; ལུབ་བྱེད་པ་ to whisper: ལུབ་ཅོམ་མ་སྒྲུབ་ན་ if you had not spoken even whisperingly (*D.R.*). ལུབ་བུ་ *çub-bu* a whispering; ལུབ་བུས་སྒྲོབ་པ་ to recite in a low voice; ལུབ་བུར་སྒྲུབ་པ་ to speak softly, to whisper in one's ear; ལུབ་བུས་སྒྲོད་པ་ to reprehend in a whisper; ལེམས་ལ་བཅད་པའི་སྒྲེང་སྐོ་ལུབ་བུ་ an agreeable low-voiced talk (*Jig. 26*); ལུབ་ལུབ་ *çub-çub* a whispering.

ལུབས *çubs* (དངོས་པའི་ལུབས) case, covering, sheath, envelope, paper bag, etc.; ལུབས་མེད་འཇམ་ལྷོ་ལོ་མེད་པ་ without a case, unsheathed; ལྷང་ལུབས་ resp. ལབས་ལུབས་ stocking, sock, ལྷོ་ལུབས་ knife-sheath, ལག་ལུབས་, resp. ལུག་ལུབས་ a glove.

ལུམ་པ *çum-pa* pf. བལུམས་ *bcums* or ལུམས་ *çums*, fut. བལུམ་ *bcum*, imp. ལུམ་ or ལུམས་ to weep, shudder: མ་ལུམ་མཛོད་ do not weep! ཅ་ལུམ་ weeping, lamentation. ལྷང་ལུམ་བྱེད་པ་ to tremble or shiver with cold, to shudder.

ལུར་བུ *çur-bu* 1. = རྒྱེ་རགས་རིང་པོ་ ལུར་བུ་ལྷོ་ལྷོ་, girdle, belt. ལུར་བུ་སྒྲེལ་ལྷོ་ *çur-bu-phrehu* = རྒྱེ་རགས་བུ་རུང་ལྷོ་ short belt or sash. 2. acc. to *Cs.*: sore, ulcer. 3. In Tsang = dumpling of flour.

ལུལ *çul* 1. an empty place, a place that has been left, that is no longer occupied; ལུལ་ལྷོད་པའི་ལུལ་ deserted residence, the place which was once inhabited; ལྷང་པ་རྗེས་པའི་ལུལ་ ruins of a house; ལྷང་ལུལ་རྗེས་པའི་ལུལ་ your own place becoming empty (by your quitting it). 2. ལུལ་ a way, a track, narrow passage: ལུལ་གར་རྒྱུ་ལུལ་སྐྱོན་པའི་ལུལ་དགར་མི་ལམ་བུ་ in his dream the track for travelling to

Western India (appeared); ཅ་འགྲོ་བའི་ལུལ་ dry channel or passage of water; ལུལ་ཐག་རིང་ a long way. ལུལ་ལམ་ = ལུལ་ and acc. to *Cs.* also = manner, method. ལུལ་མེད་ trackless; = ལུལ་མེད་ without remainder or excess, without any trace of a thing; མེ་ལུལ་ the extinguished cinders left by a fire. 3. property left by a deceased person: ལུལ་ཚང་མ་ཡོག་པོ་ལ་ཤོབ་ his servant got all the property left by his master; མ་ལུལ་ paternal inheritance, patrimony; མ་ལུལ་འཛོན་པ་ son inheriting his father's property, the heir. 4. or ལུལ་བུ་ behind: མི་ལེ་བའི་ལུལ་ after a man's death, ལུན་པས་བསགས་ཀྱང་ལུལ་བུ་ལུས་ (wealth) earned by earnest desire remains behind.

ལུལ་པ *çul-pa* 1. one inheriting a property or occupying the place of one gone away or dead. 2. backbone, back, posteriors (*Cs.*).

ལུལ་བྱི *çul-byi* the Tibetan polecat.

ལུས་མ *çus-ma* anything copied, a copy (*Cs.*).

ལེ *çe* 1. also ལེ་རྣམས་, ལེ་དག་, mere, only, nothing but (*Cs.*). 2. num. = 117. 3. ལེ་ཁག་ *çe-khag* = འགྲོག་ཁག་, a tribe of *Dok-pa*: ལེ་ཁག་གི་བྱ་བའི་ཚང་ the measure of *Dok-pa* herdsmen's yak-hair tents (*Rtsii.*).

ལེ་གཙོད་ *çe-gcod* immodest and unwarrantable conduct, acting not according to one's wish: འདྲོད་མཐུན་མ་ཡིན་པར་ལེ་གཙོད་ཀྱི་བཟུང་ལེ་བྱེད་བྱས་མི་ཚོག་ should not arrest a person who may be disagreeable unwarrantably (*Rtsii.*).

ལེན་ *çe-na* = ཅེ་ན་ *ce-na*.

ལེ་པ *çe-pa*, incorrectly for ལེས་པ་ *çes-pa*.

ལེ་བམ *çe-bam* 1. = བཀའ་ཤོག་ official order or document, diploma. 2. = རོ་ཡིག་ = acc. to *Cs.* register, list, a contract.

ལེ་ལྷོར་ *ce-sbyor* = འཇིག་པ་ *hkhriḡ-pa* sexual union, copulation (*Mñon.*).

ལེ་མོང་ *ce-moñ* divine predestination, divine protection; nature, fate, destiny; power, origin of power or authority; strength (*Jä.*).

ལེ་རུལ་ *ce-rul* fetid, putrid (*Sch.*).

ལེད I: *ced* 1. vb. = རེད་ says, said; is analogous to ལྷམ་པ་: བྱག་རྒྱལ་པའི་ཚན་པོ་གཅིག་ལེད་ an old man (or village-head) of *Brag-rgyab-pa* said (*A. 66*). 2. = ཡིད་ the mind; རྩམ་པ་ལེད་མ་བྱེ་བ་ a boy whose mind is not developed and cannot understand what is good and what is injurious, i.e., cannot distinguish between good and bad.

ལེད་མཐུན་ *ced-mthun* honourable sir, noble lord; polite address among exalted persons, such as kings, ministers or leaders (*K. du. 3, 285*).

ལེད་བྱེ་བ་ *ced-bye-wa* རྒྱུ་ལྡན་ intellectually developed, accomplished, sensible, having the power of judging or discriminating. ལེད་མ་བྱེ་བ་ undeveloped; = བད་ཅོན་མི་འབྱེད་པ་ unable to distinguish, open, explain (a sign or riddle). ལེད་དབྱེ་མཁས་པ་ *ced-dbye mkhas-pa* one clever in discrimination, in distinguishing one thing from another.

ལེད II: 1. = རྩོབས་ *stobs*, མཚུ་ strength, force: དཔལ་ལེད་ལེད་ཅེ་ a mighty hero; ལེད་འབྱེ་ strength decreases, begins to fail, ལེད་གསོས་ strength is restored, ལེད་ཉམས་ strength is impaired; ལེད་རྒྱུད་པ་ *ced skyed-pa* to grow strong. ལེད་ཅུང་ *ced-chuñ* weak, feeble, frail, gen. in reference to ལུས་ body. 2. the patriarch Manu of the Hindus.

ལེད III: the approximate direction, region, quarter: ཉེ་མའི་ལོད་ལེད་ན་ below the sun, i.e., between the sun and the horizon (*Jä.*).

ལེད་བདག་ *ced-bdag* 1. also ལང་པག་ = ལྷ་མོ་ self. 2. one having power or authority, a lord, ruler.

ལེད་བྱ་ *ced-bu* མ་ནུབ་, མ་ནུབ་, ལྷ་མོ་ son of Manu, man, human being. In the beginning of this *Kalpa* (age) a celestial being on account of the exhaustion of his merits fell down from heaven to this world; he was called ལེད་བྱ་ Manu (*So-riḡ. 84*). ལེད་ལམ་ ལྷུ་མ་ *ced-las-skyes* or ལེད་བྱ་ལམ་ལྷུ་མ་ *cedbu las-skyes* མ་ནུབ་, མ་ནུབ་ man, humanity, progeny of Manu.

ལེད་བྱ་ལེར་རྒྱ་ *Ced-pu ser-skya* a tribe (*A. 66*).

ལེད་མ་ *ced-ma* 1. sbst. = ལེད་. 2. adj. = ལེད་ ཅན་ (*Jä.*).

ལེདུའི་ལྷུ་རུ་ *ce-huñi khyu-ru* flock of lambs and kids (*A. 15*).

ལེད་ཕྱིན་ *cer-phyin* abbr. for ལེམ་རབ་ཀྱི་ལ་རྩ་ལུ་ ཕྱིན་པ་ རྒྱལ་པོ་ལེམ་ལུ་, the title of a division of the *Kahgyur*. ལེད་ཕྱིན་བདུན་བརྒྱ་བའི་མཛོད་ n. of a *Sūtra* in (*K. ko. 3, 307*).

ལེར་བ་ *cer-wa*, pf. བལེན་ *bcer* to compare, to confront (*Cs.*).

ལེལ་ *cel* ཀ་ན་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ crystal, glass; is also the term used by Mongols and Siberian Buriats. ལེལ་བྱེད་ (ལེལ་) *sreg byed- (cel)* burning glass; ལོད་གསལ་ (ལེལ་) *hod-gsal- (cel)* glittering or reflecting glass, ཉེ་མ་རྒྱུང་མ་ པའི་རྩ་ (ལེལ་) *ñi-ma sbyañs-pañi rdo- (cel)* sun-purifying stone, དག་པའི་རྩ་བ་ *dag-pañi rdo-wa* cleansing stone or crystal, རྩ་དཀར་པོ་ (ལེལ་) *rdo-dkar-po (cel)* white transparent crystal (*Mñon.*) also called རང་ལེལ་ or རང་བྱུང་ལེལ་ natural crystal, as distinguished from བྱུང་ལེལ་ artificial or melted crystal, i.e., glass; ལྷོས་ལེལ་ *spos-cel* amber; ལྷ་ལེལ་ ལྷ་ལེལ་མཚན་ a magic stone supposed to have the power of producing water or rain (*Jä.*);

ལེལ་ཕྱེང་ *cel-phren* a string of crystal or glass-beads; ལེལ་བུམ *cel-bum* glass-bottle; ལེལ་མིག *cel-mig* or མིག་ལེལ་ spectacles; ལྷུང་ལེལ་ རྩེ་རྒྱ་ telescope; ལེལ་ལྷ *cel-zla* lit. crystal disc, the moon (*Ya-sel*. 59.)

ལེལ་དཀར་ *cel-dkar* 1.=ལེལ་ *cel* plain glass. 2. n. of a place in Tibet. 3. sugar (*Rtsii.*)

ལེལ་གྲོང་ n. of a village situated to the south-west of Lhasa (*Rtsii.*)

ལེལ་ཏ *cel-ta* a kind of gum.

ལེས་པ *ces-pa* I: vb.=རིག་པ resp. མཉམ་པ
1. to be cognizant of; to know, perceive, apprehend: བཤང་བར་ལེས་པ་ to know a thing to be good; ལེས་པ་པོ་ རྒྱ་མཚན་, knower; ལེས་པ་མེད་ does not know, བརྟགས་ན་མེ་ལེས་ when (the soul) is searched for, it is not to be perceived or apprehended; ལེས་ནས་དད་པ་ to know and to have faith in or regard for. མེ་ལེས་པ་དག་ those who do not care for knowing (a thing). ལུས་ཤེ་ who knows, who can tell, ཅི་ལེས་ what (do you) know, ཅི་ཡང་མེ་ལེས་ or མཉམ་པ་ a know-nothing, ignoramus, dunce; མེ་ལེས་དགུ་ལེས་པ་ knowing (even) the unknown things, knowing everything; རུང་ལེས་ clever person; ལེས་པར་འབྱུང་ he will know; དམ་རྩེ་ས་ལེས་ I understand counting. 2. to be able, in a general sense, ལང་ལེས་པ་ to one's best ability; to the utmost of one's power; ཇི་རུས་ཀྱིས་འབྲུག་ ལེས་པ་ a clot of blood could only quiver (showing life in it). With a negative: ལྷོ་མེ་ལེས་པ་ not being able to speak, དུལྱེ་དགུ་མེ་ལེས་པ་ *dgye-dgu mi ces-pa* they cannot be bent or curved.

ལེས་པ II: 1.=knowledge, wisdom; the knowing (about a thing). 2.=རིག་པ རྒྱ་ནུས་, intelligence, science, learning, ལེས་པ་ ལ་མོག་ཏུ་རྒྱ་བ་ to look upon science as a (sort of) cheating. ལེས་པ་ or knowledge ordinarily is of two kinds: (1) དབང་ལེས་པ་ knowledge communicated by the organs of sense, *i.e.*,

physical; (2) ལིད་ལེས་པ་ knowledge of the soul: ལིད་ལེས་ཀྱིས་དུས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ལུས་འཛིན་པ་ལིན་ནོ་ this is in reference to all times, past, present and future (*Chos Mñon*, 73). In Budh. metaphysics knowledge is also of ten kinds:—(1) ཚེས་ལེས་པ་ བཅོམ་རྒྱུ་; (2) ལ་རིལ་གྱི་ མེམས་ལེས་པ་ ཕལ་ཕུན་སྲུང་; (3) ཇི་སྲིད་ཀྱི་ལེས་པ་ ལེས་པ་ ལེས་པ་; (4) ལུན་ཇོ་བ་ལེས་པ་ སྤྲུལ་སྲིད་; (5) ལུག་ ལེས་པ་ ལུག་ལུག་; (6) ལུན་ལྷུང་ལེས་པ་ ལུག་ལུག་; (7) ལུག་ལུག་ལེས་པ་ ལུག་ལུག་; (8) ལུག་ལུག་ ལུག་ལུག་; (9) ལུག་ལུག་ ལུག་ལུག་; (10) ལུག་ལུག་ ལུག་ལུག་—[knowledge of (1) objects in general, (2) other's thoughts, (3) succession, (4) illusion, (5) sorrow, (6) origination, (7) cessation, (8) paths, (9) destruction, and (10) absence of origination]S.

ལེས་ཚོ *ces-sgo* lit. the door of knowledge *i.e.* science, learning. ལེས་ཚོ་མེད་པ་ *ces-sgo med-pa* without learning; ལེས་ཚོ་ལྡན་ *ces-sgo shan* poor in learning.

ལེས་རྒྱ *ces-rgya* talent, wisdom. also = ལེས་རབ་ཚེ་བ་ great wisdom, powerful intellect (*Khrid.* 28).

ལེས་པ་བཟླ *ces-pa-bkra* =རིག་པ་རྫོགས་ ལེས་པ་བཟླ་ versatile intellect, excellent wisdom.

ལེས་པ་རྒྱུ་ལྷུང་ *ces-pa rgyas-byed* ལེས་པ་རྒྱུ་ལྷུང་ = ལེས་པ་རྒྱུ་ལྷུང་ one of the lunar mansions.

ལེས་དང་ལེས་བྱའི་བདག་ཉིད་མཚོག་ *ces-dan ces-byahi bdag-nid mchog* = དཔལ་ལྷན་དུས་ལོར་ the Tantrik system of Kālachakra (*Mñon.*)

ལེས་ལྡན་ *ces-dan* 1. རྒྱ་ནུས་ ལེས་ལྡན་ one possessed of wisdom and learning: ལེས་ལྡན་དག་ལུས་ཤིང་བྱ་ ལྷོ་རྩ་འདྲིའི་ཚད་དང་པོ་ལེ་ཚམ་པ་མཐོང་ ye wisemen, whatever of the size of this *nyagrodha* tree had you seen? (*K. du.* ལ, 310).

2. possessed of consciousness: all living beings. ལེས་ལྡན་མ་ an accomplished and intellectual woman (*Mñon.*)

ལེས་པའི་བྱ་མོ *Ces-pahi bu-mo* = ལེས་པའི་བྱ་མོ་ the daughter of Dakṣa, an epithet of Umā, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*)

ཤེས་བྱ *ces-bya* རྟོག་པོ་ what may be known or ought to be known, ཤེས་བྱ་གུན་ every thing worth knowing, all the sciences.

ཤེས་སྟོང་ *ces-sybor* (དུད་འགྲོ་ལ།) that has consciousness only ; a beast, an animal.

ཤེས་བཞིན་ *ces-bshin* མྱུ་གཤམ་ concious, state of knowing.

ཤེས་ཡོང་ *ces-yoh Ts.* = ཤེས་ཀྱི་ *ces-rgya* (Jä.).

ཤེས་མཛོད་ *ces-mdos* (སློབ་དཔོན་) a professor, teacher.

ཤེས་རབ་ *ces-rab* བརྗེས་ absolute or sublime wisdom, intelligence, or understanding. But in Buddh. absolute wisdom is of three descriptions: (1) རོམ་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ རྒྱ་ཉི་མའི་བརྗེས་; (2) བསམ་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ འཇིགས་པ་ལྡན་པའི་བརྗེས་; (3) བསྟོན་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཤེས་རབ་ འཇིགས་པ་ལྡན་པའི་བརྗེས་ [(1) wisdom in listening, (2) wisdom in thinking, and (3) wisdom in meditating]S. We have also ཤེས་རབ་དགུ་ *ces-rab dgu*, the nine kinds of knowledge, mentioned in certain Buddhist works:—ཚེ་བའི་ཤེས་རབ་; རྣམ་པའི་ཤེས་རབ་ *rno-wahi ces-rab*; ལྟུང་བའི་ཤེས་རབ་ *myur-cahi ces-rab*; རྣམ་པར་རྒྱལ་བའི་ཤེས་རབ་; འཇིགས་པ་ལྡན་པའི་ཤེས་རབ་; ལྟུང་བའི་ཤེས་རབ་; མཁའ་ལས་པའི་ཤེས་རབ་; ལྷན་པ་ལྡན་པའི་ཤེས་རབ་; མཁའ་དགུ་ལྡན་པའི་ཤེས་རབ་ (K. my. 19, 223). Another definition ཤེས་རབ་ཤེས་བྱ་བ་རྟོག་པའི་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། གང་གིས་ཚོས་རྣམས་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་བྱེད་པའོ་ that by which all things are known, or brought into cognition is called ཤེས་རབ་. Again there seem to be three additional kinds of ཤེས་རབ་ besides those already mentioned: (1) གནས་ལུགས་རིག་པ་ཀུན་རྫོབ་རྟོག་པའི་ཤེས་རབ་; (2) གནས་ལུགས་རིག་པ་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་ཤེས་རབ་; (3) སེམས་ཅན་གྱི་རྣམ་བཤེས་རྟོག་པའི་ཤེས་རབ་ (K. d. 2, 355).

Syn. རྣམ་སྟོང་ *nal-sloñ*; ལེགས་རྟོགས་ *legs-rtogs*; ཀུན་ཏུ་རིག་ *kun-tu-rig*; སློ་ལི་བྱེད་པ་ *blo-yi byed-pa*; རྣམ་རིག་བྱེད་ *rnam-rig byed*; ཀུན་ཅུབ་ *kun-chub*; རྣམ་སེམས་ *don-sems*; སློབ་སྟོན་ *spobs-pa*; སློ་གྲོམ་ *blo-gros*; རྣམ་དཔྱོད་ *rnam-dpyod*; (*Mñon.*), རྣམ་བཤེས་ *mañ-wa* (K. d. 12, 26).

ཤེས་རབ་ཀྱི་མ་རིམ་ཏུ་བྱིན་པ་ *ces-rab kyi pha-rol-tu phyin-pa* བརྗེས་པ་འདུག་པའི་ཤེས་རབ་ or divine knowledge, i.e., attainment of perfect spiritual enlightenment and knowledge; n. of the section in Kah-gyur collection of Buddhist scriptures treating of philosophical and doctrinal matters.

ཤེས་རབ་ཀྱི་མ་རིམ་ཏུ་བྱིན་པའི་མཚན་པོ་གཅིག་གི་བཞུགས་པའི་མཛོད་པར་རྟོགས་པའི་ཀུན་ one of the five treatises said to have been composed by A'ryāsaṅga under inspiration from Maitreya *Bodhi-sattva* (*Tan. d.* 7).

ཤེས་རབ་ཀྱི་མ་རིམ་ཏུ་བྱིན་པའི་ཚུལ་བརྒྱ་བཅུ་ལ་ n. of a treatise in which both *Sūtra* and *Tantra* are mixed up (K. g. 3, 466).

ཤེས་རབ་ཀྱི་མ་རིམ་ཏུ་བྱིན་པ་སྟོ་རྟེན་ལྔ་ལ་ n. of a *Tantra* containing twenty-five explanations of the mystic word om. (K. g. 1, 247).

ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ་ *Ces-rab kyi-lha* v. འཇམ་དཔལ་.

ཤེས་རབ་བརྒྱ་ལ་ *Ces-rab brgya-pa* བརྗེས་པའི་སྐད་ཀྱི་སྟེང་ལ་ n. of a work containing a hundred wise or elegant sayings by Nāgārjuna (*Tan. d.* 10, 165).

ཤེས་རབ་ཅན་ *ces-rab-can* བརྗེས་པའི་ཤེས་རབ་ཅན་ one possessed of fine intellect, a wise and learned person.

Syn. ལོ་ཅན་ *go-can*; ཤེས་ཅན་ *ces-can*; མཛོད་པར་མཚན་པའི་ *mñon-par mkhyen*; རྣམ་མཚན་ *rnam-mkhyen*; རེས་ལྷན་ *ñes-ldan*; རེས་པར་ཤེས་ *ñes-par ces*; རྣམ་པར་ཤེས་ *rnam-par ces*; ལེགས་པར་ཤེས་ *legs-par ces*; ཀུན་མཚན་རིག་ *rgyu-mtshan rig*; རིག་པ་ཅན་ *rig-pa can*; ཤེས་ལྷན་ *ces-ldan*; བཤེས་གཉེན་ཅན་ *bces-gñen can*; བསྟོན་པའི་ཤེས་ཅན་ *bslabs-ces-can*; ཡིད་གཞུང་སྟེང་ལ་ *yid-gshuñs-pa*; ལྷན་བྱེད་པའི་ *kha-byañ-wa*; ལོ་སེམས་པ་ཅན་ *goms-pa-can*; དགོ་བ་ཅན་ *dge-wa can*; རྣམ་པར་རོམ་ *rnam-par thos*; བཞུགས་པའི་ཤེས་ཅན་ *bstan-bcos-rig*; བརྗེས་ལྷན་ *grags-ldan*; ཀུན་ཅན་བརྗེས་པ་ཅན་ *rgya-cher grags-pa can*; སློ་གཙང་ *blo-gtsañ*; ཡོང་སྟེང་ལ་ *yoñs-su rtogs-pa* also ལྷན་ལེགས་ཤེས་

ཚོག་ཅེས་པ་ to say come, to invite, རེད་ལ་ཚོག་གུང་
མི་ཅེས་ we are not so much as invited. (Jä.).

ཚོག་པ་ *çog-pa* 1. བཟུང་པ་ wing, ཚོག་ལྗང་པ་
a bird, one having wings; ཚོག་གུང་པ་ to
spread the wings; མཇུག་ཚོག་ tail feather.
2. fin of fishes.

ཚོག་བུ་ *çog-bu* ཀ་ཀ་ཀ་ཀ་ paper, a sheet
of paper; ལྷོ་ཚོག་ China paper; རོད་ཚོག་
Tibet paper; དར་ཚོག་ silk-paper; དམ་ཚོག་
cotton-paper (also paper of linen rags);
ཤིང་ཚོག་ bark-paper, ཕགས་ཚོག་ parchment; མཛེས་
ཚོག་, རྩ་ཚོག་ dark blue or black paper for
writing on in gold or silver; མགོ་ཚོག་ resp.
དབུ་ཚོག་ the first or the title page of a
book; ཀམེར་ཚོག་ gold-leaf, thin film of gold;
དུམ་ཚོག་ silver-leaf or paper; ཚོག་ཁང་ *çog-*
khañ paper house, paper-maker's farm;
ཚོག་གང་ *çog-gañ* a full sheet of paper;
ཚོག་གྲངས་ *çog-grañs* page number; number of
leaves in a book. ཚོག་ལས་པ་ *çog-lus-pa* paper
manufacturer (Rtsii.).

ཚོག་ཤིང་ *çog-çiñ* the *daphne* plant, the
plant from the bark of which paper is
made.

Syn. ལྷོ་ལྷོ་གས་ *chu-grog*; ལྷོ་ལྷོ་ཀ་ལྷོ་ *ston-ka*
ldan; འདས་བུ་ཅན་ *hdam-bu can*; ལྷོ་ལི་མས་ *bya-yi*
zas (Mñon.).

ཚོང་ *çoñ* 1. རྩེངས་ the ridge of a moun-
tain (Lex.). 2. also གཤོང་ or གཤོངས་ ས་ལུ་
a pit, hole, cavity, excavation; a valley:
ལྷོ་ཚོངས་ cavity filled with water; ལྷོངས་ཚོངས་
valley with meadows, low ground over
grown with grass; ལྷོ་ལྷོ་གཤོག་གི་གཤོངས་ the
cavities near wings of the nose (Jä.).
3. n. of a place in Tibet; ཚོང་ལྷོ་རྩེ་ལྷོ་ལྷོ་
the famous poet and *Lo-tsā-wa* of Tibet
who translated the *Kāvyaḍars'a*, the *Avā-*
dāna kalpalatā and other *Sānskrit* works
into Tibetan verse.

ཚོང་བུ་ *çoñ-bu* furrow, ཚོངས་བུ་འཕེན་པ་ *çoñs-*
bu hthen-pa to make furrows (Jä.).

ཚོང་ཚོང་ *çoñ-çoñ* rough, rugged (Sch.).

ཚོང་བ་ *çoñ-wa* 1. བཟུང་པ་ to hold, contain,
to have room in or on: མི་ཚོང་ that is not
to be got in, there is no room for it;
རྩེངས་ལྷོ་ལྷོ་བ་ལྷོ་ལྷོ་གས་མ་ག་ལྷོ་བུ་གང་ཚོང་བ་ (A. 22)
a copper globular pot (for anointing)
that would hold one *bre'* measure of
Magadha. 2. ལྷོ་བུ་ to comprehend, hold in
the mind. 3. བཟུངས་, fut. བཟུང་, imp.
ཚོངས་, to empty, remove, carry or take
away (Jä.).

ཚོད་ *çod* I: imp. of བཟུང་པ་ or འཕེན་པ་ *hchad-*
pa: གཤམ་ཚོད་ describe it. རྩེ་བའི་ཚོམ་མ་ལྷོ་བར་ཚོད་
(A. 122) preach or explain the lord's
teachings without reserve. ཚོད་ལྷོ་ explana-
tory word or word explained.

ཚོད་ II: ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་: the lower, the inferior
part of a thing; ལྷོ་ལྷོ་ཚོད་ upper and lower;
ཚོ་ཚོད་ *rtse-çod* top and bottom; ལྷོ་ཚོད་ (*Vai-*
gn.) a lower tract of land, with milder
climate, opp. to ལྷོ་ལྷོ་གས་ elevated cold region,
ཚོད་ལྷོ་ to or toward the bottom, down,
downwards (Jä.).

ཚོན་ *çon* a form of dance; the turning to
left in pantomimic dancing of women (*Ya-*
sel. 13). ལྷོ་གས་འཕེན་འབངས་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་གང་ཚོན་ལོགས་
བསམ་གྱིས་མི་ལྷོ་བ་ (*Ya-sel. 13*) in the four
directions (on all sides) the subjects were
making sports, dancing and performing
pantomimic plays, etc., on an inconceiv-
ably large scale.

ཚོབ་ *çob* = གཤོབ་ *gshob* 1. smell of singeing
2. = གཤོབ་ a fib, falsehood, lie; ཚོབ་ལྷོ་བ་
to tell a lie; གཤམ་ཚོབ་ཚོབ་ལྷོ་བ་ to tell a lie, gen.
in joke.

ཚོམ་པ་ *çom-pa* pf. བཟུངས་ *hçoms* or ཚོམས་
also བཟུངས་, *hçams* fut. བཟུང་, imp. བཟུང་ or ཚོང་

to prepare, make ready, arrange, put in order; དབྱུང་གི་ཚོགས་ཚོམ་པ་ to make armaments; མཚན་པ་བཤམས་ made preparations for a religious service (*A. 69*). ཚོམ་མཁུ་ *zoms-ra* preparation, arrangement, fitting out; ཚོམ་མཁུ་བཟུང་པ་ = རྒྱལ་བསྐྱོགས་བྱས་པ་ to have made arrangement. ཚོམ་མཁུ་ state, pomp, splendour, with བྱེད་པ་ to show off, to dress smartly, ཚོམ་མཁུ་ stately, grand (*Jä.*).

ཚོར་ *zor*, v. ཚོར་ *zo-re*.

ཚོར་བ་ *zor-wa* to be fled, to be lost, to escape, slip. ཚོས་ཚོར་བ་ run away; ལྷོན་མ་ཇག་པ་མ་ཚོར་བ་ taken away by thieves or robbers; བྱ་ཚོན་མ་ཚོར་བ་ lost in consequence of debt.

ཚོལ་ *col* = ལྷག་པོ་ རྒྱུ་མཚན་ excess, additional; sometimes wrongly for ཚོལ་ལྷོ་ལྷོ་ *col-kyi-rka* རྩམས་ furrow of the plough. ཚོལ་ཚོགས་ *col-tsoogs* རྩམས་; cultivators, husbandmen.

ཚོལ་བ་ *col-wa* 1. intercalation, insertion (*Cs.*); ལྷོ་ཚོལ་ *zla-col* intercalary month. 2. prest. tense of བཟོལ་བ་ *bcol-wa*.

ཚོལ་པོ་ *col-po* a species of willow.

ཚོས་ *zos* 1. almost always in conjunction with ལཱེག་ the other, of two, e.g., བྱུང་མེད་ ལཱེག་ཚོས་ the other woman. 2. = འཇམ་ or འཇམ་ a termination indicating the comparative or superlative degree; ལོན་ཚོས་ the oldest or elder; དེ་མན་མཁུ་ཚོས་ལྷོ་བྱུང་གཞན་ hence forth do behave as the wisest or the cleverest person; ལྷོན་ཚོས་ the younger, the youngest; བརྒྱན་མོ་ལྷོ་བརྒྱུད་ལྷོན་ཚོས་ the youngest of the five hundred ladies; རིང་ཚོས་ the longest the tallest; ལྷན་རིང་ཚོས་ of the longest duration, རྩོད་ཚོས་ the most long-lived; རྩོན་ཚོས་ the kindest, the principal benefactress (or benefactor); རྩོད་ཚོས་ཚོས་ལོན་ལོན་ལོན་ལོན་ because one is suffering under the chief disease, viz., old age (*Jä.*).

ཚོས་བྱུ་ = ལོན་མཁུ་ offerings of cakes, etc.; ཚོས་ཁང་ *zos-khan* offerings made in fanciful designs of temples, castles, etc., gen. by the Bon priests.

རྩ་བ་བྱ་ཆ་ *gra-wa-na* the ear (mystic) (*K. gu. 1, 27*).

རྩི་ *Cri* རྩི་ = དཔལ་ glory, magnificence; magnificient, splendid, grand. རྩི་རི་ *Cri-ri* (Tib. དཔལ་རི་ *dpal-ri*) རྩི་པ་རྩི་པ་ is a mountain in the south of India where Nāgārjuna resided in the last stage of his life. རྩི་ཁུ་ཤ་ *cri-khan-sha*, = དཔལ་གྱི་དུམ་བུ་ wood-apple preserve. རྩི་ཁུ་ཤ་ལ་བཟུང་བ་ལྱེད་ tames, i.e., propitiates *Rudra* the fearful one.

གཤམ་ *gshah* = ལཱེན་ལཱེག་ becoming, worthy, fitting, suitable.

གཤམ་མ་ *gshah-ma* = ལང་དག་པ་ or ལྷོན་མེད་པ་ *shkyon-med-pa* 1. stainless, righteous, upright, honest, good; ལྷོ་གཤམ་མ་ *blo-gshah-ma* an upright, true heart; མ་གཤེག་དགའ་མ་ lit. the pious lady; n. of a Buddhist sanctity of Tibet. 2. = གཤམ་ only, merely, mere, nothing but (*Jä.*).

གཤམ་དཀར་ *gshah-dkar* རྩོན་ tin, cf. ལོན་ཚོ་ *sha-ñe*; གཤམ་དཀར་མ་གཤམ་དུམ་ལྷོ་ལོན་ tin (used as a medicine) heals ulcers and renders mercury harmless.

གཤམ་པ་ *gshag-pa* 1. distinction, difference; to distinguish (one from another); to differentiate. 2. v. གཤམ་པ་ *gshag-pa* (*Jä.*).

Syn. གཤམ་པ་ *gshag-pa*; དབྱེད་པ་ *dbye-wa*; གཤམ་པ་ *gshes-pa* (*Mñon.*).

གཤམ་པ་ *gshags* right, justice: གཤམ་པ་བྱེད་པ་ to investigate the righteousness (of an action); བཀའ་གཤམ་པ་ court of justice; བཀའ་གཤམ་པ་ལྷན་རྒྱུས་ the chief court of justice or council of the kalons at Lhasa. གཤམ་པ་གཤམ་པ་བྱེད་པ་ justice or investigation done by

case, naturally, quite of itself. 2. the person, or the body: གཤམ་ཐམས་ཅད་དུ་འབྲུག་གོ་ they anointed the whole body (Jā.).

+ གཤམ་ལུགས་ *gçis-lugs* 1. = རྫོང་ཉིད་ *Cunyata*, 2. = གནས་ལུགས་ disposition (*Yig. 51*).

གཤམ་བ *gçuñ-wa* to rebuke, to blame, reproach; ལུག་ལུག་དམིག་ལ་བྱེད་པ་དང་ལྷོན་བརྗོད་པ་ to blame in a whisper, i.e., behind a person's back and to find fault with. གཤམ་པ་ *gçuñs-pa* = རྫོང་པ་ a curse, rebuke, censure.

གཤེ་བ *gçe-wa* pf. གཤེས་ *gçes*, to abuse, revile; གཤེ་ཡང་སྐར་མི་གཤེ་བ་ even when one is reviled, (one should) not revile in return.

གཤེག་ *gçeg*, v. གཤོག་པ་ *gçog-pa*.

གཤེགས་པ *gçegs-pa* the honorific form of the vb. to go away, to depart; the one form representing both pres. and past tenses, but mostly used in past sense: gone, proceeded, one going, or gone; བདེ་བར་གཤེགས་པ་ gone to happiness, beatitude; also happily gone or passed away, i.e., entered *Nirvāna*. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ *De-bshin-gçegs-pa* तथागत, gone to the state of तथा or तथात्, i.e., to *Nirvāna*, is the remarkable epithet for a Tathagata or past Buddha, meaning lit. "gone like that," or "gone like those other ones," i.e., he has departed as did the other blessed ones in whose footsteps he trod. རང་གནས་སུ་གཤེགས་པ་ gone to one's own residence or abode. རིང་ལ་གཤེགས་པ་ is the term used when a Dalai Lama dies; སྐར་གཤེགས་པ་ to return, to come back, to die; སྐུ་གཤེགས་པ་ resp. died, when speaking of kings, great lamas and saints and Buddhas. གཤེགས་བརྗེས་ *gçegs-bskyes* parting present, gen. a cup of beer or tea at the time of parting; གཤེགས་མཚོན་ parting feast or treat. གཤེགས་གཏོར་ *gçegs-gtor* offerings of cakes, &c. to the gods when they are asked to return to their own abodes.

གཤེགས་པའི་གོ་ཆ་ *gçegs-pahi go-cha* = རྫོང་རྫོབས་བརྗོད་ན་ འགྲུམ་ fortitude and assiduity (*A. 136*).

གཤེད *gçed* = ཤེད་ approximate direction, somewhere; thereabouts; གཤེད་མིན་ whereabouts not known. རྗེ་ལྷ་མོ་ལྷ་ལྷ་ལེ་མི་དང་བ་ཡིན་གྱི་ གཤེད་མན་གཤེད་དུ་སོང་པ་ having said that tonight probably there would not be any theft or robbery he went away in some direction (*A. 130*).

གཤེད་མ *gçed-ma* 1. ཇ་འཇམ་, བཅའ་ཁྲུལ་ executioner, hangman; གཤེད་མ་སློབ་པ་ to engage a hangman, i.e., to pay a murderer; fig.: ཡན་ཚུན་གཅིག་གི་གཤེད་གཅིག་གིས་བྱ་སྤྱོད་ one destroying the other, one becoming the murderer of another (*Vai. śā.*). གཤེད་མ་པ་ *gçed-ma-pa* a murderer, executioner. 2. the angel of death who takes away life (*Rtsii.*); gods of vengeance, those that torment the condemned in hell. 3. a mean person who is capable of doing the vilest act; གཤེད་ལྷན་ *gçed-lدان* རྗེ་ལྷ་མོ་ the vile one.

གཤེད་དམར་མུ་རིལ་ *Gçed-dmar spu-til* = གཤེད་རྗེ་ གཤེད་དམར་ n. of a Bon deity (*B. Nam.*). གཤེད་པོ་དུར་འདེབས་ *Gçed-po dur-hdebs* n. of a demon.

གཤེན *Gçen* n. of an ancient family of Tibet, cognate to S'ākya.

གཤེན་རབས *Gçen-rabs* the founder of the Bon religion, his full name being: བོན་གཤེན་རབས་མི་པོ་ལེ་གཤེན་ the omniscient human descendant of *G's'en*; ལྷུབ་གཤེན་ *sgrub-gçen* the Bon doctrine opp. to དམ་ཚེས་ or *Saddharma* of the Buddhists.

གཤེར་བ *gçer-wa* I: = ལྷན་པ་ *rlan-pa* or ལྷོན་པ་ 1. *rlon-pa*, moist, damp, wet; also གཤེར་བ་, གཤེར་བ་, *gçer-pa* and གཤེར་བོ་འགྲུར་བ་ to get thoroughly wet, to be drenched, to be moistened; གཤེར་བར་བྱེད་པ་ to make damp, to moisten. In *C.* གཤེར་བ་ seems

to mean "damp," and གང་བ="wet." 2. (=ཅུ) དབ, རྟ་ཚོ, water, liquid. གཤེར་བཅས *gcer-bcas* घन cloud. གཤེར་པའི་འབྲས *gcer-pahi-hbras* लाल modesty, bashfulness. གཤེར་འཛོན *gcer-hdsin* as met.=ཅུ water (*Yig.*); also =a cloud or that which holds moisture or vapour.

གཤེར་བ II: vb. 1. to ask for, beg for: ཤར་ཉ་ཐོབ་སང་ I got it by asking for it; གཤེར་ལན་པ་ to interrogate, to question, to try (judicially); as partic. and sbst.=the examining or criminal judge. གཤེར་དཔང་ *gcer-dpañ* a judge (*Yig.* 29); གཤེར་འཕོད་མི་སྒྲ *gcer-hbod mi-sna* a bailiff, who calls for the attendance of the plaintiffs and defendants, &c. in a legal suit (*Rtsii.*). 2.=གཤེར་བ་ to measure.

གཤེ་བ *gco-wa* pf. གཤེས *gcos* 1. to pour away the same as བཤོབ *bco-wa*; ཅུ་གཤེ་བ་=ཅུ་ཐོ་བ་ to pour out water.

གཤེ་མོ *gco-mo* in *W.* a lever (*Jü.*).

གཤེག་པ *gçog-pa* I: ལུས་འདེགས་ཕྱེད་ sbst. རུང་ what lifts the body, the wings; also spelt ཤོག་པ *çog-pa*.

Syn. གཤེག་གློ་ *gçog-sgro*; གློ་ *sgro*; འདབ་གཤོག་ *hdab-gçog*; འདབ་མ *hdab-ma*; འགྲེབས་ཕྱེད་ *hgebs-byed* (*Mñon.*).

གཤེག་པ II: pf. གཤགས, *gçags* བཤགས *bçags*, fut. གཤག, imp. གཤོག *gçog* 1. to cleave, to break through; ཤིང་རྩམ་པར་གཤོག་པ་ to split wood entirely, ཚལ་པ་བཤེར་གཤོག་པ་ to split into four pieces; དུམ་བུར་གཤོག་པ་ to cut into pieces; གངས་བཤོག་པ་ to break through the ice; ལམ་བཤོག་པ་ to hew a path, in *C.* 2. to confess ལྷོག་པ་, a sin, ཉེས་པ་, a fault, རླུང་བ་གཤོག་པ་ to confess a fall, and thus to expiate it. ལྷོག་པ་གསལ་པའི་ལྷོག་པ་གསལ་སུ་ as an atonement for having killed a serpent; མཐོལ་བཤགས་=

ལྷོག་པ་གསལ་: མཐོལ་བཤགས་ལ་གཤོག་པ་བུལ་བ་ to offer a killed animal (a sheep) as an atonement; ལྷོག་པ་གསལ་སློན་ལམ་ *sdig-bçags smon-lam* penitential prayer (*Jü.*).

གཤོག་པ་གསལ་ *Gçog-thogs* n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

གཤོང་ *gçon* also གཤོངས *gçonñs*, མ་རུ་ narrow place, deep valley: གཤོང་གཤོང་མང་བ་ many defiles or ravines. གཤོངས་ཤིང་ *gçonñs-shin* fields for cultivation on flat slopes or in valleys. ལྗང་མར་ཁམས་རྒྱང་གསུམ་གཤོངས་ཤིང་འདྲ་ Amdo, Kham and Gang, these three are cultivated valleys (*Yig.* 9).

གཤོང་བུ *gçog-bu*=རྒྱང་བུ་ also ཅུ་འི་རྩྭ་ a vessel for water.

གཤོད་པ *gçod-pa* to comb (*Cs.*).

གཤོབ *gçob*=ཤོབ *çob*.

གཤོམ་པ *gçom-pa*=ཤོམ་པ་ *çom-pa*: གསུལ་གཤོམ་པ་ *gyul-gçom-pa* to make preparations for war or battle.

གཤོར *gçor* 1.=ཕུར་བ་ or ཕུར་བའི་གཤོར་ passage for water, a water-channel. 2.=རྩ་ཚ་ལ་ བཅོས་པའི་སྒྲོགས་ *rwa-co-la bzos-pahi skyogs* a ladle made of horn, also=རྩུང་བུ་ a punch or pricker.

གཤོར་བ I: *gçor-wa* vb., in *C.* also གཤེར་བ་, pf. བཤར *bçar* 1. གཤོ་བ་སྒྲིག་ནས་འགྲོ་བ་ to move or go in a file gen. one following another, to proceed in procession; also to tell off, as beads of a rosary (passing through one's fingers), hence ཚས་བཤོད་བཤར་བྱུང་མང་པོ་ཕྱེད་ to read prayers, recitations, etc.=གཤོ་བ་སྒྲིགས་འགྲོ་བ་ to go one after another in a row or file. 2. to measure, to weigh: གསེར་ལ་ར་གན་གཤོར་བ་ to weigh out brass for gold; གཤོར་བྱེ་ a measuring vessel. 3. to chase, run after: རི་དྲགས་འཚོར་བ་ to chase a game; ཉ་གཤོར་བ་ to fish.

བཤམ་བ *bcar-wa*, v. གཤམ་བ ལུངས་=འདེད་པ
to weigh, weighing; རྩིས་བཤམ་བ to measure
with a *bre*.

བཤམ་པ *bcal-wa* 1.=བཏྲག་པ ཟུངས་འདེད་
destroying; destruction, ruin. 2. བྲལ་ལས་
to wash, to wash out or off, to cleanse by
washing, to purge: ལ་བཤམ་པ washing the
mouth, རྫོང་བཤམ་པ *gnod-bcal* washing or
cleansing a vessel; ལུས་བཤམ་པ bathing or
washing with water (*Situ. 76*); ལུས་ཟེ་རྣམས་
བཤམ་པ་གཅི་དང་བུལ་བཤམ་པའི་དེད་ the Brāhman's wash
the passage of excrement and urine with
water; རྫོང་བཤམ་པ *lto-wa bcal-wa* to purge
the bowels. བཤམ་པ་ཐག *bcal-thag* = འདེད་མ་
hkhruḍ-ma water with which vessels have
been washed. འཕྲོ་བཤམ་པ་ཐག་གྲངས་བཤམ་པ་ཡིན་
have washed out of this transmigratory exist-
ence (*Khrīd. 50*). བཤམ་པ་ནད *bcal-nad* diar-
rhœa, indisposition from looseness of the
bowels, flux, etc. བཤམ་པའི་དེད་ *bcal-byed* laxa-
tive; བཤམ་པ་རྒྱན་ *bcal-smān* purgative medicine.

བཤམ་པ *bcig-pa* pf. བཤམ་པས་ *bcigs*, v.
འཕྲེག་པ *hjig-pa* འཕྲེག་པ, འཕྲེག་པ, to destroy,
break, upset: བཤམ་པ་བཤམ་པ་ལ་ to subvert reli-
gion; རྩིས་མ་བཤམ་པ་ལ་ to infringe justice; ལ་པ་
བཤམ་པ་ལ་ to dismantle or break down a house;
མཁར་བཤམ་པས་ destroyed the fort.

བཤམ་པ *bcib-pa*, to arrange evenly, with
pf. བཤམ་པས་; = བཤམ་པས་ or བཤམ་པས་: མཉམས་པོར་བཤམ་པས་
arranged evenly or properly; good ar-
rangement (*Situ. 76*).

བཤམ་བ *bçu-wa*, v. ལུ་བཤམ་ *çu-wa*.

ལུ་བཤམ་པ *bçug-pa* = བསྐྱར་བཤམ་ *bçlañ-wa*,
ཟུངས་ལུ་; acc. to Cs. to sell; གཏེག་གིས་གཏེག་པ་བཤམ་པ་
to barter, to exchange; རྫོང་བཤམ་པས་ *nor-bçugs*
to exchange property (*Situ. 76*).

ལུ་བཤམ་པ *bçuñ-wa* = དམའ་བཤམ་པ 1. to
bring down, degrade, fall off, fall down.
2. = རྫོང་པ་ to curse.

བཤམ་པ *bçud-pa* 1. to take off, to
scratch, rub: རྫོང་མོས་པགས་པར་བཤམ་པ, with its
talons scratched the skin. (*Situ. 76*). 2.
to purify by fire; བཤམ་པའི་ལྷ་ purifying fire
(*Sch.*). 3. to put into the scabbard, to
sheathe (*Sch.*).

བཤམ་པ *bçum-pa*, v. ལུས་པ, pf. བཤམ་པས་པ,
resp. of ལུ་བཤམ་པ, to shed tears, to weep.
རྫོང་བཤམ་པས་ cried for help (*Situ. 76*).

བཤམ་པ *bçehu* (cf. བཤམ་པ, ལུ་ *çu-wa*) inunda-
tion, flood (*Jä.*).

བཤམ་པ *bçur-wa* to singe: མེར་བཤམ་པ་རྫོང་
mer-bçur-to screeches with fire=མེ་ལ་རྫོང་བཤམ་པ་
བཤམ་པ་ *me-la spu-bçur btañ-wa* to cause hair
to be singed (*Situ. 76*).

ལུ་བཤམ་པ *bçul*=ལས་ journey, road; བཤམ་པ་
ཁར་=ལས་ལུ་ on the road; ལུ་གར་ལུ་བཤམ་པ་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་
ལས་བཤམ་པ་ཁར་མི་ལས་ལུ་ in a dream while he was
proceeding on a journey in Western India
(*A. 31*). བཤམ་པ་ལུ་ *bçul-ka* journey, way (*A.*
10); བཤམ་པ་ལུ་ *bçul-kha*=ལས་ལུ་ road: ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་
ལུ་བཤམ་པ་ལུ་ནས་ afterwards travelling secretly
on the Nepal road (*A. 85*). བཤམ་པ་ལུ་ long
way or journey.

བཤམ་པ *bçus*, pf. of ལུ་བཤམ་པ་ལུ་བཤམ་པས་=flayed,
the skin taken off, but in ལུ་བཤམ་པས་=copied a
book (*Situ. 76*).

བཤམ་པ *bçer* v. ལུ་བཤམ་པ *çer-wa*: ལུ་གཏེག་གིས་གཏེག་པ་
gtam-gçer-to compared one's speech or
what one has said (*Situ. 76*).

བཤམ་པ *bçes-pa* 1.=མཉམས་པ, གཏེག་པ་ to be
in accord or harmony with, to be friendly;
to be acquainted with. 2. in གཏེག་བཤམ་པ་
a relation, relative, friend; རྫོང་བཤམ་པ་, an acquaint-
tance, མཚན་བཤམ་པ་ intimate friend: གཏེག་བཤམ་པ་
ལུ་ལུ་གཏེག་པ་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ they are intent on being
of use to their relatives; ལུ་བཤམ་པ་གཏེག་པ་ལུ་
ལུ་ལུ་ you have neither relation nor

friend; བཞོས་རྒྱལ་ལ་མི་རྟེན་ not to depend on friends. བཞོས་གཉེན་ མི་རྟེན་ a friend; དགེ་བའི་ བཞོས་གཉེན་ ཀུལ་ལ་མི་རྟེན་ friend to virtue, pious or holy friend, spiritual friend or adviser; བཞོས་ཀྱི་ཁོ་འདྲི་པ་ *bçes-kyi khe-hdod-pa* to profit by friendship, make a profit out of religion; བཞོས་མི་བྱེད་པ་ *bçes mi-byed-pa* an enemy; འཁོན་འདྲིན་ vindictiveness; བཞོས་མེད་ *bçes-med* friendless, guideless: ལོང་བ་བཞོས་མེད་ རང་རྟོང་དུ་འབྱུངས་པ་ལྟ་བུ་ like a blind man roaming in the wilderness without a guide (*Khrid. 101*).

༥ བཞོ་བ་ *bço-wa* = འབྲེག་པ་ 1. copulation; (or གཤམ་ཚེག་ mystic term.) to lie with, to have sexual intercourse with: རི་དང་བཞོས་པས་བྱ་སྐྱེས་ *de-dañ bços-pas bu-skyes* after having slept with him, she bere him a son; to engender, to generate, to beget: ཡག་རྩིས་བཞོས་པའི་བྱ་ the son begotten by the swineherd (*Jä.*). 2. to pour out: རྩ་བཞོ་བ་ to pour out water. 3. to vomit.

བཞོག་པ་ *bçog-pa*, v. གཞོག་པ་ *gçog-pa*.

བཞོང་ས་ *bçonṅ* = དམའ་བ་ མི་རྒྱུ་ a low place, ravine.

བཞོད་པ་ *bçod-pa* v. བཞད་པ་ མི་བཞད་པ་, representation, rumour, report.

བཞོར་པོ་ *bçor-po* C., liberal, munificent (*Jä.*).

བཞོར་བ་ *bçor-wa*, v. གཞོར་བ་, to chase: རི་དྭགས་བཞོར་རྟོ་ chased game (*Situ. 76*); རི་

དྭགས་བཞོར་དུ་བྱིན་ went to chase wild animals (*Hbrom. 15*).

བཞོལ་ *bçol* = རྒྱ་བཞོལ་ delay, putting off; བཞོལ་བཏབ་པ་ to obstruct; ལུགས་ལ་བཞོལ་བཏབ་པ་ raised strong objection (*A. 110*).

བཞོལ་བ་ *bçol-wa* to wait, defer, delay: ལས་ལ་བྱི་བཞོལ་རྒྱག་པ་ to put off, postpone doing work. བཞོལ་འདེབས་ *bçol-hdebs* or བཞོལ་འཕེབས་པ་ = བཞོལ་བ་: བཞོལ་མ་ཐེབས་ he could not be kept back, diverted from his purpose—relatives are called བདུད་ཀྱི་བཞོལ་འདེབས་ the devils' obstruction, i.e., hindrances on the way of deliverance.

བཞོལ་མ་ *bçol-ma*, v. རང་དངོས་ མུ་ར་ = spirit, wine. བཞོལ་ལྷན་མཉེས་ *bçol-ldan-mñes* = རང་ (*Mñon.*) མུ་ར་ wine.

བཞོས་ *bços* 1. pf. of བཞོ་བ་ q. v. 2. resp. for རྩ་ཆོད་, victuals, provision of the table: བཞོས་ལ་གཞིགས་པ་ to go to dinner; དགེ་འདུན་ལ་བཞོས་ གསོལ་བ་ to treat the priests to a meal; ལྷ་བཞོས་ *lha-bços* food offered to the gods. བཞོས་འདྲིན་ *bços-hdren* = རྟེན་ལྷུ་; ལྷ་ལ་ཕུལ་རྒྱུ་འདྲིན་ བཞོས་འདྲིན་ as met. foed offered to the gods (*Zam. 9*); བཞོས་འདྲིན་དུ་བྱིན་པའི་དུས་སུ་བྱུན་ནས་ལམ་ལ་ལ་ he looked towards heaven at the time of going to dinner (*A. 101*).

བཞོས་བྱ་ *bços-bu* offering-morsel, e.g., small pieces of butter offered to the gods or to the ghosts.

ས

ས sa I: the twenty-eighth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit स and English S. 2. represents the num. fig. 28.

ས II: in Buddh. 1. ས་ཞེས་པ་ཚེས་རྣམས་མཉམ་དུ་བྱུང་བ་ལས་མེད་པར་སྟོན་ཞོ་ the letter ས illustrates the equality of all things, *i.e.*, matter, *i.e.*, the want of difference in them (*K. d. 3, 114*). 2. ས་ནི་ཡང་དག་གསང་བའི་སྒོ། དེས་པས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བར་བྱེད་ sa is the symbol of perfect secrecy or occultism, it liberates all by certitudes (*K. g. 3, 43*). 3. In Tantrikism what is called sa applies to purity of promise, *i.e.*, to holy vows, signifying nothing else: ས་ཞེས་བྱ་བ་གཞན་མི་འགྲོ། དམ་ཚིག་ཅན་ཞེས་པ་ཡིན་ (*K. gu. 19, 179*).

ས III: 1. मही, चमा, भूमि, दरा, वृत्तिका, भू, गो, अवनि, मेदिनी the earth, soil, land, earth as elementary substance; ས་བཞོབ་ digging earth, excavation; ས་ཅུ་མེ་རླུང་ sa chu me rluñ earth, water, fire, air; ས་ལས་འཕགས་ མུ་མི་མུ་ ཅེ་འབྲེལ་ཅི་ལ་ come out from the earth or from the ground; ས་ཟུང་ཟད་ཅེག་ a small quantity of earth; རྩ་ས་ clay, argillaceous earth, འག་ས་ flint and earth; also for ore, metal (like རྩ་འོ་ rdo), འགེར་ས་ gold-ore, དུལ་ས་ silver-ore Cs.; བྱིས་ས་ sweepings, offcourings; the ground, ས་ལ་འདུག་པ་ to sit on the ground, ས་ལ་རྒྱུང་བ་ to fall to the ground. 2.=གནས་ place, spot, space; རྩོད་ས་ or བཞུགས་ས་ residence, dwelling house, རྩུ་ས་ birthplace, one's native place; ཡོད་ས་ the place where a person or thing is; ར་ལ་རྒྱས་འདྲི་ས་ཅེག་ཡོད་ I have a place where to ask advice. 3. occasion, opportunity,

possibility: ལུས་ལ་རེག་ས་མེད་ one cannot get near him; རྩོད་ཀྱི་གཞིགས་ས་རེག་མེད་ you cannot go to that place, Sir! (*Mil.*); རྩོད་ཀྱི་ས་སྤྱོད་ས་མེད་ nor-gyis blu-sa med you cannot ransom yourself by money. Also with respect to men: ར་གཞན་ལ་ཟེར་ས་ (ལྷ་ས་རེ་ས་)མེད་ I cannot address myself to anybody else with my words (requests, hopes). 4. position, step, grade: ཅུང་མ་ཚེ་སར་བསྐྱུང་ he took and treated his second wife in the place of the first, *i.e.*, he showed the second the honour due to the first. 5. degree, stage, state; ས་བརྒྱ་དགའ་མུ་མི་ the ten stages or degrees of saintly perfection (from *Jā.*).

ས་ཀུན་དབང་ sa-kun dbañ or ས་ཀུན་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ་ = འཕྲོ་ལོ་ས་ལྷུང་བའི་རྒྱལ་པོ་ ས་འཕྲོ་ལོ་མི་ Chakravartti Rājā, emperor of the universe (*Mñon.*).

ས་ཀྱ sa-kra, or ས་ཁྲ 1. map, plan; ས་ཀྱ་འདེགས་ས་ = ས་འདེགས་ཚད་ལྡན་དོ་ drew out, *i.e.*, took a plan of the ground (*A. 61*). 2.=མགྲོན་ཁང་ accommodation, place for travellers, rest house; seems to be a corrupt form of the Sanskrit word རྩེ་འཇུག་ entertainment house for pilgrims generally; འགན་ལང་མགྲོན་པོ་སྒོ་བྱུང་བ་ བརྒྱ་གཉིས་ཀྱིས་ས་ཀྱ་དང་ besides accommodation for twelve occasional guests (*A. 119*).

ས་དཀར་ sa-dkar as met.=དཀར་ཅི་ white colour, white-wash; lime, chalk.

ས་ཞོབ་ sa-rko-wa = ཕག་པ་ བཞེས་ a pig; to dig ground.

ས་སྐྱས་ sa-skam dry ground, steppe (*Sch.*).

ས་སྐོར་ sa-skor tour, travel, journey.

ས་སུ་ Sa-skya ཕ་ལྷུ་མུ་མི་ grey earth; n. of an ancient city with a great monastery in

Tibet; the grand monastery of Sakya in upper Tsang.

ས་སྐྱེས *sa-skyes* 1. = རྗེ་པ་ མཚེ་བུ་ a general term for tree; lit. that grows from the ground. 2. = ལྷ་ཡི་སྐྱེས་མཁན་ *lha-yi glu-mkhan* a celestial singer; གཟའ་མིག་དམར་ རྩུ་, the planet Mars (Maṅgala).

ས་སྐྱོང་ *sa-skyoñ* རྒྱལ་པོ། རྒྱལ་པོ། king, governor.

Syn. ས་བསྐྱེད་ *sa-bṣruñ*; མི་རྗེ་ *mi-rje* (*Mñon.*)

ས་སྐྱོང་དབང་པོ། *sa-skyoñ dcañ-po* an emperor, a great king (*Yiq. k. 59*).

ས་སྐྱོབ་ *sa-skyob* = རི་ རི། hill, mountain.

ས་བཞོམས་ *sa-bṣkos* = རྩུང་ཁྲིར་ *groñ-khyer* a town or city (*Mñon.*).

ས་ཁམས་ *sa-khamṣ* = ས་ཡི་ཁམས་ the element of earth.

ས་ཁྱུ་ *sa-khu* water mixed with clay; ས་ཁྱུ་བྱུགས་པ་ made dirty by earth, dust, etc., soiled with clay.

ས་ཁོང་ *sa-khoñ* རྒྱལ་མེ་ the interior of the earth. ས་ཁོང་ན་ཡོད་པའི་གསེར་ the gold that is in the bosom of the earth, i.e., still in the mines.

ས་ཁྱད་ *sa-khyad* = ས་ཅུ་ land, place, dwelling place (*Rtsii.*).

ས་ཁྱེབ་ *sa-khyab* lit. covering the earth; one whose power extends over the land, hence = ས་བདག་ ruler, king.

ས་ཁྱོན་ *sa-khyon* the earth's extent or compass, area (*Cs.*).

ས་ཁྱུ་ *sa-khra* = ས་ཀྱུ་ map; ས་ཁྱུ་འདེགས་ = ས་ཐོག་ ཚད་སྒྲུང་འོ་ draws a plan of the place (*A. 61*); རྩུང་ནམས་ཀྱང་འོ་པོའི་ས་ཁྱུ་བཞག་ནས་ you also having left the Jo-wo's place (*A. 123*).

ས་ཁྱུ་པོ་ *sa-khra-bo* རྩུ་ལྷོ་ [ashamed]S.

ས་ཁྱུ་ལ་ *sa-khral* ground-tax, land-rent.

ས་ཁྱུ་འོ་ *sa-khri* 1. = ས་ཡི་ཁྱུ་ *sa-yi khri* (*Mñon.*), a seat or chair made of earth. 2. = ས་ཅུ་ a place.

ས་མཁན་ *sa-mkhan* = ལམ་མཁན་ one who is well acquainted with a particular place or country; a guide.

ས་མཁར་ *sa-mkhar* a castle the walls of which consist for the most part of earth (*Jā.*).

ས་གྱུང་ *sa-gyoñ* tough-soil, hard ground.

ས་དགའ་ *sa-dga* and ས་དགེས་ *sa-dgyes* = རྩུ་ལྷོ་ the lily (*Mñon.*).

ས་དགའ་ *sa-dgra* the enemy of a country, i.e., in many cases nothing but a demon (*Jā.*).

ས་མགོན་ *sa-mgon* རྒྱལ་པོ། ལྷ་འདེགས་ a hind, a landlord [n. of Ādi-Buddha]S.

ས་འགྲུལ་ *sa-hdul* = ས་གྲོམས་ *sa-gyos* earthquake (*Mñon.*).

ས་འགྲོ་ *sa-hgro* = ས་འགྲོ་ peacock, lit. that which walks on the ground.

ས་ཀྱུ་འོ་ རྩུ་ལྷོ་གཅིག་ *sa-ryyal rje-blon bcu-gcig* n. of a (ས་བདག་) demon who moves with ten frightful attendants and carries mischief wherover he goes.

ས་ཕྱོགས་ *sa-phogs* place, region, tract: འདེགས་པའི་ས་ཕྱོགས་ *hjiṅṅ-pahi sa-phyogs* an unsafe place or region (*Jā.*).

ས་བརྒྱུད་ *sa-brgyad* the eight stages of saintly perfection, acc. to the S'rāvākayāna school, viz.: རིགས་ཀྱི་ས་ *rigs-kyi sa*; བརྒྱུད་པའི་ས་ *brgyad-pahi sa*; མཐོང་བའི་ས་ *mthoñ-wahi sa*; བསྐྱེད་པའི་ས་ *bsrabs-pahi sa*; འདྲི་ཚགས་དང་བྲལ་བའི་ས་ *hdod-chags dañ bral wahi sa*; བྱས་པ་རྟོགས་པའི་ས་ *byas-pa rtogs-pahi sa*; ཉན་ཐོས་ཀྱི་ས་ *ñan-thos kyi sa* (ནམ་བུ་འདྲི་ཚགས་པོ་ལྟར་ 137).

ས་སྐྱོང་ *sa-sgoñ* mound, heap of earth (*Mñon.*).

ས་སྐྱེ་ *sa-sgre* = ས་མང་ སྐྱེ་ལྷོ་ [a bare ground]S.

ས་སྐྱོག་ *sa-sgrog* རྩུ་ལྷོ་ [the esculent white water-lily]S. (*Mñon.*).

ས་ངོས *sa-nōs* clay, face of the earth.

ས་ལྗོན *sa-ññon* blue clay, blue earth.

ས་བཅད *sa-bcad* = མདོར་བཅད 1. a synopsis, a division; = ལེུ a chapter. 2. = རིམ་པ or ལོ་རིམ order, arrangement (*Fig. k. 1*).

ས་བཅུ *sa-bcu* (also called མངས་ཀྱི་ཀྱི་ས) ལུང་མུམི, དམ་མུམི, the ten stages of saintly perfection of a *Bodhisattva* according to the Mahāyāna school:—(1) རབ་ཏུ་དགའ་བ་པ་པ་ beatitude; (2) རྩི་མ་མེད་པ་པ་ spotless purity; (3) རོད་ལྗེད་པ་པ་ pramaṅkar enlightenment; (4) རོད་འཕྲོ་བ་ཅན་ལ་ལ་ illumination; (5) རོད་ཏུ་སྐྱེད་པ་པ་ unconquerable; (6) མངོན་དུ་ལྷུང་པ་པ་ salvatio; (7) རིང་དུ་མོང་བ་པ་ far reaching; (8) རིག་པོ་ལ་ལ་ immoveable; (9) ལེགས་པ་ལེ་སློ་བོ་ས་ལ་ལ་ *legs-pahi blo-gros* སྲུམ་པ་ལ་ righteousness; (10) རོ་ས་ཀྱི་སྤྱོད་ལ་ *chos-kyi sprin* མཁའ་མེག་ལ་ spiritual cloud.

ས་བཅུ་པ་ *sa-bcu-pa* དམ་མུམི་ཀ་ one who has passed all these ten stages or is in the tenth stage.

ས་བཅུ་འི་དབང་ལུག་ *sa-bcuhi dwban-phyug* དམ་མུམི་མཚན་པ་ = ལྷུ་མས་པ་མགོན་པོ་ an epithet of Maitreya *Bodhisattva* who has passed through all the ten stages of saintly perfection.

ས་བཅུད་ *sa-bcud* = ལྷ་ལྷི་ལ་ལ་ lit. essence of the earth, i.e., sulphur (mystic) (*Mñ.* 4). ས་བཅུད་ལེར་པོ་ *sa-bcud ser-po* = ལྷ་ལྷི་ལ་ sulphur (*Sman. 443*).

ས་ཅ *sa-cha* in colloq = place, country, land.

ས་ཅེན་པོ་ *sa-chen-po* མཁའ་མུམི་ a large place, the whole earth; a high degree, e.g., the eighth stage also མཁའ་མུམི་ཀ་ one in that stage.

ས་མཚོག་ *sa-mtshog* ཀོ་ལྷ་ལ་ chief place; a holy land. 2. རུ་ལ་ལ་ [a sort of yellow sandalwood] *S.*

ས་མཚོད་མ་ *sa-mchoq-ma* = ལྷ་མཚོ་ཅེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* མཁའ་མུམི་ཀ་ ocean (*Mñon.*).

ས་འཇག་ཁུངས་ལྷུ་ལ་ *sa-hchag kuñs-mgul* (ས་བདག) n. of a demon.

ས་འཛིང་ *sa-hchin* པདྨ་ lotus.

ས་འཇོ *sa-hjo* = རློག་ 1. lightning. 2. རློག་ལ་ as met. a hog (*Mñon.*).

ས་འཇོམས་ *sa-hjoms* = ལག་གོད་ཀྱི་ཁྱེད་ that which digs a hole, wild boar (*Mñon.*).

ས་ལྗོང་ལྷུ་ *sa-sñin khu* རྩམ་ལྷུ་ [the inner fluid of the earth] *S.*

ས་གཏམ་པ་ *sa-gtam-pa* = རི་ hill.

ས་རྟེན་ *sa-rten* = རྟེན་ལྟེན་ *hjig-rten* the world.

ས་རྩན་ *sa-stan* = མ་གཤན་ a rug, a floor-carpet (*Jig.*).

ས་སྤོང་ *sa-steñ* surface of the Earth, the higher regions of the Earth. རྩིང་བཞི་ལྷི་ the people of the four continents, beasts, the gods of the four Mahārāja kāyika, and the gods of the thirty-three (Trayatrīmsa) heavens all live on the surface of this Earth. མ་སྤོང་ས་ *sa-steñ sa* མའི་མུམི་ the space or region above the surface of this Earth.

ས་སྤོང་ *sa-stoñ* bleak arid tract, desert, terms that are synonymous and analogous to it are—དགོན་དུང་ *dgon-duñ*; མ་ལ་ *ma-lu*; (མ་ལ་); ལྷ་ལ་མ་ལ་ *mya-ñam than*; ལྷ་ལ་ལ་ *brlan-bral*; ལྷ་ལ་ལ་ *skams-pa*; ལྷ་ལ་ལ་ *hbrog-dgon-pa*; ལྷ་ལ་ལ་ *byo-mog*; ལྷ་ལ་ལ་ *gseg-ma*; ལྷ་ལ་ལ་ *so-phag-can*; ལྷ་ལ་ལ་ *bye-ma-can*; ལྷ་ལ་ལ་ *gtsañ-çod* (*Mñon.*).

ས་སྤོངས་ *sa-stobs* 1. ལྷ་ལ་ལ་, ལྷ་ལ་ལ་, ལྷ་ལ་ལ་; [water-lily] *S.* (*Mñon.*). 2. = ལྷ་ལ་ལ་ (*Mñon.*).

ས་སྤོངས་ལེག་ *sa-stobs mig* ལྷ་ལ་ལ་ [n. of a prince] *S.*

ས་ཐམས་ཅད་དབང་པ་ *sa-thams cad dwañ-pa* or མ་ཐམས་ཅད་རིག་པ་ ལྷ་ལ་ལ་ a monarch.

ས་ཐལ་ *sa-thal* 1. dust. 2. n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ས་ཐུལ *sa-thul* to prepare the soil, soil made ready to receive the seed.

ས་ཐེམ་ནག་པ་ *sa-thel nag-pa* 1. n. of a (ས་བདག) demon. 2. a deity of the *Horpa* tribe (*Jā*).

ས་མཐེམ *sa-mthil* the central region on the globe; མུ་མི་མོང་ [the surface of the earth]S.

ས་དང་པོ་ *sa-dan-po* the first stage of saintly perfection.

ས་དུག *sa-dug* lit. earth-poison; evaporation damp or acting like poison on those sleeping on the bare ground.

ས་དོ་ *sa-do* (v. དོ་པོ་ *do-po*) half a load of earth, a sackful of earth, being half a donkey-load.

ས་དོང་ *sa-don* pit, hole in the ground.

ས་དྲ་ *sa-dra* *Tā. 184 and 187*, diploma, patent (*Sch.*).

ས་བདག *sa-bdag*, སའི་བདག་པོ་ = རྒྱལ་པོ་ པ་འཁོབ་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་པ་; རྒྱལ་པོ་ 1. king, master or owner of land, sovereign. 2. demons gen. of the *Nāga* class (*Mñon.*); god of the ground of any locality supposed to be a jealous and angry being, of terrific appearance, to whom on many occasions offerings are brought.

ས་བདག་ཁྱིམ་ *sa-bdag khyim* = རྒྱལ་པོ་འོ་མ་གྲང་ *rgyal pohi-pho-brañ* king's residence, palace.

ས་མདའ་ *sa-mdah* 1. mouse-trap, also a large trap for catching leopards and other animals. 2. a fabulous plant (*Jā*).

ས་མདའ་ཅུ་རྩོམ་ *sa-mdah chu syro-ma* a sharp pointed arrow having a feather at its end which is shot to pierce the earth and also through water (*Rtsii.*).

ས་དེ་ *sa-rde* = ལུ་ཚུགས་ *u-tshugs*, persistence, ས་དེ་བཅུགས་ནས་ *sa-rde btugs-nas* = ལུ་ཚུགས་ བྱས་ནས་ having urged, insisted upon; ས་དེ་གཞུགས་ནས་བདག་ལ་རྒྱལ་མིང་གི་འཕྲོད་པ་ (they) persisted

on my getting the wealth of the kingdom (*A. 59*).

ས་དོ་ *sa-rdo* a stone of earthy formation; earth and stones.

ས་དོག་ *sa-rdog* = ལཱ་གས་ *lagas* iron (*Mñon.*).

ས་ལྡན་ *sa-ldan* 1. = རི་ or རིང་ a hill; tree. 2. = རྒྱལ་པོ་ རྒྱལ་པོ་ a king, a landholder.

ས་ཤེ་ *sa-sde* n. of a work (*Ya-sel. 43*).

ས་ནག་པོ་ *sa-nag-po* རྩ་གསུམ་ 1. black earth or soil. 2. n. of a place in Tibet; *Sa-nag-pa* a native of Sanag.

ས་གནས་ *sa-gnas* 1. = རྒྱ་ག་ the sacred *kuça* grass of the Hindus and of the Buddhists (*Mñon.*). 2. district, region, country, landscape: ལྷོ་མའི་དགའ་བའི་ས་གནས་ a lovely place or landscape. ས་གནས་བསྐྱེད་མཁའ་ལེ་འཁོར་མེད་པ་ མཚོ་དཔོན་ in short, the guardian of the district should make it free from feuds.

ས་གོན་ལྷན་ *sa-gnod spyin* རྒྱལ་པོ་ [a kind of demi-god living in mountain caverns and attending on the god of wealth]S.

ས་གོན་པ་ *sa-gnon-pa* རྒྱལ་པོ་འཁོར་བ་ invading or subduing a country, conquest.

ས་རྩམ་ *Sa-rnam* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*); ས་རྩམ་པ་ a resident of *Sa-nam*. ས་རྩམ་ ལྷུན་གྲུབ་རབ་བརྟན་ *Sa-rnam lhun-grub rab-brtan* the full n. of the Jong which is ordinarily called Sanam Jong (*Rtsii.*): ས་རྩམ་པ་ལ་ཁྱེད་རྣམས་ རྒྱང་ཚོ་པོ་ to the Sanam-pa, you all also of Jo-wo etc. (*A. 123*).

ས་རྩ་ལྗེ་ *sa-sna lña* soil of five different places or kinds.

ས་རྩོད་ *sa-snod* 1. earthen pot. 2. མཚོ་མཁའ་ [a kind of jasmine]S.

ས་པ་ *sa-pa* one belonging to Sa-kya; inhabitant of the earth, of our globe (*Sch.*).

ས་པའ་ *sa-pan* = ས་རྒྱལ་པོ་པ་ *Sa-skya pan-di-ta* Sakya Panchen (*Yig*).

ས་དབྱུང་ *sa-dpyad* = ས་བདག་ or ས་ལེ་བདག་པ་ discrimination of land, ascertaining the suitability of land for building sites, &c. (*Ya-sel. 33*).

ས་སྤྱོད *sa-spyod* 1. भूचर a land-animal, possessing the earth, man. 2. ས་སྤྱོད་པ་ རྒྱལ་པོ། རྒྱལ་པོ། king, ruler, governor. ས་སྤྱོད་དམ་པ་ *sa-spyod dam-pa* a pious king or ruler (*Yig. k.* 36).

Syn. ལྷུ་པོ་ *rgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dwañ*; མི་དབང་ *mi-dwañ* (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་མ་ *sa-spyod-ma* = བཅུན་མོ་ lady, queen; ས་སྤྱོད་མ་གནས་ *so-spyod ma-gnas* = བཅུན་མོའི་ཚོ་བྱང་ the queen's apartments or palace (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་རིན་པོ་ཆེ་འཕུལ་གྱི་མེ་འོང་ n. of a quasi-religious work on the selection of sites for buildings, founding of monasteries, &c.

ས་པག *sa-pag* इष्टक brick, dried in the sun.

ས་ཕུག *sa-phug* पृथिवीग्रहा, कोटर cavern, cave; ས་ཕུག་ཚུང་ཏུ་ *sa-phug chuñ-ñu* कुटीर cell, a small cavern.

ས་ཕུང་ *sa-phuñ* earth-heap; སྒྲིག་པ་མ་བུ་གཉིས་ ས་ཕུང་གཉིས་གོ་ལོག་ན་འདུག་ the two partridges, mother and son were under a mound of earth (*Rdsa.* 16.)

ས་ཕུང་བུ་ *sa-phur-bu* = རི་ མཛྲི་ཀོའི་ལ མཛྲི་ཀོའི་ལ a hill, mountain.

ས་ཕྱ་རབས་ཅན་ *sa-phra rabs-can* परमाणु; matter, atom, atomic particles of earth; the earth.

ས་བོན་ *sa-bon* बीज seed: ས་བོན་འདེབས་སྤྱུ་བཟུག་ *sa-bon hdebs-su bcug* caused to sow seeds. Also = རྩ་བ་ the semen virile. ས་བོན་ལས་བྱུང་ born of the seed, = ལྷུ་དཔ་ *rgyud-pa*; གཤུང་ལྷུ་ *gduñ-rgyud* (*Mñon.*) extraction, progeny. ས་བོན་གྱི་ཚོགས་ *sa-bon gyi-tshogs* the aggregate of seeds, which are :—རྩ་བའི་ས་བོན་ *rtsa-wahi sabon*; རྩོག་གུའི་ས་བོན་ *thog-guhi sa-bon*; འགས་པའི་ས་བོན་ *hgas-ṅahi sa-bon*; ས་བོན་གྱི་ ས་བོན་ *sa-bon gyi-sa bon*.

ས་བོན་སུལ་པ་ *sa-bon rul-pa* पृतिबीज putrid or rotten seeds.

ས་བོན་སྤྱོད་ *sa-bon skyed* = འདིག་རྟེན་ *hjig-rten*, ས་རྟེན་ *sa-rten* the world, earth.

ས་བོན་སྤྱོད་མ་ *sa-bon skyed-ma* बीजम् [bringing forth seed; the earth]S.

ས་བོན་ཉམས་ *sa-bon ñams* निष्फल fruitless.

ས་བོན་མཚོན་ *sa-bon mdsod* = པད་མའི་ཟེ་འབྲུ་ *pad-mahi ze-hbru* anthers of the lotus (*Mñon.*).

ས་བླ་ *sa-bla* = མཐོ་རིམ་གནས་ གྲོ་ལོ་ལྗོངས་ heaven (*Mñon.*).

ས་དབང་ *sa-dwañ* = ལྷུ་པོ་ *rgyal-po* king, ruler, governor of a place (*Mñon.*). ས་དབང་ཆེན་པོ་ *sa-dwañ chen-po* = ལྷུ་པོ་ཆེན་པོ་ a great ruler, governor : ས་དབང་ཆེན་པོའི་གང་བཞེད་མཐའ་དག་ འབད་མེད་ལྷུན་གྲུབ་དུ་བྱུང་བར་མཛོད་ (*Yig. k.* 61).

ས་འབོལ་ *sa-hbol* bulging soil, soft earth.

ས་འབྲེད་ *sa-hbyed* कुर्दाल, मृदार a hoe.

ས་འབྲི་ *Sa-hbri* abbr. of ས་སྐྱུ་ (Sakya) and འབྲི་ཐུངས་ (Di-khûng) two monasteries of Tibet (*Loñ.* 2, 12).

ས་མ་རྩོ་ *sa-ma-rdo* or ས་མིན་རྩོ་མིན་ *sa-min rdo-min* neither earth nor stone, conglomerate.

ས་མན་རྟེ་གསུམ་ *Sa-man-te gsum* acc. to *L.C.* three different countries called Sa, Man and Te: དེའི་དུས་སུ་ས་མན་རྟེ་གསུམ་གྱི་འབྲུག་པ་ at that time the dispute among the three states of Sa, Man and Te (*A.* 86).

ས་མལ་ *sa-mal* अन्तर्ग्रथ्या the bare ground used as a bed; [also = death-bed]S.

ས་མི་གསོད་ *sa-mi gsod* produced no unpleasantsness or unhappiness (*A.* 123).

ས་མིན་ *sa-min* (Sch.): 'white sand.'

ས་མོས་ *sa-mos* = ཀ་མུ་ད་ *ka-mu-da* or *Utpala*, ས་མོས་ཚེལ་ *sa-mos tshal* कुमुदवन group of lily plants (*Mñon.*).

ས་སྤྱུག་ *sa-smug* dark red earth used in medicine: ས་སྤྱུག་ཚོ་བྱང་འདོམས་འདིང་རྒྱ་རྩི་བསྐྱུང་ *Med.*

gseg-ma so-phag-can; བྱེ་མ་ཅན་ *bye-ma can*; གཙང་ཤོད་ *gtsań-ṣod* (*Mñon.*).

ས་གཞི་བཟང་པོ་ *sa-gshi ḥsań-po*; རྟེན་གཞི་ or བཟང་པོ་ *good soil, fertile earth or ground.*

Syn. རབ་དྲམ་ *rab-dwańs*, བཟང་པོ་ *sa-ḥsań*, ས་གཞི་ *sa-gcin*, འབྲུ་ཀུན་ལྗེ་མོ་ *hbru-kun skye wahi-ma* (*Mñon.*).

ས་གཞི་འཛོན་ *sa-gshi ḥdsin* གཙང་པོ་ the support of the earth, king, mountain.

ས་ལྗེ་ *sa-sla* = གཞི་ *gold* (*Yig. k. 2.*)

ས་ལྗེ་ལྗང་པོ་ *sa-slahi lhun-po* = གཞི་ལྗེ་ *golden mountain.*

ས་བཟང་པོ་ *sa-ḥsań-po* རྟེན་གཞི་ [a kind of fragrant earth] *S.*

ས་ཤོག་ *sa-hog* རྟེན་གཞི་, ཡོང་ལྗང་ the nether world; nadir, underground. Syn. རྟེན་གཞི་ *rkań-hog*; རྟེན་གཞི་གཞི་ *stobs-ldan gnas*; བཟང་པོ་ *bcu-hog*; ལྗེ་འཛོན་ *klu-yi ḥjig-rten* (*Mñon.*).

ས་ཤོག་ཤེ་ *sa-hog sde* the Nāga demi-gods occupying the nether region.

ས་ཤོག་ཤེ་པོ་ *sa-hog phreń-wa* = བཟང་པོ་ *ba-bla* རྟེན་གཞི་ *sulphate of arsenic* (*Mñon.*).

ས་ཤི་ཁམས་ *sahi-khams* རྟེན་གཞི་ element of earth.

ས་ཤི་ལྗེ་ *sahi rgya-byin* = ལྗེ་པོ་ *འཛོན་པོ་* རྟེན་གཞི་ *an emperor, a great king* (*Yig. k. 58.*)

ས་ཤི་གོང་པོ་ *sahi-goń-wa* ལྗེ་པོ་ a lump of earth [a clod] *S.*

ས་ཤི་སྤྱི་པོ་ *sahi sńiń-po* 1. = གཞི་ *gser gold.* 2. = རྟེན་གཞི་ *Rdo-rje gdan* Vajrasana, Bodhi Gayā; also Aryabhūmi, Magadha (*Mñon.*) 3. n. of a *Bodhisattva*. ས་ཤི་སྤྱི་པོ་འཛོན་པོ་འཛོན་པོ་ n. of a *Sūtra* containing an account of the attributes of *Bodhisattva* Bhūmigarbha together with a *dhāraṇī* (*K. d. 154.*) ས་ཤི་སྤྱི་པོ་འཛོན་པོ་འཛོན་པོ་ *གཞི་པོ་* n. of a *Tantra* containing the 108 names of Bhūmigarbha (*K. g. 4, 85.*)

ས་ཤི་དབང་ལྷུག་ *sahi-dbań phyug* = ས་དབང་པོ་ *king* (*Mñon.*).

ས་ཤི་ལྗེ་ *sahi-sla-wa* = གཞི་ *gold.*

ས་ཡ་ *sa-ya* (གྲངས་གནས་བཟང་པོ་) = 1,000,000 རྟེན་གཞི་, *नियुत a million.*

ས་ཡལ་ *sa-yab*, ས་ཡི་ཡལ་ *sovereign, 'father to a country'* (*Jā.*).

ས་ཡངས་པ་ *sa-yańs-pa* a wide open country.

ས་ཡི་ཐིག་ལེ་འཛོན་ *sa-yi thig-le ḥdsin* = ལྷུག་འཛོན་ *དབང་* (*Mñon.*) a king, ruler.

ས་ཡི་གདུ་པ་ *sa-yi gdu-pa* ལྗང་ལྗང་, ལྗང་ལྗང་ [a blue water-lily] *S.*

ས་ཡི་གདུ་བུ་ *sahi-gdu bu* = ལྗང་ལྗང་ *lily* (*Mñon.*)

ས་ཡི་འདབ་ *sa-yi ḥdab* = དུར་བཙ་ *dur-wa rtsa durva grass* (*Mñon.*).

ས་ཡི་རྟ་བ་ *Sa-yi rna-wa* an epithet of Karna a hero of the war of Kurukṣetra, son of Kunti by the sun-god (*Mñon.*).

ས་ཡི་འཕུང་ལྗེ་འགཞི་ *sa-yi ḥphuń-byed nag-mo* (ས་བདག་) a female monster.

ས་ཡི་བྱི་ལམ་ *sa-yi byi-lam* (ས་བདག་) n. of demon.

ས་ཡི་འཕྲུ་ག་ *sa-yi dsam-bu-ka* = ལྗང་ལྗང་ *klu-ṣiń* རྟེན་གཞི་ [the betel plant] *S.*

ས་ཡི་གཡག་ཞོད་ *sa-yi gyab-rgod* lit. the wild yak of the ground; n. of a snake (*Sman. 108.*)

ས་ཡི་སངས་ *Sa-yi sań-ga* རྟེན་གཞི་ n. of an Indian king who visited Tibet during the time of *Hbrom-ḥstan-pa* (*Loń. 2, 4.*)

ས་ཡི་ལྗེ་ *sa-yi lha* = རྟེན་གཞི་ *earth-god, a Brāhmaṇa* (*Mñon.*).

ས་ཡི་ལྗེ་མོ་ *sa-yi lha-mo* རྟེན་གཞི་ *sylvan goddess, nymph*; ས་ཡི་ལྗེ་མོ་འཛོན་པོ་ the goddess who was witness to Buddha Gautama's greatest achievement, his final triumph over the devil.

ས་གཡོས *sa-gyos* earthquake, ས་ནམ་པ་དུག་ཏུ་གཡོས་པ་ནི the expressions for earthquake and Earth's six kinds of convulsions are:—ས་གཡོས slight shock of earthquake; དབ་ཏུ་གཡོས strong but partial movement; གུན་ཏུ་དབ་ཏུ་གཡོས universal movement; ས་འགུལ *sa-hgul*; དབ་ཏུ་འགུལ *rab-tu hgul*; གུན་ཏུ་དབ་ཏུ་འགུལ *kun-tu rab-tu hgul* (*Mñon.*); ས་ལྗེག *sa-ldeg*, དབ་ཏུ་ལྗེག *rab-tu ldeg*, གུན་ཏུ་དབ་ཏུ་ལྗེག *kun-tu rab-tu ldeg*. Other terms are: ས་ལུས་ལྷུང་ *sa-lus* ལྷུང་པ་ *glawa* or ལྷུང་ཅན་ *glar-tsi can* musk deer (*Mñon.*).

ས་ཅམ་ཅམ་ *sa-chem chem*; དབ་ཏུ་ཅམ་ཅམ་ *rab-tu chem-chem*; གུན་ཏུ་དབ་ཏུ་ཅམ་ཅམ་ *kun-tu rub-tu chem-chem* (*K. ko. 7, 259*).

‡ ས་ར་ཏུཔ་ n. of an Indian saint (*Loñ. 3, 5*). ས་རབ་ *sa-rab* fertile land, excellent soil (*Rtsii.*).

ས་རིག་པ་ *sa-rig-pa* བཤེན་པོ་ [1. king. 2. earthly]S. ས་རིམ་ *sa-rim* route stages; the taking of *corvee* labour from the different villages in turn. ས་རིམ་གྱི་ལམ་ཁྲིམས་འགལ་མེད་པའི་ལཱ་ལྷན་གྱི་མཚན་དགོས་ the reason for breaking the regulations concerning the stages of the journey should be given by that man (*D. çel. 40*).

ས་རེག་ *sa-reg* = རྗེ་རེགས་ *rje-rigs* the gentleman or *Vaiçya* caste of India (*Mñon.*).

ས་རེང་ལྗང་ *sa-reñ ldan* कौस्तुभो [possessor of the precious jewel *Kaustubha*; an epithet of Vishnu]S.

ས་རྒྱངས་ *sa-rlañs* exhalations, vapours of the earth.

ས་རྩོག་ *sa-rlog* as met. = pig.

ས་ལ་སྐྱེས་ *sa-la skyes* महीज [1. lit. earth-born; a tree. 2. Mars]S.

ས་ལ་འཕྲོག་ *sa-la hkhyog* सर्प met. a snake.

ས་ལ་སྐྱོགས་ *sa-la sgra-sgrogs* = མ་ཕྱེ་མལ་ལྷ་ མལ་ལྷ་ peacock.

ས་ལས་འབྲུང་ *sa-laṣ byun* भूमि earth-grown [1. the planet Mars. 2. a tree]S.

ས་ལུང་ལྷོ་མ་ *sa-lud ñal* = ལྷོ་པོ་ཅེ་ *glañ-po che* རལིལ་ elephant.

ས་ལུས་ *sa-lus* = ལྷུང་པ་ *glawa* or ལྷུང་ཅན་ *glar-tsi can* musk deer (*Mñon.*).

ས་གཤེན་པ་ *sa-gçin-pa* उद्योग-शक्ति: [lit. vigour of land; fertile land]S.

ས་སྐྱུང་མ་ *Sa-sruñ-ma* ऐरावती the river Irawadi (*S. Lex.*).

ས་སྟོམ་ *sa-sros* the time after dusk.

ས་སྟོག་ *sa-slog* met. a wild boar (*Mñon.*).

ས་གཤུམ་ *sa-gsum* 1. त्रिसुवन the regions above, below, and on the earth: ས་སྐྱོད་གཤུམ་ and ས་སྐྱེང་. 2. the third stage of Buddhist saintly perfection, *Prabhākarī* the enlightened: གུ་རྒྱུབ་ཐོགས་མེད་ཅེས་ནི་ས་གཤུམ་ན། ཡོངས་སུ་གྲགས་པའི་ལྷབས་ལ་བདག་ཕྱག་འཚམ་ (*Lam-rim.*) I bow down to the feet of the most famous (saints) Nāgarjuna and Āryāsaṅga who attained to the 3rd stage of saintly perfection.

‡ ས་ཀ་ཅེ་ *Sa-ka-çe* n. of a city in ancient India चङ्गाय, सांकाश्य.

ས་ག། *sa-ga* राधा, विशाला n. of the fourteenth lunar mansion or constellation.

Syn. ལྷུང་ལྷན་མ་ *rgyud-ldan ma*; དབང་པོ་ལྷ་ལྷན་མ་ *dwañ-po lha-ldan-ma*; གནམ་མཚོ་འགྲོ་གསལ་ *gnam-mthoñ hog* (*Rtsis.*).

ས་ག་སྐྱེས་ *Sa-ga skyes* राधा, विशाला; ས་ག་སྐྱེས་མ་ *sa-ga skyes-ma* विशाल जननी an epithet of Umā the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

ས་ག་མ་ *Sa-ga-ma* daughter of the householder called རྩོམ་གྱི་བཞེས་གཤེན་ *Bala mitra* who was married to the prime minister of Prasenajit king of Kos'ala a contemporary of Buddha (*K. d. 7, 114*).

ས་གཤི་རྒྱ་བ *Sa-gahi zla-wa* the month of Vais'akha (April-May) in which Gautama Buddha was born, and in which he renounced the world and died.

ས་གས་ཏུ་བ *sa-gas ña-wa* བེ་མཇུག་ རྒྱ་ལོ་མ་ the full moon in April-May.

† † ས་རྗེ་ག *sa-rji-ka* medicinal herb, and flower : ས་རྗེ་ག་ཡི་ས་བའི་མེ་རྩོད་རྒྱུད་ *M.*

† † ས་པ་ཀ *Sa-pa-ka* n. of a great river of the western continent of Godāniya, which flows like a black line in the western ocean (*K. ko. ൬, 263*).

† † ས་མ་ལ *Sa-ma-la* n. of a sanctuary in Mañyul (*Duṣ-ye. 39*).

† † ས་མྱ་ག་མྱ *sa-mā ga-mā* = མི man (mystic) (*K. gu. ൬, 28*).

† † ས་མུ་ཅ་ཡ *Sa-mu-tsa-ya* n. of a king (*K. dun. 14*).

† † ས་ར་ན *Sarana* (सरण) n. of the son of ར་ར་ཀ *Charaka* (उदयी) (*K. d. ས, 33*).

† † ས་ར་ལ *sa-ra-la* སར་ན n. of a tree (*K. ko. ൬, 3*).

ས་ར་ས་རི *sa-ra so-ri* coarse-grained and fine-grained (corn, seeds, etc.), mixed up together *W.* (*Jā.*).

† † ས་ར་ཧྲ *Sa-ra-hā* n. of an Indian Buddhist saint : དངོས་གྲུབ་ཐོབ་པ་ནི་བླ་མ་ཟེ་ཆེན་པོ་ས་ར་ཧྲ་ཞེས་གྲགས་ the one who had received real perfection was famed as Sarahā (*A. 70*).

† † ས་རང་ *sa-rañ* སར་ a kind of sword (*Mñon.*).

† † ས་རི *sa-ri* ལྷ་འཁོར་ལྷ་མོ་ the fourteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རྒྱུད་གི་ལྷ་མོ་ *rluñ-gi lha-mo*; རྒྱུད་གི་དབང་ལྷ་ག་ *rluñ-gi dcañ-phyug*; གནས་མཐོང་གི་ང་ *gnam-mthoñ goñ* (*Mñon.*).

† † ས་རི་ཏ *sa-ri-ta* སརི་ཏ་; = འབབ་ཏུ་ *hbab-chu* stream, river, (mystic) (*K. g. ൬, 21*).

† † ས་རོ་རུ་དྲ *Saroruhā* n. of an Indian Buddhist saint who is said to have sat for seven days on a pyre but was not burnt.

ས་ལ *Sa-la* 1. n. of a great river in Jambudvīpa, prob. the Salwen? (*K. my. ൬, 68*). 2. prob. a corruption of the word Sāra in Kṛiṣṇā Sāra n. of a species of antelope; ས་རྒྱ་གར་དུ་ཕྱུག་པ་དྲན་ས་ལའི་པགས་པ་ went to India on account of an antelope-skin.

ས་ལིམ *Sa-lim* n. of an Indian king, (prob. Prince Selim who became emperor Jehangir) : འཕགས་ལུག་དབང་བཟུང་རྒྱལ་པོ་ས་ལིམ་པ་ King Salimpa who ruled over Ārya Bhūmi (*Loñ. 3, 23*).

† † ས་ལུ *sa-lu* ལྷ་གི་ *Oryza saliva* wild rice which according to the Buddhists was the food of our first parents. The plant grew wild and when reaped in the evening new ears came out next morning, to be fit for the sickle in the evening (*B. ch. 16*). ས་ལུའི་འབྲུག་ ལྷ་ལོ་ལྷ་ལྷ་ a kind of fine fragrant rice. ས་ལུའི་ཞིང་ *sa-luñi shiñ* rice field, the field where the fabulous s'ali grain ས་ལུ་ grew wild (*Mñon.*).

ས་ལེབ *sa-leb* is explained as ལྷ་གཉིང་ལྷ་བ་ shallow.

ས་ལེ་སྒྲུམ་ *sa-le sbram* ལ་མོ་ཀར་ fine grains of gold found in sand; ལྷ་མི་དགོས་པར་རྒྱག་རྒྱག་རང་ལྷ་རྒྱུང་ (*Nag.*) natural gold picked up in pieces, not obtained from melting.

ས་སྐྱ *sa-sam* = འབྲི་མཛོད་ *bsh'i-mdo* (mystic) crossing of roads (*K. g. ൬, 28*).

† † ས་ཏ་ཀ་ར *sa-ha-ka-ra* སའ་ཀར་ the mangoe-flower (*K. du. ས, 330*). ས་ཏ་ཀ་རིའི་འབྲི་ཞིང་ n. of a celestial creeping plant (*Yig. k. 37*).

† ས་ཏ་པུ་ར *Sa-ha pā-ra* n. of a Buddhist monastery of shepherds in the confines of Nepal and Tibet (*Dsam.*).

† ས་ཏེ་བླེ་ཐར *Sa-he bhe-tar* n. of a great city in south-west India (*Lam-yig. 16.*)

† སྤ *saw* 1.=ལེགས་འདངས *legs-hoñs* welcome; blessing or good be unto you (mystic) (*K. g. 11, 179.*) 2. སྤའི་སྐོན་ཚམ་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་རྫོང་པ་ཉིད་དང་། *Swa* is symbolical of the void nature of all things (*K. d. 8, 322.*)

† སྤ་རུ *swa-nu* = རི་བོ་ mountain (mystic) (*K. g. 11, 28.*)

† སྤ་ལྷ་ཐན *Swa-bha-phan* n. of a town. སྤ་ལྷེགས་ཀྱི་གྲོང་ཁྱིམ་སྤ་ལྷ་ཐན་འདི་ཐམ་བར་སྤོག་ཅིག་ let Swabhathan the town of the heretics (*Mutegpa*) be reduced to dust (*A. 18.*)

† སྤ་ག་ར *sā-ga-ra* सागर the sea, ocean.

† སྤ་ཚོཚ *sā-tstsha* ས་ཚུ སྤ་ཚོཚ its Tibetanized form is ཚ་ཚ་ miniature images of Buddha and *Bodhisattvas* and also Chaityas cast in moulds.

† སྤ་ར *Sā-ra* n. of a fabulous golden mountain (*K. d. 5, 281.*)

† སྤ་ལ་གེས *sā-la ki-sa* སྤོས་དཀར་ཤིང་གི་མེ་ཏོག་ the flower of *Sāl* tree.

སྤ་ལ་མེར་པོ *sā-la ser-po* མེདཔོན་; སྤུ་ཤུར་ཤིང་ *spyi-shur çin* (*Mñon.*)

སྤ་ལ་ལེ་ལྷོ་ན་པ *sā-laḥi ljon-pa* སྤོས་དཀར་ཤིང་ *spos-ḍkar çin* ས་ཤུར་ཤིང་ the *Sāl* tree, *Shorea Robusta.* སྤ་ལ་ལེ་ལྷོ་ན་པའི་སྤོས་ཤིང་ the sub-Himalayan regions abounding in medicinal plants and *sāl* forests: ལེགས་ལྷན་སྤ་ལ་ལེ་ལྷོ་ན་པའི་བགྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་ཀྱི་ཚལ་ the cool medicinal region of *Sāl* is a grove of blessings and happiness (*Yig.*).

སྤ་ལ་ལྷོ་དཔེ་མདོ *sā-lu ljañ-paḥi mdo* n. of a *Sūtra* in which the twelve *Nidānas* (conditions of cyclic existence) have been

illustrated from the growth of *Sālu* rice and its seedlings (*K. d. 8, 190.*)

སལ *sag* 1. slow and oblique; སལ་འགྲོམ་ slow in walking or movement (*Yig. 43.*) 2. brawn, callosity; *Sch.* also has: hair-side (of a skin); སལ་ཅན་ brawny, སལ་ཐུག་ a thick brawn. 3.=ཉ་སལ་ *W.* scale (of a fish) ཉ་སལ་ཅན་ sealy.

སལ་བདད *sag-bdar* a rasp, སལ་བདད་རྒྱག་པ་ to rasp (*Jā.*).

སལ་བདག་རིས་ *sag-bdag riñ* = སུག་མེལ་ *sug-rmel* the smaller species of cardamom (mystic) (*Mñ. 3.*)

སལ་པ *sag-pa* C. a little bubble (*Jā.*).

སལ་རམ་རྩི་ *sag-ram rtsi* sulphuric acid (*Cs.*).

སལ་རི *sag-ri* or སལས་རི་ *sagñ-ri* from Persian *Sagri*: 1. shagreen. 2. obliquely cut edge-lining of a robe: ལ་འགྲིལ་ལ་སལ་རི་དྲང་སྤར་གང་ (*Rtsii.*).

སལ་སིག་ *sag-sig* འཤམ་འཤམ་ [moving and resting]S.

སང་ *sañ* or སང་ཉིན་ to-morrow; སང་གི་གདུགས་ལ་ at noon to-morrow; སང་ནང་པར་ to-morrow; སང་ཕྱེད་པར་ early to-morrow morning; དེའི་སང་ the day after. In *W.* སང་ is also particle denoting the comparative degree (*Jā.*).

སང་ཤོད་ *sañ-phod* = སང་ལོ་ next year; སང་ཤོད་དེ་རྗེས་ཤིག་ a year hence, about this time next year: ཡང་སང་ཤོད་ལོ་དུས་ན་སྤེལ་པའི་རྫོན་པ་ next year the *Tirthika* teacher about this time again (*A. 33.*)

སང་རུབ་ *sañ-nub* = སང་དགོང་ to-morrow evening.

† སང་གླ་ *sañ-gha* incorrectly for སང་ལྷ་; n. of a *Tirthika* sect of ancient India who

སངས་རྒྱལ་ཙན་འབྲུང་ས་ལྷ་མོ། *Saṅs-rgyas can-hkhruñs lha-mo* the goddess Tārā.

སངས་རྒྱལ་གཉིས་པ་ *Saṅs-rgyas gn̄is-pa* an epithet of the saint Padma Sambhava (*Yig. k. 26*).

སངས་རྒྱལ་བརྟན་པ་ *saṅs-rgyas bstan-pa* Buddhism, the religion of Buddha.

སངས་རྒྱལ་ཐོད་པའི་རྒྱུད་ *saṅs-rgyas thod-pahi-rgyud* n. of a *Tantra* in (*K. gu. 5, 5*).

སངས་རྒྱལ་པ་ *saṅs-rgyas-pa* 1. to attain to Nirvāṇa. 2. བོད་ a Buddhist, one believing or practising the religion of Buddha; སངས་རྒྱལ་པའི་གྲུབ་མཐའ་ *saṅs-rgyas-pahi-grub-mthah* the religious doctrines of the Buddhists (*Situ. 117*).

སངས་རྒྱལ་སྐྱེའི་མ་ *saṅs-rgyas spyihi-ma* the common mother of all Buddhas; acc. to Tantrikism : the *Sakti* of all Buddhas, *i.e.*, Prajñāpāramita personified.

སངས་རྒྱལ་ལྔ་པའི་མགོན་པོ་ ལུང་གྲུབ་ལམ་ལ་ n. of a Buddhist sage who visited Tibet through Nepal and became the tutor of Lama Tārānātha the great historian of Tibet. He resided for several years at the monastery of *Phun-tshogs gliñ* in Tsang and afterwards visited Tashilhun-po and Lhasa, where he discussed religious subjects with Pañchen *Choṣ-kyi Rgyal-mtshan*. At Lhasa he paid homage to Buddha by prostrating himself before the great image which had been brought to Tibet from China by the queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*.

སངས་རྒྱལ་དབ་བདུན་ *Saṅs-rgyas rab-bdun* a succession of seven Buddhas who preceded Gautama Buddha: རོད་སྐུང་ *Kas'yapa*, གཤེད་རྩུབ་ *Kanaka muni*, འཕོར་བ་འཛིག་ *Krakuchanda* &c.

སངས་རྒྱལ་ལྷ་མོ། *Saṅs-rgyas lha-mo* ལུང་དེ་བོ། an epithet of Vajra Varāhī.

སངས་པ་ *saṅs-pa* བེ་ཡུལ་ purified, awakened.

སངས་པོ་ *saṅs-po* the first patriarch of the Bon the name of whose wife was *Chu-lcham* (*G. Bon. 23*).

སངས་ཐུན་ *saṅs-spyan* ལུང་ལོ་བུ་ the eye of Buddha or transcendental wisdom.

སྤ སྤ I: frost, cold air, cold, coldness, སྤ་མེད་ for སྤ་མེར་ frost and hail; སྤ་གྱིས་འབྱེད་པ་ to be destroyed by frost *Gr.*; often in conjunction with མེར་པ་ hail (*Jā.*).

སྤ II: or སྤལ་ 1. discriminate, sort; to examine, see, try; རྩམས་སྤལ་པ་ to try, to test: རྩོད་བརྗོད་དམ་མི་བརྗོད་སྤལ་པར་བྱའོ། I shall see, whether you are patient; གཤེད་ལྷར་སྤར་ནས་མཛོད་པར་འབྱུང་། like gold, it is revealed by testing.

སྤ་ཁོམ་ *sad-khom* not getting ill after one has awakened from sleep; སྤ་མི་ཁོམ་ falling ill or feeling unwell as soon as one gets awakened from sleep; སྤ་ཁོམ་གང་ལགས་དེ་རྗེ་ངོ་མཚར་ཅེ། he who remains fresh when roused from sleep is wonderful (*Khrīd. 22*).

སྤ་མི་མི་བདུན་ *sad-mi mi-bdun* the picked seven or 'the seven men of trial,' *i.e.*, the seven most distinguished and talented among the young Tibetans who were selected by king *Khri-sroñ dchu-btsan* to be trained as monks by *Acārya S'anti Rakṣita*, and thoroughly instructed in religion and sacred sciences. The three elder ones (རྗེ་གསུམ་) among them were: *Mañjus'ri* of *Dpah*, *Devendra* of *Rtsaṅs*, *Kumudika* of *Bran*; while the three junior one's (གཞོན་) were: *Nagendra* of *Hkhon*, *Vairochana Rakṣita* of *Pagor*, and *Acarya Rinchen-chog* of *Rma* and an intermediate one was *Katana* of *Glañ*.

སྤ III: frq. in conjunction with གཉིད་ resp. མནལ་ 1. to cease to sleep, to awake,

ལྷ་ས་མ་འག་ཏུ *rmis-ma thag-tu* directly from that dream; གཞེས་པ་ལས *gsim-pa-las* from sleep to waken, more precisely སད་པར་བྱེད་པ *sad-par byed-pa*; also fig.: དགེ་བའི་རྩྭ་བ *good virtuous emotions (Tā. Jā).*

སད་མདའ *sad-mdah* ཅེ་ཟེར་བརྟག་པའི་ཚིག་ word of discrimination. སད་ན་ལེགས་ n. of a dynasty of ancient Tibet (*Loñ. २, 7*) (*Mñon.*).

སད་སྤྱད *sad-sud* རང་ལ་ངེས་འཕྲུང་དང་རྫོགས་ཤིང་སད་སྤྱད་སྤྱེས་ (*Khrīd. 28*) in myself faith and repentance arose.

† སན་ཏ་ནི་ཀ *san-ta ni-ka* सन्तानक; སན་ཏ་ནི་ག་ཚེར་པོ་ महासन्तानक names of flowers (*K. my. १, 20*).

སབ་སོབ *sab-sob* 1. something rotten, putrified. 2. incomplete or defective; སབ་སོབ་མེན་ not incomplete, in good order (*A. 156*).

† ས་སྤུ་ཁ *Sam-su-kha* संसृत n. of a fabulous region situated beyond the snowy mountains of S'ambhala the people of which are hermaphrodites like the Indian Hara-gauri (*Lam-yig. 41*).

† སམ་ཀྱི་ཏའི་སྐད་ *sam-kri-tahi skad* = ལེགས་སྤྱད་སྐད་ *legs-sbyar-skad* संस्कृत the refined classical language of India.

སམ་ཏ *sam-ta* a wooden board used as a school-slate in Tibet for drafting and computation. Acc. to *Schr.* བརྩམ་གྱུ་ *brtsam-ta* སམ་ཁ, *sam-khra* or སམ་དྲ pocket-book, note-book, memo-randum-book, tablets.

སམ་དལ *sam-dal* *Ld.* moustaches (*Jā.*).

† སམ་བླ་རི *sam-bha-ri* सम्भारि a religious sect of ancient India (*Theg. 33*).

‡ སམ་བློ་ཏ *Sam-bho-ta* lit. the good Bhotā, the name by which Thümi or Thonmi the father of Tibetan literature was known both in India and Tibet.

སམ་སྤུམ་ *sam-sum* or སམ་མ་སྤུམ་མེ་ *sam-ma sum-me* with a low voice, lowly, softly (*Jā.*).

སར་ *sa* = ས་དུ་ or ས་ལ་ in the place; termin. of ས་: ཚེ་སར་འདོན་པ་ to promote to higher rank or dignity; སར་གནས་དཔལ་བོ་ *Bud-dha* the hero who has attained to the stages of saintly perfection; ས་བརྩུ་ལ་གནས་པའི་དཔལ་བོ་ a spiritual hero who has reached the tenth stage of *Bodhisattva* perfection.

‡ ས་བ་མའི་ *sa-rwa ma-ni* सर्पमणि the serpent's gem. It is said to be obtained from the mouth of the serpent, its special quality enabling its possessor to float on water.

† ས་རྩི་ཀ *sa-rdsi-ka* सज्जिका alkaline earth largely used in India for washing clothes.

སར་པ *sar-pa* प्रत्यय [fresh, new]S.

སར་སོར་ *sar-sor* = སར་སོ་རེ་ *sa-ra so-re* (*Jā.*).

སལ་བབ *sal-bab* *W.*, prob. also སལ་སེལ་ *Mil.*, gold ornament, gold-laces (*Jā.*).

སལ་ལེ་བ *sal-le-wa* (སེམས་ལ་གསལ་པོ་གར་བ་ lucid, vividly arising in the mind); clear, bright, brilliant; སལ་ལེར་རྒྱང་བ་ lighted up, brilliant, well-lighted = སད་རས་སལ་སལ་ (*Jā.*).

སས་ *sas* = ས་ལིས་ instr. of ས.

སི *si* also སི་སི་ the sound of whistling through the teeth; སི་རྒྱད་, སི་རྒྱ་ whistling, whistle; སི་བད་ whistling, as a call or sign; སི་གྲུ་ a whistled tune. 2. num.: 58.

སི་གྲུ་ *si-gla* पिण्डक [1. a lump. 2. a bulbous plant]S.

‡ **སི་ཏ** *Si-ta* n. of one of the four great rivers of Jambudvīpa. The Sanskrit name of the great river of Tibet formed by the union of the Tamjo-khabab and the Kyi-chu of Lhasa; it is called Lohitya by the Indians (*Loñ* २, 5). Ace. to some: the river Oxus, which is supposed to flow to the south of S'ambhala country (*K. d.* २, 270). Also = **སྐྱེད་པོ་པོ་** *dkar-po* white; also **ཀུམུད་** Kumuda flower (*Mñon.*).

‡ **སི་ཏའི་པདག་** *Si-tahi-bdag* सीतापति the husband of Sīta, Rāma the hero of Rāmāyana who resided in **པོ་བྱང་མེ་རྟོག་མོན་** the palace called Puṣpavati (*Mñon.*).

སི་ཏུ *si-tu* n. of a place in Kham (*J. Zan.*).

སི་ཐ *si-tha* **འབྲུག་** [the date tree] *S.*

སི་ར *si-ra* = **མཚོད་པ་** worship (mystic) (*K. g.* १, 216).

སི་རི *si-ri* 1. pack-thread, twine *C., W.*
2. bar, bolt, door-bar (*Jā.*).

སི་རི་འབུ *si-ri hbu* centipede *W.* (*Jā.*).

སི་རིལ *si-riḥ* a kind of inkhorn, case for carrying an inkstand in one's pocket *Ld.* (*Jā.*).

‡ **སི་ལ** *si-la* **སྐྱེད་ཀྱི་** or **མཚོ་ཀྱི་** a sort of incense. **སི་ལའི་ལོང་** the *sillahi* tree [*Boscellia thurifera*] *S.*

Syn. **གླང་པོའི་རྩམ་** *glañ-pohi-zas*; **སི་ལ་འབབ་** *si-la-hbab*; **འྲི་བཟང་** *dri-bzang*; **རོ་ལྷན་** *ro-ldan*; **ཅེར་གཞོམ་** *cher-gyoc-ma*; **ཅེས་བྱེད་** *tshim-byed*; **ལེགས་འབབ་** *legs-hbab*; **ཐང་ཅུ་ཅན་** *thañ-chu-can*; **བཟུང་བཟང་** *bçud-bzang*; **བཟུང་ལྷན་** *bçud-ldan*; **གཞུ་ཕྱི་** *çalla-ki* (*Mñon.*).

སི་ལི་མ *si-li-ma* the breaking up of the ice (*Sch.*).

སི་ལི་ལི *si-li-li* the noise produced by the incessant downpour of rain.

‡ **སི་སུ་ལྷ་ར** *si-su mā-ra* **མི་སུ་ལྷ་ར** the dolphin.

‡ **སི་ལྷ** *si-hla* = **གང་པུ་ཅན་** or **ཅེས་བྱེད་** **སྐྱེད་**, **སྐྱེད་པོ་** a kind of pomade or perfumed ointment [1. the olibanum tree. 2. incense. 3. turpentine] *S.*

སིག་པ *sig-pa* jerk, to jerk, to hitch up, to give a hitch as porters do with a load on their back (*Cs.*); **ལུས་སིག་པ** to shake or jerk the body. **སིག་སིག་** *sig-sig* **གཞོམ་བ་དང་འགྲུལ་བ** to move, to jerk (*Mñon.*): **མགོ་ཅུང་སིག་སིག་བྱས་** he shook his little head (*Rdsa. II*).

སིག་བུ *sig-bu* also **སིག་ར** *sig-ra* sort of a basket (*Schr.*).

སིང་སྐུར *siñ-kyur* curdled milk, sour milk (*Sch.*).

‡ **སིང་ག་ལའི་གླིང་** *Siñ-ga-lahi gliñ* **མི་རྒྱལ་** **འདྲིཔ** the modern Ceylon.

‡ **སིང་གོ** *siñ-ge* = **མེང་གོ** **སིང་** the lion.

སིང་ཏེ་བ *siñ-ñe-wa* = **གཙང་མ་** holy, of pure character: **གྲུབ་ཐོབ་ཏུ་སིང་ཏེ་བ་འཕམ་དག་** (གཙང་ག་)བཟུགས་པ་ཡིན་ there resided only holy men for the purpose of acquiring perfection (*A. 124*).

སིང་པ *Siñ-pa* the Tibetan name for the Sikhs of the Panjab derived from such names as Ranjeet Singh, Golab Singh and others.

སིང་བ *siñ-wa* 1. vb., to pick out, sort out, wool for the third time, by which the finest is obtained. 2. adj. in compounds: **ནག་སིང་བ** jet-black, very black.

སིང་བུ *siñ-bu* liquor made of mare's milk, Tartar arrack (*Sch.*).

མིང་ཚོལ *siñ-tshol* Ts. tea-pot, tea-kettle (Jä.).

མིང་ཡོལ *siñ-yol*, v. མིང་རས in མིང་པོ *señ-po* (Jä.).

མིང་རི *siñ-ri* 1. n. of a mountain. 2. = མིང་མཔོ *siñs-po* (Jä.).

མིང་སིང་ *siñ-siñ* 1. the sound of steel when struck to test its quality. 2. thin, limped *W.* cf. མིང་པོ.

མིང་སུམ་པོ *señs-po* (མང་ཆུ་འདུལ་བ) ཀའ་ཚིག་ unfermented rice-water. 1. adj. thin, clear, *W.* 2. sbst. *Cs.*, also མང་སིང་ས small-beer, the fourth infusion of མང་ a weak beverage, without any intoxicating qualities, yet not disrelished on that account (from Jä.).

མིང་པ *sid-pa* to whistle *Sch.*, མིང་སྒྲ *sid-sgra*; = མི་སྒྲ *si-sgra* (Jä.).

‡ མིན་དུ་གི་རི *Sin-du gi-ri* སིམ་ཕུ་གི་རི 1. mountain bordering Sindh. 2. n. of a king of the country of Darada (Dardistan) (*K. d. v.* 231).

‡ མིན་རྩ་ར་མ *sin-dhara-tha* n. of a religious work: སྒོ་བ་དཔོན་ལེགས་ལུན་རྣམས་ལྷུང་གིས་མཛེད་པའི་མིན་རྩ་ར་མ་གསུངས་ནས་ལོ་རྒྱུ་བས་སྒྲུང་ (*A.* 98).

‡ མིན་རྩར་ *sin-dhar* སིམ་ཕར་ n. of a religious sect of ancient India. རྣམ་གཤམ་ཡང་མེད་པར་འདོད་པའི་ those who have nothing to aim at or who desire to resemble the “do nothing” school of the Chinese Buddhists. མིན་རྩ་ར་མ prob. has reference to this school (*Theg.* 33-39).

‡ མིན་རྩུ་ *Sin-dhu* the country of Sindh, modern Sindh, in western India. མིན་རྩུ་རྩེ་ས *sin-dhu skyes* (lit. native of Sindh) a general term for horses imported from Sindh (*Mñon.*). མིན་རྩུ་ར་ *sin-dhu-ra* = མི་འདུར་ར་ for སིམ་ཕར་; minium, red-lead = མེ་ཤི (Jä.): མིན་རྩུ་ར་ཡི་མི་རྩུ་ མང་དོན་མཁའ་གསོ (Med.). མིན་རྩུ་འི་བདག་པོ

sin-dhuhi *bdag-po* = ལྷ་མོ་ཚེན་པོ་ སིམ་ཕར་པའི་ (*Mñon.*) the ocean.

སྲིལ་པ *sib-pa* བེལ་པོ་ to be absorbed, མ་ལ་ཆུ་ལྷོ་བུ་ as water on the ground; to evaporate, to soak in, to be imbibed; མིལ་མིལ་མེལ་པ་ to be lost in, to vanish in the air; མིལ་ཀྱིས་མེལ་པ་ to evaporate or vanish quickly.

སྲིལ་བེ *sib-bi* n. of a disease (*Ya-sel.* 28.)

སྲིལ་བུ *sib-bu*; *Cs.*: a sort of small-pox; *Schtr.*: the measles.

སྲིམ་པ *sim-pa* = བདེ་བ་ 1. to refresh, to be refreshed; acc. to Jä.: good health, prosperity, or vb. to be well, to be well of. སྲིམས་པར་ adv. = བདེ་བར་ happily, contentedly (*Yig.*).

སྲིམ་བྱེད་ *sim-byid* = ལྷ་པོ་ as met. the moon, སྲིམ་འཛོལ་ རྩེ་འི་ cool. སྲིམ་སྒྲ་ཅན་ སིམ་ཕར་གྱི་འཛོལ་ལྷོ་ལྷོ་འཛོལ་ a rivulet that makes a refreshing sound.

སྲིལ་ *sil* or སྲིལ་རྩུན་ *sil-sñan* and སྲིལ་སྲིལ་ ལྷོ་ལྷོ་, ལམ་ལམ་ cymbal; ལྷོ་གསལ་གྱི་སྲིལ་འཕྲོལ་བ་ *lcags-kyi sil hkhrol-wa* *Lex.*, སྲིལ་རྩུན་རྣམས་འཕྲོལ་བ་ *sil-sñan rol-mo hkhrol-wa* to strike the cymbals; སྲིལ་རྩུན་མ་ a female cymbal player (*Tä. Jä.*). སྲིལ་ཕྲོལ་གྱི་སྒྲ་ *sil-khrol-gyi sgra* the sound produced by one bell-metal disk striking on another, the sound of a pair of cymbals (*Mñon.*); སྲིལ་མཁའན་ *sil-mkhan* a cymbal player (*Mñon.*).

སྲིལ་སྒྲོག་ *sil-sgrog* = མ་བུ་ as met. peacock.

སྲིལ་བུ *sil-bu*, གསེལ་བུ་ = རོར་བུ་ a little.

སྲིལ་མ་ *sil-ma* = སྲིལ་བུ་ 1. separate pieces, particles, dust, fragments. 2. the tinkling sound of a cymbal, རྩུ་མའི་སྲིལ་མས་རྩུན་པ་ བརྗོད་ tunefully flows the brook over its boulder bed; སྲིལ་མའི་ gurgling water; rippling brook (*Mil.*); also སྲིལ་དུལ་ the rupee

of Ladak, = four-fifths of an Indian rupee (from *Jā.*).

མིལ་མིལ *sil-sil* किकिणी, चङ्कनी (*Zam. 5*) small bell; གཡེང་ཁམའི་གླང་ tinkling sound of belllets.

སྤ I: *su* 1. = སྐལ་བཟང་མོ་ མདྲ་ a lucky and good woman, good luck. 2. = སྐབ་ཉེད་ eating (mystic) (*K. gu. F, 179*).

སྤ II: 1. ཚེ་, interrog. pron., ལྷ་ཡིན་ who is; འདི་ན་སྤ་ཡོད་ who is here? རྒྱུད་སྤ་ཡིན་ who are you? སྤ་ཅེ་གླང་བཤོད་ who is it and what is his name? སྤ་མོང་ who went? སྤ་ནམ་ཟེང་ who says, or who said? སྤ་ལམ་ or སྤ་ཡིས་ by whom? སྤ་ལེ་ of whom, whoso? which? ལྷ་པོའི་བྱ་སྤ་ཞིག་ which son of the king? སྤ་རྣམས་, སྤ་དག་ plural forms of who? Colloq. གང་ is often used for སྤ་ in certain districts. 2. correlative and indefinite pron.: སྤ་མི་འདི་གསོད་པ་དེ་ལ་ཉེན་མོ་ to him that kills this man, I shall give; རྒྱུད་རྒྱུད་སྤ་ལ་ཡང་གསོལ་བ་མ་བཏབ་བམ་ have not you already asked some body before? སྤ་, སྤ་ཞིག་ is also used for some body, some one, a certain: སྤ་མཛའ་བོ་ཞིག་ a certain friend; སྤ་མེད་ རྩ་ཅན་ཞིག་ a certain avaricious person, a certain miser.

སྤ་སྤ *su-su* who, who! མི་སྤ་སྤ་ཡོད་ what persons were there? 2. སྤ་སྤ་ཟེང་བ་ denotes the drawing in the breath in blowing up a fire, the lips being nearly closed, to prevent smoke from entering the mouth.

སྤ III: termination: 1. of the term. case after a final མ: རང་གནས་སྤ་མོང་ gone to his own place or residence. 2. num.: 88.

† སྤ་གི་ *su-gi* vulgar corruption of རྫོག་གི་ or ཡོ་གི་ *yogi*.

† སྤ་ཏལ་ *su-ta-ya* सुतय. n. of an elephant that belonged to Kalyāna king of the country of Yava (prob. Java) (*K. d. 5, 87*).

† སྤ་ཏ་རི་ *Su-ta-ri* n. of a place in Himavata where lived a notorious hunter who was at last devoured by his own rapacious hounds (*Tan-sñag. 64*).

† སྤ་བར་ཏ་ *Su-war-ta* n. of a Gandharva princess, daughter of king Kabula (*K. my. 7, 482*).

† སྤ་མ་ནུ་ *su-ma-nā* सुमना; a species of flower (*K. d. 5, 282*).

† སྤ་མན་ཏ་བླ་ཀར་ཏ་ *su-man-tra bya-ka-ra-ṇa* सुमन्त्राकरण n. of a Sanskrit grammar prob. of mystic and Tantrik terms by Acharya Chandra Gomin.

† སྤ་མི་ *su-mi* सुमि n. of a medicinal root resembling turnip, imported into Tibet proper from Ladak. སྤ་མི་དམར་མེད་ལྷུག་ གསུམ་ རྩག་ཀུན་འཛོམས་ the three species of *Sumi* of red, yellow-purple, and brown colours are antidotes to all poisons.

† སྤ་མེ་ཐོ་ *Su-me-tho* सुमेथो n. of a mountain situated on this side of the mountain called སྤ་གླི་མ་ *su-ḡri-ma* (सुशीम) (*K. d. 5, 282*).

† སྤ་རའི་རྫོད་ *su-rahi-snod* = མང་གི་རྫོད་ *chañ-gu-snod* wine-jug, prob. also the kind of water-pot, called *surai* largely used in upper India for cooling water: སྤ་རའི་རྫོད་ རྩམ་བྱང་བས་མེ་རུང་གསུང་ (*A. 50*) having been poured from wine-jug it was unfit for—.

† སྤ་རུ་ཕན་ཚ་ *su-ru phan-tsha* also སྤ་ར་ཕན་ (vulg. called མར་ཅི་) red-pepper or *Capsicum annuum*, i.e., guinea-pepper.

† སྤ་ལུ་ *su-lu* སྤ་ལུ་འོ་ཚུ་ལ་དུ་བརྒྱགས་པ་ denotes perh. the usual sitting posture of *Milavaḡpa* who, while reciting his songs, used to stretch out his left leg, drawing up the other, and supporting his right arm on it, his head leaning on his right hand (*Jā.*).

valley; བྱག་སྐྱལ་ narrow ravine between rocks; ཀ་སྐྱལ་ the fluting in a column (*Jä.*).

སུ་ལ་ཅན་ *sul-can* furrowed, having plaits or folds.

སུ་ལ་མ་ *sul-ma* an angular, or grooved vessel.

སུ་ལ་མ་པ་ *sul-mal* the third stomach of ruminating animals, the psalterium or book tripe (*Sch.*).

སུ་ས་ *sus* instr. of སུ་.

སུ་ས་པ་ *sus-pa* colloq. the belly, stomach: སུ་ས་པ་ལྗོངས་པ་ swollen belly.

སེ་ *se* 1. one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6*). 2. n. of a kind of small bird (*Rtsii.*). 3. = སེ་ཅེག་, རུང་ཟད་ a little, very small: སུ་འགྲམ་སེ་ཅེག་གོ་བ་ཞིག་ in his cheeks there were slight depressions (or wrinkles) (*A. 80*). 4. num.: 118.

སེ་ཁྲ་མ་ *se-khra-ma* species of fly (*Rtsii.*).

སེ་ཁྲོམ་ n. of a place in Tibet (*Deb. 9, 29*).

སེ་གོ་ལ་ *se-gol* རྩལ་ཅུ་ 1. the snapping one's fingers. སེ་གོ་ལ་གླུ་ རྩལ་ཅུ་མཛེད་; the sound from the snapping of fingers; the time it takes to do this, *i.e.*, a very short time, a moment, a twinkling (*Cs.*), སེ་གོ་ལ་གྱི་གླུ་ *se-gol-gyi sgra* the sound produced by snapping the fingers; སེ་གོ་ལ་གྱི་ལཱ་ *se-gol-gyi brda* a signal given by snapping one's fingers; སེ་གོ་ལ་གཏོགས་པ་འཇམ་ རྩལ་ཅུ་ཀའ་ལའ་མཐུན་པ་ as much as the snap of one's fingers as a sign of contempt or indignation.

སེ་རོད་ *se-rgod* for སེ་འབྲུ་རོད་ *se-hbrü-rgod*; wild pomegranate: སེ་རོད་འབྲུ་ས་ལྷག་ཚད་མཚན་ཚད་སེལ་.

སེ་ཚེན་ཚོས་རྗེ་ *Se-chen chos-rje* Tibetan n. of one of the Tartar emperors of China (*Loñ. 2 11*).

སེ་ཏ་རོག་པོ་ *se-ta rog-po* a species of an aquatic bird (*Rtsii.*).

སེ་ཏར་ *se-trañ* yellow beads of a rosary, coming from the central part of Tibet (*Jä.*).

སེ་དྲི་ *se-dri*, གསེ་དྲི་ *gse-dri* the disagreeable smell of the sweat of the armpits: སེ་དྲི་བརྒྱམ་པ་ *se-dri bsnam-pa* having that smell (*Pth.*) (*Jä.*).

སེ་བདུད་ *se-bdud* n. of a (ས་བདག་) demon.

སེ་བ་རང་རྩ་ *se-wa rañ-rta* the horse on which a སེ་བདུད་ demon rides.

སེ་རུར་ *Se-rdur* n. of a place in Tibet: ལུ་རྩུན་གྱི་ས་འདྲེན་གྱི་སེ་རུར་ཞེས་པའི་བཙུག་ལག་ཁང་ (*A. 121*).

སེ་བ་ *se-wa* or གསེ་བ་ *gse-wa*, བསེ་བ་ *bse-wa* 1. a thorny plant bearing white flowers resembling the rose; acc. to *Jä.* rose-bush, rose-plant, rose; གསེ་བ་མདོག་སེ་བ་མེ་རྟོག་ *gser-mdog se-wa me-tog* prob. the yellow rose; wild roses with beautiful and rich blossoms frequently adorn the slopes of the lower hills in the Himālayā mountains; in *C.* hip, haw: ཤིང་སེ་བ་ *çiñ se-wa* is mentioned as the food of the silk-worm (*Jä.*). 2. in སེ་བ་ར་རྩ་ *se-wa ra-ti*, སེ་བ་ *se-wa* is the fruit of a plant which is used for gold and silver weighment; it is about two grains in weight: ལྷུ་པོ་འདི་ལ་གསེ་བ་སེ་བ་ར་རྩིག་གཅིག་གྲང་མེ་རྩེར་ do not give even one grain of gold to this king (*A. 128*).

སེ་བན་ནས་པ་ *Se-wan nas-pa* n. of one of the disciples of *Milaraspa.* (*Loñ. 2, 21*).

སེ་བོ་ *se-bo* prob. for སེ་ཡོ་ grey, ལྷ་སེ་བོ་ *skra-se-bo* grey hair; མགོ་སེ་བོ་ *mgo-se-wo* (resp. དབུ་སེ་བོ་ *dwu-se-wo*) a grey-headed person (*Jä.*)

སེ་བུ་ *se-bya* one who calculates and studies the times and place of the issuing

of the *Sa-bdag* demon from the nether regions to do mischief to men and cattle; a *Sa-bdag* astrologer.

སེ་འབྲུ *se-hbu* a bad-smelling insect.

སེ་འབྲུ *se-hbru* कनक दाडिम pomegranate; *སེ་འབྲུ་མེ་རྟོག* *se-hbru me-tog* pomegranate flower.

Syn. *མཚན་ནད་དགྲ* *mchin-nad-dgra* *མཚོང་ལྗན* *mdsoq-ldan*; *སྐད་མ* *sked-ma*; *སྤྱུ་ལི་ཤིང་* *sprehu-yi çih* (*Mñon.*).

སེ་འབྲོག *se-hbrog* spite, malice; backbiting: *དེ་ནམས་ཉམས་མ་དགའ་སེ་འབྲོག་པ་བརྟུང་པ་བཞེན་ཐོང་* *de-han* those not being pleased grew spiteful and behaved maliciously.

སེ་མོ་ *se-mo* *ལུང་ཅར* a necklace (*Zam. 5*). *སེ་མོ་དྲོ* necklace (of amber); also a string of pearls or precious stone, a kind of ornament made of pearls (*Hbrom. 131*).

སེ་མོག *se-mog* *C. venereal disease*; *སེ་མ་* *se-rma* syphilitic ulcers (*Sch.*); *v. སེ་ཤིང་*

སེ་དམར *Se-dmar* n. of a ferry near the monastery of Sam-ye: *དེ་ནམ་སེ་དམར་གྱི་གྲུ་ཚུགས་པ་* *duñ-kan* from there he proceeded to the ferry of Se-mar. (*A. 91*).

སེ་ཏུ་ཁྲིད *sehu rta-khrid* the groom of the chief of a class of demons.

སེ་ཡབ *se-yab* = *བསེ་ཡབ* (སྤྲ) *चिचं* a fig.

སེ་ཡོ་རེ་བ *se-yo re-wa* scanty grey-hair: *ལྗན་ལོན་ཟེང་བ་རྒན་པོ་མགོ་སེ་ཡོ་རེ་བ་འབྲུག་པ།* there was a grey-headed old man said to be 500 years old (*A. 70*).

སེ་ར *Se-ra*, lit. place of wild rose or brier; n. of a large monastery near Lhasa.

སེ་རག་ཏུ་རྒྱན *sa-rag dur-gman* carrot in *W*.

སེ་རུལ *se-rul* a kind of mineral earth used as medicine, probably bismuth; also yak-cow's dung collected in autumn for

manure (*Jig. 9*). *སེ་རུལ་འབྲུགས་ཅད་དུག་ནད་སེལ་* *བར་བྱེད* (*Med.*).

སེ་རེལ *se-rel* half open, *W. (Jä.)*.

སེ་ལོ་མ་ཕྱགས *Se-lo sa-phyags* the house-sweeper of the king of *Sa-bdag* demons.

སེ་ཤར་རེ་བ *se-çar re-wa* whitish brown: *རྣལ་འབྱོར་མ་རྒྱན་མོ་རལ་པ་སེ་ཤར་རེ་བ* another old female ascetic (*yogini*) whose flowing locks were whitish brown (*A. 69*).

སེ་ཤིང་ *se-çin* a kind of nettle. Acc. to *Cs.* a tree or shrub, good for hedges. *སེ་དུག* *se-dug* poison contained in *སེ་ཤིང་*. *སེ་མོག* or *སེ་དུག་ནད* *se-dug-nad* = *རེག་དུག་ནད* *reg-dug nad* syphilis (*Mea.*).

སེ་སེ *se-se*, *སེ་དང་* a kind of brick-tea (*Rtsii. 74*).

སེག *seg*, *སེག་སེག* *seg-seg* obliquely, awry, *སེག་གཙོད་པ* to cut obliquely.

སེག་བྱ *seg-bya* n. of an aquatic bird, prob. snipe (*Rtsii.*).

སེག་མ *seg-ma* small stones, gravel *W. (Jä.)*.

སེགས་ཅན *segs-can* *མཚོ་རིལ* gravelly.

སེང་ *seh*, *v. གསེང་* *gseh*.

† *སེང་གོ* *seh-ge* *སྐྱིལ* the lion—only known mythologically.

Syn. *རི་དུགས་མས་ཅན* *ri-dbags zas-can*; *གྲང་པོ་* *འཛོམས* *glah-po-gjoms*; *འབྲོག་བྱེད* *hphog-byed*; *ནགས་ཀྱི་དབང* *nags-kyi dwan*; *གཏོང་ལྗེ་པ* *gdoñ-lha-pa*; *ཏ་ལྗེ་པ* *kha-lha-pa*; *ཚོགས་ཀྱི་བདག་པོ* *tshogs-kyi bdag-po*; *རལ་པ་ཅན* *ral-pa-can* (*ཆེ་མར་ཀྱི་*); *གཙུག་ལྷན་ལྗེ་པ* *gtugs-phud lha-pa*; *ང་རོ་ཅན* *ha-ro-can*; *རི་དུགས་རྒྱལ་པོ* *ri-dbags rgyal-po*; *ནམ་མཁའ་གཞོན* *nam-mkhah-gnon*; *རྣམ་པར་གཞོན* *rnam-par-gnon*; *ཤེང་ཆགས་དབང་པོ* *sher-ehags dwan-po*; *ཚ་གསལ་འཕྲིགས* *cha-ças-hjigs* (*Mñon.*).

སེང་དཀར་གསང་བ *seh-dkar gsañ-wa* an officinal plant which has the property of removing

barrenness : མེང་དཀར་གསང་བས་ཀྱང་འཕུགས་ལ་རྩེད་ཀྱང་
འཕུག *kluñ-hjug* brings issue.

མེང་གེ་རྩོད *señ-ge-skrod* = ལྷ་ལོང་ *klu-çiñ* नाग-
द्रुम (*Mñon.*) [a species of Euphorbia
used in offerings to the snake-goddess
Manasā] S.

མེང་གེ་ཅན *señ-ge-can* = ལྷ་གན *boat* (*Mñon.*).

མེང་གེ་རྩོད་ལྷོག་པ *señ-gehi sgra sgrog-pa* an
epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

མེང་གེ་ལེང་རྩ་མ *señ-gehi çin-rtā-ma* an
epithet of the wife of Mahes'vara
(*Mñon.*).

མེང་གེ་འཕྲུག་མེད *señ-ge ljigs-med* n. of a
medicinal herb ; མེང་གེ་འཕྲུག་མེད་མགོ་ཚག་རྩམ་པ་གསོ།
Señge-ljigs-med cures fracture in the bones
of the head.

མེང་གེ་མོའི་བུ *འཕྲུག་མེད་, འཕྲུག་མེད་, འཕྲུག་* the
planet Rāhu.

Syn. ལྷ་གཅན *sgra-gcan* (*Mñon.*).

མེང་གེ་བཟང་པོ *Señ-ge bzang-po* འཕྲུག་མེད་ an
Indian Buddhist Pandit who wrote a
commentary on the Prajñāpāramitā (*K.*
dun. 38).

མེང་གེ་རྩེན *señ-ge-rtsen* an epithet of
Jampal Bodhisattva (*Mñon.*).

མེང་གེ་ཁྱི *señ-gehi-kkri* འཕྲུག་མེད་ a throne
so called from its being supported by
golden lions. The throne on which
Buddha's image is seated borne by eight
lions.

མེང་གེ་རྩོད་ལྷོག་ *Señ-gehi sgra* the sixth in the
list of the thousand Buddhas of the
present Bhadra-kalpa (*Situ. 42*).

མེང་གེ་རྩོད་ལྷོག་ལྷོག་པའི་མེད་ *Señ-gehi sgra bsgrag-*
pahi mdo n. of a Sūtra in (*K. d. 8, 183*).

མེང་གེ་རྩོད་ལྷོག་ *señ-gehi rtsal* འཕྲུག་མེད་; the
prowess of the lion ; one powerful as the
lion.

མེང་གེ་འཕུགས་ལྷོག་ *señ-gehi ral-pa* the mane of
the lion.

མེང་གེ་རྩོད་རིགས་ *señ-gehi-rigs* = as met. a dog.

མེང་གེ་ས་ལྷོག་པའི་མེད་ *Señ-geš shus-pahi mdo* the
Sūtra delivered at the request of prince
Simha the son of king Ajāta S'utru (*K.*
ko. 8, 73).

མེང་ལྷུང་དཀར་མོའི་རྩ་ལོ་ *señ-lcam dkar-moñi ni-*
sho = ལྷུང་ལྷོག་ལྷོག་ glacial water, natural ice-
water, glacier stream (*Sman. 351*).

མེང་ལྷུང་ *señ-lcam* prob. a wrong spelling
of མེང་ལྷུང་ also མེང་ལྷུང་ a tree growing on the
southern lower ranges of the Himalayas,
having red wood, and a bark which by the
poor is used for tea called རྩོད་པེ། ; its sap
serves as an officinal drug *Lt. (Jä.)*.

མེང་ལྷུང་ *señ-ldeñ* ལྷུང་ལྷོག་; *Acacia Catechu*.
Syn. ལྷུང་པའི་རྩ་ལོ་ *byis-pahi nu-ma* ; ལྷུང་ལྷོག་ལྷོག་ *glu-*
len-ma (*Mñon.*). *Damaru* (drumlets) made
of this wood emit a very musical sound.
It is of three species, red, yellow and
white (*Lic.*) : ལྷུང་ལྷོག་ལྷོག་པའི་ལྷོག་ལྷོག་ལྷོག་གི་
ལྷོག་ལོ་ (*A. 31*) and my best of all the
deities is Dolma of Sengdeng forest.

མེང་ལྷུང་ལྷོག་ལྷོག་ *señ-ldeñ han-ma* an inferior
species of *Acacia catechu*.

Syn. ལྷུང་ལྷོག་ལྷོག་ལྷོག་ *bçañ-wahi* *señ-ldeñ* ;
ལྷོག་ལྷོག་ *tshil-dgra* ; ལྷོག་ལྷོག་ལྷོག་ *zla-wahi yal-ga*
(*Mñon.*).

མེང་ལྷུང་ལྷོག་ *señ-ldeñ ldan* one of the seven
fabulous golden mountains of the Bud-
dhist cosmogony (*So-rig. 8*).

མེང་པོ་ *señ-po*, = ལྷུང་པོ་ 1. clean, white,
cf. ལྷུང་པོ་. 2. *Sch.* : thin, airy, transparent,
not dense or tight ; མེང་པོ་ id. (*Sch.* : open,
free, roomy, spacious) ; ལྷུང་པོ་མེང་པོ་ལྷོག་ *skye-bo* *señ-señ-por gyur* they became very
thin, lean, pale people (*Jä.*).

Syn. རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; བསམ་མནོ་ *bsam-mno*; མནོ་བསམ་ *mno-bsam*. (*Mñon*.)

སེམས་སྐྱེད་པ་ *sems skyed-pa* to suffer thoughts or inclinations to rise in one's mind, as e.g., འདྲད་ཆགས་ཀྱི་སེམས་སྐྱེད་པ་ libidinous thoughts arise; also: to nourish, indulge desires, passions, to give way to them; often used in reflective sense: སེམས་སྐྱོད་པ་ to humble one's self before a person; also བདག་གི་སེམས་ལ་སྐྱོད་ he blamed, scolded himself (*Jä*).

སེམས་སྐྱོ་ *sems-skyo* repentance; weariness.

Syn. ཡིད་སྐྱོ་ *yid-skyo*; དེས་པར་འབྱུང་འཕྲུལ་ *ñes-par-hbyun*; སྐྱོ་དེས་ *skyo-ñes*; ཡིད་འབྱུང་འཕྲུལ་ *yid-hbyun*; སྐྱོ་གས་ *skyo-gas* (*Mñon*).

སེམས་བསྐྱེད་ *sems-bskyed* चिन्तोत्पाद notion, thought, idea, any thing arising or dawning in the mind; these as enumerated in *Hbum*, *Pharphyin*, *Lamrim* and *Legs-bcad gser-phreñ* are of two kinds: ཀྱུན་རྫོབ་པ་ཡི་སེམས་བསྐྱེད་ ངོ་མཚར་འཕྲུལ་འཕྲུལ་ and དྲན་དམ་པ་ཡི་སེམས་བསྐྱེད་ པར་མཚལ་ མཚན་འཕྲུལ་ (*M.V.*)

སེམས་ཁོང་ཆུང་ *sems-khoñ-chud* = རླུག་བཅུམ་ *sdug-bśnal* suffering, sorrow, grief (*Mñon*).

སེམས་མཁར་ *sems-mkhan* intelligent, sensible: སེམས་མཁར་མི་གཉེན་གྱི་མ་བྱུང་ not one sensible person was present (*Gl.*, *Jä*).

སེམས་འདྲུག་པོ་ *sems-hkhyog-po* = མི་དང་པོ་མིན་པ་ *mi-drañ-po min-pa* one who is not straightforward (*Mñon*) = བཅོས་པ་བྱེད་པ་ to be dissimulating, one behaving artfully, cunningly.

སེམས་འབྲུལ་ *sems-hkhral* a mind afflicted, painfully agitated (*Sh.*).

སེམས་འདྲུག་པར་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་ལྔ་ཡེ། the so-called five but really four causes which agitate the mind:— 1. གཉེན་བཞེས་ཅད་པ་ termination of friendship, loss of friends and relations. 2. མངམ་སྐྱོད་ཅད་པ་ fall from prosperity, loss of wealth, etc. 3. ཞུས་མི་མཉམ་པ་ indifferent state of health, the state of health being not uniform. 4. མི་མ་ཡིན་པའི་བརྒྱུ་ལས་ཀྱི་རྣམ་

པར་སྐྱེན་པ་) the consequences of the acts of the former states of life (*K. du.* ཕ, 49).

སེམས་དགའ་དགུ་བ་ *sems-dgah-dgu-wa* to be merry, cheerful; merriment, enjoyment.

སེམས་ཅན་ *sems-can* རྣམས་, སྐྱེས་ སྐྱེས་ animated being, man, animal (in Kham and Amdo the term is applied only to the lower animals). སེམས་ཅན་ and རྟོག་ཆགས་ *srog-chags* are sometimes confounded together, the last term though in a general sense applying to animated beings being seldom used to signify humanity.

Syn. འགྲོ་བ་ *hgro-wa*; སྐྱེ་འགྲོ་ *skye-hgro*; སེམས་ལྡན་ *sems-lan*; སྐྱེ་ལྡན་ *skye-lan*; སྐྱེ་པོ་ *skye-wo*; སེམས་པ་ཅན་ *sems-pa-can*; རྟོག་ཆགས་ *srog-chags*; ལྡན་ལྡན་ *ces-lan*; ལུས་ཅན་ *lus-can*; སྐྱེས་བུ་ *skyes-bu* (*Mñon*).

སེམས་ཅན་དང་ལྡན་པ་ *sems-can-dañ lan-pa* big with child, pregnant. སེམས་ཅན་ལྷན་ལས་ *sems-can-shugs* = བྱད་མེད་སྐྱུ་མ་པ་ *bud-med sbrum-pa* a pregnant woman (*Mñon*).

སེམས་ཅགས་པ་ *sems-chags-pa* to be fond of, loving, to be passionately devoted to a person or object.

སེམས་འཇམ་ལའ་ནས་སྐྱུ་མ་པ་ *sems-hjah phab-naš smraš-pa* = སེམས་མཐུན་ནས་ཚས་ཀྱི་གཏམ་སྐྱུ་མ་པ་ to discourse on religious matters with an accordant mind.

སེམས་ཉིད་ *sems-ñid* the soul, spirit, mind, the inner working; memory, intelligence, consciousness.

Syn. ལྡན་པ་ *ces-pa*; སེམས་ *sems*; སེམས་པ་ *sems-pa*; སྐྱིད་ *sn̄iñ*; རང་གི་བྱེད་པ་ *nañ-gi byed-pa*; དན་པ་ *dran-pa*; སྒོ་ *blo*; རིག་པ་ *rig-pa*; རྣམ་ལྡན་ *rnam-ces*; ཀུན་གཤི་ *kun-gshi*; ཡིད་བྱེད་ *yid-byed* (*Mñon*).

སེམས་སྐྱོམས་ *sems-sñoms* = སེམས་ཆུང་ *sems-chuñ* or མི་སྐྱོམས་ཆུང་ a timid person (*Nag.* 29).

མེམས་རྟེན *sems-rtew* a keepsake, token (*Pth.*).

མེམས་ཐེབས་པ *sems-thebs-pa* mental absorption, to be absorbed in thought.

མེམས་དངས་པ *sems-dwañs-pa* ཅེ་ཅས་: བྱས་པ་: clearness of understanding [extension of knowledge]S.

མེམས་བདེ *sems-bde* cheerfulness, ease of heart.

མེམས་ཕྱག *sems-sdug* = ཕྱག་བཤམ *sdug-bśhal* རྗེན་, རྗེན་པོ་ རྗེན་པོ་ sadness, sorrow; misery, mental depression (*Mñon.*).

མེམས་ནད *sems-naḍ* heart-grief, affliction: མེམས་ཀྱི་རད་དུ་ཚེ་ he has much heart-grief (*Jā.*).

མེམས་རྣམ *sems-rnal* (*yoga*) a peaceful state of mind, a concentrated mind. མེམས་རྣམ་དུ་ཡབས་ནས་ལེགས་པ་བསམ་དགོས་པོ་ (*Situ. 71*) the mind to be brought into perfect rest must have good thoughts.

མེམས་རྣམ་དུ་མི་གནས་པ *sems rnal-du mi-gnas-pa* a restless mind, a mind not in equanimity.

Syn. རྣམ་དུ་མི་གནས་པ *rnal-du mi-gnas-pa*; བག་མི་ཐེབས *bag-mi-phebs*; རྣམ་མི་གནས *shi-la mi-gnas*; བཟུང་མི་ཅན *hphyañ-mo-can* (*Mñon.*).

མེམས་སྐྱེས་པ *sems snum-pa* = དགའ་བ་ to be glad, gladness (*Mñon.*).

མེམས་པ *sems-pa* ཅེ་ཅས་, ཅེ་ཅས་, ཅེ་ཅས་; pf. མེམས་ or བསམས *bsams*, fut. བསམ, imp. མེམས་ 1. to think: འདི་ལྟར་དུ་མེམས་པོ་ or བསམས་པོ་ he thought as follows, he had the following thoughts; རྟོག་པར་མེམས་པ་ to think perversely, to take the wrong view of a thing; to meditate, muse, ponder; མེམས་བཞེན་དུ་ absorbed in meditation, lost in thoughts; མི་དགའ་བར་ མེམས་ཤིང་ immersed in melancholy thoughts (*Dsl.*); མེམས་བཞེན་དུ་ = ཤེས་བཞེན་དུ་ knowingly, wilfully, purposely; ཤིན་ཏུ་མེམས་ཤིག་ think over seriously, རང་གི་ཕུལ་ལ་མ་བསམ་པར་ forgetful of home, forgetting one's country; ལི་གེ་འདི་ལ་ མ་བསམ་པར་ disregarding this contract (*Ghr.*);

གནན་དུ་མ་མེམས་ཤིག་ do not think of any body else, do not think otherwise; to intend, purpose, have in view, e.g., གནོད་པར་བྱ་བར་ to do harm. 2. to fancy, imagine (*Do.*); with དང་འདྲ་བར་ and similar expressions, to hold, think, consider, to take for, to look upon as; ད་ལྟོང་བའི་ཉེས་དེ་ལེགས་བསམ་བསམ་ཤིས་ན་ (for བསམ་ཤིང་) now that you know with full consciousness the punishment of (going through) the cycle (of animal existences) (*Mil.*). 3. an act of memory, a remembering; ལྟོ་ཚེས་ཤོས་བསམ་བྱེད་པ་རྣམས་ those who have heard and kept in their memory the religion of Buddha (from *Jā.*).

མེམས་པ་ཅན *sems-pa can* ལྗང་སུམ་པ་ pregnant, bearing child.

མེམས་དཔལ *sems-dpah* a brave mind; རྱང་རྒྱལ་ མེམས་དཔལ་ a purified, brave and powerful minded soul, a saint of the Mahāyāna school.

མེམས་དཔལ་ཅེན་པོ་ *sems-dpah chen-po* བཤམས་ལ་ a saintly soul that has attained high perfection.

མེམས་ལྷོས་པ *sems-phyos-pa* ལྗང་སུམ་: distracted mind, mind unable to fix on anything.

མེམས་བེམ་པོ་ *sems bem-po* = ལྷུག་པ་ *lkug-pa* idiot, stupid, fool (*Mñon.*).

+ མེམས་ལློང་ལློང་པོ་ *sems-bloñ bloñ-po* = ལི་སྐྱག་པ་ a depressed heart.

མེམས་མ་བདེ *sems ma-bde* uneasiness of the mind, unhappy state of mind.

མེམས་མང་ *sems-mañ* having many desires, speculating on many things.

མེམས་མི་དགའ་བ་ *sems mi-dgah-wa* disconsolate, unhappy; displeased, dissatisfied.

མེམས་མི་གནས་པ *sems mi-gnas-pa* a vacillating, unsteady mind unsteadiness, fickle-minded (*Mñon.*).

Syn. རྣམ་གཤེད་ *rganam-gyeñ*; མི་རྟེན་ *mi-brten* (*Mñon.*).

མེམས་ཅོམ་པའི་གུབ་མཐའ་ *semṡ-tsam-pahi grub-mthah* the doctrinal philosophy of the *Yogacārya* Buddhist school which is divided into two sects : མེམས་ཅོམ་རྣམ་བརྟན་པ་ *semṡ-tsam rnam bden-pa* and མེམས་ཅོམ་རྣམ་བརྟུན་པ་ *semṡ-tsam rnam brdsun-pa*. རྩོམ་རྗེའི་སླ་མ་ཀུ་མ་ལ་ར་ཤེ་ཏེ་མེམས་ཅོམ་རྣམ་བརྟུན་པ་ཡིན། (A. 28) Atis'a's spiritual tutor Kamala Rakṣita belonged to the *Rnam-brdsun-pa* sect of the *Yogacārya* school.

མེམས་འཚོར་ *semṡ-htsher* fatigue, weariness, disgust (Sch.).

མེམས་གཤམ་ *semṡ-gshan* चिन्तान्तर regardless; thinking differently.

མེམས་ཡངས་པ་ *semṡ-yañṡ-pa* magnanimous, one with liberal views.

Syn. ལྷོ་ཁོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañṡ-pa*; ལྷོ་ཚེ་བ་ *blo-che-wa*; བསམ་པ་ཡངས་ *bsam-pa-yañṡ* (*Mñon.*).

མེམས་གཡེར་བ་ *semṡ-gyeñ-wa* विचित्र चिन्त, विमना: inattention, wandering, absent-mindedness; to be disturbed.

མེམས་གཡེར་ས་ *semṡ-gyeñṡ* disturbed mind = ལྷུག་བརྒྱལ་ *sdug-bṡñal* suffering, sorrow (*Mñon.*).

མེམས་ལས་ *semṡ-las* or མེམས་ལས་ཚེ brain-work; a philosopher; one who thinks of many subjects (*Mñon.*).

མེམས་ཤེས་པ་ *semṡ-ces-pa* पण्डित; = ལཱལ་ས་ a learned man, a sage (*Mñon.*).

མེམས་ཤེས་ཁྱིམ་ *semṡ-ces-khyim* = དཔལ་ཤོད་ཁྱིམ་ the residence of a sage; also that of a hero.

མེམས་གསོ་ *semṡ-gso* or མེམས་པ་གསོ་བ་ consolation, to console; མེམས་གསོ་ལྷུག་ས་ངལ་མ་མཛེད་ (*Bdsā. 19*) be consoled, do not be troubled in mind.

མེའུ་ *sehu* 1. दाड़िन्व pomegranate. 2. a little tooth (*Jā.*).

མེར་ *ser* 1. for མེར་པོ་. 2. མེར་ཅུ་ corruption, putrefaction. མེར་ཅན་ rancid *S.g.* (*Jā.*).

མེར་ཀླ་ *ser-ka* = མེར་ཁ 1. crack དཀར་ཡོལ་ལ་ མེར་ཀླ་བུང་ there is a crack in the porcelain cup; a cleft, slit fissure, crevice, gap, བྲག་ མེར་ chasm or cleft in a rock; ལྷུ་མེར་ a large gap. 2. = བྲག་པ་ རྩལ་པོར་ a hole; མེར་ཁ་སྤུབ་པ་ to close or stop up a hole or crack.

མེར་སྐུ་ *ser-skya* lamas and laymen, i.e., Buddhist monks who dress in yellow and layman who dress in plain or in white. 2. ཀཔིན་, པ་ལཱེར་ yellowish white, brown; ཁ་རྟོག་མེར་སྐུ་ ཀའིར་; of fair complexion, of white-yellow colour.

མེར་སྐུ་མ་ *ser-skya-ma* n. of a *Yakṣa* princess (*K. g. 5, 130*).

མེར་སྒེ་ *ser-ske* yellow-sash used by Buddhist monks of Tibet (*Rtsii.*).

མེར་ཁ་ *ser-kha* v. མེར་ཀ་.

མེར་ཁ་མེ་ *ser-kha-se* ལྷུང་ནན་ཁོ་མེར་ཁ་མེ་སྐུ་མ་ལ་བཞོད་རྟོན་ཅེ་ལ་ཡོད་ (*Khrīd. 130*) for what has that old beggar settled in the city?

མེར་ཁྱིམ་པ་ *ser-khyim-pa* = དཔོན་པོ་, a Buddhist monk of the *Tantrik* school who while doing priestly duties (chiefly astrological) lives as a householder and keeps female company; རབ་ཏུ་བུང་བ་ཡང་མེར་ཁྱིམ་པ་བཞོད་ he converted even the ordained monks into householder priests (*A. 66*).

མེར་ཁྲལ་ *ser-khral* fees paid to a *Serkyim-pa* priest for protection against damage done by hail, i.e., money paid to a *Tantrik* lama for his preventive ceremonies against hail storms.

མེར་ག་མ་ *ser-ga-ma* turmeric, *curcuma* (Sch.).

མེར་གོས་ *ser-gos* = གོས་མེར་པོ་ yellow robe, the dress of a Buddhist monk (*Khrīd. 18*).

མེར་ཅན་ *ser-can* पितल brass.

མེར་ཚེ་ *ser-che* a yellow flower in *W. Saxifraga flagellaries* (*Jā.*).

མེར་ནག་མ་ *ser-nag-ma* རྩལ་པོ་ལྷུ་ yellowish black.

སོ་ལེ་ལྷོད་ *so-le sdod* to remain or appear fresh, fresh looking; དེ་ལ་མེ་རྟོག་གར་ནས་ལག་བདུན་དུ་སོ་ལེ་ལྷོད་པ་ there (in that) blossoms appearing which remained fresh for seven days (A. 107)

སོ་ལོག་ *so-log* high road, causeway W. (Jä.).

སོ་བསོད་ *so-bsod* = རྒྱུད་པོ་ཅེག་ comfortable, སོ་མེ་གསོད་ = རྒྱུད་པོ་མེ་འདུག་ *skyid-po mi-hdug*, uncomfortable: བདག་མཛེས་ས་ལུང་སོ་བསོད་ཅེག་བགྱིད་ I lived comfortably at Chim-phu.

‡ སོ་ལུ་གན་ཚིག་ *sohu gan-dhi-ka* n. of a flower (K. g. མི, 82).

སོ་རྩུབ་ *so-hrub* minced meat; also pounded dried meat.

སོ་སོ་ *so-so* = སྐད་དུ་ རྒྱུད་ལྡན་ 1. [distinct, separate, single, individual, སོ་སོ་བ་ རྒྱུད་ལྡན་ individuality, distinctness, difference, རྩམ་སོ་སོ་མེ་ལག་ཏུ་ཐངས་སོ་ the victuals came into the hands of the individual persons (Dzl.); སོ་སོ་ནས་ adv. separately: སོ་སོ་ནས་རྫོང་བཞེ་དེ་ ‘*sin-gulation*,’ each for himself, holding forth his vessel. 2. various; diverse, different, བསམ་པ་སོ་སོ་ different opinions, dissension; སོ་སོ་བྱེད་པ་ to separate, disjoin, divided, སོ་སོར་བཞག་པ་ to set, put, lay apart], from Jä.

སོ་སོར་རྒྱུ་བོ་ *so-sor skye-wo* རྒྱུ་གཞན་; prop. one separated (from the saints), one distinct from incarnate beings, an ordinary man; a lay man; as to his spiritual condition: a man in his natural state, one not yet enlightened.

སོ་སོར་འཕྲུལ་ *so-sor hkhrol* རྒྱུ་ལྡན་ [repelled, beaten back]S.

སོ་སོར་གོ་བར་བྱེད་ *so-sor go-war byed* ལྟོག་པོ་ལྡན་ comprehension [cause, reason, proof]S. སོ་སོར་གོ་བྱེད་ *so-sor go-byed* རྒྱུ་ལྡན་ [accurate understanding of the particulars of anything]S.

སོ་སོར་འཕྲོག་ *so-sor hgog* ལྷོ་བཞུག་ [obstruction]S.

སོ་སོ་འགྲོ་ *so-so-hgro* འགྲོ་བའི་རིམ་པ་ gait or manner of walking or movement (Mñon.).

སོ་སོར་ལྱུར་ *so-sor gyur* 1. separated. 2. རྒྱུ་ལྡན་ [a surety, security]S.

སོ་སོར་རྫོད་ *so-sor-rgod* = སོ་སོར་བཞད་ *so-sor-bshad* (Mñon.). ཀར་ལྗོངས་ ཀར་ལྗོངས་ n. of flower (Mñon.).

སོ་སོར་རེས་པ་ *so-sor nes-pa* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ [general rule, general prevalence]S.

སོ་སོར་བཅོམས་ *so-sor bcoms* བཅོམས་ vanquished, subdued.

སོ་སོར་འཛིང་ *sa-sor hchiñ* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ [obstruction, ruggedness]S.

སོ་སོར་འཇོམས་ *so-sor hjoms* རྒྱུ་ལྡན་ [reaction, resistance]S.

སོ་སོར་ཉིན་བྱེད་ *so-sor ñin-byed* རྒྱུ་ལྡན་ [every day]S.

སོ་སོར་མཉན་ *so-sor-mñan* = རྒྱུ་ལྡན་པ་ *khas-blañs-pa* (Mñon.) promise, assurance.

སོ་སོར་རྟོག་པ་ *so-sor rtogs-pa* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ [watchfulness, knowledge]S.

སོ་སོར་ཐར་པ་ *so-sor thar-pa*, also སོ་སོར་ཐར་པ་ རྒྱུ་ལྡན་, liberation, deliverance; སོ་སོ་ཐར་པ་འཛིང་ the Sûtra on deliverance, code of moral and monastic discipline, containing 250 rules for the priesthood.

སོ་སོར་ཐོབ་པ་ *so-sor thob-pa* རྒྱུ་ལྡན་ [received back]S.

སོ་སོར་སྤུད་ *so-sor sdud* = རྒྱུ་ལྡན་པ་ or རྒྱུ་ལྡན་ (Mñon.)

སོ་སོར་བཟུམ་པ་ *so-sor bsdus-pa* རྒྱུ་ལྡན་ [1. drawing back. 2. combination of a group of letters into one whole]S.

སོ་སོར་གནས་ *so-sor gnas* རྒྱུ་ལྡན་ separately; རྒྱུ་ལྡན་ [removal, setting aside]S.

སོ་སོར་རྒྱུང་བ་ *so-sor ñnañ-wa* རྒྱུ་ལྡན་ [brilliance, ingenuity]S.

others (*S. Lex.*); ལྷབས་སོར་ toe. སོར་གདུབ་ *sor-gdub* མཚན་གྱིས་ finger-ring, སོར་རྩོག་ the joint of a finger. སོར་མོ་མེད་པ་ ལྷན་རྒྱ་ཉི་ fingerless. 2. inch: སོར་བཞི་པ་ four-inched; སོར་ལྔ་པ་ བཟའ་རྒྱ་བ་ fivefinger breadth. སོར་མོ་བཞི་པ་ *sor-mo bshi-pa* = རྩང་ག་ (*Mñon.*) a mild purgative-fruit. 3. symbolical of ten by reason of there being ten fingers on the two hands (*Rtsü.*).

སོར་མོ་འི་ཕྱིང་བ་ལ་ཡན་པའི་མདྲ་ *sor-mo hi phreñ-wa-la phan-pahi mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha for the benefit of Aṅguli Mālā (*K. d.* མ, 208).

སོལ་བ་ *sol-wa* རྟོག་པར་; མེས་རྩོག་པ་ anything burnt, སོལ་ནག་ charcoal; སོལ་བའི་མེ་ charcoal fire, རྩ་སོལ་ coal. 2. imp. of གསོལ་ to pray, to beg. 3. རྟོག་པར་ཀ, ཀུམ, མརྟུ་ལྷོ་ལྷོ་ the planet Mars which glows like live coal.

སོལ་ནག་ཐང་པོ་ *Sol-nag thañ-po* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་སོལ་ནག་ཐང་པོ་མེར་ཕྱག་ལེབས་ from thence he arrived at the great plain of Sol-nag-thañ-po (*A. 91*).

སོལ་པོ་ *sol-po* resp. friendly, kind, affable *C., W.* (*Jä.*).

སོལ་མདུད་ *sol-mdud* ཀམ་མཚན་མཚན་ a gem worn on the neck; nape-joint.

སོས་ *soṣ* 1. instr. of སོ: སོས་བཏབ་པ་ to bite (*Sch.*), also to back-bite, to cullumnate. 2. a pf. form of གསོས་བ: རན་སོས་པ་ disease cured རྣམས་པ་སོས་པ་ cured impaired (health).

སོས་ཀ་ *soṣ-ka* ཉིང་མཁའ་, གྲིལ་ the summer season. སོས་ཀ་ཚ་བའི་དུས་ *soṣ-ka tsha-wahi dus* the hot season, from about the middle of April till the middle of June.

Syn. ཚ་གདུང་ཅན་ *tsha-gduñ-can*; ཚ་ཅན་ *tshad-can*; དེས་སྤྱེག་ *ñes-sreg*; རྩོད་འོང་དུས་ *drod-hoñ-dus* (*Rtsi.*)

སོས་ཀ་བཟན་ *soṣ-ka-bshad* = འཇེལ་མཚན་ *hjuh-mtshon* v. འཇེལ་ (*Mñon.*) rainbow.

སོས་དལ་ *soṣ-dal* = བྲེལ་བམེད་པ་ without haste or hurry about a thing, slowly, leisurely (*A. 131*).

སོས་གཤོལ་ *soṣ-gdal* = ལྡོད་ལྡོད་ *lhod-lhod* slow, with relaxation; ལྡོད་གཤོལ་གྱི་ས་ལ་སོས་གཤོལ་ at the place of study be slow (*A. 132*).

སོས་ཟེན་ *soṣ-zin* 1. སོ་ཡིས་ཟེན་པ་ *so-yis zin-pa* caught by the teeth. 2. tetanus, lock-jaw (*Jä.*).

སྤྲུང་ *sra* for སྤྲུང་.

སྤྲུང་ *sra-wa*, also སྤྲུང་པོ་ and སྤྲུང་མོ་ (*Cs.*), ཀའིན, རྩུར, ཀའོ་མུ, མམར, གན, དཱ་ཇ་ hard, solid, thick, firm, compact; སྤྲུང་ལྡན་པ་ དཱ་ཇ་མམར་ firm and compact; སྤྲུང་པོ་དེས་ solidity, hardness, compactness, of wood, meat, etc., ཀམ་སྤྲུང་ hearty, vigorous old age; མཚན་པར་སྤྲུང་ proof against cut and thrust (*Jä.*).

སྤྲུང་པོ་འདིང་ *sra-brkyañ-hdiñ* ཀའིན་སྤྲུང་མམར་གསལ་ coarse blanket used by Buddhist monks in ancient India.

སྤྲུང་པོ་ *sra-hbraṣ* n. of a medicinal fruit. སྤྲུང་པོ་མམར་ལ་མའི་ནད་རྣམས་སེལ་བར་ཕྱིན་ *Med.*

Syn. དུ་བཞེན་མོ་ *dra-wa chen-mo*; མེ་རྩོག་སེར་ *me-tog-ser*; རུག་རྩུ་ *zug-rñu* (*Mñon.*).

སྤྲུང་ཅི་ *sra-rtsi* hard varnish, raisin, gum; སྤྲུང་ཅིང་ *sra-rtsi-çiñ* = ལྷོས་དཀར་ཅིང་ *spos-dkar-çiñ* Sāl tree (*Mñon.*).

སྤྲུང་སྤྲུང་ *sra-sra* ཀའལ་མཐའ་ = རྩོག་པ་ *sin* (*S. Lex.*).

སྤྲུག་པ་ *srag-pa* བེའི་ལྷོ་ (*Zam. 6*).

སྤྲུག་གུལ་ *srag-gul* ལྷན་གྱི་ལྷོ་ *Lex.* violent (*S. Lex.*).

སྤྲུང་ *srañ* I: 1. = མོང་ གྲམ་ a hamlet, village. 2. ལྷོ་ལྷོ་ a pair of scales, balance; སྤྲུང་ལ་འདིགས་པ་ or གཞུལ་བ་, to weigh, to balance.

kun-la srid-na since springing up and passing away is the lot of all men *Dsl.*; ཡན་པ་ཞིག་མིང་ *phan-pa shig-srid* healing is possible *Pth.*; དེ་བཞིན་དུ་བཤེན་མིང་སྐྱམ་ནས་ accordingly thinking it might possibly be true; the verb is usually put in the infinitive mood terminating in བ་: དེ་ཡིན་པའང་མིང་ *de-yin-pa han-srid* after all it might be this man, it might be he *Mil.*; འདི་ན་རང་བ་མི་མིང་ད་ཐོད་དུ་ བྱེས་པ་མིང་ he will scarcely come back, he will have escaped to Tibet *Glbr.*; sometimes with the root of the verb: ཡོང་མི་མིང་ *yoñ-mi-srid Mil.*; བདག་ཅེས་ཡོང་མིང་གིས་ *bdag-thar-yañ srid-kyis* as it is a possible case, that I might be released *Dsl.*; མ་མིང་ཅེག་ *ma-srid-cig* may it not be or happen] from *Jā.*

མིང་འབྱོར་ *Srid-hbyor* मवभ्रति [n. of a celebrated Sanskrit poet who lived in the latter half of the 7th century A.D.].

མིང་ལྷ་ *srid-shu* = མི་ལྷ་ པརིལ་ཡོལ་ also བཀྲའ་རྒྱེ་ praise [service]S. རྟོན་ཅེ་ཡོད་ན་མཇམ་མིང་ལྷ་དང་ལྷ་ན་ བར་བཞུགས་སུ་གསོལ་ I pray whatever idels there are may be worshipped (སྒྲིབ་མ. 4).

མིང་སྲུང་གི་རིག་བྱེད་ *srid-sruñ-gi-rig-byed* अथर्व-वेद Atharva Veda.

མིང་སྲུང་འཛོན་ *srid-sruñ-hdsin* = མིང་པ་འཛོན་ *srid-pa-hdsin (Mñon.)* an epithet of Mahes'vara.

མིང་སྲུང་ས་ *srid-sruñs* अथर्व, अथर्वान् [a priest versed in the Atharva Veda]S.

མིན་ *srin* fer མིན་པོ་, མིན་བུ་ and མིན་མོ་ q. v.

མིན་ཁྱད་ *srin-klad* 1. n. of a disease in which worms grew in the brains (*L.C.*). 2. sert of flint-stene (*Sh.*).

མིན་གྲང་ *srtñ-glañ* 1. = མིན་བུའི་གྲང་ཐབས་ནད་ *srin-buh-glañ-thabs-nañ* (?). 2. having the staggers (ef horses); being mad (*Jā.*).

མིན་འཛོམས་ *sriu-hjomz* 1. antidete for worms; 2. བེང་ཅེ་ [a deve-cet, an aviary]S.

མིན་ཐུན་མ་ *srin-phran-ma* = རྒྱལ་མ་ *grog-ma* ant (*Mñon.*)

མིན་ཐོང་ *srin-thor* small ulcer er tumour (*Jā.*).

མིན་པོ་ *srin-po* कन्धुवर, निमाचर, राक्षस (*S. Lex.* and *Zam.* 6) cannibal demons, figuring in Indian and Tibetan mythelegy, with red neck and eyes, which drink blood and subsist on dead bodies. They are supposed to be, fer the most part, of an enormous size, generally hostile to mankind, going about at night to do mischief to living beings. Their chief abede was Lañkã (Ceylen), while Tibet and Mongelia were also originally inhabited by them. The Tibetans, acc. to the *Mani Kambum*, are descendants of a menkey emanation from Avalokites'vara who had married a *srin-mo* or female demen living in the rocks; འདི་མིན་ *hdre-srin* a hebgoblin.

Syn. རྒྱ་རྒྱལ་མ་ *sgra-sg'agz*; འབྲོད་རྒྱལ་མ་ *hbod-sgrogs*; མཁའ་འགྲོ་རྒྱལ་མ་ *mkhah-hgro-skyes*; མཚན་རྒྱུ་ *mtshan-rgyu*; མཚན་རྒྱུད་ *mtshan-spyod*; རྒྱན་མཚོ་མཇམ་ *thun-mtshams-rtogs*; ག་ཟ་ *ga-za*; རྒྱག་འབྲུང་ *khrag-h'huñ*; མཁྱེན་དམར་ཅན་ *mgrin-dmar-can*; ཀུན་གསོད་ *kun-gsod*; རོ་ཟན་ *ro-zan*; མི་ལ་འཚོ་ *mi-la-htshe*; མིག་དམར་ *mig-dmar*; བསོད་ནམས་རྒྱུ་པོ་ *bsod-nañ skye-wo*; ག་རྗེན་ཟན་ *ga-rjen-zan (Mñon.)*.

མིན་པོའི་རྒྱལ་པོ་ *srin-pohi rgyal-po* रावण, राक्षस-राज king of the *Rakṣasa*. His sword is styled རལ་གྲི་རྩེ་བོ་དཀོན་ *ral-gri zla-ua dkoñ*; n. ef his general: ལག་མཚོག་འཛོང་བ་པོ་ *lag-mchog htsañ-ua-po*; n. of his ministers: སཱཱ་ལ་འགྲོ་བུ་ལྷ་ *hgro-byed* and རྩེ་ཚོ་ *ne-tso*; n. of his pupils: རྒྱེ་བ་ *shi-ua* and མཁའ་རྗེ་རྒྱལ་མ་ *mkhah--rje-skyes*; n. of his capital city ལྷ་རྩེ་ *Lañkã*; རྩེ་མོའི་རྩེ་བོ་མཚོ་ *rtse-mohi rol-mtsho* is a lake fer his water spert and diversion; n. of his རྩེ་བའི་ས་གནི་ *rtse-wahi sa-gshier* play greund: འཚོ་མེད་འབྲེང་ *hchi-med-hphreñ*; n. of his pleasure greve: མྱ་ངན་མེད་པའི་རྫོབ་མ་ *mya-ñan med-pahi stobz*; names of his tanks er རྫོང་ག་ *lten-ka*: གསེར་གྱི་པད་མ་ཅན་ *qser-gyi pad-ma-can*,

འདྲ་ཅེས་སྲིད་པར་བྱེད་པ་ *hod-ser skyed-par byed-pa* (*Mñon.*).

Syn. ཡང་ཀའི་བདག་པོ་ *lah-kahi bdag-po*; འདྲ་ཡངས་བུ་ *hod-yahs-bu*; གཤོད་བུ་ *gdoh-bcu-pa*; མཛེན་བུ་ *mdrin-bcu-pa*; རྣམ་སྲིན་གཤོན་པོ་ *nor-sbyin gcuñ-po*; དགའ་བྱེད་དབྱེད་ *dgah-byed-gra*; བསོད་ནམས་སྲུ་བོའི་དབང་ལྷུག་ *bsod-nams skye-wohi dwañ-phyug*; བདེན་བྲལ་གཙོ་བོ་ *hden-bral gtso-wo*; གནས་བཞེ་པ་ *gnas-bshi-pa*; སྲི་སྲོག་རྒྱལ་པོ་ *sgra-sgrog rgyal-po*; རལ་འཛོལ་རྒྱལ་ *ral-hdsin ña-rgyal*; གསོད་བདག་རྒྱུས་ *gsod-bdag-rgyes*; ལྷོ་ལྷུབ་ལྷུགས་སྲོང་ *lho-nub phyogs-skyoñ*; སྲིན་པོའི་དབང་ *srin-pohi-dwañ* (*Mñon.*).

སྲིན་པོའི་རྒྱལ་པོ་ཚེན་པོ་འགའ་ཞིག་གི་མིང་ names of some great kings of the *Rākṣasa*:—སྲི་སྲོགས་ *sgra-sgrogs*; རྣམ་ལྷན་ *nor-ldan*; རྣམ་པར་འདུག་བྱེད་ *rnam-par hjug-byed*; གཟེན་ན་ *gser-rna*; བུམ་ན་ *bum-rna* (རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་); གཤོན་རྗེ་ *gcin-rje*; གཤིགས་བྱེད་ *njigs-byed*; རྣམ་པར་འཛིགས་བྱེད་ *rnam-par hjigs-byed*; མི་བཟད་པ་ *mi-bzad-pa*; རྗེ་གཤོན་དབང་པོ་རྒྱལ་ *sdig-ldan dwañ-po-rgyal*; འཕམ་པ་ *hthab-pa*; ལེགས་པར་འཕམ་པ་ *legs-par hthab-pa*; མདུང་རྩ་གཟུགས་པ་ *mduñ-rtse gsum-pa*; མགོ་གཟུགས་པ་ *mgo-gsum-pa*; མགོ་མཐའ་ཡས་པ་ *mgo-mtha yas-pa* all of whom assembled to hear the sermons of Buddha when he had visited Ceylon to preach his doctrine there (*K. g. 5, 126*).

སྲིན་པོའི་དཔོན་པོ་ཁ་གསུ་གྱི་མིང་ names of some of the chiefs of *Rākṣasa*: འོས་བཞེན་ *khros-bshin*; མཚེ་བ་བཟང་ *mche-wa-bzang*; དག་པོ་རབ་གཏུམ་ *drag-po rab-gtum*; འཛིགས་འཛིགས་ལྷ་ *hjigs-hjigs-lta*; སྲུག་བྱེད་ *skrag-byed*; འཛིགས་བྱེད་ཚེན་པོ་ *hjigs-byed chen-po*; གཤོན་རྗེའི་རྩལ་བུ་ *gcin-rjehi dril-bu*; རྣམ་པར་འཛིགས་འཛིགས་ལྷ་ *rnam-par hjigs-hjigs-lta*; ལྷ་བའི་ཤེ་ *zla-wahi sde* (*K. g. 5, 114*).

སྲིན་པོའི་གཤོན་ *Srin-pohi-gdon* n. of a fearful *gdon* or evil spirit (*Mñg., ch. 77*).

སྲིན་མོའི་གཙོ་མོ་རྣམས་ཀྱི་མིང་ *srin-mohi gtso-mo rnam-s-kyi-miñ* names of some of the *Rākṣasa* princesses:—སྲིན་མོ་མོ་ཚན་ *srin-mo so-can*; སྲིན་མོ་གཤོན་བྱེད་ *gsrin-mo gyeñs-byed*; སྲིན་མོ་

མོན་མོ་མུ་ *srin-mo mtshan-mo-rnu*, མོ་འཚམས་ *so-hchah-ma*; མོངས་བྱེད་མ་ *rmoñs-byed-ma*; དགོད་མ་ *dgod-ma*; ལྷོག་ལྷེ་མ་ *glog-lee-ma*; བུ་ཚེ་ལེ་ *bu-tsa-li*, བོད་མོ་ཚེན་མོ་ *bod-mo chen-mo* all of whom with attendant goblin maid-servants came to hear the sermons of Buddha and took their seats on one side of the great teacher (*K. g. 5, 117*).

སྲིན་བུ་ *srin-bal* acc. to (*Vai-sñ.*)=རས་བུ་ cotton, flock-silk; raw silk (*Sch., Schtr.*).

སྲིན་བུ་ཚན་ *srin-bal can* བྱི་ལྷུག་ [sewing thread]S.

སྲིན་བུ་ *srin-bu*=འབྲུ་ or འབྲུ་སྲིན་ *lu-srin* རྩམ་མུ་ insect, worm, vermin; ལྷུ་སྲིན་ *rgyu-srin*, ཁོང་སྲིན་ *khoñ-srin* intestinal worm; ལྷུ་སྲིན་ *phyi-srin* vermin living on the skin. དར་སྲིན་ *dar-srin* silk-worm. ལུ་སྲིན་ *chu-srin*=ལུ་སྲིན་པོ་ *chu-yi srin-po* sea-monster, crocodile.

སྲིན་བུ་ལྷ་ལྷ་ *srin-bu kwa-kwa* maggot-worm, generally infesting the mouth of the rectum (*K. d. 1, 214*).

སྲིན་བུ་པད་མ་ *srin-bu pad-ma* ཇལ་ལྷོ་ལྷ་ leech.

Syn. པད་མ་ *pad-ma*; ལུ་སྲིན་པོ་ *chu-yi snañ-wa*; མཉམ་འབྲུང་ *khrag-hthun*; སྲིན་བུ་ *srin-bu*; རྩམ་རྩྭ་གཙན་ *za-ma-tog-can*; རུས་པའི་ཚོང་ *rus-pahi-zoñ* (*Mñon.*).

སྲིན་བུ་ལྷ་ཚན་ *srin-bu spu-can*, སྲིན་བུ་ཁ་གནག་ *srin-bu kha-gnag*; སྲིན་བུ་སྲོ་མེད་ *srin-bu spro-med*; སྲིན་བུ་རབ་བྱེད་ *srin-bu rab-phye*, སྲིན་བུ་རྣམ་པར་མོངས་བྱེད་ *srin-bu rnam-par rmoñs-byed*; སྲིན་བུ་མེད་མདྲག་བྱེད་ *srin-bu med-mdog-byed*; སྲིན་བུ་འབྲེང་བྱེད་ *srin-bu hgren-byed*, etc.; are different kinds of worms that infest the human body, and enumerated in *K. d. 3, 367*.

སྲིན་བུ་མེ་བྱིར་ *srin-bu me-khyer* མཚོ་ལྷོ་ལྷ་, མཚོ་ལྷོ་ལྷ་ firefly: ཁོ་ལོ་སྲིན་བུ་མེ་བྱིར་ལྷ་བུ་མ་འཛིག་རྟོན་རྣང་བ་ (*A. 70*) I am like a fire-fly, (how can I) illuminate the world!

Syn. མཁའ་སྐྱོད་ mkha-snañ; དཀར་ལོད་ dkar-hod; རྣམ་མཁའ་ལོད་ nam-mkhañi-hod; རྣམ་མཁའ་ལོ་ཕྱུད་ nam-mkhañi mu-khyud; རྲིན་མི་གསལ་ལྷ་ཁྱི་མེད་ ñin-mi-gsal; ལོད་ཚན་ hod-can; ལོད་ཀྱི་སྐོར་ལོད་ hod-kyi sa-bon; ལམ་ལོད་ lam-hod. (Mñon.)

སྲིན་བྱ་དམར་ལེབ་ srin-bu dmar-leb པ་ལྷ་མོ་ [the tree *Butea frondosa*] S.

སྲིན་བྱ་ལོད་ srin-buhi-nad disease caused by worms in the stomach, skin, brains etc. (Man. ch. 50).

སྲིན་བྱ་ srin-bya = འདྲི་བྱ་ རོ་ལ་ lit. demon-bird, i.e., nocturnal bird, owl etc.

Syn. འགལ་འདྲེ་ལྷ་མོ་ཚན་ hgal-hduhi rdsun-can; འབྲུང་བོ་ལྷ་མོ་ hbyuñ-pohi-bya; རྲིན་མོ་དགལ་བྱལ་ ñin-mo dgah-bral; རྲིན་མོ་ལེབ་ ñin-mo-yib; མེད་ལྷ་ལྷ་ཕྱེད་ ser-shyahi lta-byed; མིག་མེད་ཚན་ mig-ser-can; གད་མོ་ལོད་དབྱངས་ལྷ་མོ་ gad-mohi dbyañs-ldan (Mñon.).

སྲིན་མོ་ srin-mo ཡ་ལུ་ཕྱེད་, ཡ་ལུ་ [a demon] S.

སྲིན་མོ་མཚེ་བ་ srin-mo mche-wa དམ་འཁོར་ལྷ་མོ་ a wild boar, a monster with huge teeth.

སྲིན་ཤིང་ srin-ñin mulberry-tree (Jä.).

སྲིན་ལྲ་ག་ srin-lag ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ the ring finger.

Syn. སྲིན་མཚེ་བ་ srin-mdsub; མེད་མེད་ miñ-med (Mñon.).

རྩ་སྲིབ་ srib or སྲིབ་སྲིབ་ sribz 1. darkness, gloom, night. 2. shady side of a high mountain, north side of a mountain.

Syn. བསྐྱེད་སྲིབ་པ་ bsgribs-pa; སྲིབ་རི་ grib-ri; མཚན་མ་ mtshan-ma (Mñon.).

སྲིབ་པ་ srib-pa vb. (pf. སྲིབ་སྲིབ་ sribz-pa or བསྐྱེད་པ་ shadit shaded, covered), to grow dark or dusky.

སྲིལ་ sril silk-worm (Sch.).

སྲུ་ srü or སྲུ་མོ་ srü-mo མ་མཚན་མ་ mother's sister, aunt.

སྲུག་པ་ srug-pa W. for སྲུག་པ་ sprug-pa, སྲུབ་པ་ srub-pa and དཀྲུག་པ་ dkrug-pa: 1. to shake, to shake out. 2. to stir, stir up, twirl. 3. to make to totter (Jä.).

སྲུང་བ་ sruñ-wa 1. vb., pf. བསྲུང་བ་ bsruñs or སྲུང་བ་ sruñs, fut. བསྲུང་བ་ bsruñ, imp. བསྲུང་བ་ bsruñs or སྲུང་བ་ sruñ རབ་; 1. to watch to keep guard, to guard, to keep in custody, to save from, to protect, to shelter; ལུས་སྲུང་བ་ to keep one's self unpolluted, pure, chasto; བདག་སྲུང་བ་ bdag-sruñ-wa to guard one's self, or in a special sense, to live as a bdag-sruñ hermit; to preserve; བདག་གཞོན་པ་མཚམས་ཚད་ལ་སྲུང་བ་ཤིག་ may I be preserved from every harm (Do.); བདག་ལ་སྲུང་བྱ་གསེལ་ bdag-la sruñ-du-gsol I pray to protect me (Do.). 2. to be cautious, to bowaro of, to guard against: འདྲི་གཞོན་པ་བཞེགས་པ་ལ་ཚད་སྲིབ་སྲུང་བ་ to guard against accidents, &c., from ghosts, evil spirits and demons; ལུས་དང་དག་གི་ཉེས་པ་སྲུང་བ་ lus-dañ ñag-gi ñes-pa sruñ-wa or ལུས་དང་དག་སྲུང་བ་ lus-dañ ñag-sruñ-wa to be cautions of what one does or says. 3. to keep, to observe faithfully, a promise, laws; བཀའ་སྲུང་མཁན་ bkah-sruñ-mkhan obedient, one who faithfully carries out a behest. 4. to hinder, forbid, prohibit; རིགས་ཀྱིས་བདག་པོས་སྲུང་བ་ rigs-kyis bdag-pos sruñ ཚེས་ཀྱིས་སྲུང་བ་ chos-kyis-sruñ it is forbidden, it is prohibited, by the degree of kindred, by the husband, by religion in general (Jä.).

སྲུང་བ་ II: རབ་ [sbst. 1. the keeping, guarding, watch, guard. 2. the person or the thing that guards, esp. an amulet, preventive, preservative; སྲུང་བ་བཅུགས་པ་ sruñ-wa btags-pa to suspend an amulet, to the neck or other part of the body] Jä.

སྲུང་སྐྱེད་ sruñ-skud an amulet consisting of enchanted threads.

ལྷ་མཁན་ *sruñ-mkhan* keeper, guardian, watchman.

ལྷ་མཁོར་ *sruñ-khor* a talisman, a disk made gen. of threads consecrated by an incarnate lama.

ལྷ་མདུད་ *sruñ-mdud* knotted silk-rags consecrated by incarnate lamas and presented to their devotees in return for presents made by them.

ལྷ་བལ་ *sruñ-wa-pa* a guard, a keeper.

ལྷ་བུ་ *sruñ-bu* or ལྷ་བོ་ *sruñ-po* = ལྷ་མཁན་ *sruñ-mkhan*.

ལྷ་བྱེད་ *sruñ-byed* = ལྷ་བྱེད་ *groñ-khyer* a city (*Mñon.*) *अवन्ति*; the city of Avanti in ancient Malwa (*S. Lex.*). 2. ལན་ *custodian* of treasures, a demi-god.

ལྷ་མ་ *sruñ-ma* guardian, དམུལ་བའི་ལྷ་མ་ *dmyal-wahi sruñ-ma* guardian of the infernal regions; ཚོས་རྒྱུང་བའི་ལྷ་མ་ཐམས་ཅད་ *chos-skyon-wahi sruñ-ma thams-cad* all the tutelary gods of religion (*Mil.*); collectively, body of watchmen; ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ལྷ་མ་དང་བོ་ *the first corps of watchmen of the gods, the Nāgā*; ལྷ་མ་བའི་ལྷ་མ་བའི་མི་ *rgyal-pohi sruñ-wahi-mi* the men of the king's body-guard. ལྷ་མེས་ *sruñ-sems* the taking heed, being cautious (*Jā.*).

ལྷ་མཛེད་ *sruñ-mdsad* गोप्ता [a preserver] *S.*

ལྷ་མལ་ *sruñs-pa* = ཐམས་ལ་ ལུག་ *latent, kept secret or hidden.*

ལྷ་ན་པ་ *srun-pa* or བསྐྱེད་པ་ *bsrun-pa* = འདུལ་བ་ *hdul-wa* or བརྟམ་བ་ *btul-wa* calm, soft, mild; mildness, gentleness, meekness. རྗེན་ཏུ་མི་བསྐྱེད་ཞིང་ *cin-tu mi-bsrun-shiñ* very wild, being unruly; malicious, malignant, of demons (*Mil., Jā.*). མི་བསྐྱེད་པ་ *mi-bsrun-pa* = མི་རུངས་པ་ *mi-ruñs-pa* rough, wild, uncultivated, rude.

ལྷ་ན་བོ་ *srun-po* adj. = ལྷ་ན་པ་ *srun-pa* esp. of horses: quiet, tame.

ལྷ་བ་ཀ་ *srub-ka* a kind of grain valued for its medicinal properties: ལྷ་བ་ཀ་ས་རུལ་གཙང་བོད་རྒྱུད་ཚུ་མེད་འདྲོན་.

ལྷ་བ་པ་ *srub-pa* *उत्तम्यन, मन्थ*; pf. imp. *བསྐྱེད་པ་* *bsrub-* or ལྷ་བ་ས་ *sruvs-*, fut. *བསྐྱེད་པ་* *bsrub*
1. to stir, stir up to churn; འདྲོད་ལོ་མ་སོགས་ལྷ་བ་པ་ *to churn tea, milk, &c.*, ལྷ་བ་པ་ *sho-srub-pa* to make butter. 2. to rummage, to rake up, to stir, to turn over. 3. to rub, two pieces of wood against each other to produce fire (*Jā.*).

ལྷ་བ་ཐག་ *srub-thag* the rope with which the piston of a churner, *i.e.*, the churning rod is twirled, gen. when making butter.

ལྷ་བ་ཕྱེད་ *sruvs-byed* *मन्था* the churner.

ལྷ་བ་ས་ *sruvs-ma* *मन्थन* the churning rod. Syn. ལྷ་བ་ས་ཤིང་ *sruvs-çin*; དཀྲོགས་མ་ *dkrogs-ma*; ལྷ་ཡི་རྒྱུབ་ *sho-yi skya-wa* (*Mñon.*).

ལྷ་བ་ས་ *sruvs* a cleft, slit, gap, fissure; བྲག་ལྷ་བ་ས་ *brag-sruvs* chasm or cleft in a rock, intermediate space, interval, intersticio; rent in a dress; disunion, separation; wound (*Lex.*); ལྷ་བ་འབྲེ་ *sruv-hbye* *Lt.*; ལྷ་བ་འཛོང་ *sruvs-hthor* (*Sch.*) a severing, a wound has been made; ལྷ་བ་ས་གཏོང་བ་ *sruvs-gtor-wa* to rend asunder, to tear (*Sch., Jā.*).

ལྷ་བ་ས་མེད་ལོས་ *sruvs-med-gos* = ལོས་མཚོག་ *gos-mchog* very fine silk robe (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ *srum* resp. for meat, flesh of animals used as food; ལྷ་མ་ཁོག་ *srum-khog* an animal slaughtered and cut up for a person of quality (*Jā.*).

ལྷ་ལ་བོ་ *srul-po* = ལྷ་ལ་བོ་ *hrul-po* *जर्जर, पृतन* (*Zam. 6*). 1. rotten, putrid, decomposed. 2. evil demon, malignant spirit (*Mil.*); ལྷ་ལ་བོ་ *lus-srul-po* evil spirits with rotten body; sorcerer (*Lex.*). ལྷ་ལ་བོ་ལྷ་ལ་བོ་ *Srul-pohi-gdon* n. of a frightful evil spirit.

ལྷོས་པ *srul-wa* pf. and fut. བལྷོས *bsrul*
1. to be corrupted, decomposed, of the
human body (*Vai-śñ.*). 2. to stir, to
mix and stir. 3. to shove, to move to
and fro (*Jä.*).

ལྷོས་མོ *srul-mo* འཛོམས་པ། decayed.

ལྷོས *srus* unripe ears of wheat, etc.,
unripe grains of Indian corn, wheat &c.
འབྲས་ཀྱི་ལྷོས *hbras-kyi-srus* an unripe shelled
grain of rice.

Syn. མོ་མ *so-ma*; མ་འམས་པ། *ma-nams-pa*;
མ་མེད *rma-med*; ལྷོས་པ་འདྲེན *byis-pa za-byed*.
(*Mñon.*).

ལྷོས་པ *srus-pa* *Sch.* to thicken, to
become more consistent by evaporation,
or by boiling (*Jä.*).

ལྷོས་ག *sre-nag* *Lex.* soot; *W.* ལྷོ་མོག *sre-*
mog (*Jä.*).

ལྷོ་བ *sre-wa* I: sbst. a certain shrub
(*Cs.*) II: vb., pf. བལྷོས *bsres*, fut. བལྷོ *bsre*,
imp. བལྷོས *bsres* or ལྷོས *sres*, trans. to འདྲེན
hdre-wa 1. to mix with, to mingle, to ad-
mix; མར་ལ་ལྷོ་བ *mar-la sre-wa* to mix with
butter (*Lt.*), རང་ལྷོ་བ *chan-chu sre-wa* to mix
beer with water (*Med.*); དྲེན་ལྷོ་བ *drehu sre-wa*
to breed mules; བལྷོས་པ *bsres-pa* mixed up,
confused, of narration (*Tä.*); fig. ལ་ལྷོ་བ *kha*
sre-wa or ལུས་ལྷོ་བ *lus sre-wa* to communicate
with another, i.e., live, eat, drink, smoke
with a person (*Do.*); ལྷོ་བ་ལྷོ་བ *shyid-sdug*
sre-wa to share pleasure and pain, joy and
sorrow (*Glr.*). 2. add, to add up, cast up,
sum up (*Jä.*).

ལྷོ་བོ *sre-wo* (?) ལྷོ་མེད་བཞི་ལྷོ་བོ་འཇིགས་ལྷོ་བོ་
ལན་ལྷོ་བོ་ལན་ལྷོ་བོ་ལྷོ་བོ་ལྷོ་བོ་ (*Khrid.* 39).

ལྷོ་མོ *sre-mo* or ལྷོ་མོང་ *sre-moñ* འཛོམས་
weasel. Acc. to (*S. Lex.*) = ལྷོ་མེ་, ལྷོ་མོང་.

ལྷོ་མོག *sre-mog* v. ལྷོ་མོག *sre-nag*.

ལྷོ་ལོང་ *sre-loñ* ལོང་ལྷོ་ལོང་མོག་ ankle-joint
[1. *Sch.*: the sinew above the heel. 2. n.
of a medicine] *Jä.*

ལྷོག་པ *sreg-pa* I: བྱི་ལྷོག་ partridge. Syn.
ལྷོག་བྱ་བ *çog-bkra-wa*; ལྷོ་ལྷོ་བ *ti-ti-ra*. (*Mñon.*)
ལྷོག་པ་ལྷོ་ལྷོ་བ་བྱ་བ་དང་ལྷོ་བྱ་བ་གྲངས་མཉམ་མོ་ (*K. du.*
5, 111) the spotted and unspotted fea-
thers of a partridge are equal in number.

ལྷོག་པ *II*: vb., pf. བལྷོགས *bsreg*, ལྷོགས
sregs fut. བལྷོག *bsreg*, imp. བལྷོག *bsreg* or
བལྷོགས *bsregs* རྩལ་བྱ་བ 1. to burn, to consume,
to destroy by or with fire, ལྷོགས་ལྷོག *lçags-sreg*
burnt offerings; ལྷོགས་ལྷོག *lçags-sreg* red-hot
iron. 2. to roast, fry, bake; to tan, to
make swarthy: ལྷོ་མས་ *ñi-mas* (to be tanned)
by the sun (*Jä.*).

ལྷོག་གནས *sreg-gnas* བྱི་ལྷོག་གནས་ cemetery.

Syn. དུར་ལྷོད་ *dur-khrod*; རོ་ལྷོག་གནས་ *ro-yi-*
gnas, (*Mñon.*).

ལྷོག་ལྷོད་ *sreg-byed* = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོད་ *pi-pi-liñ* piper
longum (*Mñon.*).

ལྷོག་ཇས་ *sreg-rdsas* ཇའི་: clarified butter
and other articles required to be thrown
in the sacrificial fire.

ལྷོག་མ *sreg-ma* ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་, ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ fire.

ལྷོག་ས *sreg-ma* 1. baked; anything
burnt; 2. ལྷོ་བའ་, ལྷོ་བའ་ [a barren spot] *S.*

ལྷོག་ལྷོགས་ *sreg-bhugs* ལྷོ་བྱ་བྱི་བྱི་ sacrificial
offerings, oblations made to the gods.

ལྷོང་ *sreñ* ལྷོ་ལྷོང་ *mi-sreñ* *C.* = ལྷོ་ལྷོང་ *mi-*
rkyañ, v. ལྷོང་པ *rkyañ-pa* (*Jä.*).

ལྷོད་ *sred* (*Vai-śñ.*), ལྷོད་ *sred* *S.g.*, a
species of corn.

ལྷོད་པ *sred-pa* = ལྷོ་བའ་ལྷོད་ 1. symb. num.:
8. 2. ལྷོ་བའ་, ལྷོ་བའ་, ལྷོ་བའ་ vb., sbst., adj.
to desire, the desire, desirous, ལྷོ་བའ་ of food

འདྲི་པའི་སྲིད་པ་ love; གཞུགས་ཀྱི་སྲིད་པ་ carnal desire; རྩོད་པ་སྲིད་པ་ *nor-la sred-pa* hankering after riches, རོལ་མོ་ལ་ *rol-mo-la* (liking) music; ལུལ་སྲིད་པ་ཚུང་བ་ *yul-sred-pa chuñ-wa* not much attached to his native country; འདྲིག་རྟོན་པ་སྲིད་པ་ *hjig-rten-la sred-pa* avarice, covetousness, attachment to worldliness, འདྲིད་སྲིད་ཅན་ *hdod-sred-ca* covetous, greedy (*Pth.*), རྩལ་སྲིད་ཅན་ *chags-sred-can* lecherous, libidinous (*Pth.*); སྲིད་པ་ལས་འོངས་སུ་སྲོལ་བ་ quite free of any desire (as is Buddha) (*Jä.*).

སྲིད་རྒྱལ་མ་ *sred-rgyal-ma* a deity of the Bonpo (*Mil.*, (*Jä.*)).

སྲིད་ལྡན་ *sred-ldan* passionate, very earnest. སྲིད་པ་ཅན་ *sred-pa-can* = འདྲིད་པ་ཅན་ or རྩལ་སྲིད་པ་ཅན་ passionately attached, also very lewd, lascivious.

སྲིད་པོ་ *sred-po* a lover (*Cs.*).

སྲིད་མེད་བྱ་ *sred-med-bu* नारायण; an epithet of Vishnu (*Mhon.*). སྲིད་མེད་མ་ *sred-med-ma* नारायणी the wife of Vishnu.

སྲིད་མོ་ *sred-mo* sweet-heart.

སྲོལ་བ་ *srel-wa* 1. pf. and fut. བསྲོལ་བ་ *bsrel* to rear, to bring up, to nurse (*Cs.*). 2. = འཇང་བ་ or རྩར་རྩལ་སྲིད་པ་ to hold, holding; རུ་ཁྱི་རྩོད་པོ་ལ་བསྲོལ་ཞིང་ (*Bu-ton. 1/2*) having held a sharp knife (in each of his hands).

སྲོལ་བྱ་ *srel-bya* as met. = གཤེར་ gold.

སྲོལ་སྲོལ་ *sres* or སྲོལ་པ་ *sres-pa* मिश्र to mix up; ཕར་ཚུར་སྲོལ་པ་ *phar-tshur sres-pa* to mix up together this and that.

† སྲོ་ *sro* ardour སྲོ་གི་བ་ lose spirits, to be disheartened; རྩལ་སྲོ་ *hugs-sro W.*, heat, passion, wrath, anger. སྲོ་ཅན་ *sro-can* furious, raging (*Jä.*).

སྲོ་བ་ *sro-wa* pf. བསྲོས་ *bsros* or སྲོས་ *sros*, fut. བསྲོ་བ་ *bsro* imp. བསྲོས་ *bsros* or བསྲོ་ *bsro* to warm, ལེ་ལ་སྲོ་བ་ to make warm, hot at the fire, ཉེ་མ་ལ་ in the sun; འཇམ་པའི་དྲོད་ཀྱིས་བསྲོ་བ་

hyam-pahi drod-kyis bu-bsro (a mother) foment her child with a gentle warmth (*Jä.*).

སྲོ་མ་ *sro-ma* རི་ཇ་; སྲིག་གི་སྲོང་ 1. egg of a louse, a nit *C., W.*, སྲིག་སྲོ་འདུ་ *gig-sro-hdu* nits are increasing fast (*S.g.*). 2. small bubble. 3. a medicinal herb, སྲོ་མ་ལེང་གེ་ *sroma sen-ge* n. of a medicinal herb (*Jä.*). སྲོ་མ་ནག་པོ་ *sroma nag-po* སྲོ་མ་ནག་པོ་མ་བཅུད་ལྡན་ལུས་རྒྱུད་ (*Med.*) the black species of *sroma* is nutritious and produces strength in the body.

སྲོ་ལོ་ *sro-lo* (*Med.*) Sedum and similar plants; སྲོ་ལོ་དཀར་པོ་སྲོ་ལོ་ཚད་པ་སྲོལ་ the root of the white (species of) *sro-lo* cures inflammation of the lungs.

སྲོ་ལོ་འང་ *sro-loñ* a kind of bird (*Ya-sel. 11.*)

སྲོག་ *srog* जीव, जीवित, प्राण; for སྲོག་རྩལ་སྲོག་ = སྲི་ལེ་ལོ་; སྲོག་ཅད་པ་ life extinct, death; སྲོག་གཅོད་པ་དང་གཞུང་སྲོག་པ་ *srog-gcod-pa-dag-spañs-pa* to give up killing etc.; སྲོག་ལེན་པ་ *srog-len-pa*, taking life, སྲོག་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hphral-wa* id., esp. to execute, to put to death (*Glr.*); སྲོག་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hbral-wa* to die; སྲོག་འབྲུག་པ་ *srog-hbul-wa* to sacrifice, to yield up one's life; སྲོག་འདྲོད་པ་ *srog-hdor-wa* to cast away, to sacrifice one's life; སྲོག་ལ་མེ་ལྷན་པ་ *srog-la mi-lta-wa* to make light of one's self; སྲོག་དང་བཅོལ་བ་ *srog-dañ bsdo-wa* to risk, to hazard one's life; སྲོག་སྲོལ་བ་ *srog-skyob-pa* to save life; སྲོག་འཕྲིན་པ་ *srog-hbyin-pa*: to save, to preserve life; སྲོག་འཚོ་བ་ *srog-htsho-wa* to sustain life, also to recover, to grow well again; འབྲུག་དུ་སྲོག་ཉི་ལྷན་ཕྱེད་ལྱིན་ quickly give life (*Can.*).

སྲོག་སྲོལ་བ་ *srog-skyob* deliverer, redeemer, saviour (*Jä.*).

སྲོག་ཁྲུང་ *srog-khuñ* 1. the hole or passage through which life passes away. 2. the deep cut or stab, by which Tibetan

སྤོས *sros* 1. v. སྤོབ *sro-wa*. 2. Cs. sbst. = སྤོད *srod* twilight, dusk of evening, མན་སྤོས་པ *mun-sros-pa* dusky, dark (*Glr.*); ས་སྤོས་ནས *sa-sros-nas* when it grew dark (*Jä.*).

སྤོ *sla* or སྤོབ *sla-wa* 1: adj., also སྤོ་མོ་ thin, of fluids, opp. to མཁ་བ and ཐུག་པོ་. 2.= ཐུད་བདེ་བ easy, opp to དཀའ་བོ་ *dkah-wo*; སྤོ་བ་ཕྱིན་ལུགས་ easy work or doing; སྤོ་བ་མཁོན་མ་མེན་ knowledge is not easily obtained; usually with the supino: དུག་པར་སྤོ་ལོ་ *rig-par-slaho* it may easily be understood; or with the root of the verb: ལོ་སྤོ་ *go-sla* easy to comprehend (*Jä.*). རྟོགས་སྤོ་བ *rtogs sla-wa* easy to perceive; ལས་སྤོ་བ *las-sla-wa* lit. easy work.

སྤོང་ *sla-na* or ལུགས་སྤོང་ iron pan for parching grain; རྩ་སྤོང་ earthen pan, for cooking, parching grain; heating stove in which charcoal or dried cattle-dung, etc. are used as fuel.

Syn. ཐེར་པོ་ *ther-po*; ལུགས་སྤོད་ *lcags-snod*; རྩོད་པའི་གཞི་ *rnöd-pahi-gshi*; རྩོད་རྩེས་ *rnöd-dsas* (*Mñon.*).

སྤོག་པ *slag-pa* = སྤོག་པ *slog-pa* robe, fur-coat. ར་ལྷགས་དང་རྩེས་ལྷགས་ཀྱི་སྤོག་པ་ a robo mado of goat skin or bear's skin; མོ་སྤོག་ *sgo-slog* or more corr. དགོ་སྤོག་ *dgo-slog* hunting-coat, made of the skin of an antelope; ཐུང་སྤོག་ *spyañ-slog* furcoat of a wolf's skin; ཚར་སྤོག་ *tshar-log* coat of lamb's skins; རས་སྤོག་ *ras-slog* prob.: a fur-coat covered with calico (*Jä.*).

སྤོང་ *slañ* 1. colloq. for སྤོང་ *sla-na*. 2. སྤོང་བ་ *slañ-wa* རྒྱུན་དུ་སྤོང་ raise vertically or perpendicularly.

སྤོང་ཁ *slañ-kha* = ཡར་སྤོང་ཁ 1. (at) the time of rising or raising. 2. shelf, shelves, stand (*Jä.*).

སྤོང་བ *slañ-wa* to accept, to take གསོལ་རས་སྤོང་བ་ to distribute food; བསོད་རྗེས་སྤོང་བ་ to receive alms, to beg alms. v. སྤོང་བ་ *slañ-wa*.

སྤོང་རྒྱལས་ *slañ-dregs* སྤོང་འི་རྒྱལས་ soot adhering to a cooking pan.

སྤོད་ *slad*, eleg. for ཐྱི་; སྤོད་ཕྱིན་ཆད་ in future, henceforward; སྤོད་བཞིན་དུ་ = ཐྱི་བཞིན་དུ་ in futuro, behind: སྤོད་བཞིན་པར་འབྲང་བ་ to walk behind one. 2.= རྗེས་སུ་ after; སྤོད་ན་ *slad-na* c. genit. = རྗེས་ཏུ་; སྤོད་ནས་ *slad-nas* adv. afterwards, hereafter; subsequently; སྤོད་ཀྱི་ *slad-kyi* subsequent, later, posterior (*Jä.*).

སྤོད་དུ་ *slad-du* 1. on account of, for the sake of. 2.= རྒྱབ་ཏུ་ behind, afterwards.

སྤོད་མ *slad-ma* = རྗེས་མ་ after, that which comes after or follows, the hind part, the later or latter part: སྤོད་ཀྱིས་ afterwards, hereafter; སྤོད་མར་ཡང་ again in future.

སྤོད་མར་ *slad-mar* adv. = རྗེས་སུ་ *rjes-su*, ཐྱིས་སུ་ *phyis-su* afterwards.

+ སྤོད་རིལ་ *slad-rol* = ཐྱི་རིལ་ *phyi-ro* བཀའ་ out-side, hind part, back part (*Lex.*).

སྤོད་པ *slad-pa* = ལྷད་པ་ or རེད་མ་པ་, pf. བསྤོད་ *bślad*, to mix, esp. with something of an inferior quality, hence to adulterate, vitiate, to spoil, to corrupt; རྩོན་ཀྱིས་ *skyon-gyis* or ལྷད་ཀྱིས་མ་སྤོད་པ་ not marred by any defects. ཐྱི་རྩོན་མེད་ཀྱིས་ལོངས་སུ་སྤོད་དེ་ quite unfitted by perversity; གང་གིས་ཀྱང་མ་སྤོད་པ་ without any thing detrimental, not subject to any noxious influence (*Vai.-ñ.*); དེ་རྩོས་ཤིང་སྤོད་པར་བྱས་ནི་ having made him drunk and thus disabled him (*Jä.*).

+ སྤོད་ཚ་ *slad-tsha* = མི་གསོང་ *mi-gtsañ*, also བཤང་བ་ *bcañ-wa* ordure, feces; gen. human excrement.

སྐྱོང་ *sloñ* I: སྐྱང་བ, pf. བསྐྱངས *bṣlañs*, སྐྱངས *sluñs*, fut. བསྐྱང་ *bṣlañ* or སྐྱང་ *slañ*, imp. སྐྱོང་ *sloñ* or སྐྱོངས *sloñs*, causat. and transit. form of ལཱ་བ. 1. to cause to rise, to help to rise: མངོན་པར་སྐྱོང་བ *mñon-par sloñ-wa* to raise fully, to develop; རྒྱུན་དུ་སྐྱོང་བ *gyendu sloñ-wa* to raise upwards or vertically, སྐྱོང་བ་བོ *sloñ-wa-po* a lifter, raiser, one who starts anything as a question, proposal, &c.; དགྲ་དུ་སྐྱོང་བ *dgra-ru sloñ-wa* to cause a person to rise in revolt, an enemy, to make a person one's enemy; བསད་པའི་མེ་རོ་སྐྱོང་བ *bṣad-pahi mi-ro sloñ-wa* to resuscitate the slain. 2. to excite, cause, inspire (compassion, fear, terror, etc.); དྲག་རྟལ་གྱིས་, རྐྱོ་གས་ཀྱིས་ཀྱང་ནས་བསྐྱངས་ཏེ (*Glr., Mil.*) quite excited by envy and aversion. 3. to kindle (a disease) into action, hence སྐྱོང་རྒྱུན *sloñ-skyan* the exciting cause (of a disease); to raise, to erect, a pile, post, wall; སྐྱང་ཤིང་ a pile, stay, prop, erected or set up (*Jä.*).

སྐྱོང་ II: signifies དན་གཤེར *don-gñer* or བསོད་སྐྱོམས (*Mñon.*). 1. to ask, require: ལྷུ་ཞིག་ང་ལ་དབུ་སྐྱོང་ *klu-shig ña-la dpe-sloñ* a Lu asks me for the book (*Dzl.*); ཐུ་མོ་ཚུང་མར་སྐྱོང་བ *bu-mo chuñ-mar sloñ-wa* to ask a man's daughter in marriage; སྐྱོང་བའི་དངོས་པོ *sloñ-wahi dños-po* alms or articles obtained from begging; མི་ཇ་ to beg, to try to get by begging: ཟུང་ཟད་བསྐྱང་དོ་ *chuñ-sad bṣlañ-ño* we beg for a little of it! ཡ་ལ་སྐྱངས་ནས་ཕྱིར་ he having obtained it from his father by begging took it; བསོད་སྐྱོམས་སྐྱོང་བ *bṣod-sñoms sloñ-wa* to collect alms by begging. 2. to collect, to gather, e.g. riches. 3. to examine, to probe (a wound): མ་གསར་མཇུག་མོས་སྐྱོང་ *rma-gsar mdsug-mos sloñ* to examine, probe a fresh wound with the finger; also: to search a man's house. 4. to give: འཇུག་ཅིག་ཐུས་ལ་སྐྱོང་ཅིག་ gather some of the remnants

of the meal, and give them to me! (*Jä.*).

+ སྐྱོང་མོར *sloñ-phor* = ལུང་བཟེད་ མི་ཇ་པ་འདྲ་ the mendicant's begging platter or alms-bowl.

སྐྱོང་མོ *sloñ-mo* alms, མི་ཇ་, ར་ཇ་ཇ་ beggling, alms. སྐྱོང་མཁན *sloñ-mkhan* = སྐྱོང་བ་བོ *sloñ-wa-po* or སྐྱོང་མོ་ལ་ one who begs, a beggar. སྐྱོང་མོ་སྐྱོང་བ *sloñ-mo sloñ-wa* or སྐྱོང་མོ་བྱེད་པ་ *sloñ-mo byed-pa* to ask for alms, to beg; སྐྱོང་མོས་འཚོ་བ་ *sloñ-mos htsho-wa* to live by begging, alms.

Syn. བསོད་སྐྱོམས་པ་ *bṣod-sñoms-pa.*

། སྐྱོན་པ་ *sloñ-pa* = རྐྱོག་པ་ *zlog-pa* 1. to return, repulse. Acc. to *Sch.* to patch, to mend. 2. དབང་བོ་ཕྱིར་སྐྱོང་པར་བྱེད་པ་ to dissemble, to feign (*Sch.*). 3. *Cs.*: to thrust out.

སྐྱོབ་པ་ *slob-pa* I. vb., pf. བསྐྱབས *bṣlabs*, fut. བསྐྱབ *bṣlab*, imp. སྐྱོབ *slob* or སྐྱོབས་ to learn, to teach: ང་ལ་སྐྱོབ་ I learn, teach me; ངས་སྐྱོབ་ I teach, དེ་ལ་མཁན་སྐྱོབ་གཉེས་ཀྱིས་མོ་ལུ་བསྐྱབས་ both the abbot and instructor taught him the art of translating and interpreting; ང་ཅི་ས་ཤིག་སྐྱོབ་འདོད་པས་སྐྱོབས་ as I should like to learn something of mathematics, teach me! བསྐྱབས་པས་ཤེས་ཏེ *bṣlabs-pas çes-te* when he had learned it; བསྐྱབ་ཅིང་སྐྱོབས་པ་ཡང་དཀའ་ as learning is difficult, even if one is taught; སྐྱོབ་ཏུ་འཇུག་པ་ *slob-tu hjug-pa* to let one take lessons, to have or get one instructed; ཡོན་ཏན་སྐྱོབ་པ་ *yon-tan slob-pa* to teach, also, to learn good, useful, things (*Jä.*).

སྐྱོབ་པ་ II: sbst. 1. the act of learning. 2. = སྐྱོབ་པ་ *slob-ya* teacher, instructor: ཐུས་ཅེ་སྐྱོབ་པ་རྣམས་ *bram-ze slob-pa-rnam* Brāhmaṇas as instructors; འཕགས་པ་སྐྱོབ་པ་རྣམས་ *hpags-pa slob-pa-rnam* the venerable preceptors (Buddhist saints). སྐྱོབས་ pupil student;

སློབ་མཚུངས་ *slob ma-myoñ-wa* to become a student; also with མ as a negative=to have had no instruction or education; སློབ་འཕྲིད་པ་ *slob khkhrig-pa* to teach (*Jä.*).

སློབ་ཁྲིད་ *slob-khyad* *W.* use, practice, exercise (*Jä.*).

སློབ་གྲྭ་ *slob-grwa* ("lobta") school, school-room, school house.

སློབ་མྱེས་ *slob-grogs* school-fellow, co-disciple.

སློབ་རྒྱུད་ *slob-rgyud* (opp. to བླ་རྒྱུད་ hierachical succession) spiritual inheritance or succession.

སློབ་གཉེན་ *slob-gñer* student, scholar, སློབ་གཉེན་གང་དུ་བཞུགས་ *slob-gñer gañ-lu-byigis* where have you studied? at what colloge have been a student? (*Jä.*).

སློབ་དཔོན་ *slob-dpon* ལཱ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ chief in teaching, gen. in spiritual matters; teacher, instructor, master, frq.; also a colloge titlo=professor. སློབ་དཔོན་གྱི་ཡོན་ཏན་བཟུང་། acquire the talents, good qualities of your teacher (*Lam-rim. 26*).

སློབ་འབངས་ *slob-hbañs*=བུ་སློབ་ *bu-slob* scholar, pupil, disciplo.

སློབ་མ་ *slob-ma* བེམ་མ་, བེམ་མ་ pupil, disciplo. དངོས་སློབ་ *dños-slob* one's own pupil, ཡང་སློབ་ *yañ-slob* a pupil's pupil.

སློབ་ཚིག་ *slob-tshig* instruction, teaching, precepts, advice.

Syn. བསྐོབ་ *bsgo-wa*; བརྗོད་པ་ *brjod-pa*; སློབ་པ་ *slob-pa*; དན་བསྐུལ་ *dran-bškul* and གཞིན་བསྐུལ་ *gshen-bškul* (*Mñon.*).

སློབས་ *slobs* 1. imp. of སློབ་པ་. 2. exercise, practice, experience; མིག་སློབས་པ་ལྟེ་ *mig-slobs ñan-pa sbye* a bad custom of seeing begins to prevail, (viz., that of looking downward, and minding only earthly things) (*Jä.*).

གསལ་གྱི་པ་ *gsag-pa* *Sh.* 1. to sew together (*Jä.*). 2. to hoard v. མོག་པ་. རྫོང་གསལ་པ་ *nor-gsag-pa* to hoard up riches.

གསང་ *gsañ*, for གསང་བ་ 1. ལུང་, ལུང་, secret, hidden: གསང་ལོང་ the secret revealed: གསང་བའི་གར་ mystic dance, secret dancing and singing (*Hbrom. 94*); གསང་བའི་གཏམ་ secret conversation, speech, words, &c. 2. ཀའི་པོ་ལོ་ [a privity, a piece of cloth worn on the privities]S.

གསང་ཁང་ *gsañ-khañ* a secret room (*Cs.*).

གསང་ཕྲགས་ *gsañ-ñhags* ལུང་བཟུང་, མཚན་མཚན་ charms, secret religious instructions, mysterious incantations; གསང་ཕྲགས་མུ་ མཚན་བཟུང་ one versed in mysticism.

གསང་ཕྲགས་ཀྱི་ལོ་ *Gsañ-ñhags-rgyal* the lord of mysticism, an epithet of རྗོ་རྗོ་འཕམ་ *Rdo-rje hchañ* or Buddha Vajradhara (*Mñon.*).

གསང་ཕྲགས་ཐེག་ལེ་ *gsañ-ñhays thig-le* (རྒྱུད་ཀྱི་སྐོར་ *rgyud-kyi-skor*) n. of a work on mysticism. གསང་ཕྲགས་ཐེག་ལེ་འཕམ་པ་བཟུང་ནས་རབ་ཏུ་བྱུང་། (*A. 66*) after translating the treatise on *Sañ-ñay thig le'* (essence of mysticism) he entered the *Pravrajya*, i.e., became an ordained monk.

གསང་ཚེན་ *gsañ-chen* 1. རྗོ་རྗོ་ a great secret, mystery; 2. one versed in the *Tantrik* cult or the occult science of the Buddhists; an adept in mysticism. གསང་ཚེན་བཟུང་པ་འཕམ་པ་བྱེད་ *gsañ-chen bñtan-pahi gsal-byed* a complementary address for a high *Rñiñ-ma lama*, signifying the illuminator of the doctrine, (*Yig. k. 67*). 2. human excrement; a privy (*Sman. 144*).

གསང་གཏམ་ *gsañ-gtam*=གསང་ཚིག་ *gsañ-tshig* secret or confidential conversation (*Mñon.*).

གསང་གཏོར་ *gsañ-gtor* ལུང་, ལུང་ sprinkling of consecrated water in mystical religious rites.

གསང་རྗོངས་ *gsañ-rdor*=གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsañ-wali bdag-po* རྗོ་རྗོ་འཕམ་ *rdorje hehañs*.

གསང་བདག *gsaṅ-bdag* an epithet of འཇམ་རྒྱལ་ *Phyag-rdor* Vajrapāṇi, also that of Vais'ravana (*Mñon.*).

གསང་གནས *gsaṅ-gnas* 1. mysteries, secrets : གསང་བའི་གནས་དུ་མ་གསུངས་ *gsaṅ-wahi gnas-du ma-gsuñs* he taught many mysteries, many, secret doctrines (*Jü.*) 2. secret abode, a place where secret matters are done or secret affairs are discussed; private parts of the body, pudenda, privities.

གསང་བྱེད་ *gsaṅ-spyod* 1. = རྒྱུག་པ་ *hkhrig-pa* (*Mñon.*) copulation, sexual union. 2. privy, necessary, water closet (*Jü.*).

གསང་ཕུ *Gsaṅ-phu* n. of a district situated to the west of Lhasa (*Loñ.* ༩, 18).

གསང་བ I: *gsaṅ-wa* vb. to do a thing secretly, to conceal: རྟོན་གསང་བ་ to conceal treasures, རྟོན་གསང་བ་ to hide one's fault; གསང་སྟེ་རྟོན་པ་ *gsaṅ-ste ston-pa* to reveal a thing treated as a secret, to let out a secret, to hide one's self, to be concealed; དམེན་པའི་གནས་ཤིག་ཏུ་གསང་སྟེ་ hiding one's self in a solitary place; མིང་མཐུན་པར་གསང་སྟེ་ *yiḍ mthun-par gsaṅ-ste* keeping it secret with one consent (*Jü.*).

གསང་བ II: sbst 1. ལུང་, ལུང་ལུང་, རྡོ་རྗེ་ secret things, a secret, mysticism; གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsaṅ-wahi bdag-po* = གསང་དབང་ ལུང་ལྡན་པའི་པུན་པོ་ the lord of mysticism, an epithet of Vajrapāṇi. 2. secret parts *Med.*, also གསང་གནས་ *gsaṅ-gnas Med.*, གསང་བའི་པད་མ་ *gsaṅ-wahi pad-ma Med.*, sometimes the anus included. 3. adj. secret, hidden, concealed, གསང་བའི་ཚས་ ལུང་ལུང་ལུང་; doctrine of the mystics; རྩི་རྩེད་གསང་ the exoteric, esoteric and the mystic. 4. for གསང་བ་ to be careful, to watch: བྱི་མོ་ཉན་བྱི་ན་གསང་བ་ a female dog of very sharp hearing.

གསང་བ་འདུས་པ་ *gsaṅ-wa hdus-pa* ལུང་ལུང་ལུང་ the communion of the mystic adepts; the

Tantrik cult of the Buddhist; also the *Tantrik* pantheon.

གསང་བའི་འདུས་ *gsaṅ-wahi hḍres* མེ་ཡུན་, མི་ཡུན་ secret union.

གསང་བའི་ནད་ *gsaṅ-wahi-nad* disease of the sexual organs (*Med.*).

གསང་བའི་རྗེ་དང་པོ་འཇམ་རྒྱལ་ཉེད་པའི་པ་ n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 267).

གསང་བ་བྱི་ལུང་ *gsaṅ-wa spyiḥi rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 71).

གསང་བ་སྐྱོག་གསལ་པ་ *gsaṅ-wa sgrigs-pa* a conspiracy, secret arrangement or design, intrigue.

གསང་བ་རྒྱན་གྱི་བཀོད་པའི་རྒྱུད་ *gsaṅ-wa rgyan-gyi bkod-pahi-rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 476).

གསང་བ་དམ་པ་མ་ *Gsaṅ-wa dam-pa-ma* n. of a *Yakṣiṇī* princess (*K. g.* ༩, 130).

གསང་བ་པ་ *Gsaṅ-wa-pa* ལུང་ལུང་ལུང་ a class of *Yakṣa* living in the Himalayas, and in Tibet during the Pauranic times; the *shamans* of Tibet were also thus known to the early Indians.

གསང་བ་མེ་པུ་བཞུགས་པའི་ལུང་བ་ *gsaṅ-wa me-lha ḅsen-pahi lta-wa* n. of the doctrine of a sect of *Tirthika* school of ancient India (*Theg.* 30).

གསང་བའི་སྤྲོ་མ་ *gsaṅ-wahi bla-ma* a secret spiritual guide; an epithet of Mahes'vara (*Mñon.*).

གསང་བའི་བདག་ཉེད་ *gsaṅ-wahi bdag-ñid* ལུང་ལྡན་པའི་ལུང་ལུང་ mysticism.

གསང་བ་བྱུ་ *gsaṅ-wa-smra* མཚན་ a charm.

གསང་དབང་ *Gsaṅ-dwan* = གསང་བདག་ ལུང་ལུང་ལུང་ *Kuvera*, the deity of wealth who rules over the *Guhyaka* spirits.

གསང་བྱ་ *gsaṅ-bya* that which should be kept secret.

བར་ཕྱེད makes clear; གསལ་ལོ it has become clear, is made evident; also བེད་ཅན་ explained: འདྲེན་གསལ་ལོ it is explained in the *Dulwa*, it is clear there; གསལ་བར་བརྗོད་པ་ to elucidate, to describe clearly.

གསལ་བ་ II: or གསལ་པོ་ adj. རིག་, རྒྱུ་ཉི་མ་, མངས་མངས་, ལྷོ་མ་ clear, bright, light, pure, visible to a great distance, conspicuous, distinct, apparent, intelligible; རྒྱན་གསལ་= the sky, the heaven; དག་གསལ་པོ་ཟེར་མི་ཞེས་ *ñag-gsal-po zer mi-ges* his speech is not clear, he is not able to speak distinctly; ཡི་གེ་གསལ་པོ་ *yi-ge gsal-po* plain, legible handwriting; of colours, mirror: དཀར་གསལ་ *dkar-gsal* pure white; pure, free from faults and deficiencies: གསལ་ཞིང་དག་ལ་རྩོག་མ་མེད་པའི་རྒྱུ་ (*A. 5*) the resplendent, the immaculate embodiment which is free from impurities.

གསལ་བ་ III: 1.=རྒྱལ་པོ་ རྣམས་ fully blown, copious in fullness. 2.=རེད་པོ་ རྣམས་ manifest. 3.=བརྗོད་པོ་ རྣམས་ [set aside, turned away]S. 4.=གྲགས་པོ་ fame.

གསལ་ཁ་ *gsal-kha*=གསལ་ཅུ་ *gsal-cha*.

གསལ་གྲགས་ *gsal-grags* རྒྱུ་ཉི་མ་, རྒྱུ་ཉི་མ་ རྣམས་ [celebrated, well-known]S.

གསལ་ཅུ་ *gsal-cha* message; གསལ་ཅུ་ཞེས་ གནད་ཕྱི་ I request (you) to give me a clear account; pray send me a message.

གསལ་ཚེན་ *gsal-chen* མཁའ་འཕེལ་ [great lustre; the sun]S.

གསལ་རྒྱལ་ *gsal-rgyal* king Prasenajit, son of king Brahmadata born on the same day that Gautama Buddha was born (*K. du. 7, 3*).

གསལ་མཚོ་ *gsal-mthoñ* the sky, clear sight or vision.

གསལ་ལྗང་ *gsal-ldan* 1.=གསལ་བ་ཚན་ རྒྱུ་ཉི་མ་ the sun [brilliant; fire]S.; the blue colour, sky-colour=མཐིང་ *mthiñ* (*Mñon.*) 2.=an

epithet of Buddha; the son of the moon, one of the planets in Indian and Tibetan astronomy (*Mñon.*).

གསལ་ལྗང་མ་ *gsal-ldan-ma* काशी the city of Kās'ī, modern Benares.

གསལ་བཏབ་པ་ *gsal-btab-pa* to refresh the memory, to meditate: དེ་དུང་མེད་ལྷོ་ལ་འདྲེན་ གསལ་བཏབ་པ་བཞིན་དུ་སོང་ that Mādhyamika doctrine became as if new to me (*A. 23*).

གསལ་གནས་ *gsal-gnas* as met. =མཁའ་ the sky, the void space.

གསལ་བ་འདྲེན་གྱི་གླིང་ *gsal-wa hod-kyi gliñ* the birth place of གཤེན་རབ་ གཤེན་རབ་ གཤེན་རབ་ the founder of the Bon religion of Tibet (*G. Bon. 12*).

གསལ་བའི་རྩྭ་ཕྱུ་ *gsal-wahi nor-bu*=ཉི་མ་ རྒྱུ་ཉི་མ་ the sun (*Mñon.*).

གསལ་བའི་བུ་མོ་ *gsal-wahi bu-mo* दाक्षायणी! 1. the daughter of Dakṣa an epithet of Durgā. 2.=མ་རྒྱལ་.

གསལ་བའི་སློ་ *gsal-wahi-ngo*=མཁའ་མ་ a learned man, a sage (*Mñon.*).

གསལ་བའི་རྒྱ་ *gsal-wahi-sgra* clear voice, ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ murmuring noise.

གསལ་བའི་མ་མ་ *gsal-wahi ma-ma* मातरिणा [the mother of the patriarch Dakṣa]S.

གསལ་ཕྱེད་ *gsal-byed*=མིག་ 1. the eye (*Mñon.*). 2. ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ the thirty consonants of the Tibetan alphabet.

གསལ་མ་ *gsal-ma* मङ्गल्या prosperous, n. of a goddess.

གསལ་མེ་ *gsal-me* lamp, candle (*Rtsii.*).

གསལ་ལ་དུངས་ *gsal-la-dwañs* bright and sparkling, pure, free from impurities.

Syn. གཅོང་དུངས་ *gtsañ-dwañs*; རྩོག་མེད་ *rñog-med* (*Mñon.*).

གསལ་འཛོན་ *gsal-hdsin* n. of a place (*Bon. ch. 4*).

གསལ་འོས་ *gsal-hoñ* རྒྱུ་ཉི་མ་ explicit, clear.

གསལ་ལེ་བ *gsal-le-wa* very clear.

གསལ་ཤིང་ *gsal-ciñ* (*Nag. 68*) a pointed stake for empaling malefactors; གསལ་ཤིང་ དུ་བཅུག་པ་ to impale. གསལ་ཤིང་པ་ *gsal-ciñ-pa* an impaler; one who has been impaled.

གསེག་པ་ *gsig-pa* or བསེག་པ་ to shake and throw up in a backward direction; ལུས་གསེག་ གསེག་ཕྱེད་ drawing up the body, to shake it; རལ་པ་གསེག་ he shakes his mane; དབུང་བསེག་ *Cs.*: the shaking of one's shoulder, (prob. for: shrugging); to winnow, to fan, to sift (*Jä.*).

གསེང་མ་ *gsiñ-ma* 1. beer brewed out of rice or any other grain. 2. pasture-ground, meadow. 3. moor, fen (*Sch.*). 4. a flower growing in the pastures of Tibet resembling the daisy: ཇོ་ལོ་ལྷན་དང་མ་གསེང་མ་མེ་རྟོག་ having invited the *Jo-wol* (*Atis'a*) they presented him with daisy (*A. 105*).

གསེར་བ་ *gsir-wa* བསེར་བ་ *Cs.* 1. 'to whirl about, to twist; ཡང་གསེར་བ་ to whirl a spindle, རྩེད་གསེར་པ་ *Cs.*: 'to whirl an arrow.' 2. *W.* to move by a repeated pushing; to smooth, to make even, with a plane, knife, etc.; to slide, glide, slip down a slope (*Jä.*).

གསེལ་བ་ *gsil-wa* 1. = བསྐྱར་བ་ *bygyur-wa* to multiply in arithmetic (*Rtsis.*). 2. to divide, split, དུམ་བུར་གསེལ་བ་ to cut to pieces, གསེལ་བལ་ wool that has been well combed. 3. to toll, sound, ring: རྩེད་བུ་གསེལ་བ་ to ring a bell. མཁར་གསེལ་ *v.* མཁར་བ་ or རྩོ་རྟག་ bronze which emits a ringing sound when struck (*Mñon.*). གསེལ་རྒྱན་ *gsil-sñan* pleasant ringing sound, a kind of cymbal.

+ གསེལ་ཕྱེད་ *gsil-byed* or གསེལ་ཤིང་ *gsil-ciñ* the staff which a *Tantrik* Buddhist monk

carries in his hand with tinkling bells attached to it.

གསེལ་པ་ *gsil-pa* and གསེལ་མ་ *gsil-ma*, *v.* སེལ་བུ་ *sil-bu* (*Jä.*).

གསུག་ *gsug*, གསུག་པ་ = བཅུན་པ་, ཡག་གསུག་ bribery, bribe; remuneration, reward གསུག་དང་རྒྱལ་པོའི་ བཀའ་རྩིན་དང་ should receive reward and royal favours (*Q. doñ. 1*).

གསུང་ *gsun* = རག་ or ལུང་ རལ་ལྔ་ resp. for རྣམ་དང་ གཤམ་ 1. precept, expression, speech, voice: མངས་རྒྱལ་གྱི་གསུང་ the speech or precept of Buddha; ལྷ་མའི་གསུང་ saying of one's spiritual teacher or lama; གསུང་རྣམ་པ་བ་ a speech made; གསུང་གསལ་བ་ a lucid expression; གསུང་བྱང་ a voice arose, was heard, གསུང་དག་པ་ an unmistakable, voice, like that of Buddha. 2. the act of speaking talking, གསུང་བྲེང་བ་ *gsun-gleñ-wa* to converse, discourse; that which is spoken; གསུང་མ་གནང་ do not express yourself; ཕྱིད་གྱི་གསུང་དེའི་ལན་དུ་ in answer to what you have said; གསུང་ཐོག་པ་ to read the sayings, the apothegms (of Buddha) (*Jä.*).

གསུང་བ་ *gsun-wa* བཤད་ནས་, *vb.*, *pf.* གསུང་མ་ *gsun's*, *imp.* གསུང་ = བཤད་པ་ *gsun-wa* 1. to speak, talk, say, དེ་ལྟར་མ་གསུང་ do not say so! such an expression should not come from you; རྩེད་གསུང་བ་ *rdsun gsun-wa* to tell a falsehood, to speak lies. 2. to explain; to ask: མི་འདོད་མི་གསུང་བཞེས་པར་བྱ་ please accept it without explaining that you do not want it; ལལ་གདམས་གསུང་བ་ to give advice; ཚམས་གསུང་བ་ to preach; མཁུང་མ་གསུང་བ་ to recite a religious song.

གསུང་གི་བདུད་རྩི་ *gsun-gi bdud-rtsi* = བཀའ་བཟང་བོ་, *lit.* the nectar of speech, a complimentary expression applied to a person's speech, address, or advice (*Yig. k. 25*).

གསུང་གི་དབང་ལུག་རྟེན་པོ *gsuñ-gi dwañ-phyug chen-po* = འཇམ་དབལ་དབྱངས་ an epithet of Mañju S'ri *Bodhisattva* (*Situ*. 6).

གསུང་གིན *gsuñ-gin* saying, talking about, reciting, reading or preaching: གསང་ལྷགས་རྒྱུད་ཤི་གསུང་གིན་ལོད་པ་ན (*A. 13*) when he was reading the *Tantra* class of Buddhist scriptures.

གསུང་བཤུས *gsuñ-bgroş* report, statement, opinion.

གསུང་གྲེགས *gsuñ-glegs* = བཀའ་ཤོག་ diploma, written authority: གསུང་གྲེགས་གནང་རྟེན་བཅས་ལྷ་ལ་བཀའ་རྩོམ་ཅེ་ it is very gracious of you to have sent the communication with enclosures (*Yig. k. 18*).

གསུང་གྲོང་བཀྲིས་པ *gsuñ-gleñ bgyis-pa* a discussion or discourse had on religious subjects.

གསུང་ཚོས *gsuñ-choş* མཁའི་འགྲེལ་ a religious discourse or sermon delivered orally.

གསུང་མཚོད *gsuñ-mchid* = བཀའ་མཚོད་ resp. talk, discourse, speech; བཀའ་ལན་ reply to such a speech.

གསུང་མཚོག *gsuñ-mchog* last advice, precept; also principal word, main dogma, *e.g.*, the Om-mani padme hūm (*Jā.*).

གསུང་སྟན *gsuñ-sñan* a harmonious voice, an agreeable, speech.

གསུང་མདུད *gsuñ-mdud* a knot of charmed silk used as a talisman, it is described as དར་ལྷ་བྱ་ལ་ལྷ་མས་ལྷགས་བཏབ་ནས་བསྐྱེད་པ་མཚོད་པ་, that is, incantations read over a piece of silk converted thereby into a talisman against evil spirits: “གནང་རྟེན་གསུང་མདུད” (*Yig. k. 5*) with enclosure consisting of charmed satin.

གསུང་སྒྲོས *gsuñ-sproş* conversation between or among persons of rank; གསུང་གྲིས *gsuñ-*

bris written precept, advice, letter, statement.

གསུང་ལྗེད *gsuñ-byed* = ལ་མ་ or ལྷ་བའི་ཚོ་ *smra-wahi sgo* the mouth (*Mñon.*).

གསུང་རབ *gsuñ-rab* འཕྲིན་ལཱ་ sermon, religious discourse; sacred writings.

གསུང་རབ་ལན་ལག་བཅུ་གཉིས་ *gsuñ-rab yan-lag bcu-gñis* the twelve divisions of the apothegms of Buddha:—(1) མདོ་ལྡེ་ལྡེ་, (2) དབྱངས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ལྡེ་, (3) ལུང་དུ་བཞུག་པའི་ལྡེ་, (4) ཚེགས་ལུ་བཅད་པའི་ལྡེ་, (5) རྒྱུ་བཞེད་པའི་ལྡེ་, (6) རྒྱུང་གཞིའི་ལྡེ་, (7) རྟོགས་པ་བཞེད་པའི་ལྡེ་, (8) དེ་ལྷ་བྱ་བྱུང་བའི་ལྡེ་, (9) ལྷིས་པ་རབས་ཀྱི་ལྡེ་, (10) ལྷི་ལྷ་ལྷི་ལྡེ་, (11) རྒྱུ་བཞེད་པའི་ལྡེ་, (12) ལྷ་ལྷ་ལྷ་བཞེད་པའི་ལྡེ་.

གསུང་མ་ཤོལ *gsuñs-çol* འཕྲུལ་ལོང་.

གསུང་པ *gsud-pa* or བསུད་པ་ 1. འཕྲུལ་ལོང་ a form of cholera, n. of a disease produced by indigestion, by undigested food: མ་ལྷ་གསུང་ནད་ཅེས་བྱ་བ་ (*Mñg. 22*). ལྷན་པ་གསུད་ stands for འཕྲུལ་ལོང་ spasmodic cholera which elsewhere is rendered རྩམ་མ་ལྷ་བ་ dyspepsia. 2. acc. to *Sch. vb.* = to be lost, to be dispersed. 3. *W.* to fill with food beyond satiety, to stuff, to cram (*Jā.*).

གསུམ *gsuṃ* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ three; གསུམ་ལྷ་, གསུམ་གྲ་ the three, all the three. གསུམ་པ་ *gsuṃ-pa* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the third; containing three; གསུམ་པོ་ *gsuṃ-po* the three; གསུམ་ཅུ་ *gsuṃ-cha* a third part; གསུམ་གཉིས་ two thirds (*Rtsi*). གསུམ་ is used also elliptically for དེ་གོ་ན་མཚོག་ གསུམ་, ལྷི་རལ་ the three precious ones: གསུམ་ལ་རྒྱུ་བས་སྐྱེད་པའི་མདོ་ the Sūtra on seeking protection of the Three Precious Ones (*K. d. 3 277*). བསྐྱེད་པ་གསུམ་ལ་ three times innumerable *Kalpa*. This usage should also be noticed: ལྷ་ལྷ་ལྷ་གསུམ་མ་ལྷ་ the old woman with her (two) sons, the three; ལྷ་ལྷ་ལྷ་གསུམ་ the king and his (two) queens, the three (*Jā.*); རབ་ལྷིང་མཐུན་གསུམ་ the excellent, the middling and the inferior ones, the three.

གཤེད *gsed* several larger species of *Lonicera* (Jä.).

གཤེད་པ *gsed-pa* also བཤེད་པ to pick out, sort, to pull or pluck in pieces; བལ་གཤེད་པ to assort wool.

གཤེད *gsed* = སེབ *seb* 1. stallion, a male horse or camel. 2. the narrow interstices between persons or things thronged together, hence with ན, ཅ, ར = between, among, with ནས = from between: བྱི་མེ་ལེ་སེབ་ལ་མཚོང་ the dog leaps into the midst of the people; བོ་མའི་གཤེད་ཏུ་འདུག་པ to put between leaves; སྤྱིན་གྱི་གཤེད་ནས་ལུས་ཕྱིད་འཕྲོན་ half of his body protrudes from between the clouds, i.e., rises above, etc.; སྤོང་གཤེད་ཏུ་བཞུགས་པ to sit among the villagers. 3. multitude, crowd: དམག་གཤེད་ army, ནགས་གཤེད་ dense forest (Jä.).

གཤེད་ལམ *gsed-lam* a passage through thickets, a secret path, by-way between rocks and underwood.

གཤེད *gsed* ལྷུ་འཕྲུལ་, གེའི་རི་མོ་, ལྷུ་འཕྲུལ་, ཀའ་ལྷན་, རྟེན་ 1. gold; in Tibet gold is called *rinchen dañ-po* the first precious (article). ལང་ཀ་ནས་ རྩོད་པའི་གཤེད་མཚོག་ the best gold is found in Ceylon (ལྷ་ལྷུ་འཕྲུལ་); གཤེད་ཀྱི་མེ་ཏོག་ flower of gold, golden flower; གཤེད་ཀྱི་ཕྱི་མ་འཕྲུལ་ = ཀའ་ལྷན་འཕྲུལ་ ལྷུ་འཕྲུལ་. 2. fair, royal, celestical, precious; the world. གཤེད་ is used fig. for unchangeableness (འཕྲུལ་པ་མེད་པ) and also as an honorific term: གཤེད་ལམ་ royal face, གཤེད་སྐྱེ་མས་ celestial drink, i.e., wine presented to kings and grand lamas as a substitute for nectar.

Syn. རིན་ཆེན་མཚོག་པ་མཚོང་ *rin-chen mdog-bzang*; རྩོང་འཕྲུལ་འབྲིམ་ *tshon-hdus-hgrim*; རྩོང་མཚོག་ *son-mchog*; རྩོང་པ་སྐྱེས་ *tsam-pa skyes*; ལྷུ་གས་མཚོག་ ལེད་པོང་; གཤེད་འཕྲུལ་གྱིས་ *gsi-brjid skyes*; རིན་ཆེན་ཆེ *rin-chen che*; མཚོག་ལྷན་ *mdog-lan*; མཚོག་ལྷན་ *mdañs-lan*; འདྲ་བྱེད་པ་ *hod-byed-pa*; གེ་ལྷ་སྐྱེས་ *gam-ga skyes*; རི་ལས་སྐྱེས་ *ri-las-skyes*; མེ་ལེ་ས་པོར་ *me-ye sa-bon*; རྩོང་གས་སྐྱེད་མ་ *cha-gas sbyañs*; རྩོང་གས་

ཆེན་པོ་ *kha-dog chen-po*; ལུས་བརྒྱུས་ *bun-brgya-skyes*; ས་ལེ་རྩོང་ *sa-yi sla-wa*; འཕྲུལ་སྐྱེས་ *htsho-wa sgrol*; བཤེད་ལྷན་ *bsreg-bya*; ས་ལེ་སྐྱེས་ *sa-le-sbram*; རིན་ཆེན་དང་པོ་ *rin-chen dañ-po* (Mñon.).

གཤེད་ཀྱི་བཀའ་ *gsed-gyi-bkahl* royal edict, the king's command, government order; འབངས་རྣམས་ལ་གཤེད་ཀྱི་བཀའ་ལེ་ཚོད་པར་ཕེབས་ the royal edict was received loyally by the subjects (Fig. k. 60).

གཤེད་ཀྱི་སྐད་པ་ *gsed-gyi skud-pa* 1. gold wire. 2. n. of a medicinal grass: གཤེད་ཀྱི་སྐད་པས་སྐྱོ་ཚད་རྩ་ཚད་དུ་གཚད་སེལ་ (Med.).

གཤེད་ཀྱི་འཕྲོང་ལོ་ *gsed-gyi hkhor-lo* the golden wheel, one of the eight auspicious articles (ལྷུ་འཕྲུལ་རྩལ་ལྷན་) of the Buddhists.

གཤེད་ཀྱི་དབྱུ་ *gsed-gyi-dgra* as met. = ལྷུ་གས་ (lit. the enemy of gold) iron (Mñon.).

གཤེད་ཀྱི་ཚུན་པོ་ *gsed-gyi chun-po* རྟེན་འཇུག་ gold necklace or chain.

གཤེད་ཀྱི་ཉ་ *gsed-gyi-ña* 1. the golden fish, one of the eight auspicious articles of the Buddhists. 2. n. of a precious gem.

གཤེད་ཀྱི་མེ་ཏོག་ *gsed-gyi me-tog* ལྷུ་འཕྲུལ་ རྟེན་འཇུག་ the golden flower; ལྷུ་འཕྲུལ་ *Magnolia champaka*.

Syn. བཤོད་རྣམས་འབྲུང་ *bsod-nams-bsuñ* (Mñon.).

གཤེད་ཀྱི་མོན་ལྷན་ *gsed-gyi mon-lhas* འཇུག་ རྟེན་འཇུག་ gold braided head ornament, also necklace.

གཤེད་ཀྱི་སྐྱོང་པོ་ *gsed-gyi sdoñ-po* = རྩོང་པོ་ lit. golden plant, a kind of aquatic grass (Mñ. 3).

གཤེད་ཀྱི་འདབ་ཚན་ *gsed-gyi hdab-can* an epithet of Vishnu (Mñon.).

གཤེད་ཀྱི་མཚོག་ *gsed-gyi-mchog* the finest gold.

Syn. རྩོང་པུ་ཚུ་གཤེད་ *dsam-bu chu-gsed*; རྩོང་པུ་ཚུ་གཤེད་ *rkañ-brgyad-pa*; རྩོང་པུ་ནེ་ *dsam-bu na-di* (Mñon.).

གསེར་གྱི་བྱེ་མ *gser-gyi bye-ma* 1. golden sand.
2. a kind of mineral used for medicinal
purpose. གསེར་གྱི་བྱེ་མ་མ་མཁལ་ནད་ཚུ་འགགས་ལེལ་ (*M.*).

གསེར་གྱི་གཟུགས *gser-gyi gzugs* རྗེ་མཁའ་མཚོ།
golden image.

གསེར་གྱི་ལོག་པ་གསལ *gser-gyi hog-pags* མེ་ལམ་ལ།
a gold sash, but gen. an apron with little
gold bells attached to its edge which
ladies of rank wear in Tibet.

གསེར་གྱི་རི་བདུན *gser-gyi ri-bdun* the seven
golden mountains:—གཤམ་གྱི་རི་བདུན *gnah-giñ-
hdsin*; གཤོན་མདའ་བཟོན *gcol-mdah-hdsin*; ལོང་གྲིང་
ཅན *sen-ldeñ-can*; ལྷ་ན་ལུག *lta-na-sdug*; རྩན *rtar-
rna*; རྩ་འདུད *rnam-hdud*; མ་ལྷུང་བཟོན *mu-khyud-
hdsin* (*Mdsod.*).

གསེར་གྱི་བུ་ལྷ་ག *Gser-gyi-brtsig* n. of an island
in the Eastern ocean (*K. d. ༤, 269*).

གསེར་གྱི་རི་འོ *Gser-gyi ri-wo* རྗེ་མཁའ་མཚོ།
the gold-
en mountain situated beyond the moun-
tain of Prāgjyotiṣa, where the tree of gold
called *Sa-le-dam* abounds (*K. d. ༤, 283*).

གསེར་གྱི་རི་ལ་བ *gser-gyi ril-ica* = གསེར་གྱི་ཚབ་ལྷུག།
golden water pot.

གསེར་གྱི་ལུས *gser-gyi lus* རྗེ་མཁའ་མཚོ།
golden
body; a complimentary address for noble
ladies.

གསེར་གྱི་ཕུད་ཕུ *gser-gyi phud-pu* a kind of
medicinal grain. གསེར་གྱི་ཕུད་ཕུས་མཁའ་མཚོ་ལ་གྱུན་དུ་འདོན།
(*Med.*).

གསེར་གྱི་གཟུགས་ཕུད་ཅན *gser-gyi qtsug-phud-can*
the golden crest; n. of a bird.

Syn. འདབ་གཤོག་བགྲ་པ *hdab-gzog 'bkra-pa*;
མཁའ་འགྲོའི་རྒྱལ་པོ་ *mkhah-hgrohi rgyal-po*; ལྷ་ན་གྲག་
chun-klag (*Mñon.*).

གསེར་གྱི་སྐྱམ་བུ *gser-gyi 'sbram-bu* 1. = གསེར་
རྩིག་པོ་ *gser-rdog-po* (*Nag. 53*) piece-gold,
pieces of pure gold that are picked up
from sand; pure, unalloyed gold : གཤན་ཐམས་
ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་གསེར་གྱི་སྐྱམ་བུ་ཞེ་དེ་དེ་ཡོད་པ་དེ་ལུ་ལོ། (*A. 23*)

all the others each presented him with a
piece of gold worth a ḥ.

གསེར་སྐྱད *gser-skud* = གསེར་གྱི་སྐྱད་པ་ ལུ་བལ་ ལུ་བལ།
gold thread.

གསེར་སྐྱ *gser-skya* pale, whitish gold
(*Rtsii.*).

གསེར་སྐྱེམས *gser-skyems* lit. golden-drink,
wine that is offered to royalty, &c. for
drink; now-a-days wine offered to the
gods and the Grand Lama which is
touched with gold and grain wrongly as a
justification for that name (*Loh. ༩*).

གསེར་ཁ *gser-kha* ལུ་བལ་ ལུ་བལ།
gold mine.

གསེར་ཁྲི *gser-khri* golden chair, throne,
hiorarchical chair.

གསེར་ཁང་ *Gser-khañ* 1. n. of a (ས་བདག་)
demon. 2. n. of a certain noble man's
family and castlo in Amdo; གསེར་ཁང་རིན་པོ་ཅེ
n. of a celebrated lama of Amdo belong-
ing to that family.

གསེར་མཁན *gser-mkhan* goldsmith.

གསེར་མཁར *gser-mkhar* a royal castle.

གསེར་འགྱུར་མཁན *gser-hgyur-mkhan* an alche-
mist.

གསེར་ལུག་སྲང་ *gser-gug-srañ* an ounce of
gold of Gugé : གསེར་ལུག་སྲང་སྐད་བརྒྱ་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་
having
offered three hundred ounces of Gugé gold
(*A. 79*).

གསེར་མགས *gser-mgar* goldsmith (*Mñon.*).

གསེར་གྲིང་ *gser-glin* ལུ་བལ་ལྷོ་ལྷོ་
prob. the
ancient Pegu where Buddhism flourished
in the ninth and tenth centuries A.D.

གསེར་མཁོ་ *gser-mgo* golden-flower (mystic)
(*Mñ-rda.*).

གསེར་འགྱུར་རྩི *gser-hgyur-rtsi* a chemical
preparation said to convert other metals
into gold. Nāgājuna is said to have
known such secrets of alchemy.

གཤམ་མངལ་ཅན *Gser-mhal-can* हिरण्यगर्भं an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

གཤམ་ཅན *Gser-can* 1. काञ्ची the golden city, n. of a city in southern India. 2. जवालुक n. of an officinal plant (*S. Lex.*).

གཤམ་ཚུ *Gser-chu* liquid gold; gilding. Name of a river between Ladak and Lahul where the people of Lahul paid tribute in gold to former kings of Ladak. གཤམ་ཚུགས་པ *gser-chu gtañ-wa* रसकर्म्म to gild with gold.

གཤམ་ཚོ་ལོན་ *gser-cho-loñ* a kind of precious stone called རྟོག་མཚན།.

གཤམ་རྟིག *gser-tig* n. of a bitter medicinal herb : གཤམ་རྟིག་པད་མཐོམ་རིམས་ཚད་ལེལ་བར་བྱེད་ (*Med.*).

གཤམ་རྟིག *gser-tog* golden badge, button.

གཤམ་ཐལ *gser-thal* gold-dust, oxide of gold : གཤམ་ཐལ་ག་རྩེ་ན་རོ་ག་ལྷག་གཙོད་པར་བྱེད་ (oxidized) gold dust applied externally removes fleshy excrescences (*Med.*).

གཤམ་ཐུབ *Gser-thub* कनकमुनि n. of the second Tathāgata (Buddha) of the present Kalpa.

གཤམ་གདུགས་ཅན *gser-gdugs-can* having a golden-dome, a gilt-dome in the shape of a royal umbrella constructed on the top of a palace or castle : ལྷ་མའི་གཟེམས་ཁང་པོ་བྱང་གཤམ་གདུགས་ཅན་གྱི་ནང་དུ་བྱོན་ (*A. 24*) he visited the lama's residence (called) 'the palace of golden dome.'

གཤམ་མདོག *gser-mdog* सुवर्ण वर्ण gold-colour; གཤམ་མདོག་ཅན n. of a monastery in Tibet.

གཤམ་ལྷན *gser-ldan* = ལ་ཅུ་ར་ myrobalan. 2. हेमवत n. of the capital of Indra (*Sorig. 30*).

གཤམ་རི་ཉི་མ *gser-rde ñi-ma* = ལུངས་ཀྱང་ white mustard (*Sman. 109*).

གཤམ་རྩོ *gser-rdo* gold-stone, gold-ore: གཤམ་རྩོ་ཚུ་མེད་མ་ལུ་མ་འདྲིན་པར་བྱེད་.

གཤམ་ལྷན་མ *Gser-ldan-ma* 1. हेमवती, कृष्णायी [possessing gold; n. of a wife of Krishna]. *S.* 2. the goddess Umā, the river Ganges, and the planet Buddha. ནང་མའི་བཀའ་རྒྱུ་གས་ཀྱང་གཤམ་ལྷན་མའི་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཐུན་ (*Yig. k. 14*).

Syn. འབབ་ཚུ *hbab-chu*; ས་གཞི *sa-gshi*; རྫོན་གྱི་དུས་ *ston-gyi-dus*; གཤམ་ལྷག་པ *gzah-lhag-pa*; ལྷ་མོ་ *lha-mo* ལུ་ལུ་ *u-mā*; ཚུ་བོ་གང་ལུ་ *chu-bo Gañ-gā*.

གཤམ་པ *gser-pa* gold-searcher, gold-washer; dealer in gold.

གཤམ་ཕུར *gser-phur* ध्रुवतारा the polar star, the fixed star.

Syn. སྐར་མ་བརྟན་པ *skar-ma bñtan-pa*; རྫོད་ཕུར་ *stod-phur* (*Mñon.*).

གཤམ་ཕུད *gser-phud* n. of a medicinal herb used as an emetic (*Med.*).

གཤམ་འབྲེང་ *gser-hphreñ* gold-chain, n. of a work.

གཤམ་བུ *gser-bu* n. of a bird of golden colour (*K. ko. 7, 3*).

གཤམ་བྱེ *gser-bye* golden sand, sand containing gold. གཤམ་བྱེ་འདྲིན་མའི་གྲུང་ a great river like, the Ganges, or the Indus etc., the Tibetan name of the Yangtse ki-yang of China, the river of golden sand. ལུགས་ནང་བརྗེ་བའི་གཤམ་མཚོད་ཀྱང་གཤམ་བྱེ་འདྲིན་མའི་གྲུང་རྒྱན་བཞིན་ཡོད་པ་མཐུན་ (*Yig. k. 27*) and may it please your honour to send your instructions and affectionate letters like the flow of the Ganges.

གཤམ་སྤངས *gser-sbyañs* refined gold, purified gold (*Yig. k. 13*).

གཤམ་མེ *gser-me* = གཤམ་གྱི་མེ་རྟིག *gser-gyi me-tog* gold flower.

གཤམ་མིང་ཅན *gser-miñ-can* (རྩུ་གཤམ་སང་ *nā-ga ge-sar*) नागकेशर (*Mñon.*).

གཤམ་མེག་ཅན *gser-mig-can* lit. with golden-eyes, a fish; an owl.

གསེར་དམར་པོ *gser-dmar-po* lit. red gold
ཚེ་ཚིག་མཐོན་པོ་མཚན་པོ་མཚན་པོ་ a compound of copper and gold.

གསེར་གཙོ་མ *gser-gtso-ma* = གསེར་བཙོ་མ refined
gold (*Jä.*).

གསེར་རང་ས་ *gser-rang-sa* gold-gilt, gold laid
on copper.

གསེར་བཟོ་པ *gser-bzo-wa* goldsmith.

Syn. གསེར་མཁན *gser-mkhan*; གསེར་མགར *gser-
mgar*; བྱ་ཚུར་གྱིས་འཛོལ་བ་ *khlu-tshur-gyis htsho-wa*;
ལྷ་བའི་འདུག་གི་ལྷ་མོ་ *zla-wa-hi-hjug (Mñon.)*.

གསེར་ལྗང་ *gser-shal* = ལྗང་རམ་ lit. golden
face, a polite expression, for the face of
kings, queens and grand lamas, also
used as a compliment to respectable
ladies. གསེར་ལྗང་དངོས་མཇུག་བཞིན་དཔལ་བོ་ཚོའི་པ་བཀལ་
རྩེན་ཅེ་ (*Yig. k. 80*), thanks for your very
great kindness, I have been as pleased
as if from an actual interview.

གསེར་ལྗང་མཇུག་གི་ལྷ་མོ་ *gser-shal-mjal* any interview
with kings, queens, princesses and hier-
archs.

གསེར་ཤོ་ *gser-sho* a gold piece of the
weight of an English sovereign.

གསེར་གཟུང་རིང་མོའི་གྲུང་ *gser-gshuñ riñ-mohi-
kluñ* = ལྷ་མོ་གང་ལྷ་ an epithet of the Ganges.
(*Yig. k. 85*).

གསེར་འོད་ *gser-hod* ལྷ་མོའི་འོད་ golden lustre,
གསེར་འོད་ཅན་ *gser-hod-can* = ལྷོག་ *glog* lightening
(*Mñon.*).

གསེར་ཡིག་ *gser-yig* golden letter, the royal
mail; 'གསེར་ཡིག་པ་ *gser-yig-pa* bearer of a
royal-letter,' an ambassador, envoy (*Ghr.,
Jä.*).

གསེར་སེལ་ལེ་ལྷ་མོ་ *gser-sal le-sbram* pure gold.

གསེར་ལྷན་ཅན་ *gser-lhad-can* alloyed gold.

Syn. ལྷན་གསེར་ *rgyan-gser*; དྲུ་ཅན་གསེར་ *rwa-
can-gser (Mñon.)*.

གསེར་ཤོག་ *gser-çog* leaf-gold, gold-foil.

གསེར་སྲང་ *gser-sran* an ounce of gold; a
gold coin = 16 rupees, a gold *Mohur (Jä.)*.

གཤེས་ *gseš* 1. = གྲས་ order, class; རྣམ་གསེས་
nañ-gseš, as in རྣམ་གསེས་པ་ 2. reciprocal,
mutual (*Vai. śñ. Jä.*).

གསོ་བ་ *gso-wa* pf. གསོས་ *gsoš*, བསོས་ *boš*
(= འཛོལ་བ་ *htsho-wa*) 1. བུ་བྱས་ to feed, nourish;
to bring up, nurse up, train: གསོ་སྤྱོད་ easy
to bring up, to nourish; བུ་གསོ་བ་ to rear
a child, དུད་འགྲོ་གསོ་བ་ to feed or rear up a
beast; ལུས་གསོ་བ་ to nourish the body, to
restore health; also གསོ་སྤྱོད་པ་ or གསོ་སྤྱོད་ཕྱིན་པ་
འཕྲོ་བུ་ལྷན་པ་, to foster; གསོ་བར་འདོད་ wishes to
cure, nourish, or bring up. 2. རྩི་ལྷན་པ་,
འཕྲོ་བུ་ལྷན་པ་, འཕྲོ་བུ་ལྷན་པ་ to mend, to repair, curing,
healing; གསོ་བར་ཕྱིན་ treats medically; to stop,
remove, to put an end to (of a disease);
རལ་གསོ་བ་ to rest, to recreate one's self;
འཕྲོ་བུ་ལྷན་པ་ to repair a house; to restore,
rebuild, re-establish, what had been des-
troyed, to kindle again, stir up again, a
fire; རྩི་གསོ་བ་ to repair (a house), to refresh,
to comfort; ལུས་གསོ་བ་ resp. ལུས་གསོ་བ་ to
console. གསོ་དཀའ་ *gso-dkañ* difficult to cure;
གསོ་མཁན་ *gso-mkhan* fosterer, restorer,
cherisher.

གསོ་བའི་ལྷ་མོ་ *gso-wa-hi lha-mo* = ལྷ་མོ་འཕྲོ་བུ་
འཕྲོ་བུ་ the constellation of Revati.

གསོ་དཔལ་ཕྱིན་ *gso-ggah-byed* = ལྷ་མོ་འཕྲོ་བུ་
škgyur-rtsi chen-po འཕྲོ་བུ་འཕྲོ་བུ་ a kind of citron;
the larger species of lime used for medi-
cinal purpose (*Mñon.*).

གསོ་ཐབས་ *gso-thabš* way of curing, manner
of healing (*Med.*).

གསོ་ཐིག་ *gso-thig* cure-drop.

གསོ་དཔྱད་ *gso-dpyad* = རྩི་ལྷན་པ་གསོ་ཐབས་ (ལྷན་གྱི་རིག་
ལུས་) the mode of healing, method of

treatment of disease and the science of medicine, = མའི་རིག་ཕྱིད་ ལྷ་ལུ་བོད་ the science of preserving or prolonging life (*Mñon.*). གསོ་དཔྱད་ཕྱིད་ བོ་ཁི་ལྷ་སྲིད་ treats medically, makes medical treatment or cure.

གསོ་དཔྱད་མཁན་ *gso-dpyad-mkhan* physician, a restorer of health (*Mñon.*).

གསོ་དཔྱད་པ་ *gso-dpyad-pa* = མཁན་པ་ or རེ་ཕྱིད་པ་ *htsho-byed-pa* a physician (*Mñon.*).

གསོ་ཐུང་ *gso-spyad* བོ་ཁི་ལྷ་སྲིད་ཀྱི་སྲིད་ཀྱི་སྲིད་ the work of healing; རྩལ་སྲིད་ nourishing, bringing up or rearing.

གསོ་བ་པོ་ *gso-wa-po* 1. physician (*Med.*). 2. a fosterer, ལའ་ལུ་ས་ the parents (*Mñon.*).

གསོ་བྱ་ *gso-bya* the thing to be cured, the disease (*Med.*).

གསོ་ཕྱིད་ *gso-byed* 1. the healing substance, the remedy; the healing person, a physician. 2. = ཕྱི་དོག་ (*Mñon.*).

གསོ་ཚུལ་ *gso-tshul* = གསོ་ཐབས་ method of healing.

གསོ་རིག་ *gso-rig* or གསོ་བའི་རིག་པ་ བོ་ཁི་ལྷ་སྲིད་ བྱི་ལྷ་སྲིད་ the science of medicine, the healing art. གསོ་རིག་གྱི་ཁོག་ རྩལ་བ་གནད་གྱི་ལྷ་སྲིད་ n. of a medical work in 293 block-print leaves; གསོ་བ་རིག་པའི་བཞུན་བཅོས་ treatise on the healing art; ལྷ་རབ་བཟུ་པ་ one hundred recipes or compounded medicines, n. of a medical work by Siddhā Nāgārjuna.

གསོ་ཕྱོང་བ་ *gso-sbyoñ-wa* 1. for རྩེ་སྲིད་པ་གསོ་བ་ removing faults, and རྩེ་གཤམ་ཕྱོང་བ་ washing or cleansing of sin by making confession to a priest. 2. ལོ་ལྷན་ reparation by penitence or repentance, གསོ་ཕྱོང་ལེན་པ་, taking the vow of *Poshadha* (fasting) གསོ་ཕྱོང་ལ་གནས་པ་ observing the *Posadha* vow of fasting or making confession of sin. རྩེན་གཤམ་གྱི་ལྷ་སྲིད་པ་ observing rigidly religious vows for one full day.

གསོ་ཕྱོང་པ་ *gso-sbyoñ-pa* ལོ་ལྷན་པ་ one who has taken the vow of *Posadha*. གསོ་ཕྱོང་བལྟ་པ་ *gso-sbyoñ bshag-pa* to observe the vow of fasting.

གསོ་ཕྱོང་འཕགས་ *Gso-sbyoñ-hphags* (*Upōsadhā*) n. of ancestor of Gautama Buddha.

གསོག་པ་ *gsoga-pa* v. སོག་པ་; pf. བསག་ *bsay* or བསགས་ *bsags* རྩལ་བ་ to collect, to gather, to hoard: གསོག་པ་བྱེད་ hoards, gathers: ལྟ་གསོག་ཤིས་པ་ knows how to collect food. གསོག་ལྡང་ཞི་གསུམ་ *gsog ldatñ shi gsum* in རྩད་རླུང་མཐིམ་བད་ཀན་གསུམ་རེ་རེ་ལ་གསོག་ལྡང་ཞི་གསུམ་གྱི་རྒྱ་དང་། the cause of each of the three diseases of wind, bile and phlegm its development and cure, &c. (*Hbum.* 20). གསོག་པ་འཛོལ་ *gsog-hjog* hoarding, accumulating riches.

གསོང་པོ་ *gsoñ-po* 1. = དང་པོ་ *drañ-po* (*Nag.* 69) straightforward, sincere; གསོང་པོར་སྐྱབ་པ་ = དང་པོར་སྐྱབ་པ་ to speak faithfully: ལྷོན་པ་དག་ལ་ལྷུག་འཚལ་ཞིང་ཇི་ལྟར་ཟེར་བ་བཞིན་དུ་གསོང་པོར་སྐྱོམ་ after making reverence to the teachers what you have to say speak out truly (*Hbrom.* 1, 27). 2. དུ་ལོ་བའི་དུ་ = རྩེན་སྐྱབ་པ་ one who speaks out a thing before hand.

གསོང་ *gsoñ*, imp. of གསང་བ་ *gsañ-wa* as in གསང་གསོང་ཞིག་ keep the conversation secret (*Nag.* 68). Also there occurs: གསོངས་ཤིག་ *gsoñs-fig* keep it confidential, (*Situ.* 105).

གསོད་པ་ *gsod-pa* = རྩལ་པ་, pf. བསད་ *bsad*, fut. (*Lex.* usually) བསད་, imp. སོད་ *sod* 1. རྩེས་, བཟ་, བཟལ་ to kill, slay, murder, slaughter, གསོད་པ་ལ་དགའ་བ་ to delight in killing; གསོད་དུ་འཇུག་པ་ putting to death, causing to be killed; བསད་མ་ཐག་པའི་གསོད་པ་ flesh of an animal just slaughtered; གསོད་དུ་བསད་པའི་གསོད་པ་ fresh meat; ལྷུག་པོས་གསོད་པ་ to be executed

by the authority of king ; བསད་པ་ལ་བྱུག་ཚེ་ at the time of or just on the point of being executed.

གསོད་གཅོད་ *gsod-gcod* the act of murdering ; murder, slaughter ; གསོད་གཅོད་ཀྱི་འཛིགས་པ་ fear of murder or massacre ; གསོད་གཅོད་མང་པོ་བྱེད་པ་ *gsod-gsod mañ-po byed-pa* to murder, to slaughter a great deal ; massacreing. 2. to put out, extinguish : ཚས་མེ་སོད་བཞག་ put out that lamp before gods. རྩད་གསལ་པ་ to destroy the importance or excellence of a person or thing, hence to despise.

གསོད་པ་པོ་ *gsod-pa-po* murderer, slaughterer.

གསོད་བྱེད་ *gsod-byed* བཟའ་ཆུང་, ཇམ་ཆུང་ 1. killer, murderer, གསོད་བྱེད་ཚོ་པ་ the murderous huntsman. 2. ཇམ་ཆུང་, ཇམ་ཆུང་ the lord of death, the evil one, Māra. གསོད་བྱེད་ཀྱི་གནས་ *gsod-byed-kyi gnas* མཚན་འགྲུབ་ slaughter house, the place of execution.

གསོད་ས་ *gsod-sa* place of execution.

གསོད་སྐབས་ *gsod-lugs* manner of killing.

གསོད་རྟགས་མེ་རྟོག་ཅན་ *gsod-rtags me-tog can* = ཀར་ལྷོ་ (Mñon.).

གསོད་བྱེད་ཐུང་གི་ནག་པོ་ *gsod-byed sbyañ-ki nag-po* = གུ་ལུ་འག་པོ་ རྒྱལ་ལུ་ལྷོ་ (Sman. 109).

གསོད་པོ་ *gsod-po* = ལེགས་པ་ལྟེད་པ་.

གསོད་སྐྱིད་པ་ *gsod-skyid-pa* = ལྷོ་བདེ་བ་ happiness, ease ; gen. in reference to one's state of the mind : གནས་དེ་དམིན་ཞིང་བསོད་སྐྱིད་པ་ this place being solitary is happy (Rdsa. 9).

གསོན་ 1. for གསོན་པ་ or གསོན་པོ་ : གསོན་ཁྲག་དྲོན་མོ་ warm blood of a living animal. 2. imp. of གསལ་པ་ (ཇུ་ལུ་).

གསོན་པ་ *gson-pa* I: 1. intrs. vb., to live, to be alive, གསོན་ནོ་ he, she, etc. is alive, —to remain alive, to save or preserve one's own life, རླུང་དྲ་སྐྱུ་ལ་གསོན་ཀྱང་ though I

could save my life by telling a falsehood ; གསོན་པ་ལ་མི་འདོད་ I do not wish to live (any longer), of the fire: to burn, ད་གསོན་ནམ་ *W.* does burn now? 2. trans. vb. to wake, to rouse from sleep by shaking, to urge on, to hurry on by force, whereas ལྷུ་བ་ is only done by words (*Jä.*).

གསོན་པ་ II: or གསོན་པོ་ 1. sbst. life : གསོན་པའི་ཚོ་ན་ or གསོན་པའི་དུས་སུ་ during (my, your, etc.) life ; adj. མཚན་འགྲུབ་, living, alive : གསོན་པ་དང་གི་བ་གཉིས་སྤང་ལ་འདེགས་ན་མི་མཉམ་མོ་ (*K. du.* 5, 10) (an animal) weighed alive and dead will not balance equally ; ལྷེ་མ་བྱ་གསོན་མོང་པོ་ ah, there I saw my son alive ! གསོན་པོར་བྱེད་པ་ to call into life, to animate ; གསོན་པོར་དུང་དུ་འདུག་པ་ to bury alive ; གསོན་པའི་ལྗེ་མ་འདེན་པ་ *gson-pahi rgyu-ma hdren-pa* to tear out the bowels of a living man. 2. revival, restoring to health. 3. entire, whole, undivided, full. 4. ལྷུང་གསོན་པ་, v. ལྷུང་ (*Jä.*).

གསོན་མ་ *gson-ma* colloq. for གསོན་པོ་ : ལུག་ཚོན་ གསོན་མ་ a live pigeon ; གསོན་གཤིན་ the living and the dead (*Cs.*) ; གསོན་བསྐྱེག་ *gson-bsreg* a creature burnt alive ; མི་ཞིག་ལ་གསོན་བསྐྱེག་བྱེད་པ་ to burn a person alive (*Jä.*).

གསོབ་ *gsob* བེ་རྒྱུ་; hollow, empty, bloated ; without substance. གསོབ་བསོབ་ *gsob-gsob* stuffed, spongy.

གསོབ་པ་ *gsob-pa* = ལྷུང་ས་པ་ ; pf. བསབ་ *bsab* fut. གསབ་ *gsab*, 1. to fill out or up, to supply, complete, make up ; to cure (wounds). 2. to pay, repay, return ; ལྷུན་པ་ a loan (*Sch.*) ; རླུང་གསོབ་པ་ to return a kindness (*Ghr., Jä.*).

གསོམ་ཤིང་ *gson-ñin* = མང་ཤིང་ pine tree.

གསོར་ *gsor* 1. or བལོང་གསོར་ = ལྷུང་ or ལྷུང་ལྷུ་ མམར་, ལྷུར་ a punch, an awl, gimlet. 2. supine of གསོབ་.

གསོར་བ *gsor-wa* to brandish, flourish.

གསོར་འདེམ་བ *gsor-hdem-pa* a kind of medicinal grass : གསོར་འདེམ་པ་ཡིས་མེས་ཚོགས་ལ་ཡན་ the *gsor-hdem-pa* is useful in wounds from burning.

གསོལ *gsol* 1. for གསོལ་བ. 2. in Sikk. = entertainment, feast.

གསོལ་ཅེན *gsol-chen* = རྫོན་མོ་ཅེན་པོ་ great show or festival; in Hindi: *tamasha*.

གསོལ་པ *gsol-pa* = ལྷས་པ་ ལྷ་ཆེན་ said.

གསོལ་བ *gsol-wa* I: vb., 1. = ལྷ་བ *shu-wa* རྫོང་; to ask for, to beg for: ལྷ་པོ་ལ་སྟོག་གི་ ལྷ་བས་གསོལ་ནི་ he besought the king to save his life; རྫོན་པ་ལ་སྟོན་ལམ་འདེབས་པར་གསོལ་ཅིག་ ask the teacher to say the prayers; བཟུང་བུ་གསོལ་ I beg (you) to explain; དགོངས་སུ་གསོལ་ I beg you to consider; ལྷ་གསོལ་བ་ to worship a god, by offering libations (*Jä.*). 2. resp. for འོན་པ་ or རྟོན་པ་ to dress to put on: ལྷ་ལ་ན་ བཟེང་གསོལ་བ་ཚོས་གོས་གསོལ་བ་དབུ་ལ་ཐོད་, ཞབས་ལ་ཆག་གསོལ་བ་ to put on a garment, clerical robs, cap, shoes; རྟོག་དཔོན་ལ་ བེར་ཅེན་སྐྱེལ་གསོལ་ཏེ་ putting the cloak on the teacher (*Ma.*). 3. ལ་དང་, མོ་འཇོག་ to eat, to drink, to take or offer a meal; གསོལ་བར་མཚོད་ཅིག་ do eat, take food! གསོལ་བར་ མཚོད་ཅོང་ has finished his meal; གསོལ་བར་མཚོད་ གྱིན་འདུག་ is eating; ལྷ་པོ་འབྲས་ཆང་གསོལ་ནས་ as the king had drunk rice-wine; to take, to give, administer (medicine); to place (food etc.) before, to serve up for clerical person (*Dz.l.*). གསོལ་ལོ་མཚོད་ཅིག་ I place it before you, help yourself! ལྷ་པོ་ལ་ཆབ་ལ་སྐྱེལ་གསོལ་ the king took a bath; ལྷ་པོ་ལ་སྐྱེལ་གསོལ་ལོ་ *sras-la sku-khrus gsol-lo* they administered a bath to the prince; མཚན་གསོལ་བ་ to assume, to receive a name, to give a name; དེའི་ ལྷ་གསལ་གདོན་གསོལ་ a demon has entered his mind. གསོལ་བ་རྫོང་, ཞབས་རྫོགས་འབྲུག་ present or offering of food.

གསོལ་བ II := 1. ལྷས་པ་ sbst. ལྷ་འཇོག་; ལ་མཇུག་ ལྷ་ལ་ ལྷ་འཇོག་, request, entreaty; གསོལ་བ་འདེབས་པ་ *gsol-wa hdebs-pa* to make a request, to entreat, to pray for. 2. food: གསོལ་བ་བཞེས་པ་ to take food, to eat, dine.

གསོལ་དཀར *gsol-dkar W.* resp. for དཀར་ཡོལ་ crockery, china cup to take tea or wine.

གསོལ་སྐྱུམ *gsol-skrum* meat prepared for the table of a man of rank.

གསོལ་ཁ *gsol-kha* 1. request, prayer (*Sch.*). 2. meat, and drink *Sch.* 3. = ལ་གསལ་བ (*Jig.*).

གསོལ་ཁང་ *gsol-khan* resp. for བབ་ཅོང་ *thab-tshan* a kitchen (*Mñon.*).

གསོལ་ངན *gsol-ngan* poisoned food (*Ghr.*).

གསོལ་ལྷོག *gsol-lcog* dining table.

གསོལ་ཆང་ *gsol-chañ* resp. of ཆང་

གསོལ་མཚོད་ *gsol-mchod* prayer and offerings. གསོལ་ཇ *gsol-ja* resp. for ཇ tea, གསོལ་ཇ་རྫོང་ *gsol-za sgron* = གསོལ་ཇ་འབྲུག་ offering tea, tea-entertainment. གསོལ་ཏ་ *gsol-ña* fish dressed for the table of a respected person, for food of a great man. གསོལ་ཏིབ་ *gsol-tib* tea-pot (*Jä.*). གསོལ་བུག་ *gsol-thug* = བཞེས་བུག་ (*Jig.*) porridge or gruel made of barley flour with meat and dried curds. གསོལ་བབས་ *gsol-thabs* fire-place, kitchen. གསོལ་ལྗོང་ *gsol-ldoñ* = ལྱུར་ལྱུར་ *gur-gur*, churn; *hookah*. གསོལ་དཔོན་ *gsol-dpon* lit. head-cook, master-cook, ordinarily = a private secretary who receives prayers and requests. གསོལ་མར་ *gsol-mar* resp. for མར་ butter. གསོལ་ཚོགས་ *gsol-tshigs* dinner (*Jä.*); གསོལ་ཞིབ་ *gsol-shib* resp. for ཅམ་པ་ fine parched barley flour for a great man's food. གསོལ་གཡོག་ *gsol-gyog* under-waiter, table servant.

གསོལ་རས་ *gsol-ras* donation, gift, present, gen. distribution of money, victuals, &c., by a person of rank to common people.

གསོམ་པ་གསལ་གསལ་ *gsol-phogs* resp. for རོགས་ salary, allowance.

གསོམ་པ་ *gsos-pa* འོག་པ།, pf. བསོམ་པ་ *bsos-pa* (*Nag.* 76). to foster, cherish v. གསོ་པ་; གསོམ་པ་ རྒྱུ་པ་ to eue བྱ་མི་གསོམ་པ་ not keeping, retaining a child alive; གསོམ་པ་བྱ་ foster-son.

གསོམ་མ་ *gsos-ma* eue, medicine; གསོམ་མ་ རེད་བས་པ་ *gsos-ma hdebs-pa* to apply a remedy.

བསམ *bsah* v. གསམ་ *gsah*.

བསག་པ་ *bsag-pa* pf. བསགས་, རོགས་བསགས་ (*Situ.* 76) = རོགས་ accumulation of religious merits; hoarding money. v. གསོག་པ་ or རོག་པ་.

བསང་བྱ *bsah-bu* resp. for རྩ་ food, fare (*Ghr.*); བསང་འབྲས་ *bsah-hbras* resp. a dish of rice (*Jä.*).

བསངས *bsahs* 1. incense, frank incense. བསངས་བསེལ་ *bsahs-bsel* incense removes defilement. བསངས་གཏོར་བ་ *bsahs-gtor-wa* to burn incense as an offering. 2. vb. pf. བསངས་ *sañs*, to cleanse, to remove: རྩ་མ་བསངས་ removed the dirt or stain (*Situ.* 76).

བསང་པ་ *bsad-pa* མའི་རིལ་ killed, also killing: རྩོག་ཆགས་བསང་པ་ *srög-chags bsad-pa* killing animals (*Situ.* 76) v. གསོང་པ་. བསང་བྱ་ *gsab-bya* བཟུ་ animal to be slaughtered.

བསང་པ་ *bsad-pa* pf. བསབས་ *bsabs* = རེད་ལ་བ་ to return, repay, retaliate: རྩ་ན་ལ་ན་བསབས་ *drin-lan bsabs* returned kindness, shewed gratitude. །་བསབབ་ལྱེད་པ་ to reply, give answer (*Situ.* 76).

བསམ *bsam* or བསམ་པ་ sbst. འོག་པ།, རྩ་མ་ལ།, མའ་བ།, མའ་བ་ན་ལ། 1. thought, reflection, wish, imagination, fancy: བསམ་པ་འདྲ་པ་སེམ་པ་ *bsam-pa ñan-pa sem-pa* to foster bad thoughts (*Do.*); བསམ་པ་འཛིན་པ་ *bsam-pa tsam-gyis* quick as thought; རྩ་ག་ཏུ་འདྲི་རྩམ་ཏུ་བསམ་པ་སྐྱེས་ he was constantly haunted by those thoughts (*Dzl.*);

བསམ་ཀྱིས་མི་འཇིགས་པ་ ineeoneivable, beyond the reach of human intellect, inecomprehensible etc.; རོགས་བཟང་ལས་བསམ་བཟང་ལྷག་པ་ ཡིན་ a good way of thinking is worth more than good (external) religion (*Mil.*); བསམ་འདྲ་ཆན་ malicious, wicked. 2. the will: བསམ་པ་འདྲ་པ་གཞན་ལ་བྱས་ན་ལྷོད་པ་རྩལ་པ་འདྲ་ཡོད་ if you have borne ill will to others, you will receive a rough return. མི་ཞིག་གི་བསམ་པ་ལྟར་ (or བཞིན་བྱ) ལྷུ་བ་པ་ to exeecute, to carry out a person's will; བསམ་པ་ལྟར་མ་ལྟར་པ་མ་ལྟར་ as it did not go according to their wish; བསམ་པ་འདྲི་ལས་མ་ལྷོག་ཅིག་ do not try to divert me from my purpose (*Dzl.*); བསམ་པ་འདྲ་བ་བྱུང་བ་ oecurred in the mind; བསམ་པ་འདྲ་བ་ཤི་ good intention or design (*Mil.*); desire, mind, inelination, liking, གཞོན་པ་ལེ་ or གཞུག་པ་ལེ་བསམ་པ་ thirst for blood, murderous disposition (*Ghr.*). 3. soul, heart: བསམ་པ་ལེ་ རྩ་ན་མི་འགྲུབ་ (by doing so) you injure your own soul (*Mil., Jä.*). བསམ་པ་གཞན་ལ་ནས་ *bsam-thag-pa nas* from the bottom of the heart.

Syn. འགོངས་པ་ *hgoñs-pa* འདུན་པ་ *hdun-pa* (*Mñon.*).

བསམ་པ་ལེ་རྩོབས་ *bsam-pahi-stobs* རྩ་མ་ལ་བཟོ་བ་ resolution, strength of mind, determination.

བསམ་པ་རྩ་ན་འགྲུབ་ *bsam-don-hgrub* རྩ་མ་ལ་བཟོ་བ་, རྩ་མ་ལ་བཟོ་བ་ fulfilment (of one's) desire or object.

བསམ་པ་འཛིན་པ་ *bsam-pa tsam-phyogs* bent of mind, inelination.

བསམ་པ་ *bsam-pa* fut. tense and secondary form of རོགས་པ་ *sem-pa*: རྩ་ན་བསམ་པ་ thought, having thought (*Situ.* 76), has a pf. བསམས་པ་ *bsams-pa*, བསམ་ཏུ་མེད་འོག་པ།; not to be thought, cannot be thought of, ineeoneivable; བསམས་པ་འདྲ་བ་ having thought about it; also of one's own interest, = བསྐྱོམས་པ་འདྲ་བ་ having meditated upon, reflected, pondered (*A.* 57).

བསམ་ཀྱིས་མི་འཇིགས་པ་ལས་འདས་པ་ རྩ་མ་ལ་བཟོ་བ་ n. of a very great number [n. of a chapter of

the Prajñāpāramitā which treats of the inconceivable] S.

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་རྒྱལ་བོའི་མདྲོ་བ་ *bsam-gyi mi-khyab-pahi rgal-pohi mdo* n. of a Sūtra (*K. d. 2, 8*).

བསམ་གཏན *bsam-gtan* योग, ध्यान, समाधि, समापत्ति state of complete abstraction, contemplation, meditation, concentration of thoughts; esp. that mystic meditation which at length evolves an astral counterpart of the meditator—the counterpart existing in Dewachan contemporaneously with the meditator who continues on earth.

Syn. ཉིང་ངོ་བོའི་ཐོས་ཀྱི་ཉེ་མེད་ཀྱི་ལུང་ལྷོ་བ་ *tiñ-ñe hdsin*; རྣམ་འཕྲོར་ *rnal-hbyor*; ཞི་གནས་ *shi-gnas*; མཉམ་འཇོག་ *mñam-hjog* (*Mñon.*).

བསམ་གཏན་བྱེད་པ་ *bsam-gtan byed-pa* to concentrate the mind on a certain moral virtue, to transpose one's self into the state of contemplation or meditation (*Jä.*).

བསམ་གཏན་ཁང་བྱ་བ་ *bsam-gtan khañ-bu* = རི་ཁྱོད་ *ri-khrod* (*Mñon.*) mountain retreat of Buddhist sages and saints, hermitage on a lonely mountain.

བསམ་གཏན་གྱི་མདའ་རྒྱུད་ *bsam-gtan phyi-mahi rgyud* a Tantra containing descriptions of contemplation in 53 stanzas (*K. g. 2, 108*).

བསམ་མཚན་ *bsam-mno* or བསམ་ལྗོ་ *bsam-blo*, also ལྗོ་བསམ་ *blo-bsam*, thinking, wishing etc., working of the mind; བསམ་མཚན་བྱེད་པ་ or གཏོང་བ་ resp. ཐུགས་བསམ་གཏོང་བ་ to think, to meditate, consider, think upon; བཟང་བྱེད་ཀྱི་བསམ་ལྗོ་ *bzang-byed-kyi bsam-blo* wish to do good, a mind directed towards what is good.

Syn. མཚན་བསམ་ *mno-bsam*; རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yiḍ-kyi-las* (*Mñon.*).

བསམ་པ་ཡངས་པ་ *bsam-pa yañs-pa* = ལྗོ་ཁོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa*, སེམས་ཡངས་པ་ *semṣ yañs-pa* broad heart, magnanimity (*Mñon.*).

བསམ་འཕེལ་བྱེད་པའི་ *bsam-hphellion-dwañ* = དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་ the wish fulfilling tree, the fabulous *Kalpadruma* (*Yig. k. 33*).

བསམ་འཕེལ་མཚམ་ *bsam-hphel ma-ma* = ལྗོ་མཚོ་ཆེན་པོ་ (*Yig. k. 35*) the great ocean.

བསམ་ལྗོ་མེད་སའ་པ་ *bsam-blo theñs-pa* = བསམ་ལྗོ་བྱེད་པ་ *bsam-blo gtañ-wa* འདི་བྱིར་བསམ་ལྗོ་མེད་སའ་པའི་གཟུར་གནས་གྱི་བྱི་བ་དགོས་ཤིང་ (*D. çel. 12*).

བསམ་བྱ་ *bsam-bya* ལྡོལ་ object of meditation, the deity or person who is thought of or meditated.

བསམ་བྱ་མཚུངས་པ་ *bsam-bya mthsuñs-pa* coincident thoughts having the same or similar objects in view or to meditate upon.

Syn. ཕྱོགས་མཐུན་ *phogs-mthun*; མཉམ་བྱེད་ *mñam-byed*; མཚུངས་པར་བྱེད་ *mtshuñs-par spyod*; མགྱིན་གཅིག་ *mgrin-gcig*; དབྱངས་གཅིག་ *dbyañs-gcig*; མགྱིན་པ་མཉམ་ *mgrin-pa mñam*; མཐའ་གཅིག་པ་ *mthah-gcig-pa*; འཇུག་པ་གཅིག་ *hjog-pa gcig* (*Mñon.*).

བསམ་སྤྱོད་ *bsam-sbyor* design, project, plan, བསམ་སྤྱོད་བཟང་པོ་ *bsam-sbyor bzang-po* good design, or མཚན་པ་ *ñan-pa* bad design; བསམ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ *bsam-sbyor byed-pa* to plan, to scheme, to project a plan (*C., Jä.*).

བསམ་ཤེས་ *bsam-jeṣ* knowing or reading another's mind; acc. to *Jä.* consciousness.

བསམ་བསེལ་ *bsam-bṣchu* seminal vesicle.

བསམ་རྩམ་ *bsar-wa* = ལྷན་སྒྲིག་པ་ *gral-sgrig-pa* to arrange; arrangement : ཡོ་བྱད་ལྷན་སྒྲིག་སོ་ (*Situ. 76*) arranged the things or furniture.

བསམ་ལྗོ་བྱེད་པ་ *bsal-wa* = བྱེས་པ་ *phyes-wa* ཟླུ་འཕྲོད་པ་ opened, disclosed, revealed, cleared up : ལྗོ་བསམ་ལྗོ་ *skyon-bsal-to* disclosed the fault (*Situ. 76*); བསམ་ལྗོ་གསོལ་ pray clear up. 2. = ལྗོ་གསལ་པ་ འཕྲུལ་ལྷན་པ་ advertising; to make known by trumpet or drum; also བྱེས་པ་ reputation.

བསེག་པ་མཉམས་ *bsal-tshags* མོ་བུན, བཟུལ་ཤེད་པ་, straining, filtering; to clear or purify water of animal life, &c.

Syn. བསེག་པ་ *sel-wa*; མཉམས་པ་ *sol-wa* (*Mñon.*).

བསེག་པ་ *bsig-pa* pf. བསེགས་ *bsigs*, to fan ལག་གིས་ལུས་བསེག་པ་ to fan the body with the hand (*Situ. 76*) v. བསེག་པ་.

བསེད་པ་ *bsid-pa* 1. to mend, repair. 2. pf. of བསེད་པ་ to pick, sort, hair, wool; བལ་བསེད་པ་ to sort wool.

བསེར་པ་ *bsir-wa* 1. བསེར་པ་. 2. *W. sip* (*Jä.*).

བསེལ་པ་ I: *bsil-wa* to cut, དུམ་བུར་བསེལ་རྩ་ cut into pieces (*Situ. 76*).

བསེལ་པ་ II: 1. = བྱང་མོ་ *grañ-mo* adj. and sbst. མི་འཇུག་, རྩལ་ལྡན་ cool, coolness; བསེལ་པ་ལ་ ལྷན་པ་ མི་འཇུག་, མི་འཇུག་ལ་ མི་འཇུག་ become cold, the state of being cold [calm composure, equanimity] *S.*; རང་ལ་བསེལ་པ་ཞེས་པ་ a cool house. བསེལ་པ་ལ་ལྷན་ coolness is wholesome (*Lt.*). བསེལ་པ་ལ་ལྷན་ལྷན་ *bsil-wahi chu-kyes* = ལོ་རྩེ་ལ་. 2. vb., to cool; also resp. for འདྲུང་པ་ *hkhruḍ-pa* to wash, ལུས་བསེལ་པ་ to wash the mouth and face. རྩལ་ལྡན་པ་ལ་བསེལ་པ་ལ་ the heat changes to coolness. ལྷང་བསེལ་ *lean-bsil* 'willow shade,' cool place under a willow; བསེལ་ཞིང་གྲང་བ་ being shady and cool; ལྷན་ལྷན་པ་བསེལ་པ་ it is cold, the weather is cold (*Nag. 69*). ལྷན་ལྷན་པ་བསེལ་པ་ water for cooling the feet (*Cs.*); ལྷན་ལྷན་པ་ལྷན་ལྷན་པ་བསེལ་པ་ལ་ལྷན་ལྷན་པ་ to wash the body with warm water (*Cs.*); to shed, ལྷན་ལྷན་པ་ལ་བསེལ་པ་ shed many tears (*Jä.*).

བསེལ་པ་ *bsil-khañ* = ལྷང་ཞེས་ རྩལ་ལྡན་, རྩལ་ལྡན་པ་, a dome, a turret on the roof of a house; also: a cool room, a summer house, summer residence (*Jä.*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-grib* མི་འཇུག་ལྷན་ལྷན་པ་; cool, grateful shade.

བསེལ་པ་ལྷན་ *bsil-hthun* cool draught, a cooling drink or beverage (*Sch.*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-ldan* རྩལ་ལྡན་པ་, རྩལ་ལྡན་པ་ the Himālayā; Tibet.

བསེལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *bsil-ldan htsho-byed* = བསེལ་ལྷན་ *bsil-byed* (*Mñon.*).

བསེལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *Bsil-ldan sa-lahi sman-ljoñ* n. of Tibet; though the fanciful Indians who had very little knowledge of Tibet implied by that name the Himālayan regions which abound in Sāl trees and medicinal plants (*Yig. k. 52*).

བསེལ་ལྷན་ལྷན་ *bsil-gdugs* parasol.

བསེལ་པ་གསུམ་ *bsil-wa gsum* the three cooling medicines:—ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ and ལྷན་ལྷན་, i.e., bamboo manna, saffron and small cardamom (*Mñ. 1*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-bu* cool or coolness; བསེལ་ལྷན་ *bsil-buhi rluñ* མི་འཇུག་ལྷན་, རྩལ་ལྡན་ a cool breeze.

བསེལ་ལྷན་ལྷན་ *bsil-wahi hod-ser* moon-beam, the cooling beam.

བསེལ་པ་ལྷན་ *bsil-wa hdsin* = རྩལ་ལྡན་ལྷན་ *thog-gi lo-ma* རྩལ་ལྡན་ n. of a medicinal fruit (*Mñon.*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-byed* 1. རྩལ་ལྡན་, རྩལ་ལྡན་ snow, hoar-frost; also the coolers: the moon, cloud, wind, and sandal wood.

བསེལ་ལྷན་ *bsil-zas* or བསེལ་ལྷན་ལྷན་ cooling food.

བསེལ་ལྷན་ལྷན་ *bsil-ser can* རྩལ་ལྡན་, ལྷན་ the moon (*Mñon.*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-gyab* རྩལ་ལྡན་, ལྷན་ a fan.

Syn. ལྷན་ལྷན་ *rluñ-gyab*; བསེལ་ལྷན་ *bsil-wa stob* (*Mñon.*).

བསེལ་ལྷན་ *bsil-ri* = ལྷན་ལྷན་ snowy mountain, the cool or shady side of a mountain; also a hill of Magada near S'itavana cemetery (*Ya-sel. 34*).

བལ་བ *bsu-wa* = མེབས་བལ *phebs-bsu*, perf. and imp. བལ་བ་ (Nag. 69), འཕྲུག་པུ་ལ་ མ་བུ་བལ་བུ་ལ་ མ་བུ་བལ་བུ་ལ་ the mother goes to meet her son; བལ་བ་བུ་ལ་ had gone to receive the party; བལ་བ་ཞིག་ let him go to meet; བལ་བ་ནས་ འཕྲུག་པུ་ལ་ having received or escorted him; to join, to make advances, to interest one's self for; to go to meet (solemnly), to welcome a respected person; མདུན་བལ་བ་ *mdun-bsus* (Situ. 76) advanced to receive a party. ལས་ཤི་ཏ་འཕྲོན་པ་ལ་བལ་བ་བྱེད་དེ་ I will go to meet the arriving pandit; བལ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ great festivities on the occasion of reception; བལ་མར་བལ་བ་ཡིན་ we will lead her home as your bride. 2. defined as རྗེན་ཏུ་བཏང་བའི་ལྷན་ *shon-du btañ pahi sman* medicine that is first taken to be followed by another immediately (Lic.).

བལ་ཅང་ *bsu-chan* = གཤང་ཅང་ in Sikk. wine that is sent for the refreshment of a respectable party or official when coming to a place.

བལ་མི *bsu-mi* an escort, the men going to receive a gentleman or lady coming from a distance.

བལ་ལྷན་ *bsu-sman* clyster (Sch.).

བལ་ཕྱེད་ *bsuñ* རྩ་བཟང་པོ་, sweet smell; རྩ་བལ་བ་ རྩ་བལ་བ་ *dri-bsuñ shim-pa broho* I enjoy the sweet fragrance. བལ་བ་གྲོ་བྱེད་ཀྱི་ལྷན་ *bsuñ-gi groñ-khyer* and བལ་བ་གྲོ་བྱེད་ཀྱི་ལྷན་པོ་ *bsuñ-gi groñ-khyer chen-po* are names of very sweet scented flowers (K. my. 7, 29). བལ་བ་འཕྲུག་ *bsuñ-hed* fragrance. བལ་བ་ལྷན་ *bsuñ-myos* and བལ་བ་ལྷན་པོ་ *bsuñ-myos chen-po* are names of two kinds of fragrant flowers.

བལ་ལྷན་པོ་ *bsun-pa* dissolute: བལ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ to be irregular in habits.

བལ་ལྷན་པོ་ *bsun-bskyur* (Sch.): irregularity of life, dissoluteness; མེས་མས་བལ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ abandoned prodigality.

བལ་ལྷན་པོ་ *bsun-tsam* disgusting, obscene (Sch.).

བལ་བུ་པོ་ *bsub-pa*, pf. བལ་བས་, to obliterate, རྒྱང་རྗེས་བལ་བས་ rubbed out the foot mark (Situ. 76).

བལ་མུ་པོ་ *bsum-pa* 1. = འཕྲུག་པུ་ལ་ to smile, 2. = མུ་པོ་ *sum-pa* to close or shut (Cs.) རྗེན་དང་རས་ཁྲག་སོགས་ལ་ བལ་མུ་པོ་ to draw together the mouth-string of a cloth pouch or bag; (Situ. 76) to shut up the mouths of a vessel or cotton-cloth bag.

བལ་ལྷན་པོ་ *bsur-smyig* W. clyster = བལ་ལྷན་ (Jä.).

བལ་ལྷན་པོ་ *bsus-pa* incorrectly for བལ་ལྷན་པོ་ = རྗེན་པོ་ བལ་ལྷན་, འཕྲུག་པུ་ལ་, belly, stomach.

བལ་ལྷན་པོ་ *hse* 1. མེ་བ་ *se-wa*. 2. for བལ་ལྷན་པོ་, བལ་ལྷན་པོ་ n. of a buckle or shield made of rhinoceros skin. བལ་ལྷན་པོ་ *hse-sgam*, བལ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ leather-box or box lined with leather; བལ་ལྷན་པོ་ *hse-sgo* leather-door, or a door-like target made of hides (Jä.). 3. a kind of demon. བལ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ *hse-hbro-s-pahi snags* the charm to drive away བལ་ལྷན་པོ་ demon: རྩ་བལ་ལྷན་པོ་ (K. g. 3, 52).

བལ་ལྷན་པོ་ rhinoceros hide of which shields are made.

བལ་ལྷན་པོ་ *hse-kha hsgo* n. of a wild animal, རྩ་བལ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ (K. ko. 7, 2).

བལ་ལྷན་པོ་ *hse-ru* 1. ལྷན་པོ་ rhinoceros; བལ་ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ ལྷན་པོ་ one who concentrates his mind on a subject in the manner of a rhinoceros which looks to its horn with the only intention of killing his adversary. 2. in Tibet is applied to the clumsy-looking deer known to sportsmen as the "serow." 3. three species of grain having medicinal properties: བལ་ལྷན་པོ་

དུངཀར་པོ་ white *seru* ; བསེ་རུ་ནག་པོ་ black *seru* ; བསེ་རུ་བྲོ་ཤོ་ the spotted *seru*. བསེ་རྒྱར་ *hse-sbur* a kind of grain with disagreeable odour.

བསེ་མ་རྒྱ་ *hse-ma-nu* = སེ་འབྲུ་ pomogranate seed (mystic) (*Miñ.* 3).

བསེ་མོ་ *hse-mo* འཇུག་པ་ species of weasel.

བསེ་ཡབ་ *hse-yab* ལྷུ་ར་མ་ *skyur-ma* a kind of sweet and acidulous medicinal fruit.

བསེགས་པ་ *hsegs-pa* to come from one side, to come across one's way (*Sch.*); to come into collision with.

བསེང་བ་ *hseñ-pa* = དང་སེལ་པ་ or རྩམས་སངས་པ་ to revive spirit, to awaken, rouse; རྒྱལ་པ་བསེང་བའི་མན་ངག་རྒྱ་ (*A.* 135) as advice for rousing one's spirits.

བསེད་པ་ *hseḍ-pa*, v. གསེད་པ་ *gseḍ-pa* to sort, to discriminate; རྒྱལ་མོ་བསེད་པ་ to enter into details (*Situ.* 76).

བསེད་དཔུད་ the bow for setting a drill in motion (*Sch.*).

བསེན་མོ་ *hseñ-mo*, མོ་གཤོན་ a female evil spirit.

+ བསེན་བྲུས་པ་ *hseñ-khus-pa* = གཤོན་བསྐྱེས་པ་ *gñen-khus-pa* to allure, seduce (by the show of friendship).

བསེར་ *hser* in མཛེན་བསེར་ *mdehu-hser* (*Situ.* 76) = མཛེན་ཀློག་པོ་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ་ to see, examine if an arrow is crooked or not.

བསེར་ *hser*, or བསེར་བྱ་ resp. of ལྷུ་ར་ *rluñ* wind : བསེར་བྱ་གང་ནས་ལངས་པ་ whence does the cold wind : blow (*Hbrom.* རྩ, 18); the term *hser* is generally applied to a cold breeze : བསེར་གྱིས་ཚག་ he is affected by a cold wind (*Sch.*). 2. the feeling of cold : ལྷུ་ར་བསེར་ལ་འབྲེལ་གྱིན་མི་འདུག་གས་ is not your honour feeling cold; catching cold; བསེར་དུ་ཡོད་ *hser-du-yoñ* you will feel cold (*Jä.*).

བསེར་མ་ *hser-ma* = ལྷུ་ར་ gen. wind in the stomach. བསེར་མ་མི་རླུང་བ་ *hser-ma mi-skye-wa* = ལྷུ་ར་མི་རླུང་བ་ *rluñ mi-skye-wa* in རོ་རངས་ཀྱི་དུས་ལྟོ་ཚག་བསེར་མ་མི་རླུང་བ་ (*A.* 155).

བསེར་མོ་ *hser-mo* adj. or sbst. རྩྱད་བསེར་མོ་མང་པོ་མ་ཚོར་རམ་ *W.*, did you not feel very cold? བསེར་མོ་འི་ནད་ honorif. a catarrh, a cold (*Jä.*).

བསེལ་ *hseḷ* = ལྷུལ་མ་ *skyel-ma* 1. ལུག་ཀུན་གྱི་འགྲུག་པ་ followers, retinue. 2. v. + བསེལ་བ་ *hseḷ-wa* to protect from danger, remove fear or cause of danger. ལམ་བསེལ་ convoy; safe conduct, escort.

བསེལ་བ་ *hseḷ-pa* safe-guard, guide; ལམ་བསེལ་བ་ རྩྱད་པ་ to accompany and protect one on the way, to escort him.

བསོལ་བ་ *hso-wa* resp. རལ་བསོལ་བ་ to take rest, refresh one's self, to remove fatigue by rest.

བསོག་པ་ *hsoḡ-pa* form of མོག་པ་, pf. བསགས་པ་ or བསོགས་པ་, རྩར་བསགས་པ་ accumulated wealth; hoarded treasure (*Situ.* 76).

བསོང་པོ་ *hsoñ-po* = དང་པོ་ straight, honest.

+ བསོང་སྦྱོམས་ *hsoḍ-sñoms* described as : འདོད་པ་ལ་ལྷུག་པར་ཡོངས་ལུ་བྱོད་པ་ over enjoyment. བསོང་སྦྱོམས་ *hsoḍ-sñoms* བེལ་ལུ་མཚན་པ་ alms of cooked food, edible things or money, gifts presented to clerical persons; food to the departed or to the manes of the dead; བསོང་སྦྱོམས་པ་ལ་ a receiver of such alms, བསོང་སྦྱོམས་ཀྱིས་འཚོ་བ་ to live by alms, on charity; བསོང་སྦྱོམས་ཀྱིས་ལུ་བྱུ་བ་ or བསོང་སྦྱོམས་ལ་བྱུ་བ་, resp. ག་ཤིགས་པ་ to beg, ask, collect alms; བསོང་སྦྱོམས་རྩྱུར་བ་ to prepare an entertainment for the priesthood (*Jä.*).

བསོང་བཏགས་ *hsoḍ-btags* for བསོང་ནམས་ཀྱི་ཁ་བཏགས་, a kind of silk scarf which is believed to bring good luck to the person receiving it as a present.

བསོད་བདེ *bsod-bde*, resp. ལྷ་བསོད 1. good fortune, happiness, felicity ; བསོད་བདེ་ཅན་ happy, བསོད་བདེ་ཚེན་པོ་ very happy and fortunate, བསོད་བདེ་མེད་ unhappy, wretched. 2. destiny, fate, = དབང་ལ་སྐྱེ་བསོད་ལེན་ཏུ་ཚེ (Schl.) his destiny is a very high one ; ལྷོད་ཀྱི་བསོད་བདེ་ལ་བརྟུང་བ་ཡོད་པ་ལེན་ it belongs to your destiny that you get a drubbing (*Jä.*).

བསོད་ནམས་ *bsod-nams* ལྷ་ལྷན་, ལྷ་ལྷན་, ལྷ་ལྷན་, ལྷ་ལྷན་, ལྷ་ལྷན་ holiness, merit, virtue, good action. བསོད་ནམས་ཀྱི་གནས་ a holy place to visit which brings merit. འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ལ་རྣམ་ན། བསོད་ནམས་བྱས་པ་དག་པར་འགྱུར་ in this and in the next world, he who has done good actions will be happy (*K. du.* 5 271). བསོད་ནམས་སྐྱེས་པོ་ *bsod-nams skyes-po* ལྷ་ལྷན་ a meritorious person, one having moral merits ; བསོད་ནམས་སྐྱེས་ *bsod-nams-skyes* heaven, celestial region (*B. ch.* 6). བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་ལས་ *bsod-nams ma-yin-pahi las* sinful deed, an act that is not pious.

Syn. ཚམ་ *chos* ; ལེགས་བྱས་ *legs-byas* ; ལྷ་ལ་བཟང་ *skal-wa bzang* ; ལ་རྗེ་ལྷ་མཚན་ *kha-rje khyu-mchog* ; རྣམས་དགའ་བ་ *ñams-dgab-wa* ; དག་པོའི་རྣམས་ *dge-wahitshogs* ; བདེ་ལེགས་ *bde-legs* ; རྗེ་གཟང་ *sdig-zag* ; དམ་པ་ *dam-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ *Bsod-nams rgyal-mtsan* n. of a hierarch of Sakya (*Loñ.* 2, 12).

བསོད་ནམས་རྒྱན་བྱས་ *bsod-nams rgyun-byas* ལྷ་ལྷན་-མིང་ལྷན་ one who is adorned with moral virtues.

བསོད་ནམས་ཅན་ *bsod-nams-can* a meritorious person, a virtuous, pious person.

Syn. དཔལ་ཡོན་ལྷན་པ་ *dpal-yon ldan-pa* ; ལེགས་བྱས་པ་ *legs-byas-pa* ; ཚམ་ལྷན་ *chos-ldan* ; ལྷ་ལ་ལྷན་ *skal-ldan* ; བཟང་བྱས་ *bzang-byas* ; ལ་རྗེ་ཅན་ *kha-rje-can* ; ལེགས་ལྷན་ *legs-ldan* ; བསོད་ནམས་ལྷན་པ་ *bsod-nams ldan-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་ཚེ་བ་ *bsod-nams che-wa* མཚན་ལྷན་ a very virtuous person ; of great moral merit.

བསོད་ནམས་མཚན་གྱི་ *Bsod-nams-mchog* the best moral virtue ; n. of a prince, son of king དཔལ་བྱིན་ *dpas-byin* (*K. d.* 2, 183).

བསོད་ནམས་ཐམས་ཅད་བཟུམ་པའི་རྗེ་འདོན་ n. of *Sutra* in (*K. d.* 3, 118).

བསོད་ནམས་རྣམས་ཀྱི་རྣམས་བརྗོད་ *bsod-nams stobs-kyi rtogs-brjod* ལྷ་ལྷན་-ལྷ་ལྷན་ the moral life-story of Punyabala (*K. d.* 3, 1).

བསོད་ནམས་དར་རྒྱས་ *Bsod-nams dar-rgyas* increased and abundant merits ; n. of the father of Dalai Lama Kalzang Gyatsho (བསྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 3, 21).

བསོད་ནམས་ལྷན་ *bsod-nams-ldan* ལྷ་ལྷན་, ལྷ་ལྷན་ the pious, one possessed of virtue, moral merit, &c.

བསོད་ནམས་འཕེལ་ *Bsod-nams-hpyel* ལྷ་ལྷན་, increase of moral merit ; n. of a certain king of Benares (*Hbrom.* 1, 37).

བསོད་ནམས་ཤིང་ *bsol-nams-shin* མཚན་ a holy place, ལྷ་ལྷན་ a place of pilgrimage, a place where deeds of virtue and piety were done and a visit to which brings merit.

། བསོད་པ་ *bsod-pa* = བཟང་པོ་ *bzang-po*, ལེགས་པ་ pleasing, very good agreeable. བསོད་པ་དང་རན་པ་ good and bad. Acc. to *Jä.* vb., to be pleased with, to take delight in, to like.

བསོད་པའི་རྩ་ *bsod-pahi-zas* ལྷ་ལྷན་ ལྷ་ལྷན་ = ལྷ་ལྷན་པོ་ good food, well prepared, dressed, boiled (*Zam.* 9).

བསོམ་ *bsol* is explained as ལྷོགས་བདེ་བ་.

བསོམ་ *bsos* in བསོམ་པ་ 1. indemnification, damages paid for bodily injury. 2. to recreate ; ལལ་བསོམ་ *nal-bsos* refreshed (*Situ.* 76). v. pf. of ལྷོགས་པ་ : རྣམས་པ་བསོམ་པ་ repaired

damage or things which had been injured ; regained strength, &c.

བསྐྱེད་ *bsrañ* straightened ; འཕྲོག་བསྐྱེད་ཟིན་པ་ anything that was crooked or bent, made straight (*Situ. 64*).

བསྐྱེད་པོ་ *bsrañ-po* straight, upright.

བསྐྱེད་བ་ *bsrañ-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsrañs* : ཡོ་བ་བསྐྱེད་པ་ the crooked (thing) made straight ; གཞུང་བསྐྱེད་པ་ made the middle or the main portion of a thing straight (*Situ. 76*) ; v. སྐྱེད་བ་ *sroñ-wa*.

བསྐྱེད་ *bsrad*, v. བསྐྱེད་པ་ *bsrod-pa*.

བསྐྱེད་ = བརྗོད་པ་ རྒྱུ་ལྡན་ endurance, patience forbearance.

བསྐྱེད་པ་ *bsran-pa* v. བསྐྱེད་པ་ བརྗོད་པ་ = བརྗོད་པ་ བསྐྱེད་པ་ to meditate on the virtue of forbearance ; རྒྱལ་བསྐྱེད་ཅེ་ very patient in troubles. རེ་མམ་གྱིས་བསྐྱེད་ཅོ་ endured mentally (*Situ. 76*).

བསྐྱེད་པ་ *bsrab-pa* 1. pf. བསྐྱེད་པ་ to be diminished ; རྫིབས་པ་བསྐྱེད་པ་ = རྫིབས་པ་ཚེན་པོ་མེད་པ་ shadow or darkness has vanished, diminished ; ལྷན་པ་བསྐྱེད་པ་ there is not much of darkness (*Situ. 76*). 2. (v. སྐྱེད་ *srab*) to bridle, keep under, restrain, check, curb, refrain ; བག་ཚགས་བསྐྱེད་པ་ to restrain the passions.

བསྐྱེད་པ་ *bsrai-wa* མིང་རྒྱ་ to separate, to sort, to choose : སྒོ་ཚོན་པོ་ལེ་བསྐྱེད་ཞིང་ (*Buton. 142*) choosing each a sharp knife. (ལྷུང་མ་ལྷ་ལུང་) v. སྐྱེད་པ་ *srel-wa*.

བསྐྱེད་པ་ *bsri-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsris* 1. = ཚགས་ལྗེད་པ་ to economize, to save, ཚོན་པ་བསྐྱེད་པ་ savings ; ཚོན་པ་བསྐྱེད་པ་ economy in riches. 2. fondness, liking (*Situ. 76*). བསྐྱེད་པ་མེད་ *bsri-wa-med* འཇམ་མཚན་ cruel, unrelenting (*S. Lex.*).

བསྐྱེད་ *bsriñ*, fut., pf. བསྐྱེད་པ་ *bsriñs* (*Nag. 69*) ; = རིང་དུ་བསྐྱེད་པ་ *riñ-du bskur-wa* prolonged, to send to or cast to a distance : ཡི་གེ་བསྐྱེད་པ་ despatched a letter. ཚོ་བསྐྱེད་པ་ *tsho-bsriñs* = ཚོ་རིང་ prolonged life ; longevity (*Situ. 76*).

བསྐྱེད་པ་ *bsri-tshags* economy, frugality ; carefully keeping stores and treasures. རྩེ་ནང་ཚང་མར་བསྐྱེད་པ་ཚ་བ་ནས་ཡོད་པ་དགོས་ there should be perfect economy in every respect in internals and externals (*D. gel. 5*).

བསྐྱེད་པ་ *bsris-pa* = བརྗོད་པ་ stinginess ; ལྷ་བསྐྱེད་པ་ མེད་པ་ without stinginess and hiding (*Nag.*).

བསྐྱེད་བ་ *bsruñ-wa* = རྒྱལ་བ་ pf. བསྐྱེད་པ་ *bsruñs*; fut. བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-bya* ; བཞུགས་ཚགས་བསྐྱེད་པ་ *byegs-sogs-bsruñs* (*Nag. 69*) to guard against evil or evil spirits that cause accidents ; guardian, guard, watchman, sentinal, sentry ; amulet.

Syn. ལྷ་བསྐྱེད་ *skyabs-byed* ; ལྷོ་བ་ *skyob-pa* (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-ma* gen. spirits that guard Buddhism or Buddhist institutions and living saints.

བསྐྱེད་པ་མིའི་ཚོགས་ *bsruñ-miñi-tshogs* རྒྱུ་བཞུགས་ a body of guards ; ལྷ་པོ་ལྷོ་བསྐྱེད་པ་ *sku-bsruñs-pa* or བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-pa* royal body guard (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་འཁོར་ *bsruñ-hkhor* or བསྐྱེད་པ་འཁོར་ལོ་ magic charm used as a protection against evil spirits.

བསྐྱེད་པ་འཁོར་བ་ *bsruñ-hkhor-wa* = རྒྱལ་བ་ *snags-pa* or རྒྱལ་བ་འཚང་ (*Mñon.*), a Tantrik priest who by the efficacy of his charms drives away evil spirits and thereby guards people against evil.

བསྐྱེད་པ་མཚན་ *bsruñ-mdsad* a guard, watcher.

† ཉལ་ལྔ་ *ha-lā* རླུ་མེད་ beer.

ཉང་ *han* 1. vulg. = vacant or vacancy; ཉང་མང་མང་ = ཉང་ཉང་ཉང་. 2. = ཉང་འཛུམ་པ་ to squander, to dissipate.

ཉང་ནེ་ *Han-ne* n. of the second wife of the king of མ་བདག་ demons.

ཉང་ཕན་ལེང་པོ་ *han-phan ser-po* = ཉུ་ར་བ་ *bya-ra-wa* n. of a king of མ་བདག་ demons.

ཉང་བ་ *han-wa* to pant, to gasp (*Jä*).

ཉང་ཡོན་ *han-yon* a kind of brick-tea (*Rtsii*).

ཉང་ཚོང་ *han-soñ* or ཉང་ཚོལ་ misunderstanding, misapprehension.

ཉད་ *had* sudden; let alone! be off! *W*.

ཉད་ཀྱིས་ *had-kyis* suddenly; ཉད་ཀྱིས་ལང་བ་ to rise suddenly.

ཉད་དེ་ *had-de* (idiom.) = ཉན་མཐོང་བ་ to look with dumb-surprise, to be astounded and senseless: མི་དེ་རྣམས་ཉད་དེ་ལས་ནས་མི་གདའ་སྐད་ (*A* 120).

ཉད་སྐྱན་ *had-sman* n. of a kind of fruit (*S. kar*. 179).

ཉད་རམས་ *had-ram* indigo of the best quality.

ཉབ་ག་ *hab-ça* violence.

ཉན་ལྷང་ *han-ldañ* in *W*. 1. dumb, mute, a confused, unmeaning speech. 2. imbecile, weak of mind (*Jä*).

ཉན་ཉན་ *han-hon*, v. ཉན་ཉན་ནེ་ *ha-na ho-ne*.

ཉབ་ *hab* 1. a mouthful: ཉབ་ཟ་བྱེད་པ་, ཉབ་ཉོབ་ཟ་བ་ to eat quickly; to devour greedily, e.g., of dogs, pigs, etc. 2. a stitch, in sewing: ཉབ་འཛུམ་པ་ *hab htsham-pa* to make here a stitch and there a stitch, as in quilting (*Mil. Jä*). 3. ཉབ་གོད་བྱེད་པ་ to laugh sneeringly.

ཉབ་བཅད་ *hab-bcad* a needy wretch, a starving person.

ཉབ་ཐོབ་པ་ *hab-thob-pa* to gain or take by plunder, to *loot*, to get by snatching away from another's possession or as in the case of dogs: བྱ་སྲིང་དང་བྱ་མོ་སོགས་ཀྱན་རང་ཉོབ་ཉོབ་བྱེད་ (*Khrid*. 52). ཉབ་ཐོབ་བྱེད་པ་ *hab-thob byed-pa* to scramble for, to strive or contend for (*Jä*).

ཉབ་ག་ཚེ་ *hab-ça che* a dispute, a quarrel. ལྷིང་རྗེ་མེད་པའི་རྩོལ་གྱི་ཉབ་ག་ཚེ་བ་དང་ quarrel with merciless violence (*A*. 144). ཉབ་ག་བྱེད་པ་ *hab-ça byed-pa* in *Mil.*, to dispute, to quarrel.

ཉམ་པ་ *ham-pa* 1. avarice, covetousness, greediness; ཉམ་པ་བྱེད་པ་ to be covetous; ཉམ་པ་མ་བཅོམ་ be not covetous! *W*. 2. strength, force; ཉམ་པས་ཁྱེར་ taken away by force. 3. courage, bravery *W*., of men and animals. ཉམ་པོར་ white film on liquids, etc., mould (*Jä*).

ཉར་ *har* = the colloq. expression ལམ་མངས་ at once, abruptly, suddenly; ཉར་ལང་བ་ to rise suddenly; ལམ་མ་ཉར་ཉི་ལངས་ནས་བཞུད་མོ་ལྗོས་ mother rising up at once to see the spectacle. ཉར་སྐྱ་ *har-sgra* an abrupt voice, sudden voice; དབྱུགས་ཉར་སྐྱ་འདྲན་པའི་ཚེ་ when ejaculating a sudden sigh (*Khrid*. 122).

ཉས་ *has* exaggeration, hyperbole; ཉས་ཚེར་སྐྱ་བ་ to exaggerate.

ཉས་པ་ *has-pa* a hitch, doubt, discrepancy, error; ཉས་པ་ཤོར་ *has-pa-çor* = མ་འགྲིགས་པ་ in taking or giving money or things to another party if there be difference in the accounts, &c., or in cash balances their falling short, is called ཉས་པ་ཤོར་པ་. ཉས་པ་མི་འདུག་ *has-pa mi-hdug* there is no hitch (about it); ཉས་པ་ཚེན་པོ་མི་འདུག་ *has-pa chen-po mi-hdug* nothing to be afraid of, or to doubt.

ཏམ་པོ་རི *Has-po-ri* n. of a hill at a short distance from the grand monastery of Sam-ye.

ཏམ་པོ་རི་མང་ *Has-po ri-thaŋ* n. of a place of Bon pilgrimage in Tibet.

ཏམ་རྟལ་མང་ *has-stag tshaŋ* n. of a place in Bhutan.

ཏི *hi*=numeral. 59.

† ཏི་ར *hi-ra* རྡོ་རྒྱུད་ diamond.

ཏི་རི *hi-ri* corn-stack: ཏི་རི་རྩེག་པ་ to build a corn-stack.

ཏི་ལིང་ *hi-liŋ* a noise; ཏི་ལིང་བཅང་མཁན་ *hi-liŋ btaŋ-mkhan*; a bully, brawler (*Jä.*).

‡ ཏི་ལོན་ཅན་ *Hi-lon-čan* n. of a river mentioned in the Purāna (*K. my.* 17, 198.)—prob. the Mongolian river Khelenchuan.

ཏི་ཏི *hi-hi* 1. the laughter of displeasure; or anger. 2. (mystic)=གསོད་པའི་རྩོད་མོ་ *gsod-pahi ston-mo* (*K. g.* 7, 216).

ཏི་འི་ཀ་ *hihi-ka* breast-bone (*Sch.*).

ཏིག་ *hig*, or ཏིག་ཀ་ *hig-ka* the act of shuddering, also of sobbing; also, defined as རྣམ་ལྡོམ་ཡང་འཕོ་བ་ *rnam-ces yar hpho-wa* the departing of the soul from the body.

ཏུ *hu* 1. a kind of tea (*Rtsii.*). 2. represents num. 89. 3. in *W.* breath (*Jä.*).

ཏུ་ཁྱུ *hu-khyu* the sound of sighing (*Jä.*).

ཏུ་བྱལ་བྱུ *hu-thug-thu* Mongolian equiv. for འཕགས་པ་ ལྷ་ཡོད་ the venerable, the most holy.

ཏུ་ན *Hu-na* 1. རྒྱལ་ the Mongols or the Indo-Mongolian family to which the Tibetans are allied. 2. n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

ཏུ་བྱལ་ *Hu-thug* 1. n. of one of 36 border countries of Tibet (*Jig.* 31). 2. for ཏུ་བྱལ་པ་ *hu-thug-pa* in ཅེས་ཀྱང་འགྲོ་མི་རྒྱལ་པར་ཏུ་བྱལ་གོམ་ རྒྱལ་པའི་སྐབས་ (*Khrid.* 121).

ཏུ་བདེ *hu-bde* a kind of sword used by the Mongols (*Jig.* 31).

ཏུ་བཅ *hu-ru-ru* has been explained as མིག་རྩིག་རྩིག་ལྟར་ to stare at with the eyes fixed and not revolving (*A.* 136). མིག་ཏུ་རེ་འདུག་ he stares, he gazes with wonder, horror, confusion (*Mil., Gr.*).

† ཏུ་ལུ་ཀུན་ད *hu-lu kun-da* རྩུ་ལུ་ཀུན་ད་ n. of a bird of the land of Asura (*K. d.* 2, 15).

ཏུ་མཚོད་ *hum-mdsad* རྩུ་མཚོད་ an expression of challenge and fearlessness, gen. to alarm an enemy.

ཏུང་ *Huŋ* n. of a Chinese imperial dynasty (*Grub.* 2, 5).

ཏུ་ང་ *hüm-ha* in which *hüm*=the expression of anger: ང་ signifies I, myself and ཏུ་ང་ཉི་མེ་འཕྲོའི་སྲོག་བདག་ཚེན་པོ་ཡིན་ (*A.* 18).

ཏུང་ཁྱང་ *huŋ-khuŋ* a pyramid; a triangle or triangular figure gen. used in mysticism.

ཏུ་འོ *hüm*=ཐོ་བའི་རྒྱགས་ *khro-bzhi sŋags* as a mystic expression of wrath from the lips of a frightful deity. The *Tantrik* lama also in vanquishing an evil spirit or an inimical god uses the expression *Hüm* to terrorize him.

ཏུན་ *hun W.* in news, tidings, intelligence, information; disclosure, explanation, opinion, idea; ཏུན་མེད་ལ་ unexpectedly, unawares (*Jä.*).

ཏུབ་ *hub* a gulf, a draught: རྩུབ་མང་ཏུབ་རེ་འབྲུང་ཞིག་ at first take only one mouthful, one draught at a time (*Gr.*); ཏུབ་གཅིག་ one mouthful, ཏུབ་རྗེ་ *hub-do* two mouthfuls (*Cs.*).

ཏུབ་ལོགས་ *hub-phogs* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཏུར *hur* 1. has been explained as བྱ་བྱེད་ཀྱི་གཞི་གསལ་སྒྲུབ་པུ 2. ཏུར་ཏུར་ to stare at out of wonder or surprise, an expression of amazement : གཞི་གསལ་མིག་ཅིག་ལ་ཏུར་ཏུར་བརྒྱལ་ (*Rdsa.*).

ཏུར་བ *hur-wa* to be quick, active, dextrous. ཏུར་ཐག *hur-thag* quickly, immediately, with dispatch.

ཏུར་པོ *hur-po* 1. quick, alert, dextrous, clever. 2. hot, hasty, passionate in *Ld.*

ཏུས *hus* moisture, humidity, ཏུས་ཅན་ wet; ཏུས་ཐོག་ injured by damp; དེའི་ཚལ་ཏུས་ཐོག་སྒྲེ་སྐམ་ཅུག་ the book having got damp, let it dry.

ཏེ་ཏེ *he-he* a sound made unconsciously while laughing ཏེ་ཏེ་ཉམས་རྟོགས་མེད་པའི་སྐོམ་རྟེན་གོང་རེ་བློ་ (*Rdsa.*).

ཏེ་བག *he-bag*, 1. = བྱད་པར་ difference: འདི་ལ་ཏེ་བག་མེད་ it makes no difference. 2. provocation, taunt.

† ཏེ་བའྲེ *he-va-dsra* རྩེ་བཟང་ = དབྱེས་པ་རྩེ་རྩེ་ also called རྩེ་རྩེ་རྩེ་ *kye rdo-rje* (*Mñon.*) n. of a series of treatises (*Jä.*).

† ཏེ་རུ་ཀ *He-ru-ka* རྩེ་བཀ་ terrific manifestation of the chief *Tantrik* god *Sambhara* or in Tibetan *Demchog* བའྲེ་མཚོག་ (*Mñon.*). ཏེ་རུ་ཀའི་ཚས་ the dress of *Heruka*, namely, the rubbing dust over the whole body and face, adorning the body with different ornaments made of human bone, putting on a crown made of human skulls upon the head, wearing a tiger's skin and carrying in the right hand a trident, &c., in the left hand a human skull: རྒྱལ་བུས་ཏེ་རུ་ཀ་ལི་ཚས་སུ་བྱོན་ the prince proceeded having put on the dress of *Heruka* (*A. 14*),

ཏེ་བའྲེ *heg-po* stale, putrid, rancid.

ཏེ་ལ་པོ *hel-po* in *W.* wide, extended; of garments: wide, easy; ཏེ་ལ་བ *hel-wa* id. and subst.: width (*Jä.*).

ཏོ *ho* num.: 149.

ཏོ་སྒྲུ་ལུ་སྒྲུ *ho-sgra ku-sgra* shouts and cries of *ho* and *ku* to show that one is watchful at night like a constable or *chankidar*: ཏོ་སྒྲུ་ལུ་སྒྲུ་གི་ཅིང་བྱོགས་ནས་བསྐོར་ ཏོ་སྒྲུ་ལུ་སྒྲུ་གི་ཅིང་བྱོགས་ནས་བསྐོར་ *ku* he walked round (*A. 13*).

† ཏོ་མ *ho-ma* རྩོམ་ prop.: burnt-offering of clarified butter: ཏོ་མ་བྱང་ the triangular, pyramid shaped fire-pit in which burnt offerings are made; acc. to *Jä.* a small pit or a triangular box used for such an offering. ཏོ་མ་བྱིད་པ་ to sacrifice.

ཏོང་ལེན *hoñ-len* *वल्दा Epidendrum tessellatum* thus described: ཏོང་ལེན་གལཔ་གངས་མཚོམས་སུ་སྐྱུ། མ་མཁོག་པོ་རལ་གྱི་འདྲ། མེ་རྟོག་སྐྱུག་པོ་འབྲོང་མོ་འདྲ་ཙེ་བ་ལྷ་ཅན་གོང་བུན་འདྲ་ *Mñ.* *rda. 5* a bitter medicinal root, frequently to be found on the mountains (v. also *Hook. I., 273*). This drug is of two species, the yellow and the red-brown *hoñ-len*.

Syn. སེང་ལ་མ་པ་ *çin-la za-wa*; སེང་རྒྱུས་ *çin-skyes*; འཚོ་བྱིད་ *htsho-byed*.

ཏོན *hon* a weight equal to ten Chinese *li* (*Rtsii.*).

ཏོན་ཏོན *hon-hon* stupid, foolish (*Cs.*).

ཏོབ་ཏོ *hob-ho* *W.*: bent in, or battered (*Jä.*).

ཏོམ *hom* རྩོམ་ acc. to *Jä.*, a Mongol word signifying a pad placed under a camel's load

ཏོར *Hor* a Tartar. ཏོར་ཇིན་གཤམ་ཁན་ the Mongol *Jinghis Khan*. ཏོར་མེར་གར་གའི་རའི་གོལ་ n. of a Tartar tribe in *Ghr.*; ཏོར་ལུལ་ *hor-yul* *Turkestan*.

ཉིང་ལྷོ *hor-zla* Tibetan month.

ཉིང་ཁོངས་ *hor-khoñg* deficiencies, gaps.

ཉིང་ཆམས་ *hor-chams* trunks, cups, trays, bucklers made of leather and painted.

ཉིང་ཉིང་ *hor-tiñ* oblation cups manufactured in Mongolia (*Jig.* 21).

ཉིང་དུ *hor-du* a Mongolian encampment from ཉིང་ *Hor* Tartar or Mongolian and དུ *du* smoke. Each nomad's tent represents a fire-place and chimney, *i.e.*, a family.

ཉིང་དོང་ *hor-don* Turkestan quiver (*Jig.* 24).

ཉིང་འདྲ་ *hor-hdṛa* 1. Tartar-like, *i.e.*, of rude and rough manners. 2. [*Sch.*: confiscation, ཉིང་འདྲ་བབས་པ་ to confiscate] *Jä.*

ཉིང་པ་ *Hor-pa* 1. a *Dzungarian*; also a Tibetan from the northern provinces, a herdsman of North Tibet. 2. Crossoptilon pheasant. ཉིང་པ་དགར་པ་ a species of hawk (*Sch.*).

ཉིང་མེ *hor-se* a painted leather trunk manufactured in Turkestan (*Jig.* 21).

ཉིང་སྒྲི *hor-gle* a kind of coarse blanket manufactured in Turkestan: མོན་སྒྲི་དགས་སྒྲི་ཞེས་པ་ ལུང་པ་མོན་མོན་མོན་སྒྲི་ལུ (Rtsii.).

ཉོལ་བ་ *hol-wa* vb. to loosen the soil: མ་ཉོལ་དགོས་ the ground must be loosened, be made soft.

ཉུག་ *hrag* = དབར་ or ལྷུབས་ a cleft, a gap, fissures: དང་རྣམས་གངས་ཉུག་ཉུག་དང་དོ་ (*Jig.* 63).

ཉུག་པ་ *hrag-pa* hardness; hard like stone, tough.

Syn. སྤའ་ *gra-wa*; ལྷོང་པོ་ *gyoñ-po* (*Mñon.*).

ཉུང་ *hrañ* 1. = མང་པོ་ strong, hardy: ཉུང་པོ་དེ་ཉུང་པོ་འདུག་ *rgaḍ-po de hrañ-po-hdug* that old man is hardy. 2. alone, མོ་ཉུང་,

མོ་ཉུང་ a single man and woman, also = མོ་རང་ celibate.

ཉུད་པ་ *hrad-pa* [1. to thrust, to push violently, to stem firmly. 2. to scratch; མོ་ལ་ཕྱག་ཉུད་པ་འགར་མཛད་པ་ (his Reverence) made several scratchings with his hand at the door *Mil.* 3. to exert one's self, to make every effort *W.*] from *Jä.*

ཉུབ་ཉུབ་ *hrab-hrib* for རབ་རིབ་ *rab-rib*.

ཉུལ་ *hral* torn.

ཉུལ་བ་ *hral-wa* to rend, tear up, tear to pieces, *e.g.*, of a beast of prey; to tear up a persons body (*Jä.*); acc. to *Liç.* ཉུལ་མེད་པ་ not in pieces, entire.

ཉི *hri* མྱི 1. = རྩ་མེ་ shame (mystic) (*K. g. 1, 28*). 2. essence, substance; a mystical word (*Jä.*).

ཉིག་པ་ *hrig-pa* *W.* to hang (a thief); ཉིག་ལ་ཞི་ died by hanging (himself).

ཉིལ་པོ་ *hril-po* [1. round, globular; ཉིལ་ཉིལ་ལྱེད་པ་ *hril-hril byed-pa* to writhe with pain; ཉིལ་ཉིལ་ཀད་ཀད་ལྱེད་པ་ *hril-hril kad-kar byed-pa* to be writhing, and then again stretching one's self or starting up (*Pth.*). 2. whole entire མོ་ཉིལ་པོར་ *tshe-hril-por* for the whole life (*Glr.*); མགོ་ཉིལ་གྱིས་གཏུམ་ནས་ wrapping up his whole head (*Glr.*). 3. close, dense; ཉིལ་འདུམ་ཉི་འདུག་པ་ *hril-hdus-te hdug-pa* to sit or stand close to gether in rows (*Mil.*), and in *C.*] from *Jä.*

ཉུད་པ་ *hrud-pa* adj. rough, rugged; severe, strict; also ཉུད་པོ་ *hrud-po* adj. jagged, in *C.*

ཉུམ་པ་ *hrum-pa* to break, to smash (*Sch.*).

ཉུལ་བ་ *hrul-wa*, also ཉུལ་པོ་, adj. and sbst. ragged, tattered; raggedness; ཁོས་ཉུལ་པོ་བྱུང་

ལྷ་འི་གར་མཁམ་ *lhahi gar-mkhan* the celestial dancers : དན་པའི་རྩེ་མ *dran-pahi sñe-ma* ; མེ་ན་ལྷ་ *me-na-kā* ; མཚོ་རིམ་ལྷ་ལེ་གར་མཁམ་ *mtsho-ris lhahi gar-mkhan* (*Mñon.*).

ལྷ་འི་སྐད་འཛོང་མ་ *lhahi smad-tshoñ-ma* ལྷ་མོ་འཇམ་མཉམས་ལྷ་མོ་ *lhahi smad tshoñ-lags myos-skyes* ; རྩ་སྐྱེས་རག་དགའ་ *chu-skyes rag-dgah* ; རྩོག་འོད་ཅན་ *glog-hod-can* ; དགའ་བའི་ཤིང་རྩ་ *dgah-wahi ciñ-rtā* ; ལེགས་བརྒྱན་མ་ *legs-brgyan-ma* ; རྩ་ཤིང་བརྩ་ཅན་ *chu-ciñ brla-can* ; པད་དཀར་མོ་ *pad-dkar-mo* (*Mñon.*).

ལྷ་འི་སློ་མ་ *lhahi bla-ma* the teachers of the gods : མངས་རྒྱལ་ *Sañs-rgyas* (Buddha) and ཕུར་བུ་ *Phur-bu* (Vṛhaspati).

ལྷ་འི་གསེར་འདབ་ *lhahi gser-hdab* n. of a flower (*K. my.* ༧, 20).

ལྷ་འི་རྒྱལ་མ་ *lhahi lcug-ma* = ལྷ་ཤིང་ *dlu-ciñ* བཟུང་མི་ལྷ་ན་ *bcud-mi-ltan* (*Mñon.*).

ལྷ་མིན་དབྱུག་ *lha-min-dgra* དེ་ལྷ་འི་རྒྱལ་མ་ the enemy of the Daitya's (demons) i.e., the gods.

ལྷ་མིན་སྤྲིང་ལྷ་ *lha-min sniñ-khu* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ = རྩ་ལྷ་ wine.

ལྷ་མིན་ལྷ་ *lha-min-lha* = རྩ་ལྷ་ བཟུང་ ; (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་ *lha-mo* དེ་ལྷ་མོ་, མཚམས་ལྷ་མོ་ a goddess, princess, lady.

ལྷ་མོ་བདུན་ *lha-mo-bdun* the seven goddesses :—(1) རྩ་ལྷ་མོ་ *tshahs-ma* ; (2) དབང་མོ་ *dwah-mo* ; (3) ཕག་མོ་ *phag-mo* ; (4) དག་མོ་ *drag-mo* ; (5) ལུས་ངན་མོ་ *lus-han-mo* ; (6) ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *khyab-hjug-ma* ; (7) གཤོན་ལྷ་མོ་ *gshon-nu-ma*.

ལྷ་མོ་རྩ་ *lha-mo-rtā* a certain insect.

ལྷ་མོ་རྒྱ་ལྷ་མོ་མ་ *Lha-mo sgyu-hphrul-ma* མཚམས་ལྷ་མོ་ the mother of Gautama Buddha.

ལྷ་མོ་རྒྱ་ལྷ་མོ་མ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་མ་ *lha-mo sgyu-hphrul-ma* n. of a Tantra much used by the *Rñiñ-ma* sect (*K. g.* 1).

ལྷ་མོ་མོ་ལག་གི་ཤིང་རྩ་ཅན་ *lha-mo mo-phag-gi ciñ-rtā-can* = མ་ལོ་ལྷ་མོ་མོ་བརྒྱན་མ་ (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་རྩ་མ་མེད་པམ་རྒྱལ་པའི་མཛད་ *lha-mo dri-ua med-pas shus-pahi-mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of king Ajāta Sātru's daughter.

ལྷ་མོ་ཚེན་མོ་དཔལ་ལུང་བཟུན་པའི་མཛད་ *lha-mo chen-mo dpal-luñ bstan-pahi-mdo* n. of a Sūtra (*K. d.* ༧, 397).

ལྷ་མོ་དཔལ་ལུང་གིས་རྒྱལ་པའི་མཛད་ *lha-mo dpal-phreñ-gis shus-pahi-mdo* a Sūtra delivered at the request of king Prasenjit's daughter princess *Dpal Phreñ* (*K. ko.* ༩, 419).

ལྷ་རྩེ་ *Lha-rtse* a district in upper Tsang belonging to the jurisdiction of the Tashi Lama, with a large monastery In English maps it is called Jang Lhar-che (Tsang Lhartse).

ལྷ་རྩེ་དཔོན་མོ་ *lha-rtse dpon-mo* n. of a Tibetan Buddhist saintess of Lhartse. (*Mñon.*).

ལྷ་རྩེ་རྩ་ལྷ་པའི་གནས་ *lha-rtse rol-pahi-gnas* = རྩ་ལྷ་པའི་གནས་ sky, heaven (*Mñon.*).

ལྷ་ཚེ་རིང་པོ་ *lha-tshe riñ-po* དུ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ དེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ དེ་ལྷ་མོ་ the gods of extraordinary longevity.

ལྷ་མཚོ་མམ་ *lha-mtshams* n. of the 16th lunar mansion ལྷ་མཚོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་.

Syn. ལག་སོ་ *lag-so* ; མཚོ་པོ་ལྷ་ *mdsah-wohi-lha* ; ལག་པ་ *lag-pa* (*Rtsii.*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-za dañ grags* n. of the queen of *Srid-rje brañ-dkar* son of *Sañs-po* the founder of the first Bon dynasty of Tibet (*G. Bon.* 23).

ལྷ་བོ་ *lha-bzo* 1. དེ་ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ the art of making images of gods. 2. also ལྷ་བོ་ལྷ་བོ་ དེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་བོ་, ལྷ་བོ་ divine artist, a framer of gods.

ལྷ་ཞེ་བ་ *lha-shi-wa* mild aspect of any god, opp. to the *drag-po* (*rudra*) aspect.

ལྷ་ཞེ་ *lha-sho* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gañs-thig* snow drop, ice-drop (mystic) (*Mñ. rda.* 4).

ལྷ་ཉིད *lha-nīd* ལུ་རལ་, ཇིབལ་ godhead, divinity.

ལྷ་གཉེར *lha-gñer* = ལྷ་གཉེར *sku-gñer* कायजीव a priest in charge of idols (*Mñon.*).

ལྷ་སྐང་ *Lha-sgañ* n. of a place in Kham.

ལྷ་རྟེན *lha-rtēn* image or temple of a god or of gods.

ལྷ་གཏོར་མ་བ *lha-gtor xa-wa* (lit. the eater of offerings made to the gods) = as met. བྱ་རྟོག་ a crow (*Mñon.*).

ལྷ་ཐོ *lha-tho* (prob. for ལྷ་འཛིན་ཡོང་ *lha-tho-yor*) heaps of stone erected on mountain passes or on the tops of mountains as votive cairns.

ལྷ་ནས *lha-naś* 1. barley grain offered to the gods (*Rtsii.*). 2. from the gods.

ལྷ་བུ *Lha-bu* n. of a place in the district of *Hol-dgah* (*Rtsii.*).

ལྷ་དགའ་བྱེད་པ *lha-dag-byed* 1. = ལྷ་འཛིན་བྱེད་པ་ nectar, ambrosia. 2. a n. of the river Ganges (*Yig. k, 85.*)

ལྷ་ལྷན *Lha-lḍan* n. of the city of Lhasa; it is also called ལྷ་ལྷན་པ་ལྷ་བཟའ་ because containing in its grand monastery five miraculously sprung images རང་བྱུང་ལྷ་ལྷན་གཙུག་ལག་ཁང་རེང་ཡོད་པ་ (*Loñ. 2, 6.*)

ལྷ་གའོང་ *Lha-gdoñ* n. of a place in the province of ལྷུང་མང་ in upper Tibet: ལང་ལྷུང་ནས་ལྷུང་མང་ལྷ་གའོང་ནེས་བྱ་བ་ (*A. 66.*)

ལྷ་འདབ *lha-hḍab* = ལྷ་ཉིད་.

ལྷ་ཇེ་སེ་ཇེ *lha--sde mi-sde* 1. the clergy and the laity. 2. the class of gods and the class of men (*Jā.*).

ལྷ་ཐོ་ཐོ་ལྷ་ཉིད་མཚན་ *Lha Tho-tho-ri gñan-btsan* one of the famous early kings of Tibet (*J. Zañ.*).

ལྷ་མཚན་པོ་ལྷ་མོ་བ *Lha-mthoñ lo-tsä-wa* n. of a Tibetan Sanskrit scholar.

ལྷ་ནད *lha-naḍ* hysterics; madness (*Sch.*).

ལྷ་གནས *lha-gnas* 1. celestial region, abode of the gods. 2. as met := ལྷིན་ cloud.

ལྷ་ཕྱག *lha-phyag* honorific of ཕྱག་ paying homage or making salutation: ལྷ་གསུམ་གུས་པ་ རེན་པོས་ལྷ་ཕྱག་དང་བསམ་ཏི་གསལ་བ་འདེབས་སྤྱིང་ (*Yig. k. 2*) honours shown to the ལྷ་ gods, worship paid to them; ཕྱོགས་བརྒྱེ་ལྷ་ཕྱག་མང་པོ་བཙམ་ཏི་ bowing towards the four points of the compass in token of reverence to the gods (*Jā.*). ལྷ་ཕྱག་འབྲུལ་བ་ to salute respected persons in letters and otherwise.

ལྷ་དབང་ལེགས་སྐྱོབ་ *Lha-dwañ legs-skyob* an epithet of Indra (*Mñon.*).

ལྷ་ཕྱི *Lha-phyi* (Lab-ehi) n. of an outer mountain of the Gauri Sankar or Everest group as seen from Tibet.

ལྷ་ཕྱུག *lha-phrug* a descendant from the gods, child of the gods; as a mask (*Schl. 235.*)

ལྷ་བ *lha-wa* sap or resinous juice of trees (*Jig. 17.*)

ལྷ་སྐུ་མ *Lha-bla-ma* n. of the father of Bromston (*Hbrom. 1, 37.*)

ལྷ་མ་ཡིན *lha-ma-yin* །མུར་ in ancient times the Asura occupied the celestial regions, but in later times they were expelled by the *Deva* or *Lha* invaders; therefore in all accounts of the Asura they are called ལྷ་ལས་ཀན་ *lha-las-rgan* or རྗེན་གྱི་ལྷ་ *ñhon-gyi lha* the elder brothers of the gods, i.e., the earlier gods (*Mñon.*); but in later days were denominated *lha-ma-yin* or *lha-min*. They rank as one of the six classes of beings inhabiting Mount Sumeru at different zones.

Syn. ལྷིན་གྱིས་ *sgyin-skyes*; ལྷིན་བྱུང་ *sbyin-byuñ*; ལྷིན་མའི་བུ་ *sbyin-maḥi-bu*; ལྷ་ལས་ཀན་ *lha-*

ལྷ་གསོལ *Lha-gsol* 1. n. of a place in the district of Dwag-po, S.E. Tibet (*Rtssit.*). 2. invocation and offerings to the local gods.

ལྷ་སྲུང་ *lha-snyun* tutelary god; more correctly the gods who have undertaken to guard Buddhism in Tibet.

ལྷ་རྩ་ *lha-ña* knee pan, བུས་མོ་གཡམ་པའི་ལྷ་རྩ་ལ་འཛུགས་པ་ to bend down the right knee; ལྷ་འཛུགས་ the bend of the knee *W.* (*Jä.*).

ལྷ་བྱ་ *lha-wa* to soften, slough, suppurate.

ལྷ་རུ་ *lha-ru* cartilage.

ལྷ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ *Lha-mo dmar-mo tsa-mun-di* the Indian goddess Chamandī མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ རྟེན་རྟེན་གྱི་ལྷ་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ (*K. g. 9, 317*).

ལྷ་མོ་དུང་གི་ལྷ་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ *lha-mo duñ-gi nu-sho-can* an officinal herb growing in the clefts of rocks and with leaves resembling those of the bamboo and yielding milky juice after incision; is used in ulcers and wounds.

ལྷ་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ *lha-min bsc-yi nu-sho-can* also called བུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ n. of a medicinal plant the leaves of which are used for wounds and sores.

ལྷོ་བྱག་གུབ་ཅེན་ལམ་གྱི་དོ་རྗེ་ *Lho-brag grub-chen-las-kyi: rdo-rje* n. of a Tibetan Buddhist saint and author who wrote volumes called ལྷོ་བྱག་ལྷན་གྱི་དོ་རྗེ་ belonging to Lhobrag. Tsongkhā-pa visited him.

ལྷོ་མིང་ *lha-sdiñs* n. of a place in *Yar-klun*: བུ་ཏྲེ་མོ་མུ་ཏྲེ་མོ་དམར་མོ་མོ་མུ་ཏྲེ་ (*A. 93*).

ལྷོ་རྗེ་རགས་ *Lha-rje-rags* a physician who made himself famous by constructing a river embankment: རགས་མཚོ་དཔལ་དུ་ལྷོ་ལང་ལྷོ་རྗེ་རགས་ཟེར་གྲོན་ being constructed by *Rags* it is still called *Lha-rje-rags* (*A. 90*).

ལྷག་ *lhag* I: ལམ་ཕྱི་ལྷག་, ལམ་ཕྱི་ལྷག་, ལམ་ exceed- ing, more, beyond; also adj. excellent, surpassing, excelling, superior: ལམ་ཕྱི་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ there is hardly any other virtue or religion superior to this; ལམ་ཕྱི་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ is there any one that is suffering more than I? (*Jä.*).

ལྷག་ II: 1. ལྷ་མོ་ལྷག་, ལྷ་མོ་ the son of the moon, a planet: ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ *gzah-lhag-pa* ལྷ་མོ་ལྷག་ the planet mercury. 2. or ལྷག་པ་ *lhag-pa* ལྷ་མོ་ལྷག་; Wednesday.

Syn. ལྷ་མོ་ལྷག་ *zla-skyes*; ལྷ་མོ་ *zla-bu*; ལྷ་མོ་གཅིག་པ་ *lus-gcig-pa*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *mdsah-lhahi grogs-po*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *ñho-bsahs-lus*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *gnarma*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *lha-mtshams*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *so-sor-skyes*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *rgyal-pohi-bu*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *gsal-ldan*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *thos-ldan-skyes*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *tshim-byed-skyes*; ལྷ་མོ་ལྷག་པ་ལོད་དམ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

ལྷག་པར་ *lhag-par* adv. more, mostly with adj., but also with verbs: ལྷག་པར་ལྷག་པར་ *cin-tu lhag-par* far more; very exceedingly, uncommonly; ལྷག་པར་ལྷག་པར་ uncommonly good; ལྷག་པར་ལྷག་པར་ extremely, excessively, further, furthermore (*Jä.*).

ལྷག་མ་ *lhag-ma* ལྷག་པར་ remainder, the excess: ལྷག་པར་ལྷག་པར་ the remaining portion of it.

ལྷག་པའི་དབང་ཕྱུག་ *lhag-pahi dwah-phyug* ལྷ་མོ་ལྷག་པར་ emperor, supreme lord or king. ལྷག་པའི་དབང་ཕྱུག་མ་ ལྷ་མོ་ལྷག་པར་ empress or supreme queen.

ལྷག་པའི་ལྷ་ *lhag-pahi-lha* ལྷ་མོ་ལྷག་པར་ [presiding deity]S.

ལྷག་པའི་ལྷ་མོ་ལྷག་པར་ *lhag-pahi ces-rab* ལྷ་མོ་ལྷག་པར་ transcendental wisdom.

ལྷག་པར་ལྷག་པར་ *lhag-par ldan-ma* a lady possessing more than what is necessary or one ordinarily possesses; n. of a Yaksha princess (*K. g. 5, 130*).

ལྷོ་སེམ་ *lhes-ma* = ལྷོ་སེམ་ *lhas-ma*; also = the act of twisting, plaiting (*Jā.*).

ལྷོ་ *lho* दक्षिण the south; ལྷོ་ནམ་པོངས་ come from the south; ལྷོ་བཙུག་གླིང་ the continent of Jambudvīpa in the south; ལྷོ་རུབ་ *lho-nub* दक्षिण पश्चिम, south-west, ལྷོ་ལྷོ་ *car-lho* south-east; ལྷོ་རྒྱ་, ལྷོ་ཕྱགས་ལུ་ to the south, towards the south. ལྷོ་ཕྱགས་ *lho-phyogs* the south, southern direction: ལྷོ་ཕྱགས་རྒྱུང་ *lho-phyogs-skyoñ* the guardian of the south an epithet of the lord of death (*Mñon.*). ལྷོ་རུབ་ཕྱགས་རྒྱུང་ *lho-nub phyogs-skyoñ* the guardian deity of the south-west an epithet of Rāvaṇa the king of the cannibal-goblins, the king of Lañkā (*Mñon.*). ལྷོ་བསྐྱོད་ *lho-bygrod* the moving of the sun towards the south ལྷོ་བསྐྱོད་དང་བྱང་བསྐྱོད་ (*Ya-sel. 48.*)

ལྷོ་ཁྱེ་ *Lho-kha* the tract where the Tsangpo turns its course southward, n. of the south-eastern part of the province of Ü, with *Rtse-thañ* (Chethang) as its chief town.

ལྷོ་པ་ *lho-pa* (lit. the southerner) the Tibetan tribes in Sikkim and Bhutan. ལྷོ་འབྲུག་པ་ *lho-hbrug-pa* the southern Buddhists belonging to the *Hbrug-pa* sect, i.e., the people of Bhutan.

ལྷོ་བྲག་ *Lho-brag* province of S. Tibet bordering Bhutan (*Rtsii.*).

ལྷོ་བྲག་གུབ་ཅེན་ལམ་གྱི་རྗེ་ཇེ་ *Lho-brag grub-chen las-kyi rdo-rje* n. of a celebrated lama of Lhobrag.

ལྷོ་བྲག་ *lhog* acc. to *S. Lex.* ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ a fatal disease = ལྷོ་ག་པ་ *glog-pa* a large ulcer or sore (*Sch.*) cancer, cancerous, ulcers

ལྷོ་གསལ་པ་ *lhogs-pa* = བསྐྱོག་པ་ *bzlog-pa*, in ཡང་དམག་བྱས་ནམ་ཁོ་ལ་བརྒྱབ་ན་ལྷོ་གསལ་པར་རྣང་ཏི་ (*A. 127.*)

ལྷོ་ང་ *lhoñ* 1. dangers, metaphysically said to be of three kinds:—(1) ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *phyiñ-lhoñ* external or physical dangers, those arising from evil-spirits, enemies, robbers, wild animals, fire, water, wind, etc.; (2) ལྷོ་ང་གི་ལྷོ་ང་ *nañ-gi-lhoñ* internal dangers, those arising from diseases of the body; (3) ལྷོ་ང་ལ་ལྷོ་ང་ *sañs-pañi-lhoñ* dangers of secret or concealed origin, i.e., mental suffering, agony of the mind, depression of spirits and ravings of the heart, etc. 2. vexation, anger; ལྷོ་ང་ཤར་ *lhoñ-chor* he has lost the ལྷོ་ང་ *lhoñ* is said of one who was not equal to the exertions of incessant meditation, and who in consequence has lost his senses (*Jā.*).

ལྷོ་དྲོད་ *lhod-pa*, ལྷོ་དྲོ་པ་ *lhod-po* = དལ་པ་ slow, also ལྷོ་དྲོ་པ་ *glod-pa* or ལྷོ་དྲོ་པ་ *lod-pa* loose, relaxed, unstrung, slackened, ཡང་ལག་ of the limbs, e.g., when death approaches; ལྷོ་དྲོ་པ་སྐྱེམ་པ་ *lhod-pa sgrim-pa* to tighten what is loose. ལྷོ་དྲོ་པ་ = དལ་པ་ལོ་ལོ་ལོ་ gradually, in slow course, smoothly (*Yig. 39*); ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་གཏོང་པ་ *lhod-lhod gtoñ-wa* to slacken. ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *lhod-de* = ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *brel-wa med-pa*, without hurry or haste, slowly: ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *ye-re, lhod-de* (*A. 150.*) 2. of the mind: easy, careless, unconcerned: ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *lhod-de ñol-cig* sleep well! sleep soundly! (*Glr.*); ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *blo-lhod-gyiñ la-çod* relate the matter calmly, coolly (*Jā.*). ལྷོ་དྲོ་

ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *lhon-pa* = ལྷོ་དྲོ་ལྷོ་དྲོ་ *glon-pa* to return, to give or pay back (*Cs.*).

ཨ

ཨ I: is the last letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to **अ** the first letter of Sanskrit and the English *a*. The Tibetans include it in both the vowels and consonants of their language. As without it no consonant can be sounded it is regarded as a **གསལ་ཕྱེད**. The **ཨ** is also specially called **སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཡི་གེ** *skye-wa med-pahi-yi-ge*, probably because all speaking depends on and is rendered possible only by a previous opening of the glottis; hence this letter is a symbol of the deity or of the **ཚམས་སྐྱེ** *chos-sku* that was before everything else. Thus **སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ཡི་གེ** *Spyan-ras-gzigs* addresses a celestial Buddha with **ཨ: ཨ་སྐྱེས་མེད་རྣམས་དག་ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས**. Other glosses on the letter affirm: **ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀུན་གྱི་མཚན། རྟོན་ཆེན་ཡི་གེ་དམ་པ་ཡིན། ཁོང་རྣམས་བྱུང་བ་སྐྱེ་བ་མེད། ཚེག་ཏུ་བརྗོད་པ་བྱུངས་པ་ལྟེ།** (*K. g.* ༧, 3); **ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུ་ཀུན་གྱི་གཏོར** (*K. g.* ༧, 42). 2. num. 30.

ཨ II: = resp. **ལགས** *lags* in conversation; in addressing a great man **སྐྱེ་ལབས་ལགས** *sku-shabs-lags* (or colloq. **སྐྱེ་ཞོགས་ལགས** *sku-shogs-lags*) your honour! the reply will be “**ཨ a.**” If, however, the superior person calls his servant **ལབས་བྱུང་ལགས** *shabs-druñ-lags*, the reply will be **ལགས** *lags* or **ལགས་སྐྱེ་ཞོགས** *lägs-sku-shogs*.

ཨ III: in mystic Budb. **ཨ་ནེས་བྱུ་བ་ a sheṣ-bya-wa** = **དམ་ཚེག་ dam-tshig** (*K. g.* ༩, 179). **ཚམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐོ་ལྟེ་ chos thams-cad-kyi sgo-ste**, **ཚམས་རྣམས་སྐྱེ་བ་མེད་པའི་དྲན་དུ་རྟོན་ནོ།** (*K. d.* ༧, 114)—**མི་བཟླ་པའོ་ mi-hjig-paho**—**མི་ཐག་པའོ་ mi-zag-paho**—**ཡོན་ཏན་གྱི་ཚོགས་ yon-tan-gyi tshogs** and **སྐོབ་དཔོན་ slob-dpon** (*K. my.* ༧, 209).

ཨ IV: in the Ladaki dialect stands for **दे de** that, both alone and in compounds: **ཨ་ནས་ a-nas** from that, **ཨ་ནར་ a-nar** and **ཨ་ནར་ཅུ་ a-na-ru** there, thither. Also **ཨ་ཕོ་ abo** = that (v. A. H. Francke in Journ. Asiatic Soc. Bengal, 1901).

ཨ་ཀ་ A-ka n. of a place in *Khamṣ* (*Yasel.* 46).

ཨ་ཀ་བསོད་ནམས་བཟང་པོ་ A-ka Bsod-namṣ bzah-po one of the successors of Tsongkha-pa in the hierarchical chair of **དགའ་ལྡན་** (Gahdan) (*Loñ.* 3, 17).

ཨ་ཀ་རུ་ a-ka-ru for **ཨ་ག་རུ་** n. of the tree *agaru*; **ཨ་ཀ་རུ་ཕུར་གཟུགས་** a wooden pin made of the tree called *agaru*.

ཨ་ཀམ་ a-kam = **མེ་ཤིང་** fire-wood, fuel: **ཨ་ཀམ་རྫོན་འདེགས་ a-kam rlon-hdegs** (*Rtsii.*).

ཨ་ཀར་ a-kar = **ལུང་ཕན་**; in *Sikk.* for red pepper or *Capsicum*.

‡ **ཨ་ཀ་གུ་ a-kra-gu** n. of a fruit (*K. d.* ༧, 13).

ཨ་ཀྱང་ a-kyañ incorrectly for **ཨ་ཅང་**, as in **གའེ་འདི་འདྲ་ཨ་ཀྱང་རང་དྲག་བྱུང་།** (*Rdsa.* 10).

ཨ་ཀྱད་ a-krad = **ཀོ་ཀྱད་** leather to make patches in shoes or portmanteaus; leather of old shoes.

ཨ་ཀྲོང་ a-kroñ (a-toong) a species of fern.

ཨ་ཀ་མ་ a-kha also **ཨ་ཁ་ཁ་** and **ཨ་ཁག་** exclamations expressive of bereavement, failure, mistake, etc.: **ཨ་ཁ་ཁ་དཀོན་མེ་འདཀོན་མེ་འདེགས་གསུངས་** (*Khrīd.* 38).

ཨ་ཁུ་ a-khu uncle, father's brother.

of an elderly woman. 2. address for an elderly man: ཨ་པོ་རང་ཁོ་ན་ཡིན་གསུངས་སྐད (A. 104); རེད་གཉིས་ནོར་རྩམ་འཛོམ་པའི་ཨ་པོ་ཡིན (Rdsa. 11).

‡ ཨ་པ་བ་ཀ། a-pa ba-ka राजपुरुष; royal personage, official, (mystic) (K. g. ९, 28).

ཨ་པ་ལྷ། a-pra or ཨ་བྲ། a-bra applied to several species of *Lagomys* or tailless shrew.

ཨ་པ་ཕ། a-pha 1. for ཕ་ pha father; ཨ་པ་ཚེན་པོ། a-pa chen-po the elder husband of a woman who is held to be father of all the children born of her; ཨ་པ་རྒྱུ་ཅེ། the younger husband and junior father of her children. 2. uncastrated male animal, cf. ཕ་.

ཨ་ཕོ་རང་ a-pho-na = ཁོ་ཕོ་རང་ I myself (མི་ཕོ་ཉེ་གཙང་ I the man).

ཨ་ཕྱི། a-phyi = ཕྱི་མོ། phyi-mo grand-mother (Mil., Jä.).

ཨ་ཕྱི་མ། a-phyim old woman, goody, dame (Sch.).

ཨ་ཕྲག། a-phrag = ཨ་མ་ཕྲག། a-ma-phrag the breast-pocket attached to a Tibetan robe: ཨ་ཕྲག་ཏུ་ལྷུ་བ་ a-phrag-tu sdu-wa to put into the bosom; colloq. = ཨ་བ་བག།.

‡ ཨ་བ་རྩུ་ཉི། a-wa dhu-ti = རྩུ་ཉི། dhu-ti (མྱོག་ཅང་དབུས་མ་ srog-rtsa dbug-ma) the central life-vein for the རྩུ་རྩི། in the human body.

ཨ་བའ་ a-baŋ for བའ་པོ། the husband of the father's or mother's sister (Cs.).

ཨ་བར་ a-bar abbr. of ཨ་བུར་ and བ་བུར་ (Rtsi. 76).

ཨ་བོ་ཙ། a-bo-tse 1. acc. to Sch.: good, tolerable, middling. 2. ཨ་བུ་ཙེ། in colloq.

ཨ་བྱག། a-byag name of a medicine.

ཨ་བྲས། a-hbras n. of a kind of fruit in appearance like the bulbous excrescence of the maple tree: ཨ་བྲས་མཁམ་མའི་ནད་ལ་མཚོག་ཏུ་ཡན་ the fruit a-de' is very useful in kidney disease.

‡ ཨ་བྱི་པ། a-bhi-sa n. of a medicinal fruit: ཨ་བྱི་པ་ཡིས་མགོ་མག་དྲག་ནད་སྟེ།.

ཨ་མ། a-ma མ་མེད།, མ་མེད།, colloq. of མ་མེད་མེད་མེད་ my kind mother; ཨ་མ་གྱིས་ a-ma gyis you be to me a mother, behave to me as a mother.

ཨ་མ་ང་ a-ma-na an expression of sorrow.

‡ ཨ་མ་དེ་བ། A-ma de-wa (མམི་ཏམ་མམ) (= རོད་དཔག་མེད་) Tibetan corruption of the name of Amitābha.

ཨ་མི་སུ་ཟླེ་དེ། A-mi mu-si khri-do one of the earliest tribes of Tibet; acc. to some: an ancient dynasty (J. Zan.).

‡ ཨ་མུ་ཀོ། a-mu-kam མུ་ཀོ་མུ་ཀོ་ = རུར་ཐོང་དུ་ཐོང་ཐོང་ dur-khrod cemetery (mystic).

‡ ཨ་མུ། a-mra ལྷུ་ལྷུ་, མུ་ལྷུ་ mangoe; ཨ་མུ་ཤིང་ a-mra-ཤིང་ མུ་ལྷུ་ལྷུ་ the mangoe tree.

Syn. for both:—ཐུང་རྩི་ལོ་ལྷོ་ཟླེ་ sbrañ-rtsihi pho-na; དཔྱིད་ཀྱི་ཤིང་ dpyid-kyi-ཤིང་; མ་གནད་ ma-gan-da; རྩུ་ལྷུ་ཚོས་ rkañ-drug-tshes; མཚོན་འདོད་ mñon-hdod; བསྐྱབ་པའི་ཤིང་ bslab-pahi-ཤིང་; རྩུ་ཏུ་ཨ་མུ་ cū-ta a-mra (Mñon.).

ཨ་མུ་འཛོག་གི་མེད་ names of the best kind of mangoe:—བུལ་བཟང་ b'cul-bzañ; དཔྱིད་ཀྱི་ལོ་ལྷོ་ཟླེ་ dpyid-kañi-gñen; མ་དུ་རྩུ་ sa-ha kã-ra; རྩི་ཤིས་ dri-shim a-mra; ཨ་མུ་ཐུང་པར་ཅན་ a-mra khyad-par-can (Mñon.).

‡ ཨ་མུ་འཛོག་ a-mrahi ho-ma རུ་མུ་ལྷུ་ལྷུ་ [froth of milk; milk and mangoes]S.

‡ ཨ་མྱི་ཏ། a-mri-ta མུ་མྱི་ཏ་; nectar, ambrosia.

‡ ཨ་མྲི་ཏ་ནི་ *a-mri ta-nam* = བདུན་རྩི་གནས་ the place of nectar (mystic) (*K. g. 1, 28*).

ཨ་མྲོ་ *a-mro* for ཨ་མྲ་ *a-mra* mangoe (*S. kar. 179*).

‡ ཨ་ཙ་ *a-tsa*, or ཨ་ཙ་མ་ an expression of wonder or pity.

‡ ཨ་ཙ་ར་ *A-tsa-ra* a corruption of Acharya, the general name by which Indian people particularly Bengalis are known to the Tibetans: ཨ་ཙ་ར་མ་གཤེར་ཡོད་པ་ཤེས་ནས་ (*A. 67*) the Indians knowing, perceived that there was gold. 2. in *Mil.* a species of hobgoblin or spectre (*Jä.*). 3. the clowns in the Tibetan religious dances who are caricatures of the Indian Brahmans.

‡ ཨ་ཙ་ར་དམར་པོ་ *A-tsa-ra dmar-po* n. of an Indian saint (*A. 66*).

ཨ་ཙོ་ *a-tsi* an expression of wonder: ཨ་ཙོ་ར་གི་རྒྱ་གར་ན་ད་དུང་ངོ་མཚར་ཅན་གྱི་གསུམ་ཡོད་ (*A. 107*).

ཨ་ཙོ་ཚི་ *a-tsi-tshi* an expression of repentance, regret: ཨ་ཙོ་ཚི་ཨ་པ་ར་གི་བ་པ་ཡིན་འདུག་.

ཨ་ཙ་ *a-tsha* or ཨ་ཙ་ཙ་ *a-tsha-tsha* an interj. expressing pain occasioned by burning heat or fire.

ཨ་ཚོར་ *a-tshor* an interjection or interrogation: གཟུགས་ཨ་ཚོར་ are you unwell, you are ill?

ཨ་འཚོམ་ *a-h̄tsham* in Sikk. = is it all right?

ཨ་མཚར་ *a-mtshar* = ཡ་མཚར་པོ་ *ya-mtshar-po* wonderful, curious.

‡ ཨ་ཇ་ག་ར་ *a-dsa ga-ra* 𑖦𑖳𑖫𑖮 the python snake (*K. d. 2, 464*).

‡ ཨ་ཇ་ནི་ *a-dsa-na* [*Vai. sh.*, ཨ་ཇ་ནི་ *a-dsi-na* 𑖦𑖳𑖫𑖮] the hairy skin of a black antelope which serves the religious student for a couch, seat, covering, etc.; Tibetan writers use the word for the animal itself: རི་དྭགས་ཨ་ཇ་ནི་ཡགས་པ་ the skin of the *adsina* antelope.

‡ ཨ་ཇོར་བའི་ *A-dsi-ra wa-ti* n. of a river in ancient India (*K. du. 5, 395*).

‡ ཨ་མ་དྲུ་ཏི་ *a-wa dhu-ti* air passage.

‡ ཨ་མ་བྲག་རྩི་ *a-wa brag-tri-ta* 𑖦𑖳𑖫𑖮 = the language of the ghosts (*Yig. 7*).

ཨ་ཤང་ *a-shaŋ* colloq. for ཤང་པོ་ *shaŋ-po* mother's brother; ཨ་ཤང་ཚ་པོ་ uncle and nephew.

ཨ་ལུ་ཙོ་ *a-lu-tsi* 1. = it is of no consequence, it does not matter. 2. n. of a plant = བྱ་པོ་ཙོ་ཙོ་ *bya-po tsi-tsi* (*Jä.*)

ཨ་ཡ་ང་ *a-ya-ha* = ར་དེ་འདྲའི་བྱ་བ་མི་འདོད་ I am tired of that kind of work!

ཨ་ཡུ་ *a-yu C.* (= བྱ་ལུ་ *khu-yu*) hornless, of cattle (*Jä.*).

ཨ་ར་ *a-ra* 1. an interjection expressive of pain in the body. 2. n. of a guinea pig. 3. n. of a section of the monastery of Sera near Lhasa (*Loŋ. 2, 7*).

‡ ཨ་ར་བ་རྩི་ན་ *a-ra-wa tsi-na* a mystical and symbolical word peculiar to the charms about Jamyang Bodhisattwa.

ཨ་རག་ *a-rag* resp. བཞེས་རག་ *h̄ces-rag C.*, འདོན་རག་ *h̄don-rag W.*, arrack, brandy, the usual barley-brandy which is distilled in nearly every house (*Jä.*).

ཨ་རང་ག་ཤོས་ *a-raŋ-ḡcom* an expression of hesitation as to believing a thing: འདི་འདྲ་ཤང་པོའི་སློབ་ཨ་རང་ག་ཤོས་ (*R̄dsa. 24*).

‡ ཨ་ཤོ་རྩ་ *a-ṣo ta-ra* a kind of worm growing in the clefts of withered trees (*K. d. 3, 456*).

ཨ་ཤོ་ལེགས *A-ṣo-legs* one of the early kings of Tibet who was son of king སློང་གུང་རྒྱལ *Spo-de guñ-rgyal* (*Yig. 65*).

‡ ཨ་ས་ན *a-sa-na* མཚན: [the tree *Terminalia tomentosa*] *S.*

‡ ཨ་ས་ར *a-sa-ra* n. of a kind of flower (*K. d. 11, 12*).

ཨ་སམ *a-sam* acc. to *Sch.*: a thick sauce or broth, soup; ཨ་སྤར *a-sbyar* a thin broth (*Jä.*).

‡ ཨ་སི *a-si* མཚན=གྱི *gri* knife (*Mñon.*).

‡ ཨ་སུ་རའི་བྲག་ཕུག *A-su-rahi brag-phug* n. of a rock cavern in Sikkim visited by pilgrims of the *Rññi-ma* school.

ཨ་སུ་ *a-sru* for སུ་མོ་ *sru-mo* an aunt (*Sch.*).

ཨ་གསམ *a-gsar* commonly ཨག་གསར: སློན་པོ་ ངན་པ་ རྣམས་ཨ་གསར་གྱིས་ ལྷུ་ལྷན་གསར་པ་དེ་ལོ་གཞི་གཉེན (*Pag. 300*).

ཨ་གསམ་ལ *a-gsal-la* = མངོན་སུམ་དུ *adv.* openly, manifestly, publicly (*Jä.*).

‡ ཨ་ན *A-ha* = དབང་ཕྱག་རྩེན་པོ་ *Is'vara*, (mystic) (*K. g. 11, 216*).

‡ ཨ་ནོ་ཡེ *a-ho-ye* yes; acc. to *Jä.* an expression of laughter.

‡ ཨ་ལྷུ་ར་བློ་ཉ *a-u-ra bri-ta* the language of the demons or Asura (*Yig. 7*).

ཨ་ཡིག *ä-yig* ལྟར, མཚན, the letter A.

ཨག་ཚོམ *ag-tshom* རྩ་ག་ཚོམ *resp.* ལྡུ་ཚོམ also beard of the chin, chin tuft (*Jä.*).

ཨག་ཚོམ་ཅན *ag-tshom-can* or ཨག་ཚར་ཅན *ag-tshar-can* a bearded or shaggy man; name for goat (*Mñon.*)

ཨག་གསར *ag-gsar* lover of new things (*Tsh. yañ. 643*), fickle-minded.

ཨང་ *añ* 1. sbst. = འདྲམས་? ཨང་ཏྲ, ཨང་རས loin-cloth *C., W.*; ཨང་བྱང་ under-garment, ཨང་རས trousers, breeches (*Pth.*). 2. interj.: well then! now then! well! ཨང་མི་ལྷག *añ-mi-khug*, in མི་ཡིས་ཤོས་ཀྱང་ཨང་མི་ལྷག (*Khrid. 51*).

‡ ཨང་ག། *Añ-ga* མཚན ancient name of modern Bhagalpur. ཨང་གའི་རྒྱལ་པོ་ *Añ-gahi rgyal-po* མཚན an epithet of Karna the first born of Kunti the mother of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

ཨང་གི *añ-gi* in colloq. “añ-ki,” figure, number, cipher, usually added to the ordinal numbers in speaking, e.g., ཨང་གི་དང་པོ་ “añ-ki tañ-po” the first, also: of best quality. ཨང་གྲངས, ཨང་ཡིག numeral figure.

‡ ཨང་གུ་ལི *añ-gu-li* མཚན the finger; = ཡན་ལག hand limbs.

‡ ཨང་འགའ་རབ། *añ-hgab-rag...* རྩོགས་ལྡན་གྱི་དྲམ་ *rtogs-ldan-gyi dor-ma* མཚན, ཇམ་ལྷོ་ལྷུ་ the trousers worn as an under-garment by Tantrik priests in Tibet.

ཨང་མཚེ *añ-ma-tsi* acc. to *Sch.* = flies, winged insects.

ཨང་མོ་ཞིག *añ-mo-nig* = པ་ལུ་ཀློང་ལྷོ་ [a white woollen covering or blanket] *S.*

ཨན *an* in *W.* white chalk (*Jä.*).

‡ ཨན་ཏམ་ཐ *an-tas-tha* མཚན = སློ་ག་ཅན *śme-ṣa-can* (mystic) (*K. g. 11, 28*) [Literally signifies “standing at the end.” The letters *y, r, l, v* and *h* are called *antastha*] *S.*

ཨན་རྩོང་ *an-stoñ* (= སློ་ཚོགས་དང་པོ་ *śke-tshigs dañ-po*) cervical vertebra.

‡ ཨན་དཀྱིལ *an-da-rñil* རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ sapphire.

ཨན་གདོས *an-gdos* Chinese "life-boards" or head and arm stocks; ཨན་གདོས་ལ་བཅུག་པ་ to put (a person) into the stocks.

ཨན་འདར *an-hdar* in *C.* 1. board, plank, panel. 2. ལྷགས་ཀྱི་ཨན་འདར་ acc. to *Cs.* an iron instrument of torture; acc. to *Thgy.* a kind of press (*Jā.*).

ཨབ་བརྟམ་པ་ *ab-btab-pa* = ལྷ་བརྟམ་པ་ or ལྷ་བརྟམ་པ་ (*Mñon.*).

ཨམ་ཚོག་ *am-chog* col. for རྩ་མཚོག་ *rnam-chog* the ear; རྩ་མ་བྲག་ *gnam-brag* the bosom (*Jā.*).

ཨམ་ཕྲག་ *am-phrag* breast-pocket of the Tibetan.

ཨམ་བན་ *am-ban* the Chinese Residents in Tibet, political and military officers, two of whom are resident at Lhasa.

ཨམ་གཅིག་པ་ *am-gtsig* pressure of the lower lip with the upper teeth (in despair or out of anger):—གཞན་ཕྱི་ལ་ཨམ་གཅིག་པ་དམ (*Rdsa. 18*).

ཨར་ཀ་ *ar-ka* or ཨར་ག་, also ལེར་ག་ plaster floor made of pulverized marble and oil (*Jā.*). ཨར་ཅེན་ *ar-chen* a plaster floor or a floor made of pebbles (*Rtsii.*). ཨར་ལས་ *ar-las* the work of making a floor with pebbles, marble, or plaster (*Rtsii.*).

‡ ཨར་ཀ་མེ་རྩྭ་ག་ *ar-ka me-tog* རྩྭ་ག་ [flower of the plant *Gynandropsis pentaphylla*]*S.*

ཨར་སྐྱ་ *ar-skyā* a fragrant tree which is used in medicine and yields frankincense (*Rtsii.*).

ཨར་གོན་ *ar-gon* offspring of parents not having the same rank, nor the same religion, and not belonging to the same nation; in *Ld.* (*Jā.*).

ཨར་རྩི་ *ar-ti* or ཨར་རྩི་ཁ་དམར་ *ar-ti kha-dmar* cloth of raw-silk imported from Assam, having three stripes lengthwise; it is used for wrappers by the middle class Tibetans (*Rtsii.*).

‡ ཨར་དྭ་མེ་རུ་ *Ara dha-me-ru* (lit. half Meru) fabulous mountain situated beyond the continent of *Kuntu dgah-war gur-pahi gliñ* and said to contain mines of *waidurya* (lapis lazuli) guarded by two *Rākṣasa* called *Māndehā* and *Rāma*. Beyond that mountain is said to be a great ocean containing sea-elephants and sea-hogs (*K. d. २, 281*).

ཨར་ནག་ *ar-nag* used in medicine and as incense (*Rtsii.*).

ཨར་པ་ *ar-pa* a thief, robber.

Syn. ལྷ་པོ་ *rkun-po*; ལྷ་མོ་ *rkun-mo* (*Mñon.*).

ཨར་མོ་ *ar-mo* n. of a bird (*Rtsii.*).

ཨར་མོ་ལི་ག་ *ar-mo li-ga* occurs in ཨར་མོ་ལི་ག་ལོ་ལེབ་ *ar-mo li-gahi rdo-leb* (*Gyal. S.*).

ཨར་ལ་གཏད་པ་ *ar-la gtad-pa* *Sch.*: to be reduced to extremities, esp. to extreme misery (*Jā.*).

‡ ཨར་རྩ་ཀ་ *a-rdsa-ka* རྩ་ཀ་; cotton: ཨར་རྩ་ཀ་ལོ་ལེབ་ *Gl.* cotton-capsule.

Syn. རྩི་དགའ་མའི་བྲམ་བུ་ *ñi-dgah-mahi hbras-bu*; ལྷ་མོ་ལོ་ལེབ་བུ་ *leam-pahi hbras-bu* (*Mñon.*).

‡ ཨར་རྩི་མེ་རྩྭ་ག་ *a-ra gahi me-tog* = རར་རྩི་མེ་རྩྭ་ག་ or ལྷ་མོ་ལོ་ལེབ་མའི་མེ་རྩྭ་ག་ *sbra-waham tsher-mahi mo-tog* (*Mñon.*) drug used in vesicular eruptions *Med.*

‡ ཨར་དེ་བ་ *Arya de-wa* = ཡལ་གསལ་པ་ལྷ་ the chief disciple of *Nāgārjuna* who succeeded

‡ ཡུ་ཏུ་ཡ་ན *U-tra-ya-na* n. of an ancient Indian king who during Gautama Buddha's time reigned in the great city of སྒྲུ་གླུ་གསལ *Sgra-sgrogs*. He was a devoted admirer of Buddha and ruled his people with righteousness and justice. In the latter part of his life abdicating the throne in favour of his son he entered the holy order of Bhikshu (*K. du.* 3, 298).

‡ ཡུ་དུམ་བ་ར *u-dum ba-ra* འདུམ་བ་ར (*Ficus clomerata*) but in Tibetan literature a fabulous lotus of immense size (*Jā.*).

‡ ཡུ་ནི་ཀོ *U-ni-ko* n. of a demon Yaksha of Kashmir who was a friend of the Yaksha called བ་གླེན་འདུལ་ *Ba-glah-ldan* of the country of Rohita who had invited Buddha Gautama with his followers to dinner and served the guests with a large quantity of grapes of Kashmir (*K. du.* 4, 298).

ཡུ་སྤུ *u-spu* tea-kettle (*S. kar.* 177).

‡ ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ན *Ut-pa-ldan* འདུམ་པ་ལ་ན *Ut-pa-lan*; n. of a city in ancient India (*A.K.* 51, 6, v.).

ཡུ་པ་ལ *U-pa-la* འདུམ་པ་ལ *Ut-pa-lan* the learned disciple of Buddha who expounded the Abhidharma piṭaka at the first great Buddhist convocation (*K. du.* 5, 427).

‡ ཡུ་མ *U-ma* goddess Umā, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

‡ ཡུ་ཅི་རྟིང་ག *u-tsi tiñ-ga* n. of an insect, the touch of which produces sexual excitement even in such monks as had been free from all thought of female company (*K. du.* 3, 69).

ཡུ་ཏུ་གསལ *u-tshugs* = རན་ཏན་ *nan-tan* persistence.

‡ ཡུ་པ་ལའི་རི *U-pa-lā-ri* or ཡུ་ཤི་རི *U-ṣi-ri* n. of a hill range in Central India or Magadha wherein there was a dense forest called Tamasa (*K. du.* 1, 241 and *K. d.* 4, 257).

ཡུ་གཞོན་མ *ug-chos* n. of a flower: ཡུ་གཞོན་མ་ན་པའི་ནང་སེལ་གྲོམ་པ་རྩོང་།

‡ ཡུ་གའི་སྤུ་ཐོ་ *Uk-lu mā-tho* also called གི་རི་སྤུ་ཐོ་ *gi-ri mā-tho* n. of a sanctuary containing the image of Hayagrība Vishnu (*Dsam.* 6).

‡ ཡུ་ཏུ་པ་ལ *ut-pa-la* འདུམ་པ་ལ *Ut-pa-lan* the blue water lily; [a lotus]S.

Syn. ཅུ་སྤྱེས་རྩོན་པ *chu-skyes ṣñon-pa*; མའི་གདུབ་བུ *sahi-gdub-bu*; དབང་མཚོག *ḍwañ-mchog*; རྩེང་འབྲུང་ *steñ-hthuñ*; མིག་གི་གཉེན *mig-gi-gñen* (*Mñon.*).

‡ ཡུ་ཏུ་པ་ལ་དཀར་པོ *ut-pa-la dkar-po* = རྩེས་པ་ལ་དཀར་པོ།

ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ཅེ *ut-pa-la che* མངོག་པོ་ལྔ་པལ། པགྱའ། [a full blown lotus]S.

ཡུ་ཏུ་པ་ལ་རྩེང་གསལ་པ *ut-pa-la ltur gas-pa* one of the eight cold hells of the Buddhists (*M.V.*).

ཡུ་ཏུ་པ་ལ་མདའ *ut-pa-la mdah* རལ་པ། རྩེང་པ། [the castor-oil plant]S.

ཡུ་ཏུ་པ་ལ་རྩོང་པོ *ut-pa-la ṣdoñ-po* the lily plant.

ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ལྷུ་པ *ut-pa-la yu-wa* མཚན་པ།

‡ ཡུ་ཏུ་པ་ལ་དམར་པོ *ut-pa-la dmar-po* རྩེང་པ་ལ། [the red lotus]S.

Syn. བྱང་བ་དགའ *buñ-wa-dgah*; དཔལ་གྱི་ལག་པ *dpal-gyi lag-pa*; དཔལ་གྱི་ཁྱིམ *dpal-gyi-khyim*; (ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ཏ་ལོ་མེམ་པ་འདྲ།) (*Mñon.*).

‡ ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ཤིང་ *ut-pa-la ṣiñ* མདའ་པལ། [the lotus plant]S.

Syn. ལྷེ་བ་ཅན *lte-wa-can*; ལ་ཀུ་ཅི *la-ku-tsa*; རྩོང་པ་ལ་ལྷུ་ན *yoñṣ-ḥsunun*; ཡུ་ཏུ་པ་ལ་ཤིང་ *ut-pa-la ṣiñ* (*Mñon.*).

ཡུ་ཏུ་པ་ལའི་མངོག་ག *Ut-pa-lāhi mdog* འདུམ་པ་ལ་ལོ་མངོག་ག། n. of one of the earliest disciples of Buddha (*M.V.*).

ཡུང་པ་ལའི་རྩ་བ་ *ut-pa-lahi rtsa-wa* རྩ་བུ་ lotus root.

ཡུང་གུ་ *uñ-gu* oil-lamp *C.* (*Jä.*).

ཡུང་ཅུང་ *un-chuñ* = བཟོན་ཅུང་ a young monk.

ཡུང་འཇུག་ *un-thug*, v. རྩ་ཇུག་ *hu-thug*.

ཡུར་རྒྱ་ *Ur-rgya* a warm meal-porridge; fermenting dough *C.*

ཡུར་རྩོ་ *ur-rdo*; v. རྩོ་རྩོ་; ཡུར་བ་, v. དབུར་བ་; ཡུལ་འཕག་ colloq. for གཡུལ་འཕག་ (*Jä.*).

ཡུར་ནན་ *Ur-nan* n. of a religious sect: ཡུར་བུ་ཡུར་ནན་གྱི་ལུགས་ལ་རྒྱབ་པ་ཐོབ་ (*Deb.* ལ།, 34).

ཡི *e* I: num. = 120. 2. in *C.* and later literature, an interrogative particle usually put immediately before the vb. or the pron. standing in the place of the vb.: བདེ་ཚོ་ཡི་ཡོང་ I am afraid he is not well, is he happy; ཡི་རུས་མི་རུས་ shall we be able or not (*Mil.*). རའི་ཕུ་པོ་ལྷོང་རྗེ་རྗེ་དེ་ཡི་པོ་བརྒྱལ་ my uncle who is very gracious why should he be in trouble? (*A.* 128).

ཡི་དག་ *e-drag* = ཡག་གས་, superfine, the best: ཡི་དག་ནང་གི་དག་ལེ་ཤེད་ (*Ljafñs.*). In the mystic language of Virūpākṣa the guardian Mahārāja of the west, we have: ཡི་ནི་ *e-ne*, མི་ནི་ *me-ne*, དང་ཕུ་ *dad-phu*, དང་བུ་ *da-dab-phu*, as expressions = misery, sin, the way and cessation of misery.

ཡི II: in Budh.: ཡི་ནེས་པ་ནི་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཚོས་ རྩང་རྒྱ་རྩང་ལས་འདས་པ་དེ་བཞིན་བཞག་པ་ལའི་རྩོ་ནོ་ (*K. my.* ལ།, 206).

ཡི III: n. of a place in Tibet (*Jig.* 9); ཡི་པ་ *E-pa* a native of E'.

ཡི་ལྷ་རྒྱ་རི་བ་ *E-lha rgya-ri-wa* n. of a scion of the ancient line of kings who belonged to the ministry under the 1st sovereign Dalai Lama (*Lof.* 2, 9).

ཡི་ཏ་ཡ་ *e-ña-ya*, ཡི་ན་ས་ རལ་ a fabulous black antelope with short legs and black eyes (*Jä.*).

‡ ཡི་ཏ་ཏ་ཏ་ *e-tatta* = བཟང་བདང་བཅེན་པ་ eating and drinking (mystic) (*K. g.* ལ།, 215).

ཡི་འཕད་ *e-hthad* = ཡི་ཡོང་ has he come; also in མི་ཐམས་ཅད་གསང་ན་ཡི་འཕད་ if all are killed, would it be liked? (*Yig.* 58).

ཡི་དན་ *e-dran* = དན་ནམ་ *dran-nam* in རྗེས་ལ་གང་ཡང་ཡག་ལེན་ལ་འགྲུབ་པ་རང་ཡི་དན་ (*Rdsa.* 14).

ཡི་མ་ *e-ma*, ཡི་མའོ་ ཡི་མ་ནོ་ or *a-ma-ho* རྣམ་ལྟེ་ (*A. K.* 1-6) interjection expressing compassion.

‡ ཡི་ལྷོ་ *e-wam* 1. འབྲས་ yes, certainly, to be sure (*Vai.* 58). 2. in Budh. this is symbolical of ཡི་ *e* signifying (a) ཐབས་ *thabs* རྩཔལ་ or (b) མོད་ *mdo* = *Sūtra*; whilst མི་ *wam* = (a) རྣམ་ *ces* or རྣམ་རབ་ *ces-rab* knowledge or wisdom or (b) རྣམས་ *gnags* *Mantra* or the mystical part of Buddhism. 3. n. of a Buddhist religious work.

ཡི་ཤེད་ *e-red* = ཡི་ཡིན་ *e-yin* or ཡིན་ནམ་ *yin-nam*.

ཡི་རན་རྒྱལ་པོ་འཇིགས་མེད་ *e-ran rgyal-po hjiḡs-med* the yellow coloured myrabolan (*Smdn.* 109).

‡ ཡི་རན་ད་ *e-ran-da* कामसी, एरण्ड [the castor-oil plant] *S.*

‡ ཡི་ལ་ *e-la* दाड़िम = pomegranate.

ཡི་ལའི་བརྒྱུད་ *E-lahi-brgyud* an epithet of Vaiṣṭavaṇa the guardian of the northern quarter of the world.

ཡི་ལའི་འདབ་ *e-lahi-hdab* रसना, as met. = the tongue.

‡ ཡི་ལན་ *E-lan* n. of the empress of the tenth Tartar Emperor of China whose son was the Emperor Bogto (*Lof.* 2, 10).

‡ ཨེ་ལབ *e-lab* འལའབའ་ occurs in མ་གཅིག་ལའ་ རྒྱན་ན། ཨེ་ལབ་ཀྱི་འདབ་རྒྱང་མཚོ་མེར་མོ། (*Loh.* ༡, 32).

‡ ཨེད་རུ་མ་ཀྱེ་རུ་ཅུ་ *ed-nu ma-kā-ka dhe-nu* n. of a bird (*K. ko.* ༧, 2).

ཨེན *en* = ཅུང་ཟད་ *cuñ-sad* : ད་ལན་ཨེན་ཅོམ་འབྱེམ་ རྣམ་རྒྱུང་ (*A.* 144). ཨེན་ཅིག་ *en-cig* = རྫིབ་ཅོམ་ *hriñ-tsam* : ཨེན་ཅིག་མ་གཤམད་ཅིག་ངམ་ཁ་ཚེམས་འཇོག་ (*Beb.* 47). ཨེན་རེ་ *en-re* = ཅུང་ཟད་རེ་ *cuñ-sad-re* a little only, ཨེན་ཅོམ་ *en-tsam* = ཅུང་ཟད་ཅོམ་ *cuñ-sad-tsam* only a little ; the little one (a pr. name).

ཨེན་ཅོམ་ *en-tsam* in ད་ལན་ཨེན་ཅོམ་འབྱེམ་རྣམ་ རྒྱུང་ (*A.* 144) ; and in རྫི་རབ་ལྟོ་ལོ་གསོ་མན་ཚ་ལག་ཏུ། ཨེན་ཅོམ་ཚ་གཅིག་རྒྱ་གར་ལུལ་བུ་བཞག་ (*Sorig.* 160).

ཨེན་རེ་ *en-re*, fast, rapid : དུགས་པོར་རྩམས་ལེན་ཨེན་ རེ་བྱེད་པའི་རྩམ་བུ་གཅིག་ཅོམ་ལ་དང་པོར་འཛི་རུམ་ལེབས་པ། (*Deb.* ༧, 36).

ཨེན་འདར་ *en-hdar*, v. ཨན་འདར་ *an-hdar* (*Jä.*).

ཨེམ་ཅི *em-chi* or ཨམ་ཅི *am-chi* or ཨེམ་ཅི *im-chi* a doctor or physician. Ace. to *Lig.* it is a Mongolian word.

ཨེར་ཀ *er-ka* C. v. ཨར་ཀ་ *ar-ka* (*Jä.*).

ཨོད་ཀར་བྲག་ *O-dkar-brag* n. of a rock-cave under a huge white rock in ancient India where the sage *Pha Dampa Sañs-rgyas* performed asceticism : དམ་པ་རྒྱ་གར་དན་དན་འདུག་ ཟེད། ཨོད་ཀར་བྲག་ལ་སྐབ་མའོད་པམ་བདེ་མཚོག་ལབ་ལུམ་ལམ་ གཟེགས་ (*Deb.* ༧, 37).

‡ ཨོད་ཀི་ཡན་ *O-di-yan*, v. ཨོ་རྒྱན་ *O-rgyan*.

ཨོག་མ་ *og-ma* = ཅོ་ཚུ་ *tsi-tsu*.

ཨོ་ལྷོང་ *o-ldoñ* or རོ་དོང་ *bo-doñ* wind-pipe (*Jä.*).

ཨོ་རོག་རྒྱུག་འགར་ *o-rog jug-hgar* the Jungar srad of Mongolia (*Loh.* ༢, 16).

ཨོ་ལོ *o-lo* 1. = a boy, stripling in *Ts.* and *U.* 2. an earthen-ware tea-pot. 3. *Sch.*: the place where two rivers join, the confluence of two rivers.

ཨོ་རྒྱན་ *O-rgyan* = ལུ་རྒྱན་ *U-rgyan* the country of Odiyāna Sans. ལུ་རྒྱུན། ace. to *Lam-yig*, the modern Gaznee in Cabul.

ཨོར་རྒྱན་རིན་པོ་ཅེ་ *Or-rgyan Rin-po-che* the chief epithet by which the Buddhist Saint Padma Sambhava is known to the Tibetans (*K. thang.* 95). The different names under which the saint Padma Sambhava is adored in Tibet are :—(1) ཡད་མ་འགྲོ་མགོན་རྩལ་ ; (2) ཡད་མ་དབང་ལྷུག་མགོན་ ; (3) ཡད་མ་གྲུབ་པའི་ལྷོ་གྲོམ་ ; (4) ཡད་མ་ཅེ་མཚོག་རྩལ་ ; (5) ཡད་མ་མཁའ་འགྲོ་འདུལ་ལྷུག་ ; (6) མགོན་པོ་ཤིང་ལམ་ ; (7) ཡད་མ་ནག་པོ་བྱེད་པ་ ; (8) རྱིུ་རྩེང་ མཁའ་ལྷིང་རྩལ་ ; (9) ཡད་མ་མ་ར་ད་ ; (10) ཡད་མ་མངའ་བདག་ རྩལ་ ; (11) ཡད་མ་རྒྱན་རུ་རྒྱུ་ ; (12) ཡད་མ་ཚགས་མཚོག་རྩལ་ ; (13) ཡད་མ་འགྲོ་བའི་སྐབས་ ; (14) ཡད་མ་འབྲིན་ལམ་མགོན་ ; (15) ཡད་མ་དོན་ལོད་ལགས་པ་ ; (16) ཡད་མ་གཟིབས་ལྷོད་པོ་འབྲོ་ ; (17) ཡད་མ་རོ་མེ་རྩལ་ ; (18) རིགས་ལྷན་ཡད་མ་དཀར་པོ་ ; (19) ཡད་མ་བཟླ་ ; (20) ཡད་མ་ཐོད་ལྷིང་རྩལ་ (*K. thañ.* 95).

ཨོཾ *Om* the famous mystic syllable used separately as well as in various collocations.

ཨོཾ་མའོད་ *om-mdsad* ཕརམ་ a priest who begins religious service by saying *om*.

ཨོཾ་མའོད་མ་ *om-mdsad-ma* ལྷོ་ཀར་ [the mystic syllable *om*, signifying Buddha, Dharma and Sangha, [Brahmā, Vishnu and S'iva]S.

ཨོཾ་ལིག་རྒྱུག་ *om-yig-drug* ལྷུ་མའ་ the insertion of the sound *o* in different places with variety of prosodial length and accentuation in the recitation of hymns]S.

ཨོ་ཤོ་ *O-šo* one of the earliest kings of Tibet of the dynasty of མའི་ལེགས་ *Sabi-legs* (*J. Zañ.*).

ཨོག་རྒྱ་ *og-rgya* beard ; ཨོག་ཚུམ་ *og-tshum* = ཨོག་ཅོམ་ *ag-tshom* (*Jä.*).

ཨོག་མ *og-ma* the throat, neck, = རྫོག་མ་ *lkog-ma* ; ཨོག་ཤོ་ *og-sho* a beautiful white

neck. ཨོག་གནོད་དགར *og-gdoñ-dkar* the red cat-bear of Sikkim and E. Nepal (*Ailurus ochraceus*). ཨོག་འཇོལ *og-hjol* = རྫོག་མ *lkog-ma* the larynx.

ཨོང་གུ *oñ-gu* a lamp; ཨོང་རས *oñ-ras* the wick of a lamp, in *C.* (*Jä.*).

ཨོང་ལོག *oñ-log* the ptarmigan (*Sch.*).

‡ ཨོ་ཌི་བི་ཅ *O-di-bi-ça* one of the five provinces of the eastern part of India, modern Orissa.

‡ ཨོ་ཏན་ཕུ་རི *o-tanta pu-ri* = ཨོ་དན་ཕུ་རི *o-danta pu-ri* (*A.* 9).

‡ ཨོ་ཏྲཱི *O-tram* n. of a country where ruled the king called Dasa-ratha (ཤིང་རྩ་བཟུལ *çin-rta hcu-pa* (*Dug-ye.* ལེ, 39).

‡ ཨོ་དན་ཕུ་རི *O-danta-puri* n. of the great Buddhist monastery of Behar which flourished after Vikramas'ila and was sacked under the orders of Baktyar Khiliji in 1203 A.D.—ཨོ་དན་ཕུ་རི་ར་རྩ་མ་ར་ཤི་ཏ་ལ་ལག་རྒྱལ་རྒྱལ་གསར (*A.* 35).

‡ ཨོ་ན་པ་ཕུག་རྫོང་ *oyan-pa phyag-rdor* abbr. of ཨོང་རྒྱན་པ་ཕུག་རྫོང་རྩེ་

ཨོལ་མ *ol-ma* in *C.* throat, wind-pipe; ཨོལ་མདུད *ol-mduḍ* the “adam’s apple” in larynx : མོད་ཀྱི་མི་ལ་ཨོལ་མདུད་པ་མེད་པ (*A.* 131).

ཨོས་སྒོ *os-sko* the chin, resp. ལལ་ཤོ *shal-ko*.

FINIS.

3✓

#12

1.48

020630006

JUN 21 1990

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
3637
D3
1902
C.1
ROBA

